SCD Lyon 1

1041

00.041

VLYSSIS ALDROVANDI DENDROLOGIÆ LIBRI DVO.

FACULTÉ DES SCIENCES BIBLIOTHÈQUE DE LYON

BIBLIOTHÈQUE UNIVERSITAIRE DE LYON

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

100.041

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
NATVRALIS SCILICET ARBORVM HISTORIÆ
LIBRI DVO
SYLVA GLANDARIA, ACINOSVMQ. POMARIVM
VBI
ERVDITIONES OMNIVM GENERVM VNÀ CVM BOTANICIS DOCTRINIS INGENIA QVÆCVNQVE NON PARVM IVVANT, ET OBLECTANT

OVIDIVS MONTALBANVS
Vtriusq; Collegij Philosophiæ, et Med. Bononien. Decanus Legumq; Doctor, atq; in Patrio Archigymnasio PROFESSOR EMERITVS

OPVS
SVMMO LABORE COLLEGIT, DIGESSIT, CONCINNAVIT.
QVOD
EMINENTISS. ET REVERENDISS.
D. GVIDOBALDO
CO: DE THVN
S.R.E. CARD. AMPLISSIMO
ARCHIEPIS. ET INCLYTO PRINCIPI
SALISBVRGENSI S. SEDIS APLICÆ
LEGATO NATO

HIERONYMVS BERNIA PROPRIIS SVMPTIBVS IN LVCEM EDITVM DICAVIT.

BONONIÆ TYPIS IO: BAPTISTÆ FERRONII SVPERIORVM PERMISSV
ANNO DOMINI MDCLXVIII. CVM GRATIA, ET PRIVILEGIO.

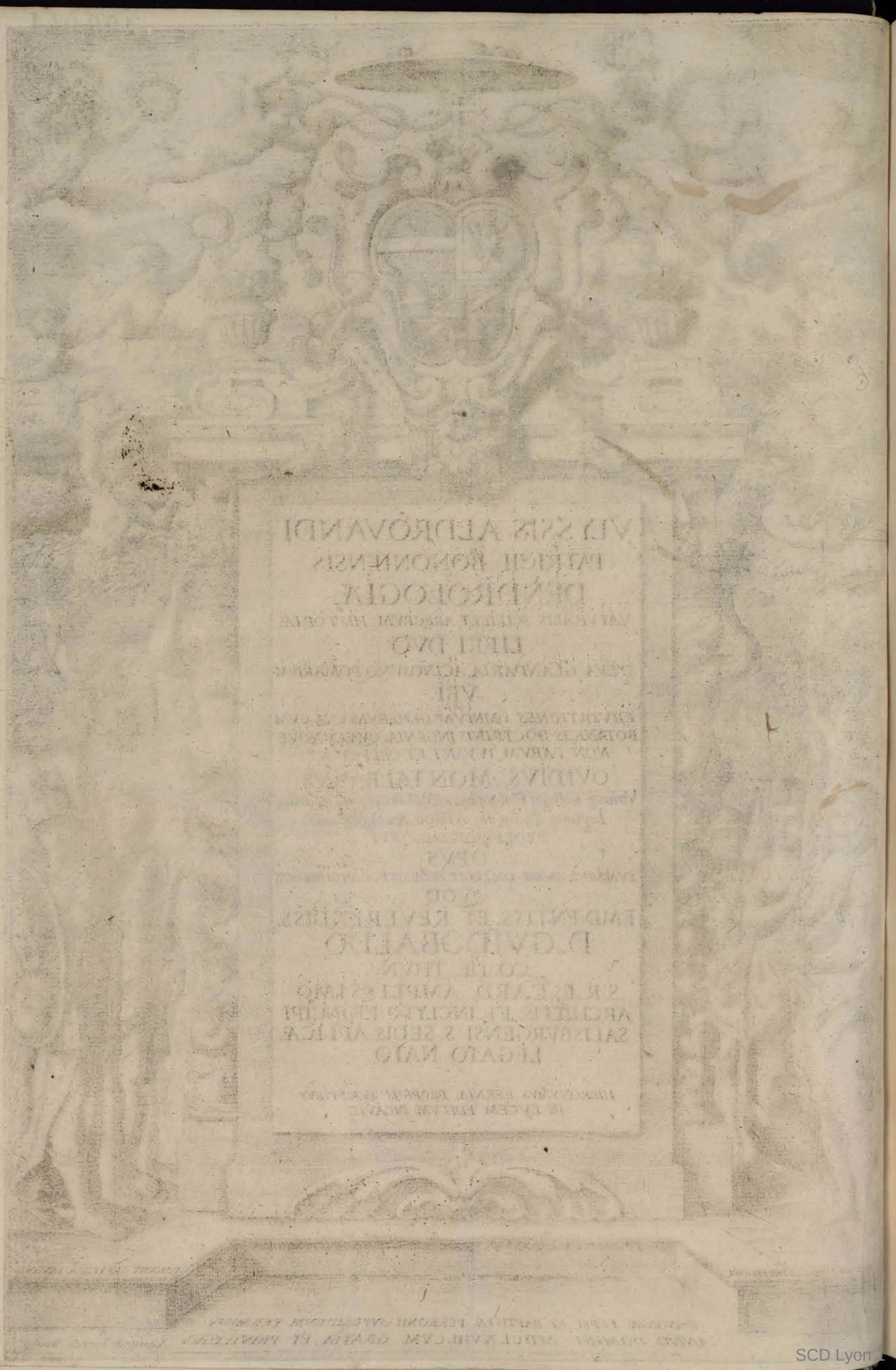

SCD Lyon 1

EMINENTISSIMO, ET REVERENDISSIMO

GVIDOBALDO DE THVN

S. R. E. CARDINALI,

Salisburgensis Eccl. Archiepiscopo, & Principi,

Et Episcopo Ratisponensi, ac in Comitijs generalibus pro Sacra Cæsarea Maiestate Locumtenenti, &c.

Hieronymus Bernia Felicitatem.

Literaria hæc Vlyssis Aldrouandi sylua Emin. Princ. agrum hactenus est dedignata, quippè cum soli feracitatem diu inuestigarit, nullum, in quo altas radices ageret, ipsi suppetebat. Verùm tunc primum in lucem erumpere gestijt, cùm planitiem mirata, à te Thaumaturgico planè imperio montis excidio explicatam. Quem enim lateat mons giganteæ molis à te non fulmine, sed auro complanatus? excelsum profectò opus, ex quo tuum in æquitatem amorem licet metiri, cùm hanc ab ipsis montibus exigere videaris. Inauditum inuentum, quo euersis, non superimpositis fastigijs potens, sed munificentiæ Gigas, summum gloriæ Cælum attingis. Faceſſat igitur Staſicrates, qui Macedonicam virtutem montano Athos colosso perennandam somniauit; iactitans se magnum montem in Magni Alexandri effigiem efformaturum, magnæ nescio an artis, magnæ an dementiæ ostentamentum; dum tu E. P. ex montium interitu æternum tuę Famę simulacrum cogis assurgere. Quid ni tandem, & Romani colles hinc discant sua capita triumphali tuo pedi certatim substernere? si tamen radicitus euulsæ cautes tuum nomen ad munificentię apicem extollunt, quò idem attollent montes, quos tuum excitauit imperium? Montes appello tot Ædes, tot Arces, tot Templa, quæ intra tuę Vrbis mœnia, viua in saxis arte elaborasti. Fortunati Teutones! quid vobis tanto sub Duce non sperandum, si ad equestris disciplinæ magisterium alpinas prosternit difficultates?

cultates? ad veſtram incolumitatem quid vobis ab eo non ſperandum? ingenti hoc in æquore, ad equorum rudimentum fabrefacto ſuam nobis, & in edomandis vitijs conſtantiam, & in cohibendis flagitijs robur, & in regendis diuinarum legum fræno animis, artem, & ſtudium optimè explicauit. Quid inquam non ſperandum? iam ſpes veſtra domeſticis aquarum vorticibus per longos terrarum tractus in Vrbem deductis irrigatur, vt Ciuium commoda effloreſcant. Has ſuper vndas feror ad illius ſolertiæ admirationem, qua Purpuratus veſter Paſtor, vt per omnia ſuæ Diœceſis paſcua ſalubres, & ſalientes in vitam æternam fontes, in ſuarum ouium ſalutem exundent, indeſinenter deſudat. Rideo Xerſem, qui ſtultè coercere maria flagris tentauit. Tu quidem E. P. ferocientes lympharum gurgites frænaſti, vt plumbeo carcere captiui ad populorum ſpectaculum, & vtilitatem ſoluerentur in foris, & dum argenteos effundunt latices, de pluentes aureos tuos Germani in ſubſidium Imperij imbres, æmularentur. Ad perennes huiuſmodi aquarum decurſus Arbores properant feſtiuæ, harmonico tuarum virtutum concentu non mendacis Orphei lyra Bononienſi ab agro auulſæ, vt ex his vitali ebibito alimento, ſemper tibi frondeſcant. Vt ſua delibetur medulla huc Cedrus anhelat, vbi regiæ nidulantur Aquilæ, quæ toties Auſtriaco Ioui plenis militum copijs fulmina miniſtrarunt, quibus Thracium triumpharet Enceladum, parato iam ipſi ſub exciſo monte ſepulchro. Huc palmæ feſtinant, vt officioſo connubio ijs iungantur, quas tu E. P. de Eccleſiæ hoſtibus reportaſti: huc Laurus vt in tanti Herois, qui ruentia Religionis dogmata ſuſtinuit inconcuſſus, germinet in coronas; quinimò quælibet ex Arborum ſenatu Arbor mutatæ Daphnidi, dum abit in laurum, inuideat ſortem. Quò confugient robora, quàm eò, vbi tam ſtrenuus contra furentes hæreticorum tempeſtates Tutator deprædicatur, in cuius expanſum meritorum rete, Romanum oſtrum ſe lubens coniecit? Quo denique hoc totum Mineruale nemus, nè inuidorum manu carpantur frondes, rapiantur fructus, quàm eò vbi excubitorem tuum E. P. poſſit nanciſci Leonem, atq; ita Heſperidum viretis inuidiam creare regium iactans cuſtodem? En ergò fructifera hæc ſylua fæcundo ſub iſto cœlo virentem iam primùm explicat comam, ſub quo bis Imperatoria Maieſtas tuo excepta hoſpitio, tot, & tot Ducum millibus comitata prodigos hauſit influxus. En quæq; ſapientis huius luci Arbor Amaſiam Xerſis Platanum opacat, & vincit: hæc quidem nemorum ſponſa gemmas, monilia, torques, ſyluarum Regina diademata, purpuras, ſceptra, plantarum Amazon fulgentes clypeos, enſes, & haſtas onerata potius, quam ornata ferebat: ſed heù breui vnà cum pompis exaruit! At noſtræ Arbores tuorum facinorum decoratæ trophæis æternitati fruticeſſent immortales. En demum exculta Vlyſſis Aldrouandi Dendrologia floridam ſibi pollicetur ætatem E. P. ad tantæ radios purpuræ, quam ego effuſo ad ſolum animo deoſculor, & mihi, & Dendrologiæ patrocinantem imploro. Vale.

IN

IN PRÆCLARISSIMVM

VLYSSEM ALDROVANDVM

AC EIVS

DE ARBORIBVS HISTORIAM

AB EXCELLENTISSIMO

OVIDIO MONTALBANO

Congeſtam, & elaboratam.

LAVRENTII LEGATI CREMONENSIS

ΕΙΔΟΣ.

Στροφὴ α.

Τῶν ὑπ᾽ ΑΣΤΕΡΙ ΚΥΚΝΩΝ,
Υπ᾽ ΑΣΤΕΡΩΝ τε ΚΥΚΝΩι
Ιεραρχέονλι παντᾳχῆ
Ευτυχὲς Βονωνία;
Αιμιλίας ὁπότ᾽ ἦ θήσαυρος
Παλαιόπλυτος Ινδικῶν Μετάλλων,
Μεξίκυ γάζων, Αράβων τε κόγχων
Αλλος πλείω σε φθεγξέτω:
Κλυτὸν στρατηγοὶς ἄλλος ἀειδέτω,
Μάρτυρες ὡς Βόϊοι σοὶς εισ᾽ ὲν ἄγροισι βίασοι,
Ενθατε Κόσμος ὅλος ξιμερὴς.
Ενδοξον ἄλλος ὑπερφερέτω Συγκλησίαν.

Idem ſeruatis metris.

Strophe I.

SIDERE ò ſub OLORVM,
Sub SIDERVMquè CYCNO
Vbique ſacro Præſide
Perbeata Felſina.
Æmiliæ cùm ſis theſaurus
Per ſecla diues Indicis metallis,
Mexici gazis, *Arabumquè conchis*,
Te dicat alter nobilem,
Et alter armis concinat inclytam,
Vt teſtis gens Boia tuos exciſa per agros,
Tota vbi Terra tripartita eſt:
Et gloriam Senatùs alter efferat.

SCD Lyon 1

Αντιστροφὴ α.

Οττε μητέρα λαμπραὴ
Ασω σε Αλδοβρανδȣ,
Οβειδίȣ τε παγκλεοῖν.
Οὐχ ἐκείνων, ὦ πόλις,
Φέρτερον ἄλλ' ἀκμὴν προέδωκας.
Αμφω πρὸς ἀλλήλȣς ὅμοιοι, εἴτε
Πανσόφων ἦτον τάγω ἀρχιατρῶν
Εν γνωρίμῳ συνεδρίῳ.
Εἴτε φραδοίτην δηθ' ἱερὴς ὅλης
Δόγματα τῆς σοφίης ἐν σοὶς ὕψιστα λυκείοις.
Εἴτε γραπόντε βίβλȣς, διδαχὴν
Δότων βέβαιον εὐμάθεσσιν ὑστέροις.

Antiſtrophe I.

Splendidam Genitricem
Cantabo te *Aldobrandi*,
*Ouidij*què inſignium.
Nil eis, ò Vrbs potens,
Iactaſti præſtantius vnquam.
Vterque par eſt alteri, Medentum,
Seù Duces ambo fuerint Sophorum
Doctiſſimo in Collegio.
Siue vniuerſæ iam Sapientiæ
Dogmata prodiderint tua per celebrata
Seù condendo Libros, ſtabiles (Lycea,
Notas docendis poſteris tranſmiſerint.

Επῳδὸς α.

Αλλ' ὅπ' ἄδηλος Οδυσσεὺς!
Μείον γνωστὸς Ομηρικὸς.
Ηττων ἅλος πλαδεὶς:
Μάσσων ἐν' ὄντων αἰτίαις ξενωθεὶς.
Μᾶλλον μὲν οὖν μέγιστος,
Πρὸς ὃν συνῆλθε πάντοθεν,
Ως ἀκολȣθήσαντ' ἀρεταῖ
Ανδρὸς, τῆς Φύσεως ποικίλα πράγματα,
Κοινὸν ἐξ αὐτῆς μέχρι συντιθέντα
Κειμήλιον Κειμηλίων,

Epodus I.

Sed quis neſcit Vlyſſem?
Non tam notus Homericus.
Plus, quàm mari vagus,
Eſt, qui vagatus eſt quorumque cauſas
Scrutando, maximuſquè
Ad quem migrarunt vndique,
Ceù docto obſequioſa Viro,
Naturæ omnigenæ dædala pignora,
Vnde Muſæum Patriæ reſultat,
Muſæa cui prima inuident.

Στροφὴ β.

Τούτο δὴ καταλειπὲν
Γερȣσίᾳ σεβαστῇ,
Ισαῖος ὡς Οδυσσέϊ,
Φρȣρέων Οβείδιε
Αγλαότιμον ἔπιπλον ἀέξεις.
Τὸν Κοσπιαῖων ὅτω Φερδίνανδον
Δαψιλȣ̃ς λειπέντα τ' ἐς Αλδόβρανδει-
α ζηλόων ἀφειδίης,
Γνώρισμα φαιδρὰς τῆς φιλοδορίας
Πολλὸν ἔδως ἐν τῆς πείραις φιλοπατρίδος ἀστȣ̃.
Σπȣδαῖον κοινȣ̃ διὸ σε,
Οὐ μȣ̃νον υἱον, ἀλλὰ πατέρ' ἔχει πατρὶς.

Strophe II.

Hoc ſed inde relictum
Senatui verendo,
Ceù par *Vlyſsis*, *Ouidi*,
Dum tueris, ipſius
A te creſcit clara ſupellex.
Tu *Coſpij* perinde *Ferdinandi*
Rebus augendis ab *Vlyſſe* lectis
Zelatus amplitudinem,
Frequens dediſti Magnificentiæ
Signum, in conciues vel vbique operoſus,
Publica tam curans ideò (amandos.
Te plus Patrē, quàm filiū Patriæ probas.

Αντι-

SCD Lyon 1

Αντιστρ. β.

Ταῦτα μὲν πολυκλειτὰ.
Σαυτὸν δ' ἐπεὶ διδακτῶς
Σὰ πολλὰ συγγεγραμμένα
Εκδίδοντα σκέπτομαι
Τοὔνομ' ὑπ' ἀλλότριον, καὶ ἐπειδὴ
Τῆν δόξαν ἄλλων σῆς ὑπεὶρ ὁρίζη,
Γηθέων θεῖου πλέον Αλδοβράνδου
Πολυστόμῳ φήμῃ φέρειν
Οσ' ἐκφανίζεις τῶν περὶ Δενδρέων
Τέρπνα, τὰ πότμον ἀφαρπαξασθεὶς οὐχ ἐδυνάσθα-
το προσεπαγγελθέντα γράφειν;
Σε πότθ' ὑπερθαυμαστὸν εὐλέγω δεῖ.

Antiſtrophe II.

Hæc quidem inclyta multum.
Sed temet vt diſertè
Quæ lucubraſti plurima
Publicantem adrumino
Nomine non proprio; cumq; hinc tibi
Suprà tuam laus extera æſtimetur,
Et probes dij magis *Aldobrandi*
Famæ eloquenti ſubdere
Iucunda quotquot de Populo Arborum
Promis, quæ is nequijt ſublatus morte ra-
Scribere, quanquam promiſſa; (paci
Suprà modum te mirer ex tunc eſt opus.

Επῳδ. β.

Νῦν ΘΟΥΝΟΙΟ παριστά-
σθω, στέρνου περιπορφύρου,
Σέπτη ζαδωρία:
Εστω τε τυῤῥήνοιο δαψιλέστε-
ρος αὐτὸς ἱππότοιο.
Χρυσωρυχεῖα πόσ' ἔχει,
Κἂν ὑπέραντλα, μὴ ἀρκείτω
Αὐτοῦ πρωτοθρόνῳ τῇ μεγαθυμίᾳ.
Δεξίων ἀνδρῶν μὲν ἔρυμα τακτὸν,
Εστω τε κῦδος ἄσπετον.

Epod. II.

Nunc THVNI in medium aſtet,
THVNI murice fulgidi,
Auguſta Libera-
litas; & ipſe Mecœnate magno
Maior profuſius det.
Venæ, quot auri poſſidet,
Non hauſtæ, vix ſufficiant
Eius primithronæ munificentiæ.
Eruditorum columen, decuſquè
Sit inde vbique maximum.

Στροφ. γ.

Δενδρικῶν διὸ τούτων
Πόνων ἐπαξιώτε-
ρος ᾖ. τί οὖν! μεταξὺ νοῦ
Τῆν ἀθροίζει οὐσίαν,
Ἣν ἔμπα σθένει οὐδενὶ δωρεῖν,
Αεὶ τυχαῖόν ἐσαι πᾶν ἐλευθε-
ρώτατος πόλλοις ἐπιδαψιλεύε-
ῃ; τῆν τύχην ἀλλοτρίαν
Επείδ' ἀναύξει τοῖσι τυχοῦσι, δεῖ
Πανστρέπτοισιν ὑπῇ δωρήματα τοῖα τύχαισιν.
Ὅταν δόσεων αἰώνιον
Μνημεῖόν ἐστιν, ἐστι δῶρα πτώσιμα.

Strophe III.

Hinc & *Arboreorum*
Huiuſmodi Leporum
Sit dignior; quid hinc? Bona
Mentis ipſe congeret,
Quæ tamen haud poterunt dono dari;
Eruntquè Casùs quæque conſueuit
Plurimis dextrà dare liberali.
Dum proximi ſic conſulit
Sorti, neceſsè eſt ſint Mediantia
Subdita Fortunæ, ad libitum quæ ſubdita
Gloria donandi ſiquidem (verſat.
Non occidet, ſed occidet quod eſt datum.

Αντι.

SCD Lyon 1

Αντιστρ. γ

Τιμιώτερον οὐθὲν
Φήμης, διδακτίκοισιν
Ἧς τὶς πόνοισι τυγχάνει.
Σέπτερος Μακηδόνος
Νῦν μεγάλου διὸ τῆς σοφίης πρόμος,
Κεῖνος σταγείρας τρισμέγιστος ἀστὸς.
Σέπτερος τύφλος Κολοφωνίων φῶς,
Οδυσσέος, καὶ τῶν ἀγῶν,
Οὓς ἤδι; τοῖον τοὐνόματος σέλας,
Οπποτε τὶς παρὰ τῶν γραφθέντων ἄξιος αὐτῶν
Εκπελε, προσκρίνειν ἄλλοις:
Γενναιότητος τοῦθ' ὅλης ὑπέρπταται.

Antiſtrophe III.

Æſtimatius eſt nil
Famà, pereruditis
Si parta ſit laboribus.
Grande nunc Macedone
Maior propterea Sapientiæ
Dux, Ciuium ter maximus Stagiræ.
Clarior cœcus Colophonis ipſo
Vlyſſe, quouis & Duce,
Quem panxit. Huic par nominis vt iubar
Pallade promeritus quiſquã, eſt laudẽq; ſe-
Non ſibi, ſed confert alijs: (quentem
Generoſitate maius hoc eſt qualibet.

Επῳδ. γ.

Τοῦτο δράοντος, ἐπεὶ δ' Αλ-
δοβρανδοιο τὰ Δενδρικὰ
Ποιεῖς, ἃ γέγραφες,
Ὡς μαρτυρήσω τῶν μόθων ἑταῖρος,
Βροτῶν, Ορειόλευκε,
Τίς ἐστι συμφερτὸς σέο!
Μηδεὶς, πλὴν Αλδόβρανδον
Μείροντα σὺν σοῦ τοὐνόματος κλέος,
Εἵνεκ' ἀλλήλων μὶν Ορειόλευκος,
Σὺ δ' Αλδόβρανδος εὐδοκῇ.

Epod. III.

Qui præſtas, *Ouidi*, iſthæc,
Aldobrandica dum facis,
De Gente quæ Arborum
Tu lucubraſti, vt qui comes laborum
Fui, cuìque teſtor,
Quis conferendus eſt tibi?
Nemo, niſi eſt *Aldobrandus*,
Suum tibi qui participat decus,
Vndè *Montalbanus* is alter, & tu
Nouus *Aldobrandus* crederis.

Quos

QVos nuper adiecit immortalibus Aldrouandi Monumentis eruditos labores Eximius noſtri ſæculi Doctor Dominus Ouidius Montalbanus, vidi ego infraſcriptus; nec quid niſi typorum luce digniſsimum ſuſpexi; Patrij Vlyſsis glorioſas lucubrationes emeriti Ouidij ſtudijs nuncupatas voluerunt Illuſtriſsimi PP. & debebatur omninò, vt vnde primùm emanarunt eruditionum flumina, grata viciſsitudine in proprium Oceani ſinum reuoluerentur. Dum hæc tractare Ouidium cerno, ante ſpeculum ſiſtere videtur lucem, copioſiſsimis reflexionibus congeminatam, Sanctimoniæ, Eruditionis, ac Doctrinæ radijs vndique diffluentem, adeò, vt dici queat in ſapientiſsimis hiſce voluminibus plures ineſſe Aldrouandos, multos adeſſe Montalbanos.

D. Inuentius Tortus C. R. S. Pauli in Metropol. Bononienſi Pœnit. pro Eminentiſsimo, & Reuerendiſsimo D. D. Hieronymo Card. Boncompagno Bonon. Archiepiſcopo, & Principe.

EX attenta, & accurata huiuſce Voluminis de Arboribus lectione ego infraſcriptus ſyncerè teſtari poſſum, me omnia in eo contenta inueniſſe adeò doctè, eruditè, piè, prudenterq; ſcripta, vt à præclariſsimi, totoq; Orbe probatiſsimi in omnibus melioribus Viri Vlyſſis Aldrouandi Genio dictata videantur Excellentiſsimo Viro Ouidio Montalbano, qui hæc eadem collegit, diſpoſuit, exornauit; Vndè commodiſsimas vtilitates, tam actiuæ, quàm contemplatiuæ vitæ melioris prodire, atque decora eximia aduenire poſſe in Patria non ſolum Bononia ſtudiorum Matre, ſed & ipſis ſolidioribus doctrinis, ac ſcientijs vbique augeri poſſe crederem. Quapropter typis vndequaque digniſsimum cenſeo prædictum Opus, &c. In quorum fidem, &c.

Carolus Riarius Philoſophiæ, & Medicinæ Doctor in Archigymnaſio Bononienſi Medicinæ Lector ſupraordinarius Primarius, vidit pro Reuerendiſs. P. Inq.

Imprimatur.

Fr. Io. Vinc. Paulinus de Garexio Mag. Inquiſit. Generalis Bononiæ.

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Naturalis ſcilicet Plantarum Hiſtoriæ
de Arboribus
LIBER PRIMVS.

VNIVERSALIA PROLEGOMENA.

A

INTRODVCTIO O. M.

GRANDE quidem Onus, cui Milonianum vix ſufficeret Robur, numeroſam, & perarduam Aldrouandeæ methodi ad Normam congeſtæ important Eruditiones. Debillimos illud Ingenij mei Artus tantæ nimis impares grauitati prorſus oppreſſiſſet, niſi efficaciſſimum, & lene Virorum ſummæ Auctoritatis me huiuſmodi ſuſcipiendam ad Prouinciam coegiſſet, ac animaſſet Imperium. Ancipiti duorum monoſyllaborum adhuc hærentem in Biuio hinc Lyricus me compellauit Vates *tu cede potentis amici Lenibus imperijs*. Hincquè panegyriſtes Poeta, vt ingentem hanc Syluam animoſus intrarem impulit.

Auſon. Idyl. 12. eſt, & non.

Horat. l. 1. epiſt. 18.

Non quiſquam fruitur veris odoribus,
B *Hyblæos latebris nec ſpoliat fauos,*
Si fronti caueat, ſi timeat rubos. nec ſudoriſici mei me pœnituit aſſenſus.

Claudian. in Nupt. Hon. Epithal. 4.

Rectiores, magiſque tutas procedendi opere in hoc Dendrologico Semitas à nemine antehac fortaſsè tritas Meduſæorum Monſtrorum immaniter latrantium abſque pauore Iatrîa, Sacra Themis, & Aſtræa liberali meipſum complexæ Fauore demonſtrarunt. Hæ, apud quas Herbariæ rei Genialis meus Amor longum per annos 50. curriculum ſæpè diuertit, (quia ſyluas habitare Muſarum in conſortio illæ eędem non erubuerunt) Ethica humanæ vitæ Præcepta Arboreis

floribus, folijs, libriſque naturaliter inſcripta oſtenderunt, Phyſicaque Ænigmata placidiſſimis à Poetis haud inutiliter exornata iuxtà Votum Platonis in Dialogo de Voto,& non tam Græco, quam Latio, Italoque ſub Idiomate exarata Lignorum per Caudices adducere docuerunt. Omnis demum Generis eruditiones à Scientificorum quorunque doctioribus monumentis diligentiſſimè conquiſitas, vt proſperæ fortunæ ornamentum, aduerſæque refugium maximi oratorum Tullij teſtimonio fierent, ipſarum Arborum ſtipitibus gloriosè appendere inſtruxerunt. Cumque nihil ſciri exactè poſſit, (vt conſtans Peripateticorum fert ſententia) primarum cauſarum vſque ad elementa diligentiori abſque perueſtigatione præhabita, in hac ſciendi emenſa latitudine inuentu facile credidi illud optimum, cuius ignorantiam malitiei diuitem pronunciauit Ariſtotelis præceptor in Alcibiade ſecundo. Omnes prætereà Virorum ordines à maximà vſque ad minimam intelligendi capacitatem alloquor. Vndè notionum innumera quodammodò aduocare Argumenta rei pretium venit; ità vt vix inueniendum aliquem credam, cui nonnihil placiturum ſit, cuius gratia cætera diuerſis guſtibus gratificatura minimè ſit improbaturus. Geoponici, Seplaſiarij, Architecti quicunque, & Materiarij contenti ſint, vel educatione ſimplici Arborum, vel compoſitione cognita, aut reſolutione, & vſu practico; Philoſophiſque ſpeculationes formarum; Medicis alteratrices vires; Moralitates Ethicis, atq; Politicis; Myſtica, Hieroglyphicaq; Poetis, & Oratoribus; Fabulas, ſuperſtitioneſque ſeriò explodendas Polyhiſtoribus; Cæteraque conſideranda curioſioribus Ingenijs relinquant. Hinc ergo à Rationalis, Naturalis, Mathematicæ, Ethicæ, atque Ciuilis, nec non Diuinæ Sapientiæ penitioribus Penarijs documenta Botanicis applicita negotijs haud auara manu depromere ſtudium inualuit, quæ ſinceritatis ſaltem, & doctrinalis ordinis clarioris, & fructuoſioris æſtimanda pretio reor. Dum enim contenditur ſuauiſſima caſtigatione mores componere, menteſque facillima inſinuatione erudire, extollitur Innocentia,& Veritas amabilior redditur, vitiorumq: deteſtandæ Idololatriæ promeritarum pœnarum ad ſcopulos alliduntur. Magnam porrò facilitatis partem ab ordine docendi aptè inſtituto reſultare nemo inficias ire poteſt; Apodicticæ nanquè Diſciplinæ concluſionum omnium euidentias à recta Mediorum in Demonſtrationibus eruunt diſpoſitione. Ordinem ideò ſequentem à Fructuoſitate Arborum, tanquam à fine proprio earundem petere ſtabilitum eſt. Varia proculdubio fructificandi vis ſpecificæ cognoſcibilitatis legitima in Arboribus parẽs habebitur, quippe quæ leges inter primordiales locum mundi ab exordio obtinuit prima vitæ Hominum benigniſſima ſuſtentatrix. Tres igitur cum ſint fructuoſitatis eſſentiales, ſimpliceſque differentiæ, quæ Cibum, Potum, & pingue Veſcum ſuppeditant, quas aliæ deindè mixtæ ſequuntur, ex quibus Humano Generi variæ, ac diuerſæ cõmoditates reſultant tribus claudere cuncta cogitaui Voluminibus, in primo quorum tripartito, in Syluam ſcilicet Glandariam, in Pomarium, & in Oliuetum de Alphiteis, hoc eſt farinoſi fructus Arboribus, in ſecunda partitione mox de Potomijs, & ſucceſſiuè in tertia de Elæophoris agetur, quæ in ſuas ſingulæ in proprio Genere ſpeciales ſpecies diſtinguentur, atque in eruditionum variarum Rubricas ſubdiuidentur, eo modo quem ſapientiſſimus noſter Aldrouandus in operibus à ſeipſo compoſitis, & evulgatis obſeruauit; in ſecundo autem Volumine Arborum Lacrymantium, Spinoſarum, & Miſcellarum; in tertio, atque poſtremo de Suffruticibus, atque Herbis ſimpliciter, & propriè dictis, exarabuntur Hiſtoriæ, in quibus melioribus fortè adſpirantibus fauonijs amœniſſima ad Prata ſpatiabimur, Hortoſque ingrediemur olitorios, & voluptuoſos;& demum in Agros latiores migrabimus. Alphabeticum explicãdarum, tum Arborum, tum Herbarum ordinem magna non abſque ratione omiſſum facere placuit, cum in eo tranſitus de Genere in Genus plerunque fiat, plurimaſque detur offendere dubioſiſſimas æquiuocationes, quæ difficultates ingerunt quammaximas, in noſtro præſertim tractandi eruditiones à natura rei, & non à ſolo nomine petitas modo, vbi partes cohærere debent ad inuicem, & realiter ſubſtantialiter, minimeque ſuperficietenus complicari. Indiuidualem

Difficillimũ eſt omnibus placere poſſe. Plutarc. in Solone.

Scriptorum chorus omnis amat nemus. Horat. 2. epiſt. 3.

Vt plantarum ſemina; ſic Hominũ vita. Plutarc. in Apopht.

Adualem mihi congenitum scribendi stylum materiebus repræsentandis eo meliori quo valui modo accommodaui, nunc planius, nunc elatiusculè procedendo; & vtinam Præceptorum olim meorum, quorum summè veneror memoriam Io. Corn. Vteruerij, & Bartholomæi Ambrosini præclarissimis adamussim insistere valuissem vestigijs. Cœterum mi lector Boni amator, & æqui, quem minimè latet *quid distent æra lupinis*, quique probè nosti quam difficultatem inuoluant, ταῖς κοσοίνα tuæ beneficæ commendatur humanitati liberalis mearum imperfectionum venia; sic enim illud Seuerini dictum praxi demandabimus. *Plin. Iun. l. 4.*

Qui serere ingenuum volet agrum
Liberat prius arua fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat. *Boeth. l. 2. metro.*

EXORDIVM,
Seù Dendranatome.

B

PRimis hisce nostris Arborearum Enarrationum in Ianuis sese offerunt Vrbanitas Arborum, hoc est tractabilitas, necnon sylvestris, & effera earundem naturalis conditio consideranda, iuxtà Botanicorum Coryphæi sic scribentis Doctrinam: *Naturalis quædam differentia protinus in Sylvestrium, Vrbanorum què genere nobis sese offert &c. Vrbanum autem, & Sylvestre vocitare debemus redigendo, tum ad prædicta illa, tum vel maximè ad id quod omnium Vrbanissimum esse constat. Homo autem, aut solus, aut maximè omnium Vrbanum est*; illæ nanque Arbores nostræ cognitioni sese facilius insinuant, atque nostris commodis, & vtilitatibus se magis dedunt, quæ sub terra minus otiantur, & humanitatis quandam speciem præseferunt, vtì medicorum parens Hippocrates testatum reliquit, *quemadmodum igitur* (hæc sunt illius verba) *Arbores rationem non habentes hoc tempore* (nimirum hyeme) *præparant sibi ad æstatis commoditatem, tum incre-*
C *mentum, tum Vmbram, sic oportet hominem: quum sanè mente, ac ratione præditus sit, carnis incrementum salubre sibi præparare.* Neminem adeò stupidum inueniri ob hoc crediderim, qui naturalibus facultatibus, atq; instrumentarijs actionibus Arbores audeat spoliare, in quibus distincti, & certi quidam fines obseruãtur, qui plus, minusuè delectabiles deprehenduntur. Plantæ igitur omnes, maximèque Arbores similaribus non solum, sed compositis cõstant euidentissimè partibus, quas ratio demonstratiuè suadet, conuincitq, αὐτοψία; dicamus igitur cum Plinio, & alijs doctissimis viris dari, & reperiri debere in Arboribus calorem in primis innatum, viuificum, elemento stellarum respondẽtem, à quo prouenit Actio quæuis vegetatiua, & insuper Humores alimentales, necnon excrementitios, tanquam primum passiuitatis subiectum, Instrumẽta dein Venarum nutritiuis succis deferendis naturaliter destinata, intrà quarum cauitates ijdem succi concoquuntur; Neruos insuper, non motorios, neq; sensorios, verum durabilitatem obfirmantes; Ossa,
D prætereà, Carnemque pro Arborea mole contexenda, sustinendàque fabrefacta; Cordis quoque Viscus proportionale, seù Matricem, tanquam principalem Animæ sedem, & illius diuisibilitatis, necnon semineæ generationis fontem, quas omnes centrales partes ambiunt illæ, quæ circumferentiæ rationem subeunt, vt Cutis exterior cum sua Cuticula, Membrana cui subest carnosa, in aliquibus Arboribus multiplex, siuè in sui crassitie diuisibilis in plurimas bracteas, vel laminas ad modum paginarum in Libris. In quarum Arborum totali conformatione, Artus quoque, tum maiores, tum minores dantur, vbi aliæ partes, quas Sensoria symbolica, & cœca quodammodo vocare poterimus, recognosci possunt, vndè aliquam in Arboribus partem Caput, & Cerebrum appellamus, aliam Pedes, & sic Brachia, Coxendices, Digitos, Vngues, Capillos, Aures, & Oculos sæpè sæpius adnotamus; quæ omnia faciunt totius ad Arboris perfectionem, vegetatiuumque nobilissimum complementum. Et quia patent cuncta hæc facillimè semiputrida præcipuè li- *Theophr. l. 1. Hist. pl. c. 6.* *Hippocrates l. 2. de diæta.* *Arist. Phys. l. 2.* *Ant. Miz. in Dendranat. Plin. l. 16. cap. 38.* *Arist. l. 1. de Pl. c. 2.*

SCD Lyon 1

gna ſecanti, ſub qua diſpoſitione partes ab inuicem diſſidere, & ſegregari cum ac- E
cidentium omnium variatione incipiunt, vnicam hanc delineationem pro aliarum exemplo explorandarum ſatis duximus proponendam, in qua Os duriſſimum, Caro, Nerui, Venæque, & Muſculi per bellè apparent: ſic Plantæ omnes, & Arbores Dermata, & Epidermata, cutaneas ſcilicet, atque cuticulares partes, veluti faſcias totius conſeruatrices habent vitæ, vbi naturales omnes facultates vigent, & proprijs mediantibus organis exercentur, varijs què illæ prærogatiuis tum ſpecificis, tum indiuidualibus inſigniuntur; cum autem circũferentiales partes viſibiles cunctis ex ſe pateant; ſicuti, & Brachia græcis *Acremone*, Humeri, & Axillæ proportionales *Maſcalæ*; digiti, *Thali*, vltimique Termini *Termites* dicti fructuoſitati expãdendæ, ſuſtinendæque, & dimenſionibus omnibus ad inuicem proportionatè nectendis deſtinati, centrales ſolum partes indigitabimus, in quibus calor implantatus, necnon influens recipiuntur, fouentur, actuantur. Primo igitur in præſenti figura litera A carnem lignoſam oſtendit; literæ B D meatus venarum, neruorum, & poroſitatum pectinatim excurrentium commoſtrant; litera C oſſa indicat duriſ- F
ſima, quibus ſuam iactat durabilitatem Arbor, litera E muſculos ad ſoliditatem haud localiter flexilem factos à natura ob oculos ponit. Notandum tamen eſt Animam, quæ in toto ſeruatur, etiam materialiter, hic exprimi non poſſe, nam in centro quarumcunq; partium eſſentialium, & fundamentalium ratione magis, quam oculis

In toto corpore Arborum, vt reliquorum Animalium cutis, ſanguis, caro, nerui, venæ, oſſa, medullæque, &c.

Plinius lib. 16. cap. 38.

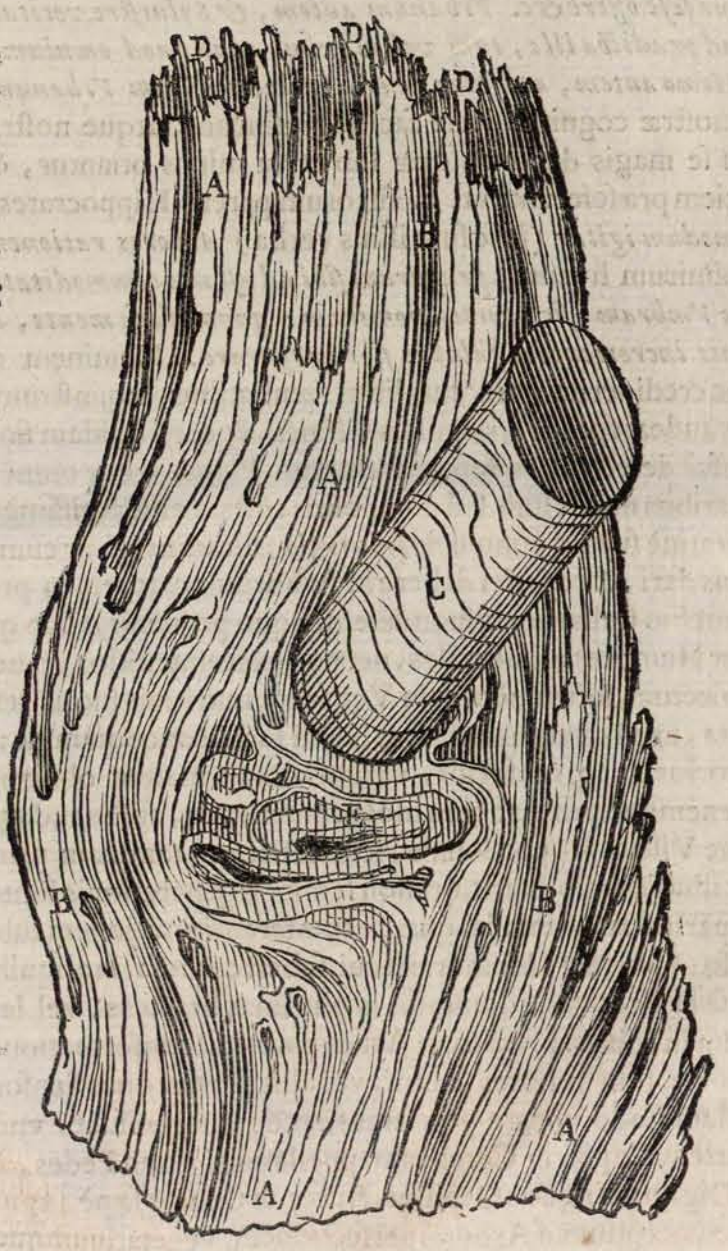

ipſis

A ipſis depræhenditur, dicentur adeſſe vbi diuiſibilis,& conſeruabilis erit,& vbi ſubſtantifica humiditas ab alimentali poterit refoueri;licet centralis,& medullaris pars in pluribus Arboribus notabiliter diſtincta colore, atque duritie à reliquis partibus appelletur communiter *Anima*. Operæ tamen pretium facturos nos eſſe credidimus ſi vnamquamque præmemoratarum partium theoricè explanaremus. Patet equidem Ore, & Oeſophago (vt hinc noſtram ordiamur Dendranatomen) multiplici præditas Arbores eſſe,quæ minimarum hiatibus radicum innumeris,per modum tamen vnius ſe habentibus,cibum terrenis è mamillis exugunt,illumq;dum excoquunt regulatè admodum,ſibi quoq;ad longam ætatem aſſimilant,ex quo irrefragabile ſobrietatis exemplar fiunt; hinc ſcitè admodum Muſonius *ſicut Plantæ ad perdurationem, non ad voluptatem aluntur; ſic Hominibus vitæ producendæ cauſa, non voluptatis victus eſſe debet*. Quam laudabilem ſobrietatem felix fœtuum procreatio, atque educatio ſolet ſequi, quod fortaſſis innuit Lucretius,ità canendo. *Ap. Stobeũ* *l. 1. de nat. rerum.*

Creſcunt Arbuſta, & fœtus in tempore fundunt,
B *Quod cibus in totos vſque ab radicibus imis*
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis.

Arborea hæc ora triplicem ſuccorum energeticam ſpeciem ex Ariſtotelis doctrina admittunt *primam è genere Terræ, alteram ex Aquæ genere, tertiam ex Ignis genere; à Terra enim fixio Plantæ eſt, ab Aqua coagulatio, ab Igne fixionis vnio*, & eſt æquè ac diceretur Melancholicum in Plantis adeſſe Humorem, Pituitoſum, atq; Bilioſum, qui maſſam ſanguineam conſtituunt, ad ſanguinem pro quarto humore ſumptum non reſpiciendo, niſi vel in floribus coloratis, & fructibus, vel in lignoſa lacrymatione dulcis, aerei,pinguisvè liquoris. Ex quibus omnibus ſuccis parenchimatoſæ partes per ſolam affuſionem, quam eraſiſtratus παρέγχυμα vocabat, roris, cambij, & glutinis coaleſcunt. At quæ ſunt oculis ſubiecta magis fidelibus hinc ad ſe nos raptim vocare videntur. Extima totius corporis Arborum pars cutis ſcabra plerunque, & ab intimioribus plus, minuſuè ſeparabilis partibus, à quibus ſuam trahit originem maximoperè nerueam, cuncta tegit incorruptè, tueturque,& C ibi ſolum peruia eſt, vbi germinibus egreſſus tenerrimus datur, præter inconſpicuas poroſitates viuenti tranſpirabilitate neceſſarijſſimas. Arborum porrò dignitatem non modicum oſtendit erecta Stipitis, ſeu Caudicis ſtatura ingens, in medio cuius Mathematico phyſico,ideſt in centro quantitatiuo,& Virtuali ſimul in Arbore perfectiſſimo,cylindrico nimirũ adamuſſim producto viſcera locantur, à quorum linea centrali extenduntur hinc inde ramoſitates coxendicum,pedum,brachiorum,digitorum obliquè,& arcuatim Cœlum ſpectantes,orbicularem collectiuè ſumptę, vel pyramidalem affectantes figurã,quas Generaliſſimas Arbores sì deſcribere,ſeù definire vellemus Ereſio principaliter eſſet adhærendum. *Arbor eſt quod ab radice,caudice ſimplici,ramoſum,nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit*, ſeù *Arbor eſt Animatum Corpus procerum, peramplum, organicum, ſolidum,primo alendi, & generandi præditum facultate ex ſe ipſo, & non exterra* (quicquid dixerint ſtoici) *ſuarum habens initia actionum* Arboreæ mox cuti quæ ſubeſt Tunica ſuperD ſtans ligno, vel eſt Sciſſilis in tenuiſſimas,& plicabiles bracteas, quæ liber propriè dicitur; vel Nebilis in lanugineam, pappoſam, flocciformemuè ſubſtantiam facillimè tranſiens, membranæ in Hominibus carnoſæ,vel duplicibus Caluariæ menyngibus ſimilis; Muſculoſa dein Arboris ſubſtantia lignum propriè vocitatata ſeſe offert conſideranda, quam Græci ob id λύχνον, & Hebræi eb hoc eſt lumi nis conſeruatricem proper illius conbuſtibilitatem, & luminoſæ flammę cõceptum, cui ſucci quandoque ſuggerunt alimentum lenti, pingueſque ὀποί; illa corpulẽtiam non modo tribuit Arbori,ſed fortitudinem, & durabilitatis robur eximium, quo mediante motus cuiuſdam localis, ſaltem ſecundum quid, contrà ventorum præcipuè perfringentes violentias,particeps euadit, & dum verſus Arboreum firmiſſimum principium eadem pectinatim fibroſa muſculorum ſubſtantia mouetur COR ipſum tueri atque defendere naturaliter nititur,ſic enim decet Membrorum Regem ad vitam vegetatiuam conſeruandam cuſtodiri, quod viſcus â cæteris ſenſi- *Ariſt. lib. 2. de Pl. c. 1.* *Ariſt. lib. 1. de pl. c. 3.* *Theophr. l. 1. H. pl. c. 3.* *Coſtæus de Vniu. ſt. nat. l. 1. c. 5.* *Gal. in definit. m.* *Columel. l. 1. c. 3.*

biliter, vt plurimum, dignoſcitur partibus, ſemperque ratione percipitur; illud nan- E
que medium vegetabilitatis, & germinationis ſemper occupans carne duriori pa-
Vitruu. l. 2. Architect. c. 9. rẽchymatoſa, & ab alijs partibus aliqualiter diuerſa cõſtat, cui ſi marcor, & morboſa
contingat abſumptio, quæ fluorum fletus excitet, ſeu torulos internos vitæ tortores
aduocet proximiori parti Arboreæ proprias demandare ſolet vices, itaut ſola
etiam cutis officia cordis exercere ſolita ſit, vt patet in Arboribus quæ canceroſa
concameratione ligneam totam amiſere ſubſtantiam, & ſola cute permanente ve-
getationem ſuam continuant. Cordi concordant reliqua viſcera Matricis, Lienis, &
Iecoris, quæ cum ipſo realiter identificata vnum conſtituunt corpus pluribus præ-
ditum facultatibus, atque virtutibus; nam Cordis eſt ſeminales conceptus dirigere
ad vitam, alimentales ſuccos ad tranſmutationem promouere, & reliqua munia
lib. 1. Hiſt. pl. c. 4. vegetationis perficere, & ideò Botanicorum Princeps Theophraſtus cordis, Ma-
tricis, atque Medullæ nomina in Arboribus confundit, vocando centralem om-
nem Arborum partem *Miran*, & *Cardian*, atque *Melon*, hoc eſt *Matricem*, & F
Medullam ex verſione Gazę ſecundum Hermolaum; Quam partem Vir præclariſ-
ſimus Cardanus generaliori vocabulo *matricem nutritionis*, ſeù *matrem*, & totius
Plantæ benignam *Altricem* nuncupauit, & practicorum integer cœtus populari
ſubſcribens voci *Animam* appellauit; Hæc ea eſt, quæ Cylindricas caudicum Ar-
boreorum Machinas, nè ſub inquieta ſtatione labaſcant conſeruat, eademquè mo-
tiones omnes naturales varijs, & diuerſiſſimis inſtrumentis mediantibus, vel aereita-
ti ferè ſimplici, quemadmodum in Arundine proximis, vel ad ferream duri-
tiem accedentibus, vt in Mytrodiris Iauæ minoris Arboribus perficit. Clarum
equidem eſt cũctis Arboream hanc Extiſpicinã fauores, vel iniurias Cœli aptiſſimè
poſſe detegere præcedentes, & futuras prædicere ſi omnes, & ſingulæ partes in Ar-
boribus ſpeciatim perpendentur in annos, ſtante Prouerbij illius Geoponici pro-
batiſſima Veritate *Annum producere fructum non aruum*; plus enim debemus in fru-
Columell. l. 12. c. 48. & l. 4. cap. 24. ctibus recolligendis Cœli agentis benefico influxui, quam Terræ paſſiuè obtempe-
rãtis oblato pabulo; nam Sol ipſe Vernus verus Temporis noui Parens, omniſq; vi- G
uidi viroris efficiens cauſa Herbaceas *Gemmas*, atque *Turiones* ſeù *Tuores* Vitali
Apuleius de Deo Socratis propria ditat luce, vt illis tanquam fertilitatis oculis futuram Annonæ copiam per-
ſpicere, atq; tueri valeamus, hincque dementes, atque crudeles iuremerito cenſean-
tur germinum huiuſmodi præciſores, & luminum floridorum peremptores.

Hippocrates de nat. pueri.

Inuidet Arboribus crudelis lumina demens,
Germina qui cædit, concutit, atque rapit.

Gemmatis ab vtriculis hiſce prodit feliciſſimè coloratus, & odorus Flos, *Tantus*
Martialis l. 6. ep. 80. *Veris honos, & odoræ gratia Floræ*; Vbi prouidiſſimum naturæ Genium, fœcun-
diſſimumque illius coniugium in quinis, & ſeptenis coloratis, odoratis, nectareiſque
datur admirari foliolis, ceù multiplicatis Bonorum omnium largitoribus liberaliſ-
ſimis, quem ſenſum ſequenti expreſſimus Diſticho.

Omnia ſunt tria, ſed mage ſunt quina omnia, ſeptemque
Omnia; nam fundunt terque, quaterque bona.

Suum quoque ſpei plena Folia vſum Officialem oſtendunt, quæ ocularium pal- H
Eraſmus in chiliadibus pebrarum, atq; capitis, menti, cutiſque, pilorum ad inſtar floribus venuſtatem, fru-
ctibusque ſapiditatem fouent, atque diurna, & annua conuerſione ad ſolem omnes
ijſdem perfectiones è Cœlo pendentes accerſunt; nec Spinæ otiantur aſperæ, Lanu-
gineſuè molles obdormiſcunt; nã iniurias furaces iſtæ propulſant, atq; contemnunt;
Ruell. de nat. ſt. l. 1. c. 10. Colum. l. 3. c. 17. dumq; innumeras fructuum figuras, & mollia mixta duris in eorundem fructuum
compoſitione aperire, & indicare videntur, penitiorem quoque Animæ Arboreæ
cognitionem nobis inſinuant, cuius Actus *Phyton* dictus conſiſtit, ex Leucippo, alijſ-
què Philoſophis in Ætherei viuacis caloris portione quadam, atque vapore beni-
gno, & blando amicè iunctis, paulò infrà ſenſibilitatis efficientiam, ità vt Arbo-
res ſenſibilitatis vltimo in confinio valeant locari; quandoquidem

Infima ſupremi tangunt ſuprema ſecundi;
His Virtus ſimilis ſemper ineſſe ſolet.

Den-

A Dendranatomicis hiſce innixæ fundamentis Hiſtoricæ hæ noſtræ Perquiſitiones doctam ſtudioſorum curioſitatem vtiliter fortaſſe paſcent, vbi ab vniuerſalioribus ordine naturæ exorſi, ideſt à manifeſtioribus nobis, ad manifeſtiora naturæ, Vniuerſalia ſingularibus præpoſuimus, cuius inſtituti Peripatetici ratio expoſtulat, vt Vniuerſaliſſima ipſarum Arborum Prolegomena pertractemus,& ad ſpecies deindè declarandas deſcendamus; habebimus ergò in ſubſequentibus Rubricis ſermonem de Generibus, & Differentijs Arborum; mox dè Nominibus, Etymologijs, Æquiuocis, Denominatis, & ſucceſſiuè de Epithetis, Mirabilibus, Prouerbijs, Problematibus, Hiſtoricis, Moralibus, Legalibus, Superſtitioſis, Prodigioſis, Monſtroſis, Fabuloſis, Præſagijs, Inſomnijs, Hieroglyphicis, Myſticis, Emblematicis, Symbolicis, Numiſmatibus, Inſignibus, Vſibus medicis, Alimentoſis, Oeconomicis, Veſtiarijs, Architectonicis, & Domeſticis, in Militaribus, in Ludis, in Ciuilibus, in Sacris, in Re nautica, inque Coronis.

Ariſt. l. 1. Phyſ. t. 2. & 4.

B

GENERA, ET DIFFERENTIÆ Arborum in Vniuerſali.

GEneraliſſimum Genus Arborum comprehendens Plantas omnes lignoſas, duras, proceras, craſſas, hærenteſque ſolidiſſimè Solo diuiditur primò in Arborem grandem, ferròque intactam, atque in Arborem fruticantem, ſeù Arbuſtatam, cæduamuè; ſubalterna hæc ambo Genera in Sylueſtres, feraſque Arbores, & in Hemeras hoc eſt mites, ſeù ſatiuas, atque domeſticas, vel hortenſes; & tam hæ, quam illæ ſubdiuiduntur ad huc in maſculos, & fœminas ſecundum Ariſtotelem ſic loquentem *Differentia quoque ſylueſtrium Plantarum, & Hortenſium per maſculos diſcernitur, & fœmellas, vbi quæque ipſarum per proprietatem, quæ eis ineſt cognita fuerit; nam maſculus ſpiſſior eſt, ac durior, plurimis ramis abundans, minus humectus, celerior in maturationem, habetque folia differentia, & ſurculos; fœmella verò hæc minus habet.* Ridiculum tamen eſt, quod aliqui credant Arbores mares, & fœminas radicibus ſubterraneè coniungi ad fœcunditatem, & quamuis Ariſtoteles viſus ſit huic opinioni aſſenſum præbuiſſe, dum dixit Arbores fructum ferentes adiuuare ad maturandum, ſaltem eas, quæ infructiferæ ſunt omnimodè, vt inter Ficum, & Caprificum euenit; diuerſum tamen inferius palam eſt profeſſus dicēs in Plantis facultates maris, & fœminæ miſceri, nec marem à fœmina ſeparari, quamobrem ex ſe ipſis progenerant, nec genituram, ſed conceptum tantum emittunt, qui ſemen vocatur; Ægyptij, Diodoro Siculo Autore, contrà græcorum morem Arbores fructiferas mares appellabant, fœminas verò maturitatem tantum adiuuantes; Prædictæ verò ſubdiuiſiones primæ in tot alias partiri poſſunt diuaricatas differentias, quot partes ab inuicem diſtinctæ realiter habentur, tam perpetuæ, vt Radices, Caudices, Nodi, Rami, Cortices, Ligna, Medullæ: quam annuæ, ſeù caducæ, vel actu, vel potentia tales, vtpotè integrantes quidem Arborem, ſed non eſſentialiter, & abſolutè illam conſtituentes, vt ſunt Folia, Flores, Fructus, Semina &c. nam poteſt ſine his dari Arbor, at minimè ſine caudice &c. quò ſpectat illa de Plantis Ariſtotelica doctrina: *Differentiæ Plantarum in ſuis partibus cognoſcuntur pulchrè, vt & figuræ ipſarum, tum ex colore, tum ex raritate, & ſpiſſitudine, aſperitate, vel lenitate, tum alijs omnibus quæ ipſis accidunt differentijs.* Et vt à primis differentijs exordiamur: Radix græcè ῥίζα ſic definita à Theophraſto: *Radix eſt id, quo alimentum attrahitur*: oris officium præſtans, illique aſſimilata ab Ariſtotele; vndè Plantarum radicatio à Botanicis dicta fuit *Oris extenſio*, ſicuti Terra à terrendo fuit appellata, quam multi Proſerpinam vocauerunt, quia radices in ea proſerpunt, & tanquam pedes quoque, ſecundum Mizaldum, figuntur; Illæ, autē, vel Amaræ ſunt, vel Dulces, vel Suaueolētes, vel Graues, ſecundum Theophr.

Alciat. in L. ſylua cæd. de Verb. ſign. Plin. l. 16. c. 20. Ariſt. l. 1. de pl. c. 3. lib. 1. de gen. Anim. cap. 1. lib. eodem cap. vlt. l. 1. de pl. c. 3. l. 1. Hiſt. pl. c. 2. Ariſt. l. 1. de pl. c. 2.

quas

Theophr. l. 9. *H. Pl. c.* 13. *Plin. l.* 16. *c.* 32. quas Plinius ità diuiſit, *Magna, & Radicum differentia; aliæ ſunt copioſæ, breues, & anguſtæ, ſingulares, craſſiores, & inæquales, ramoſæ, carnoſæ, profundæ; aliæ per ſumma ceſpitum deſcendentes; aliæ recto meatu; aliæ flexuoſo; aliæ minutis capillamentis hirſutæ, è quibus Montani prætenuia fila decerpentes, ſpectabiles lagenas, & alia vaſa nectunt, aliæ ſunt maximæ ſpatio, atque plenitudine, quædam ſunt viuaciores in ſuperficie &c.* Arborum quædam radices etiam reperiuntur, quæ ità complexæ viuunt ad inuicem, amantque connecti, vt cratem quandam conficiant, & ſepem ſupinam, quæ profundis aquis ſolo euulſa poſſet ſuper natare, & ex raptu fimi vliginoſi vagantis viuere; cuiuſmodi fortaſſis erant Arbores illæ, quas minimè radicatas, ſed erectas ſomniauit Lucianus, dum ſcripſit: *nos autem arbitrabamur continentem eſſe, verum erat Gurges, cui fundus non erat, Arboribus, quæ* *lib. 2. ver. hiſt.* E

Reticulum Arachnoide paluſtre ſubtiliſſimũ, quod pro exemplo maiorum Radicum complicatarum exhibetur.

radices non habebant conſitus; ipſæ tamen Arbores immobiles ſtabant, ac erectæ, ac ſi ſupernatarent; Sed rè vera dantur inſulæ quædam mobiles, atque natantes ſuper gurgites profundiores Vallium ex ſolis radicibus intertextis, & fimo vliginoſo leui op-

CONFERVA PLINII. *lib. 27. c. 8.*
Filorum inuolucrum, quod conferruminat oſſa
Dant Fluuij; an vitæ ſtamina nexe ſciunt?

Hæc muſcoſum Acerum vocat Ruellius *l. 2. de nat. ſt. c. 133.*

A uiopletis à natura fabrefactæ,quæ Arbuſculas mediocris altitudinis alentes, caſaſq;piſcatorum ſatis capaces ſuſtinentes,quoddam naturæ miraculum eſſe videntur. Sed in vaſtis gurgitibus Quercus etiam ingentes natantes complexu radicum Hiſtoricè narrat Plinius inquiens, *quod ità libratæ ſtantes nauigant ingentium ramorum armamentis*. Illudque idem confirmat Abbas Stengelius neotericus ſcriptor exemplo practico Audomaropoli in Belgio.Huiuſmodi fundamenta vegetabilitatis, radices nempè varijs oſtendit modis natura ſibi curę eſſe iacere vbique, multaq; radicalia ſpecimina edere, vt eſt Reticulũ quoddam ſubtiliſſimũ,quod ego *Arachnoide* cognominaui, ſuper humiles ſtagnãtes aquas efformatum, & longè,latèque extenſum; cuius particulæ delineationi Diſtichon hoc ſubſcribere libuit.

Columella l. 2. c. 2.
Plin. l. 16. c. 1.
in libro inſcr. Pomona in Hortenſ. p. 2. c. 2.

Rete parat Natura ſuum tenuiſſima nectens
Stamina; numnè vt agant, ſic elementa capit?

Secus quoq;flumina conglobatarum Radicum ſpeciem effingit quandòq;natura in finem prorſus eundem, vt nimirum oſtendat prima vegetabilium ſtamina,
B eorumq; Embryones in Radicibus conſiſtere, & propterea villoſæ denſitatis, & fiſtuloſæ herbaceam Conferuam à Plinio deſcriptam ſummæ ad oſſium conferruminationem virtutis cõpoſuit,cuius iconem ſuprà dedimus, Diſticho allato animatã.

Plin. l. 27. c. 8.

Pro vltimis autem Radicum Arborearũ differentijs ſtabunt Monorrhizarũ conditio, cum qua difficillima Vniradicum Arborum ſtat propagatio; itemque profunditas earundem,dum altiſſimè infiguntur telluri radices ad maximam Arboris ſtabilitatem, vel ipſarum quoque ſuperficialis prima ſub telluris cute excurſus ob impenetrabilem ſoli duritiem, vt in multis Occidentalium Indiarum Regionibus euenire monent Scriptores. Caudice,ſecundo loco,differunt Arbores craſſiori, & minus craſſo,itemque prolixiori,vel breuiori antè diuaricationem,qui parum,multumuè teres, aut inæqualis eſſe poteſt. Nodoſæ quoque Arbores ab Enodibus manifeſtiſſimè diſcriminantur; illæ maſculinitatem, & ſylueſtreitatem redolentes,iſtæ è contrà fœminineitatis participes: vndè mares Arbores, & ſylueſtres, vt potè ſic-
C ciores naturaliter nodis huiuſmodi crebrioribus donatę ſunt,denſę crebritatis proptereà Vitruuij auctoritate nuncupatæ. Sunt autem nodi in Arboribus partes quædam duriſſimę, & ceù verrucoſæ protuberantiæ; & illos duum ſpecierum fecit Theophraſtus, nimirum cœcos alios, aliós morboſos, & hi vel ſunt Tophacei,vel fungiformes quos ἐπῶυλιδα potius,hoc eſt Glandia,quam verè nodos dici debere autumarem,& in Artificialibus operibus lignoſis,ideſt in Architectonicis,Vitruuio iubente,nunquam admittendos;nam ex vitiata, & non genuina germinatione proueniunt,quę præternaturalem corruptiuam cauſam,non perfectiuã agnoſcit. Virtus vegetans validior magna facit,& pulcra,non monſtroſa, atq; deformia, vt Platonis fert ſententia. *Non magna res ſtatim eſt bona, ſed bona ſtatim eſt magna.* Corticum modò differentiæ ſunt exarandæ,in quibus omnibus potentialis adeſt diuiſio, & ſubobſcurus color inter virorem glaucinum, & atrum, & à quibus mollities extrinſecus abeſt, & in eo ſitæ videntur eſſe,quod alij cortices ſint tenues, alij craſſi;alij
D læues,alij carnoſi; alij per partes ſucceſſiuas decidui,vel conſtantes;alij neruoſi, alij macilenti; alij multipliciter tunicati,vel per longum diuiſibiles,ſeù filamentoſi; alij variè colorati,tum formaliter, tum cauſaliter; alij odorati, aut inodori, vel fœtidi; alij denique ſapidi, inſipidi, dulces, amari, acres, auſteri &c. Quæ omnes prænarratæ differentiæ de lignis quoque verificantur,& multò etiam plures, quæ haud difficulter in execto quaquà verſum ligno diudicantur; vbi præter denſitatem, & raritatem, ponderoſitatem, vel leuitatem, coloreſque ferè omnes,ſubſtantia,vel homogenea, vel eterogenea, vel pectinatim excurrentibus venis delineata, vel omninò indiſcriminata apparebit cum nullo medullæ veſtigio, vel alterius lignoſi viſceris, ſub quo ſtatu dubitari poteſt,an præualeat frangibilitas, vel ipſa ſciſſionis facilitas, nullis præcipuè apparentibus r imis, quarum abſentia materiam ad æternitatis opera declarat aptiſſimam, teſte Ariſtotele; Verùm multò plures Arborum differentias nobis ſuppeditant Folia pilis Animalium reſpondentia, & quanuis eorum pleraque ſint plana, & colore virentia, ſupernèquè neruoſa, calloſa, articulata

Bud. l. gr. comm. Tom. 3. nauig. noui Orbis.
lib. 2. Architect. c. 1.
Io. Bod. à Stapel in Theophr. l. 1. H. Pl. cap. 13.
Theoph. l. 5. H. Pl. c. 7. l. 2. Archit. c. 9.
Gulielmus Philander in Vitruu.
Plin. l. 15. c. 28. & lib. 16. c. 32. in Phæd. Colum. l. 7.
Ariſt. l. 2. de Pl. c. 1.

lata, & partim carnea, & cartilaginoſa, necnon lanugine aliquali obſita, & helio- E
tropia, ſcilicet ad ſolem ſe conuertentia, vel ſaltem oſcitantia, tot ipſa figuris variantur, quot Planimetrici, vel Stereometrici in Mathematicis perfruuntur; nam illorum aliqua ſunt latiſſima, alia anguſtiſſima, & in acutiſſimum angulum deſinentia, alia orbiculata, alia trigona, tetragona, quadrangularia, pentagona, hexagona, & multilatera; alia craſſa, & carnoſa, alia ſingularia, alia numeroſa, alia laciniata, inciſa, capillata; alia caduca, ſcilicet caſibus autumnalis cadentis temporis obnoxia, quorum meminit Virgilius.

Virgil. Aen. l. 6,

Quam multa in Syluis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia.

Idē Georg. 2.

Alia indecidua, ſcilicet *haud vllis labẽtia ventis*, quæ Xerampelinum, ideſt ſiccitatis colorem non prius admittunt, quam alimẽtariæ ſcaturiginis in matre totus defecerit humor. His contermini Flores foliorum ſcutis corpora tecti, immò & intrinſecus quoque foliati, varijs differentijs ſubſunt & ipſi, varias in quibus temperaturarum diſſimilitudines produnt, dum ipſi aut denſi ſunt, aut molles, aſperi, ſubtiles, craſſi; albi, liguſtrini, cœrulei, purpurei; carnei, rubei, balauſtini, rufi, aurei, crocei, lutei, virides, pallidi, glauci, foliolis item alati rotundis, oblongis, angularibus, ternis, quinis, ſeptenis, vel pluribus, fiſtuloſum, pappoſum, carnoſumue, & ſolidum corpuſculum circundantibus; cum varijs quoque additamentis capitulorum, calyculorum, valuularum, iulorum, cachrydumvè innumeras penè diſtinctiones cauſantibus. A' Fructibus demum principaliſſimæ Arborum differentiæ decerpi debent, & quæ cæteris omnibus diſcriminibus in Dendrologica doctrina ſanè debent præferri *ex proprio ſiquidem fructu dignoſcitur Arbor*; ſicuti ex operibus, quæ ſunt veri fructus Hominum dignoſcitur Homo; Fructus ergò ratione finis eſcarij, qui Arborum verus ſunt actus, vt ex ſacris colligitur paginis, in quibus habetur quod in creatione Mundi omne lignum pulcrum fuit viſu, & ad veſcendum ſuaue, vel ſunt *Alphitei*, hoc eſt farinoſi, qui, poſt quam medullariter exiccati fuerint, in farinam pro panificio ſunt reducibiles, quemadmodum glandes omnes, ideſt fructus coriaceo intimiore tegmine veſtiti; Vel ſunt *Potomÿ*, humidioris ſcilicet ſubſtantiæ, qui recentes adhuc ſub maturitate copioſum fundunt liquorem potui aptum; Vel ſunt *Oleoſi*, quorum carnes, aut medullæ compreſſæ pinguem dant humoroſitatem ad ciborum condimenta facientem: & hæ differentiæ fructuũ generaliores ſunt; Specialiores autem, & ſubdiuiſibiles tot nobis erunt, quot capitula trium huiuſce Voluminis librorum enumerabuntur. Quod verò ſpectat ad fructuum Arboreorum differentias per omnia genera, cunctaſque per ſpecies vagantes, infraſcripta hæc ſuperioribus iam dictis adijcienda duximus; nam figuræ, magnitudines, colores, ſapores, partium numeri in vnoquoque genere accidentaliter tantum ſimiles reperiri poſſunt. Crediderim in primis diuerſiſſimas fructuum materias, formas, atque figuras perpulcras, ſolidas, ſuaues in ſupremo gradu vegetabilis Bonitatis eſſe collocandas, itaut de Natura loquens Lucretius in ordine ad fructus ſic cecinerit.

P. Nouarin. Adag. ſacr. 2126. nu. 1715.

Tres præcipui Fructus, Frumẽti, Vini, & Olei.

Lucret. l. 5. de nat. rer.

Ipſa dedit dulces fœtus, & pabula læta. H

Ipſa nanque cæleſtia, terreſtriaque dona in fructibus Arborum excelſiorum coniungere viſa eſt, ima ſummis perbellè concilians, & pondera quoque ſurſum ferens, & vni reddendo formæ pedes, capitaque eiuſdem vegetatiui cenſus, quò ſequens direximus Diſtichon.

Incipit, & capit Arboreum Caput, omneq; finit,
Ætheris, & terræ nobilis eſca beans.

l. 1. de pl. c. 3.

Has fructuum figuras philoſophico ſpeculatus ingenio Ariſtoteles magni eas cenſuit eſſe literarij momenti, dum ſcripta iſthæc verba reliquit: *item figuræ fructuum ſi fuerint Sylueſtres, differentes habent poſitiones, neque omnes ſunt angulares, neque linea recta omnes ſunt.* Nam triangularitas Mineruæ dicata virtutem deſignat in medio duorum extremorum, quemadmodum eſt Benefactrix Beneuolentia, quæ frigidæ deſpicientiæ, & impenſiſſimi ardoris eſt expers, vndè Fructus

tri-

A triſtitiam efficaciter excludentes, gaudiaq; perbelle, nec non arctè ſibi alligantes triquetræ præcipuè figuræ omnium temperatiſſimi ſunt partium Arborearum; Pentagoneitas itidem fructuum, Hexagoneitas, Heptagoneitaſq; compoſitæ veluti Figuræ trigonum in tetragono amplexantes Iuſtitiæ, & Æquitatis etiam naturalis ſemina quædam continere videntur, quibus hoc Diſtichon applicari haud ineptè forſan poterit.

Iuſtitiam Trias hîc docet, hîc dat Tetras & æquum,
Queis decet Aeternum conciliare Iouem.

Hemiciclares poſtmodum, conoidales, & turbinatæ figuræ, ac ellipticæ ſpecioſitates non paucas, tam internas, quam externas manifeſtiſſimas faciunt; quem ſenſum hoc metro concludendum cenſui.

Bina vbi conſurgit recti, curuiq; figura
Formoſos fructus quis ſemel eſſe putet?
B *Conatur Conus, Turbòq; ſalubria Poma*
Reddere, & oppoſitas præripuiſſe vices.
Reflectunt alibi melius nec lumina Soles,
Ellipſis quam per ſegmina compoſitæ.

Hinc fructuum magnitudo titulos acquiſiuit iuremerito Regios; in maiori ſiquidem quanto, & bono, & pulchro maior adeſt pulchritudo, & bonitas; illa etenim Arbor *ad Cœlum ramis felicibus exit*, quæ candidiores & dulciores fructus tulerit, atque fœturam non vnam, ſed duplicem, triplicemuè ediderit fœcundiſſima, ſuccos influentes excoquere valens ad ſapores eſcarios primariò dulces, ſuaues, pingues, vinoſos, & medicos; ſecundariò, amaros, auſteros, acutos, acres, acerbos, acidos, falſos. *Virgil. 2. Georg.*

Aqueitatem porrò fructuum improbauit Galenus, vtpotè nimis fluxilem, & partibus nutriendis minimè adhærentem, dum inquit, quod huiuſmodi aqueitas, *celeriter corpus totum permeat, & peruadit, excerniturq; tùm per cutim, tùm per vrinas; perindè omnia eiuſmodi cibaria medici ritè affirmant praui eſſe alimenti*: è contrà verò *Lib. 2. de Alim. facul.*

C conſiſtentiã in Fructibus alimentarijs craſſioribus laudauit dicens, *ex ipſis enim alimentum copioſius corpori apponitur, tardius permeans, maximè cum ſuccum in ſe ipſis habent craſſum, aut lentum, aut adſtringentem*. Accedit fructuum pinguedo, & oleoginoſitas, quæ humectat vtiliſſimè, mollit, lenit, & cũ dulcore in aereitate quadam puriore fundato benignè laxat, concoquit, nutrit, auget ἐδώδιμον amœnitate ſcilicet naturali nutriens; hinc eſt, quod huiuſmodi fructus comeſti corporis non modicum robur inducunt, & animi, diſponuntq; homines ad promptius, atq; facilius exercẽdum Gymnaſticas, atq; Speculatiuas percipiendum Facultates; quò ſpectat egregium illud Naſonis εἰς τοὺς παναρκοφάγους

Parcite mortales Dapibus temerare nefandis
Corpora: ſunt fruges, ſunt deducentia ramos
Pondere Poma ſuo, tumidæq; in Vitibus vuæ, &c. *Ouid. l. 15. metam. fab. 2.*

Id experti feliciſſimè fuere Indorũ Sapientes Gymnoſophiſtæ, idq; probarunt inter Græcorum Philoſophos Zeno, atque Menedemus, qui ſolis Fructibus Arboreis
D victitantes ſcientificis ſuis Speculationibus liberè magis, atq; diutius incubuerunt. Sed multò meliori mentis adſpiratione moti Anachoretæ Catholicæ Veritatis Cultores Arboreis Fructibus procul ab omni Gaſtrimargia, atq; popina contenti, cœleſtem pluſquam terrenam duxere vitam. Calidiores quidem, & ſicciores Fructus guſtum intrà propriam naturalitatem plus, minuſuè mordicant detergenti prediti facultate, expurgante, necnon attenuante: aut amarore mediante viſcera aperiunt, penetrãt, mundantq; & qui terreſtreitate quadam auſtera craſſi, frigidi, & ſicci habent adſtringere, adunare, fixare, anguſtareq; & viſcera nimis laxa cõtrahere. Vredine quadam vlterius vrgentes fructus acres, mordicantes altè penetrant, reſoluunt, attrahunt nõ omninò inſalubriter, sì parciſſimè comedantur, quo pacto acidi quoq; fructus intrà ſtrictæ moderationis limites ſumpti languida viſcera iucundè confirmabunt, & ſuperfluitates humorum craſſas incident; à quorum actionis modo parum diſſimiles euadent ſalſuginoſi fructus modicè admodum deguſtati; nam vbi

opus

opus fuerit vtiliſſimè ſiccabunt, contrahent, denſabunt, atq; à putredine viſcera eximent. Extrinſeca demum Glabrities, atq; Piloſitas fructuum accidentariæ differentiæ cũ ſupradictis omnibus figuris, coloribus, & guſtabilibus qualitatibus inueniri poſſunt, vel comeſtibilem, vel abſolutè excrementoſam, & pro putamine inſeruientem carnem ambiant, quæ acinos, vel oſſa contineat, nil refert; quæ verò piloſitatem, & hirſutiem excedit ſpinoſa fructuum veſtis, ſi ab extrinſecò ducat originem, tanquam ligni ſoboles, non autem à fructuoſa ſubſtantia proueniens, eorundem fructuum nobilitati minimè obeſſe credatur. Supremum autem differẽtiarum locum in fructibus occupet ſublimitas natalis loci, atq; infernus ſitus eiuſdem; hic infauſtus, illa feliciſſima, quià fructus montani, atq; è ramis Arborum altioribus prodeuntes ſapidiores, coloratiores, perfectiq; magis fiunt; è contrà verò in conuallibus naſcẽtes, & pedibus Arboreis proximiores, quam capitibus, vtpotè minus elaborati, ij parum excocti alimenti habeantur. Sed ad nominalem Arborum accedamus cognitionem. E F

NOMINA, ETYMOLOGIÆ, Æquiuoca, Denominata.

Iac. Spieg. in Lex. Iur. ciu.

ARbor nominetenus conſiderata, vt ex Textibus Iuriſconſulti nõ vno in loco patet, appellatione generaliſſima *vites quoq; & Hederas, & Arundines, & ſalictum continet*, ex Spiegelio: Excipitur quæ vento deiecta eſt, non iam Arboris nomine, ſed *Ligni* comprehendenda, vt in *L. ligni deleg.* 1. Antiqui porrò *Arbosẽ* pro *Arbore* vſurpabant, vt & nunc fit, ſed poeticè magis, quam oratoriè, & in recto ſolum, non in obliquo; ſic Virgilius. *Obuiaque hoſpitijs teneat frondentibus Arbos.* Sic appellata eſt credam, quaſi *Aruor*, ſeù *Aruos* more Græcanico ab *Aruis*, in quibus feliciſſimè creſcit ad fructificationem. Non deſunt qui nomen Arboris velint à *Robore*, ſeù fortitudine deduci, tanquam totius Generis *Arborei* primà eſſentialitate; non poteſt enim *Arbor* dari perfecta, niſi & ſit robuſta. Hinc eſt quod Planta tenella, & neophyta, è ſemine licet *Arboreo*, mox in *Arboreto*, vel alibi nata Herbæ tantum nomine à Geoponicis vocanda cenſetur: *Spieg. in L. certè ff. Arb. furt. cæſ.* Germanis *Ein Baum*; Italis verò, Gallis, & Hiſpanis nomenclaturam eandem è latino deſumentibus *Albero*, *Arbre*, & *Arbol* reſpectiuè nuncupatur. Græcis τὸ δένδρον appellatur, & inde nos *Dendrologiam* hoc Opus inſcripſimus, vt & λιθόδενδρον Græci vocant coralium, eò quod ſit planta lapidea. Sic & *Dendritem* Plinius, (vt tot alia Græcorum denominata minus neceſſaria breuitatis ergò omittantur) vocat albam quandam gemmam, ſeù lapidem figuras Arborum intus à Natura delineatas repræſentantem, cuiuſmodi plures ſunt in noſtro Muſæo, illiq; idem Author mirandam tribuit virtutem, & eſt, quod ſi recondatur ſub Arbore cædenda, non patitur ſecurim hebetari. Hebræis vero *Hets*, vel potiùs *Eb* à *Virore* vocatur Arbor, nimis communiter certè, cum eiuſmodi qualitas æquiuocè tantum participetur ab Arbore vera, & viua. Nec diſſimiliter idem *Arboris* nomen, latinè duntaxat ſumptum, pluribus rebus æquiuocum reperitur. Duabus piſcium ſpeciebus primò competit; nam ARBOR *in Gaditano*, (Plinius inquit) *Oceano piſcis eſt, in tantum vaſtis diſpanſus ramis* (hi ſunt monſtroſa, prægrandiaq; brachia) *vt ex eà causà fretum nunquam intraſſe credatur*. Idem nomen Rubellioni piſci ab aliquibus quoquè tribuitur, quanuis à *Rubore*, illius ſcilicet colore melius fuiſſet deductum, quam ab *Arboris* forma illi nullatenus competente. *Arborem* quoq; Armeniæ maioris Fluuium Coſmographi memorant. Nec niſi translatè *Arborem* in Naui collocamus, cum proprià nomenclaturà *Malus* dicatur, & meritò quidem iure, cum homines, illo mediante, in quamplurima ferantur mortalia pericula, quæ *Mala* ſunt vbiq; deploranda; vndè Satyricus ille de maritimum iter habituro dicebat: G H

Pap. Vocab.

L. 36. c. 11. & 37. c. 12.

Sanct. Pagnin. epith. f. 1.

Arbor piſcis.

L. 9. c. 4.

Id l. 32. c. 10. & 11.

Bocc. de flu.

Arbor nauis.

Inunt

SCD Lyon 1

A *I nunc, & ventis animam committe, dolato*
Confisus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima Teda. *Iuuen. sat. 12.*

Quapropter *incertam* istius modi *Arborem* paulò priùs cognominarat idem Poeta, non tantùm quia incertis feratur vndis, quàm quia ad lucrum incertum homines exponat.

Alternum puppis latus euertentibus vndis
ARBORIS INCERTÆ, nullam prudentia cani--Rectoris conferret opem. *id. ibid.*

Aliàs vt magnitudinem nauis ostenderet, eleganti metaphora pro remo Virgilius *Arborem* posuit vbi cecinit: *It grauis Auletes, centenàq; ARBORE fluctum*
Verberat assurgens. Quin & eàdem voce vsus est, vbi Vites dispositas, & ordinatas, vt Festus interpretatur, intellexit. Arbor remus. *Aen. 10.*

--------Nec seciùs omnis in vnguem
ARBORIBVS positis, secto via limite quadret. *id. 2. Georg.*

B In Politica significatione ARBORIS nomen importat Familiarum Genealogiam sub Arboris icone graphicè delineatam, cuius rei exempla sæpissimè obseruamus in aulis nobilium appensa. In eiusce rei descriptionem, atque vt *vnum pro cunctis fama loquatur opus*, Apollineum hoc monumentum peruetustæ Bombaciorum Bononiensium Arboris adducam. Arbor pro Vite. Arbor pro familia.

Tauola appesa io veggio à queste mura,
Oue vn' ARBORE antica i Rami spande,
Scarsa di frutti sì, non di verzura,
Soura cui s' innalzar l' aurate Ghiande.
Ella figlia non già d' Agricoltura
Fia che Fogli per Foglie all' aura mande.
L' ordine certo è in lei di Nuore, ed' Aui;
Van l' Api Aonie à fabricarui i faui. *In Poesi Italica Gasp. Bombacij de laudib. Ruris.*

C Præterquamquòd Familiarum progressum *Arbor* significaret, quamplures pariter inter easdem cognominare potuit. Istius census apud nos Bononienses fuit antiquissima de *Albaris*, aut satiùs de *Arboribus* Familia, quæ sui cognominis vestigium reliquit in Ecclesia S. Nicolai de *Arboribus* in medio ferè ciuitatis. Item Familia de *Alberis* Genuensis, ex quà fuit Ioseph *Albera* Gallici Regis olim Legatus, ad quem Poematia quam plurima Publij Francisci Spinulæ directa; Nec non de *Albarijs* Cæsenas, & aliæ multæ, quæ apud Historiographos legi possunt. Nec familiæ tantùm, sed & Populi, & Vrbes mutuatam ab Arbore denominationem voluerunt. In exemplo venit ARBONA, quasi *Arbor bona*, aliàs *Arbor Felix*, Oppidum à Romanis conditum Danubium versus in Heluetiorum finibus ad Brigantinum lacum, Germanicis tribus milliarijs ab Vrbe Constantia diffitum. Id nominis huic Ciuitati remansisse credam ab ARBORICHIS Populis, qui totam illam tenuere stationem, quæ Galliæ ad Occidentem contermina citrà Rhenum, Thungros, Aduaticos, Taxandros, Ambiuaritos, & Eburones includebat. Imò D eosdem quoque fuisse credam, quos ARBORITOS Geographi nuncuparunt. Ipsorum verò primos nomen ab arte traxisse credere par est. Nam antiquissimi nationis eiusdem erant Agrorum, & per cõsequens Arborum quoq; cultores, quibus Romani eà conditione loca illa inhabitanda concesserunt, vt & agros colerẽt, & aduersus Transrhenanos tuerentur. Aliam non prorsus contemnendam nominis *Arborichorum*, quos vbertim describit, originem tradit Goropius, ad patriam tamen linguam recurrens. Ab *Arf* igitur, quod pro *Erf* sumptum hæreditatem denotat, & *Bor*, voce contracta à *Bauvver*, vnde Agricola, ac *Rich*, quo Regnum apud Germanos suos denotatur, nuncupatos autumat, quasi *hæreditarium agricolarum regnum* dicendæ forent regiones illæ, quarum colendarum ius à Romanis acceperant, ad posteros hæreditate perpetua trãsiturum. Est pariter Vrbs quædam Sardiniæ, in ora occidentali distans à Calari metropoli milliaribus octuaginta, *Oristagni* vulgò, & latinis ARBOREA nuncupata. Sequanorum similiter Vrbs ARBOROSA, in Burgun-

Arborea vel Albaria familia Bonon. Albera Genuen. *Spinul. l. 1. Poem. 2. & lib. 2. Od 4. Blond. hist. Ital.* Arbona Vrbs. *Æg. Tschu. in descr. Rhet. Alp. p. 19. Francicor. lib. 3. pag. 61.* Arboroſa Ciu. *Marcell. Amm.*

gundiæ Comitatu, inter Salinas, & Polyniam proximas Vrbes, ARBOIS vulgò Arboris nomen pro ſuo denominante cognoſcit. *Daulis*, alias *Daulia* Phocenſium Ciuitas ab Arborum denſitate Δαυλὶς dicta fuit, quia locus illius natalis denſiſſimis anteà conſitùs erat Arboribus. Pari de cauſa nomen accepit *Madera* celebris Atlantici Oceani Inſula à Luſitanis reperta, in qua Saccharum illud colligitur, quod in Officinis *di Madera* nuncupatur; hæc enim vox *Madera* Luſitanica lingua, & Hiſpanica nil aliud quàm *Arborem*, vel *lignum*, ſeu materiam arboream denotat. Detexerunt hanc Inſulam Ioannes Conſaluus, & Triſtamus Vaez, eamque Luſitanorum Rege inhabitare cupiente, opus fuit nimiam Arborum copiam omnia penè loca occupantem igne tollere, cuius flamma ita vehementer exarſit per totam Inſulam, vt qui ad eam habitaturi conceſſerant, in mare ſe recipere coacti ſint, ibique per nonnullos dies impaſti furorem ignis euitare; & ſic breuiſſimo temporis interuallo depaſta eſt Flamma quod natura omnium parens multis annis præparauerat, & longa quoquè per ſecula conſeruaſſet. Arboris diminutiuum eſt *Arbuſcula*, & hoc quoque ſuis non caret æquiuocis; præter enim puſillam Arborem, quam Græci δένδριον vocant, ſignificat etiam machinulam quandam, quæ ἁμαξήπουν Polluci, & ἁμαξόπουν Vitruuio dicitur, quaſi *plauſtripes*, & eſt illa, in quà verſantur rotarum axes concluſi laminis ferreis. Inuenitur etiam ARBVSCVLA nomen proprium mimæ cuiuſdam mulieris à vulgò exploſæ, de qua Horatius. *--nam ſatis eſt equitem mihi plaudere, vt audax*

Contemptis alijs exploſa ARBVSCVLA *dixit.*

Madera Hiſp. eſt materia.

Arbuſcula arbor paruula. *Vitr. l.* 10. *c.* 17.

Arbuſcula mulier. *Serm. lib.* 1. *ſat. vlt.*

Cæterum denominatorum ab Arbore directè ſumpta ſuccedunt *Arboreus*, quod nemine dubitante ſignificat quicquid ad Arborem ſpectat, vel quicquid Arboris eſt. Obſeruandum tamen eſt eleganter identidem hoc ad alia transferri. Sic *Arborea* ceruorum cornua cognominabat Virgilius, eo quia tanquam *arboreſcere*, hoc eſt in arborem excreſcere videantur, dum ramos arboris inſtar emittunt. *Arboreum* item Ebenum, pro Ebeno Arbore dixit Plinius. Indè cognominatus eſt Io. *Arboreus* Laudunen. Teologus Pariſien. qui Theologica multa, necnon & Philoſophica eruditè cõſcripſit. *Arborius* quoq; dictus eſt Æmil. Magn. Burdigal. Rhetor, & auunculus Auſonij Poetæ. Arboreos item fructus cognominamus, quos Arbores tantùm ferunt, quoſuè Græci τὰ καρπέα vocant, non ſine æquiuocatione cũ manuum iunctura, quam eàdem voce comprehendunt; inde nomen traxit *Carpenſe* caſtrum prænobile Mutinenſis ditionis, & cognomen Iac. *Carpus* Chirurgiæ quondam Bononiæ profeſſor, qui ſcripſit Iſagogen in humani corporis anatomen, quæ impreſſa eſt Argentinæ per Henricum Sybold cum figuris. Quìn & inde compoſitum eſt Polycarpi nomen, quod multum fructiferum interpretatur. Talis fuit Polycarpus Epiſcopus ille qui in Chriſti vinea multum fructifer, ſanguine tandem, & igne probatus ad Altiſſimum euolauit; Vnde Marianus noſter Bononienſis.

Arboreа deriuata. *Æn. l.* 1. *Pl. l.* 12. *Auſon in Parent.* 3. 4. *& in Profeſs.* 16.

Per flammas Polycarpe, per alta fluenta Quirine.
Non eſt è terris mollis ad aſtra via.

Bibl. Claſſ.

Ruin. Rom. lib. 2. *epigr.* 16.

Ad hanc quoq; denominatorum claſſem reduci debet & *Arborarius*, vel Laconicè *Arborius*, ſed obſoletè, pro *Arboreus*, & his epithetis proſequimur Ruſticorum inſtrumenta ad Arbores excolendas ſpectantia; Sic *Arborariam* falcem Cato cognominabat, imò etiam ſic *Arborarium* nuncupamus Picum auem, eo quia roſtro Arbores excauet, & in illis niduletur. *Arborator* inſuper apud Geoponicos eſt qui curam Arborum gerit. Ita putatorem earundem apud Columellam denotat. Dicit enim *frondem medio die arborator nè cædito*. Eodem præterea autore ruſticorum primi latinorum temporis vocabulum erat *Arboridea*, & hoc innuebant plantas *Arboreſcentes*, ſiue in arborem euaſuras. Loca in quibus huiuſmodi arbuſculæ educantur *Arbuſta* dicuntur, alias *Arboreta*; vnde Gellius *Conualles*, inquit, *& arboreta magna erant*. Iuris Conſulti verò *Arbuſtum* interpretantur locum in ſpecie vitiferis conſitũ Arboribus, hoc eſt Vlmis, Populis, vel ſimilibus. Quin & ipſæ etiam Arbores vitibus maritatæ, & in ordinem digeſtæ eodem *Arbuſti* nomine indigitari ſolent; vnde Vitis ſuper huiuſmodi decurtatas Arbores meliùs quàm

de re ruſt. c. 11. *Pl. lib.* 9. *Col. l.* 11. *lib.* 17. *c.* 2. *Spieg. in lex. iur. ciu.*

alibi

E alibi fructificans, *Arbustiua*, Græcis ἀνασενδρὰσ, & illius vinum *Arbustinum* nuncupatur, cuiusmodi erat quod excellentissimum Capuæ æstimabatur. Inde & *Arbustare* verbum, Græcis δενδροφυτεύω processit, quod *agrum Arboribus admaritandas vites conserere* denotat. Arbusti etymon assignant qui sic dictum, tanquam *Arboris bustum*, meliùs quàm *hastam* solidè asseuerant, innatam vtpotè duritiem conseruans, cum hæc in Arboribus præualeat magnitudini. *Vmbra* nonnunquam pro Arbore ponitur, effectu pro causa metaphoricè vsurpato; ita Silius. *Ath. Deipn.*

—*Multas nemorum consumpserat vmbras.* *lib. 14. Bel. Pun.*

Arbor sicca, aut *lignum*, aut *materies* propriè dici debet, habita ratione specificationis ad finem vel comburendi, vel aliquid construendi machinamentariè, vel architectonicè, iuxtà doctrinam, & determinationem Iurisconsultorum. *Vlp. l. 55. ff. de legatis tertiò, & Andr. Alciat. in Comm. de verb. sign.* Sed *Materies* simpliciter prolata debet accipi pro pulpa, seu carne lignosa, vel arborea à solo separata. *Ligni* verò nomen dum Arbori viuæ applicatur, in figurata solummodo fit F locutione, vt dum scripsit Psalmographus *exultabunt omnia ligna syluarum*, ac *ligna fructifera, & omnes Cedri*, comprehendēdo omnia, quæ in genere Arborum possunt excogitari, etiam infructifera, vt clarius notat P. Emanuel Sà. Imò *lignum*, quod à *legendo* deriuatum vult Varro, quandoquidem ad focum struendum ligna in aruis *legantur*, & identidem *ligentur*, cum dicatur de omni eo, quod est ex materia *lignea*, non semel positum legimus pro Trunco Arboreo; Et cum *ligni* appellatione propriè veniat quicquid comburendi causa comparatum est: hinc nihil mirandum, quòd in aliquibus regionibus, vt in Ægypto, vbi arundinibus pro ligno vtuntur, sub ligni nomine comprehendantur arundines, & papyrus, & herbulæ quædam, vel spinæ, aut vepres. Instrumenta quoq; militaria significat *lignum* ex D. Marco, vbi dicit quòd ad capiendū Christum dominū venit *Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs, & LIGNIS &c.* Sūt autem *baculi*, qui *fustes* apud Matthæum vocantur. Pedicas insuper ligneas, quibus captiG uorum pedes vinciuntur significat *lignum*, vbi legimus in Actibus Apostolorum, quòd custos *misit eos* (D. s. Paulum, & Silam) *in interiorem carcerem, & pedes eorum stinxit LIGNO*. Quod & pedes sibi stringeret ligno D. Franciscus Assisias, cum ligneos calceos austeritatis ergo gestasse tradatur, LIGNIPES à sacris Poetis est cognominatus; vnde Mantuanus cecinit. Ligni deriu. & denom. *Gen. c. 1. & 3. Ps. 95. & 148.* *in Annot. in Sac. script.* *c. 14. c.* *c. 26. c.* *Act. 10. c.*

LIGNIPEDIQVE Lauerna Viro, Carthusia Hugoni. *Tom. 1. de mort. Io. Soret.*

Nec semel in sacris Scripturis *lignum*, pro denotanda Cruce, sanctissimo salutis nostræ Signo, est inuenire, vt similiter de eadem in oraculis Sybillinis scriptum est obseruare.

O LIGNVM felix, in quo Deus ipse pependit. *Orac. Sybyl. l. 6.*

In legalibus verò *lignum* sæpius vsurpatur pro *tabula* in qua scriptæ sunt leges. Deriuatorum istius nominis non est quod notetur, nisi velimus dicere, quod *lignari* propriè denotat ad *ligneam* materiem desecandam, vel deportandam ire, vt *lignilia*, nempè *lignosæ* strues ad focum præparandum componantur, cuius rei H actus *lignatio* dicitur (licèt hoc & locum ipsum, vnde ligna accipi possunt, valeat significare) vnde *lignator* propriè de milite, qui ad eiusmodi materiam comportandam it, dici solet; quem sensum præsefert & *lignarius*, nisi pro fabro ligna elaborante sumatur. *Lignaria* eiusmodi negotiatio, quia ipsi animum ante imperium pertinaciter intenderet P. Aelius Pertinax Imper. ab Aelio Successo genitus, *Pertinacis* eidem cognomen peperit. Nec inuenustè hinc dictum autumant diminutiuè *ligellum*, breue scilicet domicilium, & tuguriolum, eo quia breuioribus, rudioribusque lignis constet; ita Plautus. *l. 10. ff. de bon. poss. cont. tab.* *Volater. lib. 22. Anthrop.*

---Diuum, atquè hominum clamat continuò fidem,
De suo LIGELLO fumus si qua exit foras *in Aulul. act. 2. sc. 4.*

Posset hic eàdem ratione addi nomen *Ligillæ* anus, de qua satyricè Martialis.

Quid vellis vetulum LIGILLA .....? *l. 10. epigr. 90.*

Nos Itali quoque verbum peculiare iactamus à ligno emanans *tralignare*, Gal-

Monoſ. l. 3. num. 390. lis ad rem *forligner*, hoc eſt *degenerare*, ex eo deſumptum, quod lignum pro Ar- A
bore viua acceptum ex vna in aliam ſpeciem ſæpiſſimè tranſeat, vt puta cum è do-
meſtico agreſte fit, & ſic dicimus prouerbialiter MOLTI BEN NATI TRALI-
GNANO, quod poſſet ad verbum inuerti.

Multi degenerant præclaro ſanguine creti.

Quin & nobili eiuſcemodi loco nati dicuntur *di buon LEGNAGGIO*; per hanc enim vocem innuimus illuſtrem Maiorum ſeriem. Exindè pariter obuenerunt nomenclaturæ LIGNAGO perinſigni Venetæ Reipublicæ caſtro ad Atheſim, cuius *Pons* olim *Alieniacus* dicebatur; atque LIGNANO Mediolanenſis ditionis oppido præclaro, vnde proceſſit Senatoria LIGNANORVM Bononienſium Familia, & famoſus ille I. C. Io. Mediolanen. qui ſcripſit ſuper Clementin. lib. 1. ac quædam alia, & cuius nomine citantur ſuper 2. Decret. de Amicitia, de Bello, & *Idem l. 9.* Duel. de pluralit. beneficiorum, & alia quamplurima, quæ longum foret recenſe-
fl. It. ling. pag. 424. re. Eiuſcemodi originis rationem habet & *Lignaria* ager Florentiæ proximus. B
Inde cognominatus videtur Io. de *Lignerÿs* Philoſophus, & Aſtronomus, qui ſcri-
& l. 2. p. 71. pſit Canones primi mobilis lib. 1. tabulas eiuſdem lib. 1. de ſphæra quoque lib. 1. & claruit anno 1350. Nec multum ab hoc ſuo diſtat cognomine Deſiderius *Lignamineus* Patauinus, qui ſcripſit de inuento M. T. Ciceronis in Zacyntho Inſula ſepulcro, impr. Venetijs 1547. vt, & Io. Philippus de *lignamine* Meſſanenſis Siculus Medicus egregius, qui ſcripſit inter cætera ad Sixtum Pont. IV. de vnoquoque cibo, & potu vtili homini, & nociuo, & eorum primis qualitatibus. Græcis lignum ξύλον dicitur; hinc, alijs omiſſis, quæ quamplurima ſunt, & pauci ad hanc rem momenti, memorabimus tantùm ab illo cognomen traxiſſe Gulielmum *Xylandrum* Auguſtanum, virum vndèquaquè doctiſſimum, qui Antonini Liberalis Transformationes, eiuſdemque Vitæ libros duodecim, itidemque Phlegontis Tralliani de Olympijs nonnulla, & de mirabilibus, & longæuis librum, necnon & Apollonij, ac Antigoni Græcorum hiſtorias latio donauit idiomate.

Prætereà dupliciter lignum conſiderari poteſt in ſylua, vel vt combuſtibile, vel C
vt elaborabile. Ligna hoc pacto ſumpta, quatenus nempè vel ædificijs conſtruendis inſeruiunt, vel in inſtrumenta quælibet concinnantur, aut ad machinas cuiuſuis generis concurrunt, dum adhuc viridia ſunt, quà nimirum ſectilia, & læuigabilia, *Hoſma* antiquitus, nec non *Lima* dicebantur. Sed quia meliori vocabulo
Materia de- *Materies* nuncupantur eiuſmodi ligna, hinc etiam breuiter notabimus amplum-
nom. & deriu. iſtius nominis ſignificatum. *Materia* itaque generaliſſimè ſumpta eſt ex qua aliquid conſtat, & reſultat, & ὕλη Græcis dicitur; Peculiariter verò vt rem Arboream reſpicit, eſt illa, quæ ad ædificandum, fulciendumuè ædificium neceſſaria eſt. Talis eſt materia, circa quam verſatur faber lignarius, aut tignarius. Hinc deriuat *materiari* ὑλάζεσθαι, verbum caſtrenſe, vt *lignor*, cuius etiam ſeruat ſignificatum; eſt enim & ipſum materiam, ſed ad munitiones faciendas cædere. Ipſi verò, qui materiam ſic cædunt, *materiarij* nuncunpantur, quod nomen etiam opificibus, qui ex hac materia aliquid conſtruunt, competit; vnde Plautus de nautico fabro dicebat. D

Mil glor. act. 3. ſc. 3. *Si non nos materiarius remoratur, citò erit parata nauis.*

Exindè Tertullianus *Materiarios* eleganter vocauit hæreticos, qui, adnotante
Spieg. de verb. ſign. Rhenano, negabant Deum omnia ex nihilo creaſſe, ſed ex aliqua præſuppoſita materia, quos nos pariter deteſtamur confitentes D. O. M. omnia ex nihilo protuliſſe. Sumitur *materiarius* & adiectiuè, & hoc pacto *materiariam* cognominamus fabricam, cuius inuentor Dædalus prædicatur. Alia ex hoc nomine deriuata
l. 3. de offic. ſuccedunt, quæ tamen non ſunt in vſu. Sic *malè materiatas* ædes dicebat Cicero, ſignificans compoſitas ex mala materie; vt puta ex lignis intempeſtiuè cæſis. Ex quodam item obſoleto verbo *materio*, quod tamen à nemine adhuc vſurpatum re-
Vitr. lib. 4. cap. 2. cordor, *materiationem*, & *materiaturam* deduxit Vitruuius, quæ pariter non admodùm probantur. Omnis verò materia ad tegendum apta in Ædificijs *tignus*, vel *tignum* dicitur; vnde *tigillus*, & *tigillum* diminutiua: generaliùs verò ſub tigni

nomi-

E nomine apud Iurisconsultos venit quidquid in Vineis necessarium est ad earùm sustentationem, vt puta perticæ, pedamenta &c. *L. 1. ff. de tigno iuncto l. tigni 62. ff. de verb. sign.* Idem tignum in *l. 12. tab.* accipitur pro omni materia. Inde *consignationis* nomen venit *Alc. de verb. sign.* & *Tignarius* faber is est non solùm qui ligna dolat, sed etiam qui lignea quæque domestica tabulata compingit.

Vt combustibilia verò considerata ligna, & vt in syluis adhuc permanentia, nullique alteri vsui, quàm igniario destinata, tunc *Xyla* meritò, & *Lychna* quoque dici possunt, tanquam ignis pabula, & nutrimenta, vnde sic à ligno λυχνος processit, idest lucerna; nisi dicere velimus, quòd è contra ligna à *lichno* dicta sint, eo quia incensa conuertuntur in lumen, quod λυχνος denotat. Ibi quoque ligna plurima recisarum Arborum simul congesta, atque etiam colligata in *struem* (quæ à *struendo* dicitur) aceruantur, & hoc nomen æquiuocat cum *strue* libi quodam genere, quod olim profanis adolebat in sacris; de ipso Poeta Sulmonensis. Strues *quid*

F *Hæc adolet flammis cum STRVE farra suis.* *Ouid. l. 1. Fast.*

Et dicebatur eo quòd esset artificiosè instructum; & ab eodem artificio processit nomenclatura Architriclini, qui Dapum *structor* dicitur vulgo Italorum *lo Scalco.*

Sunt etiam ligna proximè combustibilia, & sunt omnia, quæ domi iam ad focum destinata sunt. Eiusmodi est & *Carbo*, hoc est *lignum aridum*, seù *coctum*, à quo tota prorsus exempta sit humiditas in fumum resolubilis, vnde *Acapnum* dici potest, è Græco fonte ἀκαπνος, hoc est sine fumo. Eiuscemodi præ cæteris nomine indigitari meretur lignum Arboris ἀνυδρος, quæ combusta non fumigat, sed suauissimè olet, vnde ansam desumpsit P. Nicol. Causinus significandorum Christi Martyrum, dum cecinit. Carbonis *æquiu. deriu. denom. Symb. Polyhist. lib. 10. num. 5.*

Cæduntur gladijs more bidentium;
Non murmur resonat, non querimonia,
Sed corde impauido mens bene conscia
G *Conseruat patientiam.* *In hymn. D. Martyrum.*

Vnde verò nomen habeat *Carbo* dilucidat Isidorus, sic dictum asserens eo quòd flamma *careat*, cùm propriè sit *extincta pruna*; nec obstat identidem quoque ignitum esse, cùm hoc sit per accidens, & aptiùs tunc debeat appellari *pruna*. Græci καρδον dicentes exactiorem habent illius nominis originem à καρφω *sicco*, vel *arefacio*; Quin & ανθραξ etiam eisdem appellatur, vnde *Anthrax* apud Plautum in Aulularia, coquus quidam introducitur, ità dictus, quòd Coquorum sit ad prunas *anthraces* dictas assistere. Apud Romanos antiquos nomen dedit Consulari familiæ cuidam, quæ prodijt ex M. illo CARBONE, viro in agendis causis disertissimo, tantæque eloquentiæ, vt illum nobis sic descripserit Cicero. *M. CARBO canorus orator, volubilis, satis acris, vehemens, valdè dulcis, perfacetus, industrius, diligens, in exercitationibus, commentationibusque multum operæ solitus ponere.* Filius illius fuit C. CARBO alter, pariter orator, sed (vt idem inquit Ci-
H cero) *Non satis acutus; facilè tamen dicebat, & auctoritatem naturalem quandam habebat oratio.* At ipsum propter bella Ciuilia dissolutam militarem disciplinam componere, & in melius præstringere conatum, Romanus exercitus trucidauit, satiùs ducens maximo scelere coinquinari, quàm inordinatos mores instaurare. De isto contra Cymbros Romanum Populum circa A. V. 650. priùs adhortante canebat Marianus noster Bononiensis, meus dum viuebat amicissimus. *Iuristoss.* in l. pali, & ligni de leg. 19. *Laur. Begel. Th. V. H. R. pag.* 345. *e E.* 77. *a C.* 586. *b. P.* 423. 6. *in Bruto.* M. Carbo & C. Carbo oratores. *Val. Max. l. 19. c. 7. & c. 13.*

Inuehor in Cymbros; Gens candida quippe notari
A CARBONE potest; me tamen alba notat.

At nec patri, nec fratri similis vllo pacto dicendus est Cn. Papyrius CARBO, cùm longè magnæ latinis annalibus verecundiæ fuerit. Vt enim silentio inuoluatur ab illo spoliata fuisse Romana templa aureis, & argenteis supellectilibus, vt suam expleret auaritiam, quod & innuit idem Marianus de illo habens, *Statuar. Romæ l. 3. epig. 178.* C. Pap. Carbo Cos.

ibid. epigr. 152.

Quod videt in Templis argentum conflat, & aurum,
Conſul egens nummis; cur? quia CARBO fuit.

Illud duntaxat memorabitur, quod cùm vnà cũ C. Mario tertium ageret Conſulatum anno à Roma condita 671. & Marianas ideò partes foueret, à Pompeij militibus in Sicilia captus, & ad ſupplicium ductus, non erubuit (proh puſillanimitatem Romano præcipuè Conſule indignam!) æterno dedecore breuiſſimum infelicis vitæ ſpatium ſibi procurare, ſuppliciter ab illis petens, vt antequam moreretur, aluum ſibi liceret exonerare. Neſciebat quòd non in morte conſiſtit dolor, ſed in via, quæ ducit ad mortem. Quo ſordido in loco cum diutiùs moram traheret, capite truncatus eſt. Et hac forſan de cauſa Marianus prædictus dixit hunc *Carbonem* ſine luce, hoc eſt ſine decore cecidiſſe, dum in illius perſonam ſcripſit.

loc.cit.epig. 153.

Eiulo ter conſul CARBO, quaſi fœmina vilis.
Fumoque cum lacrymis, & ſine luce cado.

Qui Poeta pereleganter etiam alludens ad primum, & ſecundum Conſulatum, quem anno Vrbis 668. & ſequenti geſſerat idem *Carbo* cum Cinna, dixit alibi.

ibid. epigr. 143.

Succeſſit Cinnæ CARBO, feralia Romæ
Nomina, flammarum nuncia CARBO, CINIS.

Et tunc admodùm iuuenis erat, & imberbis; vnde Baptiſta Mantuanus, Commentatore Iodoco Badio, Fortunatum, quem præ aſpectus venuſtate comparauerat Mario, *Carboni* æquiparat, ſi radatur.

Ecl. 2.

Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino
Alter eris Marius, raſo ore videbere CARBO.

Carboniani edict. Briſſ. de verb. ſign. lib. 8.

Quis verò trium iſtorum *Carbonum* Edictum illud tulerit, *quod ſolum* (inquit Barnabas Briſſonius) *auctoris ſui nomen retinuit*, dum CARBONIANVM appellatum eſt, non facilè poteſt ſtatui, niſi, maiorem illorum dignitatem ſuſpiciendo, Conſuli adſcribatur; quod & ſenſit Iacobus Spiegelius, aſſerens hoc Edicto impubem bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſci, non ſecus ac ſi nulla ſtatus controuerſia mota eſſet. Demum Conſule hoc excepto, vt pateat *Carbones* pro ſuggeſtis illuſtrandis duntaxat natos fuiſſe, non tacebo ſub CARBONIS Cognomine floruiſſe Viros ſacra doctrina claros Ludouicum, & Iordanum CARBONES. Ille ſæculo elapſo ſacras literas profitebatur Peruſij, & propterea librum edidit de ſui ipſius cognitione inſcriptum *Interior homo*, opus ſanè præclarum, in quo modus quo quiſque ad ſui ipſius cognitionem facilè venire poſſit, traditur, dum Interior, ſiuè ſpiritualis, & nouus homo, per ea quæ ſunt in externo homine, ex ſacrarum Scripturarum, & Sanctorum Patrum doctrina allegoricè explicatur. Huc ideò alludebat Marcus Antonius Bonciarius Peruſinus, dum de Auctore cecinit.

Spieg. in lex. Iur. Ciu.

Si poſſis oculo pluſquam contendere Lynceus,
Cui neque tartareæ non patuere domus:
Si vel Ariſtotidem vincas fulgoribus Argum
Centenis cinctum tempora luminibus:
Te tamen ardenti ſuperabit lumine CARBO,
Qui penetrare alti pectoris ima poteſt.

Muſar. lib. 10. epig. 41

Iſte verò Concionator eloquentiſſimus ex Dominicana paucis ab hinc annis emerſit familia. Quapropter de ipſo aurea Balthaſſaris Bonifacij Muſa prænobilem iſtam habet mentionem.

Carbonesij Bonon. ex Vizan. l. 2. Hiſt. Bonon. Apoſt. l. 1. Sylu. 106.

Felices non creta dies, ſed CARBO notabit,
Quos facis eloquio, CARBO diſerte, bonos.

Nec minùs literis claruit antiquiſſima *Carboneſiorum* Bonon. familia, armis quoque conſpicua, vt tradunt Hiſtorici. Gentis *Carbonaciorum* meminit Io. Fr. Apoſtolus canens.

Spieg. in lex. Iur. Ciu.

Gens niue candidior, quid CARBONACIA dici?

A Carbonibus item *Carbonariorum* proceſſit nomenclatura, & ſunt qui Carbones præparant, ſeù diuendunt in quo ſenſu Chalinus apud Plautum.

Sine

SCD Lyon 1

Sine modo rus veniat; ego remittam ad te virum,
Cum furca in vrbem, tanquam carbonarium. *In Casina act. 2. sc. 8.*

Carbonarium quoque nuncupat Scalig. Aristarchun quendam, & in eum satyricè sic inuehitur. *in princ.*

Es Rhamne cruda spina literarum.
Ignitus acris flamma literarum,
Extinctus ater CARBO literarum. *Scalig. in Farrag. pn. 209.*

Carbonariorum porrò exercitium substantiuè *Carbonariam* appellatum ob paupertatem exercuit etiam Pater Æmilij Scauri Romani Consulis. Quin & Carbonarij filius fuit Petrus Ramus Veromanduus Philosophus præclarissimus, de quo paulò inferiùs nonnulla dicenda sunt. *Carbonarium* item adiectiuè dictum hinc emanare clarum est ad significandum id quod, aut ad carbones, aut ad illorum propolas spectat, & singularis illius nominatiui fœmineum æquiuocat non cum arte duntaxat Carbonariorum, sed & cum *Carbonaria*, quam Cosmographi vnum ex Ostijs, seù Portubus Padi constituunt, vulgò *le Fornaci*, ab Hadria Vrbe, cum extabat XVI. mille passibus Clugiam versus, distans. Cum hac communem, & æquiuocam nominis radicem sortiti sunt Saltus Leodiensis Ditionis, cum ab Arborichis superiùs memoratis iura susciperent; ipsos enim SYLVAM CARBONARIAM tunc vocabant, eo quòd tota terra carbonibus constare videretur, per Carbones Gagatem, seù lapidem bituminosum intelligentes, vt inquit Goropius, Germanicam phrasim in hac re secutus, dum *Colen*, idest Carbones, lapideum eiusmodi bitumen vocant. Quod valdè conducit ad intelligendos qui scribunt Francos à Quintino, & Nannino victoribus in *Sylua Carbonaria* cæsos. *Carbonariam* quoq; inscriptam fuisse alteram ex quampluribus Plauti Comædijs, quæ temporum voracitate absumptæ desiderantur, testatur Simon Carpentarius Parisiensis, qui familiaria ad superstites eiusdem Comædias argumenta, nec non & etymologias adiecit, quin & comædiæ prædictæ carmen istud ad libri calcem refert. *L. Alb. & P. Phil. Ferr. in Cens. Geogr.* *Francicor. l. 3. pag. 61.*

Secundum istam aram aurum abscondidi.

Eiuscemodi etiam nominis consonantiam seruare videtur *Carbulo* Bæticæ oppidum, prope Cordubam. Diminutiuè præterea *Carbunculus* hinc dicitur, & non absque significationis multiplicitate. Primò, & propriè *Carbonem parvulum* denotat, in quo sensu Plautus. *Pl. 3. c. 3.*

Ita amburetur misero ei corculum, vt CARBVNCVLVS. *In mostel. act. 3. sc. 2.*

Et quatenus Carbunculum in hoc sensu nos Itali exponimus *Carboncino*, eatenus menti reuocatur *Carboncinus* pictor non pœnitendus, *Franciscus* nomine, cognomine verò *Carbonius* ante paucos annos hìc Bononiæ florens. Posthac *Carbunculus* significat gemmam, quæ Carbonis igniti similitudinem refert, & in tenebris lucet, à nobis *Carbonchio* dicta. Morborum etiam in genere *Carbunculus* nomen est tumoris præter naturam, siuè vlceris citò crustam facientis, cum dira partium inflammatione, atra plerunque à bile venenosa reddita, à carbonis forma, & nigredine deductum; Quem morbum Plinius testatur L. Paulo, & Q. Mario Censoribus, ex Narbonensi Gallia, cuius erat peculiaris, primùm in Ilaliam veniisse, & illo Consulares duos viros Iul. Ruf. & Q. Lecan. Bas. correptos, & statim extinctos. Imò & eodem duos Impp. Costantinum V. Copronymum, ac Hericum V. decessisse produnt historiographi. Nec rarò *Carbunculus* innuit terram, *quæ Sole perferuet, ita vt radices fatorum comburat*, propter tessellas nigras, & lapideas, quæ in ea reperiuntur. De illa sermonem habebat Palladius dicens, *Carbunculus, nisi stercoretur macras vineas reddit*, & exinde *Carbunculosi* cognomen tribuitur agro, in quo plurima sit eiuscemodi terra. Et quia *Carbo*, si incendatur, adurit, ideò *Carbunculus* Morbus, Vitibus, & Arboribus adueniisse dicitur, cùm earum flores aduruntur; hinc verba *Carbunculo* neutrum, & *Carbunculor* deponens, carbonis similitudine aduri, siuè inflammari significantia, & illis, præter tot Geoponicos, non semel vsus est Plinius.

Carbunculus lapis. Pl. l. 37. c. 7. & l. 26. c. 1.
Carbunculus morbus. L. Beyerl. in teath. M 714. b. c. Zonar. To. 3. Paul. diac. l. 2. Sigon. lib. 10. regn. Ital. anno D. 1126.

Quo-

Var. de agric. l. 1. Pall. in Ian. Colum. l. 3. c. 11. l. 12. cap. 7. & l. 18. c. 28.

Quoniam verò Arbores partimur in Caudicem, ramos, frondes, radices, &c. A hinc vt propoſitum ordinem ſequamur, illa omnia ſigillatim, & breuiter percurremus. Eſt itaque *Caudex* (qui, & abiecta vnica literâ *Codex* dicitur, ſicut olim Clodius pro Claudio, & alia huiuſmodi erant in vſu) eſt inquam in Arboribus, & fruticibus illud, quod à radice ſupra terram ſimplex aſſurgit, & per quod Arboris eiuſdem, aut fruticis alimentum à radice defertur. Hæc verò inter caudicem, & caulem differentia intercedit, vt hic ad herbas tantùm, ille verò ad Arbores duntaxat, & frutices ſpectet, alio nomine *truncus*, vel *ſtipes*. Illum in hunc primum ſenſum aſſum pſit Ouidius, dum de Phæocome centauro dixit.

Caudicis æquiu. Metam. lib. 12. fab. 5.

Phæocomes hominemque ſimul prætectus, equumque,
CODICE, qui miſſo, quem vix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonolenidem ſummo de vertice fregit.

Extenditur etiam *Caudex* ad ſignificandum plurium tabularum contextum, quarum craſſiores Arti inſeruiebant Ædificatoriæ, graciliores verò cerâ aptabantur ad ſcribendum. Ad iſtas tamen deſignandas *Codicem* frequentiùs, quàm B *Caudicem* accipimus, tametſi vtriſque debeat eadem eſſe ſignificatio. Hinc Budæus dixit *Codicem* eſſe librum in quo res digeruntur, & conſcribuntur. Quapropter iuremeritò Sacratiſs. Imp. Iuſtinianus, ſuperiorum Principum ſine ordine poſitas conſtitutiones ſua curâ repurgatas, vt & Nouellas emendatas in repetendæ prælectionis libros digeſtas, *Codicem* appellauit. Eiuſmodi erat & mos antiquorum, qui duodecim Tabularum leges *Codicem* pariter dici voluerunt, eo quia leges eædem in *Tabulis* hoc eſt *ſectis caudicibus* Solonis Athenienſis iuſſu deſcriptæ fuerunt, & illinc teſte Plutarcho trãslatæ, nomen idem *Codicis* retinuere. Idem & apud nos nomen ſeruatur, quanquam loco tabularum commodior vſus ſucceſſerit, vnde præter quam ceratos prædictos, membranei quoque, papyracei, chartaceiq; codices confecti ſunt. A veteri prædicto ſcribendi more appellationem retinet & *Codicillus* (nam qui ſentiunt poſſe dici *Codiculum*, cùm paruum codicem ſignificet, non placent) ſicuti quamplurima Romani iuris verba vetuſtatem voce tenus referunt, rebus intereà longè diuerſam habentibus formam. C *Codicillum* ideò, ſeù *Codicillos* (ſic enim plurali numero frequentiùs vocantur) intelligunt Iuriſconſulti ſententiam vltimæ voluntatis, quam ſine iuſta teſtamenti ſolemnitate permiſſum eſt ob impedimenti neceſſitatem ſcribere, & ex illa *Codicillantes* legali vocabulo dicuntur qui eiuſmodi libellos emittunt. Iſtorum mos, ſiuè ius ante Auguſti tempora in vſu non erat; primus enim Lucius Lentulus, qui & fideicommiſſa inſtituit, codicillos introduxit. Nunc verò parùm diſtare videntur *Codicilli* à teſtamento ſi legatorum ordinatio, & non hæredis inſtitutio inſpiciatur, nam hæc pro ſolo fit Teſtamento, ita vt ſi aliqua ſolemnitas in teſtamento timeatur defeciſſe, apponatur hæc ſalutaris clauſula. *Si non valet iure teſtamenti valeat iure codicillorum*: quod peſſimo quidẽ errore, & contra mentem iuris fieri teſtatus eſt Imperator, aſſerens neceſſitati deſeruire debere illam clauſulam, non temeritati, nec eſſe confundendas huiuſmodi formulas. Significant etiam *Codicilli* diplomata, vel epiſtolas Principum; & propterea cum antiquitùs creuiſſet vſus iſtius vo- D cis, factum etiam eſt, vt accepta ſit pro epiſtolis familiaribus à priuato ad priuatum ſcriptis, & in hoc ſenſu Catullus de Acme dicebat.

Triph. l. 19 de Bon. poſſ. contra tab.

Spiegel. in lex. iur. ciu. §. de Codicillis.

Plutarch. in Solone.

Vlp. in l. librorum. ff. de leg. 3.

Codicilli qui

Spieg. loc. cit. Iuſtin. §. codicillis autem. L. adminiſtrantes in princ. ff. de excuſ. tut.

Mẹcha putida redde Codicillos.

epig. 39.

Sed poteſtas *Codicillaris* de his epiſtolijs non dicitur, ſed tantùm ſignificat facultatem *Codicillos* conficiendi, quæ regio diplomate, & principis obtinetur indulgentiâ, qua munus aliquod publicum mandatur; quandoquidem denotabant etiam *Codicilli* maximam dignitatem à Principe adeptam, vnde dictum prouerbiale proceſſit *Inſignia codicillorum auferre*, publico nimirum munere priuare.

Sed alia *Caudicis* æquiuoca remanent enucleanda, nam cùm nulla ſit *Caudici* intellectio, homines propterea fatuos, & ſtolidos à Caudicis arborei ſimilitudine *Caudices* eleganti metaphora nuncupari contingit. Nec non & in malam partem ſumptus *Codex* pro ſupplicii ſpecie quadam ſumebatur, vnde Plautus.

Ex-

E --*Detrudam ad molas* --*Inde porrò ad puteum, atque robuſtum* CODICEM. *in Pœn. act. 5. ſc. 3.*

Eadem vox *Caudicis* accipiebatur etiam pro duro ſedili infimæ ſortis hominum, & ſic etiam pro ſede meretricia, quæ ex truncis Arboreis confecta eſſet. Ad rem Satyricus.

Horrida quale facit reſidens in CODICE *pellex.* *Iuuen. ſat. 2.*

Iſtius modi ſedes à montanis hominibus propè Alpes noſtrarũ regionum fabricari ſolent ex Fago hyemali tempore, dũ propter niues continuas ibidem reſidentes in domibus latitare coguntur. Viles admodum eiuſmodi ſellæ vilioribus in cauponis, ſeù *Tabernis*, dictis quoque *Trabenis* à denſis, & rudibus trabibus, quibus earum tigna contexta ſunt, ſæpe ſæpius obſeruantur. Fuit & *Caudex* cognomen M. Appij Claudij Romani conſulis Anno Vrbis 489. Illum ob hoc ita appellatum tradit Seneca, quia *claſſem* primus extrà Italiam duxit, naualique prælio pugnauit. *Claſſis* enim eſt nauium multitudo, vel vnica tantum nauis, conſtans explurium tabularum contextu, qui (vt dictum eſt) antiquis *Caudex* nuncupabatur. Appius Caudex quis, & vnde dictus. *Sen. de Breuitate Vitæ.*

F Et propterea à *Caudicæ*, vel *caudicatæ*, ſeù etiam *caudeæ*, vel *caudicariæ* dicebantur naues, cum primum *monoxyla* fuerint ex ſingulis lignis craſſioribus cauatæ, & erant eiuſmodi quæ per Tyberim præcipuè commeatus conuehebant. Et ſicuti pro *caudicario* intelligitur quicquid ex *caudice* conſtat materialiter: ità *caudicale* illud, quod inſtrumentaliter ſe habet ad ſcindendos caudices aptius appellabitur. Hoc Plautus pulcherrima periphraſi docet, habens. *Var. de Vita Pop. Rom.*

Te cum ſecuri CAVDICALI *præficio ptouincia.* *in Pſeud. act. 1. ſc. 2.*

Et quia ex magnis iſtis Caudicibus fiunt *Trabes*, propterea non eſt incongruum notare *Trabem* æquiuocè nonnunquam ſumi pro Arbore, & è contrà, eò quod ex Arbore fiat; & ſic etiam *Pinus*, *Alnus*, *Abies &c.* pro *Naui* ſumuntur; vnde *Trabarias*, ſeù *Trabicas*, Feſto adnotante, dictas hinc fuiſſe naues, eò quia trabibus eſſent contextæ, non eſt ignorandum; ideò Pacuuius dicebat *labitur in alueos Trabica*; vndè *Trabes* quoque nonnunquam metaphoricè dictæ ſunt ipſæ naues, vt Trabis æquiu. denom.

G cum Auguſtus Vates Hunnienſis ad Danielem Cremonenſem ſcribens, cecinit.

Siue cum Diuum pueros, Ducumq; *Auguſtus Vates od. 9.*
Theſſala vectos TRABE, *ſeù furentum*
Impetus regum canis, & ſceleſtas
Sanguine menſas.

Eàdem vſus eſt metaphora & Horatius, cum dixit

Vt TRABE *Cypria*
Myrtoum pauidus nauta ſecet mare. *l. 1. carm. od. 1.*

Nec eiuſdem nominis abiecta origine, licet parum mutato ſignificato, apud nos Italos remanſit vox *Trabacca*, non pro conopeo, ſed pro militari tentorio ſumpta, eo quod ex trabibus inuicem coaptatis primò reſultet, & ex hac *Trabiccolo*, & *Trabiccola* profecta ſunt, pro quibus Brixienſes, alijq; dicunt *Trabaccola*; quæ dictiones ſignificant retis genus, quod, tanquam tentorium quoddam, ſed ſine trabibus, non tamen ſine fuſtibus, tendatur piſcibus. Ita Papias hinc dici *Trabeam* autumat, non vt *Moneſt. It. lin. lib. 4. pag. 190.*

H nomen eſt illius Poetæ, cui locũ inter Comicos octauum aſſignat Volcatius, nec vt ſignificat veſtis ſpeciem ex purpura, & cocco, quà Reges, vel augures Romanorum operti procedentes, *Trabeati* propriè dicebantur, vt inquit Suetonius; ſed vt denotat Porticum *Trabalibus* lignis tectam, & fulcitam, cuiuſmodi quamplures multis ab hinc ſeculis hîc Bononiæ fiebant (vt animaduertere licet ex illis, quæ tanquam vetuſtiora Antiquitatis Felſineæ monumenta ſuperſunt adhuc, nec elegantiori fornicatæ ceſſerunt Architecturæ) cum maximam agri noſtri partem, & quà præſertim vergit ad Apenninum, ſyluę occuparent, quæ, cultu in dies vigeſcente, in fertiliora poſthac tranſierunt Viridaria. *Trabalia* eiuſmodi Ligna dicuntur etiam *clauitrabales*, licet eiuſmodi nomen magis ſignificet ferramenta illa, quibus trabes configuntur, & conueniat etiam prægrandibus palis ad inſtar clauorum cuſpidem habentibus, ad cruciandos noxios paratis, qui, vt ſcripſit Io. Baptiſta Montalbanus frater meus in ſuo de rebus Turcicis Commentario, apud Turcas præſertim nunc *Th. Vit. H. P. pag. 478. ex Suet. lib. de veſtium generibus.* *Comm. Rer. Turcic. §.* Iuſtitia in pace &c.

ſunt

l. 1. cam. od. 35. ſunt in more. Ad rem Horatius de Fortuna ſcribens, dixit A

Te ſemper anteit ſæua Neceſſitas
CLAVOS TRABALES, & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumuè plumbum.

Sozom. l. 3. hiſt. c. 12. Laur. Beyerl. in Th. Vit. Hum. I. p. 265. f. & M. p. 286. 6. Iſtis addere liceat nomen TRABVLÆ Virginis Perſarum Epiſcopi Simeonis ſororem (filiam alij faciunt) quæ non vt *Trabs paruula*, quemadmodum nomen ſonat, ſed ingens ad Eccleſiæ catholicæ ædificium tunc ſuccisa fuit, cum à Iudæis indignè ferentibus ab illa nati Meſſiæ fidem ſeruari, apud Reginam tunc Saporis vxorem ægrotantem accuſata, quod patris mortem vlciſci volens illi mortem veneficijs paraſſet, Magorum conſilio in duas partes, vnà cum nonnullis alijs Chriſtianis Virginibus diſſecta, Chriſti Martyr effecta eſt, ad ſtipites alligatis, vt medias Regina ſanitatis ſpe recuperandæ tranſiret. Quoniam verò *Trabes*, vt dictum eſt fiunt ex integris Arborum Caudicibus, qui primò finduntur in *Ramos*, aliquid ad rem de iſtis notandum eſt. Græcis ergò κλάδοι dicuntur, & ſunt quos veluti Brachia diffundunt Arbores in ſuperiori parte; nec ſenſus ambiguitatem nomine tenus effugiunt. Quippe quia *Ramus* vocatur etiam illud in craſſioribus Arborum radicibus, quod in herbis capillamentum; quò ſpectat illud Columellæ de Nuce ſcribentis *ex extremo duum ramorum ambas radices emittit*. Iuriſprudentia quoque tranſtulit *Ramum* ad ſignificandam partem Arboris genealogicæ. Cæterùm ſeruata ſimilitudine *Ramum* pariter dicimus aliquorum montium ſeriem quandam breuiorem ex ordine primo dependentem; & ſic Plinius dicebat *ſub monte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus*: quo pacto & *Ramum* vocamus brachium aliquod fluminis, cum diuiditur, & multifidum in mare ponit. *Itaramos miſeriarum abſcindendos* eſſe innuebat Cicero. Ab his Arborum brachijs cognomen mutuatus eſt Petrus RAMVS, qui non ex Ramis carbones, ſed ex carbonibus ramos, ſed Philoſophicos educi oſtendit in ſe ipſo, dum ignobilitatem Patris Carbonarij, philoſophicorum ſtudiorum profeſſione adeò in ſe nobilitauit, vt ad primarias Academiæ Lutetianæ Cathedras euectus, oſtentandæ doctrinæ ergò, primus ex recentioribus Peripateticam doctrinam falſitatis inſimulare legendo ſimul, & ſcribendo ſit auſus. Qua doctrina, quia malè vſus, eſt, non meruit vt de ipſo diceretur id quod de Florimontio *Ramo* encomiaſticè enunciauit Ioſeph Baptiſta neotericorum Poetarum ſuauiſſimus.

l. 9. Met. fab. 1. *4. Georg.* *8. Met. fab. 8* *Monoſ. l. 1. ſt. lin. Ital.* *Monoſ. loc. cit.*

Laur. Beyerl. in Th. Vit. Hum. Tom. 2. C. pag. 78. e. centur. 3. epigr. 5.

Virtutum potuit qui tantos mittere fructus,
Non fuit hic RAMVS, ſed Magis Arbor erat.

Diminutiua ſubſequuntur *Ramulus*, & *Ramuſculus* κλαδὼν, & κλαδίσκος Græcis, & inſuper adiectiua *Ramoſus*, & *Ramuloſus*, per ſe ſatis nota, quæ ab Arboribus ad alia transferuntur; ſic Virgilius *Ramoſa* ceruorum cornua cognominabat; Hinc Ouidius de Hydra Lernæa loquentem inducens Alcidem, dicebat: *ceruix ramoſa colubris*. *Rameus* eandem habet originem, *quod ad ramos ſpectat* denotans, vnde idem Virgilius.

——————Et RAMEA coſtis, D
Subijciunt fragmenta, thymum, caſiaſque recentes.

Κλάδαρος autem, ſeù *Ramale* eſt ramus inutilis ab Arbore abſciſſus, de quo meminit Ouidius.

Multifidaſque faces, RAMALIAQVE arida tecto.

Hunc nos Itali *Bronco* vocamus, rectà detorquentes à fonte Græco βρόγχος, quemadmodum facimus, & de ipſo Ramo Arbori natiuæ conuiuenti, qui Græcis θαλλὸς, & nobis *tallo* dicitur â verbo θάλλειν, ideſt vireſcere, ſeù pullulare, vel ſurculos emittere, nobis Italis *tallire*, vnde *thallus* apud latinos quoque proceſſit ad denotandos bulboſarum radicum ramos; quà voce, & in ſenſu prædicto vſus Columella, vbi *niſi arundines tranſuerſas in medium iugatæ vineæ crebras diſpoſueris, thalli cæparum ventis proſternuntur*. Ad rem noſtrates pulcherrimum eferunt adagium, ſcilicet METTERE VN TALLO SV'L VECCHIO, & enunciatur

Thallus quid?

Aciatur de ſenioribus poſt duram ægrotationem conualeſcentibus, adeò vt iuuenibus quaſi vegetiores euadant, non ſecus ac ſurculus in Arbore ſenio confecta inſitus, eam in nouam Arborem coaleſcere facit. *Thallum* etiam quendam, nomine credam fictitio, memorat, ſed ſatyricè Catullus in illum euomens epigramma incipiens.

Cynæde THALLE mollior cuniculi capillo. *epigr. 22.*

Sed iſtiuſmodi pueros, vnà cum omnibus, qui ijs abutuntur relinquamus ignì abſumendos, vt fit & de materia, quam tractamus. Ingentes ſiquidem ex illa truncos ſiccos hybernis ignibus accomodamus, eoſdemque nos Itali *ceppi* vocamus, vnde promanauit Bononienſium peculiare verbum *ceppare*, ſiuè *metter ceppo*, & dicitur quando quis in ſumma frigoris apſide, nocturni temporis Octauo, & Pridie Kal. ac pridie Non Ianuarij it cum amico hilariter cœnatum, eò quia tunc ſoleant craſſiores eiuſmodi trunci ab Hoſpite comburi, vt alacrius cum conuiua rigor temporis eludatur. Hanc ad rem prouerbium dicimus CHI HA' DE' CEPPI, B PVO' FAR DELLE SCHEGGIE, & de diuitibus profertur, qui mediocres expenſas largè facere queunt, non ſecus ac qui ſtipites habet in multas illos aſſulas diuidere poteſt; nobis enim *ſcheggie* dicuntur aſſulæ, quæ Græcis σχίζαι à verbo σχίζειν, ideſt findere, nobis *ſcheggiare*. Cum autem has *ſchidias* nos *ſtelle* pariter nuncupemus, non diſplicet obſeruare quo iure id fiat. Illud proprium eſt fragmentorum Populi, aliarumque nonnullarum Arborum, vt cum per aliquod tempus putreſcere incæperint, lucem concipiant, eamq; in tenebris mirabiliter ſeruent, ita vt Stellas ipſas imitari quodammodo videantur, *ſtellantes*, hoc eſt ſplédentes, ſicut ipſæ faciunt ſtellæ Firmamenti. Ab hac itaque ſtellanti ſpecie crediderim ſic appellatas illas in ſpecie, & ab eiſdem ad ſchidias in genere nomen proceſſiſſe. Tot *prunas* crederes eſſe, niſi caloris abſentia fidem oculis tolleret; *prunas*, inquam, & has à *perurendo* latinè dicimus, quemadmodum Italicè *Bragie* ἀπὸ τοῦ βράζειν, ideſt à *feruendo*, & hinc ortum eſt prouerbium *occhi di Bragia*, ſcilicet oculi C prunarum inſtar ardentes, quod obſeruare contingit in maximè bilioſis, quando ira corripiuntur acerba, & hoc vſus eſt adagio Dantes Italicæ Poeſeos Nutritius, vbi ſcripſit.

Cippus quid?

Schidiæ quid, & vndæ dictæ?

Lucret. l. 4. de nat. rer.

Virgil. 7. Æn.

Stellæ pro Schidijs.

Prunæ.

Caron Demonio, con occhi di bragia.

Sed ſtipitum, quos diximus *Ceppi* latinè ſumptum literale nomen *Cippus* reſultat, quod multiplex adhuc eſt in ſignificatione; nam denotat ligneum illud inſtrumentum, quo ſeruorum, & captiuorum pedes colligabantur, & inde nos *Ceppi* ſimiliter vocamus captiuorum compedes, & ξύλον illud dicebatur, vel ξυλοπίδη ἀπὸ τοῦ ξύλου *ligno*, aut ποδοκάκκη vel ſatius ποδοκάτοχη. Prætereà ſignificabat etiam columnam, quæ ad rei cuiuſpiam memoriam ſeruandam in agris erigi ſolebat, vnde terminales quoque lapides *Cippi* dicebantur, quippè qui à terra erecti ſeruabant limitum memoriam. Eiuſcemodi erant & lapides illi, in quibus incidebantur verba, quibus teſtatores declarabant ſe certum ſpatium in agro ſibi excipere pro ſepulcro, à nemine, neque ab ipſa Republica, quouis ſub titulo vſurpandum. D De his loquitur Horatius, vbi.

in Inf.

Mille pedes in fronte, trecentos Cippus in agrum
Hic dabat &c.

Serm. l. 1. ſat. 8.

Quam ad rem per quam facetè alludebat Andreas Marianus Bonon. ſub M. Genutij *Cippi* perſona canens.

Ne poſt Tarquinios videant Capitolia Regem,
Vrbe procul, canibus præda futurus eo.
Vtilius Faunos inter, Satyroſque morabor,
Fixus vbi medijs hæſero CIPPVS agris.

Statuar. Romæ l. 1. epigr. 10.

Inter cæteros hunc antiquorum morem teſtari poteſt mutus lapis Cippi marmorei Maniliani Anno Sal. MDI. e Villa S. Benedicti Comitatus Bonon. effoſſi, in Vrbemque tranſlati ad exteriora Meridionalia Auguſtiſſ. Baſilicæ Diui Petronij, vbi noſtris diebus ſpectatur, altus in p. IX. latus in III. & hiſtorico-myſticis notis Alexandri

xandri Nigri Io. Franciſci Filij Bononienſis illuſtratus. E

Q. MAN|LIO
C. F. CORDO. CENTVR.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT· CIVIT· GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.
IN AGR. P. XL. IV. IN FRO. P. XL. IV.

Trunci æquiu.

Quoniam verò Caudicem *Trunci* nomine pariter deſignari ſuperius innuimus, eò quia ſit Arboris ſtatura, quæ ramis truncatis ſuperſtat, & radicibus inſiſtit, hîc ab eiuſdem ſimilitudine *truncum* pariter æquiuocè dici notamus mediam humani corporis partem à collo ad coſtas, & hoc præcipuè de ſtatuis, ſi vel caput, vel pedes, aut brachia deſint, quem etiam in ſenſum de Priami cadauere Virgilius dicebat. F

Iacet ingens littore TRVNCVS,
Auulſumquè humeris caput, & ſine nomine corpus.

Æn. 2.

Præterquamquod *truncus* à *truncando*, id quod in partes, alias *trunculos* ſciſſum eſt adiectiuè denotat. Nec rarò pro homine ſtupido, hebetique ſumitur *truncus*, ſed metaphoricè, vt cum Cicero in Piſonem inquiebat. *Qui poteſt eſſe in eiuſmodi TRVNCO ſapientia?* Item *Tanquam TRVNCVS, atque ſtipes, ſi ſtetiſſet modo, poſſet ſuſtinere titulum conſulatus.* Quod nomen, dum ſtoliditatem innuit, nulli melius competere videtur, quam ſtolidiſſimis illis, qui fidem adhibent præ cæteris ſceleſtiſſimæ illi Mahumetanorum ſectæ, quæ *Elauted* illorum lingua, hoc eſt TRVNCORVM denominationem ſuis aſſeclis impertitur. Narrat enim Ioannes Leo impijſſimos eiuſmodi *Truncos* viliſſimo habitu indutos Africam circumire, Stellas vnum eſſe Deum aſſeuerantes, nullamque legem, neque fidem erroneam, ſed cuiuis, quod ſibi videatur, adorare licere. Vnde tantam ſtoliditatem Afrorum eſſe ſcribit, vt aliquem ex *Truncis* prædictis cum fœmina congredientem videntes (hoc enim in propatulo ſæpius faciunt) illam feliciſſimam credant. Inquit enim ſe vnum ipſorum in foro AlKayri palam cum primaria muliere è balneo egreſſa coeuntem vidiſſe, & mox populum accurriſſe, ac mulieris veſtes, tanquam ſacras tetigiſſe; Maritum verò, cognito facinore, Deos benedixiſſe, nec non eleemoſynis, ſolemnique conuiuio gaudium ſuum teſtatum, eò quod dignus habitus eſſet vt propriam vxorem propheta, ſimulato concubitu, diuinis repleret chariſmatis. Pro *trunco* ſimiliter, & Caudice, nec non & pro tota Arbore per ſynecdochen accipiuntur *ſtipes*, & *cortex*; & nihil minus ac truncus, & caudex *ſtipes* quòque per tranſlationem de inſulſo dicitur, & fatuo, vt *cortex*, eàdem figura, de rudi, & intractabili homine effertur. De hoc, præter id, quod ex Ciceronе ſuperius attulimus, exemplum eſt illud Menedemi apud Terentium. H

Trũcorum barbarorũ ſecta.

Africæ l. 3. c. 43.

G

In Heaut. act. 5. ſc. 1.

In me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ dicta ſunt in ſtultum CAVDEX, STIPES, aſinus, plumbeus.

ſtipes, & cortex.

Cum eodem prætereà *ſtipes* pecuniæ, & *ſtipes* à *ſtipando* ambiguo pollent ſenſu; quin & ab hoc verbo non perperã dictus cenſebitur ligneus idem *ſtipes*, cum & poſſit exponi fuſtis, qui terræ defigitur ad *ſtipandas*, & fulciendas vites, aut quid ſimile. Ipſe verò *cortex*, promiſcui generis, ità dici videtur, eò quia ſit quaſi *corium*, quo operiuntur Arbores à natura, & communiuntur aduerſus aeris iniurias. Et hinc *decorticare* denotans quod *corticatum* eſt, ſeù *corticoſum* natiua nudare corticula.

aſſeres qui?

Truncus verò Arboreus non Oeconomiæ tantum, ſed & Architectonicæ inſeruiens, in tabulas finditur, quarum nomen tum genere, tum deriuatione ambiguum eſt. Propriè enim dicuntur *aſſeres*; nec benè aſſeres vtrum hoc nomen proueniat

ab

A ab *assis*, cuius genitiuus singularis non tantum *assis* est, sed & *asseris*; vel ab *asser* asseris, cum par vbique, nec assis ducenda ratio currat. Ab *assidendo* fortasse dicentur, eò quia parietibus, ac trabibus, quibus admouentur, assideant. *Asseres* tamen ab *assibus* distinguit Bodæus; *sunt enim* (inquit) *Asseres oblongæ, trientali circiter materia, latitudine ferè, ac crassitudine æquales, vulgò membraturæ dicuntur*. Et istis correspondent quadrata illa ligna, quæ nostratibus *Quaderletti* vocantur. *Asses verò*, (prosequitur) *quæ & AXÆ dicuntur, sunt tabulæ sectiles, scandulis non absimles*. Ab *assere* fit *asserulus*, vel *asserculus*, licet *asserculum* legatur in vetustioribus Catonis codicibus ob incuriam, credo, transcriptorum. Ab *asse* verò proueniunt diminutiua *assula*, & *assiculus*, aduerbia *assulosè*, ac *assulatim*, hoc est minutim, & tanquam in assulas concisum; hinc Plautinus Ergasilus---*Aperite has ambas fores*,

lib. de Asse.

Pl. l. 12. c. 22.

Prius quam pultando vel assulatim foribus exitium affero.

in Capt. act. 4. sc. 2.

Quin & verbum *assare*, vel *coassare* hinc deriuatum faciunt; significat enim *contabulare*: vnde Vitruuius *cum assatum fuerit*, inquit, *super altera COASSATIO seruatur*. Traducitur simplex illud, vná cum alio composito *inassо* ad significandum *ad ignem*
B *torrere*, eò quia quæ sic torrentur, restringantur, & siccentur, vt non parum asseres imitentur. Exponuntur etiam *asseres pali*, vel *paxilli*, qui supponebantur lecticis; hinc Suetonius. *Lecticarij cum asseribus accurrerunt*. Apud Veteres etiam *asseres* dictæ sunt fœminæ, sub quarum cura nutriebantur Infantes. Nos per metaphoram *asseres* vocamus homines macilentos, qui velut *asseres* graciles sunt. Nec rarò prisci scribebant *axes*, aut *axiculos* in eodem significato, ac *asseres*, & à Græcis *axones* appellabantur. Sic vocabantur etiam tabulæ, in quibus Athenis leges Solonis incisas memorat Gellius. Æquiuocat item hoc nomen cum Fera quadam Indica *Axis* pariter dicta. Pantheram esse crederem, quam Libero Patri sacram facit Plinius. Quod porrò & *axis* dicatur lignum illud teres, circà quod rota versatur in curru, cum notissimum sit, non est pluribus prosequendum. Hucusquè propriè sumptus est *axis*; figuratè verò pro toto curru ponitur, vt cum cecinit Iuuenalis.

in Calig.

Pap. Voc.

l. 2. c. 12.

l. 8. c. 21.

Axis *æquiu & denom.*

Dignus Aricinos, qui mendicaret ad axes.

Sat. 4.

Sic & ferrum illud, circà quod cardo ianuæ vertitur *axis* denotat; hinc *axem à cardine vellere* dicimus. Vlterius & partem cœli Septentrionalis, quam verticem, seù
C polum arcticum, dicunt, cui contrarius est polus antarcticus, hinc à Græcis *antiaxon* dictus est, quandoquidem axis illis vocatur ὁ ἄξων. Nec à totius identidem cœli significatione arcetur; quod fuit in causa, vt Augustus Vates in Epicedio Longollij ad Arnaldum Principem Britannicum caneret.

Quo surgens medius, quo fugiens nihil
Maius, sydereo nil propius duci
Celso spectat ab AXE
Pura lampade Cynthius.

ode 7.

Axem quoque pro regione identidem poni testari potest illud Hermici Caiadi Lusitani Poetæ clarissimi.

Ecloga 6.

Annibal Italici tutor fortissimus axis.

Quod si diligentius obseruabimus τὸν ἄξονα Græcorum, comperiemus secum proculdubio æquiuocare, seù nomen ab eodem quasi deductum habere fluuios *Axonem* apud Ionas in Asia minori, vbi & *Axius* Vrbs erat: *Axonam* per extremos Rhemorum
D fines excurrentem; *Axiumque* adhuc duplicem, alterum per Paphlagoniam, alterumque per Macedoniam fluentem, ex cuius nouissimi aquà si pecora potent, nigros (si credere placet) pariunt fœtus, vt innuit Balthassar Bonifacius habens.

Boccat. de fluuijs.

Infuscat Sybaris pecudes, at Crathis inalbat,
Candida terga Melan, AXIVS atra facit.

Musar. l. 3. in Selem. p.

Et quia nimis longum foret tot alia, quæ profert Græcia *axis*, & *axonis* deriuata recensere, illud duntaxat memorabimus, quod *Axonam* fluuium prædictum Rhemensium celebrem reddit, & est circumuicinos illius populos ab illo vocatos *Axones* admodum agiles in armis fuisse; vnde Lucanus

1. n. 114.

Et Biturix, longisquè leues AXONES in Armis.

l. 1.

Cum verò sit *turpis sine frondibus Arbor*, ita turpe foret vbi tot alia de alijs Arborum partibus dicta sunt, hoc vnicum earum ornamentum solitis notis per transire. Est

folia quæ & vnde dicta?

itaque *frons frondis* folium Arboris propriè;& ideò cum de hac Arborum parte agitur, E ipſam *frondis* melius, quam *folij* nomine exprimi credam: quandoquidem folium indifferenter de Arboribus,& herbis; *frons* verò de Arboribus tantum dicitur. Hæc in recto,nemine non cognoſcente,cum *fronte* æquiuocat. Etymon à *fero* traxiſſe videtur,eo quia frondes Arborum aut ferant vmbras, vt inquit Papias, aut cadentes ab Arboribus huc illuc vento ferantur. Φύλλον Græcis dicitur,vt fabulantur à *Phyllide* Demophoontis amaſia, de qua vberius in fabuloſis de Amygdalo loquemur, cum prius *petala* vocarentur folia, quæ poſthac ἀποτῶ φύλλω dicta ſunt. Ego ſatius *Phyllidi* nomen dediſſe *phyllon* crederem, quam è contrà, eò quod Phyllis cum ſe Arbori ſiccæ ſuſpendiſſet, ipſa ſtatim reuireſcens emiſit *phylla*, hoc eſt folia. Aliæ quoque *Phyllides*, ſed nomine à prima deſumpto, & vt plurimum fictitio memorantur à Poetis,tum antiquis, tum neotericis, in varijs idiomatibus. Vnam præ cæteris à Martiali taxatam ſatyrico illo epigrammate *Cum duo veniſſent ad Phyllida,&c.* obſeruaſſe ſufficiat.Significat etiam *phyllon* ſpinam illam ſine caule, & ſine flore, & echino, quam alijs nominibus *leucacantham*, *& polygonaton* Græci vocant. *Phyllitis* item, hoc eſt *lapaton agrium* ab eàdem origine nomen traxit. Quid verò ſit *epiphyllis* abundè explicat Tzetzes in F Chiliadibus habens.

l. 10.*p.* 81. *Plin. l.* 22. *c.* 16.

Chil. 4. *hiſt.* 1.

Epiphyllis minimus racemulus exiſtit,
Qui poſſit operiri etiam à quouis folio.

Cumquè nobis Italis nedum *fronde*, vel *fronda* frons exponatur, ſed & *foglia* vox *folio* latinorum reſpondens,hæc dicenda eſt cognomen tribuiſſe prænobili *Folianorum* Mutinenſium familiæ, quæ per multas diffuſa eſt ciuitates. Ex ea Ludouicus Folian. Mutin. euius *Muſica Theorica* doctiſſimis pertractata ſpeculationibus impreſſa eſt Venet. 1529. in f. Latinè verò ſumpta *frons* in hoc campo literario, longo & ipſa deriuatorum comitatu venit inſtructa; quod enim totum ex frondibus conſtat, vt præcipuè coronæ, vel frondibus abundat, vt nemora, *frondeum* φύλλινον dicimus, vel πολύφυλλον *frondoſum*, pro quo & *frondiferum* φυλλόφορον ponimus. In hoc ſenſu Lucretius.

l. 1.

FRONDIFERASQVE nouis auibus canere vndique ſyluas

Ità *frondarium* adiectiuè vocamus quod ad frondes pertinet, & ab eiſdem *frondeo*, & *frondeſco* φυλλοφόρω, ſiuè φυλλιάω proceſſit, quod facere dicuntur Arbores, cum G frondes emittunt, vnde *Nunc frondent ſyluæ, nunc formoſiſſimus annus.*

Virg. 3. *Ecl.*

E contrà *frondare* ἀποφυλλίζω frondes amputare ſignificat,& ex hoc *frondatio*,actus ipſe frondandi, atquè *frondatores*, quorum tria genera Seruius enumerat, eos ſcilicet, qui Arbores amputant, & qui è frondibus manipulos faciunt, & qui manibus foliamultarum Arborum,& præcipuè Vitium auellunt,vt Solis ardor efficacius agat in vuas maturandas, & frondibus ſic auulſis pecudes alunt. Quibus in ſenſibus intelligi poteſt illud Virgilij. *Hinc alta ſub rupe canet FRONDATOR ad auras.*

Seru. in Ecl. 1. *Virg.*

Idem quoq;nomen competit auibus,cum in frondibus nidificant,habitant,& illis veſcuntur. Hinc rurſus *Frondisij* dicti ſunt milites,qui fronde coronati militaria facinora egregiè edidiſſent; eîque primò id obuenit nomen, qui Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita Annibalem contrà fortiſſimè ſe geſſit. Contendunt aliqui nomenclaturam *Fruticis*, plantæ ſcilicet *Frondatæ* magis, quam caudicatæ, ſcù quæ trunco exili, & multiplici medium Arbores inter, & herbas obtinet locum, fundatam eſſe in voce *Fruns Frundis*, illas tantum frondes ſignificantis, quæ pecudum in pabulum cedunt: quo ſpectat illud Varronis *Vnde frus ouibus, & bubus ſiet.* Quà pariter vo- H ce inter Neotericos vſus eſt Pier. Valer. canens. *—At illam purpura veſtit*
Aut crocea, aut varia, ſed frus, & Surculus idem.

Al. ab Al. D. G. l. 1. *c.* 9 *Pl. l.* 17. *c.* 1. *Cic. ad Att. l.* 15. *Dere ruſt. l.* 1. *l.* 13. *c.* 36. *In Poem. de Smilace.*

Frus autem, mutato ſolum elemento *s*, in *à*, noſtratibus à Ruſticis vſurpatur,dicentibus *frua*, fructuoſitatemque innuentibus abbreuiato vocabulo. Etymon *fruticis* deriuat Papias ex eo quod *fronde terram tegat*. Nonnulli dictum cenſent à *fruticando*, ſcilicet *pullulando*, eò quia frutex ſucciſus ſemper ſuppullulet; ſed rectius Plinius verbum *frutico*, & deriuatiua *fruticor*, ac *fruticeſco*, à frutice producta ſenſit,cui propterea ſubcribere non diſplicet. Hinc *infrutico* verbum apud Galterum de Alexandro Macedone loquentem. *Nondum prodierat naturà plana tenellis*
Infruticans lanugo pilis Hanc vocem,pro ſtirpe ſignificanda Suetonius vſurpauit ſcribens *ſingulos repentè ramos à frutice dedit*. Quod porrò *frutetum*, ſiuè que-

In Alexandreide lib. 1. *prope princ.*

SCD Lyon 1

A quemadmodum in antiquiſſimis legitur codicibus, *frutectum*, atquè *fruticetum*, locus nempe fruticibus conſitus, nec non *frutetoſus*, ſiuè *frutectoſus*, quod nimirùm fruticibus abundat, ac *fruticoſus*, quod longè, latèq; fruticat, & multos habet *fruticantes* ramos, atque verbale *fruticatio*, à frutice deriuent, inſulſum foret ambigere. *In Veſpaſ.*

Fruticibus *ſtolones* ſuccedunt; iſti enim ſunt quaſi frutices paruuli è radicibus Arborum emergentes, qui cùm ſint partes *ſtolidæ*, atque inutiles, eximuntur, & reſecantur, ſecus alimentum Arbori natiuæ debitum ſubtrrahunt. Hinc cognomen Romanæ *Stolonum* familiæ proceſſit; Primus enim eiuſdem gentis C. Licinius id nomen meruit, teſte Varrone, quia cùm Agriculturæ diligentiſſimus eſſet, plantaſquè, & Arbores ablaquearet, & inſereret (vnde primus Oliuam inuenit, quam ab eius nomine Liciniam dixerunt) tantam *in reſecandis fruticibns, quos ſtolones vocant* (inquit Plinius) curam ponere ſolebat, vt nullus in eius fundo *ſtolo* reperiri poſſet. Pro ſtolido homine *ſtolo* quoque vſurpatus videtur, & eleganter ab Auſonio Stolones *qui?* *l. 1. de re* *l. 17. H. N. c. 11.* *Auſ. ad Theon. Epiſt. 4.*

Sed iam non potes ô ſtolo doceri:

B Fatuum quid, nil minus ac ſtolones, in Arboribus ſunt inanes illæ effloreſcentiæ, quæ *amenta* dicuntur, ceù à mento pendentes barbæ lanuginoſæ, quarum deciduis pilis nimis exilibus alij ſuccedunt durabiles. Ab hac arborea lanugine, cum humanæ barbæ primò erumpentis ſpeciem referat, & *Iulus* quoque, nomine magis proprio, vocetur, *Iulos* plerique dictos autumant. Sic de Aſcanio Virgilius. *Pl. l. 16. c. 29.* *Iuli qui?*

At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iulus --- Additur, &c. *Æn. l. 1.*

Ab eo poſteà gens Iulia proceſſit, & cognominata eſt, tot Cæſares emiſſura, vndè idem Vates.

Naſcetur pulcrà Troianus origine Cæſar,
Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris,
Iulius à magno demiſſum nomen Iulo.

In quo pariter ſenſu intelligendus eſt Valerius Flaccus à Pio Bononien. expoſitus. *Argon. lib. 1. in princ.*

Oceanus Phrygios prius indignatus Iulos,

Id eſt Cæſares ab Ænea Phrygio ducentes originem. Quot poſteà ab Impp. eiſdem Vrbes nomen traxerint, hoc non vno in loco memorat Plinius, ſeptendecim ciuitates eorum nomine dictas enumerãs. Inter has dubitatur tantùm de *Alba Iulia* Tranſiluaniæ metropoli, vulgò Hungaricè *Gulafeyruar*, & Germanicè *Vveiſenburg*, quæ C & alio nomine latinis antiquis dicta eſt *Sarmiſdacia*. Non enim à Iulio Cæſare, ſed ab *Hiula* Hunnorum Principe ſic dictam volunt. Cumq; à Iulio *Iulianus* adiectiuum detorqueatur, vndè Iulianos milites Suetonius vocabat, qui diutius ſub Iulio Cæſare vel ipſi Macedoni præferendo, pugnarant; & faſtus Iulianos, qui ab eodem Cæſare confecti ſunt; ſimiliterquè *Iuliana* vectigalia, quæ idem impoſuit. appellamus. Pertranſeo tot *Iulianos*, *Iulianaſque*, quorum nomen hiſtorijs decantatum, ſolus dedecoraſſe *Iulianus* Imp. Apoſtata viſus eſt. *Iuli* nomen itidem, longè impari dignitate, non autem diſſimili de cauſa, quandam ſcilicet propter apparentiam communicatum fuit inſecto cuidam animali multipedi (millepedam dicunt) ſubtiliſſimis vndique pilis, & veluti lanugine quadam referto, Arboribuſquè paſſim obrepenti. Similiter *Iulus*, ſiuè *Iulis*, aut *Iulia* piſcis eſt, de quo doctiſſimus Io. Corn. Vteruerius primus meus in Botanicis præceptor in Hiſtoria Piſcium Aldrouandi vberem habet mentionem, Rurſus *Iulus*, vbi fœminino genere ſumatur, cantilenam quandam apud Græcos ſignificabat, cuius meminit Eratoſthenes his carminibus in Mercurio. *L. 3. c. 1. l. 4. c. 22. &c.* *Ortel. tab. 78.* *Pl. l. 2. c. 25.* *Apollon. lib. 1.* *Aldr. de Piſc. l. 1. c. 7. in prin.*

D Ἡχιρνῆτις ἔριθος ἐφ', ὑψηλῇ πυλεῶνος
Δαιδαλέῃσι σείχουσα, καλὰς ἤσδεν ἰέλυσα

Vel vt vertimus ex tempore. *Io. Tzet. Chil. 13. n. 494.*

Veſtibulo tractans Lanam Dandætis in alto
Conſtitit, & pulchros cecinit quam ſuauiter hymnos.

Nec adeò *Iulis* intenti erimus, vt infimarum quoq; Arboris partium, quæ *Radices* nomine ſatis noto vocantur, obliuiſcamur. Æquiuoca de radice nulla (quod ſciam) habentur, ſed vice illorum ſupplet Metaphoricus iſtius nominis vſus ad ſignificandas imas cuiuſcunque rei partes, vt *Radices Montium*, *radices Palatij*, *radices Dentium*, *&c.* Aliàs radicem ponimus pro origine, & principe alicuius rei cauſa, vt vbi Paræmiographus dicebat πηγὴ, καὶ ῥίζα, ſcilicet *fons, & radix*. Ita Græcus ille apud Monoſinum inquit ἡ φιλαργυρία ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ, nempe *Auaritia radix eſt omnium* Radicis Denom. *Cæſ. l. 1. B. Ciu.*

Ang. Monoſ. l. 1. ſt. It. ling. p. 42. & l. 3. num. 122. Laert. in vita Ariſt.

nium malorum, vel è contrà dicimus *Virtus eſt radix omnium bonorum*. Nec hinc multum abeſt Græca illa Ariſtotelis apud Laertium ſententia τῆς ἀρετῆς dixit, τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικρὰς, γλυκὺν δὲ τὸν καρπόν, hoc eſt, *Virtutis amaræ quidem ſunt radices, fructus verò dulcis*. Non enim ſine multo ſudore, atque algore virtutis gloriam acquirit aliquis mortalium; virtuti ſiquidem πρόδρομος, dicebat Heſiodus, eſt labor. Hoc videtur etiam Muretus in ſententijs pereleganter expreſſiſſe. E

Principio ſtudij RADIX inamœna videtur,
Sed profert dulces paruo poſt tempore fructus.

4. Phil. & 2. de off.

Ita & Cicero *Virtus eſt altiſſimis defixa radicibus, quæ nunquam vlla vi labefactatur*, & aliàs *Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur*. Radicis ſynonymum eſt *ſtirps*, in hoc ſignificato fœminini generis, vt & quando pro Arbore extirpata ponitur ab Horatio vbi de fluuio ſcribit,

l. 3. Carm. od. 29.

Stirpeſq́. raptas, & pecus, & domos.

Aliquando ſuprà radicem, firmiſſimam denotat caudicis extremitatem, imò & totum caudicem metaphoricῶs, & tunc maſculini generis eſt. Ita Virgilius,

Æn. 12.

Cùm ſemel in ſyluis imo de ſtirpe reciſum. F

ſtirps quid? Alc. ff. de verb. ſignif.

Sub *ſtirpis* etiam nomine veniunt *ferulæ*, ſeù *virgulta*, quæ de radicibus Arborum naſcuntur, *germina* quoque nuncupata, & quæ Accurſius contrà Varronis, & Columellæ ſententiam, pedamenta eſſe arbitratur. Antiquitus etiam *ſtirpis* in recto dicebatur, ex Seruij aſſerto. Nonnunquam, præter radicem, & Plantam, genus quoque in Ciuilibus, progeniem, familiam, & originem denotat: in quo ſenſu Virgilius.

l. 5. Æneid.

Eſt tibi Dardanius diuinæ ſtirpis Aceſtes,

Hinc *ſucceſſio in ſtirpes* emanauit: formula dicendi apud Iuriſconſultos notiſſima. Sic *exſtirpare*, hoc eſt *à ſtirpe* excidere, vel *ſtirpitus* euertere, in quocunque prædictorum ſenſuum efferatur, ſemper ſignificabit *radicitus*, & funditus aliquid, ne vltrò *ſtirpeſcat*, perdere; imo & pro ſtirpe *Planta* quoque (licet herbarum ſit proprium) non rarò dicitur. Quin & eleganter transfertur ad exprimendam Arborem. Quod eò magis congruit, quia quælibet Arbor per ſemem progenita prius inter plantas enumerari debuit. Genealogicam ideò Tyrannorum Othomanicorum Arborem, quam graphicè expreſſit ab ore draconis flammas euomentis incenſam Principius Fabricius Theramenſis, ſic quoque poeticè circumſcripſit: G

lib. 4. Embl. tit. 2. alluſ. 1.

Piantò man ſcelerata in Oriente
Audace, ſerua, e adulterina PIANTA,
Che per diſoneſt à creſcendo è tanta,
Ch'auanza forſe in numero ogni Gente.

Succedit poſtremò locus, vbi Arbores prouenire ſolent, examinandus. Hic, vt notiſſimum eſt, *ſylua* dicitur, etymologia deſumpta ab ὕλη, quæ Græcis materiam denotat, eo quia in ea proueniant Arbores, quæ iuſtam attingentes proceritatem cæduntur, ad materiam diuerſis vſibus ſuppeditandam, vndè *cædua*, vel *incædua* ſolet propriè, prout occaſio præbetur, cognominari; Differt à luco, ſaltu, & nemore, quia in hac Arbores ſponte naſcuntur; lucus verò conſeritur, nec eſt cæduus, & vlterius ſacrabatur alicui Deo, vel hominis alicuius cineribus, circa buſtum eiuſdem, vel aram, nî melius dixerim haram. Nemus autem, cum voluptatibus inſeruiat, ob amœnitatem duntaxat comparatur. Saltus è contra, ſylua quidem eſt, ſed pene inuia, & ad hoc maximè deſtinatur, vt in eo paſcant pecudes, hyement, & æſtiuent; ideòq; nos illum *Boſco* dicimus ἀπὸ τῆ βόσκειν, id eſt à *paſcendo*, vt nemus ἀπὸ τῆ νέμειν, quod idem valet. Hæ tamen differentiæ adeò confunduntur, vt identificatæ ſæpiſſimè legantur. Cæterum ſatis latè patet *ſylua*; nam nedum pro Arborum, ſed pro cæterarum Plantarum conſertiſſimo quoquam loco non rarò vſurpatur, & identidem transfertur ad ſignificanda ſcripta illa tumultuaria, quæ Græcis propriè τὰ σχεδιάσματα dicuntur, dum materiam primò velociſſimè decurrunt ſcriptores, eamque poſtea digeſtam, & ordinatam, in longiores diſponunt lucubrationes, Hoc pacto Hieronymus Lauretus Ceruarienſis Monachus Benedictinus *Syluam Allegoriarum* nuncupauit Opus ſuum, in quo myſticos ſacræ Scripturæ ſenſus, aliaſque eruditiones complectitur; Opus inquam diuinarum literarum Candidatis ſummè exoptatum. Indè fluxit & nobilis cuiuſdam Familiæ Cremonenſis de *Sylua* nuncupatæ cognomen. *Syluulam* præterea diminutiuum

ſylua & eius æqu. deriu. denom.

In quo differat à luco ſaltu, & nemore.

H

hinc

A hinc detorquemus, ὑλάριον: vnde nomen *Hilarij* desumptum credi posset, nisi rectius ab *hilari* flecteretur. Aptius propterea dicendum â syluis impia illa Ethnicorum numina nomine, & omine prodijsse, quæ *Syluani* appellabantur. Et istorum triplex genus assignat Antiquitas; Alij quippe *domestici*, possessionibus consecrati, dicebantur; *Agrestes* alij, qui nimirum pastoribus præerant; Alij tandem *finales* vocabantur, quod primi finales in terra lapides posuisse crederentur: vndè & in confinio lucus illis ponebatur. Eiuscemodi gaudebat nomine, seù satius dicam cognomine Plautius *Syluanus* Ethnicus sub Tiberio Prætor. Non omnes tamen *Syluani* dicendi sunt impij; Tradunt enim Historica monumenta duos Episcopos fuisse, nomine *Syluanos*, alterum Thessalonicensem, à D. Paulo constitutum; alterum Troadis, qui tanta claruit pietate, vt nauim immotam oratione solueret, & aliàs illi per noctem apparuerit Cornelius Centurio, sibiquè Templum in eius Episcopatu construi iusserit. Longè ab istis pietate desciuit Petrus *Syluanectensis* Episcopus, officio suspensus ob diuortium temerè approbatum inter Rodulphum Veromanduorum Comitem, & Vxorem suam. Cognomen hinc traxit & Bernardus *Syluanus* Eboliensis, Geographicis multis operi-
B bus præclarus. Item Poeta C. *Syluanus*, qui in statuam Leonis X. syluam edidit, & Pontificatus Clementis VII. panegyristes extitit. Quæ Romæ prodierunt 1524. Ita Poeta, & orator insignis fuit Ant. *Syluiolus* Parisin. cuius comica plura, elegiaca, & epigrammatica extant. Quoniam verò nos Itali syluam interdum *La Foresta* vocamus, subit ideò memorandus Petrus *de Foresta*, qui ex Abbate S. Dionysij Tornacensis Episcopus, dein Rothomagensis, S. R. E. Cardinalis, titulo XII. Apostolorum, Anno 1355. enunciatus est ab Innocentio VI. Eius gentiles floruere Brixiæ Comites, & Equites; vt tradit suauissimus exacti seculi vates P. Franc. Spinula. Nec excidit mente *Syluios* Albanorum Reges ab eisdem *Syluigeris* stationibus denominatos, cuius rei rationem Sulmonensis assignat, de *Syluio* Æneæ filio, Ascanijque fratre, & eiusce nominis primo loquens.

Ex libel. var. Auth. de limitib. Tacit. l. 4. Sur. in vita S. Corn. Cent. c. 9. die 13. Sep. Rob. Abb. in Chron. Ortel. in Catal.

Spinul. Car. secul. 9. & in Catulli Imitat. Poem. 18.

Posthumus hinc, qui quod Syluis est natus in altis,
SYLVIVS in Latia Gente vocatus erat.

Ouid. l. 4. Fast.

Hinc cognominati sunt Æneas ille *Syluius* Polygraphus, qui post tot Voluminum
C editionem ad Petri thronum assumptus Pius II. dictus est; atque Bartholomeus *Syluius* Cremonensis cuius de Eucharistia scripta Oporinus impressit. Calamo quoque notum se fecit Io. Baptistta *Syluagius* Reip. Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpres. Multis item, & eruditis scriptis clari sunt Iac. *Syluius* Ambianus, & Barthol. *Syluanius* Salonensis insignes Medici. Nec silentio prætereundum est ab eodem pariter fonte fluxisse nomen *Syluiæ* fœmineum, quo Ilia, seù Rhea Numitoris filia, Romuliquè, & Remi ex Marte, vt ignauiter Romanorum Priores credebant, Genitrix, appellata est. Quin & sic etiam vocata est mulier illa, de qua Virgilius,

Laur. Beyerl. in Thea. Vit. Hum. Tom. 3. E. pag. 251. f.

Æn. l. 7.

Syluia prima Soror, palmis percussa Lacertos.

Ionston. Thaumatogr. de Pl. c. 6.

Quibus addenda est & *Syluia* Marcelli, de qua, ad syluam alludens, canit Marianus.

Retibus, & iaculis syluas Marcelle frequentas,
Dum tibi nobilior Syluia Sylua domi est.

Marian. stat. Rom. l. 1. Ep. 56.

Quod nomen vsitatius factum multis quoque nostrorum temporum mulieribus commune comperitur; *Syluaticus* porrò idem est ac *Sylueſtris*, & eiusmodi voce vsus est Bapt. Mant. de D. Ioan. Chrysostomo canens.

D *Per spelæa diù traxit syluatica vitam.*

Mant. de Sacr. dieb. l. 9. in Septemb.

Cum verò *Syluatica* eiuscemodi loca, vel inuia, præruptaque sint, aut intrà Montium cauitates situata, Græci τὰς νάπας indigitent, exinde *Napææ* antiquorum illæ *syluicultrices* deæ, nomine tenus pendere asseuerandæ sunt; vt *Dryades*, *Hamadryadesque* à generalissimo Arboris nomine Δρῦς, (vndè Δρυμός, & Δριμύς, Δρύος, ac Δριὸς, item & Δριμον, ac Δρίμων sylua dicitur) quod & de *syluicolis* hominibus, ac *syluifrago* Borea enunciandum venit. Nec hæc tantummodo *syluestria* simul, & fatua numina à *syluescentibus* ijsdem locis nominis habent originem, verùm vt quodammodo purgarentur syluæ, apud nos veræ legis, & immaculatæ sectatores iuremerito in Sanctorum albo relatus colitur ille probissimus ab Apostolo Petro trigesimus quartus Pontifex Catholicus, Romanus, Diuus inquam SYLVESTER, cuius nomen vtrum à *Sylua* procedat, puerile foret ambigere; Et si de falsis illis deitatibus cum Marone dici potuisset.

Ath. l. 3.

Ecl. 6. *Dictææ nymphæ nemorum iam claudite ſaltus,* E

Sic de iſto Sanctiſſimo Pōtifice concludendum foret, illud Valerij Flacci in medium afferentes. *de Hybla.* *----Nec celſiùs extulit vlla--Syluatrabes.*

Idem nomen in cognomen tranſijt Bernardi *Sylueſtri*, qui de Megacoſmo ſcripſit, & Microcoſmo librum: diuerſus, ni fallor, à Bernardo *Sylueſtri* cuius extat epiſt. de cura, & regimine rei familiaris impreſſa in Vol. Op. S. Bernardi, quia nonnulli putarunt eam à S. Bernardo compoſitam fuiſſe. Sub eàdem etymologia continetur & *Tranſyluania* ampliſſima trans Danubium Europæ Regio, quæ & Dacia, & Pannodacia, ac Valachia nuncupata eſt. Sic dictam exiſtimarim, quaſi *tranſyluas conſtituta.* Citrà enim numeroſæ viſuntur, & conſertiſſimæ ſyluæ. Hinc Ortelius in deſcriptione Hungariæ dicebat. *Ibi iam alij montes, & ſyluæ ab eo loco Seuerinum verſus tendentes, à Tranſyluania, & Vvalachia Tranſalpina ſeparant.* Imò ſyluarum nonnullæ apud antiquos quoque regionibus integris nomen dedere. Sic *Pierium* nemus *Pieriam* Macedoniæ regionem; Hyrcana ſylua Hyrcaniam Aſiæ prouinciam denominarunt.

Lucus *vnde dictus.* A luco frondoſiſſimo loco, & vmbris Arborum lucem ſubtrahentibus telluri pleno, & ſic ideò per antiphraſin dicto, quod luce careat, *Lucina*, ſcilicet Iuno dicta fuit, F quæ ſteriliſſima parientibus inſulſiſſimè prodeſſe credebatur, & in luco Romæ Exquilino colebatur, ex Ouidij teſtimonio.

l. 2. faſt. *Monte ſub Exquilio multis incæduus annis,*
Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Lucetius eodem pacto cognominatus eſt Iupiter à quamplurimis eidem ſacris lucis; quo nomine vocatus eſt apud Virgilium miles quidam ſtrenuus ex Turni ſequacibus, quem Tros Ilioneus occîdit. Ità Poeta.

Æn. l. 9. *Ilioneus ſaxo, atque ingenti fragmine montis,*
LVCETIVM *portæ ſubeuntem, igneſque ferentem---Strauit.*

Et *Luceres* Populi, tertiæ Tribus Homines à lucis condendis, & ab Aſyli præcipuè *in Romul.* luco, appellabantur, referente Plutarcho. Ita *Lucania* noſtræ Italiæ Regio, omnibus ad benè viuendum vberiorem concernentibus commoditatem fertiliſſima, quam hodie *Baſilicata* baſilico, ſeù regio nomine vulgus appellat, inter Calabriam, & Apuliam; nec non *Lucum* oppidum Romandiolæ, quod etymon adhuc ſeruat, *Lugo* G nuncupatum, & *Lucaris* pecunia, pretium nimirum ex lucis captatum, dicta exindè palam eſt, vt & fons *Lucalis*, de quo Bonifacius.

Muſar. l. 3. num. 58. *Neminius fons, LVCALIS, Vadimonius, atque*
Larius annonæ ſpemque, metumque ferunt.

Selem. part. 2. Sunt & *Lucania* feſta, ſic dicta quod in luco quodam apud Romanos peragerentur, in memoriam ſalutaris occultationis, quà Romani ſibi conſuluerunt, dum à Gal-
Feſt. Pomp. lis victi, in eodem luco latitarunt. Quin & ipſe doctiſſimi Tragœdiarum ſcriptoris
Balth. Senecæ nepos, grauiſſimus orator, & Poeta *Lucanus* eàdem quoque ratione nomen-
Bonif. claturam habuiſſe non perperam cenſeri poſſet. Cuius cognominis fuit Franc. *Lucanus* Parmenſis, qui ſcripſit de crimine lęſæ maieſtatis. *A luco* porrò cognomen ſumpſe-
Muſar. lib. 8. nu. 100. runt Florenus *Lucus* Epiſcop. Feltren. ac Franciſcus *Lucus* I.C. qui ſcripſit de Guelfis, & Gibellinis, de Tyranno, & de Regimine Ciuitatis. LVCEIAM mimam non immemoratam linquunt hiſtoriæ; quare & nos cum Mariano noſtro de ipſa canemus.

Statuar. l. 1. nu. 195. *Vixi Neſtoream Luceia mima ſenectam,*
Et non diſplicuit fabula longa nimis. H

Lucum alio nomine vocari *nemus*, nemo neſcit, & ex relatis patet; quarè ſecundum hoc illius nomen non nequibit originarium conſtitui cognominis Ludouici *Nemorei* Galli, Latinis, Græciſque Muſis, ex teſtimonio Camilli de Camillis in ſuo de Inſignibus, vel, vt vulgò dicunt, *Impresijs*, libro celeberrimi, vbi vlterius peculiare ſymbolum eiuſdem recenſetur. Sic & menti ſubit Iordan. *Nemorarius*, cuius Arithmetica, & Mathematica complura Baſileę, Pariſijs, & Norimbergæ lucem publicā ſortita ſunt. Cum porrò nemus nobis dicatur *Boſco*, non eſt incongruum ab illo cognominatum memorare Arnoldum de *Buſco* Auguſtinianum, qui ſcripſit Volumen de Viris illu-
Tritt. de ſcript. Germ. ſtribus Ordinis ſui, & Monaſterij Vvindesheimenſis; ſcripſit quoque de origine modernæ deuotionis, & reformationis ordinis ſui lib. ac alia multa. Floruit autem circa ſal. Annum 1470. Nominales at Arborum veſtigationes Epithetis adhuc ditantor.

EPI

A

EPITHETA.

ADiectiuas Arborum inter nomenclaturas appositissima erit Virgiliana illa *Antiquæ Auium Domus* hunc in modum expressa. *Virg. Georg. 3.*

Aut vndè iratus syluam deuexit Arator,
Et Nemora euertit multos ignaua per annos.
ANTIQVASQVE DOMOS AVIVM *cum stirpibus imis-Eruit, &c.*

Ob quam nimirum πολυσπέρεσσ *in multas partes disseminatæ*, nec non αὐτόσπερμαι *per se radicatæ*, seù *per se seminatæ* Arbores dici possunt, atque μὴ λιπόσκιαι *non linquentes vmbram*, vt eas cognominabant Nonnus, & Dionysius. Sed quæ *cantu querulæ rumpent Arbusta Cicadæ* parum vitales Vmbras meridianæ luci permistas quodammodò declarant in Arboribus, cum Sol ardentissimus *producit in lucem vmbram mortis*. Hæc enim Animalcula facillimè concrepantia infidas meridiei vmbras pro- *Iob. 12.*

B dunt; Hinc Arbores, prout CICADARVM TECTA noscuntur, atque HOSPITIA, fugiendæ sunt, illarumque TEGMEN tunc solum est expetendum, cum Solem sustinere valet Pecus inter pascendum.

--Canat ARBOREO recubans sub TEGMINE pastor.
Dum carpit tenerum gramina læta pecus.

Arborum tamen aliquæ *Perpetuo comantes*, atque *Æternifoliæ* dicuntur: aliæ *Mutabiles*, quarum folia decidua sunt. Easdem pariter Arbores ex causa magnitudinis, & molis ingentis, nonnulli protulerunt τανύπτορθας *Dilatantes ramos*; ὑψιτένεας *sublimè extensas* ὑψικάρηνας, & ὑψιπέτηλας, *capite* scilicet, *& frondibus* excelsas; *Proceras, Celsas Ambitiosas, Superbas, Eminentes, Arduas*, ac μάκρας idest *Longas*; *Grandes* insuper, *Grandiscapias, Magnas, Magnique nominis* alij nominauere. Amœnioribus autem ingenijs epitheton Arborum Amœnum placuit.

Plaudit quæque suis Arbor AMOENA *Comis.*

Et huc spectant quę de Pulchritudine Arborum Græca circumferuntur Epitheta, Homerus quippè τηλέθεωντας *longè*, seù *valdè virescentes*: Paulus Dolscius Poeta

C Neotericus τανύφυλλας, *quæ* scilicet *extendant frondes*; Orpheus εὐθάλεας *decorè virentes*; alijque εὐπέταλας *pulchris folijs exornatas*; ac εὔκομας *eleganter comatas* cognominarunt; vndè Oppianus.

Εὕρεμεν, οὔτε λίθων, οὔτ' ἠϋκόμων ἀπὸ δενδρῶν.

Nec minus pulchra ex fructuum lepôre obtinuerunt Apposita. Δενδρὸν ergò εὔκαρπον, & ἀγλαόκαρπον in Florileg. cognominatum inuenio, *pulchro* nimirum, & *splendido fructu decorum*; sic quippe nouissimè cecinit Sebastianus Castilio. Ἀλλά καὶ ὡς δενδρῶν καρποῦς φύσατ' ἀγλαοκάρπων; & eàdem de causa simpliciter ἀγλαὸν *splendidum* dictum à Dolscio illo Monosticho Δένδρεϊ ἰσοφυὴς ἀγλαῶ ἧκεν ἀνήρ. Addo ex Nonno Panopolita, ac Dionysio ῥυηφένεας *affluentes*, quantumuis οὐριτρέφεας scilicet *Montanas*, frequentiæ causà vocandas Arbores. Ex eo autem ab Aldo in Adagijs Arbor fuit *Annosa* proclamata, quia multæ sunt Arbores, quæ multa durando secula vincunt, *Fortes*, & *Solidæ*, licet prius *Teneræ* fuerint, vt cecinit ille

Proditus è TENERA fuerit nouus Arbore Ramus.

D Et quoniam Arboribus competit amborum Luminarium actiones euidentissimè pati, eas aliqui scriptores à Sole *Apollineas, Phœbeas, Apricas, Coloratasq*; nuncupauere.

Hic color Aprica pendentibus Arbore Ramis.

Et hæc apposita plurima possent esse plurimos ad effectus solares respiciendo, ita vt *Beatæ* quoque dici possent Arbores, vt apud Theocritum latinæ versionis legimus *Quem iuxta Arboribus, quæ munera cunque Beatis-Nascuntur cumulata iacent*; Certum quidem est Arbores virtute Solis dici posse quammaximè *Latas*, ἀνθεμόεντας, nempè *Floridas*, seù *Florentes, Fructuosas, Feraces, Felices, Gratas oculis, Fragrantes, Lætas, Peruenustas, Comosas, Virentes, Glaucas, Pomiferas, Reuirescentes, Fertiles*, vt cecinit *Laur. Gambara.*

Morte sua fructus pendentes fertilis Arbos
In terram excussit.

Bernardinus Rota eleg. 5. lib. 3.
Scalig. exerc. 168.
Orph. Hymn. Homer. Iliad. n. & 1.
Nõn. Dion. Lucanus l. 2.
Anguillara in Metam.
Κυνηγ. δ.
Dant. l. 10.
Architren. in carm.
Lactãtius.
Claudian. l. 3. de rap.
Hom. Odyss. n.
Epigr. Gr. l. 1. & 4.
Seneca de Prouid.
Sannaz. eleg. l. 2.
Bapt. Mant.
Mars. Fic.
Ouid. l. 4. metam.
T. p. nauigat.
Eidyll. 15.

Fæcun-

lib. 1. de Art. *Fœcundas* item, *frugiferas*, *fructiferas*, & *εὐοδας*, vt habent Nonn. & Dionyſ. hoc E eſt *ſuaueolentes*, ſeù *odoras* fieri, vt in eiuſdem Ouidij carmine liquet.

Illius lachrymis, quas Arbor fundit odora
--Vngimur, &c.

Arbores ſimiliter Lunæ, pluſquam Soli ſubiectæ, in locis ſcilicet humentibus, atque concauis naſcentes *flexiles*, & *fragiles* dici merentur, atque *excauabiles*, *perdifoliæ*, *infœcundæ*, *infelices*, *triſtes*, *ingloriæ*, *nudæ*, quas Lucianus diris inſecutus eſt attributis illas vocando *Horridas*, *violatas*, *ſeminſtas*, *rigidas*, *inſanas*, *cauas*, *curuatas*, *tremulas*, *deciduas*, *verrucoſas*, *viles*, *miſellas*, *inſenſatas*. Aliqui non defuere, qui ad vtrumq; Luminare voluerunt Arbores referre, & propter luxuriantem illarum humorem *Patulas* dixere, vt Statius *Patula defendimus Arbore ſoles*, alij *obſcuras*, *denſas criſpas*, *fœtas*, *vmbrantes*, *vmbriferas*, *opacas*; hinc Ouidius

ap. macrob. *Sanaz. erdyl. 2.* *Statius.* *Ouid. l. 3. faſt.*

Cingit & auguſtas Arbor opaca comas.

Et dum Lucanus *Altas* appellauit Arbores ad vtriuſq; Luminaris actionem reſpexit, humorem ſcilicet, atque calorem hoc carmine

lib. 2.

Propter aquæ riuum ſub ramis Arboris altæ. F

Quem in ſenſum Geoponici quoq; collimarunt Arboribus hæc cognomina tribuentes. *Vmbroſi*, *Gigantei*, *fruticoſi*, *frondoſi*, *ramoſi*, *frondentis*, vel *frundentis* iuxtà Varronem, *Portentoſi* item, *ſublimis*, *excelſi*, *&c.* Ad vſus porrò Arborum nobiliores, ſeù vires celebriores ſpectando alia exurgunt epitheta, quibus Arbor in genere *cælebs* & *mitis* nuncupari poteſt,

Columella l. 1. de re ruſt. *Varro.*

Columella lib. 10.

Mitis adoptatis curuetur frugibus Arbos.

Vt & *Nobilis* apud Textorem,

Arbor vt in ſterili quamuis ſit nobilis Agro;

Læta itidem, ſicuti ſenſit Heroicus Taſſus, vbi ſic ſcripſit,

Geruſalem cant. 10. ſt. 63.

V'è l'Aura molle, e'l Ciel ſereno, e lieti
Gl'Alberi, ei prati, e pure, e dolci l'onde.

Chiliad. 4. f. 69. Aureis prærogatiuis digniſſimam cenſuit Arborem Tzetzes, dum eam vocauit *Auream*, & iure optimo laudibus *formoſæ*, *& generoſæ* exornandam Tiraquellus edixit, *l. 5. Argon.* nec iniuria *Vtilem* protulit Bapt. Mantuanus, & *ſacram* Valerius Flaccus pronuntiauit, G

Vos etiam ſyluæ; vos Colchidos hoſpitis ora
Pandite diues vbi pellis nitet Arbore ſacra.

Loca vlterius natalia nonnihil & ipſa conferunt ad Arborum epitheta concinnanda, vt dum eædem dicuntur *Chaoniæ*, *Acheloides*, *Cretæ*, aut *Peregrinæ*, quæ vbique viuant translatæ, vel *Indociles*, quæ non patiuntur in aliena viuere terra, *incicurabiles* proprius appellatæ, culturamq; omnem eludentes. Ob medicas demum facultates Arborum quarundã ligna *ſancta* fuerunt dicta pro morbo Gallico expugnando, alia *febrifuga*, vt lignum cinæ cinæ, alia *Nephritica*, alia *Balſamica* pro renibus, & pro corde iuuandis; alia *Venenata* non ſolùm mortua, ſed viuentia, vt Arbores vmbræ noxiæ ad Hominum quoque fauorem, quæ peſſima animalia peſſundent, cuiuſmodi erit Arbor Βαρυφύλλη grauis vmbræ, atque nocentis. Omnes autem Arbores, ſi collectiuè ſumantur, illæ ſecundum Poetas *Plantarum Populus* poterunt nuncupari, *Trabeſque comatæ; diuinum vertice odorem ſpirantes*. Sed cum tot Arborum epitheta non niſi cum admiratione conſiderentur operæ pretium erit earundem Mirabilia ſubiungere.

Fracaſtor de morbo Gallico. *Epigr. Gr. l. 4.* *Virg. l. 1. Æn.*

H

MIRABILIA,

NOn quià plus Ponderis haberent in ruina, magnas effecit Arbores Natura, ſed vt in maiori quanto maior virtus inconcuſſa radicum ſtabilitate mirabilis viuentium omnium generi profutura ſtabiliretur. Et quià magnitudo Pulchritudinis indiuiſa Comes habetur, eam hic ſectabimur magnitudinem in Arboribus, cui raritas pretium faciat, hoc eſt immani, noſtriſque oculis inſolenti conſtitutioni addat æſtimationem; Abies propterea, quæ apud nos reperitur, & noſtros ſæpè fatigat oculos, etiamsì videatur in cœlum abire, deſpicitur quoquo pacto,

Ariſtot. l. 4. & hic. Scaliger exercit. 176. de magnit. Ar.

Nil

A *Nil adeò magnum, neque tam mirabile quicquam,* *Lucret. l. 2.*
Quod non paulatim minuant mirarier omnes. *de nat. rer.*

Indicas illas Arbores Turritas 144. pedum altitudinis, quæ Fortunatis naſcuntur in Inſulis, vt ſuſpiciamus, inuitat nos Plinius; Hæ quoſuis horrendos, & diros ferarum inſultus ſuperant, pernicioſiſſimoſque ſagittarum ictus hoſtiles eludunt; quarum Andini Vatis mirabilis Muſa mentionem fecit. *lib. 6. c. 32. & l. 7. c. 2.*

Aut quos Oceano propior gerit India Lucos *Virgil.*
Extremi finis Orbis, vbi Aera vincere ſummum *Geor. l. 2.*
Arboris haud vllæ iactu potuere ſagittæ,
Et Gens illa quidem ſumptis non tarda Pharetris.

Addunt Neoterici rerum noui Orbis obſeruatores, qui minimè diſcordant ab antiquioribus ad Chinarum ſinum marinas Arbores eſſe *Bruſathaer* dictas, quarum tanta eſt vaſtitas, vt immenſæ magnitudinis auibus ſtabula præbeant. *Tam grandes ſunt,* inquit Scaliger, *vt eis etiam grauiora Animalia integra ſuſtollantur, atq; auferantur.* Quin & Arbores quaſdam in *Abibeiba* Regione indica reperiri tradunt, magnitudinis B adeò vaſtæ, atque portentoſæ, vt ſuper eaſdem integra Palatia pro Regulorum illorum habitatione fabricentur, quorum fundamenta brachijs earundem Arborum innitantur; inter quas Arbores quædam numeratur ſpecies, quæ *Cerbas* dicitur in ditione *Nicaragua*, cuius tanta eſt craſſitudo, vt quindecim hominum complexus inuicem brachia extendentium illius peripheriem claudere non poſſit; aliaque itidem in *Gambræ* Regno à ſeptemdecim hominum brachijs expanſis non contineatur. Eſt quoque vt valdè miremur celeberrimam illam Platanum Lyciam, quæ Domicilij modo adaptata, ſpecum octuaginta vnius pedum componens ſub nemoroſi ſui verticis vmbra ampliſſimum Licinio Mutiano tertiò Conſuli, Prouinciæque illius Legato ſpatium conceſſit, vt ille cum duodeuiceſimo Comite ibidem commodiſſimè epularetur; cui quidem Platano Lyciæ minimè conferenda eſt Platanus noſtras, & Bononienſis illa prouectiſſimæ aliquot ſæculorum ætatis in Villa ſuburbana Orientalium Collium Crouaria dicta ad DD. de Victorijs ſpectans, viuidiſſimè licet, atq; latiſſimè viuens. Non minorem adferet admirationem *Pala* Arbor Indica Plinij, cuius folium Alas imitans Auium longitudinem trium æquat cubitorum, & duorum latitudinem, cuius vnicus fructus *Ariena* dictus C quaternos ſatiare valet homines. Nouæ itidem Hiſpaniæ quædam Arbores nouitate valdè mirabiles à nouiſſimis eius Regionis ſcriptoribus obſeruatæ ſunt, quæ in repetita bis, teruè etiam in annis ſingulis fructificatione ingentis edunt molis, inuiſæque formæ, virtutiſque impenſiſſimæ fructus. Stupenda porrò, & prodigioſa quodammodo eſt Arborum refloreſcentia, & earum præſertim, quæ, præter, ſolitum luxuriantes in pulchritudine diuitias Veris in Autumno quoque oſtentarunt, quemadmodum cuenit in Gallia regnante Chilperico circà Chriſti Annum 580. vbi Arbores ferè omnes floriferæ in menſe Septembri flores denuò emiſerunt; & vti nos quoque obſeruauimus in Septembri Anni 1659. in nonnullis agri noſtri Bononienſis locis, & precipuè in Horto RR. PP. Capucinorum Caſtri Diui Ioannis in Perſiceto, vbi ex proportionata temperie Aeris prę ſenti non ſolum, ſed prę ceſſa, in terreaquè pingui conſtitutione pomiferæ omnes Arbores floribus onuſtæ conſpiciebantur. Sed maximè portentoſas habet, atque frequentes Indica Tellus Arborum haſce magnitudines, atq; refloreſcentias; vt Sancti Ioannis Inſula; Cui cedit Italia noſtra, Herbarū licet copia Illuſtris ex Æſchili D quoq; inter vetuſtiſſimos Græcorum ſapientes teſtimonio, atq; lignis dotata præexcelſis, & amplis ſecundum Theophraſtum, atque Antoninum Liberalem, qui ex vnico caudice Italicarum Arborum, & latini ſcilicet agri, eo Inſulæ Corſicæ integram ingentis Hetruſcæ Nauis Carinam elici potuiſſe teſtati ſunt. India principaliſſimè Tellus ligna Ætheris affinia, delitiarumque ditiſſima edere ſemper nouit, cuius Arbores Thaumantis amiciſſimæ cœleſtis Arcus pacifici ſuaues, & odoratos influxus immediatè recipiunt; eædemque videntur cum Planetis commercia exercere quæcunque, influxuſque receptos nutrire, & impartiri ſubiectis alterabilibus refractos; Quæque perpetua coma virent, vireſque infractas omni tempore ſeruant, quemadmodum in *Thilos* Inſulæ Arboribus eſt videre, quæ Regio Terras omnes hoc miraculo ſola vincit, licet alibi quoque id eueniat, vt circà Memphim Ægypti, aliorumque patet in luſtratione locorum. Nam in elephantino Thebaidis, & in America Meridionali, c lſi as Arborum, & ipſa-

Lucret. l. 2. de nat. rer.
lib. 6. c. 32. & l. 7. c. 2.
Virgil. Geor. l. 2.
Tomo 3. nauig. Petr. mart. f. 304.
Diod. Sic. l. 16. c. 4.
Theophr. l. 5. H. pl. c. 9.
Scaliger. exerc. 131. 5. id.
Auctor nauigat. gen. Ind. Occid. l. 2.
in Relat. Cadamuſti.
Pl. l. 12. c. 1.
Platanus Crouariæ Bonon.
Pl. l. 12. c. 6.
Franc. Hermand. in noua Mexic. plant. Hiſt. prope Bonō Arbores bis florentes anno 1659 T. 3. nauigat. p. 27. l. 5. Hiſt. pl. c. 9. Antonini Liberalis itinerar.
Ariſt. in problem. ſect. 12. n. 3.
Gaudentius Merula de mirabil. l. 2.

SCD Lyon 1

Iul. Solin. Polyhiſt. c. 65. ipſarum conſtantia ſublimiores Cœli prerogatiuas imitari quammaximè ſtudet. Alibi verò, ſi caudicis tam inſolens magnitudo deeſt, moles tamen aut foliorum, aut fructuum (vt ità dicam) Gigantea non deſideratur; Reperitur enim in *Cauchinchina* Arbor quædam Luſitanico Idiomate *Banane* nuncupata, quæ licet proceritatem eximiam non iactet, folijs tamen tam latis, & tam oblongis inſignitur, vt teſte adm. R. P. Chriſtophoro Borro Mediolanenſe in Relatione nouæ miſſionis PP. Ieſuitarum ad Regnum Cauchinchinæ cap. 3. duo tantummodò ex eis ſufficiant ad operiendum circum circà, & à capite ad pedes quemlibet non mediocris ſtaturæ virum. Vndè eſt quod nonnulli autumarunt hanc eſſe Arborem illam Paradiſi Terreſtris, ex cuius folijs ad ſe amiciendos perizomata ſtruxerunt primi noſtri Parentes. Tam vaſtus pariter eſt in eadem regione fructus Arboris, quam Accolæ *Giacca* vocant, vt ab eodem Auctore Borro tradatur maximas quaſcunque Italiæ cucurbitas magnitudine adæquare. Et ideo ſatis eſſe ſuperq; vnicus ex eiſdem fructibus ad laſſandas vires cuiuſpiam illum aſportare conantis. Proximè ad hunc, & æquè mira magnitudine accedit Pomum Arboris, quod in Prouincia Malabar *Cachi*, ſiuè *Cicara* dicunt. Illius Arbor vnico duntaxat fructu quotannis inſignitur, non à ramis, vt in Arboribus reliquis, ſed à ſtipite, adeòque vaſto, vt & ipſe quemuis, etſi robuſtum hominem oneret; & hic traditur trecentos alios fructus ad inſtar pinearum nucum intrà ſe continere, qui noſtrorum ſinguli exæquant maiorum pomorum magnitudinem, totidemq; pelliculis diſtincti habent adhuc ſubdiuidi, quemadmodum in Echinis caſtaneæ diſiunguntur; ideòque ſumptum fuit à Cauſſino pro ſymbolo *Vnitatis præſtantis*, quo inferebat, non multitudine res, ſed preſtantia magni faciendas eſſe. Alicubi quoque Arbores aquas copiosè pluunt, veluti cœlum quoddam ad irrigandam terram, & fœcundandam, vt quædam Arboris ſpecies in Inſula Ferri, *Capo Baiador* nuncupata, vna ex Canarijs, quæ nebulam ſibi circumfuſam in aquam conuertit, vndè copioſiſſimus ex ea pluit guttatus humor. De qua re doctiſſimus Balthaſſar Bonifacius metricè ſcribebat.

Lib. 10. polyhiſt. Symb. num. 63.

Tom. 1. nauig. Ind. p. 389.

Lib. 3. Muſarum Sel. p. 2. n. 38.

Insulæ item Fortunatæ, cui Ferrea nomen
Arbor aquam præbet, complet & inde lacum.

Vol. 3. nauig. p. 88. lib. 2. c. 9. Habemus enim ex Hiſtoria Indica Inſulam prædictam aquis omnibus carere, atq; in illa, neque flumina, neque fontes, neque lacus, aut puteos reperiri. Cui defectui mirabiliter conſuluit Natura Arborem iſtam, cuius iconem hic Lectorum in gratiam exhibere libuit, illic producendo, ex qua per vnam, aut duas circiter horas ante Solis ortum vberrimè quotidie fluens aqua, quæ optima eſſe perhibetur, collecta ſufficit alendis habitatoribus. Imo tam arcta, & ſecreta inter Arbores, & aquas ex pluribus experimentis comprobata intercedit ſympathia, admirabiliſque neceſſitudo, vt Ramis Arborum quarundam manu, & certo quodam modo circulatis, latentes aquarum venæ intrà telluris viſcera detegantur, propriumq; ſit Arborum omnium in genere aquas purgare, alioſque liquores clarificare: quod *Moſes* ipſe diuinitus edoctus primùm nobis indicauit. Cui alludens Baptiſta Mantuanus Carmelita, ſacro carmine ſic canebat.

T. 2. F. 302.

Fungeris officio tu raptus ab Arbore ramus.
Quo Moſes depurgat aquas, &c.

Aquæ naturali quadam propenſione lignorum amant conſeruationem, & ni aliquod impediens actionem hanc interrepat, in contrarium ſcilicet alterans, ligna ea ab aquis perennantur, perpetuòq; durantia in ſuo eſſe redduntur. Huiuſce rei pro locupletiſſimis teſtibus habemus practica experimenta; nam ligna quæque aquis merſa, vel intrà tellurem humidiſſimam, profundamque ſepulta, ſi nunquam penetret, eòque pertingat Aer quantumuis minimus, qui portiunculam ligneam alterans, inde totam maſſam ligneam corrumpit, ſaxea fermè, & æuiterna redduntur. Sed longè diuerſa ratione rigeſcunt, & lapideſcunt ligna, inquæ huiuſmodi affatim inducatur indurationis effectus ex minerali prodiens qualitate intenſiſſima. Adeſt quidam fons mirabilis Scotuſa dictus, teſtimonio Antigoni, in Macedoniæ, & Thraciæ confinio, cuius aquæ valent lignum ſciſſum, atque confractum priſtinæ complexu amiciſſimo valetudini, & integritati reſtituere. De hoc Balthaſſar Bonifacius ita cecinit.

In mirabilium narrat. congr. n. 107. 158 163.

Lib. 3. Muſarum num. 160.

Amne Scotuſa ſuo plagas quæ iungit hiantes,
Fracta quoque adſtringens ligna coire iubet.

Sarmen-

SCD Lyon 1

A

ARBOR INDICA

In Insula Ferri, vulgò *Capo Baiador*, ex qua copiosè pluit aqua, cuius mentio, & Icon in Geographicis mappis nonnullis apparet, &c.

Hispal.p.5. c.26.

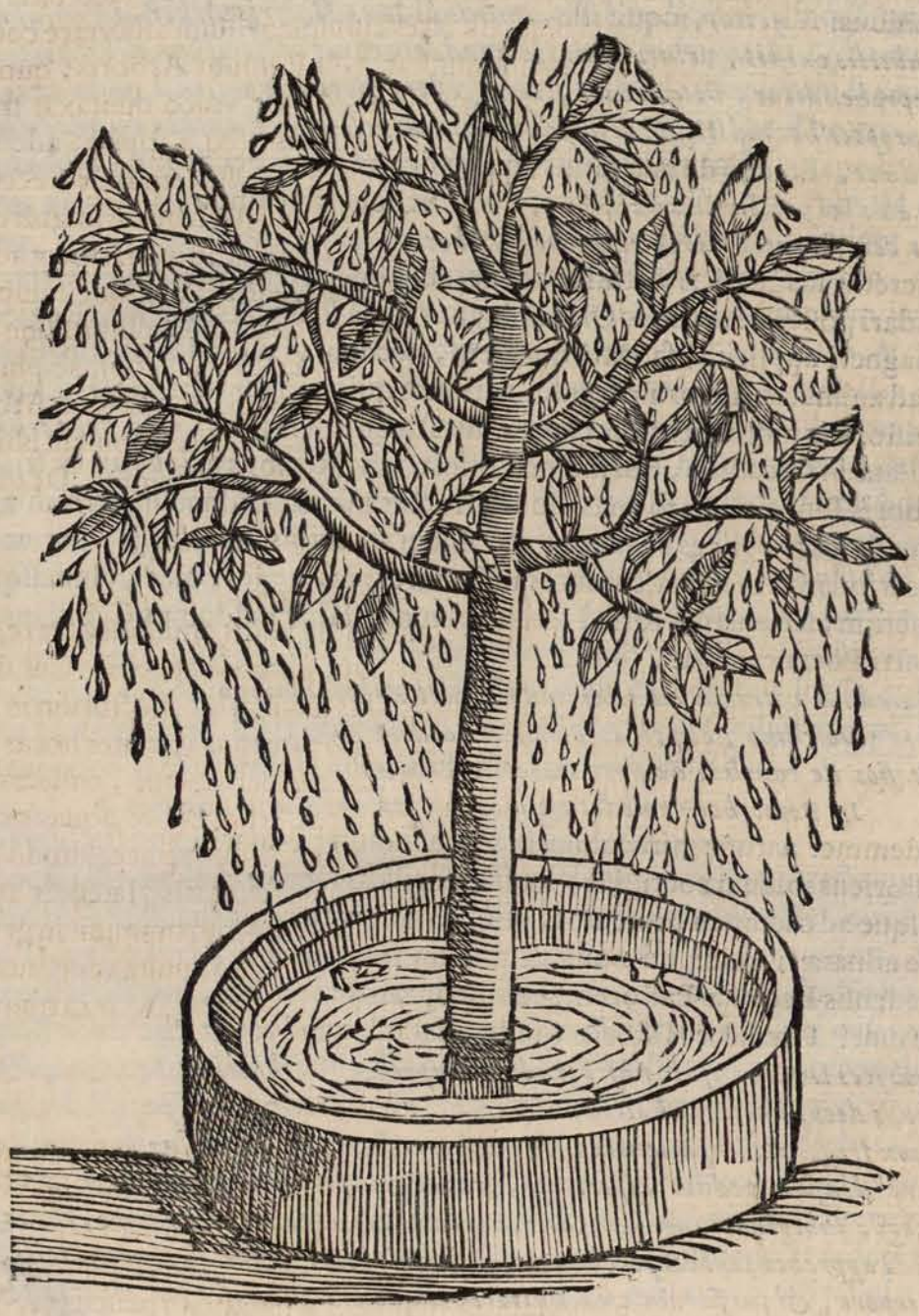

Sarmenta pariter, & quicquid tale admouetur aquæ fluminis Athamantis, protinus inflammari tradunt, licet vndæ illius frigus sit ineffabile, de quo canebat Ouidius. *lib.15. metam.fab.16*

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.
Fama tenet, minimos cum Luna receſſit in Orbes.

Non absimili prorsus modo Silari fluminis aquæ operari traduntur apud Lucanos, de quibus Silius,

Nunc Silarus quos nutrit aquis, quos gurgite tradunt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis. *Sil. lib.8.*

Et

Et Balthaſſar Bonifacius. E

Frigidus vt Silarus ſaxea ligna facit.

Innumera poſſent afferri lapidificatarum rerum Herbarum, Arborum, lignorum, foliorum, fructuum exempla, tam apud ſcriptores recenſita, quàm in muſæis varijs aſſeruata; verum cum noſtri in præſentiarum non ſit inſtituti de lapidibus, aut lapidificationibus tractatum contexere, ſed mirabilia tantum quæ in Arboribus conſpiciuntur indicare; illud tantum prætereundum non erit, quod in ligni ſubſtantia accidit eſſe lapideum, vti lapidei ſunt conceptus ſaxeorum voluminum per iuxtà poſitionem à calore quodam lapidifico vegetantis formatricis virtutis, vt in animalium etiam fit ventribus, vbi qualitas lapidifica in materiam agit, quæ ad duritiem acquirendam ſit apta nata. Mirabile ſupramodum eſt, & relatu digniſſimum ferreum illud Arboris naturale centrum, quod ſcribit Nicolaus de Comitibus Venetus in ſuis itinerum Indorum Anno 1532. relationibus. *Naſcitur*, inquit ille, *in Inſula Iauæ Maioris Arbor, in cuius medio virga ferrea ſubtilis exiſtit, veluti medulla quædam, cuius materiei quælibet portio tantæ virtutis deprehenditur, vt qui eam ſecum geſtet, impenetrabilis à quocunque ferro ſeruetur; & propter hoc multi ſibi diſcindunt ibidem pellem, & intrà eam prædicti ferri* F *portionem condunt.* Et ideò de hac ſatius, quàm de cæteris græcum illud Stobei poſſet afferri Δένδρον δ'ὡς ἐν χαλκοδρεπεῖς ὑπὸ ῥίζας, quod ſic inuertere libuit,

Et ceù ferratis hæret radicibus Arbor.

Quid ſi diceretur magneticæ virtuti congenerem vim in Arboribus quibuſdam, reperiri, atque fundari poſſe? nam refert Olaus Magnus ligna in ſeptẽtrionalibus Regionibus naſci, quæ magneti applicita, ſaxeam duritiem, necnon vim ferri attractiuam acquirunt. Verùm ad animatas Arborum tranſmutationes quis non obſtupeſcet? Hector Boethius ſuis in hiſtoricis monumentis memorat aues quaſdam reperiri, quæ *Bernachiæ*, ſeù *Klakies* appellatæ in Orcadum, Ebridumuè Inſularum littoribus naſcuntur ex fructibus cuiuſdam Arboris Pineæ nucis forma, dum ij fructus maturi cadunt in terram; quod ſi demergantur in mari, piſces euadunt; vbi etiam ex lignis abiectitijs, aut nauibus antiquis, & carioſis vermes enaſcuntur, qui ſtatim caput, pedes, alas, plumaſque induunt, & anſerum, ſeù anatum formâ cœlum petunt. Hinc Balduinus Cabillaus egregius ſeculi noſtri Poeta canebat, G

lib. 3. muſar.
Ionſton. admir. foſſil. c. 14. & aliũ p. 271. c. vlt Aldrou.
lib. 4. muſæi metallici, pag. 855.
Ludou. Moſcard. in ſuo muſæo pag. 275.
Septal. in ſuo muſæo c. 13.
Agricola in obſeru. metall.
Tomo 3. Nauig. noui orbis f. 381.
Sermone 7. Hiſt. Gent. Sept. lib. 12. c. 10. in Scotiæ deſcript.
Epig. ſelect. n. 12.

Naïadum vitreum ad thalamum tumet Arbor alumno
De ramo; expectas Poma? natabit anas.
It flos de conchà, de flore natatile Pomum:
In Pomo hoc comedet neſcius hoſpes auem.

Quin & idemmet naturæ miraculum in Alga nouiter è mari extracta ſupradictus prodidit Hiſtoricus ibidem contigiſſe; inter enim illius Herbæ caulem, & ramos à radice ſtatim vſque ad cacumen protenſos, quâ coniunguntur, conchæ quædam viſæ aliquando fuere adnatæ; cuius rei nouitate motum fuiſſe ſcribit Alexandrum Pallouidianum Kilkedenſis Eccleſiæ Paſtorem, eaſque aperuiſſe conchas, in quibus loco piſcis aues inuentæ ſunt. Prædictæ Hiſtoriæ ſimile eſt illud, quod refert Plinius de Bombyce dicens, *Bombyces in Coo Inſula naſci tradunt Cupreſſi, Terebinthi, Fraxini, Quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Fieri autem primò papiliones paruos, nudoſque, mox frigorum impatientia villis inhorreſcere, & adverſus hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas pedum aſperitate, radentes foliorum lanuginem in vellera. Hanc ab his cogi, ſubigique vnguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari, ceù* H *pectine. Poſteà apprehenſam corpore inuolui nido volubili: Tunc ab Homine tolli, fictilibuſq; vaſis tepore, & furfurum eſca nutriri, atque ità ſubnaſci ſui generis plumas, quibus veſtitos, ad alia penſa dimitti. Quæ verò cœptaſint lanificia, humore lenteſcere, mox in fila tenuari, iunceo fuſo. Nec puduit has veſtes vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam.* Mirabile aliud Naturæ, & Artis ſimul ipſam Naturam adiuuantis Opus, rationique non abſonum ſubinferri hoc debet, quòd ligna nonnulla ignem in ſe ipſis quaſi conceptum conſeruare valeant, id eſt virtutem ignitariam, ignem ſcilicet excitandi in ſe retineant, abſque propriæ ſubſtantiæ combuſtibilis præiudicio, vt ſunt Lauri, Hederæ, Mori, &c. eademque ex toto amittere combuſtibilitatem, ſi viſco, vel Alumine illinantur, vt atteſtatur Q. Claudius in Annalibus apud Gellium, aſſerens Turrim ligneam ad Piræum Athenienſium Portum, quam Archelaus Mithridatis Præ-

Idem Hector ibidem.
lib. 11. c. 23
Pl. l. 16. c. 40.

fectus

A fectus multo Alumine obliniuerat, Sylla oppugnante minimè arsisse. Innata hæc ignis, & ligni relatio ansam admirabiliter philosophandi præbet circà ligni semiputridi luminosum, siuè conceptum, siuè partum, seù potius splendidissimũ substantiæ Arboreæ Thesaurum. Tot stellati cœli portionum viuæ videntur imagines semiputridorum lignorum in tenebris schediæ micantes, vt sæpius obseruare licet, & ità pulcherrimum vitæ mysterium reuelãt. Hanc lucis amicam, seù cognatam commixtionem Arboribus inuidet Tellus cõbustibilitatem affectans, quam multis in locis obtinuit; siquidem ex Theopompo scribit Antigonus in Thesprotià Epiri Regione carbones cremabiles è tellure effodi. Nec id tantum istius Philosophi temporibus obuenisse monumenta certiores nos reddunt, sed & nostris quoque temporibus Bitumen terrenum, eò quod inflammabile, *Lithantrax* ideò, nempè *Carbolapis*, siuè *Lapicarbo* appellatum in Scotiâ erui se vidisse testatur Ionstonius; quin & ipso ferrarios fabros in suis officinis vti, quo pacto carbones lignei supponi sunt soliti. Eòdem prouẽtu nobilem item esse Leodiensem ditionẽ (quod & superius in denominatis innuimus) idem tradit, immò quando memoratus *Lithantrax* durior est, ex eo precarios, tanquam è ligno confici globulos. Nullibi maiorem saxeorum istiusmo-
B di carbonum copiam esse scribit Laurentius Beyerlinck in suo Theatro, quam in hac Provinciâ, vndè maxima incolarum pars illis victitat eruendis; expeditius enim funguntur, munere suo coqui vtentes istis, quàm alijs lignis, quorum ibi penuriam patiuntur, nam accenduntur celerrimè, & calorem intensissimum faciunt, qui ad liquefaciendum quoque ferrum sit potis, hoc tamen accedente incommodo, quod cibis saporem carbonaceum quodammodo communicent, quoniam illorum intensior fumus omnia quammaximè inficit. In Albione quoque, nec nisi *Taum* inter, & *Tinam* Amnes lapidis illius genus inueniri tradit *Boethius*. Vlterius habetur & in *Collao* Prouincia Peruanâ vicem ligni, carbonumque subire cęspites bituminosos ibidem extractos, resiccatosque; de quâ re certiores nos facit Monardes. Huc pertinent & concreti Bituminis Glebæ, quas ad *Oliuam* Pucici Littoris Cœnobium effodi narrat Agricola, magnitudinem rarò superantes ouorum; omnes enim tanquam lignum ardent accensæ. Pallentes illis adnasci perhibentur Arbusculæ, altitudinis plus, minusuè quadripalmaris, absque radicibus, & olidæ, tanquam pisces. Lapides carbonibus persimiles, & eãdem
C comburendi præditos qualitate ex Alueo Ponti fluminis in Scythia deferri nonnulli tradunt, at non eandem illis ardendi methodum cum carbonibus inesse; ubi nanque hi flabris exuscitantur, illi restinguntur, & aquà conspersi facilius ardent, secus oleo, & illorum odor nulli reptilium est tolerabilis. De hoc Bonifacius,

Carbonem trahit è fluuio Gens Agria Ponto,
Qui solet extingui pinguibus, ardet aqua.

Consimilis materiæ feracem fuisse Apolloniatarum Regionem testatus est Ælianus; imò addidit ibidem exiguum quendam collem ardentem extitisse, circà quem floridæ Arbores, & pleræque virides luxuriabant, & ab ipsis germinantibus, & iam adultis ignis noctù, & interdiù sine ullà intermissione ardens abstinebat. Ardẽs hoc Telluris pro accensibilitate lignosâ comparandâ ex pluribus elucet, & elicitur desiderinm. Varias en plantas in lapidibus à Naturâ designatas, quarum hîc vnam speciem delineatam damus in Rhenano silice sculptam. Hunc autem mihi dono dedit nuperrimè Excellentis-
D simus Phil. & Med. Coll. Bonon. Berlingerius Gypsius. Huiusmodi charactêres nil aliud exprimere videntur, quàm flammarum naturalem cupiditatem æque iucundam, & vtilem, dum ex pulchro lux orta virore, cum pulchritudine videtur alternare commoditatem. Numerosam lapidum Dendritum congeriem, qui cuperet videre, is adeat musæum metallicum Aldrouandi; Septalianum item musæum, vbi tabulæ duæ asseruatæ recensentur, in quibus adeò naturaliter Arbores virent, vt miniatas iudices, præter alteram, cui Natura adaptauit auiculas super Arboribus ludentes, & vlterius in altera mons lætis vmbrosarum Arborum supercilijs in cœlum ascendit, & S. Hieronymi Historiam à natura depictã includit. Sed & antiquiores apud scriptores hæc mirabilia cernere licet; nam Plinius in lapidum viscеribus obseruauit impressa nemora, & flores veluti depictos, vt in lapide vocato *Encrino*, in quo liliorum plurium effigies pulcherrimæ apparebant. Vnius eiusmodi lapidum meminit neotericus Ionstonus, in quo velut in planitie tanquam septem Arbores conspiciebantur. Iste lapis erat Achates, nec miror in eo tam mira Plantarum extitisse lineamenta, cùm & Orpheus in Achate cecinerit.

Ligna semiputrida noctu lucentia. *In mirabiliumcongerie n.* 187. *Thaumatogr. de fossil. c.* 11. *T.* 2. *l. C. p.* 78, 6.

In descript. Scotiæ.

In Prouinciis Peruanæ descript. lib. 2. *de fossilibus Dioscor. l.* 5. *c.* 95. *Antigon. mirab. narrat.* 151. *Musarum lib.* 3. *num.* 159. ἄγρια, *hoc est* fera. *Lib.* 13. *var. sect. c.* 14.

Aldr. lib. 4. *p.* 443. *foss. cap.* 63. *Plin. l.* 39. *c.* 1. *Agricola lib.* 6. *fossil. Ionston. ad. mir. fossil. cap.* 23. &

Δίδρια γὰρ μάλα πολλὰ κατόψιαι ὡς ἐνὶ κήπῳ E
Ἀρθμοῦσιν κλάδοισιν ἐπασσιτέροις κομόωντα
Arbores enim multas conſpicies, quemadmodum in Horto
Florente ramis aceruatis ornatas.

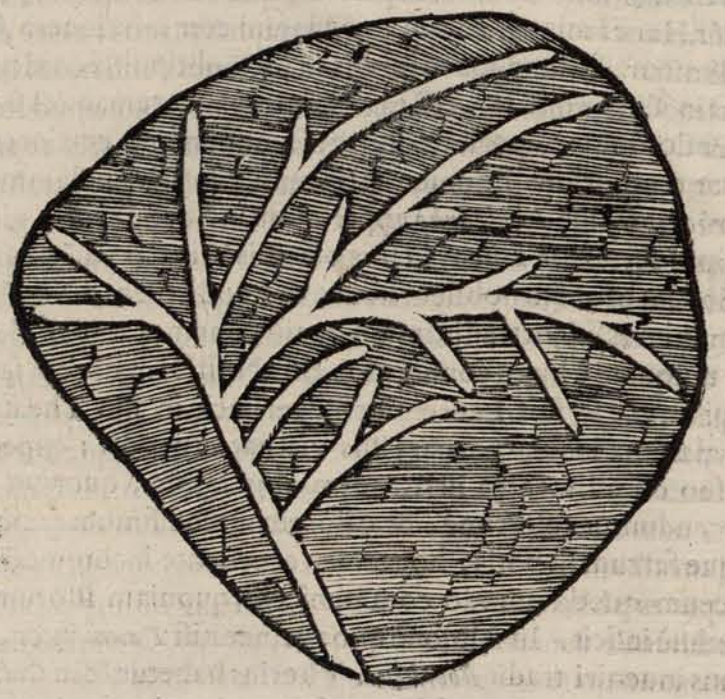

F

Dura ſilex medio cremium ſibi Viſcere ſculpſit,
An cuput in calcem verſa parare Domos?

Sed heù pernicioſam experiri quandòque cogimur, & in Arboribus, & in Tellure mixtam qualitatem; parum eſt Arboribus pluiſſe è viſcere Iacchum, vt Arbor *Coutoa* Canadenſis, ſeque totas in Cererem quodammodò vertiſſe certis quibuſdam in locis, vt videre eſt in ſpecie Arboris Fariniferæ Americanæ *Banane* nuncupatæ, ex quâ Panis conficitur, cuius Iconem hîc damus. Eſt autem panis ille ſimillimus pani ex fructu *Curcas* in Malauar, ſeù ex Radice *Inhame*, vel *Igname*. De quâ Scriptores rerum Indicarum.

Theuetus in Americ. deſcr. c. 80.

Panis ex Banane

Clus. exotic. l. 1. c. 3

Ionſton. lib. 2. Arb. part. 2. num. 6.

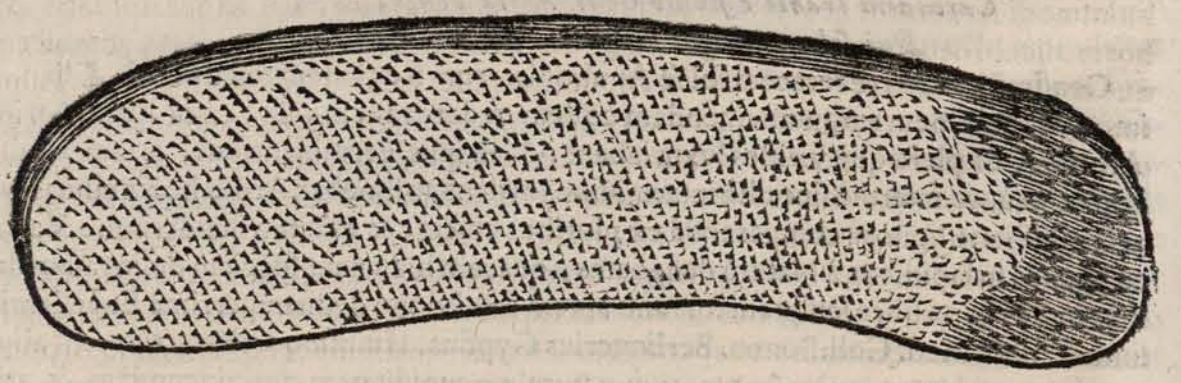

G

Parum, inquam, eſt triticeam Arbores hîc induiſſe naturam, vt vitam hominum tuerentur, cum alibi ſub boni quoque ſpecie multoties eam peſſundent. Satis enim proditum eſt quod Colchica mella ſuper Arborum frondes collecta guſtantes conſternant, & exaniment, ac veluti mortuos relinquant, veneficam in viſcera imprimendo qualitatem, quam ab aere, vnà cum tellure malignâ ſuccos meliores in venena tranſmutante mutuatæ ſunt Arbores; vndè Colchos vocat impios Epigrammatarius Bilbîlicus. H

Gaudentius Merula lib. 3. de mirabilib.

Et Impiorum Phaſiana Colchorum.

Martial. l. 3 epigr. 57.

Adeò afficiuntur ab Alimentis, Tellureque matre Arbores ipſæ, vt admittant, non ſolum intus, ſed ad extrà quoque tranſmittant duriſſima corpora comminuta, à quibus quàm maximè alterentur. Inueniuntur enim nonnullæ Arborum frondes, quæ guttulis metallicis ad modum roris refertæ oſtendant manifeſtè hydroticam Plantarum vim ſeſe ad ſubterraneas metallorum cauernas conuertentem, & cum ijſdem metallis

A tallis commercia exercentem, ita ut plurimos effectus maximi momenti efficaciſſimos ab Arboribus prodeuntes admittere poſſimus. Hinc timendæ ſunt Arbores quædam mirè noxiæ, ſolo ligni fumo interficientes, aliæ cœcitatem inferentes, de quibus Petrus Martyr in Relationibus noui Orbis, & Gonſalus de Ouiedo, aliæque *Baxanæ* dictæ in Regno Delij, ex relatione Odoardi Barboſæ, quæ radices habent lethaliſſimas, fructus autem *Nirabixi* vocatos quam maximè Alexipharmacos; aliæque valdè ſuſpiciendæ, quæ in multũ diſtans validiſſimas extendunt actiones, niſi nos fallant Indicarum rerum Scriptores alioquin graues, qui tradunt lignum quoddam apud Indos haberi, *Parybum* nuncupatum Oleæ magnitudine in Regijs duntaxat Hortis repertum, neque florem vllum, neque fructum producens, quod omnia oblata ad ſe trahit, vt Aurum, Argentum, Cuprum, Æs, & omnia alia Metalla, quin etiam paſſerculos in propinquo poſitos. Quod ſi maius incrementum fecerit, trahere etiam ad ſe capras, & oues, atque alia huiuſcemodi magnitudinis Animalia, quin etiam identidem & Boues: ſoli autem parcit Electro. Quare iſti ligno Cauſſinus humanam æquiparabat eloquentiam, cuius tanta vis eſt, vt per omnia graſſetur, & in ſublimioribus tantum ingenijs, quæ per Hortos Regios denotari poſſunt, inuenitur, & non vulgus tantum per Iumenta, & Lapides ſignificatum, ſed Diuites, Doctos, & Simplices, alioſque auro, auibus, & ouibus deſignatos, attrahit. In Electrum verò, quod eſt Diuinitatis ſymbolum eius vis minimè extenditur, nam *terreſtris ſapientia ſtultitia eſt apud Deum*. Non abſimili modo Radicem quandam albam in Indijs ſimiliter earum eſſe virium, vt decocta, & prius contuſa, ſi viri pedes abluat, eum rei venereæ faciat obliuiſci, adeòque impuberes alterare, vt eos ſtimulis venereis carere cogat. E contrà verò apud Pelion Græciæ Montem ſpinam quandam frugiferam naſci, cuius fructus cum oleo tritus, & illitus corporis frigus indè omne perpetuò arcet. Quin & Arbuſcula quædam in Phaſi flumine naſcens habet hoc, vt ſi ab cã vir excerpat ramum, & in vxoris thalamum deportet, mulierem eam reddat nullius alterius viri appetentem, quam tamen ſuffitus alterius ligni impotentem ad concubitum omnem, & auerſam ab omni, & quocunque venereo redderet complexu. Illud quoque dignum eſt vt mirentur homines, ſub ditione ſcilicet Presbyteri Ioannis in plano quodam arenoſi deſerti Arbuſculas naſci prodigioſas, quæ ſingulis quibuſque diebus, vt inquit Ioannes de Mandauilla, oriente ſole emergant è terra, & uſque ad meridiem creſcant, & fructificent; à meridie verò decreſcant, & in occaſu ſolis ſub terrâ condantur, non ſecus ac Loti Niloticæ ſub aqua, ſinguliſq; diebus renaſcantur, creſcant, minorentur, & occultentur, adeò vt anni tempora in huiuſmodi Arboribus nec tertiam diei partem metiri valeant. Eò admirabilitatis Arbores alicubi deuenerunt, vt ſolo odore, ſolàque vmbra alant, nutriant, adinuicemque conſeruentur, vt apud Gentem Aſtomorum, & in Africæ riguo ſolo, vbi Palmæ ſubditur Olea, huic Ficus, Ficui Punica, illi Vitis, Viti frumentum ſeritur, mox legumen, omnia eodem anno, omnia aliena vmbra aluntur. Innumeræ Arbores à Virtutibus, & Vitijs nomina deſumpſere, vt earum magna actiuitas, & efficacia detegatur mirè faciens ad diſponendos Homines ad affectus varios. Aliquibus Arboribus Prudentiæ nomen inditum eſt; alijs Nobilitatis, vt in America, quæ ab indigenis dicuntur *Vachalſuth*; aliæ Verecundiæ, aliæ Triſtitiæ, vt apud Goenſes, quæ *Parizacata* nuncupantur interdiù flacceſcentes, noctu apertæ; aliæ Lætitiæ, quæ ſemper florent, vndè Arbores, quæ miraculosè floruerunt in Natiuitate D. N. Ieſus Chriſti Vniuerſalem Generis Humani lætitiam, ob ſalutem reparatam à Redemptore ipſo, Diemq; Gratiæ introductam, & Noctem peſſimam peccatorum extinctam teſtatæ ſunt. In mirabilibus Arborum connotandis, detegendis, non videtur prætereunda mira varietas conſtitutionum naturalium pręciſarum, & veluti morum quorundam in varijs patrijs ſolis occurrentium, vt quæ in vno loco vni deſeruiunt rei, in alio loco diuerſis velint vſibus deſtinari, quemadmodum Arbor Indica nuncupata *Coppei*, vel *Cotoy* Inſulæ Hiſpaniolæ, & alia *Thal* dicta, quæ in pleriſque Indiæ partibus, excepta *Cambaie*, facit ad vſum maximopere ſcriptionis, apud Taprobanos autem diſtillat liquorem ad bibendum. Arbores Lanigeræ in Bacchania, fortè Bactriana viuunt, vt docent Mandauilla, Leonicerus, Alexander, & alij. Sed in Regno *Ceuolæ* appellato, neque iſthæc, neque aliæ quæcunque Arbores fructus edunt. Alicubi in India Arbores amariſſimæ ſunt, alibi dulciſſimæ. In vno loco perpetua fronde virent; in alio depiles ferè omnes exiſtunt; imò etiam in alio loco venas

T. 3. nauig. N. O. l. 1. c. 18.
T. 1. nauig. N. O. p. 356. lit. D.
Cteſias ap. Pho. p. 59.
Apollon. Hiſt. mirab. num. 17.
Id. num. 18.
lib. 10. Polyhiſt. ſymb num. 46.
S. P. 1. Corinth. c. 3.
Apollin. Hiſt. mirab. num. 19.
Alex. ab Alex. D. G. l. 4. c. 1.
Lib. mirab. & notab. part. d. 16.
Plin. l. 7. c. 2
Conradus Heresb. de re ruſt. l. 1.
Orig. 20. c. 197.
Minera. del mondo f. 54
Frider. Nauſea Cathechiſm. f. 171.
T. 1. nauigat. p. 378. & T. 3. p. 15.
C. 2. mem.
T. 3. nauigat. p. 360. relatore Vaſquez.

Petr. Martyr de reb. Oceanic. 296.

Io. Mandauilla in Itiner. Hieroſ.

Philippus Pigafetta in relat. regni Cong. l. 1. c. 4.

Id. Pigaf. ibid.

lib. 24. c. 1.

Philoſtrat, in Heroicis.

lib. 16. c. 44

lib. 10. c. 4.

nas oſtendunt aureas. Admirabiliores alias obſeruare tandem poterimus proprietates Arborum, quibus natura videtur quodammodò Artis ſedula, doctaque admodum eſſe Magiſtra. In Inſula *Loanda* Regno *Congi* contermina Arbor naſcitur patrio Idiomate *Enzanda* vocata, procera, ſemperq; virens, ex cuius ramis in altum ſe porrigentibus deſcendunt quidam veluti funiculi, qui terræ ſeſe ſpontè inſinuantes ibidem radices agunt, ex quibus nouæ naſcuntur ſtirpes prædicto modo ſe multiplicantes. Sub huius Arboris primo cortice naſcitur certa quædam veluti tela, quam contuſam, & purgatam in longum, latumque extendunt, quâ infimæ ſortis Homines, tum viri, tum mulieres ſe induunt. In eiuſdem Inſulæ parte continentem verſus ſpectante in locis quibuſdam humilibus naſcuntur Arbores, quæ dici poſſunt quodammodò piſcatrices, dum ipſarum truncis decreſcente Oceano detectis, adhærent Oſtrea carnem magnitudinis manus continentia optimi guſtus, quæ *Ambizi Amatare* vocant, ideſt piſces terræ. Arbor autem hæc *Manghi* apud eos nominatur, cuius cortex ſimilis eſt Suberi, & eo pro bouinis pellibus condiendis ad calceorum ſoleas vtuntur Indigenæ. Non procul à cataracta latiſſimi fluminis *Saire* dicti (quam Luſitani ſua lingua *Cachiuera* dicunt, ideſt caſum aquarum) multæ cùm ſint Inſulæ magnæ à pluribus nobilibus, & magnatibus Regi Congorum ſubditis habitatæ, & hi ſæpè inter ſe bella moueant, illiſque opus ſit nauibus, Natura eis prouîdit de Arbore *Licondo* dicta, quæ tantæ eſt craſſitiei, atque proceritatis, vt ex vnicâ illarum Nauigium ducentorum hominum capax fabricari poſſit; ſicque Ars Nautica, Piſcatoria, Textoriaq; naturaliter inſinuantæ videntur. Magnam quoq; philoſophandi præbere poteſt anſam illud, quod refert Plinius de annoſis ſternendis Arboribus, & de Pomis ſarcinarijs; nam prædictæ Arbores difficilius cædentur, & celerius inareſcent, ſi prius manu, quàm ferro attingantur. Item Pomorum onera à Iumentis ſtatim ſentiuntur, ac niſi prius his oſtendantur, quamuis pauca portent, ſudare eadem iumenta illicò conſpicientur. Tandem neſcio an mirabilia potius, vel fabuloſa ſint ea, quæ ſcribunt Philoſtratus, & Plinius; ille de Ardeolis Arborum luci Achillis; hic de Arboribus Proteſilai ſepulcri loquens. Ex Philoſtrato habemus: *In Pontico Mari eſſe Inſulã quã Ponti oſtium intrãtes ſiniſtram habent, & ad partem magis hoſpitalem vergentem; hæc autem albarum Populorum, Vlmorumque, & aliarum quoque Arborum apprimè ferax eſt, vt ſerie quadam iuxtà fanum ſuâ ſponte proueniant. Lucus Achilli ſacer, quem Ardeolæ (Aues ſunt aquatiles) alarum ſtrepitu, & aſpergine exornant; humi enim paululum ſuprà terram ſuſpenſæ volant; hoc autem feciſſe memorantur à tempore, quo Achilles cum Helenâ illic habitauit.* Alter Hiſtoricus magis naturalis, ſcilicet Plinius, hæc habet, *Sunt hodiè ex aduerſo Iliẽſium Vrbis iuxtà Helleſpontum in Proteſilai Sepulcro Arbores quæ omnibus ephebijs eius, cum in tantum accreuere, vt Ilium aſpiciant, inareſcunt, rurſuſque adoleſcunt.* Ioannes Ionſtonius, qui Volumen Hiſtoriæ naturalis de Arboribus, & Fruticibus nuperrimè, poſtquam ſcilicet hæc nos ſcripſerimus edidit, inter Arbores admirandas ponit primò Arborem fructu impręgnante iuxtà fidem, & deſcriptionem Auctoris cuiuſdam Ecchelenſis in Hiſt. Orient. pag. 221. aſſerentis in Indiæ quâdam Inſulâ Arborem naſci fructu ſuauiſſimo, etſi à Virgine, vel nuptâ edâtur intumeſcere facit Vterum, & poſt biduum, vel triduum ad ſummum fœtum exanimem ab ſe conceptum humano fœtui ſimillimum excludit ab Vtero; cuius rei fides ſit penes Authorem. Secundò notat idem Ionſtonius ex Cluſio Arborem ſanguineos ſudores excitantem. Tertiò Arborem venereos ſtimulos edomãtem, ex quâ nunquam ignem ſtruunt Indi, metu incurſus in impotentiã Veneream. Deindè mentionem facit Arboris folijs ambulantibus Pigafettæ, ſeù Arboris frondiuiuæ Inſulæ *Cimbuboni*; mox Arboris Pudicæ ad tactum Hominis ſe contrahentis, & ſenſim poſteà ſe aperientis, aliarumque mirabilium magnitudine, & Virtutibus, &c. de quibus nos quoq; ſuis locis agemus. Non eſt tamen hîc prætereunda eiuſdem Auctoris mentio ſub num. 18. Arboris in *Sofala*, quæ arida licet in ramo reciſo per decennium vim reuiuiſcendi & regerminandi in aquâ poſita conſeruat; & ſub num. 20. Arboris in *Sumatrâ*, quæ magnum Vermem pro radice habet, cuius caudex decerptis folijs exaridus vertitur in durum lapidem; & ſub n. 21. Arboris *Chilenſis* ſemine ſerpentifero; & ſub num. 22. Arboris *Philippinarum* Inſularum, cuius folia Orientem reſpicientia ſalutifera ſunt, Occidentem verò venenoſa, & ſub num. 27. Arbuſti *Muſcarum* ſplendentium: Poſtremò fruticis Agniformis ſanguinem fundentis, & à lupis auidiſſimè expetiti; ac fruticis *Antipathetici* in Mexico. Præ omnibus autem hucvſque

A vsque allatis maiorem admirabilitatem sibi conciliare videtur Arbor vtilissima *Mague* in noua Hispania, quæ omnia ad humanæ vitæ commoditatem magis necessaria fructificat, & de quâ iure merito Balduinus Cabillaus in epigrammatibus selectis canebat. *Bauh. in Hist. Vniu. pl. vol. 1. l. 3. c. 214*

Arbor Mel pluit, Arbor aquas, pluit Arbor Iacchum,
Fila parit Arbos, & sibi gignit, acum;
Exue mordaces spinoso è pectore curas.
Pro Domino œconomum quam colis Arbor agit.

Cabillaus epigr. selec. num. 34.

Sed Arborea admiratio, non Silentium, verum Prouerbiales pariat Sententias. *A. Gel. l. 4.*

PROVERBIA.

NOn corpori tantum vestes, & alimenta producunt Arbores, sed & animo quoque suum dant pabulum, dum ex illis vberrima suppetit Prouerbiorum materies, quibus quæ fugienda, quæuè sequenda sint, licet non paucæ sententiarum huiusmodi, vel ipsi vulgò per quam familiares comperiantur, doceri possumus. B Sic ex illo Menandri in Fragmentis Δρυὸς πεσούσης, πᾶς ἀνὴρ ξυλίσεται, ideſt ARBORE DEIECTA QVIVIS LIGNA COLLIGIT, animaduertimus, quòd si potentem deijciat fortuna, multi in eum, quasi certatim incurrunt, fictis se subtrahentibus amicis. Immò re diligentius perpensâ discimus hinc prosperæ non esse fidendum fortunæ, quæ statim frontem caluitio mutat; docemur infelicibus non illudendum, sed miserendum; inhumanum siquidem est oppressum calcare. Prouerbium hoc etruscum fecit Ludouicus Areostus Italicæ Poeseos splendor eximius, cum innuebat totius in vnum Tyrannum depressum populi tumultuantis impetum; dicebat enim *Monos. fl. It. lin. lib. 3. num. 5.*

Com' è in prouerbio, ogni vn corre à far legna
A l' Albero, che il vento in terra getta.

Fur. c. 37. St. 106.

In quo sensu cùm Populus turbini comparetur, & Tyrannus Arboribus, non nisi opportunè subsequi possumus, quòd ARBORES quoque, ET SYLVAS EVELLIT TVRBO. Hoc enim prouerbialiter dictum fuit à Seneca innuente nullam esse tam vaC stam, tamque validam dominationem, quæ infortunijs, & ruinis non sit obnoxia. *In Phil.* Quam sententiam Turcarum Dominio, siuè potius Tyrannidi benè applicuit Ioannes Baptista Montalbanus ex Galatij Comitibus Frater meus in suo rerum Turcicarum Commentario inter Volumina Rerumpublicarum impresso Lugduni Batauorum apud Elzeuirios 1630. in conclusione eiusdem Commentarij his verbis. *Vndè facilius insurgentibus insuper eorum subditis Christianis vndique opprimerentur, aut expeditionibus assueto milite lasciuiente discordia, prout proximè visum est, laboraretur: sicque proprijs armis, ictibusque vastam hanc Tyrannidem Imperij Romanorum instar, cuius artibus creuit hucusque, propria magnitudine pressam corruere, in partesque dilapsam redigi posse Veterum qui nouit magnitudinem, casusque nemo negabit.* Vndè patet, quòd non minima euersionis regnorum in causâ est discordia intestina, ex eo primum nata, quòd alter alterius inuidens fortunis in maiores liuidus est, nec compatitur æquales, non aliter ac de duobus euenit Erithacis, in eodem residentibus Arbusto; Eius enim est naturæ hæc auis (quam Rubeculam appellat Aldrouandus noster, vulgòq; nos Bononienses *Pettorosso* vocamus) vt alteram suæ speciei in eodem Arbusto non compatiatur, imò *Ornith. tom. 3. l.* D vix vnum indiuiduum eiusdem speciei in eodem saltu potest reperiri, vndè prouerbium *17. c. 30.* ARBVSTVM VNVM HAVD ALIT DVOS ERITHACOS, in eos torqueri solitum, quibus parum conuenit in vno, & eodem munere versari, & manere concorditer. Vel totum id innuit, quod alio passim fertur adagio *vnam* scilicet, *& paruam culinam duobus non sufficere ganeonibus*, quod Alciatæum emblema bis explicat, *ex Zenodoto*

In modicis nihil est, quod quis lucretur, & VNVM
ARBVSTVM GEMINOS NON ALIT ERITHACOS.

Siuè *In tenui spes nulla lucri est, VNOQVE RESIDVNT*
ARBVSTO GEMINÆ NON BENE FICEDVLÆ. *Embl. 93.*

Et his vnà patet quâ ratione vtantur, qui ad officia summa aspirant, vt magnos exindè quæstus eliciant, mechanica propterea opificia relinquentes, viliaque propolia, in

Adag. n. 24 quibus non niſi triuiale lucrum ſperari poteſt. Huc etiam ſpectat ex Aldo aliud illud E
ARBOR VNA, NIDVS VNVS, quod conuenit cum veteri Ariſtophanis

—— Non enim fieri poteſt,
Fures vt vnquam SALTVS alat vnus duos.

Lurconum eſt, & ſcurrarum, aliorumque eiuſce cenſus hominum opulentioribus adhærere; ſic ſimiles comperiuntur vermibus, qui fructuoſiores impetunt Arbores, vndè vernaculum habemus Adagium L'ALBERO PIV FRVTTIFERO E PIV PERSEGVITATO DAL VERME; quod verbaliter inuerterem

Ang. Monoſt. It. ling. l. 3. n. 175.

Fertilior, magis eſt obnoxia vermibus Arbor.

Et ſi alio ſenſu intelligere placeret, dici poſſet hac parœmia denotari feliciores magis ab inuidia peti, quandoquidem *ſumma petit liuor*. Sic exponi poteſt hoc aliud I MIGLIORI ALBERI SONO I PIV BATTVTI, vel elegantius

Ouidius de Rem. Am. lib. 1.

Concutitur, premiturque magis, magis vtilis Arbor.

Ald. Adag. 711. Vndè qui ſapiunt animaduerterent, quod POST FOLIA CADVNT ARBORES, ſcilicet Fortunam non eſſe paucis contentam, dum omnia ſuſque dèque decuſſans, omnia facillimè ſubuertit; nam primum infortunium ſecum inuoluit ſecundum, hocq; F
tertium trahit. Eò etiam ferit hoc Prouerbium, vt ſi minores iniuriæ omninò ferantur abſque aliqua ſaltem repulſione, & ſui tuitione, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, grauiores mox aliæ, imò fortè lethales ſubſequantur, vt Publiano fertur adagio.

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam

Prætereà VETEREM ARBOREM TRANSPLANTARE, quaſi rem difficilem, ne dicam impoſſibilem aggredi notatur à Mantuano exclamante

T. 2.

Heù malè transfertur ſenio cum induruit Arbor.

Et in eos dicitur, qui iam ſenes, & exactæ ætatis ea, quæ iuuenum ſunt, addiſcere cupiunt; cum illorum ingenium hebetatum, memoria imminuta, vireſque corporeæ debilitatæ non patiantur ab ijs præſtari, quæ feruidiorem manent ætatem. Hoc viſus eſt innuiſſe Io. Bapt. Mauritius Conciuis, & feruidus olim licet IMMATVRVS inter GELATOS, Coacademicus meus in ſuo ad Sanctiſs. Vrbanum VIII. Poemate inſcripto *Il Taborre*, prouerbialiter ibi canens

Coſi, piùche d'vn Ramo antico, e duro, G
Faſſi d'vn molle facilmente ſcempio.

Cant. 2. ſt. 47.

Hoc eſt *Sic potius quàm priſca recens inflectitur Arbos.*

Ex Monos. Idem ſentiendum eſt & cum D. Auguſtino dicente ARBORES HYEMS NON PROBAT, SED ÆSTAS, cùm tunc quæ æquè ac Arbores ſiccæ prius deprehendebatur aphellos, læta regerminet, maximè cum nihil ſemper floreat, ætaſquè ſuccedat

Cic. Phil. 2. ætati, vt & Tullius eloquenter demonſtrauit, & Ouidius lepidiſſimè cecinit,

Ouid. l. 3. de Art. Am.

Vtendum eſt ætate; cito pede labitur ætas,
Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit

HYEMS quippè MALA PESTIS EST ARBORVM, vt parœmiacῶs ex Theo-

Eidyll. 8. criti interprete colligitur, vbi

Arboribus mala peſtis hyems, ſitis arida terræ,
Squalor aquis, ceruis retia, viſcus aui.

Vndè quicunque hyemali ſenectutis tempore, quaſi repueraſcere credens, iuuenilia ſectatur, dici poteſt, qnòd EX TANTALI HORTIS FRVCTVS COLLIGAT, id eſt fruſtraneè laboret ea conſectando, quæ aſſequi eſt impoſſibile. Sic Tantalus nec H
imminentibus fructibus, nec eminentibus laticibus potiri poterat; vndè Pelignus

Ouid. Met. 4. fab. 13. Amphion *——— Tibi Tantale nullæ*
Deprenduntur aquæ, QVÆQVE IMMINET EFFVGIT ARBOR.

Nec admodum diſtamus ab Adagione prædicto, cùm dicimus ETIAM VETVS ARBVSTVM TRANSFERRI POTEST; De ijs enim effertur, quæ rariſſimè, & non niſi maximâ cum difficultate contingere poſſunt, & eundem ferè ſenſum importat hoc prouerbium, ac aliud vulgatum *Etiam veteres vulpes laqueo capiuntur*. Quapropter Euagrius Græcus, ex Antonij Monachi rel atione, dicebat: φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ, nimirum

Non ea dat fructum, quam transfers ſæpius, Arbos

Quod ſolet hunc in modum à noſtro vulgo efferri, cum homœoteleuto, i. cum eadem

deſi-

A desinentia ALBERO SPESSO TRAPPIANTATO, MAI DI FRVTTI E' CARICATO; & hinc ad instabiles homines alludit Parœmiographus, dicens: Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος ἐ ποιῖ, scilicet *saxum dum voluitur non obducitur muſco*, sic euenit illi, qui MVLTAM SYLVAM GESTAT, hoc est inconditam, & indiscriminatam negotiorum molem peragere intendit, licet omnis rerum excessus sit naturæ inimicus, ; & propterea satius est vnum aliquid insigniter agere, quàm plura mediocriter; &, ne multa dicam, hoc saltem accidere potest, vt nimium curarum pondus illum opprimat, & succumbere prorsus cogat, quandoquidem

Attenuant corpus vigiles miserabile curæ.

Imò qui nimiam eiuscemodi negotiorum materiam amplecti conatur, & vt SYLVÆ OMNIA TENENT, (sicut inquit Virgilius) illis omnibus animum intendit, ea proculdubio tot sæuissimos animi tortores esse comperit, quibus huc illuc miserrimè distractus, sibi moritur, & uitio viuit, impeditus ne mentem erigat ad cœlestia. Sistendum itaque est in aliquo peculiari exercitio, nec huc, illucque per cætera vagandum,
B nè dum plura sectamur, nulla consequamur, non aliter ac Canis, qui geminorum, quos iusequitur leporum, dum vtrique intentus est, neutrum capit; Vndè Pater Ioannes Kreihing Societatis IESV, hoc adducens pro Emblemate, salubre illud consilium attulit

Sit desideriy certa cupido tui.

Sic animo viuent quieto' & sua conseruabunt patrimonia diuites; sic pauperes facilius, & honestius ea, quæ desiderant sibi comparabunt, nec vsquam extremâ laborabunt inopiâ, quæ nonnunquam ad multa compellit facinora, nam *Paupertas cogit ad turpia*, & hoc fuit in causa, vt malesuadam Virgilius famem cognominaret. Hinc adagia de Brutis habemus: *La fame caccia il Lupo dal Bosco*, vel *Cane affamato non teme il* BASTONE, licet fuste maiorem ipse non habeat inimicum, quandoquidem ad immensum inter duos odium denotandum, ironicè dicitur, *Amico come il Cane del* BASTONE, hoc est, *Vt Canis* FVSTEM, in eodem sẽsu quo *vt lupus ouem*, scilicet *amat*, proferimus. Et hæc desumpta videntur ex illo Græcorum Ονος πεινῶν, ῥεπαλὲ ἀμελεῖ, nimirum *Asinus esuriens FVSTEM negligit*. Et hac de re Vlysses calamitates suas Al-
C cinoo narraturus, præmisit maximè odiosum esse ventrem, qui quantumuis grauibus ærumnis obrutum, vel inuitum in sui recordationem trahit, & meritò quidem, nam

Ieiunus venter non audit verba libenter.

Non erit propterea, quod aliquis ARBORE SVB ALIENA FRVCTVM LEGERE pergat, nè re malignè subtracta sibi salutis ostium obstruat. Qui enim alienis abutitur laboribus fur est, vel ipso peior fuco mel alienum colligente, nec exinde quicquam sibi lætitiæ sperabit; *Nulli siquidem, cui rapina feliciter cessit, gaudium rapti durauit impostetum*. Expirant enim vt plurimum, vbi delictum grauius est ἐπ' ἀγορᾶς (inquit Io. Tzetzes) ἐπὶ ξύλῳ τῷ πίναξι, hoc est IN FORO LIGNEO INDICE, quod optimè interpretatur, siuè sumatur pro extremo supplicio, quo pacto SINE LIGNIS ET VVLCANO INCENDIVM SVSCIPIVNT, siuè pro ipsis legibus, quæ reos damnant; Tabulis enim ligneis olim inscriptæ (vt diximus) leges affigebantur in foro. Testis est idem Tzetza

Πρὸ τῆς χαρτῶν ἐυρέσεως, οἱ γραφοντες τους τόμους,
Εν ματριξίοις ἔγραφον, ἤτοι σανίσι ξύλοις,
D Καὶ ἐπὶ μέσης ἀγορᾶς ἀνήρτων τὰς σανίδας,
Ωσπερ ταυῦν οἱ ὕπαρχοι ποιῦσι τοῖς ὠνίοις.

Hoc est *Ante chartarum inuentionem qui scribebant leges,*
In matricijs scribebant, siuè in asseribus ligneis,
Et in medio foro suspendebant tabulas,
Sicut modò Principes faciunt in venalibus.

Imò vt alio vtamur Prouerbio, cadunt sub VIRGA CENSORIA, quâ Iudicum denotatur auctoritas. Ad eos quippè spectat reos CARBONE NOTARE, quod idem est, ac *damnare*, & insontes ex aduerso *creta notare*, hoc est *absoluere*, quæ dicta Poeta doctus hoc carmine inclusit

Illa prius cretâ, mox hæc carbone NOTASTI.

Rarò autem pœnas ad vltimum ducere debent, si bono publico prospicere velint; Hoc Illos

Monos l. 3. num. 84. L. 1. Dial. c. 4. Arist. Polit. l. 7. & l. 3. Plin. Iun. l. 9. Ouid. l. 3. Met. fab. 5. de Echo. Æn. 6.

Embl. Ethicopolit. 106

Æn. 6. Monos. l. 1. pag. 10. & l. 9. n. 117. Arist. in Ethic. l. 3.

Seneca ep. 17. Tzet. Chil. 10. hist. 335. Id. Chiliad. 12. hist. 405.

Quintil. l. 1, c. 5. Erasm. in Chil. Spieg. in Lex. iur. Ciuil.

SCD Lyon 1

illos Ciceronianum illud docere poteſt EXCISA, NON EVVLSA FRVCTIFICAT ARBOR. Nam intereſt quidem Reipublicę nè delicta remaneant impunita; ſed è medio tollere hominem, ipſum faciliter enecando, nullum eidem Reipublicæ iuuamen affert, cum ipſa metallarijs egeat, & remigibus, ac alijs eiuſcè cenſus hominibus. Quinimò ſole clarior eſt illa veritas *Princeps non eſt mortuorum, ſed viuentium*, quod quià manifeſtiſſimum VEL IPSA LIGNA TESTARI POSSVNT. Sed hæc per tranſennam. Cæterum notamus quod ſi Iudicem olim, aut quempiam alium magnatem exauctorari contigiſſet, ille A FOLIIS FERENDIS EXCLVSVS dicebatur, quandoquidem antiquitus folijs, in quibus ſcribebant, vtebantur ad ferenda ſuffragia. Sic Arborea Reſpublica videbatur vlta quodammodo, dum foliorum honore priuabantur ij, per quos TVRPES SINE FRONDIBVS ARBORES fiebant, quod etiam expreſſit Ouidius ubi exaratum reliquit parœmiacè,

Turpe pecus mutilum, TVRPIS ſine gramine campus,
Et SINE FRONDE FRVTEX, & ſine crine caput.

Simile habet Io. Baptiſta Mantuanus, quod contorſit in ſteriles homines vbi cecinit,

------ *Namq; vt ſine frugibus Arbor.*
Dicitur infelix, ſic & ſine prole maritus

Dedecus hoc eſt abhorribile ad horrida relatum tempora, & videtur quodammodo iniquitatis eſſe præmium. Turpem illam terram manifeſtè damnauit Sapientiſſimus Medicorum Hippocrates, quæ ſine Arboribus eſſet, ψιλὴν, id eſt *nudam* illam vocando. Nec vnica tantum Arbor valeret eiuſcemodi terram ab infelicitatis notâ ſubtrahere, quandoquidem ARBOR VNICA NEMVS NON FACIT, cùm multæ requirantur, ſicut non vnum ſufficit, ſed multa ſunt neceſſaria, ad hoc vt aliquis ſit v. g. vir probus, quod innuimus dicendo FRONS VNA, *ſeù flos vnus, nec ver, nec coronam faciunt*, quam ad rem Ariſtoteles μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Scilicet *vna hirundo non facit ver*. Sic ex Diogeniani collectaneis πολλαῖσι πληγῇσι δρῦς ἐρείπεται, vel vt penè ad verbũ inuertit Boccatius *Per lo primo colpo non cade la Quercia*. Nos Δρῦν pro tota Arbore latiorem in ſenſum, & potiorem interpretantes diceremus MVLTIS ICTIBVS DEIICITVR ARBOR, & eodem adagio ad perſeuerantiam pariter animare poſſemus illos, qui cum aliquod opus audacter aggrediantur, extemplò defatigantur, ac animo cadunt. Perſeuerandum enim eſt vbi quis vult rem magnam conficere; nam ſecus corripitur à Venuſino Flacco nouello adagio,

Nequicquam CÆNO cupiens EVELLERE PLANTAM.

Quod dictum noſtrates exprimerent dicentes, *Vſcir d'intrighi*. Et hoc vt facilius fiat, quota quiſquis facere poſſit penſare debet; ſiquidem ſi vires ſint tenues, tenui quoque muneri ſunt ſupponendæ; *homini enim* (parœmiographus inquit) *cui paruus eſt animus, pauca ſunt ſatis*, quandoquidem, vt vulgò fertur A PICCIOL FORNO POCA LEGNA BASTA. Vel ad verbum Latinè

Sufficiunt modico furno pauciſſima ligna.

Si verò quis ad maiora, quam quæ vires perferant, anhelat, illis artibus illum deprimi contingere ſolet, quibus extolli credebatur, ideòque poteſt de illo dici TV TI TAGLI LE LEGNE ADOSSO, vel TV TI AGVZZI IL PALO SV'L GINOCCHIO, prouerbio deſumpto à villicis, ſi quis eorum ſtultè ſuprà propria genua ſudes acueret, ligna deſecaret, quaſi dicatur: caue; nam λίθρα ἀθὲσι λόγος *præcipitij* ſcilicet *nulla eſt ratio*. Proprias itaque ſuprà vires nihil eſt attentandum. Quis enim periculo periculum addet? Hoc ex Platone monemur ἐχρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ οὐχ ἑτέναι, hoc eſt *non decet ignem igni inducere*, in quà ſententià nos Itali dicimus NON BISOGNA AGGIVNGERE FVOCO A FVOCO, aut NON BISOGNA METTERE CARBONI SOPRA LA BRACE. Sed iſtis aptius vtimur ſignificare volentes v. g. non ſinendos eſſe adoleſcentes cum ſexu diuerſo familiariter verſari; cum in tali ætate venereis homo ſit magis obnoxius cupiditatibus, quas vt Veneris ignis mulier incendit. Nec minimam ad hæc anſam præbet identidem hyemalis ad ignem confabulatio. Infantem enim ibi Cupidinem lacte vanorum ſermonum paſcunt. Quin inter cætera ſi quis à fumo vexatur, ſuperſtitioſum quoddam habent dictum pupis omnibus, & mulierculis vulgatiſſimum. *Il fumo và al più bello*; cuius originem perſcrutantibus, è Græciâ proculdubio manaſſe comperitur; illud enim notat P. Victo. in hæc verba expreſſum τὸς καλὸς περῷ καπνὸς.

hoc

Ad Att. l. 5.

Ex D. Mat. c. 2. vbi Deus non eſt mortuorũ, ſed viuentium, &c.

Tzet. Chil. 8. hiſt. 209.

Laur. Beyer in Th. V. H. Tom. 2. D. pag. 58. e.

De ſacr. dieb. l. 12. in Sept. de N. B. M. V.

D. Io. Chryſ. ſerm. 4. ſup. ep. D. Paul. ad Rom.

Hip. de aere text. 6.

Monos. l. 3. num. 73.

1. Ethic.

Bocc. fab. 69

σφῆκες, ſolidus.

Monoſ. l. 2. pag. 67. & l. 3. num. 58 & l. 7. pag. 347.

id. l. 5. num. 74.

id. l. 6. num. 106.

id. l. 3. n. 51

Plato ap. Athen. l. 10

Mon. l. 3. n. 11.

SCD Lyon 1

A hoc est verbaliter *fumus pulcriorem persequitur.* Quod verò grauius,& deplorabilius cõperitur, est quod aliquando non desint firmioris Iudicij homines, qui superstitiosa eiusmodi,non vt meras nugas,sed vt serium quid existiment,vndè reatum contrahunt nostrę illius paroemiæ GL' ALBERI GRANDI FANNO PIV OMBRA, CHEFRVTTO, quasi diceretur *Qui plus mente valent, minus his est firma voluntas* *Id.Mon.l.1. num.84.*
Vel si ad verbum inuertere placeret Adagium prædictum

Ditior est vmbris ingens, quam fructibus Arbor.

Deductum est ab Hominibus proceræ staturæ, & oblongi capitis, per CORONAM SYRIACAM, Coronarum maximam,sed minimi honoris pariter denotatis, quos vt plurimum insulsos obseruant Physionomi,quorum vulgatissimus est aphorismus *homo longus rarò sapiens*, & propterea qui corpore præstant nati potius ad seruiendum videntur, quam ad imperandum, vt qui pollent ingenio. Hoc alluditur ad vmbrarum nimietatem valdè noxiam, pluribusq; nominibus detestandam. Arbores enim excedentes mediocritatem in genere sumptæ,ventos impediunt ne purgent aerem,cui etiam occultà quâdam iniuriâ nocent, vt Nuces, Ficus, Taxus, & amari corticis Arbores, atq; eæ,quæ tetrũ emittũt odorem. Regula tamen generali habetur ex Plinio,quod Ar- *Arist.Polit. l.1.*
B bores,quarum folia pediculo sunt breui, noxiam habent vmbram, & quæ ita se habent, vt per ipsas frondes non defluant imbres, idest quæ non habent folia imbricata, stillæ earum malignę sunt. Istæ præ cæteris, quia verè ferales,essent ARBORES SVSPENDIO ELIGENDÆ; qui prouerbialis dicendi modus ex Cœlio Rhodigino tunc vsurpatur, cum de re vehementer indignâ fit sermo. Duxit originem hoc dictum ex Veterum puniendi more, qui Reos Arboribus suspendebant. Et sicuti suspendiosus, cui scilicet vita suspendio sit adempta, non meretur luctus, solitasque defunctorum compassiones, ita ARBOR SVSPENDII, per quandam participationem vnius nequam hominis, detestabilis redditur. Sed abscedant tristia, dum lætiora subintrant. Multiplici doctrinarum in genere qui eruditus est, adeò vt vlterius præceptore non egeat, de se ipso dicere potest, POSSVM SINE CORTICE NARE; hoc est eò vsque cognitionis perueni, vt instructore mihi non vltrà sit opus, sed Marte meo satis facere possim. Sic enim & pueri, ne submergantur, dum nare discunt, cortices, aut cucurbitas sibi humeris adaptant, quæ tunc abijciunt, cum natandi periti supervacanea esse cognoscunt. Nec aptius ab alijs fortasse,quam à discipulis, respectu sui præceptoris ef- *L.17.c.12.* *Tiraquell. de legib. l.* liberorum ff. de his qui not. infam. *Monos.l.7. num.47.*
C ferri potest illud IN TVO LVCO, TVOQVE FANO, quippe quia nobilissimo secum acquisitæ Sapientiæ fœdere colligati. Significat enim illud adagium alicui velut ex Sacramento addictum esse vt iuratus subditus, vel amicus, quemadmodum iurarunt Laban, & Iacob pacem; Isaac, & Abimelech Amicitiæ confirmationem; Filij Israel subiectionem Dauidi in Hebron,eum in Regem super Israel vngentes; & sicuti Dei iuratio, promissionis est confirmatio,sic Fidelis Homo ergà Deum, ergaque Homines se gerere debet, & inuiolabili obseruantiâ iustam, & æquam confirmare promissionem, alioquin impius, & profanus exteriores in tenebras propelli debet *Gen.21.& 31. 2.Reg. 5. D.Greg. sup.Ps.88. Exod. 13. 33.Isai c. 14.Psa. 131. Virg. Æn.6. Isai. 9.D.Iob.13 c.in Phædro D. Matth. 15. à Isai.29.d. Thab.cant. 4.st. 37.*

---------- *procul ò procul este profani.*

Procul inquam *este profani*, quod inter cæteros, de hypocritis apprimè potest efferri, quia *omnis hypocrita est nequam*, & *non veniet in conspectu Domini.* Sunt enim vt ADONIDIS HORTI, qui tanquam aptissimum hypocritarum hieroglyphicum, teste Platone, fictilibus in vasis plantati, flores solummodo ferebant, non fructus. Est inquam illorum quisquis PVLCHER quidem HORTVS, SED SINE FRVCTIBVS. Ipsorum siquidem operationes pulcram, sed euanidam ostentant apparentiam; vnde Saluator
D noster inquit apud Matthęum, quod *benè prophetauit de vobis Isaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Et ecce quam aptè in eosdem quadrat dictum illud mysticum Ioannis Baptistæ Mauritij Bononiensis:

Di Pentapoli sono i FRVTTI vostri
Vaghi di fuora, e dentro aridi, e brutti.

Quæ sic fortasse non ineptè reddi possent

Pulcra foras sunt gesta tui, Simulator, & intus
Lurida; Pentapolis talia Poma tulit.

Ipsi TRABEM IN OCVLO PROPRIO NON VIDENTES, FESTVCAS IN ALTERIVS OCVLIS OBSERVANT. Aliorum quippe vitia, licet minima reprehendentes,

dentes, propria, quæ maxima ſunt, diligentius occultare nituntur. Teſtis irrefragabilis E
D. Matth. c. 7. a. eſt idem Euangeliſta, penes quem legitur. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eiyciam feſtucam de oculo tuo; & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita eiyce primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiycere feſtucam de oculo fratris tui.* Nos Itali exinde hoc noſtrum deducimus I BRVSCOLI ALTRVI L'OFFENDONO, E NON VEDE LE TRA-
Monoſ. l. 3. n. 65. VI SVE, & aliàs apud Latinos *Verrucis offenditur, & habet tubera*: quo reſpexit Horatius dicens *Qui ne tuberibus proprijs offendat amicum*
Poſtulat, ignoſcat verrucis illius æquum eſt.

Nec eidem eſt abſimile ſequens OGNI BRVSCOLO GLI PARE VNA TRAVE,
id. l. 5. n. 70 nimirum *Trabes videntur vel minimæ feſtuculæ*

Eumque ferit, qui minimis quibuſque valdè offenditur. Ijs etiam applicari poſſunt memorata Prouerbia, qui domeſticorum, & ſibi inuicem coniunctorum vitia nimis minorare contendunt, & quod palam eſt omnibus, volunt aliter demonſtrare, vt cum

—Strabonem Appellat pætum pater, &c.
Sicui filius eſt: vt abortiuus fuit olim
Siſyphus, hunc varum diſtortis cruribus, illum
Balbutit ſcaurum, prauis ſultum malè talis, &c. F
Horat. l. 1. Serm. Sat. 4 *At nos virtutes ipſas inuertimus, &c.*

Aliorum Ingenia tarditatis inſimulant, cum interim ipſi ſint TRABE TARDIORES: quo Scommate vſus eſt Berardinus Rota Neapolitanus in Paleariam fœminam ſcribens *Omnibus es paleæ ſimilis Palearia; nì quod*
l. 3. Epigr. 75. *Ocyor hæc vento, TARDIOR ipſa TRABE es.*

Cui adamuſſim contrarium eſt adagium illud, quod ex foliorum Arboreorum continuis aeris motibus impulſorum inſtabilitate deſumpſit idem Rota, fœmineæ applicans illud inconſtantiæ, ſcilicet

Non bene mentis inops recolens quam fœmina fallax,
Quàm ſit vel LEVIBVS MOBILIOR FOLIIS.

l. 2. eleg. 5. Et eiuſmodi ſententiam exprimunt ad vnguem Itali noſtri dicentes EGLI E VNA FRASCA, & eiuſdem eſt ſenſus ac *Subere leuior*, de quo ſuo loco fiet mentio. Craſſioris eiuſcemodi Mineruæ hominem, qui nullâ licet omiſsâ diligentiâ vel quid mini-
Mon. l. 7. p. 323. mum nequeat intelligere, hoc dicto feriunt Itali, & præcipuè Florentini G

Ben' è cattiua frutta, acerba, e dura
Quella, che il tempo mai non la matura

Sic, ni fallor expreſſum: *Triſtis, & infelix frux eſt, & inutilis illa,*
id. l. 7. p. 340. *Tempora quàm mitem reddere nulla queunt.*
Aut breuius *Infelix nullo maturus tempore Fructus.*

In ſtoliditatem, & duritiem prædictorum ingeniorum, propter quam ex ferro penè conſtare videntur, inuehitur P. Cauſſinus, adducens in illorum ſymbolum Arborem medullæ ferreæ in Iauâ prouenientem; licèt eâdem aliàs crudelitatem denotarit. Com-
Polyhiſt. ſymb. l. 10 num. 9. miſerandum tamen eſt eiuſmodi hominibus, quandoquidem NON EX QVOVIS LIGNO MERCVRIVS FINGITVR. Verùm ſi è contrà de tali viro loqui contingeret, qui tardè ſtudijs operam nauando, citiſſimè tamen proficeret, ita vt de ſe ipſo dicere iam potuiſſet, *Tardè veni, ſed citò me expediam*, ſicut de ſemet dixit Accurſius, cum ætatis 37. annorum primum veniſſet in ſcholam famigeratiſſimi Azonis Iuriſconſultorum Numinis (vt ex eius ſepulcri inſcriptione, in imo Turris RR. Monialium SS. Geruaſij, & Protaſij Bononiæ fixa, patet) & de quibus quamplurima alia afferrem exempla, ni prolixitatem euitare ſtuderem: ſequens adagium non perperam enunciaretur SAT CITO, SI SAT BENE, quod deſumpſit Cauſſinus ex proprietate cuiuſdam Arboris Ægyptiæ, de qua Theophraſtus *Arborem* (inquit *habemus Ægyptiam*
id. l. 10. n. 8 *nuſquam ante centeſimum annum fructificantem*; vndè poteſt eâdem quoque ſignificari
De cauſs. Plant. c. 21. periculoſam eſſe præproperam prudentiam. De ijs propterea, qui maturè, & veluti pedetentim ad gloriam accedunt, dici poteſt: IIS FAMA CRESCIT, VT ARBOR OCCVLTO ÆVO, in hæc à Publio Franciſco Spinula expreſſum.

Spin. Epod. od. 37. *Quid ſim modo vnus ipſe dicas, famaque*
Creſcat mi, VT OCCVLTO ARBOR ÆVO ingiter.

Ne

A Ne tamen à Trabe tam citò discedamus, in medio afferendum est illud, quod tunc proferimus, cum auxilio egens alteri vult opem ferre, nimirum E' PIV DEBOLE IL PVNTELLO, CHE LA TRAVE; seù cum Latinâ Clio

Longè debilius fulcrum trabe suppetit ipsâ.

Pro quo Cicero dicebat: *Qui semitam nescit, alteri monstrat viam*; immò apud eundem Auctorem pulcrum aliud legimus prouerbiale dictum de Trabe, scilicet CLAVO TRABALI BENEFICIVM FIGERE; quod colligitur ex ijs, quę scripsit, vbi habet: *vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit*; idque Erasmus dictum obseruat in eo sensu, quem præ se fert *Herculeo nodo quidpiam ligare*, scilicet indissolubili, quandoquidem beneficium debeat immortali, & inextinguibili commendari memoriæ. Alio modo, vt fulcimen metaphoricè significemus, vtimur baculo; vulgatissimum enim est IL BASTONE DELLA VECCHIAIA, desumptum, vt patet, ex Scipionibus, quibus senes imbecilliores sibi gradum firmant; quod & Menander adducit sub illâ sententiâ Βακτηρία γαρ ἐστί παιδεία βίου, scilicet

B *Ipsa potest BACVLVS VITÆ SAPIENTIA dici.*

Per hanc itidem ab Italis parœmiam expressum,

Non può cader chi hà la Virtu per guida.

Reddam *Non metuit lapsus, cui dux est candida Virtus.*

Baculus enim Βακτηρία dicitur Græcis. Cumq; à baculo diminutiuè nos Itali dicamus *Bacchetta*, virgam intelligentes, genuinâ linguâ prouerbium efferimus de eo, qui supremam habet potestatem EGLI GOVERNA A BACCHETTA, sumptum ex eo, quod baculus dominij sit symbolum. Et hinc Moscouitarum Princeps, vbi quempiam nobilium aliquo vult officio donare, baculum illi tradit, quo significatur in omnibus eidem, veluti Principi, obtemperandum. Magistratus autem abiens eundem baculum recipit, & in manu Principis, vel eius vicem gerentis reddere solet. Sic merita conferuntur præmia Virtuti, quæ non rarò sub sordido palliolo delitescit. Hetruria sic hanc exprimit sententiam. SPESSO SOTTO ROZZA FRONDE SOAVE FRVTTO SI NASCONDE, quam vel ad verbum sic traducerem

C *Sæpè rudi sub fronde latent suauissima Poma.*

Sapientis istiusmodi hominis est potioribus, & tutis acquiescere, nec, vt vulgò effertur, PER ARBORVM CYMAS OBAMBVLARE, nodos videlicet in scirpo quærendo. *Non* enim *debemus* (inquit Apostolus) *sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Sic in agibilibus omnibus cautè inceditur, & super cætera noscitur, quod NEC FICTIS AVRIBVS EST FIDENDVM; quod Prouerbium transfertur ad symbolicas Arborum aures, nimirum folia, cum quis dictum, factumuè à seipso post Arbores, id est in occulto, credit omninò permansurum ignotum, non ponderatâ illâ Euangelistæ sententiâ: *Nihil opertum, quod non reueletur*. Huc propius accedit, quod vulgariter apud nos Italos in Prouerbio fertur: LA SIEPE NON HA ORECCHIE, MA VI E' BEN CHI GLI LE METTE, non illepidè translatum

Aure carent sepes, sed adest qui conferat aures

Quod à veritate alienum haud esse comperitur, dum ad accusandos impios, vel ipsa ligna facunda videntur; & propterea non ineleganter tunc proferri posset, vbi de aliquo actum esse quis vellet innuere, cum & de malè perdito dicamus E GLI E' PER D LE FRATTE; sepem enim nos *la fratta ἀπὸ τῦ φράττειν*, id est *à sepiendo* vocamus: Metaphoricum hoc ideò dictum illis non incongruet applicare.

Flatibus arrectas Arbos exporrigit Aures,
Cogere ut ipsa queat lubrica fama sonos.

Ita SYLVARVM AVRES HABERE SVSPECTAS Prouerbij locum obtinuit, vbi de meticuloso fit sermo, cui si addatur malæ conscientiæ stimulus fugâ incertâ quaqua versum consequitur, vnà cum illo Chaim desperato sensu, *Omnis qui inuenerit me, occidet me*. Diuinâ id fit permissione, vt hæc moralis, nisi physica resonet echo, quæ Deo fidelior, quam hominibus erit

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Quod totum, immò simul non in syluis tantum, sed & in aulis tutius esse silentium, multo sermone, & incongruo, doceri deberemus ex illa Biantis sententia ἄκει πολλὰ, κακὰ

Monos. l. 5. n. 51. de Diuin. l. 1. 7. in Verr.

Mon. l. 1. pag. 29. Alex. Guagnin. de nece Ducis Rostouien. Laur. Beyerl. in Th. V. H. I. pag. 322. f. Cic. 2. Quæst. Tusc. Mon. l. 7. n. 67.

D. Matth. cap. 6. Monos. l. 1.

D. Bernardus Epist. 4 in laud. Humilium. Nou. adag. 459. n. 327 Gen. 4. c. Hor. in Art. Poet.

SCD Lyon 1

λεγ' ὀλίγα, ſcilicet *Audi multa, loquere pauca*, quam nos Itali ſub his verbis, vt plu- E
rimum, enunciamus: *Parla poco, e aſcolta aſſai, Che già mai non fallirai*. Elegantius
autem *Pauca loquens, multa audi, & non erraueris vnquam.*

Monos. l. 3. num. 268. & 269. Nec inconſultò, quandoquidem πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, nempè *Multiloquium multa errata continet*, vt inquiebat Apollonius, cuius alia eſt ſententia τὸ σιωπᾶν ἀσφαλές, nimirum *tacere tutum*. Nam

Quod ſemel emiſſum, volat irreuocabile verbum.

Et Zeno Cittienſis apophthegmaticè protulit ideò datas nobis à naturâ duas aures, & vnicum os, vt plus audiamus, quàm loquamur, & ſic quiſquis obtrectationem ipſam nihil vnquam pendebit, quin eandem interimet, quippè quia

Embl. mor. 26. *Binæ aures centum cogunt mutescere linguas.*

Hinc doctiſſimus Ioannes Franciſcus Bonomius Bononienſis cecinit,

Vt ſapiens habeare, ſile; doctrina ſilere eſt.
Quiſque loqui potis eſt, non bene quiſque loqui.

Non tamen omnimodum ſuadetur ſilentium, ſed tantum opportunum. Inter extre- F
ma tutum mediat; Hoc eſt capeſcendum, vt eleganter ſcripſit præfatus Bonomius

Embl. moral. 33. *Iniuſtum, iuſtumque inter ſtat terminus æqui.*
It bene qui hoc ſumit; qui illud, in ima ruit.

Sic qui bene nos admonet, nequibit aſſerere ſe ſurdis fabulas narrare, SVRDOS ALIOQVI STIPITES ALLOQVENDO, ex eo deductum, quod STIPITEM, ſeù CAVDICEM dicamus hominem, qui nihil intelligere valeat, vel tanquam ſurdus

Eccleſ. 22. ſalubribus dictis recuſat aures præſtare. Hinc ſacrum adagium *cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam.* Quod aliàs attulit Parœmiographus, vbi πρὸς ἐρήμους, inquit, ἀκαίρως συναυλίαν ὁ λοφύρη, nimirum *Ad deſertos ſcopulos lamentationem dicis*; ex

Monos. l. 3 n 86. & l. 6. num. 12. Greg. Lyl. Gyr. de Poet. hiſt. Dial. 2. Monos. l. 6. num. 101. quo nos Itali Arboream itidem ad rem alludentes deduximus, TV PREDICHI AL DESERTO, ſcilicet AD SYLVAS ORAS. His optimè conſonat Naſonis Muſa, dum ait *Quid iuuet AD SVRDAS ſi CANTET Phæmius AVRES?*

Erat enim hic Phæmius Homeri Vitricus, & Ludimagiſter, qui ſi fortè ſurdum ſuſcepiſſet edocendum, oleum, & operam proculdubio perdidiſſet. Idem priuignum inſtruxit, quo, licèt cæco, nemo potiorem habuit poeticorum colorum ſcientiam. Sic G
patuit à Sapiente præceptore, ſapientem diſcipulum reddi, ſicut & à bono patre bonum effici filium, quod exprimit noſtra illa parœmia OGNI PIANTA SERBA DELLA SVA RADICE, pro quo fæx vulgi LA SCHEGGIA SOMIGLIA IL LEGNO. Vtraque ſic traduci poſſet

Quæque ſuas radix tranſmittit in Arbore vires,
Et quauis proprio ſunt fruſta ſimillima ligno.

Monos. l. 3. n. 41. & 115. l. 6. n. 45. & l. 7. p. 348. Cant. 48. 1. D. Matth. 7. c. 2. c. Eiuſmodi eſt & *chi li ſuoi ſimiglia non* TRALIGNA, *ſ. nuſquam degenerat qui ſimilis eſt ſuis*. Si tamen ſecus euenire contingat, vt malus è bono proueniat, qui & malum pro bono impiè reddat, ſolemus ex Petrarchâ dicere, DI BVON SEME MAL FRVTTO, nimirum

Ex optimâ ſemente fructus peſſimus.

Sic hominum mentem ex operibus cognoſci nos docet Euangelicum illud, E FRVCTV COGNOSCITVR ARBOR, quandoquidem ARBOR BONA BONOS FRVCTVS FACIT, MALA MALOS, quæ ideò A STIRPE EVERTENDA eſt, ne fructiferæ Arboris locum immerita occupet, vt pariter accidet cuiuis impiè viuenti, qui H
funditus perdetur, ſucciſus ad ignem. Ad ignem inquam, non ad eum, qui deſcribitur à Poetâ exponente homœoteleutica illa Italica *Fuoco che arde in cima, non ne fare*

Monos. l. 8, p. 365. & 366. & l. 3. num. 59. *ſtima*, vel *Fuoco che arde in vetta, non l'aſpettare infretta*, hoc diſticho

Ocyus extinctum cernes, quod vertice lignum
Ardet; ita in ſummis deficit omnis homo.

Sed ad ignem inextinguibilem excidetur. Cumque eiuſcemodi Animabus æterno addictis tormento infelicius nihil excogitari valeat, non importunum erit de eiſdem efferre, quod metaphoricè deſumitur ab Arboribus non inciſis, dum obſeruatur quota luna blattas patiantur, & de ſummè infelicibus profertur, quod nimirum

CÆSA INFELICI fuerint RAMALIA LVNA.

Quodnam enim infauſtius tempus, quam id, quo aliquis in peccato mortali ſucciditur?

A ditur ? Hoc dictum illud imitari videtur, quod in miserrimos iactatum à Græcis memorat Eustathius, nempè ἐν τετράδι γεγενημένους, *Quartâ lunâ natos*. Secus, & mitius interpretamur his verbo tenus affinem paræmiam nostratibus communem, BVONE LEGNE : FVRONO TAGLIATE DI MAGGIO, vel *In Hom. Odyss. ι.*

Optima sunt ; Maio siquidem sunt mense reciſa ---- Ligna.

Vtimur enim hoc, cum aliquis dissimulans, ad interrogata non respondet, sed importunum quid, longèque à proposito dissitum, effert ; Sicuti si qui loquendo longè digrederetur à sermonis subiecto, de ipso vernaculum illud enunciaretur E' SALTATO DI PALO IN FRASCA, vel DI RAMO IN PERTICA, non secus ac aues, quæ iuxtà Græcam illam phrasim inter adagia recensitam à Diogeniano πωτῶνται ὄρνιθες ἀπ' ὄρνιθος, hoc est *de ramo in ramum volitant*. Aut melius DE ARBORE IN ARBOREM ITVR ; quod tamen mirum haud est, cum non sit inter homines qui CÆSPITARE non possit. Hoc etenim prouerbialiter applicatur difficultatibus, in quas impingimus ex improuiso, dum aliquid peragimus, eo modo, quo quis offendit in viâ durum ad cæspitem inconspicuum, non sine lapsus periculo. Et propterea sæpè ruunt
B negotia solîus aduersæ fortunæ culpâ, & minimè ex imprudentiâ nostri ; nam *Monos. l. 6. n. 69.* *Monos. l. 7. num. 19. & l. 2. p. 71.* *Theocr. Eidyll. 15. in fine.*

--- Sors omnia versat. *Virg. ecl. 9.*

Sed peius est, quod verò verius comperiatur illud Plebeculæ dictum, OGN'VNO NE HA'IL SVO RAMVSCELLO, desumptum credam ex illo Senecæ, *Nullum ingenium, tametsi magnum, sine mixturâ dementiæ fuit* ; quod si in genere moris sumatur, potest hunc sensum facere, scilicet neminem esse mortalium, cui nequeat vitium aliquod opponi ; hic enim ambitionis, ille libidinis, hic inuidiæ, ille auaritiæ adeò sordidæ morbo laborat, vt NE CORTICEM QVIDEM PROXIMO DARET. Optimum oppidò est honesta omnia scire, vt sentiebat inter Græcos Sapientes Menander ; sed cum aliæ sint viæ sciendi alijs excellentiores, & eadem non omnes nos alat exercitatio, quemadmodum longè scitè discurrebat Pindarus, ideò à Prouerbijs Arborũ exaratis ad earundem Problemata discutienda, quę ad propositum tendere nostrum cognouerimus, erit transitus ; & Rationibus hoc pacto præibunt Auctoritates, cum hæ in prouerbijs eluceant, illæ in Problematibus exquirantur. *Mon. l. 6. n. 19. & 113* *P. manut. in App. Adag.* *Ap. Stob. serm. 3.* *Ode 9. Olymp.*

C

PROBLEMATA.

NOn inutilis equidem, nec iniucunda perquisitio illa est de Arborum primæuâ conditione, num illa fuerit mitis, siuè sylvestris totaliter, vel partim mitis, partimque sylvestris. Cui quæsito facilis videtur esse responsio ex ipsius Sacræ Scripturæ verbis, *Produxitq; Dominus Deus de Humo omne lignum pulcrum visu, & ad vescendum suaue*. Vndè colligitur omnes Arbores tunc fuisse floribus ornatas, fructibusq; onustas comestibilibus ; Nam sicuti Homo innocens fuit, in statùque perfecto creatus ; sic plantæ ipsæ minimè horrentes spinis, minimèque noxiæ tunc temporis fuere creatę, illæque solum post Adami peccatum in terrâ sylvescere cœperunt, & spinis horrere, saporibusque ingratis repleri, quando transgressoris pœnæ particeps Tellus hanc subijt sententiam ; *Maledicta terra in opere tuo : in laboribus comedes ex eâ cunctis diebus vitæ tuæ : spinas, & tribulos germinabit tibi*, ita ut laboriosa dehinc esse cœ-
D perit Arborum cultura, necessitasque inuecta Geoponices præceptorum, iuxtà illud *Genes. c. 2.* *Genesis cap. 3.*

--- Fructusq; feros mollite colendo. *Virg. 2. Georg.*

Naturaliter tamen, secundumquè Philosophos purè naturales Aristotelem, atque Platonem, dici posset Arbores à principio fuisse sylvestres, quià Natura ab imperfectioribus incipit, & ad effectus progreditur completos, cum per motum, & mutationem agat, id est in tempore, vbi dispositiones paulatim interuenire debent, ad formam introducendam in compositum, & cum agens naturale respectu Dei, Entis perfectissimi, sit valdè imperfectum, ipsumque agat in passum, sibique assimilet, idem non potest perfectum omninò facere ; semper enim proceditur naturæ viribus à remisso ad intensum, vel à tarditate ad velocitatem, &c. & non aliter : Sed in Viâ Veritatis dicendum est Arbores primordia habuisse felicissima, atque perfecta, & ideò mites omnes fuisse, quæ in generationibus postmodum secundum naturæ ordinem succedentibus, pri-

SCD Lyon 1

mò ſylueſtres, & feræ ſunt, deinde fiunt mites artificijs varijs mediantibus, vt ſatio- E
nis, inſitionis, tranſplantationis, culturæq; exactioris. Et hoc indicant, immò de-
monſtrant ſemina vulgò dicta, in quibus ſub formis diuerſis conceptaculorum ad mo-
dum Ouorum in Animalibus gignuntur, fouentur, & excluduntur Arborei fœtus, qui
omnes naturæ ſunt ſylueſtris, etiamſi è ventre mitium Arborum prodierint; circà quæ
ſemina nobis excitare contingit aliud ſoluendum Problema, nempè cur Plantarum
prædicta ſemina ingeſta per os Animalium integra, & inalterata egerantur? cum tamen
terræ commiſſa immutentur, & pullulent, vt ipſa docet experientia: & quare aliqua
ex ijſdem ſeminibus niſi deuorata, & egeſta naſcantur, & ſuper Arbores tantum, vt
viſci ſemina, quorum ſator eſt Turdus, vndè Prouerbium effluxit *Turdus ſibi
cacat mortem.* Cui reſpondet Aphrodiſeus id eſſe, quia ſementica pleraq; grana ſunt par-
ua, & ſicca, duriuſculiq; corticis, quare facilè concoqui nequeunt, nec ita facilè pati-
untur vegetandi vim ſibi connaturalem reſolui, quam peruicacius retinent, vndè
non vnam tantum præparationem ad germinandum requirunt aliqua. Poſſet addi ca-
lorem ſolum non ſufficere ad diſſoluendum ſemina, ſed requiri humidum analo- F
gum, atque ſubiectum fouens, nimirum Tellurem, vel mediatè, vt in viſco naſcente
non alibi, quàm ſuper Arbores, vel immediatè, vt in foueis, & ſulcis terræ pinguis, ri-
guæq; .Et quoniam eadem ſemina in genere ſunt maximæ virtutis, ex Ariſtotele docen-
Probl. ſect. 20. *Probl.* 10. te, quod Plantarum acrium ſemina ſunt acriora, quàm radices, & folia, tanquam
Ambroſius Leo Nolanus Probl. 375. fundamenta, & Origines partium omnium, & qualitatum vniuerſarum tam guſtabi-
lium, quàm olfactui, viſuique ſubiectorum; in quibus ſeminibus humores om-
nes virtualiter continentur, & ijdem propterea coaleſcunt in plantas, vel ad aqueita-
tem, vel ad reſinoſam, gummoſam, melleam, pinguemuè ſubſtantiam variorum co-
lorum, & odorum tendentes, ſic longiori, aut breuiori temporis ſpatio, alijſq; con-
currentibus circumſtantijs diuerſis in ſeminibus vegetatiua Virtus in actum promoue-
tur. Hic exquirere alius poſſet, cur genus ſtirpium ſylueſtrium, magiſque ferarum
Probl. l. 2. num. 52. validius ſit, & lætius vrbano? vndè ſolet apud Agricultores dici ſylueſtrium Planta-
rum Tellurem eſſe matrem, vrbanarum verò nouercam. Cui reſpondet Alexander, id
eſſe, quoniam ſolertia Naturæ humano non creatur ingenio; Natura enim conſeruatio-
nem primariò intendens, effœminatos, & effœtos nimio artificio fœtus præternaturali G
quadam relaxatione ad nimiam vel magnitudinem, vel numeroſitatem feſtinantius
quoque, quàm par eſſet incitatos auerſatur. Hinc & Arborem ipſa Natura felicius in vno
quam in alio alit, augetque loco, vbi ſcilicet Cœlum, Terraque ſimul in qualitatibus
ipſis ſpecificis Arboreæ ſpeciali magis congruunt temperiei; tunc enim Natura liberio-
ri manu ſua munera expandit, inque flores, ſummoſque germinum apices, in quibus
balſamicos ſublimes inſerit ſuccos cœli verius filios, conuertit: Hinc non immeritò
Balſami vocem Lingua Punica exponit *Baalſamex*, id eſt Cœli Donum. Tranſeunt
aliquando Arbores aliquot in alias Arbores, primæua mutantes folia, alioſque colo-
res, & mores induentia, vt alba Populus in nigram; Olea in Oleaſtrum; Arbor
fulgurita deſinit eſſe dulcis in Pomis, quæ aſpera, vel etiam amara fiunt. Id fieri præ-
cipuè diceret Scaliger Cœli ſuffragio, quo aliæ Arbores foliorum occupant peren-
Exercit. 141. & 156. nitatem, quæ aliàs *----folijs pronos mutantur in annos*,
Ita ut quæ beneuolo Aſtrorum aſpectu, blandoque tepôre tanguntur, prærogati-
uas acquirant meliores, & ex potamijs v. g. Thalaſcijs, Limnadibuſque, id eſt fluui-
Hor. in A.P. alibus, marinis, & paluſtribus, lemniades, ſiuè campeſtres, atque fructiferæ, ſimul- H
que ſpecioſæ euadere poſſint. Ad quid (dicet aliquis) tam de leui tribuere, atq; con-
cedere carnem, muſculos, neruos, venas, cor, iecur, matricem, artus maiores,
minoreſque, & alia membra Arboribus ipſis abſque motu animali, & progreſſiuo?
fruſtrà enim eſt calceamentum, cuius non eſt calceatio. Cui ſatisfieri poſſe autumo tali
ratione per tradita ab Ariſtotele, alijſque Scriptoribus, nimirum prædictas partes mi-
nimè vniuocas cum membris Animalium fortitudinis, & roboris durabilis causà fuiſſe
à naturâ fabrefactas; vndè fibræ virium internarum vehiculum, & viſcera ipſa ſunt
perficientia inſtrumenta, & Artus ſunt retinacula validiſſima earundemmet virium im-
mobilis perſiſtentiæ; in cuius ſenſus confirmationem cecinit Virgilius
L. 2. Georg.
Tum fortes latè ramos, & brachia tendens,
Huc, illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet vmbram.

Confe-

SCD Lyon 1

A Conferunt præterea nonnulla ad alia nodosæ Arborum Articulationes, nimirum vel ad discriminandas ætates, & coalescentiam corticum, & ligni signandam, circunscribendamq; figuram formosam magis, & gratiosè protuberantem in caudice; extremiq; pollices à Geoponicis Thalli nuncupati à Græco θάλλειν, quod est virere, indiuidui conseruant virorem, eundemque speciei multiplicant mirabiliter. Quæ vires hoc disticho concluduntur,

Artubus Arboreis discrimina pleraque subsunt
Ætas, circuitus, formaque, robur, onus.

Suprascripto problemati affine est immediatè sequens. Quare nodosa, & aspera materies Arborum citius putrescat, quàm enodis, & læuigata, & tamen hæc est minus dura, & obnoxia propterea alterationibus etiam leuioribus? Responsio est in promptu, & est huiusmodi: duo esse genera nodorum, alterum præter nàturam infirmum, & imbecillum, & citò putrescibile, alterum naturale ad lapideam fermè duritiem peruadens, atque arctissimè primigeniam complectens humiditatem verè radicalem, quæ, quo minus ab aere ambitur inæquali, modo humido, modo sicco, eo ma-
B gis, & diutius perdurat incolumis, quod fit dum aquis perpetuò mergitur, aut in profundo telluris vllâ absque perspiratione manet, quæ perspiratio si eo perueniat, de ligni duratione actum est; hoc enim veluti fungus citissimè tenerescit, & putrefit, in quo statu non datur mediocritas, vt his exprimitur versiculis,

Excipe tu lignum tellus, tu venter aquarum,
Et petra, vel putris fungus abinde fluet.

Ligna nucea varicosis, & nodosis venis variegatis, tortuosisque plena apparent pulcherrima postquam sunt secta, veluti picta, & figurata, & ob hoc à materiarijs fabris, & capsarijs auidissimè expetita, illa tamen defectuosa, & morbosa, carieique obnoxia, vel putredini, licet externis iniurijs exempta. Credo equidē prouidissimam Naturam multiplicitatē venarum, & neruorum in Arboribus rectiorem, parumq; inflexam voluisse, vt copiosissimam nutritionem, atque durabilissimam consistentiam moliretur, quibus vim non mediocrem suprà multas hominum ætates tribuit sese validissimis nixibus ab aduersis defendendi violentijs, ita vt de Arbore in genere dici possit,

C ---- *Immota manet, multosque per annos*
Multa virum voluens durando sæcula vincit, *Virg. 2. Georg.*

Irruat quantumuis Typhon terribilis, procellosusuè Prister in Arborem quampiam, eamque prosternat, funditusque euellat, dummodo radices ipsas foliorum ad modum non rapiat omnes, ecce vegetalem vim admirabiliter insurgentem, atque haud irrito neruorum sese naturaliter mouentium conatu immane pondus Arboreum attollentium, molemque vastam pristinum reponentium in locum; Quod naturæ miraculum Plinius, & Theophrastus historicè descripsere; egoque proprijs oculis vidi, & clarissimi aliquot viri vnà mecum intuentes verissimum adinuenere; Ille, scilicet Plinius hac de re ita est locutus, *Prostratas restitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiscere vulgare est; & familiarissimum hoc est Platanis, quæ plurimum ventorum concipiunt propter densitatem ramorum, quibus amputatis, leuatæ onere in suâ scrobe reponuntur; factumque est hoc in Iuglandibus, Oleisque, ac multis alijs.* Hic, nempe Theophrastus in integro capite suæ de Historiâ Plantarum Historiæ, cui titulus est *De Decacuminatione, deque Salice, Platano, & Populo, quæ resurrexerunt*, nobilem hunc D effectum ponderat; cuius me certissimum reddidit Autopsia Anno Domini 1657. IV. Kalendas Iunias in parte Agri Bononiensis *Peula* nuncupata, secus Canale nauigium nostræ Ciuitatis, in itinere aquatico, quod faciebam Malalbergum versus, finitimasque Ferrariensibus Bononienses valles ad Nauigationem nostram Bononiēsem inuisendam, corrigendamque vnà cum Excellentissimis, & Illustrissimis Viris Michaele Angelo Castello Canonico Metropolitanæ Bononiensis, Francisco Barbadorio Ciuilis Iuris Cathedratico ordinario, Domino Comite Alexandro Ghisilerio eiusdem quoque Metropolitanæ nostræ Canonico I. V. Doctoribus Collegiatis, & Domino Andrea Ghisillardo Senatore nobilissimo, Dominis meis insigniter colendis, & Consyndicis, Coassumptisq; meis Præsidentibus tunc temporis Gubernio Nauigationis eiusdem Bononiensis; nam duæ nobis ostensæ fuere Populi ab Illustrissimæ Marchionissæ Elephantucciæ Spadæ Villico ingentes sanè, & crassitudinis sesquipedalis, decacuminatæ

Ouid. l. 2. Fastorum

L. 3. H.N. cap. 31.

L. 4. H. Pl. cap. 9.

quidem, ſed erectæ, & viuidiſſimè frondentes, circà quarum infimos caudices ſcro- E
bis cicatrix tota cæſpitoſa euidentiſſimè apparebat in trium pedum ſemidiametri diſtantia peripheriali, quæ Populi caſum ſolummodo, non autem fracturam, ut plurimæ aliæ, quæ laceræ adhuc conſpiciebantur, paſſæ fuerant (vt idem Villicus nobis, alijq; oculares teſtes cum ipſo retulerunt) in Antecedenti Autumno impetuoſiſſimi turbinis vi eiuſdem Agri latitudinem dimidij milliaris ab Occidente Orientem verſus longiſſimum breuiſſimo temporis ſpatio telluris tractum deuaſtante; prædicti autem villici relatio exacta circumſtantiarum omnium, mihi egregiam præbuit anſam aſſerendi naturales prædictarum Arborum facultates à machinamentariâ fuiſſe adiutas motione ab ijſdem naturalibus impulſibus excitatá poſt fortuitam ab hominibus conſtitutam caudicis Arborei, tanquam Mathematici Vectis, diſpoſitionem ad præponderationem; nam decacuminatis à Villico prædicto ijſdem Arboribus in ordine ad ſectionem earundem in Trabes quadratas. ſeù in aſſeres, & ita proportionatis hinc inde accidentaliter ponderibus ſuperioris partis Arboris decacuminatæ, & inferioris extrà terram cæſpitoſæ, & ſuprà caueam derelictæ impendentis, illæ duæ tam ingentes, & ponderoſæ viuaces, F
columnæ Arboreæ ſeſe nullius externi auxilij ope erexêre, quibus pro Hippomocliõne ſtetit illa radicum portio, quæ terræ adhuc hærebat in extremâ caueæ orâ, ſeù cauernoſi oris in margine prædictas Arbores tangente, neceſſarijſſima certè in hoc negotio, nam aliàs omnibus euulſis radicibus, ſpes quoque erectionis ablata fuiſſet, iuxtà
Iob. cap. 7. Oraculum Iob, *Quaſi euulſa Arboris abſtulit ſpem meam.* Quare ad cõtractionem Arborearum fibrarum naturalem pondus cœpit ad eleuationem ab vnâ parte, & ab aliâ ad depreſſionem promoueri, & cum cæſpes, qui ſolus præponderare non poterat, auxilio naturalis energiæ oppoſitum vicit pondus, & in priſtinum locum cæſpitem imum reſtituit, inque Cœlum cacumen Arboreum eduxit; Villicus naturam iuſſu domini rationabiliſſimè obſecundans, prædictas Arbores ſtatuit intactas fore ſeruandas, quæ
L. 5. de fin. ita validè, & mirabiliter ſeſe ſeruarunt; *vidimus* (inquit Cicero) *ea, quæ terra gignit,*
L. ad Martium de cõſolatione cap. 16. *corticibus, & radicibus validè ſeruari.* Nec ſe alienum ab hoc Arbores ſeruandi munere, iuxtà Senecæ præceptum. ſe debet oſtendere Agricultor, qui naturam imitari debet. *Agricola, euerſis Arboribus, quas aut ventus radicitus euulſit, aut contortus repentino impetu Turbo perfregit, ſobolem ex illis reſiduam fouet*, inquit ille. Viuidis G
igitur, iuxtàque ordinem naturæ compoſitis, digeſtis, & ordinatis nerueis Arborum fibris, ſtupendi effectus per iufluxum in eoſdem ductus virium vegetantis animæ in Hepate, ſiuè Corde Arboreo, reſidentis primariò Iouem propriè ſignificantis, poſſunt prodire, ita ut concludi poſſit ſupradicta veritas ſequenti diſticho.

Sternitur alta Arbor, ſed Caudex ſurgit ab imo,
Scilicet hoc pondus viuida fibra leuat.

Sciſcitanti adhuc curioſo per modum Problematis quarè in folijs, & floribus Arborum inciſuræ, nerui extrinſeci, & latera imparitatem numeri ternarij, quinarij, & ſeptenarij affectent, cum in pauciſſimis numerus quaternarius, & ſenarius, & octonarius obſeruetur; Reſpondetur Deum, & Naturam impari numero gaudere, qui perfectionem maximam importat, rerumque compoſitionem, & ad vnum reducibili-
Plato in Timæo. tatem, quæ eſt ordo eſſentialiſſimus rerum omnium, quià Vnitas ſuprema omnia regit, & conſeruat, mediaque in rebus iungit extrema; & cum ſpecies ſint ſicut numeri, trigonuſque in tetragono contineatur, numerus ipſe foliorum in floribus; alarum, & inciſionum in folijs; coſtarum in fructibus, quinarius, & ſeptenarius meliorum prærogati- H
uarum naturalium erit nobile ſimulacrum, indiciumque manifeſtiſſimum. Singulariter mox quæri poſſet circà flores, quare inter omnes Plantarum partes hi pulcri, varièque colorati ſint, & effigiati, quinimmò & odoratiores reliquis partibus perſentiantur, & lucis amantes; Cui breuiter, & clarè reſpondetur hoc modo, ſcilicet flores eſſe partes omnium ſpirituoſiſſimas, ſubtilioris, defœcatioriſque ſubſtantiæ, ideòque fa-
Coſtæus de vniu. ſtirp. nat. cilè reſolubiles, & multæ exhalationis, in quibus cum lux copioſa cum opaco mirè illi ſubſeruiente ſeruetur, hinc eſt, quod ſoliſequi ſunt, ſeſe die expandentes, & noctu contrahentes, exceptis perpaucis contrario modo ſe habentibus, vt Mirabilis eſt
Iacob. Cornutus Hiſt. Canad. Pl. cap. 44. Peruana Campanula nocturna, Geranium triſte Canadenſium, &c. in quibus hoc euenit per accidens propter debilitatem quandam propriæ natiuæ humiditatis, quæ lucis actiuitatem ſuſtinere minimè valet, oculorum noctuæ ad inſtar diurna ſub luce caligantium

A gantium. Curioſorum quoque ingenia torquere quadantenus poteſt Plinianum illud problema, quî fiat, vt Arborum folia, à parte, quâ terram ſpectant, albidiora ſint, quam cœlum verſus, vbi obſcuriora ſunt, quamuis læuigatiora: id euenire dici poteſt ab actione luminis Cœli magis concoquentis viridantem humiditatem, alimentumquè folioſum, vndè color ſaturatur, atquè detergitur, & ita in auersâ parte dilutior color, immò lanugines, & coſtæ reperiuntur. Supradicta ratio ſequenti huic Problemati reſpondere poterit, quarè Arborum fructus remotiores à terra dulciores, & ſuauiores ſint propinquioribus; quia cum fructus ſint vltimus Arborum finis, & ex ſucco conſtent magis digeſto, & elaborato, quam folia, ipſi quoque in ſublimiori parte locati, alimentum capientes magis elaboratum, atque puriori aeri, luciquè clariori expoſiti, ſaporem adipiſcuntur ſuauiorem, & deſiderabiliorem. Adiungi præcedentibus poteſt hoc aliud, nimirum: Cur Citri ramuſculus, vel cuiuſuis alterius fructus Arboris ponderoſus, dum in Arbore pendet, proprio à pediculo, vllo abſque labore ſuſtinetur, leuitatquè quodammodo; reciſus autem à Matre, hoc eſt à Plantâ vitali, & appenſus filo, duplo ponderoſior apparet, & diſrumpitur, atquè facillimè conuellitur retinacula frangens; in quo tollitur omnis hæſitantia in cognitione iſtiuſmodi effectus, ſi dicatur, quod fructus auulſi ſe habent vt corpora defunctorum, quæ viuis multò ſunt ponderoſiora, tanquam ſpiritibus deſtituta vitalibus, qui ſemper nituntur in altum, naturæ ſectantes ſemina ſuæ æthereæ; dum igitur ramuſculus Arbori iunctus manebat eiuſdem Arboris vita viuens, à calore eiuſdem iuuabatur, & ſuſtentaculum quoddam recipiebat, ſicuti brachia humeris non ſunt grauia, neque caput thoracem, & collum laboriosè premit, dum viuida virtus ineſt toti, omnia membra conſpirant in vnum, vt ſuſtineant, erigant, & conſeruent totum, quod in mortuis nequaquam eſt: nil enim nec per ſe, nec alterius partis auxilio erigi, & ſubſiſtere poteſt. Hinc horum viuentium fructuum fortunæ illud Senecæ dictum de Homine forti poterit applicari; *lib. 18. cap 28.*

B

Quemcunque fortem videris miſerum neges. *in Herc. fur*

Nec abs re forte poſſet hic percunctari curioſũ aliquod, ſed non indoctum caput, quale nam fuerit lignum Arcæ Noeticæ in Cataclyſmo vniuerſali Dei iuſſu fabricatæ, an læuigabiliora tantum ligna fuerint illius materies, an aſperiora, & fortiora quoque in *Gen. c. 6. & c. 7.*

C partem operis aſcita fuerint, præcipiente Domino ipſimet Noe: *Fac tibi Arcam de lignis læuigatis: trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ: quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius &c. porrò Arca ferebatur ſuper aquas.* Si magnitudinem reſpiciamus, omneſque illius dimenſiones in varios partiendas vſus tot Animalium, & coniunctim, & diuiſim conſeruandorum, varijs item tignis illius, & concamerationibus, tecturiſquè iuxtà doctrinam Architectonicam neceſſarijs conſideratis, dicendum eſt eam ex pluribus lignorum ſpeciebus fuiſſe conſtructam, quia quæ ligna Baſi conſtruendæ aptiſſima erant, ea non æquè benè ſuper inducebantur tecto, cum maior durities, & pondus fundent per optimè, & Columnarum officium ſupportent, non autem in altum pro Trabibus inſeruiant; ſubſtare propterea, non ſupereſſe mauult Quercus duriſſima, grauis, terreſtris, hebes; è contrà verò Abies leuis, angulos retinens aeria celſiora conſtanter amat loca, & defenſat. *Io. Buteo de Arca Noe. Theophr. l. 5. H. Pl. c. 7.*

Recta Abies tranſuerſa manet, non Quercus hebeſcens,
Nam nimis hæc venas pondere curuat hians. *Pl. lib. 16. c. 40. & 43.*

D Quæ ideò carinam Arcæ componebant longiſſima, & craſſiſſima ligna eſſe debebant, atquè ab aquis inalterabilia quodammodo, maioriſquè multò amplitudinis, quam fuerint ligna, quæ Tiberius Cæſar Romæ Ponti Naumachiario ſuppoſuit, atquè etiam quam fuerint Trabes Cypriæ Nauis Demetrij, quæ centum triginta pedum longitudinis erant, & craſſitudinis trium hominum complexus. Ex varijs quoque lignorum ſpeciebus Argonauis fabricata traditur ob eaſdem rationes. Antiquiſſimas nonnè hic Bononiæ obſeruamus fabricas, vetutiſſimæ Hetruſcorum ſtructuræ reliquias, cum altiſſimis, & craſſiſſimis columnis querneis, ſed cum tranſuerſalibus trabibus, aut longè exilioribus, autex leuioribus lignis? quadringentorum, vel quingentorum fortè annorum ætatem millenariarum aliarum traducem ſuperant illæ, quæ inter tantæ vetuſtatis tenebras regium quẽdam ſplendorem conſeruant, & hoc illis euenit, quià non otiãtur, nã *Symphor. Hort. l. 18. c. 2.*

Putris & in vacua requieſcit nauis Arenâ,
Et vetus in Templo bellica Parma vacat. *Propert. 2. 25.*

SCD Lyon 1

Ædes ſunt huiuſmodi, quæ ligneas iactent porticus ſuperbiſſimis Neotericorum fabri- E
Differentia 14. cis celſitudine minimè cedentes. Ex Conciliatore differentiarum inter Medicos, atque Philoſophos hoc habetur ſubſequens, vnà cum ſui reſolutione Problema. Quare lignum centum librarum ponderis, plus ponderoſitatis habeat in aere, quàm plumbum duarum librarum? Quia ſ. lignum propter magnam molem plus habet in illâ terreſtreitatis, quàm habeat plumbum minimæ molis, compenſando quoque aereitatem, quæ deſcenſum non impedit. Sic & in aquâ plus ponderant duæ libræ plumbi, quàm centum libræ ligni, cum hæ non demergantur, illæ verò cadant in profundum. Ambroſius
Probl. 89. tandem Leo Nolanus nonnulla nobis ſuppeditat ad hanc materiam attinentia Problemata, quæ in medium adducere optimum erit; primum quorum ſit hoc. Quare Vitrum ſit pellucidum, Lignum autem minimè tranſparens? Cui reſpondetur ex antiquiorum Philoſophantium ſententiâ, hoc euenire ex eo, quia Vitrum habet meatus rectos, & quaquauerſus apertos; Lignum autem non. Sed alio pacto, & fortè melius reſpondebitur, quod quædam qualitas eſt in vitro, in propriâ illius ſubſtantiâ, quæ potentia lumen eſt; vndè præſente lumine fit actu lumen, atque illuſtratur tota ſubſtantia,
id. Probl. 182. adeò ut ipsa illuminata illuminet totum id, quod eſt poſt ſe. Cur Trabes, & Aſſeres F
ſeruentur diutius in ſicco, quam in humido? id evenire aiunt ex eo, quod omnis putredo in humido fiat, quatenus eſt extinctio caloris natiui in vnoquoque humido. Seù etiam quià ligna gaudent, & viuunt aere, ideò in aquâ natant potius, quam deſcendant; ſignun quod aquas non amant, ſed locum natiuum aereum ſui conſeruatiuum.
id. Probl. 96. Cur (ſubiungi poteſt hoc aliud) in Carbone, ligno ſcilicet exuſto, & extincto, accenditur ignis, qui non accenditur in calce, quæ eſt lapis pariter combuſtus? Reſpondetur quod carbo, vbi candebat, ſubſtantià ligni combuſtibili minimè priuabatur, quam extincto igne ſeruauit, vndè rurſus concipit ignem, alitque, nec in eo deficit talis vis, donec in cinerem vertatur: tunc enim vſtilem ſubſtantiam non amplius habet, & propterea Carbonarij, dum lignum candens in ſuis fornacibus habent, non ſinunt illud in cinerem abire, ſed aquâ extingunt, vt ſubſtantia comburenda remaneat, ea tamen, quæ humiditatis excrementitiæ expers facta eſt, ita vt in fumum, & flammam non poſſit amplius accendi, ſed tantum in prunas; non autem ſic euenit de calce, quæ cinis iam facta eſt, nilque ſaxei retinuit, ſed diuerſam prorſus naturam induit ab eâ, quam prius G
obtinebat, id eſt rariſſimam, denſitati priori contrariam. Addatur quod illa eadem, nec anteà combuſtibilis erat, vndè nulla eſt carbonis lignei, & calcis paritas. Quæri de inde poteſt, cur cinis multus prunis obductus, has ipſas longo tempore ſeruet; flammam verò concluſam ſtatim extinguat? Cui ſatisfieri poteſt hoc pacto, videlicet:
Id. Probl. 118. Quod flammam, quæ tota eſt vapida (nam eſt fumus ardens, ſeù aer incenſus) aere nutritur vndè ſi cooperiatur, ſtatim etiam ſtrangulata perit, quia non poteſt difflari; Carbo autem, cum ex nimià diffiatione imminuatur citò, ſi coopertus fuerit, diù quoque ſeruatur vſtilis materia, & ſolum habet per poros ipſius cineris minimâ illâ frui diffiatione, quæ valet eoſdem carbones vegetes in ſuo ſtatu conſeruare, quamuis etiam ſub
Ambroſius Leo Nolanus Probl. 95. cinere imminuatur aliquantum, & non diù perduret. Illud quoque problematicè proponi poteſt diſcutiendum de cinere, & carbone in aquâ, vel aere expoſitis, cur minimè calefiant, & rumpantur, vti calx facit, etiamſi ijdem fuerint candentes, cum videantur omnium horum mixtorum corpora, ſcilicet ligni, & ſaxi aperta, & laxata (vt Chymici loquuntur) ignis ab actione validiſſimâ intimè penetrante? Reſpondetur autem, quod ignis, & carbo propter nimiam laxitatem, & ſpongioſitatem, habent ut H
qualitas externa aquæ ipſius, vel aeris citius vocet internam, quam repellat eam, & compreſſam teneat, vndè non valeat generari ignis, & intenſa caliditas excitari, & ita, ſicuti conditiones illorum mixtorum, ligni ſcilicet, & ſaxi, valdè differentes erant, ſic diuerſam corporum apertionem obtinuêre. Quæri videtur ab Eminentiſſimo Cardi-
de ſtaticis experimentis nali de Cuſâ in ſuo *libro quarto Idiotæ*, *Dialogo quarto*, num duæ portiones eiuſdem ligni, quarum altera ſit maior, altera minor, ſint eiuſdem grauitatis, vel leuitatis? Reſpondet ipſe experimento facto maiorem portionem demerſam ſimul cum minore, ab eâdem vi premente, remoto impedimento maiorem portionem citius aſcendere, quam minorem, quia in illâ eſt plus leuitatis, & aereitatis, quæ terreſtreitatem longè vincit; inquit enim Eminentiſſimus ille *Accepto ligno leui, cuius pondus vt tria, & aquæ eiuſdem magnitudinis, vt quinque, ipſum in duas diuiſit inæquales*

partes

SCD Lyon 1

A *partes, quarum vna habuit duplam magnitudinem, alia simplam, ambas in cuppam altam posuit, & cum fuste tenuit, & aquam superfudit, & fuste retracto ascenderunt ligna ad aquæ superficiem, & maius lignum citius quam minus; quia in leuibus lignis, in maiori est plus leuitatis.* Et quoniam solet fugare dubitationem omnem Historica Veritas, à Problematicis dubitationibus non erit incongruum ad certissimas nosmet conferre Narrationes.

HISTORICA.

SAlomonem de Arboribus, & lignis, cæterisq; naturalibus rebus sapientissimè disputantem Mateda, vel Nicaula nomine Æthiopum Regina è Saba Nili Insula, quæ Merte posteà fuit appellata, venit Hierosolymam auditura, & vt videret magnificentissima illa opera in Domo Domini, ac Ædibus Regijs ex lignis Thyon, ac Sethim pulcherrimis, & odoratissimis ab eodem Salomone fabrefieri iussa, ipsaq; Salomoni dono tulit pretiosissima multa, inter quæ fuere Balsami Arboris surculi Syriæ anteà incognitæ, & nondum visæ ut perhibent Historiæ ad quarum in genere cognitionem nihil est, quod Gentes omnes magis conducat, quàm Arborum cognitio; Nam si Religionem spectemus, ea vel inter Arbores, vel in Arboribus pullulauit, floruit, fructificauit. Si leges tam à Iure Naturali, quam Gentium, & Ciuili proficiscentes perpendimus, ab Arboribus eas dependere dignoscemus, ligneis Tabulis commissas. Si Bellica facta rimamur, ea Arboribus vndiquè roborata persentiemus. Nonnè Aricinia Romana Sylua, in quâ Egeriæ fons erat, ipsa Numæ Pompilij pacifica Studia maximè iuuit? De quo Poeta cecinit:

3. *Reg.* 10. *Chronogr. Genebrardi f.* 56. *Chronogr. Naucler. vol.* 1. *generat.* 34. *Ioseph. Hebr. Antiquit. Iud.*

B

At Numa, nec Ianum, nec auitas præterit vmbras,
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Ouid. lib. 1. *Fastorum*

In quo nemore Aricino Simon ille Magus Diabolicus Præstigiator, cruribus, Dei miraculo anno Imperij Claudij IV. Magici sui volatus in pœnam fractis, eò à socijs criminum occultè delatus miserrimè expirauit. Nonne Malciusa Sabinorum sylua Tullum Hostilium Romanorum Regem Sabinos ipsos superantem vidit? Arsia altera Hetruscorum sylua ea est, penes quam Valerius Publicola Consul Romanus Veientes, & eorum Confœderatos pro Tarquinijs pulsis dimicantes superauit. Litana quoque sylua in Gallia Cisalpina memorabilissima est, & ad texendas Historias non vulgarem materiam suppeditauit. Ea fuit propè Oppidum Lucum, quod modò dicitur in Romandiola *Lugo*, in quâ Galli *Boij*, qui Bononiæ tunc dominabantur, totiquè conterminæ Regioni, Boioniamque denominabant, Lucium Posthumium Consulem cum suis Legionibus trucidarunt. Syluæ quidem, nisi placeret ab τὸ λύειν deriuare, quasi Soliuę à solitudine, Luciáque ab obscurâ luce, & Nemora à Numinibus, fuerunt in causâ, vt multa à Principibus viris peragerentur, quæ lucidas, claraſq; atque auctorabiles redderent Historias. Tanti habitæ fuere Syluæ apud Romanos, vt earum cura inter Consulum officia reponeretur; vndè est, quod Virgilius cecinit:

Act. Apost. cap. 8. *Tarcagnota Hist Mũdi vol.* 3. *l.* 2. *p.* 35. *Tit. Liu. l.* 1. *dec.* 1. *Idem Tit. Liu. l.* 3. *dec.* 3.

C

Si canimus syluas, syluæ sint Consule dignæ.

Eccl. 4.

Inter syluarum Arbores Asyla primam posuere sedem, ibiquè manere tutos, cautum est, eò confugientes. Asylum dictum ideò est ἀπὸ τῦ ἀσυλᾶσθαι, quod inter alia minimè spoliare & minimè trahere significat; neminem enim licet ab Asylis extrahere

D

Romulus vt saxo lucum circundedit alto,
Quilibet huc, dixit, confuge, tutus eris

Ouid. fast. lib. 1.

Vt etiam in Iure Ciuili sancitum est, *Libro primo Cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, & alibi, &c.* Nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere, & si quis contrà hanc legem venire tentauerit, sciat se Maiestatis crimine tenendum esse; excipiuntur tamen nequissimi, qui possunt extrahi. *Iustin. in Nou.* 17. *c.* 7. *& Nou.* 117. nimirum Latrones, Homicidæ proditores, Virginum Raptores, Sacrilegi, & Rei diuinæ, & humanæ Maiestatis perduelles; ita peroptimè Templa, quæ in lucis constituebantur antiquitus lætitiam, & securitatem præstabant.

Lucus in Vrbe fuit mediâ lætissimus vmbrâ, &c.
Hic Templum Iunoni ingens Sidonia Dido

Virg. Æneid. lib. 1.

Conde-

Condebat donis opulentum, & numine diuæ. E

Ita quoque ſepulcra in ijſdem lucis quietis, atque ſolaminis locum referebant, vt apud eundem Poetam:

Aen. lib. 8. *Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti,*
Teſtaturq; locum, & lethum docet Hoſpitis Argi.

Plin. li. 19, cap. 4. In hortis non ſolum Arbores, & olera oriuntur, ſed & Viri fortes, Viriq; Philoſophi, quemadmodum M. Antonius Philoſophus natus in monte Cælio, vt Capitolinus ſcribit. In lucis quoque conuenire ſolebant antiquitus Populi nonnulli, præſertim Achæi in luco Ioui ſacro apud Cerauniam, ibique publicas res tractabant, de ijſque deliberationem ſumebant. Apud Ferentinæ lucum L. Tarquinius Latinis certam diem, vt conuenirent, indixit, ad quem etiam poſt deuictos à M. Popilio Gallos Concilia Populorum eorundem Latinorum habita ſunt. In eiſdem pariter Lucis epulari conſueuerant certis quibuſdam diebus in ſuorum deorum honorem Ethnici; vt innuit Virgilius,

Aen. lib. 9. ----- *dum ſacra ſecundus Aruſpex*
Nunciet, ac lucos vocet Hoſtia pinguis in altos.

F Ludos inſuper in Lucis Theatrales exercebant Antiqui, vndè in Chalcide Cherſoneſi Iſthmo lucus Alexandro Philippi filio dicatus erat, in quo Iones ludos Andria vocatos quotannis celebrabant. Lucis certè plurimum debuit Marius ille Romanus toties Conſul, & de noſtra Bononienſi Ciuitate optimè meritus, cum ibi ſubterraneum aquarum ductum ampliſſimum concameratum, longitudinis decem milliariorum è monte Saxeo nuncupato in Vrbem, ſumptu planè Regio excauauerit (cuius veſtigia adhuc pluribus etiam in locis apparent) qui à perſecutoribus apud Minturnenſes euaſerit, ope Luci cuiuſdam, in quo delituit. Apud Tanagran Bœotiæ Mediterraneæ Oppidum in via Thebis Chalcidem verſus Lucus quidam fuit ſacer cædi cuiuſdam Eunoſti Cephiſæ, & Sciadis filij à fratribus Orchnæ, quæ ipſum innocentem ſtupri accuſauerat, indignè occiſi, à cuius Luci ambitu, eius gentis decreto, Mulieribus interdictus erat ingreſſus, qui pro grandi piaculo reputabatur. Pauſanias in Laconicis ſcribit Lucum Deſpœnæ ſuprà Megaram in Arcadia conſecratum ambitu lapideo concluſum, Arbores diuerſas habuiſſe vnâ radice communi connatas abſq; vllo inſitoris artificio, ſed religione quâdam diuum ſic eſſe putatas, ſuprà quem Lucum in eminenti loco plurium G Deorum Aras conſtitutas fuiſſe, quo ſuper ſcalas quaſdam ad Panos ſacellum aſcendebatur. Athenis in ſuburbio lucum fuiſſe perhibent Scriptores ab Academo conſecratum, qui Academia fuit dictus, & anteà Hecademea. Ibi natus eſt Plato, & Philoſophiam magnâ diſcipulorum frequentiâ profeſſus eſt, cuius ſectatores Academici dicti ſunt. Ad Cynoſarges tamen prope ipſas Athenas Herculis Templum, & lucum à Philippo fuiſſe incenſa Liuius tradit in Hiſtorijs. Inſulæ Malacæ habitatores tanti faciunt Arbores, vt ab his, ſuper quas altiſſimè cubant, acceptam referant vitæ ſecuritatem contrà immanem Tigrium crudelitatem illis infeſtiſſimam, quæ ad octo pedum altitudinem horribili peruenire poteſt inſultu. Gymnetæ item Populi Arbores ſibi conſtituunt, veluti tot Arces, è quibus feras ſagittant, occiduntque. Ichtiophagi Populi vnicum vitæ leuamen, & refrigerium ab Arboribus recipiunt, quas perinde ac benigniſſimas nutrices experiuntur, Diodoro Siculo hunc in modum hiſtoricè ſcribente.

Titus Liu. *Io. de Bãnos de Aſia lib. 6. c. 3.* *Strabo lib. 16.* *Hiſt. Priſc. lib. 4.*

Arbores quædam iuxta littus plurimæ naſcuntur, imminentes mari. Has frequentibus foliys, fructu verò ſimili nuci caſtaneæ ſimul connectentes, vmbracula ſibi conſtituunt, vbi in littore pariter, & in mari commorantes vitam agunt, cum ſolem effugientes Arborum H *vmbrâ, tum continuâ maris vndâ, ventorumq; aurâ æſtum mitigante.* Prætereà prodiderunt Alexandri Magni Comites in Tylo rubri maris Inſulâ quaſdam Arbores eſſe, ex quibus naues fierent, quæ ducentis annis durare poſſe inuentæ ſunt, incorruptæ etiam permanſuræ ſi mergerentur; quæ proprietas, non niſi ſylueſtribus valdè Arboribus competere poteſt, nunquam autem mitibus, nec vllâ ex parte Arbores hortenſes fortitudine quidem, & durabilitate ſylueſtribus cedunt, pretioſitate verò longè præcedunt; & ob id fortaſſe Veneri dicarunt Athenarum Hortos Græcorum Antiqui, vt Hortenſium Arborum delicatiorem exprimerent naturam, idque etiam præſtitere Romani, vt de Saluſtianis, & Senecianis Hortis Marmora docent inuenta in Hortorum eorundem peruetuſto ſitu, Montem inter Quirinalem, & Hortulorum Collem.

Symphor. Hort. lib. 4. c. 5. *Plutarc. in Mario.* *Lib. Antiq. Antiquiorũ Bonon. O. M* *Symphor. Hort. lib. 4. c. 5.*

M. AVRELIVS PACORVS. M. COCCEIVS STRATOCLES ÆDITVI VENE-

A VENERIS HORTORVM SALVSTIANORVM BASEM CVM PAVIMENTO DIANÆ D.D.

Senecianos Iuuenalis extulit, quos tandem liuidè intuitus est Nero. Ille sic. *Cornel. Tacit.*

——& magnos Senecæ prædiuitis Hortos.

Mœcenatianos Horatius memorauit simul, & laudauit *Iuuen. Satyra 10.*

Nunc licet exquilijs habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari &c. *Hor. Serm. lib. 1. Satyra 8.*

Nam Hortus Græcè κῆπος, atq; etiam παράδεισος, fructiferis non solum Arboribus consertus locus, sed pretiosissimis alijs amœnitatibus locupletatus; diuites solum hic decet, atquè potentes, quì aureis Druydum falcibus, quibus roboreum hi persecant viscum, & aureis Arborum quoquè simulacris, quibus nonnulli Reges in Indijs à Principum Legatis, dum primò eos ad colloquium admittunt, munerari volunt, abundant. Simplices Ruricolæ, & innocentes solis contenti Ramificationibus Dendrophori tantum titulo insigniri percupiunt, prout antiquitus quoquè & sub quacunque hominum conditione moris erat ad felicitatem aucupandam; In peruetustis legitur marmoribus. *in 2. part. rerum Indiarum p. 185.*

B SILVANO DENDROPHORO SACRVM
M. POBLICIVS HILARVS MARGARQQ PP CVM LIBERIS MAGNO, ET HAMONIANO DENDROPHORIS. M.D.M. DE SVO FECI.

Hinc auspicales necessariarum rerum exhibitores prouenere, nempè illorum temporum officiales quidam Parochi appellati ἀπὸ τῆ παρέχειν, hoc est à præbendo, Legatis publicè missis ligna præcipuè, salemque, de quibus Horatius.

Proxima Campano ponti quæ Villula tectum *Serm. lib. 1.*
Præbuit, & panem hi, quæ debent ligna, salemquè. *Satyra 5.*

Harum autem Præbendarum loco sanctissimè introductæ Catholica in Ecclesia fuere Præbendæ Sacerdotum, & Canonicorum Collegiatis in Ecclesijs constitutorum ex causa præbendi, hoc est suppeditandi Pauperibus Christi eleemosinam; nam quod vni ex minimis fit idem Domino Deo fit; & Sacerdotes præcipuè exemplo Sanctissimi Regis Iob Patres Pauperum esse debent, quorum quilibet de se ipso dicere verissimè potest vnà cum coronato Propheta *Ego autem mendicus sum, & pauper, & Dominus solicitus est mei.* *D. Matth. c. 25.* *Iob. c. 29.* *Psalm. 39.*

C Diuus Ioannes Baptista Præcursor, quo inter natos mulierum non surrexit maior, missus à Deo, ipse in Deserto dum vitam ageret, Arbores inuènit folia habentes lata, & rotunda lactei coloris, & mellei saporis, fragilis quidem substantiæ, sed quæ manibus confricata mel sylueſtre dabant in illius victum. Pietatem Arbores redolere non est nouum, idquè plura testari quoquè possunt exempla, inter quæ illud non præteribo, quod in mirabilibus quoq; paulò superius memoratum propè nostra tempora apud Anglos obseruatum fuit anno Domini 1574. vbi dum finderetur Arbor in eius meditullio Crux fuit inuenta, quam realem apparentiam nonnulli sunt interpretati fore vt Anglia breui esset amplexura Catholicam fidem, vel quod illi imminerēt multa mala &c. Sunt aliquando velut Oracula Sacra ipsæ Arbores admonentia, immò & diuinæ vltionis aliquando sunt instrumenta, vt euènit Absaloni, cum impiè persequendo Genitorem Dauid, subter transiens magnam, & condensam Quercum, dum equo insideret, cæsarie propter ventum fortasse flantem expansa ad Arborem illam Cœlum inter, & terram suspensus fuit, & detentus, quoad à superuento Ioab penitus tādem confossus est. Quo mortis genere interijt Ricardus Roberti Conquæstoris Filius D Normanniæ Dux. Dum enim equo aream, quam Auus ex demolitione templorum in ferarum lustra, & solitudinem redegerat, celerius transiret, ramo Arboris capillis obuoluto, & equo subterfugiente, suffocatus est, vt scribit Mælmesburiensis. Fortuitò quoquè morti subiecerunt aliquos Arbores, vel in fuga impeditos. Sic accidit Pausaniæ stipatori, qui cæso per insidias Philippo Macedone, dum fugeret, vt refert Plutarchus, in radicem Arboris offendens, ab insequentibus cæsus est. At Philippi Filius Alexander in sæuius hominum supplicium Arbores conuertit; nam Bessum Bactrianorum Ducem bello victum, curuatis per vim Arboribus alligauit, quas demum tanto concitatas impetu remisit, vt laniata passim membra dissecerint. Nec desunt, qui catholicam Fidem, eiusmodi Mortis genere Martyres effecti, testati sint. Refert enim Marulus quod quo tempore Antoninus Augustus Ecclesiam persequebatur, & in Sicilia Sebastiani Proconsulis iussu Victor Martyr patiebatur, Stephana cuiusdam militis vxor, tot miracula *Franc. Roser. in lib. stemm. Lotharing. 369 f. 238.* *2. Reg. 18.* *Hist. Eccles. dict. Rob. Steph. lib. 3. c. 48. & lib. 4. c. 29.* *Plutarchus* *Marul. l. 5. cap. 6.*

cula videns ad fidem conuerſa eſt; Cumque apertius Chriſtum fateretur, ipſumque E
Dei Filium eſſe affirmaret, nec ab hac remoueri confeſſione poſſet, ingentibus craſſiorum arborum ramis alligata, diſcerptaq; Fidem integrã in animo ſeruauit, glorioſamq; martyrij coronam obtinuit, tanto magis amata Deo, quanto ſæuius dilaniata à Tyranno, quem æquius tale ſupplicium manſiſſet, quemadmodum effectum eſt in Procopio Conſtantinopolitano Tyranno, qui contra Valentem Imperatorem acriter inſurgens, apud Natoliam Phrygiæ ciuitatem victus, & Arboribus duabus per vim reflexis alligatus, & ipſe diſcerptus fuit; Sic nouos Pharaones diuinæ, & ſeueræ, Iuſtæque manent vltiones. Quod ſupplicij genus apud Derbices *Diſphendomene* dicebatur. Arbor autem, ſubter quam Agar in ſolitudine Berſabee filium ſuum præſiti deficientem abiecit, & fleuit, optimi fuit ominis, *Exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco in quo eſt*; ſicuti & plures aliæ Arbores viſæ ſunt nos docere adimplementum omnis Iuſtitiæ, & obiurgare contradictores, quaſi dicerent: *væ qui contra dicit factori ſuo*; vt Arbor, quæ Chriſto pertranſeunte ſe inclinaſſe, & ſubſtitiſſe ſcribitur Hermopoli Thebaidis Vrbe, quam Iulianus inuidia ductus excîdit. Sublicius Pons Romæ fuit ſupra Tyberim ædificatus, compendioſæ, & melioris artis præcepta ſuſtinens, eò ſanè F
artificio conſtructus, vt totus omninò ligneus eſſet abſque ferro, & diſſolubilis, Trabeſque ab eo eximi, rurſumque ſine fulcris in eundem reponi poſſent; de quo Cæſar, & alij quam plurimi celebrem fecère mentionem. *Maiuma* feſtiuitas erat apud Romanos, qua Menſe Maio maritimam Vrbem Hoſtiam adeuntes inter aquas voluptatibus incumbebant, vt vita ciuilis, & alacrior fieret. Quam feſtiuitatem cum ſuſtulerit Anaſtaſius Imperator, in illius locum ſucceſſit die prima Maij Quercum à Iuuenibus ludentibus in Vrbem portari; qui mos apud nos etiam durat cum magna hilaritate, viridesque eiuſmodi Arbuſculæ, *Magli*, vulgari ſermone à Maio Menſe vocantur, quæ Honoris, & obſequij gratia ante fores vel Amaſiæ, vel Magnorum Virorum plantantur. De hoc exemplum habemus apud Equitem Berardinum Rotam, qui ad Ioannem Hieronymum Aquiuiuum Hadriæ Ducem ſcribens habet.

Strabo lib. 2. Alex. ab Alex. D.G. l. 3. c. 1.
Geneſis c. 21.
Iſaia c. 45.
Franc. Roſer. ſtemm. Lotharing. c. 105. f. 239. Cõm. Gall. l. 14.
Vitruu. l. 3. c. 3. Saluſt. l. 4. Næuius Belli Pun.
Plin. l. 36. c. 15. Tit. Liu. l. 2. c. 23. Var. l. 4. & 6. Agric.
Alciat. in Tit. Cod. de Maiuma l. 11.
Berard. Rota l. 3. Eleg. 5.
Monoſ. l. 9. p. 407.

Aſpice vt ante fores longo tibi ſtipite ſurgat
Arbor & eſt Maius Nomine dicta tuo.
Aſpice contexto quot pandat vertice frondes
Ramus, vt è ramo pendula cantet auis. G
Vt Nymphæ antiquo celebrent Maialia ritu
Vt paſſim largo flore niteſcat humus.

De illo verò prouerbium emerſit PIANTARE IL MAGLIO AD' OGNI VSCIO quod præcipuè dicitur de eo qui quancunque viderit mulierem, ſtatim illam deperit, Arboribus equidem ſarta tecta ſemper fuiſſe teſtatur ſecuritas omnis cum domeſtica, tum politica; iniquiorum enim temporum, prauorumq; Hominum iniurias modis omnibus remouere, & coercere Arborum ope Architectonicà potuit, & voluit Aſtrea. Roma, vt tradit Cornelius Nepos, per 470. annos, vſquè ad Pyrrhi bellum fuit Scandulis tecta; hinc *tectum Scandulare conſcendit*. Virga à Lictoribus fores percuti ſolebant vt publicæ perſonæ pareretur. Maiores porrò literarias inter delicias omnis

Apul. 3. metam.
Alex. ab Alex. l. 1. D.G. c. 17.
Auſon. Idyllio 2.

Vir Bonus, & ſapiens &c.
Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem &c.
Offenſus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

Sibi præterea reuocet in mentem qui cupit eſſe Bonus myſticis, & moralibus Arborum Ramis captandam eſſe temporum felicitatem perpetuò virentem, & floridam, vt H
ex lectione ſequenti patebit.

MORALIA.

Petr. Berchor. Reduct. moral. l. 12. c. 14.

MVndus eſt quaſi Sylua, vbi feræ, & ſæuæ beſtiæ latitant Tyrannorum, Latronũq; qui tranſeuntibus peregrinis, & viatoribus inſidiantur, eoſq; ſpoliant, & occîdunt; ibi etiam ſeducuntur, & decipiuntur ſimpliciores Homines à malignis, quia *Obſeruabit peccator iuſtum*, & *intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum*. In mundo feros, vt in ſyluis feras, eſt videre homines vſurarios, & auaros,

ſuper-

A ſuperbos,&c.qui tanquã beſtiæ fructibus inſidiantes,Arbores ſcandunt, ideſt loca eminẽ tia,vt omnia bona diripiant,vnde in illos quadrare videtur Pſalmographi sẽſus *in ipſum pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ*.In hac Mundi Sylua ſunt ſcandala quamplurima,& pernicioſiſſima,propter quæ mala maiora inuehuntur in illam.*Væ væ væ habitantibus in terra*; in ijs enim boni alioquin Viri virtutibus ſpoliantur à ſcandaloſis hominibus,veluti ſyluarum vaſtatoribus, qui *nudos dimittunt homines veſtimenta tollentes*, vt ex ore regũ Patientiſſimi habetur.Arbores ſyluarũ ſub hac proprietate in æſtate frondent, florent, & fructificãt, in hyeme verò omni viroris honore ſpoliatæ,vndiq;turpes apparent:innuunt ideò diuites, & Potentes tempore mundanæ proſperitatis, qui ſecularibus præfulgent gradibus, & prærogatiuis, ſed in ſtatu aduerſitatis poſt mortem nudi, & priuati omni pulcritudine, atque voluptate, in miſerias infernales tenebrarum exteriorum proijcientur. In Mundi ſyluà ſunt quidem aliquot Aues cantantes, ideſt aliqui viri contemplatiui, & aliquot Animalia innoxia, actiuam repræſentantia vitam;ſed plures in eàdem ſunt beſtiæ, & vafræ, & terribiles, inſidiantes cæteris,quemadmodum peſſimi illi homines in Republica,atque nequiſſimi Iuuentutis corruptores, alienarum ſubſtantiarum
B raptores: & muliebris pudicitiæ proſtratores, adulteri, & ſimiles, omnia laqueis diabolicis complentes,iuxtà illud Prophetæ:*Inuenti ſunt in populo meoimpÿ inſidiantes,velut aucupes laqueos ponentes ad capiendos viros*. Sylua porrò, tanquam locus vaſtus, in quo Arbores infructiferæ fructiferas longè ſuperant numero, manifeſtè oſtendit plures eſſe in Mundo infructuoſos peccatores,quam verè frugiferos,ideſt plures malos, quam bonos, vndè habetur in Sacris quod *ſtultorum infinitus eſt numerus*. In ſyluis adſunt Arbores permultæ cæteris proceriores, quæ vmbris lædunt inferiores Plantas, illiſque incrementum interdicunt. Eæ verò cum nimià proceritate Cœli fulmina prouocent, in ſuperbiæ quodammodò vltionem, nos admonent, mundi proſperitates eſſe longè periculoſas; habemus enim id in ſacris paginis clariſſimè expreſſum: *Vidi impium ſuperexaltatum ſuper Cedros Libani, & tranſiui, & non erat, & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius*. In ſyluà huiuſce Mundi duo ſunt latronum genera; Alij, qui ſub ſpecie Amicitiæ fallunt, & produnt; Alij,qui improuisè adoriuntur, & ab inſidijs prodeuntes in apertum necem inferunt crudelem, & ideò D. Paulus
C indicabat *periculum in falſis fratribus*, qui multoties ſunt domeſtici. *Omnes inimici eius domeſtici eius*. In ſyluis propter ſemitarum multitudinem, & incertitudinem ſæpè de viâ itur,& in latronum inciditur latibula; ad præmonendos autem viatores, vt deuitent pericula, ſolent alicubi poni Signa quædam, vt Cruces, & lapides, & nodi, aut huiuſmodi, vt ambulantes dirigantur in ſecurius iter. Sic Mundani, & Mortales Homines bonorum virorum exempla, tanquam ſigna poſita in vijs imitari,& ſequi debent, vt ad Paradiſi Ciuitatem perueniant, cum ſic ijs dicatur; *Hæc eſt via, ambulate in ea, non declinetis neque ad dexteram, nequè ad ſiniſtram*. Mundi ſylua,ſi ea benè tranſigatur, hoc eſt prudenter, & ſapienter peragantur omnia, inuenientur etiam paſcua Virtutum,fontes gratiarum cæleſtium, diuinæquè recreationes; *in paſcuis pinguibus paſcentur*, quibus etiam dicitur *haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, & tandem *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & non erit amplius labor &c. nec cadet ſuper eos Sol, nequè vllus æſtus*. Sylua tali pacto emenſa tumultus, & diſcordias excludet Hominum malorum, & è contrà inuehet Auium concentus, ideſt Virtutum bonorum virorum,Arbores, & aerem gratiſſimè iucundantium. Huiuſmo-
D di eſt Religioſus ſtatus, vbi ſilentium verè cœleſte, pax, & concordia obſeruantur; ibi herbæ medicinales inueniuntur, quæ omnes vitiorum morbos curant, eoſque documentis, & exemplis innocentibus arcent; ibi laudes iugi Deo canuntur, & gratiæ inceſſanter aguntur. *Gaudium inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis*; ibi eloquia diuina, velut apum ſanctarum mellificantium in Arboribus ſuggeſtuum, dulcedinem inſtillant in aures piorum, *mel, & lac ſub lingua tua*. Sylua eſt Paradiſus, hoc eſt deliciarum Hortus, vbi ſunt Angeli, velut Aues, perpetuaque æſtas, vbi ſunt Sancti, velut Apes, vbi ſunt fontes æternæ voluptatis, vbi lux eſt perpetua, *quæ non indiget Sole, aut Luna, vt luceat in eà, quia eius claritas, & lucerna eſt Agnus*, qui tollit peccata mundi, & qui eſt terræ dominator, iuxtà oraculum Iſaiæ. Eadem ſylua à Numinibus vel falſis, vel veris eſt denominata. A falſis quidem Numinibus,& dæmonibus erit dicta, ſi ab ea Virtutes aberunt, & infructuoſa erit meritò abſcindenda æternoque igni

Pſal. 36. *Pſal. 63.* *D. Io. Apoc. 8.* *Iob. c. 24.* *Hierem. c. 5.* *Eccl. 4.* *3. ad Cor. 11.* *Ezechiel 30.* *Ezech. 34* *Ezech. 22.* *Apoc. 7.* *Iſai. 51.* *Cant. 4.* *Iſai. 16.*

de-

SCD Lyon 1

D. Lucæ 3. deuouenda; tanquam abſque Veritatis gratia, & ſine claritate, vbi Idola Mundi Di- E
uitum, & Potentum fatuè coluntur. E contrà Virtutibus abundans, ſanctimoniæ diues,
tanquam Dei munus ligna fructifera non ſuccidenda feret. *Non ſuccides Arbores, de qui-*
Deut. c. 20. *bus veſci poteſt*: vbi doctrinæ Philoſophicæ, Medicæque cum Catholicà veritate con-
Sap. 9. cordabunt, omniaquè bona inuenientur. Ramus aureus in luco latens, cum quo Æneas
Ioſue. 7. Inferos deſcendiſſe fingitur, ſignificat ſapientiam, cuius ope mirabilia fiunt. In hoc
Beda. laborare debebit Homo ſimplicis quoquè intrà ſphœram moralitatis, vt propriam vir-
Philon. de tutibus excolat Animam, ne maleuola fiat, in quam *non introibit ſapientia*, & nè *la-*
opific. Mun- *pidet eum omnis populus*, nec ineptè diceretur ramum aureum ſpeciem quandam refer-
di, & l. 1. re Arboris Vitæ, quæ pro Dei Sapientiâ, ſecundum quoſdam, ſumebatur, & cor etiam
leg. allegor. in Homine, vnà cum omnibus Virtutibus eminentioribus, & immutabilioribus repræ-
ap. Athenæ- ſentat. Laborioſam non incongruè Plantam Hominem vocauit Alexides; ipſe nanquè
um l. 3. natus ad laborem Arbori cõparatur, vt benè progerminet diuitias, alioquin maledictio-
Hect. Pin. nem incurſuras. Arboris conditione potiamur (inquit D. Hieronymus.) Arbores enim
in Danielẽ. ambulantes dicuntur Homines, ſed hi viam mandatorum Dei currere debent, &
D. Chry- ambulare in lege Domini, vt ſint Beati, & immaculati in via. Iniuſti Homines ſunt Ar- F
ſoſt. in pſal. bores triplices, infauſtà præciſæ lunà, blattis, & teredinibus peccatorum pleni, quos
118. continuò rodit lethaliter Conſcientiæ vermis; ſuntque Arbores bis mortuæ impij, quia
Hect. Pin. in *mors peccatorum peſſima*, & *mors depaſcet eos*. Iuſti autem ſunt Arbores vitales, & fe-
Danielem. liciſſimæ. Arbor quidem olim bona, fructus peſſimos, vt Iudas, facere poteſt; & Arbor
Id. in Iſa- mala, vt Diſmas Crucifixus latro fructus optimos, pœnitentiâ mediante, edere poteſt.
iam. Arbor ſterilis eſt Hypocrita; Arbor animata eſt fidelis, & ideò ſub Arborum imagi-
Pſalm. 48. ne iudicium de bonis, & malis fertur, iuxtà varias Arborum ſignificationes. Aſt Ar-
Origen. D. borem in Arbore probè recognoſcemus, dum Hominem videbimus ſyncerum, & pro-
Hieronym. bum, in quo Chriſtus per gratiam reperiatur, qui Arbor eſt vera in medio Paradiſi, &
D. Hilarius in quo generaliſſima illa Virtus, quam Bonitatem appellant (à qua indiuiduæ virtutes
in Euang. procedunt) Arbor vitæ nuncupata germinet. Nec illepidè certè folijs Arborum huma-
Rodulph. na vita comparatur apud Stobæum de vitæ breuitate ex Simonide τῶν ἀνθρώπων γενεὰ,
Flammin. ὡς τῶν φύλλων, ideſt Hominum generatio eſt qualis foliorum, quandoquidem
in Leuit. *Non minus eſt folijs hominum gens fluxa caducis.*
Franc. Lignum ideò plantatum iuxtà fluenta aquarum ſignificat ſacris in literis Homi- G
Georg. nem, qui diuina præcepta ſuſceperit, quibus præceptis diuinis non aliter quam
Seminar. aquis irrigantur ingenia, ex quibus fructus bonorum operum indeficientes prodibunt,
Philoſoph. quod clare colligitur ex Ezechielis oraculo his verbis, *Et ſuper torrentem orietur in ri-*
Platon. *pis eius ex vtraque parte omne lignum fructiferum, non defluet folium ex eo, & non de-*
Ap. Stob. *fluet fructus eius, per ſingulos menſes efferet primitiua, quia aquæ eius de Sanctuario egre-*
ſerm. 96. *dientur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Hæc dicit Domi-*
item Mi- *nus Deus*. Hinc tot Sãctorum Patrum pijſſimæ conſiderationes, optimæq; moralitatis in-
mnermus. ſtitutiones oriuntur; nam vt Arbor irrigatione continuà excreſcit altè; ita nos diuinorum
Anton. Ric- eloquiorum doctrinâ irrigati in altum ferimur; vt ex D. Io. Chryſoſtomo habemus: & ſi-
ciard. Cõm. cut Arbores nõ valent fructus producere, niſi habeant humorem ad radices: ſic nos quo-
Symb. que pietatis fructibus grauidi eſſe non poterimus, niſi precibus irrigemur. Ab eodẽ do-
cap. 47. cemur quod vt folium in Arbore vento ducitur, ita Homo flatibus tentationum, libidine,
Homil. 8. ſuperbia, & cæteris vitijs afflatus &c. & qui inter Homines ſublimior erit in dignitatibus,
D. Greg. l. 2. erit ceù cacumẽ Arborũ in excelſo poſitarum, quod etiam ſi leuiſſima flauerit Aura, mo- H
c. 24. in Iob. uetur. Quod ſi ceciderit folium ab Arbore vento raptum, hominem indicabit, qui à ten-
Io. Chry- tationibus fuerit ſuperatus, vt D. Gregorius ſentiebat. Et ſi peccatum in occulto com-
ſoſt. Homil. mittatur, ſciant Homines quod nocentes vltrò pœnà ſequitur, & imaginentur folia Ar-
2. in D. borum eſſe tot aures, atque tot linguas peccati teſtes, & accuſatrices; ſimplex illa fo-
Matth. c. 2. liorum trepidatio, fontium corda trepidare faciat, quibus ſciendum eſt id, quod D. Gre-
Eraſm. in gorius protulit; *per hoc quod foris agitur quid latet intus aperitur*, & ſibi prudenter
Ep. fingere, quod his metris inſinuatur.

Nè monſtrum credas; longè videt Arbor, & audit,
Si mala tu patras, hæc tibi teſtis erit.

Arborum folia ſunt ornamenta, atquè florum, & fructuum in ijſdem contrà ventum, calorem, pluuiam, & alia lædere Arborem valentia tutamen; ita in Hominibus ſunt

bonæ

A bonæ conuerſationes, quæ flores, & fructus bonarum cogitationum, & operationum tutantur, ne à Vento Superbiæ, pluuia Luxuriæ, caloreuè Auaritiæ deſtruantur ; folia quoque ſunt verba, quæ hominem ornant, cui alludit illud Hieremiæ cap. 17. *Erit folium eius viride*. Folia in Arboribus modico Vento mouentur, vere, & æſtate virent, pein palleſcunt, & cadunt; non aliter temporalia bona, & diuitiæ inſtabilia ſunt, quipdè quæ tempore felici virent, ſeù creſcunt, mox diminuuntur, & amittuntur. Arborum Vmbra Viatores allicit, illos oblectat, & ab itinere retardat; ita diuitiarum copia in hac Vita retardat Homines, & deuiare facit à via cæleſti; ideò de malis diuitibus Iob dicebat. *Sub vmbra dormit in ſecreto thalami, in locis humentibus*. Dici quoque *cap.* 40. poteſt Homines tot eſſe mundanæ Arboris folia, dum in proſperitate virent, in tribulationibus agitantur, & demum per mortem cadunt; vnde Iſaias ſic ſentiebat: *Cecidimus* *cap.* 64. *quaſi folium*. Folia Arborum ſunt medicinalia: *folia eius ad medicinam gentium*. Ita Eze- *Ezech.* chiel. Sic Doctorum virorum documenta, bonorumquè correptiua verba vitioſis me- *cap.* 47. dicinæ ſunt; Flores verò in Plantis, & Arboribus, quia ſunt omnibus ſenſibus gratiſſimi, oculis colore, naribus odore, guſtui ſapore, tactui mollitie, & viſcerum interno-
B rum, ac præcipuè cordis confortatiui; perfectos referunt viros, optimæ famæ, virtutibus pulcherrimos, & maximè honeſtatis, & ſanctæ ſpei, iuxtà illud Canticorum. *Flo-* *cap.* 2. *res apparuerunt in terrâ noſtrâ*, & Sapientiæ *repræſentat nos flos temporis*. Flores prætereà propter eorum velocem ortum, atq; eorundē, & apparentem pulchritudinem, humanæ proſperitati comparantur, quæ illicò cadit: *exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos*, ex Iſaia, *& quaſi flos egreditur, & conteritur*, ex Iob. Folia inſuper metaphorica in homi- *cap.* 49. nibus ſunt merita, & fructus ſunt præmia, quia *flores fructus parturiunt*. Flores in vni- *cap.* 14. uerſali ſunt ſoliſequi, ita vir perfectus Diuini Amoris ſemper contemplatur bonitatem, *Cant.* 2. eamque ſemper ſequitur corde, ore, manu, inque omnibus naturæ operationibus omniquaque inculpatum ſe oſtendit; hinc iuremeritò natura flores, & frondes ita conſtituit, vt quinarius, & ſeptenarius numerus, tanquam naturæ genius, atquè coniugium eluceſcerent, cum Trias ſit forma, quæ eſt quid diuinum, Tetras materia, ſeù ſtabilis terreſtreitas; Binarius autem ſit potentia, in præſenti Diſtico enunciata.

Vnus vt eſt triplex, triplexque eſt vnus in æuum. *O. M.*
Sic gaudet numeri diſparitate Deus.

C Arborum germina Iuuentutem deſignant, quæ ſub educatione nondum flores, & fructus edidit, ſed ſolum ſpecimina quædam protulit, quibus aut ſuccedere poterunt flores, & fructus bonarum operationum, vel ſolum luxuries foliorum inutilis, & eorundem etiam defectus, varijque illegitimorum fructuum abortus peccaminoſi; Sic enim Iuuenis mala nondum lanugine tectus prauis nimium faciliter mouetur exemplis ad male operandum, quandoquidem *Modicum frumentum totam maſſam corrumpit*; Et ſi tangatur ab admonitore, vel voce ſola exaſperatur *Horat. in*

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper, *Ar. Poetica*

Minima etiam locuſta, vel aliud animalculum erodens germen totam enecat Plantam, cum delicatiſſima om- *D. Paul.* 1. nium aliarum Arborearum partium ſit Gemma, quæ ideò oculis, immò, & Cerebro *Cor.* 5. parti Principi æquiparatur; nā ſicut vermes in lignis mollioribus generantur; ſic Animi *Baſil. Ma-* anxietates mollioribus hominum mentibus innaſcuntur; quarè omni enitendum eſt ſtu- *gn. de agen.* dio, ne anereticis hiſce lædamur cauſis. Eadem ſubſtantia cerebralis, quæ ſi capiatur in *Deo gratijs.* fructibus iam perfectis, integrè elaborata, cerebrum adhuc magis merebitur dici, &
D tanquam finis, atquè principium eiuſdem Arboris, de quo ſic canere licet.

Compoſita è duplici ſi conſtant limite, primum
Quis neget eſſe caput, quod ſupereſtquè pedes? *O. M.*

Cumquè fructus in Arbore quoddam extractum nobilioris, & pinguioris radicum, atquè medullæ, à vi caloris viuifici ſuccum attractum, & excoctum pariformiter dici poterit bonum opus in Homine à Charitatis calore productum, humilitatis folijs protectum, & Diuinorum præceptorum obſeruantia maturatum; quò ſpectat illud Mortalium Sapientiſſimi dictum, *vnus quiſque fructu oris ſui replebitur bonis*. Et ſicuti fru- *Prou.* 12. ctus boni, atquè maturi vtiliſſimi ſunt ad plurima, & non ſolum eſui, & medicinæ, ſed millenis inſeruiunt commoditatibus, vt ſunt fructus humoris oleoſi, vinoſi, mellei, nec non ſubſtantiæ fariniferæ, aut ad rem veſtiariam facientis de quibus dici poteſt.

Arbor habet quæcunquè cupis, ſi paſcua quæris,
Si veſtes, Arbos hæc tibi cuncta dabit. E

Sic Homines benifici, & liberales ergà proximum fructuoſiſſimi ſunt, & vtiliſſimi in Republica. Sed illiberalium actiones, tanquam fructus imperfecti, & immaturi guſtum aſperè ferire conſueuerunt veluti ſagittæ infernales à flatu ſuperbiæ actæ. *Qui comederit vuam acerbam, obſtupeſcent dentes eius.* Fructus ille moralium actionum maturus, dulciſq; & perpetuus erit, dum molliſſimus reperietur per benignitatem, & obedientiam producentes illum in ſublimiore parte magis diſtante à quocunque mundano, & terreno reſpectu, vt ſit *fructus honeſtatis, & honoris*, in quibus iuſtiſſima eſt Trigoneitas, Tetras æquiſſima, pulcherrima Hemiciclaritas ergà æquales, maiores, atq; minores in Ciuitate, de quorum conditionibus quomodo vmbratiliter ego loquar, videatur ſuperius inter Arborum genera, & differentias. Ad radices Arborum moraliter deſcendentes, dicemus eas ſubtus terram conditas eſſe, ſerpentumque modo diſſeminatas, atquè protenſas, atriquè, vt plurimum, coloris, quia homines admonere debebant diuitias eſſe periculoſas, & ſerpentum venenoſorum ad inſtar mordere lethaliter, & ideò eaſdem non eſſe deſiderandas, ſed ſolum id, quod victui neceſſarium eſt expetendum; nam F

Ierem. 31.

Os Homini ſublime datum vult Sydera cerni,
Anguicoma vt Radix delituiſſe queat.

Addatur quod Radix extrà terram deficiens omninò memoriam mortis in mentem reuocat. Radix etiam ſacris in paginis carnalem ſignificat natiuitatem, & naturaliter conſiderata eſt principium Arborum, & Plantarum, molle, poroſum, humoroſum, plicabile, villoſum, terræ fortiter hærens, à quâ pro toto Arboreo corpore nutrimentum trahit proportionatum. Talis debet eſſe Vir perfectus, & maximè bonus Prælatus, qui aliorum debet eſſe principium, & origo, dum virtus, & perfectio aliorum à Prælatis maximè deriuare neceſſe ſit, & ideò iſtis conuenit eſſe molles per benignitatem, teneros per pietatem, plicabiles per facilitatem, villoſos per beneficorum actuum multiplicitatem, qui ad innumerabilitatem quaſi debent accedere; vndè ſic de partibus Arborum villoſis ſcripſiſſe memini.

A. Ricciard. Cõm. Symb. l. 2.
Petr. Berch. Reduct. Mor. l. 12. c. 134.

Vilia ne dicas villoſa, aut glabra inhonora,
Proficuos ſuccos dum tamen illa gerant.

Chriſtoquè tãdem inhærentes per charitatem, ad alimoniam tam corporalem, quam ſpiritualem communicandam egenis ſubditis, & pauperibus conuertantur, quos alloquens Apoſtolus, hæc habet; *Non tu radicem portas, ſed radix te; & ſi Radix Sancta, & Rami.* Radix quoque in Arboribus quanto profundius ſe ſe in tellurem condit, tantò excelſius mittet alimentum in auras cœleſtes ex obſeruatione Botanica de Arboribus, G

S. P. ad Rom. 11.

-----quæ quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in tartara tendunt.

Virg. 4.

Et hic effectus nobiliſſimus humilitatis apertiſſimè deducitur, nam *qui ſe humiliat exaltabitur.* Radix eadem Arborum ſæpè, ac ſæpius amara eſt, & tamen fructus dulces efficit, & hoc fit beneficio caloris, & aeris ſubintrantis, vt docet Iſaac in Diætis; hoc etiam fiet in moralibus, dum Iuſtus tribulationibus, & aduerſitatibus amarioribus ſuccedere facit dulces inculpatarum actionum fructus cum auxilio diuinæ gratiæ. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, nonne tu, qui ſolus es?* Cui illud commune quoque omnibus dictum quadrat. *Vexatio dat intellectum.* Inter ſterilium Arborum infirmarum Medicinas eſt radicum ſciſſio, & lapillorum inter ipſas aperturas immiſſio, ad hoc, vt abundius enutriatur Arbor, & à prauis humoribus expurgetur; ità eſt in peccatore infirmo, cuius cor ſcindi debet per contritionem, & pœnitentiæ lapide transfigi, vt ipſas Diuinas fructificet Virtutes. Ex illo pariter optimarum radicum more, emittendi ſcilicet firmiores ſurculos, ac ſemper in meliora proficientes, erudiendi videntur parentes in bonitate, vt filios, quos inſtituerint, cœlis tandem genuiſſe cognoſcant, à quibus non replicabitur *----velocius, & citius nos Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica.* H

Iob. 14.
Io. Chryſoſt. in Ep. D. Paul. Homil. 9.
Iuuenal. ſat. 10.

Vmbra, ſi pro hilaritate ſumatur, dum ſcilicet Arbor ſpiſſas, & denſas gerit frondes, longeq; lateq; brachia pandendo, excelſum tollit caput, collumque viride, ſaturum exhibet, in bonam accipitur partem, quià pulchritudine allicit, iucunditate fouet, temperie mulcet; quò ſpectat illud Virgilianum in 2. Georgicon.

Tum

SCD Lyon 1

A *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens*
Huc illuc media ipsa ingentem sustinet vmbram. *Virg. Georg. l. 2.*

Sed hæc vmbra simplex debet esse, non complicata, idest vnius tantum Arboris solitariè accepta, non multarum cumulatiuè, quæ timorem incutiunt non mediocrem, atquè serpentes, multasque bestias, & feras accersire videntur; hinc est quod qui in locis solitarijs, & tenebricosis soli reperiuntur, timent, quoniam humor melancholicus tunc ad caput euocatur, & imaginationem mouet, inficitque spiritus animales; ex hoc Galenus docebat fatuos timere, quia illis melancholia occupat caput: opacitas enim nigræ bilis in fatuis animæ eorum circumfunditur; facile ergò fit, vt imaginationes fabulosæ quoque vmbrarum maleficarum incolentium loca tenebrosa, maximè moueantur tunc temporis. Quod si dulce lumen, & delectabile est videre solem, erit res amara priuari lumine, & Sole; Additur quod homo cum sit Animal sociabile, & vmbræ dissocient hominem ab homine, timorem quoquè incutiunt; experimur etiam, quod in hyeme, cum aliquis solus in cubile habet ignem excitatum, vel candelam illuminatam nihil timet, timet autem in tenebris, cum aliquid strepitus insoliti subaudiuerit.

B *Surgamus; solet esse grauis cantantibus vmbra;*
Iuniperi nocet vmbra, nocent & frugibus vmbræ. *Virg. Ecl. 10.*

Arbores, quæ in ripis fluuiorum impediunt naues, dicuntur Retæ, quià prætereuntes retinent naues, quapropter ex edicto Prætorio retanda, quasi purganda locabantur flumina, ne quid moræ, vel periculi subirent naues remorantes huiusmodi in vepres offendendo. Non igitur inappositè sentiret iudicio meo, qui Retas huiusmodi significatiuas esse traderet falsarum sæculi speciositatum, quæ sensibus quidem delectabiles videntur, sed in huiusce mundi mystico flumine nobilem Animæ triremem, (cum hoc illi nomen in isto sensu communicare possint tres præcipuæ Potentiæ, Memoria scilicet, Intellectus, & Voluntas) impediunt, & retardant ad cæli Portum rectà nauigare, & sic impeditam illud Psalmographi parum faustè replicare cogunt *super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus*. Arborum prætereà quarumcunque esum, vni soli fuisse concessum, & Arboris prohibitionem pluribus factam fuisse, vt est Geneseos tertio, significat ad Intellectum, siuè Rationem tantum pertinere virtutis acquisitionem, sed prohibitionem fieri ad plures, significat vitia esse prohibenda non vni, sed pluribus, Animæ scilicet, C Rationi, & Sensibus. Arbores pariter bis mortuæ, ut est illud Iudæ in Epist. *Arbores Autumnales infructuosæ bis mortuæ*, denotant peccatores per culpam, & per consuetudinem, vel per mortem corporis, & mortem Animæ defunctos esse. A Glandibus abstinendum Pythagoras, Æliano referente, præcipiebat, fortè quià obscœnitatis sunt symbola hi fructus ob figuram præputij hominis, quam præseferunt; & ideò quia concupiscentiæ venereorum insanientes faciunt

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis Arbitrijs hebetat caligine mentes,

Psal. 136. *Petr. Bongus de vnit.* *Arist. Ethic l. 7.* *Claudian.*

Speciositati non esse fidendum habemus vtilissimum ex diuo Chrysostomo documentum. *Syluestres, magnæq; Arbores speciosissimæ sunt, sed fructus porcis tantum, & brutis comedendos progignunt, è contrà Vitis in vinea prostrata, & repens, fructus hominibus & principibus viris, immò & ipsi Deo gratissimos profert*. Vsurarius assimilatur vermiculo ligni, aut fructuum; nam sicuti vermes lignum, fructumque totum paulatim corrumpunt, & exedunt, ac carie suâ absumunt: ita Vsurarij, & fœneratores Rempublicam D suà edacitate paulatim absumunt, & tandem deuorant, lege Bald. *in suis consilijs* 449. 3. *parte*. Molorneus *in tract. commerc. & vsurar. in Enchiridio parium, aut similium Iuris libert*. Gemina percussio petræ de virga in deserto significare potest duo ligna, quæ in Crucis patibulo eriguntur, quia Christus in vno ligno Sacras Manus expandit, in alio verò à capite, vsque ad pedes immaculatum Corpus extendit. Lignum, quod tam dicitur de Arbore viridi, & fructificante, seu infrugifera, quam de materiâ ab Arboribus cæsâ, siue ad vsum foci, siue ædificiorum, & instrumentorum quorumcunque varia pleraque habet mystica, & moralia significata. In primis igitur significat Christum, qui est lignum vitæ in medio Paradisi, cum ipse verè sit vita, ad quem quicunque confugiet manum porrigens, vitam inuenit *Gen.* 2. estque lignum plantatum secus decursus aquarum viuentium, *Psal.* 1. & lignum præcisum spem conseruans in resurrectione. *Iob* 14. Vitæ lignum dici potest Crux Christi, per quam est reddita vita mundo. *Apoc.* 2. Lignum

Homil. 1. in Psal. 1. *Exod. 17.* *D. August.*

faciens aquas dulces, ideſt omnes dolores,& tribulationes propter amorem Dei deſide- E
rabiles. *Exod.*15.Lignum quoque ſcientiæ Boni,& mali poteſt dici Crux eadem Chriſti *Gen.* 2. Ligna Holocauſti, quæ ſuis humeris Iſaac ferebat, apertè deſignant Crucem Chriſti, quam ipſe proprijs humeris baiulauit, *Gen.* 22. Lignum,in quo ſuſpenſus fuit ſerpens æneus,quem qui aſpiciebant à ſerpentũ morſibus liberabantur.vt eſt *nũ.*21. eandem manifeſtiſſimè Chriſti Crucem præfigurat. Sapientia ligno vitæ præſignatur, tanquam bonorum omnium mater. *Prouer.* 3. Hoc ligno ſternitur templum, ideſt Eccleſia *Ezech.* 41. Omnia Paradiſi ligna Adamo comedi à Deo permiſſa ſapientiam ſignificare poſſunt.*Geneſ.* 2. Pietas eminentiſſima Virtus, per quam immortalis redditur Anima,per lignũ vitæ repræſentari poteſt; eſt enim generaliſſima Virtus in medio cæterarum poſita, vti lignum illud vitæ in Paradiſo terreſtri in medio cæterarum omnium Arborum locatum erat. *Gen.* 2. Integritas cordis, fidei firmitas, caſtitas, & ſanctorum merita ligna referunt imputribilia. *Exod.* 25. 27. 29. 30. *&c.* Opera verò virtutibus fœcunda per pomifera ligna poſſunt figurari. *Leuitic.* 19.& Ligna Libani ſunt Virtutes Eccleſiæ, & Sanctorum.*Canti.*3. Lignum vitæ eſt ipſa æterna felicitas,in qua perpetua habetur vita.*Apoc.*2. Prudentia per lignum ſcientiæ Boni, & Mali clariſsimè demonſtra- F
tur; nam illius eſt diſcernere non ſolum bonum à malo, ſed rectam rationem mediocritatis optimæ omnium actionum determinat,& monſtrat. Lex dici poteſt lignum ſcientiæ boni, & mali,ſpiritualem ſenſum habens, & literalem; & Sacra Scriptura per ligna Arcæ Diluuij læuigata myſticè ſumi poteſt.*Geneſ.* 6. Idem præſtant ligna ſecus aquarum decurſus plantata. *Pſalm.* 1. Similiter & ligna in vtrâquè fluminis parte vtrumquè cum myſterijs deſignant teſtamentum. *Ezech.*47.Ligna viſu pulchra ſunt ſcientiæ mundanæ, & illa quibus licitum erat veſci ſcientias illas, & dogmata, quibus mens noſtra licitè paſcitur,oſtendunt. *Geneſ.* 2. *&.* 3.& vt ex lignis quædam ſunt Frugifera, quædam verò infrugifera;ſic ex ſcientijs quædam ſunt vtiles, quædam inutiles. *Pſalm.* 1. 103. *Leuitic.* 1. 6. *Ierem.* 13. *S. P. Corinth.*3.& ligna tandem Sethim imputribilia ſcientias deſignant perpetuæ veritatis. *Exod.*27.30.35. Ligna ſyluarum infrugifera excidenda, & in ignem mittenda ſunt hæretici. *Cant.* 2. ijdemque lignis frondoſis, foliorum, ſeù verborum tantum virorem habentibus, qui ſolas ſequuntur voluptates,aſsimilantur *Ierem.* 3.& Lignarius Artifex errorum Idola fabrefaciens non alius eſt, quam hæreti- G
cus.*Iſai.*44. Quæ verò ligna vmbraculum præbent, & paſtum, ſignificare poſſunt Doctorem ſacræ doctrinæ ſecundum varias ſpecies, varias docentem, & exercentem virtutes, & eum quoquè, qui beneficus eſt ad liberandos eos, qui iniuriam patiuntur, & promptus. *Geneſ.* 1. Ligna Regionis ſunt ſancti in Eccleſia, *Iſai.*55. & lignorum diuerſitas, eſt Sanctorum diuerſitas. *Exod.* 31. Ligna campi ſignificant humiles in Eccleſia, *Pſalm.* 103. Sicuti ligna compoſita ſuper Altare ſunt Homines baptizati 3. *Regum.* 18. Lignum viride Sanctos deſignat,aridum verò peccatores. *Ezech.*20.Ligna ſaltus præſeferunt erroneam Philoſophorum, & Hęreticorum doctrinam, folia tantum eloquentiam abſq; veritatis fructu expandentem. *Iſai* 44. Lignum prius aridum, & poſteà frondeſcens, eſt Eccleſia ex gentibus, quæ virorem accepit per Fidem, & opera. *Ezech.*17. *Thren.* 4. Lignum ſublime humiliatum ſunt Iudæi, lignum verò humile exaltatum eſt Eccleſia ex gentibus.*Ezech.* 17. Ligna, quę mutantur in æs, ſunt qui prius erant inutiles in Eccleſia, & fiunt fortes, & cantant, & prædicant laudes Dei. *Iſai.*60. Lignea
vaſa ſignificare poſſunt interdum vitam leuem,& mediocrem,quemadmodum per ligna H
duo, quæ in manu Ezechielis in lignum vnicum coaluerunt, duo valent prænotari Populi, qui facti ſunt vnus in Eccleſia. A putridis tandem lignis mala deſignantur opera, inextinguibilibus comburenda fauillis, quæ vt euitentur alacrius legales modò affulgeant claritates,quibus tamen clariora præcedant Miracula infinitæ omnipotentis Dei Miſericordię Signa,quæ,vt morẽ gerã,paucis expedientur,vt factũ eſt de Moralibus materiam tantũ innuendo.

Berchor. loc. cit. Ant. Ricc. in Comm. Symb.

Lauret. in ſylua Alleg.

*Exod.*7.*Leuit.* 11. *Ezechiel.* 37. *Iob.*41.

MIRACVLA.

ET vel in ipſis Arboribus præclara Omnipotentiæ ſuæ ſpecimina, vt homines nil hæſitarent in vero eius cultu, Deo placuit edere. Vt enim quæuis in determinatæ ſpeciei Arboribus exercita,proprio loco recenſenda, relinquamus. Quid non cogere

A gere debet in Amorem Omnipotentis humanum genus vniuersalis Arborum ad vniuersale ipsius commodum productio? Quam inter maxima Dei miracula recensere debemus, ex eo quod terra non actiuè illas produxerit, sed tantum materiam subministrauerit; Deus autem se solo, & efficaciter in primâ rerum creatione Plantas omnes produxerit; vt docet Angelicus Doctor ad illa Geneseos verba, *Germinet terra herbam virentem, & Lignum pomiferum*. Quas inter Plantas non tantum pubescentes erant, sed plures adultiores cum fructu, & semine ad maiorem Vniuersi ornatum, & perfectionem. Quod die tertia factum ex historia Creationis Vniuersi per Moysen in Genesi descripta patet. At inter has omnes, in quamnam trahere non debebat admirationem primos nostros Parentes Arbor illa, quam præ cæteris in medio Paradisi voluptatis plantatam continuandis cumularat miraculis Deus, vt in quolibet vitæ discrimine constitutos sanaret? Arborem idcircò Vitæ appellamus, non quidem à signo solo, quasi fuisset signum vitæ Adamo promissæ, vt volebat Artopæus, sed quia sumpta, vitam comedentis protendisset, & à quocunque præmuniuisset languore; quamlibetquè naturalis defectus arcuisset causam, ac repetitâ sumptione, si quid deperditum fuisset, restauasset. Nec symbolicam duntaxat fuisse Arborem, vt senserunt Origenes, & Eugenius, sed naturalem, & veram fuisse cum Sanctis Patribus credendum est. Vnicam porrò fuisse constans est sententia, & ex eo quoque colligitur, quod vnitantùm conuenit in medio Paradisi sitam esse. Id argui quoque potest ex eo, quod non in cibum quotidianum, vt cæteræ, ordinata fuerat, sed ad modum medicinæ comparata; non erat ideò necessarium de illa frequenter sumere, nec in magnâ quantitate; vndè pluribus opus non fuisset. Potuisset quoq; Deus multiplicato humano genere, ramos pariter illius extendere, & ampliores efficere, vel plures eiusdem virtutis surculos procreare. Illi propterea cæterarum Plantarum meritò principatus attribui poterat. Typicè siquidem exprimere debebat Regem Regum Christum Dominum, qui longè felicior Vitæ Arbor sedulos diuinorum mandatorum seruatores ab æternâ morte præseruat, & æternæ Vitæ fructibus restaurat. At vniuersa ipsius miracula quis enarrabit? Vnum, vel alterum præ cæteris ad rem nostram adducemus, factum cum adhuc infantulus esset Diuinus puer (præter illud, quod factum est in eius Natiuitate, quando scilicet Arbores miraculosè per Decembrem floruerunt, vt superius in Mirabilibus tetigimus) quibus quanta olim futura esset ipsius potentia patuit. *Memorant*, inquit Sozomenus, *Arborem esse Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cuius fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Ioseph, cum propter Herodem, assumptis secum Christo, & Mariâ Sanctâ Deiparâ, fugisset, atque venisset Hermopolim, simul vt porta appropinquauit, statim Arborem, licèt planè maximam, aduentu Christi curuatam esse, atque ad solum vsque se flexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac Arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt*. Hæc ille. Quæ quidem vel significabant Christum in vrbe adesse, vel, vt est verisimile, non modò Arborem, quam incolæ propter magnitudinem, imò & pulcritudinem auito mandato venerabantur, dæmone iàm, qui ibi colebatur, ob Christum Idolorum euersorem, qui iam illo aderat in loco, trepidante, suâ sponte commotam esse; verum & singula Ægyptiorum simulacra superstitiosa, ad Christi aduentum, vt prædixit Isaias, concussa. Dæmone propterea inde pulso Arbor, vt gestæ rei testimonium irrefragabile superesset, ibi diutius perstitit, & à fidelibus morbos abegit. Ipsius quoque incomparabili Diuinæ Genitricis meritò tam mira quondam Arbor producta est, quæ in æternum testabitur quanta sit Angelicæ Salutationis vtilitas. Cistercienfi militiæ veteranus quidam Stratiotes se adscripserat, qui & si sæculo tardè renunciarat, cito tamen in Sanctitate profecit. Quæsitus autem à Tironum Magistro, num Dominicam didicisset orationem? Se nunquam discere potuisse contestatus est, præ nimiâ memoriæ imbecillitate. Cumq; nec ipsam quouis adhibito docentium studio, memoriæ mandare potuisset, Angelicam toties ipsi inculcarunt Salutationem, vt primam tandem ipsius periodum addisceret, nimirum *Aue Maria, gratiâ plena, Dominus tecum*, quam indicibili cordis dulcedine sæpissime postea enunciabat. Paucis ab inde annis mortuus, in cœmeterio sepultus est. Sed mirum! non multò post ignoti generis Arbor, ex eius tumulo erûpit, in singula folia literis aureis inscripta *Aue Maria, gratiâ plena, Dominus tecum*. Tumulo eruto, Arbor ex ore defuncti prodire comperta. Nec mora; diuinæ ostensionis officio peracto, sub omnium oculos Arbuscula aruit. Meruit

Arborum creatio miraculosa.

S. Thom. 1. p. q. 70. art. 1. Gen. 1.

Arbores quãdo creatæ?

Arbor vitæ quæ, & an vnica fuerit?

S. Aug. l. 13. de Ciu. Dei cap. 21.

Pererius in Gen. lib. 3. qu. 2.

Arbor Vitę Christi Symbolũ.

Arbor Christo pertranseũte incuruata multos postea sanat.

S. Athan. Ep. Alex. lib. de Incar. Verbi. Euseb. Pamph. lib. 6. de demonstr. c. 20. Thom. Cãtiprat. lib. 2 de Vniuers. cap. 29. §. 9.

Arbor Salutatione Angelicà literis aureis in folijs miraculosè inscripta.

ruit, & Sanctus ille Gregorius, qui propter admiranda miracula Thaumaturgus dictus E
D. Greg. Thaumat. cum Diac. orans, Arborum ſpecie. eſt, ſub Arboribus miraculosè latêre. A ſuis enim perſecutoribus ad mortem quæſitus, vnà cum Diacono in montem confugit; Vbi repertus ab exploratore, & inſectantibus oſtenſus, ecce illi aduenientes; (ò miram Dei Prouidentiam?) duas Arbores vident, non homines. Quare ad proditorem reuerſi, redarguunt ipſum, tanquam ab eo deluſi. Hic autem ad locum redijt, vbi Gregorium cum Diacono, qui paulò ante perſequentibus Arbores viſi fuerant, orantem inuênit, Ad fidem itaque conuerſus, & ipſe profugus ex perſecutore factus eſt. Ita Nyſſenus in eius vitâ. At quoniam miracula non rerum virtute, ſed Dei Imperantis poteſtate fiunt, Legum Poteſtates, & Imperia ſacrarum, quæ ab Arboribus prodire, inſtrumentaliter ſaltem, videntur, ſubiungere hîc haud incongruum habe Lector.

D. Anaſt. de mirac. Sac. Scr.

LEGALIA.

Ariſt. lib. 6. Politic. c. 4. Tiraq. de l. Caiet. in D. Th. ſumm. Iud. 3. Eccleſ. 7. Ariſt. l. 1. Polit. c. 5. & l. 7. c. 9. Var. l. 2. de re ruſticâ. Xenoph. in Oceanum. Ci. in officijs Hor. l. 2. Ep. ad Aug. Al. ab Al. d. G. l. 3. c. 11. Eutrop l. 1. Auent. l. 2. Annal. Boi. Cic. in Cat. Socra. apud Xenoph. in Oeconom. Diod. Sicul. Hi. l. 2. c. 10

ARbores, quas Caſti decent Cultores, dum nil immundi, vt Animalia, ex lege F
continent, eæ duram, atque lignoſam in vitia difficulter flexibilem, ſibi connaturalem, vt propriam, aſciſcunt ſubſtantiam. *L. certè, ff. Arb. furt. cæſ.* Quare ignaros eædem iure perquam optimo Cuſtodes, & Operarios reſpuunt, dum hos volunt cunctis diuinâ ex Lege amabiles; *Non oderis laborioſa opera, & ruſticationem ab Altiſſimo creatam.* Arboribus orba, & manca nulla poteſt eſſe fœlix Reſpublica, cui, ab Arboribus omnia non ſolum neceſſaria, ſed voluptuoſa quoque ad victun, veſtitum, & domicilia, tam Belli, quàm Pacis tempore fauentia vberrimè ſuppeditantur. Ratio hæc Romanos rerum olim Domin os, Gentemque togatam permouit, vt nonis Ciues diebus Vrbana tractare, ſeptenis autem per circuitum Rura colere, meliores vt diuitias acquirerent, firmioremque valetudinem vt ſibi compararent, iubêrêt. Hinc Cincinnati, Fabricij, Serrani, Catones, Stolones, Hortenſijq; ab Aratris, ad Magiſtratus Nobiliſſimè obeundos vocabantur, & ità maledicentia omnis aberat, liuor, aſtus

----- Quin etiam Lex.
Pœnaq́ lata, malo, quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi. G

Nec Reges olim puduit agris colendis operam dare, inter quos Cyrus numerabatur qui glorioſum ſibi ducebat, cum Lacedæmonio Lyſandro loquens, agrum propria manu exactiſſimè conſeruiſſe. Refert Herodotus Mileſios olim, cum inteſtinis ſeditionibus premerentur, & in maximo pereundi periculo ſe conſtitutos agnoſcerent, à Parijs ſalutaria, per legatos eò miſſos, conſilia petijſſe, à quibus hoc vnum efficaciſſimum retulêrunt, vt diligentiſſimos duntaxat agrorum cultores ciues optimos euaſuros, & feliciſſimos gubernij cuiuſcunque Adminiſtratores cæteris præficerent. Apud Perſas ſaluberrima fuit Lege ſancitum, nè liceret cuiquam negligentius colere terras, præmioque laudum, & dignitatum propoſito, Vineis, Oliuetis, Pomarijſque indefeſſi cultores inueniebantur. Tanti fiebant apud Indos olim Agricolæ, vt ipſos lædere pro capitali ſcelere haberetur. Imperatorio quoque iuſſu iuſtè ſæuitum eſt ſemper in eos, qui furtim cædere, vel ſcindere, ſecare, vel deglabrare Arbores inuito, vel inſcio Domino fuerint auſi, vt habemus in *L. ob id. ſt. ad Legem Aquil.* & in *ff. lib. 47. Tit. 7. Arborum furtim cæſarum*; nam *L. ſecunda ſciendum eod. Tit.* habetur eos, qui Arbores, & maximè H
Vites ceciderint, tanquam latrones eſſe puniendos, ita vt Poetæ quoque huiuſmodi cæſionum inſtrumenta execrarint.

Virg. Ecl. 3
Lib. 5. Rub. 24. & lib. 6. ſub Tit. de pænà non laborantiũ poſſeſſiones vt deb. Pl. l. 18. c. 3.

Tum credo cum me Arbuſtum vidêre Myconis,
Atque mala Vites incidere falce nouellas.

In hunc itidem ſenſum Statuta noſtra Bononienſia decreuerunt, cenſorio probrò iudicandos, & plectendos eſſe qui poſſeſſiones malè cultas incolerent. Malos malè perdendos eſſe Vinitores Diuino in Euangelij ipſius habemus Edicto. Solus ille Dendrotomus erit legitimus, ideſt Arborum vtilis cæſor, qui Arboribus infœcundis de medio ſublatis, fructiferas ſubrogare ſciet, cremijſque crematis, ſenio confectas Arbores iuuentuti priſtinæ reſtituere ſtudebit, vel præciſarum innocenter Arborum materiam in Trabes Aſſeres, Tabulasuè pro Ædificatoria Arte conuertet. *ff. Triphon. L. ig. de Bon. poſſ. cont.*

A *cont. tab.* vel in ligna focaria *L. ligni ff. de leg. 3.* vel in Acapna, hoc est carbones, & non amplius fumantia, sed excocta ligna. *Vlpian. L. 55. §. 4. ff. de leg. 3.* & *L. 167. ff. de verb. signif.* Putator tamen ex Arbore ramum præcidens, si ex eius casu hominem in publica occiderit via, absque eo, quod proclamauerit tempestiuè pro euitatione ictus &c. tenetur ad pœnam *L. si putator ff. ad legem Aquiliam*, & vt magis innotesseret innocentia Inter Leges Agrarias, quas Plato tulit, hæ recensentur *Vicinus Vicino non noceat. Si quis ignem in materiam sic immiserit, vt Vicino nocuerit, prout Magistratibus videbitur, condemnabitur. Qui in plantando mensuram vicini agri non reliquit, ità plectatur, vt â plerisque Legumlatoribus sufficienter est dictum &c.* Quin immo si Arbores vetustate nimia debillimas in agro meo reliquero, atque forte fortuna acciderit quod vi ventorum perfringantur, & in vicini agrũ perferantur vt damnum inferant vitibus, vel segetibus, aut ædificijs, damni illius reus ero, & illud reficere tenebor. *L. fluminum publicorum §. item ap. Viuianum ff. de damno infecto.* Lex Aquilia item notabilis est de damno iniuria dato. quam Legem tulit Caius Aquilius Gallus Trib. Pl. vt scribit *Vlp. L. 1. ff. ad L. Aquil.* & cõsistebat in hoc, quod *Si quis terminos, mouerit, in singulos ter-*
B *minos, quos eiecerit quinquaginta aureos dare in publicum damnaretur.* Alia quoq; Lex Agraria potest adiungi, cuius meminit *Callistrat. in L. 3. ff. determ. mot.* Item ex lege duodecim Tabularum cautum erat Glandem in alienum fundum procidentem Domino colligere licêre, & qui iniuria cecidisset alienas Arbores lueret in singulas siclos æris 25. Quò spectat Romanorum illud edictum de Glande legenda, cuius hæc sunt verba ex Vlpiano Iurisconsulto. *Ait Prætor Glandem, quæ ex illius agro in tuum cadit, quominus illi tertio quoque die legere, auferre liceat, vim fieri veto* Magnæ porrò Auctoritatis erant leges in Arboribus natæ, vt illa Q. Hortensij Dictatoris, quo tempore Plebs in Ianiculum montem secessérat, in Æsculeto lata, quam seruare promiserunt Quirites omnes. In Hortis insuper Nuptiæ, celebrabantur, inter Arbores (vt refert scæuola Iurisconsultus) vt ratæ, firmæque magis haberentur. Liciniam Agrariam Legem tulit Caius Licinius stolo, A. V. C. CCCLXXVII. ne quis pluspquam quinquaginta iugerum possessor esset, item centum pecoris capita 500. minoris possideret. Antiquissima sed omnium Lex Agraria legitur in *Exodo cap.* 22. contra fures huiusmodi. *Si læ-*
C *serit quispiam agrum, vel vineam, quicquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.* Aristoteles in Politicis Magistratum Syluis præficiendum in Republica necessarijssimum agnouit, qui scilicet causas syluarum, & earum materierum cognoscęret; inuigilaretque, vt bellica instrumenta, aliaque opera publica suum è syluis acquirerent complementum. Lucos itidem violare antiquitus probrum non modo censebatur, sed scelus, & facinus capitale; Violatoris enim caput expiandum, erat, & propterea (vt scribit Plutarchus) Athenienses sacri Luci cæsionem Megarensibus exprobrabant; ipsequè Cicero in Oratione, quam habuit de Prouincijs Consularibus, C. Gabinium obiurgat, quod nullus in Græcia tam sanctus fuerit lucus in quo vllum simulacrum, vllumuè ornamentum ab eo sit relictum intactum. Sic, & qui ad Arborem, quam Rustici *Sanctiuam* vocant, adorassent, vel incantationes fecisent, quasi illis ad exitium nocui extitisent, per legem à Luidprando Longobardorum Rege latam mulctabantur ad componendum medietatem pretij sui in Sacro Palatio. Adest Titulus in libro X. Iustinianæi Codicis de Cupressis, & luco daphnes non excidendis, vel venundandis; decreuitque ideò Princeps Arcadius easdem Arbores nullo modo esse ven-
D dendas, indicta librarum quinque tam aduersus emptores, quam venditores mulcta, itemq; omnibus cuiuscunque dignitatis Ius dicentibus vetitum fuit nè prolapsam quoq; transferri alio permitterent, pro quibus tantum singulis Auri libram vnam ab Imperat. acciperet. Lex è contrà Romana de Arbore suspendio eligenda infructuosam tantum, & infelicem respiciebat, illiusque meminit Cicero in Oratione pro C. Rabirio; erat autem huiusmodi: DVVM VIRI PER DVELLIONEM IVDICENT. SI A' DVVM VIRIS PROVOCARIT PROVOCATIONE CERTATO. SI VINCENT CAPVT OBNVBITO INFELICI ARBORI RESTE SVSPENDITO, VERBERATO, VEL INTRA POMOERIVM, VEL EXTRA POMOERIVM. Hæq; nefastæ, & infelices Arbores fastis interdicebantur actionibus, Virisque pietate conspicuis prohibebantur, vt Sacerdotibus Baccæ quædam vetitæ, ne alijs libarentur, vt & simplex Hederæ tactus Dialibus Flaminibus, atque etiam aspectus, & vmbra, nomenque ipsum labij expressum

Lib. 16. de legib.

Pl. l. 17. c. 1

Tit. de don. inter virũ, & vxorem.

Var. de Re rust.

Tit. Liu. l. 6. App. Bel. Ciu. l. 1. A. Gel. l. 20. c. 1.

Pomp. Festus in Peric.

Cic. de Leg. Pompeus. Plutarchus

ſum; quæ omnia pro piaculo grandi habebantur, Hinc quoque non ex omni Ligno, E
Plat. de leg. nec ex Auro, Argentouè Statuas Numinum conficiendas, cum leges eædem accuratiſſimè cauerint, vt infelicitas, infœcunditaſquè ſimul, necnon indiuidioſa res procul eſſent ab Antiquorum Dijs. Omnes inſuper Arbores iuxtà publicos Aquæ ductus ſeri, ſiuè plantari prohibitum fuit antiquitus, ob iuſtam non ſolum viarum latitudinem conſer-
Symphor. Hort. l. 10. cap. 20. uandam, verum etiam ne radices lapidibus infixæ, inquè penitiora terræ incluſæ terram ipſam dimouêrent, lapideſq; diſſungerent. Hinc Theodoſius Iunior, *Codice de Aquæductu* prohibuit expreſsè, ne quis publicarum Aquarum ſulcum vllis intra 10. pedes Arboribus coarctaret. Arbores item radicibus impedientes fundamentum domus vicinæ, vel ſolum alienum, excidi debebant. *Text. & Doctor. in L. 1. C. de interdict.* Et haud diſſimilem Legem, ſiuè Conſtitutionem nos hîc Bononiæ habemus, à Maiori Ciuium Conſilio. firmatam ſuprà Canale Nauigium Anno Domini 1287. huius teno-
in Archiuio publico Ciuitatis Bon. ris; *Item prouiderunt, quod Ædificia, & Arbores, quæ ſunt in aliquâ parte iuxtà Canale ſuper terreno Communis Bononiæ, quod eſt, & eſſe debet ab vtrâque parte Canalis 37. pedum cum dimidio, incipiendo à medio Canalis, incidantur, & remoueantur.* Ad proſpi-
Aulus Gellius lib. 11. cap. 17. ciendum publicæ commoditati, atque ad auertenda commerciorum impeditorum in- F
commoda, flumina nauigabilia, ex edicto Prætorum retanda locari ſolebant, hoc eſt, purganda, ne quid moræ, vel periculi Nauibus fieret in vepres, ac radices Arborum offendentibus, & ideò Arbores, quæ in Ripis fluminum impediunt Naues *Retæ* dicuntur, quia naues ipſas prætereuntes retinent, & quaſi irretiunt, illaque eadem operatio purgandi flumina vulgari ſermone *Sgarbare*, & *Extirpare* dicitur. Ab ijſdem Arboribus, aut Arborum materiebus Naues dictæ fuêre Retes, Schediæ Græcè, quaſi ruditer contextæ, de quibus *Vlp. l. 1. §. Magiſtrum inf. de exercit. act.* Inter municipales, ſpecificaſq; magis Leges noſtræ Ciuitatis Bononienſis, quæ habentur in Volumine Antiquiſſimorum Statutorum cuiuſdam Magiſtratus apud nos nuncupati Officialium Pontium, Aquarum, & Stratarum Communis Bononiæ, hæ ſingulariter reperiuntnr ſub Rubrica, *De his quæ ſpecialiter committuntur Officialibus, &c. §. & quià ſ. Et quià vt plurimum Arbores exiſtentes tenus vias, ſtratas, & ſtratellos, vbi ſunt foſſata conſueta portare aquas hac tempore replent folijs impedientibus curſum aquarum, & auferunt tempore hyemali ſolem vijs prædictis, ſtratis, & ſtratellis, ne aquæ, & cænum deſiccari poſſint, & ſic propter dictas aquas, repletioneſq; foſſatorum, & ablationem Solis, viæ, ſtratæ, & ſtratelli efficiuniur nimis fangoſi; volumus, & mandamus, vt omnes Arbores exiſtentes penes ſtratas publicas, & Magiſtras penitus euellantur, vel incidantur ad pedes, & de dictis lignaminibus reparentur dicti calanchi, ſeruatâ formâ ſtatuti, ſub Rubrica de Vijs proreſtarijs faciendis, &c.* Item aliò §. *& quod ſ. Et quod nemo poſſit plantare, ſeu plantari facere aliquas Arbores, vnam, vel plures, cuiuſcunque generis tenus ſtratas publicas, vias, vel ſtratellos Communis Bononiæ iuxtà ripas foſſatorum per vnum pedem cum dimidio, ſub pœnâ cuilibet contrafacienti viginti ſolidorum pro qualibet Arbore ſic plantatâ. Et nihilominus incontinenti compellantur per dictos Officiales ad dictas Arbores incidendum. Quod autem dictum eſt de Arboribus incidendis penes ſtratas, & vias, non vendicet ſibi locum in Arboribus Triuiorum Comitatus, & Guardiæ Ciuitatis Bononiæ.* G
Ap. Plutar. Eædem Arbores, cum obeſſe quoque ſoleant agrorum proximorum fructificationi, & Satis ipſis Solon celebris ille Legislator lege ſanxit, vt qui in agro proprio quoduis plantare vellet, id à vicino quinque pedibus abeſſet, & quoad Oleam, & Ficum, nouem
Finium Regundorum. pedibus diſtaret: cuius ſententiæ fuit quoque Marcus Tullius; ſed Caius Iuriſconſultus H
Hieron. Magij Miſcell. l. 4. c. 7. diſtantiam prædictam ad pedes duos reduxit, exceptis tantum Ficu & Oleâ quæ cæteris maiorem proportionabiliter exquirebant intercapedinem. Idem etiam in aliâ *L. adeò ff. de acquir. rer. domin.* ſic habet. *Si alienam plantam in meo ſolo poſuero, mea erit.* & è conuerſo. *Si meam plantam in alieno ſolo poſuero, illius erit. Si modo vtroque caſu radices egerit; antequam enim radices egerit, illius permanet, cuius & fuit; ratio enim non permittit, vt alterius Arbor intelligatur, quam cuius in fundum radices egerit; Et ideò prope confinium Arbor poſita, ſi etiam in vicini fundum radices egerit, communis eſt.* Hucuſque Caius. Hæc autem in Iuſtiniani Inſtitutiones, ab ijs, qui eas compoſuerunt, in Titulum de rerum diuiſione translata ſunt. His adſtipulatur Paulus in *L. Arbor ff. de communi diuidundo*, & in *L. illud, ff. pro ſocio*, inquiens *Arbor in confinijs nata, quandiù cohæret fundo, ex regione cuiuſque finium, pro quâ parte in fundo fuerit, vtriuſque*

vicini

A *vicini communis finitis partibus erit, ita vt in communi diuidundo iudicium non veniat.* Tumulis tamen Arbores inſerere ſuis in Legibus Plato conceſſit, fortè quia quietem Animabus adumbrarent, vel quia terram radicibus excauando leuiorem cadaueribus redderent, quod in Domibus Viuentiũ, in quibus ſolideſcere potius debet Tellus, Aërq; moueri neutiquam concedi debet, & quià eadem Arbor viuax ſerpendo ſubtus terram radices extendit per quindecim pedes, ſecundum determinationes *L. 1. vbi Bartol. C. de Aquaductu l. 11.* radices ideò excidendæ ſunt, ſi impediant fundamenta domus vicini, viã petente *L. 1. & ibi Doct. C. de interdict.* ſed nedum radices, verum quidem & tota Arbor ſi Aedibus impendeat, ſuccîdi præcipitur; ſi verò agro impendeat, tantum vſque ad quindecim pedes terra coerceri iubetur ab *Vlp. in l. priore, ff. de Arboribus cædendis*; ſoloq; cedit Arbor, vbi egit radices *L. ſi plures §. ſi radices, ff. Arborum furtim cæſarum.* & *L. idem Pomponius §. de Arbore*, & ibi *Bart. de rer. vendicat.* Arbores autem, vt veros ſuos agnoſcant vbiq; Dominos, ſciendum eſt, quod quæ ſunt in Prato, continentur ſub Statuto puniente damnum dantes de Prato *Barth. Cepola de verb. ſignif. conſ. 278. nu. 2. f. 229.* pertinẽtq; ad emptorem in agro quocunq; diuendito *in Spec. de Empt. & Vend.* B §. 1. *ad euidentiam*; ſi verò caſu corruat Arbor viridis, pertinet ad Dominum fundi, minimè autẽ ad vſufructuariũ, ſed ſicca, tantũ radicibus emortuis, quia vetuſtate decidiſſe, & vitio ipſius caſus factus intelligitur *L. 24. §. apud Viuianum ff. de damno infecto*, ad vſufructuarium ſpectat, *L. Proculus § ſi Arbores, ff. de vſufructu*, & Arbore legata, videtur legatum ſolum, quà itur ad Arborem, *L. qui fundum, §. qui fundum, ff. de leg. 1.* Arbor etenim principaliter prodeſſe debet, ex quadam naturali neceſſitate, & nemini nocere, cuius fructum varijs licet modis diſtribuere. De Arboribus ventorum vì deiectis mentio fit in *L ſi poſt. ff. de periculo, & commodo rei venditæ*. Arborem Solo coniunctam pro immobili re habendam Imperiales nos docent Leges. *L. Pomponius 1. ff. de rei vindicat. & ibi Gloſſa &c.* & *L. Quintus Mutius ff. de actionibus empti, & venditi.* Sub cuius nominis, Arboris nempè ſimpliciter plantatæ, appellatione venire quoq; radices aduertit Gloſſa *L. obligationum 44. §. circà. ff. de obligationibus, & actionibus*, vbi eadem Gloſſa dicit, quod ſicuti ſuperficies non ſeparatur à ſolo, ita nec Arbor à radicibus; Poteſt tamen vendi Arbor, & mobilis res fieri relata ad illius eſſe præter naturam, id eſt ad ſecabilitatem, quæ illi poteſt accidere, cum ſine fundo poſſit alienari: C *Bald. in Rubr. C. de contrahen. empt. per L. Quintus de act. empt.* & ibi dicit, quod non videtur tunc venditum ſolum, ſed patientia vtendi Arbore, & fructibus eius. Sciendum præterea eſt, Arbores legaliter diuidi poſſe multipliciter, & ſcilicet in Arbores Grandes, & in Cremiales, ideſt Cæduas, inq; Fructiferas, tam induſtriales, quàm ſponti-nas. Arbor primò grandis illa eſt, quæ decacuminationem nullatenus experitur, quam Græci dixere ἀξιολογώτατον, prægrandes habens ramos, & iuxtà ordinem naturæ digeſtos; quarum Arborum grandium fit mentio in *L. ſed ſi, ff. de vſufructu*, illaſque eleganter explicat Alciatus in *L. Sylua de verbor. ſignificat.* & earum aliquæ decacuminationem ita abhorrent, vt amputatæ moriantur. Arbor Gremialis, ſeu Cremialis ſecundum Hermolaum, virgulas, & ſarmenta, ſurculoſq; plurimos annuatim ex ſe emittit, quibus faſciculi ad cremandum ſuppetunt. *Vlpian. l. 55. §. 2. de legat. & fideicommiſſ. lib. 32.* & *L. 139. ff. ſol. matr.* inter quas Arbores recenſentur fruticantia, tam in ſũmo, quàm in profundo Arbuſta, & tam videlicet illa, quę in Aruis ſeriatim plantantur, vulgariter apud nos in *Piantate* ad vites ſuſtinendas, quæ vites, poſt exactos fructus & D aliæ quæcunq; Arbores alia ad ſolos vſus cremandi ſuppeditant, quæ faſces dici fortaſſe poſſent, & *Amanecchia*, iuxtà vocem antiquiſſimam Bononienſem, quià manipulatim conſtruuntur, ſeu nectuntur vimine aliquo, quibus Arboribus fructuoſitas ſaltem per accidens competit per tradita ab Aulo Gellio, cuiuſque meminit *Pau. I. C. in L. impenſæ neceſſariæ de verbor. ſignificat.* quià cum exciſæ facillimè repullulent, ad hunc finem aluntur, vt faſces vendendos, perticas, paloſquè auro, & argento commutandos percipiat fundi dominus, qui triplicem ſibi ſyluam parat, & videlicet *Palarem* vulgò *Peloneta*, *Vlpian l. ſi fundi. §. fin. ff. de vſufructu*. Deinde *Perticalem* ſuper ſalices præcipuè, & Fraxinos Topiariæ Arti valdè conducentes, ac *Viminalem* de mum materiam aptiſſimam ad vinciendum progignentem; de quibus *L. Sylua cædua, Paul. in L. item* §. 11. *ff. de vſufructu*. Fructiferæ tandem Arbores, vel immediatè ſunt tales, id eſt abſque hominum induſtriâ feraces, vt quæcunque Poma, Glandes, Baccæ, & Arbores

Eriopho.

Ex Petro Bellonio

ἀξιολογώτατον δενδρόν Arbor mentione digniſſima.

In Statutis Bononiæ Criminalibus lib. 6. Ti. de Amanecchijs, perticis, & palis non exportandis.

Theophr. l.4.Hiſt.Pl. cap.9. Eriophoræ, Lanugines ſcilicet, quæ amictum concernant, ferentes, in Tilo Inſulâ frequentes, quarum lana huiuſmodi ἐριόξυλον dicitur Græcè, de quâ *Vlpianus L.ſi cui Lana ff. de lega.* 3. vel immediatè, & ex induſtriâ habent magna producere emolumenta, vt Oleum, &c. quemadmodum in *L.* 19. §. *illud.ff. locati*, & in *L.* 21. *ff. de inſtruct. vel inſtrument.* Et hinc magna antiquitus, & nunc quoque adhibetur cura circà ipſarum Arborum culturam, varijquè ſerui, atque miniſtri laborantes, & cuſtodes in promptu ſemper ſunt, quorum ſeruorum alij dicebantur *Viridarij* ſecundum Vlpianum I. C. ijq; loca deliciosè vmbroſa ex Iaboleno I. C. percolebant, & conſeruabant; Alij dicebantur *Topiarij*, qui Arborũ, fruticumq; ramos in varias figuras conformabant ἀπὸ τῶν τοπείων, ideſt à funiculis, quibus opus eſt quamplurimis vti, vel ἀπὸ τοῦ τόπου, à loco. *Alſen. L.* 60. §. 3. *de lega. & fid. lib.* 30. item *Vlpianus L.* 8. *in fin.* & *Martian. L.* 17. §. 2. *ff. de inſtit. & ſubſtit.* Alij *Conlucatores*, vel *Sublucatores* habebantur, qui ſuperfluis ramis Homini officientibus Arbores ſpoliabant, ipſaſq; regulariter amputabant, licet *Paul. I. C. ſentent. l.* 5. dicat *Arbores, quæ in alienas ædes, vel in vicinum agrum imminent, niſi à Domino ſublucari non poſſunt, iſq; conueniendus eſt, vt eas ſublucet.* Vtrumque tamen in profano Luco licebat ſublucandi modum exercere: in ſacro verò minimè. Nunquam autem licebat antiquiſſimis temporibus Arbores diuerſæ ſpeciei reciſas inuicem coniungere, & inſerere. Prætereà *Leguli* ſerui aderant, qui fructus Olearum, Vuarumq; colligebant *Vlpianus L.* 13. §. 6. *ff. de vſufruct.* & hi ſub certis Legibus, & firmis procedere debebant ex Catone num. 44. & ſequentibus. *Oleam cogito rectè omnem. Oleam ne ſtringito, neque verberato iniuſſu Domini, vel Cuſtodis. Oleam qui legerint omnes iuranto ad Dominum, aut ad Cuſtodem, &c. De fundo ligna, & Oleam ne deportato. Factores, qui oleum fecerint omnes iuranto, &c. Vaſa, Torcula, Funes, Scalas, Trapetos, & ſi quid aliud datum fuerit ſalua rectè reddito, niſi quæ vetuſtate fracta erunt; Vinaceos illutos, & fæcem relinquito; cætera Lex, quæ Oleæ, &c.* Tantam Leges ſacroſanctæ cum Arboribus cognationem habent, vt Leges, & Arbores eodem tempore, & partu natæ videantur, & ita viciſſim vtræque vireſcere, & conſeruari deſiderant. *Vmbram habet Lex futurorum*; Sic & Arbor lætiori ſub vmbrâ dulciores fructus, & vberiores promittit. Videatur quæſo quàm arctè iungantur Leges, & Arbores ſimul. Chartarum ante inuentionem (quæ nihilominus ab herbaceo genere veniunt) Leges in Aſſeribus ligneis, in publicis Foris populo exponebantur, vt duplici obſeruarentur nomine, venerationemq; que captarent aptiſſimè, inq; libris liberrimè explicatis non ſolum Philyrinis, & Tiliaceis, qui *libri* propriè à I. C. Vlpiano dicti ſunt, ſed ſolidioribus in lignis, vt vitales Iuſtitiæ fructus cum felicitate perpetuâ, iuxtà illud Sapientiſſimi Mortalium dictum *Fructus Iuſti lignum vitæ*, impreſſi recognoſcerentur. Quarè multa quoque operari diebus etiam Feſtis permittuntur Agricolis, quæ Ciuibus nefaria ſunt, quod nec Virgilium latuit dicentem

Feſtus

Rab. Myſt. Ægypt.

Cato de Re Ruſticâ.

S. Paulus ad Hebræos

Chartæ Varrone Auctore repertæ fuere Alexandri Magni tempore.

Symphor. Hort. lib. 1. *ca.* 14.

Vir. Georg. 1

Quippe etiam Feſtis quædam exercere diebus
Fas, & iura ſinunt, riuos deducere nulla
Religio vetuit, ſegeti prætendere ſepem.
Inſidias auibus moliri, incendere vepres.
Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri.

Sed ſacroſanctarum interim Legum inuiolata vi permanente, videamus quid ad rem ſuperſtitioſi, vetuſtatem identidem inſulſam perpetraſſe literaria monumenta declarant

SVPERSTITIOSA, PRÆSTIGIOSA.

Beros. Hiſt. Chald. C. Tacit. de morib. Germ. Athe. lib. 11.

SIne Veritatis Luce Lucos impijs ritibus plenos Pſeudonuminibus ſuis ſuperſtitiosè ſacrarunt Antiqui, quæ loca Græci ϕυκῶπα ab vmbrâ, & opacitate frigus captante vocarunt, ijque in Lucis, tanquam in tot Templis victimas ſuas mactabant, illoſque falſis cum ſuis Dijs identificantes, eorundem Nominibus appellabant,

Vocantes--Vel ſyluas Dryadas, vel deuia rura Napæas.

Rationem erectionis, & dedicationis eiuſmodi Lucorum affert eruditiſſima Andreæ Mariani Philoſophi, Mediciq; Bononienſis (mihiq; dum viueret, amiciſſimi) Muſa hoc epigrammate

Prud. l. 1. *contrà ſym. mac.*

Ne

A *Ne ſua deficeret diuis ſudantibus vmbra* — *Ruinar. Romæ lib. 1 epigr. 42.*
Explicuit patulos plurima ſylua ſinus,
Sacra putabantur numeroſo incædua ſæclo
Robora, vel cultis Pinus odora comis
Diſtulit Arboribus viridem gens illa ſenectam,
Et tacitè horrendum eſt deuenerata Nemus.
Frugiferis etiam ſibi Numina ſeuit in Hortis
Quæ ſuperinducta fontis alebat aqua,
Vtilius diuum cultores eſſe nequibant,
Qui ſibi plantatos ſic coluere Deos.

Lithuani, Perſæ, Ægyptijque nullum Viuens Arboribus maius, & procerius videntes, ipſas Arbores pro Dijs colebant, adorabantque, qui cœcus, impiuſq; mos apud Indos Incolas Regni Congi, vſque ad ſuſceptam Orthodoxam Fidem diutiſſimè manſit, quæ Gentes ligni quamlibet partem figuratam characterizatamuè, ſeu etiam haſtas, ramoſque delibratos (vndè *Delubri* nomen originem apud latinos traxit) adorabant. *Hiſt. Eccleſ Leonic. de Vari. Gabr. Buteo, & Alex. D.G. l. 6. cap. 26*

B Omnium autem Arborum vniuerſaliter conſtituerunt Ethnici Præſidem Deum Pana, cui Tegæam Arcadiæ ſyluam in ſpecie ſacrarunt, deinde *Syluanos*, & *Satyros*, aliàs *Faunos* ob generationem præcipuè cultos ibidem habuere *Boccat. l. de ſylu. Seru. l. 1. & 4. Æn. Macrob. l. 3.*

---- Et vos Agreſtum Numina Fauni.

Quorum infame oraculum in Albunea Latinorum ſylua petebatur. Eiuſmodi ſylua fuit in Lyceo Arcadiæ monte, Syluanique Lucus præcipuus propè Agylinam Ciuitatem *c. 4. Saturn. Aſcon. in diuinat. Prob. in carm. Virg. l. 8. Æneid.*

Eſt ingens gelidum Lucus propè Cæritis amnem
Syluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos.

Ab his Fana, ſeu Templa denominationem ſumpsêre, atq; *Fanalia*, vel potius *Faunalia* Feſta nonis Decembribus in pratis fieri ſolita in honorem Fauni, cui quoque Romæ fuit Templum erectum à G. Domitio Prætore Vrbano, ſub conſulatu Publ. Cornelij Scipionis Africani, & Valerij Sempronij Longi. Faunorum iſtorum ac Satyrorum Patrem, & Fundatorem fama iactat Faunum Latinorum Regem, cui ſoror fuit *Fauna*, vel potius vxor, niſi mauis, vt alijs libuit, *Fatuam* dicere. Romulus tamen primus Romanorum fuit, qui huiuſmodi ſuperſtitiones inſtituit; nam *Aruorum* ipſe ſacerdotes creauit, ſeq; inter eos duodecimum fratrem appellare voluit; at Numa Romanorum Regum ſecundus, anno ſui Regni vndecimo *Robigalia* feſta, quæ pro *Robigine* à frugibus auertenda ad ſeptimum Maij Calendas celebrarentur, ordinauit, *Floraliaque* quarto Calendas eiuſdem menſis, vndè illud Ouidij *Th. V. H. D. 139. g. S. 416. b. Nat. Com. mythol. lib. 5. cap. 9. Pl. l. 18. c. 2*

C *Flamen in antiquis Lucum Robiginis ibat,*
Exit & in Maias Feſtum florale Calendas.

Et hæc A. V. C. 516 ideò fuerunt renouata (quemadmodum & Anthiſteria Græcorum, vt ſcilicet omnia benè floreſcerent. Florales illorum ſacerdotes dicebantur, quidum ea celebrarent frondibus, & floribus omnia complebant. Quin etiam illorum reliquiam, & morem apud multos ornandi frondibus domos Cal. Maij tradunt nonnulli. Alia quoque Feſta, quæ *Lucaria* vocabant ab eiſdem Romanis in Luco permagno inter viam ſalariam, & Tyberim Calendis Februarij quotannis habebantur, ideò inſtituta, quià Quiritum nonnulli quondam in eodem Luco deuicti à Gallis ſeſe recipientes ſeruati fuere. *Polyd. Virg. l. de innentorib.* *Feſtus*

D In Exquilinâ Regione, quæ ſecundum M. Varronem à Lucis nominabatur, Lucus aderat Lupercal dictus ab Euandro Pani ſacer, qui quod à Tegæatibus ſacra obtinuit, vbi & habitus eſt Paſtorum Deus, dictus quoque λύκος, quia Lupos minimè timeret in oues ſæuire. Sub eàdem Exquilina Regione Iunonis erat Lucus, cuius meminit Ouidius, *L. 2. faſt.*

Monte ſub exquilio multis incæduus annis
Iunonis magnæ nomine Lucus erat.

Ibi & Licinæ ara; graui cuius numini ſucceſſit longæuus heremi habitator Antonius. Quin, vt cum Mariano loquar Iuno Lucina in Exquiliis Lucum habuit.

Haud vnquam melius poterat Dea triſtis, & horrens
Cedere, quam tali iura, locumq; Seni

Lucum porrò, & Laureta Camœnarum in Auentino, in ijſquè fontem Ægeriæ fuiſſe memorat prædictus Marianus hoc hexaſticho

Ruinar. Romæ l. 1. Ep. 41. & l. 2. ep. 113.

Si ſtrepit aſſiduo lacrymoſus murmure riuus E
Parce, ſuum deſlet Nympha ſoluta Numam,
Si non admittit ſoles denſiſſima ſylua
Deſine mirari: Daphnide texta viret.
Nympha fremit lacrymas, fouet hoſpita ſylua Camænas,
Dum fugit hæc Phœbum, dum gemit illa virum.

Strabo Geogr. l. 15.

In Cappadocia, vbi maxima eſt Magorum multitudo, qui *Pyrechi* vocabantur, multa Perſicorum Deorum Templa reperire contingebat, in quibus non cultro, ſed ſtipite quodam, tanquam malleo verberatas mactare victimas conſueuerant. Quodcunque Numen, quicunque Deus ab Antiquis ſomniabatur, illi Lucus aliquis dicari ſolebat, & plura quidem maioribus nuncupabantur, itaut mœchari quodammodo cum Arboribus

Ierem. c. 3. & mœchata eſt cum lapide, & ligno.

dici potuiſſent, ex diuino Sanctiſſimi noſtri Prophetæ effato. Sic Iunoni magnæ præter Exquilinum iam dictum, alius eidem Soſpiti dicatus fuit Lucus Lauinij. Illaq; ſub nomine Feroniæ Terracinenſem alium Lucum obtinuit.

Præſidet, & viridi gaudens Feronia Luco.

Iuno *T. Liu. l. 8. Vir. Æn. l. 7*

Alium inſuper cum Plutone Lucum in Pyræo Atticæ Portu communem eadem habuit, & ob id à Lucis *Lucina* fuit appellata, & *Ilythiya*, ideſt ſyluarum Dea. Iupiter F

Iupiter

non paucos & ipſe Lucos, tanquam proprios in tutelam habere dicebatur, vt quem habuit in Lyceo toties iam memorato Arcadiæ Monte, illumque alium, inter Argon, & Cleonem ad Nemæum Oppidum; item Megaris ſub Olympici cognomento, vbi Templum inſigne cum eius vultus Simulacro ex Ebore, & Auro eſt aſſecutus; nec non & alterum ad Dicton Cretæ Promontorium Idæ monti proximum habuit: Apud Ægienſes quoq; ſub Seruatoris epitheto, & alibi ſub Meſſapei cognomine in Lucis ſtultè adorabatur. Apollo, cuius reſponſa folijs Lauri committebantur, Athenis Lucum Gryneum poſſidebat, vndè Gryneus dictus eſt; alium itidem in Phocide Laureum, vbi Delphicus agnominabatur, quemadmodum & Clarium apud Colophoniæ Ioniæ Vrbis Agrum, in quo Clarij titulum adeptus eſt. Actius apud Nicopolim Epiri Ciuitatem, Cous in Inſulâ Coo, Tymbricus propè Troiam in eodem loco, in quo Achilles à Paride occiſus fuit. Carnius propè Phare Meſſeniorum oppidum, & Smintheus apud Alexandriam Troadis Pagum proclamatus Lucorum ſimul, & Templorum honores G

Pauſanias in Att.
Apollo
Pauſ. in Atticis.
Id. in Phocaicis.
Pauſan. in Attic.

habuit; Indigetiſquè tandem ſub appellatione, quin & Daphnitis ad Hermionem Græciæ Ciuitatem eiſdem honoribus eſt cumulatus. Hirpi ſimiliter Faliſcorum agri familiæ, ad Soractem contiguum Montem eidem Apollini ſacra faciebant, ſuper ambuſtas lignorum ſtrues lætis ambulantes geſticulationibus, & flammis ipſis parcentibus. Sicyone quoque in foro, eidem Apollini Lyceo cognominato Templum ſuperſtitioſâ hac de cauſâ erectum tradidit Pauſanias, quia .ſ. lupis ſic ouilia vexantibus, vt nullus ex his percipi fructus poſſet, oſtenſum fuit ab Apolline (dicerem magis à Cacodæmone) pro Oraculo conſulto, quo loco lignum quoddam iaceret, præcepto iiuncto, vt corticem carnibus immiſtum Sicyonij lupis apponerent: quo facto lupi omnes ad vnum interempti ſunt. Eidem ideò Templum erexerunt, in quo lignum prædictum poſuerũt, ſed ex quâ foret Arbore ignotum fuit. Minerua Luco propè Lacedęmonem in Græciâ gloriabatur. Romæ autem in ſuburbano Bellonæ ſub imagine honorari volebat, eademque Itoni Montis cultrix in alio Luco colebatur, quæ in Pyræo Atticæ Portu cum Ioue quoque ſacrificia expectabat. Venus, Numen impudicum pudendis tantum partibus præpoſitum, cuius Templum Frutinal genericè dicebatur, à voce Αφροδιτη detruncata apud Ægyptios Luco gaudebat. Idalium quoque nemus in Cypro obtinuit. Eadem Libertina Romæ; Gnidia in Inſulâ Gnido, vbi ſtatuam Praxitelæa manu ſculptam toto orbe celeberrimam ſortita, ſacratos Lucos habebat; De impio, & execrando pſeudo numinis iſtius cultu apud Phœnices, hæc refert Euſebius. *Nemus (inquit) erat, & Delubrum extrà publicam Viam ſpurco Veneris Dæmoni in parte verticis Montis Libani, in fruticeto poſitum. Erat hic malitiæ ſchola omnibus laſcinis, vbi Viri non Viri muliebri modo Dæmonem placabant. Deinde & illegitimi, ac furtiui Mulierum congreſſus, arcanaque, & turpia facta ibi exercebantur; nec quiſquam erat Magiſtratus ea puniens, eo quod nemo vir honeſtus illic comparere auderet. Conſtantinus Magnus Imperator Delubrum illud funditus, vnâ cum ipſis ſacris deleuit.* Cupidini ſimiliter Lucus propè vrbem Leuctoim Bœotiæ conſecratus viguit. Libero Patri, hoc eſt Baccho, quamplures dicatos

Minerua.

Venus
I. Laurembergius in ſuo Antiq. lib. 3. de vita Conſtantini. Beyerl. Th. S. 436. g.

H

Cupido
Bacchus

legi-

A legimus Lucos Athenis in Ceraunio, in Thraciâ, apud Epidaurum, & apud Argiuos. Eidem per secreta syluarum clamoribus dissonis eiulantes errabant Cretenses, dum festas agerent ceremonias, vt tradidit Firmicus. Latona Dianæ mater suum possidebat in Cariâ Lucum, & ipsa eius filia Diana alios habuit, vt confirmat Virgilius, de eâdem canens. *Astrorum decus, & Nemorum Latonia Custos.*

Nec hinc discrepant Catulli carmina sic accinentis

Montium Domina vt fores - Saltuumq; reconditorum, &c.
Syluarumq; virentium - Tu potens Triuia, &c.

Sed inter cœteros spectabiles Lucos donata est Anagnino apud Anagniam Hernicorum in Latio Ciuitatem, & Aricino, ab Ariciâ Italiæ oppido apud Velitras nuncupato, cuius habet mentionem Ouidius scribens in Metam.

Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis

Vulcani pariter tutelæ commissus fuit Lucus alius in Æthnâ Siciliæ Monte, in quo ignis vigebat inextinguibilis. Neptuni verò Lucus Helicæus propè Achaiæ Vrbem, Parrhasius Lucus apud Oncheston Bœotiæ Ciuitatem eidem Neptuno sacer, item alius
B in Tænaro Laconiæ iuxtà Spartam Promontorio, aliusquè apud Telones, reliquos inter dinumerari volunt. Mars in oppido Gerunthre Laconicæ Regionis Lucum habuit in tutelà; aliumque Romæ apud exquilias Fagutalem dictum sibi vendicauit. Vndè Marti Syluano votum pro bobus faciebant, sic scribente Catone. *Marti Syluano in sylua interdiu in capita singula Boum votum facito, farris adorei lib. iij, & Lardi p. iiij. & pulpæ p. iiij.* Ferus quoque colebatur ab Ægyptijs Mars, vndè pugnâ fustuariâ certantes illi, ex Herodoto, sacra faciebant in Vrbe Papremi. Mitis è contrà Cereris Lucus apud Pyrasum Vrbem à Thebis 20. stadijs distantem, frumenti copia nobilem, erat; aliusque eiusdem in Lernâ Arcadiæ Prouinciâ à Pontine Monte incipiens celeberrimus fuit; sed hîc obiter notandum mihi videtur non errasse præclarissimum Marinum Italum Poetam in illo carmine à Zoilis, & Momis aliquibus tantopere dilacerato.

Diè la Fera magnanima di Lerna.

Quià Lerna apud Melam, & Ptolemæum ex sententiâ P. Ferarij in suâ Censurâ Geographicâ, est etiã oppidum Laconiæ Mediterraneum vulgò *Phonea*; & Leones in illius nemoribus, mediterraneisque in illis locis quamplures degere solebant. Eiusdem condi-
C tionis fuere Cereri dicati alij, vt apud Anthedonem Bœotiæ Ciuitatem, propè Mesabium Cabiridrum Montem, vbi & alterum vnà cum Proserpinâ filiâ occupabat, cuius recessus omnibus, præterquam initiatis, & sacerdotibus interdicebatur. *In Sacris* tartarei huiusce Numinis (inquit Firmicus) *cæsa Arbor in effigiem Virginis componitur, & intrà Ciuitatem illata vsque ad quadragesimam noctem deplorata comburitur.* Ambo insuper hæc stigia Numina apud Sicyonios ad Phlicontem rectâ viâ stadiorum decem sinistrorsum, nemus Pycea dictum, superstitiosè cultum habuêrunt, in quo Ceres cognomine Prostasia, & Proserpina colebantur cum earundem, & Bacchi statuis, vbi seorsim viri, & mulieres festum celebrabant; sub Hecatis item nomine mendax alterum ex his Numinibus in Ortygiæ lucis adorabatur, vndè canebat Pindarus ad Hieronem scribens *Qui Lucos Hecate sacros, atque arua tenetis. --Ortygiæ, &c.*

Vesta & ipsa Cereri propinqua, & Saturno ratione originis Luco minimè fraudata est in Vrbe ipsâ à Palatij radicibus in viam nouam deflectente. Nec Pluto Rex vmbrarum tartareus nemoribus impiè sacratis destituebatur suprà Megaram ad oram sinus
D Saronici. Nullum fuit tam infimum, & infame, tamquè ignobile Numen superstitiosæ, cœcæq; ethnicitatis, quod Lucos, & Templa non consequeretur. Prætereo Lucos à manibus (qui vitales Lares dicebantur, & Heroum Animæ, teste Seruio) incoli existimatos ab Antiquis, cuius census esse possent Argo Niobes filius in Argolico nemore, item Nerei filiæ in nemore Cardamille in Laconiâ. Pelops in Pelopio olympico; Egeria in Aricino; Castor, & Pollux non longè à Patrensium Nemore; Hercules tandem, & Æsculapius, qui Heroum quodammodò Coryphæi præ cunctis nominari possunt, ille à Theodo Rege Boiorum dicatum propè Reginoburgium Danubio imminentem obtinuit Lucum. Huic Epidaurius Lucus, itemq; Phœnicius destinatus fuit; Hinc Virgilius earundem exanimatarum Animarum nomine canebat.

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis.

Sicq; Philosophantes cum Senecâ, dum propriæ salutis inter ignorantias versaren-

L. 1. de errore profanæ Relig.
Latona
Diana
Lib. 9. Aen.
Catul. epigr. 35.
Boccat. de Sylu.
Vulcanus
Neptunus
Homer. in Iliad.
Pausan. in Arcad.
Mars
Id. Paus. in Lac. Cato De re rust. c. 63.
Ceres
Pausanias in Arcad.
Symphor. H. l. 13. c. 13
Ad Poema. tium S. Mariæ Ægypt.
Raphaelis Rabbiæ Bononien.
Symphor. H. l. 3. c. 13.
Proserpina
Iul. Firm. in lib. de Errore profanæ Relig.
Ode 3. Pyth. ap. Ælian. in fine Var. Hist.
Vesta
Pluto
Pausanias in Corinth.
Argo. Nerei Filiæ
Virg. 2 georg
Pelops
Egeria
Cast. & Pol.
Hercules.
Æsculapius
Lib. 6. Æn.

Seneca ep. 41.

tur, *proceritatem ſyluæ, ſecretum Luci, vmbræq; admirationem in Luco vetuſtarum Arborum, & denſitate ramorum conſpectum cœli ſubmouente fidem Numinis fecere.* Muſas

Muſæ *Tit. Liu. Dec. 1. l. 1.*

prætereà Cythereides à Cythere ſaltu appellatas, inter quas Thalia à ſyluarum virore dicta fuit, ſtudijs literarum, artibuſquè omnibus liberalibus auſpicatiſſimas in ſyluis fuiſſe conſtat, quibus Numa Pompilius extrà portam Capenam Romanam fontinalem, & latinam, quæ Camœna tunc dicebatur, Lucum ingentem ſacrauit, quem medium ex ſpecu opaco fons perenni rigabat aquâ; ab iſtis ſuperſtitiosè creditus eſt in vitâ ſeruatus Comatus Siculus, per annum integrum in Arbore ab Hero incluſus, vt fame perimeretur, in pœnam quod quotidiè de Domini gregibus aliquid eiſdem Muſis offerendo, illius peculium diminuiſſet; ſed re verâ fuerunt Apes, quæ in eàdem Arbore mellificantes miſerum aluerunt; vndè Camœnarum dulcedinem inuocatam ità caſualiter expertus eſt. Quoſcumque ſomniabant placidos, ſeu furentes Deos, omnes tam confuſim, & mixtim, quàm ſeparatim inuocare, & venerari inter Arbores ipſas Antiqui, non aliâ certè ratione, quàm errabundo horrore ducti, volebant; vt ille muſarum cliens veriſſimè expreſſit.

Vitruuius l. 8. c. 3.

Gilb. Cogn. lib. 1. narrat. ex Theocr.

Beyerl. Th. Tom. 7. Sp. 428. e.

Papinius de Arboribus.

Subter opaca quies, vacuuſq; ſilentia ſeruat
Horret, & excluſæ pallet mala lucis imago,
Nec caret vmbra Deo.
Arboribus ſuus horror ineſt, quin ipſe ſacerdos
Acceſſus, Dominumq; timet deprehendere Luci.

Dij omnes

Horrentem tali pacto Deorum omnium Lucum propè Athenas fundatum obſeruamus, quem Sylla in Athenarum obſidione ad aggerem extruendũ excîdit. Furinæ quoque Latronum ſceleroſæ, atque nefariæ Deæ Lucum erectum legimus in Latio, cui nigræ mactabantur oues; aliudque Albuneæ (quæ Albunea ab aliquibus Sybilla Tyburtina credita eſt, & ob admirabilem ſapientiam à vicinis Populis pro Deâ cultâ; ab alijs λευχοθεα, ſiuè Ino Athamantis vxor, quæ furentem coniugem metuens, vnà cum infantulo Melicerta in mare ſe præcipitem dedit. In Regione Tiburtinâ Romæ, in quo Bos alta cædebatur, & de nomine Deitatis in eo cultæ dicebatur *Albunea*, quo reſpiciebat Virgilius canens. ----*Lucoſq; ſub alta*

Furina.

Sibylla.

Virg. l. 7. Æn.

Contulit Albunea, nemorum quæ maxima ſacro
Fonte ſonat

Boccat. l. de Syluis.

Horrenti in hoc murmure erat profectò, vti inquit Boccatius, ſeù in fonte, ſeù Arboris in trunco ſpiritus aliquis immundus, qui deceptis orantibus reſponſa daret ambigua. Maricæ item Deæ, quæ à Minturnenſibus in Campania maximè colebatur, quam Lactantius Firmianus Circem fuiſſe dicit, & ſeruius Fauni vxorem autumat, Lucos fuiſſe compertum eſt. Lauernæ inſuper Deæ Furum Romæ apud Portam Lauernalem, quaſi portam Furum, nam Fures antiquitus Lauerniones dicebantur, deteſtabili religione dicatus erat, cum ad crimina potius iuuanda, quàm tollenda dirigeretur, ideò ille cecinit de Furibus huic Deæ vota facientibus ----*Pulcra Lauerna*

Marica

Lauerna

Horat.

Da mihi fallere Da iuſtum, ſanctumq; videre,
Noctem peccatis, & fraudibus obiice nubem.

Hilerna

Ouid. l. 6. faſt. v. 104.

Supradictis non abſimilem legimus Hilernæ Deæ Lucum in Vrbe, de quo Sulmonenſis *Adiacet antiquis Tyberinæ Lucus Hilernæ;*
Pontifices illuc, nunc quoque ſacra ferunt.

Cranus

Beroſ. Chald. de 7. Aſſyr. Rege.

Aurunus etiam in Vetulonia (tradit Beroſus) Lucum ſacrauit Crano, & inter Iſos, hoc eſt Deos, annumerauit. Suadelæ Deæ Templum in Luco iuxtà Sythan Amnem apud Ægialenſes cauendum valdè videbatur, atque timendum, ob acutos linguarum gladios, quorum minus malum eſt mentiri, decipere, & præſtigiari; Hæc heù nimis reuocant Priapum, quem D. Auguſtinus à Mutino neutiquam diſtinxit, quemuè Hortorum Deum communis Ethnicorum conſenſus, ſiuè magis error anteà fecerat, cui Phalagogia ſceleſtiſſima ſacrificia offerebantur, cuius nequiſſimi numinis antitypus apud ſanctiſſimam Religionem Catholicam eſt D. Laurentius pudiciſſimum, innocentiſſimumque ignem promouens. Primis impijſſimarum illarum gentium ſacrorum Miniſtri, ſeu Præſides fuere Druydæ calceis ligneis, & pentagonis vtentes ab Arboribus denominati, de quibus Lucanus eorum ſugillans mores.

Suadela.

Pauſanias in Corinthiacis

Et vos Barbaricos ritus, moremque ſiniſtrum

Sacro

A *Sacrorum Druydæ positis repetistis ab armis.* *Lib. 1.*
Solis nosse Deos, & Cœli Numina vobis, *Pharſ.*
Aut solis nescire datur: Nemora alta remotis *Auentin. l.*
Incolitis Lucis, &c. *2. Annal.*

Et hæc eorum sylua meritò succisa fuit à Tiberio, quando ipsos omni Galliâ exegit. *Boic.* Sed eundem Poetam audiamus magicas Druydarum operationes carmine prosequentem

---- Vobis Auctoribus Vmbræ *H.Boeth.l.2*
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi *Auentin.*
Pallida Regna petunt; regit idem spiritus artus *l. 1. Annal.*
Orbe alio; longæ canitis si cognita vitæ, *Boic.*
Mors media est, &c.

Hæc tam infanda Druydarum portenta portentosam, ac Phalagogicam, nec satis vnquam detestatam menti reuocant impijssimæ Basilidianorum sectæ Idololatriam, & præcipuè cum à Gallis communiter credatur Druydum origo venisse ab Auctore Druyde, vel (vt vult Schedius) Viscone, à Gallis inquam, ad quos cum *Marcus quidam de* *Laur. Beyerl. Th.*
B *Basilidis Gnostici stirpe* (sic D. Hieronymus) *descendens primum venerit, eas partes per* *Vit. Hum.*
quas Rhodanus, & Garumna fluunt sua Doctrina maculauit, &c. Mysticum enim nomen *T. 1. A. p.*
ABPAΞAΣ, seù & MEIΘPAN, ab institutore suo Basilide Simonis Magi discipulo acce- *642. S. p.*
perant, quod vtrumq; græca supputatione, vt docet eruditissimus KirKerus mihi maxi- *415.*
mè veneratus, & cui plurimum debeo, numerum CCCLXV. iuxtà numerum dierum *Sched. de*
anni designat, & illo significabant Animam solarem omnia dominantem, & in totidem *Dijs Germ.*
diuisam Deos; quot Dies annus habet, vt Tertullianus aiebat, *Syngramm.*
Tantos esse Deos Basilides credere iussit, *1. c. 10.*
Quantos, & Dies Annus habet, tot denique Mundos. *Epist. 39.*

Tot sub figuris suum hoc spectrum Abraxam colebant, vt Proteum dixisses. Et nè *ad Theodo-*
omnes istorum hæreticorum hic referam superstitiones; *timeo enim* (vt verbis Epipha- *rum.*
nij de hac re loquentis vtar) *ne fortè magnum hoc venenum totum reuelem, velut cuius-* *Parte altera Tomi 2.*
dam Basilisci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium, quam ad correctionem. Ali- *Oedipiclass.*
quas dumtaxat ad rem nostram magis opportunas adducam, nam non aliter ac Pro- *11. c. 6.*
C theus *Arbor quoque sæpè videri* poterat hoc tam infandum Idolum; multas itaq; incidi *Aduers.*
fecerant Gemmas, quarum nonnullæ TERMINALEM ARBOREM insculptam ha- *Marcionem*
bebant, eo prorsus pacto, quo à veteribus Romanis pro Deo Termino adorabatur, illi- *l. 1. c. 7.*
que *Vino, fructibus, & fauo mellis* (inquit Chifletius) *sacra faciebant, Terminali aquè* *Dies mono-*
ea sua appellabant. In alijs Deus Terminus cornutus DVAS interpositus ARBORES; *syllabum*
in alijs Abraxas Corui figuram induebat superstantis Cornui FRVCTIBVS ARBO- *longum*
RVM OMNIGENIS pleno, velut erat Amaltheanum; in alijs nudum Harpocratem *Hæresi. 26.*
referebat CORONAM FRONDEAM manu gestantem; alibi CORONA FRON- *Ouid. l. 8.*
DEA, vel illius vice scutum circumquaque frondibus coronatum in dextra .s. stabat ab *metam.*
hoc monstro Abraxeo gallinaceum collum, & caput habens, bustumque, & brachia *Macar.*
humana, pedesque anguineos, effigies, vt credam aptissima ad denotandum execrabilissi- *Gemm. 92.*
mam eiusmodi hęreticorum impietatem; qua tot veros tartarei Draconis filios decla- *Paul. I. C. l.*
rabant adorantes ligna, harpias, *Serpentipedesq; Gigantes*; in pluribus excisa videban- *5. recept.*
tur plura Animaliu n capita vnita, ex quibus monstrosissimum resultaret portentum, vt- *sent T. 22*
puta caput humanum, vel facies tantum iusto maior, & barbata, vicem tanquam ventris *Io. Chiflet in*
D gerens, gallinaceis pedibus insidentis, suprà quem, caput, & collum esset equinum, in- *gē. Abrax.*
gentem RAMVM ARBOREVM rictu tenens; rectò fuissent in alijs alæ, in alijs caput *comm. c. 13.*
hircinum cum cornibus, in alijs aliæ penè inexpressibiles deformitates, horridiores illis, *Gemm. 91.*
quas in æui sui pictoribus, atque Poetis deridebat Horatius, *21. 38. 6.*
& 8.

Humano capiti ceruicem Pictor Equinam
Iungere si velit, ac varias inducere plumas
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè; *Ouid. lib. 4.*
Spectatum admissi risum teneatis amici? *Tri. Eleg. 6.*

Quarè id facerent ex Camillo Leonardo tradit Macarius, quod nimirum, *cum in ali-* *H. In Arte P.*
quo lapide diuersæ sint Virtutes, ita & in lapide figuræ sculptæ ex diuersis animantium *Macar.*
partibus sunt, quæ similitudinariè effectum lapidis ostendunt. Hinc eadem Gemmas *lib. eod. c. 6.*

amuleti loco geſtandas præcipiebant, vndè multa, & mira ex hoc monſtro Abraxe quo- E
L. 3. de lap. & gemm. cap. 6. quo modo Gemmis inſculpto, inſulsè promittuntur apud Camillum Leonardum ſcri-
Macar. Abrax. cap. 1. bentem (vt refert idem Macarius) *hic lapis ſic ſculptus Virtutem habet contrà inimicos, & victorem geſtantem reddit, & ad venena valet: ſanguinem quoque ſtringit à quocunq; loco fluat.* Sic etiam ſentiebat Q. Serenus Sammonicus in eadem Hæreſi ſtulte perſiſtens, Baſilidiſque, vt apparet ſectator, vbi ad curandum Hemitriteum, febrem .ſ. ſpuriam tertianã, hæc ſuperſtitioſa remedia, aut potius animi venena collo alligari iubebat.

Talia languentis conducent vincula collo,
Lethaleſque abigent (miranda potentia) morbos.

Nec vberius inter Apiſtopiſtorum huiuſmodi prauiſſimas ſuperſtitiones, & hæreſes Arborum præ cæteris abuſum deſcribam, cum horreat calamus ad vlteriora progredi, quæ magis inficerent, quam augerent eruditionem. Modeſtius erit obſeruare Diales Romanorum Flamines ſuis operam dantes non ità temerarijs ceremonijs, aut malitioſis in prauitatis ſummo. Tunc enim ſolebant ipſi cœco quodam animi ductu vnguium, & capillorum præſegmina ſub Arboribus terræ mandare, quarum Arborum alias
Al. ab Al. l. 6. D. G. c. 12 felices, alias infelices religione illa ſua prædamnare ſolebant; Immò Intercidonam F
Deam dum ſomniabant, quæ ſecuribus cædendarum Arborum præſideret, & vtiles quodammodo redderet Arborum caſus, atque cæſiones, deteſtantes inſuper Arbores fulguritas, vtpotè quæ à Cælo ipſo damnatæ, atque inferis addictæ furijs, atque tormentis viderentur, Collucandarum pariter in ipſis Arborum Lucis ijdem Romani, hac quoque inſulſa Religione vtebantur: SI DEVS ES, SI DEA ES, CVIVS SACRVM HOC SIET, IVSQ. PORCO PIACVLO IMMOLANDO BONAS PRECES PRECOR VTI SIES VOLENS PROPITIVS MIHI, DOMO, FAMILIAEQ; MEAE, LIBERISQ; MEIS. HARVMCE RERVM ERGO MACTE HOC PORCO PIACVLO IMMOLANDO ESTO; Hæc expræſſit Sedulius deflens elementorum, Idolorumque indignos cultores hoc pacto.

Cato cap. 113. rei ruſt Sedul. in opere Paſchali

Arboreis alius ponit Radicibus Aras,
Inſtituitque Dapes, & Ramos flebilis orat
Vt natos, charamque Domum, dilectaque iura,
Coniugijque fidem, famulos, cenſumque gubernent.
Lignee Ligna rogas, Surdis clamare videris, G
A mutis reſponſa petis, quæ iura Domorum
Hac ratione regunt, ſi cæſa ſecuribus aptis
Ardua pendentis ſuſtentent culmina tecti,
Aut ſubiecta focis Dapibus famulentur edendis.

Quin & Gentiles omnes vlterius deridet, & ſenſu verè Catholico docet quiſnam debeat eſſe Arborum vſus, vt ſuperſtitioſus ipſarum euitetur abuſus. In Syluis etenim, antiquiſſima omnium repetendo tempora, nulla non exercebantur ſcelera, nullæ impieta-
4. *Reg.* 21. tes excogitari poterant, quæ ibidem locum non haberent, vbi adaucta indies hominum
3. *Reg.* 16. malitie à Dæmonibus ſub ſpecie Religionis cũctis illudebatur. Eiuſcemodi ſcatebat im
Adric. nu. 190. pietatibus Lucus ille, quem ad Orientem Vrbis Hieroſolymæ Moloch Idolo, ſiuè Baal ſacratum fuiſſe legimus ab Achab illecebris Iezabelis illaqueato, & Manaſſe Regibus
Suet. in. Tyb Hebraicĩ Populi à veri Dei cultu deſciſcentibus; ità de Manaſſe fit ſermo in ſacris. *Et*
Plin. l. 15. c. *erexit Aras Baal, & fecit Lucos ſicut fecit Achab Rex Iſrael.* Narrat enim Adricomius
3. T. Liu. l. 9 Ammonitas (qui propterea ſummo iure delinquentes interpretantur) eiuſdem Idoli H
ab V. C. Boc- cultores, vbi Thure litaſſent, illi conſueuiſſe ſub Arborum opacitate verſari. Sic Ty-
cat. de Sylu. berius Imperator in ſyluis paſſim inuênit venereos iocos, & nefarias operationes exegit,
Cæſar l. 3. interque huiuſmodi ſuperſtitionum ſedes, atque impietatum promptuaria ſyluas nem-
Panegyriſt. pè celebrabantur Hercinia Germaniæ, Arduena Galliæ, Ciminia Hetruriæ, Dodona
Ald. Hiſt. Chaoniæ oraculis decantatiſſimæ. Templa inſuper, & Lucos non, niſi armatæ adibant
admir. t. 5. p. ſuperſtitioſæ illæ Gentes, vt Hiſtorici tradunt; *Necnon maiores veſtri Templa ingredie-*
94. Dodon. *bantur nisi armati,* vt tutius poſſent omnem crudelitatem, atq; inhumanitatem in actum
Pempt. 6. l. deducere; Legimus, .n. quod in Adona Britanniæ inſulâ Luci erant nefandiſſimi ſimul,
4. *c.* 2. & ſæuis ſuperſtitionibus ſacri, in quibus ſolebant Incolæ Aras captiuorum adolere
Suidas cruore, & hominum fibris ſuos conſulere Deos. Arboribus quidem parcebant, non
Crom. l. 15. autem hominibus omnis obliti pietatis, & omni humanitate ſpoliati, capitalem ideò

legem

A legem tulit Alexander Magnus Thebanos euersurus, ne Templum, aut Lucus ullus à suis violaretur. Prætereà Lithuani olim Lucos quosdam ità sacratos habebant, vt eorum Arbores violare ferro nefas esset, quæ nec impunè tangi poterant, nam præstò erant Dæmones, qui aut occidebant ferientes, aut saltem eorum membra mutilabant. Multæ aliæ nationes eâdem superstitione affectæ fuere, vt aliqui Populi Indorum, & Phœnices, qui Arborum cæsionem, & quamcunq; aliam violationem pro capitali facinore habebant, & quas casu aliquo auulsas, aut intermortuas vidissent, luctu, & deploratione ex patrio sacrorum ritu prosequebantur. Nonnulli, vt Locrenses, publicum sacrum facturi, pro Boue, compositum ex minutis lignis Bouis simulacrum Dijs obtulerunt, vndè Adagium λάχρικος βοῦς. Alij, vt Colchi, Arboribus suos mortuos suspendebant, quasi Dijs ipsis committerent. Alij, vt Scythæ, filijs iubebant, vt parentum cadauera super Arbores sub dîo niuibus, glacieiquè expositos collocarent, sceleratos eos reputantes, qui corpora defunctorum humarent. Kirgessiorum in Tartaria sacrificuli, non nisi Arbore conscensâ puluerem ex sanguine, lacte, fimo bouillo, & terrà in populum spargebant, eiuscemodi aspersiunculam pro Deo colendam adhortantes. Stultiori
B verò superstitione delirabant Adamitæ, qui Arbores nudi conscendebant, & panem cœlestem tandiu expectabant, quousq; semineces in terram caderēt. Sic Syluas Schlauones, & in illis Nymphas, aliosq; dæmones coluisse tradit Dubrauius, quin & illis inter sacrificandum solitis vaticinari Sueones in Vpsalia Templum erexisse speciosissimum quibus sub ingenti Arbore homines infandà superstitione mactabant. *Arbor* (inquit Crãzius) *incognita iuxtà Templum stabat ingens, patulis diffusa ramis, æstate, & hyeme iuxtà virens, etiã in plaga frigidissima.* Sed vt expurgaret quodammodo hanc superstitionem doctissimus P. Caussinus Soc. Iesu, vtq; quod olim Sathanæ fuit, vero Deo dicaret, symbolicè figurari posse per eandem asseuerauit Beatissimam Virginem inter peccati hyemes intactam; quomodò enim labem contraxisset, quæ (vt ait D. Augustinus) *quantum creaturæ conditio patitur Luci inaccessibili videtur vnitæ?* Quin & eâ superstitione Arbores ergà fulguritas tenebantur, vt illas, tanquã diuinitus tactas religiosissimas haberēt, credentes Deos sibi illas Arbores, locumq; earundem, tanquam vltores scelerum, Sibi asciscere voluisse, precibusq; institutis solēnibus quosdã mercede cõductos *Strifestarios*
C nuncupatos, ad fulguritarum Arborũ sacrificia, strue, & ferro perficienda mittebant, & hi solemnibus hisce verbis vtebantur IVPITER. TED. HOCE. FERCTO. OBMOVENDO. BONAS. PRECES. PRECOR. VTI. SIES. VOLENS. PROPICIVS. MIHI. LIBERISQ; MEIS. DOMO. FAMILIÆQ; MEÆ. MACTE. HOCE. FERCTO. ESTO. Lignũ prætereà Fulguritæ Arboris amplissimis virtutibus à Numinibus ipsis donatũ credebant, licet Arborẽ ipsam, ceù infœlicitatis speculũ quoddam, & scopũ habuerint, & inter alias virtutes superstitiosè confictas ligni has recensebant, vt qui vehemẽtissimo dentiũ dolore afflictaretur, si manibus post terga reiectis è ligno fulgure icto demorderet aliquid ad dentem, illicò sanaretur. Nec fulguritis tantum Arboribus tantam superstitiosè credebãt inesse virtutẽ, sed tenebant quoq; cęciſſimi illi viri ex simplici alicuius rami cuiusdam Arboris, quam Gręci *Ostigiam* vocant, aquosa circà saxa penes ipsos Græcos solitariè nascentis in domum aliquam illatione, difficiles partus fieri, maximoq; mortis in discrimine propterea miseras fisti posse puerperas. Alij tentabant Arbores exorare vt viuerent, vel aliò transmigrarent, & à Tellure ipsâ impetrare contendebant, vt alienas vellet alere plantas, aduenasq; nutrire, nec à cælo inflexibili hanc gratiam expectandam
D esse astruebant. Alij steriles minabantur Arbores, acutã ad radices ponendo bipennem, quibus ob interceſſionem amici alicuius parcentes, Arbores ipsas deinceps fructuosissimas reddere credebant. Omnia hæc tali pacto tribuebant Arboribus, quià eas diabolico astu pręstigiosè loquentes audiebant, in quibus maligni spiritus sub diuersis Nympharũ latebãt nominibus, Lẽtodames v.g. Nebrophones, Therij, Britomastis Lycastes, Erynarces, Opis, &c. Hinc sub eiuscemodi cacodæmonis specie oraculũ hocce Corinthijs redditum est, vt eã quærerent Arborem, in quâ Baccharũ sacra explorans Pentheus ab eisdem dilaniatus fuit, & inuentæ diuinos conferrent honores. Et ideò ex oraculi monitu Arbore reperta, duo lignea signa in foro liberi Patris constituere tota deaurantes, præter facies, quas minio Ægyptiorum more (minio.n. Arbores non solum, sed oues inficiebant Ægyptij sub veris tempore dicentes tunc totum mundum conflagrasse, & propterea vim calamitatis iterum repellendæ in minio esse positam) obliniuere, Lysium vnũ, &

Eraſmus Lucian. de Syriâ. Deâ Ael. l. 4. c. 1. Ale. ab Ale. D. G. l. 3. c. 2 Gabr. Bute. Dubr. l. 1. In Suec. præfat. Ol. magn. l. 3. c. 5. Cauſſ. ſymb. polyhiſt. l. 10. n. 12. D. Aug. ad cathec. l. 4. ex Suet. Cato c. 134 de re ruſt. Plin. l. 13. c 21. id. l. 16. c. 32. Conſtan. Cæſ. lib. 10. cap. 83. Bocc at. Gen D. l. 7. c. 14. Pauſanias in Corinth. Epiph. L. C. adu. hær. 18. & Nouar. T. 2. Adag. 1261.

Epiph.L.C. adu.her. 18. *& Nou. T.2. Adag.* 1261. *Lucian.in Dial. mortuorum de ſacrif. c.5. Pl.l.12.c.5 Cranz. l.3. Vandaliæ c.* 37. *Sched. de Dijs Germanis Muſc. l.3. comm. Lib de morib German Th.V.H.ſuperſtit. p.* 450 *&* 439 *l.1. Annal. D.Aug.l.6. de ciuit. D. cap.9.*

Baccheũ alterũ appellantes. Nec aliud erãt eiuſmodi ſigna, niſi ſtatuæ Numinum, quorũ præſeferebant figuram, ſummâ culta ſuperſtitione. Sic Palladium ſigillum paruum ligneũ erat, quod Troianum Regnũ tueri credebatur. Nullũ erat nemus, quod antiquis illis tẽporibus numinis alicuius vniuerſali ſub iuriſdictione non eſſet, nullaq; Arbor ſpeciatĩ dabatur, quæ Deos partiales non obtineret, tanquam partialia quædam Templa. *Arbores fuere Numinum Templa*, (ſcripſit Plinius) *priſcoquè ritu ſimplicia iura, etiam nunc Deo præcellentem Arborem dicant, nec magis auro fulgentia, atque ebore ſimulacra, quàm Lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus. Arborum genera Numinibus ſuis dicata perpetuò ſeruantur, vt Ioui Æſculus, Apollini Laurus, Mineruæ Olea, Veneri Myrtus, Herculi Populus: quin & ſyluanos Faunoſque, & Deorum genera ſyluis, ac ſua numina, tanquam è cœlo attributa credimus.* Nulla quoque dabatur Arbor in particulari, quæ Deo alicui, aut bono, aut malo, albo ſcilicet, aut nigro non ſubijceretur. Apud Vuandalos, qui Deos quamplurimos in Lucis, ipſoſque Lucos pro Deis habebant, *Belluck* dicebatur Deus albus, & *Zertubuch* Deus niger, bonus ſcilicet, & malus Genius, omniaq; hæc numina ſic ab ſe ipſis conficta adeò magni faciebant, extimeſcebantq; miſeræ Gentilitatis Homines, vt tenebrarum pœnis digniſſimos ſe indicarent, quemadmodum Antiquiores Germanorum, qui ſuperſtitione miſerabili ducti Diuos ſuos ſacros, non niſi ligatis manibus, & pedibus adirent, id ſcribente Tacito; *Nemo, niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & poteſtatem Numinis præſeferens, ſi fortè prolapſus eſt attollere, aut inſurgere haud licitum. Per humum euoluuntur, eoq; amoris ſuperſtitio reſpicit, tanquam indè mitia gentis, vbi Regnator omnium Deus cætera ſubiecta, atque parentia.* Hæc Germanorum natio conſecratos à Thuiſcone ſuorum Regum primò Lucos, & Nemora, in quibus res diuina fieret, habuit; credebatur cæleſte Numen præ magnitudine ſuâ, nec parietibus cohiberi, nec aliquâ terreſtri ſpecie repræſentari poſſe, quin & adhuc Germanis à Luco, quem *Bald*, dicunt (tradit Beyerlinck ex Auentino) denominata nonnulla manent *Balfart*, *Ballen. Ballengehen*, priſcæquè ſuperſtitionis ſunt reliquiæ, cum illuc celebrem ob religionem conuentum, hæc ad ſacras ædes ſalutatum ſuperos proficiſci ſignificent. Nec aptiorem poterant Gentiles ſuis Dijs colendis locum ſtatuere, quàm ſyluas, cum ipſis longè feris deteriores, nil minus, quàm feræ multiplices eſſent, quandoquidem Ethnicus Varro Ethnicorum Numinum conquiſitor ſuprà triginta millia commentitiorum eiuſmodi Deorum ſe reperiſſe teſtatus eſt. Rituum propterea, ſacrificiorumq́ue excreuit numerus, quorum *666.* genera Ægyptijs in vſu fuerunt; qui omnes ritus non niſi damnabiles à prudentioribus Ethnicorum quoq; habiti ſunt, *Barbari, ſæui, ferales*, & *inhumani* iudicati

Lucanus L.1.Phar.

--Barbara ritu
Sacra Deum ſtructæ ſacris feralibus Aræ,
Omnis & humanis luſtrata cruoribus Arbos.

Sed ſi omnes Antiquorum erga ſuos Deos ſuperſtitiones recenſere vellemus, deficeret prius dies, quàm ad illarum minimam partem eſſet deuentum. Id ſufficiat, quod ſicuti diuerſis Populis, diuerſa Numina, & hæc vt plurimum in ſyluis colebantur,

Ouid. l. 3. Faſtorum

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum Tellus Hypſipylea colit.
Iunonem Spartæ, Pelopeiadeſquè Mycenæ,
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.

Solas celebriores ſyluas exaratas tot variarum ſuperſtitiouum in teſtes protuliſſe; quæ quia mutæ ſunt, cauſam noſtri ſermonis aliò conuertemus prodigijs, & oſtentis, oſtendentes quæ in humanis actionibus fugienda, aut appetenda ſint. Sed prius in ſuperſtitionum coronidem addemus miracula magica circà Arbores nonnunquam operata. Nec enim ſuperſtitionibus aliquid aptius ſubſequi poterat, quàm ipſa præſtigia ſuperſtitiones omnes in ſe continentia. Sic in Philoſtrato legimus Apollonium Tyaneum vidiſſe Gymnoſo phiſtas in Æthiopiâ, qui Arbores, vt ad humum ſe inclinarent, & humanas efformarent voces, efficiebant. Quod certè non niſi cacodæmonum operà factũ cenſendum eſt. Refert & Cuſpinianus Guilielmũ Hollandiæ Comitem, vbi contrà Fridericum II. & Conradum eius filium Aquiſgrani Rex Romanus coronatus eſſet, Coloniam redijſſe, lautiſſimumq; Principibus inſtituiſſe conuiuium, in quo, vt fertur, mirabili operà pſeudo Philoſophi cuiuſdam Arbores mediâ hyeme effloruerunt, & herbæ germinarũt. Quod & Scriptores eiuſdem ætatis tradunt, & multi ſe vidiſſe teſtati ſunt.

Fulgos.l.8. cap. 21.

Præſtigia

Arbores loquentes, & mediâ hyeme florentes magicè.

PRO-

A

PRODIGIA, ET OSTENTA.

NOstra hæc de Arboribus Vniuersalis tractatio, dum prodigialiter hîc procedere intendit *Delphinum syluis*, ceù blandum tranquillitatis auctorem *appingit.* Porrò dicent, significabuntq; futura, & ostentabunt ea, quæ præter naturam accident in Arboribus producta. Muto sic Arbores loquuntur sermone; Visibiles huiusmodi voces prosequi, & ab alijs obseruatas repetere non indecorum, nec inutile fortassis erit. De varijs Arborum ostentis Aristandri apud Græcos volumen olim extans memorat Plinius, vt & Commentarios super eâdem re C. Epidij Latinos, dicens, *qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet. Apud nos verè C. Epidij Commentarij, in quibus Arbores locutæ quoq; reperiuntur*; statimq; subiungit: *subsedit in Cumano Arbor graui ostento, paulò antè Pompeij Magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internecionem Hominum fore, tantoq; eam maiorem,* B *quantò propius ab Vrbe posteà facta esset.* Quod sine folijs fructificauerint quandoq; Arbores, vt Vuæ, Oleæq; ex Plinio dici potest eas significare valuisse accidentalem solum Annonæ infelicitatem, indicasseq; fructus solam deteriorem mutationem substantialiter esse malam; quemadmodum etiamsi planta Arborea in infeliciorem speciem conuersa fuerit, vt cum loco Palmæ v. g. Ficus suborta est, quæ Pisonis grauis Autoris testimonio, ex Plinio, Pudicitiæ subuersionem M. Messalæ, & C. Capij Censorum lustro, præcessit. Hinc Arbores illæ, quæ in Agro nostro Bononiensi Seruio Flacco, & Q. Calphurnio Consulibus anno V. C. 621. Mundi verò sec. Sculterum 3825. Christiq; antè aduentum 135. proprios super truncos, & Ramos fruges cælesti benignissimo influxu natas aluere, Ciuitati eidem à 54. annis Nobilissimæ Coloniæ Romanæ prærogatiuâ illustri Glorioſum illud epitheton Pinguis acquisiuere. Quid simile quoq; cum acciderit Vrbi propius Publio Aelio, & Cn: Cornelio Consulibus, *in Arboribus enim tunc nata produntur frumenta*, ex eo superandum fore Annibalem, felicissima præsagia elici potuerunt. Contrarium verò euenire facile posse venit affirmandum Arboribus subitò, & C sinè manifesta causa arescentibus, aut mutationem omninò præternaturalem à longa, & totali arescentia ad subitaneam reuirescentiam, & florificationem subeuntibus; quæ feralia ligna igni deuota censuere nonnulli, quemadmodum fuere Arbores illæ Anglicanæ paulo antè mortem Aurelij Ambrosij Britannorum Regis Londini pulcherrimo, & viuidissimo virore de repentè spoliatæ, siccæq; prorsus redditæ: vigente tali pacto inter vegetantes mortalitate infausta timeri, & inter sentientes possunt; deuicta verum ex oppositio procidentia quacunq; lethali omnis exurgit, atq; triunphat felicitas; id connotarunt semper Arbores collapsæ, quæ se ipsas in pristinum nullo adiuuante locum restituere. Tempora ciuiliter euersa pristinam hoc pacto repetiere fortunam anno V. C. 102: tempore Caij Marij, & Caij Flauij Consulum; validissimo namquè concurrente superum causarum Virtute naturalium, effectus omnes roborantur non modò sed meliorantur in congeneis omnibus rebus affinitate quadam iunctis, quãdo consensus vnus, conspiratioq; vna vniuersum terrarum orbem conseruat. Refert Sabellicus Arborem quandam fuisse pedum quadragenum altitudine, crassitudine bisseptenum in Thuringis Galliæ sua spontè in diuersum transijsse; nec multum ab indè Saraceni vastarunt Italiam; D Anereticis itaq, Dominantibus causis ferales, & succisorij nonnisi expectantur effectus, necnon magni momenti alterationes; sed quis non expaueſceret in illius Prodigij, seù Ostenti recordatione, quod in Herefordensi Angliæ Prouincià, in Oppido Kenneistono accidisse traditur à Viglio Zuichemio, scilicet in Monte Mercleo oppido prædicto contermino, vbi terra discessit, montemq; cum subiectà caute, (ingenti strepitu prius, & stridore præmisso, vt longè exaudiretur) ac si ex diuturno somno consurrexisset, & iam migrare contenderet, spontè sua se extulit, in superioremq; locum relicto cubili profundo contendisse; Quò cum venisset, & constitisset triduum integrum, Mons prædictus iter denuò fecit, ità vt septimam antè Matutinam 40. passibus à primo loco abfuisse compertus fuerit. Abstulit præterea secum Arbores, casas, ouiumq; & pecudum adhuc pascentia Armenta simul, atque Pastores. Arborumq; ipsarum aliæ, aut in itinere sitæ Monti prædicto accedenti adiunctæ ità coaluerunt, vt nil melius, si inibi prius radices egis-

Horat. in Arte Poet.

Plin. l. 18. H.nat.c.2.

D. August. tract. 16. in Io.

Plin. l. 17. cap. 25.

Iul. Obsequens de Prodigijs n. 85.

Bonon. pinguis.

Martinus Vuinrichius demonstris cap. 15. p. 157. & cap. 18. p. 178.

Symphor. Hort. l. 2. c. 21. ex Turnebo.

Iul. Obsequ. de Prodig. nu. 103.

Sabell. l. 9. Enn. 8.

in Epist. ad Guilielmũ Koonum.

SCD Lyon 1

egiſſent, aliæ vero infeliciores terræ dehiſcentis hiatibus obrutæ iacuere. De Statuarum lignearum ſudoribus prodigioſis, & omninò præternaturalibus eſſet aliquid dicendum, loquendo de ſudoribus ab intrinſeco prouenientibus, minimè autem ab auſtrino aere humidiore, & denſiore illuc appulſo, & in guttas concreto, vt ſæpè accidit in guttis è ſuperficiè marmorum procidentibus, ibiq; naturaliter concretis; ſed illos conſultò breuitatis causà omitimus. Addemus vnũ illud, quod præter naturã eueniſſe non eſt negandum, circâ ligneam ſtatuam in Herculis Templo tempore conſulatus L. Cornelij Lentuli, & P. Vilj Trappuli, cui capilli inopinanter nati fuere: cuius cauſam non erit poſſibile aſſequi à natura non adeò remotam, quæ non minetur omen longè malum. Eiuſdẽ potuerunt eſſe ſignificationis Vuæ quædam barbatæ, quæ in Germania propè Landauium oppidum obſeruatæ fuere anno Domini 1541. de quibus in Volumine monſtrorum Aldrou. actum eſt; quemadmodum etiam ſerpentigena lignea Columna, quæ tempore Tarquinij ſuperbi Romanorum poſtremi Regis ipſi Regi, pluribuſq; alijs exitium denunciauit illos perſequendo, & percutiendo. Multa inſuper Prodigia, & oſtenta haberi poſſunt inter Teſqua, quæ ſunt loca ſecundum Feſtum edita, aſpera, & inculta de quibus Lyricus, *namquæ deſerta, & inhoſpita Teſqua*. Horrores Syluarum horrendas quandoq; voces protulere, inter quas Syluas Arsîa antiquiſſima Hetruſcorum perhibetur, quæ anno Vrbis 245. in Romanorum cum Vejentibus pugna percelebri, dum intempeſtæ noctis tenebræ denſiores erant, has ambiguas articulauit voces, *in Exercitu Romanorum contrà Vejentes Hetruſcorum perijſſe plus vno, & viciſſe in bello Romanum.* Aliæ aliquando Syluæ ſe oſtenderunt infenſas auibus ipſis, à quibus hæ omninò exulare, & proprios deſerere nidos coactæ fuerunt, vt Lucus Anagninus Dianæ ſacer vetuſtos apud illos ethnicos Romanos anno Vrbis 208. ſub conſulatu ſecundo Marci Valerij Leuini, & quarto Marci Claudij Marcelli: quod à malignis proceſſiſſe ſpiritibus in falſo illo Pſeudonuminum cultu infælices horum cultores damnificantibus credendum eſt, & præcipuè quia, vt Plutarchus refert, in Pellene Achaiæ Caſtello à ſinus Corinthiaci Littore LX. ſtadijs, ex teſtimonio Strabonis, diſtante, quoties ex Dianæ Sacello eius ſimulacrum à Sacerdotibus mouebatur, tam prodigioſam, aut ſatius loquendo, tam noxiam, & diabolicam illud vim habebat, vt propinquæ Arbores infæcundæ redderentur, hominibuſq; intenſus incuteretur terror, & oculorum acies ad proximam occæcationem obtunderetur. Arboreas demum in nubibus conſpectas quandoq; fuiſſe prodigioſas figuras Meteoroſophis haud eſt in ambiguo. Quod pro portento habitum eſt in Saxonia antè mortem Ioannis Ducis, & Electoris; ipſam enim hæ præceſſere ſublimes in Aere picturæ. *Arbor*, (vt ſcribit Ionſtonus) *primò erat marcida, & euerſa; expeditus hinc eques, truncatam ramis geſtans Arborem; tum magna, & atra Crux in denſa nube tandem ex eâ fulmen viſum eſt excuti horribile, ingenti cum ſonitu.* Sed Prodigia, & oſtenta Horribilia linquentes Monſtroſitatibus, & deindè Fabulis ſuauioribus in explicandis calamum exercebimus; dũ curioſas herclè, atq; cum volupate ſuſpiciendas monſtroſitates iam oſtendunt ordinatè nobis Radices Arborum, Ligna, Rami, Folia, Flores, & Fructus, quarum aliquas mox proferre liceat

Iul. Obſequ. prod. 47.

Iul. Obſ. prod. 7.

Horat l. 1. *ep.* 14.

Iul. Obſ. prod. 8.

Idem Obſ. prod.

In Arati vit. *l.* 8. *Geogr.*

Admir. Meteor. cap. 11.

MONSTROSITATES.

PRoprium Radicum eſt ſerpere, non autem extrà tellurem repere, neque volare; verum in harum monſtroſitate Arborea Radix videtur aucupari volatus quandam ſpeciem, dum Buboniformis potuit apparere, cum capite, oculis, roſtro, collo, & alis, licet implumibus, vt in hac Tabellâ, quæ pro exemplo habet Iuniperinarum Radicum quandam conglobationem, ſeù circumvolutionem, quæ pulli iam conformati in Ouo, & mox excludendi refert imaginem; cui Diſtichon hoc ſuccinimus;

Radices Monſtroſæ.

Plantarum Vitam natura orditur ab Ouo,
Quod ſolidè Bubo ligneus iſte probat.

Radicem huiuſce præcisè magnitudinis in ſuo aſſeruat muſæo D. Iac. Zanonus Botanicus Bonon. perinſignis: ad cuius normam pictor ſubſequentẽ delineauit, & ſculpſit. Venæ ſuccedent monſtroſæ, neruiq; in quibus ſæpè ſæpius admirabiles figuræ variarum rerum, & ſpecies, quæ fabrili manu effigiatæ videntur, apparent. Vnam Fraxineam Cru-

cem

Bubo Rhizomenos.

cem pro venoſorum, ſeù neruoſorum monſtrorum imaginibus exhibebimus. Hæc in igno Fraxineo à tempeſtate fracto in Anglia anno Domini 1559. menſe Martio perhibetur inuenta, cuius mentionem habet Alanus Copus, multaſq; denotauit iuſtorum tribulationes, à quibus tandem Dei miſericordia liberarentur, vt innuit Io. Fenus his de illâ Carminibus. *Dialogo 4. contrà Hæreticos fol. 507.*

Hanc Crucis effigiem, pie Lector, Fraxinus ipſo,
Quem legis hîc, anno, menſe, Dieque dedit.
Arbor apud VVallos Stradlingi creuit in aruis:
Hic Torquatus eques, ſi modo quæris, erat.
D *Tempeſtas oritur, fortis confringitur Arbor:*
Exhibet hanc mollis deinde Medulla Crucem.
Formam Charta docet, Nux Auellana colorem,
Menſurâ, expreſſit quam tibi pictor, erat.
Fraxinus hæreticos duros, hominesque rebelles,
Mites corde viros tecta medulla notat.
Fraxinei Chriſti obſcurant inſignia trunci,
Obſcurata tegunt ſigna, viroſque premunt.
Sed Libani Cedros tandem, hæreticoſque rebelles
Confringet ſummi ferrea Virga Dei.
Tunc cultuſque Dei, Pietaſque, Fideſque vigebunt,
Exeret & celſum Crux tua, Chriſte, caput.

No-

Crux Xyloneuris

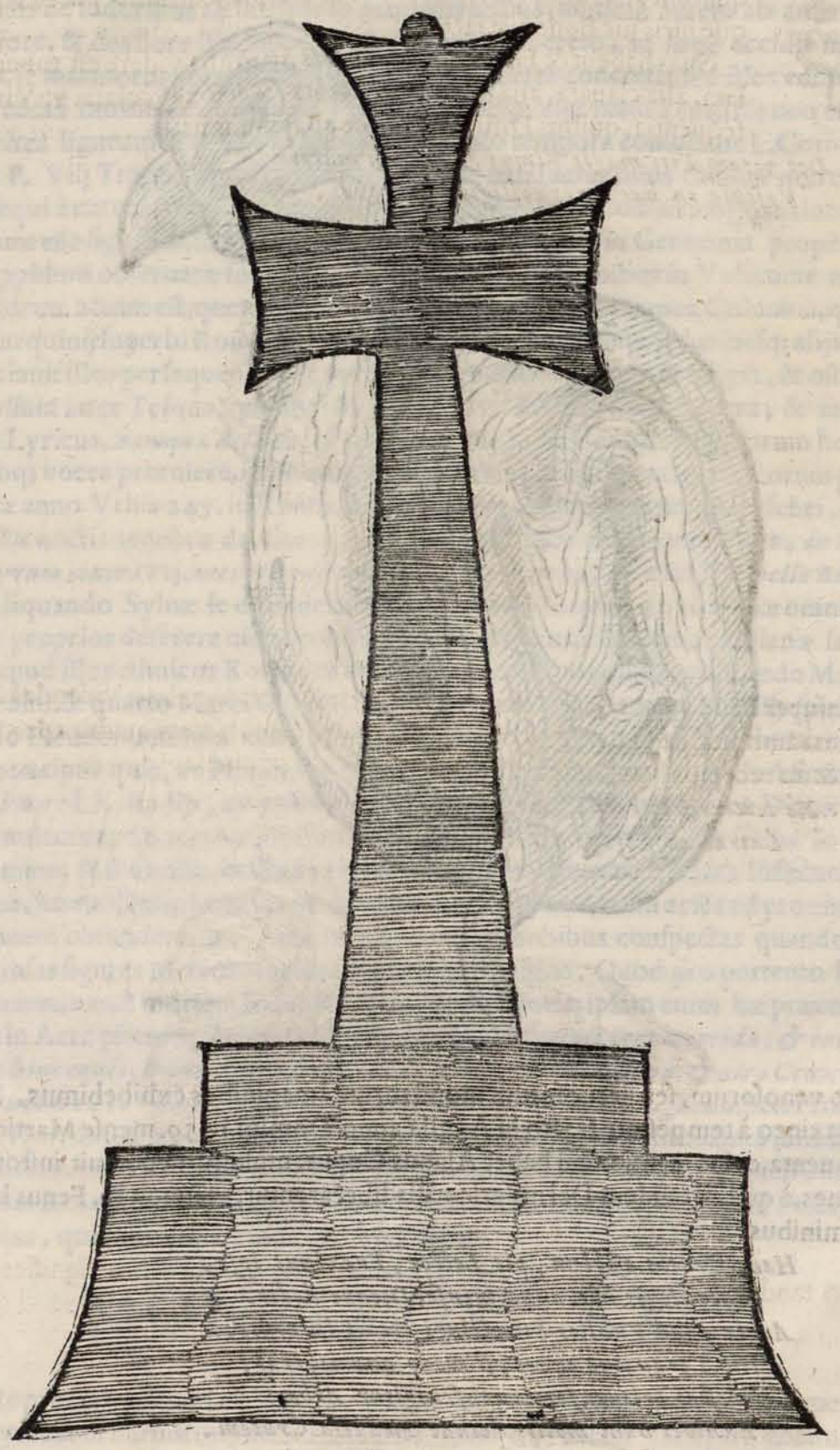

Nobis pariter huic feliciſſimæ monſtroſitati Diſtichon ſequens apponere placuit,

Te iuſſam portare Crucem quid Homuncio tædet?
Quando vel ipſa vides Robora ferre Crucem.

Sed Nodi Arborei nullis alijs cedunt Arboreis partibus in monſtrandis omnium, & quarumcunq; rerum ſimulacris, idq; fatebitur admirabundus quicunque ſequentem Vetulæ effigiem in oleagineo nodo à natura delineatã ſpectabit hoc Diſticho animatã.

Vetulæ effigies Xyloſyndeſmis.

Quem cernis vultum, longæuæ eſt Nodus Oliuæ;
Pallada pictricem ſic manifeſtat opus.

Ex

A

Ex multis huiuſce naturalis picturæ taleolis mihi conceſſis à D. Iac. Zanono duas in meo Muſæo pulcherrimas, cariſſimaſq; aſſeruo, quarum alias alibi videre licet, vt in Coſpiano Muſæo publici quoque iuris hic Bononiæ facto.

Suas habent & Folia monſtroſitates; nam alia videre eſt tuberculata, alia clauata, alia ſeiunta, alia vnita, & ceù calyculata, vt Vlmea ſequentia, quibus Diſtichon hocce adaptauimus. *Folia Caliculata.*

Det vitam Viti magis Vlmus, vt alma maritæ
Vaſcula in hæc rores colligit Ambroſios.

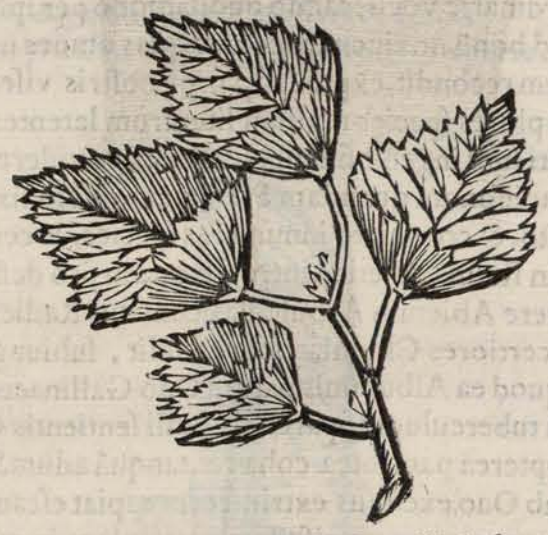

Flere inſuper haud vetant flores, qui tetras, & formidoloſas præbent videndas imagines quemadmodum caninus eſt Rictus Granati Pomi à nobis elapſo anno 1665. obſeruatus, & ita receptus hoc Dimetro. *Flos Cynocephalos.*

Ne temere hæc carpas, ne ſis noua fabula Mundo.
Latrat ab Elysys horridus iſte Canis.

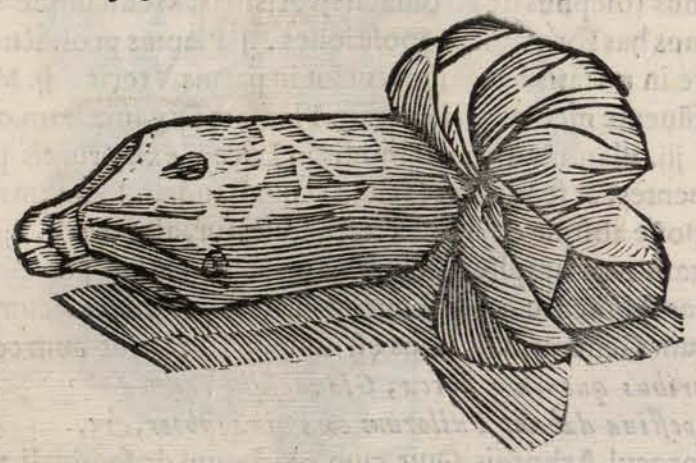

Limon tandem Αετοπρόσωπος Aquilæ caput referens notas optimæ ſignificationis *Limon Aquiliniformis.*

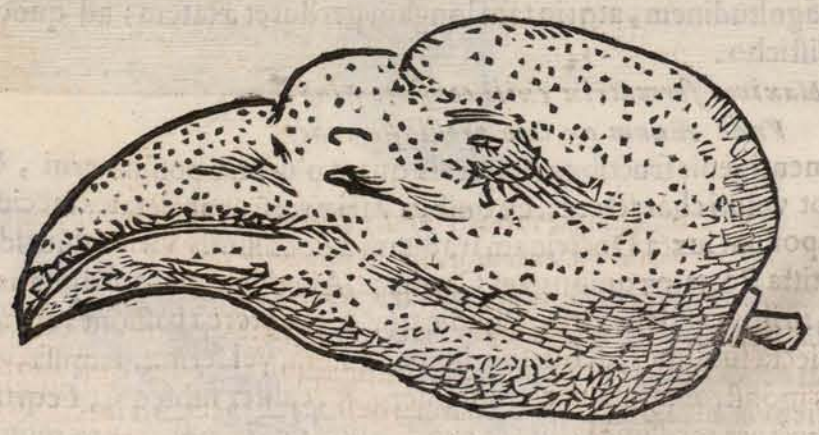

pro-

SCD Lyon 1

propter Aquilæ maieſtatem, Regiaſque prærogatiuas, necnon Viuacitatem innuit, quarè Diſtichon hocce illi inſeruimus. E

Nunc Aquila hic Limon, renouatrix mira iuuentæ
Fit tibi, quo ſumpto ſæcla Aquilina trahas.

Cœterum alia non ſanè pauca inter fructus monſtroſa nobis eſſent in promptu afferenda, ſed quia de his agetur in ſuis particularium Arborum capitibus, ideò ſat erit hæc pauca protuliſſe. Non ſubticebo tamen quod nõ vulgari eſt dignum animaduerſione, Naturam ſcilicet varijs nos alloqui ſolere modis, atq; admonere, & per has præcipuè Plantarum ſignaturas, quas vel ſingulis renouat annis, ordinariè procedendo ſub miſſa veluti voce; aut extraordinarie vociferando quodãmodò per ipſas monſtroſitates, etſic à malo retrahere, atq; ad bonũ nos incitare conari; quas omnes mutas voces Natura ſagax noſtram ad vtilitatem recondit, expreſſaſq; ſæpè noſtris viſendas, atque legendas oculis præbet. Harum plures ſpecies realium literarum latentes de potentia ad actum artificiosè educere conati ſunt ingenioſiſſimi Neoterici, vt videre eſt apud doctiſſimum Gaſſendum, qui citat Dauiſſonum quendam Sarmatam, quí in lixiuio ex cineribus candidiſſimis vrticarum facto, & congelato innumeras ſpecies, & ceù tot Vrticarum Idola obſeruauit, vt & etiam in Reſina abietina intrà Retortam pro deſtillatione apparata, & compoſita multas apparere Abietum Arbuſculas cum ſuis Radicibus, Truncis, Ramis, Folijs, & Fructibus nos certiores Chymiatricè reddidit, ſubiungitq; Doctrinam hanc clariſſimus Gaſſendus; quod ea Albuminis pars in Ouo Gallinaceo, quam *Chalaſam* vocant, & veluti quoddam tuberculum apparet, eſt Pulli ſentientis Germen, ex quo Pullus conformatur, cui propterea pars lutea cohæret, tanquã adiunctum Alimentum cõnaturale, quo vſq; Pullus ab Ouo excluſus extrinſecam capiat eſcam; ità eſt in Nucleo ſemineo Arborei Oui, in quo, præter manifeſtam particulam, in qua vis adeſt germinandi, & ex qua prima ſtamina fiunt, adeſt copioſa quædam ſubſtantia, quæ abſumitur in Alimentum primum; illa autem particula germinatiua ea eſt quam inſtinctu Naturæ cognoſcunt formicæ, quamq; præcisè erodunt, nè Granum quod diutius ſibi ſeruare intendunt germinet, & naſcatur. Et propterea Empedocles non ineptè dixit Oua parere; Ex quo Clariſſimus Ioſephus de Aromatarijs Aſsiſias, Medicuſque Venetus mihi dum viueret amiciſſimus has formauit propoſitiones. j. Plantas prolificum generare ſemen, illudq; excernere in uocatis ſeminibus, velut in paruis Vteris. jj. Materiam illam ſpiritu innato, & affluente mediante, in veram Plantam Organizatam, conformatam, viuificatam mutari. jjj. Plantulam varijs modis in Lucem exire ruptis putaminum retinaculis, vt pulli viuentes, & ſentientes faciunt. jjjj. Eandem Plantam natam extrà terram diù viuere non poſſe abſque eo quod à terra foueatur, alaturque. jjjjj. Ortam Plantam Terræq; mandatam non amplius recipere à vocato ſemine per adnatas vias, ceù per vmbilicales venas Alimentum, ſed à terra exuctum per ora radicum ſibi prolicere; quẽ modum plantarum Generationis viſus eſt innuiſſe Lucretius dum cecinit.

Phyſic. ſect. 3. metro 1. libro 4. capite 4.

Teophraſt. de cauſis pl. Ariſt. l. 1. c. 7. depl. c. 2. In Epiſt. de generat. plantarum.

F

G

Arboribus quoniam Baccæ, Glandeſque caducæ
Tempeſtiua dabant Pullorum examina ſubter, &c.

Lib. 6. de nat. rerum. Galenus C. de ſemine

In his dubio procul Arboreis Ouis cum plurimum de ſeminali reperiatur Virtute, quæ conſiſtit in facultate admodum vegeta, materiaq; elaborata, quæ ſecundum Stoicos conſtituit, & confirmat Animal; nil mirum ſi granum licet exiguum mole in tantam excreſcat magnitudinem, atq; in tam longam perduret ætatem; ad quod ſequenti nos alluſimus Diſticho.

H

Maxima formatrix exili conſidet Aluo,
Vndè Æuum ex Ouo proſiliſſe vides.

Lib. de ſignaturis internis rerum. Phytognom.

In his ſementigenis fructibus Arboreis quam plurimæ poſſunt erui, & deprehendi ſignaturæ, tot veluti characteres, ex quibus variæ rerũ proprietates, accidentiaq; diuerſa prænoſci poſſunt iuxtà Doctrinam traditam à doctiſſimis viris Oſuualdo Crollio, & Ioanne Baptiſta Porta, ex quibus vel Cardiaca, Alexipharmaca, Capitalis proſpera, vel improſpera in illis reſidens virtus dijudicatur, & propterea paſſiones, & actiones, inter Phyſica ſubiecta ſublimes, debileſuè, humanæ item, vel ferinæ, demiſſæ, vel ſublimes ad apparentias monſtroſitatum variarum ſolent, & realiter ſubſequi, ſicq; tam nobilis, & erudita coniectura rariſſimè fallit; & cur dici non poſſet, apparente monſtroſitate Nucum efformatarũ à natura extraordinariè operante in ligno nuceo cariosè concamerato

Nucum

A nucum prouentum in viuentibus Arboribus vberrimum ſubſecuturum? cum agens impatiens benè diſpoſitum agere præſupponatur. Et cur lignum medicè conſideratum ſimulacra oſtendens animalium non poſſet haberi tanquam animaleitatis defenſiuum, vel etiam deſtructiuum? Imo cur Viſcerum ſentientium Animalium ſolidè concreta effigies, quam in hoc Querneo iuuenculo Ramo vulnerato à nobis obſeruato cernere datur, ſucci Arborei vim viſcerum inſtauratiuam coniectamur? quoniam ſubſtãtiæ ligneæ fluor concretus cum vegetantis Animæ formatrici Virtuti aſſocietur, nullibique otiari credatur, analogam ſibi virtutem vbicunque ponatur adiuuabit. Ipſi ergo ſic metricè alluſimus.

Vberior Lignum fœtura euiſcerat; iſtud,
Cum fructus nequeat, Viſcera nuda parit.

Quod autem in Ligno veteri, carioſo, & foraminulento, Nucei Fructus ſiccì ſpecies præclariſſimo fuerint Aldrouando obſeruata; monſtroſum certè fuit, & haud vulgari cõſideratione dignum; circa quem effectum plura ſeſe offerrent dicenda, quæ, quià principia requirerent Philoſophica Peripateticis nõ ita conformia, acutiorum ingeniorum exercitationibus relinquimus omnia; & eo magis, quia nullam noſtri Auctoris ſententiam circa huiuſmodi tabellæ delineatam formam inuenire potuimus.

Lignum Nuceum carioſum cum ſculptis Caryotidibus abſque puluinato cortice, E

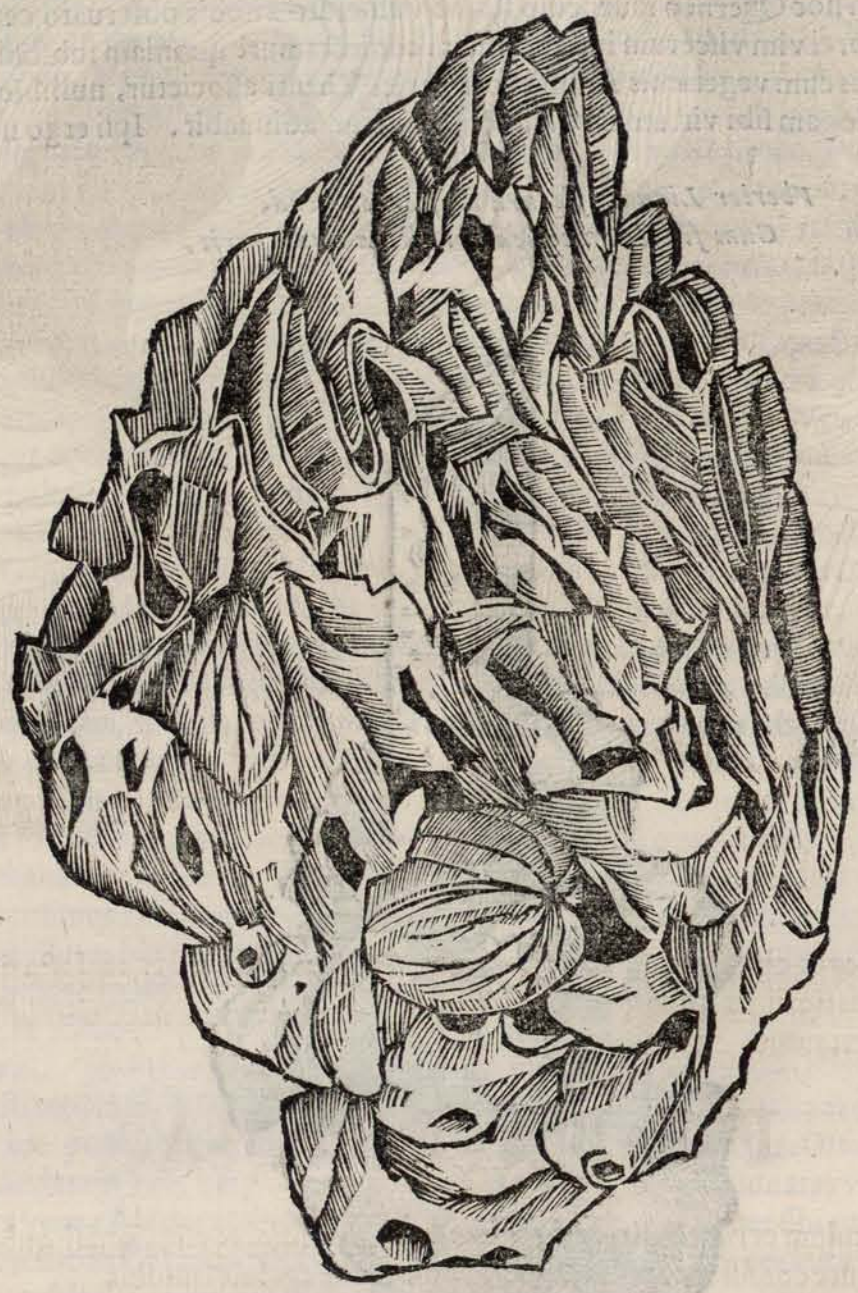

Inter Plantarum Monſtroſa in Volumine de Monſtris Aldrouandi noſtri Præclariſſimus Ambroſinus pag. 630. poſuit Simulacrum Hominis in Radice cuiuſdam plantæ pronè, & ſupinè delineatum: aliudque in Paralipomenis Monſtrorum pag. 157. ponitq; item Simulacrum Serpẽtiforme in Radice à natura cælatum, cuiuſmodi certè nos plura obſeruauimus. Et cum in eodem Volumine pag. 674. afferatur præſens Icon Trunci H ArborisIndici cum duabus figuris, circà eas nobis occurrit dicendum, quod natura voluerit in huiuſce bicorporeâ quodammodo Arboris medullà duo Animalia delineando, alterum terreſtre, Canis, in anteriori ſaltem parte ad inſtar, & alterum aereum, & aquatile ſimul, nimirum Ardeæ ſimile, ſe declarare in mixtis adeſſe pluſquam virtualiter Elementa, & in illa ſpecie Arboris medicarum virtutum diuite recognoſcendas eſſe prærogatiuas valde inſignes, atquè multiplices.

Lignum Bicorporeum cum medullaribus Animantum Simulacris.

Sed

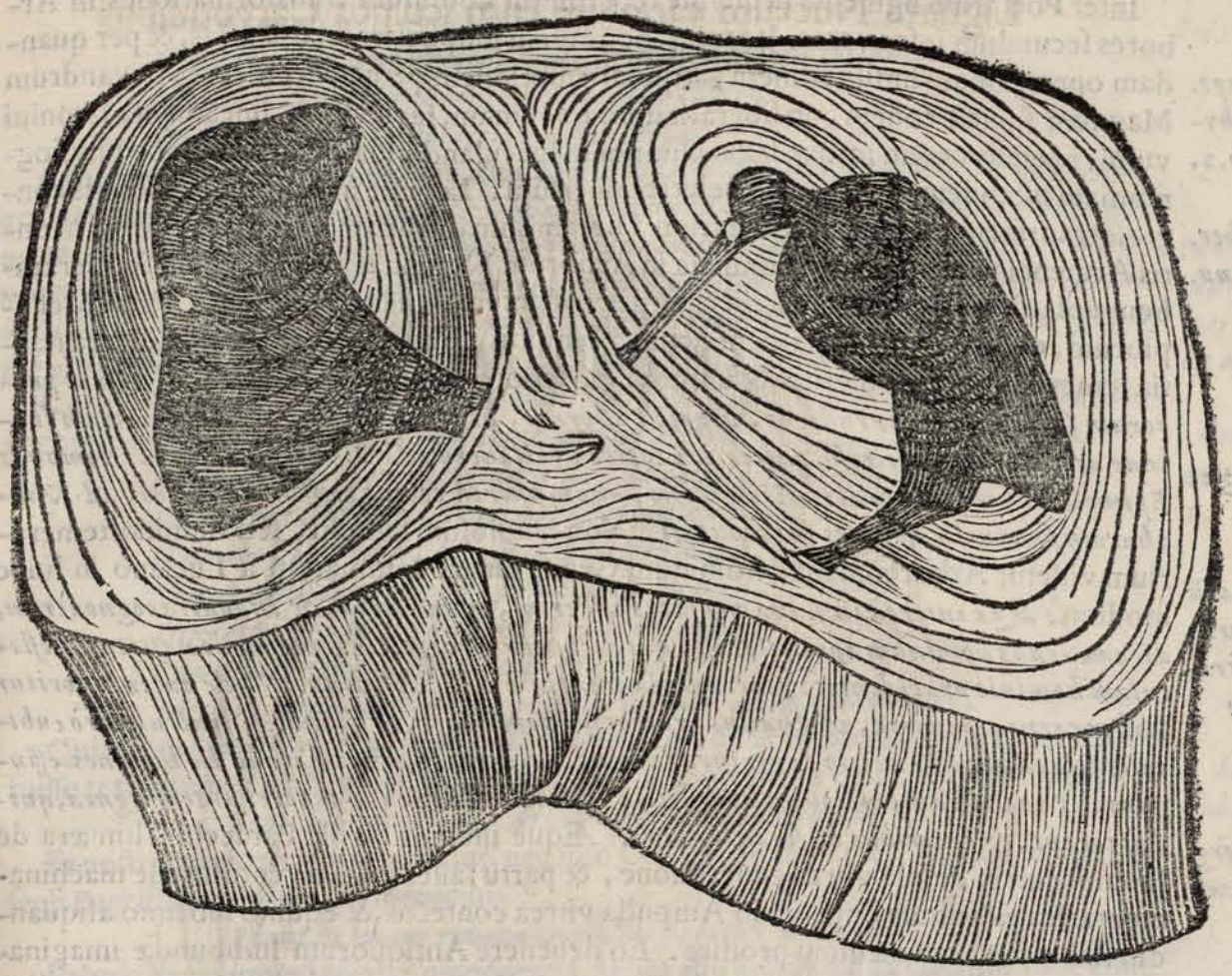

Sed vlteriores circa rem hanc naturalium rerum ſpeculationes curioſioribus ingeC nijs, & eleuatioribus relinquamus; ad Fabulas ſuauiores, nec omninò inutiles calamum conuertamus.

FABVLOSA.

RIdiculum certè eſt dicere Arbores terrâ antiquiores eſſe, quaſi quòd hæ ſine tellure conſiſtere poſſint, hinc appoſitiſſimè cecinit Ouidius

Philoſtratus in Vita Apollonij T.l.6.c.16.

Exit in immenſum fœcunda licentia vatum,
Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.

Cuius fabulæ inuentio Sardis attributa fuit ex Apollonij Thianei teſtimonio. Anile item commentum eſt aliorum dicentium ex Arboribus natos Arcades filios Iouis, & Caſtoris, atque ante Solem, & Lunam procreatos, vndè Statius

Ouid. l.3. Amorum.

Paul. Gyrald.f.156. Lib.4.Thebaid.

Arcades huic veteres aſtris, Lunâque priores
Agmina fida datis: nemorum vos ſtirpe rigenti
D *Fama ſatos, cum prima pedum veſtigia tellus*
Admirata tulit, &c.

Immò, & vniuerſum Genus Humanum tali pacto natum ex Arboribus, quemadmodum ipſe Statius proſequitur ---*Nondum Arua, Domuſq́; nec Vrbes*

Connubijſquè modus; Quercus, Lauriq́; ferebant
Cruda puerperia: ac populos vmbroſa creauit
Fraxinus; & fœta viridis puer excidit orno.

Idemque prorſus repetit Flaccus.

L.10.Argon.

Olim Abies, Alni, Quercus, Fagiq́; ferebant
Cruda puerperia, ac populos vmbroſa creauit
Populus, & fœta viridis puer excidit orno.

Inter Poetarum figmenta ſæpiſſimè reperiuntur hominum transformationes in Arbores ſecundum ipſos veras, & reales, non autem ſimpliciter imaginarias, & per quandam operationum ſimilitudinem, atque attributionem, prout eſſet dicere Alexandrum Magnum fuiſſe Leonem, ob liberalitatem Leoninam, faciemque lineamenta Leonini vultus præſeferentem; atque ſagaciſſimum in ſpeculando Platonem, caniſque Phyſiognomiam oſtendentem in canem veluti conuerſum. Legitur in Antonini Liberalis congerie transformationum verè fictarum Therambum quendam ad radices Othrys Montis Armenta paſcentem, ob conuicia in Arborum Nymphas ab ipſo effuſa in Cerambem volatilem, Cantharum ſcilicet ligna erodentem, fuiſſe conuerſum. Pueri Meſſapiorum, eodem Auctore ſcribente, cum Nymphis contendentes de ſaltandi præſtantia temeritatis pœnas luerunt, & immobiles Arbores facti sũt: Sic nugatur ille. *Erat puerorum ſaltandi modus ruſticus, vtpotè Paſtorum, at Nymphis omnia ad elegantiam ſubinde accreuerunt, victiſq; pueris ità eos compellauerunt. Prouocaſtis pueri Nymphas Epimelides; ergo vecordes victi dabitis pœnas; puerique eo, quo conſtiterant loco, ad Nympharum fanum in Arbores ſunt mutati.* Non fabuloſum tantum, ſed omninò temerarium videtur Arboreum illud hominum Genus lunare ſomniatum à Luciano in hunc modum: *Quæ intereà in Luna verſatus viderim, quæuè noua, & inaudita cognouerim, dicam. Genus hominum apud illos eſt, qui dicuntur Arborei, idq; hoc modo naſcitur. Teſticulum hominis præcidentes in terram plantantium modo defodiunt. Indè autem exoritur Arbor carnea maxima, vt Phallus, ramos quidem habet, & frondes, fructus verò cubitalis Glandis. Vbi autem eæ maturæ fuerint, decerptas cudunt, atque in homines effingunt. Pudenda autem habent appoſititia, quidam eburnea, pauperes autem lignea, quibus coeant, & vxoribus miſceantur, &c.* Æquè infanda eſt illa Paracelſi Chimæra de Homunculi in Phiala vitrea generatione, & partu; aſſerit enim ventoſus ille machinamentarius ex ſemiue humano in Ampulla vitrea contecto, & equino ſub fimo aliquandiu ſtabulato homunculum prodire. Eò deuenere Antiquorum ludibundæ imaginationes, vt crederent Mortuorum Animas ab Arboribus pendere iugi tranſmigrabilitate ſuſpenſas. Quam Pythagoricam præcipuè opinionem ſic expreſſit Laertius. *Homeri autem Animam ex Arbore pendentem, ſerpenteſq; illam circumdantes, ferunt.* Sic & Euphorbius dixit ſe aliquando Ethalidem fuiſſe, atque à Mercurio pro munere accepiſſe, vt Anima illius perpetuò errore vagaretur, & in quas vellet Arbores, vel animantes commigraret. Nympharum agreſtium, & Arborearum vulgatiſſimæ ſunt fabulæ penes Ethnicitatem, quæ Dæmones, Generis Humani licèt hoſtes infeſtiſſimos, varijs modis, atque nominibus ſub diuerſis venerabatur. Inter ficta illa Numina Napaeæ, & Dryades, atque Hamadryades Syluarum, ſiuè Arborum Deæ numerabantur

Io. Bapt. Porta Phyſiogn. lib. 2. c. 1.

Ant. Liber. Metam. nu. 22.

Num. 31.

Lib. verarũ Hiſtoriarũ ſic in ſcripto ab eo

Ex Georg. Bert. Camp.

Laert. in Phytag.

4. Georg.

---- Faciles venerare Napaeas,

Cecinit Maro; eædemq; relatæ ad Montes Oreades dicebantur; quæ circà Flumina Naiades, Pratorum Nymnides; quam ad rem Chanon Lampſacenus ſequentem contexuit fabellam. Rhœcum quendam fuiſſe ait, qui cum cognouiſſet Arborem quandam non longè ab eo, vt procideret, & aduerſo caſu proſterneretur, eſſe conſtitutam, miſit filios ſuos, qui eam ſuſtentaculis fulcirent. Quamobrem Nympha eiuſdem Arboris coram ſe offerens Rhœco, pollicitaq; ſe gratiam facti illius relaturam, iuſſit vt, quod vellet ab ſe, poſtularet. Tunc ille, vt cum ea carnaliter iungi liceret. Quod illa annuit, ità tamen, vt ab alterius mulieris conſuetudine caueret; fore autem internunciam vtriuſq; Meliſſam. Sed cum ille aliquando intenſius operam daret ludo, adſtitiſſe Meliſſam, quã cum ibi paulò acerbius ipſe increpaſſet, irata illa, factum eſt, vt oculis captus redderetur. Eſt Fabula ſecunda ex Libris Metamorphoſeon Sulmonenſis Poetæ eruta de Thracijs Matronis, quæ ob Orphei earum ſacrificuli necem à Libero Patre vltore in varias Arbores mutatæ fuere his contenta carminibus.

Boccat. de Geneal. Deorum l. 7 c. 14.

Ouid. l. 11. Metam. fab. 2.

Non impunè tamen ſcelus hoc ſinit eſſe Lyæus,
Amiſſoque dolens ſacrorum vate ſuorum
Protinus in Syluis matres Ædonidas omnes,
Quæ videre nefas torta radice ligauit.

Similis exitus Fabellam conſingit Io. Baptiſta Pigna elegenter commentus Satyros, poſtquam Arcadiæ Nymphas flectere nequiuerunt, ſe Latium petituros ſimulaſſe; Nymphas intereà imprudenter fontem ingreſſas, mox fugatas, in diuerſas abijſſe formas, & præcipuè Arboreas; quod his expreſſit carminibus.

Dum

SCD Lyon 1

A *Dum nonnullæ etiam validâ radice tenentur,* *Satyra 8.*
Effundunt vitam, & gemitum; & dum brachia tollunt,
In ramos conuerſa virent, frondeſque capilli,
Et folia euadunt, dureſcit cortice corpus.

Arboris cuiuſdam Fabuloſæ mentionē fecit & D. Gregorius Nazianzenus, cum allegoria tamen haud inutili, tali pacto. *Arbor quædam eſt Fabuloſa, quæ excîsa magis germinat, & contrà ferrum decertat, &, ſi quid mirabilius in re mirabiliori dicere oportet morte viuit, & abſciſſa pullulat, necnon conſumpta augetur: hæc referunt Fabulæ, & Arbuſti illius Natura talis eſt. Mihi autem manifeſtè videtur tale quid Philoſophum eſſe, qui per afflictiones clareſcit, & ex grauibus materiam facit Virtutis.* *In Oratione poſtquā reuerteretur ex agr.*

Cornu Acheloi in Taurum mutati, & ab Hercule Victore ſubtractum Fabulæ Cornucopiæ anſam dedit, quam ſic explicat Muſa Naſonis. *Ouid. l. 9. metam. fab. 1.*

Nec ſatis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncâque à fronte reuellit.
Naiades hoc Pomis, & odoro flore repletum
B *Sacrarunt, diueſquè meo bona copia cornu eſt.*
Dixerat, & Nymphæ ritu ſuccincta Diana
Vna miniſtrarum, fuſis vtrinque capillis
Inceſſit, totumque tulit prædiuite cornu - Autumnum, &c.

Quin & eadem Muſa non intactum reliquit Proteo Fabuloſo maris Deo familiarem fuiſſe tranſmutationem in quamlibet voluiſſet Arborem: ſic enim de ipſo Ouidius; *l. 8. met. fab. 10.*

Sæpe lapis poteras, Arbor quoque ſæpe videri,

Et noſtri temporis Vates eximius, nec ipſo Ouidio, Iudicio meo, minus ſuauis, Ioſeph Baptiſta de Proteo quoq; cecinit *Epig. 12. centur. 1.*

Planta comam renouans obducit cortice numen.

Fabula Periclymeni Herbæ nemorenſis, Arboreſq; arctiſſimè circumplicantis eiuſdē Herbæ naturam in mentem reuocat hîc innuendam. Hæc eadem Herba fruticea à Bononienſibus Matriſylua, & vulgò *Ligaboſco* appellatur, variaſq; formas in modo ſcandendi ſuper Arbores induens, necnon etiam ſubiectas Arbores ipſas variè figuratas reddens, figuram ſequentem coclydeæ columnæ in Oxyacanthæ Arboris tenello ramo à me obſeruato effigiauit, cui propterea ſequenti Diſticho alluſi.
C

Mater habet nati circundare brachia collo,
Iſte Columnatam conglobat effigiem.

Hanc tamen Fabulam amœniſſima ſimul, & doctiſſima Balthaſſaris Bonifacij Archidiaconi Taruiſini Muſa de literis omnibus melioribus optimè merita, & cui egò plurimum me fateor obſtrictum, ſic egregiè deſcripſit. *Muſarum lib. 6. n. 9.*

Arua Periclymenus patriâ pietate regebat
Arida ſaxoſæ, ſed benè culta, Pyli,
Iam ſenior, Fratriſque Dies viſurus, & ipſe,
Cui tria lanificæ penſa dedêre Deæ.
Clauiger Alcides Pylium niſi littus adiſſet,
Ac pede Neſtoream non tetigiſſet humum.
Fraternos tamen æquauit virtutibus annos
Vir ſuperans omnes integritate viros.
D *Quotque animo dotes habuit, tot corpore formas*
Huic Neptunus auus ſumere poſſe dedit.
Contigit hoc alijs: Proteum, Vertumnum, Acheloumq;
Munus id à ſuperis obtinuiſſe ferunt, &c.
Hunc Dryades fleuere virum, fleuere Napææ,
Plorarunt fontes, indoluitque nemus.
Cumque Maris Nymphis luxit Moderator aquarum,
Nam tetigere pium fata Nepotis auum.
Vtque ſit in longum memoranda minoribus æuum
Tam ſuperis chari, vitaque, morſque viri.
Membra Periclymeni ſacram conuertit in Herbam,
Quique volabat auis, fixus inhæret humo.

Mutantur folijs pennæ, radicibus vngues,
Claræ vices nitidi lumina floris habent.
Iure Sacram dixi, ſuperum quæ ſigna coronat,
Stemmata numinibus, ſertaque grata facit
Illa Deum niueis exornat floribus Aras,
Templorum decorat frondibus illa fores.
Perſtat adhuc Virtus, variaſque dat herba figuras,
Priſco, & apud Pylios nomine gaudet adhuc.
Hanc verò Matrem Syluæ noua lingua vocauit,
Syluarum fuerat dictus, & ille Pater.

Libro de Bello Venet.

Sed & Fabulas variare liceat. In Aulide Lucus fuit, quem Græcanici exercitus Dux Agamemnon Violauit, capra in eo paſcente interfecta, quamobrem indignata Diana aerem infecit, ex quâ lue Homines, & Animalia ferè cuncta periere, nec antè ſedatum fuit hoc malum, quam huic Iphygenia Agamẽnonis filia immolaretur; id inter Poetarum figmenta reperitur. Adeò proni in fabulas erant antiqui, vt Arboribus quoq; colloqui, eaſque in conſortium propriarum actionum admittere paſſim conſueſcerent; ſic apud Ariſtænetum in Amoribus Acontij atq; Cydippes Acõtius ipſe fingitur Arbores hunc in modum identidem alloqui. *Vtinam & mens vobis, Arbores, & vox eſſet, vt hoc vnum dictitaretis Cydippe pulchra, vel ſaltem corticibus inſcriptas ferretis hoc ipſum teſtantes literas: liceat mihi propediem Cydippe formoſam te, & iurandi Religioſam dicere, &c.* Inter fictiones verarum hiſtoriarum ſic nuncupatarum Luciani adeſt illa de Arboribus radice carentibus fabula maiori ſaltem ex parte, vt ſuperius tetigimus.

Ariſtænetus Epiſtolarum lib. 1. ep. 10.

Eiuſmodi eſt & quod alibi refert hic Nebulo, quod ſcilicet in fabuloſis Τῶν μακάρων Inſulis. *Suaues quædam, auræ ſpirantes leniter Syluam mouebant vt ex motis ramis dulces, & perpetui cantus ederentur, ſimiles ijs qui in locis deſertis obliquis fiſtulis reddi ſolent.* Sed longius à veritate diſſerit hic Vani loquus, vbi refert ſe abſorptum à cete MC. Stadiorum longitudinis, in cuius ventre Syluam reperit. *Nam & terra* ſcribit, *& colles erant, vt conijcio, ex eo quem abſorbſerat limo accumulati. Igitur & Sylua in his innata erat, & Arbores omnigenæ, circuitus autem terræ Stad. CCXL.* Inde figmentum hoc extructum, quod immaniſſimæ vere molis inter Piſces ſit Balena, & ideò nonnunquam, vt ęcinit Mantuanus.

Viſa

A *--Visa est humeris Lucos portare virentes.*

Feruntur & in Epistola Alexandri Nepotis fabulosi (vt arbitror) Arbores duæ, quarum altera Solis, altera Lunæ nuncupabatur. Vtraq; primis sui Planetæ influxibus petita reddebat oracula, quin &, quod mirabilius est, in Ecclipsibus vberrimis fluebat lacrymis. Cupressos frondibus imitabantur in mediò Luci constitutæ, altitudinis pedum fermè centenorum. Eas Alexandro adeunte, cum syderum Cognatorum afflatu percuterentur, in voces, & oracula ad summum cacumen resolui Magno circumstantium stupore traditur animaduersum. Sed hoc nedum fabulosum est, verũ & superstitiosum. Pulcram tamen inde Moralitatem elicit Caussinus ex quo *Solis, & Lunæ Arbores haud Fabulosæ sunt Ecclesiastici, Ciuilesque Magistratus, qui suorum Principum afflatu leges tum diuinas, tum humanas interpretantur, quarum certe oraculis hic orbis terrarum administratur.* Quam ad rem & Gelasius Papa Afer in Epistola ad Anastasium Imp. *Duo sunt* (inquit) *Imperator Auguste, quibus principaliter hic regitur Mundus, Auctoritas Sacra Pontificum, & regalis Potestas;* Sed ad Fabulas iterum redeamus. Nec nisi Fabella pariter esse videtur (nisi alius subsit sensus) quod de radice quadam scripsit Iosephus.

B *In valle*, inquit, *qua Ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidam Lacus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adsimilis est colore, circà vesperam verò veluti iubar fulguras. Accedentibus, eam & euellere cupientibus facile non est, sed refugit, nec prius manet, quam si quis vrinam muliebrem, vel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quin etiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur alio modo sine periculo, qui talis est: Totam eam circumfodiunt, ità vt minimum ex radice terra sit conditum; deinde ab ea religant canem, illoquè sequi eum, à quo religatus est cupiente, radix quidem facillimè euellitur; Canis verò continuo moritur, tanquam eius vice, à quo tollenda erat radix. Nullus enim poste à accipientibus metus est.* Ioannis quoq; Tzetzis Historiæ fabulam ferunt Geryonis Arborum sepulcralium sanguinem distillantium, sub hac verborum forma *Geryones Rex fuit Erithræ, vt anteà scripsimus in certaminibus Herculis plurimos Greges Boum nutriens, Boum formosarum. Vt autem iaculatus occidit Hercules illum, formosæ Arbores ramosæ duæ plantæ sanguine destillant apud sepulcrum illius.*

C Has Arbores Philostratus in Vita Apollonij inquit similes esse Piceæ Arbori, seù Pino, sed hisce humiliores, eodemq; pacto sanguinem extillare, ac Opium Iliacum fundere dicitur Aurum. Nullo pacto credendum est Arbores in nouo orbe reperiri, quæ percussoris sui iniuriam vlciscantur, & quod in Insulis quibusdam Pomiferæ nonnullæ dentur Arbores, è quarum fructibus liceat omnibus comedere, nisì enim deposito facto quis discedere potest, cui aditus tunc solum aperitur. Nec minus incredibile simul, & fabulosum est, quod inter commentitias narrationes Sileni ad Midam narrat Ælianus. Tradit apud fictitios quosdam Populos extrà nostrum Orbem Meropas vocatos locum esse, qui Anostus dicebatur. Circa hunc Fluuios duos fluere, quorum alter lætitiæ, alter verò mœroris nuncupabatur, & apud vtrumq; Arbores magnitudine proceræ Platani positas esse, & ex his eiusdem naturæ, ac esset fluuius conterminus, fructus gigni; gustatis enim fructibus illarum, quæ ad lætitiæ alueum proueniunt, priores abire cupiditates, & si cuius fortè rei amore quis vnquam captus fuerit, huius obliuisci, & Paulatim iuniorem fieri, ætatemq; iam præteritam resumere, deposita quippe senectute totus renouari, & ad florem ætatis, atq; ad adolescentiam ex indè reuerti, deindè puerum factum, & postremò infantem, post hæc tandem emori. Eas autem Arbores, quæ ad mœroris fluuium nascerentur dissimilem longè ferre fructum fingebat. Ille siquidem qui eos gustasset, in tot lacrymas erumpebat, ita vt per omne vitæ tempus in assiduo luctu contabesceret, & ità vitam finiret. Sed hisce affigantur vanæ Somniorum præsagæ species, quæ ad solidas tamen Arborum spectabunt Eruditiones.

Causs. Polyhist. Symb. lib. 10. n. 17.

Ionst. Admir. Plant. c. 9.

Lib. 2. in Vlyssis Epist. Calypsoni, & l. 1. Ver. hist. p. 115. & l. 2 Ver. hist. p. 117. Chiliade 4. num. 136. fol. 71.

Lib. 5. c. 1. N. O. 247. cap. 16.

Lib. cui titulus Minera del Mondo.

Lib. 13. rar. hist. c. 18.

PRÆSAGIA, INSOMNIA.

VTilius fortassis erit futura plura nescire quam contingentia euentura curiosè nimis rimari; nam anxius error, atque temeritas præ foribus sunt, & tunc maximè cum ipsa mens à se remouetur; vt egregiè cecinit ille,

Cicero l. 3. de Nat. D.

Som-

Tibullus l. 3. eleg. 4.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte E
Quin & alius quoque *Cælum ipſum petimus ſtultitia.*

Horat. l. 1. Ode 3.

Ab Æſtate ex Arboribus flores copiosè promente, futuram mortalitatem repentinam quidam præſagiri poſſe contendit; Arborumq; è contrà reuireſcentiam, & reſurrectionem vitalitatis eſſe præſagium cenſuit alius. Sed temeraria hæc Arborum præſagia Germanorum primitus nationi tribuuntur: Hi namque, Tacito Auctore, *Stato tempore in Sylnam Augurijs patrum, & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus conueniebant*. Proprium aliarum mos Nationum fuit Aſtra intueri. Iouis enim ſtella in ſigno Tauri exiſtens, magnam fructuum fertilitatem, ſecundum has Gētes præſagire poterat, relata ad loca Hilegialia tēporis ſationis, inſitionis, plātationis, ablaqueationis, &c. Perpetuæ verò comæ pubeſcentiam in Arboribus Trogus, atq; Philemon Philoſophi, longæuitatis rerum in vniuerſali præſagium eſſe voluerunt; Nam ſicuti Homines longis, firmiſquè capillis prædíti credunt viuere poſſe diu, ita quoque Arbores longè, firmiterq; frondentes, viuaciſſimæ haberi poſſunt. Hoc pacto ſolidius valent Hominibus ipſis euentura prædici, mediante Arborum ità conſpicuarum, & variabilium inſpectione, quæ non à minimis, ſed à validioribus cunctos tangentibus alterantur cauſis, ità vt occultæ corporum diſpoſitiones in actum deducibiles antedici facilè poſſint, vndè præſagitionis titulo decorari merita eſt Arbor. Hinc dictum eſt.

Plin. l. 16. cap. 32.

C. Tacit. de moribus Germanorum cap. 6.

Gaud. Merul. lib. 2. de mirabilib.

F

Claud. de B. Get. in prin.

Arbore præſagâ tabulas animaſſe loquaces
vt canebat Claudianus. Quare hyemem aſperam, & intenſam folia ægrè de Arboribus defluentia præmonſtrant, eo prorſus pacto, quo & Animalia, vt Glires, mures, aues, & alia huiuſmodi vltrà humanam ſagacitatem Arboreos fructus perquirentia, & more copioſius ad cauernas, ſeù nidos comportantia, famem futuram portendunt, quaſi illam arcere pro viribus contendant; vndè prouidi terrarum incolæ, vbi hæc præmitti obſeruarint, & præcipuè Septentrionales, ex relatione Olai Magni, caritatem imminentem præcognoſcunt, & ſolito diligentius rebus ſuis proſpiciunt. Naturæ inſtinctu melius hæc cerni poſſunt, quam Hominum meris figmentis, dum quis Aſtrologicè præſagire cuperet Arborum ipſarum prouentum, & vtilitatem, quia is vel in horâ earum plantationis, vel quot annis in primâ oculorum, ſeù gemmarum in genere explicatione, facta cæli figurâ inſpicit imaginariam domum Aſcendentis, & eius Almuten, & horam, & eius Dominum, qui ſi fuerint fortunati, magnam vtilitatem ex illâ percipiendam Arbore præſignatur; ſi verò fuerint infortunati, malus indè prouentus arguitur; ſin autem fuerint pares, tenuia, ſeù mediocria perindè conſequenda emolumenta ſignificabunt. Præſagiuntur etiam pleraque ab Arboribus quoquo pacto per ſomnum viſis; vndè Hippocrates terreſtre Medicinæ Numen multum tribuit inſomnijs naturalibus, tanquam ex cauſis varijs prouenientibus, & in hunc modum doctiſſimè concludit. *In ſumma quæcunque corporis, aut Animæ munia, ea omnia Anima ipſa in ſomno obit; quicunque igitur hæc rectè iudicare nouit, magnam ſapientiæ partem uouit*. Eâ de re qui Syluas ſomniant, triſtitias, timores, & perturbationes animi ſibi timeant, otiaquè imminentia. Huiuſmodi quoque ſylueſtres vmbræ ſomniatæ malefactoribus plagas, atque tormenta, diuitibus damna minantur, quia cæſioni, & diminutioni ſubiectæ ſunt. Si verò appareat exitus è Syluis illis vmbroſis in campos, bonus quoque denuntiatur exitus infortuniorum; & id præcipuè ſi campi apparentes floridis, atque fructiferis Aboribus fuerint referti, non autem proſtratis, & fulmine ictis; nam hæ ſemper ſunt peſſimi ominis: illæ verò optimi, & tutiſſimi. Qui ſomniat Arbores plantare, ſibi, ſi ſit vxoratus, prolem præſagire poteſt, ſiuè etiamſi velit fœminæ copulari; nam in hoc ſenſu Ager eſt Mulier, Liberiquè ſunt veluti Plantæ. Hinc Cynicus ille Philoſophus cum muliere concumbens, aiebat abs ſe Hominem plantari. Contrarium verò præſagium eruetur è ſomniatâ Arboris plantatione ab illo, qui in propriâ domo infirmum aliquem habuerit, ſiuè ipſe ſomniator infirmus fuerit; nam exinde mors infirmo denunciatur, cum cadauera humari conſueſcant, & terræ mandari. Sic omnes Arbores perpetuæ comæ ſomniatæ felices ſunt, bonorumque innuunt conſeruationem; ab his tamen excipitur Olea, quæ minitatur ægris interitum, eò quià cum mortuis efferretur, vel ſaltem laborem, quia multa patitur ipſa eadem Arbor, antequam ex illa extrahatur oleum. Similiter & qui Arbores in ſomnis annoſas, & tardè creſcentes intuetur, is indè malum tardè venturum, ſed in morbis ſalutem indigitari noſcat, vt ſentit Cardanus. Contrarium

Alex. ab Al. D. G. lib. 6. cap. 12.

Hiſt. Septentrion. lib. 12. cap. 6.

Hali. p. 1. cap. 37.

G

Libro de Inſomnijs.

Symphor. Hort. lib. 2. cap. 23.

H

Cardanus. hæc habet.

verò

A verò consignificant citò crescentes Plantæ; & qui præcoces, & fugaces fructus somniauerit, præter mora, is voluptates, aut deceptiones expectet, extràquè tempus congruum varios labores. Sed qui se Mala dulcia, seu verna, ac matura videre simul, & comedere somniauerit, iucunditatem, & prosperam Venerem sibi præsagire potest; quod si mala fuerint arida, seditiones, & contentiones exitiales erunt timendæ, cui sapori si ruber accedat color, vulnera quoque cæteris malis semper addentur. Est pariter eiusdem Cardani sententia, quod qui Plantam è proprio prodeuntem corpore somniauerit, periculum mortis exinde possit sumere; hocq; ideò coniectatur, quià propriũ est Plãtarum è terrâ exoriri, quemadmodum & in eâ animantium corpora quæcunque viuẽdi muuere destituta resoluuntur. Sed in hoc non mihi videtur ille perpendisse Vitem, quam per nocturnam quietem intuitus est Astyages è corpore filiæ suæ Mandanes procedentem, totamque Asiam circumserpentem, ex quâ manifestè apparuit denotatam fuisse felicitatem, & quodcunque faustum omen longè, latèque dominandi; Nam visum est posteà quod hæc ex Cambise filium Cyrum suscepit, qui totà Asiâ subiectâ longè, latèque fuit Persarum, atque Medorum Monarcha. Mala tamen vbicunque portenderê fructus amari in somnis gustati, quippè qui successuum irritorum, iniucundorumquè euentuum significatiui credantur, quo etiam pacto infausta indicari, non malè possunt ex infructiferis similiter somniatis Arboribus, cum inopiæ notæ sint. Sic & tristitias, aut tribulationes ex fructibus duri corticis, seù qui simul confricati strepitum edunt, designari paratas, vt & collectio fructuum, qui non nisi per vim, & impetum, atque percussiones in Arborem inflictas colliguntur, seruis præcipuè plagas, & verbera, vel saltem molestias multas in somnis præmonstrare asseruntur. Arbores itidem resiniferæ non nisi Naucleris bona, & pro nauibus instaurandis necessaria promittunt, quia cæteris per noctem visæ, pigritiam, & timorem præsagiunt. Arbores arti Topiariæ aptiores mulieribus impudicitiam, viris vanum laborem, & ægris refectionem, ac sanitatem imminentem ostendunt; quæ tamen si spinosæ fuerint, securitatem indicant, nam ex his sepes concinnantur ad Hortorum, & Vinearum tutelam; vndè Politianus,

Sentibus horrentes aperit iam vinea sepes. *in Rustico.*

Formare Arbores in somnis, & statuas conficere fraudolentis videtur Hominibus C assentiri, animosq; ad fallendum augere; hæc enim actio est contrà ea, quæ finguntur, & minimè sunt. Plantæ insuper, quæ per se, aut difficulter, aut omnimodè subsistere non possunt, seseq; cum cæteris Arboribus circumplicant, & quicquid ex illis paratur, vt serta, & similia, pessima semper ominari creduntur; quapropter qui Vitem, aut Hederam somniatam, pro vinculorum, propter retortos pampinos, & complexum illarum proprium, delineamento sumet, aut ex illarum oppressione morbum aliquem importari senserit, non longè aberrabit; cum vlterius facinorosis hominibus mẽbrorum detruncationem, siuè capitis ipsius absciſionem Arbores hæ, seù Plantæ somniatæ, vtpotè quæ plerunque resecantur, denuncient. Ità & qui coronatum se in somnis viderit, in aliâ parte, quàm in capite, siniſtra paueat accidentia, sicuti & si pedes sibi coronatos deprehenderit, in compedes se pro meritis conijciendum, seù in mortis discrimen prolapsurum se non malè verebitur. Ait Cardanus Arbores duro cortice, & crasso solidas, erectas, & spinosas qui videt, is videre se putet latrones, & viros contumaces, potentes, & fortes; è contrà verò flexibiles, & tenellas Arbores videntem, sibi pingere posse in imaginatione molles viros, & tractabiles, & si tamen aliquando fallaces. Ornatum autem, & venustatem ex Arboreis frondibus in somnis simpliciter visis præfigurari, & D pecunias vbertim ex fructibus in copiâ somniatis promitti. Eâ de re Arbores videre somniando, significat de spe excelsa decidere, illaq; in domo, inq; ijsdem incongruo loco nascentes intueri, malum semper est omen. Fractam Arborem in somnis apparere significat morbum aliquem in domestico; Folia verò arborea super dormientem procidere inter dormiendum videre, insidias, & dolos aduersus illum confingi, & texi præmonstrat. Arborem tandem somniando conscendere, vel fructus illius prædulces absumere, incæstuosas indicat cogitationes; Ramumquè arboreum inter somnos attollere, vt vestis liberetur, victoriam de inimicis facillimè consequendam denotare innotescet consulenti Cardanum. Sed hæc omnia, vel dicantur verè deliramenta ægrorum, vel saltem naturæ ludentis quædam admonitiones nutu Diuino præfiguratæ, vt ad omnia capessenda melioris nostrum partis in vtilitatem nosmet disponamus pro fine

Cardanus lib. 3. de fato cap. 23.

Cardanus ibidem.

vltimo

vltimo feliciſſimo, inamiſſibili ex immensâ Dei Benignitate, atque liberalitate obtinendo. Ad myſticas modo literas, quæ ſublimiora videntur Arcana concernere, hoc eſt ad Hieroglyphica detegenda accedamus. E

HIEROGLYPHICA, ET MYSTICA.

Georg. Venet. in Armon. *Al. ab Al. D. G. l. 4. cap. 12.* *Pythagoras Io. Audoen. epigr. part. 2. l. 1. n. 5.* *Ouid. l. 10. Metamorph fab. 10.*

ARbor omnis in genere ſumpta, propter Virtutem altius ſeſe in aera tollendi, & ob diuturnitatem, qua viget, ac perēnitatem, quam præſefert, (cum æuo creſcat occulto) ipſa pulcherrimum eſt Iouis ſimulacrum. Hoc pacto Lignum reciſum informe, à quo tamē variæ ſubiri, ac ſuſcipi formæ potuiſſent, Palladem, & Cererem apud Celtas deſignabat; quod ſi figuratum fuiſſet, Mercurium, ſeù Eloquentiam ipſam, rectamque ſermocinationem indicabat: quia iam ſupponebatur electum, & ideò probatum; cum non ex omni ligno Mercurium exculpere liceret, vt cecinit Ioannes Ouuenus de D. M. Ianſonio auctore *Mercurij Gallobelgici*, hoc eſt rerum in Gallia, & Belgio, & regionibus conterminis geſtarum loquens, F

Mercurius non ſit de qualibet Arbore; fingit
Mercurium ex ligno quolibet ille Faber.

Hinc illa veterum Ethnicorum conſuetudo lignea varia Numinum Simulacra, Virtutes varias, & Poteſtates ſignificantia efferendi emanauit, quare Sulmonenſis canebat.

----Quo multa Sacerdos.
Lignea contulerat veterum Simulacra Deorum.

Erizzus fol. 168. & fol. 541. *pag. 50.* *Hier. Ruſcell. lib. 2. Symb. ill. p. 3. in Inſ. Felicis Sāſeuerinæ. Lud. Dulc. ſymb. 45.* *Beda.* *D. Gregor.* *D. Io. Chryſoſt. de lapſu primi Hominis.* *D. Io. 2.* *Rup. in Ezech.* *Clem. Alex. 5. ſtrom.* *Gen. 8.* *Laur. in voce Arb.* *Richard. de ſecura conſect. 22.* *Leuit. 19.*

Arbor eadem in vniuerſali nobiliſſimum ab Ægyptijs, & Babilonijs Regibus Imperij hieroglyphicum fuit habita, & apud Romanos felicitatem, & vbertatem importabat, in Numiſmate præſertim Auguſti cum faſciculo ſpicarum impreſſa; itemq; Dominium terra, Mariq; dilatatum in Numiſmate Commodi cum Colonia ab altera parte cuſa ſignificabat. Præcipuè verò Terræ elementum apud antiquos repræſentauit Arbor non tota, ſed truncus tantum eiuſdem radicitus euulſus, vt videre fuit in Gemma quadam Gorlæanæ Dactyliothecæ, quæ hieroglyphicas quatuor elementorum continens icones; terram Trunco prædicto, aquam Delphine, aerem Caduceo, & ignem Fulmine deſignatos exhibebat; cuius etiam rei mentionem habet Hieronymus Aleander Iunior in Antiquæ Marmoreæ Tabulæ Solis effigie, Symboliſq; exculptæ accurata ſua explicatione. Meſtitiæ quoq; hieroglyphicum exprimi per Arbores ſiccas ex eo facile colligi poteſt, quod omnes penè Scriptores Turturem auem, cum vidua eſt, meſtiſſimam, in ſiccis duntaxat Arboribus degere tradant. Boni inſuper, & cæleſtis Auxilij typus recognoſcitur Arbor poſtquam Agar filium ſuum Iſmaelem Iamiam ſiti pereuntem ſubter Arborem poſuit, vbi diuinitus ille refectus fuit. Per Arborum cortices ſignificabantur Patrum elogia exteriora, vndè Arborum cortices mandere indicat ſolam literæ ſuperficiem attingere, nec quicquam de ſpirituali intellectu cuſtodire. Sic & fructus Arboribus ori appoſitus, ceù ſuauis ad veſcendum, ventris ſignificat concupiſcentiam, oculis verò obuerſatum, oculorum appetentiam oſtendit, tanquam pulcrum viſu, & vtroquè modo forſan ſuperbiam vitæ indigitat, iuxtà illud D. Ioannis. *Omne quod eſt in Mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Similiter ramum Arboreum applicare ad nares, vt eſt Ezechiel. 8. eſt detegere complacentiam in peccatis. Rami prætereà, qui dabantur ijs, qui in templis adorabant, ſignum H erant, & hieroglyphicum, immò recordatio quædam Vitæ humanæ breuis, quæ vel arefcentiam, vel ardorem ingreſſum cito eſſet paſſura, vti rami iam præciſi, ad hoc deſtinati ſuaptè natura viderentur. Pari quoq; pacto hieroglyphicè repræſentaretur qui opera Miſericordiæ exercet, ſicuti exhiberetur Icon Abrahami ſub Arbore hoſpites requieſcere facientis. Arbores facientes fructum, ſed non ſuum præſeferunt Hypocritas cum Simone Cyrenæo portantes Crucem non ſuam, quiq; religioſa carentes intentione, angariantur, & quæ non amant amore Gloriæ, velint tandem, aut nolint facere compelluntur. Arboris ita ſucciſæ fructus diſpergi, vt ap. Daniel. 4. patefacit importuna variari concupiſcentiarum incurſione ſtudium Meditationis, & diſſipari, ſubtilitatemq; inſuper, & facultatem inueſtigandi, & intelligendi cogitationum ingreſſione confundi. Arborū quoquè recenter plantatarum auferre præputia, ſi hieroglyphicè ſumatur, eſt

do-

A docere arrogatiam abijcere, vel primas non approbare noſtras operationes, vt ſuſpecti ſimus nobiſmet ipſis, quod & præſtant cortices detracti de virgis ex cap. 30. Gen. Ligna imputribilia de quibus fuit Arca Noe conſtructa, ſignificant Sanctos ex quibus conſtat Eccleſia, quæ nobile pariter ſunt hieroglyphicum impauidi, & innocentis Animi cuncta ſuperantis, atq; ſpernentis. Lignum quod habet ſpem reuireſcendi licet præciſum, vt ap. Iob. cap. 14. oſtendit Iuſtum pro veritate occiſum reſurgentem in vitam æternam, quia *Beati qui perſecutionem patiuntur propter Iuſtitiam, ipſorum enim eſt Regnum Cælorum; viſi ſunt oculis inſipientum mori, illi autem ſunt in pace*. Lignum Vitæ in medio Paradiſi indicat verbum Dei, & ſecundam Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonam, quemadmodum etiam diuinam ſignificat Prouidentiam, cuius exactiſſimæ Iuſtitiæ ſatisfactionem infert Lignum, cui benedicatur, vt habemus in Sap. 14. ſicut Ligna, quæ corrodat Locuſta, ſunt punitionis pro peccatis hieroglyphicum. Iuſtos hoc pacto Reges, & Sanctos fructifera Ligna ſignificant; fructus enim charitatem innuunt ex corde puro, & fide non ficta procedentem. Ita & Animarum flagrantiam, atq; ardorem in Sanctorum venerationem præſeferre nõ ineruditè videntur Ligna ex quibus Numinum
B ſtatuæ concinnari ſolebant, vndè etiam facilitas, & ſimplicitas infertur ob naturam Ligni facile concipientis ignem. Sed Sanctiſſimam D. N. I. C. Crucem nil melius in ſacris repræſentare video, quam Lignum, ſuper quo fuit erectus ſerpens in Deſerto à Mosẽ, vt eundem reſpicientes à morſibus ſerpentum cælitus emiſſorum in populum ſanarentur; quia qui pependit in Cruce vnicus fuit Humani Generis ſeruator. Nec minus elegãter Ligna quadrata in Arca Noè denotant Doctores, & Magiſtros in Eccleſia, quorum ſapientia incluſi intus Populi conſeruantur, atq; ab incurſantibus hæreticorum procellis muniuntur. Quadrata quoq; Ligna ſimpliciter ſumpta Sapientiam præſeferre enunciantur, cum ex quadratis lignis conſtruendam à nobis Bibliothecam edixerit Adamantius, non autem ex agreſtibus, rudibus, & impolitis, quæ ſenſus inordinatos, & craſſam ignorantiam important. Quin & Ligna hæc viridia dicuntur ligna voluptatis ap. Ezechielem *Ecce deductus eſt cum lignis voluptatis ad terram vltimam*, & ſignificant malos Angelos Luciferi aſſeclas infeliciſſimos ea penitus methodo, qua in ligno mœchantes, vt eſt in cap. Ierem. 3. denotant eos, qui carnis voluptatem proſequuntur; &
C quemadmodum vice verſa lignum aridum frondeas ſi tanquam hieroglyphi ſubiectum proponeretur (vt habemus ex eodem Propheta) indicat Eccleſiam ex gentibus prius aridam, deindeq; per fidem, & gratiam florentem atq; fructiferam, ita & lignum viride ſiccatum denotat Iudæam deſtructam. Aliud fabrefieri poſſet non imperitè Hieroglyphicum exhibendo iconem ſuccidentis ligna, ſignificaretq; praue agentium increpationem. Si verò ab illis læſionem pateretur denotaret Homines ſibimet ipſis pericula præparantes quippe quod. *Qui amat periculum peribit in eo*. Sed à Ligno humili exaltato, ideſt ſi lignum iacens eleuaretur, in huiuſcemodiq; ſtatu conſiderandum apponeretur, illud abſq; dubio ſignificatiuum eſſet, abiectos extolli, & ceù de ſtercore pauperes erigi: Quoniam autem, licet aut pauperes ſimus, aut diuites omnes æquè morimur, accedant ideò Lignea vaſa vitæ noſtræ leuitatem ſignificantia, quæ quia terra eſt, videt etiam ſui ipſius Typum geri à Libani Cedris, pro terræ hieroglyphicis exhibitis à D. Gregorio. Lignum inſuper, & lapis pro arcana poſſunt eſſe nota leuiorum, atq; grauiorum reatuum; licet lignum in hoc quoq; ſtatu domeſticam ſupellectilem, & lapis ſacram auri famem indicent. Sed reuertamur ad ligna duo, quæ præ manibus habebat
D Ezechiel, quia dum coaluerunt in vnum denotant duos Populos, qui facti ſunt vnus in Eccleſia. Hieroglyphicum itidem fieri poſſet cum puero in Horto, qui fortè alluderet ad Natalia M. Antonini Philoſophi in Monte Cælio, vt tradit Capitolinus, quia multas contemplationes exhibet Hortus; vel ad Hortos Iouis, in quibus ex Poro, & Penia natus eſt Amor, ex deſiderio ſcilicet pulchritudinis, & ex perfectione, in natalibus Veneris diſcumbentibus Dijs, vt eſt apud Platonem. Aliud quoq; ſimiliter, & elegantiſſimum effingeretur exhibendo Arbores multas, inter quas monumentum eſſet, cum ſuper inſculpta Leæna, prioribus pedibus Arietem complectente, & denotaret Sepulcrum Laidis apud Veneris Melanitis templum in Bellerophontis cupreſſino Luco prope Corinthum Vrbem; Nec ſolummodo tam infamis ſcorti execrandum buſtum deſignaret, ſed præſeferret etiam methodum, qua Meretrices vtuntur in abliguriendis amatorum ſuorum ſubſtantijs. Iugum præterea, ligneum ſcilicet inſtrumentum illud, quo iungun-

tur

Philo prim. de Alleg.

D. Auguſt. ſuper. Io. ſerm. 6.

D. Greg. Moral. 3.

D. Amb. ſuper. 1 Cor. 3. & ſuper. 1. Timo. 2.

Abb. Ioach. inl. 5. cõcor. c. & in Apocal. fol. 67.

Ficin. in 12 de leg. Platonis.

Raph. Aquilin. tract. 2. fol. 94.

Valer. hieroglyph. lib. 39.

Id. ibid. c. 31.

Lauretus in verbo Arere. Ezech. c. 17 Eccl. c. 10. Laur. inverbo ſcindere

Pſal. 112.

Cart. 3. D. Greg. l. 5. Moral. Abb. Ioach. in Ierem. Ez. c. 37.

Symphor. Hort. lib. 4. cap. 5.

tur Boues ad currus trahendos, atq; ad arandum, eſt Seruitutis Hieroglyphicum; item habitum eſt Maritalis vinculi Teſſera, vndè Coniugiũ dicitur Viri,& Vxoris par copula. Hinc eſt, quod apud Romanos in vſum deducebatur in nuptijs haſta cœlibans, quæ in corpore gladiatoris abiecti, occiſiq; ſtetiſſet, vt nuptarum capita ea comerentur in ſignum ſubiectionis fœminæ ergà virum, atquè etiam perpetuæ animorum coniunctionis, quia qui matrimonio iuncti ſunt debent eſſe duo in carne vna. Infauſtius verò ſignificatum habere videbantur Haſtæ illæ, quæ ad eoſdem Romanos à Carthaginenſibus mittebantur, vtpotè quæ Belli erant indicium. Apud Macronas, qui non Iberiæ Populi ſunt Albanis proximi, ſed Cappadociæ in Colchorum,& Armeniæ maioris confinio, vt notat R. P. Frater Philippus Ferrarius Alexandrinus Seruita in ſua Cenſura Geographica, dare, accipereq; lanceam Sanciti Fœderis ſignum erat, cuius rei meminit Xenophon de Reditu Græcorum iuxtà tradita Pierij Valeriani. Haſtæ quoq; Iconsũmam Imperij oſtendit,& ea de cauſa Viros Fortes Haſta donandos iuremeritò cenſuit Feſtus Pompeius; Sic etiam captiui ſub haſta vænundabantur, vt dominium exactè exerceretur; & qui per vim in poteſtatem victoris venerant, haſtæ ſubmittebantur alieni iuris facti, & ſubiugati: conſtabat verò iugum huiuſmodi bellicum, ſiue etiam ciuile ex haſtis tribus, duabus quidem fixis, & tertia per tranſuerſum ad priores duas alligata, ſub quibus ſpoliatos armis tranſire cogebant. Ligna tandem ſunt hieroglyphicum Animi in ſe ipſo vigentis; Vnde eſt, quod quando inter Pythagoræ ſymbola legimus IN VIA NE LIGNA SECES, hinc admoneri videntur homines diſciplinæ morum addicti, Mundi huiuſce viatores ne vitam (cuius curſum per viam arcanè intelligimus) nimijs curis diſcrucient, ac inanibus agitent cogitationibus; quæ ligna ex Scaligero aliter ſentiente, res vniuerſitatis denotant ad commune ſpectantes, ex eodemq; Pythagoreorum edicto ligna prædicta in ſpatijs viarum circumpoſita minimè ſecãda ſunt, vel auferenda, nè publica Iuriſdictio turbetur. Huiuſmodi ſignorum poſitiones Artificioſis, & doctis configurationibus iungi volunt; vndè nos Emblemata, & Symbola Arborea ijſdem ſubnectemus.

Hierogl. lib.42.

Lil.Gyrald. in Symb. Pyt.

Paul.Scalig.l.4.Epiſtemon.

EMBLEMATA.

ET phyſicam & tropologicam Hominum felicitatem progerminant Arbores. Nam præterquam quod vitam alant vberrimè, ethicam quoq; animorum indigentiam reſtaurant. Vbi enim potiora legimus inſtituendæ vitæ documenta, quam in Arboribus? Si germinationem, ſi fertilitatem illarum inſpicimus, nonnè ad producendas virtutes animamur? Si culturam, ſi inſitionem, nonnè animæ cultum addiſcimus? Si deniq; cæteros quoſcunq; Arborum effectus contemplamur, vtpotè ad noſtram vtilitatem directos, & à Dei voluntate ne latum quidem vnguem recedentes, nonnè Iuſtitiam, & ipſius amorem Altiſſimi concipimus? Et inde quis negabit nos in hac Mundi Sylua tot Arbores eſſe. Quandoquidem ipſarum rectiores aliquæ, ad conſtruendam cæleſtem Hieruſalem concurrent, aliquæ turpiter curuæ ad indeficiens ignis æterni pabulum deſtinabuntur, ſeù potius quis inficias ibit in totius terrarũ Orbis plantario Myſticas iſtas Arbores ita ſeruari, vt quæ fructuoſæ fuerint, in Paradiſo tranſplantandæ ſint, quæ verò ſteriles, tartareis infeliciter augendis mæroribus damnandæ? Hinc educationis ſuper omnia curam habendam eloquenter admodum inculcabat neotericus, & doctiſſimus Emblematum Scriptor P. Ioannes Kreihing è Soc. Ieſu, ſumpta eleganti Metaphora ab Inſitoribus, qui non niſi ſelectiſſimas taleas Arboribus inſerunt, vt comprobaret, quod in hoc rationabilium Arboreto

Surculus eſt qualis, talis & Arbor erit.

Quem propterea ſic canentem audire delectabit.

Reddere qui largos ſua vult Pomaria fructus,
Vtquè Salutares afferat hortus opes.
Is quacunque ſibi non carpit ab Arbore germen,
Quod ſparſim quænis horrida Sylua tulit.
Sed neque pomiferos Taxo, vel Quercubus agros,
Culta nec horrenti conſerit arua vepre.

Embl.140.

At

A *At tener eligitur generosà ex Arbore ramus,*
Quem Pomona suà nutrijt ipsa manu.
Qui (cautam à tali carptus genetrice per artem,
Quæ multæ laudem fertilitatis habet)
Enodi inseritur, dississo cortice, trunco,
Dequè peregrina stirpe alimenta trahit.
Ast vbi adoptauit ramum iam stipes alumnum
Vitricus, atquè ambos vnicus humor alit.
Neuè opus est vltrà geminos coalescere limo,
Suntque cicatricis iam neque signa super.
Partibus ex binis mox vnica nascitur Arbor,
Surculus & succum, pomaque matris habet.
Quiquè prius fructus caudex generasset agrestes,
Aut staret vacuis, & sine fruge comis.
Fertilis, en, gratos trudit de cortice fœtus,
B *Et cupidum multo fœnore ditat herum.*
Scilicet insitio naturam perficit arte,
Stipitis & succos corrigit illa rudes.
In melius crudos mutant namque insita truncos,
Talis &, est qualis surculus, Arbor erit.
Discite queis teneræ cura est mandata iuuentæ
Quantum humeris studium, quoduè feratis onus.
Dum tener est animus pueri, dum flexilis ætas,
Dumque bonis mens est artibus apta regi.
Tunc sylvescentes iuuenum præscindite mores,
Ingenuas rudibus tunc date mentis opes.
Et vita, & Genius primis deperdet ab annis;
Quodque iuuenta bibit, sera senecta sapit.

Opportunè quoque, consimiliq; ductus ratione Goanum Seminarium ex omnibus fere Nationibus constans, quod S. Franciscus Xauerius Sociorum curæ commissum, *Embl. 36.*
C perpetuò souit, per Plantaria repræsentauit emblematicè Hieronymus Bardi, recentiores inter emblematarios clarissimus, eius hæc Musà dictante.

Mollia siccatis vruntur germina glebis,
Ni Notus infusis imbribus vsta riget,
Quæ manibus digesta tuis PLANTARIA surgunt,
Arida non pluuio procubuêre Ioui.
Cælestes passis rores te frondibus orant,
Ornatura tuas læta virore comas.
Scilicet vndantem tibi cessit Aquarius vrnam,
Iamque nouum nostro sydus in orbe micas.

Eòq; congruentior est hæc emblematica surculorum Arboreorum ad liberos comparatio, quo magis quadrat similitudo totius Arboris ad Genitores, quorum Rami, Fron- *num. 42.*
des, Flores, & Fructus ipsi filij sæpissime nuncupantur. Totum id eleganter expressit Au-
D thor Pictæ Poëseos, quem reor esse Bartholomæum Anulum, vbi humanæ vitæ originem, & finem ità descripsit.

Nascitur vt solidà frondosus ab Arbore ramus,
Quam vigor impacti roboris intus alit.
Sublimi & pulcros fundens cum palmite fructus
In spatium se effert arduus aerium.
Sic pulcram exurgens ostentat fœmina prolem
Terrigenæ è tostis facta Virago viri.
Et sterilem fœcunda facit de prole parentem,
Stante tamen vitam robore, cuius habet.
Partibus aduersis sed constat vterque duàbus,
Iuncta & hypostasis est corporis, ac animi.
Igneus est animis vigor, & cœlestis origo:

Corpora de terræ ſunt generata luto.
Hinc & corpus humi firmis radicibus hæret,
Ad Cælum adſpirat Spiritus Empyreum.

Quo item ab Authore, & in eodem ſcribendi genere probatum habemus quam LIBERIS NOXIA ſit INDVLGENTIA PARENTVM; Metaphorâ enim ducta ab Arbore tenella, quæ quoaduſq; ſub ingentis Matris vmbrâ creſcit, in magnam molem
num. 55. exurgere nequit, patet filios, dum inter brachia verſantur parentum, ad magnos honores emergere non poſſe. Canit ergo,

PLANTVLA, quæ veteri deſtirpe ſub Arboris vmbrâ
Pullulat haud temere ad frugem procera ferendam.
Peruenit, aſt imis humilis radicibus hæret.
Sic puer vmbrosâ patris nutritus in æde.
Inque ſinu matris vix vnquam ſe arduus effert,
Vix vnquam frugi eſt; ad claros creſcere honores.
Auertens lucem, quem non ſinit vmbra parentum,
Sed ſedet vſque domi ignauus, producere fructus.
Qui poterat lætos, alium translatus in orbem,
NAMQVE altæ frondes, & rami matris opacant.
Creſcentique adimunt fœtus, vruntque ſerentem,
Vt necat ergo ſuos Arbos vmbroſa ſtolones,
Blanda Patrum ſegnes facit indulgentia natos;
Mollior & Matrum nutritio frangit alumnos.

Nec in hoc inſtituendæ iuuentutis negotio nimia laudatur auſteritas, & vehementia, ſed aurea quædam facilitas, quæ dulci cum violentia cogit, ſoluendo ligat, & ligando ſoluit. Quia cum animum humanum, Surculus, vt diximus, referat, ideò ſicut iſte VI FRANGITVR, OBSEQVIO FLECTITVR, ita ille paulatim flectendo obſequitur, vi autem rumpitur, indignatione obſequium diſperdente, vt innuebat Ouidius.

l. 2. de arte. *Flectitur obſequio curuatus ab Arbore ramus;*
Franges, ſi vires experiare tuas.

Quod emblematicè quoque animaduertit Camerarius.

Embl. 21. *Frangere vi potius, quam lentè flectere ramum?*
Eſt tractare Homines molliter artis opus.

Nec ab hac mediocritate ſeiuncta debet eſſe perſeuerantia, quam nobis ſub Emblematis ſpecie materiem Arboream apprimè concernentis inſinuabat Kreihing ad Rotariorum Fabrorum exemplum, qui, niſi fortiter inſtent, nequeunt medium rotæ perrumpere tubum. His autem ſuum conceptum exprimit

Embl. 110. *Ecce rotam cupiens aptare Rotarius axi*
Nititur axigerum perterebrare tubum.
Nec piger inualidis peragit ſua capta lacertis
Sed, dum perrumpat, fortiter vrget opus.
Brachia nec lentâ metuit laxare terébrâ
Aſſiduo quamuis torqueat orbe manus.
Sedulus at perſtat ſolidum pertundere truncum;
Conſtanterque grauem vincere duriciem.
Cedit, & inſtanti tandem, obſequiturque labori
Truncus, & in medio grande foramen habet.
Scilicet aſſequitur ſtabilis conſtantia finem,
Vixquè imperfectum feſſa relinquit opus.
Sed vincit, quicquid vinci non poſſe putabas,
Nimirum abſoluit, qui patienter agit.

Vulgatum enim eſt quod OMNIA POTEST VSVS; hocq; cõfirmat emblematicè Nicolaus Reuſnerus adiecto igne ligna vorãte, ac trabe cariem patiente, cũ hac erudita ap-
lib. 4. Embl. 23. plicatione. *Ceù putredo Trabes, & Lignum conficit ignis,*
Sic torpor mentem, curaque ſæpè necat.
Et ceù vomer iners ſcabreſcit ſorde, ſitúque,
Sic Mens pigritiâ, lentitiâque perit.

Cun-

A *Cuncta potest vsus: labor improbus omnia vincit,*
Quem quicunque fugit, iam decus omne fugit.

Hanc tamen Perseuerantiam, cæterasque Virtutes nusquam assequi poterimus, nisi tollantur impedimenta. Hinc saluberrimum illud memorati Kreihing monitum *Calido subtrahe ligna foco*, emblematicâ hac explicatione declaratum. *Embl.* 120

Non durant morbi, nisi sint fomenta malorum:
Vt subito abscedat, tolle alimenta febri.
Omnia habent hominum certas incommoda causas,
Hæc generat pestem, nutrit at ista, malam.
Excitat humano turbata in corpore morbos
Temperies, & ni fers medicamen, alit.
Ciuilisque suas habet & discordia fontes,
Vnde trahens ortum longius illa fluat.
Omnibus at melior nulla est medicina salutis,
Tollere quam quæ sunt robur, & esca mali.
B *Addita ligna foco, quam magna incendia pascunt!*
Subtrahe, tota ignis vis, rabiesque perit.
Consilium est sapiens; causam nè ponito morbis,
Aut subito emendà, si data causa fuit.

Et quisnam directius hanc contrà Doctrinam agit, quam quicunq; miseriarum suarum auget, cum minuere possit aceruum? Et ò quanta Moralis Doctrinæ suppeditaretur hîc materies? Sed quoniam hoc stylo procedere nõ decreuimus ex instituto, in præsentibus sat erit innuere hunc agendi morem esse pene communem Animarum nostrarum ruinam. Quot enim sunt inter homines, qui plusquam Atlantes sub immani peccatorum mole fatigati, non ipsam tantum Sacramentali non destruunt confessione, sed, ò peruicaciam! illam in dies adaugent. Eiusmodi mentis hominem increpat Antonius Gigas. *Siccine, dum fas est noxas abolere vetustas,* *in Carm. Elegiac. ad se ipsum sexagen.*
Tu cumulum perges amplificare nouis?

Istos sub emblematis specie refert fabulosus ille senex, qui cum lignatum exijsset, &
C fasce confecto, ipsum deferre non posset, vbi lignorum non nihil demere debuerat, non nihil addidit, & quo se magis imparem ponderi cognoscebat, eò auctius illud faciebat. Sic illum descripsit Laurentius Legatus Cremonensis neotericus quidem, mihiq; per quam familiaris, sed non vltimi census Poeta. *Laur. Legat. lib. 1. Embl.* 15.

Quem magis ac ætas, via montis inqua fatigat,
Nec bene stat gressu iam titubante Senex.
Aspice vt immani lignorum fasce parato
Nititur ille humeris inposuisse suis.
Cumque nimis vastum nequeat sustollere pondus,
Sentiat & minimo robore corpus ali.
Heu fatuus, noua ligna legens, ea iungit aceruo,
Quouè minus valeat tollere, adauget onus.
Est equidem hic stultus; sed longè stultior ille est,
Qui cum vix Animæ pondera ferre queat,
Turpia nec quærit sacro delicta ministro
D *Dicere, vt immensâ mole solutus eat.*
Crimina criminibus cumulat tamen, auctaque semper
Auget, & (heu!) semper quæ noua iungat, habet.
Non hunc vlla Salus, sed Sanctum in Pneuma patrantem
Quid, nisi sera DEI, sed grauis Ira manet?

Prædicti senis ineptiam, propter quam mortem quoq; implorabat, fabulosè tractans Gabriel Faernus Legati prædicti Conciuis, sed exacto tantum seculo florens, ità expressit, vt facile sit eandem emblematicôs exhibere, ad probandum quod

Multi absentem audent mortem contemnere, quæ mox
Terret eos, veris repræsentata periclis. *in Fabular. centuria ad num.* 10.

Quæ verò adduci possit Emblematis eiusmodi figura, facile patebit ex sequentibus.

Lignatum egressus nemoroſi ad culmina montis

Confecto ſub faſce ſenex ſe ſe inde ferebat:
Cumquè labore viæ, atquè iniuſto pondere preſſus
Abieciſſet onus, ſolis deprenſus in aruis,
Mortem implorabat, Mortem ſæpè ore ciebat.
Ecce autem huic diræ ſpecies ſe pallida Mortis
Obtulit, &, ſi quid vellet, præſto eſſe profeſſa eſt.
Ille metu ſudans, atque in contraria verſus
Vota; Iuua me, inquit, tergo hunc impone re faſcem.

Cauſam quoq; malorum tollit, qui vnitatem in Coniurationibus auſert; hoc enim eſt vnicum ipſarum diſſipandarum remedium. Ideo exhibita Carbonum ardentium congerie, tanquam elegantiſſimo coniuratorum Symbolo P. Kreihing, opportunè ſubſcripſit *diſgiunge, peribunt*, ſuccedente poſthac Emblematis deſcriptione

Embl. 119.

Vim prunæ ardentes ſæuas accendere flammas
In cumulo iunctæ, ſi foueantur, habent.
Dat vitam, & vires calor his, & mutuus ardor,
Alteraque alterius fota valeſcit ope.
Et niſi prævertas, ploranda incendia ſpargent,
Totaque fors valido corruet igne domus.
Nil melius ſparſis cumulum diſſoluere prunis,
Mox etenim quæuis ſola relicta perit.
Non eſt abſimilis ſæuo medicina furori,
Cum populus rabidâ ſeditione furit.
Dum coeunt cœtus, dum iungit turbida dexeras,
Et capiti confert plebs rabioſa caput.
Et mox infeſtas paſſim diſcurrit ad haſtas,
Inque, inſana, ſuos, clamat ad arma, Duces.
Quid ſperare potes, nisi dira Rebellio, cladem
Quam ferre, & patriæ quæ dare damna ſolet?
Sed diſiunge animos, cœtus diuelle procaces,
Abrumpe & cautis fœdera conſilijs.
Vulgus in aduerſos iunctum diducito ſenſus,
Diuide & in partes quod modo corpus erat.
Moxque mori extinctis cernes incendia flammis
In gelido vt moritur pruna perempta foco.
Exiguas ciuilis habet diſſenſio vires,
Si furor, & rabies, plebſque coire nequit.

Ne tamen hæc pericula incurrant Principes, hic debet eſſe prior illorum ſenſus, hic labor, hoc ſtudium, vt ſuæ maieſtatis ipſi non indigna patrantes, in ſui contemptum ſubditos non trahant. Quomodo enim amabunt Populi Principem, qui ſe Principem Populis non exhibeat? Quomodo verebuntur, qui Throni dignitate neglecta, puerilibus interdum ineptijs, Maiora Regni negotia poſthabeat? Tales fuerunt Romanorum Imperator Domitianus, Artabus Hyrcanorum, Bias Lydorum, Erops Macedonum Reges, quorum puerilitates eleganter admodum expreſſit Legatus prædictus, cum ad probandum LEVIA NON SECTANDA, pro emblemate adduxit Villicum ipſius ignauiæ typum, præ Vecordia non lignis ſed leuioribus tantum folijs igni bruma, H li parando colligendis intentum, quæ tandem Boreas diſperſit, quandoquidem

Non ſibi conſtantes diſſipat aura ſtrues.

Illi propterea canenti non erit ingratum aures præſtare.

Laur. Legat. lib. 2. Embl. 10.

Iam gelidis inſtabat hyems comitata pruinis,
Certum erat, & canas haud procul eſſe niues.
Nec tamen inſtantes quicquam domitura rigores
Legerat in notis ligna Colonus agris
Omnes quippe dies, vecors, nocteſq; trahebat
Incola vt ignauæ ſus lutulentus haræ.
Cum tandem ſummo brumæ cogente furore
Exijt vrendam quærere materiem

Non

A *Non ideò aut falcem ſumpſit, validamuè ſecurim,*
Segnia ne modicum terga grauaret onus,
Cædere non ergò, vel ſternere ligna paratus,
Quid faceret, vacuus ne remearet homo?
An quæ ſponte ſuà delapſa ſub Arbore proſtant,
Sarmenta, & cremium legerit ille putas?
Non vtique, at leuibus, quæ circumfuſa iacebant,
Torpidus, è folijs fecit abinde ſtruem.
Aſt hanc dum dubitat ſub tectum quomodo portet,
(Cum nec ſaccus ei, fiſcinauè vlla foret;
Nam tuguri hæc pariter cænoſo in limine liquit,
Tanta cuitandi cura laboris erat.)
En ſubitò Arctoi violentia flaminis vrget,
Et malè conſtantem diſſipat inde ſtruem.
I nunc, & folijs confide fugacibus, i nunc
B *Et leuibus, demens, diſce adhibere fidem.*
Sed proh quot viuunt miſeræ leuitatis amantes!
Quot ſunt, quos tantum tricæ, apinæq; iuuant!
Dacicus errantes Cæſar transfigere muſcas,
Hircanus Talpas Artabus opprimere.
Gaudebatq; Bias filo traducere ranas,
Laternas Macedo conficiebat Erops.
Sed quid priſca loquor? non hoc quoq; tempore deſunt,
Qui egregium ducant futiliora ſequi.
Hi ſunt, qui vanos tantum ſectantur honores,
Nec curant Chriſti poſtpoſuiſſe decus.
Hi, quibus eſt cuſi ſitis inſatiabilis auri,
Et queis pro cæco numine cæca gula eſt.
Hi, qui mundano ſolum nituntur amore,
C *Tollere nec mentis lumen ad aſtra volunt.*
Vſq; adeo hi leuia affectant, vt amabile Regnum,
Et ſolidæ cæli poſthabeantur opes.
Nil igitur mirum, ſi denique morte ſubacti
Illorum in manibus, nil, niſi ventus, adeſt.
Ventus in excelſum, qui nunquam tollit; at imum
Fumilegas animas proÿcit in barathrum.
Quare agite, ò tandem firmiſſima quærite Gentes.
Talis erit Virtus; cætera ventus aget.

Quod porrò cætera, præter Virtutem in hoc mundo, leuiſſima ſint, id quotidiana præter experimenta, vel leuiſſimus puerorum ludus cui ſingula comparantur, probare poterit, ſi poſtremò audierimus toties quidem, ſed non ſatis vnquam memoratum P. Io. Kreihing, qui curioſo ſimul, & erudito Emblemate id comprobat, dum docet, quod vel ipſa MVNDI FELICITAS PVERORVM LVDVS eſt. Inducit enim pueros trabe per tranſuerſum Arborei caudicis aptatà ita colludentes, vt
D alter alterum tollat alternatim, & deprimat, & quià --- *Totoſic luditur Orbe*
Id ingenuè admodum inſinuat ſequenti doctrinâ.

Ludendi ſolita eſt pueris, & magna voluptas
In trabe, cum puerum tollit in alta puer. *Embl.149.*
Trabs in ſuppoſito tranſuerſum maxima trunco,
Aut motu facilis pertica longa iacet.
Mox alacres huius ſcandunt extrema puelli,
Et ſua in oppoſita corpora parte locant.
Nec mora, vt intorto iactantes membra petauro,
Motibus alternis ima, vel alta petunt.
Pondere nunc grauior terram hic defertur ad imam,
Iſque, ex aduerſo qui ſedet, alta tenet.

At vice mox versà deſcendere cogitur iſte,
Euolat aſt alter, qui prius imus erat.
Sic ludunt pueri, ſuprà q́ infrà q́ feruntur,
Et per mutatas ſtantquè, caduntq́ vices.
Perſimilis toto ludus quoque luditur orbe,
Ludicrus eſt pueris, ſerius ille viris.
In trabe ceu pueri, inſtabili ſic ſorte mouetur
Res hominum, & variâ fertur in orbe vice.
Aſpice, vt Æſthèris patruo colluſerit Aman,
Hunc, quæ illi fuerat furca parata, tulit.
Quî magni ſobolem refert memorare Iacobi?
Quam mirus fratrum ludus & iſte fuit!
An non qui fratrem tam dire in ventre premebat,
Scimus ad oppreſſi poſt iacuiſſe pedes?
Arctoos inter quanta alternatio Reges,
Hinc ante annorum tempora pauca fuit!
Quando hic aſcendit ſolium de carcere Regni;
Carceris à Regno vincula at iſte tulit.
Nempe hæc ludentis fallacia ludicra mundi eſt,
Alternat quidquid proſperitatis habet.
Eleuat hunc iſtà, parte hac mox deprimit illum,
Imo & eundem, quem ſuſtulit, inde premit.
I nunc, & mundi rebus confide ſecundis,
Si ſapis, hæ puerum nil niſi ludus erunt.

Quapropter in hoc vnum inſiſtendum eſt nobis, vt hiſce mundanarum viciſſitudinum ludis nihili factis, totam ſpem noſtram in Deo iaciamus, in quo ſeria omnia gaudia comperiemus. Nullæ etenim humanæ cogitationes, actiones nullæ, quantumuis alioquin ſpecioſæ ſimul, & laudabiles appareant, nulla virtus, nec vlla doctrina per ſe conſiſtere, vel aliquid boni producere poteſt, niſi diuinitus à Deo Patre luminum, à quo omne bonum munus, & omne bonum perfectum deſcendit, gubernentur, illuſtrentur, ac ſplendore diuinæ gratiæ ad optatum finem perducantur. Siquidem

D. Iacob. in Epiſt.

Omnia floreſcunt proſpiciente Deo.

Ipſe quippe eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et hoc enixè nobis intendebat proponere doctiſſimus Ioachinus Camerarius, exhibens collem varijs vndique ſelectiſſimarum Arborum generibus conſitum, multiplicique herbarum, & florum fæturâ, ac diuerſitate conſpicuum; ſed in amæniſſimo eiuſmodi ſtatu non diu permanſurum; omnia quippe breui defectura, niſi opportunè ſolaribus radijs fruantur, in ſuoq́ vigore conſeruentur. Itaque concluſit author Emblematographus

D. Io. c. 1. Embl. 2.

Mons omni hoc, niſi Sol foueat, viduatur honore.
Quicquid ages, caſſum diſperit, abſque Deo.

Quod aptiori non credam fieri potuiſſe comparatione; nam vt inquit D. Gregorius Nazianzenus in oratione de Athanaſio Epiſcopo. *Quod Sol eſt ſenſibus, id intelligentibus eſt DEVS; Ille enim mundum illuminat viſibilem; hic inuiſibilem, & ille quidem viſum corporis illuſtrat, hic verò naturas intellectu præditas reddit ſplendidas.* Sic Religio nos docet, cuius pro Emblemate Arborem amœnam, amœnum Ioannis Ouuenij ingenium piè admodum, & eruditè conſtituit, vbi plectrum ad hæc direxit.

Epigr. part. 1. l. 3. n. 64.

Arbor amœna pio plantanda in pectore, cuius
In radice labor, fructibus inſit honor.
Primus in orbe deos fecit timor; haud malè dictum.
Eſt etenim pietas prima timere Deum.
Fel in radice eſt Pietas, in vertice mel eſt,
Relligionis enim fons timor, amnis amor.

Catholicorum ideò Regnorum omnium eſt omnes in eo ſuas intendere vires, vt Eccleſiam Dei foueant, protegant, & venerentur. Quod per hoſpitalem immenſæ magnitudinis Arborem expreſſit Nicolaus Reuſnerus egregiè admodum in ſacris Emblematis canens:

Culta

SCD Lyon 1

A *Culta Dei Palmis, ramis felicibus Arbor* *Embl. sacr.*
Surgit in immensum viribus aucta suis. 24.
Mole suâ stans celsa, & vertice nubibus æqua,
Immenso ramos pandit in orbe suos.
Sufficit irriguam cunctis animalibus vmbram:
Fertilis & brutis dat, populisquè cibum.
Alituumque choro sedem Virgulta ministrant,
Luxuriatque suis fructibus omne solum.
Scilicet hanc olim vidit per somnia Cæsar
Assyrius: verum somnia sæpè monent.
Sortitur Rex sceptra Deûm supremus in Orbe:
Regna viris, armis iustruit vsque viros.
Nobilis hæc Arbor, Mundi sunt Regna potentis,
Suffugium brutis dans, hominique suum.
Nanque sub hac vmbram captans Ecclesia lætam,
B *Semper habet tutos, fessa labore, lares.*
Inde cibus pecori suus est, hominique: beatà
Pace sub hac cunctis fas, requièque frui.
Salue Arbor plantata Deo; florèque per omne
Æuum, perpetuis inuiolata comis.

Vt autem Arbor hæc Ecclesiam repræsentans florida est, & vndequaq; fertilis: sic & è conuerso est sterilis Arbor illa, quà Hæreticos designari scito Emblemate notat Principius Fabricius Theramensis, eandem abs Dracone flammas euomente incensam graphicè inducens ex allusione ad stemma gentilitium Sanctiss. Gregorij XIII. Hæreticorum enim Arbor Anathematis igne consumitur. Quæ allusio eò conuenientior est, quo patentius ex Euangelio omnem Arborem sterilem in ignem mittendam, quouè magis liquet Draconem *Saraph* Hebraicè appellatum, Latinè vrentem, ignitum, & inflammatum exponi. In cuius rei declarationem Author suppossuit decatetrastichon Italicum, cuius sensus hoc Latino comprehenditur hexasticho. *Embl. l. 4. tit. 2. alluss. 13.* *Apud. Laur. Leg. in Carm.*

C *Arboris Hæreticæ fallaces vrere frondes,*
Quarum quæquè loquens lingua dolosa fuit.
En Paradisiaci Custos, & Clauiger Horti
Ignitis astat viribus iste Draco.
Non erit vlterius quod tu, Gens fida, pauescas,
Sublatà his flammis Impietate, Malum.

Sed ingeniosis istius modi Cõpositionibus Symbola, quippe quæ ijs cognata, succedãt.

SYMBOLA.

SPem totam in altis ponendam, vbì habitat Deus, & nullatenus in hominibus, aureæ nos docẽt Literæ in sacro Textu, vbi inter cætera, historiam Agar legimus. Quod vt Symbolicâ quoquè suaderet Eruditione Ingeniosus quidam Arborem exhibuit, sub quâ Puer languidus, & siti prope vitam expiraturus iacebat, Muliere in D loco aliquantum distanti, suppliciter exorante Superos, cum Euangelicâ inscriptione, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Totum id ad Historiam prædictam referendo. Hanc fiduciam in Deo habendam confirmant Iouius, & Ruscellus adducta Arbore nuper insita cum verbis VVAN GOTT VVEILT, ideſt *Quando Deus volet.* Seu, sicut est in Insigni eiusdem Ruscelli ap. Io. Bapt. Pittonum, & Lud. Dulcem ΘΕΟΥ ΣΥΜΠΑΡΟΝΤΟΣ, ideſt DEO ADIVVANTE. Hac enim denotatur homo, qui cõfidit se Dei Gratia, & fauore flores, & fructus Gloria dignos, & Honore daturum. Nec absimilis sensus est Arbor nuper insita cum surculo bonam de se spem germinationis promittente, quandoquidem illi subscripsit Camerarius. *Gen. c. 21.* *D. Matth. c. 11.* *Iouius dialog. Impr. 3. pag. 139. in Insigni Iulij Iouij Pitt. lib. 1. Impr. vlt. Dulc. 1. Impr. 4.*

Si faueat Cælum, benè fœtulus Arbore crescet.
Si faueat Numen, tu quoque magnus eris.

Eandem verò speciem referens Arbor putata, vnico tamen superstite ramo, cum lem- *Symbol. 3.*

mate

mate VNAM SPERARE SALVTEM inducitur à Bernardino Perciuallo in Symbo- E
In Inſigni Co. Alph. Scotti pag. 251. lum Viri prudentis, qui ſuperfluas abijcit curas. Idem alias ad Io: Baptiſtam Ricaſolem miſit Arborem à vento agitatam, ad terrámq; proiectam ſub dicto: AB OCCIDENTE CALAMITAS, ad ſignificandum, quod ſicut Arbor illa proiecta fuerat ad terram ab Occidentali vento Fauonio, qui magis fouere debebat Arborem, quam lædere, cum Fauonius dicatur ab eo quod ſatis omnibus faueat, ſic ſupradicto Ricaſoli iniuriã ab eò
pag. 185. pectore fluxiſſe, à quo fauores dumtaxat ſperare debuerat. Nec extrà rem venit Labrum accenſis plenum Carbonibus cum Zephiro ab aduerſo ſpirante, & Dictis NON EXTINGVIT, SED AVGET. Aut ſi plures adſint venti: GRANDIOR NECAT,
Bargal. Symb. mihi pag. 283 id. in Inſ. Co: Horat. Carpegnæ pag. 207. vt habet Scipio Bargalia; ſignificat enim quod ſicut mollis ventus fouet, & auget, grandior autem flammas extinguit, quià

Nutritur Vento, vento reſtinguitur ignis.
Lenis alit flammas, grandior aura necat.

Ità permagnum amorem ex modico iræ ſpirantis flamine non extingui, ſed augeri. In eãdem trahi poteſt ſignificationem Symbolum illud conſtans ex pluuiâ à ventis concitatâ, & ſuper accenſa ligna cadente, dummodò tamen ſupraſcriptum addatur Lem- F
In Inſigni Io: Bapt. de Racanatis pag. 209. ma. Si enim exhiberetur verbali cum ſchemate QVANTE SPERANZE SE NE PORTA IL VENTO, vt adduxit Perciuallus, tunc indicaret Facinus aliquod, intentatum quidem, ſed ad finem non ductum. Ratio eſt quià modicum aquæ magnum incendium non mitigat, ſed magis inualeſcere facit, fuſior copia extinguit. Cum verò Amicorum Hieroglyphicum ſint folia, vt ex mutuâ vtrorum comparatione apud Senecam colligitur; inquit enim. *Quemadmodum frondium iactura facilis eſt, quià renaſcuntur, ſic eorum, quos amas, quorum oblectamenta vitæ putas eſſe Damnum, quià reparantur, etiamſi non renaſcantur.*
Epiſt. 105. Hinc ad ſymbolicum reſtaurabilium amicorum ſimulacrum exprimendum, non malè ſumi poterunt frondes, quippè renaſcentes, & ijs addi literarius hic ſpiritus *illorum ſupplent, quæ cecidere locum.* Cæterum folia propter ſuam deciduitatem mundanæ fluxibilitatis ſymbolum admodum expreſſiuum ſunt, & ideò curas ipſius amouendas eſſe prænotare valet Ligni Truncus exhibitus à Paradino in Inſigni Dominici Boizij ſummi Galliarum Regis Præguſtatoris cum titulo circum alligato HIC TERMINVS HAERET, quia ſicut Truncus huiuſmodi pompoſo quon- G
Claud. Parad. lib. de Symb. Heroic. n. 166. dam frondium, florum, & fructuum inſignis apparatu, iam aridus conſpicitur, nullo feracitatis ſuæ remanente veſtigio; ſic & opum quarumcunq; immenſarum prætereunte affluentiâ nudi tandem redimus, quò nudi proceſſimus: Et hic eſt terminus hærens, & fixus omnium eorum, quæ in Mundo intentamus. Sed ſi à Trunco inutili ad Termitem Arboreum, ideſt Ramum fructibus onuſtum, folijſq; exornatum ſermonem conuertemus,
De Gentilium Scriptorum lib. euoluendis. cap. 9. illiq; hanc concedamus inſcriptionem DECOR, ET DVLCOR, Emblemati dabitur locus non ineleganti, ex Baſilio Magno his excerptis. *Vt plantæ propria virtus eſt fructus producere; afferunt tamen aliquem ornatum & frondes ipſæ circà ramos diffuſæ: ità profectò & Animæ præcipuus quidem fructus eſt Veritas: non inamænum tamen eſt hæc extraneâ circumdari Sapientiâ, quæ tanquam frondes quædam, & fructui tegmen præbeat, & ſpeciem intuentibus lætiorem oſtendat.* Si verò ambo huiuſmodi Arborea membra, Termes ſcilicet frondoſus, ac Truncus aridus eadem exhiberentur Icone cum verbis ALTER ALTERVM AEMVLABITVR, hos crederem oſtenſuros Diuitem tandem pauperi futurum æqualem, eâdem prorſus methodo, quâ ſimplex Ramus
Gouſchel. lib. 2. eloc. ſacr. Script. Ep. 15. & de breuit. vitæ. Arboreus, & Iuncus in Emblemate, cum verbis Iſaiæ Prophetæ, ET SVCCIDET H
Eccl. 11. Fran. Geor. Probl. 95. c. 15. RAMVM, ET IVNCVM, ſignificant virum fortem, & imbecillem fatis tandem æquè ceſſuros; vnus enim dies de omnibus fert ſententiam ex Seneca, & quod grauiſſimum Natura fecit, commune fecit, vt crudelitatem fati conſolaretur æqualitas. Quoniam profectò hæc cuicunq; ſtatuta fatis occumbentia paruipendenda foret, ſi Mortis æternæ periculum ſubindè non immineret, hîc emblematicè Doctrinam Euangelicam, propter quã ad vitã immortalẽ patet aditus, exponemus, ex cuius pũcto tota, ſiuè felix, ſiuè infelix Æternitas ſubeunda pẽdet. Quod oſtendere quoq; valet Lignũ cæſum, ſiuè Arbor ſucciſa cadens cum titulo tamen ex parte qua ſe inclinauerit MANET IBI. At Ar-
Bartholom. Træg. l. 2. de Ar. fabr. Inſt. bor quaſi ficca, cuius ad radices quædam manus aquam effundat cum verbis appoſitis VT REVIVISCAT, ET SERVETVR vicem ſubit in noſtro ſenſu hominis, qui poſtquam, peccatis mediantibus, Dei gratiam amiſit, pœnitentiâ tandem tactus ſperat

ob

A ob eleëmosinas, Diuinamque Benignitatem, amissam recuperare gratiam, atque ab æternâ seruari damnatione; Cumque Arbor concidat, flauescatq; dum alimentario distinguitur humore, sed ad radices rigata, sese statim erigat, & turgescere quodammodo contendat, consuetasque promoueatur ad actiones; allatum Emblema sic duplicabimus alio hoc admoto titulo AD MVNIA SVRGIT, vel melius ex Iob AD ODOREM AQVÆ GERMINABIT, cuius verba mutuatur Lyricus. Radices namque Arborum ori respondentes in Animalibus reliqua viuificant membra, primam quaquauersum alimenti digestionem mittentes; vndè alimoniam famelicis suppeditare, est omnes exercere Virtutes, tanquam conditio earundem sine quâ non: ità ad rem Theodoretus Cyrenensis Episcopus discurrere videtur: *Sicut Arbores suis radicibus innixæ ab ijs alimentum sumunt, ita rami, folia, & fructus ornant radicem, quod est quodammodò par pari rependere; adeo vt absque his radix inutilis esset, vti hæ absque radicibus non viuerent; ità corpus indiget sensibus, & membris, pedibus, manibus, &c.* Qua, seu non dissimili significatione præditum esse patat Symbolicè ligneum vas, quod tetigerit seminifluus, si exponatur in actu lauacrum subeundi, vt habemus in leuitici 15. de-

B notat enim virum Christicolam, qui posteaquam vanitatibus aditum præbuerit, per pœnitentiam tandem mundari perquirat. Dum autem pœnitentiæ nomine includi quoque, licet implicitè, videantur aduersitates patienter perlatæ, aliud hic apponemus Emblema, illas perbellè designans, vt causas, quæ longè meliorem faciant nostram conditionem. Arbores non vno, sed pluribus ventis agitatæ, cuiusmodi erat quæ iuxtà aquas posita symbolum fuit Alphonsi III. Portugalliæ Regis, cum dicto NI VNDAS, NI VIENTOS, nimirum *nec vndas, nec ventos*, subintellige *timeo*; vel cum verbis SEMPER EADEM, quemadmodum Symbolum erat Henrici III. Primogeniti Castellæ Regis firmitudinis descriptæ, atque in aduersis constantiæ subeunt significatum, cum tali pacto radices altius agant, atque telluri profundius hæreant contranitendo validissimè immani ventorum hostilitati, & hac quoque methodo ipsa vexatio dat Hominibus intellectum. *Formant Clades igitur* (sic scribit Lypsius) *& vt Arbores ventis agitatæ altius radices agunt, sic boni in virtute magis comprehendunt, impulsi quoties aduersitatum flabris.* Cui Emblemati subscriberem illud D. Pauli, CVM IN-

C FIRMOR, TVNC POTENS SVM. Præclaram insuper patientiæ Virtutem in hac Animi firmitudine lucidissimè coruscantem propensius sectandam, proponere dicendum est Iugum illud, quod pro Emblemate familiare habuit sanctissimus Pontifex Leo X. tam antè Pontificatum, quàm in ipso quoq; supremo Principatu, dum illi verbum SVAVE adscriptum cernere erat. Videbatur enim huiusmodi Emblema inferre nihil Patientià melius, & aptius ad superandas omnes aduersitates, iuxtà illud Virgilianum

-----Superanda omnis fortuna ferendo est.

Nam subditus Homo alacri Animo subire debet difficultates omnes, quæ sic initæ, suaues euadent, & dum cæteris præest Princeps, suaui quoque applicatione Populos regit, pascit, & gubernat. Virtutem insuper huiusmodi cum humilitate connexam maximè conducere ad imperturbatè in ipsâ quoque Politiâ viuendum non deest qui doceat; Hanc enim vicem abundè sufficit M. Zuerius Boxomius, dum inter sui lucubrationes illud affert de vmbra maiorum Arborum superstante minoribus Arboribus & veluti has impediente, ne crescant cum appositio schemate CEDE MAIORI, quæ nos itaque, docendos suscipiunt, quod quemadmodum Arbor adhuc tenella sub ma-

D ioris alterius Arboris vmbrâ enata se flectit, nec assurgere valet, in altumque niti, ità sunt subditi sub suis Principibus, qui suos etiam infrà esse volunt quod sunt, & habent, nam magnitudini suæ deberi omnia putant, cæteroq; minimè posse, maximèque ignorare; Inopes indè, miseriq; subditi, si viuere malint, siquè inter infelicitates commodè degere cupiunt, debent cogitare Principem maiorem esse, quàm reuerà sit, & se ipsos seipsis minores fateri; fortunam Principis, & propriam sic ponderando vt propria credatur verè non posse satisfacere, vel non posse videatur; illius verò tanta, vt nec obstringi valeat, nec expleri, in quibus subditorum humilitas cum maximè niteat, hinc fit etiam vt ipsis quoque maxima concilietur Quies, & Concordia, quæ quam necessaria sit Reipublicæ, id vel ab ipso Philosopho docemur *Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur.* Eandem pariter Animi firmitudinem significari arbitrarer ab Arboribus quibusdam in Mari sub aquis quoque viuentibus, si proponerentur tanquam

Cap. 14.
Horat. sat. 2. lib. 2.
Serm. 12. de curat. in fid. grac.
Lauret. in ver. abluere
A Ricc. comment. Symbol.
Octauius Strada Symb. Tab. 49. 5. & Tab. 29. 4.
Eccles. cap. De Cõstan.
2. Cor. 12.
Æneid. l. 5.
Symbol. & Embl. politic. num. 11
Ethic. l. 9. cap. 6.

quam ſubiectum Emblematis denotantis fortem Virum, cum huiuſmodi verbis adie- E
Iſid. l. 15. cap. 13. ctis OMNE SOLVM FORTI PATRIA EST; Arboribus enim proprijſſimus locus Ager eſt, ſed duriſſima quandoque ſaxa, inſtabileſque Lymphæ Arbores identidem auent alere; Caprificus ingentia ſcindit Marmora; & Arbores *Magle* Indicæ ſub
Lib. 16. aquis degunt; Arabicumq; Pelagus Arboriferum eſt ſecundum Strabonem ſic ſcribentem *Pelagus humile eſt, duorum ferè paſſuum, & ſumma eius facies herbida muſco, & Alga pellucens, quæ plurimum in freto abundat, vbi Arbores etiam ſub aquà naſcuntur.* Quæ ſi aliundè eradicatæ ibidem tranſplantentur ſignificare poſſunt, Virum diuerſiſſimæ à naturali ſuo loco Patriæ Ciuem effectum; quinimmò indicant ex D. Ambroſio le-
D. Ambroſ. in. D. Luc. cap. 17. gem veterem à Iudæâ auulſam, inquè Gentilitate tranſplantatam. Hæc Animi regulata affectio Virtus quædam dicenda eſt ab Amore Iuſtitiæ minimè diſiuncta, huiuſmodiquè Amor nil aliud eſt, quàm conformatio propriæ voluntatis cum placito Entis Entium, & Cauſæ ſupremæ, à quâ optimi ſemper emanantes effectus comprobant viciſſim tali virtute præditum Virum ſummoperè diligi. Ideò amoris iſtius reciproci ſignum
Ptolom. tract. 1. Quadrip. cap. 9. non ineruditum erunt ligna quatuor in duplicis crucis modum, & quaſi craticulatim diſpoſita, & ceu Characterem Signi Geminorum II Caſtoris id eſt, atque Pollucis re- F
Gorop. in Hierogl. lib. 16. ferentia, quod animandum eſſet his verbis INNVMERIS POTIOR VNA TRIVMPHIS; Hinc appoſitiſſimè Nouidius ſignum Aſtronomicum Geminorum ad ſacra
Lib. 5. Sacrorũ Faſt. Dei Myſteria accommodauit, quorum terminorum alter eſt D. N. Ieſus Chriſtus, alter verò Diuus Io. Baptiſta Præcurſor, dum cecinit.

Clarus it in Geminos, ſed eodem tempore Phœbus
Quando refert Progne garrulà voce diem.
Creuerat in ſyluis natus facundus Eliſæ,
Vrbibus & natus Virgine notus erat.
Quod Pueros ſacra ferè imagine ſpectat eadem,
Alteriuſq; annis non procul alter adeſt.
Quodq; ſalutarunt Matrum ſe ventre ſuarum
Credidit hos Geminos ſacra ſecuta dies.

Ponè ſequitur Charitas, quam qui poſſidet, verâ Pace, quæ (cum illam mundus dare non poſſit) Veri ſolius Dei Donum eſt Illuſtre, feliciſſimè perfruitur, & quæ præ-
1. ad Cor. cap. 13. cipua eſt Virtus, quià *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. Charitatem autem non habuero, nihil ſum*, vt aiebat D. Paulus. Propter illam æſtuantes namquè Viros Emblematicè refert lignum aridum intus concauum, & ibi nutriens ignem, cum flammulis erumpentibus extrà, ac titulo VIS EST ARDENTIOR INTVS, quià qui Charitatem habet, opera ſemper Charitatis exercet, & ſic agendo, quæ magna in Proximum Pietas eſt, longè maiorem eſſe oſtendit ſuum ergà Deum Amorem, vtcunque ſentirent qui hoc ipſum Symbolum ponerent indicaturi Ciuitatem ſeditionibus, & odijs inteſtinis conturbatam iam iam funditus collabantem, ſeù etiàm repræſentaturi graues animi moleſtias intus exardeſcentes, perniciemquè plerunque afferre conſuetas. Ad quam Charitatem adipiſcendam, etiamſi ad id nos non adhortarentur Diuina
1. Io. 4. Præcepta, Immortaliumq; ſpes nunquam fruſtranda præmiorum, deberemus tamen ex ipsâ noſtrimet Naturâ quàm ardentiſſimè impelli: Hæc enim cum rectà procedat à Deo, qui totus Charitas eſt, ad ipſam quoque Charitatem, per quam neceſſariam habere debet relationem. Et hoc eò magis quià proprium eſt naturæ in propriam ſemper, genuinamquè ſui conditionem reuerti; iuxtà illud H

Horat. lib. 1 Epiſt. ad Fuſcum
Naturam expellas furca tamen vſque recurrit,
Et malè perrumpet furtim faſtigia victrix.

Quarè Arbor Artificio deducta, ſeù per Topiariam Artem in aliquam formam, vel figuram à proprià naturali valdè diſtantem conſtituta, cum titulo VSQVE RECVRRIT, aſſertum noſtrum Symbolicè confirmabit. Illud quoque literarium Academiæ
Claud. Parad. L. de Symbol. Heroic. n. 101. Gelatorum Bononienſis toto iam orbe famigeratiſsimæ ſubit explicandum. Iſtud multas Arbores frondibus ſpoliatas continens, admirationem verè captat. Inter repræſentatas ab eo Plantas nullum apparet diſcrimen, cum deciderint iam vmbræ nemorum, illæquè nouum tempus adueniens, vernalemquè Beatitatem expectant, quando
Academiæ Gelatorum Symbolum Academici Literaria proment miracula NEC LONGVM TEMPVS in ſilentio permanebunt; ità moraliter vnuſquiſque Hominum per fidem ſuam, & opera propria mani-

A nifestabitur;Impijs quidem nulla proferentibus folia,nec fructus;Sancti autem & fructu Gloriæ ornabuntur,& folijs vestiẽtur æternæ vitæ, quemadmodũ D. Chrisostomus discurrebat.Eius pariter sensus Arbor est aphyllos hyemalis,quam Iacobus Rex Cypri vltimus pro Symbolo habebat cum verbis GAVDIVM MEVM SPES MEA, aut CONTRA' SPEM IN SPE, vt erat in contimili agalmate Felicis V. Pont. Maxim. olim Amadei de domo Sereniss. Ducum Sabaudiæ, vt apud eundem Stradam.Aliud in mentem venit IN SYLVAM CVM AMICO ABIRE. Symbolicamq; mali Ominis, peruersæq; fortunæ, facinorumquè impijssimorum vmbram saltem præsefert, iuxtà id quod habetur in Deuteronomio *Qui percusserit Proximum suum nesciens, & qui heri, & nudius tertius vllum contrà eum odium habuisse comprobatur, sed abijsse cum eo simpliciter IN SYLVAM ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit.* Alij tamen malunt quod significet Hominem cum Proximo conuerti ad examinanda propria peccata, vel indicet Prælatum accedere ad discutienda subditorum delicta, illa correcturum. Arbor insuper ab Hederâ conscendente complexa cum titulo IMPROBITAS SVBI-
B GIT RECTVM, explicat hunc sensum nempè pro Arbitrio facundi Causidici Arte, & Ingenio Ius torqueri, Paradino Autore,quemadmodum, vt tradunt Pittonus, & Ruscellus,cum alio titulo SIC PERIRE IVVAT, innuit Hominem breui moriturum, ob Mulieris alicuius duritiem, & crudelitatem; sed absente Hederâ, & admotâ Hominis manu ad ictum cum securi parata cum alijs verbis INCERTA FEROR monstrat Virum, qui incertus sit quid à Muliere inexorabili valeat obtinere, licet rursus roget, & petat, sicuti Arbor non inclinat sese ad ictus securis si ea feratur incerta percutiendo; Arbor namque significat Mulierem dilectam, securis autem virum amantem, & frustrà rogantem: Sed proh quam eleganter iustè damnatorum ad extremum supplicium exprimit statum Arbor sicca, quam securi excidere conatur agricola,dicens, VT QVID TERRAM OCCVPAT? Et hoc præcipuè cum in quolibet ramorum inscriptum habet nefarium, & capitale aliquod crimen. Præclarum hoc Symbolum R. Pater Hiacynthus Manara Societatis Iesu præmisit operi suo exquisitæ simul, & vtilissimæ Doctrinæ, inscripto *Le notti malinconiche* edito hic Bononiæ per Ferronium 1658. Est &
C Arbor, è quà ramus sit auulsus, quæ tamen alios habeat cum verbis VNO AVVLSO, & Hominem significat, qui ob mortem alicuius ex suà familià, stoico affectu dolere nequeat, & demonstrat se habere, quem in defuncti locum sufficiat, quod adducitur ab Iouio ex inuentione Petri Francisci de Ricijs pro Symbolo Magni Cosmi Medices, quo significabat per obitũ Alex. Ducis tamẽ non defeciisse vltimum ex eâdem stirpe ramum. Arborem tandẽ euersam, seù potius ineuersam ingenioso pro Symbolo Io. Bapt. Gyraldi Ferrar.Academici Affidati,exhibuit Lucas Contilis cũ inscriptione ILLVC VNDE, innuens Arborem Hominis,cuius radices cælum spectantes in capite sunt,vt à Deo attrahant alimentũ gratiæ,ad producendos posteà bonorum operum fructus.Seù clarius significare potest res ire præposterè. Eandem mortui, postmodumq; resuscitati Symbolum Hominis eruditè constituit Hieronymus Bardi doctissimus Vir (cuius Humanitatem, & egregias Virtutes crebris litteris nosse mihi contigit) cum Bembari Piscariæ oræ oppidi meminit, in quo S. Francisci Xauerij quendam à mortuis exuscitantis mentionem habens canit.

Homil. 34. de diuers.
Octauius Strad.Sym. Tab.59.6. & Tab.10.
3.Deut.19.
Ant.Ricc. Comm.Symbol. lit.S.
D.Gregor. Claud. Parad. L.de Symb. Her. num. 146.
I B.Pitton. l.2.Symb. nobil.n.36.
Hier. Fab. Ruscell.in eod. Symb. lib.3.n.34.
Damnator. Symbolum.
Iou. Dial. Impr.p.51.
Id. Rusc.in Inf.Cam.M
Pag.125. vest.Papiæ. 1474. inf.
In.Xauerio Peregrino epigr.50.

D
Cernis vt inuersa Cœlum radice lacessat
Arbor, & Æthereas viuida captet opes?
Quam nec mater alit fœcundo viscere Tellus,
Nec riguo florens vbere lactat ager.
Talis erat, Francisce, tua rediuiuus ab Arte,
Quem mors sub leges traxerat atra suas.
Illum vitalis terræ defecerat humor,
Sed veniens Cœlo vita renata fouet;
Plus vitæ mors sæua dedit; nisi sæua fuisset,
Cœlestem hic vitam nunquam habiturus erat.

Non particularem autem, sed vniuersalem mortuorum resurrectionem per sepulcrum, ex quo micans spiculum virentibus ramis exornatum prodiret, cum verbis SOLA VIVIT IN ILLO designauit Paradinus, illud idem pro Symbolo constituens

Parad. Symb.27.

tuens ſummæ Pietatis Heroinæ Dianæ Pictauien. firmamquè de mortuorũ Reſurrectione ſpem fouentis, & morte alterius vitæ cõmigrationem à cæleſtium conſideratione non tẽperantis. Nec niſi ſublimẽ interpretationẽ adfert apud eundem Symbolographũ Sudes ardens vaſculis duobus aquà plenis ſuſq; deq; adaptatis cum dicto HVMENTIA SICCIS, quod Galeatij Vicecomitis II. Mediolanenſium Ducis ſymbolum erat. Quanquam enim de ijs, qui prouerbio ignem, & aquã circumferre dicuntur intelligi poſſit, altiori preſsũ indagine Animi paſſiones in homine cœleſti beneficio, ductuq; rationis extingui denotat. Additur & Ducis eiuſdem ſtrenuitas exinde repræſentata, quippe qui Flandrum eodem prius vtentem Emblemate bellicà monomachià gloriosè ſuperauit, victoq; ex hoſte ſymbolum pro trophæo ſibi vendicauit. Igniti porrò Titiones ſeorſim ſumpti, nec adhuc flammam emitentes, ob nondum conſumptam humiditatem, vt erant in Symbolo Celſi Bargaliæ, referente Scipione eiuſdem cognominis, cum verbis LVCEM DABVNT, ſignificabant Virtutis lumen iam iam ab Authore emittendum. Alludebatur enim ad illud Horatij de Homeri Virtute loquentis.

Id. Parad. Symb. 26.

Scip. Bargal. mihi pag. 293.

Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat, vt ſpecioſa dehinc miracula promat.

in Arte 143.

Quod de Lignis ſiccis intelligitur. Nam & Petri Medices Laurentij filij ab Angelo Policiano ſtructum fuit Agalma, cuius corpus conſtituebant trunci quatuor pariter ardentes, ſed virides, ità tamen diſpoſiti, vt duo adhuc in teram plantati viderentur, reliqui ſuper primos quadratà formà diſpoſiti: quibus ſignificabatur incomparabilis ardor Amoris, vtpotè qui viridia quoq; ligna combureret. Ex eodem Politiano, vt tradit Iouius, additum erat pro lemmate carmen:

Iou. Dialog. Impr. pag. 43.

INVIRIDI TENERAS EXVRIT FLAMMA MEDVLLAS.

Arbor autem, ad cuius ramum mouendum manus extendatur, cum lemmate VIRTVTES SIBI INVICEM HÆRENT, denotat id, quod clarè per ipſum lemma explicatur. Nam ſic Virtutes ſibi inuicem hærent, vt ramus in Arbore alteri ramo cohæret, & ſi vnum moueas contiguum quoque, quippe de eodem continuo moueri neceſſe eſt. Melius forſan in ratione ſymboli, ſi diceretur PROXIMA QVOQVE, & tunc ſenſus latius pateret, & ad alia pariter transferri poſſet. Sed Erinaceus ſub Arbore, è quà teneri fructus decidant, qui ſpinis infigantur Erinacei, cum dicto PROCELLIS DITIOR, eſt ſymbolũ Martyrũ, quos tormentorũ procellę Paradiſi glorià ditarunt. Arbor verò cum nonnullis in ſummitate deciſis ramis, ad quam de terrà vir extendat manus, cum NOLI ALTVM SAPERE ſignificat nihil vltrà vires audendum, quemadmodum nõ ſine periculo ſublimiores per Arborum ramos conſcendi poteſt. Quod dictum aptiori ſymbolo explicauit Principius Fabricius Theramenſis in ſuis Alluſionibus ad Sanctiſſimum Pontificem Gregorium XIII. adducens iaculatorem, qui dum intendit ſauciare Draconem in ſummo columnæ excelſiſſimæ exiſtentem, ſauciatur ad pedes à vipera: Quo & damnat Aſtrologos inſcios, & eos, qui nimis audacter de Principibus loquuntur. Aſtrologos inſcios dixi; nam & ſunt qui peritià pollentes, veritatem inueſtigant. In exemplo eſt apud eundem Authorem Hippolytus Polonus, qui anno 1572. Duraſtantem Fabricium annos Chriſti victurum prædixerat, qui obijt anno ætatis ſuæ 33. die Veneris Sancti hora nona 1578. Eodem pariter ſuffragante Scriptore, ad rem noſtram VBERTAS, quam & Pomoneam, ideſt Rerum Copiam ſæpe dixere Veteres, per cornu Copiæ varijs Arborum, & Plantarum fructibus refertum ſignificatur. Quod & pro Symbolo ſumpſit apud Gabrielem Simeonem ille, qui intemeratam ergà herum fidem, & obſequium ſe ſe obſeruaſſe, atq; hinc legitimè factum opulentiorem oſtenſurus, adſcriptis verbis DITAT SERVATA FIDES. Tandem Arbor florida, & circum Herbæ ſimiliter florentes cum apibus circumuolitantibus ad exugẽdos flores, vt mel componant, adiecto lemmate VT PROSIM, vel PROSINT, erat Symbolum Equ. Io. Bapt. Bottigellæ, cuius ſenſus ex Ruſcello, & Pittono eſt ab Arboribus, & Plantis (vbi tamen de non noxijs duntaxat intelligatur) flores produci ad aliorum tantum iuuamen, quod & operibus ſuis moliri ſignificare intendebat Author Symboli. De Symbolis autem, vt ſic, iam dictum ſit ſatis. Metallorum modo duriſſimos intrà Epicyclos in conſideratione Numiſmatum Arboreas imagines continentium, eadem Symbola, & Emblemata perquiramus.

lib. 3 tit. 4. alluſ. 5.

id l. 5. tit. 2. in frontiſp.

Gabr. Sim. Sym. Heroicum. 24.

Hier. Ruſc. lib. 3. Impr. 23. Io. Bapt. Pitt. l. 2. Impr. 38. ſeu 46. vt apme.

NV-

A

NVMISMATA.

HOminibus quoniam terrena sunt veluti Numina Numi hos numerare literaliter inter Arbores Dendrologico ab Instituto non erit alienum, nec eorundem sonus quicunque Auribus erit ingratus. Commodi Numisma Imperatoris primum commodè venit, vt consideretur; in eo itaque Arborem propè Delphinus, & Colonia reperiuntur, alterumquè eiusdem Imperatoris accedit, quod frondeam coronam cum Claua in medio gerit, quibus monemur Fide, atque Labore Principum Gratiam, imò Gloriam omnem emendam esse. In Aureo Augusti Numo Coronam videre est inter duos Lauri ramos, cui hæc addita sunt verba OB CIVES SERVATOS; in alioque Arborem, cum spicarum adnexo fasciculo: Idemque Princeps coronatam in alio Numismate extulit Aquilam, quod præstitit quoque Vespasianus. In alijs obseruatur Dea Victoria Frondeo Serto coronata, Palmamq; manu gestans. Alibi cer-
B nuntur Imperatores Laureis redimiti triumphalibus, vt Antoninus Caracalla, cum Ciuitate Româ, atque Victoriâ, &c. Plura quoque Numismata Coronas frondeas vario modo dispositas, & cum Quadrigis pariter exhibent, vt in Numo Maximini cum statuâ, in Gordianicis cum capite Tauri; Domitiani cum Capra Amalthea; Alexij cum coronâ Laureâ à dextris, adest in sinistrà ramus Palmæ. Augusti, Antonini Pij, Marciq; Antonij Numismata alia Ciuicam ostendunt. Familiæ quoque Romanæ particulares, quibus Numos cudere facultas elargita fuit Coronam proferunt, vt Fabia Gens, Cornelia, aliæquè. Item Brutus, & Cassius in Numo Coronam gessere. Lares vlterius redimiti obseruantur in Numismate Argenteo M. Procilij Albani, vt habetur ex Iulio Iacobonio. Victoria tamen nobilissimè coronata in Numo P. Cornelij Scipionis Nasicæ, nos præcipuè Bononienses in Romani antiqui Nominis venerationem, hodierniqúe Adorationem sanctissimam trahere debet; Nam Bononia tunc seriò felix esse cœpit, postquam P. Cornelius Scipio Nasica optimus à Senatu Romano acclamatus de Gallis Boijs in Agro Bononiensi in loco præcisè à *Castris Nasicæ* etiam num denominato, licet
C corruptè, *Castenaso* deuictis, Ciuitatem nostram Romanæ Reipublicæ ominatissimè mancipauit, quam Beatissimi successiuè Pontifices Orthodoxæ fidei, Veri, & Supremi Principes, tandem in Clientelam benignissimam recepere, quod Grandes excisæ lapideæ literæ suprà Ciuitatis eiusdem septentrionalem Portam à Gallorum Boïorum reliquijs per eam expulsis, Galleriam nuncupatam perpetuum quasi Gallorum errorem patefacientes perpetuò docebunt

Felsina Romanæ fuit antè Colonia Gentis,
Nunc Vrbs Romano dedita Pontifici est.

Nec defuerê Antiquissimi quoque Ciues Bononienses, qui Numismatibus, ex Priuilegio Principis cudi priuatam in Gloriam concessis, Arbores æri commiserint gloriosè exprimendas, vt familia vetustissima *de Alberis* in Ramberto Consule Ciuitatis, & Ioanne Iurisconsulto, legumque in Archigymnasio Patrio Professore; quæ familia Castri cuiusdam *Albori* dicti in Agro Bononiensi, non longè à Castro S. Petri Domina fortè fuit, vt ex Historijs vetustioribus percipi potest; sed clarissimam nostrorum temporum inspectionem Numismatum assumentes, Argenteæ sese offerunt expendibi-
D les monetæ Sanctissimorum Pontificum Iulij II. Iulij III. in quibus Arbores integræ, vel coronæ ex Arboribus gentilitijs eorundem Principum præsignantur, Si verò Stemmata, Scutaque, seù Arma Gentilitia cum Arboribus, Arborumuè partibus conceptis proferre, atque Numismatibus adiungere quodammodò vellemus, quemadmodum locus hic literarius exigere videretur prolixiores plus iusto narrationes componerentur. Facile est imaginari familiarum variarum denominationes à generalioribus, non solum Arborum nominibus, sed à partibus varijs earundem Arborum deriuasse, variasque intra Gentilitia earundem familiarum insignia, figuras introduxisse Arboreas, quemadmodum est *Alberica* peruetusta familia Bononiensis cum Arbore semiaurea; *Albirola*, cum Arbusculà breui; *Ramondina*, cum vnico Arboreo ramo; *Foliana*; cum simplicissimis tribus Arboreis folijs; *Fabretta*; cum truncato ad medium Arboris caudice, qui fabrorum egregia fieri materies valeat addito hoc dicto VIRTVTE VIVAM;

Sebast. Erizz. f. 541.

In appendice de prisca Caesiorum Gente cap. 13.
T. Liu. Hist. l. 7. dec. 4.
Cassaneus in Catal. Gl. M. p. 1. n. 83.
Franciscus Amadi in spec. nobil. Europ.
Gherardacc. Hist. Bonon. l. 4. p. 96.
Monetæ. argēteæ. Iulij dictæ cum Arboribus vel Arbor. partibus.
Rainerius de fam. Bonm. 5.
Io. Filot. Achill. in viridario. cant. 9. pag. 186.
P. Sylu. Petra Sācta l. de Tess. gentil. p. 508.

Florania, Florauantia cũ florido Arboris ramo; *Pomilia* cum Pomo; *Lancea* prætereà, E
Lanzona, Haſtia, Rotia, Birotiana, Carratia, cum lanceis, Haſtis, Rotis, Birotijs, Curribus, &c. inciſis, ſculptis, depictis. Noſtrum proprius erit Numiſmata, quæ lignum fictum, in vero ligno exhibeant, id eſt lignea tota, conſiderare; Ars ea, quæ noſtris temporibus Antiquam inſolitorum effectuum expertẽ prodidit Artem, eo ſedulitatis ingeniosè peruenit, vt lignum ipſum metallorum ad modum cudere, in eoque formas imprimere, per compreſſionem in torculari, alio pacto quam ſcalpello intercedente, calluerit; adeòut lignum metallo malleationem quodammodò non inuideat, aliqualem & ipſum ductibilitatem acquirens per elixationem quandam in liquore valdè molliente, ac penetrante taleolas ſectas molles, & nõ frãgibiles effectas, quæ figuras Numiſmatum ceù Metallicorũ belliſſimè recipiunt, atque conſeruant, vt in exemplis ſequentibus liquet.

Lignea hæc Numiſmata verſicoloria reddita in Fritillorum, Alueolorum, Latrunculorumq; ludis pro nobilioribus inſeruire poſſunt viris quorum ſumptuoſiores tantum res ſuperbo guſtui ſapiunt. Sed quoniam *raræ ſinè mentore Menſæ*, Mentoris hic meminiſſe lubeat ludi quindenorum Hebræorum vulgò dicti, qui cũ totidẽ Chriſticolis in naue miſti, & artificiosè diſpoſiti, certâ quadam ſub repetitâ ſeptenariâ numeratione in mare proijciendi ſint. Ibi eximuntur omnes luteę, vel nigræ taleolæ pro Hebræis, atq; albæ pro fidelibus relinquuntur iuxtà vocalium literarum ſequentis verſus alternatum numerum Alphabeti, ſeriemque. F

Iuuenalis Satyra 8.

Carpſit mala quidem nimis errans Mentore nata.

Prima igitur vocalis litera carminis propoſiti, cum ſit A. & prima in ordine vocalium vnica Taleola Lutea in primo numerationis termino à quo collocabitur; ſecunda vocalis I. tres albas Taleolas deinceps eſſe ſeriatim ponendas monet; tertia vocalis iterum A. Luteam vnam expoſcit, quarta vocalis A. albam itidem vnam indicat in linea eadem ſubiungendam; quinta vocalis I. tres Luteas iterum vult addendas, & ſic de cæteris vſque ad finem procedendo fiet, vt ſeptenaria numeratio Luteas taleolas ſuſtollat, albaſque relinquat intactas; eodemque prorſus pacto procedetur in nouenariâ numeratione per hunc alium verſiculum indicata G

Populeam Virgam Mater Regina ferebat.

Sed quoniam Diuitijs, quarum lenocinia ſunt ludi, mala velantur, vt Antiphanes Græcos inter ſuos antiquiſſimos haud ineptè ſentiebat, nos hîc Numiſmatum tractationi Ænigmata adiuncta reuelare, & aperire ſtudebimus. H

Apud Stobeũ ſer. 95.

ÆNIGMATA.

NObile, nec impium diuinandi genus ex rerum deſcriptionibus, rerum tamen ipſarũ nomine ſuppreſſo, adinuenerunt Ariſtonomus, & Cleon, ſi Athenæo credimus, Ænigmaticum illud ἀπὸ τῆς αἰνίττομαι, quod eſt *obſcurè loquor*, appellantes. Nobile, inquam, quippe quod circà ſeria verſatur, & quæ ſtudium requirunt, ad differentiam Gryphi, cuius materia ſunt ioci tantum, & ſales. Hinc illud egregiè definiuit Diomedes *obſcuram rerum ſententiam per occultam rerum ſimilitudinem.* Quo

ſcri-

SCD Lyon 1

A scribendi genere, licet tot Veteres claruerint, & præcipuè Sympoſius Poeta heroico illud carmine proſecutus: non deſunt tamen neoterici, qui multam ex eodem gloriam acquiſiuerint, nec ingenij ſubtilitate quicquam antiquis conceſſerint. In promptu ſunt Andrelinus Anglus, Ioannes Lorichius, Adrianus Iunius, & Iulius Cæſar Scaliger, alijq; per quorũ opera Veterum gloria nõ parũ eſt diminuta. Sed eorum, qui noſtram ad rem loquuntur, ecce magnum Scaligerũ quà maieſtate Arborem ſe ænigmaticè deſcribentẽ introducit! Arbor.

Ad ſuperos traho demiſsà de ſede parentem, *Ænigm. 20*
Dôque pati ſummo vertice poſſe Iouem.
Mî cantum aſſimilat Siculi bona Muſa Poetæ,
Hinc etiam vitam carperet ille ſibi.
Maxima de minimo, & fluxo robuſta, ſuperba
Ex humili, talis qui tibi magnus eras.

Quid eſt enim Arboris *parens*, niſi terræ ſuccus qui ad ſumma vſq; Arboris cacumina tranſuehitur? quid *dare vertice ſummo Iouem perpeti*, niſi ſuccum eundem in Arboream
B ſui ſubſtantiam conuertere? Quid, quod vitam carpſerit exinde paſtor, niſi de fructibus intelligendum? Quâ pariter dialecto de Arbore loquitur alibi, ſub ænigmatis velo, vbi de Horto, quæ ab Oedipo ſoluantur, proponit Hortus.

Nobilis Vrbs quædam rectis ſignata viarum *Id. Ænigm.*
Limitibus, riguis ſæpè beatur aquis. *122.*
Atque hæc Vrbs aliquà pariter fundatur in Vrbe;
Aſt montes alias, imaque rura tenent.
Ciui cuique ſua eſt domus, vllus amicus amico
Vnquam in concilium non coiere ſimul.
Pauca tamen coiere ſimul, ſeſeque maritant,
Aut celebrant lecti vincula regis ope.
MAXIMA PARS RECTO STAT CORPORE; paruo recumbit
Haud tollens preſſo pectora fuſa ſolo.
Crinibus, atque oculis Dominus, pedibuſque reciſis
Veſcitur, & ſoboles eſt numeroſa cibus.

C Nec minus eleganter, licet obſcurè obſcurantes Hæmum Arbores doctiſſimus Cabillaus deſcripſit, vbi cecinit. Mons

Quà caput obiectat Scythico glaciale Trioni; *Epig. ſelect.*
Iſmarioque riget Biſtonis ora gelu. *num. 67.*
Non niſi ſpecto nigras pro monte in ſaltibus vmbras.
Contiguus Cœlo ſurgis, & Hæme lates?

Eodem ſtylo quatuor Arborum ſtatus per quatuor anni tempora ſignificatos paucis benè ſignauit metris Oxonienſis Martialis, Ioannes ſcilicet Ouuenius, ſiue Audoenus, apud quem Arbor de ſe ipſa canit. Arbor.

Ver viridem, flauamque æſtas me feruida, canam *Vol. 2.*
Autumnus, caluam frigida fecit hyems. *Lib. 3. Epi-*

At hanc caluitiem in Veſtes Arboribus commutat hyems. Audiatur ideo iterum Cabillaus ænigmaticis, facile tamen intelligibilibus id enarrans carminibus. *gr. 105.* Hyems ſyluas veſtiẽs.

Lanifico depectit hyems ſua vellera nymbo,
D *Et niueà algentem veſtit humum tunicâ.* *Epigr. ſelec.*
Sic quæ frondosà ſpoliat nemus omne lacernà, *443.*
Damna breui è lanâ iuſta reſarcit hyems.

Sed ad Scaligerum redeamus, qui ne noſtra præcipitem in finem collabaſcant Ænigmata, ænigmaticum offert Scipionem è ramo Arboris confectum, & poeticis hiſce lineamentis tornatum. Scipio è ramo.

Brachium eram, par ſum factus: ſed mutua cernis *Ænig. 79.*
Officia, hic, vt me, quem fero, & ipſe ferat.

Sic Arbor, quam homo plantauit, hominis greſſus firmat, non ſupplantat, quod tamen haud actum eſt cum androgyno illo triplici mortis genere, dum triplicem perſonam ſuſtineret, defuncto, quem ex Pulice vetuſto Vate ſtylo penè ænigmatico, Græciſq; metris expreſſit hunc in modum Politiànus.

Ang. Polit. Græcorum Epig. penultimo.

Ἐγκυος οὖσα Γύνη τέκεος περὶ Φοῖβον, Αρῆα, E
Ηρῆ τοὺς ἅμα Τρεῖς ἐξερέεινε Θεοὺς.
Αρσενα Φοῖβος, Αρῆς θηλυν φάτο, καὶ ἑυδέτερον δὲ
Ηρῆ: πάνθ' ὑγιῶς Ανδρογυνος γὰρ ἔφυ.
Ειρομένης δὲ μόρον, Μόρος οἱ ξίφος ἔχραεν ἥρη
Σταῦρος Αρης, φοῖβος κύματα, πάντα πέβη.
Δένδρῳ ἐφειστήκη πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτος' ἐπ' αὐτῳ
Ηριπεν εἰς πόταμον κύμβαχος ἐκ δὲ ποδοῖν.
Ηρθη 'απ' ἀκρεμόνων. θάνε γοῦν θηλὺς τε, καὶ ἄρρην
Κ' ὁυδέτερον σταύρῳ, κύμασι, καί ξιφέϊ.

Idem à Pictæ Poeſeos Authore latino modulatum concentu, adducitur ex Publice antiquo Poetâ ad probandũ quod *Diuina verba ſecum non pugnant*, ideoq; hîc ſubiungo.

Barth. Anulus Pict. Poeſ. nu. 75

Cum mea me genitrix grauidà geſtaret in aluo,
Quid pareret, fertur conſuluiſſe Deos.
Mas eſt (Phœbus ait) Mars Fœmina, Iunoque neutrum, F
Cumque forem natus Hermaphroditus eram.
Quærenti lethum, ſic Iuno ait: occidet armis,
Mars Cruce, Phœbus aquis. Sors rata quæq; fuit.
Arbor obumbrat aquas, aſcendo: decidit enſis
Quem tuleram; caſu labor & ipſe ſuper.
Pes hæſit ramis; caput incidit amne, tulique
Fœmina, Vir, Neutrum, Flumina, Tela, Crucem.

At quia Arbor ex tribus Animantibus infimam habet, & ex eà Carbones fiunt, qui modò ſuo more viuere dicuntur, igne ſcilicet metaphoricè animante, modò mori, cum extinguuntur; ecce quam egregiè nobis illos ſub ænigmaticis ambagibus repræſentat Scaliger, ad literas item Carbone ſignari ſolitas alludens.

Ænig. 37.

Infima quos olim florentes vita fouebat,
Viuentes, alia nunc ratione ſumus.
Mutabit ſolum tamen, vt nox atra, colorem,
Inſtituam, veluti lingua diſerta, loqui. G

Sic & originem ſuam, finemq; & quid in ſyluis fecerit Carbo de ſe ipſo narrat apud lepidiſſimum Epigrammatographum Ianum Audoenum.

Epigr. Volum. 2. lib. 1. nu. 101.

Natus in igne fui, periturus in igne viciſſim:
Syluas abſumpſi dignus in igne mori.

Oſ. 5.

Ouid. in Ibin.

Laqueos ſpeculationum ænigmaticos, quibus totquentur ingenia ægritudinem quoque corporum inuoluere, atq; adducere poſſe veterum inter exempla docemur; qua propter, *vt quos obſcuris victos ambagibus horis* præternaturales inter affectus decumbere viderimus, ijs mederi quoq; ſtudebimus; en ergò Medicinales Vſus Arboreos, quibus neutralitate medicæ conſtitutionis ſublata, perfecta triumphare valeat valetudo.

VSVS IN MEDICINA.

Cornel. Celſ. l. 1. c. 1 Gal. comm. 1. Hipp. l. 2. de rat. vict. in ac. c. 6.

Eccleſ. 38. Plat. Rhet.

DEndroſcopus aduocet modò Medicum, cui quidem pro morbis contumacioribus quoque pellendis valida ille ſuppeditet Arborea Præſidia. Nam vt alimenta ſanis ſalubriora corporibus offert Agricultura, ſic ſanitatem ægris eamagis tutam, citam, atq; iucundam promittit. Ex tribus Medicæ facultatis partibus duas habemus, alteram διαιτητικὴν, alteramq; φαρμακευτικὴν quas Arborum fructuoſiſſima copia complet, quemadmodum videre licet apud Iatriæ Profeſſores Doctiſſimos. Cum autem hic nobis ſermo ſit futurus de Pharmacia præcipuè, quæ ab Arboribus in genere decerpi poteſt, ſeù quæ Arborum earundem ope ſubiectorum manifeſtiſſimè proficitur, Arbores dicere peterimus nobiliſſimas eſſe Dei viſibiles Manus, & quidem morborum atque amaritudinum, dolorumq; victrices *nonnè à ligno indulcata eſt àqua amara?* Sic enim ſacra loquitur Scriptura; eaſdemq; Arbores Regium planè Theſaurum dicemus felicitatum ampliſſimum, quià illæ Bonorum omnium optimum ſanitatem nempè poſſunt, H

Si

A *Si ventri benè, si lateri est, pedibusquè tuis: nil* *Horat. 1.*
Diuitiæ poterunt régales addere maius, cecinit ille, *ep. 12.*

Dicendum itaq; est in primis sæpè opus esse Medicamentis Eccoproticis, idest benignè laxantibus, aliquandò Catharticis, seù prauos succos purgantibus, Alioticisque sæpissimè, hoc est alterantibus, seù intemperiem aliquam emendantibus; nonnunquam Epicerasticis, succum optimum reficientibus, pretereàq; Vreticis, Vrinarijs nempè, Anodynis, dolorum sedatiuis, Repellentibus, & ex opposito euocantibus, seù extrahentibus, Deriuantibus, Intercipientibus, Reuellentibus, Maturantibus, Resoluentibus, Obstruentibus, Aperientibus, & mille alijs modis operantibus, vndè se extendit *Plin. l. 24.*
longè, latèq; Medici supremum Imperium, & propterea non vna, & simplici contenti *c. 1. vna Ar.*
esse debemus Medicina, neq; vni tantum modò Medicamini insistendum, ob complica- *tium Impe-*
tos, Multiplicesq; Morbos, qui indicata præscribere, atq; componere medicamenta ve- *ratoribus*
rè mixta, & mixtim agentia Pharmacopæum, & Medicum compellunt. Necessitas *quoque*
exercitatos coegit Medicos, vt adnotauit Aetius, compositas pro compositis profligan- *imperat.*
dis morbis exquirere medelas, cum simplices Medicinæ scopos mixtos attingere ne- *Tetrabibli*
B queant. Quod si solis ex simplicibus morbi curarentur omnes, inanis, & supervacanea esset omnis medicamentorum compositio, & tamen plura sunt Medicamenta v aldè *4. serm. 2.*
cap. 25.
composita, idest pluribus ex ingredientibus coalita, vt Theriace, Mithridatium, aliaq; *Gal. l. 1.*
permulta ab omnibus vlla absq; controuersia acceptissima, experimentisq; certitudine *comp. med.*
quauis certioribus approbata, quorum omnium debet Medicus verè Medicus ratio- *gener. c. 5.*
nem reddere, causasq; necnon effectus nosse, tanquam is, qui plura debet operari ne- *Arist. l. 3.*
cessariò, iuxtà id quod præcepit ipse Deus his præcisis verbis. *Da locum Medico, etenim* *politic.*
illum Dominus creauit, & non discedat à te, quia opera eius sunt necessaria. Et hic no- *Eccles. 38.*
tandum dici *opera eius* in plurali numero, & non *opus eius* in singulari, quia non vnâ, *Ibi Pater Sà*
sed multiplici operatione procedere debet Medicus in medendo. Homini non sufficit *interpreta-*
idē Cibus, & Potus, vt docebat Pater ipse Medicinæ Doctrinalis Hippocrates; singulisq; *tur* Pigmē-
in Hominibus cum differat corpus à corpore; natura, id est temperamentum à tempe- *ta per cōfe-*
ramento, alimentum quoq; ab alimento differre debet, edicebat idem Hippocrates. Sic *ctiones ex*
medicamentum à medicamento diuersam induet virtutem. Multæ adduntur rationes *diuersis*
C à Serapione, cur medicamenta composita, & mixta in vsum medicum plerunq; dedu- *speciebus.*
cantur, vt cum morbi complexi, & non simplices requirunt præsidium multiplex, dum *Lib. de ve-*
scilicet simplex medicamentum non reperiatur, quod vires adæquatè contrarias mor- *teri medi-*
bo in se habeat, ita vt alterius ope indigeat minuente, vel adaugente alterā ex qualitati- *cinâ*
bus illis, à quibus Actio debellatrix morbi expectatur; vel corrigente aliquam ex se- *Lib. de flat.*
cundis qualitatibns saporis, odoris, & similium, vel adiuuante applicationem, seù pe- *Lib. 7. c. 2.*
netrationem curatricis virtutis ad partem affectam, nempè ad caput, oculos, cor, hepar, splenem, &c. mediantibus cephalicis, v. g. Ophthalmicis, Cardiacis, Hepaticis, Stomachicis, Pneumonicis, Articularibus, alijsq; huiusmodi analogicis plerisq; vt alteratio, emundatio, aut corroboratio partialis sequatur. Vrget porrò necessitas pestilentes vapores ab humoribus ipsis arcendi ope Alexipharmacorum, & medicinarum respicientium humores præcisè peccantes, aliàs actum est de Microcosmicâ Republicâ, eo prorsus pacto, quo in ciuilibus felicitatem publicam inficiunt venena dissensionum, &c. quæ nisi artificiosè tollantur absq; bonorum præiudicio, totum deperit bonum; sic Aristotele loquente. *Vt nihil citius corpus humanum inficit, quàm pestilentium vaporum cum*
D *innatis humoribus copulatio; ità nihil velocius corrumpit ciuitatem, quàm peregrinarum* *Pol. l. 5 c. 3.*
opinionum admissio, in quo contagio, & venenum latet. Est verbi causa Iecur, quod principaliter afficitur in Lue Venereâ; sanguinem malignis, & pestilentibus vaporibus infectum videns medicus, illi prospiciēdum ligni Guaiaci decocto, tanquam proprijssimo remedio iubet, atque determinat; & quià lignum hoc excedit aliquantisper in caliditate, illi adiūgendū optimè cēset lignum santalinū, & cichoreaceas herbas, Iecori quoq; symbolicas, aut alia attemperantia, & insuper habito respectu ad varia, quæ luem hanc subsequi solent symptomata diuersa quidem, varium ob gradum malignitatis morbi, variasq; ob dispositiones viscerum ipsius ægri patientis, alia commiscet artificiosissima methodo medicamenta symbolica, varièq; alterantia in finem sanabilitatis tutò, citò, atque iucundè perficiendæ; intendens præ cæteris, tanquam naturæ bonus imitator separare bonum à malo, vt hoc possit de corpore omninò extrudi, illudq; malis veluti ci- *Botallus de lue venereâ cap. 29. & omnes med.*

uibus ciuitatis in exilium depulsis pacificè confirmari; malè, immò pessimè tunc iudi- E
cant, cum boni, & mali succi indistinctè simul ejici permittit; nam sic vniuersum quàm
maximè patitur corpus, illiusq; peruertitur non amplius sperata, nec possessa felicitas.
Bonus nouit ipse Medicus publicæ, & vuiuersali ante omnia incolumitati esse incum-
bendum emundando, rectificando, minuendoquè vbi opus fuerit, addendoq; è con-
Hippocr. in lib. de flatibus, & lib. de Arte, & lib. de lege c. 4. trà solis in defectibus, idest succi naturalis in egestatibus, cum nil aliud sit medica fa-
cultas radicaliter, & in sui fundamento, quam *Adiectio*, & *Ablatio*; adiectio quidem
deficientium, & redundantium ablatio; ἰατρικὴ ἐστὶ πρόθεσις, καὶ ἀφαίρεσις. Artiumq;
Homer. Odyss. 8. Humanarum Præclarissima; Proh quam multa noscenda sunt Medico! quamq; multa
vt admittantur, atq; vt fugiantur ab eò sunt obseruanda!

Fertilis Ægyptus rerum Medicamina mista,
Optima multa, simul deterrima plurima profert.

Ità Magniloquus Græcorũ Poetarum Coryphæus canebat. Medicus hercle tanquam
Artifex sensatus, & tanquam Philosophus bonus de omnibus discurrere debet, causasq;
Hipp. lib. de probitate, seu decenti ornatu. rerum detegere, & secundùm argumentationes veritati scientificæ conformes rationa-
bilibus experimentis procedere, sicuti Plato doctissimè adnotauit hoc pacto. *Est au-* F
Plato in Charmide, vel de Tẽperantia. *tem talis, ô Charmides, vt caput solum curari nequeat, quemadmodum sæpè ex peritis Medicis audiuisti; qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos consuluit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeantur, neque caput absque totius corporis medicinâ posse curari, &c.* Et quod spectat ad curationem per purgantia medicamenta tam
Galen. 12. Aphor. cõmen. 17. & Auicenn. 4. pri cap. 20. necessariã in omnibus ferè morbis, eam medicus rei Herbariæ imperitus nunquam asse-
quetur. Prudẽs, & Doctus Medicus Botanicus cũ Hippocrate Pharmacorum actionem
in corpore futuram ità diriget, vt innocua non solùm, sed saluberrima euadat; *etenim*
(scribit ille) *Pharmacum vbi corpus intrauerit, primum quidem ducit id, quod ex*
omnibus in corpore existentibus sibi maximè secundum naturam familiare fuerit; deinde verò etiam alia trahit, ac purgat, &c. Amplissimam quidem Medicinalium Arborum
Galen. l. 9. meth. med. cap. 15. & 7. method. c. 13. segetem nunc demetere nimis operosum, atq; prolixum plus iusto foret. Sat ergo sit
aliqua seligere vniuersalia præcepta, quæ tamen particularibus applicabilia sint de faci-
li formulis medicamentorum in specificis Arborũ singularum materiebus; & ideò præ-
rogatiuas aliquot Medicinales Arborum in genere tantum percurremus, ità vt Cereali- G
bus in medendo minimè cessisse Pomonam scripserit Plinius, dum Vertumni Amasiam
Hipp. de natura Hominis. nobili hac Prosopopœia loquentem sic fingit. *Ego succum Vini, liquorem oleì gigno. Ego*
Palmas. & Poma, totquè varietates, neque (vt tellus) omnia per labores aranda Tauris,
terenda areis, deindè saxis, vt quando, quantouè opere cibi fiant. At ex me parata om-
nia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia vltrò, etsi pigeat
Lib. 23. in princ. *attingere, etiam cadentia.* Syluanus quoq; adest, qui Pomonæ minimè cedens Syl-
uestres Medicinales Arbores quam plurimas indicare contendit, qui *syluas inter repta-*
Ouid. 14. metam. *re salubres* solitus, liberalis quoq; felicitatis naturalis dispensator agnoscitur, cui vide-
Horat. l. 1. epist. tur alluisse Propertius

Lucus erat felix hederoso conditus antro,
Propertius eleg. 4. l. 4. *Multaquè natiuis obstrepit Arbor aquis.*
Syluani ramosa domus.

Medicinis non modò carent, sed abundant syluæ, quemadmodũ naturalis Historio-
Plin. li. 24. Hist. natur. c. 1. graphus clarissimè testabatur his verbis. *Nè syluæ quidem, horridiorq; naturæ facies Me-*
dicinis carent, sacra illa Parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente ho- H
mini, vt medicina fieret etiam solitudo ipsa, &c. hinc nata Medicina, &c. Hæc sola natu-
ræ placuerat esse remedia parata vulgò, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viui-
Apud Stobæum. *mus, &c.* Agrum herclè viuendi patrem non immeritò protulit Amphidamus; ibi enim
plusquam in Scholis Medicinam edocemur, quando ab ipsismet brutis, quæ vnica natu-
ra erudijt, pleraq; medicamina didicerint Scholæ. *Hederâ Apros in morbis sibi mederi,*
Lib. 8. c. 27. testatur Plinius. *Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic*
veneno suo, &c. Palumbes, graculi, merulæ, perdices, lauri folio annuum fastidium pur-
gant, &c. Herbariam rem propterea succedentibus temporibus à Chirone Saturni, & Phil-
Plin. lib. 7. c. 56. lyræ filio excultam, & adauctam sensere homines sensati, generosumq; valdè cogno-
uerunt esse multis alijs præferre cognitionibus notitiam Herbarum, quemadmodum il-
le Virgilianus Iapis Iasides, qui

Sci-

SCD Lyon 1

A *Scire poteſtates herbarum, vſumquè medendi*
Maluit, &c. *Virg. Æneï. lib. 12.*

Sed audiatur Ioannes Khuenius in Zodiaco Medicinæ ſic botanicam efferens Medicinam. *Zod. med. p. 1. l. 1. Aries dictus.*

Præ cunctis medicina caput tantum Artibus effert,
Quantum luce ſua reliquos ſol præmitet Aſtris:
Quam ſublimis honor, quam Gloria ſumma coronat.
Plus tamen in tanto illius ſplendoris honore
Pars ea laudis habet, doctoq; examine mentis
Nomina plantarum, & vires rimatur & ortus:
Illarumq; ideò Diuina ſcientia iuri eſt,
Et ſummi proles haud inficianda parentis,
Quam genuit, nobiſq; dedit, quâ maximus Orbis
Nil habet vtilius, &c.

Incurabilem apagè curam quiſquis ſies medicamentorum facillimis ex Herbis oſor; Periculoſiſſimos non ſolum morbos, ſed difficillimos, qui vult egregiè curare, ipſe Ar-
B bores conſcendat, lignaq; apprehendat, & incurabilitatem ſuperabit. Horeos propterea fructus in Elephantiaſi præſcribebat Aretæus Medicus Græcus admodum inſignis. Nephritis morbus pernicioſiſſimus tam benè, tamq; feliciter curatur à ligno quodam, vt famigeratiſſimum idem hoc ſortitũ fuerit nomen Ligni Nephritici, cuius deſcriptio, & vtendi modus eſt huiuſmodi ex Monarde. *Nobis etiam mittit noua Hiſpania ligni quoddam genus craſſum, & enode, materie Pyri, cuius vſus iamdiù receptus fuit in his regionibus ad renum vitia, vrinaq; difficultates, & incommoda. Poſteà experimento comprobatum eſt eius aquam in iecoris, & lienis obſtructionibus vtilem eſſe. Illa autem hac ratione paratur. Lignum aſſulatim, ac minutim conciſum in optima, & limpidiſſima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. Dimidia hora poſt iniectum lignum, aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui ſenſim intenditur pro temporis diuturnitate, tametſi lignum candidum ſit: cæruleum ideò dico, quoniam adulteratur alio ligno ſimili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur. Hac aqua aſſiduè vtuntur, & vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, ſine vlla*
C *humorum commotione, neque opus eſt aliâ victus ratione, quam temperatâ: aquæ enim ſapor non magis immutatur ligni iniectione, quam ſi pura eſſet, & nihil in ea maceratum. Calidum, & ſiccum in primo gradu.* Virtuoſiſſima omnium medicamentorum nemo negabit Arborea eſſe, eaquè etiam durabiliora, & ad immortalitatem aliquo pacto facientia, quia ex Arboribus incorruptibilia Gummata, Reſinæ glutinoſiſsimæ diſcontinuationem quamuis morbificam vnientes, ſucci Balſamici ſuaueolentiſsimi, vitalibus principijs amiciſsimi, aliæq; partes tum eſſentiales, tum integrantes, quæ corpora humana impura emundant, aſpera leniunt, arida humectant, & benigno rore perfundunt, feruidiora attemperant, humidiora confortant, laxiora corroborant, ſolidioraq; reddunt, frigidiora blando tepôre fouent, impura emundant, mediante Manna, Agarico, Caſſia, Tamarindis, Mirobalanis, aliorumq; generis huiuſmodi quamplurimorum. Si de Alterantibus ipſis medicinalibus, tam occulta, quã manifeſta elementaria, & tam prima, quam ſecunda qualitate agentibus ſit ſermo, quodnam efficacius, & admirabilius medicamentum excogitari poteſt ipſo cortice Quitenſis Arboris ad febres, qui Cina Cina, & Hiſpanicè *Corteça para calençea*, paucis iam ab hinc annis inuentus, & ſub
D denominatione corticis Eminentiſsimi Cardinalis de Lugo circumlatus? illius puluerati ſimpliciſsima in liquore aliquo aſſumptio Alexicacus Hercules ab effectu dici poteſt monſtrorum ignitorum domitor, atq; Paroxiſmorum febrientis Hydræ auerruncator, quibus epithetis iure perquam optimo inſignitum fuit idem medicamen à præclariſsimo, & doctiſsimo Viro Domino Hieronymo Bardi Iatrophilo Euchymico, & iandudum in Piſano Panathenæo Ariſtotelicæ, & Platonicæ Philoſophiæ Profeſſore, nunc verò in Alma Vrbe Principibus Viris, totiuſq; Vrbis Literarum primoribus apprimè charo, qui eruditiſsimo illud idem comprobaturus eſt opere mox edendo, licet de eo quoq; ſcripſerit egregiè Excellentiſs. Gaudẽtius Brunaccius Romanus Doctor in Phyſiologico Syntagmate anno duntaxat elapſo Venetijs impreſſo. Tanti, & tam ſtupendi remedij modum particularem aſſumptionis hîc latere nolui, qui talis eſt.

℞. corticis Cinæ Cinæ melioris notæ, ideſt nullius odoris, amariuſculi, & ſubauſteri ſapo-

L. 2. Curat. morb. diut. c. 13.
Nieol. Monard. in ſimpl. medic. Ariſt. c. 27.

De Cina Cina, ſeù puluere ad febres capita X.

ſaporis, colore cinnamomeo, hirſutæ ſubſtantiæ, leuiſq; drach. ij. hæ tundantur, teranturq; ſubtiliſſimè, perq; ſetaceam traijciantur, infundanturq;, & macerentur in vini albi cyatho, & per tres horas ante paroxiſmi inſultū, vel dum febrile frigus, rigoruè igneus incipit perſentiri aſſumantur vnà cum vino, & in lecto ſub pannis calentibus adiuuetur euocatoria eiuſdem pulueris virtus, à centro ad circumferentiam; atque paroxiſmi, totiuſq; febris prima vice remiſsio fiet, ſi non totalis extinctio, quæ ſecunda vice in pleriſq; febricitantibus, quartanarijs præcipuè, feliciſsimè, & admirabiliſsimè ſuccedere ſolet; quem effectum ita palpabilem, ab occulta licet qualitate pendentem, iuxtà Doctrinam traditam ab Eraſto conſiderantes, non hæſitabimus in credendo ijs, quæ narrantur à Scriptoribus rerum Indarum de tot mirificarum virium Arboribus ibi naſcentibus, vt ſunt Arbores *ſpinoſæ* in Inſula Hiſpaniola naſcentes pro cruribus vlceratis, & fractis; item Arbores Balſamiferæ nouę Hiſpaniæ virtutum penè incredibilium, quarum prima dicitur indigenarum illorum linguâ *Hoitziloxitl*, ſecunda *Auaconex*, tertia *Maripenda*; ex his liquoribus aliquando penetrarunt apud nos portiones aliquot, in quibus omnes Balſami veri prærogatiuæ inuentæ ſunt, quarum prima viſa eſt inenarrabilis ſuauitas, ſumma ſubtilitas, & puritas ſubſtantiæ, deindè communicatio quædam imputreſcibilitatis. Vtinam nobis frui liceret lignis Indicis frondentibus, ut Gummi *Tecomahaca*, vel Gummi *Caragna Tlattuebiloca*, vel *Liquidambari xochiocotzo Quarhuitl*, quià catharris, colicis affectionibus, tumoribuſq; tam internis, quam externis feliciſſimè mederemur; immò etiam Phthiſicis, alijſq; ferè immedicabilibus morbis efficaciſſimè occurreremus. Sed vt nullus relinquatur dubitationi locus circà compoſitorum medicamentorum efficaciam, & vſum ægris vtiliſſimum ſimul, & neceſſarijſſimum, pro teſtibus huiuſce practicæ, & clariſſimæ veritatis audiamus Antidotaria, & Pharmacopæas omniū penè Europæ Academiarum, & præclariorum Ciuitatum, innumeroſq; Therapeuticos Scriptores à tot ſæculis vbiq; florentes euoluamus, & ex noſtris Scriptoribus Bononienſibus Medicis, qui à quadringentis amplius annis Medicinalium Practicarum Volumina edidere interrogemus Betruccium, Mundinum, Thadæum, duos Varignanas Bartholomæum ſcilicet, atq; Gulielmum, duodecimi ſeculi Aeræ Chriſtianæ Medicinalia lumina præclariſſima, itemq; Albertum Zancarium, Chriſtophorum Honeſtum, Franciſcum Zenellum, Thomam de Argentis, Petrum Tauſſignanum, Argellatam, Turam de Caſtello in ſubſequenti ſæculo famigeratiſſimos, ſimiliterq; Bauerium in ſeſquidecimo ſæculo, Garzonium, Leonium, Morandum, Sauium, & Montium Doctrinarum medicarum ſapientiſſimos, vt omittam adhuc celebriores, & numeroſiores in ſæculo ad præſens noſtrum antecedenter proximo vnanimiter ſtantes pro Pharmaceuticæ Medicinæ dogmatibus hucuſq; omnem citrà controuerſiam admiſſis, & comprobatis, quibus teſtimonijs ſi aliquid ponderis addere poſſe exiſtimaretur Auctoritas ſupremarum in Eccleſia Dei dignitatum, accederet Eminentiſsimus Vitalis de Furno S.R.E. Cardinalis, Epiſcopus Albanenſis, Medicus famoſiſſimus, anno Domini 1100. qui Volumen ſatis magnum conſcripſit ſalutarium remediorum, & curationum ad totius humani corporis morbos, & ægritudines, quod in folio integro impreſſit Moguntiæ anno 1531. Iuo Schoeffer. Supremam tandem venerationis metam præſcriberet Sanctiſſimus Pontifex Ioannes XXI. Petrus anteà Vlyſipponenſis Medicus practicus exercitatiſſimus, & pijſſimus, in ſuo libro inſcripto *Theſaurus Pauperum*, omnium infirmitatum remedia à capite vſq; ad pedes complectens, & enumerans. Sed vt lapidē omnem pro Pharmaceuticæ Medicinæ cōfirmatione mouiſſe videamur, lapidis illius meminerimus, qui in Arboribus aliquibus quandoq; reperitur, vel illis congenitus, vel illis amiciſſimè, & intrinſecè conſociatus ad cōtinēdos in mulieribus partus admirabiliſſimę efficientię agnitus, & cōprobatus; Id naturali atteſtante Hiſtorico. *Inueniuntur in quibuſdam, ſicuti in marmore centra, id eſt duritia cl auo ſimilis, &c. & quædam fortè accidunt lapide comprehenſo, aut recepto in corpus, &c. ferunt lapides ità inuentos, ad continendos partus eſſe remedio.* Cum autem ſatis de Arborea Pharmaceutria ſit actum, æquum eſt vt Diætetica Oeconomia in medium adducatur.

Tho. Eraſtus de occult. medic. propr. c. 24.

T. 3. nauig. pag. 68.

Nardus Antirech. l. 3. rerum med. nouæ Hiſp. cap. 11. 12. 13. & 14.

Rechius l. 3. rer. med. N. Hiſp. ca. 16. 17. & 18.

Monard. ca. 2. 3. & 8.

Medici Auguſtani, Baſilienſes, Bergomenſes, Bonon. Colonien. Ferrarien. Florentini, Romani, Venet i, &c. & qui citātur in Antidot. ſpeciali, & generali Vueckeri.

Ex Bibliot. Bonon. inſcripta Minerualia.

Bonon. Ciuium Anademata.

Plin. li. 16. c. 39.

VSVS

SCD Lyon 1

A

VSVS IN ALIMENTIS.

MAximas vtilitates ab Arboribus humano generi promanantes nullis alijs verbis exprimere maluit Plinius, quàm sequentibus. *Summum Munus* (inquit ille) *Homini datum Arbores, Syluæquè. Hinc primum Alimentum.* Ab Arboribus namq; primæuas gentes integrum expectasse victum, sacrarum paginarum veritas nos edocet, in quibus habetur Homini statim creato indictam fuisse fructuum comestionem. *Ex omni Ligno Paradisi comede; de Ligno autem Scientiæ boni, & mali, nè comedas.* Innocentissimus hinc ciborum omnium videtur esse Arboreus fructus, sanitati non solùm corporis, sed incolumitati quoq; morum conferens, vtpotè qui facillimè transeat in aliti substantiam, nec illos edat effectus, quos parturit ipsa caro, ipsaq; edulia valdè composita inducunt, quæ multis implicita sunt morbosarum causarum difficultatibus *Lib. 12. in Prologo.* *Gen. cap. 2.*

—— *Namvariæres*

B *Vt noceant Homini credas, memor illius escæ,*
Quæ simplex olim tibi sederit; at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoquè tumultum
Lenta feret pituita; vides, vt pallidus omnis
Cœna desurgit dubia? quin corpus onustum,
Hesternis vitijs, animum qnoque prægrauat vnâ,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ. *Horatius Satyra 2. lib. 2.*

Conuiuium vix sinè culpâ celebrari potest (diuus aiebat Gregorius) cuius sapientissimus sensus cum ethnici licet poetæ sapidissimo perbellè concordat *1. Moral.*

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora, sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæquè in vitibus vuæ. *Ouid. lib. 15. Metam.*

Ferinus quidem excluditur cibus hominibus improprius, & quem fortissimi solùm vix pati possent, quemadmodum doctissimè discurrebat Cous præstantissimus ille Me-

C dicus, *Neque ipsam sanorum diætam, ac alimoniam, quâ nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si sufficisset homini idem cibus, ac potus, qui boui, ac equo, ac omnibus alijs præter hominem, veluti sunt cætera nascentia, fructusq; ac herbæ, & fœnum; Ex his enim nutriuntur, & augescunt, & illæsi degunt, non indigentes aliâ diætâ. Quanquam ego sanè ab initio etiam hominem tali victu vsum esse putem. Quæ verò nunc inuenta sunt edulia, multâ arte excogitata; & multo tempore producta esse mihi videntur, quum multa, & grauia ex forti, ac ferino victu homines paterentur, qui intemperatus, & magnas vires habens ingerebatur, &c.* Folia, caulesq; herbarum, nec non Arborum frondes, cortices, sylvestresq; fructus belluis tantum ipsa destinauit natura *Hippocrat. de Veteri Medicinâ.*

Pascitur in magnâ syluâ formosa iuuenca, &c. *Virgil. Georg. lib. 3*
—— *Victumquè feres, & virgea lætus*
Pabula; nec tota claudes fœnilia bruma.

Ità vt in maximâ solùm necessitate ad hæc sit recurrendum, quemadmodum Petelini, dum ab Annibale obsiderentur faciebant. Sed mitiorum Arborum fructus maturi, *ex Athenæo*

D innocentiq; artificio correcti, si non ex toto, maiori saltem ex parte ditiores quoq; felicioribus in sæculis alebant.

—— *Tum pensilis vuâ secundas,* *Horat. ser. lib 2. sat. 2.*
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.

Quæ Bellaria, fructuumq; suauiora libamina Bœotij in Hypato Monte Ioui immolabant. Non defuêre tamen Populi, qui fructibus Arboreis omnimodè victitarent, ex quibus siccis, & tritis massas, & panes conficiebant, inter quos Medi Septentrionales à Strabone numerantur; *ex malis siccis* (inquit ille) *ac tritis massas conficiunt, ex amygdalis tostis panes, è radicibus quibusdam vinum expromunt.* Alij etiam ex dulcibus medullis cacuminum Arborum, & præcipuè Pinorum, quæ cerebrum vocant, viuunt, vt Lapones Populi pariter Septentrionales, Alij ex Arboribus inter corticem, & librum incisis lacrymas potabiles colligunt, ex earundemque fructibus panes, & corti- *Pausanias* *L. 11. Geog.* *Olaus mag. lib. 12. Hist septent. c. 4* *Id. ibid.*

cibus

cibus tegummenta ſibi conficiunt. Poſſent nihilominus tempore magnæ caritatis annonæ fieri ex Fructibus noſtratibus ſapidiſſimi, & nutrimentoſi Panes, qui potum inſuper ſui decocto pauperibus ſuppeditarent, cuius hæc eſt deſcriptio à me tradita iam ante decennium in libello quodã Formularis Oeconomici,& Medicinalis pro pauperibus. Ry fructuum cuiuſcunq; generis carnoſæ, & humidæ ſubſtantiæ, ſiuè Horeorum, ideſt Solſtitialium, ſiuè Autumnalium benè maturorum, & ſaporis non amari, nec ingrati q. libet, ij ſecentur in plures partes, exenterentur, & ſimul à putaminibus, alijſq; durioribus particulis liberentur, exiccentur, vel ad ſolem, vel in clibano, ita vt corrumpi, aut mucorem contrahere minimè poſſint, & ad vſum ſeruentur, vt tali pacto in Panes vertantur. Prædictorum fructuum sìc conditorum accipiatur ſufficiens quantitas, hæc in aqua fluuiali bulliat ad teneritudinem, decantetur aqua, quæ ſaporem vinoſum, & odorem habebit, craſſa materies pinſetur, illiq; addatur farinæ frumentaceæ, vel alterîus frugis modica portio; ſubacta demum in orbiculares panes, vel placentas efformabitur, & in furno coquetur ad pauperum ſuſtentationem meliorem,ideſt ciuilem in Vrbibus quoque. His panibus fortè cedent Hyperboreorum vltrà Riphæos montes habitantium inconditi Fructus Arborei, quibus effera gens illa victitat, idemq; dici poterit de Maſſagetis carpophagis, deq; Caduſijs fruges ſpernentibus,vt ſolis adhæreant in comedendo Arboribus.

E

Plinius, & Solinus.

Strabo l. 11 *& Plutarchus in Artaxerſe.*

Cedent facili ſimiliter negotio ſapori noſtrorum Fructuum vinoſo Succi illi Arbo-

A Arborum quarundam Sumatræ Insulæ, atq; panes Arborum Fanfur in India farinam fundentium. Quod si Cyclopum giganteæ naturæ gentium alimenta solos fuisse fructus Sylvestres ex Platone traditur: asseri quoq; potest secundum Hippocratis Doctrinam fructus huiusmodi à veteribus robustissimis superatos potuisse longævitati conducere; *eos verò, qui* (sic loquitur Hippocrates) *victum illum superare poterant longiori tempore durasse, ac restitisse*. Fructus tamen mitiores delecti, & conuenienter adaptati, stomachis, etiam non ità validis, salubritatem contulere semper, quorum bonitatis, & gloriæ fama vsq; ad Trajani tempora (vt adnotauit Athenæus) perdurauit. Rudiores Homines ingeniosis procul à laboribus durius', & inhumanius quidem viuebant, vsquequò Cœnæ Deûm, Cœnæ Saturniæ dictæ, Philosophicæ, Platonicæ, Terrestres cõpendiosæ fuerunt, & nondum Dapales, Epulares, Ganeatæ, Vnctæ, Adipales, Saliaresuè, & aliæ luxoriosæ nimis, acceptiores factæ.

Tom. 2. Nauig. Ind. 5216.
Valleriola enarrat. medic. Hippocr. de veteri medicina.

Contentiquè cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, Montanaque fraga legebant,
Cornaquè, & in duris hærentia mora rubetis,
B *Et quæ deciderant patulâ Iouis Arbore glandes.*

Ouidius lib. 1. Metamorph.

Sed fortunati nimium Doctioribus in Sæculis, si sua Bona norint Homines, verè pronunciari possunt, dum frugalitatis, quæ Virtutum omnium Mater est amantes non Ventri, nec Veneri, verum saniori Menti indulgere nouerunt, ruralium opum collectrici.

D. Augusti. de vita Beata.

Quâ frugi mensæ longum condire per annum
Multigenas possit villica docta dapes.

Marcus Tullius Berrous Bononien. l. 9. Rusticorũ

Ruri propterea degere possunt suis temporibus Cives, non ad profundendas peregrinas opes, sed ad indigenas colligendas.

Ipsa suas merces manibus Pomona benignis
Profert, & pleno copia læta sinu, &c.

Innocentibus vtiq; licebit frui delicijs, etiam sensuum ipsorum minimè rebellium, seù alienorum ab ipsà ratione. Mente reuoluant Philocarpi, hoc est fructuum amantes, ex solis florum, frondium, & fructuum odoribus integros Populos viuere posse, vt sunt Astomi ad Gangis initia tellurem habitantes; memorent quoque nil esse quod promptius, atq; facilius debilitatas ægrorum recreet vires, refocilletq; quàm fructuum, frondium, & florum odores, colores, atq; sapores. Qui tempore æstiuo sub Arbore virenti recubat, non negabit se cuncta prospicere viridi quodammodò imbuta colore, visibiles quia species vndiq; diffusæ actiones imprimunt in rebus mirificas, multoq; sensibilius subtilissimas materiei virentis, Arboreæq; portiones odoratui communicari vtiliter experietur, à quibus spiritus refici, & instaurari possunt ad delectationem, sanitatemq; sapidissimè custodiendam; nam odores saporibus valdè sunt affines, qui communibus indigitari possunt cognominibus, vt dulcis, amari, grati, molesti, suauis, vel grauis, styptici, vel acerbi, alijsq; pluribus huiusce census appositis. Doctissimè quidem Gassendus diffiationem quandam spirituum, vt in generatione Animatium fit, esse odores Plantarum differuit, ex quo in Indicis Columbi syluis vndiq; & per totum odoratissimis plurimas exhalationes huiusmodi cõtinuò fieri, & gaudia, timulq; diuitias prorogari credẽdum est. Chiron Centaurus Seruio auctore, Achillem solis herbis, & fructibus aluit, atq; educauit. Item Allobij Sarmatũ Populi Arborum Baccas inter edulia connumerant. Æthiopum autem Rhyzophagi, ideſt Arborum radices alimentarium in vsum conuertenC tes, Radices ipsas ex selectioribus Arboribus decerptas in farinam terunt, & dein cogũt in placentas, & teneriores Arborum ramos pro opsonijs quærunt. Hoc idipsum Arcades præstare solebant, vt refert Pausanias in Arcadicis. Q. Curtius refert Alexandri Exercitum olim ad Indiæ maritima omnium rerum indigum solis Arborum radicibus victitasse. In Scythiæ montanis Homines quosdam caluos adesse habemus ex Herodoto, qui ex solis Arboribus viuunt Ponticis dictis, quarum fructuum humorositatem lingũt, & potant, crassitudinem autem in massas redactam comedunt. Reliquos mores Hominum ab Arboribus prouenientes, qui genere varij sint, atq; tot veluti Respublicas generatim respiciant in reliquis rubricis pertractabimus, & qui ad Domesticas, Ciuiles, Militares, Sacras, Nauticas, Theatrales q; consuetudines explendas, ornandas sint satis.

Plin. l. 2. Cæl. ant. lect. lib. 24. cap. 21.
Arist. l. 2. de sensu, & sẽsil. c. 21.
Id. l. 2. de anima t. 72
Scalig. Exercit. 297 sect. 2.
Arist. l. 2. de Anima c. 9.
Gassend. de Inanimis.
T. 3. Nauig. descr. P. Martyr.
Clem. Alex. in stromat.
Diod. Sicul. l. 3. rerũ antiquarũ c. 1
Herodotus lib. 4.
Plato de Rep
Arist. polit. 3.

SCD Lyon 1

VSVS OECONOMICI.

Lib. 16. c. 4 ARbores, quæ odore præcellunt, Æternitate quoq; præſtare docuit Plinius, quæ ideò præ cæteris expetuntur ad arculas, abacoſquè, aliaq; inſtrumenta œconomica pro conſeruatione veſtium, numorum, aliarumque rerum prætioſarum fabricanda, quia tempus edax rerum, atq; inuidioſa vetuſtas vix quiquam officere ijſdem valent cariem minimè timentibus. Acernæ, & Citreæ olim præcioſiſſimæ menſæ, nunc Nuceæ vſitatiſſimæ, cum omnis generis vtenſilibus domeſtico cultui addictis, ac circa propriam materiam Artifices ipſos arcularios, abacarioſuè, quorũ eſt dolare, ſecare, & terebrare, ſubſcudibus, & retinaculis elaborata ligna coniungere, fatigant. Ruſtici tamen flexiles Arborum cortices pluris æſtimant, quàm odorata quę- que Thymiamata; ex ijs enim vaſa, corbeſquè, ac patentiora quædam inſtrumenta meſſibus conuehendis proportionata, vindemijſq; aptiſſima conſtruunt, queis integra ſuarum fortunarum rota reuoluitur. Stipites quoſuis ijdem ruſtici ſectantur, & truncos, fuſteſq; humi defigendos, necnon ſcipiones nodoſiores vice ſatellitum latus ſtipantium, vel veſtigijs hærentium adamant; inemptis quantum poſſibile eſt ſupellectilibus affatim vtentes. Rudibus inſuper virgis, & impolitis inſtructi ſunt ruſtici, vt & haſtatis falcibus ad Arbores corrigendas, & ligneos truncos, ſiuè ramos virentes mancipandos armati, haſtulas ligneas, virgaſuè ij Bubulcorum, non autem Lictorum, vel Pædagogorum (quorum vtrunque genus hominum impensè oderunt) tanquam ſceptra tractant. Plauſtrorum ſuorum, curruum, & birotiorum Rotas, tardigradi Bootes terreni, valido ſub pondere gementes faſcium, lignorum, vini, pomorum, &c. ducunt ad Vrbem. Et quoniam ruſtici palam operari debent, & ſub dio, eorum Plauſtra denominationem ſumpsêre ex eo, quod ab omni parte ſint palam, id eſt abſq; operculo, vel vmbraculo, aut aliâ ſtructurâ, quæ latera, cœlumq; claudat. Hæc plauſtra dicuntur etiam clauſtra, vel cloſtra, vt aliqui volunt, per antiphraſim, quia minimè ſint clauſa, atque etiam *ſarraca*, Græcè ἁμαξα (quamuis Hamax intelligi potius debeat illud vehiculi genus, quod diceremus *Caleſſo*) dum elongantur, & fortiſſima fiunt pro longiſſimis lignis, & ponderoſiſſimis lapidibus ſubuehendis.

Vitruu. Architect. lib. 10. cap. 10.

Plin. lib. 16. cap. 9.

Plutarh. de Repub. ger.

Martial. lib. 10.

Cato de re ruſt.

Aul. Gell. l. 2. cap. 21.

Iuuenal. Satyra 3.

---*Longa coruſcat*
Sarraco veniente Abies, atque altera Pinus
Plauſtra vehunt.

Id. Satyr. 5

Frigida circumagunt pigri ſarraca Bootæ.

Vulgò dicuntur *Carrettoni*, ſiuè *Carrubli*, quorum validiſſimi eſſe debent axes

Virg. Georg. 3.

— *Valido nitens ſub pondere faginus axis.*

Eademq; *plauſtra*, vel *cloſtra* varijs modis accommodata, iuxtà varios gentium mores, dicentur identidem *Bennæ* Gallicæ, modò *Epirhedia*, atq; *Eſſeda* Belgica

Cato de re ruſt. c. 23.

Iuuen. ſat. 8

---*Tritoquè trahunt epirhedia collo*
Belgica, vel molli melius feret Eſſeda collo.

Virg. 3. Georg.

Colum. lib. 2. c. 8. ſulcos. aquarios Elices vocat.

Infima vehiculorum ruſticis ſint tandem Monorotia *Curricula*, item minimè rotatæ *Trahæ*, vel *Liceæ*, cum ſic Tabulas, vel Trabes terram ſulcantes, vice rotarum habeant, & lignea iuga boum, ligneaſq; iumentorum poſtilenas, aut clitellas, quę montuoſis in locis in promptu ſemper habentur. Nobilibus in delicijs erunt *Rhedæ*, quas currus leuiuſculos, & ornatos dicere poſſemus cameratos, Arceras, de quo vehiculi genere loquuntur Leges XII. tabularum. SEI IN IOVS VOCAT SEI MORBVS ÆVITASVE' VITIOM ESCIT QVEI IN IOVS VOCABIT IVMENTVM DATO, SEI NOLET ARCERAM NE STERNITO. *Carozze* Italicè dicuntur, ſeu *Carpenta* antiquitus, & *Cocchi* vulgò à Carmentâ Euandri matre inuentrice.

Ouid. lib. 1. Faſtorum

Nam prius Auſonias matres Carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

A quibus Carpentarij Fabri, vt & Carpentarij, equi dicti ſunt, à quorum numero equorum vnijugæ, bigæ, trigæ, quadrigæ (ligneis quandoq; loramentis, quibus equorum colla circumdantur trahendæ, vt vnijugæ ſingulariter) omnes veloci quidem motu præditæ, ſed facillimè euertendæ, ſi binario rotarum numero diminuto conſtent,

Ciſiæ

A *Ciſiæ* tunc appellatæ, quod habetur ex I.C. monitu, atq; animaduerſione in *L. item quæritur, ff. locati, & conducti*, vbi legitur *ſi Ciſiarius, dum cæteros tranſire contendit, Ciſum euertit, & ſeruum quaſſauit, vel occidit, puto ex locato eſſe in eum actionem; temperare enim debuit.* Non autem tam obnoxia ſunt euerſioni Vnijuga illa Birotia Gallica nouiſſimæ inuentionis, quæ Lecticæ, & Currucæ officium præſtando pernicis ſunt motus, & vulgò *Rolantini* vocantur, nobilibus tantum viris inſeruientia. Sed haud mirandum eſt ingenij deliramenta in dies multiplicari. Diuitibus porrò ſua relinquamus, alia proſecuturi. Agreſtium verò ſtudia, non immorentur literarum ſpeculationibus, ſed libros, & codices, tabulaſq; Arborum materialiter euoluant, veluti ſunt inſtrumenta pinſendi panes, cannabimq; elaborandi, quæ ἀπὸ τῆ γράμματος *Gramme* vulgò dicuntur, quià ex eorum motu variæ literæ effigiatæ conſpiciuntur, & præcipuè A.N.M. Pugillares ligneas Tabellas exſcribendas, & cuſtodiendas Tabellionibus, & Magiſtratibus relinquant, vt & Pyctacia Iudicum ſelectorum nomina ſemper parere parata. Ligneis tribulis, & triquetris tribulent paleas ruſtici, bicornibuſquè, & furcis ſtramenta exagitent. *Exacuunt alij vallos, furcaſquè bicornes.*

Lectico currucæ modernissimæ.

ap. Lãprid. de Alex. vi.

Colum. l. 2. cap. 21.

B Caueant tamen accuratè ne in furcas, trochleaſq; & rotas, reorum ſcilicet ſupplicia impingant procul à furtis, & graſſationibus iuxtà *L capitalium. § famoſus. ff. de pœnis*; Ligneis iugis iungant boues, terrarumq; iugera ſubigant, ſed ciuiliũ Legum iugum ferre libenter addiſcant. Fungis Arboreis lucubratis, id eſt ad concipiendum facillimè ignem adaptatis ſeſe excitent ad primas, atq; ad poſtremas in eodem anno laborum interminabiles metas, id eſt ad conuertendam terram, fructuſq; iam collectos in vtiliorem formam redigendum. Circà machinamentaria Porcula, ſeù Torcula, Prælauè olearia, ſeù vinaria inſudent, antelucanis præcipuè in horis, in quibus quoq; Acapna, nempè ligna combuſtibilia ſelecta ligneis Epiſchidijs ſciſſa, quæ fumum quam pauciſſimè de ſe mittant, curribus imponent in vrbem ad Dominos tranſuehenda. Ligna itidem coquant coctilitijs ſuis in tabernis, de quibus *Iulius Capitolinus*, & I.C. Vlpianus in *Leg. ligni appellat. de Leg. 19. & ff. de verbor. ſignificat. L. carbonum* §. *ſed & titiones*, Artificibus Vrbanis, vel Anthracopolio publico vendenda; vt & alia ligna variè præparata ad vſus quamplurimos Ruſtici Mercimonij cauſa in Ciuitatem comportabunt, Lignei

Varro l. 1. c. 52. Virg. 1. Georg.

T. Liuius Hiſt. lib. 1.

Callyſtratus I.C.

Cato de re ruſt. lib. 2. c. 19.

Colum. lib. 12. c. 50.

C vt ſunt maximi Limbi pro Dolijs ampliſſimis, & nobiliſſimis fabricandis, qualia ſunt noſtratia, de quibus Strabo. *Quanta verò ſit vini vbertas Vaſa ipſa pronunciant, è lignis nanquè fabricata, domiciliorum magnitudinem excedunt.* Ruſticos intrà parietes licet illis ad impendium æris quamminimum inſtrumenta lignea cuiuſcunq; generis abſquè metallicis adiectionibus fabricare, vt *Rutabula* pro excoquendis in furno panibus, quæ & memorat Columella. *Sublata lampade rutabulo ligneo*, vtq; *Rutra* aruorum aratoria, & complanatoria ſimul, atq; etiam vomeres, vt Lithuani faciunt.

Lib. 3. Geograph.

Col. lib. 12. cap. 18.

Quid dicam iacto qui ſemine cominus arua
Inſequitur, culmoque ruit malè pinguis arenæ.

Alex. Guagninus in deſcrip. Lithuaniæ.

Vtq; Scalæ ſunt ex teretibus lignis cum interpoſitis gradibus, quæ duplicatam aliquandò præbent ſcanſionem pro delicatulis educandis Arboribus; vtq; *Calopodia*, *Calonesuè*, hoc eſt calcei lignei vulgò *Zoccoli*, *ò coſpi* quaſi cæſpites lignorum; & ad eundum lutulentas nimium, cœnoſaſq; per vias *Grallæ*, quæ Græce καλοβάται, vulgò noſtrorum *Zanchi*, quæ vox ſignificat crus antiqua voce Italicâ, vt apud Dantem

Virg. Georg. 1

M. Varro.

Feſt. Pomp.

In Inf. c. 34.

Volta la teſta oue egli hauea le Zanche.

Grap. l. 2. de part. ed.

D Hinc *Grallatores Calabatrarij*, qui fuſtibus inambulatorijs ſibi ſuppoſitis *Grallatorio* gradu latiſſimo incedunt. Sibi quoq; fabricent Ruſtici *Palas* à pangendo dictas mutatâ litera n. in l. ſecundum *Varronem de L. lat. lib.* 4. Item vrnaria, ſiuè aquariola, & lauatrinas, ac ſitulana ex ligno; in ſuiſq; villicis compitis Machinamentarios Telones, ſeù Tolenones, Ciconias quoq; dictos erigant ad aquas è puteis paruo negotio extrahendas. Tempora ceſſationum, ſeù intermiſſionum à laboribus culturæ agrariæ varia pro ſe ipſis, ac pro ciuibus in vniuerſum, ſeù etiam pro infimi ordinis hominibus, erunt opera tornatilia craſſiora ex circunuolutione lignei Manphur loro alligati, vt ſunt fuſa agreſtia, coli, ligneæ patinæ, ſimpuuia, ideſt calices ad bibendum, de quibus Iuuenalis *Simpuuium ridêre Numæ*, Ciſſimbia vini ſynceritatem probantia, Pyxides, lõculiq; lignei ignobiliores, quos Martialis tetigit.

Plin. l. 19. cap. 4.

Feſt. & Plin l. 7. c. 50. & l. 8. c. 40.

Boccat. n. 9. § Satyra 6. Iuuen. & Alex D. G. l. 3 c. 26. Mart. in Apoph.

Non decet argentum, vilia ligna ferant.

Item ſcamna, ſcabellaq; ſimpliciſſima, & ligna canaliculata, quæ tectorum ſtillicidijs ponuntur imbrium colligendorum gratiâ, vulgò *Doccie*. Tripodes quoq; & ſubſellia, antiquiſſimi moris, ſcamna videlicet, clinopodia, columnæ, aſſerculi Euandrei cubilis, quod ſtratis *effultum folijs* antiquitas vidit, quando. E

Virg. 8. Æn.

---Congeſtæ ſtruxêre cubilia frondes.

Luca. lib. 9. Pharſal.

Quibus addi poterunt minimè artificioſæ Arculæ, capſulæq; præ foribus templorum affixæ, vbi colliguntur eleemoſynæ fidelium pauperibus erogandæ, quæ Græcis Gazophylacia dicebantur, vndè illud emanauit Prouerbium, *inops vetula ditiſſimum Gazophylacium*, apud Ethnicos quoq; in vſu, antè illorum Deûm matris fictæ delubra; vnde Ouidius.

Antè Deûm matrem cornu tibîcem adunco
Cum canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?

Lib. 1. de Pŏto. eleg. 1

Rudioribus tantum ſe à natura deſtinatos eſſe muneribus ſciant Agricolæ, qui ſubceſſiuas horas miniſterijs, quæ non ſunt propria ipſius Agriculturæ dicare debent, & non alias; ſic *Varos*, ſeù *Vaſſos* pro ſeruitio nobilium elaborare poterunt, ideſt furcillatos baculos pro aucupijs, de quibus Lucanus. F

---Diſpoſitis attollit retia varis.

Quibus vallantur loca ad irretiendas aues, quadrupedeſq; minores. Theatrales contenti ſint Ruſtici præparare ſudes pro ſpectaculis nobilium, quales ſunt illæ, quæ ambarualibus in Feſtis ſcandendæ pueris infimæ plebis præmio impoſito apud nos Bononienſes proponuntur, qui luctatorum Haphe contrà nimiam ligni lubricitatem ſe muniunt. Segmentata relinquant ruſtici exactiſſimè concinnanda opera verſicolorum lignorum vrbanis doctis, & exercitatis Artificibus, qui pulcherrimis lignorum bracteis dædaleas verè figuras admirabiliſſimè perſpiciendas æternitati cõcedunt, quemadmodum in ſedilibus magni Dominicanorum Chori Bononiæ apparet, multiſq, alijs in locis. Fritillos ruſtici omninò declinent, atq; deuitent, ceù ſumma infimæ ſortis hominum ludibria, nec machinis quibuſuis nobilioribus vrbanis ſeſe immiſceant agricolæ, ni propriæ valedicere velint felicitati. Sat eſſet, immò pluſquam ſatis haberetur, ſi ruſticis innoteſcerent ligna cotis vicem ſuſtinentia, quæ Indicæ Arbori à Cluſio deſcriptæ reſponderent; vel ſemina Arborea pannos dealbantia, quæ ſimilia eſſent aliqualiter feminibus Indicæ *Arboris* dictæ *Saponis*, & *Pater noſter*; & tandem partes omnes Arboreas probè exploratas haberent, quæ colorandis Oeconomicè lineis, lanciſuè pannis, ad rem veſtiariam perficiendam conducant, de cuius primâ origine mox verba faciemus. G

Cluſius in Exotic. lib. 1. cap. 8.

Hiſt. gener. Ind. T. 3. Nauigat. l. 9. c. 5.

Lib. inſcr. Plico dell' Arte del tingere. *Venetys Impr. 1611. in 4. fol.*

VSVS VESTIARII.

cap. 3. Gen.

Arborum latiora folia prima fuere hominibus veſtimenta; habetur enim in libro Geneſeos Protoplaſtem noſtrum Adam, vnâ cum Vxore, ſibi ex Arbore Subligacula feciſſe. *Conſuerunt folia Ficus, & fecerunt perizomata.* Quarè furti aliqualiter accuſari poſſent hominum manus, quę Arboribus contrâ exemplũ primi Parentis vt plurimum parcentes, reſecant ab Animalium pellibus lanas, quas natura parens ijſdem ad propriæ vitæ tutelam dederat, etiam ſi lanigeras veſtiarijs ſtaminibus dum ſpoliant Belluas, id præſtent innocentiſſimè, cum villorum productio fuerit facta non in gratiam Arborum, quas ſola ornant, veſtiuntq; ſufficientiſſimè folia, H ſed in ſolius hominis commodum, atq; vtilitatem. Arbores iſtiuſmodi quaſdam eſſe agreſtes in Indijs tradit Herodotus, quæ lanam pro fructu ferunt ouillæ, tum bonitate, tum pulchritudine præcellentem, quâ Indi paſſim vtuntur pro veſtimentis. Non deſunt Arborum Indarum cortices, quos totos natura neuit innumeris conteſtos, & coalitos Phyſicis lineis æquiſſimis, rectiſſimiſq; quibus artificioſa quælibet textrina perfici poteſt, clariſſima cuius ſimplicis, & compoſitæ rei publico in Muſæo habemus exempla; nam cortices habemus ſubſtantiæ filatim reſolubilis, ideſt filamentoſæ totaliter; & mantilia ſimiliter habemus ex his filis Damaſceno opere textorio concinnata. Scriptoribus ideò facile credemus circà veſtes in Arboribus primò natas. Indorum quidam ſyluicolæ appellati, omnium apud illas nationes (inquit Strabo) honoratiſſimi ſunt, *ex eo, quod in ſyluis degant ex frondibus, & ſylueſtribus fructibus viuentes, veſtes ex Arborum corticibus*

lib. 3. Hiſtor in Thal.

Strabo lib. Geograph. 11. & 15.

A *ticibus habeant, &c. ijdem vestes infectorijs venenis tingunt, quæ colorem habent indelebilem.* Apud Gaditanos *circà nouam Carthaginem* (idem habet Auctor) *Arborem esse, quæ de spinâ corticem emittat, ex quo telæ pulcherrimæ conficiuntur* (additque) *huic quidem Gaditanæ nos in Ægypto in ipsa ramorum curuaturâ similem perspeximus, cæterum fronde dissimilem, & infructuosam. In Cappadociâ quoquè è spinis collecta texuntur;* ex quibus telis, varios secundum gentium mores, subuculæ, thoraces, femoralia, tibialia, pallia, cingula, collaria, pilei, manicæ, calcei, stragula, culcitræ, lecti, lintea, sindones, mappæ, mantiliaq; fiunt. Seres Populi sericum inuenêre super Arbores, & ex Aboribus natum; vermiculus nanq; bombycinus ex Mori Celsæ Arboris folijs victitans, ex ijsdem pretiosa vellera intrinsecè, & verè trahit, de quibus Populis Ammianus Marcellinus hæc habet. *Agunt autem ipsi quietius Seres armorum semper, & præliorum expertes, vtquè hominibus sedatis, & placidis est otium voluptabile, nulli finitimorum molesti. Cæli apud eos iucunda, salubrisque temperies, aeris facies munda, leuiumque ventorum commodissimus flatus, & abundè, syluæ sublucidæ, à quibus Arborum fœtus aquarum asperginibus crebris, velut quædam vellera mollientes, ex lanugine, & liquore mixtam* B *subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtegmina conficiunt sericum ad vsum ante hac nobilium, nunc etiam infimorum sine vlla discretione perficiens.* Hos eosdem Populos Pausanias in Æthiopiâ ponit, vt & Virgilius quoquè.

Lib. 3. versus finem.

Lib. 23. rerum gest. p. 93.

Quid nemora Æthiopum molli canentia lanâ,
Velleraque vt foliis depectant tenuia Seres?

Georgic. l. 2.

Gossampinas Plinius memorat Arbores, ex quibus vestes fiunt. *Arbores vocant Gossampinas fertiliores etiam Tylo in minore, quæ distat XVI. passibus. Iuba circà fruticem lanugines esse tradit, linteaque fieri Indicis præstantiora. Arabiæ autem Arbores, ex quibus vestes faciant Cyaneas vocari folio Palmæ simili; sic Indos suæ Arbores vestiunt.* Plinius idem obseruat in Arboribus vnum, quod admiratione, atq; animaduersione non modicâ dignum est, quod scilicet altera foliorum superficies in Arboribus lanugine obduci videtur, quæ in quibusdam itá copiosa enascitur, vt lana propriè possit haberi, neruosq; foliorum itá patentes fieri aliquando, vt aptissimi comperiantur ad funes validissimos, quemadmodum sunt Palmæ folia in Oriente; vndè concludi possit omnis generis vestes ex Arboribus fieri posse. Affert & aliud mirabilius idem Plinius, dum inter C Vitium species lanatam quandam reponit. *Ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam vestit.* Et alibi habet, quod lanigeræ Arbores Persicæ Insulæ se se habent *alio modò, quam Serum: ijs folia infœcunda, quæ si minora essent, Vitium poterant videri; ferunt Cotonei mali amplitudine cucurbitas, quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilos, ex quibus vestes pretioso linteo faciunt.* His autem Arboribus quomodocunq; sint, congener illa fortè erit, quæ à Carolo Clusio describitur sub nomine laniferæ Arboris peregrinæ. Item Arbor lanifera Bellonij, nec non fructus Ceytæ Arboris Ferdinandi Ouiedæ, cum supradictis Arboribus conuenient. Theophrastus de Arboribus agens, quæ in Tylo Insula nascuntur, hæc habet. *Lanigeras quoquè Arbores multas eandem Insulam ferre proditum est; has folia vitigena gerere, verum minora, fructum nullum, id, in quo lana continentur, mali amplitudine cerni, vere nasci compressum, cum tempestiuæ maturitatis sit aperiri: & lanam excipi, quà telas texunt, alias viles, alias pretiosas.* Et cum Arbores istæ lanuginem ferant Gossipio magis, quam Serico similem, quæri posset in quonam Gossipion, & Sericum conueniant, vel discrepent inuicem; in quâ re affir- D mandum esset Gossipion immediatè Arboreum esse, & Sericum mediatè tantum Arboris in se retinere naturam, quanuis vermes Sericum concipientes ab Arbore Bombyces appellentur, & hoc fortè quia Bombycinum, idest albissimum primitus produxerunt sericum gossipij speciem referens; vndè illud Virgilij de sericeis Arboribus.

l. 12. c. 21.

l. 16. c. 24.

l. 14. c. 2.

l. 12. c. 10.

Clusius l. 1. Exotic. c. 14
Bellon. l. 2. obseruat. c. 60. & 77.
Ouied. Hist. Gen. part. 1. l. 9. c. 11.
Theophr. l. 4. Hist. Plāt. cap. 9.

Georg. l. 2.

—— Molli canentia lanâ.

Et illud quoq; Plinij testimonium, quod sericum sit canicies Arborum, *primi sunt hominum, qui noscantur Seres lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondiũ caniciem; vndè geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi: tam multiplici opere, tam longinquo Orbe petitur, vt in publico Matrona transluceat. Seres mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expetant.* Hæc Arborum igitur lanugo, vel ipsarum immediatè sit productio, vel Animalium Arboris pastorum, & saturatorum folijs, quædam eructatio ijsdem

l. 6. c. 17.

adhærens Arboribus ſemper erit Arborea lanugo, quæ pluribus in locis obſeruatur, & E
à Diodoro Siculo hiſtoricè animaduerſa proditur in quadam Oceani Meridionalis Inſula, vbi mollis, & ſplendida lanugo ab Arboribus dependet, & ab incolis pro veſtitu colligitur. De Herbaceis ſimpliciter veſtimentis ex corticibus maceratis tuſis, pexis, netis, ſeù ſubtiliter contortis, & textis non eſt præſentis loci diſſerere; vnum tantum nouiſſimum inuentum mihi liceat proponere. Cannabinis, Lineis, Xyliniſq; velaminibus, quibuſcunq; Molochias deinceps Telas noſtrates adiungant mulieres; quibus inter Oeconomicas nouas ſuppellectiles mollia, ſubtilia, candidaq; Hyphaſmata Dendromalaches Herbæ tenuiſſimo, netili, textiliq; ex cortice paranda perhonorificè dabitur recenſere. *Varias, quas habet Hortus opes* proferre nunc nitatur Geoponicus, atq;

Sub Thalami ſpecie felices iungere ſyluas,
Vt ſoboli miſtus creſcat, vtrinque decor.

Cunctis ideò rerum naturalium curioſis perſcrutatoribus Olus offertur *Arboris figuram capeſſens*, quod *in magnis eſſe laudibus*, & de quo *mira, & alia tradantur* teſtatus eſt Plinius, cuius ἀγιωτατον φυλλον coptolimodipſon, arcens ſcilicet famem, & ſitim, ἄκοπος dolorum mitigatiuum; ἡλιόστροφον oſiriacum *prone ſequitur quià vertice ſolem.* F
cucurbitinæ circumſcriptionis, & magnitudinis ex Auicenna, qui herbã eandem Abutilon nominauit, hîc cernere licebit. De huiuſmodi Planta, quoniam in tertio Plantarum Aldrouandæarum Volumine particularis, & exacta texi debebit hiſtoria, hæc pauca de illa ad netilis, textiliſq; illius Virtutis, ſeù prærogatiuæ à me primum detectæ inſinuationem dicta pro nunc ſufficiant. Minerua mea, qualiſcunq; illa ſit, nimis eneruis fortaſſe redderetur, ſi *hodierna dies mihi curæ* non eſſet, quo fortunæ munera inſidiæ fieri facillimè poſſent; in reliquis me *expectant curæ, catenatique labores*. Sed ſolum iſtius Plantæ natale ſolum ab Auctoribus Aduerſariorum nouorum intelligamus. *Nec huius quidem vlla* (inquiunt illi) *apud Dioſcoridem mentio, cum tamen plurima occurrat in humentibus viarum marginibus, præſertim propè Ferrariam Bononiâ redeunti, &c.* Integer prætereà cortex Arborum Pythagoricis calceis materiem præbebat, vti caro quoq; lignoſa diù inſeruiuit pro multarum gentium calopodijs excauatis, atq; etiam proformis ſutorum Alidis; vniuerſaliſſimus tamen ſuberini corticis vſus permanet in ſandalijs leuitate commodiſſimis; vndè eſt, quod calcei lignei à Feſto calones dicti ſunt, G
nam κῶλον græcè eſt lignum. Aliqui ſunt Populi, quibus veſtes inflexibiles placent, qui pro femoralibus vtuntur corticibus Arborum, & ſunt Habitatores Capitis Sagres Guineæ. Idẽ Allobij Sarmatiæ Populi ex Clemente in Stromatibus præſtant, nam ex Arborum corticibus ſibi veſtes parant. Germanorum etiam nonnulli ex Pomponio Mela idem faciebant. Druydæ Gallorum ſapientiſſimi quondam, & doctiſſimi calceis ligneis vtebantur, & figuræ pentagonæ, non quidem, vt elatiores viderentur, quemadmodum arrogantes fœminæ, quæ non crepitantibus tantum ſoleis, crepidis ſcilicet Heroũ proprijs (vt innuit Lycophron) ad furtiuos deuitandos acceſſus, ſed vt multipliciter ſuperbiant in pedibus; hinc Xenophon vxorem Iſchomachi ſic incedentem introducit, *quo videretur procerior, quam natura tulerat*, quod Clemens Alexandrinus iuremeritò pariter increpitat, *ſimiliter autem* (inquit) *in calceamentis ſuperbæ, arrogantesque fœminæ magnam, quoq; oſtendunt mollitiem*. An immodica modò calceamentorũ, elatiorum hodierni temporis mulieribus deturbatio defectuoſum inuoluat vitium, prudentiorum hominum eſto iudicium; ſed maiore neceſsitate compulſi ad machinamentariam tectorum conſtructionem animum appellimus, & vſum Arborum in Domicilijs erigendis H
proponimus. Verumenimuerò nobis prius docendum eſt, vt cædantur eædem Arbores ad expetitam durabilitatem in ipſis ædificijs conſequendam, quam ſeri nepotes à nobis referant acceptam.

Thephr. l. 1 H. pl. c. 14. Martialis l. 10. ep. 44. Palladius Rutilius l. 14. de inſit. Theophr. l. cit. c. 5. Plin. l. 20. c. 22. Ælian. l. 4. var. H. c. 17 Plato l. 3. de legibus. Humelberg. in Apul. de med. Herb. c. 40. Columella, l. 10. Auicen. l. 2 tract. 2. c. 29. ap. Gellium l. 16. c. 9. Senec. ep. 7. Martialis l. 1. epigr. P. pena, & matth. de lobel. in ſtirp. aduerſ. nou. p. 294. Philoſtrat. l. 6. c. 16. T. 1. Nauig. Ind. ex deſcript. Aloy. Cadamuſti. Elias Schædius de Dis Germ. ſyngr cap. 9. in Oecon. l. 2. c. 9. Pædag.

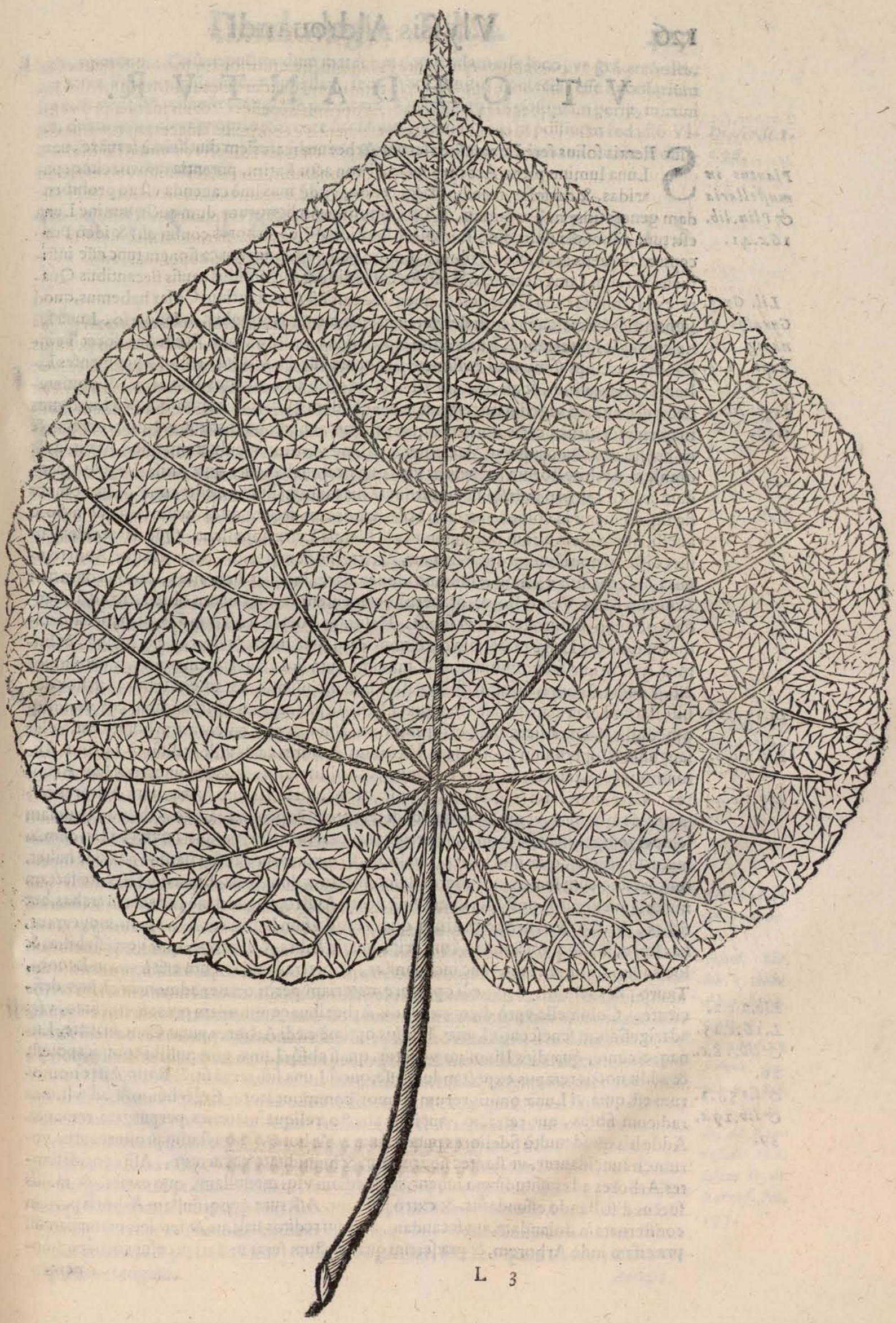

SCD Lyon 1

VT CÆDANTVR.

Plautus in muſtellaria & Plin. lib. 16. c. 41.

SIlentis ſolius ferè Lunæ eſt cæſarum Arborum materiem diutiſsimè ſeruare, nam Luna lumine plena Arbores ipſas, ſi non actu ſtatim, potentia tamen, citòq; putridas, & carioſas, teredinoſaſq; reddit; vndè maximè cauenda eſt ad prohibendam generationem Tarmitum, & Teredinum cæſio lignorum dum aucta lumine Luna eſt; tunc enim ipſa putredinoſis implere humiditatibus Arbores conſueuit; & ideò Præceptum ſequens accuratè eſt obſeruandum, nempè Lignorum cæſionem tunc eſſe inſtituendam cum Luna decreſcit, Auſtriq; flatus abſunt, vigentibus cauſis ſiccantibus. Quare ex Hienne Græco Geoponico, quem ſecutus eſt Conſtantinus Cæſar habemus, quod ligna ad Ædificationem cædi debent in primis menſe Decembri, & Ianuario, Lunâ ſeneſcente, & ſubterraneâ. Lunæ enim lumen ligna molliora facit. Vegetius docet Tempus omnium aptiſſimum ad cæſionem lignorum eſſe in ſolſtitio æſtiuali per menſes Iulium, & Auguſtum, & ab Autumnali Æquinoctio ad Calendas Ianuarias, & à quintadecimâ Lunæ ad vigeſimam tertiam diem eiuſdem ætatis; illis enim octo diebus lignea materies ſeruatur à carie immunis, quæ reliquis anni diebus patitur verminationem, & ex eroſione dira eorundem Vermium facillimè vertitur in puluerem; quod Ars ipſa, & omnium Architectorum perpetuus vſus exploratum habent; quæ cauſa Legem quandam attulit, vt pro indefinitâ diuturnitate his tantum diebus cæderentur. Inter omnes deniq; conuenit in coitu Lunæ cum Sole Arboream debere cædi materiam, & à Solo auelli, quem diem aliqui interlunium, alij ſilentis Lunæ appellant. Quod ſi accidat Lunæ coitus in nouiſſimum diem Brumæ, illa æterna fit materies. Stata inſuper Anni tempora obſeruantur à primo Autumno donec flare incipiat Fauônius, & interdum per Brumam flante Vento Boreâ; prætereà occidentem etiam Lunam obſeruant ad firmandam omninò diuturnitatem, vt ſuprà. Heſiodus Poeta Græcus in ἔργοισ habet à decima ſeptima die Lunæ materiam cædi oportere, quià tunc illa decreſcere incipit, & humor, qui cariem facit, imminuitur, & maximè dum Sol ad verticem noſtrum proximior eſt, & color Arboris fuſcatur, foliaq; decidere incipiunt, quæ tamen Arbores in hoc debili ſtatu à Luna cauſato deberent iuxtà Palladij præceptum Phlebotomari, profundiſq; è medullis, dum radices altè perforentur, vitioſum, & excrementitium humorem, velut ſanguinem ſuperfluum protrudere. Vitruuius Arbores cædi vult vtiliſſimè à primo Autumno antequam flare incipiat Fauonius, & reddit rationem, quià tunc fœtæ ſunt Arbores. Cato, materiam (inquit) ſi Robur ſit, cædas, vbì ſolſtitium fuerit, nam Arbores certa quædam habent, vt mulieres pariendi tempora; & propterea hæc Arbor ad Brumam ſemper tempeſtiua eſt, & minimè prægnans; cætera materies, quæ ſemen habet, cum maturum fuerit, quæ non habet cum libuerit; quæ maturum, & etiam vnà viride habet, tunc cædito cum ſemen extruderit; demum cum cadunt folia, Luna decreſcente ſectam materiam eximito, poſt Meridiem, ſinè vento Auſtro, cauetoq; ne per rorem trahas, aut doles. Varro, & Aſtronomi aiunt, quas res ad vſum habiturus ſis, vt locis moueantur, has ferro, manuq; tractandas, cum erit Luna in Libra, Cancrouè; quæ verò ſtabilia, & locis immota futura ſunt, tunc inchoandas, & pertractandas cum erit Luna in Leone, Tauro, & Gemini. Sed cædi oportere materiam periti omnes admonent, Luna deficiente. Columella verò diem cædendis Arboribus commodam putat à vigeſimo, vſq; ad trigeſimum ſeneſcentis Lunæ. Plinius optimè cædi Arbores putat Cane oriente, Lunaq; cœunte, quæ dies Illunium vocatur, quaſi abſq; Luna, quæ nullibi conſpici poteſt, & addit noctis tempus expectandum eſſe, quod Luna ſub terrâ ſit; & Ratio Aſtronomorum eſt, quià vi Lunæ omnis rerum humor commoueatur; Ergò humore ad vltimas radicum fibras, aut retracto, aut inde abacto, reliqua materies perpurgata remanet. Adde his quod multò fideliores putant futuras Arbores, ſi non ſtatim proſternantur, verum circuncidantur, vt ſtantes ſic areſcant, & humiditate vacuentur. Alij concidi ſtantes Arbores ad craſſitudinem iubent, ad mediam vſq; medullam, quo caries, & malus ſuccus diſtillando effundatur, & extrò pellatur. Aſſerunt quoq; nullam Arboris partem conſternatam dolandam, aut ſecandam, antè ſui reditos fructus, & ſeminis maturitatem; præciſam indè Arborem, & præſertim quæ fructum ferat nudari prorſus cortice admonent,

Lil. Greg. Gyrald. de nauig. c. 4. Bapt. Leo. l. 9. c. 24. Veget. lib. 4. c. 35.

Li. 11. c. 15.

Lib. 2. c. 0.

Lib. 1. c. 44.

Lib. 2. c. 2. L. 16. c. 25. & lib. 18. c. 26. & l. 15. c. 2. & lib. 29. c. 39.

A nent, oportere. Cæsam postmodum materiam condendam esse loco, vt graues Soles, aut acres Ventorum flatus non appellant; sed vmbra penitus contectas esse necessarium fore, & nisì post trimestre tangi, nè pereat res; Quæ tamen res postquam perijt, mirum est, quam ipsa valeat proprio marcore ficcissimo, tenuissimoq; in pollinem redacto Vlcera in Hominibus sanare. Sed videamus quomodo ligna ritè emortua vitam Hominum extrinsecè tueantur. *Dioscor. li. 1. c. 96.*

VSVS IN DOMICILIIS. seù Architectonici.

PRo primis Hominum Domicilijs inseruierunt Arbores, & syluæ, teste Q. Fabio pictore. Non Domus instructæ, ornatæque, nec luxuriâ insignes, auroue splendidæ tunc temporis erant, mansiones virorum, mulierumque. In communionibus Hominum, ingenio qui præpollebat erat Herus seruum corporis viribus naturaliter præstantem sibi in socium vitæ asciscens, illum sui partem quandam cognoscebat, aliorumquè vtilitati eundem laborantem instituebat, nec otium minimè laxis in ædibus spatiari permittebat. Congestis viminibus, cauisq; Arborum lignis, testudinatis veluti tectis constructa cernebant Regia quoq; Habitacula. Romuli primi Romanorum Regis Casa in Arce sacrorum constituta stramentis tegebatur; vndè Vates cecinit. *Aristot. lib. 1. Polit.*

Romuleaque recens horrebat Regia culmo. *Virg. Æn. 8*

& alius, qui sic habet. *Quæ fuerit nostri si quaris Regia uati,*
Aspice de Canna, straminibusquè domum.

Nascebantur enim, atq; degebant in syluis ante Vrbes conditas, incondito quidem & ferino more materialiter saltem, & ad apparentiam, Homines.

Vita feris similis nullos agitata per vsus
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat
Pro domibus frondes norant.

C Sed innocenti quadam simplicitate præsidia vitæ cumulabant, aureæ nondum mortis famelici; sic aptè cecinit ille *Propert. Eleg. lib. 3. Eleg. 13.*

At nunc Desertis cessant sacraria lucis,
Aurum omnes victa iam pietate volunt.
Auro pulsa fides, auro venalia iura.
Aurum lex sequitur, mox sinè lege pudor, &c.

Huiusmodi habitãdi morem diutissimè seruarunt Nationes quamplurimæ, inter quas Scythæ, vt refert Herodotus, sub Arboribus cubantes. Massylij itidem monstrosæ Africæ Populi, per syluas, ac saltus errantes. Arymphæi quoq; Asiæ incolæ, qui Nemora pro Ciuitatibus, proq; domibus constanter tenuere. Brachmanes Indorum Sapientes manebant *in luco intrà compositum quendam circuitum* (vt habet Strabo) *frugaliter viuentes super toris, ac pellibus, &c.* Druydæ Gallorum celeberrimi Philosophi, & Diuinarum rerum studijs addictissimi inter Robora solum permanebant, ac diuersabantur. Arabes quidam super Arbores præcipuè dormiebant sublimiores, qui nullas alias contrà ferarum incursus, arces, nisi solas Arbores agnoscebant. Idem quoq; Heptacometæ Populi obseruare consueuerunt, & eandem prorsus ob causam Arboribus inhabitare Insulani Peru, atq; Malaccæ Insulæ habitatores voluerunt, vbi altissimis contrà Tigres, quæ octauum altitudinis pedem proprijs lethalibus pedibus attingunt, sese tuentur, receptaculis Arborum. Arboribus densissimè, fortissimèq; spinosis muri vice vtuntur Indi quidam in Malabar, quæ adeò difficiles sunt expurgatu, vt nil suprà. Hæc rudia eorum clathra nostros erudierunt Architectos, & Machinamentarios, vt vias claudere lignis transuersis, rectisq; simul compactis, vulgò *Sbarrare*, ædiumq; aditus, & aperturas maiores ostijs, fenestrisq; munire addiscerent. Non solæ Domus, sed Ciuitates integræ ab Arboribus originatæ, se ex ijs constare, ex quibus aluntur, Arboribus nempè factæ semper sunt; Eædem Arborum auxilio liberas nimium Aquas, vniuersalissimumq; Aerem multitudini cuidam vnitim partitę, atquè diuisæ communes solum, ne per incerta, aut periculosiores per casus vagaretur, fecere; quod Poeta videtur elegantissimè tetigisse. *Strabo l. 15 Geograph.* *Diod. Sic. lib. 5. Bibl.* *Plin. l. 16. c. 49.* *Strabo l. 12* *Franc. Lopez p. 2. fol. 150.* *Io. de Barros. de Asia.* *Idem Io. de Barros. fol. 177.*

Accessit

Ouid. lib. 6. Metamorph fab. 4.

Acceſſit, poſitoquè genu Titania terram E
Preſſit, vt hauriret gelidos potura liquores:
Ruſtica turba vetat, Dea ſic affata vetantes.
Quid prohibetis aquas? vſus communis aquarum eſt;
Nec ſolem proprium Natura, nec aera fecit,
Nec tenues vndas; ad publica munera veni;
Quæ tamen, vt detis, ſupplex peto.

Iob. c. 38. *Deus concluſit oſtijs mare*, & hominibus dedit, vt ſe concludere poſſent *aduerſus eos, qui perſequuntur*; quo titulo, & in quem finem ſolum Ciuitates à Ciuitatibus, & domus *Pſalm. 34.* à domibus ſeiunctæ quidem, ſed confœderatæ, & ad virtutes, non vitia tuendum directæ, atq; plantatę. Clauſura debet eſſe inculpata, atq; laudabilis, & ideò appoſitiſſimè *Lexic. Græc* ſignificat verbum Græcum κλείω non tantum *claudere*, ſed & *laudare, celebrare, prædicare, glorificare.* Nulla fortè naturæ magis conformis eſt conſtitutio Domorum, & Ciuitatum, quam quæ ex Vallis, ideſt ex palis firmioribus, vulgariter apud nos dictis *Agocchie* terræ infixis coaleſcit, cuius generis fuit ingens illud Cæſarianum Vallum in *Annal. Bonon. Belgicę* Belgica Gallia, quod primum fuit Bononiæ Belgicæ rudimentum, ad cuius cuſtodiam F ſtationarij milites Bononiēſes noſtrates numeroſiſſimè cōſcripti ſub Q. Pedio inter duas nouas legiones citerioris Galliæ tunc à Cæſare ipſo in Hibernis morante apud nos iuſſas, conſtituti fuere: *Cæſar de Bello Galli. co lib. 2.* *Ijs nuncijs, literiſque commotus Cæſar duas legiones in citeriore Galliâ nouas conſcripſit, & ineunte æſtate, in vlteriorem Galliam qui deduceret Q. Pedium legatum miſit, &c.* Et tandem *Cæſar ſyluas cædere inſtituit, &, ne quis inermibus, imprudentibuſque militibus ab latere impetus fieri poſſet, omnem eam materiam, quæ erat cæſa, conuerſam ad hoſtem collocabat, & pro vallo ad vtrunquè latus extruebat incredibili celeritate magno ſpatio paucis diebus confecto.* Olaus Magnus deſcribens Septentrionalium Gentium Ædificia, ea dicit eſſe vel pyramidalia, vel cuneata, vel arcualia, vel ro- *de Gentibus Sept. Hiſt. l. 12. c. 2.* tunda, aut etiam quadrata. Pyramidales eorum domus ſunt ex ſolis Haſtis ſurſum connexis, deorſumq; ampliatis, quæ pro tempore æſtiuo inſeruiunt ſub minimis ſolis vmbris maximorum dierum, ibiq; à fumo, & flammâ, meridianiſq; ardoribus ſeſe tutantur. Ædes cuneatæ ferè omnes ibidem in altum eleuantur, & porrectæ ſunt, vt denſæ, oneroſæq; niues citius vento arceantur, ne deprimant tecta, quæ corticibus Betulæ, vel te- G gulis, vel fiſſilibus ſcandulis è Pinu reſinoſâ, vel Abiete, vel Quercu, vel Fago confecta ſunt. Diuitum verò tecta, vel cupreis, vel æreis, aut plumbeis laminis, vt & templa ſunt adoperta. Arcuales dein ſtructuræ ſatis artificiosè fabricatæ ſunt contrà vim ventorum, caſumq; niuium ex lignis æquè ac muro; eiuſmodiq; ſunt in vſu apud ædes magnatum pro ſupellectilibus domeſticis, aut ruſticanis conſeruandis. Rotundæ ſunt rariores, illiſque lumen reflexum variè recipientibus è culmine vtuntur artifices. Quadratæ dein domus cæteris frequentiores, ſed lignis craſſiſſimis in angularibus iuncturis (quibus magiſtrale artificium oſtenditur) mirâ combinatione coaptatæ viſuntur, & hæ quoq; feneſtras habent plurimum eleuatas in tecto, vndè lux introrſum ſuper quemlibet ſitum deſcendere poſſit. Domiciliorum autem neceſſarijſſimæ cum ſint partes Portæ, Feneſtræ, Tignaq; hæc omnia ſigillatim conſideranda ſunt. Porta primò omnium ponenda, & cuſtodienda eſt, quam tanti fecerunt antiqui, vt Portarum Deum Portunum clauigerum ſibi fingerent. Nos autem portarum Præſidem, atque Cœleſtem Cuſtodem venerari, & implorare deuotè poſſumus, immò debemus nos veræ Catholicæ Religionis cultores, qui Apoſtolorum Principem, & Ieſu Chriſti Vicarium, Regni Cœ- H lorum Clauigerum, & verum Portunum cum omnibus illius ſucceſſoribus in ſummi Apoſtolatus apice conſtitutis, Beatiſſimis ſcilicet Pontificibus Romanis optimo, & Sanctiſſimo recognoſcimus iure. Et quia non vna tantum domibus neceſſaria eſt porta, primariæ propterea debet alia vel lateralis, vel poſtica adiungi, quæ *Poſticula* antiquiſſimè dicta eſt, apud nos Bononienſes *Puſterla*, quæ egreſſui potius, quam ingreſſui ſit deſtinata, & excrementorum ſecretioni, ne domus euomere videatur. Ad oſtia claudenda, muniendaq; præter repagula, duplex quoddam lignum cruciforme iunctum, rectum alterum, & alterum tranſuerſum poſt portam intrinſecus demittendum, & duobus à cācellis lateralibus apprehēdendum, *Patibulum* Nonio Marcello dictū, requirebatur, quo *L. Alb. in Ital. f. 209.* remoto Valuæ patebant; imò ipſa quoq; repagula, claues, peſſuliq; alias ex ferro conſtrui ſolita, ex ligno quoq; cōfecta ſunt apud nōnullos, & præcipuè montanos Calabriæ,

Ad

A Ad ſecuritatem iteratam clauſtra è tabulis, hoc eſt clathratæ feneſtræ ſuis ſubſcudibus, & cācellis inſtructæ, & munitæ, vt ex Plauto *neq; feneſtra, niſi clathrata eſt*, accedere debent. Quoniam verò Porticus Portarum relatiuæ ſunt ad Ambulacra, & ad vmbram captandam primò inſtitutæ. *Plautus in Milite act. 2. ſc. 4.*

Claudia diffuſas vbi Porticus explicat vmbras
Vltima pars Aulæ deficientis erat. *Martial. l. 1. Epigr. 2*

De his quoq; aliquid addendum eſt; quarum prima conſideratio eſt eas fuiſſe Tyrrhenorum, ſi non inuentum, ſaltem maxima pars curarum ædificatoriarum; in illis enim ſeruorum, & concurrentium turba, intrà domorum ſepta minimè introducenda diuertebat, vbi ex arundinea lanugine (Auctore Polluce) ſternebantur ad cubandum lecti, vel ex folijs Arborum electis (iuxtà Varronem) quos Romani ſunt imitati, ſed maximè omnium Bononienſes, qui ſuam Ciuitatem vbiq; Porticatam habent,

Continua egregiam cingit quà Porticus Vrbem. *In Voto Diuæ Virginis Sanluciane*

vt de eadem Bononienſi ciuitate cecinit Dempſterus. Nulla apud nos Bononienſes antiquiſſimis temporibus Domus erat, quæ porticata, & columnata non eſſet, quarum
B columnarum ſcapus, ideſt corpus, & epiſtylium, ſeù capitellum, ſimulq; duo hinc indè lateralia adminicula tecto, vel contignationi obliquè ſuppoſita, lignea omninò erant; Stylobatæ autem, ideſt Baſes ex lapide ſpeculari, & Stereobatæ, hoc eſt fundamenta Baſium ex lateritio cum calce muro conſtabant; cuiuſmodi nobiliores aliquot reliquiæ cernuntur adhuc per Vrbem extantes, vt in Via Maiori antè Ædes Illuſtriſs. DD. Comitum de Inſulanis, & Illuſtriſs. Abbatis, ac Fratrum de Sancto Petro, nec non in Via Stratæ Caſtilionis dicta, ampliſſima alia, & celſiſſima Illuſtriſſimorum Caſtilioni Comitum de Pepulis, quarum vnamquanq; *Porticum Sartam Tectam producit* benè ominata, & nobiliſſima Antiquitas. Et quoniam materia quæuis ædificia componens, ferè ex toto lignea erat, Tigni appellationem ea eſt adepta. *L. Tigni ff. ad exhibendum*. Proprius tamen Tigna vocantur Trabes, ſeù Ligna duplicia ex Feſto, quæ Plancis, hoc eſt planis tabulis ſint complanata, vulgò *Taſſelli*. Hæc autem Tigna à prima ſimplicitate diſcedentia, in interminabilem incidere luxuriem; Et Lacus in illis inducti ſunt, hoc eſt clauſuræ interſtitiorum quadratæ, cum exaſciatis Axibus, ſeù Aſcjs, vel Aſſeribus
C coaxatis, vel coaſſatis, ideſt contabulatis, cum ſuis cuneatis taleolis, &c. lacuum ſimilitudinem quandam referentibus; vndè nomen Tigni in Lacunaris nomen degenerauit, quibus Lacunaribus ornamenta picturis, aurouè, & cælaturis ſumptuosè adiuncta ſunt, quarè Poetæ *Charis. l. 2 in Lege Cēſ.* *Aul. Gell. noct. Attic. l. 2. c. 12.* *Philander in Vitruu. l. 3. c. 2.* *Colum. l. 12 c. 50. & l. 6. c. 18.* *Virg. 1. Æn.* *Horat. l. 1. Carminum.*

Dependent Lychni laquearibus aureis.
Nequè aureum mea renidet in domo
Lacunar.

Supremum quibus Lacunaribus ſuperinduxit tectum Ars ædificatoria proportionatum quadratis peroptimè, & fortiſſimis trabibus ad totum arctiſſimè ligandum ædificium parallelariter in Horizonte conſtitutis, (vulgò *Catene*, & cum ſuis adiectis Armamenta) ſuper quarum extrema hinc indè obliquè tendentes aliæ Trabes in celſiſſimo iunctæ puncto medio, totum, & integrum pondus rectis parietibus, & ſolidis ſupportandum, quod ipſæ immediatè ferunt, communicant, atq; ab Aſſeribus vltimò coopertæ Gallicè dictis *les lambris*, vulgò Bononiæ *Lambrecchie* ſeſe taliter habent ad imbres, vt ab exuperanti tegularum aqua lābantur. Contignationes autē haſcè omnes, ligneaſq; fabricas Durateas quis appellare poſſet, à duritie non ſolum, ſed à duratione, licet incen-
D dijs heù nimis ſubiectas, vt innuit Lucretius. *Horat. l. 1. Carminum.* *Sebaſtianus Serlius Bonon. l. 7. Architecturæ c. 73. 74. 75.*

Nec clàm durateus Troianis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum. *l. 1. de nat. rerum.*

A quibus valdè diſtant, vtpotè minus ſolidæ, nimiumq; fugaces, Caſæ frondeæ, quæ in ludis Nuptialibus, inq; Neptunalibus antiquorum erigebantur, nec quæ feſtis diebus apud nos quoq; in æſtate publicè, & priuatim ad ſaltandum, & conuiuandum in Villis ſtruuntur, atq; illæ, quas Hebræi adhuc texunt in memoriam illorum quadraginta annorum, quibus in Ægyptijs deſertis vitam duxere, manna cœlitus paſti. Verum labor laborem vocat; non ſat eſt fodere terram pro fertilitate excitanda, ſed ſata tueri oportet; ſic domibus conſtitutis bellicam tutelam inſtruere neceſſe eſt; quarè commonſtrandi ſunt iuremeritò Vſus Arborum Militares. *ex Pompeo Feſto.*

VSVS

VSVS IN MILITARIBVS.

E

INter militares ligneas Machinas, cæteris eminebant antiquitus Phalæ, ſeù Falæ, & Pegmata; Falæ nanq́; Turres erant ligneæ, ſpectaculorum primò quidem causâ, teſtibus Nonio, & Feſto, inuentæ, dictæ à falādo antiquiſſimo verbo Hetruſco Cælum ſignificante ſecundum Ennium, propter altitudinem, in vſum deindè bellicum deductæ, à quibus Phalaricæ, ideſt Miſſilia quædam Tela torquebantur, ad modum haſtæ, longitudinis trium pedum, valido præfixa ferro, totum corpus hoſtile cum armis transfigere valentia, quæ etiam ſulphurato bitumine lita poterant in hoſtibus incendia ſuſcitare. De eâ mentionem fecere Scriptores varij.

Ennius Annal.
Et valido venit contorta phalarica miſſu.
Sed magnum ſtridens contorta phalarca venit
Fulminis acta modo.
Virg. lib. 9. Æn.
Nunc aut tortilibus vibrata phalarica neruis.

F

Lucanus lib. 6. Pegmata verò machinæ ex ligno erant raris compactæ tabulis, & ſublicibus, quæ modò creſcerent occultè, modo ſpontinè ſubſiderent, dictæ à Græco πήγνυμι, quod eſt compingo; illam propterea confixilem Apuleius machinam appellat, de quâ Martialis.

l. 4. Metam. *Et creſcunt media Pegmata celſa via.*
l. 1. Epigr. 2 Et Seneca *Machinatores, qui pegmata ex ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacitè in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato varietates: aut dehiſcentibus, quæ cohærebant, aut quæ diſtabant ſua ſpontè cohærentibus: aut ijs, quæ eminebant paulatim in ſe reſidentibus.* Ab iſtis Pegmarium ſumpſere denominationem ij, qui pegmatibus impoſiti pugnabant. Sic Suetonius in Caligula. *Epiſt. 91.* *Gladiatorio munere reductis interdum flagrantiſſimo ſolo velis, emitti quemq́; vetabant, remotoq́; ordinario apparatu rapidis feris viliſſimos, ſenioq́; confectos, gladiatoribus quoq́; pegmares patres familiarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua corporis ſubijciebāt.* Huiuſmodi Turres, & Machinæ cōtabulabantur, in

cap. 26.

l. 5. & 7. Belli Gall. & l. 2. Belli Ciu. illiſq; tabulæ, & aſſeres aditum præſtruere, & tegere artificiosè debebant, iuxtà Cæſaris ſenſum. Et quoniam Clypei, vel Clypea, ſiuè Clupea ex ligno præcipuè defenſionis, & vniuerſaliſſimè aſſumebantur vbiquè, figura vel rotundâ, vel ouali, vel lunatâ

G

ſub nomine ſcuti, peltæuè, brachiorum, immò totius corporis tegumentum, vndè clypeare brachium ſignificat apud Varronem munire, & defendere brachium, vel totum celare corpus, ſcutis tegere corpora, ἀπὸ τῆς καλύπτειν, clariſſimè apparet quantum lignis, & Arboribus debeant Bellatores. Eæ nanq́; modis omnibus & defendere, & expugnare, vincereq; aptæ natæ ſunt. Gæſum nonnè graue iaculum ὀγαισὸς Græcè nuncupatum geſtatorem tueri, hoſtemq; deterrere poterat teſte Varrone ſcribente: *Qui gladijs cincti ſine ſcuto cum binis Gæſis eſſent*, & Virgilio pariter hunc in modum eadē commemorante:

Varro l. 4. de L. lat.
Varro de Vita Pop. Rom. l. 3.
lib. 9. Æn.
----Alpina curuſcant ---Gæſa manu.

A quo genere armorum fortè dicti fuere *Gæſatæ* Populi feroces, ſiuè etiam Gæſoriacum, aliquibus *Boloigne alamer* Ciuitas à Caleto ſeptem milliaribus Gallicis in Auſtrum recedens, vndè breuior in Angliam, vti ex Ciuitate Bononiæ Belgicæ videtur eſſe traiectus. Arboribus denique debentur quot munimenta, & quæcunq; arces, quas excogitauit vnquam humana ſagacitas, vt ab externis hominem defenderet iniurijs qui-

H

buſcunq; maioribus, atq; violentijs lethalibus. Vt inexpugnabiles fiant ſitus opus eſt Arboreos terræ defigere vallos ariete mediante eleuato, & trochleæ Trabi Anſanellæ dicto adhærenti ſuſpenſo, atq; proprio pondere deſcendere permiſſo, vt caput ſupremum Vacerræ, vel Sublicæ, ideſt ligni erecti defigendi in Tellurem ſolùm, vel in tellurem aquis coopertam percutiat, & muri naſcantur lignei fortiſſimi, & ſubitanei; *Muri autem omnes Gallici* (ſic atteſtatur Cæſar) *hac ferè formâ ſunt. Trabes directæ in longitudinem paribus interuallis diſtantes inter ſe binos pedes in ſolo collocātur, eæ reuinciuntur introrſus, & multo aggere veſtiuntur;* Qui aggeres loricantur, furcillanturq; ad fortitudinem geminandam eodem Cæſare teſte. *Aggerem, & Vallum vndecim pedum extruxit, huic loricam, pinnaſque adiecit gradibus certis, eminentioribuſque ad commiſſuras pluteorum* (hoc eſt viminearum cratum) *atque aggeris, qui aſcenſum hoſtium tardarent.*

de Bello Gallico l. 7.
eodem libro

A *darent*. Qui aggeres ſi Catapultis, Haſtilibus, Sariſſis, Scorpionibus, Sparis, Rumicibus, Runis, Trifacibus, Tragalis, Frameis, Mesãcilis, Cateis, Miſſilibus, Rudibus, &c. inſtructi peroptimè, & abundanter fuiſſent, nil deerat illis ad inexpugnabilitatem quodammodo conſequendam; tunc enim temporis militaris brachij virtuti, pluſquam fortunæ victoria adſcribebatur, dum Acherontæi Globi metallici ſulphureo ab igne in extremam omnium, & vilium, & fortiſſimorum quoq; perniciem nondum eructarentur. Stabat intrepidus miles Haſta illa præcipuè armatus apud Romanos, quæ lingua Sabina *Curis* ſeù Quiris appellabatur, vndè Romulus Quirinus, ſiuè Bellipotens dictus, ſic à Poeta deſcribitur. *Feſt. Varro. Plaut. in Pſeudolo, & in Caſina Saluſt. l. 3. Gell. l. 10. cap. 15. Ouidius*

Scilicet Arma magis, quam ſydera Romule noras,
Curaque finitimos vincere maior erat.

Eò quod Haſtam ferret, & Iuno *Quiritis* appellata fuit, quia ferre Haſtam putaretur.

Siuè quod haſta Quiris priſcis eſt dicta Latinis,
Bellicus à telo venit in Aſtra Deus. *Idem l. 2. faſtorum.*

Claua, quæ fuſtis teres erat ad ſimilitudinem magni claui capitata, vel quia clauis ferreis ligaretur, aut ipſis ſuis nodis clauos infixos haberet, *Catheia* ſecundum aliquos
B lingua Perſarum dicta, Herculem repoſcebat. *Pap. Vocabul.*

Quis facta Herculeæ non audit fortia claue.

Ab hac ſeruus robuſtiſſimus ad tutelam Domini deſtinatus *Clauator* dicebatur, clauâ inſtructus, de quo Plautus in Mercatore *Propert. l. 4.*

Egomet mihi comes, clauator, eques, Agaſo, armiger,

& idem in Rudente. *Ehem optimè ædepol equum clauator aduenit.*

Clauæ ſimilem faciunt *Cucumam* aliqui, vt *Marcianus I.C. ad L. Corneliam de ſic. l. 1. Si clauâ* (inquit ille) *percuſſerit, aut cucumâ.* Illam eandem reducit ad genus Baculi ferrati Budæus, quam cucumæ vocem raram eſſe exiſtimat Angelus Politianus in Miſcellaneis. Haſtæ longiores, quæ *Conti* dicebantur

--- Telorum effundere contrà *Virgil. l. 9. Æneid.*
Omne genus Teucri, & duris detrudere contis.

nil differentes à Macedonicis *Sariſſis*

Cuſpide non quiſquam, longæ nequè cede ſariſſæ, *T. Liu. l. 7. Bel. Maced.*
Quam citò vipereo potis eſt affigier ictu. *Q. Seren. Sammon. c. 45.*

C quatuor, & decem cubitorum longitudine menſurabantur, ſecundum Ælianum. Has tamen Haſtas, Sariſſaſq; & Contos, generaliori vocabulo Lanceas appellitare poſſemus, arma ſcilicet ab equitibus, & peditibus quoq; vſurpata, nam hiſcè prælongis armorum generibus miles percontari diligenter, ac rimari & inquirere omnia ferienda poteſt, quemadmodum nauta profunditatem aquæ conto percontatur. Eminus autem pugnantes milites iaculis, miſſilibus, telis, ſparis, haſtilibus etiam amentatis, mazaris, & tragulis indigebant, quibus Metancilia poterant adnumerari, quæ nil aliud erant, quam teli miſſilis quædam ſpecies, quæ Ancile comitabantur ſcutum breue, ac rotundum, quod Romanis cælo lapſum credebatur in origine ſui prima, quo caput Orbis eadem Roma declararetur, ſic dictũ, quia marginẽ amplum haberet, cum ἀ, ſignificet *per*, ſeù *circum*, & χεῖλος labrum, marginem, aut ripam, illiq; particula μεσσο addita ſignificans medium; ſic Metancilis nomen ſignificationẽ teli miſſilis per medium Ancilis exhibebat. *Runa* dein haſta erat longiorem habens aciem, quam Belgæ etiamnum vocant *Runſpet*. *Spari*, atq; *Rumices* inter ſe ſimiles, apti non parum erant ad petendos hoſtes. *Caſ. lib. 1. Bell. Gall.*

Siſenna hiſt. l. 3.

D *Sparis, ac lanceis eminus peterent hoſtes.*

--- Agreſteſque manus armat ſparus. *Virg. l. 11. Æneid.*

Scorpij tandem telum Arcubaliſta dictum, quod paruis, atq; ſubtilibus ſpiculis mortem inferret, ſcorpij ſimilitudinem præſeferens, hoſtes egregiè propulſare valebat, atq; terribiles in aciebus Sagittarios reddens, exercitum valdè inſtructum varijs armorum generibus requirebat; nam, vt notauit Cicero *Magna Tormentorum copia, multis Sagittarijs, magno labore, apparatu, multis ſaucijs ex noſtris incolumi exercitu negotium confecimus*. Ad Arbores Triumphales immortali detruncandas honore, *Saluſt. Hiſt. lib. 3.* *ad Actium lib. 5.*

Indutoſquè iubet truncos hoſtilibus armis
Ipſos ferre duces, inimicaquè nomina figi. *Virg. l. 11. Æneid.*

non niſi multis ſudoribus perpeſſis, plurimiſq; exantlatis laboribus, ſubq; *Pluteorum*, ideſt tabularum corio intectarum Machinis, vel ſub textilibus Arborum ramis. *Vegeti. l. 11.*

Nan-

Martial.l.3 *Nanquè puer pluteo vindîce tutus erat.* E
ingenioſis cum *Rudibus*, veteranorum ſcilicet muneribus,

Hor.1.Epi. *Spectatum ſatis, & donatum iam rude, quæris*
Mœcenas itèrum antiquo me includere ludo.

laudatis cum *Dolonibus* in hoſtes ſtrenuè ſæuientibus

Virg.Æn.7. *---Sæuoſquè gerunt in bella dolones.*

Vndè *Fuſtuaria* longiſſimè abſit pœna, de qua Liuius. *Fuſtuarium* (inquit) *meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit.* Modeſtinus quoq; I. C. inter pœnas militares, fuſtium caſtigationem, quæ talis erat, refert. Tribunus Vir fuſte tangebat ſolummodo damnatum, quem omnes, qui in caſtris erant, ſtatim fuſtibus cædebant; pœnaq; illa quacunq; pecuniariâ maior habebatur teſte *Marcello in L. Seruorum* §. *finaliff. de pœnis*. Inde, nì Regulæ ciuiles in militaribus exactiſſimè, & maximo cum rigore obſeruentur: nî uè Ductorum, & Imperatorum calliditas Victoriarum ſæpiſſimè fomes intercedat de tota actum eſt Republica, tam Regia, quam Ariſtocratica, alteriuſuè ſpeciei, non incongruè igitur ſubſtruentur hoc loco vſus Arborum in Ciuilibus in quibus ad Animum nimis tenſum relaxandum, & confirmandum ludi honeſtiſſimi proponuntur; F
ſed Stratagemata præcedant bellica, quæ Hoſtibus multoties illudunt, illoſq; artificioſè eludunt.

T.Liu.l.5. & Cic.Philipp.3. item Polybius l. 6.Hiſtor.

STRATAGEMATA.

NOn cædendis tantum, arcendiſq; hoſtibus dum explicito Marte pugnaretur, vt hucuſq; vidimus, arma ſuppeditarunt Arbores, ſed & ad bellicos dolos, tectaſq; Machinas, quas optimum Ducem callere decet, inſtrumenta nonnunquam præbuerunt. Contrà Fabium Annibal commentæ victoriæ ſemina ſpargere machinatus eſt, armentorum cornibus arida ramalia, & incenſa ligare parans, vt hoſtium ſata peruagantes igne ſtimulante boues, ea comburerent, famemq; excitando, Sampſoniano Stratagemate, nil tale cogitantes inimicos, timore correptos facilius opprimeret. Sic enim apud Silium loquitur. G

Sil.Ital l.7. Bel. Pun. verſ.310.

---Lætos correpta per agros
Armenta aſſueto belli de more ſequuntur.
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leues fronti religare maniplos,
Admotus cum feruorem diſperſerit ignis
Vt paſſim exultent ſtimulante dolore iuuenci,
Et vaga per colles ceruice incendia iactent.

Subtiliori adhuc Stratagemate vſa eſt in bello Gallorum Regina Fredegundis. Hæc virum Chilpericum per adulterum Landricum occîdi curarat, & hunc in modum ſimul cum adultero Galliarum regno præſidebat. Quapropter ei bellum intulerat Auſtraſiæ Rex Childebertus, numeroſis Longobardorum copijs adiutus. Nec minori cum exercitu audax regina illi cum impubere filio Lothario, atque *Mœcho* ſe obuiam præbuit. Nec longe aberat à Bruniaco (Gallici oppidi uomen eſt) cum, vt improuiſa copias aduerſas adoriretur, frondoſos Arborum ramos haud paucos præparari iuſſit, quos quadruplici ordine prius exercitui præmiſit, non paucis inter eos immixtis tintinnabulis: H
quæ cum ſenſim procederent, ſpeciem armenti in ſylua depaſcentis præbuêre. Calliditatem iſtam nocturnum obſecundabat crepuſculum. Quare ſyluam, per quam errabunda vagarentur armenta, rati per incertam lucem ambulantes hoſtes, adorti prius inermes, & in fugam compulſi ſunt, quàm Fredegundis aſtum comperiſſent. Fertur & conſimili dolo Machabæum Scotorum Regem oppreſſiſſe Magduffus, cum militibus ſuis Birnum nemus exciſum manibus geſtare iuſſis, arcem Douſinnam repente inuadendam præcipit, & triumphandam. Sed vt hunc in modum aggreſſos perdidit hoc Stratagema, aliàs aggreſſoribus noxium fuit. Siquidem Thietmarſi anno 1317. Ioanni Largo Comiti Holſatiæ in Euagriâ ſuppetias contrà Gerardum Magnum, & Ioannem Fratrem Comites Stormariæ ferebant. At Gerardus ſub primis auroræ crepuſculis iuſsit ſingulos ſuorum milites ramum præferre virentem, ſicq; ſub ſpecie nemo-

Fulgoſ.l.7. cap. 4. & Æmilius.

Crantzius l. 9. Saxoniæ c.9.

ris

A ris latitarent. Hunc in modum instructis Holsatis, Thietmarsi superuenerunt, qui nihil tale verentes ad quingentos ab Holsatis cesi sunt, cæteris in riuo Brunsingo demersis. Scribit & Saxo Hakonem Hamundi filium, quum fratrum suorum à Sigaro Danorum Rege cæsorum mortem vlcisci parasset in Heruingum portum copias exposuisse, quas trifariam partitus est, geminam nauium copiam in Suram amnem præmittens, vt quoties opus esset cæteris auxilio forent. Ipse cum residuis pedestre iter ingressus, & syluestribus maximè locis secretus incessit. Porrò, nè progressis in planum arborea deessent vmbracula, prægrandes, virideśq; ramos ab vnoquoque præcîdi, gestariq; constituit; & si quem onus grauaret, vaginas, & vestium partem abijceret, nudumquè manu gladium gestaret. In cuius rei memoriam æternum monti, vadoq; nomen remansit; Binas itaque vigilum stationes per noctem frustratus, in tertiam incidit; Cumq; speculator insolens factum contemplatus esset, dormienti detulit Regi stupendæ rei nuncium, frondes humano more ambulare. Rex summè perterrefactus aggressus est ab aduentantibus, sub quibus infelici morte procubuit. Nec minus scitu digna sunt, quæ ad rem Sabellicus attulit ex Liuio. Bello punico secundo, inquit, Galli Boij L. Posthumium
B Consulem exercitum per Litanam syluam ducturum ferrâ succisis iuxtà viam vtrinque Arboribus, atque ita libratis, vt minimo impulsu subitam traherent ruinam, vbi ingressum viderunt, impulsis Arboribus, miserabili strage cum omnibus copijs, quæ numerum viginti quinque millium excedebant, oppresserunt. Parili calliditate bellicâ, vsus est Petrus Stephani VValachorum Vaiuodæ, seu Palatini, cuius sibi regnum vsurpauerat, frater, cum Casimirus II. Polonorum Rex Stephanum ditioni suæ restituere conaretur. Syluam quippè densam, quam *Plonniny* à soli sterilitate vocabant, cum suis ingressus Petrus, iter illàc Polonos facturos intelligens, Arbores succîdit, ita vt truncis vtcunque hærerent. Ingressis hostibus Vualachi in insidijs succîsas Arbores ab extremis adorsi vi impulerunt, vt cæteræ mutuò sese impellerent. Quæ ruina Polonos sic obruit, vt quos non obtriuit, & extinxit, ægrè viuos, collisisq; vel saltem debilitatis membris elanguescentes in hostium manus dimiserit. Eodem astu Bretislaus Boemorum Princeps magnam de Germanis victoriam retulit. Bello siquidem petitus ab Henrico II. Imperatore propter direptam Poloniam, cæsis in Herciniâ syluâ, quæ superan-
C da erat, Arboribus, in eam difficultatem Germanos compulit, vt turpi fuga sibi consulere Cæsar cogeretur, ab eo, quem nondum viderat hoste, superatus. At hæc stratagemata Septentrionalibus populis familiaria narrat Olaus. *Per syluas* inquit *ingressurum hostem obseruantes, Arbores serrâ succisas, in cacumine funibus colligant, ne ante tempus loco moueri possint. At vbi hostes ingressos sentiunt, summa vi funibus tractis, Arborum ruinâ incautos opprimunt.* Apertius pugnabat Cæsar contrà Morinos Galliæ populos, quibus in Syluas dilabentibus, sequè, suaq; ibi abdentibus, Imperator (vt idem ipse scribit) *syluas cædere* (licet *incendi* scribat Florus) *instituit, & ne quis inermibus, imprudentibus militibus ab latere impetus fieri posset, omnē eā materiā, quæ erat cæsa cōuersā ad hostem collocabat, & pro vallo ad vtrumque latus extruebat incredibili celeritate magno spatio paucis diebus confecto.* Sicq; aduersarios debellauit: Nec minori cum felicitate in mari stratagemata ex Arboribus petita intentata sunt. Occursantibus enim in Daniam Sclauis, Ericus Disertus, Frothonis Regis Sororius, cum piratas septenis nauibus aduentasse cognosceret, ipse vnà tantùm è suis aduectus, ligneis cæteras propugnaculis cingi, tonsisq; Arborum ramalibus abduci iussit. Cum exinde classis inimicæ
D numerum propius speculari cæpisset, animaduersus ab hostibus nouæ desiderio prædæ allectis, in fugam, quam ipse præmeditatus fuerat, conuersus est. Ocyus itaque ad suos rediens in structas impulit insidias sequaces, qui primùm inusitatâ facie stupescentes, nauigio nemus agi credebant: fraudem exinde subesse frondibus cognoscentes, puppes obuertere parant. At interim subductis Ericus in littus nauibus, fundâ procul in hostes tot saxa contorsit, vt Sclauorum cæsis plerisque, quadraginta in vincula coniecti fuerint. Hæc omnia Virgilianum illud obfirmare potest.

---Dolus an Virtus quis in hoste requirat?

Sed fortunæ imperio conceditur, vt fraus fraude quandoq; vincatur, vndè non omnis fructuosa sit fraus, vt elegantissimè Naso cecinit,

Iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
Armaquè in armatos sumere iura sinunt.

Lib. 7. Hist. Dan.

L. 3. En.

Arborum ruinà oppressi.

Cromerus lib. 12.

Dubrauius lib. 7.

Ol Mgan. l. 7. c. 12.

Comm bell. Gall. l. 3. Luc. Flor. l. 3. cap. 10.

Saxo lib. 5.

2. Æneid.

Ouid. 3. de Arte am.

SCD Lyon 1

Nam quandoquè vinci Prudentiam & ipſam, iuxtà Plautinam in Captiuis ſententiam, manifeſtum eſt *Qui cauet nè decipiatur, vix cauet quem etiam cauet:*

Plautus in Captiuis Actu 2. ſc. 2

Etiam quom cauiſſe ratus eſt, ſæpè is cautor captus eſt.

Sed quàm tutius eſt ciuiliter ludere ad vitam vniuerſaliter tuendam, quàm illudere quemquam ex cauſa necis! Sequentes igitur Arborum vſus vitalibus in ludis expoſitos aduertere placeat.

VSVS IN LVDIS.

Li. 4. Ethic c. 7. & l. 8. Policic. c. 4.

REquiem, & Ludum inter Humanæ vitæ conſeruatores (dummodò non excederent modum, & à temperantiâ nec hilum diſcederent) agnouit Ariſtoteles. Cum itaq; mente, & corpore ſimul laborare ſit malum, vt idem Stagirita docebat, Ludorum honeſtorum recreationes in Ciuitatibus inuentæ ſunt, quæ nec à Virtute amoueant Animum, nec corpus ab operationibus Gymnaſticis diuertant, verùm ad Bonitatem finium vitæ, & actiuæ, & contemplatiuæ vtrumq; iucundè, ac efficaciter incitent. Nulli tamen permitti debent Ludi, qui aliquem pecunijs, & facultatibus ſpoliare poſſint, illumq; auro non ſolùm priuare, ſed in miſerias, atq; in infelicitates impingere; in huiuſmodi namq; peſſimis Ludis *Lucrum incertum eſt, damnum plerũq; certum*; imò dicere poſſemus vincenti etiam Lucrum certò certius fore damnoſum, tanquam impietatis, & auaritiæ ſobolem.

Cic. 1. Offic.

Horat. lib. 1 ep. ad Mecæ.

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram,
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

Sta. Bonon. crimin. l. 5. rubr. 47.

Hi Ludi ſummè periculoſi vetiti ſunt pluribus à municipalibus legibus, vltrà Imperialia placita *L. cruenta 1. C. de gladiat. L. ſi filio familias 2. ff. quarum rerum actio non datur*. Nam noſtra Statuta Bonon. in ſpecie puniunt ludentes per modum, vt ipſa loquuntur, *Biſcazariæ Taxillorum*; alludentia propterea ad duplex malum; bis. n. *caciam* exprimũt, quæ vox *cacia* interpretationẽ à Cicerone retulit *Vitioſitatis*. Honeſtorum verò Ludorum vtilitatem, immo Politicam quandam neceſſitatem, & modum in illis ſeruandum agnoſcens Anacharſis Scythicus ille Philoſophus vitam Humanam tribus Vuarum ſpeciebus ſcitè admodum aſſimilabat; per primam, quam Pueritiæ reſpondentem voluptatis eſſe dicebat, denotabat Pueros corrigẽdos eſſe in ludis iocoſis, ne omni ſpolientur grauitate; Secundam Ebrietatis Iuuenibus tribuebat, vbi vitiorum fomes incenditur facillimè, libidineſq; ardent, & ipſos ideò in nimiâ eorum concitatione retardandos eſſe docebat; Et è contrà Senes, quorum tertiam mœroris, & triſtitiæ propriam eſſe dicebat, ad delectabilitatem ſalubrem alacriter promouendos. Cæterum plurimi dantur in Ludorum genere, ad quos lignea concurrit materia, vt Scachia Poematibus celebrata, alijque Latrunculorum, vulgò *Schiera, Dama, Sbaraglino, Toccadiglia*, &c. immo, & omnium Ingenioſiſſimus Rhythmomachia, ſed iſtos longum nimis eſſet non ſolùm deſcribere, verùm & connumerare, cuiuſmodi quoque eſſet ludus ille laborioſus ignobilis nouem illarum lignearum pyramidum in quadro diſpoſitarum, quæ à pilâ currente ſuper planum à ludente proiectâ, dein percutiente in manu eiuſdem ludentis detentâ, proijci debent, cuius ludi nomen à Latino verbo *Icio* vel à Græco *ιπίω* id eſt *proïjcio*, & *moueo*, poteſt deduci, & vt Sphæriſteria ludorum pilæ, vel maioris, vel minoris; Item diſci, Trochiq; varij, Alueoliq; diſcolorum tabularum, ſeù rotularum lignearum omnes permiſſibiles ludi ex cenſorio quoq; Catonis edicto *Trochoſude, Aleas fuge*, ſi tamen, & ipſi intrà terminos otium fugandi, atque deſidiam, ſeſe continuerint, & minimè excedenter fuerint laborioſi, itaut ſanitati officere poſſint, nam ludi Honeſti, & Laudabiles in hunc ſolum finem ſunt inſtituti, vt habilitas maior, & aptitudo ad peragenda quęuis ciuilia negotia acquiratur, vireſq; inualeſcant ad ſummum ciuile Bonum ſibi non ſolùm, ſed & ipſi Reipublicæ comparandum. In copioſiſſimâ Ludorum Syluâ nullos innocentiores inueniri poſſe crederem conuiualibus ipſis de Iure Ciuili permiſſis *L. quod in conuiuio ff. de Aleat.* hi namq; oriuntur inter conſuetudines, & ſerio iocoſos conuentus pacificè, hilariter, ac minimè otioſè degentium amiciſſimorum; vbi familiæ integræ Virorum, atq; Mulierum ſucceſſiuas aliquot horas iucundiſſimè tranſigere, vel æſtiuas, vel hybernas in Peripato aliquo, & domeſticâ velut Academiâ conſueuerunt.

Vida in Poem. inſcr. Scachia *Ludus.*

Gregor. Duchius in Poem. inſcr. Il Giuoco de gli Scachi.

Rhythmomachia ludus pythagoricus antiquiſſimus.

Plato de ſummo bon.

Hic

A Hic autem huiuſce cenſus ludorum liceat parumper deſcribere valdè ingenioſum, qui dicitur *Ludus Arborum* inuentus à Nobili Patritio Bononien. Innocentio Arengherio. In hoc enim, vbi multi conuenerint; ijs per circulum latum aſſidentibus ludi Præſes, & diſpoſitor nomina imponit Arborum diuerſarũ, quoad numeri medietatem vnicuique; & nomina totidẽ Auium cœteris ſingulis, ita diſpoſitis, vt duos inter hoſce Arborum perſonam ſuſtinentes ſit Auis vnica; & ſic quoq; duas inter Aues ſimplex Arbor adſit. Tum fictarum iſtarum Arborum prima, quæ, vel ſorte, vel nutu directoris ludi, ludum incæpit, vocat vnam ad ſui libitum Auem, vt velit ſuos inter nidulari ramos; Auis autem vocata ſtatim ſuum debet deſerere locum, reſpondens Arbori, *in te venio Arbor dilecta* (vel quid ſimile) *& aſſideo*; venienſq; propè Arborem, detrudit Auem proximam, quæ locum cedere debet, & peregrina reddita, ipſa ad aliquam ex iocoſis iſtis Arboribus confugere debet, rogando, vt ſibi aduenienti hoſpitium præbere non dedignetur. Quod ſi hæc ab Arboribus abnuentibus propellatur, atq; aliud ſecedere ad domicilium cogatur, Auem vllam trudere non poteſt, ſed locum primum repetere, & ibi quieſcere. Alia deinde Arbor nouam Auem ad ſe vocat, & eodem pacto in omB nibus, vt iam dictum eſt, procedit. Quod verò nobilius eſt, ad Animos interim paſcendos pulcherrima proponuntur problemata ab Arboribus hinc indè, & Auibus diſcutienda circà propriarum, ſiuè Arboris, ſiuè Auis ſpecierum proprietates. Has igitur Arborum Perſonas abſq; præiudicio tum Animi, tum corporis induere licebit, ſeq; Arborem, vel Auem iuxtà libitum fingere, vt Animus melius figuretur, corpuſq; ingenuo ludi propoſiti exercitio optimè contemperetur, & verè ciuilitatem ſapiant hi mores.

Innoc. Arengh. in libro cui titulus Giuochi liberali, e d'ingegno *lib.* 3 *cap.* 23.

VSVS IN CIVILIBVS.

HIlarior nulla Pompa Ciuilis inſtrui poteſt nocturno tempore, in quâ non interueniant magnæ Plebis acclamationes circà Arboreorum cremiorum ſtrues accenſas in medio viarum, quibus Animorum in liberis Hominibus excitatur Ardor ad Illuſtria, & Glorioſa quæcunq; Facinora. Sed Ligneis melius è Suggeſtis, CaC thedriſq; Oratores Iudices, Doctores ipſas Declamationes, Sententias, atq; Eruditiones ad felicitatem ciuilem præparandam, inq; Homines quoſcunque introducendam fundunt. Ligneis inſuper vtitur Inſtrumentis punitiua Iuſtitia ſontes vt plectat, atq; malos Homines formidine pœnæ peccatorum in odium impellat, pro Reipublicæ felicitate firmandâ. Fabrili demum Arti lignaminum ciuitates plurimum debent, ob priuatas non ſolùm commoditates, ſed ob politica quoq; ornamenta, quæ materialiter ædificat hæc Artium antiquiſſima, quæ humanum genus, & omnia ſimul animantia, iuſſu Omnipotentis Dei in Arcæ Noeticæ fabricà conſeruauit; ſic namq; præcepit Deus ipſi Noe: *Fac tibi Arcam de lignis læuigatis, manſiunculas in Arcâ facies, &c.* Huiuſce Artis, eiuſq; inſtrumentorum proptereà non fuit Dædalus inuentor, ſed multò ante ipſum Lignarij Fabri apud Hebræos, apudq; Tyrios claruere. Prima verò qui cuperet Artis huiuſce Ciuilia intueri miracula, is Salomonis adeat Templum, cæteraq; eiuſdem ædificia, illiq; contemplari licebit *Super parietem Templi tabulata per gyrum. Tabulatum, quod ſubter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum ſex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum ſeptem habens cubitos latitudinis, Trabes autem poſuit* D *in domo per circuitum forinſecus, &c. Texit quoque domum laquearibus cedrinis, & ædificauit tabulatum ſuper omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis, &c. Et ædificauit parietes domus intrinſecus tabulatis cedrinis, à pauimento domus, vſq; ad ſummitatem parietum, & vſq; ad laquearia. Et operuit lignis cedrinis intrinſecus, & texit pauimentum domus tabulis abiegnis: Ædificauitq; viginti cubitorum ad poſteriorem partem templi tabulata cedrina. à pauimento, vſq; ad ſuperiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum Sanctorum. Porrò quadraginta cubitorum erat ipſum Templum pro foribus oraculi. Et Cedro omnis domus intrinſecus veſtiebatur, habẽs tornaturas, & iuncturas ſuas fabrefactas, & celaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis veſtiebantur, nec omninò lapis apparere poterat in pariete, &c. Sed & Altare veſtiuit cedro, &c. Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis Oliuarum decem cubitorum altitudinis, &c. Et omnes parietes templi per circuitum ſculpſit varijs cælaturis, & torno, &*

Gen. cap. 6

Polyd. Virg. de rer inuẽ. l. 3. cap. 14. 3. Reg. c. 6.

fecit in eis Cherubim, & Palmas, & picturas varias, quaſi prominentes de pariete, & egredientes, &c. Et in ingreſſu oraculi fecit duo oſtiola de lignis Oliuarum, &c. Fecitquè in introitu Templi poſtes de lignis Oliuarum qnadrangulatos, & duo oſtia de lignis abiegnis, Ædificauit quoque domum ſaltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis, & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas : Ligna quippè cedrina exciderat in columnas. Et tabulatis cedrinis veſtiuit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis ſuſtentabatur. Vnus autem ordo habebat columnas quindecim contrà ſe inuicem poſitas, & èregione ſe reſpicientes æquali ſpatio inter columnas, & ſuper columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia, &c. Porticum quoque Solÿ, in quâ Tribunal eſt, fecit ; & texit lignis Cedrinis à pauimento, vſque ad ſummitatem, &c. Fecitque Rex de Lignis Thyinis fulcra domus Domini, & Domus Regiæ, Citharas, Lyraſq; cantoribus, &c. Arca autem Fœderis, ſeù Teſtamenti à Moyſe fabrefacta iuſſu D. Dei, quæ etiamnum Romæ in Lateranenſi Baſilieâ inter prætioſiores, & ſacratiores cuſtoditur theſauros fuit facta ex lignis Sethim incorruptibilibus, ſeù Cedrinis, vt & tabulæ Tabernaculi, atque Altare Holocauſti eiuſdem Moyſis, quæ clariſſimè oſtendunt quantì ligna ea, quæ huiuſmodi componunt pretioſiſſimas res, ſint facienda. Noſtris temporibus plurima Salomonicæ Ligneæ magnificentiæ nobiliſſimis in erectis, & exſtructis templis, atque ſumptuoſis nobilium domibus cerneremus exempla, quia, ſi non Cedri, aliorum tamen pulcherrimornm Lignorum Aſſeres elaborati planci, hoc eſt plani, inauratiquè admoti parietibus, illiſquè perpetuò aſſidentes inhærerent, conſpicuarumquè domuum in contignationibus *aureum* renideret frequentiſſimè *Lacunar*, fornicumquè Abſides artificioſis conſtarent vbique ferè lignorum ſculptis, pictis, inauratiſquè curuaturis; Altaria verò, ſuper qua à Sacroſanctæ Eccleſiæ Catholicæ Sacerdotibus Miſſarum Sacrificia celebrantur lapidea debent eſſe, & niſi ex conceſſione lignea, & quæ Icones tam pictas, quàm ſculptas coronant, architectonicèquè ambiunt, ſunt plerumque lignea, & inaurata. Lignea quoque ſunt, & inaurata neceſſariò Tabernacula Sanctiſſimum CORPVS CHRISTI cuſtodientia, in quibus nobiles exercet Ars Geometrica conatus. Quod ſi legitima hæc Matheſeos ſoboles cum ſuis ſubalternatis Artibus ſtereometricis alicubi ſit admirabilis ; certè ſpectabiliſſima exiſtit in Archigymnaſij noſtri Bononienſis Anatomicò Amphitheatro ligneo, vbi latera omnia ſena Aulæ capaciſſimæ Vitruuianis ferè omnibus ſtructuris ingenio, & Arte Antonij Leuantis Bononienſis Xylotechnaſtis excellentiſſimi anno Domini MDCXL. cum dædaleis verè ſtatuis varijs ſubſelliorum ordinibus, Orcheſtris, Exedris, Peryſtylijs, Coronamentis, ſectoria Scena, vbi corporis humani ſpectaculum minimè ludicrum Philoſophis coram hominibus, & à doctiſſimis editur viris, humanæquè infirmitatis agitur Tragœdia. Cœterum non abs re erit hic, vbi iam tetigimus noſtri Anatomici Theatri indiuidualiter Scenas, Orcheſtras, Pulpita, Exedraſquè, breuiter docere quid hæc ſint, aut quid fuerint apud Antiquos. Scena, vt Caſſiodoro placet, eſt frons Theatri, id eſt ea Theatri hemicyclaris pars, quæ ab vno eius cornu ad alterum, cum coopertura ducebatur; ea, aut verſatilis fiebat, cum ſubitò quibuſdam machinis tota verteretur, & aliam picturæ partem oſtenderet; aut ductilis cum tractis tabulatis hàc, atq; illàc ſpecies picturæ nudaretur interior. Hodie multò artificioſiori Arte mobiles fiunt Scenæ, Machinæquè incredibilia penè oculis monſtrantes, cum opticis picturis ſuperbiſſimis noſtratium Artificum præcellentiſſimorum ingenijs excogitatæ viſuntur. Orcheſtra, ſpectandi locus primus in Theatro, *Zas. in l. ij. ff. de orig. iur.* & an Podio identificetur poteſt dubitari, ſi auctoritatem Suetonij in Nerone attendamus dicentis *namque perraro præſidere, cæterum accubans primum paruis foraminibus, deindè toto podio adaperto, ſpectare conſueuerat*, erat quidem in Scenâ, quò non admittebantur plani pedes, quamuis Iulius Pollux Orcheſtram Choro, vt Scena Actoribus, certum eſt, quod propriè addictam eſſe voluerit. Romæ in eâ Senatorum ſedibus loca aſſignabantur, cuius Orcheſtræ pulpiti altitudo quinque pedes non ſuperabat, vt ſedentes commodius ſpectare poſſent omnium geſtus agentium de ea Suetonius *Seſſum in XIV. Scena per Orcheſtram transijt*, & Iuuenalis

Quæque reportandis poſita eſt Orcheſtra Cathedris.

Pulpitum verò erat editior locus in Orcheſtrâ, in quo chorus Tragœdiarum, & Comœdia-

3. *Reg. c.* 7.

3. *Reg. c.* 10

Exod. c. 37.

Fxod. cap. 36. & 38.

Plin. lib. 8. *cap.* 43.

Horat. lib. 2. *Carmin.*

Lib. 4. *var.*

Pomp. Feſt. cap. 12.

Lib. 4. *c.* 9.

in Iul. Cæſ. cap. 39.

Satyra 3.

SCD Lyon 1

A mœdiarum, cæteriq; personam non habentes, fabulæ subseruiebant, histrionibusquè in scenam abditis Populum gesticulatione detinebant. Accipitur etiam pro suggesto, id est quocunq; edito loco, siuè cathedra, vbi docent Doctores, Oratoresq; declamant, ex Cicerone. *In suggestum, in quo causam dixerat.* Pulpitum mox erat, veluti Pergula quædam, & Podij altitudo, & à verbo antiquo *pulpitare* deriuat, id est altè expandi: Subsellia his humiliora, sunt sellæ iudicum minorum, & pedaneorum quodammodo. Exedræ dein erant loca porticibus patentia, in quibus Philosophi olim disputabant. Sella item lignea præ foribus ex Vitruuio *constituantur autem in tribus porticibus exedræ spatiosæ, in quibus Philosophi, Rhetoresq;, & qui studijs delectantur sedentes disputare possint*, de quibus etiam Cicero libro 3. de Oratore, & de finibus mentionem facit. Vnius non erat vetustissimis temporibus Platanon, sub cuius vmbrâ Philosophi, & Academici clarescerent; *Quid agit illa Porticus verna semper? Quid Platanon opacissimus?* ita Plinius quærit in Epistolis; nec vnica reperiebatur stadiata Porticus, quæ Xystus dicebatur, sub quâ in hyeme Athletæ exercerentnr. Quàm necessarium sit ingeniorum mitigationi incumbere Finium Humanorum varietas in actionibus apertissimè commonefacit, id omnes gentes rationibus ductæ ratiocinatis, sacros aliquos instituentes ritus præstitere humaniter. Quare vsus Arborum in sacris vnà cum ciuilibus inspectionibus in lucem prodire debent.

1. *de diuinat. Sidon. l. 8. ep. 12.*

L. 5. cap. 11

Plin. lib. 1. Ep. 3.

B

VSVS IN SACRIS.

DElubrum (quod nil aliud est verè, nisi fustis delibratus, seu decorticatus) tanquam Deum colebat ignara nimis, & stulta Ethnicitas, ideoq; pro loco cæpit assumi, in quo Deus poneretur, cuius etymologiam Macrobius ex Varrone hanc affert, *sicut locum, in quo figerent candelam, candelabrum appellatum, ita in quo Deum ponerent, nominatum delubrum.* Illud propterea Lucanus decôrum, & sacrum cognominauit, festa quod fronde ornandum cecinit Virgilius

L. 3. Saturnal. cap. 4.

Lib. 2. & 6. Æneid. l. 2.

Nos delubra Deûm miseri, quibus vltimus esset.
Ille dies, festa velamns fronde per Vrbem

C

Ramos è contrà frondentes, vmbrarumq; prædiuites, nec non suaueolentes flores, defunctorum manibus tanquam amœnitate gaudentibus sacrabant Antiqui, tristitiam ob vitæ amissionem tali pacto mitigari in ijsdem insulsè credentes, vt eruditissimus quidam sequenti accinuit inscriptione.

Schad. l. 10 Franceid.

Post obitum exultant, iucundaquè gaudia carpunt
Sub Platanis, narrant teneris sua fata Napæis,
Quæ quisquè extulerit, viuis dum vita manebat.
Condecorant manes suaconiferâ Cypariſſo
Tempora, vel Pini folijs, &c.

Quamobrem plerique Gentilium temporibus antiquissimis testamento sanciebant sibi tumulos in domesticis hortis erigendos cum inscriptionibus magnis in lapidibus id explanantibus; cuiusmodi Monumentum hoc nobis tradit Gruterus in suis Antiquitatibus.

HI HORTI ITA VTI OPTIMI, MAXIMIQVE SVNT.
CINERIBVS SERVIANT MEIS.
NAM CVRATORES SVBSTITVAM
QVI VESCANTVR,
EX HORVM HORTORVM REDITV
NATALI MEO.
ET PRÆBEANT ROSAM IN PERPETVVM.

I. Gruter. in Antiquit. pag. 636.

D

Magni equidem faciebant huiusmodi sepulcrales solemnitates, & id omnibus melioribus modis procurabant ijdem antiqui. Modestinus Βασιλικῶν 48. cap. 3. testamentum cuiusdam testatur id enixè volentis. *Serui mei sint liberi, si in monumento meo solemnia mane fecerint.* Nam & cineres crematorum cadauerum mollissimè tractabantur, de qua re Virgilius.

Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit
Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam:

Æneid. l. 6.

oſſaquè lecta cado texit Chorinæus aheno. E

Epulis inſuper defunctorum funera proſequebantur ſuperſtites, quas inibant coronati: ſic mulcebatur mœrentium animus, & conuiuantium monitis impellebantur parentes, vt exuccum præ diutinâ inediâ corpus inſtaurarent; credebantq; inſuper Animabus mortuorum ſic ſuffragari, vt Lucianus ſcripſit his conceptis verbis. *Aluntur autem videlicet noſtris libationibus, inferijſquè, quæ ſepulcris inferuntur.* Sacrificia verò, quæ comedebantur, inferiæ erant in memoriam defunctorum, impijſſimè litando Beelphegor Moabitarum Idolo, Beel, vel Baàl dicto, & in Monte Phegor maximè cultо; quos Idololatras Regius Pſaltes deteſtatus eſt. *Et initiati ſunt Beelphegor, & comederunt ſacrificia mortuorum.* Haud diſſimili damnatâ religione vtebantur ligno in funeribus plerique Gentium, & præcipuè Ægyptij, qui ligneis arcis condita corpora condentes, tutelaribus quibuſdam ſub ſpecie animalium brutorum ſuperſtitioſè ſuperpoſitis Numinibus itidem ligneis, demortuorum animas, immò, & corpora commendabant: quorum omnium clariſſima exempla à doctiſſimo Viro Ioanne Nardio Florentino in ſuis adnotationibus in T. Lucretium Carum adducuntur, cum cane, accipitre, exteriori in mediâ ſuperficie, noctuiſq; ſuper ſingulos angulos, hiſq; imagunculam F funerati cadaueris incluſi bicubitalem reſpicientibus; in cuius rei maiorem indubitabilitatem aliquot eiuſmodi funerum, & noctuarum ſimulacra (quæ pro Idolorum etiam ſpeciebus haberi poſſunt) ex varijs lignis conſtructa, ſupraſcriptis Nardij peroptimè reſpondentia conſpiciuntur in publico muſæo Bonon. proximè adaucto, & inter ea, quæ magnificentiſſimè, & liberaliſſimè inſtruxit, deq; proprio conceſſit Illuſtriſſimus Marchio, & Eques Bayliuus, atq; Senator Bononienſis, Dominus Ferdinandus de Coſpis. Ob eandem fortè rationem, ob puritatem nempè Arborum, atq; nobilitatem, cœteraſq; illarum prærogatiuas in Hymenæis ſacris nuptialibus faces, & tedæ ex Arboribus interponebant, & quinque numero in honorem quinque Numinum thalamis præſidentium præferebantur à pueris patrimis, ſiuè matrimis apud Romanos, & à Sponſæ matre apud Græcos. Vt verò ab omni putredinis illuuie, ſqualidoq; tabo, & fœtidâ ſaniei ſuſpicione cadauera diutiſſimè ſeruarentur, fuit in vſu πυρα Νεκρῶν, id eſt Rogus, licet *ipſum cremare* (ex Plinio) *apud Romanos non veteris inſtituti.* Is autem Rogus nil aliud erat, quàm lignorum ſtrues ad defunctorum corpora cremanda, ſuper G quam pro diuitibus Aromata ſuper infundebantur ad odorem cineribus communicandum. Quadrata erat hæc Pyra, & æquilatera, vt igne incensa Pyramidem verè conformaret; cuius deſcriptio elegans habetur in Statio.

Triſtibus intereà ramis, teneraquè Cupreſſo
Damnatus flammæ torus, & puerile pheretrum
Texitur, &c.

Sic quoq; Virgilius *Principio pinguem tædis, & robore ſecto*
Ingentem ſtruxêre pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales antè Cupreſſos
Conſtituunt, &c.
Iam pater Æneas, iam curuo in littore Tarchon
Conſtituere pyras: huc corpora quiſque ſuorum
More tulere Patrum, ſubiectiſquè ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cœlum.
Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis H
Decurrêre rogos, ter mœſtum funeris ignem
Luſtrauêre in equis, vlulatuſquè ore dedêre.

Ad cuius rogi nimios compeſcendos ſumptus lege cautum fuit Athenis, ne lęuigatis lignis in pyra quis vteretur; quod decem viri quoque Romani in ſuas xij. Tabularum Leges transtulere, Tullij vel ipſius teſtimonio. Rogare inſuper conſueuerunt antiquiores ex Græcis ventos, vt eorum ope citius cremaretur Rogus, cadauerq; magis abſumeretur; Satius ducentes ſtatuis ligneis durabilibus non ſolum Deos per eorum εἴδωλα, ſed fortes viros, & Reges per ἀνδριαντας, Sapientes per εἰκελα, & Benemeritos quoſcunq; per ἐρίτεα ſibi comites deinceps, atq; perpetuò prærentes habere, ſublatis omnibus fœdę putredinis, atq; corruptionis veſtigijs. Varijs quidem ex ligno pſeudonuminum illorum huiuſmodi ſtatuæ fiebant antiquitus,

de Luctu.

Pſalm 105.

Lib. 6. de nat. rerum.

Lib. 7. c. 54. & Cornel. Tac. libro 16. Annal.

Lib. 14. Thebaid.

L. 5. Æneid

I. l. 11. Æn.

2. de Legib. Homer. Iliad.

Stabat in exiguâ ligneus æde Deus.

A Sed tamen ex electis Arboribus, vndè prouerbium emanauit *Non ex omnì ligno Mercurius effingitur*. Quare Cupressus, Ebenus, Cedrus, Quercus, Smilax, Lotus, Buxus, & paucæ aliæ Arbores, vt Oliua in minoribus simulacris, Tilia, Vitis, Ficus, admittebantur. Sed & nulla fuere Veterum sacrificia, in quibus Arbores, earumuè partes partem haud exiguam sibi non vindicarint; nam vel principaliter adolebantur fructus, vel Arborum frondes, rami, ligna, liquores; secundariò, instrumentaliteruè, aut tanquam concausæ in ijsdem sacrificijs intercedebant. Apud Athenienses Iupiter μηλίχιος, quia poma tantùm illi sacrificarentur, & non Animalia, vocabatur; fortè quia ipse (quicquid Epicuri de grege porci) poterat

Ignibus æthereis terras suffire feraces.

Accuratâ non sine animaduersione á priscis deligebantur hominibus Arbores pro sacrificijs, quæ sub huiusmodi fieri debebant dilectis viriditatibus iuxtà diuersas diuersarum gentium religiones diuersis Numinibus easdem assignantes, sicuti & decermina, frondes scilicet sacræ, quibus in lustrationibus vti solebant antiqui, haud incu- B riosè decerpebantut; Ramusq; ille quicunq; foret à Sacerdotibus proprium in coronamentum assumptus à sacrificij specie nomen est mutuatus, cuius rei certos Sulmonensis Poetæ nos carmina reddunt.

Februa Romani dixêre piamina Patres
Nunc quoq; dant verbo plurima signa fidem
Nomen idem ramo, qui cæsus ab Arbore pura
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.

Stroppus porrò στρόφιον virgula erat ex Arbore felici desumpta, quam in apice Sacerdotes flamines gerebât, illāq; nonnulli coronam, quia capiti imponebatur dici maluerũt; hinc *stroppearia* festa Falisorum, in quibus coronati ambulabant. Eundem stroppum in Flaminicis Dialibus, hoc est Sacerdotiffis inarculum dixere; Gellius verò Surculum appellauit, dum vestibus applicaretur, *& quod in Rica Surculum de Arbore felici habet.* De Inarculis autem sic Plutarchus Iunio Bruto, & M. Valerio Consulibus post exactos Reges, Rex sacrificulus institutus fuit, vt per eum solum quædam sacrificarent; huius C autem vxor Regina sacrorum appellabatur, quæ quoties sacra faceret, ex malo punico virgam, quam inarculam vocabant, loco infulæ deferebat. Flamines ijdem Romanorum Sacerdotes. vel à *filo*, quasi *filamines* iuxtà Varronem, quia caput filo præcinctum haberent, vel à flammâ ab infulis fastigiatis, quas in capite gerebant in conum definentibus, quarum summitas apex dicebatur. Comectaculum, hoc est virgam quandam ad sacra euntes manu gerebant, vt à se obuios homines amouerent, arcerentq; (vt inquit Festus) & ideò Sacerdotes antiqui pinguntur cum virgis. Thensæ, vel Tensæ sacra erant vehicula argento, vel ebore decorata, quibus Deorum exuuiæ ludis circensibus, cum pompa ordinum, & officiorum in circum, & puluinar vehebantur, dictæ Thensæ ἀπὸ τοῦ θέειν, quasi diuinæ quædam res, vel Tensæ, quod ante eas lintea tenderentur, illaq; manibns tensa tenerent. *Quæ augustissima vestis est Tensas ducentibus, triumphantibusq; ea vestiti medio ædium sedere eburneis sellis.* De ijsdem Suetonius hęc habet *Sedem auream in curia, & pro tribunali Tensam, & ferculum circensi pompa, templa, aras, simulacra, ruxtà Deos, puluinar, Flaminem, luvercos appellationem mensis è suo nomine, & nonnullos honores ad libidinem cępit, ac dedit.* Simpulum, vel simpu- D uium crater ligneus, cyatho haud dissimile, quod in sacrificali Ethnicorum apparatu non desiderabatur, ex quo Sacerdos vinum propinabat antequam funderet. Et quoniam Thymiamata ab Arboribus pendentia, vt sunt Thura, Balsama, Stactes, Cinnamomum, Cassia, Narduq;, &c. in Sacrificiorum omnium apparatibus expetita semper fuere, concludi potest Arboreos vsus eò processisse, vt ij human is corporibus, sensibusq; omnibus nõ parum felicitatis afferre potuerint. Quod si ad immortalem Animam veræ Beatitatis capacem Animus applicetur, secundum leges immaculatæ veritatis, Lignum Vitæ, quod reddidit vitam Mundo, cernui adorabimus. Huc vtuas mentis nostræ cogitationes, in Salutis veluti certissimum Portum dirigere debemus, vt hic de Nauticis Arborum vsibus mentionem facere non incongruum sit, sed prius aliquid circà Hebræorum Cęremonias adducemus.

Tibullus eleg. 10.

Lucr. l. 2. de nat. rer. v. 1100.

Symphor. Hort. lib. 3. cap. 6.

Ouid. in Fast.

L. 10. c. 15.

Ioſ. Scalig. in coniect. in Varr.

Cicero de Aruſp. reſp. Tit. Liu. l. 5 I. Cæſ. c. 76. Al. ab Al. D G. l. 7. c. 26.

D. Io. Apo. 2

CÆRE-

CÆREMONIÆ.

19. PRimi Arborum Fructus abijcibiles, in eorum tamen ſtatu imperfecto reſpectu Arboris, habebantur ab Hebræis, iuxtà Præceptum Leuitici in hunc modum concepti: *Cum plantaueris Arborem, fructus, quos tribus primis annis illa proferet, abijcies, quaſi immundos, & incircumciſos: fructus verò quarti anni offeres Domino: itaque quinto anno veſceris fructibus eius.* Et cum Decimas fructuum, & frugum Deo offerre tenerentur ijdem Iſraelitæ, pro Lege quoq; habebant Decimas ſoluere tantum de frugibus, & pomis Arborum, & Animalibus, quæ tranſeunt ſub virgâ Paſtoris; quoniam optima, & electa quæ pro Decimis offerebantur eſſe debebant, & eius prorſus conditionis, vt Gaudium adducerent, iuxtà illud Prophetæ *Gaudium etenim Domini fortitudo veſtra*; Hinc celebrabantur apud eandem nationem Cæremoniæ Tabernaculorum decimà quintà die menſis Septimi per ſeptem dies, in quibus populi illi habitare in tabernaculis tenebantur, cum fructibus Citri, ſpatulis Palmarum, ramis Myrti & Salicum lætabundi ſaltantes, & ità perfectionem fructuum, habità ratione ad Tempus anni extollebant, quià Denarius numerus vniuerſa numerandi genera in ſe continet parium æquè, ac imparium, à quibus, & in quæ rerum ſpecies fluunt, & refluunt omnes.

Leuit. c. 27. numer. c. 18

Nehemię 8.

Leuitic. 23. 24.

Pong. de myſt. num. ſignif. p. vlt.

VSVS NAVTICI.

ANte naues hominum ingenio, operoſiſq; artibus extructas nauigabatur Ratibus, quæ Trabes erant ſimpliciſſimæ in mari rubro, inter inſulas à Rege Erythræ inuentæ, & obſeruatæ, pondera ferre funè ſoluto, cui Statius alluſit hoc carmine, *Iamque ratem terris diuiſit funè ſoluto.*

Plin. l. 7. cap. 56.

Naues à verbo Græco νάω, quod eſt Fluo deductæ generaliſſimà voce, cauatis omnibus lignis, & primo omnium fluuiatilibus Alnis Nauis nomen indidere,

Tunc Alnos primum fluuij ſenſere cauatas.

3. Sylu. 2.

Virg. Geor 1

Lucan. l. 3.

Nam inter Arbores omnes dicitur --- *Fluctibus aptior Alnus.*

Huiuſce ſenſus eſt nauicula Linter dicta ex Arbore excauata, quemadmodum Virgilius aſſeruit --- *Cauat Arbore lintres*,

Georg. l. 3.

A quibus Lintrarij dicuntur exercitores Ratium, ij ſcilicet, vt dicit Gloſſa in *L. 1. ff. nautæ, &c. qui paruas naues habent, & exercent, vt butes, & buſos, vel ſcaphas, quæ lucrariæ, aliàs lintrariæ dicuntur*, quarum ad ſimilitudinem vocantur quoq; lintres vaſa quædam magna ruſtica, concaua, vindemiatas vuas ſeruantia; hinc Tibullus canebat.

Vlpian. in L. 1. ff. naut. cap. & ſtabularij.

Aut mihi ſeruabit plenis in lintribus vuas.

L. 1. eleg. 4.

Cum prædictis quoq; nauiculis Scapha concurrit, quæ nil aliud eſt, quàm trabs vnica excauata; ideò Vegetius ſic ſcribebat: *Scaphas quoque de ſingulis trabibus excauatas.* A verbo Græco σκάπτω, quod eſt fodio, & cauo eæ ſunt dictæ, quæ quia rudiores, & velociores cæteris maioribus; prædonum, & piſcatorum antiquiſſimæ habebantur deliciæ. Bacterani minimas haſcè nauiculas dicerent monoxyla, alij proſumia, alij ſenunculas, alij Cymbas, alij Baſelos. Dum autem ſpondis creuerunt adiunctis,

---- *Et pandas ratibus poſuere carinas*

Virg. 2. Geo.

Carinæ formatâ iam aluo vocari cæperunt. Auctiores mox, atq; compoſitiores redditæ; & depoſità minimè ruditate *Schediæ* tumultuario ſumpſerunt originem pluribus à trabibus ſimul iunctis ad onera ſubſidiariè ferenda, cuius inconditæ nauis etymologia venit à verbo Græco σχεδιάζω, quod eſt ruditer incipio, vel quia ſchedijs lignorum inæqualitates nimias obſtruentibus egeat. Eædem Schediæ firmatæ penſis vſum præbere poſſunt, & Pentones, & Codicariæ naues ex ſolis Arborum caudicibus conſtantes vocitari poſſunt, quibus ſolis Tyberis Fluuius, auctore Plinio, nauigabatur olim. Epibadũ quoq; nomine inſigniendæ ex *Vlp. I. C. ff. de exercitoriâ actione*; atq; Hippaginum. Et quoniam perticis, & contis agitabantur, κοντῶται, & actuariæ naues dici meruêre. His homines non contenti, illiquè, quibus *robur, & æs triplex circà pectus erat* fragilem truci committendo pelago ratem, aduerſis aquarum curſibus, diuerſaſq; per ſemitas diuertentes excogitarunt Puppes.

Pl. l. 7. c. 56.

Cæſ. l. 7. B. Ciu.

Lib. 3. c. 5.

Horat. lib. 1 carminum.

Auſi

SCD Lyon 1

A *Ausi sunt vada salsa citâ decurrere puppi.* *Catull. Argon.*

Tonsas itidem, id est remos ad tundendos fluctus, & Temones, qui sunt fræna, & gubernaculum nauis, quorum inuentor Tiphys Hagni filius, Freti domitor, quo Epitheto decoratus est à Seneca in Medeâ, dum cecinit

Tiphys in primis domitor profundi.

Aliaq; demum artificiosa ad promptius, & tutius transfretandum instrumenta superaddidere nauibus. *Arte citæ, veloque rates, remoque reguntur.* *Ouid. l. 1. de Arte aman.*

Omnium tamen expeditissimæ quidem, sed laboriosissimæ fuere speculatoriæ Cymbæ cum vndis maximè conflictantes, & periculi semper plenæ ἄκυμα ατος, id est Maris periculum, procella, &c. vt etiam exploratores κατασκοποι lembi multis difficultatibus impliciti, in quibus irrequieto laborandum est nixu, quod perbellè Virgilius, & peculiari de more his carminibus expressit. *T. Liu. dec. 3. lib. 2.*

Non aliter, quam qui aduerso vix flumine Lembum *L. 1. Georg.*
Remigijs subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne. &c.

B Hæ tamen omnes minores naues cum periculositate celeritatem compensarunt, inter quas *Celoces* eminent, à celeritate nuncupatæ, tum ob leuitatem materiei, tum ob figuram tumorem aquarum facilius perreptantem, vel in earundem cauitates aptius sese insinuantem, quemadmodum *Phaseli*, vulgò *Vaselli*, ò *Batelli* in propriâ magis significatione, de quibus Catullus hæc canebat *Plaut. in Asinaria. Lyric. 4.*

Phaselus ille, quem videtis hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus,
Neque vllius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, siuè palmulis
Opus foret volare, siuè Linteo.

Nemo vnquam ex nauitis facilè potuit Pyratarum contrà publicum bonum laborantium Myoparones, & prædatorias naues instructissimas, & summo ingenio elaboratas superare. Mercatores quidem optimè de Republicâ meriti Onerarias suas, & Gerarias naues ingentes Corbitas, Gaulos, Cybeosq; intolerabili vix impensa tuentur contrà maritimornm latronum astutissimos incursus, feralesq; eorundem harpagonum morsus. Quot anguntur suspicionibus, quotq; afficiuntur damnis, Bellatores, Principes, Imperatores in Thalamigeris, Turritis, Regijs Prætorijs, Stratioticis suis nauibus; quibus in potentissimas ventorum hostilitates conflictandum est, vbi non iuuat fortunã superare ferẽdo Argo nauis omnium celeberrima, Heroum plusquam quinquaginta, & Argiuorum, quod supra modum est admirabile, Colchico in itinere maritima vehes *Bayfius de re nauali. Cic. in Tus. quæst. Val. Flacc. l. 1. Argon. Diod. Sicul. l. 4. rer. antiqu. c. 3.*

Prima Deum magnis canimus freta peruia nautis
Fatidicamque ratem, &c.

Castæ Mineruæ fœtus ingeniosissimus Dodonea in Sylua conceptus, & iuxtà Pelion natus, nunquam nisi super astra ab omni naufragandi tutus periculo nauigauit. *Manil. in Astron. Oui. 3. Trist*

Et Ratis Heroum, quæ nunc quoque nauigat astris. *Pl. l. 13.*
Et quæ facta Ratis, pugnacis cura Mineruæ *cap. 22.*
Per non tentatas prima cucurrit aquas. *Id. l. 7. c. 56.*

Eone dicta quæquè fuit particularis Arbor, ex quâ constaret eadem Nauis Argo, eius Macraphia fuit, id est longa forma, atque figura *Longâ naue Iasonem primum nauigasse Philostephanus auctor est*, hæc de Argonautarum Principe refert Plinius. Inter longas naues numerantur plurimæ, quæ & magnitudine corporum, & numero remorum vario non parum differunt inter se, nam eæ sunt vel Monocrotæ, vel Biremes, vel Triremes, vel Quadriremes, vel Quinqueremes, vel Pluriremes, procedendo vsque ad Quadrageniremes, quemadmodum fuit illa à Ptolemæo Philopatore fabrefacta, vt refert Plutarchus, quæ 280. cubitorum longitudinis erat, & altitudinis, duodequinquaginta. Quæ verò Rotundæ appellantur, ingentis & ipsæ molis, & capacissimæ sunt, grauesque, velis tantum impulsæ, & minimè actæ remis ob earum nimiam super aquas protuberantiam, seù extollentiam suprà hemicy claritatem, & harum aliæ sunt onerariæ simpliciter, id est, vel frumentariæ, vel vinariæ; aliæ militares, & bellicæ tantum. Mixtæ demum naues, de quibus Appianus, eæ sunt, quæ & velis, & remis æquè aptè, ad omnes vsus adducuntur, quibus optimè coaptari posset vulgare Neotericum nomen *In Demetr. Onerosus* φυρτικός *grauis* βαρυσοπλιταγωγὸς ναῦς *Militaris nauis. Cæs. l. 3. b. Ciu.* Vlp. in L. vulgaris ff. de furtis *App. de Bel. Ciu.*

Galeo-

Galeone, aut etiam *Galeazza*. Ingentia iſthæc arte facta corpora facillimè mobilia Animalium adinſtar natantia, curſu, ſubſultimuè eundo, redeundoq; aquarum immenſa per ſpatia cæteris præeuntia, Naturam ſenſitiuam ferè æmulantur in ſui corporali compoſitione, dorſo, coſtis, lateribus, ventre, capite, caudâ, brachijſquè, & pedibus prædita; Remi ſunt illorum brachia, ſeu pinnæ natantes, quæ ſi terreſtres eſſent, pedum officio fungerentur. Scalmi, id eſt Ligna crenata retinentia remum, ne diſſiliat, ſunt veluti articuli. Latera, quæ Græcè πλευραὶ dixere, ſunt ſtatumina, id eſt ligna illa armata, combæ infixa, quaſi cuidam ſpinæ ventrem, & pectus efformantia, Dorſum autem, & fundum nauis Græcè δρυὸχος. Pro humeris ſtant fori, & tabulata, vbi pondera reſident; hinc foriculi apud Varronem pro tabulatis, quæ poma ferant, oporothecis dictis, accipiuntur. Tranſtra, quaſi tranſuerſim ſtrata, remigum ſedilia, & iuga *Virg. 6. Æn.* Seruio interprete, ſunt veluti ſeptum tranſuerſum in animalibus ipſis. Prora, anterior pars nauis, in quâ Gubernator ſedet, nauimq; regit, & quòquòverſum dirigit, eſt caput oculatum, auritum, vocaleque, quem Gubernatorem videntem omnibus videre conducit, audireq; loquentem. Puppis poſtrema pars nauis eſt veluti cauda cum ilijs, & clunibus. Malus Græcis ἱστός Arbor nauis, cuius ſuprema Carcheſij, ima verò Calcis nomine indigitatur, vna cum obliqua antenna, ad quam vela, Dædalea verè inuenta adalligantur, venîs, & arterijs in animalibus reſpondent, quià principaliſſimâ eorum ope tota naualis machina concitatiſſimè quoque mouetur, ijſque etiam præter naturam conſtitutis, in peſſima hæc mala prolabitur, iuxta id, quod innuit Lucretius

Caſ. l. 1. B. Ciuil.

Vitruu. lib. 4. cap. 2.

Plin. lib. 6. cap. 56.

L. 1. de nat. rerum.

Diſiectare ſolet Magnum Marè tranſtra, gubernat,
Antennas, proras, malos, tonſaſque natantes.

Quorum remedia ſolent eſſe, licet aliquando inefficacia, velorum demiſſio, Anchorarum proiectio, vel tonſillorum vbi poſſibile eſt, fixio littoralis, cum Primneſiorum adalligatione, id eſt palis, & chordis agendum, atq; rudentibus, de quibus Ennius.

L. 7. Annal

Tonſillis rapidè conſigunt littora aduncis.

Et ſæuiſſimis ſi tempeſtatum ſymptomatibus ſuperſtites euaſerint ſemimortuæ, ac laceræ naues, pro totali, & integrâ illarum reſtauratione, & ſanitate Calafatis, lignorum ſcilicet famoſiſſimis magiſtris committendæ ſunt, (quæ vox calafati nauifabros ſignificat, etiam apud nos Bononienſes, in noſtrâ paruâ nauigatione) aut pro ſupremis earundem funeribns inſtituendis, ſaluâ peregrinorum ſubſtantiâ, poſtquam palangatæ fuerint. Palangæ autem hæ, ceù materiæ remediorum vltimæ, ſunt ligna longa, & teretia, quæ nauigijs ſubduntur, dum trahi debent ad mare, vel ab eodem retrahi. *Et carinam vnam ſe nilaceram quaterni ſimul palangabant.* Ab hoc exercitio nec ipſe abhorruiſſet Vlyſſes, qui bellicæ ſuæ fortitudinis non minimum ornamentum iactabat nauticam, & fabrilem, ac alia multa callere, & Laertem patrem, qui in ſenectute ſuâ plantas proprijs polire manibus delectatus eſt, imitari: Sic apud Ælianum is de ſe loquitur.

καλον eſt lignum.

Varro de vita Pop. Rom. l. 4. Afranius.

L. 7. Var. hiſt. c. 5.

Non lignator erat mihi par, non ſcindere ligna
Me melior quiſquam, aut cineres ſopire tepentes.

Et ideò fabrornm opera poſthabita ratem ſuam, quâ Ilium profecturus erat, quam citiſſimè propriâ manu confecit. Et illæ naues ægræ tellurem ingreſſæ, ſi populoſas nactæ fuerit Syluas fortiſſimarum Arborum fortunatiſſimæ dici poterunt, cuiuſmodi ſunt Aquilonares Olai, de quibus ſic ille ſcribit: *Abietis. ac Pinorum, ac Iuniperi, Laricisq; maximâ abundantiâ eſt in Aquilonaribus Syluis, tantæq; proceritatis, vt altis turribus æquari poſſint: & ob id quæ mari ſunt propinquiores, ad antennas, maloſque magnarum nauium adaptantur, & præcipuè Pineæ Arbores, quæ ob cognatam reſinam, & picem ſui naturâ imbribus ne citô putreſcant, ſea diutius durent, reſiſtere ſolent, &c. Sunt & aliæ Arbores durioris naturæ, è quibus detornantur annuli pro vſu antennarum, &c.* Ecquis dicere vetat Ligna, quę cum minacibus fluctibus egregiè colluctata fuerint coronas promereri? Coronas ideò proferamus Arboreas meritis quibuscunq; deferendas.

Ol. Magn. de ſtruct. Aquilon. l. 12. c. 4.

Id. ibid. c. 5.

A

VSVS IN CORONIS.

COrona honoris, & fortitudinis opus; omnis item dignitatis, auctoritatis, Imperij, potentiæ, gloriæq; argumentum; sublimioris in homine partis sublimè decus, & ornamentum, victoriæq; insigne nobilissimum in circularem reflectitur figuram, quippe quæ viuidam, atq; florentem præseferat immortalitatem. Ipsa ceù *Sertum exultationis* de Vitiorum Gigantomachia perpetuò triumphandum innuit; eius enim Trophæa sunt diuitiæ, & pulchritudo inamissibiles, iuxtà illud *Regnum decoris, & Diadema speciei de manu Domini accipient iusti Diuites in virtute pulchritudinis, studium habentes*. Corona propterea dicta est, vel quod *cohonoret* gestantes, vel quod *Cordi vna* esse debeat, id est omnibus semper expetenda. Quandoquidem omnigenarum præmium Virtutum, militum non solùm, & Imperatorum capita, ceù illorum ornamenta, sed & Poetarum, Sodalium, Nuptorum velut illorum apparentis saltem bo-
B nitatis insigne, Conuiuarum, Sacrificantium, Remigum, Rusticorum, Pastorum, Parentantum Mortuorumque frontes, & tempora redimiuit,

Eccles.c.45 Pier. Valer. Hierogl.lib. 41.& lib.7 Isaias.c.28 Sap. 5. Eccles.c.44

--- Tibi nexilibus turba Coronis
--- Redimita venit.

Seneca in Agam.

Coronarum Antiqui, teste Athenæo, Ianum auctorem ferunt; alij Dionisium, hoc est Liberum Patrem, seù Bacchum, quia primus habitus est, qui frondibus proprium circumtexerit caput, hasq; coronas pexiles vocarunt, quippe ex surculis, seù ramentis simul plexis constantes; quem morem Nationes integræ Gentium adeò comprobarunt, vt viris non solum præclaris ipsas frondeas concesserint, sed suis Sacrificulis, & Victimis cœlesti quodammodò dignis honore, cippis item, atq; columnis (quod Lucianus in Nigrino stultitiæ nomine perstringit) easdem adiudicarint. Hicq; mos prius inualuit, tum in ludis, cum in sacris certaminibus, atq; victorijs, quàm Flores Luxuria suppeteret. Nam quæ flores nimium molles, & de facili nimis flaccessentes admisere Coronæ à primæuà sacrorum, ac bellicorum honorum dignitate desciuerunt; *florumq;*
C *inuicem odores*, (scripsit Plinius) *colores q; accendere Sycionij ex ingenio Pausiæ Pictoris, atq; Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius picturâ imitaretur, & illa prouocans variaret, esset q; certamen artis, ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata stephanoplocos, quâ pinxit ipsam, &c.* Cuius floreæ coronæ vilis admodum, & vitiosa fuit inuentio, vtpotè quæ venereas redolere videtur cupiditates, quod elicitur ex eodem Plinio sic prædicti Pausiæ Pictoris historiam repetentis. *Amauit in iuuentâ Glyceram municipem suam inuentricem coronarum, certando q; imitatione eius, ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam: postremò pinxit illam sedentem cum coronâ, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab alijs stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem.* Frondes itaq; in coronas commodè sumi cæperunt, quia ipsarum proprium est inuerti solidè, & circumflecti; non florum nimis fragilium, & propterea coronæ secundùm Græcos strophiæ dictæ sunt à verbo στροφάω, quod est voluo, & verto; nam tortili flexilitate rami frondentes concinnari valent, & adaptari pro stabili coronarum contextu. Prætiosissimas tanti fecerunt Arborum prærogatiuas in coronis anti-
D qui (nam de coronis aureis, vt Moseticæ, hìc non loquimur, nec de lapidibus pretiosis Psalmographi, aut ex ære, vel ebore, alijsq; materiebus ab Arboreis diuersis, sed de simplicissimis dendreis) vt lignearum Bractearum materiem pro ciuica corona primum assumptam, in virentium frondium defectu cæteris alijs nobilissimis quoq; semper prætulerint, & maximè omnium Ægyptij. Quam coronarum speciem hybernam, vocabant. Sed quantò auspicacius, atq; felicius spineas viri probi coronas à Rege Regum, Dominoquè Dominantium expectant, vtpote quæ beatitatem veram cœlestem, atque sempiternam secum ferant, & glorificationem præsente diuinitate certissimam, iuxtà oraculum illud cæleste *cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum*. Hinc spinis non auro coronari voluit Pius Bulionius, cum Hierosolymorum Rex acclamatus *Absit* (inquit) *quod auro redimiar, vbi Christus spinis pro me redimitus est*. Patientia, & Pœnitentia mediante, quæ virtutum sunt fœcundissimæ matres, donumq; perfe-

Lib. 21.c. 2.& 3. L.35.c.11. Balbus de coron.c.13. Eus.l.1 ode prep. Euag Exod.c.25. Psalm. 20. Polyd.V. de inu. rerum l.2.c.17. Farra.sept. f.252. ap. Ricciard.in Com.Symb. Psal.90. D.Gregor. super Ps.7.

SCD Lyon 1

Palmerius ſub An. ſal. 1099. perfectum Patris luminum, ipſa fortitudo vera, vitiorum omnium Alexicacus, ſupra- E
mundanas, & Empyreas promeretur coronas. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.* In hunc modum ſacræ loquuntur paginæ; quin
Prouer. 16. etiam & profanæ pariformiter diſcurrentes de cœcis ſuis numinibus, per quandam veri Numinis ſimilitudinem, id repetunt.

Ouid. primo de Ponto.
Sæpè leuant pœnas, ereptaquè lumina reddunt
Cum benè peccati pœnituiſſe vident.

Hæc ſunt Olympica vera certamina, Circenſibus, Nemæis, Iſthmijs, Pythijs, Delphicis, Antheſterijs antiquorum longè glorioſiora. Coronæ, quæ hic pro præmijs proponuntur, Alcibiadeis, & Socraticis doctis Philoſophorum multò ſapientiorum ſunt metæ, immò leges. Lex quidem erat Pythagorica, leges veluti coronas colligendas, &
Symb. Pyth. minimè diſcindendas eſſe ſub illo ſymbolo: *Coronam nè ſcindas.* Sanctiſſimarum ideò legum in rebus ferè omnibus Maieſtatem coronatam, arte ſimul, & natura mediantibus, voluere; Natura coronante frondibus Arbores, foliolis, & apicibus flores, ipſoſq; fructus tandem epicyclis, calycibus, &c. Ars militaris in hunc modum iaculorum cuſpides, caſſides, clauas, armaq; alia coronari iuſſit. Ciuilis inſuper diſciplina pacificas varijs ſub F
legibus diſtribuens coronas, leges, atq; coronas conuertibiliter ad inuicem dici edocebat, conuiualeſq; alias, alias feſtas, alias funerales, vel parentales, Theatrales, eaſq; vel donaticas, vel ſcenicas, agreſtes, nuptiales, doctaſq; Medicorum, Poetarum, & Oratorum, ac Sacras tandem varijs Numinibus, & Victimis, Altaribus, Templis, atq; Sacerdotibus, &c. decernebat. Cum itaq; tam varij coronarum fines eſſent, variaq; ſubiecta, ex quibus, & circà quæ fiebant, & in vſum deducebantur coronæ, hinc perſpicuè apparet, vnumquemq; legaliter viuentium coronatorum, ſiuè etiam coronantium hominum ſibi varia propoſuiſſe gloriarum, atq; exultationum incrementa, cum ipſæ coronæ virtuosè ſumptæ importent gloriam, & exultationem, è contrà verò pœnam, & exterminium vitioſæ, ignominioſæq; & quæ capiti hoſtium, & ambitioſorum imminere cogebantur,
Iſaiæ c. 28. cui concordat oraculum illud. *Væ coronæ ſuperbiæ, ebrijs Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis eius, & erit flos decidens gloriæ exultationis eius. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui, &c.* Niſi præ-
Plin. l. 16. c. 12. mium gloriæ, & exultantium hominum acclamationis in coronis muralibus v. g. fron- G
deis viruiſſet, germinaſſetq; quis vnquam animosè conſcendiſſet Muros hoſtium, aut vallum hoſtile occupaſſet, vitamq, propriam cum ſimplici Arboreo ramo, aut cum corona ex vallis, ſiuè palis confecta, quæ diceretur vallaris caſtrenſis, nihili ex ſe pendentibus æquilibraſſet? Id certè effecit ſpes conſecutionis gloriæ, atq; exultationis, quæ ad omnia validiſſimè impellit facinora

Ouid. l. 4. de Ponto.
---Immenſum gloria calcar habet.

Aeream gloriam, & exultationem pluris fecere ſemper homines, quam aurum, aliaque pretioſa quæcunq; nec mirum, quia rerum pretia ex mera voluntate negotiatorum dependent, adeò vt belluini corij, Arboreorumq; corticum alicubi minima fragmenta
Pigafetta l. 1. c. 4. Relation. Regni longo. de Arbore Gelſomori dicta. ſignata pro monetis commutationis, quarumcunq; rerum inſeruiuerint quandoque. Nonnè in triumphis antiquorum, opima hoſtium ſpolia, cum frondibus Arborum cõmutabantur? Vbi enim hoſtes deuicti, fugatiq; fuiſſent, aut cæſi, conſpicua Arbos ſuis ramis detruncata, frondes victori pro coronis victricibus conſtruendis ſuppeditabat, ipſaq; hoſtium ſpolia proprijs artubus adaptata in cuiuſdam permutationis ſpeciem recipiebat, cuius rei deſcriptionem elegantiſſimam apud Maronem habemus. H

Virgil. l. 9. Æneid.
Vota Deum primò victor ſoluebat Eoo,
Ingentem Quercum deciſis, vndique ramis
Conſtituit tumulo: fulgentiaque induit arma
Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaquè trunca viri, & bis ſex thoraca petitum,
Perfoſſumquè locis: clypeum ex ære ſiniſtræ
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

Architectonicæ itidem præcepta ſtatuunt columnarum capita, templorumq; facies, & latera coronanda, cum ipſa quoquè prænobilis Architectonica inter ipſos coronatos, & Anteſignanos triumphantes, eorumuè ſtatuas, Numiſmata, inſigniaq; coronis inſi-

gnita

A gnita vel militaribus ſimpliciter, vel oualibus, muralibus, obſidionalibus, ciuicis, naualibus, victricibuſq; eorum propriè, qui in bello fortiſſimè ſe geſſerunt, triumphet.

Partes materiales in coronis, Arboreis ſpecioſiores, quæ ad ornatum non modò, & ſignum gloriæ, ac exultationis, vt iam dictum eſt, ſed ad voluptatem quandam, atquè ſanitatem quoq; parabantur, erant *comæ ἀπὸ τῦ κοσμεῖν*, hoc eſt ab ornando in Arboribus, per quandam ſimilitudinem cum comis hominum pexis ſic dictæ, iuxtà illud Geoponicum. *Ille comam mollis iam tum tondebat Acanthi:* *Vir. 4. Geor.*

Item *cymæ* partes delicatiores ramuſculorum, adinſtar caulium herbarum, quæ ſopo- *Colum. lib.*
ſiferæ ſunt à verbo Græco deductâ nomenclaturâ *κοιμάω*, hoc eſt ſopio, ſedo, mitigo, *1. cap. 3.*
dormire facio, compeſco. &c. quibus turiones viribus, & teneritudine proximè accedunt. Et quia hæ vento petuntur, & flatibus aguntur facillimè, nomen flagellorum ſortitæ ſunt. Viridis quarum omnium partium color commendabiles tum hominibus, tum cœlitibus ipſis reddebat coronas. Hinc viridem colorem Plato *πράσιον*, quaſi *πρᾶσιν*, id eſt curam Deorum iure perquam optimo nuncupauit. Quæ verò ſolidiores, flexibiles tamen Arboreæ virgæ longiuſculæ, tereteſq; cum tenerioribus iam dictis conſi-
B derandæ veniunt in coronarum conſtructione fundamenta præſtabant. Hæ Thyrſus, & *Macrob.*
Caulis dicebantur tanquam ornatæ folijs, & floribus, circumambire capitis arcem aptę *lib. 1. Sat.*
cum *πύρσις* Græcè ſit ambitus muri in turribus, & arcibus, vulgò *il Corridore*, & *κανλὶς* *cap. 19.*
ſit virga cuiuſcunq; plantæ, & haſtile quoddam. Ex his omnibus crediderim ego tantæ fuiſſe apud antiquos exiſtimationis coronas, vt eas omni religioſo etiam cultu digniſſimas iudicarint, & propterea à Genium, & Lares domeſticos inter parietes coronatos antè omnia eſſe voluerunt, vt quos omnium putatitiorum numinum ſibi proximiores habebant, hos quoq; maximè beneficos experirentur. Illum Platano, hos Vitice, quo- *Turneb. lib.*
rum coronas cæteris quoq; ſanctiores habebant, redimientes; pro quorum defenden- *16. Auerſ.*
dis nominibus pro genio ſcilicet, focis, hoc eſt laribus, extremum propriarum virium *cap. 4.*
profundere non dubitabant, vndè illa pugnarum omnium acerrima pro Focis ijſdem, & ſeù Laribus religioſiſſima Romanis fuit, qui fundatorem ſuum Romulum viticea corona vſum in eorundem Larium ab eo ſingulariter inuocatorum, ſeù Romani etiam Genij in eodem maximè vigentis, omen feliciſſimum nationes ſubiugatæ obſeruarunt: iuxtà igitur eorundem Romanorum, inanem licèt religionem, Geoponicis ipſis reli-
C giosè præcipiebat Cato, & præcipuè matrifamilias, vt Lares in ſummâ veneratione haberentur. *Kalendis, Idibus, Nonis feſtus dies cum erit, coronam in focum indat. Per* *De re ruſt.*
eoſdemq; dies Lari familiari pro copiâ ſupplicet. Non minor erat eorundem antiquo- *n. 143 inter*
rum ergà manes, inferaq; eorum numina obſequioſa cura, dum tumulis, atq; ſepulcris *Villicæ offic.*
Cupreſſus, ceù perpetuitatis ſymbolum, atq; è metâ vitæ huiuſce mortalis tranſitus in *Pier. Valer.*
æternam durationem, argumentum ſacrabant, ijſdemq; ſepulcris ſerta quotannis vi- *Hierog. l. 52*
rentia imponebant *Annua conſtructo ſerta dabant tumulo.* Tibullus *Tibullus.*
Sertaquè dat tumulis. Ouidius *Ouid. 2 Am.*

Comi quoquè, & Gratiarum in proſperâ vitâ memores, ſponſis, & nouis nuptis Pancarpias, hoc eſt coronas plurifloras, vt & conuiuijs coronas ex Quercu, Phylira, Hedera, Malabathro, Nardo, Myrtoq; ebrietatem arcentes, comitatemq; accerſentes dedicarunt; quibus floridis coronis modò vtuntur rationabiliter, & verè ſanctè Indorum Neophyti ad Sacroſanctum Euchatiſtiæ conuiuium accedentes. Ruris innocentiam, caſtimoniam, proficuoſq; labores deſcribere volentes, coronis ex ſalice, ame-
D rinâq; Vitice vſi ſunt; hæ namq; Arbores lentæ, haud lentè poſſunt operationes Geoponicas ſuſtinere, omnemq; libidinoſæ germinationis exceſſum attemperare, atq; modificare. Animi tandem fortitudinem, & robur intendentes coronæ in bellatoribus *Pier. Valer.*
ipſis, propter antiquam ex Lauro latifoliâ materiam earundem, cum baccis rubenti- *Hier. l. 52.*
bus. impauidum cor expectabunt, quemadmodum Romulus Acrone ſuperato, Lauream aſſumens coronam in ſe ipſo experiri conabatur. Et hîc Botanologiæ de Arboribus Prolegomenon eſto finis; cui pro coronide inſeruiuere Coronæ, quæ & nobilem proximi Panificij materiem non modò coronandam aſſument in capitibus ſubſequentibus exarandam, ſed tanquam olympiaci ſtudioſorum laborum fructus Animis, & Animabus glorioſa alimenta integro in opere Dendrologico Virtutum optimarum Ethoſophiæ nempè, Polyhymniæ; atq; Thaliæ ope liberaliter diuidenda præparabunt; quibus Animaſticis Virtutibus, cum Arbores in proprio ſcilicet ordine, atq; gradu minimè *If. c. 3.* Princeps debet panibus abundare.

 deſti-

deſtituantur de Arborum Animâ eiuſq; facultatibus in poſtremâ vniuerſalis Arboreæ Doctrinæ Rubricâ diſſertationem extare voluimus,& eò magis quia ipſarum Arborum Anima merè vegetatiua, & inſenſibilis probè cognita indolentem eum Animum, qui maiora quoq; inter infortunia proſperitatis capax efficitur, inſinuare nouit : *vnus terminus, vna eſt mortalibus proſperitatis via*, Græcus edocebat Bacchylides, *ſi quis animum nullo mærore turbidum habens, queat ita traducere æuum.*

Ap. Stob. ſerm. 106.

ANIMA, ET EIVS FACVLTATES.

PRo ciuili pulcherrima forma Coronas Arboreas ſtetiſſe conſtat; ſed veriori coronandas Arbores forma decet modò vt cathegoricè oſtendamus.

Alta ſyluas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inueſtit tepor,

Seneca in Herc. Oeteo

Arboribus calorem ineſſe naturalem,eaſq; Anima præditas eſſe,quamuis non ita patenter, vt ſenſitiua Animalia, omnes Philoſophi conſenſere. Viuunt igitur Plantæ incluſum propter in ſe calorem, illiuſq;beneficio trahunt alimentum, atq; conficiunt,eòq; nutriuntur, augeſcunt, ſuſtentantur, & ſibi ſimile progenerant. Vnde Stagiræus vitam ait vno contineri calore, ſinè quo nec Animalia, nec ſtirpes viuere poſſunt,& propterea Mors nihil aliud eſt, quam caloris extinctio;hunc autem calorem alit, & ſuſtinet pinguis humor, & aerius, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam conſertus, omnem effugit oculorum aciem, tandiùq; vita durat, quandiù manet duorum iſtorum conſenſus, in quo calor omnium functionum opifex cenſetur, humidum autem paſſiuè ſe habens,durabilitatem, ſeù conſeruationem importat; quando idem hoccè calorem viuidè, iucundèq; ſimul fouet; hinc fit, quod diuturnioris vitæ ſint Plantæ illæ, quæ plus humiditatis glutinoſioris minus diſſipabilis ſortitæ ſunt; meliuſq; tunc omnes habent ſe Plantæ, quando viuendi bina hæc principia cũ extrinſecis præſtantius conformantur analogis,vt in Vere generaliter accidit, quo tempore calor aduentitius temperatus cum natiuo ad operandum concurrit. Humorq; moderatus extraneus humidum radicale confortat. Hinc Virgilius canebat :

Arist. l. 1. de Pl. c. 1. & l. 2. de Part. Anim. c. 10 Laur. Ioub. Paradox. dec. 1. Parad. 2. L. 2. de p. A. Id. de Respirat. c. 14.

2. Georg.

Ver adeò frondi nemorum, Ver vtile ſyluis,
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.

Cuius contrarium euenit in Autumno inæqualem propter intemperiem diminuti caloris, iuſtòq; magis humiditatis adauctæ, quæ potiſſima ſunt in cauſa, vt omnia ſterileſcere cogantur, & temporaneum ſaltem, atq; partialem ſubeant interitum. Humidum illud Primigenium ex ſemine in generationis ipſius principijs ortum, quod cõtinuo imminuitur alimenti cuiuſdam irroratione corroboratiua eget,quo cita prohibeatur illius abſumptio, & ita congeniti caloris extinctio retardetur & ipſa, nulla ſecus reparabilis arte. Planta itaq; & Arbores per propriã viuunt Animã,& non per vim ſolam communem, ideſt Animam Parentis rerum Telluris, vt falsò putabant Stoici, quia Plantæ in eadem tellure naſcentes, atq; creſcentes, proprias, & peculiares differenter ab inuicem edunt operationes, & vario creſcunt modo, variaq; explicant folia, diuerſoſq; etiam conformant fructus. Multô minus audiendi ſunt Anaxagoras, Democritus, & Empedocles, qui Plantas, & Arbores Voluptate, Gaudio, Dolore, Triſtitiaq; affici, & ſenſu præditas, immò, & Ratione pollere, temerè nimis, vt & alij, ſcilicet Manichæi nefariè credidere, meraq; inſomnia Erunt Somnia,& Vigiliæ Plantarum,& Arborum, validiſſimum appetitum à Platone poſitum conſequentia. Veriſſima propterea triumphabit Ariſtotelis Doctrina, Arbores nimirum, & Plantas Anima vegetante ſolummodò contentas eſſe debere, motu procul ab omni Animali, & voluntario, & locali ſimpliciter ab intrinſeco, cum illo tantùm gaudeant ſecundum quid, & partialiter, tanquam naturalibus ſuper principijs fundato, quemadmodum ille reſurrectionis motus, dequo Theophraſtus mentionem fecit, & nos alibi tractauimus. *Plantis autem immobilibus exiſtentibus* (ſic infit Ariſtoteles) *& accipientibus ex terra alimentum neceſſarium, ſemper deorſum hanc habere particulam; proportionales enim ſunt radices Plantis, & quæ vocatur* os *Animalibus, per quod alimentum illæ quidem ex terra accipiunt: hæc autem ex ſe ipſis.* Omni proſus dubitatione caret,naturam inueniſſe modum,quo mediante in Arboribus,

Ex Arist. l. 1. de Pl. c. 1. & Scalig. exerc. 138. D. Auguſt. 1. adu. log. 12. demor. mem. 17.

De iuuent. & ſen. c. 1.

& Plan-

A & Plantis Alimenta facilè traherentur ad nutritionem, auctionemq; remotarum partium, & ob id appetitum quendam naturalem in ijsdem implantauit, qui similitudinem quandam præfert sensitiuæ delectationis, sicq; omnes effectus mirabiliores in Plantis, per facultates facultatibus Animæ sensitiuæ simillimas, vtpotè imagines quædam istarum, nostra ab imaginatione adauctas, nimiumq; eleuatas. Aliquam exhibent Plantæ cum Animalibus Insectis similitudinem, propter Animæ diuisibilitatem, quæ in Herbis tamen propriè, & verè multiplicabilis est. *Etenim Plantæ diuisæ viuunt separatim, & fiunt multæ Arbores ab vno principio* docet Aristoteles in libello de Iuuentute, & senectute, addens alibi rationem hunc in modum: *Plantæ, vt quædam Animalia Insecta diuisæ, viuunt, quia partes ipsæ eadem fruuntur Anima, ac totum: vtraq; enim pars separata habet omnia vegetandi instrumenta, quia vbiq; fit coctio, vndè quoq; potest fieri alimenti attractio.* Vbiq; in Arboribus, & Plantis, in cortice videlicet, carne lignosa, medullis, & visceribus cunctis cohærentibus, attractrix facultas, concoctrix, expultrix, & assimilatrix reperitur; nam vbiq; germina potest emittere, floresq; subindè, fructusq; perficere. *Lignum habet spem; si præcisum fuerit, rursus virescit, & rami eius pullulant* sic Veritas

L. 1. de Anima t. 93.

Iob. 14.

B infallibilis in sacris nos erudit. Hæc vna Ratio contrarijs duabus potest abunde satisfacere opinionibus, easq; diluere, de positione scilicet sensibilitatis, & de negatione omnis, & cuiuscunq; Animationis in Arboribus, & Plantis, quæ Aristotelis ipsius est his verbis expressa: *Genus Plantarum respectu corporum cæterorum, quæ Anima vacant, ipsum quasi Animal est, & respectu Animalis, inanime esse videtur.* Qui Anima quauis Arbores, & Plantas spoliare conantur, id facere autumant auctoritate sacrarum Scripturarum irrefragabili, summi Dei Creatoris verba in sacris paginis contenta fastosè allegantes, vbi circa Plantas nulla fit mentio de Anima illis inexistente *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxtá genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.* Et Paulò post de Generatione Piscium. *Dixitq; etiam Deus, producant Aquæ reptile Animæ viuentis, & volatile super terram, sub Firmamento Cœli; creauitq; Deus Cete grandia, & omnem Animam viuentem, atquè motabilem.* Mox de generatione cæterorum terrestrium Animalium. *Dixit quoq; Deus producat Terra Animam viuentem in genere suo, Iumenta, & reptilia,*

l. 8. de Hist. Animal. c. 1

Genes. 1.

C *& bestias terræ, secundum species suas, & factum est ita, &c.* In quibus verbis obseruant Herbarum Animæ nullam fieri mentionem, sed solum de Animalibus ab Anima denominatis. Re tamen vera dicendum est in sacro Textu, respectu Herbarum, de Anima implicitè fieri mentionem, de Anima scilicet vna, simplicissima, & vegetante, quod in illo *facere fructum, & semen in semetipso* clarissimè consistit; Quod si Pisces, & Bruta expressè pronunciata sint Animata, hoc fuit, quia duplici fruuntur Animâ, virtualiter, & eminenter, non vna sola, simpliciq; vt Plantæ, & propterea dicuntur illa duplicem Animam habere, *viuentem* scilicet; hoc est vegetatiuam, atquè *motabilem*, seù sensitiuam, voluntarièq; mobilem.

Qui verò Plantis tribuunt sensationem, inter quos est Adm. Reuer. P. Frater Thomas Campanella Dominicanus, Doctissimus Vir, nostris hisce temporibus viuens, qui fuit Ioannis Baptistæ Montalbani Fratris mei germani Galatij Comitis amicissimus, Aristotelem contendunt in propriam extorquere sententiam, quamuis perperam; Quarè integrum Campanellæ caput hic excribendum, ad Lectorum curiositatem non nihil pascendam Decreui; propiusq; sic videre licebit, vt & sentire, quam propè, si non pro-

D priè attingant sensibilitatem Plantæ, quemadmodum mihi licuit admirari in Plantâ, quę dicitur Herba Viua, quæq; vigens suo modo, & vegetans est de præsenti in Viridario innumeris rariss imis plantis refertissimo Iacobi Zannonij Aromatarij Bon. & Botanici incõparabilis, ab eodem mihi anno elapso monstrata, ad simplicem tactũ folia restringẽte, atq; claudente sicuti cõchilia faciunt, & Paulò post eadẽ folia, ex se ipsa explicãte atq; aperiẽte. *De sensu Plantarũ nemini dubitandũ esset* (sic inquit Campanella) *cum vescantur, nutriantur, crescant, semina, & natos producant, non secus ac Animalia. Quapropter à Platone Animalia inuersa, immobiliaq; vocantur. Pythagoræ verò sensu præditæ videntur. At Aristoteles in secundo de Animâ, Vegetatiua Anima, non autem sensitiua præditæ apparent, propterea quod, ait, operationes sensus in eis, & organa non reperiuntur; qui nihilominus non modo sensus, sed & Rationis Actus in eis agnouit aliàs (secundò Physicorum) quando ostendit operari propter finem, fructus videlicet, vt æternentur,*

l. 3. de sensu rerum, & Magiâ c. 14

ſpinas ad defenſionem, & folia ad tegendum; At Animam dat Plantis; ſed quomodo Ani- E
mam abſque ſenſu? quia carent oculis, & auribus? immò oſtendimus hæc non eſſe ſenſus,
ſed vias, feneſtraſq; ad ſentientem ſpiritum, vt & S. Chryſoſtomus, & S. Auguſtinus
docuerunt. At vel tactum non debuiſſet eis auferre, quippe cum radices ori Animalis ſi-
miles, terræ immerſas ad ſugendum nutrimentum in eis agnouerit: Quapropter & guſtũ
eis tribuere debuiſſet. Palam enim eſt non omnem Plantam omni in loco nutriri, & gigni.
Piper enim India producit, non autem Italia; Arangia Italia nutrit, non Germania. Nu-
tritur ergò Planta terreſtri exfluore ſibi connaturali, & ſimili, eumq; exugit; Itaque in
diſſimilem tranſplantata locum non exugit, quia conſimilem non inuenit, propterea q; mo-
ritur. Nec ex toto ſolo nutritur, at ex liquido. Iccircò circà fodimus, vt penetret ſol, &
liquefaciat ſolum, fermentetq; ita, vt poſſit in alimentum conuerti. Ideò fimum calidum,
pinguemq; radicibus apponimus. Planta ergò ſecernit vtilem ab inutili ſucco. Ergò ſen-
tit quid ſeruet, quidue non conſeruet; hocq; palam in æſtate faciunt, quando nimio ab æſtu
ſunt ſquallidæ, & demortuæ, comas demiſſæ, velut afflicta Animalia. At ſuperueniente
pluuiâ, ſubitò reuireſcunt, comas attollunt, viuificantur, formoſæq; redduntur, ac ma-
nifeſtæ lætitiæ ſenſum oſtentant, & refectionis, ſicut poſt inediam, & laborem Homines F
inuenientes cibum. Nec hoc Virgilium latuit. Prætereà quo pacto diſtribui poſſet nutri-
mentum per totum corpus, tanto ordine tranſmittendo partes ſolidiores ad oſſa, lentas ad
carnem, pingues ad medullam, viſcoſas ad neruos, & corticem, lubricas ad folia, vn-
ctuoſas ad ſemina, leuem, beneq; digeſtam ſubſtantiam ad flores, niſi pars omnis attra-
endi ſenſum ſimilem haberet, & ſpiritus non intrà maneret, qui coqueret, & partire-
tur alimentum? Patent inſuper in Plantâ nerui, & venæ adhærentes oſſi: & in his Ani-
mam inhabitare neceſſe eſt, nam detecto vndique cortice moriuntur; quoniam ſpiritus
ipſarum craſſus eſt, nec ita facilè exhalat per ſectiones alterius partis; ſed trahit adhuc
ipſe rectis vaſibus quem exucta terra ſubminiſtrat ſuccum, reficiturque. Prætereà ergò ſi
in plantis inſunt oſſa, medulla, nerui, venæ, fibræ, corium, os, veſtes, arma, & proli-
catio, ne moriantur penitus, fatendum eſt Animalia eſſe, ſenſuq; abundare. Hoc quidem
argumentum imperitis quoque, & ſtupidis ſuadeat, qui ſenſum non norunt, niſi per or-
gana: ſapientiores enim certius ipſum agnoſcunt in aere, & cælo, rebusq; ſpiritualibus or-
gano carentibus. Velut Idiotæ imaginantur Deum corporeum, ſimilem homini, putantq; G
ipſum non ſentire, nec ſapere, nec gaudere, niſi vultum habeat, corpusq; inſtar hominis.
Quâ de cauſâ damnauerunt Magnum Origenem in Ægypto Monachi rudes, & Patriar-
cha Theophilus, quia Deum incorporeum fecerat. At Sapientes nouerunt hæc organa, &
corporeitatem eſſe Deo imperfectionem, non autem excellentiam. Prætereà ſi hoc non ſuf-
ficit, inueniemus in Plantis ſexum maſculinum, & fœmininum, vt in Animalibus, &
fœminam non fructificare, niſi maſculi congreſſu. Hoc patet in Siliquis, & in palmis,
quarum mas, fœminaq; inclinantur mutuò alter in alterum, & ſeſe oſculantur, & fœmi-
na inprægnatur, nec fructificat abſq; mare: immò conſpicitur dolens, ſquallida, mortua-
què, & puluere illius, & odore reuiuiſcit. Prætereà adſunt Plantæ in Scandinauiâ, qua-
rum fructus vertuntur in Animalia, volatilia. In omnibus quoq; Plantis innaſcuntur
vermiculi, quorum ſenſus ex nihilo non oritur. Ergò calor ipſarum ſenſitiuus molem at-
tenuando, & liquefaciendo, & de foris indurando producit vermes in eis, quin & in are-
factis tabulis. Prætereà eſt Amicitia, Inimicitiaq; inter Plantas; Braſſicæ enim Vitibus
inimicæ ſunt, & mutuo deſtruuntur, ſi ſimul plantentur; & qui inebriari non vult, Braſ-
ſicarum ſucco bibito vincit, obtunditq; vaporem, & vires vini; Lupini Sycomoris infe- H
ſti ſunt; Oliuæ amicæ Myrtis, ac vnà benè ſe habent, vt & Vites Vlmis; vbi mirum quan-
to artificio Plantæ ſtexibiles manus quaſi ſibi parant, funiculoſuè, quibus amicitia robu-
ſtiori colligantur, & ſulciuntur; Sic Hedera, quaſi clauos parat, quibus infigitur corti-
cibus Quercuum, ſtabiliumq; corporum. Prætereà quidam fungi naſcuntur gregatim in
Biſiniano Territorio olentes moſchum, at ſi quis cacauerit in loco, vbi naſcuntur, fugiunt,
& paulò diſtantius naſcuntur, viſcoſo vapore benigno, ex quo naſcuntur repentè, ac fu-
giente inimicum fœtorem. Habent & Plantæ Antipathiam, & Sympathiam cum metallis,
vt dictum eſt. Porta quoque multiplices adnotauit amicitias, inimicitiaſque, quas cum
partibus Animalis habent; vt Cucurbita cum Capite, Iecoraria cum Iecore, Teſticularia
cum Teſtibus, Dentaria cum dentibus. Exq; figuris earum multa indagauit, ſed non in
omnibus diuinat. Nam Cucumer Veſpæ ſimilis, eidem noxius eſt. Nihilominus res

mi-

A *mirifica propalauit industria latentes. Vidi etiam cucurbitas vbicunque serantur eò serpere, vbi possunt inniti, præsertim in Arboribus frigidiusculis; & eò se dilatare, vbi aquã sentiunt, sique supponas vas aquâ plenum pendenti Cucurbitæ, ipsa crescit in longum mirificè vsque ad aquam sese diffundendo. Si verò olei vas supponas, aliorsum Plantæ ramos expandit, reuoluitquè; Cucurbita verò contrahitur, minuiturq; abominans oleum. Quare & odoratum habent per poros exhalationem admittendo. At sensus omnis tactus est, & Ens hunc habens dici insensatum non potest. In lignis aridis sensus quoq; reperitur, sed modicus, qui non nisi vermium generatione manifestatur, dum calor natiuus nunquam agendi oblitus agitat, viuificatq; particulam aliquam dispositam magis. At in Foro Iulij sæuo gelu exiccantur Oliuæ, ac deinde germinare stipites sicci visi sunt, quod admiratur Virgilius. Verùm Trabes Palmea, cui pondus superponitur, quasi dolens etiam sursum arcuatur contrà molestiam ponderis. Præterea omne lignum vi inflexum sibi redit ad positum suum, ergo sentit contrariam positionem inimicam, sicut Animal, euitatquè: Si enim insensatum foret, remaneret sicuti ponitur Lignum igni appositum stridet, ploratq; manifestè, quia destruitur, & quidem modo suo, non nostro has ostentat passiones.*

B *Laurifolia effugiunt ignem, & resistunt, inflectunturq; quasi serpentes contra calorem infestum. Cum Cælo etiam consensum habent Plantæ. Heliotropia quidem perpetuò solem inspectat, vertitq; comas ab Oriente in Occidentem secum, & noctu simul conuoluitur, itaut mane ad Orientem conuersa adparet. Heliotropiarum genera sunt multa; aliæ humiles, quæ florem longum habent, granosumquè, aliæ vnicum florem, figuram solis referentem. Alia in Euphrate nascitur sub aquis, quæ manè oriente sole educit comas super aquas, & eleuatur semper magis cum ipso sole vsque ad meridiem, & deinde demittit paulatim fastigium vsque ad vesperum, & sole sub Horizontem meante sub aquâ ipsâ immergitur, & ad circulos suos reuertitur. Plane hęc indicia mirabilia sunt consensus rerum omnium cum omnibus. Tiliæ quoque, Vlmi, Salices, Populi, & Oliuæ, dum sol sub Æquatore in Cancrum declinat, semper comas ad Boream flectunt, & Sole à Cancro recedente, vertuntur iterum in Austrum latitudinis motum insequentes, vti Heliotropiæ, & Lupini longitudinis. Dicere quis posset, ita euenire, quoniam sol ex ipsarum neruis rectis attrahit continuò vaporem rectà extrorsum, & propterea ad se Herbas istas perpetuò spectare cogit; at absque sensu hoc non fit: nam fœnicula euidentibus, rectisq; donata neruis sic non vertuntur, & illæ sectantur motum latitudinis; istæ longitudinis, quapropter sensum, consensumq; inter cœlestia, terrestriaq; entia ponere decet. Nam non modo Leo, & Gallus solaria sunt Animalia, sed Herbæ, & Metalla, cum Cœlo consensum habent, vt Magnes comprobat, & lapis Pleiadas numero, atquè dispositione in se notatas habens & alius Lunam, alij alias stellas; Et Animal in Indiâ pennatum reperitur fusci coloris, quod tamen crescente Lunâ augetur colore, itaut in Plenilunio purpureum sit prorsus. At tunc Coloni obseruant illud, occiduntq;, vt pennis potiantur ad vsus proprios, quæ stabilem posteà retinent colorem puniceum prorsus, aliaq; plura exempla idem docent, ex quibus Veritas Astrologiæ comprobatur, & Virtus occultæ Sapientiæ, quam Veteres Magiam appellarunt, &c.* Hucusq; Campanella. Esto quod Plantæ sint solisequæ, sint Lunares, Astra quòquòpacto sectentur, & circumuoluantur, Hydroticæ sint, & Pyrophobiæ, pondera prementia vitent, vmbras exitiales abhorreant, vitalem lucem sectentur, similibus conseruatiuis gaudeant, tristentur dissimilibus noxijs, non tamen conuincitur Arbores esse sensatas, quia opera hæc sunt Vniuersalis Naturæ, & opus Natu-

D ræ, est opus Intelligentiæ. Hyeme quiescunt Arbores, & à germinatione, fructificationeq; cessant, sed non potest dici quod dormiant, nisi metaphoricè, quià minimè feriantur à sensibus. Perspirant Arbores, vt internus calor ab aduentitio robur sumat, & nitidus seruetur, & nè ab occlusione pororum impediatur naturalis alimenti distributio in alendas partes, & non vitalem ob necessitatem, quâ cessante sentiens Animal illicò suffocatur: & ideò sunt animatæ simpliciſſimè tantum, cum ibi sit minima aliqua perspiratio, & ideò Anima dicitur ἀπὸ τῆς ἀναπνεῖν, quod est spirare; non respirant sensibiliter mediante pulmonũ viscere, vel bronchijs voluntariè mobilibus, quod est per ἀναπνοὴν. Tribuatur item Arboribus metaphorica visio, mediantibus floribus, ijsdemq; adscribatur locutio, nec non & auditio quædam æquiuoca, manuumq; motio per folia, veluti tot aures, totq; linguas, totq; manus, &c. nunquam id poterit rei accommodari, nisi metaphoricè, quemadmodum sacræ nos admonent paginæ, inter arcanos Isaiæ Pro-

Gal. 4. de loc. aff. 7.

Iſai. c. 43. & c. 55. phetæ ſenſus hiſce ſub verbis. *Surdi audite, & cæci intuemini. Omnes Arbores plaudent manu.* Scimus enim admiſſum hoc prouerbiale dictum de Arboribus, *Seues non habere aures, ſed aurium fabricatores*, dum homines occaſionaliter poſt Arbores latentes, à ſe viſa, vel audita reuelant, quod ſuccedit ex voluntate diuinâ, cum nihil occultum ſit, quod non reueletur. Quod ſi daretur, vires vegetatiuæ potentiæ vegetatiuos excedere limites ſenſibiliter, Stoicorum propoſitio à Plutarcho relata præſto eſſet, *Plantas ſponte quadam Naturæ, non verò ductu Animæ regi.* Idemq; poſſet dici de Pſitacis, Canibus, Simijs, cæteriſq; Brutis in vocum, & actionum quarundam humanarum expreſſione in ijſdem apparente, quæ ductu ſolius Naturæ fit, non autem ab Animâ ratiocinatrice pendet, quæ ibi neutiquam reperitur. Mouentur Heliotropicæ Plantæ ad Solem ſe conuertentes motione naturali purâ, & ſimplici, quâ lucis huiuſmodi ſubtiliſſimum ebibunt alimentum. Sic Euphraticæ Plantæ non vnam, ſed duplicem habent proprij temperamenti conſeruandi causâ relationem ad Solem, & ad Oceanum, dum interdiù calidiorem lucem, noctuq; frigidiores tenebras naturaliter perquirunt. Porrò non eſt ſine causâ motrice, etiam extrinſeca, illa foliorum Arboris Memphiticæ, & Arboris Cimbubone, & Pudifetanæ Indicæ fugacitas, atque Memphiticæ Plinianæ caducitas, nam halitus antipathici per aerem moti ſimpliciſſimo appulſu poterunt fortè contractionem foliorum, caſumq; fructuum incitare. Diſſimiles formarum vires in materiebus longè diuerſis ſe inuicem oppugnantes effectus violentos, ſeù extraordinarios edunt: Et ideò naturales Inimicitiæ vel vitiant, vel ſubſtrahunt irreconciliabiliter alimentum; vt ex aduerſo Amicitiæ condiunt, melioraq; reddunt ſemper nutrimenta quæuis, quemadmodum his carminibus à nobis fuit expreſſum

in 2. de An. & 5. plac. 26.

Theophr. l. 4. Hiſt. Plãt. c. 10.

id. l. 4. H. Pl. c. 3.

Acoſta, & Monar. de Mithol. Gomar. in relat. Plin. l. 13. c. 10.

Quæ ſapiunt, nutrire valent, ingrataq; mactant. - Se ſociant Stirpes, diſſociantq; ſimul. Longa dies Homini docuit parere Leones - Stirps verò haud cedẽs ſpernere cũcta ſolet.

Lignorum innumerabilis varietas in qualitatibus omnibus, tum primis; tum ſecundis viſiuis, tactiuis, olfactiuis, auditiuiſq; vnà cum tot varijs ſtructuris, ſubſtantiæq; modis, vbi ſtaminoſa v.g. conſtituitur habet facilius ſcindi, & vbi minimè venoſa, neruoſauè eſt fractionem patitur faciliorem. Arboreum compoſitum viuens propria quidem habet organa formæ propriæ inſeruientia purè vegetatrici, non autem ſentienti, & multò minus intellectiuæ. Habet ſua Dermata, & Epidermata, veluti faſcias totius conſeruatrices, Ventrem, ideſt eaudicem, tanquam caloris natiui maius receptaculum; Brachia à Græcis *Artemone* dicta, Humeros, Axillaſq; Græcè *Maſcales* ad expanſionem fructuoſitatis; Digitos, ſeù calamos *Thalos* Græcis à verbo θαλλειν, quod eſt vireſcere pro multiplicatione faciliori ſpeciei, immo & indiuidui conſeruatione quadam admirabiliore, qui dici quoq; poſſunt Surculi, ſiuè Germina à generando dicta, quorum Embriones Gemmæ dicuntur, & Oculi, ſecundum Feſtum Pompeium, quia occulta promant; Artus tandem minores, quos Græci ἄχθους dixere, ſunt quaſi vehiculum, & retinaculum ſimul alimentorum vlterius ſemper depurandorum, donec ad vltimum Termitum, ceù Terminorum Terminum peruenerint; nam Termites alio etiam vocabolo Spadices, vbi nõ amplius diſtrahitur alimentum, dicuntur, & Ramuſculi ſunt cum fructibus adnexis, quorum mentionem fecit Lyricus *Germinat & nunquam fallentis Termes Oliuæ.*

Ant. Mizald. in Dẽdranatome.

Epod. 16.

Sicq; probatum, confirmatumq; remanet abundè in Via ipſius Ariſtotelis, Philoſophiæq; veteris verioris Arbores, & Plantas animatas eſſe, & Anima quidem Vegetatiua tantum, minimè autem Senſitiua, & Intelligente, viuereq; ad modum infimi Animantum ordînis, proximè autem ad ſecundum eleuatiorem, & ſuperiorem ſenſitiuorum accedere, in cuius gratiam, ſed Hominis primariò, creatæ fuerunt à ſupremo rerum omnium Conditore, cuius Bonitatis infinitæ nutu conſeruantur omnia. Quibus omnibus veriſſima comprobatur Animæ definitio, per Actum corporis Phyſici organici, potentia vitam habentis; & quod eadem Anima verè ſit tota in toto, & tota in qualibet totius corporis parte; & præcipuè in Plantis, in quibus illa vbiq; nutrit, auget, ac generat. Illa tamen diuiſibilis eſt in tot partes, quot eadem actuat, quæ ſeparatæ ab alijs, & inſitæ, vel plantatæ viuunt, quod non eſſet, vt ait Angelicus Doctor, niſi remaneret in eis Vita, & per conſequens Anima, quæ eſt principium viuendi; & ideò in Plantis Anima, quæ eſt actu vna, eſt potẽtia multiplex. Hac Veritate firmata ſublimis nobis inſurgit animus particulariũ Arborum abſtruſiora ad explorandum Documenta. ---- *Per quæ aſpera duro. Nititur ad Laudem Virtus interrita Cliuo.*

lib. de Anima.

Euripid. in Iphigh.

Sil. Ital. l. 4.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundus
SYLVA GLANDARIA
De Quercu. Cap. I.

DIGNITAS, ET PRÆSTANTIA.

C PLANTARVM Maximas, Aruorumq; Decus eximium, & Robur ARBORES ſpecificè dum ſcandimus à Quercubus iure meritò ſumpſimus initium; non ſolùm quià cœteras omnes Arbores hæ virtualiter, & eminenter continere, (vel ſolo δρὺς nomine inſpecto, illarum proprio cunctis alijs communicabili) videntur; ſed eò maximè, quià Quercus omnium Arborum vetuſtiſſima exiſtit, vbique Gentium obuia, atq; Digniſſima. Quercus itaq; Stellis quoq; primæuior ipſis poſt Aquarum, & Telluris exactam inanitatem, chaoſq; diuiſum magnæ ſuæ Matri Gramineæ in primis effectæ, & Sylueſcenti arctiſſimè iungi cœpit, Vniuerſi Optimo Creatori, atq; Omnipotenti obſequentiſſima, fructum proprijſſimè faciens, atq; ſementem ſimul totaliter in ſemetipsâ, cum illius fructus totus, & integer ſit ſemineus abſq; carne extimâ, oſſibus, atque puluinis. Illa eadem antè, & poſt Hortenſium Pomorum Paradiſi Voluptatis primam Diuinam Plantationem nullam legalis repulſæ paſſa eſt ſortem, quinimmò in aureâ Mundi ætate priſcis Hominibus pro Patria, Menſa, & Cubili diutiſſimè perſtitit ſola

D ὃ κριὼν τὰ ἐκδρυοσκαὶ πατρίου --- *Sylua domus, cubilia, frondes:*

Quercus antè datæ Cereris quam ſemina vitæ.

Hæc vbiq; Terrarum robuſtiſſimis pollens membris ad infinitam æternitatem quodammodò (liceat hîc Vitruuianis vti verbis) duraturis, omnia, & quæcunq; Ligna Syluarum pro ædificandis, & conſtruendis machinis quibuſcunque, & ædificijs Hominum longè vincit, & ſuperat. Nam vt Doctiſſimus inquit Goropius, *ſunt aliæ quidem duriores, ſed quantò duriores, tantò breuiores, & fragiliores in ponderibus ferendis, vt Buxus, Cornus, & Ebenus; quas enim trabes ex his in magnis ædibus tabulato cuiquam amplo ſuſtinendo parari poſſis? alijs longitudo eſt, at durities abeſt, vt abieti, & ſimilibus in alijs denique, alia deſiderantur; vna QVERCVS eſt, quæ omnes bonæ, probæq; materiæ numeros explet; in mari nihil firmius, in terrâ nihil perennius. Quæ enim materia ad conſtruendas tutiſſimas naues aptior?* Nonnè virens multa durando ſæcula vincit,

Tem-

Iſid. etym. l. 16. c. 5. P. Val. Hier. l. 51. f. 375 Iabol. in L. Sylua, & in L. qui venenum ff. de verb. ſign. D. Hier. ſup. Amoſ. c. 3. Geneſ. c. 1. & 2. D. Ambroſ. in Examer. Homerus Virgil. in culice Vitru. l. 2. Architect. c. 9. Gallicorum l. 5. p. 141.

Plin. l. 16. c. 44.

Temporumq; voraciſſimorum dentes temnit, vt in Ilio quondam oſtenditur ex Plinio? non nè,& ſicca in profundioribus locis lapideſcens mori eſt neſcia? idq; ſuis exornarunt fabulis Poetæ dùm Iouis illam aſtitiſſe cunabulis confinxerunt, ipſamq; Deucalioni, & Pyrrhæ Chimæricis eorumdem Humani Generis duris inſtauratoribus conſulta dantem ſunt commenti; quam tamen Ciuilium Gratiarum Aſylum, Auctoritatiſq; naufragantis Portum aptius conſtituerunt, canente Claudiano

Læta ſub ingenti requieſcit Gratia Quercu.

Verùm certiores Quercui laudes naturalibus ab rationibus aduenire par eſt vt exiſtimemus; cui tanta ſubſtantiæ obtigit dignitas, atq; præſtantia, vt nullum illius detur excrementum quod ſuauitate, pulchritudine, prætioſitateuè non ſit admirandum, ac virtute ingenti præditum, vti plectra Poetarum, atquè ſed Hiſtoricæ veritates id proferunt, *& duræ Quercus ſudabunt roſcida Mella*. Botanici omnes inſuper fatentur ipſam integra natalia, vel ſaltem pabula læta pluribus vegetantibus non ſolum, ſed ſentientibus mixtis concedere; nemo non videt illius folijs,ramis,brachijs,artubuſq;ſeriò adhærentes Gallas,Coccos quamplures,varioſq; Fungos βρύον candidum, moſchum etiam odoratum, Dryopterim herbam, Chamædrym, Dryophonon, Viſcum,Polypodium. Probè item aduertentis auribus non erunt ignoti Thurri vermis rauci ſonitus, Dryni ſerpentis vigilantiſſimi radicum cuſtodis ſibili; Pici Martij Dryocolaptis ictus, qui *duro fera robora roſtro-Figit*. Cenchridis demum, Quercerellæ ſcilicet Auis tinnitus. Quorum pleraq; Herberianus Poeta Codrus eleganti hoc Carmine inuoluit.

Non tamen ignoras nullo de ſtirpe venire
Vſibus humanis quot bona QVERCVS habet.
Nam præter veterum Glandes alimenta virorum,
Dulcia & à duro Robore mella fluunt.
Hinc Cachrys, Boletus & hinc, & Agaricon, atq;
Galla colorandis pellibus apta venit.
Adde quod hinc fiunt vſum præſtantia lychnis
Vellera Palladio, quæ ſine rore micant, &c.

Pliniana huc equidem ſpectare poteſt in naturalibus hiſtorijs ſententia *Glandes*, ſcilicet, *opes eſſe nunc quoq; multarum gentium etiam in pace gaudentium*. Sed Supremas, ſuperq; naturales ſeriò veneremur Quercus prærogatiuas in vna hac illius conditione, quum Sanctiſſimo Humanæ redemptionis Inſtrumento Cruci nempè S. D. N. I. C. materiam adorabiliſſimam ſuppeditauit, cuius minimum præludium, exiguaq; & vmbratilis imago fuere Sceptrũ Abimelecheum in Sichen, Fauoreſq; Angelici in Ephra veteris Teſtamenti. Hanc ergò Arborem primam Panificij matrem, totiuſq; Bonitatis Ideã, à qua πᾶν τοῦ πανὸς deriuat pro primo noſtræ Syluæ Glandariæ Termino Antemiſſo iuridicè habeamus, cui quidem termino reali conſentientia nomina proximè admouere decreuimus.

Homerus
Plutarc. ſymp 7. vl. 4
Alex. ab Al. D. G. lib. 5. c. 10.
Luc. flor. Ep. 2.
Virg. Ecl. 4.
Obſeru. noui orbis f. 493.
Plin. l. 16. c. 8.
Io. du Choul de Querc.
Var. Hiſt. c. 16.
Ouid. 4. metam.
Aldrou. omith. T. 1. l. 12. c. 30. & l. 5. c. 6.
Codrus Vrceus in l. Ep ad Querc.
l. 16. c. 5.
Io. Gorop. in Vertumn. in Gallic. ſcilicet pag. 22.
Alphonſus Ciaccõ. l. de ſignis inu. c. 30.
Homer. l. 8. Iliad.
Sicul. flau. cond. agr.

NOMINA, ETYMON.

LAtinum *Quercus* Nomen à *quærendo*, ſeù à *Quæſtu* deduci potuiſſe non eſt obſcurum, cum *Querquus* etiam vox perantiqua à *Querquero* verbo, quo eadem Arbor ſecundum Auctores non contemnendos deſignatur *Magnum* ſonet; eademq; nupera voce Italica *Quercia*, *o Rouere* firmitatem, & robur inuoluat. Gallis autem *Roure*, *& Cheſne à quæſendo* fortaſſis obſoleto Latinorum verbo deriuet, cuius particula ſola *Quæſo* deprecatiua intacta remanſit apud omnes, licet in Lucretio legatur quoq; *Quæſit* in illo Carmine

Auctores Aduerſari.

l. 5. de nat. rerum.

Nam diuum pacem votis adit, & prece quæſit.

Itaut non niſi bona apud omnes, & tam præſentia, quam futura ſignificentur. Hiſpanis propterea nuncupatur *Enzina Arbol*, *Quexigo*,& *Enzina de bellotas grueſtas*. Germanis *Eich* vel *Eychbaum Hageych*; Belgis *Roercon* ob ſaluberrimum quem excitat ignem, quod non ignoraſſe Theocritum Plinius aſſeuerat. Haud ineptam quoq; nomenclaturam Quercus à patria ſua lingua Teutonica Goropius affert; dicit itaq; nomen Quercus componi, vel ex *VVes-cout*, quo denotatur id quod à frigore defendit, vt Lignum maxi-

Cluſius l. 16. c. 16

A ximè Querneum; vel ex *VVesthout* quasì *Questhout*, quod importat hunc sensum, videlicet Arborẽ Quercus ad quæuis opera cõficienda esse opportunissimã. Quercus autem Græcum ἔρυμα duplex est, alterum à proprietate quadam Arboris ipsius Δρῦς à verbo ῥύω, quod est Erumpo, pullulo, vt Hesychio placet; alterum autem σαρωνίδα à loco natali harum felicissimè fœcundo, hisq; pulcherrimè coronato secundum Plinium ex Callimacho, *sinus Saronicus olim Querno nemore redimitus, vndè nomen, ità Græcia antiqua appellante Quercũ*; Pausanias tamẽ à Sarone Regẽ, qui post Athicũ Atlepiæ Marinæ Regioni Corinthiacæ imperauit dictã vult Quercum Græcorum apud vetustiores. Sed primò omnium Hebraicè Quercus dicitur *Al-lah* à fortitudine; *Ela* etiam, *Elon*, *Allon*, & *Alla*, quæ voces venerationem, & mysteria non pauca important. Sed hic mihi haud modicum mirari contingit, quomodò intendat Goropius *al* Hebræorum ex eo Glandem significare, quià illius Teutonica vox *heil*, qua salutem significari tradit, Glandem primitus connotat, nam sũmam suæ linguæ iactare volens antiquitatẽ quamplura gratis effundit; sed minore idem vsus est improprietate, dum *Glandis* nomen Arabicũ *Bulot*, *Chullot Hulletuè* a suo *VVal-not*, quo *nux saltuũ* indigitatur, corruptè procedere ostẽdit, à quo etiã non aeq̃; benè *Balanum* Græcã dictionẽ, cum sensu deijcibilitatis contendit eruere. Quercus mox considerata specialiter magis, atq; particulatim plura nobis obijcit nomina, & tam simplicia, quam composita, & mixta consideranda; huiusmodiq; nomina ex confusione Quercus cum Robore magna ex parte oriri posse fatendum est. Hinc Quercus specifica à Quercu Generica, atq; à Robore Quercus duriori specie contradistincta, necnon pressius etiam pro nobiliori eiusdem speciei specie perpensa *Arbor Iouis*, Quercusq; mansuetior, placidior, clarior, Hemeris, cuius fructus cocti edules sunt, velut castaneæ, vndè Robertus Constantinus in Theophrastum, illam vocari apud Italos notauit *Ghianda Castagnola*; Arcades illam eandem Auctore Theophrasto ἔτυμοδρυν ideſt *Veriquercum* dixere, & *Dulciglandem*, cuius peculiares notas totius Arboris ità descripsit Plinius *in ipsis verò Arboribus, quæ maximã fert* (supple glãdẽ) *Hemeris vocatur breuior, & in orbẽ comosa, alasq; ramorũ crebrò cauata*; hãc Haly Abbas Arabs Medicus *sulusti* appellatione mallet indigitare. E cõtrà Genus Roboris generalissima sub Quercu cõsideratũ, tanquã implacida, & agria Δρῦς ἄγρια, hoc est agrestis, & durior Quercus *Roble* Aquitanicis vocari Clusius scribit, cuius fructus, tã legitimi, quàm nothi ex eâ nascentes à bonitate Quercualium placidiorum longè deficiunt, Plinio scribente, *sed & Boletos, Suillosq; gulæ nouissima irritamenta, &c. Quercus probatissimos, robur autem noxios*. Dura itaque Quercus robur .s. densa, ponderosa, ferro intractabilis, Germanis propriè dicitur *SteinEiche*, seu Petrea Quercus, à Doctissimis prætereà Viris vocata est *Trislepra*, vel *Trislipa*, hoc est *intermissaria*, vel *trisquamia*, quia corticem inter squammas spargit, & rumpit. Nec defuere, qui Robori nomen *Haliplæi* adaptarint, quià parum felix deprehendatur, respectu quam maximè Quercus propriè sumptæ, tanquam deterrimæ Roborum omnium speciei in omnibus ingratissimæ, quæ *Salsicortex* quoq; appellata est, atq, *Acardion*, hoc est omni suauitate carens, cordeque manca, & insuper fulmini obnoxia, Ædificijs inutilis, Carboneq; deterrimo. Quod spectat ad Quercus, & Roboris partes in medium nominaliter proferendas; Radices in primis altæ, nigræq; *Melandrya* dici exposcunt, quasi noctem sub tellure inuoluentes; Fructus in genere βάλανος Græcè appellatus à caducitate, vt dictum est, à Ruellio definitus, quod sit crustaceo cortice glabro, cum tenuiori pelliculâ intus, substantiam panifi-

D cio aptam immediate cõtinente, habens exterius quoddã conceptaculũ Arbori mediante pediculo, adhærens illudq; nomina particulatim varia sortitur, nam capulum aliqui à capiendo, & *Cauũ* dictũ, & *Calycẽ* voluere, illudq; officinæ seplasiariæ dixere *Cupulam*; Græcè ὀμφακὶν ab ὄμφη, quod est sors, & à κνῆμα, id est à fuligine nũcuparunt, quià pãnis atro colore tingendis aptissimum à Sophocle in Antigone præcipuè est habitum. Eadem prorsus ratione Quercus illegitimus fructus *Galla* vulgò, & communiter dictus, vel per antiphrasim in effectu, vel à leuitate summâ dicitur κνῆκος, cuius quæ minor est, & in adstrictione, necnon pro inducendo nigrore valentior ὀμφακίτις dicitur, quæ verò maior, & inertior ὀνοκήκις, quasi asinina galla meruit appellari, sic aliæ hisce affines Nugæ quodammodò Naturæ variæ, atq; diuersæ, varijs, atq; diuersis nominibus indigitantur, quarum priores *Cachryæ* à Plinio pilulæ inertes, & *Amenta* ab alijs vocitatæ fuere; quas turba magna subsequitur, quemadmodum *oblongæ Gallæ sessiles, seù squammatæ Galericæ*-

Plin. l. 4. c. 5
Callim. Cyren. in Hymn. ad Iouẽ.
Pausan. in Corinth.
Symphor. Hort. l. 2. c. 2
Plin. l. 16. c. 5. & 6.
Lib. 3. c. 9. ἡμέρους *placidũ ex vers. Gazæ* ἡμέρα *est Dies.*
Clus. rar. pl. H. l. 1. c. 13.
Lib. 16. c. 8.
Trag. l. 3. de St. Hist. c. 70.
Ruell. l. 1. de nat. st. c. 86.
Theophr. l. 1. de H. stirp. c. 9.
Lib. 1. c. 11.
Paul. Ægin. l. 3. c. 42.
Plin. l. 16. c. 8.

riculatæ, Vmbilicatæ, Angulares, Vuæ ſublimes, Vuæ radicum, Racemoſæ, Gemmatæ foliorum Cornutæ, Radiatæ Echinatæ, Lapidoſæ, Puniceæ, Pileiformes, Tuberculoſæ, Foraminulentæ, Capillatæ, Tomentoſæ, ſeù Lanatæ, Pumicoſæ, Nuciformes Floſculis intus refertæ mollioribus συκαμινῶδες *moroſimiles* ἀιδοιῶδες *Veretriformes*, & *Taurile* caput Ταυροκέφαλον imitantes, ſpurietatem omnes præſeferentes, cum in dubio ſit, an Quercus ex putrilaginoſo, licèt viuo, & ſentiente verme, an ab alio improprio patre illegitima mater huiuſmodi vegetantia protulerit, quæ prouinciali antiquâ voce *Bozzacchioni*, quaſi præternaturales, & ſpuriæ protuberantiæ fuere dicta. Sed quantum ſingularia promeruere nomina ad ignominiam pſeudo fructus Quercuum recenſiti, tandem ad Gloriam peculiarium nominum amplificatorum iuridicè expoſcunt exotici veri fructus, vt Glans illa maxima à Cluſio præexcellentiſſimo Botanico obſeruata, cuius Calyx ſeſcuncialis latitudinis, & parum minoris profunditatis erat Anglicè appellata, *VVindegna de caovv*, & apud Virginianos *Mangumenauck* Glandes item Americanæ quinque ſpecierum *Sagatemener*; *Oſamener*, *Punicboner*, *Sappumener*, *Mangumenauck* quarum primæ tres torrefactæ primum, & aquâ maceratæ dulce dant oleum per expreſſionem, immò, & panem, præcipuè tertia; reliquæ duæ cibis tantùm vilioribus inſeruiunt. Adeſt prætereà Glans *Chequinquammins* Virginianorum panis, & potus, nobilibus quoq; præbens vſum. Aliorum excrementorum adſunt, & nomina leuiter ſaltem indicanda, vt Pannus arens muſcoſo villo canus, non in cortice modò, verum & è ramis depẽdens cubitali magnitudine iuxtà Plinium qui πλαγχνος à neotericis appellatur *Sphagnos* & *Bryon* à Plinio deductũ à βρύω quod eſt grauo *Hypnon* Aetio *Axnec* & *Vſnec* Arabibus. Gallis *Mouſſe*. Germanis *Mooſz*. Italis *Moſco*, *herba tenerella*, quæ licet vbiq; reperiri poſſint, in Quercu tamen principaliter cõſideranda veniunt hæc omnia, tũ quoad magnitudinẽ, tũ quoad virtutẽ reliquis excellẽtiora; quod intelligi quoque debet de Viſco Arboreo additamẽto omniũ aliorũ ἰξὸς Ariſtoteli ἰξία Theophraſto; *Hyphear* Arcadibus; *Stelides* Euboicis. Vocem autem hanc Græcam ἰξὸς à verbo græco ἴχω deductam eſſe voluerunt eruditiſſimi viri, quod verbum ſignificat iuxtà Ponticum Virunium quamplurima ex Homero, Euripide, Apollonio, & alijs hoc eſt, Porto, Vado, Dirigo, Habeo, Cuſtodio, Teneo, Impello, Poſſideo, Seruo, Defendo, Fundo in vndis, vndè quamplurimæ Viſci Quercini virtutes in apertum prodire poſſent, non tam plantæ totius, quam fructus arte compoſiti ideſt illius glutinis, cui Poeticum epitheton *Quercus ſudoris* adaptaretur cuncta validiſſimè retinentis; quò ſpectat illud ingenioſum ſatis Goropij Vertiloquium in voce viſci ἰξία, nam inquit iſte Viſcum ex *VVios - con* apud Germanos fieri notis ſignificantibus conſecrationem, dilatationem, vel expiationem, quibus ad Sapientis notam alluditur qua ſeipſum non modo cognoſcere oportet, ſed cæteros quoq; qui ſapiens cæleſtibus dotibus ornatus eſſe cupit. Æquum igitur eſt, vt Æquiuoca hîc Quercus, & Denominata recludantur.

Theatr. m. f. 156.
Gaud. Merul. l. 3. *mirab. f.* 141. *& l.* 4 *f* 334
Cluſ. l. 2. *exot. c.* 16. *n.* 21.
Ionſton. l. 4. *Hiſt. nat. Arb. c.* 1. *artic.* 2.
Lib. 16. *c.* 8. *L.* 12. *c.* 23.
Tetrabibli 1. *Ser.* 1. *t.* 3.
Hiſt. Gener. pl. part alt. lib. 11. *c.* 59
Ariſt. 1. *de Gen. Anim. capite* 1.
L. 3. *de Hiſt. pl. c.* 9. *&* 16
Bauh. in Pinace l. 9. *ſect.* 4.
In annot. M.S. Lexici græci ap. me Goropius.
Gallicor. l. 5. *in fine.*
Menander. in Thraſyleonte ap. Stob.
Hiſt. l. 1. *Ethic.*
Horat. l. 1. *ep.* 8.
Cornelius Celſus l. 4.
Martial. l. 3 *ep.* 81.
Saluſt. in Iugurt.
Virgil. l. 7. *Æn. Stat.*

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

IVdicium quod ex cognitione dependet nunquam metiri ſuo modulo, ac pede quidquam poterit, nisì rerum exacta præceſſerit diſtinctio; hæc autem per ſublatam æquiuocationem, denominataq; certa producta firmabitur; Omnes itaq; Denominationes vagæ Quercuum, Roborumuè, & earum partium ſcientificam ad Normam ſic redigentur; Nullum in Botanica Doctrina faceſſat Negotium Medica Glans, propriè ſuppoſitorium Chlyſteris ſuccedaneum; Glans impudica, membri virilis caput, Legitima ad naturæ munia, & ad meiendum tantum ſit parata. Glandulæ viuentium Animalium partes adipoſæ, parenchimatoſæq; viſcerum principalium ſubſternicula, vel emunctoria ſaluberrima ſunto; illas Heluonibus coctas partiatur ad libitum Apitius.

Partitur Apri Glandulas palæſtritis.

Glans militaris, Plumbum ſcilicet, quod olim Glandis ad inſtar efformatum ab Antiquis loro alligatum in Hoſtes torquebatur, iterumq; retrahebatur, in his noſtris non militet ſpeculationibus; nihilq; ijſdem officiant plumbeæ ſimiliter Baliſtarum olim Glãdes, quæ & fundis tanquam miſſilia contortæ proyciebantur, de quibus Scriptores vetuſti atq; Poetæ hæc prodiderunt. *Pars eminus glande, & lapidibus pugnare, &c.*

Pars

A *---Pars maxima Glandes - Liuentis ſpargit plumbi.*
Glandibus, & tortâ Zephyros incidere fundâ.

Glandem itidem plumbeam, quam Neoterici nacti ſunt, terribile non Iouis, ſed Ditis potius inexorabilis fulmen, è militaribus tormentis puluere pyrio impetuoſiſſimè actam, ad Hominum, & lapidum quoq; perniciem adinuenam literariè non pertimeſcamus, quam ſic deſcribit elegantiſſimè Spinula.

Glande nouum ex aere inuentum quam fiſtula mittit 3 *Poem.* 2.
Qua caruere olim ſecula priſca malo.

Cum Glande æquiuocat quoq; ferramentum illud oblongum, quo clauduntur fores in extremitate ſui formam Glandis referens, Italice *Catenaccio*; item & laternarum apex Glandis nomenclaturam obtinuit; ſed nec minimum hæ nos remorentur. Glandium ſibi arrogãtes nomina Conchæ quædam marinæ, in Normannia, atq; Britannia ad eſum expetitę, quę, noſtro non innatabunt atramento. Porrò Glans Iouis Nux: Sardiana Glans Caſtanea; Vnguentaria Glans, vulgò *Ben delli Profumieri* ſuos Balanophagos, & Balaniſtas, ideſt Glandium comeſtores, & collectores ſeparatim habeant. Querqueram, *Aldrou. l.* 3 *de Teſtac c.* 73.
B hoc eſt inſignem, & magnam ſeruent in quibuſcunq; generibus conditionem, ſeù attributionem Quernea, Quercea, Querconia, Quercica, Quercina, Querculana, Quercena, Querqueta, Querquetulana; item Roborea, Roburnea, Robuſtea, Robuſta nec perperam. *Querquera conſequitur febris capitiſq; dolores*; Quercerella eſt rapax auis; *Muſæum Vormianũ l.* 3. *c.* 6. Querquedula volucris amphibia; Querculus Chelydrus ſerpens; Syriaca Quercus *Muſæũ Moſcardi l.* 3. *c.* 45. frutex Rhu Opſoniorum; Quercula, triſſago humilis herba non infimæ ſortis; & quoniam â Quercu Querna Conſilia, hoc eſt firma, prudentia, ſalubria prodiere, propterea *Antido. Bonon. in ſub. ſtit. & decl.* Querceta Romæ Romulea duo in Vrbe quadrata Aſylum à duobus lateribus ſtipantia id connotarunt. Mons Cælius maior Romæ, nunc celebris Baſilica Lateranenſi vocabatur olim Querquetulânus ex Tacito. *Haud fuerit abſurdum tradere montem cum antiquitus Querquetulanum cognomento fuiſſe, quod talis ſyluæ frequens, fœcunduſq; erat, mox Cælium appellatum.* Hinc Marianus *Lucilius Fabianus Nardinus in Roma antiqua lib.* 5. *c.* 12.

Quercubus ac Tuſcis fuerunt hîc omnia plena.

Inter XXXIV. Vrbis Portas olim quoq; numerabatur Querculana, ità dicta, quod
C Quercum proximam haberet ingentem, atq; feliciter ominatam; ſic à Quercu Vallis Syria denominationem accepit, licet alij à Terebintho id voluerint euenisſe, cui quidem *Annal. l.* 4. contigit Philiſtæum Gigantem à Ieſſææ prolis inuictiſſimo iuuene Dauid. Quot autem *Ruin. R. l.* 3. *ep.* 133. Viri Familiæ, & Genti, Regioneſq; aliæq; res Latinum Quercus, & Roboris nomen glorioſum ſibi obtinuere? Quercens in primis nomen proprium fuit ſtrenui militis, de- *Al. ab Al. D. G. l.* 4. *c.* 16. quo Virgilius *Continuò Quercens, & pulcher Equicolus armis.*

Alius itidem Vir doctus eodem Quercentis nomine apud neotericos eſt inſignitus, ad *Plin. l.* 16. quem Codrus Vrceus Poeta Epigrammata ſcripſit, & eſt forſan ille, qui Iulius præno- *c.* 10. mine ſcripſiſſe fertur in Hexameronem. Sed & Quercentum nomine Ruuereios appel- *l.* 9. *Æneid.* lauit Mantuanus ad Iulium II. Pontificem eiuſdem Familiæ gentilem ſcribens

Maxime Quercentum Princeps, & Summe Sacerdos. *in Præcinio ad Iul. II.*

nec minus Rouerellam Illuſtriſſimam Proſapiam nomine tenus indigitauit Roboris eadem Arbor, Quercui re ipſa magis quam ſimplici nomine identificata; Vndè Quercetana Familia literarum gloria famigeratiſſima ſuum Ioſephum Quercetanum Medicum Regis Galliarum Pharmacopoeæ Dogmaticorum reſtitutorem celeberrimum iactat,
D atq; eiuſdem Gentilem Euſtachium Quercetanum, qui ſcripſit Acroamaon in lib. Hippocr. de nat. Hom. & Scholia in Gal. de Temperam. Celebratum à Ioanne Dubrauio legimus Venceslaum à Quercu ob nonnullorum foſſilium in agro proprio Sterembergenſi ſtudioſam, & elaboratam inuentionem, atq; liberalem in amicos, elargitionem, à quo Gulielmi de Quercu Theologi mentionem factam comperimus, qui Ioannis Trittenhemij de Scriptoribus Eccleſiaſticis appendicem edidit; Leodogarij pariter à Quercu apparent enarrationes, & annotationes in varia Ciceronis opera typis oporinis 1553 Baſileæ. Legitur & Sylua ſententiarum ad Chirurgiam pertinentium Authore Matthia Naruatio *Curuæquercu* Antuerpiæ apud Theodorum Lindanum 1576. 8. Nicolaus inſuper Querculus Poeta Hexaſticorum Moralium libros duos edidit Pariſijs typis Reginal. Calder. 1552. Certum eſt Roboris Arborem cum fortitudine æquiuocare, nec mirum eſt reperiri Ciuitatem in principio Germaniæ in finibus Tridentinorum apud

Athe-

Atheſim fluuium, quæ Roboreti nomine inſignita facilè innuere nobis videtur, quod E
Bapt. Pius *Iura patrocinij Germania fortis adorat.*

Eodem nomine, & eâdem fortaſſe de causâ Venetæ ditionis oppidum Cremenſi in
Abr. ortel. in Theatr. orb. ter. Diæceſi fuit donatum, cuius incolæ Roboretani dicuntur Abduam fluuium, & Cremonam Vrbẽ verſus ad Orientem, vt videre eſt in topographicâ illius Regionis Tabulâ. Ità & Franciſcus Robortellius Vtinenſis Vir literatiſſimus indè cognominatus eſt. Ab Eſculo prætereà Quercus, ſeù Roboris ſpecie Ciuitatis Aſculanæ nomen, quæ olim
Strabo. Eſculum dicebatur, deriuauit ab Eſculis ibi copioſiſſimis, vt ex antiquiſſimis ſcripturis, &
Georg. l. 5. illius Priuilegijs Othonis II. Imper. anno 983. Othonis III. anno 993. Henrici III. anno 1043. liquet, quorum exemplaria paucos ante annos mihi contigit videre incomparabili benignitate Illuſtriſs. & Reuerẽdiſs. Conſanguinei, & Domini mei Colendiſs. D. Petri Bargelini illius tunc Ciuitatis Gubernatoris ſapientiſſimi, &c. nunc Archiepiſcopi Thebarum, Nuncijq; Apoſtolici in Sabaudiam acceptiſſimi; ab hac Ciuitate proceſſit Io. Eſculanus de Eſculo dictus Ordinis Minorum, qui vixit Anno D. 1270. & ſcripſit Sermones de tempore lib. 1. ſermones de Sanctis lib. 1. & alia plurima; poſt quem floruit in eadem Religione Hieronymus Eſculanus ille, qui ſcripſit ſuper Sententias lib. 4. F
& plures in Bibliorum volumina Commentarios edidit, ac tandem in ſede Petri Nicolaus IV. dictus eſt. Præter hos Eſculei cuiuſdam Aſtronomicus liber extat de Aſcenſionibus. Nec aliter Villa quædam in Agro noſtro Bononienſi iij, vel iiij. ab Vrbe diſtans lapide Farnetum à copiâ Quercuum magis ſylueſtrium, quæ Farnæ dicuntur, sũpſit appellationem; ab hiſce quoq; Arboribus cognomen traxiſſe conijcitur Cuthbertus quidam dictus *Farnenſis* in Hiberniâ natus, qui claruit anno ſalutis 687. librumq; de Vitâ Monaſticâ ſcripſit. Sed ad Roboris vocem iterum reuerſi, dicimus ipſam pro ſermone
Georg. l. 3. aſpero, & duro accipi quandoq; poſſe, in quem ſenſum cecinit Virgilius,

--- Cape ſaxa manu, cape robora Paſtor.

Idem inſuper Roboris nomen Supplicij, ac cruciatus genus quoddam Antiquis in vſu
In Curculione ſignificat, Robor propriè dictum, quod fortitudinem omnem à miſeris demere potens erat; hinc Plautus *At ego faciam vt pendeas, nam in Robor te totum dabo.*
Lib. 3. de nat. rerum. Et Lucretius *Carcer & horribili de ſaxo iacta deorſum*
Verbere carnifices, Robur, Pix, lamina tædæ.
Lib. 4 Ann. Tacitus quoq; de illo non obticuit, *Robur*, dicens, *& ſaxa miniſtrantium*, quod Tor- G
menti genus idem cum equuleo exiſtimabatur, in quo fontes inſidentes miſerrimè torquebantur. Alij locum eſſe interpretantur in carcere, quem Cataſtam nominabant,
... .. conteſtum robuſtis clauſtris in duo diuidentes in Tullianum, & Robum, de quorum altero Saluſtius, *eſt locus in carcere Tullianum appellatum*, quarũ machinarum aliquot perquirentẽ curioſius illarum veſtigia noſtris etiam hiſce temporibus non laterent, vt alia quoq; multa, quemadmodum Roboraria, quæ Romæ in vſu erant, & fuere quædam
Aul. Gell. noct. attic. l. 2. c. 20. Septa ex tabulis Roboreis fabrefacta, intrà quæ Animalia, tanquam in Viuario alebantur. Immò & villæ, ac Ædificia quælibet Roboraria nuncupabantur, quia Roborea ſepiebantur materiâ, antequam mœnibus cingerentur; ipſa demùm Palatia, & Turres Robora pro ſui totali agnoſcebant ſtructurâ, & compoſitione. Duriſſimo itaque, admodumq; difficili, arduoq; ad laborandum ex Robore Palatia antiquitus fuiſſe denominata non eſt qui dubitet, nam *Phalæ*, ſiue *Falæ*, erant Turres ligneæ ab altitudine dictæ; voces enim huiuſmodi *Falantum*, ſiuè *Phalantum* Etruſcâ Linguâ Cœlum ſignificabant ab Hebraico, quod mirabile, difficile, arduum ſonat; & ideò Palatia antiquitus dice- H
Ex Nonio. Ianus Laurenberg. in Antiquario lit. T. ante A. bantur *Phalantia*, quià erant veluti tot Turres ligneæ ex lignis ferè totaliter fabricata; à quibus *Falarica*, id eſt tela Miſſilia fuere denominata, quæ Andina Muſa ſic memorauit *Sed magnum ſtridens contorta Falarica venit*
Vir. Æn. l. 5 *--- Fulminis acta modo, &c.*

Reliquum modò eſt, vt græcas Quercuum amphibologias, partialeſq; denominationes proſequamur; dicimus itaq; omnes Arboreos fructus, generaliſſimè licèt denominatos, à græco nomine Quercus *Drycarpos* dici, & dum ij præ maturitate caſuri iam iam ſunt *Drypetes* indigitari; qui verò ligneſo putamine ad extrà teguntur intus herbaceâ mollitie prædiți *Acrodryorum* nomenclatura donari, cum hac animaduerſione quod hiſce ſimpliciter non eſt vtendum in ſingulâ quaq; ſpecie fructuum nominibus abſq; differentiali, & diſtinctiuo aliquo additamento; huiuſmodi etenim voces indefinitè pro-

latæ

A latæ de vnicâ Quercu per quandam antonomasiam verificantur, vt *Dryites*, quasi lapis Quercualis, Quercuum scilicet figuras in seipso retinens; *Dryocolaptis* à nomine δρυς, ideſt Quercus, & κολάπτω, quod est Cudo, sculpo, de Pico mârtio lignũ Querneum terebrante. *Charadryos* similiter auis Vpupæ similis capite ad Quercum relato; & sic de cæteris omnibus rebus, vt quando Tabulatum, seù sepem ex palis principaliter Quercualibus, & Roboreis exprimimus, vtimur voce *Dryphacti*; Lignorum Artificem *Drytomum* à Quercu dictum volumus, siuè is secet, elaboretuè tabulas nuceas, acernas, aliasue quascunq; aut de cremando tantum ligno quolibet iudicet *Geriandryus*. *Dryos Hyphear*, autem est Viscum, planta Quernea; *Dryophonon*, herba est Polypodium Quercinum, quamuis vtrumq; super varias nascatur Arbores, vt & Cicada Δρυοκόπος Quercus contubernalis. *Dryope* fuit Nympha à Quercu denominata, non obstante quod in Lotum fingatur à Poetis conuersa.

Mus. Metal.
Aldr. l. 4. c. 1. & cap. 56
Ornith. Ald T. 2. l. 17. cap. 11.
Ol. M. T. 3. p. 315.
Hermolaus in Dios. l. 1 cap. de Qu.

Venerat huc Dryope fatorum nescia, &c, *Ouid. lib. 9. metã. fab. 7.*

Et idem est de *Dryadibus*, & *Hamadryadibus* omnibus apud Gentiles syluarum τῶν δρυμῶν, & Quercuum Genijs, quæ dicebantur *Querquetulanæ Viræ*, & Nymphæ ex Varrone habente *ibi Lucus fagutalis, & Virarum Querquetulanarum Sacellum*. Prædicta à Dryope Dryopia apud Græcos festa, de quibus ex professo scripsit Meursius, denominata fuerunt; vt & Dryopeia, de quâ Michael Gaspar Beltranus Poeta Lusitanus;

B

Varr. de Analog.
Beltranus 3 syluarum 2 Græcia fer. l. 2. p. 97.

Vnde renidentes in me Dryopeia vultus
Verterit, inque procis duxerit illa suis?

Quin & ab eâdem sumpsere nomen Dryope Oppidum, ex Stephano, circà Aemoniam; Dryopis insula ex Cycladibus vna Timãtis Pictoris Patria; atq; Dryopum Regio, Dryopis, seù Dryopià nuncupata, nunc Alexandria Cosmographis; ficq; Dryopes Populi Epirotici, de quibus Strabo, atq; Virgilius

Pompon. Mela lib 2. Antonin. liberal. met. 4 Strab. Geog. l. 6. 8. & 9. lib. 4. Æn. Stephanus.

Cretesque, Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi.

item & *Drymodis* Arcadię Regio à mari remota Glandiferarum Arborum fœcundissima; Non alium totaliæ Vrbes, Viriq; fortes, & Docti Denominatorem admittunt quã Quercum græco sub Idiomate vetustiori; Eiusmodi est Vrbs Thraciæ *Drys*, & alia Oenotriorum, atq; etiam Vicus quidam Lyciæ propè Arum fluuium. *Dryusa* Samos & ipsa ex similitudine vocis Quercus voluit nuncupari. *Dryas* Rex Molossorum à Quercubus

C

dictus est, quem summis laudibus celebrarunt Græci vates,

Homeri interpres.

Namque viros nunquam vidi, talesque videbis,
Qualem Pyrithoum fortem, Regemque Dryantha;

Dryssus quoq; vir fuit Troianus memorandus à Quercu sic denominatus. Sed Denominatorum à Quercus græco nomine celeberrimi sunt Δρύιδαι Dryidæ, seù Druidæ qui *Druydis*, seù *Druydibus* Galliæ Celticæ Populis in finibus Carnutum nomen dedere, quod hucusq; seruasse videtur eorum Metropolis, vulgò *Dreux*, latinè *Drocum*. Ij Gallorum erant Sacerdotes, & Magi, seù mauis Philosopho-Medici tantæ auctoritatis, vt publicas controuersias componere illorum munus esset. In priuatis multò magis de iure singulorum arbitrabantur, adeò vt pœnas sontibus irrogare penitus sibi arrogarent; Belli, & pacis summæ præsidentes fortunarum cuiuscunq; Domini; vt autem optimam ementirentur mentem Vestibus incedebant candidis, Calceis Ligneis, & pentagonijs vtebantur. Eò tamen temeritatis (eorũ pergliscente astus malignitate) deuenerũt, vt ipsos intolerabili, & infandâ superstitione notatos Princeps ab Vrbè quoq; Roma; expulerit

Io. du Choul de varia Quercuum hist. c. 7. Iul. Cæs. de Bello Gall. l. 6. Plin. lib 19. cap. 45 Auentinus. l. 1. Annal. Boic. Pl. l. 30. c. 1

D *Namq; Tiberij Cæsaris Principatus sustulit Druydas eorũ, & hoc genus vatum, Medicorũq;* sed cũ de Gallicis hisce Politicis excrementis nequitiæ dictum sit satis; ad Physicarum Gallarum pluriuocationem vnitati reddendam accedamus; Pro *Galla* in primis potionis vile quoddam genus habemus ex Lucilio.

Quin Gallam bibere, ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano, pane coegit.

Satyr. 25.

Pro *Galla* item sutorium intelligitur instrumentum, quod latini *Subulam* dicunt, Itali *Lesina*, de quo Macrobius cum eleganti Scommate inducto verba fecit. *Plancus in iudicio fortè amici cum molestum testem destruere vellet, interrogauit, (quià sutorem sciebat) quo artificio se tueretur? ille vrbanè respondit* Gallam subigo: *Sutorium hoc habetur instrumentum*. Qua voce ostendens Sutor se subula victum sibi parare, ad Gallam quoq; alluſit Mœuiam Mœcham, ob cuius adulterium Plancus malè audiebat. Eius

Saturnal. l. 2. cap. 2.

SCD Lyon 1

Peſtis Antipharmacum venit Galla Patritia lectiſſima vidua Romæ in æde Diuæ Catharinæ ſacra requieſcens. Ibi, defuncto Coniuge, vt illibatam Caſtitatem ſeruaret, non horruit fœdari corpus vlceribus, & mẽtum virili more pilis contegi; nec erubuit barbatam fieri eâ in Vrbe, in quâ non puduit Venerem caluam adorari; de ipsâ propterea Marianus noſter egregiè cecinit *Galla Comata Procos traxi, barbata fugaui,*
Viſaquè ſum proprijs Barbara Patritijs.

Ruinarum Romæ lib.2. epigr. 37.

Galla prætereà eſt leuis quidam morbus equorum in pedibus accidens; qui vulgari ſermone veterinario pariter dicitur *Galla*, de quo Creſcentius abundè, necnon vberrimè Carolus Ruinus Bonon.Senat. egerunt. Eodem Gallæ nomine tãdem reperitur Ciuitas quædam in Mediâ inter Zagrum Montem, & Stratonem amnem. Quoniam autem à leuitate Quercualis Gallæ, eiuſq; facillimis motionibus ſubſultim factis originem traxit verbum *Gallare*, quod eſt *Bacchari*, ſeù inſanire, in furoremq; agi iuxtà illud, *nam quæ voluptas hic adeſt gallantibus? quæ caſta veſtis?* hîc calamum ab Æquiuocis reuocare, & ad Glandiferas ſolidiores differentias dirigere decreui.

Creſc. agric l.9.c.43. Carol.Ruin Anatõ.equ. lib.6.c.34. Gorop.l.5. Gallic.p 72 Varro in eumenidib.

DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

MEmbranaceam Pellem, Tuniceamq; duriuſculam, ſiuè Cruſtam quandam propriæ fariniferæ ſubſtantiæ obductam Balani propriè, Glandeſq; fructus obtinuerunt. Horum fructuum feraces Arbores varijs à ſe inuicem differunt ſpecialiter modis ex earundem partium, tam eſſentialium, quàm integrantium inſpectione, vt in figura, magnitudine, colore, ſapore, duritie, &c. Nam ea quæ magis edules, maioreſq; parit fructus, quæq; fronde, lignoq; gaudet minus aſperis, minuſq; duris Arbor ſub generaliſſima Quercu, Quercus ſpecialis eſt à Robore contradiſtincta, Robur autẽ eſt altera Quercus primariò sũptæ ſpecies inſuauioris fructus, aſperioriſq; in omnib.& per omnia materiei. Hinc duæ differentiarum claſſes in ſpecialiores Quercũ, & Roborum ſpecies ſubdiuiſibiles exurgunt. Prioris in cenſu reponitur primò Veriquercus ἔτυμοδρυς dicta Placida, & ἥμερις, quaſi diurna, ideſt luce digna, cuius Glandes ad dulcedinem accedunt, ex quibus diuites percipiuntur prouentus. Foliis ea viget Betonicæ, ſecundum Dioſcoridem, ſimilibus, longiuſculis in ambitu, mollibus inciſuris diuiſis, ad ſideritidis herbæ figuram quadantenus accedentibus; illius lignun rubris per totum venis diſtinguitur, quibus Roburſeni nomen à rubore fuiſſe antiquitus inditum notat Feſtus; & hanc Veriquercum in maſculum, & fœminam partiri docet Ariſtoteles, illamq; ex contumaciore foliorum, tempore hyemis, retentione; hancq; laxioris vtpotè ſubſtantiæ, ex demiſſione facili eorundem foliorum dignoſci; Sub duabus hiſce ſpeciebus innumeræ penè ſpecialiores ſpecies plus, minuſuè ad maſculum, ſeù fœminam ſingulæ accedentes incertâ quadam determinatione adnotari poſſent; quibus competit omnibus in ſtatu viuentium tardiſſimè ſeneſcere, & in grandiori ætate fœcundiores euadere, lignoq; gaudere mortuo ſub aquis incorruptibili, rimas verò contrahente, & ſeſe contorquente, fiſſile ſub dio; ad Fœminam porrò Quercum placidam Hiſpanica illa reduci fortaſsè poſſet Quercus, *Enzina* dicta, ſuauiſſimæ Glandis, quam locorum illius natalium indigenæ *Vellotam* vocant, deſcriptam à Ioanne du Choul, alijſquè; etſi quæ aliæ ſint benignæ naturæ, vt Olympicæ illæ humiles, tenuifoliæ, microbalanæ, citò germinantes poſt fauonium. Dura è contrà ſub Robore, quæ Drys agria dicitur, & aſperior Quercus militans Arbor cæterarum Dux, & Princeps ordinis huius erit *Æſculus* Iouis Arbor lectiſſima-*nemorumq; Ioui quæ maxima frondet,*

Plin.l 15. c. 28. H. N. Cæſalpin. l. 2.de Arb.c. 2. Tragus de ſtirp. Hiſt. lib.3. c 70. Pl.l.16.c.5. Dioſc. l.4.c. 1. & c. 33. Ariſt l.1. de pl.c.8. Io.duChoul de Qu.Var. Hiſt.c.2. Pl. l. 16.c. 40. Virg. l.6. Æn. fiſſile Robur ſcin ditur.

Quæ primam antiquiſſimis agreſtis vitæ Hominibus eſcam omnium facillimam exhibuit; Græcis eadem ἡ λαιόφυλλος, ideſt latifolia dicta primos amplitudinis Honores ſemper eſt promerita, *Æſculus in primis, quæ quantum vertice ad auras*
Æthereas, tantum radice in Tartara tendit.

Idem Georg. lib. 2.

Eadem nunc *Velaguida* orientales apud nationes, vt obſeruauit Bellonius, dicta, in fructu quoq; oui colũbini magnitudine luxuriare comperitur. Ea tandem ciuilis Felicitatis metam conſtituere ſolita Victorum Pithijs in certaminibus Præmium, ſeruantiumquè Ciues Romanos Coronam, vt maximæ virtutes in Æternitatem promouerentur efformauit. Vndè longiſſimè abeſſe vult cognoſci à deterrimâ, ignobiliſſimâquè Roboris ſpecie *Salſicortice* dicta, malèquè in omnibus ominatâ Arbore.

Bellon. l. 2. obſeru. c. 9. Theop. l. 3. Hiſ.pl.c.19

Hæc

A Hæc *Halipleus* dicta in mare mergi tantum merita, à fabricis omnibus fuit ſemper reiecta putredinis, & læſiuarum qualitatum diues, craſſi quidem caudicis, ſed fungoſi, atq; cauati, hæc vecordiæ typus ſinè corde viuens omnibus priuatur Gratijs, in hanc cæleſtia fulmina ignitam crebrò extinguntrabiem,dum Meteorologicis ictibus exarſionum ſæpiſſimè peti quodammodò promeretur, ob turpem aſpectum, in conditam figuram, iniquiorem craſſitudinem,obſcuriorem colorem, fructumq́, pauciſſimum,paruum, breuiſſimi pedis, ſubrotundum in extremitatibus lapideum, hiſpido calyce circundatum, amariſſimum, carbonemq́; demum deterrimum. Habet quidem Eſculus, tanquam roboris ſpecies,quod fronde polleat difficilis caſus,quæ minimè flaueſcat,viuidèq; vireat, vndè frondens à Claudiano fuit nuncupata, cui folium graue, carnoſum procerum,& in lateribus ſinuoſum,glans grandior Hymeræ in bonitate proximâ,cui Galla Querneæ ſimilis, ſed parum lenior eſt; Rigiditate non caret, ob ſylueſtreitatem, cui quadrat illud lyrici dictum *Nec rigida mollior Eſculo*. Materiam tamen habet, quoad vitalia illius principia temperatam, & niſi humefiat, & crebrâ alternatione ſiccetur incolumitate gaudet firmiſſimâ, in ſuſtinendis ponderoſiſſimis Ædificijs vtiliſſimâ integritate, & B rectitudine præſtans perpetuò: Si quis autem crederet Quercuum preſſius acceptarum, & Roborum ſpecies verè, & realiter diſtinguendas non eſſe is adeat Vitruuium Architectorum coryphæum, & illum audiat ſic præcipientem *item danda eſt opera, nè commiſceantur aſſes Eſculini Quernis*, illiuſq́; rationem reddens Gul. Philander in annot. ad Vitruuium inquit; *nam Quercus humore concepto, cum ſe cœperit ſiccare torquebitur, & rimas in pauimento faciet; Eſculus autem ſinè vitio durat*. Roborearum tamen minus probatarum Arborum intrà latitudinem plurimæ poſſent obſeruari differentiæ, in quibus inſuperabiles durities, nodoſitates, multæq́; imperfectiones depræhenderentur; ſed quià eaſdem proſequi minutatim tædioſum, inutile, & ferè impoſſibile foret, ſat ſit vnam ſaltem innuiſſe, tanquam pleriſq; camporum, atq; ſyluarum amatoribus cognitam, & eſt *Farna*, cuius lignum ex Vitruuio non poteſt ad vetuſtatem permanere, habetq́; folia Cerro ſimilia, longiora tamen, anguſtiora, duriora, & ad atrum inclinantia, quibus inciſuræ ſunt minus latæ, cum aſperitate aliquâ in parte ſupernâ,acciditq́; perſæpè defectuoſus caſus. De Peregrinis porrò, & Exoticis Quercubus,ſeù Roboribus eſſet habendus ſermo cum ſuis ad prænarratas ſpecies proprijs relationibus,ſed C quià hæ, nec exactè deſcriptæ reperiuntur, tanquam à remotiſſimis regionibus, vel ex auditu ſolo, vel ſecundum particulas tantùm receptæ; aliquas propterea ex eis à Ionſtono mutuatas leui delibabimus calamo, eruntq́; numero ſex, Quarum prima ſpecies Glans Americana ab eo dicta, in quinque ſpecialiores ſubdiuiditur ſpecies, quibus omnibus parui fructus baccis ſimiles inſunt, æquè habiles ad oleum pro edulijs condiendis, ac ad ſiccam ſubſtantiam pro panibus pinſendis ſuppeditandum; Secunda eſt Glans Virginiana, cuius calicem à Clariſſimo Cluſio deſcriptum legimus, enormis magnitudinis; qui fructuoſam ſubſtantiam ſiccandam, macerandam, & coquendã pro pane laudabiliſſimo compræhendebat;Tertia eſt quædam exigua Virginianorum Glãs lacteum, dum aqua maceratur,ſuccum præbens, panis, ſimul ac potus quoddam promptuariũ. Quarta eſt Indica alia Glans nõ parum ſpecioſa,oſſeę ferè duritiei,cãdida intus, exterius autem nigra, rufis tamen teniolis diſtincta, & ceù reticulata,cum cupulâ craſsâ, durâ,lignosâ,quæ imbricata quodãmodo videtur,& denticulata.Quinta eſt Indica Glãs quædam magna ſubrotunda,quam aliqui fructũ Balſami vocare non ſunt veriti, cortice D flaueſcente,leui,craſciuſculo nucleum intus rotundum,durũ,ſcabrum,ſaporeq́; caſtaneę continentem.Sexta Glans gemina rotunda Gallarũ materie apparenter conſtans,bicorporeo calice craſſo pulchrè imbricato,quę orbiculares duas mãſiones in cõcauâ ſui parte exhibẽs duos in illis nucleos craſſo ab inuicẽ diſſitos ſepimento cõſeruat. De marinis tandẽ Quercubus duabus aliquid dicendum eſſe reor ad complementum omnium differentiarum,licèt altera ex his improprijſſima debeat cenſeri; Quercus marina littoralis Saluiani primò venit conſideranda, de quâ pręclariſſimus iſte Aquatilium Animalium ſcriptor agit inhunc modum Thunnum ſcilicet Qnernâ Glande ſaginari, quæ ad Mare naſcitur, ingentemquè impendio producens fructum,copioſè generatur in terra Hiſpana, ingentes habet radices, tantumquè fructum affert, vt poſt maturitatem littora Glande referta ſint, quam æſtus aquarum reiectat; altera verò Quercus non ad Mare ſed in Mari naſcens muſcis maioribus, coralloidibuſuè plantis, fucis,

Ruell.de nat.ſtirp. l. 1. cap. 86.

Adam. Lonicer. Hiſt. f. 31. lit. D. Horat. l. 5. carminum.

Plin. l. 1. cap. 20.

Lib. 7. Archit. c. 1.

Palladius l. 1. cap. 9.

Vitruu. loco ſuprà cit.

Lib. 4. Hiſt. de Arb. c. 1. artic. 2. puncto 1.

Lib. 2. exot. c. 16. n. 21.

Glandes exoticæ

De Hiſt. Aquat. anĩ. H. 36. Strabo. lib. 3. Geogr.

Quercus Marina.

Inter Algas repoſita.

Theoph.l.4. Hiſt.pl.c.7. Lib.1.rar. fol.c.13. Idē exotic. l.6.c.4.

Algiſuè adſcribi quadantenus poſſet, vtpotè ſuper lapidoſam, teſtaceamuè materiem pullulans abſq; radice, cui pro fructibus glandoſa quædam tubercula inſunt; Præclariſſimus, & Doctiſſimus Carolus Cluſius Folium dicit eam habere carnoſum, tenue, & Myricæ ſimile, colorem ad purpureum accedentem, flexuoſam formam, atq; in latitudinem diffuſam, ramos breues, contortos, ſpiſſos, magnitudinem cubitali paulò altiorem, virtutemq; ad lanas mulierum inficiendas aptam; illam aliquandò collegiſſe memorat idem Clu-

A Cluſius ad mare Mediterraneum tempeſtatibus in littus eiectam cum Algâ, Mariniſq; alijs purgamentis dum Monſpelij ageret, poſteà etiam circà Calpen,& Valentiam,dum Hiſpaniam peragraret, verum cubito minorem,duriſſimo ligno, cuius Rami albâ ſalſugine adeò conſperſi erant, vt ſaccharo tecti viderentur; ijq; in modum foliorum Tamaricis,aut Ericæ vulgaris formati conſpiciebantur, ſed craſſiores, interdum etiam omninò purpuraſcentes, nonnunquam partim albis, partim purpuraſcentibus ramulis conſtantes; nullas radices habebant Arbuſculæ, ſed infimâ parte plenæ erant, & plerunq; aut lapidibus, aut oſtreorum teſtis adhærebant. De eadem Quercu Io: du Choul hæc ſcripſit. *Naſci Quercus in rubro mari Glandiferas certum eſt ſuper lapides, atq; teſtas fictiles ſinè radicibus, ſed patellarum more adhæreſcentes, folio carnoſo, craſſo, atq; oblongo, Myricæ ſimili, forma eis flexuoſa, atq; in latitudinem diffuſior, ramis breuibus, contortis, ſpiſſis, magnitudo tota paulo ſeſquipede amplior; his propter colorem purpureum lanæ tinguntur, & ramis earum annexæ pendent conchæ, &c.* addunt alij circà huiuſce Marinæ Quercus vires,quod planta hæc oleo roſaceo,& moſchato miſta,ſi ad illinendam faciem adhibeatur, non modicè conciliatiua Gratiæ deprehendatur; Hac ideò mea ſcripta liB niri ad ineundam apud Lectores gratiam volui, vt Quercualium Arborum rudior ſuaptè naturâ cultus mox ſubiungendus acceptior euadat.

Deſcriptio Quercus Marinæ.

de Querc. var. Hiſt. c.13.

CVLTVRA, ET LOCA NATALIA.

VBi amœnitatem longè ſuperat ſylueſtreitas in Arboribus,ibi minimum opus eſt adhibere culturæ; Quernea quæq; Glans cum habeat facillimè germen emittere, radicemq; iacere vbiq; itemq; creſcere, vaſtamq; in Molem attolli,in ſolo quoq; macerrimo, abſq; foſſore, ſarritoreuè paucis eget geoponicis præceptis; Tota Quercuum, & Roborum cultura eò ſpectat, vt artificioſa harum Plantaria, ideſt ſyluæ Glandariæ ritè, ac rectè plantentur,in debita ſcilicet diſtantia pro captandis ad ambulacra non infœcundis,nec inſalubribus vmbris; Hæ quidem Arbores vbiq; proueniunt æquè planitiei, ac Montium amantes, quæ nec ſaxa metuunt, in ſolo tamen pinguiori C magnitudinem enormem acquirunt.Itaut qui voti huiuſce compos fieri deſiderat,in immenſum ſcilicet multiplicandi virorem,ſuibuſq; alimoniam copioſiorem reddendi, ipſe in terra profundè ſubmota Glandes,maioreſq;maturas ſcrobe obruat dodrantali, ſepimenta prò tenerioris ætatis cuſtodia præparet,neq;plantulas ſinat beſtiarum à morſibus truncari, decorticariuè, quià deformantur, morboſamq; in ipſa iuuenta ſenectam inueniunt. Æſculus, vt docet Plinius manſuetiores, & minus amaricantes Glandes feret, quæ pingui ſolo nutrita, & cuſtodita fuerit;at impenetrabilis dẽſitatis reſpuet tellurẽ, in planitie præcipuè, quæ aquis non minus, quam aeri ſit imperuia vndè Quercus nullas admittit, quemadmodum eſt Tractus ille ſaxeus Veronenſis agri à Campegiana Muſa deſcriptus

Ruell. de nat. ſtirp. l. 1. c. 76. & c. 83.

Plin. l. 16. c. 31.

Theophr. in Hiſt. pl. l. 1. c. 9.

Bened. Cãpegius Bon. l. 9. Italidis

—Verona tenet, quæ ſaxea campo
Plana videt: cereri non apta, aut vitibus vllis,
Arboribuſuè, auido pecori data paſcua tantum.

Quod ſi accidat plantis adhuc tenellis tranſplantationis neceſſitas,illæ ante veris aduentum, in februario ſcilicet menſe transferri debebunt; quibus paſtinationes erunt in cauſa, vt ſylueſtreitatis aliqualiter obliuiſcantur, nec rigidos mores retineant,nunquam D tamen poterunt Arbores iſtæ culta plantaria in Aruis ſeriatis inhabitare,viteſq;feliciter, & fructuosè ſuſtinere, quià radicationem aliarum Plantarum omnium impediunt, maliſque compluuijs ſubditas herbas vitiant, miſeraſque vites compellunt obſcuris nimis compedibus vinci. Ea eſt ligni Quernei cum alijs diuerſi generis congenita inſociabilitas, vt vix inducar ad credendum, quod Ruellius non contemnendus, immo valdè cõmendandus Botanicus tradit de Quercu, quæ per inoculationem Pyra protulit, etiãſi pyra inſita fuerint ſylueſtria minus improportionata Quercui,inſitioq; breui admodum durauerit tempore. Poetarum verè reor eſſe figmenta, & argumentationes ab impoſſibili ductas, vt in Horatij carminibus obſeruare licet

Theoph. l. 2 H. pl. c. 3. idem l. 3. c. 4.

l. 1. de nat. ſtirp. c. 22.

Horat.

—Aurea duræ —Mala ferant Quercus
—Rubicunda benignè
Corna Vepres, & pruna ferant, & Quercus, & Ilex.

Minus difficile, ne dicam impoſſibile, fortaſſis experti ſunt Geoponici, quod vlmis inſeratur Quercus, quam quod Quercui Vlmus infigatur, *Glandemq; ſues fregere ſub Vlmis*, nam Vlmi lignũ obſequentius eſt Querneo,& quia Vlmus felicius,atq;efficacius ab imo progerminat, atq; ſtolones viuaciſſimos emittit è terra,è contra verò Quercus multò libentius in ſublimi ſeſe diffundit, atq; altum per aera valentiores promittit ramos. Glandium aſt collectarum cura non erit extrà negotium Quercus Culturæ,nam Glãdes,quibus Bouillum Pecus hyemali tempore alitur non ſiccæ, ſed humentes potius in vſum deduci debent, iuxtà Virgilianum illud,

Virg.Georg. l. 1.

Virgil.Ecl. 10.

Vuidus hiberna venit de Glande menalcas.

Ratio huius eſt, quia ſicca Glans in ventribus boum nimis turget, atq; ſtipticitate ſua ibi contumaciſſimam parit obſtructionem, quæ ipſis animalibus ſæpè ſæpius intulit necem; Glandem ideò docuit M. Cato pro pabulo Boum debere in aquam conijci prius quam illis offeratur. Nam aqua maximum, & vniuerſaliſſimum eſt correctiuum, cum impreſſiones omniũ facillimè ſuſcipiat corporum,auxilioq;maximè ignis extrahat qualitates quaſcunq; omnimodam ad medelam,quare innocua bubus Glans,aqua mediante, fieri poterit; nec mirum eſt, ſi radices, aliæuè partes Arborum, & herbarum (vt cortices carnoſi, atq; teneri turiones) deleteria, ſaltem, ingratiſſimauè qualitate non deteſtandæ, ab aquæ puræ, & viuacis decoctione adeò corrigantur, vt in panes probè nutrientes, atq; non inſuaues eædem tunſæ, adiuncto farinæ pauxillo, pinſi, & coqui valeant; quemadmodum nos experti ſumus cum Eryngij radicibus, quæ corticem craſſum, carnoſum, album, inodorum, ad inſipidum potius, quam ad aliquem ſaporem inſignem accedentem, habent,ità vt in panes vt ſupra redactæ, ſimilaceos omninò referrent.Quoniam autem omnium naſcentium mater eſt Aqua, atq; per Aquam, & Panem naturæ ſatisfit,hinc ſermo Culturæ Quercuum,(cui aqua pro fine panificij conſequendo quam maximè opitulatur) tractatum Fœcunditatis, & Prolificationis adnexum habere non recuſat. Quidquid autem ſit, Glandes à natura deſtinatæ ſunt pinguefaciendis, ac fœcundandis ſuibus vicenorum, aliquando fœtuum, non verò bubus, quos potius reddunt ſcabioſos; itaut Quercuum educatio non hos,ſed illos reſpicere ſemper æquiſſimũ erit; Huc ideò non ineptè cadet Querneæ fœcunditatis Dendrologica Tractatio.

Bacc. de Thermis l. 1.c. 1.

S. Aug.ſup. Geneſ. ad lit.c.2.

Cato de Re ruſt.n.54.

FOECVNDITAS, Et Prolificatio.

FOrmoſos quis neget eſſe Querneos fructus, multitudine quoq; & copia ſuſpiciendos ? ij, ſi de veris,& legitimis loquamur,cortice læui, & ſplendido, figuræ conicæ in punctum, ſeù centrum ſupremum deſinentis,cum pulchrè tornata hemicyclari concaua, & conuexa baſi ipſos circundante, opulentam quamuis matris indicent ſubſtantiam, quia caducitatem habent adnexam deplorabiles ſunt.

Olymp. Nemeſ.Ecl.11

Donum forma breue eſt.

huc Nemeſianus alluſit; itemq; Vates Pelignus

Ouid. de Medic.faciei

— Formam populabitur ætas,

Et placidus rugis vultus aratus erit.

Plin.ſenior l. 18.

Cadunt facillimè glandes, viuaciq; deperdito colore rugas, intimius quoq; contrahunt tabeſcentes. Nimia equidem nimis nocet Quercui fertilitas, atq; prolificatio, quę mille nothos, & illegitimos promouendo fœtus Vitæ Theſaurum ſæpiſſimè exhaurit. Hanc ſecundariam Quercus Prolem è Cœlo demiſſam ſuperſtitioſius exiſtimabant Antiqui, in illaq; Pſeudonuminum ſuorum præſentiam venerabantur. Inter horum, vt ità loquar, innumerabilitatem numerare datur in primis, & agnoſcere Globulos illos ex aquoſitate pumicoſos intus,& ceù ſpongioſos,quamuis ad extrà lęuigatos antequam prorſus ficceſcant plurimarum quidem formarum, & magnitudinum, quorum genus dicitur κυνὸς, ideſt Galla fructus Quercus; vt in figura ſequenti.

Io.Goropius Becanus in Gallic. c. 5.

Dioſcor.l.1. c.146.

Theophr.de H.pl.l.1.& 3.c.8.

Ad

SCD Lyon 1

Quercus cum Triplici, seù Quadruplici
Genere Fructus illegitimi, ideſt cum totidem Gallarum paruarum
ſpeciebus, quas nos vocauimus Gallulam Tribuloidem,
Gallulam Rotundam, cum longo petiolo, atq;
etiam breui, & Gallulam Foliaceam.

Et

Ramulus Cocci Piſcatorum,
Ex Horto D. Bartholomæi Zuccardi olim Clariſſimo
Aldrouando miſſus.

Et cum ſit incertum ex quânam Plantâ proueniant Piſcatorum Cocci, ſeù Baccæ, Cocculæ Elephantinæ dictæ, & Gallæ etiam Orientales quibuſdam, quæ narcoticam quandã vim habent, & Piſcibus omninò noxiam; videtur dicendum poſſibile, & rationabile eſſe Cocculas haſce ſpeciem Gallarum alicuius Quercus in Oriente induiſſe, atq; ex Quercubus extractas ad nos pro Piſcium capturâ mitti, ex Arbore propoſitâ fortaſſis excerpta.

1 Coccum Piſcatorium coniunctum ex pluribus.
2 Coccum Piſcatorium aliud. Idem apertum. Idemque cum appendice.
3 Coccum Piſcatorium aliud tuberculatum, & ſinuoſum.
4 Coccum Piſcatorium aliud cum cupula.
5 Coccum Piſcatorium cum pediculo.

Gallarum quidem Genus ſupremum in duo ſubalterna Genera diuidit Theophraſtus in Albam ſcilicet, & nigram Gallam; totidem Dioſcorides vnà cum Ægineta cognouit; quarum alteram leuem, maiuſculam, perforatam, flauam, laxam, ſecundum etiam Galeni placita, fecerunt, alteram verò minus leuem, paruam, omphacitem, rugoſam, imperforatam, tuberculatam, & compactam prodiderunt. Plura his Plinio viſa ſunt eſſe, C nam quatuor ipſe, quaternam magnitudinem duarum prædictarum conſiderando, enumerauit. Quibus omnibus hæc naturaliter adſcripſit euenire, vt ſole de Geminis exeunte nocturnis tantum erumpant horis, creſcant, coloremq; de die in diem de albicante in virescentem, & ſucceſſiuè in obſcuriorem mutent. Contenderunt alij Gallas ſumpta denominatione à Patrijs diuerſis, ab ijſdem quoq; in viribus diſcrepantes fieri, cum alibi valentiores, alibi magis inertes naſcantur, haſq; Onocididas, ideſt Aſininas, illas verò Cicidas ſolidiores non ſolum, ſed in fullonia officina præſtantiores, atrum colorem per bellè inducentes; Præſtantiſſima ſed Galla Cocci nomine inſignita, Piſcatoribus non ſolum ad capturam Piſcium, ſed ad colorem venuſtiorem ſuper quaſcunque alias pannis conciliandum mirificè inſeruit; cuius mentionem viſus eſt feciſſe Dioſcorides inquiens: *naſcitur quoque in Cilicia è Quercubus Cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius Regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant*. Hunc tamen Coccum à Cocco baphico tinctorio nobiliſſimo maximè differre viri doctiſſimi adnotarunt; Huiuſmodi Quercus Ramuli delineatam figuram, quam in Muſæo publico inuenimus, cum varijs Cocci Pi- D ſcatorij graphicis imaginibus iam exhibuimus; Cæterum Gallas omnes, & quaſcunq; ſiquis Quercualia, ſeù Roborea excrementa vocaret, & purgamenta, ille appoſitiſſimè loqueretur; nutritiua facultas, atq; Generatiua ambæ valenter agentes in copioſam alimentalem materiam, & ſeminalem, & quodammodò laſciuientes tam varios, & inſolentes pariunt effectus; Hinc datur intueri Veretriformes Gallas, Tuberoſas, & Tuberculatas, ſeù Puſtulatas, (quæ à noſtris ruſticis non omninò ineptè vocantur *Pancucchi*, quaſi Puſtulati Cocci, nam *Panus* Galeno, & Celſo in Medicina ſignificat Puſtulam) Fungoſas, Capitatas, Seſſiles, Galericulatas, Anguloſas, Cornutas, Radiatas, Echinatas, Pileiformes, Foraminulentas, Capillatas, Lanatas, Squammatas, ſeù Folioſas, Aquoſas gemmeas, tam folijs infixas, quam Ribeſij modo pendentes à ramis, Vmbiculatas, Coronatas, Grandes, Minimas, Balanomorpheas, Radicales; alias informes magis adnaſcentias, & facultatis formatricis conatuum aliorum rudimenta quædam, vt

Theoph. l. 3. H. pl. c. 6. *Dioſ. l. 1. de Med. Mat. c. 148.* *Ægin. l. 7.* *Gal. l. 7. de Simpl. Med. facult.* *Pl. l. 24. c. 4.* *Gualth.* *Rhyff. in Dioſc.* *Sophocles in Antig.* *Dioſc. l. 4. c. 43.* *Gal. lib. 3. Art.* *Celſ. lib. 5. c. 18.*

Pu-

Theophr. l. 31. Hiſt. pl. c. 5. Pumicoſæ Apophyades, Lapidoſitates, Melleagineſq; è caudicibus verno tempore deſtillantes, à quibus longe differt ros melleus è cælo cadens ſuper folia coactus, quia hic dulciſſimus eſt, illæ verò nauſeabundè guſtabiles; eiuſdem tamen coactiuæ virtutis effectus Roborum, ſeù Quercuum duriorum peculiarem eſſe virtutem cogendi aerium mel tradidit Theophraſtus; vndè poterunt quoq; Arbores eædem melligenum exudare ſuccũ, iuxtà id quod Q. Curtius eſt atteſtatus, in Hircaniâ ſ. reperiri Arbores omninò Quercum referentes, quæ copioſo melle ſcatent antè Auroram ipſam, nam adueniente Sole dulcis ille langueſcit, & euaneſcit humor, quò ſpectat illud Virgilij, E

Ecloga 4. *Et duræ Quercus ſudabunt roſcida mella.*

Bodeus in Theoph. de H. pl. l. 3. c. 8 Ad Gallarum naturam proximè accedunt fungi; à Doctiſſimis propterea Viris obſeruatæ ſunt quædam pilulæ in Quercubus naſcentes, quæ Gallas, & Fungos inter conſtitutæ videbantur, ideſt mediam quandam obtinentes naturam, tùm formæ, tùm ſubſtantiæ fungoſæ, atq; Gallaceæ; inter fungos varij ſunt gradus, vndè quidam magis, quidam minùs formoſi, atq; etiam vtiles, omnium tamen infimi tenuiſſimi ſunt, qui

Pl. l. 16. c. 8 muſcum ſapiunt, vel pulmonarium, vel capillarem, Cypriæ licèt veneris in delicijs ca-

Theoph. H. pl. l. 3. c. 9. pitalibus habeantur. Fungum Agaricum Quercinum Allobrogicum exquirunt medici F pro benigniori pituitę purgatione. Fungum Quercinum Boletiformem heluones auent,

Pet. Andr. Matthiolus ex Braſau. vt egregia conditura edulium parent nobiliſſimum, vndè non immeritò vocati ſunt à Cicerone Fungi omnes Heluolæ, ab Heluonibus ita conditi, vt nihil poſſit eſſe ſuauius; interq; hos omnes, qui ſolidiores ſunt Fungi citrà calloſitatem, meliores quoq; cenſentur, vt Hepar Quercinum, vt eſt Fungus Quercinus carnoſæ ſubſtantiæ craſſus, & maculoſus, & caſtanei coloris à ruſticis noſtris *Zetula* nuncupatus eſui perquam gratiſſimus; quæ ſpecies Fungorum ſatis notæ hîc non dantur depictæ, ſed tantum duæ aliæ ſpecies minores, & rariores

Cicero ep. ad Fab. Gal.

Fungus Quercinus alter

Fungus Quercinus Polonicus

Moukourk, ſeù Muſcicida, enecãs muſcas lacte madefactus, dum accurrentes muſcæ illum lethaliter lingunt. G

N

Et quoniam Fungorum, quatenus hi Plantæ ſunt imperfectæ, Hiſtoriam non attexi-mus, quam ad infimum, & poſtremum Botanologicorum librorum locum ablegamus, vbi quamplurimas, atque mirabiles Fungorum formas, magnitudines, atq; ſubſtantias innumeris qualitatibus refertas erit videre, Arboreis ſimpliciter fœtibus in hoc genere indicatis contenti erimus.

Plantæ verò Quercuum Alumnæ, etſi non poſſint dici omninò fructus, cum non ſint proprijſſimæ Quercuum, nec ab intimis originentur Arborum viſceribus, cum ſementem habeant pro matre propriam, merentur tamen filiæ Quercuum adoptiuæ haberi, cum

A cum ab hiſce denominationem ſumant, & in ſuo genere optimitatem obtineant, vndè ἰξία Viſcum Quercinum ſuper Quercus naſcens, ex ſemine ex ventre ἔνδοθος egeſto, ſic deſcriptum à Virgilio,

Athæneus lib. 9.

Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Fronde virere noua, quod non ſua ſeminat Arbos,
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.

Æn. lib. 6.

Symphor.

Quercinum prorſus dicitur, quia Arbuſcula cubitalis eſt Baccifera albis, rubris, vel racemoſis granis maximarum Virtutũ, vt ſuo loco dicitur, ab eruditioribus dicta Dryos Hypear; apudq; Indos tam Peruuanos, quam Braſilienſes à noſtrate longè diuerſa eſt, foliiſq; multò maioribus prædita. Polypodium tandem Quercinum, & Chamædrym, hoc eſt Querculam, ſeù Triſſaginem herbas, quæ in alijs quoq; Arboribus naſcuntur, & ibi creſcunt, licet non adeò Virtuoſæ Quercuum incolas dicerem potius, quam proles, quià perfectè viuunt perfectæ ſuis cum radicibus extrà Quercum, & intrà tellurem, & ideò ſat Quercubus erit progenuiſſe præter genuinas Glandes tot Gallarum, atq; Fungorum ſpecies, & ex alieno ſemine parturijſſe Viſcum ad hoc vt fœcundiſſimæ dici poſſint; B ex quibus omnibus rebus permoti ij, qui circà rerum ſimilitudines philoſophantur, affirmarunt ſe deprehendiſſe Quercum totam ad fœcunditatem, tum in viris, tum in mulieribus facere; Arbor enim hæc maxima naſcendi auiditatè naturaliter prædita ad omnem naturalitatem propagandam mirè conducere iure merito cognoſcitur. Et quoniam facillimos incidit hæc Arbor in exceſſus, atq; defectus, & ſic morbi quam plures in eâdem ſuccedere ſolent, de his conſequenter erit agendum.

Hort. 1. 26. cap. 22.
Dodon. Pemp. 6. lib. 4. c. 3.
Bellon. obſ. l. 2. c. 83.
Camerar. epit. p. 556.
Ionſton. l. 4. c. 1. pun. 3.
Io: Bapt. Porta.
Plut. gram. l. 6. c. 12.

MORBI, REMEDIA.

FRequentes patitur Abortus, monſtraq; ſæpius parit ipſamet Quercus, quæ cæteros ferè omnes cum reliquis Arboribus cõmunes morbos experta, eos maximopere curandos exquirit, vtpotè non modicè graues, quemadmodũ ſunt Scabies, Culices, Vermiculationes, tam internæ, quam externę, Siderationes, Vredines, Sfacelli, Strãgulatus, Tabes, Diſtorſiones, Tumores, Lachrimationes, Dislocationes, Contorſiones, Carbunculationes, Procidentiæ, Vlcera caua, & diſepulotica, Cruditates, &c. Qui omnes morbi, eorumq; ſinguli, ſi Arborem ſenem, gibboſamq; apprehenderint, lethales exiſtimantur, nam cum inter efficaciora ſint remedia tranſportationes ad tractus Cœli, Terræque ſalubriores, ſiue etiam inſignes amputationes membrorum, certum eſt, quod hæc ſolum à iuuenculâ admitti poſſunt Arbore. Quercuum, & Roborum Vermes in primis ex putredinoſo calore geniti *Termites* dicuntur, atq; etiam *Coſſi*, deindè *Cuſi*, vndè Hiſpani, voce à latinâ parum detortâ, *Guſanos* illos vocarunt, omnes vel ferro, vel medicamẽto mactandos. Non deſunt alia præternaturalibus à cauſis prouenientia in Quercubus Animalia, vt Iuli multipedes, Erucæ, Tabani, atq; etiam Serpentes, quos Plinius memorat his verbis, *ſic quædam ex imbre generantur in terrâ, quædam & in ligno. Nec enim Coſſi tantum in eo, ſed etiam Tabani ex eo naſcuntur, & alia vbicunq; humor eſt nimius: ſicut intrà hominem tineæ tricenum pedum, aliquandò & plurium longitudine.* Huiuſmodi Vermes, & præcipuè *Coſſi* notiſſimi erant antiquitus, ad quos debellandos Agricultores ruſticis armabantur inſtrumentis, & propterea valdè memorati, itaut ru- D goſi corporis homines ad ſimilitudinem cutis horum animalculorum *Coſſi* vocarẽtur ad ignominiam. Sed & ad Gloriam denominata fuit ab ijſdem Familia Romana *Coſſuuiorum*, vel *Coſſuuianorum*, ex quâ fuit *Coſſutia* Vxor Iulij Cæſaris, vt Suetonius teſtatur in eius Vitâ. Vermiculus item Eſculi Galba dictus *Galbæ* inter Romanos nomen intulit, Magna quidem res eſt paruos iſtius modi vermiculos tantâ pollere vi, & efficaciâ, vt ingentes, tempore licet longo, ſternant Arbores; vndè Muſæ ſelectiores in admirationem adductæ ſic cecinerunt.

Theoph. l. 5 H. pl. c. 10.

Symphor. Hort. l. 13. c. 1. & ſequ. Plin. l. 17. c. 12.

Io: Laurem. berg. in Antiquar. l. c. Plin. l. 11. c. 33.

Gorop. Gallic. l. 5. cap. 1.

Arbore quid maius, tineæ quid inanius armis?
Et tamen hæc ſummas tantula vertit oves.

Bald. Cabel. Epig. ſelect.

Cancris atrabilarijs Querneis, qui ſæpè tumentes in internis partibus, occultè ſupplantant Arboream vitam, nulla poteſt applicari Medicina; nam veluti docet praxis medica, in Hominibus ij curati citius interimunt. Gangreæ autem manifeſtiores in principio

Gal. de Atra bile c. 4.

Curt. Symphor. Hort. l.13.c.8. Ariſtoteles 5. de Hiſt. Anim.c.32 & c.19. Petr.Bellon de Neglecta ſtirp. cult. c 10, l.4.de H.Animal. c. 8. Ariſt. l.5. de Hiſt.Animal.c.27.

cipio ſunt curabiles, cum membrorum mortificatio viuificis medicaminibus ſubleuari E
poteſt, vel ea ſit in partibus carnoſis, vel membranoſis, vel neruoſis, quæ & nisì probè recidantur, & nitidæ reddantur, nunquam coaleſcunt, vbi Animalcula concipiuntur adhuc Xylophthora ligniperda, quemadmodum in Animalibus intrà vlcera verminoſa reddita ſolet accidere, illaq; inter Corabos numerari poſſunt. Has in tractando curationes Botano-chirurgus ab omnibus abſtinere debet oleoſis, tanquam vitæ Arboreæ Venenis, & præcipuè Querneæ, ſed nitroſa potius, ſulphurea, ſicca, amaraq; humentia in vſum deducere. Quapropter non ſolum ad prædicta mala, ſed ad formicas quoq; infeſtiſſimam Arborum luem, optimum erit decoctum Tithymali cuiuſcũq; generis, quod cauernis, & poroſitatibus lignorum copiosè inſtillatũ Animalcula perîmit, & malignam qualitatem euincit. Nec interim prætermittendum eſt Ariſtotelis remedium ex puluere origani, & ſulphuris inſperſum, ad formicarum reliquias totaliter extirpandas per optimum, & ad Araneas, quæ ab Arboribus Quercuum, & Roborum ſentiunt ſeminificè fœcundari, ibiq; vt aiebat Philoſophus, *pariunt vermiculos primum paruos ouis propter figuræ orbiculatam ſpeciem, nam & rotundi, iam indè à primo ortu proueniunt, incubant, & triduò peragunt.* Quod ſpectat ad morbos in malâ conformatione, magnitu- F
dinis adauctæ, hoc dubio procul aſſeri poteſt, quod omnes Quercuum productiones, quæ ex animalculis putredinoſis primò conceptis prodiere, vel quę ab excrementorum ſuperfluitatibus concretę concepêre vermem aliquem morboſæ debent cenſeri, & curatione indigent; inter quas illæ præcipuæ excreſcentiæ erunt, quæ inutiles immò damnoſæ in Arbore apparebunt, vt illæ Pilulæ ſeſſiles, quæ interius circà receſſus alarum in trunco obſeruantur, pediculo carentes, & in meditullio cauæ, ſuperficie verſicolori, maculis luteis, & nigris variegatæ, quandoq; etiam rubeſcentes circà vmbilicum, exiguoq; foramine interpunctæ, vndè Ips aliquis, vel Ipes fuerit egreſſus, de quâ Pilulâ Theophraſtus clarè videtur eſſe locutus, vbi de Robore verba faciens, inquit. *Inq; Ramorum alis Pilulam aliam gignit græcè, σφαίριον ſinè pediculo Κοιλόμισχον, ideſt concauo ſeſſile.* Additq; quod apertæ iſtæ pilulæ nigræ ſunt, & putres; in illiſq; amaram inanitatem reperiri obſeruauit Plinius, quæ inanitas ſolum adeſt, dum ſicceſcunt eædem pilulæ, cum anteà putrilago nigra totam concauitatem occuparet. Hiſce affines ſunt Fungi plurium formarum, & magnitudinum, atq; etiam Muſcoſitates, vt in Schematibus ſubſequentibus, G

De Hiſt. Pl. l. 3.c. 8.

Lib.16.c.7. & 8.

Cœterum Arboreum Hepar male affectum, atq; etiã Viſcera ſemicorrupta indicant Fungi omnes pendentes à materiâ glutinoſæ pituitę ſecundum Plinium *Lib. 22. capite 23.* & nunquam optimi alimenti eſſe poterunt, ſed vel peſſimi, vel ancipitis, quorum expetitæ comeſtionis mirabatur Plinius, dum ſcripſit: *Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? quos tutius eſt ne attingere quidem,* quod & aduertebat Galenus *lib. 2. de alimentis. Item de Euchim. & Cacoch. lib. & de Atten. vict. lib.*

Aliqui ex Noſomychis, id eſt Morboſis Fungis prædictis.

1. 2. 3. Sunt veluti Cochlearia quædam, in quibus Natura ludere viſa eſt, materiam aliquam intrinſecè magis, quàm extrinſecè colligens ſuperfluam, ſed ſemper putrilaginoſam, cum qualitate aliquâ prauâ coniunctam.

Galẽ. l.7.de ſimpl. med. fac.

4. Fungus Arboreus ad eſcam igneam parandam idoneus, ex ligneâ rariore, & minus durâ ſubſtantiâ, quæ molleſcat, & minimè frangatur.

5. Fungus colore chermeſino pulcherrimo adnatus ligno, quem caloris exceſſus πυρῆνας intemperatiſſimum declarat, & fortè pernicioſum. H

Omnes

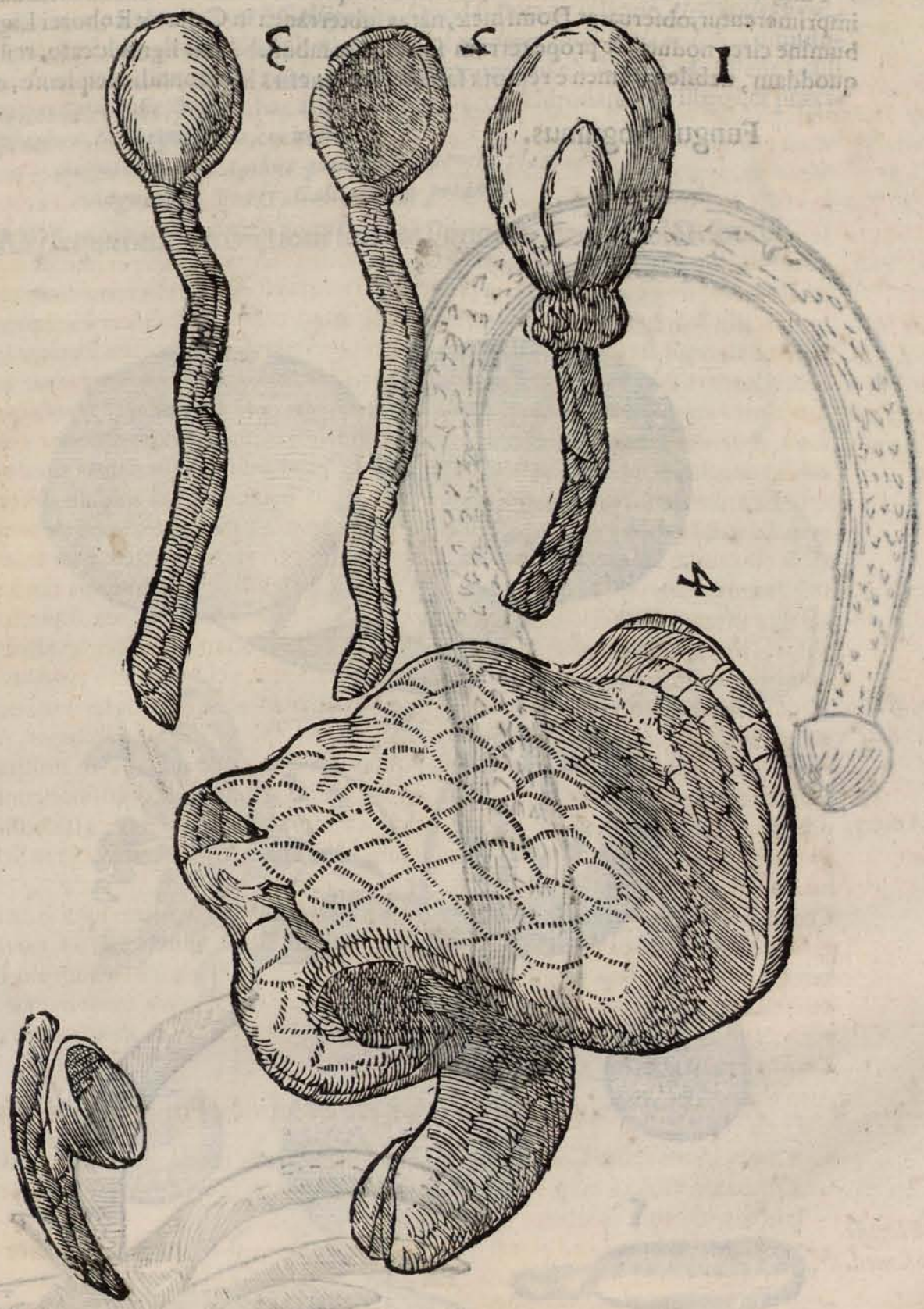

Omnes hæ Fungorum variæ, atq; diuerſæ conſtitutiones, tum quo ad figuram, tum quo ad colorem, atq; ad ſubſtantiam, vel omninò putrilagineam, & puluerulentam prauam intus, vel carnoſam laudabilis conditionis, aut demum lignoſam inutilem in omnibus ferè oriri poſſunt Arboribus, verum in Quercu, & Robore ob naturam harum Arborum valdè communem cum ſæpiſſimè obſeruentur, ijſdem primariò adſcribi poterunt Arboribus; Illorum itaq; delineationes hic afferẽdas iure meritò exiſtimauimus; reſeruando particulares nonnullos Fungos, qui alicuius ſunt Arboris ſpeciei proprij, quos in particularium illarum Arborum Hiſtorijs collocabimus.

SCD Lyon 1

Fungorum hîc inter variorum icones addam ſpecies, ſeù formas duas à me, dum aliæ E
imprimerentur, obſeruatas Domi meæ, natas ſubterranea in Cella ex Roborei Ligni albumine circa nodum, & propè terram ſub alijs combuſtibilibus lignis locato, reflexum quoddam, debileq; lumen è remota ſatis ferrea feneſtra horizontali recipiente, candi-

Fungus Anguinus.

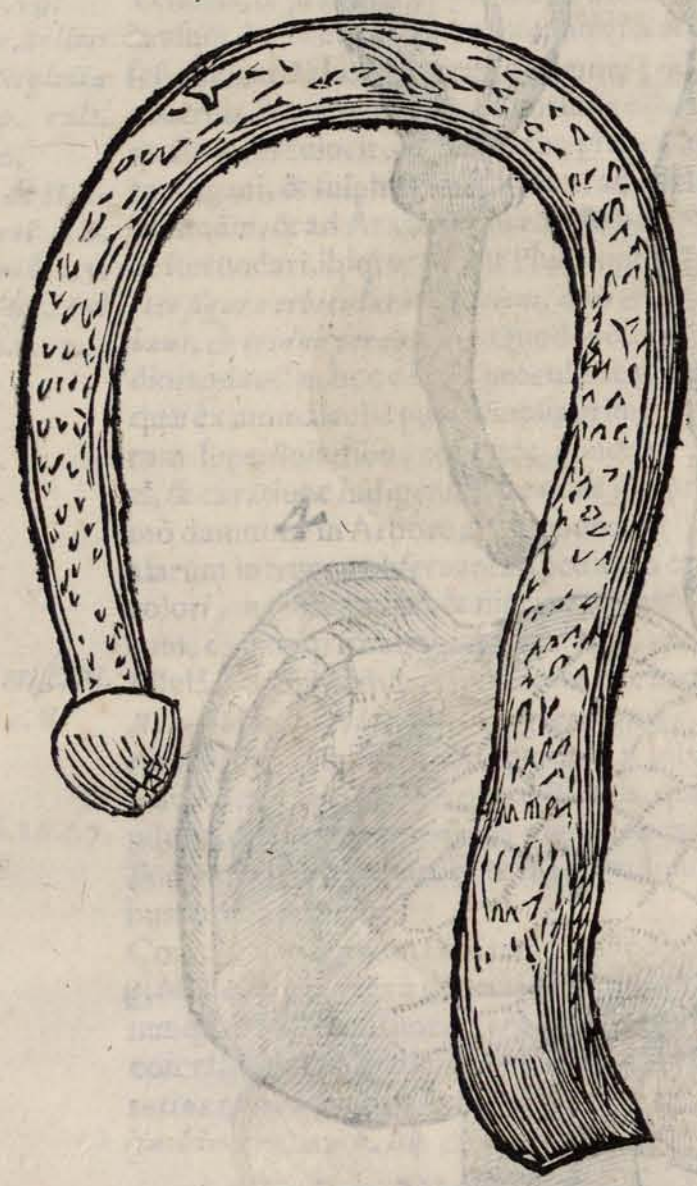

Fungus Gallipes.

dos

A dos ambos, ſolidos, nulliuſq; prorſus odoris, non omninò tamẽ inſipidos, quorũ alterum *Anguinum* vocaui, alterum verò *Gallipedem*; Quod ſi Botanicis licuit *Alectorolophum* Herbam, hoc eſt *Chriſtam Galli*, & herbam *Ornithopodium*, ideſt *Auis pedem*, à ſimilitudine partium Animalium nominare, non erit inconueniens ab Angue, & â Pede Galli hos Fungos appellaſſe, & de ijs hac alluſione ad cæteros Aldrouandæos libros, & præcipuè de Auibus, & Serpentibus, ceciniſſe.

Anguibus, atq; Auibus quid nì componere plantas
Anguini hi Fungi, Gallipedeſq; petant?

Alij ſequuntur inſolentioris formæ Fungi Quernei, vel Roborei.

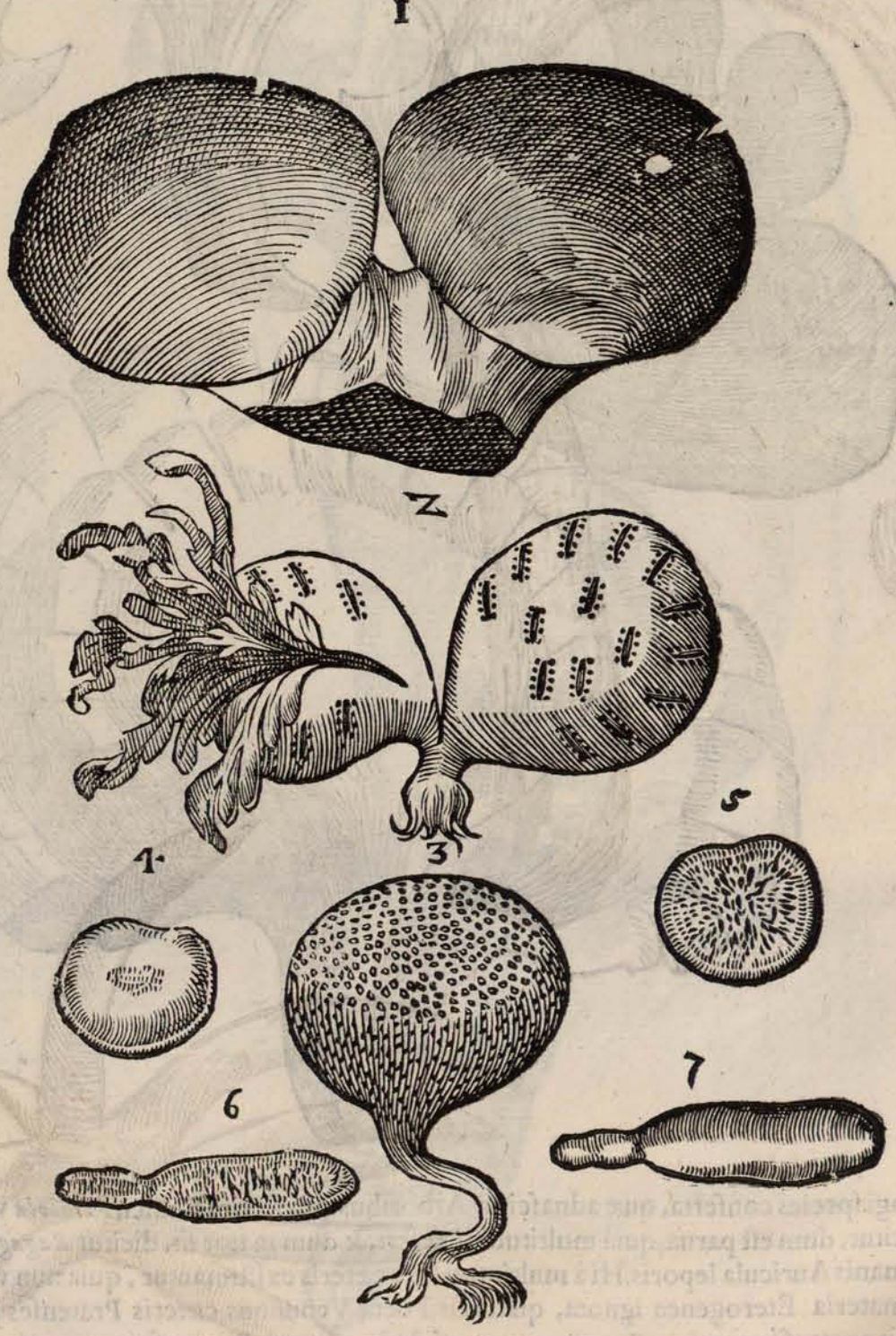

1. Fungus Arboreus mollis carnoſus, Diglottis dictus, colore rubro.
2. Fungus Geminus coniunctus, folijs veluti Quercinis amplis ab altera parte ornatus; multiſq; lineis vtrinquè inſignitus.
3. Fungus rotundus cum radice figuram calicis, vel napi referens.
4. 5. Fungus in Aſſere Quercino Nauis natus, Pezites dictus, pronè, & ſupinè depictus.
6. 7. Fungus forma ſpatulę in ligno Quercino Nauis genitus, ſupinè, & pronè delineatus.

SCD Lyon 1

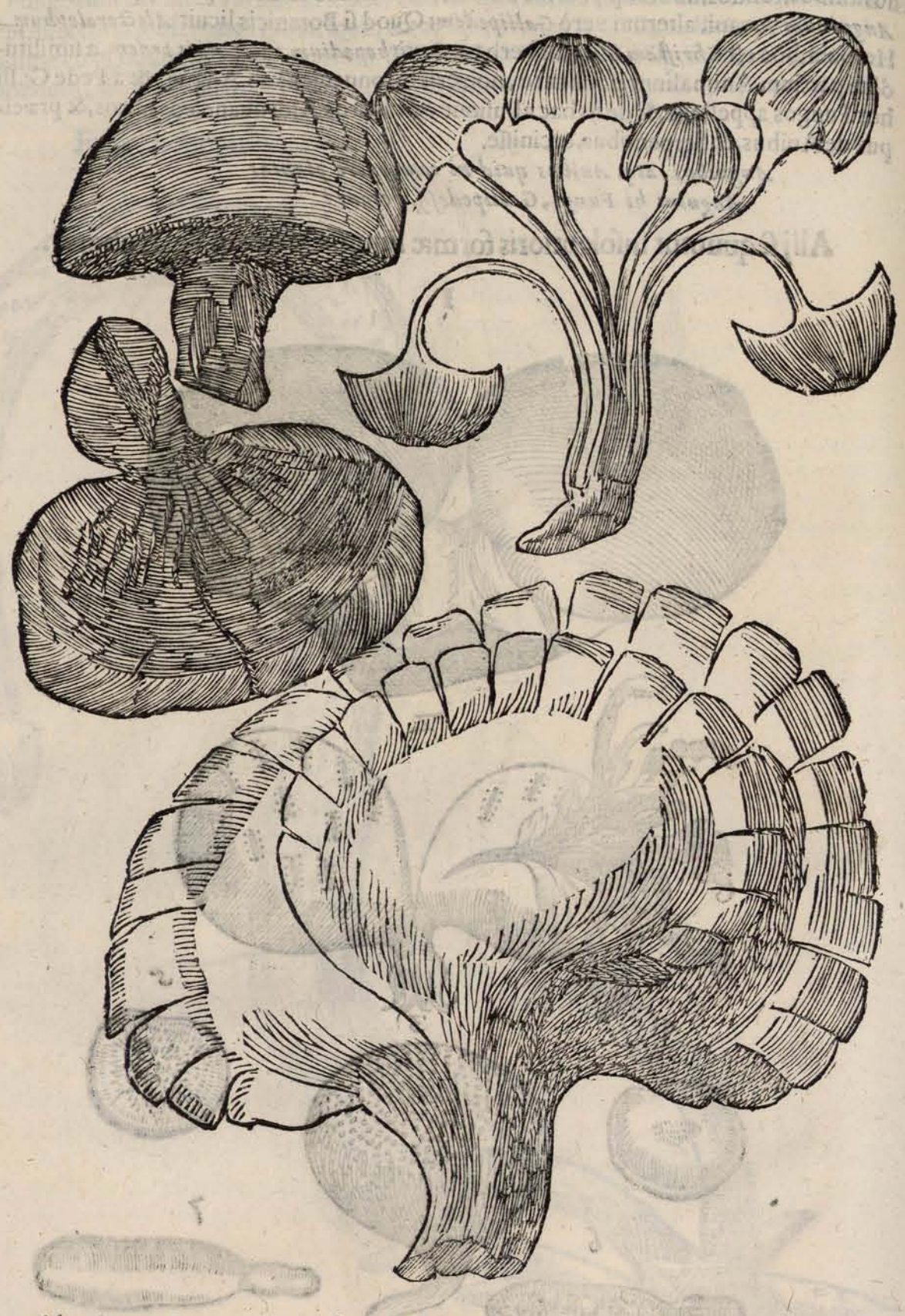

Fungi ſpecies conferta, quæ adnaſcitur Arboribus, præſertim Radici, *Famiola* vulgò dicitur, dum eſt parua, quià multitudinẽ refert, & dum maior fit, dicitur *Ragagna*; Germanis Auricula leporis. Hi à multis tutiores cæteris exiſtimantur, quia non veniunt à materia Eterogenea ignota, quamuis Poeta Venuſinus cæteris Pratenſes prætulerit *pratenſibus optima Fungis-natura eſt*. Animaduertit Plinius fungos, qui in coquendo duriores fiunt, eſſe noxios. Pyra tamen, & Acetum ſunt ijs contraria, & veluti eorum Alexipharmaca.

Lib.2 ſerm. l.22. c.23.

Fungus, qui vulgò dicitur Lingua Canis.

Fungus alius colore Chermeſino, fortè deleterius: Albidiores quià Fungi in genere ſunt cæteris omnibus tutiores iuxtà Ouidium colligendi *Fungos colligit albos.*

Plin. l.22. c.23.

Fungi ſpecies, quæ vulgò dicitur *Orchiella*, ſeù *Orcella* ideſt *Auris*. Sed dentium potius imaginem repræſentat.

Lib.4. Faſt.

Fun-

Fungus Ventilabri figuram habens.

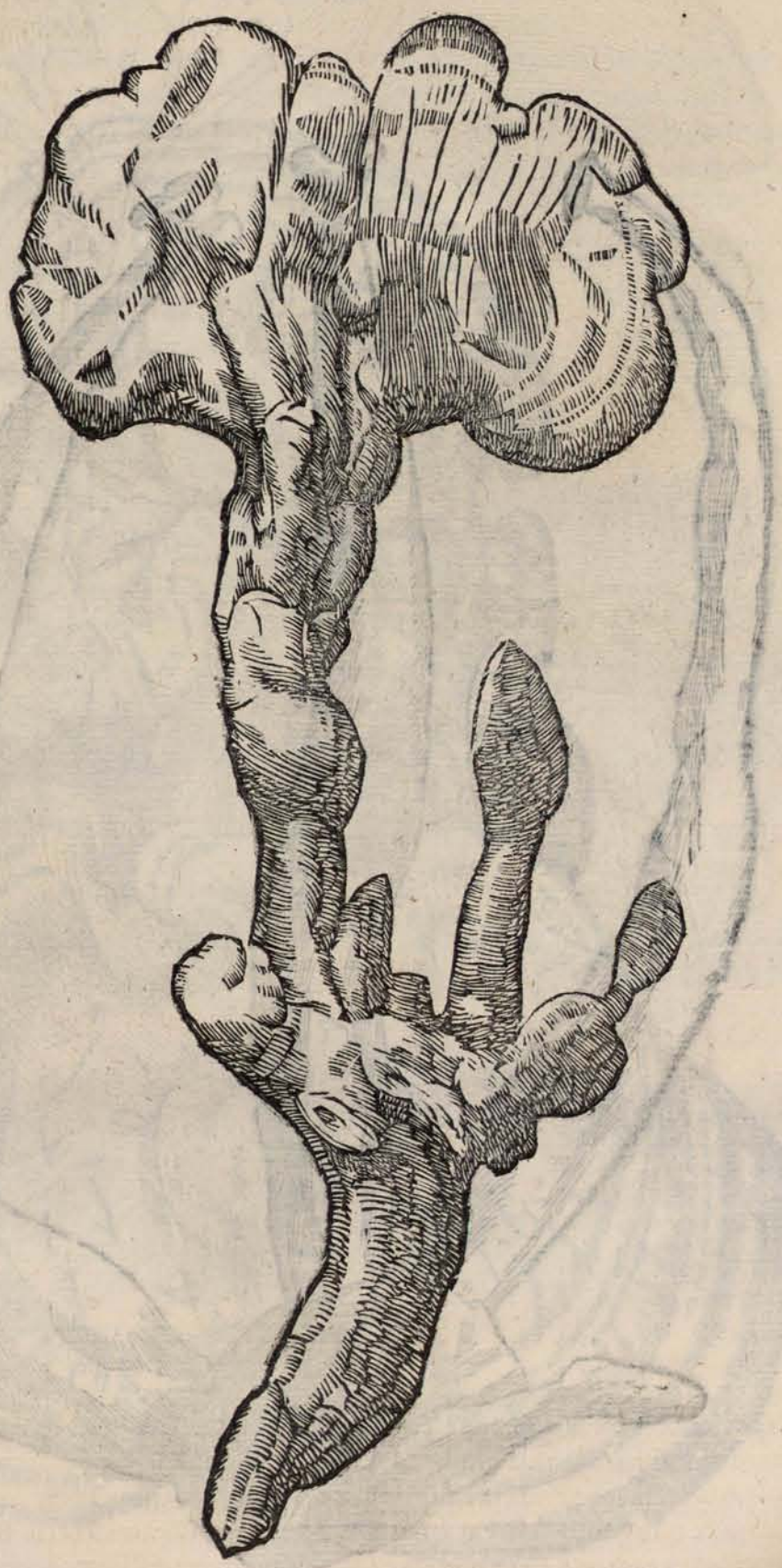

Huiuſmodi formarum inſolentiorum Fungos artificiatas, vel naturales varias referendo res, dici poteſt à copia pendere excrementorum alimentalis Arboreæ ſubſtantiæ variè coctorum, ſeù putreſcere incipientium cum varijs caloris, & humidi gradibus, nam qui ſubtiliores, & longiores ſunt plus caloris, & aereitatis obtinuiſſe, qui verò craſſiores ſunt plus eſſe terrenos eos conſtabit.

SCD Lyon 1

Fungus Arboreus Tricornis.

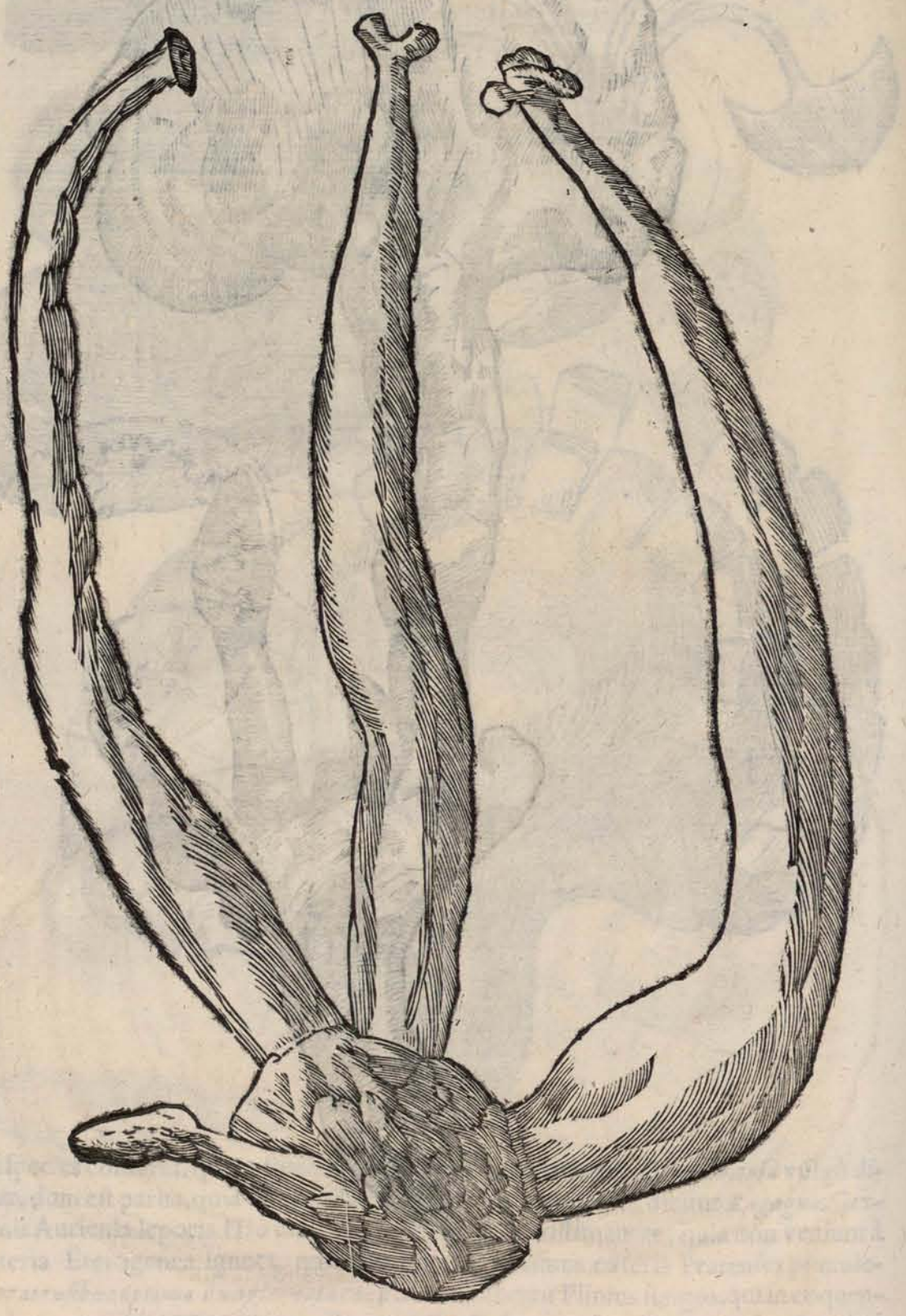

Fun-

SCD Lyon 1

Fungus Arboreus in quo ſunt Rictus, ſeù Effigies Animalium.
In noſtro Muſæo Aldrou.

Li-

Lichen Arboreus, ſeù Impetigo Morbus,
& Mentagra quædam, atq;

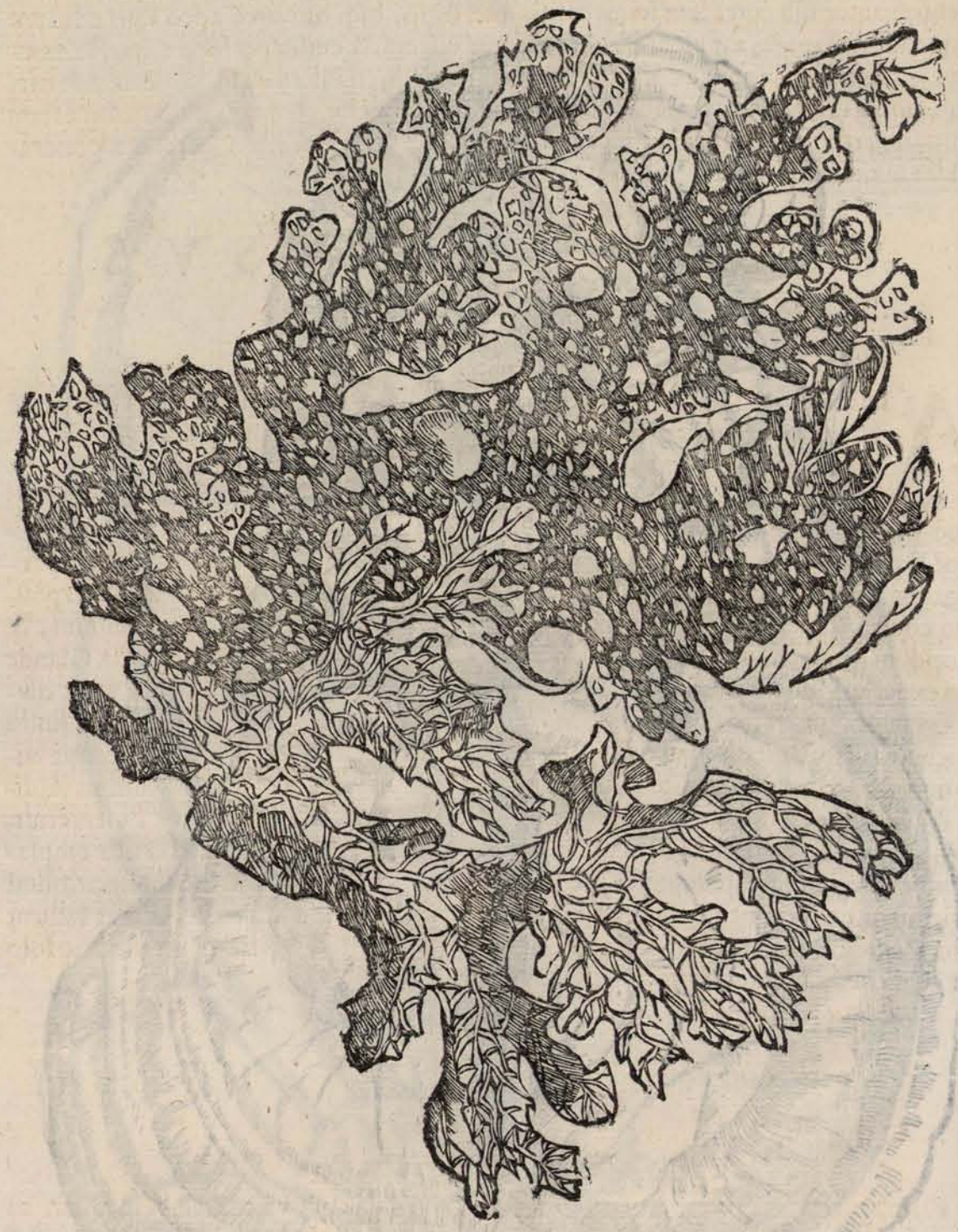

Pulmonaria Arborea Fungoſa, quæ eſt morbus quidam cutaneus in mala conformatione magnitudinis auctæ exuitio facultatis alteratricis, & excrementorum copia. Poſſet quoq; dici Pulmoniâ laborare Arbor illa, in qua hæc Pulmonis apparet figura. Hunc affectum præcisè vocarẽ nimiam Arborum Hirſutiem, & piloſitatem complicatam ad ſimilitudinem plicæ polonicæ in hominibus; curatur autem hîc morbus abradendo, & ab ſtergendo peroptimè cutem Arboream, atq; ramos ſublucando ad vmbram remouendam, foliſq; radios captandos. Muſcoſo de Genere Pulmonariam hanc Khuenius in Zodiaco Med. carmine proſecutus eſt.

Muſcus

A *Muſcus in Arboribus quoque Pulmonaria ſerpit,*
Pulmonum à formâ vulgato hoc nomine dicta, *Lib. 5.*
Licheni ſimilis, ſed latior, aridiorque
Inferiore ſui palleſcens parte, virenſque
Exteriore, notis, maculiſque aſperſa quibuſdam,
Repit in vmbroſis ſyluis, &c.

Multæ inſuper in Quercubus protuberantiæ, & calloſæ durities, & ceù Tophi arthritici obſeruantur ſub cute, & in ipſius carnis interſtitijs, hiq; tumores adeò duri euadunt aliquandò, vt lapides æmulentur, alij videntur viſcera, & cutim perforare, quemadmodum ij, qui Claui nomine notantur, quorum curatio, ſi diſcraſia ſit totalis in Arbore, impoſſibilis erit, ſi verò partialis ſolum difficillima ſequetur propter immodicum à ſtatu naturali partis illius, vel vnicæ receſſum. Hinc ad vires medicas Quercuum perſcrutandas inuitamur.

B

VIRES, ET VSVS
In Medicina.

ADſtringens, Glutinanſq; Facultas Quercubus omnibus ineſt, quâ mediante ſanguinem fluentem ſiſtere valent hæ Arbores, & ad immoderatas quaſcunq; humorum excretiones ſuas mirificè opponunt tenuiores membranas, quas lignum amplectitur, & cortex, ſimiliterq; corium fructus, & eductio, celeberrimumq; illud Vnguen ingrediuntur conſtrictiuũ, quod Comitiſſæ vnguentum nuncupatur Guilelmi Varignanæ Bononienſis medici vetuſti inuẽtum. Folia itidem præclaras ſanè prærogatiuas in ſanandis quampluribus obtinent malis. Vnicum ex illis linguæ ſuperpoſitum contrà ſtomachi ardorem mirificè operatur; imò quia nil aliud imbecillum, & flaccidum ſtomachum æq; roborat indefectu Glandis, ac Querna folia, ſunt, qui Glande non expectatâ ijſdem adhuc recentibus ad eundem finem quotannis aliquot veris die- C bus vtantur, quo facto confidunt ſe toto anno validis ventriculi viribus nixos, nullo morbo à recto ſanitatis ſtatu poſſe depelli. Eadem adhuc tenella, & rubeſcentia vino decocta, & gargarizata dentium dolores ſedant, & inſeſſibus adſtringentibus addita ſaluberrima ſunt, ex quibus aqua elicita faucium inflammationes dyſenterias, omnesſanguinis fluxus mirificè curat; ex ijſdem folijs recentioribus contuſis emplaſtrum cum vino calente rupturis, & vulneribus ſuperpoſitum ſanationem efficit, quod Galenus ipſe experimento certiſſimo comprobauit. Prædictas præter Virtutes habent folia Quercina vim alexitericam venena propulſandi, vtpotè quæ ſerpentes attactu ſolo perimant iuxtà Democritum; hinc eruditus ille cecinit

Dioſcor. l. 1. c. 121.

In Praxi med. tract. 16. c. 4.

Gorop. in Gallic. l. 5. p. 137.

Conſtant. Agric. l. 13. cap. 9.

Gaudent. Merul. mir. f. 347.

Toxica decoctum Quercus innoxia reddit,
Ex tepido tantum ſi tibi lacte detur.
Laxa valet firmis aſtringere corpora vinclis,
Nectere vel ſucco vulnera magna ſuo.
Attamen & flatus generat, capitiſquè dolorem,
Sed redimit paruum commoditate malum.

Iodochus Harchius in enchiridio med. ſimpl.

D Farina rurſus vel foliorum, vel corticum, vel calycum efficax eſt remedium ad ſordida vlcera, & chironia, & omnem oris, gingiuarum, dentiumq; putredinem nihil æquè curat. Quibuſuis alui, & ventris fluxibus quælibet Arboris pars medetur. Roboris Corticem aduerſus venena potentiſſimum eſſe remedium nonnulli auctores tradunt. Gemmæ illæ Herbaceę, quæ folijs Quercuum innaſcuntur in Maio collectæ, & in vitro ſuſpenſæ contrà ſolem aquam dabunt, vt docet Crollius, quæ ad hernias, & rupturas inunctione mirabili curandas confert; idemq; operari aſſeuerat quæcunq; tuberculæ ramis tenerioribus Quercuum adnaſcentia, quæ tam recentia, quàm ſicca, & in puluerem redacta Peſti feliciter opponuntur. Aqua item quæ in annoſarum Quercuum cauitatibus collecta ſtagnat ſingulari habenda eſt pro remedio ad ſcabiem, omneſquè impetigines, lichenaſquè, & tam in Hominibus, quàm in Pecoribus expertiſſima. Aqua inſuper ex Quercuum antiquiorum partibus pleriſq; deſtillata in Maio Menſe,

De ſignat. int. rerum.

Tragus l. 3. cap. 72.

dum

Dorſtenius in Botanico dum vigent intimæ humiditates fluxum quemcunque, ſiuè album, ſiuè purulentum, E ſiuè ſanguineum emendat, grumoſquè ſanguineos per contuſionem collectos exprimit foras, atq; propellit, idemq; præſtare dicitur aqua per alembicum è Glandibus ipſis deſtillata, & propterea prodeſt vtraq; iſtarum aquarum immundo, & putreſcenti Iecinori, Remediumq; affert Phthiſi incipienti; Punctura ſimiliter lateris magno eſt iuuamento; vlcerata ſanat inteſtina; contrà calculum lumborum, & veſicæ conducit; linteolis, applicita membro alicui inflammato valenter refrigerat; antiqua demum crurum vlcera lotionibus ſanat iteratis. Glandes ipſæ ſolitariè acceptæ quoquo modo ſu-

Io. du Choul de Qu. var. hiſt. mantur, venenis reſiſtunt, lumbricos necant, & expellunt, vrinam cient, calculum frangunt, & maximè puluis earum, flatus quamuis tantiſper excitent, ſtranguriæ medentur; fluxus ſiſtunt muliebres; cortexq; earum particulariter in aquâ, & aceto decoctus, & emplaſtratus igni ſacro medetur; earumq; capula, ſeù calix græcè ὀμφακὶς adſtringit valenter, & dentes commotos in vini rubri decocto per collutionem firmat. Prædictas Quercuum vires hoc carmine Durantes expreſſit

In Herbario lit. Q. *Deſiccat Quercus renum, minuitquè Lapillos,*
Aſtringit, cohibetquè vteri muliebria, & alba F
Profluuia, & pollet contrag, venena, febreſg,
Peſtiferas: ſiſtit iecoris fluxuſg, leuatquè
Ventriculi ardores, ſcabieiquè vlcera ſanat:
Sanguini & eiecto, dyſentericiſquè medetur,
Cæliaciſg, ſimul: Glandes genitalia ſanant
Vlcera, & vrinam emittunt, proſuntquè veneno
Morſibus infectis: ſimul inflammataquè mulcent.

Partes tamen Quercuum ſimilitudines rerum varias gerentes peculiariter valent ad

Oſuald. croll. de ſigrer. int. præſignatos tollendos morbos, vt Radix ſerpentiformis, quæ lacte decocta, vel in ſubſtantiâ extrinſecè adhibita ſerpentum ictibus venenoſis ſuccurrit; ita etiam Glandes Genitalium morbos curandos reſpiciunt, immò capita ſerpentum dum æmulantur, capi-

de ſtirp. Hiſt. l. 3. c. 70. talia eorundem vulnera innocua reddunt; hinc Tragus Botanicus præclarus docuit eos, qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi, vel icti fuerint, ſiuè etiam venenum illorum quomodocunq; hauſerint vel cantharidas ſumpſerint, itaut ſanguinem G mingant docuit inquam bibere Glandes in puluerem redactas, vt ſanentur, nam hoc remedium venena expugnat, & tollit, tam per vrinam eam protrudendo, quàm per alios modos expulſionis commodiores. Vltimas Quercuum reliquias ſi quis ſectetur carbones ſcilicet, atq; cinerem, vires medicas non modicas in illis inueniet; nã carbo querneus cum melle tritus carbunculum curare egregiè dicitur, eiuſdem quoquè crematæ Quercus optimos cineres à chymicis ductu Plinij obſeruatos in Salem virtuoſiſſimum coire certum eſt, nam apud Plinium legimus *Quercus optima, vt quæ per ſe cinere ſyn-*

Lib. 31. c. 7. *cero vim ſalis reddat.* Ex eo itaq; concinnari poterunt optima, & efficaciſſima remedia corroborantia partes intimas noſtri corporis, & illas per expreſſionem quandam ab infarctu maligno liberantia; remanent modò remedia conſideranda, quæ petuntur ex Galla, Viſco, Polypodio, alijſq; ſimilibus conſiderabilioribus adnaſcentijs; vndè primò veniunt inſpiciendæ Gallæ, quæ cum æquali pondere lini ſeminis dolores ceruicis ſedant ex Plinio, quoniam ſecundum Dioſcoridem hæ debeant dupliciter coſiderari, earum quoq; vires medicæ duplicem inſpectionem requirunt, ſic enim Dioſcorides

L. 20. c. 20.

L. 1. c. 123. ſcribit. *Omphacitis parua quidem, ſed tuberoſa, ſolida, & nullo foramine peruia. altera plana, leuis, perforata; eligi debet omphacitis, quæ efficacior eſt, & vtriſq; vis vehementer adſtringens; tritæ excreſcentias in carne, fluxiones gingiuarum, & vuæ, atq; oris exulcerationem cohibent; nucleus cauernis dentium inditus dolorem ſedat, crematæ carbonibus donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acidamuria extinctæ ſanguinem ſupprimunt. Decoctum quibus inſidere expedit efficax eſt contra vuluas procidentes, fluxioneſg. Capillos denigrant aceto, aut aquâ maceratæ. Diſentericis, cæliaciſg, cum vino, aut aquâ tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur, opſonijs addi debent, aut integrè in aquâ percoqui, in quâ nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat; in ſumma his vtendum ad aſtringenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt.* Lignum mox Viſci Plantæ in Quercubus naſcentis decantatiſſimum ingentibus, atq; copioſis præditum eſt virtutibus; nam ſimpliciter collo geſtatum & digitis circundatum contra morbi Herculei

A lei venenatas auras, & proſtrationes verior eſt Hercules Alexicacus ; ab eius tamen Glutine fructus maximè cauendum eſt, ne os intret, quia maximopere exitiale cordi, capitiquè nocens deprehenderetur, vt Nicander præmonuit his verbis *In Alexipharmacis.*

Sic miſerè afflictus vix tandem ducere preſſo
—Ore poteſt animam

Sed illi tantum extrinſecus vſurpato fidi poteſt, cum humores ex alto extrahat, digerat, diſcutiat, Phymataque, auctore Dioſcoride, parotidas, & cœteros abſceſſus cum reſinâ, & cerâ ad maturitatem perducat ; cumq; Thure vlcera vetera, & malignos abſceſſus molliat, lyenemq; cum Gagate lapide, aut calce, ei ſuper impoſitum minuat; ligni autẽ eiuſdem Viſci Quercini ſubſtantia in aquâ vitæ bibitâ pellit febres, & apoplexiam, aut vertiginem, & corporis tumores ; cumq; Hepaticis ſimplicibus ſumptũ præſeruat â leprâ ; eius puluis ſuper ſtrumas cum reſinâ, cerâ, & Galbano diſcutit puſtulas, pannoſq; omnis generis diluit ; cuius virtutes Iodochus Harchius hiſce verſibus egregiè compendiauit. *In Enchir. Med.*

Diſcutit , emollit , trahit, & tubercula quæquè
B *Maturat, moles indè lienis abit.*
Sic fœdâ ſcabie , & leprâ , & lentigine corpus
Fœdatum, nitidâ contegit indè cute.
Quod legis è Quercu morbum curare caducum
Viribus occultis creditur eſſe potens.

Sequitur conſideranda δρυόπτερις, id eſt Filix Quernea, polypodium dicta, de quâ herba dicendum venit in re medica eam eſſe, quæ ad plures morbos ſanandos à medicis, atq; pharmacopæis præſcribitur, atq; paratur, & præcipuè ad affectus melancholicos, & ad morbum comitialem ; ſaporem ipſa præfert parum dulcem, cum ſubamaricie tamen, auſteritateq; aliquâ, necnon aromaticitate linguam, licèt ignauiter, feriente ; calefacit, atq; ſiccat, primas quoad qualitates in ordine ſecundo, facultateq; potitur humores craſſos, lentos, viſcidoſq; tergendi, digerendi. ſiccandi, necnon atram bilem, & pituitam detrahendi, verum imbecilliter; & ideò cum alijs miſcetur medicamentis, iuxtà methodi medendi præſcripta, cum illa indigeat magis adiuuantibus, quam corrigentibus ; ex huius herbæ radice fit principaliter ſyrupus de Polipodio ſolutiuus in noſtro C Antidotario Bononienſi nouiſſimo deſcriptus, ingrediturq; partialiter nobiliora compoſita, vt Catharticum Imperiale, Diacaſſiam, Diacatholicon, Diaſenam, Decoctionem Epithimi Meſue, &c. Polipodio proximà accedit Chamedrys, ſeù Quercula, ex quâ fit Syrupus non infimæ efficacię, ad menſtrua prouocanda, obſtructiones reſerandas, internaq; viſcera confortanda deſcriptus in Antidotario noſtro Bononienſi nouiſſimo. Muſcus tandem Quercinus, primò exilior, & albicans Coſmeticæ Medicinæ ad pulueres cyprios componendos inſeruit, refrigerat, & adſtringit, digerit, ſomnum inducit, roborat ventres, præcauet abortum ; Lychenas efficaciter currat ; pulmones refrigerat, adſtringit, digerit, ſiccat, abſtergit, vulnera glutinat, valet ad tabem, pectoris, & pulmonis vlcera, & ſputa cruenta. Ad vulnera, & pudendorum vlcera, & ad vtrunq; muliebre profluuium ; dyſenteriam quoque, & bilioſos vomitus tollit ; cœtera lubenter prætermittimus, nè tædio nimio afficiantur Lectores, & quià nimis ampla eſt Quercuum tractatio, vſum tamen illarum in cibis peruetuſtum, & omninò antiquatum, quoad Homines ſaltem, ne in tantâ copiâ defectus vllus appareat, breuiſſimè D proferemus.

Dioſc. lib. 4 c. 188.

Pag. 264. & 265. Antid. B. p. 10. 25. 30. 57.

Pag. 238.

Auctor ſtir. Sileſiac.

VSVS IN CIBIS.

COmmuniſſimum Antiquiſſimarum Gentium victum fuiſſe Glandes conſtat apud omnes ; cum enim Panis adhuc vſus ignotus eſſet

Mortales primum ructabant pectore Glandes, *In C. Mario*

Et propterea à Plutarchus dicebat Quercum inter Arbores ſylueſtres fructus copiâ, & *pag. 195.* bonitate præſtantiſſimam. Illa tamen, vbi meliorem, & ſapidiorem naturam ſortiebatur, fiebat acceptior ; & hinc M. Varro, referente Aulo Gellio in Satyrâ, quæ περὶ ἀδεσπότου inſcribitur, inter exquiſitos multarum Gentium fructus Glandem Ibericam poſuit.

Luſi-

Strabo l. 3. Geogr. Luſitani vetuſtiores, vt tradit Strabo, & ij, qui Montani erant, vel poſt inuentas fruges, ob annonæ penuriam duabus anni partibus Quernâ veſcebantur ſuaui Glande, ex qua deſiccata,& mola ſubacta farinam in Panis vſum recondebant ad Ver,& Hyemem tranſigendam; Glande quoq; Allobij Sarmatiæ Populi non incommodè victitabant, id referente in Stromatis Clemente. Glãdes ob id multarum Gentium opes fuiſſe Plinius adnotauit; eæq; nonnullas apud Nationes adeò gratæ ſunt guſtui, vt bellaria Cereris, quia dulces (quo pacto vina dulcia Bellaria Bacchi dici poſſunt) appellabantur. Plurimum quidem nutriunt Glandes, quamuis ægrè digerantur frigidæ in primo gradu,& ſiccæ in tertio, ſi Elluchaſem Arabo ſcriptori credimus, quarum temperiei correctionẽ coctio, & ſaccharum inducunt. Glandiũ autẽ cibus in genere licèt, moderatiſſimam ad ſpeciem redactus belluinam operatur nimis fortem nutritionem, ruſticoſq; admittit ſolùm comeſtores; ad aſperiores quippè labores perferendos artus indurat, viſceraq; ferrea ferè reddit. Huc ſpectare videtur illud Apollineum ad Lacedęmones oraculum, quo Glandiphagi Arcades inuicti pronunciabantur

Symphor. H.l.1.c.7.
Lib.16.c.5. & 6.
Ex Aulo Gellio, & Macrobio.
Tacuino 4. Domo.19.
Galenus lib.de Cibis boni,& mali ſucci.

Glande ſatur multâ obſiſtet tibi plurimus Arcas
Noſtra tuis non ſunt contraria Numina cæptis.

Quibus Populis adeò placuerunt Glandes in eſum, vt ſoli dicantur inter Græcos

Frugibus inuentis auſi defendere Glandes.

Multa quidem ſunt Animalia, quæ Glandem auidiſſimè expoſcunt, atque ſectantur, quâ mirè pingueſcunt, & in genere Auium Picæ cognominatæ Glandàriæ, quæ Glandes ſtudioſè colligunt, terræq; recõdunt,& obruunt more formicarũ. Ipſis quoq; cõtuſis à noſtratibus Indicæ Gallinæ, ſeù mauis Gallopauones nuncupare, libentiſſimè ſaginantur. Minores vlterius inter Quadrupedes Gliribus, Sciuriſq; adeò placent, vt in Arborum cauernulis,& vbi proprias incolunt ſolitarias, & taciturnas ſedes horrea ſua ditantes, habeant quo famẽ rodant dum cætera torpent. Aquatilia ſed inter Animalia Glande Piſcis veſcitur Thynnus auidiſſimè, atq; enormiter pingueſcit. Inter tamen cuncta, quæ Glande pro cibo delectantur Animantia, illa ſunt dubio procul præferenda, quæ magis terrena ſunt; En Roboreis inhiantem quàm maximè folijs Capram, quæ dum fructus minimè carpere poteſt, poſtquam Arbores denudauit, arentia lambit ſaxa

Theophr. l. 2. c. 24. de Cauſis Plãtarum.
Strabo l. 3. Geogr.

---- Sine frondibus Arbor
Nuda riget, lambunt arentia ſaxa Capellæ.

Gaud.Merula l.3. mirab. f.160.

En ſues, qui ſuas eſſe Glandes prætendunt, quas iugi grunnitu ab alijs repetere videntur brutis; ipſos Glandibus fellciſſimè creſcentes huiuſmodi cibo videmus, amplo,& quadrato corpore, ventre promiſſo, clunibus vaſtis, craſſæ, & glanduloſæ ceruicis, roſtris breuibus, & reſupinis, carneq; ſolidâ, quæ ad murtata farcimina, apud nos Bononienſes, vbi famigeratiſſima ſunt *Mortadelle* dicta, exquiſitiſſima, & perfectiſſima eſt, vtpotè ſuauiſſima, temperatiſſimaq; & ad epulãdum propriè à naturâ nobis donata, vt rectè M. Varro diſcurrebat; vndè nos quoque noſtris diebus Glande veſci non male diceremur, dum eiuſmodi Animalium Glandeâ ſubſtantiâ ſaginatorum, tam ſapidè veſcimur carnibus. Glãs adeò proportionata eſt ſuaptè natura ſuibus nntriẽdis, vt nunquã illis nocua, vel minima ex parte fuerit comperta, ſicuti è contrà Bouillo generi perniciem attuliſſe quandoq; fuit obſeruata, & eâ præſertim tẽpeſtate autumnali valdè inæquali, & Glandes, antequam matureſcant ſyderante, rubiginoſiſq; morboſitatibus inficiente; Geoponicorum ob id prudentiſſimus M. Cato Cibaria Bubus indicens ſingulis Iugis in Hyemem Glandis quidem modios 240. ſeruari iubebat, ſed cum ijs dimidium Lupinorum ſimul cum Glande in aquâ maceratorum, nè inconuenientia ſequantur, quæ nos paucis abhinc annis in agro noſtro Bonon. obſeruauimus, dum horum Animalium glande Hyemali impræparatâ, vitioſâque paſtorum, pleraque ex improuisò moriebatur, in quorum ventribus exenteratorum plurima glans indigeſta turgens, & germinans reperta fuit; Fuerat enim maxima eo anno copia Glandium, ſed prauæ diſpoſitionis, cui præceſſerat fœni, palearumq; non modica caritas, vnde ruſtici cogebantur ex abundantioribus Fructibus alere Boues; qui tamen natiuam temperiem in illis ob ſtupefacientes ruminationis motum extinxerant, cum quo vitam quoq; ademerunt; Suaderem ergò vt ſuibus Glandes relinquerentur, illiſq; ſolis ſeruandos eſſe huiuſmodi Fructus villici crederent; Nimis enim diſcrepant Bouinæ, & Suillæ carnes temperamento: nam illæ ſunt frigidæ in primo, & ſiccæ in ſecundo gradu, hæ verò è contrà cali-

Rembd. Dodon. Pempt. 6.l.4.c.2.
Colum. l.7. c.9.
Creſc. l.9.c. 77.
Plin.l.15. c.29.
M.Varro l.2 de re ruſtic. capite 4.
Comm.4.l. de rat.vict. in al.c.102
Cato de re ruſt.n.60. & n.54.
Ann. 1657 inſolẽs Boum,& Vaccarũ interitus ex Glãde comeſtâ

A dæ in primò,& ficcæ in ſecundò, & propterea inſociabiles, vndè piaculum grande committunt ſubdoli falſamentarij, qui melancholicas, & terreas carnes ſimul cum teneris, mollibuſq; pinſunt,nam hæ aromaticitate exiccatiua adiũcta ambroſium fiunt edulium, illæ verò nec digna duris meſſorum ilijs euadunt cibaria; Ad Myrtum itaq; fauore ſuillarum Glandium canat ſyncerior quilibet falſamentarius, & ſuillorum Farciminum fabricator, vt ſummis, & Principibus viris haud in gloriè ſeruire poſſit. Sic & ipſe merebitur de ſuis mercibus ceciniſſe Martialem.

Elluc elim. Tac. San. 14.

Qui Palatinæ caperet conuiuia Menſæ,
Ambroſiaſque dapes, &c.

Emin. Cardin. de furno lib. dc cõſeru. ſan. cap. 42.

Et quià ſublimium Virorum dapes ad gelida nos reuocant Ganeæ pocula Græcis,& Romanis olim familiaria, quæ nunc communiſſima ſunt; Sciendum eſt,niues in ſubterraneis foſſis conditas,& in ſeram ſeruandas æſtatem, non alio melius tutandas eſſe contrà liquabilitatem remedio,quam querneis frondibus copiosè ſuperpoſitis,cuius rei tribuunt inuentum Alexandro illi Magno Imperatori, qui nonniſi magna, tam animi, quam corporis viribus voluebat. Querneis tandẽ Arboribus meliora quæq; ratione cibi vndequaq; ſuauiſſimi ab ipſis prodeuntis debemus; nam in vaſtiſſimis vſq; Herciniæ ſyluæ tractibus hæ Arbores, quas ſeptentrionales ſæuiſſimæ non terrent Vrſæ, maximè rigentes mellificarum Apum in officinas innumerabiles, atq; tutiſſimas ſe totas vertunt, de quibus cum Heſiodo ſic concludere poſſumus.

Hip. l. 2. de rat. vic. & l. 3. de alim. Platina de Hon. volup. & valet. li. 4. & l. 6. Lib. 8. epig. 39. Mizald. memorab. cẽt. 4. nu. 76.

His multum victum tellus fert montibus altis
Quernus apex Glandes, medium dat Robur Apum vim.

Io. Gorop. Becan. in Gallicis lib. 5. pag. 318.

Immò cum Plinio, qui ſcripſit, *Robur fert Boletos, ſuilloſq; gulæ nouiſſima irritamenta, quæ circa radices gignuntur; fert & mella, &c.* Hæc mihi dant animum, vt varij Quercuum vſus explicandi dulce melos haud ineptè ſapiant.

Lib. 16. c. 8.

Hucuſq; ex vnâ pendentia munera causâ
Vidimus; à variâ conſpicienda manent.

VSVS VARII.

C MIlitaris virtus,cum cæteris præſtet,tanquam ſtudiorum omnium etiam forenſium tutamen, atque præſidium, fortibus,& nõ ignobilibus inſtrumentis vti ſemper conſueuit; Vndè Triumphales currus quernei, apud Antiquos Iouis Inſignibus,& ſceptro exornabãtur. Bellicæ quoq; Turres ambulatoriæ,quarũ Temonem Heſiodus vocabat δρῦς ἐλυμα,& alia Martis machinaměta tã oppugnatoria,quã defenſiua firmiſſimis Axibus, & Trabibus Roboreis componebantur. Victoribus captarum Vrbium,& Arcium perpetuo Quercus ligno ſimulacra in immortale decus eorundem erigebantur; ſic quoq; vnum præ cunctis Querneum ſtipitem ad Trophea de Hoſtibus victis, & ſuperatis erigenda, ſpolijs induendum pretioſis perquirebant generoſi olim milites; cuius rei meminit Virgilius:

Cicer. pro Mur. Plin. lib. 7. c. 56. Ammian. l. 23. Veget. lib. 4. cap 14. & cap. 19. 21. 22. 23.

Ingentem Quercum deciſis vndiq; ramis
Conſtituit tumulo: fulgentiaq; induit Arma.

11. Aen. Lucanus 3. Belli Ciu.

Ex Robore Phalanta, hoc eſt Palatia fiebant antiquitus in tota, & integra orditura non ſolum, ſed in tabulatis,tectiq; ſcandulati contextu ſchidiarum Roborearum; ex eodem D ligno fiebant Portæ, feneſtræ, & Hercij, ideſt Portæ pendulæ, & recidentes, ſeù Catarrhactæ à verbo græco καταῤῥίπτω, quod eſt proijcio, vulgò *Saracineſche*, de quibus Cæſar in comm. Ab his Iupiter Herceus dicebatur, quoniam intrà Domos, intraq; ſepta ceù penetrale Numen colebatur. Tanta eſt Roboris fortitudo, vt igni egregiè reſiſtat, alijſq; elementorum iniurijs. Robora fumus probat robuſtiſſima, quia videmus ſudes roboreas ſuper caminos ignis ardẽtis tranſuerſaliter poſitos,ſuſtinenteſq; Ahenos bullientes diù durare, vndè Virgilius cecinit:

Georg. 1. Plin. l. 16. c. 40.

Et ſuſpenſa focis exploret robora fumus.

Idem Roboris lignum fluuiatiles, atq; lacuſtres ad naues pangendas vtiliſſimum eſt. Hinc apud Reuſnerum.

Reuſn. in Pom.

Fundatura rates, innataq; rupibus altis
Educat arboreum Robora denſa nemus.

Calcagn. de re naut. Lib. 16. c. 39.

Querneam ſimiliter Carinam commodiſſimè, & feliciter ſubiectam experiuntur Naui-E
cularij. Alexander Cornelius, vt auctor eſt Plinius, Arborem, ex quâ facta fuit nauis Argo, quâ Iaſon cum Græciæ Heroibus in Colchum Inſulam vectus fuit, Eonem appellauit, Robori viſcum ferenti ſimilem, quæ nec aquâ, nec igni poterat corrumpi. Vt autem idem ſuccedat de Robore, aut Quercu in noſtrorum temporum nauibus, non ſunt confundenda, ſimulq; iungenda diuerſarum ſpecierum Quernearum ligna; vt Quernea proprijſſimè dicta, & Eſculina Roborea iuxtà Doctrinam Vitruuij, atq; Palladij, & vt durabiliora ſint, non in Vere, ſed in Brumâ cædi debent decreſcente Lunâ, alioquin putreſcent citò, atq; contorquebuntur. In vſus porrò non tam Belli, quàm pacis, æquè apta volunt haberi Robur, & Quercus, quamuis Roboris aliqua ſpecies nimium ſylueſtris extremam propter ſcabritiem, & quaſi lapidoſitatem blandâ, & miti ſit intractabilis arte. Domeſtica igitur vtenſilia domeſticis ſibi parabant è Quercubus plures, minus etiam rudium ſeculorum Populi non ad pulchritudinem quidem ſimpliciter, ſed ad perennitatem. Lacones namq; inter alios proprias è Robore menſas volebant. Ruſticana ſedilia ex Quercu fieri ceperunt poſtquam ex Quercubus ipſis propè fontes aquarum exempla quædam monſtrauit Natura tranſuerſalibus in ſtipitibus nymphas inuitans ad ibi deliciosè ſedendum. *Et poſitæ fontana loco ſtant Numina Nymphæ*
Quà virides præbent enata ſedilia Quercus

Archit. l. 7. cap. 1.
De re ruſt. l. 1. cap. 9.
Io. du Choul de Qu. var. hiſt. c. 1.
Pl. l. 16. c. 20.
Theocritus eidyl. 1.

F

Vt cecinit Theocritus; moxq; etiam iiſdem ſedilibus addi cepere pelles, dum ruſticorum turbæ bucolicis carminibus manſuefieri ſtuduerunt ex eodem Theocrito.

Idem eidyl. 5.

Illinc ergò canas, illinc age carmine certes
Bucolico, pelleſq; tuas, Quercuſquè teneto.

Huiuſmodi tranſitum ab agreſti vitâ, ad ciuilem, ſociabilemq; magis indicare volentes antiqui Græcorum in nouis ſolebant ſpõſalibus eum morem obſeruare, quem diximus, vbi ſcilicet. Puer, quidã dum ſponſa ad viri domum traduceretur Spinis, & Glande Querneâ obſitus, caniſtrum panibus onuſtum deferebat, ſponſæq; præcedens paſſim clamitabat, *effugi malum, inueni bonum*; nam quantò ſuauior eſt panis triticeus ipsâ Glande, tantò commodius eſt ſedile tectum pelle, tanquam puluiuari quodam mollius reddito ipſo ſimplici duriſſimo ligno Quercus. Circà Quercuum ligna credendum eſt primos inſudaſſe materiarios fabros, vt omnis generis inſtrumenta œconomica conficerent. Inuẽniuntur calices ex Quercuum radicibus apud Athenæum memorati, qui à Thericleo excellentiſſimo ſculptore fabrefacti erant. *Calicem nuper è Melandryo factum Thericleũ in temulentorum manibus frequentem.* Hæc illius ſunt verba. E lignis Quercus Inſtrumenta vitæ, neciſq; fuerunt eruta ſemper. Hinc Dolia habemus Quercea pro vinis continendis excluſiua dolorum, lætitiâ, & hilaritate plena. Illinc ſontibus Rotæ parantur *Atque nouis tormenta modis rota Querna præaltis, &c.*

Alex. ab Al. D. G. l. 2. c. 5

Alex. ab Al. D. G. l. 2. c. 5
Dipnoſoph.
Bap. M. T. 2 p. 215.

G

Vndè eruditus ille appoſitiſſimè ſcripſit *Et vitæ, & mortis munera Quercus obit.*

Scaliger. poet. c. 187.
Theocr. eydil. 7.
Theophr. H. Plant. l. 4. c. 7.
Pl. l. 16. c. 7.
Tragus de St. Hiſt. l. 3. capite 70.

Nihil eſt in hac vaſtâ Quercus, ſeù Roboris Arbore, quod vſus non faciat ad vtiliſſimos. Ijs certè, qui Quercus creſcere permiſerunt vmbræ æſtiuæ gratiſſimæ debentur, ceù *--- Gratas pecori facturis Quercubus vmbras*

Gallam ipſa Quercus ſuppeditat pro Atramẽto ſcriptorio, & pro Arte fullonia ad Sapientiam ipſam delineandam per chartas, atq; ad modeſtiam pingendam ſuper lanas. Querneum corticem coriarij cordi habent, eoq; alacriter vtuntur ad conciliandam pellibus diſpoſitionem quandam, quâ mediante colores illæ feliciter recipiunt, & ſpecioſitatem ex cuticulæ corrugatione concipiunt. Cinerem inſuper Querneum ad multa va-H
lere ſciant omnes tam nobiles, quàm agreſtes viri, poſtquam ligno eiuſdem Arboris vſto familiarem ad ignem valdè conferentem ſanitati fuerint vſi à Sibyllinis oraculis moniti. *--- De Quercetis lignum ſcindetur ad ignem*

Gaudentius Merula l. 4. de mirab. fol. 327.
Ex Sympho riã. de Hortor. Hiſt.
Columella l. 6. c. 19.

Ex eoq; ſalem, iuxtà Marci Varronis præcepta, in alterius ſalis penuriâ conficiant; eoq; itidem inſpergant frumenta contrà cariem, vt perdurent; illudq; murium cauernis indant, vt noxia, & infeſta illa morti dedant Animalcula. Veterinarijs tandem, & Bubulcis ea quernea relinquantur ligna, quæ in trabibus, & Aſſeribus fortitudinem craſſitiei parem habeant ad Præſepia fabricandum, & Trabales machinas, quibus mediantibus ſoleæ ferreæ boum pedibus inducuntur, de quibus Columella verba fecit *ſed & machina fabricanda eſt, quâ clauſa iumenta, Boueſq; curentur*, &c. *Roboreis accibus compingitur ſolum.* Sed iam nos vocant Hiſtoriæ Querneæ Honores, vt ad Virtutum Præmia facilior aditus præparetur.

HISTO-

SCD Lyon 1

A

HISTORICA.

GLande Querna vetustissimi temporis Homines victitasse verissimum habetur apud omnes, nam illi *Glandiferas inter curabant corpora Quercus*
Qui sub Mundi initijs, & rudimento rudes, atq; inculti incognitas fruges & inexploratas diu habuere, & ideò quernâ Glande, ac fructibus, quos passim natura, è terrâ produceret victitabant in speluncis habitantes, vel tecta Syluarum incolentes, & maximè Quercuum, tanquam frequentissimam Arborem, & inter primas germinantẽ. Ob id Arcades Antiquissimi Gentium, queis communes erant huiusmodi mores, cæperunt denominari Balanophagi, seù Glandiphagi. Refert ideò Pausanias Pelasgum (qui Luco Quercubus quamplurimis olim consito, post Neptuni templum ad Montem Alesium, nomen Pelasgi fecit) cum in Arcadiâ regnare cæpisset, primùm nudos nactum homines, eos tuguria extruere ad sese à pluuiâ, & frigore defendendos docuisse, & simul tunicas è suillis corijs conficere ostendisse, quos ab herbis simpliciter nudis auertendo ad Glandium fructus nutrimenti melioris gustandos incitauit, quo in more eò vsq; steterunt, quo Arcas Rex Nictimi filius Regnũ illud suscepit, & lætiora adhuc vitæ documenta à Triptolemo Eleusine Celei filio acquisiuit, frumentum scilicet non solùm serendi, sed & panis modum, & vsum conficiendi. Cùm tam vtiles igitur forent Quercus, nil mirum, quod Themistocles ex Neocle natus Athenienſis, cui propria Virtus, patriâ etiam inuitâ, quæ plurimum illi debebat, Imperium apud Persas parauit, se ipsum Quercubus comparabat; quoniam illis ad protectionem indigent mortales viatores, si fortè pluuia ingruat in itinere, tegmen ramorum eius expetentes: quod si cælum sit serenum, eam omnes vellicant, deq; illâ quodpiam detrahere student, siuè corticis, siuè ramorum; sic esse de seipso suos apud Ciues diuersis sub temporibus: nam aliquando gratiam apud suos maximam inuenit, dum Olympiaco in conuentu, totius Græciæ oculos in se conuertit, & primus Piræum, qui portus Athenarum erat quadringentarum capax nauium, muroq; millium duorum Ciuitati coniungebatur, munijt, naualiq; postmodum prælio Persas apud Salaminem deuicit; aliquando verò ingratitudinem nactus est, vt cum à Patria, quàm tot beneficijs auctam reddiderat, suæ gloriæ inuidente, factus est exul, & coactus exteros adire, qui de illius Virtute bene mereri studuerunt, inter quos Xerses, à quo perbenignè receptus, in Ducem Exercitus maximi aduersus Athenienses creatus non idcircò voluit de Patria sibi ingrata vindictam sumere, sed vt extremum fidelitatis in illam simul, & in Regem optimè de se meritum specimen præberet, vbi Patriæ suæ ingentis cladis periculum imminere vidit, tauri sanguinem hauriendo se interimere non dubitauit. Præter victum tamen & tectum, quos naturaliter suppeditabant corporibus ipsæ Quercus, superstitiosè quoq; Animas tegebant, alebant, vt Numen, & Aræ cæcæ Gentilitatis efficerentur. Has ideò pro suis cœlitibus obtenebrata Ethnicorum ingenia solas appetere videbantur, & venerabiliter frequentare, & absque discursu discurrere. Eò vsq; peruenit hæc in easdem superstitiosa credulitas, vt hæc vel doctissimos quoq; illorum temporum illaquearet. Hinc est quod Socrates per Quercum, tanquam per Numen quoddam religiosissimũ deierare consuescebat; Præterea apud Græcos in more positum erat, vt cum Sponsa ad viri domum traduceretur, puer canistrum panibus onustum deferens, sponsæque præcedens passim clamitando ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, id est *effugi malum, inueni bonum*, spinis, & Querna Glande coronabatur. Dũ etenim patrios lares deserebat noua nupta post frugales mores, auctiorem fortunam in Domo Coniugis expectabat, quam Quercini fructus à puero gestati ex illorum ficto Numine forent declaraturi; hinc est, quod non nisi ad Quercum respiciebant primitus homines in Numinum nominibus implorandis, vsq; ad Romanorum primorum tempora. *Et si à Numâ* (Tertullianus habet) *conscripta est curiositas superstitiosa, nondum tamen aut simulacris, aut templis res diuina apud Romanos constabat:* nam Numa Pompilius Hebræorum secutus morem Simulacra Deorum vetuit. *Numa verò* (tradit Clemens Alexandrinus) *Romanorum Rex Pythagoricus quidem erat, ex Moyse verò adiutus prohibuit humanam, aut animalem formam Deo à Romanis tribui.* Gallorum vetustissimi propterea, totiesq; celebrati Sacerdotes, & Philosophi Druydæ sub-

Hip. de vet. med.
Lucr. de nat. r.
Franc. Mar. Grap. de part. ad l. 1
Ruell. l. 1. cap. 10.
Paus. in Arcad.
Ælianus. Sabellicus, lib. 6.
Al. ab Al. D. G. l 2. c. 5
Tertul. in Apologe. 25
Clem. Alex. in strom. l. 1
Et Plutarc. in Numa ac Plin. l. 34. c. 4. & l. 16. capite 44.

ſubter ipſas Quercus ſua Ioui Sacrificia peragebant,epulaſq; parabant,tauros immolantes, poſtquam aureâ falce ex celſiſſimâ, & veluti Dijs proximiori Quercu, veſte candidâ induti demeſſuiſſent querneos aliquot ramos, quibus ſeſe,& victimas ſolemniter exornabant. Boiorum fortè ob id antiquiores Herculi Victori Bellorum Præſidi Quercus dedicabant, optimè conſcij eundem in Ponto iuxtà Heracleam duas Quercus plantaſſe (vt id pariter ex Plinio habemus) illi chariſſimas. Hinc Theodo Rex Boius Lucum, & Montem Reginoburgium Danubio imminentem ipſi Alcidi conſecrauit, vbi ſacra peragi more maiorum præcepit; ea ſylua poſteà Monachis Aymerani conceſſa tandem fuit, dum ſcilicet Boij Religionem Chriſtianam amplexi in Templa,inq;Cœnobia commutarunt huiuſmodi Quercuum loca; eodemq; ferè pacto crediderim Luco querneo, & Monti Ciuitati noſtræ Bononiæ imminenti, qui nunc dicitur S. Michaelis in Nemore, quippè Oliuetanorum in Monachorum cœnobio longè clariſſimus eſt,olim euenire potuiſſe,cum Galli Boij ijdem per quadringentos fermè annos ſuam hîc Bononiæ, ſcilicet Bojoniæ tunc nuncupatæ, generoſiſſimè retinuerat; eò etenim loci Herculi ſacrificantes ſuo, nobiliſſimam noſtris poſteà præbuerũt Chriſticolis anſam Bellatorum illi fortiſſimo, fortiorem adhuc, & verè Diuum pijſſimè ſubſtituere, Diuum nempè Michaelem Archangelum.

Auent. l. 3. Annal. Boic. *Elias Schedius de Diſ. Germ. Syngr. 2. capite 124.* *Auent. Annal. Boic. l. cit.*

Cui Princeps Erebi cum Phlegethonte ſubeſt.

Barbaræ tunc temporis gentium in religione maximè cœcutientium Aræ,minimâ tamen luce crepuſculorum ad inſtar clariſſimam lucem fidei Orthodoxæ diuinabant; ità enim diſponebantur Aræ, vt in earum medio Quercus ſacerrima omnium, ſecundum ipſos, & ampliſſima ſurgeret figuræ triangularis Myſterijs impreſſa, ſiue id Herculi Trinoctio tribueretur,ſiuè ad Iouis trifidum fulmen alluderetur;ibi aliqua ſanctiſſimæ Triadis ſemper adorandæ adumbratis in ceremonijs illis figura, quibus ijdem inſtinctu alicuius fortè Genij melioris ſic procedebant. Pulcherrimam,& omnium in Luco ſpecioſiſſimam eligebant Druydæ Arborem, & duobus illius exertis hinc indè ramis,truncoq; medio, ſeù ſtipiti ſuperiori alligatis in trina coniunctione, ibi hanc vocem *Tau* ſcribebant, idem repetentes in binis ramorum prædictorum ſuper trunco eodem exordijs, in dextero autem ramo hanc vocem volebant inſcriptam *Heſus*; in medio ſtipite *To Tharamis*, & in ſiniſtro ramorum *To Belenos*, ex quâ re Sanctiſſima, & Indiuidua Trinitas vnius Dei, triumq; Perſonarum deſcribebatur. De Marſyliâ Vrbè loquens Lucanus huiuſmodi poeticè indigitauit Aras hoc pacto.

Peucerus l. de diuinat. Tacit. l. 1. Annal. *Lucan. lib. 3. Pharſal.*

Lucus erat longo nunquam viduatus ab æuo
Obſcurum cingens connexis aera ramis,
Et gelidas altè ſummotis ſolibus vmbras.
Iſtum ruricolæ Panes, nemorumquè potentes
Syluani, Nymphæquè tenent, ſed Barbara ritu
Sacra Deum, ſtructæ ſacris feralibus Aræ, &c.
Non illum cultu Populi propiore frequentant, &c.

Tantam vlterius ſibi antiquitus conciliauit Quercus venerationem, vt Auguri ex illâ coronato,anteq; aciem incedenti ab hoſtibus parceretur,nec in illum,vtpotè virum ſanctum,tela mitterentur. Sic & pauca erant ſacrificiorum genera,in quibus aliquo pacto, vel mediatè, vel immediatè Quercus non intercederet. In ſacris Fratrum Arualium, in quibus Ambaruales victimæ pro frugum,& vini vbertate Cereri, & Baccho mactabantur, hoſtias eaſdem, dum ter circum arua (vnde nomen adeptæ ſunt) priuſquam ſacrificatæ occumberent, ducerentur, multi ſequebantur clamantes, è quibus vnus in hoc magis inſtructus ſeligebatur, qui ſolemni cum ſaltatione Numinum illorum (carmine compoſito) laudes decantaret. Hic verò ad illud munus nunquam ſe accingebat, niſi prius Querno ſibi diademate caput obduxiſſet, ac ſi ſuauius cantantem illum, magiſq; probum, ideoq; Dijs chariorem, & publici voti plenius compotem ſertum illud efficere potuiſſet. Tempore etiam nondum adultæ Chriſtiani Orbis Reipublicæ tanti facti ſunt Fructus Quercini, vt Galla ex Inſulâ quadam Perſici Maris digna propter ſui tunc temporis aut raritatem, aut admirabilem magnitudinem habita ſit, vt ab Imperatore Conſtantino pientiſſimo, & ſacratiſſimo, dono mitteretur ad D. Petri Baſilicam in Vrbe. Habemus pariter ex iſtis Arboribus inſignes aliquot memorias, de quibus Sacrorum Voluminum paginæ nonnulla ad Hiſtoriam pertinentia continent. Inter has

Al.ab Al.D G.l.3.c.12. *Onuphr. Panuin.*

ani-

A animaduertenda venit Quercus, apud quam Saul virostres (quod futurum in rei teſtimonium Samuel prædixerat) obuios habuit. Iſaias quoq; Propheta iuſſu Manaſſe Regis (cuius à D. Hieronymo Auus fuiſſe perhibetur) ſerrâ geminas in partes diſſectus, ſepulturam inuenit ſub Quercu Rogel iuxtà tranſitum aquarum, quas olim Ezechias Rex Iacob obſtruxerat puluere. Prætereà Quercus Abſalonem Dauidi patri rebellem ſuis ramis appenſum retinuit tribus lanceis transfigendum in pœnam perfidiæ, & parricidij tentati, vt pateret quod aduerſus maximos peccatores, vel ipſæ quoq; creaturæ inſenſibiles obarmari nouerunt. Nec tunc ſolummodò ad puniendum capitale delictum, licet accidentaliter, Quercus interuenit, ſed ſucceſſiuis etiam temporibus apud pleroſquè Gentilium eodem munere, iudicibus ſic ſtatuentibus functa eſt. Deijciebantur enim ex Robore, quando non de ſaxo, qui grauioribus obnoxij criminibus capite mulctandi cenſerentur. Sed ſi ex Robore ſcelerum pœna decerpebatur, ex eodem quoquè virtuti præmium ſtatui conſueuit. E Robore nanquè rudes ad libertatem militibus emeritis, & gladiatoribus iam ætate confectis donandam excerpebantur; dum etenim rudem, ſeù fuſtem illum roboreum, quo fortaſſis pluries decertarant (teſte Lampridio) publicè
B ab Laniſtâ, ideſt gladiatorum magiſtro, auctore Prætore accipiebant, ij tunc ſpectatæ conditionis efficiebantur, vnde Lyricus.

Reg. 10.

Auctor Terræ Sanctæ. 141.

Arg. in Iſſi, & 2. Par. 33.

Al. ab Al. D. G. l. 3. *c.* 5.

Adricom. num. 225.

Spectatum ſatis, & donatum iam rude quæris *Hor. l.* 1.
Mecænas iterum me antiquo includere ludo. *Epiſt.*

Et Cicero, *tam bonus gladiator, tam cito rudem accepiſti?* Quare non abſurdum eſſet aſſerere, quod homines tunc temporis ad huiuſmodi Arbores cogitationem dirigentes, qui probi eſſent ad virtutem magis allicerentur, qui verò mali deterrerentur, quia *Philipp.* 5.

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Sed ſi qui ſimplici Quercino fuſte donabatur tantò meliorem facere conditionem ſuã credebatur, quantò aſperiores in bello tulerat labores, quid dicendum poſteà de ijs, ante quorum ædes Quercus integras in vrbibus regio permiſſu plantatas videre erat? Hæ certè totius populi admirationem ſimul, & obſequium Domino ſuo cõciliare valebant. Inter eos, qui primitus hoc priuilegio gauiſi ſunt, is fuit Auguſtus Imperator, qui Palati-
C næ nomen Quercui proceriſſimæ antè ſuarum ædium fores in aera ſe ſe tollenti voluit imponi, glorioſiſſimo inſcriptæ titulo OB CIVES SERVATOS, vnde Sulmonenſis Sireni præberetur anſa perbellè canendi.

Triſt. libro 3. *el.* 1.

Cauſa ſuperpoſitæ ſcripto teſtata coronæ
Seruatos Ciues indicat huius ope.
Et Iouis hæc, dixi, Domus eſt, quod vt ipſe putarem
Augurium moniti Querna corona dabat.

Cum vtiq; maximam nobilitatis notam hac ratione præſeferre crederentur Quercus, factum poſteà fuit, vt mos huiuſmodi dudum in minori Britanniâ vigeret, vbi Quercus, quas in Ciuitate ſtudioſè alebant, nonniſi ante nobilium ædes poterant detineri, nam ideò nobilitatis indices, & teſtimonium erant irrefragabile, adeò vt qui Quercubus priuaretur, omni etiam ſpoliaretur dignitate, & exiſtimatione vitâ longe chariore, quia in illis apparebat Generis vetuſtas, & præclara etiam dignoſcebantur nomina, ita vt ſupplicium ignominioſum eſſet illis priuari. Aliæ aliâ de causâ Quercus famoſæ traduntur. Fuit enim Arpinatum vaſtiſſima Quercus Mariana dicta, ad cuius vmbram Cicero tam
D commodiſſimè diſputari poſſe cenſebat, vt in illius propterea laudem Poema expoſuerit elegantiſſimum. Superiore pariter ætate quædam Quercus apud Biturices in nemore Tronſae adeò vaſta per omnes dimenſiones viſa eſt, vt illius portentoſa magnitudo Franciſcum Galliarum Regem Chriſtianiſſimum permouerit ad eam crebris palis circunuallari iubendum, & ipſe quandocunq; venaturus illac trãſiret, eiuſdem contubernio valdè delectabatur. Alia ſimiliter Quercus altiſſima in Luco Martis in Ponti finibus apud Colchidem Regionem erat, in cuius ſummitate ſuſpenſum vellus aureum teſte Apollonio Rhodio videbatur. Habemus etiam identidem Quercubus nedum numen attributum eſſe, ſed & ipſas numinibus conſecratas, nam ſicuti Eſculum Sacrauere Ioui, ſic & Quercum Pani dicatam fuiſſe à Garete Fluuio Stadijs decem refert Pauſanias in Arcadicis. Illud autem quod ad Dodonam Vrbem attinet Quercuale non eſt prætereundum, vt potè hiſtoricum, & haud inepti parergi locum hic occupaturum. Iuxtà

ergo Dodonem Chaoniæ Vrbem Iouis Quercualis nemus diù celeberrimum fuit, in E
Pompon. quo templum & fons aderant eiuſdem Numinis in tutelâ, eidemq; ambo ſacrata, cuius
Mela. lib. 2. fontis, & ſi frigidiſſimæ aquæ, vino tamen erant ardentiores, nam faces extinctas è
Herodotus. directo poſitas procul accendebant. Ibi etiam duæ Columbæ ſuprà binas Quercus reſidere dicebantur, quæ reſponſa dabant, & quarum altera Delphos tranſuolauit ad templum ſcilicet Apollinis: altera verò Ammonij Iouis fanum in Africâ petijt; ſed re vera Columbas illas duas nil aliud fuiſſe crederem, quam fatidicas Fœminas, quæ linguâ Theſſalâ futura prædicentes Columbæ deorum dicerentur, quæ ad alia loca poſtmodũ ſeceſſerint, vt plures fallere poſſent gentes Dæmonum aſtibus heù nimium dementatas. Nec piget hîc aliquid de Quercu, quæ perpetuo foliorum honore decorabatur, in me-
L. 16. c. 21. dium ex Plinio adijcere. *In Thurino agro, vbi Sybaris fuit* (ſic ille fatur) *ex ipſa Vrbe proſpiciebatur Quercus vna nunquam folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinans; idq; mirum eſt Græcis auctoribus proditum apud nos poſte à ſileri; nam locorum tanta vis eſt, vt circà Memphim Ægypti, & in Elephantine Thebaidis nulli Arbori decidant, nè vitibus quidem.* His tamen omnibus elegantia non cedunt, quæ ad hiſtoricam Quercuum, & eruditam lucubrationem concernentia tradit Goropius. Morem anti- F
Gallicorum quiſſimum in Galliâ adhuc perdurantem, originemq; à druydis trahentem huiuſcemo-
lib. 5. p. 127 di (ſcribit ille) obſeruari. Diſcurrunt Iuuenes ipſo anni exordio per vicos oſtiatim vociferantes *Au guy l'an neuf:* voxq́, *Guy* priſcæ Gallorum Druydarum vocis veſtigium, cum ſignificet viſcum, hoc intendunt vociferatores.

Ad viſcum Druydæ; Druydæ clamare ſolebant.

Ad viſcum, ad rem ſcilicet ſacram, ad viſcum, hoc eſt ad doctrinas & capeſcendas, & diſſeminãdas, cum Druydæ ipſi antiquiſſimi nil viſco ſacratius haberent, & cum illorũ proprium eſſet populis doctrinas propalare. Idem vidĕtur omnes replicare quotannis, & innuere Gymnaſiarchæ in ſtudiorũ inſtauratione, dũ orationes haberi iubent incitatorias, & excitatorias ad bonarum literarum ſtudia. Sic nos Bononienſes in noſtris inſtitutis
Gherardacius in hiſt. Bonon. libr. 1. anno 777 melioribus, & conſuetudinibus habemus, in ijs præſertim, quæ à Carolo Magno reſtituta, & reſtaurata fuerunt; qui verè Magnus Imperator ergà tenuioris fortunæ diſcipulos ſtudioſiſſimos, & ſapientiam probè adeptos hæc verba non ſemel protulit. *Vos quidem macti virtute eſtote filioli pientiſſimi, qui noſtro imperio grauiter defuncti eſtis, veſtra erunt Sacerdotia locupletiſſima, & Pontificatus maximi. Ego vos in aulam adſciſco, ex vobis Senatores cooptabo, vos in album Prætorum, & Patrum curiam adlegam.* Contrà verò in Nobilium liberos à ſtudijs abhorrentes literarum hæc verba fulminabat. *At vos comatuli, & delicatuli freti opibus, & ſplendore parentum, noſtram Maieſtatem ſpreuiſtis: vitia, otia, luxum, & inertiam bonis literis, & virtuti, contemptu decreti noſtri prætuliſtis. Deum ergò immortalem teſtor, nihil penitus commodi, honoriſq́ à me ad vos prouenturum; quin immò edam in vos exempla, niſi reſipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis.* Præter propter notarunt aliqui neoterici obſeruatores rerum, & Vrbium, quod huc pertinere videtur, apud Belgas lignum Quercinum in vſu eſſe, vt aquæ inijciatur, ibiq; per annum integrum, vt duritiem, gratiamq́; coloris acquirat. Sed ampliſſimum, & nobiliſſimum, longèq́; gloriosũ Armamentarium nauale Venetum, quod illi Populi lingua genuina vocant *Arſenale*, Querna diu probata vult aquis mergentibus ligna pro nauium fabricis probatiſſimarum, & inculpabilium. Eàdem penè de causâ, nempè quià ex madefactione robuſtius fit lignum Querneum, permoti fuere nedum noſtri recentiſſimæ ætatis artifices, ſed vetuſtiſſimi quoq; ad ſeligendas ſcandu- H
las, hoc eſt aſſerculos, ſeù laminas ex ligno vt plurimum Quercino, ſeù roburno omniũ aptiſſimas ad tecta conſtruenda, vt factum fuit apud Romanos per ſeptuaginta, & quadringentos annos. Accipiebant iſti ſpiſſiorem Roboris medullam, quæ atrum ab aliquibus dicitur, & cor, ex hacq; materiâ ſcandulas ſecabant. Has ſcandulas Italico ſermone melius exprimere non poſſemus, quam per nomen ab illarum Artificibus, & Fabricantibus eiſdem propriè impoſitum, *Lambrecchie* videlicet, quaſi ligna, quæ lambit imber ſuper tegulas decurrens. Duas adhuc hiſtoriolas in lepidum huiuſce tituli coronamẽtũ afferre non tædebit, vtpotè quæ nonnihil fortaſſis notabilis præſeferunt. Athletãaltera nimis audacem; altera paſtorem, ambos à Quercubus, licet diuerſimodè morti expoſitos exhibebit. Milo Crotoniates pugil, & luctator, alioqui celeberrimus, cum proprijs nimium fideret viribus, quibus aliàs maximè pollere cognitus eſt, dum in-

olym-

A olympico certamine taurum ictu nudæ dexteræ occidisse fertur. & infatigatus illum per stadij spatium humeris baiulasse, totumq; eodem die absumpsisse; is hiantem pariter Quercum omninò scindere posse sibimet persuadebat: quod opus aggressus, & vi, quâ potuit maiore discissas partes aliquantum quidem se mouit, sed hæ violentissimo impetu ab illius nixu laboriosissimo in ipso cessationis instanti se liberarunt, eodemq; tempore Milonis manus hinc inde conatu deficiente constrictas arctissimè illaquearunt, à quibus lignis lethalibus sibi catenis, cum sese extricare, & liberare minimè potuisset, à feris dilaniatus tantæ audaciæ pœnam effugere non potuit, vndè Satyricus

---- Viribus ille *Iuuen.*
Confisus perijt, admirandisq; Lacertis. *Sat. 10.*

Ab hac expeditos nos ad se vocat Amyntas pastor quidã, qui (vt referũt historicè nõnulli Scriptores) nimium solicitus in saginandis suis porcis, ascendit Arborem glandiũ pondere curuatam, ex quâ nimiâ sui ponderositate cadentes glandes, cadendo secutus in terram decidit præcipitanter, & simul cum ramis fractis membra propria miserabilissimè frangi moriendo persensit. Illius verò pater irâ simul, & pietate concitus exci-
B sam eam Arborem in rogum extruxit, vt vrendo corpore filij pœnas illa daret, ac si capax futura esset supplicij Arbor, quæ culpæ capax esse minimè potuit. Hunc casum Bilbilicus Vates his verbis expressit elegantissimè. *L. 11 ep. 42*

Indulget pecori nimium dum pastor Amyntas,
Et gaudet formâ, luxuriâquè gregis.
Cedentes oneri ramos, syluamquè fluentem
Vicit, concessas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit supersesse rapinæ,
Damnauitquè rogis noxia ligna Pater.

Historias Clio canit inclita similiter veras, admirabiles autem Citharœdus Apollo in Quercus præduro pulset ligno à falsitate plurimum abhorrens, atq; à fictionibus, illam Tzetzis non admittens de Lynceo secundum Pindarum videntem per truncum Querneum, æquè ac per specillum quoddam *Ionst. in Thaumatogr. Admir. de meteor. cap. 10.*

Lynceus autem oculatissimus omnium cum esset hominum,
C *Conspicatus in cauâ Quercu Castorem, & Pollucem.* *Chil. 2. numer. 48.*

MIRABILIA.

MVlta in Quercuum, & Roborum Arboribus habentur admiratione dignissima; Magnitudinem scilicet, Ætatem, Vires, & Accidentia varia earundem Arborum si spectemus. Magnitudo in primis immensa Quercuum ingentem captat admirationem, quemadmodum illa fuit, quæ Campum Martium occupabat olim palis in Orbem vallata, subquâ Federico III. Imperatori anno 1472. epulum fuit datum, aliæq; quarum in Historicis aliquæ sunt memoratæ. Tam Vastæ reperiuntur Arbores huiusmodi Septentrionalibus in Regionibus, vt videantur quodammodò inuidere maioribus eleuationibus Poli suas altitudines. Ibì vt recenset Plinius Querneas est videre Arbores, quæ *suffossæ fluctibus, aut propulsæ flatibus vastas amplexu radicum insulas secum auferunt, atq; ità libratæ stantes nauigant ingentium ramorum armamentis; sæpè*
D *territis classibus nostris, cum velut industriâ fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopesque remedij illæ, prælium aduersus Arbores inirent.* Quercus Libani montis altissimi Phœnicis in Syriâ, & termini Aquilonaris terræ promissionis, vt proceritate, ita & odore admirabiles erant. Illarum etenim Muscus suaueolens magno aqud mercatores in pretio habebatur, ex quo puluis ille Cyprius dictus, tanquam gratiarum insigne ornamentum, conficiebatur, caput corroborans, blandum inducens soporem, & nimias omnes fluxiones compescens. Sylua Hercinia vastissima in partes præcipuè quinque distributa, quæ dicuntur Bacenis, Semana, Martiana, Gabreta, & Boemica, Quercus alit, quæ serrâ dissectæ Camelati panni vndosi formam affabrè effictam, seù delineatam exhibent, ex quarum Tabulatis Thalami ornantur, quæ an sint Tigrina, vel Panterina ligna antiquorũ ambigi potest. Non est equidẽ nouũ Quercus mille propter varietates dici posse pulcherrimas, nam tot species monstrosorum Fructuũ parit, vt ipsam defati- *ap. Metho. cap. 159.* *Lib. 16. c. 1.*

gare

gare videatur admirationem, illud autem monſtroſiſſimum apparet, quod ſola Quercuum vmbra adeò ſit ſalutaris, vt ſonticas aliarum Arborum vmbras corrigat, malorumque ab his introductorum excludat viuentium è corporibus congeriem; nam à fide digniſſimis viris accepimus quendam ruſticum noſtris hiſce temporibus fuiſſe, qui ſub vmbrâ Nucis dormiens paralyſim crurum, & lumborum contraxerat, & ſub vmbrâ Quercus poſt aliquod tempus ſoporatus, à reſolutione prædictâ liber euaſit, à vi fortaſſis neruorum admirabiliter confortatiuâ, quod de feliciori, & veriori Quercu intelligendum eſt, non autem de illâ ſpecie gratijs deſtitutâ, & fulminibus obnoxiâ, cuius non ſolum carbo, mortua ſcilicet vmbra, ſed viuens quoq; foliorum obſcuritas inutilis eſt. Suprà magnitudinem, & vires Quercuum Productiſſima Ætas mirabilis exiſtit, hæc decuplo longior Phœnicis, licet Fabuloſi, ætate creditur. E

Vir. in app.

Multiplicat nouies Phœnix reparabilis Ales,
Quam vos perpetuò decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longiſſima vita eſt.
Hi cohibent fines viuacia fata animantûm.

Ab hac prolixitate vitæ non abhorret Sacræ Scripturæ interpretum teſtimonium, dũ apud hos legimus Quercum illam, ſub quâ Patriarcha Abraham hoſpitatus eſt Dominũ in Valle Mambre ſex ſtadijs ab Hebron diſtante, vſq; ad Conſtantini tempora vixiſſe: quæ, ſecundum Nouarinum, Hoſpitalitatem, & munificentiam ſignificat, vt è contrà Quercus Baſan peuerſitatem denotat, quia ſub illa duo Porcorum millia Chriſti Domini Noſtri permiſſu in mare præcipitata ſunt. Aldenburgenſes Vandali vetuſtiſſimas inter Quercus ſacratas numini cũidam ſuo *Prone* dicto aliquas habebant, in quibus longiſſimæ notatæ conſpiciebantur ætates. Quercus item duas in Ponto circà Heracleam ab Hercule ſatas plura ſecula ſuperaſſe ſcribit Plinius, itaut Quercubus incredibilia penè accidere poſſe credendum ſit; non erit propterea difficilis cognitu verſio virtualis ipſius Quercus in ſalem maximè ſolubilem; ex ſalis quadam Fodinâ in Tranſiluaniâ habetur de medio ſale exciſum fuiſſe ingens Robur trabi ſimile, tantaq; duritie, vt nè ferro quidem cederet, ſed idem extrà fodinam extractum paulò poſt in cinerem velut abijſſe, nam totum illud lignum in ſeipſo toto ſalem conceperat, retenta figura & accidentibus ligni ſuperficialibus intrà ſalis ſphæram, extrà quam totum etiam in ſalis ſolubilitatem fuit reſolutum. Metamorphoſes certè plures ſubit Quercus, & patitur inſignes admodum. Theophraſtus ait in eâ Lauri Plantam viuere, quæ ceù Daphnidrys quædam à Poetis prædicari poſſet. Supremũ videtur admirabilitatis attingere id, quod referunt Albertus, & Io. Baptiſta Porta de Quercu in Vitem mutabili. Inquit enim hic: in Terrâ Alumniâ Ramulos Quercinos, ſi terræ pangãtur, tranſmutari in Vites bonum vinum ferentes, & aliquando præciſas Arbores veteres in vineas degenerare; ſed quod non ex manentibus quibuſuis ſurculis fiant Vites, ſed ijs putreſcentibus, cum natura terræ mixtis tantum illi abeant in Vitis naturam. Plinius quoq; tradit in Coo. Inſula ex diuerſarum Arborum floribus, & præcipuè Quercus in terram decuſſis vermiculos generari, qui terreno halitu calidiuſculo, & præuia putredine aliqua animati, fiunt Bombyces, qui ſtamina pro veſtibus fabricandis producunt; vnde illa Vidæ Cremonẽſis Poetæ adm. eruditi obſeruatio de folijs Quercuum tenellis, quæ ſuccedaneæ ſint Celſi frondium pro Bombycibus alendis, eſt valdè conſona intimis rerum proprietatibus, & relationibus virtutum ſecretiorum. Felicitatis quandam eſſe ſpeciem hæc mirabilia nouiſſe compertum cuilibet eſſe poteſt rerum noſcendarum curioſo; ſed Horatiani illius dicti minimè oblitus idem ſciat veriorem in legibus obſeruatis regnare Beatitatem; per Leges igitur veri. *Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur.* vnde Querneas audire Leges te præpares Lector. F G H

Oleaſtr. in C18. Gen. 2 Chriſt. Adricom. in Theat. Terræ Sanct. Tr. Manaſſe, 2. n. 23. Tom. 1. Adag. ſacr. adag. 857. num. 784. excurſu 134. Alb. Cranz. l. 4. Vandal. c. 22. Plin. l. 16. c. 44. Theoph. l. 2 H. pl. c. 23. Porta Mag. nat. l. 3. c. 2. L. 11. c. 23. de Bombyce Horatius. Ouid. l. 6. Faſt.

LEGALIA.

Plato de Regno. Plut. in cõuiu. 7. Phil. Plin. l. 16.

LEgem eſſe veritatis inuentionem nos docuit Plato, vndè Ciuilia iura naturæ moribus conformia eſſe debent, alioquin violari poſſunt; illam ideò XII. Tabularum Legem obſeruabiliſſimam eſſe crederem, quæ naturæ ad normam lata fuit. GLANDEM IN ALIENVM FVNDVM PROCIDENTEM COLLIGERE FAS

A FAS ESTO, nisi enim quis volens proiecerit rem propriam, atq; neglexerit, dereliqueritq; non est priuandus illius Dominio; illiq; Prætoris rectè accessit edictum, quo sanciebatur, vt tertio quoq; die quisq; Glandem propriam, quæ in alterius fundum cecidisset, legere, & asportare indè posset, AIT PRÆTOR GLANDEM, QVÆ EX ILLIVS AGRO IN TVVM CADIT, QVO MINVS ILLI TERTIO QVOQVE DIE LEGERE, AVFERREQ; LICEAT, VIM FIERI VETO; eiusdem Legis meminit Iulianus I.C. qua quis tenebatur ei, cuius Glans in suo fundo ab Pecore immisso depasta fuisset. Vt autem nemini fiat iniuria, damnumuè inferatur, Alia xij Tabularum Lex furtiuam Arborum cæsionem districtè vetabat; SI TIBI FVRTIM ARBORES CÆSÆ SINT AGITO; & alia manifestam, & apertam earundem Arborum cæsionem iubebat, ad vmbram scilicet vicino agro noxiam submouendam, atq; subdolam radicum in agrum vicinum immissionem excludendam. SI IN AGRVM ALTERIVS ARBOR IMPENDEAT VSQVE AD XV. PEDES A' TERRA ALTIVS COERCITO: ET NE VMBRA ARBORIS VICINO PRÆDIO NOCEAT XV. PEDES ALTIVS RAMOS ARBORIS CIRCVMCIDITO. Huic si-

B milem legẽ inter Statuta nostræ Ciuitatis Bononiẽsis antiqui nostri Progenitores posuerunt; quâ iustissimè iubebant nè alere quis posset propè cultos agros, & præcipuè frumentarios, atq; vineta, sylvestres, nimisq; vastas Arbores, quemadmodum sunt Robora, & Quercus, tanquam priuatum non solùm, sed publicum fertilitatis Bonum deuastantes, & propterea seruandam esse trium perticarum distantiam sub pœnà XL. Solidorum Bononiensium (qui totidem modernæ Libræ existimari possunt) præter earundem Arborum remotionem. Statutum tamen hoc nostrum Bononiense, quiâ non erat de illis Arboribus intelligendum, quæ seriem Terminorum, & Limitum componunt Decumanorum, abijt ob hoc in desuetudinem, & sic Quercus amplissimæ, Populiquè procerrimæ permissæ vbiq; fuere, stante illarum maximâ vtilitate pro alendis pecoribus, seù pecudibus, atq; pro Ædificijs, respiciendo fortassis ad Legem illam Antiquorũ Romanorũ, quę dicta est Lex Peducea de Terminis, quæ iubebat Terminos imponi, vbi non essent; Lexq; Alliena, quæ Terminos decumanos intactos volebat; itemque Lex Fabia de Terminis LIMITES DECVMANI VT FIANT, TERMINIQ; STATV-

C ANTVR CVRATO, hiq; termini maximè visibiles erant Arbores, præter ipsos lapides. *Iuxtà L. 1. 2. 3. ff. de Termino mo. & L. 1. C. de accusat. ap. Paul. libro. 5. sentent. titulo* 22. Terminorum horum officium publico intererat esse patens, & manifestum, nam distinctio agrorum, qui decimam partem frugum domino debebant, necessaria videbatur internosci per Terminos hosce decumanos dictos antiquissimis vsq; à Temporibus Moseticis, cum decimarum pendendarum initium in Israeliticâ Republicâ originẽ habuerit. Nec alia de causâ dicere possumus prædictum Bononiẽse Statutum à multis iã seculis desijsse practicari, vt notat Glossa eiusdem sub his verbis *asserunt practici nunquam fuisse obseruatum hoc statutum, licet pluries fuerit intentatum, & per totum comitatum videmus contrarium obseruari, aliàs totus comitatus turbaretur*, nisi quià publica vtilitas iam viguit, & viget habendi Arbores ingentes, & præcipuè Quercus Terminales pro ædificijs subterraneis, vt sunt Molendini varij, & Filatoria sericea, quamplurima in nostra Ciuitate; & propterea Statutum illud practicabile solum remãsit de Arboribus magnis auferendis circà domos, & Areas *in Rubr. de imped. Ar. toll.* Vbi à Glossa variæ afferuntur Doctrinæ in illius confirmationem, & præcipuè super verbo

D *Plantatæ* tali pacto. *Hoc idem est, de Iure communi speciali fauore fructuum, & Arearum, vt est casus in L. F. §. Fi. C. de seruit. & aqua, vbi prohibetur ædificari altius, vel alio modo versari, vt idoneum ventum, necessarium ad triturationem infringat. Ang. in L. Imperatores, ff. de seruit. vrba. prædiorum. Iaſ. in L. ex hoc iure col. 2. de Iustitiâ, & iure.*

Sed quià loco non solùm, sed tempori valde prospiciendum est in naturalibus Legibus, atq; in sequentes Leges Arboreæ maximè considerandæ sunt ciuilibus, nam si datur tenellis in fœtibus Animalium fascinum oculorum pollutè intuentium,

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. *Virgil. in Ecl. 3.*

Quod quidem maximè nocet vitalibus principijs, nimium de facili extinguendis, vti stigmata quoq; altius impressa in ijsdem pueris, quæ suprà ætatem turpissimè, & damnosissimè crescunt, vt gibbositates, mutilationesquè, ità in re plantariâ accidere tenendum est; & ideò Leges Colonicæ de Syluis iustissimè cauerunt, ne in Agro Surculario

Caprę

Iabol. Caius I.C. de verb. sign. Vlp. I.C. sub tit. de gl. leg. L. X. ff.

Stat. Ciu. Vol. 2. l. 4. Rubr. de Fl. Rou. & Querc. non retin. &c.

Num. 18. Leuit. 14. 26. 27. Deuteron. 14. 18. 26 Lit. C.

Con.Heresb l.2.de re ru. p.397. Capræ paſcantur, nam quas ſtirpes ſemel arroſerint Capræ, eas quaſi veneno infectas relinquunt lethali, quo plantæ perduntur vlcere ſubſecuto; maximam propterea ab Agris ipſis Auctoritatem Vrbanæ cæpere Leges, quemadmodum Lex illa celebris in Eſculeto, ideſt loco Roboribus pleno, à Quinto Hortenſio Dictatore lata; ipſe enim cũ *Plin.l.16. c.10.* Plebs ſeceſſiſſet in Ianiculum tantæ Auctoritatis, & ponderis eam fecit, vt quod ea iuſſiſſet omnes Quirites tenerent. Apud Indos habetur ex Diodori teſtimonio capitale *Hiſtor.lib. 2. cap. 10.* fuiſſe Agricolas ipſos lædere, nam cum ipſis omnes fructus terreni peſſundantur, qui fructus ſunt humanæ libertatis, & innocentiſſimarum opum Ærarium feliciſſimum, & ideò *Aul.Gell. l.2.c.24.* nulla vnquam fuit Lex, quæ vſum illorum œconomicum, vt habetur ex Liciniâ Lege, coercuerit: multæ tamẽ fuere Leges varias apud Nationes, à quibus fructuum ſuam bonitatem nundum aſſecutorũ perſecutores damnati ſunt vtpotè, qui tempora ab Agricolis dicta pro collectione fructuum audent temerare. *Omnia Tempus habent,*

Sed tamen & Quernas Glandes tunc ſtringere tempus, &c.

Virg.Georg. libro 1. Glandes etenim Autumnali tempore medio, & non ante legendas eſſe præcipiunt Geoponici, ad quos reſpicientes Ciuiles Legislatores fructuum acerborum collectionem, & venditionem vtiliſſimè prohibuere. Et Colonus Cuſtos Agri tenetur ſeruare *Stat. Ciu. Bon.l.6.ſub Rub.de acerbis fruct. non vendendis.* fructus ſuper Arboribus ipſis, vſq; ad perfectam maturitatem, quia non ſolùm colere, debet, ſed diligentiſſimè cuſtodire Domini fundum, & quidquid in eò tenetur de damno dato ab inimico ſuo, etiamſi ſine propriâ culpâ proceſſerit inimicitia, non tamen tenetur de damno illato ab inimico vicini *L. ſi merces §. culpa. cum.Glo. & Bart. ff. locati, & in L. in his in prin: ff. ſo. ma. per Bart. & Doct. poſt. Glo.* vt autem æquius obſtringatur ad prædicta Colonus poteſt prohibere intrantem in agro *L. Diuus ff. de ſeru. ruſti. præd.* & poteſt expellere pecora de fundo, & includere pro emendatione damni, non autem occidere *L. Quintus ad L. Aquil. L. Qui ſeruandorum ff. de præſcript. ver.* poteſtq; fructus, quoſquis furripuit auferre per *nota. in L. ait Prætor §. ſi Debitorem ff. de his, quæ in frau. credit.* amplius poteſt capere damnum dantem, vt teſtibus cognoſcẽdum oſtendat *L. capite quinto ff. de Adult.* atque ad Iudicem ducere furem eundem fructuum *L. interdum §. qui furem ff. de fur.* etſi fur ſeſe defenderit, acriterq; offenderit colonum, tunc poteſt impunè occidi: nam legitimè certantem pœna effugit, Præmiaq; ſequuntur; Hinc coronæ debentur ijs, qui nobiliora ex propoſito ineunt certamina; De huiuſmodi ergò Querneis pro humanâ comparandâ Gloriâ Pretijs Coronarum nunc agamus.

VSVS IN CORONIS.

Balbus de coron.c.13. Plut.in Sympos. QVamuis in genere Coronarum Palma Arbor, ſibi ſuprà cæteras Arbores Palmam præripere videatur, cùm ipſa victoria Palmaris appelletur, corona tamen Quernea πολίτικος στέφανος, dicta, hoc eſt ciuica, plurimi ſemper eſt habita, quæ non ex aliâ Arbore, quàm Quernâ, teſte Seruio, fiebat, tũ quià vbiq; *Apul. Aſ. aur.* in promptu militantibus ſit hæc Arbor, tum quià Ioui vrbis Tutori ſacra erat, vndè meritò ſeruanti ciuem is honor confertur, tum etiam quià vita primitus in hac Arbore conſiſtebat, cui murales, vallares, & roſtratæ libenter ceſſere, quinimmò Palmares vires *Plut.in C. Mar. pag. 195.* à virore Quercus initia non ſolùm, ſed & incrementa ſumpſiſſe videntur, dum non alio meliore auſpicio, quàm Quernei coronamenti in caſtris victoriæ à militibus pararen- *Claud. in lau.Setilic. paneg.3.* tur.

Mos erat in veterum caſtris, vt tempora Quercu
Velaret validis fuſo qui viribus hoſte
Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.

Claud. Parad.ſymbol Heroic.172 Quod vt Symbolicè ſignificaret Paradinus, Ciuicam eiuſcemodi coronam ex Querceis folijs, ac faſtigijs textam adduxit cum lemmate SERVATI GRATIA CIVIS. Nec *Claudianus in Ruf. l.2.* glorioſiori Gloriâ ipſa ornari poterat amictu, quam Querneo, cuius auctor primus Prometheus perhibetur

Gloria veſtitâ ſpolijs donabere Quercu.

Primos certè promerebantur honores, qui ciuicam Coronam ſudoribus proprijs ſibi adſciuiſſent, nam nullo natalium habito reſpectu, infimiorum quoque, ijs ius competebat in ludorum ſpectaculis ſedendi apud Senatum. Antiqui Sacerdotes ſactis in Ambarua-

A rualibus corona Quernea redimiti, non alia de cauſa incedebant, niſi quià ſalus ciuium, in agrorum vbere prouentu magna ex parte conſiſtere credebatur, & ideò meſſis optimæ in auſpicatiſſimam expectationem religiosè aſſumebantur, iuxtà illud

---- Nequè ante --- Falcem maturis quiſquam ſuppon at ariſtis,
Quam Cereri tortâ redimitus tempora Quercu
Det motus incompoſitos, & carmina dicat. *Virg. Georg. l. 1.*

Hiſcè Querneis coronis propitia ſibi Numina ſua reddere credebant Ethnici. Querneam ideò coronam ſingulis annis Mineruæ Domitianus Imperator offerebat, quâ Bonas Artes, quæ populi ſunt felicitas, in Vrbem aduocare, ibiq; conſeruare ſperabat, & Romanam veluti alloquens Iuuentum Ouidianum illud non ſemel replicare videbatur.

Diſce bonas artes, moneo, Romana Iuuentus. *Ouid. l. 1. de arte Aman.*

Corona Quernea, vel etiam Eſculea Iupiter coronari ſolitus erat, dum illi nectaris oblatio fieret, vt nil illi deeſſe ad ſuauitatem indicaretur. Luna quoq; ſub Hecates, & Triuiæ nomine dicebatur *Sacra Triuia coronata Quercubus plurimis*, vt canebat Sophocles in Rhizotomis. Eadem corona inferis pariter Dijs offerri conſueſcebat ob di- *Idem 8. met. fab. 4.*
B uitias, quæ ab ima tellure, in quâ radices altius iaciunt Quercus, quæruntur, & quæ ad ciuilem adipiſcendam felicitatem non modicum conferunt. Aræ inſuper in ſacrificijs anciquorum coronabantur Quercu, & non ſolum apud Græcos, ſed apud Germanos, & Celtas. Quarè Apollonius *Circum autem folijs coronantes Quernis iam ſacrum curabant* ſcribebat. Heroum prætereà, Imperatorumq; Statuæ ſummo hoc Querneæ coronæ decore, & ornamento non fraudabantur, & idcircò Cæſarianis in ædibus ſuſpenſum cernebatur honorabile huiuſcemodi ſertum, idemque curialibus in ſellis collocabatur, vt Iudices ciuium ſaluti in ad niniſtranda Iuſtitia ſtuderent; coronæ quippè ſimiles apud veteres erant veluti ἀναθήματα, ſeù teſtamina, & oſtentationes pietatis, aut gratitudinis; & quorum Numinum antè pedes hæc ſerta ponebant, eorum tutelam, & auxilium exorare ſimul, & implorare videbantur, vnde fuit qui cecinit, *Al. ab Al. d. G. lib. 4. c. 17.* *Apol. Rhod. l. Argonau.*

Vt caput in magnis vbi non eſt tangere ſignis
Ponitur hîc imos antè corona pedes. *Propertius.*

In quorum Numinum ſimilitudinem Princeps identidem ſibi poſtes Quercu, ac ſi ter- *Ariſt. in Polit.*
C reſtris Deus eſſet, coronari videbat, quemadmodum & Octauium Auguſtum his honoribus non caruiſſe fatetur Naſonis Muſa.

Cauſa ſuperpoſitæ ſcripto teſtata coronæ
Seruatos Ciues indicat huius ope.

Præmia tandem virtutis in quocunq; genere generoſa erant ex Quercu coronæ. Quapropter Eſculo, quæ media eſt inter Quercum, & Robur, in Pythijs qui viciſſent coronabantur, & ex Quercu ſertum præclaris citharœdis adiudicabant Imperatores, quia curis hi miſcere ſciebant hilaritatem ad ciuium conſeruationem directam. Eodem quoque coronamento conuiuis vti licebat, vtpotè qui maximam ciuilis felicitatis partem in lætè viuendo conſiſtere, illamq; conuiuendo hoſpitibus communicare credebant, ſicuti lauream pariter Querneam Capitolinis in certaminibus, fortitudinis eximiæ promotoribus dum viuerent, erogabant: hinc exclamabat admirabundus Martialis.

O cui Tarpeias licuit contingere Quercus.
Et meritas prima cingere fronde comas! *Li. 9. Epig. 14.*

Eandem, immò fortiorem ob cauſam, Heroicos Poetas Quernea corona donatos
D Romæ fuiſſe inuenio; optimus enim Poeta canendo, non quidem vt aliqui fuſte digni carpendo *quin etiam lex,*

Pœnaquè lata malo, quæ nollet carmine quemquam
Deſcribi: vertere modum formidine fuſtis
Ad benè dicendum. *Horat. l. 2. epiſt. ad Auguſtum.*

Mores ciuium, atq; ingenium ad beatitatem ciuilem conſequendam facillimè, & ſuauiſſimè componit, quia

Aut prodeſſe volunt, aut delectare Poetæ,
Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere vitæ. *Horat. in art. Poet.*

Huic honori quam maximo inhiabant Romani ciues quicunquè famæ ſitientes eſſent, tantamq; prærogatiuam ſibi diuinitus quoq; impetrare ſacris ſuis inſtitutis nitebantur, cuius rei nos certiores reddit Iuuenalis.

Cum

Cum farre, & vino Ianum, Veſtamq; rogabas, E
An Capitolinam deberet Pollio Quercum
Sperare, & fidibus promittere quid faceret plus.

Attamen à tantis ſperandis honoribus arcebantur omninò detractores, & maligni, quemadmodum Lyricus apertè teſtatur.

Horat. l. 1. ſerm. ſat. 4.

——— abſentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, ſolutos,
Qui captat riſus hominum, famamq; dicacis:
Fingere qui non viſa poteſt, commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

D. Paul. ad Rom. 3.

Melliflua debet eſſe Poeſis: eos propterea, *quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt* auerſatur; lepor innocuus, humanus, & mitis, cuncta operatur in mortalibus bona, vt rectè ſentiebat Græcus ille Poeta.

Euripid. in Hippol.

Quam pulchra vbiquè res papæ eſt modeſtia?
Quæ Gloriam bonam inter mortales parit.

Veri itaquè ciuium liberatores, non autem alterius perſonæ, ne regalis quidem coro- F
na quernea, quæ ſignum erat Imperatorium, gloriosè donabantur. Eam autem aſſumenti Senatus aſſurgebat, & ei locus Senatori proximus concedebatur, ipſequè, necnon Pater illius, & Auus publicis ab oneribus liberabantur. Ciuis autem Romanus, qui ſeruatus erat, propriam liberationem publicè teſtari debebat, immò ſuum liberatorem proprijs manibus coronare tenebatur, vt breuiter Polybius his verbis teſtatur. *Seruatos cogunt, niſi id ſponte faciant, ſeruatorem coronare; colit verò hunc ſeruatus per omnem vitam, tanquam parentem, omnia ſua exhibens, vt genitori: omnium enim virtutum mater gratitudo: contrà ingratis omnia inſunt vitia.*

Polyb. de milit. Rom.

In bellicis alias certaminibus illi, qui Romanum Ciuem hoc pacto ſeruaret, in folio Quercus aurea corona inciſa conſueuit identidem à Conſule, vel illius vices in exercitu gerente donari. Inter eos, qui Ciuicam promeriti coronam inſigni hoc fuere diademate coronati, Marcus Coriolanus eminet, ſic dictus à Careolis Volſcorum oppido capto; hîc contrà Tarquinium militans, ob ciuem ſeruatum valuit ſibi.

H. Balb. de Coron. c. 69

Cingere frondenti victricia tempora Quercu.

Plutarc. in vitâ Marci Coriolani.

Ciuica item corona dignus exiſtimatus fuit Cicero, quia Catilinam expulit, ſicque G
M. Cicero filius, Aurelius Valerius Probus, M. Sergius, M. Capitolinus, quam eandem modeſtè nimium ſeruato Patre Scipio recuſauit. Ciuicis coronis 14. donatus fuit Sicinus dentatus, & totidem Achilles Romanus; vnica tantum Rufus Heluius, ſex verò accepit Manlius Capitolinus, qui decimum ſeptimum ætatis ſuæ vix attingens annum, bona ex hoſtibus ſpolia ferens, primus muralem quoq; accepit. Ea non caruit Publius Decius Pater Trib. Pl. necnon L. Q. Cincinnatus Dictator, eo quod Minutium Conſulem contrà Volſcos, & Sabinos bellum gerentem, & iam in Algido obſeſſum liberaſſet; item Publius Decius Samnitico in bello ab exercitu quernea fuit corona decoratus. Iulius Cæſar expugnatis Mytilenis, coronam ciuicam iure meritò conſecutus fuit; & Aurelius Auguſtus apud Bizantium Ciuicas duas in bellicæ virtutis geminatæ teſtimonium ſuſcepit. Excelſis demum virtutibus excelſiora quæcunq; promittebat hæc corona, vndè meritiſſimè ſcripſit Ouidius.

Boeth. de conſolat.

Augurium moniti querna corona dabat.

Præterquamquod in nuptijs Athenienſium ad indicandum ſponſos plurimum Patriæ H
benemerentes eſſe, dum ſobolis procreandæ ſtudium nauaturi, futurum erat, vt Vrbem ciuibus augerent, quernis glandibus pueri coronabantur. Præclaris aucti titulis in Publicum prodire cum valeant Quercuum frondibus legitimè Coronati nobilioratantæ Arboris epitheta à ſe ipſis non aliena noſcant, eaq; hic legenda ſuſcipiant.

EPI-

SCD Lyon 1

A

EPITHETA.

QVercus,& Robur Arbores non ordinariâ præ magnitudine *aduerſæ*,& *ingentes* cunctis videri, diciq;poſſunt,vtpotè quæ viſum terminant quaquauerſum ſpectatæ, ibiq; propterea vel quieſcere, vel nouos inire labores cuiq; campeſtribus inuoluto negotijs eſt opus, vt Æneæ Romanorum accidit progenitori, qui arma ſub *aduersâ* Quercu locata ſumpſit ſibi cœlitus allata, vt Rutulos,mediantibus illis,vinceret, atq; debellaret, nam Venus nato fauens, quæ Vulcania manu fabrefacta tulit *Arma, ſub* ADVERSA *poſuit radiantia Quercu.* *Virg. lib. 8. Æn.*

Et ipſa Cytherea,cum Dea pulchritudinis eſſet, & ideò Gratiæ nomine non indigna, non malè fuiſſet in causâ vt ab aliquo tunc illud, quod poſteà Claudianus ſcripſit, præcaneretur. *Ipſa ſub* INGENTI *requieſcit Gratia Quercu.*

Hinc iure merito plaudendum eſt Lucano qui dixit *ſublimem*,vtpotè *proceram* Quercum genericè ſumptam,vbi protulit. B

Qualis frugifero Quercus SVBLIMIS *in agro.* *l. 1. Pharſ.*

Quod perpendens Codrus Vrceus nil mirum,quod in ſententiam venerit *altam* hanc Arborem cognominandi,ſcribens. *Hic quoq; tum ludos Quercu ſpectauit ab* ALTA.

Hoc idem multos antè annos ſenſerat Virgilius, vbi *aerÿ* epitheton illis adiecit,canens. AERIÆ *Quercus, aut coniferæ Cypariſſi.* *in Epigr. 3. Æn.*

Nec hinc diſcrepabat Pamphilus Saxus ARDVAM Dryn vocando, vt quæ *Sublimi vertice nutat,intonſaq; cælo* tantum *cacumina ſuſtollit*,quantum ex Sophocle βαθύῤῥιζος, ſcilicet *infixis telluri radicibus hæret*, dum ſcripſit. *Soph. Trag.*

ARDVA *robuſtis Quercus radicibus hærens.*

Et hæc ὑψιπετήλου, *altè frondentis*, ac ὑψικόμου, ideſt *alticomæ* roborat adiectum ex illo Homerico carmine Οὔτ' ἄνεμος τόσσος γε ποτὶ δρυσὶν ὑψικόμοισιν. *Il. ξ.*

Et idem eſt, ac ſi *celſiverticem* vocaſſet, vt cum alibi cecinit.

Ἔσασαν, ὡς ὅτε τε δρυὲς ὄρεσσιν ΤΥΙΚΑΡΗΝΟΙ. *Il. μ.*

C Quibus ſe ſe pari pacto ſubſcribit Carmelitarum decus eximium Baptiſta Mantuanus , hæc habens, dum ſuperlatiuè de Quercubus loquitur.

Quantas & Quercus longis ALTISSIMA *ramis.*

Ad cuius imitationem *celſiſſimæ* appoſitum nos Quercubus ſubrogabimus,nil, vel parum diſſentientes à Virgilio *Magni* cognomentum his Arboribus adſcribente.

Sicubi MAGNA *Iouis antiquo robore Quercus*
Ingentes tendat ramos.

Nam & ταναήν, ſcilicet *extenſam*, atq; porrectam epigrammata Græca declarant

Κλῶνες ἀπηόριοι ταναῆς δρυὸς εὐσκιον ὕψος. *3. Georg.*

Vnde patet,quod præter celſitudinem,*vaſtitas* etiam propoſitis tribuitur Arboribus, quare ſequendum eſſe Naſonem *patulas*, ideòq; *denſas* indigitantem Quercus, cenſerem. Habet ille. *Et quę deciderant* PATVLA *Iouis Arbore glandes,* *Epigr. l. 1.*

Vnde glandes *Deciduæ* declarantur. Ita Theocriti interpres *Metam. l. 1.*

Sed nequè DECIDVÆ *glandes Orimalidas æquant.*
Illis nam fragilis teſta eſt, hæ melli-comantes.

D Et id maximè cum parum diſſimilibus inſigniantur Epithetis à ſuper allato Baptiſta Mantuano, *frondentes*, & *ramoſas*, quaſi *latas*,& *comantes*,ac *vmbriferas*, *lataq; brachia tendentes*,ſic illas perhibente. *Cingere FRONDENTI victricia tempora Quercu.* *Eidyll. 5.*

& alibi *Nudaque RAMOSÆ tendebant brachia Quercus.*

Vtpotè de quibus ad leniẽdos Solis ardores nimis homini noxios ab eodem Vate iam ſcriptum erat. *MOTA ciet Quercus lenem FRONDOSA ſuſurrum.* *Ec. 1.*

Quem in ſenſum Theocriti Interpres *Pinibus intereà iacuiſſes ſæpè ſub altis*
Aut GRATAS pecori facturis Quercubus vmbras. *Epi. Gr. l. 4.*

Sed his non poſſent cognominibus exornari πολλαὐρόνομοι *multum in agris commorantes*, vt Græca me docent Epigrammata, *multos*, quoq; *ſeruarentur in annos*, vt *longæuitatem* acquirerent, & ὠγυγια, ſeu *priſcæ* iuremerito Phocyllidi vocarentur. *Ouid. 13. Met.*

Η'' Δρυὸς ὠγυγίης κατὰ κοιλάδος, ἔνδιθι σίμλων.

Boiard.Ecl. 6. Quam ad rem Boiardus *Sed procul ad VETERIS videor mihi compita Quercus* E
---Cernere equos, equiteſque

Pont. 1. Amor. VETEREM aſt alio inſenſu quam ſimplicis ætatis pronunciauit Iuuenalis his verbis *veteris faſtidia Quercus.*

Hinc à Pontano canitur parœmiacè. *Durior ANNOSA Quercu, fallacior vndis.*

Cant. 2. St. 86. Quod epitheton Italicus Vates Mauritius in ſuo Thaboris Poemate illis impertitur.

Horrida Selua d' ogni parte folta
Di Querce ANNOSE, e di pungenti ſpine.

Virg. de obitu Mecen. Audiendus igitur eſt attentè latinus Homerus VMBRANTES eàpropter, aut *Vmbroſas* eaſdem appellans, dum propter Mecœnatis obitum dolens, pro ſuæ mœſtitiæ ſolamine, ſubter habitare & audire,

Maluit VMBROSAM Quercum, Nymphaſque canentes.

Quamobrem *Nymphæa*, ſeu *Sponſalis* à nymphis ſubter illam canentibus, aut illam incolẽtibus, vt Ethnicis creditũ eſt, à Tryphiodoro dici promeruit, vbi de Quercubus in Idâ reſonantibus habet. Εβρεμε νυμφαίῃσιν ἅμα δρυσὶ δάσκιος Ιδη.

Lib. 1. Καλὴ enim, ideſt *pulcra*, & τηλεθάσα *Longe vireſcens*, Homero: Καλλίκομος *pulcricoma* Dionyſio; Εὐπέταλος *pulcrifolia* Nonno: nec non Εὔπρεπτος *pulcro ſtipite decora* in Græcis vocatur Epigrammatibus. F Arborem quocircà, quam *Iouis amicam* di xerat Claudianus.

l. 2. de rapt. Proſ. ARBOR AMICA IOVIS, *tumulos tectura Cupreſſus.*

Pier. Val. Hierog. l. 51 Ep. Græc l. 1 Nonniſi magniloquis cumulandam Epithetis iudicare præter rem non erit, ideòque non immeritò *Ciuium ſeruatrix officioſa.*

Lucan. l. 1. Lucanus *Seruati Ciuis referentem præmia Quercum.*

Benignaquè Populorum altrix, ac eadem innuetur eſſe IEPH, ſeu SACRA, & ideò *grata Ioui*, cum hæc quoq; videatur Andreas Alciatus his carminibus expreſſiſſe.

Alc. Embl. 200. GLANDE ALVIT VETERES, *ſola nunc proficit vmbra,*
Sic quoquè, ſic Arbos OFFICIOSA IOVIS.

Eruditiſſimè quoquè, nec non comptiſſimè ſimul Andreas alter, Alciato ſi non in iuridicis, in philoſophicis tamen longè ſuperior, inq; politioribus par literis, Marianus Bononienſis in ſuis Ruinarum Romæ Epigrammatibus Epitheton idem Quercus explicuit. G *Italiam Quernæ ſimilem procedere frondi,*
Atquè hominis cruri compoſuêre parem.

A. Marian. l. 2. Statuar. Rom. Epig. 137. *Crus tamen hoc poterat pede proculcare ſuperbos,*
Atquè triumphali cingere fronde caput.
Strata tamen iacet, vt folium IOVIS ARBORE *lapſum,*
Cruſquè catenatâ compede vincla quatit.

Cuius Mariani ſuprà modum, & vltrà limites magnorum quoq; virorum doctiſſimi, atq; tynceriſſimi, mihiq; per quinquaginta fermè annos amiciſſimi laudes vno verbo, velut Mœonidis Iliadem nucis intrà putamen perſtringere ſi liceat, eundem veri Bononienſis Idæam velut, & exemplar dicã. Et vtinã illius omnes diſcipuli, immò etiam ſimpliciter amici, tam ciues, quam exteri, Bononienſis perſonam agere didicerint, ſeù ſi quis eſt ex illis, qui aliorum vorandæ inhiet famæ, reſipiſcat tandem, nec propriam interim in æternum proſcindat, atq, dilaceret, peſſimèq; audientem efficiat, deterior. ſuibus ipſis generi ſuo tandem parcentibus, & quibus Quercus non debet eſſe penitus *grata*, licet conciuis noſter Felſineus Baptiſta Pius ſcripſerit H
Populus alta comas, ſuibus GRATISSIMA *Quercus.*

Epig. Græc. l. 3. Quippè quæ in hominum primariò gratiam ſinceram creata ſit, & propterea quamuis σεμνή, nempè *ſolida*, ſeù *dura*, præ tamen *cauitatibus*, quibus nonnunquam excipere poteſt apes apta nata ad eſſe quoq; pro nobis *melliferam*, ſeù *melligenam*, aut *melligeram*

Virg. in Bucol. Ecl. 4. *Et* DVRÆ *Querçus ſudabunt roſcida mella.*
Pomaquè, & in Quercu mella reperta CAVA.

Ouid. lib. 3. Eleg. Vberrimo quadrupedum iſtorum prouentu noſter ager Bononienſis ſcatet, optimos in ſuo genere porcos alens, carnem pro Muratis Farciminibus perfectiſſimam progignentes, ſed non vt literariam Rempublicam morſibus lædant. Dæmoniacos ſimiliter grũnitus edere non habent Quercus vlterius, vt olim quæ *Dodonæis* in ſaltibus Epirotico Ioui ſacris ſortitæ fuere natalia, cum

συβωτης

Ceſſe-

A *Cesserit inuentis* DODONIA *Quercus aristis.* *Claud.*

Quæ si tunc ab eorundem saltuum accolis, & si *sensu carentes, fatidicæ* tamen, *primariæq; oraculorum autrices,* & *loquaces,* atq; *præsagæ* credebantur, quippè quod ex eis columbæ reddebant oracula, quemadmodum cecinit ille *Sil.l.31.*

Esculus, atque HABITÆ *Graijs* ORACVLA *Quercus.* *Virg.Georg. l,2.*

hoc non aliundè proueniebat, quam ex nimio spirituum immundorum astu sic fallente gentes illas, quæ vocari tunc poterant

Agmina FATIDICAM *frustrà iactantia Quercum:* *Claud. de bel.Get.*

quæ gentes, vt in superstitiosa fidem habentes, sic & præstigiarum expertissimæ gloriarentur,

Nec nemoris tantum vinxisse CARENTIA SENSV
Robora, sed cæso monitu Iouis augure læuo *Id. ibid. in principio.*
ARBORE PRÆSAGA TABVLAS *animasse* LOQVACES.

Imò & *Loquentes,* Mantuano accinente *Mantuan.*

B ----- *Dodoneasque Columbas,* *Agelar.l.1.*
Quæ hospitibus responsa ferant Quercusque LOQVENTES.

Identidem etiam Quercus vocabant antiqui vel ENTHEAS, vel SACRATAS, & hoc duplici duntaxat, vt ego credam de causâ, vel quia nimirum has numen acquirere superstitiosè credebant, dum cælo tangerentur, *Orph.Argo. l.6 f.42.*

De cælo TACTAS *memini prædicere Quercus.* *Virg.Ecl.1*

vel quia Dijs propter altitudinem propiores ridiculè putabant, quamobrem Deorum dignissimo, nempè Ioui dicatas volebant, vnde est quod ARBVTA SACRA *Syluæ* rectà per antonomasiam denotant has Arbores.

SACRA IOVI *Quercus de Semine Dodonæo.* *Ouid.7 Met.*

Quâ de re per Socratem erat IVRATA, æquè ac si dixisset

QVERCVS ALVMNA VADI, *fas & mihi spernere Phœbum.* *Sta.7 Theb. ex Callimacho.*

Sed hæ si ἐρήμαιαι *solitariæ* λάσιαι *hirsutæ,* & *densæ, rigidæque* sunt.

Tum verò in numerum Faunosquè, ferasquè videres
Ludere, tum RIGIDAS *motare cacumina Quercus.* *Theoc. εἰ.ιδ.*

C Item & *asperæ,* apud lepidissimum Ælium Iulium Crottum Cremon. *Virg.Ecl.6.*

Aquilex Priapus iste de Quercu ASPERA
Modò excauatus, & dolatus in..... *Crottus floralior. Spiei leg.29.*

non deberent istis superstitionibus esse *peruiæ,* sed tantum cuneis, quibus SCISSILES, FISSILES, SECTILESQ; fieri consueuerunt, quandoquidem

Fraxineæquè trabes, cuneis & FISSILE *Robur.* ---- *Scinditur.* *Vir.6.Æn.*

Quâ methodo plures in partes secari valentes, nedũ esse QVADRIFIDÆ cõspiciuntur

Quadrifidam Quercum cuneis, vt fortè coactis --- *Scindebat.* *Id.6.Æn.*

sed & *Multifidæ* MVLTIFIDAM *Quercum flagranti lumine obumbrat.* *Stat.l.10.*

Concederem quidem SERVANTES illas appellari posse, sed hoc non admodum lato modo, scilicet tegendo *seruantes* hominem ab imbribus, fulciendo, domos à ruinis, calefaciendo viros à frigore, & alijs huiusmodi significatis, non autem amplissimo sensu acceptæ, quoniam id absurdissimum foret. Ita πολύγλασσοι, nempè MVLTILINGVES à Sophocle, necnon & *Auritæ* solum fictè dicentur ab Horatio. *Sopho. Trach.*

---- AVRITAS *fidibus canoris* ---- *Ducere Quercus.* *l.1.Carm. od.7.*

D & Hermicus Caiadus! Lusitanus Poeta non proletarius,

Dum canis AVRITAS *Quercus agitasse cacumen.* *Eclog.1.*

Alias etenim aures habere non possunt, nisi quas poetica mens illis effingat. Fructuositatem Arboris istiusmodi perpendentes nonnulli eam dixere *glandiferam,*

GLANDIFERAS *inter curabant corpora Quercus.* *Lucr.l.1. de N.R.*

Sed quia hoc extenditur duntaxat ad prolationem sui fructus legitimi, cum *duris curuatur,* vel *turgescit glandibus,*

Desijt hinc Populis glandes dare TVRGIDA *Quercus* *Quintian.*

contrà monitum illud CONCVSSAQ; *famem in syluis satiabere Quercu.* *Virg.1.Geo.*

Καρπότροφος enim, atque φερεσβιος, *fructu* nimirum *alens,* & *ferens vitam* antiquitus extitit, Lycophrone, & Orpheo canentibus: illo, Καρπότροφος δρῦς, ἀγριάς τ' ἐρεισθαλής. Isto Καλά, τά τ' ἔκδυος ἐστὶ φερεσβιου. Transibimus ideò ad libentius approbandum *in Argon.*

eas eſſe FRVGIFERAS eò quod id intelligatur de ſingulis commodis ab his Arbo- E
Val.Flacc. l.6. ribus Homini prouenientibus,de quibus nunquam dici poſſit quod illis dolus ſuperueniat viſci ſequacis,

Illa dolis, viſcoque ſuper correpta SEQVACI.

Nec quod vanitates affectent operationes nihili pendẽtes,& veluti GALLÆ LEVES,
Ierem.c.2. edant Gallas quam plures,iuxtà illud *ambulauerunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt.* Loca quoq; cognomenta Quercubus peperere, vnde ab Alpibus ALPINÆ, & MARATHONIÆ, ſeù MARATHONIDES à Marathone Campo, ſiuè Syluâ Atticæ dictæ fuerunt.

Stat.l.12. *Vt verò æquoreus Quercum Marathonida Theſeus* --- *Extulit.*

Hier. Salinas Hiſpanus epigr.1. inter var. Poet. ab Vbaldiu.coll. pag.60. Sic & CHAONIDES, atq; CHAONIÆ propter Chaoniam Epiri Prouinciam, in qua tam copiosè Quercus proueniebant, vt per *Arbores Chaonias*, Quercus antonomasticè intelligerentur.

Vmbra loco venit, non CHAONIS *abfuit* ARBOR. Item

In te CHAONIÆ *mouerunt carmina Quercus.*

Quod & Glandibus pariter applicatum legitur; vndè Sal. F

CHAONIAM *canitis natam Iouis Arbore Glandem.*

Ouid.9 Met. Ab eâdem Syluâ, quæ Dodona vocabatur,DODONÆÆ, ſiuè DODONIDIS adiecta ſumpſit hæc Arbor, quare Vates habent

Claudian. DODONÆA *ſuo mouet auram vertice Quercus,*

Id.Claud. Sil.l.7. & *Implet fatidico* DODONIDA *munere Quercum.*

Epigr.Gr. l.3. Dicte quoq; mons Græciæ, vbi frequens eſt Quercus, *Dictæam* cognominari voluit; fuit enim qui cecinit Οἰκεῖ Δικταίησιν ὑπὸ δρυσίν, ἐκ ἔτι δάφνη.

Mons item oſſæ Theſſalicus, vt his Arboribus abundè ſcatens,noluit non concurrere ad illas cognominandas. Mouit itaq; Valerium Flaccum ad ſic canendum

Fleuit vbi OSSÆÆ *captaret Frigora Quercus.*

Quod epitheton vbi aliter abſque diphthongo in penultimâ ſcriberetur, eiſdem Quercubus non illepidè pariter conueniret, ſed in illo ſenſu tantum, quo ad OSSEAM,
Pl.l.18. & SYLVESTREM, ac *Validam* illarum duritiem alluderetur, quæ in causâ fuit, vt Milo Crotonienſis moreretur G

Codr. Vrc. *Dum* VALIDAM *manibus tentauit ſcindere Quercum.*

Quod non accidiſſet ſi Quercus ea fuiſſet vel *Decidua*, vt illa,de quâ ſcribit Ouidius
l. 8. metam. *Contremuit, gemitumq; dedit* DECIDVA *Quercus.*
vel *putricaua*, vt erat illa, cuius mentionem habet Conradus

PVTRICAVAM *Syluis attollant Robora Quercum*

Iliad.λ. vel ἀζαλέην, nempè *ſiccæ*, vt ex Homero

Πολλὰς δὲ δρῦς ΑΖΑΛΕΑΣ, πολλὰς δέ τε Πεύκας.

Fauſt. vel ſaltem præ longæuitate, *carioſa. Qualiter & longâ Quercus* CARIOSA *ſenectâ.*

Sed ſi tunc *Mortis miniſtra* viſa fuit Quercus, aliàs quoq; *vitæ, decoriſq; larga donatrix* effecta eſt, cùm ſcilicet ad ciuiles, innocuoſq; mores, & glorioſos honores innuendos, vel ſatius afferendos, placidè, gratiſſimèq; *virens*, ex Theocriti Interprete

Quâ VIRIDES *præbent enata ſedilia Quercus.*

& cacuminibus *Tenera*,ſummis etiam virtute præditorum hominum capitibus in coro-
ειδυλλ.α. nas adnecti perpeſſa eſt, & ex eâ Laureati ſunt ij, de quibus intelligebat Maro canens

At qui vmbrata gerunt CIVILI *tempora Quercu.* H

6.Æn. qui & ipſe quoq; ---- TORTA *redimitus tempora Quercu.*

in ſeipſo expertus eſt quod ad aliorum gloriam ſcribebat.Idem argumentum pertractabat Mantuanus in hæc prorumpens *Atq; caput mecum* TENERA *circundare Quercu.*

T.3.c.168. Idcircò non niſi NOBILIS, & GLORIOSA vocari debebat,tum quià tali pacto cæteros decorabat, cum quia & ipſa ſpolijs de hoſtibus reportatis ab eo, qui quondam

NODOSAQ; *ruit condenſa in prælia Quercu.*

in nobilis trophæi teſtamentum inſigniebatur ex Musâ Claudiani in Ruff. l.2.

Si lætior adſit --- *Gloria*, VESTITA SPOLIIS *donabere Quercu.*

Adijciatur quod illud magis nobile creditur, quod eſt antiquius; & ſi

Quercus ante datæ, Cereris quam ſemina nobis. Virg. in Eulic.

Quis negabit illis appoſitiſſimè cognomen *antiqui* non conuenire? Quis propterea iam dudum *cognitas* Quercus non aſſeret?

Eſcu-

SCD Lyon 1

A *Esculus, aut proauis ab origine* COGNITA *Quercus.* *Sil. l. 5.*

Quis sereniſſimum olim vbi natum ducem Franciſcum Mariam non laudabit, dum Quercubus ad maiorem illarum gloriam FERETRII cognomentum in aureis ſuis monetis addixit? Is ſiue ad Iouem Feretrium alluſerit, ſeu ſe pacem laturum ſuis populis ſic indigitare voluerit ſpolia de hoſtibus ferendo, quauis id fecerit intentione, ſemper celebrari meretur.

Robora verò ſi quis contradiſtinguet à Quercubus, is illorum nimiâ tantum grauitate mouebitur ---- *cuneiſq; gemit* GRAVE *Robur adactis,* *Stat. Arg.*

cum alioquin ea ſint eiuſdem generis ac Quercus, vt omiſſis cęteris auctoritatibus patet ex illo Mantuani, ----- *de Robore* QVERNO *texitur.* *Parth. 2.*

Hæc grauitas cum illius Arboris materiei difficultate, & ſylueſtreitate.

Robora Palladij decorant SYLVESTRIA *rami.* *Pallad. Rutil.*

quæ durities impẽſior eſt in Roboribus mõtanis, quam in alijs, vnde *montana* perbellè dicuntur. *Robora dum* MONTES, *dum mollia pabula* (ſupple tamen amabunt) *Campi.* *Oui. in Ibyn. & Theophr. l. 3. de H. Pl. c. 4.* Melius in mõtibus naſci Robur tradit.

B Non parum ſibi videtur impenetrabilitatis, & inexpugnabilitatis adſciſcere.

Celtiber infundens operi IMPENETRABILE *Robur.* Mantuanus habet.

Et *Fraxinus, atquè ſitu* NON EXPVGNABILE *Robur.*

Sed ab his ſuis prærogatiuis parum defendi videntur Robora, nam quantumuis propter *grandæuitatem firma, & nodoſa.*

Mos ſubitum nemus, atque ANNOSO *Robore lucus* *Stat. 6.*

Tot circum FIRMO *ſyluæ ſe Robore tollunt,* *Sil. l. 3. in fine.*

Robore NODOSO, *prædura què tempora fregit.*

Nihil fermè ſibi proficere nouerunt, quin metallis non ſint PERVIA, nam perſæpè *Lucan. l. 1.*

Robora Dalmatico lucent SATIATA METALLO.

Quibus quantò pretioſioribus, tantò quoquè facilius Arces quæcunquè, licet alioquin *Ouid. 12. Met.* inſuperabiles aditum heù nimis aliquando turpem concedunt, nec prodeſt ſi ad illarum cuſtodiam *Roboribus* DVRIS *ianua fulta riget.* *Stat.*

Capitur quoquè Robur, nec rarò, pro ligno, & duritie, vt cum legimus. *Ouid. lib. 1. Eleg.*

Inuitus iam FRAXINEVM *demiſerat haſtæ* --- *Robur.*

C in quo ſenſu ſumptum melius ædificijs conuenire videtur, quam ignis abſumptioni breuiſſimæ. *Stat. l. 7.*

---- *Sunt Robora nobis.* *Theocrit. ειδυλ. 11.*

Sunt Quercus FOMENTA *futuro protinus* IGNI.

At in quouis accipiantur ſenſu ſemper *bona* ſunt, quippè quæ humanis vtilitatibus promouendis nata. Caprarius ideò Comatas apud Theocritum, ad aduerſarium Laconos cæteris omiſſis dicit. *Non veniam; ſunt hic patulæ BONA Robora Quercus.* *Eidyll. 5.*

Pateſcant igitur hîc Quercuum Hieroglyphica, Symbola, Emblemata virtutes egregiè promouentia.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Emblemata.

D INtrepidi ſpecimen Animi, & inuincibilis Virtutis Hieroglyphicum repręſentari à Quercu illud perſuadere poteſt, quia hæc Arbor ab immanibus concuſſa procellis NON IDEO MINVS DVRA comperitur à furentibus impetita ventis SEMPER IMMOTA MANET, terræque firmiſſimè adhæret, quæ proprijs fidens viribus nulli violentiæ cedit; Eademq; diuturnitatis imaginem nobis ob oculos ponit, dum ipſius incorrupta materies ad ædium perennitatem facit, lapidibus minimè cedens, ſiuè ſub terra iaceat, ſiuè ſublimi ſub tecto columnariter erigatur, vbi quamplura ſæcula durando ſuperat ſemper fortis, & vegeta. Haud abſimili ratione agreſtem Hominum feritatem illam, qua Gentes primæuæ priuſquam ciuiles inſtituerentur ſocietates detinebantur, præſeferre poteſt Quercus, quæ huius non omninò oblita conditionis graſſatoribus quandoq; concedit latibula caua, & obſcura in penitioribus ſyluarum receſſibus; nihilominus videri vult etiam Perſeuerantiæ ſymbolum, quæ à perſecutoribus egregiè perficitur, cum à vitijs procatarticarum cauſarum illa minimè poſſit infici, aut ab incur- *Perciuall. in Inſig. Co. Caroli de Ruu. p. 263. Piſcinellus l. 9. c. 29. Mũdi Symbolici. Pier. Valer. l. 51. Hierogl.*

ſionibus labefactari; nam quò magis irritantur, & quatiuntur Quercus eò validiores radicibus obfirmatis euadunt, vt Senecæ fert ſententia ſapiens, *Non eſt Arbor ſolida, nec fortis, niſi in quam frequens ictus incurſat*, inquit ille: cui adſtipulatus eruditiſſimus Lipſius hæc verba præcisè protulit, *vt Arbores ventis agitatæ altius radices agunt, ſic boni viri in virtute magis comprehendunt.* Altiſſima Quercus, tanquam Iouis ſignum, & Hieroglyphicum apud Celtas præcipuè celebratum interpretationem ſubit prænobilem, & generoſiorem, vnde liberalis, & minimè emendicatæ Beneficentiæ Typus habebatur, dum fructus copioſiſſimos à ſe emittens Regiam munificentiam pluere videtur; namquè *nil negat ex ſe ſe, vel non poſcentibus offert.* Paupertatem porrò dici poteſt repellere, qui Glandes excutit è Quercu, dumq; illas pluribus Animalibus parat ab illis non mediocre lucrum expectat, hinc frugiferam Quercum vitæ non modicum auxiliari, & liberaliſſimam eſſe multis hieroglyphicis oſtenditur argumentis: Hæc Arbor montes, atq; planitiem æquè feliciter inhabitans noſtris valet mentibus inſinuare fortis viri eſſe virtutes vbiq; omnium in vtilitatem animosè proferre. Eadem Arbor ſtillicidia demittens ponderoſiſſima illum oſtendit hominem, qui ſi multum in ſe recipit, multum etiam à ſe deijcit, alijſq; non auarè diſpenſat, illa namq; copioſiorem reliquis Arboribus imbrem è Sudo recipiens, plus etiã illius depluit, & ferè nihil ſibi retinet, ita vt PLENIS VENIENS E NVBIBVS HVMOR ſubiecta quæq; madefaciat abundanter. Sic igitur conſtituta Quercus Humens, fructibus, & frondibus onuſta Hominem ſymbolicè deſignat decora corporis, & animi diſpoſitione præditum, hoc eſt Diuitem, Pulchrum, Liberalem, cunctis Gratum, Amabilem, Benefacientem, qui veram Sapientiam, hoc eſt fructuoſiorem Doctrinam, vnà cum Politioris literaturæ lætiſſima ſpecie adiuncta ſectatur, & qui omne Bonitatis punctum ferre nouit, dum miſcet vtile dulci. Sed frondes ſolitariè acceptæ tanquam quid inane, ſiuè etiam aquoſis gallulis refertæ, inutili velut ſuperfluitate tumentes debilitatem, atq; leuitatem ſymbolicè referunt, Hominemq; nullius valoris, & verè Bullam arguunt *ſectantem leuia*, cui *nerui deficiunt, animiquè*, à quo differt quammaximè vir ille, qui iuſtiſſimè tenax propoſiti non mediocri in alios Beneficentiâ ſemper enitet, Diuinorum Præceptorum Cuſtos, & Obſeruator acerrimus. Hunc Emblematica deſcriptio perbellè videtur exprimere Quercus, in quâ nidificet Aquila, quæ nimirum ſolidiſſima, & excelſa affectans, ſecuriſſimum Iuſto promittit patrocinium, quod in Republica pro bono publico tuendo eſt neceſſarium, vti doctiſſimus ille declamabat Orator, *ij ſedulò tuendi ſunt, quibus perditis, & tibi ſedulò pereundum eſt.* Hunc Iuſti Arborem non fatigabit Elephas, grauiſſima beſtia, nec ab huius Barro terribili terrebitur, aut cõtremiſcet illius inuictus Caudex. Sublimis huiuſce Quercus Faſces, atq; Coronæ nõ ab alia, quam à Meritorum manu carpentur; nam veriſſimum eſt, quod NON ALIVNDE FASCES; nec alia, quam laborum mercede acquiruntur Honores, DII LABORIBVS OMNIA VENDVNT; Pulcherrimum Fidei, & Virtutum cæterarum Aurum duris non niſi laboribus pretium inuenit.

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Vix dari poteſt Quercus Hieroglyphicum, quod non ſit Glorioſum, celebriſque Palmæ ditiſſimum. Quercus itaq; Ciuium refert Seruatorem ob Querneam Coronam Ciuicam dictam, quæ innumeris potior vna Triumphis habebatur. Quercualis item Ramus, ſeù Bacillus in formam ſceptri cum folijs aliquot adaptatis Imperij Firmitatem, & Robur, quo Plutarchus Oſyrim longè, latèq; imperitantem repræſentari ait, emblematicè, cui ſuperſcriptum ſit PROSPECTVS LIBER, in quo ſceptro ſuperior pars tanquam Mundi oculus habetur, foliaq; hinc indè hærentia orbis partes ſubiectas, atque prouincias ſub Telluris, ſiuè Rheæ, vel Iſidis figura ſignificant. Quercus item per ſe Principatum, ſecundum Aruſpicum Doctrinam oſtendebat, quemadmodum Flauiana Quercus in Flauiorum ſuburbano Marti dicata, quæ per tres Veſpatiæ partus ſingulos repentè ramos emittens Natorum fata futura, & vnius ex illis Imperium viſa eſt pullulaſſe; è contrà verò exareſcens Principatus Neronis nouiſſimo anno cælitus icta fulmine ſummas Imperio calamitates denunciare valuit. Sic Dodonidum Quercuum naturam in hoc vtraq; viſa eſt participare, quod clariſſima, licèt muta, eueniendorum ediderit miracula. Nec ſilendum eſt hîc Dodoneas has Quercus quum reſponſa darent ſymbolum quoddam fuiſſe doctorum Virorum, quorum eſt Eruditionum Oracula fundere. Sic & ſacros

Orato-

Lib. cur. bo. viris c. 4. *Lib. de Cõſtantia.* *Alex. ab Alex. D. G. l. 4. c. 12.* *Claudian. l. 1. in Eutrop* *Plin. l. 17. cap. 12.* *Martial. l. 6. epigr.* *Baſilius Magnus de Gerit. ſcript. l. Euoluẽdis.* *Iob. c. 13.* *Gorop. Hier. l. 8. p. 130.* *Horat. in ap* *Hier. Ruſcel. in inſ.* *M. A. Landriani.* *Demoſth. 1. Olynth.* *Oppian. l 3.* *Claudian. de Sepuchro ſpec.* *Heſiodus in Heraclide, & in Iphigenia.* *Ouid. l. 1. triſt.* *Pier. Valer. Hierogl. lib. 51.* *Macrob. Saturnal. l. 1. c. 21.* *P. Valer. Hier. l. 51.*

A Oratores indè significatos emblematicè voluit Neotericus ille, qui scitè admodum Xauerium peregrinum pede pari,& impari descripsit ; Vbi enim refert Sanctum Virum cum opportunitatem Suggesti humilis camporum planities , & solitudo negarent ad Commorinum Trauancoris Oræ promõtorium occursantium cacumina Arborum, vndè Diuina semina longè, latèq; iactaret, ascendere consueuisse; de huiusmodi eius Pulpito canit *Hieron. Bard. Embl. 58.*

Dum viridi staret Quercus Dodonia trunco,
Visa est fatidicâ carmina fronde loqui.
Secta silet : scopulis ni fortè allisa reclamet
Præda procellosis, ludibriumquè Notis.
Hæc tua vera magis Populis Oracula fudit,
Dum viruit lætis Arbor opaca comis
Cæsa renarranti rerum decora alta tuarum
Seruiet in laudes officiosa tuas.

Ast Oleæ circumplexa Quercus delinitam Iram, Pacemq́; firmatam præfigurat. Verùm admista Lauro firmam tutelam, tutissimamq́; custodiam rerum omnium symbolicè importat, cum enim in periculis ipsis fortitudine opus sit, & patientiâ, vt rectè Seneca discurrebat, ideo Quercus antè Postes domorum erat fidissima custos, Lauruśq; præsidium itidem in domibus, atq; munimen agnoscebatur, vndè illa Poetica Laurus inauguratio *Pone domi Lauros*. Et propterea mos practicabatur olim auspicatissimus in Postibus Imperialium domorum singulis noui anni Kalendis Querneam coronam duas inter Laurus ponendi ; cui Sulmonensis Vates in hunc modum accinuit B *Seneca de fortitud.* *Iuuenalis*

Augeat Imperium Nostri Ducis augeat annos.
Protegat, & nostras Querna corona fores.

Ouid. in fastis.

Sed & illi Coronæ solebant hæc addi verba VOT. X. vel XX. pro complemento omnium desideriorum habita, cum denarius numerus in se contineat omnia , vtpotè completiuus, & perfectiuus omnis numerationis, tot veluti specierum, atque virtutum excrescentium promptuarium ditissimum;de quo numero metricis numeris sic est locutus Ouidius *Alex. ab Alex. D. G. l. 4. c. 12.*

Semper ad vsque decem numero crescente venitur,
Principium spatijs sumitur indè nouis.

C Prædictos viuidiores reddebat significatus Quercus Animantibus sensu præditis associata ; vndè si Capram coronasset, vel complexus fuisset Querneus Torques , tunc Quercus significabat Principem valdè prouidum, qui omnium salutem promoueret, Iouemq; Seruatorem referret, cui secundum aliquos Capra eadem per Amalteã illius nutricẽ dicata censebatur. Augebatur porrò Coronæ huiuscè optima inauguratio cum capite Tauri, & Cornucopia, quià tunc ad cœlestia, diuinaq́; Principis in obsequium ascendebatur ; & rerum omnium abundantia, & fertilitas à Dijs, quibus proximi sunt Principes expectabatur. Mentis insuper, atq; rationis optimus Status, eleuatioq́; generosa ad Virtutum comprehensionem felicissimam per coronam Querneam equo, qui est rationis symbolum super positam indicabatur. Hinc vitiorum intrepidus debellator equo rationis insidens ipsum constantissimè fatigat ad aureum Gloriæ, atque Honoris Præmium, cui distichon illud bellissimè applicatur. *Bong. de Myst. num. signif.* *Ouid. in fast.* *Erizz. ap. Comm. Symbol. Ant. Ricc.* *Ficinus in Conuiu. Pl. c. 14.*

Ipsa fatigat equum, sparsaque ex ordine Querna
Stringit fronde comam fingens, auroque coronat.

Arbor eadem Quercus maximè viuax, mortisq́; quodammodo nescia, dum recisa resurgit, & ad indefinitam producitur ætatem, altèq́; radices figit, & saxa penetrat, immò & concipit, nil imperuium reperiens vitæ vias vbiq́; patefacit. Ad hanc pronæ Manus inclinatæ, atq; directæ internos, & latentes explicant sensus pios, atq; mites, qui præmiorum expectationem pro multiplicibus operibus bonis important, & præcipuè sub his verbis, PROPTER FINEM ; nam cum manus ipsæ sint instrumentum instrumẽtorum, & dirigantur à recta ratione in opera bona se extendunt remunerationem expectantia, sicq́; his benè agentibus meliora semper sperare licet, D *Plin. l. 16. c. 6.* *Aristot. l. 8. Animal.*

--Qui vmbrata gerunt ciuilia tempora Quercu. *Virg. Æn. l. 7.*

Heroica sanè Virtus non vnicam solùm , sed potius trinam promeretur coronam, quare trium Coronarum Hieroglyphicum Quercus nempè, Palmæ, atq; Oleæ, cum inscriptione adnexa, HIS CORONARI, AVT MORI. fortitudinis in summo gradu, mansuetudini iunctæ, cum tenacissimo mortis potius perpetiendæ, quam peccatum pa-

tran-

trandi propoſito glorioſum conatum, ex quo fit, vt virum huiuſmodi modo coro- E
natum non magè metuant, quam reuereantur omnes, tantæq; ſit ſaluberrimum illius
exemplũ efficaciæ, vt plurimi, eo conſpecto, ſanari valeant vitioſi. Quod alio hoc Hie-
Diogen.l.1. roglyphico Quercus cum innaſcente viſco, & his adiunctis verbis proponitur RARA
IVVANT, cui etiam Diſtichon ſequens applicuit Camerarius.

Ioachim. Camer.
Robore ab annoſo viſcum ſanare caducos,
Quod valet, eſt Chriſti vera figura Dei.

Embl.n.12. De eoq; ſolum intelligi poterit hocce ſyntagma, qui opera miſericordiæ ſemper exer-
cere intendit, omneſq; actiones in Proximi vtilitatem dirigit, omniaquè bona auxi-
lio Diuino mediante perficit; nam viſci Planta potentiſſimas, eaſq; perquam mirabiles
habet in medicina Vires, dum miſerabiliſſimum ſanat caducum morbum Herculeum
dictum, quia difficillimæ, & penè impoſſibilis eſt curationis, & Herculem fortiſſimum
Quernea claua inſtructum, & armatum, vt aduertit Beccanus, curantem requirit, cuius
In Gallicis. ſanatio è Cœlo potius, quam è terris prouenire creditur, ex ſpeciali Dei gratia gratis
data, & paucis conceſſa; quas omnes conditiones videtur eadem viſci Planta egregiè
indicare; adeout religioſiſſimum eſſe remedium, omnia ſanãs illius crediderint lignum F
Antiqui apud Plinium, ità loquentem *eſt autem id rarum admodum inuentu, & reper-*
l.16.c.44. *tum magna Religione petitur, omnia ſanans.* Vlterius à ſuperpoſitis quià Hieroglyphi-
cis ſequentia non diſcrepabunt, Ponatur Quercus in medio trunco diuiſa, quæ vimini-
bus ſit colligata, cum hiſce verbis NE RVMPERER, & Diſticho.

Ioach. Camer. Embl. 16.
Conſilio moderato Animos, frænato furentes,
Vt rigidas Quercus vimina lenta ſolent.

Nam exemplum pandet æquabilitatis leniſſimæ quidem, ſed inuictæ, quæ valeat ſu-
perbæ ſeueritatis, aſperæq; contradictionis fracturas componere, atq; diſcordias valdè
diſſidentes vnire, ac vinculis gratiſſimæ comitatis ad moderationem concordem redu-
cere: Auream mox felicitatem illius ad inſtar, quæ in primæua Mundi vigebat ætate
plenè commonſtrant binæ Arbores amplexatæ ſimul, Quercus ſcilicet, atq; Palma, vt-
potè, quæ ambæ liberaliſſimè ferant fructus, qui ad cibum, potum, atq; veſtitum faciunt,
Camill. camill. impr. diu. nam iſtis PLVRA SPERARE NEFAS. Impoſſibile ſiquidem eſt plura componere
ſimul tam Corporis, quam Animi Bona abijſdem Arboribus indigitata; Habentem dein G
inculpatè Bona immo ijſdem rectè vtentem ad inamiſſibilitatem, vtq; Quercus edocet
Plutarc. de fortit. Alex. virum propria ſtabilitate, ampliſſimarumq; radicum craſſitie, ac firmitudine, dum ſolo
profundiſſimè implantata, vllo vnquam tempore nequit euelli, hac cum inſcriptione ex
Lucano SVO SE ROBORE FIRMAT, vel PONDERE FIXA SVO ſic ſcribente
Lib. 1. *validis radicibus hærens pondere fixa ſuo.* Patitur tamen Quercus Ramis exui, vt belli-
cis induta ſpolijs Virtute, & maximè fortitudinis, & Iuſtitiæ præditum virum Glorio-
l. 3. Argon. ſiſſimis augeat triumphis, quod innuiſſe videtur Valerius Flaccus de ſpoliorum eiuſmo-
di erectione canens.

Quin etiam truncas nemorum, effigieſque virorum
RITE LOCAT *Quercus, ſimulataque ſubligat arma.*

Et hinc eruditiſſimi Emblematis materiam ſumpſit clariſſimus Kreihing comprobatu-
Truncus Armatus minæ inanes embl. 122. rus, quod ſunt VANAE SINE VIRIBVS IRAE, de armato ſiquidé eiuſmodi trunco
cecinit,

Loricà, & Galeà, clypeoq. indutus, & enſe
Militis effigiem TRVNCVS INANIS habet.
Et per ſæua velut facturus vulnera cædem H
Obuia futilibus faſſinat ora minis,
Aſt habet haud vllas non ficta ad prælia vires,
Stat larua, & motu, vita, animoq; caret.
Sæpius illa licet decies, decieſq; minetur,
Iamq; tuum credas velle ferire caput.
Nil tamen efficiet, pendent ſinè ſenſibus arma,
Omnis, qui poſſit lædere, metus abeſt:
Quicunque adueniens iras ridebit inanes,
Et pueri imbellis detrahet arma manus.
Nempè & ſunt fruſtrà, & vanæ ſine viribus iræ,
Terrent inualidæ pectora nulla minæ,

Cui

A *Cui vis exigua eſt, ſapienter comprimit iram,*
Et vi quæ careant abſtinet ille minis.
Sit licet Alcidæ, fractus contemnitur arcus
Haud faciunt vllum fulmina rupta metum.

Nempè tales ſunt ventorum iræ contrà firmiſſimè radicatas Arbores Querneas, ex quibus emblematicè adductis FIRMISSIMA CONVELLI NON POSSE patebit. Quemadmodum oſtendit Alciatus, cum ſub hoc titulo Quercum attulit ingentem furentibus pariter hinc indè ventis impetitam, nec ideò cedentem, ſed valido ſuo pondere reſiſtentem, vt applauderet Carolo Quinto Optimo, & Fortiſſimo Imperatori, cum Turcas repulit ab Auſtraſiæ Viennâ, ſubſcripto poſthac Hexaſtico. *Alciat. Embl.* 42.

Oceanus quamuis fluctus Pater excitet omnes,
Danubiumq; Amnem barbare Turca bibas.
Non tamen irrumpes perfracto limite: Cæſar
Dum Charlus Populis bellica ſigna dabit,
Sic ſacræ Quercus firmis radicibus aſtant,
B *Sicca licet venti concutiant folia.*

Nec diſſimilis erat ſenſus eius, qui emblematicè de Quercu pariter à ventis agitatâ cecinit *Stat vidua Quercus læto honore frondium,* *Hadr. I. Embl.* 28.
Quas rapido Boreas decuſſit aſper turbine
Princeps auitum ſæua cui refixerit
Imperium Nemeſis, tuetur is gentis decus.

Hinc & exprimitur Mens immota manens, non ſolùm circumuoluentibus annis, ſed contrà quaſcunq; aduerſitates fortior euadens, & animoſior, ad cœleſtia tamen ſemper intendendo. Quod & obſeruauit Camerarius ſymbolico eodem corpore exhibito, cum elogiolo ad Quercum ſic à Ventis inaniter percuſſam SEMPER IMMOTA; cuius ſenſum apprimè quoq; diſtichon hoc declarat. *Seneca ep.* 2

Ventorum aduerſis ſolidatur flatibus Arbor. *Embl.* 17.
A Cruce, & à Precibus Mens pia Robur habet.

Quam ſententiam Diuus Chryſoſtomus clariſſimè ſic explicauit: *Vt Arbores. quæradices altius miſerint, quamuis ſummum ventorum excipiant impetum, non frangi, aut euelli poſſunt; ſic orationes, quas Animus pius Deo reddiderit ſuper quam tutò affixæ efferunt ſeſe in excelſum, nulloq; peruertuntur aggreſſu cogitationum*; Quapropter, quæ contrà turbinum rabiem ſeipſam ſua vì ſeruat Arbor, Seruatori dicari voluit Ioui; Seruatorumq; omnium ciuicum Iubar haberi; hinc idem Alciatus. *Homil.* 73. *in Geneſ.* *Embl.* 199.

C *Grata Ioui eſt Quercus, qui nos ſeruatque, fouetque.*
Seruanti Ciuem Querna corona datur.

Eadem quoq; de re Iulius Cæſar Scaliger in ſuâ Farragine de Quercus Viueſianæ dedicatione ſcriptum reliquit.

Cui Cælum, cui terra parens, terræque parentis *In Farrag. epigr.* 88.
Parent fœcundo viſcera plena ſinu.
Hæc tibi pro veteri vitæ mortalis honore,
Et quod ſeruato fert ſibi ciue decus.
Qui das, qui ſeruas vitam bone Iupiter idem,
Et vitæ, & mortis munera Quercus obit.

D Hæc tamen omnia citrà temeritatis notam in Homine operante intelligenda ſunt, nam alia eſt naturalis fortitudo, alia, ac longè diuerſa, eſt moralis, quià quæ timiditatis, hæc & audaciæ omninò expers, exceſſus omnes, atq; defectus vitare debet. Præſtò igitur erit ſemiſiſſa Quercus cum humano in fiſſura lacerto ex alluſione ad Milonis hiſtoriam ſymbolicè docens vitandam eſſe omnem, & quamcunq; præſumptionem; ſic enim temerarium Milonis auſum, & Mortem deſcribit doctiſſimus Kreihing, ſaluberrimum illud Hominibus inſinuaturus Præceptum. *Embl.* 99.

MAIVS NIL VIRIBVS AVDE

Ille Crotoniades famâ notiſſimus olim,
Per ſtadium potuit qui Milo ferre bouem.
Robore præſidens, maioraquè viribus auſus
Eſt auidis factus præda dolenda lupis

Fiſ-

Fiſſuram grandis validâ deiecta ſecuri
Forſitan in patulo Quercus habebat agro.
Hanc manibus ſtolidè cupidus diffindere nudis
Pro cuneo in rimam miſit vtranquè Milo,
Neſcia ſed rumpi, manibuſquè potentior Arbos,
Dum partes coeunt, brachia capta tenet
Is fruſtrà obluctans dum ſeſe exoluere tentat.
Sub Ioue deſertus ſit miſer eſca Lupis.
Noſcere quemq; ſuas, res eſt pulcherrima, vires,
Succeſſuquè; vltrà qui facit, ille caret.

Magnam inſuper Animæ cæcitatem Graphicum Trabis oculo admotæ patefacit argumentum; illa etenim mens cœca eſt Hominis, qui malefacta ſua grandia ſub oculis ipſis cernere non vult, & minimas aliorum feſtucas defectuum ſeuerè iudicat; ad quos ſceleſtos dicta ſunt Euangelij verba. *Quid vides Feſtucam in oculo fratris tui, & Trabem in oculo tuo non vides? Eÿce primum Trabem de oculo tuo, & tunc proſpicies, vt educas feſtucam de oculo fratris tui.* At hanc Animæ lippitudinem vnicum poteſt ſanare Collyrium. Hanc ſpiritus cæcitatem vnicus valet tollere ſplendor, ſola nimirum conſideratio, quod nos Myſticę tanquam Arbores in hac viuentium ſyluâ

Diui Matthæi 7.
D. Lucæ. 6.

NON SEMPER VIREBIMVS.

quandoquidem -- *tacitis cuncti exareſcimus annis.*

Quod vt exhiberet, & doctiſſimo comprobaret Emblemate Clariſſimus Kreihing antedictus, Ethico-politicam ſuam Chelm ità pulſauit

Embl. 157.

Stat vetus areſcens vegeta inter ROBORA QVERCVS
Deciduis ramis, & propè calua comis.
Quin ramorum artus ſubtus, defectaquè ſucco
Multa ad radices arida membra iacent.
Ipſa & perpaucas retinens in culmine frondes
Parte ſui exiguâ, cætera ſicca, viret.
Aſt ingens fuerat ramis ingentibus Arbor,
Maior in vmbroſis, nec ſtetit vlla iugis.
Grata olim æſtiuum pecori depellere Solem,
Frondequè ſub denſâ condere Luſcinias.
At nunc exeſam paulatim longa vetuſtas
Opprimit, atque animâ deficiente necat.
Sic omnes tacitis pedetentim occumbimus annis,
Inque necem occulto tendimus vſque gradu.
Quin iuuenes abeunt lento cum tempore vires,
Semper & ex nobis mors ſua lucra capit.
Quid vegetis igitur ſtolidi confidimus annis?
Et fruſtrà ſerò quærimus eſſe ſenes?
Omnibus (ah miſeri) veteraſcimus vſque diebus,
Atque ſenes fieri cogimur ante diem.
Nec formoſa iuuat, Veneriquè æquata venuſtas,
Nec vis, nec pietas, ingenÿquè vigor.
Tendimus, & trahimur, ſponte, inuitiq; mouemur,
Et properant iuuenes ad ſeniora dies.
Quin veluti limâ vires raduntur, & anni,
Nec, quod præteriens abſtulit hora, redit.
Nil ſtabile in mũdo eſt, morimur quoq; quãdo viremus.
Omnis VT ARESCENS DENIQ; QVERCVS *Homo eſt.*

Sed probos Hominum mores extollere, prauoſq; corripere ſenſus eorundem myſticis, atq; moralibus fortius vrgeamus conſiderationibus.

MYSTI-

A

MYSTICA, MORALIA.

FOrtitudinem à Quercu mysticè repræsentari propheticum illud nos docet effatum *Fortis ipse quasi Quercus*; quia neruis non solùm, & ossibus ligneæ suæ carni Arbor hæc nititur solidissimis, sed radices in Tartara quodammodò mittens, nullam timet mundanam, infernalemq; potestatem, vt à nullâ diuelli, conteriuè omninò possit aduersâ vi. Humanam referre quoq; potest vitam Quercus, virtutibus omnibus exornatam, quod veteribus non displicuisse Sapientibus Goropius Doctissimus Vir asserit. *Credimus* (scribit ille) *Quercum Tesseram eius muneris præseferre, quo nullum maius à Ioue nobis dari posse veteres omnes existimarunt*, &c. *Quercus ergò sit vitæ, siuè liberationis à morte signum, quàm quia solus Iupiter præstare potest Ioui fuit à priscis consecrata*. *Amos. 2.* *Io. Gorop. in Gallicis l. 5. p. 130.*

Et quià profundissima Quercus eadem radicatio fortissimum robur Arboris indicat, & hoc etiam superbiæ symbolum esse posset; ideò bonis fortunæ, quæ superbiam in no-
B bis, vt plurimum causant fidendum non esse, nostræ considerationi obtulit natura in hac Arbore, nam, vt ait ille

Sacra Ioui Quercus firmis radicibus hæret,
Huic tamen arentes decutit aura comas.

Cum identidem à confœderato ventorum impetu in partes quandoq; fracta deijciatur, hinc maius humilitatis sequendæ motiuum nobis est desumendum. Ad rem moralissimè admodum præclarus ille Lusitanus seriò ludebat. *Reusn. in Pomar. Poet.*

Fidere fortunæ nolit Mortalis, & vndè
Vectus ad alta memor, vitam sic temperet omnẽ,
Ne subitâ inuadant inopinum clade procellæ,
Nam plerunquè vides antiquo Robore Quercũ
Viribus arctoi pronam succumbere venti,
Quamuis illa altè radices egerit olim,
Et luctata diù victrix certamine longo
Persistens patrio tendens sua brachia cælo. *Hermicus Caiada ecl. 8.*

C At illa Quercus durities, asperitasq; ligni, & illius in specie, quæ contrahitur, maiorq; fit in eâdem Arbore sita in loco, quo radij solis non pertingunt; inexorabilitatem, seù indomabilem feritatem illius Hominis designat, qui à Sole Iustitiæ auersus, durissimæ ceruicis euadit, nec alios quam impietatis fructus edit, qui flagitiosæ solum obscœnitatis ad pompam Glandem refert spurcissimam.

Foliorum mox casus, è Quercuum corpore, & ramis, stipitibusquè si tempore fiat debito, & secundum Naturæ leges eueniat; Hominẽ suâ sorte contentum, & minimè tenacem, & nequaquam superbientem admonet, vt liberè, libenterq; mundi contemnat delicias, & necessarijs solùm ad vitam prorsus acquiescat; alioquin desidioso sub titulo internorum bonorum spoliationem incurret irreparabilem, luctuosaq; lethi præda fiet. *D. Chrisost. de pœnitentiâ*

Magna, & condensa Quercus Diuinam Iustitiam edocet esse timendam propter Quercum, cui appensus remansit Absalon iusto Dei iudicio interfectus, vt sacræ perhibent literæ; *Dumq; adhuc palpitaret hærens in Quercu cucurrerunt decem Iuuenes Armigeri Ioab, & percutientes interfeceruut eum*; *2. Reg. c. 8.*

D Filijs enim perditis, inobedientibus, & in proprios Genitores horribiliter sæuis mors celeri appropinquat gradu, ijdemquè Diuina non possunt effugere effata. *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, vt sis longæuus super terram*. Laudabiles secundum naturam fructus omnes non nisi vitalitatem efficiũt. Arcadicę ideò Quercus fructuosissimæ morali hominum Palato delicias veriores optimorum præceptorum dispensant; Glabricies namque, & læuitas fructus, atque continentis capsulæ scabrities, virum designant prudentem, atq; perfectum, qui pœnitentiæ aliquantum asperæ in capsulâ, temporalem propter macerationem lætus interius, & hilaris ob spiritualem consolationem, cum bona conuersatione, & cum actionum constantia existens, felicitate fruitur, quæ virtutibus ipsis debetur. Et ideò Quercus à Iustis Hominibus possessæ dici possunt Diuini Honoris, atq; veræ Consolationis effectrices, quemadmodum Quercus conuallis | Illustris ideſt Querceti, propè quem locum Abraham secessum quærens primam Aram Deo erexit, & vbi Iacob illius Nepos ex Mesopotamiâ rediens Aram quoq; ædificauit; quæ propositio veritatem nacta est apud *Exod. 20* *Berchor. in reduct. Moral. l. 12 cap. 130.* *Genes. c. 12*

omnes

omnes gentes, vndè inter Græcos Heſiodus ità diſſerebat, Deos videlicet Iuſtis concedere, vt eorum Quercus in altioribus ramis glandes ferant, in medijs autem apes recipiant; ſicuti à contrariò Quercus ſimpliciter fœcunda, procera, fortiſq; ad ipſas minimè relata virtutes, ſed præcisè, atq; diſiunctim conſiderata, & ad nullos vſus directa, diuitias temporales, atq; profanam, & ſecularem doctrinam indicat, in illiſq; peruerſa iudicia, impietates, atq; ſcelera, in quæ de facili poteſt illius poſſeſſor incurrere: Illa eadem eſt potius dicenda Quercus Baſan, hoc eſt ignominiæ, & Idolorum, longèq; differt à Quercu Tabor, quæ terrena deſpiciendo, cœleſtia tantùm deſiderat, ob idq; interne claritatis lumen acquirit, & à Quercu Mambre, hoc eſt *ſublimitatis*, habitus virtutis. Quam clarè, quamq; perſpicuè nos inſtruit Quercus illa, ſub quâ Iacob Patriarcha Iſraeliticus inaures propriæ familiæ abſcondit! quià non abſimili ratione cogitationes omnes inanes nobis profundiſſimè ſunt ſepeliendæ, ſimulq; obliuioni tradendæ mundanarum rerum illecebræ, vndè habeamus aures audiendi, hoc eſt legibus, & Principibus obtemperandi. Ità feliciſſimè conſiderare nobis dabitur cum Angelo Iehouè, qui Gedeoni Lucum Baal deſtructuro ſignum victoriæ in vellere dedit ſub Quercu Ophræ, hoc eſt ſub Arbore ſalutiferâ veri Iouis, quæ nil aliud eſt, quàm Crux Sanctiſſima Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti Filij Dei; ipſa namq; certiſſimum eſt Præſidium, dulceq; Decus Fidelibus, vnicumq; Laborantibus Labarum: & hanc Sanctiſſimam Crucem ex Querneo ligno fuiſſe fabrefactam, & conſequenter Quercum fuiſſe Arborem vitæ, euidentiſſimis rationibus eruditiſſimi comprobarunt, demonſtraueruntq; Viri, vt Doctiſſimus Lipſius, Clariſſimuſq; Frat. Ang. Rocca Camers Epiſcopus Tagaſtenſis; percelebris item Iacobus Boſſus, & Alphonſos Ciacconus omnes ex profeſſo ſcribentes de Cruce, alijq; innumeri, qui oculari mediante inſpectione particularum Ligni Sanctiſſimæ Crucis, affirmant illud Querneum dignoſci. Quibus ego quoq; ſubſcribam, cum hac Arbore nulla magis obuia fuerit in Iudæâ. Quo fit, vt tot Quercus, & Querceta in ſacris celebrata legamus. Addatur lignum hoc fixuræ aptiſſimum eſſe, quippè quod ſolidum, vndè Roboris nomen quoq; promeruit. Inſuper vix quicquam materiale durabilius eſt Quercu, cuius lignum annorum centurias incorruptum durat. Ita ſunt Sanctiſſimæ Crucis fragmenta, quæ hodie viſuntur à carie, & teredine immunia. Propterea Quernum lignum grauiſſimum eſt. Hoc quoq; euincitur de Sanctiſſimâ Cruce, cui ferendæ humanas Chriſti vires non ſuffeciſſe ex eo cognoſcimus, quod illi adiutorem quæſiuerunt. Hinc Abraham ſub Quercu Mamre vitulum offerens, myſticè nos monet, vt ſub Cruce Animam noſtram Deo offeramus. Hinc Ioſue ſub Quercu, quæ erat in ſanctuario Domini depoſuiſſe lapidem fœderis cum Deo initi, vt populus maneret in cultu Dei, & verâ religione, ſignificabit ſub Cruce Chriſti initum eſſe fœdus æternum inter D. O. M. & Eccleſiam de perpetuò ſeruandâ Chriſtianâ Religione. Hinc prætereà diſcere poſſumus in nouâ lege veram, & omnium optimam, diuiniſſimamquè frugem inuentam, ſeù potius Chriſtianorum cuiuis gratis conceſſam, quam nobis fructificat Euangelium: vbi vetus illa Lex a Moſe Iudaico Populo propoſita Quercuum vmbram, & Glandes in victum priſcis conceſſas ſymbolicè relatas habere poteſt. Audiamus quantâ elegantiâ, & pietate id expreſſerit Claudius Minos hoc epigrammate.

Glande Patres aluit Quercus, Faguſq; vetuſtos:
Sed modò non cibus eſt, proficit vmbra tamen.
Glandibus antiquis tantum fuit vſa vetuſtas:
Frugibus inuentis vtimur; at quid id eſt?
Tradidit in ſacro quæcunque Volumine Moſes,
Glans erat, & veterum pabula priſca patrum.
At largitor opum fruges inuenit IESVS:
Et miſtâ paleâ plurima grana dedit.
Vmbra licet nobis lex ſit vetus, atque Prophetæ:
Sed noua Lex CHRISTI verior eſto cibus.

Immò concludi poteſt infallibiliter non poſſe ab alio melius, & Præceptore, & Libro Virtutes omnes addiſci, quā ab integrâ Quercu, & illius ſigillatim perſpectis partibus; ad cuius ſtudioſa obſequia, pergratoſq; ad amores nos benigniſſimè inuitant eiuſdem viuę Veritatis verba: *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Vndè bona quæcunq; præſagire haud inaniter poterimus, & ità de Præſagijs Quercuum ſermonem inſtituemus

PRÆSA-

Berchor. red. Moral. l. 2. c. 130. Serm. 2. Iſ. 44. Lauret. in ſyl. Alleg in V. Qu. Geneſ. c. 13. & 35. D. Matth. capit. 13. Iudic. 6.

Quercus Arbor Vitæ. Alph. Ciacc. lib. de ſign. S. Cruc. cap. 30. Iuſt. Lipſ. De Cruce l. 3. c. 13. Fr. Ang. Rocca de para. Crucis c. 12.

De Triump. & glorioſa Cruce lib. 1. capite 6. Ioſ. c. 24. g.

Goropius in Gallicis l. 5. ſæpius D. Hier. in Pſal. 55. D. Matth. cap. 55.

SCD Lyon 1

A

PRÆSAGIA.

OPulentiam sinè Virtute suspectam semper habuerunt,& despexerunt,Sapientes, omnes, illamquè noxium vicinum appellauit Sappho. Vitiorum nutricem decantauit Propertius. *Tu vitijs Hominum crudelia pabula præbes.* Infelicitatem esse deprædicauit Euripides; illam odio, inuidiæ,& opprobrijs obnoxiam omniumq́; pernicioſiſsimam malorum Philemon obseruauit;

Quid faciant leges vbi sola pecunia regnat? addidit Arbiter ille.

Fructibus onusta Quercus, & veluti ditissima,nisi Virtutem egregiè ramificandi, & se se versus Cœlum hilariter erìgendi ostenderit, ab eâ poterit plurium malorum Præsagium heù nimis elici, non enim respondẽt vltima primis; primus in Cœlum viror exijt, deinde fructus, quorum consensus erit feliciſſimus, & omniquaque gratiſſimus, de quo

B dici poterit, *Telluri iussit Deus, vt daret alma virorem,*
En Cœlum repetit terreus vndè venit.

Illeque coronarum amplam pergignet materiem Querneam; idcircò coronam cunctis saluberrimam Romani edixerunt Imperatores, vitæque tàm naturalis,quam ciuilis tutelam, & robur indicantem, & ceù stabile bonum facientem secreto quodam influxu, occultâque causalitate mirabili. Rerum insuper naturalium obseruatores accurati, seduliq; perueſtigatores nos docuerunt Quercum, de cuius fructibus exeant vermiculi præsagire fertilitatem anni, abundantiamque rerum variarum generatarum ex veterum corruptione,itaut productiones feliciter promoueantur, & euocẽtur in lucem: Quercum verò, super cuius fructus plurimæ volitent muscæ aliundè surgentes, Bella quoq́; futura denunciare posse obseruatum est; muscæ etenim omnia infestant, molestæq́; suaptè naturâ sunt: haud aliter etiam Quercum,de cuius fructibus Araneæ multę filis pendentes,telasq; contexentes multipliciter appareant,mortalitatem minari ex malignâ putredine ortam senserunt alij, de quibus araneis venenosam quoquopacto naturam habentibus dici potest quod *nent nocituræ necem.*

C Quercus Galla in Arbore diù permanens si putrescat, vermemq́; generet, vt tradit Albertus Magnus, & in sui medio eundem gerat, futuram hyemem asperiorem prænunciat, & è contrà leuem, si vermis prædictus marginem fructus occupauerit. Item si in altioribus Quercus ramis eruca telas contexuerit leuior hyems expectatur; at si in inferioribus idem præstiterit, rigorosior eadem pars anni frigidissima præparatur. Hæ Gallæ debent ad huiusmodi præsagia eruenda,dum sunt integræ,rumpi; nam cum perforatæ sunt, iam animal indè exijt. Si musca volat, bellum timendum est; si repit vermiculus, annonæ penuria prædicitur; si currit araneus, pestilentia portenditur: His tamen ominibus fides qualis qualis adhibeatur; valent enim ad coniecturas duntaxat suppeditandum vniuersaliſsimas, atq́; latiſsimas è distãtiſsimis disposition ibus dependentes;nam cum syndrome causarũ tam remotarum,quã proximarũ attingat effectũ,non possunt hîc tutà prædici, nisi cognitis, atq́; perspectis quãplurimis, & penè inobseruabilibus rebus.

Præsagium anni glandiferi aliqui desumunt ab annis,in quibus permissa est caro singulis mensibus, idest vbi Pascha Resurrectionis in Mensem cadit Martium à XXII. die

D vsq; ad XXXI. vel in Mensem Aprilis à die XVII. vsq́; ad VI. Kal.Maij iuxtà versiculos vulgatos. *Pascha bis vndenam Martis non præuenit vnquam,*
Vicenam vt qintam post nec Aprilis abit.

Tunc enim Æquinoctium habet Synodum luminarium valdè proximam, quæ non parum conducit ad productionem huiusmodi fructuum. Sed,vt diximus modò, & alias etiam protestati sumus,Præsagia huiusmodi habenda sunt tãquam machinas inanes,maculasq; nubium nobis aliquando repræsentantium aereas bellorum figuras, monstrorumq; effigies Chimæricas; & sicuti non est metuendum ab huiusmodi cœli signis, ità in illis non est sperandum. Vnusquisq; enim ità operetur, vt cum Bonis arcto semper fœdere iungatur, & à prauis dissideat perpetuò; sic quoq; fugit, quæ nocitura sibi sentit Natura,& profutura sectatur, dum cernimus illam Arboribus nunc sympathicam, nunc antipathicam dedisse motionem,de quibus affectionibus mox aliquid est dicendum.

Apud Pindari Scholiasten in 4. Pythiorum. Propert 3.7

Euripides In Atemena Ap. Stob. Hom.95.

Petr. Arb. in Sat.

Æn. Vicus de Numismatib. l. 2. c.10.n.107

Quomodo bellum, seu pestẽ indicet Quercus

VVittẽberg. inf. sup noc.

Volater. l. 26. comm. Vrban. in Philologia. Symphor. Hort. l. 26. c. 11.

SYMPATHIA, ET ANTIPATHIA.

In Præfat. l.2. de rapt. Proſ. Quercus quomodo amica, & quomodo inimica Pini.

QVercus cum Pino Arbore non parua eſt amicitia iuxtà illud Claudiani.

Et comitem Quercum Pinus amica trahit.

Sed hoc in viuētibus truncis, atq; in radicibus, reſpectu forſan alimētoſæ ambarum facultatis, non autem in emortuis lignis eſt intelligendum; nam vtriuſq; illarum ligna conglutinari minimè valent, nec in operibus materiariorum vniri, quemadmodum experientiâ patet edocente Pineum rarum, & leue Querneæ ſpiſſitudini ponderoſæ coaptari minimè poſſe. Nec minus cum Frumento Quercus in alibilitate communicat, vel eandem amicè ſymbolizat, vt ita loquar, cum ambæ hæ plantæ ad panificium ſingulæ in propriâ claſſe principaliter concurrant, in quarum amicitiæ naturalis teſſeram adduci poſſet, prodigioſum licet exemplum, de ſpicis in noſtro Bononienſi agro ſuper Quercubus antiquitus enatis, vt iam in titulo de Prodigijs in Prolegomenis tetigimus; quo portentoſo ſpectaculo Quercus ſe Cereri verè gratiſſimas oſtenderunt, dignaſq; vt earum frondibus conuiuarum inter epulas capita coronarentur, vtq; proprijs cineribus frumentacea grana à puluere putredinoſo vindicarent, nobiliſſimamquè tritici ſubſtantiam integram, incoruptamque ſeruarent. Sic & Quercinum, ac Vitigineum lignum ſe inuicem amant, vnde fit etiam quod cinis Quercicus Vitem à rubigine præſeruare potis eſt, eidemque ægrotanti pari pacto mederi. Nec ambo hæc ligna tantummodò diliguntur ad inuicem, ſed inter iſtarum Arborum fructus, non paruipendendam notum eſt intercedere ſympathiam, illamq; fortè radicaliter, ſimilemque relationi, quæ potum inter, ac cibum contingit; tradunt enim vineam plantaturo Querneam glandem contuſam propaginum, & plantarum vitiginearum locis imponi debere ad meliorem Vitium radicationem, atque ad vini exinde colligendi bonitatem, ac conſeruationem. Conueniunt pariter Quercus, & Lotus Arbores ſimilitudine forſan denſitatis ſubſtantiæ, ſi non coloris; vel occultæ alicuius qualitatis, quâ mediante morbis quoque permultis opitulari, paſſiuèque ad alia quamplurima ſe poſſunt æqualiter habere. Et hæc licet aquarum perennium amantiſſima videatur, ideoq; carinis nauium cariſſima exiſtat, naueſque vel in terram ſubducendas, vel in altum iactandas imperterritas reddat & infractas, ea nihilominus telluris conſortium, vtpotè ſibi perutile, ac maximoperè neceſſarium haud quaquam reſpuit, magiſque ſe vtriuſq; iſtarum, aquæ ſcilicet, ac telluris, quàm aeris amicam interminabili penè ſuâ longæuitate fatetur, nam terrenis operibus obruta, maximam immortalitatis partem durabili ſuâ perennitate conſequi per autopſiam perhibetur. Apes ſimiliter, & mella magnam habent cum glandiferis hiſce Arboribus conuenientiam, Theophraſto ſic de Robore ſcribente. *Fera hæc Arbos habetur plurimarum. Sin autem, auctore Heſiodo, mella, apeſquè ferat, magis quoquè illud confirmatur. Ergò naſcitur & hîc melleus humor cælo cadens, nec alijs magis inſidens frondibus.* Et cum mel aerium huiuſmodi ſuper Quercus, & Robora congelaſcens cœleſte donum à Virgilio nuncupetur.

Protinus aerij mellis cœleſtia dona ---*Exequar.*

Arbores ita Quercus, & Roboris erunt iuremeritò Iouis Arbores enunciandæ, ſcilicet, vt magis teneat quod ad rem diximus in illarum Epithetis; nam & Iupiter Milichius, vt ab Apibus enutritus, vocabatur ab antiquis. Sed quo libentius & apes, & mella, telluremque & lymphas, ac Bacchum, & Cererem in commercium excipit Quercus, eo intenſiori odio Mineruam, & Serpentes, aliaque permulta proſequitur. Huiuſce rei veritas eluceſcit ex eo, quod vbi Olea iuxtà Quercum plantata ſit, illa continuo vitalitate deſtituitur, & areſcit; ac adeò pertinaciter diſſident hæ Plantæ, vt ſi altera alterius tangat ramos, iſti curueſcere, alioquè inclinare, & reſilire obſeruentur; quinimmò Quercus etiam exciſa, dudumque emortua, inque oliuetum deportata, vel inter Oliuæ radices immiſſa, Plantas enecat, & areſcere cogit. Vnde Ioannes Khuenius in ſuo Zodiaco Medicinæ Antipathicam hanc vim carminibus hiſce expreſſit.

Gaud. Merul. de mirabil. l. 4. f. 337. Aeris inimica, & telluris amās.

Id. Ib. f. 335 Quercus amica Vitis.

Georg. Sabin. in Ouid. met f. 9. l. 9. Quercus amica Loti.

Mizald. memorab. centur. 8. n. 84. & ex Africano in Geoponicis. Quarum aquarum ſit amans.

Feſt. Pomp. & Theoph. l. 5. c. 8.

Colum. l. 5. c. 8. Apes diligit. *l. 3. c. 9.*

Georg. l. 4. in princ.

Natal. Comes. Mythol l. 2. c. 1.

Miz. memo. cēt. 7. n. 93. Eſt Oleæ infeſta.

Gaud. Merul. mirab. l. 4. f. 301.

Nonnè Iouis tantum cum Palladis Arbore fertur
Exercere odium, vt ſi proxima ſtet Iouis Arbos

Lib. 1. Pal-

A *Palladiæ fugiens inimicam areſcat, & eius*
Interimant miſeram radicum germina Quercum?

Nucem quoq; Iuglandem odit hęc Arbor, & ab hac viciſſim noxiè reſpicitur, quanquam aſſerant alij (fabulentur nec ne parum mea refert) Iuglandem ſeneſcentem in Quercum mutari. Eadem, vt ſe quàm maximè alexipharmacam oſtendat, nedum fructibus hoc multifariam comprobat, ſed & folijs, quibus ad internecionem ſerpentes cõducit ſuper eoſdem coniectis, adeò antipathicè illis aduerſatur. Quercus demum Paſtinacæ Marinæ aculeo tacta exiccatur, & emarceſcit, teſte Nicandro in Theriacis, & Aetio; ſed quod mirabilius eſt, ex tali ictu ſanari hominem prius percuſſum auctores ijdem prodidere: *Narrant quidam* (ſic ſcribit Aetius) *ſi quis caudam Paſtinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in Arborem, maximè Quercum ſuſpendat, & figat, ipſam quidem Arborem areſcere, ægrum autem ſanari*. Quod ſi verum ſit, hinc magis Sympathiæ vis, Antipathiæq; eluceſceret. Sed quid portendant naturales hæ conuenientiæ, vel contrarietates in Quercubus breuiter oſtendamus.

Iuglandem deſpicit. *Gaud. Merul. l. 4. de mirab. fol. 307.*

Serpentes enecat. *Cõſtãt. Caſ. l. 12. de Agricult. c. 8. & l. 15. c. 1.*

Paſtinacã marinam odit. *l. 13. c. 37.*

B

PORTENTA, ET PRODIGIA.

POrtentoſa certè Auis, peſſimiq; vt plurimum ominis perhibetur Picus Martius Quercuum incola Græcis Δρυοκόλαπ, nempe Robori ſecus, cuius augurium ſiniſtrum ab Antiquorum ſuperſtitione fuit ſemper habitum, vnde Lyricus,

Tequè nec læuus vetet ire Picus

& Plautus *Impetritum, inauguratum eſt quouis admittunt aues ---- Picus, &c.*

ideòq; in auſpicijs magni, & diri cognominibus à Plinio meruit inſigniri. Sed quamuis vbiq; fermè locorum penniger iſte penes Æthnicos latam hariolãdi protulerit anſam, non alibi tamen celebriorem in augurijs veniſſe crederem, quàm apud Latinos, à quibus in magnâ ſemper habitus eſt veneratione, cum Romulum, & Remum Romanorum (dixerim) Patriarchas auxilio lupæ dudum aluiſſe crederetur, vndè promanatum quoq; ſentiebant quod tam libenter ſub eodem cælo Lupus, & Picus frequentes verſari conC ſpicerentur. Ille in capite Prætoris Iura reddentis deprehenſus, & occiſus futurum excidium auguratus fuit. Sed nihilominus mala non ſemper hæc auis ominari conſueuit, quin identidem ad bona pariter portendenda conſcendere non valuerit; Legimus enim quod in vexillis Sabinorum inſidens felix augurium fecit. Eiuſdem pariter ominis fauſtiſſimi fuit Aquila poſt rapta de Galbæ manibus Auo ſacrificantis exta ſublimem in Quercum volans, quippè quæ tanti ſacrificuli portentosè denotauit Imperium. Nec minus prodigiator, & portentoſus eſt in Quercu ſerpens Dryinus Δρυίτοι χάλυδρος, longitudine duorum cubitorum, aut circiter, & obeſo corpore, ſquamis aſperrimis, colore ſubatro, nec non & odore fœdiſſimo, de quo Nicander.

---- grauis itquè à corpore fœtor,
Qualem dant madidæ corij præſegmina ſordes,
Quas tereti radunt ab equino tergore ferro.

Picus mali ominis. *Hor. lib. 3. Car. od. 27. In Aſin. act. 2. Scen. 1. Pl. l. 10. cap. 18.*

Picus quãdo boni augurij. *Alex. ab Al. d. g. l. 5. c. 13*

Id. l. 5. c. 25.

Aquila *D. G.*

Dryinus ſerpens *Iac. Greuinus de Venenis l. 1. c. 19*

Is radicibus Quercuum inhærens, circà præſertim Helleſpontum, & ibi tantum ad inſidias viuens, proditorio veneno ſupergradientis plantas pedum verè ſupplantat, dum illas cute priuat, & dolosè ſimul, ac dolorosè nimis excoriat; quod veneni genus per reD flexionem quandam, & multiplicatiuam ſui ipſius communicationem in manus medici curantis pedes alterius excoriati ſenſim extenditur, ibiq; latè ſpatians illas excarnificat: has tamen Quercuum peſtes fugare docet Virgilius,

Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.

Aldr. Hiſt. Serp. & Drac. l. 1. c. 14. tit. 4.

Georg. l. 3.

vt ſimul arceantur ſæua, portentoſaq; ab eiſdem inferenda ſymptomata.

---- torpenſquè veternus
Ingruit, & crebris acti ſingultibus ægri
Nunc ſimilem felli vomitum, nunc ſanguinolentum
Eijciunt.

Nicand. in Theriac.

Arbor eadem tam feri Serpentis licet innocens, & inuoluntaria mater, vbi fulmine cælitus impeteretur, ac ſi tam lethale venenum non alio, quam ſuperno fuiſſet igne conſumendum, nonniſi mala poterat Imperio portendere, præterquam quod ſceptrum

Querneum nouiſſimo Neronis anno de Auguſti manibus excuſſum Imperium Cæſaribus abrogatum diuinitus indicauit. Nec extrà Quercus ſemper euenere prodigia, quin & ipſæ quoq; prodigij nonnunquam loco ſumi reſpuerint. Siquidem portentoſas, & prodigioſas Quercicarum earundem Arborum vaſtitates in Hercyniâ ſyluâ tradit Plinius, quæ cum hiſtoriæ fidem quamlibet ſuperent, portenta meritiſſimè debent in ſuo genere nuncupari. Sic inquit ille: *In eâdem ſeptentrionali plagâ Hercyniæ ſiluæ Roborum vaſtitas intacta æuis, & congenita Mundo, prope immortali ſorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide caritura, conſtat attolli colles occurſantium inter ſe radicum repercuſſu; aut vbi ſecuta tellus non ſit, arcus ad ramos vſquè, & ipſos inter ſe rixantes curuari portarum patentium modo, vt turmas equitum tranſmittant.* Sed hæc licet fidem tranſcendere videantur, non ideò tantum admirabilitatis ſibi conciliant, quantum terroris incutit prodigium illud, quod Dæmonibus mediantibus accidit miſerabiliſſimo Publio Romano militibus in Græciâ contrà regem Antiochum imperanti. Hic inſaniâ correptus, quâ vaticinabatur futura, Quercum conſcendens militum multitudini concionatus eſt in hunc modum. *Mihi quidem Quirites, cæteriq; milites, conuenit vt à lupo rufo magno vorer hodie, &c.* & paulò poſt acceſſit lupus, quem cum vidiſſet Publius, de Quercu deſcendit, & Supinus concidit; Lupus autem eum laniauit, & videntibus omnibus abſumpſit; cumq; præter caput omnia voraſſet, montem petijt; Porrò turbâ conuenientè, reliquiaſq; tollere, ac vti leges iubebant ſepelire volente, caput humi iacens hoc carmen diabolico præſtigio pronunciauit.

Lib. 16. c. 2. Quercus immaniſſimæ proceritatis.

Phlegon. Trallianus de Mirabilibus pag. 84. 85.

Publij Romani mors qualis.

Non continge caput noſtrum: fas non ſinit illos,
Quos animo infenſo Iouis odit filia Pallas,
Contrectare caput ſacrum, &c.

Quod cum audijſſet multitudo, non leuiter perturbata Fanum poſuerunt Apollini Lycio, ſiuè Lupino, Aramq; eo loco, vbi caput iacebat; tum nauibus conſcenſcis, domum quiſq; ſuam nauigarunt: cæterum euenerunt omnia, quæ à Publio fuerant prædicta. Euentuum autem tum bonorum, tum malorum, & tam præteritorum, quàm futurorũ Quercualia ſigna publicè notata iam cenſeantur; De Inſignibus Familiarũ, & Schematibus, modò Sermonem habere non incongruum erit, vt Virtutis in laudem cedant, vitiorumq; in opprobrium habeantur, atq; non minus feliciter captentur bona, quàm euitentur mala.

INSIGNIA.

Gaſpar Bõbacius in l. inſcr. l'Araldo c. 1. & 2.

VEtuſtatis, fortitudiniſq; ſimul inſigne nobiliſſimum cum habeantur apud omnes Quercus, & Robur; quæ ex his Arboribus inſignia conflata erunt, quarumuis Vniuerſitatum, ſeù Familiarum nobiles prærogatiuas, & glorias indigitabunt. Ità Cantabri patriæ fortitudinis Monumentũ Robur, ſiuè magnã cum Glandibus Quercum in ſuæ Ciuitatis (quam Biſcayam recentiores appellant) phrenoſchema erexerunt. Sunt etenim (vt libro de Titulis Philippi Auſtrij ſcriptum reliquit Iacobus Maynoldus Galleratus) *populi* efferi, & nullam olim eſſe vitam ſinè armis exiſtimantes. Ideò Romanis diutiſſimè reſtiterunt, vel ipſo Lyrico rem atteſtante, dum nuncupat *Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra.*

Et ſi tandem in Romanorum ſeruitutem ab Cæſare Auguſto redacti ſunt, id non niſi difficillimè admodum, & ſerò factum eſt, eodem Vate ſcribente

Iac. Maynol. l. de tit. Phil Auſt.

Cantaber ſerâ domitus catenâ.

Caſſan. Catal. Glor. Mund. p. 1. concl. 58. Druydæ.

Sed ſi non niſi integra Quercus iſtis placuit, non defuerunt quoq; Populi, quibus pars tantum ſuffecit. Barcinonenſes quippe nodoſa quatuor Ramalia ſeriatim diſpoſita pro patritio ſui Comitatus ſtemmate voluerunt. Scribit Caſſaneus inſigne Auguſtudunenſium Druydum famigeratiſſimorum olim toto orbe ſapientum, & regna regentium, fuiſſe Ramum viſci Quercini cum anguium complicatorum nexu ſub eodem ligno collocato, cui diſtichon ſequens ille pro titulo perappoſitè adiunxit.

Quærimus in (ſic ille ſcribit) *omnes Druydis inſignia caſus.*
Anguinum viſco relligione ſubeſt.

Sed vt omittamus minus propriè ſumpta inſignia, vt ardentem Moyſis Rubum, Virgam

A gam florentem Ieſſe; Semidecorticatas virgas virentes in canalibus Iacob, & alia huiuſcemodi, ad noſtra conuolemus ſecula, dicamuſq; Familiam Roboream Sixti IV. Iulijq; II. Sanctiſſimorum Pontificum Tiaris illuſtrioribus, Vrbiniq; Ducatu Sereniſſimo decoratam, & præcipuè Franciſci Mariæ ſecundi nominis iſtius Ducis toties celebrati, nec ſatis vnquam laudati vltimò imperantis, in æternitatem glorioſiſſimè armatam Robur aureum ramis hinc indè circumplexum, coronis velut Heroicis onuſtum erexiſſe. Quamplures alij cognominis huiuſce de Robore, ſeù Ruuere percelebres inueniuntur. Iulianus, atque Dominicus, necnon & Chriſtophorus tres ampliſſimi ab eodem Sanctiſſimo ſimul, & Sapientiſſimo Pontifice Sixto IV. varijs peculiarium quorumlibet illorum virtutum in præmium temporibus ſacrâ purpurâ donari promeruerunt. Eiſdem dignitate pariter, & cognomine famigeratiſſimi fulſerunt ſub Paulo II. Franciſcus de Ruuere, duoq; Iulij, alter ſub Leone X. & alter ſub Paulo III. aliuſq; Iulius Feltrius itidem de Ruuere ſub Gregorio XIII. ſinguliq; Robore in phrenoſchematibus muniti maxima ſemper ingenuæ nobilitatis ſpecimina præbuere, nec tantum ſplendoris eiſdem magnum tantæ familiæ nomen elargitum eſt, quantum propria quoruncunquè merita
B ſibi conſciuerunt. Robur idem in obſequium Ghiſiorum Montium Sydere fulgentiſſimo coronatorum iterum pullulauit in Vaticano præcelſi ſima ingrediens Stemmata Sãctiſſimi Alexandri Septimi Ghiſij Optimi, Maximiq; nũc regnãtis Pontificis, quę per duo fortè ſecula obtinuit ſibi familiaria. Cuius me certiorem reddit rei Poema quoddam latinis carminibus exaratum cum hac inſcriptione *Suburbanum Auguſtini Ghisij à Ruuere.* Per Aloyſium Palladium deſcriptum, & impreſſum Romæ per Iacobum Mazochium anno 1512. in quartâ folij formâ. Familia Rouerella, (cuius gentis fuit Bartholomæus Cardinalis creatus à Pio II.) cum ſuo virenti antiquiſſimo Robore in ſtemmate, dominabatur anno ſalutis 920. Comitatui *Rigoieſtien*, ſiuè *Eaſſie* in inferiori Germaniâ cum multis ſubiectis oppidis, & caſtris in loco perappoſitè Roboribus abundanti. A folijs Quercus Foliani antiquiſſimi, & nobiliſſimi Regienſes dicti ſunt, eaq; folia gerunt in inſignibus; hi caſtrum Querzolæ Anno Domini 1252. condiderunt, è cuius Familiæ ſtipite gloriosè prodijt Carolus Folianus Berna bouis Mediolani Ducis Gener, & Ottoboni Tertij Parmæ Domini Socer, præcipuis Italiæ Familijs ſanguine, & amicitiâ
C coniunctiſſimus. Tres Glandes Roboreas Pontificias Bentiuoli Bononienſes, & ij, qui Ioanne II. Bentiuolo Ciuitatis diù Principe extorri facto, antiquiſſimos non deſeruere lares, geſtant in inſignibus, quæ ſubmotâ ſerrâ, loco Imperialis Aquilæ ſuperſtant flammis de nouo aſſumptis. Sic familias diuidere oculatiſſimus ille Pontifex Iulius II. peroptimè nouit, vt Eccleſiaſticum ſolidiſſimè firmaret Imperium; ſic alias quoq; tunc temporis gentes partim extollere, partimq; deprimere in Ramis earundem familiarum parum concordibus ſciuit, vt Ciuitatem non multum imminueret, vtq; magnâ ex parte declinaret inuidiam, odiumq; ſubigeret, & ne nomini cuiquam infenſus eſſe videretur qui ſolam inobedientiam debellare conſtituerat. Iulij Tertij P.O.M. Proſapia de Monte nuncupata duas Querneas coronas in gentilitio ſtemmate geſtat; non vnam equidem, ſed plures illius ſanctiſſimi viri merita præſtolabantur coronas. Petramellaria diù Gallos inter nobiliſſimis clara ſtemmatibus à ducentis fermè annis Bononienſis effecta, & in Senatorium ordinem modò cooptata, Quercum, montes, & apes pro phrenoſchemate gerit; ſat ſit dtxiſſe, quod montes, ideſt excelſa, & glorioſa quærit, & adamat mellifica Quercus. Verum enim verò quomodocunq; ſit

D *---- Robora Numinis inſtar*
Barbarici noſtræ feriant impunè bipennes.

Nos ad id valeat animare Familia de Sfondratis Mediolanenſis (cuius alibi quoquè nonnulla tetigimus) nobilis, & peruetuſta, atq; etiam Cremonenſis, quæ Gregorium XIV. Pontificem Optimum Maximum Orbi conceſſit anno Domini 1535. ad Summi Apoſtolatus apicem euectum anno ſalutis 1590. nam duas hæc Quercus nedum impunè, ſed & glorioſiſſimè quoq; de politicâ ſyluâ, meritorum bipennibus ſublatas in Inſigni perinſignes efferebat, & eius ſpeciei, quæ in hyeme ſine fronde virentes, validiſſimos ventorum impetus, niualiaq; pondera grauiora facile ſuſtinent. Italia exeuntibus, & alia Gentium Phrenoſchemata ad hanc rem opportuna ſcrutantibus, Magnæ Britanniæ Regnũ duas exhibet familias nobiliſſimas, Amadeſiorum videlicet, & Plymoutheorum, quorum ſublimes teſſeras gentilitias ex Iouis Arbore rami tres argentei, glandium

Gen. 30.

Comp. Hiſt. Co. Luſchi p. 405.
Familia de Ruuere.
Petra ſancta de Teſſ. Gentil. pag. 510.

Sanſouin. pag. 100.
Chiſij

Rouerelli.

Id. Sanſou. nobil. fam. Ital. f. 390.
Foliani
Id. f. 356.
Bentiuoli
Bombacius in Aral. c. 9

Iulij III. de Monte Stemma
Hiſt. Põtif.
Petra Mellaria gens.
Claudian. in Paneg. Stil.

Sfondrata nobilitas
Αφυλλος *ſine frondibus*
Sfrondatus *per metatheſim.*
Sfondratus

feraces excepti venuſtiſſimè obumbrant; & præter hos, glandes quoq; tres aureas in Breteuilleorum Inſignibus eſt conſpicere. Stemma non diſſimile traditur eſſe Gebuilerorum in Germaniâ, ſed ſuas iſti Glandes Querneas gratioſè referunt acceptas à Maximiliano Cæſare; quod quidem factum gratitudinis ergò explicuit Hieronymus Gebuilerus Argentoratenſis in libro ab ſe compoſito, & edito epitomes Regij, & vetuſtiſſimi Sacræ Cæſareæ, & Catholicæ Maieſtatis D. Ferdinandi Hungariæ, ac Bohemiæ Regis, omniumq; Archiducum Auſtriæ, & Auſpurgenſium Comitum, &c. impreſſoq; Haganoæ ap. Io. Secerium 1520. in 4. E

Gebuileri.

Hoc nos inſigni donauit Maximilianus
Cæſar Virtutis cultor, & Ingenij.
Huic igitur grates acturi, Stemma vetuſtum
Illius hoc libro ſcripſimus, ac Sobolem.

Sed difficillimum certè foret, licet æquè pulcherrimum, perſcrutari originem horum Inſignium, cauſam ſcilicet propter quam Arbores iſtæ v. g. Quercus, & Robur, vel earum partes ad huiuſmodi fuerint officium aſſumptæ in erectione, vel in tranſmigratione Familiarum, aut in earundem exaltatione: vera etenim Inſignia Reales Ideæ quædam eſſe debent ex vnâ, vel pluribus figuris, cuiuſcunque ſubſtantiæ, vel accidentis, tam ſimpliciter, quàm mixtim conflatæ in ſcuto collectæ cum aptitudine aliquâ ſuprà determinatum colorem, atq; in ſpatio proportionato, quod Campus vulgò dicitur; ſuntq; hæc inſignia, ſeu ſtemmata vulgò Arma, vel Nationalia, vel Officialia, ſiuè Socialia, Perſonalia, & Gentilitia, à genere nempè, Munere, Societate, Perſonâ, Familiâuè dependentia, quemadmodum doctè, atq; fundatè diſcurrit præclariſſimus Gaſpar Bombacius noſter benemeritiſſimus Ciuis Nobilis Bononienſis. Sed quàm bene, quàmq; propriè, atq; eruditè cauſas aperuit Querqualis ſtemmatis Sereniſſimi Franciſci Mariæ Feltrij Vrbinatium Ducis Sebaſtianus Regulus Amœniorum literarum in Archigymnaſio Bononienſi olim Profeſſor Epigrammate ſequenti! F

Gaſp. Bombac. in Araldo.

In Comm. l. 1. Æn. Virg.

Feltria cur geſtet Domus hoc inſigne requiris?
Non temerè eſt: cauſam percipe multiplicem.
Aurea Saturni veteris dum Regna manebant,
Scis, hæc vna cibus gentibus Arbor erat.
Indicat hæc igitur, proles quà FELTRIA regnat,
Æquanda hæc priſcis ſecula temporibus.
Prætereà priſcum ſolita eſt de more Quiritum,
Ciuem ob ſeruatum Querna corona dari.
Hæc ergò apta DVCI eſt, ciues, Patriamq; tuenti:
Auguſtas ſtabat, ceù prius antè fores.
Deniq; quod fortis nitens radicibus altis,
Præcipitis rabiem deſpicit illa Noti:
Quodq; illi præ eſt DEVS is, qui præſidet idem
Regibus; & Forti, & Principe digna Viro eſt. G

Roſſelettę quoq; Familię inter Gallos nõ incelebris Inſignia per duplicẽ cõſtitui Quercum, eiuſdem gentis Poëta Claudius Roſſelettus abundè teſtatum reliquit, vbi memoratis doctis viris Paulo *Querneo*, & Vincentio *Belloquerneo* cecinit.

Lib. Epigr. Prope finẽ. & 150. & 295. & 327.

Si tibi tranſuerſum laqueare Inſignia pandunt;
Si picta è latere eſt QVERCVS vtroque duplex. H
Semileoquè duplex foliys ſi quinque ſuperſit:
Dic Roſſellettæ Stemmata priſca Domus.

Inſignium benè cognitorum è Methodo crediderim ego viam ſterni ad obſcuriora quæque dilucidanda Ænigmata. Hinc Querneis inſignibus Ænigmata Quernea cernes, mi Lector, appoſita, quæ patienter luſtrari à te rogo.

SCD Lyon 1

A

ÆNIGMATA.

ABstrusissimum Ænigma, decantatissimumq; illud Paradoxon, non Oedipodioniæ, sed Bononiensis Sphingos, cœcum quidem, & huc vsq; inexplicitum forsan, sese offert hîc enodandum scabro de Cortice Quercus. *Athenæus l. 6. & 14.*

D. M.
AELIA LELIA CRISPIS
NEC VIR, NEC MVLIER, NEC ANDROGYNA,
NEC PVELLA, NEC IVVENIS, NEC ANVS,
NEC CASTA, NEC MERETRIX, NEC PVDICA,
SED OMNIA.
SVBLATA NEQVE FAME, NEQVE FERRO, NEQVE VENENO,
SED OMNIBVS.

B

NEC COELO, NEC TERRIS, NEC AQVIS,
SED VBIQVE IACET.
LVCIVS AGATHO PRISCVS
NEC MARITVS, NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS,
NEQ; MOERENS, NEQ; GAVDENS, NEQ; FLENS
HANC NEQ; MOLEM, NEQ; PYRAMIDEM NEQ; SEPVLCRVM,
SED OMNIA
SCIT, ET NESCIT CVI POSVERIT.

Quod sic carmine vertit Georgius Remus Iuris Consultus

Nec vir, nec mulier fuit ÆLIA LELIA CRISPIS,
Non Hermæ, & Veneris proles, verum OMNIA; porrò
Non Anus, aut Vxor, Iuuenisuè, Incastauè (nimirum)
OMNIA enim fuerat simul, & semel: Hæc neq; ferro
Est sublata, fameuè, venenouè: OMNIBVS illis

C

(Heu) periit; nec aquis, neq; terris, nec iacet Astris
Condita, sed quacunquè; locis nempè OMNIBVS illa est,
Non molem, non Pyramidem, non putre sepulcrum
(Narro vera, odi mendacia) at OMNIA, eiquè
Nescio quis struxit non mœrens, sed neq; gaudens,
OMNIA quippè simul. Nodus num Gordius hic est?

Mihi tamen Querneus hic Griphus adæquatissimâ, & perquam facili declaratione resoluitur, relictisq; aliorum omnium interpretationibus à Clarissimo Licero maiori ex parte relatis, nimirum Aquæ pluuiæ; Niobes in saxum conuersæ; Animæ rationalis; Materiæ primæ; Platonicæ Ideæ; Eunuchi; Lapidis Philosophorũ; Trium defunctorum, Amoris; Generationis, Amicitiæ, & Priuationis; Temporis, & Vmbræ; necnon Cannabis integræ culturæ dico *Aeliam*, *Leliam*, *Crispim* ex Hamadryadibus vnam fuisse Casaraltulanam, id est Quercui in suburbano agro Bononiensi applicitam, seu inclusam, quæ molliſſima simul, & asperrima apparens iam à bis mille forsitan annis inconstantissimos Protei in morem tenens vultus *Lucij Agathonis Prisci* Ciuis tunc Bono- *O. M.*

D nienſis Amores ex chao certè, id est confusione Agathoniâ, secundum Platonem, elicitos anxijs curis, & solicitudinibus impleuit; quæ Nympha pessimam propriæ Querneæ Arboris passa sortem ab eodem Lucio, nec Marito, nec Amatore constanti, nec Necessario, neq; Mœrente, neq; Gaudente, neq; Flente monumentum huiusmodi ambagibus plenum reportauit; quas quidem ambages, materialis & ipsa singularis Arbor, cui Nympha insederat altè (dicta propterea ἀπὸ τῆς ἅμα, καὶ τῆς δρυὸς, id est *simul cum Quercu*) connotabat, vtpotè quæ sinuoso, crispantiq; folio semi deciduo, à cæteris; variè qualificatis, & constitutis Arboreis membris Botanicum sexum, dein placiditatem Dryos Himeris, hoc est Veriquercus, siuè rigiditatem Dryosagriæ, hoc est Roborei stipitis sui reliquerat obseruatoribus in ancipiti. Cenotaphium porrò istud, Romana vigerent dum tempora fuisse erectum, Romana vel ipsa nomina, puræq; Romanæ Phrases, Characterum necnon Romanorum concinnitates docent, sed seculorum subinde

Plato in cõuiu. Boccat. de Geneal. D. l. 7. c. 14. Io. du Choul de Qu. V. H. c. 2.

nasce-

naſcentium varias propter viciſſitudines durioribus agitatum fuiſſe fortunis illud idem E liquidò habemns, cuiuſmodi fuiſſe fertur alicuius innominati hominis auarities ſæuiſſima philoſophicum ab hoc lapide lapidem deprædari credens, quæ ipſum primò perfregit; atq; ipſa longiſſima dierum, & annorum inuida edacitas nulli parcens etiam immarceſſibili rei perennitates deuorans omnes, quæ literas magnâ ex parte conſumpſit, exeſitq;, vndè reſtaurationem emendicare non ſemel coactus à loci primæ ſuæ fundationis Dominis aliquam etiam paſſus eſt idem lapis literarum variationem; prædictæ tamen antiquitati non parum fauet Saturnia Iuno loci eiuſdem Genius, cum proxima Ciuitatis antiquiſſima Porta, quâ illuc tendebatur *Iunonia* dicta fuit, poſt corrupto vocabulo *Gouonia*, quæ hodiernæ portæ Vtbis adauctæ, Maſcarella dictæ reſpondet. Inſcriptio Autographi ſuccedanea, quæ ibidem modò legitur, eſt ea, quam ſuprà poſuimus, à quâ non diſcordat Ioannis Turrij excerptum antè annos 90. exemplar, de quo ſic ille ſcripſit *Bononiâ, Portâ Maſcarellâ egredientibus, primò ab Vrbe lapide offert ſeſe villula Marci Antonij de Volta patritij Bononienſis, in quâ tuum illud reperitur Epitaphium, cuius quidem vetuſtatem literæ in marmore nonnullæ diuturnitate temporis, ſituquè, & quaſi quadam rubigine corroſæ facillimè per ſe indicare poſſunt.* Sepulcrale huiuſmodi F monumentum *Æliæ, Leliæ, Criſpis* à *Lucio Agathone Priſco* poſitum fuit in Hortis ſubvrbanis antiquiſſimum iuxtà morem erigendi *caſam, aramq; altam*, quem morem innuit Strabo de Cyri Sepulcro loquens. Hîc Cyri ſepulturam (Alexandrum intelligens) in Hortis vidit, turrim non ſanè magnam, Arborum denſitate occultam, à parte inferiore ſolidam, ſuperiore tecto, & ſacello exornatum, quod peranguſtum aditum habebat, in quo græcum Epitaphium inſcriptum memorat, quod ſic olim ex *Ariſtobulo*, & *Oneſicrito* reddebat Laurentius Legatus.

Io. Ant. Bum. in l. antiqu. antiq. Bonon. Alidoſ. in inſtruct. rer. Bonon. Turr. in ep. ad Ric. vitũ Villa dicitur illa Caſaralta.

Strabo l. 5. Georg.

Rex Aſiæ, Vir, Cyrus eram, qui Perſide Regnum
conſtitui: tumulum nè, precor, inuideas.
Venator, iaculator, eques penè omnia feci.
Hoc vnum haud feci, non potuiſſe mori.

Libell. Traductor. è Græc.

Ad Æliam Leliam Criſpim reuertor, dicoq; illam fuiſſe noſtri ſubiectum Quernei Ænigmatici cippi, quę omnia, ſed per illuſionem, *Lucio Agatoni Priſco* videbatur, & nihi verè realiter materialiter erat. Nemini dubium eſt quod Ethnicorum illis temporibus G terreſtres Dæmoniaci ſpiritus, heù nimis frequenter varijs intimè adhęreſcebant vocaliter rebus: à quibus miſerrimi tunc homines variò, atq; multiplici ſpectrorum genere decipiebantur. *Sunt enim* (vt grauiſſimus habet Scriptor Martinus del Rio) *Dæmonum, vt variæ operationes, atq; libidines, ſic varia genera; omnes quidem immundi, & mali, hominibusq; ſunt infeſti &c. reliqui cæteris minus furioſi, ac perturbati demorari cum homiuibus in obſcuro delectantur, &c. inter quos Dryades, & Hammadryades nominantur, &c. & ſæpè viſi ſunt in ſpecies mulierum, aliquando chorizantes, aliquando capillos more fœminarum explicantes, nonnunquam verò cum hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes, & hoc genus non conuenit cum maleficis habere commercium. His fabulæ antiquorum accommodari poſſunt.* Hæc, & alia plura ille. Sed vt fallere magis poſſent maligni, & vafri Spiritus illi varijs hominnm velut nominibus appellitari, Phyſiciſq; à cauſalitatibus, vt varios ab hominibus extorquerent affectus, affici volebant; hinc Nympharum Arborearum variæ ſicuti ſpecies, atq; figuræ apparentes, ſic varia nomina efficta fuere, vt legere eſt apud Poetas, & præcipuè Virgilium.

Laurent. Beyerl. in Th. V. H. T. 3. E. p. 303.

Martinus del Rio diſquiſ. magic. lib. 2. ſect. 2

C. Lepidius ap. Plin. de Arb. vocalib.

Virg. 4. Georg. & 6. Æn.

--- Niueo conſpecta Peloris amictu, H
Puniceoquè ſinu Xantho, exertiſquè papillis
Niſeæ, longâquè comâ ſpectabilis Atte,
Atteque, Opiſquè, Orinthiaquè, Theſpioquè,
Et niueis Galatea genis, Arethuſa lacertis
Idem; at blanda Hyale non lumina torquet
A puero, &c.

Portan. l. 2. de Stellis Ouid. l. 1. & 3. de Arte.

Sic Arboribus Numen ineſſe credentes Veterum ſuperſtitioſiores ab earundem cęſione ſtultè abſtinebant. Hinc Heri mandata detrectaſſe ſcribuntur ſerui illi, de quibus Sambucus Eſculo collocuta mentionem habet apud C. Eraſmum Michaelium Lætum.

Lib. 3. Colloq. moral. 2

Hîc herus inſano ſimilis, ceù percitus æſtro
Intumuit, famuloſque iubet ſuccidere ſacrum

Ro-

A *Robur, & in noſtros decernit atrocia ramos.*
At verò iſta diù ſuſpendit turba periclum,
Horreſcitque animis, refugitque capeſcere iuſſa:
Quod veterum famâ radicibus abdita noſtris
Numina ſint, habitentque imis ſociata medullis,
Nec violare Deas, aut pellere ſedibus audent.

Sed loci poſſeſſor minus ſuperſtitiosè procedens.

---vbi cunctantes horreſcere dura miniſtros
Vidit, in hæc raptâ prorupit verba ſecuri:
Siue Dÿ hîc habitant, ſeù ſubſunt numina trunco:
Iam proſtrata ſolum frondente cacumine tanget.
Nec mora præcipiti me falce inuadit, & altam
Sternit humi Sobolem, noſque à radice reuellit.

Hinc quoq; congaudere, & contriſtari ad proſperos, vel infelices propriæ Arboris inhabitatæ euentus patet oſtentaſſe Hamadryades; quod pariter, & clarius ex Callimacho liquet. *Callimac. in Hymn. in Delum*

B *Lætantur Nymphæ cum Quercûs irrigat imber,*
Cum frondes cecidêre, gemunt.

Miris inſuper illecebris blandiri ſtudebant *Foliati* ſpiritus hi nequam, vulgò *Folletti*, agricultoribus ipſis, ex quibus aliquot etiam diligere, & deperire videbantur, quemadmodum Nympha, quam Maro ludentem, ſeù laſciuientem introducit. *Virg. ecl. 3. Palæm.*

Malo me Galatea petit laſciua puella,
Et fugit ad Salices, & ſe cupit ante videri.

Et è contrà execrabantur diris Arborum vaſtatores modis, velut Hamadryas, quæ Parebij parentem fatali deprecata, & conuiciata eſt carmine, ex Apollonio. *Apollon. l. 2 Argonaut.*

Illa quidem ſupplex pertriſti voce rogauit
Ne Quercum altricem, cui vixerat ipſa coæua
Cæderet in Trunco, Nymphamq; in Stirpe necaret.
Spreuit at hanc demens, primâ ferus ille iuuentâ.
Funeſtos tum Nympha verò prædicere caſus,

C *Pignoribuſq; ſuis, &c.*

Et ea ſimiliter, quæ in Theſſalum Eriſichthonem Cerealis nemoris violatorem vehementer inuecta eſt, vt inferius habemus in fabulis. Aliquãdo etiam factum eſt re verâ ex Dei optimi maximi iudicio imperſcrutabili iubente, vt maligni hi ſpiritus Arbores, quas obſederant inuiti deſerere, atque diſijcere coacti fuerint; vt in Hiſtoriâ quâdam ab Alexandro relatâ caſus, qui Lucanis in montibus Regni Neapolitani accidit, clariſſimè apparet, *mox dæmonem* (inquit ille) *& diram illam ſpeciem, Diuino audito verbo, ſtridore querulo, & vi maximâ, quantum dici poteſt, ità è conſpectu abÿiſſe dixit, vt imminentem Quercum ingenti impetu colliſerit, & perfractis ramis, funditùs euerterit.* *Ouid. l. 4. Metam. fab. 11.* *Alex. ab Al. D. Gen. l. 4. c. 19.*

Hinc facilè perſuaderi poſſumus, arbitror, vnam ex Hamadryadibus hiſce fuiſſe *Æliam Leliam Criſpim* Caſaraltulanam Bononienſem Nympham, ex eo fortè ſic appellatam, quod velox, eloquens, & criſpo crine, vel etiam crepidata ſpectaretur, cuiuſmodi fortè ſunt Chlamydatæ, & Crepidatæ Statuæ, quæ in Capitolio viſuntur, cum ἀιολίω ſit polio, concutio, moueo, & λαλιὰ loquelam ſonet, & κρηπὶς ſit crepida, quæ calceamenti quoddam genus erat Apollinem conſulentium proprium. Cuius Nymphæ *Aeliæ* ſcilicet *Leliæ Criſpis* veſanos amores inter blanditias, & minas memorabilem ad Quercus perfractæ, cæſæ, venenatæ, vſtæq; caſum extinctos ingeniosè deſcribere volens *Lucius Agatho Priſcus* præſcriptum condidit incertiſſimæ Amaſiæ, cum Epigraphe tumulum imaginarij amoris, atq; mœroris haud ignobile ſimulacrum, cui & Ædiculam, cœcâ, immo impiâ ſuffragante ſuperſtitione, Aramq; altulam addere ad aliquam ſaltem numinis crediti præſentiam ſtatuit. Haud nouum herclè tunc temporis erat Nymphis ab huiuſmodi Querquetulano eſſe ceſſantibus Quercus ſacrare, & monumenta, ſtatuas, ædeſq; erigere, vbi iniuſtiſſima iuſta ſoluentes ijſdem ſacrificabatur; vt de Græcis Aris Rhodius inquiebat in hoc propoſito. *Rhod. lib. 2. Argonaut.*

D

---- illic ereximus autem
Aram Sublimem ſoluentes iuſta.

Quod

SCD Lyon 1

Petrus Apianus, & Bart. Amãtius. Quod nobis quoque ſolidiſſimè confirmant antiquiſſimè ſcripti Lapides. E

BATINIAE
PRISCILLAE
NYMPHIS
SACRVM.

In libro inſcr. Sacrosãct.e vetuſtatis, &c. Nec quod Quercus Nymphis dicarent, improbatum finit Benedictus Accoltus Cardinalis, apud quem legimus

Hanc Quercum Nymphis propriam dat habere Philamon,
Et ſacrat purâ Lilia pura manu.
Venatu aſſiduo feſſum quod Pana canendo
Permulſit, ſancti numinis auctus ope.
Quem ſi notâ iterum recubantem iuueris vmbrâ,
O quæcunque ſacro hoc vertice Nympha lates:
Tunc non flore modò, & pictis celebrabere ſertis,
Sed tenera agreſtes imbuet agna focos.
Spumanteſque dabit pateras, lactiſque, merique,
Sufficiens blandis plena caniſtra roſis. F

Accolt. l. 1. Epigr. 72.

Nec nouum itidem, inſolenſuè erat temporibus illis veteribus Ænigmatica monumentaria elogia marmore condere, de quibus plurima leguntur exempla, quorum tria tantummodò breuiſſimè afferentur.

D. M.
VERVEX, ET PVERI, PVER VNVS, SPONSA, MARITVS
CVLTELLO, LYMPHA, FVNE, DOLORE CADIT.
ESSE PVTAS MARMOR? LATET HIC CVM CASTORE POLLVX.
MVNVS OLORINO DE IOVE LEDA DEDIT.

Lib. Sacroſ. vetuſt.

Aliud.

HOC AVIA, HOC NEPTIS, NATA, ET MATERQVE, SORORQVE
FRATER, VIR, CONIVX, FILIVS, ATQVE PATER.
MARMORE CONTEGIMVR, TOT IN VNO CONDITA? DICIS,
NE CREDAS, SOLVM CORPORA TRINA SVMVS. G

Aliud.

Apuleius in Dem. Socr.

VIXI QVOD VOLVI, VOLVI QVOD FATA VOLEBANT,
NEC MIHI VITA BREVIS, NEC MIHI LONGA FVIT.

Sic itaq; potuit ænigmaticè procedere noſter Lucius, tenebricoſamq; amaſiam in lucem dubiam euocare, de quâ omnia dicere poterat, & id præcipuè quod Anonymus quidam male olim viuens, malèq; mortuus de ſeipſo loquebatur in ſepulcro.

HIC SITVS EST QVI NEC VIXIT, NEC MORTVVS OLIM EST;
NAM MORS VIVA ILLI MORTVA VITA FVIT.

Gouſchel l. 1. Elocut. Sac. Script. Ex Schedis P. Stephanonij à Iuſto Riqu. report. M.S. Et quia mors, Diabolus, atq; ſepulcrum in ſacris literis ſunt ſynonima, ideò Puteolani cuiuſdã vetuſtiſſimi lapidis ſenſum in hoc noſtro Ænigmate verificatum inuenimus,

AERIOS, TERRESTRES, AQVATICOSQVE CAMPOS INFICIENS,
NEC COELO, NEC TERRIS, NEC AQVIS, SED VBIQVE IACET.

& tali pacto poterat huiuſmodi Ænigma, Ænigmate alio ſuper inducto explicari, ſuppoſito quod Quercus, à quâ receſſerat Hamadryas pro cadauere acceptâ ipsâ ſepulcrali pyramidi, & Caſæ, Araeq; altulæ ſubſtruendæ, & erigendæ materiam ſuppeditarit. H

HOC EST SEPVLCRVM INTVS CADAVER NON HABENS:
HOC EST CADAVER SEPVLCRVM EXTRA NON HABENS;
SED CADAVER IDEM EST, AC SEPVLCRVM SIBI.

Hiſtoricam hanc Ænigmatis iam expoſito modò conditi veritatem monumentum quoddam antiquiſſimum noſtris in hiſce partibus repertum confirmat, ex quo apparet per quam dilucidè apud nos fuiſſe familiam Agathoniam, quæ poſt Lucij noſtri notiſſimum tunc factum prænomen à Quercu prædicta lucrari quodammodo potuerit.

Mutinæ modò reperitur.

CLODIA PLAVTILLA
SIBI, ET
QVERCONIO AGATHONI,

MA-

MARITO OPTIMO,
ET LVCIFERÆ LIB.
IN FR. P. XX. IN AG. P. XX.

A Quin & Quercum hæc Familia pro Symbolo habuisse videtur, cum in vtroque scripti monumenti latere sculpta videatur Quercus monumentaria quodammodò in acutũ desinens. Et propterea nulla videtur coniecturæ cæptæ relinqui hæsitatio, quin possimus asserere Lucium Agathonem Priscium Quercualis Nymphæ Æliæ, &c. fuisse amatorem, &c. In hac eâdem Quercus Polygraphiâ aliud nobis sese offert enodandum Ænigma, nimirum Δρῦς Μαινάς *Quercus Bacchatur*; quasi quod ipsa Quercus Bacchi velut Antistes Mænadum in modum furens huc, illucq; feratur, cum tamen profundissimè fixa solo immobilitatis compositum videatur sedamen; feras ipsa potius impetentes in seipsam sustinet *Allusêre feræ, cui substitit aduena Quercus.* *Stat. lib. 2. Theb.*

Meræ sunt fabulæ temerariæ Auritas facere Quercus, idest auditu præditas, & gressibus ductiles *Vndè vocalem temerè insecutæ*
Orphea syluæ.
B *Blandum, & auritas fidibus canoris*
Ducere Quercus. *Calphurn. Poeta Siculus Ecloga 4. cum com. Diom. Guidal. Bonon. Horat. l. 1. carm.*

Ænigmatici huiusce paradoxi Palæphatus græcus, sed veridicus scriptor veram proferet declarationẽ, latibula scilicet patefaciet, & inuolucra explicabit hoc pacto. *Falsus quoq; de Orphæo sermo vulgatur, quod scilicet eum citharizantem quadrupedes, aues, atq; Arbores sequerentur. Id autem mihi tale quicpiam fuisse videtur. Quod Bacchæ furentes fœminæ erant, quæ in Pieriâ Ouium pascuâ dilaniabant, aliaq; plura mala violenter perpetrabant Quæuè cum ad montana loca se recepissent, plures ibi dies se continuerunt, vbi cum diutius permanerent: ciues sibi iam ipsis, suisq; mulieribus, ac filiabus mali aliquid ab eis timentes, qui Orpheum accirent mittunt, illumq; rogant, vt aliquid excogitando machinari velit, vt quoquomodo posset furentes fœminas è montibus deduceret; qui quidem Orpheus cum Bacchi sacra solemnia ordinauisset, Citharæ sono bacchantes illas demulcens è montibus secum deduxit, ferulas quidem primùm habentes, sed quæ cum è montibus descenderent, diuersarum Arborum ramum secum gerebant. Quod spectaculum* C *videntibus hominibus incredibilem admirationem afferebat. Nam primò aspectu illo deducta ab eis è montibus ligna Arbores, quæ re verâ descenderent esse videbantur. Quamobrem qui talia perspicerent, ita secum dicere consueuerant Orpheus Citharam pulsans ex monte syluam ad se ducit, atq; ex hoc tantum fabula ipsa composita fuit.* *Lib. de non creden. fabulos. narration. interp. à Philippo Phasianino Bonon.*

Tertium tandem Ænigma erit de Quercu, mundum elementarem repræsentante in cælesti quodammodo Viridario plantata, vbi Sol, & Luna duo veluti flores circumferuntur; illud verò ogdoastico italico sequenti sic exaratur. *Io. Franc. Straparola.*

Dentro vn giardin di vaghi fiori adorno
Corre vn fior rosso, & vna bianca Rosa,
Nè si stancano mai notte, nè giorno,
E splende, e luce sopra ogn'altra cosa;
Dodici rami cinge d'ogn'intorno,
Vna gran QVERCIA, che nel mezzo posa,
E d'ogni ramo grande, e grosso ch'hà
Quattro sole, e non più ghiande ei dà.

D Ænigmatibus quoniam imposturas adnectere rebus propositis videntur ij, qui aliorum ingenia cupiunt reddere alacriora, de Imposituris Quercuum mox agetur, vt literarijs hisce delicijs grauiores ad speculationes inuitentur animi.

IMPOSTVRÆ.

QVERCVS lignum, quod sub terris, vel aquis naturalem duritiem quoquo pacto ingeminauit Impostoribus ansam prębuit ipsum arte denigratum pro Ebeno diuendendi, quemadmodum non semel eueniisse Venetijs audiuimus; illud certè sic concinnatum, ementito colore atro, & læuigatum, oculos alioquin oculatos facillimè decipere potest, quemadmodum est ligni frustum, figura pyrami- Lignum Querc. ebenum mentitur.

ramidali in Muſæo publico aſſeruatum, à Io. Baptiſta Folilcero Lucenſi quondam dono missum Præexcellentiſſimo, dum viueret, noſtro Aldrouando. In Muſco pariter Quercino, qui Sphacos, ſeù Phacos, & Bryon dicitur, pro pulueribus odoratis, cyprijs dictis parandis, impoſturam faciunt ſordidiores lucriones, aſſumendo quemcunque muſcum album, ſeù etiam albi ligni teredinoſum puluerem, & alia, quæ quidem omni carent intentione vtili, reſpectu capitis huiuſmodi pulueris inſperſione roborandi, plurimumq; confortandi. Fungos inſuper albos Quercuum caudicibus inhærentes, verumq; Lariceum Agaricum ſimulantes, impoſturarum fuiſſe materiem egomet obſeruaui, qui vicenis circiter abhinc annis, Agyrtam quendam in Officinâ cuiuſdam Pharmacopæi ad Crucem Sanctorum, dum officio Protomedicatus fungerer, ſaccum plenum huiuſmodi Pſeudo Agarico eidem Pharmacopolæ pro vero Agarico venundare intendentem, in actu venditionis inueni, ſtatimq; damnatâ ad latrinas eâdem infami merce, tanquam inutili, & ad purgandum, vt veri Agarici proprium eſt, ineptâ, quod ex figurâ deformi, & variâ, inſulſoq; ſapore, dicto citius deprehendi, amboſq; contrahentes ſeuerè obiurgaui, debitaſq; pœnas illis, vt res expoſcebat, comminatus fui. Querneum quoq; lignum, præcipuèq; baculos rotundos tornatos ex eâdem Arbore Quercus confectos, mentiri faciunt Ilicem Arcuarij, grauiori pretio rem contracturi cum colore à calce mutuato, & ſplendore per læuigationem inducto. Viſco ſimiliter Quercino, necnon & Polypodio pariter Quercino ſupponunt identidem impoſtores adulterinè plantas alibi natas, ideſt, vel ſuper alias Arbores, vel ſuper lapides, nam tunc vel inefficaces ſunt, vel noxiæ; & malè feriati nimis inauſpicatò ſubſtituunt *Quid pro Quo*. Tantam innuiſſe fraudem, illamq; deuitandi normam præſcripſiſſe videntur Antiqui Sapientes, & Poetarum primores, illi viſcum iuremeritò vocantes Dryos Hyphear, & iſti Quercus ſudorem, cum alibi, quàm in Quercu viſcum non ſit quærendum, illud ſcilicet, quod in Quercu tantum, nec in alijs Arboribus enatum à Gallorum Druydibus pro re facerrimâ fuit habitum, ad fœcunditatem faciens, nec non Alexipharmacum valentiſſimum. Coccus vlterius, qui teſte Dioſcoride, penes Cilices ex Quercubus eruitur, an Coccum Ilicis infectorium iuſtè comitari, cum eoq; ſtare poſſit in operationibus artis fulloniæ, vel in ijſdem Tinctorum officinis illius vice ſubſtitui, nec nè, diligenter aduertant ij, quorum huiuſmodi res intereſſe poteſt; idem de Gallâ coloris atri ſimul cum calchanto effectrice, num ſcilicet Galla noſtrarum Regionum æquiparari poſſit aliquo pacto Gallę Orientali, & Septentrionalis quoq; mundi plagæ dicendum venit; & cum Galla Hemeris Quercus inter alias Quercuum Gallas optima ſit, & pro corijs perficiendis aptiſſima, Plinio auctorizante, cauendum eſt quoq; circà iſtam, nè fallaciæ ſuboriantur. Certè Quercus verior, ſcilicet Hemeris habet nigredinem ſuaptè naturâ, & quaſi primariò generare, nam & pulcherrima extat auctoritas Eminentiſſimi Cardinalis Vitalis de Furno Epiſcopi Albanenſis, ſub Paſchali ſecundo Pontifice Maximo, qui fuit Archiater, & Meditus excellentiſſimus, in ſuo volumine de tuendâ proſperâ valetudine, his verbis expreſſa. *Quercus nigredinem generat; nam in eius folijs pomum quoddam naſcitur, cuius ſuccus ſuper ferri laminam, ſeù cultelli expreſſus, ſtatim nigreſcit ſicut incauſtum. De corticibus Quercus in aquâ coctis fit aqua nigerrima ad tingendum pelles, & ligna, ſicut tinguntur in Laſurio. Illi etiam, qui Corni lignum operantur, tali cum incauſto partem ligni, vel vaſis nigram faciunt quomodo volunt.* Non incongruè propterea Melandryj nomen ſibi Quercus adepta eſt; virtus enim huiuſmodi nigrificandi, vt ità loquar, id effecit: ſed Somnia blando nigrore leuia huc aduolent.

Io. Choul. de Qu. V. H. cap. 5.

Muſcum Querc. alijs multis adulterari.

Fungi albi Quercini Agaricum ſimulant.

Pl. & Matthiol. ac. Io. du Choul.

Lignum Quercus nonnũquã Ilignum ſimulat.

Viſco, & Polyp. Qu. aliæ plantę ſupponuntur fraudol.

Io. Goropius Becan. Gallicor. lib. 5.

Lib. 4. c. 43

Coccus Ilignus ex Qu. cocc. poteſt adulterari.

Cauendũ ne Galla noſtras, & peregrina ſimul alterentur.

L, 16. c. 6.

Veriquerc. nigrorem generat.

Cap. 283.

INSOMNIA.

Virg. 6. Æn.

SYlua, nempè Quercualis locus in Somnis apparens triſtitiam, & animi perturbationem ſignificat; nam Syluæ tanquam *denſa ferarum tecta*, dum dormientium obijciuntur imaginationi, ſic illam afficiunt, vt ijdem ſibi videantur

Id. Æn. 3.

Arboribus clauſi circum, atquè horrentibus vmbris.

Quercetũ ſomniatum quid portẽdat.

Sub huiuſmodi Somnijs indiſpoſitionis cuiuſdam corporalis initia detegi poſſunt, cui mœrores, & infortunia de facili ſuccedant, ita vt quacunq; leui quoq; de causâ durè vapulet ſeruus, &c. Seruis itaq; Syluę ſomniatæ plagas denunciant, & eò maximè quià

virgæ

A virgæ de ſyluis ad mancipia plectenda cæduntur. Mala pariter important folia Quercuum, quando ab Arbore iam delapſa ſomniata fuerint; humidis enim, ac frigidis humoribus ſomniantem ſcatere denunciant. Et ſi deciduæ Glandes inter dormiendum ſimiliter apparuerint, hæ varios humores, ac eterogeneos, à quibus corpus exagitetur, exicceturq; ſuperabundantes indicabunt. Sed hæ in infauſtitate ſuâ fauſtiſſima ſunt Inſomnia, quippè quæ malas corporis affectiones indigitando, neceſſitatem illis obuiandi ſuadent. Querneam verò Coronam aliter, quàm ſuprà caput geſtare qui ſomniauerit ſiniſtrum aliquid ſemper, & præter ordinem rerum euenturum ſibi timere poterit, quoniam coronæ ſedes non eſt alia, quàm caput ipſum. Eſculum è contrà ſublimem, elatamq; per ſomnum, & ſe ſurſum inſpicere mouentem, honoris erit præludium, conditioniſq; præſentis augumentum, atq; fortunarum elationem, ſublimioremq; famam ſignificare valebit. Quòd ſi rami diſrumpi videantur, damna proindè, ſubſtantiæq; deperditio deſignabuntur; ſin autem fructus copioſi ſomniatam exornent Arborem, ita quoq; lucrorum ſpes non fruſtranda concipi poterit. Viriditas foliorum apparens ſimiliter in Arbore ſaturâ, nec obſoleti coloris, hoc eſt dilutâ, flauitiemq; referente, hæc
B hilaritatem innuit, & iucunditatem; vice versâ foliorum eorundem ſiccitas, & color qualis in Autumno cernitur ante caſum ipſorum, ſubſtantiæ diminutionem, imminenteſq; portendit iacturas. Quercus in ſomnis plantare ducentibus vxorem optimum eſt præſagium, nam liberos procreabunt; mulier enim agrum in hoc ſenſu refert, in quâ plantantur liberi, ceù ſtipites in aruo. Robora ſomniando virentia, ſublimiaque ſimul videre, ſanitatem præſignat ſecundum Hippocratis Doctrinam, & corpus rectè ſe habere, omneſq; circuitus, & exhibitiones ciborum, ac ſecretiones integras oſtendit eſſe. Sterilem è contrà ſomniare plantam, humani ſeminis corruptionem arguit; tunc enim non rigatur optimâ cerebrum humiditate, quali perfunditur in ſomno placidiſſimo, & in ſomnijs earum rerum, quæ iuxtà naturæ leges optimè conſtitutæ erunt, quemadmodum vegetabilia maiora, vt glandiferæ Arbores in eſſe perfectiſſimo; *Somnus* (docebat Ægineta) *animalium facultatum quies eſt, bonâ humiditate cerebrum rigante contingens*. Et quamuis Somnium, vt tradit Ariſtoteles *non ſit opinantis, neque intelligentis paſſio, ſed neque ſentientis ſimpliciter*, attamen eſt imaginatio à ſenſu proficiſ-
C cens interno, præter voluntatem, Phantaſma motum. Nil tament peccabunt oculi, ſi Animus oculis imperabit. Sic poſt quietem vigilans naturalia quæq; obſeruet Quercuũ Dendroſophus, & multum, rectèq; didiciſſe cognoſcet; non quidem vt ſitiens æger, qui ſomnians bibit, ſed dum euigilauerit laſſus adhuc ſitit, quià hîc inuitatur experrectus, non dormiens, ad obſeruandum.

Valeſ. de Sacra Phil. c. 30.

Folia, glandeſque de Querc. deciдẽtes ſomniatæ quid ſibi velint.

Coronã ex Querc. alibi, quam in capite geſtare quid indicet.

Querc. elegãs ſomni. quid ſignif.

Quid eius folia virentia, quiduè ſeneſcẽtia, ſi ſomnient. deſignent.

Io. Bap. Porta Phyſiogn. l. 1. c. 10.

Arbores in ſomnis plãtare quid, &c.

l. de Inſom. l. 1. de re medica cap. de ſomno.

l. de ſomnijs Publius.

OBSERVATIONES.

CErtum eſt in ſyluis inter Spelæa Ferarum innumera poſſe Animalia obſeruari, quæ alibi non tam facilè oboriuntur, & creſcunt ob hominum frequentiam nimium illis infenſam, nam quæq; offendit Venator non modò exterminat fugando, ſed enecat, & abolet feriendo. Syluæ itaq; cum ex Quercubus, & Roboribus perſæpè conſtent, hinc in Robore, & Quercu plura poſſunt Animalia genita obſeruari, quorum quidem nonnulla ex minoribus, quæ aliorum obſeruationes fortaſſis iam effugere,
D hîc deſcribentur. In primis ergò occurrunt Obſeruationes Culicum volantum, & Ipum, deindè Muſcarum, ſeù fuciformium alatorum, Aranearum, necnon etiam Formicarum, hæcq; Animatia omnia, vel ex varijs, atq; diuerſis onocicidibus, ſeù pilulis roboreis Aſininis, quæ pſeudo gallarum ſunt ſpecies, erumpunt, vel ex ligno earundem Arborum naſcuntur, aut aliò illuc appellunt. Propter varios putredinum gradus in humore excrementitio Roborum variè concreto, poſtquam ad Arboris extima fuit, qui humor à virtute internâ protruſus, vel ab externâ Solis, & Stellarum ductus prædictis dedit Animalibus, aut originem integram, vel ſaltem conſeruationem. Obſeruaui aliquando in vetuſtis Roboribus formicarum quaſdam inſolentes ſpecies, quæ foramina, & habitatiunculas diuerſarum figurarum cum ſuis Myrmecijs, hoc eſt nidulamentis verrucoſis ſibi fabricaueranr, in quibus admirabilis ſtructura paruis illis forcipibus oris ſcalpellis veluti duobus excauata ſpeciem dabat Domorum, Viarum, Pagorum, & Vr-

Virg. egl. 10

Symphor. Hor. l. 4. c. 1.

Cornel. Celſus de re medica l. 5. c. 28.

Aldrou. l. 5. de inſectis cap. 1.

bium, quæ ſub legibus Naturæ iuſtiſſimis regerentur, interque huiuſmodi formicas illæ, E
quæ in minori corporis mole colorem obſcuriorem præſeferebant reliquis ferociores erant; in illis nidulamentis multas exuuias videre erat, quæ ſiuè Senectas ad modum Serpentum proiectas vocare velimus, ſiuè Chryſalidas, hoc eſt ſpolia nuper natarum earundem formicarum, nil refert. Obſeruaui quoq; in quodam folio Quercus in petroſis nemoribus peramplo, & ad modum papiracei cuculli conuoluto Araneam fœminam nigerrimam ventre exactè rotundo acini, ſeù grani vuæ nigræ ſimillimo, rictu minimo, breuiſſimiſq; pedibus ſtabulantem, quam cum indè retraxiſſem, ferro perfodi, & ſtatim prodiere innumeri Araneoli huc illuc, veluti minimæ formicæ rotundiuſculæ diſcurrentes, & tunc magna me cepit admiratio, quæ etiam nunc durat, quomodo poſſit eſſe, vt perfectè efformata ſic Animalia in ventre geſtauerit prægnans illa Aranea, cum, aut ouipara debuiſſet eſſe, aut ſaltem vermipara, informem ſcilicet fœturam vermium inſtar ſeſe mouentem excluſura. Inſectorum Animalium reptilium, volantumque è genere non pauca vidi varijs temporibus è Quercubus prodeuntia, quæ tranſmutationem vnius ſpeciei in aliam fortaſſis ſubibant. Ex illis tamen duas tantum in medium afferre hîc libet; alteram quarum in Autumno anni 1662. D. Petrus Martyr Mal- F
contentus Bononienſis herbariæ rei ſtudioſiſſimus reperit in mediocris Quercus trunco montano agri Bononienſis; ea namq; erat excreſcentia quædam tuberoſa, & cœcum veluti veſpetum plurimas cellulas continens, in quibus alata inſecta conceptum, viuificationem, formationem, & interitum habuere, inter naturæ mirabilia opera reponenda. Tuber hocce, niſi cædatur, fœtus occîdit, quare Cæſaris alluſio Quercui Arborum primæ conuenire videtur, quam Diſticho ſequenti exponere volui.

Aligeros edit cæſo de Tubere fœtus
Quercus, vt Arboreum viuat ad Imperium.

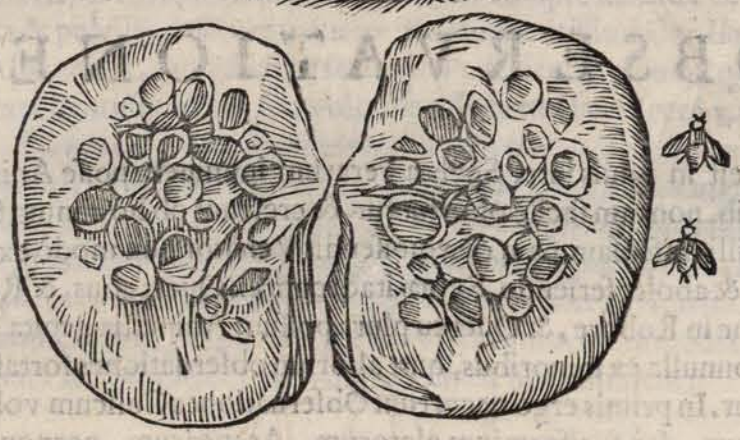

Secunda verò inuẽta fuit à me ipſo ſub initium Autumni 1664. in meo oppido ſuburbano accliui in petroſo quodam ſpecu, mecumq; erat ſtudioſus Adoleſcens egregiã apud me literis operam nauatus D. Laurentius de Legatis Cremonenſis. Ea fuit Vua Quercina radicalis inuentu rariſſima, & eius fortè conditionis, quæ nuſquam anteà viſa fuerit, quia iſtius affinis quidem imaginem, & deſcriptionem attulit Gaſpar Bauhinus primus, vt aſſerit ipſe, licet Matthiolus eiuſdem ſimpliciſſimam fecerit mentionem, qui Vernalem, & Æſtiuam eam dixit intus candidam, & exterius purpuream; & Ioannes Bauhinus eandem vocauerit Vuam Antipodagricam ex Solenandro. Sed noſtra eſt Autumnalis, non Vernalis, colore fuſco, tàm intus, quàm extrâ, & minimè candido, nec purpureo. Addo, quod hæc noſtra Animalium feraciſſima eſt, cum vnumquodq; granum illius Araneam

G. B. Pinac. ſect. 4. tit. V. 2. num. 15.
I. B. H. Vniu. pl. T. 1. l. 7. c. 1.

ala-

A alatam conceperit,& excluſerit, foramine rotundo,& non ità exiguo ab eodem Animali excitato, vnde granum illud excauatum oſſis ceraſorum ſemine vacui perbellè referret imaginem, cuius rei nullam prædicti Scriptores mentionem faciunt; nobiliſſimam hanc Quercus proprietatem in ſequens Schema relatam modò liceat contemplari.

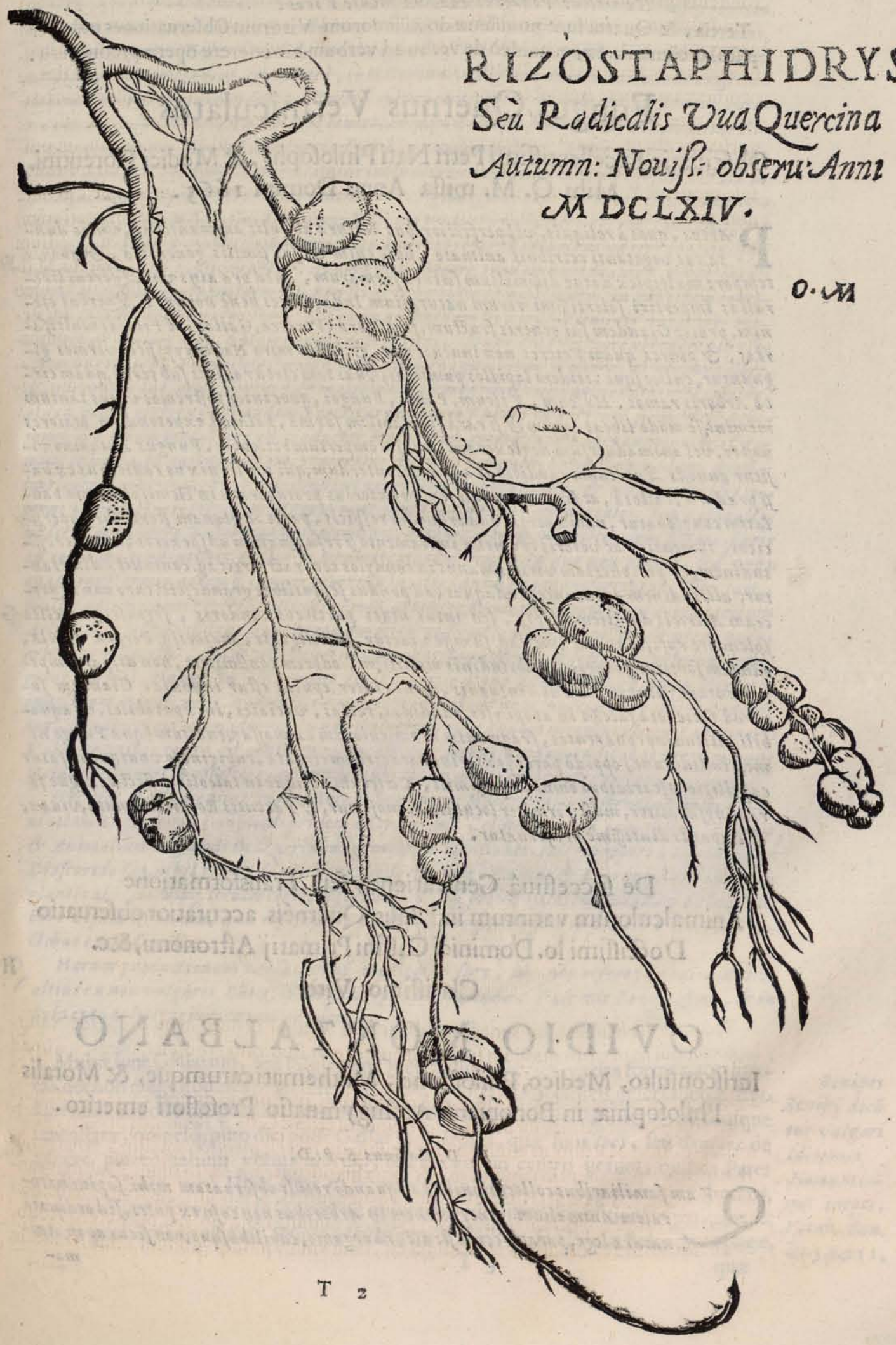

RIZOSTAPHIDRYS
Seù Radicalis Vua Quercina
Autumn: Nouiſſ: obſeru: Anni
M DC LXIV.

O. M

De quâ, ad Virtutem eius Antipodagricam alludentes, hæc luſimus. E

Hæc, quæ tam magnum Podagris fert Vua leuamen,
Naſcitur ad Quercus, perficiturque pedes.
Quid, niſi nos doceat tumidum calcare Lyæum,
Ne valeat Podagros reddere mente Viros?

Tertia, & Quarta ſunt nouiſſimæ doctiſſimorum Virorum Obſeruationes mihi per Epiſtolas cõmunicatæ, quas ideò de verbo ad verbum hîc inſerere operæ pretium erit.

Fungus Quernus Vermiculatus.

Obſeruatio Excellentiſſimi Petri Nati Philoſophi, & Medici Florentini. Mihi O. M. miſſa Anno Domini 1665.

PArtus, quos à reliquis, vel perfectioribus Natura abſtulit animantibus, vnico duntaxat vegetanti retribuit animato; huic enim & ſui ſimilis generatio, & quouis F *tempore multiplex datur diſſimilium fœtura formarum, quod præ alijs vni Quercui liberalius impertiri ſolertiſſimi rerum naturalium Indagatores benè norunt. Quercus etenim, præter Glandem ſui generis fructum, fert Mora, Veretra, Gallas, ac Pilulas multifarias, & plures quàm Veteres non inuenerunt, & in his miro Naturæ opificio vermes gignuntur, culiceſquè; itidem lapillos pumiceos, vuas tam circà radices ſub terrâ, quàm circà Arboris ramos, Muſcum, Viſcum, Panos, Fungos, quos inter poſtremos vnius tantum meminiſſe modò libeat, quem & ſi rarâ ſpectabilem formâ, palatoq; expetendum Maiores noſtri, vel animaduerſum neglexerunt, vel incompertum reticuere. Fungus Autumno viſitur annoſis Quercuum caudicibus adhærere interdum, qui nullis nixus radicibus ex baſi prædurâ, callosâ, ac ferè triuncialiſenſim exterius protuberans in Hemiſphærium paulatim conglobatur, nam auersâ, quà truncum reſpicit, parte in planam ſternitur ſuperficiem, tumentis, ac veteris crumenæ imitamento ſi reſupinatum adſpexeris; huius craſſitudinem, & peripheriam viriles manus in condylos contractæ, rectàq; coniunctæ dimetantur; altitudinem quincuncem adæquat, ad pondus ſeſquilibre grandeſcit; caro non Querceam Altricis duritiem adepta, ſed intus niuei particeps candoris, forinſecus melleo* G *ſplendore rufeſcens, lac, mellaq; ſuxiſſe videtur, & vulgaris, maioriſq; Perſicæ æmula, eandem ſortitur ſpongioſæ habitudinis mollitiem, odorem conſimilem, non diſpar temperamentum; hinc guſtata non inſuauis, optata inter epulas eſtur innoxia. Glandem ſupernâ facie tota faceſſit in apophyſes, candidas, rectas, vnciales, inexputabiles, & æquabili altitudine cohærentes, fragmentis Vermiculorum ex maſſa venalium (quæ Fungo nomen indiderunt) oppidò pares; exterius rarò circum cirratæ, rubiginoſo vndiquè rufatur capillitio Aſcaridibus omninò perſimili, Cæterum obliquè in taleolis diſſectæ exiguè foraminoſa, aliter, multiformiter loculata dignoſcitur, & Parentis Robore animata, viuax, & impunis diutiſſimè præſeruatur.*

De ſucceſſiuâ Generatione, ſeù Transformatione Animalculorum variorum in Pilulis Querneis accuratior obſeruatio Doctiſſimi Io. Dominici Caſſini Primarij Aſtronomi, &c.

H

Clariſſimo Viro

OVIDIO MONTALBANO

Iuriſconſulto, Medico, Philoſopho, Mathematicarumque, & Moralis Philoſophiæ in Bononienſi Archigymnaſio Profeſſori emerito.

Io. D. Caſſinus S. P. D.

QVam familiaribus collocutionibus aliquandò retuli obſeruatam mihi ſæpius naturalem Animalium generationem in Arboribus non caſu ex putri, ſed ordinatâ naturæ lege, paratis certâ ſtructurâ organis, cubilibuſque, non ſecus ac in Ani-

ma-

SCD Lyon 1

A *malium corporibus; exigis vt scripto etiam tradam, tuisq; subijciam oculis. Parebo igitur, simulq; occasionem, quâ in huiusmodi obseruationem incidi, lubens aperiam. Cum sub Illustrissimo Gasparo Carpineo Commissario Apostolico ad Clanis negotia palustris huius Amnis obseruarem incommoda, accidit vt cum nobili, ornatissimoq; Viro D. Hercule Butrigario, qui se mihi Bononiâ comitẽ humanissimè adiunxerat, Montem mediâ assurgentem planitie, vt inde quasi editâ è speculâ longè, latèq; campos prospectarem, conscenderemus. Ibi enatæ Quercus Tubera multa, seu Globos ramusculis hærentes, ceù Poma ostentabant, mespilorum magnitudine, & figurâ, cum Coronæ vestigio, quorum internam constitutionem expendere mentem subit. Cultro igitur corticem circumsecans, globumq; interius minimè durum aperiens, in eius centro, ad quod à circumferentiâ rufæ ordinantur Fibræ, Ouum inueni album Pisi minoris figurâ, & magnitudine. Hunc igitur cultri acie leuiter aperiens, inueni tenui putamine includere vermiculum album rugosum, & ita in se euolutum, vt capite caudam ferè contingeret, & gibbosam fœtus in vtero constitutionem imitaretur. Ouum huiusmodi in omni Tubere (multa enim idcircò aperui) constantissimè comperi. Verum in quibusdam Vermis loco Muscam reperi hærentibus ad tergum alis, quæ*

B *tamen aperto Ouo explicabantur, Apumq; alas fulgore quodam imitabantur, vndè intuli Vermem in Muscam transformari, non secus ac bombyx in papilionem, in quo etiam continuatâ sectione confirmatus sum. Sed & in quibusdam Oua multa seminis papauerei magnitudine, colore alba, è Muscâ enata deprehendi. Quæq; Oua fœtum excludere alijs sectionibus reperi. Formiculas namq; Ouis prodire, quæ primum paucæ, dilutoque colore, deinde crescerent, nigrescerentq; & matrem depascerent; hæc enim omnia distinctè in alijs, alijsq; globis perspexi. Tandem Formicas perforato Tubere in apertum prodijsse, Arboremq; ac Terram percurrere animaduerti. Multa itaq; aperta sunt Tubera antiquiora foramine traiecta, in quibus niliam, præter Oui disrupti putamen, locumq; rotundum, quem impleuerat repertum est. Vnde constitit generationes huiusmodi, & metamorphoses in omni Tubere generis eiusdem Querno contingere, easque non accidentales, sed naturales, nõ secus ac in vtero Tuberis quippe peculiaris organizatio est ex cortice, carne fibrosâ, fibris ad centrum tendentibus, & Ouo in medio locato consistens. In quo non plures, sed vnus enascitur Vermis, eodemq; semper progressu in alia Animalia transformatur. Ex tam*

C *multis autem vnum reperi, & Illustrissimo Carpinio ostendendum reportaui, cortice tectum Arboreo, intusq; consistens ligno tantæ duritiei, vt scindi cultro non posset, & verus nodus arboreus videretur. Hunc vbi securi non per centrum aperui, ne sectione incluſum læderetur animal, Ouum in eius medio reperi cortice ligno adhærente, & in eo Vermem inuolutum, non secus ac in cæteris, cum certè ibi nihil esse quod putrescere potuisse videretur. Vnum etiam animaduerti, in quo Volucrum quarundam ingenium liceret admirari. Volucris quippe rostro ad centrum vsque effossus globus quidam indicabat vermem hunc Volucrum generi innotescere, & eundem sibi escam multo labore perquirere.*

Hec vbi D. Vincentio Viuiano Serenissimi Ducis Mathematico obseruata retuli, audiui etiam experimenta eiusmodi pridem à Serenissimâ Celsitudine suâ iam facta. Deinde & Animalium eiusmodi in Quercubus genitorum mentionem factam reperi à Matthiolo in Dioscoride suo, nihil tamen de metamorphosi referente. Exinde & aliorum Animalium in plantis alijs, eorumq; loculis certis obseruaui, mihiq; probabilitatem quandam exinde habere visum est eorum, quæ referuntur de Arboribus quibusdam in Scotiâ Volucres Fructibus excludentibus.

D *Harum productionum causas, quas meditatus sum, hîc non refero; eæ enim sunt vt altius ex non vulgaris Philosophiæ principijs sint petendæ. Vale vir Eruditissime, & in Syluas tuas literarium cœtum admitte.*

Multæ sunt Gallarum, seù Pilularum Quercualium species, varias formas, atq; figuras, necnon magnitudines præseferentes, quæ à Neotericis Botanicis describuntur. Ego illas tantummodò proponam, quas obseruaui, & quarum nonnullæ à nemine hucusque sunt allatæ, omneq; puto dici posse Gallas monstrosas, quæ suos *Ipes*, seù *Scnipes* de genere putredinalium vermiculorum, & culicum in centro gerunt, quibus Pater Auster, Mater verò Humiditas excrementitia alimento in Quercubus exuberans, in quam Virtus formatrix se se exercuit quodammodo, iuxtà dispositionem patientis, & varia, quasi ludẽdo effinxit. Primò occurrũt mihi Gallulæ, seù Pilulæ Balanomorpheæ,

Scnipes Scnibij dicũtur vulgari Idiomate Homuncionnes inepti. Vocab. Bon. lit. 5. p. 211.

quæ glandes abortiuæ videntur eſſe, tempore veris præmaturo, & acerbo quodammodò E productæ. Adeſt deinde Leuconocicis Quercina racemifera florens, in quâ natura ipſa volumini cuidam albiſſimo, & molliſſimo Goſſipij ad inſtar adiunxit, & ceù conglobauit racemos Vuæ Quercinæ ramoſæ pendẽtis cum ſuis floribus, quã ego ſic delineari curaui ex Quercu exiſtimans illam exijſſe plenâ perfectiſſimorum in ſuo eſſe liquorum.

Leuconocicis Quercina racemifera florens.

S. Paul. l. 2. Corinth. 9.

Fructificat, floretq; ſimul fidiſsima Quercus,
Nonne datorem hilarem diligit ipſe Deus?

Galla alia ſe ſe offert Campanulæ effigie, vel cyathi, & melius fortaſſis Tribulorum, in quibus rudimenta foliorum alarum ad inſtar apparent, vt in figurâ ſuperius in Prolegomenis poſita pagina 163. ſub numero 3. rubricâ Fœcunditatis, & Prolificationis Arborum.

Exhibetur prætereà Galla Aculeata, ſeù Armata, tota hiſpida, & inæqualis, aſperitatibuſq; plena, quæ Glandem imperfectam circundare, & inuoluere ſolet; in illâ multas appendices ità diſpoſitas eſt videre, vt criſtam Galli æmulentur.

Hercyniam ſyluam vaſtiſſimam, quæ in Baconim, Semanam, Marzianam, Gabretam, & Boemiticam partita, Quercus alere ferunt, quarum materies diſſecta maculas oſtendit vndoſi camelati panni ad inſtar, cuius generis exiſtimari fortaſſe poterit lignũ quoddam dictum *Anſcot*, inter Quercus relatum à prẽclariſſimo noſtro Aldrouando, in quibuſdam ob-

A

Anſcot Quercus ſpecies.

obſeruationibus ſuis M.S. ſub titulo *Ligni Anſcot, & Bormo*, ſibi miſſum ab Amico, quod
C ex Angliâ receperat, cuius vſum dicebat eſſe præcipuũ apud nobiliores Septentrionales, Anglos, & Belgas ornandi, & veſtiendi ſuos Thalamos in ædibus interioribus, non ſolùm ob ligni eiuſdem ſpecioſitatem, ſed contrà tineas, atq; teredines impaſſibilitatem. Color ligni ad luteum vergit, ſimilitudinemq; præſefert quandam cum ligno Cornicapræ, in quo eſt luteus color magis intenſus, & ſplendidus, quià lignum Anſcot tendit magis ad colorem ligni Nucis recentis antequàm oleum ſenſerit, & maculæ ipſius Anſcot obſcuriores ſunt in medio, ſed in marginibus lucidiuſculæ, venaſque, ſed tranſuerſales ſubtiliores quã reliquæ partes ligni. De hoc ligno apud antiquos nulla inuenitur facta mentio pro materiâ Tabularum ad menſas componendas, inter quas pretioſiſſimæ habebantur illæ, quæ ex Cedro, Cupreſſu, Ebenoq; conſtabant. Acernæ item in pretio erant, & apud Ægyptios Perſeæ æſtimabantur; omneſq; alias ſuperabat materias radix Arboris Trogetes, ideſt Thiæ Plinianæ, quâ nihil criſpius ad opera pretioſiora poterat inueniri; cui ſucceſſere in Germaniâ Fraxineæ radices, quæ varias, & incurſantes venas, quas ibi vulgus *Madratas* appellat, valdè ſpectabiles habent; ſed ſicuti Laconibus ex Robore fiebant, ità poſſibile eſt, quod ex Quercus ſpecie aliquâ
D prodierit huiuſmodi lignum, cuius delineationem cum titulo ſimpliciter Anſcot Quercus ſpecies, & nullâ aliâ inſcriptione inuenimus, vndè hæc illi adijcienda verba, quæ potuimus accõmodatiora neceſſarium duximus, hinc indè petita, & præcipuè ex Symphor. Hort. l. 18. cap. 5. Plinio, &c. Sed Tygrinas, & Panterinas maculas in lignis nos Bononienſes minimè emendicamus, peregrinis ab Arboribus cum Oleas, & Nuces Iuglandes habeamus, in quarum Arborum lignis ſectis maculæ innumeris variatæ modis, & figuratæ, ceù quædam artificioſæ picturæ emergunt, & mirabilem ſe dant in conſpectum. Hinc abſit

Ex T. 21. obſ. 886.

Pl. l. 16. c. 6

---Fama loquax, quæ veris addere falſa
Gaudet, & è minimo ſua per mendacia creſcit.

PRO-

PROVERBIA.

FRequentius Quercuum, Roborumuè Attributum cum ſit Durities, dum duras inter Arbores iſtæ duriſſimæ ſunt; hinc etiam maior Prouerbiorum ad eas ſpectantium copia deſumitur. Ità QVERNA CONSILIA fuerunt olim in Prouerbio, & ſunt ea, quæ firmis rationibus ad bonum nos inducunt. Hæc nobis conſilia ſtabilitate ſuâ Quercus inſinuare videtur, quaſi arcano quodam ſermone ſtabiliter Deo ſeruiẽdum prædicent. Quid enim vnquam proficiet in Lege Domini, qui ſtabilis non eſt? Nihil profectò, cum in dies in ipſâ non progredi, ſit recedere. Hinc diligentiùs corripiendi ſunt, qui moralia hæc Quercuum documenta non intelligentes, in viâ Virtutum delaſſantur, & ab eâ deflectunt, inaniter quodammodò, & temerariè iactantes ἄλις δρυὸς, hoc eſt SAT QVERCVS, ac ſi dicerent ſe Querneam ſatis ſeruaſſe probis in moribus firmitatem. E contrà qui miram hanc Quercuum Doctrinam perceperunt, nunquam ſatis laudandos ſe reddiderunt. Sit in exemplô Mellifluus Doctor, qui QVERCVVM verè DISCIPVLVS tunc dici promeruit, cum humano quouis abſq; præceptore didicit in ſolitudine, quæ ab alijs diuturno, & non intermiſſo labore in Vrbibus, & famigeratiſſimis ſub Profeſſoribus percipi nequeunt. Nec obijciatur quod NON IAM QVERCVS LOQVATVR ad hoc vt docere poſſit, & ſibi diſcipulos inſtituere. Dicam enim quod, ſuperſtitioſis DODONÆ RESPONSIS apprimè deteſtatis, id innocenti Natura docet idiomate, quod nec humana facundia valet exprimere. Sic quod phyſicè nequit, ethicè abſoluit. Hoc pacto Sapientiæ mel in Quercubus eſt reperire. Sic gaudet Natura, vt quidquid admirandâ naturalium proprietatum linguâ noſtram ad vtilitatem cæteris in creaturis ipſa fatur, ad actum à nobis traducatur. Ex aduerſo dolet vbi quod dicit perfectionem in ſuis effectibus, in noſtram imperfectionem conuertimus. Sic Homines agant, vbi duriſſimam Quercuum naturam moribus induunt intractabilibus, quaſi EX QVERCV, AVT LAPIDE NVTRITI forent; Ita pariter operantur qui non humana, ſed lapidea iactant viſcera, miſericordiâ expertes, vt non nutriti tantùm, ſed E' QVERCVBVS NATI videantur. Nam (præterquam quod id in hominem obſcurum genere quadret) prouerbiali quadam hyperbole nutritus is, vel natus ex lapide, ſeu Quercu dicîtur, qui miſeros fouere, paupereſq; nutrire negat, vt de diuite illo epulone Nazianzenus habet.

Cic. ad Att.

Nouar. T. 2. Adag. 3076 n. 2154.

Rhenatus Choppinus in Elog. D. Bernardi.

D. Greg. Orat. 38. id. 11. in Iulian.

Nouar. Adag. 337.

Monoſ. l. 7. p. 345.

Albertatius epitom. Adag. 435.

In Iamb. carm. 23.

Æquè, quis enim hoc ferat
Vel mente præditus | *Haud ſolum, nanque nutrijt*
Me QVERCVS, AVT LAPIS.

Quod non tantùm ex inclinatione naturali, corporiſq; temperamento procedit, ſed ex prauâ, quod peius eſt, nonnunquam emanat conſuetudine, ſub quâ, velut incultâ ſub tellure, mores ſenticeſcere coguntur. Sic Hector Achillem alloquebatur, tanquam ſibi nimis trucem, & inflexibilem ὡς γεγενημένον ἐκ δρυός, καὶ πέτρης. Mitius itaq; cum pauperibus, & infelicibus agendum eſt, vt NON A' QVERCV, NEC A' PETRA videamur oriundi. Primam horum dictorum originem ex ſequentibus Ioannis Tzetzæ carminibus Politicis ad verbum è Græco traductis eſt obſeruare.

Chiliad. 9. n. 288.

Antiqui ſimpliciſſimi exiſtentes hominum
A QVERCVBVS, atq; PETRIS exiſtimabant ESSE NATOS,
Omnes quot quot ante ipſos erant in hominum genere,
Quemadmodum Homerus Hectorem dicentem inducit hæc
Ad Achillem non opus &, quæ EX QVERCV, AT Q; PETRA
Dicere me, vt dicunt Virgines, atque Iuuenes,
Carmina autem ſic ſe habent, ſi rectè dicantur:
Non enim ſanè eſt A' QVERCV, NEQVE A' PETRA
Vt fabulantur Virgo, atque ephebus.

Quod deſumptum videtur ex Homero canente.

Hom. Od. T. οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσὶ παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Vulgò autem apud nos hoc Prouerbium ſonat *Non ſiamo nati d'vn Zocco*; quod ſi cõtingeret intelligi per ordinem ad intellectiuam alicuius potentiam, poſſet hanc ſubire interpretationem, ſcilicet illum non eſſe craſſioris illius Mineruæ, quam ſtipites metapho-

A phoricè denotant, & ideo EX QVERCV EFFICTVM minimè dici debere, ſicut nec ANNOSA DVRIOREM QVERCV, quod in eos iactatur, qui duriſſimæ ſunt ceruicis vel ad intelligendum, vel ad quidpiam aliud agendum, vt illi ſenes inexorabiles, à quibus parum eſt ſperandum gratiarum. Vtcunq; tamen ſit, ad deſignandam ſenum iſtorum pertinaciam non facile flexibilem, non poteſt illud efferri, ſcilicet CVRRERE QVERCVS; nam difficile quidem eſt duram ſenis obſtinati flectere mentem, ſed non impoſſibile, vt eſt quod *currant Quercus*, quod non niſi pro impoſſibili re prouerbialiter dicebatur antiquitus, canente Petrarchâ. *Ouid. l. 13. metam.*

---- dum currere Quercus, *L. 3. ep.*
Saxaquè mota ſono, blandoſq; videbimus Vrſos.

Sed quantumuis ſint difficilia negotia non eſt deſperandus illorum exitus, multo labore comparandus; MVLTIS enim ICTIBVS DEIICITVR QVERCVS. Et ideò conſiderandum eſt, quod VIRTVS IN ARDVIS magis emicat. Nam ſi magna eſt reſiſtentia Quercus in cæſione, brachium debet eſſe maioris actiuitatis ad cædendum, vndè Pamphilus canebat.

B *Ardua robuſtis Quercus radicibus hærens,*
Extollit ramos quæ ſuper aſtra ſuos.
Ictibus immodicis validæ percuſſa ſecuris
Eruta frondoſum ponit & ipſa caput.

Imo aliquandò compertum eſt, quod illa negotia, quæ primâ facie montes difficultatum præſeferebant, ad feruorem amplectentis maximâ cum facilitate peracta ſunt, & ſic QVOD IN FORTISSIMAM QVERCVM CREDEBATVR EVASVRVM, VIX IN TENERRIMVM VIMEN COALVIT. Et ſi de fortunâ tolerandâ ſermo haberetur, cum illa non minus ad extollendum ſit inſtabilis, quàm ad deprimendum, non admodum duraturas illius vices animaduertimus dicendo NON SEMPER VENTIS AGITANTVR QVERCVS, pro quo noſtrates habent *la fortuna non ſtà ſempre doueſi pone*, nempè *Quò ſiſtit, non ſemper habet fortuna manere.* *S. Petr. l. 6. epiſt. 47.*

Quarè finis quoq; malorum expectandus eſt; nam --- *Dabit Deus his quoq; finem.*

Extat de hoc pulcher apud Lyricum locus huiuſmodi, quum ad Valgium ſcriberet.

C *Non ſemper imbres nubibus hiſpidos* *Horat. l. 2. carm. od. 9.*
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſquè; nec Armenijs in oris
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſes per omnes, AVT AQVILONIBVS
QVERCETA GARGANI LABORANT,
Et folijs viduantur Orni.

Nec inuenuſtius idem probat feſtiuiſſimus Poeta Cremonenſis Ælius Iulius Crottus, vbi Caſus vires memorans, ſi Potentes identidem deprimi animaduertit, Humiles quoque extolli obſeruat.

Vt ſternunt veteres Ornos, & Robora dura *Crottus 3. Stromat. 3.*
Terribilis Boreas, Terribiliſquè Notus
Alteruter dum ſerpit humi mox dulcibus auris,
Et turgent violæ, tollit & Hybla comas;
D *Sic Regum fortuna domos, ſic proterit Aurum,*
Sic humilem ex humili tollit in aſtra iugo.

Non magis ergò proſperæ fidendum eſt fortunæ, quàm aduerſæ illudendum. Vtq; in illâ temperandum eſt; ſic & in iſtâ Animi robore vtendum. Sed eò facilius conculcabimus fortunæ tyrannidem, ſi Lynceis prudentiæ oculis vtemur. Sicut enim Lynceus ex Pindaro, vel PER TRVNCVM QVERNVM INTVERI poterat, aut intrà terræ viſcera oculis penetrabat, adeò acuto pollebat viſu, Ità nos omnia, tametſi aliàs imperceptibilia proſpiciemus, aut ſaltem ſi repentinæ ingruent calamitates, æquiſſimè ferentur *O! quantum eſt ſubitis caſibus ingenium!* *Io. Tzetz. Chil. 2. num. 48. Monoſ. l. 1. Euſtach. in odyſſ. M.*

Miſeri qui hoc iter non obeunt, & aliquid ſine fine petentes, vel identidem ab eodem mutuò poſtulantes hoc dicto ablegantur ἄλλην δρῦν βαλάνιζε, ſcilicet aliam Quercum excute; & ad ipſorum quemuis meritò dici poteſt QVERCVM DOLAS, nimirum duram *Ang. Monoſ l. 6. n. 111. & l. 7. pag. 339.*

duram ſuſcepiſſet prouinciam, pro quo vulgus noſter dicit TV HAI PRESO A' PIG- E
Ioſeph. Albertat. epitom Adag. 139. 233. 1286.410. LIAR QVERCIVOLI. Sic ROBORA DOLANTES FABROS imitantur, cum ſibimetipſis malum inferendo PROPRIIS HASTAM CRVRIBVS ALLIDVNT. Et ità ſpe fruſtrati, Plautinum illud repetere coguntur, quod nempè THESAVRVS CARBONES ERANT, in eos frequentatum, qui indè affliguntur, vndè bona ſperabant, non aliter ac qui theſaurum inueniſſe credens, in carbones incidit. Quinimò ſe habent vt QVERCVS CVRVA, NVNQVAM RECTA, è malis in bonos nunquam ſe commutantes. Tales ſunt qui ſapere nolentes, verificatum faciunt, quod E'QVOVIS LIGNO SEMPER ALIQVID CVRVVM FIERI POTEST, è bonis in malos, imò è malis in peſſimos degenerando. Nec his abſimiles ſunt, qui Patrimonia ſua epulati non nouerunt quàm melius illis fuiſſet GALLAM BIBERE (hæc enim quià valentiſſimè adſtringentis eſt naturæ, intimas ventriculi tunicas, nè admodum eſuriatur conſtringit, vt & Lucilius oſtendit canens

Benedict. Curt. Orat. l.26.c.12. Sat. 25.

Quin Gallam bibere, ac rugas conducere ventri
Farre aceroſo, oleo decumano, pane coegit.

Hoc eſt parcius viuere, ventremq; coarctare, nè tot dulijs infarcinatus, vitam illis ab- F
breuiaret, & longè prius ad extremum paupertatis duceret, vndè aut nunquam, aut tantum AB ORTV QVERCVS AD GLANDES, hoc eſt longiſſimo tempore interiecto æs alienum ſoluunt, Danthes hoc vtens Prouerbio dicebat

DAL NASCER DELLA QVERCIA, AL FAR LA GHIANDA,

Et ea, quæ longo fiunt tempore intelligebat, Arbor enim longæua, vt Quercus eſt,
Epit. Adag. 1342. & 630. tardè quoq; ſuccreſcit, & prolixas habet ætates; imò licet MVTETVR IN ANNOS, hoc tantum fit, vt rerum viciſcitudo, annuarumq; operationum reditus deſignetur; ſicut enim ex folijs Arboreis alia generantur, & alia deijciuntur, ſic & generatio carnis, alia finitur, & alia ſubnaſcitur. Huc forſan alludit dictum illud paræmiacum Plutarchi
Adagio 1090. QVERCVS FVNEBRIS, quaſi continuis prædictis viciſſitudinibus hæc Arborea corpora nobis in mentem noſtra funera adducant. Eiuſmodi eſt QVERCVS SVSPENDIO ELIGENDA, quòd & efferri ſolet, cum quid rarum admodum contingens, deſperationem inducit, vt *quando* (ſic Adagium hoc exponit Albertatius) *aduerſus Viros doctiſſimos ſcribere etiam mulierculæ præſumunt*, quæ tunc verè in Syluam ligna ferre di- G
cerentur, ſiuè *lumen Soli mutuare*, doctiſſimos veluti docere volentes. Poteſt tamen & illud intelligi de fatalibus calamitatibus, quas ſibi Priæſenſes imprecabantur, cum enixius aliquid ſe facturos iurabant τὸ περὶ δρῦν ὀκοῖος dicentes, hoc eſt PER TENE-
Cic. pro Muret. Albertat. ad. 512 BRAS, QVÆ APVD QVERCVM, intelligentes malos illos dæmones, qui ſub Quercubus homines varijs ſpectris fallebant, & tunc maximè noxios ſe reddebant, cum quis in peſſimas Quercuum Nymphas peccaſſet. Imò in illos Quercus identidem euertebant, vndè natum videtur quod interdum dicunt, qui poſt clamores ad verbera in aliquem deueniunt, nempè POST FOLIA IN TE CADENT ARBORES, indè HASTAS ABIICIVNT, nempè cauſæ diffidentes contentionem relinquunt. Aliàs verò optimi ſenſus nobis inſinuabant Græci paræmiam STVLTVM ESSE INVENTIS FRVGIBVS GLANDE VESCI, dum in nuptijs circumire iubebant puerum ſpinis, glandibuſq; coronatum, ciſtamq; panibus plenam manu geſtantem, qui diceret *effugi malum, & inueni bonum*. Cererem ideò in Deam ſibi adſciuerunt, quià à glandibus ad bonas fruges humanum genus reuocauit. Quod moraliter exponens Ioannes Ortelius Cycnocomæus ad eos tranſtulit, qui ſcriptis mediantibus animos à vitijs ad virtutes trahunt. H
Quod cum præſtiterit Nicolaus Reuſnerus Reorinus longè multijugus Poeta, & I. C. ac
In Epigr. ad Embl. Reuſ. Ethicus, de illo cecinit

Si Diuos æquant, nocuæ qui pabula glandis
Corporibus mutant vtiliore cibo:
Dic a naturâ menti qui pabula promit
Virtutum, poterit nonne referre Deos?

Ex hoc ideò, quod Græcia relictis glandibus malum effugiſſe diceret, ortum videtur, quod ex vberrimo glandium prouentu, ſimplicior ruſticorum populus, quaſi præ-
Monoſ. l. 8. p. 376. & 380. ſagire contendit multas eodem anno futuras calamitates, dicens ANNO GHIANDOSO, ANNO CANCROSO, nimirum

Glande frequens annus permulta incommoda profert.

Imò

A Imò talem glandium copiam auſpicantur etiam hoc homœoteleuto SE OGNI MESE MANGIA CARNE, OGNI STERPO METTE GHIANDE, & hoc, ſi liceat, ſic inuertam.

Glande ferax tunc omnis erit radixque, frutexque,
Carnem vbi lex nullis menſibus eſſe vetet.

Quod ipſi lato ſenſu, animoq; ſimplici dicunt, quemadmodum etiam proferunt QVANDO GENNAIO FA POLVERE, IL GRANO SI FA DA ROVERE, nempè *tanta ſubſequitur Frumenti copia ſereno præcedente Ianuario, vt vel ipſa Robora illud producere videantur*. Non ſecus ac aliàs in agro noſtro Bononienſi eueniſſe tradidimus inter Prolegomena, §. de Prodigijs. Nec longè abeſt illud aliud QVANDO SI SEMINA NELLA POLVERE, BISOGNA FARE I GRANAI DI ROVERE. Vt enim ſuſtinere poſſint vberrimam Frumenti copiam, quæ à puluereo ſationis tempore ſimplici eidem ruſticorum popello portendi videtur, requiritur vt firmiſſimis Roboribus horrea conſtruantur, vnde fuit, qui cecinit.

Puluereo ſi quando ſeres Octobre, memento
B *Horrea de duro Robore facta pares.*

Ruſticas huiuſmodi obſeruationes etiam Virgilius innuit Georgicorum primo ſcribens

Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas
Agricolæ: hyberno lætiſſima puluere farra,
Lætus ager; nullo tantum ſe Mœſia cultu.
Iactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

A Roborea pariter duritie deſumitur Adagium IN ROBORE ACCVMBERE, quod in illos torquebatur, qui duri forent in omnibus, quemadmodum de Spartiatis Cicero pro Murena intellexit. Cum verò ſuper iſtas Arbores peculiari quodam naturæ priuilegio perfectiſſimum viſcum proueniat, in cuius comparatione quodlibet aliud viſcum ſpurium videtur, ideò non piguit aliqua ſcitu non indigna prouerbia de hac materia hîc adducere. Et quia notiſſimum eſt à Turdis eiuſdem herbæ ſemina deglutita ſuper Arbores prædictas egeri, quæ ad perfectiorem naſcendi actum per earundem auium calorem innatum reducta, facilius, & vigoroſius, quàm quouis alio pacto ſata, producuntur. *Oenadem* (inquit Athenæus) *ſi viſci ſemen comederit, ſuper quacunq; Arbore aluum exonerauerit, naſci Viſcum*; hinc vt notemus eos, qui ſibimet ipſis malum ignoranter intentant, dicimus cum Græco Κιχλα χέζει αυτῇ κακον, nempè TVRDVS SIBI MORTEM CACAT. Eâ de re dicitur & hoc apud nos admodum vſitatum TANTO E ITO L'AVGELLO IN TRESCA, SIN CH'EGLI E DATO NEL VISCHIO. *Incidit in viſcum tandem, quod circuit ales.*

Pl. lib. 18. c. 38.

Lib. 9. Dipnoſoph.

Nouar. T. 2. Adag.

Et enunciatur quando quis circà ſuum periculum adeò incautus eſt, vt in illos facillimè laqueos incidat, à quibus penè impoſſibile ſit liberari, vt innuit hoc aliud Adagium SE VNA VOLTA SI DA NEL VISCHIO, NON BASTA TVTTO L'OGLIO DI RIVIERA A TRAR DALLA PANIA.

Si ſemel in Viſcum inciditur, non quidquid oliui eſt
Viſcato illæſum ſubtrahit à calamo.

Nimirum ſemel amiſſa libertas difficillimè reſtituitur, eo pacto quo totum oleum, quod è Liguſtico littore ad nos aduehitur nequit auem aliquam tenaciſſimo captam viſco illæſam liberare, maximè cum de illo viſco intelligimus, de quo hæc alia euulgatur
D parœmia QVESTO VISCHIO NON HA PAVRA DELL'ACQVAZZONE,

Humiditate nequit Viſcum hoc diſſoluier vllâ.

Quod etiam poſſet enunciari de extremis periculis, ad quæ euitandum nulla patet via. Illum prætereà taxaturi, qui ex vnico labore duplicem accipit mercedem, vel vnica merce duos illaqueat emptores, dicere ſolemus PIGLIA DVE TORDI AD VNA PANIA *Vult vno geminos calamo comprehendere Turdos.*

Monoſ. l. 7. n. 21. & l. 3. n. 130. & ib. pag. 338. & 346.

Quod fieri nequit, vbi hoc aliud enunciandum venit LA PANIA NON TENNE; *Dolus* nempè *non ſucceſſit*, ſiuè *Inſidiæ euanuerunt*, & contingit cum è Viſco diffugiunt aues, quando ſcilicet ij, quibus inſidiæ tenduntur, ſe falli non permittunt, nec vt vulgò dicitur RIMANGONO ALLA PANIA, *Viſco*, ſcilicet *non illaqueantur*, ſiuè, vt elegantius protulit Apuleius, non *adhærent inter Orci cancros*. Nec poſt hæc prætereundum cenſeo Diogenis elegantiſſimum dictum ab eruditiſſimo Poetâ Neoterico, quàm egregiè

l. 6. metam.

giè relatum de fœmina verè inter orci cancros adhæreſcente, cum ſe ſuâ ſponte Quer- E
Ioſeph. Bapt epigr. cent. 2. ep. 14. cui ſuſpendiſſet.

Fœmina de Quercu laqueo ſuſpenſa tenaci eſt,
Hirta comas, oculos turgida, nigra genas.
Hanc videt exoſam Cynicus, cui dolia tectum
Dolia per fluxos non peritura dies.
Lætatur, muſſatque labris: ò fructibus iſtis
Quælibet in terris Arbor onuſta foret.

Productis iam Prouerbijs ad Fabulas enarrandas conuerſio fiat, non vt fallantur
Seneca. ep. 7 Lectores, & ijs fortunæ inſidioſæ munera offerantur, ſed vt oppoſitorum magis eluceſcat veritas præceptorum, tam Phyſicæ, quam Ethicæ diſciplinæ.

FABVLÆ, ET APOLOGI.

FAbulas non ſemper eſſe inutiles fallacias ad illudendum tempori, atque ad ſuffu- F
randum ſerijs rebus ſubſtantiale robur, ſed fieri quandoq; ſapientioris intellectualis Guſtus ſapidiſſimum edulium eſt in comperto. Scitus eſt Apologus, in
Manerba in Sylu. moral. quo dialogizantes Fœmina, & Quercus introducuntur ad docendum nos, quod congruentia in omnibus negotijs ex comparatione multorum ad inuicem, & non ex ſolitaria vnius tantum rei conſideratione habenda eſt. Arbitrium multorum in aliquâ re, quę ex ſeipsâ improprijſſima eſſet, facit vſum, & pulchrum, & amabilem; hacquè eâdem ratione quod iuſtum anteà fuerat ex accidentium aliquot variatione iniuſtum euadit, atq; è contrà. Ideoq; Quercum quandam, ſub quâ Mulier colligebat glandes hanc allocutam ſic fuiſſe aptiſſimè finxere nonnulli prudentiſſimi viri. *Homines, ô fœmina, an Porcos fructibus impinguabis meis?* cui Mulier *procul dubio Porcos*, reſpondit. At illa ſubiunxit: *Ergò cibus quondam Hominum factus eſt ſagina Porcorum?* Ad quam ſagax fœmina replicauit reſponſum. *Haud immeritò; vt enim viri lac verecundantur ſugere maternum, quod tamen auidè ſuxerunt infantes, ſic mundus adultus factus ſuas, quibus vti ſolebat in infantiâ dedignatus glandes porcis reliquit, in cuius rei teſtimonium Ve-* G
ſica nunc etiam pueri ludunt ſuillâ, mundo congaudentes quod infantilem ſuperarit ætatem. Quapropter ex ſuauiſſimâ Io. Aloyſij Picinardi musâ Quercus in hæc conqueritur

In Iride Poet. ſub colore epigr.

Aurea Saturni terras dum ſecla bearent,
Paui glande viros Arbor amica Iouis.
Mutarunt mea fata vices: nunc pabula cogor
Ferre Feris, olim paſcere ſueta viros.

Sic & ex his fructibus in porcorum cibum cedentibus apologi pulcherrimi materiam collegit Laurentius Abſtemius denotaturus amplas hæreditates hæredum dolori facilè finem imponere. *Porcellus* (ſcribit ille) *mortem parentum ingenti clamore deflebat. Sed quum lectis teſtamenti tabulis, magnum glandis aceruum, multoſq; farinæ modios ſibi relictos cognoniſſet, obticuit. Rogatus cur non amplius fleret* FARINA *inquit,* ET GLANDES OS MIHI OCCLVSERVNT. Non in hæc prorumpere potuiſſent ij, ad quos de amiſsâ Quercu cecinit illuſtris Poeta Claudius Roſſeletus I. C. & Patritius Lugdunenſis, alludens ad mortem Guilielmi à Quercu, hunc in modum.

Epigr. 192.

Iupiter, inuento Cereali munere, dixit H
Setoſos tantum Glans (volo) paſcat apros.
Tunc menſas onerare Deûm, tunc carnibus eſcis.
Tunc poterat dapibus ſus onerare virûm.
Iam macie affecti ſecum vix crura reponant:
Poſtquam priuatos contigit eſſe epulis.
Nam cicurum omne genus, necnon genus omne ferarum,
Setigero inuadunt dona tributa gregi.
Ergò ad ius properate citi: ius quærite porci,
Si modò ius quoque vos nullus habere neget.
At male ſors cecidit: nec iam ſpes vlla fruendi:
Quercum etenim Superûm corripuêre foci:

Quę-

A *Quære alias epulas ; non hæc tibi conuenit eſca,*
Porce : ſibi hanc legit curia .....

Sed ab his ad alia; ſiquidem, vt cum Eraſmio Michaelio Læto canam:
Sæuit in inuiſos Nemeſis iuſtiſſima porcos. *Lib. 3. Colloq. moral.*

Nec cibos tantum, ſed incunabula, immò & originariam generationem Hominibus dediſſe Quercus commenti ſunt priſci, fingendo ſcilicet Homines primos ex Quercubus natos ſine Patre fuiſſe. Cuius prorſus tenoris alia prius inter Græcos conficta fuit de duobus fratribus, qui à memorabiliſſimâ Quercu Regnum iam adulti facti retulere. His quoque non abſimilem fabuloſam aliam narratiunculam Græci ſubdidere huiuſmodi. *Philonomia* cum venaretur, in Martem incidit, à quo compreſſa, duos ſtato tempore peperit filios, quos Nyctimi Patris metu in Erymanthum proiecit; ſed illi à Dijs ſeruati, ad cauam quandam Quercum delati ſunt, vbi Lupa ſuum habebat Luſtrum, quos ipſa videns, proprios abiecit catellos in Flumen, & infantes lactandos ſuſcepit, quos Telephus Pater conſpicatus excepit, & vt proprios educauit, alterum appellando Lycaſtrum, aliumq; Parrhaſium, illiq́; tandem Quercus auxilio Arcadiæ Regnum occupa- B uerunt. Sed poſſibili ſeruato, ſeù conceſſo, per quandam concedatur ſimilitudinem, quod cauſalitatis ratio occaſioni tribui nominaliter ſaltem poſſit. Nec prætermittendum eſt, quod lepidum inter Æſopi, ſeù potius Heſiodi lepidiſſima figmenta lepidiſſimè rem noſtram concernere videtur. Subfuratus (ab eodem refertur) caſeum coruus, cum illo in altam conuolauit Quercum; Vulpecula verò dum illum, conſpexit caſeum concupiſcens, hoc eundem aſtu lucrari conſtituit. Laudare impensè cœpit coruum, & nitorem illius pennarum extollere, addens ſe nil aliud in illo deſiderare, niſi cantum, & melos dignum tantâ ſpecioſitate, quem propterea rogabat enixè, vt exaudiri pateretur, & canere vellet aliquantiſper, promittens ſe diu celebraturam ipſum, & tanquam vero Iouis Aliti ſummos impetraturam ab Hominibus honores; quâ tactus altè coruus adulatione, clamitare maiori, quo potuit conatu cœpit, & ſic aperto, nil prudenter roſtro, delapſoq́; caſeo, vulpes eo potita eſt, & coruum irridens, dixit eidem cum caſeo, mentem quoq; deeſſe. Apologeticam hanc narrationem ſic iambicis exaratam penes eundem Fabulatorem eſt videre

D *Inſedit olim Coruus altę Quercui*
Roſtro capaci caſei fruſtum tenens,
Quem vafra blando aggreſſa ſic vulpes dolo eſt,
Quàm pulchram auem, quàm ſplendidè cultam intueor, &c.

Sed parum eſſet hæc calamo proſequi, niſi recenſeretur, quod & ipſe Ouidius fabulatorum elegantiſſimus ad hanc rem Monumentis mandauit in doctiſſimo ſuo mirabilium Transformationum volumine. Senem namque Philemonem in Quercum, & eius coætaneam coniugem Baucim in Tiliam Arbores hoc pacto conuerſos lepidiſſimè narrat. Cum enim Iupiter, atque Mercurius humanâ ſpecie ſuſceptâ Phrygiam peragrarent, & ad quoddam illius oppidum perueniſſent, illicq; oſtiatim quæritatum hoſpitium non inueniſſent, à Philemone tandem, & Baucide humaniſſimè excepti, eorundemquè ſimpliciſſimis, ac ruſticanis cibis ſatiati fuere. Verum Cœlites illi potentiam ſuam, gratumq; animum oſtenſuri, pios hoſpites ſeuocando, humilemq; ipſorum caſam in Templum commune ſibi aſciſcendo, cum inhoſpitalium eorum intereà paganorum totum oppidum aquarum diluuio merſum, in fœtidiſſimum ſtagnum conuerteretur, coniu- C geſq́, id petentes in ſacrati loci Antiſtites cooptarunt, ſic tamen, vt vitali periodo longiſſimè protractâ memoratas in Arbores eodem vterq; momento commutaretur. Quod ſic expreſſit Poeta, quem adeant, qui ditiſſimam pauperrimi quidem, ſed humaniſſimi laris deſcriptionem cuperent. *Lib. 8. metam. fab. 7. 8. 9.*

Vota fides ſequitur ; templi tutela fuere
Donec vita data eſt : annis, æuoquè ſoluti
Ante gradus Templi cum ſtarent fortè, lociquè
Narrarent caſus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conſpexit ſenior frondere Philemon.
Iamq́; ſuper geminos creſcente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, valèquè
O coniux, dixere ſimul, ſimul abdita texit
Ora Frutex, &c.

At quemadmodum hîc Quercus dicta reddidiſſe deſcribitur, ſic & tunc locuta fingi- E
tur Eſculus, cum ab ſene quodam interrogata *cur tantum radice deſcenderet in terram,*
Manerb. Syl. Moral narrat. 31. *quantum corpore emineret in aere*. Illa verò pulchrum hominibus documentum relictu-
ra reſpondiſſe perhibetur: *Si non aliâ, ſaltem hac ratione, vt homines tantum mentis*
radice deſcendant in terram mortis cogitatione, quantum corpore eminent, ſpe longioris
Charon. Lāpſac. in Hiſt. *vitæ*. Sed aliter fabulatus eſt Lampſacenus; Arcas (tradit ille) Ioue genitus, cum ſil-
uam quandam vnà cum Caliſto Matre venationis gratiâ pererraret, vnam ex Hama-
dryadibus Nymphis, cui Prophelea Numen erat, offendit. Hæc eum ſuppliciter exo-
rans, vt ſibi in vltimâ quadam vitæ neceſſitate ſuccurrere vellet, obtinuit ab eodem, vt
eius vitalem Quercum à cuiuſdam fluuij voracitate ſuâpte operâ, manuquè defenderet,
quo præſtito, ipſa ob gratitudinem cum eo congredi voluit, & ibì geminam prolem,
Elatum nempè, & Aphidantem, peperit. Ex eodem item Lampſaceno ſimilem aliam
habemus. Quod Rhœcus quidam nomine, genere Cnidius ſpecioſam quandam
Quercum ab imminenti caſus periculo aggeſtâ ſubtrahens terrâ, & id rogatu Nymphæ
illius eiuſdem Quercus Hamadryadis, ab hac, ſeruatam ob vitam reportauit, vt quidquid
vellet, peteret libens, accepturus citiſſimè; & cum ille congreſſum peteret, hunc illa con- F
ceſſit, & Apem ſe miſſuram pro temporis inditio ſpopondit. Confixerunt alij fabellam
alteram, cum pulchram quandam Quercum Paræbij parens eſſet detruncaturus, Nym-
pham Hamadryadem ei apparuiſſe, quæ lachrymabunda, gemenſquè eum ſuppliciter
rogabat, vt Arbori parcere vellet; ſed ille inexorabilis, & crudelis Arborem reſeca-
uit; vndè læſæ humanitatis pœnas in propriâ etiam ſobole poſtmodum ipſe luit; tunc
Virgil. in Bucol. enim temporis *Comitabantur fatalia carmina Quercus*.

Quam ad rem veridicos edituræ cantus Parcę Quercuũ indigenæ deſcribuntur à Ca-
tullo in Argonauticis

Cum intereà infirmos quatientes corpora motus
Veridicos Parcæ cæperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens vndiquè Quercus
Candida purpureis ramis incinxerat ora.

Non abſimilem Eriſichtonis fabulam recitauit Ouidius. Ille nanquè fuit Theſſalus
quidam impius, qui dum Nemus quoddam Cereri dicatum ſuccideret, è Quercu pul- G
cherrima, in quâ Nympha latebat, minaces perſenſit voces, quibus dira quoque mala
ſucceſſere, famis ſcilicet à Cerere immiſſæ, & infamis filiarum eiuſdem proſtitutionis.

Ouid. lib. 8. metā. fab. 8.

Ille etiam Cereale nemus violaſſe ſecuri
Dicitur, & Lucos ferro temeraſſe vetuſtos.
Stabat in his ingens annoſo Robore Quercus, &c.
Contremuit, gemitumquè dedit Dodonia Quercus,
Et pariter frondes, pariter palleſcere Glandes
Cœpere, ac longè pallorem ducere rami.
Editus è medio ſonus eſt cum Robore talis:
Nympha ſub hoc ego ſum Cereri gratiſſima ligno,
Quæ tibi factorum pœnas inſtare tuorum
Vaticinor moriens, noſtri ſolatia lethi, &c.

Hinc ſaltem dicere licebit non licere, nec vmbratiliter ingratum eſſe, ſiuè crudelem,
cum ex naturæ legibus Homo Humanitatem debeat exercere, vt quod ſibi nollet fieri,
alteri nè inferat,, ſicque nemo inuitus è proprio deturbandus eſt loco, alioquin turba- H
tor, in ſe concitat iras omnes, atque vindictas cuiuſque conſeruatricis intelligentiæ na-
turaliter vbique vigentis, dum omnis in vltionem impij armatur creatura. Vi-
Hyg. fab. deamus interim quomodò ſyluarum de Nymphis fabulatus fuerit Hyginus. Has ille re-
fert vt Iunonis iram declinarent, Iouem ſuppliciter imploraſſe, vt illis auxilio eſſe di-
gnaretur, nè quæ ſuffitus, & libamina in Dodonidis ſyluæ ſacris miniſtrabant Ioui, in-
Al. ab. Al. D. G. l. 6. c. 2. digno alicui damnaretur ſupplicio. Is periculi miſeratus earum, in cœlum eaſdem in-
ter ſtellas collocauit, & de fixarum numero eſſe voluit, vt luce ſaltem inuiolabili ſtel-
larum Principi famularentur: ex quo fit euidens in Phyſicis, & in Politicis hæc propo-
ſitio, Obſequio parari amicos, famamq; bonam, immo & opes acquiri.

His addemus, quod ridiculũ ad rem fingit Lucianus. Ipſe in concauo Lunæ ſe cõmẽ-
tus ait inter illos populos, & Solares bellũ olim interceſſiſſe, atq; inter alios in Solarium

auxi-

A auxilium occurriſſe populos *Cynobalanos*, quos Canem ſtellam habitare, & *non humanis, ſed caninis vultibus ſuper alatas glandes pugnare* tradit. E contrà Lunarium auxilia ſupplebant *Equobalani*, & *Struthiobalani, qui dicebantur aduentare ex his, quæ ſuprà Cappadociam ſunt, ſtellis*. Quorum poſtremos ſummâ cum veritate Lucianus ſcribit ſe non vidiſſe, vt & reliqua deliria huiuſmodi, commentitiaq; ſomnia mentis ægræ. Sed præter meram fictionem, hîc moralis alicuius ſenſus vllam haud anſam percipio. Satius erit ideò ad Æſopum confugere, qui cum fabellæ ſuauitate conſiliorum vtilitatem ſemper admiſcet. Vt enim ſuadeat nihil vnquam hoſtibus permittendum, quo nos lædere valeant, ad rem noſtram apologeticè quidem, ſed perlepidè ſcribens, dum optima inſtrumentorum manubria ex Querneâ materiâ fieri non ignorat, inducit Ruſticum, qui cum nihil cædere poſſet emanubriatâ ſecuri, Querneum vt ipſi capulum præſtaretur contiguam Syluam rogauit. Quo obtento, ſecurim inſtructam in eundem lucum armauit, Arbores omnes ad vnam excidendo. Quo facti pendente, Sylua exclamabat, ſe ſibi excidium molitam eſſe, Ruſtici illius capulo ſecurim armando. Rem hanc ingeniosè admodum metro demandauit Anonymus quidam, cuius extant apud me Elegia-
B ci tres libri Fabularum Æſopiarum (nil enim de Auieno ambigimus, licet in eodem argumento, eodem ſtylo verſatus fuerit) paraphraſtici. Eius ideò texturam adducere placuit.

Ver. H. l. 1. pag. 114. in princ.

Lib. impr. Bonon. ap. Platonem de Bened. 1486. 4.

Quo teneatur eget, nihil auſa ſecare ſecuris.
Armet eam Lucus, vir rogat; ille fauet;
Vir nemus impugnat, laſſans in cæde ſecurim,
Arboris omne genus vna ruina trahit.
Lucus ait: pereo; mihimet ſum cauſa pericli.
Me necat ex dono ruſtica dextra meo.
Vndè perire queas, hoſtem munire caueto.
Qui dat, quo pereat, quem iuuat, hoſte perit.

In cuius rei exemplo eſſe poſſunt Aiax, & Hector ſatis noti. Similem in modum fabulatus C. Eraſmius Michaelius Lætus in ſuo Colloquiorum Moralium Poemate, vt doceat *Bona eſſe plura, quàm Mala*, Nucem cum Quercu colloquentem inducit, & illi de ſuis conquerenti calamitatibus cum à propriâ naturâ, tum ab hominibus, & cœlo
D dependentibus, hanc ita reſpondentẽ, & eiuſmodi querelarum cauſas lætitiæ magis, quã mœroris materiẽ eſſe demonſtrantẽ, & proprios vſus ediſſerẽtem, ſic hiſtoricè deſcripſit.

Lib. 1. Colloq. 4.

Quer. *Multa ſuper damno quereris, ſuper æthere multa,*
Et ſuper Arboribus, tum quæ tu aduerſa putabas,
Omnia non vano complecti iure videris,
Nec penitus veris oratio mœſta repugnat, &c.
Si quid fata boni noſtris aſpergere vitis,
Si felix aliquid poterint tribuiſſe videri:
Id cœlo munus referas. IOVE LÆTA SECVNDO
ACCIPIMVS: dextrâ cuius mihi Robora primum
Vt data ſunt, aliquos ita nunc ſeruantur in vſus,
Atque habet excelſas ſors non vaniſſima Quercus.
Aſt alios alia acta mouent, &c.

Et poſt multa hinc indè vberrimè propoſita extrà rem noſtram, & ſoluta

C *---- Hoc condita fine viremus,*
Simus vt humanæ gratiſſima munera genti.
Seù nos ſtare locis igitur, fructuquè beato
Seruire, & tumido libeat ſubmittere ventri
Pabula; ſeu libro rigidas inferre ſecures,
Et reſecare comas, ramoſquè reuellere mens ſit:
Nil nos herclè mali patimur: pars vna vorantes
Pauerit igniculos, flammaſquè accendat edaces.
Pars in tecta ſubit, fulcriſquè impacta ſuperbis
Auguſtos variâ ſuſtentat mole penates,
Compingitquè domum, & laquearia celſa moratur.
Vt nihil egregij referam ſtudiumquè, manuſquè

Artificis, varios qui nos aptarit in vſus, E
Dolandòquè nouis æquarit Robora formis.
Scamna, Thori, Menſæ, porrecta Sedilia, Poſtes,
Scrinia, Ciſta, Sudes, Tabulata, Orcheſtra, Columnæ,
Et quæ prætereà ſunt ordinis huius, ab ipſis
In cœtus veniunt, & magna Palatia ſiluis, &c.

Nimirum in tot, tamq; varios, & egregios vſus requiri nobilitat magis, quàm minùs inſignes efficiat Arbores, quippè de ruſticis ciuiles faciat, de rudibus artificio eruditas. Quod ad homines translatum docet identidem ea non eſſe mala, quæ vt mala concipiuntur, & è contrà ea ſæpe, ac ſæpius vt bona deſiderari, quæ non niſi noxia ſubinde ſunt. Vndè Laurentius Legatus habuit quo amicam quondam exercuerit Muſam

Sic miſeri querimur plerunquè, & nulla querelæ,
Sed mage lætitiæ cauſa perennis adeſt.
Quandoquidem noui, quod quæ Mala credimus eſſe,
Sæpius hæc eadem conſtitit eſſe Bona. F
Hinc fit vt interdum quæ ſunt nocitura petamus
Cœlitus, & rarò quæ Bona vera forent.
Sic petit ille Boni deceptus imagine gazas,
Neſcit & ob gazas quot perière ſuas.
Hic laudes tantum, & vanos exoptat honores,
Tendere ſed nebulis retia vana cupit.
Hic Regnum, is Natos, longam petit ille ſenectam,
Sæpius at voti compos hic, ille dolet, &c.

Lib. 1. Eleg. 7.

Tutius ergo conſilium eſt in omnibus Menti Diuinæ ſe conformare, vt non niſi tuta cupiantur. Quod & nobis inſinuat idem Legatus, Elegiam claudens

Aut ideò mea vota tuis conformia redde
Summe Pater, vel me non ſine velle mala.
Namquè ita, ſi ad priſcam cupio remeare ſalutem,
Id tantum cupiam, quod tua vota velint.
Hinc quoq; dum tantum quæ ſunt tibi grata requiram, G
Semper adimplebis tu mea vota Deus.

Loco cit.

Et præter illum, Eſculus quoque apud eundem Michaelium nouo apologo id inculcare videtur, dum cum Sambuco ſermonem habens, hæc loqui canitur.

Vt placeat quodcunque Dijs, ita ſenſibus iſtud
Poſſe putes placuiſſe meis. Ego noſtra ſacraui
Omnia cœlicolis, ſupero ſum cura Tonanti.
Is mihi quodcunquè vitæ eſt, & fata gubernet.

Lib. 3. Colloq. Moral. 2.

Et prius eundem in ſenſum ſermocinata, & dotes ſuas cœlitus accepiſſe confeſſa protulerat:

Nos etiam cum non turbantia flamina vellant,
Dicimur eſſe Iouis magni tutela, faceſſat
Hanc Cœlo quiſquis vitam cuſtode negarit
Ducier, aut celſas non mitti ex æthere frondes, &c.

Et ideò exordita cecinerat.

Hic iuuat excelſis me ludere frondibus: alto
Intereà Phœbus dum voluitur acer Olympo, ——— H
Et ſimul inuectos diſpenſant Aſtra calores.
Cui non flammiferi volupe eſt nitidiſſima Solis
Lumina, & æthereo properantis in orbe tueri?
Hunc equidem Cœlo ingratum, & ſine ſenſibus eſſe
Dixeris, ac nullâ rerum virtute moueri, &c.

Quod in bonam Eſculi fortunam Sambucus retundens contrà retulerat.

Lætos læta iuuant, & te quia proſpera cingunt,
Altius inſurgis, ramoſque euoluere certas.
Nos contrà triſtes, & caſſæ Solibus vmbræ
Excipiunt, varijque grauant, ſubiguntque dolores,
Et mihi multiplices peperit Rhamnuſia luctus.

Suc-

A Succisa etenim, & igni damnata fuerat ob mendacem roboris iactantiam, vt vel insensata doceret. *Mendacis esse dura linguæ præmia.*

Idcircò fabulas, quæ nos boni aliquid docent, hîc obseruandas inseruimus, & quâ parte falsæ sunt, & fallaces, hîc sugillatas, Superstitionibus proximas voluimus, vt *fallacia alia aliam trudat.* *Terent. in Andriâ.*

SVPERSTITIONES.

DOlum sibi præstruere solita semper fuit improbitas; Hinc Ethnicorum fictæ religionis impietas tot superstitiosos commenta est errores: Errarunt quam maximè antiqui syluarum vocales falsissimas aduocantes vmbras; *Habitæ Grays oracula Quercus.* Dum Lucos ex solis Quercetis principio constantes, Ioui consecrarunt propterea quod in Arcadiâ Rheæ parienti Iouem vmbraculo fuerint. Nam *Al. ab Al. D. G. l. 6. c. 2. Virg. G. Iustul. Spolet. de Croci cult.*

——Quercusque dicata Tonanti, -Brachia protendens, lato tegit arua Galero.

B Seù quod hanc Arborem omnium primam, & omnium altissimè radices agere baritrarentur, quandoquidem, vt habet Reusnerus in Pomario Poetico.

Parua fuit quondam, sed nunc se tollit in auras,
Effusasque comas Chaonis Arbor habet.

Nec ab ijs nisi certa æternorum suppliciorum recipiebant responsa, quo factum est, vt ijs quoq; temporibus non defuerint viri prudentissimi, valdeq; ingenioſi, qui nefaria hæc figmenta deprehenderent, & meritò sugillarent, vt facundissimus Demosthenes, qui Oraculi voces genio, & voluntati Regis accomodari dicebat, & veluti ad illius nutum, & Imperium responsa quantumuis ambigua aptari. Plutarchus etiam Philosophus de falsitate oraculorum librum edidit doctissimum, & sapientissimum. Idem quoq; sensit eloquentissimus Arpinas, qui Delphici oraculi in Pyrrho Rege falsitatem detexit, & deceptiones propalauit. A Dæmoniacis Arborum earundem fragoribus, atq; ab earundem falsorum Numinum nefarijs Pseudo-sacerdotibus illudi minimè poterat Sapientum istorum obesse Intellectibus. Ad illas ablegabantur tantummodò rudiores de dubijs

C casibus incertiora suscepturi responsa, quemadmodum illud Ennij Cur Quercus Ioui sacra suprà.

Aio te Æacida Romanos vincere posse.
& hoc quoque simile *Ibis, redibis non morieris in bello.* *Ennius.*

Non autem sapientiora verè capita, & prudentissima. Suffecerat illis Alexandrum Epiri Regem ab eodem oraculo Dodonæo fuisse admonitum vt Pandosiam Vrbem, Acheruntiumq; amnem sibi infausta vitaret. Vocales illæ Quercus (vt quæ ad Dodonam celeberrimam Molossidis in Epiro Ciuitatem nemori Quercino proximam, vbi conuulsæ Quercus interrogationibus, vel supplicibus ipsis dubia semper responsa dabat) non alijs linguis, quàm Dæmonum humani generis hostium infensissimorum loquebantur. Eæ responsa daturæ, ab ijsdem Dæmonibus expacto pessimarum gentium cum ijs inito certo quodam modo procedebant, vt Arbores illæ sese comouerent, & vocem articulatam, ac sonoram ad rhythmum virgæ pulsati aeris à statuâ quadam ibidem Religiosè de illarum gentium more locatâ edebant, & hoc in Festis quibusdam Græcorum, quæ Δαίδαλα vocabant, & septimo quouis anno, aut etiam citius tali ritu celebrabantur. Lucus vetustissimarum, & maximarum Quercuum eligebatur, qui erat in Bœotia, & illuc Po- Δαίδαλα *Græcorũ festa quomodo celebrarent.*

D puli, præsertim Platæenses, conueniebant, elixarum carnium frusta exponentes, & coruos ab illis diligentius arcentes; nam si auium istarum quædam frustum aliquod surripuisset, quam in Arborem auolaret sedulò obseruabatur, & ex illâ materies cædebatur, ex quâ signum, vel statua effingebatur ad responsa prædicta, Δαίδαλον illam appellantes. *Pausan. in Bœot.*

Vnde Plato. Τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ —Βλέπειν' ἀγάλματ'. *Plato Comicus in Decipiente*

Id est *Dicas moueri cuncta sanè Dædala, & —Videre Simulacra,* *Io. Meurs. l. 2. Gr. fer. pag. 75.*

Nec minus anili, immo nefariâ superstitione tenebantur Antiquorum illi, qui cauæ, & fungosæ, crassioriſq; corticis Quercui parcentes, eam summâ veneratione prosequebantur, ità vt, vel in sacris illam adurere, vel adolere nefas esset, & hoc, nedum quod infausti crederetur ominis, sed etiam quià vetustiores, & duriores huiusmodi Quercus ligna ferrent simulacris suorum numinum fabricandis aptissima; quo enim durabiliora, *Al. ab Al. D. G. l. 4. c. 17.* sic & eò venerabiliora ligna pariter habebantur. Hac ratione Cedrinum Apollinis si- *Pl. l. 13, c. 5.* mu-

mulacrum in eius Delubro Romæ, & aliud Iouis ex ligno Vitis vetuſtiſſimæ in Vrbe E
Populoniâ in pretio ducebantur, quæ tamen ligna ad Quercus ætatem cunctis grandiorem prouehi fortè nunquam potuerunt. Hinc æquè prudens fuit, atq; ad hæc opportunum Platonis ſuper ſtatuis Numinum fabrefaciundis conſilium. Is ex Arborum lignis, & maximè durabilioribus, vt eſt Quercinum, eaſdem conflandas eſſe præcipiebat, minimèq; ex Auro, vel Argento, tanquam rebus Inuidiæ non parumper obnoxijs, ſub terrâq; infelici, atq; infœcundâ prouenientibus. E Quercu pariter primum in Delo Inſulâ Apollini, & Indigenæ Palladi Simulacra ſuprà memoratum Erifi&thonem dedicaſſe, Lucinæq; ſculptam aliam ſimilem Iconem erectam fuiſſe habemus ex Euſebio. Neptunales quoq; Ludi, totq; Choreæ, ſaltationes, & aliæ quamplures ethnicorum impiæ cæremoniæ Arbores, & præcipuè Quernas requirebant. Eiuſcemodi erant & Dryopia Sacra quædam profana, quæ in honorem Dryopis Apollinis filiæ ab Athenienſibus, ex Pauſaniæ teſtimonio peragebantur. Ex delibratis illarum Quercuum Ramis impiorum Delubrorum apud eoſdem ſuperſtitiones erutæ videntur. Delubrum (inquit Feſtus) dicebant fuſtem delibratum, hoc eſt decorticatum, quem venerabantur pro Deo. Præcipuam autem fuiſſe eam Arborem circà Ammonis Delubrum, quæ in Deſertis Libyæ F
conſtituta fuit Plinius teſtatur. Inter Antiquorum Simulacra, & profana Vota marmoream quandam Tabulam Romæ fuiſſe deſcriptam obſeruamus ex Grutero, in quâ Syluanus inter Quercum, & calamum altera manu falcem putatoriam tenens, & altera Ramum cum Cybelæis pomis, ideſt Nucibus Pineis, à dextris ad Altare tibicen canebat adſtantibus duobus alijs, quorum alter canem loro alligatum detinebat: à ſiniſtris item duo alij adſtabant, quorum alter vas quoddam ferens ſuper caput retrò ambabus manibus ſuſtentabat, aliuſq; tandem porcam tergus vittatam ducebat. Inſcriptio inferius hæc erat SACRVM SANCTO SYLVANO. AVG. VOTO SVSC. EX VIS. Ad hanc Superſtitionũ congeriem accedit ſciendum ab antiquis dudum cõſtituta fuiſſe in lucis Sepulcra ob Quercus, quas vndequaq; virẽtes ſub Liberatorum titulo colebant, & eâdem cum fide ſepulcralibus in lapidibus deſignabant; cuius rei fidem facit inſcriptio ſequens Diuione Sequanorum Anno Domini 1598. reperta, quamuè correxit, ſiuè interpretatus eſt Iuſtus Ricquius anno ſalutis 1628. dum literarum humaniorum in eminenti Suggeſtu Bononiæ profeſſor eſſet. G

Symphor. Hort. lib. 4. c. 11.
Theophr. l. 5. H. pl. c. 8.
Meurſ. l. 2. Gr. fer. pag. 97.
Io. Tzetz. Chil. 9. af. 178.
Lib. 13, & lib. 6. c. 29.
In manuſc. apud me.

ΜΙΘΡΗC ΕΝ ΟΡΓΑΔ. ΧΘΩΝ ΤΟ CΩΜΑ ΚΑΜΠΤΕΙ
ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟC ΙΕΡΕΩΝ. ΑΡΧΗΓΟΥ
ΔΥCΕΒ. ΑΠΕΧΟΥ
ΑΥCΙΟΙ ΚΟΝ. ΟΡΩCΥ

IN MITHRÆ LVCO TELLVS CORPVS ABSCONDIT.
CHINDONACTIS SACERDOTVM PRINCIPIS.
IMPIE ABESTO.
LIBERATORES CINEREM MEVM TVTANTVR.

Flamin. l. 4 Carm. 16.

Sic & de Hyellâ ſcribens M. Antonius Flaminius Lucum illi dicatum aſſerit

--- Paſtores tuis hunc manibus
Dicant Hyella Lucum opacum, &c.

Imò & Quercus pro Dijs habere, & illis Sacra ferre non defuit qui non erubeſceret, ſi quando proſperum aliquid Dei ſub ipſis contigiſſet. Quare apud Andream Naugerium legimus

Nauger. li. luſuum 7.

Et Quercum, & Syluam hanc ante omnia Thyrſis amabit,
Et certo feret his annua vota die. H
Dum poterit memor eſſe, quod hac primum ille ſub vmbrâ
Vltima de carâ Leucade vota tulit.

Hinc *Sanctas* Quercus, & *Pias* ex illis conſtantes Lucos cœcè vocabant. Reuſnerus.

Cura Deum Quercus Sancta, Pium*què nemus*

Reuſner. in Poma. Poet.

Impia inſuper ſuperſtitio fuit illa Veterum colentium Hecatis ſtatuam Quercu coronatam, & pro incantationis habitam amuleto. Querno pariter trunco Hoſtias mactari ſolitas fuiſſe apud Græcos Homerus teſtatur; quod & apud Romanos poſtmodum vſu venit. De Viſco prætereà aliquæ ſuperſtitiones apud nonnullos remanſere, in eo vires modo quodam non naturali auitas recognoſcentes, quæ fortè à Druydibus manaſſe auſpicari poſſumus. Hi namq; non contenti amuleticâ ſimpliciter eius Plantæ Querneæ virtute contrà Epilepſiam, Apoplexiam, & Paralyſim, ac contrà fœmina-

Alex. ab Al. D. G. lib. 4. c. 17.

rum

A rum sterilitatem, volunt insuper quædam obseruare prorsus improbabilia; lignum nempè secare primâ Lunâ sinè ferro, & sinè telluris attactu. Aliud itidem nil minus superstitiosum, atque ridiculum inter Democrati documenta recensetur; monet ille, vt ad imbres excitandos caput, & collum Chamæleontis ligno Roboris comburatur. Refert Olaus Magnus Septentrionalium Gentium in more fuisse Regum suorum cadauera nobilissimo apud ipsos frondium Quernearum Rogo demandare, atq; in frondosis Quercubus, tanquam sacris locis, & æternitati proximioribus, suspendere consueuisse. Sub Quercu pariter præclaram sub A. S. 503. erexerunt Ædem Pruteni, siuè Vlmingani Bruteno, qui Regium apud illos Sceptrum reliquerat, Sacerdotium amplexum *Kirie Kirieyto* ipsum appellantes, hoc est *Proximus noster Dominus*. Circà eandem Quercum octo vlnarum in latitudinem, totidemque in altitudinem telam extenderunt sericeam, quam è Quercu semouebant, cum quis oblaturus, vel adoraturus venisset, nefas ducentes alios, præter suum Patriarcham prædictum, paucosquè, & præcipuos munia Idolorum obeuntes sub eodem Tentorio morari, nisi oblaturi fuissent. Perunus Deus ibi adorabatur, & idem erat ac fulmen; quin & coram eiusdem statuâ perpetuum ex
B Quercu ignem ardere volebant, capite plectentes ministros, si ipsorum incuriâ extinctus fuisset. Locus Idololatriæ istius erat, vbi nunc visitur oppidum *Neyligembeil*, quod Prutenicâ linguâ *sancta securis* interpretatur, eò quià sanctam vocarent securim, quæ ligna ad perpetuum ignem prædictum cædebat. Nec eo tempore duntaxat peccatum est in eo genere criminis, & impietatis, sed longè prius à Palæstinis, Phœnicibus, & Arabibus, quos ad Quercum Mambre, sub quâ Abraham Angelos Domini Sodomam punituros obuios habuit, Idololatriam exercuisse tradunt Eusebius, & Sozomenus. Vlteriores priscorum reprobandas fatuitates describere, & nos iam piget, & in illis perlegendis Dendrophylum Anagnostem iam diu pertæsum esse credibile est. Sed macti sumus vtrique; ecce ad abluendum sudorificum puluerem & scribentis, & legentis, Agriæ cuiusdam fontis in Lyceo Arcadiæ monte sese nobis offert Vnda. Videamus igitur quid pro qualitercunq; non coronandis dicam, sed eluendis tot superstitionibus fabulosum potius, quàm historicum de hoc fonte narrat Pausanias. Affirmat ille fontem hunc arcanâ quadam vi Istri augumenta, & decrementa in suis modò tumentibus,
C modò subsidentibus aquis ostendentem tantæ fuisse virtutis, vt quoties à Iouis Lycei sacerdote post sacri laticis venerationem, & Hostiam immolatam Querneo ramo tangeretur, copiosissimas toties pluuias accersisse solitum; ità vt si quando siccitate laboraretur, sacerdotis manu Querneo ramo agitata illa eadem aqua cogere nubes, longosquè, & semper salutiferos imbres effundere crederetur; istam rem sic prosequitur elegantissimè Balthassar Bonifacius

At nudis fluuium pedibus transire Lyceum
Arcades Æditui, plebe sequente, solent
Peruia fit castis de re quæ dicitur Agnos,
Pollutisquè negat Lympha pudica viam.
Summus vbi ramo cum Querno mysta vadauit,
Facturus nebulas surgit ab amne vapor.
Nubila tum toto sese diffundere cælo,
Et subitis pluuijs Arua madere videt.

Lib. 16. c. 2

Guagn. in Prussiâ.

Reyer. S.T. Tom. 7. in p. 455. Her. p. 470. D. E

Beyerl. l. 3. de vita cõstantia. Sozom. l. 2. c. 4.

In Arcadic. post med. Leonicen. l. 1. c. 67. Merul. l. 3. c. 3. Musar. l. 3. Selemn. p. 1. nu. 135.

Superstitionum quià sobolem fuisse apparet Antiquiora Numismata, quæ Ethnico-
D rum diuinitatem sibi ascisentium impijs deliramentis adstipulabantur; de Numismatibus ideò Quercuum post ipsas superstitiones vltimo loco tractabimus.

NVMISMATA.

ASpectu pulchra non sat est obtulisse oculis obiecta visibilia, eaq; cœteris sensibus propius attrectanda grato, leniq; contactu præbuisse, quatenus solidæ materialia, vt ea verè appetibilia dicantur; quià internum rationis Iudicium solummodò valet amabilia, & perficientia in qualibet actione determinare. Querneæ placent oculis virentes etiam constanter Coronæ; Folia melligineo rore perfusa linguam demulcebunt, atque leni quadam soliditate tactui blandientur; sed hæc nisi sub appre-

apprehenſione laudis, & Gloriarum ſimulacri à ſupremo interioris diudicationis concipiantur Tribunali, ea exoleſcunt, atque deſpiciuntur. Perpetui ſub ſpecie præmij virtutis aſſumptæ Coronæ ſolidiſſimam cæptæ immortalitatis poſſeſſionem important, & ſi Ære, vel Auro fuerint vallata, Glorioſum perennitate quauis durabilius monumentum erigunt. Eiuſmodi ſunt Numiſmata Ciuilium Quernearum Coronarum effigie inſculpta, Heroicos indeficientes allatura Imperatoribus, & magnis Viris Honores. Celſiſſima Quercus metallica effecta, ſupremam quoq; Humanarum Gloriarum metam attinget, & perfectiſſimam in Orbe terrarum Iouiam poteſtatem, & ceù fortiſſimam Arcem ædificauit. Hercules Alexicacus propriæ clauæ grauitati ſummæ innumera ſua trophæa, totidem Quercus folijs, quibus eadem coronabatur, præſignata commiſit, vt Numiſmatum Querneorũ dignitati nihil addi poſſe confirmaret; quæ propterea Numiſmata tanti fecere Principes, Imperatoreſq; maximi, vt in ipſis vitam, & Imperium prorogaturos ſe poſſe autumarent. Inæſtimabili hoc pretio (quod proprium ſibi facere conſueuit facillimus Animi labor in Amore Virtutis verſatus) emitur famæ felicitas. *Merci pretium ſtat pro Virtute, vt væneat*, inquit Plautus. Eâdem, vt ità dixerim, Arte, quâ iuſtè, & abſq; omni vitio parantur corporis opes, comparatur & Animi Virtus; nam vt Pythagoricus ille Epicharmus rectè ſentiebat, tanquam ſimpliciter moralis; *Conuenientibus laboribus vendunt nobis omnia Bona Dij*. Lucra iniuſta nunquam dici poterunt lucra, *lucra eſſe lucra credito, ſi iuſta ſint*, docebat Menander. Pecunias ideò non raptas cum Heſiodo, ſed diuinitus datas, tanquam plurimum præſtantes contemplare, mi Lector, Aurumq; Quercu Iouis amicâ ſignatum, quod tibi antiquis in Numiſmatibus doctrinaliter offertur, in moralibus non tantum, ſed & in Phyſicis laudabiliori mediante induſtriâ cape, nobilioreſq; ac pretioſiores vmbras libenter capta. Sequentium igitur Numiſmatum Maſſam verſare, enumerare, atq, introſpicere quoq; pluſquam Phyſicè tibi placeat.

Ariſtot. l. 7. Politicorũ

Cartar. f. 167.

Ouid. l. 2. Faſt.

Symphor. Hort. l. 3. c. v.

Plautus in milite act. 3. ſc. 1.

Ap. Stob. ſerm. 29.

Menander in Monoſt. L. 2. operũ.

Veſpaſiani Aureum Numiſma cum Coronâ Querceâ inſcriptum hoc pacto IMP. CÆS. VESPASIAN. AVG. P. M. TR. P. P. P. COSS. III. S. P. Q. R. PP. OB C. S.

Domitiani Numiſma Argenteum cum figurâ ſtante coram Arâ cum Coronâ Querceâ, quod has literas gerit. IMP. CÆS. DOMIT. AVG. GERM. P. M. TR. P. VIII. COS. XIIII. LVD. SÆC. FEC. LVD. COS. SÆC. XIIII. FEC.

Neruæ Numiſma in Coronâ Ciuicâ, ſeù Querceâ literis tali pacto circumdatum; IMP. NERVA CÆSAR AVG. P. M. TR. P. COS. III. P. P. S. C. EXVLES. ROMÆ· RED. S. P. Q. R.

Traiani ex Auro Numiſma hæc habens cum Querceâ Coronâ IMP. TRAIANO AVG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.

Aliud IMP. CÆS. NERVÆ TRAIANO AVG. GERM. DAC. P. M. TR. POT. COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI REST. ITAL. Imperator ſtans dextram porrigens fœminæ procumbenti in genua ſupplicantis ritu, duobus puerulis nudis aſſiſtentibus COS. M. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI In Coronâ Querceâ.

Aliud Aureum IMP. CÆS. NER. TRAIAN. OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTHICO P. M. T. R. P. COS. VI. P. P. Corona Quercea, in cuius medio S. C.

Aliud IMP. CÆS. NER. TRAIANO OPT. AVG. GERM. DAC. PARTHICO PON. MAX. TR. PL. COS. VI. P. P. S. C. In Coronâ Querneá, ſiuè Ciuica, in cuius medio S. C.

Aliud AYT. KAIC. NEP. TRAINOC. CER. TEP. M. ΔAK. Auerſa pulcherrima Corona Quercea, in cuius medio caput turritum his notis Ω II. P ∂ E

Marci Commodi.

Numiſma M. COMMODVS ANTONIVS AVG. PIVS P. P.

PRIMI
DECENN. P. M.
TR. P. X IMP. VII. } In Corona Quercea.
COS. IIII. P. P.
S. C.

D. N.

A D. N. IOVIANVS. P. F. AVG. VOT. V. MILIT. X. CONS. In Corona Quercea.
In Numiſmate Antonini Philoſophi in medio Coronæ Querceæ hæc inſcriptio legitur. *Flauij Iouiani.*
M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXIII. VIC. GERMA. IMP. VI. COS. III. S. C. Cum priori inſcriptione S. C. Victoria cum Clypeo ſuprà Truncum Arboris, in quo VIC. GER.
Caput Cæſaris Auguſti in Corona Quercea citrà inſcriptionem CÆSAR. DIVI F. Trophæum nauale.
Aliud. L. MESCINIVS IIIVIR. S. C. Et in Cippo IMP. R. P. IN. AMP. Corona Quercea. Hoc anno Vota ſoluta pro reditu. Aræ, ſtatuæ, & coronæ ex voto poſitæ Auguſto X. & C. Norbano Flacco II. Coſ.
Aliud. AVGVSTVS COS. XI. Caput Cæſaris Laureatum SIGNIS PARTHICIS RECEPTIS S. P. Q. R. Corona Quercea.
Aliud. AVGVSTVS PON. MAX. TR. P. XXX. COS. III. IMP. XV. PP. VOT. P. SVSC. PRO. SAL. ET RED. I. O. M. SACR. Corona Quercea. Numiſma poſt obitum Auguſti cum hac inſcriptione DIVVS AVGVSTVS PA-
B TER S. C. Corona Quercea.
AVGVSTVS DIVI F. PATER PATRIÆ M. L. COR. C. AIDO L. SEMPR. ILO IIVIR. In medio Corona Quercea. *Coloniarũ.*
Aliud. IMP. AVGVSTVS P. P. MVN. TVRIA SO. In Corona Quercea.
Aliud. OB CIVEIS SERVATOS Corona Quercea, quam alij duo rami Lauri circundant. Q. ÆLIVS L. F. LAMIA IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C. ..... LIBO C. N. ..... IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.
Aliud. OB CIVEIS SERVATOS In Corona Quercea C. M. L. F. CENSORIN. AVG. IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.

IIIVIRI MONETALES SVB AVG. *Triumuirorum Monetalium.*
AVGVSTVS. TRIBVNIC. POTEST. Corona Quercea.
M. LICINIVS CRASSVS.
C. CANILIVS REBILVS.
SEX. ÆLIVS CATVS.
C P. CORNELIVS DOLABELLA.
C. SILIVS P. F.
C. ASINIVS GALLVS. } IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C.
C. GALLIVS LVPERCVS.
M. SANGVINIVS Q. F.
L. SVRDINVS.
CN. PISO CN. F.
T. CRISPINVS.
I. CRISPINVS SVLPITIANVS.

Ær. TI. CÆSAR AVGVST. F. Ær. ERCAVICA in Corona Quercea. *Tiberij.*
Aliud. TI. CÆSAR DIVI AVG. F. AVGVST. IMP. VIII. SEGOBRIGA in medio Coronæ Querceæ.
Aliud Ær. TI. CÆSAR DIVI F. AVGVST. IMP. VIII. SEMP. FRONT. Corona Quercea in medio IIVIR.
Aliud Aur. TI. CÆSAR AVGVSTI F. IMPERAT. AED. Corona Quercea.
D Aliud Ær. TI. CÆSAR DIVI AVGVSTI F. AVGVSTVS TI. AELIO SEIANO Corona Quercea in qua COS.
Aliud Arg. TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVST. P.M. TR. P. XXXV. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. OB CIVES SER. S. C. Corona Quercea & duo Capricorni.
Arg. C. CAESAR AVGVST. GERMANICVS IMP. SEGOBRICA. In Corona Quercea. *Caij.*
Aliud Arg. C. CAESAR AVG. GERMANICVS IMP. C. M. HELV. FRONT. IIVIR. in medio Coronæ Querceæ.
Aliud Ær. C. CAESAR DIVI AVG. PRON. AVG. P. M. TR. P. III. P. P. S. P. Q. R. P. P. OB CIVES SERVATOS. Corona Quercea.
Aliud Aureum, in Corona Quercea C. CÆSAR AVG. PON. M. TR. POT. III COS.

COS. III S. P. Q. R. P. P. OB C. S. E

Claudij. Numiſma TI. CLAVDIVS CAESAR AVG. P. M. T. R. P. IMP. P. P. EX S. C. OB CIVES SERVATOS. Corona Corcina, ſeu Quercea.

Aliud Aur. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. VI IMP. XI S. P. Q. R. P. P. OB C. S. In Corona Quercea.

Aliud Aur. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. VIIII IMP. XVI S. P. Q. R. PP. OB C. S. Corona Quercea.

Aliud Arg. TI. CLAVD. CAESAR AVG. P. M. TR. P. XI IMP. PP. COS. V S. P. Q. R. PP. OB C. S. Corona Quercea.

Aliud Ær. TI. CLAVDIVS. CAESAR AVG. P. M. TR. P. PP. AQVAS CLAVD. EX FONTIB. QVI VOCABATVR CAERVL ET CVRT. A. MILL. XXXV. ITEM ANIENEM NOVAM AMILL. LXII. S. IMPENS. IN VRB. PERDVC. CVR. In Corona Quernea.

Neronis. Num. Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. P. EX S.C. Corona Quercea.

Aliud Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. IIII. P. P. F EX S. C. Corona Quercea.

Aliud Aur. NERO CAESAR AVG. IMP. PONT. MAX. TR. P. VI. COS. IIII. P. P. EX S. C. Corona Quercea.

Galbæ. Numiſma Arg. IMP. SER. GALBA AVG. S. P. Q. R. OB C. S. In Corona Quercea.

Nonnulla quoq; Conſularia Numiſmata conſulta neutiquam negligantor. In Nummo Aeneo Gnei Piſonis Calphurniæ Domus Corona Quernea diſpoſita in actu exhibitionis clarè cernitur, in meritorum veluti ſignum ibi locata cum inſcriptione OB SERVATOS CIVES.

Ex Rico de Numiſm.

Pompei Nummmus cum Coronâ Querneâ cuſa, quâ ipſe Senatus ex conceſſione feſtis diebus poterat ornari, eamque ſolemniter geſtare, & in quâ perpetuus Triumphator noningentarum Ciuitatum debellatarum, & mille Caſtrorum ſubiectorum poterat videri. Hiſce accedunt

Anno ab V. C. 690.

Epirotici cuiuſdam Nummi inſcriptio ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ in Ære ſculpta cũ Aquila, quę fulmina ſub pedibus ſtrata oſtendat, & ramos duos Quernos in Coronæ modum contortos videt, innuere videtur oraculorum Dodoneorum antiquam præſtantiam, & exiſtimationem, item G

Ex Hierogl. P. Valer. l. 51.

Nummi duo quorundam Triumuirum Monetalium ex Ære, Argento, & Auro conſiderandi offeruntur, in quibus Cinica Corona cum Lauri ramis circumplexis appareret cum inſcriptione. C. GALLIVS C. F. Lupercus IIIVIR A. A. A. F. F. in altero verò L. NEVIVS SVRDINVS IIIVIR A. A. A. F. F.

Adeſt inſuper Imperatorius Nummus C. Caligulæ, vbi Ciuica Corona cum glandibus adiunctas has litteras habens conſpicitur S. P. Q. R. OB C. S.

In Vitellij Germanici Nummo identidem cernitur Ciuica Corona, in cuius medio literæ hæ ſculptæ ſunt. S. P. Q. R. OB CIV. SERV.

Diuerſis in Numiſmatibus eadem Ciuica Corona apparet, & in quibuſdam Neroni abſque alia inſcriptione dicatis ex S. C. item ex S. C. Nummus Antonino conceſſus ſuem habet fœtam, quæ proprijs catulis vbera ſub Quercu præbet; Quid autem ſibi velit ingens quædam Patina, ſeù Lanx valdè lata in Nummo quodam Cæſaris H Auguſti, in quo duæ ſtant Quercus, & literæ hæ in quadro poſitæ S. P. Q. R. iacent circà prædictum orbiculare inſtrumentum nunc inſpiciendũ veniret, ni ob illius vacuitatem præberetur æqualiter Anſa cunctis intuentibus proprium proferendi iudicinm; Iouijs expectat fortaſſe ferculis impleri, quæ propria Minerua quilibet literaliter condire ſtudeat; nobis non alia viſum aptius claudi ſubſcriptione deberi tractatulum hunc de Querneis Numiſmatibus, quam Glorioſis Feretriæ Quercus Ramis verè coronarijs in Æternitatem, cum ea mihi ſeſe offerat Feltriano in Aureo Nummo Sereniſſimi Franciſci Mariæ Feltrij de Ruuere Vrbini Ducis incomparabilis Virtutum omnium Patris, & literatorum Principis clementiſſimi noſtro hoc ſæculo mortalitate exuti. Et quià glorioſiſſima hæc Quercus prius erecta fuerat in Numiſmatibus Sixti IV. & Iulij II. Ruuereorum Pontificum, ideò referre placet, quæ

in

A in eandem ſub Iulio prædicto perelegãter luſit egregius Poeta Ioannes Antonius Flaminius M. Antonij Pater, huiuſmodi

Vana Iouis quondam Quercus tutela fuiſti;
Tutor habet nunc te ſanctior, & melior. *Lib. 1. Epi.*

Item *Iulia nunc Arbor facta es. Iouis ante fuiſti.*
Quàm veteri nunc eſt ſors tua ſorte prior.

Prætereà *Has cole ter frondes, eſt Arbor Iulia, priſcis*
Hæc cibus, hæc ſaluo ciue Coronâ fuit.

Adhuc *Iulia ſum Quercus; magnum eſt hoc: maior at ille,*
Qui Cælo, ac Terris par tenet Imperium.

Quæ nunc quoque replicare poſſumus, dum eadem Feretria Quercus Vaticanum nunc quoque terrenis, atque cœleſtibus admirabiliter ditat, & auget Gratijs in Sanctiſſimo Alexandro VII. Pontifice, Optimo, Maximo, qui inocciduo fulgore gentilitię ſuæ Stellæ, ſuprà Montes poſitæ, quaſi *Mons Domini in vertice montium, in quo beneplacitum eſt Domino habitare in eo:* hanc nobiliſſimam admiſit plantam, vt ſanctis hiſce in *Pſ. 67. 86.*

B Montibus fundata, de illâ canere poſſimus cum eodem Flaminio

Hinc cibus antiquis, hinc Ciuis præmia quondam
Seruati; hinc Latio certa petenda ſalus

Quin & de eâdem viſus eſt præciniſſe Hieronymus Faletus, in hæc eleganter effuſus

Quercus argutis celebranda chartis
Omnium lætos oculos morabor
Nil reformidans hyemis rigores - *Fronde perenni.* *Falet. l. 11. Poem. 15.*
Plectra quid tantum ſiluere veſtra
Optimi Vates? reſonet canorum
Carmen, & Muſæ redeant priores - *Auſpice Phœbo.*
Non ſemel Ditem fidibus canendo
Thracius mouit, vetereſque Thebas
Struxit Amphion, Phrygiæque Pæan - *Mœnia Troiæ.*
Nec ſemel Rhetor Fabius legendo
Munus è Fiſco meruit Quirini;

C *Ambiat vobis populi fauorem* - *Cognita Virtus.*

Et hæc de Quercu, & Robore dicta ſint ſatis, & Dendrologiæ Libri Primi caput primum intelligatur expletum. Nunc ad ſecundum eiuſdem Libri caput exarandum calamus conuertatur, in quo FAGVS ad patulas Vmbras legentium inuitet Ingenia, ſub quibus ſpero, plurimis vniuerſalium eruditionũ, & particularium itidem Quercus enarrationum intelligibilibus ſpeciebus imbuto duplo acutius, licet minus diffusè dabitur videre. Ad Muſas enim veni cum præclariſſimo, & eruditiſſimo Ioanne Augurello paruâ ingenij mei Vrnâ ad hauriendas ex earum fonte lymphas, quibus pro virili partes imas creſcentis Quercus irrigaui; Quod ſequenti carmine ad multiplicandam benè dicendi occaſionẽ palam vt facerem. Euripidis monuit hoc dictum *Papæ, quàm quæ ipſis rebus inſita bonitas eſt, ſemper benedicendi occaſionem mortalibus gignit!* Progeniem igitur Iouis in hunc modum hîc vltimò in Quercu compellabo. *Io. Ant. Flamin. l. 1. Ep.* *Menede in Monoſtic.* *In Libello Iambico carmine 9.* *Eurip. in Hecuba.*

Iouis Puellæ, quæ profanum limpidis
Arcetis omne fontibus:

D *Soloſque Vates hauſtibus tantis pios*
Frequenter huc admittitis.
Sacras adorans, ſi licet, lymphas peto
Arctâ pudenter vrnulâ:
Vt rore ad imas irrigem partes leui
Creſcentis altè Roboris.
Maiore ſummas abluent aſpergine,
Qui flumina ipſa exhauriunt.
Vos forte ad vmbram ſedulus tantæ ſemel
Quercus Camœnæ viſero.
Ac indè paſtum glande me pingui Domum - *Remittet hæc benignitas.*
Quâ me fouetis ſemper, & veſtro ſimul - *Completis almæ ſpiritu.*

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi

CAPVT II.

DE FAGO.

NOMINA, ETYMON.

Theoph.l.3. H.pl.c.7.9. 10. Heresbach. l.2.de re R. Dioſc.l.1. c.121. Bauh.H.Vn. pl.l.7.c.4. Ruell. de Nat. St.l.1. c.78. Iacob.Dalechamp.H.gener.pl.l.1. Ionſton.de Arb. P.Pena,& Mat.de Lob. in Adu.nou. Ruel.de nat. ſt.l.1.c.76. Io: Bod. in not. & cõm. ad Theoph. Bauh.H.Vn. pl.l.7.c.4. Strabo.l.12 Geogr. Symphor. Hor.l.2.c.2. Bellon. in Obſeruat. l. 1.c.42. Io; Bod. in Theoph.l.3 c.10. H.pl.

SECVNDVM in Glandaria Sylua locum occupet Arbor Fagi; prædulcis illius, & hilaris fructus, pluresque valde similes, & proximæ Quercui affectiones, notissimaque materies, vt de ea fari nunc liceat volunt. Fagus ergò Græcè φηγὸς, seù φαγος dicta ἀπὸ τῦ φαγειν, quod est comedere, quià Glandibus fagineis antiquissimæ Gentes non omninò insuauiter pascerentur; Hanc Arborem aliqui Grammaticorum filij, vt inquit Bodeus, cum Esculo confundere studuerũt, nuda nominis superficiali quodammodò significatione moti, quod ambæ Arbores hæ ab *edendo* sint dictæ, sed in multis differunt, nam Esculus, secundum Ruellium *Præstat Fago proceritate, sed glande inferior est*. Fagum ὀξύαν vocauit Theophrastus, Scissimam vertit Goza, quià facile findatur in laminas, cum ὀξὺα Græcè sit foliatum, idest quod folium habet, quæ generica satis denominatio alijs fortasse lignis tribui quoq; poterit, vnde non immeritò vocauit Fagosciſſimam eandem Arborem Strabonis interpres, vt hanc proprietatem specificã magis redderet Glandis materiem scabram *Phæon* aliqui nominarunt. Phagus à Germanis dicitur *Buchbaum*, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Faux, Fouteau, Fayant, Heſtre* & fructus illius *Fayne*, à Montbelgardis Arbor *Deſate*, & *Desfo* appellatur; ab Hiſpanis eadem dicitur *Haia, Faia*, & *Fax*; ab Italis *Faggio*, e *Faggia*, e *Faggiola*; Respectu natalis loci dicta fuit hæc Arbor *Myſon*, nimirum à *Myſia*, vbi copioſiſſimè nascebatur, nì dicere velimus *Myſiam* à *Fago*, quæ Lydis Μυσὸν vocatur, vt sentit Symphor. dictam esse. Oxyam Græcorum nonnulli dicere maluerunt, teste Bellonio, quià Glandem triquetram, pusillam, acuminatam vtrinq; (ὀξὺς enim est idem, ac acutus, subtilis) profert: Fago verò nomen Orni minimè accomodatur, vt perperam tribuit Pandectarius, qui in hoc allucinatus est, quemadmodum illi falluntur qui Cerrum Arborem ὀξύην exponunt, credentes Cerrum idem esse quod *Oxyan*, quos Bodeus vir doctiſſimus refellit. Historia Generalis Plantarum Lugdunensis *Phagi* non solum vocem cum

h à *Fa-*

A *b* à *Fago* omninò seiunctam, atq; rem diuersam significare vult, illam dicit Esculum, tam marem, quàm fœminam, hanc esse Arborem leniter echinatam in fructu, qui dulcedine, & succo castaneis assimilatur ὄξυαι Theophrasti, sed non φηγὸι existimat, sed cũ parum interfit assentiri opinioni huic, vel alteri Lectorum iudicio id relinquemus examinandum; solum addam, quod si Esculus admittatur cum folijs sinuosis, & cum glande caliculata solum, & neutiquam contexta per totum, & nullibi echinata, ipsa referri debebit, aut ad Quercus, aut ad Roboris speciem, & haberi tanquam Drys Himeris, vel Drysagria; & ità distinguetur non parum à Fago. Sed omissis de nomine Quæstionibus, tanquam vtilitatem nullam inuoluentibus, sed confusionem potiùs inducẽtibus, ad Denominatorum considerationem accedemus, vt rei, de qua nobis sermo est, exactior cognitio præparetur, vtq; rectum, & integrum de illa ferri possit iudicium, ad quod appetitu quodam naturali feruntur ingenia.

DENOMINATA.

B

DEnominationem ritè fieri, dum adest Denominantis aliqua notabilis dignitas docemur ab Aristotele; Vnde Fagus tot Lucos celeberrimos, totq; Numina clarissimè denominans, non erit absq; nobilibus prærogatiuis; Nemora itaq; Fagis referta, quæ Italicè dicuntur *Faggiete*, magnæ sunt considerationis, quemadmodum illa, quæ in meridionali Apennini Iugo quoad nos Bononienses sita sunt, à quibus Australis venti noxæ nobis vtilissimè impediuntur; Romæ olim iuxtà Exquilias Lucus erat Martis, qui *Fagutalis* à Fagis fuit appellatus, teste M. Varrone; In suburbano item Tusculani Agri colle, qui *Corne* propriè dicebatur, Lucus erat Dianæ dicatus *Fagineus* Coma artificiosè tonsili; Ab eadem *Fago* sacellum Ioui *Fagutal* nuncupatum stabat, in quo *Fagus* Ioui sacra ex Varrone intrà decimam Vrbis Regionem visebatur, de quo Plinius in hunc modum scripsit. *Syluarum rectè distinguebatur insignibus Fagutali Ioui, etiam nunc vbi Lucus Fageus fuit, porta Querquetulana.* Fagus insuper Vguccionem *Fagiolanum*, cui Alpestres fuere natales Lucæ, Pisarumquè Tyrannum cognominauit,

Aristot. Politic. l. 8.

Plin. l. 16. c. 44.

Libro 4. Analog. Lib. 16. c. 10.

C cui agrestem non solum originem obijcere, sed militarem fortitudinem cum imperio præsagire poterat in corporea specie perampla; cui alludens Perottus in Elogijs Iouianis sic de illo canebat.

Quem latis humeris, quem lato pectore spectas:
Quem Martem dicas ore referre truci;
Ille olim emergens obscuro, & paupere tecto
Militiæ primum munera dura tulit.
Fortibus inde ausis, fortunaq; auspice summum
Littoris Etrusci est vectus ad imperium.

Angelus Perottus Camers in elogijs Iouij l. 1. Viror. bell. virt. inf.

Et quam aptè dictus est voracissimus hîc miles Tyrannus duas vno in prandio Ciuitates deuorasse, vndè *Poliphagus* vocari poterat; cui *Fagus* conuenientissima nomina tribuent, ἀπὸ τῦ φαγεν, scilicet comedẽdo, dicta, vnde Federicus Scotus meritò cõcinit.

Prandia Lurco senex abrumpere, nuneius aures,
Crebra licet feriat, dum FAGIOLA negas.
Imperio Lucæ, Pisauriq; excidis: aufert
Omniaq; exemplo mensa tibi vna nouo.

Carm. l. 5. 30.

D

FORMA, DESCRIPTIO.

INter Genera Roboris, seù Quercus vniuersaliter sumptæ Latinorum Fagus enumerata, licet à Quercu, & Robore non parum dissideat in specificis; Glandem enim non rotundam, seu teretem, non caliculatam simpliciter, sed triangularem in integro receptaculo, foliũq; non sinuosum habet. Ipsa caudice assurgit crasso, atq; in orbem commoso, recto, magnoq.. Patula, proceraq; admodũ, Abietiq; penè æqualis, folio est tenui, & leuissimo, secũdum Plinium, quod populneo assimilatur, & celerrimè flauescti; pleriq; tamen Vlmo, vel Carpino idem propiùs accedere volunt, quamuis minori sub crispi-

P. pena & matth. de Lob. in Adu nou. Pl. l. 16. c. 6. & l. 24. c. 5. Matthiol. in Dioſc. l. 1. c. 121.

criſpitudine aliquando lanuginoſæ circunferentiæ, in quâ firmitas cum leuitate, cui E
nonnihil luciditatis adiunctum ſit obtineatur, deinde color ab initio ex luteo viridis,
mox ſatur apparet, aciduluſq; ſapor erumpentia paulò antè æquinoctium folia comi-
tantur Iuli ex multis pediculis rotundi, & ex apicibus luteis concinnati in Iunium vſq;
menſem quandoq; perdurantes floridi, villoſi, capræolati, & filamentoſi, cum pallidis,
Theophr. l.3.H.pl.c. 9. & flauicantibus apiculis. Nullis Fagus horret ſpinis, licet in mediâ perſæpè foliorum
parte paruulam producat baccam viridem faſtigio aculeatam. Fagus natura eſt ſylue-
Ruell, de nat.St.l.1. cap. 78. ſtris, ſcabraq;, nemoraq; veſtire geſtit, montoſis creſcens, parum tamen humentibus
locis, quæ ſi in plana deſcendat infeliciter ibi viuit; montana candida prouenit, ſed cam-
peſtris nigra, lignum eius parum vtile fabricis. Trunci huiuſce Arboris cortex leuis, in-
teriorq; materia ſpiſſa, dura, alba, maculoſa, parum durabilis in aquis, quamuis credãt
aliqui tempeſtiuam madefactionem durationi illius non officere. In Fagino ligno tranſ-
uerſi pectines per pulpam excurrentes perbellè apparent, qui videntur in longitudinem
fluctuare, & hinc fortè fit, quòd ſquamatim ſcindatur faciliter materia eiuſdem. Ra-
dices Fagus nec multas, nec altas agit, verum in ſummo terræ cęſpite percurrentes, quo
fit, vt ab Eſculo radices in tartara mittente longè diſtet. Glandes Fagineæ calici baſis F
rotundæ, ſed triangularis apicis totaliter includuntur, & huiuſmodi calix foris hiſpidus,
& ſcaber, non tamen echinatus, ijq; fructus læui, molliq;, cute tecti caſtaneolas oblon-
giuſculas echino exemptas aliqualiter repreſentant, læuore ſaltem, & colore, ſaporiſq;
dulcis pulpa, guſtum parumper adſtringente, illarumquè caſtaneolarum extremitates
prædurę lapidum inſtar, maſculinitatem Arboris produnt. Fagum breuiſſimè ſimul, &
clariſſimè deſcriptam à Cæſalpino ſic inuenio. Cruſtacearum Arborum de genere fru-
Andr. Caſalp.l.2.c.3 de pl. ctifica Fagus edules habet fructus vaſculis vndiq; tectos, quorũ duo, vel tres, & ad ſum-
mum quatuor Glandis paruæ magnitudine oblongi, triangulares, dulces apparent; fo-
lijs veſtitur breuioribus, minuſq; ſerratis, quàm caſtaneæ; excelſa eſt Arbor, caudice
craſſiſſimo, & non niſi iugis in Alpium celſioribus prouenit, in Agro tamen Latino ſo-
Lib.3.c.72. litam fuiſſe hanc Arborem excreſcere tradit Theophraſtus, vt illius longitudo naui-
bus Hetruſcis pro carinâ ſatisfaceret. Germaniæ familiarem Tragus ſcriptor Germa-
Lib.5. de bello Gall. Pl.l.16.c.6. nus aſſerit eſſe Fagum, & in altiſſimis ſyluis, loco pinguí gigni, vbi quamplurimos durat
in annos. Mirum videtur eſſe, quod Iul. Cæſar ſcripſit Britanniam carere Fago, licet ma- G
teriam aliam cuiuſq; generis ſylueſtrem alat; Terram equidem ſibi peculiariter propor-
tionatam Fagus requirit ad naſcẽdum, in quâ Vere nouo foras erumpit, binis per exor-
tum latis, & pinguibus folijs ſuccreſcentibus, quibus alia ſubinde plura ſubſequuntur.
Cuius Arboris adultæ fertilitas, pluſquam cæteris in Arboribus alternat, habetq; hoc à
temperamento proprio pati quaſdam rubentes, & concauas adnaſcentias pilularum
vermiculos in ventre geſtantium poſt pluuiam, quas radij feruentiſſimi Solis ſtatim
exceperint; alia obſeruauit in eadem Arbore accidentia præclariſſimus Ionſtonius, ni-
P.P.in Adu. n. mirum longas, & ſquamatas gemmas, quibus mediâ in Hyeme, omni nudata fronde
ſcatet; eæ vnciales oblongæ, inquè acutum pungens deſinentes, dentiſcalpia videntur
efformare inuoluta tunicis rufis, & lucidis, quæ fatiſcentes poſtmodum tenellulis emer-
gentibus folijs nouis locum in Arbore cedunt cadentes; Sed hîc duxi ſuperſedendum
ab vlteriori deſcriptione Fagi, cum eius Arboris Hiſtoria pluribus difficultatum inuo-
Bauh.T.1. H.vniu.pl. lib.8. c. 4. In Aduerſ. nouiſ. luta videatur ambagibus apud Botanicos, vt optimè adnotauit Bauhinus ſic ſcribens.
Tanta eſt porrò, atq; confuſa Autorum, & Modernorum potiſſimùm herbariorum in huius Arboris deſignatione confuſio errabunda, vt ex eorum hiſtorijs ſtudioſi inuoluantur potius H
quàm definitam, & certam cognitionem addiſcant. Cedo libens tamen Penæ, & Lobel-
lio, qui Caſtaneam equinam Fago propiorem, quàm Caſtaneæ fecerint, cum hiſpidum
illa, ſed non ſpinoſum gerat echinum; Ionſtonumquè ſimiliter comprobabo Fagifor-
mes Indicas Arbores indicantem, & primò Arborem in Carthagena naſcentem mate-
ria molli, ſpongioſa, & facilè combuſtibili. Secundò Arborem Sinus S. Auguſtini fructu,
ideſt nucleo fabæ magnitudine, atq; etiam multò maiore ſiliquato noxio, & venenato,
nimium equidem recedente à noſtratis minimè noxia comeſtibilitate Fagi. Sed difficul-
tates haſce Faginis Epithetis contegamus.

EPI-

SCD Lyon 1

A

EPITHETA.

NOn ex eo, quod magnum sit aliquid, illud est bonum, vt docebat Plato. *Magnam* ideò, & *Excelsam* dicemus Fagum, sed non æquè Bonam, licet illam ad multa Bona cognoscamus idoneam. Hinc istâ de Arbore loquens Carmeliticus Vates, laudem *excelsitudinis* temperabat interpositâ *rugosi* corticis memoriâ, quum *Plato in Phædro.*

---- *EXCELSÆ RVGOSO IN CORTICE Fagi.* *Bapt. Mant.*

Mentionem habebat, imitatus Homerum, qui illam ὑψηλὴν, idest *sublimem* cognominauit, vbi cecinit

Φηγῷ ἐφ' ὑψηλῇ πατρὸς Διὸς αἰγιόχοιο *Hom. Il. ν.*

Quem in sensum ὑψίκομον, id est *alticomam* pronunciarat eandem Orpheus:

Ὑψικόμον, ποτὶ Φηγὸν ἐπεσσύμενον προϊδόντες. *Orph. in Argon.*

Vt *ALTAque Fagus* à Virgilio dicta est, atq; ab eo qui cecinit

B *Aut qualis sociâ viduatus compare turtur,* *Balth. Castil. carm. l. 1. in Alcon.*

Quam procul incautam Fago speculatus ab altâ

Immiti calamo pastor deiecit acuto.

Quod in causâ fuit, vt *celsa* à Lazaro Bonamico vocaretur, dum habuit *Laz. Bonã. Carm. l. 2.*

Has Fagos inter CELSAS assurgit in auras,

Et latè gelidam Pinus obumbrat aquam.

Quibus insistens arbiter Etruscæ Lyræ Petrarcha, *frondosam*, & *ingentem ramis*, ac *altissimam* hanc Quercus speciem appellabat. Σκιερὰν ideò, nempè *opacam*, vel *vmbrosam* cognouit Fagum Theocritus modulatus---- Σκιερὰν δ' ὑπὸ φαγὸν *εἰδ. ιϐ.*

Αελίου φρύττοντος ὁδοιπόρος ἔδραμον ὥς τις.

Quæ qualitas cum in æstate sit grata, hinc factum est, vt *iucundam*, siuè *amabilem* hanc Arborem assereret Orpheus, ἐραννὴν appellans eo carmine

Αλλ' ὅτε δὴ σχεδόθεν κατεφαίνετο Φηγὸς ἐραννή. *In Argon.*

Nec diuersimodè sensit Homerus, cum *elegantem*, seù *perpulcram* protulit, περι-

C καλλέα testatus Εἶσαν ὑπ' αἰγιόχοιο Διὸς περικαλλέϊ φηγῷ. *Il. ε.*

Cuiusmodi esse debebant Græcæ illæ Fagi, ferro per multa secula intactæ, quas à superstitioso natali solo *Chaonicas*, & *Dodonides* dixerunt Orpheus, & Apollonius. Iste scriptum relinquens *Apoll. Arg. lib. 1.*

Στεῖραν Αθηναίη Δωδωνίδος ἥρμασε φηγοῦ.

Ille Χαονικὴν ὑπὸ φαγὸν ἀριγονὶς ἐξελόχευσε. *Orp. in Arg.*

Hæ præsertim vegetabant Ioui, cuius erant in tutelâ, non aliter ac Quercus, & Esculus, vndè *sacræ* quoque dici meruerunt. Ἱερὴν ideò Fagum indigitauit idem Orpheus in Argonauticis itidem canens Αμφ' ἱερῆς φηγοῖο δέρας χρύσειον ἕλωμεν.

Sic & eiusdem Arboris *crassities*, & *robur* celebratur ab Italicis Anguillariæ, & Areosti Musis, illâ canente

Dal Sole in vna selua si nasconde *Met. 2. 1st 7.*

Di GROSSI Faggi, e d'eleuati Cerri.

Et istâ *Ch'à l'ombra di due monti è tutta piena*

D'antichi Abeti, e di ROBVSTI Faggi. *Furios. 14. 92.*

D Sic & ingens illius moles, & brachiorum latissima expansio Arborem VMBROSAM, & PATVLAM declarat, Musasq; protegere videtur, quas ad cantum inuitat, vt in Bucolicis apud Virgilium habetur. *Virg. Bucolic. in fin.*

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine Fagi.

Itemq; *Tityre te patulæ cecini sub tegmine Fagi.*

Ætas insuper Fagi productissima *Veterem* illam haud perperam pronuntiat, sic *ad Veteres Fagos* canebat Latinus Homerus. Hinc inter Italos Hector Ninus in traductione tragœdiarum Senecæ, & scilicet in Hippolyto *Annosam* iuremerito dixit hanc Arborem *Seneca in Hippol. 2. 1.*

Quiui ì queruli augelli in dolci note

Fremono, e i rami da soaui venti

Tremon percossi, e in vn gl' ANNOSI Faggi.

Et magnæ propterea censuit hanc Arborem esse auctoritatis vterque ex historiæ firmita- *Tit. Liu. 4. Dec. l. 4.*

mitatis argumento *Veteribus ſtandum eſt, niſi quæ vſus euidenter arguit.* Et quoniam E plures grandioribus rebus indidit natura difficultates, ità Fagus *Ardua* dicta eſt, *Rugoſa, Brachiata, Sacrificialis, Egelida.*

Theocrit. Eidyl. 19.

Quam properat ſudans calido ſub ſole viator
EGELIDAM ramos Fagi pendentis in vmbram.

In Titanopœia.

Annoſam eruditiſſimè confirmauit Ioannes Paptiſta Laurus

Scrutatur Syluas, Phrygiâque haud ceſſat ab Idâ
Eruere ANNOSAS truncato ſtipite Fagos,
Fraxineaſquè Trabes, &c.

Propterq; ſuam hanc magnitudinem, rigiditatem, &, ſi dicere fas ſit, tetricitatem inſenſilem inſociabilis dici, & haberi promeretur Fagus; nam cæteras Arbores in amplexus nunquam admittens, nec illas permittens in propinquo viuere, totum alijs eripit Solem, & cum ipſo vitam adimit Hoſpitibus plantis, ſi quæ contigerit infelicia natalia reperiſſe non longè ab eiuſdem ſedibus; Hinc Fuluius Teſtius elegantiſſimè illam *innubam* pro-

Poes. 3. Lyr. tulit

Sol cari, è Sol graditi
Son gl'ombroſi Cipreſſi, è gl'infecondi F
Platani, è i MAI NON MARITATI Faggi.

Sunt enim Arbores maximè *ſylueſtres;* quod & cognouit qui τὴν ἀγριάδα cognomento Fagum eſt proſec utus

Apoll. l. 1. Φηγοὶ δ' ἀγριάδες, κείνης ἔτι σήματα μολπῆς

Non ideò indebitè λασίην, id eſt *hirſutam* innuebat Nicander in Theriacis;

Οἵ ποτε Παιήων λασίῃ ἐνὶ θρῴσατο Φηγῷ.

Huc propterea reuocari poſſunt Epitheta illa, quæ Fagum *nigrantem*, & *horridam*, ac *grandinibus petitam* denotant, quippè Κελαινὴν Lycophroni, & χαλαζαίην Orpheo canentibus. Illi

Io. Gaſſend. In Arg. Φηγοῦ κελαινῆς διπλόγων ἑνα φθερεῖ.

Iſto Χρύσεον ἠώρητο καλαζαίῃ ἐπὶ Φηγῷ

Sed iam Symbolicis Moralitatibus Epitheta maritentur.

SYMBOLA, MORALIA. G

D. Chryſoſt. ſuper Io. Homil. 41. *Anton. Ricciard. cõm. ſymbol. lit. f*

SOlitudinem non ineptam Philoſophiæ Magiſtram plures agnouerunt, & experti ſunt Cultores eremorum, qui ſanctimoniæ, atque doctrinę inſignis diuites euaſerunt. In ſyluis ligna docebunt te, quod à magiſtris audire non poſſis: mellifluus vnumquemque ſic alloquebatur Bernardus; nam inter ſolitudines, & vmbras cor loquitur, cor audit. Fagus ergò vmbroſiſſima Arbor ſylueſtribus, ſolitarijs, & editis in locis tantum naſcens, ſpeculationum prænobile fit ſymbolum, ex quo benè viuendi, benèq; moriendi deduci poſſunt argumenta, quæ inter denſiſſimas vmbras fiunt clariſſima, quò ſe recipere toto animo valdè præſtabit, prudenſque non modicum ille dici poterit, qui huiuſmodi amabit vmbras, illius adinſtar Bucolici.

Virg. Egl. 2.

Tantum inter denſas vmbroſa cacumina Fagos,
Aſſiduè veniebat.

Nam, vt cecinit Ioannes Ant. Flaminius

In Inſigni Io. Bapt. Butrigarij Bonõ. pag. 254 H

His tegitur felix ramis quicunque, nec æſtus;
Nec pluuias, duram nec timet ille famem.

Coſ. 90. Berchor. reductor. moral. l. 12. c. 57. *S. P. 2. cor. 3*

Cum lemmate autem TVA SVB VMBRA Fagus apud Perciuallum ſymbolum eſt Animi confidentis ſe quidpiam aſſecuturum ab aliquo, ſub cuius protectione viuat, vndè ſi per illam, vt Ethnico quondam Ioui ſacra erat, veri Dei ſymbolum exprimere voluerimus, prædictorum ſchemate habebimus vndè teſtemur noſtram in illo ſpem infallibilem, cum ſub illius protectione nos habitare declaremus. Fructus porrò ipſius Fagi apertiſſimo pro Scripturæ Sacræ ſymbolo ſumi poteſt. Ille eſt Glans triquetra, intus habens medullam mollem, albam, ſuauem, & delicatam, maximè nutritiuam, & à multis animalibus expetitam, extrà verò tecta quadam aſperitate. Haud aliter Scriptura Sacra corticem habet literæ exteriorem, vel ſenſum hiſtoricum ſimpliciter rudem, & aſperum, quo ſolo ſi quis vti vellet, animam de facili occideret; & medullam

A lam mystici sensus Moralis, & Allegorici viuificantem, nam intimus illarum intellectus suauis, mollis, & delectabilis pio cordi efficitur, & ità triangularis dignoscitur, & ideò viri deuoti, & contemplatiui, & quicunque vitæ inhiant spirituali, dum trinis delectantur internis expositionibus, ij egiegiè nutriti in Animâ per correctionem, & meritis impinguati, diuinisq; benedictionibus maiores effecti, earundem scripturarum fructum dulcissimum experiuntur, illudq; Canticorum dictum extollere vbiq; valent *fructus eius dulcis gutturi meo*, quo mediante totus homo suis in operationibus facilis, benignus, & ad omnia opera pia exercenda promptissimus apparet, quemadmodum Fagi lignum elaboratum optimè scinditur, dolaturquè, & in Artificiosa perbellè vertitur instrumenta; & cum huiusmodi lignum materialia non tam vertatur in instrumenta, quàm in emblematica literaria transeat, Fagæa hîc præsto sint Emblemata. *Cantic. 2.*

EMBLEMATA.

B FInem super omnia pensandum, Deus, & Natura frustrà nihil vnquam agentes, nobis in omnibus vitæ operibus, atquè momentis proponunt. Vnus enim hic est præcauendorum simul, & euadēdorum errorum trames. Hinc Legatus noster, quo caneret, habuit. *Lib. Moral.*

Cum duo sint tantum nostræ rapidissima vitæ
Puncta, dies ortus, extremaque funeris hora,
Nos quoque debemus super omnia discere mortem
Oppetere, & mortis sub imagine ducere vitam,
Dum quæque aspicimus sunt nobis symbola mortis.
Fluxile quandoquidem est quicquid sub Sole creatum est.

At ò quam paucos tenet hæc meditatio! Viuimus ac si fuissemus æterni, & (proh cæcitatem!) non videmus nos quotidie sensim emori. Nec cognoscimus, quod si viuendo morimur, possumus quoq; moriendo æternum viuere. Saluberrimam hanc mortis cogitationem nobis insinuabat aurea Musa Ioannis Kreihing Emblematicam describentis syluam multigenarum Arborum plenam, quarum aliæ succisæ sunt, aliæ succi-
C dendæ virent; Morte interea veteri FAGO, & aridæ securi prosternendæ intentâ, excisis ad virentes apologicè dicentibus NOS QVOQVE FLORVIMVS, cæterum.

Ad vos mox veniet, iam nos præcessimus, ordo. *Emblema 7.*

Indè *Quæ steteram in syluis longè pulcherrima Fagus*
Per loca lata meis conspicienda comis.
Quæ crebrò æstiuas fregi pastoribus auras,
Cum traheret resonum fistula rauca nemus.
Sub cuius densâ requiescens fronde viator
Inceptum fessus sæpè refecit iter.
Nunc vetulæ impactâ succidimur, ecce, securi,
Et meriti ratio nulla prioris adest.
Sed defloruimus; flos nanque erat ipse caducus;
Nunc quoque cedo aliÿs tota recisa locum.
Quod mihi contingit, cunctis continget in orbem,
Proxima lignatrix iam mihi ligna secat.
D *Ad vos & properat, qui nos modo transÿt, ordo*
Qui nunc vos ornat, floſque caducus erit.
Viuite me melius quotquot durare potestis,
Plus faueat vobis, quam mihi sylua locum.
Sed moneo, vestro nimium ne fidite flori;
Mox inopinato tempore siccus erit.
Vestra tegant etenim spatiosum brachia fundum:
Frondibus & vestris temperet vmbra diem.
Sitis amor volucrum; vestroque à culmine siluâ
Aligerum varios reddat amœna sonos. *Pro este, vel estote.*
Quin auium in densis saliens plebs plurima ramis
Extruat in vestris plumea tecta comis.

Deniquè ſyluoſis ſitis celeberrima campis
Gloria; Hamadryadum, deliciæque choris. E
Vos tamen haud quicquam præconia tanta iuuabunt:
Non fuerat veſtro noſter honore minor.
Et tamen occidimus; res hinc diſponite veſtras;
Mortis enim cunctæ cædua ſylua ſumus.

Hæc animo voluere vera eſt Philoſophia, propter quam aduerſa quælibet in Mundo euentura deſpicimus melius, quàm per humanam illam Philoſophiam, cui, veluti per Fagum Emblematicè deſignatæ, Benedictus Varchius ſe Fago comparans hæc cecinit.

Quod vanas Vulgi voces, quod crimina falſa,
l.1.Ep.16. *Quod conficta ſuum carmina in opprobrium:*
Rideat, & nullo moueatur flamine, nullis
Ictibus, Alpinis FAGVS VT ALTA iugis.
Hoc tibi iam pridem Sophia ò Sanctiſſima debet
VARCHIVS inſignem clarus ob inuidiam.
Prætereà Placuiſſe Bonis, vt gloria ſumma eſt; F
Sic aliqua eſt Virtus, diſplicuiſſe Malis.

Hæc eſt animi Integritas, quæ non ſolum odit, ſed & arcet malignos. Hac ideò confiſus Horatius canebat.

Odi profanum vulgus, & arceo.
Lib.3.od.1. *Fauete linguis*

Eiuſcè quippe cenſus Homines per vitia repentes, Virtutis integritatem refugiunt. Hos idcircò Serpentibus Fagi propinquitatem ferre impotentibus meritò comparabat erudita Laurentij Legati Muſa, quùm alexipharmacam iſtius Arboris vim perpendens, quâ non tantum partes eiuſdem venenis reſiſtunt; ſed & vnicus ramulus.

Contactu ſolo torpentes efficit Angues,

Emblema inſtituit ex integrâ Fago, à quâ, dum tutè obumbrat homines, quos & glandibus aluerat, fugiunt ſerpentes, cum Græco lemmate --- ἀποσταδὸν ἔστε πονηροί. nimirum ---- PROCVL ESTE MALIGNI.
ad imitationem Orphei, qui cecinit. G

Φθέγξομαι οἷς Θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις.

Ideſt *Sancta quibus Themis eſt, loquar his: procul eſte profani.*

Et illud hunc in modum expreſſit.

Eſte procul Colubri, repentia fulmina Mortis,
Lib.2.Embl.9. *Non patitur veſtras Fagea Sylua moras.*
Ite procul: veſtrâ nihil eſt, quod inhorreat irâ,
Sub patulo Fagi tegmine quiſque cubat.
Quæ ſapidâ iam Glande Viros celeberrima pauit,
Aurea Saturnus Rex vbi ſecla daret:
Illa eadem veſtris Homines, viroſa propago,
Nunc quoque ab inſidijs, quo tueatur, habet.
Sic Animi Integritas oditque, arcetque malignos,
Et tutâ inſontes dat requiete frui.

Quæ vt ſolidius mentibus noſtris infigantur, tranſibimus ad Vanitates omnes ſugillandas. H

VANITATES, ET SVPERSTITIONES.

NVllo fine, nullaq; ratione confinxiſſe antiquos eſt dicendum, quod à ſuis illis pſeudonuminibus Simpuuia lignea, ideſt ſacrificalia vaſa Vino plena deguſtarentur; *non vides ipſos Deos, quando volunt guſtare vinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipſi illi libero ſimpuuio inuitantur*; Hæc iure meritò deridebat Satyricus. *Simpuuium ridere Numæ.*

Varro. Non. Iuuenal. ſa. Al. ab Al. D. G. l.4.c.17.

adeò vt Sacrificales Gutti ex cortice Fagi nihili debuiſſent pendi, nonnullis licet à Nationibus, ita vt vnicum ex hiſce pretioſiſſimis aliqui prætulerint ſpolijs, quemadmodum ma-

A magnifecit Marius Curius, qui iurauit se prædæ nihil attigisse, præter Gûttum Faginum. Superstitiosæ vanitatis argui quoq; poterat Numa Pompilius, dum Pani sacrificaturus Fagineum Ramum intonsis crinibus obuolutum inaniter gestaret. Superstione quoq; non carebat Amores in Fagis à Pastoribus incîdi, quorum mentionem fecêrunt Ouidius, & Propertius. Ille scriptum relinquens. *Plin. l. 16. c. 39.*

Incisæ seruant à te mea nomina Fagi,
Et legor Oenone falce notata tuâ. *Ouid. epi. 5.*

Iste *Vos eritis testes, si quos habet Arbor amores*
Fagus, & Arcadico Pinus amata Deo.
Ah quoties teneras resonent mea verba sub vmbras
Scribitur, & vestris Cynthia corticibus. *Prop. l. 1. eleg. 17.*

Et hanc ad rem Nemesianus.

-------- Iuuat Arbore sacrâ
Læta patefactis incidere carmina Fagis. *Nemesian. Eccl. 1.*

B Cui concinens Naugerius, & ipse modulatum reliquit.

Te Rupes, te Saxa, caua te maximè Pastor
Conualles, nemorumq; frequens iterabit imago,
At verò nostris quæcunq; in saltibus vsquam
Fagus erit, vt quæq; suos dant tempore flores,
Semper erit varijs ramos innexa coronis,
Inscriptumq; geret felici nomine truncum. *Andr. Nauger. lusu 20*

Nec tantum pro chartâ Fagus inseruiebat Pastoribus illis, vt silvestres inciderẽt versus, sed etiam pro fistulæ repositorio. Hinc apud Accoltum est legere de quodam Pastore.

Hìc suspensâ altâ pendebis fistulâ Fago
Musarum dulces promere docta sonos. *Bened. Accolt. lib. 1. epig. 4.*

Superstitiosum porrò, & ad minus deridendum est illud, quod nonnulli tradunt ex Hastulâ faginâ, quæ secta fuerit ipsa Sanctorum omnium sacrâ die multa prædici posse; nam dicunt isti, si calida deprehendatur, Hyemem fore calidã, & si humida, idem tempus frigidum prænotari. Aequè vanum erit asserere muriũ turmas, ex remotissimis vsq; C Regionibus ad Fagos conuolare; vnà etenim Fagus ad horum Animalium exterminium vasta in Regione aliqua sufficeret, in qua Aesculapij fortassis Draco, qui in Caua Fago enutritus perhibetur, illos allicere non absimili commento posset. Goropius tandem parum solidè tradit Ionij saltus incolas affirmare Fago in propria tellure nascente cæsa ex illius viscеribus Betulam prodire, & ex vna aliam diuersissimam Plantam fieri. Sed Fagi syncera ostendantur alimenta, vsusq; medicinales secundum naturam aperiantur. *Tragus.*

VSVS IN ALIMENTIS.

ARcadica non modò, sed vniuersa Glans Fagina suam à me deposcit, & flagitat nobilitatis fidem; ea nanq; Pelasgum habuit, qui à stirpibus olim, Arboreisq; frondibus esitandis Gentes retraxit, commendabilissimumq; præ cæteris fructibus cibum eandem proposuit, pro quâ Reusnerus Poeticâ Echo gratiosè canebat. *Pausan. in Arcad.* *In Pomar. poet. Reus.*

Fagina Glans Homini fuit antè, an Vesca Iuglans? Glans.

D Hominibus quidẽ gregarijs Quercus æq; ac Fagus alimẽta suppeditabãt, vt Poetæ plures testãtur. *Glande Patres aluit Quercus, Fagusque vetustos,*
Sed modò non cibus est, proficit vmbra tamen. *Claud. Minos. in epig.*

Verum Heroes Glandibus libentiùs Faginis vescebantur, quod Reusnerus idem pro comperto habuit. *ex Stengel.*

Glande sua quondam magnos Heroas alebat,
Cura Deûm, Fagus sancta, piumque nemus. *In Pomar. poet.*

Hinc Troades Fagum in suo Ilio diutissimè religiosam aluere, tanquam panis, licet agrestis, nobile rudimentum. His primis Hominum delicijs Platoni frui perplacuit, dum Fagineæ glandes sub prunis tostæ illi pro Bellarijs inseruiuere; Eidem porrò Fagineæ Glandi non parum debere se faterentur obsessi Homines in oppido Chio, qui cõtrà Hostes haud infeliciter induruere huiusmodi cibo diù victitãtes. Iones similiter à Romanis *Volaterr. in l. 16. Philol. Seru. Maur. Goropius.*

post-

poſtquam defeciſſent à Gneo Pompeio in fugam verſi, dum ad propria remearẽt, Glande Faginâ egregiè nutriti, teſte Oppiano, Fagineum laudibus extollerent alimentum. Glandis Faginæ vim vtiliſſimam nos docent ſues ſemper ex eâ hilares, quorum carnem ſapidiſſimam, coctibilem, ac leuem, & vtilem ſtomacho humano ipſa ſemper reddidit. Quem ad ſenſum in Poetico Reuſneri Pomario habemus.

Id. Pl. l. 16. c. 6.

Reuſn. in Pomar. Poet

Mole ſuâ eſt ingens Arbor nemoroſaquè Fagus
Pingues carne ſues Glans, hilareſquè facit.

Quod cum non præſtet Glans Cerrea, concludendum eſt meliorem eſſe Fageam. Hinc apud eundem Reuſnerum.

In Penu. Po.

Saginans porcos, ſolidam Glans Cerrea carnem,
Sed duram (præſtat Fagea nempè) facit.

Et de hac forte intellexit, cum retulit.

Mammarum de Glande ferunt præſtare ſuillas.

Murium item, Gliriumque Turdorum, Merularum, Columborum, Ferarumquè multarum ſagina exquiſitiſſima ſemper exiſtit, vt in Carneolæ, Stiriæ, Carinthiæquè ſyluis clarè patet, id referente Mathiolo. Sed eius quoque Glandis nucleus, nucleis pineis, vel amygdalis dulcibus non multò inferior, multis adhuc in Regionibus, & delicatioribus in his ſeculis eſca fit expetita pauperculæ plebi, tam in calidis, quàm in frigidis climatibus diuerſanti, ex quo nucleo copioſiſſimum quoque, & optimum exprimitur oleum, pro condiendis non ſolùm agreſtibus cibis, ſed ad lumina etiam lucernarum nobiliora, & multò clariora, quàm cum cæteris oleis efficienda aptiſſimum. Per quam optimo igitur iure Fagus dicta eſt a verbo Græco φαγεῖν, quod eſt comedere. Sed in hoc quoque ſobrietatis obliuiſci minimè oportet, quià copioſius, quàm par ſit, aſſumptus hic cibus, caput petit, & cerebrum turbat, veluti lolium infelix, ſomnumquè inducit noxium, ebriorum ſomno ſimilem; ſed debitis modò, & temporibus vſurpatus iucunditatem auget, & voluptatem maiorem facit; & eò magis hoc fit, quià naturalis illius facilitas labores panificij frugum valdè anxios, & operoſos oſtendit, vndè Neotericus ille eruditus etruſcorum huius æui Poetarum facile Princeps elegantiſſimis ſuis cecinit in Epigrammatis. *Chaoniæ poſtquam Glandi ſucceſſit ariſta.*

Dodoneus pempt. M. de Lobell & Adu. n. p. 433. Porta mag. nat. l. 4. c. 25

Democ. ap. Stob.

Ioſeph. Bap. centuriâ 2. epigr. 52.

Res eſt ſolicito plena labore cibus.

VSVS IN MEDICINA.

QVàm benè Platonis in Charmide, vel de Temperantiâ medicâ præceptâ locum hîc habere videntur, nam de medicamento nos verba facimus temperatiſſimo, & maximè vniuerſali, quod eſt Fagus, omnes non ſolùm ſui partes ad medicinam facientes habens, ſed cum nullâ excedenti qualitate, tam actiuâ, quàm paſſiuâ ex primis elementaribus. Alexipharmacam tamen præ reliquis virtutem Fago tribuere Scriptores ferè cuncti, inter quos Plinius, Conſtantinus Cæſar, Plutarchus, & Ruellius enumerantur, ita vt experimentum minimè periculoſum timeri poſſit circà decoctum foliorum, fructuum, vel corticis Fagi, vel ſuccum eiuſdem Arboris aſſumendum pro toxici curatione internâ, aut extrinſecus illinendum pro ſerpentum plagis ſanandis. Sigillatim verò conſideratâ hac Arbore in ordine ad medicinam, Folia occurrunt in primis, quæ commanducata Gingiuarum, Labiorumquè vitijs ſuccurrunt, hoc eſt aſperitatibus, atque doloribus earundem partium. Tuſa eadem folia, tritaquè, atque impoſita tumores, præſertim calidos diſcutiunt, torpentiaquè membra corroborant, nam facultate pollent refrigerandi, cum modicâ adſtrictione, & ideò incipientibus omnibus inflammationibus vtiliſſimè applicantur. Aqua intra cauos Fagorum truncos retenta Hominum, Quadrupedumquè ſcabiem, & impetiginem, lichenaſque ſimplici lotione ſanat. Glans ipſa Fagi ſolitariè accepta nonnihil obtinet caliditatis, cuius pars interior dulcis, cum leui quadam adſtrictione calidiuſcula, & aliqualiter humens vim habet, quomodocunque in vſum deducta, renum dolores ex calculo mitigare, arenulaſquè protrudere; eadem ſeruata, in cineremque verſa, mixtaq; ſuillæ axungiæ lumbis appoſita calculos minuit, & expellit; ſed dum Plinius ſcribit hoc pacto *Calculis Glandis Faginæ cinis illinitur*. Clariſſimus Mercurialis putat le-

Pl. l. 24. c. 3. L. Cæſ. l. 15. capite 1. Plut. 1. ſym. Ru. l. 2. c. 58 Ruel. l. 1. de nat. c. 78.

Tragus l. 3. cap. 72.

Plin. l. 24. capite 3. Mercurial. lib. 2. var. lect. c. 8.

gen-

A gendum esse *Callis*, non *Calculis*, cui adstipulari videtur Guillandinus, fortè quià subiungit Plinius de cinere eodem *item cum melle Alopecijs, &c.* ita vt de affectibus tantũ extrinsecis fuerit locutus, ad quos respexisse quoque visus est Castor durantes his versibus medicas Fagi vires breuissimè complexus *Cast. Dur. f.176.lit.f.*

Gingiuas, & labra iuuat, vitia indè repellens
Fagus, confirmat torpentia membra, tumores
Exiccat, crines denigrat, & illita confert
Profluuio crinum, &c.

Sed omissis disputationbus, atq; difficultatibus circa vires huiusce Arboris, morborum internorum præcipuè sanatrices, cum hæ nonnisi rarissimis ab obseruationibus eruantur medicas Fagi Vires claudat Virtus illius cõtrauiperea, nam, vt Ruellius grauissimus Botanicus scribit absolutè *Vipera Faginei Ramuli iactu, vel oblatu cohibetur.* Morbos tamen, quibus hæc Arbor obnoxia deprehenditur, nosse, atq; curare cum expediat Dendrosopho, de Morbis Fagi, eorumq; remedijs proximè agetur. *Lib. 2. de nat. stirp. c.85. Plutarch. 1 Symph.*

B

MORBI, REMEDIA.

AFfectionibus præter naturam, quibus cæteræ tentantur congeneres Arbores, obnoxia cum reperiatur Fagus, ijsdem quoq; releuabitur præsidijs superius expressis in Quercu, & Robore: inter proprios autem Fagi Morbos recensentur virides quædam baccæ, seù verrucæ concauæ in parte superiori, & in medio foliorum prituberantes, paruæ quidem, sed aculeatæ in ipsis cacuminibus, quæ cum proueniant ab humore superfluo bilioso, idest calidiusculo scarificatione aliqua, & euentatione Arbor indigebit. Vermiculi porrò innascuntur pilulis morbosis Fagorum ob æruginosas leues pluuias in æstate media medios inter exurentes soles guttis pernicijosis vrentibus inficientes folia, quorum curatio alia esse non posset quam pulueris contra vermes insperso. Nascitur præterea Fungorum quædam species in Fagis, quæ peculiarem formã, & vsum habet valdè differentem ab alijs, vt videre est in primâ sequentis paginæ figurâ.

C Hicq; Fungus Strigiliformis dici potest ob vsum quem præstat strigilis, seù pectinis, hoc est ad detergendum, & detrahendum sudorem, & sordes in Balneis, cuiusmodi Veteres vtebantur, ad leniter radendas excrementitias omnes corporis accessiones, leuesq; fluxiones deriuandas, seù reuellendas in frictionibus; hinc Persius.

I Puer, & strigiles Crispini ad Balnea defer.

Atq; ad extrahendum de capillis furfures, strijs illis mediantibus mobilibus in summo, sed in imò solidis, quarum interstitia caua, tortuosè tendentia, & quandoq; discontinua abradere sordes, simulq; recipere apta nata cernuntur. Eadem Fagus Musco quodam dicitur infestari, qui vocatur Bryon communiter, & propius Anthelos, & dici potest morbus in mala conformatione exeuntis mutati; nam muscosa hæc efflorescentia villosa, vt in figurarum alterâ ex duabus hîc exhibitis liquet, minutissimarum ad instar radicum è ramis Arboris Fagi erumpens, & ex superflua quadã humiditate, cui subtilis terrestreitas adiuncta sit, dependet, quæ fluens ad cutem, eamq; peruadens, & penetrans foras propulsata succesSit, & formam illam capillaceam acquirit fluxilem, mollem, fragilem, cedentem. Antheloſq; ita fortassis appellatur, quià producatur morbosè
D locis in vmbrosis, & à sole auersis, atq; remotis; nam vox Græca ἀνθηλιος significat quidquid soli oppositum est; adeò vt Muscus hic dici possit priuationis Lucis filius. Cui Morbosæ constitutioni non alio obsisti posset pacto, quam internis correctionibus Alimenti, quod succedere faciliter posset copiosæ aquæ ad radices affusæ, sed in profundiorem locum deriuandæ. Ad eos modò transeamus vsus Fagineos varios insinuandos, qui solemnes montanis rudioribus hominibus minutiores computantur in reditus, de quibus illud Ouidianum proferri potest. *Ouid. l. 2. de Ponto.*

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile sollicitis computat articulis.

SCD Lyon

E

Fagi Fungus Strigilis vſum præbens.

Artemidor. l. 1. de ſomn. interpr. cap 66.
Plin. l. 15. c. 4.
Galenus li. 10. de ſimp. med. fac.

Hi Strigiles ad vſum ſeruabantur in loco præcisè Thermarum vocato Xyſtrophylace; & ſeorſim Strigmenta, quæ erant ſordes deraſæ ab vnctis Athletarum corporibus, ſeruata magno pretio venum ire ſolebant; nam virtutem egregiè ſuppuratoriam illis tribuebant Græci, atque Romani.

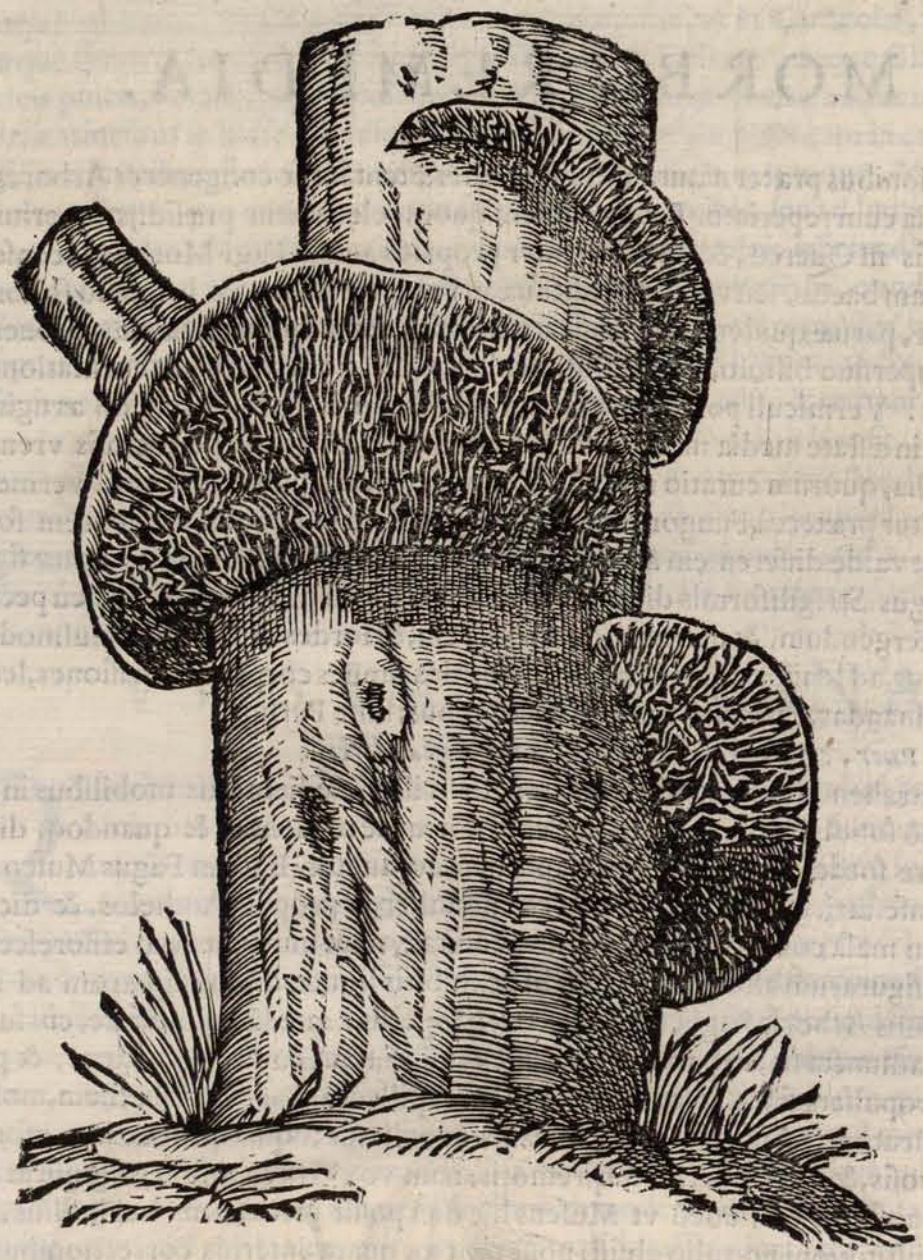

An-

SCD Lyon 1

Anthelos Fagi.

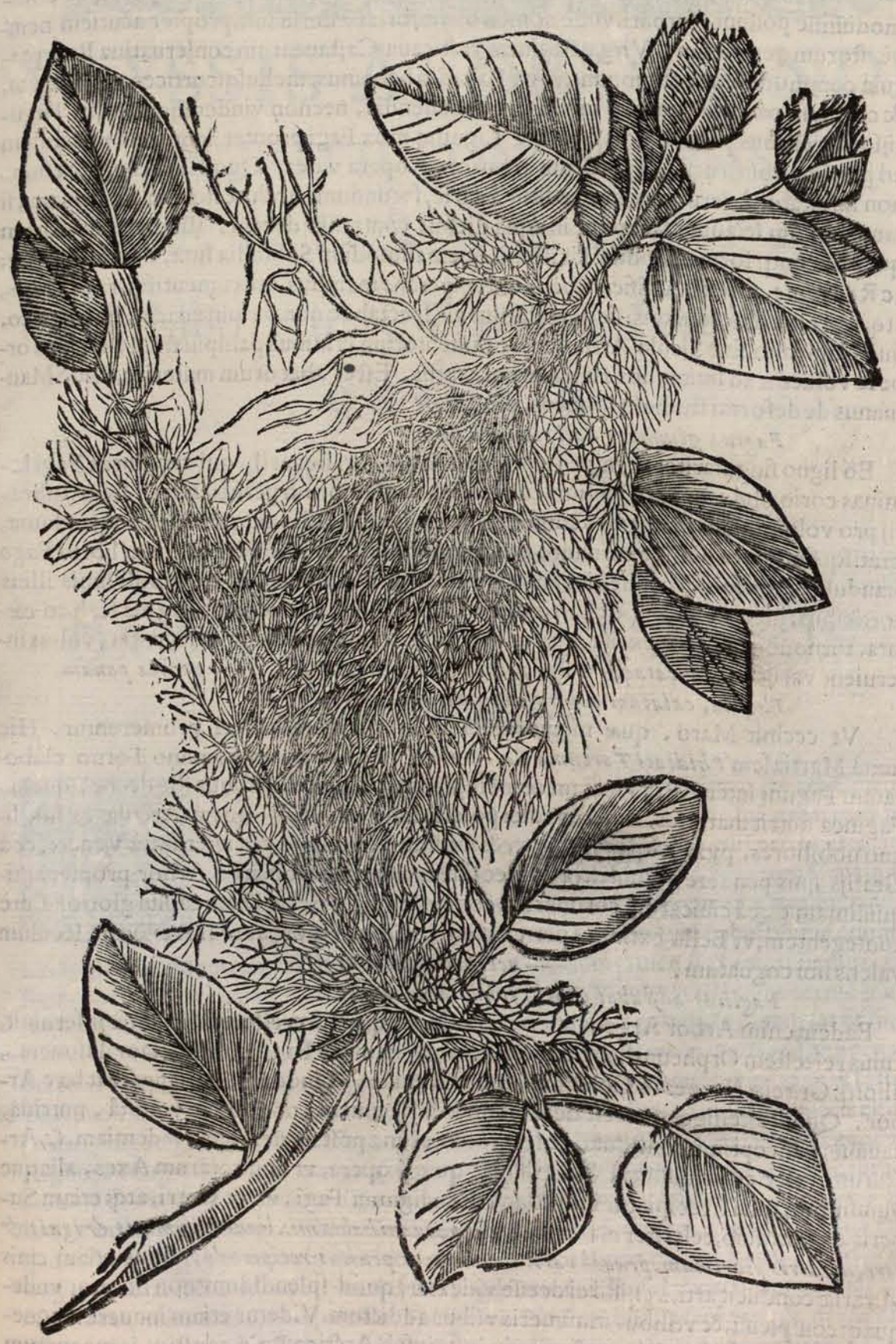

VSVS

VSVS VARII.

MAteries quæcunq; Fagea, tam viridis, quàm ſicca plures, & valdè proficuos vertitur in vſus. Gemmantes oculi Fagini, quibus, vel hyeme in mediâ huiuſce nuditas Arboris ad ariditatis excubias acuitur, pro dentiſcalpijs commodiſſimè poſſunt vſurpari, vndè nomen oxyæ fortaſſe deriuauit, propter acutiem nempè iſtorum germinum. Virgæ Fagineæ ruſticana Caſtanearum conſeruatiua Receptacula commodiſſimè componunt, vt ex Palladio habemus; meliuſq; cortices ad vaſorum, & corbium patentiorum pro meſſibus conuehendis, necnon vindemijs tuendis, Tugurijſq; agreſtibus prætexendis faciunt. Lignum mox Fagi propter lentorem plicabilem ad plurima conſtruenda Fabrorum arcariorum opera valet. Quod in Aſſeres cæſum non infeſtatur à vermibus, nec læditur à carie, ſecundum Architectorum doctrinam, ſi tamen ſtatim ſectum maceretur in aquâ diebus continuis decem. Illud artificiatorum quorumcunq; formam induet facillimè, quemadmodum Subſellia ſunt, Valuæ, & Arcæ; F ac Repagula, vtpotè Artificis doctis obtemperans manibus, Inſtrumentiſq; ritè paratis, atq; tractatis obſecundans; ſicq; vt Plinius ait, ſpectabile non parum euadet, ſiuè Græco, ſiuè Campano, ſiuè Siculo Artis genere ramentorum crinibus pampinatum, ſemper orbe ſe voluens, ad imitandos runcinarum captus. Eſt & abacorum materies, vnde Mantuanus de deformi ſtudioſo loquens, eſt, ait.

Bauh. Hiſt. Vniu. pl. l. 7. c. 4.

In Nouemb. tit. 15.

Plin. l. 16. c. 19.

Symphor. Hort. l. 18. c. 7.

Fagina gemmato dactylotheca ſinu.

Eo ligno ſingulariter vtuntur Lygopæi, alijq; Fabri lignarij, qui tenuiores Fagi laminas corio obducunt pro vaginis cultrorum, & gladiorum perficiendis. Item Librarij pro voluminibus maioribus contegendis ex eodē Aſſulas aſſumunt, corioq; induunt, æratiſq; fibulis, & bullis exornant, qui temporibus antiquis paruos etiam libros Fago ſcandulatâ non ſolum conueſtiebant, ſed integrè componebant ex ſubtiliſſimis illius corticibus, hieraticis nempè chartis dictis. Pocula ſubindè veniunt Fagina ſcalpro cælata, tornouè æquiſſimè exciſa, quæ admirabilitatis non modicum retinentia, vſibus inſeruient varijs, *Fabricataque Fago pocula* hic apponentur. —— *pocula ponam* G

Mant Tom. 1. epigr. ad Falc. 66.

Al. ab Al. D. G. l. 2. c. 30.

Ouid. Metam. l. 16.

Virg. Egl. 3.

Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis.

Vt cecinit Maro, quæ memorabila in æternitatem haberi promerentur. Hic iuxtà Martialem *Phidiaci Toreuma Cæli* cœleſti potius, quam humano Torno elaboratam Fagum inter Aſtra locatam contemplemur. Splendidiſſimus ille decor, quem Faginea nutrit materies, æthereus dici poteſt. Eaq; venuſtas, quam Arculæ ex hoc ligno nobiliores, pyxideſq; myrepſicæ, & muſicæ Teſtudines præferunt, à Venere, & à Gratijs ipſis pendere dignoſcitur. Nec ſinè ratione ſuperbit hæc Arbor propter antiquiſſimam ex eâ ciuicarum coronarum compoſitionem Bellatorum capita glorioſiſſimè contegentem, vt Bella extingui per eam intelligātur, vtpotè aureum reuocare ſeculum valens ſibi cognatum. —— *nec Bella fuerunt*

Lib. 4. epig. 30.

Theocrit. Eydil. 9.

Columella l. 12. c. 45.

Faginus adſtabat cum ſcyphus antè dapes.

Tibullus Eleg. 10.

Eadem enim Arbor Argonauticis pro aureo acquirēdo vellere feliciſſimè inſeruiuit, cuius rei teſtem Orpheum habemus ſcribentem, nauim è Fago conſtructam Iaſonem, alioſq; Græciæ Heroes in Colchum inſulam vexiſſe, vt inde nobilior appareat hæc Arbor. Quod intelligendum eſt de integrâ, ſolidâ, iuuene, non autem vetuſtâ, putridâ, H cauâuè; nam optimè conſtituta, & ſecta ſilente luna poſt meſſem, vel vindemiam, & Arcturum valet ad firmiſſima, & fortiſſima quæq; opera, vt ſunt rotarum Axes, aliaque huiuſmodi, quia ſi recipiatur indiſcriminatim lignum Fagi, vt & Cerri, atq; etiam Suberis, ex Vitruuio, celeriter marceſcit, quia *paruam habet mixtionem humoris, & ignis, & terreni, aeris plurimum, præuiâ raritate humores penitus recipiendo.* Illius etiam cinis vitrariæ conducit arti, vt nihil ei deeſſe videatur, quod ſplendidum non ſit, atq; vndequaq; conſpicuū, & vtilibus innumeris vſibus addictum. Videtur etiam innuere magneticum iſtius ligni vſum Olaus aſſerens in Inſulis ſub Arctico Polo conſtitutis magnetum montes eſſe, quorum fragmentis Fagina ligna ſtatis applicata temporibus ſaxeam adipiſcuntur duritiem, magneticamq; veſtiunt virtutem. Sed Arboris Cerri ad Hiſtoriam tertio loco propoſitam, vt noſmet conuertamus, operæ pretium eſt.

Orpheus in Argonaut.

Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 78.

Tragus. Lib. 2. c. 9.

Creſcentius

Ol. Mag. l. 12. c. 1.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT III.
DE CERRO.

ORDO, NOMINA, ETYMON.
C
Denominata.

LATO iam iam discessimus è Tegmine Fagi, præaltam nunc sub Cerrum diuertimus. Hæc tertium Glandariâ nostrâ in Syluâ numerum implet, etiamsi Botanicorum nonnulli pro secundo, alij pro quarto, atq; etiã pro quinto Quercuum genere ipsam assumãt. Nos cum Cæsalpino tertiam Glandiferarum Arborum, seù Quercûs speciem faciemus; Hæc Arbor sublimia vestire Nemora in longum robustissima consueuit, seq; in excelsum, atq; in directum attollere. Glandem tamen fert amarissimam, tristem, horridam, echinatam in calice. Materiâ constat Tigniaria ad opera fermè inutili, quãuis illa sustinẽdis oneribus suspensis fabricarum propter longitudinem sat sit futura, folioq; viret valdè sinuato. *Cerrus* Plinio, atq; Lobellio *Cerris Ægilops* Ideæorum non sinè ratione fuit appellata, quià celsissima, rectissimaq; recognoscitur, cum nil aliud
D sonet vox Græca αἰγίλιψ primitiua, quàm sublimitatem; cuius frondibus in excelsum locatis pinguefiunt Capræ, celsiores frondes auidissimè carpentes, ex quo vox eadem Ægilops composita, caprarum pingue nutrimentum cõmonstrat, cum αἴξ sit capra, & λιπαίνω sit impinguo. *Aspris* dicta quoq; est Maurorum, vel Macedonum; *Cerro* Italicè, *Farnia* in Hetruriâ. Illam Galli dicunt *Hestre*, Germani *Taneicbe*, quià tanquam Abies recto, proceroq; constet caudice. Arabes autem dixere *Dausir*, vel *Dauser*, *Dusser*, *Dalisitt*, & *Dosana*. Nec defuere, qui hanc eandem Arborem appellarint *Canis lectum*, cuius muscosum pannum *Sphagnon*, *Phascon*, siue *Splachnon*, & *Bryon* Doctiores, & *Hedrum*, siuè *Herrum* Galli, & *Vuam Dæmonum* Syri nuncupauere. Cerri Calyx, seù Cupula glandem propriè fructum continens, *Vallonia* vocatur, magno infectoriæ Artis vsui inseruiens vtilissimè; integer autem fructus *Galona* fuit appellatus. Quæ nomina licet videantur aliquam æquiuocationem ex communium vocabulorum simi-

Theoph. l. 3. H. pl. c. 9.
Ruell. de nat. st. l. 1. c. 11. & 13.
Nigidus Cerream glandem suibus saginādis proximam Faginæ facit.
Pl. l. 3. c. 10.
Plin. l. 16. c. 6.
Lobell. in Icon.
Bauh. H. vniu. pl. l. 7 c. 1. T. de Arb.
Leonicenus de Arb. c. de Qu.
Bauh. in Pinace l. 10. sect. 4. Hist.
Lugd. l. 1. c. 1.

litudine importare, vniuoca tamen ſunt, & propriam rei ſignificatæ indicant Virtutem Phyſico-ciuilem validam, infectoriam quàm maximè. Cæterum nil ambigendum eſt ab hac Arbore cognominatas eſſe familias *Cerream* Ticinenſem, & *Cerroniam* Romanam; ideoq; ab illa pro ſtemmate erigitur Cerrus argenteo virens in æquore, neſcio an alludi ex hoc poſſit ad *Cerrum* piſcem, de quo noſter Aldrouandus, & ab iſta Arbor eadem praſini coloris argenteo trunco ſuperius aurea inferius coccinea; ſic & *Certania* noſtra Bononienſis familia tres *Cerri* Arbores virentes in tranſuerſa tænia aurea pro insignibus gerit. Memoratur & Plancus quidam *Cerrutus*, qui declamationes ſcripſiſſe dicitur. Circumfertur & Antonij *Cerrij* Montonenſis Poema heroicis ſcriptum, *Auſtrius*, ſiue de *Naupactea Victoria* nuncupatum, Piſauri excudit Hieronymus Concordia 1572. in 4. Hominum quoq; memoriæ commiſſi ſunt Antonij *Cerruti* Nouarienſis Carminum omnigenorum Libri quatuor, qui Venetijs prodierunt 1550. in octauo. Subeunt & Gentium *Cerretani* citerioris Hiſpaniæ populi, quorum Regio vocatur *il Contado di Cerdana* intrà Montes Pyrenæos; ibi & Iugum erat quod *Cerretanorum* denominatur, & incolis *Puyg Cerdam* vocatur ex teſtimonio P. Ferrarij. Iſtorum meminit etiam Iacobus Maynoldus Galleratus eo, quem de titulis Philippi Auſtrij compoſuit libro, ipſorumq; Regionem Comitatum *Cerretaniæ* vocat, quam cum Ruſcinone coniungit, *quod nullam ferè Scriptores Ruſcinonis Comitatus mentionem faciant, quin aliquam quoq; Cerretaniæ commemorationem adiungant*. Imò ipſorum inſigni in ſcuto, quod vacuum adducit, Cerrum deſiderari crediderim.

Aldr. de piſcibus l. 2. c. 40.

P. Petrasãcta in l. inſcrip. Teſſeræ Gẽtilitiæ pag. 508. & 510.

In cẽſ. Geog.

DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

FOlijs Cerrus induta vulgaris Quercus, ſed longioribus, inciſiſq; magis, & ſuperius lucidis, ac infernè cineraceis, proximèq; ligno adhærentibus Glandis habet Calices hiſpidos, & ſenticoſos latitudinis Vncialis, & aliquandò maioris, vtpotè ſquamis præduris in ambitu ſibi mutuò incumbentibus valdè craſſos, qui glandes ipſas duplo, aut triplo vulgaribus maiores complectuntur; ipſaq; Arbor altiſſimè creſcit, & nil minus ac

Eſculus ætherеas ſe vertice tollit ad auras,
Et radice ſuâ Tartara cæca premit.

Reuſner. in Pomar. Poe.

In locis valdè ſylueſtribus tantum eſt obſeruabilis. Illam tamen Doctiſſimus egregiè deſcribit Cluſius, in duas diſtinguens ſpecies, quarum prima calice eſt echinato, glandeque maiore, altera calicem habet hiſpidum ſolum, glandemq; minorem, quarum quæ vſibus infectorijs aptior eſt, glandem non ita facilè exerit, ſed in calice clauſam gerit dum ad huc immatura eſt, & hæ glandes calicibus ſuis contectæ, ex Orientalibus partibus, terrarumq; locis Cerrorum feracibus à mercatoribus ad nos conuehuntur ſub nomine *Valloniæ*. Duplex item cenſetur Cerrus, mas ſcilicet, & fœmina, differuntq; ambo in hoc, quod mas fructum edit maiorem, caudicemq; ſolidiorem, robuſtiorem, excelſumq; magis, & folioſum ambitum; Fœmina procera quidem eſt, & recta, ſed cortice ſubcæruleo, non multum ramoſa, & furculoſa, rariſq; folijs, itaut tonſa, & putata videatur, eaq; folia gerit Cerro mari ſimilia, at longiora, anguſtiora, & nigriora, inciſuriſq; ad latera minus ſinuoſis oſtentans, & vtrinq; aſperiora, durioraq, & hyeme decidua. Glandes illi amaræ ſunt, ipſiſq; ſuibus parum acceptæ, quæ cum rotunditate parum compreſſæ ſunt, & è calicibus ſuis parum exertæ, in ijſq; ſpinæ flaueſcentes, graciliores, ideſt non ità rigidæ, & craſſæ vt in maſcula, lignoq; tandem pollet non ita durabili, vt mas, & radicibus non ità rectè profundis, & deorſum actis, ſed non per imam tellurem ſparſim excurrentibus; Errant qui ab Halipleo, & Salſicortice Cerrum non diſtinguunt, vt & illi qui eandem inter Vlmum, & Fraxinum collocant. Sed illius notetur Viſcum, quod in genera bina, ternaq; diuiditur ſecundum Ruellium, ab aliarum Arborum Viſco non parum differens, cuius hîc damus Icones.

Robert. Cõſtant. in Theophr. f. 153.

Plin. l. 16. c. 40.

Car. Steph. l. 6. c. 18.

Rouill. l. 1. c. 140.

Viſcum

Viſcum ex Cerro.

E

Viſcum in Ramis naſcens

Aliud.

MORBI, REMEDIA.

H

CErrus è Glandiferis Arboribus vna pannos arentes Muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm etiam è ramis dependentes ſæpius ferre dignoſcitur, qui quidem cubitali magnitudine apparent, odoratiq; ſunt, quibus ipſa non parum debilitatur fœtibus, licet improprijs, effœta, vndè vires exolutas magnâ ex parte, materieiquè firmitatem imminutam patitur; quo fit, vt Vermium generatio ſuccreſcat, atque ſub huiuſmodi morbosâ conſtitutione priuetur facultate ſeſe altius tollendi, prærogatiuaſquè alias amittat; quibus in ſtatu naturali non mediocriter gaudet. Quamobrem hiſce monſtroſitatibus deformis hæc Arbor lurorem, horrentemquè Faunorum faciem non malè referret, vt quod de illis luſerunt Poetæ, de hac quoque tam malè feriatâ, beſtiarumquè formis deformi non immeritò replicandum foret.

Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 66.

Gilbert. Ducher. epigr. lib. 1.

Crudeles nimium Nymphæ, quur veſter amabo,
Me nihili toties ducere pergit amor?

Quid

SCD Lyon 1

A *Quid demum in noſtro vitioſum corpore noſtis,* *Epigr.87.*
Vt parui mea ſic ſiat amicitia?
Si quià flammato totus circumtegor igni:
Ignitus Clymenen Phœbus amore trahit.
Si quià ſum totus villis ſcaber: hirtus habetur
Alcides, nec eum Deianeira fugit.
Si quià ſum atroci vultu: Neptunus atrocem
Vultum habet; illum autem diligit vda Tethys.
Si quià cornutam ceruicem geſto: Lyæum
Gnoſia cornutum magni Ariadna facit.
Si quià ſum claudus: Veneri Vulcanus amator
Claudus, & immunda conſitus ora lue.
Sed veſtrum ingenium, ſed veſtras denique technas
Conÿcio: vobis munera ſola placent.
Ex Iro in Creſum ſi me fortuna vocarit,
B *Attalicæquè mihi concilientur opes:*
Tunc ſimul ac pleno apparebunt munera cornu,
Ex Fauno informi, pulcher Adonis ero.

Craſſioribus quoque tentatur, & opprimitur hæc Arbor Fungis, qui nimium furaci ſubtractione Arboreum alimentum erumpens abſumunt, & quoquo pacto præcipitatum ab inductâ terrenæ grauitatis exuberãtiâ Caballinarum, ſeù Aſininarum vngularũ formas induere cogunt. Hicq; affectus cõtrarius eſſe videtur leuiorũ materierum efflorescentiæ morboſæ, quæ ſurſum petit, in acutiemq; deſinens aereitatem, igneitatemq; prædominantem patefacit. Huiuſmodi ſymptomata, ſi pluribus repetant annis, de Arbore actum erit; eademq; niſi cœlum arriſerit, accidentia nullam curationem admittent; quià illarum Arborum cacochymia proximum ad interitum tendit; ſed quià ſylueſtres omninò ſunt Arbores iſtæ, immutabiliquè viuunt in tellure, cultores omnes aſpernantes, totum naturæ committendum eſt negotium; & ideò ſat ſit cognouiſſe in abſtracto, quæ conuenirent geoponicas ſecundum regulas, & præcepta, quibus mediantibus ex-
C purgari poſſunt tam extrinſecus, quàm intrinſecus plantæ pharmaceuticis, atque chirurgicis præſidijs priſtinæ ſaluti reſtituendæ, dum medicamentoſis rebus alimenta terreſtria immutantur ab radicibus ebibenda, vel phlebotomo venoſæ ſcarificantur partes; Cutaneę, atque carnoſæ emplaſtris, atque lotionibus fouentur. Pro morboſarum Cerri affectionum ſimulacris hîc damus figuram, licet in paruo, Pannorum è ramis dependentium; Necnõ Fructus monſtrifici allati in Volumine Aldrouandęo de Monſtrorum Hiſtoriâ pagina 715. atq; Fungorum eiuſdem Arboris ſpecialium Vngulas, & pedes Iumentorum perbellè imitantium.

Pannus Ramoſus Cerri.

Fructus Monſtrificus Cerri.

Cerri Fungi
Iumentorum Vngulas imitantes, & inter Morbos Arbori eidem aduenientes recenſiti.

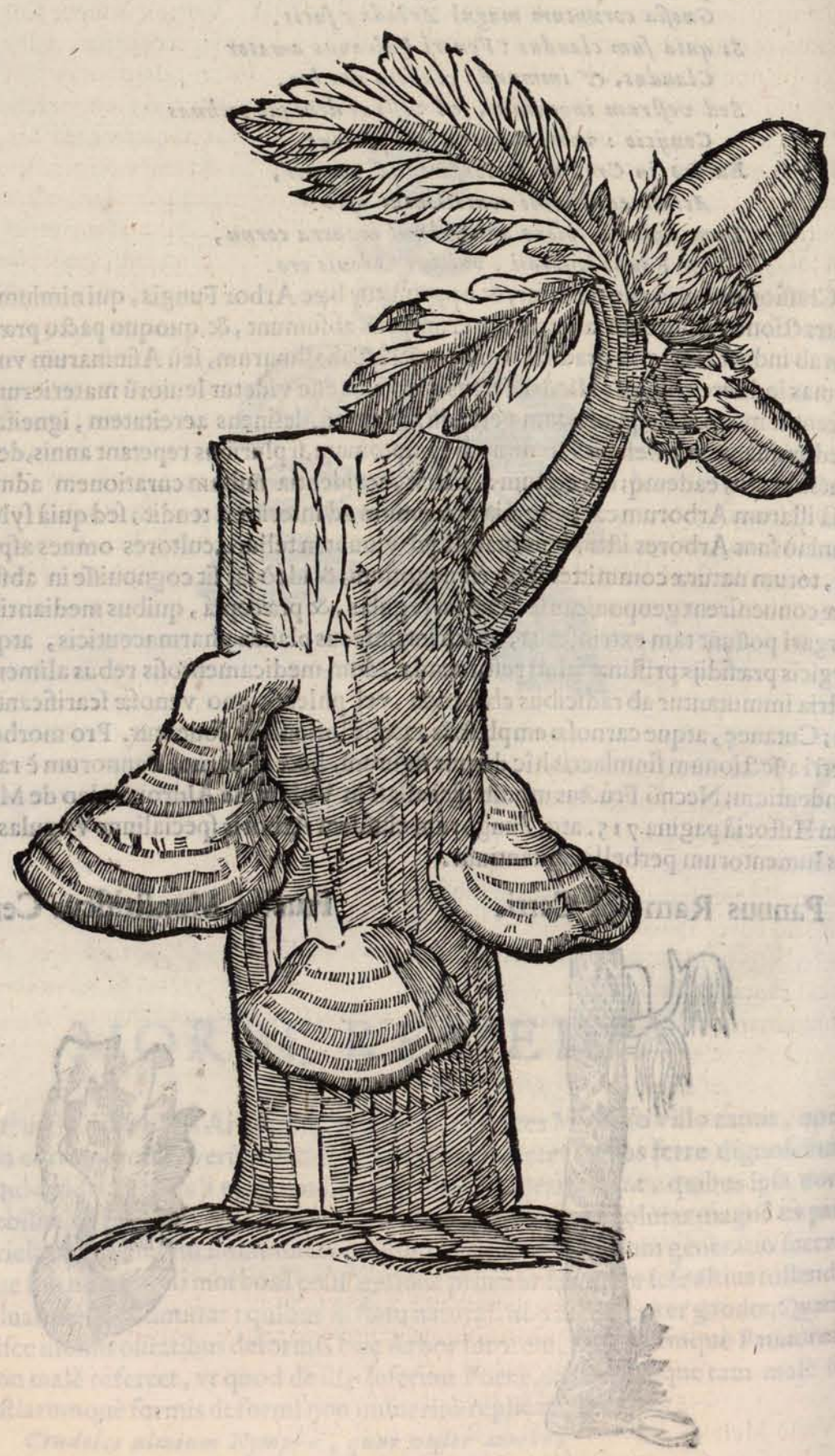

VIRES

A

VIRES IN MEDICINA.

SIccantem, & corroboratiuam reperiri virtutem in Cerro Arbore multæ oſtendunt efficacitates. Folia namque, & Cortex, necnon illius Glans humorum ſiccant collectiones, atque ſuppurationes exprimendo abſoluunt, fluxionibuſq; vias impediunt; ſupradictarumque partium decoctum, ſi debilia membra fouerit, vel laxa nimium, & humentia in inſeſſibus merſerit, illa priſtinæ ſanitati egregiè reſtituet, naturalemquè ſymmetriam temperamenti viuifici reuocabit. Cortex inſuper ſolitariè acceptus, & ebullitus in aquâ, donec flaueſcat, capillos, cimoliâ terrâ prius confricatos denigrabit non ſolùm, ſed caput iuuenile, & validum reddet. Glans dein Cerri nutrimentum ſolidiſſimum ſuibus parare ſolita eſt, quibus ex ſententiâ Geoponicorum carnes conſtruit minimè ſqualentes pinguedine illâ ſuperfluâ, quâ cœterę ſcatent. Omnes corrigit putredinoſas humoroſitates quoquo modo adminiſtretur, & præcipuè in ca-
B pite, quod facillimè petit. Radix prætereà Cerri ſerpentibus peculiariter aduerſatur, contraquè eorum ictus alexipharmacas dirigit valenter vires, & maximè ſerpentis Dryini tuſa, & morſui ſuperpoſita. Succus viridium Cerri partium cum vino, aut reſinâ potus vrinam in illius ſuppreſſione celerrimè pellit. Hydropicos item cum vino, & iunipero trito mixtus, ac potus iuuabit. Habet Cerrus, ſecundum virorum doctiſſimorum ſententiam, miſtionem elementorum taliter diſpoſitam, vt aereum terreſtri parum cedat, atque igneo, quam ob rem ſiccam quidem obtinet ſubſtantiam, ſed ſimul raram; hinc fit vt humores recipiendo celerrimè poſſit marceſcere, atque illos eoſdem quandoque ſuperãdo, dureſcere valeat in lapides. Eâdem quoque de causâ illius ſuperfluitates viribus pollent medicamentoſis valde conſiderabilibus; cum illius muſcoſus pannus vtiliſſimus fuerit compertus mulierum morbis; item genibus, & aliarum partium tumoribus naſturtio mixtus, & aquâ ſalsâ tritus, & emplaſtratus. Viſcum tandem, & illius Cupulæ Glandium Herculeo morbo mirè ſuccurrunt. Quæ omnia ſunt in causâ, vt ſequentia Cerro conueniant Appoſita.

Bauh. H. vn. pl. l. 7. c. 1.

Philipp. Beroald. in ad-not. in Columellam.

Theophr. H. pl. l. 3. c. 10.

Ruell. de nat. ſt. l. 1. c. 66.

Symphor. Hort. l. 26. c. 17.

C

EPITHETA.

VIdentur eadem Cerro, quæ & Quercui, ac Robori, & Fago conueniunt, Epitheta aſciſcenda, cum & ipſa *glandifera* ſit, & illis fortitudine ligni, alijſq; pluribus in qualitatibus non cedat. Verùm cum nec inter illa quoque, in mentem vlla modò veniant à Latinis Poetis eidem ſpecificè attributa, operæpretium duximus nonnulla eiuſdem cognomina memorare, quæ patria nobis ſufficit Poeſis, inquè ſuo Viridario Pater Spada recenſuit. Communem igitur naturam huius Arboris cum cœteris antedictis in Montibus libentiſſimè proueniendi inſpicientes Italorum Poetarum eruditi Franciſcus Bracciolinus, & Eraſmus Valuaſonus *Alpeſtrem*, & *Alpinam* illam cognominarunt; ille in Poemate inſcripto *La Roccella eſpugnata* canens

P. Spada fol. 142.

Cui nodoſo è 'l baſton d' ALPESTRE Cerro,
E' l veſtigio del piè fora col ferro.

Bracciol. Rocc. cant. 10. ſt. 7.

D Et iſte in alio Poemate, cui titulus *La Caccia*, ſic habens

Così da dure Quercie, e Cerri ALPINI
Giouane ramoſcel non leui in vano.

Valuas Cac. 5. 59.

Et ita *Rhodopæas* dicere poſſemus; quod & Alij Quercubus applicarunt.

Hier. Falet. 6. Poem. 5.

Taliter Orphæo reſonabant pollice chordæ,
Dum trahit AVRITAS Rhodopes de vertice Cerros

Valu. Cacc. 1. 34.

Hoc eodem pacto *duritiem*, quam idem Valuaſonus in primo eorundem carminum ineſſe Quercui faſſus eſt, eandem alibi recognouit in Cerro, dum ſcripſit

Poeſ. Melic. Part. 3. pag. 88.

L' Animal, che ragione vſa, e diſcorſo,
Cauò dal DVRO Cerro il primo Dardo

Vndè Melicus Poeta Ioſeph Baptiſta, quo caneret, habuit.

Vibra di DVRO Cerro aſta ferrata.

Ipſamq;

Ipſamq; ratam fecerunt ſequentibus Epithetis Alamannus, & Marinus, dum primus E
Inuicti Cerro cognomentum applicauit hunc in modum.

Ch'à l'altiſſimo Pino, à l'Eſchio, al Faggio,
Al Cerro INVITTO, & à mill' altre inſieme
Quanto leua ciaſcun la chioma in ſuſo,
Tanto abbaſſa la giù le ſue radici.

Equite poſtmodum Ioanne Baptiſta Marino canente, tûm apud Ioannem Petrellum in ſua Rhytmorum Italicorum collectione, quæ in Viridario Poetico Patris Spadę commemoratur, vbi ſic.

P. Spada in Virid. Poet. fol. 142.

Sbarbò Fraſſini antichi, ed Elci altere,
Spezzò Cerri ROBVSTI, e Quercie eccelſe,

cûm in Panegyri, cui nomen *Il Tempio*.

Marin. in Paneg. Temp. 50.

Regga il fren con la manca, haſteggi, e ſtringa
Il deſtro pugno NODEROSO Cerro.

Quibus, & Bracciolinus pariter ſic acclamabat in Poemate nuncupato *La Croce racquiſtata* F

Brace. Croc. 8. 3.

Di quà, di là ſul duro lido ei ficca
NODOSI Cerri, ed' Elci antiche, e dure.

Quæ omnia non niſi maximam duritiem ſonant. Ad Cerri præterea proceritatem alluſit celeberrimus Ioannes Andreas Anguillaria in traductione Metamorphoſeon Ouidij, & ſcilicet ſuper illud.

Ouid. Metam. lib. 2. fab. 5. & 6.

Vlterius ſpatium medio Sol altus habebat,
Cum ſubit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.

ſic inuertens

Anguill. Met. 2. 137.

Dal Sole in vna Selua ſi naſconde
Di groſſi Faggi, e d' ELEVATI Cerri,
Che cento volte hauean cangiato fronde,
Ne mai ſentiti gl'inimici ferri.

Et vlterius traducens carmen illud. *---non Chaonis abſuit Arbor.*

Id. Met. 10. 38.

La Quercia ſpatioſa, e'l Cerro ALTERO,
Col ROVERO al bel ſuon drizza la fronte.

Quibus ſi *patulam* hîc Poeta Quercum dixit, idem quoq; affirmatum fuit de Cerro ab Areoſto atteſtante illam præ latâ ramorum *antiquorum* expanſione valdè *vmbroſam* eſſe, dum inquit. G

Doue la Selua Calidonia appare,
Che ſpeſſo frà ql' ANTICHI, OMBROSI Cerri
S' ode ſonar di bellicoſi ferri.

Fur. 4. 51.

Vbi pariter innuit, quod nuſquam huic Arbori conformarentur hæc adiecta, niſi prius ſupponeretur *Longæua*, quod & Annibal Carus expreſſit, Italicis donans Camœnis Virgilianam Æneiden inquiens.

Ann. Carus in Æn. l. 10. ſuper illud aut sūmis referēs annoſam mō-tib. ornum.

---ò qual da Monti all' Aura
Si ſpicca ANNOSO Cerro, è il capo aſconde
In frà le nubi, &c.

Cuiuſmodi erat quam memorat Io. Fracta in ingenioſo ſuo Meliteidos Poemate, vbi cecinit.

Fracta Meliteidos cant. 8. ſt. 34.

Entrò nel ventre del TARLATO Cerro
Con lungo ſtudio, e col tagliente ferro.

Non adeò tamen primis huiuſce Plantæ proprietatibus nitemur, vt intactas pertran- H
ſiri patiamur poeticas translationes; quibus mediatè Cerrus & *Bellax* eſſe reperitur, & *Mauortia*, dum lanceis conficiendis aptiſſimam materiam ſuppeditans, in ſanguineos Martis vſus cedere non perhorreſcit. Sic ad rem Taſſius Italicæ Poeſeos ſplendor lucidiſſimus metaphoricè nobis affulſit.

Così dice, e premendo il LVNGO Cerro
D'vna gran Lancia offre la gamba al ferro.

Quæ varios quoniam innuunt Cerri vtilitates Epitheta, de Varijs eiuſdem Arboris Vſibus loquemur.

VSVS

A

VSVS IN VARIIS.

RAdicibus reguntur Arbores, quibus Regias hæ referunt acceptas Dotes; hinc Cerrus radicibus nititur, quæ regulorum ſuperant venenoſicates; nam ex earundem Cerri radicum ſectarum teſſellis compactis cyathi componuntur, qui pro inſtrumentis potûs vſurpati, ſecuritatem contrà venena propinant. Cerrinorum calicum mentionem fecit Plinius, & pro comitiali morbo extirpando ſcribit, quod *Vulturis quidam pectus humano ſatiatum cadauere bibendum cenſent, & in Cerrino calice.* Ex ligno Cerri, quod candicat, & cum ſoliditate ingenti laxum quoquè eſt, fiunt arcus eiaculatorij, qui contumaciter debent eſſe flexibiles, & duri. In Ædificiorum ſtructuris, vbi ligno opus eſt fortiſſimo, & in directum onera ſuſtinente, atque ad aſſeres valuarum componendos Cerrum commodiſſimè, & vtiliſſimè accerſendam eſſe docent Architectores; quæ rudis melior eſt reliquis lignis, etiam in pauimentorum con-
B ſtructione, ſi duplex ordo ponatur tabularum clauis frequentibus fixus; ea enim exquiſitè laborata improbatur à Teophraſto. Nec niſi commodè in partem ſtructuræ genericè proponi poterat Arbor; quæ in totum Ædificij indiuidualiter veniſſe traditur ab Fractenſe ſuperius memorato Poetâ. Ex antiquiſſimâ ſiquidem, & inuſitatæ molis Cerro, quæ cariè præ vetuſtate ad radices contractâ, capacem hominis cauitatem aperuerat, domicilium ſibi, & ſacellum excauauit Eremicola ille, qui Ricardi de Sancto Bonifacio Comitis filium ab naufragio ſeruatum, inſtituti non minus, quàm vegetantis tugurij hæredem habuit. Quippe ſic apud Poetam iſte loquitur.

L. 30. c. 10

Cluſius rar. pl. H.

Car. Steph. Agric. l. 6. cap. 16. Daniel Barbarus in comm. lib. 2 Vitr. cap. 9. Vitruu. l. 7. Archit. c. 1.

Ne, come foſſe quel Tugurio, poſſo
Già tralaſciar, da merauiglia ſpinto;
Queſt' era vn verde Cerro, antico, e groſſo,
Che non l'haurian dieci perſone cinto.
E ſol da zelo, e da pietà commoſſo
Vn Sacerdote, già molt' anni eſtinto,
C *Entrò nel ventre del tarlato Cerro,*
Con longo ſtudio, e col tagliente ferro.
E tutto euacuò l' interno legno,
Fin preſſo la Corteccia, e à l' alto groppo,
Vi cauò molte luci in bel diſegno,
Dopo gran tempo, e faticoſo intoppo.
Vols' anco trapaſſar del nodo il ſegno,
Ch'era l'albergo primo humido troppo,
E tanto ſopra quello, e taglia, e ſpiana,
Che forma vn' altra ſtanza allegra, e ſana.
E toſto imbianca quel capace ventre,
Di pietre cotte, con bagnata polue;
V'erge vn' Altare, e DIO ringrazia, mentre
Conforme al voto ſuo, quel voto ſolue.
Non vieta poi, ch'il peregrin non v'entre,
D *Che toſto i lumi d'ogn'intorno volue,*
Per ſaper bene preſentar l'eſempio,
Del moſtruoſo, vegetabil tempio.

Ioannes Fract. in Poemate inſcripto la Malteide. *Cant. 8. ſt. 30. 31. 32.*

Nec minus quàm Cerri lignum ab Architectis, Cerrini Carbones ærarijs ab fabris laudantur. Sunt enim vtiliſſimi, quià non ità facilè conſumuntur vt alij, licèt tranſiliant, & ſcintillent atq; cum deſinente flatu protinus extinguantur, parumq; reſoluantur. Hyginus ait manubria ſarculorum, aliorumquè ruſticalium inſtrumentorum optima ex Cerro fieri. Fullonia tandem Ars Cupulis, ſeù Calicibus glandium Cerri ad inficiendos atro colore pannos frequentiſſimè vtitur vice Gallarum, quamuis Cerrina hæc materies Vallonia dicta tincturam dilutiorem, & fugaciorem efficiat. Ipſa verò Glans ſaginandis ſuibus commendatur. Duram tamen facit carnem, ideò Faginæ Glandi poſtponitur. Quamobrem in ſuum hanc ſententiam contulit Pomarium Reuſnerus.

Theophor. H. pl. l. 3. c. 10.

Symphor. Hort. l. 18. c. 10.

Plico dell' Arte del tingere *l. 2.*

Sagi-

In Pomar. Poet.

Saginans porcos ſolidam Glans Cerrea carnem,
Sed duram (præſtat Fagea nempe) facit.

Interim autem Myſtica, & Moralia, Symbolicæquè aliæ Cerri obſeruationes quantumuis pauculæ nos fugere minimè debent.

MYSTICA, MORALIA.
Hieroglyphica, & Symbola.

Tract. 17. expoſ. euāg.

SOlitudinem menti neceſſariam eſſe cum docuerit nos Diuus Auguſtinus, in mentem nobis reuocauit Cerri Arboris ſolitudinem conſideratam moribus non parum poſſe prodeſſe; per illam enim à vanitate, mundaniſquè à fabulis auertimur, & ad ſolum Deum contemplandum, illiquè ſoli inſeruiendum inducimur: quam quidem rectiſſimam noſtræ mentis intentionem nobis repræſentat Cerrus Arbor in ſolitudinibus naſcens, rectiſſimo, & excelſo caudice conſtans. Nec alio fortaſſis, quàm *Ap. Stob.* hocce myſtico fine motos fuiſſe crediderim illos, qui Cerrum pro Emblemate laudabili Virtutum erexere, cum hac adiectâ inſcriptione PAVCIS LEGIBVS. Nam ex ſententiâ Menandri Bono viro paucis legibus eſt opus. Sic & pro irrefragabili veritate habemus apertiſſimum à duobus tantum præceptis totam legem pēdere, itaut, quemadmodum Cerrus Arbor ſolitariè viuit in locis penè inacceſſis, nullâ indigens culturâ, ſic Bonus vir, corde rectus, & alienis minimè ſe immiſcens rebus, omnibus tamen opem fert libentiſſimè in omnibus. Sicq; immenſum legum Oceanum intrà ſimpliciſſimam Dilectionis diuinæ, & Proximi ſui Legē concludens paucis dici poteſt quod egeat Legibus. Huc accinebat culta Legati noſtri Muſa, quum è Cerro Emblema inſtituens, ex naturâ iſtius Arboris habuit quo probaret ET IN SYLVIS RECTVM, ſubintellige adinueniri. *L. 2. Emb. 7* Habet enim

Quercubus aſſimilis, nigranteſquè hiſpida Glandes,
Cerrus inacceſſis Alpibus alta viret.
Ampla comas, hilaris ſpeciem, rectiſſima truncum
Calcat radicum Tartara cæca pede.
Nec tamen vt longo ſurgat nil ſtipite curua,
Cultricis quicquam nouit egere manûs.
Sponte ſuâ creſcitquè teres, rectamquè figuram
Effert, &, flecti neſcia, ſeruat anus.
Sunt quoque, qui norunt quàm rectè viuere, quamuis
Editi in incultis ſint ſine lege iugis.

Apud Stobæum orat. 54. In Hydria ap. St. or. 56. Auream propterea ſolitudinem vocabat Amphides Græcos inter Philoſophos non contemnendus. Suauiſſimam eandem prædicabat, ijs præſertim, qui prauos oderunt mores, Menander. Inculpatam hinc nobis Cerrus cernere mentaliter facit vitam, nam liberum Hominem, minimè auarum, nec ambitioſum, & ab omni prorſus inuidiâ liberum myſticè refert, cui Seneciana illa poterunt applicari carmina. *Seneca in Hippol. act. 2.*

Non alia magis eſt libera, & vitio carens,
Rituſquè melius vita, quæ priſcos colat.
Quam quæ relictis mœnibus ſyluas amat,
Non illum auaræ mentis inflammat furor, &c.

Iuſtin. ſt. l. 1

Hæc Cerri ſolitudo, ideſt à periculosâ quauis conſuetudine ſubtractio toruam poteſt excœcare libidinem, quod clariſſimè patet duorum maximorum Regum exemplo *Gell. l. 6. c. 8 Max. ſer. 3.* Cyri nempè, atque Maximi Alexandri. Ille à conſpectu Pantheæ captæ, quæ inſignis erat pulcritudinis, voluit abſtinere. Hic Darij filias, & vxorem eiuſdem formoſiſſimas, nec oculis attingere voluit, & ſic ambo Cerri ſolitudine in hac ſaltem re gauiſi, magnam virtutis laudem ſunt promeriti. Et hæc, licet pauca, de Cerro ſatis ſint dicta; Ilicem modò Arborem comprehendamus.

VLYS-

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT IV.
DE ILICE.

NOMINA, ETYMON,
Denominata.

ILEX Glandiferarum quarta, syluam sola facere potens, ob vastam non solùm magnitudinem, sed ob insuperabilem ferè vetustatem πρῖνος græcè nuncupatur, quià durissimum illius lignum non nisi serrâ, quæ græcè dicitur πρίων, secari potest. Hanc Arborem Latini dixerunt *Ilicem*, ab *electo*, vt vult Isidorus, quod eius fructum homines primum sibi ad victum elegerint; siuè ab *Ilithyâ* fortè, quæ parturientium habebatur ab Ethnicis Dea, hoc est Iunone, seù Lucinâ, & Feroniâ; decebat namquè Regiam, & diuitem purpuræ Arborem hanc Iunoniam dici

Dines vbi ante omnes colitur Feronia luco.

Hocquè Etymon magis placet quàm aliud apparenter ingeniosum, quod Goropius adducit, cum dictam affirmat Ilicem ab *Eel*, vndè fit *Il*, & *Eic*, quod in suâ linguâ *Nobile*, & *Robur* significat. In hoc inquam ingeniosum, cum verum sit maximam inter Robora nobilitatem Ilici competere, quandoquidem nisi alias haberet prærogatiuas, ad hoc vt nobilis foret, longè sufficeret vtilissima Cocci productio; sed huic Etymologiæ stare non possum, cum mihi non videatur antiquior Germana, quàm sit Latina lingua. Quod si verum foret, possent etiam assignari Scriptores inter Antiquos, qui aut hoc dicerent, aut alios eiusdem nationis, & linguæ Scriptores nominarent. Primam igitur magis quadrare dicendum est, quâ Isidorus *Ilicem* vocauit à verbo *eligo*, quod ad victum fuerit electus illius fructus, qui multas refecit nationes, vt testatur Plinius. Italicum illius nomen est *Elce*, atque etiam *Leccio*; apud Hispanos Arabicam Maurorum linguam imitatos *Elesina* vocatur *Enzina*, & *Enzinella*, *Anziaheira*, & *Coscoia*. Apud Aragonios *Lezinero* eadem indigitatur. A' Gallis nomine *Geuse*, & *Eouse*, & *Chesne verd*, Germanicè *Steckeyken*, & *Eingattung*, & *Stechpalmen*. Hebræis *Sina* voca-

Hist. Lugd. l.1.c.4.
Plin l.16. c.44.
Ruel.l.1.de nat.st.c.88.
Th.H.pl.l.3 c.16.
Dios.l.4.c.48.
Symphor. Hort.l.26. c.17.
Virg.4.Æn sil.l.13.
In Hispan. l.6.pag.96.
L.14.Etym 66.Pl.l.16.
Clus.rar.pl l.1.c.15.
Rob.Const. in Theoph. l.3.c.16.
Bellon.l.16 obser.c.44.

SCD Lyon

Matth. de Lobel. in obſ. ſtirp. vocari dixit Goropius, & indè *Sinai* Monti nomen eſſe, indèquè fluxiſſe Arabicum, Hiſpanicum, & Aragonicum Ilicis nomen prædictum; & quoniam Ilicis duæ traduntur in genere differentiæ valdè eſſentiales, nimirum ſpinoſo folio, & ſerrato tantum, & hæ ſubdiuiduntur in alias, quarum aliquæ fortè ſunt minus eſſentiales, hinc multa emergunt nomina. Prima folio viret non multum ab Oleis diſtante, molli, & minimè aculeato σμίλαξ Smilax Arcadum, & *Phellodrys* ab aliquibus dicta, de quâ Plinius, & Theophraſtus verba fecere, cuius Glandes ἄκυλα Acyla nuncuparunt, quas Hiſpani *Bellota*, ſeù *Abellota* maluerunt appellare. Secunda, hoc eſt minor Ilex *Coccigera Aquifolia* Prouincialis Plinij, quam Ruellius in Gallià vocari ait *Hous*, *vel Houſſon*, & Cocciglandifera eſt aculeata à quibuſdam *Phellodrys Coccifera*, *Ilex Aquifolia* Plinio, Dioſcoridis κόκκος βαφικὴ, cuius grana adnata folijs, & ſurculis rotunda, parua, rubentia, ſanguineo colore plena, nobiliſſima sũt Quiſquilia, ſeù Cuſculia, quod granum κόκκου φοινικῶν Arabes dixere *Chermes*, officinæ autem *Granum tinctorium*, in quo vermiculus naſcitur *Scoleccium dictus*, qui Chermeſino colori materiam præbet, quem *Scarlatum* aliqui vocant, illequè non ſolùm pulchritudinis autor eſt in arte Fulloniâ, ſed in medicâ quoq; ſalubritatis eſt non modicæ fabrefactor in celebri confectione illâ Pharmaceuticâ, quam *Alchermes* dicunt. Hic Iliceorum Granorum fructus tinctorius κόκκος βαφικὴ, nam βαφὴ eſt tinctura, à Galatis, qui ſuper Phrygiam ſunt, patrio Idiomate *Hys* appellatur, vndè *Hyſginum* à Plinio memoratum, & à Vitruuio in hunc modum loquente, *fiunt etiam purpurei colores infectâ cretâ Rubiæ radice, & Hyſgino*. Hæc autem Arbor Coccigera, vt feracior euadat apud Hiſpanos decurtata colitur *Caraſca* dicta, & reſpectu Cocci vermigeni *Coſcoia*, & *Grana de Tinctoreros* nuncupata; quæ grana Galli *Vermillon*, & *Graine d' eſcarlate*, Sclaui *Ceruack*, vel *Cheruak*; Arabes *Karmes*, *Cramezyn*, *Scacrlakeri*, vndè Italicæ voces enatæ ſunt *Carmeſe*, *Chermiſi*, e *Chermiſino*, e *Scarlatto*, e *Vermiglio*. Tanta ſemper fuit apud omnes gentes, & ſcriptores famigeratiſſimi huiuſce grani conſideratio, vt innumeras inuenerit nomenclaturas, cum Hebręi ipſum *Schani*, & *Thola* vocauerint; Cretenſes *Gazoprinon*, Arabes *Lacca*, *Barrith*, *Karmen*, *Tolaite*. Galatæ *Liyg*. Vitruuius *Hize*; Rhaſis *Kionon*. Pandectarius *Kemes*. Arnaldus de Villâ nouâ *Rubrum Granum*. Bellonius *Dud*. Ab hac Arbore, quæ vt dictum eſt Græcis πρῖνος nuncupatur, multi Prænestè dictam volunt mediterraneam Latij Vrbem, Leandro Alberto *Pilaſtrina*, nunc *Paleſtrina*, quæ propter Ilicum multitudinem ibì naſcentium, vndè nectebantur Coronæ, quas Ciuicas appellabant, dicta fuit aliquando *Polyſtephanus*, multarum ſcilicet coronarum materiam præbens. Huc alluſit Georgius Fabricius Poeta Germanus, qui ſic in ſuo cecinit Itinerario

Lib. 16. c. 6. t. 3. H. nat. cap. 16.

L. 4. c. 48.

Plin. l. 24. capit. 4.

Id. l. 9. c. 41

Vitruu. Archit. l. 7. c. 14.

Pl-l. 8. c. 8.

Ex Agric.

Io. ſt. Matth. Villan. 385

In deſcript. Italiæ.

—— Tua Cæcule regna,
Nomen ab Ilicibuſquè tenens Præneſte venimus.

Familia *Ilicea*, ſeù ab *Ilice* dicta cum per ſe ſit celebris, & Mons *Ilicinus* non ſit incognitus, cumquè Iliceas circà denominationes, earumquè deductiones ſatis immorati ſimus ad reales deſcriptiones ordinatim procedere nobis eſt animus, quare

Seneca in *—— Alta ſyluas forma vernantes alat.*

FORMA, DESCRIPTIO.

Conſtant. Cæſ. agr. l. 1 c. 4.

Cluſ. rvr. pl. l. 1. c. 15.

Bauuh. H. vn. pl. l. 7. c. 3. vol. 1.

Plin. l. 16. cap. 15.

QVaternis Fructibus Ilex fœcunda, Glande ſcilicet, Cocco, Viſco, & Hyphear, quibus in longam quoque oneratur hyemem, Mali, aut Pyri magnitudinem ſuperat, & Roboris vaſtitatem æmulatur frequentibus, & elatis ramis, licèt non latiſſimè diffuſis, ex quibus tenuis, & capillaceus muſcus cinericei coloris quandoque depe..det; folioquè viret perpetuò aculeatæ plus minuſuè circumferentiæ, ſupernè viridi, inferius candicante, guſtu adſtrictorio, & figurâ oblongiuſculâ, ad orbiculatum tamen tendente, illiuſquè conditionis, vt in adultioribus Arboribus plerumquè appareat ſine aculeis. Ea multis ſub initio germnationis annuæ oblongis in ſuperiori ramorum parte Iulis ornatur, qui in flauos, & muſcoſos floſculos polline quodam, & tenui puluere perfuſos explicantur, à quibus floribus omninò inutilibus tanquam germinationis luxurioſæ ſuperfluitatibus non exoriuntur glandes, quæ quernis quidem ſimiles figurâ, ſed magnitudine longè inferiores, nigreſcentes, quandoquè ante

A tè maturitatem, & Gummi quoddam calidum virtute, atque ſapore non ingratum fundentes, quarum Glandium medulla candida, firma, dulcis. Arboreus eſt plantæ Ilignea cortex leuior quàm Quercûs. Ligni viſcera interiora dura, ſpiſſaquè admodum ſunt, itaut oſſeam præſeferant naturam; cuius matrix conſpicua valdè eſt, criſpaturq; velut Aceris, & id eò magis euenit ex arte, ſi decurtetur Arbor, ſeù caſtretur. Radice maior Ilex eſt profundâ, altâ, multiplici. Minor Ilex vnico arboreſcit quidem caudice, ſed ſæpius fruticans plures ab radice Stolones emittit, circà quos folia oblonga, angulatim aculeata, & ſpinoſa, quemadmodum folia Agrifolij ſimpliciter bacciferæ; illius ramulis Grana (quæ ipſo Vere ſpirantibus fauonijs incipiunt apparere, & in Iunio maturant) hoc eſt Cocci ſinè pediculis adhærent, colore primum Albido, per maturitatem verò Cinericio, eruiliæ magnitudine, in quibus exigui Vermiculi gignuntur; Glandem, ſi quando profert, puſillam gignit calici ſpinoſo, & echinato inhærentem, guſtu amaram; ipſaquè auctore Theophraſto radices valdè productas in imo iacit. *Plin. l. 16. c. 40.* *Dodon. Pẽpt. 6. lib. 4. c. 4.* *L. 1. H. pl. c. 15. & l. 3. c. 16.*

Phellodrys autem, quæ Ilex fæmina quibuſdam habetur, natura eſt huiuſmodi, ipſa eſt ſemper virens, mollior, & ſublimior Ilice propius dicta; durior, & ſpiſſior Quer-
B cu; colore ligni decorticati candidior Ilice ſupradictâ, fuluior ſed Quercu, folio ſimilis ambabus, verum maiore quàm eadem Ilex, minore quàm Quercus, & fructum quoad magnitudinem hac minorem, illa maiorem ferens, ſupradictarum ſubdiuiſarum in ſpecialiores differentias Ilicum formæ particulares, & deſcriptiones apud Ionſtonum habentur in tabulis æneis, ibi eſt videre Ilicem Cocciglandiferam ſpinoſam; *In Tabulâ æneâ 63. & 62.* Ilicem non aculeatam folio rotundo, molli, modicè ſinuato; Ilicem non aculeatam folio oblongo ſerrato; Ilicem non aculeatam folio rotundo, ramis floridis; & Ilicem Bauuhini variè ludentem in folijs; Phellodrym item Muricatifoliam; Phellodrym nigricantem Latifoliam, inciſuris ſpinoſis; & Phellodrym candicantem Anguſtifoliam ſerratam. Agrifolium tandem Ilex ſcilicèt aculeata Baccifera folio ſinuato Ionſtoni, atq; ea, quæ echinatam habet folij ſuperficiem, ex Iac. Cornuto. Arbor eſt Iuſtæ magnitudinis præ ſoli genio, & quandoquè inter frutices numeratur etiam paruos; caudice eſt, & ramis lenta, externè vireſcens, ſed intrà pallida eſt, odoris dum auellitur non boni; materie potitur ſolidâ, ponderosâ, quæ aquis mergitur, perpetuâ fronde ſplen-
C didè virente, & admodum aculeata, adeò vt ex Indis nouiſſimis obſeruationibus habeatur reperiri quandam illius ſpeciem, quæ non ſolùm in ambitu, ſed in foliorum area quamplures horridos gerat aculeos, & pro ſepimentis fortiſſima ſit, lignumquè ad vectes componendos vtiliſſimum; Floſculos Luteos emittit quatuor foliolis, & totidem apicibus conſtantes, quibus ſuccedunt paruæ Baccæ vmbilicatæ, rotundæ, rubræ, ingrati ſaporis, cum ſeminibus intus quaternis, oblongis, triquetris, ſtriatis. Nos duas dabimus peculiares ſpecies Ilicis non deſcriptas ab alijs, quarum icones hiſce nominibus notatas inter innumerabilem tabellarum vix delineatarum inueni congeriem aſſeruatas in publico Muſæo Illuſtriſſimi noſtri Aldrouandi, ſcilicet Ilicem Coccigeram Glandiferam ex Cephaloniâ; & Ilicem Aquifoliam, producentem grana ex Myſiâ, id diſtantiſſimæ magnâ ex parte Patriæ effecere. *Patria feliciter agens fortunatum ſemper altius prouehit* vt ab Athenienſe Tragico ſcribitur Vate. De Patrijs igitur Ilicis Arboris varijs agatur: Non parum cõferre Patriam pro differentijs Ilicum varijs habendis nos docet Plinius his verbis. *Ilicis duo genera. Ex ijs in Italiâ folio non multum ab oleis diſtant, ſmilaces (*milaces in antiquo codice*) à quibuſdam Græcis dictæ, in*
D *Prouincijs Aquifoliæ. Ilicis Glans vtriuſq; breuior, & gracilior, quam Homerus Acylon appellat, eoq; nomine à Glande diſtinguit. Maſculas Ilices negant ferre, &c.* & quia ſubit varia diſcrimina Ilex, in quibus dijudicandis non modicæ inter Auctores difficultates, & dubia non pauca exurgunt; cumq; fœcunditatem, vel infœcunditatem à loco acquirat natali Arbor eadẽ Ilicis, proprietates quoq; locorum attendẽdæ; hinc rationabiliter denominari poterunt à Patrijs varijs Ilices; vt Narbonenſis Ilex à Lugdunenſi chrono-botanico, Hiſpanica à Cluſio; Garanotij Luci Monſpelienſis Aduerſariorum, &c. *Ionſton. l. 4. c. 4.* *Cornut. H. pl. Canad. c. 68.* *Symphor. Hort. l. 29. c. 2.* *Euripid. in Philoct. or. or. 38.* *Lib. 16. c. 6.* *Theophr. 3. H. pl. c. 5. & l. 5. c. 5.* *H. Gen. pl. l. 1. c. 4.* *Cl. l. 1. c. 15. rar. pl. Adu. p. 431.*

Ilex Coccigera Glandifera ex Cephaloniâ.

Ilex

SCD Lyon 1

Ilex Aquifolia producens Grana ex Myſiâ.

LOCA NATALIA.

NON vbique viuit, neque omnibus in locis fructificat,& maximè Coccum,Ilex; nam vt obſeruauit præclariſſimus Cluſius, ijs ſolum prouenit in Regionibus hæc Arbor, quæ Mari Mediterraneo alluuntur, & magno Solis Ardore torrentur, in quibus locis Montes amat ſecundùm Ruellium, cui adſtipulatus Iuſtulus Spoletauus cecinit.

De nat. ſt. l. 1. c. 13.

Ilicis, hîc, denſæ nullo non tempore Montes
---Fronde virent.

Iuſtul. Spol. lib. de Croci culturâ.

Neque Conualles reſpuit. Coccum autē in Galliâ Narbonenſi, & in Hiſpaniâ Carolus Cluſius optimum obſeruauit; deque modo eundem colligendi apud Prouinciales egit Quinqueranus. Creticum Petrus Bellonius Cocci, & vermiculorum eius prouentum diligenter eſt proſecutus: de cuius exactâ cognitione, an Antiqui gloriari potuerint dubitat doctiſſimus Bodeus, licèt legantur apud Theophraſtum hæc verba de Ilice, & illius grano *Fert præter Glandem granum quoddam puniceum*, qui color ſumitur pro rubro ſplendente communius loquendo,poteſtque dari Coccus alio perfectior, & pulchrior in colore, tum naturâ ſimpliciter, tum adiumento Artis. Coccum tinctile, ſeù infectorium laudauit plus, minuſuè iuxtà diuerſitatem locorum natalium Dioſcorides dicens *optimum gignitur in Galatiâ, & Armeniâ, deindè Aſiâ, & Ciliciâ, vltimum ex omnibus Hiſpanicum*. Hinc Nicolaus Reuſnerus in Poetico ſuo Paradiſo contulit:

P. rar. pl. L. 2. de laud Prouinc.

1. obſeruat. cap. 17.

L. 3. H. pl. c. 8. & c. 16.

L. 4 c 3. 9.

Coccina ſanguineo pinguntur pallia Cocco:
Muricis hunc Galatæ dant, Cilicesque loco.

In concisis recenſionib. Aduerſar.

Verùm Sardinienſe peſſimum recentiores deprehenderunt: minoris in Barbariâ valoris.Petrus Pena, & Matthias de Lobel in Italiâ quoque naſci Coccum affirmant,Matthiolumquè nimiæ arguunt olcitantiæ; ſic enim hi ſcribunt,*Frequentiſſima hæc humillima Ilex, cum pleriſque Italiæ locis, tum præſertim in Hetruſco, Romano, & Senenſi finitimo agro, locis Montoſis, Glareoſis, Sterilibus, inter varias Ilices, Smilaces aſperas, Terebinthos, Lentiſcos, vbi etiam, tametſi paucæ, & parum, nec quotannis, tamen nonnullæ Coccum ferunt. Sed quià minus coccinum, & paucum, citòque euaneſcens partim ignoratur, partim negligitur. At in Galloprouinciæ Arelatenſi planitie patentiſſima, ſolibus æſtiuis rotunda, ſqualida, glareoſa, lapillis, ſilicibuſquè conſtrata, & Frontignanæ, Narbonæque maritimis hanc legunt menſe Maio, annis adeò æſtuoſis, vt totum ſemeſtre nihil penitus pluat. Valet ſingula libra Cocci interdum vicenis aſſibus gallicis.*

Theophraſt l. 3. H. pl. c. 18. Plin. l. 16. c. 8.

Phellodrys autem, hoc eſt Ilex fœmina, & mollior minimè coccigerâ, ſed ſolùm glandifera multis naſcitur in locis, in quibus Ilex alia non prouenit, cuius in operibus lignoſis eſt ſuccedanea apud Lacedæmones, Elios, Dores, de quâ in hiſtoriâ Suberis. Agrifolium tandem copiosè creſcit frigidis in Regionibus, vt in Angliâ, Germaniâ, & Galliâ, nam ægrè viuit in alſioſis, & calidioribus locis, perſimilis eſt Ilici coccigeræ primæ, in folio tantum, non autem in reliquis, quià non eſt glandifera, ſed baccas fert Kermes quidem, aſparago concolores, verum minimè colorantes, atque minimè gratas guſtui. Ilex, quæcunque tamen, ciuilium, & obſidionalium quoque diù materies coronarum, Vrbe ipsâ Româ vetuſtior in Vaticano fuit titulo literarum etruſcarum in ære inciſarum nobiliſſima. Tres item apud Tiburtes tempore Plinij extabant Ilices,quæ Tiburto conditore illius ciuitatis vetuſtiores erant, apud quas inauguratus fuiſſe ſcribitur idem Princeps,eumq; tradunt filiū Amphiarai,qui apud Thebas obijt vnâ ætate ante Iliacum bellum. Prætereà Lucum propè, qui erat in ſuburbano Tuſculani agri colle Corne appellato, inquit Plinius,Ilex viuebat, & ipſa nobilis 35. pedum ambitu, caudiceque decem Arbores metiens,ſingulas viſendæ magnitudinis, ſyluamquè ſola faciebat, itaut dici quoque valeat Natalia Ilicis Loca non omninò inhoſpita eſſe habenda; in quâ ſignificatione Ilex ipſa Myſticis, & Moralibus locum quoque dabit in ſeipsâ.

Pier. Valer. Hiero. l. 51. Plin. l. 16. c. 44. Volater. l. 26. Philol. L. 16. c. 44.

MY-

A

MYSTICA, MORALIA.

COccigeræ, Glandiferæque Ilicis omnifariam ſumpti fructus Diuitias, atque Delicias Mundi huiuſce referre videntur ob pretium cocci, præcipuè, atque illius coloris pulchritudinem, quibus tamen vti debemus, vt hæ ordinentur ad longè maius Bonum, hoc eſt ad Bona ſpiritualia, atque cœleſtia, pro felicitatis ipſius aſſecutione, non autem vt noſtros immediatè vertantur in vſus; nam quis, niſi Epicuri de grege cœnoſo porcus glandes vorabit? quis coccis illis integris veſtes exornare, & venuſtare poſſe contendet? Ilicis radices profundæ, virum perfectum deſignant, qui firmiſſimas fidei radices profundè iecit. Durities corticis Viri probi veſtium vanitates, atque curioſitates molliores excludit; Rotundi ſtipites, crebri rami, vmbroſæ frondes, materiei ſoliditas in Ilice Hominis inculpatè viuentis laudabilem facilitatem, plura

B opera bona, exempla virtutum omnium; atque patientiam patefaciunt. Nec minimum confert ad Myſticam hanc Doctrinam ſolers illa Goropij conſideratio, cum animaduerteret, ac diſertè admodum, & multis fretus rationibus oſtenderet Rubum Moyſis Ilicem fuiſſe; quod eò magis probabile videtur, quià per vocem *Sina* Hebræi intelligunt Arborem, eamque maximè deſertis in locis prouenientem; quod competere non poteſt *Rubo*, qui non Arbor eſt, ſed debillimus ſuffrutex. Nec in deſertis, & aridis montibus prouenit, ſed tantum in lætiſſimis, & humectis locis ad foſſas, & aggeres agrorum. Benè verò conuenit Ilici, quæ Arbor eſt, & procera quidem, ac deſertorum incola, cum ſaxoſas Alpes admodum amet. Ex hac porrò conſideratione habetur quod D. O. M. Populum ſuum Pharaonicæ ſeruituti ſubtracturus ex Ilice ardenti, ſed non comburenti, tanquam è ſuæ Diuinitatis ſuggeſto præcipiebat, ab Ilicis qualitatibus addiſcendam eſſe ſummam Animi virtutem. Ab eius nempè firmitudine, & durabilitate conſtantiam, & Animi fortitudinem in omnibus, & in ſtatu præcipuè ſeruili, in quo erant Hebræi; Sic enim, & longè prius ipſorum Patriarcha Ioſeph in ſua captiuitate dixerat, cum duro carceri mancipatus eſſet.

Hiſpanicor l.6.pag.44.

C *Nam ſi me afflictem, quid mihi*
Lucri ſit? nonnè eadem ſunt ferenda nolenti tamen?
Quodcunque Deus ille facit, ferendum eſt æquo animo, cur
Pugnare, & fruſtraneum, & impium iuxtà eſt.

Cornel. Crocus Amſter. lodamenſis in Ioſeph. co mediâ ſacra act. 3. ſc. 2.

Et per hoc, quod in aquâ demerſum penè lapideſcat Ilicis lignum, inſtituendi erant Hebræi, quod licèt in aquâ, & fluxu tribulationum poſiti eſſent, non tamen ibi putrefieri debebant per impatientiam, vel aliud peccatum, ſed maiorem conſtantiæ firmitatem adipiſci, & hoc pacto leuiſſima illis vita fuiſſet ſeruitus, dum

Id. act. 1. ſc. 5.

Præter culpam, & peccatum nihil homini accidere poteſt graue.

Quoniam verò materia hęc ampliſſima eſt, & Auguſtiſſimæ plena Maieſtatis, ideò ſufficiet illam innuiſſe, cum ſatius ſit ipſam deuoto ſilentio tranſire, ſuo cuique iudicio, & arbitratu relicto, quam breuibus arctare ſtudentes, tot ſacrorum Interpretum verſioni non ſtare; ſed ad clarius, pulchriuſque de Ilice myſterium accedamus, & cum Clariſſimo, Doctiſſimoque Sacrarum Scripturarum expoſitore P. Sherlogo, auctoritatem Regum Sapientiſſimi Salomonis, in Canticis Canticorum Labia Sponſæ coccineæ vit-

D tæ comparata Ilicis fructui, cocco nempè optimè comparari, cuius moralizatio præſentis accommodatiſſimè eſt loci. Sic igitur infit Sherloſus, poſt exactam ſecuudum Botanicos Cocci declarationem. *Quare ap. Iſaiam æqua eſt de vtriſque ratio cap. 1. verſ. 18. ſi fuerint peccata veſtra, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra, quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Quo ex verſu, & id manifeſtatur quod noſtro inſtituto præcipuè accommodum eſt rubro, atque ſanguineo fuiſſe colore: Rubra inquit, quaſi vermiculus: & certè eam ob cauſam ad pugnam ituri coccinea induebant ſagula. Sil. lib. 9.*

Volum. 3. veſtigatione 28. ſect. 3. cap. 4.

—— Humeroq; refulget Sanguinei patrium ſaguli decus.

Et quoniam effuſo cruori ſanguineus coccini germanus erat color, aut viſu amictus accenderentur ad martem, vt inſinuat Valeſius in ſacra Phil. cap. 82. aut nè vulnerati ab hoſtibus ad ſtillantem ſanguinem deficerent animo, & viribus, celabatur quippè tunicæ ſimilitudine, vt putat Alexander Neapolitanus lib. 1. Genial. cap. 20. quod olim ab Iſi-

ſidoro Hiſpalenſi traditum eſt in originibus l. 19. c. 22. Rufata, quam Græci Phœniceam vocant reperta eſt à Lacedæmonijs ad celandum coloris ſimilitudine ſanguinem quotiens quis in acie vulneraretur, nè contemplanti aduerſario animus creſceret. Hac ſub Conſulibus Romanis vſi ſunt milites, vndè etiam Rufati vocabantur: ijſdem ornatas Chaldęorum legiones hanc quidem ob cauſam ex cap. 2. Nahum verſ. 3. viri exercitus in coccineis, arbitrati Cornelius, & Sanchez, Roa ſingular. part. 1. lib. 1. cap. 2. ad incutiendum contrarijs Turmis metum in coccinis ſanguineos proceſſiſſe opinati Io. Ferdinandus in Theſauro, verbo coccus, num. 7. Auguſtin. de Quiros in Nahum. qui erudita multa congerit: Equidem pugnæ ſignum Tunicam Rufam fuiſſe haſtæ extenſam, ibidem Iſidorus monet, quod latius comprobat Iuſtus Lipſius lib. 4. de militia Romana dial. 12. Sed an rubra Purpura? huius autem ad coccinum tantam eſſe ſimilitudinem (licet quidem marina ſit purpura, & Piſcis donum, teſte Plinio lib. 9. c. 36. terreſtris verò coccus Arborum partus, ſicut oſtendimus) vt pro alio alterum reciprocetur, contendit Bodæus lib. 1. Miſcell. c. 8. ideò promiſcuè ab Euangeliſtis, nunc indutum Saluatorem chlamidem coccineam memoratur, vt apud Matthæum cap. 27. verſ. 31. nunc purpuream Marci cap. 15. verſ. 17. Ioannis c. 19. v. 2. adſtruunt Toletus, & Ribera in Ioannem, Maldonatus in Matthæum, Ianſenius concordiæ cap. 142. &c. ſed quoad Euangeliſtarum conciliationem ſpectat eleganter cogitaſſe viſus Antonius Honcala canonicus Abulenſ. Opere de ſanctâ Cruce, quod Stauricum nominauit, videlicet chlamidem illam duplicis tinctura fuiſſe ex purpurâ nimirum, & cocco ſimul, &c. nota 2. longè diuerſum eſſe vtriuſq; colorem, purpuram quippè triſtiorem, ſubnigricantem, deniq; violaceam. Coccum ardentem, & ſplendidè rubicundum. Flagrat color ipſe, atque igneſcit. Silius lib. 17. At contrà ardenti radiabat Scipio cocco, *rubicundi, & ſanguinei coloris multò clariorem, acutioremque eſſe in coccinis lucem, ſpiranſque omninò, & viuidum iubar ſtatuunt Abulens. in capite 35. exod. quæſt. 1. &c. Seranus l. 2. in Ioſue, quæſt. 21. in cap. 2. qui Hebræâ voce, qua coccus ſignificatur, hoc iudicari augurabatur Schani, id eſt acuere, quod purpuram incendat, & aeuat ſuperducta illi, quanquam de Cocco bis tincto dictionem eam communis interpretaur ſententia. Io. Ferdinandus in Theſauro, in verbo coccus numer. 1. purpura amplius fulgere coccum docet; pulchrè igitur commendaturus Labia ſponſæ coccinea expreſſit. Rubor enim oris maxima laus, & quo flagrantior, eò venuſtior.* Hactenus Sherlogus, cui nihil addendum duxi, cum ille ſupremum Myſticæ, & Moralis huiuſcè Doctrinæ tetigerit apicem. Locus tamen nobis remaneat eandem Ilicem pro Hieroglyphico, & Symbolo tum ſacro, tum Profano aſſumendi, vt Doctiorum Virorum Senatus hac eâdem ornari poſſit

Publ. Frăc. Modeſt. in Geneth. Fr. Franciæ Regis Fil.

Ipſe ſerenata ſuccedens fronte Senatus
Splendidus in Cocco, ſerumque in Vellere, & Auro.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Emblemata.

ILex non in Auras tantum, ſed in Aurum, & Æra ſeſe pretiosè diffundens, variaquoque, & nobiliſſima ſignificata diuitiarum, tum corporis, tum animi induſtrijs, & ſtudioſis omnibus viris poterit comparare. In nummo Antonini Pij Imperatoris ſus cum porcellis conſpecta ſub Ilice fertilitatis innuit ſymbolum;

ANTONINVS AVG. PIVS P.P.
TR. P. COS. III. IMP. II. S. C.

Virg. Æn. lib. 3.

Nam fœtuum feraciſſima hæc bellua, vt ex Virgilio,

Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus ſus
Triginta capitum fœtus enixa, &c.

Io. Bod. in Theophr. Ap. Bauh. in H. vniu. pl. l. 7. T. 1 Reuſner. l. 4 Emblem. 1.

Sub Ilice paſta, quæ fœcundiſſima ſyluarum eſt Arbor, omnigenũ videtur opũ oſtendere incrementum; cuius Arboris fertilitatem Reuſnerus elegantiſſimo hoc Tetraſticho celebrauit. *Fortius vmbroſâ nihil, aut fœcundius vnquam*
Ilice, quæ viſcum nobile fronde parit,
Et præter Glandem fert Coccum læta rubentem,
Et folijs ſemper frondet amœna ſuis.

Etſi

A Etsi naturalibus fabulosa possunt appositè necti, non aliâ de causâ Ilex sola, nec Arbor alia ramum aureum, quo facilis, & tutus viuenti Dardanio foret ad manes inferos descensus, protulisse ficta est à Virgilio, nisi vt hoc pariter pacto fertilitatis Symbolum decerneretur. Ipsa namque fertilitas sola fuluum parat Metallum, quò posthac omnia facillimæ consecutionis redduntur; vndè quidam eruditus dixit --- *Omnia vincit Aurum; Sic pariter ferrum mitescit ab Auro.* *Virgil. l. 6. Æn.* *P. Maccius embl. 54.*

Sapientiç quoque fertilitatem innuit. Hinc Cornelius Crocus Æmsterodamus in sui *Ioseph* præfatione scribebat. *Quid aureus ille ramus, quo tutò etiam inferi adeuntur? nisi efficacissima sapientiæ decreta: quibus obfirmatus animus, omnibus fortunæ telis, cupiditatum incantamentis, vitiorum monstris, euadit superior, Numini iam, quàm Homini similior.* Sic & Virtutem fertilissimam esse significans, in causâ fuit, vt tersa Laurentij Legati Musa emblemate ex Ilice contexto de Virtutis fertilitate, modulatum reliquerit

Tartara quàm validè firmis radicibus vrgens
Ilex, vt fluidum plus bibat alta Iouem:
Semper amœna comas, & gratis vtilis vmbris *Lib. 2. Emblem. 5.*
B *Fertilis est semper, multimodèquè ferax.*
Nam dulces glandes, & ab his Epidauria profert
Gummata, vel Cyniræ qualia nata fleat.
Fert & Muriceas supplentem sanguine Conchas
Purpureum Coccum, multiplicesque globos.
Nascitur & Volucrum liquida hîc ad Retia Viscum
Antiquâ Druydum Relligione sacrum.
Ab Styge quin reduces tutè pandentia gressus
Auripara hæc Arbor fulua metalla tulit.
Vndique frugiferæ sic semper in Ilice frondent
Virtutis, semper ditia signa virent.
Hæc siquidem, calcat dum tartara, in æthera surgit
Multiplicis fructus semper amica parens.
Dulcia non nocuæ semper fert pabula vitæ,
C *Moribus & Gummi, quo medearis, habet.*
Nè Vitijs Animum flectas generatur ab istâ,
Qui tibi coccineus purpuret ora Pudor.
Quin & vt errantes sub legem leniter arctes,
Parta in se, Virtus, mollia vincla parat.
Quid plura? haud alibi fulget pretiosius aurum,
Quàm quod Virtutis nobilis Arbor habet.
Quo nisi diues erit Mortalis, non sibi credat
Elysias vnquam posse patere fores.

Nec minus diuiter idem argumentum prius tractauerat fertilissimus Poeta Nicolaus Reusnerus Leorinus in suis itidem Emblematis, vbi, & præcisè loco superius citato, moraliter in hæc exercuit Musam.

Aureus æterno frondescens ramus honore
Symbola Virtutis clara perennis habet.
Pulcricomâquè frequens hic crescit in Ilice, magni
D *Quâ nemoris spargit sylua refusa comas.*
Fortius vmbrosâ, &c. vt superius.
Sic magnum decus est Virtutis, magna potestas
Perpetuus splendor, perpetuusque vigor.
Fortius hac nihil est, nil fortunatius, & quod
Tam sit fœcundum sponte, feraxquè, suâ
Qui sapit, hunc oculis vestigat, menteque ramum:
Nempe sub hoc Virtus, sorsque beata latet.
Auricomos nisi quis decerpserit Arbore fœtus,
Elysias miser hic nescit adire Domos.

Propter hanc infortunia patienter tolerantur, nec in melius vertenda fore spes interit; quemadmodum Arboribus sublata per hyemem folia Ver reddit.

Arbo-

Arboribus frondes, quas horridus exuit Auſter,
Ver rediens placido reſtituit Zephyro.

Franc. Vinthal. l. 1. Epigramm. 19.

Ilex eadem, non in Pedibus, ſed in Corde, inquè Animo reſidere Virtutem nos Hieroglyphicè docet proprio ramo pedibus Leoninis ſuppoſito, qui ramus hac grandi pollere dicitur facultate Leonem ipſum, alioqui fortiſſimum, atque magnanimum, in torporem, & in pauidam quodammodò conſtitutionem impellendi; nam *Virtus in Arduis*, & *Laus in Excelſis*. Excelſa ergò, non infima, & multò minus proſtrata pro noſtrarum operationum obiecto ſumi debent; vndè illud Academicum ſymbolum Aquifolij Arboris, ad Iliceum genus relatæ, quod Academia Deſioſorum antè centum annos in Auitis meis Ædibus, fundata ſibi erexerat, cum literariâ hac Animâ ASPERITASQVE FVGIT. Hunc peregregium ſenſum importabat

P. Cauſ. l. 10. ſymb. Polyhiſt. n. 10.

Pier. Valer. Hierogl. l. 1. Conſt. Caſ. Agricult. l. 15. c. 1. Pſ. 147. Ouid. l. 1. de Ponto. Proper. l. 4. eleg. O. M.

Magnum iter aſcendo, ſed dat mihi gloria vires:
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Vitia propè terram, & minimè procul ab ipsâ frondeſcere monſtrat Ilex ſpinoſo folio, inferius at propè verticē ſpinis exuta, aſperitatibuſq; carēs in ſublimè, vndè omnis vitioſus horror terræ maledictionem comitatur, ita vt arbor ipſa ſtudioſos ſic alloqui videatur *Qui colis Aonium ſtudijs melioribus Agrum*
Accede ad ſuperos, duraquè cuncta cadent.

Nullumq; faceſſat negotium hîc Arborem intrà Ilicis Hiſtoriâ pro Ilice afferri, quæ cum non ſit Glandifera, ſed Baccifera proprijſſimè non ſit Ilex, vt doctiſſimus dubitauit Bodeus, & eruditiſſimi tenuerunt Aduerſariorum Scriptores; nam mihi ſat eſt illam belliſſimè referre Ilicem in ſui facie, atque folijs, & eò maximè, quià illam ad nullum peculiare genus Arborum relatam propriè video. Quidquid ſit; Academicorum finis, hîc clariſſimè apparet ex ipſarum Arborum longitudine adauctâ, quæ dum verſus Cœlum animosè protenditur perfectiones virtutum acquirit; idque cum ex naturâ rei accidat Ilici, craſſitiem vincere ignauiæ, aſperitatemque omnem ignorantiæ, atque vitiorum fugare, ſenſus ille Ouidianus eruditiſſimè verus apparebit,

Io. Bod. à Stapel. in comm. Theophraſt. l. 4. H. pl. c. 4. Auctor. Aduerſar. P. Pena, & M. Lobel.

Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter Artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Vndè Academicum Ilicis Symbolū, Symbolicas Leges optimè implere perſpicirur. Stante etiam Ariſtotelicâ Doctrinâ à præclariſſimo noſtro Conciue Baldo explicita his verbis. *At certum eſt quod non ſolum Hominis, ſed etiam cæterorum viuentium propenſio eſt, vt promptius ſecundum longitudinem, quàm ſecundum craſſitiem augeantur, quod in Arboribus* &c. *conſpicitur.*

Camillus Baldus in Phyſiogn. Ariſt. c. 7.

Quod

A Quod damna, quod cædes, & aduersa quæcunque Animum minimè frangant Virtuce suffultum, atq; animatum Ilex nos Hieroglyphicè docet, in cuius ramis duæ hinc indè infixæ appareant bipennes, in hunc sensum à Ioachimo Camerario ingeniosissimè erectum cum hoc superposito verbali Schemate PER DAMNA, PER CÆDES, & sequenti disticho *Embl.25.*

Cladibus augescit Virtus animosa: bipenni,
Sic Ilex vires tonsa subindè capit. *Horat. l.4. Ode 4.*

Cuius symboli fundamentum à Lyrico fuit erutum, dum ille Romanæ Fortitudinis exemplum extolleret hisce carminibus.

Duris vt Ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes ab ipso
Ducit opes, animumquè ferro.

Id tamen intelligendum est extrà intestinos cædis excessus ad cor pertingentes; tunc enim præ nimiâ visceris duritie sequitur lethalis diffractio, cum læditur vitale cen-
B trum, in quo casu Ilex ità vulnerata seditionis ciuilis symbolum efficitur, quod ab eruditissimo Alciato sic fuit expressum

Duritie nimiâ quod sese rumperit Ilex
Symbola ciuilis seditionis habet. *Alciat. emblem. 206.*

Politicam è contrà concordiam communis flexanimitas inducit; ideòque satius flecti quàm frangi emblematico pro consilio proponebat ingeniosus Ducherius, vbi se flectentes Arbores diutius stare, quàm Ilicem illis resistentem cecinit. *Lib.2.epig. 89.*

Cedere nonnunquam Magnatibus vtile multum est.
Cedere difficiles damnauè, morsuè manent.
Ventorum immensis quæ flatibus obstitit Ilex,
Frangitur, & magnis flatibus icta cadit.
Quæ non obstiterat, sed sese inflexerat Arbor,
Magnis ventorum flatibus, illa manet.

Religionis tandem symbolum habita semper fuit Ilex, & ab antiquissimis vsque tem-
C poribus venerata; de quâ Plinius in hunc modum scripsit: *Vetustior autem Vrbe in Vaticano est Ilex, in quâ titulus literis æreis Hetruscis Religione Arborem iam tunc dignam fuisse significat*; quam Arborem ad veram symbolizandam Religionem nostram catholicam in Æneis Vaticani Templi Apostolorum Principi dicati Valuis fusis expressã voluit Sanctissimus Eugenius IV.P.M.vt orthodoxę Fidei ęternũ ea staret Hieroglyphi cum. Cæterum si pretiosum Illicis Coccũ seorsim ab Arbore suâ capiatur, cum talis sit, vt circà illum impostura facilè strui possint, ad Mercurium fraudolentum relatus non inconcinni valet Emblematis esse materia; Mercurius enim cum Galero frontem totam obtegente, penniſq; copiosis ad pedes, velocissimi propterea motus, cuius vigilem circà merces curam Gallus in propinquo denotet, ipse Impostoris, atq; Mercatoris mendacissimi Symbolum egregiè componit; *Lib.16.c. 44.*

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Laudat venales qui vult extrudere merces; *Horat.l.1. ep.1.*

Ementes vt fallat speciosis vtitur, & ementitis coloribus verborum, atq; realium in-
D fectionum; sicq; pro lliceo vero Cocco sæpius dabit artificiatas aliquas ignobiles, infeliceſq; baccas; vndè istiusmodi Mercurium Gilbertus Ducherius poetico pennicillo doctissimè depinxit talia loquentem. *Id.l.2.ep.2.*

Quod merces curem (postquam mihi syllaba quondam
Longa breuis facta est) Mercurius vocitor. *Lib.1.epig. 97.*
Sunt pedibus pennæ: quoniam Mercator ad Indos
Currit, & ignauas abycit vsque moras.
Pro sceptro, virgam teneo: quià maxima Regna
Mercibus, & magnæ sæpè parantur opes.
Est vigilans Gallus: quoniam Mercator ineptit,
Si sperarit opes absque labore graui.
Frons autem obtegitur: quia lati nube Galeri
Fucum impostorem mercibus addo malis.

Ea ſunt Ilicis Hieroglyphica, & Symbola, vt cum Epitheta ab his non diſſideant, ſed E
Plut. de Educ. lib. illis nobiliſſimè concordent, quemadmodum Viri Boni, rectè morigerati non ſolùm, ſed amabiles eſſe debent, hinc tam hæc, quàm illa vtiliter, & coniunctim poterunt exponi.

EPITHETA.

Lib. 4. Faſt. LIterarium hoc noſtrum Ilicetum intrantibus illud fortaſsè familiare dictu veniet Ouidianum, quòd

Iam color vnus ineſt rebus, tenebriſquè teguntur ---*Omnia.*

dum in illo *nigræ* tantum, *atræq;* propter vmbram Ilices, & eiſdem loca referta, vtpotè *obſcura, ſenticoſa, denſa,* & *horrida* commemorantur.

Ecl. 6. *Ilice ſub* NIGRA *pallentes ruminat herbas.*

cecinit Virgilius, & -----*nigrâ Ilice* ----OBSCVRA *nutat* SYLVA.

Seneca itidem pronunciauit ad cuius imitationem Franciſcus Bracciolinus eruditè F poſtmodum cecinit.

Vrbin. 2. 71 *Là su beato, hor ſotto vn' Elce OSCVRA,*
Hor dentro vn' hermo, e ſolitario ſpeco
Solo co' ſuoi penſier talhora ei viue,
E penſa, e ſiede à le dolci ombre, e ſcriue.

Vmbras nanq; latè diffundere tam ardenter auent, vt vbi ramis ſpoliatæ fuerint, quaſi *nuditatis impatientes* illæ *facillimè, denſiſſimèq; repullulent,* vnde iuremeritò Lyricus Romanos aduerſis prælijs magis inualeſcere demonſtraturus, Ilicis huiuſmodi comparationem exhibuit.

Lib. 4. Car. Ode 4. DVRIS *vt Ilex* TONSA BIPENNIBVS
NIGRÆ *feraci* FRONDIS *in Algido, &c.*

Qui mons eſt in Agro Tuſculano XV. paſſuum millibus ab Vrbe diſtans; cuius Montis, illiuſq; Ilicum *nodoſarum* mentionem habuit & Antonius Franciſcus Raynerius in-
Rayn. Rim. Son. 61. ſuis Rhythmis Italicis tali pacto. G

O' ne l' Algido ſacro Elce NODOSA,
Ch'empia mano col ferro intorno ſegni.

In 6. Conſ. Hon. paneg. Nil igitur mirum, quòd *opacas* dici videamus in Claudiano ſyluas ex Ilicibus conſtantes, *Ilice ſub* DENSA, *ſyluis arctatur* OPACIS.

Id. in Rnff. lib. 1. Nec non & ab ipſo *caligantis* ideò cognomine Pangæum Thraciæ Promontorium indigitari hoc pacto.

Mauors, nubifero ſeù tu procumbis in Hæmo,
Seù te cana gelu Rhodope, ſeù remige Medo
Sollicitatus Athos; ſeù CALIGANTIA *nigris*
Ilicibus PANGÆA *tenent, accingere mecum.*

Vnde melicus Poeta Ioſeph Baptiſta nobilem Muſam exercens, habuit

Ioſ. Bapt. Poeſ. Melic. p. 1. pag. 2. *Non per trar dal Pangeo l'ELCI CRINITE.*

Et hunc in ſenſum Iulius Ælius Crottus lepidiſſimus Poeta Cremonenſis.

Crottus Floraliorum 8. *Has inter Herbas Graminum virentium*
Ilex OPACA *quas procul cingit comâ.* H

Li. 5. Theb. Quæ opacitas nuſquam dari poteſt abſq; vmbroſitate. Idcircò Statius.

Quum piger VMBROSA *populatus in Ilice ſerpens.*

Hoc autem eo fieri credam, quia Arbor hæc eſt *alta, procera,* & *ramoſa,* vt Ouidius pariter, ac Claudianus, & Horatius ſcripſerunt.

Claud. Epithal. Hon. & Mar. *Tum quum per* ALTAS *impiger Ilices.*
Hor. in Epo. *Arctius, atquè Hederâ,* PROCERA *adſtringitur Ilex.*
Oui. 8. Met. *Garrula* RAMOSA *proſpexit ab Ilice Perdix.*

Et propterea contrà nimis ardentes Hyperionis radios opportunum habita tutamen,
Nemeſ. Ecl. 3. *radijs imperuia ſolis* non malè diceretur, quandoquidem plures ex Nemeſiano.

Torrentem PATVLA *vitabant Ilice ſolem.*

Vnde propter ſuam hanc vaſtitatem, & celſitudinem *ſuperbiens* innueretur ab Equi-
te

A te Io. Bapt. Marino tali metro. *L'Elce SVPERBA, e'l Platano ſublime*
Trabocca, e'l Faggio verde, e l'Olmo nero.

Hæc eadem illius denſitas, & altitudo fuit in re, quòd aliqui luctuoſam illam eſſe vo- *Bartholi-*
luerint. *Lethiferam Taxum*; TRISTIQVE *ex Ilice frondes*, *nus.*
Alijq; ſæpius *obnoxiam fulminibus* propalauerint, vt Perſius. *Sat. 2.*
Ocyus Ilex ---*Sulphure diſcutitur ſacro.*

Nec alia ſatior huiuſcè rei ſuppetit ratio, niſi fortaſſis id ſuccedat ex nimiâ Arboris iſtius in natiuis nemoribus crebritate. ----*ſicubi nigrum*
Ilicibus CREBRIS *ſacrâ nemus accubet vmbrâ.* *Virg. 3.*
Georg.

Quæ crebritas vlterius extendi poteſt ad *horridam* alterius iſtarum Arborum ſpeciei *ſenticoſitatem*, cum teſtatum reliquerit Maro, quòd
Sylua fuit latè DVMIS, *atquè Ilice nigra* *Æn. 9.*
HORRIDA. *In Poemate*
Confimatum ab Aloyſio Tanſillo canente. *inſcr.* le La-
Mirando quella NERA, & HORRIDA Elce. grime di S.
B *La qual fù deſtinata ad eſſer forca* Pietro, *cãt.*
Di carne così fiera, e così ſporca. *8. ſt. 10.*

Vt confirmetur id, quòd habet Martialis lib. *6.* nempè.
HIRSVTA *peperit rubicunda ſub Ilice coniux.*

Quod appoſitum huius Arboris Glandibus applicauit Ioſeph Baptiſta in D. Bapt. lib. 3. de paupere in Regis comparationem loquens.
Da l'Elce più CRINITA hà l'IRTE Ghiande
A ſatollar la fame.

Et Rufus Feſtus Auienus vbi ſic canebat.
Rurſum ſigna poli cum SPINIS *Ilicis* ATRÆ.

Sed his non oſtantibus quantò *feraciorem* ſeſe monſtrat hæc Arbos, quæ glandium pondere curuari traditur ab Ouidio.
Enodiſquè Abies, CVRVATAQVE GLANDIBVS *Ilex.* *l. 10. Met.*

Tantò magis *feralem* illam ego cognominare maluerim, nec forſan immeritò, dum & C ad comburenda cadauera defunctorum requirebatur, & ex eâdem Principum ſepulcra tegebantur. Ecce Vatis Andini de vtroq; hoc aſſerto teſtimonium. Sic ille:
At Regina pyrâ penetrali in ſede ſub auras
Erectâ ingenti, tedis, atque Ilice SECTA. *Virg. Æn. 4.*

Et alibi ---*fuit ingens Monte ſub alto* *Id. Æn. 11.*
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum
Antiqui Laurentis, OPACAQVE *Ilice tectum.*

Hac de causâ *ſanctum* dixit Ilicetum Martialis.
Et SANCTVM *Baladonis Ilicetum.*

A quibus aliena non videntur eſſe hæc alia duo appoſita, nempè CADENS, & CON- *Publ. Frãc*
TVMAX ex illo Publij Franciſci Modeſti clariſſimi Poetæ Ariminenſis carmine. *Modeſt. in*
Geneth. liac.
Quale cadens Ilex, quæ Germina tollit ad auras, *Franc. Frãciæ R. fil.*
Nec collapſa perit, viridi ſed fronde reſurgit.

Quæ ſingula SVPERSTITIOSAM Ilicem declarant, cum maximè dicatur, quòd *Virg. Ecl. 1.*
Sæpè ſiniſtra CAVA *prædixit ab Ilice Cornix.*

D Ad hæc accedit ſignum ab Amnis Tyberini Numine præmonſtratum Æneæ, vbi cõdenda foret Vrbs Albana, quod fuit Ilex *Littorea*, ſub quâ ſus alba catulos triginta candicantes peperiſſet.
Iamquè tibi (nè vana putes hæc fingere ſomnum)
LITTOREIS *ingens inuenta ſub Ilicibus ſus* *Id. Æn. 8.*
Triginta capitum fœtus enixa, iacebit *Æn. 3. 89.*
Alba ſolo recubans, albi circum vbera nati,
Hic locus Vrbis erit, &c.

Quæ carmina inuertens Annibal Carus, Italaq; faciens, *duras* has Arbores dixit.
E che gran porca più che neue bianca,
Con trenta figli ſotto vn' Elce DVRA
Giacer in ripa à vn fiume trouerai.

Ra-

Rariſſima duo intereà, & ferè peregrina proponenda veniunt, & examinanda Ilicis E
Epitheta, quorum primum hoc Virgiliano carmine continetur.

Fortè ſub ARGVTA *conſiderat Ilice daphnis.*

Quod imitatus Franciſcus Bernius ſcriptum reliquit in luſibus Paſtoralibus.

Sederat argutæ Paſtor Melibœus ad vmbram ---*Ilicis.*

Et præter hunc, nobilis Poeta Bononienſis Iulius Cupellinus, Gregorij XIII. & Franciſci Vrbinatum Ducis à Secretis mihi cognitus, Patriq; ac Patruo meis amiciſſimus, quum in Quadripartito Muſis Triumpho fides de Fide pulſabat hunc in modum.

In Poemate Manu. apud hh.

Nouit in Aſtreâ, ceù Radix continet alta
Robur, & ARGVTA *naſcentes Ilice frondes,*
Quæ ſi forte tepet, ſi caſu deficit vllo,
Tum facili ſtatu ventorum ſternitur Arbor,
Ad terramque ruunt concuſſæ culmina Fagi.
Sicque Fides Hominum, &c.

Curioſum ſiquidem dubium eſt, ſed non tam facilis ſolutionis, quomodò ſcilicet Ilici competat hoc cognomen. Argutam alij fortaſſe credent Ilicem dici Metaphoricè, ſumendo nimirum continens, pro contento, quod fieret propter aues argutè ſuper illâ canentes, non propter eandem Arborem, quæ nullo modo canere poteſt, incapax, vt ſenſus ſic & iſtius prærogatiuæ. F

Æn. 6. vt cum ---*Ab VMBROSO ſimul Iliceto*
Daulias latè queritur; querelas
Conſonum circà nemus, & iocoſa ---*Reddit Imago.*

Alij quoquè ſentire poſſent hoc epitheto deſignari Ilicem, ſub quâ Paſtor ille conſederat non ingentem fuiſſe, ſed exilem, breuem, & acutam, in quo ſenſu adiectiuum hoc ſumptum eſt alibi ab eodem Virgilio canente.

3. *Georg.* *Argutumquè caput, breuis Aluus, obeſaque terga.*

Sed hoc mihi ridiculum videretur; nam non foret credibile, quod Ilex huiuſmodi tunc electa fuiſſet, ſub quâ Daphnis primò, & Melibœus illuc ſecundò conuenerant, & ſub quâ Corydon, & Thyrſis debebant contendere verſibus: erant enim

Ecl. 7. *Et cantare pares, & reſpondere parati.* G

Neutram tamen hanc expoſitionem omnimodè damnabo, licèt mihi non plenè ſatisfacientem, illudquè ſubiungam pro ſupplemento, nempè quòd quadruplici grauiori de causâ dictum id eſſe poſſit. Aut enim directa fuit Poetæ mens ad Ilicem eandem, vt ab aurâ leniter concuſſam, vndè *Sibilantem* appellabat Hieronymus Amaltheus Opiterginus illo iambico

In Carm. Var. Poet. à Ioan. Paul. Vbald. colle. pag. 58. *Non SIBILANTES blandientur Ilices,*

Non enim de Ilice vehementi ventorum impetu *concuſsâ* (quòd facilè eſt, dum hæc Arbor eſt in Montibus frequens) loqui poterat; nam tunc nequit eſſe firma cantorum ſtatio, quippè quadrans inſtabilitatis hieroglyphicum: vndè luderetur ex Naugerio.

Andr. Nauger. luſ. 24.
Non ita CONCVSSÆ verſantur in Ilice frondes,
Cum grauis aduerſum verberat aura nemus.
Quàm facilè inſtabilem permutat fœmina mentem.
Vt velit, atquè eodem tempore nolit idem.

Georg. 2. Aut ad Ilicem Virgilius canebat, vt APIBVS GRATAM, ſtantibus ijs, quæ iam ipſe aliàs, & Claudianus poſtmodum cecinerunt. Ille H

---Nec non & Apes examina condunt
Corticibuſquè cauis, VITIOSÆQVE *Ilicis aluo.*

2. de. Rapt. Proſ. Et iſte *Ilex* PLENA FAVIS, *venturi præſcia Laurus.*

Lib. 1. Met. Vt verum efficiatur aſſertum illud Naſonis prædicentis quòd

Flauaquè de VIRIDI *ſtillabunt Ilice mella,*

Illius veſtigia ſequente Taſſio, dum cecinit:

Quì non fallaci mai fiorir gl' Oliui,
Lib. 15. 36. *E'l MEL, dicea, STILLAR DA L'ELCI CAVE.*

Quod foret in causâ, vt propter Apum mellificantium (à quo deſiſtunt opere quando *ſonat* ICTA SECVRIBVS ILEX) ſuſurrum *canora* ſimul, & *reſonans* καπυρος, & propterea *arguta* dici promereretur hæc Arbor. Aut ſumendum eſt hoc adiectum

ar-

A *arguti* in ſenſu Metaphorico quidem, ſed ſignificante Paſtores illos ſub eâdem Arbore canorè, ſubtiliter, & ingeniosè, minimèq; contumeliosè, iuxtà Senecæ præceptum, poeticè diſceptaturos. Quid autem plura ſubijcimus, ſi nedum Arbos vnica, ſed nemus integrum aliàs *Argutum* appellatum fuit ab eodem Marone? *Andr. Nau Luſu 33.*

Virg. Ecl. 8

Mænalus, argutumquè nemus, Pinoſque loquentes
Semper habet.

Berard. Rot 13. epigr. 2.

In quâ pariter ſignificatione Berardinus Rota eques, ac Poeta Neapolitanus inſignis & ipſe ſcriptum reliquit ad Phœbum ſcribens:

Deſere ARGVTÆ iuga læta ſyluæ.

Aliud Ilicis appoſitum non vulgare explicandum eſt *coruſci*; cecinit enim hunc in modum noſter Maro.

Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipſe CORVSCIS
Cum fremit Ilicibus, quantus gaudetquè niuali
Vertice ſe attollens pater Apenninus ad auras. *Æn. 12.*

B Licet in iſtorum carminũ trãslatione *ſtrepentes* interpretetur Hector Vtineus hoc pacto.

Quanto Ato la ſua cima eſtolle, e quanto
Erice ſoura l'Elci STREPITOSE.

Quâ dictione *coruſci* pro cognomento Arbori, de quâ fit ſermo, appoſita, nil aliud tantum vatem intellexiſſe (quando non ad folia propoſitæ Arboris infernè albicantia, ideoq; aliquo pacto ſplendentia reſpexerit) præterquam nitorem coloris coccinei, qui dependet à Cocco Arboris eiuſdem fructu præcipuo, ventorum vî, quæ ſæpè *frangit* TREMENTES *Ilices*, circummoto, ita vt cauſaliter ſaltem allata de causâ hic Ilex *coruſca* dici meruerit. *Hor. in Epod.* Verum enim verò quia permultis hæc Arbor gaudet prærogatiuis, varijs etiam alijs agnominibus non illepidè requiret appellitari. Hinc Iligneæ glandis feraciſſimi agri laudantur à Columella. Hinc Ilicis lignum apud Artifices *duritie viuaci* nobiliſſimum cenſetur, quod & innuit Spinula canens. *Spinula Elog. de Portiâ 1. l. 3.*

Ecce ſiniſtra canit Cornix tibi ab Ilice DVRA.

Quare ſub illorum manibus. *Lucian. l. 13.*

Procumbunt Orni, NODOSA *impellitur Ilex*
C ——*& Pino longè* VIVACIOR *Ilex*. *Mant. Faſtor. 1.*

Illi non ſemel *terminali* dum.

Hic viridem teneas FRONDENTI *ex Ilice metam* ——*Conſtituit.*

Terminalis corona laudis adiudicari poſſet, tanquam agrorum, limitum, atq; viarum ligno coronatori, quo ſpectat illud Apulei: *Negant ſe vidiſſe qui fuerint, vllum ſaltem infinibus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum.* *Æn. 5.* Inter omnia verò quæ Ilici quadrant Epitheta, ſingulare eſt quod illi adiecis Legatus noſter, cum ad aureum *Sibyllinæ* Ilicis ramum alludens, *auriparam* nuncupauit, eo carmine. *Apolog. 1.*

Ab Styge quin reduces tutè pandentia greſſus *l. 2. Embl.*
AVRIPARA *hæc Arbor fulua metalla tulit.* 11.

Et cum maximè conueniat Ilici à duritiè epitheton *duratei*, antonomaſticos quoq; *Arbor coronata* dicenda veniet, nam δοῦρον eſt lignum Græcè, è quâ materie Ilicis δόρυ, quæ eſt haſta pulcherrima, fortis, & læuigata componitur, dicta ob id non ingrata, & maximè fida. *Plin. l. 16. c. 44.* Sed quomodò rebus haud ingratis ſit fidendum ſermo ſubſequens de Fabulis, & Superſtitionibus circà noſtram Ilicis Arborem docebit.

D

FABVLÆ, ET SVPERSTITIONES.

OMni loco naſci poſſe Virtutem Seneca rationabiliter admodum ſentiebat; nam cum Fabulæ, & fictiones vmbram veritatis adornent, ipſa veritas, etſi perſonata, placebit, immo cum deteſtanda quoq; ſcire, & noſſe ſæpè ſit vtiliſſimum, non erunt propterea Fabulæ contemnendæ, nec inuoluendæ ſilentio, quibus prauas quidem infidelium conſuetudines, atq; falſas reijcimus opiniones; ſic enim vera agendi norma à contrario ſenſu iudicatur, veruſq; Dei cultus firmitatem ſapientiſſime recipit. Andini Vatis carmine fingitur Æneas Sibyllinis obtemperans monitis Ramum ex Ilice aureum excerpſiſſe, quo ad inferos nõ dicam innoxiè, ſed certa, & facillima via deſcen- *Ep. 67.* *Virg. Æn. lib. 6.*

dere poſſet, quià pondus auri ad Ditem, dirumq; Plutonem facillimè fertur. E

Accipe quæ peragenda prius: latet Arbore opacâ
Aureus & foliis, & lento vimine Ramus,
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ;
Sed non antè datur Telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit Arbore fœtus, &c.
Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit,
Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Fronde virêre nouâ, quod non ſua ſeminat Arbos:
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.
Talis erat ſpecies auri frondentis opacâ
ILICE, &c.

Norunt ſapientes, quod qui cœci ſunt magis proficiunt in tenebris, quàm ſub ipſa luce, quia Virtus interior ab ijſdem tenebris magis roboratur, & intelligentiæ lux inter illas effulget ad omnes ſpeculationes ſubeundas. Lucum quidem abſq; luce habebat Antiquitas Plutoni ſuperſtitioſè ſacrum ſuprà Megaram, ſecto Lapide incluſum, referẽte Pauſania, vbi pulcherrimæ virebant Ilices ſuperſtitione pleniſſimæ, quæ horrorem apud illos religioſum nobis debent memorare omninò deſpiciendum. Refert Ælianus impium quendam, & belluinum Græcorum morem circà ſepulcrales Ilices intactas relinquendas, immo pluſquam beſtialem, & efferam legem, qua vetabatur ſub pœna mortis, ne quis propè ſepulcra, vel minimam Ilicem excideret. Id certè dicendum eſt Plutonicum fuiſſe inuentum, quia Vmbras huiuſmodi lædere nil aliud erat, quàm infidelitatem violare, & Vmbras mortis lethiferas perpetuò vellere; hucq; fortè ſpectare poteſt ille Martialis verſus, *Et ſanctum Baladonis ILICETVM*, quo locus ſacer, ferroq; ſuperſtitioſè inuiolatus innuitur. Permittebatur tamen, & religioſum quoq; credebatur Ilicum, vt & aliarum Arborũ conſimilium corticibus Deorum, ac Nympharum nomina incidere. Hinc Menalcas apud Boiardum cum Litanore colloquens, ſiluas ſuorum amorum teſtes, Iliceſq; ſæpius amaſiæ nomine ſignatas memorat hunc in modum. G F

Ariſt. de Somno, & Vig.
S. Aug. l. 10. in Geneſ.
In Corinthiacis.
Lib. 5, c. 16.
Li. 4. epigr. 62.

Boiard. Ecl. 6.

Poſtquam nulla meum pietas miſerata dolorem
Subuenit, extremo frondentes carmine ſiluas
Alloquar: hæ nullos ſolitæ contemnere queſtus.
Scitis enim Quercus, celſoque cacumine Fagi,
Fraxineumq; Nemus, VIRIDANTISQ; ILICIS *Arbor:*
Scitis enim quales gemitus, quæ carmina fundam,
Quàmque libens repetam ſignatum in cortice nomen.

Sed Ilices alloquens miſer non poterat niſi ab Echo reſponſa reportare. Ab Echo inquam, quæ pro Ilicibus vocem reddere debuiſſet, dum has illi gratas infert apud Naugerium Acon, qui Lucum Iliceum eidem conſtituere parat, dum in hæc vocalem alloquens Nympham deſcribitur.

Andr. Nauger. luſu 19.

Candida Nympha olim, & Pani dilecta Lycæo,
Crinibus, & culto conſpicienda ſinu.
Nunc vox, flebilibus quæ ſemper mœſta querelis
Deſertos ſcopulos, deuiaque antra colis: H
Salue Echo officioſa: tibi ſub rupe cauatâ
Ipſe ego lanigeri ductor Acon pecoris.
Conſtituam vmbroſum FRONDENTI ex ILICE Lucum,
Molliaq; ex Hederâ ſerta virente feram.

Sic & illas in ſerta quæſitas coronantes ab Nymphis protegi & eredebant, & precabantur. Inde culta Benedicti Accolti Muſa, hæc nobis obſeruanda canebat.

l. 1. epigr. 3.

Quod viridi hac olim proſtratus in ILICIS vmbrâ,
Audaci Reges mulſerit ore Lycon.
Spargit humum foliis, & ramis Arboris altæ
Suſpendit purâ florida ſerta manu.
Vos vmbram æterno Nymphæ celebretis honore,
Et veſtro ſemper munere tuta ſiet.

Sed

A Sed Ilignea quacunq; ſeriò deteſtatâ impietate, Ligneos Vſus in Varijs acceptiſſimos, inculpatoſque videamus.

VSVS IN VARIIS.

RVſticos magis, an Ciuiles dignata ſit vſus Ilex, quæ validos, æque ac nitidos vult materiarios, ambigeret quoq; Mercurius apud Plautum ſupparaſitans *In Amphitruone.*

Sic coudignum qual'eſt, qoi dono datu'ſt.

Ilignei ligni pulcherrimos capulos, ſcipiones, & abaculos expetunt quidem nobiles viri, ſed montanorum hominum luxurioſa nimis Ruſticitas materiem illam Ciuibus denegat, laborioſam illius ponderis ad Vrbem perhorreſcentes fortaſſe lationem. Hoc certè vacat omni dubio, vt notatum reliquit Plinius, prætenues in laminas Ilicem ſecari com- *Plin. l. 16.* modiſſimè poſſe minutiora ad opera perficienda in cuius Arboris materie ponderosâ, *c. 43.* ſolidâ, læuigabiliq; colorem, atq; ſecuritatem idem probauit in inſtrumentis illis præci-
B puè, quæ in volutatione quadam minimè læſiuam patiũtur attritionem, quemadmodum Rotarum ſunt Axes, in quibus durities, & lenitas amiciſſimè iungi debent. Cato propte- *Cato c. 18.* reà Vectes Ligneos Aquifolios fieri, Subſcudeſq; Ligneas Punicanis coagmentis Tor- cularijs eſſe adindendas iubebat; hæc enim retinacula ſecuricularum forma, quibus duo *Budæus* Tigna irremiſſibiliter vniuntur fortiſſima ſunt. Hinc Architectorum Coryphæus ſecuri- *Vitruu. Ar-* clatos huiuſmodi figuræ tutiſſimos cardines vocabat. Auctores alij non contemnendi *chit. lib. 10.* manubria Ruſtica ex Ilice fabrefacta ad cœlum vſque laudibus efferebant. Proditum *c. 10.* quoq; eſt Vaginas terebris ex Ilice vtiliſſimè fieri, necnon malleos maiores Ligneos Bi- *Hygin.* paliorum, Sarculorumq; ſupellectiles inter Geoponicas pretioſiores numerari. Vrba- *Collumellæ* nis, æquè ac Ruralibus inſtrumentis viſus eſt fauere Theophraſtus, dum Plauſtrorum *l. 7.* Axes, & Vertices non minus quàm Lyrarum, & Pſalteriorum capita, & coſtas ex Ilice *Lib. 5. de H.* feliciter conſtrui oſtendit. Apud Pollucem ſcabella leguntur Ilignea, & Lecticæ ex eo- *pl. c. 8.* dem ligno fabrefactæ. Apud Terentium quoque lectuli, quibus ineſſent Pedes Ilignei *Symph. H. l.* faciendi dabantur. Aqualiculos, bibitoriaq; canalia gregibus parabant Ruſtici anti- *18. c. 7.*
C quiores, vt eſt apud Virgilium. *In Adelph.*

--- aut alta greges ad ſtagna iubeto *Georg. l. 3*
Currentem Ilignis potare canalibus vndam.

E contrà Nobiliores Gymnaſticis ſuis in ludis, & exercitationibus prophylacticè inſtitutis, vt ſunt Troci Thalamorum, vel loci aperti in quibus rotationes, & curſus intercedunt, vt ille, qui vulgo dicitur *il Pallamaglio*, vbi mallei bicipites ferrati etiam haſtis infixi bicubitis, vel tricubitis ad ligneas pilas violenter impellendas, trudendaſq; exiguntur, iligneam materiam expoſcunt. Artifices illi, qui nobilibus inſeruiunt maiores extruendo Machinas, atq; Palatia, quemadmodum ſunt fabri murarij excellentiores, ſuis nunquam deſtituuntur Redemptorijs Quincupedalibus, quibus parietes dimetiantur, vnde illis ad latus, velut enſe armati pendentibus incedunt, eoſq; deſcriptos in hunc modum à Martialis Muſa inuenimus. Hodie dicitur *Paſſo*, pro paſſus menſura.

Puncta notis Ilex, & acutâ Cuſpide clauſa *l. 14. epgr.*
Sæpè redemptoris prodere furta ſolet. *ep. 82.*

Inſtrumentum huiuſmodi ex Ilice factum, varièq; exornatum, in omnibus ferè con-
D tractibus, qui emptionis generali nomine indigitabantur, neceſſarium videbatur in operibus redemptorijs, ad præcauendas, vel corrigendas operariorũ fallacias, ne aliquid de *L. veteres* materiâ à mercenarijs ſurripi poſſet, & vt illis quoq; debita, & proportionata merces *ff. de Act.* ſolueretur. Redemptorum autem ſimpliciter nomine, ſecundum Feſtum, intelligi debe- *Empt. vẽd.* bant hi, qui quum ad faciendum, aut præbendum quid conduxerant, illudq; effecerant, & tum demum pecunias accipiebant; nam emere antiquitus, & accipere idem ſignificabat, vnde Plautus *Abemito veſtem*. Redemptor itaq; erat operum mercedis exactor, vt Redemptor ſtatuæ, cui hæc locata erat facienda, pecunias ſibi debitas redimens. Sic Re- *Ruell. de* demptor Ædium, Templorum, Palatiorum, &c. cui locata hæc erant iuxtà conuentas *nat. ſt. l. f.* menſuras, modoſq; indictos ædificanda, cubitorum nempè, digitorum, palmorum, pe- *23. n. 12.* dum, &c. Sed ſi maſcula defecerit Ilex ad hæc omnia norunt carpentarij, vel materiarij, *Stat. l. 6.* quicunq; ſubſtituere fœminam, ex quâ fieri poſſunt vtiliter *Ligneæ trabes*, vt apud La- *Sylu.*

cædemonios mos erat in Elide. Inter Ilices porrò fortuita Ruſtici, & ſpontina pro Apibus Aluearia ob cauitates ingentes ab hiſce Arboribus conceptas ſæpiſſimè inuenere. Cariſſimum prætereà Iligneum Carbonem Hetruſcis fuiſſe docet Matthiolus; non modò quià diù foueat ignem, ſed etiam quià, vt affirmant experti, vapore caput minimè tentare ſoleat. Ex Cocci tandem tinctorij ab Ilice ſuppeditati fęce, ſciendum eſt, pararí quoddam (neſcio an extractum dicendum chymicum, vel ſimplex aliquod terrenarum ſubtiliorum partium concretum) compoſitum, quod Lacha pigmentaria pro pictoribus vocatur, idq; compoſitum aliud eſſe à Lacha Arabum, quæ Cancamum à Græcis dicitur, necnon à Lacha factitia ex ligno rubro Braſiliano, vulgò *verzino*, non parum diſcrepare noſcitur. Simplicis tamen Tinctura Cocci fulloniæ Artis Magiſtris nota eſt, atq; perſpecta, quæ ſericeis, ac laneis non æquè inducitur pannis, quod Artificium induſtrios quàm maximè, atq; ingenioſos requirit Artifices, quamuis antiquitus exerceretur magis à fœminis, quàm à Viris, vtpotè accuratioribus & maiori patientia præditis. Hinc apud Poetas Veritatem, licet variè coloratam, legimus. E

D. Vincent. Rener. Oliuet. ī poem. expugnat. Hieruſ. l. 2.

—quos Nympha iubis, zonâque rubenti
Ornarat formoſa parens, & purpura circum
Ibat Hamadryadum manibus vigilata ſororum. F

At quoniam vſus Medicus præcipuus inter alios, atq; ſpeciali nota dignus ſemper eſt habendus, Hinc Vires Ligneæ Medicinales exponendæ ſunt.

VIRES IN MEDICINA.

LOngè abſit ab Ilice Medicamentarius iners, & prauus; Remediorum ſolers, & bonus Faber prętò ſit, ſciatq; ſummas Ilicis partes nō parū in Medicina valere, cum eius Glandes, teſte Dioſcoride, viribus antecellant Quernas. Folia quoq; huiuſce Arboris egregijs pollere viribus credantur; nam tuſa, & bene contrita tumoribus proſunt œdematoſis, imbecilleſq; membrorum quorumcunq; roborant partes; refrigerandi, & reprimendi facultate præditæ, ad idemq; valet Coccus illius (qui eſt quædam, nobiliſſima tamen, Gallula) & valentius, nam vulneribus, ac pręciſis neruis vtiliſſimè illinitur, tanquam adſtrictoriæ virtutis temperatiſſimæ, daturq; mulieribus bibendus in pollinem cum vino, vel ouo ſorbili ad vires collapſas inſtaurandas, fœtuſq; retentionem moliendam; immò idem in confectione Alchermes dicta ad cordis palpitationem, triſtitiam mentis, & alienationem, ſyncopemq; valet, vt in Antidotario noſtro Bonon. nouiſs. liquet, cuius hæc eſt deſcriptio. ℞ folliculorum Serici, è quibus extracti, non enati ſint vermes minutim inciſorum lib. 1. macerentur per horas xxiv. in lib. v. aquæ bugloſſæ deſtillatæ in vitro, in qua infuſæ ſint, & parum etiam ferbuerint vnc. iv. granorum chermes opt. lento igne, quibus ebullitis, & ſerico probe tincto, hoc extrahatur, & exprimatur, mox infund. ſacchari albiſſimi lib. 1. & ſ. & dr. vi. & ad mellis craſſitiē, coque, amoue ab igne, & miſce Ambrę griſeę crudę ſynceræ minutatim cōciſæ dr. ij. qua liquata injice pulueres hoſce, videlicet ligni Aloes, cinnamomi ana dr. vj. lapidis lazuli loti, & præparati, margaritarum albarum ana dr. ij. foliorum auri dr. i. moſci boni ſcr. 1. miſ. Doſis eius à dr. 1. & ſ. ad dr. iij. quæ vſq; ad 4. annos benè cuſtodita ſeruari poteſt. Nec eſt mirum tanti fieri Confectionem hanc, quia Granum tinctorium, quod Ilex producit, adſtringendi vim efficacem quidem, ſed delicatam, &, vt ita dixerim, nobilem obtinet, cui nonnulla, iuxtà Galeni obſeruationem, amaritudo adiungitur moderatiſſima, idemq; citrà morſum, & acrimoniam reficcat: proinde, inquit Plinius, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum, alij cum aceto, àlij cum oxymelite eundem terunt. Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus idem commendatur, & exhibetur, ipſumq; mulieribus abortientibus cum Thuris polline, vel maſtiches exhibent in potu, vel etiam in ouo ſorbili, quibus familiariſſimum eſt iam redditum ad prophylactică ipſum Medicamentum. Aquifolij verò vires in medicina paucis hiſce reſtrinxit verſibus Caſtor Durantes. - *Mollit Aquifolij Radix, itidemq; reſoluit*
Diſcutit, articulos luxatos adiuuat; oſſa - Glutinat effracta, atq; arcendis muribus eius
Suſpendas virides frondes, & ſtamina circum - Queis ſalſæ pendent carnes.

Li. 1. c. 121

Pag. 13 de Electuar.

Dodon. hiſt. ſtirp. f. 328

In Herbar. lit. Aqu.

Sed iam præſtat Suber in his chartis extendere, vt modico ſaltem ibi natet excurſu, calamum ergo nunc ſubeat Arbor corticoſa, quæ ſi edulis nequaquam, vt aliæ, vtilis tamen quàmmaximè deprehenditur. VLYSIS

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT V.
DE SVBERE.

FORMA DESCRIPTIO.

SVBERIS Arbor, quam Glandiferarum quintam facimus, Ilici tam foliis, quàm fructu valde similis haberi potest, cui tamen cedit in Comâ, quam non ità feliciter habet perpetuò virentem, sicuti quo ad magnitudinem illa inter supremam, & infimam Ilicis staturam residet. Crassissimo vestitur cortice carnoso,& sub ipso etiam virore leuissimo, qui simplex non est. Corticosum dicimus Suber, quià cortex pars eius corporis extimior ampla est, & carnosa, minimè autem neruea, nec membranacea, exquo fit, vt in omnes dimensiones æquè sit sectilis, & ad plures faciat vsus; & quià cortex tam crassus vitalitate quadam propriâ, quæ Arboris non est, potitur, dici respectu Arboris potest non vitalis, & præter subiecti Arborei corruptionem separabilis, qui stigmata illa non relinquit curatione, vt in alijs accidit Arboribus indigentia, vel linitionis lutulentæ, vel stramentitiorum subligaculorum appositionis. Duplex est Suberis Arbor, altera est angustifolia non serrata, altera est latifolia, & huius quædam est folio decidua, alia vero perpetuifolia. Suberis eandem Arborem magnitudine mediocrem notauit Rembertus Dodoneus, illamq;Ilici similem fecit,caudice tamen crassiore ὀλιγάκαλαδος, siuè paucorum ramorum, folioq; plerumq; maiore, latiore, rotundioreq, per margines inciso, & aculeato quoq; & longiore, acuminatioreq; aliquando. Cortice item crasso, admodum scabro, rimoso, sponte dehiscente,ac in fragmenta sese separante, quæ nisì tempestiuè detrahantur alteri subnascenti cortici cedunt, qui sublato vetere tunc veluti colore aliquo oblitus insigniter rubet. Glandem habet calice maiore, hispido, aspero, magis echinato adstringente, & Ilignâ multò ingratiore, & illâ vno in loco maiori, in alio autem minori. Suber autem in specie angustifolium, serratum est folijs virens longioribus, minusq; crenatis, glandemq; minorem, cupulâ exterius pungente asperâ,scabrâ,gerens,illudq; copiosè nascitur ad Apennini radices,& in Agri Anconensis collibus,Subere non minus abundante,quàm Sparta,& Elis Græcorũ.Suber latifo-

Theoph.l.1. H.pl.c.8.

Pempt.6. l.3.c.6.

tifolium folio deciduo Ilici quidem valdè ſimile eſt, ſed paulò maiori, caudice duobus digitis rimoſo, craſſoq; conteſtum; Glande maiore ſub maturitatem nigricante ſcatens, cui longior, & obtuſior eſt cuſpis, quàm in Ilignâ, cum calice magis hiſpido, & per oras molliter echinato, & breuiſſimo plerumq; petiolo; illius rami nonnunquam gerunt lignoſa quædam cinerei coloris tubercula ſtrictiſſimè adhærentia, itaut abſq; fractione minimè poſſint auelli. Suber iſtud latifolium deciduis folijs pro patriâ recognoſcit Aquitaniã, & montes Pyreneos, ac in Hiſpaniâ Caſtellæ nouæ quamplura loca, Bæticæq; præſertim circà *el Puerto de Mirabel*, totamq; Luſitaniam, & in Italiâ Romanum Agrum, lato folio, ſerrato, & aſperiuſculo, atq; Piſanum folio longiore, & ãcuminatiore. Latifolium autem perpetuò virens Suber creſcens conſpicitur circà Populoniam non longè à Plumbini Ciuitate ſitam, quæ Regio Feudo liberè ſpectat ad Excellentiſſimum Principem, & Ducem Nicolaum Ludouiſium Patritium, & Senatorem Bononienſem longè nobiliſſimum, non longè à quâ Ciuitate eſt Suderetum oppidum, quaſi Suberetum, vulgò *Souereto* à Subere inter Maſſam, & idem Plumbinum. Theophraſtus Suberis corticem ex humore, & carne conſtare ait. Sed quià in omnem dimenſionem facile frangitur illa caro, dicenda eſt non quidem venis deſtitui, cum nutriatur, ſed fibris, neruis, tendinibuſque carere, propter inconſpicuam eterogeneitatem. In huius tamen corticis (qui ſpeculationem præcipuam ad ſe trahit) conſtitutione miram naturæ ſolertiam licet admirari, quæ Arborem ad decorticationem natam de duplici, immo etiam triplici prouiderit veſte, nè, vnâ abiectâ, hoc eſt primâ exteriori, ipſa nuda relinqueretur, quin immo nouam intus ſubſtruxit tunicam, dum exterior vetus quodammodo appropinquat detectioni, vndè tres cortices à ſcrutatoribus magis accuratis obſeruantur in eâdem Arbore. Primus extimior eſt percraſſus, qui Vaſorum ferè omnium Artificialium, & Oeconomicorum obturamentis deſtinatur, & ex eo fiunt Aluearia. Secundus crepidas munit, & hyberna calceamenta ſubſtruit. Tertius eſt ſubtilis, & admodum delicatus, ex quo fiunt Pateræ, in quibus hectici vtiliſſimè bibunt. Hæc Arbor cortice in orbem detracto iuuatur, cum cæteræ circunciſæ necentur; & tantum abeſt quod lædatur à tali expoliatione, quòd potius contrarium euenit, nam nimis craſſeſcens ille cortex relictus Arborem perſtringere, & ſtrangulare facillimè poteſt. Ad Suberis naturam proximè accedere videntur nonnullæ Arbores, quæ vel mixtam videntur præſeferre conſtitutionem, atq; figuram, vel in aliquibus eſſentialibus partibus communicare cernuntur, vt Phellodrys Suberiquercus ex Cephaloniâ, & Suber molle Virgilij, quorum hic damus icones; & quemadmodum eſſet Suber humile Ruellij, quod ait in Hiſpaniâ reperiri folio Ilicis aculeato, triſti glande, cortice præcraſſo, & multis inanitatibus fiſtuloſo. Crederem quoq; humile aliud Suber fuiſſe illud, quod Virgilius ſimul cum lentis geniſtis numerauit. Eiuſdem cenſus ſunt Suberis exotici plures ſpecies à Ionſtono recenſitæ. Prima eſt Arbor *Iucaie* Malopunico ſimilis, ſed frondoſior, cortice odoris caryophyllei, cinnamomum verò ſapore referente cum aliquâ amaritie, & quotannis abſq; iacturâ Glandium ſeparabili. Secunda Arbor *Candu* procera, cortice candicante, & caudice Fungoſo, & Subere leuiore prædita, cuius leuitas tanta eſt, vt grauiſſima quæque, etiam ſuprà mille librarum pondo vnius caudicis ope è mari extrahantur. Tertia *Memba* Arbor Congana lignum habet leuiſſimum inſtar Suberis, quo cymbæ in illis regionibus parantur. Quarta Lignum eſt Braſilianum fomitis vicem præbens, cuius cortex externè fuſcus, internè flaueſcens fũgum ęmulatur, aut Suber læuigatum. Quinta Lignum Iauanenſe Fungoſum dat, adeò leue vt nonniſi Sambuci medulla videatur candida, cui cortex ſuperinductus eſt admodum tenuis, & membranaceus cinerei coloris. Formâ, & Deſcriptione rei præhabitâ digniores inſtitui poterunt Denominationes, quæ à nobiliore compoſiti parte ritè ſumuntur. Non male ergò ſubſequentur Suberina Nomina, & Etymon.

Bauh. in H. Vniu. pl. vol. 1. l. 4. cap. 3.

Cluſius

Lib. 1. de H. pl. c. 8.

De Nat. Stirp. lib. 1. cap. 135.

Lib. 4. c. 3.

Ariſtot. Polit. 8.

Suber Molle Virgilij, relatum ad ſylueſtre magis.

Diſtinctioni huic Mollis, & Durioris Suberis anſam fortè dedere duo Virgilij carmina, alterum lib. 7. Æn. de tegmine capitum Subereo.

Tegmina queis capitum raptus de Subere cortex, --Auratæq; micant peltæ, &c.

Alterum lib. 2. Æn. de Armariâ Thecâ.

---- libro, & ſylueſtri Subere clauſam, ---- Implicat, &c.

Phe-

Phellodrys Suberiquercus ex Cephaloniâ Aldrou.

NO-

A

NOMINA, ETYMON, Denominata.

SVber Arbor Corticosa δενδρόφλοιον à Græcis dicitur, & secundum Latinos à Suberuendo, quia illius cortex secundum partes extrahi, vel è caudice inferiori subtrahi debeat, & iuxtà hunc sensum non videtur multum discrepare à fonte Græco huiusmodi nomen Suberis. Nam Græcum οὖφαρ, quod, teste Suidâ Τὸ δέρμα significat, idest corium, & pellem, Suberi suppar, seù ferè par in homonymiâ deprehenditur. Idem Suberis nomen ex doctissimorum aliquot virorum sententiâ latinè deducitur ab incrementis, & ab eo etiam, quod mergi nequeat, & quod rubeat. Græcè vocatur hæc Arbos ὕψος quod semper altum petat, & φελλὸς à leuitate, vnde φελλίνας apud Hesychium, idest *Leuis in modum Suberis*. Hinc *Phelletes* Astarti Tyriorum Regis filius
B non pondere leuis, sed ambitione nomen traxit; quia cum patre post XII. Regni annum defuncto, maiorem natu fratrem Astarimum, ad Imperium, quod per vndecim annos tenuit, euectum regnandi cupiditate occidisset, & ipse ab Ithobalo Astarte Sacerdote, vt sibi thronum vendicaret, post octauum sui regni mensem occisus est, anno Mundi 3018. Sic pariter à leuitate Suberis Etymon duxit ille, qui *Suber* inuersè legens *rebus* omnibus illud supernatare merito cecinit his Iambicis.

REBVS *superstat omnibus* SVBER *leue*.
Ex REBVS *ideò* SVBER *inuersè lego*.

Iul. Cæs. Scalig. in Theophr.

Th. V. H. Tom. 5. M. p. 58. h.

Laur. Lega. in epigr.

Gallis *liege*, Hispanis *Alcornoque*, Germanis *Pantoffelholtz*, & hinc (nisi me retraheret πάντως, & φελλὸς, quod *omninò*, est *Subereum* denotat) denominata credidissem Sandalia Suberina apud nos Bonon. vulgò *Pantoffole*, quasi nomen hoc fortasse foret vna ex antiquissimis Gallorum Boiorum reliquijs, à quibus & ipsa Ciuitas integra nomen accepit. Itali verò vocant hanc Arborem *Souero*, & *Sugaro*, vnde familia *Suberea*, siuè vt vulgò dicitur *Sogara* dicta est, ex quâ celeberrimus Bartholomæus SO-
C VERVS in Castello Corberiæ apud Friburgenses natus, florentissimâ eruditionis varietate memorandus scriptum reliquit *de Recti, & Curui proportione*. Quià sursum vere petat ob magnam leuitatem, hinc prouerbium illud originem traxit *Subere leuior*. φέλλου κουφότερος, & in illos dirigitur, qui sunt inconstantes, leuisq; sententiæ, &, vt vulgariter dicitur, *facilis leuaturæ*. Suberis quoq; nomen participabile fuit *Subarijs* populis Regionem Samelandiam, quæ pars Borussiæ est, incolentibus à copia potius harum Arborum, quàm à proprietate aliqua Suberina, quemadmodum leuitas, & iactantia, &c. Et non aliter vocatus fuit à Suberibus copiosis φελλεῖς Atticæ locus salebrosus, teste Suida, & Oppidum in Hetruria *Suberetum* vulgò *Sugheretum*, seù *Sughiero*, vel *Souveto*, vbi natatoribus, & piscatoribus instrumenta eorum exercitij pararent, quò spectare potest illud Sidonij. *Vt stataria retia Suberinis corticibus extendat*.
Suberinis at nominibus Prouerbia, & Symbola adiungere non aliud est, quàm illis literarium pondus addere, ipsamq; Dendrologicam Suberis Tractationem nobilitare.

Ruell. l. 1. de nat. stirp. c. 135.

Crescent. in Agric.

Leand. Alb. in descript. It.

D

PROVERBIA, SYMBOLA, & Emblemata.

MVlieribus, atq; Pueris leuioris, vtpotè sententiæ Adagia illa duo aptari per quam bellè possunt φέλλου κουφότερος, nempe SVBERE LEVIOR, & GALLA LEVIOR, nam in eundem prorsus diriguntur finem, vt sint tanquam Scommata inconstantissimi Ingenij, & facillimæ, vt vulgò dicitur, Leuaturæ. Sed hîc posset Quæstiuncula quædam excitari, leuissimi quidem ponderis, verum curiositatis non exiguæ, num scilicet Suberi aptetur magis, vel Gallæ Prouerbium suprascriptum leuitatis, cum ambæ hæ res summum leuitatis gradum videantur attingere. Pro Galla stare videtur verbum illud antiquum latinum *Gallare*, quod est furiosè moueri, & verbum

Terentius in Hecyrâ Act. 3. sc. 1.

Monos. l. 6. num. 65.

Ita-

Varro in Eumen. Italicum *Galleggiare*, quod ſignificat aquis ſupernatare. Suberi autem leuitatis prima- E
tum concedere nititur illa vis valdè potens, qua nulli ſubeſſe vult rei, ſed omnibus ſu-
Dantes in Purgat. cap. 10. & Inf. c. 21. perſtare, vndè grauia, & oneroſa pondera immerſabile aquis ſuſtinere deprehenditur Suber; pro determinatione dicatur Prouerbium SVBERE LEVIOR credulo melius accommodari, & aliud LEVIOR GALLA variabili magis dirigi. Aquarum porrò ſuperficies tacta quidem à Subere, ſed minimè penetrata Prouerbio illi dedit originem,
Creſcent. Agric. quo aliquem indigitamus, parum de rebus intelligentem, ſeù negotia quæcunq; cum illo pertractata ſuperficietenus tantum noſcentem, dum dicimus NON PESCA AL FONDO, quaſi quod ſit ſimplex Subereus cortex cæterorum leuiſſimus δενδρίφλοιον, de quo Lyricus inter Odas, & Satyras cecinit.

Li. 3. ode 9. *Quamquam ſydere pulchrior*
Ille eſt, tu leuior cortice, &c.

Li. 1. Sat. 4. ---- *Simul ac durauerit ætas*
Membra, animumq; tuum, nabis ſine cortice, &c.

Ille namq; cortex, nempè Suberinus, eſt ἀβάπτιστος, ideſt IMMERSABILIS VNDIS. Et hinc habuit quo ad *Baptiſtæ* Nomen eleganter alluderet eruditus noſter Legatus, F
cum in *Encomiaſticâ* ſua Poetarum *Bibliothecâ* de Ioſepho Baptiſta Poetarum huius æui facile Principe, deq; *Melicis* eiuſdem *Poeſibus* enixè caneret:

Laur. Lega. in Encom. Poet. Bibl. *Queis labra vix alij, totum ſe proluit vndis*
BAPTISTA, haud vanum Nominis omen habens.
Præſtitit hinc alijs MELICAS inarando POESES.
BAPTISTÆ Vates Maximi vbîque cluent.

Suberinæ porrò immerſabilitatis proprietas prouerbialiter dici poteſt de illo, qui omnia pericula ſuperare ſit ſolitus; nulliſq; aduerſæ fortunæ ſinat urmergi gurgitibus, veluti alter Vlyſſes, de quo idem Horatius.

Lib. 1. epiſt. *Dum ſibi, dum ſocijs reditum parat, aſpera multa*
Pertulit, aduerſis rerum immerſabilis vndis.

Ingenioſiſſimus propterea Camillus de Camillis ad ſignificandum huiuſcemodi virum, pro ſymbolo exhibuit tria Suberis fruſta, ſummis in vndis, ventorum vi contraria nihil officiente ſemper connatantia, adiectis verbis NIXV MAIORE RESVRGVNT. G
Camillus Cam. in Inſ. Federici Cerruti. cuius ſymboli ſenſus, ſi moralem aſſequeretur interpretationem, poſſet in hunc modum exponi, videlicet terna per illa fruſtula ſuberea fluctibus iratis ſupernatantia, tres Theologales myſticè denotari Virtutes, quas in vero Diuinæ Bonitatis Amatore nunquam deficere, ſubmittique poſſe certiſſimum eſt, quemadmodum Vndæ illæ commotæ paſſiones, & affectus humani animi perbellè poſſent innuere, animo ipſo per mare, ſeù lacum procelloſum ſignificato, vt breuiter hic indigitaretur Homo, cuius in Animo tàm fixæ ſint Spes, Fides, & Charitas, vt nulla affectuum perturbatio illas obruere poſſit; Hoc pereleganter expreſſit Hieronymus Bardi Iatrotheologus, cum de Diuo Xauerio
Emble. 98. ad ſeminandum Euangelium in Mauricam migrare parante, tametſi Barbari veneno, ferroq; graſſantes illum impedirent, cecinit

Vt leue ſlumineas Suber ſuperinnatat Vndas,
Et Vada ſecuro cortice ſumma legit.
Sic tibi, cum Socij Nauem, Franciſce negarent,
Per tumidos fluctus impetus ire fuit.
Scilicet alma Fides puppis, Spes aura fuiſſet, H
Vela Animus; Remus Nauita; Portus Amor.

Ex eadem Suberis leuitate pulcherrimæ ſententiæ grauitatem quò exprimeret habuit egregia Laurentij Legati noſtri Thaliæ. In cognato ſiquidem Eridano, & præciſè in Patriæ Cremonæ conſpectu Nantes cum Subere ad tergus introducens, eorum exemplo demonſtrauit neminem ſine Virtute in Mundo tutè degere poſſe. Quam enim natatoribus ſecuritatem Suber conciliat, eandem Ratiocinantibus Virtus. Nec enim inficias imus Mundum, Vitamque noſtram appoſitè comparari Mari, & quidem fluctuanti. Continua ſiquidem rerum viciſſitudo, quid, niſi fluxum Oceani, refluxumq; imò & procelloſas eiuſdem commotiones repræſentat? Quo reſpiciens alter Mantuanorum Virgilius Baptiſta Hiſpaniolus Carmeliticæ Familiæ ſemper memorabile decus ad rem & ipſe modulatum reliquit.

Vita

A *—— Vita dolorum*
Est pelagus, fons curarum, sentina laborum.

Cum ergò in hoc sit natandum, & hac de re nudos nos exponat Natura, certo aliquo præsidio insistendum est. Quod, præter solam Virtutem præstare, nihil est efficax. Cuius rei Symbolum esse poterat mos ille Athenienſium, quo non minus Literas, quàm Artem Natandi suos edocebant pueros. Hinc, si cuiquam natatûs ignorantia contigisset, de illo ferebatur opprobriosè; μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, quod nimirum NEQVE NATARE, NEQVE LITERAS nosset. Opportunè igitur idem Legatus noster canebat sub hac è natantibus deductâ propositione. *Mercurial. libr. de Arte Natandi. Erasm. in Chiliadib.*

—— MVNIT PRO CORTICE VIRTVS.

Quâ Padus Ausonidum latè Regnator Aquarum
Insubres multo flumine ditat Agros:
Et tibi, magnanimo quòd ab Hercule regia surgis,
Lambit in obsequium, clara Cremona, pedes:
En vt cæliuagis sub Piscibus orta Iuuentus
B *Feruida spumosis corpora iactat aquis:*
Et, ne Mopsopiæ pubis sit victa natatu,
Certatim vasti gurgitis alta meat.
Sed quia non prorsus, quantumuis nare perita,
Ire potest cæcis absque timore vadis:
Arte tulit quod auara sibi Natura negauit,
Quò tumidos fluctûs imperiosa secat.
Exerit à tergo Lignum immersabile SVBER,
Eius & auxilio tuta fluenta legit.
Aere nempe leui grauidum absorbêre Procellæ,
Nullaque commotæ Doridos ira potest.
Istud Abydeno si armasset terga natanti,
Nunquam Sestiacâ Thetide victus erat.
Cortice securus nam quisquis ludere gaudet,
C *Fruſtrà conantes mergere fallit aquas.*
Nec secus est nostrûm. Virtus quemcunque tuetur,
Fortunæ inuictum fluctibus vsque facit.
Semper enim vicibus submergi nescia Virtus
Eminet, & certis nixibus alta petit.
Sustinet, & tutos infidis seruat in vndis,
Quos munit, Virtus, trux vbi Pontus eunt.
Quippe quiêtis inops, semperq; referta procellis
Quid, nisi nauifragum Vita sit ista Mare?
Ergò Vita Mare est, & in hoc quia cuiq; natandum est,
Natura inuestem prouida quenq; facit.
At velut in pelago nemo sine SVBERE nando
Securus liquidas itque, reditq; vias.
Sic nisi Subereo cuiquam PRO CORTICE VIRTVS
Hæreat, his vndis naufragus ille perit.

Laur. Lega. l. 2. Embl. 11.

D Eandem Suberis immersabilitatem sumunt etiam Itali nostri, quando significare volunt aliquem esse ità prodigum, vt ipsorum vel Crœsi, vel Crassi penè immensas profunderet Diuitias, illum hoc paræmiaco Dicterio ferientes, EGLI DAREBBE FONDO AD VNA NAVE DI SVGHERO. Quod sic exprimerem ijs, qui nostram linguam non callent,

ET VEL SVBEREAM SVBMERGERET ILLE CARINAM;

Monosin. l. 7 pag. 343.

Cùm penè incredibile videatur, quod Nauis tota ex Subere immersabili constans absorberi possit ab vndis. Illud quoque de Subere Calceis insuto Prouerbium valdè notabile est, SVBTVS SVBER, quod superbiam fœminarum, quas ideò Græci non infacetè Cortices appellabant; vel vanam Homuncionis alicuius gloriam, qui magnus quidam videri velit, detegit; quò spectat illud Clementis Alexandrini. *Parua videtur quædam esse, in calceis insuatur Suber.* Ingeniosè non minùs erexit Arborem Suberis

3. Pædag. ex Alex. comic.

beris alius pro Emblemate, quàm ſecuris, vel ſciſſoriũ ferrũ penetraret caudicis mediũ, E
Camill. cum hac ſuperſcripta ſententia EX VVLNERE VIGOR, quia non ſolum viret ma-
Cam. ſymb. diu. gis eadem Arbor detracto cortice, ſed quia ferrum parum valet in eam, cum illud re-
Theoph. l. 4. tundatur pluſquam poſſit ſcindere, & penetrare. Hoc itaq; ſymbolo inuictum voluit il-
H. pl. c. 18. lius inuentor animum patefacere, quem ſenſum Italicis hiſce carminibus exprimere co-
gitauit,

Nemica mano indarno
Entro al Sughero ſiede,
Che'l ferro indietro ſenza colpo riede.
Animo inuitto è tale,
Ch'al maligno colpire
De l' ingiuſtiſſime ire
Stà ſaldo, e nulla à lui far danno vale.

Scip. Bargalia p. 3. pag. 492. in ſymb. Hipp. Aug. Balioni Senen.

Integra tandem Suberis Arbor eadem ſupradictum alio Emblemate confirmat ſen-
ſum; circum igitur ipſam Suberis Arborem ignis ad calcem moderatus effulgens, illam
non modo necat, vt cæteras, ſed vegetat potius, cui verba hæc adaptantur, VIGO-
REM ACQVIRIT, ſeù potiùs, ADDITVR VIGOR; eſt enim eius naturæ Suber F
Arbor, vt ex igne moderato ſibi ad calcem ardente non modicè iuuetur ad lætiùs, &
latiùs vireſcendum; quò inferebat Symboli Auctor Animum ſuum ab aduerſis non
tantùm non offendi, ſed magis roborari; ea .n. eſt Arboris huiuſce natura, & proprietas,
vt ferrum, & ignem quodammodò temnat imperterrita; verùm enim verò ſi valido,
diutinoque reſiſtere non valet igni hæc Arbor, vt etiam multiplicatis contuſionum,
cæſionumque ictibus de illa ſemper aliquid dementibus, demùm cedere cogitur, & per-
fracta, inutilis reddi, aliud Symbolum priori contrarium eidem poterit cum verbis
Ouid. 8. Metam. Ouidianis ſequentibus adaptari, NOCVIT TEMERARIA VIRTVS. Parùm re-
Seneca in Herc. Oet. fert, vt illa ferro diù, multùmque reſiſtat, quia minaces, quos emittere videtur gemitus
inter luctandum cum chalybe, & cuneis in extremam illius omnium bonorum iacturam
deſinet, vndè perperàm eadem, eiuſque congener quælibet

Gemit illa multo vulnere impreſſo minax,
Frangitque cuneos, reſiſtit excuſſus Chalybs,
Vulnuſque ferrum patitur, & truncum fugit.

G
Fructuoſum tamen, & vtilem multipliciter eſſe Corticem Suberis pacificè ſumpti
clariſſimè conſtat, ideòque fieri poſſe ſymbolum viri frugi, atq; miſericordis, qui pro-
prijs quoq; veſtibus in egenorum beneficium ſe ſpoliet. Et ſicuti Caudicis Arborei cor-
tex genericè acceptus œconomicos in varios vſus valdè proficuos à natura fuit deſti-
natus, ità fructuum immodici cortices infructuoſi notam promerentur, quos inter inu-
tiles, atq; ſuperfluas res deputandos putamina nuncupari ſagax experiẽtia voluit. Cor-
Muſæum VVormianũ pag. 216. ticem igitur Suberis Arboreorum Corticum principaliſſimum, & grande vtilitatis ſpe-
cimen familiariſſimis vſibus deſtinatum dicere poterimus, & ità plurium infeliciũ Arbo-
Gulielmus Piſo l. 4. de Facul. Simpl. c. 29. rum fructuũ, & præcipuè cuiuſdam Indici ſpiralis Antitypum, qui totus cortex ex toto
inutilis eſt, & ſymbolum ignaui, & auari, & immiſericordis hominis præſeferre digno.
ſcetur. Hunc deſcripſit Vuormius â Gulielmo Piſone excerptum ſub nomine Vaſtchi-
mæ Abremi, & Temi. Suberino igitur cortici conueniret huiuſmodi lemma, ET COR-
TEX, ET FRVCTVS. Fructui verò Corticiformi contrarium omninò adap tatur,
NEC CORTEX, NEC FRVCTVS, cui perbellè concordat prædicti fructus deſcri-
ptio, quàm affert Piſo dicens, eum eſſe inutiles ſiliquas miris, varijſq; modis incuruas H
hac ſola facultate, cum integra illius Arbore pollentẽ, vt meretricibus mentiendi virgi-
nitatem artibus adſtrictoriè conducat. Suber adhuc onerare liceat Epithetis, Hiero-
glyphicis, atq; Moralibus, vt Dendrologica Doctrina locupletetur, & Quercuum ge-
minentur Honores.

Ex Iano Anyſio in Variorũ Poem. tib. 2.

Vt geminæ Quercus cœlo ſe vertice tollunt
Crinibus inſignes, æuo, & honore pari.

EPI-

A

EPITHETA,
Cum notis Hieroglyphicis, ac Moralibus.

PErſpecta Suberis natura, cum & ſub ictibus inimicæ ſecuris magis firmetur, & rabidis æquoris impacati furijs lignum illius commiſſum nec ſe, nec cætera, quibus inhæret, ſubmergi patiatur, illud primum, & præcipuum omnigenæ Virtutis eſſe hieroglyphicum, hac eiuſdem epithetorum ſerie patefaciundum ſubeamus. Vt enim hoc pacto ſe Suber ἀβαπτιςὸν, hoc eſt IMMERSABILE comprobat, Virtus ex alia nullis infortuniorum obruta procellis, nec ipſa ſubmittitur, nec ſubmiti ſinit illorum animos, quibus inſeparabiliter ineſt; ideò Seneca

Pind. ode 2. Pith. ἀβαπτιςός εἰμι φελλὸς ὡς, *ideſt* mergi nequeo vt Suber.

----ſola perpetuò manent
Subiecta nulli mentis, atquè animi bona.

B Nec ſuperinde quid ambigendum remanet, quandoquidem vbi Subereo ſub cortice mellis dulciſſimi conſtipatur Subſtantia.

MVLTIFORVMQVE replent operoſa examina Suber. *Politian.*

Sic & ſapidiora bona perficiuntur ſub Virtute, quæ bonorum omnium vnica vices gerit.

Tota licet veteres exornent vndiquè ceræ *Iuuen. Sat. 8.*
Atria, nobilitas ſola eſt, atquè vnica Virtus.

Virtus vlterius aſpectu primo non modicas præſefert difficultates, itaut propterea quid ſylueſtre videatur eſſe, ſola verò poſt modum hominibus in mundo quietam parit, & veram felicitatem, quod breuiter ſic expreſſit Virgilius.

--via Virtutis dextrum petit ardua callem, *In epigr.*
Difficilemque aditum primò ſpectantibus offert,
Sed requiem præbet feſſis in vertice ſummo.

Quod vt exprimeret Natura in Suberis Arbore, & ad hoc vt aptius Virtutem referC ret, nonnè illam primò *Sylueſtrem* conſtituit? Id Agricolæ, cæterique nouerunt, vndè Latinorum Poetarum idem Coryphæus iam cecinit.

Huic natam libro, & SYLVESTRI Subere clauſam. *11. Æneid.*
Implicat.

Ab Etruſcis pariter eiuſdem Interpretibus eodem ſenſu relatum. En Vtinæum.

Di Souero SILVESTRE quiui prende *Hercules Vtin. ſuper Æn. 11. od. ſt. 124.*
Vna ſcorza leggiera, mà capace.

Ità vt dici non ineptè poſſet hæc eadem Arbor DRYADVM THALAMVS. En & Carum.

Con vn ſubito auiſo entro vna ſcorza *Vinc. Rener. in Expugn. Hier. Poem. l. 1.*
Di SELVATICO Souero rinchiuſe
La pargoletta figlia.

Et præter hos ecce admirabilem Petrarcham id alio appoſito replicantem.

----& AGRESTI vrgere labellum *Annib. Car. ſup Æn. ibi.*
Subere.

D Sed nihilominus cæſa tandem, & licet Arbor *paruula*.

Vt ramale vetus, VEGRANDI Subere coctum. *Perſ. Sat. 1.*

Quot in vſus ceſſerit, quippè quæ *ſpongioſa*.

E frà mill' altre piante *Io. Bap. Mar. in op. cui tit. la Samp. 1.*
Il Souero SPVGNOSO.

Tum nauticos, tum piſcarios, tum oeconomicos, prout plebeculæ quoque notiſſimum eſt, nonnè ſuperfluum foret in trutinam reuocare? Sed aliâs Suber pro coronarum ſubiecto, propter non decidua folia ſumatur, vt innuit Pontanus hoc carmine.

Cingebat crines FRONDOSO è Subere ramus.

Atque hoc pariter modo viuum ſimul, & myſticum Virtutis ſimulacrum illud eſſe comperietur, dum *Virtus eſt corona ſapientum*, quæ (vt apud Plutarchum legitur) *fidam, & conſtantem habet gloriam*, vnde Claudianus. *Theognis ap. Stob.*

Ipſa quidem Virtus pretium ſibi, ſolaquè latè
Fortunæ ſecura nitet, &c. E

De Manlÿ Conſulat.

Sed reflectamus tantiſper rationis iubar ad Martyres, & videbimus illos pariter hoc Suberis hieroglyphico denotatos. Vel enim ſanctas eorum actiones myſtico mellis nomine accipiamus, vt ſuperius tactum eſt, ad eas in eiſdem ſeruatas innuendum, vti non malè poterimus hoc alio Pontani carmine, diuerſo licet ſenſu prolato,

Et ſeruata CAVO iampridem Subere mella.

Vel illorum paſſionem perpendamus, & apertius hæc veritas patebit. Siquidem vbi Suber, quo ad lignum SVBSTRATVM calceis conculcatur, efficiturque Superbiæ trophæum; Martyres quoquè ſub Tyrannorum poteſtate conculcati ſimul, & attriti, miſerabile impietatis fuere ludibrium. Sed ſicut illud, quo ad Arborem, mirabiliter iuuatur detracto cortice, quod cæteris Arboribus eſt exitiale; Martyres ita ſub tormentis corticem corporis occumbendo relinquentes, ſuis etiam lictoribus inuitis, maximoperè adiuti fuerunt ad citius capeſſendam Victoriæ ſuæ palmam incorruptibilem in cœlis, & immortalem. *Leuitatis* tandem in Subere non immemores, cum Legato noſtro in emblemate allato, & præſertim illis carminibus. F

Laur. Lega. l. 2. Embl. 11.

Exerit à tergo LIGNVM IMMERSABILE Suber,
Eius & auxilio tuta fluenta legit.
AERE nempe LEVI GRAVIDVM abſorbère Procellæ,
Nullaque commotæ Dorydos ira poteſt.

Cic. ep. fam. 16.

Suberinarum leuitatibus Fabularum grauiores poſt conſiderationes adhærebimus περίπατον σύμμετρον, moderatam ſcilicet in ambulationem nobis præſcribendo.

FABVLÆ.

EGregiè admodum, ſeù potius ridiculè ad Suberis propoſitum fabulatur Lucianus in ſuis veris, vt ipſe dicit, Hiſtorijs, ſatius ſi fabulas, & has quidem Hyperbolicas cognominaſſet. Scribit ille ſe ex Lactis Inſula Galateæ ſacrà egreſſum vidiſſe Homines plurimos ſuprà mare, abſque quod mergerentur, decurrentes, omninò ſimiles nobis & corporibus, & magnitudine, præter ſolos pedes, quos Suberinos habebant, vnde & *Phellopodes* appellatos tradit. Græcè loquebantur, & ipſorum Patria *Phellos* erat Inſula, in quâ Ciuitas ſuper magno, ac rotundo Subere habitabatur. Quod cum ne tantillum quidem veriſimilitudinis habeat, ſatius erit referre quod veriſimilius fabulatur hic Rhetor non procul ab his, quæ ſuprà memorata ſunt. Habet itaque quod *& alÿ ſuberibus inſidentes, iunctis duobus delphinis remigabant, equitabantque, alÿ præcedentes Subera trahebant.* Ad cuius autem imitationem *Phelli* nomen in ſuo figmento commentus ſit hic Philoſophus, ſeù mauis nebulo, præſcindendo à Suberis etymologia, non admodum difficile eſt perueſtigare ijs, quibus apud Strabonem PHELLVS, & ANTIPHELLVS loca ad Chimæram in Lycia memorata leguntur. Habet enim Geographus. ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Φελλὸς, καὶ Ἀντιφελλός, καὶ ἡ χίμαιρα, ἧς ἐμνήσθημεν ἔμπροσθεν, ſcilicet *in mediterranea verò* (nempè Lyciæ) ſunt loca Phellus, & Antiphellus, & Chimæra, *de qua ſuprà mentionem fecimus.* Cum autem pro triſtitiæ, atque melancholiæ medicina fabulæ ſtare poſſint, nos Subereas poſt fabulas curatiuos eiuſdem Arboris vſus, vnà cum alijs ſanitatem, licet remotè facientibus vſibus varijs, depromemus. G H

Verar. Hiſt. l. 2. nõ proc. à princ. & prope finem.

Phellus, & Antiphell. in Licia.

Strab. l. 14. Geogr.

A

VSVS VARII.
Et Medicinales.

PRæcipuus in maritimis eſt vſus Suberis iuxtà Plinium, quià Illius in Ancoralibus maximè nauium, piſcantiumq; tragulis leuiſſimus cortex maximè conducit. Ille etenim ſuſtinendis verriculorum alis contrà deprimentes plumbeos globulos egregiè renitendo deſtinatur in piſcatione, in quâ retia demergi quidem debent, ſed ſuſpenſa manere. Oeconomici dein Suberis multi ſunt vſus, nam communiſſimè inſeruit pro cadorum, vaſorumq; omnis generis obturamentis; Hicq; leuiſſimus cortex, qui aqua minime complanari poteſt, vt alij, ſed tantum igne, hybernorum calceamentorum contra frigus cõmuniendorum gratia, peramplam coriaceis ſutoribus præbet materiam. Vti etiam Tignarijs fabris ad multa ſtruenda opera pro veſtiendis intus, & imbricanB dis quoq; ædibus non modicum auxiliatur. Sandalijs prætereà muliebribus conficiendis, ob ſummam ſui leuitatem, hoc lignum deſtinatum fuiſſe non noſtro duntaxat æuo patet, cum & Græcæ quoquè mulieres in calcibus illud geſtarint, vt grandiores viderentur. Quod cupiẽtes præ cæteris in nõnullis Italiæ Ciuitatibus mulieres circà ſextum, & ſeptimum præſentis ſeculi luſtrum bicubitalibus ſuccedanei ligni Subereis calopodijs vſæ ſunt, illam ſibi, credàm, ſuper homines artificioſam eminentiam vſurpaturæ, quam eiſdem prouida negauerat natura. Moderatiores in *crepidis* Græcorum Sapientes, licet ex Cryſippo ſcriptum reliquerit Horatius

Plin. l. 16. c. 8.

Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 4.

Bauh. H. vn. pl. T. 1. l. 7. p. 2. pag. 1032.

Ionſton. l. 4. c. 3.

Pet. Victor. Var. lect. l. 15. c. 23.

------*Sapiens crepidas ſibi nunquam,*
Aut Soleas fecit.

Erant illę commodum calceamenti genus ſubſtrato Subere compactum, quod corrigijs ad pedes ligabatur, & à Græcis ad Etruſcos, teſte Seruio, tranſiuit, apud quos nomen, habuerunt *à crepitando*, propter ſonitum, quem edebant, dum ſuper illas incederetur non aliter ac de neotericis euenit Sandalijs. Ciceronis temporibus apud Romanos
C vſitatas fuiſſe ſatis euincit, quod de Scipione ſcripſit in oratione pro Rabirio Poſthumo, *Scipionis non ſolùm cum chlamyde, ſed etiam crepidis in Capitolio Statuam videtis.* Græci quoque Κρηπίδα vocant: & licet apud illos prima producatur ex vi longæ vocalis η, nihilominus apud Latinos corripitur, vt apud Perſium de eodem calceamenti genere Græcis familiare loquentem, vbi quos ſuarum Satyrarum Lectores optet, deſcribens, excipit qui Græcorum crepidas irrident: Habet enim

Inde vaporatâ, Lector, mihi ferueat aure,
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere geſtit:

Sat. 1.

De hoc Suberis vſu apud Reuſnerum in Roſario Poetico legimus.

Si facies crepidas: ſoleas dat Suber agreſte:
Mergitur haud vllis corticis Arbor aquis.

Sed quare, ligno quouis excluſo à calceamentis, nunc Viri, atque mulieres incedant non facile foret explicare. Quod ſi laudabiliſſima cauſarum, ligni ſcilicet de Humano Genere benemerita dignitas ne proculcetur, ſuperbiæ nouum id effecit inuentum; vndè Velmatiús egregius ſacerq; Poeta Calopodiatos in hunc modum alloquebatur.

Io. Maria Velmatius Grechettus de Bagnacaballo Min. Con. l. 1. ep. 51. mſ. apud me.

D

Humanum præceps Patris Genus excidit Eſu:
Saluatur ligno quod ruit omne ſacro.
Decidit extremas, ſeruique ſecuris ad vndas:
Ex trunco ex imis ſedibus illa natat.
Turba furit ſitiens: datur atra petentibus Vnda:
Digeſto & ligno ſanguine turba bibit.
Stat ſpes in ligno, lignum ſi liberat omnes,
Humani hoc calcant cur tamen ergò Pedes?

Lignum at Suberinum ſolidæ ſubſtantiæ ſpiſſæ, robuſtæ, quæ cariem, vetuſtatemque non ſentit, aut ſaltem ex reliquis tardiſſimè primum fuit ex quo Simulacra Dijs Gentium ſint factitata, cui munere in hoc Palma ſucceſſit, moxque Arbores aliæ multæ, quod obſeruare nobis commodiſſimè contigit in nonnullis Ægyptiorum antiquiſſimis Simula-

Ruell. l. 1. de nat. ſt. c. 135.

SCD Lyon 1

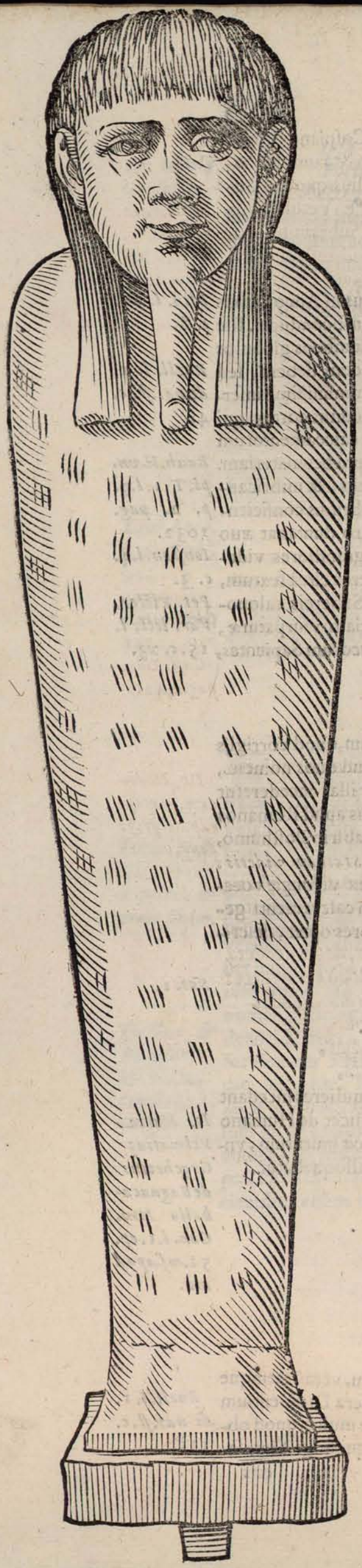

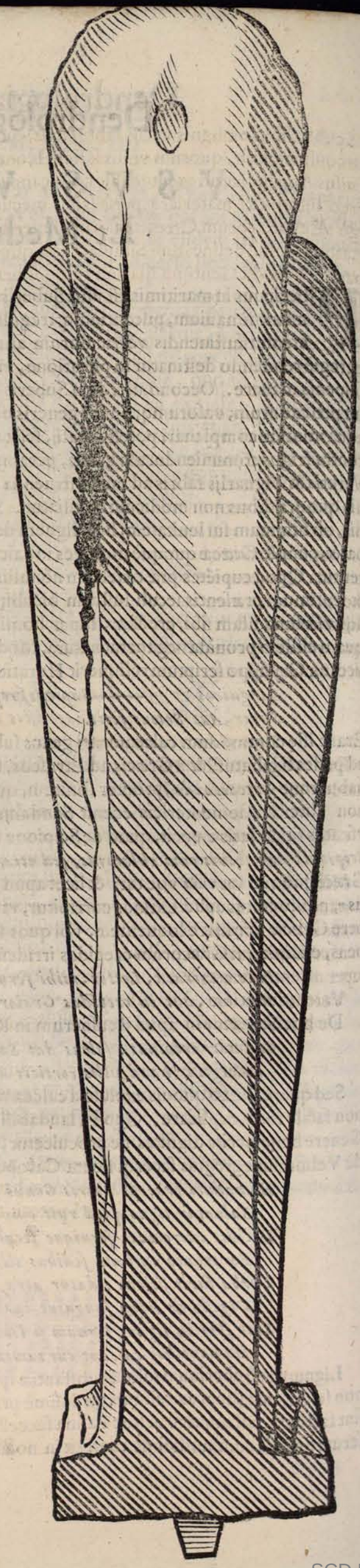

SCD Lyon 1

A cris cubitalibus ex lignis varijs fabrefactis, quæ in *Musæo* nobiliſſimo Coſpiano Bononiæ conſpiciuntur, quorum vnius ſaltem Iconem cum Antijs ad frontem & cum barbata viſus Appendice ad mentum hic collocandam curauimus, tanquam illius, quod ex Subereo ligno viri materiarij peritiſsimi mecum conſtare iudicarunt. E Vetuſtiſſimis ergò Ægyptiacorum Cœmeteriorum funeribus ligneum hocce datur Suberinum pronè, atque ſupinè delineatum Simulacrum, quod cadaueris intus occluſi ad referendam imaginem, iuxtà Gentium illarum ritum ſuper aliquam mortualem Arcam olim locatum fuit, illud notabilis tanquam Antiquitas prænobilis ſupradicto in Muſæo vnà cum nonnullis alijs ſimilibus Simulacris ex varijs lignis ità ruditer fabrefactis, nimirum Palmæ, Cedri, &c. ſeruatur, quod quidem digitorum 17. funereo ſcilicet, feraliq; numero, qualis erat decimus ſeptimus longum eſt apud Ægyptios (propter memoriam necis Oſiridis famoſiſſimæ Iſidis viri, & poſtea eorum Pſeudonuminis, fatuèque venerati Diui, brutali ſub Apis cornutæ Beſtiæ nomine, die decima ſeptima menſis Athir, menſi noſtrati Nouembri reſpondentis) hîc in Hiſtoria Suberis Arboris præterire noluimus.

Io. Nardius ad l. 6. Lucr. de nat. r. tab. 5.

Alij ſcutellas profundas etiam ex eodem ligno excidebant, ſubtiliſſimumque corticem
B eiuſdem Suberis alij ità componebant, vt pateræ Suberinæ ad bibendum deſtinatæ ſanandis hecticis proponerentur. Illius cortex euidentiſſimè reſiccans cum adſtrictione conſimili ſanguinem vndequaq; fluentem reprimit ex aqua calida potus, eiuſdemq; cinis cum Vino calido ſumptus ſanguineæ excretioni, tum hæmoptoicæ, tum dyſentericæ curandæ maximoperè conducit. Quod ſi cinerem eundem axungiæ capi, vel oleo myrtino mixtum, & incoctum ano applicaueris, hæmorrhoidales citiſſimè leuabis dolores. Gonorrheam addit Caſtor Durantes curari laudabiliſſimè per ipſam Suberis ſubſtantiam, quomodocunque vſurpatam. Sic igitur de Subere verba facit, medicas illius vires breuiſſimè perſtringens.

Theoph. l. 3. c. 16. H. pl.

Hartman Chymiatr. pag. 123. Caſt. Dur. pag. 442.

Sanguinis & ſiſtit fluxus, & ſputa cruenta
Suber, & eſt multum ſuper iſtis laudis adeptum,
Tum Gonorrheam firmat, &c.

Et ante ipſum Quintus Serenus decoctionem Suberis ad reprimendum ſanguinem vndèqaque fluentem laudauerat.

De Medicam. præcep. cap. de prof. ſang.

C *Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris*
Subereus cortex calidis potatur in vndis,
Antè minutatim ſtudio vincente terendus.

Mirabilis eſt ſuper reliquas partes Glandium Suberearum Farinæ Virtus Alexipharmaca, nã prẹter facultatem cõmunem immoderatas omnes excretiones corrigendi, atq; fluxûs Alui, necnon matricis ſiſtendi cum ſucco plantaginis potatæ qua Glandes in farinæ pollinem redactæ pollent. Habent peculiari illarum dote venena magis necifera ſuper artem vincere, & in ſpecie Napelli toxicum ferè præſentaneum illicò extinguere:

Valentque etiam, dum virent, ſimpliciter tuſæ, & emplaſtratæ Suberinæ Glandes
ad mitigandas inflammationes, & addita Axungiæ ſuillæ portione, quæ
vnguen componat ad vlcera maligna ſananda perfectè faciunt,
Itaut leues non ſolum reddentur ope Suberis morbi peiores,
ſed edomabuntur, ſubigenturq; prorſus, atq; Vitalis
Virtus eneruata nimis ſufficientiſſimè leuabitur,
& alimentis nutriri melioribus ſanitas
D addiſcet: vndè ad Caſtanearum
tractationem haud incongruè
fieri poterit tranſitus.

* * *

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Primi, Tractatus Secundi
CAPVT VI.
DE CASTANEA.

NOMINA, ETYMOLOGIÆ.

Rener. Exp. Hier. l. 1. Dioſc. l. 1. c. 122. Theophr. l. 3. H. pl. c. 3. & 4. Virg. Ecl. 2. And. Caſalp. de Arb. l. 2. c. 4. Macrob. Saturnal. l. 3. c. 18. Gualther. H. Ryff. in Dioſc. Phocyon ap. Ruell. Pl. l. 4. c. 9. Stephanus. Strabo Geogr. l. 14. P. Ferr. in Cenſ. Geogr.

GLANDARIAM poſtrema Syluam Caſtanea compleat, quæ

Cæruleam crebris vmbret propè frondibus Æthram,

atq; haud modicum ſimpliciori Vitæ ferat præſidium. Arboris eiuſdem notiſſimi Fructus, Græcè Διὸς Βάλανοι, Σαρδιανὰι Βαλανοι, λόπιμα, & Κάσανα, hoc eſt *Iouis Glandes*, *Sardianæ Glandes*, *Lopima*, & *Caſtana* dicuntur, vt patet apud Dioſcoridem. Quos fructus *nuces* appellauit Theophraſtus, non tantum quia nonnihil durum obtinuerunt operimentum, verum etiam quia exiccati ſtrepitant vt Nuces. Quod & Virgilius expreſſit.

Ipſe ego cana legam tenerâ lanugine Mala,
Caſtaneaſque Nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Quarè autem hi fructus appellationem *Iouis Glandis* promeruerint, non eſt difficile perueſtigare, cum ij Glandium ſint optimi, nimirum eos inter fructus, qui cartilagineo tecti cortice maximè ſunt alimentoſi. Quarè proprijſſimè *Lopima* dicuntur à Græco λόπος, quod eſt folium cartilagineum. Hæc tamen Iouis Glandis nomenclatura indita quoque remanſit à noſtris (id atteſtante Clariſſimo Hermolao Barbaro) Nucibus Regijs, quod harum Arbori, folijſque præſertim, abſimilis haud quaquam reperiatur Arbor Caſtaneæ. Quam forſan ob rem ipſæ Caſtaneæ minus proprio nomine *Nucis* notatæ fuerunt, & inde vel *Euboicæ*, vel *Heracleoticæ* cognominatæ, quod nomenclatrices ipſarum Patriæ percelebres eſſent earundem prouentu. Sic & Sardianæ Glandis nomen eiſdem primo fuit attributum à primæuis pariter ipſarum locis natalibus, vnde prius ad Græcos, ac Italos prouenerunt, ab Inſulâ nempe Sardiniâ, vbi optimæ tunc naſcebantur, vel (& fortè melius) à Sardâ Vrbe Magneſiæ; quemadmodum etiam Caſtaneæ nomen deſumptum videtur ab Oppido *Caſtano* eiuſdem Magneſiæ in Macedoniâ. Nonnulli tamen volunt *Caſtanum*, ſeu *Caſtaniam* Apuliæ oppidum non procul à Taranto fuiſſe Caſtanearum denominatiuum. Nec deſunt alia Caſtaneæ nomina, quæ ab eruditis

H

A ditis adinuenta sunt, vt Græcum πογωνίας, hoc est barbati menti, quasi quod hi fructus mentum referant barbula quadam hirsutum. Μόγον similiter dicta est, à viribus vulnera citò agglutinandi: nam verbum μογέω significat curo vulnus, vt citò claudatur. Sic & Galenus *Leucanas* vocauit Castaneas à loco Idæ Montis, quem Λευκας ille plurali nomine appellat, vbi celeberrimam assecutæ sunt famam. Cæterum quo ad nomina, quæ apud Nationes exteras Castanea sortita est, habemus illam Germanicè, si pro fructu tantum sumitur, vocari *Castanien* nomine latinis affini, vel *Resten*; aut exinde, & simplici *Baum*, quod Arborem denotat, *Castanienbaum*, *Restenbaum*, Arborem duntaxat intelligendo; Anglicè *Chesnut tree*, Hebraicè *Armon*, Arabicè *Sadianalach*, & *Stebulot*; Gallicè *Castaigne*; Hispanicè *Marones*, *Castanas*; nobis deniq; *Maroni*, e *Castagne*. Castaneam porrò equinam Turcæ vocant *ad Castaneti*, Galli *Castaigne de cheual*, vt pariter Hispani *Castana de Cauallo*, & Itali similiter *Castagna di Cauallo*. Nec inficias imus Castaneæ nomen (quando recensita locorum propria non admitterentur) deduci potuisse à castitate, quæ Ieiunijs optimè iungitur, cum & ipsis Plinius eam dicatam fuisse commemoret. Hinc minus casta videtur illorum sententia, qui contenderunt Castaneam dici debere syncopatè, ac per antiphrasim castam, cum ipse fructus ab echino, qui dicitur apud nos *Sgargio*, quasi carduus, exemptus, testiculi figuram æmuletur, nec non venereum ignem flatibus in corpore excitatis incendat. Nomen tandem Castaneæ maioris, quod est *Marone*, deductum fuisse crediderim à pellucida læuitate corticis, seù corij tegentis edulem fructûs carnem, cum videatur globulus marmoreus; nam μάρμαρον sonat *pellucidum marmor*; nisi malles etymõ illius venire à verbo Græco μαραίνω, quod significat *tabefacio*, idq; per antiphrasim, eò quia fructus hic, tantum abest vt tabefiat, quemadmodum oporæ, quin potius siccescit ad modum ossis.

Bod. à Stap. in Theoph. l. 3. c. 10. H. pl. Lib. de Euchimiâ. Serapio cap. 98. l. 15. c. 23. Pap. Vocab.

Cumq; hic fructus Maronis variè consideratus, vt vario concinnatur artificio, diuersa subeat nomina; hîc operæ pretium erit exponere nostras quasdam eorundem fructuũ coctorum appellationes; nam si elixentur simpliciter in aquâ, vulgò dicuntur *Balosi*, quasi *Balani elixæ*, & calidi manduntur. Elixantur & in vino cum aromatibus, & siccantur extrinsecus, atq; crispantur, tenera manente adhuc, & molli medulla intrinsecus, & tunc inter bellaria quoq; non vltimæ conditionis recensentur, & dicuntur *Ansari*, penultima correpta, quià minimè sunt anxiferi, sed ad seueriores tũ animi, tũ corporis curas deliniendas destinati, & propterea frequenter diebus carnispriuij personatis inseruiunt pro hilaritatis incitamento, præcipuè dum sparguntur in plebem ad illorum collectionem certatim, & cum acclamatione accurentem. A nominali cognitione simpliciori, & propria Castaneæ, ad communiores complexas, extraneasq; nomenclaturas eiusdem in Æquiuocis, & Denominatis transeamus.

C

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

NOn Terras, non Montes tantum, sed Maria, profundosquè Gurgites inhabitat Castanea. Verum ibi vel est Arbor fructifera, vel eiusdem Arboris fructus; hîc squamigerum Animal effecta Littus incolit Aremoricum. Alibi triquetram iactans formam, Tribulus est corticis, & medullæ *Castaneiformis*, & dulcibus gaudet aquis circumferri. Sed à Castanea, prout ad rem nostram spectat, *Castanitis* appellatur fungiformis quædam adnascentia lignea, intrà Castaneæ Arboris corticem concretæ, quæ Castaneæ fructum quadãtenus æmulatur, cum sua membrana illam extimè circundante, *Castanei*, seu *Castanini* coloris, cumquè substantia intus albescente, cuius apex Boleti refert nondum expansi caput; eius aliquando constitutionis, vt rictuũ Animalium configurationem aliquam præseferat. Sic formatrix facultas Arborea luxuriantis Naturæ lusu per Arboreas omnes vagatur partes, in illisq; tam naturaliter, quàm præter ordinem consuetum fabricat res diuersas, & elaborat. Sed ecce Fungi prædicti Iconem erectam, & inuersam.

D

Castanea Arbor, Fructus, Piscis, Tribulus. Castanitis *Fungus*. Castaneus *color*, *seù* Castaninus

Casta-

Caſtanites, ſeu Boletus Caſtanius, vel Glandula Caſtanina.

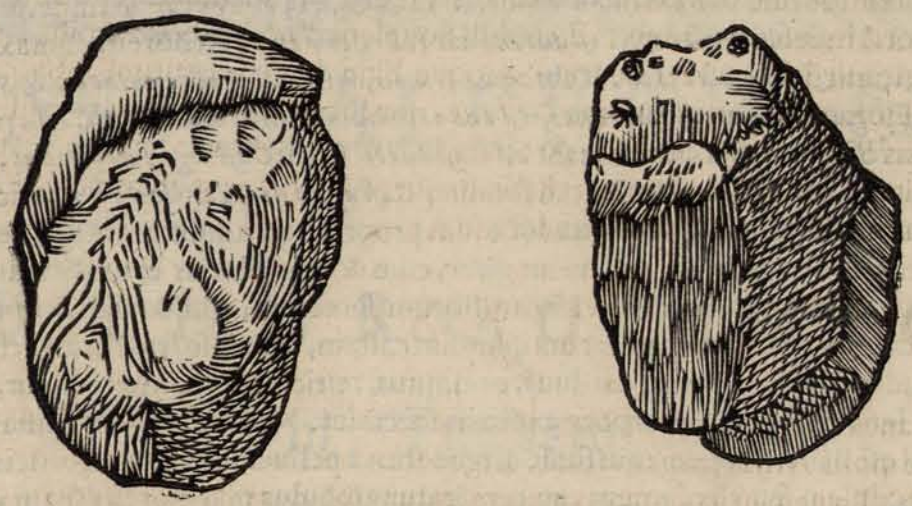

Caſtaneiforme Lignum in Arbore Caſtanea repertum.

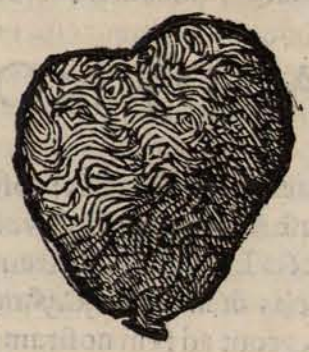

Ad Caſtaneas refert Doctiſſimus Corteſius radiculam quandam exiguam Caſtaneolam dictam Siculis, quæ in littore marino Meſſanenſi in fine Auguſti, & principio Septembris vendi ſolet,& appellatur ibi *Baſyſi*, naſcitur autem potiſſimùm in agro Drepanenſi de genere bulborum,ſaporis dulcis Caſtanearum;ex cuius plantæ deſcriptione ab eo facta, parum licet Botanicè, conijcio ego ſpeciem eam eſſe Ornithogali, quæ, ſi Ruellio fides adhibendã eſt Botanico præexcellentiſſimo, Piſtrinis commendatur ad panes cereali ſapore condiendos radice bulboſa, cuius crudæ, & coctæ in cibis ſuauitate Caſtaneas ſuperantis eſt vſus.

Miſcellan. Medic. Decade 5. c. 4.

Ruell. l. 2. de nat. ſt c. 77.

Loca

A Loca præterea Caſtaneis Arboribus conſita, *Caſtaneta* vocantur. Huiuſmodi noſtris in Montibus propè Alpes quàm frequentia ſunt, ex quibus noſtra Ciuitas non parum percipit emolumenti. Merces enim inter haud prorſus ignobiles numerantur *Marones* (clara eſt conuenientia æquiuoca huius nominis cũ Virgilij cognomine) quos Venetias, aliaq; ad loca à Montibus longè diſſita mittit. Hæc Caſtanearum plantaria menti ſuggerunt Bertrandum *de Caſtaneto* Epiſcopum Cardinalem Portuenſem ſub IoanneXXI. Pontifice Maximo; imò & Maximi Pontificis Vrbani VII memoria renouatur ex vtiliſſimis Arboris huiuſce fructibus. Ex nobili ſiquidem *Caſtanearum* Familia apud Genuenſes Vaticano datus eſt. Locorum quoque hinc denominatorum ſubit *Caſtanea* villula agri Florentini, patriâ Andreæ *Caſtaneæ* non incelebris Pictoris, vt tradit Georgius Vaſarius Pictor, & Architectus Aretinus in Vitis Pictorum. Sublata quacunque rei perplexitate, dubijſque omnibus eliminatis in primâ rei propoſitæ facie, illius ſubſtantialis formæ deſcriptio venit conſideranda,

Colum. l. 4. c. 33.

Virg. Maro.

Vaſar. in Vit. Pictor. par. 2.

B # FORMA, DESCRIPTIO.

CAſtanea, maximè verò ſatiua, phœniceis primò virgis è terra pullulans, in vaſtæ molis Arborem grandeſcit. Ligno ſtat robuſto, putrediniq; non facilè peruio. Læuem in iuuentute corticem induit, & ſubnigris, cinereiſq; maculis vndequaq; refertum. Folia pandit ampla, ſerrata, nec nihil rugoſa, tranſuerſiſq; pluribus venis eminentioribus ſignata. Iuglandis folijs non parum aſſimilantur, niſi quòd illa venoſiora, magiſq; fimbriata. Fructus autem, qui nucamentis oblongis luteolos in apices deſinentibus ſuccedunt, echinatos intrà calices, quantò ſpinoſiores exteriùs, tantò molliores interiùs, ſunt vel ſinguli, vel bini, vel terni, aut etiam quini, cordiſq; vt plurimum donantur effigie. Medij ſunt vtrinq; complanati, cæteri verò exterius tantum gibboſi. Coriaceâ, læuiq; teguntur cute ſpadicei coloris, & canà lanugine intus conſita, cui ſubeſt cuticula quædam rufa, & criſpa. Hæc verò medullam, ſeu nucleũ album, calloſum, & ſolidum ambit, dulcemq; licet ipſa eadem amaricet. Sed ab hiſce noſtratibus in eo diſtat Sinenſis Caſtanea, quòd ore detenta ſacchari ad inſtar tota liqueſcit, nec iſti vlla noſtrarum affinior eſt, quàm ſylueſtris Caſtaneæ fructus minor, minuſq; gratus, cum duriore materia, ac durabiliore, vulgariter *di Seluagno* nuncupata. Proximè ad hanc accedit minimus fructus humilis & racemoſæ Caſtaneæ, cui *Pilatinæ* Ioannes du Choul nomen indidit. Diſſentit ab his omnibus exotica illa Orientalis Caſtanea, quam *Equinam* cognominamus, folio ſpectabilis palmari, fageoq; fructũ inuolucro, quemadmodum ex ſequentibus Iconibus conſpiciendum venit intuentibus.

Ruell. de nat. ſtirp. l. 1. c. 11.

Pl. l. 15. c. 28.

Ionſton. l. 2. c. 3.

Bauh. Hiſt. Vniu. Pl. l. 7. c. 6.

Equinam dicimus hanc Caſtaneam, quia præcipua eius virtus eſt anheloſis Equis prodeſſe. Hæc Arbor primùm Conſtantinopoli Viennam delata eſt, & indè in Italiam tranſmigrans, Bononiæ cæpit publico in Horto coli. Ibi magnam ſurrexit in Arborem iniurijs hyemis minimè cedentem. Eius fructus terræ commiſſi, & naſcentes, totam ſuam ſubſtantiam in radicum naturam immutant, & quaſi bulbi lignoſi fiunt, radicantes, & germinantes ſimul.

Generaliter autem Caſtanea quæuis ineunte germinat verè, ſemenquè reddit circà Vergiliarum occaſum. Solet pariter hæc Arbor, & eò magis peregrina, ſub Autumno
D folijs abiectis, amentaceum quoddam extremis in ramulis progenerare, necnon turgidulum illud humore lento conſperſum, in quo culices, & huiuſmodi inſecta hærent tota hyeme conſeruare. Germinandi verò ſe impatientem prodit, cum ineunte Vere præmaturè admodum è gemmis explicet folia, ſtatimq; floreat. Eius fructũs elegantiſſimè ſimul, & breuiſſimè deſcripſit Nicander, ſeu potiùs illius Interpres.

Cluſ. rar. Pl. c. 1.

Trag. l. 3. c. 69.

In Alexiph.

Hirſutamque Nucem, quæ læto prouenit agris
Vbere, Caſtaneis exempto cortice nudà,
Et cape qui carnem ſiccus liber implicat imam.

Maiores porrò Caſtaneæ ſuccedant eſſentialitates, vniuerſalis ſubſtantiæ, Genera nempè, atque Differentias declarando.

GE-

SCD Lyon 1

Caſtanea Equina, cum fructu:

Ca-

SCD Lyon 1

Caſtaneæ Equinæ folium naturalis magnitudinis.

GE-

SCD Lyon 1

GENERA, DIFFERENTIÆ.

Dioſc. l.... c. 145. *P. Ferr. in Cenſ. Geogr. ex Steph.* *Ionſt. l. 2. c.* *V. Bauh. H. Vn. Pl. l. 7. c. 5.* *Mathiol.* *Bod. à Stap. in Teoph. de Pl. l. 15. c. 23.* *Ruell. H. pl. p. 31.* *Lib. 2. c. 3.* *H. pl. Vn. T. 1. l. 7. c. 16.*

PLeraque Caſtanearum Genera, necnon Differentiæ à locis natalibus ſecundum aliquos petuntur, vt à Sardibus, ſeu Sardinia Sardianæ; Tarentinæ à Tarento; cui Ciuitati contermina eſt *Caſtania*, ex qua generaliſſimum Caſtanearũ nomen emerſiſſe fertur. Verum erit fortaſſe melius Genera iſtarum, & Differentias à bonitate, alijſq; conditionibus eſſentialibus haurire. Quam ad rem prius occurrit Caſtanea domeſtica maior, & minor, & ſylueſtris. Maior domeſtica, quæ propriè dicitur *Marone*, rotunditatem affectat, ac ſingularitatem in vno, & eodem echino. Minor eſt, quæ communiter, & ſpecificè Caſtanea dicitur, & eiuſmodi fuiſſe crediderim Salarias, Populares, & Coctiuas antiquorum. Caſtanea verò ſylueſtris eſt exiguæ molis in fructu, qui pollicis vnguem nunquam excedit. Et hæc de noſtratibus; Sunt enim & quamplures exoticarum Caſtanearum ſpecies. Iſtarum prima, iuxta Ionſtonũ, eſt Arbor Mexicana coccifera, quam Bauhinus exoticarum vltimam ponit, & finium regundorum Arborem appellat. Eſt autem fruticans, & prunifolia: fructum gerit in erinaceo, in cuius cauda coccus ruber reperitur: eo Mexicani vtuntur ad picturas, & tincturas, quibus agrorum facies, fineſquè prædiorum ſeruant. Secunda peregrinarum eſt *Ahouay* Braſilianorum. Hæc in altitudinem Pyri Arboris excreſcit. Folia perpetui ſunt viroris, ac vt malina configurata ſunt, niſi quod in tres pollices longiùs producuntur, & in duos latius extenduntur. Fructus illi triangulares, & quatuor in locis ſulcati, quadrifidam Caſtaneam, vel duriſſimi putaminis nucem referunt. Nucleus eſt venenatus, & lignum peſſimè olet ſi comburatur. Huiuſmodi fructus ſimul colligati, & ab apicibus proprijs dependẽtes pro tintinnabulis apud Barbaros illos inſeruiunt. Sed ecce illorum Iconem.

Ahouay Braſilianorum Caſtaneæ ſpecies.

Achiotl

A *Achiotl* tertia dicitur, & Hiſpaniæ nouæ peculiaris eſt. Illam *Chacongariqua*, vel *Pamacua* Mechuacenſes appellant. Similis autem eſt Malo Medicæ. Folijs vlmea refert, niſi quòd illa perpetui ſunt viroris. Flores edit ſtellatos, ex albo rubeſcentes: Eius lignum aculeatũ eſt; cortice tamen funibus attexendis aptiſſimo. Fructus erinaceiformes, Amygdalam, cuius magnitudinem non excedunt, repreſentant. Ipſos extrinſecus quatuor anguli per longitudinem excurrunt. Eorundem interna ſubſtantia rubens eſt, & granuloſa, frigidiſſimæq; facultatis. Quartum numerũ implet Arbor fructu *Cholagodo*, *Nicaragua* dicto, purgatrix nimirum Caſtanea, quam quinto loco Bauhinus deſcripſit. Calix autem fructus notabilem iactantis magnitudinem, læuis eſt. Ipſe verò fructus, calidus in primo gradu, quadratus eſt, & ab interna liberatus pellicula, quæ ſymptomatum eſt excitatrix, editur adhuc viridis, aut contuſus cum vino, vel iuſculo aliquo bibitur. Quinta *Pinahuitzxihuitl*, ſeu *Cocochiatl*, ſpinoſus Hiſpaniæ nouæ frutex, Caſtaneaſq; virides, dein rubeas racematim pendulas promens. Eius folia minimum ad contactum contrahuntur, atq; marceſcunt. Sexta *Ibacurupari* Braſilienſium tenet. Eius fructus Aurantij magnitudinem haud ſuperans, paruo peponi ſimilis eſt configuratione.

Bauhin. H. Vn. Pl. l. 7. c. 6. & 10.

B Tot edules includit Caſtaneas, quot extrinſecus exhibet ſtrias, quatuor nimirum ad minus, & ſex nonnunquam, aut ſeptem. Eius lignum lac croceum fundit. Septima Braſilienſium *Ibaribaba* alba, & nigra. Luſitanis hæc *Prata* dicitur, verum non hucuſq; deſcripta comperitur. Illa, ſcilicet alba, pyriformis eſt, corticemq; fuſcum, ac ramos inconditos habet. Flos illi pentaphyllos, ſubflauus, roſaceum ſpirans odorem; Fructus in ſemilunarem reſtringitur figuram. Eius verò calix ſexangulus eſt exterius. Equinæ Caſtaneæ nonnihil aſſimilatur octaua, quam *Xiloxochitl* Quauhcolanenſes, quorum eſt peculiaris, appellant. *Tzitzin* eſt nona Caſtaninis ſimilia profert folia ſaturi coloris, ac lata duos tranſuerſos digitos, & longa quatuor, in quocunq; ramulo ſena ſunt, cum apice tamen vnius folij, ſicq; ſeptenarium numerum implentia. Decima Monardes *Leucoma*, quam Ioannes Bauhinus ſeptimo loco recenſuit. Arbor vaſta, materie ſolidâ, folijs Arbuti, fructu Caſtaneæ noſtrati perſimili, grati ſaporis, & virtutis adſtringentis. Vndecima ſuccedit Arbor *Gorifera* celſiſſima, ſed amaro fructu, caſtaneiformi. Duodecimũ obtinet locũ Fructus caſtaninus ex Inſula Baly, pyri magnitudine, cortice tenui,

Ionſton. in Tab. 41. li. 3. c. 35.

C minus aculeato; Albicat, & eſt iucundi ſaporis. Decimus tertius habetur fructus Peruanus, idem ac Caſtanea Peruuiana, Bauhini num. 4. Hanc ad clariſſimum Abrahamum Ortelium anno 1591. ex Peruuia delatam, ab ipſoq; ſibi dono miſſam Cluſius perexactè deſcripſit; præfert autem Echino ſpoliata leporini renis effigiem; ſed color eſt, & magnitudo, qualis Amygdalæ putamine ſuo liberæ, cuius etiam (niſi potius vulgaris Caſtaneæ) dulcem ſaporem æmulatur; at natiuo nondum diſcluſa erinaceo hæc Caſtanea rotunditatem affectat, niſi quod latera paulò magis depreſſa ſunt; cortex illi ſatis craſſus, fragilis tamen, & velut fungoſus, ex fuſcoq; nonnihil flaueſcens; ſub hoc innumeri quidem, & exiles, ſed firmi ſunt aculei, qui nucleum includenti putamini firmiter inhærent; hoc verò, quemadmodum noſtratium Caſtanearum, interius læue eſt, & ſplendidum, contumaciter frangitur. Decimaquarta Caſtanella peregrina *Angor* fructu amaro, Bauhini ſecunda ſpecies exotica. Decimaquinta Caſtanea mediocris peregrina Indica, Bauhini ſexta, colore flauo diluto, cortice tenui fragili, intus ſubſtantia fungoſa. Succedit vltimo Caſtanea humilis racemoſa, Pilatina prima à Bauhino memorata, ſic dicta, quia in Pilatino monte proueniat. Hæc autem Genera Caſtanearum,

Lib. 1. Rarior. Plant. c. 5.

Io. Bauh. in H. Plan Vn. T. 1. l. 7. c. 6.

D & Differentias claudit, omnes autem in locis proprijs natalibus exultabunt.

LOCA NATALIA.

Ioſeph Falcon. in ſua Vill. f. 234. Theod. Celid. in Agri. mſ. ap. me c. 16. Ionſton. l. 2. c. 3.

VMbræ magis, quam Solis amantem eſſe Caſtaneam, Cliuoſiſq; gaudere, non Planis locis; & mollis, ac ſolutæ, puræq; telluris, & fabuloſæ alimenta perquirere; nec pati durioris, aut aſperi pauperiem ſoli, communis eſt Geoponicorum doctrina. Carbunculus illi præterea, tophiq; farina ſunt pro vitæ ſolamine. Quare Montium in conuallibus læta fructificat. Sicuti verò nimios reformidat æſtus, ſic in algidioribus regionibus ægrè admodum viuit. Ipſo in Tmolo, Olympo, Miſioq; Montibus celebris ſemper fuit, quippè quæ Plani neſcia, ſecundum Theophraſtum. Ibi enim ſte-

rileſcit. Sic pro veneno Gallicam habet terram, rubricam, cretamquè. Laudatiſſima E
Li.5.ep.79. ſemper extitit Tarenti, & Neapoli in Campania. Quapropter hanc celebrat Martialis.

Menſæ munera ſi voles ſecundæ
Marcentes tibi porrigentur vuæ,
Et quas docta Neapolis creauit
Lento Caſtaneæ vapore toſtæ,
Vinum tu facies bonum bibendo, &c.

Apuliam verò dedignata eſt, vt & Boſphorum Cimmerium. Cur autem Plinius aſſe-
Li.16.c.32 ruerit, quod *iuxtà Romam ipſam Caſtaneæ, Ceraſiq; ægrè proueniunt*, cauſam aliam adæquatam reperire (præter peculiarem aerem illius forſan temperiei nocuum) difficile admodum crediderim. Quandoquidem indiuiduales quædam locorum facultates particularium fortunatas, vel infelices in eodem imprimunt ſtabiliter vegetante mixto conditiones. Sic Tarentina Caſtanea cibum admodum digeſtibilem ſuppeditat; Salariana puriorem; Corelliana in Magna Græcia laudatiſſimum; Meterana mediocris bonitatis. Eundem dat cibum & Sardiana Magneſiæ, vbi Sarda olim Ciuitas erat clariſſima ex
Li.13.Geogr. Strabone, *nam & Magneſiam*, ſcribit ille, *quæ ſub eo nuper terræ motus deiecerunt, & Sardas, & alias clariſſimas Vrbes labefactarunt*. Sic Leucena ex Vrbe antiqua Salentinorum Leuca, optima erat. Tragus Germanarum Herbarum Scriptor teſtatur hanc Arborem luxuriare circa Vueiſſemburgum oppidum Imperiale, atq; in Alſatiâ ſuperiori feliciter adoleſcere, & fructificare, magnaquè ibidem iſtarum Arborum ali nemora, & exinde fructus magno quæſtu in Thuringiam, & inferiorem Germaniam mitti venales. In Aquitaniâ Populi Petragorici tantâ huiuſce fructus copiâ dicuntur abundare, vt ex eo porcos ſaginent. Caſtanearum item ſyluæ reperiuntur apud Allobroges, & in Aluernis, vt Aduerſariorum concordes atteſtantur auctores. Ob Caſtanearum quoq; vbertatem commendatur Encaffium ad Euganeos colles. Et hinc Georgius Iodocus Berganus habuit, quo fingeret in ſuo Benaco ex Encaffio, Bardolino, & Rhetia tres nymphas,
In Benaco l.1. de quibus canens Caſtaneas memoraret.

----- *Tuſco ſanguine cretæ*
Tergeminæ ante alias comitatæ caſtra Lyci
Pardalis, & Caphis fuerant, Rheteq; ſorores. G
Pardalis vndiſonâ figit tentoria ripâ:
Caphis in aprico (ſed non procul) atria monte
Collocat, ambæ vuis dites genialibus, ambæ
Turdorum doctæ aucupium; ſed ditior hæc eſt
HIRTA CASTANEA, & Quercu Dodonide.

Fol.43. Pl. l.17. c.20. Nec vlli ex hiſce Caſtanearum Patrijs cedit Ager noſter Bononienſis, quâ inſidet Apennino. Immò nec totus ipſe Apenninus hoc, vel vbiq; fertilis fructu, & præſertim in Alpibus Lucenſibus, & in Apuanorum, ac Carfinianorum Montibus, quorum incolæ Caſtaneæ ſimilâ, ſeu farinâ pleruncq; victitant.

CVLTVRA.

Col. l.4. c.33. & l.5. c.10. Pallad. in Nou. Tit.7. & l.14. de Inſit. Conſtant. Cæſ. lib.2. c.7. & l.3. c.15. & l.10.c.63. & 76. Creſcen.l.2 Agric.c.21. Conſtant. Cæſ.lib.10. c.63.

PRimam Caſtaneæ ſationem, iuxta Naturæ leges exquiſitè docent Geoponici ferè omnes, tempus optimum hunc ſerendi fructum ſtatuentes, cum is ex Arbore H cadit maturus, & ad germinationem pronus. Hoc autem probè dignoſcitur ex turgeſcentia centralis illius, vt ita dicam, apiculi, genitalia quodammodo referentis: Hi verò fructus terræ committuntur dodrantalibus in ſulcis, pedalibus intercedentibus interuallis. Nati poſt biennium alio transferuntur. In multò enim maiori diſtantia ad ſtabilitatem locari deſiderant. In eiuſmodi tenera Plantarum ætate viuaciſſimæ propagines inſtituuntur; ſed hæ translatæ nolunt alibi hoſpitari: pauent enim nouitatem. Hinc ſatiùs eſt plantaria ſeminibus implere, quàm plantis. Horum verò ſeminum aculeata pars ſurſum ſpectare debet, non autem vt Nuces, & Amygdalæ deorſum. Cum porrò maxima ſit Caſtanearum vtilitas in Vinearum pedamentis, ideò maximè curare Villici debent, vt ex hac materia ſyluæ cæduæ inſtituantur. Singulo nanquè ſeptennio Iugeri vnius Caſtaneti ceſura, pro vicenis ſufficit Vinearum iugeribus ſuſtentandis. Quin huiuſmodi

A iusmodi pedamenta tantæ sunt contumaciæ ad putrescendum, vt vltrà sequentem durent alterius cæsionis periodum, nitidos daturam palos, à quibus eadem Palorum sylua *Peloneta* vulgariter, quasi *Palonitida* nomen traxit. Castaneæ verò serendæ sunt eligendæ recentes, grandes, & perfectè maturæ; Nouembri satæ nullam exigunt artificiosam tractationem. Si porrò quis easdem vere serere vellet, illas diligenter in vmbrà siccabit raras, & dein congregatas fluuiatili ficca cooperiet arena, seruabitq; intactas ad ipsum sationis tempus. Sub hoc probatas tantum, & ternas, quinasuè simul in terram altè pastinatam, pinguissimoq; satiatam fimo, per vnicum pedis dodrantem, quatuorq; pedum intercapedine condet. Natæ mox Plantę circumfodiendæ sunt assiduè, debitaquè cum circunspectione tractandæ, ne teneriores leuius summotam sentiant circumsitam tellurem. Nec vnquam excidet memoria, quod mensibus Martio, Septembriquè maiora semper ex cultu promouebuntur incrementa. Quod ad Castaneæ verò spectat Insitionem, hæc difficilis est in vniuersum. Eius enim materies haud libenter adhæret. Propterea serius incumbendum est, vt inculpatè fiat operatio. Poterit ergo mense Martio, vel Aprili sub cortice illa compleri, atq; etiam inoculatione, vel in Arbore propria, vel
B in aliena quoque, Salice nempè, si Portæ credimus, & Palladio canenti. *P. Mag. nat. l. 3. c. 7.*

Flumineam Salicem fœcundant ardua membra
Castaneæ, & multo pasta liquore vigent. *Pall. l. 14.*

Vel etiam in Nuce, Quercu, & Fago, iuxtà Constantinum ex Diophane scribentem, *de Insit.* *Castanea inseritur in Nucem Arborem, Quercumquè, & Fagum.* Sed tutior, & melior *Constant. l.* Castanearum insitio videtur esse, qua quondam vsus perhibetur Corellius Eques Ro- *10. c. 7.* manus Atestę genitus, qui Castaneam Castaneæ sæpiùs superinseruit in proprio fundo *Ruell. lib. 1.* Neapolitano. Famam exinde cœperunt, & Corellianæ nuncupatæ sunt cæteræ Casta- *c. 19.* neæ eadem insitæ methodo. Frustraneos tandem nullos reddet labores debita collectio *Pl. l. 17.* fructuum, & cõseruatio. Colliguntur itaq; perticis excussi fructus isti, dum adhuc echi- *c. 17.* nos incolunt. Tempus connotatur ab eodem fatiscentiæ principio, veteri tamen exi- Corelliana stente Luna. Simul posthac aceruantur, vt spontè sua discludantur, digestione quadam Castanea. mediante. Seruari mox debent Castaneæ, secundum Palladij præcepta, vel in cratibus vnde dicta? dispositæ, vel intrà sabulonem, ne inuicem tangantur sepultæ. Laudantur & in fictilibus *Celid. Agri.*
C nouis conditæ, locoq; ficciori defossæ. Nec improbantur virgeis ex Fago receptaculis *ms. c. 16.* inclusæ, lutatis tamen, ne transpirent; vel etiam Hordei paleis minutissimis obrutæ; vel *Afric. Agr.* tandem densioribus ex vluà palustri sportis reclusæ. Mizaldus edocet integras, & illi- *f. 115.* batas diù seruari Castaneas, si nuces Iuglandes illis immiscentur: dum enim humorem *Pallad. in* excrementitium, & vliginem omnem cariei matrem absorbent istæ, possunt pariter à *Nou. tit. 7.* Castaneis omnem arcere situm, & sic illarum prohibere corruptionem. *Memor. cẽ-* *tur. nu. 11.*

VSVS CIBARII, ET MEDICINALES.

OPsonijs non egere Homines, dum suauiter viuunt, cibo scilicet simplicissimo, & dulci, Montanorum Castaneæ docent. Hi nanque florida earne, vegetisq; artubus æuum traducunt compositis absq; dapibus. Hinc maximo cum iure Galenus asseruit Castaneas esse fructus inter Arboreos maximi nutrimenti. Testatum enim reliquit: *Sunt autem Arborum fructus omnes ferè mali succi, exceptis Glandibus* *Socr. apud Diog. l. 2. De Euchi. & Cacochi.*
D *Castaneis, quæ si in ventre benè coctæ sint, alunt multo illæ quidem succo, & crasso, sed non malo.* Illum secutus Paulus Ægineta de alimentis scribens, præstantissimas inter Glandes Castaneis tribuit in alendo vires, dicens, quod Glandes, vt sic non inefficaciores frumentaceis sunt in alendo, licet ad coquendũ sint contumaces, & crassiori succo præditæ, qui lentè transeat; sed Castaneas per omnia Glandibus præstantiores existere. Ideoq; Castaneas esse messem illis hominibus, qui nil aliud præter illas habent ad comedendum scriptum reliquit Bodæus. Hæc tantum inter hos fructus intercedit differentia, in alendo, vt nimirum ex Platonica doctrina maiores maiorem quoq; in sua specie virtutem possideant, quin & ex illis minus anguloſi, simpliciores, crassiores, & solidiores, sint sapidiores, & alijs omnibus præferendi. Castanearum porrò complexio, earum scilicet, quæ maturitatem adeptæ fuerint, minusquè sylvestris naturæ sint, temperatissima est, & in primo calida gradu, parumq; siccior. Nam magis agrestes, & immaturæ,

feræque, frigidæ ſunt in primo gradu, ſiccæq; in tertio. Quare craſſæ, ſtypticæq; facultatis, & difficilis ſunt digeſtionis, licet multæ nutritionis. Hæ tamen optimè corrigi ſaccharo poſſunt, ne caput lædant, & ventrem, dum incaleſcunt per accidens, vt egregiè adnotauit Baptiſta Fiera hoc metro. E

Elluchasẽ. Elimithar. Tach. Sã 4. *Bodæus. In Theophr. l.3.c.10.*

Occluſa hirſuto ſi forſitan humet echino,
Mox tamen exaucto Caſtanea igne viget.
Sed ventremque, caputque tumens offendere norit,
Ni madeat ſucco mellis arundinei.

Bap. Fiera in Cœnis epigr. 21.

In quem ſenſum & Georgius Pictorius in ſuo Pantopolio ſcriptum reliquit.

Georg. Pictorius in Pantopol. de fructib. 14.

In caput, & ventres Caſtanea fertur Echino
Tecta ſuperbire hæc; nam calet ipſa nimis.

Omnia cæterum incommoda, quæ manſis à Caſtaneis timeri pòſſunt, pendent vel à vitioſis fructibus, vel à nimia earundem aſſumptione, quæ capiti dolorem infert, & plures excitat flatus, quam diſſoluat. Hinc non melior Medicus, quàm Poeta Ioannes Vrſinus habuit.

Io. Vrſ. de Vict. rat. eleg. 14.

His caueas (moneo) ventris farcire ſaburram, F
Ni te vultureum pectus habere putes.

Hoc tamen haud verificatur de temperata, deque miti, & correcta Caſtanea, de quâ idem Vrſinus paulò ante cecinerat.

Ipſa, licet rigeam, molles ſub cortice fructus
Occulo, vel gratos cui bona vina placent.

Sic & de temporis ſumptione monuit in ſubſequentibus.

Non hos dira fames, imò faſtidia menſæ
Commendant: nunquam eſt ſic ſatiata gula.

Correctam porrò Caſtaneam ventoſam non eſſe, ſed potius contrà flatus, patebit ſi audiatur eruditiſſimus Antonius Campanus Epiſcopus Interamnenſis de Caſtanea loquens his numeris.

Ventoſam qui me cenſent, ventrique timendam
Falluntur; ventos pello ego, non facio.

Sed medici magis attendendi ſunt. *Caſtanea agreſtis fructus eſt quidem* (ſcripſit inter neotericos clariſſimus Io. Baptiſta Corneſius Philoſophus, & Medicus Collegiatus Bonon. & Lector Eminens Meſſanenſis) *ſi recens, & viridis comedatur craſſum ſuccum præbet, difficilè coquitur, tardè penetrat, validè adſtringit, tuſſim generat, & flatus. Antiquæ verò, vel aridæ aſſeruatæ hac ratione, ſicut Bononienſes faciunt, qui primum decoquunt in vino, deindè exiccant ad fumum, &* Anſeres *appellant, gratiſſimæ ſunt guſtui, & in ſumptione molliſſimæ; conſueuerunt etiam eas coquere in aquâ, & appellant* Baloſios, *aſſant etiam, tam ad ignem in ſartagine pluribus foraminibus prædita, quàm ſub cineribus, & prunis, comeduntque à prandio, & à cœnâ cum modico ſalis, & piperis, &c.* ſic & in tertiâ menſâ cum caſeo in eſum laudantur ab erudito Cremonenſium Platinâ. Vt autem & flatus emittant, & ſine adſtantium periculo coquantur Caſtaneæ, priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent. Sic plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadet. Secus flagrantes magno cum impetu flammâ prodirent, ſiquem offenderent, læſuræ. Flatus verò per eas expreſſus anguſtias à noxâ præſeruat, cum furor in crepitum deſinat. Hoc autem in omnibus Caſtanearum ſpeciebus habendum eſt pro comperto, quod agreſtes tantum, & robuſtiſſimos homines, puroque, ac ſubtiliſſimo ſub aere degentes decent, non autem debiles, & delicatè viuentes; Iſtis enim ſemper concoctu ſunt contumaces. Magis quippè debellandos valent ad morbos, quàm ad laſſas reparandas vires, reficiendaſque partes nutribiles. Sic omnes clarè teſtantur Authores, & præcipuè doctiſſimus ille Germanus, qui modis imparibus Caſtanearũ vires ſic eſt proſecutus.

In Decade 5. Miſcellaneorum Medicinalium cap. 4.

Platinâ De Hon. Vol. & Valet. l.3

Ruell. l.1. c.61.

Caſtaneæ ſtomacho concoctu difficiles ſunt,
Sed rabidi infirmant ſæpe venena canis.
Iupiter hæc pleno prætendit dona caniſtro.
Aſtringunt; fias parcius eſſe memor.

Iodochus Harchius in Enchir.

Sic & Durantis Heroico-Medica cecinit Euterpe.

Herb. f. 98.

Caſtaneæ ſtringunt, inflant, ægrèque coquuntur,
Et caput offendunt, ſiccant, Veneriſque vigorem
Præſtant, diſcutiunt, dyſentericiſque medentur.

Ex

A *Ex his fit panis, tritici ſi copia deſit*
Qui multum nutrit, rabidis & morſibus ipſæ
Impoſitæ proſunt, duras mollireque mammas
Hæ poſſunt &c.

Pungentibus armatas echinis ob id à naturâ fuiſſe Caſtaneas exiſtimauit Lacuna, quia nullatenus immaturæ (imo nec crudæ) mandi poſſunt impunè. Tunc enim ventri, totique corpori nocent, torminum illic, hic mali ſucci prauas introducentes operationes. Quarè maturæ tantum, & hæ quidem exiccatæ, ſeù toſtæ, vel alijs coctæ modis in cibum cedere debent, vt vel ipſius æmulæ Panis fieri poſſint. Panis enim ipſius vſum aliquando Caſtaneæ præſtant, vt & ſuperius innuit Durantes, & præter illum teſtatus eſt Quercetanus ſcribens in Regione Lemoxenſi, & quibuſdam alijs locis circumuicinis, vbi multum abundant, ac alibi, vbi multus non eſt tritici prouentus, ex hiſce fructibus fieri panem, ſeù plebeia, ruſticaque muſtacea, quibus vulgus, & ruſtici iucundè paſcuntur. Exiccatæ tantum ità dulces ſunt, vt de illis cum Georgio Iodoco Bergano non immeritò canere poſſimus. *Diætetic. Polyhiſt. Sect. 2. c. 5.* *l. 1. Benac.*

B *Glans rugoſa quidem hæc, ſed quâ non dulcior vlla.*

Addo quod vino amicæ caſtaneæ, tam crudæ, quàm ſimpliciter coctæ, atq; etiam in liba conuerſæ bibones ruſticas ad pompas, hilareſque ad comeſtiones inuitant, quemadmodum feſtiuiſſimus Ælius Iulius Crottus Poeta Cremonenſis libro 3. Farraginum innuit canens de Ramalibus. *Crottus l. 3. Farrag. 11.*

Has ſtrues nemorum, has comantûm odoras
Strictturas radiorum, & huic, & illi
Oſchophoria munus in futura,
Paſcullus Panicocta, Surriponi,
Flamen flamini, amicè amico amicus,
In vſum annuum, in annuumque morem
Mittit, datque, ſacratque, dedicatque.
Hinc ego te Alibida, te hinc ego Olphe
Ad Libum voco, poſteroſque ramos:
C *Vos ſpectacula ad ipſa, pompam ad ipſam*
Gregem ducite Vallium, & Choreas,
Dumoſi ſola Montis accolentes.
Adeſte vndique quotquot eſtis omnes
Virique, Puerique, Virgineſquè,
Et ſenes Merulenti, Anus bibaces.
Huc concedite, quicquid indè circum eſt
Syluarum, & nemorum, & ſpecûm accolarum:
Cras ramalibus inuicem ominatur,
Cum caro Panicocta Surripone.

Et proptereà mures hinc ablegandos cenſuit Gilbertus Ducherius non incelebris Poeta Gallus eo pro Caſtaneis carmine, *Li. 2. Epigr 97.*

Ite aliò mures, ſi vos capit vncta popina:
Noſtra quidem certè eſt macra culina nimis.
Magnatum, ac procerum palatia quærite vobis,
D *Splendet vbi lautis menſa cupedinibus.*

Ex prædictis item patet, quod Caſtaneæ quoque multum debet Hygeia; nam multas, haſque præclaras in Medicinâ poſſidet prærogatiuas. Illius caro, Dioſcoride id atteſtante, contrà Ephemeron, cuius vnicam intrà diem ſtrangulat venenum, valet. Huic tam inſigni efficaciæ non parum addit tenuis illa tunicula fructus immediatè cooperiens carnem. Illius quippè requiritur actio, non in corrigendo tantum prædicti veneni ardore, ſed & fluorem pariter ab eo inductum, inteſtinaque perforantem neceſſariò compeſcendo. Cortex quoque, tametſi tenuiſſimus, vulnera quæuis citiſſimè ſolidat, & carne replet. Media Caſtaneæ pulpa purior, atque candidior in emulſionem redacta, cum decocto Glycyrrhizæ, ſuperaddito pauxillo ſeminum papaueris, illis, ex Camerario, non modicum confert, qui ardore vrinæ laborant. Aqua prætereà, in qua cum ſuo cortice decoctæ fuerint Caſtaneæ Iliacis, Dyſentericis, Sanguinemque excreantibus *Lib. 1. de Med. Mat. c. 122.* *Greuin. de Venenis l. 2. c. 8.*

haud inutiliter bibenda proponitur. Ex farina Caſtanearum, cum melle fit Electuarium aduerſus ſanguinis ſputum, & tuſſim vehementem. Eadem farina, cum melle pariter, & ſale ſubacta rabidorum canum morſibus imponitur. Cum hordeacea item polenta, & aceto illita mammarum incipientem impedit duritiem. E

Caſtanearum demum exoticarum prætermittere vires, cum nefas exiſtimari poſſet, dicemus in primis Caſtaneam equinam anheloſis equis prodeſſe. Quod & atteſtatur Durantes alias eiuſdem facultates recenſens flatulentas, & adſtringentes.

Herbar. lit. C.

Caſtanea & ſtringit, flatus & gignit equina
Eſa, & anheloſis, necnon tuſſi q; grauatis
Præſtat equis, atq; in reiecto ſanguine prodeſt.

Adſtrictiua eſt *Leucoma* Monardes Caſtanea. Xiloxochitl Quaucholanenſium renes, & veſicam purgat. Sunt & purgatiuæ facultatis Fructus illi Caſtanini, quos *Cholagodos, Nicaragues* in Hiſpania noua diximus appellari; Indè antonomaſticos *Purgatiuæ caſtaneæ* dicuntur. De his hæc pauca, ſed non contemnenda ſubiunxit Durantes.

Quas purgatiuas appellant ordine primo
Caſtaneæ calidæ ſunt, purgant leniter aluum, F
Ac facile, & minimâ nullaq; grauedine laxant.

Ad aliquod certè, immò & ad plurima, cum ſit Caſtanea valdè vtilis, ad vſus varios eadem modò dirigetur.

VSVS VARII.

Pl. 2. Gen. 30.

PErcuſſorias non ſemper virgas, ſed aliquando conſolatorias fuiſſe nobis oſtendunt eruditiores paginæ. Quippè Virgis Arboris Caſtaneæ phœnicei coloris volunt aliqui Patriarcham olim Iacob vſum fuiſſe ad Soceri ſui ſpem, quam de multiplici, & vnicolore ouium fœtu conceperat, ingenioſo dolo eludendam, vt mirum in modum, & innocentes ſibi diuitias augeret. Simplex Caſtanearum cortex eius eſt qualitatis, vt in lotiuo capitis ebullitus lixiuio flauum capillis cõciliet colorem. Achiotl in India Tintinnabulorum vſum præſtat ſuſpenſus. Quin & communis Caſtaneæ fructus G
Pl.l. 15. c. 7. Port. Mag. Nat. lib. 4. c. 25. apud eoſdem Indos oleum ad varios vſus copioſum ſecundum Plinium liberrimè dedit, licet hoc Portæ difficillimum videatur. Solida mox Arboris iſtius, atque durabilis materies vaſa vinaria, doliaq; maiora compoſuit: licet enim hæc antiquiſſimis temporibus fictilia fuiſſent, lignea poſtmodum maiori ex parte fieri cæperunt, & dolati Caſtanearum aſſeres ad id, vt nunc, deligebantur: huius quippè ligni proprijſſimũ eſt prauos difficulter concipere mucoris, alteriuſuè malæ vini qualitatis odores, eoſdemquè facili negotio relinquere: quod de nullo alio ligno tam exactè verificatur. Tectorum Subgrundia, ligno præcipuè Caſtaneæ ſylueſtris efficta ſiccitates, atq; madores patientiſſimè tolerant. Quin & metallicorum æmula fiunt, ſi calenti oleo imbuantur, aut pice
Pl.l. 6. c. 40. vtraq; liquefacta obducantur. Nam cum ſuaptè natura tardiſſimè ſentiant vetuſtatem, aut cariem, ſi armetur ipſa ſuperficies, totum perſiſtit imperterritum. Idem Caſtaneæ lignum quocunq; tempore ſubterraneis operibus expetitur. In Vitium pedamentis, vt experiuntur agricultores, cætera omnia ſuperat ligna, Quercumq; præſertim, ac Robur.
Id. lib. 17. c. 17. In cauſa eſt durationis peruicacia, propter quam Salice lætior hæc Arbor cædua regerminat. In ædificijs tamen ligno Caſtaneæ prouitio pondus eſt, & incuruatio. Verum H
Bod. à Stap. in Theoph. habet etiam, quod inter vitia laude non careat, non frangi ſcilicet, niſi prius id tempeſtiuè prænunciet, ſonitu mediante, quo moneantur habitatores, vt ſe ſe periculis ſubtrahant, aut ædes ſuffulciant. Vtilitates tandem vſta nõ amittit Caſtanea, durioribus etiam inſeruitura miniſterijs. Carbones enim ex illius ligno Ferrarijs fabris haud parum accommodati ſunt, quià citò accenduntur, & identidem reſtinguuntur. Illius tamen cinis domeſticis vſibus haud æquè deprehenditur vtilis; nam tantum abeſt, vt pannos dealbet, immò potius illos maculat, experimento nimis comprobato mulierum. Quod ideò
Auguſt. Gall. Gior. Agric. 5. f. 177. euenire crediderim, quoniam implantatam à natura vim quandam infectoriam Caſtaneæ materies obtinuit, quâ colores quoſuis fixare cõſueuit apud fullones, qui diuitibus nunquam ſaturis, viſibiles in veſtibus qualitates puniceas, violaceas, ſpadiceas, aliaſq; innumeras vix ſaturare valent. Nobilitatis pro ſignis mox ſtabunt Caſtaneæ in Inſignibus, & in Symbolis.

VSVS

A

VSVS IN INSIGNIBVS.

ANtiquæ, immò Heroicæ Nobilitatis Insigne ab Arbore Castaneæ, illiusq; fructu decerptum aliquoties fuisse, tum ob vetustissimum illius esum; cum ob fortissimum eiusdem, & perquam durabilem vsum crederem, vnde veterem illum Comicum facillimè traheret in admirationem. *Quid est tam potens cum tanto munere hoc?* Ingenuus quidem in toto aliquo Genere Vir veris Virtutibus præditus nobilissimum iuremeritò erigere stemma dicetur, quod in posteros celebrem existimationis famam demandet. Non aliter fecisse dicendus est primus *Castaneæ* Familiæ Genuenses inter prænobilis fundator, dum ipse Castaneam integro cum echino, & ternis aurei coloris frondibus pro suæ Descendentiæ insigni assumpsit. Huic Stemmati Sanctissimus Vrbanus VII. Regios tripliciter, immò diuinos conciliauit honores. Hinc Io. Baptista Pinellus Porta Genuensis habuit vt caneret.

Terẽtius in Eunucho.

P. Syluester Petrasãcta. Tess. Gentil. p. 511. l. 2. Carminum 40.

B

A Lygurum translata solo ad fastigia Romæ
CASTANEA in ripâ consita, Thybri, tuâ.
Visa iacêre diù est humilis: post aucta repente
Obtexit totam fronde suâ Ausoniam.
Quin viden', vt iam nunc tollit contermina cœlo
Brachia, & Eoos velat, & Hesperios!
Gaude Roma; tuâ hæc est Arbor; Ianua gaude
Est tua progenies: vtraq; digna parens.
Sed nec, Roma, tua hæc est, nec tua, Ianua proles;
Æthere descendit: non satis orbis erat.

Hæc itidem Arbor multiplici cum semine, Bertrando de *Castaneto* Episcopo Cardinali Portuensi sub Ioanne XXI. P. M. per quam nobile Stemma vndequaq; suspiciendum construxit.

C

SYMBOLA.

INsignibus ità affinia sunt Symbola, vt nonnunquam confusè hæc duo nomina legantur. Subiungam ideò ad hanc rem allatum à Perciuallo Symbolum, Arborem scilicet integram Castaneæ, cum Lemmate.

In symb. Io. Bapt. Bodellij p. 259.

A QVEL, CH'APPAR DI FVOR, QVEL CHE S'ASCONDE,

Aut vt ego dicerem VTINAM EXTERIORA, VT INTERIORA. Apud ipsum significat hominem cupientem miti dilectæ mulieris aspectui respondere lapideam cordis superbiam. Cum vero non admodum videatur quadrare exterior symbolicæ Arboris durities, internaq; eiusdem fructus lenitas, cum interna cordis rigiditate, & faciei comitate extrinseca in muliere pudica: ideò aptius conuenire crederem idem symbolum, vbi quis cuperet, vt in aliquo opera cogitationibus responderent, ita vt si mites istæ sint, illa non forent aspera.

D

Aliud antecedentis quodammodo in opposito positum ab Anonymo Symbolum hic apponendum suppetit, illius scilicet qui sub Arbore Castanea spinosis suis fructibus onusta quærit, & colligit Castaneas ab echinis præ siccitate, vel aliqua alia defectuosa causa dehiscentibus decidentes, quæ dubio procul, vel siderationem passæ sunt, vel aliquam verminationem imperfectissimæ redditæ; echinorumq; asperitatem exhorrescens in illis stultè cogitat claudi quidpiam dolorificum, illisque propterea admouere manus omnimodè refugit; cui configurationi talis congruit sumptio MALA TIMIDITAS ex Euripide;

In Erechtrico ap. Stob. serm. 29.

Mala timiditas, nec domui, nec victui quicquam prodest.

Obscuriora, & abstrusiora Castaneæ hinc ad aperiendum præstruitur aditus-

ADA-

ADAGIA, ET ÆNIGMATA.

E

DIfficillimum eſt internoſcere interna Caſtanearum vitia, cum pulcro ſæpè ſæpius tegant cortice vitia turpiora, medullamq; prorſus putredinosã in abſcondito foueant. Hinc doloſam Mulierum Vafritiem hi Fructus prouerbialiter detegunt. Non enim accidit Caſtaneis corruptis, quod putredinoſo conſpicitur in Pomo, cicatricoſum nempè foramen, aut ſideratio quædam, ſiue gibboſitas. Et propterea de Muliere facietenus formoſa, ſed improbis moribus, animoquè deformi tuſco dicitur Homœoteleuto, E' COME LA CASTAGNA, BELLA DI FVORI, E DENTRO HA' LA MAGAGNA. Simillimum illi, quod fucatas aduerſus Mulieres Nazianzenus efferebat, FORIS HELENA, INTVS HECVBA; & ſic ad verbum expreſſum eſt ab Legato noſtro in Emblematis.

l. 1. Emb. 9.

Sæpè oculos ſpecioſa foras delectat, & intrà
Mucida Caſtanea eſt; ſic Mulierq; facit.

F

Imò ad innuendum quàm paucæ ſint Mulieres, extrinſecus etiam modeſtæ, quæ verè caſtæ ſint, & inexpugnabiles, argutum Ænigma Ludouici Areoſti nomine circumlatum in hæc proponitur.

Monoſ. l. 9. fl. Ital. linguæ p. 402. & 408.

Arbor ineſt ſyluis, quæ ſcribitur octo figuris: CASTANEA
Fine tribus demptis, vix vnam è mille videbis. CASTA

Quod neſcio quis Florentinus, vt Mulieribus apertiùs conuiciaretur, hunc inuertit in modum.

Ditemi Donne, come ella è chiamata
Coſa ne' boſchi nata
Frà le ſpine pungenti,
Che tien due volte in ſe quattro elementi,
Di cui gl'vltimi tre leuati via,
Di mille à pena vna trà voi ne ſia.

Quod vulnus muliebri inflictum ſexui ſanat Scaliger, vbi ænigmaticè *Caſtâ viq; caſtâ* G nempe *inuenculâ*, ſeù *virgine* Caſtaneam innuit ſignificari. Canit enim ad cætera Caſtaneæ alludens æquiuoca.

Logogriph. 68. Scythica, fera, ideſt Machlia.

Si ſequeris nomen, quod dat Prouincia ciui
Aequoreo: mirum tegitur ſub nomine monſtrum,
Arma pedes: totum caput eſt. Cœli æmula gyris,
Non pedibus digiti, non diſſita cruſcula nodis.
Grallator ſic ingreditur, ſcythica & fera, vt aiunt.
Si nomen verum eſt: ſum caſta inuencula virgo,
Nec cœlum is velut: at fulmen crepitu æmulor atro.

Iocatur quippe ſuper *Caſtaneæ marinæ* nomen, quæ Gallis pariter *Caſtaigne* dicitur; & ad *echinum* alludit ſub nomine monſtri, nec non & *cœli æmulam* Caſtaneam appellat, quia rotatim ambulat, & fulmini comparat, quià ſæpius haud inciſa in igne crepitat. Quoties autem impares ſimul comparamus CASTANEIS CORYLOS ÆQVARE dicimur. Caſtanea ſiquidem maximis non cedit Arboribus; at Corylus denſos tantum inter frutices adnumeratur. Si verò fructuum attendatur in alendo bonitas, & hæc H extrinſeco Caſtanearũ echino comparetur, illud apprimè quadrabit *Meliora ſemper*, ſeù MELIORA LATENT. Non tamen eſt quod, erinaceo dempto, non mereatur inter ornamenta menſæ cõnumerari Caſtanea. Quod vel ex ſequẽtibus ænigmaticis Iunij verſi-

Ænig. 13. bus patet. *Eſt mihi dura caro, rugoſâ veſte voluta*
Includor corij tegmine Phœnicei.
Exterius natura hirto muniuit echino,
Menſam orno, Panis dum vice ſoluo famem.

Qui tandem minores pro maioribus accipit Caſtaneis, prædictæ veritati contrarius dicitur prouerbialiter FAR VN MARONE, magnum ſcilicet erratum patrare. Sed vt clariſſimæ Hiſtoriarum Caſtaninarum ſcatebræ ab ænigmatum ſpecubus profillant curandum eſt. Prius tamen, quæ Fabuloſa de Caſtanea ſuggeruntur, in mediũ afferemus,

FA-

SCD Lyon 1

A

FABVLOSA.

PRæter Ouidium attexendis,& egregiè canendis Metamorphoſibus non ſolus inter illuſtris Neotericos Poeta Balthaſſar Bonifacius Archidiaconus Taruiſinus nobis & ante, & poſt obitum enixè dilectus præſtitit, vt latè per huius operis curſum eſt obſeruare, ſed & Bonifacio nil minus nobis acceptus Laurentius Legatus Cremonenſis, præclara cuius Muſæ ſpecimina Literarium hunc in Agrum conferre, eruditum operæ pretium exiſtimamus. Ex elementis itaq; huius vocis *Caſtaneæ*, quæ quid *caſtum*,& *nouum* ſonant,ad Pelium Theſſaliæ Montẽ,& Caſthanæam Oram ad ipſius radices ſitam,referente Strabone,ac Melibœam Magneſiæ Ciuitatem Caſtaneis perquàm celebres alludens, noſtram ad rem ingeniosè commentus eſt Neam Pelij, & Melibœæ filiam Dianæ Nympham fuiſſe, quæ cùm coætaneas omnes pulcritudine, & caſtitate antecelleret, multos in ſui amorem traxit, quos cum ſeruandæ Virginitatis voto dimiſiſſet, vel in ipſo Ioue ſpecie incomparabili flammas excitauit. Cum igitur hìc,vt Virgine potiretur nihil intentatum relinquere de more contenderet, euenit,vt Nympha cum Diana frequentatis in montibus venatum exiret. Cùmque Puella ceruum telo vulneraſſet, illeque in fugam conuerſus eſſet, fugientem Nea tanto itinere perſecuta eſt, vt longè à Triuiæ phalange aberrans, in Amatoris caſſes incideret. Occaſionem enim amplexus Iupiter, illi ſub vnius ex comitibus forma apparuit, & fruſtrà reluctantem compreſſit. Sed audiamus quomodo hucuſque rem deſcribat Poeta.

Strabo l. 9. Geogr. in fine.

Laur. Lega. l. 1. Eleg. 8.

B

Sectatrix caſtæ Nea formoſiſſima Diuæ
Nympha verecundo clara pudore fuit.
Pelion huic Genitor, Mater Melibœa viciſſim
Gaudebant tantum progenuiſſe decus.
Non hac Mænalÿs agitans in Montibus apros
Fixerat errantes certior vlla feras.
Ante alias ideò Dictynnæ charior omnes
C *Hærebat lateri dulcior vna comes.*
At quia, cum rara eſt, nequit intentata relinqui
Forma, ſed eſt auidis ſolicitata procis.
Multi illam petiere; faces tamen illa maritas
Negligit æternæ Virginitatis amans.
Sed malè vota cadunt, vbi Nymphæ ſumma venuſtas
Non homines tantum, ſed mouet vſque Deos.
Abſtinet humanos Triuiæ reuerentia nixûs,
Sed cohibêre nequit, quæ Pater ipſe parat.
Viderat hanc etenim, ſpecieque allectus, in illam
Hæſerat impuro Iupiter igne calens.
Virgo placet, Statorque poteſt, nec iurgia curat
Coniugis iratæ, ſi noua furta ſciat,
Ergò cum Dolopum venantem in ſaltibus illam
Nouit, vbi vrgebat Delia prima Leas.
D *Inſpexit cum Nympha petens in vulnera Ceruum*
Infixit miſeræ ſpicula certa feræ.
Saucius ille fugit, ſequitur Nea, multaque currens
It procul à caſto neſcia Virgo choro.
Aſtitit huic ſubitò comitem mentitus amator,
Amplexu & reditum, quem parat illa, vetat.
Crimine ſe tandem prodit, fruſtràque gementem
Stuprat, & inde migrans victor ad aſtra redit.

Hæc ſunt Sanctimoniæ ſigna eius, quem in Numen ſibi cœca delegerat Antiquitas. Hinc quoq; patent pericula, quibus exponuntur Virgines, quæ procul à ſuis incautè feruntur. Ad illarum igitur exemplum quantum amiſſæ Virginitatis indoluerit Nea priuſquam ſibi manus conſciuerit, audiamus ab eodem Legato narrationem ſuam in hæc ſubſequente.

Illa

Illa autem & ſiluam, ſeque ipſam exoſa, diemque,
Quo raptâ, dixit, Virginitate ferar?
Ah pia tu ſaltem me conde voragine tellus,
Ne me lux videat, puraque ſigna poli.
Mitia quid tantum mihi fulmina parcitis? at vos,
Quime compreſſit, comprimit vſque Tonans.
Fors vt cum libeat renouet mea probra, coactam
Semper & inceſtâ conditione premat.
Quàm ſatius fuerat non tam formoſa videri,
Quàm ſic laſciuo complacuiſſe Ioui.
Immò quàm ſatius ſi prorſus lucis in oras
Deformem edideras tu, Melibœa, parens.
Non tibi, non patri fierem modo maxima luctûs
Cauſa, Thoanteæ longè odioſa Deæ.
Intemerata forem, nec quem plus ſanguine feci,
Nunc pudor inuito pectore victus erat.
Sed ſi vim paſſum eſt corpus, mens candida manſit,
Corporis vt maculam prompta cruore luam.
Dixerat, & viridi iaculum de ceſpite ſumens,
Concita per medium pectoris egit ebur.
Concidit, & fundens animam de vulnere caſto,
Summa pudicitiæ ſanguine ſigna dedit.

En quo impellebant, quos magis dilexerant commentitij illi Ethnicorum Dij. Nil poſtea mirum, ſi in Ligna, vt plurimum, conuertebant, quos transformare contigerat. His nimirum Poetæ indicabant ligneos eſſe, qui ſuperſtitioſis illis numinibus fidem adhibebant, quod & patebit ex Neæ in Caſtaneam Metachroſi, ſi canentem attendemus.

Vidit, & è cœlo generoſum Iupiter actum
Miratus, voluit pœnituiſſe ſtupri.
Sed quia non damnat, quæ quondam geſſerit, inquit:
Verè non iſtâ caſtior vlla fuit,
Non auſu ſimili claret mea Parrhaſis, & quot
Præter eam inuitæ concubuêre mihi.
Sed mortis, ſi cauſa tuæ ſum, Nympha, pudorem
Reſtituam, quantum vis mea tota poteſt.
Forſque ſatis reparabo tuæ diſpendia famæ,
Caſtam vbi poſteritas publicet eſſe Neam.
Dixit, & in vegetem transformans frigida Plantam
Membra, peregrinâ fronde virêre dedit.
Deque Animo, & Nymphæ deducens nomine nomen,
CASTA-NEA eſto, inquit, nam Nea caſta fuit.
Hinc tibi tutor ero, tuque vt Dodonidis Arbor
Iam poteris titulis ire ſuperba meis.
Sicque Διὸς Βαλανὸν ſapiens te dixerit Hellas,
GLANS etenim deinceps, ſeù IOVIS ARBOR eris.
Vtque erat illa ſuo rubefacta cruore, ruborem
Contraxit virgis Planta nouella ſuis.
Quin vt conciderat cor ſaucia mille doloris
Vulneribus, Fructus ſpicula mille gerit.
Et quia venando montes dilexerat, altis
Innaſci pariter montibus Arbor amat.
Et veluti ſpecie ſuperans pulcherrima Nymphas
Vſſit amatores, omniprocumque Iouem.
Vis eadem in fructu pariter manifeſta triumphat;
Eſus enim flammas Cypridos ille parit.
Vtque, licet corpus per vim temerando, pudicæ
Candorem mentis non violauit Amans.

Sic

A *Sic quoque Caſtaneis externo cortice tantum*
Nigror ineſt, intus candida pulpa manet.

Quomodo autē Diana factum reſciuerit, & quis Nymphæ genitoribus indicauerit,& quonam iſti dolore perciti fuerint innoteſcet ex artificio,quo Pelium in montem ſui nominis, & Melibœam in Ciuitatem illi conterminam cōmutatos Poeta deſcribit, vt metachroſin abſoluat. *Id Dryades Triuiæ, & gemino retulere parenti.*

Illa Neam laudans improbat vſque Patrem.
Pelion, vt nouit, riguit, factuſque dolore
Saxeus, in Montem verſus ad aſtra petit.
Mœſta nec abſimili fato Melibœa perempta eſt.
Mutatam in Vicum nempe fuiſſe ferunt.
Vrbs modo Magnetum eſt, nomen Melibœa remanſit,
Vtque Neam genuit, fert modo Caſtaneas.
Imò quod hæc Arbor penes hanc quàm plurima creuit,
CASTANEÆ eſt alij nomen ab inde loco.

B *Apenninigenis hæc dum Paſtoribus Alcon*
Ederet, arriſit turba miſerta Neæ.

Quantò autem magis præ curioſitate fabulam ſapit hiſtoriola ſeguens, tantò aptius fabuloſæ huic ſubiungetur narrationi.

HISTORICA.

FAbulam in vnum verificare,verumq; fingere liberiores inter,minuſq; ſeueras conſuetudines Hominū modò liceat. Refert doctiſs. Raderus in Aulâ quondā Iulij II. Pon. Max. ſimiam fuiſſe, quæ miro quodam aſtu Caſtaneas toſtas, calentibuſque ſub cineribus conditas abſtulit.Ijs enim ad ignem remollitis veſci ſolebat egregiè,liberalem dominorū ſuorum gratiam ſæpius experta. Accidit aliquando in Herorum ſuorum abſentiâ, vt ferream perforatam patellam Caſtaneis vſtulatis,& in digeſtionem ſub prunulis plenam communi in foco relictam obſeruaret.Edacis acta gulæ incitamento experiri cæpit num cōturbando focum Caſtaneas extrahere poſſet. Irritum porrò videns conatum,ſibiq;dolorificum propter caloris exceſſum,exuri manus ex horrens muſcipulam ibi ſuo malo fato fortè obdormiſcētem arripuit, cōprehenſamq; retinens amplexu complicato ſuprà Caſtanearum focū detulit.Anterioribus exinde illius pedibus bacillorum vice vtens,vehementiſſimos reluctantis vlulatus haud curans,quas voluit Caſtaneas ſemotis prunis eripuit,&animatâ forcipe miſeri felis eduxit.A ſtrepitu acciti proceres,callidumq; factū maximâ cum voluptate conſpicati, rem ſocijs detulerunt,ſimiamq;prędictis frutibus copioſius donandam cenſuerunt.

In Comm. l. 14. ep. Martial. 178.

EPITHETA.

VArijs, ijſq; nonnunquam contrarijs vallatam Epithetis Caſtaneam, ob partium ſummè contradiſtinctarum affectiones obſeruamus. Virgilius *mollem* cognominaiut, ob interiorem fructus corticem valdè lenem,& læuigatum, mollemque ad tactum,atq; artēta ſubſtantia eduli,quæ per elixationem fit molliſſima,licet anteà
D nucis duritiem, ſonitumq; præſeferens NVCIS quoq; nomine, ſeu potius cognomine donari promeruiſſet. Quia verò ſic elixatæ non multum à preſſo lacte videntur abhorrere,de vtriſq; eodem carmine cecinit Poeta. *Caſtaneæ MOLLES, & preſſi copia lactis.* Quo reſpexit Italus ille Vates in ſimili canens materia.

Di MORBIDE Caſtagne, e latte, e cacio ---*Trarrem la fame, &c.*

E contrà verò,echinorum reſpectu *hirſutæ* dicuntur à memorato Latinorum Homero, qui propterea ſpinoſis illas aſſociauit Iuniperis hoc ſpondaico.

Stant & Iuniperi, & Caſtaneæ HIRSVTÆ.

Sic & patrio idiomate Alamannus. *Sorgon più liete la Caſtagna HIRSVTA, &c.* *Hirtas* ſimiliter appellauit M. Tullius Berous cōciuis noſter Bononienſis ex Iuriſconſultiſſima domo eruditiſſimus,ex cuius deſcēdentibus nunc floret Martis,& Mineruę alumnus præclariſs. Co. Hercules Auguſtinus multo mihi nomine colendus. Dicebat itaque vates ille.

Virg. Ecl. 1. And. Lorus Ecl. 1.

Virg. Ecl. 8.

Alam. Colt. 1.

Ruſticor. l. 9

Ca-

Caſtaneas HIRTAS, duro putamine clauſas.

Marinus. Alij *pungentem* dixere ſcribentes. *Di PVNGENTI Caſtagni hiſpidi Ricci.* *Rudem* inſuper, & *Alpeſtrem* prædictus Alamannus Hetruſcè vocabat, canens.

De la ROZA Caſtagna il tempo arriua, &c.

Colt. 3. Et alibi *I più ſon quei, che da le hirſute braccia-De l'ALPESTRE Caſtagno il nido fanno.*

Sed & BALANITIDIS Epitheton à Plinio recipiamus. Glandis enim ad inſtar proprio è receptaculo Caſtanea proſilit. Nec ad ſimilitudinem Quercus eius Arborem decet eſſe Robuſtam, atq; *Nodoſam*, vnde Parthenopæa Syren Marinus cecinit.

Qual ROBVSTO Caſtagno, o Pino alpeſtre, &c.

Samp. 1. & 5. Alias *Il NODOSO Caſtagno* -- *Diſſerrò de' ſuoi Ricci aſpri, e pungenti, &c.*

Hanc item Arborem Claudius Achillinus *Vmbroſam* nuncupauit.

Quì gl'OMBROSI Caſtagni -- *Sparſi sù le freſchiſſime pendici.*

Rim. Idil. 3. Et hæc fuiſſe cauſa videtur, propter quã à Boccatio *Placida*, nec nõ *amabilis* ab Imperiali dicta ſit hæc Arbor. *A diſpogliar del ben veſtito frutto* -- *L'AMABILE Caſtagno, &c.*

Caſ. 4. Non præteribo tandem PHOENICEI, ſeu PVNICEI cognomen, quo donatus eſt huius Arboris fructus ab Italo Poeta Bracciolino ſub Italica voce *Tanè*.

La Caſtagna TANE' sù l'erme rupi. Ad Myſtica nunc, & ad Moralia.

Rocc. 10. 11

MYSTICA, MORALIA.

λοπος. ϐ. cortex. λῶπος. εος. tenue veſtimentum. *Eccl.* 28. *D. Matth.* c. 11. *D. Paul.* 1. *Tim.* 2. 2. *Cor.* 1. *Ad Heb.* 11.

CAſtaneæ Fructus, qui corticea obducti ſunt veſte, tum Corporis, tum Animæ myſticè repræſentant operationes. Vt enim veſtes ab externis elementorũ iniurijs corpora tuentur, ita echinatus Caſtaneæ cortex ad incluſum fructũ ſe habet; vnde videtur anagogicè innuere quandam velut armaturam cõtrà detractionũ machinas, iuxtà illud *ſepi aures tuas ſpinis, & noli audire verba detrahentiũ.* Et ſic Honeſtas illa in animo conſeruatur, quam corpori veſtes conciliant. Veſtem item Pœnitentiæ ſpinoſus idem Caſtaneæ calix ſignificat. Sic & ingenuum exprimit habitum Verecundiæ, *qui non in auro, & margaritis, neq; in mollibus*, qualis mulierũ eſſe debet. Quin & Virtutis latius ſumptæ rudimentũ aliquod præſefert, Ipſa enim extrinſecus aſpera videtur, quæ tamen interius dulciſſima eſt, & maximè alens. Læuis è contrà Caſtaneæ pellis intrinſeca, bonæ Conſcientiæ teſtimonium deſignat, quod multiplicẽ confert delectationem ſpiritualem. Homines enim probi ſi exterius per ſpinoſũ pœnitẽtiæ habitũ affliguntur, interius quoq; per ſpirituales reficiuntur conſolationes. Hinc de ipſis Apoſtolus: *Teſtimonio fidei probati participes facti ſunt repromiſſionum*. Quin & ſi ſpinoſam Thecam eandem Caſtaneæ iterũ intueamur, pellemq; illius, quæ obſcurũ tendit ad colorem; Temperamentũ calidũ, & ſiccũ, dulcedinemq; medullæ cãdidę, præſertim coctæ; quid in illa Theca echinata, niſi Religionẽ recognoſcemus, quæ ſub paupertatis, & obedientiæ ſpinis, ſubq; ſtimulis carnis refractis iuſtiſſima dulcedine pollet? Sic & in cortice illo atri coloris Humilitatem exaltabimus, cui candor mentis caſtæ, feruenſq; Charitas in temperie calida; in ſiccitate abſtinentia, inq; dulcedine Benignitas non deeſt. Accidit & huic fructui, vt dum in igne poſitus rarefit, & dilatatur, corticem inopinato diſrumpat cum violentia quadam ſtrepitum edẽte, niſi parum incidatur. Sic in tribulationis igne poſitus Homo, niſi Amore erga Deum cor ſaucium habeat, & ipſe per ſpem, & deſiderium æternorum mente parumper dilatetur, impatiens euadit, perq; murmurationem frangitur, & deſperationem. Eodem prorſus pacto qui ſine Dei timore, Carnalitatis igni expoſitus eſt, fræna pudoris diſrumpit, & indigniora ſemper patrat facinora. Rationi propterea, non ſenſui morem gerere quiſquis addiſcat, ſibiq; ducem, & magiſtrum præfigat hunc Caſtanearũ Fructum Sapientiæ, Pietatis, Iuſtitiæ, & Continentiæ typum. Et hic Libri primi Dendrologiæ caſtus non modo finis eſto, ſed omninò felix, Auſpice Pace, quæ illo ferè temporis momẽto ſecundi menſis Anni CIↃ. IↃ. C. LXIV. quo calamũ pauliſper quieſcere iuſſi, vt ad ſecundum liberius euolaret librum, exoptatiſſimam ſui famam extendit, noſq; motibus bellicis, metuq; omni feliciſſimè liberauit. In hunc igitur exultationis, & lætitiæ ſenſum effuſo mihi liceat meos ſic alloqui, & animare labores.

Macte Liber felix, ì nunc per compita Pacis, | *Nam ſi cui dulcis ſitietur Gloria poſthac,*
Et tua iam poterit tollere fama famem; | *Sacram Cura ſequens explet abundè ſitim.*

LIBRI PRIMI DENDROLOGIÆ FINIS.

LIBER

VLYSSIS

ALDROVANDI

DENDROLOGIÆ

SECVNDVS

LIBER.

SEV

POMARIVM.

SCD Lyon 1

ROMANUM

SEU

LIBER

SECUNDUS

DENDROLOGIAE

ALDROVANDI

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
LIBER SECVNDVS
POMARIVM.

DE POMIS IN GENERE
Introductio.

COBSCVRIS, aſperiſque Syluis modò egreſſi amœniores captamus Vmbras, ſuauiores libamus Fructus Rorantia Pomorum Pocula ſiticuloſis Glandibus opportunè ſuccurrunt; Optimorum Malorum Pulpas Lacteolas, nitidas ceù Papillas Ingeniorum exugant Ora, quibus durioribus Literariè datum eſt fatigari à cibis. Illæ profectò tenellę tenuibus humiliter tumentes pelliculis coloratæ ſuos Auro ſollicitos ſuperbis relinquunt metus. *Seneca in Hippolyto. Id. in Troade.*

—— Sollicito bibant Auro ſuperbi.

Pomoſam apud Frugalitatem Regio ſecus Riuum Exemplo cœnaturi immortalia ab ipsâ, innocentiſſima, & æquè pretioſa Virtutum referemus Dona. Lectiſſimæ huic Matronæ lætanter litantes dulces, honoratos cum Cratete Philoſopho, & alijs concinamus in hunc ſenſum hymnos *Saluè Domina innocentibus Viris chariſſima Frugalitas, inclytæ filia Temperantiæ, Sapientium, & Optimorum Conſiliorum Magiſtra.* Hic triumphat *Ammianus l. 21. de Cyro Rege. D. Auguſt. de Vit. Beat.*

ACOBIA, vbi *Nec leues ſomnos Timor, aut Cupido Sordidus aufert.* *Euripides ap. Stob.*

Admirabiles inter Pomorum formas viuificus reſudabit Humor, qui ſenſus omnes
D recreare valens curioſo politiorum Doctrinarum Sectatori copioſas propinare ſtudebit Eruditiones. *Horat. 2. od. 16.*

Quicquid odoriferâ dependet ab Arbore Fructus,
Natiuo hybleas vincit odore Roſas.
Quicquid Cecropiæ clarum genuere ſorores,
Hæc habet, & quicquid docta Minerua tulit.
Arboris eſt ſuauis Fructus, ſunt dulcia POMA,
Dulcior eſt inquam Nectare, & Ambroſiâ.
Ambroſium Germen cunctorum Gloria florum
Pæſtanis floret luxurioſa Roſis.
Quamuis Iudifico Boreâ pellatur, & Auſtro,
Non oneri cedit, cum ſit onuſta, graui. *Epigr. ad Scholia Io. Arborei in Porphyr.*

Fortior in Ventos ſurgit, grauibuſque reſiſtit
Ponderibus, nullo victa labore manet. E.

Ocellus Lucanus de Nat. Vniu. verſione paraphraſi, & cõment. illuſtratus à præclariſſimo viro Carolo Emmanuele Vizzanio Bonon.

Circulares eædem Pomorum ſpecies Perpetuitatis Imaginem quandam nobis refecerunt, vt egregius ille Pythagoricus Ocellus innuit his verbis: *Figuræ enim ſpecies circulus, hic verò vndequaq; æqualis, & ſimilis, ideòq; principio, ac fine deſtitutus.* Inter Pocula, Cœleſtia potius, quam Lesbia nobis eſt philoſophandum in hoc Libro, vbi Arborea, ideſt excelſa Sobrietas nos clariſſimè docet, quod *Gurgite puro Vita redit.* Hîc opſonia naturæ amiciſſima parantur, quæ moderationis iuſtiſſimas intrà Leges Paradiſum inamiſſibilium voluptatum verè conſtituunt. Ad ſplendidiſſima hæc, & minimè diſpendioſa Conuiuia candida nos inuitat, & ſaluberrima Hilaritas, quæ nobili hac vti videtur Proſopopœiâ.

Huc, huc Carpophagi celeres diuertite greſſus,
Huc auido ad menſas ore venite meas.
Eccè venit plenis Calathis iam candida Nais,
Fert Pyra, fert Vuas, Perſica, Poma, Nuces.

Plutarch. inter Pocula philoſ.

Humaniſſimi vos rogo, & obteſtor Lectores, Syluicolas non tanquam Faunos, ſed F vtì Φανας Viros ſcilicet Claros, Illuſtres, atq; Glorioſos, vt Domeſtico huic aſſidere libenter velitis Ruri, ſicq; ſingulariter à me patiamini compellari.

Lucan. l. 4. *Io. Vrſin. Eleg. 14. Edi. Vien. 1541.* cui titulus Fructus. *& Eleg. 13. Edit. Alexãdr. 1549*

Faunus amat ſyluas, Hortos Pomona virentes,
Sunt comites Dryades, Flora, Diana, Pales.
Quæ tot Dij, Diuæque colunt, cole iugera mecum
Conſita felici, Lector amice, manu.
Poma, Nuceſque legens, & Baccas Arbore multâ:
Forte feres pleno plena caniſtra ſinu.

Ex Nicol. Reuſner. in Pom. Poet. pag. 10. *In Cod. Tit. 52. de Prof.* *Gabr. Symeon in Apol. contrà Calumniator.* *Saluſt. in Iug. Queſt.* *Plautin. l. 2* *Marcellin. l. 16.*

Pomiferarum Arborum Inſcriptio Secundum hunc ſecundis Doctiorum Virorum Zephyris afflantibus Librum coronare flagitabat. Philoſophum illa, etiamſi Poeſim ſapiat, non dedecet, quum ad Poetas, ipſo nec reclamante Lyceo quoq; ſeueriore, ſæpè diuertat ipſe Philoſophus, quemadmodum Phyſicus Lucretius, Aratus Matheſeos cultor eximius. Pythagoras Ethicus, Theognis, Heſiodus, Phocylides; necnon Hiſtorici Homerus, Virgilius, Lucanus, & alij quamplurimi demonſtrant. Cuius cenſus Vates atq; Poetas immunitatibus, & priuilegijs non vulgaribus digniſſimos iudicarunt Auguſtiſſimi Imperatores. Sed antequam particulariter deguſtentur Poma, quæ huiuſmodi Legitima, immo Elogialis Satyra, hoc eſt Lanx pluribus Fructuum generibus referta oſtendit Pomarij Antepagmenta, ſeù mauis vniuerſalium Eruditionum Apparatus mentis oculis luſtrentur, vbi ſequens Rubricarum genericarum Tractatus pro Ambulacris atq; Quincuncialibus Plantarijs noſtrum Pomarium integrantibus ſubſeruiet. G

SATYRA LANX

Gloſſa in Proem. ff. vide num. Dom. Imp.

Fructuoſa Saturitas

Vtile ſi mixtum eſt dulci, tibi copia prodeſt:
Optima ſic, frugi nî ſaturere, nocent.

G E-

A

GENERALIS POMORVM Significatio Nominis, Eiusque Causa.

POma Græcè ὄπωρα, succosi scilicet Fructus molli putamine, cuticulari veluti operimento tecti, humidam intus continentes carnem cum sementiferis granis, vel acinosis, vel etiam osseis secundi huiusce Libri Dendrologiæ subiectum sunto: quorum succulentiores, *Potomia* dici promerentur, vberem propter potum, quem præbent, nutritioni quoq; conducentem; nullus tamen huiuscemodi Fructuum ratione sui contenti humiditates Vuarum perfectissimas, spirituosasq; potest æquare, cum hæ super omnes alias in Venis Hominum augeant sanguinem, vitæq; conferant, dummodò tamen in Ligno Vitis sint probè digestæ, eædemquè proprijssimè Vinum dicuntur, nam cæterorum fructuum interni liquores non *Vinum*, sed *Sidra* dici propriè possunt ex causa
B Punici Pomigranorum, quæ οἰδία vocantur. Pomi vocabulo Spigelius Vir alioquin eruditissimus omnes fructus rotundiores, tam magnæ, quàm paruæ molis laxiori quidem, & communiori significatione accepit, in quâ Nuces quoque contineri possunt, & propter hoc Nuces Pineæ dictæ fuere Poma Cybeles à Martiali.

Poma sumus Cybeles, procul hinc abssiste viator,
Nè cadat in miserum nostra ruina caput.

Poma itidem secundum nonnullos dicta fuere quasi *Opima*, quià opum multarum sunt materies, vel causa, iuxtà Lucretianum illud carmen.

Quod, si quis verâ vitam ratione gubernat,
Diuitiæ grandes homini sunt viuere parcè, &c.

Quem sensum clarius expressit Lyricus.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris, non est vt copia maior
Ab Ioue donari possit tibi, &c.

C Ob hanc eandem rationem cum Ouibus in nomine *Mali* cõmunicant Poma; tam enim Poma, quàm Oues Græcè μῆλα *Mila* secundum Seruium, atq; Varronem, & fortasse à μελῶ, seù μέλουαι dicuntur, quod inter cætera significat *Curo*, eò quià μῆλα, & præcipuè si lato modo sumantur, quemlibet Fructum denotant, quia maximæ semper curæ credi potest hominibus fuisse, quandoquidem ex facilibus eiusdem prouentibus innocenter ditescere datum sit, absq; eo quod tragici timeantur fines, ad quos aureo, & argenteo durissimo tramite plerunq; peruenitur. Hinc Aurea solum causaliter *Mala* Hesperidum, tam religiosè custodiebantur, quorum raptor Hercules ab ijsdem Μῆλων fuit appellatus, vt Hesychio placet; Ex quo antiqui Melitenses Atticæ Populi sacra *Pomis* eidem Herculi factitabant. *Malum* itaque Fructus latinè etiam *Melum*, & *Melo* Italicè, μηλον, & μῆλα Græcè, vt illorum Arbor *Malus* nobis, Μῆλις μῆλίδος, sed vsitatius Μῆλεα dicitur Græcis, quarè Volaterranus Raphael easdem Pomorum Arbores *Maliferas* appellabat. quarum Plantatio proprijssimè dicta *Plantaria* efficit, *Pomaria*, locaq; deliciosa Paradisi nomine nuncupata, & propterea *Malis* ipsis, seù *Pomis* conuenit vox Chaldea *Pardes*, quà exprimunt isti Hortum Domesticum, vt & *Pomorum* pediculi πέλ-
D ματα dicti sunt, quasi pedum plantæ suis pulcherrimè insistentes natalibus locis. *Poma* prætereà primum fuisse conuiuium hominum, voces primæuæ linguæ, quam Adamicam aliqui vocant, *Mal*, siuè *Mael* ostendunt, quæ vox quando est Verbum notat *in minutissimas partes comminuo*; vt fit dum quid molitur, vndè vox latina *Mola*, & verbum *Molo Molis*; quarum vocum *Mal*, & *Mael* contrariæ *Lam*, & *Leam* significant *diligenter caueo, nè res quæpiam lædatur*; Et sic ostenditur ex indè Conuiuium primorum nostrorum Parentum, qui non solum non cauerunt nè Deus læderetur in illo, sed semetipsos, & totam cum seipsis posteritatem læserunt, vndè meritò Conuiuium in prima lingua dictum est *Mal*, ideſt *incautum*, & *negligens*. O quantum in rebus omnibus præstat, præcipiti posthabito consilio, à quò malum maximum, & irreparabile solet procedere, multo antè rectè cogitare quid sit agendum! Generibus ergò, & differentijs Pomorum noscendis sese accommodare opportunum videtur, atq; perutile, ad hoc vt optima sub-

Ruell. l. 1. de Nat. St. c. 11.
Dorsten. in Botanico.
Varro l. 1. de Re Rust. c. 34.
Isid. Etym. l. 20.
In L. 9. ff. de trit. vin. & Ol. leg.
Callimac. in Pall.
Lib. 13. Epigr. 25.
Papias Vocabulista.
Lucret. l. 5. de nat. r.
Li. 1. ep. 13.
Volaterr. Vrbanar. l. 26. pag. 312.
Ant. Ricc. cõm. Symb. l. 2.
Ex Goropio in Vertum.
Homerus Iliade.

ſtantialiter eligere ſciamus, nè ab apparentibus ſpecioſitatibus mala peſſima tegentibus E
Vrbanus VIII.P.O.M. decipiamur. Sed iam Genera eadem, Differentiasq; Autumnalium Deliciarum ordinatè deguſtemus, nam, vt cum Eminentiſſimo, quinimò Sanctiſſimo Vate loquar.

---- Oritur ſeries, & temporis ordo
Pomifer Autumnus, &c.

GENVS, DIFFERENTIÆ.

QVI dicit Poma in magis propria ſignificatione generica, ipſe Fructus Arborum Hortenſes pulcherrimos, ſuauiſſimos, & eſui facillimo paratiſſimos accipit; Nam Pomus Arbor propriè dicta, etiamſi diuidatur in Syluestrem, & Hortenſem in prima ſignificatione, non ideò, quæ hortenſis non eſt, per illam ſyluestreitatem dicetur ſimpliciter ſyluestris, ſed tantùm reſpectiuè. Illud enim eſſe ſyluestre Pomorum, nil aliud eſt, quàm eſſe minùs hortenſe: tùm quia nulla ſunt poma ita aſpera, ita fera, quæ cicurari quodammodò non aueant, atque ad hortenſem, hoc eſt F
Paradiſiacam naturam prorſus recipiendam apta nata ſemper non cognoſcantur: tùm etiam quia ſyluestria poma, quæ Theocritus vocauit ὀρειμαλίδα, licet ſaporem quandoque aſperum, & ſtrangulatorium, tanquam peculiare aliquod improbitatis, & acerbitatis conuitium (vt aiebat Plinius) præſeferant, ſemperque ſpinoſæ ſint illorum Arbores, media tamen inſitione, culturaque ſpinas lubentiſſimè demittunt, ſuauitatemque, & lenitatem, aliaſque paruo negotio probas qualitates acquirunt, nobilitatemque generis antiquiſſimam reaſſumunt, milleque modis admirationem aucupari poſſunt in multiplicatione differentiarum innumera, iuxta Cloatium. Vtcunque tamen, Poma vel domeſtica, vel ſyluestria ſubdiuiſionem ſubalternorum plurium generum patiuntur, nam, vel ſunt acinifera, vt mala, pyra, ficus, limonia, aurantia, cotonea, granata, vua, morus, arbutus, ſorbus; vel oſſifica, ideſt ſementem oſſeo tegmine vallatam habentia, vt meſpila, perſica poma, armeniaca, pruna, ceraſa, &c. iſtæque ſpecificæ differentiæ in tres claſſes diſtributæ, in ſpecies ſpecialiores eſſentialiter diſcriminatæ ſuas ſub ſe habebunt ſpecies differentes vlterius accidentaliter, dum in vna ratione magis eſſentiali conueniunt, variantq; reſpectu vnius accidentis coloris, figuræ, ſaporis, magnitudinis inter ſe, non autem à ſuo genere acinifero, verbi gratia, oſſificoque. G

Carol. Stephan. lib. 3. Agricult. cap. 34. *Plin. lib. 5. cap. 14.* *Cloat. ap. Ruell. lib. 1 de nat. ſtir. cap. 96.*

Pomorum itaquè genus à glandibus differt, à baccis, & à nucibus per ea, quæ iam dicta ſunt minimè competentia cæteris fructuum generibus, quorum pomorum eſſentialior differentia eſt ipſa humoroſitas vinoſa, ex qua coalita eſt eorum caro, & in quam reſolui poteſt, habentq; inſuper poma peculiarem quandam ſpecioſitatem, & amœnitatem, qua non gaudent alijs fructus. Pomorum etenim Arbores plures in vno, eodemq; conſitæ loco Hortum conſtituunt, hoc eſt Paradiſum, cum Pomarium, & Hortus, vnum, & idem eſſe cenſeantur, ſecundum Latinos non ſolùm, ſed apud Græcos quoquè, dum κῆπος à fructiferis Arboribus nominauerunt Hortos, qui cuſtodiri, & claudi religioſiſſimè ſemper promeruere, quemadmodum Atlas ſtuduit.

Palladius Rutilius

---- Solidis Pomaria clauſerat Atlas
---- Montibus.

Ou. in met.

Et Hortum Eden Omnipotens rerum omnium Creator Deus nonne Cherubico cuſtodiendum tradidit ignito gladio? In hortis licet ſudore vultus excolendis, vires refi- H
Geneſis. cere melius, quam alibi datur, & procul ab auaritia aurum innocentiſſimè acquirere, vbi

Et dulces ceraſos, atq; autumnalia poma
Ouid. *Cernis, & æſtiuo mora rubere die.*

Eiuſdem prolectibilis hortorum ſpecioſitatis ergò factum fuit antiquitus, vt illos ex-
Al. ab Al. D.G.l.4.c.1 colere, & frequentare non dedignarentur primores omnium Gymnoſophiſtæ. Ea quoque de re Academus ille Græcorum celeberrimus ſuburbanum ſuum Hortum Athenis ſtudioſis conſecrauit, à quo omnis ſtudioſæ profeſſionis locus Academia fuit dictus. In eodem Horto Plato Ariſtonis filius, & Ariſtotelis præceptor docuit, ibiquè idem Plato Socratem magiſtrum de pulchro diſcurrentem in ſuis philoſophicis ſpeculationibus introduxit. Eadem cauſa mouit Democritum ad habitandum, & philoſophandum propè Hortos Abderites, quod & Philo Iudæus Philoſophus Pythagoricus præſtitit. Sic

& Sc-

A & Seneca ſumptuoſiſſimos ſibi fabrefecit Hortos, de quibus Iuuenalis

--- Et magnos Senecæ prædiuitis hortos --- Clauſit.

Sed vt illuc regrediamur, vndè præcipua hortorum gloria, poma ſcilicet nos digredi requiſierunt, dicimus quod ignotas Pomorum apud Indos differentias, quas plurimas, & admirabiliſſimas eſſe coniectamur, innuere ſolùm liceat, & cum Plinio, vel nominis vmbram ſectari, vel innominatarum aliquam earum partem à longè proſpicere, vt eſt Arbor Pala tricubitalium foliorum, Pomo præcellentis ſuauitatis *Ariene* dicto, quo Sapientes Indorum viuunt. Arbor itidem dulciſſimo Pomo, interaneis infeſto, atquè ab Alexandro Magno ſuis militibus interdicto. Ligni tamen cuiuſdam portionem, ſub nomine *Pale della Yada* in Cimeliarchio Aldrouandæo, quę coloris eſt carnei ad quandam Pyri, vel Mali noſtratis ſimilitudinem eſt videre, vndè Pomorum innominatorum innumera congeries vnico ſub ignotæ differentiæ claudi poſſe diſcrimine dici poſſet. Non parum tamen conferent ad exactam Pomorum in ſuis ſubſtantijs differentialibus cognitionem nomina eorundem cum ſuis deductionibus omnibus, & applicationibus conſiderata in Æquiuocis, Denominatis, Epithetis, &c. Notamina hæc, B ſeù Nomenclationes hæ magnam partem ipſius quod quid eſt importabunt, ſicq; nomina ipſa bonitatem redolentia diuitias ſuperare quodammodò valebunt.

l. 12. c. 16.

Prou. 22.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

OVes, & Mala, ſeù Poma in græco nomine æquiuocant, cum vtraque communi voce Μῆλα nuncupentur, quo vocabulo & Seruius, & Varro vſi ſunt, & ità quoq; ſenſit (vt trademus infrà in hiſtoriâ malorum in ſuo proprio genere) Palęphatus græcus ſcriptor in idioma latinum accuratiſſimè redactus à Philippo Phaſianino Bononienſi. Μῆλον etiam à Græcis præter pomum exponi ſolet ἔρως, id eſt Amor, eò quià malum ſit Veneri ſacrum, vndè μῆλον ſignificat etiam tropologicè Venereas illecebras, ſeù ad rem Veneream incitamentum. Hinc ſecus ac Latini fabulam de Polyphæmo, & Galatea memorans Theocritus inquit de Nympha

In opuſc. de non credēd. fab. narrat.

Idylio 6.

C *En tua coniectis attingit ouilia Pomis*
Difficilem Galatea vocans Polyphæme in amore.

Præter hæc etiam oculi procidentiam inueteratam, atque adeò auctam, vt palpebras excedat μῆλον indicat, ſic dictam, quod tunc oculus protuberet, vt malum exertum. Ipſa quoque *Poma* non carent æquiuocatione, ſi *Potio*, quæ græcis τὸ πῶμα dicitur latinè ſcriberetur à πίνω *poto, bibo*, quemadmodum & à *poto*, quaſi *potoma* eademmet Poma dicuntur. Nec aliter etiam fieret, ſi Attica lingua latio communicaret, (vt tot alias) vocem τὸ πῶμα, ſcilicet operimentum, dubietatem includere poteſt. Nam vox iſta ſubſtantiuè accepta, ſi maſcula enunciatione proferatur Arborem quidem, ſed nauticam inferet Virgilio canente

Æn. l. 5.

Ingentiq; manu Malum de Naue Sereſti --- Erigit

Si verò fœmineo trutinanda ſit in ſenſu, nota fit Arboris Pomorum productione ſuperbientis, vt in carmine Palladij

de inſit.

Et ſociam mutat Malus amica Pyrum.

At vbi neutralitatem hoc verbum profitebitur, Arboris eiuſdem Pomiferæ delecta- D mentum indigitabit.

Virg. 3. Egl.

Malo me Galatea petit laſciua Puella.

Sin autem *Malam*, quæ Metaphoricè pariter græcis eſt μῆλα dicemus, partem illam humanæ faciei oculum inter & naſum, ac os eminentem, Genam quoquè voce ſynonima nuncupatam comperiemus, ſic appellari propter rotundam mali ſpeciem, quam præſefert --- *Duro crepitant ſub vulnere Malæ.*

Virg. Æn. l. 5.

Quin & μῆλα, ſeù *Mala* de mammis etiam puellarum translatè dicuntur, vtpotè teretibus adinſtar Mali, quo nomine vſus eſt Pollux ſignificans carnes quaſdam rubras, & teretes ſub tonſillis. Nec me præterit μῆλα quoq; dicta fuiſſe labra, vndè verbum Διαμηλαίνειν, hoc eſt labra mouere proceſſit. Nec rarò malumus à *Malo*, quod bono ſemper contrariatur mala nuſquam felicia indigitari quià

L. 2.

Nemo malus felix.

Iuuen. ſat. 4

Vndè

Vndè & *Pomarij* lexis haud quaquam inambiguâ ratione cenſetur. interdum enim E cognomentum efficitur ipſius Herculis, eò quià famigeratiſſima Heſperidum mala ſurripuerit, & nonnunquam locum pomiferis conſitum Arboribus, quod *Pometum* ex Palladio dictum eſt ſignificat, vt hic

Prop. l. 3. elog. el. 2. *Nec mea Phæacas æquant Pomariæ ſyluas.*

In quo ſenſu Sicilia Inſula, & quandoque etiam Italia tota à M. Varrone ab Arborum fructiferarum copiâ *Pomarium* appellatæ fuere. Interdum etiam innuuntur loca, in quibus aſſeruantur fructus, vulgò *Diſpenſe di frutti*, ex Plinio ſcribente: *In vniuerſum verò de Pomis ſeruandis præcipietur Pomaria in loco frigido, & ſicco contabulari, ſeptentrionalibus feneſtris ſereno die patere.* Identidem quoquè per allatum *Pomarij* nomen fructuum venditor græcè ὀπωροπώλης, & italicè *fruttarolo* innoteſcit; ſic Horatius

L. 15. c. 16.

Lib. 2. ſerm ſat. 3. *Edicit Piſcator, vti Pomarius auceps.*

Pomarium item ex Abrahamo Ortelio Vicus non ignobilis eſt apud Cremonenſes, qui vulgò *Pomera* dicitur à quantitate, & qualitate mirabili fructuum eiuſcemodi prouenientium in illius territorio. *Pomorum* inſuper Inſula ex Solino vna eſt Orcadum præcipua cum vrbe eiuſdem nominis vulgò Kerckhvval, in quâ Epiſcopus Orcadum reſi- F det, ad Scotiam pertinens. Apud nos quoque Bononienſes floruit Alexander, quià Pomis *Pomelli* cognomen deduxit. Rempublicam librorum auxit, *addita Methodo ſylogiſtica vnà cum tractatu de ratione probandi conſequentias.* Venetijs 1572. in 4. ap. Chriſtoph. Zanettum. Sic & *Pomiferi* nomen quibuſcumq; Pomaferentibus competere poteſt. De Arboribus tamen primò propriè, & principaliter hoc dici ſolet. Demùm de Seruo, verbi cauſa, de Anni tẽpore, de Locis, & alijs huiuſce cenſus, vt Hortus *Pomifer*; Arbor *Pomifera*; Autumnus; aut Famulus *Pomifer*, & alia permulta, &c. Quemadmodum Phaliſcos Volſcorum Populos à Pomorum abundantiâ *Pomiferos* vocat Ouidius, vbi habet; *Quum mihi pomiferis coniux foret orta Phaliſcis.*

In Theatro &c.

3. Eleg. Sicut & Anio Amnis Tyburi vicinus Pomis vberrimus *Pomifer* itidem à Propertio fuit appellatus *Ramoſis Anio, quâ Pomifer incubat Aruis.*

Eâdem *Pomiferi*, ſed Græco, ſcilicet *Melaphori*, voce in nomẽ antonomaſticè commigrante apud Perſas, indigitabantur ſpeculatores, & ſatellites Thoraces ferentes, in quibus Malorũ eſſent expreſsæ effigies. Addimus ex Æliano *Melinis* veſtibus, ideſt quæ co- G

Lib. 1. var. Hiſt. c. 13. lore Malorum flores referrent etiam vſos, & illorum mille ſelecti Regis cuſtodiæ præfici ſolitos. Hoc & quampluribus alijs poſſet coaptari pomoſiſſimis Regionibus *Pomiferi* cognomentum, quales ſunt Inſulæ Fortunatæ, & Phæacia ſimiliter Inſula, hodie *Corcyra*, ſeù *Corfu* nobilis Homerico carmine, & Rege Alcinoo, nunc Venetæ ditionis. De ijſdem Pomarijs ideò iure perquam optimo canebat Statius

1. Syln. 3. *Quid bifera Alcinoi laudem Pomaria? voſquè,*
Qui nunquam vacui prodiſtis in Æthera Rami?

Eandem pariter habet originem *Pomicolor*, vt cum Theocritus canebat.

In princ. Eidyl. 33. *Inoquè, Autonoequè, ſororq; duabus Agaue*
Pomicolor, tres in montem de more ferebant
Pampineos viridi Thyrſos velante Corymbo,
Tum folia è densâ carpentes aſpera Quercu.

Et eſt proculdubio color ille, quem eodem ſeruato nomine nos Itali vocamus *color di Mela*. *Pomoſus* amplius eſt qui Pomis ornatus, auctus, aut ditatus incedit, vndè *Pomoſa* cognominatur corona à Propertio propter Poma, quæ ex illâ pendebant. H

3. Eleg. *Inſitor hic ſoluit Pomosâ vota coronâ;*

Quo cognomine inſignitum fuit ab Antiquis ſertum Vertumni. Præter hæc *Pomoſum* quoque vocatum à Columellâ Tyburinum oppidum quoddam propè Romam à multitudine Pomorum ibi naſcentium, dum dixit

Et Turris lacus, & Pomoſi Tyburis Arua.

Inter illa verò, quæ denominantur à Pomis ſuperſtitioſa Numina Veterum primò *Pomonam* habemus Pomiferarum Arborum creditam Præſidem, à Vertumno adamatam, quemadmodum Poetæ fabulati ſunt

Ouid. l. 14. metam. fab. 16. *Rege ſub hoc Pomona fuit, quâ nulla Latinas*
Inter Hamadryadas coluit ſolertius hortos.
Nec fuit Arborei ſtudioſior altera fœtus.

A ma-

SCD Lyon 1

A A malis quoquè denominationem sumpsisse visus est Apollo, dum *Miliates* cognominatus fuit, antequam Laurum sibi asciscceret, tunc enim malis coronabatur, quemadmodum,& eodem pacto *Malina* insigniri Corona Victores in certaminibus idem voluit, idcircò penes Pausaniã legimus Apollini Μῆλίαν statuam erectã fuisse, & hanc magis à malo, qua gauderet, quam ob Pastoralem vitam à seipso per aliquot annos apud Admetum ductam; quicquid dixerint qui laurum Delphicam tantæ magnitudinis baccas habuisse asseuerarunt, vt eius fructus *Pomi* nomina promererentur. Ab eisdem malis vlterius *Melanyon* cum y dictus est Hippomenes à μῆλον, & ἀνυῶ perficio, eò quià Pomis certamen vulgatissimum cum Atalanta confecerit, seù etiam *Melanion* cum Iota à μῆλον pariter, & verbo ἄνινμι nempè Iacio, quasì mala è manu emittens. A colore Malini floris, & Gemma quædam μελίτης nuncupatur, vndè Plinius sic ait *Melites mali coloris, &c.* *L.37.c.11.* Ad Philomeli quoq; nomen componendum concurrit *Mali* verbalitas quo nomine merentur innui qui vel auidè mala comedunt, vel alia quapiam de causa feruentius diligunt. Vnde factum esse crederem quod Luscinijs *Philomelarum* nomen inditum sit, nedum quod *Melos ament* vndè suauissimè concinunt, nec tantùm quod sic vocaretur
B altera filiarum Pandionis Athenarum Regis in Luscinium posteà, Ouidio fabulante commutata, cum nulla vera nominis etymologia proueniat, sed propterea quæ dicturi sumus, nisì imaginari vellemus non quod, vt lugens canat, vel quod canat ante lucem, sed quià miros lusus init in cantu. Luscinijs connaturalis est ipsa dissensio maxima cum viperis, ideoq; ad effugiendas illarum insidias, quas summoperè pertimescunt inhabitanda senticosa requirunt, ad quæ serpentibus propter spinarum aculeos non facilis est accessus. Sed cum inter hæc sylvestris Malus vna veris tempore, tum propter floris pulchritudinem, tum propter suauissimam eiusdem fragrantiam nihil sensibus inuium relinquentis, & venustate placet, & propter spinarum licèt non omnimodè horrentium, tamen pungentium custodiam conspicua sit, & propterea philomelis dilecta, quis negabit exindè nomen non accepisse genus auium huiusmodi? sed quid extrà nomen perquiro, quod vel in ipso nomine manifestum patet? dum non aliundè, quàm ex φιλεῖν, & μῆλα, ex amando scilicet, & malis Philomelæ dictio integratur, quandoquidem penultima longa semper enunciatur, secus si *melos*, idest concentus hoc dictum compo-
C neret, quod sæpius, imò natura sua primam breuem habet, ob φίλον rarius, nec quadam sine licentia longam; vt cum Persius illo Scazonte dixit

Cantare credas Pegaseium melos.

Aldr. Ornithol. Tom. 2 lib. 18. cap. 2. sub. tit. de symp. & antipath. Luscinia.

Alia pleraquè Locorum, & Virorum propria à Malis & Græcè, & Latinè denominationem habuisse videntur. *Melos* enim vocem, si consideremus non vt cantus suauitatem significat, nam in hoc sensu, cum ὁ μέλος scribitur, vndè non à malis deriuat, sed vt Insulam quandam Cretæ adiacentem, vnamq; Sporadum, seù mauis Cycladum in illaquè nominis eiusdem Vrbem, cum Strabo scripserit *Melos* μῆλος *Insula inter Cretam Peloponnesumq; interuallo æqualis ita est*, &c. Eandem à Malis proprij nominis originem traxisse, comperiemus. Ex illâ, & consequenter ex malis Diagoras *Melius*, seù *Melienses*, quem proscriptum fuisse tradit Meursius, & similiter *Melia*, vel *Melias*, aut *Melis*, seù *Melina* terra coloris cineritij, vt Eretria, quam, vt testatum reliquit Ælianus, conterebant ad pingendum Zeuxidis pueruli. Sunt & in Thessaliæ Populi quidam, qui μηλιῆς dicuntur. Vicus Acarnaniæ quoque eodem nomine nuncupatur, vndè *Melicus*, vel *Malicus* doricè dictus est. Hinc etiam *Melicus*, *Meliacus*, & regio *Melis* à Ste-
D phano posita formantur. *Melos* item μῆλος fuit oppidum in finibus Hispaniæ, contiguum *Melariæ* μηλαρίᾳ alteri similiter oppido à Malis, quoquè appellato. Illuc enim ex Lybiâ fertur Alcides aurea contulisse mala. Μῆλος item *Melus* Mantûs filius, à quo *Melois* Lesbi locus appellitatus videtur. Addatur & nomen Nymphæ *Malidos* apud Theocritum memoratæ, dum Græcè scripsit latina hæc carmina.

L.2.c.2. & 23. Var. hist. Diosc. l.5.c. 180. Theophrast. l. de lapid. Plut. de dist. Am. ab Adul. Ant. lib. Metam. 22.

At Nymphæ mediâ quæsiti fontis in vndâ
Saltantes duxere choros, Nimphæ irrequietæ,
Agricolisquè graues diuæ, semperquè molestæ
Eunice, MALISquè, & veris amica Nychia.

Eidyll. 13.

Ità & *Melanthius*, quem de Festis Eleusinijs scripsisse tradit Athenæus, hinc dictus fuisse dicendus est, quasi flos Mali, ex *Milo* Malo, & *Antho* scilicet Flore. Sed pergamus ad ea, quæ magis rei congruunt adscriptitia nomina Pomorum, hoc est Epitheta.

Athen. l. 3.

EPI-

SCD Lyon 1

EPITHETA.

MAla in genere *rotunda* dicuntur, quoniam Sphæricitatem omnia affectare videntur, quamuis aliqua in oblongiorem formam, alia in compreſſiorem tendant, quod non impedit, quin *turgida* ſemper appellari queant, vt Pal-

De inſit. ladius *Et ſucco paſcit turgida poma ſuo.*

Lenia verò duplici de causâ dici poſſunt, tum ſcilicet quia vbi maturitatem aſſecuta ſunt, ſaporem lenem habent, ideòquè mitia, quatenus

Virg. Ecl. 1. *Fronde ſuper viridi ſunt nobis mitia poma.*

Tum quià ſuperficiem lenem, ſeù maiori ſaltem ex parte poſſident, quandoquidem ſcripſit Palladius

De Inſit. *Mirari fructus lenia poma ſui.*

Quod aliqualiter renuunt nonnulla, quæ ſunt lanuginoſa

Virg. Ecl. 2. *Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala*

Sic &*roſcida*, ac *vda* ſæpè, ac ſæpius dicta ſunt à poetis, & nec ſine ratione, cum rore gaudeant, ipſoquè impinguentur, humorequè impleantur.

Id. Ecl. 8. *Sepibus in noſtris paruam te roſcida mala,*
(Dux ego veſter eram) vidi cum matre legentem.

Horat. lib. 1 carm. Od. 7. Et Lyricus *Et præceps, Anio, & Tiburni lucus, & vnda*
Mollibus pomaria riuis.

Quod in cauſa eſt, vt mala quæ abundantiori roris copiâ perfuſa fuerint, ea ſapidiora ſint, & idcò iuremeritò *dulcedine* pollere ſcribantur ab eâdem Musâ tali pacto accinente *----Dulcia poma,*

Et quoſcunquè feret cultus.

Eademquè *ſuauia*, & *muſtea* Plinio nuncuparentur. Quapropter nil mirum quod *grata* dixerit Pontanus,

Grataquè poma legit.

Idquè magis, cum gratiſſimum fundant odorem, vndè & *bene*, & *ſuauiter*, ac *maximoperè olentia*, & *fragrantia* cognominata ſunt.

Seligit è plenis (ſic Pontanus) *bene olentia poma caniſtris.*
Indè cucurbitulas (habet Catullus) *& ſuaueolentia mala.*
Lib. 8. Met. *Prunaquè, & in patulis* (cecinit Naſo) *redolentia mala caniſtris.*
fab. 7. 8. & 9. *Dum ſimulat legere* (iterum Pontanus) *è multis fragrantia mala.*

Quibus epithetis ab odoroſitate deſumptis *Sylueſtria* quoquè mala non dedecet in-
Lib. 7. N.N. ſignire, cum Plinius varios ſylueſtrium malorum *odores* cognouerit quę vt habẽt potius
Sen. 1. Ben. extrà Arborem, quam in eadem matureſcere, ita *matureſcentia*, ſicut & *gregalia*, ſcilicet *vulgaria* vocari deſiderant. Hæc & *agreſtia* nuncupari minimè recuſant, ſed rarò, quippè quæ ſylueſtreitatem ſuam non naturalem, ſed accidentalem habent, quod quibuſcunq; domeſticarum pomorum generibus euenire ſolet vbi remoueatur cultura, ſic canente Poetarum Ariſtotele.

Virg. 2. Georg. *Pomaquè degenerant ſuccos oblita priores.*

Quæ tunc *vilia* quoquè dici merentur ex allegata Calliopes Andinæ poeſi.

Id. Georg. 1. *Vilibus aut onerat pomis.*

Quo ſpectare poteſt illud eiuſdem vatis hæc habentis in Æneide.

Id. Æn. 7. *Et cereale ſolum pomis agreſtibus augent.*

Et tunc conuenientiſſimum illis erit *Lapidoſi* cognomen, cum poma huiuſmodi inventre gerant (vt notum eſt) lapidoſas durities, quare Columella lib. 10. ſcribebat.

----Et primi lapidoſis obruta pomis.

Qui alibi *rugoſos* hos fructus pronunciauit, nimirum quãdo iandiù ab Arbore decerpti, totamq; hyemem in abſcondito degentes, extimius in tenera illorum cuticula aliquantiſper criſpantur. Ab hoc pomorum cognomine toto cælo diſtat illud, quod eiſdem adiungitur dum *imperfecta* ſunt, & nondum matura, *immitis* nimirum, *crudi*, & *immaturi* his adſtipulante Plinio in lib. 15. ſuæ Hiſt. Natur. parumque hinc diſſentiente Ouidio canente.

Po-

Pomaquè crudeli vellis acerba manu.

A Cuius appositi vice, potest hoc aliud enunciari, nempe *pubescens*, cum poma quæuis immatura sint lanuginosa. Huc respexit Theocritus canens. *In Eidyllio 36.*

Prima hæc vere suo ceù PVBESCENTIA Mala.
Hic animus miro cognoscere gestit amore.

Illud tamen ad vniuersam pomorum rempublicam spectare crederem, quod *annuum* illorum reditum designat, vndè tellus consueuerit.

Annua cultori poma referre suo.

Quorum prima, quæ *præcocia* sunt, & subsequentia præcurrunt, lepidissimo epitheto Græco dici *prodroma* possent, vt præstitit Io. Maria Lazarius de Cassetanâ recentissimus Epigrammaton concinnator in lib. 1. epigr. 1. suorum carminum

Prodroma poma damus cultis Heliconis in hortis,
Quæ iuueni carpsit nostra Thalia manu.

Inter quæ, varios præseferentia colores, vel *viridia* vocata sunt à Columella, vel *virescentia*, siuè etiam *versicoloria*, quorum alia ceræ nouellæ colorem extrinsecus, ob *Lib. 9.*
B perfectam maturitatem magis æmulantia, *cerea* dicta sunt ab Aristæncto Græco, aliaq; *Lib. 1. ep. 3.*
similiter auro quodammodo non dissimilia *aurea*, & *fulua* Virgilius, & Ouidius dixerunt, ille *Virg. Ecl. 8.*

--- Aurea duræ
Mala ferant Quercus, Narcisso floreat Alnus

Iste *--- Et fuluis semper ditabere pomis.*

Cuius est census *radiantis* appositum illis à Pontano attributum.

---- Et pomis radiantibus hortos, &c.

Ad rem & *lutea* vocantur à Bettino in epistolâ D. Dorotheæ ad Theophilum, hoc districho *Bettinus sacrar. heroid. epist. 4.*

Accipe brumali promissos tempore flores
Iunctaquè Puniceis LVTEA Poma rosis.

Nec multum hinc elongarentur, qui *rubra*, vel *rubentia*, aut *rubescentia* diceret poma iuxtà illud.

Et iam poma rubent, calathos iamquè, atquè canistros
Et cistas, corbesquè vocant ruitura capaces. *Io. Milius de horticultura lib. 3.*

C Quibus adde *nitorem* ex illo Nasonis 10. Metamorphoseon.

Obstupuit virgo, nitidiquè cupidine pomi
Declinat cursus, &c.

Itaut *Auroræ referentia ruborem* fuerint quoq; dicta, vndè G. Iodocus in egli Benaci cecinit. *G. Iod. in egl. Ben.*

Atque Auroræ referentia mala ruborem.

Quæ omnia dum in Arbore degunt, *pendula*, seu *pendentis* adiectiuum (tametsi nonnunquam extrà Arborem etiam id dari possit) acquisiere, quare incuruos *grauantia*, siuè *prementia* ramos, vt & *cadiua*, cum propterea nullo negotio ex se cadant, vnde Plinius *Cadiua* (supple mala) *separari stramentis, &c.* motisquè *cadentia* ramis, vt eadem *conditiua* fiant, alij cognominauere. Cum verò pulchriores in hoc genere fructus, magis quam alibi prouenire soleant in hortis, qui Græcis (vt iam tetigimus) παραδείσοι propriè dicuntur à delicijs, quibus abundant, sic & mala *paradisea* non immeritò poterunt appellitari; quamadrem *nobilia* pariter erunt dicenda quod ipse quoquè Ouidius innuere videtur, vbi pulcherrimam Galatheam pomis figuratè nobiliorem asserit. *Li. 15. H.N. Cato lib. 9. rei rust.*

Nobilior pomis, platano conspectior alta.

D Synonimorum, quæ poeticè de pomis euulgantur, illa præ cæteris nobiliora sunt, quę magis explicant illorum naturam. Sic respiciens ad vsum, in quo erant antequam Cereris semina telluri mandarentur, dixit illa esse *victum ferum* Tibullus 2. Eleg. *Virg. in Cul.*

Tunc victus abiere feri, tunc consita pomus.

Cuius *Arboris* sunt *opes*, quanquam per metaphoram dicantur *dulces*, eiusdem *Arboris alumni*. Sed & quæ *Alcinoi munera* antonomasticos enunciauit Propertius *Horat. 2. 23. 1. Eleg. 14.*

Regna nec Alcinoi munera despicere.

Eadem & nomine aliquantò duriusculo *syluestria dona* fecit Catullus in Argonauticis

Aduenit Chiron portans syluestria dona.

Quibus verbis intellexit poma, non vt ab Arbore sylueſtri decerpta, sed vt ruri prouenientia, in quo & syluæ, vt hoc confirmat Tibullus 2. eleg. 5. *ruris* eiusdem *fœcundi munera* hæc esse declarans

Cum

Cum quâ fœcundi redierunt munera ruris.

Quia verò fabulantur poetæ pomiferis Arboribus præfectum eſſe Pomonæ Numen, quippè quæ dudum ſtudioſiſſima foret Dendrophila, vt patet ex hoc Ouidij carmine de eâdem Pomonâ in 14. Metam. E

Nec fuit Arborei ſtudioſior altera fœtus,

Hinc non illepidè aſſeuerari poterit poma eſſe *opes*, & *cura*, ſeù *iura Pomonæ*.

POMI PARADISI TERRESTRIS EPITHETA.

Si quid loquendum eſt poeticè de hoc pomo, quiſquis fuerit fructus ille, vel de genere malorum, pyrorum, vel ficuum, aut aliorum huiuſmodi, vt aliqui voluerunt, illud pluribus indigitari ſimul, & exornari poteſt epithetis; nam ab effectibus habetur, quòd *mortis portitor*, *ſcientiæquè boni*, *& mali magiſter* extiterit, ideòq; *acerbum*, *amarum*, *infauſtum*, *vetitum*, *malèguſtatum*, *interdictum*, &c. à quâ ſententiâ parum diſcrepaſſe videtur Ouidius dum, licèt in alio ſenſu cecinerit in libello de Niue.

Poma cadunt menſis non interdicta ſecundis.

Quorum appoſitorum omnium exempla in epithetorum Viridiario P. Spadæ legi poſſunt ex poetis Italis excerpta. Ex Latinis vnus omnes ſufficiet, omnium paradigmata velut in compendium adducens, Melicus ille Poeta Parthenopæus, qui neotericos inter vndique mirabilis, æquiuocum hunc, ſed certum, & ſummè ſerium luſum de primæuâ mortis parente modulatus eſt. F

Ioſeph. Bapziſta Cent. 3. epig. 35.

Illecebris fallax, vultu formoſa, marito
MALVM quando dedit, tunc dedit Eua MALVM.

Sed ne Pomorum *Gemmis auroquè tegantur.* —*Omnia*, &c.

Ouid. de rem. Am.

Epithetis mediantibus ornatui ſolùm literario dicatis ad Hiſtorica citius eſt deueniendum ſimpliciſſima dicta.

HISTORICA.

AMplam hiſtorijs præbuere materiem, qui proprio ſtudio Geponiam diuerſis temporibus illuſtrarunt. Et quidem in genere fructuum, ſi conſideremus mala ſubindeq; illa perpendamus in ſpecie ſumpta, videbimus centena illorũ nomina, ab eorundem ſedulis pluſquam inuentoribus conſeruatoribus deriuare. Quantam ij contulerint vtilitatem mundo, id vel ijdem dicant, qui ex tanta malorum varietate firmitatem ſuarum fortunarum cognoſcunt. Quare vtrum æterna digni erint memoria, vtrum famæ perennitatem apud poſteros promeruerint, illud nullo tempore dubitationis notam ſubire permittitur. Nil igitur præter propter erit hìc, & tanti beneficij cauſa, & vt de tam nobili fructu quædam exarentur ſcitu digniora, perſonam hiſtorici tantiſper ſuſtinere Appiana, neſcia pacto aliquo nocere, & glorioſum ſibi nomen conſecuta ſunt, & nobile (quemadmodum Plinius adnotauit) fuerunt inuentum illius Appij ex Claudia Gente, qui cum Caio Fabio Cenſor creatus totam ex lapide quadrato ſterni fecit viam, Appiam, eius nomine dictam, à Porta Capena Brunduſium vſquè ducentem; qui aquam pariter, quæ ab eo Appia dicta eſt; in Vrbem duxit; & qui miſerrimè tandem cęcus effectus, auditis Quiritibus de Pyrrhi pace conſultantibus, cum ſe in Curiam deferri iuſſiſſet, tam ardenter orauit, vt Pyrrhum eundem Vrbis intrà mœnia non eſſe recipiendum, nec cum illo, niſi prius Italia deceſſiſſet, pacem ineundam obtinuerit, quarè non vltimos inter Oratores à Cicerone nominari promeruit; Et certè mala tam ſalutaria, tamq; de humana ſalute benemerentia, non poterant niſi Viri ſummoperè in patriam benemeriti repertum eſſe. Cæterum Matiana, Geſtiana, Maniliana, Claudiana, & Quiriana eorundem patet eximiorum Geoponicorum ſtudioſam fuiſſe inuentionem, à quibus proprij nominis celebritatem traxerunt. Ipſa Sceptiana mala libertinum quendam Sceptium repertorem aliter ignobilem ſortita, dignum reddidere, tum vt quoties manderentur hæc poma, repertoris illorum primi non infelix recordatio foret habenda, cum vt frequens à Geoponicis, ac non vulgaris de eodem mentio fiat. Sic non domi nobilitas, magnumq; peculium, vt magis de ſupra memoratis pomorum repertoribus euenisſe dicendum eſt, ſed fructus tantum ſuauitas ad noſtra vſquè tempora nomen inuentoris alias proletarium perduxit laudandum. Nec minores referre debe- G H

Lib. 15. cap. 14. H. N.

Cic. in Brut.

Pl. ibid.

Ruell. de nat. ſtirp. l. 1. c. 96.

mus

A mus grates Hiſtoricis illis, qui poſteritati noſtræ mandarunt à varijs pariter, atquè diuerſis patrijs ſtudioſiorum dendrophilorum productione illuſtrioribus, Poma nonnulla quammaximè celebrata, magnoq; dudũ in pretio habita, originẽ ſumpſiſſe, vt melius innoteſceret nobis, quæ regiones laudatioribus Malis feraciores olim extiterint, earundemque magis inaugeſceret fama. Hæ quæ fuerint facile noſci poterit ex illorum Malorum nominibus, quæ Laconica, Delphica, Corinthiaca, Daca, Peluſiana, Mordia, Camerina, Græcula, Amerina, nec non & Aquileienſia, &c. ſunt appellata. His adijcienda ſunt Tiburtia mala, quæ noſtris temporibus Gallica dicuntur, & quæ in comparatione Picenorum malorum poſita, eadem ſapiditate ſuperare perhibentur à Lyrico: *Picenis cedunt pomis Tyburtia ſucco.*

Nulla tamen ex memoratis regionibus, & ſi probitate Malorum conſpicuis, eâ peculiari nituit prærogatiuâ, quâ nobilis Inſula Corcyra, Neotericis Italorum *Corfu*, primoribus Phæacia nuncupata, Mœonidis ſummopere Thaliâ, Regiſquè Alcinoi ſede nobilitata, modò Veneti Leonis ſub poteſtate conſtituta, bis ſcilicet in anno Poma ferendi, ſic vt præmaturis noua ſtatim ſuccederent, ſi quid tamen fidei præſtandum eſt
B Poetarum carminibus, quandoquidem Statius *bifera* eiuſdem Inſulæ Pomaria nuncupauit, & Iuuenalis

1. Sylu. 3. *— Illa iubebit*
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore,
Satyra. 6. *Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat.*

Vtcunque tamen ſe habeant poetica Vatum iſtorum aſſerta, non poterimus non laudare, minuſquè ſuſpectam veritatis habere fertilitatem Agri Conſentini, in quo Malos biferas ſuis temporibus extitiſſe M. Varro ſcriptis mandauit. Nec illis vbere Malorum *De reruſt. l. 1. c. 7.* prouentu cedere credam Fortunatas Inſulas, cum propterea ſibi non incongruè nomen à fortunæ proſperitate videantur obtinuiſſe. Non ignobiles iſtiuſmodi fructus, ſuper quos veluti ſuper tot orbes non vltima quamplurium fortuna verſatur, Mundi ſphæricitatem rotunditate, vt plurimum congenitâ æmulantes, Mundum eundem famigeratiſſimo nomine ſuorum tum inuentorum, tum patriarum complere non contenti, complementum pariter antiquarum cœnarum, quæ ab ouo incipiebantur, eſſe voluerunt, *Hor. Serm.*
C quamuis Martialis contrarium videatur aſſeruiſſe, cum munus hoc lactucarum fuiſſe proprium tradit. *1. ſat. 4.*

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat Auorum, *L. 13. ep. 14*
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?

Prudentiſſimè quidem hoc præſtando veteres illi feciſſe mihi videntur, nam malis, quæ ſymbola ſunt amoris, cœnam, quæ vltima diei menſa eſt, terminando, ſingula cum dilectione perficienda fore, ſignificare voluiſſe, non extrà rem credi potuerant. Hunc quoquè morem æui noſtri ſequendo quamplures, illud idem deſignaturos cenſuerim. Varia tamen, & longè diuerſa ſentire comperiuntur, qui naturæ ſimplicitatem vitiantes magis, quàm corrigentes, mellitum malorum ſaporem cum mellis dulcore confundere conantur, ſuauiorem (vt inquiunt) guſtuiquè gratiorem illum reddituri, quando ſcilicet poma cum melle cocta, ſaccaroquè, & alijs aromaticis pulueribus fauces prolectantibus reſperſa, pro bellarijs apponunt, quod & antiquitus vſu venerat Ro- *Al. ab Al.*
mæ, cum in ſecundis menſis ibidem Mala vnà cum Melle pro dulciarijs itidem dari con- *lib. 3. c. 11.*
ſueuerant. Ij nanque prudentiſſimas naturæ operationes arte importunâ præuertendo,
D indicant ſe quæcunque proprij gutturis ingluuiei poſthabere. Non omnes autem id tantâ ventris luxuria ſunt proſecuti. Quarè fuerunt etiam qui ſummæ quoquè voluptati indulgentes, interdũ pariter victu frugali contenti, inter cætera de Pomis inconditis ſæpiſſimè comederunt. Epicurus, vir ille, qui ſummum bonum in voluptate ponebat, ſummam corporis voluptatem ex Malorum ſimplicium comeſtione ſe plerunquè percipere aſſeruit; vir, inquam, ille, qui & ſi tradatur continentiſſimæ alioqui fuiſſe vitæ, modicam tamen in pomis eſitandis continentiam nonnunquam præſetuliſſe viſus eſt; vir iterum ille, qui licèt in cæteris humanis rebus Deorum prouidentiam tolleret, in hoc ni- *Al. ab. Al.*
hilominus à ſententiâ ſuâ non parum diſceſſit, cum ſcilicet in Malis, quibus frequentiſ- *ibidem.*
ſimè veſcebatur, ſummum bonum cælitus proueniens extare deguſtatione fateretur. Hinc Gymnoſophiſtæ celebriores Epicurum ipſum in his exactius imitantes adeò vi- *Al. ab. Al.*
ctum ex Pomis approbarunt, vt illis duntaxat, oryzâquè ſimul, & farinâ vitam tranſi- *D. G. l. 4. c.*

gerent. Quid Philomelas vocamus luſcinias melos tantum amantes? Nulli iudicio E meo nominis iſtius ſunt promerentiores, niſi qui non aliud melos dilexerunt, quam quod ex ſuauitate malorum ad illorum palatum alliciendum prouenire nouerunt, niſi quod ex auidâ pomorum comeſtione guſtui communicari ſenſerunt. Ijdem Gymnoſophiſtæ veri non Philomelæ, ſed Philomeli cenſendi ſunt, cum tantam ex pomis eſitatis caperent conſolationem, vt illis cætera quæcunq; poſtponere delicatiora non dubitarint edulia: Diligentiſſimum ideò ſcholæ iſtius diſcipulum dicere poſſemus Principem Gordianum Iuniorem fuiſſe, quippe qui licet in omni ciborum genere parciſſimus eſſet, pomis tamen abſumendis adeò delectabatur, vt illi propterea dies nuſquam præterierit, qua malorum ſemper aliquid non deguſtaſſet. Sed quantò Princeps iſte Gymnoſophiſticam hæc obſeruando ſapuerat diſciplinam, tantò ab ea diſſentiſſe dicendus eſt Conſtantius Imperator, qui ſemper, quoad vixit tantum aſpernatus eſt mala quæcunquè licet ſapidiora, vt nil vltrà, ſi generis illius omnia fuiſſent, quæ à Solino recenſentur in reliquijs Pentapoleos adhuc extare pulcherrima forinſecus, intrinſecus autem nil aliud, niſi fuliginoſa ignis materies, cum talem de illis mentionem habet. *Duo ibi oppida Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrhum, apud quæ Pomum gignitur, quod habeat ſpeciem licet maturitatis, mandi tamen non poteſt, nam fuliginem intrinſecus fauillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel leui tactu preſſa fumum exhalat, & fatiſcit in vagum puluerem.* Quod illi regioni nefanda ob ſcelera eueniſſe clariſſimum eſt ex ijs, quæ leguntur in ſacris. Tantâ inquam animi diſcrepantiâ Magnus hic Imperator huiuſmodi fructus proſequebatur, vt nunquam de illis comediſſe feratur. *Quod autem* (de illo ſic ſcripſit Ammianus Marcellinus) *exterſiſſe eum nunquam nares in publico, nec ſpuiſſe, nec tranſt uliſſe in partem alterutram vultum aliquando viſus eſt. Nec pomorum, quoad vixerat guſtauerit.* Verè mirabilis in hoc, quod ab illo fructu nemine ſecus cogente abhorrere nouerit, à quo primi noſtri parentes, Deo ipſo prohibente abſtinere non potuerunt! Sed ſi gratiſſimus vnquam, ſummoque in pretio habitus eſt hic fructus ab aliquibus, hoc effectum eſt apud Perſas, quibus nec niſi adeſo malo ad nouam nuptam ingredi, nec alio veſci cibo, præter hunc die illâ nuptiali fas erat, nec ex ſelectioribus militibus vllus vnquam regiæ deſtinabatur cuſtodiæ, niſi Thoracem, in quo malorum effigies eſſent impreſſæ deferret, vndè poſteà Melophori nomine indigitabatur. G Illum quoquè ſupremum honoris gradum mala attigerunt, vt ijſdem atque vuæ pampinis Gratia tertia coronari voluerit, & inſuper ad ſacrificia complēda nonnunquam requiſita fuerint. Etenim Bœotij, referentibus Suidâ, & Polluce, ex hiſtoriâ Symphoriani, rem diuinam malis Clauigero celebrare ſolebant. Cur autem id factum ſit, rationem huiuſmodi adducunt. Cum Herculis, cui ſacra facienda erant, ſolemne feſtum adeſſet, mactandiquè ad aras, vt moris erat, bouis hora laberetur, hoſtiaquè à ruſticis adhuc adducta non eſſet, quippè quæ dum ſerius traheretur abrupto fune aufugerat, & ex Aſopi fluuij repentinâ exundatione conducentibus aquarum tranſitus interdictus foret ſacrificuli circumſtantes aræ, munere ſuo fungi volentes, ritum ſacrificij ſic adimplerunt, Fictum ſibi holocauſtum maturo, pulcherrimoquè pomo, ſtipulis pedum; cornuum que vice ſubactis confecerunt, Animal ità mactare putantes, & ſic, licet per luſum egiſſent, numini tamen maximoperè placuiſſe crediderunt, vt & mos eidem ſacrificandi pomis inualeſceret, & ipſe Deus poſtmodū cognominaretur ἡρακλῆς μῆλων. Habemus etiam, quòd Tiberius Cæſar articulis ità firmis fuiſſe fertur, vt recens malum digito terebraret. Non erit igitur importunum digito veritatis terebratam fabulam de H hortorum Heſperidum ad Hiſtoriam ſic cum Palæphato Scriptore Græco per Philippum Phaſianinum Bononienſem latinitate donato, in ſuo opuſculo de non credendis fabuloſis narrationibus, reducere. Et ſi Heſperides Mulieres quaſdam (teſtatur ille) fuiſſe tradant, quibus Malus Arbor eſſet, aurea proferens mala, per vigilem Draconem cuſtodita; Et ſi ad hæc rapienda feratur expeditionem Hercules habuiſſe, hæc omnia tamen fabuloſiſſima ſunt, ideòque fide non digna. Veritatem verò facti, ſe ſic haberi proſequitur. Heſperum virum quendam in humanis egiſſe aſſeuerat, qui in Cariâ commorans, duas filias Heſperides ſui nomine appellatas: matrimonio ſuſcepit, & præter has multa quoque fortunæ bona poſſidebat. Inter hæc erant ouium, quæ Græcis μῆλα dicuntur, armenta pulcherrima, cuiuſmodi nunc pariter in Mileto (ſic vt credam propterea nuncupato) quamplurima, & fœcundiſſima proueniunt, quæ

propter

Lud. Viu. in l. 21. Ciu. Dei D. Aug. *Solin. Polyhiſt. c. 48.* *Strabo. l. 16* *Gen. cap. 19* *Lib. 21. rer. geſtarum.* *Al. ab Al. lib. 2. cap. 5.* *Iul. Poll. de vocab. rerū lib. 1.* *Hortorum lib. 3. cap. 8.*

A propter illarum pulchritudinem, & fœcunditatem aurea dicta fuere. Cum autem ad paſtum ab Heſperidibus hæc pecora ducerentur, hinc nata eſt fabula de eiſdem decantatiſſima, tam ab hiſtoriæ veriuerbio diſcrepans, propter amphibologiam duntaxat, quam verbum μῆλα Græcorum, quo non poma tantum, ſed & oues innuuntur, præfert. Huic adſtipulatur aſſerto, quin & aliam addit rationem M. Varro, propter quam pecudes ſub mali nomine aureas Græci cognominarint; quod ſcilicet cum paſtorum antiquiſſimorum quiſque ditiſſimus eſſet, & illuſtriſſimus, vt Græcæ ſimul, atquè Latinæ Linguæ celebriores, & vetuſtiores oſtendêre Poetæ, vocantes illorum alios πολυάρνας, alios πολυβούτας, alios πολυμῆλους, *qui* (vt Varronis verba recenſeamus) *pecudes propter caritatem aureas habuiſſe pelles tradiderunt*, quemadmodum Argis Atreus, quæ ſibi Thyeſtem ſubduxiſſe conqueritur, & ſicut apud Colchos Aeta, cuius ad Arietis Vellus aſſequendum regia de ſtirpe non erubuerunt Argonautæ proficiſci, & nè à præciſis Varronis ipſius verbis, quæ ſunt ad rem noſtram diſcedamus, *vt in Lybia ad Heſperidas, vndè aurea mala, ideſt, ſecundum antiquam conſuetudinem, capras, & oues, quas Hercules ex Africâ in Græciam exportauit. Etenim ſuâ voce Græci appellarunt* μῆλα. Nec prætermittendum eſt eouſque Pomiferarum Arborum ſpeciem antiquis Græcorum placuiſſe, vt Lychnucos (hoc nomine vocabatur apud illos quicquid Lucernam ſuſtinet) eo ſtructos artificio vellent, vt Lychnis (id eſt Lucernis) penſilibus, Arborem mala ferentem æmularentur. Eiuſcemodi fuit quem Thebis direptis Alexander Magnus cepit, & Apollini Cymæo dicauit. Verum maiores inter vtilitates Pomorum ſint Documenta varia ab ijs elicita, quemadmodum ſunt Prouerbia, variæquè moralitates varijs eruditionum conditæ modis, hinc ad Paroemialia, abditarumq; rerum tam apertas, quàm myſticas perquiſitiones, necnon ſanctiones naturæ, Artiſquè vtiliſſimas generalis progreſſio inſtituetur.

L. 2. cap. 7.

De re ruſt. lib. 2. cap. 1.

Pl. l. 37. c. 6.

PROVERBIA.

C AD arguendos facetè quodammodò humanos errores dicteria non ſemel vſuueniſſe videntur, vndè quoties aliquem TANTALI POMA COLLIGERE dicimus, eundem toties ea conſectari ſignificare volumus, quibus frui non licet, de quo pulchrè admodum Ioannes Tzetzes in ſuis carminibus politicis ſermocinatur.

Chil. 5. hiſt. 10. circà finem.

Finxerunt quod Tantalus deſpiciens leges,
Hic conſequutus ſit talem vltionem;
Medio enim Paludis ſtat labra alluentis,
Et pomis, atque punicis, pyris, aliiſquè Arboribus.
Oneratis omnibus fructu: ſi igitur bibere voluerit,
Statim totum ſiccatur pauimentum illud.
Si autem eſuriens ex pomis, vel punicis quid voluerit,
Hæc ventus proïjcit ad nebulas vmbroſas.

Sed elegantius ex Ioſepho Baptiſtâ.

D *Rex Phrygiæ, Pelopis genitor, conuiua Deorum*
Inſolita pœnas conditione ſubit.
Merſus æquis, ſuſpirat aquas è faucibus vnda.
Vt properare poteſt, ſic remeare nequit
PENDVLA curua contrectat palmite POMA,
Eludunt auidas PENDVLA POMA manus.
Sic habet infelix inamœnis ora ſub vmbris
Solicitata ſiti, ſolicitata fame.
Crimina ſic illum ſtygijs fecere ſub antris
Delicijs miſerum, diuitijs inopem.

Ab hoc parum diſcrepat ſenſu Μηλον ἁρπαλῆς, in eos enim profertur, qui nil in ſe præter nomen præclarum habent, vt & Tantali poma nil pro eo ſpecioſum habebant, niſi

Io. Bapt. Cēt 1. epigr. 58.

nomen, illi tamen ſemper inutile, Miſeri! qui à propoſito, & inſtituto iuſtitiæ digredien- E
Nouar. Tom. 2. Adag. 2905. num. 2095. tes aliena conſectaturi POMVM ATALANTÆ SEQVI viſi ſunt, quantò pretioſius, quippe quod aureum, tantò pernicioſius, quippe quod inſequentes in bruta conuertens. Hæc ex ſui ſpecioſitate damnoſa in mentem reuocãt quod ARBORVM POMA SVOS HABENT VERMES; nam ſi pro pomis huiuſmodi diuitias ſumamus, & hæ quoque ſuas habent curas mortales, vt exempli gratiâ ſuperbia, quæ vermis eſt diuitum, vt in-
Atalanta, & Hippom. in Leones conuerſi. noteſcat quod quaſcunq; felicitates in terris, calamitates ſtatim ſubſequũtur, iuxtà illud.

-----Extremaquè gaudia ſemper ---- Luctus habet.

Aut vt ad rem Melicus Poeta Ioſeph Baptiſta modulatum reliquit.

Nouar. Adag. 753. n. 635. ex c. 99. *Sotto liquida ſpuma è ſcoglio duro,*
Et HA POMO GENTIL VERME NOIOSO.

Et alibi *Gioia ſincera mai non dà Natura.*
Ella è nouerca, e vuol di madre il vanto;
S'io del Sol venni à vagheggiar l'vſura,
Pagai tributo miſero di pianto.
Ioſ. Bapt. Poeſ. Melic. part. 1. Son. 209. & 48. *Mi finge vn vago POMO, e quello infranto* F
Porge di ſozzo verme egra paſtura, &c.

Ariſtoph. in Ranis. Quantumuis enim fortuna ſit proſpera, illa φαυλότερος φαυλίων μήλων ideſt ABIECTIOR, & inſtabilior eſt VILIBVS POMIS, illiquè propterea nil fidendum, quia non
Monoſ. l. 6. num. 146. ſemper Μῆλα ἐσπερίδων δωρῆσαι, ſcilicet ESPERIDVM MALA, vt magna, & ſplendida ſolet elargiri, & MALORVM NIMBVS FACILIS eſt, vt comperitur autopſia magiſtra, nam dum quemquam impetere ceperunt infortunia, tunc irrequietè pluere mala dicuntur, ſimilitudine prouerbiali deſumpta ab Arboribus pomiferis, quorum facilè nimis diſcutiuntur poma dum plura ſunt, dumq; maiora, in terramq; ac ſi pluerent, auctore Columellâ decidentia.

Lib. 10. de cultu Hort. *Non aliter quam decuſsâ pluit Arbore nimbus.*
Vel teretis mali, vel tectæ cortice Glandis,
Voluitur ad terram diſtorto corpore Campe.

Nullæ ſunt voluptates in terris, quæ non exitiales, quæ POMVM AVREVM FE-
T. 2. Adag. 2353. nu. 1886. NELLÆ non ſapiant, quæ propriæ ſpeciei blanditiebus amatores ſuos decipere, & oc- G
cidere non comperiantur, vt opportunè, & eleganter ex Cardano ait Cauſinus hoc Adagium hiſtoricè ſequentibus explicans. Cum Remethius (is refert) Rex Scotorum Eruthlinthum Fenellæ filium, eiuſdemq; affinem Malconum Druffum Regem peremiſſet illa ſtatuam mira arte fabricari iuſſit, in cuius manu Pomum aureum gemmis refertum erat, quod quicunquè tetigiſſet ſtatim mortis iaculis confodiebatur, eoque Regem nil tale ſuſpicantem in Feſticarij oppido interemit. Malum ſanè infauſtum, & verè malum, in cuius aurea ſubſtantia mors luxuriabatur, ac DVRVM QVIDEM, ET ACERBVM POMVM, QVOD TEMPORE NON MATVRESCERET, vt intempeſtiua ſemper funera pareret ſimul, atque præpararet! pomum exitiale non à vitę, ſed à mortis Arbore decerptum, quandoquidem vix tactum matris lethalitatem com-
Monoſ. l. 7. flor. It. linguæ pag. 323. municabat. Et ſi hoc Adagio ſignificamus vix quempiam eſſe tam fero animo, qui temporis diuturnitate non molliatur ſecundum illud *nil eſt tam durum, quod non emolliat aſſiduitas.*

Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Propert. lib. 2. Eleg. *Poſt venit aſſueto mollis ad arua iugo.* H

Eodem Fenellæ pomo nil niſi proditorium ſemper, atquè ferale, nil niſi fæuiorem vindictam continuò ſpirans, nil niſi ſtragis amans aſſiduè, nil niſi bella ciens immutabiliter deſignari compertum eſt. Ab hoc malo malorum ſemper fœcundo toto cœlo diſſentit malum illud quod Appium appellitatur ſemper bonorum ferax, vtpote cuius ad rem prouerbialiter de omnibus ſeù pomorum fructibus in genere dicitur OMNE MALVM MALVM, PRÆTER APPIVM MALVM, quia ſingula malorum genera parum ſanitati conferunt eſitata, dempto duntaxat Appio malo, quod valdè proficuum bonæ valetudini perhibetur; & ideo ſola Appia mala medicamenta habentur naturæ omninò amica, tanquam nulla excedente facultate prædita, aut nimium laxandi, ſtringendiuè, humectandi, frigefaciendi, calefaciendiuè, &c. vnde ſyrupus de pomis Sabor Regis in Antidotario noſtro Bonon. deſcriptus pag. 270. ex Appijs malis maiori ſui

parte

A parte conficitur, & ad maniam, ac melancholiam tollendam ſummoperè confert. Interdum etiam prouerbialis ſermo ſuadentis, de hortantiſq; munere fungi videtur, dum vel bona ſequenda, vel mala fugienda indicare comperitur. Non ſemper tamen id Malum minimè malorum cauſa fuit effectum. A Narſete ſiquidem vnà cum aliarum Arborum lectiſſimis Pomis ad Longobardos miſſum, in cauſa fuit vt ijdem Barbari ſapidiſſimorum ex qualitate fructuum opimam terræ fœcunditatē conijcientes, in Italiam horribili confluxerint exercitu; locumque prouerbio fecerunt NARSETIS POMA, quo denotamus inſignis alicuius vindictæ magno cum aſtu cōquiſitas occaſiones. Cum enim hic Narſes, ad hoc vt ægrè crederetur eunuchus, ſe verum Italiæ patrem præſtitiſſet, dum neminem illo fortiorem virum expertus eſt Totila Gothorum rex martio vigore, & ſpiritu planè magnus, ab eodem debellatus, Italiæque præfectura laboris in præmium frueretur, eàdem ob oſtilem,& inuidum in ſe animum Sophiæ Iuſtini iunioris vxoris ſpoliatus,lanis penſo trahendis (proh quæ volubilis inconſtantia fortunæ!) damnatus eſt. Quod probrum perquam indignatus, ſe talem Imperatoribus orſurum telam iurauit, quam nequaquam diſſoluere valerent; & hæc fuit quæ Longobardos ſpecie B fructuum prædictorum illectos ad inuadendam, membratimq; lacerandam traxit Italiam. Eodem tamen prouerbio ſymbolicè ſumpto, *Beatitudinis pignora* ſignificari tradidit Cauſſinus, in eos illud accommodans, qui ad futuræ Beatitatis bona æſtimanda per rerum creatarum ſpecies alliciuntur à Deo, lemma ſupponens *Quæque latent, meliora puta*. POMA ACERBA IMPORTVNO TEMPORE DECERPERE, ſiadagiorum more proferatur, pro documento inſeruire poteſt ad cauendum ne aliquid nimis præproperè præſtemus. Hinc AB OVO VSQVE AD MALA celebre prouerbium ab Horatio promotum intelligimus, quo tempus in conuiuijs conſumptum integrè innuitur; ab Ouo nanquè cœnam incipiebant antiqui, ſicut & cum pomis eandem finiebant: quod & in eos quadrare poteſt, qui à principio ad finem rem diligenter geſſerint, & ad alia quoquè negotia transferri valet, vbi principium,& finis cum medio tranſacto exprimi deſideratur. Sic Horatius:

Marian. Ruin. Rom. lib. 1. proſa antè epigr. 107.

Baron. ad annum Iuſtini Iunioris II.

Symb. polyhiſt. lib. 10. num. 64.

Nouar. Adag. 2247. nu. 1753.

---- *Si collibuiſſet AB OVO*
VSQVE AD MALA, citaret iò Bacche, modò ſummâ
Voce, modo hac reſonat chordis, quæ quattuor ima.

Serm. lib. 1. Satyra 4.

C Hinc POMOSÆ DELICIÆ ſignificant rem gratam, & valdè placentem alicui facere, quæ valdè arrideat, & coincidit cum prouerbio illo vulgari *papillas contrectare*; ſed nonnulli parum caſtè hoc prouerbio vſi ſunt, vbi venereus aliquis actus,& luxurioſus indigitandus foret, laſciuæ ſcilicet vel malarum, vel mammarum muliebrium contrectationis, hac nixi ratione, quod nempè malum ſit Veneri ſacrum, & malarum colorem, tumeſcentiamquè, & figuram ſororiantium mamillarum æmuletur. Cæterum fructus omnes ſuas Arbores decoras reddunt; vndè prouerbium apud Theocritum traductum

Ilicibus glandes, POMO SVNT POMA DECORI.

Eidyll. 8.

Quæ tunc inuicem diſtincta cognoſci dicuntur prouerbialiter, quando multarum rerum experientiam habemus; ſolet enim de tali homine circumferri, quod MALVM A' PERSICO COGNOSCAT, cum illoquè noſtri popelli coincidit *Diſtingue il bianco dal nero*; vel aptius ad hanc rem, vt noſtro vulgo familiare eſt CONOSCE IL POMO DAL TORSO, nempè diſtinguit hominem vitæ integræ à vitioſo, qui reſpectiuè D ſignificari videtur per pomum integrum, & per pomum exeſum, quod TORSO vocamus. Et ideò tranſitum à morali ad phyſicum hominis ſtatum facientes,de homine,aut brachijs, aut pedibus manco, dicimus EGLI E' VN TORSO, & valet etiam de ſimulacris pari paſſu mutilis, & eò magis ſi capite pariter manca ſint. Hoc in ſenſu *truncos* latinè ſtatuas eiuſcemodi, quemadmodum & humana corpora decollata nuncupamus. Tritis in medium prolatis Prouerbiorum ſententijs,ad abſtruſiora quæſita enucleanda conuertamur.

Monoſ. l. 3. ſt. It. l. pag. 110.

PROBLEMATA.

E

SCientificas vltrà curioſitates quærere qui ſtudet res, is alienas adulterat voluptates, fitquè maleuolus; ignotæ ideò rerum præcipuè dubiarum cauſæ, vt ſic curiosè inueſtigentur, *nam* (vt Lucretius cecinit)

Plutarch. in op. Plaut. in Sticho.

--nihil egregius, quàm res eſt cernere apertas
Ab dubijs, animus quas ab ſe protinus abdit.

Quod æquè pertinet ad omnes, non eſt extrà æquitatem, nec à Iuſtitiâ eſt alienum. Quæri igitur curiosè poteſt cur Poma incipiant matureſcere ab intimâ, & mediâ eorum parte, & minimè ab ambitu, extimoquè cortice, & tamen Solis actio ſuperficiem pulſat immediatè, quam rubeo ſolet colore ignis affine pingere. Ratio iſtius effectus eſt hæc, quià intus vbi ſunt ſemina, ſeù mauis Arboris oua, quæ maiorem requirunt ſeminalis virtutis caliditatem inſitam, iuxtà primam naturæ intentionem pars illa fructus ſeminibus illis proxima magis, tanquam primum vitalitatis alimentum debet ante alias maturari, vt oua ſeminalia fouere poſſit; matureſcunt etiam prius interiores partes, quia exteriora ſunt magis dura, & plus renituntur concoctioni. Vlterius poſſet rerum naturalium curioſus ſectator quærere cauſam, cur Poma vermem habentia ſint odorata magis, mollioraquè, & ſuauiora guſtatu reliquis intactis; Id fortaſſis erit, quià vermis pomo calidior tanquam ſentiens Animal calore natiuo dotatum quandam excitet in pomo eodem caliditatem, quæ concoquat, & maturet pomum, quam concoctionem ſequitur odor, & ſapor, necnon teneritudo, ac leuitas, & tunc pomum, veluti febriens effectum facit, vt ille conceptus calor nimiam abſumat humiditatem, & frigidos, acidoſquè reprimat ſuccos; poteſt etiam eſſe quòd in verminoſum pomum rarefactum aer plus poſſit, quàm in aliâ poma, & ſic cum ad patiendum ſint magis diſpoſita huiuſmodi poma, citò etiam matureſcunt, tanquam in præludio quodam putrefactionis, quę facilè poſteà ſuccedit. An etiam quià pomum vlceroſum eſt, & expurgatur quodammodò per illud vlcus humiditas ſuperflua, & excrementoſa, vndè quod remanet pro tunc odoratius eſt, atquè ſapidius. Quî fiat peti inſuper poteſt, cur poma in genere ſumpta dum in penuarijs ſeruantur cellis ſi ſæpius fricentur citrà omnem contuſionis noxam corruptioni minus obnoxia redduntur, reſpondetur quod id efficit motus, qui eſt cauſa caloris, & vitæ conſeruator in omnibus naturalibus rebus; & quà quieſcentes fructus ſitum, & rubiginem contrahunt, à quâ liberari debent; ſecus autem fieri debet in fructibus ſtatim ab Arbore lectis qui debent comedi, nam melius eſt, quod tunc intacti ſint, ne flos ille, ſeu puluis floridus, quo aſperſi ſunt à naturâ, qui veluti gratioſum eiuſdem donum, vel virginitatis candor illibatus cadat, & diſperdatur; motio verò fructuum iam veterum diu conſeruandorum eſt veluti exercitium ſenum, in quibus ob deperditum vigorem, & iuuentæ florem opus eſt excrementa depellere, tuerique natiui reliquias caloris. Sed cum accidat, vt perſæpè in multis experimur fructibus, quod eorundem immaturorum Acor dentes ita afficiat, vt in terendis cibis, hi perdoleant, ac ſi pungerentur, quem ſtuporem Amygdala, & Portulaca manſæ tollunt. Ratio eſt in promptu, cùm aciditas illa vehementer deſiccet, atque refrigeret dentes affatim, vndè Natura non ſufferens repentinas mutationes dolet in illa parte maximè ſenſitiuâ, quę ideò plus iuſto aſperior facta, ob inæqualem morſum, punctiones in eodem morſu ſentit; cui medetur Amygdala, vel Portulaca fortè ob inimicitiam naturalem, & antipathiam, vel quià mollitie, & humiditate inæqualitatem morſus adæquant, vndè morſus redditur æquabilis, & inoffenſus. Prædictam fructuum aciditatem intenſiorem cum ſit compertum experientiâ mediante, ſi atramenti loco quis ſumat, ſcribatquè quidquid vult ſuper chartam literas incomperras, & minimè apparentes relinquere, quæ tamen igni admotæ, & calefactæ colorem acquirunt, & viſibiles fiunt. Hoc tamen euenire ſciendum eſt ignem agere in illum crudum humorem acidum, qui dum coquitur, & vritur quodammodò croceus, ſeù rubeus euadit. Scitu tandem minimè iniucundum, & haud inutile foret ſcire cauſam ptopter quàm fructus omnis, dulcis licet, & optimus terræ commiſſus ad naſcendum degenerat, atquè deteriorem induit naturam iuxtà id quod notauit Theophraſtus; ſicuti etiam neglectâ plantâ domeſticâ, quæ culturam requi-

Ambr. Leo Nol. probl. 11.

Ambroſ. Leo Nol. probl. 9.

Ambr. Leo Nol. pro. 33.

Id. Ambr. Leo probl. 175.

Id. Ambr. Leo probl. 260.

Lib. 2. de Cauſis. Plã.

SCD Lyon 1

A quirat exactam circumfossionis, ablaqueationis, putationisuè mutatur in sylueſtrem, & feram, & ſterileſcit, immò quantum adimit derelictio plantæ alicui, tantum addere videatur cultura, quæ fructus feros mollire valet, & Oleaſtrum in Oleam tranſire facit; amygdalamquè amaram in dulcem, & alia ſimilia. Cui perquiſitioni ſatisfieri poſſe tali pacto non dubitarem, quoad hanc vltimam partem, primò, quòd ſcilicet id proueniat ex eo quià præparatur planta ad recipiendum, & intrà ſe admittendum terreum magis elaboratum, & excoctum alimentum, quo mediante ſucci interni perfectiores generantur, & ſimiliter admittunt magis aerem, radioſquè ſolis per poros magis apertos, vndè excoquitur melius alimentum ipſum, & materies proxima fructuum defœcatior redditur. Sterileſcit verò planta neglecta, atquè naſcitur ex ſemine agreſtis, & fera, quià omnia ex ſeipſis, id eſt ſolius naturæ operâ, & ductu, redeunt ad primæua originis propriæ: Aqua propterea niſi arte calefiat, vel ſic conſeruetur aduentitij caloris ope ipſa redit ad ſuam naturalem frigiditatem; vndè ſemen omne agreſte eſt, & terra minimè adiuta culturæ ope cicurantis feritatem plantarum ſpinas, & tribulos germinare ſolùm ex ſeipsâ nouit; ſic noſtra Natura Humana propter adnexam
B materiam prona ad malum, niſi cultura mediante morum corrigatur infructuoſa erit ſpinis peccatorum horrens, nam *pro frumento oritur tribulus, & pro hordeo ſpina*; doctrinam ergò amplexandam eſſe patet, quàm huc cognouerimus directam, ſuauioribus præcipuè literarum argumentis exornatam iuxtà placita quoquè Poetarum

Maranta l. 2. de cognit. ſimpl. c. 11.

Iob. c. 32.

Quapropter edulcare conuenit vitam.
Minuentur atræ carmine curæ.

Crinit. l. 1. poet. Horat. l. 4. ode 10.

Moralibus hinc ſine morâ documentis eſt incumbendum.

MORALIA, MYSTICA.

MOres inſtituendi ſubeunt, & qui de Pomis Arcani ſenſus paſſim deliteſcunt, pangendi. Et iuſtè quidem, quià Poma, quæ Mundi totius ſunt hieroglyphicum, non poſſunt non aliquid ad quoſcunque viuentes moraliter oppor-
C tunum in ſe continere docendum. Debitum propterea Maieſtati primò Diuinæ, quæ Mundum condidit ſic per hos fructus ſacra nota repræſentatum, poſtremò Principum qui à Deo dantur, eiuſquè vices in terris gerunt, obſequium, ſuadere videntur. Vndè Vertumnus Hetruriæ Deus ex Varrone, Pomonam adamare fingebatur, vt hanc Deoq; Principiquè reuerentiam ſeruandam, & Legum obſeruantiam à vitio quouis abhorrentem, & ad Virtutes ſe conuertentem indigitarent illorum temporum Veteres, cum Pomaria ſint Ciuitatum illarum ſymbola, quæ legibus varijs, ijſquè valdè vtilibus, & pulchris ornatæ eſſent, armatæquè ſimul & decoratæ, quæ vera ſunt Pomaria Atlantæa, Virtute Principum Virorum condita, & Draconi Iudici iuſtiſſimo cuſtodienda tradita. Hinc fortè ſumpſiſſe potuit originem Mos decimas fructuum exhibendi Principibus, cùm primò Herculi quoquè fuerint exhibitæ. Hinc Lucullum exiſtimarunt, aliqui ex Antiquis tot opum acceſſione fuiſſe auctum, quià decimas fructuum Herculi perſoluiſſet, cui ſic alludere viſus eſt Poeta Propertius.

Lib. 4. de leg. lat.

Al. ab Al. D. G. L. 3. c. 22.

Inſitor huic ſoluit Pomosâ vota coronâ,
Cum Pyrus inuito ſtipite Mala tulit.

4. Eleg. 2.

D Sed ſi apud Ethnicos pijſſimum ſimul, & vtiliſſimum cenſebatur hoc munus, nec ab ipſis ideò prætermittebatur, quantò magis à nobis veræ Legis ſequacibus fructuum, & Pomorum Decimæ debentur Deo Optimo Maximo, Seruatoriquè Noſtro Ieſu Chriſto, Deo Deorum, Regiquè Regum, per quem Reges regnant, & Iudices iuſta decernunt, gratiarum prius actionibus ex corde perſolutis? Prætereà nobiliores Animi Virtutes, velut aurea, & pretioſiſſima Poma, quæ quoſcunque ſuos poſſidentes, tot quaſi Deos efficiunt, veniunt inſinuandæ.

Claudian. in Epiſt. ad Olibrium.

Cedere diuitijs Animi, Fortuna fatetur.

Proptereà non aliâ de causâ Magnus Alcides, quem toties memorauimus, diuorum Gentilium numero adſcriptus cenſetur, niſi propter has Animi dotes. Iræ moderatio quæ in eo ſummoperè eluceſcebat, Auaritiæ Temperantia, quæ illum clariſſimè illuſtrabat, generoſuſquè voluptatum, & deliciarum omnium contemptus, eundem ſui maio-

Erizz. ap. Ricciard. in Com. Symb.

maiorem, & non niſi ſibi ſimilem conſtituebant. Tot Hercules, quin & ipſo nobiliores E
Chriſticolæ, ſi Ethnico non cedant in hiſce Virtutibus. Hæ ſolæ fuerunt in cauſa, vt illi ſculpto tria Mala aurea collocarentur in manu, per quæ nil aliud indigitaretur præter has Heroîcas Prærogatiuas; Vnde Hominem hiſce Theſauris inſignitum non poſſe
Geneſ.cap.1 non benè operari deſignaretur. Ipſe Vir huiuſmodi Virtutibus exornatus verè *lignum*
Laur. in v. eſt illud *Pomiferum*, quod ſacris in paginis dicitur *faciens fructum iuxtà genus ſuum*,
afferre. *cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram*. Hic *quaſi naues Poma portantes* celeriter cur-
Iob. cap. 9. rens in itinere probitatis, peroptimè cognoſcit, negligentiam in bonis operibus eſſe omninò ablegandam, ne iſthæc, vt Poma in nauibus tardum iter habentibus, compu-
Ex Berch. treſcant, iuxtà illud: *Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter*. Noſcit item, quod
in Reductor ſicuti Poma ex ſucco perfectiori ſurſum à radicibus attracto, benèque in ligno digeſto,
Moral. lib. procreantur, caloriſquè viuifici, & humoris primigenij, nec non influentis beneficio
12. cap.69. aluntur, ita in ſe ipſo opera bona, quæ nota debent eſſe Hominibus, vt glorificent Patrem Cœleſtem, à calore Charitatis prodire debere, & ab cordis radicibus ſurſum trahi, creſcere, maturari, atque ab honeſtis moribus, tanquam folijs contegi, & reſeruari ad æternæ refectionis vſum, quemadmodum ſcriptum eſt in Prouerb. 12. *Vnuſ-* F
quiſq; fructu oris ſui replebitur bonis; Vnde eſt, quod illius opera huiuſmodi, tanquam myſtici fructus, videntium oculos alliciunt pulchritudine, recreant odore, beneficijs alunt, & opportunis alios corrigunt medelis. Ille propterea verum ſeſe Pomarium Sanctitatis eſſe demonſtrat; Nam ſi Pomum, & fructus metaphoricè accipiuntur pro vtilitate, quæ percipitur ex aliqua re, ex illo proborum exemplorum Proximi non modicam frugem demetere poſſunt; eoque magis, & perfectius myſticum eſt Pomarium, quo (vt inquit Berchorius) diuitiarum Mundi generosè magis abijcit fructus omnimodè noxios, acerbos, & acres, vtpote qui luxuriantium nimis, & ſuperbientium Arborum, in Chriſti pauperes minimè liberalium, ſunt peculiares, & quaqua-
Sap. 4. uerſus inutiles, dequè ſeipſis illud aptiſſimè replicari merentes: *Fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti*. Sed bonis tantum ſpiritualibus ſcatens, quæ ſunt vt fructus in parte Arborum ſublimiori perfectiores, & ſapidiores:
Eſai. 4. *Et erit fructus eius ſublimis*, illud ſibi coaptari meretur, & ipſe de ſeipſo iuremerito poteſt in hæc verba prorumpere: *Fructus mei, fructus honoris, & honeſtatis*, Quarè di-
Cantic. 5. lectionem veram præferens *Veniat dilectus meus in Hortum ſuum, & comedat fructum* G
Pomorum ſuorum, ad Deum conuerſus poterit exclamare. Sic de Pomis ſentitur, quando Moralis tantum eſt ſermo. Sin autem totam ad ſublimiora mentem dirigamus, erit adinuenire, quod per Poma Solis, & Lunæ, ac Poma Collium æternorum in Diuinis
Lauret. in v. antiquus Paginis nominata denotantur Myſteria ſanctiſſimæ noſtræ Fidei, vnà cum myſterijs veteris legis ſeruatæ, iuxtà illud Canticorum: *In Portis noſtris omnia Poma noua, & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi*. Sol etenim, & Luna ſimul iuncta ſignificant inter alia Chriſtum Dominum noſtrum, & Eccleſiam ſanctam, vera Cœli, roriſquè Poma, quæ Dei
Cantic. 7. *Ioach. in* *Apoc. f. 118* gratiam, eiuſquè benedictionem ſemper præferunt quandoquidem *de benedictione*
Deut. c. 33. *Domini terra eius, de Pomis cœli, & rore, atque abyſſo ſubiacente*. Sic & Arborum tenellarum Poma non eſſe comedenda citrà quartum annum deſignant (id Franciſco Georgio Veneto tradente) opera humani generis ſub quatuor millenarijs annorum primis non fuiſſe apta vitæ, nam in primis duobus Homines fuerunt abſque lege, ſub duobus ſecundis ſub lege quidem, ſed non iuſtificante, in quinto, & ſexto millenario, poſt Domini Noſtri Ieſu Chriſti aduentum facta eſt omnium rationabilium Arborum ex- H
purgatio, & fructus facti ſunt in vitam æternam. Varia facilitas, nil difficultas morum, cum ſint in causâ, vt varij formari poſſint de ijſdem conceptus artificioſi; non erit igitur abs re Hieroglyphica, Symbola, & Emblemata ſubinferre circa Pomorum, tum theoricam, tum practicam cognitionem, vt doctrinalis ordo laudabilis continuetur.

HIEROGLYPHICA.

NOn perperam habita fuere Poma pro Hieroglyphicâ Victoriæ notâ in Italiam allata à Rogerio ſecundo in bello contrà Saracenos feliciter geſto, cum alias legamus Apollinem ipſum antè inuentam Laurum deuicto Pythone, Malo co-

rona-

SCD Lyon 1

A ronari ſolitum, eundemquè morem in Pythijs ab ipſo inſtitutis ad victores quoq; tranſijſſe, quando ij tempora laureati, ſuis interſerere tenebantur coronis Mala in Apollinis templo decerpta, teſte Luciano. Quare Apuleius de Paride ait: *Tunc animo volenti Phrygius Iuuenis, Malum quod tenebat aureum veluti victoriæ calculum, puellæ tradit.* Adijciatur alias pro Marathoniæ pugnæ, & Victoriæ celeberrimæ Monumento, ſeù hieroglyphico fuiſſe Mali Arboris Ramum in manu læuâ Nemeſeos, quam Phidias ex lapide Pario dicitur Athenis excidiſſe, cuius corona Victorijs paruis effigiatis inſignita cernebatur. Et eâ de causâ Mali Ramus Nemeſi geſtandus dedicabatur, quod Veneris habitu cæperat eadem figurari. Hinc Mala, quod à Venere concupita cupiditatis, & Laſciuiæ hieroblyphicum præſeferunt, vndè illud Menalcæ apud Virgilium

Apul. l. 10. de Aſino aureo.

Victoriæ hieroglyp. *Pier. Val. Hierog. l. 54*

Cupidit. & Laſciuiæ.

Malo me Galatea petit laſciua puella,
Et fugit ad Salices, & ſe cupit ante videri.

Sic Malo Cydippen Acontius venari contendit; & Malo Hippomenes Atalantam vicit, quo Zonam diù ligatam abſtulit, de quo Theocritus

Μῆλα μὲν ἐν κόλποισι Διονύσιο φυλάσσων

B Ideſt *Mala ſinu condens Bacchi de tempore ſumpta.*

Mala enim illa Philetas ait de coronatis Bacchi temporibus decerpta fuiſſe; qui Bacchus cum lætitiæ, amoriſquè titillatione concitet Homines, Poetæ eum paſſim lætitiæ datorem prædicant. Eiuſdem ſignificatus fuerunt etiam Mala ambeſa, morſuq; tacta, in amoris ſignum à Charicleâ Matronâ nobili Diniæ cuidam dono miſſa. Nec abfuit indè quod Catullus innuit inquiens

Et miſſum ſponſi furtiuo munere Malum.

Quod aduentu matris excuſſum è virginis poſthac gremio proſilierit. Verum vt legitimam tantum Venerem indicarent Mala, ſiue Malorum ramuſculus in læuâ mulieris coniugi ſuo dexteram porrigentis, collocata, Catulum Fidum comitem, & Domini pariter amatorem, Amoris propterea, Fideiuè, quæ debent intereſſe coniugio præcipuum hieroglyphicum, antè pedes illius expreſſit Alciatus, & vtroſquè, ſponſum ſcilicet, atq; nuptam frugiferâ ſub hac Arbore conſtituit, quia fidelis ille coniugum amor, vt plurimum vbi corpora coeunt fouetur, atque redintegratur. Sic ſenſit cum ex ſupe-

C rioribus exemplis ſcripſit

Embl. 190.

Eccè puella, viro quæ dextra iungitur; eccè
Vt ſedet: vt Catulus luſitat antè pedes.
Hæc Fidei eſt ſpecies: Veneris quam ſi educat ardor,
Malorum in læuâ non malè ramus erit.
Poma etenim Veneris ſunt; ſic Schæneida vicit
Hippomenes, petijt ſic Galathea virum.

Ex Malis prætereà ſummè præcocibus, antequè debitum tempus ortis, atquè ſtatim matureſcentibus Proſperitatis deſumitur hieroglyphicum. Nam fructus illi ficuum, oliuarum, & vuæ, qui in medio vere præter ſuum tempus orti ſunt Regnante Philippo Macedone, ſummam illi proſperitatem denunciare viſi ſunt. Nec impropriè tunc Regni Macedonici felicitatem deſignare poterant, cum noſtris quoq; temporibus eadem Mundi totius hieroglyphicum eſſe declarent Imperatores, Pomum & ipſi, ſuper quod Crux erecta eſt, manu geſtantes.

Felicitatis. *Athenæus lib. 3. c. 3.* Mundi hieroglyph.

D

SYMBOLA.

AD humanam eruditionem Symbola inuenta fuiſſe crediderim, nam niſi traducantur ad Sapientiam captandam, inutilia ſunt, & veluti res emortuæ, quandoquidem

Qui fingit ſacros auro, vel marmore vultus,
Non facit ille Deos, qui rogat ille facit.

Mart. l. 8. Epigr. 24.

Eâ de re quoties aliquid aut bonum, aut malum ſymbolicè perpendendum nobis obijcitur, vbi reconditam ad arcanorum intelligentiam peruenerimus, illud extemplò cognoſcimus, quod exindè fugiendum, ſequendumuè deſignatur. Sic quando Malum pro ſymbolo ſumimus, perſpectis illius qualitatibus, quid præſeferat facilè ſcimus.

Nam

Nam cum Arbore Pomi nulla voluptuoſior, elegantior, aut delicatior reperiri queat, E
Gen. c. 2. tanquam viſu pulchra, & ad veſcendum ſuauia mala producens in Paradiſo voluptatis,
Pier. Valer. Hieroglyph. lib. 54. per illam non ineptè deſignatur Amor, cui Arborem hanc propterea dicatam voluerunt Antiquiorum eruditiores, quia fructus illius pallorem, & ruborem præſeferunt, quibus Amantes præditi ſunt.

Ouid. de Arte Amandi. *Palleat omnis Amans, color hic eſt aptus Amanti.*

Cecinit Ouidius, qui alias ſubitum genarum ruborem Amantibus familiarē obſeruauit,

---- ſubitus rubor ora notauit.

Sed quia iuxtà ſuum finem Amor eſt vel bonus, vel malus, illius ideò quæ ſint qualitates per ſymbolum denotari poterunt iuxtà diſpoſitionem circumſtātiarum ad has Arbores directarum. Vnde bonum tantum, & rationalem Amorem ergà Deum, & homines indicabit Pomum, quando perpendatur vt fructus, vel cordis ad Deum dirigendi figuram habens, vel vt nullis nocendi, ſinguliſque comedentibus iuuandi facultate præditus. Quod & cauſaliter de illius Arbore iuremeritò dicendum venit. Contrà verò quando accipiatur vt Veneri, quæ laſciuiarum eſt Archetypus, ſacrum; nam tunc ſignificat Amorem magis impudicitiæ addictum, quam honeſtati, quam ſignificationem ſibi F
Id. Valer. loc. cit. præſertim arrogat Malum illud, quod ipſa Venus apud Sicyonios altera manu depicta geſtabat, dum Papauer in altera numinis eiuſdem efficti manu collocatum, vim prolificam, & ſeminis copiam innuebat. In eodem quoque ſenſu deſumitur actus ſub Arbore Malo Pomis certantium, & ludentium, quippè qui veſanorum incontinentis Amoris effectuum fieri compotem, vel omnimodè potius ineptire deſignat. Ad eundem perditum Amorem, ſymbolicè referendum concurrit pariter hæc Arbor, quando ſub illa quamplurimi figurantur Amores, vel ſe ſe mutuò ſagittis impetentes, quorum vnus alterum captiuum faciat, & ligatus nihil contrà reluctetur, ſed ſpontè in vincula cedat, vel Athletarum more certantes, illorum vnus Athleticis legibus contemptis alium lædat, alijque omnes lædentem percutiant, maliſque feriant, atque Pomario depellant. Tam facilè Malum Arborem, quæ tam bona eſt, pro malis Amoris effectibus deſignandis poſuerunt Antiqui, vt nedum Veneris operationes, ſed & earundem quoquè memoria per hanc Arborem nonnunquam fuerint indigitatæ, quemadmodum quando Ramum eiuſdem in Nemeſis manu collocarunt; indicabant enim Deam huiuſmodi primum fuiſſe ſolitam in habitu Veneris depingi. Sed in hoc laudari poteſt hoc ſymbolum, quod ad G
bonum quoquè ſenſum deduci valeat. Illa nanquè, tanquam benefactorum Remuneratrix, vt Statius aſſeruit lib. 13. hæc habens:

Eſt Dea, quam Nemeſim dicunt, Dea magna, potenſque,
Quæ bona cœleſtum conceſſu cuncta Deorum
Poſſidet, &c.

Summum apud omnes conciliabat amorem. Superſtitionum item fuit ſymbolum Pomum, quando quatuor bacillis, quaſi quatuor pedibus fultum Herculis ſacrum deſignabat; nam cum apud Bœotios (vel vt aliqui volunt apud Athenienſes) Bos Herculi mactandus aufugiſſet, illi pro victima Pomum, cui quatuor furculi erant infixi, ſacrum fecere. Hic autem vbi Clauigeri Numinis mentionem fecimus, illud pariter in mentem venit dicendum, quod ſcilicet pro ipſo Hercule acceptus eſt Sol ab Heſiodo, quando malis aureis aurea Sydera ab Heſperidibus noctis filiabus cuſtodita, ſignificari sētiebat; quoniam illa præſeferunt aureum præclaro nitore colorem, & noctu tantum conſpiciuntur, eo quia Sole decidente, pro ipſo (vt diximus) Alcide intellecto, ſtatim appa- H
Lucian. in Dial. Deor. Iud. reant Stellæ; Inter quas Venus aureum aureorum radiorum pomum in ſe tanquam manu gerens, reuocat in memoriam Iudicium Paridis tanquam aureum Iouis Pomum pulcherrimæ datum.

EMBLEMATA.

AD eundem finem ac Symbola, Emblemata quoquè nacta cenſendum eſt quippè, quod inſtructionem humanarum actionum vtraq; reſpiciant, & hæc præcipuè diſertiſſima ſubſcriptionum ſuarum lingua Prudentiam ſemper ſuadeant. Parum abſunt exempla, ſperandum enim in Deo, qui humiles exaltat clariſſimè de-

A denotare videtur Arbor Pomifera, cui ſurculi paruuli ſint inſerti: Nam vt hi, non niſi fauente Cœlo, caloreuè mediante, & imbribus ſaluberrimis Arboream ſuccreſcunt in molem, ita & Vir tenuiſſimæ fortunæ, niſi proſpiciente Deo poteſt ad altiora ſuſtolli. Clarius autem hic ſenſus exponitur diſticho ſequenti eidem Emblemati ſubſcripto. *Ioach. Cam. Embl. n. 3.*

Si faueat cœlum, benè ſureulus Arbore creſcet,
Si faueat Numen, tu quoque magnus eris.

Verum vt hoc maximè confert ad benè ſpem dirigendam in futuris, ſic & ſequens multoperè eruditum eſt ad docendum, quod in proſperitate præſenti nemo ſe nimis efferri permittat, ne forſan ineptè ſuperbiens abiectiorem poſtea ſtatum ſubire cogatur. Arbor hoc Emblema componit pomis onuſta, ſub qua folia, & fructus, pluresque ami terram adoperiant, cum inſcriptis verbis COPIA ME PERDIT, & hoc diſticho addito *Id. Cam. Emb. 13.*

Rumpitur innumeris Arbos vberrima pomis
Et ſubitò nimiæ præcipitantur opes.

Mali nanq; fructibus nimium onuſtæ quammaximè laborant, & quodammodò languent, non ſolum quia effœtæ, ſed quia præ pondere dilacerantur, & ramis priuantur
B ad perfectam illarum conſtitutionem perneceſſarijs. Duas item elegantiſſimas ſimilitudines legimus apud Senecam, quæ hoc idem Emblema rectius explicant. Prima eſt in Epiſtolâ quintâ ad Lucilium, in quâ inquit: *Magni animi eſt magna contemnere, ac mediocria malle, quàm nimia. Vt hæc, eò quòd ſuperfluunt, nocent, ſic ſegetem nimia ſterniit vbertas, ſic rami onere franguntur, ſic ad maturitatem non peruenit nimia fœcunditas.* Alter locus eſt lib. 1. de vitæ tranquillitate. *Vt fertilibus agris* (illic habet) *non eſt imperandum, citò enim exhauriet illos nunquam intermiſſa fœcunditas, ita animorum impetus aſſiduus labor quoque frangit, ita quoque præclaris ingenijs, ac alioquin benè natis nihil eſt nocentius, neque pernicioſius, quàm immodica commoditatum, ac voluptatum affluentia.* Aliàs Arbor Pomifera dignitatis ſtatum deſignat; ſumma namq; Reipublicæ munera ſunt veluti tot Arbores Pomis onuſtæ, quæ fructus ſuos nemini conſcendentium negant. Iuſti ſint, vel iniuſti, prouentum exindè percipiunt; at hac intercedente diſcrepantia, quod primis dignitas eſt decori, nouiſſimis vituperio. Quo magis illi conſcendunt, eò felicius patent illorum Virtutes; & ex aduerſo, notiora fiunt iſtorum vitia,
C non aliter quam pudenda ſimię ſublimioribus in Plantæ ramis Poma legentis. Sic innuit Paulus Maccius cum cecinit. *Embl. 22.*

Simia quæ grauidos conſcendit in Arbore ramos,
Grataquè de ſummo vertice Poma legit
Præſidis iniuſti eſt ſpecies: cur! quò magis illa,
Quo magis hic, ſcandunt, plura pudenda patent.

Eſt deniquè mundana dignitas vt Arbor illa, Poma ſimul, & Glandes ferens, quam doctiſſimus noſter Bonomius emblematicè exhibet. Hinc homines alit, indè bruta ſordidiora. Poma gloriæ dabit, ſi humaniter ages; Glandes dedecoris, ſi inhumaniter. Sicut enim illa te hominem teſtantur opera, ita iſta te feram declarabunt. Imo ſanctius agere in ſublimi eiuſcemodi ſtatu, ſolidamquè ſimul ad cœli gloriam terreſtri neglecta, quæ futilis eſt, aſpirare diſcet quicunq; duræ quantumuis ceruicis homo, dum animaduertet, quod *Io. Fr. Bonõ. Bonon. Chir Achil. Emblem. 36.*

--- Sic tranſit Gloria Mundi
Arboris vt vento decutiuntur opes.

Pro cuius veritatis emblematico teſtimonio P. Kreiking Soc. Ieſu ſcitè admodum attu-
D lit Pomiferas Arbores; quarum *Embl. 158.*

Indè quatit Boreæ, funeſta potentia ramos,
Humidus hinc amplas decutit Auſter opes
Parte aliâ inſanis vertex agitatus ab Euris
Amittit miſtis mollia Poma Pyris.

Et æquè eruditè concludit, quod

Sic oſtenſa fugit fucati gloria Mundi,
Quin ſpes cum magnas fecerit, illa perit.
Tu tua, ne (verum eſt) caue vt experientia dicat,
Nam mille exmplis hoc didiciſſe ſat eſt.

Quoniam delectabilitas admirationi affinis eſt, Emblematibus iungentur Mirabilia de Pomis generatim ſumptis.

MI-

MIRABILIA.

PAuca de Pomis hucuſquè licet arcano ſenſu locuti, dixiſſemus, niſi quæ mirabiliora de illis euenere Palladicis traderentur monumentis. Eo nanq; Seculo ſcribimus, quo niſi ſparſas identidem curioſitatibus papyros inſpiciat Mundus, nihil factum ducatur. Sed quid dixi papyros? Parum fuerat apud hodierni temporis Scriptores chartas curioſis inſcripſiſſe characteribus, niſi diligens perueſtigãdi cura, eoſdem Poma mirabilibus notis inſculpere docuiſſet. Exhibet enim Abenenis Arabs quidam ex Gabr. Alph. Herrera Hiſpano Geoponico relatus, modum, quo quis poſſit Malum literis pulcherrimis in extima cute, quæ tandem videbuntur naturales, inſcribere. Sic faciendum, inquit ille. Poma ſuper rubra in Arbore pendentia, abſque eo quod inde moueantur, dum viridia ſunt, ideſt ante maturitatem, & rubedinem adeptam ad placitum inſcribenda, cum penna, & atramento, ſicquè relinquenda; dum enim pomum maturum excerpetur, atramento deterſo, ſtigmata illius alba remanent, cute ſcilicet, quæ ſuberat atramento candida facta, & minimè rubificata. Quod tamen non admodum mirabor, cum ſciam, quòd *Omnia conando docilis ſolertia vincit.* Hoc pacto ſuppoſitis artis ſcriptoriæ malis Arabs idem, ſic quoquè præſumebat Naturam ipſam cogere poſſe ad exercendam ſuper eiſdem fructibus picturam. Inter Malogranata Poma quælibet plantabat, quæ ob complicantiam, & communicationem radicum vtriuſquè Arboris ad inuicem, neceſſariò rubra euaſura iactabat, ita vt Punicorum rubor intenſus proculdubio participandus eſſet alijs Pomis. Quæ vtrum vera ſint, nec ne, lectorem ad experimentum relegamus. Nec minus mirabile videtur medicamen illud Geoponicum, quod Pomiferis Arboribus, quæ germinant, nec ferunt fructum exhibetur, dum fiſſæ illarum radici indito lapide fertiles mirè fiunt, & fructuoſæ, cuius etiam virtutis eſt aqua lupini decocti circumfuſa Pomis, quippè quæ illis valdè prodeſt ad fœcunditatem, & bonitatem fructuum. Sed ſi curioſitates indagamus, quid ad rem curioſius, quam Arbores videre fructus abſque ſeminibus, & oſſibus edituras? Siquidem hoc in illis Pomis, quæ in ſalicibus inferuntur, euenire legimus in lib. 3. cap. 31. Agriculturæ diuerſorũ à Mambrino Fabrianenſe ex Hiſpano in Italicum traducto. Sic à Pomis naturaliter auferuntur ſemina; ſic quodammodo ſpadones redduntur fructus, & hoc pacto ſe ſe non parum abnegare natura compellitur, quæ longè minori ſanè vi afficitur quando ſeminum ſedi ſuæ deſtinatorum ipſo die ſolſtitiali, quo folia in Oleis, Populis, atquè Salicibus, & alijs nonnullis Arboribus circumaguntur, permulta inuerti perſentit. Habet autem, ſi quando in aliquibus vim patitur hæc rerum omnium mater, vbi in alijs ſua damna reficiat. Non poteſt ad contraria diutius detorqueri.

Naturam expellas furcâ, tamen vſquè recurret.

Illa quamuis non modicè læſa, dum ablatis ſeminibus, in quibus Thronum ſuum habebat, omnia quodammodo ſubuerti videbantur, nouit quoq; talia nonnunquam, in quâ ſpecie vim paſſa eſt, producere, quæ vaſtiſſimam ipſius potentiam mirè teſtentur. Sit in exemplo Pomum Arienæ Arboris Palæ, ad fructuum iſtorum ſpeciem relatus à Plinio. Sic habet ille: *Maior alia Pomo, & ſuauitate præcellentior, quo ſapientiores Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum, fructum è cortice mittit admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Pala, Pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis expeditionum Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, ſed intraneorum valetudini infeſta. Edixerat Alexander, nè quis agminis ſui id pomum attingeret.* Ad naturam igitur ſuam omnia reuertuntur admirabiliter, tametſi per accidens interdiu magnoperè diſtracta. Poma congelata, ſi in frigidam aquam demergantur, id aſſequi ſæpiſſimè viſa ſunt, eodem referente Mizaldo, tota illa glaciata concretione mirum in modum concreſcente, ac reſoluta; Sic partes frigore affectas, modo ne prorſus rigeſcant, ſubſitq; ſanguis aliquis, aqua gelida immerſas, & ſubindè rigatas ſenſim caleſcere tradidit Leuinus Lemnius. Philoſophicam Veritatis inuentionem mirabilem Legalis hic confirmet Auctoritas, quæ rem Pomariam rectè dirigat, atq; continuet.

Lib. 3. c. 31. Poma characteribus quomodo notentur.

Poma vt rubra fiant.

Plin. l. 17. cap. 27. Mali ſteriles quomodo mirè fructiferæ reddantur.

Poma ſine ſemine.

Plin. & Frãc. Picus, atq; Mizaldus memor. centur. 7. num. 36.

Hor. lib. 1. Epiſt. 10.

H.N. lib. 12. cap. 6.

Mizald. memorab. cent. 7. num. 51.

SCD Lyon 1

A

LEGALIA.

NAturali significatione Fructus nomen Arboribus magis competit, quàm Herbis ipsis, quæ nimis propinquæ telluri culturam exigunt longè diligentiorem, quàm Arbores ipsæ, vnde Poma plus naturæ debent, quàm Arti propria incrementa *L. fructus ff. de vsur.* cuius nominis etymologia deducta à frumine, ideſt ab eminentiori gutturis parte, quâ veſcimur, vel à fruendo, adhuc fauet Arborum cauſæ, quæ fructus dant facillimos, copioſos, & nullo negotio edules, & quocunque etiam tempore infelici conſpicuos, vt ſunt Baccæ Hyemales, à quibus tot Animalia ſuſtentantur, quæ alioqui perirent ; Hicq; notandum eſt fructum nos accipere non in generali ſignificatione illa, ſecundum quam loquuntur leges, nempè *L. 14. ff. de vsur. L. 62. ff. de rei vendic. L. 83. ff. de Leg. 3. L. vſura 121. ff. de verb. ſignif. L. 88. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. L. vlt. ff. de vſur. L. 8. §. 1. ff. de reb. auct. iud. L. vnica §. cum autem C. de rei vxor. act.* Sed preſſius pro fructu ſcilicet illo, qui eſt edendi cauſa paratus, & promptus, cuius conditionis eſt pomum. *Alc. in L. qui fundum de Verb. ſign.* Pater autem familias, hoc eſt Dominus Domus, & fundi fructiferi *L. 195. ff. de verb ſignif. L. 4. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. L. 5. ff. quando dies leg.* ergà fructus ità gerere ſe debet, vt nunquam deſit tempori, aut occaſioni colligendorum, & vendendorum eorundem, obſeruando leges Patrias vetantes impeditam, atq; peruerſam maturitatem, atq; Catonianum præceptum præ oculis habendo, eſſe ſcilicet vendacem potius quàm emacem. Tanti legitimè fiunt, & æſtimãtur fructus præcipuè Pomoſi, vt hi ſpecialiſſimæ cõſiderationis in fundi venditione habeantur; adeſt *L. 205. ex Paulo I.C. de verb. ſignif.* quæ habet quod *qui fundum vendidit, Pomum excepit*. Qui verò cupit Rem hortenſem, atq; Pomariam inculpatè prorſus exercere, is leges infraſcriptas, tanquam fructuoſiſſimas, moderatiſſimaſq; colere, atq; in praxim deducere à Iunio Moderato Columella emanatas conetur: Prima eſt Senilem in Præfecto villæ pigritiam, iuuenilemq; imprudentiã eſſe fugiendas. Secunda Villicum operariorum eſſe debere magiſtrum, non diſcipulum. Tertia internoſcenda, diſtinguendaq;

B

C fore opera ruſtica, quæ plus corporei laboris, quàm ingenij inuoluunt, vel è contrà, aut quæ æqualiter requirunt manus, & mentem. Quarta feſtinationem cunctationi præferendam, iuxtà Iſchomaci ſententiam, qui ait: *Malo vnius agilem, atq; induſtriam, quàm decem hominum negligentem, & tardam operam*. Quinta frugalitatis vbiq; & ſynceræ familiaritatis exempla eſſe proferenda; *nam magna pars libertatis eſt benè moratus venter*. Sexta feriæ inſtrumentorum ruſticorum luſtrationi non deſint. Septima ſacris, non autem ſuperſtitioſis incumbendum cogitationibus, atq; actionibus eſſe. Octaua nulla de cauſa procul abeundum à Villa. Nona ſemitas in agris introductas omnimodè remouendas, limiteſq; nullo pacto eliminandos. Decima rarò hoſpitandum. Vndecima Pecuniam in promercalibus non temerè occupandam. Duodecima otium odio habeatur lethaliter, cum ipſum nihil agere heù nimis doceat male agere. Decimatertia in ſatione ſemper ſperandum. Decimaquarta ſyderum influxus obſeruandos eſſe; Decimaquinta imbecillas Arbores à valentioribus opprimi non eſſe ſinendum. Seueriores ſat M. Cato Leges Rurales promulgauit, atq; ſanctiores Dominum ſoli magis tangentes, quæ ſunt

D 1. Furem in duplo damni condemnandum, in quadruplo fœneratorem. 2. Maledicum auarum, ignauumq; eijciendum. 3. Quæſtum pium quammaximè, & ſtabiliſſimum, minimèq, inuidioſum eſſe debere. 4. Circumſpicienda continuò eſſe omnia. 5. Alienam haud temerè contemnendã diſciplinam. 6. Vbi Vinea, Hortus irriguus, ſalictum, oletum, pratum, campus frumentarius, ſylua cædua, Arbuſtum, & Glandaria ſylua in iugeribus centum reperiri poterunt, illum Agrum optimum eſſe. 7. In omni viſitatione Villæ, & Agri numina prius colantor, & ſalutantor. 8. Et toties quoties ad Villam ventum fuerit, opera, reſq; omnes ſecundum præſentem ſtatum examinantor. 9. Operationum fiendarum ſeries ſeruis indicitor, & iubetor. 10. Quæ comparanda, reficiendauè cognoſcentur, in promptu de facto ſunto. 11. Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportere, & ità auctionem facito. 12. Cito plantato, tardè ædificato. Quæ verò leges Catonianæ Villici officium concernentes, tanquam eius, cui abſente Domino omnia agri negotia concreditа ſunt, & qui cauere maximè debet, nè improuidus ab ope-

De re ruſt. nu. 2. §. auctionem.
Colum. l. 2. de re ruſt. c. 22.
Alciat. in L. qui fundũ de Verb. ſignif.
Colum. l. 11 c. 1. de re ru.
Seneca ep. 114.
Colum. de Arb. c. 18.
Cato de re ruſt. in pri. Et c. 1. ſeq.
Id. Cat. n. 5.
Colum l. 11

re vincatur, huc ſunt de verbo ad verbum translatæ. Primo igitur *Villicus Diſciplina bona vtatur. 2. Feriæ ſeruentur. 3. Alieno manum abſtineat. 4. Sua ſeruet diligenter. 5. Litibus familia ſuperſedeat. 6. Si quis quid deliquerit pro noxa bono modo vindicet. 7. Familiæ malè nè ſit, nè algeat, nè eſuriat, opera benè exerceat, facilius malo, & alieno prohibebit. 8. Villicus ſi nollet malefacere non faciet. 8. Si paſſus erit Dominus, impunè ne ſinat eſſe. 10. Pro beneficio gratiam referat, vt alijs rectè facere libeat. 11. Villicus nè ſit ambulator, ſobrius ſiet ſemper. 12. Ad cœnam nè quò eat. 13. Familiam exerceat: cõſideret quæ Dominus imperauerit, fiant. 14. Nè plus cenſeat ſapere ſe, quam Dominum. 15. Amicos Domini eos habeat ſibi amicos. 16. Cui iuſſus ſiet, auſcultet. 17. Rem diuinam nisi compitalibus in compito, aut in foco ne faciat. 18. Iniuſſu Domini credat nemini. 19. Quod Dominus crediderit, exigat. 20. Satui ſemen, cibaria, far, vinum, oleum mutuum dederit nemini. 21. Duas, aut tres familias habeat, vndè vtenda roget, & quibus det, præterea à nemini. 22. Rationem cum Domino crebrò putet. 23. Operarium Mercenarium, politorem diutius eundem ne habeat die. 24. Nè quid emiſſe velit inſciente Domino, neù quid Dominum celauiſſe velit. 25. Paraſitum nè quem habeat. 26. Haruſpicem, augurem, hariolum, Chaldæum nè quem conſuluiſſe velit. 27. Segetem nè defrudet, nam id infelix eſt. 28. Opus ruſticum omne curet, vtì ſciat facere, & id faciat ſæpè, dum nè laſſus fiat. 29. Si fecerit, ſcribit in mente familiæ quid ſiet, & illi animo æquiore facient. 30. Si hoc faciet minus libebit ambulare, & valebit rectius, & dormibit libentius. 31. Primus cubitu ſurgat, poſtremus cubitum eat, prius villam videat clauſam vtiſiet, & vti ſuo quiſque loco cubet, & vti iumenta pabulum habeant. 32. Boues maxima diligentia curatos habeto. 33. Bubulcis obſequitor partim, quo libentius boues curent. 34. Aratra, vomereſque facito vtì bonos habeat. 35. Terram carioſam caueto ne ares, nè vè ploſtrum, nè vè pecus impellas; ſi ità non caueris quò impuleris, triennij fructum amittes. 36. Pecori, & bubus diligenter ſubſternatur, vngulæ curentur. 37. Scabiem pecori, & iumentis caueto, id ex fame, et sì impluit, fieri ſolet. 38. Opera omnia maturè conficias face, nam res ruſtica ſic eſt, ſi vnam rem ſerò feceris, omnia opera ſerò facies. 39. Stramenta ſi deerint, frondem ligneam legito, eam ſubſternito ouibus, bubuſque. 40. Sterquilinium magnum ſtude vt habeas; ſtercus ſedulò conſerua, cum exportabis purgato, & comminuito; per autumnum euehito. 41. Circum oleas autumnitate ablaqueato, & ſtercus addito, frondem populneam, vlmeam, querneam cædito, per tempus eam condito, non per aridam, pabulum ouibus. 42. Item fœnum, cordum, ſicilimenta de prato, ea arida condito. 43. Poſt imbrem autumni rapinam, pabulum, lupinumque ſerito. 44. Per tres menſes poſt vindemiam familia lorum bibat, ſingulique familiæ integro anno non pluſquam quadrantalia decem vini prætendant bibere. 45. Eâ vxore contentus eſto, quam ei dederit Dominus. 46. Dijs pro copia ſupplicet. 47. Pullos, & Gallinas alat multas. 48. Poma, malaque omnis generis, tam humida, quam ſicca varijs ſeruet in hyemem modis. 49. Propagatio Pomorum aliarumque arborum; ab arbore abs terra pulli, qui naſcentur eos in terram deprimito, extollitoque primorem partem, vtì radicem capiat, indè bienn̄io poſt effodito, ſeritoque. 50. Quæ diligentius propagari voles, in aulas, aut in qualos pertuſos propagari oportet, & cum ijs in ſcrobem deferri.* Villicus in ſumma, quemadmodum Conſtantinus ex Florentino Græco Geoponico adnotauit, exemplum eſſe debet omnium in agro degentium, & ad illum, & illius vitam, & mores reſpicientes, reuereantur magis, quam pertimeſcant, illumque habere conuenit ephemeridem, communem agendorum in agro ſententiam iuxtà peritos continentem exactè compoſitam, & ſeriatim exponentem quidquid in ſingulis menſibus, atque diebus fieri ab agricolis expediat, & omnibus exactè prouidebit, & Pomarijs licet propè domum conſtituendis & ad exorſus æquinoctiales, vbi optimè habebunt. Studeatq; præ omnibus Herus, vt telluris ornamenta reſpondeant moribus comptis ad normam infraſcriptarum conſtitutionum.

Cordum, ideſt Serotinum: ſicilimẽta vulgò *guaiumi*

Rapina eſt locus rapis conſitus.

Id. Catonum. 57.

Quadrantal eſt menſura vnius vaſis pedis quadrati cõtinentiæ.

Id. Cato nu. 143.

Id. Cato nu. 51. 52. & 133. 142. 143.

Aula .i. olla, vas figulinum.

Conſtant. Cæſ. de Agric. l. 2. c. 42. & 43. *Varro l.* 1. *cap.* 28. & *ſequ.*

Palladius l. 1. tit. 34. *Varro de re ruſt. lib.* 1. *c.* 12.

LEGES

A

LEGES HORTENSES,
Siuè Pomariorum Statuta pro Armonia Delitiarum Animi, & Corporis.

QVantum referat ad beatè (quantum fieri poteſt in hac lacrymarum valle) viuendum, mentem ſolicitudinibus eripere, quantum Animi pathemata moderari, nos vel ipſa noſtra docet natura, quæ deploranda perturbationum illius ſigna deſcribit exterius in corpore, quod eidem quaſi compati videtur; vt illius ex aduerſo compoſitionem oſtendit, per quam compoſitè (niſi quid extrinſecum obſtet) ſe ſe habens & ipſa. Quapropter apud Stobæum doctiſſimè: *Non vita per ſe iucunda eſt, ſed expectorare curas ex animo, caniciem inducentes.* Animo nanquè pacato libentius Religio colitur, & conſequenter hilarius Deo ſeruitur, iuxtà ſacrum præceptum *ſeruite Domino in lætitia, introite in conſpectu eius in exultatione.* Sapientium idcircò Virorum pleriquè tranquillitatem hanc mentis promouendam ſuſceperunt, ac conſeruandam, tot honeſtæ voluptatis genera non tantum oſtendentes, proprio ſed exemplo ſequenda proponentes. Alijs ad fugiendas anxietates innocenter alia placuerunt; at quamplurimi finem collimantes ad eundem, rure beato delectati ſunt. Nam nonnè beatos, nonnè viuit aureos verè dies, qui rure viuit? Viuendi ſanè pater eſt ager hominibus, & ſolus nouit abſcondere paupertatem. Vrbs autem è contrà plane theatrum infelicitate palam ſcatens. Hac de re Lyricus in epodo quo nil niſi præclara vitæ ruſticæ præconia tractat, exclamabat.

B

Stob. ſer. 3.

Pſal. 99.

Horat. l. 1. epiſt. 10.

Stob. ſerm. 54.

Li. 4. epo. 2.

Beatus ille, qui procul negotijs
(Vt priſca gens mortalium,)
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore:
C *Nec excitatur claſſico miles truci,*
Nec horret iratum mare:
Forumquè vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.

Prætereà, pauper es? Rure degas, & illuc te quantumuis anguſta ſors alet. Impios odiſti mores? Rura petas, & inibi cum Arboribus quoquè Pietatem florere comperies. Illi, qui nihil mali cogitat, ſatis ampla poſſeſſio campus eſt, quia benè cultus, optimè nutriens. Vrbana voluptas, & æmulatio vulgi deſiderabilis quidem videtur, at fallax eſt. Fructibus, quos rure colligis, te Flaccus erudit, quod

Stob. ſerm. 56.

Si rectè frueris, non eſt vt copia maior
Ab Ioue donari poſſit.

Li. 1. epiſt. 12.

Sed ruris laudes è re nata ſat innuiſſe ſufficiat; illas enim ex profeſſo proſequi non propoſui, nec quæ maximæ ſunt, paucis poſſunt verbis includi. Quoniam interim ex Lucretio

—nil dulcius eſt, benè quam munita tenere
Singula doctrina ſapientum.

D Percurrere non pigeat paucas has benè rure degendi leges, quas verè ſapienti dictatas genio, politicæ ſimul, & innocentis vitæ munimenta, ac monimenta, legere eſt poſtibus horti licet vrbani D. Aſtorgij Paſelli Patritij Bononienſis inſcriptas.

Lib. 2.

Quiſquis vel Hoſpes, vel Amicus Amicum viſeris,
Atquè in exiles hoſcè incideris hortulos,
Pauculas haſcè lubens, ſeruato leges.
Curas amariores, & quicquid voluptatem corrumpere valeat
extrà limitem deponito.
Paucos Amicos, lepidoſquè paruos in hortos adducito.
Seruorum, atquè aſſeclarum greges emanento.
Canes abiguntor.

Vltrà primum, citrà ſupremum ſolem ne adito.
Si adiueris, nè maneto.
Niſi oculis, nec hilum libato.
Ore imperato.
Cuncta ſic pro rerum copia, vel inopia liberaliter tribuuntor tibi,
Sed res nexui attributas, vel etiam penſiles,
Quæ horti conſituram diſponunt, nè poſcito.
Cuſtos aſportari ne permittito.
Acerbos fructus, fœtis exceptis mulieribus, ne optare quidem fas eſto.
Si aquis forte erumpentibus, aut alia ratione madueris,
nequè qui, nequè quarè quærens, amicus abito.

Sic interdum in Vrbe quoque, ſed rarò felicia ruris otia ſi quærantur, inueniuntur, poſſidentur. Has alias ſanctiones ruſtico-politicas Villæ, & Hortorum in Communi Granaroli ſpectantium olim ad Illuſtriſſimum Equitem Commendatarium Dominum Conſtantium de Vizanis eiuſdem Patriæ Senatorem, ſuperioribus elegantia nihil diſſimiles, & ne quid minus Animi quietem ſpectantes, eodem iure, quo primò latæ ſunt, eodem penitus hic referre liceat.

Quiſquis es huius ruris incola, & accola, ſiuè aduena fueris,
ſiuè indigena, ſiuè hoſpes, ſiuè colonus, mandata hæc perlege;
vbi perlegeris, perfice.
In primis Deum propitiato; honeſtum colito; Virtute lætator;
aduerſa nè timeto; ſecundis nè tumeto.
In cæteris lætus, ludibunduſquè Genio indulgeto.
Ciuiles, & mordaces curas procul hinc pellito.
Tranquillè, & ſinè moleſtia vitam tranſigito.
Iram, dolorem, iurgia, rixas, mœrores, triſtitiamque fugito.
Amicos quoſcunquè aduenientes placidè recipito.
Neminem lædito.
Iocis, nugis, luſibus, deambulatione, choreis, modulatione, cantilenis,
plauſu, feſtiuitate, garrulitate, hilaritate, voluptate,
geniali libertate, dulciquè ſodalium alloquio;
ſed antè omnia librorum placida lectione
Animum permulceto.
Ioci caſti ſunto.
Omnis turpitudo, omnis obſcœnitas abeſto.
Aleas abigito.
Pila, trochus, nuces, abaculi, alueolus, latrunculi, ad otium temporis
oblectandum permittuntor.
Curſu, ſaltu, vecte, diſco, lucta, venatu, aucupio, & mechanicis
interdum fabricationibus, torporem, ſegnitiemque
corporis euitato.
Comis, verax, liberalis, gratus, affabilis, lepidus,
elegans, iuſtus, & pius eſto.
Nebulones, blaterones, ſuſurrones, cachinnones, ardeliones, popinones,
heluones, lurcones, cantillones, bibones, comedones, ganeones,
lenones, ſcurræ, ſcorta, paraſiti, præſtigiatores,
& impoſtores, furcillis, flagris, & contis detruduntor.
Hirundines Pythagoricas familiares nè habeto.
Serui videntes, audientes, taciti, obedientes, ſeduli, impigri, fidi
mandata exequantor.
Opportunè cuncta, & eleganter; ſine luxu tamen,
& pompa paranto.
Ingenuorum ludicris, aut ſerijs rebus ne
ſe commiſcento.
Dapes, & epulas, frugi, & ciuili ſumptu, ad vitam tuendam,
non ad mortem ciendam apponunto.

Pocu-

A *Pocula, quæ ſitim pellant, non quæ conuiuas*
obruant, propinanto.
Qualiſcunquè ſis, nihil imprudens, vel impudens agito:
In omnibus finem cogitato.

SANCTIO.

Si quis aduerſus hæc præcepta, & iura ierit, feceritue ignauiæ,
inertiæ, molliciei, impudicitiæ, immodeſtiæ, moroſitatis,
importunitatis, ruſticitatis, nequitiæ, inſociabilitatis,
reus eſto;
& omnes omnium muſcarum, culicum,
veſparum, aſilorum, crabronumquè
aculeos infenſos, & vltores
habeto.
Hæ leges promulgatæ, latæquè fuerunt ſexto Idus Quintilis
Anno Domini CIↃ. IↃ. XCII.

B *Quod felix, fauſtumq; ſit omnibus Granarolicolis.*

Has eodem ſubſequi pacto non credam nefas, quandoquidem tam illarum, quàm iſtarum lator, ob elegantem præceptorum moralitatem, Cato ſeculi fuiſſe non inappoſitè dicendus eſſet. Et hæ ferè ſtatim extrà portam, cuius viam Diuo Stephano Bononienſes noſtri nuncuparunt, & eſt ea, quâ Florentiam itur, ad Hortos, atquè Palatium DD. de Roſcijs. Ciuitatis huiuſcè Patritiorum inſcriptæ leguntur, & ſcilicet ſupra Portam exteriorem vulgò dictam *il Portone* his exiſtentibus

RVRIS, ET VRBIS GENIO.

Intus autem

Hanc Villulam, qui animi, aut valetudinis cauſa inuiſerint, ne locus,
quia cultus eſt, deſeratur,
haſce obſeruanto leges.
Deum Opt. Max. ac Deiparam Virginem primum venerantor.
Hæc verna, æſtiuaquè Porticus bono genio, gratijs, hilaritatiquè
C *dicata eſto.*
Scorta, Scurræ, Paraſiti, Præſtigiatores, & eiuſcemodi impurum, ac profanum
hominum genus procul arcentor.
Seruorum greges non modò à Pomarijs, ſed procul ab vtroque pomærio
excluduntor.
Cæteri quælibet, qualibet luſtranto.
Quos ruris Dominus hilaritatis ſodalitium erga conuiuas inuitarit.
Curæ, mærores, triſtitiæ in Vrbe remanento,
voluptas, iocus, & genialis libertas,
comitantor.
Menſæ eleganter, ac ſplendidè ſinè luxu, ac pompâ, aprico, opacoue loco,
pro anni tempore parantor.
In diſcubitu ætatis honos eſto.
Dapes, & epulæ frugi, & ciuili ſumptu, ad vitam viuendam,
non ad mortem maturandam apponantor.
D *Pocula, quæ ſitim pellant, non quæ conuiuas obruant,*
potantor.
Interim auium concentu, & aquarum murmure
oblectantor.
Remotis menſis, ſuo cuique genio paulò liberius vti
fas eſto.
Si qua benè poti licentius dixerint, fecerintue, ea indicta, infectaue ſunto
Scrupulis, latrunculis, aleâ, vt lubet animum oblectantor,
Ira, Dolor, Iurgia, Rixæ procul abſunto.
Vnuſquiſq; liberè canito, ſaltato, pſallito, hilaritatis ſignum
ne quod prætermittito.
Abeuntibus pro anni tempore, pro rerum copiâ, & inopiâ, flores, frondes,

ramuſculos, poma, olera viritim villicus diſtribuito.
Hiſce peractis Deo item Opt. Max. ac Deiparæ Virgini gratias agunto,
In Vrbem læti, ludibundiquè redeunto,
Si quis contrà has leges, ierit, fecerit, dixerit, ſenſerituè,
huic & Genius, genialeſquè Dij auerſi perpetuò ſunto.

Reliquæ apud Sanctum Victorem de Barbiano in Collibus Suburbanis Bononiæ, in Ædibus Reuerendiſs. Canonicorum Regulæ S. Ioannis in Monte Bononiæ viſuntur, in cubiculo ſcilicet, vbi Bartolus ille Iuriſconſultorum Summus ſedulam legibus interpretandis operam nauabat. Ijs, ſiuè Leges Morales ſint, ſiuè ſimplices admonitiones, abſque dubio docemur ad maiorem mentis tranquillitatem poſſidendam, curis ſepoſitis Rus concedere, quod tanquam portus tutiſſimus ab impacato ciuilis contentionis Ægæo nos excipiet.

Hoſpes, Viator, Domeſticus, Amicus, quiſquis es, ſi placet tibi locus,
qui placuit multis, magniſquè Viris, immò tibi maximè
placeat, quia ſummis placuit.
Vnum pro cunctis intelligito, ſi Bartolum noſti Iuris lucernam. F
Hîc, iudice in interpretem commutato, numina loci colebat,
ſcripta compilabat.
Læto ſedili moleſtum tribunal vitabat Bartolus ipſe
Iuriſconſultorum Doctor.
Hic tu diſce viti rure, foro poſthabito, magiſque, & pluribus
in otio prodeſſe, quàm in negotio.
Sapiens vbique agit quod plurimos iuuet.
Si manſurus, loci amœnitate fruitor.
Sin abiturus, ædem iucundus venerator, atque inter præclara,
quæ videris hoc reponito.

At longè breuioribus hortenſia præcepta his includuntur notis, ſupra portam Horti Reuerend. PP. Carmelitarum Bonon. exaratis, nimirum

Laſſaris ſtudio? recreare in horto.
Vagari, colloqui ſtatis horis licet. G
Libare, auferre nunquam lex eſt Hortorum.
Ingredere.

Verùm ſi extrà Ciuitatis noſtræ iura, hortenſia velimus ſcrutari præcepta, vna pro cunctis ea ſufficiat epigraphe ad ſuburbanum Antuerpiæ hortum, qui dudum poſſidebatur à Laurentio Beyerlinck Archipresbytero Antuerpiano, & ab eodem relata in Magno Theatro Vitæ humanæ Tomo 4. vbi de Hortis agit; & ſic ſe habet.

Introeunti hortus edico,
Hoſpes, qui ſuburbanum hoc inſpecturus venis,
Ne ex grato ingratus fias, hæc iuſſa audito.
Quocunquè, & paſſim ambulato,
Vbicunquè & paſſim quieſcito.
Floreſq́, fruticeſq́ audax luſtrato,
Oculiſq́, naribuſq́ libato,
Manus ne inferto, H
Rixoſus, harpax, ſerius, gerro, heluo
Curas, vel Vrbis proximæ faſtum tenens
Limine abſtineto.
Voluptatis hic locus eſt,
Quietis hic locus eſt,
Hanc, & illam ſectarier herus iubet,
Dein ſaluum te abire.
Secus ſi vis, aut facis,
Tu Flora, tuq́ hortorum præſes Deus
Vindicato.

Et quoniam in eodem Viridario legi nonnulla contigit, quæ vtilitatem ab hortorum vſu perceptam concernunt, hic ea recenſere non diſplicet. Hæc itaque ſunt ante fores;

Mode-

Modeſtæ Voluptati, non Vanitati : Quieti non Torpori,

A Et in ipſo horto tres iſtæ ſtrophæ pereruditæ:

Quem iuuat curis Animum moleſtis
Soluere, & diri rabioſa vulgi
Iurgia euitans releuare mœſtis
Pectora curis.

Hîc ſalutares ſubeat receſſus
Ver vbi æternum, rutiliquè flores,
Et maris ros eſt, & Apollinaris
Germina Lauri.

Hîc datur gratâ reſidere in vmbrâ,
Otium feſſis datur hic Camœnis,
Et nouum curis ſimul expeditis
Promere carmen.

Aliæ quamplurimæ remanerent iſtiuſmodi Legales Ruris, & Hortorum inſcriptio-
B nes. Quemadmodum eruditiſſimæ illæ Laurentij Scholtzij Medici Vratislauienſis editæ Anno Domini 1594. quæ cum numerum impleant 72. totidem interpretes exquirerent. Vnam tantum de noſtro Vlyſſe Aldrouando mentionem glorioſam in Poematio de eiuſdem Scholtzij Horto ad Æternitatem inſcriptam hîc tranſcribemus.

— Quià enim attrahit ad ſe
Ille æui noſtri miraclum, & totius orbis
Naturæ orbiculus, & paruus Mundus VLYSSES.
Sic illos adeò titulos, & Gloriam Vlyſſis
Iſte omnem noſter, cum nomine tranſtulit in ſe,
Certauit quin, Mundi iſtum totius orbem,
Præpete curriculo ingenij, & peragrare, ſciendo,
Atquè ô ſi iam idem ceſſet pati, & iſtud Vlyſſis:
Atquè has, neſcio quas, iuſto ſat tempore functas
Tandem aliquando moras, & longa ſilentia rumpat.
C *Otia amet : totieſquè hoc naturæ orbe peracto:*
Iam nobis deinceps ſua damna, obitoſquè labores
Et mare tranſmiſſum, & ſuperatum Pelium, & Oſſan;
Collectaſquè nouas merces: & magna reperta:
Atq; nouum prorſus Mundum ſuum: & improba lucra:
Iſte redux ſeclis dignetur prodere Vlyſſes:
Et noſtras implere ſuis rumoribus aures:
Sequè ſuis optet, noſque oblectare tabellis.
Certè illi nec longum aberit ſuus alter Homerus,
Et quorum vota ipſe, & ſpes expleuerit amplas:
Illi etiam, neque Virtuti ſua præmia deerunt.
Idquè magis propera mea FELSINA, &c.

Omittuntur ergò reliquæ omnes eiuſmodi Leges, nec inconſultò, quià ſi verbis ab allatis aliqualiter diſcrepant, ſenſu planè cum eiſdem conueniunt; & ſi quę vigeret aliquas illarum obſeruandi, percurrendiq; cupido, prudentem non pigeat Lectorem inuiſere,
D & Theatrum Vitæ Humanæ prædicti Beyerlinck, tam loco citato de Hortis, quàm etiam titulo de Inſcriptionibus §. *Hortorum*, & ſecum Abbatem Anhuſanum libro 1. ſui Hortenſij, capite 16. Neotericos vtrumquè, & diſertiſſimos Authores. Sedulus, & indefeſſus ſartor, & ſator, occator, inſitor ruſticarum, immò amœniſſimarum legum obſeruantiſſimus omnium erit, cui quoq; paucula, quæ ſubiungimus culturæ præcepta cordi perpetuò inſidebunt.

CVL-

CVLTVRA.

Sodiad. QVi propria cuſtodit accuratius alienis alios abſtinere docet apertiſſimè. Pomaria foſſas aggereſque inter, atq; macerias Atlantico exemplo conſtituenda

Solidis Pomaria clauſerat Atlas
Montibus, &c.

Columella de Arb. l. c. 18. Intacta volunt proſpici; Fructuum quidem furtum ſemel eſt damnoſum, ſed Arboreorum membrorum vulnera iacturam lethalem important, *nam cacumina manu perfracta, aut à pecore præroſa in perpetuum corrumpuntur*. Pro diſponendis igitur, colendiſque Pomarijs diligẽs Pomicola ſcrobes in fundo ſemper latiores antè annum fodere debet, ad hoc vt terra ſole, pluuiaque maceretur, radiceſque citius, & tutius comprehendat plantarum præcipuè ſeniorum, quæ tricenum pedum diſtanter collocari debent proximiores, nè ramoſæ ſemidiametri interſecentur inuicem, alteraque alteram lædat, & vt id ſuccedat ex voto non eſt ſpernendus antiquus plantæ plantatæ poſitus ergà cœli plagas, vt perbellè inſinuauit Virgilius, *quin etiam cœli regionem in cortice ſignant*. Satius tamen erit Plantas pomoſi ſeminarij primo ſatas in loco apertiſſimo terræ lætiſſimæ per duos ſolũ ante menſes effoſſæ, & ſtramentis incenſis excoctæ ad ſufficientẽ craſſitiem excretas inſerere, nam poſt inſitionem tranſplantata planta ſemper erit fructuoſior, iuxtà doctrinam Geoponicam; *Arbor inſita fructuoſior eſt, quam quæ inſita non eſt .i. quam quæ cum ramis, aut plantis ponitur*. Omnis quidem inſitio bona cenſebitur, ſed optima illa erit, quæ in ſymbolis exercetur Arboribus, vtpotè facilior, atq; felicior cæteris quibuſcunquè: veriſſimum namq; reperitur, quod *non omne genus ſurculorum in omnem inſeri poteſt arborem*. Pomorum inſitionem Cato tempore veris, & per ſolſtitiales dies 50. circaq; vindemiam fieri poſſe docebat; ſi tamen Inſitoris manus valdè doctæ, atq; exercitatæ in hoc opere, immò fortunatæ comperiantur, vt huic facilis, & tuta emergat ipſa viuax binæ naturæ vnio, iuxtà illud elegantiſſimum Poetæ in hoc veridici dictum,

Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Ruſticus, & facili grandia poma manu.

Laudatiſſima porrò poma inſerenda ex Columella ſunt Scandiana, Matiana, Orbiculata, Sextiana, Peluſiana, Amerina, &c. quæ omnia voluptatem, cum ſalubritate nonmodicam Domino afferre ſemper valuerunt. Ipſa verò completa poma non niſi poſt Aequinoctium autumnale, & non ante Lunam decimamquintam, nec ſub primam diei horam patiuntur colligi, quæ ſuam nigrore ſeminis maturitatem fateri debent; & quæ caduca erunt ſeparanda omninò ſunt ab ijs, quæ leniter ſint decerpta, eaq; in tabulatis, & cellarijs ſiccis ſuper ſtramina immunia ab aere, alterationis cuiuſuis expertia ſeruãda venient. M. Varro à putredine vindicandorum pomorum regulam huiuſmodi promulgauit, dicens, *Hæc omnia in loco arido, & frigido ſuprà paleas poſita ſeruari rectè putant; & ideò Oporothecas qui faciunt, ad Aquilonem vt feneſtras habeant, atq; vt eæ perflentur curant*. Aliqua tamen poma ſunt, quæ in Arena arida melius conſeruabuntur, alia felicius intrà liquores, vel dulces, vel acres, quæ faciem non immutabunt, ſed benè ſaporem varium concipient; itaut quæ in aere ſuſpenſa manebunt rugoſa fient, & decolora, licet guſtum minus immutatura ſint. Columella inſuper ipſe Poma ſeruanda, operoſius dicas, an felicius, folijs illigabat ficulneis, ea deindè figulari creta cũ amurca ſubacta illinebat, & cooperiebat, atque ſiccata reponebat in tabulato, vel etiam Gypſo concludebat, quæ tamen in amplis capſis ſimpliciſſimè, nè ſe tamen comprimant, ſed ſcobè multà abiegnà interpoſità, fagineum, vel tiliaceum ſuper tabulatum frigidum cullocabuntur, pulcherrima diù permanebunt, & velut in Arbore nata videbuntur, itaut picata Palladij vaſa Pomorum conſeruatiua libenter cedere debeant ligneis magnis conceptaculis prædictis naturæ pomorum magis proximis, atque ſimilibus. Super omnia tandem conferunt ad conſeruationem fructuum hæ conditiones, tempus ſcilicet opportunum collectionis illorum, nulla contuſio, nullaque ab aere humente paſſio. Quibus optimæ conſtitutioni pomorum accedentibus integra fructuum illorum ſanitas proprium ſtatum odoris, coloris, atque ſaporis mirificè conſeruabit, atque perficiet. Itaut alimonia, & ſanitas per hæc quoque Poma in Homines feliciter inuehi poſſint.

Ouid. metam. l. 4.
Id. Colum. c. 19.
Id. Colum. c. 20.
Virg. Georg. lib. 2.
Cato de re ruſt. nu. 46.
Id. Colum. c. 20.
Id. Colum. de Arb. cap. 26. & 27.
Num. 41. & 51.
Lib. 1. eleg.
Lib. 5. c. 10.
Plin. l. 15. c. 16.
Conrh. Heresb. de re ruſt. l. 2.
De re ruſt. l. 1. c. 59.
Lib. 12. de re ruſt. c. 45.
Palladius in Februar. tit. 25.
Conſtant. Cæſ. l. 10. c. 21. ex Apuleio.

A

ALIMENTA.

SPermophagi non procul à Meroe Nili maximi fluminis Insulâ habitantes, è Pomis solis victum dum sibi quærunt à primæuo more mortalium desciscere minimè videntur, nec ab hisce multum diuersos ostendunt se Medi Septentrionales, sic & Argiui antiqui, vt Ælianus testatur, qui solis pomis victitabant. Quem fructuosum victum Sapientiæ amicissimum ita carum habebant, & in delicijs Gymnosophistæ, vt ab eo sapientiam nutriri plusquam corpora crederent. Credibile tamen est, non paucos ex fructibus coquere ad meliorem gustum, vel ad sanitatis conseruationem consueuisse populos supradictos, nam, vt sapienter cecinit eruditus ille

Strabo Geogr. lib. 12. Al. ab. Al. D. G. lib. 4. cap. 17.

Harchius.

Cruda nocent stomacho, prosunt matura tenello
Et calido indulge tutius ista tuo.

Hinc tutissimum illud Arnaldi præceptum duxit originem, quòd scilicet dulce, &
B odoratum Pomum assatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit saccaro albissimo conditum, corpus refocillat, suauitate replet, ipsumquè ab excrementis liberat; idemquè ferè operari videntur Poma de genere odoriferorum hyeme matureſcentia, quæ stomachum confortant, appetentiam excitant, calores internos nimios, & feruores morbosos remittunt, vomitum arcent; secus verò est de Pomis præcocibus, quæ in vere maturant, nam pomorum natura propriè est autumnalis; & absque delectu neruis inimica & ventribus, facilèquè corruptibilis. Poma in vniuersum, vel sunt austera, vel acida, vel dulcia, vel mixta, vt acidodulcia, acidoacerba, & styptica, vel parum, vel euidenter, idest subdulcia, &c. Acidis, inest frigiditas cum tenuitate partium; Dulcibus temperies, cum aliquali tamen caliditate; Adstringentibus autem frigiditas cum siccitate terrestri. Acida requirit ventriculus, dum succo præter naturam crasso, non magnoperè tamen frigido, scatet. Austera sunt adhibenda in calidâ ventriculi eiusdem intéperie, atque humidiori cum imbecillitate; Acerbis tunc opus est, dum in summo versatur æstu ventriculus, magnâquè imbecillitate, cui adiungatur humor. Dulcia verò
C Mala comesta celeriter descendunt, atquè distribuuntur; Insipida, & aquea simpliciter refrigerant, & minimè sunt roboratiua, nec laxantia. Supradicta tamen omnia in casibus etiam antenotatis nisi matura sint, naturæ semper erunt infensa, quià succi prauitatem continent, vtpotè quæ alterationis proficuæ operationem exercere minimè valent ob natiuam suam imperfectionem; ideòquè contrario à sensu prosperè agentia cognoscentur matura Poma, quæ bonitatem suæ speciei reduplicabunt alimentosam eo magis proficuam futuram, si cum pane comedantur, itaut duplici dulcedine, odorata cum crassitie, & consistentia proportionatis, & corpori conferent, animoquè, de quibus dici potest *Exhilarant animos prædulcia, odoraquè mala.*

Arn. villa nou. de salubri esu fructuum. Gabr. Alph. Herr. l. 3. c. 31. Agric. Galenus l. 2 de Alim. fac. fac ult.

Pisanellus de nat. cib.

Cast. durantes.

Quorum quæ dulcedine præualent quemadmodum orbiculata, præcocia, melimela in primis expeti debent mensis, quià non sinunt torpescere Piloron; verum his hyeme potius vtendum est, quàm æstiuos inter calores, propter bilis generationem, quo tempore acidiora magis, grata non solum, sed accommoda temperiei stomachi in vsum ducenda sunt, immò, & aquea, ideſt humidiora, non sine tamen aliquâ fragrantiâ, quæ tollunt inflammationes, stomacho nauseanti succurrunt, & appetentiam inducunt. Vi-
D num quin immò è Pomis domesticis, maturis, & dulcibus factitium tam prælo, & trusatilibus molis primum, quàm ex fracibus, ac recrementis in aquâ maceratis secundarium, tanquam Pomea Lora pro restinguendâ egregiè siti in rusticis non solùm, sed in delicatioribus viris adhiberi commodissimè potest, vtpotè quod Alimoniam solidiorum quoquè ciborum augere aptum natum deprehendatur, cum è radice ipsâ naturaliter fuerit sortitum referri ad carnem, nec nimis fugacem, vt est vuarum caro, nec ità densam, vt acrodryorum fructuum castanearum verbi gratia. Sed si quis vellet artificiosis ferculis, & compositioribus gratiam sapidissimi gustus conferre concinnari posset Acetum, & Agresta syluestribus quoquè ex Pomis, ex quibus etiam Pomis Gallorum populi Picardiæ potionem quandam vicariam vini dictam *Picheta* vtilissimè componere nouerunt. Idem Normandi faciunt, & vinum è pomis gratissimum gustui parant ab eis vocatum *Cidre*, hoc est pomaceum, quo etiam inebriantur.

Platina de Hon. volup. & val. l. 2.

Plin. l. 14. c. 16.

Conrh. Her. Agric. l. 2. Alph. herr. agricult. l. 3 cap. 31.

Carol. Stephag. l. 3. c. 29.

Strobelberg in Gall. politicom. f. 51.

VSVS

SCD Lyon 1

VSVS IN MEDICINA.

Lucan. l.4. bell. ciu.

PVlchra, colorata, matura, fragrantiaquè Poma iam iam caſura in manus Medicas venientia docent, rogant blandè carpi, noſtraſquè verti non modicas, neque paruas in vtilitates.

Diſcite quam paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat.

Exclamant muſæ. Atalantæi curſus illa non appetunt pericula

Dulcia iam ramis paſſim melimela paternis
Ecce cadunt, matura rogant quæ pollice carpi.

Ios. Milius de Hort. cultur. l. 3.

Fugacia haud timenda ſunt hæc bona Mala, nam & ſuauitate fragrant hyeme cuſtodita, inflammationes internas tollere apta; mirèquè gratificantur ſtomacho, diù qnoque ſeruata, remquè valdè ſuauem faciunt, acuendi ſcilicet appetentiam. Mellea ſunt Mala, mille malorum Phalanges expugnantia, omnia Pomorum dulcium genera, & non ea tantum quæ Athenis olim ſtricto modo Mèlimela dicebantur, in ſy lueſtrem ſcilicet inſita pyrum, vel cotoneum ex Diophane; ſed ea, quæ liquorem fundere poſſunt melle, vel ſaccharo condiendum, & coquendum, vt in penu diutius aſſeruetur Medico, ad leuandum ſuauiſſimè è penis ægrorum corpora: Plurimi in vſu Medico facienda ſunt Poma, quià omnis cita, tuta, & iucunda Medicamentorum quorumuis operatio opem à Pomis imploraſſe videtur, vt ad eadem recurrere Poma calamitoſiſſimis in morbis cogatur quodammodò Medica Facultas. Pomum Calimanum exempli gratia tempore peſtis, ſolo ſui corticis odoro ſuffimento prauos, lethiferoſquè peſtis halitus corrigit; idem Pomum exenteratum, thure puriori infarctum, coctum, & manſum periculoſiſſima Pleuriticorum Apoſtemata, à deſperationis profundo in Hygeiæ portum ſanationis ſcilicet tutæ produxit. Ophthalmici cæcitatis dolorificæ in tenebris iamiam verſantes Pomorum roſeorum, in aquâ roſaceâ, vel etiam lacte coctorum cataplaſmate luminis actualem dulcedinem, & ſolaris viſionis ſuauitatem oculis miſerrimis conciliatam ſæpè ſæpius experti ſunt. Appia item Poma celeberrima ſubſtantifici humoris proprij profuſione in formam Pharmaceutici Syrupi redacti ex Arte quoq; Saboris Medorum Regis diuturnis, & periculoſis ſuccurrunt capitis, & viſcerum præcipuorum infirmitatibus, vt Cephalalgiæ, ſeù dolori capitis, Quartanæ, Oppilationi ſplenis, Maniæ Melancholiæq; ex aduſtione, &c. Succus Pomorum redolentium, quomodocunq; hauſtus non ſinit elangueſcere, atq; concidere tunicas ventriculi, atq; inteſtinorum, nec eaſdem lædi permittit ab acribus humoribus eo per affluxum concurrentibus, à quibus vlcera induci poſſent, nec earundem partium actiones lædi, imminui, atque deprauari patitur. Cuius rei concludentiſſimo pro argumento illud eſſe poteſt, quod Poma contuſa ſimpliciter vlcera ſanant, tanquam efficaciſſimum partis læſæ correctiuum, & defenſiuum, nè eò fluant humores, & tanquam cruditatum ſuperfluarum digeſtiuum, & velut alexipharmacum venenoſarum quarumuis qualitatum tam ab extrinſeco, quàm ab interno prouenientium. Ad elegantiſſimæ vtilitatis trutinam hic reuocatur Pomorum Conditum, quod cor confirmat, ſyncopen, cordis palpitalionem ſedat, aliaquè præſtat medica maximi momenti iuuamina; quòd ſic fit ℞ Poma odora nulla putredinis ſuſpicione vitiata, depellata, intuſquè purgata, quæ in fruſta idonea ſecta in Iulepo longiuſculo coques, & poſtridiè in Iulepo alio propemodum perfectè cocto per coques, & conditum habebis moſco, & ambrâ optimè aromatizandum, & in vaſe vitreo recondendum cum ſuo ſuperindito illi Iulepo; ſiq; hic Poma ex Frangulis Rubris eſſent ea, præterquam quòd ſanis, & ægris vires in vtroque ſtatu integras conſeruarent floridum ſanguini ruborem defendendum mirificè aſſumerent per os aſſumpta prophylacticè.

Ariſt. de Animal. H. l. 1. cap. 15.

Columella. l. 12. c. 45.

Ex Carolo Steph. lib. 3 Agric. c. 9.

Vide Vech. in Antidot. ſpec. l. 2. c. 28.

P. l. 15. c. 14

Ex Meſue In Antid. Bon. nouiſſ. pag. 265. & 270.

Creſc. l. 5. Agric. c. 12.

Gabr. Alph. Herr. lib. 3. cap. 3.

VVech. Antid. ſpec. l. 2 cap. 25.

A

MORBI, REMEDIA.

VT vegetæ, ſanæquè conſeruentur Arbores Pomiferæ, vtquè curari valeant, dum infirmantur, & ægrotant, non parum aliquando eſt inſudandum, & nisì affluenter ſuccedat lympha ſimul cum bono euentu, ideſt fortunatis cum diebus, iacta eſt alea; hinc Geoponici accuratiores precari ſolebant è cœlo Lympham, vt propria impleret ſaluberrima vota, poſt remedium aliquod Arboreum manu tentatum, cuius implorati auxilij elegans habemus in Varrone exemplum. *Necnon etiam precor Lympham, & bonum euentum, quoniam ſine aquâ omnis arida, & miſera Agricultura ſinè ſucceſſu, ac bono euentu fruſtratio eſt, non cultura.* Poma nimis frequenter ægrotant, teſte Plinio, dum neceſſarijs temporibus imbres, aut tepores, vel afflatus defuerint, idemquè euenit ab infauſtis, & ſuperfluis imbribus, & ventis poma tabeſcere, vel cadere cogentibus. Sed nè proprio deſit officio diligens Dendriater ſequentia hæc adB uertere, atquè curare debet; Primò, vt vmbræ, & compluuia maiorum Arborum, quæ ſuper ipſa poma cadunt remoueantur. Radices item, quæ alimenta pomis ſuffurantur per 15. ad minus pedes proximè ſuccidantur. A fimo cauendum eſt indigeſto, atq; verminoſo; nam Pomoſæ Arbores nimis de facili tentantur Elmintho, ideſt tinea inteſtinali cuius loco puluis illis applicetur, & ſubtiliſſimus viarum collectus, qui terræ ſarritæ ſeſe inſinuans putrilagines corrigere valebit, & verminationes auertet. Quòd ſi peſſima hæc animalcula inſecta inter corticem, & lignum Arboris irrepſerint, & veluti terrenæ talpæ, ibi vias anfractuoſas, & cuniculos excauauerint, ea ſunt modis omnibus perſequenda, atque mactanda, hiſquè ſignis illa eadem manifeſtabuntur, hoc eſt rubore quodam, qualis eſt ille, qui in arido ligno conſpicitur in parte parumper in tumorem eleuata, ideòque Chirurgicè procedendo pars illa tumens ſecari, ſeù findi parumper debebit, & per illius foramen intromiſſo longo ſpecillo vermis occidi, cicatrixq; demum emplaſtrari debet bubulo fimo, & cerâ viridi impleri. Formicas dein Poma infeſtantes omni ſtudio oportet enecare. Furcillatos item in Arboribus Pomoſis eſt C inuenire ramos, qui in eorum concauo pluuiam aquam dipſaci adinſtar retinentes ſunt in causâ, vt hæc nimia humiditas per poroſitates Arboreas penetrans introducat in poma putredinem; quod malũ tolletur terebrâ ſubtili, quâ meatus eſt aperiendus aliquis, vt percoletur humiditas illa putredinalis iamiam effecta, cuius diſpoſitiones prauæ introductæ, vt extinguantur fouenda eſt cicatrix ſtercore bouillo, terræ ſimplici probè admiſto. Lachrymantibus porrò, & gummoſis Fructetis, in quibus indigeſtus nimium ſuperfluit humor terreſtris, qui acrior etiam, quàm par ſit effectus ab aliquâ peculiari latente causâ nutritioni parum aptus redditur, diligens, & exquiſita expurgatio neceſſaria eſt in totâ, & integrâ Arbore, ab radicibus vſque ad ſummum; quibus terra circumcircà radices ipſas eſt mutanda, vetere indè exportata, & noua diuerſæ conditionis ibì intromiſſa, caudexquè poſtmodum, ramiquè Gummate adhuc infecti ſunt probè eluendi, & refocillandi mediante affuſo aliquo benigno humore, cui analoga virtus aliqua ſit adiuncta, quæ per longam inſolationem eidem humori communicari poteſt. Arbores tandem illæ fructiferæ, quæ ob nimiam fructificationem videntur ad ſenium properare varijs cohibendæ ſunt modis, ſubtrahendo ſcilicet illis ex parte copioD ſius alimentum terra minus pingui radicibus ſubſtituta, quas fortè radices, præſertim vltimas, parum reſecare præſtabit. Quòd ſi ſenium verè ingruat, Arborquè decrepitatem præſeferat imminentem, inutilem prorſus futuram, tunc ipſa præcipitari debebit, quemadmodum ſenibus hominibus olim infirmis, Reipublicæ tanquam inutilibus, immò grauoſis apud ſtultam ethnicitatem accidebat, qui è pontibus præcipitabantur

Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Quibus Arboribus ità præciſis, & exterminatis, nisì germina teneriorum radicum in ſpem ſucceſſionis domeſticæ, ac fructiferæ futuræ alantur; nouæ aliundæ petitæ plantæ illius Pomarij ciuilitate donabuntur. Sed quià morborum tanquam cicatrices ſuperſtitionum mala poſſunt haberi, has quoque narrare, atquè depellere ſit animus.

Varro lib. 1. de re ru. c. 1.

L. 17. c. 24.

Theod. Celidon. Agric. part. 1. c. 9. Galenus l. vlt. meth. med. c. vlt. ideſt li. 14. c. 19.

Celidõ. agr. p. par. c. 9.

Polid. Virg. Adag. 111. Ou. l. 5. faſt.

SVPER-

SCD Lyon 1

SVPERSTITIONES.

EX quibuſcunque,tametſi vilioribus rebus,aliquid ſemper poſſe hominem perdiſcere ſentiebat celeberrimus ille Philoſophus, qui mulierculam quoque aliquid docentem audire, non indignum Philoſopho ducebat. Fatuas propterea Veterum ſuperſtitiones circà Pomiferas Arbores obiter percurrere non erit infructuoſum, cum exindè tantò maior Orthodoxæ noſtræ Fidei lux eniteat, quantò vetuſtatis illius tenebricoſiores apparent, & prorſus inanes erant anilitates. Multiplicatis illi numinibus, veram diuinitatis omnipotentiam ineſſe credentes, eâ mentis cœcitate miſeri laborabant, vt diſcernere nequirent quàm abſurda, quàmuè deſipiens hæc illorum foret opinio, & quantum abeſſent à Veritate, quæ non nisi Deitatis in Vnitate conſiſtere poteſt. Quod autem peius, & longè deteſtabilius eſt, Numinibus illis Hortorum tutelam aſſignabant, quæ alioquin ſordida, & impudica non ſemel confeſſi fuerant. Pomonam prætermittamus Pomarijs prælatam, quippè quòd de illâ non tot commemorantur libidines, ad alioſquè rigoroſius damnandos conuertamus ſermonem. Veneris in clientelam poſuerunt Hortos Antiqui, Malorum dulcedini neminem diuum,præter ipſam prolectibilitatum Deam magis aptè, magiſquè propriè præeſſe poſſe credentes, vndè in eiuſdem Laſciuiarum typi Fano ſanè profano penes Sicyonios Venerium ſimulacrum à Canarcho Sicyone ex auro, & ebore fabrefactum erat conſpicere,palum gerens in capite, manuumquè alterâ Papauer, alterâ verò Malum tenens. Ridiculum quidem, & vel ipſis nugacioribus vetulis improbatum conſilium, huiuſmodi numen præpoſuiſſe Pomar js. Quæ cum Venere (ſi Venerem pro libidine ſumebant) Arboribus Pomiferis intercedere poterat amicitia? Quid eiſdem iuuaminis impertiri poſſe, Venus erat dicenda, ſi Arbores iſtæ ad germinandum puro dilectiſſimæ matris telluris alimento, quod multiplici radicum ore pede preſſim exugunt, ſiquè ſummi ſyderum Principis incorrupto duntaxat iubare contentæ ſunt? Nihil prorſus; quin & omne detrimentum potius ab hoc numine Pomarijs obuenturum cenſendum erat, cum ad ardores vt plurimum noxios, noxietates tantum ſuſcitari videantur. Sed errorem errores ſubſequi,& abſurdis abſurdiora ſuccedere iam video. Præter Venerem,Priapum quoquè prætulere Pomarijs, ſuperabundantem Pomiferarum Arborum fructificacionem per ipſum tantummodò ſeminalis, prolificæquè virtutis Deum habitum dari, ſeruariquè poſſe autumantes

Pomoſiſquè ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat vt ſæuâ falce Priapus aues.

Tibullus Eleg. 1.

Quem vt ſordidioris teneri tentigine deſignarent Ægyptij, præter humanam illi faciem attributam, ſceptrumq; in dexterâ collocatum, αἰδοῖα ſibi turpiter ſiniſtra contrectantem figurarunt. Dicent, vt exindè patrandi virtus indigitaretur,quod ſuperfluum fuiſſe duxerim, cùm id ſatis apertè denotare potuiſſent Phurnuti pennicilli, qui fructibus illum omnigenis, pro ſobole procreandâ ſymbolis manifeſtis, onuſtum, falcigerumquè, ad vlterius indicandum ex putatione fructuoſiores Arbores reddi, depinxerunt. Eidem prætereà turpiſſimi Phalagogiæ ſacrificij morem ſoluebant, illiq; Corinthij magnâ cum veneratione in ſacello admodum occulto latriæ contulerunt,heù quàm iniuſtos honores! Turpe ſanè, ac vndequaquè deteſtandum ſpectaculum, ad deſtruendam continentiæ curam ſummè potentiſſimum! An ignorabant Sapientes alioquin, & in dignoſcendis naturæ ſecretioribus arcanis non parum oculati Veteres illi, quòd in propatulis hortorum impudicas adoratorum huiuſmodi numinum exponere ſtatuas, nil aliud erat, quàm continentioribus quoquè illic ſpatiantibus Laſciuiem ſuadere? Methodus quidem ad impetrandos cælitus igneos imbres combuſturos cum cultoribus Arbores magis opportuna, quàm ad largas ſaluberrimi roris effuſiones obtinendum. Pro Arborum inſuper, atque Plantarum fructibus concipiendis,promouendis, & maturandis adeò ſoliciti, fuere Veteres ijdem, vt ſecundum eorum ethnicum morem, dijs ſuis litarent, Auguria ſciſcitarentur, Vrbemquè luſtrarent,& Agros Amburbalibus,& Ambarualibus, Floralibuſquè, & Robigalibus, ac cæteris huiuſmodi feriis inſtitutis, Floram, & Robiginem, aliaq; talia numina inuocantes.

Strabo lib. 8. & lib. 12

Fla-

A *Flamen in Antiquis Lucum Robiginis ibat*, &c. *Ouid.4 fast.*
Exit & in Maias festum Florale calendas, &c.

Nec apud ignauum vulgus solummodò stultissima inoleuerunt hæc deliramenta, sed quod deplorabile magis est, eisdem pariter vanissimis nugis eruditiores tenebantur. Ipse M. Terentius Varro, vir ille de re Agraria tam benemeritus, suorum temporum moribus acquiescens, sæculiquè corruptelam dissimulaturus magis, quàm redarguiturus, in principio sui operis de re rustica duodecim aduocat Deos, sex Mares, & sex Fœminas tanquam Agricolarum duces, inter quos Iouem, & Tellurem magnos vocat parentes, quod omnes fructus cœlo, terraquè contineantur, nominequè Veneris addit Vinalia instituta fuisse festa, vti Robigalia, & Floralia suprà memorata pro Robigo auertendarum à segetibus rubiginum Deo, Deaquè Flora placandis, felicem ad Plantarum, & Arborum Floridam germinationem, atquè perfectam fructificationem. *Lib.1.c.1.* Festorum quoque solemniorum apud ipsos Antiquos nonnulla fuere, quæ nisì cum malis perfici poterant, cuiusmodi Græcorum Patrensium erant Laphria Festa, in quibus dum sacra peragerent, cum Animalibus ipsis Arborum Pomiferarum fructus Deos *Pausan.in Achaicis.*
B suffumigijs prosecuturi exurebant. Sed quid stultius, quiduè dementius? Non vnà *Poll.l.1.c.1* cum Animalibus tantum poma sacrificarunt, sed ipsa quatuor fragilibus paleis crurum *sect. 27.* vice suffulta, deficientibus holocaustis, pro primo sacrificij subiecto nonnunquam habuerunt. Bœotiæ Populi ad Atticam habitantes moris huius sacrificandi fuere inuen- *Pier. Valer.* tores, cum Herculi litandum esset, qui propterea & μήλων cognominatur, & sæpissimè *Hierog.l.54* tribus malis in læuâ collocatis effigiabatur; Mala enim omnia in genere Dijs suis gratis- *Meurs.Gr.* sima Ethnici existimabant, ea ducti superstitione, quod malis etiam apud ipsos certa- *Fr.pag.139* retur: quod tamen tolerabile fuisset, si mala optimas Virtutes, & minimè pessima Vitia designassent, & nisì Mala, seù Poma pro cordibus Hominum, quorum figuram quodammodò præseferunt, acciperentur, quo sensu corda, votaquè Hominum ad superos esse dirigenda, demonstrant, pro quo indicando, natura ipsa voluit Poma in genere virtute cordis restauratiua, & corroboratiua insignire. Sed nè supersint abolendæ superstitiones fabulis dabimus modò locum, quæ lepidis suis festiuitatibus, ad moralitatem quoque traductis, haud mediocria bona literarum studiosis dispertiri va-
C lebunt.

FABVLÆ CVM SVIS Moralitatibus.

POst ferè exactam Pomorum in genere tractationem, ad fabulas eadem respicientes descendimus; nec inutiliter forsan. Nam tametsi mendaces fabulæ, quià fictę *At ficta in miseras descendit fabula gentes.*

Sua nihilominus mendacitate, humanæ vitæ miserias veridicè detegunt, & speciosæ iocis, atquè moratæ nos promouent ad cognoscendum, quod nos quoque *Prop. l. 2. Hor. in Arte Păph. Sax.*

Fabula vana sumus, vita hæc est ventus, & vmbra.

Vtrum verum sit, nil dubitandum, & ecce sub Apologi fictione latens hæc veritas *Laur. Abst.* in propatulum exit. Vir decrepitæ senectutis (fabulosè narrat Abstemius) irrideba- *in Hecato-*
D tur à Iuuene quodam, vt delirus, quod Arbores insereret, quarum non esset Poma *mythio 2.* visurus. Cui senex: nec tu, inquit, ex ijs, quas inserere paras, fructus fortasse decerpes. Apologus. Nec mora; nam, vt mortem omni ætati esse communem pateret, & animo voluentem Mors omni diuitias, vt plurimum, falli, iuuenis ex Arbore, quam surculos decerpturus ascen- ætati comderat, ruens, fractoquè sibi collo vita miserrimè functus est. Mors ideò singulis æquè munis. imminere censenda, nec senum alioquin prudentium actiones tam facilè culpandę, quià Senũ. actio- & illa nemini parcet, & isti longo rerum experimento ducti simul, & docti, non nisi nes rarò perrarò delirare videntur, Nec ad nimias anhelandum est opes, nam culpandæ

——Turpi fregerunt sæcula luxu. Nimię opes

Diuitiæ molles. nõ cõcupis.

Quam ad rem opportunum alium ex eodem Abstemio recitabimus Apologum. Ma- *Iuuen.sat.6* lus Arbor Oleam, illo tradente, illudebat, quod exiguas procreasset Baccas, quum *Id. vbi sup.*

DeMalo & Olea Apol. ipſa ingentia, & quæ vix ſui rami ferrent, mala produxiſſet; ſed extemplo vehementi exorto vento, cum pomorum onere, tum vî turbinis, ea poma ferè cuncta ceciderunt, & rami confracti ſunt, Olea autem illæſa permanſit. Tunc ſecum Malus, quantò, inquit, melius mihi fuiſſet minores fœtus edidiſſe! Sic Arborem illam locutam, & conqueſtam fuiſſe fingebat Vir ille inſignis, vt humanis mentibus Lucretianum illud inſinuaret. *Diuitiæ grandes Homini ſunt viuere parcè.* E

Lucr. lib. 5.

Longè enim pulcherrimum eſt modicis rebus eſſe contentum, quum amplæ opes, & nimiæ ſine ingenti periculo nequeant poſſideri. Nec poſſeſſæ perpetuis ſcriniorum carceribus damnandæ ſunt, nam aliter & illarum poſſeſſores ſemper miſerrimi viuunt, atq; omnium egentes, & ipſæ diuitiæ prorſus efficiuntur inutiles.

Loc. cit.

Nullus argento color eſt auaris
--- Abdito terris.

Ho. 1. c. 0. 2.

Alia eiuſdem Abſtemij fabella eſt in huiuſcè rei teſtimonium. Vir quidam auarus (habet ille) quamplurima, pulcherrimaq; Poma collegerat, cuiuſmodi in Hortis Alcinoi, & Heſperidum fuiſſe Poetæ fabulantur, quibus ità parcebat, vt nisì corrumpi inciperent, ea comedere non auderet. Huius filius oppidò munificus, non ignorans iuſtitiæ coniunctam eſſe beneficentiam, quam eandem vel benignitatem, vel liberalitatem appellari licet, ſodales ſuos ad Pomaria ſæpè ducebat, illos ſuadens ad accipiendum ex Pomis quæcunq; vellent, præter marceſcentia, quæ Pater illius in ſecunda menſa ſibi ſemper afferri iubebat. Cui præcepto perlibenter obtemperantes Iuuenes illi, clariſſimè demonſtrabant nil Auaritie turpius, nil eſſe miſerius. F

Cicero 1. off.

Auarities ſordida.

Inter opes enim *mendicus opum*,
Semper eget Auarus, & ſemper ſordet Auarus

Architr.

Immodicæ fœdo crimine Auaritiæ.

Mart. l. 2. epiſt. 56.

Et quiſnam alia de cauſa confictam credet fabulam de Tantalo inter aquas, & ſub Arbore maturis onuſta Pomis, ſiti, fameq; continuè cruciato, nisì vt eiuſdem fabulæ verbis deſcriberetur Auarus inter opes egenus, & congeſto mendicus in auro? Quid enim aliud eſt, dum *Poma pater Pelopis præſentia quærit, & idem*
Semper eget, liquidis ſemper abundat aquis.
quàm auarus, qui *Quærit, & inuentis miſer abſtinet, & timet vti?* G
Quis inquam diuitijs Auarorum non comparet Tantaleum fontem, cuius
Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ?

Ouid. in Ib.

Sic ex Berchorio ſcribit Balthaſſar Bonifacius in prima ſui Selemni parte

Muſar. l. 3. num. 149.

Tantalis vnda ſitim proritat, & indè fabella
Orta, quod in medio Tantalus amne ſitit.

Sed ecce quàm egregiè ſe morali huic ſententiæ ſubſcripſit Alciatus; inquit enim

Embl. 84.

Heù miſer in medijs ſitiens ſtat Tantalus vndis,
Et Poma eſuriens proxima habere nequit.
Nomine mutato de te id dicetur Auare,
Qui, quaſi non habeas, non frueris quod habes.

Hic autem, vbi fugiendum hoc vitium, Poma, quæ liberaliſſimè ab Arboribus proueniendo, manifeſtiſſimum ſunt diuitiarum ſplendidè in egenos effundendarum Symbolum, ſuadere quodammodò videntur; non erit abs re fatuam meretricis Floræ (quam Accam Laurentiam alio nomine dictam fuiſſe teſtatur Gell.) dum vixit, auri ſitim, ſuiq; proſternendi corporis, heù nimis turpem liberalitatem commemorare. Hæc abiectiſſimo nata loco, quantum paupertatis, tantum ſpecioſitatis traxit ab incunabulis. Vt autem tantam pulchritudinem paribus auctam opibus inſpiceret, & quia, vt ait Ouidius, H

Florę Meretricis hiſtoria.

Gell. l. 6. c. 7 & Macr. l. 1. Sat. c. 10.

Heroid.

Lis eſt cum formâ magna Pudicitiæ.

Statuit honore poſthabito diuitias quoquo pacto ſectari; Et ecce quam appoſitè cecinerit Propertius Auaritiam alloquens hunc in modum!

Prop. lib. 3.

Tu vitijs Hominum crudelia pabula præbes.

Plut. in Pop.

Quare Cn. Pompei primum, & exindè Populi Romani commodo diu proſtituta, tot bona, proh quàm malè! congeſſit, vt æternum ſui poſt mortem nomen redditura, Populum eundem hæredem ſibi plenarium ſcripſerit. In hoc quidem laudanda, quòd opes ſuas illis teſtamento legaſſet, quibus eaſdem abligurierat. Hanc tamen adiecit conditionem, vt illi nempè quotannis natalem celebrarent ludis inſtitutis in campo,

qui

A qui ab eâdem eis fuerat donatus, & nunc quoque Campus Floræ dicitur, siuè etiam forum olitorium, cùm flores in olera abierint; delicatæquè matri Floræ, rusticus Pater Olitor fuerit substitutus. Quòd cum non satis decorum prudentissimo Senatui videretur, argumento cœlesti confícto, rem pudendam aliàs glorioſam reddere excogitarunt, Dearum illam in albo recensendo, Chloridemq; nominando, quæ tum Arborum, tum Herbarum floribus indifferenter præesset, pro quorum annua indemnitate, & felici efflorescentia placari deberet. Vndè postea fabulandi ansam desumpsere Poetæ, quod scilicet eadem Nympha non ignobilis fuerit, quæ à Zephyro compressa, ideoq; coniugio ducta dotis loco flores quoscunquè in potestatem ab eo sit adepta. Quod peroptimè expressit Ouidius ipsam Deam sic colloquentem inducens.

Volaterr. l. 6. Anthrop.

Polyd. l. 4. de Rer. Inuent.

Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta latino
Nominis est nostri litera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, vbi audis
Rem fortunatis antè fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, graue est narrare modestæ,
B *Sed generum matri repperit illa Deum.*
Ver erat: errabam: Zephyrus conspexit: abibam:
Insequitur: fugio: fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ,
Ausus Erichthæâ præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
Inquè meo non est vlla querela toro.
Vere fruor semper, semper nitidissimus annus,
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris,
Aura fouet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus impleuit generoso flore maritus:
Atquè ait: arbitrium tu Dea floris habe, &c.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
C *Esse putes: tangit numen & arua meum.*
Si benè floruerint segetes: erit area diues:
Si bene floruerit vinea: Bacchus erit:
Si benè floruerint Oleæ: nitidissimus annus:
Poma quoquè euentum temporis huius habent.

Ouid. Fa-lib. 5.

Illique memoratos ludos, quos Florales vocabant, & sacra Floralia, quibus præpositus erat Sacerdos Flamen Floralis pariter appellatus, ineunte celebrabãt Maio, quemadmodum ipse Ouidius asseruit dicens.

Exit & in Maias festum Florale Calendas. *Fastor. l. 4*

In his omnis exulabat modestia, quippè qui omni cum lasciuia, verborumque, motuumque obscœnitate ad satietatem vsquè intuentium, à meretricibus nudatis, dignam in hoc tantum meretricis memoriam habentibus, peragebantur. Opportunè de illarum procacitate Marianus protulit. Ludi Florales.

Hinc pudor excessit; redeant Floralia campo, *Ruin. Rom.*
Fac redeat rursus Flora, pudica redit. *l, 2, ep. 63.*

D Quæ Flora pudica si rediret, ea proculdubio foret, quam vt antitypon Pompeiani Scorti, ac tanquam ad purgandos characteres de illo exaratos hic memorare placet. Est autem Flora illa Virgo, quæ vna cum sorore Lucilla perpetuam Deo castitatem vouit. Cumq; Eugenius Barbarus Africæ Rex, latium incursans illas captiuas feciſſet in suam abducturus patriam, vbi intellixisset Deo Virginitatem sacrasse, liberas dimisit. Quin ad bella egrediens earum precationibus se commendans, victor redibat, & propterea frequenti lætatus successu, Christo tandem ab illis prædicato credidit, & illas Romam ad martyrium tendentes voluit comitari. Ludos vero prædictos cum semel spectaturus Cato Theatrum intrasset, Populoque vt mimæ nudarentur præ tanti Viri reuerentia flagitare erubescente, euenit vt Fauonius Catonis latus, & ora spirando contegeret, vndè ille commonefactus ea contemplari rem pro pudico non esse decentem, nil vltrà spectacula curans è Theatro discessit. Nec sine mysterio crediderim Ethnicos illos Senatores

Fulg. l. 6. cap. 1.

Th. V. Hum. C. pag. 133. h.

Val. Max. l. 2. c. 10.

Seneca Epist. 97.

talem ſuperinde fabulam confixiſſe, deamque more ſuo mulierem eiuſmodi feciſſe: ſi- E
quidem mitius cum fama defunctorum agendum, Proximique defectus non publicandos, ſed pro viribus tegendos eſſe, illos indicare voluiſſe cenſuerim, optimum,& emen-
Plin. Iun. lib. 8. datiſſimum exiſtimantes ita cæteris ignoſcere, tanquam ipſi quotidie peccarent: ita ſceleribus abſtinere, tanquam nemini parcerent. Quibus non obſtat ludorum indecentia, cum illos ſeculi tunc temporis corruptela, veræq; fidei ignorantia non parum excuſet. Damnandus tamen eſt ſemper amor illegitimus (ſi tamen amoris nomen aliquo pacto mereri poteſt impudentiſſima tanti ſcorti libido) quo laſciuiens hæc fœmina nimis impudicè in quoſuis æui ſui diuites ferebatur. Amor non virorum, ſed opum, non Virtutis, ſed vitij. Amor, qui tantò ſanctum Amoris nomen demeretur, quantò magis à legitimo diſcrepat, & diuino obuerſatur Amori. Amor omnis Viros inter, atquè Mulieres inuicem cadens, quando non conſanguineitatis fœdus includit, ſi Charitatis fines tranſcẽdat, ad nullam aliam metam tendere debet, niſi ad ſacrum Matrimonij vinculum.
Matthæi cap. 19. Huc omnes leges reſpiciunt, ad hunc finem Iuſtitia nos dirigit. *Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Præter ſacras, hiſtoriæ quoq; Gentilium pleræq; id confirmant. Et ſi ab illis ſuademur, ab iſtis non de F
hortamur: Fabuloſum propterea ſit, vel hiſtoricum id, quod habet Ouidius in Epiſtolis Heroicis de Acontio,& Cydippe non eſt ad rem importunum. Recenſetur illic, quod
Amorum Acontij, atque Cydippes narratio. Acontius Delum ad ſacra Dianæ profectus, in amorem Cydippes incidit, illam in frequenti virginum conuentu cæteras alias longè formoſitate præcellere dignoſcens. Quarè deſiderio flagrans eandem in vxorem ducendi, propterq; generis imparitatem id aſſequi deſperans (nobiliſſima enim, & valdè diues erat) decreuit ad amatoria ſe conuertere ſtratagemata. Duos itaq; Leoninos hos verſus pulcherrimo ſcripſit in Pomo:

Iuro tibi ſanè per myſtica ſacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, ſponſamquè futuram.

Pomumquè ſic inſcriptum ad Puellæ pedes fraudis inſciæ clam proijciens, illud cœlitus demiſſum cepit aſſeuerare ſimul, & admirari; quod cum illa curioſius inſpiceret, carmina prænotauit, eaquè palam legens, viſa eſt vxoriam fidem Acontio iuraſſe; Lex enim erat, vt quæquè ad Deum aras in illo templo dicerentur, ea forent inuiolabiliter obſeruanda. Pater autem Virginis hæc ignorans, eam alij deſpondit, quæ repentinâ G
febre correpta firmius credidit Pomum cœlo verè delapſum, inibiquè ſe proculdubio Iuuenis thalamo deſtinatam. Ad illam idcircò ſic ægrotantem, & exculti numinis iram fortaſsè metuentem fingitur Acontius à Poetâ literam facti declaratoriam cum hac anteſcriptione miſiſſe.

Accipe Cydippe deſpecti nomen Aconti,
Illius, in Pomo, qui tibi verba dedit.

Et cum hoc eiuſdem epiſtolæ fine.

Ouid. Heroid. Epiſt. 19.

Aurea ponetur Mali felicis imago,
Cauſaquè verſiculis ſcripta duobus erit.
Effigie Pomi teſtatur Acontius huius,
Quæ fuerint in eo ſcripta, fuiſſe rata.
Longior infirmum nè laſſet epiſtola corpus,
Clauſaquè conſueto ſit tibi fine, vale.

Ad finem igitur ſe ſacro matrimonij iugo ſubmittendi ſuum direxerat amorem hic Adoleſcens; quapropter aſtus, quos ad hæc conducentes commentus erat, non pote- H
Marſil. Ficin. in conuiuio Orat. 7. c. 15. rant illaudari. Verus eſt hic amor: hîc conceditur; & quando quis hoc amore corripitur, non ſtatim ab aſpectu viſæ pulchritudinis in tactum præcipitari deſiderat, ſed ab illâ, tanquam diuinæ pulchritudinis imagine, ad ipſum Deum contemplandum effertur. Qui ſic amat, vt in rem amatam, quo melius poterit conuertatur, intra mediocritatis terminos contineri non poterit.

Prop. l. 2. Epiſt. 16. *Verus amor nullum nouit habere modum.*

Non ambiget quaſcunquè, tanquam formas, iuremeritò ſubire perſonas, iuxtà Prouerbium illud Italicum, quod paſſim de Viro impenſius amante profertur: *Egli ſi farebbe di mille forme per ſeruirla*, vel *Vorrebbe poterſi transformare in qual ſi ſia coſa, per renderſele grato*. Nec ad aliud, quàm hoc indicandum traditam fuiſſe fabulam de Vertumno Pomonam adamante, millequè pro illa ſubeunte figuras intelligam. Hîc vel

à ver-

A à vertendis rebus sic appellatus, vel quòd anni reuertentis Poma perciperet, vt declarat Propertius his carminibus,

At postquam ille suis tantum concessit alumnis *L.4.eleg.2.*
Vertumnus verso dicor ab amne Deus.
Seù quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rursus credidit esse sacrum.

Ille inter rusticorum deos recensitus, Pomonam Nympharum Hamadryadum celeberrimam, hortorumq; solertissimam cultricem, felicium{q}; Arborum propterea tutelæ præpositam, & ab illarum Pomis nominatam, Auentiniquè Albanorum Regis temporibus florentem enixè dilexit. Quot figuras susceperit, vt eam ad se amandum, sibiquè nubendum induceret, id testabuntur coætanei Poetæ Propertius, & Ouidius, ille totam commemoratam elegiam superinde struens, & iste iucundissimam narrationis huiusce fabulosæ mentionem habens in suis Transformationibus. Quæ cum nihil suæ negotia promouerent, in anum vltimò conuersus, hortos ingressus Nymphæ, quamplurima illi narrauit in eum directa finem, vt flecteretur, sibiquè stabili connubio iungeretur. Verum cum nec hoc pacto quicquam proficeret, anili persona deposita, iuuenilem assumpsit, cuius venustate allectam Nympham in sua vota postmodum facillimè traxit. Vndè satis clarum dignoscatur, quòd amor ad bonum finem directus, finem sibi propositum sortitur. Nec ad bonum finem dirigi potest amor, nisi in bonis moribus collocatus foueatur, vndè nascitur Thalami concordia, quâ nihil dulcius. Is, quibus sic benè constituuntur nuptiæ, beata contigit vita, nec inter illos est inuenire fabulosum illud contentionis Pomum, de quo Mæonides idem verba fecit hoc pacto, Ioanne tamen Tzetze interprete in suis carminibus Politicis.

Vertumni Pomonam adamantis fabula. *Ouid.l.14. Met.fab.16*

B

In Pomum scribens aureum; accipe pulchra hoc Pomum, *Plutar.de præc. cõnu. Hom.Odyss. 3. Eurip. in Oreste.*
Equè culmine proijciens in medium conuiuij,
Nuptialem confudit mensam, atquè locum,
Et pugnam excitauit Græcorum internecionem,
Iuxtà fabulas & ipse Contentionis Pomum dixi.

Pomum contentionis Homericum.

Sic si steriles essent huiusmodi nuptiæ, ideòquè iurgia parerent, cum sterilitas non niſi cœlitus veniat, culpam à se facillimè remouere poterit mulier, vel se lepidè fingens Arborem illam Mali sterilem alloquentem colonum, sequè de sterilitate sic excusantem, vt his versibus apud Symphorianum legitur.

C *Io.Tzetzes Chil.5.nu. 24. D.Basil. D.Chr.super Gen.Hõ. 33. Hortorum li.13.c.11.*

Quid frustrà quereris Colone mecum,
Quod quondam benè fructuosa Malus,
Autumnis sterilis duobus adstem?
Non me prægrauat (vt putas) senectus;
Nec sum grandine verberata dura:
Nec Gemmas modò germine exeuntes
Seri frigoris vstulauit aura:
Nec Venti, pluuiæuè, siccitasuè,
Quod de se quererer, malum dederunt.
Non Sturnus mihi, Graculusuè raptor,
Aut Cornix anus, aut aquosus Anser,
Aut Coruus nocuit siticulosus;
D *Sed quod carmina pessimi Poetæ*
Ramis sustineo laboriosis.

Quæ *pessimi Poetæ carmina* nil aliud esse allegoricè interpretarer, nisi studium illorum, qui gaudent discordias inter coniugatos disseminare, illorumq; torum efficere, vt ille, de quo Iuuenalis *Semper habet lites, alternaquè iurgia lectus.* *Sat.6.*

Nec nisi fabulam prætereà sapit quod narrat Pausanias in Bœoticis, hoc est Cereris Mycalessiæ in templo, quod noctibus singulis ab Hercule occludi, & aperiri tradebatur, Poma ad eiusdem numinis simulacrum cuiusuis generis essent, exposita, non putrescere, sed totum in annum, tanquam semper recentissima mirabiliter asseruari. Sed breues has faciat, fallaceſquè tenebras somnus à fabulis ijsdem excitatus, sitq; Somnus mox accedens —— *Somnus agrestium lenis virorum*, &c. Sitq; *Volucer matris genus Astreæ.* *Mart.l.10. Ho.l.3.od.1 Senec. in Herc.fur.*

INSOMNIA.

POmorum in vniuerſali iam exegimus tractationem; propterea quod requies aliqua calamum manet: & nè in hac ille diutius torpeat, & ſomniare videatur, curabimus nè ab alijs ad rem ſomniata ſub ſilentio prætereantur. Mala itaq; iuxtà diſpoſitionem, in quâ per ſomnum conſpiciuntur, vel bonum, vel malum portendere ſolent. Vndè ſi quis in ſomnis viderit, aut comederit Poma pulcherrima, & dulciſſima, non niſi bonum ſibi præſagiri cognoſcat (ſi tamen vera ſunt, quæ Symphorianus ſcriptis mandauit) quandoquidem iucunditatem deſignant. Ijs præterea, quibus ſe Pomiferas Arbores plantare viſum fuerit dormiendo, fertilitas tori, ſi de vxore ſoliciti ſunt, præſagitur, quippè quod Arbores iſtæ mulieris, & colonus Viri patrantium, ſymbola credantur; Addatur inſuper quod eiuſmodi Mala in Veneris tutela propter dulcedinem tradita ferantur, vnde ſomniata multam Venerem ſignificare conſueuerunt. Sic & Arbores iſtiuſmodi feliciſſimè virentes, atq; florentes in amœniſſimis Viridarijs collocatæ, cum auiculis lepidiſſimè ſuperaccinentibus, ſerena tempeſtate, alijſq; cenſus eiuſdem optimè conſtitutis circumſtantijs, ſomniatæ, præterquamquod optimam temperamenti conſtitutionem in ſomniante prænotarunt, docent etiam in proſperum euaſuros eidem ſucceſſus, fortunamuè quantumuis dudum aduerſam, ad fauendum eidem qui ſomnium hoc fecerit, ſe tandem conuerſuram. Contrà verò Poma acida, ſeſeq; aliter male habentia, illorumq; Arbores aut deſtitutæ folijs, aut procellis, aut fulmine petitæ, vel quouis alio pacto malè diſpoſitæ, ſi per ſomnium videantur, contentiones, ac ſeditiones, & percuſſiones, atq; identidem mortem præmonſtrant; liti nanq; & aduerſæ fortunæ dicata ſunt, vel ſaltem præparatam quodammodo materiam vtriuſquè ſtatus diſpoſitiuam per humores bonos abundantes, vel ſuperfluos omninò malos in corpore exiſtentes denunciant. Mirabilem hiſtoriam, vel fortaſſis ſomnium aliquod recenſet Ioannes Fernelius Henrici Galliarum Regis Protomedicus, Mizaldiquè Præceptor, ex eodem Mizaldo relatus, de quodam comedente Pomum, eius ſcilicet, quod illi ſomnum inter, atque vigiliam acciderit. Habet ille quendam fuiſſe, qui cum aliquando noctu propter maximam faucium ſiccitatem, obdormiendo quoque ardentiſſima ſiti correptus è ſomno ſurrexiſſet, qnæſitumquè potum non inueniſſet, obuium fortuna Pomum dentibus apoſuit; quod cum abſumeret, faucibus ſibi quendam quaſi manibus inſidiantem, eaſq; vnguibus obſidentem, itaut penè ſuffocaretur, vnaquè ſubeuntibus immundis ſpiritibus in poteſtatem tradi, perquè tenebras à teterrimo cane prægrandi ſe vorandum impeti ſenſiſſe viſus eſt. Hæc omnia poſtmodum ad priſtinam mentis claritatem redactus eidem Fernelio ſeriatim expoſuit. Illum plerique ex infimo pulſus motu, calidoq; parum fortunatè adaucto, ex arentis palati continuâ ſiccitate, magnaquè linguæ ſcabritie, propterquè vigilias, & inquietam mentis perturbationem, febricitātem credidērunt: Authorem iam retulimus, cui tantum fidei adhibendum quantum quiſque voluerit, cenſemus; Magnum tamen, & admirandum portentum, ſi verum foret, vndè quiſque dignoſcat ſuis criminibus ſemper parata cælitus imminere flagella, quæ cum corpus ſolummodo percutiunt, maximum diuinæ Pietatis ſignum peæſeferunt; cum autem Animam quoquè plectendo ad æternas Tartarûm flammas, quas minus malum eſt pati, quàm peccaſſe, damnant, quantò alijs ſperandum in diuinæ Maieſtatis Miſericordiam, tantò eiuſdem timendum eſſe rectiſſimum Iudicium, incorruptamquè Iuſtitiam demonſtrant. Vnuſquiſque ergo ſtudere debet, vt corporeos errores, animiquè mendas à ſe amandet, auertatque, & prorſus corrigat in ſemet, ſicq; illi ſomnia placida, atquè benigna occurrent, proſperaq; ſuccedent omnia, & opem ferent opes haud inuidæ meliorum doctrinarum percupido.

Hortor. lib. 2. pag. 55.

Mizald. memorab. cent 8. num. 8.

D. Aug.

A

NVMISMATA.

FAcilis non modò, ſed diuturna quoque vt eſſet Pomorum lectio, eorumq; perpetuus Honos Poma in Ære perennarunt Romani, ſenſum fortaſſis virtuoſæ longæuitatis præſeferentes (cum nil perperam ab ijs factum fuiſſe obſeruemus, & quod multiplicem non reſpiciat vtilitatis finem) Pomum ideò Metallo committi impreſſum voluere, vt indicarent ex eo ſoli non eſſe committendã fertilitatis cauſam Naturæ, ſed manum, cum Minerua quoque ab ipſo Colono mouendam; laborandumq; inſuper eſſe, & artificiosè operandum circa naturales effectus, vt hi pulchriores, prætioſioreſquè, necnon cariores reddantur; partarum etenim honeſtis conatibus diuitiarum maior eſt Amor, quàm earum, quæ ſimpliciter poſſidentur, & nullo conquiſitæ ſunt negotio. Monitum quoque aliud præſignarunt Politici Sapientes maximæ in Republicâ Vtilitatis per hæc Poma, quo nimia opum frænaretur concupiſcentia, nè illæ ſeditionem, & inuidiam irregulariter adauctæ parerent, vndè ſecuritas publica perire poſſet. Hiſce de cauſis permoti Imperatores Auguſti, Auguſtæquè corum Vxores, Poma Numiſmatibus impreſſa Politicis pro delicijs habuerunt; vt

Plin. ſen. lib. 16.

Plat. de Rep

B *Ariſtot. politic. l. 2.*

Demoſt. 1. Olinth.

ANTONINVS PIVS AVG.
PONTIF. TR. P: III.

Cum figurâ nudâ ſtante, & dexterâ Pomum, ſiniſtrâ verò Haſtam retinente, quaſi diceret pluris eſſe Agriculturam æſtimandam quàm Bellum, ſeù etiam quòd fortes Agricolæ debeant eſſe, quorum manus minimè delicatæ ſint; ſic idem

ANTONINVS AVG. PIVS P. P. IMP. II.

Eurip. in Rhe.

COS. IIII. Figura ſtolata, cui Pomum in dextra manu manet Agriculturam innuens Artium omnium eſſe parentem, & veluti rem ſacram, Homini libero, ingenuo, forti, conuenientiſſimam, Vetuſtatem non Ære comparandam, ſed in Ære conſeruandam, tanquam cœleſte munus Auguſtæ Matronæ in ſuis Numiſmatibus crediderunt, quemadmodum

Ap. Stob.

FAVSTINÆ AVG. PII AVG. FIL.

C VENVS ſtans dextrâ Pomum, ſiniſtrâ temonem tenens, aliudquè eiuſdem Fauſtinæ in hunc modum ſignatum

FAVSTINA AVG. PII. AVG. F.
VENVS S. C.

Vbi Venus dextrâ temonem regit, ſiniſtrâ Pomum geſtat, oſtendens munus eſſe laboris pulchritudinem, induſtriâ excolendam per omne tempus. Item

GAL. VALERIA AVG.
VENERI VICTRICI ALE.

Poſuit, vt ſtantem illam, dextrâquè Pomum conſeruantem perpetuo, & benigno reſpiceret aſpectu. Ex Iuliâ Corneliâ Paulâ huiuſmndi prodijt Moneta.

IVLIA PAVLA AVG.
VENVS GENITRIX.

In illâ Venus erat ſedens, dextrâ Pomum porrigens, ſiniſtrâquè haſtam præhendens, ſimilis ex Iuliâ Soæmiate cum hac inſcriptione, figurata

IVLIA SOÆMIAS AVG.

D VENVS COELESTIS.

Vbi Venus ſedens apparet dextrâ Pomum exhibens, ſiniſtrâquè haſtam puram, cum aſſiſtente puerulo retinens; vndè liberalis, ſed innocens voluptas innuitur cum animi robore inuicto ſecura, ſedenſquè; à quarum Auguſtarum ſenſu non diſcordant duæ Iuliæ, altera ſeueri, Auguſti altera; illa Venerem ſeminudam ſtantem cum Palmâ in ſiniſtrâ manu, dextrâquè Pomum, atque hac inſcriptione aſſumens

IVLIA DOMNA AVG.
VENERI VICTR.

Hæc verò Muliebrem figuram ſtantem ſtolatam dextræ Pomum concreditum, ſiniſtræ Haſtam locatam delectâ ſibi dilectam, vt ſpeciem ipſam vultus cœterorumq; membrorum apparentium magnam habere vim captandæ venerationis, atque timoris incutiendi declararunt; in eundem modum, finemquè Auguſtæ aliæ, nempè Lucilla Luci

ci Veri; Seuerina, Sabinaquè Hadriani Auguſti propria venuſtatis Poma poſſidere de- E
creuerunt; nam quoad primam, ea ſic procedere viſa eſt.

LVCILLÆ AVG. ANTONINI AVG. F.

VENVS figura ſtans, dextrâ Pomum, ſiniſtrâ haſtam
Secunda eſt SEVERINA AVG.

VENVS FELIX.

Dea Venus dextrâ Pomum, ſiniſtrâ tenens haſtam 3. Sabiana Hadriani

SABIANA AVGVSTA HADRIANI AVG P.P.

VENERI GENITRICI S. C.

Venus cum Pomo cæteris omnibus pulchrior Numinibus, impari licèt Paridis Iudicio, prælata cunctis, Haſtatæ Palladi concors in Caſtitate ſaltem fuerit omne punctum tuliſſe miſcendo Vtile immò, & Honeſtum Dulci, dicetur. In Marco Aurelio Carino Imperatore Æternitatis Auguſtæ Figuram recognoſcamus, qui Figuram ſtolatam dextrâ Pomum gerentem cum Pauone proximo cudi faciens, cum litteris è directo Numiſmatis poſitis

IMP. C. M. AVR. CARINVS AVG. F

ÆTERNIT. AVGG. G.

Innuere voluit potentes velle videri omninò formoſos in omnibus, & per omnia, nullamquè in illis turpitudinis notam eſſe adſcribendam. Maiorem apud aliquos Principes opulentiæ curam, quam aliarum quarumcunquè rerum habendam docere videtur Seuerus Pius Auguſtus in ſuo Numiſmate cum figurâ ſtante, cuius dextera Pomo onuſta, ſiniſtra verò duplici cornucopiæ locupletata foret, ab alterâ parte inſcripto

SEVERVS PIVS AVG.

P. M. TR. P. XVI. COS. III. P. P.

Aureus porrò Theodoſij Nummus ſtatuam galeatam ſedentem, quæ in dextrâ manu Pomum cum cruce ſuſtinet, ſiniſtrâ Rhabdum, hoc eſt virgam, ſeù ſceptrum exhibet literis hiſce animatus.

D. N. THEODOSIVS P. F. AVG.

CONCORDIA AVGG. G. B. CONOB.

Concordiam pietati, & auctoritati iunctam formoſiſſimam eſſe, omnibuſquè laudibus G
dignam oſtendit. Alas Honori, & Famæ ſuperaddidit, Honorius Aug. in ſuo Numiſmate Aureo, in quo Victoria alata gradiens, dextrâ ſertum, ſiniſtrâ Pomum cum cruce geſtabat; Honeſtiſſimaquè in fronte nomina hæc viſebantur.

D. N. HONORIVS P. F. AVG.

VICTORIA AVGG. COMM.

Mox Focas Imperator Argento ſignato Victoriam alatam, dextrâ baculum cum cruce, ſiniſtrâ Pomum cum cruce itidem gerentem conſignauit, literis hiſcè in oppoſitâ parte ſcriptis. D. N. FOCAS PERP. AVG.

CONOB.

Vt patefaceret poteſtatem omnem, & prærogatiuas quaſcunque meliores à Deo proficiſci; & ad cœlum animis gratiſſimis eleuari nos oportere. Maximianus tandem Auguſtus in Auro ſuo Cuſo duas figuras in ſubſellio ſedentes, quarum in dextris Pomum eſſet, & in medio Victoriola aſſumpſit, & in earundem oppoſito proprium nomen appoſuit. MAXIMIANVS AVGVSTVS

CONCORDIA AVGG. N. N. H

Pomorum itaque fragrantia, ac eorundem Suauitas, Pulchritudo, Salubritas, Vbertas, Æs intrà, Argentum, & Aurum fulgentes pro irrefragabili teſtimonio præſtantiſſimæ ſignificatuum Felicitatis Apollineæ, Gratiarumquè omnium in Hiſtorijs particularibus iamiam explicandarum perpetuò ſtabunt, queis doctè ditabere Lector amica depromptis manu.

PO-

A

POMORVM LITHOSCHEMATA.

FOEcundissima rerum Mater, & Altrix Natura Plantas, Arboresquè non contenta simplici delineatione lapidum intrà membra finxisse, voluit quoque integris in saxis humidiores cælasse fructus, Poma nempè, quibus viscera interna interdum addidit, vt Pulchritudo, Suauitasquè imaginaria saltem, huiusmodi gustabilium simulatis in speciebus perennarent. Lapidificam siccabilis humoris exhalationem, dum viscosis Telluris portionibus admistam sensit ipsa, digerentis caloris solidantisquè frigoris instrumento mediante, accidentarias formas vnà cum essentialibus fundamentis ludendo seuerè produxit, omniaquè secundum variam subiectorum materialium dispositionem diuersificauit; vndè composita hæc mole parua, vel magna, tactilitate lenia, vel aspera, colore splendida, vel obscura, figura persæpè regulari Globosa, vel Angulari sublimiora mouerunt ad speculandum Ingenia. Lapidea hæc Po-
B ma cum vegetabilitatis omnimoda non careant prærogatiua, in quibus formatricis, assimilatricisquè facultatis non exiguum eluescit artificium radicali minimè destituta incremento Idealia concreta Poma dici promerentur, quorum mentio docta non decet Pomaria. Perpetuum fructuositatis exemplum, & fortassis etiam incitamentum in Amygdalite lapide, Persicite, Dactylite, Castanite, &c. habebimus. Sed nobis nunc tria hic inferius posita Pomorum Lithoschemata à nemine hucusque perpensa Pomarij nostri Maceriarum, hoc est primi Vniuersalis Tractatus Pomorum in genere pretiosum, & prænobile fiant Ornamentum. Primum à sinistris lapidem, quem à D. Blanco de Nigris Pictore Bonon. accepimus reticulatum, terrei coloris, Pondo Vnciarum XIX. apparentem magnitudinem non excedens, duritiei non admodum intensæ, atq; duobus veluti semiglobis parum compressis conflatum, & Pomum exiccatum cum rugosâ superficie referentem pro Pomorum omnium bissectorum specimine considerandum proponimus. Secundum perfectè Sphæricum, Focariæ duritiei, Ferruginei coloris, durioribus lapillis intimè conspersum, semilibralis ponderis tanquam rotunda Poma
C repræsentantem in medium adducimus; illius natalia Mons Garganus habet, illiusq; copiam nobis Excellentiss. Medicus D. Albertus Carrodorius fecit. Tertium Pyriformem integrum, & exectum Fusci coloris in extimis, cutem, & fructuosam carnem ostendentem cum candicantibus, & pellucidis interraneis oblongis, partim continuis, partimquè interciss, inter quæ prominentes pustulas rotundiores, & ceù semina quædam est videre, longitudinis in totum sesquipedalis, dodrantalisq; crassitiei libras 75. ponderantem, pro fructuosâ Pomorum Anatome admittemus, & illorum præcipuè, quæ Acinifera sunt, de quibus in tractatu secundo primæ partis huiuscè libri secundi expeditur historia. Hunc mea prope Casaleana Prædia in Bonon. suburbanis Rheno imminentibus Collibus elapso anno 1666. à Studiosissimo, & perquam Docto Iuuene D. Laurentio de Legatis comitati inuenimus; quem Lapidem saxoso infixum aggeri viæ cuiusdam (quà præcipuum fuisse antiquissimis in temporibus iter in Hetruriam coniectari ex pluribus licet) insolentis formæ, superficieiquè qualis est eruginosorum Pomorum cortex dignum existimauimus vt iudicio, & examini Physico subijceretur; de huiusmodi Præda læti ad inquirendas in ijsdem locis Cybelei Ethnicorum vetustis-
D simi Templi Rudera, quæ ruinosa è crepidine montis consepulta prius, emersere nuper; cuius quidem aliquot fragmenta Domi meæ asseruo, pereximus. Hunc qui viderunt Doctissimi, dum meum inuiserunt Musæolum Viri, Naturam ipsam in eodem sedulam, & egregiam suimet imitatricem admirati sunt; interquos plurimi facio Præclarissimi Phil. & Med. colleg. Bonon. Ioannis de Laurentijs Iudicium, summo in honore apud Sapientissimos æui nostri Principes, & in Vrbium Principe Roma constanter receptum.

In Dendrytis lapill.

Plat. in Timæo.

Arist. in lib Meteor.

Theophr. l. de Lapid.

Seneca nat. Quæst. lib. 3. cap. 17.

Christoph. Encelius de lap. & ger. ron. l. 3. c. 3.

Sebast. Foxius morzillus de Plat. & Ar. conf. l. 3. c. 6

Strabo. lib. 13. Geogr.

Laurent. Ioubert. Decade 2. Paradoxorum

In Musf. metall. Aldr. lib. 4. c. 62. pag. 495. 504. & seq.

Pl. l. 3. c. 13

POMO-

SCD Lyon 1

Pomorum Lithoſchemata.

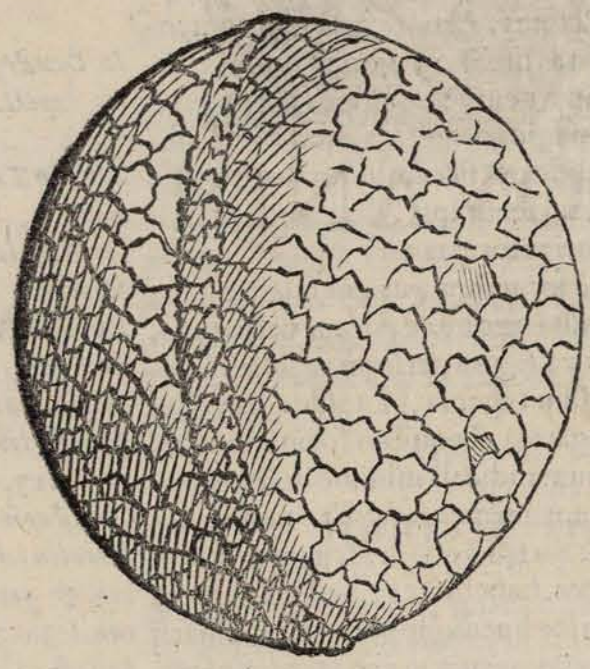

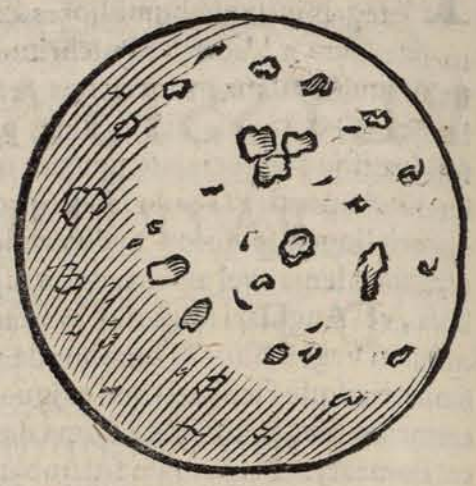

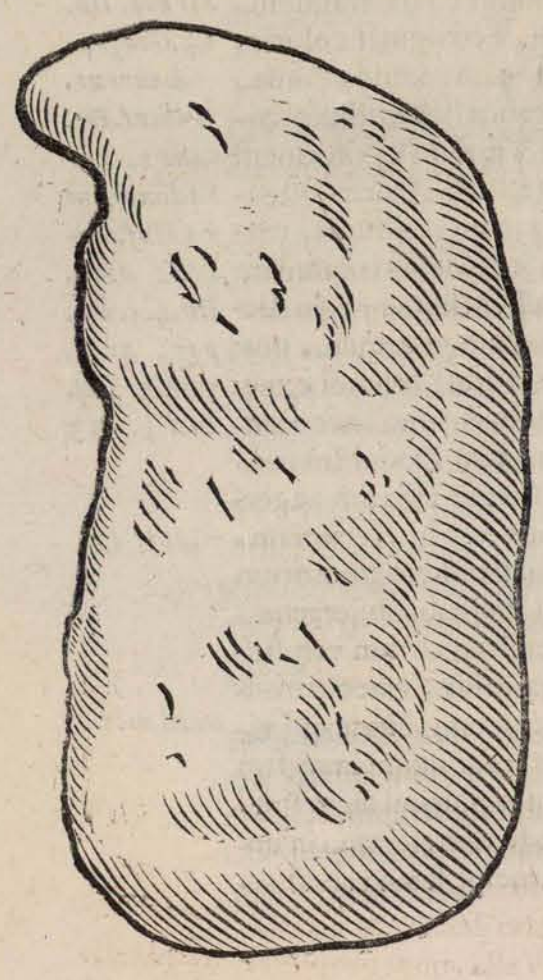

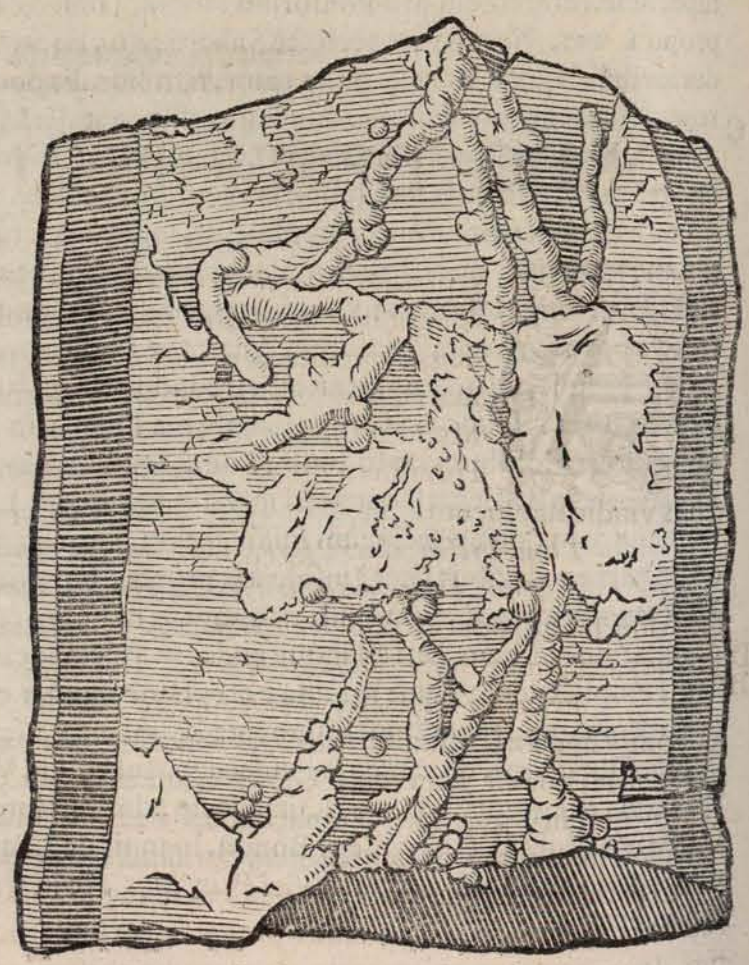

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT I.
DE POMIS, SEV MALIS
In Specie.

ORDO, DESCRIPTIO, NOMINA.

A Syluarum Tetricitate, ad Auream Hortorum Lucem translati duros, & agreſtes Glandium cibos cum mollibus, & vrbanis Pomorum delicijs commutauimus; dum autem pulcherrima luſtramus intus Pomaria, prima Pomiferarum Arborum ſpecifica occurrit Pomus, ſeù Malus Arbor, Italicè *Pomo*, *e Melo*, Arabicè *Tufa*; tum quià, poſt Hominum agreſtem feritatem depulſam, primum ſibi culturæ Hortenſis vindicauit locum.

Tunc victus abiere feri, tunc conſita Pomus,
Tunc bibit irriguas fertilis Hortus aquas. *Tibull. l. 2. eleg.*

Sic Albij Tibulli poetica cecinit egregiè tuba; tum etiam quià felicitatem Phyſicam D propius attingit ex Sulmonenſe

Proxima Phæacum felicius obſita Pomis Rura. *Ouid. met.*

Pomorum porrò omnium literario in ordine iſto ea præcedent, quæ Acinos, ſiuè Gigarta, hoc eſt Sementica Grana minutula cum putaminibus minimè oſſeis inuentre gerunt; quæ ideò Pomacinifera vocauimus, vt illa diſtingueremus à Pomoſſificis intra ſuam mollem carnem duriſſima condentibus oſſa medulloſa, de quibus deinceps agetur. Non negamus quidem nomen Acini propriè, ſtrictèquè magis Vuarum exiguę pomoſitati conuenire, vtpote quæ ſunt fructus Arborei densè, & aceruatim, ſeù racematim cohærentes, & admodum minuti, vt tradit Valla, quos propterea non ineptè quis vocaret Acinoſos fructus, & Acinigenos; per hoc tamen non tollitur, quin poſſimus Poma reliqua maioris molis, minuſquè humida, cuiuſmodi ſunt Mala, de quibus in præſentiarum agimus, Acinifera, ob ſementicorum granorum exiguitatem nuncupare. Ipſa ergò Malus Arbor eſt magnitudinis plerumquè iuſtæ, quæ *Elegantiar lib. 4. c. 28. Ruell. de nat. ſt. l. 1. c. 4.*

aliquan-

aliquando ad amplam aſcendit, aſt nunquam excelſam ad proceritatem peruenit; ipſa E
cortice eſt leui, & ſubatro; ramis quidem oblongis, ſed in latitudinem hinc inde fuſis;
folia fert laurinis breuiora, latiora tamen, mollia, & aliquantulum hirſuta, & inordi-
nata; nodos habet faciebus belluarum ſimiles, adeout ex illis concinnari Perſonæ de-
facili poſſent, quemadmodum ea, quæ delineata proponitur Simiæ ſimilis, &c.

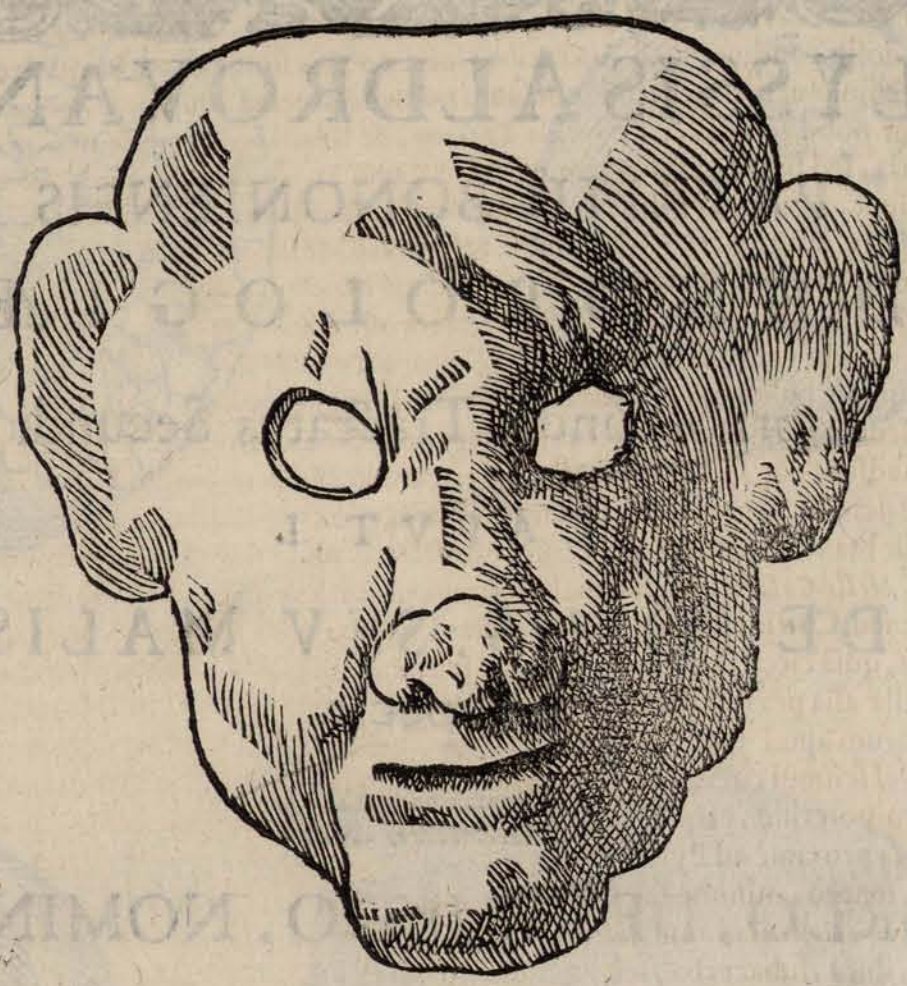

NODOSA MALINI CORTICIS PARS, QVÆ LARVAM HVMANAM APPRIMÈ IMITATVR

Plin.l. 16. cap. 24. *Ceſalp. de bl.l.3.c.51.* *De Malis Matthiol.in Dioſc.l.1.c. 131.p.mihi 200. in ed. cum Bauh. Dodõ.pemp. 6.l.3.cap.1. pag. 789. P.Pena &c. in Adu.nou. pag. 424. Dorſten. in*

Radices illi ſunt paruæ ſummę telluri hærentes; Flos ab ramis erumpit candidus, aut parum purpuraſcens; Fructus illi ſuccedit maiori ex parte orbiculatus in ſummo floris, inq; imo pediculi aliquantũ depreſſus; illiq; caro ineſt fungoſa, ſuccoſaq, ex quo de facili rugoſus fit; ſapor in maturitate ad dulcem, acidulumq; tendit, in acerbitate verò ad aſperum, & ſtipticũ; ex ijs *Melapia* parua, rotunda, pallidiuſcula, valdè odorata, & dulcia quæ H *Melimela* fortè ſunt, quaſi melleamala, recognoſcuntur; *Roſea* colore, veluti roſarum ſubrubenti mediocris magnitudinis, odore roſaceo, ſapore dulci, ſubacido, & diutius conſeruabilia quam cœtera omnia, valdè excellunt. *Sanguinea* aliquantò roſeis ſimilia, minus tamen odorata, & ſubſtantiæ laxioris, & magis raræ, oblongioris aliquandò figuræ adinſtar mammæ, & tunc acidiuſcula, aliquandò ſtolidè tumentia, *Pulmonaria* dicta à ſimilitudine ſubſtantiæ pulmonum multum manifeſta ſunt; *Ferruginea* colore, figuræ contractioris, durioriſquè ſubſtantiæ Pyrorum veluti, reperiuntur; *Verna*, præcocia fortè nimis, quæ & *Daca* dicuntur, decolore ſuperficie ferè virenti, ſapida, exiguaquè videntur eſſe ſylueſtrium malorum non guſtabilium ſorores vrbanæ. Patet apud omnes Auctores Mala ſemper fuiſſe plurima numero, & tam in genere ſubalterno, quàm in magis ſpecialibus ſpeciebus; Plinius 29. genera innuit, partim ab inuentoribus, partim à Patrijs, partim à figura, item à colore, vt & à ſeminibus, adeòut à condi-

A conditione castrati seminis aliqua *Spadonia* dicantur, à folijs similiter, & à saporibus, & odoribus. Atheneus commemorauit *Syduntia* ex Corintho, *Vactiana* ex Alpibus Aquileiæ, *Delphicaq.* Dionisij, &c. addens multa peregrina esse, & alia quæ conditoribus suis æternam propagationis memoriam conseruare, tanquam egregij alicuius invita facti valuerunt, ex quo indubitata fit assertio: nihil tam leue, atque vulgare reperiri iuuans, atque oblectans, quod non parere possit gloriam, cuiusmodi sunt pomosa inuenta, quæ originem suam cognouere à *Matio*, *Gestioq.*, & *Manilio*, item *Claudio*, & *Sceptio* Poma *Scepta*, vt & *Libertino*; Mala *Quiriana*, & *Scantiana* valdè serotina, quæ in dolijs condiuntur ab Auctoribus suis; *Pertisia* similiter, parua quidem, sed saporis gratissimi nuperrimè secundum suum nomenclatorem adoptata; *Amerina* Serotina Patriam nobilitarunt, & *Epirotica Epirum*, & *Græcula*; *Gemella* nunquam singula nascentia, sed bina laudes ingeminant Geoponicas. *Serica* splendida, & versicoloria superbiunt. *Melappia* mellis Apum saporem, & odorem iactant; *Mustea* celerrimè mitescentia, musti mellei dulcedinem referentia, Melimela ob id etiam dicta, palati deliciæ volunt haberi. *Orbiculata* ob rotundam maximè figuram extolli cupiunt. *Orthomastica* à mammarum effigie nurritionem ostentant. *Spadonia* à conditione castrati seminis, sunt veluti casta. *Melofolia* è quorum medio latere folij rudimentum quoddam erumpit, pulchra. *Pannucea* celerrimè in rugas pannosas veluti senescentia. *Pulmonea* leuitate tumente conspicua. *Sanguinea* à colore purpuræ suspicienda. *Parua* deinde adsunt, & *Sylvestria* acerbissima, acuto licet odore, parsimoniam commendant. Illaquè demum præpropero aduentu natiuam vilitatem redimere cupientia, quæ *Dacia* dicuntur maximè pallido, & decolore aspectu, ob id fortassis dictæ apud nos Bononienses *Melle-Colare* quia sint mala absque colore, hæcquè eadem videntur esse mala, quæ Bened. Curtius Symphorianus eques Lugdunensis à tempore maturitatis *Ioannina* vocauit, quià circa D. Ioannis Baptistæ festiuitatem esui sint apta, parua, albentia, fugacia, nulla alia prærogatiua dotata, nisi quod edantur prima; à quo Symphoriano plura malorum apud Gallos, vel vernacula, vel indigena nomina referuntur, quæ conferri, vel seiungi cum alijs, vel ab alijs, tam suprascriptis, quàm infrascriptis iudicio legentium poterunt; eaquè sunt huiusmodi, & primò *Rosea*, nobis quidem notissima; dein

B

C *Pyromela* proximè ad Pyri naturam accedentia; *Ramburea* prægrandia, rotunda, callofragili, tenero, minimè fugacia; *Rubelliana*; *Cornea*; *Capedina* curto pediculo, serotina valdè; *Cestiniana* austera, oblonga, castaneæ cartilagine; *Francerina* rotunda, ampla, dura, subacerba, seù subdulcia; *Didia*; *Follana*; *Blandurella*; *Præpoma Augustana* suauitate præcellenti in odore, atque sapore simul, oblonga figura, à pediculo in acumen tendentia, fugacia tamen. *Susina* à Susa oppido in Italiæ finibus dicta, parua, orbiculata, per lineas rubentia, gustusquè gratissimi; *Rosea susinis maiora*, à Rubellianis parum diuersa. *Girodeta* Allobrogum, parua, rotunda, subrubra, seù subruffa, multumquè serotina; inter autem hæc omnia recensita nomina, aliaquè Gallica Mala; si Ruellium Gallicum Scriptorem, & Doctorem Parisiensem excellentissimum interrogaremus, quænam illa essent, quæ promerentur laudem maiorem, responderet *Capendua*, *Rambura*, *Passipoma*, *Paradisiana*, *malacria*, *Castinia*, *Francetura*, *Rubelliana*. Ex Valerio Cordo, cordato sanè viro has Malorum specialissimas habemus species, videlicet *Pulmentaria lata*, *Coretitthia* mamillis Puellarum similia, *Pulmentaria rotunda*, *Pulmentaria minora*, *Pulmentaria flaua*, *Dulcia minora*, *Paterniana*,

D *Orbiculata*, *Oblonga*, *Episcopia*, *Duracina alba*, *Porstorfiana*, *Presiliana*, *Crocina*, *Crocina rubentia*, *Pulmonea maiora*, *Pulmonea minora*, *Vitrea*, *Duracina ruffa*, *Oenoxymela*, *Angulosa longa*, *Angulosa rotunda*, *Prasomela*, *quæ nobis Bonon. dicuntur Franciscæ*, *Gothardina alba*, *Augustina*, *Rosacea*, *Sanguinea*, *Dulcia magna*, *Oximela maiora*, *Parelia*, *Oxymela minora*. A Trago Germano, Herbarum Germanicarum Scriptore hæc Mala tradita scriptis sunt, videlicet *Præcocia* S. Ioannis, *Augustana* græcè *Glycymela*, ideſt dulcia mala; *Autumnalia*, quorum alia sunt *Incana*, alia *Lutea*, alia *Variegata*, illaquè dulcia, & aromatica *Capendriua* dicta ab aliquibus. *Poma magna* alba, & dulcia, in quorum ventre semina, dum sunt matura, sonant, à Ruellio *Passipomia* appellata; *Poma magna dulcia*, *rubro colore maculata*, quæ Poma *Domini Dei* Germanicè dicuntur; *Poma dulcia candida* turbinata, & oblonga orthomastica; *Poma Anserina*; *Poma paradisiana*; *Poma acida*, quæ in plurimas subdiuiduntur species, inter quę

Botã. p. 231
Trag. l. 3. c. 14. p. 1042
H. gener. pl. l. 3. capit. 1. pag. 285.
Heresbach. pag. 344.
Symphor. l. 23. Hort. c. 1. 2. 3. p. 520.
Plin. l. 15. cap. 14.
Hort. l. 23 cap. 2.
Denat. stirp lib. 1. c. 96.
Lib. 3. de Pl. c. 10.
Lib. 3. de st Hist. c. 44.

 nume-

numerantur Poma *Carbonaria*, *Vinaria*, *Caſalia*, *Armelina*, *Liuida*, *Sorbea*, *Heimeltinga*, *Fæminea*, *Sylueſtria*, *Gryſea*, *Lutea*, *Candida*. Auctor ſtirpium Sileſiacarum has Malorum recognouit in Sileſiâ ſpecies, primò, *Malum domeſticum*, *Humile*, *Acidum*, *Dulce*, *Muſteum*, *Vinoſum*, *Acidodulce*, *Auguſteum*, *Epiſcopium*, *Anabergicum*, *Appianum*, *Roſeum*, *Parelium*, *Acidogratum*, *Carbonarium*, *Anguloſum*, *Duracinum*, *Rubens*; Adeò ſunt multa malorum genera, variâquè Specie, Figura, Saporibuſquè, vt vix enumerari queant, inquiebat Heresbachius Geoponicus Germanus clariſſimus, quæ verò ſecundum ipſum in Gallia Principes partes tenent ſunt *Carpendua* ſuauiſſima, minimè fugacia, & ad aureum colorem tendentia; deinde *Paſſipoma*. In Belgio præcipuæ nobilitatis ſunt *Rabandica*; & apud Germanos in vniuerſum præter exotica celebrantur *Diſtelina*, & *Paradiſiaca*, & apud Vbios *Poſtellana* aureo rubente colore exornata. Sed ad Italos, Noſtrateſquè redeundo, vltimam Pomorum magis ſpecialium exarationem cum illis abſoluemus; videlicet cum Petro Creſcentio Conciue noſtro Bononienſe, & Geoponicorum Italorum coryphæo, dicemuſquè ſpecies malorum omnes petendas eſſe à varietate Saporum, Colorum, Odorum, Magnitudinum, Figurarumquè, & aliarum etiam conditionum, & ita dicentur aliqua Dulcia, Acida, Acetoſa, Pontica, Acria. Alia Alba, Rubra, Viridia, Crocea, Æruginea; Alia Roſeo odore, alia Moſchato, alia Caryophylleo; aliaParua, Magna, Medriocria; aliaquè Longa, Lata, Rotunda, Anguloſa; alia ratione temporis Præcocia, Serotina alia quoad durationem, vel Fugacia, vel Seruabilia; Aliaquè vel Dura, vel Mollia, Solida, Frangibilia, Denſa, Rara, &c. Et ſtante hac Fundamentali Regula horum fructuum nomina, varijs inſpectis cauſis, componere perfectè poterimus, & cum Auguſtino Gallo odorem, colorem, ſaporemq; varijs conſtitutionibus magnitudinis, figurarum, ſubſtantiæ, temporiſquè maturationis accommodabimus; Dulcianis vndè Malis iungetur vel pumila ſtatura, vel mediocris; Moſchatis tempus æſtiuum, vel ſerius; Rubeis, craſſitudo, raritaſuè; Æruginoſis ſoliditas ſubſtantiæ cum ſaporibus varijs, atquè magnitudinibus, necnon duratione. Calimanijs quoq; Malis pulchritudo inerit abſolutiſſima (nam καλὸς eſt pulcher, formoſus) cum illorum figurâ valdè concinna ſit, quæ non eſt omninò orbiculata, ſed nec compreſſa, non tumida, nec exilis, non parua, nec magna, non decolor, nec intensè colorata, ſed de omnibus gratiosè participans, ſicuti etiam cum ſapore medio inter omnes guſtui gratos, & acceptabiles, vti & ſoliditate mediocri, durationequè tandem diuturna potius, quàm breuis deprehenditur; à quibus Calimanijs malis parum diſtant *Pupinia* valdè amabilia; *Roſtaliolaq;* ſanitati conferentia vndequaque grata, atq; *Appiola* celebratiſſima. Theodori poſtmodum Celidonij Bononienſis Agriculturæ ſcriptoris non poſſum non probare methodum nominandi gradatim ſpecies malorum iuxtà eorundem maiorem, vel minorem bonitatem, & exiſtimationem, apud vulgus ſaltem, ipſe *Roſea* mala cunctis prætulit, dein poſuit *Calimana*, 3. *Paradiſea*, 4. *Appia*, & *Appiola*, 5. *Franciſca*, 6. *Cappardia*, 7. *Muſabò*, 8. *Pupina*, 9. *Presbitera*, 10. *Æruginoſa*, 11. *Glaciola*, 12. *Dulciana Iunia*, vulgò *Colare*. His omnibus Vincentius Tanarius noſter item Conciuis Nobilis Bononienſis Nobiliora voluit addere Mala Principibus Viris digniſſima, & ſunt Mala *Cotognina*, à ſimilitudine Cotoneorum in odore, colore, & durabilitate. Deinde *Caryophyllea* ab odore Caryophyllorum, etiam durabiliſſima non ſolùm præcocis, ſed ſerotinæ quoq; naturæ, quæ à Maio exactum vſque ad Autumnum perdurant. Nos autem ſequentes dabimus Malorum ſpecies depictas, quæ cum ſint præcipuæ communes inter huiuſmodi fructus, cætera non erit difficile dijudicare, atque internoſcere, ſi offenderentur, & ſunt *Mala Nana albicantia* Mala Cylindri figura *Muſabò* vulgò dicta, quæ rictum Leonis, vel potius Bouis videntur æmulari, quorum aliqua Cylindricam figuram referunt; Mala *Gemella*; Mala Anguloſa; Mala *Roſea*, ſeù Orbiculata, & Epirotica. Mala *Paradiſea*, & *Mala Paradiſeis* ſimilia; Mala *Æruginoſa*, vel *Ferruginea* maiora, vel minora; *Mala Paradiſea*, quæ Pyrum inuersũ referunt. *Mala Paradiſea* maiora, alba rubra, &c. Et hæc dicta, vel exhibita Pomorum ad deſcriptionem, ſimplicemq; nomenclaturam exarandã ſufficiant, earum ſcilicet ſpecierum, quæ noſtras nõ abhorrent regiones, in quibus libenter germinant, fructificantq; haud infeliciter. Ad Exotica modò percurrenda accedentes, ea quæ ſolius auditus veniunt à narrationibus non pigeat audire; ſed noſtratum prius Malorum Icones aliquot inſpiciendi concedatur aditus.

Lib. 2.

Lib. 2. *de reruſt.*

Agric. l. 5. *cap.* 12.

Giornata 5

Prim. part. Agric. c. 22.

Æconõ. l. 5.

1. Mala

Mala Nana Albicantia.

Mala Muſabò V. dicta, quià Rictus Bouini figuram æmulantur,
Malum Gemellum, id eſt ſimul innctum.

Mala Anguloſa ſubrotunda, *Mele Prete* V. quæ æmulantur quadrangulos Sacerdotum pileos.

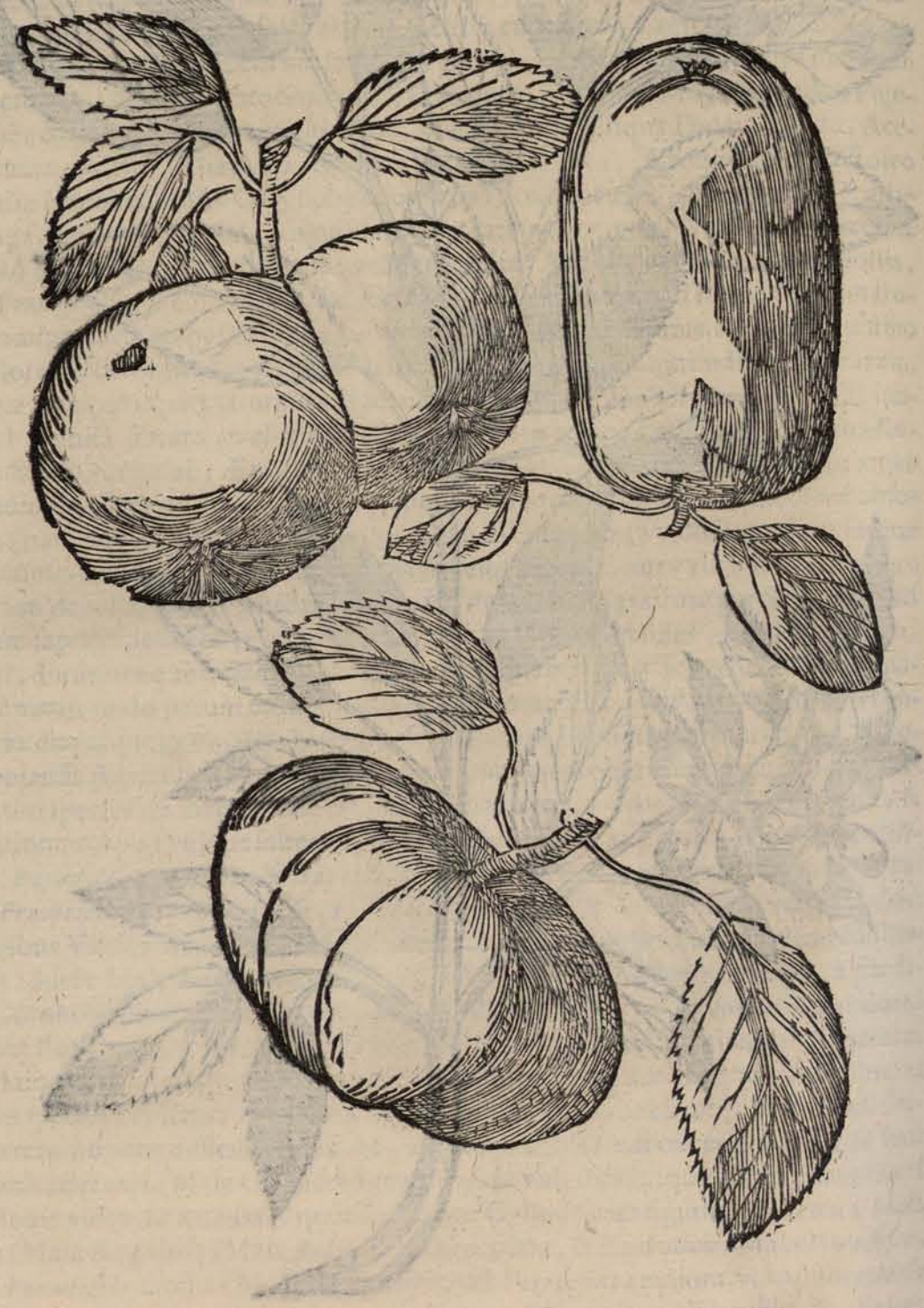

Mala

SCD Lyon 1

Mala { Orbiculata. / Epirotica. / Rosea.

Mele Rose Bonon.

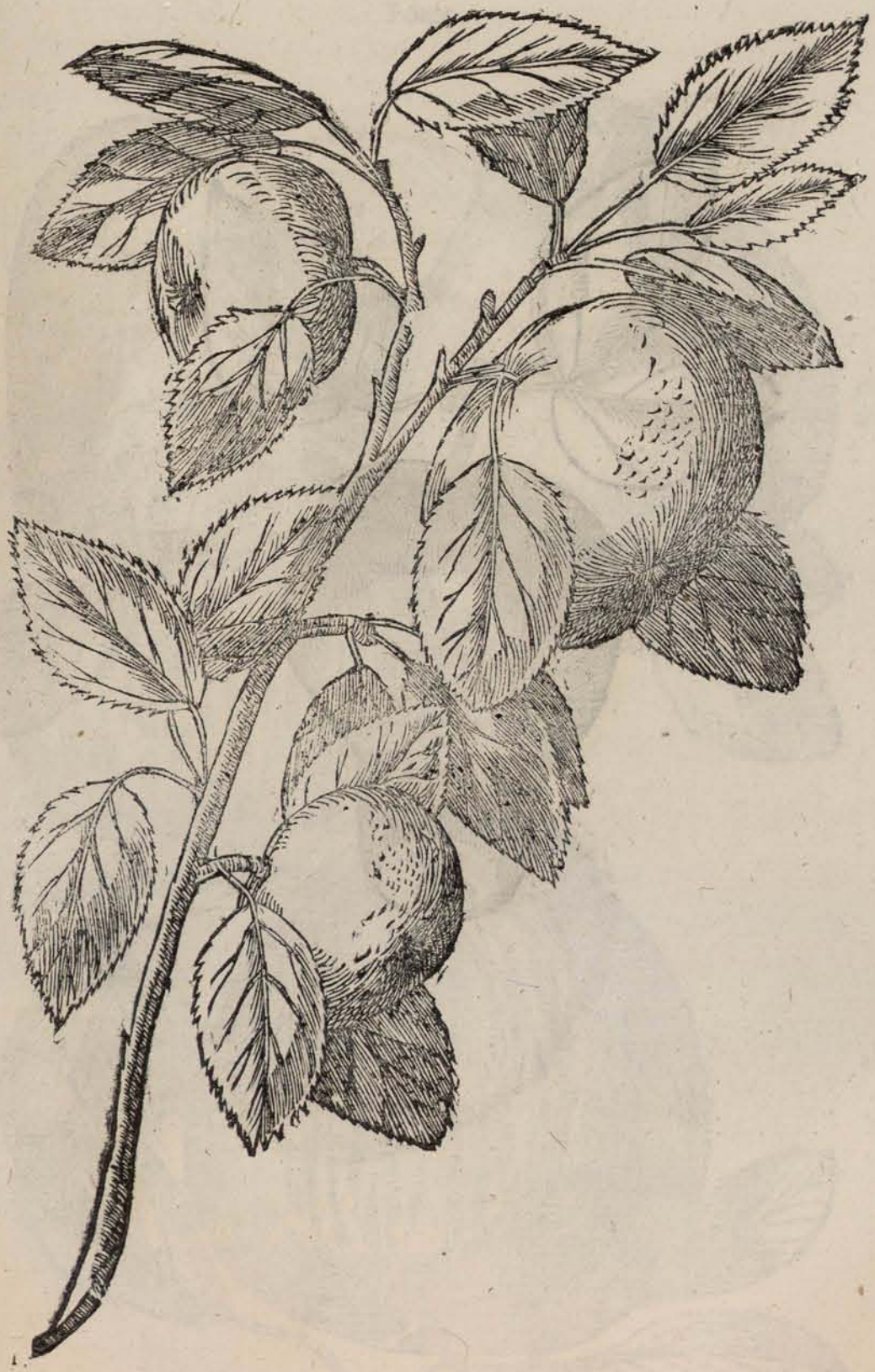

Paradiſi Pomum inuerſam Pyrum referens.

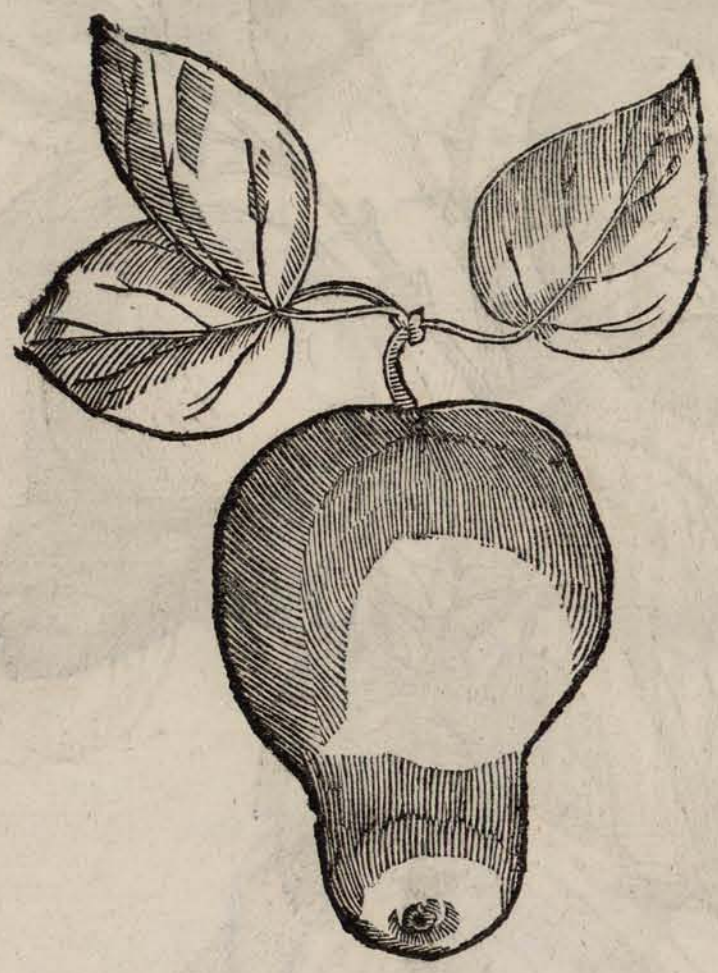

SCD Lyon 1

Poma Paradiſea dicuntur ea, quæ in omnibus ferè Hortis reperiuntur, Olitoreſquè omnes ſuis inſerunt in Pomarijs, quià odore, & ſapore ſuauiſſimis inſignia ſunt, nec aliqua excedenti qualitate pollent, quà noxia, vel minimum dici poſſint, immò vitæ Hominum conſeruandæ valdè conferentia vbique probantur, ex quibus cordialia medicamenta viſceribus amœna conficiuntur, vt Syrupi de Pomis, &c. Calore namq; temperatiſs. ſunt, ſubſtantià mediocri conſtant, quà nec cruditates potuere, nec conſtrictiones, relaxationeſuè; ſed blandè habent ſtomachum, & cor refocillare ſucco &c.

Poma.

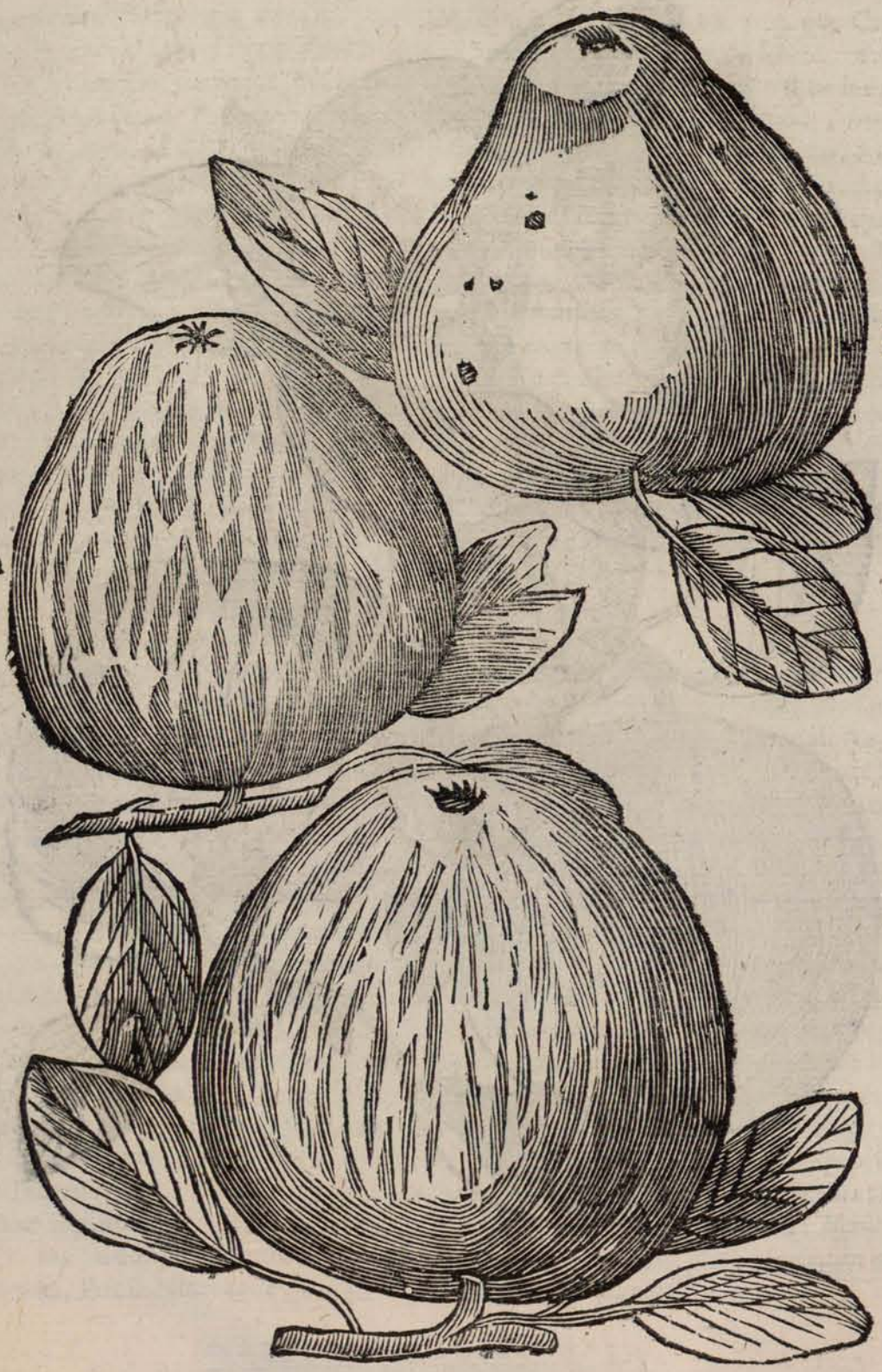

paradiſi

rubra

alba

Mala

SCD Lyon 1

Mala Paradiſeis ſimilia maiora, pulpa alba, guſtu dulci, aut ſubacidula In tab n. 1.

Malum Ferrugineum, *Mele Ruginenti* vulgò in tab. n. 2.

Malum Æruginoſum aliud n. 3.

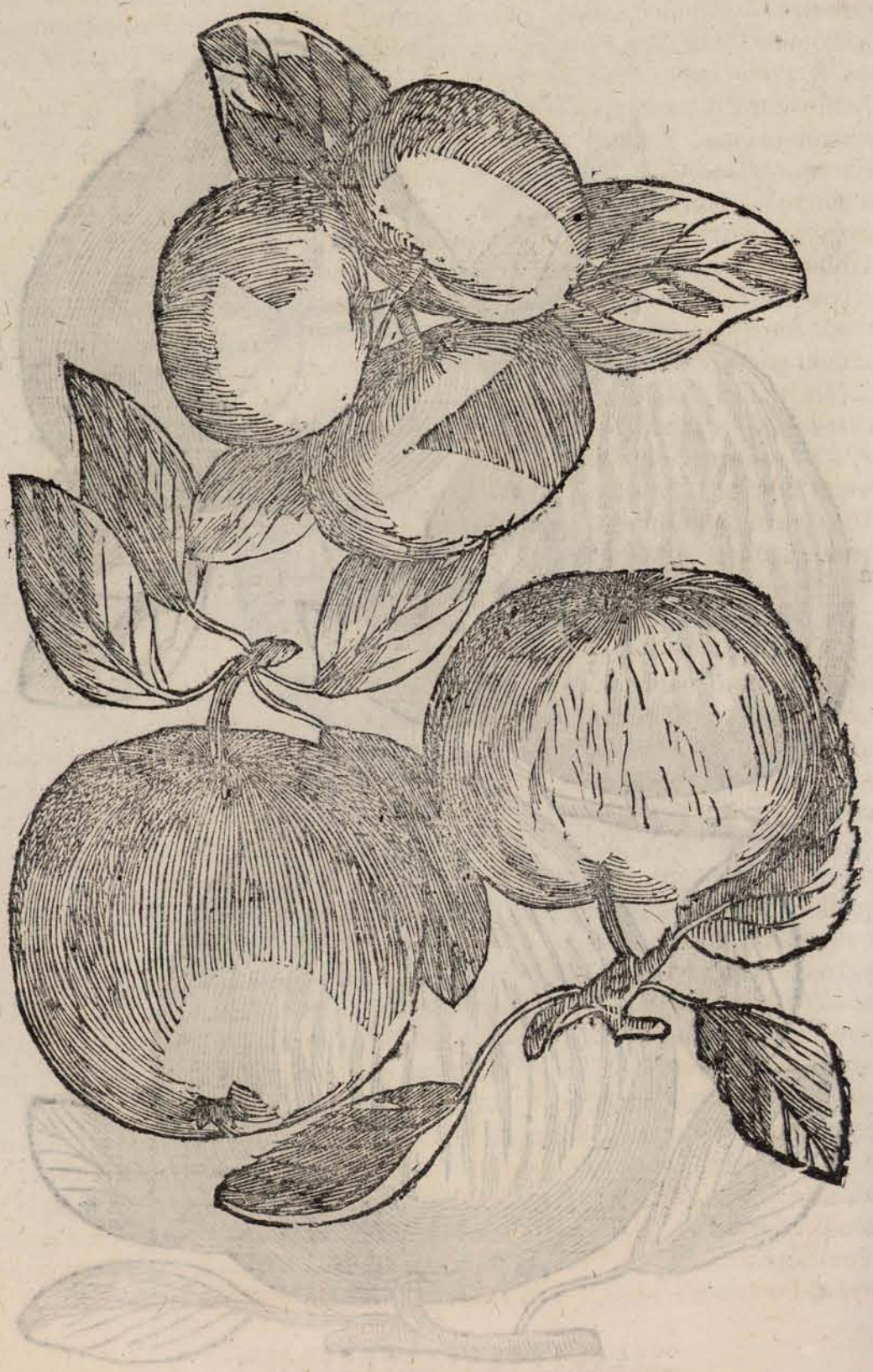

EXO-

SCD Lyon 1

A

EXOTICA.

INnumerabiles penè fructus ſub claſſe Pomorum ſpecificatur, ſeù Malorum extrà determinatam ad Pyra v.g. Perſica, Pruna, &c. ſtricto modo conſiderata relationem ſeſe offerunt conſiderandi; ſuntq; terrarum longinquiſſimarum ſoboles, & ideò tanquam Peregrini, & Exotici per tranſennam ſolummodo ſunt pertractandi. Caſpar Bauhinus incomparabilis Botanicus in ſua Pinace Theatri Botanici decem, & octo Malorum Exoticorum Arbores enumerat. 1. eſt Malus Maluccenſis nonnihil ſpinoſa, in cuius ramis formicæ alatæ laccam conficiunt. 2. Goenſis fructu octangulari, Carambolas, & Bolunbah. dicta. 3. Guianenſis, Pinas, quæ totius Mundi Poma ſuperat. 4. Pomum Nicaragua Penzoni, ex Cluſ. lib. 2. exotic. cap. 28. pag. 55. Cacao fructus. 5. Pomo ſimilis Braſiliana Genipar Theueti, Iuni Pappaeyma Lerio. 6. Fructus Braſilianus Paludani ap. Cluſ. exot. l. 2. c. 7. 7. Duriacon fructus tribus inuolucris donatus in Iaua. 8. Batan, Darion, Iaca maior, Guanabanus Ouiedi, fructus ſuauiſſimus Malacenſis. 9. Anon Ouiedo ſimilis Guanabano. 10. Abauo, Arbor radice tuberoſâ, Baobab Alpino de Pl. Aeg. cap. 17. & Cluſ. exot. l. 2. c. 1. 11. Arbor Chinenſis fructu Angurię magnitudine Bruſarhaes Scaligeri. 12. Arbor fructu Peponiformi, Pepaios in India hiſpanica. 13. Higuero Ouiedi; Cuiete; fructus oui ſtruthionis, vel capitis humani figura, ſeminibus cucurbitinis, pulpa alba, odoris naſturtij, &c. 14. Arbor America folijs Pomi, fructu triangulo. Ahouay Theueti, de quo in Caſtaneâ, cuius lignum teterrimi eſt odoris, & nucleus præſentaneum venenum, ex quo crepitacula Braſiliani faciunt, cuius ſuperius figuram dedimus pagin. 300. 15. Locos fructus in Inſulâ Magador capitis magnitudine. 16. Fructus orbicularis granis cordis effigie. Macoquuer Virginienſium, ſeù Tamaraca Braſilienſium. 17. Fructus Indicus tinctoribus expetitus; Brindones, vel Brindoyn. 18. Arbuſcula Mali ſimilitudine Lacteum ſuccum fundens, Pinipinichi Monardes. Humor ex ramis inciſis effluens ad tres, vel quatuor guttas potentiſſimè purgat: De quo Caſtor Durantes

B

Bauh. in Pinac. l. 11. ſect. 6.

Ionſton. l. 1. cap. 1. art. 1

Baobab.

Cluſ. lib. 2. exot. c. 2.

C

—Pepinichi lac Arboris ordine terno
Eſt calidum, & ſiccum; citrinas purgat aquaſq;
Bilis & humores validè.

Herb. lit. p.

Apud Ionſtonum plura quoque Mala Exotica videre licet aſcendentia ad numerum decinum ſextum. 1. Eſt Malus Carambola Malabarenſis fructu canino teſticulo ſimili. 2. Ianipaba Braſilienſium; Genipat, Xagua, fructu rotundo magnitudine Mali Aurantij cortice lento, cinereo, carne flaueſcente, vinoſa, pertinaciſſimè tingens colore ſubceruleo atro. 3. Anona Ouiedi nouæ Hiſpaniæ, Arbor ſimilis Guanabano, fructu variegato, ex rubro, & viridi, optimi guſtus, & ſaporis alexipharmaco. 4. Bruſathaer Chinenſium, maximæ magnitudinis fructu. 5. Pinipinichiſt. 6. Ouaieroua Maragnanæ Inſulæ Arbor vaſta, fructu maioribus peponibus pari, flauo intus, & foris nucleis paruis, & nigricantibus, ſuauiſſimum fundente odorem. 7. Pompoquam Taraſcorum, & Copalxocotl, fructu exiguis Pomis ſimili dulci adſtringentis tamen ſaporis materies ligni huiuſce Arboris Gummi, ſeù reſinam Copal redolet. 8. Texoctlifera Mexicanorum ſpinoſa mala ferens noſtratibus ſimilia, ſed parua lutea, &c. 9. Higuero Ouiedi. 10. Acaba fuluomaculata colore, fructu paruo, tenui, odoro. 11. Iarapandiba Braſilienſium, fructu maliformi, ſupernè plano, extra gryſeo, intus flauo. 12. Arbores ſex Inſulæ Moragnanæ Bannana, Pacourij: VVameabec Acaia, Vuacauæ, VVapyrup. 13. Frutex Braſilienſis innominatus ſimilis Arbori Ianepabæ. 14. Fructus aliquot exotici mala æmulantes, vt fructus Braſilianus Inipappey vuæ non multum diſſimilis; Fructus alius Braſilianus oualis; Locos Inſulæ Magador; Brandoyn, Breguill; Beninganion. Poma Sodona, & Gumoræ. 15. Malorum Americanorum plura genera, vt mala Guianenſia, Poma Nicaragua, Poma Diuretica, Mala Guianenſia Pinas.

D

Cluſ. exot l. 10. c. 1. de copal, & Anime, &c.

Macocquuer Virginienſium fortè, ſeù Tamaraca Braſilienſium; hunc fructum Indi, exemtis pulpa, ſeminibuſq; implent lapillis, aut craſſioribus quibuſdam granis ſiccis, & in lætitiæ ſignum dum ipſum bacillo aptatum commouent, & agitant magnum edunt ſtrepitum, *ex Cluſ. lib. 2. exoticorum cap. 2.*

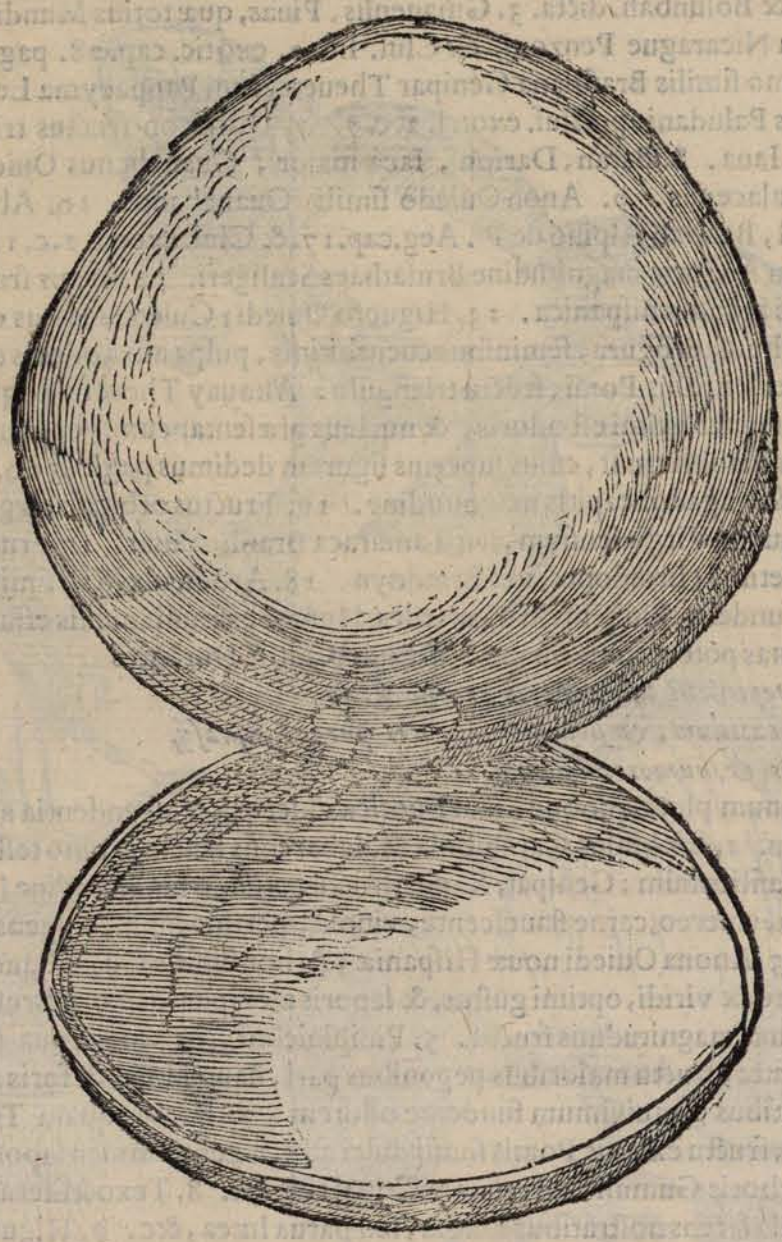

16. Macoquer Virginienſium cuius Iconem attulimus exenterati, & exiccati Pomi. Tandem numerus Pomorum in ſpecie innumerabilis ferè varietatem morum innumerabilem in hominibus indicare quodammodò poteſt.

Pectoribus mores inſunt quot in orbe figuræ,
Qui ſapit innumeris moribus aptus erit.

Hinc Myſtica, & Moralia ſpecificorum Pomorum aptiſſimè ſubiungentur.

MYSTI-

A

MYSTICA. MORALIA.

OPtimo Malorum odore allecti, nos in Viridaria Mysticorum tantisper conferamus. Hic sub mysticis hiscè Virtutis Arboribus, quæ se veræ Scientiæ veras magistras ostendunt, & vt tot nusquam fabulosi, sed veridici semper Batti Cælum respicientes, Vitæ beatioris semitam rectius indigitant, addiscere licebit, quòd bona fama, bonus odor, benèq; moribus olere, alios est pijs operum proborum exemplis instruere, atque ad bene operandum allicere; vt è contrà scandalum est pessimus odor, & teterrimus, corrumpens omnia. Hic nos Mortales, qui Christi bonus odor sumus, in odorem mysteriorum, quæ ex istis Arboribus eliciuntur, currentes, erudiri poterimus ad benè semper olendum Virtutibus, nè benè semper oleamus sensualibus tantum odoribus, qui mera sunt irritamenta malorum, quandoquidem

S. Ber. sup. Cant. serm. 71.

B *Non benè semper olet, quod benè semper olet.*

S. Hieron. aa Demetr. Cant. 7.

Proptereà sacris in Canticis de Anima summoperè Deo dilecta, moralis hæc exhibetur Metaphora: *Odor oris tui, sicut odor Malorum.* Et quidē iure perquam optimo; cum enim Os hieroglyphicè denotet Verecundiam, dum viceversa de impudenti dicitur ipsum os non habere; & ori præsto esse, vt est illud Ieremiæ 12. *propè es tu ori eorum*, significet præstare quicquid postulatur: videtur odor Malorum in ore Virtutes perbellè præseferre meliores, Humilitatem scilicet, & Charitatem, quibus nihil à Deo negatur; Vndè ad exemplum quammaximè proficuum omnibus, de Ore fructuum Mali Arboris optimum odorem olente dici potest, & replicari Canticorum suauis illa Sententia. *Osculetur me osculo oris sui.* Sacris in hisce Pomarijs, eccè quàm viuè Mala meliora Virtutes Sanctorum innuunt; eccè quàm clarè Ciuium quoque bonorum in Patria probitatem extollunt, *Vrbs probis exculta legibus bonos Viros profert*, Sic referente Diuo Basilio Magno in laudem Gordiani Martyris, dicendo; *Sicut Arbores, quæ bona ferunt Poma, propriæ bonitatis laudem nutrienti tribuunt humo, sic iste ex nostræ*

Pier. Valer. Hier. f. 240

Gouschel. l. 3. Elocut. sacr. scrip. Cap. 2.

C *Vrbis prodiens vtero*, &c. Cum igitur hinc habeamus has Arbores Ciuitatis benè constitutæ, sanctisquè munitæ legibus esse symbolum, non malè crediderim Mali Arborem illam fuisse, quam Pythagoras edixit, nec violandam, nec cædendam, dum præsertim præcipuò magis epitheto *Mitis* hæc Arbor appelletur, quòd tantò magis veritatem redolet, quantò satius Mala propter cutis lenitatem, quæ rubro infecta est colore, Mysticè repræsentare videntur Clementiam Principis, atque Misericordiam, quæ peccandi verecundiam teste Seneca, facit, ex qua Amorem ad Virtutes, & per consequens odium ad vitia nasci cuique compertum esse coniectamur. Omnis item Doctrina moralis, quam ex Berchorio de hac Arbore habemus, tota ad hunc finem conducit. Virum enim perfectum, quem per hanc Arborem denotari asseuerat, soliditatem ligni Malini, firmitate constantiæ æmulari notissimum est, vndè Horatius appositissimè canebat.

Ex Diog. Laert.

Seneca. de Clementia. Lib. 12. cap 94. Reduct. Moral.

Iustum, & tenacem propositi Virum.

Sic & rugositatem corticis, atque frondium istius Arboris vmbrositatem, humilitate vestium, & optimorum exemplorum abundantia Vir huiusmodi præsefert. Sic

D & decoram eiusdem florum amœnitatem, atque iucundam fructuum suauitatem, videntibus, & gustantibus summè acceptas, & propter hæc in Medicinis multipliciter efficaces, amœnitate morum, & sanctarum operationum fœcunditate compensat; quare suauis, & amabilis apud Deum, & Homines maximoperè redditur.

Et fructus eius dulcis gutturi meo.

Cant. 2.

MIRA-

MIRACVLA.

SEuerioris Hyemis rigores Autumni, Veriſquè ſtipendijs ſupernaturaliter inſignitos habemus per merita Sanctiſſimæ Virginis Dorotheæ. Hæc Virginitatis amantior, quam coniugalium quantumuis caſtiſſimorum amplexuum, Theophilum, quem Thalami conſortem penè coacta duxerat, neſciuit nisì cœleſtibus petere Pomis, dum illi delicias æterni regni ſectandas inſinuans, vt propoſitiones ſuas magis firmaret, eidem (brumâ licèt ſummè deſæuiente) Roſas, & Poma verè Paradiſiaca cælitus impetrauit, Sic Virginis imperio Natura paruit, tametſi legibus non conſtringatur humanis. Capite enim pro fide in Chriſto plexâ Dorotheâ, Theophilo aſtitit Angelus ab ipsâ miſſus cum floribus, ac pomis in calatiſco, iunctum verè Veri Autumnum exhibens. Cui Theophilus:

Marius Bettinus lib. 2. Eutrapel. 5 poſt Epiſtol. Doroth. ad Theophilũ. ſacrar. heroid. 4.

Formoſè mi puellule --- Vnde rigente brumâ,
Eburno geris calatho --- Hæc Poma: Floſculoſquè?

Angelus verò *Autumnus vbi frugifer, --- Brumâ rigente procul*
Æterno Vere floridus --- Fert Poma, Floſculoſquè.

tum Theoph. *En Ver in Flore video, --- In Pomulis Autumnum.*
Hîc vna Ver pomificat, --- Floreſcit hîc Autumnus.

Sic ex ficto, quin potius ex hoſte verus Theophilus, id eſt verus *Dei amator* effectus eſt ab vxore, quam verè Dorotheam, hoc eſt *Dei donum*, ſeù *Deam donis* ſortitus fuerat. Et quidem non poterat non in vtroque ſumma poſthac Sanctitas fulgere, dum vel in ipſorum nominibus tam præclarus diuinitatis character effulſit; Sed ecce quid de illa cecinerit lepidiſſimus Marianus;

Ruin. Rom. lib. 1. epigr. 184.

Dorothea iaces; tumulo date munera florum,
Spargite purpureis lilia mixta roſis,
Reddere collectos Paradiſi ex Arbore fructus
Pro ſibi collatis floribus illa poteſt.
Floribus, & Pomis Superos inuitat ad Hortos
Noſtrum, quod Pomo perdidit Eua, genus.

Nec eſt minus auditu mirabile quod de Sancto Caengino Hiberno ſcribit Laurentius Beyerlinkius in ſuo magno Theatro, nimirum ab ipſo (cum Reguli cuiuſdam filium ægrotantem in ſtudio pietatis informaret, & iſte præ morbi ardore, poma ſummoperè deſideraret) Arborem Salicis mirâ Fide benedictam fuiſſe, quæ tunc, & per multa poſthac tempora poma ferre conſueuit. De hac Arbore, per benedictionem Pomifera mentionem facit etiam auctor vitæ S. Laurentij Epiſcopi Dublinenſis, hæc habens;

T. Vit. Hu. Tom. 1. B. pag. 181. a.

Cap. 16.

Nec ſine fontis dulcedine locus eſt; nam ex eâdem rupe riuulus ſonorus erumpit, apud quem riuulum etiam Salix mirifica reperitur, poma ferens vſque ad hyemale Sancti Martini feſtum, crudiſſima, vt vix à quoquam tum poſſent deguſtari: appropinquante autem Natiuitate Dominica, celeriter matureſcunt, ſolis infirmis pro medicinali remedio reſeruanda.

EPITHETA, ET ÆNIGMA.

FIguræ Malorum ſuperantium cœtera Poma Sphæricitas facit, vt ipſa Mala poſſint appellari *Globoſa*, atq; *ferè rotunda*; & hæc tanquam præcipua fructuum iſtorum Epitheta Italicis hiſce verſibus elegantiſſimè complecti viſus eſt Generoſiſſimus Heros Genuenſis Io: Vincentius Imperialis mihi beneuolentiſſimus Patronus, eo præcipuè tempore, quo Bononiæ moratus ille fuit

In lib. inſc. lo ſtat. ruſt.

Raccor quei ſaporiti, e ritondetti
Globi pendenti, in cui già già ſe miri,
Ricama il verde ſen roſſo colore.

Ex lexic. Io. ſcapulæ.

Et ob hanc cauſam vox μῆλον apud Græcos importat formæ rotunditatem; aſt quoniam μηλὸς ἰσλος nil aliud eſt, quam *Pomus*, ideſt coloris genus, quod ad luteum, ſeù flauum

A flauum tendit, indè insurgit epitheton *Pulchri* Malo conuenientissimum, quod quidem ab Homero fuit propositum, dum legitur in ipso *Pyri punica, & Pulchri Mali forma*. Alia tamen Poma de pulchritudine multum participantia *Venusta* dici promerentur, & alia *Elegantissima*, quià concinnitatem humani capitis quadantenus repræsentant, hoc est Sphæram, seù globum vtrinque parum compressum, in quo Malæ protuberantes aliquam Malorum speciem ostendentes, teste Polluce, colorem rubrum candori egregiè iunctum, seù flauo, aut luteo, qui color dicitur μήλινος, habent, vbi solet ingenui pudoris sedes locari, cum ipsæmet Genæ, nisì fucati naturam præternaturaliter induant, ab innocenti minimè desciscunt puritate. Egregia, vt ita dicam, & nobils Mali Nobilitas cum prędictis alijs conditionibus Epitheton ei parit in Italico Idiomate, *Leggiadro*, quod coincidit cum alijs hisce vocibus *Galante*, *Ornato*, *Pulito*, *Vago*, quæ latinè redditæ resonarent elegantiam, & venustatem; sic Baptistæ Guarini celeberrima Musa Dramatica cecinit *Così Pomo Leggiadro.*

Putrido verme in Vaga scorza asconde.

Itidemq; famosissimus Tassius *Quand' io ti porgo i vaghi Pomi.*

B Sed eò pertingunt Poma, vt *Lasciua* habeantur, sunt inter donaria, sunt inter iocos, lususquè lepidiores amantum sæpè sæpius iactata.

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad Salices, & se cupit ante videri.

Hac de re fuit *contentionem dearum pariens*, quo epitheto illud in proprio Mali Ænigmate decorauit, & est quod sequitur

Nomen habens Græcum CONTENTIO MAGNA DEARVM,
FRAVS Iuuenis pulchri, multarum cura sororum,
Excidium Troiæ dum bella cruenta peregi.

Ideò quâuis de causâ *graue*, tum quod propterea quamplurium infortuniorum fuerit causa grauis; cum quià propter sui molem, & pondus, quando multiplex est, Arborem propriam fatiscere cogit, in quo sensu Theochriti interpres Eidyll. 12. habet.

Vt GRAVIBVS Malis superantur Pruna Damasci.

Multum autem cum vigeant, & ad multa valeant Arbores Mali cum suis Pomis, ob id

C Virgilius ipse Malos pronunciauit *valentes* in illo carmine

Et steriles Platani Malos gessere valentes.

Valent equidem allicere Mala secretâ quadam vi aspicientes quoscunque expectantes forsan odores experiri quamplures suaues, itemquè sapores non paucos degustare pergratos, quod non est commune omnibus fructibus, immò rarissimum, & insoletum, vndè Sulmonensis vates Mala vocauit *Redolentia*.

Et in patulis redolentia Mala canistris.

Alteriusquè vatis splendida Musa eadem Mala *fragrantia* dixit.

Dum simulat legere è multis fragrantia Mala.

Bacchica demum posse appellari Mala non dubitarem, cum Bacchus Malorum inuentor perhibeatur, Malaq; ipsa post vuas plus succi vinosi, & potui gratissimi contineant in sese, quàm faciant quæcunq; alia Poma; sed istorum quamplurima *Purpurea* magis ob colorem appetunt indigitari. Idem Theocritus

At vos ô pueri, qui suaue rubetis Amores --- *PVRPVREIS similes Malis.*

Verùm hic Malorum vires exponere non erit extrà ordinem, siuè pręter methodum

D eorundem fructuum cognoscendorum, atq; virtutes. De Viribus ergò, & Alimentis Malorum vtilis fiat excursus.

Pli. l. 15. c. 27. & Ou. l. 8. metam. — *Pontanus* — *Theocrit. eidyl. 5.* — *Eidyll. 7.*

VIRES, ET ALIMENTA.

QVemadmodum in Moralibus exurgit Bonum ex integrâ causâ, & Malum ex singulis defectibus, ità euenire in naturalibus, respectu Mali Arboris arbitramur; illius etenim fructus si sit maturus, & ex laudabilioribus speciebus, atq; coctus, vel saltem hyeme custoditus, parcissimèq; comestus innocentissimis gaudet facultatibus; è contrà verò eueniet si aliquantulum ex prædictis conditionibus probis deficiat, quià tunc Malum ipsum erit propriè Malum, idest improbandum & vt ille ait

Georg. Pict. in Pantop. n. 1.

Corda iuuant flammis agitata, at noxia ventri,
Mala quidem neruis, vel nocuiſſe patet. E

In Herbar. lit. M. Sed quæ concisè nimis Pictorius ſcripſit, Caſtor Durantes Fuſius explicauit monometris verſibus *Exhilarant animos prædulcia, odoraq; mala,*
Frigus; & humorem inducunt, & vota ciborum
Proritant, & cordi proſunt; concoctio ab illis
Conficitur; ſtomachum firmant poſt addita cænas,
In morbiſq; iuuant multum; ſed & acria firmant
Ventriculum, ſucciq; mali eſt pomum omne, parumq;
Enutrit, flatumquè creat; melioraq; cocta *Omnia ſunt.*

Balt. Piſan de cib. nat. In particulari verò loquendo ab acetoſis Malis frigidum, & ſubtile alimentum memoriæ valdè officiens expectetur. Inſipida nullius vtilitatis exiſtimentur; Acerba omninò fugienda ſunt; Sub dulcibus mediocribus in qualitate quacunq; moderatè vtendum eſt, in genere tamen omnia mala, nisì cum omni circumſpectione aſſumãtur vitioſa sũt, nam immatura adſtringunt, matura laxant, æſtiua bilem gignunt, neruos lædunt, inflationeſq; pariunt; & in ſumma Mala omnia frigiditatem, & terreſtreitatẽ ſapiunt plus, minuſuè corrigibilem, & in meliorem temperaturam reducibilem, dum coquuntur, ſaccharoq; inſperguntur. In Hyemem igitur cuſtodiantur Mala, & ea maximè quę ſuauiter fragrantia erunt, nam tunc cerebrum, & cor confortant; Phthiſicis, & Melancholicis ſunt adiumento, humectant enim blandè, & roborant, quorum caro ad calidum, & humidum temperatè vergit; putamina verò calidæ, & ſiccæ temperiei accedunt; aſt nuclei refrigerant, & exiccant; & quamuis Mala per ſe ſumpta, ideſt ſolitariè comeſta parum nutriãt, parumq; laudabilem ſanguinẽ gignant, nutrimentoſis tamẽ cibis de facili iunguntur ſociaſq; vires non imminuũt, ſed gratioſè potius roborãt; vndè tempore caritatis Annonæ Malorum ipſa caro, quę prius ad ſolem, vel in clibano exiccata fuerit artificioſè remollitá per elixationem aliquam, & pinſa, cumq; portione ſuffectæ farinæ triticeæ remiſta, & in panes coacta, & cocta copioſum, ſalubre, atq; guſtabile ſuppeditabit alimentum. *Dioſc. l. 1. cap. 131.* *Ex lib. inſ.* il Pane ſouentiuo *O. M.* Ex primo equidem Malorum florido apparatu concinnari non ſolùm pro ſanis conſeruandis, ſed pro ægris ſubleuandis varia medicamenta poſſent, nam ſaccharo condita florum foliola cordialis, & capitalis optimæ virtutis dignoſcuntur, & quæ ex ijſdem floribus integris Aqua in B.M. deſtillauit ruborem faciei tollit, omnemq; deformitatem abigit lotione mediante per aliquot dies reiterata; quæ verò aqua ex mitibus, edulibus, antequam aceſſerint Malis deſtillata fuerit ea valdè confert ad confortandum, & refrigerandum ipſum cor, ſi mane, & veſpere in potu ſumatur, & ſi lauentur ea ter in die ſerpiginoſæ inflammationes; quinimmò Anthraces, herpetes depaſcẽtes, abſceſſuſq; peſtilentes curat; ſucculentam porrò pomorun ſubſtantiam in ſyrupum, vocatum de Pomis, redactam non poſſumus laudare ſatis, quià plura ſemper promeretur encomia pro dolore capitis contumaciſſimo ſuperando, proq; febre quartanâ, quę eſt ludibrium Medicorum, extinguenda, oppilatione ſplenis reſeranda, & omni melancholicâ ægritudine tollendâ: ab ijſdem certò credendum eſt Malis Pharmaceuticæ medicinæ elegantiſſima præſidia parari, ſed coſmeticæ quoq; medicinæ ſuaues pulchritudinis conciliandæ formas effingi, quemadmodum eſt electuarium ad modum cydoniati palato perquam gratiſſimum, & in ardentibus febribus accomodatiſſimum, & ventriculo mirificè ſuccurrens languenti; & quemadmodum eſt vnguentum mirè refrigerans, & humectans ex carne odoratâ pomorum cum pinguedine candidiſſima ſuilla, &c. Non parum itaq; refert Mali plantas ità proficuas colere. *Dorſtenius in Botam. Antid. Bonon. p. 266.* *Trag. l. 3. ſt. hiſt. c. 44*

CVLTVRA.

Conſtant. cæſ. l. 10. c. 18. ex Anat Pallad. in menſe Feb. tit. 25. NOn vnico tempore anni, ſed tam Primi Veris, quàm ſeri ſub Autumni initio ſeri, atq; plantari poſſunt Mala, quę locis delectãtur frigidiuſculis, humidaq; & pingui riguâq; tellure, naturâ, vel arte lętãtur, multò melius tamen Plantę Malorũ viuiradices terræ ſunt committendæ, quam ipſa ſemina, quarum Plantarum generoſiorum maior pars in ſcrobe eſt ſepelienda, ſummitate tantum ſupra terram relicta, radicibus felle taurino priùs illitis; Satio hæc, vel Plantatio in locis montanis verſus meridianum

A num instituetur cœlum; macrum autem, & aridum recusat solum in quo vermiculosa citissimo euadit, & poma fiunt decidua; ouillo lætatur stercore Malus admisto tamen immundo cineri; Eadem Malus Arbor in omnem non solùm Pyrum syluestrem inseritur, & in Cotoneam, ex quo connubio prodeunt Melimela Mala pulcherrima, Atheniensibus olim celebratissima, sed plurimis iungi potest Arboribus æque felici amplexu, vt in Platanum, à quâ rubicunda fiunt Mala. Didymus verò in Georgicis suis mandat insitionem Malorum ritè fieri in Damascena, asserens quoque ex Citrio Malo, Malum insertum semper fructus prolaturum. Si verum est quod Malorum fructus rubedinem acquirant ex rigatione vrinæ ad illorum Arboris radices facta, necesse erit intercedere cum Malis, & cum Hominis temperatura naturalem quandam relationem, quâ mediante istius excrementis humidioribus corruptis, sequatur generatio talis roboris; idemquè ferè dici posset de rosis, quæ, per tradita ab eodem Constantino in suis selectarum præceptionum de Agricolturâ libris, satæ sub Malis eâdem Mala rubicunda efficiunt. Sed cum solius verè Solis, aut saltem non sinè Sole rubeant Mala inquiente Plinio. *Cunctis verò quæ fuerunt à Sole, partes rubent*, nisi Sol operetur
B directis, vel reflexis radijs in fructuum ipsorũ superficies, hæ nequaquã colorabuntur. Non erubescet certè Villicus, nec timore palleſcet, si pomaria sua non procul à domo constituat, benè clausa, atque munita non solùm spinosis sepimentis, sed oculorum sub tutamine, vt fures externi, atque domestici quoque arceantur, stareque loco coacti sint; ibi poterit commodissimè alumnas suas Arbores in officio continere meliores efficere, atque earundem infirmitates curare, & omnibus necessitatibus occurrere opportunè. Doctrinam Palladij circà Malorum insitiones non negligat, sed memori sub pectore condat, illamquè ad vsum depromat, & syluestria pruna, spinosasq; alias fortissimas plantas, & vegetes in promptu habeat.

Ex Ionicer.

Constant. cæs. l. 10. c. 19. ex Berytio

L. 15 c. 14.

Pallad. l. 1. tit. 34.

Palladius de Insi. l. 14

Insita proceris pergit concrescere ramis,
Et sociam mutat Malus amica Pyrum:
Seque feros syluis hortatur linquere mores,
Et partu gaudet nobiliore frui.
Spiniferas prunos, armataquè robora sentes
C *Læuigat, & pulchris vestit adulta comis.*
Exiguam sorbum dulci distendere succo
Nouit, & ad cupidas flectere poma manus.
Stipitibus gaudet nomen mutare salignis,
Et gratum Nymphis spargere flore nemus.
Robora Thyrsigero Platani concordia Baccho
Fœtibus instituit plena rubore nouis.
Illius insolitas miratur Persicus vmbras,
Populeaquè ferunt candida dona comæ.
Mespilus huic paret, lapidosaq; viscera mutans
Tenditur & niueo plena liquore rubet.
Pro sudibus fœtis, & pro pregnantibus armis
Castaneæ fuluum dant noua mala decus.

Ibi poterit indefessus pomarij cultor, & custos Scillas frequentes plantare inter Arbores ipsas insitas, vt à vermibus hæ præseruentur, cum huiusmodi animalium pesti
D Mala ipsa pessimè subijciantur; stercorationibus item varijs, & affusionibus medicatarum humiditatum, immò & plumbeorum annulorum amuletis trunco Arboris alligatis fertilitati magnum addere pondus, & robur procurabit. Superfluaque omnia, & noxia recidet, luxuriemq; compensçet, deficientiamq; omnem supplere omni arte, & industria tentabit; Fætuumquè retentioni intendet, si radicum matrici fissæ lapillos injciat, qui squallentia cogent viscera prauorum alimentorum fructificationem lædentiu n obliuisci; vndè prosperè omnia succeſſura sperari possint; ita vt etiam biferæ quoque factæ syluestreitatis absq; feritate, si possibile sit, eædem Arbore sobliuiscantur. Sicque roboratæ in mostrositates minimè incurrent, de quibus aliquid subinferendum nobis occurrit.

Const. cæs. agr. l. 10. c. 18.

Plin. l. 16. cap. 27.

MONSTROSA.

Theop. l. 4. Hi. pl. c. 16.

INfausto ſydere, infesto Aere, infectaquè Tellure Mala Monſtroſa quædam Malis videmus quandoquè accidere, vitiato namque iſtorum alimento in quali, & in quanto, præternaturales formæ, atque figuræ ſuccedunt, ex quibus argui poſſunt morboſæ ſaltem conſtitutiones ; non negarim tamen ex vnica materiei alimentalis abundantia inſolentem aliquam Malorum cõformationem, vt in Gemello hoc Pomo, Malum minimè portendere ; & quoniam circà huiuſmodi Gemellum Malum à me ſequenti diſticho exquirebat quid ſentirem Illuſtriſſimus Co. Carolus Ant. Manzinus extemporaneum aliud diſtichon reſponſiuum eidem remiſi.

Malum Gemellum in reliquis inculpatum.

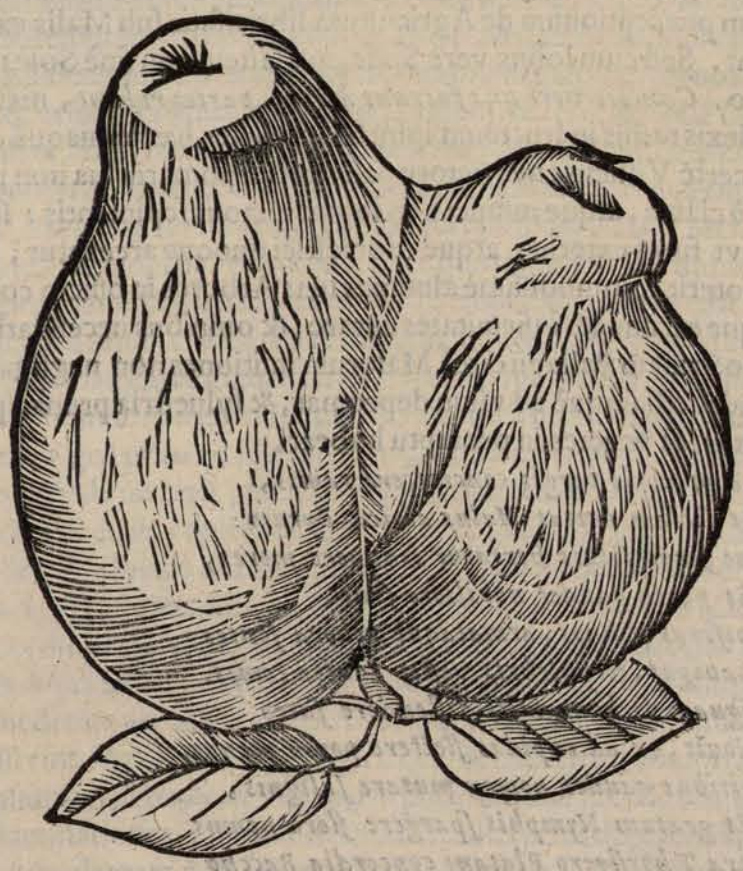

Præclariſſimo D. Ouidio Montalbano Co. Carolus Ant. Manzinus

Vnus Apex geminum demittit ab Arbore Pomum.
Montalbane, parit quid ſua monſtra Ceres?

Illuſtriſſimo D. Co. Carolo Ant. Manzino Ouidius Montalbanus.

Gloria Naturæ, quæ ſic diteſcere nouit,
Manzine, hoc Pomum eſt, Coniugij q; Typus.

Verùm à ſyderato Malo, cuius hic ſubiungimus figuram, non nisì peſſimæ poſſunt erui ſignificationes, quando illius Atrophia paruitatem non modò turpem, ſed boni cuiuſcunque ſucci priuationem inducit, cuius vice rubiginoſa malignitas, guſtui quoquè ingratiſſima pomoſam ſubſtantiam occupat ; vndè facultates omnes naturales fruſtraneæ ferè ſunt redditæ ; triſtiſquè ingruit ſenectus ;

Malum Syderatum, & veluti Maraſmode peſſimũ.

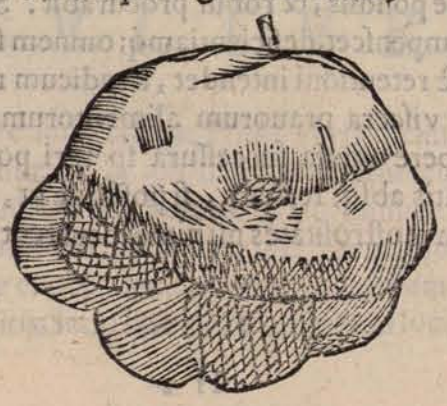

Mon-

A Monſtrabit itaq; ingentia Mala hæc Mali Mala paruitas, inter quæ natiui caloris, hoc indice nimium frequenti, poterit in viuentibus facilis ſuccedere depauperatio. Celerrimam hanc ſenectam in Fructu non ſolùm, ſed in Arbore Mali Plinius Naturalibus in Hiſtorijs haud perperam adnotauit ſcribens *celerrimè verò ſeneſcit, & in ſenecta deteriorem fructum gerit malus*. Verum qui ſyderatas in fructibus malinis monſtroſas figuras à dirâ grandine præcipuè excitatas contemplabitur, is quoque perſonatos cortices Malinos Attellanis Hiſtrionibus olim chariſſimos perſonare audiet, quemadmodum eſt, ille quem ſuprà poſuimus pag. 360. admirabilis certè, atq; terribilis, quem in meo locatum habeo muſæo mihi liberaliter elargitum à ſtudioſo Iuuene Bonon. Carolo Antonio Toſio, quem gratitudinis ergò nominamus, nec minus terroris in omen accipiendi ſunt Malini peruerſæ figuræ fungi, vt ille quem præſens figura oſtendit. *Plin. l. 16. c. 27.*

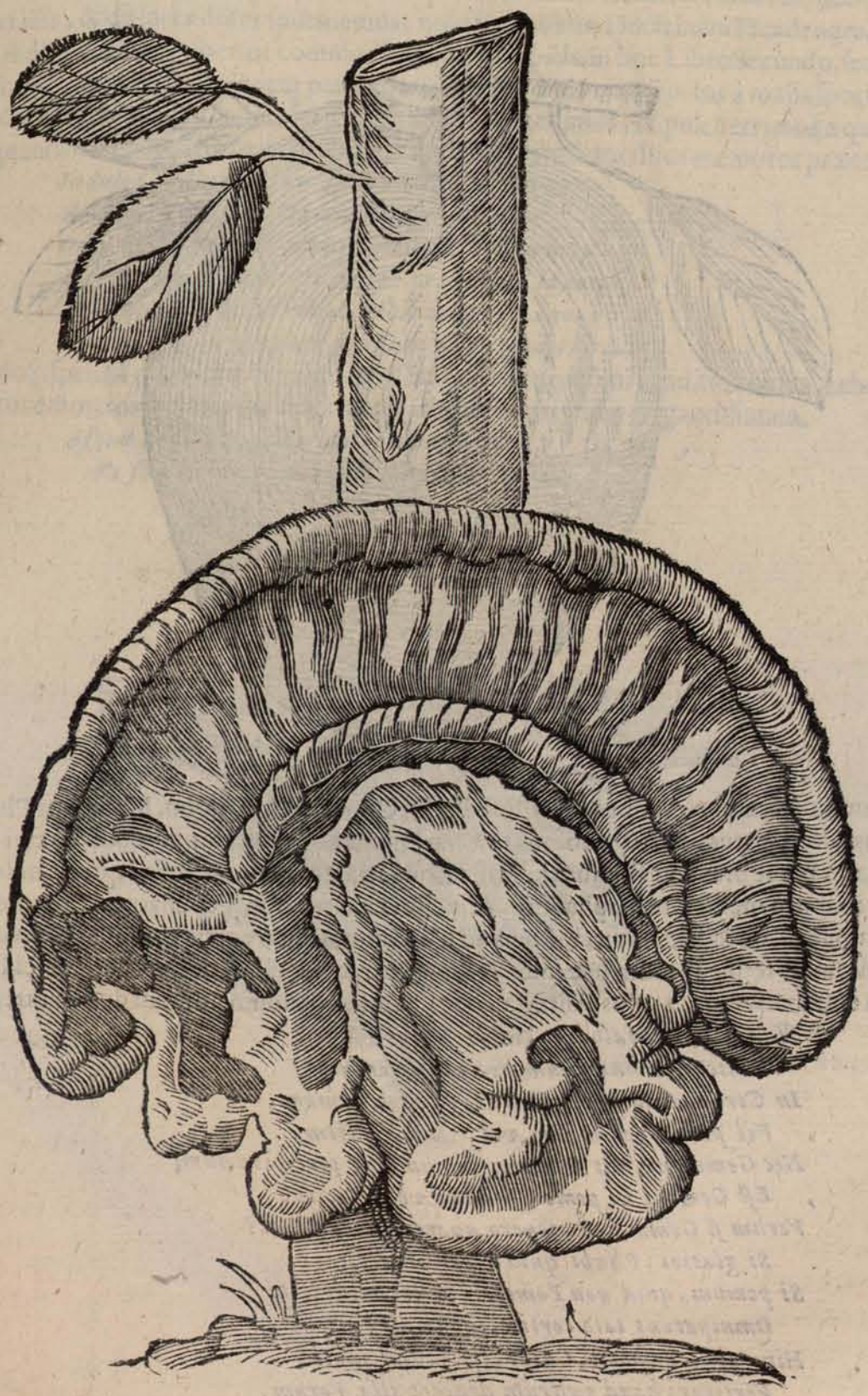

SCD Lyon 1

Monſtroſus quoque non parum ſuprà poſitus dici poteſt Mali Arboris Fungus E Eſcarius Meſenterij referens Viſcus alimentum minimè deferens Arboreo Iecori, ſed detrahens, à cuius copiâ, atque frequentiâ Furiales timeri poſſunt Feriæ, ob fructuum ſubſecuturam Annonæ caritatem, famiſquè triumphalem victoriam, cuiuſmodi Comicus in captiuis enunciauit; *Neque ieiunoſiorem, neque magis effertum fame vidi, nec qui minus procedat quid quod facere occeperit, itaque guttur, venterque reſident Eſuriales Feriæ.*

Plautus in captiuis.

Monſtroſum Malum *Muſabò* præcox, & æſtiuum, quandoque autem vſq; ad Autumni medium perdurans, cuiuſmodi eſt preſens, quod inuentum fuit ſemidiaphanum ex accid.

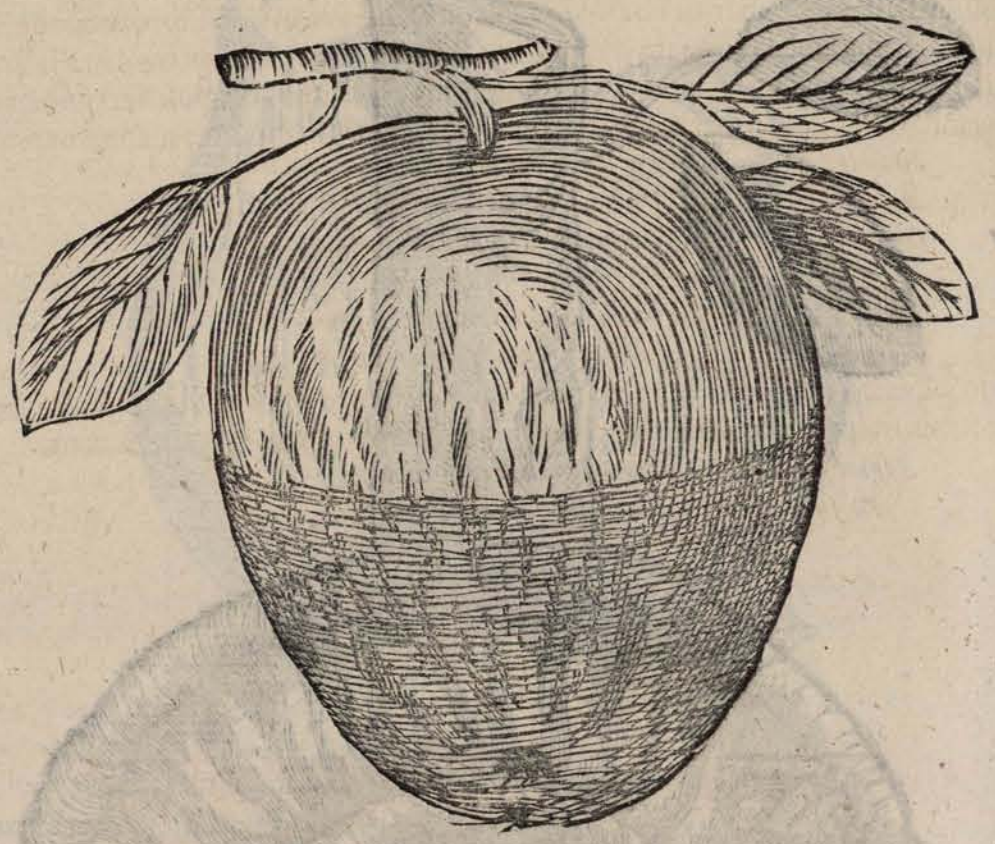

Cum in Autumno Anni 1659. Illuſtriſs. D. Co. Carolus Anton. Manzinus Philoſophus Collegiatus, & Aſtronomus præclariſſimus collegiſſet huiuſmodi ſpeciei delineatæ in Icone præſenti Pomum in Villâ Longariæ agri Bononienſis, quod quidem apparebat pro medietate diaphanum, & veluti ex vitro fuiſſet conflatum, iſtius effectus cauſam à me ſciſcitabatur, mittens ad me Pomum idem conſiderandum, vnà cum epigrammate ſequenti, cum hac inſcript. Illuſtriſs. & Excell. Antianorum Iudici Ouidio Montalbano Co. Carolus Ant. Manzinus Semidiaphanum pomum dono mittebat. H

Quantis, Montalbane, modis Natura ſagaci
Contemptu humanum decipit ingenium!
In Corde Autumni collectum ſuſcipe Pomum,
Vel potius gemmam, vel potius glaciem.
Nec Gemmam, aut Glaciem pomum, nec percipis vnum;
Eſt Gemma in pomo, fructus vbi Glacies.
Verum ſi Gemma eſt, tenero quare cortice pollet?
Si glacies; Phœbi quid riget ante focos?
Si pomum, quid non Pomoſo humore medullam
Omniparens toto cortice ſubſtituit?
Hinc abſit Pomona, Ouidi, lis Iudice ſubte
Vertitur; haud veſtrum dedècet illa Forum.

At Illu-

SCD Lyon 1

A At Illustris. Viro,& doctissimo D.Comiti Carolo Antonio Manzino Semidiaphani Pomi ab eo sibi missi Iudicium remittebat Ouidius Montalbanus Ogdoastico sequenti.

Gemmea dicatur Virtus clarissima, qua tu
Manzine, es famam tergeminare valens.
Gemmea: non fructus, quamuis pellucidus hîc sit,
Cedit enim Tellus partibus Aerijs.
Decolor est, Physicoq; nimis malè peruius igni,
Nec benè Marcoris diffugit ille minas.
Iudicet hæc Sapiens Rationis Lege perenni:
Non ego, cui modico Marte Minerua præest.

Iamq; Malorum à Monstris non omni immunibus malitie ad Pyrorum demonstrandam naturam, & affectiones munificas pernici calamo transfretemus; ibi nobiliores fortassis, & ditiores dotes inueniemus, nobisq; dabitur Doctrinam Dendrographicam solidius dilatandi vberior commoditas;cuius Capitis,in hoc LibroSecundo,secundi Rubrica primaDescriptionem particularis huiusce Pyrorum fructus à malis specificè
B distincti, & nomina continebit, ficq; ordinibus indulgebimus, & pulcherrimos æqualibus, quantũ fieri poterit,spatijs Hortos dirimemus Virgiliani illius memores præcepti. *Georg. l. 2.*

Indulge ordinibus, nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis secto via limite quadret,
Omnia sint paribus numeris dimensa viarum,
Non animum modò vti pascat prospectus inanem,
Sed quia non aliter vires dabit omnibns aquas
Terra, neq; in vacuum poterunt se extendere rami.

Hincq; sperari poterunt vberrimi non solùm, sed suauissimi eruditionum in Arboribus prouentus, iuxtà illam Sulmonensis Vatis obseruationem elegantissimam. *Ouid.*

Aspice curuatos pomorum pondere ramos,
Vt sua quod peperit vix ferat Arbor onus.

VLYS-

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT II.
DE PYRO.

DESCRIPTIO, NOMINA.

Cesalp. de Pl. l. 3. c. 62 Theoph. H. pl. l. 1. c. 16. Plin. l. 16. c. 25.

PYRVS Arbor Malo parum absimilis est, à quo propter corticem magis rigidum, atque ramos erectiores, foliaquè in superficie lenia, fructumquè turbinatum, cuius pars strictior longiusculo adhæret pediculo, aliquantisper differt. Flores edit Mali floribus simillimos, ratione coloris, tenuitatis, foliorumquè numeri; Amboquè hi flores sunt pleni Veris inditium, & Anni renascētis imago; Eadem ambabus in Arboribus hisce, in Malo scilicet, & Pyro cernitur Catulitio, gestiente naturâ primis in effloreſcentijs Animam proferre; Carnem habet in fructu Pyrus Malina densiorem, vndè fit quod maior, datâ paritate molis, reperiatur in Malo succositas, minor tamen versus centrum acetositas; in extremis æquè benè olent Pyra, & Mala, id est vnumquodque horum in sua proportionali specie eodem modo se habet, itaut parallelizent fructibus in ambobus sapores, in suaueolentia, atque gustabilitate æquali. Maturè quidem germinat Pyrus in vniuersum, quamujs aliqua illius species sit præcox; eadem auctu facillima est, tam ex cacumine, quàm ex latere feliciter germinans; Austrino ab aere, & nebuloso, dum floret, sicuti etiam Malus, maximopere læditur, itaut fœtus amittat; ipsâ eadem Arbor Pyri grandiori in ætate fructifera magis redditur, atque fœcunda, si Plinio credimus, quod intelligi tamen deberet, nisi in primâ ætate nimium fuerit effæta. Grana Sementica ipsius fructus tunicam habent tenuissimam, atque putamen coriaceum. Pyrus sylvestris à domesticâ probè dignoscitur ob paruitatem fructus, & illius inguſtabilitatem, & spinas propter erectas, & crassas. Omnis prætereà Pyrus, hyberna præcoce exceptà, messis tempore semina reddit; interquè Pyros domesticas aliæ sunt, quæ æstiuos habent fructus fugaces, aliæ autumnales, aliæ hybernos, qui rigidiores prouocant elementorum iniurias imperteriti, & nisi ab Arbore seperentur nunquam mitescunt. Pyrorum prima velocitate

Theop. l. 7. c. 6. & l. 4. c. 12. & l. 2. c. 11. & l. 3. c. 7. H. pl. Plin. l. 16. c. 27. Theoph. H. pl. l. 1. c. 18. Id. Plin. lib. 16. c. 26.

non

A non solùm, sed odore mosci superbiunt *Moscatula* dicta, parua quidem mole, sed virtute magna; colore insuper ex viridi flauescente, cum rubro interposito bellula, sub quo genere posset reponi Pyrus Poluuilleriana Bauhuini folijs malinis ferè, ex insitione fortè sorbi alpinæ orta. Quibus in ordine secunda succedunt *Iuniola* paulò maiora, benè succosa, quæ fortè sunt Plinij *Falerna*, succi propter abundantiam Iunio mense maturantia; Tertiò sunt Pyra *Lactea* albidioris succi, rudiorisquè figuræ, atque cololoris minimè pulchri, sed sapore multum expetibilia; quartò sunt *Glaciola* translucida; quintò *Sementina* tempore seminum maturescentia, rubello flore à Sole deriuante prædita; mox *Regia*, *Papalia*, *Cucurbitina* magnitudinis ingentis, & serotinæ maturationis; sed de his inferius tractabitur cum de Generibus, & Differentijs agetur, nunc Nomina tantum, & illorum originem prosequi, atque venari debemus. Dicamus itaq; Pyrum Arborem, quæ Græcè ἄπιος, & ὄχνη dicitur, quæque secundum sibi vindicat in Pomarijs locum, Malo excelsior, si non communior, propter fructus à terra distantiores ἄπιος appellata, voce scilicet significante longinquitatem, quam carmine tetigit elegantissimè Iosephus Milius.

Hist. vniu. pl. l. c. 4. T. 1
Plin. l. 15. cap. 15.
Cōr. Heres l. 2. Agric De Hortor. cult. lib. 3.

B *--Pyra iamquè in frondibus ardent*
Excelsis: altumquè timent hinc mitia casum.

Altius itaque assurgens, & montes felicius scandens quàm Arbor Mali; solum intrà lætum, & humidum in longam crescit ætatem, cuius diututnitati nulla tarditas potest afferre fastidium. Pyramidalem propter figuram fructus, nomen Pyri acquisiuit hæc Arbor. Sed propter acerbitatem magnam, qua verba tolluntur, nè proferri possint Pyrus syluestris dicebatur ἀχρὰς, cuius meminit Aristophanes. Hinc Trasibulus (quod valdè notatu dignum est) occasionē arripuit propriam taciturnitatem excusandi dolosam, & muneribus venditam Lacedemonijs Legatis, quibus contradicere debuisset, nam simulauit se comedisse Achradas, hoc est pyra syluestria, & ob id loqui non potuisse; In particulari ast descendendo magis adsunt Pyra quædam, quæ *Volema* dicuntur, eò quià volam manus præ magnitudine implent Auctore Seruio. Pyra *Carabella*, vulgò *garauelle*, quià *Cara inter Bellaria* reponuntur. Pyra *Cystella* sunt ventricosa, nam κύστις græcè est venter. Pyra *Glacialia*, vulgò *ghiazzole* imitantur translucida in substantia glaciem; Pyra *Lardaria* ex eo quod laridum suillum referant, & imitentur in apparentia quadam sectionis. Pyra *Regina* parum quidem regij præter nomen habent, regiaquè melius dicenda forent à rigore, & asperitate, non quidem saporis solùm, sed substantiæ simpliciter, quà nil excogitari possit peius, dum intus intractabiliter obdurescit, adeò vt in prouerbium abierit apud nos Bononienses de quocunque obstinatissimo, cui obijcitur, quod sit Pyri regij callosum intestinum *Magone di Pera Regina*. Pyrum *Papale* est quasi Pomum admirabile, à voce *Papæ*, quæ est interiectio admiratiua, deductum. Pyrum *Ciambrusinum*, vel *Ambrosinum*, ex eo quod videatur ambrosium succum continere sub veste tenuissima, atque pretiosa, quæ olim dicebatur *Cia*. Pyra *Regia* in sensu directo, quià multis alijs comparata quandam in suo genere maiestatem ostentent alijs præferendam. Pyra *Castanea* à sapore fortè castanino, potius quàm à colore sic indigitata. Pyra *Steatapia* dicta à voce græca στέαρ ατος hoc est adeps, quià videantur adiposa, vtpotè substantiæ solubilis. Pyra quæ à *Ficu* denominantur, & sapor Ficuum dulcis, & figura ficuum crumenam tumidam repræsentans talia dici voluere. Pyra *Sementina* sationi frumenti propria maturatione adsistere videntur. Pyra *Gallica* Nobilissima, & vetustissima nomina conseruant. Pyra *Mustea* vindemiarum tempore maturescentia. Pyra *Lupa*, quia heluonibus aliquando expetita nimis procaciter fuere, huiusmodi sortita sunt nomen. Pyra *Angela* bonitatis haud minimum præseferunt, nomine tenus saltem, argumentum. Pyra *Granella* granis pluribus, veluti miliarijs præduris circa sementem in corpore gerendo, sibi nomen hoc fecere. Pyra *Bergomatica* Bergomensi ciuilitate spoliari, neque apud exteros, & longissimo neque temporis tractu, nunquam passæ sunt. Pyra *Citria*, *Limonia*, *Cepola*, *Saccharomana*, *Moscatula*, & alia huiuscemodi à forma, vel odore, colore, saporeuè supradictarum rerum ab ijsdem nomina mutuarunt. Sicut & Pyra *Cotonea* magna, inæqualia, colore subflaua, subausteroquè sapore. Pyra demum *Ampullacea* Pliniana & *Cucurbitana* à forma ampullæ, & cucumbitæ quam referunt. Et ea, quæ à proprijs nominibus Virorum Principū nuncupata fuere *Dolobeliana*, *Pomponiana*, *Tiberiana*. At inter

Philipp. Beroald. in comm. l. 7. c. 9. Columellæ. de re rust.
Terent. in Eunn.
Lucret. l. 4. de n. r.
Li. 15. c. 15

inter Genera, & differentias, quæ à nobis exarabuntur hic ſucceſſiuè recognoſci fortaſſis poterunt iam ſupraſcripta nomina conuenientiſſima rebus apud aliquem ſcriptorem Geoponicum ex ijs quos ſeorſim ad vberiorem Dendrologicam notitiam afferemus. In genere generaliſſimo Pyrus Arbor latinè dicitur, græcè ἄπιος, de domeſtica loquendo, quià ſylueſtris ἀχράς dicitur, & ἄχρη. Hebraicè *Eggas*. Arabicè *Humechte*. Gallicè *Poirier*. Italicè *Pero*. Hyſpanicè *Pyras*. Germanicè *Birrebaum*. E

GENERA, DIFFERENTIÆ.

IN ſubalternorum generum, atque inſpecialium magis ſpecierum multiplicitate Pyra non ſolùm cedunt Malis, ſed ſuperant Mala, cum quibus tamen multa communicant nomina, quorum alteritas multoties variat, ob linguarum ſolam varietatem, vt Plinius accuratè diſcurrebat: apud quem ſuprà tricenas Pyrorum ſpecies eſt inuenire, inter quæ nobiliſſima ſunt *Moſchatula*; gratiſſima guſtui *Cruſtumina*, vinoſiora *Falerna*; pediculo productiſſimo *Dolobelliana*; Mammoſa *Pomponiana* Rubra *Fauoniana* ſuperbis paulò maiora; Iucundo ſapore acidulo *Autumnalia*; Grandia, & Colorata *Tiberiana*; Serotina *Amerina*, Græcaquè, & *Tarentina*; coloris teſtacei *Signina*; Purpurea *Onychina*; Odorata *Myrapia*; Hordeo contemporanea in maturando *Hordearia*; ſationis frumenti ſocia *Sementina* minimo ſeſtilia pediculo *Regia*; Longa, & Viridia *Viridia oblonga*; Grauia *Volema*; Vindemiatricia *Muſtea*. Benedictus Curtius Symphorianus in ſuis Hortorum libris plurima Antiquorum ſcribit fuiſſe ſpecifica Pyra. 1. *Hordeacea* Columellæ, vel *Hocdearia* à comitatu eius frugis. *Sementina* quorum meminit Cato, Varro, & Macrobius cum reliquis *Macrobianis*, ſeù *Cloatianis*, ſic inquiente Macrobio *Pyra hæc, quæ videmus varietas nominum numeroſa diſcernit; nam idem Cloatius ſic eorum vocabula deſcribit. Antianum, Cucurbitinum, Ciritum, Ceruiſca, Calculoſum, Cruſtuminum, Decimanum, Græculum, Lollianum, Lanuinum, Laureum, Laterusianum, Marapium, Mileſium, Myrteum, Næuianum, Orbiculatum, Præcianum, Rubile, Signinum, Tullianuu, Titianum, Turrinianum, Timeſum, Præcox, Volemium, Meſpilium, Serum, Valerianum Serum*; Quæ *Cruſtumia*, ſiuè *Cruſtumina* olim à Cruſtumio Thuſciæ oppido ex parte rubent, & *Glaciola nunc* in Italia vocari exiſtimantur; *Amerina* ſeriſſima omnium; Syria, quæ nonnulli *Teſtacea* putant eſſe à colore, alij credunt eſſe *Tarentina*, alij *Coroela*. *Picentina* olim Romæ celebratiſſima, quæ bonitate cum *Signinis*, & *Syrijs* contendunt, vndè Iuuenalis

Li.15.c.15 Platina de Hon.volup. & valetud.

Li.23.c.13

Cato.nu.7. Varr.l.1.de re ruſt.cap. 59.Macrob Saturn.l.3. cap.19. ex Choatio ordinatorum Græcor.l.4.

Satyra 11.

Signinum, Syriumquè Pyrum de corbibus ijſdem
Æmula Picenis

Libralia dicebantur ea, quæ libris non vncijs ponderabant. *Venereorum* ſub vexillo erant Pyra pulcherrima, & ſpecioſitate colorum à Venere ſpecificata; Hæ Antiquorum differentiæ iam prætactæ differre non modicum à Neotericis videntur, quæ à Patrijs, & à qualitatibus, effectibuſquè diuerſis deſumptæ ſunt; adſunt etenim Pyra, quæ à tempore feſtiuitatis D. Ioannis, quo maturitatem aſſequuntur, *Ioannina* dicuntur, alia *Laurentiana*, alia *Martiniana*; *Bergomatica* alia; *Damæiana*: *Mariana* tenerrima, & fugacia, *Vbertina* crocei coloris; *Rubelliana*; *Roſata*; *Calliana* odorata; *Bicipitia*; *Strangulonea*, à ſapore ſtrangulatorio; *Papalia* Italica ampla ſucci ſuauiſſimi; *Chriſtiana* herbacei coloris ſubnigri, & ſucco dulciſſimo referta Galliæ familiaria, vbi Chriſtianiſſimus imperat; *Turonenſia* valdè pretioſa; *Sertana* oblonga; *Edua*, & *Pſeudoedua* ampla, colore nigro, quæ ſub cineribus cocta ſolùmmodò eduntur; *Amabilia* ſi coquantur iucunda futura, cruda verò acerbiſſima; *Regia* Hiſpanorum, & *Comeſea*; Ruellius modernorum Pyra hæc tantum agnoſcit *Bonchreſtiana*; *Mariana*; *Chia muſcata* magnitudinis variæ; *Roſea*; *Bicipitia*; *Turbinata*; *Martiniana*; *Aurea*; *Bergamota*; *Strangulanea*; Ex Trago autem hæc licet intueri genera. *Grandium*, *Exiguorum*, *Oblongorum*, *Rotundorum*, *Orbiculatorum*, *Dulcium*, *Acerborum*, *Siccorum*, *Succoſorum*, *Satiuorum*; *Sylueſtrium*, *Præcocium*, *Serotinorum*, *Mecherlingorum*, *Enulatorum*, *Coquinariorum*, *Adipoſorum*, *Carneorum*, *Hircinorum*, *Bencianorum*, ad quæ *Cruſtumina*, & *Falerna* fortaſſis reducentur; *Dominicorum*, ſeù *Sacerdotalium*, *Regalium*, *Fœmineorum*, *Eccleſiaſticorum*, *Hyemalium*, *Leonardeorum*, *Nauticorum*, *Foſſeorum*, *Milinghio-*

De nat.ſt. l.1.c.114.

Herb.l.3. cap.45.

F

G

H

SCD Lyon 1

A *ghiorum*; *Lamlosiorum*, *Moschatellorum*, *Caprinorum*. A scriptore Stirpium Silesiacarum sequentia Pyrorum Genera notantur primò, Pyri satiuæ Vrbanæ Arboris, quæ Apios est Dioscoridis; *Precoces*, *Auenariæ*, *Farinaceæ*, *Marianæ*, *Moschatellinæ*, *Melleæ*, seù *Melapiæ*, *Saccharapiæ*, *Lardinæ*, *Nobiles*, *Hyemales*, *Serotinæ*, *Pyrosseæ*, *Strangulatoriæ*, *Adiposæ*, *Hydrapiæ*, *Coccineæ*. Valerius autem Cordus isthæc enumerat, nempè Pyra *Præpositana* latæ basis, inquè obtusum mucronem desinentia; *Lardina*, *Globosa*, *Cannabina viridis coloris cum maculis*, *Campana* à figura campanæ flauo colore punctata, *Regalia* grandia, & ventricosa; *Turgida* regalibus minora, colore cæsio, & ad rubentem tendente; *Bonnana* à Bonna oppido Rheni; *Steatapia*, seù *Adipea*, *Virginea maiora*; *Virginea minora*; *Chriugasta* veruecini ventriculi æmula, colore cæsio, & qua solem aspexerint rubente; *Leonina*, *Pendula* steatapijs similia, nisì quod longo dependent pediculo; *Margaretana*, *Hyemalia*, *Ossea*, *Augustana*, *Mellea maiora*, *Moscatellina*, *Schaffiira* melleis maioribus similia, sed paulo oblongiora, suauissima; *Cerea*, *Rostia*, *Cinerea*, *Potima*, *Ouata*, *Palatina*, *Rombacea*, *Zucharina*, *Paclemiana*. Ad pediculum *Ventrosa*, *Humida*, & *Melleæ Flaua*, *Cœnobiana*, *Vitrea*, *Templaria*, *Cotonearia*, *Parisiana*, *Thelyphona*, *Brassicana*, *Vasta*, *Succulenta*, *Grauuchen* à colore; *Punicea*, *Pralina*, *Hydrapia*, *Conaria*. Petrus Crescentius noster conciuis famigeratissimus in Arte agraria sua Pyrorum genera voluit ab anni mensibus discriminare, vndè Pyra Præcocia vocauit *Iunia*, alia deinde *Iulia*, mox *Augustea*, & succession *Septembria*, proximè *Octobria*, & denique *Regina Hyemalia* propriè, quæ nunquam maturantur in Arbore, & tunc solùm dulcescunt, cum mitia fiunt iam collecta, & seruata diù, quâ ratione sylvestrium Pyrorum generi illud idem Pomum adiudicauit, vti è contrario dulcia omnia Pyra sub genere generaliori domesticarum Arborum reposuit; Celidonius dein, Bononiensis & ipse Geoponicus illa Pyrorum genera tantum prosequitur, & enarrat quæ Bononiæ sunt cognita, & hæc sunt *Moscatula maiora*, *& minora*; *Glaciola Præcocia*, *Glaciola Augustana*, *Saccharomanna*, *Sozzobona*, *Bugadana*, *Bergamotta*, *Cepola*, *Papalia*, *Garzignola*, *Caruellia*, seù *Carabilia*, *Citria*, *Limonia*, *Francesia*, seù *Gallica*, *Fichia*, *Cistia*, *Granella*, *Sementina*, *Zambrosina*, *Lardaria*. Vincentius demum Tanarius Nobilis Conciuis noster Bononiensis hæc vsitatiora apud nostros Pyra recensет; Tres *Muscatellorũ* Pyrorum species, paruam scilicet, paulò grossiorem, & magnam; Pyra deindè *Iunia*, deindè *Augustana*; item *Glaciola*, *Fabarola*, *Limonia*, *Sozzobona*, *Saccharomanna*, *Battochia*, *Rabbiola*, *Dominica*, vulgò *signore*, *Imperialia pulcherrima*, *gustosissimaquè*, *Bonchristiana* hyemalia, & æstiua. *Lupa*, *Spinosa*, *Florentina*, *Gallica*, vulgò *Francese*, gratiora, & minoris durationis in æstate; *Sementina* crassiora, & minutiora; *Granella*, *Æruginosa*, *Chambrosina* alba, & nigra, & minuta, quæ Glarona dicuntur; *Bergamotta*, quæ vocantur ea fic dici existimat, quasi dominantia, *Cepolla odorata*, *Corabelia* durabilia, *Cotonea*, *Fichia*, *Gnochia*, &c. Nos inter immensas manuscriptorum Aldrouandi nostri farragines indigestæ molis, has inuenimus Pyri species Bononiæ ab eodem obseruatas, quarum tamen pauciissimas delineatas simpliciissimè reliquit, & hæ fuere *Pyrum Glaciale*, vulgò *Ghiacciolo*, Pyrum *Castaneum* saporis castanini perpetuò; Pyrum *Regium*, vulgò *della Regina* colore flauescente; Pyrum *Garauellium* colore ferrugineo, Pyrum *Regium ventricosum*; Pyrum appellatum vulgò *Perofigo*; Pyrum *Gallicum*; Pyrum *Papale*, colore partim roseo, partim flauescente; Pyrum *Ciambrusinum*, maculis nigricantibus signatum; Pyrum *Vastum* superficie sulcata, & inæquali; Pyrum *Lardarium* vulgò, superficie inæquali; Pyrum exiguum *Fauarolum* vulgò appellatum; Pyrum *Glaciale* aliud; Pyrum *Regina* vulgò dictum; Pyrum *Cistellium*; Pyrum *Viride* vibicibus ferrugineis respersum pugno maius, librale, saporis optimi; Pyrum *Gentile* tam crudum, quàm coctum admodum suaue, figurâ ouali, longitudine magnâ, & latitudine similiter notabiliissima, colore subuiridi diluto, & rubro, in parte ea qua soli obuertitur est punctis subfuscis obliquè respersum, quod Pyrum vocatur quoque *Erytrophorum* à colore rubro, & viridi dum maturum est. *Pyrastrum* deniq; hoc est Pyrum maxime agreste nodosius est vrbana, vt habemus ex Theophrasto, quod antequam fructum coquat folia deperdit, vitam longissimè licèt producens; nec vnquam fit verè Pyrus, intra suos aculeos fructu pusillo nimis; Hoc eduli caudice rimoso, & hiulco cortice horrenti relinquamus; In longinquissima Indorum Loca Pyrifera inuestigãda calamum traducamus. Ionstonius sexde-

Lib. 2. l. p.

L. 2. de Pl. cap. 9.

Lib. 5. c. 10

Part. 1. agr. ca. 29. m. s. ap. me.

In l. 5. insc. econom. del cittad. in villa.

Tom. 14. obseru. m. s. pap. 188.

In Ald. obseru. T. 18. pag. 81.

Li. Hist. pl. c. 13. & 15 Et l. 2. st. pl. c. 3. & l. 4. H. pl. c. 14. & l. 6. c. 1. Ion. l. 1. Hi. nat. Ar. a. 7

ſexdecim exotica Pyra deſcribit, quorum primum eſt *Murucuge* Braſilienſium, è cuius E
Arboris inciſo trunco lacteus effluit humor, qui denſatus officium præſtat ceræ in ob-
ſignandis tabulis. 2. *Araca* dictum Pyrum exiguum, & gratiſſimi ſaporis acidi, flaui,
rubri, & viridis coloris, ſingulis anni menſibus proueniens. 3. *Iracaha* in Maragnana,
In 3. vol. nauigat. Rhamn. ideſt in continenti Indiæ Occidentalis, vbi maximus ille fluuius excurrit Maragnon di-
ctus per tradita à Conſaluo Ferrãdo Ouiedo, cuius Arboris folia ſunt ferè ficulnea, fru-
ctus pyriformes ſubflaui corticis, cum carne intus ſapida, & nutrimentoſa. 4. Eiuſdem
regionis ſupradictæ *Copouichouaſſou*, necnon *Oumery* optima pyra, illud longioris, hoc
craſſioris figuræ. 5. *Palta* Peruanorum Pyrum magnitudine inſigne; in Inſula D. Do-
minici ſubſtantia illius maturi æmulatur teneritudine butyrum. 6. *Lata* Pyrum Iuineæ
orbicularis folijs, fructuquè pyraceo rotundiore, aurei, atque etiam rubentis coloris
intus, & foris. 7. *Guanauanum*, ſeù *Annona* Pyrum, in noua Hiſpania appellatum
Maniar blanco, cuius medulla dulcis eſt, & alba, 8. *Acayaiba*, ſeù *Acaiaiba*, & *Acayou*.
Pyrus eſt Arbor ligni duriſſimi, gummi fragrans æſtate fundens folijs iuglandis perti-
naciſſimi, odoris aromatici, floribus vmbellatis odoratiſſimis, fructus oualis, aut
etiam rotundi, carne ſpongioſa, fibroſa, & lenta, cum ſucco dulci acido adſtringente, F
ex eo Braſilienſes vinum exprimunt multum durabile, & multarum virium, 9. *Macu-
itaiba*, ſeù *Mocitaiba* Braſilienſium Pyro ſylueſtri, ſed magnæ adinſtar Quercus ſimi-
lis fructibus tamen paruis præditus in ſummo, ceù globulis ſtriatis myrobalano-
rum. 10. *Araſa* Braſilienſis Arbor paruis referta Pyris optimi guſtus. 11. *Inno-
minata* Pyrus Braſilienſis ſylueſtri Pyro ſimilis aſpectu, & folijs, ſed ligno fragili, flo-
re ſingulari, fructibus paruis admodum, & cylindraceis. 12. *Arbor Sinenſis* pingue-
dinem ſebi inſtar ferens Pyro noſtrati ſimillima in omnibus præterquam in fructu, qui
ceraſum magnitudine non excedit, cuius caro alba eſt, quæ decocto fructu liqueſcit,
dein & frigida, mox vt ſebum cogitur. 13. Pyrum *Bermudenſe* eleganti colo-
rum varietate ſparſim maculatum. 14. Pyrum Virginianum *Metague Sunaux* impen-
sè rubens omniquaque, 15. *Inſulæ Sanctæ Mariæ* Fructus, ſeù Pyrum quoddam ma-
gnum muculentum intus gerens ſuccum, ſanum tamen, & virtutis refrigerantis. 16.
Agnacath in ea Indiæ parte proueniens, quæ ſub Terra Laboratoris eſt verſus iſthmum
Dariem, Pyrus eſt perpetuifolia, coloris viridiſſimi, & nitidiſſimæ ſuperficiei, cuius G
fructus perpetuò viridis eſt, etiam maturus, dulci, pinguiquè ſucco, butyri ſapore
refertus, qui manſus fortiſſimos bellatores in caſtris veneris inſtruit. Sed ſi quis Diffe-
rentiarum omnium, & Generum cauſas, ſeù rationes ingeniosè proſequi, & explica-
re poſſet is Architrenij Poetæ Metricum Archetypum oculis ſibi ſubijciat, & medite-
tur ea omnia quæ deficiunt adhuc inexplicita.

Et Pyrus huic ſacrum, tituli dat regula nomen,
Et Pyrus hancquè volæ, plenus denominat orbis,
Et Pyrus hincquè dedit materna anguſtia nomen,
Et Pyrus Auguſto, quæ patrinante vocantur,
Et Pyrus hæc nota eſt, & filia læta Roberto,
Et Pyrus eſt huius alius Raptiſta Ioannes,
Et Pyrus à quouis pretio ſignata vel oris.
Brumalis ſitibunda cibi. durantia ventrem
Sunt Pyra, ventoſum non edat illa latus.
Cortamen hæc colat, & fungi cui cura maligni,
Nec pipere, & mulſo, melleuè cocta nocent. H

Symphor. Hort. l. 23. cap. 14.

Hugofridæ-uall. de ſa-nit. tuen. l. 2. c. 7.

Pyrorum qualitates, & prærogatiuas Tetraſticho hoc eruditus Germanus ἰατρόσοφος breuiſſimè compendiauit, ſed illorum formas, atque figuras ξύλογραφος ad viuum expreſſas, quæ in ſubſequentibus paginis locantur, dedit.

Pyra Angela.

Pyra Lupa, vulgò Bononiæ, ſubflaua, Appiana fortè Cordi.

SCD Lyon 1

Pyra Bergomatica, *Bergamotte* vulgò.

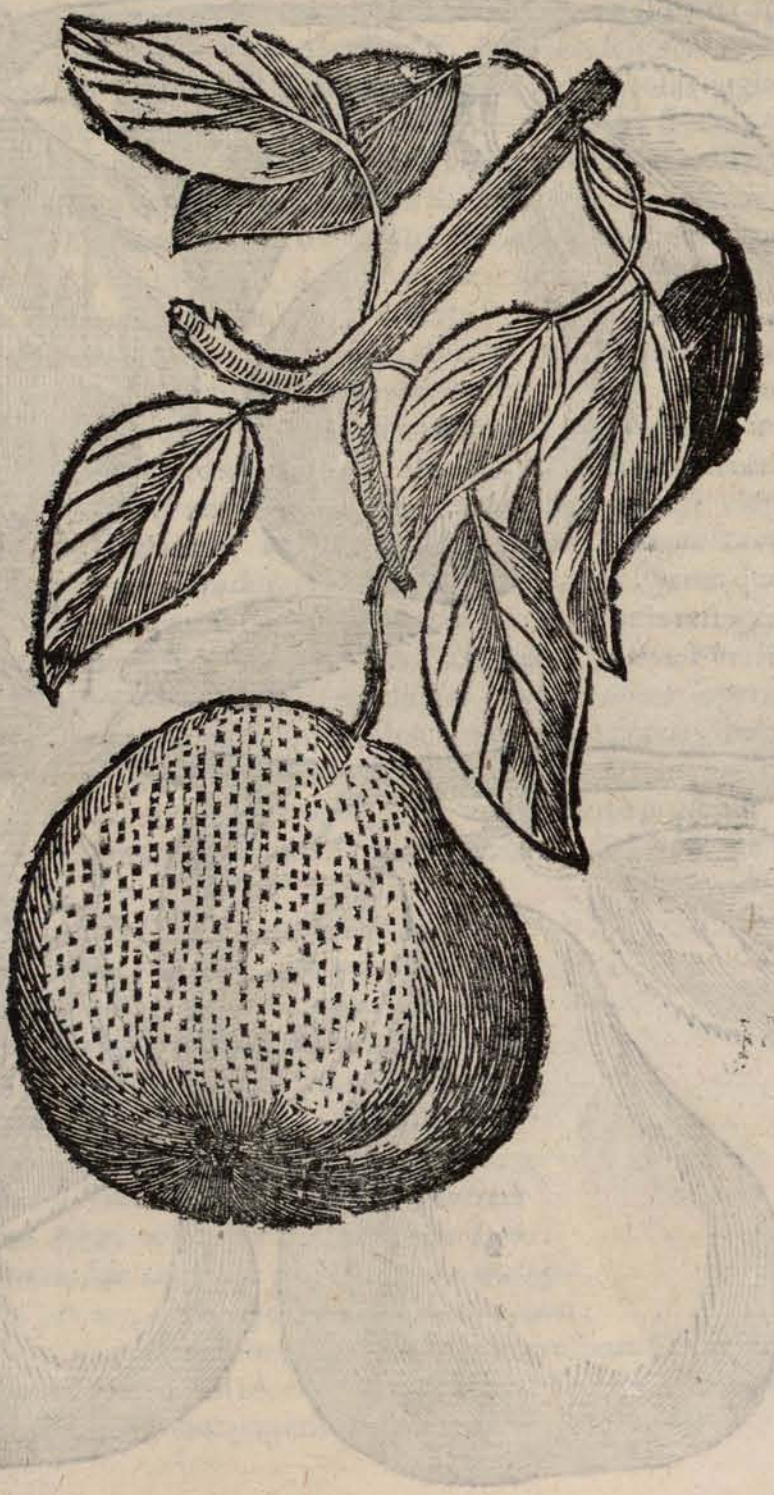

Pyra
- Carauella, vulgò Rubescentia.
- Carauella Ferrugineo colore.
- Carauella alia Ferrugineo subnigro colore.

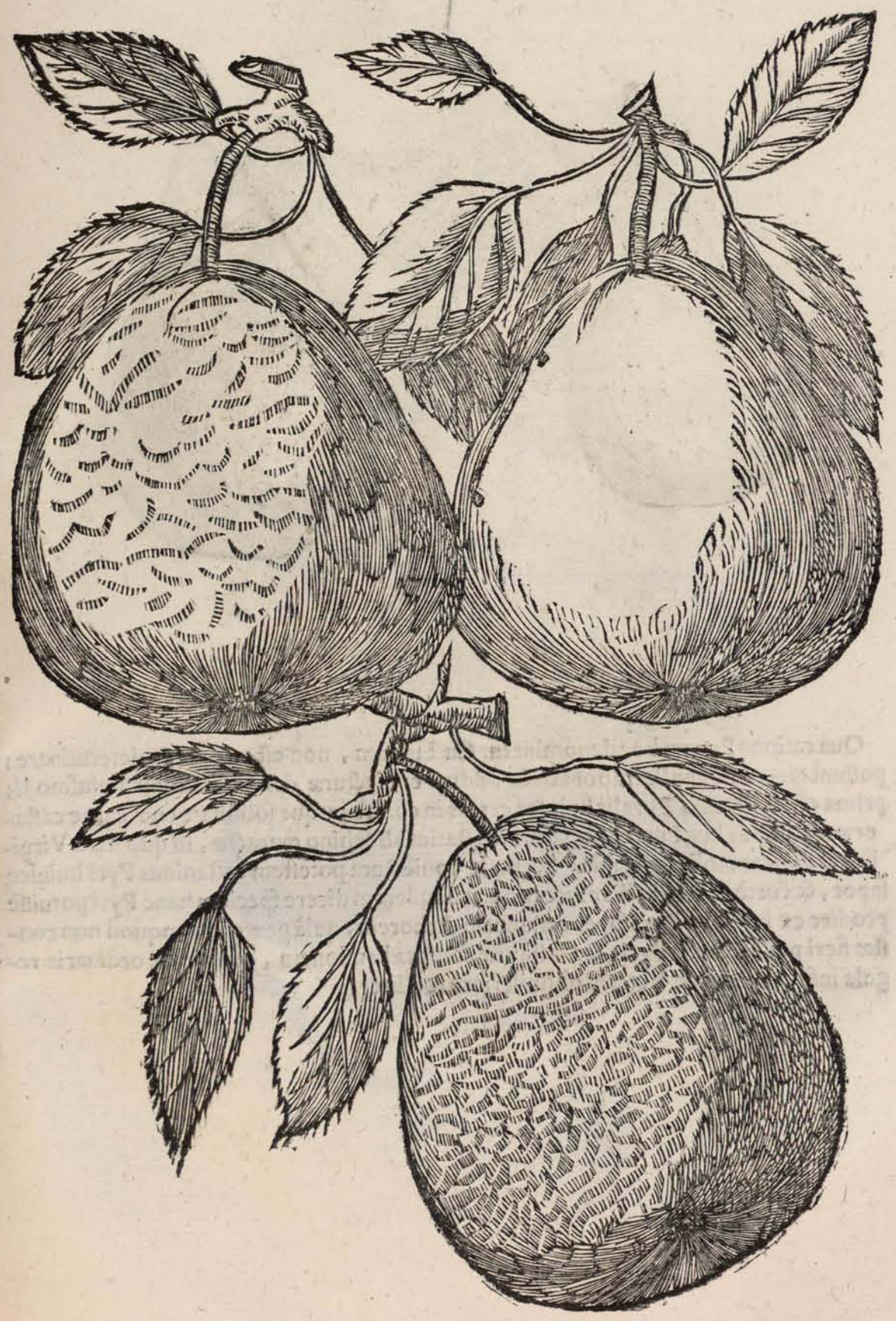

SCD Lyon 1

Pyrum Caſtaneum Immaturum.
Pyrum Caſtaneum Maturum.

Qua ratione Pyrum hoc denominetur Caſtaneum, non eſt tam facile determinare; poſſunt tamen nonnullæ rationabiles adduci coniecturæ denominationis huiuſmodi; prima eſt ſimilitudo Pyralis huiuſce carnis in colore, atque ſoliditate cum carne caſtaneæ maturæ adhuc humentis, & mollis ſtatim ab echino extractæ, in quo ſtatu Virgilius caſtaneas molles vocauit. Secunda coniectura poteſtem caſtaninus Pyri huiuſce ſapor, & fortè etiam facilis exiccatio; non auderem dicere ſpeciem hanc Pyri potuiſſe prodire ex inſitione Pyri ſuper caſtaneam Arborem, quià præterquamquod non conſtat fieri poſſe Plantæ Pyri, & Caſtaneæ compræhenſionem, conſtat ex ordinaria regula inſitam plantam Veteris obliuiſci ferè totaliter.

Ecl.1.

SCD Lyon 1

Pyra { Fauarola Albicantia.
Fauarola Albicantia alia.
Fauarola alia.

Pyri ſpecies dicta *Pero Figo.*
Pyra Garzignola, ſeù Patauina.

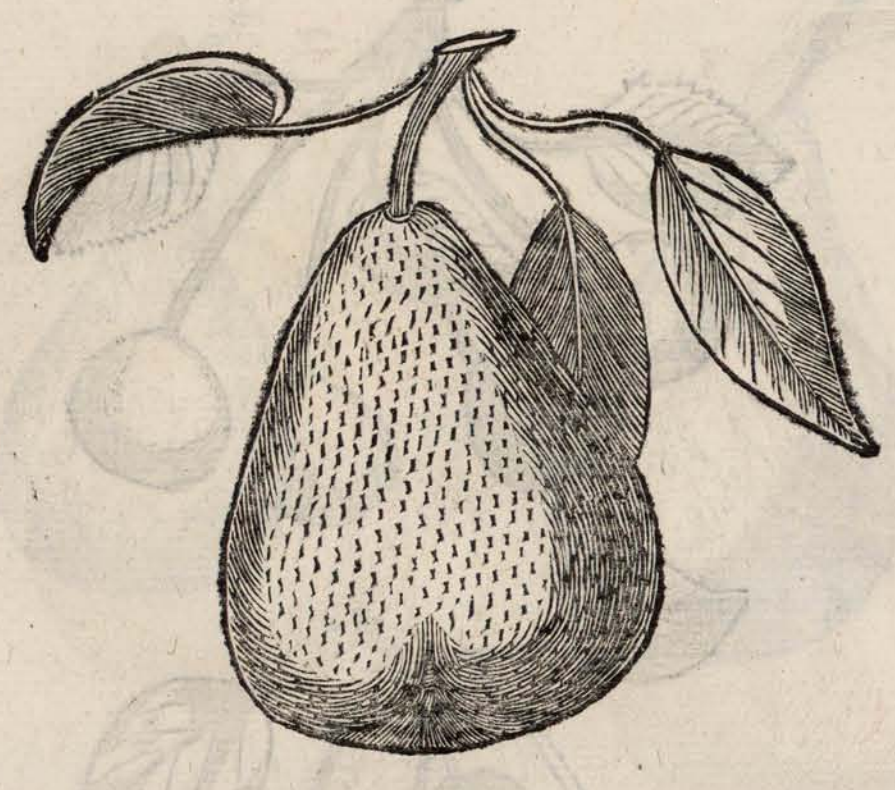

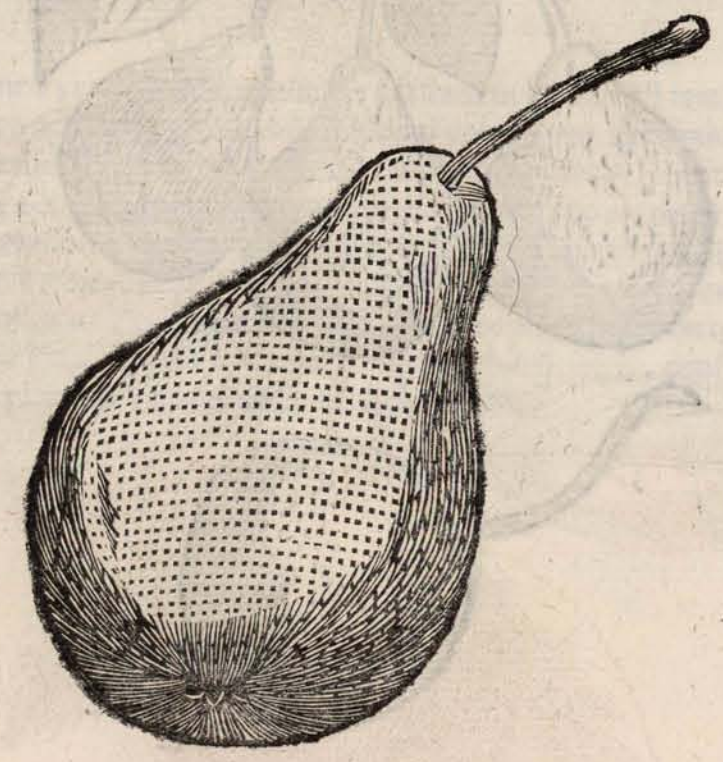

Pyra

SCD Lyon 1

Pyra
1. Gallica minora, *Franceſe vulgò*
2. Sementina.
3. Glacialia.
4. Et alia Sementina.

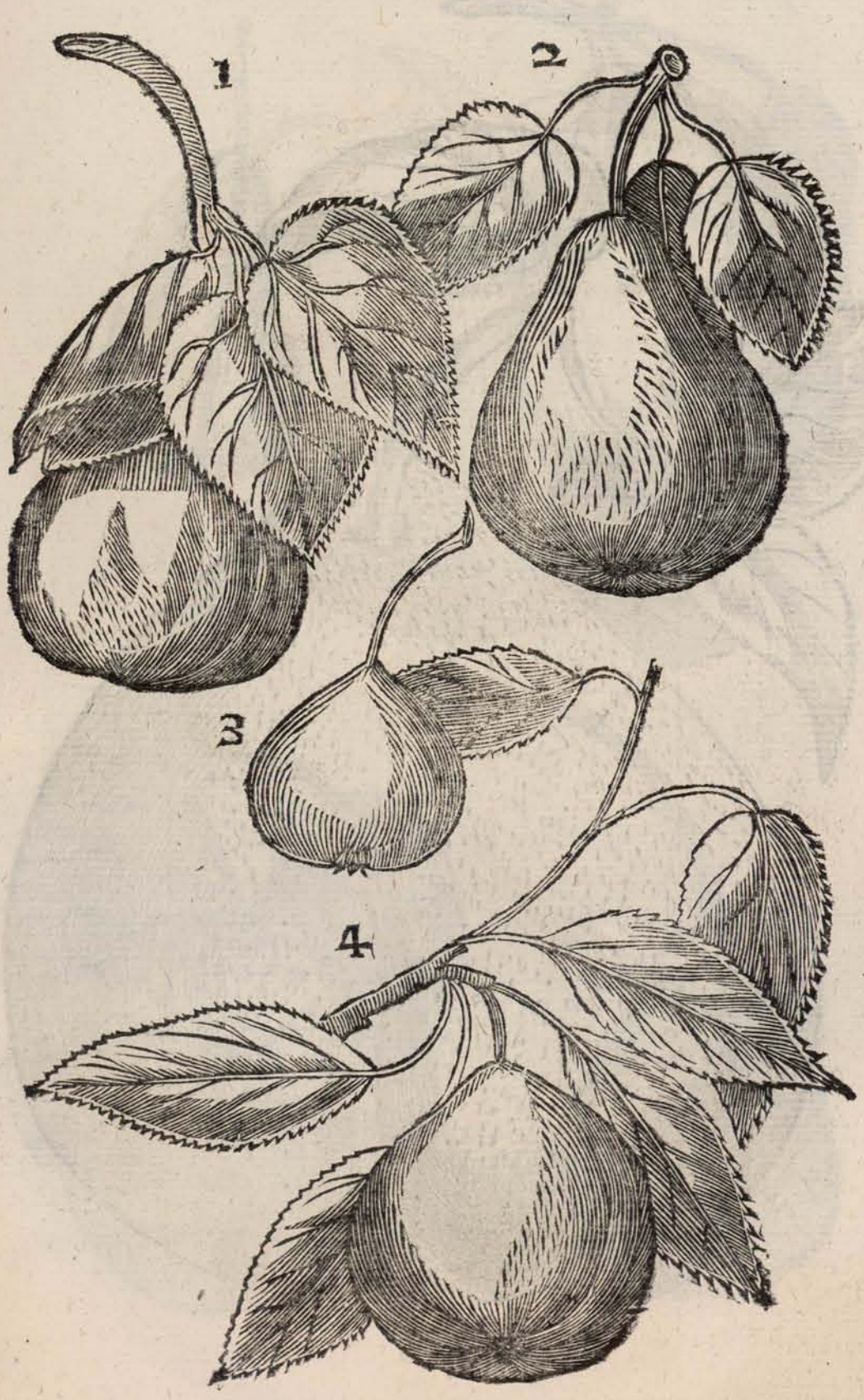

SCD Lyon 1

Pyrum Gentile Bononiæ dictum Erytrophorum, propter Colorem, &c.

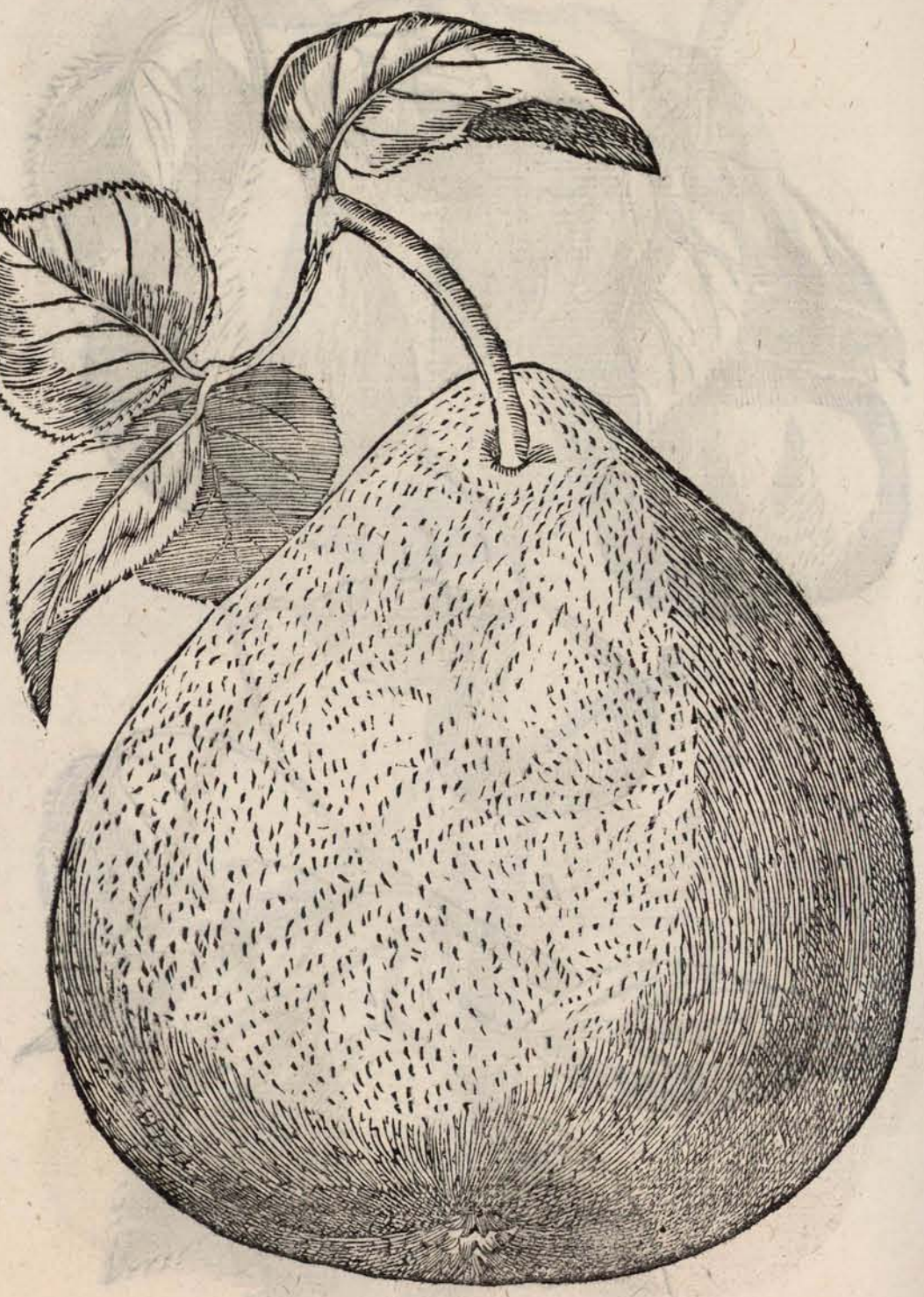

Pyrum

Pyrum Glaciale Hyemale,
Et Pyrum Glaciale *Ghiazzolo* vulgò
Pyra Glaciola,
Et Pyra Cyambrusina.

Plinius lib. 15. cap. 15. Pyrorum meminit, vbi ait Crustumina Pyra Gustu esse gratissima, dicta à Crustumino oppido iuxtà Veios, quæ ex parte rubentia putantur. Proxima ijs Falerna à potu seù abundãtia succi; sed nomina variant apud varias gentes.

Pyra

Pyra Granella V. Maiora.

Pyra inæqualia, 2. Pyra Hyemalia Spinosa Verdiera.

Pyra

Pyra Limonia duplicis generis.

Pyra Limonia Maiora.

Implent maximè manum ob ſui craſſitiem; vt vix media parte claudi, & comprimi poſſint. Similia etiam ſunt quibuſdam Pyris Lardarijs maioribus vocatis, quià cum matura ſunt, inſtar adipis, aut Lardi liqueſcunt; A pediculo ad vmbilicum vſque longitudine ſunt 7. digitorum; pediculo verò magno, & craſſo Arbori adhærent. Suauiſſimum habent ſaporem cum maturuerint; & ad Bergomatia in ſapore accedunt. Nonnulli verò Bononienſes hæc pyra vocant *Bugadare*; licèt etiam aliud pyri genus apud Bononienſes eò nomine vocetur.

De

De Pyris Limonijs Minoribus.

Limonia enim hæc à Bononienſibus appellantur. Ea ego voco Limonia minora ad differentiam ſupradictorum, quibus minora ſunt: referunt figuram cuiuſdam Limonis ſpeciei, ſed in ſaporis ſuauitate ſuperantur à maioribus: & hæc cocta meliora ſunt, quàm cruda. Habent neſcio quid ſaporis acidi.

De Pyris Citrijs ad hoc ſuperius genus adhuc ſpecies Pyri maior referri poteſt, quam Pyri Citrij nomine inſignirem, nam Citri apparentem ſpeciem perbellè repræſentat. In reliquis conuenit Pyris Limonijs ſupradictis.

Pyra Iacobea. Pyra Sucheramanna V. ſimilia Sozobonis, ſeù Socijs bonis. Pyra Auguſtana n. 3.

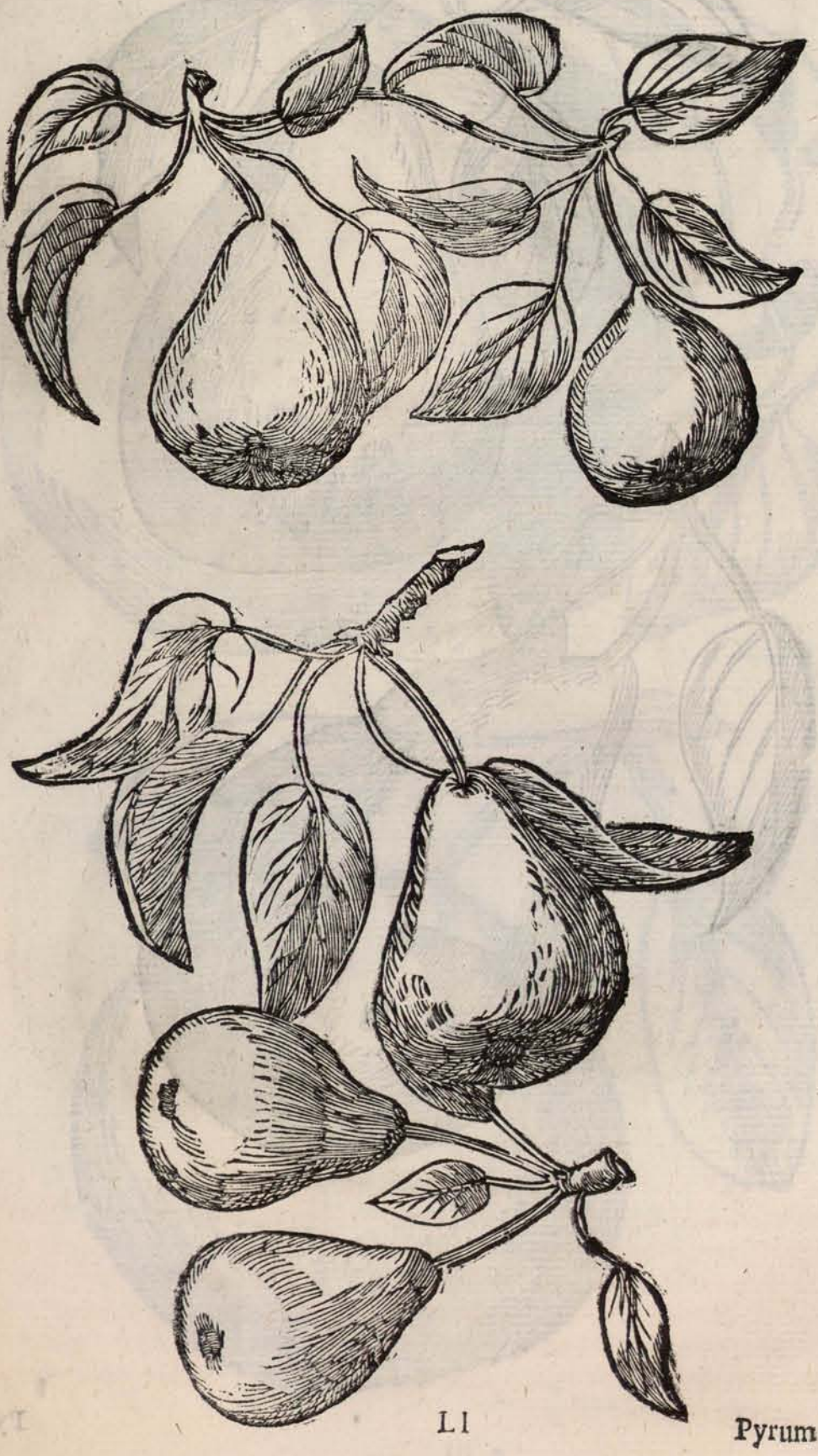

Pyrum Papale.

Pyra

Pyra Regalia Ventricosa, longitudine 4. vnciarum; totidemque latitudine, maculisq; subcastaneis viridia.

Pyra Gallica rotundiora, seù *Pere Francese* mediæ magnitudinis.

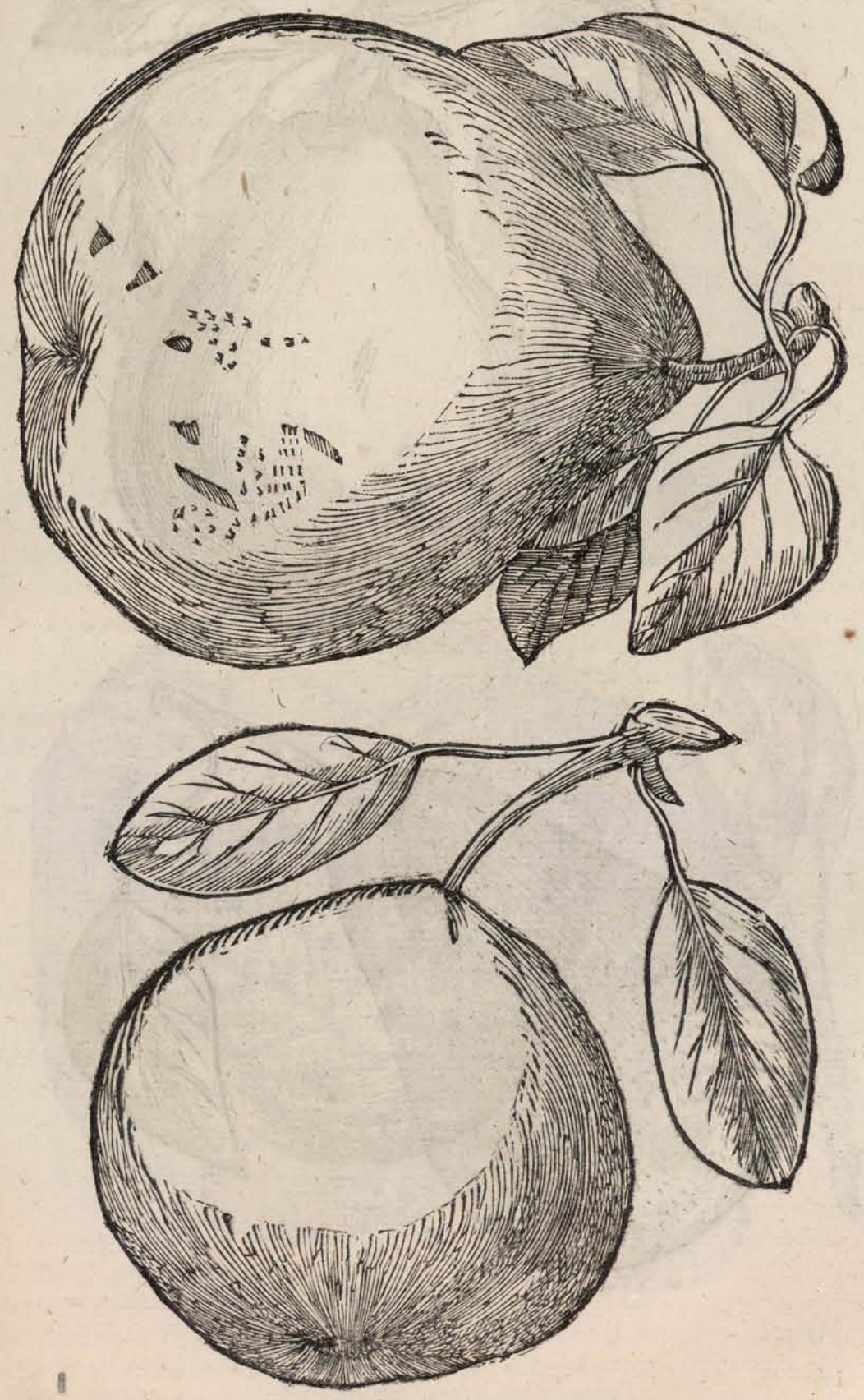

SCD Lyon 1

Pyri Reginæ ſpecies colore flauo.
Pyra Reginæ vulgò dicta.

Pyra

Pyra Gallica Maiora.
Pyra Gallica alia vibicibus insignita.

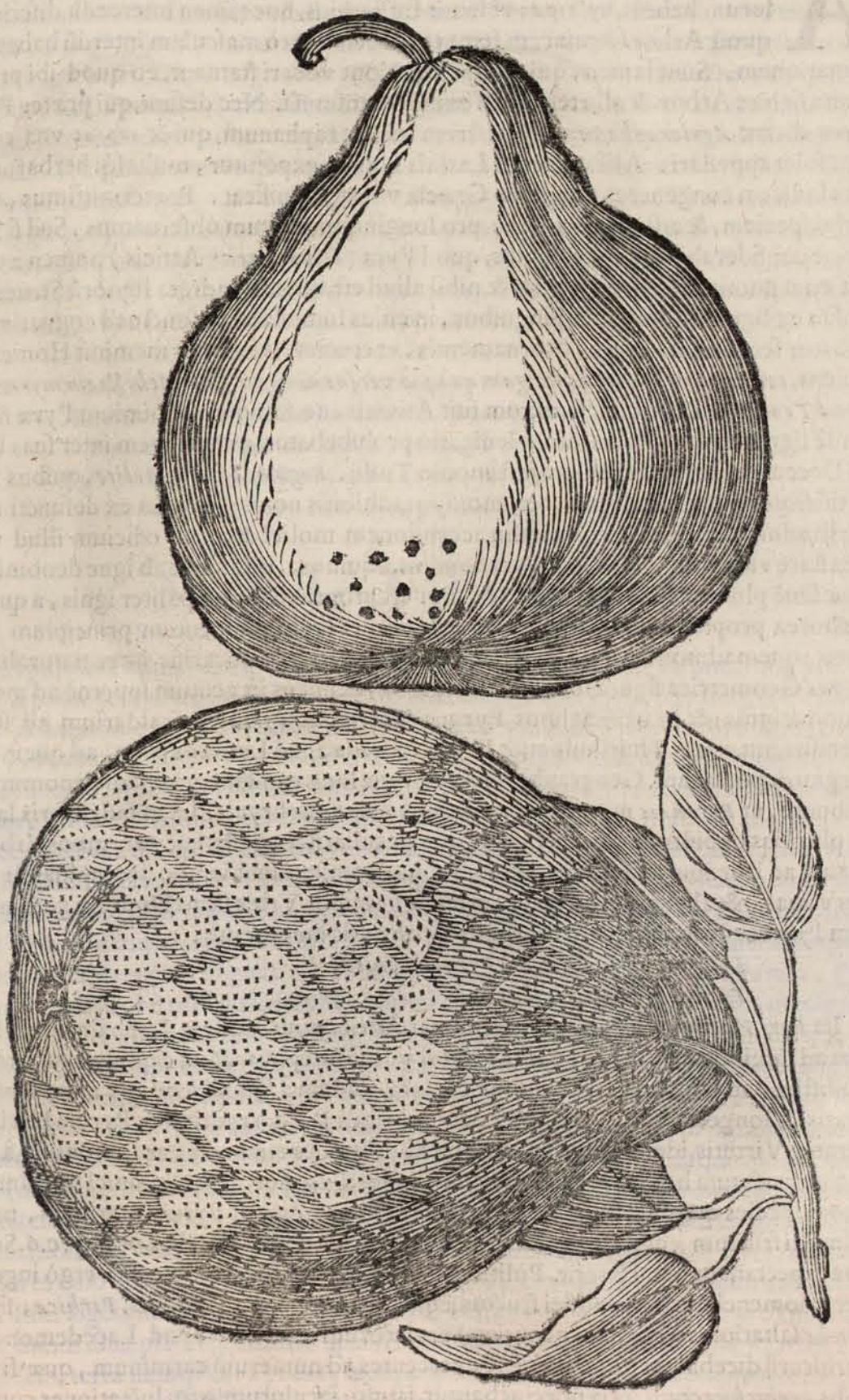

SCD Lyon 1

ÆQVIVOCA, DENOMINATA, Etymon, & Inſignia.

Ἄπιος ſatiua Pyrus, & eiuſdem Fructus Græcis vniuocè dicitur, quaſi neuter illorum habeat πιότητα, vt ſentit Euſtathius, hoc tamen intercedit diſcrimen, quod Arbor fœmineam ſemper, Fructus verò maſculam interdũ habet denominationem. Sunt tamen, qui ab *Apia* Regione vocari ſtatuant, eo quod ibi prius inuenta ſit hæc Arbor, & alio terrarum exinde tranſmiſſa. Nec deſunt, qui præter Pyrum, ἄπιος dicant *Agrioraphanum*, ſylueſtrem ſcilicet raphanum, qui & ἰσχιὰς vna cum carica ſolet appellari. Alias autem à Latinis apium exponitur, multaſq; herbarum ſpecies inuicem congeneres (σκίλλιον Græcia vocat) ſignificat. Prætermittimus *Apion* fungi ſpeciem, & adiectiuum ἄπιος pro longinquo poſitum obſeruamus. Sed ſi *Pyrum* latinè conſiderabimus, inueniemus, quod Pyra (Πυρὰ νεκρῶν Atticis) nomen æquiuocat cum nomine Romano *Rogus*, & nihil aliud eſt, quam quadrata lignorũ Strues compoſita ex lignis odoratis, & pinguibus, in cuius ſummitate defunctus à cognatis collocabatur ferali cum lectulo, & ornamentis, vt cremaretur, cuius meminit Homerus inquiens, *centum verò pedibus longam quòquò verſus dimenſi ſunt Achilleam myrmidones apud Troiam*. Lege tamen cautum fuit Athenis, ne ſumptuoſæ nimium Pyræ fierent, vndè lignorum ad id paratorum leuigatio prohibebatur, quam legem inter ſuas Romani Decemuiri receptam tulere teſtimonio Tullij. *Rogum Aſcia ne polito*, quibus ſic inartificiosè conſtructis lignis, ceremonijſq; adhibitis nonnullis vnus ex defuncti neceſſarijs admota face, auuerſoq; vultu accenſionem moliebatur, ne officium illud volens præſtare videretur. Tot ſunt Pyri nominis æquiuoca, quot ſunt ab igne denominata, quæ ſanè plurima ſunt πῦρ, πυρός, πῦ. Pyr eſt propriè, & principaliter ignis, à quo *Pyra* Arborea propter acuminatam figuram verſus ſuum deſinentem principium dicta fuere; quemadmodum *Pyrois* ſtella Martis; *Pyritis* lapis focarius inter naturalia. *Pyramis* Geometrica figura ſolida è latâ inferius, deſinens in acutum ſupernè ad modum flammæ ignis; & in artificialibus Pyrgus Turris, & *Pyria* Vas caldarium ad ſudores ciendos, aut etiam Thuribulum; & Diana *Pyronia* apud Lernæos culta, ad quam ignem Argiui deportabant. Geographi plurimis terræ locis eandem originem denominationis tribuere, vt *Pyrenæis* montibus (ita dictis à *Pyrene* Bebrycis filia in ipſis à feris laniata) & pluribus oppidis *Pyrrha* dicti, inter quæ peculiariter adeſt nunc *Pyri* mons Vrbs Germaniæ ad Rhenum alias *Spira*. Geographos comitati ſunt in hoc denominandi more res varias, & alij; nam Romæ vnam ex Regionibus Vrbis illius Dominæ gentium partem *Pyrum* vocabant, quam Martialis incolens ſic memorauit.

Longum eſt ſi velit ad Pyrum venire,
Et ſcalis habito tribus.

Ita *Pyri Vallem*, ſeù *Pyretum* denominat Adricomius Vallem Raphaim iuxtà Ieruſalem ad Occidentem, & hanc *Syluam fletus* vocat Ioſephus; & iure quidem meritò; nam Philiſthæis maximam fletus exhibuit cauſam, ibidem à Dauid cœlitus adiuto bis proſtratis, & longe, latèq; fugatis. Inter denominata à Pyro, reperitur & Pyrola Herba vulnerariæ Virtutis, ideſt agglutinantis, quæ ab aliquibus etiam dicitur Limonium à ſimilitudine fructuum horum in folijs; de qua Cluſius, Fuchſius, alijq; Botanici tractant. Adeſt quoq; ſpecies quædam Fungi marini Zoophyti, quæ dicitur Pyrum marinum, nam huiuſmodi fructum æmulatur, vt eſt videre in Aldrou. noſtro l. 4. de Zoophy. c. 6. Sed aliæ nos expectant nomenclaturæ. Politicos hicq; Legumlatores, exercendi ergò ingenium, circa nomenclaturarum noſtri fructus æquiuoca patienter audiamus; *Pirhica*, ſiue *Pyrhiche* ſaltationis quoddam genus erat armatorum Iuuenum apud Lacedemones, qui pyrhicarij dicebantur gymnaſticè ſe exercentes ad numerum carminum, quæ frequentibus *pyrhichijs* conſtantia præcinebantur, ictuſq; iaculorum, atq; luctationes corporum componebant, de quibus Plato intelligebat ſic ſcribens in ſuis legibus, *ſed Gymnaſtica rurſus eſt duplex ſaltatio, & luctatio, ſaltatio quoq; alia Muſæ verba imitatur magnificentiam ipſius, libertatemq; obſeruans*. Non multum hinc abeſt referre cauſam denomina-

tio-

Lib. 18. Il.

Nardus in li. 6. Lucretij de natur. rer. p. 618.

Homer. Iliad. 11.

Athen. l. 5. Meurſ. l. 5. pag. 194.

Plato in Tim. ap. Herodotum.

Plin. l. 3. c. 3. & l. 4. c. 5.

Ptolom. G. l. 2. tab. 1. Europæ, & l. 2. t. 9. Eur. & l. 5. t. 1. Aſiæ

Lib. 1. epig. 95.

Adric. num. 238. & in deſc. Vrbis Hieruſ.

Lib. 7. de legibus.

SCD Lyon 1

A tionis ludi cuiusdam, qui à pueris apud Argiuos practicabatur dum per iocum in quodam festo salientes, atq; psallentes *Pyra* syluatica iactu decutiebant, vndè ij dicebantur βαλλαχράδες, ideſt *Pyrorum* sylueſtrium, quæ ἀχράδος nomine insigniuntur, proiectores. Denominationes, aut symbolicæ, aut æquiuocæ quæque sint indiuiduæ virorum, mulierumuè cõsultò omittuntur, ne nimis diuagemur extrà rem minimè neceſſariam, & in sola hominum voluntate chimericè fundatam, aut *Pyrami* Thisbes Amasij, quod & fuit Cognomen Christophori *Pyrami* Geographi peritissimi, & etiam ex Boethio significat terminum rotundum acutum sic appellatum à forma *Pyri*, flammeam æmulantis effigiem. *Pyrasi* militis Troiani ab Aiace interempti, &c. nomina fuere; nec est immorandum in perueſtigatione cognominum à *Pyris* varias in familias deductorum, quemadmodum fuit Prosapia Sanctissimi Sixti Quinti P. O. M. de *Perettis* dicti, cum *Pyro* in insigni inter leonis anteriores vngues montibus ex altis marchiæ, atq; sub Religionis sydere felici: à qua denominatione non distat Gens *Piratia* Bononiensis Castri. Gaudet quoq; Florentia per quam nobili *Perutiorum* familia, cuius gentilis teſſera tria Pyra aurea in glauco parmulæ læuore continet, in signum humanitatis qua semper excelluit
B hæc gens; quod phrenoschema gentilitium pariter esse Stukeleyorum in Regno magnę Britanniæ testatur P. Petrasancta; Pyrorum quoq; familiam in Gallia floruisse testatur Vulteius ad Iacobum Pyrum Burdigalensem habens.

In l. teſſ. gẽtil. pag. 513

Si Galli vires, mihi si data vena Poetæ
Ausonÿ, patriæ, gemmaque, luxque tuæ.
Æterno canerem victurum carmine nomen,
Deque PYRO per me mentio clara foret.
Posse placere diù desspero, aut viuere, sed tu
Viues tunc noſtrum cum Pyra perdet opus.

Io. Vulteius lib. 4. epigr. n. 82.

CVLTVRA.

C LApidosæ Telluris duritiem, & ariditatem à Pyrorum genere sustineri non posse, optimè scimus, nam illud aquosis, & vberibus gaudet locis, terramq; cribratam, & lætamine imbutam desiderat, ipsam verò vidimus Plantam solummodò ritè satam, excultam, insitam felicissimè crescere, non tam ex viuiradicibus pullis, vel stolonibus auulsis, quàm ex insitione super sylueſtrem Pyrum, Malum, Fraxinum, Amygdalum, Spinam, Ornum, Cydonium, Castaneam, Mespilum, Malumpunicum, &c. Pyra certissimum est, quod nõ omnia eodem tempore seruntur, sed aliqua mense Martio in frigidis locis, in calidis autem nouembri, iuxta Palladium, quoniam non eodem tempore florent; Quæ specie oblongiora, aut magis rotunda sunt à Virgiliarum occasu ad Brumam vsque commodè seri possunt, ex Plinio, reliqua verò genera Hyemę melius media ab occasu Sagittæ, & Subsolanum, aut Septentrionem spectantia. Pyri tamen plantas probè radicatas scrobes optimè subactæ recipiant, Nouembri mense fortè melius, quàm alio tempore, debentq; nouenorum pedum in distantia collocari, nè ramorum amplitudo propriæ, atque propinquæ officiat Arbori grandiori facto, tabemq; & vermiculationes ibidem inducat; quem morbum latentem dignoscere, & palam haberi docuere aues, quæ rostro corticis pulsantes superficiem cauam lignositatem in-
D tus resonantem ostendunt: Plantata pyrus, cum adoleuerit, altè ablaqueandam Geoponici docent, cui truncus radicum fissus, & cuneum tædæ pineæ in radice recipiens, salubritatem à terra cinere parumper mista hauriens perpetuò impartitur generosam germinationem, atque fructuositatem. Sociabilissimam esse Arborem Pyri, non vna, sed plures euidentiæ demonstrant, & ni obstaret vmbra nimis vasta ramorum, & artuum illius ingentium, qui amplissima frondea veste vitalem Solis lucem proximis adimunt minoribus plantis plurimas ipsa felicitaret plantas, viciſſimq; felicitaretur à socijs ijsdem; terra namq; vbi Pyrus sylueſtris sponte nascitur, vineis aptissima, & frugifera ostenditur. Si tempestiua item Pyrus domestica Salici inseratur, fructum serotinum, vt adoptiuæ tunc matri morem gerat, quantum possibile est, profert, quemadmodum testatur Io. Baptista Porta; quinimmò ex traditis à Ionstono Scriptore nuperrimo habetur Pyrum insitam, varias sese effingere, & immutare in species solere; nam fructus

Constantin. Cæs. de agri. l. 10. c. 22. & 23.
Ex Diophane.
Palladius in martio.
Li. 17. c. 18.
Conrhad. Heresb. l. 2. Const. l. 10. c. 3.
Plin. l. 17. c. 12. & cap. 24.
Collumella de re ruſt. l. 5. c. 10. & lit. de Arb. cap. 24.
Palladius.
Porta mag. nat. l. 3. c. 9. & 10. & 15.

Mo-

SCD Lyon 1

Ionſtonius l. 1. artic. 7. *Morapora* dictus prouenit ex Pyro ſuper morum inſita, vndè Pyrum prodit in pulpa coccinea, & per totum egregiè rubens; eodem pacto *Pomapora* fructus nil aliud eſt, quàm Pyri, & mali in vnum veluti conflatum Pomum naturæ Malinæ, atque Pyralis apud Batauos pluries obſeruatum; itaut ſi quis Pyrum Proteum Arboreum appellaret, poeticè quidem loqueretur, ſed non omninò fabulosè; & quid ni poterimus nos vnum admirabiliſſimũ certè proponere perpendendum curioſioribus doctis inuentum in Arbore Pyri, quo illud idem attributũ reale eſſe hanc ſcilicet Arborẽ Arborũ Proteũ dici poſſe fit manifeſtum? & quomodò clarius haberi poteſt Pyrum Animalium quoq; formas ſubire, dum Hædinam formalem induit intrinſecus pellem, & ceù ſubuculam ſibi texit, & condit ex eâdem pelle in eo ſtatu, in quo proxima Chirothecarum materies ab Alutario remiſſa videtur eſſe, & vt ſunt pelles vulgò dictæ *Camozzate*, voce ex græco deducta *χάυαι ὀλίγῳ parum oleo*, molliſſimæ, ſubtiles, pallidi coloris ad ſubluteum tendentis? En exemplum huiuſmodi pellis inuentæ in Arbore Pyri à præclariſſimo noſtro Aldrouando, quam ipſe in ſuo Cimeliarchio recõditam, cum innumeris alijs ſpecioſiſſimis rebus ſub numero 627. reliquit, cuius nullam aliam potui mentionem, aut hiſtoriam reperire inter illius ſcripta, quæ maiori qua potui diligentia nõ ſemel volui, atq; reuolui. E F

Ex lib. inſcripto plico delſ Arte del tingere. *lib. 3. cap. 1.*

PYRI CORTEX INTERIOR MEMBRANACEVS. EX CIMELIARCHIO ALDR. 627

Io. Bap. Porta mag. nat. l. 2. de nouarum plãtarum productione.

En, inquam, exemplum effectus purè naturalis quàm maximè admirandi, cui ſimile quodpiam in Arbore quadam Pyri, quæ in Horto rurali ob ſenectam perierat ego iam à 35. circiter annis caſualiter obſeruaui in parte craſſioris brachij eiuſdem Arboris ſuper terram ibi relicta, & ſemiputrida, hoc eſt diſſolubili effecta, itaut citrà omnem dubietatem credam effectum huiuſmodi potuiſſe à cauſa quadam proxima, & ſymbolica prodire, quæ relationem conſeruarit arctam inter ſubſtantiam nutrientem, atq; nutritam, cum huius faciliori conuertibilitate, & validiori aſſimilatrice facultate vegetantis Arboris Animæ, nempè ſi Arbor Pyri lætamine caprinarum pellium impinguata fuerit, quemadmodum acciderat in loco meæ obſeruationis prætactæ, quia ſolitum ibidem antea fuerat; oues ex morbo mortuas ab opilione ſimul cum pellibus clam ſepeliri. Poſſumus ergò id repetere, quod in huius voluminis exordio aſſeruimus, Arbores ſcilicet Animantum in genere ſenſibilitatis vltimo in confinio, excluſiuè tamen, locari poſſe, quandoquidem G

Infima ſupremi tangunt ſuprema ſecundi.
His virtus ſimilis ſemper ineſſe ſolet.

de ſecr. Hor. l. 3. c. 5.

Pallad. lib. 14. de inſit. & in Auguſto lib. 9. tit. 6.

Quod ſi lapidoſa terra ex Mizaldi obſeruationibus lapidoſos parit in Pyro fructus, è contrà erit in molliſſima, & pinguiſſima terra, vt Arbor eadem partes molliſſimas aliquas poſſit concipere: Sed præceptorum Palladij Rutilij illuſtris de re ruſtica ſcriptoris haud immemores eſſe debemus, qui de Pyrorum inſitione etiam Auguſtana meretricis monimentis infracripta conſignauit. H

Germine cana Pyrus niueos haud inuida flores
Commodat, & varium nectit amore nemus
Nunc capit hirſutis horrenda ſororibus arma,
Et docet indomitas ponere tela Pyros.
Nunc teretem pingui producit acumine Malum,
Fraxineaſquè nouo flectit honore manus.
Phyllida quin etiam grandi miteſcere fructu
Inſtituens duræ dat ſua membra cuti.
Et ſteriles Pinos, & inertem fœtibus Ornum
Dotat, & ignotum cogit amore decus.

Hu-

A *Huius & immiſſi vertêre cydonia rami,*
Pomaquè confuſus blanda creauit odor.
Caſtaneæ ſeptos aſpro velamine fœtus
Exuit, & placido pondere mutat onus,
Meſpilaq́ exarmat pugnacibus horrida membris,
Malaq́ tranquillo cortice vota premit
Creditur in Lybicis ſua germina nectere ramis,
Lætaq́ puniceo poſſe decôre frui.

Verùm non ſat eſt coluiſſe ferro ſubdiali Pyrum Arborem pro illius fructus acquiſitione, atque auctione cæterum auxilijs, ſed oportet fructum ipſum poſſeſſum inter ædes priuatas pacificè colere pro illius conſeruatione, alioquin fruſtraneus reddit r finis delicioſæ deguſtationis intentus à principio productionis eiuſdem fructus, nam vt aptiſſimè cecinit Muſa Naſonis. *Io. Baptiſta Porta mag. nat. lib. 3. cap. 11.*

Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri.
Caſus ineſt illic, hîc erit artis opus. *Ouid. 2. de Arte am.*

B Non modicum erit ergò Artis opus Pyra primò colligere ſuaptè natura conſeruabiliora, quæ matura ſint ſatis, non autem nimis, die placida, atq; ſerena, decreſcente luna, & in poſtrema illius quadratura, vigente quã maximè ſolis calore circa meridiẽ, immo ſecundũ aliquos intẽpeſta nocte, abſente luna, omniq; cruditate ſemota, radicaliſq; marcoris, abſq; ſuſpicione, eaq; vel ſingula folijs ficulneis, ſed non cadiuis obuoluta ciſtis vitilibus recondantur, vel creta figuli circumlita; vel in vaſis fictilibus picatis inuerſis inter Scobes obruta; ſingulis Pyris ſecundùm aliquorum ſententiam intra totidem fictilia vaſa operculata, & picata benè clauſis, & in vaſe magno iterum ſimul repoſitis; aliqui non defuere, nec deſunt etiamnum qui facilius, & fortaſſe felicius ſeruare Pyra modò ſequẽti contendũt, magnis ſcilicet in capſis, ſeù abacis abiegnis in loco calido, & ſicco collocatis, pyra reponentes, quorum plura ſtrata inter lignearum ſcobium ſicciſſimarum puluinaria alternatim componentes, ea ſic ab omni tuta aere, corruptiuaq́; quacunque humiditate, per integrum, & amplius annum pulcherrima, ſapidiſſima, & innocua perennant. Veritati huic non parum profuturas Hiſtorias eſſe cum mihi perſuadeam C nonnullis Pyrorum ad tempora relatis accidentibus rubricam proximè inſtruemus, cognitis tamen primum, & depulſis, ſeù mitigatis breuiſſimè eiuſdem Arboris morbis. Itaut Maronis elegantiſſimi Iambici omninò verificentur. *Porta mag. nat. l. 4. c. 4.* *Plin. lib. 15 cap. 17.* *I. Ba. Porta in Oecon. l. 4. m. n. c. 4.* *Id. Porta mag. nat. l. 4. c. 13.* *Anton. Mizal. de ſecr. Hor. l. 3. c. 5.*

Hortus ſalubreis prebet corpori cibos:
Varioſquè cultus ſæpè cultori præfert, &c.

Et poſt non nulla *Virg. in Hort.*

Oblectat Hortus, auocat, paſcit, tenet:
Animoquè mœſto demit languores graueis.
Membris vigorem reddit, viſus capit:
Refert labori pleniorem gratiam:
Tribuit colenti multiforme gaudium.

MORBI, REMEDIA.

D EST Morbus quidam nimia fœcunditas, quæ fructus minores, minuſquè ſapidos, immò deformes efficit, Arboremquè ipſam perdit, quæ vrgente, ac iniquo pondere preſſa cadit, atque diſrumpitur. Quare ſuccurrendum Arbori eſt quantocyus, illiuſquè rami plus iuſto grauiores ſubleuari debent validis ſudibus, atque fulciri; doctiſſima Iani Pannonij Muſa, quod Geoponici omnes præcepere ſuauiſſimè nobis inſinuat, Arborem ipſam loquentem dum introducit. *Ianus Pannon Quinqueccleſienſis Epiſc. l. 1. eleg. 2.*

Illa ego, quæ recto cœlum modò vertice adibam
Arbor: humum paruis verro cacuminibus.
Nec me externa grauant alienæ pondera molis:
Sed premor infelix fœtibus ipſa meis,
Euertêre alias cum ſæuis fulmina ſlabris
Fertilitas nobis exitioſa fuit, &c.

Et poſt multos verſus concludit.

Ergò

Ergò aliquod miſeris fulcimen ſubÿce ramis,
Forte quod hinc carpas cum remeabis: erit.
Sic leue quod portas ſit onus: ſic ipſe tuorum
Nil vnquam poſſis de pietate queri.

Et ſicuti quandam redolet impietatem Arbores ægras, & præſertim Pyros non curare, *M. Varro li. 1. de re ru. cap. 14.* ità crudelitatis, & amentiæ quoque effectus eſt Pyra decerpere acerba, aut flores eiuſdem Arboris diuellere, nam nihil denuò renaſcitur eodem ſcilicet anno, nec deperditum inſtauratur, quòd prægnationis idem habere non poteſt, vt enim mulieres habent ad partum dies certos, ſic Arbores, & fruges, quemadmodum diſcurrebat M. Varro; Quod Pyri Arbores ab auſtrinis flatibus noxijs, atq; ferè peſtilentibus valdè lædantur, ijſque flantibus flores non ſolùm irreparabiliter amittant, & fructus tenellos, ſed vermes putredinis auctores concipiant non parum dolendum eſt, ſed his occurrere malis impoſſibilitatem quandam inuoluit; quare particularibus ſaltem morboſis cauſis incumbendum eſt ſeriò, vt citò exterminentur. Pyri ergò dum floreſcunt ſi ægrotare cernantur curandæ ſunt fœce vini veteris radicibus affuſa, & per 15. dies reiterata, vt inde Planta vigorem veluti aſſumat, atque retentricem facultatem adauctam ſentiat; F quę medicatio floridam non ſolùm in Arbore inducit temperiem, ſed fructuoſam ſimul & dulcem prolificationem felicitat. Iunio ſpecialiter, & Iulio menſibus docet Palladius Pyrorum fructus qui Arborē plus iuſto onerabunt eſſe interlegendos, & ex ijs vi- *Id. Caton. 131.* tioſiores quicunque, vt ſuccus qui malè feriatè impenditur ad meliores vertatur; dulcia porrò vt efficerentur Pyra, fęcundæq; redderentur illorū Arbores Conſtantinus Cæſar hoc pacto procedebat, videlicet vt truncus Arboris ad terram perforaretur cuneuſ- *Conſtant. l. 10. c. 23* què querneus, vel fageus foramini immittetur; Et ad præſeruationem ab ipſa ver- *Pallad. in Iulio.* minatione tandem Pyrorum radices Plin. docebat felle bubulo illiniri, & Pharmaceuticum videbatur proficuum proferre inſtrumentum Geoponicis familiare, & expertum; Hunc *Ruell. l. 1. de nat. ſtir. c. 114.* morbum verminationis, cui non parum ſubijcitur Pyrus, ſi quis contorſionem diceret, & metaphoricum dolorem exiſtimaret in errore minimè verſaretur, quia effectus ille *Theophr. l. 4. H. pl. c. 16.* diſtorſionis in Arboreis truncis verminoſis apparet, qui in parturientibus mulieribus obſeruatur, dū membra omnia præ dolore contorquentur ad exclusionem fœtus, quam *Nonius.* totis viribus moliri debēt patientes; Sed memorabiles circa Pyra ſucceſſus recenſeantur. G

HISTORICA.

L. 2. de Rep. lib. 3. & 10 De vitæ trā quil. lib. 1. epiſt. 5. Lege 3. tit. 52. de prof. & med. Inſtit. tit. 2. de iure nat. g. &c. ſed ius. Virgil. Æn. lib. 3. L. 16. c. 26. Theop. l. 2. H. pl. c. 4. & l. 3. c. 10. & l. 2. c. 20.

POetarum lectionem, quæ plurimum affert oblectamenti, neceſſariam in Republica, vt illius cuſtodes animo vegetiores fiant ad labores regiminis perferendos Plato edixit, quià obſcœnos tantum à Republica alienos voluit, vtpotè noxios, cuius cauſam cenſuit Seneca non aliam afferri poſſe, quam quià vniuerſæ vitæ rectè formandæ rationem optimi tantum Poetæ monſtrant; vndè ij accipiendi ſunt, vel tanquam Hiſtorici, vel tanquam Ethici iucundiſſimi, ſuauiſſimi; neq; de prudicis & ſapientibus Poetis intellexiſſe credendus eſt Imperator in lib. 10. Codicis, dum Poetas ipſos priuilegijs priuatos pronunciauit: *Poetæ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur*, nā in Inſtitutionibus ſe declarauerat egregios tantum, & ſublimes in vnaquaq; natione verorum Poetarum nomine dignos eſſe; magnam propterea fatebimur inter veram Poeſim, atq; Hiſtoriam veriſſimam cadere affinitatem, cum nonniſi veris à Poetis Hiſtoricarum erudi- H tionum prodeant monumenta. Laertem Vlyſſis Patrem Hortorum culturâ maximè delectatum fuiſſe, eumq; ſingula Pyrorum genera eidem Vlyſſi haud perperam indicaſſe Hiſtorica veritate mediante, atq; Poetica, teſtatus eſt Homerus; tantam non fuiſſet Vlyſſes idem fortaſſis aſſecutus prudentiam, atq; fortitudinem ni primam Arborum diſciplinam, & Philoſophiam à Patre apprehendiſſet; vndè Vlyſſis ab Hoſte tantam formidante Virtutem Patria eadem Terra diris addicta fuit.

Et terram altricem ſæui execramur Vlyſſis.

Pyrus Arbor, quæ montoſa libenter ſubit ex Plinio, & ex Theophraſto feruidas, nimis deſpicit Regiones, vti eſt Ægyptus, neq; omnibus in locis æquè benè reſecari ſe permittit ad fructificationem, vt de Pyro Phocide Chij referunt, quæ diminuta melior euadebat; nam hæc Arborum æquè dureſcit vbiq; atque ſpinas omnibus quidem locis, ſecundum

tradita

A tradita ab Auctoribus geoponicæ disciplinæ plantari potest, & præsertim à Lonicero, sed tamen Patrias aliquas à se peculiariter adamatas habet, vbi felicissimè nõ solum crescit, sed habitantibus omnia quodammodò fieri, velutì Arboreus quidam Proteus, atq; Vertumnus, desiderat, vt apud Tirynthios ex Æliano intelligimus, & circà Bosphorum Cimmerium in Panticapeo Vrbe vbi omnium laudatissimæ istæ fuere semper Arbores mirè crescentes, atq; multipliciter fructificantes. Apud Calabros quoq; antiquitus æstimabantur non parum Pyra vbi Hortorum studiosissimi, & fructicolæ illi conuiuis suis, & hospitibus nõ vno præparatos modo, diuersarumq; specierum pro varijs gustus blandimentis fructus apponebant, & si qui superfuissent mensis illis volebant hospites eosdem, & conuiuas onerari, quibus si recusassent munera, succensebant, fructusque despectos porcis, recusantium ad ignominiam, obijciebant; vndè Horatius huiusmodi morem clarissimè scriptum reliquit.

Lib. 3.

Plin. l. 16. *c.* 32.

Non quo more pyris vesci Calaber iubet Hospes,
Tu me fecisti locupletem, vescere sodes.
Iam satis est; at tu quantum vis tolle benigne:
B *Non inuisa feres pueris munuscula paruis.*
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.

Li. 1. *Epist. ad Mæcen.*

Humanos fructus Ferinos facere nil aliud est quàm humanitatem inhumanè ferire; clarissimè quidem demonstrat pyri symbolicam Humanitatẽ Historicus quidam euentus relatus à clarissimo, & doctissimo Scaligero; is testatur in Vasconia Pyrum se vidisse, quod Humanam tam adamussim referebat faciem, & caput, vt pro capite verè humano in Pyrum mutato fuerit à Pastoribus ad loci illius Regulum allatum; Pyrum in summa belluinum non esse fructum satis apertè declarat astuta Vulpes, quæ Pyrum renuit, nec illud admittit inter cibaria, non quia non edere possit fructus, sed quia carnes auidissimè auet.

In exercit.

Horat. l. 2. *Sermonum.*

Astuta ingenuum Vulpes imitata Leonem.

Hæcque magna difficultas comestionis Pyri in ipsa vulpe abijt in Prouerbium Poetico insignitum Plauti modulo.

In Mustellaria.

Tam facile vinces, quam Pyrum vulpes comest.

C Cum autem ad Historiam non minus quàm ad cibariam pertineat rem formicarum prælium relatum à Pio secundo Pontifice Maximo, quod ob possessionem aridæ Pyri pastus causa in Agro Bononiensi admirabiliter succcssit ad continuationem historicæ narrationis Pyrorum, Vsus earundem fructuum in cibis rationabiliter venit exarandus.

De Europa cap. 53.

VSVS IN CIBIS.

ADeò gratificari stomacho iam experimur Pyra meliora sapido, suaueolenti, solidiusculoq; succo, quem præbent, siticulosis præcipuè, atque famelicis, vt à voluptate nunquam dissociata videantur, iuxta Silij descriptionem

Lib. 5. *belli pun.*

Altera Achæmenium spirabat vertice odorem
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens,
Ostrum qua fuluo tyrium suffuderat auro.

D Pyra condimentorum capacia quamplurium, quibus plurimos nobilissimos quoq; fructus superat, arctam cum ventriculo relationem conseruant; ex eruditissimi Germani sententia, sic canentis

T. Harchius

Sed ratione tibi vis est noscenda Pyrorum,
Quæ pomis stomacho sunt magis apta tuo.

Eadem Pyra secundum Galeni sententiam quintuplici prędita sapore noscuntur, alia enim sunt austera tantum, vel acerba; alia acida; alia dulcia, alia mixta, & composita; alia tandem aquea, & insipida. Balthassar Pisanellus med. Bonon. haud inglorius de re cibaria tractans, Pyra docet esse frigida in primo, & sicca in secundo gradu, & quæ dulciora sunt, temperatiore quoque temperamento fruuntur, habentquè semper vt stomacho benignè conferant, illius appetentiam excitando, excrementa deorsum propulsando, & præcipuè cocta cum saccharo, quibus vinum superbibatur; sylueſtria

Lib. 2. *de Alim. facult.*

De nat. cib.

è cno-

Pag. 347. & 281. *Ælian l.* 3. *Alex. ab Al. D. G. lib.* 3. *cap.* 11. *Lib.* 3. *in Febr. t.* 24. *Porta mag. na. l.* 4. *c.* 10

è contrà Pyra fugienda ſunt tanquam incicurabili ſapore, auſteritate ſemper nocua, & præſertim ieiuno ventriculo, vndè illud Caſtoris Durantis monitum; *ſi ieiunus edat pyra lædunt*, nam recrudeſcere faciunt omnem in corpore chymum, cui occurrunt, & in quem agant; longiſſimaq; aſſuefactione vix tolerabilia credi poſſunt, quamuis Argæi, atque Tirynthij ijs ſolis victitaſſe perhibeantur, quià Venerem, & genituram valde debilitant; qua ratione ductus Palladius liquamen de Pyris Caſtimoniale compoſuit, quod fit maturiſſimis pyris cum ſale calcatis integris, quorum carnibus reſolutis, & conditis intra vaſa fictilia illa poſt tres menſes ſuſpenſa iucundi ſaporis, & albidi coloris ſubſtantiam fundunt. Illa tamen Pyra vndequaque probanda videntur in cibis, quæ Sapa ipſa condit, & præcipuè Tarentina, Muſtea, & Cucurbitina, ſecundùm Catonem, atque Antiana, & Semenzina Varronis, quià Pyrorum hoc modò delentur veſtigia quæcunque difficultatis, concoctionis, diſtributioniſquè alimentariæ, quem blandum, & benignum effectum præſtat quoque vinum dulce in quo pyra coquantur, cuius nos certiores fecit Palladius. Edulium fortè melius, atque ſuauius, non pro bellarijs ſecundæ, ſed pro gratiſſimo intinctu ciborum omnium primæ menſæ, ex pyris præcipuè ſementinis depilatis, & exenteratis, & vſque ad illarum diſſolutionem decoctis in ſapa

Columella l. 12. *c.* 14.

nos Bononienſes paramus, quod Saporem, quaſi Sapyreum dicimus. Ex ijſdem pyris ſiccis ruſticum fit opſonium hoc pacto, ſecundum Columellam, accipiuntur in æſtate media dulciſſima Pyra, & in duas, vel tres partes arundine, vel oſſeo cultello (nam ferrum oportet vitare, vtpote relinquere valens ſtipticitatem aliquam attactu mediante) diuiſa ad ſolem ponuntur, donec áreſcant, nullo negotio ſeruanda, quæ pro pulmentario cedunt, eaquè apud nos Bononienſes *Caponum* nomine indigitantur, ex eo forſan quià facillimè capiuntur in cibis, vel manibus præhenduntur, vel quià poſſint capere omnem artificioſiorem etiam condituram. Pyra tandem nobis ſuppeditare poſſunt vinum, & acetum, ne quid illis deſit ad integram nutribilitatem, extracta ſecundum Artem à Palladio edoctam, ſic enim inſit ille *Vinum de Pyris fit, ſi contuſa, &*

Pallad. in Febr. hoc eſt in l. 3. *de re ruſt. tit.* 24.

ſacco rariſſimo condita ponderibus comprimantur, aut prælo; hyeme durat, ſed prima aceſcit æſtate. Acetum ſic fit de Pyris, pyra ſylueſtria, vel aſperi generis matura in cumulo reſeruantur per triduum, deindè mittuntur in vaſculo, cui fontana, aut pluuialis aqua miſcetur, & opertum vas per 30. *dies relinquitur, & ſubinde quantum ſublatum fuerit aceti ad vſum, tantum redditur aquæ ad præparationem.* Nouiſſe tamen velim Pyrorum comeſtores parcè illis eſſe veſcendum, & dulcibus tantum, coctiſquè, atque mediocribus in duritie, & ſoliditate ſubſtantiæ, qualia ſunt ſecundum celſum Cruſtumina, vel Meuiana, & Tarentina, & Signina, quæ facile ſolubilia ſunt

VIRES IN MEDICINA.

Franc. Mar. Grapal. de parti. ædiũ. L 3. *ff. ad leg. Cornel. de ſic. & venef. Ruell. l.* 1. *de nat ſtirp c.* 115. *Platina l.* 2. *de Hon. volupt. & val. Ex Albert. Conſt. l.* 6. *c.* 17. *& l.* 7. *c.* 8.

PYrorum ope magna effici poſſe in Medicina neminem latere poſſe arbitrarer, qui vnam tantùm illorum virtutem alexipharmacam noſſet; fructu namq; & folijs, & ligno, præſertim radicum, vis ineſt mira, qua hæc fungis, & boletis incocta virorem omnem ab ijſdem adimunt, illoſq; ſecuros reddunt. Et qui Bupreſtim hauſerint, pyro comeſto cuiuſcunque generis, conualeſcere poſſunt, & à veneno, à quo tantopere abhorrent Leges liberari; Pyrorum exiccans qualitas prima vnà cum moderata frigiditate in ſubſtantia, quæ ſecundas propter qualitates alexiteria eſt, vulnerarios declarat eoſdem fructus, ex obſeruatione quoque Galenica; eorundem præterea non ſimplex naturalitas facit, vt ex illis Fotio duritias molliat, Cataplaſma diſcutiat, Dilutum fluxiones ſiſtat; Pyri folia, & rami adſtringunt; Ligni cinis, qui contra fungorum ſtrangulationes validiſſimus eſt calorẽ in ſe retinet. Semen fructuum, quià cum melle tritum, ac ieiunis traditum dolorem iecoris ſubmouet, temperatiſſimum eſt anodynum; Tota tamẽ Arbor in vniuerſum ſtipticam cõſeruat naturam, vt ex doctrina Dioſcoridis habemus, & quidquid ex ipſa medicè cõponitur illud adſtringentẽ poſſidet facultatẽ, ita vt illius ſola radix à muliere pregnante delata abortus prohibeat, immò, vt aliqui volunt, in lecto parturientis abſcondita, partum remoratur. Ideòq; Vinum ex Pyris medicatum, ex illiſq; in ſpecie, quæ Apia dicuntur, *Apites* dictum, ſecundum tradita à Conſtantino Cæſare, aluum adſtringit leniter, & quo plus diſtabit ab acerbo, atque auſtero

eò

A eo minus ſemper adſtringet, verum ſub maiore quoq; dulcedine conſtrictionem aliqua- lem congenitam habebit; fructuum quinimmò maturiorum, imo & dulciorum Liqua- mentum caſtimoniale dici promeretur contrà venerem haud ingratè efficax; & quod omnium pyrorum acerbiſſimum eſt, nimirum ſylueſtre, ijs eſt præditum folijs, quæ in acetum conieƈta ipſum acerbiſſimum reddunt; non temerè tamen vſurpandum propter colicæ paſſionis inductionem cuilibet ſcire intereſt. De qua re Georgius Pictorius ſic ſcribebat. *Ruell. l. 1. cap. 114. Conſtant. Lib. 8. c. 35.*

Et vacuum ventum aſtringunt modò pyra, repletum
Soluunt, Iliacam ſed peperiſſe valent. *In Pantopolio.*

Adſunt quædam alia in pyris pro medicina, quæ valde digna notatu eſſe exiſtimamus, vt grana in illis exiſtentia, quæ habent à natura, propter ingenitam, & occultam quandam, vim pneumonica eſſe, & vitijs pulmonis mederi, quod viſcus à tabe, & fraciditate præſeruant; renibus tamen non ita ſunt amica, nec illis exhibenda vnquam erunt, qui lithiaſi ſint obnoxij; Illa quoque proprietas Pyri ſylueſtris ſubſidendi, & fundum vaſis petendi in muſto, cui aqua fuerit admiſta, analogiam quandam cum Pomo vuæ, &
B Vino videtur habere; At vires adhuc inexploratæ ad nobilia vocant experimenta, nec- non artificioſas expectant exercitationes. *Symphor. Hort. l. 23. c. 17.*

VSVS VARII.

PYrus, & maximè ſylueſtris, hoc eſt Pyraſter lignum dat ad plura vtiliſſimum, vtpotè duriſſimum, æqualiterque læuigabile, vndè ad inſtrumenta œconomica, ciuiliſque vitæ leniter traducendæ fabrefacienda facit; ex illo Diſci, Tabellæq; luſoriæ non ſolum fiunt, ſed Sutoriæ quoque, quæ ferrum non retundentes, ſed potius acuentes ipſæ minimè ſcinduntur; Pyro non modicum debent Aldrouandi Opera. Omnia innumeris rerum naturalium figuris æternitati conſecrata, nam ligno Pyri ſylueſtris exciſa ſunt, & impreſſa papyro quæque in illis delineata repræſentantur. Nul-
C lum eſt Lignum quod Abacarijs melius inſeruire poſſit pro ligni pretioſiſſimi Ebeni ſubſtituto, quam lignum Pyraſtri, quod colorem atratum, atque læuigationem admittens, & retinens inſigniter Indorum lignis nobilitatem ſuffurari perbellè videtur; Ex hoc Ligno Coronamenta plana, ſeù Coronices Dolari, ſeù Scalptili Artificio egregiè cõponi poſſunt; ex eodem tornantur affabrè Columnæ in Architectonicis Muſæolis Dædaleo Arculariorum opificum magiſterio concinnatæ; Lignoſam ſuam habet carnem hæc Arbor homogeneam, quæ venas, & neruos ſibi adeò identificatos gerit, vt illis carere omninò videatur, æquè fortis vbique viuaci colore prædita, & ſubrubro, vulneriſque patiens, cuius eſt immemor, vt nuſquam appareat. Subtiliſſimæ namquè rimæ, ſtriæquè à cultro ſcalpente inductæ, & effectæ non interciduntur, hebetanturuè de facili, dum fortiter comprimuntur, aſperiuſuè tractantur: in his Myſtica, & Moralia non obſcurè vt legantur Rubrica ſequens admonebit. *Ruell. lib. 1. de nat. ſt. c. 115.*

D # MYSTICA, MORALIA.

PYramidem aptius, quàm alias figuras Pyrum repræſentare, ſi oculis credendum, non eſt quod ambigatur. Quam effigiem cum exprimant flammæ, quæ in ima ſui parte latiores, in acuminatum poſteà deſinunt faſtigium, hinc factum fuit, vt Pyrum à Pyr, quod tum Græcè, tum (vt aiunt) primæua lingua ignem deſignabat, denominaretur. Illud itaque Pyramidis nomine in præſentiarum, tametſi figuratè, appellare non erit abs re. Quicquid arcanæ propterea, moraliſque cognitionis circa propoſitum ſubiectum in votis eſt exponendum, allegoricæ huic Pyramidi pro voto appendere licebit. Vtiliſſimum quidem, nam per iſtius nouæ Pyramidis Baſim rerum humanarum deiectionem, & obſcuritatem intelligere poſſumus, vt & ſur-

ſum ad illius cacumen, quod eſt acutum ſcandendo, inſtruamur, quod per mentis acu- E
Cartar. fol. 164. men ad Diuinarum rerum cognitionem deuenire debemus, & vt exinde vera vitæ felicitas deſignetur; nam clariſſimè patet non omnem vitam eſſe felicem, ſed illam tantummodò, quàm à multis huius Mundi negotijs ſe paulatim ad vnum colligentem, atque ad Deum, tanquam ad Apicem ſummum ſuas quaſcunq; dirigentem actiones, Morum Probitas inculpata fatetur, non ſecus ac in Pyro ab ima parte diffuſa ad ſuperiorem acuminatam deuenitur, & vt in Pyramidali numero, qui Pyrum ſignificare,
Gorop. Hierogl. lib. 7. fol. 100. propter figuram non malè poteſt, à multis tenditur ad vnitatem, in ipſaque Pyramidis figura latitudo in vnum apicem terminatur. Sed ecce quod quantò Pyramidalem ignis effigiem referunt Pyra, & ipſa Pyramidata, tanto ab illius leuitate, ſua diſcrepant ponderoſitate. Pari quoque pacto natura nos arguit obijciendo, quod quantò
Gen. cap. 1. ſimiles ſumus Deo, cum illius imagines vocemur *Fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam*, tantò ab illo diſſentimus operibus; nam nedum maximum amorem, quo nos ille proſequitur, amore mutuo non rependimus, ſed quod deplorabilius eſt, nimia terreſtrium appetentia, quæ nos in tartara præcipitat illum ingratiſſimi, vt plurimum lædimus, illum mortalibus irritamus peccatis longè ponderoſiori- F
bus omnibus ponderibus, cùm Beata Cœlorum conuexitas non poſſit vnum, quamuis de minimis ſuſtinere peccatum. *Nihil coinquinatum intrabit in regnum cœlorum.* Aſt in tanta noſtra calamitate nos non omnimodè infelices, ſi tam grauem peccati ponderoſitatem ab illa oppreſſi perpenderemus! alicuius enim in nobis non improbi effectus, per accidens ſaltem origo fieret, vt euenit in Pyris, in quibus poſt cibum eſitatis oneroſa qualitas quicquid in ventriculo reperit comprimendo, quammaximè proficua fit ad integram decoctionem promouendam. Sed heù nimis infauſtè in nobis illud indies verificatur, quod malum ſemper malum, & minus malum eſt malum pati, quam
D. Aug. in Enchir. malum facere. Siquidem ſiquis inter Homines malus eſt, alios inficit, & malitia vnius ſemper ſuum ſeruans venenum, animabus aliorum hoſtiliter aduerſatur. Et ſi ab Iſi-
Chryſ. ſup. Io. hom. 40. doro fuit obſeruatum, teſte Berchorio, paucas ex tenerrimis hiſcè Pyramidibus plus
Id. ſup. epiſ. ad Philip. ſerm. 15. ponderis in ſe habere, quam multa Poma, in humano quoque genere quotidiano pari-
Berchor. reduct. moral. l. 12. c. 120. ter experimento patet, quod acrior eſt in nocendo malignitas, quam in iuuando beneficentia; plus aggrauant Rempublicam mali, quam adiuuent boni, & plerumquè plus G
Plutarc. de amic. & adul. valet malorum improbitas, quam bonorum fauor, eòque grauior eſt alijs improbus homo, vt damnoſa grauitate, ſolidiſſimis alioquin corporibus non cedat, quandoquidem
Eraſm. in epiſt. *Arenam, & ſalem, & miſſam ferri facilius eſt ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium.* Hoc autem accidentale iuuamen, quod ab abſumptorum Pyrorum grauitate percipitur, in mentem reuocat methodum illam, qua reprobi cæteris hominibus graues fiunt ipſos permultis opprimentes vexationibus; vnde notum fit, quod
Eccl. c. 22. dum per illos iſti exercentur, Iuſtorum virtus inter aduerſitates nitidior efficitur, nam
Lact. de Ira Dei. ideo Deus potentiores eſſe iniuſtos permiſit vt operari malum poſſent, & vt virtus eſſet pretioſa, quod rara eſt, & malis etiam ad laudem bonorum Deus vtitur. Quid
D. Aug. de grat. & lib. arb. autem plura requirimus ad comprobandam hanc veritatem? ſcire ſufficiat quod *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Frigida item, & ſicca comeſtibilis hæc Pyramis perhibetur, vnde è conuerſo qualitatibus illius ad homines per applicationem translatis pateat malos vbiquè malos, & ob amiſſam Charitatem in proximum adiuuandum frigidos, atque ob repulſam Pietatem ſiccis eſſe præcordijs, nihil perpendentes
D. Paul. ad Rom. 8. quod non alia de cauſa ipſi abundant, niſi vt Pauperibus ſubueniant, quibus indigenti- H
D. Aug. cõtra Donat. 2 bus non ſuccurrere idem eſt ac eos perſequi, quod eſt impijſſimum, quippe quia *Pauperem, & mendicum perſequi ſola ſæuitia eſt, & crudelitas: cuius nec honor quæritur, nec abundantia facultatis ambitur.* Malas hucuſquè ſymbolicarum iſtarum Pyramidum paſſiones, & actiuitates myſticè expoſuimus, reliquum eſt vt eodem ſenſu palino-
Baſil. hom. 5. diam recinentes, agamus quoq; de proficuis earundem viribus, quandoquidem hi fru-
Caſſiod. ſup. Pſal. ctus ob ſaporem dulcem, quo in ſuo ſtatu perfectiori præditi ſunt, dum & guſtantibus gratiſſimi fiunt, & ventrem laxant, ſpei dulcedinem, & ſpiritualis conſolationis effectus ſuauiſſimos, tanquam ſacra nota deſignare nouerunt, eo maximè cum ex illis ſoluantur nexus conſcientiæ, quæ ſic expurgata Deum propitiatorem accerſat, *qui conſolatur*
S. Paul. 2. Cor. 1. *nos in omni tribulatione noſtra*, vt ex Gentium Doctore Paulo. Hi fœtus Arborei, ſi iterum accipiantur, vt Pyramides quidem, ſed paruulæ, tenerrimæquè

cla-

A clarè denotabunt Opera Misericordiæ, quæ cum diuini Timoris verè sancti, vastissimæquè, & altissimæ spei fundamenta concedentis sint pignora, tenerrimum quoque sibi conciliant apud omnes amorem, magnum præterea, atque honorabilem hominem illa sæpè replicantem efficientia; Adijciatur quod & Animam eiusmodi hominis ad nouissimorum considerationem impellendo, sunt in causa, vt & peccatorum effugatio, & pœnitentia, atque perseuerantia procreentur. Quare Cassianus Misericordiæ laudes his verbis elegantissimè cõplectebatur. *Sola Misericordia est, cui omnes Virtutes cedere honorabiliter non recusant*. Vt malas vlterius, atque facilius exuant, si quas habent qualitates, & vtilissima sint, requirunt Pyra, vt vel dum comeduntur, vel immediatè post, vinum bibatur, iuxtà prouerbium illud. *Cassian. sup. Psal. 14. Cassian. in Epist.*

Fert Pyra nostra Pyrus, sine vino sunt Pyra virus.

Quo nos docere videntur vtilissimum esse cum mundanis calamitatibus, nè erga animam lethales fiant, haurire vinum tam sacræ Doctrinæ, quæ Bonis est Vbertas, quam næ Contemplationis, quæ suauis est Fidei Merces. Cognito igitur tam Glorioso termino discere debemus vitam nostram ignis figuræ conformandam esse, si ad felicitatis B finem, qui sursum est, pertingere velimus. Accuratam Morum culturam maximi semper fuisse momenti, & propterea nunquam esse omittendam nos manifestissimè docet in Pyrastrum insita Pyrus, quæ optimos ferre fructus didicit egregiè, ostenditquè naturam etiam obstinatiorem euinci posse, superiore mediante validissimæ, liberèquè potentis voluntatis imperio; reluctentur quantumlibet sensus ipsi, qui semper seruilis conditionis sunt, & appareant sensuales aliquæ primæ motiones, hoc inculpatè accidet, & absque rectarum actionum præiudicio, cùm in merè naturalibus, neque mereantur homines, vel demereantur; adsit aliquis v.g. temperamenti prædominanter bilioſi facillimè accensibilis, & in excandescentias valdè pronus, ille, si Viris sanctis adhæserit, Christiquè Passionem, & Crucem propriæ memoriæ solidissimè infixerit, cum sancto sanctus erit, & iure consuetudinis, quæ secundum iurisconsultum quoque est *Ius quoddam, moribus bonis institutum* vtetur tutissimè, & fructuosè simul; *mitis ſ. fiet, & humilis corde*. Vndè Beatitudinis quoque terrenæ particeps erit *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, quam Oraculum illi promisit Diuinum. Pyrastrum intueare in Py- C rum, insitionis ope, conuersam, illa quidem in inferiori parte signa propriæ sylvestreitatis dabit, sed in superiori parte optimos edet fructus, & sapidissimos. Idque peregregiè descriptum in epigrammate græco sic inuenitur. *D. Aug. sup. Psalm. 20. Id. in Man. c. 13. Id. lib. 1. de Trinit. Gorop. fol. 101. Euripid. in Iphig. Aulid. Antholog. Rostoch. ca. 20. ep. 16. Psal. 17. Psal. 33.*

Ὀχνη, χειρὸς ἐμῆς γλυκερὸς πόνος: ἢ μὲν ἐφ' ὑγρῷ
Φλοιῷ φλοιὸν ἔδησα θέρει: πλόρθον δ' ἐπὶ λιὴνδρῳ
Ριζώθη, δένδρε λὲ τομὴ, καὶ καρπὸν ἄμειψεν.
Νέρθε μὲν ἀχρὰς ἔτ' ἔσιν, ὕπερθε λ' ἄρ' ἔυπνοος ὄχνη,

Incerti Auctoris Græci antiqui.

Quod amica Laurentij Legati sic inuertit musa.

Mi dulcis labor est Pyrus hæc; ego quippe tenello
Cortice consevi, & ramus nouâ in Arbore iecit
Radices, Plantæq; tulit bona sectio fructûs,
Namq; infrà silvestris adhuc, Pyrus optima suprà est.

Laur. Leg. in Libello Epigr. e Gr. traduct.

Idemquè confirmatur ab alio Epigrammate Callinij græci Poetæ peruetusti elegantissimo. *In Anthol. Rostoch. ca. 20. ep. 2.*

Η πάρος ἐν λρυμοῖσι νοθὴς ζείλωρος ὀπώρη
D Αχρὰς, ἠροβότου φρίμνον ἐρημοσύνης
Οθνείοις ἄζοισι μετέμφυτος, ἤμερα θάλλω
Σὺκ ἐμὲν ἠμετέροις κλωσὶ φέρουσα βάρος.
Πολλή σοι φυτοεργὲ πόνου χάρις: ἕνεκα σεῖο
Αχρὰς ἐν ἐυκάρποις λένλρεσιν ἐγγράφομαι.

Quod sic metricè ab eodem Legato inuersum libenter afferimus

Quæ prius in sylvis spurios generando, Pyraster,
Fructûs, deserti futilis Arbor eram:
Floreo mansuescens externis insita ramis,
Non mea deque meâ pondera fronde fero.
Insitor idcircò tibi debeo multa, Pyraster
Inter laudatas connumerata Pyros.

Laur. Leg. ibid.

Adeo vt concludi poſſit laudabiliſſimum illud Lyrici dictum E

Horat. l. 1. ep. 1.

Nemo adeò ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

Sic & inſpecta huiuſce Rubricæ meta his Pyramidibus illam notabimus, indicantes in illo quoque legendo Beatæ Vitæ finem ob oculos verſari debere, vt ſatius has Pyramides,& vota illis appenſa in Immortalitatis Templo ſiſtamus;in quem finem eruditiones illæ, quæ impietatem de medio tollere poſſunt, cùm egregiè colliment ſequentem Prouerbijs de Pyro rectiſſimis Rubricam committemus: ſed ante omnia memores eſſe debemus vbique adeſſe pericula, quæ nos circumſtant, Phyſicomoraliter loquendo vt ex moraliſſimo Seneca habemus dicente: *Miraris apud te aliquando pericula acceſſiſſe, quæ circa te ſemper errauerunt.* Siquidem *Sors omnia verſat*, atque vt Silij quoque muſa confirmat *Per varios præceps caſus rota voluitur æui:*

De Tranquill. anim.

Virgi. egl. 9.

Sil. l. 6.

Adeo vt pro vitæ noſtræ recta ad vltimum ſcopum,& finium optimum glorioſæ adipiſcendæ immortalitatis directione nobis puriſſima ſemper ſeruanda conſcientia eſt; caſus Druſi Pompei,qui cùm iactum in ſublime pyrum ore excepiſſet, idquè altè in guttur deſcendiſſet, reſpiratione præcluſa, ſuffocatus interijt, nos efficaciſſimè monet, vt F vbique, & ſemper morituri viuamus; En Druſi caſum mirè id exprimentem melico Baptiſtæ carmine decantatum.

Ioſeph. Bapt. centur. 1. epig. 56.

Sæpè Pyrum dextrâ iaculatur in aera Druſus,
Cùm puer innocuos vult agitare iocos.
At cadit hoc celeri tandem per guttura lapſu,
Fataque vitalem præripuere viam.
Sic puer ipſe perit vitæ ſpiramine cluſo,
Et Pyra lethali dant alimenta Pyræ.

Sic & Antiphanes Demophanis F. Comicus obijt in Chriſt. annos natus LXXIV. caſu Pyri ictus, vt refert Suidas. Hinc Prouerbia veritatem omnem probabunt.

PROVERBIA.

G

PRoba Verba, immò probatiſſima Vera ſi vnquam fuére Prouerbia hîc aderunt, impietatem duntaxat ferientia. *Pro Pyris Furfur non accipiemus*, & vt Italico Prouerbio commutationem aliquam rerum quarumcunque valdè inæqualem innuente profertur, *non barrattaremo le Pere in Semola*. Si contra impios ſæuiendo, ſæpè, ac ſæpius eos in ſcopum noſtrorum ſermonum conſtituamus. Si contrà illos omnes Leges clamant, omnis quoque Doctrina, quam Leges omnes amplectuntur, illis parcere non debet. Res ipſa ex ſui natura id expoſcit; Quid enim aliud eſt Prouerbium,niſi commune omnium verbum? niſi vulgi concordis Sententia? Et quid magis ſentiunt Vniuerſitates, quàm impios inſequendos, opprimendos? Quoniam verò impiorum duo ſunt genera, alterum includens eos, qui nocent innocentibus, alterum illos, qui nocentibus parcunt, inculcandi prius ſunt primi, quorum maior eſt numerus. VRSVM quidem tradunt prouerbialiter loquentes nonnulli SEMPER PYRA SOMNIARE; & hoc colligentes ex illo carmine

D. Io Chryſoſt. & Lactãt. de Ira Dei.

Monoſ. l. 7. num. 72.

Semper auarus auet; ſemper Pyra ſomniat Vrſus.

Innuere intendunt,quòd ſicut Vrſus,qui fructibus maximè delectatur in cibo,quemadmodum expoſuit eruditus quidam de iſtis animalibus appoſitè canendo. H

Bargæus li. 3. Cyneg.

Pomaquè decutiunt ſummis pendentia ramis.

Semper auet huiuſmodi fructuum capturam, creditурquè poſſe tam vigilans,quàm dormiens ſenſibilem hanc ſpeciem in ſenſibus retinere, ſic homo quæcunque ſibi grata ſunt, per ſomnum videt, quandoquidem ea in ſomnis occurrunt, ex Ariſtotelis mente, quæ ſummopere deſiderantur: ſed huiuſce cenſus homines, feris ipſis deteſtabiliores, nedum vt Vrſus Pyra, crimina omnia ſibi placentia ſomniant; verùm malè cogitatis, & peius deſideratis acquieſcentes, illa, quod eſt deterius, opere complent, & ſic perſeuerantes in ſua ſibi complacent impietate, peccatis hoc pacto peccata ſuperimponentes. Vndè naſcitur quòd tam proni ſunt in delicta, vt otiari credant quoties vel tantiſper ab illis abſtinent, & tanquam CALABRI HOSPITIS XENIA æſtimantes;

D. Hier. 1. ſup. Amos.

ſicut

ſicut enim apud Calabros mos inoleuerat, vt quando quis comi hoſpitio acciperetur, ille Pyris, quorum maximus eſt in illa regione prouentus, tanquam communibus apophoretis donaretur, adeò vt hoc in prouerbium tranſiret; ſic & homines iſtiuſmodi alios lædere, & ſemper iniquè agere, tanquam commune aliquod, ideoquè decens apud ſeipſos æſtimare videntur, dum nullo nec ad Deum, nec ad Proximum habito reſpectu, quæcunque aggredi facinora non dubitant. Miſeri! qui etſi magno ſint in numero, aut neſciunt, aut ſcire non curant, quod peccantium multitudo, criminis non facit impunitatem. Sed pluſquam miſeri, dementes! nam cùm certè ſciant ſuis criminibus neceſſariò deberi pœnam, non præmium, non tamen ab illis deſiſtunt, ac ſi plus tormenta diligerent, quæ culpam conſequuntur, quàm gaudia, quæ pœnitentia gignit; hoc autem nihil mirum, cùm omne peccatum ex ſtultitia ortum habeat, & illius proprium ſit impudentiores reddere peccantes. Non ſemper tamen hi rident; dum enim ſic peccãdo Dei ſimilitudinem perdunt, coguntur quoque, vt bruta, infeliciſſimos tranſigere dies. Peccati natura grauiſſimum pondus eſt, & plumbi talentum. Tanto igitur oppreſſi pondere, iumentis ipſis viliores efficiuntur. PYRA QVOQVE VVLPES
B COMEDIT. Illa enim, etſi animal ſit ex ſui natura ſagaciſſimum, raptu viuens, carnibuſquè ordinariè veſcens, fame tamen vehementi compulſa in defectu carnium pyrum eſitat, ſed admodum difficulter. Vndè natum huiuſmodi prouerbium, teſte Plauto, dum ait.

Tam facile vincens, quàm Pyrum vulpes comeſt.

Peſſimi pariter huiuſcè generis homines, vulpium in Orthodoxa Eccleſia nomine non indigni, dum illam malis operibus deuaſtant, adeo vt dicatur in ſacris: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit*, in profundum miſeriarum collabentes, tametſi perinuiti, perinde ac vulpes pyrum comeſt, ea ſubire coguntur à quibus ſummoperè abhorrent. Qui verò nequiſſimi fiunt, nocentibus parcendo, ij ſunt Iudices iniqui. Pauciores quidem numero, ſed grauius peccantes, quippè qui Iuſtitiam negligentes, qua tantum Reſpublica ſuſtinetur, Iniuſtitiam decernunt, qua Reſpublica ipſa maiorem inimicum non habet.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò maior, qui peccat, habetur,
C

Illos itaquè dum & amor, & odium, & proprium commodum adeò rationis expertes reddunt, vt neſciant veritatis ſplendorem dignoſcere, dicendum eſt inter impios impiſſimos eſſe. Rationis inquam expertes ita redduntur, vt contemplando Iuſtitiam ab illis tam improbè adminiſtratam dici veriſſimè poſſit *Margaritas ante porcos proiecta*; aut vt communi circumferunt Itali parœmia LE PERE COTTE SONO CADVTE IN BOCCA A' PORCI, ſiue vt melius fortaſſis dicerem.

In patulum cecidere ſuum Pyra cocta palatum.

Sic enim ſignificamus magnum bonum homini valde indigno contigiſſe. Dum enim vt plurimum muneribus corrumpuntur, aut nolunt, aut nequeunt iuſtas proferre ſententias, æquè ac ſi ACHRADAS COMEDENDO conſonantiam vocis ad æqua decernenda perdidiſſent. Quod dictum aliqui in prouerbio traxerunt ex facto Thraſybuli Athenienſis, qui infamium iſtiuſmodi Iudicum, niſi typus adæquatus, Reipublicæ tamen, & Patriæ ſuæ proditor effectus (vt dicemus) exemplar aliquod eſſe poterat. Hic circà Olympiadem V.C. annumquè antè Chriſtum natum CCC IIIC. cum deberet La-
D cedęmonijs Legatis in Senatu contradicere, obſtructumquè ſibi muneribus os perſentiret, hoc ſcommate ſe liberauit à reſponſionis præſtandæ munere, dicendo quod *Achrades comediſſet*, ideſt Pyra acerba, quæ vocem nimis raucam, & obſtrictas fauces reddunt, & fuit idem, ac ſi dixiſſet *Argentanginam patior*. Quarè prudentiſſimè iudicaſſe cenſendus eſt Cambyſes Rex Perſicus, quando peroptimè cognoſcens maxima damna, quæ in Rempublicam huiuſmodi Iudices malè iudicando moliuntur, Siſamenem Iudicem, eo quod pecunia corruptus iniuſtè iudicaſſet, occidi mandauit, occiſoque corium detrahi, detractumq; in lora concidi, eoq; tribunal, in quo perperam iudicarat adoperiri, atque eius filium Otanem ibidem ſedere iuſſit, vt & ipſe periculo patris ab iniquo iudicio caueret. Curauit.n. vt qui alios malè iudicando perdiderat, & ipſe male perderetur morien-do; quod & alijs accidere ſolet, quandoquidē *malos malè perdit Dominus*: nam ſicuti quando PYRVM IAM MATVRVIT, illud propter grauitatem cadere oportet, vn-

Al. ab Al. D. G. lib. 3. c. 10.
D. Amb. de Virg. lapſ.
D. Greg. 16. mor.
D. Io. Chryſoſt. ſup. Io. cap. 6. hom. 41.
Id. ſup. Act. Apoſt. c. 4. hom. 10.
D. Greg. 19. moral.
D. Io. Chryſoſt. de Iacob, & Eſau ſerm.
Id. ſup. Matth. 1 hom 1
Polyd. Virg. Adag. 165.
Plaut. in Moſtel. Cant. 2.
D. Aug. lib. 2. de Ciuit. Dei c. 21.
Iuuen. ſat. 8
Ariſt. Rhet. 1.
Monoſ. l. 6. num. 33.
Philipp. Beroal. in Cō. lib. 7. c. 9.
Columel. de re ruſt.
Herodot. ex Text. in officina pag. 603.

de etiam dicimus CAGGIONO COME PERE, Plautum imitantes, vbi dicit. E

Tam crebri ad terram decidebant, quam Pyra.

Plaut. in Rud. Ita quilibet impius multis facinoribus patratis, pœnas tandem ſuorum peccatorum neceſſariò luere debet, illum nimis exceſſuum aggrauãte grauitate, & ideò cecinit Flaccus.

Angel. Monoſ. in lib. florũ Italicæ linguæ. L.5.nu.80. & pag 237 & l.6.num. 172.

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Solent enim huiuſmodi homines, vel facinoroſi ſint, vel Iuſtitiam adminiſtrando illam corruperint, identidem ſtulteſcere, nequè vt anteà callidos in euitanda ſui captura ſe exibere. Nam ſe aliter res habere non poteſt, quandocunque verum ſit, quod *impiorum oculos culpa claudit, ſed pœna aperit.* Et hoc pacto in laqueos incidunt incorruptæ Iuſtitiæ, quæ retia non immeritò tendit iſtiuſmodi hominibus, & in illos operatur id, quod innuit aliud Italicum, immò Bononienſe Prouerbium plebi tantum accommodum dictu, ſcilicet FAR LA PERA, dum eos detegit, inſequitur, & eſt in cauſa, vt eiuſmodi pereant improbi viri; quod adagium fundatum eſt ſuper ſimplici homonymia, quaſi diceretur FA, CHE QVEGLI PERA. Et vtinam hoc omnibus improbis, dum adhuc viuunt eueniret, nam de illorum ſalute non omnimodè foret deſperandum! Quod horribilius eſt, *in hoc mundo non omnia impiorum ſcelera punit Deus*, vt ipſi *maiorum malorum debitores, æternis damnati ſupplicijs, aduſquè nouiſſimum quadrantem perſoluant.* Et hæc ſufficiant, abiectioribus alijs omiſſis Adagijs, quæ Monoſinus recenſet, cum parum, vel nihil ad rem noſtram faciant.

Horat. l.3. Od.2. *D.Greg.15. mor.* *In li. inſcr. Vocaboliſta Bol.* *D.Greg.25. mor.* F

APOPHTHEGMATA.

D.Greg.12. mor. Monoſ. flor. It. ling. l.6. nu. 153. & lib 8. pag. 356. *Aelian.l.3.*

ARguta, ſapidaq; Sententia, digna verè docto, & politico viro fuit illa cuiuſdam Athenienſis reſponſio cuidam extero, quo tempore Ariſtoteles iudicij timore Athenas deſeruit, interroganti, quænam eſſet Athenienſium Ciuitas? dum reſpondit: *pulcherrima; ſed in ipſa agreſtis Pyrus in Pyro conſeneſcebat, & Ficus in Ficu:* calumniatores intelligens. Nec minori polluit acumine Scomma illud paulò ſuperius allatum, quo Thraſybulus alter Athenienſis ſe ſubtraxit à munere reſpondendi Lacedæmonijs Legatis; dixit enim ſe *Achradas comediſſe*, & propterea vocem amiſiſſe. Sed nemo Poetis melius reduces voces Pyri Arboris in Epithetorum decora prolatione aduocabit. G

EPITHETA.

Plin. l. 16. in proœm. LAtini Scriptores, & præcipuè Poetæ Pyri Arborem, & fructum varijs Epithetis decorarunt. Illam enim propter culturam, vel exercitam, vel remotam, *domeſticam*, vel *ſylueſtrem*, quaſi *vrbanam*, vel *ſyluis gaudentem* identidem appellarunt. Nobilioris autem generis Pyrum, quod *fructuoſa* maximè ſit, *prægnantis* dum vix flores depoſuit, *grauidæq;* cognominarunt Epitheto.

Nec quatiet GRAVIDAS lancea ſæua Pyros.

Cuius fructus iam maturati molliſſimi ſunt, adeò vt de Pyro in Pinum inſerenda Theocritus latine conuerſus cecinerit. H

Eidyl. 1. — *Ferat hæc Pyra MOLLIA Pinus.*

Poſtremæ verò ſpeciei Arbores, quia licèt ſint ſylueſtri duriſsimo de genere, cicurari tamen ardentius expetunt, ideòque aptæ ſunt ad in ſe recipiendos Arboris aduentitiæ ramos, ad impoſterum mollius, atque felicius fructificandum, ea propter lepidum *Inſitiui* cognomentum promeritæ fuerunt ex Horatio.

In Exod. *Vt gaudet inſitiua decerpens Pyra.*

Omnis autem Pyrus cum ſatius, & libentius in montibus proueniat, quàm in plano minimè iniuſtè ſolita eſt appellari *Montana*. Non ignobiliter quoque à patrijs, in quibus mirabiliter creuerunt, & fructificarunt Pyri, illarum fructus *Syrius*, atque *Signinus* appellitatus eſt, Virgilio canente.

Georg.2. *CRVSTVMIIS, SYRIISQVE Pyris, GRAVIBVSQ; Volemis.*

Et

A Et ex Iuuenale *SIGNINVM, STRIVMQuè Pyrum de corbibus ijſdem.* *Sat.* 11.
Ab Hadriano Cardinali in ſua venatione, quâ Virgilio concinebat, ita pariter admodulante

Ad hæc CRVSTVMINIS Pyris abundant.

Et à Mantuano Baptiſta de ijs Pyris, quæ *Glaciola* vocari tradidimus, ſermonem habente, *Glacialia* nuncupata eo carmine.

Iam Pyra quæ dicunt GLACIALIA, carpere tempus.

Ad hæc ſi quamplurima ex Pyrorum generibus ſibi quiſquam Epitheta conficere vellet, hic ad ea quæ ſuperius ſcripſimus de iſtarum Arborum differentijs confugere poterit, vndè fortaſsè nec incontentus prorſus, nec inconſultus abibit; ſin autem figuram iſtius fructus contemplabimur, illa cùm è lato in acutum deſinat, erit in cauſa, vt non immeritò *Pyramidale*, ac *turbinatum* vocare poſſimus Pyrum. Prætereà non tantum *cultoris* Pyri fructum, cum in perfectiori ſuo ſtatu ſit, *maturum* dicere debemus; verùm & *optimum*. *optima nec deſunt Pyra* *Io. Franc. Camæn. in Dial. Bucolicis.*

B Egregius Poeta Camœnus canebat. Cæterum Pyri quantumuis aſperæ, tardèq; germinantis fœtus comeſtibiles ſunt, quum & ij nihilominus matureſcere ſoleant ferè cuncti, Rutilio Palladio auctore; *Lapidoſa* inſuper dicta eſt Pyrus, non tantũ quod reſpectu vel ligni, vel malorum *Dura* valdè ſit, ſed etiam quia eiuſdem Plantæ quædam ſpecies inuenitur, cuius fructus in ventre circa ſemina videtur habere lapillos. Hoc autem non officit, quin & illi, & illius fructui, ſicut & cæteris Pyris non inconueniat *ſuperbi* epitheton, tum propter odorem fructuum moſchatum, ſaporeſq; perexcellentes plurimos, formæque figuras, & varietates, tum quòd lignum habent, quod ſuperbis inſeruit, nobilioribus, ſ. lignoſis ſtructuris capſariorum fabrorum affabrè exindè fabricantium lignoſa machinamenta pulcherrima, & pretioſiſſima. Ea quoq; de re *coloratum*, atque *venereum* dicetur huiuſmodi lignum, & eò maximè ſi reſpiciamus ad venuſtatem tot colorum, quos & recipit, & retinet, quibuſuè pretioſiora exotica ligna æmulatur, immò quadantenus eadem ſuperare contendit; videantur Neotericorum admirabilia opera, & habebimus quo non inuideamus Indicis remotioribus Terris lignorum pulchritudinem, aliaſquè præſtantiores prærogatiuas. Sed cum Epitheta hæc
C de Pyro minimè ſomniata, aut fabuloſa exiſtant, vtpote quæ ab intimis eruta ſint propri etatibus eiuſdem de inſomnijs, & fabulis Pyri ea ſubiungemus, à quibus per contrarium firmabuntur antedicta. At verò nolim haberi pro inſomnijs, vel fabulis Epitheta quædam MALORVM, & PYRORVM Parallela; nam SVPERBA ſunt Mala præcocia parua, quæ primos in menſis accubitus, ſeu poſitus, propera quoque, & parum edaci procacitate quærunt; nec minus SVPERBA ſunt Pyra præcocia, parua, moſchatula, ſcribente Plinio. *Eadem cauſa in Pyris taxatur ſuperbiæ cognomine; parua hæc, ſed ocyſſima;* quorum odorata exiguitas Apris apertiſſimè perhibetur inuiſa; & in alijs paruæ molis Pyris, & maximè ijs, quæ à Rabie *Rabiola* nuncupantur, necnon ijs, quæ à ſucci paupertate *Succhella* vocantur, excitat odium: quæ omnia prima tabella inferius poſita repreſentat. Nec abſimili ratione Mala quædam ſpecioſa facillimè venalia *Praſimela* dicta à venditione, quæ græcè πρᾶσις dicitur, vulgò verò apud nos *Franciſca* nuncupata, quia libera, & robuſta cognoſcuntur; aliaq́, item Mala *Callimana* vulgariter dicta, quaſi καλλιωμένα μῆλα, hoc eſt Mala pulchrius, vel venuſtius reddita (quia καλὸς eſt formoſus) ex vna parte amari amant, ſuaq́; concinnitate, atq; ſapiditate, in
D mole quoq; mediocri vigente, cum Pyris PYROCHLORIS virentibus (nam χλωρὸς eſt virens) acidulis (quorum aliqua ſpecies *Iunia* dicitur) atque cum Pyris *Sementinis* congeneribus pulchris, caſtis (cum σεμνὸς ſit caſtus) præueniant, itemq́; cum Pyris Citreis, ruſticorum noſtrorum voce *Sacchettis* dictis, vtpotè, quæ elegantiſſimos referant ſacculos ſapidiſſimo humore refertos expeti volunt; ex his Subſtantiæ modeſta Puritas, Formæquè Maieſtas imperio digna, imbecillas quamuis inter mulieres caſtitatem cauſaliter ſolet exercere, ſecundum id quod diſcurrebat Græcus ille Poeta Moralis antiquiſſimus Naumachius. Sed nimia felicitas, qualis eſt Pyrorum odoris ſuauiſſimi, viuidiſſimiquè ruboris moſchatellorum *ſolet excitare ſuperbiam*, cum nimietate namq; Sortis non videtur ſtare Bonitas vera, vt bene ſentiebat Horatius

---- *Benè eſt, cui Deus obtulit*
---- *Parcæ, quod ſatis eſt, manu.*

Lib. 15. *cap.* 15. *Prouerbiũ pro Apris non ſunt Pyra moſchatula.*

Παβδός *Baculus. Val Cordus. Ref. ſupra pag.* 381.

Ap. Stob. in laud. nupt. & vit. diuit.

Menander. apud Stob. ſerm. 22.

H. lib. 3. *ode*

Mala Æſtiua, ſeù præcocia, quæ pro meris menſarum ornamentis, atq; pro eduliorum ſimpliciſſimis condimentis vſurpantur, citrà tamen aromaticitatem, & ita videntur habere, vndè ſuperbiant, hoſquè proferre ſenſus idem fructus ſic fingi poteſt.

Nolo minor me timeat, deſpiciatq; maior.

Chilo ap. Auſonium.

Vide pag. 361. lit. B. & D.

Pyra

Pyra
- Muſchatella, ſeù Superba Plinij.
- Muſchatella Maiora.
- Rabiola, vel Rabula, *quæ fauces radere poſſunt, qualitate quadam propria.*
- Suchella, ſeù *Zuchella* vulgò, hoc eſt Cucurbitina parua.
- Suchella maiora.

Vide ſuperius pagin. 381. lit. A. &D.& pag 382. lit. F. & p.383. l. A.& lit. B. & C.

Pag. 383. lit. C.

SCD Lyon 1

Mala Franceſca Praſimela Cordo: πρᾶσις *venditio*, πρασιμες *venales*; *vnde*
Mala Venalia ſonant Praſimela.
Mala Callimana καλλιομενα μῆλα *Mala pulcrius, ſeu venuſtius reddita.*

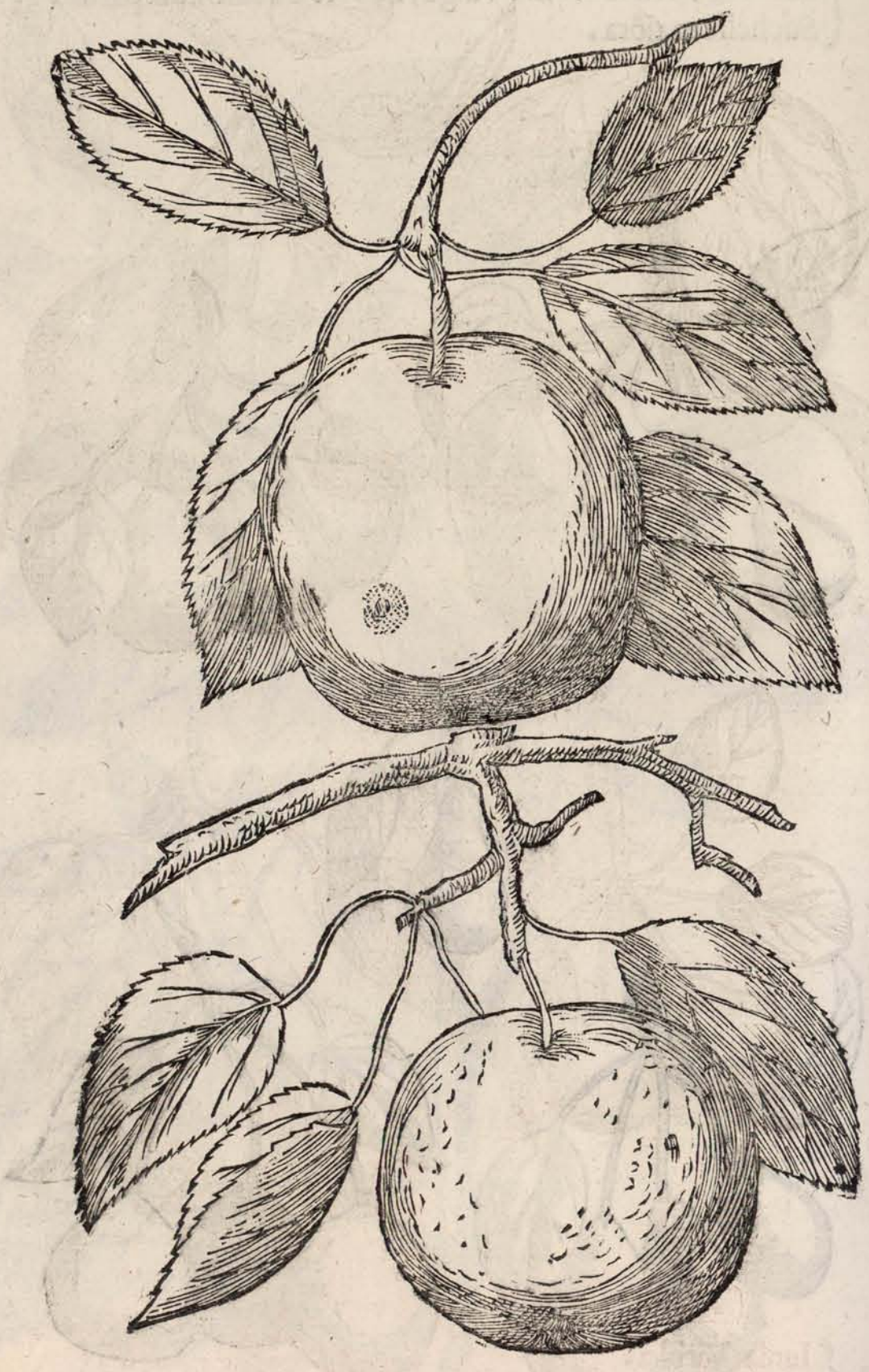

Pyra

SCD Lyon 1

Pyra Cedrina, ſeù Citrea.
Pere Sacchette vulgò.

Vt ſupra memorata pag. 381. lit. D. 397. & p. 383. lit. B.

V. pa. 383. lit. B.

Vide pag. 381. lit. A. & p. 382. lit. F.

Pyra { **Iunia Viridia.**
Viridia acidula, quæ Pyrochlora ſeù Aprochlora dici poſſunt.

χλωρὶς idem eſt ac *Virens*, *herbidus*, *viridis* ad modum Germinum recens è planta naſcentium.

Pyro

Pyro Sementino congener. E

Cuius nominis ethimon ſi ad Græcum reducetur dicendum foret, quod

V. ſup. pag. 381. lit. C. & p. 382. l. F. & pag. 383. l. C. Iuuen. Sat. 6. Sapientiæ 4.

πυρὸς *eſſet triticum* σεμνὸς, *caſtus*, nam caro pyrorum huiuſce ſpeciei ſuccedanea Frumenti eſſe poteſt exiccata, deinde pinſa poſt remollitionem in aqua calente, inquè placentas, vel panes coacta, qui Caſtimoniam cuſtodire valebunt, ita vt, cum Seneca dixerit in Hippolyto *Sancta paruis habitat in tectis Venus*, frugalitatem ſectantes caſtæ Mulieres dici poterunt *Cereris Vittas contigere dignæ*, immò pulcherrimæ, clariſſimæ, iuxtà ſapientiſſimi ſententiam Regis. *O quàm Pulchra eſt caſta Generatio cum Claritate.*

SCD Lyon 1

A

INSOMNIA. FABVLÆ.

TAntam coniunctionem, & similitudinem habent inuicem Insomnia, & Fabulæ, vt somniare videatur qui tractat fabulas, & fabulari qui narrat insomnia. Vtraque ideò hîc copulare non malum. Si de Insomnijs fit sermo, Symphorianus habet quod Pyra Satiua qui somniat, prosperum illi euenturum creditur negotium proximum, ex eo, quià Pyrorum fructus solerter adseruatus, atque conditus, diu permanet imputrescens. Si de Fabulis, est Apologus de Pyro Vrbana, atque Syluestri colloquentibus, atque diligentiam villici, & operum illius præstantiam extollentibus, & laudantibus, tanquam absolutè necessariam in percipiendis generosis fructibus, ad quos ferendos Natura sola, artis ope minimè adiuta, non potest adspirare; quæ quidem fabula in hoc carmine egregiè depicta est à viro eruditissimo. *Lib. 2. Hor. pag. 55. Laurentius Abstem. in Hecatom. 2.*

B *Roscida Poma gerens fœcundo creuerat Horto*
Agricolæ duri varijs Pyrus insita ramis,
Vmbrabatquè suos alieno tegmine truncos.
Hanc iuxtà agrestis tales non edere fœtus
Sueta, nec externis opibus fœcunda virebat,
Poma per incultos spargent syluestria ramos.
Quam vicina soror dictis carpebat amaris,
Quod non grata homini ferret, nec commoda brutis
Poma, sed austeros cunctis præbentia succos.
Cui Pyrus agrestis turbato hæc edidit ore:
Si mihi adoptasset generosa ex Arbore ramos
Agricolæ quoquè cura mei, quibus insita quondam
Tu paris Ambrosiæ succo certantia Poma
Syluestrem posuissem Animum, nec dona tulissem
Inferiora tuis, nec mensæ ingrata secundæ.

C Ex quibus infertur quod

Artibus ingenuis teneros ni inseueris annos
Non erit vnde rudi maneant de pectore fructus.

Hæc quoniam vanitatis, immediatè saltem, argui posse videntur, si monstrositates adiunctas habuerint, extrà ordinem haberi non promerebuntur.

MONSTROSA.

HVnc Pyri Syluestris monstrifici ramum, quem sic ab Aldrouando nostro Illustrissimo inscriptum inuenimus inter innumeras tabellarum botanicas imagines, delineatas tantum, relictas in suo Musæo non ausim dicere Pirastri germen fuisse, neq; Ornopyrum Virgilij.

Ornusque incanuit albo —— flore pyri. *Virgil. l. 2. Georg.*

D Et multo minus Pyrum Lanugine salsa obductum, cuius inuentionem Theophrasto Bauhinus adscripsit, quod prius præstiterat Ruellius. Et quamuis Pyrus Mali odoræ Arbori, Punicæq; Malo Cotoneo, Moro, Amygdalo, Teribintho, Quercui possit inseri, ex harum Arborum singulis primum Pyro alimentum conformatiuum radicale suppeditantibus non video quomodò hæc Pyri species prodire possit, nihil de illarum formalitatibus apparentibus seù configurationibus retinens; & nisi dicatur (quod facilius euenire potuisse credendum est) hunc ramum esse degeneris ex genere Pyrastri ex Pyro, non autem Pyrastri absolutè, cum secundum Theophrasti doctrinam Pyraster non valeat fieri simpliciter Pyrus, Pyrus tamen in Pyrastrum vitiosè verti possit, rem hanc si non dirimendam, exornandam saltem à Leonida Græco relinquimus, itaut hæc Arbor de se ipsa loqui sic videatur. *Bauh. H. vniu. pl. T. 1. l. 1. c. 4. Ruell. l. 1. de nat. stir. cap. 22. & cap. 19. & cap. 115. Theop. l. 2. de Hist. c. 3. Anthol. cap 20. ep. 3.*

Μὴ μέμψῃ ἀπίνειραν ἀεὶ θάλλουσαν ὀπώρῃ
Αχράδα, τὴν καρποῖς πάντοθε βριθομένην

Οππόσα γὰρ κλάδοισι πεπαίνομεν, ἄλλος ὑφέλκει
Οππόσα δ' ὠμὰ μένει, μητρὶ περικρέμαται.

Vt ab Legato noſtro verſum eſt.

Ne me, immaturos quià ſemper ſpondeo fœtus
Carpe Pyrum ſyluæ, fructibus vſque grauem.
Quotquot enim in ramis maturo ſubripit alter,
Immatura ideò ſunt Pyra quotque vides.

Laur. Leg. libello traductor. è Græco.

Pyrus Sylueſtris Monſtrifica.

INSIGNIA

A

INSIGNIA, SYMBOLA.

PRo publico Nobilitatis valdè conſpicuæ Syntagmate excelſos Arborum fructus Humano Generi non parum vtiles ſtare poſſe nemo ambigit. His enim, aut Camporum latè patentium glorioſum Dominium, vel ditiſſima fertilium Hortorum poſſeſſio indigitantur. Nec Pyrus eo caruit Honore, quo cæteræ Arbores in clariſſimorum Virorum Inſignibus adhibitæ. Quanta ſiquidem ſit Perettæ Familiæ Celſitudo, cum in Sixto Quinto Pontifice Maximo fuerit adorata, notius eſt, quam pluribus referatur. Hæc verò Leonem Magnanimitatis teſſeram cum tribus Pyrorum fructibus in dextra, tanquam vbertatis notâ in Stemmate erigens magnanimè ſemper, & vbertim agendum indicare viſa eſt, & id exemplo clariſſimo comprobauit magnus ille Alexander Perettus Cardinalis V. Cancellarius eiuſd. Sixti Nepos, noſtriq; Illuſtriſs. & ſapientiſs. Aldrouandi liberaliſſimus Mœcenas. Cuius nomine inſignita Villa Perettorum Romana in hæc à noſtro Mariano celebrata eſt. *Arald. Bõbac. c. 10.*

B

Campus hic, antè Pyris ardens fumantibus, eſt nunc
Villa Perettinis nobilitata Pyris.

Ruinarum Romæ lib. 3 epigr. 119.

Non paucæ quoq; reperiuntur Regijs, & Ampliſſimis in Ciuitatibus familiæ nobilitate inſignes à Pyris denominatæ, quæ Pyra in Inſignibus plura ferunt, vt eſt in florentiſſima Florentiæ Imperij modo Etruſci Principe Vrbe, & alibi. Præterea non defuere nonnulli, quibus libertas mirum in modum arridebat, qui, vt hanc propriæ mentis, ſiuè libidinem, ſiuè conſtantiam exprimerent Pyra pro ſymbolis erexere, cum Ageſilao lacedæm. Rege dicentes *metimur libertatem, quæ ſinè frugalitate eſſe nequaquam poteſt.* In Hortis nanquè ità excellit magnitudine Pyrus Arbor, vt cæteras Arbores ſibi velit eſſe ſubiectas in quo ſenſu Tragicus ita canebat. *Plutarc. in Symp.*

Arborque celſo vertice euincit nemus,
Quam non maligna cædit, aut reſecat manus,
Ingenia melius rectà ſe in laudes ferunt,
C *Si nobilem animum vegeta libertas alit.* *Seneca in Hippol. act. 2.*

Sed Problematicas de Pyro Quæſtiones videamus.

PROBLEMATA.

PEndet à curioſa quidem, nec non erudita ſolutione duplex de fructu Pyri Propoſitio, prima erit quare Pyra non inueniantur ſanguinea, colore ſcilicet purpureo per totam ſubſtantiam internam infecta, quemadmodum Mala nonnulla prorſus ſanguinea, rubro ſcilicet humore coalita, & tamen color ille rubeus Pyro conuenire magis dici poſſet, vtpotè floridus color, & ſuauis fructui nobiliori, ac perfectiori iunctus: Huic autem occurri poſſe difficultati tali pacto autumarem dicendo Pyrum non rubeſcere in internis vti Malum, quia fructus Mali Pyro rarior eſt in ſubſtantia, frigidior, humentiorque; vndè illius temperies, in qua prædominatur aereitas ſanguini animalium ſymbola, Hepatis Viſceri ſanguificanti analoga eſt, cuius intemperiem, caloriſquè exceſſum corrigere valet, & affectum præter naturam tollere, quem ab epigrammatario, atque Satyrico verſibus expreſſum habemus V. ſup. pag. 260. lit. H. & p. 361. l. B. & p. 362 lit. E. F.

D

Tum te igitur morbus agitat Hepatarius, &c.
--- Ferueſcit ſanguis, & ira *---- Scintillant oculi*, &c. *Io. Thomas Freigius quæſt. phyſ. l. 4. p. 83.*

Pro qua re variæ medicamentorum ex Pomis formæ in Antidotarijs, & alibi apud eruditos proponuntur, inter quæ Poppæana vnguenta Poppææ Neronianæ inuenta, de quibus Iuuenalis. *Ambr. Leo. Nol. probl. 383.*

Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana *---- Spirat.* *Plaut. in Curculione Perſ. in ſat.*

Pyrum itaque terreſtrioris, igneæq; prædominantis conſtitutionis ad flaueſcentiam potius in internis inclinabit, quàm ad ruborem, quem in extima cute, quæ natura eſt ſpermatica magnâ ex parte concepit. Et hîc Mala ſanguinea proponuntur conſideranda ſequenti in ſchemate, in quo coloris intenſio validiſſima cernitur. V. ſuprà p. 361. lit. D. *Iuuenalis ſat. 6.*

Mala Sanguinea vibicibus ſanguineis obſcurioribus.

Vide ſuperius pag. 360. lit. H. & 361. lit. B.

Altera, ſeù ſecunda Propoſitio Problematica eſt hæc, Pyra inueniuntur *Steatapia*, H ſubſtantiæ ſcilicet, quæ Adipis adinſtar, atque Liquaminis inter mandendum diſſoluitur in ore, quod non verificatur de Malis, quibus non competit huiuſmodi proprietas; cuius rei cauſam perquirenti neceſsè eſt recurrere ad ſubſtantiam Pyri non ſimplicem, ſed compoſitam, cuius partes non ſint arctè ligatæ, diſſolutuquè propterea faciles: eatamen non debebit dici Pinguitudo, ſed quid proportionale Pinguitudini, quæ intrà fauces cogitur, vt butyrum ſub primo mandendi tepore, quod calore, & motu augeſcente diſſoluitur; nec abſimili ratione Lotorium vnguentum, id eſt Sapo ex Oleo, vel Sebo eſt quidem pingue quoddam, ſed emundans, non maculans, vt omnes aliæ pinguedines, & oleoginoſitates deturpantes pannos, quia eſt corpus eterogeneum ex aereitate olei, atque ſubtili terreſtreitate, igneitatequè cineris, & calcis conſtans; quod corpus diſſolubile de facili quoque deprehenditur. Lardariorum propterea Pyrorum inſpiciantur figuræ,

Ambr. Leo Nol. probl. 21. & 331.

Pag. 381. l. C. & B. 383 lit. C. & p. 390. in Fig.

Pyra

Pyra Lardaria Maiora, Steatapia, Flaua, Purpurea. Et hæc ſunt illa. Pyra Batioca, apud nos Bononienſes *Pere Battochie, ò Bachioche*, ſic dicta à figura quadam antiqui Vaſis Vinarij, quod Batiocus latinè, græcè verò τὸ Βάτιον vocabatur; horum fructuum color ad aureum tendit, cum eleganti rubedine ſecundùm partem; ſapor maturorum delicatus eſt inter melleum, & vinoſum dulcis; odor conſimilis; ſubſtantia mollis, & ſolubilis. Senibus valdè arrident, crudaquè manduntur hæc Pyra, ſed non diu durant parum ſeruabilia.

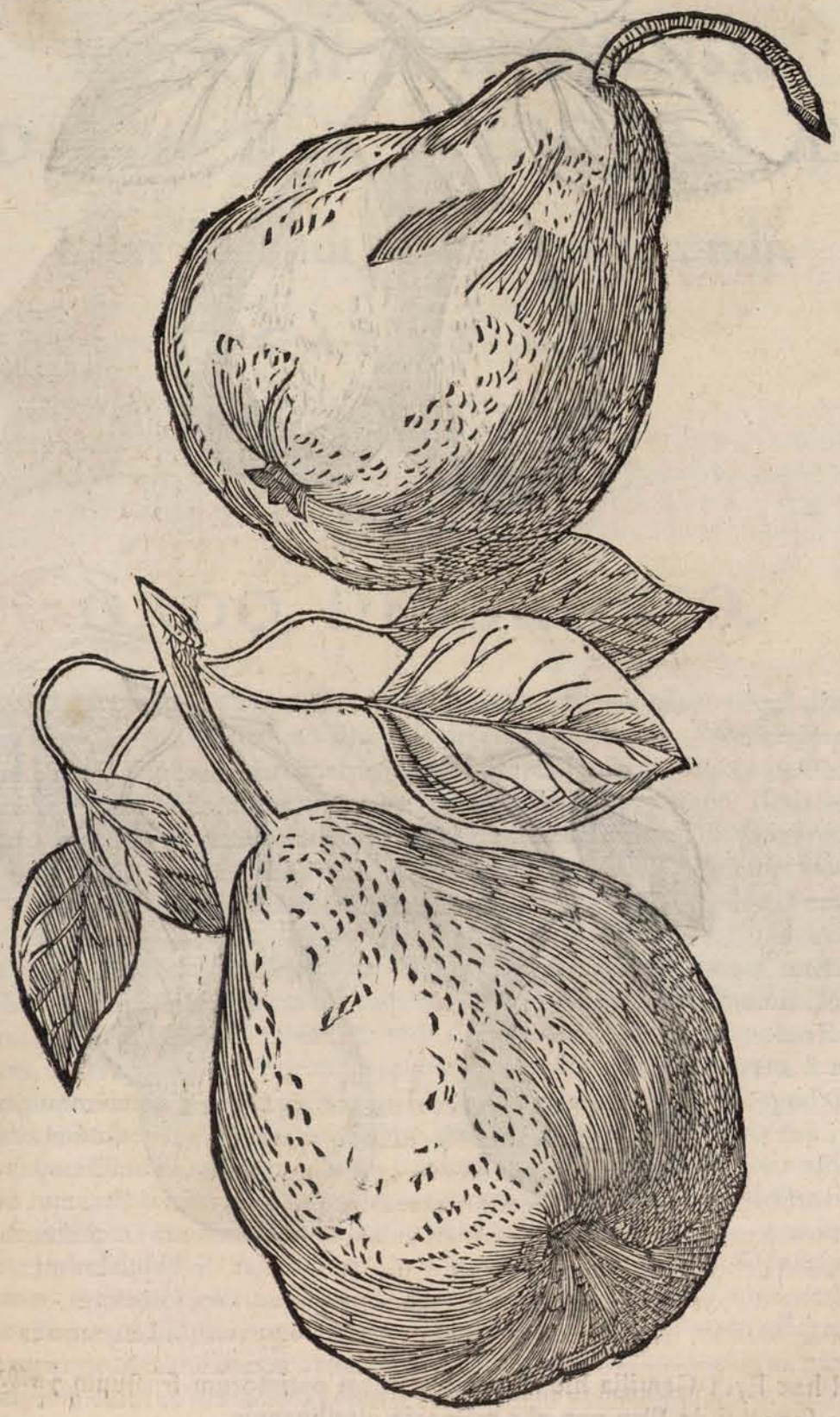

Vide ſup. pag. 381. l. A. & B. C. & pa 383. l. B. & C. D. στατον eſt impinguo, & στεαρ adeps.

Pyra Lardarola minora, vulgò Steatapia, quià ad inſtar Adipis, vel Liquaminis in ore manducantium liqueſcunt.

Pyrum Gentile, *Franco* vulgò.

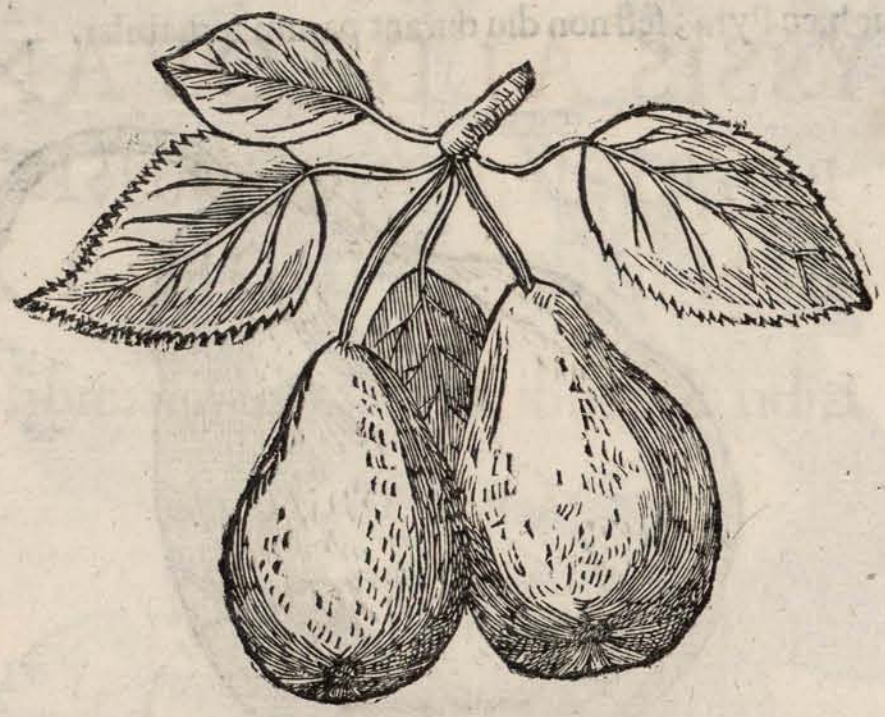

Sed hæc Pyra Gentilia hîc ad producendam optimorum fructuum γενεθλιαν in Capite ſequenti de Ficu non abs re locata intelligantur.

VLYS-

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi.
CAPVT III.
DE FICV.

ORDO, DESCRIPTIO.

DENVICORTICIS Pomi ſuauiſſimi Ficus, quem aliqui doctiſſimi Viri Gloriam Plantarum dixerunt, Hiſtoriam aggreſſuri, ſi πρώϊμον ipſum antonomaſticè appellabimus, id eſt maximè comeſtibile Pomum, atque maturum, non errabimus profectò. Illius humiditas magna quidem ex parte mellea eſt, ſed vinoſitate nõ caret, vndè multis debet præferri Pomis. At quia non poteſt ipſemet Ficus proprijſſima in ſignificatione, ſtricteq; & rigorosè loquẽdo, Pomum dici, quod Malis primò, & per ſe competere videtur, ex eruditiſſimo Alciato; idcircò præmiſſa in primis, & ante omnia Malorum, & Pyrorum, illis ſaltem affinium tractatione, de Ficubus tertio loco ſermonem inſtituimus, vtpotè qui magni nutriminis, ſuprà cæteros fructus, ne ipſis quidem exceptis vuis dulcioribus, ſi quid Hermolao Barbaro credimus, obſeruentur, & non omninò impropria ſint Poma, cum figuram, & magnitudinem pomis decentiſſimam poſſideant. Decet id, quod auro melius apud Græcos antiquitus iudicabatur, locum illum tenere, qui numero perfectiſſimo notetur, primo ſcilicet imparium numerorum, & initio ſolidorum corporum ex pluribus alijs conſtantium, & trinitatem quoq; naturæ ſubſtantiarum repreſentante, Intellectualis ſcilicet per inuiſibilem florem; mathematicalis per innumerabilia granula, quæ in ipſius fructus ventre clauduntur; & ſenſibilis, per obiecta ſenſuum egregia, & præcipuè guſtabilitatis. Quantum porrò ad iſtius Arboris deſcriptionem attinet, mediocris illa cernitur eſſe magnitudinis, licet aliquando grandeſcat, & obliquitatem effugere contendat; nam quo breuior eſt, eò contortior euadit. Cortice circundatur læui, quandoq; autem aſperiuſculo, cinerei coloris, quem ſi faucies albus promanat liquor lacti ſimillimus, ſapore acris, odoreq; rutam redolens. Ligni materies illi eſt alba, carnoſa, mollis,

Io. Vrſinus. Poeta Laureatus eleg. 14.
Plin. li. 15. c. 18.
Conſt. Cæſ. li. 7. Agric. c. 35.
In l. Qui fundũ ff. de verb. ſignif.
Ananius apud Symph. Hortor. l. 34. c. 1.
Macrob. l. 3 Saturnal. c. 20.

SCD Lyon 1

Theophr. Hiſt.Pl.l.1. cap.17. lis, ſed tenax aliqualiter, & fungoſa, quæ fracta non reſtituitur. Rami geniculati medulla ſambucacea imbuti ſunt; folia ex neruo, cortice, & carne conſtant, vitigineaq; ſunt, aſpera, nigricantia, ampla, palmata, & aliquot ſinibus excauata: quæ cùm tria ſint principaliter, indè ficulneum folium Græcè dictum fuis Θριον, Latinè verò Tripete. Florem nullum gerit, ſed illum intus tantùm concipere creditur. Fructus edit in ſingulis foliorum alis ſingulares in ſummitate ſeſſiles, & pediculum verſus Pyramidales: ij granis veluti ſinapis numeroſiſſimis, exiguis inter fructus carnem colore flaueſcentibus ſunt grauidi, vacuo tamen relicto centro, cuius vacuitatis veſtigium appareret in ſummo fructu, vbi baſis pyramidis conſtituta eſt; Cætera fructus idem plenus eſt humore melleo, dum tamen exquiſitam attigit maturitatem: eiuſdem exuberantia lacrymam quandoque in oſtiolo centri baſis prædictæ exudat, quæ concreſcit: pellicula tandem tenui, & molli totus ambitur. Arbor hæc citò ſeneſcit, vel quia paucas habet radices, licèt longas, & obliquas. Seneſcens tamen fertilior euadit. Illi tantus eſt amor fœtuum, vt folia ſæpè deſerat priuſquam fructus, quos etiam ſerotinos, hyeme nondum exacta, intempeſtiuè præcoquit. Hoc tamen de domeſticis, & naturæ mitioris ficubus tantum eſt intelligendum. Sylueſtris enim nũquam ad maturitatem perducit fructus, ſi quos tamen, & hos admodum paruulos edit: eſt ſiquidem velut infœcunda; ſed quantum felicitati fructuoſitatis in ipſa demitur, tantum radicibus illius additur virium; vndè marmoreas durities, ex ſemine plerunque indeterminato naſcendo, diſrumpit. Hinc Martialis.

Conſt. Cæſ. l.10.c.45.

Theophr. l.2.de Hiſt. Pl.c.3. & l.2.de cauſis Pl.c.12.

Marmora Meſſalæ findit Caprificus, &c.

Martial. l.10.ep.12. Nunquam integrè poterit deſcribi Ficus, nec illius demonſtrari præſtantia, niſi maxima eiuſdem vtilitas perpendatur, quæ vnà cum Vuæ commodo, cæteris fructuum quorumcunque generibus præponderare videtur. Nam Ficus, & Vua inter omnia Poma principatum obtinent, Aegineta Iudice, propter ſupremam ſucci bonitatem. En Imperatoris Iuliani Sententiam in hæc verba expreſſam. *Homerus ille ſapiens, cæteros fructus partim ob magnitudinem, partim ob colorem laudat, ſoli Fico dulcedinis nomen attribuit*, &c. Et poſt non multa. *Quin & regales menſas ornant, atque ad omnium conuiuiorum ornatum adhibentur; neque intritum, neq; ſcriblita, aut panis dulciarius, aut denique condimenti genus pari ſuauitate vnquam reperietur, adeo mirabilis eſt iſte cibus præ alijs omnibus.* Hinc elicitur maximam eſſe infelicitatem carere Ficubus, & Vuis, quod ſacræ paginæ nobis irrefragabiliter confirmant, vt ex Regio licet arguere Pſalte, maledictionem diuinam contra rebellem Populum enarrante: *Percuſſit Vineas eorum, & Ficulneas eorum.* Et ſimilem ex Oſea præcinente *Et corrumpam Vineam eius, & Ficum eius.* Sed modò curabimus inuenire fructuum horum Nomina cum Originibus eorundem; *Exiguus labor eſt, ingens verò vtilitas.*

Epiſt.24.ad Serapionẽ.

Pſ.104.ver ſu 33.

Oſeæ c.2.

Aratus in Phæn.

NOMINA ETYMOLOGIÆ.

TAM fructuoſarum, quàm herbacearum ſimpliciter Ficus partium nomenclatura curioſa eſt. Nam Ficus nomen, vt ſic, & Arbori toti competit, & integro fructui, cum libertate tamen, cum ſecundæ, vel quartæ declinationis grammaticæ, tum generis, tam maſculini, quàm fœminini, reſpectu fructus tantùm; nam Arbor, & præcipuè fructifera, vt Ficus, nunquam poteſt à fœmininеitate recedere. Huic & declinationis, & generis ambiguitati Ficus, ſeù pro Arbore, ſeù pro fructu ſumatur, adamuſſim reſpondet illud Hebraicum *Theeriah* Græcè Σύκῃ per contractionem ex Ionico Σύκιη pro σύκεα, ratione Arboris tantum fœminino genere dicitur. Et hæc duplex eſt, συκῆ μέλαινα, vel etiam ἥμερος, hoc eſt Ficus ſatiua, nec non συκῆ ἀγρία Ficus ſylueſtris, id eſt Caprificus, quæ, & ἐρινεάν ſolitaria, vel ἐρινεία ab Erino Ciuitate, vel à mænibus aſperis illius appellari ſolet, Σῦκον verò dicitur ratione fructus neutro genere, quod *Sycophantæ* nomen componit. Eoſdem Ficorum fructus Naxij inter Græcos ſpeciali nomine vocabant Μελίχα melleam propter dulcedinem. Arabes autem *Sin*, *Fin*, & *Tin* nuncuparunt. Idem Ficus nomen indiſcriminatim ſumptum apud Gallos dicitur *Figue*, Germanos *ein Feige*, Hiſpanos *Higo fruta*. Determinatum autem ad Arborem Gallicè *Figuier*, Hiſpanicè *la Higuiera Arbol*, Germanicè *Feigen Baum*.

Hierem c.8.

Itali

A Itali eódem vtentes vocabulo erga fructum, & Arborem, tam hanc, quam illum nominant *Fico*, in genere tantum masculino. Fœminine siquidem sumptum turpe quid denotat. Fici verò fructus siccati ceperunt apud Seplasiarios barbara voce dici *Caricæ* à Caria regione, vnde incomparabili quantitate proueniebant. Quod bene notat Otho Brunfelsius in Onomastico Medicinæ simplicis. Eædem & *Syriacæ Ficus* antonomasticè dictæ sunt ob ingentem pariter earum multitudinem ab orbis illa parte quondam mitti solitam, vt patet ex Plinio, qui de Arboribus Syriæ loquens aiebat. *Syria peculiares habet Arbores, In Ficorum autem* (supple genere) *caricas, & minores eius generis, quas* cottana *vocant*. Aridus iste Ficus Græcè vocatur ἰσχὰς, ἀδος, ἡ, deducta voce ab ἰσχνος, quod est macer, gracilis, tenuis, & apud Hebræos dicitur *Defelak*. Nec iniuria *sacram Ficum* vocantes Athenienses, ἱερὰν συκὴν dixere, tum quia Deorum Ambrosia fructum hunc scatentem cognoscerent, tum quia solebant in quadam solemnitate, quam ipsi vocabant Πλυντήρια Ficuum massam gestare, & hanc ijdem Παλάθην appellabant, quasi compressos Ficus ad modum laterum. Recens autem, & maturus idem fructus domesticus ἡγεμὼν, idest Princeps alimentorum magis mitium, in cuius fundo
B foramen vmbilicale quodammodo dictum fuit, auctore Polluce ὀμφαλὸν, & ab alijs *flos* vocatur. Hi fructus, cum melleum sæpè sæpius liquorem effundant, ipsorumq; pediculi oppositi in parte, qua hærent Arbori lac pro sanguine gestent, erunt propterea digni Ficus vt dicantur *terra fluens lacte, & melle*, quod certè congruit prænobili sui nominis etymologiæ, fœcunditati scilicet, cum Ficus dicatur quasi *fœcundus*. Hanc nominis originem confirmant innumerabilia ferè illa semina, seù grana, quæ includunt hi Fructus, & quæ καὶ χραμιδες Galenus, idest *miliaria*, Plinius *frumenta*, Belgæ *pediculos* appellarunt. Ficus verò immaturus, vel non maturabilis, qualis est Caprifici, dicitur latinè *Grossus*, Græcè verò ὀλυνθος. Idem paruus Caprifici fructus, si tamen hæc Arbor aliquo pacto sit ferax, appellatur κράδη, sed tantum propter illam affectionem, qua huiusmodi fructus, æquè ac folium (quod θριον Græcis, & *Tripete* latinis nuncupatur) vento vibratur, & concutitur, vt placet Nicandri Scholiasti, quia vox ista κράδη ramum, seu surculum ficulneum, qui facile vento quatitur, & decussatur, significat; κραδαίνω namq; idem est quod *vibro*, seu *quatio*. Dicitur autem *Caprificus* hæc Arbor, eo quia veluti
C Capra, editiora tantum, præruptaq; carpit loca. Nomen verò simplex Ficus cæteris dignius, compositorum nominum, in diuersis, & compositis generibus, & differentijs dignam præbuit materiam, vt *Sycomoro*, *Schirmah* Hebraicè; *Morosyco* Dioscoridis, & *Celso*, illi scilicet Arbori, quæ alijs dicitur *Ficus Ægyptia*, seù *Ficus fatua*, vel Ficus Pharaonis: A nominalibus causis ad reales digrediamur, vt Ars rectè sequatur ingenua, certa & minimè fortuna fallax, iniqua.

Lib. 15. c. 19. & l. 13. c 5.

Plutarch. in Symp. 7. qu. 4.

Hesychius, & Suidas.

Io. Meurs. in Gr. feriata.

Benedict. Curt. Symphor. Hort. l. 24. c. 2.

Isidorus.

Macrob. Saturnal. l. 3. c. vlt.

Demosth. ολυνθ' orat.

Nicand. ex Bod. in Theophr. l. 2. c. 4

Id. Theoph. lib. 2. Hist. Pl. c. 7.

GENERA, DIFFERENTIÆ.

TOT Ficuum, vt aliorum quoque omnium fructuum Genera distinctè haberi possunt quot Differentiæ petuntur à natali loco illis felicissimo, à Magnitudine, tam Arboris, quàm Pomi Figura, Colore, Sapore, Moribus, hoc est germinandi, crescendi, maturandiuè modis, alijsque conditionibus diuersis conspicuis. Ficorum quidem ingens est numerus, ex Naturæ non solùm liberalitate, sed ipsius Ar-
D tis sedulitate proueniens. Genera tamen generalissima sunt Præcocia, atque Serotina, nam reliqua specialiora Genera sub his duobus militabunt; sub Præcocibus erant Tiburtina Romanorum popularis, Chelidona; sub Serotinis Hyemales, Duricorij, & Serotini. Magnitudo aliam vult esse Arborem Macroficum, aliam Chamæficum, & Laconicam, cuius meminit Aristophanes in Agricolis, quam nos dicimus *Fico Nano*; Figura mox fructuum discrimina parit essentialia, nam alius est Ficus cucurbitinus, mamilleus, longus, breuis, pyriformis, sessilis, & ille, qui græcè dicitur βουβωκος, idest magnus, nam præpositio græca βού est augmentatiua, idemquè fortasse marisca dicitur ijsdem græcis, quià ob magnitudinem disrumpatur, vt mariscæ solent, qui opponitur cottanis ficubus paruis syriacis, de quibus Hesychius κόττανα εἶδος συκῶν. Color multas Ficuum distinctiones notabilissimas facit, vt albi, nigri, pallidi, viridis, lutei, purpurei, subrufi, cærulei, rubei, variegati; Palmarum color

Casaubonus ad lib. 3. Athenæi cap. 32.

Phæni-

Phœnicios Ficos ab alijs diſterminat eoſdem Ægelides dixere quidam ab Ægila Tribu, E de quibus Epigenes; Albedo, Albulas Ficos declarauit ex Macrobio; Leucomphalium Ficum vmbilici ſaltem candor nominauit; & ſimilem ob rationem Ficus λευκερι-
Saturnal. l. 3. c. 20. γιὸς, ſeù Leucophius lucerinus, & Sycobaſileus Athenæi, & Leucophalius Ariticus Theophraſti. Araſius albus Plinij latiſſimi, & minimi pediculi. Rhodius item, & Hæmonius apud Carios. Coruorum nigredo Coruinum Ficorum Genus conſtituit; ita eſt Coronius Strabonis; Megaricus, Ater Aſinaſtrus Macrobij; Alexandrinus, Atertellanus longo pediculo olim in honore habitus Romæ; Barbachiter item; & Aritius ater; Porphyrites Ficus inter nigrum, & rufum apparens. Chelidoniuſq; è nigro rubeſcens ad purpureum tendens, vnde Columella de illis ita ſcribebat.

Lib. 15. *Purpureæ Chelidoniæ, pingueſque mariſcæ:*

Plin. l. 16. c. 27. def. c. mariſcis. Arundineus variè maculatus, & ex duobus oppoſitis coloribus Erythrocomela non lydius purpureus emicans. Alios Patria diuerſa ſuos ciues ab alijs vult eſſe diſcriminatos Ficus, vt Chalcidica, Lydia, Chia, Caunea, Laconica, Tiburtina, Libyca, Africana,
Cic. 2. de diuinat. Cottanea, Caria, Phibalea, Alexandrina, Lydia, Phrygia, Rhodia, Tarenti-
Caunia ficus. na, Saguntina, Tellana, Herculana, Hircana, Mariana, Ægilia, Marſia, Numidica, Pe- F luſia, Tuſculana, &c. Auctores inſuper varij, vel amatores inſignes Ficus ſpecificare diuerſimodè valuerunt propria in ijſdem fructibus nomina perpetuo figentes; vndè Ficus Labiani, Liuiani, Calphurniani, Pompeiani, Nauij comitiales, Auguſtei, &c. prodiere:
Platina de Hon. volupt. & valet. Sapor varius fructus eoſdem diſtinguere ſciuit, quamuis idem ſapor in genere dulcis ſit in omnibus, & nunquam exulet ab ijſdem, ſed deliteſcat tantum in aliquibus; alij itaq; Ficus apparent acidi, alij inſipidi, quià hic parum, ibi minimum eſt dulcedinis. Alij ſa-
l. 1. Coctanos dici ait à ciuitate quadam Syriæ, vel Numidiæ. pore pingui alij ſacchari, alij mellis, plus, minuſuè prædíti ſunt alij Thymũ redolent, alij ſalſi apparent, vt de Chijs tradidit Martialis.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quam Setia miſit:
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Sed quis ſpecialiora proſequi poſſet Ficuum nomina, quæ ſanè innumera ſunt? Laconicos ſuos Ficus, cæteris poſt poſitis, Ariſtophanes nobis extolleret. Athenæus plures
Tuſculanos ficus olim magnificatos memorat Al. ab Al. D. G. l. 5. c. 21. haberet, quos laudaret Leucophæos, Ægilides, Leucobaſilicos, Codineos, Dracontios, Omas, Aratios, ſeu Cerinos. Hermippus, Coturnicinos, Corniceos, Phibaleos. Phi- G lemon regios, Myrrhinos Antiphanes, & alios Nicander. Plinius caricam maioris, cottanamq; minoris ſpecíem Ficus, Mariſcam, Biferam, Albiceratam, Cypriam ſimilem Vlmo, Ægyptiam, Ampliſſimam, Pyriæmulam, Idæam magnitudine oliuæ, & ſapore meſpilaceo; Alexandrinam Tiliæ folio ſinè lacte; Chalcidiam; Chiam multiplicem, Lydiam, Mamillanam, Calliſtruthiam, Africanam, Rhodiam, Tiburtinam, Liuiam, Pom-
Martialis l. 13. ep. 23. peianam, Herculaneam, Aratiam, Porphyritem, Popularem, Serotinam, Chelidoniam, Duricorticem, Tarentinam prædulcem Omam dictam nobis proponet conſiderandas.
Palladius in martio. A Macrobio recenſitas videbimus ſequentes Ficuum differentias Africam, Albulam,
Lib. 12. c. 5. Arundineam, Aſinaſtram, Atram, Paluſcam, Auguſtam, Biferam, Caricam, Caldicam,
Lib. 13. c. 5. & 27. Albam, Nigram, Calphurnianam, Chiam, Cucurbitinam, Duricoriam, Herculaneam, Liuianam, Ludiam, Leptoludiam, Marſicam, Numidicam, Pullam, Pompeianam; Pre-
Lib. 15. c. 18. cociam, Tellanam, Aſtram; Domeſticas, & Hortenſes Arbores Ficorum non alias cognouit Columella, quàm quæ his clauduntur verſibus.

At grauis Arcturi ſub ſydere parturit Arbos H
Liuia, Chalcidicis, & Caunis æmula Chijs,
Lib. 3. Saturn. c. 20. *Purpureæque Chelidoniæ, pingueſque Mariſcæ,*
De cultu Hort. l. 10. *Et Calliſtruthis, roſeo quæ ſemine ridet,*
Albaquè, quæ ſeruat flauæ cognomina ceræ,
Sciſſa Libyſca ſimul, picto quoque Lydia tergo.

Sed ab Antiquis ad modernos ſcriptores tranſitum faciendo noſtrates interrogabimus de Ficorum ſpeciebus, quarum fructus viuentes videmus, & eſitamus, antequam ad longinquiſſimas Regiones luſtrandas pro exoticis dignoſcendis tranſeamus. Celidonius noſter Bononienſis Geoponicus has delectas, & à ſe cultas Ficorum ſpecies molles præbet legendas, Brogiottorum ſcilicet, quos ità dictos crederem præ ſumma-
Agric. mſ. p. p. cap. 19. ſui dulcedine ab Ambroſia Deorum cibo, quaſi *Ambroſiottos*, & conueniunt, cum Æmonijs Athenæi: Imperialium, eorumquè vulgò dictorum *Inganna Villani*, Leucaſerico-

A soricorum; Caualleror um,Gentilium,Lazareorum, Coruorum , Sampieriorum , Faraonorum , & Caricarum. A Tanario verò conciue quoque nostro Bononiensi tanquam absolutissimo ab Oeconomo , & Ciuico, & Villense infrascriptas habemus Ficorum species,primò sũt Fici Faraonij albi,& nigri omnium ad maturandum primi,deinFici vulgò dicti *Inganna Villano* (hi falsam maturitatis faciem ostendunt ; quam græci φήλλακαν vocant , nam φηλῶ apud illos significat decipio) mox Lazarij albi,& nigri,vt & Castaneoli , Toscanelli , Madamæ punicei , Coruellini nigri , Gentiles sublutei,Porcini , Pasquini , Sampierij , V Verdechij , Bruschiotti albi , & nigri , Candellini , Mellonij , Carici albi , Augustani nigri, Tortorini , Granelli , Lardarij , Caualleri punicei . Ex miscellaneis obseruationibus manuscriptis præexcellentissimi nostri Aldrouandi hæcquoque didicimus Genera Ficorum raritate commendabilium , & sunt. Primò Ficus Ferruginea, 2. Ficus Amethystino , Luteoque colore , 3. Ficus viridis oblonga. 4. Ficus Vrbana trifida magna. 5. Ficus monstrifica vrbana , magna , gemella. 6. Ficus figurâ peponis,colore luteo,& viridi ; Suam impatienter nos reuocant ad Pinacem,& ad vniuersam plantarum Historiam Dendrographi Bauhinus, atq; Ionstonus,& B exoticas præcipuè ad plantas celeri gressu lustrandas compellunt ; Ficumque marinam Theophrasti folio crasso , nec magnitudine præstanti, colorequè corticis puniceo,ficco pede pertransire nos cogunt.Ex Pinace itaq; tres,& decem habentur Ficorũ exoticorum species , seù differentiæ , post Ficum communem genericè contradistinctam ; Chamæsycum,idest Ficum humilem , & pumilam, atque Caprificum, hoc est agrestem , & asperam Ficum,primò Ficũ *Papaie* Peruuianorum exponit. 2.Ficum *Cucurbitiformem* Nigritarum. 3. *Peponiformem Chiuefzipangu* . 4. *Malacensem* semialexiteriam , & semiuenenatam, idest à parte Orientis saluberrimam , & Occidentem versus lethalem . 5. *Goanam Cotoneifoliam* , ex cuius cortice vestes Indi conficiunt . 6. *Indicam spinosam, Tunal* , & *Tuneopuntiã* . 7. *Cochinilliam* , *Tunal Greyn* ad colorem . 8. *Cardis* , seù *Tuuadem* , Spinosam,Sylvestrem,Infructiferam. 9. *Opuntiam Osteocolletică ferruminatricem* . 10. *Mippicaiahaba* , Ferruminatricem . 11. *Cereum Peruuanum Spinosum*,seù euphorbium , fructu rubro nucis magnitudine . 12. Indicam *Lævem* , *Spinosam* . 13. Indicam *Humilem Minimam;* Exvniuersali deinde plantarum Io. Bauhini , & Clabræi C Historia hæ Ficorum exoticæ habentur Arbores . 1. Fructus exoticus Clusj à *Paludano* . 2. Alter Clusj fructus exoticus à *Plateau* . 3. *Pimpinichi* Arbor lactescens. 4. Arbor *Radicum* . 5. *Ensenda* Congi . 6. *Pala Arienæ* . 7. *Tala* . 8. *Pala Plinÿ* . 9. *Musa Ouuiedi* , Ficus Indica Acostæ , Palma fortè Theophrasti . 10. Ficus Indica *Linscottani* . 11. *Pacouera Americana* Musæ species . 12. & 13. *Palmites* duplex . 14. *Opuntia* vulgò herbariorum . 15. *Opuntiæ agnata* ferruminatrix . Ex Ionstono tandem , hæ Ficorum Arbores numero 25. decerpuntur 1.Ficus *Peruuana* . 2. Ficus *Nigritarum* 3. *Chiuefzi pangica* . 4. *Amacortic* nouæ Hispaniæ . 5. *Amatzquitl* . 6. *Itzamatl* . 7. *Iaruma* Iucaiensium . 8. Ficus *Indica Orientalis* . 9. *Tunificifera* , seù *Tuna* Indor um . 10. *Nopalnochetzli* nouæ Hispaniæ . 11. Ficus *Sinensis Heurnÿ* . 12. *Cereus Peruuianus* . 13. *Ferruminatrix* Indorum . 14. *Caiahaba* . 15. *Ambayba* Brasilianorum . 16. *Amauue* Maragnanæ Insulæ . 17. Ficus *Indica lævis pilosa* . 18. Ficus *Indica humilis* . 19. *Muiua Brasilienſium* . 20. *Iito* eorundem . 21. *Iaracatia* . 22. *Papaiofera* Tabacensium. 23. *Mamœira* . 24. *Iamacaru* . 25. Fructus exotici *Ficus specie* . Quarum Arborum singulares Historias consultò omisimus , hisque generum, & differentiarum nominibus D contentos fore lectores credidimus,quià de rebus nominetenus tantum cognitis,& nõ re ipsa notis,atq; perspectis agebatur, ne nauseam,& fastidium pareremus,nam etiam quod dulce est, si modum excedat,graue fit, vt prudentiores censuerunt,& vt ille inter Græcos mellifluus Poeta aiebat, epulis satiatus aliquis,libens iterum viliore victu fruens delectatus est. Literarios itaq; Iconum cibos intellectui legentium hic exponemus.

Lib.5.Econ del Citt. in Villa.

Lib.12.sec. 1.

Lib.4. H.pl cap.7.

Bauh. H. vniu.Plant l.1.c.45.

Cluſ.in Acoſtam.c.41.

Admirab. Arbor Straboni.

Cluſ. exot. l.4. c.14.

Lib.1. c.66 & ſequ.

Lib.1.ca.2. artic.2.

Io. Bod. à Stapel in Theop. l.4. H. pl. c. 5.

Ficum Sinẽ ſem depingit folijs laurinis, & fructu rotũdo racemat

Ariſtoph. ap Suidam.

Eurip. in Antiope ap. Stob.ſer.61

Capri-

Caprificus.

Caprificus ſylueſtris Arbor fructus edens nunquam matureſcentes, ſed mirabili quadam vi cæteris Ficubus domeſticis maturitatem facilem, & citam tribuentes; nam Caprifici fructus hoc habent, vt propria ex putredine quædam animalcula de culicum genere progignant, quæ Pſenes, & Cnipes ab Ariſtophane dicta ſunt, & illa, deficiente in ventre matris alimento, ad cognatam Ficum domeſticam tranſuolantia illius fructus auidiſſimè dum perforant crebro morſu ſibi familiarem incoctilem maturationi obſiſtentem ſuccum exugentes, ad morem Hirudinum Hæmorrhoidibus applicitarum, quæ ſanguinem tantùm atrum, & fœculentum attrahunt, ita depurant, vt quod reliquum eſt, per accidens totum perficiant, & *ſanum, vegetumq; reddant Ficum.*

Plin. l. 15. cap. 19.

Plin. l. 17. cap. 27.

Caprificorum nigriores, & in petroſis naſcentes maximè laudantur, quoniam Frumenta plurima habeant; Caprificatio ipſa poſt imbrē.

Ficus

SCD Lyon 1

Ficus Virgato Fructu.

Ficus figuram Melopeponum habens, id eſt virgatus, & diſtinctus pigmentis alternis colore luteo, & viridi, quæ tæniarum ad inſtar iuxtà ſe inuicem poſita ſunt, non autem rimis, aut diuiſionibus inciſis diſtincta, magnitudinem tantam habet, quantam Ficus vulgariter dictus di *Madama*, quæ eſt inſignis, atq; notabilis; colores in aliquibus variant iuxta diuerſitatem forſan alimenti, vel aeris, & tempeſtatum: matureſcunt menſe Septembri; rarus eſt hic fructus, & an ab inſitione artificioſa prouenerit, vel ex peculiari ſpecie, adhuc latet. Quod ſi vera eſſent quæ Palladius in Martio, titulo 10. docuit, Ficum ſcilcet bicolorem enaſci ex duobus ramis, v. g. albæ, & nigræ Ficus inter ſe vinculo arctè ligatis, & contortis, vt germina miſcere cogantur humores, & tali pacto, amborum temperaturam ſeruantes coniunctim diſtinctam, id eſt minimè confusã, neq; in tertiam quandam coaleſcant naturam. Sat ſit quod hæc obſeruatio fuerit, teſtimonio noſtri longè clariſſimi Aldrouandi obfirmata, prout ſic nos eam iuuenimus ab ipſo ſimpliciter memoratam inter eius manuſcriptorum miſcellanea.

SCD Lyon 1

Ficus Indica cum Flore, & Fructu.

Ficus hæc Indica non videtur eſſe ea Arbor, quam deſcripſit Theophraſtus lib. 4. de Hiſt. plant. c. 5. & de cuius fructu tetigit lib. 1. cap. p. deque illius radicibus egit lib. 1. c. 12. nam è ramis radices minimè dimittit; quamuis folium eiuſdem Arboris Ficus Indicæ peltatum dixerit eſſe lib. 4. c. 5. quia fructum admodum paruum magnitudine ciceris, Ficui tamen ſimilem ei tribuit. Folium habet hæc noſtra Arbor Ficus Indicæ ſimile folio Opuntiæ Herbæ, quæ Ficus Indica ab omnibus indigitatur, & quam Theophraſtus idē pro exemplo radicationis Ficus Indicæ Arboris aſſumpſit lib. 1. c. 12. dicens; *Circum Arborem frequens radicum concurſus, qui caudicem nequaquam attingit; ſed ab eo paulò diſtat; huic ſimile, vel potius quodammodo mirabilius, ſi quid ex foliÿs radicē dimittat; qualem circa Opuntem Herbulam eſſe quandam enarrant.* Sed quia in eodem cap. 5. libri 4. de Fi-

A de Ficu Indica loquens Theophraſtus vnam,& alteram Arborem innominatam deſcribit fructu fortaſſis æmulam Ficubus dicens *eſt & alia Arbor,& magnitudine inſignis, & ſuauitate fructus, amplitudineq; mirum in modum præcellens; hoc Sapientes Indorum, qui nudi degunt cibo vtuntur; alia cui folium ſpecie prælongum ſimile pennis Struthiorum quæ ſuper galeas imponuntur longitudine duorum Cubitorum.* Poſſumus propterea aſſerere hanc noſtram Ficum Indicam à veteribus non fuiſſe deſcriptam, ſed ſimpliciter indicatam. De Ficu Indica Theophraſti Plin.l.12.c.5.col.7.c.2. Strabo Geogr.l.15.à qua vmbraculũ fieri dicit tabernaculo multicolumnio ſimile, de qua Neoterici multi ſcripſerunt. Cluſius in exoticor.l.1.c.1. qui eam ab alijs etiam modernis ſcriptoribus deſcriptã fuiſſe notat, vt à Linſcoſio, tãquã de Arbore Goana ibi dicta *Arbor radicũ*,& à Ferdinãd Lopez l.7.c.3.H.Or.Ind. tãquã de Arbore Malacenſi dicta *Mãgiu*,& ab Ouiedo in 1.p.h. Occid.Ind.l.9.c.6.ſub nomine *Mãgle*,& à Pigafeta l.1.c.4.deſc. Cõgo ſub noĩe. *Enzãda.*

Sycomorus Giumez vocata.

Ficus

SCD Lyon 1

Theophr. l. 4. H.pl.c.2. *Ficus Cypria, quæ ſic in Creta nuncupatur natura proxima eſt Moro Ægyptiæ, nam illa* E
quoque fructum caudice, ramiſq; craſſiſſimis fert; niſi quod germen quoddam ſine vllo folio, tanquam radiculam mittit, cui fructus præpilatur. Caudex magnus, & populo albæ ſimilis folium vlmo in fructus quaternos perficit, totieſq; germinat, ſed nullum ad maturitatem perducit, niſi pomo ipſo immaturo inciſo, emiſſoq; lacte, dulce Ficubus non abſimile, & interna groſſis ſanè conueniunt, magnitudine autem pruni eſt. Hæc Theophraſtus, quæ omnia adamuſſim quadrant Arbori propoſitæ. De Sycomoro Giumez Proſperus Alpinus de Pl. Æg. cap. 6. agit plenè dicens eam naſci in arenoſis, & ſterilibus Ægypti locis; folia habet mori folijs craſſiora, candidiora, aſperiora; non naſcitur ſemine, quia eo caret in fructu, ſed propaginibus, & niſi verberetur Arbor, non fœcūdatur; longiſſimæ eſt vitæ, adeout credatur adeſſe quandā Sycomorum in Mathera Ægypti adeò antiquā, vt eadem in ſui cauitate receperit latitantem B.V. cum Puero Ieſu illuc Hieroſolyma fugientem. Ap. Dioſc. hæc habētur. *Sycomorum aliqui etiā Sycaminum, id eſt morum vocant, cuius fructus ſycomorus etiam propter inefficacē guſtum appellatur. Arbor eſt magna, Fico ſimilis frondoſa, multo lacte abūdans: folijs mori, pomum ter, aut quater anno fert non ramis vt Ficus, ſed caudice ipſi caprifico non diſſimile, dulcibus groſſis, ſine granis interioribus, ſed non matureſcit, niſi vngue, aut ferro ſcalpatur. Naſcitur plurimum in Caria, Rhodo, lociſq; non multi tritici feracibus, &c.* Et paulo poſt addit *gignitur, & in Cypro Arbor genere diſtans, quæ cum ſit vlmus, prædita tamen eſt folijs ſycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore ſupradictis, cætera ſimilis.* Sycomorus Ægyptia, Morofico, Ficus Pharaoni Giumez, Tothel Theueti, Sycamine Theophraſti Ficus folio mori, Ficum in caudice ferens. Sycomorus quaſi inter Ficum, & Morum Arbor fructu Fici, at folio ſimilis Moro; fructus ipſos fert caudice, non ramis, & eſt prædulcis, abſque granis interioribus, qui, vt matureſcat debet ſcalpi, ſerratis vnguibus, & oleo inungi; quarto dein die detrahitur, etſi Fauonius adſpiret, tertia tāmē die ibi alius ſubnaſcitur; ſeptēno partu per totam æſtatem fæcunda, & in maturo fructu gratus odor apparet; Syrię in ſyluis frequēs, in Ionia in Cnido, Rhodoquè, &c. Sycomoris à Bauhino in Pinace lib. 12. ſect. 1. aliquot adiunguntur differentiæ, quarum poſtrema Ambulon Scaligeri dicitur ex Aruchit inſula, & fructibus ea ſcatet minimis coriandri magnitudine, in cortice illos producens cādidos, ſed hæc innuiſſe ſufficiat. Nullam cum Sycomoro ſimilitudinem, vel cognationem habet Arbor Pſeudoſycomorus Mathioli, quæ neque credenda eſt vna ex Tuberibus Plinij, licèt Cæſalpino id placeat, ſed ad bacciferas Arbores ableganda, melius Azedarach Arabum nominanda. Vocum at ſequantur Conceptus, atque Concentus in Æquiuocis, atque Denominatis explicandis.

Bodeus à Stap. innot. ad Theop.

Diſcorid. l. 1. de. med. mat. c. 144. de Sycomor.

Ex Homer. odiſſ. 8.

Strabo lib. 16. Geog. ſycamine eſt Sycomorus.

F

G

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

Publ. DIfficilis eorum, quæ placent eſt cuſtodia. *Sycori* propterea, nempè Ficorum cuſtodes, quibus συκη, non *Sicoris* Cingæ fluuius in iberum defluens nomen dedit; miniſterium ſatis quidem pulcrum exercere dicendi ſunt, ſed difficile, cum præſertim pulcra ſint difficilia ſeruatu. Sed quo maior eſt labor, eò potior eſt vtilitas. Quare conandum eſt ijs ad quos ſpectat, vt συκωδες iſtæ deliciæ inacceſſæ prædonibus ſeruentur, etiam ſi non ſine vi agendum foret. Quod vel in ipſa literaria τῶν συκῶν anatome ſuaſum poteſt obſeruari. Fici enim *Syca* Græcè æquiuocant, cum *Sica* gladio Latinis à ſecando dicta, à qua ſicarius nuncupatus eſt latro, gladiator, & homicida. Sed melior Fici æquiuocatio fruges reſpicit; quia Fici Pomum Athenienſes vocabant πγυπήριαν, quaſi ante omnes fruges inuentum, ex eo forſan, quia Ficaria Grana frumentorum æquiuoca nomenclatura veniebant, quorum granorum minutiei reſpectu κεγχραμίδες dici voluere Ficus, nempè *miliares*. Idem requirunt, & Αμασυκαδες *Amaſycades* ex Heſychio, quæ Mala ſunt, ſeù Pyra ſimul cum Ficis prouenientia. Non tantam ſibi poſcunt diligentiam, vt ſeruentur *Sycomori*, quæ Συκαμινος, & Συκομορεα dicitur, fructus, *Sycamina*, mora nempè maiora nuncupati, quandoquidem ſylueſtris admodum naturæ, vt pariter immaturabiles illi fructus, quos breuiſſimo numero profert *Caprificus*, à nonnullis *Chamæſyce*, nempè Ficus pumila vocata, ſatius quàm *Chamæſyce* herba illa paruula repens, in terra vineali proueniens, ſic dicta, eò quia lactuginoſa ſit, quem-

H

Ruellius. Dioſc. l. 4. c. 110.

SCD Lyon 1

A quemadmodum & Peplus herba *Chamæsice* prædicta aliquantò maior, quæ propterea vt cum Fico æquiuocet, Συκη dicitur, cum alias vtræque nullam habeant noſtra cum Arbore forma tenus conuenientiam. Cùm verò ſubeat τὸ Συκιον ex Galeno decoctum Ficuum arefactorum, ex hoc etiam in mentem reuocatur ipſius tanquam æquiuocum *Sicyon*, tranſpoſito duntaxat iota, quod eandem habet vim ac Υ ψιλον. Eſt autem vrbs vetuſtiſſima Peloponneſi XII. M. paſſ. à Corintho diſtans, à qua vicina regio, Achaia ſcilicet, & Arcadia, *Sicyonia* appellata eſt, Incolæ *Sicyonij*. Nec minimum forſan haberetur argumentum aſſerendi huic Oppido, Regioni, & Populis τὴν συκην, hoc eſt Ficum, (nullum Syciona regem memorando, ſed attenta duntaxat prædicta υ. in ι. tranſpoſitione) denominationes attuliſſe, ſi diceretur iſtos in græcia extitiſſe, in qua primò Συκη adinuenta eſt. Quod certò certius verificatur de *Sycino* Inſula ex Plinio, quam vulgò nunc *Sichino* dicunt, Stephano, & Ptolemæo *Sicinus*, alijs *Sicenus*, non paucis *Sicynus*, & mediat inter Melon, & Polycandrum. Item de *Syco*, quod Plinius, & Ptolemæus *Sicum* dicunt, & eſt Vrbs Dalmatiæ Maritima apud Liburniæ limites, nunc vulgò dicta *Sebenico Philoſycorum*, illorum ſcilicet qui Ficubus auidè veſcunrur, vt Plato ſole-

B bat. Aſt *Ficeta*, ſeù *Ficaria*, vel *Ficulnea* τὰ συκιδα, vel συκωνα Græcis dicta frequentare (quæ ſunt loca Ficubus conſita) *Ficitores Ficitatis*, hoc eſt Ficorum vindemiæ ſemper amantes expectant, vt illis dulcia tractanda, guſtandaq; ſimul exhibeant. Hanc propter dulcedinem *Melichium* Naxij Bacchum, & Lacedæmonij *Sycitem* cognominarunt. Inde in Ficu Virtus, & Panis, & Vini conſiſtere connotabatur. Hinc etiam Ficum Vitis ſororem faciebant Græcorum nonnulli, Συκον pariter ab eadem vocantes viam illam Athenis, per quam templum Cereris Eleuſinæ petebatur. Et propterea tanta Ficui dignitas, atque nobilitas conciliata eſt, vt inſigniores admiſerit denominationes. Romanæ ſiquidem Vrbis conditori nomen vel impertita ſit, vel ab ipſo proprium nomen acceperit, hoc certum eſt, quod *Romula* quoque nuncupata fuit Ficus, ſub qua pueri ambo Romulus, & Remus Lupæ ſugebant Rumina, propter quæ lactuginoſa eadem Ficus *Ruminalis* dicta eſt, *Rumia* exindè lactentium Dea conficta, & proprij nominis originem trahente. Sic Ouidius

Arbor erat, remanent veſtigia, quæque vocatur
Romula nunc Ficus, Rumina Ficus erat.

C Is autem locus in quo ſub Ficu prædicta Romulum Lupa, Remumq; pauit, lupercal exinde appellatus eſt, & ſitus erat in regione octaua, quam *Ficelias* (licèt alij ſeptimam regionem faciant) Veteres illi Romanorum Proceres, totam ſuam Vrbem, ne dicam Orbem ab hac Arbore libentiſſimè denominaturi, conſtanter appellari voluerunt, ad Ficuum vbertatem fortaſſis auſpicandam. De hoc loco mentionem habet Martialis ad Nepotem ita ſcribens

Bis vicine Nepos (nam tu quoque proxima floræ
Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)

Præter hanc regionem erat & Vicus vetus, *Ficeliæ* pariter & ipſe nuncupatus in via Nomentana, *ita à Ficis, & copia Arborum Ficorum*, vt inquit eruditiſſimus Raderus *dictus*, à quo non eadem tantum via, ſed & Porta inſuper ipſa Nomentana *Ficulnenſis* quoque fuit appellata, vt ex Liuio ſic ſcribente patet. *Via Nomentana, cui tunc Ficulnenſis nomen fuit.* Idem Romanorum Seniores non Imperij tantum, ſed & liberorum inhiantes propagationi, felix, fortunatumquè ducebant fæcunditatis exemplum ſibi, &

D poſteris ob oculos ponere, vndè aliqui ſuarum familiarum agnomina ſimul, atque cognomina à Ficorum fructu mutuati ſunt, quemadmodum *Caricia* familia, & *Carica* à Caricis. Sic enim Romana teſtantur Monumenta

HIRNIVS OCTAVIVS, CARICIA, ET FESTA CAROLINA C. VALERIO SVRO, ET SIBI PARTEM P. XXX.
IOVI DOLICHENO M. AVERONIVS KARICVS D. D.

Eodem pacto nomen habuit, & cognomen *Ficinus* ille de *Ficinis* medicus duobus abhinc ſæculis, qui librum edidit de Peſtilentia Italicè, quem poſthac Hieronymus Ritius latinitate donauit. Eius filius fuit magnus ille Marſilius Florentinus nemini doctorum non cognitus ob Philoſophicam præcipuè doctrinam. Florebat anno 1490. Medica multa eiuſdem extant monumenta. Edidit inter cætera Antidotum Epidemiorum, & Præſeruationem ſecundæ valetudiuis, Baſileæ per Cratandrum excuſas 1532.

Gal. in lex Hipp.

Athen. l. 7. capit. 1. Plutar. 4. Sympoſ.

Athen. l. 3. cap. 5. Iulian. Leſſignan. de Cogn. Deor. Gentil. l. 3. cap. 5. Onuphr. Panuin. de Vrbe Romana. Pl. lib. 15. c. 19. Varro l. 2. de re ruſt. cap. 11. L. 2. Faſt.

Lib. 6. epig. 20. ap. Raderum & 27. ap. Farnab.

Apian. de Inſc. ſacroſ. Vetuſtatis. Paſch. Gal. in Bibliot. Medica.

Eiuſdem oratio de laudibus Medicinæ, & nonnulla alia Medica habentur in operibus illius ſimul editis Baſileæ per Henricpetrum in folio. Ab hoc pariter fonte cognomen emanaſſe videtur Ioannis *Ficardi* Francofurtenſis I. C. qui Galeni librum de libris proprijs, de ordine librorum ſuorum, de præſagijs ex inſomnijs, quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, & de exercitatione paruæ pilæ Latinis adiunxit, & Cratander primum excudit Baſileæ 1531. Huius rationis eſt & cognomen Familiæ *Ficueroe* in Hiſpania, quæ folia itidem quinque *Ficulnea* viridia, & decuſſatim poſita in inſignibus habet. Subit etiam memoriæ villa quædam in agro Ferrarienſi ad Eridanum, quam incolæ *Figarolo* nũcupant, nos *Ficarolum*, & hæc etiã memoratur ab Ortelio in tabula eiuſdem ſtatus. Non defuere tamen qui temporum ſucceſſu virtutem in loquendo diſſimulantes, Ficorum nomen in malum ſenſum deduxerunt. Sic *Ficos* Nymphyon vocarunt. Sic integram Familiam Martialis inſimulauit.

P. Petras. de Teſſ. Gentil p. 514. In Theatr. Orbis. Parad. de antiq. ſtatu Burgundiæ cap. 8.

Ficoſa eſt vxor, Ficoſus & ipſe maritus,
Filia Ficoſa eſt, & gener, atque ſocer.
Nec diſpenſator, nec villicus vlcere turpi,
Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.
Cum ſint ſicoſi pariter iuueneſquè, ſeneſquè,
Res mira eſt; Ficos non habet vnus ager.

Lib. 7. epig. 59. ap. Rad & 70. ap. Farn.

Cuius irriſionis origo ex nominis *Ficus* corruptela, & æquiuocatione manauit, cum cæperint Medici morboſum quendam affectum, & vlceroſum, figuram Ficus grandioris, ſed inſipidæ, quæ græcis συκῶσις dicitur, æmulantem, τὸ σύκωμα, nempè Ficum nominare, ex quo in ludibrium idem Fici nomen tranſijt. De fædo huiuſmodi morbo ſic eleganter locutus eſt Celſus. *Eſt etiam vlcus, quod à Fici ſimilitudine συκῶσις à Græcis nominatur, caro excreſcit, & id quidem generale eſt. Sub eo verò duæ ſpecies ſunt; alterum vlcus durum, & rotundum eſt, alterum humidum, & inæquale.* Et tunc non eſt generis ambigui, & incertæ declinationis, vt Ficus fructus, ſed reſtringi debet ad ſecundam tantum declinationem, & ad genus maſculinum, vt lepido cum ſale inquit, & innuit Martialis in Cæciliannm ſcribens

Scholiaſt. Ariſtophan. Lib. 6. c. 3.

Cum dixi Ficus, rides, quaſi Barbara verba,
Et dici Ficos, Cæciliane, iubes.
Dicemus Ficus, quas ſcimus in Arbore naſci.
Dicemus Ficos, Cæciliane, tuos.

Lib. 1. epig. ap. Rad. 56. ap. Farnab. 66.

Et quamuis non omninò ſint concordes Chariſius Grammaticus, atque Priſcianus, meliorum tamen Scriptorum lectio ſupradictæ fauet regulæ, vt omnis exulet ſcientiarum hoſtis æquiuocatio. Quo pacto, & genere *Ficus* Romanis vocatur piſcis quidam mollis, Aſellus minor alter Aldrouando noſtro nuncupatus, in eius Piſcium Hiſtoria à doctiſſimo Io. Cornelio Vteruerio, altero ex anteceſſoribus meis in lucem edita, vbi & Tinca Marina Ficus itidem appellatur. Alio nomine morbus prædictus *Mariſca* Latinis vocatur, vndè Satyricus Iuuenalis aliquot ex ijs vlceribus patientes ita ſugillauit.

Aldrou. de Piſ. l. 3. c. 3. & 9.

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

Sat. 2.

Hinc callidam ex *Ficeto* captans ambiguitatem idem Martialis *Ficetum* appellauit impudicas partes, quia illic *Ficoſa* naſcantur vlcera prædicta, ſic amarè locutus in Labienum *Vt pueros emeret Labienus vendidit hortos.*
Nil, niſi ficetum nunc Labienus habet.

L. 12. *epig.*

Eadem ratione moti Veterinarij quoque, callum quendam in cruribus equorum naſcentem *Ficum* vocitare conſueuerunt, quem Paracelſus pro medicamento matricali propoſuit. Hinc quoque fœmininum iſtius vocis in patrio noſtrates idiomate diſtraxerunt ad turpia, & obſcæna ſignificanda, & ad minus actum quendam iniurioſum, quo pollicem inter indicem, & medium digitum exporrectum dirigentes in aliquem, hunc tacitè taxabant fœdæ libidinis, aut alicuius alterius vitij. Contumelioſa hæc irriſio locum habuit, vt infra dicetur, inter ſcommata Prouerbialia Danthis, Villanij, & aliorum ſcriptorum Florentinorum, necnon apud fabulatores antiquos tum Etruſcos, tum Bononienſes, vt apud Ioannem Sabbatinum de Arientis, & alios, penes quos legitur *Far le Fiche*, pro conuiciari, & calumniari, &c. Hoc ideò conuicium cum per Italicum vulgus admodum inualuiſſet, expreſsè prohibuerunt, indictaquè pœna damnarunt Romana Statuta, ſub rubrica ſpeciali *de facientibus Ficum*, his verbis: *Item ſi quis alicui*

Dictionar. Paracelſi.

In lib. delle nouelle. *Ang. Monoſ. l. 3. ſt. It. lin. p. 319.*

A *cui signum, seù Ficum fecerit iniuriosè, in* xx. *solidis prouisinorum puniatur* Camerę *Vrbis*. Non tam malè detortum legitur adiectiuum *Ficatus* σύκωτος. Defertur enim ad significandum tantum quod Ficubus infarcinatum est, vt apud Ætium σύκωτον ἧπαρ, id est *iecur Ficatum*, v.g. porcinum Ficuum esu præparatum. Cæterum minus certè peccaret qui verbis tantum, & non factis, id est digito loqueretur contra quemlibet, ipsum, vel à similitudine τῆς συκώσεως, hoc est *Ficationis* in mento, propter tumiditatem *Ficulosè* exulceratiuam, inæqualem, & graueolentem, vel in oculis ex interioris palpebræ dura, & asperiore scissura *Sycomium*, vel *Ficonem* appellando, nempè turpem, ineptum, maleferiatum, & abiectum, nam quantò superatur in dimensione superficies à corpore, tantò vincuntur à rebus, ceù ab oculatis obiectis verba.

L. 2. c. 88.
L. 2. c. 27.
Plaut. in Stic. habet. Nucibus Fabulis, Ficulis.
Galen. l. 2. meth. 2. cõ. 2. in 6. de morb. vulg.

Segnius irritant animos demissa per aures, &c.

Multa propterea per iocum à Poetis dici permittuntur. Hinc lepida illa æquiuoca præclarissimi cuiusdam Neoterici in Idæalem fœminam nomine *Ficariam* non impune tantum, sed etiam cum eruditionis præmio legere licet.

4. *in lib. de ocul. c. 9.*

Balthass.

Vitemus quas producit Ficaria Ficus,

B *Ceù quæ tergeminus fert aconita canis.* *Bonifacius*

Si tales Ficus comedat Ficedula pinguis, *Musar. lib.*

Protinus in maciem totus abibit adeps. *4. num. 53. & 34.*

Si tuus has Asinus gustasset, docte Philemon,

Pone suum subitò mortuus esset herum.

Item ad eandem rem.

Ficitor huc venias, nam Ficosissima raucis
Te mulier precibus terque quaterq; vocat.
Si fœcunda tibi colitur Ficaria, nullam
Ficitor inuenies vberiore solo.
Ficos, & Ficus eadem Ficulnea profert,
Insita ceù profert non sua poma Pyrus.

In nullum magis quadrarent hæc improperia, quàm in vnum Clodium Albinum plus iusto Philosycon. Fuit enim summus Ficorum heluo, peior bellua, nempè Aue C *Ficedula* (σύκαλις est Græcis) quæ, quamuis rationis expers, ad mensuram tamen alitur, iustèquè pinguescit huiusmodi cibo. Hanc Martialis ita loquentem introduxit.

Iul. Capitol

Cùm me Ficus alat; cum pascar dulcibus Vuis,
Cur potius nomen non dedit Vua mihi?

L. 13. ep. 48

Ita nec eundem Clodium, & vnà quempiam turpe agentem *Caricinus* Ficuum color minimè tegere valeret. Non ipsum, licèt impium, impiorum amici, quippè quia impij, tuerẽtur *Sycophantæ*, collectores nempè vectigalium pro Ficubus, qui non nisi calumniari sciunt, & deferre, *Sycophantiamquè*, infame scilicet, & *Sycophantiosum* quadruplatoris officium exercere. Nisi enim vomitu non recidiuo semel purgari vellet, inanis foret omnis excusatio, quæ in homine quantumuis leui in promptu solet esse, iuxta illud Comici Poetæ comiter canentis

Athen. l. 3. cap. 5.

Plaut. in Aulul.

Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parui pretij,
Quin pudeat, quin purget sese, &c.

At nos tandem obseruato Zoophyto quodam inter Alcyonij species, pro *Ficu maris* ob magnam eius cum Ficuum fructibus similitudinem existimato, declinabimus ab hor- D rendo illo specu iuxtà Eleusinen Atticæ Ciuitatem, propè Cephisum fluuium, in loco, quem *Caprificum* appellarunt, quo Plutonem, rapta Proserpina ad inferos descendisse fama est. Literariam denique in hoc dulci æquiuocorum, & denominatorum Ficus salo nauigãtionem terminantes, portum in Sicilia tenebimus. In hac enim Insula (seu *Sicaniam*, seù *Siciliam* vocemus) vt ipsam ex Arborea *Syci* denominatam facere non sit absurdum nulla *Sicani* Regis habita mentione multa subibunt monumenta obseruanda. Nam omnibus temporibus Ficus feracissima fuit, illas non ad nos tantum, sed & per totam passim Europam elegantissimè desiccatas mittens. Quæ cum caricæ modo vbiq; appellentur in officinis, nomẽ *Caricus* reliquerunt oppido cuidã in hac Insula, vulgò nunc *Chura*, ex Gerardo Mercatore. Prætereà *Sycæam* Vrbem hîc erit inuestigare, in qua detestestabimur memoriam *Sycæi* Titanis in *Sycæam* Arborem nostram conuersi vbiq; prædictæ nomen dantis, licet ab alijs hoc attribuatur *Syci* Nymphæ, de qua in

Symp. Hort. l. 24. c. 10.

fabulis

Bauhin. ad Math. in Dioſc. lib. 1. c. 145. Clus. rar. pl. l. 5. cap. 7. Bauhin. in Phytopin. n. 15. in Prodromo lib. 5 cap. 3. Plin. l. 22. cap. 23. Nicander in Alexiph. Fridæuall. de tuen. ſan. cap. 9. Nicand. in Alexiphar.

fabulis agemus. Sed rem hanc Æquiuocorum vnà cum Denominatis à Ficu cum Botanicis abſoluentes dicemus maritimam quandam Plantam folijs ſubrotundis ſeriatim diſpoſitis vnà ſuper aliam ad modum Opuntiæ *Ficum* appellari; Papauer item ſpinoſum herbam alios dixiſſe *Ficum infernalem* terribile denominatum. Fungorum tandem ſobolem breuis pediculi non peltatam, ſed figuræ pomoſæ turbinatæ Ficum, & terræ ζύμην, hoc eſt fermentum alios appellaſſe, fermentum quidem pituitoſi humoris in Arboribus ipſis, & in tellure humiditatis cuiuſdam inter generationem, & corruptionem glutinoſæ; hinc fungorum alij ſunt purè terreſtres, ideſt in terræ viſceribus procreati, vt Tubera, de quibus Fridæuallis egregius ſcriptor metricè loquebatur

Terrea ferte, aqueoque madentia Tubera rore
Alba, fameſcentes ſint nigra veſtra coqui.
Vltima ſint noſtræ poſt pulmentaria cænæ
Mixta ſint in noſtris vt Venus ipſa iocis.
Si turgent, æquum eſt: ventoſa tonitrua, & imbres --Hæc genuere, &c.

Alij ſunt terreni ſecundum quid, hoc eſt in ſuperficie terræ naſcentes, alij ſunt Arborei, quorum figuræ vel ſunt ouales, vel ſpongioſæ, vel digitatæ; terreſtrium autem admirabiliſſimi ſunt Lyncurij fungi, qui è lapide Lyncurio, ſiue Lynceo fæcundiſſimo toto ſubnaſcuntur, & præciduntur anno, quemadmodum Arboreorum laudabiliſſimi ſunt Ficarij, Nicandro Colophonio Medico, atque Poeta Iudice in hunc modum ſcribente

Συκέης ὁπότε στέλεχος βαθὺ κόπρῳ
Κ'ακκρύψας ὑδάτεσσιν ἀεινάεσσι νοτίζεις,
Φύωνται πυθμέσσιν ἀκίριοι, ὧν σὺ μύκητα
Θρεπτικὰ μήτι χαμαιζήλης ἀπὸ ῥίζης προταμοιο.

Quos græcos in latinum hunc ſenſum vertimus verſus

Altius egeſtâ terrâ cum à ſtercore cortex
Fici detectus fuerit, purgatus & vnda
Inſperſus multa, tuti naſcentur ab imo
Fungi, ſed quorum caput ab radice ſecandum.

Non præteribimus tamen Ficiformem Fungum amplum etiamſi non inuentus in cortice Fici, ſed Quercus fuerit, quem ad nos humaniſſimè miſit vir clariſſimus delineatum à ſe primò, & ante omnes quoſcunque obſeruatum Excellentiſſimus Petrus Natus Florentinus ſub nomine Fungi Querni vermiculati; in quo conditiones ſequentes Fici pluſquam Fungi naturam oſtendentes apparent; nam Μύκης iſte Δρυὸς erat Autumnalis, Caudeus in Arbore, Hemiſphæricus, Seſquilibris, Quincunx, Candicans intus, ſplendidè Rufeſcens exterius, Dulcis, Mollis, haud Inſuauis, non ingrati Odoris, Temperatus, Veſcus, vermiculatim Apophyadicus; Rubiginoſi capillitij quandoque cirrati; parum Foraminoſus, multipliciter Loculatus; Viuax, diuq; Seruabilis. *Remotâ* (cum Satyrico) *Erroris nebula* (hoc eſt quauis Ficuum æquiuocatione) *quid enim ratione timemus --- Aut cupimus?* Fructuum prædulcium Culturæ nos accingere non dubitabimus.

Vide ſuperius p. 221.

Iuuen. Sat. 10.

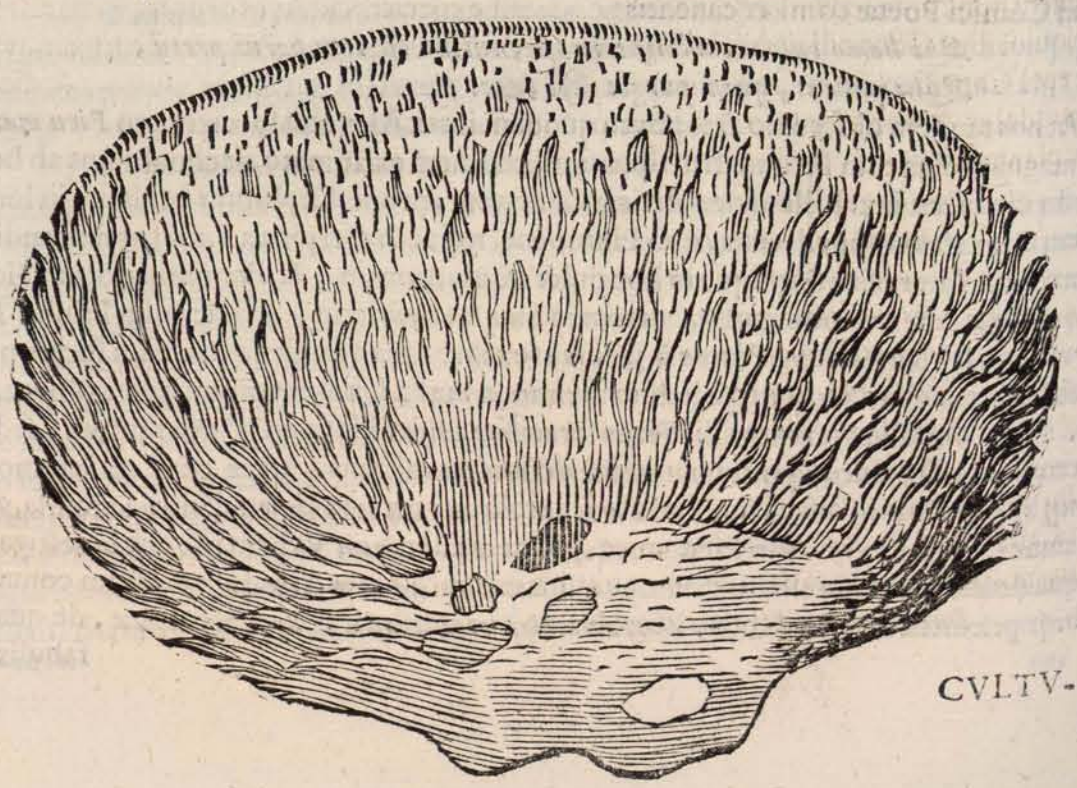

CVLTV-

A

CVLTVRA.

FOEmineam propter mollitiem Ficus ad creſcendum prona ſurculis de Ficeto propagatur, non quidem magnis, nec ex ligno trunci facillimè putreſcente, neque ex fructus granis ob degenerem ſuccreſcentiam, & quia illorum ariditas tarda eſt nimis, & ab ea vix emergere poſſunt cauliculi. Animaduertendumq; eſt Varronis iuxtà Præcepta nè frigidis in locis Ficeta conſtituantur; in temperatis verò locis cõmodum magis tempus eſt ſecundus anni menſis; ſed in æſtuoſis Nouembri de menſe radicatæ plantæ telluri feliciter cõmittantur; in parum frigidis terris melius erit ſub æquinoctium vernum ante, vel poſt per dies aliquos eas deponere, quæ plantæ præcoquæ ſint, vt ante imbres ad maturitatem germina fructus perducere valeant. Si Talea, vel cacumen plantetur abſque radicibus, id nonniſi Aprili menſe fiat, illaquè findenda eſt, in cuius ſciſſura paruus eſt ponendus lapillus, fimoquè oblinenda eſt bouillo; in eo verum oculatus eſſe debet Agricultor, vt Taleæ ſint bene oculatæ, præſertim in cacumine, atque frequenter nodoſæ, & ceù articulis benè roboratæ, à quibus ſperari poterunt copioſi non ſolum Ficus, ſed ſapidiſſimi, qui ſolem orientem amant, cœlumq; potius calidum, quàm frigidum, terramquè ſolutam potius, quàm denſam, nec intensè arentem, vti nec multum irriguam concupiſcunt; nec latere debet quod dum ligatur germine magis viget prælata, ſed fructum deteriorem parit, excepta Ficu Laconica, quæ riguis gaudet, & delectatur maximopere locis, & aliquancum ſaxoſis, quemadmodum creditur eſſe terra Olgiani comitatus Bonon. ſeptimo, vel octauo ab vrbe lapide diſtans Orientem verſus ſuper modicè accliuis Collibus; ibi enim pinguiores ſunt, & ſapidiores Ficorum fructus; è contrà euenit in locis humentibus, & vmbroſis, in quibus obtuſi ſaporis, & aquei naſcuntur Ficus; vbicunq; autem ſint plantandæ taleæ iam radicatæ, & quæ iam germen emiſerint, per totum Aprilem ſine timore telluri committentur, & in particulari ſitu, locoq; conuenientiore naturæ ſpecificæ plantæ, vt v.g. Fici Mariſcæ in cretoſiori tellure, & apertiore ſub aere volunt diſponi, & vt Africanæ, Herculaneæ, Saguntinæ, Hibernæ, Tellanæ; atque pediculo longo pinguem, ſtercoratumq; agrum expetunt. Ficus inſuper inſitionem Geoponici varias ſuper Arbores vltrà ſuam congenerem, & non ſolum vere, ſed alijs quoque temporibus, etiam per æſtatem, vſque ad hyemale ſolſtitium, ſi Florentino Geoponico Græco fides eſt adhibenda, fieri docent. Aprili tamen menſe vlteriori ſine mora, ſecundùm Palladium, & intrà corticem, grandiori exiſtente plantâ, vel fiſſo in ligno, ergà iuniorẽ, ſecto arbuſto ſecus terrã breui manu eſt operandum; nam nimia cunctatio vires adimit, dum introducto aere per poros ſecti ſurculi anniculi, gemmeique, atque Arboris ipſius inſertioni ſubiectæ, ſubſtantifica humiditas euaneſcit. Aprilis quidem menſis erga loca ſicca inſitorem ſedulum expoſcit, ſed in humentibus Iunio tutius menſe coniugium vegetale eſt prorogãdum, cum menſem hunc antecedenti æquipollere docuerit experientia. At Morus, & Platanus ab antiquioribus Geoponicis prælatæ reliquis Arboribus fuere ad Ficus inſertionem, vnâ exceptâ Caprifico, quæ ſymboleitate naturali ex agreſti fit facillimè ciuica, & licèt Amygdalus Arbor ad inſitionem ſuſtinendam non vocetur, ipſa tamen gaudet perennitate plantæ Ficus: Palladium ſuis id carminibus confirmantem audiamus:

M. Varro de re ruſt. l. 1. c. 41.

L. 1. c. 41.

Pallad. in Feb. tit. 25.

B

Conſt. Caſ. lib. 3. c. 4.

Cato de re ruſt. c. 8.

C

Pallad. in Ap. tit. 5.

Idem in Martio.

Cörh. Her. Agr. l. 2.

Conſtant. Caſ. lib. 10. cap. 76.

Pallad. lib. 14. de inſit.

D

Perſuadet Moris tetrum mutare colorem
Ficus, & inuaſis dat ſua iura comis.
Se quoque miratur pingui grandeſcere ſucco,
Et ſolitum gaudet vincere poma modum.
Inſignes foliis Platanos, felicia menſis
Brachia gaudentes Vitis honore comas.
Ingrediens pingui ſe cortice maxima Ficus
Seruat, & optatos implet adepta ſinus.

Intrinſecam, & eſſentialem Mori, & Ficus Arborum relationem, quia clarè manifeſtat Columella, Palladij doctrinæ iam expoſitæ credendum eſt, & licèt in vſu non reperiatur noſtro hæc æuo talis inſertio, attamen ea non eſt reprobanda.

Lib. 10. de cultu Hort.

Dum canis Erigones flagrans Hyperionis æſtu

Arbo-

Arboreos aperit fœtús, cumulataque moris
Candida ſanguineo manat fiſcella cruore,
Tunc præcox bifera deſcendit ab Arbore Ficus.

Foſſionis intereà, necnon Caprificationis obliuiſci non debet Ficorum diligens cultor, quæ Caprificatio fit, aut ſuſpendendo Groſſos, & Caprificos Ficuum Arboribus ipſis excultis, aut eaſdem Caprificos ſatas, vel plantatas circà Ficeta in illorum Macceriebus, vel rudia intrà Rudera alendo; matureſcent namque hoc pacto Fici, & citò, & tutò, abſque eoquod inungantur ſubrubentes ijdem, auaritiem quandam maturitatis præſeferentes, quaſi quod ipſam denegare velint Syciphagis. Caprificorum quoq; adiumento facilè poterit ſuccedere, vt poſt artefactam paruulorum Groſſorum magnitudinem fabæ vix aſſecutorum decuſſionem ad ſerotinos habendos magnitudine præſtantes Ficus, voti fiat integri compos Agricola; idemqnè euenire feliciter deprehendetur, ſi quis pumilam vellet in vaſi habere Ficum, quæ inuerſis plantatis exurgit de ſurculis, nam hæ quoque plantæ mirè fructificabunt, quod fieri præſtat in locis vbi pluris æſtimantur, tanquam rariores hi fructus, qui Regionibus ſolùm in feruidioribus copioſiſſimi ſunt, vt in Paleſtinâ, Africâ, Hyrcaniâ, Lydiâ, Cypro, Lociſquè Maritimis pluribus circà Biſaltiam, Amphipolim, & Greſtoniam; in Macedonia item, Theſſalia, Græcia, Hiſpania, Galliaquè de quâ Prouincia ſic ſcripſit Strobelbergerus: *Eſt quoque magna ſubſidio in Gallo Prouincia fructus biferæ Ficus, vbi Vere, & Autumno perelegantes ſyluulas quaſi videas.* Et in Italia demùm præcipuè Orientaliori, & Meridiem verſus apricis in collibus, in quibus locis Ficus aridæ parantur, non ſolùm pro ruſticis cibarijs, ſed pro condimentis etiam nobilium eduliorum, & menſarum quadrageſimalium ornandis, augendis, quorum Ficuum ſiccandorum modum fusè docet Columella, qui conſiſtit in actione ſolitaria ſolis in ipſis omni ſtudio procuranda Ficubus ſupra crates mobiles, & aſportabiles diſpoſitis, procul ab omni terrena humiditate, atq; nocturni roris ſuſpitione; qui tandem fructus ſiccati caricæ tunc dicti, vel in cadis ſeruantur bene compreſſi, cum interpoſitione odoratarum herbarum, vtpotè Roſmarini, & aliarum ſimilium, vel in ſeries oblongas quadruplicatas in latitudinem, & cannarum ligni ſubtiliſſimis virgulis transfixas. Quoniam autem Ficus Arboris ætas in loco, vbi non patiatur, aut ictus ſeptemtrionalis flatulentiæ, aut neglectam prorſus culturam octuaginta perhibetur ab aliquibus annorum, quæ extenſibilis etiam ad centum vſque deprehenſa eſt annos, in quâ periodi humanis ætatum partitionibus, non abſimiles cognoſcuntur. Ita vt quatuordecim annis adoleſcat in pueritia, dein vigeat Iuuenis ad vigeſimumquintum, mox conſiſtat ad quinquageſimum, vlteriuſque decreſcat ſeniliter quò vſquè repueraſcat in radicum nouellis germinibus; de quibus Platonica illa ſententia Virgilianis verſibus explicata verificari poteſt ad vnguem, vt ſcilicet mortua velut Arbor, ad vitam reuertatur, nouamq; iuuentam illius vegetans induat ſpiritus.

Pallad. in mēſe Iunio Tit. 5.

Conſtant. Caſ. l. 3. c. 4

In Galliæ politicomedicæ deſcript. p. 257.

Li. 12. c. 15

Camerar. in Hor. med.

Virgil. l. 6. Æneidos.

Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Æthereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem, &c.
Rurſus & incipiant in corpora velle reuerti.

Et vt benè cultus labor elabi non ſinat fructuoſam proſperitatem Arboris, Morborum læſiones, atque Actionum naturalium iuuamenta nouiſſe, vt illæ amoueantur, hæ verò promoueantur oportet.

MORBI, REMEDIA.

Plin. l. 17. cap. 24.

NVllus inſenſilis, at corruptiui doloris ſenſificus magis index notari poteſt quam vermiculatio, quæ Ficui maximè infeſta conſpicitur; conceptus heù nimis frequenter vermis in ligno Ficus, aliquamdiù quidem celatur, ſed cum maxima vigoris Arborei iactura profilit è cortice de repentè facto rimoſo, itaut cum Seneca Ficum poſſimus alloqui vermiculoſam à principio.

Seneca in Troade.

-----cruciatu eloqui,
Quodcumque celas adiget inuitam, dolor
E pectore imo condita arcana eruet.

Ver-

SCD Lyon 1

A Vermes generat Coſſos, Ipeſquè interna Ficus ſubtilioris humoralis materiei putrilago, ea dum gradum inſigniorem acquirit Ceraſtes edit Scarabeos valde exedentes lignum, ſonumque alcuius ſtridoris edentes, quos deteſtatus eſt non parum Theocritus.

Ipſe malos odi Scarabeos, namque Philondæ *Eidyl. 5.*
Arrodunt Ficus, ventoque ferente recedunt.

Sunt & quorundam culicum genera infeſta Ficui, quæ creduntur ex humore corrupto dulci ſubdito corticibus naſci. Hoſquè culices Græci voçant ψῶτες Pſenes, quos Caprificulneis peiores, quià difficillimæ matureſcentiæ, ſeù potius immaturabilitatis indiuidui ſunt comites, agnoſcimus. Accedit Syderationis morbus in Ficu, à quo morboſo affectu immunis videtur eſſe Caprificus: Impetigine inſuper laborat Ficus, & Cochlearum cutem deturpantium adnaſcentiâ. Podagra item, atq; Chiragra etiam tophacea, ad Articulos tum maiores, cum minores fluxione morboſa humorali intercurrente, atque craſſeſcente tentatur Arbor eadem, cui ſuccedit macies, fragilitas, tabes, inareſcentiaque. Ficus ſæpè ſæpius abortire contingit ex cruditate, vel etiam defectu fructiferi alimenti, vnde Ficarius cultor ergà Ficum eandem dicere poteſt Ἀπογυμνάζω decerpo
B ſcilicet, ſeù deligo Ficus immaturos, nam cogitur tunc tẽporis colligere Ficus eoſdem, vel iam caſuros ab Arbore, vel in terram ſub Arbore ſparſos, vt aliò proijciat. Radicatio poſtmodum, atque Cradicatio, duo videlicet morbi Ficuum familiares ſecundum Theophraſtum, fiunt dum inareſcunt, marcentque radices, & dum Rami, qui Cradi appellãtur germinatiuis deſtituuntur viribus, & contabeſcunt; Alius adhuc morbus Ficuum iuxtà doctrinam Theophraſti, qui Aula dicitur venit exarandus; hic fit, dum nimijs præpluuijs Arboreę glabrantur radices; Et demum Frigiditas aderit, & Contractio contracta vel ex vulnere, vel ex defectu natiui caloris. His præmiſſis ægritudinum theorijs curatiua inſtant remedia. Præſtatque multis præternaturam Affectibus Præſidijs ſecundum naturam multis occurrere, morientique variè ſuccurrere Plantæ. Contrà Verminationem itaquè Arboris Sal, & Cinis plurimum valent ſi verminoſo inſpergantur vlceri, cui Ruta dein apponitur, quæ Arborem à putredine vindicare poteſt, vermeſque necare. Scillâ Bulbi de genere mederi poſſumus eidem verminationi pomorum Ficus, illius laminas in Arboris ramos transfigendo, ex Plinij teſtimonio ſic ſcribentis: *Fi-*
C *cus, ſi Scillæ (bulborum hoc genus eſt) inſeratur ocyſſimè ferre traditur pomum, neq; vermiculationi obnoxium.* Ficui verò deciduo propter nimium plantæ ſuperfluum humorem vt matri adhæreſcat hæc inciſuris per obliquum leuibus phlebotomanda eſt. Ad Tineas Ficuum curandas Italica lentiſcus pro remedio valido celebratur, ſi eiuſdem inuerſus ramus radicibus Ficus interfodiatur. At pro debilitate germinationis, fœtationiſque ſubleuanda non parum conducit rubrica amurcæ permiſta fimo addito, radicibusq; in primo frondeſcentiæ tempore applicita, Contrà verò nimiam foliorum luxuriem, vt ſuperfluitas inanis reprimatur valet cinis radicibus circunciſis impoſitus. Solent virides adhuc ficulnei fructus cum tempore vulcanalium tonuerit colorem, atque calorem natiuum amittere, & ne hoc malum contingat ſolers debebit Agricultor prophilacticis hiſce vti præſidijs, ſtipula videlicet hordeacea, qua vinciri debent internodia ramorum, hoc eſt ſpatia inania inter gemmas; inſuperque illinitione trunci cum ſucco mororum; Et tandem Algæ ſalitæ radicibus fici intertextu Scabies tetra mundatur in ficulneo trunco, eiuſque ramis lotione diſſolutionis rubricæ in aqua ſimplici. Formicas abigit eadem rubrica butyro, & pice liquidâ mixta trunco obducta; item coracini
D piſcis in Arbore ſuſpenſio; quamplures porrò, & magnos præcauet morbos in Ficu Caprificationis generoſum remedium, quod conſiſtit in ſuſpendio groſſorum caprifici, eiuſque ligni ramis Domeſtici Ficus circa ſolſtitij tempus exequendo, cuius remedij ſuccedanea ſunt Abrotoni Virgæ; Calliq; foliorum Vlmi, ſi eidem ſuſpendio addicantur; Meliuſq; fortaſſis erit Arietina cornua circa radices fici Arboris obruere, nam hæc maturabiliores, amabilioreſq; reddent ficulneos fructus. Pro verminatione iterum, atq; iterum ficulnei vegetantis ligni curandâ nouiſſe oportet medicamenta θεῶν χεῖρες Deorum eſſe veluti manus, quæ à leuioribus quidem incipiunt, ſed ad valentiſſima quoque aſcendunt, vt cecinit Ouidius.

Corpora vix ferro quædam ſanantur acuto, *Lib. 2. de rem. am.*
Auxilium multis ſuccus, & herba fuit.

Quare ſi amuleta non ſufficiant, ſi cineris vis inefficaciter diſpergatur, ferro res eſt de-

Ariſt. l. 5. de Hiſt. Anim. c. 32. *Theoph. l. 2 c. vlt. de H. pl. & l. 2. c. 12. de cauſis pl.* *Plin. l. 15. c. 19.* *Plin. l. 16. c. 25.* *Lib. 5. de cauſ. c. 11.* *Lib. 4. c. 16. de H. pl.* *Theophr. l. 1. de cau. pl. c. 19.* *Lib. 17. c. 11.* *Conſt. Cæſ. l. 10. c. 46.* *Cato de re r. n. 94.* *Plin. l. 17. c. 27.* *Collum. lib. de Arb. c. 20* *Conſt. Cæſ. l. 10. c. 40.* *Conſt. Cæſ. l. 3. c. 4.* *Pallad. in M. tit. 14.*

cer-

cernenda; inſequendi, perſequendiquè ſunt hoſtes verminoſi, & omnino mactandi; E oculos illuc, mentemquè aduortat indefeſſus ficitor Colonus, manumquè ferro armatam vermium cauernis admoueat, illorumquè nidulamenta, & quiſquilias omninò remoueat. Ita enim Arbores probè cultæ, atque curatæ non macreſcent. Ciborum igitur vſum ritè explicemus; *iucunda eſt poſt venationem menſa plena* Hippolytus apud Euripidem in Hippolyto ſic ſentiebat: Nam ſolet Natura

Horat. l. 1. ep. 2.

Lucretius l. 5. de nat. rer.

---- Nitidas fruges, vinetaquè læta
Sponte ſua primum mortalibus ipſa creare.
Ipſa dedit dulces fœtus, & pabula læta,
Quæ nunc vix noſtro grandeſcunt aucta labore.

VSVS IN CIBIS.

Al. ab Al. D. G. l. 3. c. 11.

Li. 7. dipn.

Lib 5. de tuenda valetudine.

Lib. 2. de Alim facul. c. prop.

Ap. Athen.

Pſellus de Victus rat. ad Conſtan. Imper. l. 1. c. 1. & vlt. & l. 2. cap. propr.

De Ficubus

VItæ melioris exordium Ficus eſſe Syciphagi Athenienſes irrefragabilibus argumentis comprobarunt, teſte Athenæo, *Ficus, ò amici viri, mortalibus elegantioris vitæ magiſtra fuit, vel hoc argumento, quod locũ vbi primùm Arbor hæc inuenta eſt, ſacram Ficum Athenienſes vocarunt, ipſiuſq; fructus ἡγητηρίαν, id eſt cultioris vitæ ducem, quòd ante mitiores omnes cibos inuentus.* Meritoquè Ficubus inter poma, quæ nunquam nocuerunt recenſeri datum eſſe à medicorum Principe, atque Magiſtro Cl. Galeno videmus. Innocuos verùm eſſe verè Fici fructus, tam recentes tempeſtiuos, quàm aridos Nucibus Auellanis, Piſtaceis, Amygdaliſuè commanducatos docebat Pſellius, addens eos nutrire plus cæteris omnibus Pomis corpus; ſoloſquè plenè manſos aluum citare, abſtergere, immò non parum lædere. Nam ij ſenibus maturi, ac pauciferi congruunt, atque puellulis ſaluberrimum ſunt alimentum; vndè Pherecrates ità de Ficu ſentiebat F

Aſpexit noſtrum ſi quiſpiam aliquando Ficum ferentem
Cum tempeſtiua eſt,
Puellulis vt niteant obtritam in cibum dat, tanquam
Medicamentum non vulgare Ficus ſit.

Vberrimas inſuper, pretioſiſſimaſquè fructuum anni opes eſſe Ficus exiſtimarunt, prædicaruntq; eruditiſſimi Viri, inter quos Eob. Heſſus. G

Ergo tot inter opes regnantis fructibus anni,
Prima locum meritò Ficus, & Vua tenent.
Vtraque nam ſuccis implet melioribus, & nil
Quæ noceant vitij damna ferentis habent.

Cùm itaque Ficuum Fructus vitæ ſenum, & puerorum æquè conferant pretioſiores auro, nuſquam ſupprimendo quòd vitæ poſthabendum eſt, pronunciari debent, iuxtà Hipponactem Poetam Epheſium antiquiſſimum, Pierio tamen Interprete.

Cit. à Stob. et ab Athen. & Pier. Val. in epig. Gr.

Si quis domi recondat auri plurimum,
Ficuſquè paucas, comparetquè ſeruulos
Duoſuè, triſuè, iudicabit illicò
Auro domi præſtare Ficum plurimo.

Ficuum grana ſementica frumenta dicuntur.

Ficus prætereà ex eo ſaltem dici poſſunt ciborum exoptatiſſimi, dum Inuentum Cereris Frumento maius ipſi manifeſtiſſime cogniti fuere; ſtetitquè eiuſdem Cereris pro munere pane longè pretioſiores haberi; exemplum Phytali nullam ſuper hoc dubitandi relinquit anſam. Is etenim exigui poſſeſſor agelli iuxtà Marathonem ab Athenis in ortum diſt. 10. mille paſſus, quod Cererem propè Cephiſum fluuium hoſpitio excepiſſet, à Cerere ipſa ob præſtiti beneficij memoriam, & gratitudinis ergò donatus ſurculo ficulneo fuit, qui primum in Attica coaluit, id referente Pauſania, ex eiuſdem Phytali ſepulcrali elogio H

Ενθάδ' ἄναξ ἥρως φύταλος ποτὲ δέξατο σέμνην
Δήμητραν ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν
Ἣν ἱέραν σύκην θνητῶν γένος ἐξονομάζει
Ἐξ οὗδὴ τικὰς φύταλος γένος ἔσχεν ἀγήνωρ.

Quod ſic inuertit Calderinus.

Hic

A *Hic ſitus eſt Heros, Cererem qui in tecta recepit*
Phytalus, hic quondam Populis ea dulcia Poma
Monſtrauit, Ficos nomen dixere priores
Phytalus æternos ex hinc ſortitus honores.

Pierius autem ſic interprætatus eſt.

Hic quondam Hoſpitij Phytalus ſuſcepit honore
Legiferam Cererem, quæ molli cortice Poma
Prima dedit, dixere ſacram mortalia Ficum
Ora; genus Phytali decus hinc inſigne ſecutum eſt.

P. Valer. in epigr. Gr. à ſe lat. fact.

Ficuum Poma, ceù fructuum decus ob naturalem, & minimè fucatam eorum dulcedinem, & ſuauitatem dici poſſunt Mel vitæ, ſanitatiſq; Theſaurus, Virtutumq; omnium tomes ità vt nullus ſit fructus, qui Ficubus in nutriẽdo præeat. Elluchaſem Elimithar medicus Arabs de Ficubus hæc habet. *Eliguntur albæ magis, quam nigræ propter earum ſubtilitatem, & temperantiam caliditatis earum, & difficultatem corruptionis ipſarum; & Ficus vniuerſaliter expellunt ſorditiem ſub cute generantem pediculos; cõferunt etiam* B *pectori, dorſo, maciei, renibus & coitui, & malo odoratui, delentq; groſſitiẽ ſplenis.* Eminentiſſimus Vitalis de Furno Cardinalis, qui iam à 500. annis opus conſcripſit egregium de ſeruanda ſanitate hanc ſuam de Ficubus profert ſententiam, *Ficus bonæ, & maturæ ſi à ſenibus comedantur rugas faciei eorum, & corporis reſtringunt. Taurus item indomitus, ſi ad Ficus Arborem ligetur, repentè manſueſcit. Lac Ficus habet vim coagulandi lac ad faciendos caſeos, ſi in lacte, de quo fieri debent caſei, miſceatur: ſicut flos cardui caſealis.* Et de carica hæc præpoſuerat. *Carica Ficus eſt ſicca, qua communiter vtimur in Quadrageſima. De caricis fertur, quod ſi frequenter à ſenibus in cibum ſumantur, prohibent nè rugæ in eorum pelle fiant. Eſt autem fructus dulcis ad cibum, & medicinam vtilis, multum nutrit, & impinguat; Sanguinem multum, & groſſum generat, debileſque confortat: In via medicinæ pectus mundificat, tuſſim ſedat, vocem clarificat, faucium tumorem mitigat, renes, veſicam, & matricem purgat. Cocta in vino cum abſinthio Hydropicos curat, trita cum ſinapi aurium pruriginem purgat, &c.* Creſcentius dein noſter conciuis nob. Bonon. Eminentiſs. Furno ætate paulo inferior, in ſuo de Re agraria decan- C tatiſſimo opere, quod duplici Idiomate, & italico ſcilicet, atque latino, ſecundum illius Sæculi rudioris ſtylum ſimpliciſſimum, exarauit, ſic loquitur de Ficuum alimonia. *Ficus cæteris fructibus laudabilior eſt, & nutribilior, ſed groſſos creat humores; virides verò ſunt crudæ non perfectè maturæ; parum eſt calida, magis groſſa, propter dominium terreſtris partis in ea; vndè Hippocrates ſicut quanto longinquior à maturitate tantò minus calida, & groſſa; perfecta matura eſt calida in primo gradu, & temperata inter humiditatem, & ſiccitatem. Ficus extrium rerum compoſitione conſiſtit ſcilicet ſemine, pulpa, & cortice, ſeminis nutrimentum nullum, vt arenæ, vel lapidis; cortex ſiccus eſt vt cutis, propterea duriſſimus ad digerendũ; caro nutribilior, ſalubriorq; exiſtit, &c.* Sed & Baptiſta Platina Cremonenſis Romanus Aulicus, tempore ſubſequenti ducentorum annorum, ducentis ab hinc annis de Ficubus ſcribens inquit, albam Ficum ex felicibus eſſe Arboribus, Ficuſq; recentes calidos, & humidos eſſe, qui omnium fructuum innocentiſſimi ſunt; ſiccos præſeruare dietim ſumptos incolumen aduerſus veneficia omnia. Balthaſſar multo poſt Piſanellus Bononienſis Medicus ſupradicta omnia confirmauit, optimã Ficubus nutribilitatem tribuens, atq; vim præſeruatoriam contra venena. Hoc tandem vnum circa D Ficuum integram noritiam noſce oportet, vt nimia, & ſolitaria vitetur dulcedo, quia hæc irrationabiliter vſurpata bileſcere naturaliter etiam ſolet, & verti omninò in amaritiem; itaut dulcedo excedens fructibus Arborem ſpoliet, ſed veriori dulcedine magè priuet edentem; apte quidem cecinit ille de Ficuum dulcedine.

Plin. l. 15. c. 19.

In Tacuino ſanitatis 1.

Cap. 171. & cap. 85.

Cap. 85.

Agricult. l. 5. c. 10. pag. mihi 225. edit. Baſil. Henr. pet. 1538.

Bapt. Platina de Hon. volupt. & valetud. cap. vltimo libri primi. In lib. tract. della nat. de' cibi. 1480

Te fures ſpoliant, ſpoliant te roſtra volucrum:
Dulcedo, ò Ficus, te tua perſequitur.

Ex V. Tanario lib. 5. Oecon.

Sed longe vtiliori pronunciaſſet Calamo, quod morali Iuſtitiæ Prudentia Phyſicè quoq; eſt æquilibranda; vndè qui dulcedinem renuit omnem amaro guſtu, animoq; cenſendus eſt, & è contra nimiæ ſuauitatis amans amaritudinem perſentit ſuccedentem. Nimia namq, ſuauitas ſuſpecta eſſe debet, iuxta illud Ouidianum.

---fac timeas, & quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris fieri triſtia poſſe puta.

4. de Ponto 3.

Georgius Pictorius in Pantopol. Ioſ. Querc. In Diætet. Polyhiſt. ſect. 3. c. 1. Sec. Priſcianum.

Summam hanc dulcedinem nocentem affabrè depinxit eruditiſſimus Pictorius, quæ in ſumma Ficus maturitate deprehenditur. E

Si noua ſit Ficus nocua eſt, nam fluxibus apta
Narratur, ſiccæ nì ſociata nuci eſt.

Cui doctiſſimus Quercetanus libenter adſtipulatus eſt, dum Ficus inter æſtiuos, & oporinos fructus optimum præſtare dixit alimentum, dummodo ij comedantur horis matutinis cum pane, & pauco ſale, quibus merum ſuperbibatur. Nemo exquiſitiora, meliora; Bellaria Ficubus adinueniet, vtpotè legitima, & veriora menſarum ornamenta, in hunc finem à natura rerum parente, atq; magiſtra inſtituta, cum antiquiſſimis illis temporibus, in quibus dominabatur aurea mediocritas.

Horatius lib. 2. ſerm. ſat. 2.

Et nux ornabat menſas cum duplice Ficu.

Hunc naturæ morem religiosè amplexati Lacedæmones ſuis in conuiuijs, quæ Phedia nominabant, præter certam farinæ, vini, caſeiq; quantitatem Ficuum quinque ſeminas ſingulis conuiuarum menſis deſtinabant; ſubijſdem peruetuſtis temporibus alij ſolebant Græciæ populi ipſo politici Ianitoris Anni Ianuario menſe, in prima ſcilicet calendarũ omnium dulces anni dies auſpicari, cũ eo die Ficus inter alia tum Dijs, tum Amicis, ac propinquis elargiebantur. Quam caros habuere Ficus Cares in minori Aſia inter F

Strabo Geogr. l. 2.

Lyciam, & Ioniam magnam Tauri montis partem incolentes! ij fructibus hiſce, quibus quammaximè abundabant omnia pretioſiora fieri volebant, & perfectiora. Athletæ &

Oribaſ. collect. l. 4 40.

Pugiles antiquiores corporeos tunc corporis habitus ad sũmum bonitatis gradum minimè periculoſum euehebant cum antè carnium eſum Ficubus ferè ex toto victitarent. Zeno Stoicæ Philoſophorum ſectæ Princeps caricis animosè veſcebatur, vt aſſueſceret æquo animo ferre cuncta. Anchimolus, & Moſcus in Helide philoſophantes, vt inquit Athenœus, Ficubus vtebantur in victu modico, vt vires animi, corporiſq; non modicum adaugerent. Multum quoq; Ficubus delectabatur Democritus, ideòq; Græcus ille Poeta Philippus Macedo nonnunquam cognominatus, cuius plurima paſſim leguntur Epigrammata in Florilegio Græco, hoc inter cœtera modulatum reliquit, quo Ficum introducit ita loquentem.

Laertius
Pſellius de rat. vict. l. 2 de caricis.
Al. ab Al. D. G. l. 3. c. 11.

Τὸν φιλεωπρισλὼ Δημόκριτον εἴπου ἐφεύρῃς
Ω 'νθρωπ', ἄγγειλον τοῦτο τὸ κοῦφον ἔπος. G
Ως ἡ λευκοόπωρος ἐγὼ καὶ ἐφώριος ἥδη,
Κείνῳ συκοφορῶ τὰς ἀπύρους ἀκόλους.
Σπευσάτω, οὐκ ἐχυρὸν γὰρ ἔχω σάσιν, εἴπερ ὀπώρῃ
Ακρήτου χρήζει δρέψαι ἀπ' ἀκρέμονος.

Laur. Leg. in Libel. traductor. è Gr.

Quod interprete Legato noſtro ſic latinè ſonat.

Sicubi Democritum gaudentem fructibus, ò Vir,
Inuenias, illi paucula, quæſo, refer.
Albos quòd Ficos iam tempeſtiua paraui,
Coctio nec tales præmanet vlla cibos.
Feſtinet; nec enim tutus mihi ſtatus; & ille
Fructûs intactâ carpere fronde cupit.

In Artaxer. Een. Curt. ſymph. Hor. l. 3. c. 8.

Perſarum Reges ex Plutarcho, cum apud Paraſgadas ſacris regio more initiarentur caricas in cibum ſumebant, tanquam libamen Dijs cariſſimum ambroſium ſimul, atque

Pier. Valer. Hierogl. lib. 53.

nectareum. Ægyptij die 19. primi menſis Mercurio ſacra facientes nonniſi Ficubus, & melle veſcebantur, vt illam forte acquirerent dicendi dulcedinem quæ H

Virgil. l. 1. Æn.

---regit dictis animos, & pectora mulcet.

Cæl. Rhodig. l. 9. c. 3. Conſt. Cæſ. l. 7. agric. c. 35. & l. 8. c. 33. Columell. l. 12. c. 17. In Pomar. poetico.

At non ſolum Siriſci, vaſa ſcilicet viminea Ficus ficcos aſſeruabant, ſed teſtacea quoque, atq; doliaria ex ijſdem Ficubus humidis vinum, acetumuè continebant, arte extractum, vtrumq; illa quam docent Geoponici, hoſq; inter Conſtantinus Cæſar, & Columella. Sed quià ficulneus vſus cibarius, medicinales prouocat vires, & ille præſertim vſus qui picenis in Ficubus quadrageſimalia ieiunia dulcorantibus, vnà cum Pyris eadem arte paratis exercetur, de quo Reuſnerus.

Picenas Ficus, & Iberis inſita Pruna,
Pomaque nectareis accipe mixta pyris.

Iam Medicinas explicabimus.

VIRES

A

VIRES IN MEDICINA.

INnumeræ prodeunt, atque ingentes è Ficubus medicæ vires; cum enim hi fructus calido, & humido polleant temperamento principijs vitalibus noſtris reſpondente vitam vegetam diutiſſimè conſeruant, quemadmodum euenit feliciter in ipſo Medicorum Coryphæo Galeno, qui longæuitatem centum, & octo annorum à Ficubus acceptam retulit, vndè illorum vſum ſenibus idem commendatum reliquit, quod ſi valent Ficus venenis aduerſari, iuxtà Simeonis ſethi doctum experimẽtum, poterunt quoque grauiſſimis alijs morbis mederi. Aluum in primis laxant Ficus maturi recentes, quamuis ſicci potius illum irritent, ex eo quia calidiores ſunt, plus alentes, & ſitim inducentes; ſuntque Analogici gutturi, arteriæ aſperæ, Thoraci toti renibus; Veſicæ. Illorum enim decoctum pro gargariſmate inflammationibus tonſillarum, & gutturis ſuccurrit; triti cum fermento, & ſale, & emplaſtrati peſtilentia vlcera molliunt, & diſrumpunt quo medicamento ſanatum fuiſſe volunt Ezechiam Regem, & quo etiam medicamine addito pauxillo atramenti ſutorij, deploratæ ferè tibiarum fluxiones, & Cachoetica vlcera ſanationem acquirunt vt medici tradunt, immò ſola pinguiſſimi fici ſubſtantia carcinoma, non vlceratum mirifice ſubleuat. Præterea renes ab arenulis liberant fici. Attenuante quoque vi potiuntur, maturatiua, diſcutiente, & cum papaueris ſylueſtris folijs oſſa extrahunt ſi coctæ illinantur partibus propinquioribus, omnibuſq; Rheumatiſmis contrariantur. Dentium dolores fici pinguis cortex elixus auferre valet, ſi decocto eiuſdem lauentur dentes. Cum Malicorio Pterygia moleſtiſſima fici optimè curant. Crudorum liquor, cum ſynape conciſa ad gutta vnam, vel alteram auri tinnitu pruriginoſo detentæ inſtillatus auditum non ſinit amplius moleſtari; jidem Ficus cremati in conuenienti cerato compoſiti, & pernionibus appliciti frigidam omnem perniciem extinguunt. Folijs Arboris Ficus ſtrumæ, lichenes, & Alopeciæ curantur, Hœmorhoideſque excitantur. Lac Ficuum menſtrua ciet cum oui luteo, aut cera lutea exceptum, & pectini appoſitum. Idem lac cum Axungia mixtum verrucas tollit; dentibus excauatis, & dolentibus impoſitum cauſæ dolorificæ medetur, ſed & morſibus animalium venenatorum obſiſtens ipſa venena fugat; illudque nobis anſam philoſophandi præbet circa Ficus alexipharmacam virtutem ipſam recognoſcentes ab alto pendere, & à tota plantæ, fructuſque ſubſtantia prouenire, dum internus ille ſuccus ficulneus alimentalis, & magis excoctus, & elaboratus circa eundem fructum huiuſmodi efficaciam donatur, ſicque mithridaticam illam compoſitionem venenis admirabiliſſimè aduerſantem, cuius magnus Pompeus deuicto eodem Ponti Rege compos factus fuit, alijſq; communicauit admirabimur, quæ fit ex vnica iuglande, duobus Ficubus ſiccis, folijs 20. Rutæ, & Salis vnico grano, de qua Iuuenalis.

Lib. 5. de tuenda valetud.

Gal. l. 2. de Alim. facul.

Hipp. l. 2. de Diæta.

4. Regum cap. 2.

Plin. l. 23. cap. 7.

Ionſtonius.

Mizald. memorab. cent. 2. nu. 80.

Satyra 14.

---*atque eme quod mithridates*
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere Ficum.

Sed Medico-poetarum de viribus medicis Ficuum relatiònes audiamus. Primo ſeſe offert Iodochus Harchius Medicus Germanus, qui germanas Ficus proprietates, & virtutes ſequenti imparis modi carmine proſecutus eſt.

In Enchiridio Med. de ſimpl.

B

C

D

Eſt matura tuo Ficus ſatis apta palato,
Soluitur hoc ventris dura ſaburra cibo.
Siccarum natura calens humore remoto,
Præuiridis maius munere munus habet.
Incîdit tum phlegma tuo de pectore fundit,
Pulmonumque malis auxilio eſſe ſolet.
Cum Ruta, & Nucibus obſiſtit ſumpta veneno,
Abſceſſus mollit, Phlegmona cuncta coquit.
Vlcera coſtarum, quæ vel cacoethica dicas,
Sanat pruritum, qui tua membra quatit.
Attamen è craſſo generat quem ſanguine lendes
In calido reparat (monſtra moleſta) thoro.

Plura Caſtor Durantes hexametro tantum verſu de viribus Ficus exaggerauit, illorum

Pag. 184. lit. F.

rum aſſumendorum metam ſalubritati ſeuerè indicens, dum eiuſdem fructus immodico E vſui flatulentias, pruritus, ſcabies, putredineſque minatur ſubſecuturas; quod tamen valde timendum eſt, nam compertum habemus ex varijs, & doctiſſimis Scriptoribus Græcis quod ſolus Ficuum eſus meridianus febres parit, & primo ex Ariſtophane.

In Prœagone.

Ægrotantem verò aliquando ipſum æſtate cum vidiſſet,
Vt ægrotaret etiàm ipſe, meridie Ficus comedebat.

In Sphinogocarione.

Eubulus item idem obſeruaſſe ſe iure iurando affirmabat.

Per Iouem ita eſt; etenim rectè non valebam ò vir optime,
Vtque nuper Ficus ediſſem meridie.

In Sirenib.

Nicophon aſſeueranter non ſolum quod ſupradicti duo dixere replicauit, quoad acceſſum febris meridianæ Ficuum eſitationi, ſed certitudinem, & citiſſimum effectum addidit addita ſomni meridiani conditione. *Veſtrumſi quis Ficus meridie recentes poſteaquam eſitarit, obdormiſcat, febris protinus curſu aduenit.*

Hæc eſt Durantis Romani Medici metrica Ficuum hiſtoria.

Calfacit, humectat, abſtergit, diſcutit, aluum
Cit, lotiumque ſimul Ficus, tum menſtrua ducit F
Maturat ſtrumas, emollit, concoquit, atque
Expurgat renes, tuſſi veterique medetur;
At matura recens aluum, ſoluitque, cietque
Sudorem, papulaſque, ſitimque & tormina ſedat;
Sicca auget vires, aluo vtilis, arteriæque
Renibus, & veſicæ, nec non gutturi & ipſi,
Hydropiciſque & anhelis valdè eſt apta, caducis
Et morbis; tuſſi & veteri; vitÿſque medela eſt
Pulmonum, iecorique obſtructis, atque lieni;
Pernio cedit ei; tum ventrem hæc flatibus implet,
Excitat & ſcabiem, & pruritum tum ſubinanem,
Sublaxam & carnem generat; nimio illius vſu
Hectica fit ſcabies, & lendum copia; tandem
Antè cibum Ficus benè ſit matura, bibatur G
Lympha deinc frigens, poterit nihil inde nocere;
Dum ne ſint nimiæ; immodicoque fruaris in vſu.

Aetius Tetrabibl. 1. ſerm. 1.

Illud tamen Mali (quodcumque eſt cum AEtio loquentes) *ex nimio ipſarum eſu accedit*; Etſi verum eſt quod idem ſubiungit AEtius; *At verò mellitum ex ipſarum in aquæ coctura paratur, vim melli ſimilem habet.* Ficus ritè, & rectè aſſumptus, & vſurpatus vim Balſamicam obtinebit, nam præter iucundiſſimam dulcedinem vim habet corporum conſeruatiuam adinſtar ſalis cuiuſdam, vel cæli ſudoris, ſiderumuè ſaliuæ cuncta ſeruantis, nec tutius intentum huiuſmodi poſſidebitur quàm Thymi, aut piperis cum pauco ſale aromatizatione, & conditura. Prædicta omnia ad Caprificum transferendo ſecundum illam proportionem, quàm natura ſylueſtris erga familiarem, & domeſticam admittit dicere poſſumus Caprifico vires in vniuerſum valentiores eſſe quàm Ficui domeſticæ, detracta fructus bonitate, nam Caprificus calidior eſt, partiumq; magis tenuium, vndè efficacius in omnibus operabitur, & propterea Valentius abſtergit, ità vt venarum etiam ora aperiendo exulceret; eius groſſi triti verrucas, & thymos illiti emolliunt, atquè diſcutiunt, & illorum decoctum parotides ſanabit. Quod autem ſpectat H ad Sycomorum fructum habentem nulla præditum acrimonia, exiguæquè dulcedinis, ea tanquam Arbor mediam occupans naturam inter morum, & Ficum, ambabusq; congener remiſſius operabitur, vireſquè debiliores, atquè refractas exhibens. Cum Fridæuallo concludamus vires medicas Ficuum in vniuerſum eſſe illàs, quæ in decaſticho ſequenti continentur.

Plin. l. 11. c. 12.

Lud. Nonn. de re cibar. l. 1. c. 40.

Galen. l. 2. de Alim. facult.

Hugo. Fridæuallis de tuen. ſanit. l. 2. ſect. 5. cap. 1.

Igne tepet modico, primoq; eſt tempore Ficus
Mollior, vrenti mox ſitit igne magis.
Candida purpureis, nigriſquè eſt gratior, omni
Pinguior hæc fructu eſt, vberiuſquè fouet.
Si noua ſit nocua eſt ſtomacho, & deſcenſibus apta
Effluet, ardenti, nì ſociata nuci eſt.

At

A *At ſiccata aperit, ſordeſquè potentius effert,*
Nec minus iſta mali ſanguinis eſſe ſolet.
Frigida membra calent Ficu, præcordia lenit,
Et caput, hanc primam menſa, liberquè ferant.

Actionibus non amplius læſis per morbum, Vſus varij Arborum modò ſunt expetendi.

VSVS IN VARIIS.

ET Pacis, & Belli materiem nobis ſuppeditat amplam Arbor Ficulnea, quia Ficulneis ramis latè frondentibus coronabatur olim Bacchus Sycires, atq; Melichius Ficuum nempè repertor, Pacemquè rogare videbatur ſolaribus redimitam frondibus vt ſibi vellet terrarum vbique aſſociari *Ouid. l. 1. faſt.*

Frondibus Attiacis comptos redimita capillos
Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

B Saturnus Agriculturæ parens pendentibus coronatus Ficis idem exoptabat, ad hoc, vt Veneris Aphrodites natalia ſub pacis ipſius auſpicijs renouarentur, quibus ex ligno Ficus veretrum confectum græcè φαλλον in pompa liberi Bacchi geſtandum, & quod dein ex aluta rubra πολιών dicta, vndè polimenta, id eſt teſticuli porcorum appellationem ſumpſere, poterat applicari; Alludit huc Ariſtophanes in Acharnenſibus *Plautus in menæchmis*

Σφῶιν δ' ἐγὼ ὀρθὸς ἐκτέως
Ο φαλλὸς ἑξόπισθεν τῆς καινηφόρε.
Ε'γὼ δ' ἀκολουθῶν, ἄσομαι τὸ φαλλικόν, *Beyerl. Th. V. H. in S. pag. 434. f.g.*

Hoc eſt *Vobis quidem rectus tenendus Phallus eſt,*
Eum ſequendo qui caniſtrum baiulat,
Poſt vos canam ipſe cantionem phallicam.

Virgilius *Oſcilla* Phallos vocabat, Pinibuſquè ſuſpendi ſolita ſcripſit, vt & nos inter Pini ſuperſtitioſa trademus. Quarè id fieret docent abundè Diodorus, Herodotus, & Plutarchus. Hic etiam in medium adduci conuenientiſſimum fuerat ex Ficulneis folijs C Smegma Morinum dictum ad repurgandam, venuſtandamquè cutem, denteſq; coſmeticè dealbandos, Veneriquè adultæ offerri. Mars ex oppoſito non paucam iure belli ſibi depoſcit partem in Ficubus ijſdem. Lignum namquè Scutis aptum, in quem ferratæ cuſpides ictus retuſos, & inanes experiebantur ſibi voluit adiudicari; quod lignum alio etiam nomine ſibi debitum prætendit, quia ſontibus necandis denſiſſima fumigatione ignitum illud adhibebatur, & quià victoriarum inter præmia efferebantur Ficus, ijſq; ſtatuæ coronabantur triumphales. Vitæ inſuper œconomicæ, atq; ciuili, illiuſquè exitus non parum adiumenti atq; decoris addere ſemper potuit Arbor Ficus; Ficus namq; Indica longè, latèquè multiplex, ramoſis columnis naturales excitans porticus æſtiua indigenis illis præparat maximum contra æſtum habitacula. Ligni Ficulnei proprium eſt coctiles adeò reddere carnes recenter mactatas, aut vetulas Myſtillis, & Taratallis coquorum inſignioribus, vt nil omninò deſideretur pro citatis prandij cuiuſuis, aut cænæ lautioris apparatibus; quod creditur prouenire à vapore quodam acuto è ligno Ficus prodeunte, & penetrante carnem, illamquè macerante; nec ijſdem egregijs deerunt piſces coquis, dum aquatilibus hiſce animalibus terreſtres Ficus, iuxta Columellæ D præceptum ſicci ſemper obijcientur, & quoniam inter humanæ generationis primordia prima parens mortalium Eua Ficubus coronata, atque amicta fuit, hinc Ficus habuit à natura, vt veſtimentorum fabricæ nobiliori quoque, atque artificioſæ magis conferre nonnihil poſſent, idquè nobis demonſtrat hiſtorica Bellonij auctoritas, teſtatur enim ille Fici folijs, vt & mori Antiochiæ Bombices ali, ibiquè ad hoc plantari, & coli Ficus pumiliones, & Moros; & hæc eſt cauſa coniugij Ficuum, & Mori in Sycomoro Arbore compoſita ex Ficu, & Moro. Nullum tandem lignum apud Ægyptios pro thecis, ſeù loculis humanæ effigiei ſuorum medicatorum funerum aptius videbatur ligno Sycomori, quod eludit temporis edacitatem, blattaſquè, & cariem contemnit; de quibus Ægyptiorum funeribus doctiſſimè diſſerit Io. Nardius Florentinus in ſuis eruditiſſimis ad Lucretium commentarijs, figuras exhibens varias ligneorũ preſertim ſimulacrorum, inter quæ aliquot magna oſtendunt funus Ægyptium cum ſuis ornamentis aſſeruata in *Diod. l. 1. c. 7. Plut. l. de Cupiditate opum.* *Columella lib. 8. de re ruſt. c. 17. in obſeruat* *Ap. Herodotum in Euterpe l. 2.*

Ergaſterio Sereniſſimi Magni Ducis ; & plura parua cubitalia, & ſemicubitalia funus E
tantum referentia ſolita locari ab Ægyptijs ſuper arcas funerum ſtantia ; ex quibus minoribus quatuor in publico Muſæo Bononiæ habemus; & cum ijdem Ægyptij ſoliti eſſent noctuarum parua ſimulacra ex lignis ijſdem fabrefacta, aliaquè etiam animalia tutelarium numinum adinſtar ſuper arcas ſepulcrorum ponere, nonnulla quoque horum animalium inter nobiliſſimam Coſpiani Muſæi ſupellectilem videre licèt, quæ Ficulneo ex ligno, vt conijcere poſſumus conſtare creduntur ; quæ cum redoleant execrabilia illa Ethnicorum ſacra, de Ficarijs Vſibus eorundem Antiquorum in ſuis ſacris ſermonem aliquem inſtituemus.

VSVS IN SACRIS ETHNIC.

Saturnal. lib. 1. c. 11.

PLurimæ lectionis auctor Macrobius nonis Iulij ſcribit diem fuiſſe Feſtum Ancillarum; Iunoni etenim Caprotinæ die illo Liberæ, pariter & Ancillæ ſacrificabant ſub Arbore Caprifico in memoriam egregiæ, & laudabiliſſimæ virtutis, F
quæ in Ancillarum animis pro conſeruatione Reipublicæ, eiuſq; præcipuè decoris olim apparuit: nam poſt Vrbem captam, cum ſedatus eſſet Gallicus motus, Reſpublica verò eſſet ad tenue deducta, finitimi opportunitatem illam inuadendi arrepti, Poſthumium Liuium Fidenatium Dictatorem ſibi præficientes literas ad Senatum miſerunt, quibus arroganter poſtulabāt ad ſe velle ab Senatu mitti Virgines, Matreſq; familias, alioquin de Romanæ Ciuitatis reliquijs actum eſſe crederent, nihil eo caſu ſaluum fore minitantes ; cumq; Patres in ancipiti deliberatione ſuſpenſi viderentur, Ancilla quædam nomine Tutela, ſeu Philotis optimè conſulta ex improuisò, pollicita eſt ſe cum cæteris Ancillis ſub Dominarum nomine ad hoſtes ituram, & matrum familias, virginumq; amictibus indutæ, quod cum præſtitiſſent, & ab hoſtium duce in caſtris diſtributæ fuiſſent, viros illos plurimo vino cœperunt hilariter prouocare, diem feſtum apud ſe eſſe callidè ſimulantes, quem vbiq; debuiſſent celebrare, quibus ſopore occupatis ſignum illæ Romanis dederunt ex Arbore Caprifico, quæ propè caſtra reperiebatur, & hi repentinâ irruptione hoſtes adorſi omnes illicò ſuperarunt; Memor itaq; beneficij tam ſingularis, G
& tam magni, ipſe Senatus omnes ancillas manumittendas eſſe duxit, & iuſſit. Doteq; eis ex publico ære conſtituta, ornatum, quo tunc erant vſæ ferre conceſſit ijſdem, diemquè ipſum nonas Caprotinas nuncupauit, ab illa ſcilicet Caprifico, ex qua ſignum victoriæ cœperant, & in ipſo ſacrificio ſolemnitatis celebrandæ, lac quod ex Caprifico manat propter memoriam feliciſſimi facti adhiberi debere ſtatutū eſt, de quibus Capri-

Stephanus Aqueus Bituricēſis in com. ad Pl. lib. 11. c. 15

ficialibus feſtis, atque diebus Stephanus Aqueus Bituricenſis hæc adnotata ſcripſit; Caprificiales dies caniculares dicti, quod eo tempore liberi ſimul, & Ancillæ ſub Arbore Caprifico ſacra faciebant, erat autem initium Caprificorum poſt exortum canis, qui

Ouid. faſt. l.

dies vulcano ſacer erat, vt ex Ouidij carmine ſic canentis licet deprehendere

Nocte ſequente diem canis Erigonius exit,
Eſt alio ſigni reddita cauſa loco,
Proxima Vulcani lux eſt, &c.

Tantæ exiſtimationis erat in ſacris ipſis antiquorum Ficus, vt Dijs illis ſuis Ethnici cariſſimos, & acceptiſſimos crederent hos eſſe fructus, quare in expiatione, atque purgamine vrbium præter offam, & caſeum ijſdem indignatis Dijs offerebant Ficus ſyluſtres, ita vt ſacrificia pro peſte abigenda, quæ ab iratis Dijs procedere credebatur, non

Io. Tzetzes chil. Hiſt. 5. tit. 23. p. 92

ſine Ficubus fierent; de qua re Tzetzes

Id. Tzet. ch. 5. tit. 25.

Pharmacus, purgamen tale erat olim,
Si calamitas apprehenderet Vrbem Deorum indignatione,
Siue fames, ſiue peſtis, ſiuè & nocumentum aliud
Omnium deformiſſimum ducebant ad victimam
In purgamen, atque Pharmacum Vrbis laborantis.
In locum autem offerendam ſtatuentes hoſtiam,
Caſeumquè dantes manu, & offam, atque FICVS
Septies enim cædentes illum in veretrum
Scillis, Ficubus agreſtibus, atque alijs ex agreſtibus,
Et cinerem ad mare ſpargebant ad ventos.

Eun-

A Eundem penè ritum obſeruabant in feſtis Thargelijs Græci, quæ Apollini, & Dianæ celebrabantur menſe ταργηλιών immolantes humanam Hoſtiam, illam verberantes Ficubus agreſtibus, deinde conburentes igne infælicibus lignis excitato, & ante omnia ciuitatem luſtrabant caricis è collo dependentibus nigris, qui pro viris, altis, qui foro fœminis fuiſſet immolandus; imò & à circumſtantibus ferri ſolitos ramos oleagineos lana obuolutos, ex quibus cæteros inter fructus Ficus præcipuè pendebant, teſtis eſt Io. Meurſius in Græciâ Feriatâ. Vbi agebatur de dulcedine, & ſuauitate quauis tum corporis, tum animi auſpicanda Ficus intercedebant antiquitus; nam vindemiæ mellis attici famigeratiſſimi, hoc eſt æſtiuæ mellationi ſignum initiale dabant Ficus ipſo Caprificiali die Saturno ſacro. Siculi ſuis in vindemijs hilaritate plenis Bacchi ſtatuæ faciem muſto, & Ficis oblinebant; & apud Naxios Bacchi facies Ficulnea fuit, quod tanquam Fici repertorem eum venerarentur; idemquè à Lacedæmonijs obſeruabatur, qui liberum Patrem Sycitem à Ficubus denominabant; dumquè Ficu, & melle ſacra Mercurio facere ſolebant antiqui dulcedinem eloquij, & veritatis huiuſmodi hieroglyphico oſtendebant, nam ſuper omnia decet eloquentem vera dicere, nam *fraude perit virtus*.

Lib. 4. cap. 144.

Plin. l. 11. c. 15.

Ouid. lib. 1. faſt.

B Nec perperam colebatur olim Romæ Ficus in Comitijs nata vnà cum Iuſtitia, & Veritate practica, & fulguribus ibi conditis ſacra nullus erat locus Dijs ſacer, nulla functio ad Superos relata, nulluſquè mos virtutem aliquam à cœliſtibus dependentem inuoluens, quo non accederet, cui non adhæreret Ficus; Ficubus recentibus cirenenſes coronari ex eo voluere cum Saturno ſacra facerent Agriculturæ parenti, quià gratitudo efficit vt *Dij tibi ſint faciles, & opis nullius egentem fortunam præſtent*. Mos verò ille Athenienſium, quo ſponſi caput Caricis onerabatur, quod ſeruis nouitijs quoque dum primò intrarent Domini domum iubebatur pacem, atque concordiam tacitè prædicabat quaſi diceret. Ficus ipſa fulminum hoſtis intrà Domorum ſepta plantata

Tota domus duo ſunt, ijdemquè parenſq́, iubenſq́.

Ergò Leges proferendæ ſunt.

Plin. l. 15. c. 18.

Ouid. lib. 1. de triſtibus

Plutarcus.

Ouid. lib. 4. metam.

LEGALIA.

C SInè Moribus Leges vanas eſſe, minimèque proficuas ex multis fieri poteſt perſpicuum *L. more 5. ff. de Iuriſdict.* Rectè quidem Lyricus canebat.

Horat. oda 24. l. 1.

Quid leges ſinè moribus. Vanæ proficiunt?

Mos erat apud Atticos Aratricum colere Heroa quià non ſat eſt Terram proſcindere ad fœcunditatem, ſed Hoſtes quoque interimere pro Ciuium ſalute, atque diuitijs tutandis neceſſarijſſimum fuit; Attici ergo ſuis iuſtiſſimè vetauere ciuibus Ficus, ſiuè caricas apud eos naſcentes aliò aſportare, nè caritas annonæ induceretur, & nè rerum victualium pretium nimis augeretur in magnum pauperculorum damnum. Iniquiſſimum exiſtimabant morem, atque iniuſtiſſimum filios pane priuare, illumque exteris, & ignotis prodiga nimis auaritia tribuere. Et qui furtim Ficos auehebant Sycophantæ peſſimi dicebantur, & publici occiſores, quouis atrociore ſupplicio digniſſimi, propiore vocabulo Daniſtæ, & Dardanarij appellandi. *Nullum ædepol hominum eſt genus tetrius, nec minus bono cum iure, quam daniſticum*, vt habemus ex Plauto. At Sycophantæ in bonam partem ſumpti dicentur potius vtiles non mediocriter ipſi Reipublicæ, vtpotè qui

Io. Laurēb. Græcia antiquap. 22.

Plaut. in Moſtellaria

D præerant tributis ex mercatura Ficuum vini, & olei, & fraudatores mulctabant, vndè mirabatur eruditus ille Poeta nominis huiuſce Sycophantæ malam ſignificationem, quamuis apud Ariſtophanem illud ſignificet accuſatorem, detractoremque ſceleratum, ex eo quia imaginariè, & falsò manifeſtet Ficos, tunc enim Dardanarij vox quæ Annonæ vexationem importat ſignificatum ſemper habebit amplius, quam Sycophantæ.

Collumella de cultu H. l. 10.

Alexides Poeta.

In Pluto.

Leg. in Dardanarios ff. de pœnis.

Sycophantæ nomen immeritò
Viris improbis eſt tributum:
Nam qui foret bonus, & vrbanus, is debuit
Indicatis Ficubus mores approbare ſuos.
Nunc autem flagitioſos, cum ſic nominent,
Dubitare id cogit, cur id factum ſit.

Et quoniam Ficus dulcis, tam potentia quam actu, & tam in primo, quam in ſecundo termi-

termino actualitatis ſemper debet iuuare, nunquã autẽ nocere; Hinc eſt, quod Ficus Arbor ex Lege duodecim Tabularũ nouẽ pedibus ab agro vicini debet abeſſe; nec in cibos familiares debet venire abſque moderamine inculpatæ aſſumptionis. Hinc Cato cibaria ruris operarijs iuſta lege ſanciens Ficos iam ab Arbore lectos, & ibi non amplius pendentes, diuerſis temporibus diuerſas ad menſuras, variaque ad pondera diſtribuendos eſſe, his verbis edixit *Familiæ cibaria, qui opus facient per hyemem, tritici Modios* IV. *per æſtatem modios* IV. V. *Villico, Villicæ, Epiſtatæ, Opilioni modios* iij. *compeditis per hyemem panis p.* iiij. *vbi vincam fodere cœperint panis p.* V. *vſque adeò dum Ficus eſſe cœperint, deinde ad p.* iiij. *reddito*. Hincque patet licere ſeruis, & operarijs veſci fructibus Hortorum, & Vinearum, ſeu Agrorum Domini, in quibus propria Domino conferunt opera, ſed parcè, & per modum ſimplicis opſonij, aut partis etiam ipſius panis, ſuccedaneè quodãmodo, & propterea tempore, quo Ficus incipiunt matureſcere panis ratio minuitur operarijs ipſis, quod iure quidem fit, minimè autem iniuria; ſicque operarius villicus vti poteſt fructibus ad neceſſitatem tantum, non autem frui fructibus, quod importat dominium, & facultatem aliò illos aſportandi, & de illis ad libitum diſponendi, & eoſdem quomodolibet diſtrahendi pro commoditate propria, & pro quæſtu; Nam qui verè fruitur, vt Dominus, non ad vſum tantum quotidianum, ſed & ad abuſum, & ad compendium, & quæſtum fructibus fruitur, & fructuum tam collectorum, quam pendentium poſſeſſionem integram habet, emolumentaque omnia inde prouenientia percipit, vbi laborator, & collector ruſticus comedere tantum poteſt de illis, quantum illi ſat eſſe poſſit non ad implendum ventrem voraciter inſatiabiliter, ſed ad famem, ſitimque tollendam. De fructibus pendentibus habetur in legibus mentio, vt in *L.* 44. *ff. de rei vendicat. L.* 12. §. *Iulianus. L.* 27. *ff. de vſufructu, &c.* quibus fructibus diuino veluti munere vti innoxiè licet, quo ſpectat Prouerbium Italicum, etſi ruſticum, legaliſſimum tamen, ſi rectè intelligatur; *Fructus* (ſcilicet) *agrorum eſſe Dei, atque Sanctorum. I frutti ne i campi ſono di Dio, e de' Santi.* Quod Fœcũdiſſimis euenire Ficubus comperimus, --*neq; enim cererem q;, famem q;* ---*fata coire ſinunt*.

De re ruſt. cap. 56.

Epiſtata procurator, præſes operum.

Compediti nihil operantes.

Ouid. 8. *metam.*

FOECVNDITAS.

ARboribus, quæ competit fœcunditas alternis ea tantum vicibus annorum, vna excepta Ficu perenniter feraci, ſolet apparere; hæc enim Arbor tanti fructifici vigoris eſt, vt nunquam nimietate ſibi detrimentoſa laboret, quamuis integræ ætati detrahatur aliquantum toto ſuæ vitæ curriculo nimium effœtæ. Bifera Ficus, & trifera quoq; non contenta fructificatione, tempora nec timet ſæpè ſæpius hyberna, neque foliorum caſus, dum fructus ipſos tenaciter amplexata illos imperterritè durare contendit, aeriquè conſeruari ſecundo per Boreæ tela, contraq; penetrabile Frigus adurens, vt grauiora paſſis finis in Veris initio maturatæ comeſtibilitatis concedatur; quibus interim filijs valdè dilectis lac internè ſugendum præbet; vndè Ficulneum lac in Arbore propria eſſentialiter fœcundum fæliciſſimi illius Diuinæ Bonitatis Lactis ergà fœtus tam nouos, quàm veteres, quaſi modò geniti eſſent omnes infantes rationabiles, ſinè dolo, quædam videtur imago. Iuſtiſſima propterea, immò Sanctiſſima fuit Sententia illa maledictionis à D. N. Ieſu Chriſto Seruatore, Æternoquè Iudice in ſterilem illam Ficum Euangelicam fructibus etiam hibernis orbam, vtpotè in alienam nimis à fructuoſitate ſibi naturaliter competente prolata; qua nos docemur ſemper eſſe operandum pro ſalute Animæ noſtræ, etenim Sapiens vnumquemque noſtrum alloquebatur, *Quodcunq: facere poteſt manus tua inſtanter operare*, & ſic ab otio, tanquam ab hoſte lethaliſſimo eſt fugiendum modis omnibus

Ariſtot. l. 1. *de Pl. c.* 3. *Pl. l.* 16. *& l.* 17. *c.* 27. *Theoph. l.* 2 *Hiſt. pl. c.* 7.

2. *Act.* 2. *D.* *P.* 1. *Cor.* 3.

Eccleſ. c. 9.

Quæritur, Ægiſtus quare ſit factus Adulter:
In promptu cauſa eſt: deſidioſus erat.

Ouid. l. 1. *de remed. Am.*

Neruea Fici Arboris lignoſitas, abſq; duritie impenetrabilis ipſa multiplicem, atq; durabilem pandit fructificationem, quæ Athletis olim corporeos addebat neruos, Philoſophiſq; mentis acutiem impartiebatur, dum omnes hi Ficubus comeſtis ætates tranſigere ſolebant. At ſementicorum granorum minimeitas fœcunda telluri concredita citò Arboreſcens ex tenuiſſimis, & humillimis principijs ad excelſa peruenire virtute medi-

A mediante facile posse ostendebat; Eademquè Ficuum sine flore fructificatio ambitionis omnis absentiam, auaritiæq; exterminationem indicat abundè; Florem ideò Ficus non habet fructui præcedentem, nè validæ suæ fœcunditati derogetur, si ad flores fructuum excubet ambitio florida inutilibus fucata faciem coloribus; ita vt fœcunditati Ficus id, quod ad Stiliconem ab se laudatum Claudianus direxit, meritò applicari possit. *Pier. Valer. l. 57. Hier.*

Trudis auaritiam, cuius fœdissima nutrix
Ambitio, quæ vestibulis, foribusquè potentum
Excubat, & pretijs commercia poscit honorum
Pulsa simul. *L. 2. in Stilic. laudem.*

Hinc Ficuum fœtus visceribus matris immediatè, atque inconcussè adhærentes caducitatis nescij, propriam regalibus titulis, & præeminentijs dignissimam dulcedinem non possunt deserere. Planta ergò Ficulnea probè constituta, nullaq; præter naturam affectione laborans, sub cælo degens temperato, terræquè sibi congruenti hærens erit iugiter fœcunda, & fœtus semper fouens, quos si vitales, atque matureſcentes præter consuetum dabit edendos ordinariæ natiuitatis tempore, illa optimum sibi omen, *Iudic. 9.*

B Dominisquè suis felicitatem denunciabit, quemadmodum euênit aliquando Philippi Macedonum Regis temporibus, cum ex duplicata Ficuum fœcunditate, quæ tunc accidit, Regni illius amplitudinem subsecuturam ominati sunt; huiusmodi naturę miracula maximæ scilicet fructuosæ fœcunditatis vident perpetuò Prouincia Bonæ spei dicta apud Indos, & multæ aliæ regiones Indicæ nouiter obseruatæ, quæ Ficus habent vno semestre ferentes & fructus, & folia ab vna parte, & alio semestre in parte oppositæ frondosæ, fructiferæq; simul; extremæ similis fœcunditatis nuperrimum conspeximus in ciuitate nostra Bononiensi exemplum anno Domini 1659. mense Martio intra Claustra nobilissimi Cœnobij Patrum Heremitarum Augustinianorum, & in Viridario Habitationis adm. Reu. P. Magistri Aloysij de Torellis Bononiensis Prioris tunc Prouincialis, doctissimi Historici, & Concionatoris eruditissimi; ibi Arborem Ficus de genere Brogiottorum erat videre mediæ ætatis, rectam, proceram, semipedalis crassitudinis in caudice supremo sese in Brachia expandente suprà Meridionalem Murum, vltrà quem in distantia duodecim, vel tredecim pedum altior alius erigebatur paries; Hæc *Athenæus lib. 3. c. 3.* *Part. 8. Ind. Occid. Ioſ. Acoſta l.* *Columella l. 11. c. 3.* θαλλειν est virescere.

C Arbor plurimis Thallis instructa viuidam viriditatem præseferebat, in quibus ramis ferè enodibus, cum plurimos præcedentis Autumni serotinos conseruasset per totam hyemem satis placidam fructus, ipsos maturare cœpit æquinoctialibus solis radijs expositos, ità vt ipse loci Dominus per plures dies vnam, vel alteram lancem maturis Ficubus numerosè onerans singulo mane diuersis viris nobilibus eos dono mitteret, quorũ præcipuus fuit Illustris. & Excell. Princeps D Alphonsus Gonzaga Nouellariæ, &c. Comes, & Dominus, tunc temporis Bononiæ moram trahens, à quo ob eius singularem, & incomparabilem benignitatem notitiam hanc recepi; sed quia vnica tantum hæc fœcundissima Ficus obseruata fuit anno illo, nulli fuit locus vniuersali præsagitioni, sat sit de illa eadem cum Plinio dicere. *Admirabilis est pomi huiusce festinatio vnius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ.* Primæ quidem naturæ partes in hoc effectu sunt adscribendæ, sed in locis multò frigidioribus nostro hoc situ Ars ipsa præualentior est, vt accidisse in Cracouiæ Regia Vrbe Polona testatus est Reuerendissimus P. M. Guilielmus Focus Dominicanus, & Inquisitor Bononiæ, qui dum, ibi tanquam Prouincialis suæ Religionis ageret, viderat in cuiusdam Mercatoris viridario *L. 15. c. 18. in Fi.*

D Plantas nonnullas Ficuum verè feraces, & fructiferas in Vere medio, quoniam teporem hyemis artificiosum per totam tempestatem glacialem deguſtarunt; de hac eadem fœcunditate Plantarum Ficus artificiosè promota locutus est Plinius *sunt & hybernæ, quibusdam Prouincijs sicut Moesiæ, sed Artis, non Naturæ. Paruarum genus Arborum post Autumnum fimo contegunt, deprehensaq; in his hyeme grossos, quæ mitiore cælo refossæ cum Arbore, atque in lucem remissæ, nouos soles, aliosquè quam quibus vixere auidè, tam quæ iterum nata accipiunt, & cum venientium flore matureſcunt alieno præcoces anno, in tractu gelidissimo.* Omnis denique Ficus fœcunditatem innatam possidet, iuxtà genus suum aut præcox, aut serotinum, album, nigrum, &c. & tam mite, quàm agreste, veluti est Caprificus, quæ licèt immaturabiles proferat Ficus, vult tamen bifera, triferaq; recognosci, vt attestatur Plinius dicens *in Cea Insula Caprifici triferæ sunt, primo fœtu sequens euocatur, sequenti tertius.* Concludentissimè propterea dici potest *Plin. li. 15. c. 11.* *Plin. l. 16. cap. 27.*

plan-

Loco ſupra citato. *Nic. Reuſn. in Pom. Poet*

plantam Ficus etiam ſeneſcentem amantiſſimæ fœcunditatis nunquam obliuiſci, quæ opprobrium ſterilitatis pati minimè vult, vndè vt proferat fructus non eget incitamento, ſed medicamina ſolùm maturitatis conſequendæ in egeſtate deſiderat *Ficus ſola ex omnium Arborum fœtu maturitatis cauſa medicatur* ſic infit Plinius; quod quidem mirabile eſt, atq; ſympathicũ. Vndè Mirabilia, & Sympathica Ficuũ hîc haud immeritò venient oſtendenda, iam notæ, & decantatæ ſunt fęcundæ, atq; valdè ſuſpiciendæ Ficuum prærogatiuæ. *Fœcunda Ficus fructibus / Eſt nota de dulciſſimis: / Suæ Arbori pulcrum decus: / Suoq; cultori cibus: / Aluo bona, & pulmonibus / Lactente ruma carpitur.*

Iumenta quæuis Ficos recẽtes baiulando, rabida fame corripiuntur.

quò ſpectat illud Angeli Claudij Ptolomei Senenſis in laudem Nobilium Matronarum Bononienſiũ in octonis Italicis verſibus cõpoſito volumine trium librorum. *Impr. Bon. 1514. in 4.*

Quiui il Fico d'egitto ancor ſi vede,
Che come è colto l'vn l'altro ſuccede.

Chamæleõ circa Capri ficos ferus, alioquin noxius ex Plinio.

MIRABILIA, ET SYMPATHETICA.

Ficus perpetuò virẽtes vbiena ſcantur. *Strab. l. 17. Plin. l. 5. c. 9 Varr. l. 1. c. 7 de re ruſt.*

IAndiù Ficum literariè conſcendimus; iandiù dulcem illius doctrinam orbi tradendam ſuſcepimus; iandiù primarios illius fructus exhibuimus: nunc reſtat Autumnus Mirabilium, quæ pro ſuauioribus ſui fructibus Mínerualis hæc Arbor ſpondet, colligendus. Hinc abſint profana quæuis, quæ Palladios huiuſmodi fructus obtrectando, maiori ſemper illos amarè carpendi famèq; rabièq; afficiuntur. Equorum dumtaxat, Aſinorumuè, & Iumentorum quorumcunque ſit hoc peculiare, non Hominum, vt quoties Ficus recentes baiularint inſatiabili ſtatim bulimia corripiantur, & Chamæleontis vt circà Caprificos ferus ſit, cum alioquin innoxius prædicetur ſolertioribus aliquot hæc tradentibus naturalium rerum perſcrutatoribus. Pro curuis huiuſcè generis Animabus paſcendis, non hæc proferuntur. Macreſcant ſua ſemetipſos inuidia rodente Zoili quicunque ſeueriores, qui non vt Lupini ſycomoris infeſti ſuas terminant antipathias, vbi longiuſculum inter illos cadit interuallum, ſed tanquam Lupi voraciſſimi, toto licèt Oceano diuidente proximis infenſiſſimi ſunt, illorum famam dilacerantes; rabidoq; propterea liuore conficiantur; nam illorum detractionibus non obſtantibus, perpetuò virebunt, minimèquè deciduas comas præſeferent ſalutares huiuſcemodi Scholaſticæ Plantæ, vt adamuſſim accidere tradiderunt plerique Ficubus, & Vitibus ad Elephantinem Inſulam ſpatio ſemiſtadij diſtenſam infrà vltimam Nili fluuij cataractam, vbi finis eſt Ægyptiæ nauigationis, enaſcentibus. Sed quid arcere adhuc vſque contendimus Sycophantas à Mirabilibus Ficuum perlegendis, attrectandis, deferendis? Malè quidem diximus, idquè fatemur. Neceſſarium eſt omnimodè illorum opus, ad hoc vt doctrina, quam obtrectarint clarior eluceſcat. Sycomorus niſi ferro ſcalpatur, aut vngue, non matureſcit, vt tradunt diligentiores Phyſicarum rerum perueſtigatores; Literaria quoque monumenta niſi obtrectatorum ſæuitijs impetantur, ad gloriam emergere nequeunt. Ij credunt multum officere, & tamen ſummopere proficiunt haud ſecus, ac Culices Ficarij ſeſe habent ad fructus Caprifici. Illorum productio, licet minimum quidem ſit opus naturæ, non minimè tamen mirabilis eſt, quippè quæ in non minimam vtilitatem euidentiſſimè directa ſit; & eſt quod hæc Inſecta creberrimè Ficos arrodendo, maturationem illorum promouent, & perficiunt ad miraculum vſque. Culices iſtos gigni, tradit Theophraſtus, in Caprificis, & ex putreſcentibus egredi fructuum eiuſdem granis, quandoquidem poſteaquam euolarunt, grana Ficubus nulla apparent amplius, ſed in ijſdem portiunculæ aliquæ eorundem animalculorum, ceù veſtigia illorum, cernuntur. Huiuſmodi Culices Pſenes vocantur, valdè què diſcrepãt ab alijs Culicibus, qui Centrines dicuntur, & otioſi ſunt, ac veluti Fuci inter Apes, atquè vtræque hæ culicum ſpecies ad internecionem ſeſe oderunt, dum illos iſti ſua poma ingreſſos inuenientes occidunt. Genuini culices rubri ſunt, & verſicolores, alijq; albeſcunt, & imbecilles ſunt, ac in planis naſci nequeunt, & à Culicibus, qui veſicis vlmorum innaſcuntur, & Cnipes appellati ſunt, deuorantur. Quomodo autem perficiant Culices ipſam Ficuum maturationem, ac conſolidationem, & veluti fixionem in Arbore, ne decidant, creditur eſſe, quia continuis, & crebris morſibus

Pſenes inimici Centrinibus.

Ijdẽ à Cnipibus deuorantur.

Sycomorus niſi ferro, aut vngue ſcalpatur non matureſcit. *Lib. 2. de H. Plant. c. vlt*

Culices Ficarij Ficos immaturos arrodendo ad maturitatem promouent.

Aldr. noſter l. 3. de inſec c. 5. de Culic ſub tit. Vſus in Varijs.

crudum

A crudum Ficuum ſuccum abſumunt, & ſolaribus radijs viam aperiunt, vt fructus percoquere valeant; Quem ſenſum expreſſit perbellè Plinius dicens: *Caprificus vocatur è ſylueſtrium genere Ficus, nunquam matureſcens, ſed quod ipſa non habet, alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus, identidem generatur aliquid. Ergò Culices parit: Hi fraudati alimento in matre, putre eius tabe ad cognatam volant: morſuq; Ficorum crebro, hoc eſt accidiore paſtu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus ſolem primò ſecum inducunt, cerealeſq; auras immittunt foribus apertis; mox lacteum humorem, hoc eſt infantiam pomi abſumunt, quod fit & ſponte. Ideoq; Ficetis Caprificus permittitur ad rationem venti, vt flatus euolantes in Ficus ferat, &c.* Hucuſque clarè ſatis, & diſertè locutus eſt Plinius. Num autem hic ſolus ſit finis naturæ in horum animalculorum generatione, nec nè, quemadmodum dubitat Scaliger, parum refert id prolixa diſputatione venari; ſat ſit effectum naturæ propitium noſſe, ſcilicet maturationem illorum fructuum vel primario, & per ſe, vel per accidens, & ſecundariò; ſat ſit cognoſcere, quod & Bibliomaſtices hoc idem ad vnguem præſtare videntur dum (vt diximus) aliorum ſcripta crebris maledicentiarum morſibus impetentes,
B lacerantes, ſunt in cauſa, vt eadem ab Eruditis mage perquirantur, magis exoptentur. Sed fruſtrà metuuntur iſtorum dentes; Fulmina ſint: non hæc exindè patientur detrimentum. Ficus fulmina non metuit, dum ab illis intacta ſemper mirabiliter præſeruatur. Illorum probra mare ſint, in quo licèt ſycologia demergatur, non tamen abſumetur, ſed glorioſior iterum reſurget, vt eadem mirabilis eſt proprietas ligni Ficus Ægyptiæ à Plinio recenſitæ, quod in aqua poſitum ſubmergitur quidem, ſed poſtea madefactum facilius exurgit. Sæuiant ij quantum velint; Tauri feritatem æmulentur, immò tranſiliant; non tamen his quicquam officient. Accedant, & ſe ſua ſæuitie exarmari ſentient, & his attrectatis abſque dubio manſuefient. Hæc mira Ficuum natura, ſummèq; commendanda virtus, vt quantumuis feros ad ſe alligatos Tauros mitiſſimos omnimodè reddant; vt illos feritatem deponere quodammodo videantur, & docendo cogere, & cogendo docere, adeò vt hi tangi poſtmodum à quibuſuis pueris, atque fœmellis impunè palpari non indignentur. Hoc & Caprifici ramus eorundem Taurorum collo appenſus, vel tantum folia cornibus circumpoſita pariter efficere valent, & illos
C vlterius ita compeſcunt, vt penè immobiles maneant, quod ferè incredibile videtur, & tamen Plutarchus, & Conſtantinus Cæſar id aſſeuerarunt, idemquè à multis experientia fuiſſe comprobatum ſe audijſſe teſtatur Iul. Cæſ. Baric. De qua re ſic cecinit doctiſſimus quidam Neotericus Balduinus Cabellaus è Societate Ieſu in Epigrammatibus ſelectis.

Cornea cui fruticat lunatæ gloria frontis
Aſperaq; irarum germina, & arma tument.
Taure ferox animi, dulci miteſce ſub Vmbra
In mores Ficus blanda dat ire ſuos.

Inſunt & aliæ quamplurimæ virtutes huic Arbori, quæ non minorem, ac allatæ ſibi captant admirationem. Id Lignarij fabri, id Coqui, & id Inſitores claro teſtimonio fatentur. Primi enim, ſi pro ſuis operibus Sycomori lignum citiſſimè areſcere exoptant, quoties illud ſecus fluuiorum ripas, aut aquarum aliarum decurſus expoſuerint, deſiderio ſuo rem maximoperè fauentem experiuntur. Sin è contrà ad eadem illorum opera magis conducat idem lignum adhuc viride, nec potuerint illud ſtatim à matre reciſum elaborare, ſufficit vt illud in aere ſuſpendant, & illorum voluntas mirabiliter ad-
D implebitur; illic enim nunquam exiccatur. Huiuſce rei veritatem filiam eſſe experientiæ nos edocent Memorabilia Mizaldi. Ad illam confugiat qui hæc non credit, & ſibi ſatisfieri illo tradente obſeruabit. Coqui ſubſequuntur, quorum ars non minori adiumento ab his Arboribus afficitur; nam ex traditionibus eiuſdem Auctoris conſtat cochlearia ex Ficulno ligno conflata hac peculiari pollere virtute, quod carnes ad celerem coctionem promoueant, aut earum elixationi ſæpè admota, vel vnà cum illis elixata. Hoc & ex eodem doctore Caprifici cauliculi conſueuerunt operari, ſed euidentius cum bubulis carnibus excocti, quod & vitri fragmento ex fœni, aut filicis cinere ſtructo permulti quoque adſcripſerunt. Aliam quoque alio pacto euidentiſſimam vtilitatem Coquinaria ex his Plantis effectu nil minus admirabili conſequitur; & eſt, quod ſi illa, vt confeſtim cibaria gallinaceis ex carnibus expediat, requirit vt eiuſmodi domeſtica volatilia non admodum conſenuerint, cum ſic non facilè coquantur, ſed potius

L. 15. c. 19.

A fulmine non tangitur Ficus.

Lignum Ficus Ægyptiæ in aqua poſitũ ſubmergitur, ſed iterum reſurgit. *Plin. lib. 13 cap. 17.*

Tauri miteſcũt Fici folia, vel Caprifici geſtantes. *Ruell. l. 2. c. 85. Mizald Memor. cẽt. 9. n. 72. Plutarch. Conſtant. Cæſ. l. 15. ca. 1. & Iul. Cæſ. Baric. in Hortulo Geniali*

Sycõ. lignũ in aere ſuſpẽſũ nõ exiccatur; at ſecus aquas citiſſimè. *Miz. Mem. cẽt. 3. n. 91. Id. cent. 1. num. 76.*

Cochlear ex Ficulno ligno, & Caprifici cauliculi vnà cũ carnib. cocti illas ad celerrimã adigũt coctionem. *Mizald. centur. 9. n. 72.*

SCD Lyon 1

Gallinaceę carnes in Ficu ſuſpęſæ cõfeſtim tenereſcũt; *ex Plutar.*

Verſicolores Ficus quomodo quis ſibi cõparare valeat. *Cõſtãt. Cæſ. l.* 10. *cap.* 55.

Quomodo ijdẽ alexiterici, & purgantes reddantur. *Id. Auct. ib. cap.* 51.

Vt Fici variè inſcripti admodũq; præcoces naſcantur, quid agendũ. *Id. ib. & ãte ad c.* 47.

Ficus iuxtà ſcillam ſata mirabiliter creſcit.

Ficus inſolẽtis altitudinis in India.

Quomodo Ficus ſylueſcuretur.

Ficus, & Ruta cõueniũt *Pall. in mẽſe Martio titul.* 9.

Magnæ vires culturæ

Ficus in Chio vtiles & inutiles.

Admirabiles Ficuum ſpecies. *Nic. Nic. l.* 2 *c.* 8. *Nauig.*

Fic. quædã mort. dom. & ipſa areſcens.

tius ſint adhuc annicula, vel parum hanc ætatem excedant; cumquè hoc niſi rarò dari poſſit in Gallis, qui ad vberem aliorum pullorum procreationem diutius aluntur, ideoq; carnes, vt plurimum valdè duras habent; ijdem citiſſimè tenereſcere coguntur, ſi iugulati ſuſpendantur in Ficu; reiq; iſtius rationem addit Plutarchus, auram nimirum acrem, & validam ab Arbore prodeuntem, & propterea concoquentem. Nouiſſimi ſuccedunt diligentiores iſtarum Arborum cultores, quos & alia pleraque manent adeò admirabilia in huiuſmodi Plantis obſeruanda, vt penè miracula videantur, licèt ſimplicia ſint naturæ opera ab eorundem ſedulis artificijs ſummo cum ſtudio adiutæ. Aut enim Ficos deſiderarint, in quibus albedo nigredini coniungatur, aut illos Alexipharmaca, & purganti præſtare virtute maluerint, aut mirabiliter inſcriptos, antequè tempus eoſdem fructus maturos concupierint, iuxtà variam culturæ methodum admotam, ſibi mirum in modum effectus perfici conſpiciunt. Vbi namquè diuerſa Ficuum ſarmenta eiuſdem temporis, ac ætatis colligata fuerint, depoſita, ſtercorata, & rigata, dummodò non germinarint vtriq; rurſus illorum oculi ſimul adalligentur, vt in vnum coaleſcant truncum, poſtquè biennium ad libitum tranſplantentur, ſemialbos, & ſemirubros exindè Ficus procul dubio naſci Conſtantinus Cæſar aſſeuerat. Sic & ijdem fructus, eodem docente, theriacali facultate imbuentur, ſi Theriaces illinantur Antidoto; purgantemquè adipiſcentur præſtantiam, ſi quando mater illorum plantatur, ad ſummas illius radices, veratri nigri, tithymaliquè portiones vnà contuſæ mittantur, ex maxima quarum efficacia Ficus pariter in aluo mollienda cum attractione valenter valebunt. Pari quoque pacto hæ Arbores fructus variè inſcriptos, admodumq; præcoces edunt, ſi quis oculum Fici, quem infoliaturus eſt, quomodocunque voluerit, inſcribat, & eius olynthos ſtercore columbino, pipere, & oleo inungat. Nec hanc duntaxat nobilia Georgiæ experimenta metam nouerunt. Nouerunt etiam Ficus iuxta Scillam ſerere, vt illæ mirabiliter creſcendo, multiplicando, citoquè & hilaritèr virendo, ocyuſquè, & diffuſius germinando parum queant altitudinem, & vaſtitatem Arboribus illis huiuſce generis inuidere, quæ tantæ proceritatis in India traduntur, vt ſagittis ſuperari nequeant, & ſub vna illarum Ficuum integræ condantur equitum turmæ. Nouerunt pariter ignobiliſſimis ſyluarum Ficubus vrbanam nobilitatem communicare, quando putatos illarum ramos, vino, & oleo madefieri, per ſeptemquè dies iuſſerint irrigari, quarum ſub vmbra cum libentiſſimè acquieſcat, dicendum venit ambas haſce Plantas aliqua naturaliter inſigni virtute ſimul conuenire, quæ maximè creditur eſſe illa alexiterica venenis obſiſtendi, viruſque euincendi; quod præcipuè cauſari crediderim, quia Ficus Rutam ſuauiori ſucco inficit, & illi propriam quodammodo facit delibare dulcedinem, teſte Plutarcho, Plinioquè id confirmante. Tam efficaces ſunt ſedulæ culturæ vires, vt penè incredibilia videantur. Summè celebretur Inſula Chios, eo quod Ficus proferat quæ diuerſæ, & contrariæ naturæ ſunt, & mirabilibus modis vtiles, & inutiles fiunt; Sint quantum velint admirabiles Ficuum ſpecies illæ, quæ commemorantur in Hiſtorijs Nauigationum Noui Orbis, & in illis præcipuè quas conſcripſit Nicolaus Nicil; neutræquè tamen audebunt in comparationem admirabilitate venire, cum illa Ficu, de qua ſcribens Ioannes Tzetzes habet (ſi quid illi credendum eſt) quod Ficus Doctoris appellaretur, ex eo quod à Doctore quodam ſui domino plantata, diligentiſſimèquè culta, ſummoperè quoque ab eodem adamaretur, & ſolus ex illius fructibus comederet; quem & illa mutuo deperibat amore, quaſi exactiſſimam docti ſui cultoris diligentiam, parem quo pacto poterat amorem illi reſpondendo rependere voluiſſet. Tantum amorem teſtimonio tandem irrefragabili teſtari viſa eſt, nam cum naturæ debitum doctor ille perſoluiſſet, Planta quoque, quaſi vlterioris impatiens vitæ (vel id caſus tulerit, vel aliud quidpiam) & ipſa ſtatim exaruit, ac ſi necem ſibi voluntariè intuliſſet, & quæ præcox antea fuit in fructificando, præcocem ſic etiam mortem oppetendo, ſibi ante tempus fata quodammodo maturauit. Politicis his carminibus mirabilem hanc Hiſtoriam (niſi potius Fabulam dicere maluerimus, quod vtrum melius ſit, alij dijudicent) Græcus idem Author, ex verſione Pauli Lacifij Veronenſis, proſequitur.

Erat antè Ficus quædam apud nos ex præcocibus
Ipſa nomen accepit FICVS DOCTORIS,
Solus enim ipſe comedebat ex illa;
Et ego, paucas verò quaſdam, fürto clandeſtino.

Repente

A *Repentè autem mortuo illo olim doctore,*
Statim interijt Planta illo ipso die,
Cum suspendisset tremebunda, atquè rugosa folia:
Et omnes admirati sumus quid accidisset ita subitò.
Amplius autem mirati sumus, omnem euentum edocti.
Fracta autem est in crastinum, à vertice in radicem,
Et omnino exiccata est: mira res, noua, atquè peregrina.

Hæc omnia valent admiranda Ficus attributa ditare, quapropter hic tradentur Epitheta ijsdem apprimè conuenientia.

EPITHETA.

B AMarissima hæc suauissimorum fœtuum parens Arbor, diligentius se ipsam perpendentibus videtur cognomina propria, tanquam de se manifestè pendentia, sua sponte obiectare. Etenim non alia de re Ficus inter Arbores folia pandit latissima, itaut Adam, & Eua cum post præuaricationem se nudos esse cognouissent, ex illis vestimenta sibi construxerint: *consuerunt folia Ficus, & fecerunt perizomata:* nisi quia singulari epitheto *laticoma* dici requirit. Sic & lignum illius spongiosum, & in se quidem recipiens hostilis, cuiusq; ferri mucronem, sed receptum non ita facile relaxans, ideòq; clypeis compingendis aptissimum, est in causa vt *martiam* hanc Arborem non præter rem cognominare debeamus; vndè Mantuanus Baptista canebat. *Gen. cap. 3.*

Transeo laticomas CLYPEIS NEMVS VTILE Ficus.

Quod & *fortem* eandem esse manifestat; nam & ipsa fructificationem obtinet durabilem, & non ita facile rerum externarum læsiones sentit, ex testimonio quoq; sacrarum scripturarum, ex quo habetur in his Arboribus comedi posse quod residuum est grandini comedenti omnia ligna, quæ germinant in agris; Ipsa enim Ficus, cum *præcox* sit vt ex Columella canente. *Exod. c. 10.*

Tunc PRÆCOX biferâ descendit ab Arbore Ficus;

C Et pariter serotina, fructusq; ferat tam *primos*, & *prodromos* id innuente Horatio, vbi habet ---- *dum Ficus PRIMA, calorque.*

Quàm *seros*, paucis fœtibus orbari solet, si grandine percutiatur: vbi enim illis iam *maturis* destituta sit, habet in *immaturis*, qui *durissimi* sunt, vnde possit iterum maturitatem operari, nouamq; iactare fructificationem. Ideoq; cum fructuum edendorum multiplicitati diligentissimè studeant hæ Arbores, adeò vt ex relatis sæpenumero *biferæ* sint, quas tam feruidè commendauit Calentius, vt vel cecinerit, quod *Hor. epist. 2* *Colum. loc. sup. cit. & Elis. Calēt. epigr. 119.*

Si qua apud Elisios animis felicibus esca est,
Sola pias animas BIFERA Ficus alit.

Imò & *triferæ* interdum fiant, iure perquam optimo *semper fœcundæ* sunt appellandæ, quod & memoratus Baptista obseruauit hunc canens in modum. *Mantuan.*

Sunt & odoratæ Cedri, FOECVNDAque SEMPER --- Ficus

Vndè fit, quod *benè ominatæ* non rarò cognominentur, quandoquidem in earum tam magno prouentu, bonos semper denunciarunt euentus; Athenæo nanquè teste, fœcundissima istarum Arborum fructificatio omnes apud gentes, atquè nationes, omnibusq; temporibus, & præcipuè Macedone Philippo regnante, prospera cuncta denunciauit. Tanta quoq; fœcunditas, *munificentissimam* hanc Arborem constituit; Quæ felicia attributa *felicem* tantum, & *domesticam* Ficum manent, nam quæ *syluestris* est, *infelix*, & vt plurimum *sterilis*, ac *malis freta roboribus* enunciari debet, atque *domibus* *pernicioſa*, dum parietibus innascens, ædificia tandem ad ruinam compellit, *Athen. lib. 3. cap. 3.* *4. Thom. Radinus.*

D *Ad quæ.* --- *discutienda valent STERILIS MALA ROBORA Fici.*

De Caprifico muros tempore scindente intelligebat Iuuenalis; His itaque in sua feritate relictis *ad vrbanas* Ficus cognominandas transeamus. Istas (omissis epitheris, quæ ex Regionum, nominibus eliciuntur, huiusmodi Arboribus, & illarum fructibus, competentibus, cum de illis satis amplam mentionem habuerimus in titulo antecedenti Generum, & Differantiarum, ac nominum istiusmodi fructuum) primò intuitu *Regias*, & *Imperiales* dicemus, nedum quia & ipsæ Regibus placent, ac Imperatoribus, cum hac *5. Seren.* Syluestris Ficus lacrymam prodesse loquuntur.

de re nimis commune cæteris futurum eſſet iſtiuſmodi appoſitum, quandocunque & alij plerique fructus ijſdem ſupremis Principibus expetuntur; alijquè propter excedentem ſui magnitudinem, Regij pariter appellentur, vt nuces maiores, quæ Regiæ dicuntur, & huiuſmodi nonnulla; ſed quia Ficus inter alios fructus ſceptrum dulcedinis, & ſapiditatis gerere videntur, cæteros vincentes ſuauitate; Vndè fit, quod præ reliquis exactius *Delicatæ*, & *Mellitæ*, & ideò *Suaues*, ac *Dulces*, atque *Auguſti fercula* promereantur appellari. In hanc dudum ſententiam venit Theocritus hæc habens E

Io. Fr. Camænus in Bucolicis.

Theocr.

---SVAVES rodere Ficus
---Qui ſolet.

Et *Cecropio DVLCES naſcentes æquore Ficus.*

Quapropter *nectareos ſuccos primis ſuppeditans menſis, terrenum nectar, & Ambroſium telluris munus* poteſt hic fructus indigitari.

Nunc Ficus laccro cortice nectareas. Pamphilus habet.

Sicut & *Ruminalis* non in ſolius Romuli gratiam, ſed quià cælico velut ab vbere videtur homines paſcere dici voluit, Illas idcircò *pingues* vocabat Lyricus

Petr. Crinit. Ac Ficus Ruminalis apud Auctores nobilis.

PINGVIBVS, & Ficis paſtum iecur anſeris albi. F

Huc quoque reſpiciebat Ouidius *Lactentes* proprijſſimè dicens

At tibi dum LACTENS hærebit in Arbore Ficus.

Eo maximè cum Veteres Rumam pro Mamma ſumerent, & videatur hic fructus ex eo, quo perit ramo lac ſugere, illiq; blandiri. Quare accinebat Cabellaus.

Lib. 1. ſer. Hor.

In mores Ficus BLANDA dat ire ſuos.

Ouid. 2. faſt.

Cabell. epigr. ſelect.

Nec ab his ſenſibus quicquam diſcreparunt antiqui, dum *gratiſſimum*, & *elegantem* hunc fructum lepidiſſimo *Mitis* ornandum eſſe cognomine proprijs actionibus approbarunt, quando ab eſu glandium deſciuerunt, cæperuntquè Ficu eſitata vitam ducere elegantiorem, & mitioribus moribus ſtudere; hinc Athenienſes ἱερὰν συκῆν vocarunt locum vbi primùm Ficus reperta fuit, in memoriam gratiſſimi fructus, quem ideò ἡγεμονίαν ex Athenæo dixere, quaſi vitæ elegantioris ducem, & magiſtrum: Indè quoque notat Heſychius, quod in feſtis Plyntheſijs Græcorum Ficuum maſſa geſtabatur in commemorationem fructus mitis Ficuum primò comeſti. Exteriora quoque accidentia aliis eiuſdem fructus cognominibus materiam ſuppeditant, vndè *cereas*, ſeù *cerinas* à cereo colore nonnullas dixit Franciſcus Serra in ſuo Synonimorum apparatu, vt & *pictas* cognomine non improprio Columella Ficus alias indigitabat; cui ſi quis ſe opponeret dicens poma quoque complura pulcherrimis eſſe coloribus diſtincta, ideòquè huiuſmodi appoſitum inelegans eſſe, & nimis commune, reſpondebo conſequens eſſe falſum, quia nulli alij fructus tam varijs pinguntur coloribus, vt Ficus, nam ex illis aliæ ſunt *Albæ* totæ, aliæ *Luteæ*, aliæ *Purpureæ*, aliæ *Nigræ*, aliæ *Variegatæ*. Ad quam colorum varietatem mentem direxiſſe Antiphanes Comicus Græcus credendus eſt, quando Ficus *Specioſas* extulit, licet aliàs *Coronarias* dixiſſet, in Cretenſibus, eo quia ex illis victores in ludis identidem coronarentur. Sed inter omnes, vt plurimum, color pullus, atque cæruleus eiſdem accidit, vndè Venuſinus G

Serra in voce Ficus.

Colum. in Hortulo.

Hor. in Epod.

Suamquè PVLLA Ficus ornat Arborem.

Et Sulmonenſis

Ouid. 10. met.

Et bicolor Myrtus, & Bacchis COERVLA Ficus.

Qua verò de cauſa *Viridis* pronunciari poſſit Satius Ficus, an ſcilicet propter colorē, an propter ſtatum illius, hoc clarè patebit, ſi prius perpendatur ad quantum tempus H ſeruari valeat hic fructus, qui ſic *Conditus*, *Siccus*, *Anus*, *Rugoſus*, Ouidio canente

Plaut. Rud. Pl. lib. 3.

Qui vult Palma ſibi, RVGOS Aquè Carica dixi?

Ac exiccantem *paſſus* calorem, ideòquè *Aridus* cognominari poteſt, teſte Sereno.

Ouid. 1. faſt.

ARIDA Ficus item feruente domatur aceto.

In quo ſtatu ſi Senilem repræſentat ætatem, è contrà quoque, dum adhuc mollis eſt modulante Calentio.

Vbi MOLLES veniunt in prandia Ficus.

Imò & cum propter maturitatem languet, ac à Ficitoribus, & Ficedulis petitur, vt ſcripſit idem Poeta Serenus

LANGVIDA Ficus adeſt, & VVLNERA AB ALITE PASSA.

Tunc Iuuentutem, quaſi virentem, minimèquè rugoſam refert, & hac melius de cauſa, quià

A quià figuratè, quàm propter ſpeciei ſeparatæ, quæ viridis,& ſuauiſſima datur,colorem, quod nimis vulgare foret, *viridis* Ficus proferri poteſt, licèt alij *vireſcentis* epitheton Ficui tribuerint ante quoque maturitatem, vt Columella, qui ſcriptum reliquit *Vireſcentem Ficum à rore, & interdum à pluuia defendendum*. Ex his Symbola, & Hieroglyphica, atque laudum pro meritis Coronæ poterunt prodire.

SYMBOLA, HIEROGLYPHICA, Et Coronæ.

PRO nobili dulcedinis haberi Hierogliphyco Ficum facilè perſuaderi poteſt;nam ſicuti fructus hic ſacculos melle plenos in ſui conformatione, guſtuquè imitatur, ita pro hominum grata conſuetudine, morumquè ſuauitate Symbolicè ſumi poteſt, dum res innuitur iucunda, amabilis, & voluptatis plena: Vndè Artaxerſes Iunioris Cyri frater, cum aliquando in bello,arreptâ fugâ, commeatuquè direpto,Ficus, & panem Hordeaceum comedere coactus eſſet, fertur non modicum indoluiſſe, quod propter Regales affluentias, apparatioreſquè lautitias, quibus olim gaudebat, tantæ voluptatis expers tandiu vixerit, ſentiens compoſitiſſimas, & ſuperbas illas menſas plus in ſe fellis habuiſſe,quàm mellis,vtpotè non niſi copioſiſſimis grauiorum curarum xenijs refertas; ideòque pœnales eſſe potius labores, quàm delicias, reſpectu Ficus innocentiſſimi, & ſuauiſſimi, ſimpliciſſimiquè ciborum, tanquam terræ iuſtiſſimi fœtus, ad hunc finem effuſi, iuxtà illud

B

Fundit humo facilem victum iuſtiſſima Tellus.

Hinc maxima cum ratione dulciſſimam Legis Iuſtitiam,& iuſtiſſimam Doctrinæ Propheticæ dulcedinem per hunc dulciſſimum fructum deſignari ſenſit Theophilatus. Hinc non illepidè iuſti, & ſancti Homines ſub Ficu requieſcentes in ſacris literis intelligũtur qui dulcem, id eſt tranquillam, & ſuauem vitam agunt, quiquè ſub quiete perfectiua ab operibus ſanctis, & proximo proficuis nunquam ceſſant, vndè promerentur ab Optimo Deo, Maximoquè reſpici peculiariter, & à quacunque labe mundari;quod & colligitur ex eis, quæ Dominus dixerat Nathanaeli *Cum eſſes ſub Ficu vidi te, &c. Quia vidi te ſub Ficu, credis*. Hoc autem clariore ſenſu ſignificat Deum præſto eſſe,& ijs efficaciter auxiliari,qui ad bona opera,ſcilicet fructuoſa præſtanda paratiſunt; quod & ſummoperè Deus ipſe deſiderat, eiuſquè ſe famelicum ſemper eſſe fatetur,infructuoſitatem è contrariò non intermiſsè deteſtans, immò ſeueriſſimè puniens, vt clarè patet in infructuoſa Ficu Idumæa Populum Iudaicum repræſentante, quæ fuit à Chriſto Bethania redeunte maledicta ſub Synagogæ ſpecie, ad quam famelicus venerat, vbi cum nihil boni veri eſſentialis reperiſſet, eundem Populum in æternam perfidiam execratus eſt, à quo fructum fruſtrà quæſierat, quia Populus idem, vt D. Gregorius inquit,folia quidem legis habuit, ſed operis fructu caruit, quò ſpectare videtur illud Abacuc propheticum effatum, ſcilicet Ficum huiuſmodi fructum non allaturam. *Ficus enim non florebit*, &c. ſub quo Symbolo Ficus iufructuoſæ, quæ maledicta eſt à Domino,omnes Infideles haberi poſſunt ex D. Hilarij teſtimonio. Et quoniam Arbor Ficulna pro Genere humano metaphoricè capitur, dum & illius cacumen Eccleſiæ principium deſignat, multorum ideò ferax eſt ſignificatuum. Vniuerſaliſſima ergò videtur eſſe, & loca, in quibus reperitur felicia reddere, terramquè à quâ exulet, multis bonis priuare;Quapropter Regiones Ficubus carentes in Sacra Scriptura damnatæ cenſentur, vt deſerta Cades; *Quare adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui nec Ficum gignit*. Et hac de re Groſſi, nempè Ficus immaturi malum innuere poſſunt,ſi non maturentur, & bonum quoque, ſi maturitatem ſuo tempore ſortiantur, quamuis non vndequaque perfectum. Groſſi ergò in illo ſtatu ſignificant Iudæos viuentes tempore Aduentus Chriſti Domini, qui nolentes in illum credere, fructum inutilem dederunt. Groſſi quoque potiore ſenſu donati coniugatorum vulgus præſeferunt, & ſublimitatem inſuper, ac excellentiam dignitatum, quæ præcedunt fructus in æterna Gloria futuros, & decidunt cum huius ſæculi gloria. Sic & alias dona repræſentant gratuita Sancti Spiritus, & ſunt Scientia, Prophetia, Linguæ, & id genus, quæ debent cedere melioribus,ſicuti Groſſi cedunt Ficubus

C

D

Theophil. in Nahũ. 4.
P. Val. l. 53.
D. Io. c. 1.
P. Val. l. 53.
Abacuc. c. 3
D. Hilar. in Euang. D. Matthæi c. 21. D. Aug. & D. Hier. in Oſeæ 9.
Numer. c. 20
Laur. in v. Ficus.
D. Bernard. ſuper illud Ecce. n. reliquimus omnia.

Autumnalibus. Ficuum maſſa pariter,& puls ex ijſdem in memoriam reuocat Ficuum E
aliam maſſam, quam Iſaias impoſuit ſuper vulnus Ezechiæ,quæ ſignificabat promiſſio-
Abb. Ioach. nem reſurrectionis factam Fidelibus inter eorum afflictiones; nam maxima eſt medela
lib. 3. concur. c. 29. ægrotantibus, & quaſi ſalutis primordium ſpes ipſa ſalutis. Ficus prætereà ſiccos plu-
res alicui donare ſignificat iram demulcere, & gratiam promereri, dulciaquè omnia
reddere tuta, quod indicatur à Ficuum, ſeù Caricarum maſſis ducentis, quas Abigail
1. Reg. 35. Dauidi obtulit, quo munere eius iram in maritum Nabal extinxit, & eiuſdem Dauidis
amorem ſibi conciliauit. Hæc vlterius Arbor, vt eſt D. Matthæi 24. denotat Tempus,
Laur. loc. cit. id inſinuante Laureto. Quapropter Ægyptij Hominem frugi poſt relegationis annos
ſignificare volentes, Taurum ad Caprificum ligatum exprimebant;nam Caprificus,cui
adalligetur Taurus ferociſſimus, dum in eo manſuetudinem inducit, videtur quoque
temporis indigitare mutationes, quæ tandem ad temperiem rediguntur, vndè Tem-
P. Val. l. 52. p. 383. perantiæ quoque ſymbolum hæc Arbor à Valeriano conſtituitur. Ficulnea rurſus folia
colligere eſt in aliquem vſum inſtrumenta parare, quia folia Ficus ad multas res dome-
ſticas valent, & multa pariter habent ſignificata, quandoquidem deſignant Regem,nec
non & Plagam Auſtralem, & ſeù orbiculum illum, quem facit ſtella Polaris circa Po- F
id. P. Valer. l. 53. lum, quæ parua licet circumductio, regere tamen videtur omnem Cœlorum magnam
vertiginem, & ſignificant quoque productionem, & propagationem copioſi genitalis
Cæl. Calcagnin. in lib. de reb. Ægypt. humoris. Ad deſignandam vlterius Fidem fallacis elabentem vî comprimendam eſſe,
poſſet adduci Anguilla in Fici folio à viro adſtricta. Per hæc quoque folia appenſa feli-
cis itineris, & progreſſionis omen antiquitus deſignabatur; nam quando quis profectu-
rus erat folia Ficus ſuſpendebat, quibus iter ſibi proſperum ominabatur. Vbi autem
Alc. Embl. 21. in coronas hæc folia contexta ſunt, adhuc ea plura deſignant. Etenim cum pro Bacchi
diademate proponuntur (Ficulneis namquè, & latè frondentibus ramis ipſe coronaba-
id. Val. loc. cit. tur) ſymbolicè referunt memoriam Sycæ Nymphæ ab eodem Baccho adamatæ, & in
Arborem poſtea ſui nominis, hoc eſt in Ficum conuerſæ. Statuæ ſimiliter, & præcipuè
Cartar. fol. 456. Saturnia,Ficubus coronatæ Agriculturæ ſymbolũ eſſe perhibentur,nam Cyrenenſes Sa-
turnum Agriculturæ inuentorem ſuis in ſacrificijs coronabant, ipſiquè recentium Ficu-
id. Pier. Valer. loc. cit. um ſertis inter ſacra redimebantur. Ad hæc corona ex fronde Ficus, cum floribus roſa-
rum Cyliſta, ſiue Encyliſta dicta, cuius frequens eſt apud Græcos Comicos mentio,vt G
Macrob. l. 1. Saturnal. c. 7. ex Athenæo, denotabat labores ad Virtutem directos, in amabilem tandem, & dulcem
terminare ſuauitatem. Quibuſcunque prætereà præmium deberi laboribus ſignificare
pariter videbatur coronamentum illud ex folijs Ficulneis ſuperponi ſolitum capiti pro
Athen. l. 14 puluinari ad geſtandas Hydrias, & Calathos in Serapidis, & Iſidis ſacris, quod Græ-
Ricciard. in Com. ſymb. 1. ſerm. ſat. 8. cis χρώβυλος dicebatur, & hinc voce detorta noſtris temporibus apud vulgares *Crollo*
vocatur. Secus ex Ficu aliquod opus factum oſtendit rem nullius eſſe momenti,& inu-
tilem iuxtà illud Horatianum

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.

id. Val. loc. cit. Cui quidem ſymbolo Prouerbium Italicum adaptari poteſt de homine,vel de re nul-
lius valoris *non vale vn Fico*. Sed à ligno, folijs, & fructibus ad Arborem redeuntibus
in mentem ſubire faciunt ſcripta Valeriani, quod Ficus inter duos Tumulos in quodam
nummo ſculpta, cum literis hinc inde AMBPOΣIA NEKTAP omnem complecti videtur,
& ſeruare guſtus felicitatem; ſicut è contra Ficus extirpata ſuauitatem lamentari vide-
tur ſublatam. Aliter verò præruptis in rupibus plantata, coruiſq; tantum, & miluijs,
non autem hominibus peruia, nec ab illis in eſcam petita,diuitis Hominis adulationibus H
dediti, luxuriosèq; paraſitos inter, & ſcorta viuentis hieroglyphicum eſt ex ſententia
Andr. Alc. Embl. 73. Cratis Thebani, quia Diuitis huiuſmodi Sapientum conſortia non admittentis, ſed ſo-
lum mimis,& balatronibus familiaris, ac amici, quin potius in eos liberalis, ideam
D. Hier. in Amos 4. apprimè repræſentat, Alciato docente.Sic & ex huiuſmodi Arboribus Ficetum denota-
re poteſt Hæreticorum libros multas habentes Ficus amaritudine plenas. Prætereà cum
ſerpente iuxtà depicta Ficus deceptionem ſignificat, atq; delectationem, ipſa enim cre-
Nouar. ſac. Adag. 508. nu. 382. ditur ab aliquibus protuliſſe pomum, quod Adam, & Eua (quam nonnulli Ficubus co-
ronatam pinxerunt) comederunt contra præſcriptum Domini. Quapropter & vbi bo-
num quoq; ad ſignificatum reducatur, in pœnitentiæ pariter ſymbolum cedit,non ſolum
propter aſperitatem foliorum, quæ humanæ carni admota, velut cilicium ſe habẽt, ſed
& quia ijdem primi noſtri Parentes poſt tranſgreſſionem ex eiuſdem Arboris folijs pu-

denda

Adenda ſibi texerunt, qui ſicut homines vellicantes Sycomoros neſcierunt à deterioribus meliora diſtinguere; ergò hic patet neceſſitas fabularum ope fallacias extirpandi.

FABVLÆ, LVDICRA, Et Superſtitiones.

DVlces quidem ſunt ori Ficus, optimique alimenti toti corpori; ſed fabulæ, quæ de his traduntur, eiſdem comparatæ, quia mentem paſcunt, ſuauiores eſſe videntur. Non tam certè allexerunt Apollinei Corui fauces illi Ficus, quibus tandem potitus eſt, cum dudum expectaſſet eos matureſcendo dulceſcere, quam fabuloſa ſuperinde confecta narratio poteſt aures delectare. Fertur enim Phœbus quondam Ioui ſacra facturus, Coruum, quem in tutela retinebat, limpidam vt ſibi aquam afferret, ad fontem miſiſſe; qui cum inter volandum aliquot Ficuum Arbores, quarum fructus
B nondum ad maturitatem peruenerant, conſpexiſſet, auidi nimium pectoris explendi tactus cupiditate, mandatorum tandiù diſtulit executionem, donec fructus ijdem dulces, atq; lenes euaſiſſent, quorum quamplurimis ad ſatietatem abſumptis, ad Apollinem tardè admodum redijt, qui moroſitati Corui ſuccenſus (nam illius opera in ſacrificio indiguerat) eidem in tantæ pœnam inobedientiæ iniunxit, vt tempore, quo Fici ſunt adhuc immaturi, nunquam bibere poſſet, ſtatuens nè interim illius guttur pertuſum aquam retinere valeret. Hanc fabulam Ouidius paulo diuerſam, de Aſteriſmis ſermonem habens, ita carminibus expreſſit.

Fabula de Coruo Apollinis ad fontem miſſo.

Continuata loco tria ſydera Coruus, & Anguis,
Et medius Crater inter vtrumquè latet:
Idibus illa latent: oriuntur nocte ſequenti,
Quæ tibi, cur tria ſint iam ſociata canam.
Forte Ioui Phœbus feſtum ſolemne parabat,
(Non faciet longas fabula noſtra moras.)
C *I, mea, dixit, auis! ne quid pia ſacra moretur:*
Et tenuem è viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aerium peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris FICVS denſiſſima pomis:
Tentat eam roſtro: non erat apta legi.
Immemor imperij ſediſſe ſub Arbore fertur,
Dum fierent tardâ dulcia poma morâ.
Iamquè ſatur nigris longum capit vnguibus hydrum,
Ad dominumquè redit, fictaquè verba refert.
Hic mihi cauſa moræ viuarum obſeſſor aquarum,
Hic tenuit fontes, officiumquè meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi dum lactens hærebit in Arbore FICVS,
D *De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ, &c.*

Ouid. lib. 2. faſtor.

Magnus Ouidij æmulus, & in deſcribendis elegantiſſimè fabulis ipſi non inferior, Balthaſſar Boniſacius, fabuloſam Ficuum originem in ſuis hortorum Adonidis libris affert, tradens Phytalum à Cerere, quia ipſam comi hoſpitio ſuſceperat, hanc Arborem ex Elyſijs translatam dono habuiſſe. Inquit enim.

Phytalus is eſt, qui primus Ficum reperit, vide ſup. in Vſu in cib.

Hoſpitio Cererem Phytalus dum ſuſcipit Heros.
Pauit vt illa Viros, ſic cibat ille Deam.
Dat frugum omne genus, fruges quæ repperit omnes,
Frugiferamquè Deam frugifer ipſe colit.
Impenſos gauiſa Ceres compenſat honores,
Muneribuſquè datis munus & ipſa refert.
Dulcemquè Elyſijs FICVM, quam tranſtulit Hortis,
Heroi præbens; hanc dabis, inquit, humo.

Muſar. l. 4. nu. 72. Ceres.

Et fructus qui vel noſtrum dulcedine vincant
Nectar, & Ambroſiam mox dabit illa tibi.
Hæc ego donatis opſonia panibus addo:
Pane etenim ſolo non benè viuit homo.

Cumq; Græci Ficus nomen apud illos Συκῆ à Sycâ Nympha deduxerint, non eſt ſilendum hoc ab illis factum eo quòd Baccho Sycam prædictam depereunte, ipſa in Arborem noſtram conuerſa fertur. In funeſtam cuius rei memoriam ficulneis folijs poſthac ipſe Lyæus redimiri ſolitus fuit, vt paulò ſuperius quoque tactum eſt. Ficulnea pariter fuit Arbor illa, ſub qua Æacus Iouis, & Æginæ filius formicas vidit, quas in ſociorum peſtifera lue amiſſorum Iunonis ob ſæuam indignationem, quæ ſerpentes veneficos in aquam bibendam immiſerat, ab Genitore petijt, vt in Homines mutarentur ſibi præſidio, & iuuamini futuros; Quibus annuens Iupiter formicas in tot viros transfigurauit, qui Myrmidones poſthac appellati fuerunt. Quæ fabula ducere fortaſſis originem poteſt ex hoc, quia in Arboribus Ficuum frequenter obſeruantur formicæ, & hæ quidem copioſæ propter alimentum, quod nec iniucundum, nec paucum ab illius Arboris materia ſuppeditatur, atq; etiam ingenioſæ, forteſq; colore plerumq; rubro, & illius conditionis, quæ maiores corpore, & nigriores ſuperare valent; Memini me legiſſe in Hartmano Schedel Hiſtorico Germano pulchram, & notabiliſſimam hiſtoriam belli formicarum rubearum, & nigrarum in agro Bononienſe obſeruatum tempore Eugenij Quarti Pontificis tunc Optimi Maximi. Finxerunt quoq; Poetæ Sycæum aliquem fuiſſe ex Titanibus, quem cum Iupiter inſequeretur, Terra mater ſobolis ſuæ miſeratione ducta, intrà ſe eum occultauit, qui poſtmodum in Syceam ſui nominis Arborem, hoc eſt Ficum commutatus fuit, in cuius rei memoriam ferunt in Sicilia Vrbem quandam denominatam fuiſſe Sycæam. Ab iſtius gigantis, priuſquam ſic transformaretur, nomine, & inſolentibus præ magnitudine labijs, lingua, & naſo anſam deſumpſit Balthaſſar Bonifacius prædictus mordacem quendam obtrectatorem denominandi, illumq; hunc in modum alloquendi, alludens ad cognomen Franciſci Marij Molzæ, ſeù Mulcij Poetæ Itali doctiſſimi, atquè ad illius ludicrum quoddam Poematium inſcriptum *la Ficheide*. Sic igitur habet.

Cartar. de Im. D. fol. 430.

Myrmidones Populi ex Formic. Ficarijs prodeũtes.

Bellũ formicarum ap. nos obſeruatum.

Sycæus Gygas.

Vrbs Sycæa in Sicilia.

Aera qui MVLCET cantu, volucriſq; caballi
Nectareo MVLSAS carmine reddit aquas.
Feſtiuam, Sichæe tibi FICHEIDA donat,
Naſutus, linguax, & labioſus enim es.
Primi at Sicæi quamuis videaris imago,
Non eadem priſco mens tibi, nec cor idem.

Muſarum l. 5. nu. 12.

Imò, & quia præclara multa, & curioſa, hancque ad rem valde opportuna, de Ficu Ægyptiâ, & Sycomoro, ac incidenter de Plantâ fatuâ botanicè canendo fabulatus eſt, non ingratum fore duxi totam hic narrationem adducere. Subſequitur ergo.

Sed longo diſtat veſter diſcrimine guſtus
Nam placet huic FICVS, diſplicet ille tibi.
Quin fatuam dici Plantis ex omnibus vnam
Contendis FICVM, quod tamen ipſe nego.
Bilbilicus dixit fatuas aliquando mariſcas,
Sed fatuas betas dixerat ille prius.
Addo Dioſcoridem Manici meminiſſe ſolani,
Quod furijs homines exagitare ſolet.
Mandragoræ ſpecies, ſtolidos quæ reddit edentes,
MORION inſano nomine, gaudet adhuc.
MALA INSANA vocant Itali, quæ Gallus AMORIS
POMA vocat, ſiquidem deſipit omnis amans.
Sed tibi quæ FATVA eſt, doctis ÆGYPTIA FICVS
SICOMORVS potius, quam SYCOMΩRVS erat.
Nam MOREÆ, quam fronde refert, ſibi nomen adoptans
MΩRIAM toto tradidit aſſe tibi.
Inuertens igitur voces Cornelius, illam
Eſſe haud SYCOMORON, ſed MOROSYCON ait.

A *At nullâ, quam SYCOMORVM ratione vocamus*
Aut cacopiſtacium, aut ſtaphylodendros erat.
Quod ſi dementat vacors Inſania FICVM,
Haud equidem nobis eſſe magiſtra poteſt.
Hos tamen ASSERTOR præcepit AB ARBORE FICI
DISCERE, cui mores ſe dedit omne ſophos, &c.

At de ſolâ caſum vnicum commentus Sycomoro, fabuloſam narrationem longè præcedenti breuiorem, & clariorem idem Bonifacius benè fecit, & contexuit, quam ſtudioſorum in gratiam hîc ad verbum inſerere libuit, & eruditum operæ pretium fuit; & ita ſe habet. *Muſar. l. 5. pag. 193.*

De Sycomoro Fabula.

Efflictim fuſcam Sycin MORVS ater amauit
Dilexit pariter Sycis & ipſa Morum.
Acriter his quanuis obluctauêre parentes,
Quos benè iunxit Eros, hos benè iunxit Hymen.
Nempè in amore, velut docuit Præceptor Amoris.
B *Non caret effectu quod voluêre duo.*
Iunguntur iuuenes, adeoquè tenaciter hærent,
Salmacis vt vinctos nexibus eſſe putes.
Salmacis exemplum renouant, Plantæquè biformis
Hermaphroditon amor, Androginonquè facit.
Fructiferæ primum vitam dedit Arboris illis,
Moxquè duos vno cortice cinxit Amor.
Nomine ſub duplici Plantâ coaleſcit in vnâ,
Quæ pariter FICVS, MORAquè iuncta parit,
SYCOMORVS; Pomiquè refert vtriuſquè ſaporem,
Dulcius & quiddam, quod ſit vtroque ſapit.
Dicta prius planta hæc priſcis ÆGYPTIA FICVS,
Poſtea SYCOMOROS, & MOROSYCOS item.
At SYCON MΩRON, FATVAMquè hanc nomine FICVM
C *Qui dixit, fatuus, vel furioſus erat.*
Ni fatuam dixit forſan, quòd larga profundat,
Prodiga vel potius diſſipet Arbor opes.
Scilicet octonis ditat prouentibus annum,
Quodquè ſemel reliquæ, bis quater ipſa facit.

Hactenus ille. Aliàs item de Syci, ſimulquè & diuerſimodè de Ficu fabulatur Phærenicus Poeta. Eam inquit Nympham fuiſſe Oxyli ſororem, quandoquidem tradit Orium Oxyli, Syciſquè patrem ex Hamadryade genuiſſe liberos permultos, inter quos Cornus erat, Nux, Glans, Alnus, Vlmus, Vitiſquè, & Ficus, à quibus variæ poſthac Arbores nomen ſumpſerunt, & hæc fortaſſe fuit cauſa, propter quam Hipponax apud Athenæum Ficum nigram Vitis ſororem dicebat. Quoniam verò non minus quàm fabulæ mentem recreat fatuas aliorum operationes intellexiſſe, vt ab illis ſibi quiſque cauere valeat, non perperam Fabulis, & Ludicris ſubnectetur quod ſuperſtitioſum dehis Arboribus colligere potuimus. Tradit Eraſmus *in Adag.* Antiquos ſi quando Ficum integrum ex Arbore cecidiſſe comperiſſent, illum Mercurio ſacrum ſuſpendere
D ſolitos, iure cuicunquè libuiſſet intacto permanente tollendi poſthac Mercurialem eiuſcemodi fructum, non alia forſan de cauſa, niſi quod talis Deus propitius furibus eſſe crederetur, vnde Paræmiographus dicebat: κοινὸς Ερμῆς, communis Mercurius; quibus alluſiſſe videtur Perſius habens: *Triph. l. 2. Hiſt. Pl. rer. Ath. l. 3. c. 3* *Varr. lib. 2 cap. 11.*

Inó luto fixum poſcis tranſcendere nummum,
Nec gluto ſorbêre ſaliuam Mercurialem. *Sat. 5.*

Quod mammæ Rumæ quoque dicerentur antiquitus non prætermittitur alibi: Ab illis hic ex Varrone notatur dici ſubrumos agnos, ſicut lactentes à lacte. Cum enim Romani Paſtores obſeruaſſent lacte Ficulneo lac animantium coagulari, Rumiam hinc Deam ſibi finxerunt, & ad illius ſacellum Ficum, quæ poſtea Ruminalis cognominata eſt, ſeuerunt, ſub illaquè ſacrificia lacte pro vino, & lactentibus peregerunt. Mizaldus inſuper in ſuis Memorabilium centurijs inquit Verrucas folijs Ficulneæ contactas euaneſcere

Verrucæ folijs ficulneis contactæ euaneſcunt.

Mizald. mem. cent. 8. nu. 83. Ad diſcutiẽdas ſtrumas, & parãdas quomodo ficus conducat.

ſcere, ſi folia ipſa ſepeliantur. Tradunt inſuper aliqui, quod ſi quis puber ante ſolis exortum inclinata Arbore ore ſupino aliquem nodum eius nullo conſpiciente mordicus abſtulerit, licioquè illum adalligauerit, & collo ſuſpenderit, ſtrumas, & parotidas ex eo diſcuti, quæ non niſi ſuperſtitioſa eſſe cenſeo. Et ſi de ludicris eſt ſermo, non eſt omittendum quod de Rhechſabar Athleta robuſtiſſimo fertur, illi ſcilicet ob certas, quas in palæſtris ex quibuſcunq; validioribus referebat victorias, Statuã, at Ficulneam erectam fuiſſe. Eiuſmodi Simulacrum Ficulneum conſecutus etiam eſt Auius ille Nauius, qui ex Subulco augur effectus, cotem nouacula diuiſit, & nomen proprium Ficui reliquerat in Comitijs, qui Tarquinio primo Regi Romulearum Tribuum mutationes vetando, ſtabilitates ciuiles perpetuò docuit. Eius itaque Statua ante Curiam collocata viſebatur, vt teſtatur Plinius. Multis quidem erudimur modis ad inſtè, beatèquè viuendum; id Apophtegmata eleganter operantur,

Pl. l. 34. c. 5. & Val. Max. l. 1. c. 4.

APOPHTHEGMATA.

SApientum duntaxat proprium eſt acutiſſimas, eaſq; admodum breues proferre Sententias, quæ cum auro, pretioſiſſimiſq; lapidibus pretioſiores ſint, diligentius quoq; ſunt colligendæ, & ex illis Monimenta, Tituliq; Æternitati erigendi. Aurum tandem, & Gemmæ temporibus abſumuntur, & vtraq; rapacibus latronum manibus ſæpè, ac ſæpius obnoxia ſunt; & hæ ſæcula quæcunq; tranſmeantes, annorum nec ſubiacent voracitati, nec in ſacrilega latronum furta cedere conſueuerunt. Nam fures illas non rapiunt, niſi fortaſſe literarij forent, in quorum tamen manibus non multum deliteſcere poſſunt, quin glorioſus illarum Autor non cognoſcatur, & non pateat impium huiuſmodi alienæ gloriæ vſurpatorem (ſic impudentem illum, qui non ſtudet aliorum doctrinam imitari, ſed ex illa quidpiam verbaliter rapit, ſuumq; facit, liceat appellare) dignum eſſe, vt in Dedecoris Ara nomen illius perpetuò ſuſpendatur. Quin & Diogenem ipſum, qui Sententias ſuas nunquam retractare ſolebat, quando è Ficu quadam lecturus audijt cuſtodem acclamantem, in illa paucos ante dies Hominem ſuſpenſum fuiſſe: *Et ego*, (Cynicus ipſe inquit) *illam purgabo*, ſi intellexiſſet virum illum, ex literarijs huiuſmodi furibus aliquem fuiſſe, crederem indubiè eundem poſteà Palinodiam recinuiſſe, vt doceret deteſtabilius eſſe furtum literarium, quàm ſubſtantiæ alterius domeſticæ rapinam; illud enim famam, qua nil pretioſius eſt, comminuit, cum è contrà hæc vltra bona fortunæ, quæ inſtabilia ſunt, & vilia non extendantur. Hæc ad acutiem iſtarum ſententiarum officit quod ſuſpicionem habeant ridiculi abſconditam, nam nihilominus ſallæ ſunt, ex mente Ciceronis, cuiuſmodi eſt dictum illud Siculi, cui cum familiaris quidam quereretur dicens vxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe ex Ficu: *Amabo te*, inquit, *da mihi ex iſta Arbore quos ſeram ſurculos*; ac ſi virtus & illis quoque ineſſe debuiſſet, quæ conduceret alias fœminas ad ſuſpendium. Parum hinc diſcrepat dicterium illud ſapidum quidem, ſed aliquantò malignius, quod protulit Timon Athenienſis. Hic à Græcis Μισάνθρωπος, id eſt humani generis oſor, cognominatus, quia multos ad laqueum amarulentis, & mordaciſſimis ſuis verbis perduxerat, domi Ficum alebat, ex qua multi iam pcpenderant; Et quoniam illi in animum venit ædificium conſtruendi in loco, vbi Ficus illa virebat, vndè neceſsè illi erat Ficum ſuccidere, populum palam alloquendi petijt ſibi fieri poteſtatem, quæ res inſolita ab eo fieri (nunquàm enim antea concionem aſcenderat) admirationem magnam impreſſit in Ciuibus; publico autem in illo ſermone ſic exclamauit: *Eſt mihi*, inquit, *ò Viri Athenienſes, domi paruulus hortus, in quo eſt Ficus plurium veſtrorum conciuium ſuſpendio memorabilis, eam volo ſuccidere propter ædificium; vobis igitur ſignifico, ſi quis velit ſe ſuſpendere, citò id exequatur, donec commoditas manet.* Vndè notum fit illum fuiſſe animo valdè inhumanum, & ab hominum congreſſibus abhorrentem, quod magis patet, quia in toto vitæ ſuæ curriculo, id teſtantibus Ariſtophane, & Platone in ſuis Poematibus, nullum alium amicè dilexit, præter vnum Alcibiadem adoleſcentem, cuius nec verus amicus fuiſſe dicendus eſt, quia non illum, ſed illius futura facinora amaſſe viſus eſt; interrogatus enim vndè nata eſſet illius amicitia, *quod*, ſcilicet reſpondit, *illum Athenienſibus multorum malorum cauſam futurum*. Non omittam, licet parum id ad rem videatur, Epita-

Diogen. Apophtegm.

2. de Orat. Siculi cuiuſdã aliud apophth.

Timonis Athenien. dicta.

Symphor. Hortor. lib. 7. cap. 15.

phium

A phium, quod hic Philoſophus ſibi conſtruxerat, inq; ſuo ſepulcro incidi fecerat: parum quidem hanc ad rem facit, ſed magis ferum, & inſociabilem ſui Autoris animum prodit. In hanc igitur ſententiam expreſſum erat:

Hîc ſum poſt vitam miſeramquè, inopemquè ſepultus.
Nomen non quæras: Dÿ, lector, te malè perdant.

Curioſum certè, ſed impijs tantum lectu dignum. Illud meritò legere potuiſſet Ædilus ille, quem morbo Fici detentum, & à cicuratis capris ſe geſtari curantem, Martialis hunc in modum iocosè alloquitur.

Geſtari iunctis niſi deſinis Ædile capris,
Qui modo Ficus eras, iam Caprificus eris.

Apophthegma *Martial. l. 4. ep. 52.*

Cum maximè capras illas opinentur Martialis interpretes fuiſſe, niſi quales Crathis turpiter adamauit, eiuſmodi ſaltem, quas impudiciſſimus Heliogabalus iunxit, & ab ijs ſe duci quoquo vellent paſſus eſt. Ego autem ad non tam mala dirigens iudicium, ſatius putarem illud dictum eſſe, eo quia in ſella geſtatili, quæ caprarum effigies inſculptas haberet, Ædilus idem portaretur. In Apophthegmatibus capitis antecedentis iam di-
B ximus quendam Athenienſem tunc temporis, quo iudicij metu ab Athenis Ariſtoteles diſceſſerat, interrogatum quænam eſſet Athenienſium Ciuitas, reſpondiſſe: *Pulcherrimam, ſed in ipſa Pyrum agreſtem in Pyro conſenuiſſe, Ficumque in Ficu*, adulatores intelligendo; quare his prætermiſſis ad alia tranſibimus abſoluenda, ſeu proferenda, hoc eſt Prouerbia.

PROVERBIA.

NObilem, & vtiliſſimum iſtius Arboris eſſe fructum, id vel illius ſapor ſuauiſſimè teſtatur. Vnde migrauit in prouerbium apud Eraſmum CARICA MVSA, quo intelligebat optimorum Poetarum carmina, doctiſſimorumq; Fidicinum ſymphonias adeò ſuaues auribus, & intellectibus eſſe, vt nil vltrà Caricæ præ ſui dulcedine gratificentur palato; ex hiſce Platonis Iambicis ab Athenæo recenſitis, fortaſſe de-
C ſumptum Αἰλοῦς δ' ἔχουσα πᾶς χορίσκη χαρικοῦ
Τυχὸν μέλος μελίζεται.

Quæ ſic inuerſa ſunt.

Innupta quædam dulce pulſans tibias
Modos modulatur caricos.

Quo in ſenſu apud Theocritum latinitate donatum in Eidyllio primo legimus.

Ipſe fauos loqueris, ceù FICV PASTVS opima,
Quam vel ab Attidibus tranſmiſerit Ægilus oris.

Alio ſimiliter in loco de ſuauiter canente cecinit idem Poeta.

E' mediÿſque cibus venit tibi Carica Graÿs.

Sed æquè ignobile eiuſdem lignum, ac prorſus inutile cenſetur, ita vt meritò faber ille ambigeret ſcamnum nè, an deſpicatiſſimum aliquod ſimulacrum conſtrueret ex illo ligno, de quo Horatius.

Olim truncus eram Ficulnus inutile lignum. *In Poeticâ.*

Ideò ab eius vilitate, ac inutilitate, adagia nonnulla emerſerunt. Hinc *opus Ficul-*
D *num* profertur quando quid minimi pretij, vel prorſus inutile ſignificare volumus. Sic & *ficulneam opem præbere* dicitur, quandocunquè aliquis opem infirmam alicui præſtat; quo ſpectant *ficulnus gladius, ficulnum auxilium, ficulnaque mens*, hoc eſt mens leuis, auxilium inſufficiens, & gladius obtuſus, ac ad feriendum ineptus. Ita de homine futili, & nullius prorſus vſus dicimus EGLI NON VALE VN FICO, ſeu Plautina phraſi *nauci non eſt*, & ex hoc natum eſt quod de re vili, nullo pretio digna effertur, ſ. NON GLIENE DAREI VN FICO MARCIO. Hinc συκίνους ἄνδρας, hoc eſt *ficulneos homines* vocat Theocritus, qui nec adeunt, nec tolerant ſtrenuè labores, ſed ijs veluti ſuccumbunt, vt lignum ficulnum ponderi alicui grauiori. Ita Lucianus in libro ad indoctum, χωλὸν ἔχων, καὶ συκινῶν γνώμων hominem dicebat claudâ, ac ficulnâ mente præditum, nempe nullius pretij, inutiliq; ad aliquid excogitandum. *Ficulna* item *Mandronis Nauis* per contemptum ſic dicta, in Prouerbio fuit habita, & eum ſignificat, qui ex tenuiſ-

Nouar. T. 2. Adag. 617. nu. 825. Monoſ. ſt. l. Ital. l. 6. n. 146. & l. 7. n. 41. Plaut. in Moſtel. Lil. Gregor.

Gyrald. de Nauigijs c.4. *Ioſ. Albert. adag. 488.* *P.Valer.lib. 53.fol.392* *Monoſ.l. 7. nu.42.*

nuiſſimo, & anguſtiſſimo patrimonio ad ampliſſimos emerſerit honores, ſed in minima E permanſerit exiſtimatione, nempè ſinè profectu honoris acquiſiti, ob inſolentiam morum, & ſuperbiam, vt Mandroni accidit cuidam, qui ex nauicularío factus eſt Imperator, ſed nullam ex eo munere auctoritatem aſſecutus, nihilominus contemptus ac prius fuerat. Similiter *folio ficulno anguillam tenere* τῷ θρίῳ τὸν ἔγχελυν de eo pronunciatur, qui furax alioquin, & callidus, ſuis tamen tricis, & arctiore nodo detinetur. Siuè falacis hominis elabentem fidem vì fore aſtringendam infert, ſicuti ficulni folij aſperitate lubricitas eluditur Anguillæ, quemadmodum innuit Alciatus in Emblematibus habens.

Iamdudum quocunquè fugis te perſequor: at nunc
Caſſibus in noſtris deniquè captus ades.
Amplius haud poteris vires eludere noſtras:
Ficulno anguillam ſtrinximus in folio.

Ex eiſdem folijs Parœmiæ iſtius materiam elicuit Ariſtophanes πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφος ἀκήκοα, videlicet COMPLVRIVM THRIORVM EGO STREPITVM AV-

Idem ſt. It. ling.l.6.nu. 41.

DIVI, & hoc vti poſſet vbi minas, & inanem alicuius clamorem ſe quis omninò contemnere, nihiluè pendere oſtenderet; eò quia *Thria* Græci vocant folia Ficus, à quibus, F ſi incendantur, ſtrepitus quidem formidabilis editur, & ædificij alicuius tanquam comburentis ruinam minax ijs, qui quod comburitur neſcirent; cæteris verò inanis, ac contemnendus. E contrà verò in honorem ligni Ficus proferri poſſet illud Prouerbium ex Apologo eiuſdem Arboris cum planta Lilij florifera ſolum, & minimè fructifera, quo floris Lilij vanitas arguitur, atq; extollitur fructuoſitas Ficus, licet minimè florentis, & eſt huiuſmodi VANVM EST FLORERE SINE FRVCTV, & hoc medio non perperam inueheremur in illorum ſuperbiam, qui cum prima Scientiarum limina ſalutarint, sè illarum integram habere poſſeſſionem credunt, & veros earundem profeſſores vocari præſumunt, idque magis agendum foret, cum ex eiuſcemodi cenſus hominibus non deſiderentur permulti, quibus cum paulò ſecundior arrideat fortuna, quæ quia cœca ignauos erigit, & optimos ſæpiſſimè premit, eodem dicto nõ vti dicam, ſed abuti gaudent impudenter aduerſus alios longè digniores, licet infeliciores. Quorum egregia, beneq; nata ingenia celeri maturatione in ſe ipſis verificant, id quod in generoſæ Ficus ſur-

Albertat. adag. 497.

culos in integram, & fructuoſam quàm breui tẽpore Plãtam excreſcentes ex Fabio qua- G drat, nimirũ GENEROSIORIS ARBORIS STATIM PLANTA CVM FRVCTV. Ficus autem fructus ob toties memoratam ſui bonitatem aliarum, & forſan elegantiorum Parœmiarum ſcaturigines efficiuntur. Etenim ſi conſideremus vberem illorum prouentum, cum ſæpè, ac ſæpiùs bis, terq; hæc Arbor fructificet, ſtatim percipimus ad

Micheæ 7.

quem ſcopum tendat. *Præcoquas Ficus deſiderare*, vt habetur in ſacris, *Præcoquas Ficus deſiderauit anima mea*; eſt enim præproperè nimis, & ferè antè præſtitum opus præmium expetere, videturq; primam originem habuiſſe huiuſmodi Adagiũ apud Athenienſes, qui ſuis agricolis blandiebantur, beneq; ominabantur, vt perquam feliciter anno ſequenti Ficus prouenirent, quare agricolæ præcoquas Ficus ad dominos ſuos deferebant, ijdemq; obſeruantes, quo tenderet ciuiũ blandiloquentia, id in prouerbium verterunt, vt cum quemquam ſibi circà Ficuum prouentum adulantem audirent, dicerent,

Auct. Th. Vit. Hum. Tom. 1. A. pag. 114.

HIC FICVS CVPIT, quò ſpectat illud Ariſtophanis in Veſpis Σὶ δὲ νεῦ σῦκα μὴ αἰτεῖς, ab Eraſmo in Adagijs translatum FICVM CVPIT. Exinde ſi perpendamus modum, quo interdiù maturi decidunt iſtius Arboris fœtus, lentè quodammodo, vt H quiſquis illos iam caſuros obſeruans, & opportunè accurrens valeat os ſupponere, cadenteſq; hiantibus labris excipere, & comedere, abſquè eo, quod laboret illos, vel ab Arbore legere, vel è terra colligere, facilè concipimus quid ſibi velit *Ficus cadere in os comedentis*, hinc enim notum fit prouerbialem hanc dicendi methodum de eo concinnè promulgari, cui res relicta, non parta labore eſt, veluti ſunt illi, quibus magnæ veniunt hæreditates. Vel in eum perbellè contorquebitur, quem notamus ob copiam

Polyd.Virg. Adag. 360.

rerum ignauiſſimam ducere vitam, vt cui perindè cibus ſua quaſi ſpontè in os labatur. Cæterum Propheta figuram hanc tranſtulit ad oſtendendum futurum Nabuchodonoſorem Regem Babylonium Niniuitæ Ciuitatis excidium, quod eius res tanquam fructus concuſſæ Arboris deniquè caderent in os comedentis hoſtis, ideſt Diaboli, à quo perdiù poſſeſſa fuit. Sed *de tribulis Ficus non expectandos* iudicio meo deſignat ex maliş operibus nihil vnquam boni prouenire poſſe, & vitæ malè actæ nunquam ſubſequi

finem

A finem fortunatum, iuxtà Prouerbium aliud Hetruſcum, *Chi mal viue, mal muore*, quia *Iuuē. Sat. 4.*

----- *Nemo malus felix.*

Vt autem apud Matthæum cap. 7. Prouerbialis hæc metaphora à vindemiatoribus, Arborum, & fructuum collectoribus deſumpta, pronunciatur à Chriſto dicente; *Nunquid de tribulis Ficus colligunt?* demonſtrat hæreticos, & hypocritas, qui quadam pietatis veſte ſe obtegunt, tam difficile boni aliquid poſſe facere, quàm de tribulis, hoc eſt de ſe ipſis Ficus colligere: atqui rectè eiuſmodi homines tribulis comparantur, quià more illorum venenatum habentes animum, feriant eos qui propius acceſſerint. Licebit inſuper hoc vti adagio cum voluerimus non ſine ſtomacho eos innuere, in quibus nihil eſt probitatis, quam ob rem debeant præ cæteris coli, aut magni fieri. Contra hypocritas pariter eſt, quod de Ficu parœmiacè dicitur nimirum SINE FLORE FRVCTVS; Hoc enim innuitur quod, vt Arbor Fici fructus perabundanter prodncit abſq; vlla florum pompa, ita abſque promiſſionum floribus, optimorum operum, & officiorum fructus edendi ſunt, non vt hypocritæ, qui apparentem iactando ſanctitatem, nullos veræ bonitatis fructus emittunt. De quo Adagio multa paulò ſuperius, & in Hiero- *Polyd. Virg. Adag. 14.*

B glyphicis habentur. Dicimus & QVOT FICO GROSSI, vbi numerum ingentem prouerbialiter denotare volumus. Quod & præſtitit C. Eraſmus Michaelius Lætus, vbi Ficum cum Olea loquentem inducit, Rhamni exemplo probaturus.

Neſcire quemque quo malos tractet modo.

Apud ipſum enim Ficus malorum ſeminum longè multa eſſe germina in hæc probat.

Non Fico plures cumularint viſcera groſſos,
Nec plures calido Vitis dat ſole corymbos,
Quàm vitijs ſoboles obnoxia grandibus ex ſe
Germina protrudit, latèquè per oppida mittit.

C. Eraſm. Mich. Læt. coll. Mor. 3.

Ficum prætereà *poſt piſcem*, quamuis alij dicant *Nuces poſt piſcem* inuenitur prouerbialiter ſcriptũ in Bauhino, cuius rei cauſam nullam aliam aſſignarem, niſi quia Ficubus nouiſſimè comeſtis os dulce relinquitur. Quamplurimis etiam dicitur POST FICVS AQVAM, i. bibas; cuius rei cauſa affertur inferius in Problematibus. Eſt & Græca Parœmia σῦκα μέριζε ab vrbaniſſimo Poeta Martiale vſurpata, dum ſic ſcribit in Cal- *Monoſ. l. 8. p. 393. Hiſt. Pl. vni. l. 1. vol. de Arb. c. 87. & Eraſm. in Ad. Martial l. 5. epig. 39. Polyd. Virg. Adag. 201.*

C liodorum *Quadringenta ſecat qui dicit* Σῦκα Μέριζε,
Id eſt *Diuide Ficus.*

Et de duobus primò dici ſolet, qui alicuius rei domini ſint pro indiuiſo; nunquam enim res integra ſic poſſeſſa poteſt dici totaliter vnius, vndè qui ſibi velit arrogare quid totum in illâ re indiuiſa, debet inprimis diuidere totam: nam cum in qualibet parte glebæ adſit gleba alterutrius, non poterit dici integra gleba ad vnum tantum ſpectare. Secundariò autem applicari poteſt hoc dictum prouerbiale in amici obſequium, quo melior pars alteri conceditur, cui quid non admodum diuerſum eſſet illud

All' Amico monda il Fico; *Monos. lib. 8. pag. 362.*

Quod infert Ironicè tamen hoc aliud,

Chi vuol far' onore all' Amico; faccia foco col legno del Fico.

Videlicet *--- Amico indulturus Fico focum extruet.*

Quæ Ironia indè ſumpta eſt, quia, vt inquit Eraſmus in Chiliadibus, & ipſe Parœmiacè FICO FVMVS ACERRIMVS. Hinc eſt quod antiquitus fumo Fici ſontes torquebant. Idem Prouerbium *diuide Ficus* vſurpare poſſumus aptiſſimè, quoties auarum, aut vendentem, ementemuè aliquid, vel diuidentem quid minimum, quodque magni æſtimet, notare volumus, & coincidit cum illo vulgari apud nos, *Torlire il miglio*, vel *Diuidere vn capello per il longo*, aut *Volere ſino vn puntal diſtringa.* Aliud quo- *3. Reg. c. 4. 1. Machab. cap. 14.*

D que in ſacris paginis adagium ſacrum profertur, & eſt *Sedere ſub ſua Vite, & ſub ſua Ficulnea*, quo denotatur tempus pacis, atque tranquillitatis procul ab omni bellica ſuſpicione, quando Agriculturæ integrè quicunque vacare poteſt ad plenum ſui beneplacitum. Cui toto cælo diſcrepare videtur illud FICVS AVIBVS GRATÆ; Quamobrem parœmiacè ſcripſit Eraſmus in Chiliadibus GALLINACEOS AMANTIBVS FICVM NE SERITO, indeq; ferimus, hominem laboris in aliqua re conſequenda neceſſarij inimicum, ſummè tamen emolumenti exindè prouenientis cupidum, eo pacto, quo Ficus ab auibus expetuntur, ſed labor Arboris plantandæ ab illis recuſatur. Hoc innuebat Homerus vbi ſic

Σῦκα

Odyſſ.Ω. Σῦκα φύλ' ὀρίθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσιν,
Monoſ.l.6. nimirum *Quæ volucres optant Ficus, plantare recuſant* E
num.64. Quod in mentem reuocat Adagium illud de Ficuum plantatione videlicet

Ponatur Olea craſſa, Ficus paruula.

Idemquè per os popelli paſſim circumfertur ſub his verbis

Monoſ.l.8. *L'Oliuo groſſo, e l'Fico piccolino*
pag.377. *Ponga, ch'ingannar brama il ſuo vicino.*

Et ratio eſt, quia melius vigent taleæ Ficus tenellæ ſi plantentur, quàm rami aliquantò craſſiores, vt è conuerſo euenit de Olea. Nec minus ac prædictum agricolas reſpicit, & hoc ſequens

id.l.8.pag. *Quando l'Fico ſerba il Fico,*
386. *Mal Villan ſerba il Panico*

Ideſt *Seruante Ficum Ficu, panicum ſeruato ruſtice;*

Illudquè pro cauſa aſſignarem, quod videlicet cum Ficus aſſeruantur in Arbore, nec præ temporis rigore matureſcere poſſunt, illud indicare non rarò videtur ſequentis anni ſterilitatem, & propterea frugum aſſeruatio præcipitur. Nec illud præteream RI- F
CEVER DATTERI PER FIGO, Bononiæ forſan originatum, & à Dante Aligherio in ſuo Poemate relatum, de quodam Fratre Ordinis Equitum (vt vocabant) Gaudentium, Bononienſe Alberico de Mamfredis nuncupato, qui Ficubus ab ſe medicatis
id.l.9.pag. hoſpites, quos conuiuio exceperat, venenauit, ideòquè illum Poeta fingit in Inferno
412. dicentem ---- *Io ſon Frate Alberigo,*
In Inf. cantu 33. *Io ſon quel dalle frutte del mal'orto,*
Che qui reprendo datteri per Figo.

Vndè videtur hoc Prouerbium innuere, quod mali, & proditores non poſſunt, & ipſi non malè perdi, iuxtà illud *Nocenti nocebitur*, aut vulgò fertur *Chi la fà l'aſpetti*, & ſic æquales ſceleri pœnæ luuntur, quin potius identidem, & ampliores. Immaturus quoque, & adhuc imperfectus pro ſubiecto adagiorum ſæpenumerò adhibetur Ficus, vndè GROSSVS ESSE, & ET ALIOS INCREPARE promanauit, quod temerarijs ijs adoleſcentibus conuenit, qui Senes peritiores docere volunt; quaſi dicatur; ignauiſſimus operoſos accuſat ignauiæ, eundemquè ferè ſenſum habet, ac aliud noſtrum G
Ex Athen. Eraſm. in Adag. vulgatiſſimum dictum *I paueri vogliono menare à bere le Oche*. Nec ab his valdè diuerſum eſt *Morycho ſtultior dici*, quod in adagio ferebatur de eo, cuius lurida foret, & ſtultè conſpurcata facies, vt apud ſiculos facies Bacchi Morychis, per quod hiſtoricè moneri poſſumus quod nedum Muſto, ſed & Ficubus eidem Baccho facies illinebatur. Hinc
Monoſ.l.7. num.90. ortum eſſe crederem opportunè hoc aliud FAR LE FICHE, pro quo Antiquiores, vt ex Brunetto habemus, dicebant FAR CASTRAFICA, ideſt irridere aliquem contumeliosè, & in contemptum illius medium oſtendere pollicem inter indicem, & digitum longum, ſiuè ipſum duntaxat digitum medium porrigere, vtroque contiguorum attracto, contractaquè manu brachium illud extendere, vt actus ille ridiculus diſtinctè magis conſpiciatur; Græcis eſt καταδακτυλίζειν, ſiuè ἰφυβρίζειν; & hoc dicendi modo
Inf.cãt.25. vſus eſt Danthes (vt ſuperius innuimus) in ſuo Poematio ſcribens

Al fine de le ſue parole il Ladro
Le mani alzò con ambedue le Fiche,
Dicendo: Togli Dio, ch'a te le ſquadro.

Aliter etiam dicitur CAPRIFICARE ALIOS, quod eſt ſubſannare, a lijſquè detra- H
here, & extenditur etiam ad eos, qui proximum fallunt, vt eſt vendentis Caprificos pro Ficubus, quemadmodum lepidè Alexis in Lebete.

Is iurans Ficos diuendere, dat Caprificos.

Parad. de antiq.ſtatu Burgund. c.8. Sic olim qui Mediolanenſem aliquem aliàs præclaræ Patriæ Ciuem, caprificare voluiſſet, illi Ficos exprobrabat, dicens: EDE FICOS, alludendo ad Ficos, quibus ex
Th. Vit. Hum. Tom. 6.P. pag. 402.f. ano Mulæ dentibus extrahendis, Mediolanenſes alias capite plecti iuſſos damnauerat Fridericus Oenobarbus, poſtquam bello cœpit illorum Vrbem, contrà quam arma ſumpſerat ob hanc cauſam, quod ſcilicet ijdem Mediolanenſes irati Friderico, à quo multa damna perceperant, Beatricem Auguſtam eiuſdem Vxorem, Mediolanum ſummopere inuiſere expoſcentem, Aſinæ præpoſterè impoſuiſſent. Non rarò tamen aliquid modeſtius ſonat eadem parœmiaca phraſis; ſolemus quippè de ijs, qui mollius

& deli-

A & delicatius viuunt, dicere: FICVS EDIT, cuius dicti vice Zenodotus dixisset Ἄβρωνος Βιος, ideſt *Abronis vita*, Virum commodiſſimè viuentem indigitaturus, cui neceſſaria pretioſa putanti repetendum eſſet illud ex Suida prouerbium LEPORI ESVRIENTI ETIAM PLACENTÆ LOCO FICVVM. De huiuſmodi homine, ſi peramplis ſuis fortunis non acquieſceret, immò non abſq; pericolo maioribus inhiaret, interdum pronunciari obſeruatur VVOL CERARE DE' FICHI IN VETTA, *Ficus in ſummis ramis quærit*, quaſi dicatur, & ſi tutius ſit Ficos illos carpere, quos ex robuſtioribus ramis manus attingunt, is ſui non memor periculi, illos in extremis plantæ cymis decerpere contendit. At ſi, quod μεταφορικῶς hic dicitur, in ſenſu ſimplici accipiatur, & ruſticis applicetur, tunc non fruſtrà enunciabitur homoeteleuticon illud apud omnes Italos vulgatum *Monoſ. l. 6. num. 10. Ioſ. Albert. ad. 696. Monoſ. l. 1. pag. 43.*

Quando il Villano è in ſul Fico
Non conoſce parente, ne amico.

Quod ſic reddere placuit

Dum patula carpis dulces ex Arbore Ficus,
Nec conſanguineos, nec amicos, Ruſtice, noſcis.

B Rurſuſq; ad alios translatum ſignificare poteſt inhumanitatem illius, qui ſtatim ex Iro Crœſus effectus, ne quid minimum ſubſidij conſanguineis, aut amicis ferre dignatur, quin potius cum cæteris inſolentius ſe gerit, quam ſi ſummè fortunata ſortitus eſſet incunabula. Veruntamen eiuſmodi dicteria, quatenus proximum læſura fuiſſent, tollere prætendebat is, qui ſequens prouerbium primus protulit; *Ficum Ficum, ligonem ligonem voca, mazam mazam*, ſiuè vt inquit Monoſinus, *ſcapham ſcapham*, ideſt ne ſis aſſentator, ſed proprijs quoſcunq; nominibus voca; ſiuè etiam apertè loqueris, nec vlla velis vti verborum circuitione. Quam ad rem Eraſmus FICO NON ASSENTANDVM edidit, dum ob manifeſtiſſimas eius fructus prærogatiuas in Chiliadibus ſcripſit *Aſſentari neſcio Ficum*. Et ideò nomenclatorem ſub Ficu volebat Lancinus Curtius illis ad Aloyſium Marianum ſcazontibus lib. 6. Epigr. 69. *Monoſ. l. 6. pag. 268.*

Solus quo eat duro vocabulo Thymon
Interrogas it Curtius, ſit vt Thymon
Nomenclatorem vocare ſub Ficu.

C Sic qui per ætatem ſapit DACTYLVM A FICV COGNOSCIT, non ignorans cuinam FRVSTO PANIS, NON FICV, LABRA SVNT OBTVRANDA, vt ex Gellio habetur in eos, qui res ſtrenuè adminiſtrant, in quos, vt & in ſollicitos; & quibus aliqua negotia magni fiunt, dicere ſolebat Suidas VT FICI OCVLIS INCVMBVNT. Ita CARICVM à CARICO SERMONE erit diſtinguere, nempe ſuauem, & velut Caricas redolentem, ab aſpero Caribus domeſtico, vt prouerbialiter innuiſſe viſus eſt Claudius Rufus Triuoltinus ad Gilbertum Ducherium celebrem Vultonum Poetam in hæc ſcribens. *Id. l. 3. pag. 110. n. 75. Gell. in Noct. Attic. Albertat. adag. 485. & 1500.*

Vulto candide, Vulto, quem Poetam
Omnes dicimus optimum Poetam:
Pinguem vt rapula condiunt ferinam,
Et mordax acor adiuuat palatum:
Sic, vt conijcio, tuum iuuabit
Dicendi genus Atticum, & ſonorum,
Incultus meus, atque ineruditus
D *Cicernus quoque, CARICVSque SERMO:*
Si nunc haſce apinas, rudeſque verſus
Miſcebis grauibus tuis Camœnis. *In lib. Epig. Duchens ep. vlt.*

Quod porro cares aſperè loquerentur, teſtis locupletiſſimus eſt Homerus eo carmine

Νέστης αὖ Καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων.

Ideſt *Neſtes dux Carum, qui barbara verba loquuntur.*

Et quoniam Prouerbia eximi debent, prorſuſq; liberari ab oſtentis, prodigijs, ominoſis prædictionibus, & inſomnijs, de his ſermo ſequens eſt habendus.

OSTENTA, PRODIGIA, OMINA, Et Inſomnia.

PLinius inter Prodigia recenſet Ficus illas in Bœotia, quæ a locuſtis deroſæ iterum germinauere; quemadmodum & Ficum, quæ in Caprificum degenerauit; Ficumque aliam quæ Cyzici (Propontidis eſt inſula) antè obſidionem in Lauro enata eſt. Graue quoquè portentum cenſetur ab illo, dum ex candida Ficu nigra producitur, nam ex felice Arbor in infelicem degenerare creditur, quandocunq; Ficus alba felix, & nigra infelix ab omnibus habetur, quod & arguit nobilitas, ideſt exiſtimatio, atq; etiam guſtus delicatior; Propterea Macrobius de ijs Arboribus, quæ Tartareis Dijs ſacræ habebantur, eas illis mage conuenire dicebat, vtpotè infeliciores, quæ baccam nigram, nigroſq; fructus ferrent. De Ficu Ruminali (quæ eadem fuiſſe traditur, quæ dudum Romulum, & Remum adhuc infantes fructibus pauerat, & vmbra protegerat, & exinde per DCCCLXX. annos Vrbis conditæ, & vltra ſeruata eſt) mirabilia non ſolum, ſed prodigioſa narrat idem Plinius, dicens eam miraculo ex ære iuxtà dicato, tanquam in comitium ſpontè tranſiſſe, adactoq; nauigio eandem illicò aruiſſe; rurſuſq; cura ſacerdotum reuixiſſe, & mortuis iterum ramalibus, areſcenteq; trunco languentem, ac diminutam, Romanis eo tempore prouenturam calamitatem deſignaſſe; fuiſſe quoquè ante Saturni ædem Anno Vrbis CCLX. ſublatam, ſacro Veſtalibus facto, cum Syluani, & Iſidis ſimulacra ſubuerterentur. Eodem inſuper Plinio teſte, quin & antè illum autore Cicerone Caunia Ficus quædam Ficuum minutiſſimorum ſpecies omen triſte præſetulit; nam cum quidam in portu Brunduſino caricas Cauno aduectas vendens, Cauneas clamitaret, euentus infeliciſſimos ominatus eſt Marco Craſſo nauem tunc conſcendenti, vt aduerſus Parthos contenderet, quippe qui in illa expeditione ſimul cum filio fuit à Barbaris trucidatus; Vox enim tunc tanto viro iter aſcenſuro caſu prolata, non niſi prodigioſa poterat eſſe, nam ſycopola ille toto pectore exclamans *Cauneas, Cauneas*, videbatur dicere *caue nè eas, caue nè eas*; Quam Ficuum ſpeciem ſimul cum alijs, in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui poſteà Cenſor fuit, cum legatus in ea Prouincia eſſet nouiſſimis Tiberij Principis temporibus. Exindè, & poſt non multum temporis alio pacto mortem denunciauit Ficus; cum nimirum tres huiuſcemodi Arbores de repente procubuerunt, breui procubiturum Imperatorem Alexandrum Seuerum, vt in ſequenti demonſtramus Rubrica, portendentes. Pudicitiæ quoq; apud Romanos ſubuertendæ ſignum à Plinio fuiſſe perhibetur Ficus, quæ M. Meſſala, & C. Caſſio cenſoribus in Capitolio nata eſt. Sed quantò infelicioris ominis hæc Arbor tunc fuit, tantò caricæ fortunatius ominabantur: erant enim noui anni felix auſpicium, nam à populo ſolebant Magiſtratibus offerri in ipſis noui anni Calendis, & hoc ad frugalitatem fortè euocandam, ſeù implorandam, vna cum dulcedine, & ſuauitate morum; & ideò prandium apud ſapientiores, vt benè notat Seneca, erant ſolæ caricæ, & panis; fauſtum propterea, felicemq; reddere ijs oblatis cogitabant annum, boniſq; ſemper augurijs, & integra valetudine onuſtum, ſi ſeruaretur illud Celſi præceptum dicentis vtiliſſimum eſſe prandere exiguum aliquod, & ipſum ſiccũ, ſine carne. Hucq; ſpectare videtur Ouidianũ illud

Quid vult Palma ſibi, rugoſaque Carica? dixi,
Et data ſub niueo condita mella cado?
Omen, ait, cauſa eſt, vt res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.

Ita fortunas Philippi Macedonis portenderunt Ficus, quæ in Biſaltia medio vere maturuerunt, ſecus autem Caprificus Arbor infauſti ominis erat, qua mortuis male precabantur; vnde Propertius *Vrgeat hanc ſuprà vis Caprifice tua.*

Eapropter infauſtum ducebatur pro ſepultis tumulos dumis adopertos relinquere, ideoque ab illorum buſtis, qui impenſius amabantur, hæc omnia procul eſſe iubebantur. Ruinam pariter, & exitium locis, quibus ſuperimminet Arbor eadem portendit; cum enim è muris, & ſaxis erumpat, & lapides alioqui duriſſimos deijciat enitendo, videtur ſemper interitum comminari, quarè Martialis.

Lib. 17. cap. 25.
Id. l. 16. c. 27.
Lib. 3. Saturn. c. vlt.
Ruminalis Ficus Ætas eiuſdẽ varia prodig.
Lib. 5. c. 18.
Cornel. Tacit. Annal. l. 13. in fine
Pl. lib. 15. c. 19.
Cic. 2. de Diuinat.
L. 17. c. 25.
Epiſt. 87.
Celſ. l. 7.
Faſtor. l. 1.
Athen. l. 3. cap. 3.
Eleg. 5. l. 5.

Mar-

SCD Lyon 1

Marmora Meſſale findit Caprificus *L.10.ep.21*

A Et Iuuenalis --- *Ad quæ* --- *Diſcutienda valent ſterilis mala robora Fici.* *Sat. 4.*

Quam ad rem Perſius metaphoricè ſic pariter alludebat.

Quid didiciſſe ? niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus *Sat. 1.*
Innata eſt rupto, iecore exierit Caprificus.

Quapropter ſomniata quoque hæc Arbor non niſi Mala portendere poſſe ducenda eſt; Ficum autem vuiuerſaliter acceptam Plinius triſtes inter Arbores collocat, ex eo *L.16.c.25.* maximè, quià non floreat, cum flos ſit Plantæ gaudium, Anni iuuenta, Veris nuncius, Ven eriſquè delitiæ; quibus ille nimis aſperè cum Planta tam mite egiſſe mihi viſus eſt; nam licèt hæc verè non floreat aliarum Arborum more, peculiare tamen habet hunc florum defectum vberiore, biferaq; ſæpiſſimè, ac identidem trifera compenſare fructificatione, quod ab alijs Arboribus, vel nuſquam, vel perrarò præſtitum eſt; Quare in hac vice floris ſtat fructus, qui flos, & fructus vno, & eodem tempore haberi poteſt, & fructus ipſe, ſi benè perpendatur, rudimentum quoddam floris in centro extrinſeco ſuæ baſis præſeferre videtur, è quo, dum fructus eſt maturus liquor emanat dulciſſimus, &
B ſuauiſſimus, Saccharo, Melli, Mannæq; dulcedine, & ſuauitate minimè cedens; ſed hæc omnia bonitatis potius oſtenta, quæ ſingulariſſimam huiuſmodi fructus ſapiditatem oſtentent, dicenda veniunt. Illud quoque ſingulari conſideratione, & prodigioſa quadam inſpectione dignum videtur, quod reliquis pomis fructus ſub folio locatur, in Fico autem è contrario, nam Ficus eſt ſupra folium, quod tamen eſt vmbroſiſſimum, atque latiſſimum, & licèt aliquæ ſpecies Ficuum reperianrur, quæ Ficus habeant ſub folio, vt *Plin. l. 16.* Ciliciæ, Cypriæ, Helladiſquè. Groſſi tamen poſt folium naſcuntur; Pomum enim *cap. 26.* ſub folio habet pro protectore folium, quod autem eſt ſuprà folium, hoc ſuperba quadam naturæ conſtitutione perfectius, ideòquè nobilius, & admirabilius dici promeretur. Sed quid pro miris hæc habentur ? non poteſt non eſſe prodigioſa ſuis operationibus Arbor, quæ contrarijs, quodammodò legibus regi videtur, nam ſi aliquot Arbo- *Plin. l. 16.* res ſunt, quæ breuitate radicum facilius ſeneſcere traduntur; Ficus viceuerſa licèt lon- *cap. 31.* giſſimas habeat radices ocyſſimè ſenio conficitur. Eadem de cauſa portenti loco habet *Idem l. 16.* Plinius, quod Ficus ſola cæteras inter Arbores maturitatis cauſa medicetur, nam præ- *cap 27.*
C ter ordinem procedere in maturationis prohibitione, eſt prætia adaugere, & quid portentoſum efficere. *Conducunt alia alijs*, vt ex Euripide habemus; Hiſtoriæ igitur cum *Chorus ap. Eurip. in Heraclide.* multos tangant non erunt abſque notabili iuuamento hîc enarrandæ.

HISTORICA.

INcredibile prorſus videtur fructum tam dulcem, tamq; mitem, vt eſt Ficus, inſpectum duntaxat, nè dicam guſtatum, & ferè olfactum tam acres identidem, tamquè aſperos effectus, vt ſunt bellici, ſuſcitare potuiſſe. Veruntamen quia celebrioribus ab hiſtoriographis hæc traduntur, indubia fide digniſſima cenſeri debent. Cenſorinus etenim Cato reuerſus ex Africa (quemadmodum in eius vita Plutarchus refert) vnico Regionis illius in Senatu Ficu monſtrato, pluſquã M. prolatis oratoriè verbis effecit vt anno ſequenti bellum tertium Punicum expeditum fuerit, quo penitus Carthago deleta eſt; nam cum ante tertiam diem huiuſmodi fructus maturi, Carthagine
D decerpti, Romam afferri poſſent, maximum quoque denunciari videbatur periculum, ob hoſtem tam infenſum, & irreconciliabilem ita propinquum; Nec quicquam profecerunt contraria Scipionis Naſicæ conſilia, ſeruandam eſſe Ciuitatem illam, defendentis nè Vrbis æmulæ metu deleto : luxuriari, & imminui Romana fortitudo inciperet. Hinc apud Reuſnerum in Paradiſo Poetico eſt legere.

Cato Cenſ. oſtenſo Ficu bellum ſuſcitat aduerſ. Pænos

Euertit magnas Ficus Carthaginis arces,
Vicinoſquè hoſtes: hoc Cato teſte probat.

Quo ferit & illud apud eundem Reuſnerum de Ficu Africana, quæ in Poetico pariter eiuſdem Paradiſo de ſe ipſa ita loquens inducitur.

Sum Ficus Lybiæ: per me Carthago ſuperba
Corruit, & per me tanta ruina fuit.

Haud aliter operati ſunt hi fructus à Xerxe pariter quondam inſpecti, quippè qui il-

Xerxes viſis Atticæ Ficub. iurat ſe non eſurum ante Regionem illam deuictam.

Perſidē Ficis carentē non inuadē dam eſſe ab Crœſo Sandanis perſuadet.

Nauc. Chronogr. Vol. 1. generat. 53. Sherlog in Cantic. Cantic. Vol. 2. pag. 656.

Lib. 12. c. 1.

Ficuum, viniq; dulcedo Barbar. in Italiam trahit.

Hiſtor. l. 2. De Morib. Germ. c. 4.

Ijdem anno 190. ante N. D. cæſi ap. Bon. noſtram, & penitus ab Italia pulſi.

T. liu. l. 6. dec. 4.

Tit. Liu. Ib. Id. Tit. Liu. l 5. dec. 3. in fin.

Cic. in Phil. 3.

Nicol. III. P. M 1278.

Clemens VIII. 1592.

Robert. Cenal. de Re Gallica l. 2.

Perioche 3.

lum ad ſubigendam Atticam permouerunt. Nam cum in Perſide venales ille Ficus Atticas deprehendiſſet, iurauit ſe non comeſurum, priuſquam Regionem illam huiuſmodi fructibus feracem debellaſſet, maximam illius telluris fœcunditatem ex ſapidiſſimis hiſce fructibus, quos Perſis neſcit, arguens. Quarè conrrariò fretus argumento Sandanis Lydus, paulò prius eiuſdem Xerxis tempora perſuadere conabatur Crœſo, quamuis incaſſum, nè Perſis bellum inferret, cum nimis aſpera foret illorum Regio, Ficus minimè proferens, nec aliud quicquam bonum, quod comederetur; quibus cum nihil eſſet, quod (vt dicebat) eripi poſſet, ſi victoria obtineretur, multum tamen amitti poterat re votis aduerſa ſuccedente; nam vbi victores guſtaſſent bona, quæ anteà non habuerant, nunquam deinceps abigi potuiſſent. Illum (vt verbis vtar Athenæi lib. 3. c. 5. ex Herodoto, ſermonem habentis de viris nequaquam molliter educatis, cum quibus odia iam iam forent exercenda, iam, iamquè pugnandum) ſic tunc loquentem imagi- E
nor. *Aduerſus illos Homines, ò Rex exercitum comparas, qui anaxoride, & reliqo veſtitu coriaceo vtuntur, cibantur verò non ijs, quæ cupiunt, ſed ijs, quæ ſuppetunt: regionem aſperā incolunt: vinum per Iouem non bibunt, nec Ficis, nec alijs lautis cibis veſcuntur.* Eadē
dulcedo Ficuū, vt & vini, oleiq; fuit olim in cauſa, vt Gallorum antiquiorū Populi Italiā F
inuaſerint, miſerabiliterq; tandiù occuparint: *Gallias hanc primam habuiſſe cauſam* (ſcripſit Plinius) *ſuperfundendi ſe ſe Italiæ, quod Elico ex Heluetijs, ciuis earum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, Ficum ſiccam, & vuam, oleiq; ac vini præmiſſa remeans, ſecum tuliſſet*: Qui cum ſuis conciuibus retuliſſet ore quæ viderat, quæq; diù guſtarat, eo permouit animos eorum, & inuitauit, vt integræ nationi communicato conſilio, in vnumq; corpus adunato, in Italiam impetuosè irruperint. *Hi ſpecie* (ſic Polybius habet) *ac fœcunditate regionis pellecti, exiguam quandam nacti occaſionem, exercitum comparant, factoquè in Tyrrhenos impetu, finibus expellunt, campos deinceps ipſi tenent.* Italicis nimis inuidebant bonis, quibus auidiſſimè inhiarunt poſtquam illorum aliquam cognitionem cæperunt obtinere, nam (vt Tacitus ait) *Villas habitabant nullis ſeptas mœnibus, apparatuum omnium prorſus expertes, in terra ſuper ſtrato gramine dormiebant.* Qui
Boij anno CXC. ante Chriſtum natum Bononia, & tota ab Italia pulſi ſunt virtute
præmemorati P. Corn. Scipionis Naſicæ tunc Conſulis; *Ipſe in agrum Boiorum legiones induxit*, ideſt in Agrum Bononienſem, vbi caſtris firmatis ad fluuium Idicem G
quinto ab hac Vrbe lapide diſtantem in loco etiam nunc vocato *Caſtra Naſicæ*, corrupto tamen, & abbreuiato vocabulo *Caſt. Naſ.* cuius loci è directo immediatè extrà Vrbem locus adeſt his quoq; temporibus cum nomenclatura *Campi Boiorum*, poſt duorum menſium moram ſtrenuè cum Gallis dimicauit, eoſq; debellauit. *Duobus ferè poſt menſibus P. Cornelius cum Boiorum exercitu collatis ſignis egregiè pugnauit: duo de triginta millia hoſtium cæſa Antias Valerius ſcribit, capta tria millia, & quadringenta, ſigna militaria centum viginti ſeptem, &c. Boij poſt illam pugnam extemplò dediderunt ſe, &c. P. Cornelius Conſul. triumphauit de Boijs. In eodem triumpho Gallicis carpentis arma, ſignaq; & ſpolia omnis generis tranſuexit, &c.* Et vt huiuſmodi Victoriæ commoda in
æternum firmarentur, Bononia iam Boiorum ſedes, primariumque gentis illius fundamentum, coloniam ampliſſimam Romanam deſtinarunt. *Itaquè poſtero anno ante diem tertium Kal. Ian. Bononiam latinam Coloniam ex S. C. L. Valerius Flaccus, M. Attilius Serranus, & L. Valerius Tappus Triumuiri deduxerunt: tria millia hominum ſunt deducta: equitibus ſeptuagena iugera, cæteris colonis quinquagena ſunt diſtributa; ager captus de Gallis Boijs fuerat, Galli Tuſcos expulerant.* Et hinc patet Bononiam ſuis Principibus H
ſemper fideliſſimam fuiſſe, nam poſt Hetruſcos, deindè poſt Boios Gallos, Romanis ſemper etiam ſub forma libertatis paruit. Semper fuit ab omnibus agnita tanquam *flos Italiæ, ornamentum populi Romani, ornamentum dignitatis*, vt meritò de ea Beatiſſimi Pontifices ſic ſint locuti. *Ciuitas, quæ inter alias Italiæ ſpeciali prærogatiua fœcunda, viros eminentis ſcientiæ, viros alti conſilij, viros præpollentes dignitatibus, & virtutibus præcellentes ſolet ab antiquo, propagatione quaſi naturali producere, ac veluti fons irriguus ſcientiarum dulcedinem ſcaturit, ac ſuaui liquore reficit ſitientes.* Eandem Maximus alius Pontifex ſic extulit, *ſtudiorum matrem, morum inſtitutricem, & liberalium artium parentem.* Et quæ à Gallis Belgis nomen Bononiæ accepit, ijſdem Gallobelgis nomen
Bononiæ, atque arcem ipſam ad Geſſoriacum Morinorum Portum fundatam reſtituere voluit, & eſt ea, quam Bononiam Piccardiæ nunc dicunt, quæ primordia, ſuamq; duxit origi-

A originem à Q. Pædio, in illius rudimentis magnum Vallum ad impedienda Anglorum auxilia, iussu Cæsaris erigente, illudq; suis militibus, qui Bononienses erant, incolendum permittente. Si tot igitur populorum commotiones Ficuum suauitas valuit excitare, si tot Nationes in arma compulit ad sibi deuincendas terras vberibus istorum fructuum prouentibus insignes, si tot asperas gentes allexit, quinimmò virtute quadam quasi magnetica mitiores in regiones attraxit, dicendum venit illos verè pompam esse naturæ nobiliorem, munera telluris pretiosiora, dulciores Pomonæ delicias, sapidiores Arborum fœtus, totq; ditissima suauioris Ambrosiæ, Nectarisq; purioris Æraria, ad quorum sibi conquirendam possessionem, necessitas durissima legum inimica tot animos indociles pauperiem pati toties induxerit, vndè maximæ sint habendæ grates illi Phytalo, qui primò Ficum Athenis inuênit, & excoluit, vt tradit Ælianus. Hinc de Ficuum bonitate, quæ tot in Populis motus excitauit, Balthassar Bonifacius exclamabat.

Cæsar. Comment. Belli Gall. lib. 3.

Ficuum encomium *Var. hist. l. 3 cap. 38. Musarum l. 4. hist. 72. Ibid.*

Heù dulces Ficus! per vos quas Pallas Athenas
Struxit, Achameniâ sub feritate ruunt.
Heù Ficus nimium dulces! Carthago Latino
B *Per vos, barbarico Roma sub ense cadit.*

Frequens Ficuũ esus sudorẽ parit abominabilem. *Ex Hort. Gul C. Baric. Rhodig. l. 6. Antiq. Lec.*

Imò illorum sententiæ adstipulatus, qui Ficum asserunt fructum illum fuisse, quo gustato, Protoplastis æterni mandatum primi fregere parentes, exinde subsequitur.

Parua loquor; per vos Euæ sub dente voracis
Excisum est hominum funditus omne genus.

Clodij Albini cænam in qua 500 Ficos, cum alijs quamplurimis esitauit.

Verum licet Ficuum vsus multa hominibus commoda parturiat: nam & ij citissimè nutriunt, & impinguant corpora, aluum emolliunt, perq; vrinas, ambitumq; corporis non pauca excernunt excrementa: continuus tamen, & immoderatus illorum esus sudorem generat abominabilem, & corporis fœditatem. Indicium huius rei est quod illorum esu, capitis infestissimorum, totius humanæ cutis vermiculorum copia innascitur; Hinc apud Rhodiginum legitur Anchimolum, & Moscum Sophistas tota vita fuisse hydropotas, ac Ficis multum solitos vesci, & tamen robustos extitisse, sed adeo fœtentes vt propter intolerabilem sui sudoris odorem certatim in balneis ab alijs excluderentur. Sed si teterrimè propter immodicum istiusmodi fructuum esum quis olere debuisset, is C procul dubio fuisset Clodius Albinus Imp. XXIV. qui referentibus Spartiano, & Cordo quingentos vnico prandio Ficus, vnà cum decem melopeponibus, & centum malis Persicis, ac quadringentis ostreis, vuæquè viginti libris, & centum Ficedulis deuorauit. Verè πολυσυκόφαγος hic dici poterat, qui si tot fructus singulis prandijs absumpsisset, breui caritatem in illis induxisset, & breui quasuis Autumnales opes abligurisset, nisi paulò post in Gallia cum Seuero decertans occubuisset. Parum abstinentior in Ficubus comedẽdis traditur extitisse Brutus, qui nec contentus naturali istorum fructuum dulcedine, illos ex melle comedendo, sese stultum, & Brutum faciebat, vt habet hist oricè Posthumius Albinus Annali primo de Bruto, ex relatione Macrobij: Secus autem legitur de Augusto, à quo ipse Brutus in Filium adoptatus erat, qui Ficus biferas valdè quidem expetiuit, sed ijs parcius vsus est. Sic & Philippus Persei pater, vt ex Polybio Megalopolite lib. 12. scribit Athenæus, cum Asiam percurreret, à Magnesijs, in summa necessitate Ficus non ad crapulam, sed ad sustentationem accepit, quorum quidem beneficium liberaliter compensauit donata ijsdem Ciuitate Myunte, cum Regione propinqua. Sic istum Ficus ab inedia subtractum, in viuis confirmarunt, quæ mortem alijs D iam saturis aliàs acciuerunt. Chrysippum enim Solensem Philosophum, & Philemonem Poetam Syracusium, diuersis temporibus, & locis, immoderato risu causa Ficuum excitato suffocatos fuisse, & sic eodem fati genere vtrosque procubuisse tradunt historiæ. Cùm enim sibi paratas ambo Ficus, & in sui conspectu iam positas obseruassent ab Asello deuorari, seruos, vt hunc abigerent vtrique inclamarunt, qui cum iam consumptis omnibus superueniissent: *quoniam* (dixerunt) *tardi adfuistis, date illi merum*: cuius dicti vrbanitate tantopere sibi placuerunt, vt statim vi cachinnorum euanuerint. Ridicula hæc sanè videntur legentibus, licèt peramara experientibus; attamen nil minus ridiculum, sed sine vllo vitæ discrimine in proprio subiecto est quod traditur ab Æliano de quodam Pædagogo Sybaritâ. Is (cum Sybaritarum esset molliter viuere) puerum, quem custodiebat grauissimè quondam obiurgauit, eò quià caricam in via repertam sustuliisset comesturus; at ipse de manu pueri sumptam (proh quæ homunculi grauitas!) deglu

Philippus Persei pat. Ficuum vectigal à Magnesijs accipit, ijs donata Myunte.

Chrysippus, & Philem. nimio risu Ficuũ causa excitato expirant. *Va. Max. de mor. nõ vul. Lib. 14. Var hist. c. 20.*

deglutiuit. At hoc parum ſanè foret, & nulla penè dignum obſeruatione, ſi eiuſmodi E
ineptiæ de pædagogis duntaxat antiquorum legerentur; deteriora fortaſſe hoc æuo noſtro obſeruantur, quo deplorabilius videtur, quod ingenuis pueris identidem præficiuntur eiuſce generis homines, qui ligones ſatius quàm libros tractare nouerunt, & hinc non mirum eſt, quod tot nobiles conſpiciantur ruſticis magis inquinati moribus, quàm liberalibus imbuti diſciplinis; quippè quià ſordida parentum auaritiesnè paulò vberiore ſtipendio confugeret ad viros ſummè aptos, eiuſcemodi homullos educandis pueris præponunt, qui nihil identidem præter baptiſmum, & habitum Eccleſiaſticum, in ſe venerabilis habent, & ideò ſordidè viuentes non abhorrent ſordidioribus ſe ſe officijs in herorum domibus, vt ipſorum gratiam lucrentur, accommodare; decentius quidem, niſi Sacerdotes forent. Et hæc ſufficiant, nè quid dicam de ijs, qui maiorem impendunt
Ael.var.hi. l.12.c.57. curam educandis brutis, quàm filijs; vndè ſi reuiueret Diogenes Synopenſis poſſet iterum de illis id efferre, quod de Megarenſibus dicebat; ſe nimirum malle Megarenſis viri arietem eſſe, quàm filium, cum pecudum curam, non filiorum haberent. Sed ad no-
Th.V.H.M. fol. 702.d. ſtra conuertamur. Alia quoque ratione alijs mortis cauſa Ficus extiterunt. Terpandro Citharædo perinſigni, dum os hiaturus aperiret, temerarius quidam Ficum inopi- F
nato tantâ vi faucibus impegit, vt illum ſtrangularit. Narrat & Iouius ob eſum biferarum Ficuum, quas multa niue refrigerarat, è viuis anno ætatis ſuæ LIII. deceſſiſſe Pom-
In eius vita peium Cardinalem Columnam à Carolo V. Neapolitani regni adminiſtratione donatum. Quantò igitur ſuperius vitam hominibus abbreuiaſſe viſi ſunt Ficus fructus, tantò Arbor alio pacto eandem alibi prolungauit. Nam Ficus, quæ ex Hiſpania in Regnum Peru delatæ ibi mirabiliter creuerunt, ac perpetua ſuſceperunt folia, velut ſunt quæ in agro Elephantino ad Syenem in Inſulis Nili proueniunt, quibus ſimiliter nuſquam folia decidunt, illæ, Monarde referente, lac proferunt, quo contrà aranearum inſecta, eorumquè venena Peruani vtuntur, illud bis, teruè illatum in vulnus ſaluberrimè inſtillantes. Sic dum cum hominum vita, quadam veluti ſympathia coniunctæ Ficus eſſe compertæ ſunt, nil quoque mirum, quod illorum vicinum funus identidem quaſi deploraſſe cadendo conſpectæ fuerint. Accidit enim Alexandri Seueri Principis Optimi temporibus, Ficorum Arbores tres, quibus eiuſdem Imperatoris erant annexa tentoria, ſuo de nomine Alexandrina nuncupata, caſu repentino procubuiſſe, ac ſi Principis G
æquiſſimi paulò abindè morituri renuiſſent viuendo funeribus intereſſe; & quæ dulcedine fructuum Reges benignitatem docere videbantur, benigniſſimo nuper adimendo Imperatori voluiſſent ipſæ prius occumbendo, triſtem fatorum illi impendentium ſortem adaperire; Nam poſtquam cunctis amabilis, pius, modeſtus Romanas res compoſuiſſet, doctoribus quarumcunque artium, atque opificibus ſalaria inſtituiſſet, ac erectis Scholis rectores, & præceptores conſtituiſſet, calumniatoribus adeò infeſtus, vt ipſis capitis pœnam indixerit; poſtquam Artaxerſem potentiſſimum Perſarum Regem deuiciſſet, Parthici, Perſiciq; triumphali agnomine decoratus, Maguntiæ tandem miſerabiliter, paulò poſt memoratarum Arborum euentum, vnà cum genitrice Mammæâ, truculentis ab Maximini ſicarijs, occiſus eſt. Tantum oderunt bonos impij, vt qui Iuſtitiam vindicarat in manibus deteſtabilis Heliogabali torpentem, Imperiumq; ſub illius mollitiebus inquinatum, illo peremptо purgarat, & ipſe coactus ſit idem peſſimo alteri ſucceſſori relinquere. Mors quippè deplorabilis illius Reipublicæ ſtatum ſic immutauit, vt Alexandri Iuſtitiæ, Maximini ſucceſſoris nequitiæ ſucceſſerint, religioſoq; Seueri dominio, conſpicuæquè pietati, ſæculi corruptio fœdiſſima, cum contagioſis H
Helcheſaitarum hæreſibus, ac ſexta in Catholicam Eccleſiam perſecutione, ſubſecuta ſit. Tanti demùm factæ ſunt Ficus, & præcipuè Caricæ, vt ab Amitrochate Indorum Rege ad Antiochum Legati quondam, literæquè miſſæ fuerint, Caricas, Paſſum, & Sa-
Athen.l.14 capite 23. pientem impetratum obſonatorem. Quibus reſcriptum fuit ab Antiocho, ſe caricas quidem, ac paſſum miſſurum, cæterum ſapientem vendere non eſſe Antiochi, nec ſapientes Græcorum leges ab Antiochi mente diſcrepare. Non tantâ reſpondit humanitate (vt à profanis ad ſacra tranſitum faciamus) Nabal Maonites ditiſſimus in Carmelo deuotè rogatus à Dauide, cui in deſertis Pharan eſculenta defecerant, vt ſibi, ſuiſquè aliquid ad victum ſuppeditaret, cum maximè innumera illius armenta ſemper intacta ſeruaſſent. Sed retulit ſe nihil daturum, ipſumquè Dauid, à quo beneficijs olim petitus fuerat, ignorare. Quare Dauid ipſum deleuiſſet, niſi prudentiſſima Nabalis vxor Abigail

Ficubus in agro elephãtino folia nunquã decidunt.
Theop. l. 1. H. P. c. 16. & 44.
Strabo l.17 Elephãtine Inſula Nili circà Syenen.
In Peru Ficus perpetuis folijs.
Monard.
Anno Sal. CCXXV.
Ficus repẽtinè procũbentes Alexandri Seueri XXX. Imper. mortem denunciant.

A gail amarorem irę Dauidicæ temperaſſet dulcedine caricarum, quas inter cætera quamplurima ad illum attulit. Hæc ſuperinde ſacer Textus habet. *Feſtinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos; & quinque ſata polentæ, & centum ligaturas vuæ paſſæ, & ducentas maſſas caricarum, & poſuit ſuper aſinos*, &c. Quæ cùm propterea defuncto Nabal ducta fuiſſet in vxorem à Dauide, & rapta in Siceleg ab Amaleutis, in præmium pietatis in Dauid olim oſtenſæ caricarum dono, meruit etiam caricis mediantibus liberari. Nam cùm Amaleutæ incenſa Siceleg abijſſent, ægrotantem quendam ex ſuis in via reliquerunt, qui iam iam triduana expiraturus inedia, ſuperueniente Dauide, à quo caricis refocillari iuſſus eſt, ſuperuixit, ipſumquè beneficij ergo, ad Amaleutarum latebras adducens, in cauſa fuit, vt cæſis ad vnum hoſtibus, vxorem, & cætera quæcunque rapta, Rex Hebræus recuperaret. Nec defuit hæc Ficubus prærogatiua, vt nimirum ad miraculoſas operationes concurrerent. Sacræ etenim hiſtoriæ certiores nos faciunt, quod cũ Ezechias Iſraelitarum Rex lethale quoddam ob vlcus ad mortem ægrotaret, ipſe ab Iſaia Propheta, caricarum maſſa ſuper vulnus impoſita miraculosè ſanatus eſt. *Dixitq; Iſaias* (in aſſerti confirmationem hæc ha-
B bet Textus irrefragabilis) *Afferte maſſam Ficuum. Quamcum attuliſſent, & poſuiſſent ſuper vlcus eius, curatus eſt*. Hiſtorijs quàm benè interſerentur Virtutum ornamenta elaborata Emblematum!

1. *Reg.* 25.

1. *Reg.* 30.

4. *Reg.* 20.

EMBLEMATA.

VErno tempore Ficus Arbor ſpecioſis floribus minimè ſe oſtentat, nullamquè inanem de ſe ſpem Hominibus promittit; in Autumno verò fructus ſuauiſſimos, ac in illis quoſdam quaſi flores reconditos (vndè nonnullis adhuc in Italiæ locis, & præcipuè in Lombardia materno ſermone *Fioroni appellantur*) proferre ſolet. Salix autem euentu contrario perelegantes, ac admodum præcoces flores exhibet vllo ſine fructu paulò poſt enaſcentes. Quod pulcherrimi Emblematis anſam præſtitit Camerario, exhibenti Ficum fructibus onuſtam, è cuius regione ſtent Salices, flo-
C rentes quidem; ſed abſque fructu, cum verbis MITTE, NON PROMITTE, cumquè diſtiſticho

Ioach. Cam. Embl. 9.

Gratior eſt fructu Ficus, quàm flore Salicta;
Miſſa ego promiſſis anteferenda reor.

Cui conſonat illud de Ficu apud Reuſnerum in Paradiſo Poetico.

Scit præſtare ſuos, nec ſcit promittere cenſus
Atque ferax adeò floris honore caret.

Quibus innuitur magnæ leuitatis indicium eſſe multis, & inanibus promiſſis aliorum beneuolentiam captare, minimè laudabile præceptum illud Ouidianum ſequendo, nullo modo imitandum, videlicet.

1. *Arte Amandi.*

Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Dum deſtruendam huiuſmodi Naſonis ſententiam grauiter, breuiterq; Horatius inquit *Multa fidem promiſſa leuant*, &c.

Hor. in Ep.

Et è contrariò ſemper commendabilem eſſe perfectam in vniuerſa vita promiſſorum
D obſeruationem, & promptam omni ſine Fuco, & ſimulatione in omnes beneficentiam. Vndè Cicero quoque præclarè ſcribit, fundamentum Iuſtitiæ eſſe fidem, ideſt dictorum, conuentorumq; conſtantiam, ac veritatem. Nec aliâ de causâ Mercurio Ficum offerebant Ægyptij, niſi vt ex illo veritatis incorrupta dulcedo deſignaretur. Hoc eodem pariter emblemate repreſentari crederem illos, qui plura præſtant, quàm promittunt; Ficus enim non florens videtur fructus non promittere, quos tamen liberaliter impertitur, & opportuno tempore plures, quam ſpes conciperat, edit. Ita hoc idem expreſſit Petrus Coſtalius in pegmatibus, cum narrationibus Philoſophicis.

Off. 1.

Pier. Val. l. 53. *Hierog.*

Si lubet inſignem quam mittimus accipe Ficum,
Forſan & hæc vitæ corriget acta tuæ.
Vere nouo, nullo florum veſtitur honore,
Et tamen Autumno dulcia poma gerit.

Coſtal. peg. 13.

Quid

Quid tua me dubium toties promiſſa morantur?
Quod ſpondes primum, ſi ſapis, illud age.
Talia vel miſeros poſſent promiſſa beare,
Ni ſtructos tandem proderet arca dolos.

Perciuall. in ſymb. Antonij Guidiccioni.

Non ita poſſet obiurgari qui dulcis moribus nemini de ſe conquerendi cauſam exhibet. Huius naturam ſymbolicè referre poſſet vas Ficubus plenum, cum lemmate DVLCIA AMICA NATVRÆ; Morum quippè dulcedine nihil ſuauius, nihil acceptius eſt in rerum natura. Nec hinc multum aberat cogitatu Perciuallus, cùm pari pacto Vas obtulit, in quo faui mellis eſſent, & Ambroſia nuſquam à Ficubus diſsocianda, cum eadem inſcriptione. Nec inelegantius eſt Tægianum aliud Emblema continens Caprificum, quæ progreſſu temporis magnum fecerit ſcindi ſaxum, cum verbis inſcriptis DVRISSIMA SCINDIT; nam ſignificat Hominem, qui ſperet excurſu temporum vindictam ſumere de iniuria ſibi à potentiore illata. Ioachimus Camerarius addit hoc diſtichon. *Quamuis dura, tamen Caprificus marmora findit;*
Contemnas hoſtem, ſi ſapis, ipſe caue.

Barth. Tæg. l. 2. de Ar. fabr. Inſ.

Cuius rei exemplum Paulus Iouius in Dialogo ſuo Italico de ſymbolis affert, quo Viri Principes erudiri poſſunt cauendum eſſe ab iniurijs indignè inferendis cuiquam, etiam valdè inæquali, multoquè minori, quod eſt huiuſmodi. Quidam fuit Comes, Nicolaus nomine Campobaſſius, ſub Carolo Duce Burgundiæ militans; is cum inter grauiſſimas de bello conſultationes cum Principe, cui conſilium paulò liberius, vel non ita placens expoſuerat, alapam ignominiosè recepit, qua læſus toto corde, vindictæquè conceptum celans ardorem, occaſioni ſemper inhiauit vltionis, quæ ſanè diù deſiderata ſeſe tandem obtulit in prælio ad Noueſium commiſſo, quo deſiderium ſuum adimpleuit: nam Renatum Ducem Lotharingiæ clam admonuit, vt ſine mora cum Heluetijs Carolum Ducem tunc omni aggrederetur conatu, ſequè illi promiſit in ſuas partes tranſiturum, & prælij tantum exitum ſeorſim ſpectaturum; quod ex voto cum ſucceſſiſſet, & Carolus ab hoſte ſic ſuperatus, iniuriæ in ſuum ſubditum aliàs egregium, temerè nimis, & imprudenter illatæ, pœnas luit. Quâ re ſic indignè patrata Nicolaus ad Ludouicum XI. Regem Galliæ ſe contulit; verùm in ſuo vexillo poſtmodum geſtauit *Caprificum* Marmoreum quoddam antiquum monumentum innata ſua vi per medium ſcindentem; nec veritus fuit hac tam inſigni perfidia à nimio potius, & belluino vindictæ appetitu cum vmbratili ſua laude famam nominis immortalem, ſed vituperium ſibi comparare, quia proditor quocunque modo ſit proditor, condemnandus eſt in æternum. Exemplum tamen huiuſmodi Principes haud contemnendum ſibi proponere velint ad euitandas ſaltem præcipites, & iracundas, tanquam irrationales actiones, quæ veluti quædam abyſſus mali, malorum peſſimorum nouas abyſſus inuocant. Illorum quoque diuitum, qui doctioribus, & probis Viris ablegatis, in conſortium duntaxat admittunt Improbos, Lenones, Meretrices, & Adulatores, Luxurioſam ſtultitiam innuiturus Alciatus leges æquè callens, & Muſas, elegantiſſimum hoc exhibuit Emblema, quod hic in στέφανωμα recenſemus, propoſitam ſcilicet Arborem in prærupta rupe vigentem, fructuſquè ſuos rapacibus ſolummodò volatilibus perueros ferentem, hoc hexaſticho expreſſum

Contrà malè vtentes diuitijs Emblema.

Rupibus ærijs, ſummiquè crepidine ſaxi
Immites fructus Ficus acerba parit.
Quos corui comedunt, quos deuorat improba cornix,
Qui nihil humanæ commoditatis habent.
Sic fatuorum opibus paraſiti, & ſcorta fruuntur,
Et nulla iuſtos vtilitate iuuant.

Andr. Alc. Embl. 73.

Hinc ab Emblematibus ad moralia transfretemus; nam
Quod eſt ſeuerum, graue ſemper conducibile,
Expers metus, doloris, & moleſtiæ,
Iuuans, placens, pulcrè ſibi conſentiens.

Vt ſentiebat laudabiliter Cleanthes.

Ap. Clem. l. 5. ſtromat.

MYSTI-

A

MYSTICA, MORALIA.

LActe vbique abundat Ficus Arbor, in se ipsa, in cortice, folijs, & fructu, non quidem lacte illo fallaci, & nimis temporaneo, atq; fugaci huiusce Mundi, mediante peccati iucunditate noxissima, quæ omne bonum tollit, & omne malum inducit, quemadmodum fuit lac, quod Iahel præbuit Sisarę, quo obdormientis ex sopore voluptatum, cerebrum clauo transfixit, & terebrauit, vndè Salomon de huiusmodi lacte prauo conquerebatur: *Fili, si lactauerint te peccatores, nè acquiescas eis*; Sed lacte Ficuum suorum vitam, atquè dulcem fructificationem nutriente scatens; Sacrum lac illud obedientiæ, & diuinorum præceptorum obseruantiæ, denotare videtur quod fructuositatem bonorum operum, & Gloriam operatur. Boni namquè Viri virtute præditi, lac fluunt melleum intus, sacram doctrinam, dominicæquè legis obseruantiam præseferens; ex quo illud Apostoli fideles alloquentis hoc pacto: *quasi modo*
B *geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite*, candorem videlicet conscientiæ, saporemquè Charitatis suauissimum; sic *Montes stillabunt dulcedinem*, idest Fideles, & innocentes adinstar Ficuum Montes amantium, ibiq; sapidius, & vberius quàm alibi fructificantium, sublimiorem Virtutis statum perquirentes, lacte diuinæ gratiæ abundabunt. Et propterea Ficus lac, quod secundum Ethnicos Ruminæ illorum Deæ, quæ lactis præerat abundantiæ sacrum, eiusdem numen indigitare censebatur, illud præseferre potest, ac nos docere, à Deo tantum proficisci iustitiæ abundantiam, illamquè ab eo expetendam esse; ideòquè per illud lac, sicuti per abundantiam quoque butyri, & casei, quæ vtraque per lac Ficulnum coagulantur, vota hominum præsignabantur. Idcircò Ficum cadere in os, tanquam concupiscentiam oculorum, & carnis, cum superbia vitæ non est permittendum; nam cadere semper est malè ominosum, & huiusmodi casus indicat homines in peccando fragiles, & faciles in Diaboli potestatem incidere ad ominandam orbis ruinam, vndè fructus hoc pacto desiderare, vt est Michææ 7. est illis carere, est bonorum operum fructibus, & concomitanter gratia Dei priuum, & man-
C cum esse, & se constituisse in statu illo deplorabili sterilitatis, in quo erat Ficus illa secus viam Bethaniæ, quæ domus afflictionis interprætatur, plantata, quam non facientem fructus, Christus Dominus æterna persecutus est maledictione. Quæ omnia, vt illa, ex quibus immortalis Animæ dependet interitus, sibi ob oculos quisque versare debet, & vbi iustitiæ fructibus caret, se totum ad nouam fructificationem præparare. *Recedant vetera, noua sint omnia, corda, voces, & opera*. Quod præstabitur, si priusquam alij fructus edantur, ad folia pœnitentiæ emittenda intendantur actiones. Hoc idipsum nobis lignum Ficus Ægyptiæ antequam madefiat in aqua descendens, madefactum autem resurgens, & aquæ supernatans, suo exemplo suadere videtur, vt quoties per humanam fragilitatem ceciderimus in peccatum, salutari statim lachrymarum madore concepto resurgamus. Sic faciunt iusti, qui postquam (quod humanum est) peccarint, nolentes diabolicè perseuerare, Angelicum quid operantur se statim emendantes, nam *septies in die cadit iustus, & resurgit*. Sic quoque postquam deliquerunt Adam, & Eua egerunt, ex Ficus folijs sese tegentes, id est post errorem se corrigentes, & pœnitentiæ opera producentes, quæ sola pœnam nedum præoccupant, sed amissæ gratiæ damna
D reficiunt; & sic Deus verè agnoscitur, atque timetur, quod & ipsi Ethnici cognouisse visi sunt, vndè Poeta canebat.

Sæpè leuant pœnas, ereptaquè lumina reddunt,
Cum benè peccati pœnituisse vident.

Asperitas etiam eorundem foliorum præcincta significat continentiæ frænum. In hunc ideò sensum Ficus, iuxtà Oraculum Aggæi, & Zachariæ, designat Dona Spiritus Sancti, & consequenter subter Ficum sedere repræsentat quietem in operibus bonis. Sic Natanael, vt est D. Io. 1. sub Ficus vmbrâ sedens legum custoditam, & illius denotat obseruatores. Ficus insuper à vento agitari, est pati persecutionem, quià Ficus agitata à vento, vt in Apocalypsi cap. 6. iuxtà expositionem D. Augustini, est typus Ecclesiæ sub persecutionibus ipsis tortæ, quæ tamen radicibus in cœlum defixis semper protulit grossos suos, hoc est Sanctos Viros, & Martyres, ex quibus licèt laceratis inter per-

Iudicum 4.

Pron. 12.

Exod. 3.
D. Petri 1. *& D. Paul.* 1. *Cor.* 3.
Ioel. 3.

Gorop. in Vertumnof. 54. *&* 56.

Nahum 3.

Lauretus in v. cadere.

D. Matthæi cap. 21.
Adricom. num. 184.

Pl. l. 13. *c.* 7.

Prou. 24.
D. Chrysos. de Pœnitēt. Homil. 5.
Ouid. 1 *de Ponto.*
Val. f. 392.
Agg. 2. *Zac.* 3.
Prouerb. 27
Zachariæ 3
Beda in Pr. & Rupert, in Zach.
D. Hieron. in Agg.

SCD Lyon 1

Cantic. 2. ter perſecutiones, fructus vitæ prodierunt ſempiternæ ; in quem finem Ficus ſignificat E
Ex. D. Freg & Lyra ſuper D. Marc. 24. Sacram Scripturam ſuauiſſimos proferentem fructus, ſimulq; veram felicitatem. Quià nunquam dubitandum eſt Eccleſiam fructibus ſuis deſtitui poſſe, quæ illos tam incipientes, quàm perficientes, atque etiam perfectos in quocunque ordine, & gradu maturationis ſemper profert, cum quibus enitent omnes virtutes pulcherrimæ, vberrimæ, &
D. Hier. in Micheæ. 4. ſuauiſſimæ; nam Chriſtianus verus bonorum operum eſt fœcundiſſimus, quippè qui lac intus habet caſtitatis, dulcedinem pietatis, & vnitatem Charitatis, cuius ſemper eſt vni-
Laur. in v. Ficus. re, atque coniungere, tanquam benignæ, patientis, & quæ ſua ſunt non quærentis, & propterea myſticus Ficus Spiritualibus Athletis, qui pugnant contra vitia, conueniens-
Reduc. Mor. Pet. Berch. l. 12. c. 36. tiſſimus eſt cibus, qui fortitudinem, & vigorem contra Diabolum, & Mundi poteſtates auget. Semper igitur debent abundare bona opera ipſius Chriſticolæ, cui dictum eſt à Deo *non apparebis in conſpectu meo vacuus*, ſed *afferens fructus duodecim per men-*
Exod. 23. *ſes ſingulos*, ideſt ſemper fructifer, tam cogitatione, quàm verbo, & factis extrinſecis
Ezech. 47. ſemper ergà proximum beneficis, de virtute in virtutem progrediendo ; Hac de cauſa Ficus folia ſunt ampla, lata, & aſpera, quia poſſunt Homines & ipſa ad Charitatem
D. Aug. ſup. Pſ. 118. erudire, quandoquidem *Charitas latum mandatum eſt*. Quod vbi præſtiterint ijdem, F
Pſalm. 118. in latitudinem Dei Mandatorum adamuſſim ambulabunt, & illorum quiſquis illud Pſalmographi poterit iuremeritò replicare ; *Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquiſiui*, & ſic nedum melle, & lacte ſub lingua ſua abundabunt, verùm etiam per correctionem ſe proximis aſperos exhibebunt, illorum errores non permittendo;
Eccleſ. 12. etenim *verba Sapientum ſunt quaſi ſtimuli*. Porrò Sycomorus, licèt aliàs, quaſi falſa
Laur. in v. Ficus. Ficus peccatum ſignificet, vndè calcatio Sycomori deſignat peccatoris ſtatum, quem aut corrigere, aut omnimodè tollere, eſt Sycomoros ſuccidere; ſæpè tamen in bonam
Id. in v. abſcindere. partem accipi ſolet. Nam Sycomorus, quàm Zacchæus Chriſtum ad Hiericonta tranſeuntem conſpecturus conſcenderat, & quæ adhuc tempore Diui Hieronymi viſebatur, vt idem diuiniſſimus Scriptor teſtatur in Paulæ Epitaphio, poteſt illos denotare, qui Mundi Sapientiam humiliter ſectati, eligunt mox Dei ſapientiam ſubtiliter aſpicere; prudenter enim (ait Eucherius) Sycomorum aſcendimus, ſi prouidè eam, quæ diuinitus percipitur, laudabilem, & ſapientem fatuitatem tenuerimus. Quid enim inter mortales inſipientius, quàm amiſſa non quærere, poſſeſſa largiri, rapientibus relaxare, G
nullam pro acceptis iniurijs iniuriam reddere ; ſed iuxtà præceptum diuinum in omnibus præſtare patientiam? Tandem ex Caprifico cum ſibi ſit inutilis Arbor, & vtilis alijs, dum fructus edit nunquam matureſcentes, ſed culicum feraces, qui ad domeſticas Ficus euolantes, illarumquè foſſo cortice in maturitatem educunt, vndè tales eſſe, dicebat Plutarchus illos. qui cum facere nihil ipſi queant egregium, aliquo tamen pacto
Plut. ſymp. lib. 1. virtutem aliorum ſtimulant, ſtimulari deberemus ad continentiam, quam collo taurorum quantumuis laſciuienſium, circumpoſita, iſtius Arboris folia ſtatim reuiuiſcere faciunt; hinc ad Temperantiam, quæ Incontinentiæ frænum eſt, amplectendam impelli
Cauſſin. ſym poly hiſt. l. 1 .n. 22. & 23 deberemus; nam *Temperantia* (vt Seneca ſcripſit) *Voluptatibus imperat, alias odit, atque abigit, alias diſpenſat, & ad ſanum modum redigit, nec vnquam ad illas propter*
Sen. ep. 88. *ipſas venit. Scit optimum eſſe modum cupitorum, non quantum velis, ſed quantum debeas ſumere*. Ità Vir morigeratus, & doctus, Veritatis aſſecla indefeſſus in Problematibus ſoluendis pulcherrimum efficiet opus, illorum ſcilicet declarationem inculpatam,
n Pyrphor. ap. Stobæũ ſerm. 63. mirèquè extollendam, ita vt Philemonis illud præclarum dictum in praxim deducat. H

Haud Arte tantam Pictor vllus aſſequi,
Statuariuſuè pulchritudinem queat,
Tantum & decorem, Veritatis quantus eſt.

PROBLEMATA.

Cur Ficus nouiſſimè vitatæ vltimo loco

PEripateticorum Princeps de Ficubus nonnulla ſcitu digna quærit, & diſcutit, quæ præ ſui curioſitate præcedere hic debent ; & primò : cur Ficus nouiſſimè eſitatæ vltimò euomantur, quum cætera iuxtà ordinem, quo deglutita ſunt, emittat ſtomachus, ideſt prima vltimò, & vltima primò, non autem è contrà? Quod accidere putat, quia genus huiuſmodi pomorum, cæteris eſculẽtis longè grauiùs

eſt;

A est; nam poma ingesta suo pondere in imum delabuntur, spatiumquè peramplum superius relinquunt, vt cibus sequens eo facile admittatur. Paulò verò post exquirit idem Philosophus, quare ocyus dulcibus, quàm acribus satiemur, vt videre est in Ficubus dulcibus, & in pomis acidulis; cuius effectus hæc est ratio, quia dulcia plus alunt, quàm acida; naturæ propterea desiderium, & indigentiam citius explent; vndè corpus ex pauco dulci plus capit alimenti, quàm ex multò acido. Exponit pariter, cur post fructuum esitationem, vt Ficuum, cæterorumquè generis eiusdem, vel vinum merum, vel aquam superbibere debeamus, licèt hæc adinuicem sibi aduersentur? habens quod huiusmodi pomorum genus calidum est, & humidum, per quem calorem habet efferuescere, vti mustum; & viceuersa per humorem nimium habet cruditatem causare. Vt igitur vtrunque vitium corrigatur, aqua expetitur ad feruoris extinctionem, illamq; maximoperè laudat Heraclides ex Athenæo, vinum requiritur ad concoctionem. Sed ex Villanouani Arnaldi mente procedendũ est cum hac distinctione, & circumspectione, vt bilioſi, & hepar calidum habentes tutius aquam bibant, reliqui verò vinum dilutum. Inquireret alius causam, ob quam caricæ bifidæ dulcissimæ sint, non autem
B sic multifidæ, aut insciſſæ, vel integræ; quod ad sententiam Aristotelis euenire posse crederem, quia in multifidis cum humore deperdito euaporauit pars dulcedinis plurima, & in integris, non in incisis humor dilutus copiosior reperitur, qui dulcori obest. Quod in mentem reuocat antiquitus fuisse duplicem Ficum, vt & Columella nos docet; etenim Ficus olim dum siccabantur, in duas findebantur partes, quarum altera alteri superposita in forma Crucis, seù Stellæ pinguissima, & iucundissima, & ob id in mensis, ac medicina expetita; ideoque si quæreretur cur id fieret, effectus eiusmodi rationem redderet toties memoratus Philosophus Stagiræus, quià scilicet humor superfluus, & præcipuè pars aquea difflatur, & consumitur. Scisciantibus autem cur Ficus, qui in furno siccantur, dulciores euadant, quàm qui sub dio suspensi manserunt. Non Aristoteles tantum, sed Natura ipsa effectibus suis, rudiori cuique in hac re non ignotis, responsionem afferre videtur, quià in furno totus euaporatus est humor ex nimio calore, in extractis verò, & expositis aeri, externus aeris humor emollescens aduocatur, & trahitur à calore. Sunt & alia de hoc subiecto problemata, quæ non impa-
C rem fortasse Aristotelicis, si benè perpendantur, præseferunt curiositatem; nam non nisi valdè lepidum est scire, cur Ficus noctu melius matureſcat, quàm interdiu: & ratio esse potest huiusmodi, quia nimirum cortex Ficulneus, cum sit raræ texturæ, vti & Arbor tota, facilè solis radios admittit, qui spiritum, caloremq; insitũ lacteo liquori dissipãt interdiu; nocte verò hic non difflatur, ideoq; maturitati totus impẽditur, quam celerius, & perfectius absoluit, nisi propter laxitatem Arboris, & nimiam lactei succi vbertatem obruatur. Sic & non parum nouisse prodest, qua de re Ficus virides sitim extinguant, sicci verò concitent; qui fiunt, quia viridibus à Ficubus non abest vinosa quædam humiditas, melleæ admista, quæ siccescentibus his fructibus resoluitur, mellea tantum substantia percocta, quæ sitim potest excitare, permanente. Sic & ex Ficubus præstantissimi habentur, quibus rubicunda est pulpa, & sapor subacris, censenturquè perutiles esse iuuenibus, & calido temperamento præditis, quià sic nullam excedentem habent qualitatem tam in actiuis, quàm in passiuis, vndè iuuenibus, & probè constitutis conducunt quammaximè, cùm simile simili conseruetur, & gaudeat. Sed in istorum fructuum, & vuarum similiter copia, cur non sit salutare vtrisque vti, quam-
D uis vtrique seorsim esitati valdè prosint excretioni alui; ratio est in labijs, quià scilicet nimia fieret turbatio, & confusio, quæ non sine doloribus, & torminibus esset, ob pugnam qualitatum subcontrariarum, quæ quamuis vnum effectum vltimum respicere videantur, effectus tamen intermedij varij sunt, vndè actiuitatum diuersarum pugna suscitatur. Plutarchus de naturalibus causis tradit Mnesitheum Medicum à Galeno in procœmio libri ad Glauconem commendatum, narrasse eos, qui in principio pulmonariæ morbi cæpas appetunt, seruari, secus autem qui Ficus, interire, & ideò nobis dat ansam inquirendi causam effectus huiusmodi; dicent aliqui appetituum horum alterum esse à natura, alterum autem esse morbosum, nimirum appetitum cæpæ prouenire à natura, quæ cupit subleuari, alterum à prædominante morbo, qui vapores mittens ad caput imaginationem mouet ad appetendum id, quod partem in sua discrasia conseruaret: sed quærent iterum quomodo id fieri possit? ad quæ respondendum est,

euomantur *Arist. sect. 22. Probl.*

Quare magis satient dulcia, quã acria. *Id. ib. n. 3.*

Qua de causa fructibus esitatis, vel vinum, vel aquam superbibere debeamus. *Id. i. sub n. 8 Arnald. de salubri fructuum esu.*

Qua de re caricæ bifidæ dulciores sint alijs *Id. Arist. sub num. 9.*

Ficus in clibano siccæ duriores cæteris quare sint. *Arist. ibid. sub n. 10.*

Cur Ficus nocte melius maturescat, quàm die. *ex Aduersar. notis P. Penæ c. de æleomeli p. 26.*

Quare Fic virid. sitim sedent, & siccæ cieãt. *Hipp. l. 2. de diæta. Plin. l. 23. cap. 7. Mercurial. l. 1. variar. lect. c. 14.*

Quare meliores cæteris sunt Ficus, quæ rubicundam

quod

habẽt pulpam, & saporem ſub acrem?

Cur Ficus, & vuas in ſimul non debeamus comedere.

Cur laborantes pulmonaria, vel cæpas appetant, vel Ficos *Plutarch.*

Ficus eſitati, cur dentes lædant, & vocem? *Ariſt. Probl. ſect.22. uu.14.*

Ex Symphor. Hort. l.24.c.6.

Cur Ficus arbor amariſſima, dulciſſimos edat fructus. *Plutarch. Lib.5.Sympoſ.quæſt.9.*

quod verè vi morbi *ſomniat ſitiens, & bibit, ſed cum euigilauerit, laſſus adhuc ſitiet,* E
febricitans auet vinum, quod ſibi ſolum per accidens eſt malum, & ægrotus idem non
morbosè, ſed rationabiliter appetens appetit frigida, & humida potentia, per quæ ſub-
leuatur. Inter hæc proponi quoq; poteſt illud, quod tradit de Ficubus Demetrius Se-
ptius, quare ſcilicet comeſtæ Ficus, & dentes offendant, & vocicontrarientur, quam-
uis dulces, & molles ſint, ac omnium conſenſu Medicorum virtute polleant pectorali,
atq; ſto nachica conſeruandi videlicet facultate ſua naturali omnes pectoris partes, &
conſequenter organa vocis? quod non alia de re fieri creditur, niſi quia Ficus dum man-
duntur granorum ſuorum duritie dentes fatigant, ſeſequè ſua lentitate inter illos inſi-
nuant, putredinemquè, ſuum propter calorem, efficiunt; & vocem alterant, vel di-
minuunt, quià grana illorum cum paruula ſint, & indigeſtibilia, facillimè inhæ-
reſcunt œſophago, & poſſunt ideò non parum lædere vocem, dum aſpera arteria ad
ſonum edendum dilatatur, & aliquo pacto ſuis in actionibus impeditur, nam aliquam
moleſtiam per partem poſt partem patitur. Quin & exemplum ab auctore prædicto af-
fertur cuiuſdam Hegeſinactis Alexandrini Hiſtoriarum ſcriptoris, qui cum à principio
pauper eſſet, Tragœdiarum optimus actor euaſit, quòd Ficis per octodecim annos ab- F
ſtinuerit, alioquin Ficos eſitando εὐφώνος extitiſſet, ſed ad Arborem tranſeamus; Pu-
tant aliqui iſtam à fulmine non tangi, ſicuti & Laurum: verum hoc non multum credi-
bile videtur, vt obſeruarunt ex Neotericis nonnulli doctiſſimi Viri, qui non iurarunt
in verba magiſtri; illam enim obſeruauit percuſſam à fulmine Brodinus lib.3. ſed hoc eſt
de rarò contingentibus, quia Ficus, vt Laurus non peruenit ad altitudinem, & craſſitu-
dinem magnam, nec in editis naſcitur locis, vt Arbores, quæ ſæpè fulmine petuntur,
nam fulmina ſæpius altiora concutiunt; Etenim res alta plures incidenter lineas recipit
ab alto, ſed non altiſſimo loco veniẽtes; Ratio autem poſſet addi naturalis, quæ valeat,
quantum valere poteſt, propter quam Ficus non quidem intacta manet fulmini, ſed ſi
tangitur ab illo, non læditur: quod fit, quia cum lignum illius ſpongioſum ſit, & fungo-
ſum, ac minimè ſolidæ ſubſtantiæ, fulmen, quod intacta vagina, cõminuit enſem dũ ma-
teriam duritiei ſuæ cedentem inueniens refugit, nec impetus ſui veſtigium quodpiam
relinquit. Qua tandem de cauſa Ficus, quæ ſucco acri, & amaro referta eſt, fructum
tam dulcem edere poſſit; id facilè edoceri poſſumus ex Plutarcho, qui eiuſmodi effe- G
ctus rationem affert hanc, videlicet, quod Arboris tota dulcedo in fructum ſecernatur,
& abeat, & quod reliquum eſt in ligno remaneat; & quamuis groſſus etiam ſit amarus,
non videtur ſecreta dulcedo in fructum; ego reſpondeo, quod ſufficit, quod ſit decreta
illa humoris ſpecies, & intenta (cæteris concurrentibus) à Natura. Nec aliter
Mala Aurea, de quibus mox agere in hac Hiſtoria Dendrologica eſt
Animus, naturaliter Acridulcia ſemper talia dicentur, etiam
ſi aliquam illorum ſpeciem ſylueſtrem nimis,
exuccam, decoloremuè inue-
niremus.

Bacchus Sycites, Melichius.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ,
Libri Secundi, Tractatus Secundi.

CAPVT IV.

DE MALIS AVREIS,
Siuè Medicis.

ORDO, NOMINA.

COMORVM communissimis, hoc est Malis, vt sic, atq; Pyris primò exactis, æquum erat Historiam fęcundissimi substruere tertio loco fructus, nempè FICVS; Huicq; iuremerito annectendum censuimus saluberrimum inter fœtus Arboreos felix Malum, Pomum scilicet Aureum, siuè Medicum, ceù perfectionum omnium Tetragonismum firmissimũ, cui nomen Medici peregregium, non Patria magis quàm Virtus sanationis effectrix nobilissima fecit. Pomum hocce aureo fulgens colore, atq; nitore suaueolentissimum, & gratissimo acore à cunctis expetitum cœleste veluti coruscum Acrumen, vulgò *Agrume* sensuum omnium ceù Delicium, & Vitalitatis quoq; Corculum debet celebrari, de quo dicamus quod in quaternarij laudẽ cecinit doctis. Petrus Bongus.

P. Ferrar. in Hesper. lib. 2. c. 21. Renodæus de Med. mat l. 1. sec. 6 c 3 Guido Petinus med. Gallus in l. de tuenda valet. c. 2. De myst. numer. signif.

Brisеis, Pandora, Venus cum Pallade Iuno.
Oenone, Daphne, Laodamia, Themis.
Iliades, Nireus, necnon formosus Apollo
Hic fixere suos, turba decora, pedes.

videmus nanq; Medicos doctissimos in huiusmodi sensum effusos, vt scribant pluris fieri debere Malum vnum Citrium, quam vniuersa officinarum cardiaca medicamenta ad vitalitatem. Cumq; Malum aureum, & medicum vniuersalissimè sumptum trimembre sit, seù trium generum, nempè Aurantium, Limonium, & Citrium vnico hoc capite illud voluimus totaliter contineri; Polyonimum autem cum sit hoc nomen Aureum, siuè Medicum, simulq; vnitati consonũ, illos solum audiendos esse existimamus, qui sub vno Aureorum Malorum generalissimo genere prædicta Aurantia, Limonia, & Citria cum suis speciebus omnibus comprehendunt, quemadmodum est P. Io. Baptista Ferrarius Societatis Iesu, qui in aureo suo volumine inscripto HESPERIDES sub vno Aureorum malorum nomine Aurantia, Limonia, & Citria ingeniosissimè fuit complexus; cui P. Matthæus Raderus sacer consocius in suis ad Martialem doctissimis, & absolutissimis commentarijs concors obseruatur, vbi hæc habet de Aureis malis. *Hæc Poma sunt, vel ex Alcinoi, vel ex Hesperidum Horto lecta. Polyonimum est hoc aureum Pomum Græcè*

P. Mathæus Rad. in com. Mart. epigr. l. 13. ep. 36.

χρυσεον

χρυσεον, μηδικὸν, ἑσπέριον μῆλον, ἑσπερίδων μῆλον, κεδρόμηλον, περσικὸν, κίτρον, κοκκόμηλον, περσικὸν, latinè *Malum Aureum, Aurantium, Malum Heſperidum, medicum, Aſſyrium, Citreum. Alij diſtinguunt malum aureum, ſiuè Aurantium à Citreo, medico, Aſſyrio, &c.* Origo porrò, ſeù cauſa inductiua nominis Aurei in hiſce pomis non vertitur à quopiam in dubium, quin ſit magna expetibilitas, & æſtimatio eorundem, quæ tāquam amoris pignus, iuxtà illud Maronis. E

Virgil. in Bueol. egl. 3

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Atq; pulchritudinis veluti præmium incomparabili Idæi Iudicis Iudicio Veneri formoſiſſimæ adiudicatum haberi promeretur: At quoniam Generis natura, & Patria coincidunt dicamus Malum Medicam Arborem à Mediæ regione cum Hiſtoricis ipſis, & Geoponicis propriè nuncupari, communius autem cum Aſclepiadeis à medendi virtute; en Virgilium in primis pro vtraq; denominatione ſtantem.

Boccat. Geneal. D. l. 5. cap. 22.

Eurip. ap. Stob. ſer. 85

Virg. l. 2. Georg.

Media fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem
Felicis mali, quo non præſentius vllum
(Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ)
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba
Auxilium venit, &c. F

Libyeam Varro maluit dicere ad ſui fortè libitum; Aſſyriam Columella; Bellonius inter neotericos Medicam à Medis populis dicendam aſſeruit. Theophraſtus illam ex Perſide Perſicam appellauit. Dioſcorides Medicam, & Perſicam à Media, & Perſide nuncupatam eſſe contendit. Plinius idem repetit. Caius Iul. Solinus Polyhiſtor de Media loquens hæc habet *hos terrarum ductus excipit Media, cuius Arbor inclaruit etiam carminibus Mantuani.* Verum Minderderus ſimplex medicus Medicam Malum ſubſtantiuè, atq; antonomaſticè quodammodo appellandam fore, & non adiectiuè dici ex ſolo natali Medo Medicam, ſic enim ipſe ait *in ſucci citrij viribus deprædicandis vniuerſa huc uſq; medicorum ætas verſata eſt, adeò vt nomen malorum medicorum hic fructus non adiectiuè, ſed ſubſtantiuè loquendo adeptus fuerit.* Tertium Genericum horum pomorum nomen habemus ex Dioſcoride, nam præter nomen Aurei mali, ob colorē aureum, nomenquè tractum à Patria quauis, ſiuè Media ea ſit, ſiuè Aſſyria, ſiuè Perſia, nobis proponitur nomen Cedromeli, latinè citrij, & id ab odore fortaſſis cedri Arboris odoratiſſimæ, & cariem non ſentientis; hæc ſunt Anazarbei verba *Medica mala, Perſicauè, aut Cedromela, quæ latini Citria vocant, nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs ſubnaſcentibus, malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum, ſemem habet pyri: id in vino potum venenis reſiſtit, &c.* Vnicum tantum apud Antiquos Malorū Aureorum, Medicorū, Citriorumq; genus fuit cognitum nondum enim Limoniorum, & Arantiorum nomina, & diſtinctiones ſpecificæ ſuos cultores, & diligentes ſpeculatores inuenerant; & quia conſtitutio quædam Pomorum Aureorum oblongior, atq; magis perpolita obſeruata fortè cæpit diuerſificare ſaporem internum, ſucciquè quantitatem, atque mediante candore lenis, & exuccæ ſubſtantiæ, ſic Limonis nomen emerſit, quod tranſuerſum ſignificat, atq; lene, nec abſimili ratione inuectum credi poteſt nomen Aranciorum, ſeù Neranciorum à rancido colore, & ſapore corticis inſuaui, odoreq; deficiente ab aliorum iucunditate, vndè diſparata Aureorum Malorum ſpecies prodierit, licèt aliqui *Arancia* hæc voluerunt dici ab *Arancia* Achaiæ oppido; alij *Narancia* à *Narangara* Ciuitate Libyæ, alij à *Neratio* illorum primo inuentore; idquè omne citrà præiudicium antiquiſſimorum, & omnibus competentium nominum videlicet Malorum Heſperidum, Aureorum, Medicorum, Aſſyriorum, Perſicorum, Citrorum, vel Citriorum, aut Citreorum, quæ *Atrogi* Arabicè ſecundum Hermolaum Barbarum, quia incomeſtibilia haberentur huiuſmodi poma, dicebantur; *Hadar* Hebraicè; *Etrug* Chaldaicè, à decore nimirum, & pulchritudine. Quibus ſic ſtantibus, ad exactam Malorum Aureorum, ſiuè Medicorum quoad ſpecifica nomina diſtinctionem deueniemus; treſquè genericas claſſes ſubdiuiſibiles quamuis in alias magis particulares ſpecies recognoſcemus, incipiendo ab Aurantijs Malis minus nobilibus, aſcendendo ad Limonia, & tandem ad Citra perueniendo; primò igitur ſeſe offerunt Mala Aurantia nominanda, quæ propterea Gallicè dicuntur *Pomme d'Orange, Orangé*; Germanicè *Pomerantzen*, Hiſpanicè *Naranzas*, & Italicè *Melaranze*, Romæ *Melangole*, e *Citrangole*, de quibus Fridęuallis.

Ptolom. geogr. l. 4. tab. 2

Symp. Hort. l. 21. c. 10.

Lib. 1. corollar. 176.

Dioſc. lib. 1 cap 131.

Aſſy-

SCD Lyon 1

A *Proxima ſunt, Itali dixere Nerantia, primis*
Vincunt pelle, parum frigidus humor ineſt, &c. *Hugo Fri. dæual. Sam paulinus de tuend. ſan. lib. 2. c. 31.*

Quod Nerantij nomen potuit fortaſſe deriuare ab odore Nardino, & illius ſpeciei Nardi præcipuè, quæ Neria ad vnguenta eſt vtilis eiuſdem naturæ cum Nardo Gallico, de quo Nardo Theophraſtus libro nono Hiſtor. Plantarum capite ſeptimo ſermonem habuit.

Duplex apud Chinenſes Aurantium malum dari notat P. Ferrarius; Maius alterum, cui nomen Indigenæ fecere *Cansù*, alterum minus, quod *Kinkiù* dicunt; & cum plurimæ differentiæ ab inſitionibus prodierint varijs, quibus cortex plus, minuſuè amarus, craſſus, tenuior, dulcis; medullaque item ſapore acida, dulcis, vinoſa, vel medij ſaporis, ſemina vel nulla, vel ſingularia. Subſtantia vel homogenea, vel eterogenea; colore item vel ſubuirente, vel aperto, vel luteo ſaturo; vndè plura emerſere nomina, quorum magnam partem proſecutus eſt idem P. Ferrarius; primò enim ſunt *Aurantia vulgatiſſima*. 2. Aurantia *Aſpermata* ſinè ſeminibus. 3. Aurantia *criſpo folio*. 4. *Stellata roſea*. 5. *Virgata*, ſeù *ſtriata*. 6. *Fœminea*, ſeù *fœtifera*. 7. *Hermaphrodita*, ſeù *corniculata*. 8. *Calloſa multiformia*. 9. *Diſtorta*. 10. *Citrata*. 11. *Vlyſſiponenſia*. 12. *Indica Inſularum Philippinarum*. 13. *Sinenſia*. 14. *Dulcicorticia*. 15. *Maxima*. Limonium verò Malum, quod vel à virore, cum λειμων ſit pratum, vel à fame, quam excitat comeſtum, nam λιμὸς eſt fames, vt rectè exiſtimauit Pontanus.

B *Quod verò aut viridem trahit à radice colorem* *De Hortis Heſperidũ.*
Frondibus, ac fructu, aut acuit ſenſumque, palatumq́
Hinc nomen dubiâ certum ſub origine manſit.

Germanicè *Lemon*, Belgicè *Limoen*, Hiſpanicè *y limonzas*, Gallicè *Limon*, Italicè *Limone*. Quod apud Chinenſes maius eſt vocari Pater Ferrarius aſſerit *Talimum*; Puſillum verò *Sialimum*, & quod eiuſdem generis ſponginum eſt à Luſitanis ibidem *Zamboam Ɣeuzu* indigitatur. *Li. 2. Heſp. cap. 2. &c. Hugo Frid. de tuen. ſanit. l. 2. c. 32*

Aſſyrij pariunt etiam Limonia campi,
Crediderim ſucco hæc vincere prima malo.
Cætera ſubducunt, nec prima vigoribus æquant.
C *Sic nullo varijs ordine dantur opes.*

Sed qui apud nos paſſim habentur Limoniorum fructus hi ſunt 1. *Limon vulgaris* 2. Liguſticus. 3. Caietanus, & Amalphitanus 4. puſillus Calaber. 5. *à Riuo*. 6. *Laurę*. 7. *Incomparabilis*. 8. *Imperialis*. 9. *Dulci medulla*. 10. *Pyriformis*, ſiuè *Spatafora*. 11. *Spatafora Rheginus*. 12. *Racematus*. 13. *Striatus*. 14. *Sbardonius*. 15. *Roſolinus*. 16. *Barbadorus*. 17. *Scabioſus*. 18. *Citratus primæ notæ*. 19. *Citratus ſecundæ notæ*. 20. *Ponzinus*. 21. *Sponginus*. 22. *Pomum Paradiſi*. 23. *Pomum Adami*. 24. *Lumia*. 25. *Lima*. Citri tandem nomen, quatenus contradiſtinguitur pluſquam accidentaliter à prædictis duabus ſpeciebus aliqui deducunt ab vrbe quadam in Græcia quæ dicitur Κιτρες; Goenſes Indi vocant eundem *Maulinga*, & ſi fuerit naturæ mixtæ vocant *Ambò*. Gallicè *Citron*, Germanice *Citron*, Hiſpanice *Cidras*. Italicè *Cedro*. *Iſid. orig. l. 17. c. 6.* Particularia cuius nomina hæc leguntur. 1. Citrum vulgare Belluatum, cucurbitinum. 2. dulcis medullæ. 3. digitatum multiforme. Sed de nominibus pro nunc ſatis: de cæteris inter genera fiet mentio; noſtras tamen obſeruationes, & aliorum quoq; non ſcriptas in ſequentibus figuris exhibebimus. *P. Ferr. Heſper. l. 1. c. 1 2. 3. 4.*

D

DESCRIPTIO, GENERA.

AD quamcunque tollendam Homonymiam circa mala medica, ſiuè Aurea deſcribenda, ea tum in genere, tum in ſpecie ſeiunctim ſunt inſpicienda, nam vniuerſaliter ſumpta æquè prædicatur de omnibus Acruminum ſpeciebus, vt Aurantijs Malis, & Limonijs, ac Citrijs, eorumquè ſpecialioribus ſpeciebus; in particulari verò comperiemus Aurantijs Auream denominationem, reliquiſque omnibus, tam Limonijs, quàm Citrijs ipſius Medici prædicatum magis accommodari, quamuis ſub Citro quoque ſubalternè generico aliqui velint Limonium malum comprehendi, inter quos Renodæus eſt præcipuus, qui duo facit ſuprema capita, ſub Aureis, & Medicis *De med. mat. l. 1. ſec. 6. c. 3. & 4.*

militantia nempè Aurantia, & Citria, & ſub his ponit Limonia, & Citria ſpecificè magis ſumpta, dein Ponceria, ſeù Citroniata, & Adamica Poma, necnon Limas prout contradiſtinguuntur ab inuicem; idemq; Auctor Aurantia ſubdiuiſibilia facit in maiora, & minora, inquè vulgaria, & peregrina. Verùm Antiqui omnes vnicam, & ad plus duas tantum Arbores ſimillimas pro Aureis Malis, Medicis, vel Aſſyrijs, vel etiam Perſis deſcripſere, quoniam rudem, & vmbratilem tantum cognitionem illorum habebant. Theophraſtus de Malo Medica, & Perſica ſermonem habens in fine cap. 4. libri 4. H. Pl. ſic ipſas Arbores vnica ferè deſcriptione confundit, vt ambigi poſſit, an ſint duæ Arbores in vnam, vel vna in duas diuaricata, nam ſic loquitur Theophraſtus. *Malum Perſicum in Perſia Prouincia naſcitur, & hæc Arbor folium ſimile, & penè æquale, atque Portulaca, aculeos quales Pyrus, aut ſpina acuta, ſed læues, acutoſquè vehementer, & validos. Pomum eius non manditur, ſed odore præcellit, necnon & folium Arboris odoratiſſimum eſt. Et ſi inter veſtes pomum ponatur, inoffenſas conſeruat. Vtile & cum medicinã mortiferam quis biberit, vel odoris ſuaueolentiam,* &c. Deinde nonnullis interiectis. *Malus Medica peculiaris in Prouincia Media naſcitur, vt Mala Perſica in Perſia,* &c. Dioſcorides, & ipſe *Medica Mala, Perſicauè, aut Cedromela, quæ Latini Citria vocant nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs ſubnaſcentibus. Malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans cum grauitate odoratum, ſemen habet pyri*, &c. Virgilius itidem hæc pauca de Medica meditatus eſt Arbore, quam confusè admodum exponit.

Lib. 4. H. pl. c. 4.

Lib. 1. de Med. Mat. c. 131.

Georg. l. 2.

Ipſa ingens Arbor, faciemquè ſimillima Lauro,
Et ſi non alium latè iactauit odorem,
Laurus erat, folia haud vllis labentia ventis,
Flos apprimè tenax, animas, & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

Plinium ſubindè videre eſt ab alijs ſuam hiſtoriam tranſcribentem, & in eadem confuſione verſari ſic loquendo. *Malus Aſſyria, quam alij vocant Medicam, venenis medetur; folium eius eſt Vnedonis intercurrentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur, odore præcellit, foliorum quoque qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcetquè animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, & alijs ſubnaſcentibus, &c. nec alia Arbor laudatur in Medis.* Sed præmiſſis, ſeù miſſis factis Antiquorum deſcriptionibus, nos Neotericis oculatiſſimis adhærebimus Aurantia Mala primum deſcribentes, dicendo ipſa ab aureo colore ſaturo dicta figuræ rotundioris eſſe, cortice odorato quidem, ſed valdè amaro tegi, qui ad extra læuis, & planus impensè flaueſcens verſus rubrum; flores illius Planta promit toto anno albos, elegantes, ſuaueolentes, & fragrantiſſimos in æſtate, quorum nonnulli nodoſo pediculo adhærentes fœcundi ſunt, vbi enodes caſui obnoxij infœcunditate laborant; eadem Arbor Citriorum Arbori ſimillima eſt in omnibus ferè, prèterquam in duabus foliorũ cõditionibus, nam illa non habet in ambitu ſerrata, ſed benè gerit pinnata in imo, cum duorum foliolorum appendiculis. Arbor non eſt admodum procera, multum tamen ramoſa eſt, & perpetua coma viret; ſementica fructus grana ſimilia Pyrorum ſeminibus, & amara gerit. Meditullium eiuſdem fructus acidum natura refrigerat, vt acetum, caro verò quæ inter medullam prædictam, & corticem ſituatur alba, læuis, fungoſa, inſipida ad caliditatem tantum accedit, quantum de humiditate ſibi detrahi ſentit. Cortex exterior aromaticus ad caliditatem, & ſiccitatem non modicum vergens, ita vt Aetius docuerit ipſum ad tertium vſque ordinem prædictarum qualitatum aſcendere, ipſequè Aromatariorum arte dulcoratus, mellequè conditus, Sinapi, alijſquè aromatibus probè tritus, & mollitus illud componit edulium liquidum, quod vulgariter dicitur *Moſtarda*, cuius origo nominis à muſto cocto ad formam mellis venit, ex quo *Muſtacei* quoque conficiebantur, qui modo fiunt ex farina triticea, melle, vel ſaccharo, & aromatibus, & ſunt veluti panes elliptici compreſſi, & ſubtiles Aromatariorum. Limonium ſubſequitur malum colore minimè rubeſcente, ſed flauo, etiam diluto, effigie oblonga turbinatum, & ouale, quandoque acidiore intus ſucco famis valdè excitatiuo; cortice tenui admodum, nec vt Arantiorum amaro; Folium illi eſt breuius, quàm Citri, ipſaquè crebris aculeis ſingulis in pedibus armatur; Succoſas, peracerbas fructus ſpicas ferè octonas habet, in quibus ſemina longiuſcula reperiuntur; illas ambit caro exilis, duriuſcu-

Lib. 16. c. 3

Tetrabili 1 ſerm. 1.

A riuſcula, & inſipida; materia ligni lenta eſt, ſequax, cortex leuis. Citreum mox Celebre clareſcit magis, & excreſcit Pomum, cui color Luteus viuidior, pulchriorquè inest, corticem habet craſſiorem, rugoſiorem, & caperatum magis, ideſt rugoſis cauitatibus contractiorem, & eſt odoratius, & medicis virtutibus maioribus ditatum; ſeminibus ſcatet intus quamplurimis corio indutis, ſeù veſiculis duriuſculis carnem albam, & amaram cõtinentibus, quæ in vnico tantum aſcenderunt aliquando ad nu. 150. Citrum porrò recens natum, & puſillum adhuc cutem rubentem præſefert, vireſcit mox in Iuuenta, deinde in conſiſtentia aureum pellis colorem aſſumit, & pellis fit maximè rugoſa, & verrucis tota infecta; quæ verò Citria Ponzeria, & Citroniata, & Adami Poma morſu aliquo veluti ſtigmatizata prægrandia ſunt, melonum adinſtar, orbiculata, cortice calloſo, carnoſo, craſſiſſimo, & concolore. Lima Citriorum nobiliſſimus fructus eſt, ſed mole paruus, qui ouo, aut malo armeniaco ſuppar cernitur, quamuis etiam aliquando ſit oblongior, & aliquando orbiculatior cum magna ſuauéolentia, eius fructus in medulla multa abundat humiditas; guſtu eſt dulciacido gratiſſimo, Folia habet Laurinis ſimillima, ſed maiora, quæ paululum, & crebro ſunt denticulata, nullo ad-
B ditamento, vel diuaricatione hinc indè diſpoſita, ſed neruis tantum intertexta. Quod attinet ad Aureorum, ſeù Medicorum Malorum Generationem diſtinctam, quis eam enarrare, atque enumerare queat? Tot ſunt illius Differentiæ à Neotericis obſeruatæ, vt ad innumerabilitatem cum tendant nunquam explendam, ſufficiet vltimas tantum indicatas nominetenus tantum exponere ſub genere vnico generaliſſimo Acruminum cõcluſas ſpecialitates; & ſic ad vnigeneitatẽ vetuſtam huiuſmodi Arboreum exercitum compellemus. Vincentius Tanarius Nobilis Bononienſis contemporaneus noſter, & amiciſſimus, qui in rebus omnibus Naturalibus, & Ciuilibus, practicis præcipuè, verſatiſſimus erat, communiquè bono natus, in ſuo libro acceptatiſſimo inſcripto *Economia del Cittadino*, &c. octuaginta tres Acruminum differentias ſpecificas exhibet, quæ quasì genericæ dici poſſent, quia ſubdiuiſibilitatem patiuntur, dum vel ex cultu vario, vel ex Aere, aliauè de cauſa diſcrimina diuerſa ſubire poſſunt. Primo igitur adeſt 1. Citrus vulgaris. 2. Citrus duplici flore. 3. Citrus Faſciculatus. 4. Citrus Acidodulcis. 5. Citrus oblongus Diui Benedicti dictus. 6. Citrus Rubicortex. 7.
C Citrus, Paradiſi Pomum, exuccus. 8. Citrus Paricus Principis Burgheſij. 9. Citratum ſimplex. 10. Citratum duplex. 11. Citratum coſtatum. 12. Citratum Florentinum. 13. Pſeudocitratum. 14. Limia Valentina cortice leui. 15. Limia rotunda cortice leui. 16 Limia longa. 17. Limia dulcis. 18. Limia fortis. 19. Limia Pyri Bergamoti ad inſtar, pediculo longo Caſertana. 20. Ponzerium craſſum. 21. Ponzerium mediocre. 22. Ponzerium dulce. 23. Ponzerium rubrum. 24. Ponzerium punctatum Pij. 25. Sponginum. 26. Limia Hiſpanica dulcis. 27. Limia Hiſpanica acris. 28. Limia nodoſa. 29. Limia tranſparens. 30. Spatafora falſa. 31. Spatafora magna. 32. Spatafora mediocris. 33. Spatafora vera pyriformis. 34. Spatafora rotundior flore duplici, ſed non vera. 35. Limon vulgaris. 36. Limon Dominæ Lauræ acuminato apice. 37. Limon Calaber. 38. Limon Aſpermos, ſine ſemine. 39. Limon Diuæ Marthæ. 40. Limon mediocris, 41. Limon Caietanus longus. 42. Limon paruus longus. 43. Limon paruus rotundus. 44. Limon Aquauiuius ſapore piperis. 45. Limon ad modum paruus, ſpinoſus. 46. Limon aurantij cortice. 47. Limon compreſſus ſpongioſus. 48. Limon acridulcis. 49. Limon canaliculatus, vel ſtriatus tranſparens.
D 50. Limon S. Remi. 51. Limon Paradiſi. 52. Limon Vlyſſiponenſis. 53. Limon Diui Dominici. 54. Limon citrangulus. 55. Limon Bandinius. 56. Limon ſinè pari. 57. Limon Barbadorus. 58. Limon de Riuo. 59. Limon citratus. 60. Limon citratus cum cortice criſpo. 61. Limon rubeus citratus. 62. Pomum Paradiſi. 63. Pomum Adami. 64. Limon appetitum acuens. 65. Aurantium dulce. 66. Aurantium acre vulgare. 67. Aurantium medij ſaporis. 68. Aurantium dulce folio criſpo optimum. 69. Aurantium dulce Caſertanum mordens guſtum. 70. Aurantium dulce ſtellatum Caietanum. 71. Aurantium Genuenſe, craſſum, dulce, cuius cortex manditur. 72. Aurantium duplicis ſeriei nucleorum acidorum, & cortice duriuſculo, & teneriori. 73. Aurantium prægnans, & pariens Caietanum. 74. Aurantium Roberti inſolens. 75. Aurantium dictum Gigas quadrilibre cucurbitinum compreſſum. 76. Aurantium cornutum Caietanum. 77. Aurantium fœmina in medio vacuitatem habens. 78. Aurantium

Econõ. l. 5.

Paradiſi Pomum ob iucundiſſimũ ſaporẽ. Limia participat de Limone, & aurantia. Pincerium, quaſi pomũ Cereum.

Spatafora peretta vulgò, & pyriformis fructus.

De Limone Laur. P. Ferrar. l. 3. c. 9. & eſt totus edulis.

Adami Pomum videtur demorſum.

tium duplici flore. 79. Aurantium quadrangulum in morem Sacerdotalis Bireti. 80. E
Aurantium dulce ſine ſemine. 81. Aurantium cortice ponzini. 82. Aurantium Chinenſe. 83. Aurantium citratum. Hac enumeratione contenti, inqua excogitabilia, ne dicam practica hucuſq; Genera Aureorum,& Medicorum Pomorum contineri poſſunt, Monſtroſorum,& Exoticorum prorſus, ideſt Indicorum prætermiſſa pro nunc proſecutione,de qua inferius, Patrias Oras eorundem fructuum breuiter attingemus,ſed Icones nonnullas volucribus oculis luſtrandas præmittimus.

Malum Aurantium Alatum in noſtris partibus frequens Anno 1660.

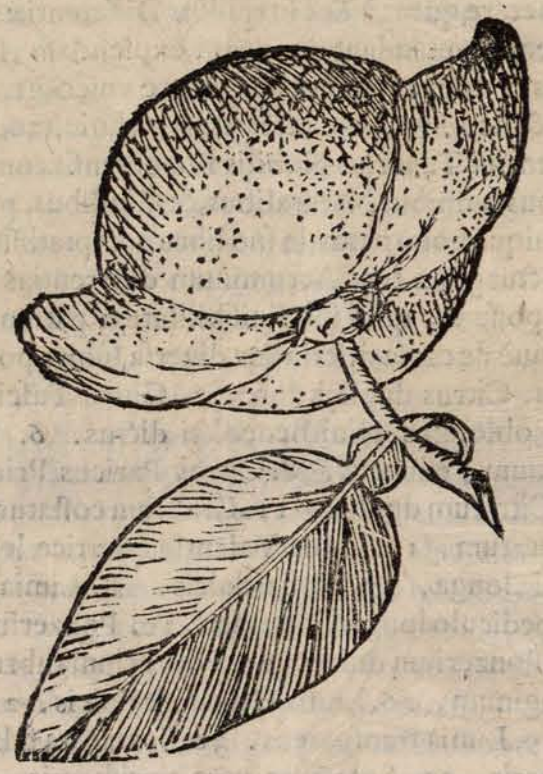

Aligerum ſpeciem referunt en aurea Mala,
Vt reliquos fructus viribus anteuolent.

Hæc Aurantia Mala, vt & ſequentia propè accedunt ad Aurantia Hermaphrodita, ſiuè Corniculata P. Ferrarij lib.4. Heſperidum cap.9. pag. 409.illis tamen noſtro Marti placuit Segmentatorum Malorum nomen indere, quia ex varijs Segmentis illa eadem videantur conſtructa.

Aurantia Mala Segmentata.

Vel etiam Aurantia caudata, seù cum appendiculis in superficie sulcata, quas appendices vulgus vocat Nymphas muliebres ; ab Eruditis autem modestius vocandas esse Alas censerem, vt in nostra hac quam addidimus obseruatione anni 1660. quo plurima huiusce modi constitutionis ad nos ex Ligurum oris delata fuere. Quam constitutionem crederem esse Naturæ luxuriantis opus cum æquiuocarum causarum, Cœli nempè, Aquarum, & Telluris concursu.

Mala Aurantia ex Octo, Nouem, & Decem nucleis conſtantia.

Mala Aurantia ſine ſemine.

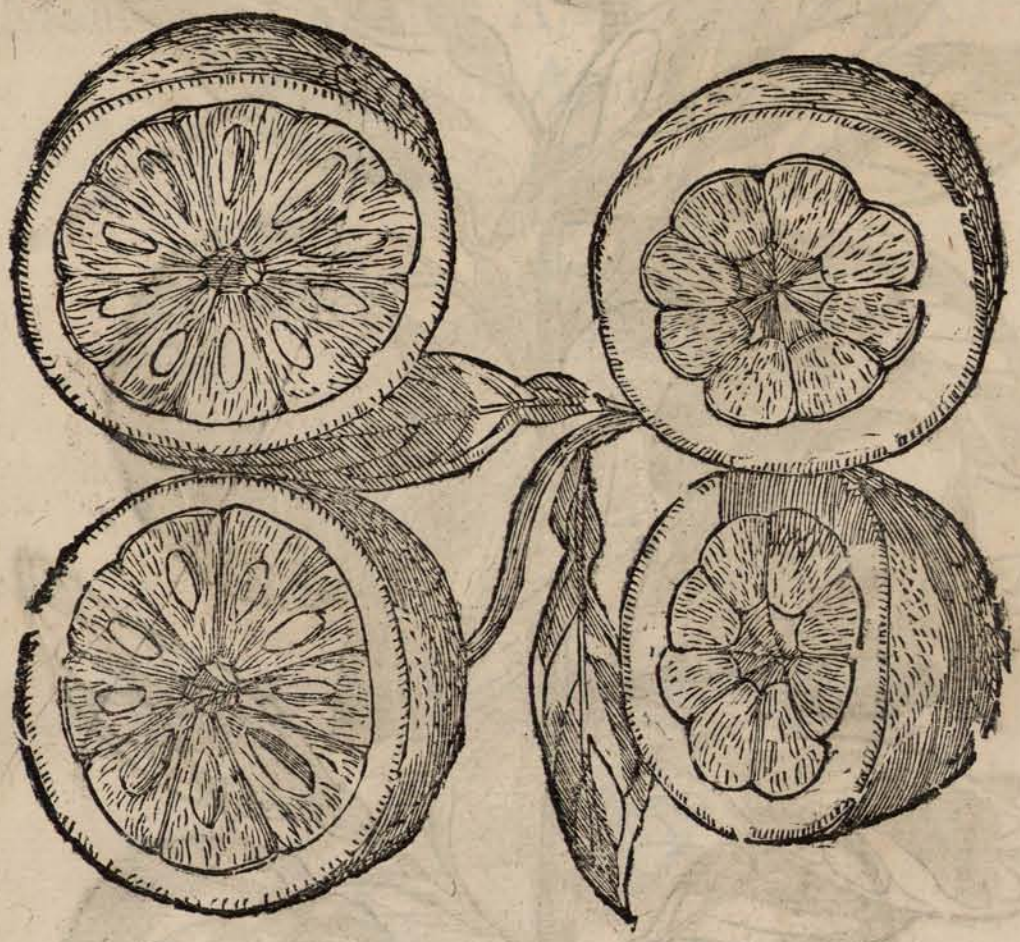

Naturam rerum magni vice ſeminis eſſe, Deus carce hic Limon ſemine, abunde patet.

P. Ferrar. lib. 4. Heſper. c. 4. pag. 343.

Proxima ſunt, Itali dixere Nerantia primis,
Vincunt pelle, parum frigidus humor ineſt.

Verticibus miro ſunt hæc gratiſſima odore,
Dulce ſapit melius, pectoribuſque fauet.

Sint foliæ Arboribus ſeruata virentibus ipſis,
Cætera ſunt menſæ commodiora tuæ.

H

Lib. 2. de San. tuen. cap. 31. Sic latina eruditiſſimi Germani Chelys Hugonis Fridæualli pulſata modulabatur.

Mala

Mala Aurantia Chinenſia.

Hæc Planta, peregrina licèt, originem, atq; in remotiſſimis Regionibus natalitij antiquioris ſeruat denominationem Soli; ipſa nihilominus nobiliorum Viridariorum per totam Italiam, temperataſque Regiones Europæ effecta eſt ciuis, vbi familiariter viuens teſtaceorum Vaſorum mirè delectatur Domicilijs.

SCD Lyon 1

Limoncellum Neapolitanum: Sub nomine Limonis Puſilli Calabri P. Io. Baptiſtæ Ferrarij in l. 3. Heſperidum c. 5. pag. 210.

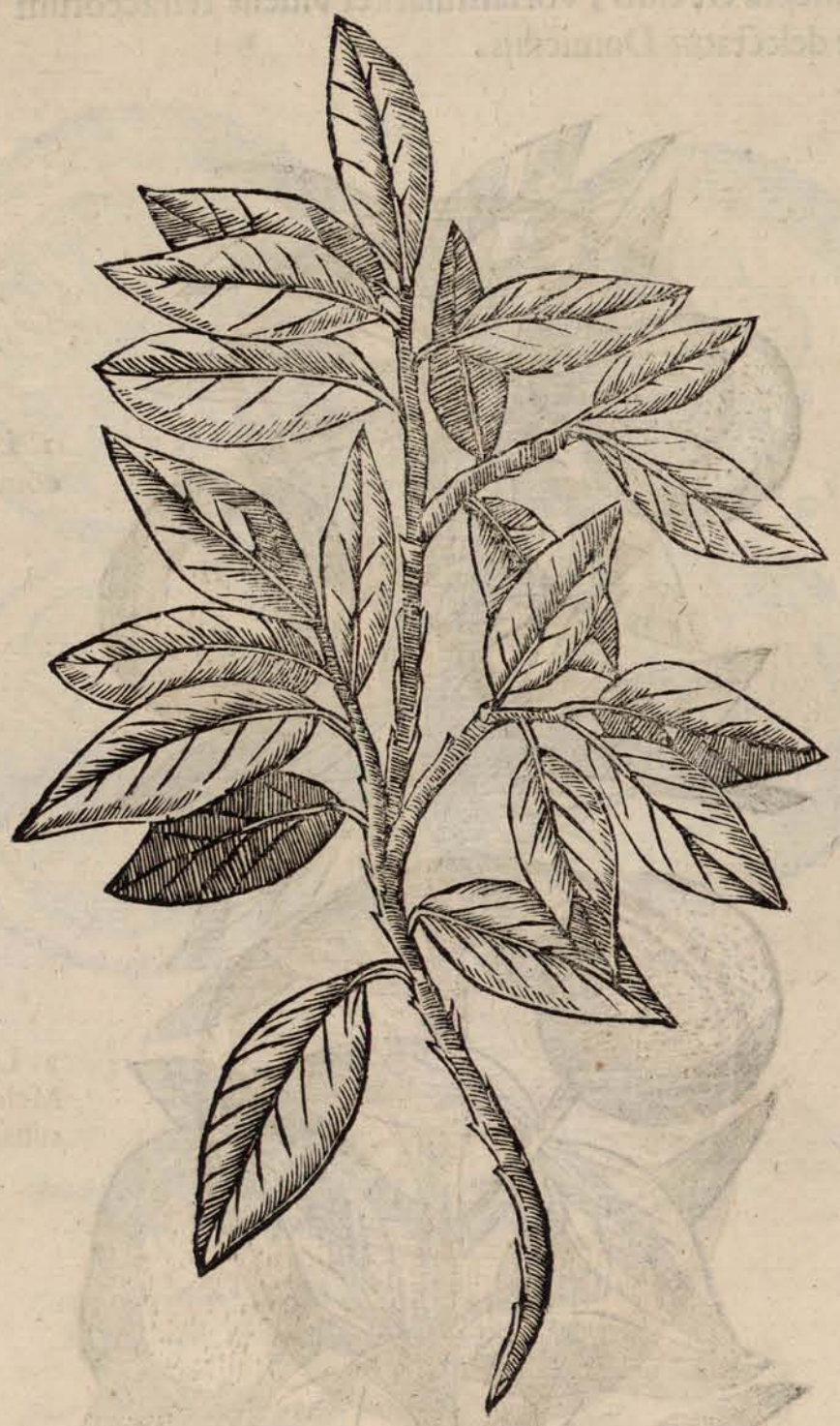

Hãnc Plantam Limoniades Nymphæ noſtrorum temporum, mulieres nempè, quæ Viridaria maximè curant, & incolunt adamarent, tum propter eius magnitudinem valdè tractabilem, tum etiam quia non abſimilis Arboris fructus aliquando aſpermi commodiſſimi, vt ſuper edulia premantur, ſuccum ſynceriorem fundunt.

De

Limon rotundus Figura Mali Aurantij.

Aliud Limonis genus Figura Sphærica adinſtar Mali Aurantij, cortice, vt alijs eſt ſubtili, primo, & ſecundo craſſo, & lato, pulpâ, ſine vllo ſemine, ſapore Mali Aurantij, cuius pulpa diuiditur in decem trigonos, in centrum terminantes. Semen vnicum tantum adeſt in medio extra pulpam.

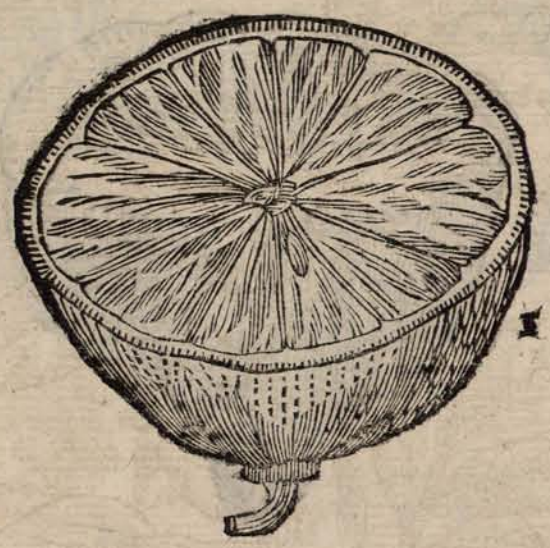

1. Limon cõmunior.

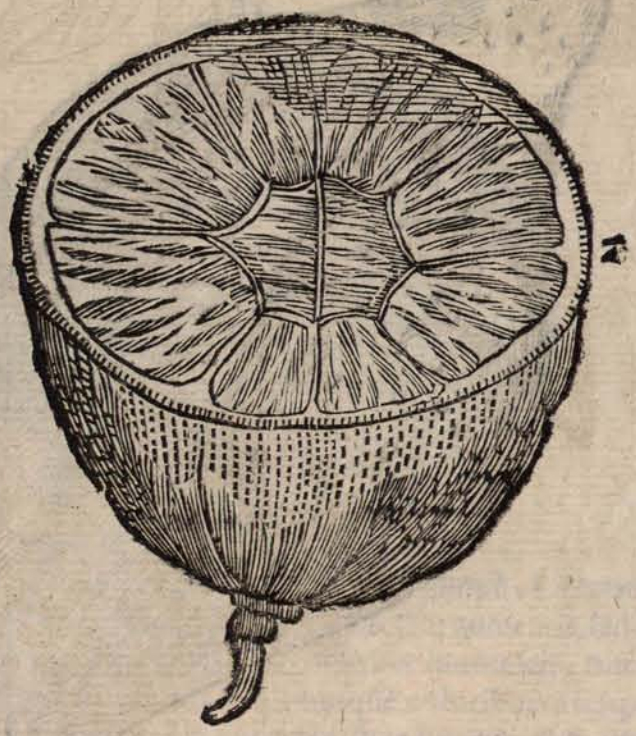

2. Limon Melopeponius.

Nil niſi qui pulchrum ſapiat, ſapidumquè venuſtet
Citreus hic Limon Melopepona refert.

Limo-

SCD Lyon 1

Limonis ſpecies acumine cuſpidato adinſtar caſei Marzolini, cortice ſcabro, quemadmodum habent Citri, colore Aureo, cute Tenui, medio cortice Pulpoſo, Albo, & latiore, quàm in Limonibus Glabris, octo habet trigonos, in quorum medio vnicum tantùm ſemen extat.

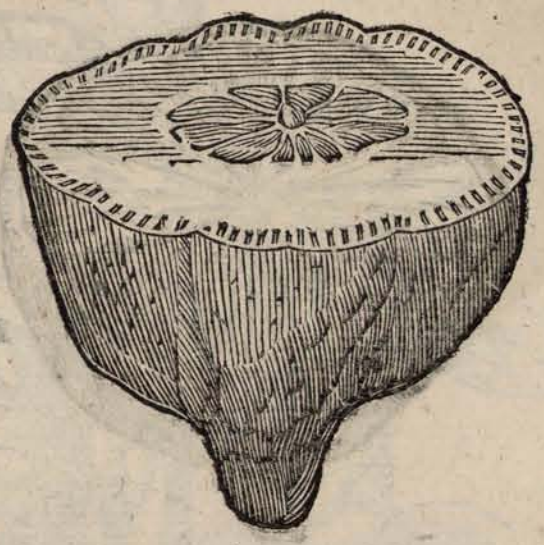

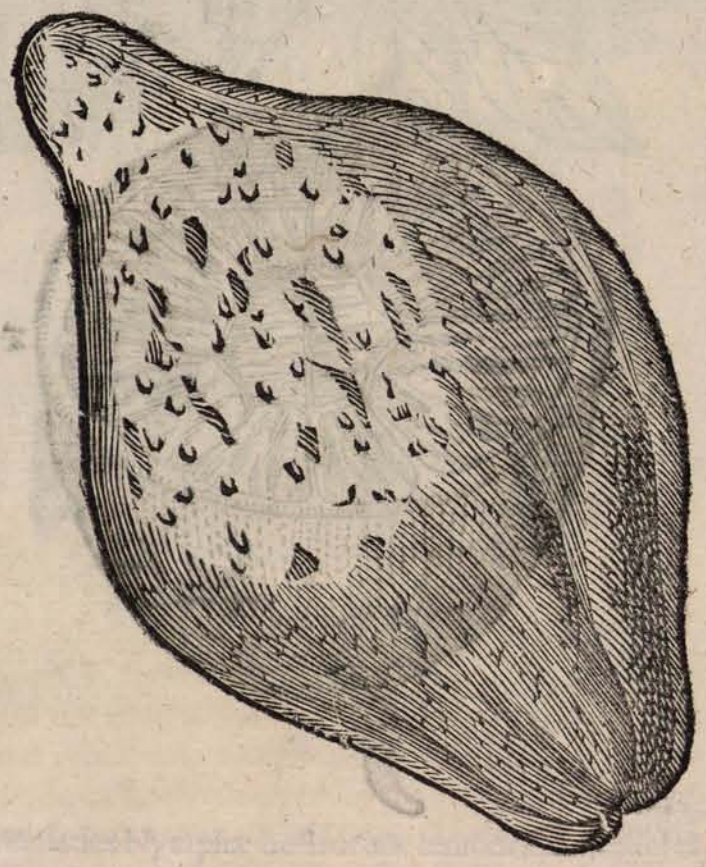

Ecquis auderet ab acuti ſaporis poſſeſſione fructus Limoniorum deturbare? omnia in hunc ſenſum conſentire videntur, vt in Acruminum fructuoſorum Genere Limonibus Principatus concedatur.

Limo-

SCD Lyon 1

Limonis genus Figura Sphærica adinſtar Mali Aurantij ſine vllo ſemine.

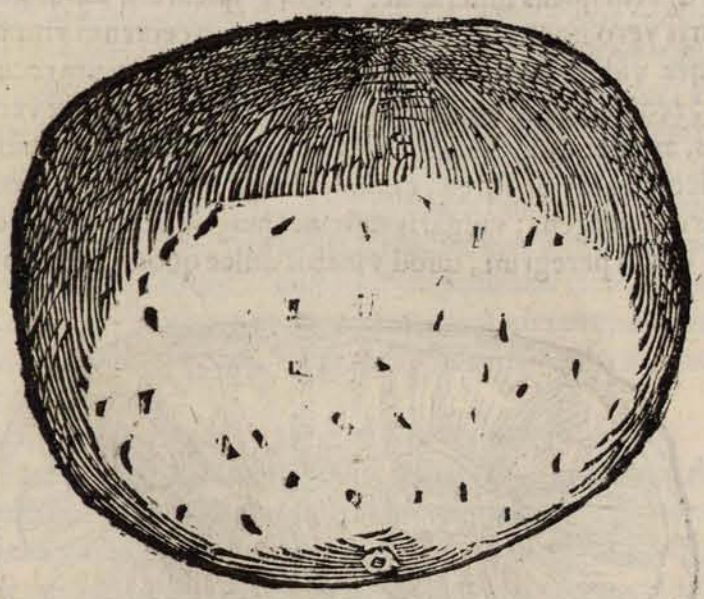

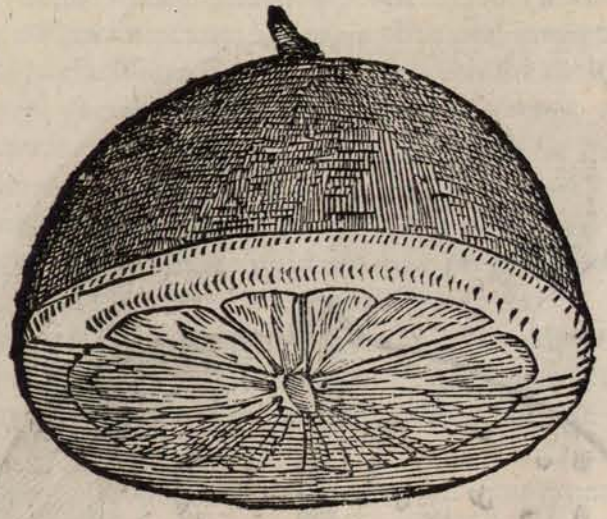

Pulpa eiuſdem diuiſa in decem trigonos integri, & aperti, depicti.

Arctam inter Aurea omnia Mala Aurantiorum nempè, Limonum, & Citriorum conſeruari cognationem ex pluribus liquere poteſt argumentis, ſed ex hoc ſimillimæ figuræ horum cum Aurancijs Limonum peculiariter innoteſcit, tum etiam ex ſaporibus mixtis, odoratis exhalationibus, ſpectabilibuſquè coloribus, alijſq; conditionibus, quæ mirificè diſſociantur, vniunturuè in quampluribus horum fructuum ſpeciebus, vt in volumine verè aureo de Malorum Aureorum cultura, & vſu Adm. Reu. Patris Ioannis Bapt. Ferrarij è Societate Ieſu excultiſſimæ doctrinæ viri videre licet, & in hiſce noſtris Dendrologicis de Aureorum, ſiuè Malorum Medicorum Hiſtorijs, & in aliquibus etiam P. Ferrario minimè allatis imaginibus patere poteſt.

De Limone Dulci Cortice, Melopeponite diuiſo in 18. Triangula ſeminibus plena.

Menſe Maij anni 1591. dono datum fuit clariſſimo noſtro Aldrouando Limonis Pomum ab Illuſtriſs. D. Camillo Paleotto, quod more Melopeponis ſectum in quinque fragmenta erat, apertum, ſpicâ pulpæ varium, ſitu, ac ordine, & figura à ſpicis, quæ in vulgaribus conſpiciuntur, multipliciter, & maximè numero differebat, vt in pictura apparet; non tamen decem ſpicas ſuperabat. Figuræ ſpicarum huius penè in Orbes formatæ erant, vulgaris verò figuræ Triangulæ, Iſoſcelæ, in centrum vnum ſe conferebant. Exacti tota ſtructura videtur æmulari rete, nec omnes in centrum recurrunt, cum octo in peripheria ſint, requæ duæ in horum medio conſiſtant. Cortex verò carnoſus, candidus, amplectens, ambienſquè ſpiculas, longè anguſtior videtur, quàm in vulgaribus, è contrà verò cuticula exterior aurea, craſſior eſt vulgari noſtra. Exotici cortex ſapidior erat, in amarum vergens, vulgaris dulcior, magiſque inſipidus, cuius ſuccus longè acetoſior erat, quàm peregrini, quod videtur dulce quodammodo ſapere.

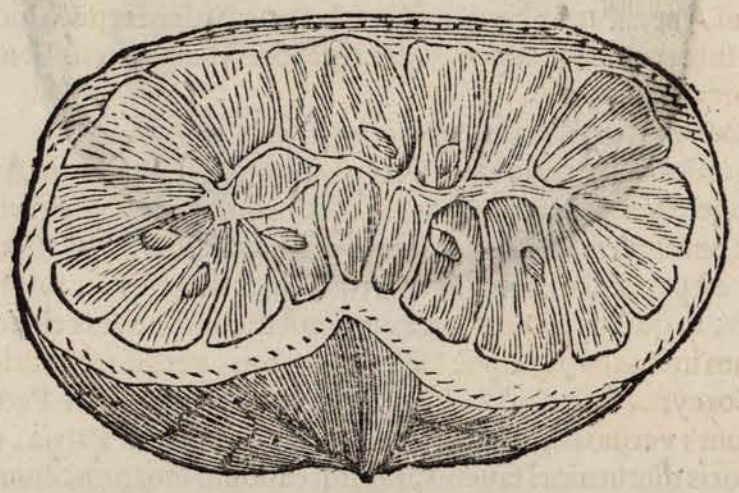

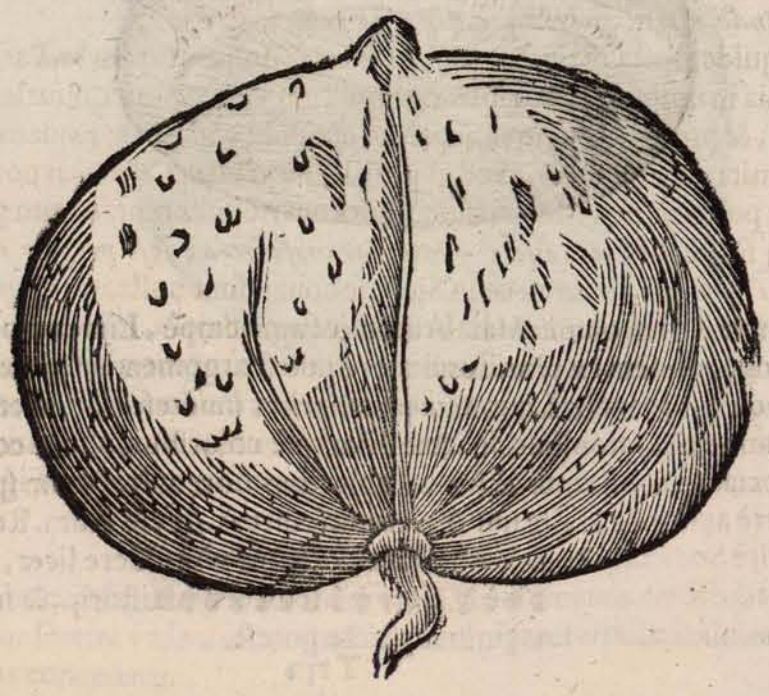

Eiuſdem Limonis ſu prapoſiti figura integra.

PA-

A

PATRIA.

Diuisæ Arboribus Patriæ; non omne Solum Aureis Pomis est Patria; non vbique fluit Iber, Tagus, Arimaspus Diues Arenis; & vt pomum istud Aureum esse noscatur, Aurumquè illud ignitum, hoc vnum suadet quod in locis tantum calidioribus, & ceù igneis Patriam amatam, humiditatum tamen amantem querit iuxta ea, quæ Palladius illustris Geoponicus obseruauit. *Calidis locis, sed irriguis, & maritimis maximè gaudet, quibus humor exundat. Sed si quis hoc Genus, vt in Regione frigida nutriatur extorquet, loco, vel parietibus munit, vel in meridianam partem verso disponat hanc Arborem, sed hybernis mensibus tectum stramine*, &c. Herculi cum fuerit adscripta vetustos apud Scriptores Pomorum Aureorum in Europam introductio, ea non alia fuit, quàm Astrorum Solis, & Martis calorifica admistio, atque valida protectio, nam quisquis fuerit ille primus, qui Europam huiusmodi Pomo Aureo ditauerit, illud certè non potuit nisi Solis, & Martis feruidioribus committi radijs, quemadmodum Palladius in Sardinia, inquè territorio Neapolitano fecit. Tres Italiæ præcipuè Regiones Pomi Aurei Patriæ benignæ, & salutares euasere tepore suo non modico mediante, atque subterraneo madore, vt est Ager Salodianus secus Benacum Lacum, qui maritima gaudet prærogatiua

Virg. Georg. 2.
Lucan. l. 5.
Apoc. 3.
Pallad. in M. Martio.
Macrob. Saturnal. l. 1. c. 20. & lib. 3. cap. 12.

B

Fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino.

Virg. Georg. lib. 2.

2. Ora Ligustica perpetuò veluti Vere, Autumnoquè Malorum Aureorum floribus, & fructibus eodem tempore abundant. 3. Campania fœlix, & Brutia tellus aeris temperatissimi, & omnium maximè fructiferi, & delitiosissimi; in Gallia, Hispaniaquè aliquas inuenire est particulares Regiones Austrum spectantes, calore, humorequè copioso præditas, in quibus patria erga Pomum Aureum potestas elucescere potest. Sed vbique gentium in Insulis præcipuè Orientalioribus, versusquè meridiem per Ægeum mare, vt in Corcyra, Creta, &c. huiusce Generis Aurei Pomi Patriæ frequentes recognosci possunt; verùm illa veriori ratione censeri debebit Patria, quæ conseruationi

Leander Albertus in descript H. in 5. Regione.

C

eiusdem Arboris diuturniori fauebit, illiusq; calidum innatum, humidumq; radicale tueri felicius, atque facilius poterit; nisi enim viuat, & fructificet in sæcula ipsa vegeta, & sana Aurei, & Medici Mali Planta non potest dici loci illius ciuis, sed potius relegata, & deportata melioribus exuta bonis, & præcipuè longæuitate, quæ illius propria generis semper fuit à clarissimo Pontano hisce carminibus celebrata.

Arist. l. de long. & breu. vitæ c. 2.
De Hortis Hesper. l. 1.

Nec verò spatium vitæ breue, seù breue tempus
Est Citrio: æternum genus, immortalis origo,
Et species æterna quidem, stirps Citria longum
Ipsa manet, sæcla exuperans, & iungere sæclis
Sæcla parans. Trunco extincto mox surgit, & alter,
Indè alter: victrixquè diu sua robora seruat.

Certum quidem est Citrium non tam libenter nouas admittere Patrias, ac facit Aurantium, quia in nostris Regionibus non multum viuax est, nec iniuriarum patiens aeris inclementis, & propterea tanquam peregrina Planta habetur, quam Hesychius Indicam appellauit non immeritò. Sed experiri nunquam cessatum est nostras ascisere in

Lib. 12. c. 3.

D

oras Patrias pulcherrima Medicorum Malorum nouiter repertorum genera à tempore vsque Plinij scribentis *tentauere gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fictilibus in vasis*, nam ex cælo Sinense conati sunt nostrates acquirere poma *Canzu, Kinkiù, Talim, Sialimi Yeizù*. Item *Maulinga* maiora, minoraquè fastigiata; *Ambo* quoque, seù *Manga* Goana citreiformia extrinsecus; necnon Limonia *Nimbuo*, & Aurantia *Naringa*, atque *Salsetana*, *Trauancorensia*, *Ceilana*, &c. mixtaquè mirabilia seruantia colorem, saporemquè extrinsecus Limonij, intus verò Aurantij, & è contrà, partimquè tam exrrà, quàm intrà Aurantij, atque Limonij, vt in Figura præsenti.

P. Ferrar. Hesper. l. 1. cap. 8.

Simile Aurantio Virgato Patris Ferrarij Lib. 4. Heſperidum cap. 7. pagina 399.

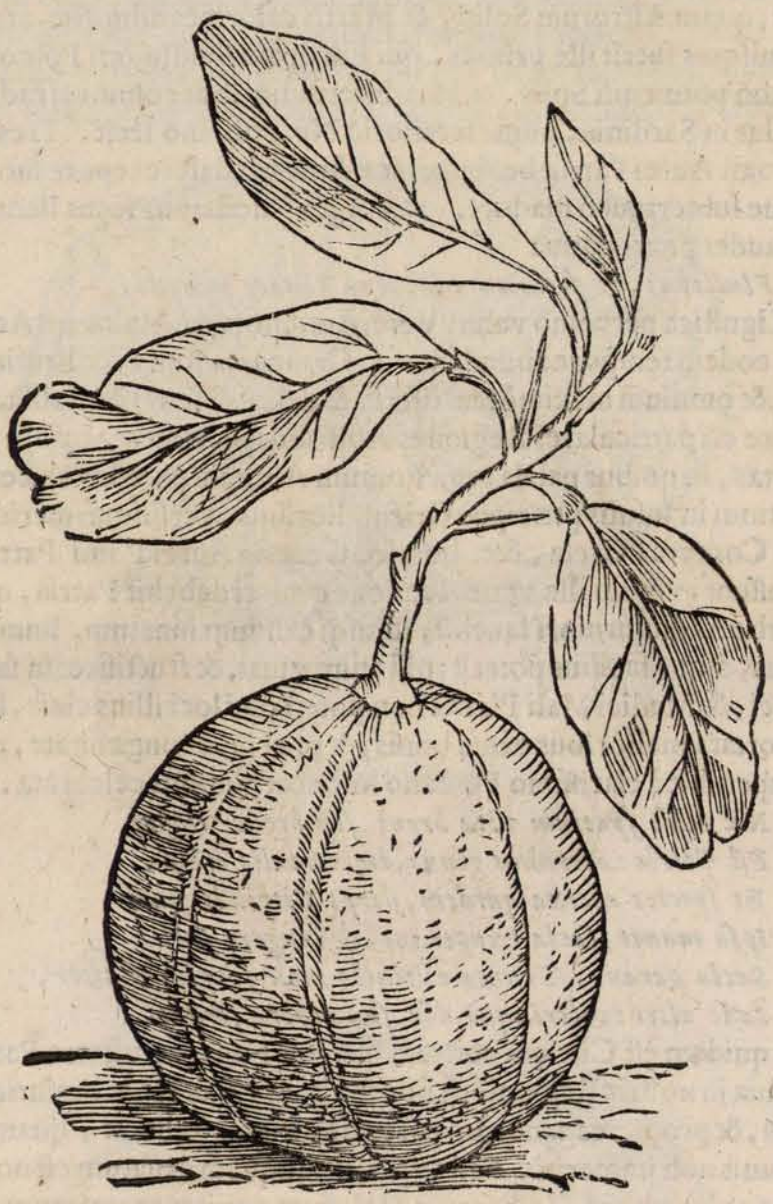

Malum

SCD Lyon 1

Malum Aurantium Citratum.

Iuxtà obſeruationem à me habitam anno 1665. in qua figurâ, colore, odore, ſaporequè tam ſucci interni, quàm corticis Aurantium Malum omninò dicendum erat; ob inæqualitatem verò ſuperficiei, atque candidæ ſubcutaneæ, ſubſtantiæ craſſioris conſtitutionē Citrum prorſus æmulando, Fructus compoſitus ex Aurantio, atq; Citro videbatur pronunciandus, vel fortè melius Malum Aurantium Citratum.

Congruit hæc obſeruatio cum allata à P. Ferrario in lib. 4. Heſperidum cap. 12. pag. 423. ſeù parum diſcrepat ab eadem.

Duo hi fructus Aurantiolimonij ſcilicet, vel Citroaurantij admirabiliter mixti, quorum ille mihi fuit communicatus, & elargitus ab Illuſtriſſimo Co. Carolo Antonio Manzino Philoſopho Collegiato; hic verò ab Excellenliſs. D. Doctore Collegiato Berlingerio Gypſio quondam excellentiſs. Medici D. Ioannis Aloyſij filio, vt ex his appareat naturalis, & ſymbolica horum fructuum copulatio pro identitate eorundem ſpecifica demonſtranda. Partes protuberantes ſunt Citriæ omnino colore, odore, ſapore, & partes planæ ſunt aurantiæ ſimiliter, quæ omnes Aurantiorum qualitates, & conditiones retinent.

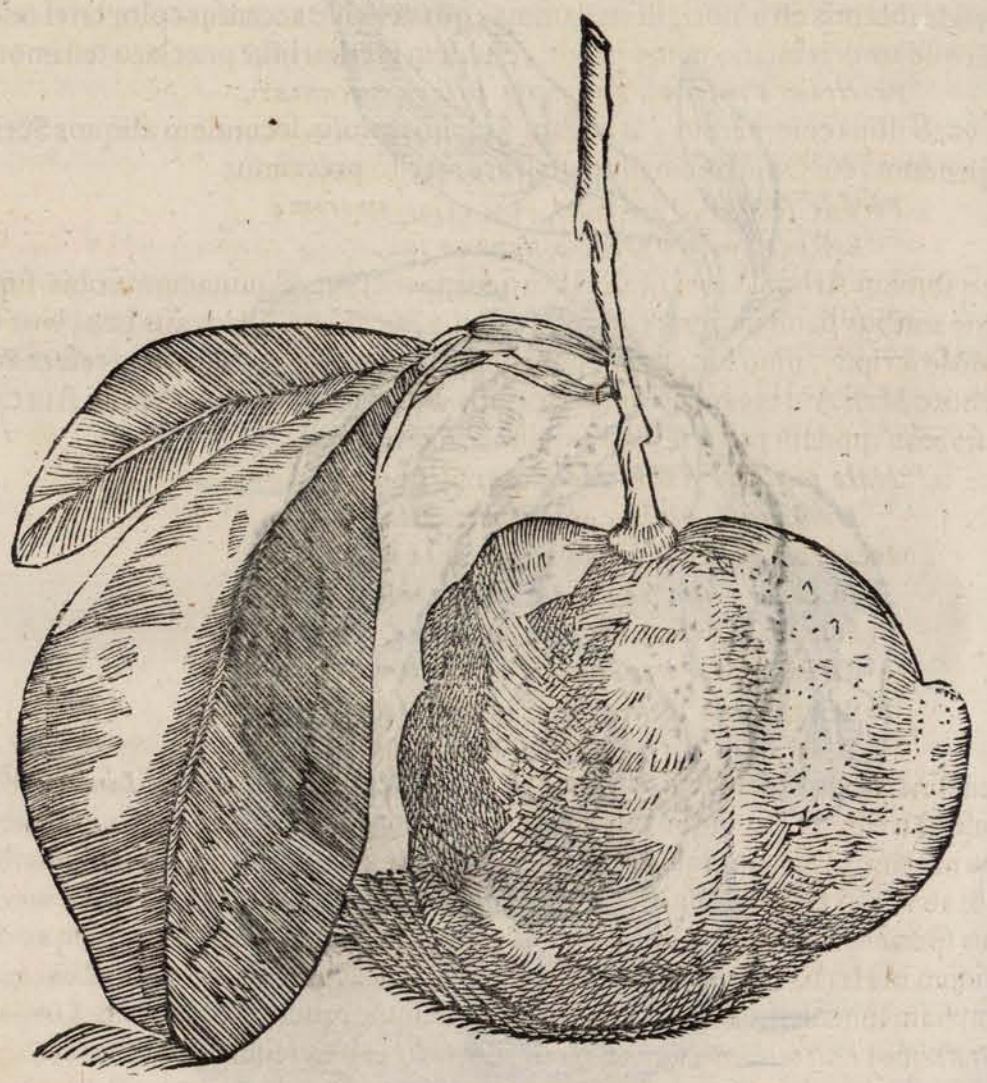

At quoniam hic fructus Medicorum, & Aureorum omniũ Malorum Medicas in vnum congerere, & oſtendere videtur facultates ſequens luſimus Diſtichon.

Aurea quæ fuerat Cræſo ditiſsima Gaza
Non potuit morbos tollere: & iſta poteſt.

Hæ quidem incertæ quodammodo miſtiones Æquiuoca, & Denominata, vt explicentur accerſunt.

Æqui-

A

ÆQVIVOCA, DENOMINATA.

POmum illud palliatè ſolum, & omninò extrinſecus Aureum quod Pomum amoris Herbarij dixere Malum verè inſanum eſt, & indignè vſurpans ſibi nomen Aurei Pomi Arboris proprium Aurantiorum, Limoniorum, & Citriorum, in quo medica conſiſtit omnium ferè Malorum ſalus, vbi Malum Aureum inſanum plurimas excitat, fouetquè ægritudines, de quo & ſuis congeneribus ille Botanicus hæc diſſerebat. *Geſn. in Horto.*

Caſt. Dur.

Sunt ventoſa, lepras gignunt, capitiſque dolores
Humoreſquè atros, cancroſquè obſtructaquè ſplenis
Et iecoris, longaſquè febres, faciemq; colore
Priuant iucundo.

Perfida furentis eſt amoris illius flamma, quam valdè accenſus color tetri odoris comes in hoc amoris inſano pomo prodit, eiuſdem Herbarijſtæ præclaro teſtimonio

B *Proritant Venerem, quæ mala inſana vocantur.*

Ita vt ab illius commercio, tanquam Solano furioſo, ſecundum aliquos Scriptores, ſit fugiendum, cui Ouidianum illud obijcere meritò poterimus *Barch. Pinat. lib. 5. ſect. 1. Epiſt. 12.*

Perfide ſenſiſti, quis enim bene celat amorem?
Eminet inditio prodita flamma ſuo.

Et quoniam Arbor Aurei Mali Hiſtorico-poeticum Æquiuocum nobis ſuppeditat eruditis auribus haud indignum, quod nobilis Poeta Mediolanenſis Lancinus Curtius ingeniosè ſcripſit, illud hic ponere non dubitaui; Phyllidem quandam refert Poeta, cui ex Arbore Mali Aurei cadenti proprij capitis *vita* vitam ademit; ſeù Mali Aurei fructus, qui *vita*, non quidem propriè, ſed æquiuocè dicitur. *Lib. 9. epig. Epiſt. 28. pag. 133.*

Mala puellari ſtudio Mala Aurea Phyllis
Dum legit, aeriæ, ac Arboris alta premit,
Incautam fallente gradu eſt delapſa ruina
C *In caput, hinc capiti eſt vitta ſoluta decor:*
Reſtrinxitq; gulam nitidos quæ vitta capillos
Stringebat, ramo, & triſte ligauit onus.
Iura heu ſæua Poli, crudelia fata: ſalutis
Quæ ſpes, ſi cogit iam quoquc vita mori.

Sat. Heſich.

Sed hinc tutius Prata Læta, irriguaquè loca petamus (nam Λειμὼν *Limon* eſt Pratum, Locuſquè irriguus) in quibus tot innocentes, imò vtiliſſimas Herbas inueniemus *Medicam* in primis Herbam multiplicem, *Limonium* Herbam, quæ Beta ſylueſtris à Plinio, & ab Aetio Cynogloſſa dicta fuit; *Limoniumq;* Peregrinum, atq; *Limonium* Anemonis ſpeciem; floreſquè pliurimos *Citrini* coloris conſpiciemus, ſimulquè odorem Citrinum in Herba *Citragine*, Meliſſophyllo ſcilicet deguſtabimus; *Limoniam* fortè Nympham inuenientes, de qua Ariſtænetus in hunc modum eſt locutus *Limona interea caput floribus redimitum in prati ſpeciem redidit*, ab ea ſciſcitabimur num *Citratis*, ſeù *Citroſis* veſtibus delectetur; Vndè ad Ciuitatem redeundo æquum eſt, vt ab Æquiuocis Denominata vocentur, vbi non caret conſideratione familiarum quarundam denoD minatio, à Malis Aurantijs in noſtra præcipuè Ciuitate Bononiæ, vt Familia Monterentia Nobilis, & Antiqua, ex qua præclariſs. Iuriſconſulti, inter quos Annibal Statutorum Bononienſium commentator famigeratiſſimus, atq; Illuſtriſſimus, & Reuerendiſs. D. Iulius Epiſcopus Fauentiæ, & in Romana Curia Præſul, non vni, ſed pluribus Summis Pontificibus acceptiſſimus prodiere. Familia item de Arantijs, quæ celeberrimum, & doctiſſimum tulit Medicum Iulium Cæſarem Arantium à centum circiter annis florentem, qui plura, eaquè doctiſſima in chirurgia compoſuit, atque edidit opera, ſcilicet de Vulneribus, de Humano Fœtu, & conſilia varia medicinalia, Baſileæ, Lugduni, & Francofurti impreſſa: At quonia non ſat eſt ab Aureis Malis fluere nomina res varias denominantia, id eſt quod ipſa actiuè denominent, nam debent quoque paſſiuè denominari, & in ſe varia nominum attributa recipere, ideò locus erit Epithetorum in Aureis Malis expoſitioni.

Dioſc. lib. 4. c. 16. Plin. l. 20. c. 8. ſerm. 10. c. 8. Cluſius H. Pl. l. 4. cap. 55. Cauch. Pinac. l. 5. ſec. 2. & l. 8. ſect. 6. Geſn. in Horto. Dioſc. l. 3. c. 118. In epiſt. lib. 1. epiſt. 3. Varro de re ruſt. lib. 3. 2.

EPI-

EPITHETA.

MAlus Aurea, ſiuè Medica, cum omnes ſub ſe contineat Aurantiorum, Limoniorum, & Citriorum ſpecies, Epitheta ſibi non niſi vnita, & indiſtincta vindicablt. Dicemus itaque illas generaliter *Aureas*, & *Aureolas* vocari, quia illarum fructus omnes *Aureum*, vel ſaltem Auro ſimilem colorem referunt. Hinc celebris Ioſephi Baptiſtæ Thalia Pindarico volatu ad eruditiſſimum noſtrum Angelicum Aproſium ſe conferens, inter cætera obſeruandum reliquit.

Poeſ. Melic. part. 1.

Di penduli giardini
Curuò ponti ſuperbi, oue diſpoſe
Inuolate à gl' Arabici confini
Palme vittorioſe.
Quì mandò dalla fertile pendice
I Cedri eterni il Libano Fenice.
Quì venne IL POMO D'ORO,
Che cuſtodiua vn tempo il Drago Moro.

Inde cum Arbor ſemper vireat, & varijs alijs qualitatibus potiatur à nobis appellabitur *Virens, Viridis, Spinoſa, Vireſcens, Viridans, Breuicaudex, Pumila, Ramis longa, Craſſa, Firma, Lenta, Obſequioſa, Aculeata, Folijs oblonga, Lata, Leuis, Splendens, Pallens, Odora, Pallida, Odorata, Serrata*, Floribus *Candida, Candens, Calathiformis, Solida, Purpuraſcens, Odorifera, Perpetua*, ideſt *ſemper florens*. Fructus *Magnus, Oblongus, Rugoſus, Fragrans, Aureolus*, ideſt *Aureo colore refertus, Flaueſcens, Tuberoſus, Flauus, Flauens, Suaueolens, Olidus*, & *Topiarius*, quia ſcilicet hic fructus flexilis, & facilis ad varias omnes formas acquirendas, quas illi hominum illuſtris adaptarit induſtria. Caro huius fructus dicetur *Denſa, Dura, Firma, Candida, Candens, Dulciacida, Craſſa, Edulis, Odora, Albida, Perexigua*. Cortex *Luteus, Amaricans, guſtuquè inſuauis*, ſed *Suaueolidus*, & *Tenuis* Cum verò Macrobius in libro de ſylueſtribus Arboribus dicat: *Generantur autem in Perſide omni tempore Mala Citrea*, & Theophraſtus Interprete Bodæo aſſerat Medicam, & Perſicam hanc Malum vocari, quia in Media, Perſidequè frequens reperitur, atque ex iſtis Regionibus in Græciam, Italiamquè transuecta ſit, ideò ex Media, & Perſide poterunt Malorum iſtarum non inuenuſta Epitheta comparari. Erunt igitur Arbor huiuſmodi, illiuſquè poma ad mentem noſtram nuncupanda, ſicuti *Medica*. ita *Meda, Caduſia, Media, Marda, Charduca, Gordiena, Caſpia, Margaſia, Goronia, Iaſonia, Zagria, Choatria, Orontæa, Niphatica, & Niphatæa, Amarda, Cambyſia, Strabonia, Corindæa*, atq; *Cyriaca*. Hæc ex Media, & præcipuis ipſius Regionibus, & Vrbibus huiuſmodi fructuum feracitate magis inſignibus. A Perſide ſicut & *Perſica*, ita & *Perſa, Achæmenia, Arſacia*, & *Arſacida, Danaeia, Cephea, Cephæia, Tauria, Taurica, Coronea, Meſabata, Rapſia, Suzea, Mægorea, Stabæa, Bagradica, Bagradæa, Agradata, Coria, Euphratæa, Euphratiſia, Oxia, Margia, Ochia*, & *Aria*, atque alijs ducentum Synonymis, quæ ab Vrbibus, Montibus, & Fluuijs, tam vaſtarum Regionum deduci, poſſent. Inſuper, quia Citrus perpetuò viret, & habet folia Laurinis ſimilia, & ex ipsâ naſcuntur Citria ad pharmaceuticen aptiſſima, par erit illius alia, & diuerſa Epitheta deſcribere; dicetur ergò Arbor omnibus anni temporibus *ſerax*, & *fructifera*, quippè quæ eodem momento, & flores, & fructus maturos, ac immaturos proferat. Cognominatur *Alexipharmaca*, ſeù *Alexiterica*, quià, vt ſentit Oppianus, eius fructus è vino exhibitus ventriculum penetrat, ac per poros educit venenum. Hoc etiam innotuit Virgilio, quando cecinit hunc in modum aſſerendo pariter ex Media hæc Poma deferri.

Media fert triſtes ſuccos, tardumquè ſaporem
Felicis Mali, quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecêre nouercæ,
Miſcueruntquè herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Nec erit nefas hanc Arborem *Irriguam* vocitare, cum illud ſit irriguum, quod, vt hæc

A hæc Arbor, multa gaudet aqua, *Auſtrorum* quoque *Pupilla* poterit appellari, iuxta illud Legati noſtri. *L. L. C.*

Vna inter Plantas Citrus à ſpirantibus Auſtris
Sentit opem, & Boreæ læditur vna minis.

Non pariter ineptè ac inconcinnè Malum huiuſmodi, illiuſquè fructus vocabimus *felices ſyluas, aurea dona*, & *Atlantica munera*, cum ſatis conſtet frequentem naſci in ſyluis Atlanticum Iugum in Africa circumſepientibus, vndè Martialis

Accipe felices, Atlantica munera, ſyluas,
Aurea qui dederit, dona minora dabit. *Lib. 14. ep. 89.*

Indè quoq; nobis anſa porrigitur illam dicendi *filiam ſyluæ Maurę*, vt eſt ibidem 90.

--- Nec filia ſyluæ Maurę.

Cum ſola Citrus, & non Ebenus, vt ſentit Franciſcus Serra, per hæc verba intelligi debeat, dum ſcribit Virgilius

--- Sola India nigrum.
Fert Ebenum, &c.

B Ex hac fiebant menſæ quondam apud Romanos pretioſiſſimæ, quare Mart. 9.

Et teſtudineum menſas quater hexaclinon
Ingemuit Citro non ſatis eſſe ſuo.

Et Petronius Arbiter

--- Ecce Afris eruta terris
Citrea menſa, &c.

Vndè habemus poſſe Citrum appellari *pretioſam*, atque *raram menſarum materiem*. Sunt & Citria, quæ dicuntur *Maxima*, cum quandoque ad pondus librarum decem perueniant. Hæc quia adferuntur ex Liguſticis oris, & Inſulis Adriatico freto adiacentibus, atque ab lacu Benaco, modò *Prælunga*, modò *Rotunda*, & alia à Campania felici, nobis cognominabuntur à *Torbia*, ſiuè *Turbia* Diui Remi in Liguria oppido, cuius ager Citris, Palmis, Medicis, Limonibus, alijſquè Arboribus feracibus mirabiliter exornatur, teſte eodem Serra, in ſuo Synonymorum volumine, *Liguſtica, Ligurienſia, Torbia*, ſeù *Turbiana*, *Apuana, Ingaunia, Monſana, Intemelia, Dia*
C *nia, Monachia, Naulica, Mauritia, Sabatia, Saulia, Segeſtia, Tegolia, Spedia, Virgia, Finaria, Ericia, Macria, Varia, ſeù Varæa, Merulana, Porcifetenſia, Summaria, Cenemelia, & Veſulana.* Ab Inſulis Adriatici maris *Abſoro*, vulgò *Oſero*, atque Abſyrtidibus, & Iſſa ad Illyricam ſtationem ſitis, & Diomedæis propè Apuliam hodie *S. Mariæ di Tremiti*, ſiue à nonnullis Theueria, necnon & ex Lyſna, Italis *Leſina, Abſoria, Abſyrtis, Iſſia, Iſſæa, Diomedæa, Theueria, Theuerica, Lyſnia, Lyſnica*, & *Lyſnæa, Adriaca, Illyrica*, & *Adriatica, Dalmata*, ſiuè *Dalmatica*, & *Veneta*. A Benaco lacu *Benacia, Benacenſia*, & *Lydia*, ſiuè *Tyrrhena*, aut *Tyrrhenia*, quia Lydi, nempè Tyrrheni, ſic nuncupati à Tyrrhene Atyos filio, qui è Lydia Colonos in Etruriam deduxit, Agros huic lacui conterminos coluiſſe putari ſunt, vndè etiam lacus dicitut Catullo Lydius; Ex Campania felici *Campana, Calatia, Calatæa, Calatiana*, & *Calatenſia*: Calatia enim vulgò *Caiazzo*, illius inſigne oppidum eſt. Præterea appellabimus hanc Arborem *Autololæam* ab Autololibus Populis Africæ ad Atlantem Montem poſitis. A Mauritania *Mauram, Mauruſiam, Mauritanam, Libycam*, atque ab ipſo Atlante *Atlantæam*, ſeù *Atlanticam*, ac *Mauruſiacam*, & *Raram*, vt inquit Martialis lib. 12.

D *Et Mauruſiaci pondera rara Citri.*

Mauros etiam poſtes propter hanc cauſam dicemus, qui conſtant ex hac Arbore Mauritaniæ. Ecce Statium 1. ſilu. 3.

--- Mauros vndique poſtes.

Maſſylum Robur, ſiuè *Maſſyla Robora* Citrum indicabunt, vt idem 3. ſilu. Citria quoq; dicuntur Poma, vel Maſſyli Draconis, vel de frondibus Horti Corcyræi, quemadmodum ſcripſit Martialis lib. 13. epigr. 36.

Aut Corcyræi ſunt hæc de frondibus Horti,
Aut hæc Maſſyli poma Draconis erunt.

Ipſa etenim Corcyra fuit olim clariſſima Hortorum Alcinoi Phæacum Regis fama, in quibus inſignes Citri alebantur, ſed magis propter copioſa Citrorum, Medicorum, & huiuſmodi generis Arborum nemora, quæ per totam Inſulam ex mira aeris indul-

gentia

gentia proueniunt, miranda ſanè. Mala etiam *Maſſyla*, *Maſſylæa*, *Maſſylia*, *Maſſylienſia*, & *Maſſyliotica*, *Occidua*, atque *Heſperia*; non quod Heſperiam noſtram, ſed quod partem ad heſperiam, ſiuè ſolis occaſum ex Mauritania reſpiciant, ſeù quod ex Heſperidum Viridarijs nomen aſſumpſerint. Quò reſpiciebat eruditus noſter Legatus, cum ad doctiſſimum virum Io. Franciſcum Bonomium communem amicum Lyricè ſcribens, Etruſcam in hæc pulſabat chelyn. E

Che non oſi, m'inſegna
Quel cuſtode Dirceo, del ſacro colle
Tentare il varco, e di ſalir non creda
Chi, come Te, non regna
Primo ne' dolci metri, e non s'eſtolle
Soura tutta la turba Citareda;
Se non, ſia che s'auueda,
Ch' à la difeſa è non men forte, e vago,
Che in cuſtodire i Pomi ESPERII il Drago.

Ex Plinio Malus Aurea naſcitur in Aſſyria, ideo Malus *Aſſyra*, ſiue *Aſſyria*, atque *Aractæa* pariter vocitatur. *Olbia*, *Olbiaca*, ſeù *Olbiana* à pulcherrimis Olbijs Inſulis, non procul, atq; ex aduerſo Stæchadarum cis Maſſyliam, in quibus tradidit doctiſſimus Io. Stephanus Strobelbergerus in deſcriptione Galliæ Politico-medicæ Arantia Poma, Limonia, Citria, & Granata tam familiari fœtura perennare, vt ob ſemper virentium lucorum hilaritatem præ ſtupore quis ferè attonitus fiat. Addamus quæ retulit P. Chriſtophorus Borrus in Regno ſcilicet *Cocincinæ*, aliàs *Anam*, ſeù *Coci*, Occidentalium Indiarum Cinam verſus poſito, peculiariter Mala Medica, & Aurea reperiri, longè Europæis maiora, & pleniora, quorum cortex exterior adeò tenuis, tener, & ſapidus eſt, vt cum ipſo ſucco, qui inter dulcem, & acidum medio ſapore potitur, non ſecus ac Limonia Italiæ, in cibis vſurpetur. Vndè comperimus Mala, de quibus in præſentia agimus, poſſe *Cocincinæa*, *Cocincinenſia*, *Inda*, *& Indica*, ſeù *Occidentalia* nuncupari. His omiſſis, in Europam noſtram redibimus, & Arborem huiuſmodi *Damaſcenæ*, ſeù *Damaſceniæ*, *Cypriæ*, *Veneriq; ſacræ* Epithetis inſigniemus. Dos quoque templorum Cypridis, nitens, atque fulua comas, & ramis crepitantibus auro fuluo dicetur, iuxtà Sulmonenſis Poetæ dictata, quibus Venus ipſa ſic loquens inducitur. F G

Ou. 10. Met.
Eſt ager, indigenæ Damaſcenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quàm mihi priſci
Sacrauere ſenes, templiſquè accedere dotem
Hanc iuſſere meis; medio nitet Arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hæc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, &c.

Rationem autem cur Malus Aurea, ſiuè Medica, illiuſquè poma Veneri ſacra cenſeantur, Poetarum inſigniores vnanimi patefecere conſenſu, quia ſcilicet Amoris ſymbolum repræſentant. Ecce Philoſophorum Homeri, diuini ſcilicet Platonis carmina hoc confirmantia, quæ cùm græca ſint, latinè ſonant.

Malo te ferio, tu ſi me diligis, illud
Suſcipe; & imperti virginitate tua.
Hoc fieri ſi poſſe negas, hoc ſuſcipe Malum, &
Quam pereàt paruo tempore forma vide. H

Quo collimant & quæ Philodemus ad Xantippem canens ita latinè dantur.

Malum ego, me iaculatur, amat qui ſe, annue quæſo
Xantippe: tibi mox nam, & mihi forma perit.

Ex quo parodiam ad Flauiam habuit Pierius Valerianus.

Pomum ego, quiquè tibi dat me, te deperit, audin'
Flauia? marceſcam nempè ego, tuquè etiam.

Amoris ſymbolum hoc Pomum innuit, & Virgilius.

Malo me Galatea petit laſciua puella.

Ex his omnibus nobis innotuit hoc Malum dici *Nuptiale*. Nec immeritò quia aliundè habemus tellurem illud in honorem nuptiarum Iouis, & Iunonis profudiſſe. Adijciatur, quod

A quod Plutarchus refert in præceptis coniugalibus Solonem legem tuliſſe, nè ſponſa ad maritum ingrederetur priuſquam Malum Aureum comediſſet, innuentem ea re primam, quæ ore, & voce initur gratiam, concinnam debere eſſe, & ſuauem. Nuptialis igitur, *grati Veneri* fructus Amoris, & *Amoris teſſeræ*, ſeù notæ ex Embl. Alc. non erit his Malis cognomentum indecorum. Noſtræ enim ſententiæ lepido epigrammate adſtipulari videtur Arabius latinitate donatus.

Aurea dona iacis, quo ſint ſponſalia, an vt ſint
Pernicis remoræ virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt prohibens hinc impetum, & inde
Se monſtrans Veneris teſſerulam eſſe iugæ.

Hæc Arbor vlterius vocatur *Mirabilis*, *Auro ſimilis*, *anteferenda omnibus bonis Autumni*, & *Malum ornans menſas*, & *ſalutiferum*, atq; *tuſſifugum*, vt illud.

Auro ſtat ſimilis Citri mirabilis Arbor,
Autumni cunctis anteferenda bonis
Hæc ornant menſas, hæc præſtant poma medelam,
B *Quum quatit incuruos tuſſis anhela ſenes.*

Vndè alius poeta cecinit ---- *Et ſenibus medicantur anhelis.*

Arbor *decora*, & Arbor *pulcherrima* ab Hebræis, atque Chaldæis Citrus appellitatur. Et Orpheos poeſis latinè redacta Aurea Mala nuncupat *pulchra*.

Conus, galeæ, & turbo, luſuſquè puerilis, quæ membra curuant,
Aureaquè Mala pulchra ab Heſperidibus canoris.

A Rabbinis quibuſdam Citrus Arbor credita eſt eſſe Arbor Adami, & Pomum, quod nos pariter vocamus Adami. Vndè Arboris *Adamicæ*, & *Adami pomi* Epitheta eliciuntur. Nec perperam hoc ſunt arbitrati, cum Arbor, ſeù Pomum Adami habita ſit eadem cum Arbore ſcientiæ boni, & mali. Citrus enim, hoc aſſequi videtur, quia eius fructus cum in ſe omnes contineat ſapores creditur per ſaporem *Dulcem*, *Suauem*, & *Pinguem* boni cognitionem ſignificare: per *Amarum*, *Auſterum*, *Acrem*, *Acutum*, *Acerbum*, *Acidum*, & *Salſum*, cùm palatum ex illis iuxtà quantitatem lædatur, Mali ſcientiam præferre. Hinc etiam dicetur *Pomum Paradiſi*, *Paradiſium*, ſeù *Paradiſiacum*
C Citri Malum. Vtraque pariter de cauſa, mititatis, & aſperitatis diuerſos quoque, prorſuſquè contrarios horum fructuum ſapores innuente, *Mites*, & *Acres* ſimul indicandi ſunt. Quo & reſpexiſſe viſus eſt Pierius Valerianus

Non aliter quàm ſi Alcinoi læti hoſpitis hortos,
Hortos perpetui Autumni, Veriſquè perennis,
Siue velis flores, ſeù MITIA, & ACRIA POMA;
Ruſtica Barbarico prædetur turba furore.

De Studior. conditione ad Nardin. Cælinæum.

Hi fructus, cum toto anno alij maturi, alij immaturi, alijq; in floribus adhuc eſſe conſpiciantur, nomine vnitè ſumpto poterunt dici *ſuæ Arboris Habitatores perpetui*. Et ſub ſilentio tranſeundum non erit hæc Mala nedum à Virgilio 2. Georg. nuncupari *Felicia*.

Media fert triſtes ſuccos, tardumq; ſaporem
Felicis Mali, &c.

Sed id quoque ab Incerto, Mala Heſperidum fuiſſe Citria probante his verſibus repetitur. *Septa micant ſpinis felicis munera Mali,*

Quæ tulit in circis Aureus ora tumor
D *Hippomenes vicit tali certamina Malo,*
Talia Poma nemus protulit Heſperidum.

Arboris ſuæ pretium, & *nemoris laborem*, & *fulgentia* hæc Mala nuncupauit Lucanus de Hercule.

Abſtulit Arboribus pretium, nemoriquè laborem
Alcides, paſſuſquè inopes ſine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia Mala Tyranno.

Hic autem, illud nè pariter non referam, quod de Malis Heſperidum protulit Petrus Scriuerius? illa ſcilicet poſſe *Putria* vocari hoc ſuo carmine

Et Mala Heſperidum deſpectans putria Nixus
Deſideraret altera.

Id libenter executus ſum quia Citria putreſcunt quidem, ſed hæc illorum putrefactio

ctio eorum delicatiſſimæ naturæ, non autem vlli damnatæ (cùm nullam habeant) E
qualitati adſcribenda cenſetur. Delicandum ſupereſt hanc Arborem poſſe & *Ingentem* cognominari, non autem à magnitudine, ſed à formæ venuſtate, ſicuti dicitur etiam *Præcellens*, cum nempè fructus eius odore præſtet acerrimo, &, *Lauro ſimillima*, ac *habens æterna folia* quum Andinus ſcriptis mandarit.

Ipſa ingens Arbor, faciemquè ſimillima Lauro,
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat, folia haud vllis labentia ventis.

Qua foliorum ſtabili perennitate permotus perexcellens Poeta Medicus & Aſtrologus Bonon. Io. Capponius Io. Baptiſtæ Phil. Mediciq; Lectoris ſupraordinarij eius Virtutum hæredis, ingenioq; ſimillimi Pater Auranciorum Arborem *Elegans*, & *Amabile Arbuſtum, Delicioſum, Blanditijs plenum, Speciosum* innuebat, immortalitatem ex illo ſibi pollicitus canens.

In Volum. Rhythmorũ inſcr. Ozioſe occupationi *impr. Parmæ 1606. pag. 104 et 145*

Io ſol de le tue frondi adorno, e cinto
Vezzoſo Arancio, Amoroſetto Arbuſto
Guerreggierò con morte in tomba eſtinto, &c. F

Et alibi *Vezzoſo Arancio, amoroſetto, e vago, &c.*

Cæterùm coronemus hoc caput, aſſerendo Limonem dici *Maculas tollentem*, & candorem in facies puellarum inducentem, & ideò illis gratum, cum fuerit, qui ſic cecinit

Admotus foculo Limon, ſenſimquè recoctus
Inſtillante anima, ac tenuem conuerſus in amnem
Ora puellarum maculis lauat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea vittis.

Excultis literaliter per Epitheta Malis Aureis, modò Phyſicè debent eadem coli, dum illorum Γεωπονία hîc oſtendetur.

CVLTVRA.

P. Ferrar. Aur. Mal. Cult. l. 1. c. 8 IN multis Americæ locis, vt in Inſula Martiniana nullum, vel inſerendi, vel alio G pacto Plantam Medici, ſeù Aurei Mali colendi vſum inoleſcere tradunt, nam ſemine terræ commiſſo, vel ramo telluri ſimpliciter implantato, citrà vllam curam, vel artem Arbores ipſæ feliciſſimè proſiliunt, creſcunt, fructificantquè, ac multas in Regionibus illis paſſim vigere ſyluas, lucoſquè frondeſcere norunt Braſilienſes; Vbicunq; ſint hæc Poma vetuſtæ haud obliuiſci poſſunt Patriæ, ſic canente Pontano.

Pontan. l. 2. Hort. Heſp.

--- Sole ſuo, gaudetq́; calentibus aruis
Et Patriam Æthiopem meminit, Mauruſiaq́; Arua.

Cõſtãt. Cæſ. lib. 10. c. 7. Agrum nunquam poſſunt eædem Aquilonium pati, Auſtrinos aſt flatus affectant

--- Apricum ad ſolem, ventoſq́; tepentes
Vergat ager.

Pont. l. 1. H. Heſper. Terram lætam, pinguem, leuem, raram, Sole percoctam, fimoquè confirmatam pro benigniori experiuntur altrice

Nec verò non illa tibi (admonebat Pontanus) *ſit maxima cura,*
Et pubi teneræ, & poſtquam ſeſe extulit Arbos,
Sordentes ſoleas, ſimul & præſegmena terræ H
Illuuiem immundam, craſſiſquè liquoribus hauſtam --- Ingerere, &c.

Magna facit apud nos culturæ ſolertia, & indefeſſus labor; ex his enim copia, magnitudo, ſuauitaſquè fructuum emergit

Pont. l. 2. de Hort. Heſp.

Si curæ tibi ſit grandes educere fœtûs,
Et patulas implere manus: age decute ramis
Creſcentem prolem, &c.

Sic & artificiosè depromi admirabileſquè in Pomis ipſis Aureis, & Medicis varietates, ſi Conſtantino Cæſari cum ſuis Græcis Geoponicis Fides adhibeatur, poterunt acquiri. En Pontanum docentem.

Conſtant. Cæſ. lib. 10. cap. 9.

Sunt qui diuerſos ramos, ſed cortice raſo.
Corrugant, ſtringuntq́; ſimul, quo glutine miſto

L. 2. H. Heſ.

In-

A *Increſcant æquè, ac fixo mox ſtipite iunctos.*
Inſigant pariter, tum vulnus ritè coronent
Et fallax opus admota tueantur ab Arte.
Quo ramo ex vno, atque vno de palmite fructus
Non vni veniant, &c.

Lacte ouillo, vel aqua mulſa fouere ſemina deorſum verſo plantando acumine; in imo, mediæquè hyemis tempore terebrare truncum, dulcedinem accerſit pomis indè venturis, Plantamquè quotidianis animare liquoribus eſt felicitatis tum in naſcendo, tum in efferendo votum æquare. Ramos, & taleas inuerſo cacumine, qui terræ depangunt, oculos deorſum ſpectantes diſponendo, ij paruas ſibi ſuo marte fingunt arbuſculas placidè obſequentes, quæ fructificam virtutem vnire magis contendunt; idq; commodius molientur κηπουρὸι, hortulani ſcilicet, vbi frigiditas hyemalis plantas haſce non permittit toto anno ad parietes, orientales licet, atq; meridianos ſtare, ſicuti Bononiæ euenit, vbi cogimur Rhenanis magnis fictilibus Aurantias Malos, Limones, & Citros valdè arbuſtatas diligentiſſimè colere, & tondere ad venuſtatem; quæ nulla alia ratione B facilius propagabuntur, citrà ſylueſtreitatis ſeminalis periculum, quàm deflexis in terram ramis, vel traiectis per vas terra oppletum radicantibus, qui à matre poſtmodum reciſi, & tranſplantati in Arborem radicitus vſq; domeſticam euadunt. Nec egent inſitione tum fiſſa, tum oculari, ſed iſta felicius, quæ tamen fiat non extrahendo quadratum corticis fruſtum, vt ad eandem menſurã nouus liber in locum vacuum immittatur, ſed ſecando ſolum corticem ad modum literæ T, & duos rectos angulos eleuando, ſub ſecto cortice portio iam ſeparata ab Arbore meliori, quæ inſeri debet ibi intromiſſa deliteſcat, gemmamq; ſolam per ſciſſuram rectam exporrigat; huiuſmodi patiuntur libenter pignora citrij rami, iuxtà illud commune Palladij Tetraſtichon.

Pallad. in Martio tit. 10.
Id. in Iulio tit. 3.

Nec non & Citrij patiuntur mutua rami
Pignora, quæ grauido cortice Morus alit.
Pomaque paſturi blando redolentia ſucco
Armatis mutant ſpicula nota Pyris.

Inter Aureorum Malorum Plantas nulla alia inſitionibus aptior eſt adinuenta, quàm C Pomum Adamicum, vtpotè craſſioris corticis, & ligni non admodum duri. Hanc ſerere ſuadentur hortorum cultores, cuius ſemina nata, & vſq; ad bimatum enutrita in locum aptum pro perpetua manutentione transferri debent, iuxtà Geoponicorum præcepta vniuerſalia ſationum.

P. Ferrar. H. Heſp. lib. 2. c. 11.

——Vellens foſſo de Gurgite plantam,
Rurſus & infodiens dextra fautrice videto
Cum tenera radice ſimul haurire, ſimulque
Natiuæ infodere, & multum telluris, vt hærens.
In Patria poſſit melius conſueſcere terra.

Dum igitur in promptu erit Planta aurei, & medici mali Pomus Adamica dicta, ipſa pulchriores, & delicatiores quaſcunq; ſpecies congeneres excipiet feliciſſimè, contrarium autem euenire poſſe credendum eſt, ſi diuerſæ naturæ Arbores ad id aſſumantur, vt Morus, & Punica, ex documento Conſtantini, quod viſus eſt approbaſſe Monardes, ſed repulit doctiſſimus Ferrarius; quam quidem difficultatem, niſi velimus dicere impoſſibilitatem, experiri poterimus in impoſturis fictionis animalium à natura coacta imD primendis in carne fructuum, quorum ſemina inter naſcendum fuerint à figulinis formis artificialibus comprimentibus effigiata. Optimè exculta Poma hæc epulas inter deliciosè manduntur, quarè vſus illorum in cibis eſt oſtendendus.

Ex terra Rheni adhuc inter colles ſub vrbanos ex currẽtis, vaſa, antiquiſſimè quoq; fiebãt fictilia opt. & max. vt etiam nunc. Rudera ego inueni an. 1663. in meis Caſaleæ ſuburbanis cũ Anſis inſcript. RHENVS

Conſtant. Cæſ. de Agr. l. 10. c. 7.
Ap. Cluſiũ in exoticis. In Heſp. l. 1

VSVS IN CIBIS.

Lib. Arnaldi de Villanoua.

Lib. 4. c. 4. de Hiſt. pl.

AStomas inter gentes per quàm opportunè potuiſſent olim ſeri Medica Mala, quia non mandebantur, ſed ſolo ſenſus ipſos reſtaurabant odore, quemadmodum teſtatus eſt Theophraſtus *Pomum eius non manditur, ſed odore præcellit.* Ad cibos autem cum deuorata fuerunt hæc Poma non paucis vti præcautionibus eorundem comeſtores tunc quoq; ceperunt; Arnaldus ob id Villanouanus monebat nè ven-

De ſalubri vſu fructũ.

triculo ieiuno Citrea Mala, Limoniaq; & quæcunq; alia acida manderentur, niſi præ- E
ſtantiſſimum præſto eſſet ſaccharum, quod nimirum corrigeret guſtationis morſum, atq;
compeſceret ſucciſionem. Habent quidem, vt ſint Alexipharmaca, antifebrilia, atq;
peſtifuga ipſa Medica, & Aurea Mala principaliter, ſed non primò, & per ſe ſunt come-
ſtibilia, cuius rei fidem facit Iodochus Harchius doctiſſimus Medicus Germanus.

In Enchiridio medico ſimplicium.

Citria cum Tyrio contendunt Poma veneno,
Ardua concoctu ſed tamen eſſe puta.
Febribus obſiſtunt, peſtis quoque tempore proſunt,
Ex ſucco cordis mitior ignis erit.

Si verò cibus prout ſic, & conditura ſimpliciter cibaria diſtinguantur ab inuicem ſub
dubium minimè cadet Poma minus acida plus de cibo participare, & è contrà de aci-
dioribus dicetur hæc condimentariæ rationis inire gratiam primario, cibarequè ſolum
per accidens. Aurantijs propterea dulcibus cœtera omnia cedunt tanquam conuenien-

Georg. Pictorius in Pantopolio.

tiores cibi, & ceù Medicinæ leniores. In quem ſenſum Georgius Pictorius hoc diſti- F
chon protulit.

Omnibus ecce Nerantia ſunt gratiſſima odore
Dulcia confortant, pectoribuſquè fauent.

Condimentarius ciborum apparatus Mala ſemper expetiuit Medica acidiora, vtpo-
tè quæ guſtabilibus penetrationem communicent, ſenſumquè magis moueant ad ſua-
uitates percipiendas; illa in pretio fuiſſe ab antiquiſſimis vſque temporibus apud He-

Leuinus Lemnius in Herb. Bibl. explicatio.

bræos Leuinus teſtatur Lemnius ſic ſcribens. *Non defuit etiam Genti Hebræa, quum ne oblectamentum, tum condimenti vſum Malum Medicum, ſeù Pomum Citreum, cuius Generis ſunt vocati Limones, & Aurangia aureo, croceoq; colore, quorum pleraque orbiculata ſunt, nonnulla oblonga, atque oualiforma, præſertim Citrea, & quæ Limonis nomine paſſim innoteſcunt eximij odoris, & quæ cor mirè recreant; ex horum corticibus in laminas, aut taleolas diſſectis, aut melle conditis, aut etiam ſaccharo incruſtatis conficiuntur tragemata, ac bellaria, quæ non ſolum palato grata ſunt, ſed cor etiam reficiunt, ac vires inſtaurant; inquem vſum etiam huius Arboris flores melle condiuntur antequam prorſus dehiſcant, aut ſe in folliculos expandant, ſpiritus enim extenuatos erigunt, ac tabidis, aridiſq; corporibus fomenta miniſtrant.* Pergameus ille Medicorum Coryphæus alimen- G

Galenus l. 2 de Aliment. facult.

tariam Malorum Medicorum Virtutem in hunc expoſuit, declarauitq; doctiſſimè modum, *Citrium, ſeù Malum Medicum* (inquit) *tres habet partes, acidam in medio, ſecundò carnem, quæ ambit medium, tertiò corticem ſuaueolentem, & aromaticum, hoc autem eſt concoctu difficile, quià durum, & calloſum, coctioni tamen, vt medicamentum aſſumptum conducit, vt omnia acria, verum parcè eſt aſſumendum; ſecunda pars, quæ neq; acida, neque acris eſt, ſed concoctu difficilis. Pars vltima non veſca propriè eſt, ſed alios habet vſus.* Car-

5. Colliget. c. 42.

noſam horum Pomorum partem illius eſſe conditionis docebat Auerroes, quæ craſſos
humores procreet, quam tamen æſtuantem refrigerare ſtomachum ex Serapione habe-

Lib. 1. med. ſimpl par. 2.

mus; B. Platina de Honeſta voluptate, & valetudine ſcribens alibilitatem ſuorum malo-
rum conſiderando ſequentem doctrinam exarabat. *Aſſis, & calidis obſonijs adhibentur omni tempore, æſtate tamen præcipuè, quià bilem reprimunt, ſitim extinguunt, & deſiderium edendi inducunt. Multis ægritudinibus citrea vis medetur, nam & prægnantes mulieres à nauſea vindicant, & trita in potione vini data lieni, & querelis corporis medentur. Sunt qui Citrum teſſellatim conciſum ex ſale, oleo, & aceto comedant. De Malis Citreis, vel medicis quæ vulgo Narantia vocamus eadem ferè dici poſſunt, verum quià quædam dulcia, quædam acida ſunt veſcendi ratio ex ſuperioribus præceptis repetatur. Dulcia antè cibum quouis tempore ſumpta ſtomacho conueniunt, necnon acida, ſi ſaccharo fuerint remollita, quod fit ſublato corio, detractiſq; membranulis.* Balthaſſar Piſanellus no- H

Prop. capite Aranc. Lim. & Citr.

ſter Bononienſis Medicus agens ex profeſſo de natura ciborum, & potus Aurantia,
Limonia, Citriaque Mala docet parcè admodum eſſe comedenda, & nonniſi correcta
cum ſacchari conditura, ideſt ſi acido aſſumpto cortices eorundem ſaccharo conditi
ſubſumantur, reſpectu maximè Arantiorum; nam Limonia & Citria adhuc minus co-
meſtibilia cum ſint, magiſq; medicamentoſa nunquam probari poſſunt in cibis cruda, ſed
ſolũmodo condita, & in minori quantitate, quorum quidem deguſtationem valdè modi-
cam ſequi debet ſacchari violacei aſſumptio, ne recrudeſcat ventriculis, difficiliorque
aliorum ciborum reddatur concoctio. Condiri volunt itaq; Poma quæcunq; medica,

ſi ea

A si ea velint in classe alimentosorum esse reposita noui Apicij, vel Mensarum nobiliorum præfecti, Architriclini. Acetositatem solam conditam Aromatarijs medicinalibus relinquant ferè ex toto, curentq; vt vel integra poma Genuensium Myriopolarum more exenterata, vel in partes secta fluuialis, fontanæuè aquæ maceratione octidua præparata, & cocta saccharum cliquatum secundum artem iteratò ebibant, & toti suæ socium sibi faciant substantiæ. Io. Renodæus Pharmacopæorum, necnon etiam Medicorum institutor egregius docet ad embammata, nobiliores q; intinctus pro complementis regiarum Dapum præparare hos fructus dicens. *Cortices Arantiorum, Limonum, Citriorum partim ob duritiem, partim ob insuauitatem antè condituram, semel, atq; iterum macerantur in aqua tepida, in quam nonnulli prima vice nodulum cinerum injciunt; secunda in aqua simplici in qua tandem cum æquali ad cortices pondere sacchari coquuntur, vt artis est, sicq; probè conseruantur, &c.* ex his *Mustardæ* fiunt sinapizatæ, aromatizatæque, additis multis, & melle ad embammatis consistentiam, quæ ob id Mustardæ dicuntur, quia colorē musti cocti retinent semper, dulcemq; referunt eiusdem saporem, ob quam causam nomen quoq; saporis generale apud nos Italos remansit embammatibus omnibus, quæ an dulcia potius esse debeant, quam acida, vel è contrà potest dubitari, quià cum hæc edulia debeant appetentiam excitare, suauitatemq; efficere videtur quod hic effectus suauitatis saporis dulcis proprius esse debeat, ille autem, acuendi scilicet appetitum acidis tantum debeatur; & ideò Embamma sit dicendum acetosum ex sententia maximè Iurisconsulti, Vlpiani *in L. si quis vinum §. si acetum ff. de Tritico, vino, & oleo legat.* Vbi Embamma sub numero acetosorum recensetur, & nisi dicamus Embammatibus etiam dulcibus acidulum saporem pro Anima esse, atq; Forma specifica difficultati propositæ nunquam satisfiet. Accedente nanque dulcedine ipsi aciditati resultat cibus gratissimus, & citrà vllam stomachi offensionem vsurpandus; & hinc fit quod Aurantia mala citrata, & Limones limeæ dicti tanti fiant apud nostri temporis homines rerum omnium curiosos perscrutatores, qui folia quoq; malorum medicorum inaudito prius more vertere nouerunt in cibos, dum ex illis conditis saccharo, & tusis moretum viride nobilius composuere; nouaq; insuper arte neoterici ijdem, aliam horum pomorum exiccationem pro potionibus acidulandis *Sorbetti* vocatis adepti sunt, vt habetur ex P. Ferrario in suis Hesperidibus in hunc modum, Limones minutuli in frustula circulatim secantur, filoq; tenui transuuntur, ità ne inter se contingant, dein compositi in cistella in æstuario per dies decem, & amplius collocata, & donec leni peraruerint calore, tum illa succi ariditas cultro subtilissimè secatur, & ceù in puluerem soluitur, & in pila mox conteritur, ad vsumq; seruatur ad reddendum iucundè mordacem quemuis liquorem, & dulcacidam potionem reddendam, quæ concinnari variè potest, idest qualitatibus odorosis communicatis, atq; frigiditate actuali, rigidissima quoq; glaciei super inducta, quam in delitijs non vltimis habent, qui genio, & ganeæ indulgent plus nimio; Vtinam, non ad accersenda, sed ad arcenda medicorum opera, quæ nonnisi male habentibus applicantur; nam si rectè vsurpentur hæc poma ipsa Vitalia tantum alimenta, atq; medicamenta dabunt gratissima vbicunq; quorum postremum, & primum simul habeatur Acetum à toto fructu extractum, & per insolationem perfectum, calidum in primo gradu, siccum in tertio, condimentorum exquisitissimum, Alexipharmacorum præsentissimum.

Antidotar. l. 1. sect. 7. c. 5.

Diætet. Polyhist. sect. 3. c. 3.

Vinc. Tamar. Oecon. l. 5.

Hesperidū l. 3. c. 34.

Embitar Arabs. in tract. de Limonib.

B C D

VIRES IN MEDICINA.

SVum medicum Τρίφυλλον habeant Pecudes pro Medicina sibi valde proficua, suam Medicam habebunt Homines Arborem longè potentioris virtutis, eius namque Poma.

Et rubeæ bilis reprimunt vim, menstrua dicat
Illorum semen, quod contrà est dira venena,
Contrà illos primum, dederit quos scorpius, ictus;
Mala veneficium depellunt Citria, tecum
Si portentur, item commendant oris odorem,
Et flatum accersunt suauem, consertaquè eundem
Vestibus infundunt, tineas ijdemq; repellunt.

Dioscor. l. 2. c. 140. Columella l. 7. c. 4. Cast. Dur. in Horb.

Et peſtem in melius mutant, corruptumq; aera eorum
Reddit odor, bilemq; atram ſunt Citria contra,
Et mœſtos morbos; ſtomachis dant deinde iuuamen
In primis;
Citria queis pollent ijſdem Limonia Mala
Viribus; extinguit feruorem bilis eorum,
Atque ſitim ſuccus, facto demum inde ſyrupo
Peſtiferas contrà febres conducit ad idem,
Ex acri illorum pulpa, ſtillataq; lympha
Contra infecta cutis pollet, vultuſq; nitorem
Conciliat; contrà febres tum præſtat acutas,
Atque illas pariter, quæ alijs contagia miſcent,
Lumbricoſq; necat, renum pellitq; lapillos
Immaturorum cum vino potus eorum
Succus.

Totum Pomum temperie potitur reſultante ex temperaturis partium diuerſis, in vnam tamen tertiam coaleſcentibus, quæ differt à temperamentis partium ſigillatim ſumptarum, eſt itaque primum frigoris, ſiccitatiſquè gradum occupans præualente tamen parumper frigiditate. Cutis pomi calida eſt in fine primi gradus, attingens etiam ſecundum ordinem, & humida proportionatè. Medulla frigida eſt in gradu ſecundo, & ſicca in primo. Semen calidum, & ſiccum in ordine ſecundo. Idem ſemen ob amaritiem, quam habet diſcuſſoriam, & ſiccatoriam vim obtinet; Prædicta cutis, ſeù cortex, oleaginoſus eſt, & ſulphureus ſecundum chymicorum principia, diuerſæ prorſus qualitatis, ac facultatis ab interioribus ſuccis, qui mercuriales ſunt, acidi, & vitriolati; Ex cortice ſ. a. macerato in ſuff. qu. aquæ, oleum cardiacum, & ſudorificum ad peſtem, alioſquè venenatos affectus extrahitur; ex quo cortice cum ſaccharo fiunt ſiccæ confectiones pro corde, atque ſtomacho roborandis; Succus verò interior incidentem, & attenuantem habet virtutem erga craſſos, viſcidoſq; humores, valetq; inſuper diſſoluere, & cõminuere arenas, & calculos; Ex toto Citro, ſeù Aurantio, vel ſec. aliquos ex floribus ſolùm aqua deſtillatur coſmetica odoroſa vulgò officinarum dicta *Napha*, vel *Lanfa*, ſed apud Idiotas aqua *Nanpha*. Antidotum ex toto Citro omnium efficaciſſimum, paratuquè facillimum, quod docet Ruellius ex Theopompo Chio non eſt omittendum, fitquè ex Citrio Pomo integro in melle cocto ad omnimodam diſſolutionem; quo ſi quis tempore peſtis, vel ſuſpicionis veneni vtatur aſſumendo de iure illo Citromelleo duos, vel tres digitos ſecurus prorſus illo integro die manebit. Omnes Medicorum Malorum partes cum maximè ſint Medicatæ, valeantquè mirabilia efficere in medicina conſequens eſt, vt totum viribus aggregatis, atque maioribus potiatur; vndè ex varijs partium integri fructus temperaturis humano corpori analogis, vnica coaleſcet efficaciſſima tutatrix humanæ naturæ, in illaq; plures concordes conſeruabuntur actiones benigniſſimæ exitu feliciſſimo millies, & millies comprobatæ, etſi Decoctum ſimplex Pomorum Aureorum, & Citriorum quo colluatur os, graueolentiam arcet, quantò magis intus aſſumptum, imò quantò magis ſubſtantia deuorata ſpiritus ſanguineos purificare, & imputridos conſeruare poterit? Accipiamus folia, illa dabunt ſuccum, qui cum terebintina coctus vulnera egregiè ſanabit; Ex ijſdem Oleum per diſtillationem elicietur odoris acutiſſimi, quod tibijs contuſis, fractis, & ſcarificatis bis in die applicitum illas egregiè ſanabit; folijs qui ſuccedunt Flores ſuaueolentiſſimi mirificis quoque dotibus ſunt præditi, ijq; fragrantiſſimis ſpiritibus refertum liquorem ſub quintæ eſſentiæ chymicæ forma (cum è quinquagenis florum libris vix vncia vna olei educatur) dabunt, cuius paucæ guttulæ aromatizare poterunt quæcunq; edulia, atque medicamenta, eiuſquè vſus hilaritatis auctor cognoſcetur, morborum omnium atrabilarium diſſipator, & veluti paruus Hercules Alexicacus, à quo parum aberit liquor ſimiliter extractus ex fructibus tenellulis, ſed hic quantò copioſior altero prodibit, tantò viribus inferior eidem inuenietur; quorum fructuum ſimplex decoctio ad tertias nimium menſtruoſis mulieribus, monſtrum huiuſmodi morboſum oſtendit. Idem de corticibus grandioris fructus venit dicendum, ex quibus, vt ex toto Citro ſales, ſpiritus tinctura ſpargiricæ extrahi poſſunt; qui cortices ſiccati ſimpliciter, & in pul-

Chriſtoph. de Honeſtis Bonon. Medic. in Meſuem lib. 1. diſt. 4.

Quercetan. in Diatet. polyhiſt. ſect. 3. c. 4.

Ceſalpin. de pl. l. 3. c. 59.

Lib. 1. de nat. ſtirp. c. 69.

Io. Langius epiſt. medicin. lib. 1. ep. 67.

P. Ferrar. Heſper. l. 4. c. 24.

Septal. animad. lib. 7 144.

Beguin. Adri. à Minſicht. Arm. Chym.

A uerem redacti iecori valdè conferunt,& ſtomacho, vermibuſq; necandis efficaciſſimi in vino ſumpti; ſed ſi macerentur tãtum per menſem integrum, & varijs miſceantur rebus Vnguentum è citrijs component,pro delendis faciei maculis,& liuoribus,necnon cicatricibus;Ex cortice fit Syrupus de corticibus Citri;item de ſucco Limonum vt in Antid. nouo; idem corticis puluis eſt ſternutatorius naribus impoſitus; at ſcripturi vnius pondere bibitus laterum dolori, diureticiſquè affectionibus ſuccurrit, vermeſquè inteſtinorum enecat; non ſat explicari poſſunt tam ingentes, tamquè numeroſæ virtutes Medicorum Malorum Limonis, Citrijquè, illas auro quouis pretioſiores fateri vt valeamus proprias cum iſtis libentiſſimè confundit aurum; refert Mizaldus ſi Limonij in ſuccum mittatur numiſma puri, & obrizi auri, vel eius loco bractea, foliumuè auri noui, & exacto naturali die illinc educatur ſuccus ille cum tantillo vini albi, puluereq; radicis Angelicæ, vel decocto eiuſdem, in deſperatis, & conclamatis morbis exhibitus admirabile (mirum dictu) præſidium adfert: inter minores eius vires idem ſuccus Limonis ad Dr. i, vel ij cum raphani decocto ſumptus calculum imminuit,tam in renibus, quàm in veſica; & ſi cum oleo amygdalarum dulcium offeratur calculoſo, & qui do-
B loribus renum afflictetur ſalutem mirificè operatur;quinimmo Scorbutum luem ſtomachoſam in ſeptentrionalium oras nuper graſſantem emendat; diſtillatus tandem ſuccus idem peſtilentiam edomat, febreſquè abigit animosè ſumptus per os, qui extrinſecus adhibitus cum ſulphure impetigines diluit, choleram edomat, fluores ſiſtit, & exhilarat. Semen Medicorum Pomorum medicas non ſolùm ſerit opitulationes,ſed ſalutem pulcherrimam optimam florere, atque fructificare facit; venenatorum animalium ictus, & morſus lethales bezahardica virtute inanes reddit; Prægnantium mulierum faſtidia, abſurdumquè in cibo appetitum, quo carbones, gypſum, aliaq; ab humano victu aliena hæ cupiunt, ſeù malaciam,quod vitium à Græcis dictũ fuit πίτα à Picis auibus diſcoloribus, tollit. Nullum eſt compoſitum medicamentum morbo cuicunque curando directum, quod Mala Medica ſecundum aliquam ſui partem ingredi non valeant, ipſumquè aut eſſentialiter componere, aut integrare, vel tanquam baſis, vel loco adiuuantis, corrigentiſuè iuxtà veriorem medendi methodum, atque componendorum medicamentorum rationalem Artem,ſeù etiam ſecundum Methodicorum,ſpargyricos,
C empyricos,pro qua re curioſioribus campus relinquitur Antidotaria luſtrãdi, atq; Pharmacopeas,in quibus appetitum quilibet practica quæq;ſciẽdi ſatiare abundè poterit; neminẽ propterea pigebit ad vſus Medicorum Malorum varios hic ſubinferẽdos mentem parumper aduertere. Interim autem, quæ de Malis Medicis breui carmine complexus eſt Auctor quidam modernus, Mala ipſa Medica lepida proſopopœia loquentia introducens, audiantur.

Antidot.nouiſs. Bonõ. pag. 365.

Memorabil. cent.1.n 98

P.Ferr.Heſ lib.3. c.35

Plin. l.23. cap.6.

Gal.l.1.de ſympt. cau. cap.3.& 7.

Medica mala ſumus, pelli vis ignea noſtræ eſt
Humentis brumæ nec benè cocta caro.
Terreus eſt humor, ſectantur ſemina pellem,
Flos calet, & folium, ſic voluere Dij.
Tarda caro eſt, ſuccus choleram, fluxuſque moratur
Cor tepet hinc ardens, hinc tua membra nitent.
Semina, flos, folium, & cortex frigentia mulcent
Corpora, & epurant aera peſtiferum.
Sola tamen volumus mandi, ſic gratus oleſcens
D *Nos bona dic Veneri, non mala, ſed medica.*

Eſt in Hugonis Fridę ualli 5.l.2. de ſanit.tuend.ep.30.

Non Famelici ſolum,non Aegri tantum Malis egent Aureis,ſed Vnguentarij,Coſmeticiq; omnes, ijq; inſuper queis ſordent ſuauiſſima quoq; vina,vt Aureorum Malorum ſorbitiones ingurgitent. Vſus igitur Varij Aureorum Malorum poſt Vſus Cibarios Medicaſq; vires hic conſequenter ſunt dilucidandi.

VSVS IN VARIIS.

ARborem verè Auream, Medicam, Aureorum ſcilicet,Medicorumq; Malorum fœcundam quis non dixerit,cœleſtibus potius, quam terrenis honoribus dignam? ob id Spartani primum ex Arbore medica Deos ſuos coronare ſole-

Lib.13.c.1. bant, teſte Grammatico Ariſtophane. Iliacis temporibus (tradit Plinius) ante Thuris E
inuentionem Citri frutice concremato Dijs ſupplicabatur. Bœotij Aurea mala ſacrifi-
Boccat. de cantes Herculi, qui monſtra prius ſuperauit, quam vix nouerit, hos fructus non niſi Io-
Geneal. Deo ue ſatos ſignificare voluerunt. Citro vtuntur etiam nunc Hebræi in ſuis Tabernaculo-
rum lib.13. rum ſeptembrijs ferijs obſtinatiſſimè ſuperſtitioſi,& increduli, inanes figurarum vmbras
Sen. in H. ſectantes à Veritate figuratæ ſubſtantiæ, & veræ fidei ſplendoris auerſi, & ideò Gens il-
V.C.F. la peruicax, & duræ ceruicis, ſinè oculis, ſinè corde, vbicunque illa ſit, ſibi magno ære
comparat ramos citreos in Auguſto menſe, vt illos in proprias comportet domos, quas
temporanei carceris loco modò habet,æternas ſubitura poſt mortem tormentoſas tene-
bras. Efficeret vtinam citrea Virtus odorati aurei pomi quod infelicium iſtorum He-
bræorum conſcientiæ à peſſimo, & lethifero eorum verme liberarentur, ſicuti Pomum
Citreum interiectum veſtibus tineas necat; hinc fortè citratæ veſtis denominatio dedu-
Lib. 3. Sa- cta eſt, quã citratam veſtẽ memorat Macrobius ex Næuio Poeta in Bello Punico, quam-
turnal. cap. uis alij citratam veſtem aliter interpretentur, & eam accipiant in ſenſu ſimilitudinis for-
19. mæ vndatim criſpæ, auctore Feſto. Iulius Cæſar Faſtoſus Faſtorum Iulianorum Auctor,
quibus ſolem ſibi obſequentem volebat, dum in Triumpho Gallico coronam è citro in- F
duit, teſte Paterculo, Diui nomẽ ſuperbè nimis, & arroganter vſurpare cœpit. Ille, qui ve-
ræ Diuinitatis, & non fictæ Maieſtatem inuocare, ſeque cœlitibus protegendum inno-
center ſimul, & vtiliſſimè tradere cupit, is humillimè, & confidenter Diuinam imploret
precibus bonitatem, & non ſolis vtatur ſphærulis precatorijs ex Aurantiorum fructibus
minimis exiccatis, filoq; ſeriatim traiectis, quæ tamen bonorum operum odorem deſi-
gnãt, ſed fide, ſpe, & charitate ſimul perpetuò iunctis Deo placere ſtudeat, & ità in quoſ-
cunq; traducens vſus, tam ciuiles quam œconomicos Arbores prædictas, earumq; par-
tes rectiſſimè operabitur. Benignum vnguentorum in odorem current pro ſanitate tuen-
da, & minimè ad excitandam venerẽ, qui Balanino, Amygdalino, Oliuariuè oleis cõmu-
nicata florũ Aurei Pomi fragrantia; vtentur hac arte fabr. Balani myrepſicæ v. g. grana
floribus permiſta, ſeù plures plagulæ, vel turundæ Goſſipij aliquo ex prædictis oleis im-
butæ floribus multiplicatè interpoſitæ, ideſt ſtrato florum ſuper ſtrato prædictarum pla-
gularum compoſito intrà pyxides latiores benè concluſas in loco tepenti, floribuſq; ſæ-
pius tenouatis tandẽ è Goſſipij plagulis exprimetur oleum odoratiſſimum pro chirothe- G
cis Romano more odoratis, vt vulgariter dicitur *alla frangipana* reddendis; quod ſi oleo
aurantiato prædicto (quod etiam poteſt fieri iaſminatum cum floribus iaſmini Hiſpani-
ci grãde flori) addatur cera alba eliquata cõcreſcibilis nobiliſſimumq; efficietur vnguen-
tum, quod Hiſpanorum recenti vocabulo *Manteca* dicitur, pro manibus concilianda
candida mollitie, & ſuaueolentia. Quam benè conueniunt carni decorandæ, quæ ob id
ſordida temnere debet, florum candor illæſus aureorum malorum cum aliquali
ſub rubore in Citreis malis! atq; ſuccus Limonum, qui fulloniæ nobiliori pulcherrimæ
inſeruit arti ad Chermeſinum, & Incarnatum ſerici colorem fabricandum! id noſtri per-
optime ſciunt infectores Sericeorum operum in ciuitate Bonon. iuxtà Sapinæ canalis
aquam habitantes, quæ aqua maximopere conducit ad colores ſpecioſiſſimos inducen-
dos. Non ſat eſt alere has plantas in viridarijs ad virorem ſolum proſpectandum, ſed
vti quoque illis laudabile, atq; proficuum videtur eſſe. Folia Limonum, tradunt gra-
uiſſimi ſcriptores inſeruire Matribus familias regionum frigidarum pro condimentis ci-
Simon Pau bariorum, necnon pro auxiliaria medicamẽti vice iuniperi baccarum; itaut oleo, in quo
lus Germ. eadem decocta fuerint vtantur ad inungendos lectorum poſtes, & eorum commiſſuras H
Med. claſſ. pro cimicum, & aliorum animalculorum infeſtorum extinctione. Corruptiones, & tur-
3. quadrip. pitudines dum naturaliter oderint hæc folia, aptè quidem, & iuremeritò poterunt orna-
de Lim. re menſas nitidiores, lanceſq; & patinas eduliorum vacuis in marginibus replere, im-
mò promerebuntur, vt minimè procacibus procis inſeruiant teneros flores faſciculatos,
qui pro Amoris pudici ſymbolo, & teſſera puellis mittuntur, in defendendo: Odores
Marſil. Fi- probè conſtituti, & præcipuè medicorum Malorum, ad vitam producendam valde ido-
cin. de vita nei cognoſcuntur, quia vitales alunt omnimodè ſpiritus tam Phyſicè, quam moraliter;
longa c.18. nam conſimili ratione ſuffumigia odorata corticum citri, & Aurantiorum peſtifuga, ſunt
Tanar. Eco & ligni Citri recrementa ex ſerra cadentia ſerpentes fugant, non enim poſſunt venenoſi-
nom.l.5. tatem vllam pati, ſed nec vllam ambitionis, aut ſuperbiæ materiem admittunt, vndè non
Iſaias c.28. eſt mirum quod ſuccus Limonum vniones diſſoluat, quæ ſunt veluti corona ſuperbiæ,

de quo

A de quo Propheta fortaſſis exclamauit dicens *væ corona ſuperbiæ*; Sed ſuperbiat quantum libet celebris illa Potio, quam *Sorbettum* vocant à voce perſica, & turcica *ſcerbet*, & verbo *ſciareba* quod eſt bibere, cuius deſcriptionem primi Bizantio in Italiam comportarunt duo nobiliſſimi Bononienſes Franciſcus Bologninus Eques, & Comes Iulius Cæſar Inſulanus; illa, prout conſiſtit in pura baſi ſucci Pomorum Aureorũ limites modeſtiæ nec hilum tranſcendit; eiuſq; compoſitio talis eſt. Accipiuntur primò Limonia recentia multi, & optimi ſucci q. ſ. detracto cortice fortiter comprimuntur, ſuccus indè elicitus linteo prius traiectus coquitur rudicula agitatus lignea, vſq; ad conſumptionem nouem partium ex decem, ita vt hæc craſſeſcat mellis adinſtar, cuius ſucci ſic concreti è Creta in longinquas mittitur regiones portio magna quotannis, & cum ad vſum deducitur pro ſingula vncia illius aciditatis vnciæ tres ſacchari albi clarificati ſumuntur, & ad inuicem miſcentur, totumq; aromatizatur moſco, & ambra in aqua roſarum maceratis; cuius liquoris cochlear in cyatho diſſolutum ſorbitionem ſuperbam, ratione ſaltem ſacchari, & moſci, ambræq; nõ ratione ſui, componit, prẹterquam quod ipſe puram aquam pro modeſtiſſimo potu acidulam redderet; immò, Acidum hocce ſolidum ſimplex in
B alios verti poſſet vſus, & ſcilicet ſmegmaticos ad eluendas non ſolũ corporis ſordes, ſed Animi quoq; ſi plenè intelligatur illius natura, vt Ænigmata dilucidentur, atq; Præſagia.

P. Ferrar. in Heſper. l. 3. c. 35.

ÆNIGMATA, PRÆSAGIA.

FElicis mali Medicum, & Aureum Pomum conſtitutionem, atq; naturam retinens felicitatem nonniſi portendet, ænigmaticè quoq; iuxta illos ex Gyraldo verſus.

Me vigil Heſperiæ ſerpens cuſtodijt ore,
De fuluo color inſignis, nomenq; metallo
Fluxit, natura eſt diſpar, cui viſcera frigent,
Exteriora calent, quantoq; embammate menſis
Expetitur ſuccus, conditur pyxide corpus.

Serpentem non aliud eſſe in hoc propoſito exiſtimamus credendum, quam radices
C ipſas Heſperidum Arborum tortuoſas, perquè tellurem ſerpentes, quæ extremo capientes ore cibum ipſas nutriunt Arbores, illarumq; vitam cuſtodiunt, fuluumq; colorem influunt fructibus diſparis naturæ erga partes diuiſas. Ætas Pomi Aurei prodigiosè prolixa proprij ſatoris manus feliciſſimas oſtendit, quemadmodum Medica Malus Romæ in Auentino per tria, & amplius ſæcula viuens à Volaterrano obſeruata Illuſtriſſimæ Domicicanæ Religionis perpetuitatem præſagire valet, quia manu Magni illius Patriarchæ Diui Dominici ſata quidquid ab illa prodijt inniti radicibus cẹleſtium gratiarum alimonia refectas facillimum erat; cùm itaque ex Philoſopho relatiua debeant eſſe ſimul, Dominicana illa Arbor nõ poterat non eſſe cæleſti fauore vitali ditata, cum illius correlatiuum eſſet in cælis; contrarium poteſt facile euenire, dum terrena ſint ambo correlatiua, id eſt in ſenſu eodem mortalitatis conſiderata, quemadmodum fuit Medica quædam Arbor Mediceis in ædibus Romæ propè Thermas Alexandrinas dirutas obſeruata à Pierio Valeriano, nam illa Mortem Leonis Medicei Pontificis Maximi proprio improuiſo caſu præoſtendit, vt & eadem propria reuiuiſcentia Clementis ſeptimi Medicei ad Pontificatum aſſumptionem poſt Adrianum ſextum parum viuacem, læta-
D præmonſtrauit. Sed hæc ſi vera ſint, & talia qualia narrantur à ſcriptoribus, ea non niſi ſecreto, & admirabili Dei iudicio eueniunt imperſcrutabiliter; quemadmodum & monſtroſa, quæ ab occultis, ſeù parum notis exeunt cauſis.

Comment. Vrb. lib. 26.

Valer. hieroglib. 52.

MONSTROSA,
Seù Mirabilia.

NIl eſſe in rerum natura quantumuis abiectum, & vile quodammodo, cuius non ſit vtilis, atq; iucunda conſideratio habemus ex Ariſtotele; neque ſuperfluũ videtur eſſe de rebus imperfectis habere ſermonem, quoniam in maximis, æquè

Lib. 1. de part. Animal. c. 5.

ac

ac in minimis immenſa Dei Bonitas, atque Omnipotentia perſpicuè apparent, imò E
cum difficilius ſit imperfectiora, exilioraquè ſenſum quoquo pacto effugientia ſcrutari,
Ariſtot. de ſenſu, & ſëſil. lib. 1. ingenij quoque maius opus erit eadem aſſequi cognitione acutiori; & pulchrius, vt ita loquar, erit tali pacto philoſophari: ſed cum ad eundem pertineat Phyſicum, & ſanitatis, & ægritudinis cauſas nouiſſe non poterit negari, quod idem ſcientificus ordinarios
Cicero l. 2. de nat. Deor Naturæ Partus, & Monſtra præter naturalia ſub propria nõ retineat ſpeculatione. Quid
Varro l. 6. de L. Lat. quid igitur monſtroſum, rarumquè viſu, aut præter ſolitum frequentius, aut à conſueta forma nimis remotum apparuerit illud futurum aliquid inſolentius euenturum in ordine quoque ſibi ſuperiori monſtrare poteſt; vndè ſi præter, vel contra Naturæ leges, aliqua ſint facta, reductionis illa oſtendunt neceſſitatem ad naturæ leges, vbi ex contumacia, & inobedientia non parum eſſe timendum edocetur; Vult Naturæ Parens, & Auctor infinitè miſericors, atq; benignus, ſed æquè etiam iuſtus Deus peccantes quan-
Lucret. l. 2. de nat. rer. doque vocibus hiſce, aut characteribus naturalibus præmonere, vt à flagitijs patrandis abſtineant, alioquin ſeueram in promptu eſſe punitionem; plurimos videre turpiſſimos Therſites v.g. naſcentes ſuſpicionem ingruentium Malorum gignere poteſt, & F
è contrà plurimos Nireos conſpicere pulcherrimos apparentes læta concipere animo,
atque ſperare facit, ob malam, vel bonam materiei diſpoſitionem ad formas ſuſcipiendas, quarum vna cum corpore actiones omnes ſunt. Theophraſtus doctiſſimus vir
Lib. 5. de cauſis plantar. cap. 9. de vitijs, & morbis plantarum differens nobis ob oculos ponebat valdè conſiderandas eſſe in ijſdem plantis diſpoſitiones elementorum, quæ nos quoque, & noſtra tangere poſſunt, cum ex illis, tanquam ex alimentis mediatis, vel immediatis conſtemus; non
Lib. 6. de varietate mihi timorem incutit Phaſellus turcicæ plantæ cuiuſdam faciem humanam referens à Cardano obſeruatus, quià ſpecie quadam determinata hanc naturaliter effigiem habet; ſed ea nobis negotium conſiderabile faceſſere debent, quæ inſueta ſunt, & inordinata, neque ſuſpicandum eſt Mirabilia ſolùm, vt talia, aliquid mali denotare poſſe, cum ſint de ordinario iure Naturæ alicubi ſaltem, licèt in omnibus non conſpiciantur locis, vti
Ferrar. lib. 2. Heſper. cap. 20. ſunt Citrea quædam Mala Fortunatarum Inſularum propria, quorum alterum alteri includitur, illudquè dulce eſt, iſtud acri medulla, neque etiam aliquid minari velle, quod incommodum, aut damnum inferat vlli admirabiles nonnullas Citriorum proprietates dubitandum eſt; vt eſt paſſio quædam Citriorum à pane calente, qua mediante ipſum G
Ionſtonus l. 1. art. 8. Pomum Citrium ſtatim incurrit putrilaginem; atque oculorum contorſio per noctem vnam ex lotione oculari cum ſucco eiuſdem Citri. Hæ, quas damus delineatas obſeruationes monſtrificæ, quià minimè ſpecificæ, ſed ſolùm caſuales, à nobis habitæ anno Domini 1660. in quo magnus horum fructuum fuit prouentus, hic nõ plures ponuntur, nam in monſtroſorum cenſu non eſſe collocandũ cenſuimus Limon-aurantium, de quo ſuprà, quia determinatæ illud agnouimus ſpeciei vniformes fructus ſemper ferens; quibus ſic ſtantibus, ideſt monſtruoſitatibus illius anni frequentibus variæ ſicuti remediorum materies, atque morborum ſignatæ ſpecies apparebant, ſic plures in corporibus humanis alterationes, & præternaturales conſtitutiones arte ſanabiles indigitabantur. Admirabilibus tandem, & Monſtroſis hiſce Naturæ luſibus, Domeſticæ non ſolum, ſed extraneæ longinquæ arriſere Muſæ.

Franc. Cameranus in Heptacalamo, & in Auletico.

Eſt prorſus mirabilis Heſperidum Arbor in Hortis,
Cuius ab hoc Ramo floret gemmata Corona,
Ex illo ſceptrum, eſt ſparſimque videre Ligones: H
Hinc Tela, indè Libros; at (quod fert riſus abundè)
Dum velata oculos diuerberat vndiquè fructus
Fœmina, quandoque Plectrum contingit Aſello,
Gemma ſui, Sceptrum Simiæ, Machæra Lepuſclo.

Limo-

Limonis Folium Dicephalon.

Forma biceps folij replicat Limonis honores
Scilicet vt cerebrum, corq; iuuare queat.

Folium Citri Scyphoide.

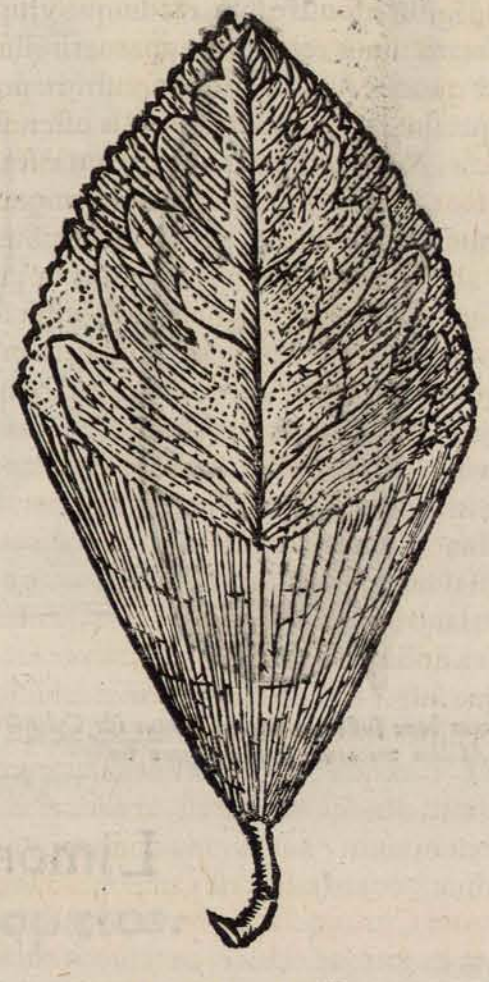

Pocula de folijs ludens Natura parauit
Vndè salutiferam perbibat æger opem.

Monstrosa hæc duo folia Anno Domini 1660. à me obseruata Domi meæ, in meo scilicet Viridariolo vrbano fuere in duobus Citrolimoniorum bina plantis; Orchitem verò, Cylindritem, Prosopætum, atq; Peristerocephalum Limones à Limoniorum nonnullis Propolis nostratibus, qui in raris hisce fructibus inueniendis meo rogatu vigilabant, recepi anno 1660. 1661. 1662. &c. vnà cum multis alijs, quorum particularem mentionem omisi; ne morositati nimium studere, & ne leuitates affectare viderer. Limonem at Chirodem, humanam scilicet manum perbellè referentem ab amicorum amicissimo, eruditissimoquè, atque sublimiorum omnium Virtutum doctissimo, minerualiumq; opum ditissimo viro Admodum Reuerendo P. Mag. Angelico Aprosio de Vigintimilijs, Augustinianæ dum Genuẽsis suæ Congregationis Generalis Prior esset, acceptum refero.

Limon Cylindrites.

Quam bene ſuſtentat vitam aureus iſte Cylindrus!
Millia virtutum pondera ferre valet.

Limon Chirodes.

Noſſe dat hæc morbos manus, atq; auertere lethum,
Namque Artem Phœbi maxima facta manent.

Limon Orchites.

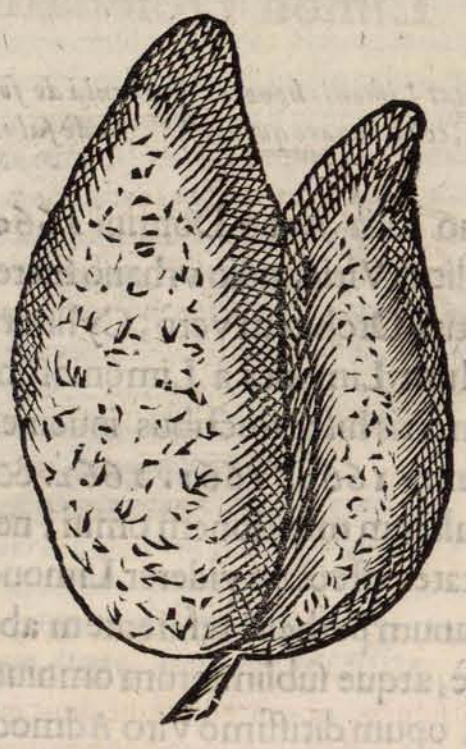

Munera Cordis erunt, geminat quæ Medica Malus.
Optima; nam gemino ſanguine vita calet.

SCD Lyon 1

Limon Periſtero-cephalos.

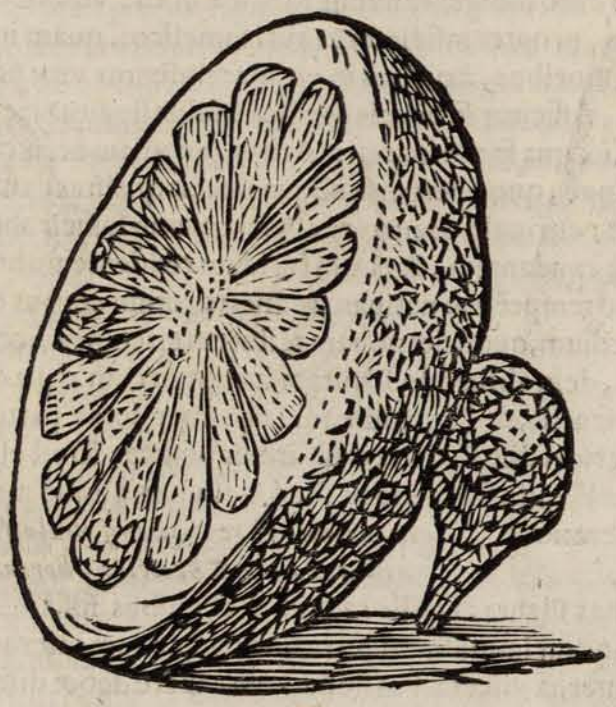

Cur tenet adnatum Limon caput iſte Columbæ?
Nempè vt ſit duplici nomine peſtifugus.

Limon Proſopætos.

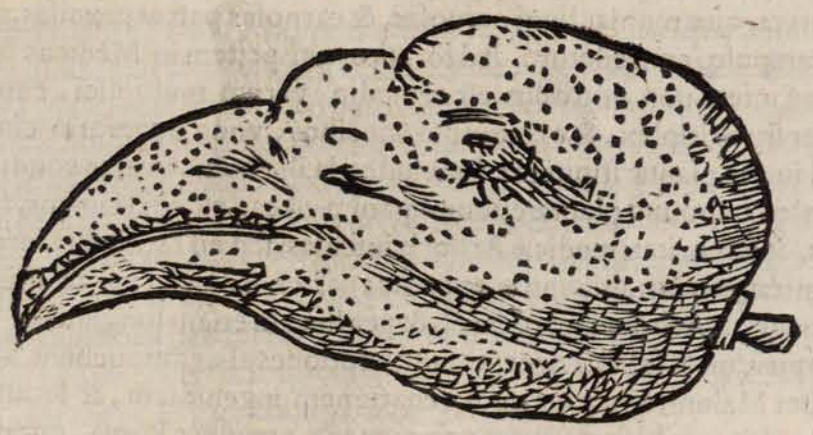

Nunc Aquilæ, hic Limon, renouatrix mira iuuentæ
Fit tibi, Quo ſumpto ſecla Aquilina trahas.

Limones huiuſmodi figuræ, magnitudiniſquè duos in diuerſis temporibus obſeruatos adhuc extantes iam ſiccatos aſſeruo, quod non parum mirabile eſt.

Verùm hæ raræ, atq; deformes quodammodo conformationes, præternaturalem Plantarum ſuarum ſtatum oſtendunt, opportunum propterea ſequitur agere de Morbis Aurei Mali, eorumquè remedijs.

MORBI,

SCD Lyon 1

MORBI, REMEDIA.

E

P. Ferrar. Heſper. l. 2. c. 18. *Diog. l. 2.*

MEdicis non rarò indigent auxilijs Medicæ Mali, vtpote quæ varijs non tam extrinſecis, propter inſidiatores auri famelicos, quàm internis Malis obnoxiæ grauioribus, à quibus in vltima truduntur vitæ pericula, ideò deſeri nunquam eæ debent. Afficitur in primis Medica Malus lippitudine quadam, & gummoſa lachrymatione, ex qua facile inareſcit Arbor, quoniam acris ea humiditas ex corrupto alimento, crudouè, quod peruerſa aliqua infecit qualitas exulcerat, vritquè partes, per quas excurrit; cui malo occurrere cupientes non ſufficit abſtergere leniter materiem illam morbosè exudantem, & cutim luridam reddentem abradere, ſed vlterius alterare oportet, & ad temperiem natiuam reducere totum corpus eiuſdem plantæ, & præcipuè ventrem medium, quod fiet nouam tellurem circum radices veteri extractæ, & excluſæ ſubſtituendo, dein abluendo Plantam integram cum aqua diſtillata ex toto Citro, folijs ſcilicet, & fructu, & illiniendo ſubſequenter lotas partes oleo, quod poſt aquam prędictam vlteriori diſtillatione eruitur; nec omittendũ eſt aliud remediũ, quod eſt mutatio aeris, & cæli, quia fortè euenit illud malum ex aliquo malo aeris, aut radiorum ſolarium reuerberatione

F

Pontanus de Hort. Heſp. lib. 1. c. 6.

In Primis fuge Sithonij mala frigura cœli,
Afflatus caue Threicios, boreamque niualem.

Iuuabuntur & ægras has Plantas lapilli radicibus aliquibus fiſſis iuxtà generalia præcepta medicationis Arborum immiſſi, qui pro cauterio quodam inſeruient ad expurganda humoribus à prauis interna viſcera; in hoc autem cauere debet diligens, & accuratus Dendrophilus, vt Arbore integrè curatâ, ideſt cum ex toto conualuerit lapillos illos remoueat, ne Arbor, ex effluxu bonæ, & laudabilis ſubſtantiæ alimentoſæ macreſcat, & in marcorem impellatur. Ad Plantæ verò morboſam inertiam, tardioremq; germinationem, illam oportet pinguiſſima terra ſollicitare, quæ ex cadaueribus reſolutis, vel ab auium fimo vim, & robur acquiſiuerit ſeſe in Arboreos artus inſinuandi facillimè, & ſeſe ab radicibus imis in altum eleuandi, inq; folia, fructuſq; demum dilatandi, & expandendi viuaciter; Idem quoq; remedium frigori occurret immodico, quod intus & exterius offecerit articulis ramorũ extremis, atq; etiam mediocribus digitorum ſcilicet, atq; brachiorum atrophia detentorum, & inareſcentium; ſed ferri actio intercedere valenter hic debebit ſeparans à viuo, quod iam fuerit emortuum, & vulnus medicandum erit cera terebentinæ mixta, quæ muniat ligni neruoſas, & carnoſas partes præciſas, quibus cute obtegi venia, tempuſq; concedetur. Ad formicarum peſtem in Medicas quandoq; Plantas nimis graſſantem non vno opus eſt remedio, verum multiplici, cum malum huiuſmodi ſemper ſit multiplex, & ex contumacioribus; vnde aggeratio cineris, vel arenæ marinæ ad imum plantæ ſtipitem ad excludenda illa noxia inſecta conducit, Goſſipium item petroleo imbutum plantæ circumligatum efficax eſt intercipiens, fuganſque beſtiolas hoſtiles, & ſalubritati medicæ Arboris infenſas; ſed eo facilius reformidabunt olei odorem formicæ, retròq; abibunt in oppoſitas partes, ſi dulcia, vel ab illis expetita ſternentur non longe ab Arbore iam obſeſsâ, & per lineam etiam longiuſculè diſpoſita, hoc enim dolo capientur, & ſalubri deceptione direptiones alias amouebunt. Mures peſſimum quidem ſunt Malum, aduerſus quos venationem ingenioſam, & ſedulam inſtituere oportet; nam ſagaces hi fures aurea non contenti arrodere Poma, quod ferrugineos quoq; ligni ſtipites, cuti duriori quoq; inſultando peſſundant, vndè feles in illos incitandi ſunt, & deceptoriæ machinulæ parandæ, laquei, necnon, & compedes inſtruendi; prætereà offerre cibos peremptorios muribus erit vitam ſeruare Arboribus arrodendis, inter quas deceptorias eſcas fruſta ſuberei corticis in adipe frixa mirifice congruent proiecta locis in ſuſpectis, quæ frequentare ſoleant beſtiæ illæ, quarum ſtomachus bucellis illis præguſtatis indigeſtibilibus mortem deguſtabit. Cætera verò Animalcula, vt Erucæ in folijs, Limaces pomis, corticibuſq; ſparſim innaſcentes; Cruſtulæ item paruæ, crebræ obſcuræ in Dorſo Oriſcorum, ſiuè Aſelorum multipedum ſub aquarijs vaſis ſtabulantium adinſtar, hærentes cuti ramorum præcipuè, continentes virmiculos quoſdam minimos, materiem inter ſubalbidam aranearum telæ perſimilem, ſigna ſunt putridarum exhalationum, ad cutim per quãdam tranſpirationem inperceptibilem tranſmiſſarum

H

P. Ferrar. in Heſp. lib. 2. c. 18.

SCD Lyon 1

A rum, vndè generationes istiusmodi ab excrementis subtilissimis corruptis emergũt;quorum affectuum curatio perdifficilis est, attamen omni conatu persistendum est in mundificatione, detersioneq; plantæ,purgationeq; & scarificatione, alimenti purioris exhibitione, atq; aeris tandem mutatione procul à puluere, situ,& virulento quouis nidore;Separatorum demum fructuum prophylactice, idest medica operatio à morbo præseruatiua,cuius causam adimit,iuxtà veriorem medendi methodũ,ea debet esse,vt lecta Poma à contusionibus immunia seruentur,& ab alterationibus frigoris,humiditatis,siccitatis,caloriſuè nimij ; nè naturales internæ qualitares ab externis patiãtur corrumpentibus;Maturi ergò Fructus Arboris Medicæ non antè mensem octauũ,in quo perficiuntur,collecti nocturno tempore, nubiloq; cęlo tantũ,lunaq; silẽte, blandeq; à matre seiuncti in opaco disponẽdi sũt rariusculè,& obscuro in loco super minuta stramina,paleasue aridiores;nisi quis gypso incrustare vellet eosdem, quam operationem ego nunquam probarem; De qua re Pontanus sermonem habuit doctum,eruditum.

Gal.lib.11. method.c.2

Pall.l.4.tit. 10. Calcagnin. cõm.de Cit. Constãtin. Cæs.lib.10. cap.7. Pontan. de Hor.Hes.l.2

Si curæ tibi sit lecta è frondentibus hortis
Seruare, vt viridem teneant annosa vigorem:
B *Hoc age: carpe manu in tenebris, in nocte maligna*
Frondentem ramum, frondenti & palmite Mala,
Palmite cum valido frondem retinentia, ramumque,
Et tibi nulla suas ostendat luna tenebras.

Ad Plantæ Medicorum Malorum præseruationem, cum præseruabilitate quoq; fructuũ permanentẽ quod attinet,habeatur singulis annis fimo conueniẽti maximè digesto vt foueatur planta,lupiniſuè refocilletur, atq; collucetur collucanda, adumbretur item quæ nimia luce Solis torrebitur ; Medicinam Medicinæ parens Hippocrates nil aliud esse docebat quàm adiectionẽ,& ablationem,adiectionem .s. deficientium,& redundantium ablationem.Quare si acciderit Plantæ Pomorũ Medicorum vlceribus serpiginosis, & dicepuloticis, Phagædenisuè tentari, cauitates studiosè implendæ sunt calce, atque arena minutissimè tritis, quæ exesionem, & corrosionem huiusmodi compescent. Sed à Medicis ad Historicos transeamus, quorum materies vitæ producendæ non modicum quoque conducit, ita vt eorum lectio summè existat vtilitatis; Et cùm quædam sit tem-
C porum medela Veritas Historiæ,de Historicis Malorum Aureorum post Morbositates eorundem tractabitur.

P.Ferr.Hel.3.c.31.& 32. Id.l.4.Hes. cap.22.

HISTORICA.

HEsperidum Hortos Antiquitas diù admirata est, illaſq; credidit Hesperi cuiusdã filias fuisse,& Aurifero nemore diuites, vbi adesse perhibebatur Draco Aurea Mala vigilanter obseruans, quem interfectum ab Hercule prodidere Scriptores. Plinius quidem, atq; Solinus attestati sunt Hortos Hesperidum Malis Aureis refertos fuisse in Mauritania,&in Lixi oppidi(in quod C.I.Cęsar Coloniã deduxit)Aestuario Insulam Mõtuosam circumplectente,tortuosiſq; suis lacustribus Męandris, flexuosisquè lateribus, ceù serpentinis vertiginibus eandem Insulam, in qua prædicti erant Horti,reddente inaccessibilem, ex quo orta est fabula de Dracone peruigili custode ex terra nato,centum capitibus perhorrido, qui latrones Pomorum, & Abigeos ouium longè ab Hortis, & Gregibus arceret;de quo hæc Philosophicis versibus Lucretius

Stephan. Aquæus Bituricensis Plinij commentator ad c.4.l.19 Iul.sol. Polyhist.c.37. Lib.5.de nat.rer.carmin.33.

Aureaquè Hesperidum seruans fulgentia mala
D *Asper, acerba tuens, immani corpore serpens--Arboris amplexus stirpem, &c.*

Audiatur & C. Iulius Solinus Polyhistor de loco Hesperidum Hortorum, sub titulo de Libya,Hortis Hesperidum, ac Monte Atlante hanc texens Historiam; *De Hispania excursus in Libyam,nam Bellonæ progressus, quod Bœotiæ oppidum est,vltrà interiacens fretum trium, & triginta millium passuum, Tingi excipit, Mauritaniæ nunc Colonia, & cuius primus auctor Antæus fuit;porrò quia in illo ambitu Ægyptium finitur Pelagus, & Libycum incipit, placuit, vt Africam Libyam diceremus. Quidam tamen Libyam à Libya Epaphi filia, Africam autem ab Afro Libys Herculis filio potius dictam receperunt. Lix quoq; Colonia in eodem tractu constituta est, vbi Antæi Regia, qui implicandis, explicandisq; nexibus humi melius sciẽs,veluti genitus Matre Terra,ibidem ab Hercule victus, & extinctus est; Nam de Hortis Hesperidum,& peruigili Dracone,nè famæ licentia vulneretur, fides, & ratio hæc est. Flexuoso mœatu Æstuarium è mari fertur, adeò sinuosis lateribus*

ribus tortuosũ, vt viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaq; quod E
Hortos appellauere circumdat; vndè Pomorum cuſtodem interpretantes ſtruxerunt iter ad
mendacium fabulandi: ſed hæc Inſula ſinuata ſinibus Aluei recurrentis, & in quibuſdam
æquoris ſpinis ſita, præter Arbores Oleaſtri ſimiles, & Aram ſacrã Herculi aliud nihil præ-
fert quod propaget vetuſtatis memoriam. Verùm vltra frutices Aureos, & Metalla frondẽ-
tia, &c. Geographorum aſt Principi Ptolomæo Inſulæ Heſperides, in quibus Aureorũ
Malorum Horti fuerũt, nunc dicendæ ſunt Inſulæ Capitis Viridis, propè Inſulas Fortu-
natas, nunc quoq; Canarias. Idem confirmat Pomponius Mela, qui de Atlantici maris
Oris, & Inſulis hæc habet. *Exuſtis* (hoc eſt oris, ſeù faciebus extremi Africæ cornu) *Inſu-*
læ appoſitæ ſunt, quas Heſperidas tenuiſſe memoratur, &c. contrà Fortunatæ Inſulæ abun-
dant ſua ſponte genitis, &c. ambobus concordat Abrahamus Ortelius in ſuo Thea-
tro Terrarum orbis, nam Inſulas Capitis Viridis ex oppoſito Promontorij Capitis Vi-
ridis ponit in medio ferè Tropici cãcri, & Æquinoctialis circuli in Regione Nigritarum,
& inter oſtia Nigri fluuij, Inſulas olim Gorgades, ſiuè Heſperides. Locum eundẽ Heſpe-
ridum Inſularum habemus nouiſſimã ex Atlanteis abſolutiſſimis, & prætioſiſſimis libris
in Belgio cuſis. Sed elegantiſſimus audiatur Pontanus hiſtorico-poeticè loca hæc eadẽ F
demõſtrãs

Lib. 4. Tab. 3. de Libya

Lib. 3. c. 11. de ſitu orbis

Abraham Ortel. Th. O. Terr. in Africæ tab. noua.

De Hortis Heſper. l. 1.

Orbe etenim Heſperio, Niaſiq; ad littora quondam
Oceani Auriferis primum ſeſe extulit Hortis
Citrius, Arboreæ referens præconia palmæ,
Illi perpetuus frondis decor inter opacum
Albeſcunt nitidi flores nemus. Atque ità latè
Spirat odoratus Zephiris felicibus Aer, &c.

Qui tum nullis interpoſitis Aſportationem Citri in Italiam ita deſcribit.

At poſtquam Herculeis humeris ſtetit axis, & Atlas
Proſpexit Cælo, & feſſus requieuit in antro,
Et iam fata Deum, Latij, & ſcelera impia monſtri
Vltricem expectant clauam procul orbe ſubacto,
Geryone extincto, ſpolijs inſignis, abactamq;
Aduexit prædam, & noſtris ſtetit vltor in Aruis
Idem humeris, idem ipſe arcu, clauaquè ſuperbus G
Deuexit ſimul Heſperio de littore ſyluas
Heſperidum ſyluas, nemora affulgentia, & auro.
Queis poſt Phormiadum ſaltus fragrantia Myrto
Littora Caietæ, fonteiſq; ornauit & Hortos *Virginis Hormiæ, &c.*

Lib. 1. Heſ. cap. 4.

Calcagninus vir doctiſſim. valdè veriſimiliter diſcurrẽdo aſſeruit Arbores Citri ex
Atlante Monte, alijſq; Mauritaniæ Montibus in Mediã primò fuiſſe aſportatas, & ex Me-
dia in Italiam, quæ illas vocauit Medicas. Eruditus adm. P. Ferrarius exiſtimat locum
Horti Heſperidum fuiſſe in Citeriore Africa, quos cuſtos coleret Serpens vocabulo La-
don; & vult eos in Tingitana Mauritania præcisè fuiſſe, ſiue in Æthiopia ad occaſum ſpe-
ctante, vbi recentia Feſſæ, & Marocchi Regna ſunt iuxtà Lixũ, & Amnẽ, & vetus Oppidũ;
nomẽ huic Laracra, ſeù Laracha, illi Luſſus, aut Luccus. Hæc incoluere loca Malorũ Aur.
cultrices illæ celeberrimæ ſorores Heſperides nuncupatæ, ſed quæ præcisè fuerint, qui-
buſq; agitatæ fortunis hîc manet perquiſitio. Heſperũ ferũt Iapeti filiũ tres habuiſſe filias,
quæ à Patris nomine Heſperides dictæ fuere nomina hæc ſortitæ *Ægle, Erethuſa, & He-*
ſpertuſa à quibus Horti nobiles exculti fuere Pomis Aureis, hoc eſt Citreis pulcherrimè H
referti ad inuidiã vſq; Gentiũ omniũ, ad quarũ notitiã Diuitiæ huiuſmodi peruenerint,
adeò vt poetis ansã hoc dederit fabulas de Dracone cuſtode pomorũ, & de Hercule eo-
rundẽ raptore cõminiſcẽdi, quẽ tamẽ Herculẽ aliqui dixere ab Argiuorũ Rege Euriſteo
illuc miſſum ad rapinã; alij autẽ, quod ipſe fuerit fortuitus, & felix Heſperidũ liberator,
quæ à Piratis expilatæ abducebantur, vt mancipia; Sed hoc ſaltẽ dubitatione caret, Mala
hæc Aurea Heſperia dicta, vel ab Heſperidibus, vel ab vltima Heſperia fuiſſe in Græciã
ab Hercule translata, vt Hiſtoricè adnotauit Athenæus quæ Theophraſti ætate, & Plu-
tarchi Aurea Mala à nemine eouſque comeſta fuere, ſed ob pulchritudinem ſolam aui-
diſſimè expetita. Quid quid ſit, Herculem difficillimum erit ab inſimulatione latrocinij

Comment. de Citro.

Lib. 9.

liberare; nã audio Lucanum ſic canentem *Atq; inſopiti quondam tutela Draconis*

Heſperidum pauper ſpoliatis fronaibus Hortus
Inuidus, annoſo qui famam derogat æuo,

Qui

A *Qui vates ad vera vocat, fuit aurea ſylua,*
Diuitijſque grauis, & fuluo germine rami,
Virgineuſque chorus nitidi cuſtodia Luci,
Et nunquam ſomno damnatus lumina ſerpens.
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abſtulit Arboribus pretium, nemorique laborem
Alcides: paſſuſque inopes ſinè pondere ramos
Retulit Argolico fulgentia Poma Tyranno.

Palæphatus, qui fabulas tam benè exploſit, & ad hiſtoricam veritatem direxit, Herculem & ipſe furti accuſauit, quod ex ſequentibus patet illius verbis *Heſperus vir quidam Mileſius erat, qui in Caria habitabat, duaſq; filias habebat, quæ Heſperides nominabantur, illiq; ipſi oues pulchræ, atq; fœcundæ erant, quales & nunc in Mileto quoq; ſunt, quæ quidem ob id aureæ iam oues nuncupabantur, quoniam pulcherrimum omnium rerum aurum eſt, & illæ quoq; pulcherrimæ erant; μῆλα etenim, vt Poma, ſic oues quoq; apud Græcos vocantur, quæ quidem μῆλα, hoc eſt oues, cum circa maris littus paſcentia Hercules vi-*
B *diſſet, & abigendo comprehendens naui ſuæ impoſuit, ſimulq; earum paſtorem nomine Draconem ſecum domum perduxit; & hoc non amplius Heſpero ipſo viuente, ſed eius duntaxat ſuperſtitibus filiabus. Dicebant itaq; homines aureæ equidem Mala vidimus, quæ ab Heſperidibus Hercules, Draconem quoq; cuſtodem interficiens abduxit; ſicq; exinde fabuloſus ſermo confectus, formatuſq; fuit.* Tantæ fuere ſemper exiſtimationis, tantæq; Virtutis Aurea Poma, Citria propriè, vt varius illorum vſus maximorum effectuum cauſa extiterit, modò vitæ, modo funerum. Refert Athenæus ſe à ciue quodam Ægyptio didiciſſe damnatos quondam fuiſſe apud Gentem illam duos latrones ad expoſitionem virulentarum beſtiarum; verum dum ducerentur ad ſupplicium, & antè cauponam tranſirent viribus penè omnibus deſtituti præ maximo mærore, & extremè ſitibundi languerent, & eiularent, Caupona quædam eorum miſerta tenens in manibus duo Citria, quæ guſtabat, ea miſeris illis dedit, quæ recepta ſtatim manducarunt: paulò poſt immanibus beſtijs oblati, atq; demorſi ab aſpidibus nihil moleſtiæ ſenſerunt, cuius rei vehementer miratus Præfectus cauſam huiuſce effectus percontari cœpit, & cum nil aliud,
C quàm eſum illorum Malorum percipere potuerit accidiſſe inter carcerem, & ſupplicij locum ſontibus ipſis, voluit poſtridie rem experiri, ipſos eoſdem ſontes exponendo beſtijs, alterum Citro præmanſo præmunitum, alterum abſq; antidoto, & qui Citrum aſſumpſerat illæſus eſt conſeruatus, alter interijt. Refert ſimiliter Hiſtoriographus quidã Venetus Hiſtoriam belli inter Rheginos, & Taruiſinos occaſione fructuum Citri ſuborti; nam Taruiſini in quodam ſcenico ſpectaculo in quo ludicra inſtituta erant puellarum, & puerorum bella amatoria, in quibus Arma erant flores, & fructus, ideò pomis aureis pro miſſilibus, atq; tormentorum pilis vtebantur, in medio quorum ludorum ſuperuenit improuiſa Venetorum iuuenum Turma Caſtellum de repente occupans, ab ipſis aureis malis occaſionem arripuit libertatem pluſquam auream diripiendi. Simile quid Flauius Ioſephus Hiſtoricus narrat, Bellicum ſcilicet motum excitatum contrà Alexandrum Ianneum Regem Hebræorum occaſione ramorum Citri in feſtis tabernaculorum; in quibus ſacrificaturum Regem refert à Populo Citrijs impetitum per ignominiam, indignum iactante, qui cum impius, & ſæuiſſimus eſſet, ſacris operaretur. Citrio poſterius Aurantium Malum Romæ fuit cognitum Galeni tempore, ſed ſub nomine
D Geſtiani Mali, vel Matiani, Maniliani, Claudianiuè Plinij; alij negant hanc cognitionem, dicuntq; Aurantium nullo pacto poſſe eſſe Geſtianum Malum, cum Galenus Geſtiano Malo vtatur in re, ad quam inutile eſt Aurantium. Quidquid ſit, ſi non verarit Hiſtoria hæc, erit ſaltem ſeria narratio Fabulis contraria, vndè cum contrariorum eadem ſit diſciplina, de Fabulis deinceps venit agendum.

Lib. 1. de non credendis fabuloſis narr.

Iuſtinian. Rerum venet. l. 2.

Antiquitatum Iudaicarum l. 13. c. 21.

Li. 15. c. 14.

FABVLOSA, ET LVDICRA.

VEneris manu ſatum fuiſſe Aurantium Malum in Cypro illi dilecta fabulati ſunt Poetæ, ſed quid dicam fabulati? vera nimis dixere, nam huiuſce Pomi pulchritudo, & color ſimplex ab Arbore ſua decerpti nimis fallax eſt, nimiumq; fuga-

Seruius in 4. Æneidi.

cem prodit ſubſtantiam nonnè citiſſimè marceſcens illud totum inter noſtras experimur manus? vbi nec oſſa relinquuntur lubricitatis putridæ veſtigia quædam, multò infelicius ac in nobis accidat hominibus, qui fragilitatis noſtræ, & miſeriarum in ſepulchris quoq; habemus monumenta, vt procùl ſuperbia ſyncerum, & incorruptum noſtrum Animum conſeruemus caſtè, & piè viuentes in hoc ſæculo. Aptè quidem cecinit Lyricus

Horatius lib. Epodon.

Fugit Iuuentus, & verecundus color
Reliquit oſſa pellem amicta lurida.

Aliam non minus vtilem fabulam ad veri effictam imaginem eruditiores Ethico-mythologi adinuenere, vt bonorum operum Thymiamata in æternitatem adolerent; In Iouis, & Iunonis nuptijs fabula eſt ex Athenæo, Tellurem, tanquam ex Deabus vnam eidem Reginæ Numinum vt gratularetur in eius honorem fudiſſe Aurea Mala, quæ poſtea nuptialia Poma dicta, & habita fuere, quæ commorſa nubentium Animas bono, & odoro omine ditarent, quæq; vt ad maiorem ſpeciei conſeruationem ſtudiosè coleren-

Athenæus lib. 3. c. 5.

Plutarc. de cõiug. præc.

tur miſſa fuiſſe dicũtur ab eadem Iunone ad Heſperidas, quibus celeberrimos illos Hortos hæ intrà virginitatis cuſtodita ſpecula inſtruxere. Sed quot ex vna prodiere multiplicatæ fabellæ! non alio crediderim id factum eſſe conſilio, quam vt Animus noſter multiplici iucunditate allectus ſeriò conuertatur ad fabulas, vt citius ad veritatem reuertatur, ibiq; perpetuò ſiſtat. Herculem fingunt Aurea Mala vt furaretur perquiſiuiſſe diligenter à multis vbi nam eſſent præcisè hæc Aurea Mala, quorum fama celeberrima ferebatur per orbem, & quommodò illuc penetrare poſſet; ideòq; Nymphas ille primum Iouis, ac Themidis filias conſuluit ad Eridanum, harum idem conſilio Nereum Somno irretitum, ac ſi vinculis, & loris impediretur coegit ad id aperiendum, licet varijs formis reſponſionem certam eludentem ne locum indicaret, nam ad Caucaſum remiſſus fuit, vbi cum Prometheum peſſimo viſcerum Lancinatorum morbo laborantem ſanaſſet retulit pro gratitudine hoc ſalubre conſilium ne aurea ipſe mala decerperet, ſed Atlantem rogaret vt pro ſe id muneris obire vellet, & interim pro ipſo Atlante mundi ſarcinam reciperet, & ſenem labore hoc aliquantum leuaret; & ità dum Hercules mundi machinam tantiſper baiulauit, Atlas Heſperidum tria Mala legens Herculi attulit; Quæ verò Prometheus in exponendis Herculi vijs, quæ ad Heſperides, ſeù ad Atlantem ducerent, & quæ illi præſtanda forent habentur ex Æſchylo apud Strabonem.

Plutarc. de cõiug. præc.
Natal. Com. Mythol. lib. 17. c. 1.
Diod. Siculus. Hiſt. priſc. l. 5.
Strabo l. 4. Geogr. pag. mihi 174.

Ad fortem ligurum, & timoris inſcium aduentabis exercitum,
Vbi apertè ſcio nullo de prælio, aut clypeo lamenta emittere in tranſeundo.
Nam vt te latè deſtituant, in fatorum lege datum eſt.
Ibi ne lapidem quidem vllum è terra captandum habebis,
Cum totus mollis locus exiſtat.
Spectans verò te opis egentem Iupiter, miſerebitur,
Et nebulam intendens, & rotundarũ imbrem petrarum infundens, ſolum inundabit,
Quarum ope congreſſus, facile liguſticum vaſtabis exercitum.

Cod. Græco lat. Baſileano.

Decantatiſſimum ſed mille modis variatum de Hortis Heſperidum, deq; Aureis Malis commentum, cum nil prius mirata fuerit Antiquitas quam Hortos Heſperidum; Atlantem alij dicebant pulcherrimas Pomorum Aureorum Arbores poſſediſſe, cum Dea Themis prædixiſſet, futurum Iouis filium, qui ab eo poma diriperet ſuum montibus cinxit Hortum, quod Ouidius in hunc modum poeticè expreſſit.

Plin. l. 19. c. 4.
Metam. l. 4.

Tempus Atla veniet tua quo ſpoliabitur auro
Arbor, & hunc prædę titulum Ioue natus habebit
Id metuens ſolidis Pomaria clauſerat Atlas
Montibus & vaſto dederat ſeruanda Draconi
Arcebatquè ſuis externos finibus omnes, &c.

Aliter eandem Fabulam Hyginus è Pherecyde refert, de Serpente Aſteriſmo ſic loquens. *Hic vaſto corpore oſtenditur inter duas Arctos collocatus, qui dicitur Aurea Mala Heſperidum cuſtodiſſe, & ab Hercule interfectus, à Iunone inter ſidera collocatus, quod illius opera Hercules ad eum eſt profectus, qui Hortum Iunonis tueri ſolitus exiſtimatur. Ait enim Pherecydes Iunonem cum duceret Iupiter vxorem, terrã inueniſſe ferentem Aurea Mala, cum ramis, inde Iunonem admiratam petiſſe à terra, vt & in ſuis Hortis ſereret, qui erant vſq; ad Atlantis Montem, cuius filiæ cum ſæpius de Arboribus Mala decerperent, Iuno dicitur hunc ibi cuſtodem poſuiſſe.* Filiæ vero ipſius Atlantis à Diodoro Siculo ſe-

Lib. 2. p. 59. in Poetico Aſtronomico, & in fabulis n. 30.
Lib. 5. rer. antiq. c. 5.

SCD Lyon 1

A runtur fuisse Maia, Electra, Taygete, Asterope, Merope, Alcynte, Leleno, à patre Atlantides, & à Matre Hesperides appellatæ. Hunc Malorum Aureorum raptum,& occisionem hanc serpentis eorundem Malorum custodis vltimum fuisse Herculeorum laborum tradunt scriptores Historici, vt vltimam fortasse metam inhumanitati innuerẽt, dum pretiosiora quæq; rerum,& vitæ lumina violenter auferuntur, delendam,& quamuis Aratus eundem laborem Herculeum inter primos recensuerit, ille tanquam audentius, & inuisum magis facinus posset intelligi; Sic ipse Aratus loquitur.

Diod.Sicul. rerum Antiquarum l.4. c.2.de Herc. & eius laboribus.

In Engonasi

Nam dura immodici memorant sub lege Tyranni
Amphitryoniadem primæuo in flore iuuentæ,
Qua cedunt medij longè secreta diei,
Hesperidum venisse locos, atque Aurea Mala,
Inscia quæ lenti semper custodia somni
Seruabat, carpsisse manu: postquam ille Nouercæ
Insaturatæ odijs semper victoris ab ictu,
Spirarumque sinus, & fortia vincula laxans
B *Occubuit, &c.*

Iam ad satietatem vsq; de Malorum Aureorum fabulosis,& Hesperidum commentis. Scitissimæ nunc proferuntur fabulæ,quarum prima à nouissimo depromitur scriptorum P. .s. Ferrario,de Leonilla quadam Harmonilli sorore in Aurantiũ versa; ea autem hæc est. Cum ludi quidam Apollinis ederentur in Vrbe Arcadum Regia, cui nomen Palantiũ, adolescens quidam suauissimè canorus,Harmonillus nomine, verè Armonicus, ipse Cleomedis discipulus,& filius Leogenis ex Tirsenia,fraterq; Nymphæ Leonillæ,ab ipso Cleomede, cui plurimum fuerat à parentibus commendatus ad Armonica certamina fuit associatus, in quibus, vt formæ præstantiâ, sic vocis dulcedine, & modulis cæteros omnes æmulos superauit, cuius indolis nobiliſſimam speciem admiratus Apollo,ipsum laurea, lyraquè inaurata donauit, eundemquè in sua quadriga admissum vnà cum Cleomede eius custode transtulit in Parnassum, & illum in suo secreto Ephebęo Musis custodiendum tradidit, & commẽdauit; Cleomedemq; remisit ad Harmonilli matrem illi nunciatum pueri glorioſas fortunas, & quali domicilio frueretur. Sed dum Amor,
C & deliciæ Musarum aleretur ibidem Harmonillus, accidit vt inuida quædam Anus, & pessima, Vafronia Rabiria aptè nimis dicta, quæ tũc ephebei Parnassij Præfecta erat,quæ Thaliæ Musæ ludicræ, quam Harmonillus auersabatur, Vraniam vnicè diligens,impensius fauebat, cœpit Harmonillum odisse, atq; vt iuuenem pessundaret omnem operam impendebat; primò itaq; ei imponit, & imperat, vt ad frænum adolescentiæ, feruidioriſq; linguæ motus, ab oculorum, & sermonis vsu ad illius libitum se abstineat, deinde Tricutiam Triquetiã eius adiutricem,& assectam in ministerio aduocare,ipsam iubet obseruare,& explorare omnia ipsius Harmonilli facta,eiq; visa omnia renunciare, & ad excruciandum magis Harmonillum datus est ei socius Musculus Naserna. Inter has curas, & molestias Harmonillus tabescere cœpit,& copiosissima tandem lachrymarum irrigatione nouam adoleuit in Arborem,quæ ramos aculeis armatos contrà Vafroniæ,& Tricuciæ iniurias haberet; sed maiore miraculo manus in poma digitata aureo colore pulcherrima euasere; rem resciens Apollo plorauit cum Musis infelicem iuuenis exitum, sed ad solamen iacturæ illius propriam hanc Lauro deinceps chariorem Arborem declarat. Leonilla verò soror Harmonilli, venatorio è bello pugnacissima, ceù Amazon
D reuertebatur aliquando, Aprum à se interemptum vnà cum socijs, triumphaliter reportans Domum, cum ad peramœnam Vertumni syluulam peruenisset,vbi ad quietem cõsidens æmulationis certamen inter socias instituere cogitauit de ea, quæ animosius in Aprum se gessisset, & cum finis altercãdi non inueniretur, alio certamine rem dirimendam esse Leonilla iussit ab ea, quæ scopum melius collimasset sagitta ab Arcu emissa in Arborem scilicet ad id electam, quæ fructibus aureis onusta erat; Arcus quidem exonerarunt sociæ omnes,sed extra scopum euolauit sagitta, postrema Leonilla adacta in medio Pomo sagitta omnes superauit, sed ecce rem prodigiosam! è vulnere Pomi cruor emersit,dein vox querula exaudiri cæpit, Hei mihi! & cum horrore Tirseniæ vultus apparuit lachrymabundus, squalens, qui lachrymosam Harmonilli fabulam narrauit; ad has voces, adq; aspectum huiusmodi consternata Leonilla immobilis remansit, & stupore materno ltipiti similimo,vltimas in voces hasce profusa,nullo vnquam tempore,

nullaq; viâ, matre à me diuelleris, & in amplexus currens cœpit radiceſcere plantis, & in Aurantiam ſtatim tranſmigrauit; & tunc cæterarum Nympharum demirantiũ, & commiſerantium turba eiulatibus, & gemitibus intenta totam impleuit ſyluam, cuius fabulæ linearem Ichnographiam artificioſiſſimè, & ad miraculum affabrè expreſſit Dominicus Zamperius Pictor Bononienſis famoſiſſimus, Magni Guidonis Rhenij, Franciſciq; Albani contemporaneus, & virtutum Aemulus glorioſus. Mœſtam, & Tragicam hanc Harmonilli, & Leonillæ, necnon eorum matris Tirſeniæ in Arbores Pomorum Medicorũ verſas ludicra excipiat ſequens fabella. Medicus quidã fingitur fuiſſe ignarus, inſulſus, & ingenio ſimplici, ac leui, immò inertis, qui in officina Pharmaceutica celebri legẽs quandam Medici præclariſſimi ordinationem, in qua inter alia ſcriptum cernebatur, *Recipe Carnis Mali Medici*; illeq; conſcientia propria perculſus ſciẽs ſe eſſe malum Medicum, ideſt Medicum indoctum, timens ne illius carnes expeterentur, vel pila tundendæ, vel prælo ſtringendæ, ſiccandæ, cribrandæuè, &c. ſtatim diſceſſit conceptum in animo periculum fugiens, de quo extant verſiculi ſequentes.

Manilius.

Curant anhelum Plenus, & Chiron ſenem,
Agyrta Plenus, arte Chiron maximus,
Chiron iubet de carne Mali Medici
Seplaſiarium parare Pharmacon:
Lectâ ſchedâ illicò in pedes ſe conijcit
Agyrta, ſe peti ratus Medicum Malum,
Sic arguit ſua quemque conſcientia:
Sic ipſa ſeſe prodit ignorantia.

Lib. 10. Metam.

Adonideã ſed Metamorphoſim non Ouidianũ in Florem, ſed in Fructum venuſtum, pulchrum, odoratum, aureumquè Veneri magis congruentem ingenioſiſſimè excogitatam à preclariſſimo Pontano inuenio; is enim ad miraculum vſque ſuſpiciendam contexuit fabellam de Adonidis in Citrium conuerſione, in qua excogitabiles omnes affectus, qui veriſimiliter accidere in hiſtoria potuiſſent viuaciſſimo, & nobiliſſimo exprimere nouit metro:

Nimia leuitate caducũ Floreẽ Adonidis Anemonẽ aliqui putant eſſe, alij autẽ Chamæmeli quandã ſpeciem ſpecioſam, quæ à Dodonæo dicitur Eranthemum.

De Hortis Heſper. l. 1.

Mœrebat puero extincto, lugebat amantem
Sciſſa comam, & lacrymis humebat terra profuſis,
Humebant Lauri, quarum frondente ſub vmbra,
Et poſitum ante pedes lamentabatur Adonim,
Et ſe oblita Deam, tundebat pectora palmis.
Vt verò ſeſe dolor, & grauis ira repreſſit,
Ac veterum admonuit Daphne Peneia amorum,
Et noſtros, inquit, teſtabitur Arbor Amores,
Noſtrorum & maneant monimenta æterna dolorum;
Ambroſio mox rore comam diffundit, & vnda
Idaliâ corpus lauit, incompertaquè, verbâ
Murmurat ore ſuper, ſupremaquè, & oſcula iungit,
Ambroſium ſenſit rorem coma, ſenſit & vndam
Idaliam corpus, diuinaquè verba loquentis.
Hæſerunt terræ crines, riguitq; capillus
Protensâ in radice, & recto in ſtipite corpus,
Lanugo in teneras abijt molliſſima frondeis,
In florem candor, in ramos brachia, & ille,
Ille decor totâ diffuſus in Arbore riſit.
Vulnificos ſpinæ referunt in cortice dentes,
Creſcit & in patulas Aphrodiſia Citrius vmbras.
Colligit hinc ſparſos crineis Dea, mandat & altæ
Telluri infodiens, tunc ſic effata. Meis heu
Conſita de lacrymis nunquam viduabere fronde,
Semper flore nouo, ſemperquè ornabere pomis,
Hortorum decus, & nemorum, illecebraq; domorum,
Oſculaq; illacrymans ligno dedit, èquè capillis
Summâ ſub tellure agitans fibramina ducit,

Hauriat

A *Hauriat vt ſitiens vndam, atque alimenta miniſtret.*
Illa, velut Dominæ luctum ſolata, recenteis
Excuſſit frondeis, reſupinaquè vertice, canos
Diffudit florum nimbos, queis pectora diua,
Impleuitq; ſinum, & lacrymas ſedauit euunteis.
Exindè Heſperijs Arbor nitet aurea ſyluis.

Sed de huiuſmodi figmentis citrà ſatietatem dicta ſint ſatis. Flexamina ſint, mentemq; præparantia quæ in fabulis, & ludicris Malorum Aureorum exarauimus; Ad abſtruſiora Myſticorum Moralium, & Emblematum comprehendenda iam æquum eſt vt deueniamus.

MYSTICA, MORALIA, Emblemata.

B PEriculoſiſſimam eſſe Auri cupiditatem innumeris patet vbique gentium exemplis

--- Aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitam, belloq; fatigant. *Lucret. l. 5. de nat. rer.*

Egregiè philoſophabatur Lucretius; nam vt cecinit Tibullus

Sæpe ſolent Auro multa ſubeſſe mala. *Eleg. 9. li. 1*

Sic Auri ſimplex nomen in Malis Aureis concupitum Malum illud Aureum plurimorum fecit cauſam malorum, quod diſcordia iecit inter Mineruam, Iunonem, & Venerē ſimul, quorum concurſus in nuptijs Pelei, & Thetidos colore, ſplendore, atque incomeſtibilitate quadam cupiditatem, & auri ſacram famem fugiendam oſtendit, quorum malorum minimum eſt, noſſe quidem *habere*, & *poſſidere*, ſed ignorare *frui*. Aurum itaque, quatenus aurum, in malam partem ſemper trahetur, niſi enim reguletur à virtutum aliqua ſpecie, nil illi eſt magis proprium, quàm ponderoſitas nimia, quæ Hominem illius cupidum in tartara præcipitet; Vndè Mala Aurea in ſublimi poſita tanquam C propitiatorium de Auro puriſſimo, & non ſtratum, quaſi lutum, Aſtra ipſa ſecundum Heſiodum perbellè ſignificant; quæq; trina numero in manu Herculis tres heroicas virtutes præcipuè, quas Herculi tribuebant, nempè Moderationem auaritiæ, Temperantiam, & generoſum deliciarum, & voluptatum Contemptum. Sic quoque ſentiebat doctiſſimus Achilles Bocchius conciuis meus Bononienſis, cum ſæculo tranſacto Symbolum edidiſſet, quo per exhibitam Alcidis ſtatuam ſtantem, atque nudam, dexterâquè clauam, atq; leonis ſpolium, ſiniſtrâ verò tres prædictos fructus geſtantem, Vir FORTIS, MODESTVS, ET POTENS ingeniosè ſignificatur, Poetico ſub titulo

HESPERIDVM ALCIDES VICTOR FERT AVREA MALA.

Quod eruditum hoc Decaſtichon peregregiè declarat ſimul, & confirmat,

Quæ ſtatua inſignis clauâ, Nemeiq; Leonis
Exuuijs, læuâ quæ tria Mala tenet? *Lib. 2. ſymbol. 55.*
Magnanimi Alcidæ vera, & ſapientis imago eſt,
Aurea qui victo Poma Dracone tulit.
Nempè Draco in nobis nihil eſt, niſi dira cupido;
D *Extinctâ hac triplex ilicet extat honos.*
Comprimitur furor iræ, & habendi ſacra libido
Interit, & ventris deſidioſus amor.
Fortem animum exuuiæ ſignant, clauа illa potentem,
Qui domitis victor ſenſibus imperitat.

Propterеà Draconem huiuſcemodi Mala prius cuſtodientem Auaro cuique comparabat Paulus Maccius; Cùm enim noſtrum minimè ſit id, quo non vtimur, ſic gazas, quibus cumulandis per fas, & nefas auarus intentus eſt, ipſe minimè poſſidet, ſed alijs ſeruat, non aliter ac Draco prædictus ditibus Heſperidum hortis cuſtodiendis ieiunus inuigilabat. Sed cur erudita præclari huius poetæ carmina non legimus? ſunt igitur hæc:

Peruigil intactos qui ſeruat in Arbore ramos, *Macc. Embl. 52.*
Et ſibi non cuſtos Aurea Mala Draco;

Par

Par tibi diues opum; vigili torqueris amore,
Sed miſer extructas non tibi claudis opes.
O aurum curæ fili, genitorquè doloris,
Si te habeam, metuo, ni te habeam, doleo.

Eadem Aurea Mala collocata in Lectis Argenteis, vt habetur in ſacris Prouerbijs, ſignificant ſpirituales ſenſus in litera Legis ex venerabili Doctore Beda; & ſi tota Aureorum Malorum Arbor accipiatur, ea ſemper virens, & pomifera ſemper, cuius fructus in vino bibitus valet contra venena, Hominem illum deſignat, qui fructum bonorum operum profert tempore opportuno. Arbor Citri, cum ſola inter omnes plantas ab Auſtro iuuetur contra rigores Aquilonis, à quo grauiter læditur, deſignat ſolam orthodoxam Eccleſiam inter omnes Religiones ab Auſtro, id eſt à Spiritu Sancto internè ali, & acerrimè defendi contra Aquilonem, qui ſemper in ſacris paginis Infernum, ſeù Sathanam refert, à quo panditur omne malum, & mors in Mundum eſt introducta, cum mendaciſſimam in Dracone ſoluens linguam, vt vetitum deguſtaret Pomum Euæ ſuaſit. Eundem ideò ſerpentem Adamicorum pulcherrimorum Pomorum ramum rictu deferentem effigiatum adduxit P. Ioannes Kreihing in Ethicopoliticum Emblema damnorum, quæ ſerpentina maledicentium, & improborum præcipuè ſeruorum parit lingua, de qua paræmiacè

Cap. 25. in Prouer.

Georg. Venet. Armar. Iob. c. 9.

Iuſtin. c. 1.

P. Kreihing Embl. 54.

—— Lingua mali pars peſſima ſerui.

Ita nobilis ille poeta

Plurima ſeruus habet vitia execranda malignus:
In cunctis primas improba lingua tenet.
Illa per innumeras ſarcit mendacia fraudes.
Illa ſuo Domino maxima damna parat.
Illa ſerens iras, & ſæua odia inter amicos,
Sæpius in Domini ſuſcitat arma caput.
Illa loquax turbat famulos, & iurgia miſcet,
Et totam rixis implicat illa domum.
Illa ſacrum Domini, ſecretaquè liminis effert,
Garrulaq; in medio collocat illa foro.
Illa ſuum crimen, iuſtè reprehenſa, tuetur,
Atque canum dentes, ſi moueatur, habet.
Nunc illi obſequium, nunc dat mala iurgia potus;
Mox ſit rixandi ſordida cauſa cibus.
Perditus, & nequam, nunquam neq; murmuris expers.
Serpentis linguam denique ſeruus habet.
Improbus Edeno talis fuit Anguis in Horto.
O Domino, & ſeruis quæ mala, quotque dedit!

In fictilibus eleganter ſtructis deliciarum ergò Arbores Citrias plantari, atque exinde ſub porticibus, aut iuxtà muros apricos poni, & aqua largè rigatas æſtate ad ſolem ſini, hyeme verò accedente in ſubterraneis ſiſti, vt præcipuus Italiæ noſtræ mos eſt, ſignificat Fidelium Animas in corporibus mortalibus, quæ verè fictilia ſunt, plantatas in porticu Eccleſiæ Catholicæ, ac iuxtà Chriſtianæ diſciplinæ munimenta, Iuſtitiæ ſolem conſpicantia, deliciarum ipſius Dei gratia poſitas fuiſſe, multoq; S. Spiritus imbre rigatas æſtate, ſcilicet in ſtatu gratiæ, qui æſtas eſt, in qua bonorum operum fructus cumulantur, ad Solis conſpectum, nempè ad Beatificam Dei Viſionem per contemplationem admitti. Hyeme verò, hoc eſt illo tempore, quo humana vita in peccatorum immunditijs occupata eſt, vt illud *Orate, ne fuga veſtra fiat in hyeme*, in ſubterraneis, videlicet in Inferno, quo nihil magè ſubterraneum exiſtit, ablata ſpe repedandi, trudi. Citrus tandè, Limon, & Aurantium, quia ſunt tres diſtinctæ Arbores, attamen omnes ſub Aureæ Mali nomine conueniunt Symbolum erunt Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ quidem Perſonis diſtincta eſt, at ſub vnici Dei nomine continetur in Eſſentia. Figuratæ ſequuntur adhuc Doctrinæ Malorum Aureorum in Hieroglyphicis, Symbolicis, & Inſignijs. Sed Phyſico-moralia nonnulla maximè rationabilia Exempla Medicorum Pomorum literariam fundent & ipſa ſuaueolentiam.

Malum

Malum Citrium Hendecaſpermon.

Loculamenta ſementicorum granorum habens, qui numerus vndenarius cum ex ſententia, non ſolùm Arithmeticorum, ſed Theologorum quoque ſit vitioſus, vt optimè diſcurrit Petrus Bongus de myſtica numerorum ſignificatione, poterit in hoc fructu inutilem ſaltem, ſi non malam formaliter, ſubſtantiam ad eſum indicare; quià numerus hic ſemper habitus eſt Infauſtus, atq; Feralis.

Vndè videtur Malum hoc Nothum naturaliter partum indicare, qui vndecim communiter vnciarum indigitatur, cui multotics accidit auricularem digitum in Spithamæ menſura vno deficere lato digito in duodena eorundem legitima extenſione.

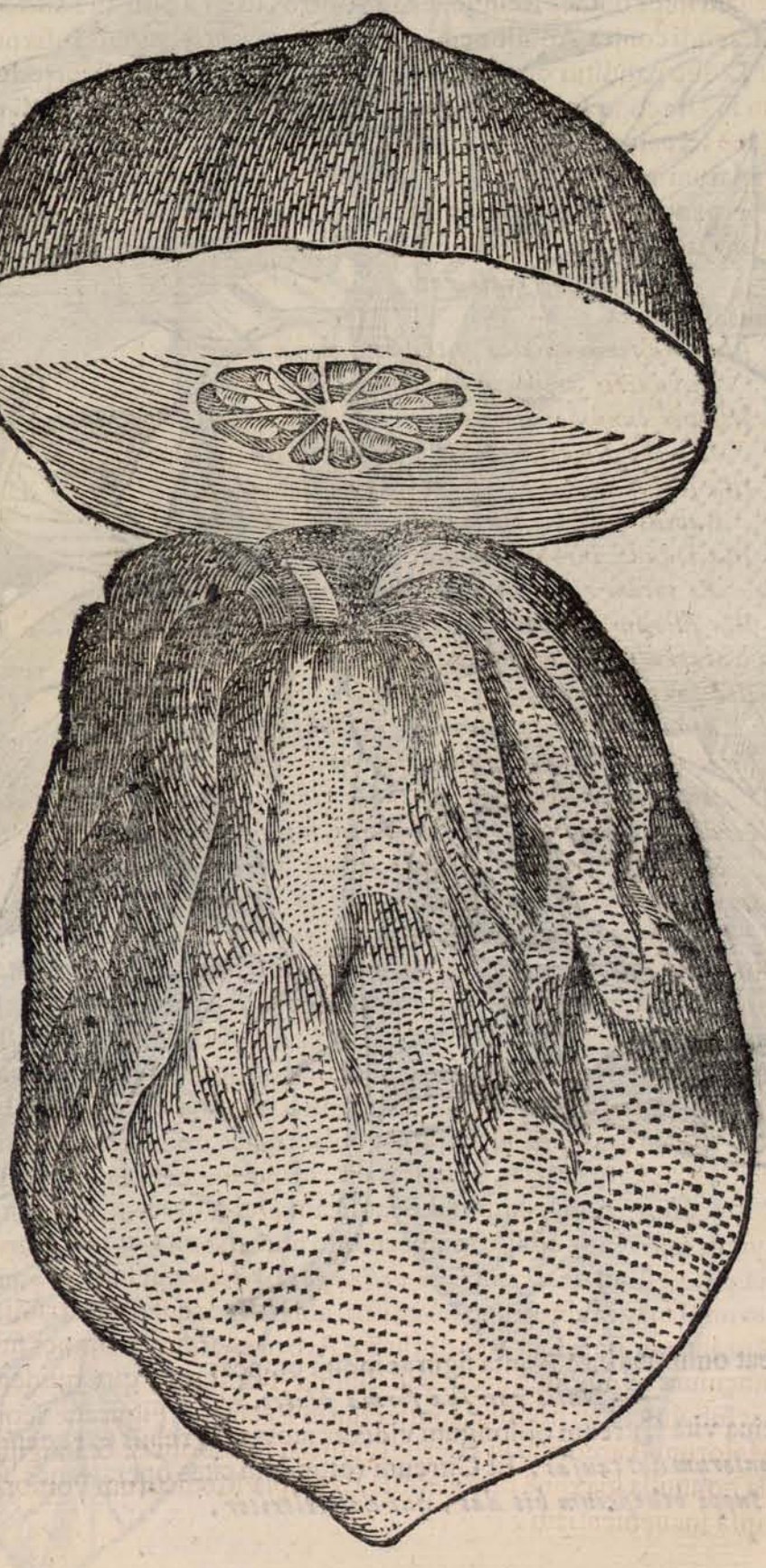

Citri-

SCD Lyon 1

Citreum Polyſchematicum.

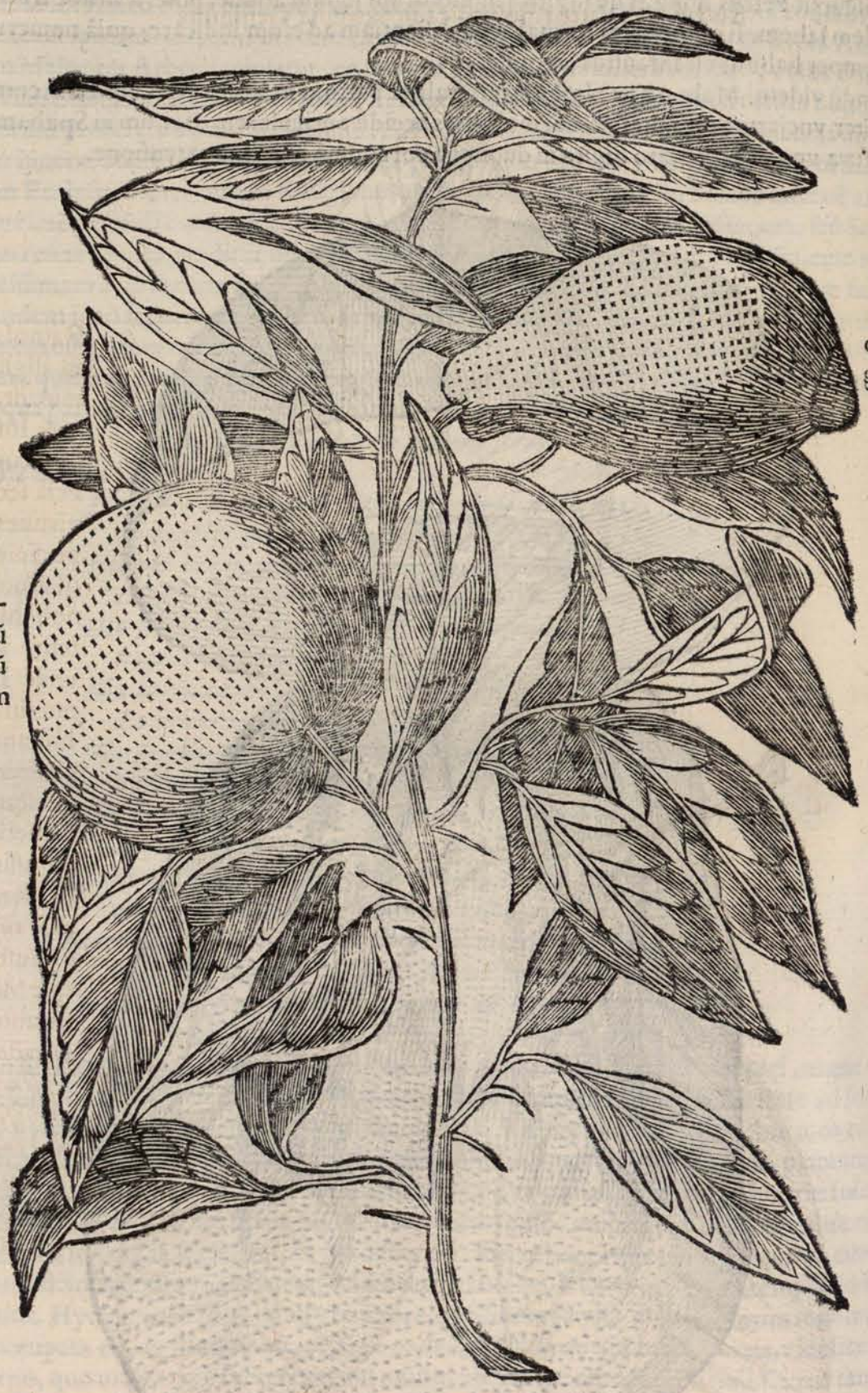

Ci-
treũ
oblõ
gum

Ci-
treũ
rotũ
dum

Vt placeat omnibus hæc Planta figuras induit omnes;
Ouid. 1. de Arte. ---- *Nulli non ſua forma placet.*
Manil. l. 4. Et in Actiua vita Citreum oblongum videtur moram in rebus exequendis oſtendere,
Publius. quæ *Sæpè malorum dat cauſas*. Et Citreum rotundum citas operationes bonas refert.
Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Limon

SCD Lyon 1

Limon Digitatus,

P. Ferr. l. 3. de Malorũ Aur. cult. c. 6. Pſ. 64

Qui dicitur propter eius originem *à Rio*, ſeù *à Riuo*; vndè illius germinatiua fructificans Virtus multiplicauit extrema Genimina

Ramoſæ ſunt manus, in digitoſq; dum terminant, Inſtrumentorum Inſtrumenta cognoſcuntur, & ad opificia ſecundũ Animæ virtutes imperantes perficienda aptiſſimæ quarum ſimilitudines non niſi fructuoſitatem indigitabunt; vndè Limonius Ramus in digitatum terminans fructum dupliciter Ramoſas manifeſtat Manus, quæ Moſeticis illis videntur aſſimilari *ecce manus mea erit ſuper agros tuos*. Exod. 9. Vndè Iuſtitiæ opera, atque Miſericordiæ cõpleantur iuxta Oracula eadem Diuina; *mane ſemina ſemẽ tuum, & veſpere nè ceſſet manus tua*. Eccleſ. 11. *Seminate vobis in Iuſtitia, & metite in ore Miſericordiæ*. Oſeæ 10.

Citri-

SCD Lyon 1

Citrium Pyriforme.

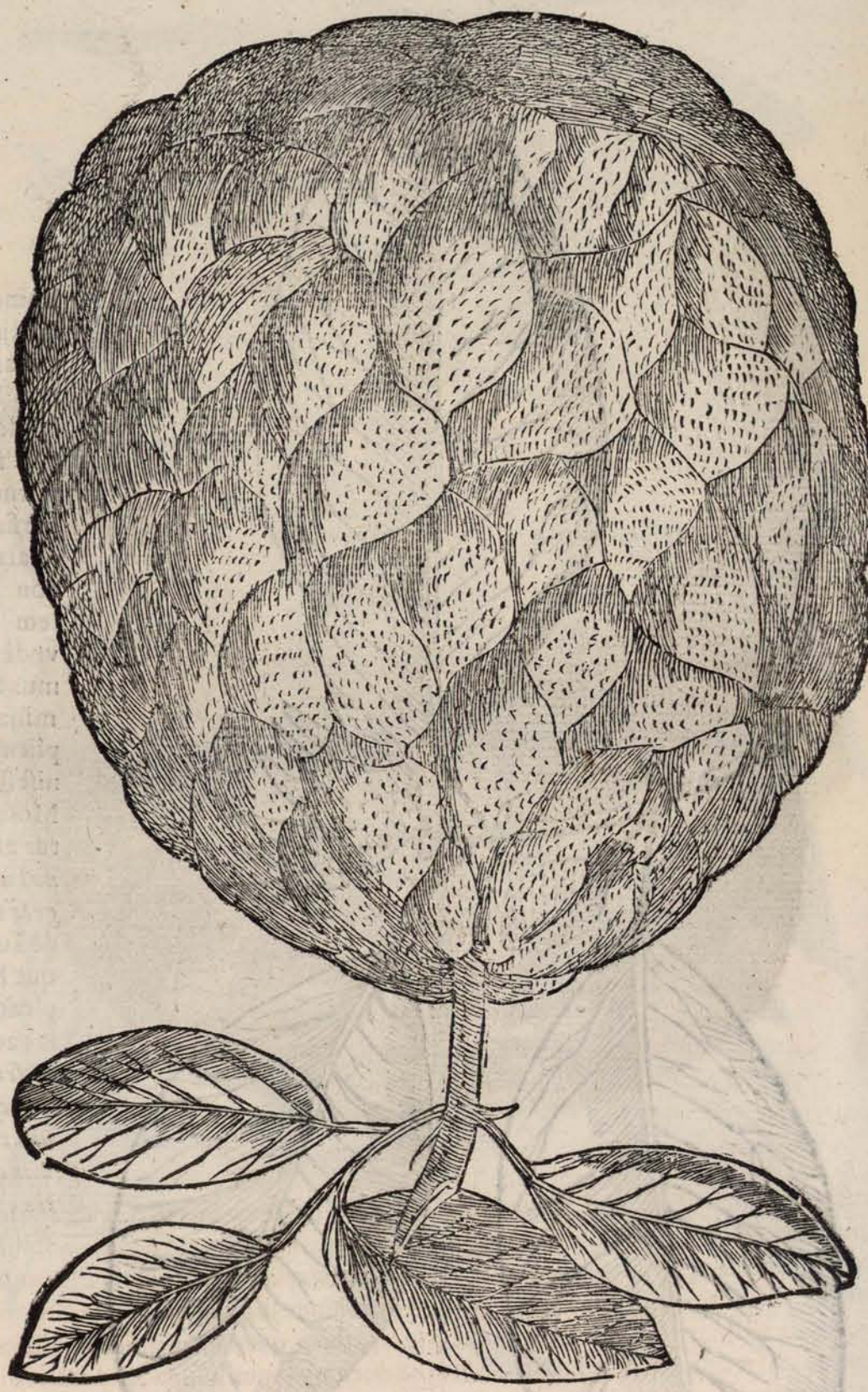

Nè ſint oneroſa pondera, ſed magnâ ex parte leuia, & lenia, Fructum hunc voluit Natura ſic efformare figuris virtualiter omnibus compoſitum, Vatum qui vota ſoluere quodammodo valeret.

Vatibus hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces, Perſ. ſat. 5.
Centum ora, & linguas optare in carmina centum.

Malum

Malum Carcapuli Congener.

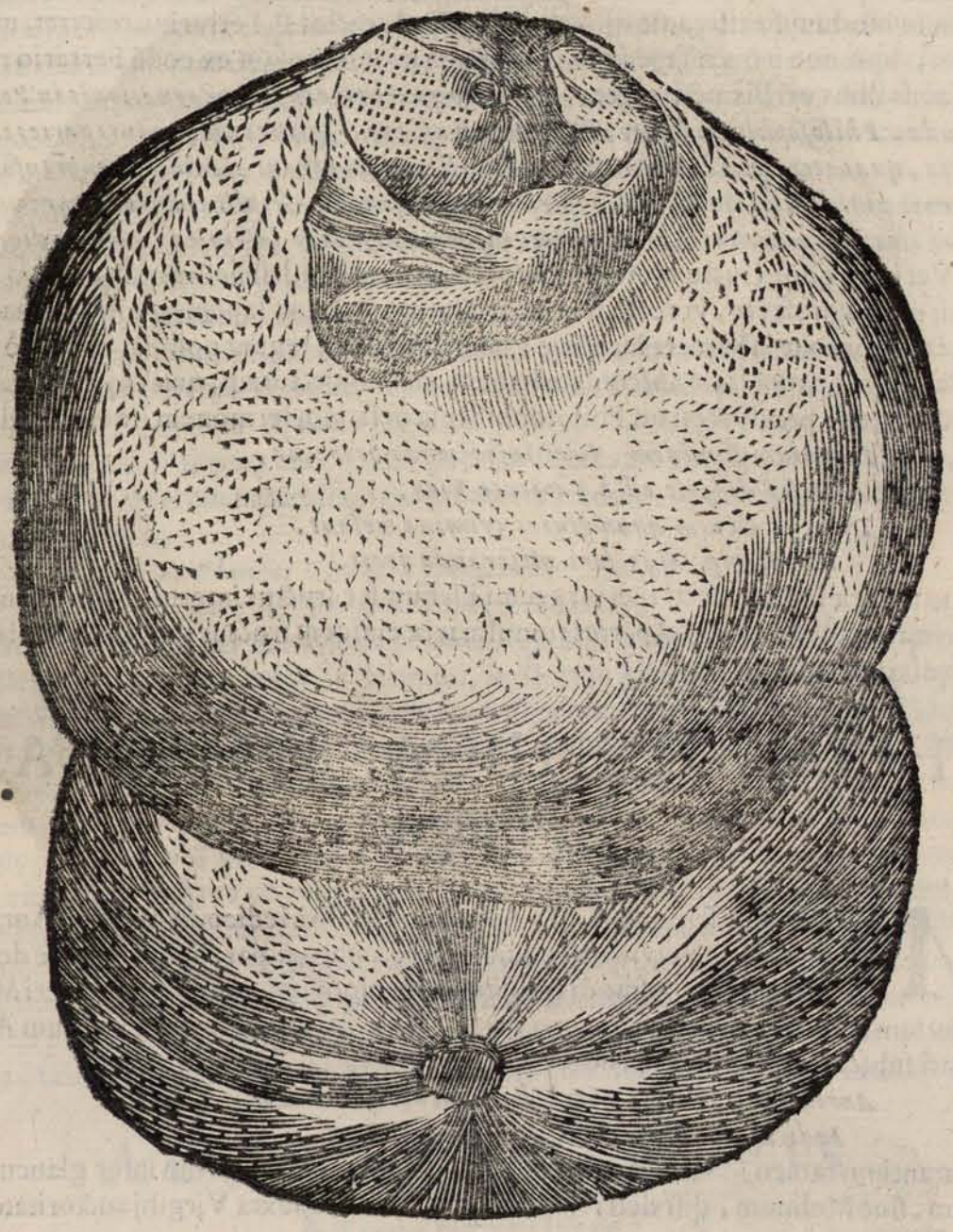

Fructus Arboris Carcapuli Malabaribus; Garcapuli Canarinis, iuxtà descriptionem
D Christophori A'Costa, ex Arbore vastæ magnitudinis excerptus Malo Aureo, cui cortex exemptus sit magnitudine, & forma similis, & ex grumis coagmentatis constans, Aurei coloris, gustusq; adstringentis, grati, maxima laude dignus in morborum curationibus, vngui maioris digiti pedum admotus sympathicâ quadam mirificâ vi visum clarificans pulcherrima nobis suppeditat Moralia documenta vtilissima, & admirabilia, cuius Aldrouandęam descriptionem Lectori primùm exhibemus. *Malum Carcapuli Congener, species Aurantij missum ab Illustrissimo D. Camillo Palæotto anno Dom 1591. quem fructum ex Calabria sibi allatum asserebat; ille tamen exoticus erat, & in Italiam, vt Mala antiquissimè Assyria è nouo Orbe transportatus. Eius Peripheria duarum Spithamarum mensura concludebatur, parte infera, quâ petiolus inseritur, quo ex Arbore dependet sessilibus strijs ex pediculi crassi, qua committitur cauo satis amplo circumferentia in diuersa abeuntibus, Asterisquè figuram repræsentantibus, sectus in longum. Cortex*

In lib. Aromatũ. c. 46.

Ald. To. 20 in suis obseruationibus m. s.

idem planè, qui Mali Aurantij, sed tenuior, cum substantiâ, tum colore, quin & sapore, qui post aliquantam adstrictionem acrimoniæ aliquid gratæ ori relinquit. Malum istud si inuersum spectes, Cydonij, seù Aurei figura est, apice apertum, quo alios quosdam fructus oblongos Limonis colore, forma, sed instar segmentorum coagmentatos, corticis extimi capacitate, veluti vtero fœtûs continere est videre planè simile ei, quod Carcapuli Indis vocatur, qui pariter alios fructus continet, seù grumos. Hanc Aurei Mali Exotici speciem, si quis ad Limones alios includentes, Adamiuè Poma fœta, Aurantiaquè mirum in modum fœtifera, de quibus disertissimè tractat P. Ferrarius, referret, minimè erraret, imò non parum saperet. Cuius prægnationis causam ex eodẽ Ferrario referre ipsussumis illius verbis non piget. *Iam verò quærenti causam prægnationis in Pomo admirandæ, Philosophicam habeo, & poeticam afferre. Igitur cum seminis partes inter se diuersæ, quas eterogeneas vocant, loci fertilitate exuberant: cumq; fœtum informans arboreum viuida vis, quam vulgò spiritum appellant, multiplicata diuiditur: vni facilè pomo alia ingenerantur, prout partes easdem vario lusu lasciuiens Natura digesserit, &c.* Verùm ex hoc fructu moraliter inspecto docemur nil difficilius esse, quàm dolosum virum cognoscere, vt rectè sentiebat Theognis, ita vt sapiens quoque in hac assequenda cognitione laboraret incassum; nam alij vitium tegunt opibus, alij verò virtutem perniciosa paupertate absconsam habent, nec coniecturam, quæ sæpissimè fallit, illic posse datur: prædicti etiam Philosophi sensa in latium sermonem ità transtulimus.

In vol. Hesper. id. l. 3. c. 19. p. 271 & pag. 315 & l. 4. c. 8. pag. 405. item p. 264

Th. Zui. in Tomo, 2. morum Phil. Poeticæ l. 5. c. 2. sub tit. Prud. Κριτικὴ pag. 818

Ingenium siquidem, licet inspiciendo probetur,
Nosci difficile est à Sapiente Viro.
Diuitijs etenim quamplures crimina velant.
Virtutemq; alijs sors miseranda tegit.

Quo naturæ ingenio facti fuerint grumi illi huiusce fructus interni, qui vel fructibus imperfectis assimilantur, vel partes tumultuariæ eiusdem fructus solummodo videntur esse, quis determinare poterit?

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA, Et Insignia.

Plaut. in Cistellaria. Embl. 207.

MElle, & Felle fœcundissimus Amor cum Malo Medico, & maximè Aurantio, cui medulla dulcis inest, exuuium verò amarum, parallelizat; vndè doctissimus Alciatus huiusmodi emblema ingeniosissimè composuit Veneri Malum Aurantium ab Arbore carpenti ex vna parte, & ex alia Cupidini propè Apum Alueare stanti subscribendo distichon hocce

Aurea sunt Veneris Poma hæc: iucundus amaror
Indicat, est græcis sic γλυκύπικρος amor.

Io. Rinald. de signification. Herb. Georg. l. 3.

Aurantium tamen Malum consideratum, quoad colorem solum inter glaucum, & giluum, siue Melinum, qui deterrimus habetur in viuis, iuxtà Virgilij auctoritatem de equo sic loquentis

—Glauciquè color deterrimus albis, —Et giluo, &c.

Paucã spem apud amatores significare videtur; & quamuis color hic luteo rubidior ὄρφνιον Theophrasti, ὀρφνίνον Platonis apud Persas fuerit in pretio, vt scribit Xenophon, habet nihilominus importare nigredinem, atque obscuritatem infaustam, dum ex quadam veluti adustione fuscedinem contraxit, ob quã claritatis deperditio facta fuit, & propterea vox ὀρφνὴ græcè est obscuritas, nigredo, & nox, secundum Musæum. Longè meliora ominatur, & efficit odor ipse, seorsim quoque consideratus in Malis Medicis, Aureisquè, tam Citrijs, quàm Aurantijs, nam illorum vnumquodque florum, fructuumquè fragrantiam, & suauitatem à solo acceptam refert Sole, qui vitali radiorum luce optima quæque influit, vndè Camerarius super eandem Arborem fructibus onustam Emblema efformauit cum hac inscriptione SOLVM A' SOLE, cui subscripsit hoc distichon *Quodquè suo locuples est munere pluribus orbum,*

Ioachim. Camer. Embl. num. 29.

(Tam varium Solis vis facit alma) solum.

Idem fructus odor non sinit vestes à tineis corrodi, nocuisquè blattis consumi, dum inter

A inter illas locetur, tuncquè pro symbolo sumi potest bonæ conscientiæ, quæ synderesεos vermem arcet. Bonorum insuper operum simulacrum repræsentat, quod detractionibus falsorum hominum medetur, cui Poetica hæc inscriptio viuacem præbet intelligentiam A' TINEIS TVTATVR, ODORE MEDETVR, ET IPSO. Aurea sed ipsa Malus Arbor, quià, vt sæpius diximus, per totum annum fert flores, & fructus, quorum alij sunt immaturi, alij verò maturitatem consecuti sunt, erit Symbolum sanctitatis; flores enim præuenientes fructus significant spem; nam nullibi maioris fructuum quantitatis spes concipitur, quàm vbi florum maxima copia apparuit; Fructus adhuc acerbi, sed matureſcentes denotant fidem, opinionem scilicet illos debere ad perfectionem suæ maturitatis deuenire; Et in tali statu depicta traditur hæc Arbor Aurea in subatro læuore clypei gentilitij Versεorum in Belgio. Hic quoque suum sibi locum ascisit Arbor doctissimi Pittonij Emblematica, floribus pulchris exornata, cum verbis AVREA MALA DABIT, vtpote quæ indicat Hominem, qui tempore tandem opportuno præclara perficit opera, quorum aliquod specimen iam ediderit; nam fructus solent suos subsequi flores, quandoquidem

B *Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.*

Secus Hominis, cui multiplicis spei conceptum malus euentus euerterit, symbolum est ex Bernardino Perciuallo Arbor Citri niue onusta, frondibus, & fructibus ad terram proiectis, & lemmate *Quante speranze se ne porta l' Austro*, aut, vt melius alter simpliciter diceret, *il vento*, cum Auster peculiari qualitate non sit Citris noxius, sed tantum Boreas, vt rerum naturalium obseruatores tradunt, quo & superius allusit Legatus noster, canens

Sola inter Plantas Citrus à spirantibus Austris
Sentit opem, & Boreæ lædítur vna minis.

Fructus denique iam in maturitate perfecti, quià sunt viciniores ad finem, propter quem Deus illos creauit, nempè vt Homini, in illorum gradu perfectiori inseruiant, significant Charitatem, propter quam Animæ insontes ad finem suum, id est ad Deum O. M. propiores accedunt. Quæ omnia in sanctitate manifestè conspiciuntur. Malus item Medica, Patriam Mediam significat, cui olim peculiaris fuit Arbor, à qua denomi-

C nationem in Europam nostram traduxit, eo prorsus pacto, quo noctua Athenarum est Hieroglyphicum, vbi vberrimè fœcunda est. Ex integro Aureorum Malorum fructu vitrea per organa chymica igni admota destillatus liquor lacrymarum pœnitentis Hominis pijssimum est Hieroglyphicum; sicut enim Limonis succus destillatus facies humanas emaculat, & candorem, vbi nigredo irrepserat inducit, sic peccatorum iam pœnitentiam agentium lacrymæ ab illorum Animabus, scelerum mendas tollunt, & illas ad pristinum, atque potiorem gratiæ candorem restituunt; Vlterius adaugent Adagia Malorum Aureorum tractatum, si rectè cum Moralitatibus suis intelligantur.

Platina de Hon. volup. & valet l. 2 Macrob. l. 3. Satur. c. 19 P. Petra S. de Teſſ. Gẽtil. pa. 510. Ludou. dulcis In. Inſ. Camil. Arrigonij n. 4. Perciu. in ſymb. Iacobi Altoniti.

ADAGIA CVM SVIS Moralitatibus.

D IVstè quis egeat re quauis, patiens confidat; tunc, non vt Tantalus perueniet prouerbiales AD FRVCTVS, nam commodissimè satiabitur illis

Esto bono animo, maximum quid iustitia valet

admonebat quemque Euripedes. Rem tuam non vitiosè distraxisti, non consumpsisti luxuriosè, sed eam abstulit infortunium; domus incendio absumpta est; interiere pecudes; campum aquarum illuuies submersit; pecuniam fures rapuere; iniuria immeritò hæc passus es; sat tibi erit Animi bona non amisisse, Prudens Prouidentiæ Diuinæ te ipsum commenda. Sic illi confisus patientissimus Hussites, duplò ditior & animi, & fortunæ bonis post tot euasit infortunia. Tu quoque ad illius imitationem Animi fortitudinem in aduersitatibus serua; sic enim facies, vt mentiatur prouerbium illud à Monc-sino relatum *Non si può far d' vn Pruno vn Melarancio*;

Quod sic ego cum Latinis proferrem

EX PRVNIS FIERI NEQVEVNT AVRANTIA MALA.

In Dictyc apud Stob. ſerm. 12. Plutarc. de audiendis poetis.

L. 6. Fl. It. lin. n. 116. & 126.

SCD Lyon 1

Facies inquam vt hoc mentiatur; quia circumfertur, vt innuamus generoſum ex vili non prodire, cum vt innuit Horatius --*Nec imbellem feroces* E

Carm.lib.4 Ode 4. ----*Progenerant Aquilæ columbam*,

E contrà de te fiet, dum quaſi Prunus, ruſtica, vulgaris, & infelix in aduerſa fortuna floccifactus, Aurea tandem Malus efficieris, feliciorum pomorum ferax, & nobiliores in dies edes actiones. Memineris te fieri, ſi voles, Vas Miſericordiæ præparatum in Gloriam, recogita, quod in tua patientia poſſidebis animam tuam; nam tuum eſt Regnum Cælorum, quod intra te eſt, ergò peruenisti AD FRVCTVS, ſed verè Aureos Virtutum à te exercitarum, & præcipuè Patientiæ. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis* (dicebat Apoſtolus) *vt inhabitet in me Virtus Chriſti.* Ita HOMO AVREVS, vt dicitur prouerbialiter, quaſi Pomum Aureum efficieris, euadens *propitiatorium de Auro puriſſimo*. Et caput tuum figuram fructus rotundam repreſentans erit aurum optimum cor lætificans, vlcera quæcunque ſanans, & omnem temperiem inducens, æternitatis inhians iuſtiſſimè diuitijs. Nollem te eſſe, vt fertur in Adagio MALVM, HERCVLIS Μῆλον ἥρακλῆς, dictum in eos, qui nil in ſe habent præclari, niſi nomen.

S. P. ad Rõ. 9. *D. Lucæ c. 21.* *S. P. ad Cor. 11.* *Exod. 25.* *Cantic.*

Iuuenal. Satyra 8. ---*Quis enim generoſum dixerit hunc, qui* F
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis?

Illud Malum eſt tanquam pulcherrimum, & magnum Aurantium abſq; ſucco, quod quo magis in apparenti excreſcit mole, & pulchritudine, eo minus in ſe continet boni, vndè prouerbio, licet vulgari, erudito tamen, locum dedit apud noſtros Bononienſes populares MELARANZA SENZA SVGO, dictum quoties quis magna proponit, ſed nihil reſoluit, aut nihil efficere poteſt proijciens ampullas, & ſeſquipedalia verba, ſolis propterea gaudens apparentijs. Vnguentis, & odoribus fucatis Minerua non gauder, vt celebre ferebat Græcum Adagium *Lotrices ne vnguẽta, Minerua ne Alabaſtrum*, illa namquè extrinſecã ſolùm reſpiciunt pulchritudinem corporis, & non animi; Homo locum ornat, non ornat Hominem locus, vt eruditus ille apud Chariſium Grammaticum ſentiebat; corpus eſt velut temporaneus locus Animæ, ipſum non habet exornare animam, & maximè materialiter, ſed potius ab Anima idem habet exornari, & perfici incorruptibiliter, hoc eſt gloriosè.

ExCallim. Cyrenaico in Hymnis à Iacob. Crucio Bonon. latinitate donatis

Omnia ſi perdas famam ſeruare memento, G
Quã ſemel amiſſa poſtea nullus erit.

Plautus in meſtellaria Sapientiſſimè monebat Cato; veriſſimum hercle illud eſt à Comico prolatum

Pulchrum ornatum turpes mores peius cæno collinunt.

Io. Sabbat. de Arientis Bonon in fab. 49. Vndè veſtes illæ ſambacatæ, floribus ſcilicet ſericeis iaſminos referentibus, qui flores Arabicè dicuntur *Sambac*, ſiuè Aurei, ſiuè colorati Damaſceno more intexti, ſunt parui pendendæ, explodendæ; præcepto Antiphanis obtemperantes in obſequium Virtutis *nè coloribus ornare corpus velis*: *ſed potius animum factis, & moribus ſynceris*: Virtus Aureorum Malorum Aurea verè Numiſmata, & Statuas promeretur, de quibus mox agetur.

Ap. Stob. ſerm. 72.

NVMISMATA, STATVÆ.

PIndarus inimitabilis ille Græcorum Vates ſententiam hanc protulit æquiſſimè, H *non interibit lux Virtutum latè potentium*; Numiſmata, Statuæquè Heroum latè potentium conuenientiſſimè propterea eriguntur; nam vt Euripides alter ille Græcorum admirabilis ſapiens quemlibet Gloriæ non tranſitoriæ, ſed durabilis percupidum admonebat, nemo laborioſæ generoſitatis obliuiſci debet, quæ facit Numiſmata, Statuaſquè in memorijs Hominum, magis quàm in marmore imprimi, impreſſaſquè conſeruari, *vides* (ſic aiebat ille) *ne quàm ſuauis ſit vita, quæ menſâ fruitur bene inſtructâ? & quanta ſit felicitas externæ fortunæ? at nihil ineſt gloriæ, neque generoſitatis, niſi quid audeant cum periculo aggredi. Labores enim pariunt generoſitatem, metus autem, & cunctatio ignobiles ſunt per Græciam, nihil aliud quærentes, quàm vt vitam producant.* Plures quidem Imperatores varia in proprij nominis Gloriam cudi curarunt cum Malis Aureis, & cum Hercule fortiſſimo Heroe Numiſmata, vt immortalitatem

Pindar. ode 4. Olymp. *Ap. Stob. ſerm. 49.*

SCD Lyon 1

A tatem aucuparentur ; verum enimuerò qui factis egregijs, & admirandis famam non extenderunt, suos frustrà commiserunt vultus perennibus metallis, quià ille solum

--- Memorem famam, qui benè gessit, habet. *Ouid. 2. fast.*

Auri pomilegus, vel Auri pomiger Hercules, cum Hesperidum imagine Chrysomelergatidum sæpè visitur in Numismatibus Imperatorijs ad fortitudinem, atque magnanimitatem, si non realiter memorandam, fingendam saltem intentionaliter. Extat pulchrum Numisma cum Imperatorio capite ab vnâ parte tecto caluariam cum exuuio capitis Leonis, hisquè circumscriptis literis ÆLIVS AVRELIVS COMMODVS AVG. PIVS. FELIX. Ab oppositâ verò adest Hercules stans nudus, axillamquè sinistri brachij terram versus extensi cum arcu minimè tenso tenens super manubrium clauæ, cui spolium Leonis in medio sui impositum est vtrinque pendens: clauæ autem protuberantia, seù nodus magnus percussorius ingentia quatuor saxa inuicem superposita premit: dextrum verò brachium, obuersamq; manũ super clunes dexteras tenet, his circumnotatis literis HERCVLI ROMANO AVG. P. M. TR. P. X. VIII. COS. VII. P. P. In alio Numismate facies obseruatur Imperatoris Laureati cum græcis literis
B AT. K. T. AIA. AOTP. ANTΩNEINOΣ CEBETC, & in oppositio Hercules clauam super humerum dextrum spolio leonino onustam gerens, fructusquè ab Arbore, cui serpens circumflexum adhæret carpens, cum his adiectis literis AEKATOT, quæ violentum pronunciant raptum; in centro autem huiusce faciei Numi adest litera simplex L. cuius significatio varia esse potest, & innuere, vel laborem, vel Lymphas, aut Nymphas Hesperides; vel leonem, &c. Aliud Numisma obseruatur non parum mysteriosum, in quo altera pars Imperatorium caput Laureatum habet cum circumpositis literis hisce M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG. BRIT. ast in obuersa superficie apparet Hercules spolio Leonis verenda amictus, & in sinistra manu cornu copiæ in modum facis accensum in ea parte, qua fructus eminere deberent (fortè quià liquor corticibus pyrius inest) dextra circulum super faculam accensam sustinens, & ad Arborem fructibus onustam, circa quam spolium aliud Leonis est locatum respiciens; in cuius circumferentia hæ literæ leguntur HERCVLI COMMODIANO P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. Imperatoris alio in Numo Calieni, cui pro pileo Leoninum stat exuuium à parte qua illius sculptum est nomen IMP. CALIENVS PIVS
C FELIX AVG. in cuius aduersa parte tres adsunt Hesperides singulæ cum cornucopia, & cum lancibus; nam fructuum horum pretiositas cum auro compensanda videtur, & ponderanda quoad virtutem, & valorem generositatis in suo genere, & singulæ harum mulierum ante pedes habent cumulos quosdam materiei, cerealis fortè, vt diuitias innuant, & illas hæ literæ associantur MONETA AVG. à quo Numo alius non multum absimilis cum tribus scilicet Hesperidibus, & effigie Probi Imperatoris obseruatur sic inscriptus IMP. PROBVS AVG. Numum obseruauimus alium Imperatoris Antonini Getæ Septimij cum literis græcis huiusmodi ΓETAΣ ATTOKPA. KAIΣ ΠOΠAIOΣ ΣEΠTIMIOΣ, in altera facierum adest Hercules nudus, sinistrâ exuuium Leonis tenens, & in dextrâ clauam eleuatam gestans in actu Draconẽ occidendi, qui Arbori Mali Aurei adhæret, sub cuius pedibus hæ literæ leguntur B. NEΩKOPΩN quasi Rex Æditimorũ imperans custodibus ædium, & ad caput eiusdem hæ litteræ notatæ sunt OTTA, idest vulnerans; ad dextram autem sub exuuio Leonis MHNIAI legitur, quasi iracundiam indicans, & circa marginẽ collocantur hæ EΠISTATHΣ ANTONINOT ΣEB. NE-
D OTΠOPTA MHNIAI, quasi dicere vellet Imperator Herculem patronum, & præceptorem volo in occisione inimicorum, & improborum: Impius ille Maximianus Imperator, cuius *vrit miserum Gloria pectus* improbè viuens anno Dom. 289. ex infimo genere satus, superbus, rusticus, immanis Herculei nomen indignè sibi vsurpauit. Is in Romano Triumpho, quod rebelles milites veteranos in Africa debellasset, Numos tunc cum Herculis Hieroglyphico insculpsit, & quia nequissimus fuit Christianorum persecutor Diabolici potius Herculis, quàm Ægyptij, vel Thebani cognomentum, & epitheton promeritus; illius ergò caput exuuio Leonis tectum in eodem insculptum est videre, cum his adiectis literis IMP. C. MAXIMIANVS P. F. AVG. in cuius Numi oppositа parte est Herculis figura Draconem tricipitem occidentis claua, quam dextra eleuat manus, atque sinistrâ eundem serpentem comprehendentis, in cuius areæ medio hæ literæ apparent SIS. in circumferentia verò hæ aliæ HERCVLI

Senec. in Herc. Oetæo

SCD Lyon 1

In Heſper. DEBELLATORI. De duabus marmoreis tabulis mentionem facit P. Ferrarius, in quarum altera ſculptus eſt Hercules, mulierem alloquens propè Arborem pomiferam, in quâ ſerpens circumplicatus ramis illius excubat; mulier autem videtur adlecta Poma Herculi exhibere, cum inſcriptione hac græca Herculeo capiti imminente. E

ΗΡΑΚΛΗ ΒΑΣΙΛ.
Λ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΠΕΛΕΥ.
ΣΕΒ. ΚΟΣΜΟΠΛΟΚΟΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Ideſt *Herculi Regi L. Antonius Libertus Auguſti ornamentorum concinnator poſuit*. In altera tabularum eſt videre ipſum Herculem Poma carpentem ab Arbore Auripomifera, in cuius caudice ſerpens magnus reuolutus apparet, & mulier nuda vmbilico tenus ad imum Arboris caudicem capite reclinato, cui ſiniſtram manum ſuppoſitam habet, in cuius tabulæ Area ad latus ſiniſtrum hæ literæ ſunt inſculptæ F

ΗΡΑΚΛΗ
ϹΩΤΗΡΙ
Π. ΙΟΥΛΕΙΟϹ — Ideſt *Herculi Seruatori Publius*
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟϹ — *Iunius Ianuarius Augur poſuit.*
ΑΥΓΟΥΡ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Statua porrò Marmorea Farneſiani Herculis Romæ famoſiſſima eſt; hîc Marmoreus Heros læua axilla, clauæ obliquè erectæ ſuper ſaxum propè lęuum pedem ſitum, Leonino exuuio veluti indutæ innititur, dextro autem brachio ad dorſum leniter contorto, externam manus partem ſuper clunes collocat, & in illius vola Pomũ retinet Aureũ; ſed frons ſaxi græcas retinet has literas ΓΛΥΚΩΝ / ΑΘΗΝΑΙΟϹ / ΣΠΟΙΣΙ — Dulces eſſe labores indicans.

Prædictæ Statuæ quoniam cæteræ omnes cedunt libenter, ità breuitatis causâ ab harum deſcriptione ſuperſedere eſt æquum, & præcipuè quià parum iucunditatis, minuſque vtilitatis indè percipi poteſt, quemadmodum eſſet Hercules ſedens cum Heſperidibus in Hortis Sereniſſimorum Mediceorum Romæ. Hercules Capitolinus, Hercules Auentinus, &c. At Aſſyria, Cydoniaq; inter Chryſomela Crocodilinus monſtroſus hic Limon ad manus noſtras nuperrimè peruentus, excusâ ſcilicet Medicâ Malo, Quartũ, & Quintum Pomarij noſtri Caput iungat, atq; continuet, amborum cuſtos peruigil, vbi capite ſęuus, atroxq; pede audaces, maledicas terreat, infręneſq; arceat linguas. G

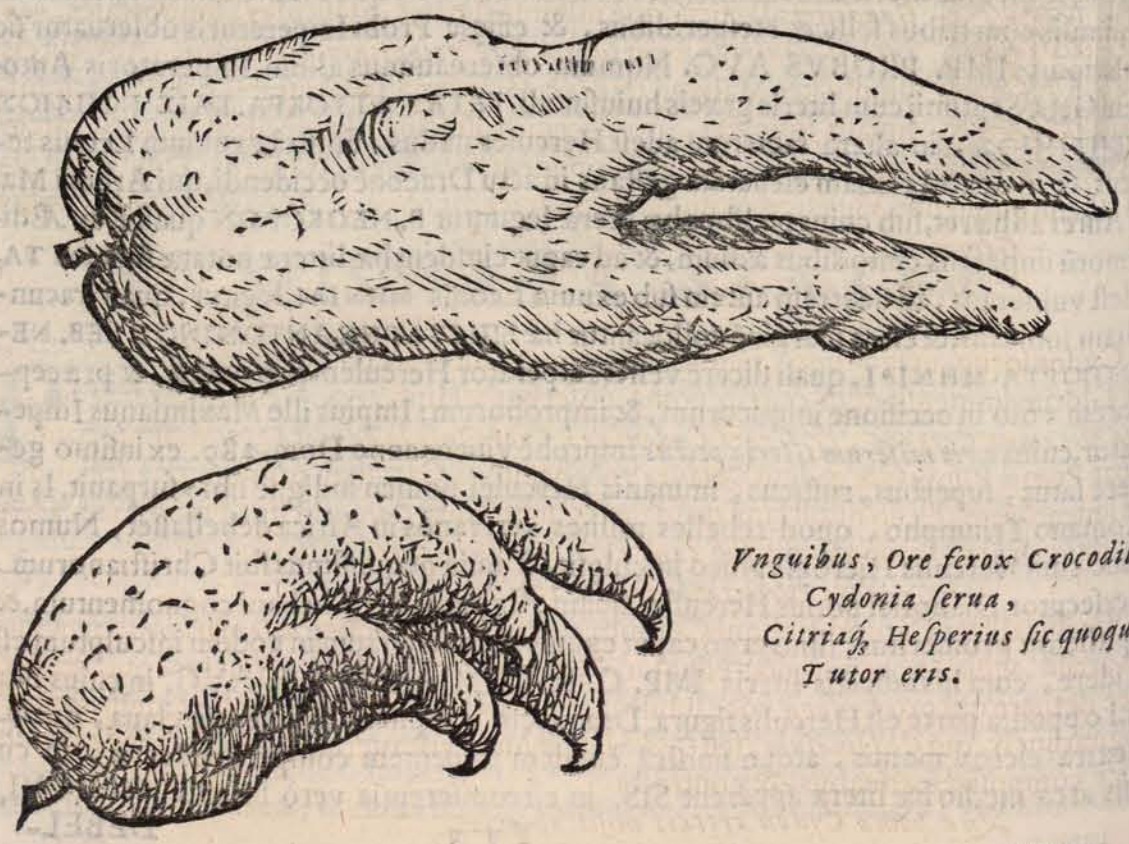

Vnguibus, Ore ferox Crocodile
Cydonia ſerua,
Citriaq; Heſperius ſic quoque
Tutor eris.

VLYS-

SCD Lyon 1

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT V.
DE CYDONIIS,
Vel Cotoneis Malis.

ORDO, NOMINA.

EXOPTATA veniant *Cydonia* Fructuũ Pomacinoſorum κῦδος *Gloria*, *Gaudium*; Deliciaſquè minimè fucatas, at lucidas, immortales, *non interit etenim lux virtutum latè potentium*, adducant. Ab Aureis ſimpliciter Malis ad *Cydonia* Græciæ, atq; Cretęæ Cydonis antiquiſſimam ſobolem, quæ egregiè rufeſcunt, ſuauè olent, necnon arctè vitalia munera tenent, opportunè factus eſt tranſitus; Diuitias, Animi ſaltem, Fuluo hoc, vigenteq; & minimè lapideo ſibi congerat Auro Lector beneuolus *Pindar. ode 4. Olymp.*

Gemmas, & lapides, aurum, & inutile
Summi materiam mali
Mittamus

ſic monebat Lyricus.

Cydoniorum magnitudo, ingens potius quàm mediocris in genere Pomifero citam Ad Gloriæ immenſitatem eadem poma poſcebat: Hinc *proxima amplitudine mala, quæ vocamus Cotonea, & Græci Cydonia ex Creta Inſula aduecta* grandiſſimis comparabat Pomis Plinius; & eadem *Cotonea* vocabat iuxtà Catonem primum huiuſce nominis inuentorem, ex eo quod lanâ quadam teguntur, quæ *Coton* dicitur. Fortè etiam κώτων quadam ab ira *Horat. l. 3. ode 24. L. 15. c. 11. Ioſeph. Mitius de Hor. cuit. lib. 3.*

Iam quoque ſub cano ipſa en flaueſcentia villo
Grandia curuata de fronde cotonea pendent.

Sacrificalibus Coturnijs, aliqui Cotonea retulerũt; aliquibus *Coctoniorum* nomen magis arriſit, quia, non niſi cocta eduntur *Cydonia*, aut condita, artificioſè què coacta. Nec defuere qui pro *Cydonij* voce ſubſtituerint *Cynodium*, vt Ariſtenetus; melius autem cogitarunt ij, qui *Codymalum*, ſeù *Cydomalum* idem vocauerunt, quaſi *Cydony malum* voce compoſita ex duabus, & contracta *Lib. 1. epiſt. ep. 10. Lud. Nonn. de re cib. l. 1 c. 36. 8. Serenus cap. 24.*

Quæ poma Cydon cretæis miſit ab oris.

Color

Color Aureus, siuè Luteus, Croceus, proximèquè Fuluus, & Rufus, qui colores E auro tribuuntur, ita congruit Cydonijs, vt inter Mala Medica, & Cydonia confusio quædam olim exorta inter scriptores viguerit. Nam Luteus color melinus, quem Græci μήλινον χρῶμα, ἀπὸ τῆς κυδωνίας μήλου, idest à Malo Cydonio maximè Luteo; cur autem per melinon intelligatur potius color Cydonij, quàm alterius Mali ratio est, quià τὸ μῆλον apud Græcos Malum Cydonium significat, ideò δίχα τοῦ μηλίνου non cuiusuis Mali, sed Mali Cydonij, vel Cotonei designatur; vndè Aurei cognomen Malo Cydonio peroptimè quadrare apud omnes clarè constat, & præcipuè Virgilianos Bucolici illius carminis int erpretes

Eleg. 3.

--- Syluestri ex Arbore lecta
Aurea Mala decem

Qui vnanimiter autumarunt Poetam de Cydonijs Malis, quæ apud nos syluestria quoque sunt, & non de Medicis Malis peregrinis, & exoticis semper, & eò maximè tempore fortassis incognitis id intellexisse, adeout Cydonia vilia, seù agrestia, & lucentia ab Athenæo *Omonilis* Arbor *Agrimelea* Bellonio, Allobrogum *Amalancier*, Gesneri *Cotonaster*, quasi cotoneo similis Arbor syluestris reduplicatiuè. Cotonea igitur latinè Mala Μῆλα κυδώνια, & Χρυσομῆλα Græcè; Italicè *Melo Cotogno* Germanicè *Kritten, oder Quitten Apffel*, Gallicè *Pomme de Coing, ou Coignier*, Hispanicè *Codoyons, Membrillos, & Marmelos, Codoniero*, Arabicè *Saffargel*, Anglicè *Quince*, Bohemicè *Kdaule*; Cotoneorum at, species illa, quæ pyriformis aliquantum cum sit, & *Cotoneopyrum* meruit dici Galeno *Struthia*, Belgis *Quepceren* appellatur. Sed quis vetat *Cotonea mala*, quæ à *Cydone* Cretensi oppido primæuum nomen *Cydoniorum* acceperunt, à *Matio* Cretensi Ciuitate insigni, nunc *Candia* dicta, *Matiana Mala* dici debere? De his Petronius Arbiter in tetrasticho inscripto DE MALIS MATIANIS

Clusrar. pl. H. l. 1. c. 40.
Io. Gorop. in Vertumno.
Pl. l. 4. c. 12.
Ios. Lang. elem. Geogr. c. 52. n. 8.
Petr. Arb. l. 2. Catalectorum. veterum Poetarũ à Ios. Scalig. coll. Vid. sup. pa. 361. lit. A
Pl. l. 11. c. 2.

Hæc poterant celeres pretio tardare puellas,
Hæc fuerant Veneri Iudice danda Phryge.
Nam sic ingenuo flauescunt Mala colore:
Vt superent auro vera metalla suo.

Non negarim tamen hæc Matia Mala communibus Cydonijs haberi posse comestibiliora, atque Malis simplicibus proximiora in gustu, minusquè dura in substantia similiora, & quod à Cn. Matio quoque equite Romano D. Augusti Imperatoris amico denominari secundario valuerint; ille namque Nemorum tonsilium inuentor, speciem quoque fructuum horum eousque incognitorum è Græcia fortassis acceptorum Romana in Viridaria facilè potuit introducere, & à seipso appellatos propagare; quorum omnium Fructuum, vel saltem principaliorum differentias mox dilucidabimus. G

DESCRIPTIO, DIFFERENTIÆ.

INfrà vulgaris Mali Arboris magnitudinem Cotonea consistens Malus, quæ libenter fruticescit, folijs Malinis, idest Malo similibus est prædita, licet fortioribus, & minimè serratis, & à terra candicantibus, Floresquè emittit vt Malus; fœcunda est Fructu, substantiâ non solùm Malo, sed Pyro solidiore; forinsecus lanuginoso, qui dum maturuit, aureo splendescit fulgore, lanuginemquè deponit, quinque vt plura cellulata sementica grana fusca, lenta, gummosa concipit; Arbor ab radice multos emittit H stolones, & cortice vestitur, quem particulatim renouat, & veluti squamatim deponit, & ceù serpens exuit senectam, incuruatosquè trahens ramos prohibet excrescere parentem, quæ ponderi fructuum cedens proceritatem assequi non potest; lignosa illius substantia pallescit, solida tamen est. Radix illi est copiosa fusci coloris quaquauersum diuaricata, rectâ, obliquâ tendens, vndè multi emergunt stolones plantationibus apti. Duas apud Dioscoridem differentias horum Malorum inuenimus, nam ipse inquit *eligi oportet vera, quæ sanè sunt rotunda, parua, & odorata: quæ verò struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia*. Tres Cydoniorum constituit species Columella Struthiam scilicet, Chrysomelianam, Musteamquè voluptatis, atque salubritatis simul effectrices causas. Plures confundit M. Varro, dum scriptum reliquit hæc *de pomis: conditiua Mala Struthea, Cotonea, Scantiana, Quiriana orbiculata, & quæ anteà Mustea*

Lib. 1. de med. mat. c. 131.
Lib. 5. c. 10.
Lib. 1. c. 59.

voca-

A *vocabant, nunc Melimela appellant.* Plures quoque Plinius agnouit Cydoniorum differentias, quarum prima est *Chrysomela incisuris distincta colore ad aurum inclinata. Secunda candidior nostris, odoris præstantissimi. Tertia. Neapolitana, cui est suus honos, minora ex eodem genere struthea odoratius vibrant serotino prouentu, præcocia verò mustea. Quarta, Strutheis insita Cotonea suum genus fecere Mulueanum, quæ sola ex his cruda manduntur. Quinta, parua sylueſtris odoratissima, Strutheis simillima, in sepibus nascens.* Apud Crescentium nostrum duæ inueniuntur differentiæ magis essentiales, primò Pyra Cydonia, quibus in maioribus Arboribus folia minora sunt; & è contrà super Arbores minores latiores habent frondes, & in his fructus propriè dicuntur Cotonea. Theodorus Celidonius, noster & ipse conciuis Bononiensis apud me m.s. Crescentio concors in duabus tantum differentijs cognoscendis omninò persistit Pyrocotonea, & Malocotonea considerans, illa maioris Arboreæ molis cum folijs minoribus, hæc verò è contrà in magnitudine foliorum excedentia, in caudice deficientia, cum hoc tamen, vt cultus ipse valeat poma notabiliter adaugere, domesticaquè reddere, quæ carnem fructuosam elaborent aptissimam ad parandum medicamina, atque
B edulia quæuis delicatiora, & nobiliora, iuxtà Geoponicorum recentium obseruationes accuratiores. Vnum tantum Cydoniorum genus in Germania extare testatur Tragus Germanicarum Herbarum Scriptor, quamuis Heresbachius, Germanus & ipse Cydonia Malum, & Pyrum sequi in eorum distinctione scripserit; Ast tria genera eorundem suos apud Gallos Ruellius inueniri asserens, temperatiorum locorum amantem hanc esse Arborem facilè ostendit; primum horum Cydoniorum minus est, circinnatèq; rotundum, odoratius reliquis, quod ibi appellatur *Cognea.* Aliud grādius pineas æquans nuces, pauciori canescens lanugine, colore vbique aureo, ideſt tam intus in carne, quàm exterius in cute, odore magis remisso, dictum *Cognacea*, quasi magnum Cotoneum; tertium medio sese habens modo, tam in magnitudine, quàm in colore, odorequè, *Cotoneum* positiuè, ideſt, nec magnum, nec paruum nominatur; potest itaque concludi præclarissimis cum Dioscoridis expositoribus tres esse verè distinctas Cydoniorum differentias; Valerius Cordus quædam inquit Cydonia maiora sunt, & Malis similia Στρεδία græcis dicta, quædam minora, & pyri modò turbinata, tertium genus spontinum,
C quale illud est, quod sponte suâ Danubij petrosarum riparum in collibus prouenit, plurimū supra Ratisbonam, atq; ad penæas fauces, per quas Danubius labitur, & pomum hoc cæteris minus, magis adstringit. Gualtherus tandem Ryff vera Cotonea asserit illa esse, quæ sunt rotunda, parua, odorata; & quæ Struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia; & tandem mustea cito nascentia, & celeriter maturantia ab Arborum paruitate pumila, quorum vnumquodque coloratius, ideſt aureo colore intensiori apparens Chrysomeleum dicetur, & quod sapore dulcescet dicetur Melimelum. Sed his Exoticæ subiungendæ sunt differentiæ à Ionstono omnium Scriptorum postremo excerptæ.

Li. 15. c. 11

Lib. 5. c. 7

pag. 1. c. 23.

Falconius in lib. insc. la villa.

Lib. 3. c. 43.

lib. 2. de re rust. libr. 1. cap. 72.

Val. Cordus annot. in Dioſc. l. 1. c. 160. & 161

Gualt. H. Ryff in Dioſc.

Mala

Mala Cydonia.

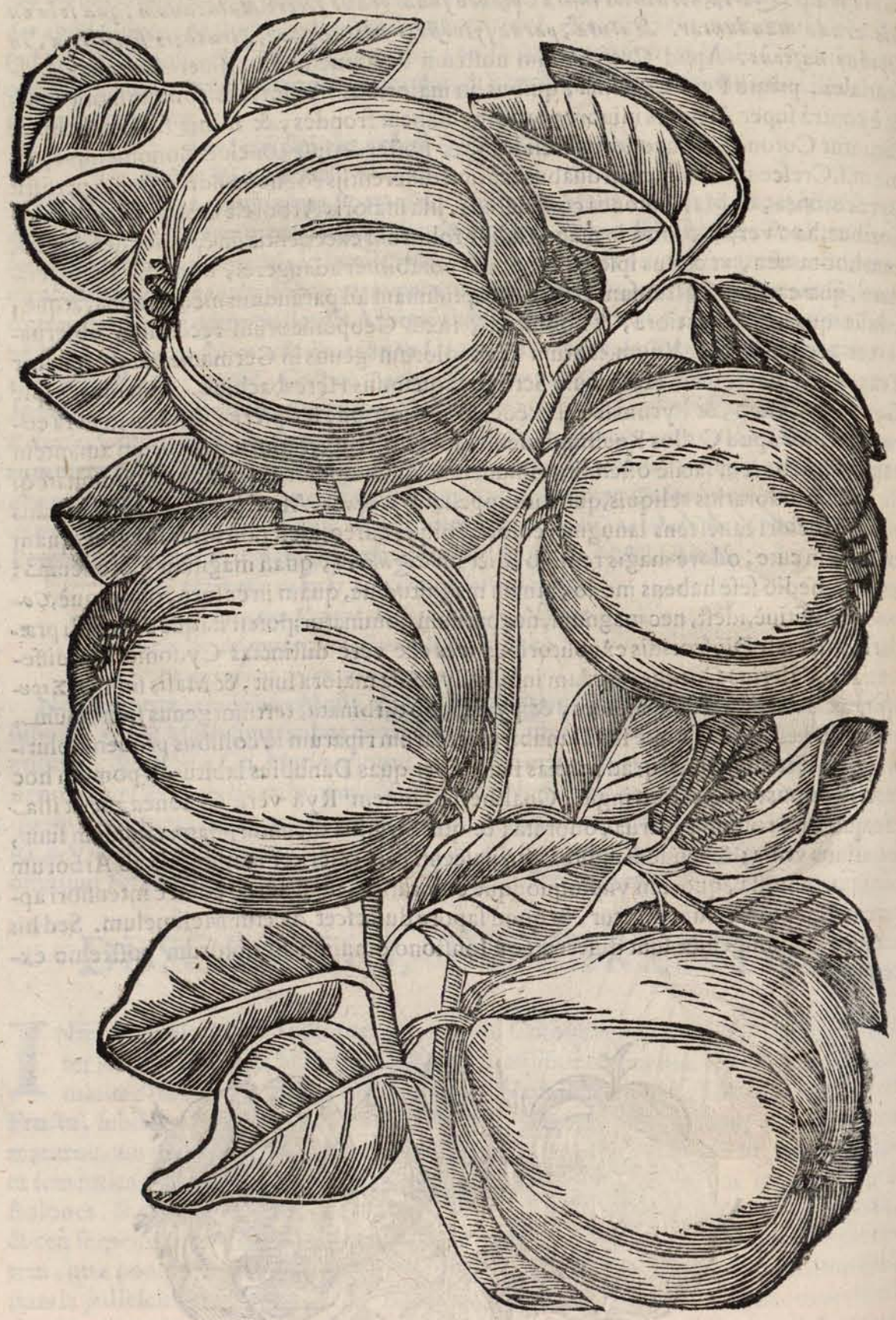

.. Riguis quæ Cretica miſit ab Oris Poma Cydon.
... Inclyta cum dulci Fertilitate.

Ap. Homer. l. 3. Odyſſ. κύδωνες populi Cretæ.

Malum

Malum Cydonium ex Lusitania

Codoyas, Membrillos, Marmellos.

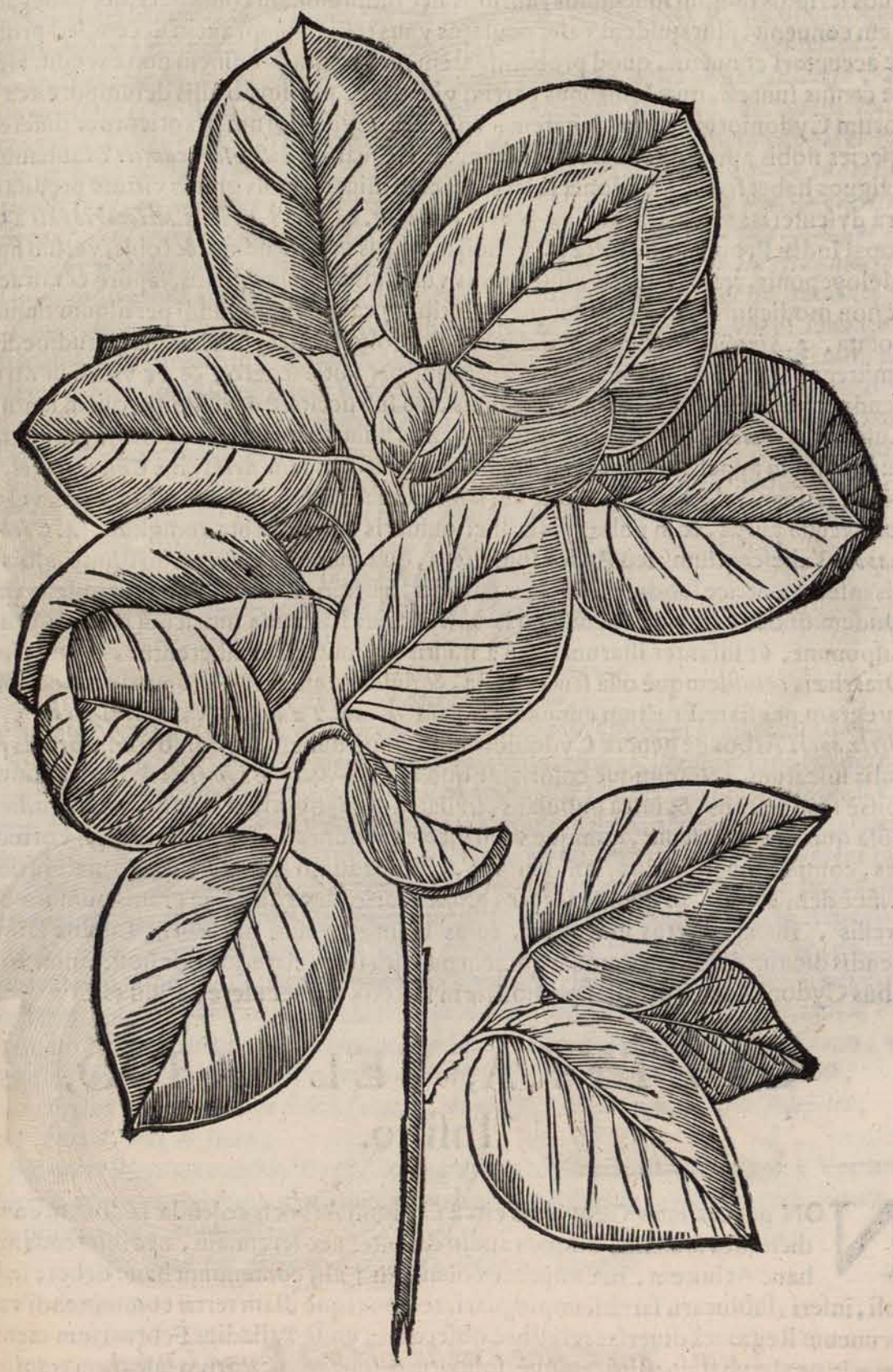

EXO-

SCD Lyon 1

EXOTICA.

Seneca ep. 3 *Id. ep.* 6. *Plaut. in Trucul.*

EXoticorum fructuum tractatio Dendrologicam Ἐξοχήν ſapere non eſt qui dubitet, ſed nemo Virtute dicetur excellere, dum vel omnibus, vel nemini credit, licèt oculis multò maior, quàm auribus præſtanda ſit fides. Multi ſunt fructus exotici, quos ſcriptos tantum inuenimus; auribus nec omnimodam concedere, nec denegare fidem conuenit; plus quidem valet oculatus vnus teſtis, quàm auriti decem, ſed probari, & acceptari conuenit, quod probabilitatem, & veriſimilitudinem non excedit. Huiuſce cenſus ſunt ea, quæ Ionſtonus partim vidit ipſe, partim ab alijs deſumpſit circà Malorum Cydoniorum peregrinitatem; vndè ſex Cydoniorum Exoticorum differentes ſpecies nobis apud Indos naſcentes inſinuat. 1. Quarum dicta *Icbucamici* Braſilianorum exiguos habet fructus Cydonia referentes cum minutis intus granis virtute prędita contrà dyſenterias valdè efficaci, ex India Occident. l. 15. c. 8. 1. Eſt *Melocorcopali* à Corcopal Indiæ Prouincia ſic dicta, Cydonij noſtratis magnitudine, & folijs, verùm figuræ Melopeponis, ternis, quaterniſuè granis vuæ ſimillimis prægnans, ſapore ceraſi acido, & non modicum ſuaui, mediciſquè virtutibus prauos expurgandi per aluum humores dotata. 3. *Sirifolifera* Bengalenſium habetur folio Perſici, & oleæ magnitudine, flores emittens paucos, atque deciduos, fructuquè per initia tenero, & ex viridi in atrum tendente ornatur, cui cortex ineſt tenuis, ſed ſub ſiccitate duriſſimus, quem maturum

H. Ind. Occ. p. 6. l. 4. c. 23

Luſitani *Marmelos de Bengala* vocant; Garzias hunc *Cydonium Bengalenſe*; apud Indorum vulgum appellari aiunt *Sirifole*; Medicis verò ibidem *Beli*; alijs *Chieocapotes*, & in Noua Hiſpania *Capotes*, idemquè vel conditur ſaccharo, acetouè ad delicias, vel aſſatur excuſſa pulpa, & in puluerem bellici pulueris ad tormenta redigitur. 4. *Cochiztzapotl* Tabeſcentium, ſeù Arbor ſomnifera, quæ incondita eſt, terno ſtipite, albis neruis infecto, cortice ſubdulci, floribus pallidis, fructuq; Cotoneiformi ſomnifero, eduli quidem quoad carnem, ſed nucleo lethali; cuius folia tuſa nutricum papillas litu ita diſponunt, vt infantes illarum ſuctu à multis infirmitatibus liberentur, & præcipuè à Diarrhæis; eiuſdemquè oſſa fructus vſta, & puluerizata vlceribus putridis ſanationem integram præſtant. Fructum eundem Hiſpani vocant *Tzapotl*, & *Zapoloblanco*. 5. *Detlitlzapotl* Arbor de genere Cydoniorum Pomum habens Cydonio ſimile breuis pediculis ſulcatum, caſtaniniquè coloris, de quo Reccus, &c. 6. *Apeiba* Arbor perampla, ſpiſsè frondeſcens, & infrà pullulans, ſtellatos decaphyllos gerens flores, in quibus foliola quinque flaueſcunt, quinque verò vireſcunt odoratiſſima; fructus gignit orbiculares, compreſſos, hiſpidos, lanuginoſos, villoſos adinſtar muſci, & ſub maturatione trificè dehiſcentes, in quorum centro globus caricæ magnitudine granis minimis compreſſis, fuſcis refertus inuenitur, cuius Plantæ lignum piſcatorijs Limbis fabrefaciendis dicitur aptus. Hæc omnia qnidem pulchra ſunt relatu, ſed nos noſtratium Arboribus Cydoniorum frui, illaſquè noſtris in fruteti s vtiliter alere datum eſt.

Ex Rotto in Theſ. rer. med. nouæ Hiſp. lib. 3. cap. 59. Id. Recc pagin. 430.

Marcgrau. Hiſt. Braſil. 3. cap. 14.

CVLTVRA, VEL SATIO,

Inſitio.

NON paucas inter Geoponos circà Cydonij Arboris colendæ rationem contradictiones inuenio; aliquos audio dicentes nec ſerendam, nec inſerendam eſſe hanc Arborem, nec impensè colendam; alij contendunt hanc debere ſedulò coli, inſeri, ſublucari, ſarriri, impinguari, temporaquè illam terræ committendi varia, ſecuneum Regiones diuerſas religiosè obſeruari; vndè Palladius Februarium menſem cæteris præferebat, paſtinatumquè ſolum pro felici radicatarum talearum tranſplantatione ſub Romano cælo impensè laudabat. Aſt Octobrem alij, atque Nouembrem eligi maluerunt pro Plantarum Cydonearum depoſitione caliditatem, & ſiccitatem nimis proximam pertimeſcentes; alij ſummam, alij demiſſam, alij planam, alij decliuem pro ſuis Cydonijs elegere tellurem, & qui ſæpiſſimè circumfodi curant has Plantas, in

Pallad. in feb. l. 3. t. 24 Hort. §. de malis. Conſt. Cæſ. lib. 10. c. 26 Plin. l. 17. cap. 18.

hunc

A hunc finem id facere aiunt, nè illæ ſterileſcant, pulchritudiniſuè obliuiſcantur prioris. Ab idibus Februarijs per totam hyemem eas plantari, & non alias Plinius aſſeruit, & tam barbatis, quàm imberbibus ſtolonibus, & minimè fiſſis id conuenire nonnulli recentiores affirmant, qui iuueni plantæ pro lacte pinguiſſimum, digeſtumquè lætamen, in ſenectute verò cinerem, cretamuè puluerizatam obijciunt. Frequentiſſima porrò pullorum examina nimium fruticantis Cydonij facillimam, & citam multiplicationem promouentia faciunt, vt inſitionis, atque ſationis omittatur cogitatio, & quod neceſſarij alioquin cultus diuerſi negligantur. Palladium obſeruo ex vna parte docentem, quod Cydonia Malus in ſe ipſam ſolam inſeri patiatur, ex alia verò ipſam omnes æquè recipere, atque amanter reſpicere Arbores, vnà cum Conſtantino ſic ſcribente *Cydonia, & Caprificus omnem Arborem ſuſcipiunt, quamcunque ergò voles in hæc inſerito, aut etiam infoliato.* Et ob id credidit ille Melimela Athenienſia nil aliud eſſe, quàm Mala inſita, vel in Pyraſtrum, vel in Cotoneam Malum, à quo minimè diſcors apparet Palladius ſcribens *Menſe Februario Cydonia inſeruntur melius in trunco, quàm in cortice.* *Recipiunt in ſe ſurculos propè omnis generis punici, ſorbi, omnium malorum, quæ meliora*
B *producunt. Inſeruntur autem nouellæ Arbores, quibus ſuccus eſt in cortice: ſi maior eſt, circa radicem melius inſeretur, vbi cortex, & lignum beneficio ſoli adharentis humeſcit.* Sed quomodò poteſt intelligi, mihi audire redarguentem aliquem videor, quod Cydonij Arboris lignum plurimis virentibus alijs lignis, & nulli per inſitionem iungatur? nam manifeſta exurgit hîc contradictio; hanc obiectionem tali pacto poſſe tolli mihi perſuadeo, ſi dixerimus Cydoniam Plantam alias perficere aptam natameſſe, non autem perfici niſi à ſeipſa, & quidem proprijſſimo, & ſingulariſſimo, contrà aliarum omnium morem modo, longè ab accidentis conditione vult abeſſe, & ſolius ſubſtantiæ, quæ ſubſtat, & ſuſtinet, & nulli alteri ineſt rei, & verè non ſuſcipit magis, neque minus, & ideò benè intelligendus eſt Palladius id elegantiſſimè pronuncians hiſce carminibus

Carol. Step. lib. 3. c. 26. Agric.

Pallad. lib. 14 de Inſit.

Conſtant. l. 1. c. 26.

In Febr.

L. 14. de Inſ

Cùm præſtet cunctis ſe fulua Cydonia pomis,
Alterius nullo creditur hoſpitio.
Roboris externi librum aſpernata ſuperbit,
Scit tantum nullo creſcere poſſe decus.
C *Sed proprijs pandens cognata cubilia ramis,*
Stat, contenta ſuum nobilitare bonum.

Concludendum itaque Geoponicum poſſe, mediante Cotonei Mali radicali vigore, fructus alios eidem Cotoneo inſertos maiores, coloratiores, ſuauioreſquè reddere, nimirum Sorborum, Meſpilorumuè, & Granatorum; ſed Cotoneum non poſſe, niſi Cotoneo maiori, maius reddere decus, & ibi ſiſtendum; ibi profectò de modo tantum erit curandum, vt habeatur intentum, hoc eſt, aut propè terram magis, & verſus radices, ſecundum Africi Clementis ſententiam, vel ſupra terram per quatuor pedes iuxtà Celidonium operando, attentâ tamen teneriori, aut adultâ magis eiuſdem Arboris inſerendæ ætate, atque alijs etiam inſpectis conditionibus temporis, loçiquè, necnon communium aliorum, & particularium accidentium; ſed hæc omnia nonniſi expertiſſimo clareſcent Geoponico, qui ſanitatem quoq; Arboream conſeruare ſciat, tam in Plantâ, quàm in illius fructu præſentem, vel abſentem recuperare floridam, felicem, vernantem, ſplendentem, qualem Athenæus egregiè deſcriptam nobis inſinuauit.

Io. Bap. Porta in Pom. Africus Clè mens Alex. l. 2. c. 37. Celid. Agr. m. s. c. 23. 1. partitionis.

Lib. 15. Franc. Danalius Regienſis lib. 3. carmin.

Tecum omnia florent felix ſanitas, atque Ver charitum, tecum ſplendet,
D *Nullus ſine te felix.*

Sic enim Pomona cunctis libera, & exempta ab infirmitatibus, ſuoquè à Vertumno ſyncerè adamata dulcem, placidumquè in hiſce fructibus ſpirabit amorem, quam inhunc finem liceat compellare

Tu Dea fac ſpirent hæc Mala Cydonia amorem.

MORBI, REMEDIA.

E

PVſilla ſæpè ſæpius magnis etiam corporibus nocet cauſa, canebat Ouidius.

Ouid.l.2.de rem.am. — *Infirmis cauſa puſilla nocet,*

Et quod — *Antiqua momento cadunt exiguo corpora,* demonſtrabat Sophocles.

In Oedino Tyranno. Hinc patet plurimas, eaſquè læuiſſimas cauſas Arboreæ ingenti moli plurimum quoque officere, dum illæ inſenſibiliter operantes ab effectibus innumeris innumerabiles, & validiſſimæ deprehenduntur; quibus accuratiſſima, ingenioſaquè occurrere debet Ars.

Ou.l.20.cit. *Mille Mali ſpecies, mille ſalutis erunt.*

Multiplicibus quidem, varijſquè obnoxia eſt Cydonia Malus ægritudinibus, tam in ligno imo, ſummo, cortice, folijſquè, quàm in fructibus, etiam poſt ipſorum maturationem maternis Arboris ab vlnis auulſis, quod ſignorum συνδρομη clarè oſtendere poteſt. Nimia in primis fructificatio, ſtolidorumquè Stolonum prodiga luxuries hanc plantam ad ſummum debilitatis adigere ſolita eſt; cui malo prudens arborarius duplici F medebitur modo collucatione ſcilicet, ac putatione, necnon ad illius radices cretacei pulueris appoſitione. E' contrà verò, ſi ægrè frondeſcat Arbor, ignauia quadam, ſeù ſpirituum paupertate notata, vt amiſſos recuperare valeat honores proportionatum, & analogum alimentum, atque fomentum eſt illi iatricè adijciendum, auferendum autem nequaquam, & ità irrorationes frequentes amurca aquæ æqualiter mixta præſto debent eſſe, vt & nitroſum pinguiſſimum, atque digeſtum lætamen, quod vim terræ circumcirca radices capillares viuificet germinatiuam: quod ſi cortex male habeat, ideſt vel plus iuſto deciduus, vel calloſus effectus fuerit felle bubulo debebit inungi in trunco non ſolùm medio, ſed & in craſſioribus, primiſquè radicibus. Natiuo totius Plantæ calori fouendo, non minimum conducent recrementa fabacea, & frumentacea minutiora, vulgò apud nos dicta *Locco*, quià ſint tanquam Loculi frugum, ſiuè Locelli, hi etenim radicibus detectis in ſufficienti quantitate debent admoueri, quibus fimus ſuillus optimè digeſtus, optimus tanquam natiuæ temperaturæ reſtitutor adiungi debebit. Cydonij demum fructus, licet maturè, ideſt tempeſtiuè, & cum omni diligentia, atq; G circumſpectione collecti, inquè loco etiam tutiſſimo à quacunque alteratrice ſenſibili qualitate putredinis inductiua collocati facillimè, atque miſerrimè putreſcunt, & cum exhalabili ſua fragrãtia expirate, animamq; totaliter effundere videntur; huius præcipitis caſus difficillima eſt præſeruatio, impoſſibilis ſubleuatio, & integra reſtitutio; prophilactica iuuant tamen hæc remedia, ſi poma hæc odora folijs Ficuum inuoluta intra Gypſi cinerem, vel milium obruantur, aut ſeruatricibus humiditatibus mellis vini, defrutiuè mergantur; & fortaſſis habet vinum fortè, ideſt puriſſimum, & ſpirituoſiſſimum, tanquam Cydonijs valdè analogum illa eadem conſeruare, & ab illis etiam viciſſim conſeruari, vt hinc Apicianis Artificibus condimentorum materies abundè poſſit ſubminiſtrari.

Heresb.l.2. de re ruſt. *Cato n.133 de re ruſt.* *Afric. Clẽ. ag.l.2.c.36* *Creſ. agr. l.5.c.7.* *Pallad. in. Febr.t.24.* *Conſtant. l.10.Agric. cap. 28.*

VSVS IN CIBIS.

H

POſt epulas vegetus, præſcripta vt ad munia ſurgat quilibet coctis vtatur in fine conuiuij cotoneis coctoneis ob id aptiſſimè dictis. Hi namque fructus cocti, & modicè aſſumpti, poterunt curarum medici perbelle haberi, *& tanquam lautæ Gloria menſæ* iuridicè extolli, dum tamen Cibarius eorundem vſus poſt epulas tantum expetatur, quod abſque ratione minimè euenire demonſtrabile eſt, tum quià ſuperius os ventriculi ab illorum virtute corroborante adſtrictum coctionem adiuuat mirificè, facilemquè concoctis ſuo tempore cibis faciliorem per Piloron magis adapertum parat deſcenſum, tum etiam quià odorem ori conciliat gratiſſimum, ob quem blandam colloquentium gratiam videtur aucupari; vndè illud prodijt maximè ciuile Diſtichon

Lucan.l.4.

Poſt epulas, Vxor, cur Mala Cydonia ſumis?
Num tuus vt te Vir tractus odore petat.

Tutius cum Baptiſta Fiera cœnaturi ipſum de Cydonijs canentem fas eſt audire, atq; probare.

Fulua

Fulua leuem referunt vix ſicca Cydonia Brumam,
A *Hæc ſi melle coquas, menſa ſecunda probet.*
Vina premunt: at ventri obſunt, neruoquè tumenti:
Sed parca hauſta cibo, nè fluat, aluus amat. *B. Fiera in cœna epig. 12.*

Decocta igitur Cydonia cum ſaccharo, & cinnamomo nobile fiunt menſarum complementum, quæ melle Antiqui ante ſacchari frequentem vſum condiebant, à quo tamen ſaccharo maiorem acceptam refert conſeruationem, & medicus, & cibarius ſuccus quiuis, qui gratior, ſimulq; efficacior ad viſcerum internorum, & præcipuè pectoralium in propria temperie retinendorum redditur. Si verò vino incoquantur cotonea, illa vim inſtauratiuam naturalium, & ſpiritalium membrorum omninm ſuauiorem corpori adferent humano, à quibus vitæ noſtræ principia plurimum haurient præſidij; bonum propterea ſanguinem creant, cerebrum confortant, ſtomacho gratificantur, excrementa craſſiora, ac tenuia, nempè lotium trudunt. Hiſce commodius, vtiliuſque modis vti Cydonijs in cibo licet, quamuis antiquiores diuerſa ratione condita cydonia in cibos ſuos admiſerint, in carnium iuſculis cocta, vel in paſtillos redacta, aut in
B clibano ſimpliciter toſta, quæ omnia laudabilia ſunt, & ad placitum aſſumentium admittuntur, dummodò cruda omnimodò fugiantur. Cydonitem, ſeu conditum cydonium tali pacto componere Palladius docet. Abiecto corio Cydonia Mala matura in taleolas ſubtiles, atque paruas recidantur, & duro interaneo proiecto, carnes fructus decoquentur in melle ad medietatis conſumptionem, & intercoquendum puluerem piperis in illas conijcies; pro qua perficienda operatione Platina Cydonia ſic vult præparari depilata, ac conciſa fruſta, nucleis è medio ſublatis, in aquâ celeſti ſunt maceranda, donec ſtipticitatem amiſerint, & eluceant tanquam cornea, tunc elixentur, quæ ſemicocta ab aheno ablata in linteum album, & mundum ſuper menſam ſunt extendenda, donec tota decantetur aqua in cacabum; deindè cum melle poſita tamdiu ebulliant, quouſque omninò coquantur, cocta rurſum linteo extenſa ſunt exiccanda, non ad Solem, ſed in vmbra, & in ollam repoſita, illis mel probè defœcatum, & tepidum ſuperinfundendum, & Aromata in puluerem inſpergenda; ſed Neotericis magis ſcriptoribus in hiſce rebus delicatioribus extruendis adhærendum, illiſquè integra fides aſtruenda.
C eſt. Cydonitem pro cibo ſic confici docet Tanarius ℞ Pulpæ Cotoneorum mundatorum q. ſ. pro cuius ſingula libra vncias 8 ſacchari clarificati, & ſimul coqui igni lento ambæ hæres debent, itaut vnum corpus efficiatur optimè, dum opus eſt, miſcendo, quo compoſito impleri pyxides, non ex buxo, vt olim, à quo denominationem ſumpſere; nam Πύξος Pyxus græcè eſt Buxus latinè, ſed ex Abiete rotundæ, vulgò *Scatole*, quià dulcibus ſcatent, & abundant, nam implentur ſemper abſolutè; huic Cydoniti aliqui addunt odores, & Aromata, vt Dorſtenius; ſed cibariam ſimplicitatem non debent excedere, alioquin medicamentoſa euadere poſſunt, & non ità guſtui arridere. Idem Tanarius docet Cydonitem delicatiorem conſtruere in forma Gelu, & ſic proceditur ℞ Succum Cydoniorum maturitatem ſummam adeptorum, illeq; in melle, vel ſaccharo purgatis, & optimè clarificatis proijcitur, & miſcetur quouſque aliquantum ſolideſcat, cui additur parum Gummi tragachantæ diſſolutũ in aqua florum roſarum, vel Aurantiorum; ſed ad complementum facillimum condimentorum omnium in hac materia ſat erit Cydonia præparata, ideſt abſque tunica, atque ſine inteſtinis coquere in vino, vel ſapa, & ijs ſaccharo albiſſimo puluerato inſperſis ornare menſas nobiles, vel di-
D tare edulia magis compoſita, atque artificioſa, & pluſquam Apiciana, ſecundum Artem coquinariam exquiſitiorem noſtrorum temporum; quod ſi tempore Galeni ex Iberia Romam ferebantur Cydoniata, nunc ex Italia, & præcipuè Genua, & Bononia n. longinquas oras pro nobilium ſummè nobilitandis menſis, ſeù etiam pro medicis iuuandis intentionibus frequenter mittuntur.

Cecropio ſaturata Cydonia melle. *Martialis.*

Gal. lib. 2. de Alim. facult.

Arnald. de Villa noua de ſalubri eſu fructuũ.

In Octobri tit. 20.

De Honeſta volupt. & valetud. l. 2.

Oecon. l. 5.

Athen. l. 11

In Botanic.

lib. 2. de alim. facul.

VIRES, ET VSVS In Medicina.

Valer. enarrat. med.

LÆtitiam humanis in corporibus facere quemadmodum valuere Cydonia, eſt mederi, & quidem iucundiſſimè; Quod ſi ſolus Cydoniorum odor omuium deleteriorum vires obtundit (nam & Pharicum venenum præſentiſſimum à ſola Cydonij præſentia diſperditur) quantò magis ſubſtantia Cydoniorũ aſſumpta tutabitur vitæ principia, truciquè obſiſtet deleteriæ cuicunq; violentiæ. Cæliacis & dyſentericis non parum conducunt Cydonia, vt & vomitionibus prauis, & quià perquam gratum cordi, & cerebro iuuandis fundunt odorem valdè ſympathicum innato calori, humidoquè radicali ſimul iunctis, illorum fragrantia lethalem quamcunque peſtem refringere potis eſt, cuius efficaciæ nos certiores ab experto fecit Philarchus apud Athenæum ſcribens eueniſſe, quod caniſtro cuidam redolenti Cydonia Pharicũ per inſidias impoſitum venenum, mentis alienatiuum, neruorumquè conuulſiuum, iuxtà doctrinam Dioſc. & Pauli, euanidum omninò fuerit redditum. Hellebori ſimiliter albi deleterio ſucco, quo venatores in Hiſpania ſagittas inficiunt, vt ſaucios Ceruos occidant, adeò opponuntur, vt hæc animalia tunc ſolum haud lethaliter inficiantur cum pomi Cydonij fragrantiam perceperint; & propterea currunt perquàm libentiſſimè in horum pomorum odorem à naturâ edocti propriam ſalutem ab eorum olfactu pendere; Natura tamen, cum nullum Animal inuitet ad eſum eiuſdem crudi, guſtus aſperitatem nimiam facturi pomi clariſſimè voluit indicare placiditatem vitalis ignis, nonniſi ab igne concoquente, ac digerente ſolidiorem materiam expectari; Mala igitur Cydonia, quæ carne conſtant lignoſitatis alicuius participe dũ cruda sũt, & ſtomacho ferè incoctilia perſenti ũtur coctionẽ elementari ab igne primò debent pati, vt Æthereo vitali aſſimilentur igni, iam edocta ſociabilitatem benignam cum omnibus Animæ facultatibus Stellarum elemento reſpondere; Vim habent ſuapte natura Cydonia adſtringendi, & orificium ventriculi corroborandi, ciborumquè vapores coercendi, nè ſurſum præproperè aſcendant, cerebrumq; petant; gratificantur ſtomacho, ipſumq; veneno læſum reſtituunt, corrigendo prauitatem quamlibet, tam ab extrinſeco, quam ab internis partibus prouenientem; in menſarum initijs proprias exercent liberè virtutes aduerſus diarrhæam, lienteriam, & dyſenteriam, ventriculi nauſeam, ſubuerſionem, cholericis item, cœliacis, & ſanguinem excreantibus ſuccurrendi; Poſt epulas verò corroborant os ſuperius ventriculi, & inferiores partes per accidẽs aperiunt, & dilatant, adeout excretiones facilitentur, & per quandam expreſſionem exonerationi excrementorum craſſiorum fauent; Temperamentum Cydoniorum, quod frigidum eſt in primo gradu, & ſiccum in principio ſecundi, quamuis non excedat in gradibus, tam crudum, quàm coctum, modificatur tamen ſub ipſa coctione, vt iam dictum eſt neceſſaria, vt temperies illorum euadat temperatiſſima, & valdè moderata, & non aſq; efficientia notabili. Ex pulpa Cydoniorum aſſa, vel elixa ſaccharo condita per ebullitionem conuenientem, & ad integram carnium teneritudinem fit compoſitio illa, quę inter nobiliſſima quoq; bellaria reponitur, quę Cydoniatum dicitur, vel cotoneatum, & melius ſecundum Medicos Diacydonite tam ſimplex, quàm compoſitum, tam ex Galeno, quàm ex Nicolao Myrepſio, & Præpoſito, illudq; ſolutiuum, immò catharticum efficitur à quibuſdam, cum impoſitione diagridij; Ex ſucco quoq; Cydoniorum depurato, & cum vino decocto, & ſaccharo tam ſimpliciter, quam cum aro natibus ex Meſue, & Nic. Præp. fit medicamen illud appellatum Miua, quod valet ad ventriculum, iecur, & cætera viſcera frigefacta roborandum appetentiam excitandum, coctionem cibariorum iuuandum, bilem frænandam, vomitum compeſcendum, &c. Eruditioris Neotericorum ſcriptorũ Pharmaceutriæ præcepta nos docent ſyrupum Cidoniorum conficere ad omnes immodicas excretiones cohibendas opportuniſſimum, & elegantiſſimum, & tali pacto paratur, ℞ ſucci Cydoniorum probè depurati, & in balneo mar. cocti ad ſyrupi conſiſtentiam ſine ſaccharo, vel etiam cum ſaccharo addito ad vnc. ij. pro ſingula ſyrupi libra; qui alia quoq; operatur vtiliſſima nempè gutturis, & oris exulcerati, linguæq; aſperioris curationem, & ideò ſcammonij potentiſ-

lib. 6. c. 19.
lib. 5. c. 53.
Plin. li. 23. c. 6.
In Antid. Bonon. nouiſs. pag. 35. & pag. 256.
Quercetã. diæt. polyhiſt. lib. 3. c. 1.

A tentissimi deiectorij medicamenti comestioni succus idem destinatus est in Aromatariorum officinis, ex quo Diagridium, seu Diacrydium officinarum, quasi lachrymula electa, vitalisq; & ceù aura prodit. Ij, quibus dilutius ex Cydonijs medicamentum magis placeret aquam habebũt elicitam ex ijsdem benè maturis incisis per destillationem mixtim cum æquali vini portione, qua bibita singulis diebus ad vnc. iij. vel iiij. supra dictis omnibus medebuntur morbis; Elegans non minus quam efficax ex Cotoneis oleum, tam extrinsecus solum vsurpandum quale habetur ex Mesue pro adstrictione, vel intrinsecus per os assumendum ad dolores nephriticos mitigandos, calculos eijciendos, horumq; generationem prohibendam admirabilissimè. Singulæ quoq; partes Cydoniorum seorsim sumptæ aliqua gaudent prærogatiua medicinali non contemnenda, ita- ut in totum cumulatæ virtutes ad infinitatem quodammodò tendant, nam semina Cydoniorum in aqua ita exolescunt, vt mucilago lenta, quæ ab illis extrahitur pro collyrio præstantissimo in oculorum inflammationibus inseruire possit; & vbi leni corroboratione est opus tutissimè operatur; ea in ore detenta linguæ asperitatem in febribus tollit, & sitim abigit; ambustis item illinita empyreuma exstinguit. Dysentericorum enema- B tibus addita, dolores intestinorum lenit, & mordacitatem humorum obtundit, excoriationem restituit, torminaq; feliciter terminat, & bilis mordacitatem moderantur. Flores primò omnium partium mulieribus venustandis vsui esse possunt, inflammationibus oculorum succurrentes iuxtà Dioscoridis doctrinam, pro Cataplasmate; ex illis aqua destillata quotidie ad vnc. ij. bibita menstrua nimium fluentia compescit, & cor egregiè corroborat. Lanugo tandem carbunculos sanat ex Plinio cocta in vino, & illita cum cera Hollerius ipsam maximè commendat ad hæmorrhagiam, quà vtilissimè audio vti chirurgos aliquot in recentibus vulneribus sanguinem eructantibus, vt hic primis non solum, sed secundis mediantibus qualitatibus efficaciter sistatur. De Pomi huiusmodi lanati viribus Iodocus Harchius sic breuiter cecinit.

Antid. Bonon. de præparat. med. pag. 440.
Dorsten. in Botan.
Antid. Bonon. nouiss. pag. 317.
lib. 1. c. 131
lib. 23. c. 6.

Firmat Matricis, iecoris, stomachique calentem,
Vimque erumpentis sanguinis indè premit,
Cœliacis prodest, choleræ, tussique cruentæ,
Cuique vrina moras semper amara facit.

In Enchiridio simpl. Pharm.

C Breuiusq; Georgius Pictorius.

Ad finem mensæ confecta Cydonia prosunt:
Nam stomachi claudunt claustra benigna tui.

In Pantopolio.

At Castor Durantes vires easdem Cydoniorum exprimit satis absolutè.

Aurea præcellunt, stomachumq; Cydonia firmant;
Astringunt, siccant, aluum sistuntq; solutam,
Inducunt frigus, non ægris commoda tantum.
Sed sanis etiam: læthalis & ipsa veneni
Vires contundunt; eadem quoque vulnera iungunt,
Ast odor illorum ceruicem percutit, ægrè
Conquoquere hæc, crudis siquidem vescare, valebit.

In Herbar.

Egregiè Fridæuallius, & breuiter cydoniorum vires medicas accinebat & ipse.

Sicca leuis brumæ quod Poma Cydonia melle
Cocta iuuent stomachum, mensa secunda rogat.
Frenant vina, tument, fluxus remorata lacertis
Sunt nocua, & nimio cursibus apta cibo.

Aug. Fridæuall. de sanit. tuen. lib. 2. c. 8.

D Quod, si quid vitam nimis labilem, atq; indebitæ præcisioni obnoxiam retinere, ceù retinaculum vitale, valeret, ritè tamen, & aptè applicitum corpori nostro illud esset Cotoneum malum. Quod quidem mortem naturalem, cuiq; indiuiduo destinctam, secundum suam primam complexionem vsq; ad terminum, quem in sua potentia habet ad natiuam humiditatem conseruandam; vt optimè discurrit Arabum, & Medicorum Princeps Auicennas, Philosophusq; præstantissimus, non sineret obitum anteuerti, & accelerari. Cum autem experimentis minimè periculosis sancitum ab antiquissimis vsq; temporibus fuerit tutiores illas esse Medicinas, quæ minus saperẽt nouitatis, & quæ innumerorum virorum Virtute præstantium iudicia non effugerint, atq; suffragia lectissima, & fauorabilia non senserint; politicæ illius propositionis veritas apertiss mè demonstratur, *Antiquas* scilicet *Leges nouis esse meliores*, vt Caij Cassij apud Tacitum

Fen. 1. primi Doctr. 3 cap. 3. ad finem.
Tacit. l. 14.

egregia tulit ſub his verbis ſententia. *Sæpe numero in hoc ordine interfui, cum contrà* E
Pet. And. Canonhier. in lib. 1 Aphor. Hip. med. & polit. in to. 1, pag. 519. *inſtituta, & mores maiorũ noua Senatus decreta poſtularentur, neq; ſum aduerſatus, non quia dubitarem ſuper omnibus negotijs melius, atq; rectius olim prouiſum, & quæ conuerterentur in aeterius mutari, &c.* multò igitur ſatius eſt de iure naturali ſanguinem invenis medicis retinere, atq; humores extrauenatos veluti barbaras, & hoſtiles gentes catharticis in exilium extra corpus pellere, quam Theſaurum vitæ ſanguinem exhaurire, ne facilius æger iuguletur, quam vincatur, & edometur morbus, nec aliud videntur nos docere, quam hoc Cydonia Græca vetuſtiſſima, & virtuoſiſſima Poma, quibus ſequentia nobiliſſima congruunt Epitheta.

EPITHETA.

QVia liquidò conſtat Cydoniam malum, de qua nunc eſt ſermo, ab Antiquis vocatam fuiſſe auream, quod nomen Nuperi, non vt reijcerent doctæ vetuſtatis eruditiones, ſed vt res expetiſſe videbatur, ad mala medica, nempè Citria, Limonia, & Aurantia omnimodè tranſtulerunt, cum hæc magis colorem aureum referant, & verè aureis (ſit fas id dicere) qualitatibus in Medicina præpolleant. F
Hac de cauſa ab epithetis auream malum concernentibus, in capite de malo medica-
Pl. lib. 15. cap. 11. expediti ſumus. Nonnulla tamen eiuſmodi appoſita rectâ, & præcipuè ad cotoneum ſpectantia hic aſſignabimus, vt Χρύσομηλον, nempè cotoneum inclinato ad aurum colore refertum, vnde aurei, & aureoli, ſeu fului epitheta procreantur; fuluus enim color idem eſt, ac aureus, ideoq; aurum perſæpè dicitur fuluum; Quapropter Palladius fulua dixit Cydonia his verſibus.

Cum præſtet cunctis ſe fulua Cydonia pomis
Alterius nullo creditur hoſpitio.

Et Mantuanus Cydonijs fuluum vultum, ſcilicet colorem extrinſecus aureolum tribuit dicens. *Appia quid memorem, fluuoq; Cydonia vultu?*

Huc quoq; reſpexiſſe credendus eſt Inſignis Scriptor Italicus Gabriel Chiabrera, vocans aureum hoc pomum, vbi cecinit. G

Iui l'aureo Cotogno, & iui il Gelſo
Di Tisbe amara rimembranza &c.

Modò ſupereſt delicandum, cur Græcis huius arboris malum dicatur κυδώνιον; quod omnes Auctores conueniunt ſic appellatum fuiſſe à Cydone Vrbe Cretæ, cuius dudum erat peculiare, cum maximè Quintus Serenus ſic cecinerit.

Aut quæ poma Cydon Cretæis miſit ab oris.

Et ideò *Cretæum*, ac *Cretenſe munus*, pomum, ſeù malum *Creticum*, *Creſſium*, & fœtus *Cydonis*, *Cydonius*, ac *Cydonitis*, alijſquè tot ſynonymis ab Inſula Creta deductis, quæ breuitatis ſtudio omittuntur, cum facillimum ſit Auctores de illa verba facientes conſulere, ad quos ſtudioſum lectorem relegamus. Sed non tantum κυδώνιον hoc malum, verùm etiam & κοδυμαλον Græci vocitarunt, ex traditionibus Hermonis, qui apud Athenæum fertur obſcorarum vocum interpretationes ſcripſiſſe. Sic Athenęus. Ερμων δε εν κρητικαις γλωσσαις κοδυμαλα καλεισθαι φησι τα κυδωνια μηλα. *Hermon in Gloſſis Creticis Codymala vocari tradit Cydonia Mala.* Apud Heſichium indigitatur λασίμαλον ὡσανεὶ μῆλον τὸ ἐχον χνοῦν, ideſt *Laſimalum*, tanquam Malum *Lanuginoſum*, cum H
omnibus notum ſit hoc malum molli quadam lanugine obduci, vndè antiphilus dixit ἄσπιλον, ἀρρυτίδωτον μῆλον ἰσόχνοον ἀρτιγενοισιν, & Ωρης χειμερίης σπάνιον γέρας, nempè malum *parem*, *& recentem habens lanuginem*, atque *rarum hyemis donum* amatorio illo epigrammate.

Μῆλον ἔχω στρογγύλον ἀφ' ὁπλοτέρης ἔτι ποίης
Ωριον ἐν νεαρῷ χρωτὶ φιλασσόμενον.
Ασπιλον, ἀρρυτίδωτον, ἰσοχνοον ἀρτιγένοισιν,
Ακμῇ ἐυπετάλοις συμφυὲς ἀκρέμοσιν.
Ωρης χειμερίης σπάνιον γέρας. εἰς ὃὲ δ' ἄνασσαν
Τοίῃ χὼ νιφόεις κρυμοὺς ἐπωροφορεῖ.

Nimirum *Malum habeo ſtrutheum ex recentiore adhuc folio*
Maturum, in iuuenili quaſi corpore conſeruatum

Im-

A *Immaculatum, sine rugis, simili cumq́ infantibus lanugine;*
Adhuc bene foliatis adnatum ramis.
Tempore hyemali rarum munus, iu te verò, domina,
Talem etiam niualis algor autumnum confert.

Ideò & Virgilius canum dicebat propter teneram lanuginem, quàm mane roscidam, quasi canam habent hæc mala, canens hunc in modum.

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala. *Egl. 2.*

Propterea Plinius lanatum appellauit; Nos verò hac de causâ pubescens vocare non dubitabimus, cum sit peculiare pubescentium leui lanugine obduci, odoriferum quoque, & tenui lanugine tectum replicauit Cydonium Philippus sic scribens *Lib. 15. c. 14.*

Malum & odoriferum, & tenui lanugine tectum;

Aut satius Græcè

Μῆλον δε ἡδύπνοιν λεπτῇ πεποκω ιθυνον αχνη

Cato verò omnium primus Cydonia nuncupauit Cotonea, quasi coctonea, cum non nisi cocta propter austeritatem deglutiri queant; Vndè apud recentes ortum est B adagium. Mandit cotonea, siuè cotonea digerit, quod passim in illos profertur, qui opus subeuntes difficillimum ad finem trahunt, vel melius in illos, qui data opera ad imitationem Christi, maximas remittunt iniurias, quæ alioquin sæuis essent persequendæ vltionibus; Στρουθειον pariter Malum, maius, & odoratius Cydonium, Ætio teste, nuncupatur. Hinc & Struthiomela hæc Poma appellantur, fortassè quod Struthiorum oua, colore, & magnitudine, referant. Propter formam communem, non defuerunt qui Cydonium cognominarint rotundum, circinatum, atque incisuris notatum. Ab odore iam tradidimus Philippum illud vocasse odoriferum. Adijcimus modò quod hac de causâ poterit dici suaueolens, suaueodorum, odoratum, fragrans, ac nares etiam à longè permulcens. Insuper à sapore iuremerito innuetur illud esse austerũ, & vt protulit Aloysius Alamanus Hetruscæ linguæ poeta celeberrimus, asperum, & graue. Sic ille

E'l purpureo, granato, il dolce fico *Colt.*
Laspro, e graue Cotogno, il freddo melo.

Arbor prætereà huiusmodi mala proferens non ineleganter poterit appellari sacra, C cum apud plerosque credita fuerit Veneri Iugæ dicata. Concludamus igitur, & id sufficiat exponentes à Goropio eandem Malum dici Malorum infimam, & Malorum maximam. Nec iniuria. Addit enim mole quidem corporis infimam esse, at exinde virtute medicinali simul, atque cibaria maximam esse asseuerat, &c. Qui sensus Hieroglyphicis valdè affinis Hieroglyphicorum tractationi aptissimè adnectitur; sed denominata prius nominari, & hic interseri volunt. *In Vert. f. 75 76. & 77.*

DENOMINATA.

DEnominantium cunctis correlatiuis prærogatiuas seruare decorum est, ac non mediocri laude dignum, dum ea, quæ recepit nullo contaminata vitio, ipse denominatus ostendat.

Nullus degener extat, *Bæth. l. 3. metro 6.*
Ni vitijs peiora fouens
D *Proprium deserat ortum.*

Cotoneum Laudensis Agri celebre Gastellum est, ob hoc præcipuè insigne, quod ex Mantuanorum tumultibus, cum, vt scripsit eloquens literatorum encomiastes Laurentius Crassus, de eius Vrbis primatu priuati contenderit, susceptis passerinis, natale factum est Viro Doctissimo, & multis celebri scriptis Petro Francisco Passerino, Serenissimi Parmæ Ducis Consultori, Theologo, & Consiliario, de quo Petrus Franciscus Minotius multi nominis I. C. & Poeta. *Laur. Cras. elo. p. 2. vbi de Petro Fr. Passer.*

Passerine, Duci, qui eonsulis alta potenti,
Hoc Duce, Corde pates, & Probitate potes.
Tu sophiâ polles, Paulumquè Ducemquè coronas
Virtutum sertis, Pieridumquè Choris;
Consilio es Phœbus. qui tecta serena serenas;
At Domino reddis, quod capis ipse, iubar.

Nunc

Nunc nitet, ac toti placet alma Placentia Mundo,
Nam tu illi, atque Orbi hac vrbe placente places.

Cotoneum Æmiliæ Oppidum eſt L. Alb. in Vir. Illuſt. PP. Prædicatorum lib. 4. vbi de Vincentio Cotoneo loquitur Viro doctiſſimo memorat, idem fortè, quod hodie *Cotoneola* appellatur; quod Oppidum familiæ Attendolæ Sfortiæ Inſubriæ totius Dominatu ab anno 1448. Sereniſſimæ, potentiſſimæ dedit Originem. A' Cotoneorum Malorum Lanugine *Cotonum* originatum eſt, quod ſecundum communem intelligentiam eſt illud Tomentum, quod à laneis pannis non ſolùm exciditur, ſed ibi inciduum, & ex induſtria relictum, & artificioſè compoſitum eſt; vndè apud nos Bononienſes nigri illi Panni, qui pro funebribus indumentis inſeruiunt, & à noſtris opificibus egregiè fabricantur dicuntur *Cotoni*, & *Panni, e raſcie Acotonate*; quorum qui ex lana, & ſerico texti ſunt *Ferrandine* nuncupantur. Propter eandem ſimilitudinem lanuginoſæ Cotoneorum ſuperficiei Herba quædam à Botanicis *Cotonaria* dicta fuit, quæ Gnaphalium prope dicitur, Filago Dodonei, & Piloſella quibuſdam, à Plinio Impia fuit appellata, quamuis impium mammillarum cancrum deſtillata deſtruat. Cotonaſter item Frutex, vel Arbuſcula Cydanago etiam quibuſdam fructu paruo, cum carne pallida, fungoſa, acerba, & tribus intus oſſiculis meſpilacea planta à Cotoneo nomen mutuata eſt. Cydonitem, vel Cotoneatum cibum ex carne Cydoniorum cocta, & melle, vel ſaccharo condita, de quo cibo Palladius in Octobri mentionem fecit: habemus inter Denominata ab eodem Cydoniorum fructu Cydonea ſecundū nonnullos. Prętereà Ficus Hyemalis; Cydonia quoq; vocatur antipharmacum veneni cuiuſdam *Piſon* dicti; quod clam ineſt Nardo, & quoniam indica dicitur eſſe vox Cydonia in nomine ſubſtantiuo, ſecundum hunc ſenſum aliam obtinebit eſſentialem ethimologiam à verbali non parum diſcrepantem, non abſimili fortè ratione, quâ vir quidam nomine Cydon à patria magis, quàm à fructu nuncupabatur de quo Virgilius

Dum ſequeris Clytium infelix noua gaudia Cydon.

Hiſtor. omnes Iac Phil. Bergom. Suppl. Chiſ. lib. 14. Paul. Iouius in elogijs Vir. bellic. l. 3. & l. 6. Ruell. l. 2. de nat. ſt. c. 150. Dodō Pēpt. 1. l. 3. c. 14. Dioſc. lib. 3 cap. 112. Plin. l. 24. cap. 19. Pallad. in Oct. tit. 20. Otho Brūf. in Onō med. ſimpl. lit. C. Vir. 10 Æn

HIEROGLYPHICA. SYMBOLA.

GOropius, referente Ricciardo, aſſeuerantius teſtatur Cydonium Malum antiquitus dari ſolitum fuiſſe Sponſis, ad hoc vt exindè Sponſus hieroglyphicè cognoſceret, ſe ſponſionem cum iuramento feciſſe firmiter, ac legitimè connubendi cum Sponſæ folliculo; Et quidem iure optimo. Addit enim hac de causâ in prima lingua, & Cydonium, & mulieris Verenda nomen commune, ſcilicet *Cutte* ſortita fuiſſe. Nec tam eruditi Viri auctoritatem comminuet in vltima ſyllaba *Cutte*, iuxtà ſenſum, quantitatis diuerſitas; in pomo namquè producitur, at in membro corripitur, cum diſcrimen quantitatis ſyllabicæ apud Oratores nominis identitatem non tollat. Ab hoc vocabulo *Cutte* Germani quoque Cotoneum *Kutthen* indigitarunt. Adijciatur, quod primæ Linguæ profeſſores aſſerunt Cydonium nomen ab vſu traxiſſe, quo Malum huiuſmodi puellæ dabatur, vt nempè referret teſſeram firmi nexus cum ipſius zona ſoluenda ſanciendi, & inde Cuttee legitimum cum cuno connubium interpretari. Quibus etiam ſuffragari videtur hoc malum apud Latinos dici Cotoneum, voce procul dubiò ab ipſa prima lingua deducta, cum ſcilicet *Cot doen ee* per interpretationem inuertatur, legitimum cum Locis facio iuramentum, vt nempè ſponſus iuramento munitam profeſſionem emittat ſe nuſquam vllo alio, quàm ſuæ Coniugis vſurum vtero; Quapropter Græci vocant illud Codimalum, quod Latinè ſonat Cunnimalum. Porrò fuit Aſclepiadis ſenſus per Cydonium malum, matrimonium iuxtà leges contractum denotari, his nixi rationibus, videlicet quod eſſet Veneri Iugæ dicatum, & quod Tellus Cydonia protulerit, vt Iouis Iunonem ſibi in matrimonium copulantis, hoc munere nuſquam antea viſo Nuptias decoraret. Cùm autem quotieſcumque nudè, ac ſimpliciter Mali nomen proferebatur, antequam in Europam Aurea vera Mala, ideſt Citria, Limonia, & Aurantia adducta eſſent, Cydonium per propriam excellentiam intelligeretur; quando enim illud Virgilianum legimus

In Vert. fol. 71. 72. 73. & 75.

In Ægyptiacis.

---*Malo me Galatea petit, &c.*

Tunc de Cydonio ſermonem fuiſſe, nemo non confirmat, quin & malum nomen ipſum

A ipſum Cydonium ſignificat; Et Malum deducitur à Mal voce primæ linguæ, & inuertitur conuiuium, quod apud omnes conſtat primum eſſe gradum inter maritum, atque vxorem; Vndè colligendum eſt ex Cydonio rectà denotari coniugium. Quam pariter rem, vt confirmare viderentur Germani ab hac voce Mal, ſiuè Mael, Nuptam vocant Gemael. Cui ſententiæ adſtipulantur ijdem Goropius, & Ricciardus. Sed nobis magis arridet ſententia aſſerentium Cydonia dari ſolita ſponſis in ſignum, quod ab illis impoſterum euitanda foret omnis ſuperbia, & arrogantia, atque omittendus ſuperuacaneus omnis ornatus; Quantò enim Cydonia Malis omnibus infima eſt, & magis exigua, tantò fructum omnium Malorum maximum producit, quod ſymbolicè refert non pompoſa, ſed vtilia eſſe attendenda, ad differentiam Indicæ Ficus, cuius fructus ad propriæ, & vniuerſæ poſteritatis internecionem innocentiæ primos noſtros Parentes traxerunt, & quæ cum magnitudine, & craſſitudine ramorum, nec non & foliorum latitudine omnes Arbores antecellat, fructus tamen perexiguos, vera hieroglyphica minimæ vtilitatis, & maximæ pompæ enititur. Hic enim Cydoniæ Arboris, non autem Indicæ Ficus qualitates nuper coniugatæ imitari ſtudere debent, ad hoc vt illis, & Coniugi ſectentur vtilia, & inutilia poſt terga proijciant. Ex eò poſteà, quod huiuſmodi Malacor reficiunt, ſuauemquè ori halitum inſpirant, ideòquè antiquitus (vt toties diximus) dabantur, colligit Alciatus ſponſam debere cum ſponſo quidem verſari, ſed mundo corde, intaminatis affectibus, atque ore non niſi odorato, pudica ſcilicet verba, atque honeſtati tantummodò congruos ſpirante ſermones, vt quidquid demum ab eo procederet, non niſi gratiæ, & ſuauitatis plenum eſſe deberet. Subſcribit autem hoc tetraſtichon

In Ver. f. 76
In Comm. ſymb. in. v. Cydonium. fol. 183.

B

In Em. 203. Et Alex. ab Alex. in genial.

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis
Dicitur antiquus conſtituiſſe Solon,
Grata ori, & ſtomacho cum ſint, & vt halitus illis
Sit ſuauis, blandus manet & ore lepos.

Emblema Mali Cydonij Suffitus, tam Simplicis, quàm Igniti.

Fertilitatis Honorem, Officijquè refers.

Ou. l. 3. met.

Sed

Sed vniuerſaliter loquendo Fertilitatis Honorem, officijquè referet quiſquis Deo ſacrificium laudis, & deſideriorum ſuorum in omnibus ſuis actibus offeret, iuxtà illud *Pſ. 49.* oraculum Regij Pſaltis, *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* Et *D. Auguſt. ſup. Pſ. 56.* quoniam *Deo dat, qui pauperi dat*; Diuinum tunc ſeres fructuoſiſſimum Agrum, cum Pauperibus eleemoſynam tribues, ille enim ſatori ſuo centuplum reddet citiſſimè fru- *D. Aug. de Verbo Dom.* ctum *Fœcundus eſt ager pauperum citò reddit donantibus fructum*, vt ſapientiſſimè literarum Parens D. Auguſtinus docebat: quod optimè confirmatur naturali Cydoniorum ab exemplo quorum in quocunque ſtatu proprium eſt ſuauiſſimo Thimiamate ſpiritus, *AdRom. 15* & vires corporis, recreare, atq; reficere; & quod magis eſt id, moralibus rationibus, & *Ap. Surium Tom. 1.* experimentis ampliſſimè demonſtratur; Tenentur certè qui bonis abundant, tanquam firmiores imbecillitatẽ infirmorũ non ſuſtinere, vt ſanctiſſimè D. Paulus admonebat, vt è contrà ſibi non parum timere debet, qui non libenter ſuccurrit egenis. Veritatem hanc palpabilem reddit id quod accidiſſe referunt Hiſtoriæ D. Brigidæ Hibernæ Virgini, cui cum ab Olitoria muliere pulcherrimi nonnulli dono darentur fructus, eò præciſè tempore, quo miſerrimi quidam pauperes ſtipem ab eadem Virgine emendicabãt, quæ illorum miſerta fructus eoſdem dono receptos pauperibus diuidere, & erogare F intendens indignabundam experta mulierem donantem ipſa diuino afflata Numine ſeueram contrà immiſericordem protulit ſententiam, ſterilitatis ſcilicet perpetuæ fru- *Menander ap. Stob. ſermon. 3.* ctuoſarum Arborum immitis fœminæ ſucceſſuræ, vt euenit adamuſſim. Symbolicis hiſce, & Hieroglyphicis narrationibus quàm benè Myſtica, & Moralia iungentur; cùm optimum ſit nouiſſe, & ſcire honeſta quæque facienda.

MYSTICA. MORALIA.

Vert. fol. 77 OMnibus exploratiſſimum eſſe Cydonia quàm maximè inter cætera Mala lanuginoſa exiſtere, nullibi in dubium reuocandum experientia ſuadet. Quam rem perpendens Goropius optimè teſtabatur per illam denotari Dei Omnipotentis ergà Poſteros Adæ mirificam Clementiam, & nullis limitibus metiendam Bonitatem. Quid enim eſt huiuſmodi lanugo, niſi, vt ipſum nomen refert, quaſi lanæ cuiuſdam G mollities? Quæ maior, aut magis conſpicua mollities, & manſuetudo, quàm mitis cum omnibus conuerſatio, quâ Chriſtus, Sanctiſſimi Præcurſoris ſui teſtimonio verus Dei Agnus, cum nobis, nedum quando mortalibus ſpolijs indutus, in humanis degebat, ſed & modo, vbique, & quotidie in Venerabiliſſimo Euchariſtiæ Sacramento verſatur? Hoc equidem manifeſtiſſimum eſt, quod niſi mollis tantæ clementiæ lana ab ipſo Agno, qui Chriſtus eſt, accepta ſingula opera noſtra circumamiciret, fruſtrà laboraremus. *Ricc. in Commen. ſymb. fol. 183.* Hanc ab Ethnicis quoq; repreſentatam olim conſpeximus, quippè cum apex ille, quem in pileis Diales Flamines geſtabant, ſummi Numinis manſuetudinem denotabat. Accedunt & Mala tria Cydonia, quæ in Herculis læua cernebantur Moralibus examinanda *Fol. 393.* obſeruationibus. Hæc igitur cum Pierio ſtatuimus præferre tres nunquam ſatis laudatas virtutes, quas vnuſquiſque probitatis, & ſapientiæ Amator profiteri omni conatu deberet. Sunt autem ea animæ parte, quæ irritabilis eſt; primò citrà moderationem non excandeſcere, ſecundò auri ſacra fame non laborare, & tertiò animum voluptatibus implicitum non habere. Collocabantur verò hæc cotonea in Alcidis læua, vt indè quicumque diſcerneret has Virtutes omnium quidem, ſed præſertim Heroum peculia- H res eſſe debere. Inſuper Malus Cotonea, quia non amat valdè creſcere, ſed vt plurimum eſt humilis, ac cortice tegitur aſperiuſculo, Myſticè deſignat Virum perfectum, qui non appetit in altitudinem dignitatum eleuari, ſed vt plurimum paruus eſt, & breuis per humilitatem, & cortice, nempè veſtibus induitur auſteris, & ille totus per pænitentiæ auſteritatem rigere videtur. Illa ex Bodæo ramos explicat aliarum Arborum *In Theoph. l. 4. cap. 4.* modo, ſed à fructu, ex obſeruationibus Plinij, incuruatos: Et iſte ramos habet, ideſt *Li. 15. c. 11* animæ potentias aliorum hominum adinſtar, ſed à fructibus bonorum operum, radicem verſus, quæ Chriſtus eſt, conuerſas. Etſi in illa nec ipſe caudex rectus eſſe ſolet, ſed nonnihil incuruus; ſic & Vir perfectus non recta ad celſitudinem contemplationis tendit, ſed prius ad actionem inflectitur. Subſtantiam porrò Cydoniorum ad multa Hominibus valdè vtilia præſtantem odor bonus, imò ſuauis, qui totam replet Domum

fuffitu

A suffitu naturali gratissimo testatur; quem in bonis operibus odorem fundere videtur vir probus, qui proximum suum amat, sicuti seipsum, atque omnes non solùm beneuolentiâ prosequitur, sed omnibus pro toto sui posse benefacit; constat quidem apud omnes odorem suauem, Deoquè gratum significare bonorum operum fragrantiam Deo acceptam ex mentis deuotione prodeuntem; similiterquè indicare bonam existimationem, & famam ex operibus bonis promanantem, videlicet cum quis in Republica Legibus est obediens, omniaquè adamussim seruat, quæ illius statum decent, tunc enim experitur quod Æschylus inter Græcos suis edicebat, videlicet obedientiam esse felicitatis matrẽ, & Seruatoris Vxorem, atque illum quantò in maiori dignitatis gradu existentem, tantò etiam maiori Honore dignum omnes constantissimè habebunt.

D. Bernard super cant. serm. 71. In septem ad Thebas.

ὅστε μέγιστός τ' ἐστὶ, μεγίστης τ' ἔμμορε τιμῆς.

Homer. in Venerem

Sed Mysticum practicæ Moralitatis Mysticorum, & Moralium Cydonij Mali pro Coronide valdè conspicuum, & memorabile mihi modò liceat exponere cunctis legendum, atque probandum exemplum; præclaro admodum Bononiensium Notariorum Collegio Emblematicam, & Mysticam Arborem Cydonij Mali pro suorum officiorum B Symbolo video erectam, & æneis Typis expressam, & D. Thomæ Aquinati Protectori commendatam, cum hac inferius posita declaratione. *Tria in hac Arbore cernas, Radices, Folia, Poma. Præstant Radices, Fundamentum indicant, Folia Decorem, Poma auro onusta, Officia elargiuntur, non nisì matura Scribis Ciuibus tradenda. Nilq; Pythonis pauet insidias, dum è sinu Sanctissimi Protectoris Cœlestis coruscat Apollo.* Et cum hoc Tetrasticho superiori in parte locato.

Homer. l. 5. Iliad.

Homer. 11 Iliad.

Vos, qui Iustitiam colitis, defendite Leges,
Vnusquisque suo tempore poma legat.
Maturos quicunque potest decerpere fructus,
In sudore licet quærere, turpè queri.

D. Greg. 15 Moral.

Itaut Fundatoris sui primi, atq; Cultoris Rolandini Passagerij Aureas Virtutes, pretiosissimaquè quingentorum annorum munera ciuilis, ornatissimus, & gloriosus hic Scribarum Cœtus conseruasse hinc patet, dum suis gloriatur iuremerito sanctissimis obseruatis legibus, quæ per Cydonium Malum optimè representatæ visuntur, cum κυδαίνω C significet *Honoro, Glorifico, Orno*. Et κῦδος, sit Gloriæ Gaudium ex Homero. Vt autem laudabilis inserit quoque delectatio Cydoniorum indigitanda accedant Mirabilia.

Sen. de Anĩ. tranquill. D. Chrysost. sup. Ac. Ap. cap. 19. Homil. 41. Chrys. serm 12. sup. Ep. ad Rõ. c. 7. Eras in Ep. Sallust. in coniur. Cat.

MIRABILIA.

AMuleticæ Cydoniorum facultates, quæ vel in sola sui Mali præsentia, necnon in illius duntaxat odore mirabiliter obseruantur, moralibus aptius, quàm cæteris sensibus exponi requirunt; cum enim bonus odor ex virtute sit, odor quoque malorum istiusmodi nonnisi virtutis documenta spirare videtur. Serpunt vitia, & contactu nocent, ac in proximum quenque transiliunt, itaut Animorum venena iuremeritò dici possint, illaquè Virtus sola, quæ quasi manu ducit in vitam, odore proprio, cuius est in multorum profectum diffundi, valet expugnare. Sic & naturaliter humanis in corporibus operatur serpentium virus; verum sicuti vitium in conspectu Virtutis, etsi Virtutis nomen sortitum sit, sic venena in conspectu Cydoniorum persistere D nequeunt, & euanescere coguntur. Tradit enim Mizaldus hæc Mala tam valenter aduersari venenis, vt si in eodem disco imponatur toxicum quodpiam nocentissimum, simulquè Cotonea Mala, vires illicò veneficæ disperdantur, quod manifestissimis cognoscitur experimentis; Nam Pharicon lethalissimum venenum ex Athenæo, & Plutarcho non patitur Cotoneorum præsentiam, statim nanquè emarcescit indubitata quadam antipathia. Pari quoque pacto Veratri succus, quo sagittæ dudum inficiebantur, iuxtà Mala Cydonia repositus elanguescit, actiuitatemquè deperdit. Et tantò magis Virtutem repræsentat, illamquè suadet hominibus hoc Pomum, quantò feruentius aliorum alexipharmacorum adamat societatem. Virtutes omnes sic inuicem coniunguntur, vt ad vitia profliganda vicissim fortiores efficiantur, & si quis vna caruerit, omnibus careat; Hi quoque fructus vt Medicis vsibus efficaciores reddantur, adeò cum melle conueniunt, vt illius liquore delibuti, non amplius computrescant, sed incorrupti miran-

Venena perdunt actiuitatem in conspectu Coton. posita.

Mizal. mẽ. cẽt. 4. n. 73. Cæl. Rhod. variar. lect. l. 8. c. 42. D. Hieron. in Epist.

Mala Cydonia in melle seruantur à putri.

Colum. l. 12 c. 45.

mirandum præſeruetur in modum. Si enim ipſorum ſimpliciſſimus odor fugat venena, quid dicendum poſtea, quando melli ſint admiſta, cum mellis quoque natura ſit, vt coerceat vitia, nec ea ſerpere patiatur; quâ pariter de cauſa per annos plurimos exanime corpus hominis à tabe conſeruat. Habent & Mala Cydonia quaſcunque præſeferre figuras, ſi in formas typorum indita in ipſis augeſcere permittantur; quod & ſuo quoque pacto præſtare ſolet Virtus, nam & ipſa quaſcunque benè operandi formas in animum inducit illius, qui bene operantium exempla non æmulatur tantum, ſed imitatur, & ſequitur. Hæc præterea poma parturientis in ædes perlata partum illius difficilem reddunt, ex aſſertis Simeonis Sethi, fœtumquè cogunt diutius in vtero commorari. Quod non abſque myſterio rerum omnium mater Phyſis permiſit. Prætendiſſe nanque cenſenda eſt nos erudire, vt ad impediendum vitiorum noſtrorum exortum, virtutes aliorum in noſtræ mentis ædes introduceremus, vt ſcilicet iuſtorum opera imitantes, benè noſtris vtamur affectibus; quià *nihil vitioſum naſcitur, ſed vitium fit, ſi malè vtamur affectibus: Virtus ſi benè*. Et conſequenter in Virtutes quæcunque vitia commutabuntur, quandoquidem *omne vitium virtute mutandum eſt, non contrario vitio*. Sed ſi prægnans geſtationis tempore ſæpè fuerit vſa Cydonijs, contrarius effectus, & admirabilis ijſdem adſcribitur; parit nanque non admodum difficulter illa Mulier, & partus ingenioſus producitur, eodem Simeone referente. Quod ad myſticos ſenſus relatum præſeferre poteſt, quod vbi qui peccaturus eſt frequenter perpenderit, & tota mente hauſerit quota quæque ſint virtutum præmia, & quotuſquiſque delinquentibus præparatur dolor; peccandi cogitatione exclusâ, bene operandi propoſitum emittit, qui poſtea operoſior eſt, dum ad omnia diſciplinarum genera viam aperit; Nec id rarò contingit, nam omnibus eſt commune, quià *ad neminem venit ante bona mens, quam mala* ſcripſit Seneca, quod & confirmauit D. Auguſtinus habens, quod *nemo bonus, niſi prius malus*. Admiratio demum expoſita plures modò pariat cognitiones Hiſtoriarum, nempè notitiam, Vſus varios, & Stemmata in hac noſtra Cydoniorum materie.

Quaſuisformas quomodò recipiunt Cydonia.

Quomodo partum impediant.

D. Hier. ad Demet.

Plutarc. de Amic. & Adul.

Quomodo promoueãt facilemq; reddant eũdem partũ.

Sim. Sethi.

D. Greg. l. 9. Moral. vbi cùm culpa animã tentat, vitę breuitatem inſpiciat.

D. Aug. Ep. 20.

Sen. Ep. 51.

D. Aug. in quæſt. ex vtroq; Teſt.

Plut. de Precept. Conn.

Solõ iubet vtendũ eſſe Cydonijs in conuiu. nuptialib.

Al. ab Al D. G. l. 2. c. 5.

Andr. Alc. in Embl.

Home. Od. Y.

L. 1. ſerm. Sat. 5.

L. 1. ep. 71.

L. 6. ep. 93.

In offic. Tit. 4. pag. 94. de male ol.

De Alim. fac. l. 2.

HISTORICA, ET VSVS VARII, Ac Stemmata.

PRincipio controuerſias, offenſioneſquè magnâ cum curâ coniugalibus eſſe cauendas, cum alias, & frequentes, & quotidianæ magis eos diſiungant, & vitæ conſortium labefactent, optimè ſe noſſe oſtendit Solon, quando lege cauit, vt non niſi malo Cydonio epulis adhibito Viri Thalamũ ſpõſa ingrederetur, vndè nuptialia inter præcipua dona Malum huiuſmodi aureum numerabatur; de quo Alciatus in Emblemate ſuperius allato. Et ratio huiuſmodi moris ſic in lege poſiti, fuit vtriuſque Coniugum concordiam, qua nihil eſt in thalamo dulcius, præmonere, grauis nanque, & contagioſus oris halitus inter coniugatos, cum ſit valdè moleſtus, poteſt quoque diſcordiarum ſemina quamplura fouere, quandoquidem ore putidos quilibet auerſatur, quorum guttur eſt veluti ſepulcrum patens, vel ſaltem aperta cloaca; Ruffillum propterea, & Gorgonium Lyricus, ac Feſcenniam Martialis, & Thaidem his deridebant carminibus. Ille

Paſtillos Ruffillus, olet Gorgonius hircum.

Iſte de Feſcennia

Quid quod olet grauius miſtum diapaſmate virus?
Atque duplex animæ longius exit odor?

Et de Thaide loquens

Cùm benè ſe tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cùm fecit: Thaida Thais olet.

Conſimili (Textor habet) oris graueolentiâ laborabat Euripides Poeta, quæ cum illi obijceretur à à Dechannico Archelai Aulico, ipſe adeò excanduit, vt nil grauius antea ſibi eueniſſe aſſereret. Sed inſtituta Solonis ampliantes poſteri, nedum in nuptialibus, ſed in cæteris quibuſque conuiuijs appoſuerunt ex Cydonijs conſtructa oris incitamenta, quæ pro Xenijs, & Apophoretis delicatioribus habuerunt. Docet enim Galenus Hiſpanos olim conſueuiſſe Romam quotannis mittere compoſitionem quandam,

ex

A ex melle, & Cydoniorum carne læuigata pro edulio nobiliſſimo, quod μηλοπλακοῦντα vocabant, ideſt Malinas placentulas durabiles, in patinis aptè impoſitas, dum recentes erant. Hæ verò noſtris temporibus delicatiſſimæ fiunt ex ſaccharo, & in rotundis ligneis,& præcipuè abiegnis ſubtiliſſimis pyxidibus latum digitum profundis, & latitudinis diametralis quanta eſt tranſuerſa manus, cuiuſmodi ſunt, quæ nunc Bononiæ copioſiſſimæ concinnantur, Romamquè, vt & primæ illæ Hiſpanicæ, frequentiſſimè miſſitantur. Aliud conſimile compoſitum, aut vt melius dicatur, medicamentum ex ſucco Cydoniorum Struthiomelorum, pipere albo, zinzibere, & aceto à ſe confectum refert idem Galenus pro deiecta pariter appetentia ſubleuanda accommodatiſſimum, & per annos ſeptem in loco inconſpicuo reconditum ſeruaſſe, nec poſt longam hanc ætatem quicquã in qualitate mutatum inueniſſe, præterquamquod in cruſta nonnihil tunc denſiore; De Cydoniatis huiuſce melimelitis edulijs mentionem quoque fecit annis abhinc circiter MDLX. Vates Bilbilicus canens

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur, dicas: hæc Melimela mihi.

B Nec in eſculentis tantum verſatur hiſtorica Cydoniorum cognitio; ſimulacris quoque nonnullis efficta Cydonia præ manibus geſtata fuiſſe tradunt eruditæ Scriptorum relationes; In hiſtoria quippè Saxonum legitur, Veneris in ipſorũ regione Simulacrum extitiſſe, quod aurea tria poma tenebat. Volaterranus etiam narrat Romæ ſua ætate Statuam Herculis effoſſam fuiſſe(quæ poſteà in Curia Conſeruatorum collocata fuit) in cuius manu tria ſimiliter Mala Cotonea viſebantur,quæ pro Malis Aureis Heſperidum, ni tamen Aureis Malis Medicis aliquibus, de quibus dictum eſt ſuperius, figura competeret, quæ in ſola delineatione cum Cotoneis æquiuocationem inducere poteſt,nam inter Mala Medica reperiuntur nonnulla, quæ interſecta ſunt, atque criſpantia. Simulacris item noctium conſcijs imponebantur Mala Cotonea, quæ ſalutatorijs pariter in Virorum cubilibus incluſa ſeruabantur ad odores,vt ſuffimenta vice Thymiamatum ex pretioſis aromatibus confectorum; quod & noſtris quoque temporibus apud quamplurimos non infimi ſubſellij Viros vſuuenit. Tanti prætereà facta ſunt hæc Poma, vt nobilitatis perantiquę memoriam longũ ſeruatura eligerentur ad componendũ Stemmata
C vetuſtiſſima Regni Granatenſis in Hiſpania, ac Sfortiæ Familiæ Mediolanenſis; hæc enim, vt tradit P. Petra Sancta, Cydoniorum Pomum, cum ramali, & frondibus aureis in Sapphirina planicie extollebantur. Sed Artificioſæ magis fictiones Cydoniorum attendantur.

Ex moribus, nõ pulchritudine iudica: Menander in Monoſt.

FABVLÆ.

MVlti multa de Malis Aureis generaliter ſumptis fabulati ſunt. De Cotoneo verò peculiariter acceptâ, qui mythologicè quicquam ſcripſerit,præter vnũ Legatum, hucuſquè nemo innotuit. Mythologicam quippè Malorum Aureorum Hiſtoriam, vel Inſanis, quæ & Aurea dicuntur, comprehenſis,impari pede, non tamen claudicando proſecutus,egregia pleraque de Cotoneo commentus eſt.Quapropter Hiſtoriæ noſtræ nobile pretium erit, quæ ſcripſit non alibi fortaſſe videndaD adducere. Quid enim, niſi pretium faciet Poeticus Aureorum Malorum teſaurus? Conſtat id vel ex ipſius Legati ſententia, quâ ſuæ tractationis R. P. Ioſepho Criſpo ex Minorum, quos Conuentuales vocant, Familia, Conciui, & Amicorum optimo nuncupatæ procedit exordium his expreſſum

Laurẽtius Legatus in Chryſomeleide.

CRISPE, decus Patriæ, quam Myſta ſacerrimus ornas,
Inter Seraphicos dignus honore Patres.
Tu quoque, qui noſtris fauiſti cantibus olim,
Cum primum cepi fila mouere Lyræ:
Accipe quæ luſi maturior, omnibus vllum
Morphea quâ nequij carpere nocte fibris.
Fors erit vt multo quondam te carmine dicam,
Et pateat noſtrum quàm tibi debet Ebur.

AVREA nunc repeto quo Numine MALA vigebant
Orbe ſub Heſperio, quidue fuere prius.
Sic pretioſa canam, quiſnam pretioſa negabit
Metra, quibus pretium CHRYSEA MALA parant?

Vndè patet quod & Fabulæ ſubiecta ibi deſtinat, vbi Heſperidum Hortos credidit Antiquitas. Mirabilius igitur erit quomodo Hiſtoriæ conueniat Cotonea à Cydone veniſſe perhibenti. Sed cuius temporis euentum fingat obſeruemus ex ſubſequentibus, quibus Atlantis Filium ex Heſperthuſa *Chryſeomelon* faciens, elegantem, & æquè generoſum Iuuenem deſcribit.

Cato. Plin. l. 15. c. 11.

Nondum conſpicuum pietate, animoquè ferebat
Amphitryoniaden Cæi oculata ſoror.
Roboris Alcides ſed tantum prima futuri
Ediderat tenerâ paruula ſigna manu:
Dum puer immiſſis elidens anguibus ora,
Artes eluſit, dira Nouerca, tuas.
Cùm Libyæ Regnator Atla tibi NATVS adultus
Ex Heſperthusâ CHRYSEOMELOS erat.
Inſignis ſpecie Iuuenis: nitet aurea collo
Cæſaries, quâ non pulcrior vlla fuit.
Nec minus ac formâ præſtat iuuenilibus auſis,
Dimicet ille Feris, dimicet ille Viris.
Non erat in toto pariter tam ſtrenuus orbe,
Ni Gnato venias æquiparande Pater.
Tigribus, & ſæuis congreſſus ſæpè Leænis,
Deuictis retulit certa trophæa feris.
Quin & ſeù ficto, ſeù vero Marte cruentus
Pugnaret, ſemper victor abibat ouans.

Nihil propterea mirum, ſi omnium rapiebat affectus, quemadmodum & quia ſimile ſimili gaudet

Ouid. l. 2. de Ponto.

Scilicet ingenijs aliqua eſt concordia iunctis;
Conſeruat ſtudij fœdera quiſque ſui.

Ariſt. 8. Ethic. c. 2.

Æquum erat vt vnam *Citriam Limonis* ſororem ad Occidentalis Æquoris littora Neptuni, Mauræquè filiam ſibi genio conformem, amoris ſui ſcopum, vt à noſtro Poeta fingitur, conſtitueret. Subſequitur enim

Hinc illum teneræ certatim arsêre puellæ,
Tam claro Iuueni nubere quæquè flagrans.
Nulla tamen placuit, niſi Nympha Niaſias, altâ
Quæ formâ, & meritis omnibus vna præit.
CITRIA nomen erat, cui LIMON frater, & vno
Ediderat geminos Maura puerperio.
Maura Niaſiaco celeberrima littore Nympha,
A te facta parens, Ennoſigæe Pater.
Hanc amat, hanc cunctis præponit Amantibus, hancq;
Conſortem thalami CHRYSEOMELOS auet.
Sic adamatus amans in amantem compare flamma
Fertur, & igne calent vſtus vterque pari.
Iamquè tuas, Hymenæe, faces accendere, & aureos
Iungere Amatores dulce paratus eras.
Sed LIMON, cui ſerpit atrox per viſcera cura,
Dum non felici tortus amore perit:
Obſtitit, & geminis communia gaudia differt,
Quatenus & Nympham flexerit ipſe ſuam.

Pallad. in l. de inſit.

Quâ in re quantum difficultatis offenderit innuere poteſt vel ipſa Mali Cotoneæ per Nympham nomine *Chryſocomen* deſignatæ natura nullas Arbores, *Roboris externi librum aſpernata*, vt tradunt Geoponici, & præſertim Palladius, admittere patiens, quemadmodum & Chryſocome nullis amatoribus adhærere voluit. Sed elegantem eius deſcriptionem attendamus.

Quip-

A *Quippè Cydoniacis illuc aduenerat oris*
Virgo, quæ CITRIAM ſola decôre refert.
CHRYSOCOME nomen fuerat, nomenquè venuſtæ
Virginis æquabant aurea *fila* comæ
Et, niſi quod malæ tenerâ lanugine flauent,
Atque ibi perpetuum ver Helichryſus agit:
Blandior in toto non vixerat altera Mundo,
Vicerat & ſpeciem, CITRIA pulcra, tuam.
Sed quantum pallore placet ſpectabilis ipſo,
Pectore tantus ineſt Virginitatis amor.

Pallor non ex conſumptione innati caloris, vt in vehementer amantibus. Vndè illud Ouidij *Palleat omnis amans, color hic eſt aptus amanti.*

Sed ex temperie optima eiuſdem cum claritate ſpirituum. Hinc ſibi tantum viuere & caſtis Dianæ ſtudijs incumbere perpetuam mentis, & corporis integritatem ſeruando, quin & nè otio concederet, & ſic animi conſtantia remitti poſſet, venando ætatem B traducere delectabatur, adeò iaculandi perita, vt primam ab ipſa famam Cydonibus iaculatoribus factam multâ dexteritate confinxerit Poeta, qui nihil æquè ac nuptias à Chryſocome odio haberi conſueuiſſe tradidit, poſtquam cecinit

Eurip. in Iphig. Pind. Od. 7. Nemæorum.

Scilicet intactos tibi, Delia, vouerat annos
Perpetuò ſtudijs dedita Virgo tuis.
Hinc & gaudebat ſiluis habitaſſe remotis
Venatu exercens luſtra per alta feras.
Nec minus Ortygiam iaculando imitata Dianam
Torquebat doctâ ſpicula certa manu.
Spicula certa volant ex arcu miſſa puellæ,
Inde, Cydon, iaculis gloria prima tuis.
Tale per ingentes æuum traducere Lucos
Sueta, vel aſpectûs oderat illa virûm,
Si fugit hinc hominum amplexus, tedaſquè maritas,
C *Nil mirum eſt; nimium libera vita placet.*

Sed quieſcant in Africa ſpes ſuas fouendo Chryſeomelos, Limon, & Citria, dumquæ in Europa Chryſocomi accidunt, nobis modulatur Legatus, pulcherrimis identidem inſertis narrationi fabellis, quarum primam de puero *Eromelo*, qui Chryſocomen amando deſipuit, iam in limine habemus. Eromelus verò dictus fingitur nomine compoſito ἐκ τοῦ ἔρωτος, aut Æolice ἔρου (vndè nihil aures offendet, quod Æolicâ dialecto ſecunda nonnunquam in *Eromelo* contrahatur, longa naturâ, & communi Græcorum linguâ, cuius non leuis eſt in Legato cognitio) & μῆλου, *Amore* ſcilicet, & *Pomo*, vt alludatur ad *Amoris Poma*, in quæ conuerſus eſt, quæ cum, vt dictum eſt, *Mala inſana* quoque vocentur, canente Taruiſino illo Poeta, cuius ingenioſus eſt imitator Legatus

Ad Virtutes quoque ingẽtes trãſire Vimen ratis loco eſſe poteſt Deo fauente, vt *Menãder in Monoſt. diſcurrebat. Balt. Bonif. l. 5 muſar. 12.*

MALA INSANIA vocant Itali, quæ Gallus AMORIS
POMA vocat, ſiquidem deſipit omnis Amans.

Sunt autem quæ communi nomenclaturâ vulgus Italicum *Melenzane* vocat: Ob amorem ideò dementatus deſcribitur Eromelus. Sed ad Legati metrum.

Spreuerat idcircò quoſcunque CYDONE iugalem
D *Virginis egregiæ concupiere torum.*
Inter quos adeò puer hanc EROMELVS amarat,
Pulcher EROMELVS, diuitiſſq; potens:
Vixiſſe vt nuſquam credatur amantior alter,
Quiuè magis Nymphæ dignus amore foret.
Firmus Anaxareten haud ſic dilexerat Iphis,
Vt iam CHRYSOCOMEN deperit iſte ſuam,
Sic Amor ætatem ſuperauerat: illa puſilla,
Quippè triluſtris; at hic grandior eſſe nequit.

Ouid. l. 14. Met. fab. 17

Palluerat ideò, & aureum colorem, qui Pomo, in quod conuerſus eſt, competit, malus in malis ipſi diſpoſuerat Amor, à quo edoctus, & ſi quindecim duntaxat annorum puer quæ proci ſolertiores conſueuerunt, vt Chryſocomes expugnaret rigorem,

in vſum deducere nouit, obſequium nimirum preces, & munera, quorum liberalem puerum deſcribendum, vel ipſa Aurei Pomi, cuius ipſe ſubiectum gerit in hoc fabularum nexu, denominatio ſuadebat. Quæ cum nihil proficerent, & præcipuè munera, quæ, nè ipſis caperetur, Virgo remittebat, habent quod diſcant Virgines, nè faciles ſint ad amantium capienda dona, ſub quibus ferè ſemper latent inſidiæ, vt in fine ſequentium carminum demonſtrat Poeta noſter.

Da Virtutẽ & opes, ad Iouem orabat Callimachus.

Ergò dum vultûs arêre Roſaria cogit
Tantus, qui teneris oſſibus ardor ineſt:
Cogitat ingentes vt tandem temperet æſtus,
Inſtruit & ſolers cognita bella procis.
Obſequijs ideò, precibuſquè, & munere multo
CHRYSOCOME longo tempore pugnat Amans.
Omnia ſed fruſtrà; ſtabilem nec vincere mentem
Obſequijs, precibus, muneribuſuè poteſt.
Reſpuit obſequium, precibuſquè aduerſa profatur
Vota, quibus Triuiæ caſta placêre ſtudet.
Sic & EROMELO tranſmiſſa remittit amanti
Munera, nè capient munera capta fidem.
Nempè pudicitiam nil æquè ac munera vincit,
Et Virgo capiens munera, victa prope eſt.

Nihilominus obſtinatus in amore iuuenis perſtitit quoad vſque penitus inſaniuit. Tunc enim ſibi manûs inijciens, pectus vnguibus aperire conatus perhibetur, veluti ſi furenti flammæ aditu reſerato, tota debuiſſet exhalare. Quo inuento doceri poſſumus amantes omnes amentes fieri, imò & dum puerum Cupidinem ſequuntur, quantumuis ætate plenos, pueraſcere. Et hac de re credam amatorem Eromelum in ætate puerili à Poeta deſcribi. Sapientem ergò deſipientis ex amore pueri deſcriptionem attendamus.

Ex nimio obſequio moroſitas reſultat.

Infelix omni ſic ſpe fraudatur Amator,
Nec te, CHRYSOCOME, ceſſat amare tamen.
Nam nequit edomitâ te excludere mente, iugumquè
Excutere, & formæ dememineſſe tuæ.
Ergò, ait, & quanquam ſine ſpe viuamus, amemus,
CHRYSOCOME, quamuis dura puella, placet.
Sæuiat illa licet, mitiſſimus vſque vigebit
Nulla relaturus præmia noſter amor.
Non hic ſæuitiæ cedet: certabimus, illa
Aſperitate ſua, noſque perenne fide.
Nos ea contemnat: Conſtantia noſtra manebit:
Omnia ſcit conſtans exuperare labor.
Sic obſirmato dum pugnat amore miſellus
Languet, & arcano toſtus ab igne perit.
Dumquè nimis feruent veſana incendia, creſcit,
Et nequit anguſto pectore flamma capi.
Æſtuat, atque fero peruersâ mente vapore,
Nec, quid agat, nouit, nec valet apta loqui.
Iam fremit, & toruè circumſpicit omnia, iamquè
Perfurit, & toto deſipit eſſe puer.
Ac veluti nimius, vel ſi præcordia pandat,
Debeat à toto corpore abire calor.
Ipſe parat violare ſuum, & diſcerpere pectus,
Et, quibus exhalet flamma, aperire vias.

Hæc porrò ficta. Sed proh quot ſunt, qui quod hîc fabuloſum eſt, erotico furore correpti, tragicas ſibi conſciuerunt manus! Quot, qui Iphes multiplicarunt! Quot, qui Sappho in præcipitio ſecuti ſunt! Frequentia exempla, & nimis longum recenſere. Pro omnibus vnum hoc Poetico Legati noſtri pennicillo delineatum datur inſpicere, cuius terminus ſi Planta eſt Cupidini ſacra, cùm Cupido ſit κακοδαίμων, Cacodæmonibus deuotos ſignificat, qui peſſimâ hac phrenitide correpti ſibi mortem inferunt. Ecce, quam innuimus, metachroſin.

Inſania flos iracundiæ Apoll.

Iam

A *Iamquè sibi conscire manûs accinctus, in aureum*
Vngue fero lateris sæuit acerbus ebur.
Cùm pueri miserata Venus cælo astitit alto,
Et tenerum vetuit dilacerate sinum.
Mœstaquè furtiuo perfundens lumina somno,
Leniuit rigidâ vulnera facta manu.
Quin &, ne furijs iterum succumbat eisdem
Euigilans, mirâ consulit arte Cypris.
Nam, dum fata negant iuueni producere vitam,
Ne mage CHRYSOCOMEN solicitare queat:
Vt fuerat longo tunc sparsus membra sopore,
In Plantam vertit Diua soporiferam.

Nec hoc quoque sine mysterio est. Cùm enim saluti suæ dormientes eiuscemodi Amantes, ipsius obliti non aliter ac si lethæa pocula degustassent, obliuiosis non tantum, & somnolentis comparantur, sed ipsis quoque rebus, quæ obliuionem, & somnum in-
B ducunt, æquantur, cum ijdem exemplo suo nonnunquam eosdem in alijs edant effectus. Hinc patet metachrostica Eromeli ad somnificam *Aurei Pomi* Plantam proportio, qualis hominum ferorum in feras passionibus ipsorum correlatiuas conuersorum frequentissima obseruatur apud Principem Transformationum Poetam. Sed cuius Plantarum generis sit hoc Soporiferum, videamus, elegantem ipsius Pomorum descriptionem, & varias eorundem nomenclaturas obseruantes.

MANDRAGORÆ est species, animal vel odore soporans:
Sunt & HYOSCYAMI qui genus esse volunt.
Profert POMA, quibus pueri de nomine nomen
Restat adhuc, Latium, Francaue Lingua sonet.
Nomen EROMELO texebant ΜΗΛΟΝ, ΕΡΩΣ τε,
Astiterat qui cum Cypride, paruus ΕΡΩΣ.
Sic pariter FRVCTVS, & AMORIS POMA vocamus,
In sua quæ sumpsit Cyprius inde puer.
C *Quòd foret is demum furibundo insanus amore,*
Fructibus INSANI vel modo nomen inest.
MALA INSANA vocant Itali, *quod & ille canebat,*
Qui Musis decimo perlitat vsque libro. *Balthassar*
Poma vocant alij LYCO-PERSICA, quippe feruntur *Bonifac. l. 5*
Hæc aluisse frequens Persis, & ora Lyci. *musarũ 12.*
Et quia diues eras, & multo splendidus auro,
Auratusquè tibi fulsit in ore decor.
Insignes quoque nunc Fructûs color aureus ornat,
AVREA què hinc multis dicere POMA placet.
Atque vt pallueras vbi terminus institit æui,
Quod face torruerit cor tibi sæuus Amor.
Pallor abinde nouis aduenit Fructibus, &, quem
Pectore fundebas, cortice sanguis inest.
Puniceo siquidem vestitur cortice POMVM,
D *Sanguineæ maculant quod quoque sæpe notæ.*

Et ecce quæ de varijs Pomis longè fabulati sunt Veteres, hîc compendiosè collecta, vt Chrysocomes historiam consequendo, Cydoniorum quoque tractationi conueniant. Ea sunt Aurea Mala, quæ dedit Hippomeni Venus, vt rapidissimum Atalantæ cursum retardaret, quæ Ouidius in Agro Cypri Damasæo consita fuisse tradidit, & sunt Symbolum Auri, quo ad vincendum nihil efficacius. Hinc eruditus quidam in eandem Ouidij fabulam hæc adnotabat. *Atalantæ pernicitas Aureis Malis elusa, facetè referri poterit ad mobilitatem, seù inconstantiam animi: ad hanc enim vincendam, nihil est auro efficacius. Magnus est autem istorum Pomorum vsus hodie in negotijs non solùm amatorijs, sed etiam Bellicis. Omnis enim spes victoriæ in illis præcipuè consistit: neque vlla est belli celeritas tanta, quæ non possit illis proiectis vinci. Proinde Reges, ac Principes inter se bello certantes, illis potius, quàm ferreis globis nunc contendunt.* Accedit & Acontij Po-

Lib. 11. Metam. fab. 11
G. Sab. in Met.
Ouid. Epist. Heroid. 19. & 20.

Pomum, quo Cydippes fidem ſibi callidè deſpondit in Delo, quemadmodum fusè Poeta Pelignus in Heroidum Epiſtolis, ſi tamen ipſius ſunt, quæ huiuſmodi continent hiſtoriam, ſeù mauis fabellam. Poſtremum eſt diſcordiæ Pomum à Ioue Paridi miſſum, vt litem de forma inter Venerem, Iunonem, & Palladem de pulchritudine exortam dirimeret, illud pulcriori tradendo, ſicuti præcipiebat inſcriptio: DETVR PVLCRIORI, quodque Veneri adiudicauit, vt pateret Veneris tyrannidi Regna integra per Iunonem denotata cedere, & vel ipſam poſtponi Sapientiam, cuius Numen habitam Palladem nemo dubitat. Sed hæc ex Legato. E

Ouid. Ep. 5.

Aurea mox aliquot carpens Cytherea VOLEMOS
In Damaſæa ſuæ contulit arua Cypri.
Hic ſata in auri comas creuerunt ſemina Plantas,
E quibus Hippomeni MALA petita dedit.
AVREA MALA, quibus Iuuenis Schœneida vicit,
Præteritæquè ſimul comparat ille thorum.
Carpſit & hinc POMVM, quod ſculpſit Acontius illis,
Quæ tibi, Cydippe, callida verba dedit. F
Fertur & hinc Paridi miſiſſe Dieſpiter AVREVM
Iliaci MALVM fons, & origo Mali.
MALVM, quod retulit celebri in certamine formæ
Credita Diuarum pulcrior, alma Venus,
Præmia, quod Plantam te transformaſſet in AVREAM,
Belle Puer, Nymphæ ſic vbi fata canit.

Nec inconſultò Venus hîc diuinare fingitur. Hoc enim inuento ſubſcribitut Pauſaniæ referenti Venerem Vraniæ nomine cultam fuiſſe primò apud Aſſyrios, indè à Paphijs in Cypro prodigioſi Fani ſtructurâ, deindè ad Aſcalonem in Phœnicibus, & à Græcis Athenis, vbi pulcherrimum conſecuta fuerat Templum. Inſuper in Cælo diem prænunciat, imò & noctem, & cognita prædictionibus Aſtrologicis conducit. Aptè igitur de Chryſocome transformationis prodigium ex ſignis collecturâ dicere perhibetur:

Cælius lib. 12. cap. 35.

Sed tu, quæ nunquam voluiſti cedere Amori,
CHRYSOCOME, & noſtrum dulce ſubire iugum:
Fors cum ſæuitiæ nil pœnituiſſe iuuabit, G
Sæuitiæ cupies pœnituiſſe tuæ.
Fors erit, vt, veluti tuus hic miſerandus Amator,
AVREA ſic pariter tu mihi POMA feras.
Dixit, & haud fallunt diuam præſagia mentem,
Præquè videt, quod iam venerit, ipſa Venus.
Nanquè vbi EROMELVM, cum deſperaret Amatâ
Poſſe frui, notum deſipuiſſe fuit:
Atque manûs ideò ſibi conſciuiſſe cruento
Impete, nec quoquam membra reperta loco:
Sed non viſa prius pueri pro corpore Planta
Enituit, formæ ſymbola tota ſuæ:
Maxima ſuſpicio Metachroſeos vrget, & indè
Neſcio quis pectus Virginis horror habet.
Mente ſubit Clytie, Smilax, Hyacinthus, & Aegle, H
Totquè alÿ, quos eſt ſtirpe latêre memor.

Filia ſylu. Hominis quiex Africa olim dono datus fuit Sereniſs. Farneſijs, cũ quo ſene ego locutus sũ Parmæ ann. 1623,

Notæ iſtorum Hiſtoriæ, quas vbi referre contigerit, ſi tantum vitæ ſupererit, fuſius proſequemur in alijs Voluminibus, in quibus Botanicæ conſiderationis

In ſcriptis Pratum venerit, Hortus, Ager.

Nunc audienda Chryſocome ex euentu Eromeli ſibi conſulens, & pauculæ, molliſſimæquè confiſa lanugini, quæ (vt Argumento ſunt læues Cotoneorum corticis villi) ipſi præter communem morem in ore vernaſſe dicitur, eius tamen ſpeciem haud quaquam deformanti, vt in icone conſimiliſ iſtius æui puellæ ad viuum expreſſæ, in Aldrouandæo Muſæo aſſeruatâ conſpicitur, ſexum fingere, cælumquè ſic tuta mutare conſtituit, ne non diuerſo poſſit alter furore corripi, & ipſa mali aliorum cauſa, licet innocens, fieri. Qua propter in Legati Poematio legitur.

Sic-

SCD Lyon 1

Sicquè, ait, vt vegetet, si pro me haud sentit Amator,
A *Et sibi stirps viuit, ne sibi viuat homo:*
Quod mihi nomen erit? quæ fama? quis imo silebit
Me quoque naturam dememorasse meam?
Non hominis spirasse animam in præcordia dicar.
Atque hominis, faciem præter, habere nihil.
Vna recensebor, quæ ad funera cogat Amantes,
Ac adscribetur non mea culpa mihi.
Quæ mea culpa fuit, si quem redamare nequibam,
Inuitam voluit diligere, hincquè mori?
Mens fuerat, pariterquè manet mens viuere castè,
Claudereque, intactâ virginitate, diem:
Quid non sperandos igitur sperare Hymenæos?
Nolentem vano quid ve furore sequi?
Debuit hoc saltem spes auertisse furentis;
B *Sed furor, ac ætas non habet illa modum.*
Ergò ne simili quisquam correptus abinde
Si face, simquè alijs insscia causa mali:
Hinc melius mouisse gradum: ne quippe deinceps
Patria me videat, quælibet ora placet.
Sunt alibi siluæ, sunt, quas venando fatigem,
Belluæ, vbi nemorum te quoque, Diua, colam.
Non me torquet iter: montes assueta per altos
Ire, vagum potero ferre vbicunque pedem.
Ne nostros alibi thalamos desideret alter
Consultum est: spolijs vtar abinde nouis.
Me vestis probet esse virum: fauet aurea toto
Quæ mihi lanugo mollis in ore nitet.
Non hæc in facie nobis sine numine vernat.
C *Istâ noster honos amodo tutus erit.*

At iam accingitur itineri Cydonia puella. Iam è patriî, quæ nunc *Cania* dicitur, & ad Septentrionalem plagam respicit, eo cornu, quo Creta vergit ad Occidentem, in Italiam soluens, Peloponnesum Moreæ nomine nunc cognitam, quæ Apia olim dicta est ab Api IV. Sicyoniorum Rege, & formam folij Platanini exhibet, vt communiter à Geographis delineatur, & ab eruditioribus describitur, à longè videt, indeq; Syllam, atque Charybdim exuperans, Siculum transfretat mare, ac Italiæ radens littora suprà eum locum surgit, vbi Neapolis condita, & Sirenum pignora Iosephum Baptistam Poetarum huius æui, vel inuidis acclamantibus, Principem, ac Antonium Muscetolam, & Laurentium Crassum optimorum vatum nemini postponendos placet cum Legato venerari. Sic enim suam, & nostram prosequitur historiam:

Virum bonum fama detegit, vel in terræ cauis! *Eurip. ap. Æschin. contra Timarchum.*

Dixerat, atque habitu demum succincta virili,
Arcum, & cum pharetrâ spicula nota capit.
Qualis vbi capreas parat exagitare fugaces
Arcitenens, Virgo tunc quoque talis erat.
D *Egreditur, Dicte non erratura, nec Idâ;*
Nam plantis nimium sunt iuga trita suis.
Vtque paterna CYDON, gelidam, quâ vergit ad Arcton
Creta frequens populis, imminet alta mari.
Pulcra CYDON, quã nunc CANIAM gens Cretica dicit,
Atque ideò portu claret, habetquè rates:
CHRYSOCOME in littus descendit, & excipit illam
Nauis ad Oenotriam pandere vela parans.
Sic vehitur quo fata trahunt, Apiamq; figuræ,
Quam folium Platanûs exhibet, esse videt.
Scyllæos superat scopulos, auidamquè Charybdim,
Quâuè Typhœa super Sicelis ora sedet.

Inde

SCD Lyon 1

Inde vbi Parthenope iacuit proſpectat, & olim
Plena futura ſacris Vatibus, arua probat. E
Arua vbi nunc BAPTISTA meus, MVSCETTOLA, CRASSVS
Diuinis animant ſaxa vel ipſa metris.

Sed vltrà Chryſocome. Totam quippe Italiam luſtraſſe dicitur, vt in exitu narrationis colligatur in totâ Italiâ frequentes eſſe Cotoneorum Arbores. Et quia Poeta Geographicè innuit fertilem hanc Regionem Quercino folio configuratione ſimilem, ad rem ex noſtro Mariano venit Diſtichon illud.

Andr. Mar. l. 2 ſtatuar. Rom. Epig. 137.

Italiam Quernæ ſimilem procedere frondi,
Atque hominis cruri compoſuêre parem.

Quia porrò dum Tyberim peregrina transmigrat, opportuna venit Vrbis Romanæ mentio, ibi datâ operâ ſalutatum à Legato noſtro Athanaſium Kircherum è Societate Ieſu, Virum ſuprà fidem eruditiſſimum, & multâ quoque nobis veneratione cultum, cuius diligentiæ cuncta parent, lætamur. Canit quippè Legatus.

Non hæc meta viæ: latè placet Itala Regna
Luſtrare, atque oculos dulce beare ſitu. F
Ex Antip. apud Stob. ſerm. 29.
Roburnæquè plagam ſimilem procedere frondi
Spectat, & obſeruat quæ loca grata magis.
Iamquè quadrageno patet Albula flumine Diues,
Albula, cui famam poſtera Roma dedit.
Roma, vbi Memphiticas adeò, KIRCHERE, Figuras
Calles, vt ſtudijs cedat Apollo tuis.

At ecce nouas, eleganteſquè fabellas, perquàm Hiſtoriæ noſtræ quadrantes. In Æmiliâ viâ prope Bononiam noſtram à parte Orientali prænobile Caſtellum eſt, quod à Cotoneorum credo feracitate *Cotoneolam* vocant, citrà ripam Senij fluminis conſitum fortibus mœnibus, ac profundis munitum foſſis. Infrà eſt oppidum inſigne, rebus omnibus ad victum facientibus abundans, quod *Lucum* dicunt. Hiſtorias fundationis, & denominationis eorum mythicè proſequitur Legatus ijs adſtipulatus, qui *Cotoneolam* tradunt vetuſtiſſimum Æmiliæ oppidum fuiſſe, cuius opinionis erat alter ex ijs Scriptoribus, qui Franciſci Sfortiæ Mediolanenſium Ducis res geſtas monumentis mandarunt, coætaneus Leandri Alberti, quamuis ipſe Leander ex Foroliuienſium Annalibus tradat Caſtellum illud ædificatum fuiſſe anno Salutis MCCLXXVI, à Foroliuienſibus, & Fauentinis oppidũ Balneocabalii obſidentibus. Mœnibus verò cinctũ anno MCCCLXXI. Quidquid ſit, ibi ab antiquiſſimis vſque temporibus poterant eſſe Magalia, in quibus hoſpitio ſuſceptam Chryſocomen comminiſcitur Legatus, vndè cum migrare vellet, fertur ab hoſpite commonita, ne proximum pertranſiret Lucum, cum ſæuiſſimus ibi latitaret lupus. Vbi enim *Luci* oppidum eſt, ſiluæ antiquitus, & magna nemora fuiſſe perhibentur. Quod non tantũ *Luci* nomen ſuperſtes infert, ſed etiã ſitus ipſe, quippe qui ſit vallis olim aquis abundans ad ſiluarum incrementa maximè facientibus. Fauet etiam loci proximi nomenclatura; nempè *Silua Luci*, vt nemoribus abundaſſe tractus ille probetur. Sed Poetæ aures adhibeamus, de Chryſocome verba facienti.

L. Albert. in deſcript. Italiæ pag. 310. 311. &c.

Mox Apennini ſuperatis cautibus, illic
Aſtat, vbi SENII clara fluenta ſonant.
Non longè fuerant læti magalia ruris,
Hoſpes vbi facta eſt credita virgo puer. H
Dumquè migrare parat, qui comi exceperat illam
Hoſpitio, ad Lucum, ne velit ire, monet.
Nam prope Lucus adeſt, vbi quouis maximus, inquit,
Eſt, & qui rabido trux hiat ore lupus.
Ille peregrinos, & quemuis præterit illac
Deuorat, & nemo ſaluus abire poteſt.
Nec iaculis confide tuis puer (addidit). Eius
Tergora dura nimis ſpicula nulla pauent.
Nos quoque conſerto tentauimus agmine ſæpe
Vincere, nec pugnax ſic quoque victa Fera eſt.
Imo canum lacerata phalanx, lethaliter icta
Noſtra cohors, acri dente petita feræ.

Chry-

SCD Lyon 1

A Chrysocome verò nihil ad nuncium perterrefacta, feræ occidendæ occasionem omittere noluit. In siluam igitur se conferens, lupum ingenti sequentium admiratione, certissimo, & verè Cydonio telo prostrauit. *Silius l. 3.*

Audendo bella expediant, pigra extulit astris
Haud vnquam seſe Virtus.

Sed audiatur Legatus

Sic ait: at virgo, quæ non pauet vlla ferarum
Vulnera, cum secum fert sua tela, refert.
Hospitio, monitisquè tuis quàm debeo, quàmq́
Quòd tantum curæ sit tibi nostra salus.
Non vsquam potero fari satis: attamen isthac
Ire placet, sæuus quâ fremit ore lupus.
Me terret fera nulla: Feras timuisse CYDONIS
Non est, & nobis Patria Cressa CYDON.
Est animus pugnare feræ: mihi concidet illa.
B *Quò properant, mortem spicula nostra ferunt.*
Dixit: & in siluam gressus mouet, illius ausum
Armatâ indigenûm pone sequente manu.
Cum subitò latebras, infrendens dentibus, exit
Longè aduentantum citus odore Lupus.
Quamquè videt celerem turmæ præcedere, primam
CHRYSOCOMEN sæuo dente ferire parat.
Illa sed è pharetrâ selectum missile neruo
Componens, nemorum supplicat hisce Deam:
Dirige Diua manum precor, &, quod torqueo telum,
Sit mors immani non reparanda feræ.
Inde Arcum exonerat: calamus volat ocyor Euris,
Et, quô deuotum destinat illa, ferit
Sauciat in pectus Monstrum cor aduſque cruento
Vulnere, dum præceps in sua fata ruit.
C *Concidit in vulnus, Lucumq́ vlulatibus implet*
Extremis, & cum sanguine vita fugit.

Optimi iudicij notanomen est beneimpositum. *Aris. Eth. 1*

Eâ peste liberati pagani pleraque grati animi signa demonstrant, & in accepti beneficij memoriam ab hospitis patriâ locum nuncupare incipiunt. Permansit nomen vsque ad hæc tempora, quibus Poeta noster more suo Castellum illud describit, vbi præmodulatus est.

Ictum admiratur, proque auxiliaribus armis,
Plausibus est Iuueni grata caterua sequax.
Ac veluti Phœbum fama est, Pythone perempto
Deucalionæos percoluisse viros:
Aut quali Alcides Euristheo cultus honore
Dicitur, Arcadicum cum domuisset aprum:
Qualis &, aut Lernæ, aut Nemeæ terrore subacto
Susceptus populis Clauiger ipse fuit:
D *Talibus obsequijs pariter gens illa CYDONEM*
Est Iuuenem caso deuenerata Lupo.
In pagum fera tracta: caput tibi pendet ab arâ,
Delia, quam templo paupere turba colit.
Quin &, ne facti veniens foret immemor ætas,
De Iuuenis patriâ dictus abinde locus.
Sed quia maiori nequit is certare CYDONI,
PARVA CYDON tantum est, siue CYDONIOLVM.
COTONEOLA hodie corrupto nomine Graio
Dicitur, vt vulgi fert idioma scabrum.
Atque adeò creuit, floretquè, vt & vrbibus ipsis
Conferri populo, diuitijsue queat.

Sunt,

Sunt, quibus hoſtilis reprimi queat impetus, alta
Mœnia, ſunt valli : circum aqua multa meat. E

Nec minus ingeniosè de loco ſabulatur Legatus, vbi ſilua erat. Dictum nempè ſiue à *Luco*, qui inibi extiterat, ſiue à *Lyco*, qui Lupus eſt, ibidem occiſo, tradit, veterum morem ſecutus, qui *y* pro *u*, & è contrà promiſcuè vtebantur, quemadmodum obſeruatur in *Sylla*, qui & *Sulla* dictus eſt. Dicit ergò.

Non abſimili fortè ratione Lyceus mons Arcadię ne moroſus potuit nominari.

Sic & vbi Lucus fuerat, quia poſtea paruas
Seruandis gregibus diſpoſuêre caſas :
Succeſſitque caſis ſucciſo Robore Vicus,
Hunc placuit LVCVM dicere, ſiue LYCVM:
Sicq; LVPI ſeruet, ſeù LVCI nomina, ſeruat
Nomina, quæ tantæ ſunt monimenta rei.
Eſt quem nunc LVCVM dicunt, proq; Arbore multâ
Se tollunt alto plurima tecta polo.

At iam ad Rhenum noſtrum deuentum eſt. Hic mole paruus, at virtute magnus Ciuitatem perluit, *Mediterranearum opulentiſſimam*, vt ſcribebat antiquus ille Geographus, ac *Studiorum Matrem, Morum Inſtitutricem, & Liberalium Artium Parentem*, vt Sanctiſſimus Pontifex Clemens VIII. enunciauit, de quâ cecinit eruditus, & nobis dum viueret amiciſſimus Iuſtus Ricquius Belga primarius in hoc Archigymnaſio literarum humaniorum Profeſſor. F

Pompon. Mel l. 1. c. 2.
Clem. VIII. in Bullâ data 1592. 7. Iun.

Quâ colit Auſonium generoſa Bononia Rhenum,
Compoſuit vires docta Minerua ſuas.

Cùm innumeros propterea genuerit ſemper, & aluerit viros literis, Armiſquè clariſſimos hæc *Vrbs antiqua, ingens, Etruſcis Regia quondam.*

Adrianus Card. in Itiner. Iul. 11.

Nil mirum ſi Legatus literatos aliquot inſignes memoret ex viuentibus amiciores, inter quos ſi nos quoque recenſuit, ſoli humaniſſimi viri beneuolentiæ acceptum referimus. Eius iſti ſunt modi.

At iam progreditur mentitâ in veſte puella,
Eſt & vbi placidè, paruule Rhene, fluis.
Paruule Rhene Tybri non conceſſure ſuperbo,
Æmula Romuleæ Felſina vt Vrbis erit. G
Felſina cuius honor per vos nunc æquat Olympum,
Cum Montalbano *BONOME docte meo.*
Felſina BOMBASI Hiſtoryis, metriſq; decora,
Et BONVICINI carmine vbique eluens.
Felſina VVLPARIO, BONCOMPAGNOq; docente
Stoa recens, ſcitè mella Pelaſga loquens.

Io. Franc. Bonomius Gaſpar Bõbaſius Michael Bõuicinus. Andreas Vulparius Ludouic. Boncomp.

Nec Patriæ oblitus bonus Ciuis eam debito fraudauit honore. Nam aliquid in tabulas collaturus de *Cotoneo* non ignobili Laudenſis agri caſtello, Chryſocomen Cremonæ ſitum pertranſeuntem inducit, vbi datâ occaſione fabellam inſerit de Caſtro *Caſalis Butani* ditionis nobilium Cremonenſium de Schinchinellis, & ex illis ad Petrum Ioannem Marchionem tum ſibi, tum nobis amicitiâ cultum, carmen dirigit.

Inde Peregrinæ Phaethontis funere clarus,
Centenoque Padus flumine diues adeſt.
Laudat agros, biferâ commendat meſſe beata H
Rura, vbi Marte potens noſtra CREMONA modo eſt.
Succeditquè CASIS BOTANI Paſtoris eiſdem
Temporibus, multo qui grege diues erat.
Illius hîc ſeri Victum ſtruxêre Nepotes.
Indigenûm BOTANI quiſque CASALE vocat.
Tuq; potens Atauis hæc SCHINCHINELLE patenti,
Ditia PETRE tenes ſub ditione loca.

Bapt. Mant. non iniuria de Cremona cecinit.

Frumentiferæ cultiſſima rura Cremonæ

De *Cotoneo* verò Caſtro fabulatus eſt ipſum vetuſtiſſimo ſucceſſiſſe Populeto, in quod ſe contuliſſe fingitur Chryſocome, vt laſſitudinem poneret. Cum recordata in eas Arbores transformatas fuiſſe Phaethontis ſorores, vt Princeps Transformationum commentus eſt, Eromeli caſum itidem cogitat, & ſæpè memorans illum, ſæpè *Cydonem*, audi-

Ou. l. 2. met. fab. 2. & 3.

SCD Lyon 1

A ditur à *Botani* paſtore non procul inde greges paſcente, qui, viragine commigrante, illi, ſub quâ conſederat, Arbori Cydonis nomen ſæpius incîdit. Quod in causâ fuit, vt Arbor illa, ruſticâ Antonomaſiâ poſtea dicta fuerit ARBOR CYDONIS; imò temporum ſucceſſu nomine toti ſiluæ participato, POPVLETVM CYDONIS nuncupatum ſit quoaduſq; à Pompeio Laudæ fundatore ſucciſum, ad caſtellum ibidem extructum, nomen translatum eſt. Sed ad Poetam:

Non procul hinc læuum fluuiorum Regis opacat
Arbore Populeâ conſita ſilua latus.
Huc properat, feſſos gratis vt recreet vmbris
Artús ad murmur prætereuntis aquæ.
Hîc ſedet, hîc captat ſpïrantes leniter auras,
Laſſa viâ molli flamine membra leuans.
Proſpicit, &, ſiluam quia latè Populus implet,
Arborei populi Populus alta caput:
In mentem venit his Plantis Phaethontidas olim
B *Humanum miſerè depoſuiſſe decus.*
Compatitur, funuſq; ſimul deplorat earum,
Et memor eſt caſús hîc, EROMELE, tui.
Sicq; CYDONA refert puerum, patriamq; CYDONEM,
Et Græco reſonat plurima in ore CYDON.
Audierat BOTANI non longè armenta virentis
Pinguia per nemoris paſcua paſtor agens.
Atq; abeunte illâ, ſub quâ ſtetit, Arbore ab ipſo
Inciſa eſt iaculi cuſpide multa CYDON.
Cum Plantâ viguêre notæ; quin fertur ab illis
Ipſa, & ab hac nomen participaſſe Nemus.
Sæpius vt ſiquidem dicta eſt ea PLANTA CYDONIS,
SILVA CYDONIS item dicta ſubinde fuit.
Lucus adhuc ſtabat, cum LAVS POMPEIA lætis
C *Surgeret in ripis, Addua pure, tuis.*
Sed cum multa nouæ Dux maximus Vrbis in agris
Oppida fundaret, concidit inde Nemus.
Non ideò cecidit Nomen; nam conſita ſiluæ
Villa loco, ſiluæ nomen ad vſq; tenet.
Nomenclaturam niſi quod corrupit Achiuam
Itala, COTONEVM proq; CYDONE vocant.

Loco famam fecerunt Cœli benignitas, & agri fertilitas; at ſuprà omnia ſemper memorandum facit Vir doctiſſimus Petrus Franciſcus Paſſerinus, cuius Aui nobilitatis Mantuanæ illuc ſe contulerunt, Vrbis Patriæ tumultibus cedentes, vt tradidit eruditè Laurentius Craſſus, & nos ſuperius in Denominatis adnotauimus. Nobilem propterea de Paſſerino mentionem habet Legatus, & meritis ipſum extollit honoribus, Sereniſſimis Farneſijs ob ſummam doctrinæ laudem, & vitæ innocẽtiam acceptiſſimum, & ſimul communes inuiſit amicos Petrum Franciſcum Minotium I. C. & Poetam Monſauinenſem, ac Io. Aloyſium Picinardum ex Legati Patriâ oriundum, quantò iuniorem, tantò D carminum ſuauitate veteribus Poetis anteferendum, & Io. Carolum Co. Morandum Bernardi toti literatorum Reipublicæ celebrati Patris glorioſis firmiter inſiſtentem veſtigijs, Chryſocomenq; ſuam ad vſq; Mediolanum comitatus, Carolum Turrium multi nominis Poetam, ac Angelicum Aproſium Virum vndequaq; doctiſſimum, ac nobis non vno titulo colendum, noſtrumq; Manfredum Septalium Muſęo ſuo noſtri ęmulum Aldrouandi, Callicratumquè, Myrmecidumquè, & Archimedum glorias obſcurãtem, ſi per otium negotioſus luſerit, ſalutat, dum Pedemontanam verſus regionem peregrina iter inſtituit. Sic ergò de Cotoneo, & cæteris Legatus.

Craſſ. Elog. part. 2. vbi de Petr. Fr. Paſſerino.

De Minotio Ghilinus in Theatro.

De eodem, & Picinardo Legatus fusè in Encom. Poet. Biblioth. Amici notiſs. etiam ex lib. Academic. incognit. Venet.

Atq; ita creuit ab hinc, vt non ignobile caſtrum
Sit modo, quodq; opibus, delicijſq; fluit.
Quodq; loco maius decus eſt; hoc editus ille
PASSER, Olorinum qui modulatur epos.

PAS-

PASSER habens inter FARNESIA LILIA nidum.
Cultus vbiq; mihi, MINOTIOquè meo-
MINOTIO CLANIM Dirce, MONTEMquè SABINVM
Mutanti Aonijs, dulce canendo, iugis.
Ante ſedit Virgo, ne illa inter LILIA viſam
Pindaricâ *inſignem te, PICINARDE, Cheli.*
Nec ſinit hinc abiens, Patriâque, Lyrâq; PLACENTEM,
Te memorem Vatem Vate, MORANDE, ſatum.
VIRGINIS offertur REGIO fœcunda Dianæ,
Regia quæ Inſubrum poſtmodo clara fuit.
Nec minus Ægiſonæ nunc eſt Vrbs inclyta Diuæ,
Seù Doctrina magis, ſeù magis Arma placent.
Arma tamen Toga vincit vbi Facundia TVRRI
Regnat, & in ſacrâ concinit alta Togâ.
TVRRIS vt hæc nobis Arx ſit, dat APROSIVS, Apros
Figens, PALLADIVM quot NEMVS ore petunt.
Hîc & SEPTENIS *ingens SEPTALIVS* ALIS
Sublimis, Nomen fert ſuper aſtra ſuum.
Seù MVSÆA paret, ſeù Fabrâ luſerit Arte
Eſt ALDROVANDVS, Callicrateſq; nouus.

Progrediente porrò Chryſocome, ad altiſſima ſurgit tangenda merita noſter Poeta, ſicq; ſublimi quodammodo ferire ſidera vertice videtur, dum Eminentiſſimum duplici, imò triplici nomine, & dignitate auitâ, nouâque purpurâ, & imperatoriâ geſtorum omnium maieſtate ſplendidiſſimum Apollinem, ſub cuius ſplendoribus noſtrum hoc Arboretum prodit, Guidubaldum Cardinalem de Thun Archiepiſcopum, & Principem Salisburgenſem adorabilem reueretur. Quin & Regiam deinde, Sereniſſimam, & Ampliſſimam Celſitudinem Sabaudiæ, & Pedemontanorum Ducis, Cypriq; Regis Caroli Emanuelis Diuis etiam cariſſimi veneratur. Et quia verè aureum eſt Sceptrum illud, quod, vt Cyrus Rex Perſarum ſentiebat, copia eorum, qui Principem ex corde diligunt, tutiſſimum facit: Sapientiſſimum, & integerrimum ideò Præſulem Petrum Bargelinum vetuſtiſſimæ nobilitatis Bononienſis, Archiepiſcopum Thebarum, quo nemo magis Principem illum dilectus diligit, apud ipſum auſpicatiſſimâ Sedis Apoſtolicæ Legatione fungentem, commemorans, veſtes eidem exoſculatur. Quâ datâ occaſione amico optimo Vido fratri noſtro Montalbano, eiuſdem Præſulis intimè familiari gratulatur, modulatus.

Ariſt. lib. 5. Politic. c. 9.

Xenophon in παιδία, Κυρε l. 8.

Hinc Alpes peregrina ſubit: iacet ampla ſub illis
Planicies, cælo propitiore fruens.
Tota placet: Regio non æquè eſt fertilis vlla,
Nî quam, THVNE potens, ſub ditione tenes.
THVNE potens, per quem SALCZBVRGA Bauarica Roma eſt,
Magnanimas Oſtro THVNE reuincte comas.
THVNE Poetarum Mecœnas maximè, quo non
Munera fert alter liberiore manu.
THVNE, cui par nemo fuit, niſi CAROLVS ille,
Hac qui in planicie ſceptra SABAVDA regit.
CAROLVS ille Ioui compar, Phœboq; nitenti,
Dum ſedet in TAVRO, Duria clara, tuo.
Atque ò ſi quondam, qui in TAVRO eſt Iupiter iſto,
EVROPAM veheret trans Mare, Creta, tuum!
Cederet Odryſias Phœbe, Cypriſq; parenti
Pareret, ductâ ſub iuga priſca Cypro.
Tunc & Mæonio tenuis foret ære Cicuta
Mutanda, vt merito non minus eſſet Epos.
Teque ſimul canerem, tanti qui Principis Hermes
Es modo pro Thybrico; PETRE diſerte, Ioue.

Te,

Te, quo Principibus non gratior omnibus alter,
A *Te, BARGELINÆ gloria prima Domus.*
Tunc Latiâ resonanda Tubâ, quæ iam mihi de TE
Dictauit Tuscis prima Thalia modis.
Et nouus Amphion veteres tibi surgere THEBAS
Forte darem, tactâ tunc Cheli, Apollo, tuâ.
Nec te delicium PETRI, Charitumque silerem,
O VIDE OVIDII Frater amate mei.

Verum ex Italiâ in Africam fata vocant peregrinam. Totam ergo Hesperiam peruagata, breuem illum maris tractum Europam ab Africâ seiungentem transfretauit, vbi finem Orbis habitabilis frustrà præfigentes columnas postmodo erexit Alcides. Ita in Fessanum deuenit Regnum, quod eo tempore à Vitium copia *Ampelusia* dicebatur; Ἄμπελος enim Græcis est Vitis: & eiusmodi nomen reliquit loco illi, quem hodie *Cabo Espartello* vocari ferunt apud fretum Herculeum, vt tradunt Geographi. Cumque Regio, quià venationibus aptissima, Chrysocome suprà cæteras placeret, ibi degere con-
B suluit. Ideò Poeta. *P. Philipp. Ferrar. in Censur. Geogr.*

Sed secum nunc Cressa rapit, dum circuit oras
Hesperiæ, migrans quò sua fata vocant.
Iamque terit Calpen, atque hinc vastissima spectans
Æquora, ibi fines Orbis adesse putat.
Ast è conspectu cernens latissima paruo
Regna Hellesponto dissita, eò ire parat.
Descendit, mediumque cauâ Mare transfretat Orno,
Incertoque Abylen transmigrat inde gradu.
Et iam Fessa prope est, Bromio non fessa ferendis
Vitibus; hinc nomen ΑΜΠΕΛΑΕ *Græca dabas.*
Lustratur Regio, quâ cum venatibus haud sit
Aptior, instituit ducere Virgo diem.
Longarum siquidem confecta labore viarum,
Est opus, vt tandem desinat esse vaga.

C Quod dum decernit, ecce qui Nymphæ in iaculando excellentiam detegit euentus, & in peropportunum vocat ipsam hospitium. Erat in conspectu silua, ex quâ prope erat vt egrederetur Vrsus, qui fugiens à Limone, & Citria non longe habitantibus, ac venantibus ipsorum socijs, in sententiam suæ salutis, propriè, vt dici solet, pedibus currebat. Hunc Chrysocome videns, more suo iaculata, confodit. Superuenit Venatorum turba, ictum admirabunda commendans: & qui duces ipsorum erant gemelli, aduenam, quam veste, specieq; decepti virum crediderunt, suam traduxerunt ad domum, vt velit sibi conuiuere suadentes, canente Legato. Thesaurus est pulcer locata Gratia. *Menander in Monost.*

Dumq; hæc CHRYSOCOME secum pensando volutat,
Obijcitur multo silua fragore sonans.
Vrsus erat fugiens venantum dira sequentum
Spicula, qui cursu iam prope sospes erat.
Virgo videt, promptumque suo trasmittit ab arcu
Missile, transadigit quo caput illa Feræ.
D *Concidit, extremumq; nequit fremere icta, repente*
Motibus ablatis; sicque coacta mori.
Astitit emissum relegenti è vulnere telum
Per frutices animal turba secuta frequens.
Dux erat his acer LIMON, quem CITRIA iuxtà est,
CITRIA pulcra comes, CITRIA pulcra soror.
Obstupuêre omnes ictu, specieq; CYDONIS,
Quamq; Virum credunt, se bene habere iubent.
Ante alios autem LIMON, Germanaq; poscunt Χρυσοκόμης vt δημοσίης.
Quis sit, & huc illum quæ bona fata vehant.
Queis Iuuenis: mihi Cressa CYDON est Patria, dixit,
Terra potens opibus, CHRYSOCOMESq; vocor.

A puero placuit Venatio: ſaltibus ergò
Viuere, moſquè Feras exagitare fuit.
Fama erat hunc multis ditem venatibus orbem.
Multiuagum huc ideò fleximus inde gradum.
Hæc mihi cauſa viæ; quare hîc quoque degere mens eſt,
Hîc, vbi longa meum tædia ponet iter.
Dixerat: & noſtris igitur ſuccedere tectis,
Orſa refert LIMON, hoſpes amice potes.
Tu nobis genio ſimilis, venabimur vnà,
Hæcquè comes fuerit, quæ ſoror vna mihi eſt.

Quorum humanitati cum indulſiſſet, ecce inopinus euentus, qui virum non eſſe Chryſocomen patefacit. Siquidem laſſa quondam venatu, ac æſtu, ad vmbroſam conceſſit Palmam (huiuſmodi quippe Arborum feraciſſima eſt illa Regio) leniter ſpirantes auras captatura dum quieſceret. Sopitur: & ecce lenis ventus aduenæ ſinum veſte diductâ pandit. Illac fortè prætereunt nil tale cogitantes germani, qui ex mammarum tumeſcentia ſexus mendacium colligunt. Quod ita deſcripſit Legatus noſter ſubſecutus

Abraham Ortel. in Th. tab. 90.

Sic ait: & precibus, quia vincitur, aduena cedens,
Vti non renuit comis honore domûs.
Namſi fors olim pateant mendacia ſexûs,
Cum CITRIA ſperat viuere tuta diu.
Nec fruſtrà dubitat: nam quondam languida multo
Venatu, ac æſtu feruidiore calens:
Quæsÿt vmbroſæ ſpirantia frigora Palmæ,
Sub quâ dat placidâ membra quiete frui.
Cùm leni tunicam diducens flamine, nudat
Sopitæ pectus Virginis aura procax.
Illac prætereunt gemini, nil tale putantes,
Et, quæ conſultò delituêre, vident.
Recludunt etenim tumidæ mendacia mammæ,
Quodque ea non ſit vir, ſigna ſat iſta probant.

Diuerſimodè aſpectu illo affecti ſunt hoſpites; Limon quippe gauiſus eſt euentu. E contrà ſoror, quæ primum in hoſpita ſexum magis probare videbatur. Artificium iudicent ij, quibus patet πάθος in Ouidianis illis carminibus de Caliſto à Ioue ad Dianam redeunte.

Ou. l. 2. Met. fab. 6.

Et, niſi quod Virgo eſt, poterat ſenſiſſe Diana
Mille notis culpam: Nymphæ ſenſiſſe feruntur.

Attentiores effecerunt aliquot verba, quæ dormiens ſubmurmurauit. Eromelum quippè, cuius caſum ſomniabat, memorauit. Nomen eiuſmodi gemellis adhuc inauditum, intelligendæ rei curioſitatem indidit. Interim expergefactâ Chryſocome, & ex iocoſo geminorum improuisè adſtantium riſu rem ſuſpicante, Citria ipſam facetè interpellat; Vt illa nempè minus erubeſceret, Citria loquens induci debebat, vt opportunè fecit poeta præcantatis ſubnectens.

Arſit ad aſpectum Iuuenis Niaſeius, & quam,
Ceù ſit amicus, amat, ceù ſit amica, flagrat.
Sed doluit formoſa ſoror, quæ neſcio quid plus
Quod ſit amatus auet, quàm ſit amata CYDON.
Dumque ſinum inſpiciunt diuerſâ mente gemelli,
Et variè afficiunt vbera bella duos:
Somnia conturbant mentem non muta iacentis,
Atque inter trunca, hæc integra pauca ſonant.
Si modò Planta vires, EROMELE, atq; AVREA POMA
Fers, creſce, & toto profer in orbe comas.
Hæc tibi perpetui ſit amoris candida merces;
Nuſquam alij nubam, quæ tibi non volui:
Mox abit ex oculis ſomnus, mammaſquè loquaces
Increpat, aſpectis fratribus, atque regit.

Ful-

A *Fulsit in ore duûm risus tener, atque facetus,*
Vrbani factus causa venusta ioci.
Somni quanta tui vis, inquit CITRIA, per quam
Qui prius hospes eras, hospita nostra modo es!
Sed quantus fueras nostri iam fratris amicus,
Sic & amica dehinc tanta sororis eris.
At quis EROMELVS fuerit, duntaxat audemus
Noscere, cuius eras semisopita memor.

Sic interdum quæ quis magis celare contendit casus inopinato reuelat. Deprehensa propterea Chrysocome indoluit, &, vt hospitum humanitas requirebat, illis quæ in Patriâ euenerant Eromelo pandit. Quibus auditis, quæ admirarentur, tum ex pueri obstinatione, tum ex virginis constantiâ latè patuerunt. Quià porrò, quemadmodum vetus ille Poeta canebat:

Nitimur in vetitum semper, cupimusquè negata.

Cùm Virginis mentem ex narratione collegisset Limon, sibiq; propterea vetari co-
B gnosceret ipsius affectibus impensius ac amicorum est inhiare, nihilominus ardentiorem, quàm amicitiæ sit, medullis contraxit ardorem. Sic spes humanæ falluntur. Tuta per longum iter seruata est Peregrina; cum ad sospitatis portum appulisse credit, pericula offendit. Opportuna ideò sequens Legati de spei vanitate parodia ad illud Persij.

O' curas hominum! ò quantum est in rebus inane! *Sat. 1.*

Sed canat & Legatus.

Dixerat: vtquè sui secretum pectoris illis
Aduena per somnum iam patuisse videt:
Indolet, & postquam nullas supereresse latebras
Inspexit, geminis acta CYDONE refert.
Casum infelicis fratres mirantur amantis,
Nec minus hos animo firma puella mouet.
At quoniam in vetitum niti placet, atque negatis
Est ferè communis mos inhiare Virûm:
C *Qui magis intentus narrantis ab ore pependit*
LIMON, CHRYSOCOMES altius igne calet.
Sic ò sic hominum quantum est in spebus inane!
Quàm modicum rebus prosperitatis inest!
Virgo virum simulat, nè cui succumbat amanti:
Res patet: inquè procum it, cum fore tuta putat.

Graui ergò curâ saucius adolescens, nihil omisit, quod ad hospitem flectendam faceret. At incassum. Miser, qui Pomosas inter Amoris delicias sibi domi florentes, Amoris fame, Tantalus Amoris periclitabatur. In hoc laudandus, in hoc sequendus, quod ad indignos conatus deuenire noluerit. Sorori propterea, cuius Nuptias cum Chryseomelo nil, nisi hospitis obstinatio retardabat, vt in superioribus patet, precariæ maturationem pugnæ sæpius commisit, vt festinando, & vincendo communi studeret vtilitati: Quæ igitur fecisse, & quæ dixisse describitur ex domesticâ Legati Musâ inspiciamus, & audiamus

In Iuuenem pueri flammas abÿsse CYDONIS
Rere, hæc transferri si quoque flamma potest.
D *Quæ non fecit Amans? quæ non tentauit vt illam*
Alliceret? vanus sed labor omnis erat.
O' quoties caræ fertur fleuisse sorori
Tantaleam, quam fert illo in amore, famem!
CHRYSOCONEN, quoties dixit, ni CITRIA flectas,
Alter EROMELVS cogar amore mori!
Tu ne perire sinas, torquente Cupidine, fratrem?
Tu, cui tam mitis, qui mihi sæuus Amor?
Qui fauit tibi mitis Amor, dum filius Atlæ
Te pariter, quantum diligis ipsa flagrat:
Ille tibi poterit quicquam concedere: forsan
CHRYSOCOMEN precibus flexerit ille tuis.

Tunc, mora nulla, ſimul geminis nubemus Amatis,
Et quatuor duplex adſociabit Hymen.
Si quicquam celerare tuos, Germana, Hymenæos
Gliſcis, ſit iuuenem vincere cura celer.

Nec ſanè cauſa potentior excogitari poterat, vt ad id muneris exequendum ſoror induceretur. Quid igitur faciat? Hinc fratris, & promiſſi coniugis amor, hinc hoſpitæ vota trahebant. Sæpius eidem fauorem ſuum ſpoponderat; ſæpius vt in eâ mente firma perſiſteret adhortata fuerat. Durum nunc eſt contrà dicta venire, & aliter ac antea ſuadere. Duriùs quod ſibi propterea nuptiæ differantur. Rebus igitur ſuis adiudicandum cenſet. Vt ergo præfixa executioni demandaret, loci opportunitatem attendit. Erat illis hortus amœniſſimus, quippe qui Heſperidum futurus, quem plantaſſe fingitur ipſorum genitrix Maura, quæ toti Regioni *Mauritaniæ* nomen reliquiſſe docto commento perhibetur. In hunc quondam cum Chryſocome, quæ nouiter ſolicitari peroſa diſceſſum moliebatur, ſe contulit, vt mos illis erat, antequam Cydon fœmina deprehenderetur, vt ex Legato, qui tum Citriæ affectus, tum Hortum illum hiſce mirè deſcribit.

Sic crebro miſer: at geminis affectibus illa
Torta diù, neſcit quem reſoluta probet.
Hinc Amor, inde Fides pugnant: fauiſſe CYDONI
Hinc auet, hinc thalamos accelerare ſuos.
Sed cedit, tandemquè Fides ſuperatur Amore,
Et ſibi, tum fratri complacuiſſe parat.
Hortus apricus erat Montes hinc, inde lauantem
Spectans occidui Dorida Solis equos.
Deliciæ fratrum, quorum prope tecta virebat.
Plantarat geminis MAVRA Libyſſa parens.
MAVRA, MAROCCÆIS quæ poſtera nomina Regnis
Indidit, ac MAVRIS, Africa tota, tuis.
Huc fratres, hoſpeſquè ſimul concedere ſæpe
Aſſuerant, ſpeciem cum tulit illa viri.

Præter loci, temporis pariter opportunitatem hîc nacta, ſoli ſola dicere perrexit quæcunque ad finem ſibi propoſitum conducerent. Sed & hæc fruſtrà. Scopulum percutientibus æquoris fluctibus immotum referebat, haudquaquam tot precibus commota. In vnum *malle mori, quàm nubere* reſponſiones omnes definebant. Nec ſane minus à nuptijs auerſa deſcribenda erat, quæ Arborem illam repræſentare debebat, quâ fortè nulla magis odit alias ſibi inſeri. Sed & Metricam iſtorum expreſſionem videamus.

Cydonia Arbor Hoſpitē peregrinā in propria non patitur domo, illa tamen hoſpitio ab aliys excipi nō abnuit.

Huc queſtûs exoſa nouos, & abire parata
Eſt olim CITRIÆ ducta Virago manu.
Tum fratris pœnas Neptunia Nympha CYDONI
Dicere, tum ſoli fundere ſola preces.
Tum thalamos Germani, aliter quæ ſuaſerat ante,
Hortari vt demum nupta ſubire velit.
Inde ſuum memorare genus, Diuumquè parentem
Narrare, & cuius ſponſa futura ſiet.
Nil magis attendi, quàm quòd decernat & ipſa
Nubere, LIMONIS prole beetquè torum
Sed nil CHRISOCOME verbis commota precantis
Perſtat, & inuicto pectore dura manet.
Non vllum admiſſura toro reſpondet, & addit
Se mage quàm zonam ponere, velle mori.

Sed ecce narrationis ſcopum. Nimiam Chryſocomes duritiem indignatur Nemeſis, & in Arborem Cotoneorum conuertit. Scilicet ſunt qui ægrè ferunt caſtas aliorum determinationes, & marmorea nuncupant, nedum lignea ea pectora, in quibus molles amoris affectiones non cadunt. Sed quid aliter faceret quæ fer mè naturæ ſilueſtris erat? Attamen quamuis inter ſiluas educata, ciuilem caſtitatem eru dire poteſt Chryſocome, facta ſub huiuſmodi fabulæ cortice caſtitatis exemplar. Et ſi demum in Arborem transforma-

Dij moderatos amāt. *Sophocles in Aiace.*

A formatur ab indignationis confícto numine, ſolicitantium potius indignationes incurrendas, & exitus quoſcunque attendendos magis, quàm blandimentis, & importunis precibus caſtimonialium votorum tranſgreſſionem ſuadentibus condeſcendere doceat, & ſurdam illis, ac duram, ſed in æternas ſpes virentem naturam, qualis eſt Arborea, induendam inſinuet. Hæc eſt, quam delineauimus, Metamorphoſis.

Sed nequijt tantam vindex Rhamnuſia ferre
Duritiem, quamuis Taurica Diua probet.
Nam meruêre aliquid caſti Limonis *Amores,*
Cui vis cogendi, ſi libuiſſet, erat.
Ergò dum CITRIÆ loquitur, graditurque per hortum,
Ac, vt ſe excuſet, dicere multa parat:
Illîus ſubitâ greſſûs radice moratur,
Et Plantâ plantas impediente ligat.
Ter comitem conata ſequi, ter ſubſtitit hærens,
Et fruſtrà doluit diriguiſſe pedes.

B Senſim introducitur, & Citriæ metachroſis. Illa ſiquidem comitis euentu non dolens dum *commiſeratione digna ſunt infelicia*, imò gaudens, quippe quod ipſo puniri crederet obſtinati pectoris duritiem, idque fieri arbitraretur in vindictam inexauditarum precum, pœnâ talionis mulctata eſt. Quandoquidem & ipſa in Arborem ſui nominis commutata perhibetur. Hinc nunquam alterius malo gaudendum moraliter accipimus. Eiuſcemodi ſiquidem animi impietatem non à longè ſequitur pœna. Hinc Lyricus.

Eurip. in Androm. Nec fas eſt vnâ conſtere parte.

Nunquam antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Orph. apud Clem. l. 15. Stromatum

Dementis eſt dolorem infelicium ridere. Hinc Pittacus apud Auſonium inquit.

Horatius.

Demens dolorem ridet infelicium.

Pittacus apud Auſon.

Ex noſtro quoque Poeta res ita ſe habet

Citria *mirata eſt, &, quod vix credidit ante,*
Dixit Eromeli *cum noua fata* Cydon:
Ipſa videt fieri, quin & gauiſa quod inſtet
C *Non exauditas vltio tanta preces:*
Ipſa repentinâ pariter radice retenta eſt.
Proh quàm peccato congrua pœna fuit!
Serpit vtriſque celer ligni natura per artûs,
Atque vterum, atque humeros induit, atque manûs.
In frondes abiêre comæ, &, qua vellere tentant
Illas, in ramos brachia tenſa migrant.

Non hîc deſinunt Transformationes. Limonem, & Chryſeomelum caſu ſuperuentum in Pomarium interim introducit eroticum, ſeù mauis erraticum deſiderium. Vtrunque ducebat Amor, quià cæcus, in foueas, quippe mutandos in Arbores. Ambo venerant nuptias ſuas ſolicitaturi, ſed eâ ſpe fruſtrati ſunt. Dum enim oculis dilectam quiſque perquirit, nulla apparet. Antecedunt, & nonniſi ex querulis vocibus cortice non adhuc interceptis, vbi Nymphæ ſint, percipiunt. In nouarum Arborum corticibus, vel eminus funeſtam legunt hiſtoriam. Accurrunt, vt opem ferant, ſed fruſtraneam. Quiſque ſuam nouo è libro liberare contendens, liberiores facit querelas, ſeque pietate no-

Ita ludit dies *Publius.*

D centi innocentem dilectæ vulneratorem præſtat. Quippe, vt de Clymene, cum filias in Populos conuerſas vidiſſet, Ouidius cecinit,

Homines ſalus fruſtratur, & fortuna.

— Truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant, tanquam de vulnere, guttæ.

Plautus in Aſinaria Act. 3. Sc. 3.

Simile quoq; contigiſſe fingit in hiſce transformationibus Legatus energeticè canēs.

Ou. l. 2. Met. fab. 2. & 3.

Extabant tantum dictura nouiſſima verba
Ora, virens reliquo corpore queſta nemus.
Cum venit LIMON, & CHRYSEOMELOS, vterque
Optatos cupiens ſolicitare toros.
Fatorum ignari flectunt huc lumina, & illuc,
Vt geminas videant; viſa nec vlla tamen.

At non viſa licet, videt vtraque, & Arbore condi E
Teſtatur murmur flebile, voxquè gemens.
Accurrunt, caſum, & dicentibus vltima Nymphis
Non profecturam quiſque daturus opem.
Linquit Atlantigenæ CITRIAM, quę́ hoſpita culta eſt,
Vt ſit ſalua ſtudet non redamatus Amans.
Circum obdurato ſolers de cortice tentat
Extrahere; at ceù de vulnere ſanguis abit.
Sic dum Libs CITRIÆ diuellere caudice corpus
Conatur, ſequitur vim cruor inde fluens.
Vtraque, parce precor pietate nocere: id Amantis
Haud opus: in trunco dilaceramur, ait.
Iamque frutex tegit ora, & vix ſinit iſta profari:
Hoſpes amice vale: ſponſe negate vale.

Tam repentinâ dilectarum amiſſione perculſi qui ſuperuenerant, impatientia excan- F
duerunt. Sed vltrà. Iurgia fulminant in cælum, cauſamquè tantas agentem mutationes iniuſtam nuncupant. Meritò proptereà in Plantas conuerſi finguntur. Sic enim pecca-
to æquata pœna deſcribitur. Sic & per quæ quis peccat, per eadem puniri manifeſta-
tur. Inde nullo, quantumuis infelici euentu profanum os in ſuperos tollendum arguit
adfabulatio. Secus in promptu pœnas habet Cælum. Non deſiderantur exempla, ſiue
ſacra legantur, ſiue profana monumenta. Sed ad noſtrum.

Quàm aptè Plautus! Illum ego perijſſe duco, cui Pudor perijt *In Bacchidibus.*

Quid faciant miſeri, queis ſic perduntur Amatæ?
Suſpirant, lugent, ſæuaq́ fata vocant.
Numinaquè inclamant iniuſta, nimiſquè ſeuera,
Quæ geminis cari ſpes rapuere tori.
Non tulit hæc Nemeſis, quæ non iniuſta vocari
Vult, & quod Nymphis fecerat, hiſce facit.
Implicuit radice pedes, & cinxit vtroſque
Cortice, & in lignum membra migrare dedit.

Quod fuit antè, relictum eſt. *Ou. 15. met.*

Succedunt nouellarum Arborum proprietates, quas ingeniosè deſcribit Legatus, hi- G
ſtorias omnes, quæ de Malis Aureis extant, ad ſuam traducens Hiſtoriam. Et primò
quæ de Cydonijs circumferuntur, in compendium colligit, & mira applicatione nar-
rationi ſuæ adaptat. Silendum quippe non erat Cydoniam Malum haud aliarum fer-
re inſitiones, nec diſſimulandum cur aurea pariter eius poma vocentur, vt pateret cur
tantum in hac narratione locum habuerint. Opportunum ergo hæc adducere, & carmi-
na rem delicatè tractantia, delicare.

Affectus remanent Plantis, quos viua fouebant
Pectora; amant aliæ; neſcit amare CYDON,
Neſcit amare CYDON: Plantas ea quippe Maritas
Neſcia: nec iunctas inſitione ferens.
Dura CYDON: & adhuc ea Planta CYDONIA dicta eſt,
De patrio Nymphæ littore nomen habens.
Arbor Cretę̂ dudum translata CYDONE
Credita: CHRYSOCOME quòd foret ipſa CYDON.
Illius ora tegens, at non deformia reddens H
Lanugo, Fructus veſtijt inde nouos.
Quin & flauities dedit AVREA POMA vocari,
Aurea flauities ore, comiſq́ nitens.
Gratus odor POMIS, vt iam tibi, Cynthia, gratam
Fecerat intactæ Virginitatis odor.
Aſperitas tantum illa manet, quô dura ſolebat
CHRYSOCOME inuiſis diſplicuiſſe procis.
Aſperitas igitur crudis innata VOLEMIS,
Quos ideò crudos edere nemo poteſt.
Hinc & ſi Græci dixere CYDONIA, nobis
COCTANA ſunt, quando nonniſi COCTA placent.

Nec

SCD Lyon 1

A Nec minus curioſum eſt, quomodo ad Catonis manus, à quo Cotoneorum, ſiue Caroneorum nomen traxerunt, peruenisſe comminiſcatur, & per totam Italiam exinde ſata feliciter creuiſſe tradat. Ex hortis etenim Heſperidum primùm alibi translata, Cydonẽquoq; appuliſſe fingit, & inde à Catone accepta. Ita & lepida eſt fabella de *Cotoneato*, quod pro ſui dulcedine fabuloſis Deorum menſis adhibitum commentus eſt, vbi ſcripſit.

Nuncrecordemur cœnæ *ſic Achilles ad Priamum ſuppli cem pro cadauere Hectoris.* *Homerus Iliade 24.*

COTONEA Oenotrij, ſeu Poma CATONEA dicunt,
Nam coluiſſe prior dicitur illa Cato.
Scilicet ex Afris alibi traducta, CYDONE
Traxit, & Italicos inde beauit agros.
Italiæ ſit facta frequens eſt aduena Planta
Ciu.s, tam creſcens vallibus, atque iugis.
Sed magè COTONEO gaudet, PARVAq; CYDONE,
Quod gauiſa locis ſit Peregrina migrans.
Deliciæ guſtûs hinc COTONEA parantur,
B *Eſt quibus ambroſius, nectareuſq; ſapor.*
Hinc fertur placuiſſe cibus Superiſque, Iouique,
Qui ſuetas illi poſtpoſuere dapes.

At nulli magis grata fuiſſe feruntur eiuſcemodi Poma, quàm Veneri. Gauiſa hæc verificatam fuiſſe prædictionem ſuam, ſibi plauſiſſe dicitur, quod exinde cognoſceret ſibi cognomento Iugæ, iugiter olim à grauis, & ſeueræ Curiæ Auctore Solone dedicanda Cydonia, cum nimirum legem illam ſanciret, quam innuit Alciatus in Emblematis. *Ariſtot. l. 2. Politic.*

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis
Dicitur antiquus conſtituiſſe Solon.

Quamobrem & à veteribus Saxonibus Venus ipſa dudum pingi conſueuit, cum aliquot Cotoneis præ manibus, Secum Cupido exultauit, quod caſtigatã videret eam, cuius pectori nulla figere tela potuerat. Quin & vt cum cæteris aureis malis vigeret aureum Amoris Pomum illuc ab ipſis conſultò collatum. Ita quos affectuum diſcordia ſeparauit, euentuum concordia coniunxit. Sed hæc Poeticè. *Crantz. l. 2 c. 12. Saxon & in Metr. l. 1. c. 3.*

C *Nec minus ac Cretæ Diuo Cretæa probantur*
Munera, ſunt Cypriæ POMA probata Deæ.
Gaudet in arboreos, vt iam prædixerat, armos
Verſam CHRYSOCOMEN fronde virere nouâ.
Lætaturque ſibi quondam AVREA POMA daturam,
Sanctio cum iuſti facta Solonis erit.
Exultatquè puer ſecum, qui virginis vlla
Non potuit caſto figere tela ſinu.
Sic & Eromeli *congaudent funus abundè*
Vltum, quodque pari plexa ſit illa manu.
Quin & vbi norunt ad cælum tendere ramos,
Plantam comportant huc, Eromele, *tuam*
Pulcrum eſt Auratis *ſint* Aurea Poma Volemis
Iuncta, & quos iunxit patria, iungat ager.
Quoſque voluntatum diſcors diſperſerat ordo,
D *Pulcer naturæ congreget ordo, placet.*

Ibi quippe tres Afri pariter in Auriferas Arbores commutati, Aurea quoque Poma ferre ceperunt, quorum ---- *Plurimus auro*
Venit honos. *Prop. l. 3. el. Menand. ap. Stob. ſer. 87*

Qui ſi non aliundè plurimus appareret, quia *Formoſi debebant eſſe nobiliſſimi*, ſatis magnus fieret artificioſis fabularum iſtarum in vnum colligatarum inuentis, cum chymicum, quia totum artificiale, noſtri Poetæ Aurum in ijs condendis, pretioſitate longè præſtet obrizo, quod ſub Plutone natum eſt, & iſtud ſub Apolline dictante.

Nanque ibi, qui fratres Deus egerat vltor, & Atlæ
Natum, vt item ferrent AVREA POMA, dedit.
Nomina non mutant gemini nouâ in Arbore: LIMON
Dicitur Arbor adhuc: CITRIA Planta quoque eſt.

Soli

SCD Lyon 1

Soli Atlantigenæ, poſtquam ſub ſtirpe nouellâ E
Heſit, ſtat pondus nominis, itque ſonus.
Ex Μῆλου, χρύσε τ', *ex MALO dictus, & AVRO,*
Ex MALO, ac AVRO nunc quoque nomen habet.
Hellas at in Latium migrat; hinc AVRANTIA MALVS
Eſt, qui iamdudum Χρυσομῆλος *erat.*

Sic & pulcherrimam veræ amicitiæ, liberalis, atque beneficæ præſeferunt ſimilitudinem Arbores huiuſmodi, dum inter ſe facillimè commutant flores, folia, fructuſquè per inſitionem. Quod oſtendit & Legatus habens

Et quæ tres inter cognatio nata fuiſſet,
Eſt inter Plantas quomodocunque poteſt.
CITRIA Atlantiadi, CITRIÆquè hæc iungitur, immo
LIMONEM ſocium fœdus vtrique ligat.
Altera ab alterutrâ compleri gaudet, & vna
Alternâ affines inſitione beat.

Mirum quidem hoc eſt, ſed non rarò in aliorum quoque generum Arboribus viſum. F
Vide ſup. pa. 396. & 498. Longè mirabilius eſt, & haud alibi obſeruatum, quàm in hiſce tribus aurearum Malorum ſpeciebus, tres nimirum ſpecificas fructuum earundem differentias in vno, eademque numericè volemo coire, partim Aurantio, partim Limone, partim Citrio, pretioſitates omnium feliciter adunando, vt & nos in ſuperioribus retulimus, & hîc itidem Legatus expreſſit.

Quin etiam haud vnâ duntaxat in Arbore cultæ
Tres ſimul, & mater Planta ſit vna tribus;
Sæpe etenim, quod non alijs in fructibus vſquam eſt,
Tres ſpecies vnus ferre Volemus habet.
Eminet, & ſubſidit enim per ſegmina cortex.
Diſtinguit ſpecies, quæ coière, color.
Haud aliter Tarteſſiacos Concordia fratres
In Geryoneum corpus abire dedit.

Conuenientiſſimus eſt & tribus, cum in humano corpore degere fingerentur, ſemG
per in amore vincere ſperantibus, in Aureas demum, & Eroticas conuerſis Arbores, æternus frondium viror, per quem aliquam æternitatis ſpeciem oſtendunt. Nec frondes tantum, ſed & Poma quoque ſemper habent. Imò cum Vere Autumnum, cumq; Autumno Ver mirè connectunt, dum Vere flores cum fructibus, Autumno fructus cum floribus vnâ oſtentant. Hinc meritò ſuprà celebratus à Legato Melicus Poeta Ioſeph Baptiſta de Tyburtinis Viridarijs, quibus magnam amœnitatis partem huiuſmodi conciliant Arbores, ad Michaelem Abb. Iuſtinianum amœniſſimè cecinit.

Ioſ. Bapt. Poeſ. Melic. part. 4 pag. 462.

Han quì curua fortuna
Dalla fertilità Piante reine,
Che nate ad emular quanto in Corcira
Eſploratore ammira,
Moſtrano in mezzo a i fiori il frutto alunno,
Et hanno in mezzo a Primauera Autunno.

Et Legatus H

Vtque tribus ſpes vna fuit durando in amore
Vincere, perpetuis ſpes viret illa comis.
Æternoquè tenent Autumnos fœdere Veri
Iunctos, dum florent, Pomaquè ſemper habent.

Sed & Atlas ad ſe nos reuocat. Certior enim rerum factus, & infauſto mœſtus nuncio, ne in Arbore ſibi nati reliquiæ eriperentur, ſociæquè fatorum Plantæ aureis fructibus ſpoliarentur, muris hortum circundari mandaſſe fingitur, vt aliqua ſit conueni-
Lib. 4. Met. fab. 16. entia cum illo Ouidij

--Solidis Pomaria clauſerat Atlas
Mœnibus.

Quod licet factum tradat Ouidius, quià metuebat Atlas, ne verificarentur quæ Themis olim ſibi præſagierat, huiuſmodi ſenſibus.

Tem-

A *Tempus, Atla, veniet, tua quo ſpoliabitur auro*
Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.

Cum prima cauſa magis quadraret ceteris à Legato mythicè colligatis, ea ſequenda erat. Potuit & ab Ouidio aliqua ex parte diſcrepare imitatione præclariſſimi Viri Balthaſſaris Bonifacij, qui in ſuis Muſarum libris multa de Plantis fabulatus, quæ cum veterum commentis aliquam habent connexionem, voluit nihilominus vt plurimum ab antiquis differre. Nimirum iuxtà propria, non iuxtà veterum inuenta canebat, inter quæ breuem hanc de Malo Cydonio mentionem fecit.

Sic formam capitis referunt, capitiquè medentur
Somniferum Mecon, Cydoniumquè Pyrum. *L.4.Muſar. 64.*

Haud aliter ingenio ſuo noſter voluit indulgere Poeta, cum Atlantem finxit Chryſeomeli patrem, quippe multas Aurantiorum Arbores ad Atlantem eſſe indicaturus; niſi per Aurantia ſignificet copiam Auri, quo Mauritania abundat circà Atlantem Montem, vbi effoditur. Quod veteres intellexerunt per Atlantis Pomarium, in quo erant *Arboreæ frondes auro radiante nitentes,*

B Quæ *Ex Lauro ramos, ex auro poma ferebant.* *Ouid. ibid.*

Horto denique mœnibus cincto, ſeptem filias, de quibus pleraque veteres fabulati ſunt, illi præpoſuit Atlas, tum vt cuſtodirent, cum vt Aureas Malos colerent. A patronymicâ earum nomenclaturâ, quâ Heſperides ab Heſperthusâ matre dictas, Legatus fingit, alij ab Heſpero auo, Pomarium illud *Heſperidum Hortus* communiter nuncupari cepit, & celebrari. Iuno quoque Pomorum Auro allecta viridarium in tutelam ſuſcepiſſe, & in eius veſtibulo draconem inſomnem poſuiſſe fingitur, vt Herculem, quem illuc venturum præuidebat, arceret. Quod mirè congruit odio, quo ipſa priuignum proſequebatur. Conuenit & faſtoſæ falſi eiuſdem numinis ambitioni, ob quam faſtoſiſſimam, & ſuperbiſſimam auium Pauonem ipſi dedicauit antiquitas. Quippe ſimiles auro ſuprà ceteros delectantur. Conſonat & antiquæ fabulæ de Malis huiuſmodi cum primum à Tellure in nuptijs Iouis, & Iunonis producta fuiſſent, à Iunone ſtatim exoptatis, Modulatur ergo Legatus. *Vndè Aurũ Regale dicitur.*

C *Nouit Atlas miſeri vegetantia funera Nati,*
Et doluit, factus pene dolore rigens.
Mœnibus incingi ſolidis Pomaria mandat,
Improba ne poſſit diripuiſſe manus.
Et ſeptem Natas ſeruando præficit horto.
De matre Heſperidas *poſtera ſecla vocant.*
Iuno fauet pariter, quam Pomorum *allicit* aurum;
Hinc & de curâ cogitat ipſa quoque.
Præuidet inuiſum hæc venturum ad littora quondam
Priuignum, vt forſan ditia Mala ferat.
Obſtet vt ergo notho, ſi qua intentauerit audax
Furta, venenato ſæua dracone parat.
Cuſtodem hunc ſolers læta ad viridaria ſiſtit,
Quæ iubet, vt ſeruet nocte, diequè vigil.

Nec aliter deſcribendus erat qui vigilantiſſimi Paſtoris ſymbolum eſſe debebat. Tali enim inſigni vſus eſt felicis recordationis Sanctiſſimus D.N.D. Gregorius XIII. P. M.

D Bononiæ *peruetuſtâ, ac nobili familiâ Boncompagnâ ortus.* Ex Heſperidum ideò Dracone non prætermiſit Emblema Principius Fabricius Theramenſis, qui de Geſtis eiuſdem Summi Pontificis Emblematicos ſex libros conſcripſit, omnibus agalmatum corporibus ex Dracone petitis. Heſperidum ergo inducto Horto, cum Dracone ad cuſtodiam, quomodo Gregorius fuerit OPTIMVS RERVM SERVATOR probat hiſce ſubſcriptis *Petramell. in Continuat. ad libr. Panuini de Geſt. ſumm. PP. vbi de Greg. XIII. Princip. Fabrit. li. 5. tit. 1. alluſ. 1. Em. 172.*

Queſto Giardin, che Paradiſo è detto,
Anzi Regno de Cieli, ou' è ripoſto
Quanto di bello, e buono il Ciel naſcoſto
Tien nel ſommo, dorato, e chiaro Tetto.
Fù dal Celeſte Rè tanto diletto,
Ch' hà quel gran DRAGO in ſua cuſtodia eſpoſto,

E foco,

E foco, e fiamme à la ſua bocca hà poſto,
Perche non ſia da alcun guaſto, ò negletto.
Beato è dunque trà bei fiori, e frutti
Quel, che l'amene Vie ſacrate oſſerua
Di queſt' alm' Horto ben rigato, e verde.
Oue non fur mai d'aridezza aſciutti
Gl' Alberi ſuoi, ne per ſtagion proterua
D'eterna gloria le ſue foglie perde.

Sed ad Mythica. Quippe Iunonis artificia non impedierunt quin illuc appellens Hercules, Pomarium ſpoliaret, ac Aurea Mala diriperet, & ad Euryſtheum Stheneli Micenarum Regis Filium, à quo ſic iuſſus fuerat, deferret. De modo quo id aſſecutus tradatur, multi multa dixere, quæ nos in antecedentibus non prætermiſimus. Sufficit poetæ breuiter aſſignare finem, ne medium adducendo longius fortaſſe digrederetur. Vtcunque enim, omnia de illo credibilia erant, quem nihil non ſuperaſſe Poetæ contendunt. Nam & nil aliud erat Draco Pomarij cuſtos, quàm (vt Plinius refert) meatus maris flexuoſus, qui procul ſpectantibus præbebat effigiem longi, ac tortuoſi Draconis. Eo meatu erant cincti Heſperidum Horti, quos Hercules depopulatus eſt. Conſimilis eſt Europæorum in Indiam nauigatio, vndè magnam auri copiam aſportant. Hac vt illi Europam opulentiorem faciũt, ſic Hercules Aſiam, illuc rapinam ſuam conuehendo. Sic Media, ſic Aſſyria felici Malo ditata eſt; ſic & ad nos tranſiuit. Quod & Legatus noſter his expreſſit. *Sed duræ nil proficiunt inuenta Nouercæ.*

Sophoc. in Trachinijs.
Ouid. lib. 9. Met. fab. 3.

Alcides veniens AVREA MALA tulit.
Euryſtheoquè ferens, Medum, Aſſyriæque feraces
Munere felici nobilitauit agros.
ASSYRIA hinc MALVS, ſeù MEDICA dicitur ARBOS
E tribus aurifero pignore quæque nitet.
Hinc & delicias Phæacum rura tulerunt,
Imo & diuitias hinc habuere ſuas.
Æneadum hinc terras, & Parthenopæa bearunt
Littora, & hinc illas diues Amalphis habet.
Sic Ligurum data Planta ſolo; ſic Nympha Salois,
Benacuſq; parens AVREA POMA dedit.
LIMONEM hinc natum Benaco, & Phyllide credit
Is, cui BENACVS molle Poema fluit.

Ex Africa porrò in Mediam, & Aſſyriam huiuſmodi Poma primùm allata, & indè cum Antonomaſticâ Malorum Aſſyriorum, ſiue Medicorum nomenclaturâ in alias translata Regiones, & in noſtram præſertim Italiam, ſi commentum eſt, non eſt ſine connexione cum ijs, quæ Pontanus in ſuis de Hortis Heſperidum libris ad rem fabulatus eſt de Citriorum reparatione, & apportatione in Italiam è Mediâ Regione. Habet enim

Pontan. de H. Heſp. l. 2.

Nanque ferunt ob primitias quandôque negatas
Iunonem indignantem animo, grauiterq; dolentem
Immiſſe & ſtragem Arboribus, Citrijſquè ruinam
Heſperij generis Malorum ſtirpe perempta.
Donec eam Venus è Medorum diuite ſilua
Relliquias relegens, per Afrorum pinguia culta
Rurſus in Italiam genti tranſmiſit habendam
Æneadum, quo priſcus honos, & cura nepotum
In ſiluis veteres renouaret Adonidis ignes,
Æternum & maneant monumenta inſignia amorum.

Vbi per *Adonidis ignes*, Citriam Arborem intelligit, in quam commentus fuerat conuerſum Adonem poſtquam ab apro lethaliter ictus eſt; quod & nos in antecedenti capite non ſiluimus, & innuit quoque Georgius Iodocus Berganus, qui nobile de Benaco Lacu Poema conſtruxit, heroicis quinque libris abſolutum, & *Benacum* itidem inſcripſit, cuius ſuprà meminit & Legatus, fabulam ab Iodoco de Limone confectam memorans, quam pariter gratum cenſemus hìc adducere cum in ſuperioribus materiæ ſuperabundantia non illam admiſerit. Sic ergò ſe habet. Ex Benaco Phyllis Nympha compreſſa

A preſſa gemellos ſuſcepit, quorum alter fuit *Limon*, alter *Gryneus*, à quibus Limoni, & Grygnano magnis ad eum Lacum oppidis nomen eſtinditum, vt à Phyllide loco, qui *villæ* nuncupatur. Vtroſq; mater propriam edocuit artem, cui fataliter deſtinabantur,

Geor. Iodoc. l. 3. Benac.

—Vt facili ſeſe applicet arti.
Hortorum, & cultum LIMON, curamquè ſerendæ
LIMONIS capiat, proprij præſagia iuxta
Nominis, & ſtudio genitalia fata ſequatur.

Eſt Grynia vrbs Aſiæ, vndè Grynẽũ Nemus itá & Grineus Apollo

Gryneus verò piſcium capturæ nauaret operam. Verùm vt inobedientium mos eſt filiorum, & vile ſuum quiſque miniſterium cenſuit, & mandatum neglexit. Quamobrem periculoſo venationis exercitio dediti, ſæuiſſimum quondam offenderunt aprum, à quo Limon incaſſum pugnans, in crus lethaliter eſt ſauciatus. Iamquè prope erat vt moreretur, cum Phyllidi filij caſum inconſolabiliter lugenti Benacus ex famigeratiſſimis proximi Baldi montis herbis medicamine inſtituto, vt natum ſeruare poſſet, oſtendit. Quo præſtito, & dolor abſceſſit, & vires Limoni reſtitutæ.

Mox LIMONI aperit rediuiuo iuſſa parentis
B *Phyllis, & herboſum pratum demonſtrat, & artem*
Edocet, vt paribus ſpatijs, vtque ordine recto
Limones ſerat: atque ſerendi tempora pandit.
Scilicet æquali ſpatio nocteſquè, dieſquè
Quum currunt, docet: vt duplex in cortice ſciſſo
Accipiat Limon Citrij genus: acre dolores
Hoc querulos Paphiæ, & luctus: dulce illud Amores
Mellitos referens, gratos & ADONIDIS IGNES.
Oſtendit nocte, atque die quid conferat vrnâ
Vndifluâ rorem ſitienti infundere plantæ:
Et nocuum aſſiduâ gramen diuellere dextrâ;
Et teneros fructus defendere ab imbre niuali
Præcipit, aut Oleæ, aut viridantis tegmine Lauri.
Luxuriam iubet & ferro contundere inanem,
C *Quô lecta è ramis, & ramis parte retenta*
Craſſius exurgat cumulato fœnore pomum,
Impleat & patulos calathos, dextraſquè capaces,
Et terno fœtu ſemper noua planta graueſcat.
Quæ doctus LIMON, LIMONVM ad munia pergit
In pratum, quod adhuc LIMONIS nomine gaudet, &c.

Hic eſt locus ad Limonem oppidum, qui *Pratum Limonis* adhuc dicitur. Et proh quàm pulcra eſt alluſio

Ad Pratum, quod adhuc dicunt Λειμῶνα Pelaſgi.

Pratum Græcis Λειμων

Direptarum Arborum Atlanti nuncius defertur. Torquebat illum primus dolor, filij nimirum iam in Aurantiam Malum conuerſi. Superadditus alter potuit robuſtiſſimum ſternere virum. Mœrore quippe confectus in Montem illum altiſſimum Africæ, vbi regnabat, conuerſus fingitur. Quod licet factum tradat Ouidius quia cum in Mauritaniam veniſſet Perſeus, Atlanti, à quo nullis precibus obtinuit hoſpicio ſuſcipi, Meduſæ caput oſtendit. Ille etenim arcendo

Ou. l. 4. Met. fab. 7.

D *—ſuis externos finibus omnes*
Huic quoque: vade procul; ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iupiter abſit.
Vimquè minis addit, manibuſquè expellere tentat
Cunctantem, & placidis miſcentem fortia dictis.
Viribus inferior (quis enim par eſſet Atlantis
Viribus?) at quoniam parui tibi gloria noſtra eſt,
Accipe munus, ait, læuâquè à parte Meduſæ
Ipſe retrò verſus ſqualentia protulit ora.
Quantus erat, Mons factus Atlas; nam barba, comæq;
In ſiluas abeunt: iuga ſunt humeriquè, manuſquè:
Quod caput ante fuit, ſummo eſt in monte cacumen:

oſſa

SCD Lyon 1

Oſſa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Creuit in immenſum (ſic Dij ſtatuiſtis) & omne
Cum tot ſideribns cælum requieuit in illo.

Sic Ouidius. Cum nihilominus ex afflictione vehementiſſima mentis ſtupor, & raptus non rarò ſequatur, & idcircò vel Ouidius ipſe Nioben ſex filijs maribus, totidemq; filiabus fœminis ab Apolline, & Diana, quorum Matrem Latonam præ ſe contempſerat, interfectis, immodico dolore diriguiſſe, & in marmor conuerſam tradat: Hinc ex nimio pariter Atlantis mœrore ttansformationem ipſius in montem ſubſecutam innuit Legatus, hanc narrationi ſuæ coronidem imponens.

At cum relliquias nati ſcit in Arbore raptas,
Alcide auriferum depopulante nemus,
Iapetionides, nouus hunc dolor angit, & vnus
Quod nequijt mœror, non nequiêre duo.
Scilicet his iunctis horrens obmutuit. &, ceù
Sæuam inſpexiſſet Gorgona, diriguit.
Quæ caro iam fuerat, modo ſaxum euadit, & Atlas
Fit mons de priſco nomine nomen habens.
Notior hiſtoria eſt, quàm pluribus exequar, & iam
Μύθια dictando feſſa Thalia ſilet.
De POMIS ideò ſat quæ præluſimus AVREIS.
Vt tibi deinde canam ſeria, CRISPE, Vale.

Abr. Ortel. in proſa ad tab. 90. Th. orb. Terr.

Sed vt ad Atlantem ſumus, & Aurea inter Poma Cydonium illic celebratum inueniamus, placeat & Punica pariter obſeruare Mala, quorum tractus ille feraciſſimus eſt. Sic à Cydoniorum ad Granatorum hiſtoriam tranſitus non erit importunus.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT VI.
DE MALI PVNICI ARBORE,
Siue Pomo Granato.

ORDO, DESCRIPTIO, NOMINA.

INNVMERIS in vnum coagmentatis Granis Granatum Pomum, seu Punicum, verè Potomium, principaliter constare conspicitur. Illud, cum speciosissimæ Liberalitatis sub specie seipsum, discisso pectore, sæpe cupiat euiscerare, nostris plerunque inhiat commoditatibus; hinc aptè Milius

Malaq; iam rutilas sitienti hiantia ab æstu
En deuenere suas ostentant Punica gemmas. *Ios. Milius l.3.de Hort. cultura.*

Gemmeus illorum liquor Gemituum magnus extinctor, & mitis veluti, placidusquè Bacchus salacitatem extimulare, incendiaquè febrilia promouere minimè nouit, sed dolores sedatè ferre, patiquè toleranter angores quoscunque nos instruit. De quo illud Ouidianum verificatur

D *Bacchus & afflictis requiem mortalibus adfert,*
Crura licet dura compede pulsa sonent. *Ouid.l.2.de Rem.am.& l.2.de Arte am.*

Hocquè Pomum cum ab Aureis Malis odore tantũ se vinci patiatur, quod in reliquis dotibus, atque prærogatiuis ijsdem haud cederet, ordini huic noluit refragari, vt scilicet illius post Mala Cotonea poneretur Historia. En coronatũ Punicum Malum egregiè depictum, roseoquè rubore suffusum; Illi Tegmen Naturâ dedit Coriaceum, Coriaquæcunque, Artis accedente ministerio, perficiens, vndè nomen Antonomasticum Malicorij deriuauit; Illius exterior, crassiorquè Cutis ab Anazarbeo σιδιον *Sidion* simpliciter enunciata fuit, sicuti exilior mollis, sed virtuosior tunica interior, intenso tamen amarore prædita κικις *Cicis*, seù *Cicus* (vndè cicures animantes) appellata remansit. Huius Arboris Flos, & præcipuè satiuæ. *Cytinus* dictus, ob citam scilicet floris, cum Fructus rudimento eruptionem, vt placuit Plinio, vel à voce κῦτος, scilicet capax, sed syli-

Dioscl.1.c. 127.& 154 Varr.l.6.de L.L. Plaut.in Rud. & in Trinum.

Plin. l. 23. cap. 6. ſylueſtris Plantæ, iuxtà veterum omnium conſenſum Flos ſingulariter, ac proprijſſimè E
Id. l. 13. cap 19. βαλάυσιον fuit appellatus, à quo Balauſtinus color deriuauit, licet hoc Balauſtij nomen
Thyl. de coloribus. hodie Punicæ Orientalis flori pleno fuerit adiudicatum. Deſcriptionem porrò huiuſ-
Theoph. l. 1 H. Pl. c. 5. & 8. & 9. 14. & 16. Id. ib. l. 3. c. 7. & l. 1. de cauſis pl. cap. 9. 10 & 15. modi Arbor Punica expoſcit; Hæc fruticoſæ naturæ, non magna, hoc eſt craſſa, ſeſe tamen ſublimis attollens deprehenditur, multoſquè diramari videtur in caudices brachiatos, tenues, anguloſos, ſpinoſos, contortos, quibus, caudicibus etiam fiſſis, planta non emoritur; corticem habet albeſcentem, & aſperum, materiem lignoſam flauam, medullam carnoſam; Folia gerit folijs oleæ breuiora, tenuiora, læuiora, virentioraquè; Radicibus innititur breuibus, ſummæ telluri adhærentibus, & non admodum numerofis; fertiliſſima, & innocens triplici æſtiuo Flore venuſtatur, roſaceo, nempè rutilo, & candido ad puniceum tendente, vndè *Punici* Fructus ipſe nomen non iniuriâ ſibi acquiſiuit. Figura Flori oblonga, & calathiformis obtigit; Fructui orbicularis, coronataquè remanſit, in quo plurimæ aliorum fructuum differentiales recognoſcuntur conditiones, ita vt illæ cum Citro, Cotoneo, alijſquè inferius explicandis in varijs accidentibus communicare dijudicentur; Arcturi ad ortum germinat Arbor hæc, vndique
Mizald. de ſecr. Hort. lib. 3. ſtolones emittens, & in cacuminibus, & ad latera, facilè augeſcens, atque molliora F
germina multiplicans, viribus valens, alimentoſæquè diues ſubſtantiæ, itaut quandoque etiam bifera euadat, nunquam tamen odorata, ſed variè tantum ſapida in fructu, in quo triplex in genere ſapor perſentitur *Dulcis*, *Acidus*, & *Mixtus*, quem Arabes dixere *Muzum*, quaſi μέσον *medij ſaporis* in quibus, quo magis abundauit in ſapore grato,
L. 13. c. 19. & dulci, & in molis amplitudine Natura, plus etiam in colore defecit; & è contrà quibus belliſſimum, & rubicundiſſimũ conceſſit colorem, ijs eadẽ ſaporis ſuauitatem, & magnitudinis tantundem denegauit. Genericas haſce differentias ſpecificare magis volens Plinius ad nouenarium numerum dilatauit; quarum primam, & nobiliſſimam *Apyrinam* cenſuit, à quâ lignoſus abeſt nucleus colore igneus, græcè *Pyrinos* πύρινος πυρῖνος, de quibus Martialis

L. 13. epig. 41.
Non tibi de Libycis Tuberes, & Apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus Arboribus.

Secundam in ordine *Dulcem* ſimpliciter numerauit; 3. *Acrem*; 4. *Mixtam*; 5. *Acidam*; 6. *Vinoſam*; 7. *Samiam Ægyptiam*; 8. *Erythrocomam*, ideſt *Purpuream*; 9. *Leucocomam* hoc G
eſt *Albam*; quæ omnia intelligenda eſſe reſpectiuè tantum, & non ſimpliciter crederem, ideſt ſecundum alicuius qualitatis præpollentiam, à qua dependeat integra denominatio. Sed quidquid ſit de harum denominationum ſubſiſtentia, illud extra omnem denominationis aleam debet haberi, vt nullum Ruboris in quacunque differentia Granati Pomi ſequatur præiudicium, vndè Malum Punicum græcè ῥοῖα ἧς, vel ſecundum Suidam ῥοιὰς ἀδελφός. Puniceo colori, ſanguineoquè rutilo dedit originem, cui alludere viſus eſt illo carmine Columella

De cultu Hort. l. 10.
Mox vbi ſanguineis ſe floribus induit Arbor
Punica, quæ rutilo miteſcit tegmine grani.

Et ità rubeus color παρὰ τὸν ῥοῦν à cortice Mali Punici fuit appellatus; vndè hanc ob cauſam Corymbi illi aurei, qui gratia ornatus ſtolis ſacrorum Veteris Teſtamenti annectebantur, dicti fuere ῥοδωτοί, ſed à iure nomenclaturarum excludi non debent Pomi noſtri vetuſtiores, & originariæ Patriæ, vt Granatæ Regnum, Creta, Carthago,
Dodoneus Pempt. 6. l. 3. cap. 5. Mons Thmolus, Olympus, Myſia, Pontus, Sida, vbi vel Plenifloræ ſunt; vel Pumilæ, aut Elatæ, aliarumq; Peculiarium, & Indigenarum conditionum; Aliqua videmus, H
Valer. Cord. H. Pl. lib. 3. cap. 15. etiã & obſeruamus Poma Granata, quæ detracto cortice valdè tenui liberè comeduntur vt Pyra, Malaquè, nam nucleo ferè carent, quem candidiſſimum habent, minimum, atq; tenerrimum, quos fructus *Cepharilias* Hiſpania vocat; Aliquæ etiam occurrent Nuclei
Amat. Luſitan. in Dio. H. Pl. Vniu. l. 1. c. 17. Humelberg. in comm. Apulei c. 4. de H. ſymphõ. magni, atq; lignoſi, quem Σκληροκοκκὸν dicerent Græci. Sed hiſce, tanquam inuentu operoſiſſimis omiſſis, ad maiorem Arboris Punicæ, eiuſquè differentiarum dignotionem peculiaria nonnulla ſunt earum partium afferenda nomina; & 1. primum Arboris Germen ab aliquibus vocitatum fuiſſe *Richinum* inuenio, quaſi primum Plantæ Naturalem motum, nam κινέω eſt moueo: Folium autem Plantæ ab Apuleio dictum fuit *Ampullaceum*; Flos autem *Ampullagium* ab Aureliano ab Ampullæ ſimilitudine quadam nuncupatus, qui dum ſterilis eſt abſque ampullacea latioris fundi figura *Balauſtion*, etiamſi roſeum myriophyllon geſtet Florem à caducitate appellatur.

Bala-

Balauſtium.

Propriè eſt Flos ſylueſtris Punicæ, qui decidit ſponte, quoniam inter pediculum, & Floris folia non habet caput, ex quo fructus fiat, & ſunt abortiui flores à Græco βάλλομαι *deïjcior, proſternor humi*. Iuxtà Hom. l. 8. Iliad.

Vbi fructifer idem *Cytinus* dici promeretur propter Ciſtæ capacitatem quaſi κιτος Vas profundum, in quo grana efformantur. Mox Pomum *Rhoidia* ῥοια, ῥοιδια ſec. Suidam, & cum minimè ſit coſtatum, aut aliquo modo cum collo, *Apienum* ab alijs vocatum fuit, iuxtà Thaletis ſententiam in libro, qui περὶ ἀπαθίας inſcribitur, ità Homines vocabat ἀτραχήλους, & ἀπλεύρους abſque collo, & abſque coſtis; Bœotij *Side* σιδιον Athenæi teſtimonio illud idem Pomum vocarunt: quamuis apud alios per huiuſmodi nomen ſolus cortex indigitetur, quem officinæ *Pſidiam*, & *Malicorium* dixere; Prætereà Poma tardè matureſcentia *Opſigona* vocata fuiſſe ab Empedocle non eſt prætereundum ἔνιοι ὀψιγονωτερα σίδια καὶ ὑπερ ἔλοια μᾶλα; Pomum Punicum Hebræi vocarunt *Rimmon*; Arabes *Kuman*, ſeu *Roman* dixere; Germani *Granatoapffel*; Boemi grana illius *Iouueyablka*; Hiſpani *Granadas*, & *Romanas*; Galli *Pommes de Crenade*, & *Mygraine*, *Granadier*; Itali verò *Melo Granato*, & *Melagrano*; Sed ad maiorem nominum declarationem de Mali huiuſce Æquiuocis cum denominatis, & Phrenoſchematibus eſt agendum.

Ex Stobæo Hipp. l. 1. de nat. mul.

ÆQVIVOCA, DENOMINATA, Et Phrenoſchemata.

COnſpicuum adeò fabrefecit Natura Pomum Punicum, vt illius Mirabilis ſtructura in pluribus translatiuè rebus clara, & euidens euadat. Mercurio propterea Magni Atlantis, & Pleiones nepoti habito illud ſacrum fecere Antiqui, teſte Clemente Alexandrino; nam ſicuti latebræ multæ in eodem reperiuntur affabrè ſculptæ Pomo, ſic in Oratione, quæ Mercurio vocalis Repertori citharæ, Eloquentiæq; Præſidi tribuitur diuerticula dantur plurima, tot ſcilicet Repetitionum, Contentionum, Contrarietatum, Caſtigationum, Conglobationum, Diſſolutionum, Licentiarum, Diminutionum, Deſcriptionum, Poſitionum, Similitudinum, Translatorum, Exemplorum cum innumeris alijs Rethoricis Artificijs, vt Ingeniorum Pictura mirabilis in hac Arte eluceſcat. Ad cuius Pomi ſupremam quodammodo manifeſtandam Maieſtatem eiuſdem Plantam in honorem Iunonis Sceptriferæ terræ mandabant vetuſtiorum temporum apud Ethnicos Eruditi; Pulchritudine inenarrabili eiuſdem allici ebãtur fictę illorum temporum Deitates, & maximè Venus ipſa, quæ Cyprias inter delicias Pomum huiuſmodi cuſtodiebat, in quem finem Theocritus formoſiores iuuenum, tanquã cupidines Pomis hiſce rubentibus admirabundè aſſimilabat, *ò Cupidines Pomis rubentibus ſimiles!* quoniam, vt canebat Martialis

In ſtromat.

In l. inſcri. Rettorica del Cau. Guidotti Bol. compoſita antequam naſceretur Dãtes. A.D. 1257.

Imitata breues Punica Mala rotas.

Stat. l. 10. Apoll. Thiã ap. Philoſtr. Idylio 7. Martialis l. 1. ep. Renod. de med. mat. l. 2. ſec. 2. c. 4. Marb. in dactyloteca c. 37.

Quæ & cauſa mihi videtur quare nos Itali *Granatã* dicimus Gemmam quandam grana Mali Granati colore æmulantem, quæ eſt Rubinus quidam imperfectus, & minus à naturâ elaboratus, & magis fuſcus proueniens in Calecut, & in aliquibus Hiſpaniæ locis (cuius, miror quare in Muſæo Metallico noſtri Aldrouandi nulla ſit facta mentio, cum paſſim venalis proſtet) & quia hęc in vini intensè rubri colorem definit Veneri gratiſſima dici poteſt, & quaſi Cupa illius, ſiue Cupidinea Cupedia, de qua Gemma, ſeu de quo lapide pretioſo Marbodeus Poeta Gallus vetuſtiſſimus ſic cecinit.

Iacinthi ſpecies docti tres eſſe loquuntur
Nam ſunt Granati, ſunt Citrini, Venetiquè,
Confortatiuæ cuncti Virtutis habentur.
Triſtitiamquè fugant, & vanas ſuſpiciones,
Granatos præfert Gemmarum quiſque peritus
His rufus color eſt, &c.

Nullum in re Botanicâ ſimplex vegetatiuum poterit reperiri Granoſum, quod à Malis Punicis acceptam non referat nomenclaturam. Inter hæc Herba quædam paluſtris, vt annotat Valerius Cordus, datur *Sida* nuncupata, quià fructum Punico Malo ferat ſimilem, de quâ Nicander. Quin, & in ipſo Mari quædam Zoophyti ſpecies fungoſæ naturæ adeſt dicta propter figuràm Ῥοια Θαλασσια, nempè *Malum Granatum Marinum*, cuius figuram hic damus.

In Dioſc. In Theriac. Aldr. T. de picto rum.

MA-

Malum Punicum Marinum Zoophiton.

Poiá Θαλασσία Ζωίφυτον. Aldr.
Quod quidem cum Fructu Arboreo æquiuocat.

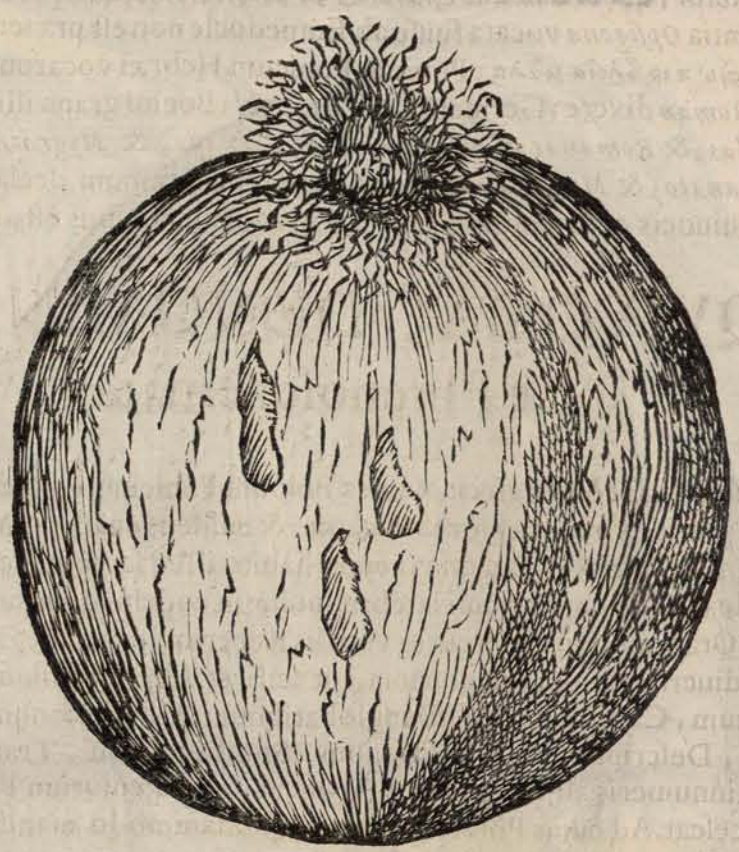

Præter iam dicta æquiuoca nomina naturalium rerum, alia considerantur ciuilia locis varijs impoſita ; cunctis quidem patet *Granatam* vocari prænobile Regnum Bæticum, cuius Metropolis eſt *Granatum* Vrbs præſtantiſſima Catholico Regi parens;quin & eiuſdem Regni Glorioſum ſtemma componit Punicum Malum Coccineum, cum ramo, & frondibus in Argenteâ ſcuti planitie virentibus. In eodem Regno, & ipſius de nomine cognominatam non neſcimus Familiam *Granatam*, cuius germina in Italiam noſtram, pluresq; Ciuitates tranſmiſſa fructus honoris vberrimos protulerunt per Gentilitia illius Gentis Punica quinque Mala coloris Aurei, decuſſatim diſtributa cœruleũ intrà Vmbonis æquor denotatos, & hæc in mentem reuocant alia coloris eiuſdem Punica Mala tria, quæ Grana rubella in Parma cœrulea oſtentando, multiplices Bonneauiorum in Gallia, quorum ſunt Inſignia, Virtutes Hierogliphycè oſtendunt; ſunt etiam Vici, Villæquè Ciuitatum variarum, quibus ab his fructibus nomen iamdudum fluxit, & ſignanter in Comitatu Bononienſi locis in montanis quædam Agri pars appellata eſt *Granaglione*;& alia in planis vocata *Granarolo*. In ſextâ tandem vetuſtæ Romæ Regione,quæ Regio Alta Semita nuncupabatur Vicus aderat quidam dictus *Malum Punicum*, inſignis effectus ob Domitiani Cæſaris Imperatoris natiuitatem ibidem ſecutam,ex qua fuit nobilitatus ; eſſent inſtrumenta quædam bellica, necnon alia viliora œconomica, quæ Granatæ donata nomine noſtrum Granatum Pomum pro ſuo Denominante recognoſcere vellent,ſed illis,niſi in Phrenoſchemate Menzaniorum Bononienſium veniant, his verò niſi in Emblemate cuiuſdam Principis magni, qui dum ſe Arbitrum Magnæ Prouinciæ oſtentare vellet,puerum honorarium pingi iuſſit, qui Matronæ Regali veſtes verreret, & perpurgaret, concedatur locus in hoc tractatu pacifico, atque haud ignobili; Ad Exoticas Granatorum Plantas inſpiciendas Peregrinatio modò inſtituenda eſt.

D

Bauh.in Pinac.l.10. ſect.5.
Ex 7. vol. Rerũ Publ. in32.impr. Lugd. Bat. 1629.
P. Petraſã. in l.de Teſſ. Gentil.pag. 513 &514
Onuphr. Panuin comm. R.P.Rom.P. Matth. Rader in Mar. Epigr.l.1. ep.95.

SCD Lyon 1

Apud Cluſium in Exoticis lib.7. in Hiſtoria Garziæ ab Horto lib.2. cap.11. ab eo latinitate donata, de DORIONE, habetur inter celeberrimos Indiæ fructus recenſeri hunc melopeponis magnitudine vireſcentem extrinſecus, at viſcera concamerata referta ſeminibus exigui oui gallinacei figurâ, & mole habentem, continentibus albam ſubſtantiam, quam Hiſpani *Nata*, Galli *Créme*, Itali *Capo di latte* dicerent.

* Guanabani Fructus Aldr.

Guanabani Fructum aliter depingit Hiſtoria Generalis Plantarum Lugd. in parte altera, ſcilicet Tomo 2. lib. 18. cap. 64. nam fructus Pineæ Nuci ſimilis affertur cum pediculo ſatis craſſo, corticeq́; coloris viridis, ſplendore Cydonij, & digitali Craſſitudine, carnequè intus candida, dulcedine lactis coacti, ſeminibuſquè faſeolaris.

Gua-

**

Guanabanus Aldrouandi

à Magno Duce Florentiæ eidem missus.

Guanabanum dicit Hist. Gener. Plantarum. Arborem proceram esse, folio ferè Mali Citriæ virente, fructu pulcherrimo, mediocris melonis magnitudinis, qui tamen interdum in capitis pueri crassitudinem excrescat. Cortex fructui viridis, & qui quibusdam squammis distinctus videatur, vt Strobilus, leuioribus tamen, &c. *Hist. omn. stirp. parte altera l.* 18. *cap.* 64.

Frigidus est hic fructus, & per æstus vtilis.

Guana-

Guanabani Planta Minor.

Diuerſa à Scaligeri Guanabano, & ab Alpini Baobab, itemquè à Guanabano Ouiedi differens, quam ſub genere Pomi Granati ſecundum Ionſtonum reponendam eſſe cenſemns vnà cum alijs recenſitis ab eodem Ionſtono, nimirum *Durioniferam*, ſeu *Batan* Malayenſium; *Guaiabo* Americanorum; *Araticu*, & *Aracaiba*, ac *Tapia* tres Arborum Braſilienſium ſpecies; *Pythatabam* Nierembergij; duas Arbores *Maragnanæ* Inſulæ; fructum Quitenſem *Guabam*, Pomum *Suſu* Sinenſium: Clariſs. Caſp. Bauhinus in ſua Pinace lib. 11. ſect. 6. pag. 439. Pyro ſimilem facit 19. loco, Pulpa Butyri modo, cui grana plu-

SCD Lyon 1

plurima nigricantia includuntur ; alio nomine *Mangier blanco*, ſiue *Annona* p. 9. Ind. Occid. l. 4. c. 25. Idem C. Bauhin. Guaiacanum ſub Palmis ſquamoſo fructu reponit, cordis ſcilicet effigie, viridi, & orbiculari croceo.

***

Baobab Proſperi Alpini.

Lib. de Plãt. Ægyp. c. 17.

Huius Plantæ Fructum exiccatum magnitudine, ſeu craſſitudine pugni amplioris hinc inde turbinati habemus in Publico Muſæo.

EXO-

SCD Lyon 1

EXOTICA.

ELyſios veluti ad Cãpos luſtrandos ab Exotica Pomorũ Punicorum, & Granatorum conſideratione inuitamur; Hæc quidem Poma vllo abſq; periculo deguſtabimus.

Ionſton. de Arb. l. 1. artic. 6. *Durioriferã 1. Plantam, ſeù Batan Mayalenſiũ, quæ alijs Guanabanus, Danarius, & Iaca maior, Fructum quadraginta poſt annos ferentem, & illum Humani capitis magnitudine quadripartitum intus, & in trifidas, ſeu etiam quadrifidas ſubdiuiſibilem partes, Aurantij figuram referentes, candidam ſubſtantiam oui gallinacei magnitudine continentem. ** 2. Guanabum, ſeu Guanabanum Ouiedi, infirmo Ligno, Folijs Mali Medicæ, Fructu Melonis magnitudine, Cortice tenui, viridi, ſquammoſo, Carne ſaporis delicatiſſimi, ad acidum vergente, quæ Cremoris lactis inſtar in ore diſſoluitur, vndè Goſſipium in aceto dicitur, per quam ſubſtantiam Semina magna cucurbitarum ſeminibus aliquanto maiora, & nigricantia ſparſa ſunt; cuius Arboris multæ ſunt ſpecies. E 3. Guaiabum Americanorum, ſeu Guaiauam, & Guyabo, Guaiauos, Guaiaba Arborem magnam Aurantię folio, Flore candido, Fructu Malis noſtris ſimili, primò viridi, dein aureo, Pulpa intus alba, & aliquando roſea, & in quatuor partes diuiſa, Seminibus meſpilaceis referta, nouæ Hiſpaniæ ſobolem valdè multiplicabilem, & variam, vbi illius generum, vel ſpecierum Fructus alij ſunt rotundi, alij oblongi, alij lutei, alij virides, alij pulpa rubra, alij candida, triplici Guſtum ſapore blandiente, ad acidum, & mollem tendente. 4. Araticu Braſilienſium quatuor ſpecierum, Fructu turbinato, primò viridi, deinde flaueſcente, pulpa aurea nucleis referta, ſaporis ſubdulcis, ſubacidi, & ſubacris, caſei fermentati, vel caſei putridi odorem fundente, quorum Fructuũ aliqua

Pag. 27. de pl. Reg. ſpecies ob ſummam frigiditatem inter venena reponitur. *** 5. Baobab Alpini fructum, magnitudine Mali Citri, cucurbitæ tamen ſimilem, cum ſeminibus intus nigris, duris, extremis in vnum quaſi ſemiarcum inclinantibus, & ſubſtantia cucurbitina, humida, rubra, acida non ingratè, quem Cluſius in exoticorum libro 2. cap. 1. de Abaui Honorij Belli, & de Baobab, &c. exactè deſcribit. 6. Araca-iba Braſilienſium maiorem, & minorem illum Fructum, mediocrẽ rotundũ, vmbilicatũ, in maturitate viridẽ, G carne alba, ſimilem Guaiabæ ſupraſcriptæ obſeruare licet, hunc magnitudine pruni, vmbilico cinctum, qui per maturitatem flaueſcit, & in albeſcente carne multa parua grana gerit ſubdulcia, parum adſtringentia, Fragorum æmulum recognoſcemus. 7. Tapiam Braſilienſium in Quercus altitudinem aſſurgentem, medullam tamen in lignoſa bucea gerentem, folijs ab exiguis, & longis pediculis pendentibus figuram venabuli ferri ferentẽ, cuius Fructũ Mali mediocris magnitudinis, rotũdũ, flaueſcentẽ, pulpę albę, mollis, dulcis, cum nucleis duris oblongis, flauis conſpicabimur. 8. Pytahaia, quæ pingue ſolũ odit, Fructũ magnitudinis Mali Aurei ſapore dulci mixto, ſapido, adinſtar Mali Punici rubri vndequaque coloris, intuebimur. 9. Arbores Maragnanæ Inſulæ Pehey, & Agoutitreua, illam craſſiſſimi trunci, fronde Pruni, Fructu duorum pugnorum magnitudinis, Corticẽ intrà craſſum, & durum, tres, aut quatuor fructus luteos forma renis optimi odoris, & non ingrati ſaporis cum oſſe aculeato continente; hanc cortice viridiore cum acinis, granatorum adinſtar exilibus, dulcibus, & ori gratis rimabimur. 10. Guaban Fructum duos palmos longum, corticis cinerei, pulpæ candidæ, duriſſimis quibuſdam nucleis permiſtę, ſuauẽ ad refrigerationẽ in calidioribus Quitenſis præfecturæ Regionibus prouenientem, deguſtabimus. H 11. Pomum *Sucu* Sinenſium mediocri ſuper Arbore, maius noſtratibus, rotundum, rubicundum, pulpa intus acinoſa, plerunq; rubeſcente, molli, & ſuauiſſimi ſaporis ad delicias tandem literarias indicabimus; Sed

Ariſt. Polit. lib. 3. hæc Naturæ incommoda, quoad nos ſaltem, induſtriâ mediante, corrigemus; illas ideo Plantas, quas poterimus omni meliori modo colemus, eaſquè vel alibi natas, vel hîc naſcituras dulciſſimo vitæ genere gaudentes temperatiſſimis, & proportionatis elementaribus alimentis proſequemur.

SCD Lyon 1

A

CVLTVRA.

SApientia gubernat Agros. Ciuitates, & Naues. Ἀγροὺς, καὶ πόλιας σοφία, καὶ νῆα κυβερνᾷ. Primam ideò Punicorum Malorum Sationem, quæ Pelasgis Populis tribuitur Sapientiæ nobile opus fuisse dicendum est. *Phocylides. Khuen l. 1. Zod. Med.*

--Icario Cynaræa in littore Cypri
Punica Mala ferunt primum seuisse Pelasgos.

Discurrat hinc Sapiens, auulsione Punicam Malum propagari melius, quàm per Seminis Sationem. Quod præceptum cum omnibus Geoponicis Botanicorum Princeps confirmauit Theophrastus, nam *L. 2. Hist. Pl. cap. 1.*

----Redit ad Autores genus,
Stirpemquè primam degener sanguis refert. *Seneca in Hippolyto*

B Et tanquam verissimum axioma est habendum. Id quod euellitur, dum radicis aliquid, aut stipitis habet terræ mandatum, illud facilem non solùm radicationem inueniet, sed feliciter degenerabit in melius; & eò magis apparet hæc degeneratio, quia Plantæ huiusce natura à cultu solo magnas subit alterationes, & mutationes, & præcipuè in Ægypto, Ciliciâquè; nam in Ægypto ex semine acidæ erumpit dulcis, aut vinolenta saltem, & Ciliciæ circà Salos, iuxtà Amnem Pinarum, vbi contra Darium dimicatum est, omnes Punicæ Plantæ, quamuis nucleo satæ, sine nucleo surgunt, & quamuis mutationes huiusmodi pro ostento ab Aruspicibus fuerint existimatæ, attamen intrà ordinem naturæ contineri censendæ sunt; nam quemadmodum stirpes hæ, quæ rigatum, & purgationem quammaximè desiderant, si negligantur, in syluestrem omnium facillimè transeunt naturam, sic è contrà excultæ optimè cicurantur; frigidam non sustinēt regionem, calidam appetūt, & in eâ cretosum solum, quamuis in minus calidâ patiātur rarius, vbi pinguis est terra, in calidis locis hæc Arbor plātari exquirit Autumno; in tēperatis verò Veris tempore mauult transponi; circumfodi peroptat & Autumnali tempore, & Verno, & ita debet adaptari, vt quælibet Planta fructuositatem nimiam deponat, C cui propterea relinquendi sunt tres tantum caudices lętamine fouendi, vt poma euadant maiora, dulciora, & gigartos minores progignant. Inseritur porrò Punicæ Planta ex Florentino Græco Geoponico ap. Constantinum diuerso modo, ac reliquæ Arbores; eligitur enim fructuosus truncus, qui in terram quoad possibile sit depangitur, & in ipsum in summo scilicet obtrūcationis, per infoliationem sub cortice inseritur surculus anniculus ex stolonibus ad radices nascentibus, vel alijs tenerioribus super truncum natis post ipsam germinationem; muniturquè dein vinculis, & in terram curuatus ramus insertus sepelitur modo quo fiunt propagines, non attingendo tamen partem insitam, sed inferiorem; quæ insita propago amurcâ perfundenda est; aliâ quoque insitione Punicâ potest excoli, quæ est ramorum connexio, vt medulla vtriusque rami diuisa iungatur, & in vnam veluti cogatur. Punicam scribit Ruellius varijs Arborum adulterijs gaudere, vt Salicis, Lauri, Fraxini, damascenæ Pruni, & Amygdalæ, quibus omnibus miscerī lætatur; Citriam quoque Malum in Punicæ trunco fixam ali Didymus in Georgicis scriptum reliquit, item in Myrto, imò etiam in Moro, vt vult Falconius; Tempus insitionis Punicæ proprium Herrera adnotauit circa Idus Martij, ad Kalendas vsque Apri- D lis, præcipuè si fiat ad scutulum, quo tempore sudare debet Arbor; Palladius tamen maximæ authoritatis scriptor Punicam Arborem asseueranter testatur non esse nisi in seipsam inserendam hoc eleganti tetrasticho *Falcon. in Villa. L. 2. H. Plc. 3. & 4. & l. de cau. Pl. l. 1. c. 9. Ruell. de n. st. l. 1. c. 122 Theoph. l. 2. H. pl. c. 7. Crescēt. l. 5 agric. c. 13. Mizald. de secr. Hort. l. 3. c. 14. Pallad. in mart. t. 10. Afric. clem. Pad. Agr. l. 2. c. 42. L. 10. c. 37. Celidonius m. s. Agric. p. 1. c. 10. L. 1. de nat. st. c. 19. nū. 26. Const. l. 10. Agr. c. 76. L. 14. de insit.*

Punica non alios vnquam dignata sapores
Mala, nec externis associata comis.
Ipsa suas augent mutato semine gemmas,
Et sibi cognato picta rubore placent.

Et certè fides non mediocris Palladio est astruenda, quoniam carnosa Punicæ medulla aliarum Arborum duriori non potest aptari, & iungi perfectè materiei; & si Myrti coniugio lætatur, id fortè poterit euenire, ob temperamentum qualitatum elementarium symbolicè se habens. Meridianâ tandem luce clarius apparet Punicam Arborem solo Meridiani Solis aspectu gaudere, & perfici, vndè Orientis formidando rores, quos odit, æquè ac pruinas. *Ruell. l. 1. de nat. stir. c. 122. Claudian. 2 de raptu Proserp.*

Dum

Dum matutinis præſudat ſolibus aer.

Sic quoque poteſt alias Arbores, quæ illi proximitate quadam ſuos iunxerint halitus, propriæ diuturnitati, atque copioſiori fructificationi parum proficuas experiri. E

MORBI, REMEDIA.

Theoph. l. 2 H. Pl. c. 9. ABortire ſæpè ſolet Arbor Punica, dum fructus antè maturitatem ab illa de facili decidunt; id cum à duplici poſſit prouenire cauſa, primò vel ex motibus vehementibus propter ventos validiſſimos Arborem excutientes, & veluti quaſſantes, vel ex defectu alimenti ob debilitatem concoctricis, & diſtributricis facultatis. *Gal. comm. l. 7. Aphor. 27. idem Comm. l. 5. n. 56 & cõ. lib. 2. in 3. epid. cap. 8.* Vtriq; Malo occurrere ſatagat villicus, & primò Plantam bene adminiculatã reddat, atq; Stercus Suillum bene digeſtum cum vrina mixtum Aſinina radicibus pro medicamine valdè corroboratiuo, & inſtauratiuo admoueat. Studebit inſuper morbum Formicarum tollere, Inſecta hæc occidendo, & veluti reſecando ab Arbore ipſa, cui putredinosè innaſcuntur, vel quam petunt hoſtiliter aliundè profectæ, vbi horum perniciem in fructuum infauſtè fuere ſubortæ: cauendum eſt prætereà, vt Punicæ Arboris rami ſuperflui præcidantur, & illi præcipuè, qui pluuiarum, aut roris guttas ſuper flores, & fructus compluere ſinant, quos nimiâ humectatione labefactare conſueuerunt, & ideò permittenda non eſt ramis omnibus libera nimis excurſio, & ſurſum eleuatio, quorũ aliqui ad latera deflectere parum cogendi ſunt; Algam item radicibus iungere in finem eundem Geoponici, aliaquè præſeruationis iatricæ remedia parare, quæ amuletica quadam vì vitia multa auertunt, iubentur, quemadmodum eſt circumdare radices aliquas annulo plumbeo, aliaſquè ſerpentis corio ambire, & bis in menſe plantam medicato liquore irrigare; ſed pro tutioti florum naſcendorum, & fructuum diſpoſitione horum non ſit erectus verſus cælum ſitus, ſed potius ad terram inclinatio, quæ ponderoſarum rerum naturæ magis congruit, Talearum igitur terræ infigendarum rami inuerſo modo ſunt plantandi, vt cacumina radices agant, & fructuoſus humor vbicunque reperiatur in Arbore adulta propendeat, & ad terram inclinetur: Contrà nimiam fructuum acredinem, atq; ruſticitatem incommoda mille, immò & damna ſecum ferentem, vndè quoad fructus ante maturitatem inuidiosè diſcinduntur, Lapidibus, clauis, contorſionibus, violentiſquè remedijs procedendum eſt; Idquè clariſſimè edocuit Columella, qui rei ruſticæ columen dici potuit. Sub his verbis *Mala Punica nè rumpantur in Arbore, remedio ſunt lapides tres, ſi cum ſeres Arborem ad radicem ipſam collocaueris. At ſi iam Arborem ſatam habueris, ſcyllam ſecundum radices Arboris ſerito: alio modo cum iam matura mala fuerint antequam rumpantur peciolos, quibus pendent intorqueto: eo modo ſeruabũtur etiam anno toto.* Præterea cũ ſeneſcat Arbor hæc citò, dum citò quoque creſcit, vt retardetur ætas decreſcens, atque vermiculatio, cui obnoxia eſt eamaximè, quæ fructu prædita eſt dulci, præſto debent eſſe tempeſtiuæ, atque proportionatæ radicum ablaqueationes, & immiſſiones in ijſdem clauorũ ex teda, necnon infuſiones vrinæ iumentorum digeſtæ, atque fœcis pellium ad eaſdem accumulationes, & tandem illinitiones ſummitatum Arboris cum Laſere cyrenaico in vino diſſoluto. Amplius verò, vt Punicæ Arbores multiplicibus ornentur, & onerentur fructibus, & ita earundem prouiſum ſit pauperiei, debet accuratus Hortorum cultor, & cuſtos Tithymali, & Portulacæ ſucco æqualiter mixtis truncum Arboris, antequam germinet, illinire, & ità eadem Arbor mirè fœcundabitur; à qua ſterilitas omnis auferetur, ſi cinis, & lixiuium circà truncum illius craſſius infundatur; quod ſi candidæ fœturæ deſiderentur acini, Argilla, & creta cum quarta parte Gypſi toto triennio miſceri terræ circa radices debere præcipiunt aliqui Geoponici; ſed quarè id fiat non eſt facile determinare, licet aliqui cauſam hanc imaginentur, quià intercipiatur quodammodo ab hac maximè decolore terrâ qualitas illa, vel virtus colorans in alimentis radices plantæ peruadens, antequam eo introducatur, quo ſtante, cum rubra, vel obſcura terra creabuntur Mala Punica intenſi coloris, vt dum glandium cinere radices bene cooperiuntur, nam infectoriã quandam virtutem, hoc eſt coloratricem telluri alimentoſæ communicare valebit ſupradictus cinis; non abſimili fortè ratione emedullatus ſurculus plantatus ſi coaleſcet in Arborem, fructus cum Acinis enucleatis feret, quià virtus oſſifica, quæ ab ipſa medulla prodit videtur cum ſubiecto propriæ inhæſionis ablata; Hinc autem ad ficta Symbolica fiat acceſſio.

Colum. de Arb. c. 23. *Theoph. l. 4 H. Pl. c. 14. & 17. & l. 5. de cau. pl. c. 11 Conſt. l. 10. c. 35. Pallad. in Mart. t. 10. Ruel. de naſt. l. 1. c. 122 Ruell. l. eod. ex Diophã. Mizal. ſecr. Hortor. l. 3. c. 14. Conſtant. l. 10. c. 31. ex Africano*

SYM-

SCD Lyon 1

A

SYMPATHIA, ANTIPATHIA.

SApienter equidem agit ille, qui vitæ tutamina quærit, seq; ijs prouidè munit, quo cunq; modo. *Sed nil dulcius est, benè quàm munita tenere*
Edita doctrinâ sapientum templa serena. *De nat. rer. lib. 2.*

Egregiè admodum canebat Lucretius; hinc non modicè commendandos eos esse reor, qui propriam Domum Punicæ Arboris Plantis doctè, ac fortunatè muniunt, illiusq; muros circumuallant; nam Virtus in istis emicat ingens serpentes fugandi, extirpandiq; venena. Vnico in manibus gestato Punicæ Arboris Termite tradunt Scriptores venenatas quascunq; bestias posse exterminari. Oculatissimi propterea Geoponici maxima cum ratione docent quod *Stibadia*, idest Rusticani lecti viminei, *Attegiæq;* hoc est mapalia ramis Mali Punici ab omnibus venenosis suspicionibus reddantur immunes. Quod si vmbra viuens mollis earundem Punicarum tanta pollet Alexipharmaca
B facultate, quid erit de solidiore substantia? Hinc fumus ardens corticum huiusce Arboris, atq; ligni viribus noxias fugandi bestias non erit destitutus. Iam experientia constat corticis Punicæ fumum culices abigere, cum quorum genere magnam inimicitiam exercet. Comprobarunt itidem practicantes Medici lippitudinem longè amandari in his, qui Punica Mala comedunt libenter; nec immeritò memoriæ tradiderunt grauissimi Auctores nulla oculorum lippitudine tentatum in eo anno illum, qui tres fructus, vel cytinos Punicæ Arboris, etiam minimos, antè deuorauerit. Odisse insuper, & auersari multa alia mala nouit Punica, & præcipuè venena serpentum, & leporis marini; vti totidem prosequi eadem, & amplecti consueuit bona. Imò ad meliorum Virtutum incrementum perficere solet stirpes nonnullas nobiles, & odoras, quemadmodum est Myrtus, cuius proximitate valdè lætatur. Radices etenim illius radicum propriarum reptatu venatur, & in illas oscula figere videtur. Addatur inter notabiliores prærogatiuas Arboris Punicæ recensseri posse sympathicam plurium vegetãtum amicitiam, vt Tithymali, & Portulacæ, quarum herbarum succo lita hæc Arbor fœcundissima euadit,
C & sicuti est Cucurbita, Rapa, Nerijq; flores amuleti loco eidem suspensi illam ab auibus impetentibus defendunt; imò & Olea ipsa Punicam inuitat, & allicit in sui consortium, quo se inuicem ambæ fœcundantur. Scilla item bulbus propè Punicam, vt ei conferat bonitatem auet, procul autem abesse desiderant ab eadem, ne possint nocere. Citriolum, Saluia, Morus. Numerorum tandem Philosophia nobilissimum posset in Pomo Granato speculandi reperire Theatrum, in quo multa dilucidarentur Arcana pulcherrima, & cognitu valdè vtilia, nam cum vnaquæq; Arbor Punica se ad aliquem determinet granorum, licet numerosissimum numerum, ab eo nunquam discedit, eumquè adamussim obseruat in omnibus singularibus Pomis, tam magnis, quam paruis, & minimis, ex quo trecẽta verbi gratia grana aliquid in illis subesse diuinæ causalitatis, mysterijq; non parum in eo celari significant, *Tercentum tonat ore Deos*, hoc est Ioues; & numerus v. g. LX. Tricenarius sexagenarius plenus, & totus numerus ex senarij in denarium ductu, & multiplicatione, vel alius numerus varias importat significationes, & ciuilia accidentia detegere posset. Quam benè parallelizant, quam bellè numeri cum malis ipsis Granatis, vt Doctissimus Quinqueccliensis Episcopus Ianus Pannonius
D suis id attestatus est Carminibus!

Plin. lib. 23. c. 6. *Gualter. Ryff. in Dios. l. 1. c. 127.* *Constantin. de re rust. li. 10. c. 36.* *Nicãder in Alexiphar.* *Carol. Steph. Agric. li. 2. p. 448.* *Bellonius in Obser.* *Ruel. de nat. st. l. 1. c. 122* *Herrera l. 3. Agric. c. 26.* *Carol. Steph. Agric. lib. 2. c. 148.* *Bongus de myst. numer. signif.* *Virgil. Aen. l. 4.*

Quam numeri oblectant mentem, tam Poma palatum,
Ista sapore placent, illa lepore iuuant.
Mala aurum superant, & vincunt carmina Gemmas:
Aurum da, & gemmas: deteriora dabis. *In Epigrã. eius Carm. p. 2.*

Hinc apparere potest, quam Misarhithmos fuerit Vladislaus Iagello Polonorũ Rex, qui à malis quibuscunque, tanquam à maximo malo semper abhorruit, itaut, scribente Cromero, ne odorem quidem eorũ ferret; haud tam seuerè oderat hosce fructus à numerorum specie non tam auersus Constantius Imperator, qui Pomum quidem nunquam gustauit, sed illorũ odore saltem delectabatur; At horum Historici casus cum Historicas nos vocent ad considerationes, ideò rubrica de Historicis Mali Punici locum hic conuenientissimum nacta est. *Lib. 20. Ammianus Marcel. l. 21 Hist.* *Castig. à Petro Castello Bonon.*

HISTORICA.

POpulorum, & Regum concordiam, ſupremamuè auctoritatem, atque fortunas Hiſtoricè quoque commonſtrarunt varijs temporibus Punica Mala, quæ per ſeſqui ſæculum Afros Europææ Gloriæ nimium inuidos, hoc eſt Carthaginenſes Romani nominis hoſtes viderunt florentiſſimè, ſed ſolam denominationis punicæ memoriam ab Anno Vrbis conditæ 602. retinere, quo Italiæ Hortos amœniores reddere cœperunt illis deinceps eſt permiſſum. Iuxtà Solos Ciciliæ Vrbem ad Amnem Pinarum, vbi Alexander cum Dario pugnauit, Mala Punica ſine oſſibus tunc temporis naſci ſuis tradidit mirabilibus Apollonius in hiſtorijs, quorum Punicorum gtana cum in omne æuum vinum referre, idem eſt teſtatus ſolutum neceſſario calorificum, quale Homerus ἄδηπα οἶνον vocabat, ſic quoque feruentiſſima Bellicæ virtutis ſemina ibi iacta fuiſſe manifeſtiſſimum eſt; vndè illud practicam veritatem nanciſcitur

num. 142.

Lib. 1. Var. Hiſt. c. 32.

Iuuenal. 13

dicimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum, vita didicere magiſtra.

Vt aliud quoq;

Seneca in Agamem.

Qui vultus Acherontis atri, - Qui Styga triſtem non triſtis videt,
Audetque vitæ ponere finem. - Par ille Regi, par ſuperis erit.

Alia quoq; id confirmant Hiſtorica exempla Darius Xerſis Pater cum ingens Malum Punicum geſtaret interrogatus à quodam, cuiuſnam rei numerum granis illis in fructu contentis æqualem magis deſideraret reſpondiſſe ferunt tot Zopyros mallem, ideſt viros amiciſſimos, qui amici ſolum commoda, & vtilitatem, ineſtimabili quoque vitæ propriæ prætio coemptam quærunt; quem ſenſum repetens apud Lucianum Iupiter tragædus ſic Mercurium alloquebatur; *atq; ò Mercuri, Darij illud, quod de Zopyro dixiſſe memoriæ proditum eſt, nimium pulchrè ſe habet; quare ego quoque vnam talem peroptarem à me ſtare auxiliarem ſocium potius quàm infinitos Babylonas mihi ſupereſſe.* De Dario quoque aliud ſcriptum reperitur, quod eſurus Mala Punica ſtatim ac primum aperuit Malum à fratre Artabano ſciſcitatus nunquid totidem deſiderare ſibi ſubditos homines quotacinos illa continerent Poma, cui reſpondit ſe malle tot ſibi Megabyzos, ideſt Duces ſtrenuiſſimos, quam Græciam ſubditam totam. Ferunt quoque Milonem Crotoniatem inter ea, quæ fortitudinis edidit facinora glorioſa Malum Punicum ità continuiſſe manu, vt nec conantibus eripere permiſerit, nec Pomum ſic violenter retentum interpræmendum collideret. Athenæus refert ex Agatharcide, cum inter Bœotios, & Athenienſes orta eſſet lis Epaminondas in ea controuerſia Patriæ causã defendens Thebarum ſcilicet, hoc eſt Bœotiorum prolato Pomo Punico Athenienſes rogauit, quo nomine id Pomum vocarent illi ποῖον dixere, nos verò, inquit, σίδην, atque ità cauſam obtinuit. Pro Politica igitur rectè conſtituta Malus ſemper ſtetit punica, quâ ſignificabatur; quod Ciuitas continet ciues, & regit ſecundum diuerſitatem graduum, vt Malum Punicum ſua grana: cum dicto, aut Reges ſapiant, aut regnant Sapientes; ſed quod magis eſt per ipſius Punici Mali Virgam inflexam Superum venerationem à populis habẽdis præcipitur, edocetur; Inarculum, Feſto auctore, erat virgula ex Malo Punicâ incuruata, quam Regina ſacrificans in capite geſtabat: de quo ſic Plutarchus: Iunio Bruto, & M. Valerio conſulibus poſt exactos Reges, Rex ſacrificulus inſtitutus fuit, vt per eum ſolum quædam ſacra fierent. Huius autem Vxor Regina ſacrorum appellabatur, quæ quoties ſacra faceret, ex Malo Punica Virgam, quam Inarculum vocabant, loco Infulæ deferebat; Hæcquè Virgula in flaminibus vocabatur ſtroppus (vndè vulgò virga flexilis vocatur *Stroppa*, ex quâ inarcula ipſa, ideſt coronæ ſtrophia dici cæperunt) inarculum autem idem Gellius ſurculum appellauit de Flaminica loquens. *Et quod Virica ſurculum de Arbore felici habet.* At quanquam pretioſa hæc Mala bona vitæ ſuſtentacula non rarò fuerint, tum cibarios, cum medicinales in vſus expetita; mortis nihilominus inſtrumenta nonnunquam, & curæ ferales effecta ſunt. Aliquot enim ex hiſce malis Alex. Magno dono miſſa, Cliti eiuſdem amici cædis occaſionem præſtiterunt. Eorum ſiquidem ſpeciem, & elegantiam Rex admiratus, Clitum acciuit, eadem ipſi oſtenſurus, & in donum quoque nonnulla daturus, Aſtitit Clitus, & cum cœnanti Principi,

In Dial. Iup. trag. Vinc. Obſ. Interprete.

Herodot. l. 3

Scalig. in Varronem.

Stroppa vox linguæ Bononien. & Galliæ Ciſalp. erudita in l. inſcr. Vocaboliſta Bol. *pag.* 236.

Symphor. Hort. l. 3. c. 6. Pier. Val. l. 54. Hierogl. Gellius l. 10. c. 15.

Plutarch. in Alexãd.

Pra-

A Pranychi cuiuſdam verſus in Macedonum ignominiam decantari audiſſet, Regem, qui iam vino grauabatur, liberius eam ob rem reprehendit. Alexander itaque irâ, mœrorequè commotus, ex appoſitis Malis vnum conijciens, Clitum percuſſit, ipſumquè haſtâ, ſatelliti ablatâ transfixit. Et ideò licet interfectus ità loquens introducitur à Petro Franciſco Modeſto Saludecienſe magni Venetiados Poematis Auctore. *In Volum. var. Poem. ad finem.*

Te mea, Alexander, ſeruauit dextera in Armis,
Sed tua me in Vino perdit: habe hinc titulos.
At videt iſta Deus: ſeruaui, vt perderer ipſe,
Vince Orbem, atque Orbes: per me agis iſta tamen.
Magnus apud ſuperos, me enecto, ſis: apud orcum
Te mea ſeruato Gloria maior erit.

Ita & Paulino Viro cuidam Doctiſſimo, qui ob ſingularem eruditionem familiaris erat Eudoxiæ Auguſtæ Poetriæ Theodoſij Iunioris Vxori, mortem huiuſmodi Malamaturarunt. Cum enim vnum ex iſtis inuſitatæ magnitudinis Theodoſio dono datum foret, ipſe illo, vt perraro munere, vxorem donauit, quod ipſa Paulino tradidit. Ille
B rei ignarus, pomum, vt ſingulare, obtulit Imperatori; quo is agnito, & occultato, ab Vxore petijt, vbi malum ipſi miſſum eſſet. Quæ, verita ne Maritus id ſuſpicaretur, quod iam ſuſpicabatur, pomum comediſſe reſpondit. Theodoſio verò iterum inſtante quidnam ipſa de pomo feciſſet, manducatum iureiurando affirmauit. Iratus Imperator pomum afferri iuſſit. Illâ itaque in manifeſto mendacio deprehensâ, Paulinus inſons occiſus eſt; Ita verè malum optimi mali munus expertus. Hæc refert Zonaras Græcè apud me probè manuſcriptus. Quæ licet Legatus noſter in ſuo Poetriarum Muſæo, vbi de Eudoxiâ verba facit, ſub ſilentio pertranſierit, non abinde inferre eſt, aut Legati defectum, qui hiſtoriam, quæ ad rem non fecerat, prætermiſit, aut doctiſſimæ, caſtiſſimæquè fœminæ dedecus, quæ ob impenſum, quo in literas ferebatur amorem, impensè quoque literatos diligebat, &, vt refert idem Legatus, caſtiſſimè viuens, non ſine magnâ ſanctitatis opinione deceſſit. A quo pariter in hæc de ſuis ſcriptis loquens introducitur. *Laur. Leg. in Muſæo Poetriarum*

Hebræi Græcè per me cecinere Prophetæ,
C *Ac Euangelicum panxit Homerus Opus.*
Hoc ſupereſt, non illa; ſacrum de Vate profano
Plus facere eſt, Vates quàm ceciniſſe ſacros.

Nimirum præter metricam Octateuchi paraphraſim, ea, quæ nunc extant ἐμπόλιτα in aliquot Veteris, & Noui Teſtamenti hiſtorias ſummâ elegantiâ contexuit; vndè apud eundem Legatum de ſe ipsâ denuò inquit:

Enthee tu Daniel per me canis ore Pelaſgo,
Hiſtorias per me texis, Homere, ſacras.
Cui modo non Vates, cui non Eudoxia dicar,
Quæ conſors veſtræ ſic quoque laudis ero?

Longè mitius ob Malum Punicum inuſitatæ magnitudinis dono datum Artaxerſi Regi actum eſt cum Omiſe donatore. Nam præter quàm quòd illud Rex ſummè gratum habuit, & regiâ liberalitate donum compenſauit, illud pariter in laudem Omiſis addidit; Nam, vt eſt apud Plutarchum in vitâ iſtius Regis *Per ſolem*, ait, *& Vrbem quoque Viriſte, ſi ei concredita ſit, ex puſilla citò reddet amplam*. Gratiſſimum certè, quoniam vti-
D liſſimum ſenſibus omnibus, cum ſit Pomum Granatum, ità illius Epitheta non paucagratiosè exurgent.

EPITHETA.

PVnicam Latini hanc Malum vocari tradiderunt, quaſi *Pœnicam*, à Pœno, qui à Phœnicia detracta aſpiratione deducitur, in quâ ora olim Carthago totius Africæ vrbs celeberrima ſita erat, cuius ager maximâ, & inſigni harum Arborumcopia, vt docemur ex Plinio, decorabatur. Hinc antonomaſti cum *Punicæ Plantæ* nomen traxit apud Ioannem Baptiſtam Marinum ipſius Fructus elegantiſſimè deſcribentem his metris. *Li. 13. c. 29*

Scopre IL PVNICO STELO il bel teſoro
De gl' AVREI POMI di roſſor dipinti;
Apre vn dolce ſorriſo i grani loro
Ne' caui alberghi in ordine diſtinti;
Onde fà ſcintillar dal guſcio d'oro
Molli Rubini, e teneri Giacinti
E quaſi in picciol Iride comiſti
Sardonici, Balaſſi, & Ametiſti

In Hiſt. Pl. Theophraſ. lib. 2. c. 6.

Maluerunt tamen alij, referente Bodæo, Punicam non à Pœnis, ſed à colore Puniceo, quo Fructus, & Flos prædi ti ſunt, ſubdentes interdiù Pomum, non Punicum, quod eſt à Pœno, ſed *Puniceum*, quod eſt à colore nuncupari, vt penes Ouidium

Metamor. lib. 5.

Puniceum curua decerpſerat Arbore Pomum,

Et illud ex Græco Nicandri.

Puniceiquè nouos, Granati collige Fructus.

Quorum, quàm debilis fuerit doctrina, hinc poterunt Lectores colligere, quod non obſeruarunt puniceum colorem à Græcis φοινίκεον appellari, voce proculdubio, vt hoc verbo cognoſci poteſt, à Phœniciâ deducta; vndè patet illius Malum, non à colore Punicum dici, ſed & Malum, & colorem Puniceum à Phœniciâ deriuari. Ex nonnullis verò, & peculiaribus ſui ipſius proprietatibus, varia ſortita eſt cognomina hæc Arbor; dicitur enim à Græcis μυρσινόφιλος, & Latinis *Myrtiphila*, nempè *Myrtum amans*, cum iam à nobis enucleatum fuerit tantam inter Malum Granatam, & Myrtum cadere ſympathiam, vt ſimul complantatæ radices inuicem iungant, & fœcundiores euadant. *Vmbrarum* poſteà *amatricis*, ſeù φιλοσκιώδους, hanc Arborem Epitheton non dedecebit, quippè quæ longè numeroſiorem Malorum copiam ad vſque maturitatem producat in Vmbroſo ſata, quàm in Aprico. Hæc quoque, cum vim habeat in fugam conuertendi ſerpentes *Serpentifuga* non immeritò cognominabitur. *Grata* pariter *Veneri*, & *Palladi*, necnon *Cypria*, & *Palladia* optimè appellabitur, quià fertur apud Græcos primum in Cypro Punicam Malum à Venere ſatam fuiſſe, & exinde illam in honorem Palladis plantari Apollonius Tyanæus monumentis mandauit. Apud Empedoclem verò ὀψίγονος hæc Planta nuncupatur, quod ſerius cæteris Arboribus, ſuos Fructus progignat. Quià verò Fructus ſemper præceduntur à floribus, tanquam ab exordijs, non ideò erit inordinatum Floribus prius, quàm Fructibus ſua Epitheta aſſignare. A partibus igitur incipientes inuolucrum illud, quo dehiſcente, flos in ſua folia ſe pandit, quod Botanici calycem appellant, dicitur à Græcis ὁλόκοχος ab ὅλος, & ἔχω, eo, quia totum, vel omnia, id eſt præcipuum tenet florem ſcilicet, & fructum. Hos calyces Nicander à ceruicali formâ ὁλόσχους αὐχενίους nominat. Idem in Theriacis vocauit Calyces huiuſmodi clauſos, & dilapſis germina hyacinthina adhuc conniuentia. Ecce illius carmina latinè redacta

In Ther.

Punicæ item ſumas hyacinthina germina Mali,
Conniuentia adhuc, clauſaſquè fouentia gemmas,
Donec quondam albo, nunc vndique ſtore rubeſcant

Ipſe verò flos Punicæ ſatiuæ Græcè κύτινος Latinis, *Cytinus*, ex Aurel. *Ampullagium* dicitur ab ampullæ quadam ſimilitudine; ſylueſtris verò punicæ flores *Balauſtia* nominantur, quæ poterunt appellari *medica pharmaceutica*, & tingendis veſtibus apta, cum multum vtilitatis in compoſitione medicamentorum ex illis pharmacopæi deducere aſſeuerent; Eadem aliquando vocantur *Candida*, modò *Rutila*, & nonnunquam *Roſea*, iuxtà varias illorum ſpecies prædictis coloribus, vt inquit Dioſcorides, præditas, qui coloratam diutius oſtentantes Pompam picturati merentur appellari; vndè Geruaſius Sepinus canebat

Geru. Sep. Salmureus egl. 2.

Tum picturati ſeruantur in Arbore Flores

Lib. 5. c. 24.

Cum autem Flores præcipuè, qui Balauſtia, ſunt abſque fructu decidant *Decidui* cognomine poterunt inſigniri. Vlterius *Coccinei*, ac *Purpurei*, & *roſam æmulantes* hi Flores dicentur, cum id pateat ex illorum colore. His adijciamus & appoſitum *Sanguinei*, quandoquidem Columella cecinerit

In Hortulo

Mox vbi ſanguineis ſe floribus induit Arbor Punica.

Idem appellauit Balauſtium *ſterile*, nec ineleganter, cum iſte flos in Malo Punicâ ſylueſtri nullo ſuccedente Fructu pereat. Sic ille.

Carpite, narciſſique comas, ſteriliſque balauſti.

His

A His patefactis, facilis erit descensus ad explicanda adiecta, quæ peculiariter competunt Fructui. Græcis dicitur οἰδη, & ῥοία, siue ῥοά, quemadmodum etiam Arbor vocatur, credam firmiter a ῥέω, ideſt fluo sic vocitari, eo quia omnes sistat fluxiones, aut quia & Flos, & Fructus facillimè ex Arbore defluant. A Plinio verò, vt à cæteris Latinis hoc Malum vocatur Granatum; Quod nomen illi impositum alij ab Hispaniæ Regione Granata crediderunt, sed perperam. Granatum enim à multitudine granorum, quæ continet, appellatur. Quin & ipsam Regionem Granatæ, ab vberrima horum Malorum Granatorum, quibus scatuit, copia, nomen accepisse latum est. A varijs autem sui qualitatibus, varietatem aliorum Epithetorum hoc Malum sibi vendicauit. Siquidem ab exteriori eius formâ cognominatur *Rotundum*, & *Globosum*, ac *Turgens*; vndè *Turgidum*, & *Turgescens*, & vlterius *Formosum*, iuxta illud.

Punicea crebro, cui Creta, est patria, Mali
Formosum poterit potu æger sumere Fructum. *Denalius in epithalā. D. Caroli Ludouisij & D. Penthesileæ Albergatæ lib. 2. ep.*

Roscidumq; apud alios.

Vt Rosa cum niueo Pallantias exit amictu;
B *Tempore vt Autumni ROSCIDA Mala rubent.*

A coloribus, quos cortice refert, *Rubens*, *Rubicundus*, & *Roseus*, siue *Rosarum æmulator* est hic Fructus: vndè Martialis

Aut imitata breues Punica Mala rosas.

In quem sensum & Italus Poeta Hieronymus Fontanellus, cum antonomasticè *Camporum Pyropum* appellaret Granatum, canebat.

O' PIROPO DE CAMPI,
Ch' emulando la Rosa
Nel tesor di natura ardi, & auampi. *Fontanell. od. 18.*

Spadiceum pariter, ac *Rubeum* non ineptè dicetur, atque *Purpureum*; *Punicanum* enim Pomum Græci φοινίκεον appellant. Quibus adhæsit Alamannus in Georgicis

E l' PVRPVREO Granato, il dolce Fico, &c. *Lib. Colt.*

Quapropter *pictum* etiam & *coloratum* venit indigitandum. Hinc Pallad. de Punicis sermonem habens, ait *Et sibi cognato picta rubore placent*

C Et quoniam corticis crassities, & quod illi continuatur intra Pomum, maximè dum senescit, flauescit, *Flaui* propterea promeruit appositum, Græco Poetâ canente

ῥοίῃσι ξανθοχίτωνα, γεραιόφλοια τε Σῦκα, *Ex lib. 6. Anthol.*

Ideſt *Punica FLAVA, seni vestitas cortice Ficus.*

A sapore *Suaue*, & *Sapidum*, ac iuxtà suas species *Dulce*, vt *Apyrenum*, & *Sclerococcon*; *Acre* cuius mentionem habet Plinius de his Pomis scribens *Nucleos habentium quinque species, Dulcia, acria, &c. Mistum*, quod vtriusque saporem dulcis, & acris participat. *Acidum* quoque dicitur, & *Vinosum*; Quod & innuit Legatus noster, vbi exemplo Franciſci Denalij Regiensis in Epithalamio Caroli Ludouisij, & Penthesileæ Albergatæ, nobilissimæ, præstantissimæquè fœminæ Patritiorum Bononiensium canentis

Vectaq; tu Libycis Pomona RVBENTIA ab oris *Denal. Car. lib. 2.*
Affer, quæ possunt pellere Mala sitim.

Libyca pariter, quia *Punica* vocat hæc Poma Legatus ipse, cum scilicet de gentilitijs Camilli Bazani Mutinensis Punicis Græcè modulatus est ἐν Μετρικῇ Ελλάδι.

Λείρια τοῖς ἄλγεσσι νοσηματίκοισιν ἄκεσμα *Laur. Leg. ἐν Μετρικῇ Ελλάδι ἐπιγρ. ια.*
D Λύκια φέρει: Ζώνη κωλύει αἷμα ῥοΐον
Οἶνος τῶν ΛΙΒΥΩΝ ΜΗΛΩΝ διψῶσι νοσοῦσιν
Εὐσυγχορέεται, καὶ σόος ἐστὶ πότος.
Σήματα πάντα σὲ μάρτυρεται Ἰητῆρα μέγιστον.
Ἰητῆρ ἔσεαι μὴ διατοῦτο σόφος! Id est si Latinè placeret.

Candida si varios expellunt Lilia morbos,
Sanguinis & fluxus fascia stricta vetat:
Et LIBYCIS vinum è Malis sitientibus Ægris
Potio quàm suauis, tàm quoque tuta datur;
Virtuti cognata tuæ dum symbola sunt hæc,
Pæona te quisnam, docte Camille, neget?

Sunt & quæ à Galeno vocantur *Austera*, quæ nimirum Dioscorides σίπικα nuncupauit

pauit. Sic & interiora grana coccos purpureos æmulantia, *cocco rubenti diues* bonum E
hoc Malum conſtituunt, à quorũ multiplicitate *numeroſum* appellari meretur: Quapropter idem Legatus *Pyropis plenum* hoc Pomum dicebat, *Regium* quoq; nuncupando, vbi cecinit

Idẽ in Rhythm. Ital.

Quì co' bei gigli vnito i ſguardi alletta
PIEN di RVBINI il REAL Pomo, e regna.

Quo pacto & Arbor ipſa *Regia* quoque poſſet appellari, tanti nominis dignitatem ipſi comparantibus tum fructu *Coronato*, cuius eſt Arbor; Vndè Io. Vincentius Imperialis, *Pomum Afrum* antonomaſticè vocans hunc fructum, canebat.

Imperial. in lib. inſcr. Stato Ruſt.

Quì tu rimiri sù la verde ſoglia
L' AFRICAN Pomo, CORONATO il capo,
Che ſotto l' AVREO Manto i bei rubini
Fra bianchi veli, e ripartiti, e inuolti,
In belle, in grazioſe, in care offerte
Prodigo t' offre con le mani aperte.

Tum nobili flexilitate, ob quam arte ducta Topiariâ regios regijs in viridarijs oblectat oculos, & in amœniſſimas porticus fabrefacta, vel Regibus ipſis gratiſſima eſt contrà F
ſæuiorem Solem defenſio. Quô ſpectare videntur pretioſa hæc noſtri Baptiſtæ carmina ad doctiſſimum Angelicum Aproſium directa

Ioſ. Bapt. Poeſ. Melic. part. 1.

Con le frondoſe ſarcine de' rami
Fè teſtudini opache, ermi velami,
A diſcacciarne il Sole,
Allor che ſul meriggio arder più ſuole.

Coronati itaque *purpuriſſatus* Punicæ fructus Adiecto digniſſimus compertus, *Regis* quoque Arboreos inter fœtus titulo ditari promeretur. Vmbilicus enim ille, qui in ſummo Granati vertice exiſtit, latus, amplus, & calicis (vndè *caliculi* quoque nomen traxit) plerunque adinſtar concauus, atque profundus, extrinſecè regiam (& ò quàm bellè!) imitatur coronam; & color, vt diximus exterioris corticis purpuram refert. Mala propterea *caput redimita* nuncupauit hæc memoratus Legatus, vbi ſic Imperiali concinuit

Legatus in Epigr. Lat.

Hic albent etenim regales Lilia Flores,
Et REDIMITA CAPVT Punica Mala rubent. G

Ita & *Regia* dixerat in Etruſcis hæc Poma ſcribens

Vinſe in Guerre erudite i più Diſerti,
E alla ſaggia Stagira accrebbe honori;
E, calcando le vie de' ſuoi Maggiori,
A' ſuoi POMI REALI hà i Lauri inſerti.

Ideò & *nobilis*, & *inſignis*, necnon & *generoſi* ſibi cognomen adſciſcat; quod & Eriphus inſinuat in Melibœa ſcribens. ---- Αὕτη δὲ ῥοιαὶ
Ὡς εὐγενεῖς

Scilicet *Hæc verò Mala Punica*
Quam GENEROSA!

Internas illius tunicas, quæ grana continent, quiſquis perpenderit, nonne tot cartilagines, ſiue membranas eſſe fatebitur? Hinc igitur huic Malo non malè quadrabunt, *cartilaginei*, ſiue *cartilaginoſi*, necnon *membranacei*, ſeù *membranoſi* cognomenta. Cùm verò Pomum hoc vbi maturitatem attigerit, non proletariâ craſſitudine ſit præditum, & rami paterni ad illud ſuſtentandum valdè exiles ſint, indè nec impropriè *premens*, & *grauans*, ac *incuruans pondere ramos* agnoſcitur. *Cypria* ſimiliter, & *Venerea* poſſunt hæc Mala vocari, tum ex ſpecie, cùm quià non defuerunt qui cenſuere Granatum fuiſſe Pomum illud, quod ex Hortis Heſperidum carptum, & à Ioue Paridi miſſum, vt contentionem Dearum de forma ſolueret, ab hoc Veneri adiudicatum eſt, neglectis Iunone, & Pallade. Vndè habuit Troia quod de Paride conquererer, & ſic Palladi ſupplicaret apud Agathium Scholaſticum. H

Lib. 1. Antholog.

Ἰλήκοις πολιοῦχε, σὲ μὲν χρυσαυγὶ νηῷ,
Ὡς Θέμις, ἡ πλήμυν ἵλιος ἠγασάμην.
Ἀλλά σύ με προλέλοιπας ἐλώριον; ἀντὶ δὲ μήλου
Πᾶσαν ἀπεδρέψω τείχεος ἀγλαΐην.

Αρχιον

A Αρχιον ὦ θνήσκειν τὸν βουκολον; ἦ γὰρ ἄθεσμος
Επλετο, τῆς πάτρης ἐκ ἀλίτημα τόδε.

Quod inuertente Legato sic latinè sonat

Troiæ Diua faue, cui fuluo templa metallo
Vrbs misera instruxi, te venerata diu.
Sed me liquisti spoliandam, irata decorem
Arcis, pro POMO, depopulata meæ.
Quàm satius fuerat Paridis lethum! impius ille
Si fuit, haudquaquam Patria talis erat.

Legat. in Poet. Metaphyteumat. lib.2.ep.40

Sed ad Marinum, cui multum propterea debet Granatum, quòd ipsum viuaci suæ Musæ pennicillo depingens, ad eam euexerit gloriam, quam infert à tribus apud Epopœos Deabus de ipso decertatum fuisse, vt supra, & in Fabulis quoque patet. Debet & ipsi contentionis Pomum, quia *diues* idem appellauit, cum, postquam à Discordia in concilium Deorum proiectum cecinit:

B *Con la sinistra man sul destro getta*
De l'esca d'or la perfida scrittura;
Questo MAGICO DON tra tante feste
Gettò nel mezzo a l'assemblea celeste.

Non multum abinde subsecutus est.

Marte vuol sostener con l'armi stesse,
Che' l RICCO POMO a Citerea si dee.

Io.Bapt.Marin. Epithal.2.

Vndè & cur *ambitiosum* alibi vocaret habuit.

O' quando in Ida venne
Con l' altre emule Diue
A litigar l' AMBITIOSO Pomo.

Palladia insuper hæc Mala bene dicentur nedum ex Tyanæo, verum etiam quia in Hereo templo Eubœæ memorabile existens Palladis simulacrum ex Ebore, & Auro, operâ Polycleti concinnatum, alterâ manu sceptrum, alterâ Punicum gestabat Malum. Et de hoc fortasse Nicarchus intellexit, cum Venerē Palladi in hæc loquentem inducit.

C Παρθένε τριτογένεια τί τὼ Κύπριν ἄρτί με λυπεῖς,
Αρπάξασα δ' ἐμὸν δῶρον ἔχεις παλάμῃ;
Μέμνησαι, τοπάροιθεν ἐν ἰδαίοις σκοπέλοισιν
Ως Πάρις οὔ σε καλὼ, αλλ' ἔμ' ἐδογμάτισε.
Σὸν δόρυ, καὶ σάκος ἐστίν; ἐμὸν δὲ τὸ μῆλον ὑπάρχει.
Αρκεῖ τῷ μήλῳ κεῖνος ὁ πρὶν πόλεμος.

L. 1. Floril. leg. ἐις Θεοὺς

Quod pariter in Poeticis Legati nostri Metaphyteumatis sic inuersum legitur.

Quid me Virgo premis Pallas Cyprin, & rapis illud
Pomum? quid gestas munera nostra manu?
Sis memor Idæis quòd non te in collibus olim,
Sed tantum pulcram me Paris esse tulit.
Hasta tibi, & clypeus, Pomum mihi conueuit istud.
Ne certes iterum; sat tibi pugna prior.

Lib.2. ep. 39.

Vlterius *Agdestium*, seù *Agdestite Malum* Fructum hunc bene appellabimus, sicut & *Arbor Agdestia*, seu *Agdestites dicetur*, quòd hæc Malus cum suis pomis germinasse D credita sit ab aliquibus ex sanguine Agdestis nati ex spermate Iouis, super saxum Agdo delapso, dum ille incestuosè requireret Deorum matrem, vt latius in Fabulis. Nec malè pronunciabit iudicio meo, quisquis malum hoc *triste*, *ferale*, *fatale*, *infernum*, *lugubre*, & alijs huiusmodi synonymis appellabit, cum illud solum causa fuerit, vt Proserpina à Plutone rapta, diùquè à matre omne aliud credenti quæsita, cum tandem patuit euentus, obtento ex Ioue indulto, vt ad Superos euocaretur, sub hac tamem conditione; si nihil apud Inferos degustasset, propter trium, vel septem eius granorum esum, quæ illa inuenta est comedisse, coacta fuerit non in diei lucem redire, sed penes Inferos pulcherrimo Solis aspectu in æternum viduata remanere. Quod innuit Ouidius, dum canit.

Rapta tribus, dixit, soluit ieiunia granis,
Punica quæ lento cortice poma tegunt.

L.4. Fast.

Quam-

Quamuis alibi referat fuiſſe ſeptem, dicens -- *Et cultis dum ſimplex errat in Hortis,* E

Lib. 5. Metamorph. *Puniceum curuâ decerpſerat Arbore pomum,*
Sumptaquè pallenti ſeptem de cortice grana
Preſſerat ore ſuo.

Sed cortex huius Mali, Græcis σίδιον, aut κάλυμμα κάρπου, ſcilicet fructus tegumentum ex eo quod videtur eſſe coriaceus, ſibi proprium latinè nanciſcitur nomen, nempè *Malicorium*, & poteſt à qualitatibus appellari *Durum*, *Subſcabrum*, ac *Subrufum*; *Rutilum* verò indigitauit Columella dum ſic ſcripſit.

Nic. in Alexipb.

In hortulo.

Lib. 4 Faſt. *Punica, quæ rutilo miteſcit tegmine grani.*

Lib. 5. Metamorph. *Lentum* Ouid. indigitauit *Punica quæ lento cortice grana tegunt.*

Et *pallens*, vt illic. *Sumptaquè pallenti ſeptem de cortice grana.*

Cicus autem, aut cicum, *tenue*, ac *flauum* dicetur, & eſt verbum Varronis familiare; ſignificat enim apud illum membranulam illam tenuiſſimam, quæ acinos diſcriminat in Malo Punico. Quod abſolutè *pulcrum fructum* nuncupauit Homerus vbi cecinit: Ενθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόαντα,

Hom. Odiſ. Ογχναι, καὶ Ῥοιαὶ, καὶ Μηλέαι ἀγλαόκαρποι. F

Ideſt. *Ibi verò Arbores PROCERÆ creſcebant FLORENTES*
PYRVS, & MALVS PVNICA, & Mali alij FRVCTVM PVLCRVM producẽtes.

Sed hæ iam expoſitæ in Epithetis eruditiones, ſi dilatentur Hieroglyphica, & Symbola parient, de quibus deinceps agetur.

HIEROGLYPHICA, SYMBOLA.

Fol. 398. CVm Malus Punica, & Myrtus, ſe ſic inuicem diligant, vt iuxta poſitæ, & feraciores euadant, ac radices ſimul complicent, ideò ipſas pro maximæ amicitiæ ſymbolo, merito quidem Pierius Valerianus declarauit; Hinc myrteam coronam, Malis tamen Puniceis exornatam, teſſeram eſſe frugiferæ amicitiæ colligendum eſt. Ipſa verò Mala in tunica Sacerdotis, coruſcationes ſignificant, ad mentem Ioſeph. Eadem ad numerum 72. in tunica, ſeù pallio Pontificis, Archangelus Burgonouenſis G poſuit pro Hieroglyphico ſeptuaginta duorum totius mundi populorum. Cartarij autem mens fuit ex hoc malo ſymbolicè denotari concordiam; Nec quòd malorum iſtorum grana folliculis quibuſdam inuicem aliquo numero ſegregata ſint, inobſeruatum prætermiſit Pierius; aſſeruit enim eis populos, ac gentes varias, vno collegio congregatas indicari. Nec perperam. Prædicta enim grana inter ſe tam miro Naturæ opere diſtincta, prouinciarum veluti limites quoſdam præſeferre videntur; immò Religioſorum virorũ concordiam ad amuſſim ſignificat ſecundũ Gillebertum, quoniam ſimilia inter ſe ſunt grana ſolo numero differentia, & quemadmodum (dicebat Crates) in omni Malo Punico ſemper granum aliquod putre eſt; ita nemo inter quaslibet Hominum Prouincias reperitur, vndequaq; purus à vitio, & propterea Theognis ſcribebat

De Antiqu. l. 3. c. 11.
In Cabaliſt. dogm. 1.
Fol. 321.
Fol. 397.
Serm. 35. in cantica.
Monoſ. l. 6. num. 58.

Ἀνθρώπων ἄψεκτος ἐπὶ χθονὶ γίγνεται οὐδείς.

Ideſt illuc vſq; *Nemo ſupra terram ſine culpâ viuere natus.*

Quandoquidem, vt ex Clearchoapud Athenæum habemus.

Nil vnquam eſt hominum, carpere quod nequeas.

Prædicta fortaſſe de cauſa malum punicum in manu Iunonis ſignificabat illam regnorum, ac gentium præſidem eſſe. Sed cum Mala punica, Pœnorum, à quibus nomen acceperunt hieroglyphicas eſſe notas neminem lateat; hinc nihil mirum, quod idem Pierius aſſeuerãtius ſcripſerit malis huiuſmodi fercula illuſtrata dudum apud Romanos ſignificaſſe ferculorum celebritatem fieri ob belli Punici victoriâ inſignitum euentum. Vlterius Malum Granatum, cum extrà pulcherrimum ſit aſpectui, intus vero ſæpiſſimè marcidum, non immeritò ex eodem Valeriano referre poterit probitatis ſimulatorem. Quod autem ab eſu mali punici Granorum mulieres Theſmophoria celebrantes prohibitæ fuerint, hoc indicat, vt tradidit Clemens Alexandrinus, ſecundum earum opinionem Mala punica ex ſanguineis Dionyſij Guttis germinaſſe. Virga inſuper de Malo Punicâ facta, quam incuruatam reginæ in capite geſtare conſueuerant dum ſacra facerent, & quam veteres marculum appellarunt, vbi ſub conſideratione venerint aſſerta

Fol. 398.
Loc. cit.
In adhort. ad gent.
Ibidem.

Pie-

A Pierij Valeriani, omni dubitatione remota denotabit id in Iunonis gratiam factum fuisse; cum maximè Malus Punica sit Iunoni sacra, cuius fructus designat populos, & gentes, & Iuno sit Dea Regnorum, præcipuè Punicis fauere credita sit; vnde Virgilius:

Hic illius arma hic, &c.

Africa depicta non nunquam videtur læua Malum Punicum tenens significare Regionem huiusmodi Arboribus fertilem esse; At Symbolica hæc Moralibus, & Mysticis valde affinia cum sint, hisq; libenter sociari velint, hinc Mystica, & Moralia proferentur.

MYSTICA, MORALIA.

PRobatam in hac vita conscientiam ex Malis Punicis in tunicâ Sacerdotis, quæ tamen erant Aurea, denotari tradidit Ricciardus. Sicuti enim Malum Granatum extrà est incomestibile, & intus pulchrum, ac suaue; ità optima viuendi ratio exterius aspera est ad sensum, intus verò cælestibus exornatur diuitijs. Illa præterea, ex *In Comm. symb. tom. 2 fol. 2.*

B doctrinâ Gregorij Nisseni, Hieroglyphica sunt disciplinarum, quæ in præsenti vita lætitiam non videntur afferre, sed tristitiam, prout eiusdem fructus exterior tunica, cum dura sit, minimèquè humano esui conformis id præsefert: æternum autem, huius vitæ consumato curriculo, conferunt solamen. Vbi verò vnitatem Ecclesiæ ex multis gentibus in eundem sonum, scilicet in eadem præcepta conuenientibus, per Mala Punica, tintinnabulis lxx i i. aureis alternatim adiecta, vt erat in veste Hebræi Pontificis, repræsentari monumentis mandauit Valerianus, rationi dissonum nil protulit: eo etenim modo, quo Mali Punici exterius vnus est cortex, & multa interius grana continet, sic & innumeros Sanctæ Ecclesiæ populos vnitas Fidei complectitur, quos intus meritorum diuersitas tenet. Hoc pariter confirmatur, quin & exinde Mysticus alius sensus elicitur; quod scilicet Mala Punica nil differant in quantitate granorum, sed in omnibus, & singulis idem sit granorum numerus; hoc namque sibi vult homines in numero Theologalium virtutum conuenire. Idem Malum cum inter innumerabilia quæ continet grana, aliquod semper, aut putridum habeat, aut imperfectum repræsentat corpus humanum quod vndequaque perfectum esse non potest; nemo enim in hac mortali vita

C hominum repertus est (demamus Christum Incarnatum) aut reperietur, qui aliquem non habeat, aut habuerit imperfectionis næuum; ideſt aliquod crimen; cum in omnibus locum sibi nanciscatur illud: *Nemo sine crimine viuit*, & in sacris Bibliorum paginis legatur: *Septies in die cadit Iustus*. Quod axioma verificatum in seipso cognoscens Regius Propheta, cæpit toties quotidie afflictari, & pænitentiam agere, ac laudes dicere Deo, quoties in statu gratiæ licet existens, per propriæ tamen carnis fragilitatem, errare potuisset. Canebat enim; *Septies in die laudem dixi tibi*, Hac fortasse de causâ, vt scilicet septies ad minus in die cadentem spiritu Religiosum erigeret, S.M. Ecclesia sanciuit septē fore debere Officij Diuini Canonicas Horas, à Viro Religioso quotidie reecitādas. Cū autē tanta cadat in Malū Punicā, ac Pinum sympathia, vt illa si fructus acidos ferat, clauo pineo aduſque medullā adacta, acciditatem, & austeritatē fructuum; in dulcedinē, & suauitatē conuertat; Hinc idē Pierius ansam extraxit dicendi per Malū Punicam sic transfixam denotari hominem, qui vel morum austeritatem, vel vitium aliquod in melius verterit, ac in virtutem commutarit. Sed & Clemens Alexandrinus *Loc. cit.*

D altius penetrans Orationis multas latebras, multipliceſq; & occultos sensus, ex Mali Punici multis tunicis, in quibus grana continentur, significari tradidit: iure quidem optimo, nam apud eruditissimos Græcos hoc malum sacrum erat Mercurio, qui interpretatur Oratio. Illud verò in sacris literis. *Vt fragmen mali punici, ita & genæ tuæ*, oh quam bellè gratiosum, & amabilem modestiæ ruborem, Sanctumq; Virginitatis pudorem designat! fragmen enim mali punici tumorem genæ pulcherrimum, illiuſq; roseum colorem, ad rubicundum non intensum æmulatur, vndè ingenua verecundia emergit; Subdit ideò Sacer Textus: *Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus, &c.* Accedit & morator sub pomo Granato considerandus, vt est primo regum 14. qui à Laureto, iuxta Animaduersiones Diui Gregorij exponitur ille, qui requieſcit sub vmbra Christi. Prætereà Malus Granata, cum sit Arbor dura, & nodosa, plus in latum, quam in altum se protendens, & flores habeat alios albos, alios purpu- *Lib. 6. stromat. f. 314. Cant. c. 4.* *Ibid.* *In verb. habitus.* *In 1. Re. 14.*

reos

SCD Lyon 1

reos; & alios roſeos, ac fructus poſteà emittat quibus durus eſt cortex, & interior ſub- E
Lib. 17. In reduct. mor. lib. 12. c. 95. ſtantia carnoſa, multa continens grana, atque cortex, flores, & fructus maximam ad ſenſum Iſidori vim habeant in medicina, repræſentat, teſte Berchorio, virum iuſtum, & perfectum, durum per conſtantiæ firmitatem, latum per charitatem, non altum per ſuperbiam, & vanitatem, breuem per humilitatem; cuius flores, nempè interiores affectiones aliquando ſunt albi per continentiæ puritatem, interdum rubei, per iuſtitiam, vel charitatem, & ſæpè, ac ſæpius roſei per patientiam, & longanimitatem; nam roſa,
Cant. 2. quæ fricata redolet patientiæ ſymbolum eſt. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis.* Illius fructus, ſcilicet opera, incluſa ſunt in quodam duro, & rudi cortice, in virtute videlicet humilitatis, quæ ipſa velat, & occultat, ne exindè per inanem gloriam euaneſcant; legimus enim apud Senecam: *Eſto occultator virtutum, ſicut alij, vitiorum,* & hiſce in fructibus carnoſitas eſt pietatis, & granorum, meritorum ſcilicet, ac virtutum multiplicitas. Et huiuſmodi vir quoad corticem conuerſationis, quoad affectionis Flores, &
2. ad Tim. 4 quoad locutionis folia, atque ad fructus operationis, virtuoſus vndequaque, ac medicinaliseſt; cum ſcripſerit D. Paulus: *Omnis Creatura Dei bona eſt, quià nihil reijciendum in ea*, Inſuper hæc Arbor, cum maximopere frigoris, & brumarum ſit impatiens, & F
eius flores facillimè depereant à pruinis, ita & quamplurimos ſignificat, qui tam debiles in bono ſunt, vt frigus aduerſitatis, brumam tentationis, & pruinam pœnitentiæ tolerare nullo modo poſſint; quinimò ad tale etiam modicum frigus flores ſuarum bonarum affectionum, propoſitorum, & voluntatum ocyus deficiunt, & exiccantur; Hoc ideò reſpiciens Patientiæ Archetypus Iob, in hæc verba prorupit: *Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius* & paulò poſt: *Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur manibus, ante omnes herbas areſcit.* Vel aſſeramus, quod per florem Mali Punicæ nullo negotio à pruinis exiccatum intelligi poſſit Iuuentus, quæ aduerſus tribulationum frigora, vel tentationum brumas maximè debilis eſt, & inepta. Quod verò Mali Granatæ fructus duro putamine operti ſint, & interius carnoſitatem, ac granorum multitudinem habeant, quæ quamuis parum nutriant, valde tamen ſunt medicinalia, cum ſecundum Dioſcoridem facultate potiantur confortandi, conſolandi, fluxum ſiſtendi, deſiccandi, & ſitim in febribus, ac aliàs compeſcendi, & contra multiplices alias paſſiones peculiaris medela ſit hic fructus; hoc nobis Prædicatorem deſignat, qui in exterioris apparentiæ G
cortice clauſus eſſe debet, & multa intus grana, pleraſquè ſcilicet virtutes, & merita continere, carnoſitatem quoque pietatis, & humiditatem orationis habens; qui & ſi parum nutriat alios, nempe quoad temporalem ſubuentionem, cum id propter propriam paupertatem præſtare nequeat, nihilominus illis vtilis eſt ſpiritualiter, atque medicinalis, ipſos ſcilicet ſuis dictis, & informationibus confortans, & conſolans, illos in fide roborans, & conſolidans, fluxumquè in eis vitiorum reprimens, & compeſcens, voluptates quoque illarum carnales, ſuæ exemplo continentiæ deſiccans, & tollens, ac in febricitantibus, in cupidis ſcilicet, ardentibns, & auaris ſacram auri famen, & auaritiæ ſitim ſedans, atque refrænans; ſicut enim ex iſtis pomis ſuccus guſtui delectabilis, & multas comprimens infirmitates eliquatur, ſic, & ſatius iſtorum ſuccus, nempe doctrina, quæ ab eis dimanat, contra vitia, & peccata ſalutaris eſt. Seneca in epiſtolis habet quod ſic ſapiens imperturbatus dicitur, quomodo Apyrina dicuntur: non quibus nulla ineſt duritia granorum, ſed quià minor, & ferè imperceptibilis cum ſumma dulcedine, id eſt morum ſuauitate cunctis exoptabili, & gratiſſimæ in fructu venuſto, vrbano, ſuaui, quæ quidem qualitas Domeſticorum Pomorum Arboris Granati Mali, & Punici H
exemplaribus actibus ſuaſu, auxilio, & munificentia morboſos inſultus Moralium Iebrium, & cordis igneitatem lenire, atque reſtinguere, vti conſueuêre Granati Pomi dulcioris ſucci à febrientibus bibiti, vndè dici poterunt ſine igne à dictione ἀ negatiua, & πῦρ, quod eſt ignis. Quibus alludere viſus eſt Martialis, dum ea digniſſima munera exiſtimauit.

Colum. de Arb. c. 23. Martial. l. 13.

Lecta ſuburbanis mittuntur Apyrina ramis.

Addamus vltimò quod hoc Malum propter toties allatas eius proprietates, ſignificat Sacram Scripturam; hæc namque licet exterius ſit rudis quoad literam, interius tamen grauoſa eſt quoad intellectum: De iſtius verò Fructus Arbore dicendum ſupereſt, quod cum non noſtris duntaxat temporibus, verum etiam Plinij ætate obſeruata ſit fru-
P. l. 17. c. 25 ctum è ſtirpe tuliſſe, perinde ac ſi propriam celare contenderet fructuoſitatem, hinc idcò

Genus

A Genus Humanum ad vanam fugiendam gloriam, humilitatemquè sectandam instruatur. Humiles siquidem solent fructus suos, hoc est opera Iustitiæ occultare, maximèq; cauere ne emanent in publicum, tum vt tutior sit propria virtus, & minus insidijs Dæmonum obnoxia, qui ad explicatas merces vno agmine prosiliunt, cum etiam quia morale præceptum est, *P. Caussin. l. 10. polyhist. symb. num. 50.*

Tu quicunque studes intactam ducere vitam
Viue tibi, & longè nomina magna fuge.
Viue tibi, quantumque potes præclustria vita,
Sæuum præclustri fulmen ab arce venit.

Te modis omnibus lector beneuole ad bene, Beatèq; viuendum inuitant Punica Mala, quæ sequentibus Virtutum speciosioribus Simulacris rem totam contemplatiuæ, atq; actiuæ Vitæ expediunt.

EMBLEMATA.

B

AD Topiariam artem pro rectis præcipuè Pergulis aptissima Punica Malus in egregia quoq; potest aptari Emblemata. Nam si eiusmodi Planta, cum sit naturæ sequacis, & flexibilis, ab ijs, qui topiariam exercent aliquo modo curuata consenuerit, & sic Emblematis corpus constituatur, cum ab inde rectitudinem repetere nequeat, eleganter significabit id, quod innuebat antiquus ille Poeta, quod nimirum *Carol. Steph. de re Hortensi l. 1. c. de Perg.*

---à teneris assuescere multum est.

Hinc materiam sumpsit elegans Poeta Publius Franciscus Spinula Mediolanensis Historiam confingendi, ipsamq; idem probaturus, describendi Adamo Conarchio Polono Posnagniensi Episcopo, his hexametris.

Quid varios hominum mores, generosa propago,
Adame Antistes, toto miraris in orbe?
Villicus in patulos Pomum incuruauerat arcus *Lib. 1. Epigr. 1.*
Constringens laqueo, multis quæ obduruit annis.
C *Erigere hanc hæres superas modò tendit ad auras,*
Quò sterilis fructûs aliquos sibi iam dare possit.
Cui sæpè annosus iam dixit rusticus: heus tu,
Quid facis insipiens? iam desine: confringetur.
Sic etiam ramos quæ vertit ad æthera onustos
Fructibus, incuruet nemo. Est assuescere multum
A teneris; id enim natura fit altera cunctis.

Quia porrò exiles sunt rami Punicarum, &, si multo fœtu fertiles fuerint, facile disrumpuntur; hinc facilis Emblematis contextus in eos, quos NON RARO BONA PROPRIA PERDVNT. Inde habuit quo matrem in puerperio mortuam significari innueret cultissimus noster Baptista, cum de Deliâ cecinit.

Lacteolam reddit fœcundo è viscere prolem *Ios. Bapt. centur. 1. epigr. 8.*
Delia, multiuolo digna placere Ioui.
Halitat ast animam, fundit cum paruulus infans
Vagitus. Surgit filius, ipsa cadit.
D *Plaudite vos steriles. Hanc fœtus perdidit, & sic*
SÆPE SOLENT RAMOS PERDERE POMA SVOS.

Hinc apud Ianum Pannonium Episc. Quinqueccles. Arbor eiusmodi in hęc conqueritur.

Mansissem incolumis, si non fœcunda fuissem, *Ian. Pann. l. 1. eleg. 2.*
Nunc iaceo proprijs obruta pignoribus.
Nec iam aliud superest, nisi vt atrâ cæsa bipennì
Ingerar igniferis officiosa focis.
Quô Nucis est peior mea sors! ego lædor ab ipsis
Fructibus; ob fructûs læditur ipsa suos.
Hac mercede fuit genitrix Agamemnonis vxor,
Vel quæ cælatum misit in arma virum.
Talia de natis referent si præmia matres,
Sacra vbi naturæ iura potentis erunt?

Sci-

Scilicet hæc ratio eſt, voluit dum gignere nupta,
Vt medio creſcens ventre necetur onus.
Dira vtinam noſtros cuſſiſſent frigora flores
Tum, cum prima nouo germina vere dedit.
Aut vbi mox teneris ſtabam denſiſſima pomis,
Ventus abortiuas diripuiſſet opes.
Præberem vacuas æſtum vitantibus vmbras;
Maximus hinc Platanis conciliatur honos.

Et hæc quo ad Arborem. Quò enim ad fructum, cum, vt in Hieroglyphicis oſtenſum eſt, Concordiam ſignificet, ad denotandum Emblematicè quod ipſa Concordia, eſt Ciuitatis pulcritudo, à fertiliſſimo Poeta Nicolao Reuſnero Punica Mala adducuntur ex Deæ Concordiæ veſtibus dependentia, cum hac Agalmatis declaratione.

Quam ſpectas, eſt mater opum Concordia: templum
Camillus olim cui ſacrauit ſplendidum.
Craterem fert dextra manus, cornûque ſiniſtra,
Pomis, & odoro flore plenum, Copiæ.
PVNICA MALA Deæ dependent veſtibus: aſtat
Vtrinque Cornix ſacra auis Concordiæ.
Nimirum regni vis eſt Concordia ſancta,
Et pulcritudo Ciuitatis maxima.
Cui comes eſt pleno diues bona Copia cornu,
Et Pax, & alma Quies, Iuſtitiæ filia.
Bacchus adeſt, & flaua Ceres, & opima Voluptas;
Adſunt Opes, & Firmitas, & Sanitas.

Vnicum at Pomum magnæ molis adapertum Emblematicam nobis ob oculos ponit Charitatem, quæ diffiari nimium propter ardorem, alijſq; beneficè communicari deſiderat; Symbolum hocce ab Excellentiſs. Iatrotheologo Hieronymo Bardi in ſuo Peregrino Xauerio Epigr. 124. erectum legimus tali pacto.

Mala tibi munus deducto Punica libro,
Certa animi fuerint hæc monumenta tui.
Illa rudi viuas condunt ſub cortice gemmas,
Tu tacito æthereas pectore claudis opes:
Illa rubro dum dulce micant, velamine fracto
Diuitias iactant ambitioſa ſuas.
An tibi dum ſacro nudatur pectus amictu,
E medio diuus pectore flagrat amor?

Dum autem Scriptorium expectat calamum Atramentaria noſtri Pomi Virtus in ſequenti rubrica Variorum Vſuum exaranda, ſi Punicum interim ſumatur Pomum, cui ſubtilioris Arundinis portio infixa ſit pulcherrimum, ingenioſumq; ſatis Scriptorium Emblema, Epigrammate animatum duplici, & Græco, & Latino erectum perpetuò ſtabit.

Incerti ex l. 1. Anthol.

Ἡμεῖν ἀχρεῖον κάλαμος φυτόν; ἐκ γὰρ ἐμεῖο
Οὐ σῦκ', ἢ Μῆλον φυσεται, ἢ σαφυλή.
Αλλά μ' ἀνὴρ ἐμύησ' Ελικωνίδα, λεπτὰ τορήσας
Χείλεα, καὶ σεισὶν ῥοῦν ὀχετευσάμενος.
Ἐκ δὲ τοῦ, ἕυτε πίοιμι μέλαν ποτόν, ἔνθεος εἶα,
Πᾶν ἔπος ἀφθέγκτῳ τῷ δε λέγω σώματι.

Quod ita vertit Legatus noſter.

Laur. Leg. in Poet. methaphyt. l. 2. epig. 22.

Agreſtis iam Planta fui, quæ Canna, nec ex me
Ficus, non Pomum, nec minus Vua fuit.
Sed me aptauit Homo, fecitque Heliconis alumnam,
Mi labium poliens, oſque breue expediens.
Inde ſimul nigrum potum bibo, numine plena
Ceù fuerim, hoc muto quælibet ore loquor.

Nec Dapſilem hîc præteribimus ad Eruditionem Mali Punici Emblema, quod in Vetuſtiſſimo Æneo Schematiſmo noſtra potuit adinuenire Mineruula, illudque eruditiſſimis

Ectypon Ἀθηνογενίσεως.

Manubriati Antiquiſsimi Hetruſci Diſci,

Hoc eſt Emblematicæ Æneæ Laminæ vetuſtiſſimæ Sacrificalis INTERPRETATIO.

ditiſſimis nonnullis, quibus communicaui viris prorſus non diſplicuerit, licet non vulgares intulerit auſus, ſperarem quoq; Gratiam aliquam apud omnes initurum, nam difficile factum comitari ſolet Gloria, vt Græcus ſentiebat Theognis; iamq; patet omnibus quod *Armat Spina Roſas, mella tegunt Apes.* *Claudian. l. 2. in Eutrop.*

Nec parum certè addidit in hoc Animi grauiſſimorum Philoſophiæ profeſſorum, & collegarum meorum colendiſſimorum D. Franciſci Natalij D. Fuluij Magnani, & D. Cæſaris Zopij Iudicium. Coronata Pomi Granati Dignitas, atq; Præſtantia Rationis Regiam quodammodò repræſentare in hoc Emblematico Diſco videtur; quià pro myſtico

SCD Lyon 1

Omne ſub Regno grauiore Regnum eſt. *Seneca in Thyeſte.*

Ariſt. prim. paru. nat. Nihil eſt in intellectu quod primò nõ fuerit in sẽſu.

Ariſt. l. 3. de Anima l. 4. Id. c. 8. t. 37

Sylua Allegor. Exod. c. 28. 39. Reg 3. c. 7. & 4. c. 5. Paralip. 2. c. 3. Hierẽ. c. 52. Agg. c. 2. Ioel. c. 1. Leuin. lem. in Herb. Bibl. expl. ca. 36. Ariſtot. l. 3. de Anima c. 4. Zabarella f. 897. c. 5. Mercenar. in dilucid. Scalig. exercit. 307. ſect. 21.

ſtico repræſentatorum omnium ſtat fundamento. Vndè numeroſiſſimi qui in huiuſmodi Pomo viſuntur fœtus integri, ſinguliſq; in Cellulis diſtributi, communi non ſolum tunica duplici, altera dura, & altera tenui circumtecti, ſed propria quoq; intimè amicti, ſanguineq; proportionali, neruis, oſſibus, atq; medulla prædíti Humanæ Mentis in Mentem reuocant ſpiritales Fœtus; Hi porrò, è materiali quamuis prodierint ſemine à ſenſibus ſato, intellectiuam, immortalem, & cœleſtem prorſus acquiſiere naturam. Totque numero perhibentur quot creatarum rerum Species, Hypoſtaſeſq; dari poſſunt in vniuerſum, hoc eſt Entia intelligibilia, quæ à Phantaſtica Virtute tranſmittuntur ad Intellectum vbi immaterialiter effigiata in penariâ Memoriæ Cellâ ſigillatim conduntur proprias ſeruantia conditiones, nobilitatas tamen, glorioſaſq; redditas, abſque eo quod ſingularitas vniuerſalitati deroget, & è contrà generalitas particularitati officiat; Dumque humano ſubordinatæ recognoſcuntur Animæ facultates in Capite, quæ ſupradictas Species mouent, componunt, deducunt, & cum illis identificantur, ita Vegetabile intrà Pomi Granati Caput Phyſica, merèq; materialis Virtus tot Fructuoſorum Granorum ſpecies mouebit, componet, deducet. Granati Dendrologica in Hiſtoria Pomi nobiliſſimum, egregiumq; admodum nobis nunc offertur Symbolum Cogitationis actuum, Intellectionis, & Volitionis repræſentatiuum, quod in Æneâ ſatis craſſa Laminâ vetuſtiſſimâ figuris nonnullis iuxtà præſens præcisè Schema inſculptâ inter rariora Coſpiani Muſæi Monumenta locatâ obſeruatur, artificioſè digeſtum. Huiuſmodi nanq; Inſtrumenti forma, atq; figura cum rationabili, & non parum erudita relatione ad varios politicos vſus, atq; etiam ſacros Antiquiorum olim expetebatur, vtpotè quæ Granatum referens Pomum ob partium ſtructuram compoſitiſſimum, ſignificatuum quoq; feraciſſima poterat haberi. Nullum equidem reperitur Pomum, quod vnicam intrà Peripheriam tot, tamq; pulcros, coloratos, perfectos cum ſuis particularibus tegminibus, ſeminibuſque gerat partiales fœtus, & fructus, vtì Punicum Pomum, quod Pomum Vnicum poteſt dici in Pomoſarum omnium prærogatiuarum adunatione, ſicuti Animalium in genere Apiarium eſſet. Nam ſi Amplitudo illius ſpectetur, ea eſt inter maiores, quæ circumſcriptionem non ſolum habet iſoperimetrarum capaciſſimam, ſed exterius circa centrum triangulatam in gyrum, vndè terminatæ quamplures exeunt lineæ cum æquali, & ſolida extrinſeci continentis ſubſtantia, quæ Malicorium dicitur. Si Materiei ſignatæ conditiones in vno quoque Pomo conſiderentur quoad qualitates ſenſiles omnes, tum primas, cum ſecundas, oculus in illa colores omnes intuebitur viridem, luteum, purpureũ, aqueum, ac atrum; Sapores amarum intensè, remiſsè dulcem, auſterum, temperatè mixtum, inſipidumquè diſpiciet lingua. Mollitiem, aſperitatem, craſſitiem, tenuitatem, denſitantem, raritatem, ponderoſitatem, leuitatemquè diſcernere Tactus valebit. Sinus poſtea, necnon Proceſſus, qui ex Granorum loculamentis reſultant intimum verſus Centrum Mathematicales terminos excogitabiles omnes implere, atque ſpeculationem intelligibilis materiei ad ſenſibilitatem traductæ dafatigare poſſent. Et cum illud ſponte ſua dehiſcat, connaturaleſquè ſuas opes Mortalibus vtiliſſimas ad febrilem compeſcendum, & neciferum extinguendum ignem diffundat, Humanum quodammodo, immortalequè imitari videtur Ingenium, dum iſtud innumerabiles Phantaſmatum Species intelligibiles conceptas, & propriâ virtute efformatas, & ſpiritales omninò redditas glorioſè enititur, & à ſe dijudicatas exteræ cognitioni, mediantibus voce, & ſcriptis demandat, vndè Auditorum, Lectorumuè perquam auidè addiſcere cupientium deſiderio ſatisfiat, Munduſquè literarius, atque ciuilis optimis, & prætioſiſſimis inſtructus, & enutritus præceptis ad omnem felicitatem conſequendam faciliter aptus reddatur, vitiorumquè eliminare valeat, ac penitus abolere nequitiem, nam vt cecinit Lyricus

Horat. 1. ep. 1.

Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator
Nemo adeò ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.

Atque, vt confirmauit Eroticus Poeta malitiem omnem ſanat doctrina

Ouid. l. 2. de Ponto 9.

--- Ingenuas didiciſſe fideliter Artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Stob. ſerm. 1. Veriſſimum enim vbiq; eſt, atq; deprædicatum in quocunq; genere Aſſertum, quod *bonum progerminant fructum probi, caſtiq; mores.* Et licet maiorem inter Homines excitet beneuolentiam, & amorem nobilior, vt eſt Intellectualis, quam Phyſica productio

fœtuum

A fœtuum, atq; educatio, ambæ tamen optimè parallelizant. Ex hac itaq; ficta, & Emblematica Pomi Granati, atq; Intellectus noſtri Germinatione Verã, Rectam, atq; Germanam addiſcamus Methodum Sanitatem tũ Corporis, tum Animi acquirendi non ſolum, ſed diutiſſimè, & in æternitatẽ quoq; quoad animaſticã ſaltem *nil non mortale tenemus pectoris exceptis Ingenij q; bonis* conſeruandi. En Pomi Granati propoſito in Schemate Plantam fructiferam ab vna parte, cui Columba Auis Perſpicax admodum, Pacifica, Simplex, ſine dolo, Lucem mille coloribus, in collo prẹcipuè reflectens Veneri proxima inſiſtit, & in aduerſo loco propè Mercurium eandem Plantam ſimpliciter germinãtem, quæ ſenſitiuos omnes affectus tam dicto, quàm facto, viuaces quidem, ſed innocuos ſuadet. En Iouem in medio ſchematis in Aere ſuper nubes ſedentẽ Ætherium, Fœcundum, Sceptriferũ, Fulminigerumq; cum pallio ſiniſtro ab humero pendente, gremiumq; ſolũ, coxaſq; & crura cooperiente, in actu paruæ Pallados è capite proprio excludendi, & veluti nixu valido producendi. En Regiã à parte anteriori cũ ſimplici pallio à dorſo pendente Iunonem, Lucinam Opem parienti Ioui ferentem, Iouemq; iuuantem, & ipſi obſtetricantem, quæ Mineruulã Galeatam, Clipeatam, Haſtatam, Criſtatam ambabus eleB uatis excipit manibus, quã Dianoetica veluti illatione, proprias vt deſcendat in vlnas, inuitare videtur. En Venerem à latere dextro Iouis candidis collum ornatam margaritis, Aphroditen, quæ amplexata Patrem, vt *natis alma creandis ſeruiat* auet agnoſci, dumq; dextera aperta Iouis ſtringit pectus appetitiuæ facultatis harmoniam cum voluntate ſuperiori, & dominante, vndè ſenſuum ſequatur in agendis rebus obedientia, peramanter oſtendit. En Iuuenem Mercurium, nudo ipſum quoq; corpore, pudendis exceptis, vt reliqua etiam Pſeudonumina, primo anteriori in aſpectu Iouis, Cothurnatũ, ſtantẽ, ſiniſtro parum eleuato, ac veluti gradum ſcandente pede, brachio autem eiuſdem lateris ſupra eleuatæ coxæ planum reclinato, & Inſtrumentum gymnaſticum truſorium cum longo, & ſubtili manubrio obliq; ſibi admotũ manu pariter ſiniſtra detinente, quo mẽtes aſperioribus firmantur ſtudijs; Dextroquè è contrà brachio ità eleuato, vt manus digitis ſuis extremis omnibus verticem capitis tangens Arcem Sapientiæ non vì, ſed obſequio tenendam eſſe innuat; Ille hîc eſt aſſumptus tanquã eloquentiæ Præſes, qui *feruida dicta reportet*, & qui *ſuſcitet Artes ignotas ſolers*, obſcuritatũ doctus Interpres ἑρμηνεὺς, & ideò C tanquam primum, & Phantaſmaticum Ingenij obiectum, cogitabũdus eſt, neceſſe enim eſt intelligentem Phantaſmata ſpeculari à ſenſibus excerpta; ille eſt, qui literas primum à ſe excogitatas, & linealiter expreſſas ingenioſus tulerit in Ægyptum, quas Cadmus dein in Græciam, & Euander in Italiam, vbi toties mutatæ ſunt, tranſtulere, ipſequè Olympiacus veluti Paleſtrita ignauiam oſtendit, moraſq; omnes in ſtudijs capeſcendis eſſe pellendas; ex quibus omnibus clarè, atq; dilucidè venit concludendum pulcherrima quæque, atq; vtiliſſima Præcepta Moralia naturalibus Principijs innixa, fabuloſas quamuis incedant per ſimilitudines, Summi, Veri, Vniciq; Boni obſequium venerabiliſſimum, immò adorabiliſſimum, mendoſi corticis inanitate vndiq; prælucente, confirmare. Quod verò ſpectat ad τὴν γράμματων, interpretationem, quæ in ſchemate cernuntur, cum hæ ſingulis adiungantur Pſeudonuminibus cognitis, nempè Ioui, Iunoni, Veneri, atq; Mercurio iſtorum proculdubiò nomina importare debẽt; at quomodò leguntur, & quomodò ſonent, quis determinare audebit? nam, vti Dionyſius Halicarnaſſeus tradit huiuſmodi ſic habita Hetruſcorum antiquiſſimorum Lingua, ità & ab antiquo perijt, vt nullus inuentus ſit ex Aruſpicibus, ſuo quoq; tempore, Hetruſcis, qui eam ſe noſD ſe fateretur; liceat tamen in hoc aliquid candidè, atq; ſyncerè proferre veriſimilitudinis intrà terminos, qui tanta in antiquitate ad concluſiones demonſtratiuas proximè accedunt; illud Moſchionis dictum re ipſa replicando. *Haud vnquam tamen, quod rectum, & iuſtum eſt ſilens præteribo, quippè nutritam Palladis inter ciues, in Vrbeq; Theſei, candidè ſeruare decet loquendi libertatem*, Hetruſcos habemus ex Diod. Siculo literis, & rerum naturalium inueſtigatione, ac Theologiæ ſtudijs clariſſimos fuiſſe, *quos imitati poſtmodum Romani in melius cuncta ad ſuam Rempublicam tranſtulere*; literas ergo Hetruſcas, eorumq; Sermonis (qui Gallis victoribus omninò ceſſit) reliquias longiſſima poſt tempora receptas in proprium veriſimiliter vſum deduxere Romani, itaut aliquam nobis præſentium literarum Hetruſcarum interpretationis anſam reliquerint, nihil inhærendo Alphabeto illi, quod Hetruſcum appellauit Fr. Iacobus Bonauentura, Heſpbrunus Scotus Ordinis Minimorũ, quippe quod nulla ratione, vel auctoritate ſuf-

Euripides in Medea

Ouid. 3. Triſt.

Aldrou. Ornith. T. 2. l. 15. c. 1.

Val. Flacc. l. 5.

Petrarca.

Terent. in Andria.

Plin. l. 36. c. 5.

Lact. Firm.

Horat. l. 3. ode 24.

Hygin: fab. num. 277.

Virg. lib. 1. Æneid.

Pontanus.

Ariſt. l. 3. de Anima c. 4. t. 2. 3. & ſequ.

Seneca ep. 80.

Apud Stob. ſer. 13.

Diod. ſicul. Hiſt.

fultum in quo ponitur N pro B. M pro C. R pro K. R pro N. Z pro Q. X pro R. Y pro S. E
Δ pro X. H pro Z. & aliæ informes literæ pro alijs, quas cum varijs alijs Alphabetis cõmunis lectionis, ſeu mauis viſionis fecit, in magno folio. Huic ergo non inſiſtendo ad noſtram venimus interpretationem, cum aliæ ſint pronobis coniecturæ, nec deficiant auctoritates, & credibilequè magis videtur pluraGræcis ex proprio idiomate cõmunicaſſe
Pl.l.7.c.58. Hetruſcos, tanquã ipſis præcedenti tempore propiores. *Veteres Græcas fuiſſe eaſdem ferè,*
Tacit. Annal. l.2. *quæ nunc ſunt Latinæ* obſeruauit Plinius *formæ literis Latinis, quæ veterrimis Græcorum.* Tacitus retulit; vnde Polygraphicæ doctrinæ regulis, ſeù cautelis antiqua in his literis
Io.Trithem Abb.Peapolitani l. 1. Græcizatio ſupra vetus, vt ità loquar Latiniſmũ obſeruari non abſq; ratione potuit; Sed Literarũ Græco-latinarũ formæ maiuſculæ inuerſio mirabilis in primis perſpicuè actualiter apparuit in E, Ǝ. S, Ƨ. L, ɹ. N, ∀. D, ⅁. Virtualiter autẽ in A, A. M, M. I, I. O, ⊖. Quarum combinatio non alia fortaſſis eſſe potuit quam hæc, nempe in Dictione ponè Venerem ANLAO; Ad Iouis caput ANIL; Ad Iunonis faciem DNAO; & deniq; ſub axilla dextra Mercurij MNALOES. Quas Dictiones ſic ſuppoſitiuè interprætarer; primam Veneri conuenire per hunc ſenſum, quaſi dicatur ANLAO ἀνὰ λᾶον *ſuprà populum*, quod ſcilicet Gentium popagationi præfecta ſit: ſecundam *Anil* Iouis eſſe quaſi F
ἀνήρ, & ἥλιος ſimul cum ſole, qui φαέθων ἐυκράτωρ *ſplendidus vitæ auctor, & conſeruator* ſolus Cœlicolum Rex confictus ab antiquis. Iunoni adaptatur nomen DNAO, qua-
Plin.lib.2. c.8. ſi δύναμαι, vndè δύναμαι (quaſi δυνάσωμαι) hoc eſt *poſſum*, quia ipſa eſt Regina, Iouis & Soror, & Coniux. Mercurij tandem nomen eſt MNALOES, quaſi μνᾶν λᾶος *Pondus*
Lib.1.Sylu. Virg. *volens* innuendo numerationis, & literarum inuentionem, Mercurio attributam; quarè Statius vocalis Citharæ repertoremeum haud immeritò nuncupauit; Hinc magni pon-
Georg. l. 2. & Æn.l.6. deris, ſeu valoris vocem multi doctiſſimi dixere viri, dum illam alij ferream, vt Virg. alij ponderoſam, vt Valerius Maximus vocauere, ob quam rationem *Mercurius*, hac
Val. Max. ſuppoſita lingua (ſi tamen ſit Hetruſca, atq; Grecizans) non incongruè vocatus eſt MNA-
Propert. 2. 10. LOES, ſeù *Pondus volens*. Hanc interprætationem, vt æqui bonique conſulat Lector cum elegiaco Poeta enixè rogo.

Apud Stob. ſerm. 49. *Quod ſi deficiant vires, audacia certè*
Laus erit. & *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

Ouid.1.faſt. Forſan tempeſtiuus hic labor, ex Euripidis ſententia, non modicam circa finem pariet G
felicitatem; interim *Laudamus veteres, ſed noſtris vtimur annis.*

VSVS VARII.

Dioſc. l. 4. c.28 & l.1. c.127. ASperum Mali Punici Putamen, aliqui *Sidion* à virtute ſcilicet ferreorum vulnerum conſtrictiua, vt in Sideriti Achillea traditur Herba, vocarunt: communiſſimè autem Malicorium per antonomaſiam appellatur, quià vnicum illud ſit Malinum Corium, quod craſſo, & aſpero, duroq; admodum, dum ſiccatur, conſtat Corio. Cuius mali Flos in Fructu etiã auritus *Balauſtium* dicitur à ſimilitudine figuræ glan-
Theoph.l.3 H.pl.c. 18. dis querneæ in cacumine auritæ, vnde vox *Balauſti* ex græco fonte fortè manauit voce
Plin. l. 24. c. 11. l. 23. c. 6. compoſita ex Βαλάνου ideſt *glande*, & οὖς, quod eſt *auris*; Quamuis alij à facili cauſu idem nomen *Balauſti* deducere velint. Huiuſce Punici Putaminis vſus valde conſpicuus, & celebris apud Artifices coriarios, caligarios, alutarioſq; deprehenditur, atq; ſimillimus in vſu coriario granis, & corticibus, folijſq; Fruticis appellati ἐρυθρὸς Erythros
Dioſc. l. 1. c. 124. quod eſt Ruber, Coccinus, & eſt Rhù *Coriariorum*, erythros quidem à colore, qui Rufus H
ῥόω *fluo.* eſt miſtus ex rubro, & flauo, vt in malicorio quoq; Pellibus igitur inſeruit concinnandis, inſpiſſandiſq; illis gratiam, & robur addendo, vnde Rhu à ῥέω quod eſt in ſimilitudinem
Ex Lexic. Græcis. fluxus aquæ ſuperficiem corij criſpare, ex quibus pellibus ſarcinari veſtes, & conſui tegmina œconomicis pluribus inſtrumentis poſſint; Quamobrem nomen quòq; ab eodem
Petrus Maria Canepa-rius de Atramentis deſcript. 4. c.8. 10. & 13. & 14. effectu commune quodammodo cum frutice prædicto obtinuit, nam Græci Malum Punicum præcisè ῥοία *Rhia* dixerunt, vel ῥοιὰς, άδος ſecundum Suidam, ex cuius Arboris ligno baculus, ſeù fuſtis ῥοινεὴ dictus fuit colore ſpectabilis. Ad colores igitur principaliter facit Mali Punici cortex ità coloratus à natura factus, vt colorum intenſiorum index, & efficiens potuerit eſſe cauſa. Vulgari in primis nigerrimo, Neotericorum præſcriptione, Atramento, quod idiomate vulgari Encauſtrum, ſiue *Inchioſtro* appellatur, & pro baſi partiali, & pro egregio coadiuuante ſpecifico inſeruit tali pacto

By. *Gal-*

A ℞. *Gallæ confractæ* lib. 1. *Gummi Arabici; Baccarum liguſtri maturarum*, ana libr. ½ inf. per octo dies in libr. 6. aquæ communis, coquantur ad tertiæ partis conſumptionem, feruenti ad huc aquæ adde Vitrioli 1. libram, corticis Malorum Punicorum vnc. 1. miſce, & agitentur omnia lignea ſpatula, vel bacillo oblongo. Alio modo ℞. Gallæ libr. 1. corticum Granatorum vnc. 3. Aquæ fontis, vel pluuialis libr. 36. bulliant omnia, vſq; ad quartæ partis conſumptionem cui adde Vitrioli Romani vnc. 9. iterumque fiat decoctio ad quartæ itidem partis conſumptionem; huic tandem impoſito gummi Arabico ad vnc. 6. & peracta trium vndarum ebullitione, & ab igne remoto, & frigefacto vaſe, optimeq; clauſo Encauſtum perfectum, omnibuſq; numeris abſolutum habebitur. Hyemali tamen tempore vinum magis probatur, in quo ſupradicta, vel infraſcripto carmine contenta breuiſſimè peragantur.

Et lib. inſc. Plico dell' Arte del tingere *par. pr. pag.* 17. 20. 21.

Sic Atramentum tu Scriptor confice crudum
Vitrioli quarta, & ſit item media vncia Gummi,
Tertia ſuccedet Granati cortice Mali,
Integra ſit Gallæ; ſuperaddas octo Falerni;
B *Noctibus iſta tribus ſic tu confecta ſereno*
Sæpius hæc miſce; demum colata repone.

Pro fullonibus autem, & infectoribus ſuccus Pomorum Granatorum non mediocriter facit, & primo aquam nigerrimæ infectionis deſtillatam ità ingreditur idem ſuccus. ℞ ſucci corticum iuglandium viridium, ſucci Pomorum Granatorum, Gummi Arabici ana vnc. ½ Vitrioli Romani vnc. 2. deſtilletur ſ. a. aqua: corticis tandem Granatorum nunquam obliuiſci debebit fullo, itaut Malicorium benè illi cordi eſſe debeat, ex eo nãq; colores varij clariſſima, & acceptiſſima obſcuritate notabiles emergent, vt ℞. limaturæ Chalybis, Malicorij, Aluminis Rochæ vulgò dicti, hoc eſt Aluminis Rupei, vel Glacialis; Braſilij ligni ana; bulliant in aceto fortiſſimo ad tertias. Ad Erugineum verò colorem ℞. Malicorij, Corticum Arantiorum ſiccorum. fuliginis camini, ana, Aluminis Rupei parum, bulliant in ſuff. q. aquæ ſ. a. in qua Telæ bulliant inficiendæ, vel Fila ſimplicia pro Sutoribus, vel Textorum Arte in vſum deducenda. Tutiſſima tandem ſimulet vtiliſſima ſepimenta Punicæ Arboris Planta ſuppeditat, quæ ſpinis fures arcet.
C Virtuoſo halitu virus omne fugat ſerpentum, & animalia noxia enecat; Viridariorum vmbras gratiſſimas, pulcherrimoſq; proſpectus elaborat. Lignũ inſuper coloratũ abacarijs ad eorum teſſelata opera perficienda præbet. Purpureum item florem ad tingendas, veluti baphica cocco veſtes, corticemq; pro colore atro inſtruendo fullonibus concedit, vt etiam coriarijs corium idem fructus, quod propterea malicorium fuit appellatum; Prætereà ſuccum Mali Punici, ſcripſit Cardanus tanti eſſe, vt Ferrum in chalibem mutare poſſit, ideſt ferrum nobilitare, defæcare, fortiſſimũq; reddere; Et hæc pauca pro multis, quæ poſſent exarari genere in hoc ſufficiant exempla, quibus Granatorum vtiliſſimus vſus œconomicus in apertum deducitur; Sacros Ethnicorum Vſus execrare modò præſtabit.

In idem lib. par. prima.

VSVS IN SACRIS.

D APud Ethnicos, quo ſuis etiam Barbaros magni æſtimati ſunt Sacerdotes, licet ſuperſtitioſi, atq; ſacra, quamuis impia, in primo venerabilitatis gradu ſemper habita ſunt, cuius rei teſtimonium locupletiſſimum in maximo Stagirita legimus; *neceſſaria igitur curæ ſunt de his rebus, vt ſummatim repetamus, quæ ad res Diuinas, & ad bellicas, & vectigalia, & ad ſumptus, qui fiunt, & ad forum, & ad Vrbem, & portus, & agrum, &c.* quantò magis id eſt obſeruandum in veros Dei Miniſtros, & in Catholica, Apoſtolica, Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Matre, atq; Magiſtra? Deum vnicum verum, per quem Reges regnant, & Iudices iuſta decernunt Reges toto corde, tanquam Dominum venerari, & illius parere præceptis debent, quemadmodum Sanctus ille, & doctiſſimus Hipponæ Epiſcopus Theodoſium Imperatorem admonebat. *Si de cauſis pecuniarijs comites tuos conſulis, quantò magis in cauſa Religionis Sacerdotes Domini æquum eſt conſulas.* Huiuſce debitæ, neceſſariæq; Numinum venerationis Pomum Punicum nobiliſſimum, clariſſimumq; fuit ſemper exemplar, & ideò Mali Punici

Ariſtot. l. 6. Polit. c. 8.

D. Ambroſ ad Imper Theodoſiũ.

ſacris in Biblijs non rarò fit mentio, quo decus, & virtutis inſigne ornamentũ deſigna- E
batur, cum puris, & caſtis eloquijs, necnon morum innocentia; hicquè Fructus in ſacris
Hebræorum cæremonijs Lege plurimum laudatus fuit; etenim apud Gentem illam tunc
Deo dilectam Sacerdos Tabernaculũ ingreſſus veſtem geſtabat, in cuius extremis oris,
& fimbrijs alternatim pendebant Mala Punica, & tintinnabula, cuius cauſam interpre-
tes reddentes ſic explicant, vt enim Mali Punici cortex exterior interius plura grana
continet, ſic etiam Fides vna innumeros Eccleſiæ Sanctæ Populos conſeruat, qui tamen
omnes reguntur; nec ſolũ apud antiquam Religionem Deo acceptam, ſed & apud Ethni-
cos Græcos in illorum ſacrificijs percelebre fuit Malum Punicum in manu Iunonis ſimu-
lacri locatum ex auro, & ebore facti manu Polycleti, dum ſacrificia peragerentur in
Hæreo Templo in imo inſulæ Eubœæ; immò & in eiuſdem Iunonis gratiam ex prædi-
Symp hor. Hort. l. 3. c. ctæ Mali virgulis coronam in capite geſtabant; & quamuis Arcades mitiores omnes Ar-
10. & l. 21. bores in Proſerpinæ fanum inferrent, vna excepta Punica, eam ob cauſam, quod hæc
c. 13. Matri reſtituta non fuiſſet, quia Mali Punici granum deguſtaſſet obſeruata, atq; delata
ab Aſcalapho in bubonem poſteà deformato, hoc non cedebat in huius Arboris dede-
Meurſius in cus, ſed vt ſimpliciſſimam vitam mortalium in conſpectu Numinum memorarent, ijſquè F
Græcia fe- quodammodo offerrent in hunc ſenſum preces proprias dirigentes.
riata l. 4. de
Theſmoph. q. 1.

Quid vita poſcit, niſi duo, mortalium,
Cereale munus, & liquorem fluminis?
His alere natura eſt potis paſſim obuijs.

Menander apud Stob. ſer. 5. Eandemq; prorſus ob cauſam in Theſmophorijs Græcorum Feſtis mulieres ſacra mi-
niſtrantes caſtitatis, & abſtinentiæ maximam gerentes curam, non ſolum à coronis ab-
ſtinebant floreis geſtandis, ſed ab eſu quoq; granorum Mali Punici, vt compotes dum-
Clemens in protreptic. inſtituta. taxat iſtiuſmodi Mala myſticis in ciſtis ad ſolemnia feſta in honorem Cereris, & filiæ
baiulare, ob eam cauſam, quam pluries tetigimus, quam ſic innuit etiam Lucanus.
Onirocrit. l. 1. c. 25.

Eloquar immenſo terræ ſub pondere, quæ te
Contineant, Ennæa, dapes; quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames; quæ te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres.

Meurſ. Eleuſ. c. 25. Iam ſatis nauſeæ paſſi ad vſus cibarios explicandos nos met conuertamus. G
Lucan. l. 6.

VSVS IN CIBIS.

Theoph. in l. de leg. QVam neceſſarij nunc eſſent Athenienſium Agoranomi, vt omnia compoſitè ven-
de: entur in Foro, & à mendacijs abſtinerent vendẽtes non ſolum, ſed ementes
quoque! perquam vtilis quidem, & ſanitati conducibilis cibus hominibus eſt
Malum Punicum ſtomacho exiſtente bilioſo, quem roborat; & ab Hoſtili
humore liberum reddit, noxium ab ſede eiuſdem ventriculi tyrannica ſuccum eundem
deturbando, prohibens ne is ſuperiora petat, ſed iubens, vt deorſum ad inteſtina exu-
latum deporretur, & vltimum propellatur ad exitum; verum nec vendentes, nec emen-
tes ſe inuicem fallere debent, quia niſi iuſto ematur pretio, & niſi ſeruabilis vẽdatur hic
fructus, vitioſus vndequaq; euadit. Huiuſmodi proculdubiò cibus propter minimam
Pſellius de victus ratione l. 2. quam habet adhæreſcentiam, cum lentore careat, exiguum admodum corpori præſtat
alimentum, quod de medicamentoſo magis participat, quam de peptico alimentali. H
Horum fructuum proprium eſt, quia frigidi ſunt, & tenuium partium, medijq; tempera-
menti, incidere, & ſecare quodammodo homogeneitatem humorum, atq; heterogenei-
tatem eorundem diſſoluere, vnde niſi craſſioribus aſſociati fuerint cibis, quos ad media-
critatem redegerint pro permeatione, in quibus glutinoſitas aliqua ſeruetur, parum, vel
nihil de alibilitate retinebunt. Succus horum Malorum mitigandæ idoneus eſt ſiti, & he-
pati refrigerando non parum accommodus habebitur. Hinc horum fructuum Vinum
Sidra propriè, græcam iuxtà ſignificationem dictum, ſuccedaneum illius eſt, quod ex
vuis depromitur, & febricitantium, capiteq; dolentium non modicum ſolamen euadit.
Eſt enim vetiti Lyei plauſibile, & valdè placens ſubſtitutum; & de hoc fortè vino locu-
tus eſt Sponſus Sacrorum Canticorum Sponſæ offerens conditum vinum, dum dicebat,
Canticor. 8. *Dabo tibi poculum ex vino condito* iuxta Leuini Lemnij eruditam interpretationem

Dul-

SCD Lyon 1

A Dulciora hæc poma ſtomacho ſanorum valdè arrident, *Punica mala iuuant ſtomachum prædulcia*, ipſum enim calore blando fouent, quæ Poma Antonius Anguiſola Med. Placentinus docet ſeruabilia fieri hoc pacto, nimirũ ſi illa tempore maturitatis in Arbore in ſuo petiolo contorqueantur, ibiquè per aliquot dies antequam decerpantur pendula relinquantur, vel decerpta ſtatim argilla ex aqua ſoluta vndique oblinantur, deinde pluribus diebus Soli expoſita detineantur. Seruantur & in hyemem, imò in æſtatem ſequentem, ſecundum regulam generalem fructuum ſeruandorũ inter aceruatas fruges minutiores ſepulta, vt milij, hordei, ſorgi, vel etiam lignorum pulueris ſectorij, & in ſicciſſima arena; At ſecundum aliquos durabilitatem maiorem acquirunt ex momentaneo balneo aquæ ſalitæ bullientis, ac triduana ad Solem ſiccatione, vel ſuffumigatione longiori, quæ cruditates illas corticoſas vt plurimum cauſantes putredinem in cortice (cuius contactu putreſcunt grana, alioquin durabiliora) optimè corrigit; meminerint tamen picrocholi, ideſt amara bile abundantes acidioribus vti, & dulcia omittere poma. His verò Coqui, & tricliniorum Præfecti varia edulia, lanceſq; veluti pyropis, & carbunculis comeſtibilibus ornent, vt viſum alliciant primò, deinde guſtum irritent;
B quod Romani olim in vſum deducebant, in memoriam quoque victoriæ de Pœnis relatæ; & quoniam magni eſt momenti Medica ratio, Vſus Malorum Punicorum in Medicina ſunt attendendi.

In Herb. Bibl. expl. cap. 36. Caſt. Durã. In ſimpl. medic. tract. p. 59. Pl. l. 15. c. 17. Gallus Agr. giorn. 5. Piſanellus de nat. cib.

VSVS IN MEDICINA.

STomachi prægnantium Malaciam Marinæ Malaciæ, ſeù Pellaciæ perſimilem, quæ languida fluctuatione ingentem inuoluit voracitatem, curat, ſi tempeſtiuè adhibeatur Punicum Malum; cuius imaginario caueant ab eſu prægnantes, nam ſpecie ſui nimis efficaciter impreſſa, perpetuo in affectu præternaturali deturpatum relinquit fœtum, quemadmodum ſæpè ſolet euenire, & omnibus eſt perſpicuum. Omnes Mali Punici partes facultatem adſtringentem in genere poſſident, teſte Galeno, & ad Cardialgiam, quæ ab exorbitante oritur bile non mediocriter proſunt iuxtà Hippocratis ſen-
C tentiam. At Symeon Sethi vim quandam in Punicis Malis Veneris aduerſatiuam, genitales impetus compeſcentem agnouit, vndè ignem extinguunt, cum impia nec pacem oſſibus relinquat Venus.

Omne adeò genus in terris, hominumquè ferarumq;
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq; volucres
In furias, ignemquè ruunt: amor omnibus idem.

Lucret. l. 2. de nat. rer. Subdolaquum ridet placidi pelacia Ponti.

At Folia cum oleo roſaceo contuſa fronti, atque temporibus applicata dolorem capitis etiam inueteratum maximopere mulcent, atque etiam extinguunt. Flores hernijs curandis conducunt, & gingiuarum laxitatem firmant; illorum propterea decoctio pro collutione oris, dentes quoque labantes ſiſtit, & omnes circumiacentes partes corroborat; flores ijdem, quia rubeſcunt, ſanguinis ſignaturam præſeferũt, vndè ad ſanguinis profluuia, & vulnera cruenta valere creduntur, & ideò flores Mali Granati præſcribebat Galenus ſanguinem excreantibus, necnon fœminarum immodicis fluxionibus vuluæ, & ità conſerua florum eorundem facit ad menſtrua ſuperflua corrigenda, gonorrhæamq; ſiſtendam in vino bibita auſtero, vel granatorum vino. Ex Folijs Florum Punici Pomi
D fit ſyrupus, & à noſtro Antidotario Bononienſi nouiſſimo in hunc modum adnotatur ℞ infuſionis foliorum florum Mali Punici factæ ad modum inf. Roſarum, & violarum lib. v. mellis optimi lib. ij. ſacchari lib. i. miſce, & ſ. a. f. ſyr. qui menſtrualibus nimijs defluxionibus occurrit, ſtomachum roborat, & gonorrhææ medetur exhibitus ab vnc. i. ad vnc. ij. pro ſingula vice. Et quoniam Granata in vniuerſum vim habent diureticam poterunt quidem peruadere partes vltimas naturalium viſcerum. Balauſtium item arefactum, & contritum in tertriginibus, reliquiſque vlceribus ſuperpoſitum ea citrà eroſionem perducit citiſſimè ad curationem; Illud idem deſtillationes cohibet, & quaſcunque ſanguinis excretiones, dyſenterias quoque, ventriſquè profluuia, & vteri præſtantiſſimum velut auxilium curat: cuius puluis hauſtus in aliquo liquore internas omnes eroſiones, atque debilitates ſiſtit, & firmat; Cortex Arboris in vino coctus perniones ſanat; radicum verò decoctio vermes latos enecat, & excoriatis tibijs auxilium præ-

L. 8. ſimpl. med. fac. L. 2. epid. de cib. facultate Virg. Georgic. l. 3. Hiſt. Gen. pl. l. 3. c. 6. Io. Tattus in Agr. l. 4. Porta in Phytogn. Oſual. Crollius deſign. Pag. 244. Ex Agr. diuerſor. l. 3. cap. 26.

Caſt. Durã. Dioſc. l. 1. cap. 151.

ſtat,

SCD Lyon 1

Lonicerus de Arbor.& Fruct. ſtat, ſi Drachmæ pondere bibatur, & ſi læſæ partes ex ea foueantur ſæpè; Cortex ipſius E
Pomi, ideſt malicorium in aceto cum galla decoctum mobiles dentes ligat, & ſtringit,
idem exiccatum, & cum ſpongia manna, & aloe tritum in æquali pondere omnium, ad-
H.Gen.pl. l.3.c.6. dito aluminis vſti momento, penis, & vuluæ vlcera citiſſimè ſanabit; & omnes ſanguine-
as eruptiones ſiſtet; macerati ijdem cortices ſimplices in aquis ophtalmicis, vel natura-
lium viſcerum ſympaticis, quibus madefiant oculi, vel hęmorrhoides, lachrimarum, &
ſanguinis reſpectiuè fluxiones ſanabuntur; nuclei acinorum toſti, tuſiuè ſtomachum iu-
uant, & ſi puluere eorum cibi inſpergantur horum retentio procurabitur; ijdem in aqua
pluuiali macerati contra hæmoptoim faciunt; vti etiam ſi eidem ſubtiliſſimo Thuris pa-
rum admiſceatur, illequè cum aquâ roſaceâ bibatur ad dies aliquot in doſi Drachon. ij.
profluuia alba mulierũ tollet; Integra quinimò grana matura ſole ſiccata, vel in furno, to-
toq; anno in pyxide aſſeruata ipſa vino, edulijſq; omnibus per infuſionem, vel ebullitio
nem virtutem efficaciſſimam tribuent omnes compeſcendi excretiones immoderatas cu-
iuſcunq; generis. Integra verò Mala Punica contuſa, cum ſuis ſcilicet corticibus, & ex-
preſſa ſuccum dabunt, qui bilem flauam purgabit actione duplici, & per irritationem
bilis, & per expreſſionem eiuſdem; idem ſuccus ex toto punico, coctione mediãte, inſpiſ- F
ſatus polypum narium delebit, nam carnem ſuccreſcentem reprimet, & tenellam abſu-
met propter corticis amaritudinem, & humoris adſtrictionem; coctus inſuper cum mel-
Hip.l.2.de diæta le poterit oris, genitalium, & ſedis vlceribus opitulari. Succus porrò granorum mun-
datorum leniter extractus, dulciſquè aluum mouere poterit, habetquè aliquantiſper
calefacere, itaut quo magis à dulcedine receditur verſus aciditatem, augetur frigiditas
virtualis, caliditate ſublata, vndè acida poma refrigerant, & ſiccant ordine 2. vbi dulcia
manẽt in confinio primi gradus, primo verſus caliditatem, à quò ſemper abſuut acini, ſeù
acinorum nuclei, & longiſſimè diſtant cortices; vndè Medicus Gualdenſis ſic ſcribebat

Caſt.Durãtes in Herb.

Punica Mala iuuant ſtomachum prædulcia, verum
Febribus officiunt, magis at ſunt acria tuta;
Frigus & humorem inducunt, aluumque fluentem
Et ſtomachum ſiſtunt: acinus ſed ſiccat eorum,
Et magis ipſorum ſiccare putamina poſſunt.

Iodochus Harchius Medicus Germanus eruditus Granatis dulcibus calidiuſculam G
tribuit temperiem, reſpectiuè ſaltem, ſi non ſimpliciter, quod erit in gradu admodum
De ſimpl. lib. remiſſo. *Granata*, inquit ille, *dulcia calent, & humectant temperatè, acida refrigerant, acini aſtringunt*, eorundemq; Pomorum Medicas Virtutus hoc tetraſtico incluſit

Compeſcit vomitum, ſtomachi, ventriſque fluores,
Atque ſitim, cortex vlcera ſicca facit.
Sumito radicis decoctum, quo tibi vermis
Latior è ventre nil nociturus eat.

Idem ferè Pictorius, Medicus & ipſe Germanus doctus vnico voluit concludere
In Pantopolio. diſticho

Acribus eſt gelidus, ferueſcens dulcibus humor,
Dulcia guſtantem peruomuiſſe volunt.

Vino Granatorum nil tandem vſitatius in medicina febricitantium, & eorum qui
Li.14.c.16 cholericis paſſionibus laborãt, illudq; Plinius Rhoite appellauit, inq; Officinis hoc pacto
paratur communiter omnibus, quod ſyncerum debet eſſe, & nullo pacto permiſtum,
Mizald.de ſec.Hort.l.3 c.14. atq; compoſitum, vt illud Conſtantini Vinoſum, atq; Mellitum quorundam impoſto- H
rum. Tale igitur debet eſſe. ℞. Acinos Granatorum rubentes, & maturos ex pomis
magnis, & domeſticis erutos, ſeclusis pelliculis omnibus, ita vt nihil ciccorum in illis
Lib.8.c.19. remaneat vmbilico adhærens, prælo cõmiſſos comprime quo vſq; ſuccus clarus emer-
gat, qui percolatus ad ſubſidendum reponitur vitreis in vaſis per decantationem permu-
tandis, vt fæx omnis protrudatur, cui vino ſuperponitur oleum ad conſeruationem
In Menſe Martio tit. ſaltem annuam, & vt acor, & putredo arceantur; quod vt tutius aſſequeretur Palladius
coquere ſuccum ad medietatem inſtituit, cui mel quoq; addendum eſſe ab alijs fuit ex-
10. cogitatum; quæ cum fieri nequeant abſq; præiudicio guſtus, vinum huiuſmodi exco-
ctum, & compoſitum vſu receptum minimè fuit, & eo magis, quià nimis receditur à
temperie concupita in medicamentoſo ſimpliciter vino. Supraſcriptas vires exaſticho
intexuit huic Fridæuallius auctor Germanus,

Dulcia

SCD Lyon 1

A *Dulcia ſunt madidi roris, ſicci acria Poma*
Punica, Pulmoni hæc ſunt Mala, at illa bona.
Cuncta nocent ſtomacho, feruentes acria flammas
Extinguunt, cunctis menſa ſecunda datur
Sæpe remorbeſcit dulci ſi veſcitur æger.
Vtraquè cum diſtent, meiere cor faciunt?

Hugo Frid. de tuẽ. ſan. lib. 2. c. 18.

At breuius Reuſnerus hoc diſticho cuncta complexus fuit.

Pallenti ſæuos depellunt corpore morbos:
Arentemquè leuant Punica Mala ſitim

Reuſn. in Pom. Poet.

Et Legatus noſter, de vino eiuſdem fructus loquens

E Libycis vinum Malis ſitientibus ægris
Potio quàm ſuauis, tam quoque tuta datur

Lib. 1. Epigr. ad Cam. Bazanum.

Sed Baptiſta Fiera Mantuanus in ſua Cœna reliquis anteſcriptis prius, & fortè melius cecinit

Epigr. 23.

Punica ſi dulcent maduerunt: Acria ſiccant:
Hinc, & Pulmoni ſunt Mala, & illa bona.
B *Cuncta nocent ſtomacho: ſed perdunt acria bilem:*
Cunctis, ſi qua venit Menſa ſecunda venit.
Sæpe remorbeſcunt languentes dulcia paſti:
Tam varijs, vndè eſt lotia ferre datum?

Quantum poſſint, ac valeant ægrum releuare animum Fabulę dicant, qui feſtiua à lepiditate morbos depulſos fuiſſe in ſemet ſenſerunt; vndè Medicas Vires Fabulæ comitantur.

FABVLÆ.

PAucæ de hac Arbore habentur Fabulæ, ſed paucitatem curioſitate compenſantes, inter has in mentem prima ſubit, quam confinxere veteres, & Ouidius, ac Claudianus erudito carmine proſecuti ſunt, ille à vj. vſque ad xj. fabulam lib. 5. ſuarum Metamorphoſeon, & hîc heroico trium librorum Poemate totum hunc euentum
C elegantiſſimè deſcribens, de Proſerpina ſcilicet Iouis, atque Cereris filia, quæ in Sicilia Inſula nata, cum omnium ſui temporis puellarun formoſiſſima foret, à Plutone in campis Ennæis rapta eſt, abſente Genitrice ad Idam Phrygiæ Montem profecta; quam cum Mater longo ab itinere reuerſa non inueniſſet, fruſtrà cuſtoditam deflens, terrâquè, mariquè, cœloque perquirere decreuit. Verum vbi multas peragraſſet regiones, dilectiſſimamquè gnatam non ideò comperiſſet ad Solem confugit, à quo cuncta videntem omnem edocta, tantam iniuriam Ioui conqueſta eſt, ab eodem petens, vt communis natæ prædoni reſtitutionem indiceret. Quibus annuit Pater, ſub hac tamen lege, nimirum ſi nihil apud Inferos illa deguſtaſſet, ſic Cereri roſpondens.

--- Repetet Proſerpina cælum;
Lege tamen certâ, ſi nullos contigit illic
Ore cibos; nam ſic parcarum fœdere cautum eſt.

Ou. l. 5. met. fab. 8.

Cum autem contrarium teſtaretur Aſcalaphus Orphnes, & Acherontis, ſeù Stygis filius, quod ſcilicet in Elyſijs Proſerpina nonnulla Mali Punici grana deguſtaſſet, mœſtiſſimæ Cereris intentum non potuit obtineri.

D *Non ita fata ſinunt, quoniam ieiunia Virgo*
Soluerat: & cultis dum ſimplex errat in hortis,
Puniceum curuâ decerpſerat Arbore Pomum,
Sumptaque Pallenti ſeptem de cortice grana
Preſſerat ore ſuo: ſoluſquè ex omnibus illud
Aſcalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter Auernales haud ignotiſſima Nymphas
Ex Acheronte ſuo furuis peperiſſe ſub antris.
Vidit, & ìndicio reditum crudelis ademit.

Loco cit.

Quare ægrè ferens Proſerpina in infamem teſtem maximopere irata, illum in Bubonem auem feralem, & maximè abominatam commutauit. Quo exemplo monemur, ne quid temerè indicemus, quo aut odium, aut pœnã ſubeamus. Indices huius generis importu-

portuniſſimi ſunt delatores in aulis degentes perpluribus exitiales. Sed à frequentibus E iſtis Aſcalaphis, ad Ouidianum, importuniſſimis cuius indicijs

Ingemuit Regina Erebi, teſtemquè profanum
Fecit auem, ſparſumquè caput Phlegethontide Lympha
In roſtrum & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inquè caput creſcit, longoſquè reflectitur vngues,
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas,
Fœdaquè fit volucris venturi nuncia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.

Nec aliud poſt reiteratas querelas conſequi potuit Mater Eleuſina, niſi vt Filia ſupe ras euadens ad auras ſex ſecum menſes, totidemquè penes virum degeret apud Infe ros *Nunc Dea regnorum Numen commune Deorum*
Cum matre eſt totidem, totidem cum coniuge menſes.

Quod de Luna pleriq; intelligunt ſex ſuper nos menſibus,& totidem ſubter nos men- ſibus, ideſt ſuper Antipodas iubar ſuum expandente. Alij de ſeminum fœcundi- F tate expoſuerunt, ſemen quippè terræ cultæ iectum hyemis tempore ſub terrâ detine- tur: æſtiuis autem menſibus rurſus proſerpit, & excreſcit. In quam ſententiam venit & Velleius, qui apud Ciceronem de Natura Deorum fabulam exponit, inquiens: *Pro- ſerpinam, quæ Περσεφόνη Græcè nominatur, ſemen frugum eſſe volunt: matrem autem eſſe Terram, quæ à gerendis frugibus Ceres, quaſi geres nominatur. Hinc & filiam Cereris, id eſt fœcunditatem, quæ à proſerpendo Proſerpina dicta eſt, raptim apud Inferos detine- ri fabulati dicuntur Poetæ, quod aliquando ſeminum fœcunditas defuerit, ac terra ſteri- litate quaſi mæruerit.* Et hi fuerunt euentus mythici Iunonis Auernæ, quàm ſi ſeptem Mali Punici granis eſitatis apud Inferos remanere coactam hic cecinit Ouidius, alibi quoque pauciora narrat eadem fuiſſe, nempè tria duntaxat,

Lib.4.Faſ. *Rapta tribus, dixit, ſoluit ieiunia granis,*
Punica quæ lento cortice Poma tegunt.

Verum tria fuerint, vel ſeptem parum refert, ſat eſt ad rem noſtram ea fuiſſe de Pomo cuius modo ſermonem habemus. Alia quoque nil minus lepida fabella, Arnobio Au- G ctore circa Punicam adinuenta eſt huiuſcemodi: In finibus Phrygiæ, immenſæ molis pe- *Arnob. l.5. aduerſus Gentes.* tra fuit, & ab indigenis Agdus indigitata, ex qua Deucalion, & Pyrrha ad replendum ex Themidis præſcripto Terrarum Orbem poſt diluuium Hominibus,& Animalibus or- bum, ſaxa iaciebant, ex quorum iactu Berecynthia diuinitus formata, & animata eſt. Agdeſtis Fabula. Hanc autem in vertice Agdi obdormientem Iupiter concupiuit, viquè comprimere fruſtra conatus, ſemen fudit ſuper lapidem, in quo conceptus partus poſt decem men- ſes in lucem exijt nomine Agdeſtis, cui robur inuictum, indomabilis ferocia, & imma- nitas in omnes ſæuiſſima, inexhauſtaquè libido furentiſſima, ſummuſquè terreſtrium rerum omnium, atque cæleſtium contemptus. Iſtius reprimendæ audaciæ cælites, & temeritati mentem aduertentes, tantæ rei prouinciam libero Patri demandarunt, qui manus in Agdeſten his dolis iniecit. Meri cadum ipſe vini parens prope fontem, ad quem poſt labores, & defatigationes ſaxeus ille prædo ſiſtere conſueuerat, expoſuit, quod videns, & guſtans ille, immoderatiuſq; de eo bibens, altiſſimo oppreſſus eſt ſom- no. Ex inſidijs illicò prodiens Lyæus laqueos obdormientis pedibus circunduxit, & deinde teſtes cum pene vinxit. Ille ſomno ſolutus ſeſe violenter excutiens,& impetuo- H sè proripiens ſe virili priuauit membro, & ex effluente ſanguine quem terra bibit, exor- tam fabulantur Arborem Mali Punici, cuius fructus cum Nana ſangarij filia legiſſet, in- què ſinum repoſuiſſet Atym concepit. Aliter autem, & longè modeſtius de hac Arbo- re, ſimul ac de Malo Aureâ fabulatur Balthaſſar Bonifacius ad alterius ex iſtis Malis Fructum reſpiciens rubentia grana, quaſi tot gemmas in ventre recondentem, nec non & ad alîus pomum, quod pretioſum auri colorem præſefert. Tradit itaque Gemmiuo- racem, atque Chryſophagum quoſdam eodem tempore Punicorum Reges fuiſſe, quo- *Muſæum 5.num.60. pag.173.* rum alter pretioſis lapillis, alter autem auro præparato, vndè & nomen traxerunt, vi- uentes, nullo Martis deſiderio flagraſſe. Principem verò Nomadis, atque Getuliæ bellum illis intuliſſe, vetiturum ne tam lautâ menſâ quaſuis orbis diuitias deglutirent. Ità ergò de ipſis Bonifacius

Gem-

SCD Lyon 1

A *Gemmiuorax, & Chryſophagus cognomine dicti*
Quos habuit Reges Punica terra duos.
Margaribus bene contuſis, tritiſq; pyropis,
Limatoquè auro ſeſe aluere diù.
Scilicet his epulis curtam producere vitam,
Mœſtumquè his dapibus cor hilarare putant.
Decipit hæc ægros etiam fiducia noſtros,
Aurumquè, & gemmas, nec valuere, bibunt
His bellum Getulorum, Nomadumq; Tyrannus,
Ductus auaritiâ, vel pietate mouet.
Proſpiciens ne non ſolum mox reddat egenos
Prodiga menſa duos, daps pretioſa, viros.
Sed totum terræ demum depauperet orbem,
Dum gaza in cineres omnis it, inquè ſcobem.

Inſtructis igitur aciebus Punicos Reges aggreſſus, illos bellandi inſcios compulit in
B mare ſe præcipites agere. Verùm hi Reges inuidi, ne poſt ſua funera propriæ diuitiæ ſub hoſtis ditionem venirent, eas in Pelagus ſecum proiecerunt, quibus retentis pontus exanguia Regum corpora in littus expoſuit, ex quorum putri nobiliſſimæ Arbores pullularunt, Punica ſcilicet, & Aurea Malus, cuius fabulam in ſuperioribus non adduximus, tum ob conſimilis materiæ ſuperabundantiam, tum nè illic dictum hîc repeteretur. Sed ad Bonifacium, qui rem his abſoluit.

Agmine Rex igitur peditumquè, equitumq; coacto
Sedibus è patrijs pellere vtrunquè parat.
Quî nitidæ obſcuro mutentur puluere gemmæ,
Quîquè grauans aurum fiat arena leuis,
Hi norant: At non acies proferre, nec vllas
Belligeri partes ſuſtinuiſſe Ducis.
Malleolum clypeo nequeunt, gladioquè ſcobinam
Vertere, nec ſaltem terga parare fugæ.
C *Ergò lapillorum cumulum, fuluiquè metalli*
Congeriem ſecum, quò licet vſque trahunt.
Cumque ſuis opibus celsâ de rupe profundi
Se maris in vaſtas eiaculantur aquas.
Diuitias recipit, reuomitquè cadauera pontus,
Arbor & his duplex oſſibus orta viret.
AVREA Chryſophagus MALVS facit AVREA POMA,
PVNICA Gemmiuorax GEMMEA POMA facit.

Nec his contentus vir ille doctiſſimus, & ingenioſiſſimus, mutuæ Mali Punicæ, & Myrti amicitiæ adhærens, lepidiſſimam aliam Philomuſorum in gratiam hîc referendam, hac deſuper re fabellam contexuit, hæc de Punicæ nominibus præfatus

Quæ Libyæ Populis cenſetur PVNICA MALVS,
POMVM hanc GRANATVM nunc vocat Oenotria. *Muſar. l. 4. num. 62.*
Lautus Athenæus dici obſeruauit eandem
Cadmæis SIDEN, Cecropijſquè RHOAN.
D *Hanc, quia prima Venus Paphio plantauit in horto,*
CYPRIPHYTON meritò dixerit ipſa Cyprus.
Huius ego hiſtoriæ quanuis producere teſtes
Non valeam Græcos ἀξιόπιστος ero: Fide dignus
Credar ego: ſine teſte mihi narratio conſtat,
Non caritura fide, teſte ſit vſque carens.

Quia nimirum Punica dicitur Græcis Ῥοιὰ, & Myrtus Μυρσίνη, Rhoam, & Myrrhinum puellam, & puerum commentus eſt, quorum hic à Venere adamatus, illa à Vulcano, Venerem, & Vulcanum vterque præ mutuis amoribus contemnebat. At ignis præſes, coniuge impatientior, cum puellam flectere non poſſet, affectus mutans, amorem in odium conuertit, quo ſuccenſus vtrunque ſe mutuò amantium igne ſuſtulit. Venus autem cineribus ipſorum collectis, ambos in ſibi cognomines Arbores transformauit. Quæ ſic deſcripſit nobilis ille Poeta *MYR-*

SCD Lyon 1

MYRRHINVS eſt pulcher Iuuenis, RHOA pulchra puella, E
Hanc Veneris coniux, hunc amat ipſa Venus.
Mutuus hos amor, affectuſquè reciprocus vrget,
Temnat vt illa Deum, ſpernat vt ille Deam.
At contemptus amans, atroces ſuſcitat iras,
Euibranſquè facem ſæuus vtrunque cremat.
Tum cineres vtriuſque Venus collegit, eoſquè
Arboribus mutans, fecit vtrunque ſuum.
Deleuitquè RHOÆ turpis veſtigia flammæ,
Vt decus huic, & honos vſtio fœda foret.
Sunt acini, vt prunæ ardentes, & floſculus ardens
E calyce erumpens, ſeu nouus Æthna micat.
Myrrhinon ambuſto ſtirpem pro torre virentem
Fecit, & æternûm permanet ille viror.

Ex quibus ſingulare patet artificium, quo Arbores ab antiquitate Veneri dedicatas, F
à Venere in tutelam accipi elegãtiſſimo hoc cõmento Bonifacius oſtendit. Arboris itidẽ vtriuſque Frondes, Flores, & Baccas in coronas connexas ab Aphrodite deinceps geſtari ſolitas tradens, eruditum operæ pretium facit. Sic & Fructuum earundem qualitates, & vſus perbellè deſcribens audiendus eſt.

Frondibus hinc Myrti rubicunda Balauſtia iungens,
Et baccas cytinis, ſerta dat ipſa ſibi.
Stemmata temporibus nectit, capitiquè corollas
Aptat, vt Arboribus ſit noua fama nouis.
Prima ergo amborum facies, & prima figura
Sic abit; affectus non abiere tamen.
Manſit amor, manſit paritas. Acredine dulci
Eſt RHOA, ceù Myrto gratus amaror ineſt.
Fructus vterque cibos condit, nam Myrtea baccæ
Inſtar erat piperis, cum procul Indus erat.

Nec minus ſuauis eſt lectionis quomodo ad medicas inde vires vtriuſque ſe trans G
ferens, ſympathicum earundem Arborum affectum ediſſerat, & curioſam his claudat hiſtoriam lepidiſſimus Poeta

Quiſquis vtranque comeſt, oculis proſpectat acutis
Linctibus & lacrymas, mydriaſinque fugat.
Adſtringunt Plantæ folys, & floribus ambæ,
Strinxerat vt iuuenes irreſolutus amor.
Radices glomerant, arctiſquè amplexibus hærent
Cum prope ſunt poſitæ, proſperiuſquè vigent.
Iuxtim plantatæ gliſcunt, ſeſeque viciſſim
Reſpiciunt hilares, viuidiuſquè virent.
Frondibus, & ligno pariles, ni plura loquamur,
Permutant fructûs alterutrinque ſimul.
Fert Myrti baccas nonnunquam PVNICA MALVS,
Myrtus & interdum PVNICA MALA creat.

Quæ Poma cum ſint in Mauritania frequentia, & maximè circà montem Atlantem, H
vbi famigeratiſſimum hortum Heſperidum extitiſſe fabulati ſunt Veteres; Inde Granatum commentus eſt celeberrimus Italorum Poetarum Eques Io. Baptiſta Marinus Pomum illud, quod ex ijſdem viridarijs à Diſcordia petitum, & verbis DETVR PVLCHRIORI inſcri ptum, ab ipſa in conuentu commentitiorum Deorum proiectum contentionem de pulcritudine inter Dearum formoſiſſimas Iunonem, Palladem, & Venerem ſuſcitauit, & à Ioue Paridi Phrygio pecudes in Ida paſcenti miſſum eſt, vt quia maximo pollere iudicio cenſebatur, tantam dirimeret litem, & irrefragabilis eſſet quæuis ab ipſo proferretur Sententia. Gemmea quippe Mali Granati ſemina elegantiſſimè deſcribit Marinus, Punicum poeticè delineans, vbi de Diſcordiâ verba faciens cecinit.

Corre al giardin d'Eſperia, e dà di piglio
A le Piante, che' l Drago hebber cuſtode;

Quin-

A *Quindi vn Pomo rapisce aureo, e vermiglio,*
De' cui raì senz'offesa il guardo gode.
Di minio, e d'oro vn fulgido baleno
Vibra, e gemme per semi accoglie in seno.
Ne la scorza lucente, e colorita,
Il cui fulgore lieto i lumi abbaglia,
La Diua di disdegno inuiperita,
Cui nulla Furia in fellonia s'agguaglia,
Di propria man (come il furor l'irrita)
Parole poi seditiose intaglia:
Dice il motto da lei scolpito in quella:
Diasi questo bel dono a la più bella.

Cum porrò in Fabulis, & in ijs maximè, quæ metamorphoses inuoluunt, vt adduximus, quædam afferantur, quæ Naturæ Monstrosè per accidens operantis speciem aliquam præseferre possunt; ad eos ideò, qui præter naturæ ordinem obseruati sunt Puni-
B carum Malorum effectus vltimò commemorandos conuertendus est sermo.

MONSTROSITATES.

Plutarc. de Poet.

NVnquam dici poterit speciosum, siue decorum, quod à natura vitiosum est; quod siquidem à propriâ desciscit formalitate, cuius est esse bonitatis indiuisa comes, horrorem quendam præsefert, nullamquè vel minimam, & accidentariam ferè adfert vtilitatem, quæ à decoro nec hilum solet discrepare. Cogitur quandoque natura rerum esse nouatrix, & extrà proprios, congenitosquè vagari fines amoris in præiudicium illius, quo formatricis suæ virtutis fœtus prosequitur: Flos Pomi Granati cynocephalos, cuius figuram suprà posuimus in primo libro pag. 83. ex ijs naturæ malè operantis operibus est, cuius in oculorum occursu

Periander ap. Auson.
Ouid. l. 15. metam.
Horat. 1. epistol. 6.
Apuleius.

--- Improuisa simul species exterret

C Ille terribilem Proserpinæ raptum à Poetis ingeniosè fictum in mentem reuocat, vlulatusquè nocturnos Cerberi canis renouat, dum latrantis belluæ speciem perquam bellè induit cum ore hiante, exertâ linguâ, cumquè apertis, toruèque aspicientibus oculis; vndè hîc memoratur *Nocturnis vlulatibus horrenda Proserpina*. Flos item alius Arboris eiusdem Granati Pomi dentatum os belluinum clausum repræsentans non-

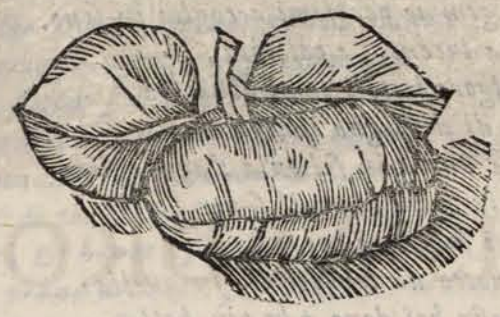

multum diſcrepat à ſuperiori ſignificatione canina dentibus frendente, atque rabiem, veluti coquente. Huiuſmodi Flores, niſi præter, immò contrà ordinem Naturæ originem ſumerent, capitalis, vel odontalgicæ virtutis, ex ſignatura curandi morbos Crollianam iuxtà methodum, eſſent habendi; Quare irarum potius denunciatores, bilioſarumquè motionum inſtigatores timendi ſunt; Hos ego Flores ambos ab vnicâ plantâ excerptos habui an. 1665. quos & oſtendi excellentiſſimis Philoſophis, & Medicis Domino Hyacintho Ambroſino, Archigymnaſij noſtri Botanico præclariſſimo, atque Domino Sylueſtro Bonfiolo Herbariæ, & Anatomicæ rei peritiſſimo, viris doctiſſimis, & ab eorum iudicio prædictæ ſententiæ cõfirmationem retuli; Sed compreſſa ab hac Florum Monſtroſitate ad Fructum ſeminis compreſſi lenticularis, Sorbum nempè, haud lentè procedere placuit; vt Pomacinoſarum propriè Arborum tota, & integra Tractatio exprimeretur, inq; hoc primo Dendrologiæ Volumine, proprium locum obtineret. F

Plin. l. 15. c. 24.

Vnica tamen Vnedonis Fructus, Memæcyli ſcilicet, Fragarumquè Arboris ſimpliciſſima linearis repræſentatio (abſque illius Hiſtoriæ inter Mycarpia reponendæ præiudicio) præcedentis non ſolum ſenſus, ſed ſubſequentem Sorbi mitiget acerbitatem, irrefragabilemquè noſtrum hunc ordinem reddat, vnde κύμαρον, huiuſce ſcilicet Fructus Mitis Acerbitas Sorbo affinis duos valdè Adſtringentes, Granatum nempè, atq; Sorbum iungat fructus. G

Galen. l. 7. ſimpl. med. fac.

Dioſc. l. 1. c. 138.

Galli Sorbũ Cormier *vocãt quaſi* Comaron *Gr.*

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIENSIS
DENDROLOGIÆ
Libri Secundi, Tractatus Secundi
CAPVT VII.
DE SORBO.

ORDO, NOMINA, DIFFERENTIÆ.

SVBCROCEVS Sorborum vnà cum Rubore pulcherrimo Color, Venusta Forma, non contemnendus Odor, Intractabilis primum, & demum accepta Gustabilitas vinositatis comes Arboris propriæ, proceræ, recti caudicis, compactæ, duræquè materiei, folijquè, vel Fraxinei alati, serrati, vel platanini Historiam post Granatum Pomum exposcebant. Postremum Acinifero in hoc Pomario locum, qui VII. Caput inscribitur, illi concessimus, quià Fructui οὔω ἀξυλοσπίρμω minimè duri, aut lignosi seminis sub ὀπώρας genere posito, qui minima inter Poma tardius, & ab Arbore tantum auulsus matureſcens, constringentis maximè facultatis agnoscitur, primum hocce Dendrologicum castigatæ molis Volumen concludendi munus conuenientissimè debebatur. Nobis autem interim permittatur literarias inter Sorbi Eruditiones Ingenio ludere, Permessijsquè sorbitionibus Pomossificarum Arborum, & in primis Vitium tractationibus Voluminis sequentis lætè præire, Virgilianosquè Agricolas obseruare, qui

Dodonæus pempt. 6. l. 3 cap. 12.

Hîc noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur Vitea Sorbis.

Virg. lib. 3. Geogr.

Quin imò vtiliori cum voluptate Musei leporis Asseclas Botanosophos audire

Auson. in Protrept.

Sunt etiam Musis sua ludicra, mista camœnis
Otia.
--- Nec enim facundia semper
Adductâ cum fronte placet, &c.

Lucan. ad Pisonem.

Sorbi modò nomina iuxtà varias linguarum acceptiones proclamentur. Non aspernandis insignitur Sorbi Fructus nominibus; Galenus in primis ipsum *Oe* à vinositate vocauit, alij Græcorum ον, οὖη illius Arborem, ipsumquè fructum οὖν, & οὖον, quià referat

Galenus l. 8 de simpl. medic. facult.

Ouiluteum; Hebraicè *Toleſch* nuncupatur; Latinè autem *Sorba*, atque Italice *Sorbe*,& E
Creſcēt. l.5 c. 27. apud vulgus noſtrum *Sorbole*, quaſi *Sorbile* quid; Germanicè ſecundum Tragum *Sperling*, vel *Spervverbaum*, ac iuxtà Bauhinum *Sporopffel*,& ex Fuchſij ſententiâ *Sorbopffel*;
Tragus l.3. cap. 31. Bohemicè *Rzerbiny*; Belgicè *Sorbenboom*; Hiſpanicè *Sorbas*,& *Serual*; Gallicè *Sorbier Cormiè*,& *Cormier*. Paruum licèt hoc Pomum magnitudine vt plurimum columbaris
Suidas Galenus Theophr. l. 3. H.pl.c.3. & c. 12. oui, haud exiguas, hoc eſt non paucas differētias admittit; Prima quarum eſt Sylueſtreitas, quæ cum maiori maturabilitate fructus maiorem à frigidiori loco captat ſuaueolentiam; Secunda eſt infructuoſa Maſculinitas calidioris temperiei, locumquè nacta calidiorem; Tertia eſt Fœmininеitas Fœcunda, Satiua, Legitima, Eſculenta, Frigi-
Theophr. l. 6. de cauſis pl. c.24. dior, Odoratior, quæ triplex eſt, alia Sphærica cæteris melior, dulcior, odoratior; alia Oualis, ſæpè acidior, ac minus odorata; tertia Turbinata Pyriformis compoſita, ex ro-
Celidon. Agric. p. 1. c. 35. tunda, & elliptica, cum quâ magnitudo, & maturata iucunditas duplicantur. Quarta differentia ſpecifica Plinij Torminalis dicitur, remedio probabilis, aſſidui prouentus, minimiquè Pomi, folijſquè penè Platani, quæ multùm diſtat à communiori Sorbo, nam
Plin. l. 15. c. 21. hæc ſpecies folia ſambuco aquatico, & Platano ſimilia gerit; priores autem alata folia, F
vni alternatim pediculo longo cohærentia, & in imparē numerum deſinentia ferunt, cū
Lib.3.H.pl. cap. 15. Floribus vulgaris quidē Sorbi racematis ex pallido candidis, at fructibus paruis, rotundis, vmbilicatis, coloris ferruginei, cum ſeminibus veluti Pyrorum; qui fructus dum maturi fiūt acidulo grato ſapore ſunt prēditi; cortex ijſdē ramorum eſt ſubluteus,& cau-
Robert. Conſtant. in Theophr. dex albicans, præduraquè materies; Torminalem aliqui pro Cratægo, vel Cratægone Theophraſti habuerunt, licèt Meſpilaceo potius hanc adſcripſerit ille Generi; ab omnibus autem Pliniana Torminalis dicitur,& inſuper Aucupalis,& Aucuparia à mul-
Bauh. Pin. l.11.ſect.4. tis, fortè quià fructus illius, qui per hyemem in Arbore manſerint aues, quæ illos manſum venerint aucupentur. In vlteriori differētiâ, quam nos quintam ſpecificam faciemus
Cord. Bellō. aderit Sorbus Alpina per Io. Bauhinum in Hiſtoria vniuerſali Plantarum ſic deſcripta,
Cluſ. pan. quod ſit erecto, & robuſto caudice, rubente potiſſimum, materiei albæ, firmæquè, folijs
Thal. Cam. p.1.c.8. Alni, floribus Sorbi Torminalis, Pomulis autem rubris, paucis, lanugine obductis, vmbilicatis, quorum pulpa luteola eſt, ſapore primum acerbo, dein commendabilis cum ſeminibus intus pyrorum in modum efformatis; Arborem hāc, vel huic per-
Io. Bauh. l. 1. Vn.H.pl. cap. 8. quam ſimilem, plerique Ariam Theophraſti dici poſſe putant, qui laurum tenuifoliam, G
ſiue marinam figurâ ſimilem fecere Sorbo. Sorbus igitur hæc *Aria* non ineptè fortaſſis
L.3. H.pl.c. 12. dicetur, & *Oenaria piloſa alpina*, item *Matallum* Italorum, ſeù Apenninicolarum, Gallicè *Tralier*, & *Dioſpyros Sorbus*; item *Pyrus Ceruina*; *Pyraſtrum Idæum*, *Myrtomeles*; *Vitis Idæa*; *Lotus etiam ſylueſtris*; *Codomala Cretenſium*; *Amelanchier Gal-*
Carol. Cluſ. in pannon. cap. 5. *lorum*; *Bagolæ* item alterum genus, & *Dioſpyros*; quibus Arboribus fructus tribuitur rotundus, violaceus, vel niger, in quo vmbilicus quinque alarijs lacinijs eſt ſeptus; ſucculenta quoque eſt ei medulla, ſapore melleo, ſeù iuiubino in Autumno matureſcens, ſtomachicus non ingratus; cum ſementicis granis pyrorum ſemina referentibus, quibus proximè accedere videntur Figuræ propoſitæ duæ, quas hîc ad aliquod ſaltem ſpecimen exaratarum differentiarum exhibendum, quā quid omninò certū, & abſolutū
Tragus l.3. c.28.& 29. proferendū attulimus; his addi poſſent duæ illæ ſylueſtres Pſeudoſorborum ſpecies, à diligentiſſimo Germano Botanico Hieronymo Trago allatæ, quarum vnam ſaltem exhibemus delineatam, ſcilicet Fraxinifoliam; alteram vocat ipſe *Malbaum* Germanicè, Alni folijs, rugoſis, & pulueratis, ſubtus albicantibus, floribus ſambucaceis ſtellatis,
Ruell. l. 1. de nat ſt. c. 82. iucundi odoris, baccis viridibus, aliquantum compreſſis, per maturitatem nigris, guſtu H
dulcibus, & viſcoſis; alteram verò *Sorbum Sylueſtrem*, *& Arborem Fraxineam*, *den groſſen Malbaum* Germanicè, cui baccæ ſunt ex rubro nigricantes, quibus per inopiam Annonæ Frugum Rura veſcuntur.

Diol-

Dioſpyri fortè ſpecies ab Aldrouando ſic inſcripta, ſed non deſcripta.

Sed hîc notandum eſt circà Dioſpyri vocem magnã interceſſiſſe interpretum Theophraſti æquiuocationem in illius expoſitione, dicendo Dioſpyrum eſſe Iouis flammam, nam Διόσπυρος non Διὸς πῦρ, ideſt *Iouis flamma* exponi debet, ſed Διὸς πυρήν, ideſt *Iouis nucleus*; & quià ſignificationi, magis quàm nudæ etymologiæ, quæ ſæpè fallit, eſt inſiſtendum, interpretatio prædicta eſt attendenda: at in Græci Codicis tranſcriptione maximus notari debet error in tranſpoſitione terminorum, vbi Dioſpyro nucleus durus tribuitur, & ceraſo mollis, cuius totum oppoſitum patet, nam ceraſo duriſſimus eſt nucleus, vndè Dioſpyro erit mucleus mollis, & ità poterit eſſe Sorbi quædam ſpecies fructum edens apparenter ſimilem Ceraſo ſylueſtri paruo. *Lib. 3. H. pl. c. 13.*

Sorbus Torminalis. Quarta Plinij.

Cratægus Theophraſti Anguilaræ, & alijs lib. 3. Hiſt. Pl. cap. 15. Aria etiam nonnullis; ſed maximè differt ab Aria Dalechampij. In Hiſt. Lugd. p. 1. l. 2. c. 41. Nam ibi depingitur Arbor Viburno ſimilior.

Sorbo Torminali cortex lęuis eſt, albicans, folium Sambuci aquaticę folio ſimile, ſed ſolidius; Flos palleſcens, vmbellatus, denſus, cui ſuccedunt parua veluti pyra incana, aſperiuſcula, ſapore meſpilaceo, nucleos, ſeù acinos pyrales continentia, Autumno maturantia, ſapore haud ingrato.

Plin. l. 15. c. 21. Rober. Conſtant. in adnot. ad Theoph. l. 3 c. 15. H. pl.

Dioſ-

Dioſpyros Theophraſti.

Sorbi Species quibuſdam; Meſpili de genere alijs; Pyra Sancti Ioannis ſecundum aliquos; Berberis Species nonnullis etiam.

Geſ. Hort.

Ibid.

Hamamelis fortè anguſtior Athenæi. Lug. lib. 2. cap. 42.

Ἁμαμηλὶς, & Ὁμομηλὶς per quandam malorum ſimilitudinem. cuius fructus dulcis, & ἀπύρηνος, ideſt ſine nucleis lignoſis eſt.

Fructus vmbilicatus eſt, prædulcis cum maturuit, purpureus ante maturitatem, dein ſubrubeus; ſemina includens terna, quaternauè pyro ſimilia, nigra. Et quoniam hîc excitari poſſent quæſtiones de nomine non paucæ, dum tot de vna tantum planta efferuntur nomina, nos hiſce relictis inguſtabilibus diſputationibus elegãtem ſubſtituemus eruditionem, quæ licèt videatur communis, de Achrade, & Dioſpyro prolata à præſenti non abhorret materia. Ἄχρας enim eſt Pyraſter propriè. Nonnunquam tamen accipitur pro qualibet Arbore ſylueſtris naturæ. Hinc Dioſpyron expoſuit Legatus ad illam Antipatri hiſtoriam de paupere, qui nihil, præter vnam vaccam, & ouem habens, cum hæc à lupis rapta, illa partus difficultate vnâ eâdemq; die mortua fuiſſet, præ mœrore Dioſpyro ſe ſuſpendit. Habet Græcus ille Poeta.

D Εἶχεν Ἀριστείδης ὁ Βοκερρίος ἓκ ἀπὸ πολλῶν
Πολλά, μιῆς δ' ὄϊος, καὶ βοὸς ἐυπορίλω.
Ἀλλά γὰρ ἐδ' ὁ πένης ἔφυγε φθόνον: ἤματι δ' αὐτῷ
Θῆρες ὄϊν, τλὼ βουῶ δ' ὤλεσε δυσοκίη.
Μισήσας δ' ἀβληχὲς ἐπαύλιον, ἄμματι πήρης
Ἐκ ταύτης βιοτῶ ἀχράδος ἐκρέμασεν.

Lib. 1. Anthol.

Ita Paraphraſtes in Poeticis ſuis Metaphyteumatis.

Rexit Ariſtides non multa Bocerrhius, vna
Cui totum armentum bucula, ouiſque fuit.
At neque tam pauper fortunam euaſit. Eodem
Mane tulit vaccam partus, ouemque feræ.
Sed pecudum incuſans mala fata, ligamine peræ
Ex hac ſuſpendit ſe IOVIS ipſe PYRO.

Laur. Leg. in Poet. Metaphyt. l. 2. ep. 37.

Sor-

Sorbus Sylueſtris.

Matth. in Dioſc. l. 1. cap. 136. Alpina Aduerſariorum, Sorbus Aucuparia, Fraxinea Arbor Tragi lib. 3. cap. 29. ſeù Ruellij lib. 1. cap. 82. Spectat ad Fraxinum Bubulam Dodonei pemptade 6. lib. 4. cap. 13. de Orno; ſed fortè melius ὀρεομηλία ſylueſtris, parua Ornus, ſeù ſimilis Orno hæc Arbor eſt dicenda.

Huius Sorbi Alpinæ fructus ſuaui dulcedine grati ſunt, & Ziziphorum in morem tuſſes leniunt, ſputum adiuuant, & humores in pulmone exiſtentes concoquunt. Nos verò non timemus has Arbores, ſylueſtres quidem naturâ, ſed cicurabiles, & innoxias admittere in Pomarium, nam comeſtibiles, durabileſquè fructus, atque aliqua ſpecioſitate notabiles edunt, & quià ἄσκια per hæc non efficitur præſentis noſtri Plantarij diſpoſitio, nempè vmbroſa nimis, cum hæ non ſint ex illis Arboribus, quæ Ventos, nè aerem purgent, impediunt, noxiaſquè vmbras nectant, nam tetrum non emittunt de ſe odorem aeris corruptiuum, ſed leues pediculo foliorum longiuſculo capitibus minimè nocent, immò iuuant, quas Plinius liberrimè admiſit, dicendo; *Omnium ferè leuis vmbra, quorum pediculi longi*. Harum quanti ſit æſtimanda Patria nunc videamus.

Bauh. l. 1. H. vniu. Pl. cap. 8.

Adrianus Alemanus Pariſienſis in Hippocr. de Aere, Aquis, & locis, textu 6. Li. 17. c. 12

PA-

A

PATRIÆ.

NAtalis locus, vbi Planta optimè vigens, atq; fructificans gaudere videtur, ipſe Patriæ Nomine iuremeritò debet indigitari; *Vnicuique Natura Generis eſt Patria* docebat Euripides. Nemo negabit, quod vbicunque viuenti benè eſt erga elementorum proportionatam diſpoſitionem, locus ille Patria ſit dicenda, quæ alumno iucundiſſima euadit. Hinc *Diuiſæ Arboribus Patriæ* perbellè, atque clariſſimè apparent. Quapropter Sorbus Arbor, quæ frigida naturaliter affectat loca, humentia tamen, & pinguia, & è contrà feruida deteſtatur, nam hic perit, ibi verò odoratos & quamplurimos edit fructus, frigidam, montoſamque, ſed non aridam Patriam habere dicetur, quemadmodum expertiſſimus in Botanicis Tragus ſcriptor teſtatur, de hac Arbore ſic ſcribens: *Gaudet itaque alſioſis Montibus, & lapidoſa terra, tractui Rheni, nec non Syluis Mediomatricum ad fluuios Saram, & Bliſam dictos ſitis admodum familiaris.* In montibus quoque Helueticis circà Tigurum frequens occurrit Sorbus, vt tradit Geſ-
B nerus: item in ſylua Bard dicta Io. Bauhinus propè Otmarſam Sorbum prouenire teſtatur. Patrijs iam dictis reſpondet Sorbi facultas inſigniter conſtrictiua, & frigefaciens, quæ in acerbo fructu ad ſtupefactiuum aſcendit, in huiuſmodi conſtitutione mixti frigidior, & craſſior confluxit ſubſtantia, quæ quia proportionatæ humiditati iungitur alicuius fragrantiæ particeps efficitur; Illius ergò ſi Patriam reſpexeris, aliquam plantæ huiuſce poteris deducere cognitionem, tanquam prolis alicuius, quæ genitricis imaginem quandam conſeruet, de qua Ouidianum illud genericum haud fictè poterit de omnibus conſimilibus verificari dictum.

Viuaci nutrita ſolo, ceù matris in aluo
Creuerunt, faciemque aliquam cepêre morando.

Non parum igitur virium ſingularium afferet Plantæ Patria, cuius terrenæ affectiones intimius perſcrutari non eſſet inutile; in ſumma hæc Arbor congruens ſibi Solum, Cœlumq; nacta ſeſe mirabiliter efferet, atq; fructificabit; nã partialis Aer, & Terra Plan-
C tam hanc amant, & ab ea viciſſim amãtur, in qua Natura longè præualet Arti: Hinc valdè notabilis hæc Planta mihi videtur, quæ in proprio nata ſit Solo, ideſt libero à quacunq; contradictione, ibi enim eſt veluti Probus ille Pater, qui filium ſeipſo probiorem deſiderat, nam ex ſemine in matris telluris gremium prolapſo optimæ in ſuo genere emergunt, & pullulant plantæ, quæ ſi fari poſſent, non alium fortaſſis exprimerent ſermonem præter hunc: *Hæc eſt ò mater, poſſeſſio pulcerrima, & potior diuitijs, &c.* tacitas tamen has voces ad nos peruenire facit literarius ille, qui *terram rumor tranſilit, & maria* Exotica igitur Sorba, ſi quæ ſint, à Scriptoribus ſunt exaudienda.

Ariſtophanes in Pluto
Cicero l. 5. Tuſculan. Quæſt.
Euripid. in Phaetone ap. Stob. ſer. 38.
Sceuola de Leg. 3. in L. qui habebat Gloſ. in L. veluti ff. de Iuſt. & Iur. & in L. fin. C. de Sobol.
Virgil. l. 2. Georgic.
Theophr. l. 2. H. pl. c. 31 & lib. 6. de cauſ pl c. 24
Tragus de ſtirp. Hiſt. l. 3. c. 31.
Herrera l 3 c. 40. Agric. P. l. 15 c. 21
15. Metam.
Euripid. in Dictye apud Stob. ſer. 18
Plautus. in Pſeudolo Actu. 1. ſc. 5
Eurip. in Meleagro ap. Stob ſer. 73.
Propert. l. 2
Horat. l. 1. epiſt. 12.
Impreſſ. an. 1658. Gall.

EXOTICA.

QVò maior natalium datur longinquitas, eò etiam ampla magis exurgit laudationis, & admirabilitatis materies, canebat Lyricus

Laudetur Samos, & Chios, & Rhodos abſens.

Quam igitur Sorbi ſpeciem in Anteinſulis remotiſſimis Americæ creſcentem audimus, pulcherrimam eam impensè laudare, & admirari non deſiſtimus: Nar-
D rat itaque Hiſtoria Naturalis, & Moralis Anteinſularum Americæ Roterdamenſis Arborem Sorbi creſcentem, & fructificantem ibi reperiri, cuius fructus rotundus eſt, colore luteo totus, ſed rubris maculis ornatus, quæ maculæ in maturatione dilutæ obſoleſcunt, & ferè totaliter euanidæ euadunt, ad quos fructus ſapidiſſimos, ſuauiſſimos, guſtuique valdè prolectabiles vndiquè accurrunt aues, & alia quoquè Animalia, vt his fructibus ſaturentur; & quoniam nullam Indicam aliam Sorbi ſpeciem nemo ex Scriptoribus Botanicis, quos legerim, præter vnicum Anteinſularum Americanarum Hiſtoricum indicauerit, hac vna Exotica Sorborum ſpecie contenti eſſe debemus; Verum huic aliam obſeruationem ſuperaddam partim factam, partim fiendam circà Sorbi, etiam noſtratis fructum, quæ peregrinitatem quandam admirabilem importare videtur, & eſt ſingularitas vermis in eodem maturo innaſcentis fructu, de qua Plinius communius forſan hæc adnotauit, & *Sorbus Arbor infeſtatur vermiculis rufis, piloſis,*

Plin. lib. 17 c. 24.

atque

Ariſt. lib. 1. de Gener. & corrupt. c. 3. & l. 4. meteor. c. 1. & l. 2. Phyſ. t. 38.

atque ità emoritur; Certum eſt non quodlibet fieri ex quolibet, ſed determinatum ex determinato, iuxta Philoſophos; & cum noſter Fructus ſingularitatibus polleat conſiderabilibus, dabitur propterea in noſtro hoc Fructu Sorbi generatio quædam valdè ſpecioſa, & notabilis vermis inſolentiſſimi, vt ex Microſcopio licebit perſpicere; pro qua re adſunt præclariſſimi viri noſtra hac tempeſtate, qui pluſquam Dædaleo Ingenio Cœlum per minimas haſce Animalium ſpeculationes obſequens ſibi reddere nouerunt; ijs hanc curam relinquimus, ſperantes fore, vt breui Microzoophytorum greſſilium, reptilium, aligerumq; greges in lucem prodeant maximè viſibiles redditi; nos, quæ in varijs obſeruauimus fructibus, ſtirpiumq; partibus in principio putredinoſæ conſtitutionis animalcula, aciculæ capitulum in magnitudine non excedentia, alia Scarabæiformia, alia Erucacea, alia Culices referentia, alia Formicas, alia glabra, alia piloſa, cũ varijs appẽdicibus deprehendimus; de quibus nihil ſpecialiter hîc ponimus, eorundem diſquiſitionem habendam ſuper Aldrouandæas præcipuè obſeruationes in Volumine de Inſectis felicioribus Ingenijs reſeruantes; in Æquiuocis modò laborabimus.

Rubrica Genus, & Differẽtia.

ÆQVIVOCA, ET DENOMINATA.

SOrborum ſaporis ſumma auſteritas, eorundemq; ſuperbus aſpectus (vndè Fructus hi Pyra Superba, de quibus ſuperius locuti ſumus, figurâ, coloreque ſuperare quodammodo videntur) originariam ex nomine ipſo ſuperbiam realiter oſtentant; Quarè ſi Græci nominis σοβαρὸν ſignificatio Sorbis tribueretur, quæ arrogãtiam, auſteritatem, venuſtatemque ſuperbam, elationem, audaciamque ſibi placentem importat, parum aberraretur à recta Denominatorum, vel Æquiuocorum regula, etiam ſi pro ſuperbia ſumeretur Sorbus, vel pro Sorbo ſuperbia acciperetur, quæ eſt

Claud. 2. in Stilicon.

-----Vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes.

Panyaſis apud Athenæum l. 2.

Vinoſus præterea Fructus hic tanquam Augurale Pomum per quandam æquiuocationem dici poſſe promeretur, ex ipſo nomine primo ὄω, & οἶνον, nomen ὀιωνῶν Augurij, & nomen Vini, & Vitis abbreuiante, quod eſt ὄινος, & ἴουη. Illius quoq; nomen οὖν æquiuocare conſpicitur cum fimbrijs Veſtimentorum, quæ ἴαι pariter dicuntur, ſiue ὤαι, vel ἔαι vocantur; quin & eâdẽ appellatione ſignificantur etiã ſuperiores Veſtium Oræ, ſiuè ſatius Orificia, quibus collum inſeritur: ità dicta quod nedum ab Antiquis, ſed à recentioribus ſutoribus aliquid de pellibus ouillis veſtium extremitatibus adijciatur, quandoquidem ἴα pellem ouillam pariter denotat, & reperitur à Græcis poſitum, pro ὀἶα in eodem ſenſu, ſublato tamen iota, & ὤα, mutando omicron in omega; & iota ſubſcribendo. Quin οἶαι vocantur quoque ab Apollonio Pagi, ſeù Vici, ab antiquo Græcorum verbo οἴω, ſcilicet *fero*, deriuatum id nominis crederem in vtroque predictorum ſenſuum accepti; nam & ἴα Sorbus maximam ſolet fructuum ſuorum copiam Agricolis impertiri, qui ex ouibus, illarumquè pellibus quamplurima eliciunt emolumenta. Non deſunt tamen rationes, quibus probari poſſit ἴον Sorbum ab ᾠὸν, quod eſt ouum deriuari, tum quià Fructus huius Arboris ſit ouiformis, cum quià, ſi credimus oculis, luteum eiuſdem oui refert. Cæterum Latinè Sorbum à ſorbendo dici non diſſenſerim, eo quià *Sorbile* Pomum, quando maturum eſt, proferat. Denominatorũ porrò quàm pauca ſubeunt recenſenda. Legimus *Sorbos*, ſeù potius *Sorabos* in Chronico Mersburgico vocatos fuiſſe Vandalos. Lutetiæ Pariſiorum Collegium prænobile memoratur, quod *Sorbonæ* appellationem aſſumpſit, & ex Chronico Francorum tradit Polyhiſtor Beyerlinck in ſuo Theatro erectum fuiſſe à Roberto Comite Druydum, & Fratre Diui Ludouici, vſque de anno ſal. 1253. quam Vniuerſitatem adhuc glorioſiorem reddit inter alios doctiſſimos Viros præclariſſimus Samuel *Sorberius* nemini Humanitate, & Doctrinâ ſecundus. Nobilitate quoque, tum literis, tum armis conciliata viret Familia *Sorbellona* Mediolanenſis, immò huius Arboris nobilitandæ cauſâ, eandem in Gentilitij Pegmatis Æquore ſenis Baltheis lemniſcato, duoſq; inter Punicei coloris Gryphes aduerſos erigit. Nec ab hoc excludẽda videtur cenſu Sorborum inſigni decorata Familia Bagnacaballenſis alia, licet Sorbelloniæ inferior, *Sorbola* nuncupata, quæ Sorbum Arborem in ſtemmate cum leonibus vtrinq; obuerſim ſtantibus geſtat;

L. 2. Argon.

Fratr. Frãciſcani in Meſuem. Pag. 607.

Sorbonenſe Collegium Pariſijs.

P. Sylu. Petra Sancta l. de Teſſeris Gentil. pag. 510.

SCD Lyon 1

A geſtat; ſed Sorbus à nominali, politicaquè ad Phyſicam, moralemquè deinceps tranſeat curam, varioſquè deducatur in vſus, accurato Dendrologo charior effecta.

EPITHETA.

PRoceram licebit appellare Sorbum, quam Græci ὄρυν, ſeu ὄη ab ὄοϊ vocant, eo fortaſſe, quia fructum oui forma, quam ὠοειδῆν dicunt, inſignitum, luteumq; oui referentem colorem producat, cum in non modicam longitudinem à Natura efformetur, vt patet experientia; ſic eam quoque in illius deſcriptione Dodoneus cognominauit; ita enim hic ſcriptum reliquit, *Proceræ magnitudinis Arbor Sorbus eſt.* Cum verò tradiderit Theophraſtus in ſua Plantarum Hiſtoria hanc Arborem in feruentibus locis ſitam citiſſime ſterileſcere, idcircò illi iuremeritò *calore ſterileſcentis*, & è contrà *frigidi amantis* appoſita conuenient. Sed quià abſquè inſitione prouenit, & ſola inter ſylueſtres Arbores eſt expers aculeis, ea de re *inſitiones minimè curans*, atq; ἀνάκανθος, B ſcilicet *aculeis carens*, ſeu *non aculeata*, ac *læuicortex*, & *inter ſylueſtres præſtantior* nuncupabitur. Arcades δάδοῦχον, quaſi quæ tedam geſtat appellant. Cum enim illa Regio Sorbis ſcateat, apud illius incolas opinio inualuit eas, quæ ſteriles eſſent, aut ſi quos fructus producerent, illos aduſquè maturitatem non promouerent, teda cortici infixa feraces effici, & fructibus exactè maturis ornari. Φυλλαβολεῖν, idem Theophraſtus alibi nominat, cum eius naturę ſint huius Arboris folia, vt non ſingulatim decidant, ſed ſimul pennata illa duodecim circiter foliorum congeries defluat. Vlterius *aucuparia*, ob eſcam, quam copioſam auibus ſuppeditat, appellatur à Cluſio. *Rabidam vmbrâ* nuncupauit eandem Marſilius Ficinus; Nec immeritò; conſtat enim experientia Rabie ſemel correptos, & ſi intrà ſtatum tempus ſanatos, ſi ad illius vmbram dormierint, iterum ad rabiem excitari. *Arbor quoque fraxinea* Trago, & *Fraxinus bubula* Dodonæo antonomaſticos eſt appellata. Flores illius non illepidè *racemoſi*, *minuti*, & *candidi* indigitabuntur, vt ij, qui huiuſmodi cognomen ex proprijs qualitatibus ſibi valeant conciliare. Fructus autem, qui Sorbum Latinis dicitur, à ſorbendo Etymologiâ deſumC ptâ, vt placet Bodæo in Theophraſtum lib. 3. cap. 12. eo quia dum maturum eſt, ob teneritatem abſorbeatur, aut quod diu ſeruetur, ob intractabilitatem ſaporis, antequam matureſcat, extra Arborem, *guſtu intractabilis*, *inſuauis*, *ſtypticus*, & *ponticus*, atq; *aſper* dicetur: Sic enim inter Italos Poetas quidam doctiſſimè cecinit.

Hor quantunque volgar non dee ſchernirſe
La Neſpola real, ne l'ASPRA Sorba.
Che l'vna, e l'altra pur tal volta dona
Come al guſto ſapor, ſalute al ventre.

Alamānus Col. 3. & 1.

Nec non *acerbiſſimus*, vt idem Author alibi innuiſſe videtur, ſcribendo.

Mà l'hirſuto Caſtagno, e'l Noce ombroſo,
L'ACERBISSIMO Sorbo, il Pino altero.

Inde *Alligatoria*, ſeu *laqueantia* Sorba vocauit Italicæ Poeſeos Pater Danthes Aligerius cum vernaculo adiecto *lazzi* cognominauit, eò quia palatum alligare, & quodammodo illaqueare videantur ligamentoſo ſapore. Habet ille. *Danth. Inf. 15.*

Et è ragion, che trà li LAZZI Sorbi
D *Si diſconuien fruttare il dolce Fico.*

Propter quam rem non erit abſurdum hunc fructum dicere firmantem, ac adſtringentem inteſtina, ſicut & durantem aluum, vt extat apud Epigrammatarium Bilbilicum.

Sorba ſumus molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi poma damus.

Martial. l. 13. Epigr.

Hac etiam de cauſa στυπτικῶν Sorbum eſſe cognominandum, quaſi aluum cohibens, ſeu illius fluxiones ſiſtens nonnuli penes Galenum lib. 1. κατὰ τόπους κεφ. ε. contendunt. Acorem rurſus, cui obnoxia ſunt Sorba, & præcipuè ouata, cum nonnunquam præ nimia maturitate aceſcant teſte Naturalis Hiſtoriæ Textore, reſpiciens Latinus Homerus, *acidi* cognomentum illis egregiè communicauit, vbi ſic panxit.

Pl. lib. 15. cap. 21.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atquè ACIDIS imitantur vitea Sorbis.

Quod

Quod nec Mantuanus prætermiſit, dum cecinit: E

---- acidis tunc & ſua Sorbis
Tempora

Sed hæc non ſemper illis conueniunt, quando enim matura ſunt, *mitia*, & *ſuauia* vocare non dedecet, quæ etiam *ſtomacho aptiſſima* indicauit *Celſus*, referente Bodæo, *Turbinata* etiam, aut *torminoſa*, vel ſatius *torminalia* vocantur ab Authoribus Sorba quædam, quæ inteſtinorum tormina ſedandi vim habent. *Generoſiſſima* alia nuncupauit Plinius, & ſunt quæ circà pediculos tenerrimis folijs inſigniuntur. A colore pariter, & forma alijs exornantur appoſitis; Vndè *Rutila*, alia *ouata*, alia *orbiculata*, ac *pyriformia*, quæ nempè minutiſſima pyra referre videantur, non ineleganter à Scriptoribus dicuntur. Vltimò tandem globulares, aut ouales fructus: vniformia, & racemoſa Poma polyonimicè non nequibunt appellitari, &c. Ab Epithetis ad Prouerbia tranſitum modò facere conuenit.

Bod. loc. cit.

PROVERBIA. F

QVæ Sorbum concernant Prouerbia, nec apud Græcos, nec apud Latinos fuit obſeruare, cum tamen Lingua noſtra nouellis huiuſcemodi ſemper ſcateat inuentionibus, operæ pretium ideò duxi, ſi quæ hanc ad rem Thuſcia, noſtraq; Bononia nobis exhibet Adagia, recenſere; dicimus itaque EGLI E' PIV' DVRO, CHE SORBO DA GVAZZA, & innuere ſolemus Hominem ità difficilem ad aliquid agendum, vel credendum ac Sorbum, & præcipuè ſummo mane dum rore madet, durum eſt, & difficile vt comedatur: ſic TROVARE LA SORBA BEN BENE ACERBA, eleganter infertur de ijs, qui quicquid egerint, non poſſunt illud, quod ſibi propoſuerunt negotium, intrà id temporis quo vellent perficere; quicquid enim fit, vt maturetur Sorbum ab Arbore decerptum, niſi debitum temporis interceſſerit, fruſtraneum eſt. Cœterum MOSCONE DA SORBO eſt quoddam dicterium, quo malè audiunt, qui circumueniunt proximum, illiquè decipiendo ſtudent; ſenſuq; non multum hinc diſtat hoc aliud ſcilicet BVSSARE A' FORMICA DA SORBO, & G identidem quoque intelligitur fruſtrà aliquid ſperare, eò pacto, quo, & FARE CON ALTRI IL FORMICONE DA SORBO: NON VSCIR PER BVSSARE, ideſt ſuas cum ſocijs non participare fortunas, indè fortaſsè deſumptum, quod formicæ in Sorbis degentes, etſi Arbor multis ictibus ſecuris cædatur, non exeunt de caueis, ſed erodendis Sorbi medullis inſiſtunt. Poteſt etiam de ijs dici, qui negotium aliquod ineuntes expedire ſe neſciunt. Alias hoc idem expoſuit Monoſinus, & applicauit ijs, qui, quanquam iterum, atque iterum de aliqua re interrogati, nè iota quidem, vt fertur, ad propoſitum reſpondent. Imò cum Sorba, non ſecus ac Meſpila niſi longo cum tempore matureſcant, hoc aliud enunciare ſolemus.

Monos. Fl. It. l. pa. 410 & l. 6. pag. 298.

Et palea, & longo cicurantur tempore Sorba.

Quo ſignificamus nihil eſſe tam difficile, quod temporis diuturnitate non ſuperetur; At quoniam mores plerunque, aliæquè notitiæ corriguntur à Prouerbijs, ſic decet Myſtica, atque Moralia ſubinferre clariora propterea reddita.

MYSTICA, MORALIA. H

ARcanorum Naturæ oculatiſſimi Speculatores animaduerterunt non ſemel rabiem, & ſi diu ſopitam, ſub vmbra Sorbi dormitantibus, aut illius lignum contrectantibus, fructumuè eiuſdem comedentibus excitari, vt in Rubr. de huius Arboris Antipathia, & Sympathia tradidimus. Indè igitur Myſticè, peccandi occaſionem referri aſſeuerandum eſt. Qui enim illam, ſemel rabie peccatorum correptus, licèt poſtmodum per confeſſionem ſanatus, aut non fugendo contrectat, aut operando deglutit, aut in illa dormitabundus nimium moratur, indubiè ad noua peccata, quæ Animam rabidam efficiunt, reuertetur. Hocquè magis veritati conſonum eſt, cum rabidus nullo negotio ad vomitum inducatur (quod obſeruatur in canibus) vndè

In nocte fugitiuus multum valet. *Eurip. in Rhes.*

&hæc

A & hæc peccatorum iteratio, nouus meritorum vomitus in ſacris perſæpè nuncupatur. A Plinio quoq; erudimur Arborem hanc obnoxiam eſſe vermiculis quibuſdam rufis, & piloſis, à quibus vitalis illius humor exugitur, & ſic emoritur. Nec contrà arcanam hãc pertranſeũdum eſt explicationem: id enim nobis valet repræſentare ſummum illud malum à ſacrâ Scripturâ indicatum huiuſmodi verbis. *Occurrent Dæmonia, Oenocentaurus, & piloſus.* Ex eo inſuper, quod quoaduſque patriæ Arbori adhæret Sorbum, eouſque acerbiſſimum eſt, eſuiquè ineptum, ideò pariter nota eſt ſignificatiua hominis terreſtribus hiſce rebus Affectuum pediculis, inhærentis: Nam quandiu Mens humana mundanis adhæreſcit, tandiu Anima inhabilis eſt pro Paradiſo. Qui voluerit eſſe amicus huius Mundi, inimicus Dei conſtituitur. Hi fructus, quando ſunt immaturi, præ ſtyptico, & qontico ſapore, quo acerrimè pollent, à ieiunijs abſumpti, ſolent aluum quàm maximè ſtringere: rationem tradunt Medici, quod ſcilicet hoc fiat, quia venter vacuus à frigiditate, & ſiccitate huiuſmodi ſaporis nimis corrugatus, illiuſquè meatus facillimè oppilantur, & coarctantur, quod non euenit, immò totum contrarium, in non impranſo; tunc enim aluus cibis plena laxatur, & in parte inferiori comprimitur, ac in-
B cluſa, quaſi compulſa exitum moliri conantur. Hoc igitur pacto Sorba perpenſa, nobis exactè preſentem ſiſtere valebunt Mundi proſperitatem, & bona terreſtria, quæ quidem non infirmæ voluntatis appetitui immatura eſſe, & inſipida compertum eſt. Proficiunt enim, & nocent, iuxtà quod mentis intimioris humanæ ventrem, aut oppletum gratia, aut ieiunum reperiunt. Hominem ſiquidem gratijs, & virtutibus expertem offendentia, extemplò per cupiditatem ſtrictum, perquè auaritiem coarctatum efficiunt.

Deut. 23. *Prou.* 26. *D. Matth.* 7 *Plin. l.* 17. *c.* 23. *H.N.* *Iſai.* 34. *D. Iacob.* 4.

At primùm ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis auaritiem.

Claud. 2. *Stil.* *Horat.* 1. *epiſt.* 7.

Illum autem, cuius Anima ſpiritu Sancto ſit repleta, continuò in eleemoſinas relaxant, & largum ad pauperes reddunt.

Vir bonus, & ſapiens dignis ait eſſe paratum,
Nec tamen ignorat quid diſtent æra lupinis.

Seneca lib. de paupert. *Oppian. l.* 1. *de piſcat.*

Nam Mundi bona malis officiunt, bonos afficiunt. *Non eſt in rebus vitium, ſed in Ani-*
C *mo.* Eorundem quoque immaturorum præſcriptus ſapor, cum ſit intractabilis, videtur eſſe ſymbolum Imperiorum hominum, iuxtà illud Oppiani. *Semper enim imperitorum mens hominum intractabilis eſt, neque volunt veris etiam obtemperare.* Ipſorum etiam in præallegato immaturitatis ſtatu ſitorum, illud eſt proprium, vt ſpleni oppilationem inducant, calculis materiem ſuppeditent, vomitumq; ſedandi vim habeant, aſperitatem in gutture producant, & dentes acerbitate percutiant. Sed oh quàm adamuſſim huiuſmodi operatio poteſt & diuitijs, ac cæteris Mundi bonis, vt plurimum coaptari! Nonne conſcientiæ interiora, propoſito non confitendi mediante, obſtruunt, & præcludunt?

Antiph. in Nean. apud Stob. *Theognis.* *Eurip. in Phaet. apud Stob. ſerm.* 91.

Mala obteguntur opibus, vt velamine.

Nonne peccatorum vomitum, quod per confeſſionem faciendum eſſet, retardant, & impediunt? *Multi improbi diuites ſunt, pauperes verò ſunt probi* philoſophi cuiuſdam doctiſſima eſt ſententia. Nonnè duros obſtinationis calculos in animo producunt? *Res mala, ſed innata, diuitibus eſt, improbè viuere.* Nonnè guttur deuotionis exiccant, atq; exaſperant? *Improbi lucrum iuſtitiæ præferunt.* Nonnè dentes diſcretionis obſtupefaciunt? *Iniuſtæ ſunt diuitiæ, & multa perperam* committunt.

Eurip. in Hipſip. Stob ſerm. 10. *id. in Alex. apud Stob. ſerm.* 91.

D *--- Diſſuaſor honeſti*
Luxus, & humanas oblimans copia mentes.

Claud. 3. *de rapt. Proſ.*

Generoſiſſimam poſtremam Sorbum eſſe conſtituit Naturalis Hiſtoriæ Pater, cui circà pediculos tenera inhæreant folia. Hæc à Natura ſic producta videtur, ad denotandam mititatem, manſuetudinem, & affabilitatem cum omnibus, & quæ coniuncta eſt generoſitatis virtuti, propter quam amabiles cunctis fiunt homines. Nam ſic Aquila inter aues, & Leo inter quadrupedes Magnanimj, & generoſi nomen adepti ſunt, quià vtriq; minores nec deſpiciunt,, nec inſectantur, quinimmò eiſdem eſcam inpertiuntur.

Pli. lib. 15. *c.* 21.

Trux Leo proſtratis parcit, ſed dentibus vrget
Quos videt armata ſumere tela manu.

Coſtal. in pegmat.

CVLTVS, CVRA.

DVriſſima Sorbi materies, intensèque colorata, quæ Metallum quodammodò imitari videtur Serotinos ſemper proferẽs Fructus, Grandiuſcula tantum gaudet transferri, licetquè illa radicibus plurimis, altiſſimèuè deſcendentibus minimè polleat, eas tamen validas admodum, craſſas, & incorruptibiles poſſidet; Sorbi Planta modis omnibus propagari quà poſſit vt doceat, Flores, & Fructus racematos proferre nititur, quare Auulſione, æquè ac Semine in gelido melius, atque montano ſolo, minimèquè calido, & ſicco, vbi ſterileſcit, deponi non multò antè, ſiue poſt Brumam haud inauſpicato contendit; Maturati exactè Fructus, terræquè ſerò commiſſi in ſeminario ad id parato felicem nanciſcuntur ortum, & de facili adoleſcere addiſcunt, & in Plantas abeunt, ſemel tantum in ſolidiori iuuenta transplantandas, atq; in loco ſarculis parum exagitando perpetuò locandas, quià ſolertem, ſollicitamq; reſpuunt curam; Non prius quàm ætate trima translata, trimâ feracitate ſuperbit hæc Arbor, quam tamen in annos ſingulos perpetuò ſeruans, æqualiter inæqualis agnoſcitur; viuificumquè oſtentat vigorem, ac germinatiuam nobilitatem, dum amiſſo quoq; folio, in ſummis ramis, & in eorum alis imbricatas Gemmas, virentes veluti copioſaſquè Cachrydes, emittit, & turgidas tota hyeme ſeruat. Illa dicetur exquiſitiſſimè coli, dum modicè culta locum ſibi congruum nanciſcetur, Agricolamquè fuerit ſortita, qui eiuſdem mederi nouerit infirmitatibus, quique tædam infigere caudici ad alimentalis humoris procurandam rectificationem calluerit, atque vermes toto genere præternaturaliter innaſcentes, ruffos quãmaximè, atque piloſos, inſectaquè alia inſectari, ac perſequi modis omnibus, atque incẽdio circà ſuperficiem Arboream excitato, inimica omnia animalcula perimere, & extirpare ſataget; perfectaq; tali pacto cultura fructuoſitatem ditiſſimam excitabit, eo pacto quo

Pallad. l. 2. Agr. c. 15. Theop. l. 2. H. Pl. c. 33. Bauh. H. V. Pl. T. 1. l. 1. c. 7. Ionſton. l. 1. art. 6. pom. Theop. l. 3. H. Pl. c. 12.

---Cultis bene liber ab vuis
Prouenit, & culto ſtat ſeges alta ſolo.

Ou. l. 3. de Arte am.

Aprilis porrò intrà menſem, vel ſub veris initium Inſitionem tolerabit Arbor Sorbi, vel in ſeipsâ, vt cicuretur magis, vel in Cydonijs, aut in Oxyacantha quoque, vt molẽ ſatis amplam, aut vinoſitatem copioſiorem acquirat; de qua inſitione hæc Palladius digna notatu ſuis carminibus conſignauit.

Creſc. agr. l. 5. c. 27. Pall. de Inſit. l. 14. Celidon. ag. part. 1. c. 35

Sorba ſuos partûs meritò maioris honeſtant
Seminis, & pulcro curua labore nitent.
Hæc Arbos ſpinæ duros mucronibus artus
Exuit, ac libris mitibus arma tegit;
Aureaquè annexo miſcere Cydonia fœtu
Gaudet, & externi dona coloris amat.

Hinc etiam pro Fructuoſitate ſtabit in ligno veteri aurea prætioſitas duritiei maximè leuigabilis Artę, variaſquè in formas, atque figuras œconomicas, atque gymnaſticas transmutabilis. Multa quidem admiratione digna manent in Sorbo, & inter hæc Antipathicæ, atq; Sympathicæ numerantur vires, de quibus nonnulla fari debemus.

Theop. l. 3. H. Pl. c. 4.

ANTIPATHIA, SYMPATHIA.

DEns, Lingua, Manus, Rabie, Venenoq; affecti hinc longè abſiſtite: væ Cani rabido, væ Viperæ lætiferæ, de vobis actum eſt, ſi huc appellitis, mortem ex Sorbo forbere cogemini. Rabiem enim, venenũq; in viuentibus, nec vmbratiliter viuere permittit hæc Arbor; Viperam venenãtẽ perimit, Rabidũ quemcunq; contagioſis in inſidijs latere non patitur; Quomodo autẽ naturaliter id fiat Arabũ Medicorũ Princeps, atq; Pergameus Medicinæ Parẽtis Hipocratis maximus Sectator, & Vindex interrogẽtur, hi reſponſa hæc ſaltẽ muſſitabũt; Aurã quandã ab hac Arbore, illiuſq; partibus omnibus valdè penetrantẽ eleuari validã, copioſã, exiccatiua, & ſtiptica vi præditã, quæ venenũ in Vipera, quo dentes animalis deleteriè animãtur, reperiẽs, illud ad intima impingẽs auctori ſuo lethale reddit; atq; in rabidè venenato, ad longũ etiã tẽpus, neruoſarũ intẽperiẽ partiũ Imaginationi primario, & dein Vitę Principi deſeruiẽtiũ iã fundatã adauget, quã humectãtia medicamẽta, laxãtia, & reſoluẽtia imminuere potius ad miſeram morſuũ famẽ delinendã, ſeù delẽdam debuiſſent. Quẽ furorẽ cum fuget Alyſſon, mirum

Marſilius Ficinus.

Auicennas Fen. 5. trac. 4. c. 4. Gal. l. 6. de locis affect.

eſt

A est quantum hanc herbam amet Sorbus; Fraxino quoque antipharmaco tutissimo amicissima. Arborem Sorbi solarem esse, & virium admirandarum astruit Ionstonius, docetquè tempore, & horâ, vt inquit ille, balsamica lignum à trunco euellere, vt vires exerat stupendas, & magni momenti, addens horam Solis, secundum aliquos, propè ingressum eiusdē in Arietis cæleste signum, vel in solstitiale pūctum Cancri, ramis detractis ab Arbore, materieiquè lignosæ diuisæ agglutinandorum vulnerum maximam vim impartiri; à quâ sententiâ non discederem, nisi superstitiosam adderet actionem, quod scilicet impubes puer debeat esse scissor, & non alius; nam stare potest, quod stiptica, & glutinatoria vis ab influxu syderum augeatur, sed puerilis nimium, siue anilis nugatoria explodenda est hæc scisio. Serpentinecam certè virtutem Fraxini in morem Sorbis non esse denegandā censuere viri grauissimi, sed quod exigua Ligni Sorbei portio in magnum frumenti aceruum coniecta vermes omnes, tam manifestos, quàm latentes potentissimè occidat, atque fuget solus Ionstonus exploratum se dicit habere. Fungos ab hac Arbore progigni antipestilentes prædicat idem Ionstonus scribens maximo pro secreto hoc in ijs esse, vt linteamina, & vestes tempore pestiferæ luis super eo-

B rum ardenti fumo postquam aliquantisper manserint à quacunq; suspicione pestiferi veneni liberentur; verum præparationem sequentem prædicti Fungi subire debent, ij namq; aceto macerandi, atq; siccandi sunt, vt veluti carbones igneścant, qui tantæ sunt efficaciæ, vt illorum vsta non modo ariditas, sed humecta infusio admirabilissimum euadat Prophylacticon intus, quam exterius vsurpandum pro teterrimi pestilentis hostis propulsione. Specificum item ex Sorbo auxilium, & penè diuinum contrà tussim, & Pulmonum vitia occultæ adscribendum proprietati ab eodem scriptore proponitur, quod est Aqua ex floridis racemis, folijsq; recentibus eiusdem Arboris destillata per chymicum Vas Vessicam dictum, non semel, sed pluries, nouis, primo extracto liquore, affusis folijs, atq; racemis, qui denuo destillandi sunt; Vndè acquiritur, inquit Ionstonus, Balsamicus quidam liquor maximè vitalis Thoracicus, qui infæliciſſimis depulsis citissimè morbis, beatam certò introducere potest valetudinem indubitabili euentu in eodem historicè scribente Ionstono comprobatam; nam cum ille ex assumptu prædi-

C ctæ aquæ diurno, ab vnica, ad duplicem ponderis vnciam, prima die raucedinem depulisset, secunda tussim facilitauit, in tertia copiosam materiæ purulentæ eiectionem procurauit & sui in maximo vitæ prius discrimine integra sanitas naturali iudicatione vincente est subsecuta; Hisce sic stantibus, quare non promptè, atque hilariter admittentur in cibos Sorba optimarum conditionum, atque mitiora?

Lib. 1. Arb. Pomacinif. Artic. 6.

Ambrosius Paræus lib. 21. c. 20.

Suffitus, lotioq; antipestileus

Aqua Sorbi florum, & foliorum saluberrima.

VSVS IN CIBIS.

SAporem esse affectionem quandam, seù qualitatem corporis mixti à sicco terrestri in humido aqueo per calorem generatam docuit Aristoteles, cuius materiem non aliam idem cognouit, quam siccum, terreum, humido aqueo mixtum, istud autem mediocre debet esse, nam crassissima quæcunque insipida sunt, sicuti & humidissima; quo fit, vt aer, & aqua saporem nullum habeant, sic est de sicciſſimis; hinc etiam euenit, vt lingua sicca, similiter & nimio madore scatens, nihil saporis percipiat, quia siccus humore dissolutus apta constituitur materia saporum; Saporum genera prin-

D cipalia ex Aristotele sunt *Dulcis*, & *Amarus*, & secundum Galenum sunt *Acerbus*, & *Acer*; Saporem tamen vniuersaliſſimè sumptum omnes vocauere *Chymum*, Aristoteles nempè, Plato, atq; Galenus; & quia idem sapor maximè conducit ad nutrimentum totius corporis, eiusq; singularū partium, cum quibus maximam conseruat analogiam, nomine Medici Chymi Nutrimentum, siuè Humorem ad nutrimentum Animalis in hepate præparatum, depositis excrementis, dignare voluerunt; Saporem Sorborum considerantes dicemus adstringentem in genere, qui ad austerū, & ad acerbum ascendit, in quo pauca quidem, vel nulla facultas inest alendi, nam vehementer desiccat, linguam contrahit, & in multam profunditatem illam exasperat; sed si ad maturitatem perueniat, quantū de adstrictione remittit, tantum dulcedinis acquirit, vnde fit alimentalis, secus quidem esset si amaritudo ex natura illi obuenisset, nam hæc nunquam potest eidem naturæ pacificari, tanquam illius, atq; dulcedinis contrariæ in-

Lib. de sensu, & sensili cap. 4. Arist. de sēsu, & sens. & lib. 2. de Anima cap. 10. textu 4. L. 2. de. Animat. 10. 5. Gal. simpl. med. c. 36. Plato in Timæo. Gal. l. 4. de vsu partiū. Gal. l. 1 sim. med. fac. c. 37.

SCD Lyon 1

Galen. l. 8. ſimpl. med. fac. fenſiſſimus hoſtis. Eſto igitur quod Sorborum fructus quoquo pacto manſi adſtringant, indurentquè ventres, iuxta illud Epigrammatarij

Sorba ſumus molles nimium durantia ventres

Martial. l. 13. ep. 26. ſemper ab illaudabili longè aberit extremitate ipſamet amarities, infelix omninò habita. Pueriles prætereà dicuntur Sorborum fructus, vt innocentiæ, quantum fieri poteſt, adhærere videantur, nimio, & perfacili puerili fluori blandè obſiſtentes; Hyemales inter Ruſticorum delicias, atque bellaria numerari debent fructus Sorborum poſt acquiſitam maturitatem ſiccati, & artificialis quandam confectionis ſpeciem adepti, cui roborare viſcera datum eſt, ne in laſſitudines, grauitateſquè de facili hæc delabantur, & vt appetentia conſiſtere contrà ſenſus ſuctus deiectionem; ſuauiora quoque ad opſonia paranda ijdem Sorborum fructus maturi condiuntur in vino dulci, vel ſapa, & cum melle addito coquuntur ad modum cotoneorum: quod quidem ſtomachi mirè corroboratiuum eſt huiuſmodi è Sorbis conditum, de quo videtur ceciniſſe Pallada in Florilegio

Κονδίτου μοι δεῖ; τὸ δὲ Κονδῖτον πόθεν ἔχε
Τοὔνομα: τῆς φωνῆς ἐστὶ γὰρ ἀλλότριον
Τῆς τῶν Ἑλλήνων: εἰ Ρωμαϊκὸς δὲ καλεῖται,
Αὐτὸν ἂν εἰδείης, Ρωμαϊκώτατος ὤν,
Σκεύασον οὖν μοι τοῦτο; τὸ γὰρ κατέχον μενόσημα
Τοῦ στομάχου, χρῄζειν τοῦδε λέγουσι ποτοῦ,

Laur. Leg. in Poet. Metaphyteum. l. 2. ep. 38. Vt noſter tranſtulit Legatus

Condito nobis opus eſt; verum vndè vocatur
Conditum? Græcâ non bene voce ſonat.
Quod Latij ſi iuris erunt ſua nomina, noſces
Ipſe ter aſſuetus verba Latina loqui.
Hoc igitur compone mihi; nam quiſque laborat
Pectore, ſicut ego, tali eget ille dape.

Ex ijſdem quoque fructibus vltimam maturitatem adeptis, tunſis, preſſiſquè, maceratis, atque digeſtis Vinum, atque etiam Sapa pro opſonandâ hyemali Agricolarum fame, vt ex acerbioribus agreſta, & acetum artificiosè confici poſſunt, ad noua etiam gulæ irritamenta ruſticis Ganeonibus inſtruenda; nam adulterina inter pocula Sorbea. Agreſtes homines, queis legitimi non ſuppetit copia Bacchi.

Cato de re ruſt. n. 143. Varro l. 1. c. 59. & c. 68. Creſc. l. 5. c. 27.

--- *Pocula læti*
Fermento, atque acidis imitantur vitea Sorbis.

Tanarius Oecon. ciu. vill. l. 5. Vir. 3. Ceog. Pallad in menſe Ian. tit. 15. Ijdéq; nobilibus non inuident prætioſiora ex ſaccharatis aromatibus muſtacea liba; dum ex remollitis ſiccis, & veluti fermentatis aqua calente Sorbis offas pinſunt, atque placentulas, quibus ad hilariter pitiſſandum in illorum conuiuijs inuitantur, quem morem eruditus quidam hoc diſticho tetigit.

Pocula Sorbe ferax imitaris vitea ſucco,
Pomaquè fers acido grata ſapore gulæ.

Nicol. Reuſ. in Pom. Poe. Gal. in. 4. Aph. 12. & 6. de locis aff. 2. Terent. in Adelph. Plin. l. 14. c. 16. Dioſc. lib. 5 cap. 25. Trag. lib. 3. de ſtirp. Hiſtor. c. 30. De nat. cib. Et cum illo non malè agetur, niſi modum nimis excedere detur, cum neque Lientherici, aut Cæliaci Cyathorum Sorbillatores huiuſmodi fieri nequeant; hoc eodem vino vtiliter vti poſſent qui viſcerum debilitate, non autem obſtructione laborant; idquè viribus ipſis à Granatorum vino parum diſtare cognouit Plinius, cui *Rhoitis* nomen poſſe tribui, propter quandam ſaporis communem aciditatem, cenſuit: quâ mediante naturalia viſcera, & inteſtina præcipuè quodam ſalubri in æquilibrio retinentur, torminaquè longè abeſſe coguntur; quod in ſpecie, & perquam clarè comprobat illa Sorbi ſylueſtris ſpecies, quæ à Botanicis Torminalis appellatur, à quà medicinalium virium tutiſſimum ſumere poſſumus Argumentum pro Rubricâ ſequenti.

VIRES IN MEDICINA.

MEdicus doctus ad Sorbũ auſpicatè veniat, ſed maximâ cum animaduerſione ἀκέστης, efficaciſſima ſingulis ab huiuſce Arboris partibus inueniet cõtumaciores ad debellandos morbos medicamina; ſed ab ægrotantiũ intẽperie caueat malignâ, ne decipiatur ab ea; Frigida quidem Sorba in 1. gradu, ſiccaq; in tertio protulit Piſanellus ciborum non contẽnendus perpenſor, ſed qualitate occulta ad vtrũq; parata

ea

A ea nos recognoscere debemus nimirum, vt sint optimum, vel pessimum φάρμακον malè, vel rectè vsurpata. Atrabilarius vbi est sanguis contagione quadam rabida infectus, crudæ nullam cuiusuis partis Sorbi Arboris meminerit medicus fieri debere applicationem, ibi enim, vt rectè Adnotauit Princeps Aboali, adest immutatio temperamenti in malignam quandam intemperiem venenosam; quæ immutatio, seù alteratio in gradu quodam excedente consistēs siccitatis alicuius, frigiditati destructiuæ iuncta improportionatæ aliquandiu latet. Dioscorides, & Paulus scripsere rabiem in canibus sub flagrātissimis æstibus, itemq; vehemētissimis sub frigoribus enasci, quare ibi ad ὑδροφοβίαν adest dispositio, quæ de facili suscitari heù nimis potest. Exemplum quoddam in morbo Gallico tandiù latēte potest apparere; & sicuti lignum Guaiacum Venereæ Luis principalissimum est Antidotum, ita Rabiei caninæ Theriaca à doctissimis viris habita est Alexipharmacum, de qua rè certiores nos fecit Andromachus canens.

Auicennas fen. 6. tract. 4. c. 5.
Lib. 6. c. 36.
Lib. 5. c. 3
Baptista Codrōchus Phil. & Med. Imol. de Rabie l. 1. c. 8.

Hacque canum rabiem fato impendente fugabis,
Cum trepidat moriens, & sitit ager aquas.

Laxioris alui pueris, difficili maximè sub dentitione Sorba rationabiliter offerebat Q.
B Serenus, quibus tanquam vtilissima, & vndequaq; proficua illa concedebat, vt hoc distichо liquet. *Proderit & Pueris, quos dentis origo fatigat*
Castaneas coxisse Nuces, & Sorba vetusta.

Fracastor. l. 1. de morbis contag.
Galenus de Ther. ad Pis. c. 16.
Andromac. in pr. part. poematum.

Hocq; duplici cum cautione factum existimari debet, in humidissimo scilicet temperamento, & subiecto ab omni rabidæ labis suspicione immuni, & cum rectificatione coctionis, & castaninæ miscelæ: & propterea non ità de facili Sorbea Poma pro constipante medicamento grandioribus concessisset Martialis.

Lib. 13. epigr. 76.

Sorba sumus molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quam tibi Poma dabis.

Sorba cruda immatura, alba quidem sunt, sed atrabilarijs nigrum Theta præfigunt, sthomacoque grauissima sunt, matura verò, obscuro licet sub colore, fastidium pellunt, vulneraque in internis enata deliniunt; decocta dysentericis prosunt, idemque operantur condita sapa, vel melle secundum Catonem, imò etiam siccata valentiori cum adstrictione viscera concidentia restaurant, atque, Galeno auctore, confirmant;
C quod confirmare metro Durandus voluit.

Platina de Hon. volupt. & valet. lib. 2.

Sorba aluum stringunt, præsertim sicca, simulque
Sistunt, & stomachis, aluisque recentia prosunt.

Lib. 2. de Alim. facult.

Nullum reperiri posse crederem in dysenteria præstantius Remedium ipsis Sorborum Fructibus secundum Pharmaceutriam Artem doctè compositis: Vndè Antidotarij nostri Bononiensis ex descriptione Electuarium Diasorbis valdè probatur, & tali pacto conficiendum proponitur. ℞. Carnis Sorborum maturitati propinquorū coctorum in aqua, in qua rosæ siccæ, & cortices Granatorum prius cocti fuerint libras iiij. Sacchari lib. ij. & semis, coquantur vsq; ad debitam consistentiam, & in vase ad vsum medicum recondantur, ventriculum scilicet roborandi, immodicamq; alui solutionem sistendi, exhibendæ singula vice ad vnciam semis ante cibum, viribus illius medicamenti validis per annum tantum permansuris. Sed specialiores formulas attendendo dicimus, quod Aqua ex Florum racemis, folijsq; recentibus in B. M. cum noua adiecta materia bis destillata, & per os vnciatim quotidie pluries assumpta pulmonum omnia vitia, noxiosissimasq; noxas ad miraculum vsq; tollit; Cacoethicos Virginum habitus emendat, & na-
D turam, vt sese mensualiter expurget adiuuat; Hæmoptoicis, & Gonorrhæa laborantibus, alijsq; præter naturam fluxibus euidentissimo cum successu succurrit; Aurium dolores Aqua eadem auribus guttatim instillata, & tepidiuscula extinguit. At Lignum Sorbi attritu solo, absq; suppuratione contusiones, vulneraq; simplicia cutanea, & carnosa breui resarcit, eiusdemq; puluis Vlceribus cacoethicis, & sordidis insperſus, post earundem lotionem cum sabinæ decocto pristinam reuocat partium affectarum integritatem, qui puluis bis, teruè in olei oliu. perfect. Drachma vna assumptus tussi violentissimæ etiam ab interno vulnere pendenti citissimè quietem imponit: vlterius consideretur, Sal ex ligno paratus, vt in decocto radicis Altheæ ad grana iij. vel iiij. nephriticis ante ingressum balnei aquæ dulcis oblatus calculi materiem omnem in mucorem traductam per vrinam foras propellat; fungis tandem Sorbeis antipestilentibus, dum opus sit, vtitor, neq; hic sistito, illos pro tuæ sanationis symbolo habeto.

In Herb. pag. 441. lit. S.
Antid. Bonon. nouiss. pag. 43. & 60.

Ionstonus loco cit.

SCD Lyon 1

SYMBOLA.

Iuniorum mens sẽper attollitur Homer. Il. γ Ouid. 5. met Tibull. l. 2.

INtractabilis, Elatæ. Audacis Iuuentæ Symbolum Sorborum Poma in Arbore rutilanti, ſpecioſa, concinna Acerbitate prædita poſſunt exiſtimari. Hæc niſi tardam, incuruam, decoloremquè Senectam expectent, nunquam eſui apta, & ad alimentales pręſtandum ſuccos idonea deprehendentur, ſed damnoſa inter diſcrimina vitam ambiguam ducent, de quibus illud Satyrici vatis heu nimis verificabile appareret dictum. *Plurima ſunt Iuuenum diſcrimina, &c.*

Vna ſenum facies, &c.

Iuuenalis ſat. 10.

Sorba igitur, inſtabili iam ætate tranſacta, ſub anni ſeneſcentis inclinationem, ærias ſublimes relicta ſedes, tereti circumalligata bacillo lenitatem, dulcedinemquè ſortita. Humanæ ciuiliter excultæ Senectutis meliorum omnium Bonorum diuitis feliciſſimum referre promerentur Signum; nam Tempus ritè, ac rectè preactum, atq; paratum.

Emin. Paleotus de Bono Senect.

--- Sæuas paulatim mitigat iras,
Hoc minuit luctus, mœſtaquè corda leuat.

Sophocl. in Tyro

Ijſdem innixa fundamentis Phyſica rerum Conſtitutio cum Morali, atque Politica Coordinatione æquabili, atque tutiſſimo pede graditur ad ipſam deſideratæ proſperitatis perfectionem. Nam ſicuti Auſterus Fructuum immaturorum Sapor Bacchantium in morem inſuperabilis eſt, ita morum ruſticitas, ac tetrica nimis gubernatio Rempublicam vitiat, atque perſtringit; vndè ſapienter Cicero ſic perorabat *cum ad gubernacula temerarij, atque audaces Homines accedunt, maxima, & miſerrima naufragia fiunt*; Matura igitur Senectus, præcipuè ſalubris in Sorbis

Ariſtoph. in concionatricibus.

Ou. l. 4. triſt.

Virtus periculorum ex pers.

Proderit & pueris, quos dentis origo fatigat
Caſtaneas coxiſſe nuces, & Sorba vetuſta.

Pind. ode 6. Olymp.

Ipſa vbiq; facit ad Gloriam, *in Antiquis* enim (vt ex Oraculo Diuino percipitur) *eſt Sapientia, & in multo tempore Prudentia*. Principum, & Regum Sceptrum non ex eo quòd aureum ſit, & duriſſimum Principatum, & Regnum conſeruat, ac extollit, ſed quià Beneuolorum, & Amicorum copia Manſuetudine, atque Clementia comparatorum informatur, ſupremã Decoris metam attingit, vt apertiſſimè teſtabatur Cyrus ille Perſarum, Medorumquè Rex potentiſſimus, qui aliquando interrogatus, cur ità liberalis eſſet in munerando amicos, vt ſibi nil relinquere videretur, reſpondit, *quià corpus meum his omnibus ornari non poteſt, amicos autem his ipſis ornatos intuens, maximi mihi ipſi ornatum aptatum eſſe putabo*. Ad quid pulcherrimis, atque præcioſis ornatum eſſe veſtibus, atque ab alijs deſpici, maledictiſquè inceſſanter peti? gratiſſima cunctis ſemper erit Humanitas, ità ſapientiſſimè monuit quemque Menander: *Humilitas tua, ſi qua grauitas acceſſerit, pulcra apud alios videbitur, ò chare vir. Sin tutè feceris, abiectum te ipſum, & pro nihilo duxeris, domeſticus eſſe contemptus, & ludibrium apparebit*; Et è contrà inuiſa cunctis vbique gentium fuit Paludata, Coronata Iniquitas, iuxtà id quod bonus cecinit Boethius.

Canon her. in Aph. H. Polit. interpret.

Cic. de ſenectute.

Q. Serenus Iob. c. 12.

Matt. Tympius in ſpec. Princ. p. 1. ſigno 38.

Quos vides cedere celſo
Solij culmine Reges,
Purpura claros nitente,
Septos triſtibus armis,
Ore toruo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat ſi quæ ſuperbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.

Xenophon. lib. 8.

Max. ſer. de Amic.

Ap. Stob. ſerm. 22.

Lib. 4. Metro 2.

Sophocl. in Atace flagellifero apud Stob. ſerm. 22.

Nil aliud ſunt hi mali Pręſides, Rectores Vrbium, Prouinciarum Violenti, Rigidi, Superbi, Immanes, quàm Scelerum Magiſtri, Eumenidumq; Mancipia. Heù quàm malè fiditur extrinſecis Fortunæ propitiæ ſimulacris, quæ nil aliud, quàm leues vmbræ ſunt! talis eſt Pulcritudo fallax Sorborum celſa in Arbore locatorum, quæ dici poteſt Fabula, Monſtrum, vndè Monſtroſitates, & Fabulæ hîc quoq; locum Dendrologica in eorundẽ fructuum Hiſtoria poterunt habere.

MON-

A

MONSTROSA.

NAturæ peruersus, seù deprauatus ordo, Monstrificus nempè in rerum particulari constitutione tunc obseruari cœptus est cum in Babylonicæ Turris ædificatione confusus iusto Dei Iudicio remansit Hominum sermo, quemadmodum sapientissimi existimarunt Viri; Impudentissima certè, atq; Monstrosa fuit Nemrodica illa Assyriæ, & Chaldaicæ originalis Gentis audacia, quæ causa extitit, vt malignam illorum Peruersionem pœnales plures sequerentur Physicæ, & tam in Animalibus, quàm in Plantis peruersiones, hoc est Monstrosa Indiuidua, quorum plura inter Plantas, quam inter Animalia accidere docuit Aristotiles, cum de his magis sollicita, quam de illis magna rerum sit Mater, & Altrix Natura; sic enim habet ille. *Amplius & in Plantis ineſt ipſum propter aliquid, minus autem diſtinctum eſt. Vtrum igitur & in Plantis ſiebant, vt Bouigena, Vitiprora, ſic Vitigena, Oleoprora? an non: inconueniens*

B *enim, ſed tamen oportebat, &c.* & quamuis Monstra in genere Animalium notabiliora sint, & maiorem captent admirationem, pluresq; habeant ostentatores, non tollitur tamen, quin multo numerosiores, si minutatim res ipsæ disquirentur, daretur in Plantis reperire monstrositates; recenseant quantumlibet Scriptores humana Monstra, tam à principijs generationis, quam ex post sub orta, illaq; sigillatim enumerent, nunquam tamen genericarum, & specificarum Plantarum innumerabilium innumerabiles peruersiones poterunt æquare. Pumiliones πάνες Græcè, Gigantes, Crassos, Macrinos, Cilones, Myconios aduertamus, Frontonesquè, Cœcos, Coclites, Vnocolos, Strabones, Pœtos, Flacos, Brochos, Contuolos, Nasones, Simos, Silones, Labeones, Dentones, Gutturosos, Gibbos, Obstipos, Repandos, Pansas, Loripedes, Varos, Valgos, Vatios, Compennes, Pedones, Macropodes, Miscelos, Attas, Scauros, Sedigitos, Depiges, Mutios, Balbos, Draulos, Ancynoglossos, Longimanos, Vnimanos, Hircios, Coxones, Hermaphroditos, Eunuchos, aliosquè similes; minimam & ferè aspectabilem in plantis partem accipiamus Scopiones v. g. Acinorum, Pelmata Pomo-

C rum, Pismataquè Ficuum, quæ nil aliud sunt, quàm Herbaceus Pessulus, quo fructus, vel eorum particulæ adhærent lineariter quodammodo toti, quas patitur illa peruersiones Contorsionum, Arefactionum, Figurationum, Inæqualitatum, Monstrositates? Et quas cæteræ partes compositæ, atque maiores in earum inutili prorsus indagatione? Deficeret Tempus, obtunderetur Calamus; itaut sufficiat de Monstrorũ inassequibili numero id præmonstrasse in gratiam præsentis Sorbei Monstri, Verrucæ scilicet nodosæ Sorbiformis reticulatæ intra viscera Sorbi ligni nuperrimè repertæ; nam sicuti aptam Sorbi Arborem ad fallendum ostendit hoc Monstrum, vndè sylvestrem Sorbum propter Aues frequẽtissimè deceptas, Aucupariam Botanici nuncuparunt, reticulatis, labyrinthæisquè signatũ prodijt Męandris. O' miseram Auium conditionem, quibus *quæ putantur fortunæ munera insidiæ sunt*! nam in Sorbi laqueos ipsæ cadunt, vel externos pedum, vel viscerum intimiores: vndè Sorbus non immeritò στρυφνὸς quoque græcè dicta est ab acerbitate, rigiditate, & stupiditate, & nimia quã inducit constrictione: immò & à duritie, seueri-

D tate, ac difficultate, quæ omnia verbum στρυφνὸς iuxtà Theodorum Gazam, potest significare, & veluti qualitates de tertia specie Aristotelica, eiusdemquè proprias passiones alijs communicabiles; cui Sorbo non incongruè posset huiusmodi distichon applicari

Hæc laqueis Sorbus ſolita irretire volucres,
Vel potuit crudas explicuiſſe vices.

Quin & aliud Monstrum Auem Sorbiuoram repræsentans Sorbeam mammam adire videtur (sic enim Sorba nomine mammarum insigniuit Crates Philosophus) Quodquè Panes quærit Apirios inexperientiæ; Obelios Bacchicos, Speuticios tumultuarios, ac Artopteſios ex duriore fermento coactos, vt hic literario Sorbo perpetuo viuat, vbi Medici in hac Dendrologica scena personam agens Sorbeum sic alloqui fingitur cum Plauto Monstrum *Hem mihi iam video propter te victitandum Sorbilo*. Limonium igitur hoc Monstrificum Pomum quasi Famæ βουλιμιῶν ideſt Famelicum, quia inter con-

gene-

D. Auguſt. l. 16. de Ciuit. Dei c. 8.

Martinus Vuinrichius de Monſtrorũ ortu part. 2. c. 29 Ariſt. lib. 2. Phyſ. t. 83.

Varro l. 1. de Re Ru. c. 54. Ca. de Re R. Columel. de Re Ruſt. l. 12. c. 39. & 43.

Aldr. Ornith. t. 2. l. 16. cap. 11. p. 622. & lib. 17. c. 30. Seneca ep. 7 Ariſtot. l. de Prædicam. cap. 4.

Plautus in Pœnulo.

SCD Lyon 1

genera Monſtra locum ob illius tarditatem genituræ præſentis Anni 1667. obtinere non potuit, Serotina vt Sorbus, eodem tempore, quo Sorbus prælo ſubijciebatur mihi à Sapientiſſimo Patre Auguſtiniano mei amantiſſimo Angelico Aproſio de Vintimilijs Intimelio miſſum, Poeticis non abs re petiuit refici ſaltem Fabellarum ſuauitatibus, quibus ſuperciliosa quæcunque mitigari, & dulcorari valebunt.

Pindarus Olympiorũ Ode 1.

FABV-

A

FABVLÆ.

RVdem pariter, ac ſtypticam Sorborum, congenerumquè Fructuum materiem largâ Mythologicarum Hiſtoriarum lautitie dapſilem fecit eruditus noſter Legatus. In Poeticâ ſiquidem *Agriomeleidis* ſuæ, ſylueſtrium nimirum Pomorum Hiſtoriæ ſtructurâ, non Pyrum tantum ſylueſtrem, & Arbutum, ſed & Sorbum, & Amamelidem, & Ariam, & Dioſpyron, ac alias huiuſce generis controuerſas Arbores elegantibus proſecutus eſt commentis. Quâ in re cum nemo alter verſatus fuerit, curiosâ Fabularum huiuſmodi lectione delicatiores Lectores hoc in loco fraudandos non cenſui. Quin & ne quicquam de Legati Poematio non aliter fortaſſe videndo hîc deſideretur, quidquid Fabulas in illo præcedit, adducere operæ pretium viſum eſt. Nam & hoc Phœbo non indignum erit, cum ab ipſo maximè Phœbo ſit exordium alludens *Horologio Solari* V.C. Petri Franciſci Minotij I.C. & Poetæ Monſauinenſis, cui
B Legatus *Agriomeleida* inſcribit, Viri multo nobis nomine colendi, & cui ſic præmodulatus eſt Poeta.

Laurentij Legati Agriomeleis.

Quem numeris æquas, &, dum mihi terminat horas,
PETRE, vides HORAS perpetuare tuas;
Non ſemper generum ſpecies conſpexit eaſdem,
Phœbus, ſit quamuis id, quod is ante fuit.
Quæ tibi, quæque ſibi cingit modo Laurea frontem,
Hanc olim Nympham vidit, & arſit amans.
Eſt Lotus Dryope, Flos eſt Hyacinthus, & Aiax,
Et Clytie, & Smilax; Phyllis, Atyſquè virent.
Quot regnum Iunonis habet! quot cærula Doris!
Quot Rhea, quos dudum fama fuiſſe viros!

Eiuſcemodi nempè Metamorphoſibus plenæ ſunt transformatoriæ Poetarum paginæ, quas inter primas ſibi vindicant Ouidianæ, cum ipſarum ſcriptor ſit

C. Sol. Sid. Apoll. hendec. ad M. Felic.

C *--- Qui corpora prima transfigurat.*

Cuius ſolertiſſimus, & felicis exitus imitator fuit Rhodiginus Balthaſſar Bonifacius, qui nouas quamplures, elegantiſſimaſq; metamorphoſes in quadraginta ſuos (vt inſcripſit) Muſarum libros congeſſit. Cuius rei meminit & Legatus, cum ſibi noua quoque, & ab enarratorum auctorum inuentis diuerſa ab Apolline inſpirari modeſtè præfatus, Minotium noſtrum in fabularum ſuarum lectionem ſic allicere pergit.

Res notæ, vt quotquot ſublimi carmine panxit
Ille, Tomitanâ qui ſtetit exul humo;
Quiue quadragenos MVSARVM nomine libros
Edidit, & Naſo eſt, Vrbs Rhodigina, tuus.
Non tamen his fautor detexuit omnia Titan,
Quæ ſub mutatâ fronte videre licet.
Sunt ex his pariter quæ, alijs incognita, nouit,
Et tantum Muſis pandit Apollo meis.
Et noſtras ſubit ille fibras; Afri, *atque* Cydones
D *Quid modò ſint iuuenes, illo agitante, ſcio.*
Tu quoque ſcis mecum, Vatum ter culte MINOTI,
Tu, qui non rarò pægnia noſtræ probas.
Et pariter noſces quid ſit Nea, *quidue* Sorores,
Quas transformatrix noſtra Thalia canit.
Sed te ſcire prius volo quæ mihi nuper Apollo
Parrhaſio quondam prodidit acta ſolo.

Quod manifeſtum facit præcipuum Fabuloſorum huiuſmodi euentuum locum Arcadiam conſtitui, vbi fortaſſe plura, quàm alibi mythica eueniſſe commenti ſunt Poetæ, præſertim antiquiores, qui fabulati ſunt

Sta. 2. Theb.

--- Aſtris, Lunâquè priores
Arcades.

In

In quorum Regione quià fuit Parrhaſia Ciuitas non procul à Stymphalo Lycaonis patria, hinc factum eſt, vt Parrhaſiam vniuerſim Arcadiam Poetarum Reſpublica nuncupet: quod & ſuperius præſtitit Legatus, qui, quomodo ſibi Phœbus aſtiterit, ingeniosè deſcribit, poſtquam grati animi officium amicis, & pręcipuè Minotio noſtro, à quo ſacræ aliquot Poeſes ſibi nuncupatæ ſunt, in hæc præmiſit.

Nam memini, cum iam penſaſſem nocte ſilenti
Quantus Amicorum debitor ipſe forem:
Præſertimque tui, qui multo carmine, & alto
Extuleras nomen vel ſuper aſtra meum:
Tu, mihi, quæ, Tyberis Phœbumquè, Iouemq; ſecutus,
Panxiſti ſacro carmine culta, dicans:
Atque ideò tantis agitaſſem quomodo poſſem
Muneribus gratâ pendere mente vices:
Verſaſſemquè mihi meritis æqualia tantis
Non ſuetum Aonidum ſuppeditare chorum:
Languida furtiuus ſerpſit per lumina ſomnus
Tam leuis, vt tenuis vix foret ille quies.
Tunc mihi, nec fallor, quanquam maiora relatu
Nunc repetam, atque ideò non habitura fidem:
Tunc, inquam, ante oculos Phœbi mihi fulſit imago
Laurigeram ambroſio mollis odore comam.
Qualis ad Eurotam Lauros ediſcere iuſſit *Virg. egl. 6.*
Quæ cecinit ſolo carmina digna Ioue:
Talis adeſſe mihi viſus: Chelys aurea ſecum,
Ducere ceù Muſas ad noua metra velit.
Cum mihi: te, pariter, qui noſtras excolis artes,
Et tibi in his nullus res odioſa labor:
Te volo participem quorum ſuppreſſor ad vſque
Ipſe fui; per me prodigioſa ſcies.
Prodigioſa canam, quæ non præceptor amorum,
Et quæ transformans corpora nemo canit.
Sic ait, & citharam cum iam pulſaret, vt illi
Accineret, varium hoc eſt modulatus epos.

Nec qui Poeticis coloribus melius delinearet ſilueſtria Poma, & præcipuè Sorbum, ac Pyrum, quæ præcedunt, quenquam introducere poterat Legatus Phœbo meliorem, qui fructus eoſdem formâ ſimillimos, eleganti radiorum ſuorum pennicillo tam bellè colorat, vt vix illuc vſque ars valeat, nedum metam illam attingat, aut ſuperet; vndè Poeta Sulmonenſis illum deſcribens ſic canebat *Ou. l. 2. Met.*

— Purpureâ velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis,

Quin & optimè propterea gemelli finguntur ijdem fructus, cum & lepido colore, & formâ, ac magnitudine, imò etiam ſummâ ſtypticitate, & viribus perquam ſimiles comperiantur. Ad hæc egregiè pariter Melidis filij perhibentur. Cùm enim Μῆλα Græcis ſit Malus Arbor, ità de Malorum genere innuuntur eſſe Sorbum, & agreſte Pyrum. Vt quemadmodum Fabuloſum Arcadiæ nemoroſæ Numen Pan illis in patrem aſſignatur, infertur in locis nemoroſis frequentem eſſe ſilueſtrium huiuſmodi Arborum prouentum. Ità ex Melide formosâ, & rudi Pane natos gemellos quidem pulcros, ſed moribus aſperos deſignat ſpecioſam fructuum iſtorum pulcritudinem, quam ſaporis intractabilitas comitatur, & nota eſt filiorum illorum, qui omnimodè parentibus aſſimilantur. Sed attendatur Phœbus, cuius narrationem ſibi ſic introductam infit Legatus *Valer. Flac. l. 5. nemorũ potentem vocat Pan.*

Nympharum Inachidum MELIS pulcherrima (dixit)
Semifero pecudum MELIS amata Deo:
Laſciuo de Pane tulit compreſſa gemellos,
(Nam Calamus Syrinx, & Pitys Arbor erat.)
Alter ACHRAS, SOBARIS fuit alter, MELIDI formâ,
Et morum ſimiles aſperitate pari.

Sic

A *Sic, ſi forma bonum eſt, fuerant exemplar vt iſtic*
Sunt bona mixta malis, ſunt mala mixta bonis.
Creuerunt, quorumque parens eſt numen agreſte,
Ante alios pecorum diues vterque fuit.
Vt ſiquidem efferrent patrimonia ditia natos,
Sat pecudes poterat multiplicare pater.
Hinc illis turbas paſtorum ceſſit in omnes
Primatus, quos tunc Arcas alebat humus.

Nec minus rei ſignificatæ quadrant illa Gemellorum nomina è Græco fonte petita, quorum Achras ἀχρὰς eſt, Pyrus nempè ſilueſtris, & Sobaris ἀπὸ τῆς σοβαρᾶς deflectitur, quod arrogantem, ſuperbum, & faſtoſum non ſine ſpecioſitate ſignificat, imò & inconſtantem, ac intractabilem, cum hoc ad fructus translatum denotet ipſos formoſos quidem, ſed ſuperbi ſaporis, & ingrati, quoaduſque nempè maternâ degunt in Arbore. Quapropter in Poematio ſubſequi videmus.

Arrogans nemini amicus. *Diog. apud Stob.*

B *In geminis vultûs laudabat quiſque decorem,*
More rudes nimium, vel reprobando, probans.
Talis enim ruditas erat, & petulantia fratrum,
Vt vel vix poſſet quiſque placere ſibi.
Non itaq; armentis vigilant communibus ambo:
Diſtinguit ſtudium ruſticitate pares.
Aucupio SOBARIS gaudebat, & ACHRADA traxit
Indiuiſorum cura proterua gregum.
Dumq; is captat aues, cicur atque, cibatq; frequentes,
Atque hanc inconſtans temnit, abhincque probat:
Centum paſtores præponit ouilibus iſte,
Et modo præpoſitis ſufficit inde nouos.
Nemo, quantumuis ſatagens, ſatis egerat illis,
Pro benè patratis traxerat imo probra.

Ita videbatur ex auium inconſtantiâ inſtabilitatem auceps Sobaris didiciſſe, quem-
C admodum & ex communibus gregibus proteruiam Achras, vt omnibus odioſus vterque fieret. Nemo enim eiuſcemodi homines non odit. Quo tãtò digniores erant, quantò peius cum ſuis egiſſe feruntur. Nam, vt introductus in Poematio Phœbus dicere perrexit, gemini, non verborum tantum inſuauitate, ſed & operum aſperitate læſerunt immerentes, imò probris præmio dignos exceperunt, vnde nihil mirum eſt, ſi parum abfuerit, quin tumultuariè paſtorum turbæ in fratres exoſos irrumperent. In tumultum enim ſæpius exire ſolet commune multorum agreſtium in proteruos maiores odium, ex non iniuſtâ præſertim causâ dependens. Inde ſubſecutus Poeta.

Haud ideò patuit totâ Nonacride terrâ,
Cui nuſquam Iuuenes cauſa odioſa forent.
Nam placet vt facies, animos irritat agreſtes
Intractabilitas intoleranda duûm.
Adde quod interdum & factis læſere miniſtros,
Ipſaque ſedulitas verbera ſæpe tulit.
In læſis mos ille truces exuſcitat iras,
D *Vindictæque animum quenque agitare facit.*
Et, niſi quod culti cohibet reuerentia Panos,
Vindex de geminis vltio ſumpta foret.
Obtulit at tempus fors improuiſa ſecundum,
Quo fratrum faſtûs detumuiſſe datum eſt.

Placet igitur intuentibus faciei decor, membrorumq; concinnitas. Sed, vt in fabuloſis hiſce gemellis, hiſtoricas tamen veritates repræſentantibus, niſi pulcro veniat in corpore virtus, pulchritudo fallax ſuſpecta fit, & deſpicitur, atq; odibilis redditur. Ruditas ergo, & petulantia fratrum à Poetâ noſtro deſcriptorum, eorumq; intoleranda intractabilitas, Paſtores amicos, & beneuolos, obſequenteſq; prius, in hoſtes mutauit. Hinc patet, quod quò maior eſt auctoritas in hominibus auſteris, & arrogantibus, eò etiam maius illis imminet periculum. Clarum enim eſt in hiſtorijs, ſuperbiâ, & crudelitate

litate Principum deleta Imperia. Sic Domitianus Cæſar propter nimiam arrogantiam E
inuiſus, tandem amicorum, & libertinorum, imò & vxoris ipſius conſpiratione extinctus eſt. Sed quomodo compares euentus hoſce Panos filios oppreſſerint attendamus.

Feſta dies aderat, Pani quâ ſacra Luperco
Facta, Lycæus vbi mons adit aſtra iugis.
Pana lupos abigat Paſtorum turba precatur,
Defendatque greges, multiplicetque petit.
Inſtituit rex ille ferus, quem vidimus olim
Infantum carnes appoſuiſſe Ioui.
Quique Thyeſtæas humano ſanguine cœnas
Exemplo docuit triſte madere ſuo.
Vnde luit meritas tanto pro crimine pœnas
Prima fameſcentis cum tulit ora lupi.
Nec iuuit quod & ipſe Ioui prior hiſce litaſſet,
Quæ gens ad pecoris tranſtulit illa Deum,
Exul & Euander Latias traduxit in oras, F
Et ſtatuit nudus ſacra Lupercus agat.

Erant quippè Luperci Panos Sacerdotes, qui ſolebant Lupercaliorum die nudi per vrbem curſitare, prægnantiumque mulierum manus, vteroſq; caprinâ pelle ferire: ſicq; fœcunditatem, & fœtus facilitatem promoueri veteres Romanorum, apud quos iſta fiebant, arbitrabantur. Quem morem innuit & Virgilius eo carmine.

Virg. 8. Aeneid. *Hîc exultantes Salios, nudoſque Lupercos,*

Ouid. 2. faſtor. & Ouidius. *Tertia poſt idus nudos aurora Lupercos --- Aſpicit.*

Mant. faſt. 2. & Baptiſta Mantuanus. *Compita curſabant ſtolidi ſine veſte Luperci.*

Cauſam porrò cur ſic denudati prodirēt Seruius enarrat in eundem Virgilij locum, *Quum*, inquit, *in honorem Panos Lupercaliorum ſolemnitas celebraretur, pecora Romanorum ſubitò à latronibus rapta ſunt: quibus oppreſſis, & receptis animalibus, propter rem à nudis proſperè geſtam, conſuetudo permanſit, vt nudi Lupercalia celebrarēt.* Quod & conſuetâ elegantia Vates Ouidius in Faſtis digeſſit.

Ouid. faſt. 2 *Cornipedi Fauno eæsâ de more capellâ,* G
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque Sacerdotes verubus transfixa ſalignis,
Exta parant, medias Sole tenente vias.
Romulus, & frater, paſtoraliſque iuuentus
Solibus, & campo corpora nuda dabant.
Cæſtibus, & iaculis, & miſſo pondere ſaxi
Brachia per lusûs experienda dabant.
Paſtor ab excelſo per deuia rura iuuencos,
Romule, prædones, & Reme, dixit, agunt.
Longum erat armari: diuerſis exit vterque
Partibus: occurſu præda recepta Remi eſt, &c.
Fama manet facti, poſito velamine currunt,
Et memorem famam, qui benè geſſit, habet.

Dicti verò creduntur Luperci à Pane *Luperco*, Lupos nimirum arcente, cum hanc ob rem à Paſtoribus in numen coleretur. Quod ſuperius innuit Legatus, & ante ipſum H
Baptiſta Mantuanus, vbi --- *Non Pana Lupercum,* --- *Non Satyros*, inquit. Ouidius autem à Lycæo Arcadiæ monte, in quo Pan ipſe colebatur, vt retulit Legatus, dictos eſt ſuſpicatus, dum habuit.

Faſtor. 2. *Quid vetat Arcadio dictos de monte Lupercos?*
Faunus in Arcadiâ templa Lycæus habet.

Ipſi in eodem Monte, qui fortaſſe propterea Lycæus dicebatur, Lycæa agitabant paſtores Arcades ſimilia Romanorum Lupercalibus. Vndè Plutarchus. *Plutarc. in vita Cæſar.* Ἦν μὲν γὰρ ἡ λυπερκαλίων ἑορτή, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν, ὡς ποιμένων τὸ παλαιὸν εἴη, καί τι καὶ προσήκει τοῖς Ἀρκαδικοῖς λυκαίοις. *Erat*, nimirum *Lupercaliorum feſtum, de quo multi ſcripſere, quale antiquum illud paſtorum, & vt mos erat in Arcadicis Lycæis.* Inſtituta verò in honorem Iouis τῷ Λυκαίῳ à Lycaone tradit Meurſius ex Pauſaniâ. Eadem in Latium tran-

Meurſ. Græciæ feriat. lib. 5.

SCD Lyon 1

Astulit Euander, ex Arcadiâ profugus fratre per errorem occiso, qui Pallantæo extructo Lupercalia instituit. Indè concinnum fuit Legato nostro fingere gemellorum curę fuisse Lycæorum celebrationem, vt sibi viam sterneret ad describendas ipsorum metamorphoses. Quod facit postquam suæ inseruit narrationi, quæ de Amamelide, Phyllo, Arbuto, & Pomo siluestri contexuit. Præmittit igitur. *Meurs. Græciæ Feriatæ lib. 5.*

Cura fuit Fratrum celebrare Lycæa parenti,
A quo semideum se vel vterque putat.
Victima siue canis cecidisse solebat ad aram,
Siue procax hircus, candida siue capra.
Seligat hanc igitur solers mandatur OPORAX,
Quo nec tunc iuuenum firmior alter erat:
Robustum fratri COMARVM nî forsitan æques,
Cui Trachyn fortes pascit opima greges.
Seù liquidam nudare Palen, seù fundere cæstus
Esset opus, semper victor vterque fuit.
B *Nec mirum, siquando solet natura parentum*
Diffundi, & soboli participata viget.

Quod & plurima comprobant exempla. Fratribus ideò pugnax assignatur origo. Filij quippe *Phylli* Centauri ex *Symmelide* Oreade (quæ in *Amamelida* conuertetur, cum eadem sit vis τῆ σὺν, καὶ ἅμα apud Græcos) perhibentur. Patria Phthiotis dicitur, quandoquidem Centauri populi fuerunt Pelij Montis, & Ossæ accolæ, propinquorumquè locorum in Phthiotide, quæ Thessaliæ Regio est, quam indè Pelasgicus, hinc Thermaicus, illinc Maliacus alluunt sinus. Nec abs re Centaurus ille vocatus est Phyllus. Vt enim Phœbus rei narrandæ libentius incumberet, ea debebat aliquâ ex parte suâ interesse. Quod egregiè demonstrat, & præstat Poeta, nomen eiuscemodi Centauro imponens. Alluditur enim *Phyllo* Phthioticæ plagæ pago, à quo *Phyllæi* cognomentum traxit Apollo, ob Templum, quod ibidem illi celebre surrexerat. Testis optimus est Strabo scribens: Ταῦτα δ' ἐστὶ τῆς Θετταλιώτιδος μιᾶς τῶν τεσσάρων μερίδων τῆς ὅλης Θετταλίας, ἧς καὶ ἐπ' Εὐρυπύλῳ, καὶ Φύλλος, ἔνθα ἀπόλλωνος τοῦ Φυλλαίου ἱερὸν, καὶ Ἴχναι: Scilicet *Hæc quidem de Phthioticâ plagâ, vnâ ex quatuor Thessaliæ totius particulis, cuius sunt & subdita Eurypylo terræ, & Phyllo, vbi Apollinis Phyllæi fanum est, & Ichnæ, &c.* Templo Laureum additur Nemus ob Laurum Phœbo sacram, qui apud Poetam ita prosequitur. *Strabo l. 9. Geograph.*

C *Centaurus* Phyllos *celeberrimus hos, & Oreas*
SYMMELIS Phthÿs progenuere iugis.
Hos memorare placet, namque hinc Phyllæus *Apollo*
Dictus ego, & Phyllus *Thessala grata mihi est.*
Nam genus antiquo Phyllos *qui traxit ab* Orneo,
Ingentes Orni *spicula cuius erant:*
Cum sæuos Lapithas fregisset Marte cruento,
Dux vbi semiuirûm semiuir ipse foret:
Atque triumphator patrium remearet in Ossam,
Ichnæa Eurypyli fessus ad arua stetit.
Vulnereque accepto, fureret cùm fortis in hostes,
(Quod Chironis Aui non bene clausit opus)
D *Concidit hîc, abitumquè animæ laxauit acerbum*
Triste recrudescens plaga labore viæ.
Sicquè cadens inter quæsitas sanguine palmas
Par victis victor conditione fuit.
Atque sepultus ibi, Phylli *memorabile nomen*
Illius in nomen fecit abire loci.
Nam, quem Phyllaliam *iam tum dixêre priores,*
Hunc Phyllon *voluit dicere Phthia Thetis.*
Hîcquè sacro Daphnone mihi, temploquè dicato
Deucalionæi me coluêre diu.
Hinc data Phyllæi *mihi nomina, vt inclyta* Phylli
Gloria stet semper, sitquè coæua mihi.

Daphnonas, Platanos, ac aerias Cyparissos *Martialis. l.* 10. *ep.* 50. & Disposuit Daphnon suo Torquatus in agro. *l.* 10. *ep.* 79.

Concinnum efficit loco nomen à Centauro inditum, quod *Phyllalia* quoque dictus E
Ouid. l. 12. Met. fab. 4. & 5. ſit & hæc pro primâ ſumatur nomenclaturâ. Sicut ex Ornei quoq; deſcendentibus bene canitur, cum Orneus Centaurus fuerit ex ijs, quibus cum Theſeum decertaſſe meminit Ouidius. Ornos autem pro iaculis ab Orneo torqueri potuiſſe Iuuenalis inſinuat, idem de Monycho ex Centauris altero narrans, vbi ſic

Sat. 1. & Lucan. aut te iactantẽ Monychon Ornos. --- *Quantas iaculetur Monychus Ornos.*

Hinc probe cum Lapithis quoque pugnaſſe latus eſt Phyllos reuiuiſcentibus auiti Martis ſeminibus. Hoc enim innuitur antiquorum traditio, Centauros nimirum cum Lapithis, & Ixione illis dominante bellum exercuiſſe. Taurorum ſiquidem grege per Montis Pelij iuga ferocibus inſultibus deſæuiente, non illi tantum montes infeſtabantur, ſed culta quoque illorum loca ferociâ peſſundabant. Quapropter ab Ixione oblata fertur pecunia, quâ donandus eſſet, qui animalium eorum compeſcere potuiſſet feritatem. Pelij accolæ iuuenes equos domare ceperunt, quibus inſidentes, tauros quoque domuerunt. Indè crediti Centauri mediâ ex parte homines, mediâ equi, cum in equitibus procul appareat mixta ſpecies equi, & viri. Eâ de re in ſuperbiam elati, cum Ixione, & Lapithis certare auſi ſunt. Cum quibus cùm ob hæreditariâ inimicitiâ prælia- F
tus eſſet Phthioticorum fratrum pater, victor quidem euaſit, at grauiter ſaucius. Quamobrem itinere in Oſſam inſtituto, mediâ viâ procubuit ex vulneris recrudeſcentia, quam viæ difficultas promouerat. Locus ille erat *Phyllalia*, ad quam iter erat media Eurypylo, quæ Ichnæa vocatur à Poetâ propter Ichnarum propinquitatem ex Strabone ſuperius oſtenſam. *Phyllum* demum à Centauri morte nuncupauit Phthia Thetis, qui Phthiam nempe ciuitatem ad Maliacum ſinum, & Apidanum fluuium Achillis patriam inhabitabant, quæ Thetidium quoq; à Theti Achillis eiuſdem matre dicta eſt. Ad Centauri denique ſepulcrum enatæ finguntur plantæ illæ, quæ quicquam ſecum nomine conueniebant, & præſertim vtrumque Phyllorum: In alterum enim iſtorum, nempe in marem, conuerſus videtur, cum, quemadmodum Centaurus mares tantum genuerat, ex Phyllo pariter eiuſce generis herbâ maſculorum tantum partus promoueri ferant, ſicut & à Phyllo fœmina fœmellarum: vndè nomen itidem apud Græcos illis obtigit, alteri τῶ ἀῤῥενογόνω, *maſculos*, nempè *generantis*, alteri θηλυγόνω, ſcilicet *fœmineum partum* facientis. Quod in hæc eleganter exprimitur à Poeta in Amamelidis metamor- G
phoſem poſt V.C. Ludouici Boncompagni Græcarum literarum apud nos profeſſoris, & humaniſſimi in ea facultate præceptoris olim ſui mentionem properante.

De Phyllo herba Dio. l. 3. c. 123. atq; Theop. l. 9. H. Pl. c. 19.

Quodque magis mirere, velut venerata ſepulcrum,
Orta ibi ſtirps Phylli *nomine quæque ſonat.*
Phillon *vtrumq; prius natum hîc, quod Graia vocaret*
Ἀῤῥένας ora γένον, θηλυγόνως τε φύτον.
Namque vbi Phyllorum *ſunt mas, & fœmina ab aluo*
Ducit fœmellas fœmina, maſquè mares.
Quin & cum primum non eſſent cognita Phylla,
Mutatum Phylli *corpus in iſta ratum eſt.*
Hæcquè fidem fouit, maribus quod maſcula Phylla
Dant ortum, vt genuit Phyllos *& ipſe mares.*
At cum Phyllon *ibi quod, λινόζωσον habetur,*
Prodierit, Latij fœmineumquè vocant:
Et quia Diuorum retulit nemo illa patraſſe, H
Nec cui cuncta patent, hæc patuere mihi?
Hæc tibi ſi quiſquam narrabit, Mythica credes,
Nam ſi vera forent, hæc mihi nota forent.
Phyllida *vt in plantam ſi te migraſſe docebit*
Pelignus Vates, ἀξιόπιστος erit
Phyllida, *quæ poſtquam viguit nouâ in Arbore,* Phylli
Ad buſtum pariter multiplicata viret.
Phillyreamq; *illic*, Philyram, Philycenq; *frequentem*
Nacta, ſimul tumulo ſtemma virendo facit.
Nec deerat φελλὶς, quem tu pro Subere ſumis,
Cùm BONCOMPAGNO, Graia, probante, canis.

Quæ cum duplex ſit, vt Mercurialis Mas, & Fœmina cum teſticulatis, atque ſpicatis floribus Marifica, & Fœminifica appellatur.

Linozoſtos *lẽtè cingens, vt linum: ſunt enim vtraq; inter primaria emollientia in Medicina.*

ἀξιόπιστος fide dignus. *quo vtitur & Bonifac. Muſ. l. 4. 62*

φελλὸς Suber.

Illic

A *Illic* Phellodrys *fuerat*, Phellandryon *illic*,
Quæque sepulcrali facta corona solo.
Defuit vna virens alibi φιλοφιλλος *Oreas*,
Cum Comaro fratrem quæ tibi, Phylle, tulit.

Φιλόφυλλος Phyllum amans.

Ecce Symmelidis enunciatam transformationem. Illa quippe dilecti mortem in Ossâ percipiens, tanto dicitur affecta dolore, vt post breuissimam querelam mortali correpta deliquio semianimis conciderit. Quo in statu à Ioue afflictissimam Nympham commiserato in *Amamelidem* conuersa describitur. Nec incongruam censeo Græcam eiusce querelæ expressionem, cum, vt ordo præsentis Poematij postulat, ea pendeat ex arbitrio Phœbi narrantis, quem non dedecet Græcè canere intelligenti, vbi maximè vernaculâ conquerentis linguâ ipsissima lamentantis verba referri, & affectus ipsius inalteratos exprimi contigit. Nec quicquam obstat, quod eam non intelligant qui Græcas non callent literas, cum (præterquamquod id viri absolutè eruditi non est) ijs quoque consuluerit Poeta, qui in subsequentibus eosdem sensus latinè disposuit. Ita de Symmelide.

Cic. Acad. Quæst. 3. Amicos suos ad Græciam ire iubebat, vtibi luculenter scire possēt.

B *Ossæi siquidem quæ verticis alta colebat,*
Phylli *obitum in patrio nouerat vsque iugo:*
Atque ideò tantis est pressa doloribus, vt vix
Quiuerit hæc patriâ paucula voce queri.
Φίλτατε Φύλλε κέῃ, νίκῃ ὑποταχθὲν ἐν αὔτῃ,
Νικατὼρ νικὲν, πρόσθε τροπαῖα θανοῦν
Ὦ δείλακρος ἐγὼ παρὰ μουνωθεῖσ' ἀγαπητοῦ!
Τίς τὴν τλημοσύνην ὄτλος ἰσάζει ἐμὴν!
Ὦ τρὶς ἐγὼ Νύμφων τούτοις ἐν ὄρεσσι τάλαινα!
Μισέω ἦν χρονίην ζεὺς βιοτὴν μοι ἔδω.
Hæc ait illacrymans, & dicere plura volebat,
Præpedijt nimius sed noua verba dolor.
Semianimisquè cadit; cum qui Pater excipit orsa,
In miseræ fautor vota precantis adest.

Infrà sensus latinus.

C *Namquè vt se patrio longas idiomate dixit*
Exosam luces, quas sibi fata sinunt:
Fata nimis pia, quin nimiâ in pietate seuera,
Tempora dum vitæ dant sibi longa nimis:
Sequè nouas odisse dies, & funera malle,
Quando cum Phyllo *vita perempta suo est.*
Audijt altitonans, atque ex Symmelide *Plantam*
Fecit siluestrem, quæ sola montis amat:
Primæuoquè dedit de nomine, amorequè dici;
Quæ Symmelis *erat, sic AMAMELIS ea est.*

Iamquè planta est, sed nihilominus inter Botanicos controuersa, quam Oreadis natura esset inter antiquos. Ex eorum enim fictionibus Nymphæ nonnunquam Deæ, nonnunquam semideæ, aliquando puellæ, & mortales habitæ sunt. Cuius confusionis pulcherrimum exemplum habemus ex illo de Prisci Agathonis Ælia Lælia Crispi monumento, quod superius in Historiâ Quercus inter Ænigmata recensuimus, interpretati
D Nympham illam vnam ex Hamadryadibus, quæ cum Oreadibus interdum confunduntur. ob Quercuum in Montibus quoque frequentiam. Eiusdem infrà meminit & Legatus, magnum nobis amoris pignus vnius spondaici grauitate spondens. Inter ea cum quibus confusa est Amamelis, sunt Sorbus Torminalis, Vitis Idæa, & Pyraster itidem ex Idâ. Sed poetico inuento dubium tollit Legatus, Pyrastrum, & Sorbum postmodo tantùm notas tradens, postquam in hæc sibi succinuisse fingit reuelatorem.

Pag. 110. h

Nam Dea si fuerat, poterat bene Iupiter illam
Vertere, dum Diuis ille dat esse viros.
Hoc expertus ego cari post funera nati,
A patre ad Amphrysum cum vir, & exul eram.
At quià non certum vobis, dum vixit Oreas,
Num mulier tantùm, num foret illa Dea:

Siue Dea, & Mulier ſimul eſſet: Oreades anceps
Quid ſint, tam variè turba canora putat:
Exemplumq́; ſuâ tibi dat CASAR ALTVLA Nymphâ,
ÆLIA quæ Priſci *LÆLIA CRISPIS erat:*
Quamquè tuo melius dignoſcere Montalbano
Nemo, quantumuis doctus, aduſque potis:
Sic dubia eſt noua Planta, velut quodammodo nolit
Agnoſci, Nymphæ qualis origo fuit.
Sunt hanc qui Sorbum *faciunt, quæ tormina ſedat,*
Idæam Vitem dicit hic, ille Pyrum.
Percipe quantum errent; namq́; vt tibi dicere pergam,
Tunc Idæa Pyrus, nec quoque Sorbus erat.
Nec quicquam commune tenet cum Vitibus Idæ,
Nî quod in Idæo vertice & iſta quoque eſt.
Hic Malum vocat; at proh quàm malè, quando nigrantes
Fert baccas, & non Mala dat iſte frutex.

Vndè patet ex genere quidem Malorum ſtrictè ſumptarum pro Arboribus notiſſimis negari Amamelidem, ſed non ex genere Pomorum, quod eſt nomen latius, & generale omnium fructuum, qui ex Arboribus eſui ſimplicius apti proueniunt, & ſic non ſubducitur denominationi Agriomeleidos, cum maximè ſilueſtribus Sorborum Pomis ſimiles fructus edat (quamuis paruos Baccharum in modum, vndè Baccæ à Poeta nuncupantur) & ideò Sorbi ſpecies dicatur. Botanicam cuius deſciptionem eleganter adducit Poeta probatiſſimos ſecutus auctores, Gallicumquè *Amelancher* nomen eidem Plantæ ex melleo malino Amamelidum ſapore cum Athenæo deriuatum facit, eâ datâ occaſione Botanicum præſtantiſſimum Horti Regij Pariſienſis Præfectum Dionyſium Ioncquetum rara nobis in ea cognitione nonnunquam communicantem memorans, & Amamelidis copiam in Galloprouinciæ Montanis, vbi frequenter cibarium in vſum venit, prouenire ſic perhibens.

Vid. Bauh. in Pinace l. 11. ſect. 6. ad fin. citat. plures auct. Ap. Ruell. l. 1. c. 97. hab. Pamphilus Apomelida Pyri genus arbitratur, quod Amamelida quidam vocant, alij Omomelida frequens in Ionia. Theocritus Oromalida appellauit.

Quem tibi deſcribam, nec enim ſtirps me latet vlla;
Nam quænam Phœbum planta latere poteſt?
Surrigit hic ergo quamplurima læuia, recta,
Duraquè virgulta, & cortice tecta nigro.
Sunt folia oblonga haud ſecus ac quæ Berberis effert,
Quæ firma, & placido pulcra decôre virent.
Inter & hæc Baccæ crebra eſt fœtura rotundæ,
Et nigræ, ſed quæ ſicuti mella ſapit.
Hinc & Amelancher *IONCQVETVS dixerit, ille,*
Cui Plantas omnes noſcere ego ipſe dedi.
REGIA Sequanicis huic ritè coluntur in Hortis
LILIA, quorum omni climate notus odor.
Ille tibi, Ouidioq́; *tuo teſtabitur, altis*
Quàm multa in Gauarum Planta ſit iſta iugis.
Sicut ego ſolus potero tibi dicere quidnam
Fratribus Oſſæis accidit inde noui.
Solus ego ſiquidem geminorum facta recordor,
Quorum obſeruator ſedulus ipſe fui.
Nam quis Phylligenûm mage quàm Phyllæus Apollo
Quæquè tuens, tutor certus habendus erat?

Chor. act. 3. Sic Hermaphroditus peregrinatur apud Ouid. lib. 4. Met. fab. 11

Ita fratres Arbuti, & Pomi ſilueſtris perſonam agentes in ſcenam redeunt, in quâ ſatis parentes egerunt. Vtroq; ipſorum eodem tempore orbati puerilem ætatem patrijs in montibus tranſegerunt, tempeſtatum alterationibus corpora obdurantes, ſeq́; venatorijs laboribus exercẽtes, vt in robuſtã creſcerent iuuentutem. Hereditarius erat amor equorũ, quibus ea loca feruntur abũdaſſe, præcipuè Trachyn, de qua Seneca in Troade.

—— Meliorquè fœtu Fortis armenti lapidoſa Trachyn.

Cuius rei meminit & Legatus noſter ſupra, & infra quoque, vbi deſiderio peragrandi regiones exteras tactum Oporacem natu maiorem, fratri curam indiuiſi patrimonij reli-

A reliquisse refert, & inde profectum Boeotiam, Helladem, & Phocidem, & denique Peloponnesum inuisisse. Quamobrem geographicè multa recenset poeta, & inter cœtera Thebas, ac eâ occasione veri Præsulis ideam memorat, Illustrissimum nempè, ac Reuerendissimum D. D. Petrum Bargelinum Patritium Bononiensem, Archiepiscopum Thebarum, S. Sedis Apostolicæ modò Nuncium ad Regium Sabaudiæ, Pedemontanorumquè Principem, & Cypri Regem Carolum Emanuelem, Sereniſſimo cuius nomine suas illustrare paginas maximum operæ pretium ducit Legatus, Plinium in eo secutus, quod Cyprum *Aspeliam* vocat. Præcinuit tamen.

Vix lustrum Comaros *complerat: maior Oporax,*
Cum duplici his plagâ raptus vterque parens.
Nutrÿt in siluis geminos Ossæa iuuentus,
Sic brumam, ac æstûs edidicêre pati.
Sicquè canes placuêre, & equi, quos arua frequentes
Patris alunt, nemorum sic fera monstra sequi.
Hinc ego Ithyræos vtrumque intendere neruos
B *Edocui, & certo vulnere adire feras.*
Hicque labor, studiumque fuit commune duorum,
Donec Oporacem *mens vaga abire dedit.*
Namque vbi lanugo per malas aurea serpsit,
Extera visendi pectore serpsit amor.
Hinc Comaro *alipedum, quos Pelion, Ossaque patri*
Pauerat, & Trachyn, prouida cura data est.
Ergo indiuisis vigilat dum censibus iste,
Alter abit gaudens regna videre noua.
Peneus abscedit, cuius me filia torsit,
Longè à me torsit cùm fugitiua pedes.
Sic Othrys, sic Oeta patent, sic Phocidos arces,
Et iuga, quæ mecum, dulcis alumne, colis.
Sic Cephisiadas bibit, atque Ismenidas vndas,
C *Et modulante videt mœnia structa cheli.*
Mœnia, quæ Frater nostrâ si condidit arte,
Destruxit Mechio barbara Marte Soror.
Hæc tamen, hæc iterum (nec fallax augur Apollo)
Consurgent, Alpes Marte mouente pio.
Scilicet Alpinus cum Iupiter exiget æquos
Cultûs à Natâ Cypride, in Aspeliâ.
Tunc nostrum venerata PETRVM Thebana Iuuentus
Stabit sub sacro Principe fida redux.
Inde & Palladiæ iuueni lustrantur Athenæ,
Ingens Argolicæ Regia, Larquè Plagæ.

Idquè fuerat oraculum Pythij, quemadmodum Ἑλλάδος ἔρεισμα, *Græciæ* nimirum *gloria* Nazianzeno, *columen* Pindaro, *communis ora* Æliano dictæ sunt Athenæ. Quo allusit & qui cecinit

---- Quæruntur Athenæ,
D *Quæruntur Graÿ mens, manus, arma soli.*

Isthinc subsecutus iter Oporax, Eleusim migrat celeberrimam arcanis Cereris sacris, *quibus*, inquit Meursius, *totâ Græciâ, imo Orbe vniuerso, nihil vnquam celebratius, sanctiusq; habitum fuit*. Indè Megaride, quæ à Megareo Apollinis filio nomen habuit, peragratâ, in Peloponnesum se contulit, quà Corinthus, aliàs Ephyre nuncupata spectanda erat. Meta viæ fit Arcadia, in quâ mira sibi euenerunt. In primis enim Pholoes montem, & oppidum illi cognomine scandens, veluti cognata loca, quippe à Pholo centauro nominata, Nympham *Pyrenen*, quæ *Diospyri* personam induit, offendit, & subito illius captus est amore: Quippe vel maioris perhibetur fuisse pulchritudinis, ac Pyrene illa, quæ Bebrycis filia, Herculi summè placuit, à quo pariter compressa est illis in montibus, quos nunc ab eius nomine *Pyrenæos* vocamus. Autor huius sententiæ Silius, qui de ijs montibus inter cætera canit.

In præfat. libri de Sacris Eleusiniÿs.

Silius l. 3. Belli Pun.

Nomen Bebrycià duxêre à Virgine colles, E
Hoſpitis Alcidæ crimen, &c.

At viſam dum Nympham alloqui contendit Phthius, illa naturæ nil minus ſilueſtris, ac inhabitati montis Arbores, rapidiſſimam in fugam conuerſa eſt. In hac *Cratægum*, Satyrum laſciuiſſimum malo fato obuium habuit. Illum etenim formâ nimis alliciens, velociſſimum experta eſt inſectatorem. Iamquè prope erat, vt perſecutoris præda caderet, cùm Iouem patrem rogauit, vt vel Satyri manus euaderet integra, vel ſpecies, quâ nimium illi placuit, mutaretur. Poſteriores exauditæ preces, & in Dioſpyron Nympha conuerſa. Sed ad poetam hæc ſubnectentem.

Mox tacitis quæ tunc ſacris gaudebat Eleuſis,
Et Megara à noſtrâ condita prole ſubit.
Hinc bimari gradiens Ephyre, Pelopeia viſit
Regna, & in Arcadiâ denique ſiſtit iter.
Cognata hîc etenim Pholoes iuga, & oppida ſcandens,
Hæſit in aſpectâ virgine montis amans.
PYRENE fuerat nomen: Bebrycia non tam F
Bella fuit: ſpecie MELIDA ſola refert.
Nympha itidem regnata Pholo per opaca vetuſto
Luſtra perennatos viuere nata dies.
Obſtitit at ceù qui rapuit Symmelida *caſus,*
Nam quam tunc inueni ſuſtulit alta fuga:
Offendit Satyrus, cui ſumma libido, CRATÆGVS,
Igne calens viſæ, quam retinere cupit.
Nec vidit fugitiua, ſibi niſi cum prope curſum
Rumperet, vndè pauens in latus vrſit iter.
Sed ſequitur Satyrus: volat hæc, volat ille; volandi
Sat ſunt cauſa potens hinc Amor, inde Timor.
Sic inſectatus pariter Syringa, Pitymquè,
Frondes pro Nymphis Pan aditurus, erat.
Sic etiam fugit me cantûs inſcia Daphne, G
Cum ſæuo ipſius præpes amare forem.
Nec ſecus ac patrem, cum iam mihi prenſa fuiſſet,
Orauit ſupplex, vt ſibi ferret opem:
Et facta eſt Laurus; ſic & Pholoeſſa Tonanti,
Cum prope prenſa foret, fer pater, inquit, opem.
Fer pater, vrget, opem, vel me mihi tolle, reformans,
Ne monſtro inſtanti præda ſtupranda cadam.
Ingeminatquè preces; cum, dum iam tangitur, hæret
Cincta repentino mollia membra libro.

In Dioſpyron repentè conuerſæ curioſas, nec minus elegantes eius nominis rationes, à confuſis Botanicorum opinionibus longè diuerſas adducit Poeta, qui Cratægum pari. ter in tanti pœnam ausûs in Arborem ſibi cognominem ſubitò mutatum aſſerit. Inde moneri poſſumus criminibus ſemper imminere pœnas. Et ſanè pulcrè factum eſt, vt Cratægum Satyrum petulantiſſimum fingeret, cum Κράταιγος nil aliud ſonet, quàm κράτιναιγὸς, nempe *capri vim*, vndè petulantiſſima deſignatur Laſciuia. Cuius proter- H uitatis index in Satyris inferior capri figura depingitur. Ita dum *Cormes* filia perhibetur *Pyrene*, innuitur ex genere Sorborum eſſe Dioſpyron, cum Sorbum Gallis *Cormie*, ſiue *Cormier* vocari ſuperius tradiderimus. At poeticam Arboris vtriuſq; deſcriptionem attendamus. De Pyrene ſiquidem habemus, quod

Theoph. l. 3 Hi. Pl. c. 15. Id. l. 3. c. 13. Io. à Stapel. in comm.

In ramos abeunt trepidantia brachia, crines
In frondes; validâ ſtirpe ſtetêre pedes.
Nam Nymphæ ex CORME furtiuus Iupiter auctor
Id præſtat, Iuno ne mala peius agat.
Quin ſua cum ſit ſtirps, ipſam de nomine dici
Dat proprio; hincque Διὸς *dicitur illa* πορὸς,
Succreuit ſimilis Plantæ, quæ Meſpila profert,
Nonniſi quod Ceraſum ſubrubra bacca refert.

Dioſpyros

Nigra

SCD Lyon 1

A *Nigra Pyri includit referentia semina semen,*
Hinc & nomen habet de Ioue, *deque* Pyro.
Nec Satyri impunis mansit petulantia. Monstrum
Quippe stupens, monstro vertitur ipse pari.
Pro bisidis pedibus iam serpit plurima radix,
Et cortex hirtâ pro cute turget iners.
Sic rude villorum nemus, exporrectaque fronte
Germina, sunt Plantæ germina, fronsque nouæ.
Stat Satyri nomen, nam nunc quoque dicta CRATÆGVS
Arbor, rara genus ceù capriforme fuit.
Fert folia vt Platanus, paruumque, & Sorbile Pomum,
Quo, si tunc fuerant Sorba, *ea* Sorbus *erat.*
Sed fructus ne Sorba *forent dedit vnus* Oporax,
Per quem vt sit Sorbus *proxima causa data est.*

Vt enim infrà patebit, Oporax improuiso quodam euentu mortem *Sobari* promo-
B uit, vndè mutatio ipsius in Sorbum successit. Casu enim gemellorum domesticus effectus est, postquam sat sibi mirandi contra votum in Pholoe contigit obseruare. Nympham siquidem, quæ illo viso celerrimè fugerat, diù secutus, illuc tandem peruenit, vbi geminæ locum habuere transformationes. De *Pyrene* actum erat; & de *Cratægo* iam agebatur, cum in reliquis frondens, liberum querelis exitum haberet. Lamentabundum in Arbore demiratus Oporax, ex questubus fata Nymphæ collegit. Attonitus rerum, & non tam Nymphæ metamorphosim, & vel in cunis raptos amores, quàm quod in Satyro iàm in æternum obmutescente, pœnasque proteruiæ luente, nullus relinquebatur vindictæ scopus, dolens, multa mente voluere, nulla probare. Sanioris tandem consilij ratus illinc abire, solumq; adeo fatale fugere, in orientem iter direxit. Aseam demum, quæ ad Alpheum sita erat non valde procul à Lycæo monte, deuenit. Cumque Regio venatibus apta placeret, consistere visum est. Ibi degebant memorati Panos filij, à quibus inter familiares connumeratus est. Quin & eis eò vsq; gratus fuit, quò capram Lycæo patri mactandam, ijs mandantibus, selegit, vt supra tactum est. Tunc enim ma-
C ximæ animorum mutationes irruperunt. At ex Poetâ, quæ intercedunt, audiamus, & interim scitè interrupta sacrificij fila coibunt. De Oporace præfatur.

Aristot. 5. Polit. c. 8.
Plut. de sera Num. Vendicta.
Plato 9. de legibus.

Namq; superueniens vbi Planta nouella PYRENE est
Iam prope fessus eam per loca iniqua sequi:
Nescius actorum, Satyro suprema querente,
Edidicit geminos quæ noua fata premant.
Indoluit raptos, vt ad hos est raptus, amores,
Et Lignum haud flammis posse calere suis:
Mensque fuit furere in Satyri frondentia membra,
Sed tenuit facinus pœna sat vlta procax.
Hinc & quæ nequyt fixisse suauia Nymphæ,
Quæ licuit frutici basia vana dedit.
Fatali sed abire loco vt mens optima suasit,
Ladonis properat quà celer vnda fluit.
Buphagus hinc illi Melinæus, & aduena terræ
D *Alpheus Siculæ dulce propinat aquas.*
Hicq; videt ripas per amantis fluminis ambas
Mille frequentantes pascua læta greges:
Mille greges, quorum custodes alterat ACHRAS,
Cui, sicut fratri, subdit Asea lares.
Insidet hæc fluuio, nec longè summa Lycæi
Culmina stelliferos tangere visa tholos.
Thessalus huc migrans, Regione placente, morari
Constituit, siluis exagitando feras.
Hinc & cum SOBARI aucupio, cumq; ACHRADE pollens
Curâ armentorum, gratus vtriq; fuit:
Donec Faunigenûm iussu cædenda Licæis,
His capra, & huic formæ causa reperta nouæ est. Quan-

Quandoquidem victimâ delectâ, & floribus, vt moris erat, ac frondibus Pineis Pani E
Victimæ fuga triſtis erat Auſpicij. *Al. ab Alex. D. G. lib. 3. cap. 12.* ſacris coronatâ, ſupplicatio paſtoralis ad Lycæum directa eſt. Iamq; ad ſacrificij locum deuentum erat, & ignis accenſus; cùm neſcio quo malo fato male ſeruata ſubitam in fugam rapta eſt capra. Nec multum cucurrit, quia rupes altiſſima impedijt. Præcipitium ideò non eſt auerſum; illinc quippe victima cadens, per cautes extantes dilacerata eſt. Inſecuti fuerant quamplures, & ante alios Oporax, at irrito conatu. Quapropter intento vacui redierunt, Poetâ canente.

Namq; vbi de gregibus ſelecta eſt victima Phthio,
Vellere candentes vincere nata niues:
Inſtruitur pompa agreſtis, præit alba capella,
Cui Calami, & Pinûs cornua fronde virent.
Pone ſequebantur fratreſque, ſacrique miniſtri,
Quos & Paſtorum longa caterua ſubit.
Serta gerunt omnes, quæ Pinus, lentaq; canna
Componunt, culti ſymbola certa Dei.
Edita ſic gelidi ſcandunt Pineta Lycæi, F
Cuius ineſt medio vertice meta viæ.
Hîc ſpecus eſt Panos, quod montis in intima tendit,
Horrendum inſpectu, quodq; patenter hiat.
Hoc prope monticolæ conſurgit Numinis Ara,
Vmbras quam circum plurima Pinus agit.
Iamq; iſthic aderat liturgica turba, nec obſtat
Sacro operi, nî quod luceat igne focus.
Ergo latens ſilicis venis extruditur ardor,
Ignibus & feſtis fumet vt ara datur.
Intereà malè ſeruata, & fors territa flammis
Victima ſe ſacris ſubtrahit, atq; fugit.
Paſtorum celeres hanc inſectantur: Oporax
Anteit, adductæ qui modo præſes erat.
Sed reducem vt faciant, fugientem fruſtra ſequuntur, G
Nam de vicinâ rupe capella cadit.
Delapſa in præceps agitur, præruptaq; montis
Per cautes laceræ lana, cruorq; notant.

Eâ de re gemellorum amor in Theſſalum repentinum migrauit in odium. Crediderunt ſecreto aliquo ipſius ſcelere factum, vt victimam eius manibus contaminatam pater reſpuiſſet, & in fugam compuliſſet. Ita malæ mentes malos alios facili negotio arbitrantur. Illum ideò redeuntem ſacrificare conſtituerunt, vt exoſum lueret crimen. Inde famam tantùm emanaſſe tradit Poeta, homines in Lycæis immolatos, nolens in hoc ſubſcribere Porphyrio, qui ſcriptum reliquit hominem in illis ſacris abſolutè mactari ſolitum. Habet enim. Μέχρι τῦ νῦν, ὡς ἐν Ἀρκαδίᾳ μόνον τοῖς Λυκαίοις, ἀδ' ἐν Καρχηδόνι τῷ Κρόνῳ, κοινῇ πάντες ἀνθρωποθυτεῖσιν. Vt verterem. *Hucuſq; non in Arcadiâ tantùm Lycæis, neq; in Chalcedone Saturno, communiter omnes hominem immolabant, &c.* E contrà turbæ crimen in gemellos animos torquebat. Non enim incredibile videbatur, eos, qui latè mortalibus in odio erant, parenti quoq; numini diſplicuiſſe. Saluando igitur homini, & cani potius mactando mentem diſpoſuerunt. In quam ſententiam eò libentius venire poterant, quò magis à gemellis læſi, gemellis quoq; ſatis obſtare poſſe iuuenem robuſtiſſimum cognoſcebant. Res ex ſequentibus patet. H

Porphyr. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων lib. 2.

Rem ſic diuinam fruſtrari contigit, vnde
Eſt vt Panigenûm ferueat vſq; furor.
Hinc & Oporaci *ſuccenſent: creditur eius*
Crimen, quòd ſubitâ ſit capra rapta fugâ.
Vt luat hoc igitur, ſatius duxêre gemelli
Mactandæ miſerum ſubſtituiſſe feræ.
Sic placare patrem, ſi qua indignatio fortè
Patris erit, ſoboles non bene ſana putat.
Cæca fides fratrum hæc: dum factum id Panos ob iram
In prolem exoſam non male turba rata eſt.

Omni-

SCD Lyon 1

A *Omnibus inuiſi nam cùm paſtoribus eſſent,*
Eſſe quoq; inuiſi non nequiêre patri.
Damnata hinc mens ipſorum, ſimiliſq; colenti
Victima, Latrator cùm ſatis eſſe queat.
Quin & dum gemini, ne ſacra infecta ſinantur,
Pro caprâ Oporacem *ſacrificare parant:*
Atq; iubent ideò redeuntem in vincula trudi,
Et ſacrum chalybi ſuppoſuiſſe caput:
(Indeq; vt exemplum traherent Buſiridis aræ,
Fama fuit cæſos ſacra per iſta viros.)
Turba fremit, frendetq; iras, muſſatq; tumultus,
Quales commotâ Doride pontus init.

At ſi tanta in paſtoribus excitatur turbatio, quaſnam iras non conceperit, vbi redijt, & rem nouit, qui ſolus ad iugulum petebatur? Vicinam in aram furibundus irrupit, & ſacrificalem inde ſumpſit ſecurim, quâ primum obuiorum *Achrada* ita percuſſit, vt B ferè mortuus in terram conciderit. Ita qui exterum ſacrificare voluerat, ad eandem aram ab extero ferè ſacrificatus eſt. Sobaris fratrem vlturus in Theſſalum paſtores arroganter animat; at illi non parent, imò iandiù conceptas iras in exoſum enituntur. Ex lapſu Achradis, quem mortuum credebant, illorum audacia in Sobarim conſurrexerat, vt ſimul intolerabilem ſuperſtitis ſuperbiam detumeſcere facerent. Non alijs ergò armis in monte, ſacrificij tempore ſuppetentibus, ſaxis illum petunt, à quo nonniſi contemptibus ſemper fuerant impetiti. Nec quicquam iuuit in fugam conpulſo patris opem implorare. Luxurioſiſſimus enim fabuloſorum omnium antiquitatis Deorum aberat, feſto, natiſq; poſtponens perſequendarum Nympharum curam. Hinc ridere eſt gentilitatis ſtultitiam. Inde, rudi licet exemplo, monentur potentes humaniter in minores agere, quorum quò minus timetur imbecillitas, eò nonnunquam maiores clades molitur. Frequentia ſunt exempla, quæ recenſere non eſt huius loci. Sat quod ad rem expreſſit Legatus noſter, de Oporace canens.

Plut. de cohib. irac.

Frater fratris necem vlciſcitur. *Homer. Iliad. l. 24.*

Libido occupatiſſima eſt. *Senec. de irac. l. 3.*

Machina ſic fratrum vt patuit, furit acer Oporax,
Proſilienſq; duûm nixibus obſtat atrox.
C *Ac, vt erat propior ſacris altaribus, illinc*
Dependens ferrum ſacrificale tulit:
Quiq; præit, quanto nec præſtet robore Phthius
Computat, in primis Achrada *ſternit humi.*
Non moritur; ſaxum, quod iecit frater, in ictu
Præpedÿt chalybem ne graue theta foret.
Et ſimul accurrit Sobaris, *turbaſq; ſequaces*
Nititur in iuuenem verbo animare truci.
Sed fruſtrà; nam cum exoſum vidêre iacentem
Achrada, *par frater concidat, omnis auet.*
Creditus eſt etenim Phyllìdes athere miſſus,
Vt fratrum faſtûs detumuiſſe daret.
Rupibus hinc Sobarim *fractis petiêre; coactus*
Terga dare hic, turbæ ſe fugiendo rapit.
D *Saxa volant: miſeri tolerata ſuperbia cælo*
Tanta ſat, haud tandem eſt digna fauore patris.
Dum ſiquidem hic preſſus Patrem inuocat, ille ſequendis
Intentus Nymphis luxurioſus abeſt.
Poſt habet huic etenim curæ natoſque, ſacrumque,
Quâq; illas flectat, fiſtula ſola placet.

Surrexit interim Achras, quem percuſſio non occiderat, interrupta ab ictu ſaxi, quod proiecerat frater, & in anſam ſecuris iecerat. Stans, vt turbas abeſſe nouit, miratus eſt. Oculos tandem circumuoluens, vidit vbi tumultus fiebat. Antecedentem conſpiciens fratrem in fugam verſum, rei nouitate fere deſipuit. Accurrere volebat fratri commoriturus, ſed non prorſus inultus. Arma non erant quæ caperet, niſi lapidea ſecuris, quæ ab arâ pendebat. Antiquitus enim eiuſcemodi quoq; bipennium in ſacrificijs vſus erat.

Ta-

SCD Lyon 1

Talis eſt quæ aſſeruatur in nobiliſſimo Aldrouandi noſtri Cimeliarchio, cuius iconem E
in Muſæo Metallico eiuſdem Aldrouandi adduxit V. C. Bartholomæus Ambroſinus
Anteceſſor noſter in complendis Aldrouandæis Operibus. Eo inſtrumento armatus
Achras, per breuiorem, quæ in læuum patebat, viam, quas potuit fratri ſuppetias tulit.
Et iam primam commotionis cauſam deſinente tramite offenderat Oporacem Sobari
imminentem, quem magno ictu ſtrauiſſet incautum, niſi celer ſagitta brachium erectum
præueniſſet, ſecurimq; relinquere coegiſſet. Vnde iaculum venerit patebit, vbi quæ
præcedunt ex Poeta innotuerint. Canit ergo.

Lib. 1. c. 6. ſub rubr. vſus in inſtrumentis, *pag.* 158. Nocere facile eſt, prodeſſe difficile. *Quintil. l.* 8.

Intereà qui iam cecidit ferè victima ad aram,
A te, quem voluit victima, Phthie, fores:
Torpore excuſſo reſilit, turbaſq; fugantes
Germanum ſaxis inſpiciendo furit.
Quodq; vnum bene præſtat, abit, cum fratre paratus
Viuere viuenti, cum moriente mori.
Et ſibi quâ in læuum breuior via conſtat eundi
Palantem Sobarim *quò fera turba premit:* F
Hàc volat, ex arâ marmor carpendo relictum,
Marmor, cui ſacræ forma bipennis erat.
Hoc dextram inſtructus, quò ſemita deſinit illa,
Meligena accurrens impetuoſus adeſt:
Et Phthium offendit, qui iam iam triſte ſecuri
Fert Sobari *fatum, nî tueatur* Achras.
Quippe vbi in incautum ſilicem vibrat iſte verendam,
Reſtituit fratri par pietatis opus.
Quin & Oporaci *vulnus lethale fuiſſet,*
Repreſſus iaculo nî grauis ictus erat.
Namq; mucronatum lapidem dum torquet in hoſtem
Achras, *ei cubitum præpes arundo ferit.*

Sagittam torſerat *Comaros* Oporacis frater, quem in Phthiotide Germanus reliquerat. Illuc migrarat deprædicatum Lycæorum feſtum & ipſe viſurus, & forte aduenerat cum iam paſtores in improbum Sobarim ferebantur. Tumultum pro ſacro conſpicatus, quod multum admiraretur habuit. Ex vltimorum igitur aliquo, quid ſibi res vellet, expoſcens, totum ignotus intellexit. Antegreſſus ergò opportunè aciem flexit quo imminentem Oporaci Achrada conſpiciens, certo potuit iaculo mortem fratris auertere. Sic in fugam Achras quoq; compulſus eſt, nouo peregrini calamo pariter in tergum ſauciatus. Cum ecce improuiſus euentus in ingentem omnes traxit admirationem. Prope ſilua erat, ex qua Nymphæ geminæ formoſiſſimæ rapido gradu gemellis iam iam procedentibus obuiæ factæ ſunt. Erant iſtæ *Onchne*, & *Arie*, quas introducit Poeta ad exprimendam identitatem Onchnes cum Pyro ſilueſtri, & confuſionem quam Arbor *Aria* facit inter Sorborum ſpecies. In tota propterea Arcadia gemellos ab his tantùm impensè dilectos confinxit, Onchnen Achradi, & Arien Sobari contraponendo. Fauet rudis Arborum, quibus illæ præerant, natura, vt ipſæ quoq; rudes Nymphæ compertæ, rudes fratres amare poſſent. Simile quippe ſuum ſimile diligit

Onchne, & Achras *idem ſunt, ſcilicet Pyraſter.*

Conſeruat ſtudij fœdera quiſque ſui. *Ouid. 2. de Ponto* 5.

Conducit & gemellorum ſpecioſitas, quam miram fuiſſe ineunte Poematio deſcripſit H Legatus, qui relatis iſta ſubtexuit.

A Comaro *it calamus; viſurus quippe Lycæa*
Venerat, huc ſecum ſpicula nota ferens,
Certior & rerum factus, paſtore docente,
Fratri opportunam deproperarat opem.
Achrados *arma cadunt, ictu languente lacerto,*
Cognatamq; terit vana ſecuris humum.
Nec lauâ relegit fruſtratam vulnere petram
Arcas compulſus fratris inire fugam.
Dumq; gradus glomerat, Sobarimq; prope aſtat anhelum,
Ipſi aliud Phthÿ miſſile tergus obit.

Nec

A *Nec procul vt caderent, hic telo saucius acri,*
Ille cito lapidum turbine mersus, erant:
Cùm geminæ occurrunt præstanti corpore Nymphæ,
Quæ fratrum sortem collacrymando gemunt.
Achrados *auertit lapsum complexibus* ONCHNE,
Atq; ARIE Sobarin *officiosa leuat.*
Infima vicini sunt ambæ numina luci,
Queis fratrum species vsserat alta fibras.
Nec rudis illorum quicquam natura coercet
Spes; nam vel sterili spes in amore virent.
Dat ruditas innata, quibus sunt numina, plantis,
Vt fratrum ruditas ipsa placere queat.

Iandudum à Nymphis amabantur gemelli, nec tamen amori quicquam humaniter corresponderant. Fastosi nec illas amorum suorum dignas censebant. Quamobrem nec moribundis pium ipsarum officium acceptum erat. Ad mortem nimirum vsq; na-
B tura eadem est.

Iuuenal. Satyra 13.

--- ad mores natura recurrit
Damnatos fixa, & mutari nescia.

Superbi igitur vel in morte (quæ breui successit, licet geminos præ reuerentia Nympharum insectari destiterint irati pastores) describuntur à Poeta, qui miranda aliquot enunciaturus, hæc dictis ad Nymphas spectantia connectit.

Hinc quantum informes Satyros, turpemq; parentem
Fugerunt, tantum quæq; secuta satos.
Et, nisi quòd patrio nequeunt discedere monte,
Quolibet hos esset quæq; secuta loco.
Nec tamen hi curant Nympharun vota, precesquè,
Sed vitant; adeò rusticitate tument.
Et quoque nunc fugerent, sic mens est improba vtrisq;
Sed iactura animis larga vigoris obest.
C *Ergo velint, nolintue cadunt in brachia Nymphis,*
Quæ solæ immeritos integro amore petunt.
Destitit, his visis, vltrà sæuire iuuentus,
Cui sacrum inspirant numina pulchra metum.
Non vltrà sæuire tamen nil profuit, vlli
Cùm iam sæuitiæ desinat esse scopus.
Vix in complexûs etenim cecidêre duarum,
Et quoque complexa est mors properata duos.
Expirant agrestem animam, nil corpore dignam
Tam lepido, & patrem commoriendo cient.
Vt velit vlcisci prolem, si numen in illo est,
Atque scelus mulctet, verba suprema rogant.
Sed procul est surdus, soboli, si forsan adesset,
Conturbaturus viua feretra pater.

Ita sensu priuati, qui sensus humanitatis vix cognouerunt. Verè ruditatis exempla-
D ria, cùm inter homines rudior aliquis ęgrè possit excogitari, quibus omen triste fuerat ipsum nomen, vt infortunijs absorberentur, illaquè deglutirent. Quamobrem rudes in Arbores conuersi finguntur, quemadmodum luxurioſos in sues, anthropophagos in lupos, duros affectibus in saxa transformatos cum antiquitate commentus est Ouidius. In easdem Arbores coaluerunt & dilectos complexæ Nymphæ, quæ funeris gemellorum impatientia ductæ, vel in ipsa fata, quorum dispositione res acta fuerat, mala effutire verba ausæ sunt. Ita mulctatæ, & cęlorum honore priuatæ, quem ipsis decreuerat Iupiter apud Sulmonensem Poetam habens.

Io. de Rinal. libro Ital. inscr. Mostruosis. mostro *tract. 2. lit. S. pag. 135. Lib. 1. Met. fab. 6.*

Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyriquè, & Monticolæ Syluani,
Quos quoniam cæli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certè terras habitare sinamus.

Ex

SCD Lyon 1

Id. l. 4. met. fab. 11.

Ex duobus porrò, Nymphâ ſcilicet, & viro geminatis Arbor vnica reſultaſſe E fingitur eâ vi, quâ ex Hermaphrodito, & Salmacide vnum pariter hominem integratum narrat Ouidius. Sic Achras, & Onchne, quorum nominis eadem eſt vis, ſignificandi nempe Pyraſtrum, in Arborem ſignificatam migrarunt, quæ geminis, iuueni ſcilicet, & Nymphæ ſilueſtreitate ſatis reſpondet. Rem ſic expreſſit Legatus.

Vna duos quos hora tulit, ſic abſtulit vna
Tam moriendo pares, ac oriendo pares.
Vtraque propterea queſtûs inſtaurat Oreas,
Cui pariter nimij ſunt Amor, atque Dolor.
Tanto execrantur ſceleratam crimine turbam,
Et Fatum incuſant illa quod auſa ferat.
At qui Fata regit, quorum moderamine iuſto
Quæque ſubeſſe facit, vindicat iſta Pater.
Vt ſiquidem, Ioue diſponente, ſuperbia fratrum
Dura nimis, tali funere plexa fuit. F
De Nymphis, quas ille olim dignatus Olympo
Eſſet, ſic pœnas ob mala verba tulit.
Quippe, vt dilecti quæque eſt complexa cadauer,
Planta ſit, vno arctans corpora bina libro.
Nec ſecus ex Hermæ puero, ac ex deſide Carum
Naiade coniunctis Hermaphroditus ijt.
Achras, *& Onchne illâ clanduntur in Arbore, quæ nunc*
Nomina de Græco fonte priora tenet.
Silueſtris *Latio* Pyrus *eſt, ſilueſtris vterque*
Ceù fuit; hinc ramis plurima ſpina riget.

Idem de *Sobari*, & *Arie* traditur. In Sorbum ſiquidem Arborem vterq; mutatus eſt. Hoc tantum intercedit diſcrimen, quod *Ariæ* nomen determinatæ Sorborum ſpeciei remanſit. Ea eſt Sorbus Alpina, quam Poeta deſcribit, Lauro ſimilem faciens, ſed roburnæ duritiei. Tardam ei germinationem, fructuumquè productionem cum Theophraſto aſſignat, confuſamquè Plantis ambiguis ambiguo carmine innuit. Opportuna quoque cadit fabula, quam ludit in Æquiuocatione Ariæ Arboris cum *Ariâ ſcorpioferâ* Perſidis Regione, quæ *Heri* hodierno incolarum vocabulo nominatur, in quâ flumen indigenis *Polimalon*, *Arias* olim dictum eſt, quemadmodum & ſtagnum in eâ plagâ erat, quod pariter *Aria* Ptolemæo Geographorum primario nuncupatum eſt, non longè à Sariphis montibus, à quibus Sariphæos Populos illos Poeta noſter appellat, hæc admodulatus.

Abrahã Ortel. Theatr. Or. Tab. 85. G

Sic ARIE, & SOBARIS, quos forma *appellat* agreſtis,
In Plantam coeunt, quæ modo SORBA parit.
Nomen vtrunque diu SORBO cuicunque relictum,
Sed ſpecies ARIE denique certa fuit.
Hæc prorſus Lauro ſimilis, ſed Roboris æquans
Duritiem, eſt SORBVS, quæ iuga Montis amat.
Germinat, & fructum profert tardiſſima, ſæpe
Confuſa ἀμφιβόλοις, vt vocat Aſcra, φύτοις.
Nota Sariphæis tamen eſt, vbi tam crebra creuit, H
Plena nepis habeat nomen vt inde plaga.
Quin ſtagno, fluuioquè ARIÆ data nomina reſtant,
Dum Perſæ dicunt has POLYMALON aquas.
Intractabilitas fratrum, faciesquè remanſit
Inguſtabilibus continuata Pyris.
Et nunc maturis pariter rubor extima pingit,
Ceù pudeat geminos vſque fuiſſe rudes.
Sic interceſſit quæ forma ſimillima fratres,
Conſimiles fructûs Plantæ vtriuſque facit.
Imo reuixerunt geminorum in ſtirpibus Artes.
ACHRAS paſcit oues; SORBVS opimat aues.

ἀρία, *quaſi* ἀγρία, *ideſt* agreſtis.

οοβαρὸς inſolenter ſe inferens, *quod & ruſticorum eſt* ἀμφιβόλοις φυτοις confuſis plãtis, πολύμηλον Pomis abũdans, *ad pomoſos Ariæ fructus alludendo.*

Vndè

A Vndè factum fingit vt *Onchnea* ὄις ἄγχι, nimirum *ouis prope* nuncuparit, apparentem vocis etymologiam rei suæ opportunam secutus, cum aliàs *Orchnen* ab ἄγχειν, quod est *strangulare* dici non ignoraret, quoniam acerbitate sua propemodum strangulant eiusmodi Pyra siluestria. Quod autem Achras Arbor effectus pascat oues, id de fruticantibus Pyri siluestris ramis intelligitur, cùm ipsos pecudes appetant. Sic & aues optimari Sorbis, clarum est. Indè aptæ Arbores aucupio, vndè genus illud. Sorbi nomen traxit, quod *Sorbus Aucuparia* dicitur. Quod innuit Poeta dum aucupem Sorbo, quam Græci nuncupant ὄν, nomen indidisse tradit, ad Sobarin aucupem alludens. At non tantum aues alunt Sorba, sed & pleraque alia animantia. Præterea in cibum hominibus agrestibus concedere, cùm superius satis superque dictum sit. Id tantum addo quod & à quadrupedibus nonnullis valdè expetuntur. Inter hos auidissimi Sorborum sunt Canis, & Vulpes. Imo aliquando factum est, quemadmodum à viris fide dignis accepimus, vt Vulpes, & Canis venaticus illam insecutus sub eâdem Sorbo consisterent, & pacificè pascerentur, hinc inde Sorba per terram delapsa legentes. Opportuna propterea Vulpibus per autumnum capiendis venatores nostrates censent ea loca in quibus Sorbi
B sunt. A frequentiâ demum huiusmodi Arborum *Sorbos*, aliàs *Sorabos* dictos olim Vandalos (quod nec nos suprà siluimus) Arbitrari videtur Poeta, cuius opinioni fauet, quod Sorbus in frigidis regionibus multa proueniat. Hinc frequens est in Germaniâ; vt à nobis in Patriarum titulo tactum est. Clarius à Sorbis denominari *Sorbetuli* Castrum nunc vulgo *Soriuolo* in Aemiliâ situm non longè à Cæsenâ, cuius meminit & Legatus vbi succinuit.

Inde ONCHNEN ὄις ἄγχ' & ὄν *quoque nuncupat Auceps,*
Est & in Arcadicis vtraque crebra iugis.
Hinc data Vanaalicis SORBORVM *Montibus ingens*
Vis, populum SORABI *nomen inire dedit.*
Tunc quoque vt à SORBO *gens moribus aspera, dict~~a~~ est,*
Quàm benè signatæ nomina fixa rei!
Non ita in Aemiliâ titulum cùm Castra tulissent
Arbore ab hac, titulus conueniebat eis.
C *Nam qui se ad Sapim Pagus* SORBETTVLVS *offert,*
Claret ob insignes integritate viros.

Quo videtur præ ceteris alludi ad S. Aldobrandum Episcopum Forosempronien-
sem, qui in eo pago natalem habuit, & fuit Cæsenæ Canonicus Secularis, inter Regulares demum Lateranenses ascitus, postremò Dei nutu à Ciuibus Forosempronien-
sibus in Pastorem electus. Ad Forosempronienses spectat & antiquissimum *Sorbolongi* Castrum trans Metaurum à Meridie positum, nunc vetustate fermè dirutum, cuius meminit Legatus, & eruditè *Vallum Asdrubalis* vocat. Hîc enim, vt Historiæ Forosempronenses testantur, & colligitur ex Liuio, Castra fixerat Asdrubal, quum magnis copijs in Italiam aduenisset, vt Annibali fratri suppetias ferret. Nec procul hinc à Claudio Nerone, & Liuio Salinatore interfectus est. Hinc Horatius.

Quid debeas, ò Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
D *Ille dies Latio tenebris.*
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per Vrbes Afer, vt Italas
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per siculas equitauit vndas.

Cognominis huic Castro est nobilissima, & vetustissima Familia *Sorbolonga*, cuius Stemma Sorbus est. Meritò hanc celebrat Legatus, cum ex hac prodierint Viri proceres, Duces strenui, Iurisperiti doctissimi, Præsules integerrimi, & omni literaturâ præditi: Viuunt nunc Abbas Michael Angelus Vir eruditissimus, Chirstophorus Eques S. Stephani, & Iacobus fratres. Memoriâ dignum est Viridarium singulare, quod inter alia bona patrimonialia possident extrà Portam Romanam Forosempronij. In eo siquidem fontes frequentissimi varios ludos effingunt, spectatoresq; deludunt in-

Canis, & Vulpes Sorborum auidissimi.

Sorbi *olim dicti Vandali.*

Sorbetuli *Castrum in Aemiliâ.*

ὄις ouis.

ἄγχι, prope

ὄν Sorbum

Ex Chronico Canonic Later. Sorbolõgũ *Castrũ Leand. Alb. in descr. Ital. pag.* 288. *Lib.* 22.

L. 4. *Carm. Od.* 4.

Sorbolõga vetus Familia Forosempron.

sidian-

ſidiantibus aquis: Curioſitatem alliciunt Apollinis, & Muſarum Statuæ, Lymphis col- E
ludentibus varios concentus emodulantes. Quæ deliciæ continuò patent exteris, & ci-
uibus. Rem ideò non ſiluit Phœbus apud Legatum, qui nobilem ſubdit mentionem
communis amici, viriq; doctiſſimi Ioannis Antonij Victorij Foroſempronienſis I.V.D.
Protonotarij Apoſtolici,& Archipresb.nobilis Eccleſiæ Plumatij in Agro Bonon. Acci-
nuit ergò. *Sic Vallum Aſdrubalis, quod nunc ferè diruit ætas,*
Et SORBOLONGVM patria lingua vocat:
Seù det ei nomen Stirps SORBOLONGA, trahatuè,
Nomina præcipuæ nobilitatis habet.
Hinc velut haud rarò quæ ſunt deſpecta coluntur,
Sæpe vbi ſuccedit vilibus altus honor:
SORBVS item facta eſt inter celeberrima Plantas,
Cùm celebres tulerint nomen abinde Viri.
SORBOLONGORVM præſignis Gente Metaurus
Non Tiberi Iliadas inuidet, atque Numas.
Marte valent, illoſq; iuuant Tritonidos Artes, F
Numinis & noſtri delicioſus amor.
Phæacum hinc noſtris quâ nobiliora Vireta
Ad latus Aemiliæ diſpoſuêre viæ:
Me Polycletæo ſpirare dedêre labore,
Inter & Aonidas ludere fonte melos.
Lympharum vario modulantem carmine cœtum
Quotquot conueniunt viſere, porta patet.
Teq; huc me verſu referens VICTORIVS olim
Inducet, ſecum ſi loca adire velis.
Illa ſuum plaga iactat: ibi iam vagit infans,
Teq; ibi pro Dirces amne, Metaure, bibit.

Suum quoque locum inter hæc promeruit virtus Hieronymi SORBOLI Philoſophi, & Medici,atq; Theologi Balneocaballenſis, ſcriptis clari. Quare, vt cum Philippo Oſſa-
no canamus, *--- Sit proximus iſtis* G
Chartis SORBVLEVS decor.

Nam ſubſecutus apud Legatum Phœbus habet
Citrà eſt Pæonio gens SORBOLA ſanguine creta,
Cuius auis fermè victus in arte fui.

In Ode ad libr. Hier. Sorboli de Peſte.

Quibus concinuit ille, qui inter cetera de Hieronymo SORBVLO in eius libro *de Præſeruandis Hominibus à Peſte* Bononiæ excuſo apud Ioannem Rubeum 1577. in 8. modulatum reliquit.

Hippocrates cedat, cedat ſimulipſe Galenus,
Artis Pæoniæ concelebreſque viri:
Quando artis Medicæ verus monſtrator Apollo
Diceris; hoc virtus poſtulat ipſa tua.

Edidit & Lectiones *de Amoris definitione* Mutinæ apud Paulum Gadaldinum 1590. in 4. Nec aliter *Sorbediorum* gentis meminit Legatus cum ſubdit.

SORBEDIOS Themis, & ſine Nomine nota Lycea
Norunt, quâ exultans LILIA Parma rigat. H

Quo videtur alluſum eſſe ad Marcum Antonium *Sorbedium* I. C. eruditum, qui magni nominis fuit inter Academicos *Innominatos* Parmæ, & inter cetera doctè ſcripſit ad Antonium Adrianum ſuper *Gualando* Ecloga. Rariſſima quoque literis non minus,ac alijs ſplendoribus eſt Familia *Sorbellona* Mediolanenſis, cuius ideò mentionem præterire noluit Legatus, eruditiſſimum eâ occaſione memorans amicum Poetam *Carolum Turrium* pariter Mediolanenſem, inſignis ibi Collegiatæ S. Nazarij Canonicum. Ita vno calami volatu Lutetiam Pariſiorum ſe transferens, *Sorbonenſis* Collegij Patribus grandia ſcientiarum incrementa in quocunq; alio literatorum cœtu promouentibus, iuſta Muſæ tributa perſoluit, inſignioreſq; Lutetianæ Vniuerſitatis Samuelem SORBERIVM, *Anzotium*, *Petitum*, & *Robercallium*, ac *Theuenotum*, doctiſſimumq; *Io. Dominicum Caſſinum* primarium in Archigymnaſio noſtro Aſtronomum eodem actu veneratur his metris

Qui rectè ſapit omnia ſimul complectitur. *Chæremon. ap. Stob. ſer. 3.*

Inſu-

Insubriæ Heroas quoque SORBELLONA propago
A *Fert, vbi dat noſtrum Pindica TVRRIS epos.*
Quin & quod SORBO decus eſt ſublimius; Orbe
Doctior hinc toto nomina cætus habet.
Eſt hic SORBONÆ princeps Academia, florens
Ampla vbi Sequanicas Inſula findit aquas.
Vix mea ſufficerent Timæis ora canendis,
Nam ſemper merito metra minora forent.
Noſce hinc quàm iuſtè ex illis SORBERIVS ingens
CASSINO in pretio eſt, Ouidioquè *tuo.*
Nec minor ANZOTI virtus, magniq; PETITI,
Otia ſcita parans, grandia ſemper obit.
Doctrinæ callet *ſic ROBERCALLIVS omne*
Robur; *tranſquè meas it ſua fama vias.*
Pallade ſic ſacrâ notus *THEVENOTVS vbique eſt,*
B *Vt tot, quos nequeo commemorare ſatis.*

Nec impunè maioribus ſuis manus iniecere paſtores. Nam & ipſi totidem in Arbores pariter ſilueſtres conuerſi perhibentur. Indè patet in malum terminare ſeditiones. Inſigniores *Oporax*, & *Comaros* in Pomum ſilueſtrem, & in Arbutum commigrarunt. Vt enim Κόμαρος Græcis eſt Arbutus, ſiue Vnedo Arbor libenter fruticans in alpibus; ita ὄπωρα cum ſic vocentur fructus autumnales, ob aſperitatem nominis (*Oporax*) indè confícti, ſignificationem ad aſperi fructus Arborem direxit Poeta, penes quem hæc Apollo. *Ariſtot. l. 5. Politic.*

Viderat admirans nuperrima monſtra iuuenius,
Territaq; indè abitûs forte parabat iter:
Cùm reduces greſſus (mirum) intentantibus ortæ
Radices ſubitò continuêre gradum.
Fata malis punire malos aſſueta, miniſtros
Vindictæ pœnâ compedière pari.
Qui mage ſæuierant, primi radice tenentur,
C *Nec Phthios potui proripuiſſe meos.*
Hoc tantum indolui; ſed quiſnam obſtare valeret
Fatis? Et Phœbum fata ſuperna mouent.
Serpit OPORACIS lignum per membra, miſerquè
Germani celerem fruſtra frequentat opem.
Namq; hic in auxilium properat dum fratris, eâdem,
Quam premit, hæret humo, ſtirpe ligante pedes.
Incuſat cauſamquè viæ, fatumquè ſeuerum,
Sed dat pauca queri, qui tegit ora, frutex.
VNEDO fit Comaros, *dum fit SILVESTRIS* Oporax
MALVS, vt amborum nomina græca ſonant.
Quæ inuenis tulerat, tot virgæ ſpicula fiunt;
Hinc fruticat iaculis ARBVTVS apta vagis.
Eſt ciuis nemorum, ſilueſtri prædita fructu,
D *Duxerat vt* Comaros *luſtra per alta dies.*
Fraga refert Pomum, quod, vt & ſilueſtria Mala,
Purpureum, in fratres noſtro ab amore, micat.

Cùm *Oporacis* in Pomum ſilueſtrem transformatione introducitur & *Melidis* Inachi Argiuorum antea Regis, indè Fluminis in ſinum Argolicum illabentis filiæ metamorphoſis in Malum domeſticam, ob venuſtatem formæ, quâ prædita fuiſſe mythologicis hiſce narrationibus incuntibus deſcripta eſt, & vt varietur inuentio. Tanto enim affecta eſt dolore miſeros natorum euentus tacito horrore perſentiens, vt in mortale deliquium inciderit, & expirauerit. Nec abſque naturalibus miſterijs fabulæ de Sorbo confectæ miſcetur commentum de Malo domeſticâ. Nam hinc inſinuatur Pomum Arborem Sorbo feliciter inſeri. Quamobrem Palladius de Malo Satiua ſcripſit.

Exiguum Sorbum dulci diſtendere ſucco
Nouit, & ad cupidas flectere Poma manus.

Rem itidem Agriomeleidis in eo concernere deprehenditur, quia Taleæ Pomi ſatiuæ alibi plantatæ, niſi ſolers cultus adhibeatur, ſilueſtrem induunt naturam. Quod & Poeta pariter inferius innuit, poſtquam Inachi querelas erudito carmine expreſſit.

Grandior in grandem Plantam ſuccreuit Oporax,
Congenerem Plantæ, MELI decora, tuæ.
Prolis enim intereà, niſi ſcis, hæc caſibus horrens,
Pene patrem tacito victa dolore ruit.
Deliquium mortale fuit, nam ferreus illi
Perculit æternâ lumina nocte ſopor.
Inachus exanimem properato funere natam
Ingemit inſpiciens, datquè madere genas.
In dextrum pronæ reſidens innititur vrnæ,
Subleuat & ſqualens dextra bicorne caput.
Ingeminat fletus, laticeſquè ijs imbribus auget,
Queis, niſi flumen erat, nunc bene flumen erat.
Nec tot fortè fluit lacrymis, cùm mugijt Io,
Verſus & in fluuium decidit ipſe throno.
Soluitur in queſtus tandem mæſtiſſimus Amnis,
Effuſaſquè oculis, queſtubus æquat aquas.
Deplorat ſemper, ſeù rex ditauerit Argos,
Seù flumen, ſoboli fata ſiniſtra ſuæ:
Sequè magis miſerum Peneo dicit, eumquè
Præ ſe felicem, ſorte premente, vocat.
Nam, cùm nata fugax humanos exuit artus,
Saltem vndis facta eſt Planta riganda Patris.
Quod ſi MELIS erat (quid non ita ſumma iubetis
Numina?) non fueram ſic, ait, ipſe miſer.
Hoc, ceù cum pulcris, vt noſco, nepotibus actum eſt,
Mœrorem poterat diminuiſſe meum.
Sed quid, ſumme Gener, per quem mea Numen adepta eſt
Io culta Pharo, non ſimul iſtud agis?

— Pater ipſe bicornis. In læuum pronâ nixus ſedet Inachus vrnâ. *Stat. Theb. 1.*

Cùm enim, vt Poetæ fabulati ſunt, Io Inachi fluminis filia à Ioue, qui eam vitiauerat, Iunonis metu in vaccam conuerſa fuiſſet: illam Iuno à coniuge dono petijt, & obtinuit, indè œſtro immiſſo tantoperè exagitauit, vt furore correpta nuſquam conſiſtere potuerit, donec in Ægyptum tranſuecta, in Iſidem Deam conuerſa eſt. Cui fabulæ occaſionem dedit Iupiter Rex Cretæ, qui ſurreptam Io Inachi Argiuorum Regis filiam, in Cretam abduxit: ipſamquè Iouis vxor Iuno pellicis impatiens grauiſſimis odijs proſecuta eſt. Inachus ideò nimias in lacrymas ob indecoram natæ iacturam effuſus, in flumen ſibi cognomine mutatus perhibetur, & indè iurè merito noſtrum apud Poetam Peneo Daphnes patri ſe comparat. Eius denique votis de nata exauditis, illa Pomus facta eſt: quod auſpicium fuit prope locum eiuſce Metamorphoſis erigendum fuiſſe templum Veneri, quæ *Melanis* indè nuncupanda foret. Quod conſonat V. C. Iano Laurenbergio, qui in Græciâ antiquâ, ab erudito Samuele Pufendorf editâ, in tabulâ Argiæ, propè Inachum eiuſcemodi templum Veneris *Melanidis* conſtituit. Eo interim illinc tranſijt Pan, qui mutatæ ſpeciem agnoſcens, in rei memoriam aliquot Arboris nouæ ramos Lycæum ſuum petiturus, ſecum abduxit, è quibus ob cultoris ruditatem Mali poſtmodo ſilueſtres prodierunt. Hinc Poeta de Inacho loquens:

Ouid. lib. 1. Metam.

In Græcia antiq. p. 39.

Dixerat: & votis flexus pater, hîc quoque mira
Seminat, in MALVM MELIDA abire iubens,
Quo dedit auſpicium quòd ibi mox eſſet honore
Templorum MELANIS deuenerandа Venus.
Stat ſpecies generoſa, decus ſtat in Arbore primum,
Quotque roſis Malæ, ſplendida Mala rubent.

A *Mœsta serenauit Pater Inachus ora, riganſquè*
Plantam, quæ potuit baſia fonte dedit.
Hîcquè fuit gratis ea ſemper onuſta volemis,
Non vbi Pan eius germina fixit humo.
Quippe rudis facta eſt, & agreſtia protulit illic
Poma, rudis cultor Pan vt agreſtis erat:
Inſectatus enim Nymphas, dum transijt illas
MELIDIS effigiem nouit & ipſe nouam.
Non tamen id multum curat, cum pergat vbique
Naiadas, & Dryadas ſolicitare ſalax.
At quia Planta placet, plures legit ille ſtolones,
Quos ſecum rapiens, antra Lycæa petit.
Appulit hæc, cum iam Nati, Phthijquè virebant,
Ibat & in Plantas vltima turba querens.

Recognitâ per querelas, nec ad caſum filiorum indoluit petulantiſſimus ille, qui
B multas hinc inde fecerat matres. Metamorphoſes igitur obſeruans animaduertit humanum olim populum, ſilueſtrium Pomorum vulgus integrum fieri. Mirum in hoc, lapides, quos quis ſuſtulerat, in lapidoſa ſilueſtrium fructuum ſemina migraſſe, ſicq; Prunos, Meſpilos, Cornos, Ziziphorumquè, & aliorum eiuſcemodi fructuum Arbores in Plantarum Rempublicam inuectas eleganter commentus eſt Poeta, indè moraliter innuiturus, quòd *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*. Quod hunc in modum figurauit. *Sapient.* 11

Singultus mœſti caſum teſtantur, at ægrè,
Cùm properet facie quiſque latêre noua.
Nec quoque natorum tetigit iactura parentem,
Cùm multos illi multa libido paret.
Diſplicuit tantùm geminas quòd Oreadas ante
Non vicit, ſemper fruſtra ſecutus eas.
At quoniam fato ſtandum eſt, premit acta, videtq;
De paſtorali creſcere plebe nemus.
C *Diuerſæ Arboribus ſpecies, at migrat in vnum*
Malorum *ſpecies omnis* agreſte genus.
Quæ quis corripuit, nequijt deponere ſaxa,
Hinc ipſis lignum participaſſe datum eſt.
Contracta in varios ea decreuêre lapillos,
Quos pro ſeminibus pleraque Poma gerunt.
Talia cum Prunis ſunt Meſpila, Zizipha, Corna,
Et tot, quæ longum dinumerare foret.

Non ideò ſuperſtitioſa celebritas caruit ſacrificio. Tardiores aliquot montem aſcenderant eo temporis, quo nouum nemus exigere ſtuporem inceperat. Hos Pan videns, alloqui dignatus perhibetur, tragicæquè certiores rei feciſſe. Mox multorum admonitos, interturbatum abſoluere iuſſit ſacrum, rem, quià natorum dedecus inuoluentem, continuo premendam ſilentio mandans. Hinc hiſtorica veriſimilitudo fabulæ conciliata, & cur ab alijs ne verbo quidem id memoretur, oſtenſum. Ex obſeruato nimirum ſilentio factum, vt res ab omnibus ignoraretur. Abſolutis hæc ideò ſubnexa Metamor-
D phoſibus, & ad eruditiſſimum noſtrum Petrum Franciſcum Minotium Apollineus ſermo conuerſus, ac, vt ipſi nuncuparetur *Agriomeleis*, mandatum. *Cic. 5. Tuſcul. & 1. diu.*

Dumquè ea compleri ſpectat, cultumquè nouellis
Vmbris non reprobat Pan nigricare iugum:
Reſpiciens, aliquot videt aduentare colonos,
Quos inſueta procul ſilua ſtupore trahit.
Cura intercedens pecorum, melioraquè fata
Ferre pigrum dederant montis ad alta gradum.
Non refugit cerni Numen, ſeroſquè profari
Dignatus, breuibus Monſtra ſtupenda refert:
Et iubet attonitos abſoluere feſta, ſacriſq;
Victima perpetuò non niſi bruta cadat:

Quodq́ vnum bene curat, ibi nè ſanguine poſthac
Audeat humano turba litare, cauet:
Sed memorent qualis facta eſt mutatio rerum,
Vltoremquè monet pertimuiſſe Iouem:
Nec quenquam violare velint, ne puniat illos,
Vt transformatos Arcadas, æquus Auus.
At quantùm meminiſſe Iouis vult vindicis iræ,
Tantùm de natis promere verba vetat.
Libatum eſt ergò, & multis mos floruit annis,
Queis rem neſciri gens reticendo dedit.
A priſcis ideò nihil eſt ſuperinde notatum,
Atque hinc, priſca licet, res tibi viſa recens.
Hæc ſunt, quæ tibi duntaxat pandenda premebam,
Scirem vbi de Plantis multa canenda tibi:
Hæc, cui tot debes, hæc primùm ſubijce noſtro
MINOTIO: gratæ ſymbola mentis erunt.
Macte animo: maiora paro, queis Vatis amici
Officijs aliàs gratior eſſe queas.

Metamorphoſeon tandem Agriomelicarum narrationi coronidem imponens introductus Apollo, numeris omnibus abſolutiſſimam efficit, dum numeris omnibus abſolutiſſimos viros commemorat. Nec ſanè qui tantorum virorum mentionem haberet, dignior alter poterat introduci. Vel homine quippè maiorem promerebantur Encomiaſten melicus Ioſeph Baptiſta Poetarum huius æui facile princeps: Excellentiſſimi Domini Franciſcus Marinus Caracciolus Abellinatum Princeps, & Antonius Muſcettola Franciſci Spezzani Ducis primogenitus, æquè docti, ac nobiles: Laurentius Craſſus cum Vatibus pariter, ac cum Oratoribus ſummus: & Fulgentius Arminius Abellinas Auguſtinianus Eloquentiæ Monſtrum, cuius ore ipſa Suadela vteretur, ſi loqui vellet, vt Græca Legati noſtri Muſa dudum his innuit metris.

Laur. Craſ. in Elog. Ioſ. Bapt. & Antonij Muſcettolæ.

Ελλὰς μὴ Δημοσθένεας, σφετέρους τε Περίκλης,
Ηδυλόγους ἑτέρους οὐχ ἐπικυδιάῃ.
Εἰ φράζειν Πειθὼ νῦν βούλοιτ', οὐ γὰρ ἐκείνων,
Χείλεσι δ' ΑΡΜΙΝΙΟΥ θαυμαγοροῦσι λέγοι.

Laurentius Legatus ἐν ἑλλάδι μετρικὴ ἐπίγρ. κ.

Quod ità Latinè ſonat.

Ne Demoſtheneos tollat modo Rhetoras Hellas,
Neue Periclæos iactitet illa ſonos.
Si nunc Suada loqui velit, illis Suada relictis,
Miriſono ARMINII deliget ore loqui.

Eandem in claſſem veniunt Federicus Nomius Aretinus Poeta ſuauiſſimus, & eidẽ conciuis Franciſcus Redi Sereniſſimorum Etruriæ Principum Archiater: Auguſtinus Cultellinus in omni doctrinæ genere verſatiſſimus: Petrus Adrianus vanden Broecke Teneramundanus, Piſis eruditionis Profeſſor, magnoquè nomine maiores Io: Franciſcus Bonomius, & Io. Aloyſius Piccinardus: Addatur Hercules Antonius Cuppellinus municeps noſter Iulij Patrui magni Poetæ clariſſimi veſtigia percurrens, & dum hæc prælo ſubijcimus, in magiſtratu excels. DD. Antianorum Iudicis officio quinto bimeſtri glorioſè fungens: ac Angelicus Aproſius Intimelienſis Auguſtinianus, quem animatam Bibliothecam cum Doctioribus appellare placet. Et in hos deſinit Agriomeleis, Phœbo demum habente.

Plura tibi reſeranda manent, vbi largius vndis
Labra Aganippæis mergere fata ſinent:
Fata ſinent etenim, mihi ſi præcognita credis,
Vatibus optatâ te requiete frui.
Texere tunc dabitur ſacris Heroibus Aſcræ
Stemmata, *quæ dudum verſibus orſa premis.*
Tunc melico *poteris BAPTISTA digna profari,*
Et ſuprà Vates pangere quantus eat.

Et

A *Et secum sceptroquè potens, plectroquè MARINVS,*
Thespiadum columen, nobilitabit Epos:
Magnanimoq; meus MVSCETTOLA Principe cretus
Dicetur Tragico quàm pede grande sonet.
Ibit & in numeros non crassâ Pallade CRASSVS,
Tullius ore, Maro carmine, lege Numa.
Tunc tibi & ARMINIVS, quo non facundior alter
Pulpita sacra terit, per noua metra fluet.
Dumq; hos Parthenope tibi deliget, inclyta magnum
Flora cheli NOMIVM suggeret, atq; REDVM.
Et CVLTELLINVM dio modulamine clarum
Subdet, nec longè Belga BROECKVS erit.
Hîc quoq; tum BONOMVS, PICCINARDVSq; canẽtur
Et CVPPELLINVS Vatibus ortus Olor.
Succedent quotquot tibi, dum restaurat ATHENAS,
B *APROSII graphicus suppeditauit amor.*
At iam surgit Eos, & nos hinnitibus Aethon
Aduocat; intereà, dulcis alumne, vale.
Dixerat: & species liquidas excessit in auras
Ambrosium latè, nectareumquè fragrans.
Excidit inde sopor, fixèquè hærentia menti
Dicta recantandi serpsit in ima furor.
Qualiacunque ideò sint hæc, tibi, PETRE, vouentur:
Suscipe; fors olim nobiliora dabo.

Quoniam verò fabellarum festiuitas solertiam aduocauit, ingenium: propterea doctrinalibus eliminandis ambiguitatibus aptius effectum, promptius quoque dignoscere poterit varios rerum vsus exercendos, vt contemplationi perbellè iungatur vitæ actiuitas ad operandum in genere quolibet, & circa quamcunque materiem. Quamobrem Sorbeis Agriomeleidos fabulis, Problemata circa Sorbum succedunt, vt Varij demum
C eiusdem Vsus explicentur cum relatione ad reliqua edenda.

PROBLEMATA.

ABditarum, scituquè dignissimarum rerum perquisitionem interrogatoriæ quæ sequuntur binæ concernunt Propositiones, quarum prior est, quì fiat, vt citrà insitam aliquam venenosam, aut malignam qualitatem Sorbus Arbor simplici attactu sopitam, & ferè sanatam hydrophobam rabiem in animante quouis excitet, & furere faciat; altera verò num aliquam Sorbus Arbor analogîam possit obtinere cum prorsus nouo insectorum genere odore mosci ante paucos annos Pisis detecto, dein Romæ, nuperrimè Bononiæ quoque obseruato, quod more stirpium tam integrum, quàm corruptum, & aridum bene olet, suauemquè reddit odorem contà communem omniũ Animalium regulam; nullum enim Animal ex Aristotele suauiter olet; Ad primam respondetur Sorbum Arborem, vt etiam Cornum, aliquasquè alias Plantas non esse ve-
D nenatâ, contagiosauè malignitate præditam, neque ab ea fluere, vel dependere posse pestilentis, infandiquè morbi sæuitiem, cum nemo det quod non habet, vt in iure quoque tritissimum est: *L. traditio ff. de acquir. rer. dom. L. si filius familias C. de donat. L. si vniuersæ C. de Legat.* sed per accidens omninò esse, vt ipsa Sorbus imperceptibili sub hac hydrophoba alteratione atrabilarij succi pedetentim facta, antequam desiccati, & frigefacti sint spiritus generis præcipuè neruosi, exiccatiuam, & frigefacientem, constrictiuamquè qualitatem, alioqui saluberrimam, in tangentis viscera introducat male affecta, ad rabiemquè dispositа; vndè atrabilaris coagulatio, atque fixatio ad conuulsionem, atque imaginationis deprauationem prona succedit, & hoc etiam absque eo quod intumescat corpus, vt in venenis accidit antibioticis immediatè, ardentibus scilicet, erodentibus, putrefactorijs, & strangulatorijs à bile impetuosissima subtili, quæ obuios quoscunque humores violenter corrumpit, inquè vapores crassos, & venenosos ad cutim

Quotidiana vt docet experiẽtia. Galenus l. 9 Method. c. 5 Aristot. sec. 13. Probl. 4.

Galen. lib. 1 de loc. affectis.

Ambrosius Leo Nolanus probl. 321.

SCD Lyon 1

tim propulſos vertit; propriè autem, atque formaliter Rabiei morbum in neruoſis conſiſtere partibus clarum eſt, ob Conuulſionem non ſolum, ſed ob Maniam, atq; Delirium, quod docetur ab Vrinarum, immo & ſimplicis Aquæ in huiuſmodi ægritudine imaginaria Catulitione, quàm Auenzoar ſic atteſtatur. *In hac Mania quoddam mirabile reperitur, quia ſi collectum fuerit de vrina illius in quantitate multa in vrinali vitreo, quæ clarificabitur, & ſine dubio videbis intrà formas catulorum natantium*; hancq; hallucinationem clarius expreſſit Aetius ex perſona illius Philoſophi hoc affectu præternaturali tentati, & ſeſe in balneo curantis, cui canum ſpecies obuerſabantur, qui lucido in interuallo hæc verba protulit *quid Cani, & Balneo commune eſt?* Secundæ autem propoſitioni ſic ſatisfieri poſſe putarem; Credibile inprimis, & à Sapientiſſimis exploratum Viris eſſe Inſectorum omne Genus duplicem à naturâ ortum obtinuiſſe, vndè Fucus ex floribus Cerinthi, aut Oleæ, atque Arundinis autumarint oriri poſſe nonnulli: alijquè Apes ex optima Mellis parte, aut etiam ex Bouillis carnibus, cum odoriferarum Herbarum aſſociatione putrefactis poſſe progigni, Poetarum quoq; concentibus concordes crediderint.

Lib. 1. prac. tract. 9. cap. 16.
Tetrabibli. 2. ſerm. 2. cap. 24.
Scalig. in Card. exercit. 192. c. 2
Ouidius 15 metam.
Virg. 4. Georgic.
Bernardin. Comeſius apud Aldr. de Inſectis l. 1. c. 1. p. 60.
Val. Chimẽt in Myrodia, ſiuè de Muſcis odoris Piſanis.
Ariſtot. l. 5. Phyſ. c. 5.
Id. l. 1. de Gener. & corr. c. 4.
Et l. 5. de Hiſtor. Animaliũ c. 19.
Id. Ariſtot. l. 1. Phyſ. c. 5. Id. l. 1. de Gen. & corr. t. 17.
Ariſt. l. 3 de Generat Animal. c. vl.
Ariſt. l. 5. de Hiſt. Anim. c. 32.
Aldr. l. 4 de inſectis c. 4.
Ariſt. l. 1. de Gen. an. cap. 16. & de Hiſt. l. 5. c. 8

---- *De putri viſcere paſſim*
Florilegæ naſcuntur Apes.

Quod naturali ſuper omnia oſtento doctus quidam vir Neotericus confirmare conatus eſt, dum excluſit ipſe per compreſſionẽ è Fuci ventre caput, licet minimũ Bouillũ, cum cornibus, &c. cuius rei veritas ſit apud illum; Animalcula quæ inertes Apes, ob quandam ſimilitudinem dici poſſent, quorum icones amplificatas quoque microſcopij ope exhibemus, antiquis omnibus inexplorata prorſus, & ignota ab eruditiſſimo Chimentellio I. C. Piſani Lycei in primo Politiorum literarum ſubſellio Profeſſore celeberrimo primò deſcripta quis vetat ab aliquo ſuaueolenti flore, fructuuè ſylueſtri credi poſſe ſuborta? cuius rei coniecturalem veritatem non paucæ ſuadere videntur rationes. 1. Vera Generatio, quæ eſt motus, ſeù mutatio de non eſſe ad eſſe, hoc eſt quià acquiritur noua forma ſubſtantialis, & quâ res tota mutatur, & idem ſubiectum ſenſile non manet, nam tunc ſequitur ex Tauro fieri Apes, & ex Equo Crabrones, ex Aſino Scarabeos, atque ex varijs Herbis, floribus, fructibuſquè alia Inſecta, tam reptilia, quàm alata non bene adhuc indiuidualiter, & diſtinctè obſeruata. 2. In omni Generatione neceſſarium eſſe ſubiectum, nullamq; prorſus eſſe generationem, ſine precedente materia, quæ ſit habilis, & idonea, vt vnum ex altero poſſit generari; ſed cum varia poſſit eſſe idoneitas materiæ ob varium elementorum concurſum, Cæliq; influentis variam actionem, hinc variæ quoque rerum Generationes fieri poſſunt, etiam rariſſimæ, vt illa de qua nobis eſt ſermo. 3. Generatorum ex putri cauſa efficiens æquiuoca, & remota cũ ſit Calor cœleſtis in ambiẽte Aere diffuſus, proxima verò Calor putreſcentis Mixti v.g. Floris, Fructus, Folij, Ligni, &c. Materia diſponitur, inquam, veteri Forma excluſa, noua inducitur, quæ ob raritatẽ mira quoq; cenſeri poteſt; data ergò Cęli Clemẽtia odorabilitatis effectrice, & datâ materiâ bene diſpoſita, quarè nõ dabitur, &c. 4. Prout putreſcibilia varia sũt, & multiplicia, in quę Calor nõ ſolũ particularis mixti, ſed Vniuerſalis Cœleſtis agũt, ità quoq; varia, & diuerſa pręcipuè Inſecta, modò nobiliora, modò ignobiliora producuntur; inter ignobiliora Xylophthorus numeraretur, proximè admodum haberi poterunt Cantharides iam notæ cunctis, in ſummis Fraxini ramis, inq; Ficis, Pyris, Pinis, Populis, &c. originem ducentes, quas roſis, alijſquè floribus paſci, ac delectari conſpicimus; ita vt nobiliſſimum omnium Inſectorum remaneat ὁσμουῦα, ſiuè Μυοσμὲς Muſcodora conſiderandum, quod quidem à Fucorum, veſparumuè ignauarum, minimi ſcilicet aculei, natura non multum diſtans in multis quoque ijſdem conformabitur, quibus generatio ex putri peculiari quodam modo ab alijs diuerſo poterit attribui; ita vt concludi poſſit hanc Odoratiſſimam Inſectorum Speciem, ſolitarię naturæ, cum ſilueſtribus, odoratiſquè Pomis originalem aliquam conſeruare poſſe Analogiam; à quarum Arborum cenſu cum non veniat Sorbus excludenda Sorbis hæc Animalia problematicè erũt adiuncta; quæ quià rara miraculoſa ſunt in §. 1. *in Auth. de conſul. coll.* 1. Sed pro coronide hîc repetamus, quod præclariſſimus Chimentellius de hac muſca odoratiſſima metricè concluſit.

Quæ ventre artifice exhalantia dona reformat,
Et noua de florum ſuccis myrothecia condit.

Muſco-

Muſcodora, ſeù Muſca Moſcata.

Latibula quoque profundiora, vbi ab Arboribus radices immittuntur apud nos quærens, ibiquè viuens.

De Inſectis, & minimis Animalibus ſupra 500. imagines euulgauit Thomas Mouſetus Londinenſis anno 1634. typis Thomæ Cotes, ſed longè plura noſter Aldrouandus cum ſuis Iconibus dedit in Volumine de Animalibus Inſectis lib. vij. Verùm nemo antehac magnitudinem eorum adauctam eſt ſpeculatus, ad quod Ingenia perſpicaciora noſtrorum temporũ, in quibus Inſtrumenta optica optima non deſunt, inuitamus.

Magnitudo Vera Apparens.

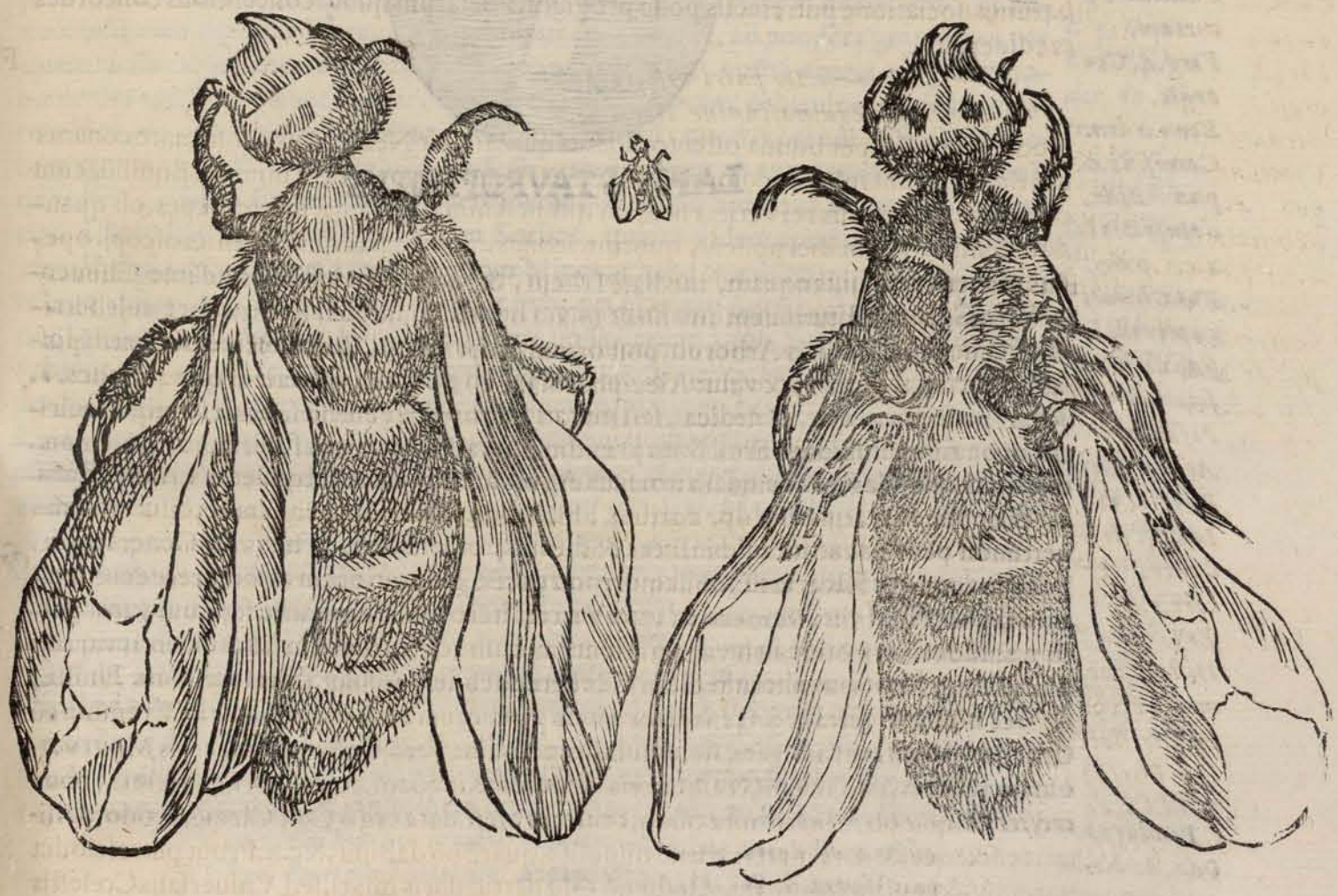

Pro tertio demum Problemate ſtabit hæc dubitatiua Propoſitio, num ſcilicet Moralia Præcepta Phyſicis, atque Botanicis miſceri commodè poſſint materiebus; Cuius affirmatiuam non prius concludam Reſolutionem, quàm ſequentium obſeruationum Phyſicarum nuperrima fundamenta tetigerim. Nouitatibus inhians Sæculi huiuſce Auiditas tot à me petere videtur recentes admiratione dignas Obſeruationes Dendrologicas in quot fortunatè mihi accidit hac tempeſtate incidiſſe; & quià non infimæ ſortis aliquot, dum præſentis Voluminis editio maturaretur, occurrere, circà volantum Animalculorum Suaueolentiſſimam Speciem, & circa Serpentigenam Lacertam Chalcidicam dictam, Vipereæ naturæ, in Pratis quibuſdam Agri Bononienſis natam noſtrati Cœlo, Soloquè hucuſquè inuiſam; & demum circa Lapidem Staurophorum Rhenano è Cæſpite excluſum, qualem in Figura ſequenti proponimus videndum, illas

Vide Figur. ap. Aldr. l. 1. de Quadrup. digit. ouip. c. 7.

SCD Lyon 1

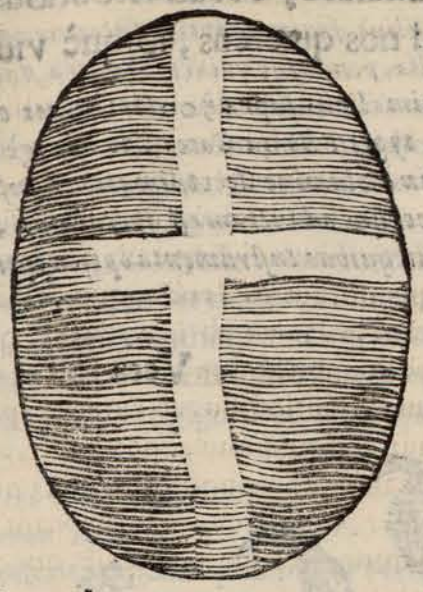

LAPIS STAVROPHORVS

illas præterire nolui, tanquam, mediatè ſaltem, & remotè, reducibiles ad integralem Dendrologiæ conſtitutionem; namhæc mixta omnia Stipitibus, Radicibus, Folijs, Floribuſuè, necnon Vmbris Arborum poſt ortum proprium ali, & coaleſcere poſſunt. His ratus ſum ſimul iunctis, & velut Alexipharmacè compoſitis, moralem quoque corroborari poſſe Virtutem, maledicarum necnon linguarum venena ſuperari, atq; debilitatum omnium fluxiones firmiſſimo præſidio ſiſti; ad hoc, vt æqui, boniq; ſcriptis meis omnibus conſulatur; & cuinam ſtomachum mouere poſſunt frequentes Ethicophyſicæ Propoſitiones, quarum ope auaritia, ambitio, mulieroſitas, peruicacia, liguritio ſubuertuntur penitus, atque eliminantur? Sine his etenim Intellectualis, ſimul atq; Realis Felicitas citò, tutò, atq; iucundè acquiri non poteſt. Prauum illum motum, triſtemq; ſenſum ſapientiſſimi verè omnium ætatum Viri rectiſſimè ſunt auerſati; ex quibusduos tantum authorabiles valde in medium adducam cauſæ meæ patronos, alterum in antiquiſſimis, & in viuentibus alterum. Hîc eſt Reuerendiſſimus Abbas S. Petronij Can. Philoſ. & Sacræ Theologiæ Doctor, & Moralis in Archigymnaſio Bononienſi Profeſſor, toti Orbi notiſſimus, ore, atque calamo admirandus, Iacobus Certanus; ille eſt Lyricorum omnium Princeps Pindarus in hunc ſenſum effuſus. *Non ſecus, atque viridi rore Arbor creſcit: ita Virtus à Sapientibus Viris exaltata inter iuſtos ad liquidum æthera exurgit.* G

Pindarus Ode 8. Nemeorum.

Αὔξεται δ' ἀρετὰ χλω-
ραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον ἀίσ-
σει σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖ, ἐν δικαίοισ-
τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα.

Cum his concludi poterit vtiliſſimam, & iuſtiſſimam eſſe methodum noſtram Phyſicè, atq; Moraliter procedendo in conſequentibus verſari; ſed rerum Vſum in Phyſicis Morũ experiamur nũc Magiſtrũ, *& quodcunq; ſagax tentando repperit vſus* ipſe compleat. H

Manilius 1.

VSVS IN VARIIS.

COnſtans adeò, ſolidaq; Sorbi Materies inuenta eſt, vt pueros non tantum, ſed viros alti iudicij fallere potuerit, dum pulcherrimas rerum Formas ligneas prętioſiores ementitur, & ſimulat; nemo dubitat *quod Simia pueris ſemper ſit pulcra*, nec ſimilitudo veritatis artificioſa cunctis etiam doctis diſplicet viris, cum *æmulatio naturam vincere ſoleat*. Simulatores Abacarij Artifices Sorbi lignum inficere, dolare, lęuigareq; ità nouerunt, vt Ebenum, Lignaq; alia Indica, quà luteo, quàquè rubro, aut variegato colore rutilans, ad ignominiam ferè Naturæ ferro, & manibus elaborarint,

A rint, probatamque cunctorum hominum in admirationem, nouum opus produxerint; cœteriq; Materiarij cuiuſcunq; ſpeciei Sorbeos Arcus, atq; Baliſtas tortiles Phœnicijs inuidendas fabrefecere, quæ iaculis ex Bononienſis Rheni Naſto Pliniana ab hiſtoria celebrato ſcopos colliment, *Nullus ſagittis aptior calamus, quam in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, ponduſq; volucre, contra flatus quoq; pertinax libra*; ſic ibi legitur in eiuſdem textu: Teſtudines Arietarias militibus alij parant, Trochleas alij tractorias, Cocleaſuè, atq; Machinas ſpirales, quas Vites binas vocant, tam maſculas, quàm fœminas inuicem iunctas, quarum altera longo vecte circumducitur, altera verò immobiliter ſubſtat ad compreſſoriam vim varijs laborioſis operarijs validiſſimam exercendam, ſtruunt. Architectoribus alij Ergatas, Suculas, Artemones ſuppeditant ab ἀρτάω dictas, quod eſt appendo, aut ab ἀρτήξω, quod eſt itidem appendo, & circumligo; quas Græci propius vocant ἴπαγοντα ab ἰπαγάγοντα, quod eſt agito, veho, moueo, ſed melius ſecundum Apollonium ab ἄγω, ideſt Duco; & ſunt illæ Machinulæ appenſæ cum multis orbiculorum circuitionibus ab exteriori parte in interiorem, vt Bononienſis manuſcriptus Vitruuij antiquiſſimus codex habet, ad pondera grauiſſima, per
B quam facillimè ſubleuanda, & altiſſimè quoque tollenda: noſtri autem vulgares Bononienſes aptiſſimè dicunt *Taleas*, quia inciſa in ſe habeant orbiculorum, ſeù rotularum loca, per quæ funes traijciuntur. Minimum herclè, quod reperitur in Sorbo Arbore magnam vim retinere Mirabilium effectricem docemur ab experientiâ, quæ prouida rerum, infallibiliſquè Magiſtra perhibetur. Non alia videmus extimulari melius tardi à Bubulcis Triones Virga, quàm Sorbea, quæ ab ijſdem apud nos Bononienſes cum Haſtula nuncupetur, agreſtis quoque Mineruæ haud inutile terreum ſimulacrum referre videtur: Felices propterea liceat nunc proclamare Agricolas, ſi ſua Bona norint! quibus Sorbeum dat Mirabilia efficere poſſe lignum; ipſi Sorbeis ſimpliciſſimis Schidijs in aceruum frumenti, quantumuis ingentem ſepultis Inſectorum omne genus perditiſſimum malè perdent, longèquè fugabunt: Aquaticum è contrà Gregem intrà Piſcinas, fundi Dominorum præclarum ad vſum concluſum optimo remolliti Sorbi alent cibo fideles, & fidi, vt docuit Columella ſic ſcribens; *& nuces digitis infractæ ſunt dandæ, nec minus elixum molle Sorbum, quique ſunt cibi Sorbilibus proximi*. Eodem exC iccato fructu capiendis, inertiæ omnis obliti, incumbent Hyemali tempore Auibus, quibus futurorum terræ fructuum vberem auſpicabuntur prouentum, atque capturam, vndè Catonianum illud veritatem nanciſcatur præceptum

Exerce ſtudium quamuis perceperis Artem:
Vt cura, ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.

Capiendas porrò ſubſeciuis ſaltem horis, ſubſecundarioq; tempore aues, quæ agreſtia Poma diripiunt, vel ipſæ perſuadent Cicadæ. Sic enim apud anonymum quendam in primo Florilegij libro Cicada de Paſtoribus ipſam inſectantibus conqueſta, damnoſa rapacium auium furta, non innocenem ſuum ex pauco rore victum puniẽdum inſinuat.

Τίπτε με τὴν φιλίρημον ἀναδεῖ ποιμένες ἄγρῃ
Τέττιγα δροσερῶν ἔλκετ' ἀπ' ἀκρεμόνων;
Τίὼ Νυμφῶν παροδῖτιν ἀηδόνα; καύματι μέσσῳ
Οὔρεσι καὶ σκιεραῖς ξυνθὰ λαλεῦσα νάπαις:
Ἠὶ δὲ καὶ κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, ἠὶ δὲ τόσσους
Ψᾶρας ἀρουραίης ἅρπαγας ἐμπορίης.
D Καρπῶν δηλητῆρας ἐλεῖν θέμις. ὄλλυτ' ἐκείνους.
Φύλλων, καὶ χλοερῆς τίς φθόνος ἐστὶ δρόσου!

Quod ſi latinæ placeat lectionis effectum, condeſcendet noſter Legatus, apud quem ità ſonat.

Quid me ſoliuagam inſanè venando cicadam
Paſtorum arboreo de lare turba moues?
Cantatrix ego Nympharum grauiore ſub æſtu
Per ſaltus reſonans, per iuga, perquè vias.
Quid noceo? en turdos, & AGRESTIA POMA uorantes
Sturnos, & Merulas; hos opus eſt capere.
Perdite qui perdunt fructûs; Quamnam excitat iram
Frondibus, & viuens rore cicada leui?

Pindarus ode 3. Pythiorum. In hiſt. ſax. Creſcentius Agricult. l. 5. c. 27. Plin. lib. 7. cap. 56.

Id. lib. 16. cap. 36.

Tanarius l. 5. Oecon. Gul. Philander in Vitruu. l. 10. c. 2. & ſequ.

Moſchius in Gelaſino Orphei.

Iabolenus I.C. lib. 50. pandect. l. 3

Ariſt. in Mechan. quæſt. 18.

Leo Bapt. lib. 6. cap. 7. rei ædificat.

Ionſtonus Arb. lib. 1. art. 6.

Lib. 8. de re ruſt. cap. 17.

Pindarus Ode 3. Pythiorum.

Cato lib. 4.

Lib. 1. Anthol. εἰς ζωα.

Sed

SCD Lyon 1

Sed hîc Sorbeus Termes pro Termino Dendrologiæ primi Voluminis inſeruiat, Botanicoſquè noſtros pro nunc abſorbeat labores; iam propè erit vt Vineam longè, latèquè patentem ingrediare, mi Lector, Pomoſſificarum Arborum, atque Bacciferarum ſartam, tectamquè delicijs, quibus omnibus liberè, liberaliterquè frui literariam ad Gratitudinem licebit, non ad direptionem; Vndè Pacifero nunc cedat Terminali Hermeti Tirynthius Heros cuſtodiæ Vindex, non Obex, à ſilueſtribus huc vſque ſeruatis abſtinens Pomis, aliaquè intacta relinquens, ne antiquas ille renouet querimonias, & ne quicquam contrà ius, faſque contingat, vt olim accidiſſe haud ineptè fingitur ab eruditiſſimis Græcorum Scriptoribus. A Leonida ſiquidem diſcordes introducuntur Mercurius, & Hercules in hunc modum: Mercurius de Hercule conqueritur, qui ſilueſtribus Pomis eſitatis, propè erat, vt vicinas abſumeret vuas.

Legat. in Poet. metaphyt. lib. 2. ep. 41.

Ω τάνδε ϛείχοντες ἀταρπιτὸν, ὅι τε ποτ' ἀγροὺς
Δαμόθεν, ὅι τ' ἀπ' ἀγρῶν νεῖσθε ποτ' ἀκρόπολιν.
Αμμες ὅρων φύλακες, δυσσοὶ θεοὶ, ὧν ὁ μὲν, ἑρμᾶς,
Οἷον ὁρῇς μ': ὗτος δ' ἅτερος, Ηρακλέης,
Αμφω μὲν θνατοῖς εὐάκοοι; ἀλλὰ ποθ' αὐτοὺς.
Αυτῷ μοι παραθεὶς ἀχράδας ἐγκέκαφεν.
Ναὶ μὰν ὡσαύτως τοὺς βότρυας, οἵ τε πέλονται
Ωριμοι, οἵ τε χύδην ὄμφακες, εὐτρέπικεν.
Μισέω τὰν μετοχὰν, οὐδ' ἥδομαι; ἀλλ' ὁ φέρων τὶ
Αμφω, μὴ κοινῇ τοῖς δυσὶ παρτιθέτω,
Καὶ λεγέτω, τῇ τοῦθ' ἡράκλεες; ἄλλό τε τοῦτο
Ερμᾶ; καὶ λύει τὰν ἔριν ἀμφοτέρων.

Lib. 1. Antho. εἰς θεοὺς

Quod ſic Latinè reddidit Laurentius Legatus.

Hac quicunque viâ felices itis in agros
Vrbe procul, viſis aut remeatis agris:
Numina limitibus quæ præſunt bina videte:
Ille eſt Alcides, atque ego Mercurius.
Ambo ſalutares mortalibus; attamen ambo
Diſſimiles: multum hic paſcitur, ipſe parum.
Achradas abſumpſit, vicinas promptus vt vuas,
Non bene maturæ ſint licèt, vſque voret.
Tale ſodalitium mihi diſplicet; haud ſit vtrique
Commune id, ſi quid poſtmodo quiſque dabis.
Sed dic Alcides hæc accipe: & accipe donum hoc
Hermes: nec lites inter vtrunque cadent.

In Metaphyt. l. 2. ep. 26.

In quem ſenſum & Antipater elegans luſit Epigramma.

L. 1. Anthol.

Εὔκολος Ερμειας, ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γάλακτι
Χαιρων, καὶ δρυΐνω σπενδόμενος μέλιτι.
Αλλ' οὐχ Ηρακλέης; ἕνα δὲ κτίλον, ἢ ταχὺν ἄρνα
Αἰτεῖ, καὶ πάντως ἓν θύος ἐκλέγεται.
Αλλὰ λύκους εἴργει τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
Ολλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ' ὑπὸ τοῦ φύλακος.

Vt inuertit Legatus.

Id. ibid. ep. 27.

Non eſt, Paſtores, Hermes moroſus; & illum
Lac, & mel Quernum conciliare ſolet.
Non ſic Alcides; vel ouem petit ille, vel hircum,
Vtquè lupos abigat, pinguia dona legit.
Cura quid ergo iuuat, ſi, quod ſeruatur ouile,
Siue lupis, ſiue à Præſide, triſte perit?

Interim autem Fructus hoſce literarios blandè carpendi maneat Officium, quos prima ſat eſt vt attingant leniter Labra, minimè Dentes mordeant.

Ingenio libanda tuo, non dentibus offert,
Qui tibi dat, Lector, Poma priora Liber.
Sordeat haud Munus ſi Sorba nouiſſima dantur;
Vt meliora ferat, iam prope BACCHVS erit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

AL-

ALPHABETICA TABVLA

Genericarum Arborum res indicans principaliores, & verba notabiliora.

A

Abraxas Gemmis insculptus. 76. *e*
Abusus Arborum. 76. *e. f*
Acapna. 17. *f*
Actuariæ Naues. 140. *h*
Actus corporis Anima. 150. *h*
Adamitæ nudi. 77. *b*
Adolebantur antiquitus Arborũ fructus. 139. *a*
Aemilius Rhetor Arboreus dictus. 14. *g*
Aemilij Scauri Rom. Cõs. Pater Carbonarius. 19. *e*
Aenigmata Arb. 110. *h*
Aequinoca Arb. 12. *f*
Aggeres loricati, & furcillati. 130. *h*
Alba Iulia Transiluaniæ Metropolis. 27. *c*
Albara familia, Alberica, Albirola. 109. *c*
Albero *Castrum antiquiss. Bononien.* 109. *c*
Alex. Co. Ghisl. I. V. D. Coll. Canon. Bonon. 51. *d*
Altare Holocaustũ Moysis ex lignis pretiosis. 136. *e*
Amphiteatrũ Bonon. Anatomicũ ligneum. 136. *g*
Anacharsis Philosophus. 134. *g*
Ancilia, Metancilia. 131. *c*
Andreas Ghisilardus Senator Bonon. 51. *d*
Anima Arborea. 4. *f.* 5. *a.* 6. *f.* 146. *e.* 147. *c.* 150. *a*
Annibal Pœnus. 132. *f*
Anthrax Carbo morbus. 17. *f*
Anthracopolium. 121. *b*
Antipathia, & sympathia Arborum. 148. *g. h*
Antiquæ Domus Auium sunt Arbores. 31. *a*
Antonius Leuantus Xylotechnastes Bonon. 136. *g*
Apistopistæ superstitiones. 76. *e*
Appetitus naturalis Arborum. 147. *a*
Aqueitas in fructibus. 11. *b*
Arabes super Arbores dormientes. 127. *b*
Arbona, quasi Arbor bona. 13. *c*
Arbor, quasi Aruor, seu Aruos. 12. *f*
Arbores Abibeibæ Regionis. 33. *b*
Arbor Ænigmatica. 111. *a. c*
Arbor Antiuenerea. 40. *g*
Arborarius Picus Auis. 14. *h*
Arbor à Robore. 12. *g*
Arborator, qui curam gerit Arborum. 14. *h*
Arbor Banane panem ferens. 38. *g*
Arbor Baxane Deleteria partim, & Alexipharmaca. 39. *a*
Arbor Brusathaer. 33. *a*
Arboreta loca Arboribus consita. 14. *h*
Arboridea Planta Arborescens. 14. *h*
Arboris, & Arbosis antiqui nominis differ. 12. *f*
Arborum calor implantatus. 3. *c*
Arbor Cerbas in Nicaragua. 33. *b*
Arbor Coutoa Vinifera. 38. *g*
Arboris definitio. 5. *c*
Arbor fluuius. 12. *h*
Arbores fumi lethalis. 39. *a*
Arbores Guttis metallicis refertæ 38. *h*
Arbor Hebraicè Hets, *vel* Eb *à virore.* 12. *h*
Arborea Ciuitas, vel Arborosa. 13. *d*
Arborichi Populi, vel Arboriti. 13. *c. & d*
Arbor Insulæ ferri pluuia. 35. *a*
Arbores Lanigeræ. 39. *d*
Arbor Impregnante fructu. 40. *g*
Arbores Frondiuiuæ. 40. *g*
Arbor Nauis. 12. *h.*
Arbores Philippinarum ab altera parte salutares, ab altera venenatæ. 40. *h*
Arbores propria habent organa animastica. 150. *f*
Arbores piscatrices. 40. *e*
Arbor Piscis. 12. *h*
Arbores omnes præparant hyeme æstiuas commoditates. 3. *b*
Arbores Principum pro Insignibus. 109. *d*
Arbores sanguineum madorem excitantes. 40. *g*
Arbores similaribus, & dissimilaribus constant partibus. 3. *c*
Arbores solo odore, & vmbra alentes. 39. *c*
Arbores sylvestres, & vrbanæ. 3. *b*
Arbores Triumphales. 131. *d*
Arbores vermiradices, & serpentiferæ. 40. *h*
Arbores virtutibus à varys indigitatæ. 39. *c*
Arbor vna, nidus vnus, in prou. 42. *e*
Arbuscula nomen mulieris mimæ. 14. *f*

INDEX.

Arbuſculæ Phaſis fluminis, quæ mulieres reddunt nullius Hominis præter virũ appetentes. 39. *b*
Arbuſcula pro plauſtri pede. 14. *f*
Arbuſculæ ſingulis diebus naſcentes, creſcentes, & occidentes. 39. *c*
Arbuſta ſunt Arbores detruncatæ, vel maritatæ. 7. *b.* 14. *h*
Arbuſtare agrum quid. 15. *e*
Arbuſta muſcarum ſplendentium. 40. *h*
Arbuſtũ vnũ haud alit duos Eritachos. prou. 41. *d*
Arca Fœderis ex lignis Sethim. 136. *e*
Arca Noetica ex lignis lęuigatis. 135. *c*
Arcubaliſta. 131. *d*
Ardeolæ Aues. 40. *f*
Argo Nauis ex quibũs lignis. 141. *c*
Aries, & Anſanella Machinæ. 130. *h*
Armamenta ramorum Arboreorum. 9. *a*
Artemone Arborum brachia. 150. *g*
Aruum, ſed magis annum producere fructus. 6. *f*
Arymphæi populi nemora pro ciuitatibus habentes. 127. *b*
Aſſare, contabulare ſignificat. 25. *a*
Aſſeres. 25. *a*
Aſſerculus, Aſſerculum, Aſſerulus, Aſſula, Aſſiculus, Aſſulosè, Aſſulatim omnia ab Aſſere. 25. *a*
Aſſeres æquiuocant cum palis, vel paxillis, qui lecticis ſupponebantur. 25. *b*
Aſſeres etiam pro fœminis ſub quibus nutriebantur infantes. 25. *b*
Aſſeres item pro macilentis. 25. *b*
Auditio Arborum æquiuoca. 149. *d*
Aues Bernachiæ ex Arboribus. 36. *f*
Aues maritimæ ex conchis, &c. 36. *g*
Aures Arborum quæ. 3. *d.* 47. *c.*
Auſtraſia. 132. *g*
Axæ ſunt Tabulę ſectiles. 25. *a*
Axillæ Arboreæ, Maſcalæ etiam dictæ. 4. *e*
Axis Cardo, Ianuæ. 25. *b*
Axis Diameter Rotæ. 25. *b*
Axis Fera Indica. 25. *b.*
Axion fluuius in Aſia. 25. *c*
Axis Vrbs. 25. *d*
Axones Tabulæ, in quibus Solonis Leges ſcriptæ erant. 25. *b*

B

Baalſamex Cœli donum. 50. *g*
Balſama. 139. *d.*
Balſamiferæ Arbores. 116. *e*
Baccharum ſacra. 77. *d*
Baccho Luci Athenis, & alibi ſacri. 73. *a*
Bacchus primò coronatus. 143. *b*
Baculus Dominij ſymbolum. 47. *b*
Baculus vitæ ſapientia. 47. *b*
Balfort, Ballen, Ballẽgehen Luci apud Germ. 78. *f*
Banane Arbor in Cauchinchina latiſs. foliis. 34. *e*
Baſeli. 140. *g*
Baſilides Simonis Magi diſcipulus. 75. *b*
Baſilidianorum ſectæ Idololatria. 75. *a. & b*
Beelphegor Moabitarum Idolum. 138. *e*
Belluck Vandalorum Deus albus. 78. *e*
Bennæ Gallicæ. 120. *g*
Bibulam lauare fauillam. 137. *d*
Bilioſus humor Plantarum. 5. *b*
Binarius numerus in Arb. potentiã deſignat. 61. *b*
Binæ Aures centũ cogunt muteſcere linguas. 48. *e*
Bimum Nemus. 132. *h*
Biſcaccia. 134. *f*
Bis mortuæ Arbores ſunt peccatores. 63. *c*
Bœotij fructus Ioui immolabant. 117. *d*
Bombyces ex Arboreis floribus quibuſdam in terram decuſſis. 36. *h.* 123. *d*
Bona ex Arboribus cuncta. 62. *e*
Bonæ conuerſationes ſunt vt folia tutantia flores, & fructus. 61. *a*
Bona temporalia ſunt veluti folia caduca. 61. *a*
Bononia Belgica. 130. *h*
Bonus Medicus adiectioni ſtudet non minus, quam detractioni, & pluribus quidem modis. 114. *e*
Boſco *vulgò, nemus à* βόσκω *græco, quod eſt* paſco. 28. *h*
Botanica diſciplina laudatur. 115. *a*
Brachia Arborum Acremones dicta. 3. *d.* 4. *e*
Brachmanes Lucos habitantes. 127. *b*
Bracteæ ligneæ pro prima ciuica corona. 143. *d*
Bragie ἀπὸ τῆς βράζειν *à feruendo.* 23. *b*
Bretislaus Bohemorum Princeps. 133. *b*
Bronchus quid. 22. *d*
Bruma optimũ facit cæſionis Arborũ Tẽpus. 126. *g*
Bruniacum Gallicum oppidum. 132. *g*
Bruſingus Riuus. 133. *a*
Bubo Rhizomenos. 81. *a*
Bulionius Rex coronari noluit. 143. *d*
Buſcus Arnoldus Augustinianus Hiſtoricus. 30. *b*
Butes, Buſi, Lucrariæ paruæ Naues. 140. *g*

C

Cachi, & Cicaræ fructus Arboreus in Malabar. 34. *f*
Cædua Arbor.
Cæremoniæ circa Arbores. 140. *e*
Cæſiones Arborum opportunæ. 126. *e*
Cæſpitare. 49. *a*
Calces mali Nauis pars infima. 142. *f*
Calafati, ſeu Nauifabri. 142. *f*
Calopodia. 121. *c*
Calor innatus, & influens Arborum. 4. *e*
Canaliculata ligna. 122. *e*
Cãdidiores fructus, cæteris paribus meliores 11. *b*
Cane oriente commodè cæduntur Arbores. 126. *h*
Capena Porta Romana, & Fontinalis. 74. *e*
Caput, Cerebrum, Coxendices, Capilli Arborum. 3. *d*

INDEX.

Caput Tauri, & Capra Amalthea in Numis signif. ex labore diuitias. 109. *b*
Carbo Ænigmaticus. 112. *g*
Carbo, & Calx in quo differunt. 54. *g*
Carbo lignum aridum, & coctum, extinctâ prunâ. 17. *f. g*
C. Carbo Orator item M. Carbo diserti ssimus, & Cn. Pap. Carbo Cons. Rom. 17. *h.* 18. *a*
Carbonacia familia. 18. *d*
Carbonaria ex comedijs Plautinis vna. 19. *f*
Carbonaria ex Padi Portubus vna, vulgò le fornaci. 19. *f.*
Carbonaria sylua saltus Leodiensis Ditionis. 19 *f*
Carbonarij carbonum venditores. 18. *d.* 19. *f*
Carbonarius Aristarchus. 19. *e*
Carbonesia familia Bononiensis antiquissimæ nobilitatis. 18. *d*
Carbonianum edictum. 18. *b*
Carbone notare. prou. 43. *d*
Carbulo Bæticæ Oppidum propè cordubam. 19. *g*
Carbunculus gemma. 19. *g*
Carbunculus Terra feruens exusta. 19. *g*
Carbunculus Tumor morbosus. 19. *g*
Carbunculus vitium Arboribus innascens. 19. *g*
Carchesium Mali Nauis suprema pars ad formam poculi. 142. *f*
Carinæ. 140. *h*
Caro Arborum. 3. *d.* 6. *e*
Carpense Castrum à fructibus forte dictum 14. *g*
Carpenta. 120. *h*
Carpophagi fortes, morigerati. 11. *c d*
Carpophagi Populi. 118. *e*
Casæ frondeæ. 129. *d*
Casimirus II. Pol. Rex. 133. *b*
Casti Arborum cultores. 66. *f*
Catapultæ. 131. *a*
Cateæ. 131. *a*
Catenæ Trabes structuras domorum arctè ligantes. 129. *c*
Cathedræ. 135. *c*
Caudex vnus Nauis ingens carina. 33. *d*
Caulis pro virga. 145. *b*
Cedrina ligna. 136. *e*
Celoces. 141. *b*
Ceppo *quid, &* Ceppare. 23. *a. c*
Cerebrum Arboreum. 61. *c*
Cete syluam in ventre habens. 9. *h*
Charitatis, & Amoris symbola sunt Arb. 106. *e. f. g*
Cicadarum tecta sunt Arbores. 31. *b*
Ciconiæ lignea. 121. *d*
Cippus marmoreus Manilianus Bonon. 24. *e*
Cisia, cisiarij. 121. *a*
Cimbubone Arboris fugacitas. 150. *f*
Citharæ, lyræquè. 136. *e*
Cinnamomum, cassia. 139. *d*
Claua, & Catheia secundum aliquos. 131. *b*
Clausura inculpata, & laudabilis. 128. *e*
Clauator claua instructus. 131. *b*
Clinopodia, 122. *f*
Childebertus 132. *g*
Chilpericus. 132. *g*
Clypei, seù Clypea, vel Clupea. 130. *g*
Clytellæ. 120. *h*
Coagulatio Plantarum ab aqua. 5. *c*
Coctilitiæ Tabernæ. 121. *b*
Codex liber. 120.
Codicariæ Naues. 140. *h*
Codicillus vltima voluntas sine solemnitat. 20. *c*
Codicilli, diplomata, vel epistolæ Principum. 20 *d*
Cæli consensus cum Plantis. 149. *b*
Cœnæ Philosophicæ. 119. *a*
Cœnæ Saturniæ. 119. *a*
Coitus Lunæ, & Solis lignorum cæsioni fauet. 126. *f*
Colchi Arborib. suos mortuos suspendebant. 77. *a*
Columnarum capita coronata. 144. *h*
Columna lignea serpentifera. 80. *e*
Comatus siculus vixit sine cibo in Arbore clausus per annum. 74. *e*
Combæ. 142. *e*
Comectaculum. 139. *c*
Comus, & Gratiæ coronis aduocabantur. 145. *c*
Complicati morbi composita requirunt medicamẽta. 113. *a. b*
Conferua. 8. *e*
Conlucatores, & Sublucatores Arborum. 70. *e*
Conoidales fructus salubritatis indices. 11. *b*
Conti Hastæ longiores. 131. *b.* 140. *h*
Conuiuium sine culpa quale 117. *b*
Coppei Arbor dicta scriptioni inseruiens. 39. *d*
Cor Arborum⌣. 3. *d*
Corallium Planta lapidea. 12. *g*
Corbitæ, Cybei. 141. *b*
Corona à Cohonorando. 144. *a.* 145. *e*
Corona Alcibiadea, atque Socratica. 144. *e*
Coronæ Hybernæ. 143. *d*
Coronam in focum indere. 145. *c*
Corona in somnijs. 93. *c*
Coronæ militares, & ciuiles variæ. 144. *f*
Coronæ non scindendæ. 144. *e*
Coronæ quibus debentur. 143. *b*
Corona spinea. 143. *d*
Corona superbiæ. 144. *f*
Corona Syriaca. 45. *a*
Cornucopiæ fabula. 89. *b*
Cornua Ceruorum Arborea, quià ramosa⌣. 14. *f*
Cortices, Caules, folia pro belluis. 117. *c*
Cortices Arborum varij. 9. *d*
Cortices Arborum referunt Elogia Patrum⌣. 94. *g*
Cortices Arborum mandere quid significet. 94. *g*
Cortices Arborum Telæ in modum⌣. 40. *e*

Corticum fragmenta pro monetis. 144. *g*
Crassioris substantiæ fructus alimentosiores. 11. *c*
Crux in meditullio Arb. à natura delineata. 57. *c*
Cucuma. 131. *b*
Cutis, & cuticula Arborum 3. *d.* 4. *e.* 5. *b*
Cyclopum alimentum fructus Arborum. 119. *a*
Cydippes, & Acontij fabula. 90. *g*
Cymba. 140. *g*
Cymbæ speculatoriæ 141. *a*

D

Dania. 133. *c*
Dare lanceam, & recipere est fœdus inire. 96. *e*
Daulis Δαυλὶς *Ciuitas ab Arborum densitate.* 14. *e*
De Cãna, Straminibusq; Domus primæ Vrb. 127. *b*
December, & Ian. cæsioni Arb. idonei. 126. *e*
Decerpina frondes sacræ. 139. *b*
Decimæ fructuum. 140. *e*
Defunctorum funera epulis prosequebantur Ant. 138. *e*
Delicatæ Arbores Hortenses. 156. *h*
Delphinum syluis appingere. prou. 79. *a*
Delubrum à ramis Arb. delibratis. 71. *b.* 137. *b*
Denarius numerus. 140. *f*
Dendranatome. 3. 8
Dendrophori felices habebantur. 57. *b* (66. *h*
Dendrotomus ex Lege Arb. cæsis nouas substituit.
Denominata. 12. *f*
De Ramo in Ramum. prou. 49. *a*
Desiderius Lignamineus Patauinus. 16. *b*
Diætetica Med. pars ex Arb. vt plur. 112. *h*
Differentiæ Arb. in vniuersali. 7. *b*
Digiti Arb. Thalli. 3. *d.* 4. *e.* 150. *g*
Diligentiores Agricolæ meliores Ciues. 66. *g*
Disphendomene supplicij genus in Arb. 58. *e*
Dissimiles formarum vires pugnant, &c. 150. *f*
Distributio alimentorum varia in Arb. est ab Anima. 148. *f*
Diuina verba nunquam pugnãt ad inuicem. 112. *e*
Diuisibilis Plantarum Anima. 147. *a*
Diuites sunt vt Arbores æstatè virentes. 59. *a*
Diuitiæ velut Arborum vmbræ. 61. *a*
Diuitias esse periculosas Radices Arborum serpentiformes monent. 62. *f*
Diuturnitas vitæ Arborum ex qua causa. 146. *f*
Documenta, & correptiones sunt medicina vitiorum. 61. *a*
Dolones. 132. *e*
Domestica Arbor. 7. *b*
Domicilia Hominum prima Syluæ, & Arb. 127. *b*
Domus porticatæ, columnatæ, cum scapis, & epistylijs ligneis nobiles antiquitus. 129. *b*
Dormiunt metaphoricè Arbores. 149. *d*
Dousinna Arx. 132. *b*
Draco Saraph Hebraicè, virens Latinè. 103. *g*
Druydæ inter Arbores permanebant. 127. *b*
Druydæ primi sacrorum antiq. Ministri. 74. *b*
Dryades syluæ vocabantur. 70. *b*
Dulce lumen sociabilitatis humanæ symb. 63. *a*
Dulcia somnians iucunditatem expectet. 63. *a*
Dulciores fructus benigniores semper. 11. *d*
Ductorum calliditas in bello victoriarum fomes. 132. *e*
Duorum lignorum æqui ponderis inæqualium in magnitudine maior portio magis leuitat in aqua. 54. *b*
Duricortices Arbores, & spinosas somniãs, in difficultates incidet, atq; pericula. 93. *c*

E

EBenum Arboreum. 14. *f*
Eccoprotica medicamenta ex Arborib. 113. *a*
Educationes Hominum ab insitionibus Arb. docemur. 96. *h*
Edulia compositiora, morbos excitant. 117. *b*
Effectus mirabiles in Arb. & Plantis. 147. *a*
Eleophoræ Arbores. 70. *e*
Ellyptici fructus. 11. *b*
Emblemata Arb. 96. *g*
Embryones Arborum. 9. *b*
Enodes Arbores. 9. *b*
Epibades. 140. *h*
Epischidia. 121. *b*
Epitheta Arborum. 31. *a. b. c. d. & pag.* 32. *e. f. g.*
Ericus Disertus. 133. *c*
Erinaceus cum Pomis, &c. emblema. 108. *g*
Eriophoræ Arbores. 70. *e*
Esseda Belgica. 120. *g*
Esuriens Asinus fustem negligit. 43. *b*
Etiam vetus Arbustum transferri potest. 42. *h*
Etymologiæ Arborum. 12. *f*
Euersionis Regnorum causa potissima quæ. 41. *c*
Euphorbius quidam fingitur fuisse prius Ethalides. 88. *g*
Euphraticæ Plantæ quomodo moueantur. 150. *e*
Exauctoratio per Foliorum ferendorum exclusionem. 44. *c*
Excisa magis germinat Arbor quædam. 89. *a*
Excisa, non euulsa fructificat Arbor. 44. *e*
Exhibitores Auspicales. 57. *b*
Exedræ. 136. *g.* 137. *a*
Ex optima semẽte fructus quandoq; pessimus. 48. *g*
Ex Plant. & Arb. Animalia etiam perfecta. 148. *g*
Extractum omnium Arboris partium nobil. sunt fructus. 61. *d*
Exultare post obitum. 137. *c*

F

FAbricæ Durateæ. 129. *c*
Fabulosa Arborum. 87. *c*

Facul-

SCD Lyon 1

INDEX.

Facultates omnes Animæ vegetatiuæ Arb. 147. *a*
Fagutalis lucus Marti sacer. 73. *a*
Fames è luco lupum extrahit. 43. *b*
Fames nè canis fustem timeat facit. 43. *b*
Familiarum coronæ in Numis. 109. *b. c*
Fana à Faunis. 71. *b*
Fanalia festa. 71. *b*
Fanfur Arbores Indiæ farinifera. 119. *a*
Fasciæ totius conseruatiuæ in Arb. sunt Dermata. 150. *f*
Fatidica Rates. 141. *c*
Faunus Latinorum Rex faunis nomen dedit. 71. *b*
Felix Arbor fœcundissima. 11. *b*
Feri homines vt feræ. 58. *h* 59. *h*
Ferinus cibus Hominibus improprius. 117. *b*
Feroniæ lucus. 72. *e*
Figuræ Arboreæ portentosæ in nubibus. 80. *g*
Filamentosi contexti cortices Arborum. 122. *h*
Fixio Plantæ à Terra. 5. *b*
Flamines, quasi filamines 139, *c*
Flaminicæ Diales. 139. *b*
Florales sacerdotes. 71. *c*
Floralia festa. 71. *c*
Flores foliorum scutis corpora tecti. 10. *f*
Flores gaudium sunt, & pulchritudo plantæ. 52. *h*
Flores humanam indicant fragilitatem. 61. *b*
Flores omnium colorum, & figurarum. 10. *f*
Flores quia soli sequi Diuinum monstrant Amorẽ. 61. *b*
Flores referunt viros perfectos, & honestos. 61. *b*
Flores sunt vt Merita, fructus autem vt Præmia 61. *b*
Florum palpebræ, Pili. 6. *g*
Florimontius Ramus doctiss. vir. 22. *c*
Flos Cynocephalos. 83. *c*
Flos naturæ Genius. 6. *g*
Flos Veris Honos, & Gratia. 6. *g*
Flos vnus, frons vna. 44. *f*
Fluminis Athamantis Aqua incendens. 35. *d*
Fluores Arborei sunt veluti fletus morbosi. 6. *e*
Fluuij mœroris, & tristitiæ. 91. *c*
Fœmina Arbor. 7. *b*
Folia caliculata. 85. *b*
Folia dormientem super decidere quid significet. 93. *d*
Folia figuris omnibus dotata, atq; coloribus. 10. *f*
Folia partim carnea, cartilaginea, mollia. 10. *e*
Folia parte ab altera lanuginosa. 123. *e*
Folia plana maiori ex parte, callosa, articulata. 9. *d*
Folia pilis Animalium respondentia. 9. *d*
Folia testimonia sunt contra peccatores. 60. *h*
Folia tutantur flores, & fructus 60. *h*
Folia vestimentorum vice, &c. 122. *g*
Folia vndè dicta. 26. *e*
Folia Xerampelina. 10. *e*
Foliana familia à foliis. 26. *f*
Fons Scotusa mirabilis. 34. *h*
Foresta *æquiuocat cum sylua.* 29. *b*
Foresta Petrus Cardinalis. 29. *b*
Fortuna paucis non est contenta, post folia cadunt Arbores. 42. *e*
Fractam Arborem somnians morbum timeat. 93. *d*
Frameæ. 131. *a*
Franciscus Barbadorius I.V.D. Coll. Bononiensis. 51. *d*
Franciscus Carbonius Pictor Bonon. 19. *g*
Fraudem fraude repellere. 133. *d*
Fraxinea Crux. 81. *d*
Fredegundis Regina. 132. *g*
Frequens transplantatio instabilitatis typus. 43. *a*
Frondator. 26. *g*
Frondisij milites 26. *g*
Frondium casus fluxilitatem humanam docet. 104. *f*
Frondium corona in Numis cum Claua; Fide, atq; Labore Gratiam Principum emendam esse docet. 109. *a*
Frondium iactura facilis. 104. *f*
Frothon Rex. 133. *c*
Fructiferæ Arbores mares existimantur. 7. *c*
Fructus Alphiteij. 10. *f*
Fructus amari somniati mala denunciant. 93. *b*
Fructus Arborei. 14. *g*
Fructus Arborum sunt veluti capita. 10. *h*
Fructus Ariena. 33. *c*
Fructus elephori. 10. *g*
Fructuum additamenta incomestibilia. 12. *e*
Fructuum extrinseca accidẽtia considerabilissima 12. *e*
Fructus feri molliendi sunt. 42. *b*
Fructus longeuitatem facientes. 119. *a*
Fructus ingentis molis. 33. *c*
Fructus minus graues super Arbore propria. 53. *b*
Fructus mitiores salubriores quoque. 119. *a*
Fructus Potomij. 10. *g*
Fructus remotiores à terra dulciores. 53. *a*
Fructus sicciores non facile putrescunt. 12. *e*
Fructuum variæ virtutes, & efficacia. 11. *d*
Fructus transitorias consolationes in somnis denuntiant. 93. *a*
Fructus transmissus ad os concupiscentiam denotat. 94. *g*
Fructus tristitias in somnis designant, si duri sint corticis. 93. *b*
Frugalitas virtutum nutrix. 119. *b*
Frumenta in Arboribus Bononiæ nata. 79. *b*
Frusta simillima ligno. 48. *g*
Frutex Agniformis sanguineus. 40. *h*
Fruticans Arbor. 7. *b*

INDEX.

Fruticetum, frutectum, frutectosus, frutetosus fruticosus 27. *A*
Frutinal Veneris Templum 72. *H*
Fulcrum Trabe debilius 47. *A*
Fulguritæ Arbores 77. *C*
Fumus pulcriorem sequitur 45. *A*
Funera Ægyptiorum lignea 138. *E*
Fungus igniarius 121. *B*
Furno paruo pauca sat ligna 44. *G*
Fustuarium, fustuaria 132. *E*

G

Gæsum, Gæsatæ populi 130. *G*
Galeones, Galee, Galeazze 142. *E*
Galli Boij 109. *C*. 133. *B*
Gaudia alligant fructus 11. *A*
Gauli, Gerariæ Naues 141. *B*
Gazophylacia 122. *E*
Gemina Petræ percussio Crucem signif. 63. *D*.
Gemmæ Arborum 6. *G*.
Gemmæ oculorum adinstar 61. *C*
Genealogia per Arborem indicata 13. *B*.
Genera, & Differentiæ Arborum in vniu. 7. *B*
Genius, & Lares coronati 145. *B*
Gentes quamplures pro Dijs Arbores colebãt 71. *A*
Gerardus Magnus Co. Stormariæ 132. *H*
Geoponici coronati 245. *D*.
Germina Arborea Iuuentutem designant 61. *C*
Giachæ Arboris fructus maximus 34. *E*
Glandes obscœnitatis symbolum 63. *C*
Glandem in alieno fundo quamdiu colligere licet 67. *B*
Glires, Mures, Aues, aliaq; Anim. quando Annonæ caritatem prænuncient 92. *F*
Glycera 143. *C*
Gossampinæ Arbores 123. *B*
Grallæ, vulgò Zanchi 111. *C*
Grallatores, & Calabatrarij 121. *D*
D. Gregorius Thaumaturgus Arboris in speciem 66. *E*
Gremialis Arbor, siuè Cremialis 69. *C*
Gryneus Lucus Apollinis 72. *F*

H

Hacon Amundi filius 133. *A*
Hamax vehiculi genus fortè Caleſſo 120. *G*
Hastæ ligneæ Belli sunt inditium 96. *E*
Hastæ solo infixæ corticibus Arborum tectæ pro Domibus 128. *G*
Hastilia amentata 131. *C*
Hederæ inter Arbores numerantur 12. *F*
Hederæ simplex tactus Dialibus Flaminibus interdictus 67. *D*
Hemera Arbor, domestica, mitis, satiua, &c. 7. *B*
Hemicyclares fructus initium speciositatis 11. *A* 62. *E*
Herbæ plurimos, & periculosos sanant morbos 115. *B*
Hercynia sylua 133. *B*
Hercules Alexicacus lignum 116. *E*
Herculeo nodo quidpiam ligare 47. *A*
Henricus II. Imperator 133. *B*
Heptacometæ Populi super Arbores habitan. 127. *B*
Heptagoni fructus, & Hexagoni bonum significant 11. *A*
Hæreticorum Arbor Anathematis igne consumitur 103. *B*
Heruingus Portus 133. *A*
Hetruscæ structuræ Porticus Bonon. 53. *D*
Herus in primis Hominum societatibus 127. *B*
Hieroglyphica Arborum 94. *E*
Hippagines 140. *H*
Hippocrates Purgantibus vtitur Medicamentis 114. *F*
Historica Arborum 55. *B*
Hosma ligna dicebantur læuigabilia 16. *c*
Homines, velut Arbores ambulantes 60. *f*
Homines Diuinis obtẽperãtes Præceptis sunt veluti lignum plantatũ secus decursus aquarũ 60. *g*
Homines in dignitatibus constituti sunt tanquam Rami celsiores Arborum 60. *g*
Homines ex Arboribus natos fabulati sunt antiqui 87. *d*
Homines Probi Arbores in Arboribus 60. *f*
Homines iniusti Arbores pessimæ 60. *f*
Homines iusti Arbores sunt felices, & fruct. 60. *f*
Hominum genus Arboreum Lunare Luciani commentum 88. *f*
Hominum supplicium crudele Arbores 57. *d* 58. *e*
Hominum transformationes Poetar. figmenta 88. *e*
Homunculi Chimera apud Paracelsum 88. *f*
Horti Adonidis 45. *c*
Horti diuites 57. *a*
Horti fortes dant viros 56. *e*
Hortus ænigmaticus 111. *b*
Hortus sine fructibus qualis 45. *c*
Humana vita foliis Arborum comparata 60. *f*
Humeri, & Axillæ Arborum 150. *g*
Humores alimentales, & excremẽtitij Arborũ 3. *g*
Hydroticæ Plantæ 149. *c*
Hyems mala pestis Arborum 42. *g*
Hyems non probat Arbores, sed æstas 42. *g*
Hyrcana sylua 30. *e*

I

Iacobus Carpus Anatomicus 14. *g*
Ianus Coronarum Auctor 143. *b*
Iatria Arborea 112. *b*
Idalium Nemus in Cypro 72. *b*

Idoli

SCD Lyon 1

INDEX.

Idoli Moloch, & Baal Lucus 16. *g*
Ichthyophagorum Arbores nutritiuæ 56. *g*
Iecur Arboreum 6. *e*
Ignaros custodes respuunt Arbores 66. *f*
Ignauiæ typus leuitates sectari 110. *h*
Ignis in alto non timendus, sed in imo 48. *h*
Illiberales actiones sunt vt fructus imperfecti 62. *e*
Ilithyia syluarum Dea 72. *f*
Imagunculæ ligneæ sepulcrales Æg. 138. *f*
Immobiles sunt Plantæ localiter 146. *h*
Imperij Hieroglyphicum est Arbor in vniuersum 94. *f*
Immodica Sandaliorum altitudo, atque demissio 124. *g*
Impendens ædibus Arbor debet succidi 69. *a*
Impietatum promptuaria Syluæ multæ 76. *h*
Improbitatis symbolum circumplicatio Arb. & siccitas. 107. *b*
Incerta Arbor. 13. *a*
Incensæ cremiorum strues ciuiles acclamatoriæ, lætæ. 135. *b*
Incuruata miraculosè Arbor 65. *c*
Inarculum 139. *b*
Indiges Apollo 72. *f*
Indigni elementorum cultores 76. *g*
In diuersa se transferentes Arbores quid portendant. 79. *c*
Indorum Neophyti coronantur 145. *c*
Industrialis Arbor 69. *c*
Indulgentia parentum liberis nocet 98. *e*
Infelici Ramalia Luna 48. *h*
Infructiferæ Arbores somniatæ inopiam denunciant 93. *b*
Ingenuus Ager rubis liberatus 3. *a*
Inimicam positionem odit Arbor 149. *a*
Innocentes quæ sint deliciæ 119. *b*
Insignia varia familiarum cum ligneis instrumentis 110. *e*
Insomnia circa Arbores. 91. *d*
Insulæ Arboreæ natantes 8. *e*
Insulæ portentosæ 90. *h*
Insulani Peru, & Malaccæ super Arbores altissimas 127. *b*
Instrumēta multa punitiuæ Iustitiæ lignea 135 *c*
In tuo luco, tuoq; fano prou. 45. *c*
In via ne ligna feces symb. Pyth. 96. *f*
Ioannes Arboreus Theologus Denom. 14. *g*
Ioannes Largus Co. Holsatiæ 132. *h*
Ioannes de Ligneryis Phil. & Astron. 16. *b*
Io. Philippus de Lignamine Messan. Med. 16. *b*
Iordanus Carbo Concionator eloquentiss. 18. *d*
Italia herbarum copiâ Illustris. 33. *d*
Ithonis Montis Cultrix Bellona 72. *g*
Iugum Boum ligneum seruitutis Hierogl. 96. *e*
Iuli Arborum 27. *b*
Iulia Gens Cæsarum 27. *b*
Iuliana vectigalia 27. *c*
Iulianus nomen proprium à Iulis 27. *c*
Iulus, aut Iula Piscis Æquinoc. 27. *c*
Iulus fæm. gen. Cantilena; æquiu. 27. *c*

K

Kirgesti in Tartaria sacrificulos habebāt, qui Arbore conscensâ Populum aspergebant pluuere quodam, &c. 77. *a*

L

Lacunaria 129. *c*
Laertes 142. *g*
Læuigata ligna in Pyris sepulcralibus vetita 138. *a*
Lanceæ 131. *c*
Lambrechie *ligna ad imbres arcen.* 121. *c*
Landricus 132. *g*
Lanigeræ Arbores 122. *h* 123. *c* 124. *e*
Lanugo soporis index 6. *g*
Lapides in Arboribus 116. *h*
Lapides Plantis, ramisq; illarum insculptis effigiati. 7. *c d*
Lares redimiti in Numis 109. *b*
Lauatrinæ ligneæ 121. *d*
Laurea serta cum spicis, & Aquila in Numis Virtutem diuitias, & maiestatem indicant 109. *a*
Lauinÿ Lucus 72. *e*
Laureta Camænarum 71. *d*
Legalia Arborum 66. *f*
Legatâ Arbore, legatur & Solum, quo itur ad Arborem 69. *b*
Leges in Asseribus ligneis scribebantur 70. *g*
Legnaggio, *Genus, Origo natiuitatis* 16. *a*
Legnago *Castrum sub Republica Veneta* 16 *a*
Leguli serui 70. *f*
Lembus 141 *a*
Lene imperium efficacissimum 1. *a*
Leuibus mobilior folÿs. prou. 46. *f.*
Lex Esculeti, inter Arbores lata 67. *b*
Lex Lignum dicitur scientiæ Boni, & Mali 64. *f*
Libratæ nauigantes Quercus in Gurgit. magnis 9. *a*
Licinæ Ara 71. *d*
Licondo *Arbor vnica inseruiens pro naui* 200. *Hominum capaci.* 40. *e*
Lien Arboreus. 6. *e*
Ligellum Tugurium ex lignis constructum 15 *b*
Ligilla Anus 15. *b*
Ligna siluarum pro Arboribus viuis 15 *f*
Lignana familia patritia Bonon. 16. *a*
Lignanum Castrum Mediolanensis Ditionis 16. *a*
Lignariæ ager Florentinus 16 *a*

Ligna.

SCD Lyon 1

INDEX.

Lignarius Idola fabricans est Hæreticus. 64. *g*
Lignarius lignorum elaborator. 15. *h*
Lignator lignorum comportator. 15. *h*
Ligneus index, Legum seueritas. 43. *c*
Ligni nomine quid veniat. 12. *f* 15. *f*
Lignorum innumerabilis varietas innumerabiles parit effectus. 150. *f*
Lignum Antonomasticè S. Crux. 15. *g*
Lignum à legendo, vel ligando dictum. 15. *f*
Ligna acapna sunt carbones. 67. *a*
Ligna imputribilia Sanctos denotant. 95. *a*
Lignilia lignorum sunt strues. 15. *h*
Lignea Numismata cusa, non cæsa. 110. *f*
Lignipes qui calceis vtitur ligneis. 15. *g*
Ligna cotis vicem subeuntia 122. *g*
Ligna focaria. 67. *a*
Ligna Hieroglyphicum Animi in seipso vigentis. 96. *f*
Ligna corrosa à locusta punitionis sunt Hieroglyphicum 95. *b*
Ligna cum lapidibus sunt notæ grauiorum reatuũ. 95. *c*
Ligna gaudent Aere. 54. *f*
Ligna Noetica leuigata. 53. *c*
Ligna pulcherrima sunt Scientiæ mundanæ. 64. *f.*
Ligna quadrata Arcę Noe sunt Doctores. Eccl. 95. *b*
Ligna recisa cum spe reuirescendi sunt Iusti pro veritate occisi. 95. *a*
Ligna regionis sunt Sancti in Ecclesia. 64. *g*
Ligna Sethim imputribilia æternam Veritatem designant. 64. *f*
Ligna vel ipsa testari possunt, &c. 44. *e*
Ligna viridia sunt voluptates. 95. *b*
Ligna viridia, dein sicca significant Iudæam destructam. 85. *c*
Ligni cuiusdam suffitus impotentiam ad Venerem inducit. 39. *b*
Ligno dolato Animam committere. 13. *a*
Lignorum marcor pulueratus vlcera sanat. 127. *a*
Lignum bicorporeum cum medullaribus figuris. 87. *a*
Lignum igniarium. 36. *h*
Lignum incombustibile redditum. 37. *a*
Lignum instrumenta militaria significat. 15. *g*
Lignum nuceum carioſum cum caryotidibus. 86.
Lignum pro Pedica captiuorum. 15. *g*
Lignum Paribũ magnetica vi potentissimum. 39. *a*
Lignum quare non pellucidum. 54. *e*
Lignum Scientiæ. 64. *e*
Lignum cum simulacris Animalium quid significet. 85. *a*
Lignum Spei. 63. *d.*
Lignum pro tabula legum. 15. *b*
Lignum Vitæ. 63. *d*
Lima, & Hosma olim erãt ligna leuigabilia. 16. *c*
Limb. lignei pro dolijs. 121. *c*
Limon Aquiliniformis. 83. *d*
Limnades, Thalassiæq; Arbores.
Linter, lintrarius. 140. *g*
Litana sylua. 133. *b*
Lithuanis olim tangere lucos capitale. 77. *a*
Lithanthrax Carbolapis, & Lapicarbo 37. *a*
Lotharius. 132. *g*
Lucania Italiæ Regio. 30. *f*
Lucania festa. 30. *g*
Lucaria festa. 71. *c*
Lucanus Poeta. 30. *g.*
Lucanus Franciscus Parm. Iurista. 30. *g*
Luceia Mima. 30. *g*
Luceres Populi. 30. *f*
Lucetius Iupiter. 30. *f*
Lucina Iuno. 30. *f*
Lucius Florenus Episcopus Feltrensis. 30. *g*
Luco Minturnensi debuit C. Marius. 56. *f*
Lucos olim violare probrum, & scelus. 67. *c*
Lucus Franc. I.C. 30. *g*
Lucus in Aulide ab Agamemnone violatus. 90. *f*
Lucum Oppidum Romandiolæ. 30. *g*
Lucus Baaras, vbi radices Arborum flameæ. 91. *b*
Lucus Crani 74. *g.*
Lucus Castoris, & Pollucis. 73. *d*
Lucus Cupidinis 72. *h*
Lucus Deorum omnium Athenis. 74. *f*
Lucus Despænæ vnicâ radice omnes Arbores complectens. 56. *f*
Lucus Furinæ Deæ in Latio. 74. *f*
Lucus Hecademea, seu Academia. 56. *g*
Lucus Herculis incensus. 56. *g*
Lucus Hilernæ. 74. *e*
Lucus Latonæ in Caria. 73. *a*
Lucus Lupercal. 71. *d*
Lucus Manium. 73. *d*
Lucus Mulieribus interdictus
Lucus Maricæ Deæ. 74. *f.*
Lucus Plutonis 73. *c*
Lucus Suadelæ Deæ. 74. *g*
Lucus Sibyllæ Tiburtinæ. 74. *f*
Lucus Vestæ. 73. *c*
Lucus Vulcani. 73. *a*
Luci Cereris, & Proserpinæ. 73. *b c*
Luci Dianæ. 73. *a*
Luci Epulares. 56. *e*
Luci Herculis, & Æsculapij. 73. *d*
Luci lætissimi. 55. *d*
Luci Martis. 73. *a*
Luci Neptuni. 73. *a*
Luci proconcilijs. 56. *e*
Luci sepulchrales. 56. *e*
Luci Theatrales. 56. *f*
Lucius Posthumius Consul. 133. *b*
Lucrum ludorum incertum, damnum plerumquè certum. 134. *f*

Ludo-

SCD Lyon 1

INDEX.

Ludouicus Carbo Perusinus. 16. *c*
Ludus Arborum Ciuilis, Honestus, Ingeniosus. 135. *a*
Ludus alearum genuit certamen,& iram. 134. *f*
Ludus periculosus vetitus. 134. *f*
Lunæ lumen molliora ligna facit, & cariei obnoxia. 126. *e*
Lunares Plantæ. 149. *c*
Lurcones. & scurræ opulenti oribus adhærent, vt vermes Arboribus fructiferis. 42. *e*

M

Machabæus Scotorum Rex. 132. *h*
Madera insula sacchari ferax à ligno denominata. 14. *e*
Macraphia Arbor,ex qua Nauis Argo. 141. *c*
Magduffus. 132. *h*
Magistratus syluis Præfectus. 67. *c*
Magnitudo Arborum vmbræ magis quàm fructuum ferax. 45. *a*
Magnitudo fructibus nomen Regium attulit. 11. *b*
Magnitudo pulchritudinis indiuisa comes. 32. *h*
Magne Arbor omnia humanæ vitæ necessaria producens. 41. *a*
Maio mense ligna recidi possunt. 49. *a*
Maiuma Romanorum. 58. *f*
Malabarani Indi Arboribus spinosis vice murorũ vtuntur. 127. *d*
Malaccæ Arbores pro Arcibus. 56. *g*
Malalbergum agri Bonon.oppidulum. 51. *d*
Malus Nauis. 142. *f*
Manus extensa ad humiliores partes Arboris cum fructu significat quòd altum sapere non oporteat. 108. *g*
Manuum Metaphorica motio Arboris per folia,per ramos. 149. *d.* 150. *e*
Manphur. 121. *d*
Marcor morbus Arborum, & absumptio. 6. *e*
Mares,& fœminæ Arbores proximitate fœcundantur. 148. *g*
Mars syluanus. 73. *b*
Massylij per syluas errantes viuebant. 127. *c*
Materiam combustibilem igni addere, prou. 44. *h*
Materiari castrense verbum pro lignor 16. *c*
Materiarij dicti sunt Hæretici à Tertulliano. 16. *d*
Materiarij lignorum cæsores, seù opifices. 16. *c*
Materiatio,& Materiatura à verbo obsoleto materio apud Vitruuium. 16. *d*
Materiatus, idest materialiter compositus. 16. *d*
Matrix in Arb. non differt à Iecore,& corde 6. *e*
Medulla Arb.Miran, Melon, mater nutritionis. 4. *f.* 6. *f.*
Medulla ferrea Arboris Iuuæ maioris. 6. *f* 36. *f*
Melancholicus humor Arborum. 5. *b*
Membrana carnosa Arborum. 3. *d*
Membraturæ lignorum vulgò quaderletti. 25. *a*
Memphytica Arboris caducitas. 150. *f*
Mensæ Acernæ, aliarumq; Arborum. 120. *e*
Mentoris mensæ. 110. *g.*
Mercurius non ex omni ligno. 139. *a*
Meretricium symbolum sunt Arbores cum Leæna & Ariete comprehenso. 95. *d*
Mesancilia, Missilia. 131. *a*
Metaphoricæ in Arboribus visio. 149. *d*
Metempsicosis Pythagorica. 88. *g*
Michael Angelus Castellus I.V.D. Coll.& Canon. Bonon. 51. *d*
Microcosmica Respublica multis infestatur.
Minimum insectum maximam sternere potest Arborem. 61. *c*
Minio inficiebant Arbores Ægyptij. 77. *d*
Mirabilia Arborum. 32. *h*
Mitis Arbor. 7. *b*
Miraculosa Arbor Salutationis Angelicæ. 65. *d*
Mœstitiæ Hierogl. Arbor sicca. 94. *g*
Molochiæ Telæ. 124. *e. f*
Monocrotæ Naues. 141. *d*
Monorotia. 120. *g*
Monoxyla. 140. *g*
Mons Ænigmaticus. 111. *c*
Mons loco motus vehementissimè. 79. *d*
Monstrositates Arborum. 80. *h*
Montani quidam Scythiæ solis Arboribus viuentes. 119. *d*
Morales Actiones bonæ,vel malæ sunt veluti fructus. 62. *c*
Moralia Arborum. 58. *h*
Morini Galliæ Populi. 133. *c*
Mors caloris extinctio. 146. *f*
Mortis æternæ periculum in incerto Arboris mox casuræ decubitu denunciatur. 104. *h*
Multam syluam dicitur gestare, qui multis implicatur negotijs. 43. *a*
Multis ictibus deijcitur Arbor. 44. *f*
Mundi felicitas est vt puerorum ludus. 111. *d*
Mundus est quasi sylua. 58. *h*
Muscosus aceruus quid. 8. *e*
Musæ à Cythere, aliu Cytheræ. 74. *e*
Musculi Arborei 4. *e. f.* 5. *d*
Musculosa substantia Arborum pectinatim fibrosa. 5. *d*
Muto sermone loquuntur Arbores 79. *h*
Myoparones. 141. *b*
Mystica Arbor. 94. *e*

N

Napæa vocabantur deuia Rura. 70. *h*
Nardus. 139. *d*
Natura frondibus Arbores coronat, flores apicibus. 144. *e*

Natu-

SCD Lyon 1

INDEX.

Naturalis Arborum Calor, & Anima. 146. *e*
Naturæ ductu admirabilia fiunt. 150. *e*
Natura nos varijs alloquitur modis. 84. *e*
Naues Frumentariæ, Vinariæ, Militares, Bellicæ, Mixtæ. 141. *d*
Naues multæ dicuntur Classis à caudicibus, ideſt tabularum contextibus, vndè caudicæ, caudicatæ, & caudicariæ dicebantur. 21. *f*
Nebrophone, Lentodame, Britomaſte, varia Nympharum nomina. 77. *d*
Nec fictis auribus fidendum. 47. *c*
Nec longum tempus ſpoliatæ manent Arbores, virorvſque recurrit. 106. *h.* & 107. *a*
Nefaſtæ, & infelices Arbores fauſtis interdicebantur Actionibus. 67. *d*
Nemorarius Iordanus Mathem. 30. *h*
Nemoreus Ludouicus Vir literatiſs. 30. *h*
Nemus ab Amœnitate appellatum. 28. *g*
Nemus non facit Arbor vnica. 44. *f*
Nerui non ſenſorij, atq; motorij, ſed durabilitatis Arboribus inſunt. 3. *c.* 4. *e*
Nicaula Æthiopum Regina Herbarum ſcientiſſima. 55. *b*
Nocent & frugibus Vmbræ. 63. *b*
Nodoſæ Arbores. 9. *c*
Nodoſæ Arborum articulationes. 51. *a*
Nomina Etymologiæ, Æquiuoca, Denominataq; Arborum. 12. *f*
Non ex quouis ligno Mercurius. 46. *g*
Nuclei fructuum partem habent propriè germinatiuam, ex qua efformatur Planta. 84. *f*
Nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ. 49. *b*
Numina Antiquorum Agreſtia Syluani, &c. 71. *b*
Numina Terrena ſunt Numi. 109. *a*
Numinum Statuæ ex lignis delectis ſiebant. 68. *e*
Numiſmata Arborum. 109. *a*
Nuper inſita Arbor ſpei Symbolum. 103. *d*
Nutritur Planta ex fluore ſibi connaturali. 148. *e*
Nympharum Arborearum fabulæ vulgatiſſimæ, vt Napæarum, Driadum, &c. Oreadum, &c. 88. *g*
Nymphæ Arcades in varias fabulosè mutatæ Arbores. 88. *h*

O

OBiurgatrices Arbores. 58. *e*
Obſequio vt flectitur Arbor, ſic educandi iuuenes. 98. *f*
Occhi di Bragia. 23. *c*
Occulto velut Arbor æuo. 46. *h*
Occultum nihil quod non reueletur. 150. *e*
Oculi Arborum Gemmæ. 150. *g.* 3. *d*
Odore præcellentes Arbores perpetuitatem obtinent. 120. *e*
Odoratum quendam Analogum Plantæ habent. 149. *a* (119. *b*
Odoribus fructuum ſolis integri Populi viuebant.
Oliuarum de lignis Cherubim in Templo Salomonis. 135. *d*
Olympica moralia certamina. 144. *e*
Olympicus Iupiter. 72. *f*
Ominis optimi Arbor Agar. 58 *e*
Omne ſolum forti Patria. 106. *e*
Omnes Virorum ordines Arborũ iuuat Hiſt. 2. *f*
Onerariæ Naues. 141. *d*
Opera Medici plura ſunt, vndè multa medicam. 113. *b. c*
Operari diebus feſtis permittuntur Agricolæ. 70. *g*
Opus Naturæ, opus Intelligentiæ. 149. *d*
Orabant Antiquorum nonnulli ipſas Arbores, vt aliò diuertere vellent, &c. 72. *d*
Oracula, & inſtrumenta Diuinæ Vltionis Arbores. 57. *c*
Orba Arboribus non poteſt eſſe felix Reſp ublica. 66. *f*
Orcheſtræ. 136. *g*
Ordo Alphabeticus pro doctrinarum coharentia improbatur. 3. *d*
Ordo docendi aptè inſtitutus res facilitat. 2. *g*
Ordo à fructuoſitate varia peſſimus, ideſt à fine videtur optimus. 2. *g*
Oris extẽſio in Arboribus eſt Radicatio. 7. *d.* 148. *e*
Ornatum, & venuſtatem Arborearum frondium ſomnians, pecunias ex fructibus expectet. 93. *d*
Os, & Oeſophagus Arborum. 5. *a*
Oſſa Arborea. 4. *e*
Oſtenta Arborum. 79. *A*
Oſtẽta græca Ariſtander, Latina C Epidius ſcripſit. 79. *a*
Oſtigia Arbor. 77. *c*
Oſtiola è lignis oliuarum. 136. *e*
Ouales, Obſidionales, Nauales, Murales, Ciuicæq; Coronæ. 145. *a*
Ouum gallinaceum intra oui ſubſtantiam partem oſtendit, quæ dicitur Chalaſa, quæ pulli ſentientis eſt germen. 84. *f*

P

PAla Arbor Indica. 33. *c*
Palangæ. 142. *g*
Palaris, Perticalis Materies pro ſepibus, &c. 69. *d*
Palladium ſigillum ligneum. 78. *e.*
Pallentes Arbuſculæ abſque radice olidæ. 37. *b*
Pancarpiæ coronæ plurifloræ. 145. *c*
Panes ex fructib Caritatis Annonę tempore. 118. *e*
Parenchimatoſæ partes Herbarum per ſolam affuſionem coaleſcunt. 5. *b.*
Partes Arborum caducæ, eædemq; perpetuæ. 7. *d*
Partes integrantes Arborum. 7. *d.*

Patien-

SCD Lyon 1

INDEX.

Patientia vera fortitudo. 144. *e*
Patientiæ Virtus suauitatem facit. 105. *c*
Pauca loquens multa audi. prou. 48. *e*
Pausias Pictor. 143. *c*
Pedes Arborum. 3. *d*
Pegmata, & Pegmares. 130. *f*
Penaria Scientiarum aperta Musarum ope. 2. *f*
Pentagoni fructus Iustitiæ, & Æquitatis Indices. 11. *a*
Pentones. 140. *h*
Per Arborum Cymas obambulare. prou. 47. *c*
Percussoris iniuriam vlciscentes Arbores. 91. *c*
Pergula. 137. *a*
Periclymeni fabula. 89. *b*
Peristylia. 136. *g*
Perpetuæ comæ Arbores, longæuitatis signum. 92. *f*
Perse terrarum negligentes cultores non tolerabant. 66. *g*
Perseuerantiã nos docent Arbores. 98. *h.* 99. *a*
Perspirant Arbores, non respirant. 149. *d*
Perticæ. 140. *h*
Pertinent ad Emptorem Agri Arbores in illo existentes. 69. *b*
Peruersam fortunam, & scelera aduenientia videtur adumbrare qui cum Amico in syluam abit. 107. *a*
Petelini ab Annibale obsessi Arborum frondibus victitantes. 117. *d*
Petra, vel fungus. 51. *b*
Petrus Ramus Philos. Carbonarij filius. 19. *e.* 27. *b*
Petrus Stephani Vualach. Vuaiuodæ frater. 33. *b*
Peula Bonon. Agri Villa. 51. *d*
Pexiles Coronæ. 143. *b*
Phalægogia. 74. *h*
Phalæ, seu Falæ. 130. *e.* 156. *g*
Phaseli vulgò Vasselli, *ò* Batelli.
Pheretrum. 138. *g*
Philyrini, & Tiliacei Libri. 70. *g*
Phlebotomandæ Arbores ante cæsionem. 126. *g*
Phœnices lugebant Arbores emortuas. 77. *a*
Phyton Anima Arborea, & illius Actus. 6. *h*
Pierium Nemus. 30. *e*
Pigmenta per confectiones ex diuersis Arb. 113. *b*
Pinguedo fructuũ amœna robur facit comesta. 111. *c*
Pinguis humor Aereus calorem viuentium alit. 146. *f*
Pituitosus humor Plantarum. 5. *b*
Planci Asseres plani. 136. *f*
Planta cedit solo. 68. *h*
Plantæ aliquæ ad sensibilitatem proximè vidẽtur accedere. 147. *d*
Planta inanimatorum respectu quasi Animal est. 147. *b*
Planta Inuersum Animal immobile dicta fuit. 147. *d*
Planta secernit vtilem ab inutili succo. 148. *e*
Planta sentit quodammodo noxium, & innoxium. 148. *e*
Planta laboriosa Homo dictus est. 60. *e*
Plantæ semina sunt veluti animalium Oua. 84. *g*
Plantæ vmbra sola lædentes vicinum corrigendæ sunt. 68. *h*
Plantam eruere somniani quid attendendum. 92. *h*
Plantam plantare somnians prolificus fiet. 92. *h*
Plantam somnianti è proprio exeuntem corpore quid immineat. 93. *a*
Plantam alys circumligatam somniare, vincula prænotat. 93. *c*
Platanon. 137. *a*
Platanus Bononiensis. 33. *b*
Platanus Lycia. 33. *b*
Plaustra vnde dicta. 120. *f*
Plena Luna carios as reddit Arbores cæsas. 126. *e*
Pluribus ramis virentibus ab Arbore auulsis, vbi fuerit vnus relictus, non dicitur Arbor deficere. 107. *c*
Plutei Viminea Crates. 130. *h*
Podium 136. *h*
Pœnæ furtim cædentium Arbores, vel diripientium. 66. *g*
Polycarpi nomen à fructuum pluralitate. 14. *g*
Poma Sarcinaria. 40. *f*
Pomona Vertumni Amasia. 114. *g*
Ponderа ferre prudenter docent Arbores. 99. *c*
Podus à fibris viuidis eleuatur in Arboribus. 52. *g*
Populus Turbini comparatur. 41. *b*
Porcula machinamentaria. 121. *b*
Portæ, Fenestræ, Tigna Ædium. 128. *g*
Porticus ad Portas refertur. 129. *a*
Portumnus Clauigerum Numen. 128. *g*
Posita in vnguem Arbor. 13. *a*
Postilenæ. 120. *h*
Præbendæ vnde. 57. *b*
Præla. 21. *b*
Præsagia Arborum Germanorũ inuẽtũ. 91. *d.* 92. *e*
Præstigia Arborum varia. 70. *h.* 78. *h*
Prætoria, Talamigera, Turrita. 141. *c*
Prester procellosus, Typhoný. terribilis. 51. *c*
Primi Arborum fructus olim abiiciebãtur. 140. *e*
Problemata Arborum. 49. *c*
Prodigia Arborum. 79. *a*
Pronos in annos mutari, &c. 50. *g*
Propriam per Animam viuunt Plantæ. 146. *g*
Proserpina pro Terra à proserpendo radicib. 7. *d*
Prosperitates sunt veluti Arborum folia. 61. *a*
Prosumia nauiculæ. 140. *g*
Prostratæ vt resurgant Arbores. 51. *c. d*
Proteus in Arbores sese transmutans. 89. *b*
Prouerbia Arborum. 41. *b*
Proximè ad sentiẽtiũ ordinẽ accedũt Plãtæ. 150. *h*

SCD Lyon 1

INDEX.

Ptolomeus Philopator. 141. *d*
Publicos iuxtà Aquæductus Arbores plantandæ non sunt. 68. *e*
Pugillares Tabellæ. 121. *a*
Pugna acerrima pro focis, & laribus. 145. *b*
Pugna fustuaria. 73. *b*
Pulpita. 136. *g*
Pulpitare verbum antiquum. Ibid.
Pullulant inter Arbores eximiæ virtutes. 55. *b*
Puppes. 141. *a.* 142. *e*
Pura Arbor. 139. *b*
Purgantia medicamanta necessariissima. 114. *f*
Pusterla, Porticula, Postica porta. 128. *b*
Putata Arbor cum vno tamen ramo relicto vnam sperare salutem docet. 164. *e*
Putator hominem occidens ex casu rami Arboris quando plectendus. 67. *a*
Putrida ligna malas operationes designant. 64. *g*
Pyctacia Iudicum. 121. *a*
Pyrechi Magi. 72. *e*
Pyrophobæ Plantæ. 149. *c*

Q

Quadriremes, quinqueremes, quadrageniremes, pluriremesq; Naues. 141. *d*
Quæ sunt in Prato Arbores cõtinentur sub Statuto puniente damnum dantes de Prato. 69. *a*
Quatuor, aut septem digitis à morte remotum esse. 13. *a*
Quemcunque fortem videris, miserum neges. 53. *b*
Quercus transuersa pondere hebescit. 53. *c*
Quina folia in floribus, vt plurimum. 6. *h*
Quinarius numerus, & septenarius in foliis, & floribus naturæ Genius est. 61. *b*
Quingentos ante annos florebant Medici Bononiæ 116. *f*
Quinta decima nonnisi exacta Luna cadẽdæ sunt Arbores. 126. *f*
Quinti Sereni superstitiosa remedia. 76. *e*
Quintus Pedius duarum Italicarum nouarum Legionum à Cæsare mittitur in Galliam Dux. 128. *f*
Quiris, seu Curis, vndè Quirinus. 131. *a*
Quiritis, & Iuno. 131. *a*

R

Radicatio Plantarum est Oris extensio. 7. *d*
Radices Arborum pro pedibus etiam stant. 7. *d*
Radices complecti amant ad inuicem. 8. *e*
Radices dicuntur imæ partes rerum metaphoricè. 27. *b*
Radices omnium saporum, odorum, magnitudinumquè. 8. *e*
Radices origines rerum habentur metaphoricè. 28. *e*
Radicis cuiusdam Indicæ decocto Venus extinguitur. 39. *b*
Radicis Synonymon est Stirps. 28. *f*
Radix amara fructum dat dulcem. 62. *g*
Radix carnalem significat natiuitatem. 62. *f*
Radix extrà terram Mortis memoriam excitat. 62. *f*
Radix profundior humilitatis est symbolum, nam celsiores emittit de se surculos. 62. *g*
Ramum in somnis auellere victoriam de inimicis insinuat. 93. *d*
Ramum naribus applicare, videtur esse de peccatis sibi cõplacere. 94. *g*
Ramus Arboreus iunco iunctus significat dĩuitem pauperi aliquando fore æqualem. 104. *g*
Ramus Aureus in Luco latens. 60. *e*
Ramus Ramo proximus, & motus hunc mouens significat ire de Virtute in Virtutem. 108. *f*
Ramus, Ramusculus, Rameus idem significant. 22. *d*
Ramus vox æquiuoca brachia, & diuaricationes varias rerum significans. 22. *b*
Recta Abies manet transuersim posita ob leuitatem 53. *c*
Reflorescentia mira Arborum. 33. *c*
Reges olim non puduit Agros colere. 66. *g*
Remus Arbor centena dictus. 13. *a*
Requies, & ludus necessarij in vita. 134. *e*
Resiniferæ Arbores somniatæ.
Retæ Arbores in ripis fluminum nascentes à retinendo dictæ. 63. *b*
Retæ Arbores falsas referunt sæculi speciositates. 63. *b*
Reticulum Arachnoide palustre. 8. *e*
Rhedæ. 120. *h*
Rhœcus Lampsacenus cum Nympha Arborea. 88. *g*
Rhythmomachia ludus Pythagoricus. 134. *g*
Ridiculum est Arbores Terra antiquiores dici ab Arcadibus. 87. *c*
Rica. 139. *b*
Rigata Arbor ad munia surgit, & ad solius odorẽ æquæ germinat. 105. *a*
Robigalia Festa. 71. *c*
Rogus quid. 138. *g*
Romulus Acrone superato laureum sertum sibi cõposuit. 145. *d*
Rotundæ Naues. 141. *d*
Rumices, Runæ, Rudes. 131. *a. c*
Ruri peregrinæ non profunduntur opes, indigenæ colliguntur. 119. *b*
Rutabula. 121. *c*
Rutra Arateria. 121. *c*
Rusticana Instrumenta ex flexilibus Arborum corticibus contexta. 120. *e*

SCD Lyon 1

INDEX.

S

Sacerdotibus Ethnicorum quædam Baccæ vetitæ. 67. *d*
Sacra sua adibant veteres Germani ligati. 78. *f*
Sacrificiorum 666. *genera apud Ægyptios.* 78. *g*
Sagittarij. 131. *d*
Salicta inter Arbores. 12. *f*
Salomonis Templum. 135. *c. d*
Saltus ligna erroneam Philosophantium, & Hæreticorum doctrinam significant. 64. *g*
Sanctiua Arbor. 67. *c*
Sanguis Arborum. 4. *f.* 5. *b*
Sapientia, Pietas, Integritas lignovitæ præsignatur. 64. *e*
Sapores Escarij. 11. *b*
Sarissæ, Scorpiones, Spari. 131.
Satiua Arbor. 7. *b*
Sbarrare *quid.* 127. *d*
Scalmi. 142. *e*
Scandulæ tectorum. 58. *g*
Scapha. 140. *g*
Scenæ. 136. *g*
Scachia ludus. 134. *g*
Schlaui. 133. *c*
Schlauones, Sueones colebant in syluis impijssimè Dæmones. 77. *b*
Schidiæ quid. 33. *b*
Schidiæ Arborum micantes in modum stellæ quid 37. *a*
Schidiæ vocantur & Stellæ. 23. *b*
Scipio è ramo Ænigmaticus. 111. *d*
Scissio medetur infirmis Arborum radicibus, vt moraliter Homini Contritio 62. *h*
Scythæ cadauera super Arbores locabant. 77. *a*
Scythæ sub Arboribus cubabant. 127. *c*
Segmentata versicolorum lignorum opera. 122. *f*
Selia lignea. 137. *a*
Semine excluso, & cadentibus foliys Arbores tutò cædendæ. 126. *g*
Sensibilitati proximæ Arbores insensibilitatis vltimo in confinio locatæ. 6. *h*
Sensoria symbolica Arborum. 3. *d*
Sensu verè non pollent Arbores. 146. *g*
Senunculæ. 140. *g*
Septentrionalia ædificia lignea figuræ pyramidalis, tunealis, arcuatæ, rotundæ. 128. *f*
Sepulcrales Arbores sanguinem destillantes. 91. *c*
Sepulcrales solemnitates. 137. *d*
Seriatim positæ Arbores, vulgò piantate. 69. *c*
Sericum super Arbores. 123. *a*
Serta sepulcris dabantur quotannis. 145. *c*
Sertum exultationis 143. *a*
Sgarbari, (*vt in statutis Bonon.*) *& extirpari debent vepres in Canali Nauigio.* 68. *g*
Sigarus Danorum Rex. 133. *a*
Signaturæ Herbarum in seminibus reperiuntur. 84. *b*
Silarus Lucanorum fluuius ligna in lapides vertit. 35. *d.* 36. *a*
Silens Luna cæsionibus Arborum maximè conducit. 126. *e*
Simpulum, siue simpuuium, crater ligneus. 121. *d* 139. *d.*
Sine cortice nare. prou. 45. *b.* 287. *a. b. c*
Sine foliys fructificantes Arbores. 79. *b.*
Situlana. 121. *d*
Sobolem Arborum fouere. 52. *f. g.*
Sobrietatem docent Arbores. 5. *a*
Solis, & Lunæ Arbores. 91. *a*
Solisequæ Plantæ. 149. *c*
Solo coniuncta Arbor pro re immobili habetur. 69. *b*
Solstitium Æstiuale cæsionem Arborum bonam facit. 126. *e*
Spadices, & Termites Arborum sunt rami cum fructibus. 150. *g*
Spathulæ palmarum. 140. *e*
Spes in altis ponenda. 103. *c*
Spiculum virens, quod è sepulcro prodierit, resurrectionem mortuorũ Hierogly. designat. 107. *d*
Spina quædam Montis Pelij frigus in Homine arcere perpetuò valet. 39. *b*
Spinæ flores tenellos armant. 6. *h*
Stacte. 139. *d*
Stamina tenuissima Naturæ. 9. *a*
Statuæ ligneæ cum superenatis capillis. 80. *e*
Statuæ ligneæ sudantes. ibid.
Statumina 142. *e*
Stephanoplocos. 143. *c.*
Stillæ foliorum non imbricatorum malignæ. 45. *b*
Stipes pro Trunco, & caudice Arboris. 24. *g. h*
Stolona familia Romana. 27. *a*
Stolones pro fatuis, stolidis. ibid.
Stolones quinam. ibid.
Stratagemata cum Arboribus. 132. *f*
Stratiotica Naues. 141. *c*
Stroppeana Festa Faliscorum. 139. *b*
Stroppus quid. ibid.
Strues lignorum reciforum collecta congeries. 17. *e*
Strues quoque Libi Genus. ibid.
Suauissima castigatio mores mirè componit. 2. *f*
Subito arescentes Arbores quid portendant. 79. *c*
Sublica. 130. *h*
Sublicius Pons Romæ totus ligneus. 58. *f*
Sublime lignum humiliatum sunt Iudæi, &c. 64. *g*
Subsellia. 122. *e*
Succi Arborei triplicis generis. 5. *b*
Succi pingues ὀποὶ. 5. *d*
Succisæ Arboris fructus dispergi quid significet. 94. *h*

Sudes ardens cum vasculis aqua plenis quid significet. 108.e.
Sudes scansiles Theatrales. 122.f
Suggestus. 135.c. 137.a
Summa petit liuor. 42.e
Sumatræ Arbores fructus virulenti. 119.a
Summum munus Hominibus Arbores. 117.a
Super proprium Genu Ligna secare prou. 44.g
Superstitiosa Arborum. 70.b
Sura amnis. 133.a
Surculi Arborei liberis comparantur. 97.d
Surculorum embryones Gemmæ. 150.g.
Surdos stipites alloqui prou. 48.f
Suspendio Arbor eligenda. 67.d.45.b
Sylua ab ὑλὴ significans materiam. 28.g
Sylua cognomen familiæ. 28.b
Sylua Litana. 133.b
Sylua Plonniny. 133.b
Sylua pro incondita scriptorum congerie. 28.b
Syluagius Io. Bapt. Turcicæ linguæ Interpres, 29.c
Syluanectensis Episcopus Petrus. 29.a
Syluani duo Episcopi probi. 29.a
Syluani agrestia Numina antiquorum. 29.a
Syluani pro impijs accepti. 29.a
Syluanus Bartholomæus Salonensis Med. 29.c
Syluanus Bernardus Geographus. 29.b
Syluanus C. Poeta. 20.b
Syluæ Auium propter concentus iucundæ. 59.d
Syluæ Aures dicuntur habere suspectas. 47.d
Syluæ numerosam stultitiem referunt 59.b
Syluæ omnis generis facinorum loca. 55.d
Syluæ primæ fuerunt Asyla. 55.c
Syluæ vitiorum Latibula. 59.c
Syluas somniare tristitiæ inditium. 92.g
Syluas in somnis deserere, campos q; feraces intrare sanitatis, & prosperi euentus præsagium. 92.g
Syluaticus, Syluicultor, Syluicola. 29.d
Syluester Bernardus scriptor. 30.c
Sylvester Sanctus Pontifex, alyquè, &c. 29.d
Syluia Ilia, seù Rhea Numitoris filia. 29.c
Syluia Marcelli. ibid.
Syluij Albanorum Reges. 29.b
Syluiolus Antonius Poeta, & Orator. ibid.
Syluius Æneas Polygraphus. ibid.
Syluius Bartholomæus doctus vir. ibid.
Syluius Iacobus Ambianus Medicus. 29.c
Syluula græcè ὑλάριον. 29.a
Symbola Arborea. 103.d
Symposius Poeta de Gryphis, & Ænigmatibus. 111.a

T

TAbernæ, quasi Trabenæ, à densis, & rudibus Trabibus. 21.e
Tabernacula Sacerrima lignea Inaurata. 136.f
Tabulæ Abiegnæ. 135.d
Tabulę Tabernaculi Templi Hebræorum ex lignis pretiosis. 136.f
Tabernaculorum Ceremoniæ. 140.e
Tallo *quid.* 22.d
Tardigradi Bootes, terreni Bubulci. 120.f
Tasselli *vulgari sermone sunt Tigna asseribus ordinatis in eodem plano iunctis digesta à verbo græco τάσσω, quod est* ordino. 129.b
Telæ ex corticibus Arborum textæ. 122.b. 123.a
Telones, seù Tolenones. 121.d
Tellus syluestrium Plantarum est Mater, Vrbanarum nouerca. 50.f
Telluris animam Stoici malè ponebant. 146.g
Temones. 141.a
Templa Apollinis plura. 72.g
Templa erant Arbores antiquitus. 78.e
Templa nonnisi armati ingrediebantur Ant. 76.b
Termini Agrorum inuiolabiles. 67.b
Termites Arborum. 4.f
Termites onusti fructibus veritatis sunt symbolum. 104.g
Termites spoliati fructibus exitum mundanarum rerum ostendunt. ibid.
Terra à Terendo. 7.d
Terræ ardentes. 37.b.c
Terræ elementum repræsentat Arbor.
Tesqua prodigiosa, & ostentis plena. 80.e
Thal Arbor liquorem destillat ad bibendum. 39.d
Thalia Musa à virore Arborum. 74.e
Thallus Cynedus. 23.a
Thensæ, vel Tensæ. 139.c
Therambus in Cerambem volatilem versus. 88.e
Thilos Insulæ Arbores admirabiles. 33.d
Thracijs quid contigerit Matronis. 88.b
Thuiscon Germanus Rex primus lucos coluit. 78.e
Thura. 139.d
Thyina ligna. 136.e
Thyrsus. 145.b
Tiberius Imperator Druydarum syluam succidit. 75.a
Tiberius venereos iocos, & nefarias actiones in syluis exercebat. 76.b
Tietmarsi. 132.b
Tignarius faber, idem ac Materiarius. 17.e
Tignus materia ad tegendum apta; hinc Tigillus, & Tigillum diminut. 16.d
Tignus pro quouis vinearum sustentamento. 17.e
Tiphys Agni filius. 141.a
Titiones ligna sicca ignita, sed non inflammata. 108.e
Topiarij, qui Virides Arbores in varias efformãt figuras. 70.e
Topiariè concinnatæ Arbores in somnis visæ mulieribus impudicitiæ, viris vanorum laborum præsagia. 93.b

Ton-

INDEX.

Tonſæ. 141. *a*
Torcula. 121. *b*
Tori flammis damnati. 138. *g*
Trabaccae*ſt Conopeum, ſeù militare Tentorium.* 21. *h*
Trabaccola, Trabaccolo, &c. *Retis Genus.* 21. *g*
Trabalis clauus Tormenti genus. 22. *a*
Trabali figere clauo. 47. *a*
Trabalis Porticus ex lignis vndequaq; contextis. 21. *h*
Trabea veſtis ſpecies ex Purpura, & Cocco. 21. *h*
Trabeas Poeta. 21. *g*
Trabe tardior. prou. 46. *f*
Trabes Cypriæ Demetrij. 53. *d*
Trabes videntur vel minimæ feſtuculæ. prou. 46. *e*
Trabula Virgo Martir. 22. *a*
Tractabilitas Arborum ſtat pro vrbanitate. 3. *b*
Tranſire ſub virga Paſtoris. 140. *e*
Tranſtra. 142. *e*
Tranſyluania ampliſſima Regio. 30. *e*
Trans Rhenani Populi. 13. *d*
Triangularitas Mineruæ. 10. *h*
Trias eſt veluti forma, Tetras materia. 61. *b*
Trifacia, Trigalia. 131. *a*
Tripodes. 122. *e*
Triremes. 141. *d*
Triſtitiam excludunt fructus. 11. *a*
Trochleæ, Furcæ, Rotæ criminales. 121. *b*
Trochus. 134. *h*
Truncatis ex Arboribus Trophæa. 144. *h*
Trunci, Fuſtes, Stipites, Scipiones, Arma Ruſticorum propria. 120. *f*
Trunci igniti quatuor pro emblemate. 108. *f*
Truncus quid. 24. *f*
Tumuli in Hortis. 137. *c, d*
Tumulis Arbores inſerere, & plantare licebat ex Platone. 69. *a*
Tunicæ Arboreæ ſciſſiles. 5. *d*
Turbinati fructus ſpecioſi. 11. *o*
Turdus ſibi cacat mortem. 50. *e*
Turiones, Tuoreſuè Arborum. 6. *g*
Turpis ſine frondibus Arbos. 44. *e*
Turritæ Arbores. 33. *a*
Tyli Inſulæ Arbores durabiliſſimæ. 56. *h*
Tyrannus Arboribus comparatus 41. *b*

V

Vacerra. 130. *h*
Vallum Cæſarianum in Gallia vbi nunc Bononia Belgica, à militibus Bonon. Italicis fundata. 128. *f*
Vari, ſeù Vaſſi. 122. *f*
Varicoſæ venæ Arborum. 51. *b*
Varro ſupra 30000. Numina fuiſſe apud Veteres tradit. 78. *g*
Vaſa lignea vitam leuem, & mediocrem indicant. 64. *g*
Vbertas per ramum floribus, & fructibus onuſtum oſtenditur. 108. *h*
Vegetant ſolum Plantæ. 146. *h*
Velare fronde. 137. *c*
Venas ad ſuccum nutritiuum deferendum habent Arbores. 3. *c.* 4. *e*
Veneris impius cultus. 72. *h*
Venti plures Arborem impetentes illam non facile ſternunt. 105. *b*
Ventres coctioni alimentariæ deſtinati in Arboribus. 3. *c.* 105. *g*
Ventus ſpes ipſas ſæpius abducit. 104. *f*
Ver viile ſyluis. 146. *g*
Verba in hominibus aſſimilantur Arb. folijs. 61. *a*
Verrucæ Arboreæ, velcæcæ, vel Tophaceæ, vel Glãdiæ. 9. *c*
Verrucis offenditur, & habet Tubera. prou. 46. *e*
Veſcæ Arbores non ſuccidendæ. 60. *e*
Veterem Arborem tranſplantare. prou 42. *f*
Vetulæ effigies Xyloſyndeſmis. 83. *a*
Vicini domum, vel ſolum penetrantes radices Arborum intercidendæ ſunt. 68, *e*
Vicinus Vicino damnum reſicere tenetur ex caſibus etiam fortuitis, quando 67. *c*
Victoria, & Palma in Numis virtutem bellicam oſtendunt 109. *b*
Villoſa in Arboribus non ſunt vilis conſiderationis. 62. *f*
Vimina congeſta, & cauitates Arborum Regibus aliquando fuerunt habitaculum 127. *b*
Viminalis materiæ eſt ligneum quidquid ad vinciendum eſt apium. 69. *d*
Violatoris lucorum caput olim expiabatur. 67. *c*
Virga Bubulcorum. 120. *f*
Virga Cenſoria. 43. *d*
Virginis in effigiem Arbores ſacrificabantur. 73. *c*
Viri Medici maximis dignitatibus pollẽtes. 116 *g*
Viride lignum ſanctos denotat, aridum peccatores. 64. *g*
Viridis Arbor corruens pertinet ad dominum fundi, ſicca ad vſufructuarium. 69. *b*
Viridis color cura Deorum. 145. *a*
Viror vires reſicit. 119. *c*
Virtutem in vniuerſum Myſticè docent Arbores 94. *e*
Vita humana tribus vuarum ſpeciebus aſſimilata. 134. *g*
Vitæ Arbor Myſtica Regem Regum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſignificat. 65. *b*
Vitæ Arbor naturalis. 65. *b*
Vites inter Arbores reponuntur. 12. *f*
Vites Arbuſtiuæ, Vinum Arbuſtiuum. 15. *e*
Vitis in ſomnis viſa bonum præſagit. 93. *a*
Viuunt Plãtæ incluſo calore cæleſti mediãte. 146. *f*
Vlyſſes. 142. *g*
Vmbra pro Arbore. 15. *e*

INDEX.

Vmbra Arborum amari corticis, & tetri odoris est noxia. 45. *a*
Vmbræ maiorum Arborũ minoribus officiũt. 105. *d*
Vmbræ nimietas semper mala. 45. *a.*
Vmbræ simplices lætę sunt, complicatæ pauidæ. 63. *d*
Vna est prosperitatis mortalium via. 146. *e*
Vngues Arborum. 3. *d.*
Vniuga Birotia volantia, vulgò Rolantini. 121. *a*
Vnio Plantarum ab igne. 5. *b*
Vnionem in coniurationibus esse tollendam Carbonum exemplo. 100. *e*
Voces Oraculorum in syluis ambiguæ. 80. *f*
Volat irreuocabile verbum. 48. *e*
Vox antiquissima Bonon. Amanechie *significat manualia Cremia.* 69. *d*
Vrnariæ. 121. *d*
Vrticarum lixiuium ad destillandum positum in retorta relinquit Species Vrticarum. 84. *f*
Vsurarius, & fœnerator est vt ligni, aut fructus vermiculus. 63. *d*
Vsus Arborum in alimentis. 117. *a*
In Ciuilibus. 235. *b*
In Coronis. 143. *a*
In Domicilijs. 127. *b*
In Ludis. 134. *e*
In Medicina. 112. *b*
Vsus Arborum in Militaribus. 130. *e*
Nautici. 140. *f*
Oeconomici. 120. *e*
In sacris. 137. *b*
Vestiarij 122. *g*
Vuæ Barbatæ. 80. *e*

X

Xyla Ligna combustibilia, item & Lychna. 17. *e*
Xystus Stadiata Porticus. 137. *a*

Z

Zephyrus quamuis mitis, & lenis in Carbones spirans ardentes, in illis auget incendium 104. *e*
Zephyrus ventus Arborem quandoque sternens monstrat fauores non semper esse iuuãtes. 104. *e*
Zetetus tãdẽ Fũgus, hoc est exquisitus, vtpote cãdidus, dulcis, mollis, suauis, beneolens, tẽperatus, vescus, rariusculus, viuax, & ferè incorruptibilis, & tãdẽ pulcherrimus, in delicatulas veluti pennas, tanquam subtilissima ramusculorum folia per omnes sui dimensiones desinens absolutissimæ curiositatis, vt Arboreum hoc opus absolueret nuperrimè accessit dum Index excudebatur; eius igitur Icon hæc esto, cum inter vniuersales Arb. speculationes collocari nequierit.

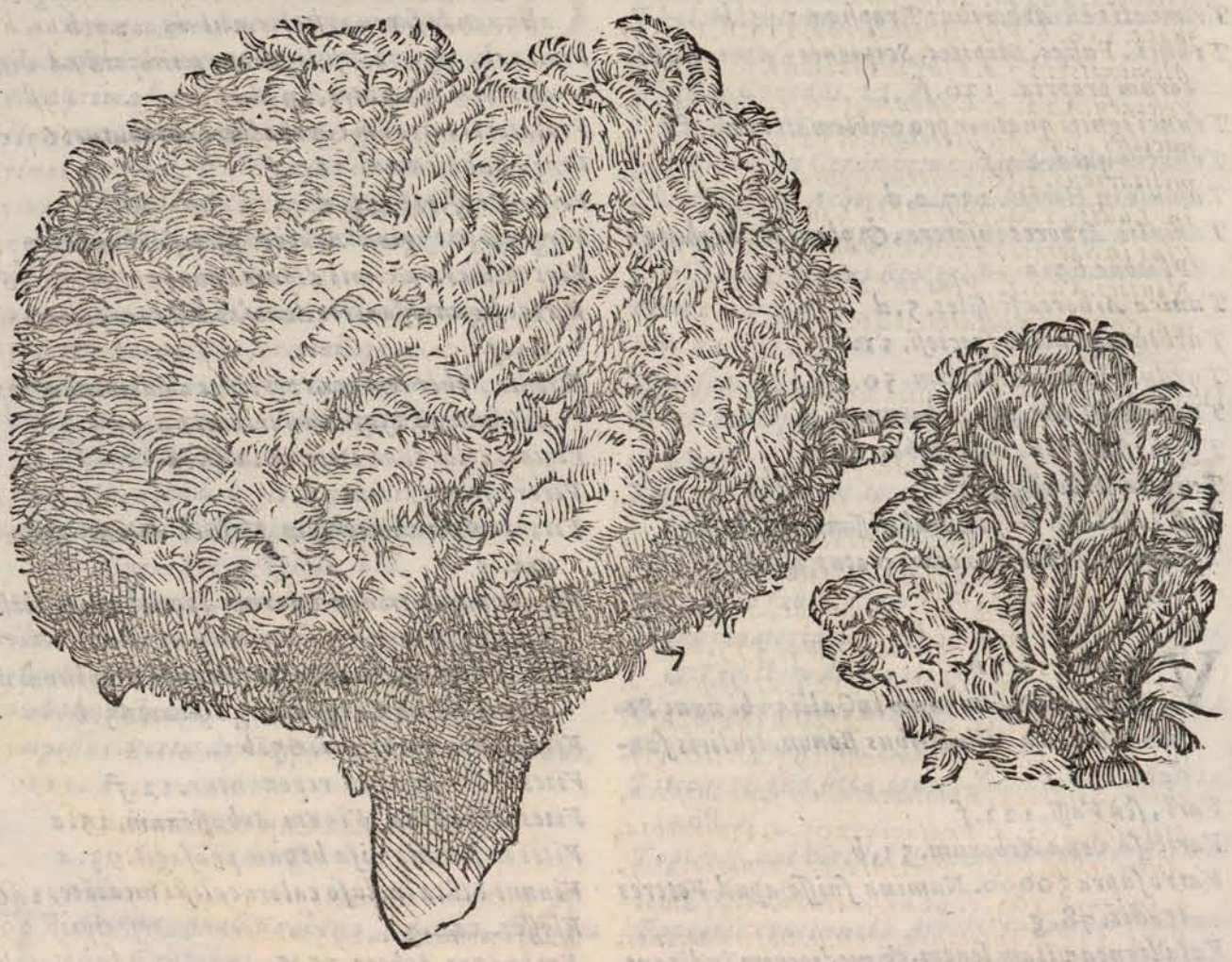

ALPHA-

SCD Lyon 1

INDEX

RVBRICARVM TOTIVS OPERIS

Secundum ordinem proprium.

De Arboribus in Vniuersali.
Parte Prima Primi Libri.

Introductio folio primo, litera a. Exordium, seu Dendranatome. 3. b. Genera, Differentiæ. 7. b. Nomina, Etymologiæ, Æquiuoca, Denominata. 12. f. Epitheta. 31. a. Mirabilia. 32. h. Prouerbia. 41. b. Problemata. 49. c. Historica. 55. b. Moralia. 58. h. Miracula. 64. h. Legalia. 66. f Superstitiosa, Præstigiosa. 70. h. Prodigia, & Ostenta. 79. a. Monstrositates. 80. h. Fabulosa. 87. c. Præsagia, Insomnia. 91. d. Hieroglyphica, & Mystica. 94. e. Emblemata. 96. g. Symbola. 103. d. Numismata. 109. a. Ænigmata. 110. h. Vsus in Medicina. 112. h. Vsus in Alimentis. 117. a. Vsus Oeconomici. 120. e. Vsus Vestiarij. 122. g. Cæsiones. 126. e. Vsus in Domicilijs, siue Architectonici. 127. b. Vsus in militaribus. 130. e. Stratagemata. 132. f. Vsus in Ludis. 134. f. Vsus in Ciuilibus. 135. c. Vsus in Sacris. 137. b. Cæremoniæ. 140. e. Vsus Nautici. 140. f. Vsus in Coronis. 143. a. Anima, & eius facultates. 146. f.

De Quercu Cap. 1. Primi Libri Partis Secundæ.

Dignitas, & Præstantia folio. 151. litera c. Nomina, Etymon. 152. h. Æquiuoca, Denominata. 154. h. Differentiæ, Descriptio. 158. f. Cultura, & Loca Natalia. 161. b. Fœcunditas, & Prolificatio. 162. g. Morbi, Remedia. 167. c. Vires, & Vsus in Medicina. 177. b. Vsus in Cibis. 179. d. Vsus Varij. 181. c. Historica. 183. a. Mirabilia. 187. c. Legalia. 188. h. Vsus in Coronis. 190. g. Epitheta. 193. a. Hieroglyphica, Symbola, Emblemata. 197. d. Mystica, Moralia. 203. a. Præsagia. 205. a. Sympathia, Antipathia. 206. e. Portenta, & Prodigia. 207. b. Insignia. 208. g. Ænigmata. 211. a. Impostura. 215. d. Insomnia. 216. h. Obseruationes. 217. c. Prouerbia. 224. e. Fabulæ, & Apologi. 228. f. Superstitiones. 235. b. Numismata. 235. d.

De Fago 2. Cap. Primi Libri.

Nomina, Etymon. folio 240. litera g. Denominata. 241. b. Forma, Descriptio. 241. d. Epitheta. 243. a. Symbola, Moralia. 244. g. Emblemata. 245. b. Vanitates, & Superstitiones. 246. h. Vsus in Alimentis. 247. d. Vsus in Medicina. 248. g. Morbi, Remedia. 249. b. Vsus varij. 252. e.

De Cerro Cap. 3. Primi Libri.

Ordo, Nomina, Etymon, Denominata. 253. c. Differentiæ, Descriptio 254. g. Morbi, Remedia. 256. h. Vires in Medicina. 259. a. Epitheta. 259. c. Vsus in Varijs. 261. a. Mystica, Moralia, Hieroglyphica, & Symbola. 262. f.

De Ilice Cap. 4. Primi Libri.

Nomina, Etymon, Denominata. 263. c. Forma, Descriptio. 264. h. Loca Natalia 268. e. Mystica, Moralia. 269. a. Hieroglyphica, Symbola, Emblemata. 270. h. Epitheta. 274. e. Fabulæ, & Superstitiones. 277. d. Vsus in Varijs. 279. a. Vires in Medicina. 280. f

De Subere Cap. 5. Primi Libri.

Forma, Descriptio. 281. c. Nomina; Etymon, Denominata. 285. a. Prouerbia, Symbola, Emblemata. 285. d. Epitheta cum notis Hieroglyphicis, & Moralibus. 289. a. Fabulæ. 290. g. Vsus Varij, & Medicinales. 291. a.

De Castanea Cap. 6. Primi Libri.

Nomina, Etymologiæ. 194. g. Æquiuoca, Denominata. 295. d. Forma, Descriptio. 297. b. Genera, Differentiæ. 300. e. Loca Natalia.

SCD Lyon 1

301. d. Cultura. 302. h. Vſus Cibarij, & Medicinales. 303. d. Vſus Varij. 306. g. Vſus in Inſignibus. 307. a. Symbola. 307. c. Adagia, Ænigmata. 308. e. Fabuloſa. 309. a. Hiſtorica. 311. c. Epitheta. 311. d. Myſtica, Moralia. 312. f.

De Pomis in Genere parte prima Libri Secundi.

Introductio. 315. c. Significatio nominis, eiuſq; cauſæ. 317. a. Genera, Differentiæ. 318. f Æquiuoca, Denominata. 319. c. Epitheta. 322. e. Hiſtorica. 324. g. Prouerbia. 327. c. Problemata. 330. e. Moralia, Myſtica. 331. c. Hieroglyphica. 332. h. Symbola. 333. d. Emblemata. 334. h Mirabilia. 336. e. Legalia, 337. a. Leges Hortenſes. 339. a. Cultura. 344. e. Alimẽta. 345. a. Vſus in Medicina. 346. e. Morbi, Remedia. 347. a. Superſtitiones. 348. e. Fabulæ cum ſuis Moralitatibus. 349 d. Inſomnia. 354. e. Numiſmata. 355. a. Lithoſchemata. 357. a.

De Malis in Specie Capite 1. Libri Secundi, Partis Secundæ.

Ordo, Deſcriptio, Nomina. 359. d. Exotica. 369. a. Myſtica, Moralia. 371. a. Miracula. 372. e. Epitheta, & Ænigmata. 372. h. Vires, & Alimenta. 373. d. Cultura. 374. h. Monſtroſa. 376. e.

De Pyro Cap. 2. Secundi Libri.

Deſcriptio, Nomina. 380. h. Genera, Differentiæ. 382. f. Æquiuoca, Denominata, Etymon, & Inſignia. 402. e. Cultura. 403. c. Morbi, Remedia. 405. d. Hiſtorica. 406. g. Vſus in Cibis. 407. d. Vires in Medicina. 408. h. Vſus Varij. 409. c. Myſtica, Moralia. 409. d. Prouerbia. 412. g. Apophthegmata. 414. g. Epitheta 414. h. Inſomnia, Fabulæ. 421. a. Monſtroſa. 421. d. Inſignia, Symbola. 423, a. Problemata. 423. d.

De Ficu Cap. 3. Secundi Libri.

Ordo, Deſcriptio. 427. d. Nomina, Etymologiæ. 428. h. Genera, Differentiæ. 429. d. Æquiuocæ, Denominata. 436. h. Cultura. 441. a. Morbi, Remedia. 442. h. Vſus in Cibis 444 f. Vires in Medicina. 447. a. Vſus in Varijs. 449. b. Vſus in Sacris Ethnicorum. 450. f. Legalia. 451. c. Fœcunditas. 452. g. Mirabilia, & Sympathetica. 454. f. Epitheta. 457. b. Symbola, Hieroglyphica, & Coronæ. 459. b. Fabulæ, Ludicra, & Superſtitiones. 461. b. Apophthegmata. 464. f Prouerbia. 465. c. Oſtenta, Prodigia, Omina, & Inſomnia. 470. e. Hiſtorica. 471. d. Emblemata. 475. c. Myſtica, Moralia. 477. a. Problemata. 478. h.

De Malis Aureis Cap. 4. Secundi Libri.

Ordo, Nomina. 481. c. Deſcriptio, Genera. 483. d. Patria. 495. a. Æquiuoca, Denominata. 499. a. Epitheta. 500. e. Cultura. 504. g Vſus in Cibis. 505. d. Vires in Medicina. 507. d. Vſus in Varijs. 509. d. Ænigmata, Præſagia. 511. b. Monſtroſa, ſeu Mirabilia. 511. d. Morbi Remedia. 516. e. Hiſtorica. 517. c. Fabuloſa, & Ludicra. 519. d. Myſtica, Moralia, Emblemata. 523. b. Hieroglyphica, Symbola, & Inſignia. 530. g. Adagia cum ſuis Moralitatibus. 531. d. Numiſmata, Statuæ. 532. h.

De Malo Cotonea Cap. 5. Secundi Libri.

Ordo, Nomina. 535. c. Deſcriptio, Differentiæ. 536. h. Exotica. 540. e. Cultura, vel Satio, Inſitio. 540. h. Morbi, Remedia. 542. e Vſus in Cibis. 542. h. Vires, & Vſus in Medicina. 544. e. Epitheta. 546. f. Denominata 547. d. Hieroglyphica, Symbola. 548. g. Myſtica, Moralia. 550. g. Mirabilia. 551. d. Hiſtorica, ac Vſus Varij, & Stemmata. 552. g. Fabulæ. 553. d.

De Malo Punicâ Cap. 6. Secundi Libri.

Ordo, Deſcriptio, Nomina. 577. c. Æquiuoca. Denominata. & Phrenoſchemata. 580. f. Exotica. 586. e. Cultura. 587. a. Morbi, Remedia, 588. e. Sympathia, Antipathia. 589. a. Hiſtorica. 590. e. Epitheta. 591. d. Hieroglyphica, Symbola. 596. g Myſtica, Moralia. 597. b. Emblemata. 599. g. Vſus in Sacris. 605. d. Vſus in Cibis. 606. g. Vſus in Medicina. 607. c. Fabulæ. 609. c. Monſtroſitates. 613. b.

De Sorbo Cap. 7. Libri Secundi.

Ordo, Nomina, Differentiæ. 615. c. Patriæ. 621. a. Æquiuoca, & Denominata. 622. f. Epitheta. 623. a. Prouerbia. 624. f. Myſtica, Moralia. 624. h. Cultus, Cura. 626. e. Antipathia, Sympathia. 626. h. Vſus in Cibis. 627. d. Vires in Medicina. 628. h. Symbola, 630. e. Monſtroſa. 631. a. Fabulæ. 633. a. Problemata. 655. c. Vſus in Varijs. 658. h.

Auctores citati præſenti in Opere ſunt Mille ducenti circiter, quorum Quadringenti, & vltrà Botanici dici poſſunt.

ALPHA-

SCD Lyon 1

ALPHABETICA TABVLA

Specificarum Arborum materies præcipuas, tam reales, quam nominales enuncians.

Abacorum materies aptissima ex Fago. 252. *f.*
Abenenis Arabs malum inscripsit in Arbore. 336. *e.*
Abigail caricas obtulit Dauidi, & cur. 460. *e*
Eadem iram Dauidis demulciuit. 475. *a*
Eadem ab Amalecitis Hostibus liberatur. 475. *a*
Ahouay Brasilianorum castaneæ species. 300. *g.*
Ab ouo vsque ad mala. prou. 329. *b*
Abronis vita. prou. 469. *a.*
Acardion. 153. *c*
Acerba Poma omninò fugienda. 374 *e*
Acetum, & Agresta ex Pomis. 345. *d*
Acetum ex Pyris. 408. *f.*
Achras, ideſt Pyraster. 619. *c*
Achradas comedit. prou. 413. *d*
Acini, siue Gigarta. 359. *d.*
Acrodrya. 156. *h*
Acylon Homeri. 365. *d*
Adagia Castanearum 308. *e. Foris Helena, intus Hecuba, &c. castaneis corylos æquare, &c.*
Adagia Malorum Aureorum. 531 *d. Ad fructus. Malum Herculis Aurantium exuccũ. Ex Prunis Aurantia. Fucatis odoribus Minerua non gaudet, &c.* 523. *a*
Adonidis in Citrum conuersi fabula. 522. *g. h. &*
Aduersatiua Veneri Virtus in Punico Malo. 607. *c*
Ad Virtutes transeũti Vimen Ratis est loco, Deo fauente. 555. *c.*
Adulteriys Arboreis gaudet Punica Malus. 587. *c*
Ædificia Roboraria. 156. *g.* 261. *b. c*
Ædificium integrum in cauo vnius Arboris Cerri.
Ædilus quidam Capras cicurans. 465. *a.*
Ægilops Idæorum Cerrus. 253. *c.* 587. *e*
Ægyptia in terra pomum Gran. ex acido fit dulce.
Ælia Lelia Crispis, Ænig. obscuriss. 211. *a.* 640. *e*
Æmulatio Naturam etiam vincit. 658. *h.*
Ænigmata Castanearum. 308. *e*
Ænigma Mali fructus in specie. 373. *b.*
Ænigmata Malorum Aureorum. 511. *b.*
Ænigmatica Monumenta aliquot. 214. *e. f g. h.*
Ænigmata Quercus. 211. *a*
Æquinoca Castanearum. 297. *a.*
Æquinoca Ficuum. 436. *g.*
Æquinoca Malorum Aureorum. 499. *a.*
Æquinoca Pomorum in specie. 319. *b.*
Æquinoca Pomi Granati. 580. *f*
Æquinoca Pyrorum. 402. *e.*
Æquinoca Quercus. 154. *h.*
Æquinoca Sorborum. 622. *f.*
Æsculus, vel Esculus. 158. *h.* 159. *a*
Affectiones Fagi proximè Quercui. 240. *g.*
Affirmatio ante Numinum Aras facta inuiolabilis. 352. *g.*
Afflictio vehementiss. stuporem inducit. 576. *e.*
Αφοβια *hoc est intrepiditas vbi triumphet.* 315. *g.*
Agaricus. 152. *f*
Agdus Petra magnæ molis, ex qua Berecynthia. 610. *g*
Agnus subrumus. 463. *d.*
Agoranomi Athenienſium. 606. *g.*
Agricolas lædere ap. Indos olim Capitale. 190. *e*
Agri Cosentini fertilitas. 325. *b.*
Agrifolium Ilex Aculeata Baccifera. 265. *b*
Idem folio in superficie echinato. 265. *b.*
In frigidis crescit Regionibus. 268. *g.*
Eius Baccæ minimè colorantes. 268. *g.*
Est symbolum Academiæ Desioſorum. 272. *f*
Eiusdem radix mollit, discutit, resoluit. 280. *h*
Folia viridia suspensa mures arcent. 280. *h*
Agriomelis syluest Pomorũ Mythicũ Poema. 633. *a*
Agrioraphænũ. 402. *e. Alba Ficus sel x Arb.* 445 *c*
Alcides vt lupos abigat pinguia dona legit. 660. *h*
Alcidis Statua symbolũ Acad. Bocchianæ. 523. *d.*
Aldenburgensiũ Quercus pronæ Pseudonuminibus sacræ. 188. *f.*
S. Aldrobandus Episc. Forosempronienſis. 649. *c.*
Alga, Annuli plumbei, serpentis Coria amuletum Malorum. 375. *d.* 588. *f.*
Alexãder Epiri Rex admonitus ab oraculo. 233. *c.*
Alexander Pomellus Medicus. 320. *f.*
Alexipharmaca Virius fructus Fagi. 248. *g. h.*

Ale-

INDEX.

Alexipharmaca Ficuum virtus. 447.g
Alexiteriei, & purgãtes, vt reddãtur fici. 456.e.f
Alexiteria Quercus. 177.d
Aliam Quercum excute, prou. 225.d
Aliena disciplina non est contemnenda. 337.d
Alieno manus abstineat. 338.e
Alimenta ex Pomis. 345.a
Aloysius Torellus Augustin. Magist. Prouincialis. 453.b
Alphabetum Hetruscum apocryphũ. 603.d.604.e
Alphonsus Nouellariæ Co. & Dominus. 453.g
Altitudo Roboris ad præcipitia. 185.a
Aluearia Ilignea. 280.e
Aluum laxiorem stringunt sorba. 629.b. *& laxãt fici maturi.* 447.a
Amamelides. 640.g. *margin.*
Amasycades sunt Mala, seu Pyra cum ficub. 436.h
Ambarualia, atq; Amburbalia festa. 348.h
Ambulon Scaligeri Sycomori species. 436.f
Amelanchier Gallorum. 616.g.640.f
Amenta. 153.d. *Amentaceum castaninũ.* 297.d
Amici habeantur Domini amici. 338.e
Amitrothates Indorum Rex caricas magnifecit. 474.h
Ammonij Iouis Fanum in Africa. 186.e
Amor cæcus in foueam ducit. 569.c
Amores Acontij, & Cydippes. 352.f.g
Amoris Pomum, seu Malum insanum. 499.a
Ampelusia à Vitibus Fessanum Regnum. 565.a.b
Amygdalus Amica ficui. 441.d
Amyntas de porcis nimium solicitus. 187.a
Anchimolus, & Moschus Philosophi Sycophagi. 446.f. 473.b
Andreas Cattaneus Pictor. 297.a
Andreas Marianus Phil. & Poeta Bonon. pluries citatus.
Andreas Naugerius. 234.g
Andreas Vulparius Phil. & Med. Bonon. linguar. peritiss. 562.g
Angelicus Aprosius Vintimilia Augustin. literatiss. 563.d. 654.h. 632.f
Anguilla in Ficifolio est spei elabentis symbolum. 460.f
Annosâ durior Quercu, prou. 225.a
Annus Glandosus annus canceros̃us, prou. 226.h
Anscot lignum peregrinum vndulatum. 223.c
Antidotus Rabiei caninæ. 629.a
Antidotus Theopompi ex toto Citro. 508.g
Antipathia, & sympathia Sorbi notabiliss̃ima. 626.h
Antipestilens Quercus. 177.d
Antiphanes Comicus casu ex Pyro obijt in Chio. 412.f
Antiquæ leges nouis meliores. 545.d
Antiquissimi Hetrusci Disci interpretatio. 601. 602.e.f
Antonius Muscettola Neapolit. literis. & sãguine nobiliss. 559.c. 654.f
Apes Quercum amant. 206.g
Apex in pileis Dialium Flaminum. 550.g
Apion fungi species. 402.e
Απιος *Satiua Pyrus.* 402.e
Apis Numen antiquorum. 293.a
Appensa fici folia felicis itineris præsagiũ. 460.f
Appius ex Claudia Gente Appiana mala inuenit. 324.g
Apollo Lycius à Lupis. 208.f
Apollo Miliates à Malis. 321.a
Apollinei corui Ficus. 461.b
Apollinis Phyllæi fanum. 637.c
Apologi Quercuum. 128.e
Apologus de Coruo, & Vulpe. 229.b
Apologus de Pyro Vrbana, & syluestri. 421.b
Apophthegmata Ficuum. 464.f
Apophthegmata Pyrorum. 414.g
Aqua intracauitates Fagi reperta ad scabiem efficax curandam. 248.h
Aqua ex floribus Pomorum cosmetica. 474.g
Aqua ex floribus, nec non toto citro Cosmetica. 508.g
Aqua ex Pomis dulcibus destillata cordialis, &c. 374.g
Aqua Quercuum destillata multis succurrit morbis. 177.d. 178.e
Aquila de Galbæ manibus in Quercum volans. 207.c
Ara Illustris Cõuallis Querceti Abraham. 203.d
Aræ antiquorum Quercu coronatæ. 191.b
Araneæ fœmina breuipes, nigra, viuipara. 218.c
Aranea gallarum Quercus net nocitura necem. 205.b
Aratra vt bona sint. 338.f
Arbor Aruorum robur, & decus. 151.c
Arbores, quibus leuis vmbra haud nocẽs. 620.h
Arborẽ Citri ab Austro iuuari quid signif. 524.c
Arbor Citri in fictili plantata hyeme custodienda quid denotet. 524.b
Arbor Citri onusta niue cadẽtibus folijs quid portendat. 531.b
Arbor Cydonis. 563.a
Arbor Ficus quam descriptionem habeat. 427.d
Arbor Ficulnea Generis humani symbolũ. 459.d
Arbor Fraxinea Malbaum Germanicè. 616.g.h
Arbor Glandes, & Poma simul ferens quid portẽdat. 335.c
Arbor Iouis. 153.b
Arbores, quæ Pietate florere videntur. 339.c
Arbor Pomifera dignitatis statũ demõstrat. 335.b
Arbor Pomifera surculis paruis insita spem monstrat. 335.a
Arbor Pomifera fructibus onusta, cui folia etiam cadant. 335.a.b

SCD Lyon 1

INDEX.

Arbor Pomifera sub quâ ludunt,& sagittant amores. 334.*f.*
Arbor ità viridi crescit rore, vt Virtus ad liquidũ Æthera exurgit. 658.*g.*
Arcades Balanophagi. 183.*a*
Arcades in Proserpinæ Fanum punica non ferebant. 606.*e.*
Arcadiæ Quercus fructuosissima. 203.*d*
Arcas cũ Calisto matre Hamadryadi fauẽt. 230.*e*
Arcas Rex Nictimi filius. 183.*b*
Arcus eiaculatorij ex ligno Cerri. 261.*a*
Arena arida fructus collectos conseruat. 344.*g.*
Arescens vt Quercus Homo est. 202.*b.*
Argei, siue Argiui solis Pyris victitabant. 345.*a* 408.*e.*
Argentanginam pati. prou. 413.*d*
Aria scorpiofera Persidis Regio. 648.*g.*
Arietina cornua radicibus Ficus optimus sunt fimus. 443.*d*
Armaria Theca ex Subere. 283.*in fine.*
Arrogans nemini amicus. 645.*a*
Arrogantia pro Sorbo sumi potest. 622.*f*
Ars infectoria. 182.*b*
Artaxerses Iunior Cyri frater Ficu delectabatur. 459.*b*
Artaxerses Mali Granati munus liberalissimè cõpensauit. 591.*c.d*
Artemones. 659.*a*
Asea ad Alpheum non procul à Lyceo monte. 643.*b*
Asperitas foliorum Ficus continentiæ frænũ ostendit. 477.*d.*
Asperum Mali Punici putamen Sidion. 604.*g.*
Asportatio Ficuum ad exteros Athenis vetita. 451.*c.*
Aspris Macedonum Cerrus. 253.*d*
Astorgij Paselli Patritij Bonon. Leges Hortenses. 339.*d*
Athanasius Kirckerus è Soc. Iesu literatorum literatissimus. 560.*e*
Athenæ olim Græciæ Gloria, Columen, Communis Ora. 641.*d* (629.*a.b*
Atrabilarij Rabiei suspecti Sorbum non tangant.
Atramentum sutorium ex Galla. 182.*b*
idem cum corticibus Granatorum. 605.*a.b*
Auarities sordida. 350.*f*
Auceps astutus moribus suspectus. 635.*c.*
Auctionem rei facit vendax Paterfamilias, non emax. 337.*d*
Aucupalis, vel Aucuparia Sorbus. 616.*f.*
Auguri Quercu coronato ab Hostibus parcebatur. 184.*g*
Augustinus Cultellinus Flor. I C. eruditiss. 654.*g*
Augustus biferas Ficus expetebat. 473.*c*
A Villa procul non est abeundum Villico. 337.*c.*
Auis Sorbuoræ species in Limone monstrifico. 632.
Auius Nauius Simulacrũ ex ligno Ficus obtinuit 464.*e*
Aurantium Malum Citrio posterius cognitum Romæ secundum aliquos. 519.*d.*
Aurantia Mala in lectis argenteis 524.*e*
Aurea mala Bonorum operum symbolum. 331.*b*
Aurantiolimonium partim Limon, partim Aurantium. 496.
Aurea Mala Hippomanes in Agro Cypri Damasæo consita. 557.*d*
Auritæ Quercus. 215.*b*
Aurum, & Argentum res inuidiosa, non sic Lignũ. 234.*e*
Auro solicito bibant superbi. 315.*c.*
Austrinos affectant flatus sola inter fructus Aurea Mala. 504.*g*
Austrini flatus fructibus valdè noxij. 406.*e.*
Autumnitas quas exigat operationes in Arborum agricultura. 338.*g.*
Auulsione melius quàm alio modo propagatur Punica Malus. 587.*a.b*
Auulsione æquè benè Sorbus propagatur ac Semine. &c. 626.*e*
Azedarach Arabum Pseudosycomorus Matthioli. 436.*g*

B

Bacchi facies Ficulnea ap. Naxos. 451.*a*
Bacchus Ficuum repertor Ficubus coronatus. 449.*a*
Bagolæ alterum genus. 656.*g* (198.*g*
Bacillus Quercualis Imperij firmitatem refert.
Balani elixæ vulgò Balosi. 295.*b*
Balanus à cadendo dicitur. 153.*b*
Balaustinus color. 578.*e*
Balaustium flos punicæ sylu. 579.
Balaustium siccum pulu. inter triginibus medetur, &c. 607.*d*
Balacrades pyrorum sylueſtriũ proiectores. 403.*a*
Balsamicam vim obtinet Ficus. 448.*g*
Baltassar Bonifacius pluries memoratus; alter Ouidius in Poeticis. 573.*a.* 633.*c*
Baobab prosperi Alpini. 585.
Baptista Hispaniolus Carmelita Mant. 286.*b*
Barbati æquè ac Stolones Plantarum Cydoniæ Arboris. 541.*a*
Barcinonenses nodosa quatuor ramalia Quernea pro Insigni gerunt. 208.*b*
Bard sylua prope Otmarsam 621.*b*
Bartholomeus Ambrosinus Vir doctissimus. 646.*e*
Bartolomeus Souerus Friburgẽsis Mathem. 285.*c*
Basis plurium medicamentorum est Malum Aureum. 509.*g*
Bassyſi bulbus saporis castaneæ Ornithogalo affinis. 296.*b*
Baucis in Tiliam transformata. 229.*d*

INDEX.

Beatitudinis symbolum Poma. 329.*b*
Beatrix Augusta Vxor Frid. Imperatoris. 468.*b*
Bebrycia, Pyrene Bebrycis filia. 642.*e*
Bellicæ Turres ambulatoriæ. 181.*c*
Bellum excitatum contrà Alex. Iannæum Regem Hebræorum occasione ramorum Citri. 519.*c*
Bellum formicarum in Agro Bononiensi. 462.*f*
Bellum inter Rheginos, & Taruis. occasione fructuum Citri. 519.*c*
Benacum secus lacum Aurea Mala felicissimè crescunt. 495.*b.* 574.*g*
Beneficentiæ typus Quercus. 198.*e*
Benè moratus venter magna libertatis pars. 337.*c*
Bentiuoli Bononienses Nobilissimi tres glandes in altera frontium gentilitij scuti gerunt 209.*c*
Berlingerius Gypsius Phil. & Med. Coll. 498.
Bertrandus de Castaneto Cardinalis. 297.*a*
Bibitoria canalia Iligneæ. 279.*b.c*
Bifera Ficus, triferaq; 452.*g.* 453.*d*
Binæ, ternæquè castaneæ in vno echino, rarò solæ. 297.*b*
Bisaltiæ Ficus vere primo matureſcentes faustæ Philippo Macedoni. 470.*b*
Biscaya in Cantabria Quercum habet pro insigni 208*g*
Blandè carpendi sunt literarij fructus. 660.*b*
Boiorum antiquiores Herculi victori dicabant Quercus 184.*e*
Boletus Castaninus. 296.
Bombyces Antiochiæ foliis Ficus alebantur. 449.*d*
Bona plura esse quam mala. 231.*b*
Bona sæpe credimus esse mala. 232.*e*
Bonitas Castaneæ fructus insignis. 308.*b*
Bonus odor Pomorum Vitæ beatæ semitam ostendit 371.*a*
Bormo lignum camelotti vndas ostendens. 223.*b*
Botanochirurgus. 168.*e*
Boues maxima diligentia curentur. 338.*f*
Bozzachioni *quid.* 154.*e*
D. Brigidæ Virginis Hibernæ contra immiſericordem sententia. 550.*f*
Brumâ dum Luna diminuitur Arbores cæduntur. 182.*e*
Brutia Tellus, & Campania felix feliciter recepe runt Aurea Mala. 495.*b*
Brutus Ficuum cum melle comestor. 473.*c*
Bryon candidum Quercinum. 152.*f*
Ex quo puluis Cyprius ementitus. 216.*e*
Bubulcis aliquid indulgendum, vt libentius boues enutriant. 338.*f*

C

Cacochymiâ Arbor confirmata propinquat ad interitum. 157.*b*
Cadauer, & sepulcrum ænigmaticè idem. 214.*b*
Capas appetentes in Pulmoniæ morbo quare seruati, & qui Ficus appetierint mortui. 479.*d*
Cæsar Zoppius Phil. Coll. Moralis prof. & I.V.D. 601.*d*
Caci magis proficiunt in tenebris, quàm in luce. 278.*f*
Cachrydes emittit in summis ramis Sorbus. 626.*f*
Cachryæ. 153.*d*
Cadunt pyra. prou. 414.*e*
Calabri Hortorum cultores, & pyrorum. 407.*a*
Calabri hospitis xenia. prou. 412.*b*
Calidis, & irriguis locis, & maritimis gaudet Aurei Mali Planta. 495.*a*
Calopodiati. 291.*d*
Calyces, seù Cupulæ Cerri glandis Vallonia dicuntur pro infectoribus. 253.*d*
Calyces Glandium hispidos senticosos Vncialis latitudinis habet Cerrus. 254.*f*
Calyx faginæ glandis scaber, hispidus, non tamen. echinatus. 242.*f*
Campus Floræ. 351.*a*
Canister Panibus onustus ante sponsam domum viri petentem ferebatur. 183.*d*
Cannabis cultura Ænigmatica. 211.*c*
Canina rabies diu latet, vt Venerea lues. 629.*a*
Canis, & vulpes Sorborum auidissimi. 649.*b*
Caprificare alios. prou. 468.*b*
Caprificus ingentia marmora scindit. 476.*e*
Caprificus sibi inutilis alijs vtilis 478.*g.b*
Caprificus somniata mala portendit. 471.*a*
Caprificales dies. 450.*g*
Caprificatio post imbrem. 432. 442.*e.* 455.*a*
Caprifici, sylvestris scilicet Ficus Figura. 432.*e*
Caprificorum nigriores in petris nascentes optimi. 432.
Capra ab Agris furcularijs, & cultis arcēdæ. 190.*e*
Caprorum morsus plantis lethalis. 190.*e*
Caput, & collum Chamæleontis roboris ligno combustum imbres dicitur excitare. 235.*a*
Carbo Ilignеus. 280.*e*
Carbones Castanearum pro fabris ferrarijs optimi 306.*b*
Carcer Tullianus. 156.*g*
Carere Ficubus magna infelicitas. 428.*g*
Cares Ficubus victitabant. 446.*f*
Carica musa. 465*b.c*
Caricæ à Caria Regione dicuntur. 429.*a*
Caricæ cibus Regum, & Libamen dÿs antiquitus 446.*g*
Caricæ pro noui anni felici auspicio Magistratibus offerebantur. 470.*g.h*
Carices Tericlei ex Quernis radicibus. 182.*f*
Caricia familia Romana à Caricis. 437.*d*
Carina Quernea. 182.*e*
Carniuorus omnis si sit mensis in anno stirps quælibet feret Glandes. 227.*a*

Car-,

SCD Lyon 1

INDEX.

Carniolæ, Styriæ, Carinthiæq; syluæ, quæ Animalia alunt. 248.*e*

Carolus Antonius Manzinus Co. & Phil. Colleg. 376.*g.* 378.*h.* 379.*a*

Carolus Emanuel Dux Sabaudiæ Inuict. 564.*f* 641.*a*

Carolus Turrius Mediolanen. vir doctiss. 563.*d.* 650.*h*

Caro Malorum munda, siccata, & elixa tempore caritatis Annonæ pinsitur in panes. 374.*f*

Carpophagorum splendida, sed non dispendiosa conuiuia. 316.*e*

Casa, Araq; alta sepulcralis. 212.*f*

Casale Botanum Cremonen. Iurisdictio Marchionum Schinchinellorum. 562.*h*

Casaraltulana Nympha Bononien. 213.*c.* 640-*e*

Casta Generatio cum claritate. 420.*e*

Castanea Equina equis anhelosis succurrens. 297.*c.* 298. 299. 306.*e*

Castanearum æquinoca. 295.*c. Tribulus. Fungus Piscis. Color.* 295.*d.*

Castanearum collectio. 303.*b. Conseruatio. ibid. b.c. Cibarij vsus. ibid. c.d. Complexio ibid. d. Facultas crassa, & styptica.* 304 *e. Correctio cũ saccharo. ibid. e. Coctio laudabilis. ibid. g. Moderata assumptio. ibid. f. Tertia in mensa vna cum caseo commendatio. ibid. g*

Castanearum cultus. 302.*h. Cum ad germinandũ pronus est fractus terræ mandetur.* 302.*h. In fluuiali arena seruatur.* 303.*a. Aculeata pars illius in plantatione sursum spectet, non deorsum, vt in Nucibus, & Amygdalis.* 302.*h. Dodrãtalibus in sulcis, & pedalibus interuallis disponendus* 302.*h. Biennalis tantũ transfertur plãta. ibid. Propaginatur commodè. ibid. sed in terra probata, satiata fimo.* 303.*a. vt pulcherrima euadat sæpius in seipsam inserenda est Arbor.* 303.*b.*

Castaneæ loca natalia. 301.*d. Apuliam ipsa dedignatur.* 302.*e. Ægrè viget Romæ. ibid. Algores, & æstus æquè reformidat.* 301.*d. Carbunculatis terris, tophaceisq; pulueribus felicitatur.* 301.*d. Conualles intra montium optimè succedit. ibid. Cliuosis, & vmbrosis locis, sabulosoq; solo perficitur. ibid. Durioris, aut asperi pauperiem cœli respuit. ibid. nihil operatur in planis. ibid.*

Castanearum medica virtus. 303.*d. Elixæ, dein siccatæ pectorales habẽtur,* Anfari *dictæ.* 295.*c.* 304.*g. calidæ in primo gradu, parumq; sicciores in maturitate.* 303.*d. frigidæ autem in primo gradu, & siccæ in tertio immaturæ, & agrestes.* 304.*e. caput, & ventrem petunt. ibi. adstringunt validè. ib.g. flatulentæ sunt. ib.h. Canis rabidi venena infirmãt, in pollinem redactæ, & cũ melle Canum morsib. impos. ibi. h.* 306.*e. Discutiunt, & dysentericis medentur.* 304.*h Tunica fructus exiliori vulnera citissimè solidantur, & carne replentur* 305.*d. Decoctio bibita immodicas excretiones humorum quorumcunq; curat. ibid. in electuario cum melle sputum sanguinis, & tussim compescit, ac sedat egregiè.* 306.*e*

Castanearum specificæ differentiæ. 302. *Allobrogica, & Aluernensis. ibid. Aquitanica ap Petragoricos. ibid. Bononiensis. ib.g. Corelianain magna Græcia. ib e. Exoti a multiplex.* 300.*f.* 301.*a.b.c.d. Marina.* 308.*g. Maior, minor, siluestris* 300.*e. Meterana.* 30?.*e. Mutinẽsis, Lucensisquè ibia g. Pilatina racemosa.* 207.*g.* 301.*d. Purgatiua.* 306.*f. Quadrisida duricortex Indica.* 300.*g Salariana popularis, & coctiua.* 300.*e. Sinensis liquescens in ore.* 297.*c. Vueissemburgica.* 302.*f.*

Castaneæ vsus. 303.*d. Caro contra venenũ ephemeri* 305.*d. Cinis domesticis vsibus ineptus.* 306 *h. Cortex lixiuio ebullitus flauos reddit capillos.* 306.*f. Cutis spadicea disrumpitur strepitosèin igne, nisi parum scindatur.* 304.*g.* 312.*h. Pulpa intimior in emulsionem redacta est saluberrima.* 305 *d*

Catulitio quid sit. 656.*e*

Caenginis Hiberni sancti Historia. 372.*g.*

Ceciderunt in Suum Pyra cocta palatum, prouer. 413.*c.*

Cedrinum Apollinis simulacrum Romæ. 234.*e*

Cedromeli Dioscoridis. 482.*f*

Cenchris. 152 *f*

Cenotaphium Romano more factum. 211.*d*

Centauri Populi fuerunt Pelij mõtis. & Ossæ accolæ. 637.*b ijdem crediti medij Homines, & medij Equi.* 638 *f. cum Ixione, & Lapithis certarunt.* 638.*f*

Cereris vittas contingere. 420.*e*

Cerretani Hispaniæ Populi. 254.*f*

Cerri Historia. 253.

Cerri fructus monstrificus. 257.*b*

Cerri Glandes calicibus tectæ ab oriente aduectæ. 254.*g Fungi* 258.

Cerri medica virtus. 259.*a*

Cerro pinguescunt capræ. 253.*d*

Cerrũ qui ponunt inter Vlmum, & Fraxinum errant. 254.*h*

Cerrus contẽplationem mysticè repræsentat. 262.*e*

Cerrus altissimè crescit. 254.*g*

Cerrus Antonius Montonensis Poeta. ibid. e

Cerrus duplex mas, & fœmina. ibid. g

Cerrus folia vulgaris habet Quercus ibid. f

Cerrus ab Haliplæo, & Salicortice differt. ibid. h

Cerrutus Antonius Nouariensis Poeta. ibid. e

Chamædrys Herba, Trissago, &c. 152.*e*

Chamæleon circa Capriscos ferus. 454.*f*

Cha-

INDEX.

Chamæsyce Herba. 436. *b*
Chaonis Arbor. 233. *b*
Charadryos auis Vpupę similis. 157. *a*
Chartiatis meta quæ. 352, *e*
Chelydrus serpens Querculus. 155. *b.* 207. *d*
Cheſne *à quęsendo.* 152. *b*
Chirothecarum odoramenta. 510. *g*
Chlamydatæ, & crepidatæ ſtatuæ capitolij. 213. *c*
Chlamys coccinea. 270. *e*
Chloris pro Dea florum. 351. *a*
Chloris à Zephyro compreſſa. 351. *b. c*
Chryſippus Phil. & Philemon Poeta præ nimio riſu causâ ficuum excitato mortui. 473. *d*
Chryſomeleidos fabulæ. 554. *e*
Chryſocome Nympha. 554. *b*
Cicadarum Apologus. 659. *d*
Cicero Oraculi Delphici falſitatẽ detexit. 233. *b*
Cidre *Potio apud Normandos ex Pomis.* 345. *d*
Cilicũ circa Salos iuxtà Amnem Pinarum Granata ſine nucleis. 587. *b*
Cinis Fagi Vitrariæ conducit. 252. *b*
Cinis, vel Arena marina ad radices Mali Aureæ pro medicamento ponenda. 516. *g*
Cinis Suberis cum axungia capi, vel oleo, &c. Hæmorrhoidas & Gonorrhœam curat. 293. *b*
Circumſpicienda ruri ſunt omnia. 337. *d*
Cirenenſes Ficubus recentibus coronati. 451. *b*
Citò plantato, & tardè ædificato. 337. *d*
Citrago Herba. 499. *c*
Citratæ veſtes. 510. *e. f*
Citria Arbor Poeticè Adonidis ignis. 574. *b*
Citrij Planta Aurantio delicatior. 495. *c*
Citriorum in Italiam è Medorum Regione aſportatio. 574. *b*
Citrium Polyſchematicum. 526.
Citrium Pyriforme. 528.
Citro-Aurantium. 498. 572. *f*
Ciuitas Bonon. Italiæ Regijs prærogatiuis decorata. 472. *b*
Ciuitas Bonon. Belgica ab Italis ædificata. 472. *b.* 473. *a*
Claudius Minos. 204. *g*
Clito Mortis cauſa Punicum Malum. 590. *b.* 591. *a.*
Clodius Albinus vnico in prandio 500. *Ficus, & alia multa comedit.* 473. *c*
Cnipes, & Pſenes Capriſicorum inſecta domeſticos ficuum fructus, eos pungendo, maturant. 432. *e.* 454. *b*
Cocci Baphici nomina varia. 264. *e. g*
Cocci color ardens, & ſplendẽs, rubicũdus. 270. *f*
Coccigera Arbor Hiſpanicè Coraſca. 264. *f*
Cocci Ilicis ſine pediculis vermiculati. 265. *a*
Coccus alio perfectior. 268. *f*
Coccus Iligneus vulneribus, & neruis præciſis vtiliſſimus. 280.
Coccus Italic. paruus, vel omninò ignotus. 268. *g*
Coccus Mercurij, & Mercimonij ſymbolum. 273. *c*
Coccus nobiliſſimus infectorius ex Ilice. 263.
Coccus optimus in Galatia, & Armenia. 268. *f*
Coccus Sardinienſis peſſimus. ibid.
Coccus, vel Cocculæ Elephantinæ piſcatorum 164. 165.
Cocci Quercini. 152. *e. Alicubi tantæ bonitatis, vt pro coccis Ilicis vſurpentur.* 216. *f*
Coccus Mulieribus ad fœtus retentionem datur 280. *g*
Coccus Narbonenſis, Hiſpanicus, Creticus. 268. *e*
Cochleæ Machinamentariæ. 659. *a*
Codimala Cretenſium. 616. *g*
Codimalum græcè quid, & Cotoneũ latinè ſonat Cunnimalum. 548. *b*
Cœli ſudor, ſyderum vè ſaliua quid. 448. *g*
Cœnæ complementum erant Mala. 325. *c*
Cogitationes inanes ſepeliendæ. 204. *e*
Collectio Pyrorum pro conſeruabilitate. 405. *b*
Colonia Romanorum Bononienſis. 472. *b*
Color Pomi color di fior di mela *vulgò.* 319. *b*
Columba auis Emblematica in Pomo gran. 603. *a*
Columba Delphica ad Apollinis Templum. 186. *e*
Commentum de Hortis Heſperidum ad Hiſtoriam relatum 520. *b*
Complurium Theriorum ſtrepitum audire. prou. 466. *f*
Compluuia ramorum nimia in Malo Punica præcidenda. 588. *f*
Condimentorum multorum capacia Pyra. 407. *d*
Condimentaria vtiliter Mala Aurea. 506. *f. g. h.* 507. *a. b. c.*
Confectio Alchermes. 264. *e.* 280. *g*
Confectiones ex cortice Mali Aurei cum ſaccharo. 508. *f.*
Conſtantius Imperator Mala ſemper aſpernatus. 326. *e. &* 589. *d*
Confederati vẽtorum impetus fortiſſimam Quercum deijcientes, non eſſe ſuperbiendum docent. 203. *b*
Confuſio Agathonia. 211. *d*
Confuſi Herbarij in deſcriptione Fagi. 242. *b.*
Confuſæ plures à Botanicis Plantæ. 639. *d*
Conſilium Platonis circa Numinũ Statuas. 234. *e*
Conſilia Quernea. prou. 224. *e*
Conſtrictiua, & ſtupefactiua quoque eſt vis Sorbi. 621. *b*
Contentio Poetica trium Pſeudonumiuum. 612. *b* 613. *a*
Contrariæ Naturæ Ficus aliquot. 456. *g*
Corabi. 168. *e*
Corellus Eques Romanus. 303. *b*
Coracini Piſcis in Arbore Fici ſuſpenſio plurimos illius Arboris ſanat morbos. 443. *d*
Corinthus, aliàs Ephyre in Græcia. 641. *d*

cori-

INDEX.

Corium Mali Punici pro corijs concinnandis. 604. *g.*

Cornicaprę lignum, quo vtuntur Abacarij, est Terebinthus. 223. *c*

Coronæ ex Citro. 510. *f*

Corona Ciuica. 190. *g*

Coronam Ciuicam assumenti Senatus Romanus assurgebat. 192. *f*

Coronæ Ficuum. 459. *a*

Corona ex folijs Ficuum in memoriam Sycæ Nymphæ à Baccho adamatæ. 460. *f*

Corona ex folijs Ficuum capiti antiquis solita superponi ad gestanda vasa Isidis, & Serapidis Græcè κρώβυλος, *& Folioso puluinari in formam coronæ confecto quo vtuntur nostri rustici ad gestandos congios, & alia vasa rusticana respondet, quod ipsi vocant* Crollio. 460. *g*

Corona ex Ficubus, & Rosis Cylista, seù Encylistá ab antiquis dicta. ibid. f. g

Corona Malina. 325. *a*

Corona Pomosa. 319. *h*

Coronarum Quernea materies ampla. 205. *a*

Corona ex Quernis Glandibus in Athenienſium Nuptijs. 192. *h*

Coronam Querneam alibi, quàm ſuper caput geſtare ſomnians, malum omen ſibi prænunciat. 217. *a*

Cortex Arantiorum dulcoratur, conditur. 484. *h*

Cortices Aurei Mali puluerizati vermes enecant. 509. *a*

Corticis Aurei Mali oleum deſtillatum eſt cardiacum, & ſudorificum in peſte. 508. *f*

Cortices Faginei vaſa ruralia optima componunt 252. *e*

Cortex Iligneus leuior, quàm Quercus. 265. *a*

Corticibus Ilicum nomina Nympharum, & ſuorum Numinum incidebant Antiqui. 278. *g*

Cortex Suberis carnoſus, craſſiſſimus, leuiſſimus, vitalitate quadam propriè gaudens. 281. *c*

Idem ſcaber, rimoſus, ſponte dehiſcens. 281. *d*

Idem nec Nerueus, nec Membranaceus, in omnes dimenſiones æquè ſectilis. 281. *c.* 282. *f*

Idem primus ad obturamenta 2. ad Crepidas 3. ad Pateras. 182. *f*

Idem ſanguinem ſiſtit ex aqua calida potus. 293. *b*

Cortex Pomi Granati per antonomaſiam Malicorium. 577. *d. exterior dicitur* Sidion, *interior ſubtiliſſimus* Cicus. 577. *e. durior conſtantiã denotat.* 598. *e*

Idẽ cortex Mali Punici ad colores facit. 604. *h*

Idem in Aceto decoctus cum galla vlcera ſanat. 608. *e*

Idem in vino coctus perniones ſanat. 607. *d*

Idem maceratus in aquis pro viſceribus appropriatis omnes fluxiones in illis ſiſtit. 608. *e*

Cotonaria Herba. 548. *e*

Cotonaſter Frutex. ibid. f

Cotoneolæ Caſtellum. 560. *f. g*

Cotoneum Æmiliæ oppidum. 548. *e*

Cotoneum Laudenſis Agri Caſtellum. 547. *d*

Cotoneum ſponſionis maritalis erat Iuramentum 548. *h*

Cotonum à Cotoneorum malorum villis, pannus funebris. ibid. e

Crates Philoſophus. 315. *c*

Cremona 287. *a. frumentifera dicta.* 562. *g*

Crepidæ ſuberatæ, à crepitando dictæ. 291. *b*

Criminibus imminent pœnæ. 642. *g*

Crudi fructus nocent ſtomacho, maturi proſunt. 345. *a*

Cui iuſſus ſiet auſcultet Villicus. 338. *e*

Culices, & Pſenes domeſticarum Ficuum caprificulneis peiores. 443. *a*

Culices volantes Quercuum. 217. *d*

Culpa cum Animam tentat, vitæ breuitas inſpicienda. 552. *f*

Cultioris vitæ dux Ficus. 444. *f.*

Cultura Aurearum Malorum. 504. *g. Cydoniorum.* 540. *b. Ficuum.* 441. *a. Caſtanearum.* 302. *h. Punicorum.* 587. *a. Pomorum in genere.* 344. *e. Pomorum in ſpecie.* 374. *h. Pyrorum.* 403. *c. Quercus.* 161. *b. Sorbi.* 626. *e*

Cupidinea Cupedia. 580. *g*

Cupidines pomis rubentibus aſſimilati. 580. *g*

Cupidinis ſectatores etiam ætate pleni puerascunt. 556. *f.*

Cupido Cacodæmon. ibid. h

Cura Deum, & ſancta Quercus dicebatur. 234. *h*

Curæ ſunt expectorandæ. 339. *a*

Curatio Arborum morboſarum primò à Cælo petenda, dein à Tellure. 257. *c. vltimò à medico Botanico ferri ope. ibid. vel emplaſtris, & lotionibus. ibid.*

Cur Ficus, & vuas ſimul comedere non debeamus 479 *d*

Cur Poma omnia ſuis tententur vermibus. 328. *e*

Cur prius ab intimo matureſcant Poma. 330. *e*

Currus Triumphales Quernei. 181. *c*

Curua Quercus nunquam recta. prou. 226. *e*

Cydippen Acontius malo venari contendit. 333. *a*

Cydon nomen proprium Viri. 248. *f*

Cydonia, ſeu Cotonea Mala. 535. *c. à Cotone, ſeù lana denominata. ib d. ex Creta Inſula aducta. ib. nominibus alijs indigitata Coturniorũ, Coctoneorum. ibid. Cynodiorum Codymalorũ Cydomalorum ib. quorum color, Fuluus, Luteus, Melinus.* 536. *c. Magnitudo ingens.* 535. *d. Caro aliquantum lignoſa.* 544. *f. Quæ omnem in ſe ſuſciptunt ex inſitione Arborem.* 541. *a. b. Verùm à nullo alio, niſi à*

SCD Lyon 1

seipsis perficiuntur. 541.*b.c. Surculis propriæ speciei prope terram inserendis.* 541.*c.d*
Cydoniorum temperamentum frigidum in primo, & siccum in principio secundi gradus. 544.*g. facultas adstrictoria. ibid.f. Tempus comedendi eadem post epulas ad corroborandum os superius ventriculi, quod inferius per accidens aperitur. ibid.g. eadem cæliacis, Dysentericis, & vomitionibus prauis sunt remedio. ibid. & insuper venena reddunt euanida. ibid.f*
Cydonitis compositionis varij conficiendi modi. 543.*c.* 544.*h.* 553.*a*
Cydonia symbolicè significant vitandam superbiam. 549. *a. illorum odor salutatorijs Ciuium cubiculis addebat gratiam.* 553. *b. & cum recta denotent coniugium.* 549. *a. Veneri Iugæ dicata.* 548. *h. eorundem odor significabat sponsam debere esse pudicam.* 549. *a. nam sponsis dabãtur.* 548.*g. & referebãtur ad sponsam propriè, nam Cydonium, & mulieris τραυδοῖα eodem nomine in omnium antiquissima lingua* cutte *dicebantur.* 548.*g. vndè suffitus emblematicus cælestẽ implorabat opem ad virtutes exercendas.* 549.
Cynobalani Lunares Populi, Equobalani, Struthiobalani, Luciani delirta. 231. *a*
Cyprus Insula Aspelia quoque Plinio ex Xenagora lib. 5.*c.* 31.*pag.* 641.*lit.a*
Cyri sepultura in Horto cum para a Turri, & Sacello. 212.*f*

D

Dactylos pro Ficis recipere. 468.*f*
Dæmonum vanæ illusiones. 212.*g*
Dal nascer della Quercia al far la Gianda. *prouerb. Ital.* 226.*f*
Danistæ Dardanarij damnosissimi. 451.*c*
Daphnon. 637.*d*
Darius Rex tot Zopyros, idest amicos bonos desiderabat, quot acini in Pomo Granato. 590.*f*
Decimarum persolutio vndè inuecta. 331.*c.d*
Decoctum Castanearum integrarum. 305.*d. Cerri contra venena.* 248 *g. & ad vitalitatem roborandam.* 259.*a. Foliorum tenellæ Quercus ad dentium dolores.* 177.*c. Pomorum Aureorum, & Citriorum.* 508.*g*
Deficiente imbre, tepore, & afflatu Poma ægrotant. 347.*a*
Decrepita Arbor præcipitanda. 347 *d*
Delicta pro noxâ vindicanda. 358.*e*
Delubrum fustis erat delibratus, idest decorticatus. 234.*e*
Delubrum Ammonis in Libyæ desertis. ibid.f
Descriptio Castaneæ.. 297.*b. Cerri.* 254 *f. Cydoniorum.* 536.*g. Fagi.* 241. *d. Fici.* 427.428. *Ilicis.* 264.*h. Malorum Aureorum.* 484. *Malorum simpliciter.* 360.*e. Malorum Punicorũ.* 577.*d. Pyri.* 380.*g. Quercus.* 158.*e. Suberis.* 281.*c*
Dementis est dolorem infelicium ridere. 569.*b*
Democritus Ficubus delectatus. 446. *f.g*
Dendrophlion Græcè Suber. 285.*a*
Denominata à Castaneis. 295.*c. Cerro.* 254.*e. Fago.* 241. *b. Ficu.* 437. 438. 439.440. *ab Ilice.* 263.*c. Malis Aureis.* 499. *Pomis* 319.*b.c. Pyris.* 403. *a. Quercu.* 154.*h. Sorbo.* 622.*g.h. Subere.* 285.*a*
Dentiscalpia ex Fagineis oculis. 252.*e*
Dentes discretionis obstupefaciũt diuites. 625.*d*
Detractores, & Maligni omni priuati coronarum honore. 192.*e*
De Tribulis Ficus expectare. prou. 466.*h*
Detrudendi sunt è corpore humores rebelles, purgatione, non autem sanguis. 546.*e.*
Diacydonites, solutiua. 544.*h* 545.*a*
Diagoras Melius, siue Meliensis. 321.*g*
Difficillimum est virum dolosum cognoscere 530.*f*
Dignitas, & Præstantia Quercus. 151.*c*
Dignoscitur Pomum exesore liquo, idest il Torso. 329.*d*
Dij moderatos amant. 568.*h*
Diogenes ex infausta Ficu legens. 464.*g*
Dionysius Concquetus Botanicus doctiss. 640.*f*
Diospyros idest Iouis Nucleus. 617.*d. Sorbi species.* 617. 619.
Disciplinarum Hieroglyphicum est Pomum Granatum. 597.*b*
Discordia Veneris, Iunonis, & Mineruæ. 523.*b*
Discipulus Quercuum. 224.*f*
Distantia seruanda maior in plantatione fructiferarum Arborum. 344.*f*
Discussoriam vim habent Castaneæ. 304.*h*
Diuis pro copia supplicandum. 338.*g*
Diuide Ficus. prou. 467.*c*
Dodoniæ Quercus. 186.*e*
Dodonæ Responsa. 224.*f*
Dolas Quercum. prou. 226.*e*
Dolia Quernea. 182.*g*
Dolus non successit. prou. 227.*d*
Dolum sibi construit improbitas. 233.*a*
Domestica Quercus plus durabilis, quàm pulcra 182.*e*
Domitianus Cæsar ob nimiam arrogantiam extinctus. 636.*e*
Dominicana Mali Aurei Arbor à D. Dominico plantata. 511.*c*
Donum breue forma. 162.*h*
Dorion Fructus Indicus. 582.*e*
Dormientibus somniatæ Glandes deciduæ, quid portendant. 217.*a*

Doro-

INDEX.

Dorotheæ, & Theophili miraculosa historia. 372.*e*

Draco custodiens Aurea Mala auaro comparatus. 523.*d.*

Draco SS. Greg. XIII. 573.*d*

Drusus Pompeius Pyro suffocatus. 412.*f*

Druydæ, seù Druydarum Gallorum Sacerdotes. 157.*c. Ad Viscum clamabant.* 186.*f. in Lucis suis Mysterium Sanctissimæ Trinitatis nescientes adumbrabant.* 184.*f. Ramum visci Quercini pro insigni habuere.* 208.*b*

Dryas Rex Molossorum. 157.*c*

Drycarpi, Drypetes. 156.*b*

Dryinus serpens portentosus. 207.*c.* 152.*f*

Dryites lapis Quercualis. 157.*a*

Drymodis Arcadiæ Regio. 157.*b*

Δρυῶ *erumpo, pullulo.*

Dryocolaptis Picus Martius. 152.*f.* 157.*d*

Dryope Nympha. 157.*a.b*

Dryopeia festa Græcorum. 157.*b.* 234.*e*

Dryopes populi. 157.*b*

Dryophonon Olus sylvestre. 152.*e*

Dryopteris Quercina Filix. ibid.f

Drys Vrbs Thraciæ. 157.*b*

Dryssus Vir Troianus. ibid.c

Drytomus lignicida. ibid.a

Dryusa Samos. 157.*b*

Dulcedinis Hieroglyphicum Ficus. 459.*a*

Dulce Pomum assatũ, coctumq́, in vino, saccharo conditum optimum est. 345 *b*

Dulcedo fructuum, & præcipuè vini Gallos in Italiam traxit. 472.*e*

Dulcia Naturæ amica. 476.*e*

Dulcia Mala exhilarant animum. 374.*e*

Dulcia satiant citius, quàm acria. 479.*a*

Dulciores fiunt fructus in fumo siccati, quàm in aere simpliciter. ibid.b

Dulcis sapor Pyrorum prospei dulcedine. 416.*b*

Duodecim antiquorum ruralia Numina sex mares, & sex fœminæ. 349.*a*

Duo latrones ad bestias condemnati quomodo esu Mali Aurei venena belluarum passi non fuerint. 519.*c*

Duo tantum suprema Malorum Aureorum capita facit Renodæus. 483.*d*

Durior Sorbo. prou. 624.*f*

Durissima Sorbi materies serotinos fert fructus. 626.*e*

Durissimũ Ilicis lignũ, nõ nisi serrâ secatur. 263.*c*

Durities corticis Ilicis vestium vanitatem in viro damnat. 269.*a*

Durities, & ariditas terræ Pyris minimè conducit. 403.*c*

Durum, & acerbum pomum quoduis tempore matureſcit. 328.*g*

Dysenteriæ medetur Castanea. 304.*b*

E

Ebenum ementitum. 216.*e*

Echinati calices integri spinosi Castanearũ. 297.*b*

Echinos Castanearum timens tangere, & colligens solum detectas castaneas improuidus est.

Echinus Castaneę, vulgò Sgargio, *quàsi* Carduus. 295.*b*

Echo inter Ilices. 278.*g*

Ectypon Ἀθυρογλύφου. 601.

Ede Ficos. prou. 488.*b*

Electuarium Diasorbis. 629.*c.d. Idem pro cacoethicis, hæmoptoicis, & Gonorrhea lab.* 629.*d*

Eleusis Attica Ciuitas olim celeberrima totius Græciæ. 641.*d*

Elico faber Heluetius Romæ commorans Gallobelgas in Italiam olim incitauit. 472.*f*

E ligno semper aliquid curui potest fieri. pr. 226.*e*

Elminthus Tinea intestinalis Arborum Pomosarum. 347.*b*

Emblemata Arborum in vniuersali. 96.*g. Castaneæ.* 307.*a. Cerri.* 262.*f. Fagi.* 245.*b. Ficus.* 475.*c. Ilicis.* 270 *h. Malorum Aureorum.* 523.*b. Malorum Cotoneorum.* 548.*g. Pomorum in genere.* 334.*h. Pomi Granati.* 599.*b. Sorbi.* 630.*e. Suberis.* 285.*d*

Epitheta Arborum in vniuersali. 31.*a. Castanearum.* 311.*d. Cerri.* 259.*c. Fagi.* 243.*a. Ficus.* 457.*b. Ilicis.* 274.*e. Malorum in specie.* 372.*h Malorũ Aureorum.* 500.*e. Malorum Cotoneorũ.* 546.*f. Pomorum in genere.* 322.*e. Pomi Granati.* 591.*d. Pyri.* 414.*h. Quercus.* 193.*a. Sorbi.* 623.*a. Suberis.* 289.*a*

Ergatæ. 659.*a*

Erisichthon Thessalus. 213.*c. Impius in Cererem* 230.*g*

Errant pericula circa nos semper. 412.*e*

Error errorẽ sequitur, & absurdũ absurdũ. 348.*g*

Error magnus prouerbialiter dicitur Marone *apud nos Bononienses.* 308.*b*

Eruca supremas arboris partes occupans quid indicet. 205.*c*

Eruditiones à Græcis petendæ. 639.*b*

Esculus Arbor Ioui dicata ab Arcadibus. 185.*d*

Esculi cum Sambuco colloquium. 232.*g*

Esculus proceritate vincit Fagum, Glande verò vincitur à Fago. 240.*g*

Esculus sursum spectans honores præsagit. 217.*a*

Esse sub Ficu significat diuinum auxilium expectare. 459.*c*

Etymologiæ Arb. in vniuersali. 12.*f. Castaneæ.* 244.*g. Cerri.* 253.*c. Fagi.* 240 *g. Ficus* 128.*h. Ilicis.* 263.*c. Mal. Aureorũ.* 481.*c Malor. Cotoneorũ.* 135.*c. Pomorũ in genere.* 317.*a. Pomorũ Gran.* 577.*c. Pyri.* 402.*e. Quercus.* 152.*h. Suberis.* 85.*a*

Euenа Ficubus coronata. 449.*d.*

INDEX.

Euander Lupercalia instituit. 637. a
Excelsa sobrietas Arbores. 316. e
Ex Fago in Ioniæ saltibus nasci Betulam tradunt aliqui. 247. c
Ex moribus, non pulcritudine iudicandum. 553. c
Ex nimio obsequio morositas. 556. f
Exotica Castanearum. 298. 299. 300. 301. a.b c.d. Fagi. 242. b. Ficus. 434. 435. Malorum in specie. 369. a. Malorum Aureorum. 496. 498. Cotoneorum. 540. e. Granatorum. 586. e. Sorbi. 621. d
Ex Quercu nutritus, seù natus. prouerb. 224. g
Ex vulnere vigor. Hierogl. 288. e
Ezechias Rex Ficubus sanatus. 447. b. 475. b.

F

Fabulæ Arborum in vniuersali. 87. c. Castaneæ. 309. a. Ficus. 461. b. Ilicis. 277. d. Malorum Aureorum. 519. d. Cotoneorum 553. d. Pomorum in genere. 349. d. Granatorum. 609. c. Pyrorum. 421. a. Quercuum. 228. f. Sorbi. 633. a. Suberis. 290. g
Facere Pyrum. prou. 414. e
Fagus à Φάγω, quod est comedo. 240. g. Scissima latinè à scissione. ibid. Nominibus ideò varijs ditata. 240. h naturâ syluestri, montanâ. 242. e. Alternante fertilitatem. ibid. g. Ligno sub polo prope magnetem saxeam acquirente duritiem, & simul virtutem magneticam; cum Esculo malè confusa. 240. g. quamuis ad Querneam, vel roboream accedat naturam. 241. d Strigiliformes fungos edit. 249. c. 250. & Muscum Antelos dictum emittit. 251. cum folio non sinuoso. 241. d. 242. f. populneo simili, celerrimè flauescente. 241. d. baccam viridem in medio sui persæpè ferente. 242. e. discussoria virtute prædito. 248. h fructu hilari, prædulcíq; diuite. 240. g. Arbor præcisa cum inscriptione nos quoque floruimus *meditationem mortis reminisci nos iubet. 245. c. illius fructus sacræ Scripturæ sunt symbolum. 244. h.*
Falæ. 156. g
Familiæ cum Arboribus, vel Arborum partibus in insigni, aut cum denominatione ab ijsdem, videlicet Agathonia antiquissima. 215. a. Castanea. 297. a Castanea Genuensis. 307. a. Cerrea Ticinensis. 254. c. Cerronia Romana. ibid. Certania Bononiensis. ibidem. Foliana Regiensis. 209. b. Gebutlera Germana. 210. e. Ilicea. 264. g. De Monte Aretina. 209. c. Peretta. 423. a. Perutia. 403. a. Petra Mellaria. 209. c. Pyra. 403. b. Pyratia. 403. a. Rosseletta. 210. g. De Ruuere. 209. a. Sfondrata. ibid. d. Sfortia. 553. c. Suberea. 285. b
Familiæ plures cum Quercubus in Stemmate. 209. d. 210. e
Familiam exerceat Villicus. 338. e
Farina Castanearum cum melle aduersus sanguinis sputum. 306. e. & rabidis morsibus imponitur.
Farna. 159. b
Fauores Angelici in Ephra 152. g.
Federicus Nonius Aretinus poeta. 654. g
Felix cui Animi virtus, & pulcritudo corporis inest. 635. d
Ficardus Io. Francofurtensis. 438. e
Ficarolum Villa quædam. ibid.
Ficatio in mento. 439. a
Ficedula. 439. c
Ficeta Ficaria. 437. b
Ficheides Poematium. 462. g
Fici Encomium. 473. a
Ficiformis fungus. 440. e. g.
Ficilia. 437. g
Ficinus Ficinus, & Marsilius Ficinus Pater, & Filius. 437. d
Fici solem orientem amant. 441. b. & modicè acclines colles. ibid. d. & feruida loca. 442. f.
Ficitores. 437. b
Ficosa vlcera. 438. b
Ficosus pro scommate. ibid. f
Fictilia vasa ex Rhenana terra Bonon. 495. d. 505. b
Fictiones in seminibus Malorum Aureorum pro effigiandis pomis venturis. 505. d.
Ficueroa Familia in Hispania, ex qua magnus Gomezius Suarezius Ferienſiũ, &c. Dux 438. e
Ficulnea. 437. b
Ficulnensis via Romæ. ibid. c
Ficum facere est irridere, conuiciari. 438. h. 439. a. 468. g
Ficus, & Vua Fructuum edendorum nobilissimi. 428. f
Ficus Historia. 427. c. Figura, & forma Pomorum. ibid. d. ad pediculum pyramidalis. 428. e. varietates multæ. 429. d. 430. e f g. h. 431. a. b. c. d. Auibus etiam grata poma. 467. d. esitata copiosius sudorem tetrum efficiunt. 473. b. lædunt q; vocem. 480. e. viridia extinguunt sitim, excitant sicca. 479. c. Nocte melius quàm interdiu matureſcunt. ibid. & supra folia, non infrà apparent. 471. b. Arbor est eximiæ fœcunditatis. 452. g. citò senescens. 428. f. ætatibus diuisa. 442. g. fumo acerrimo. 467. c. foliorum vitiginea circumscriptione, aspera tamen substantia. 428. e

SCD Lyon 1

INDEX.

Ficus Ægyptia fatua. 429.c. 462.g. 463.a
Ficus Cypria. 436.e.
Ficus Doctoris. 456.b. 457.a
Ficus Pharaonis. 429.c
Ficus fulminum hostis. 451.b. 455.b
Fcus Indica cum flore, & fructu. 434.
Ficus infernalis, species papaueris. 440.e
Ficus morbus. 438.f
Ficus Piscis. 438.g
Ficus oporinus est. 446.e
Ficus pumila 429.d. 442.e
Ficus Romula, Ruminalis. 437.b. 470.e
Ficus siccæ caricæ dicuntur. 442.f
Ficus virgato fructu. 433.
Ficuum medica virtus. Cum Malicorio pterigia sanat. 447.b. *Crematorum cinis perniones eliminat. ibid. Folia Strumas, Lichenas, & Alopecias curant. ibid. Aqua cum sinapi surditates superat. ibid. cum nucibus sanitatem conseruat.* 444 f. 446.e
Ficuum morbi, Abortus, Aula, Cochlea, Contractio, Cradicatio, Impetigo, Podagra tophacea, Tabes, Vlcera, &c. 443.b
Ficuum significationes Symbolicæ, Mysticæq; Arbores repentinè cadentes alicuius minantur interitum. 474.g *Ficulnei Homines.* 465.d *Ficulna Mandronis Nauis. ibid Ficus à vento agitata.* 477.d. *Arbor amarissima, & dulcissima simul.* 480.g. *Elegantioris vita magistra.* 444.f. *Infructuosa maledicta.* 459.c. 477.c *In Lauro prodigiosè enata.* 470 e. *In præruptis montibus plantata.* 460.h. *Inter duos tumulos posita.* 460.g *Mel vitæ.* 445.a *Propè serpentem picta.* 460.h. *Sanitatis Thesaurus.* 445.a. *Virtutum fomes. ibid. Folia ampla Charitatis mandatum latum designant* 476.f. *Folia colligere est parare instrumentum ad varios vsus.* 460.e.f. *Folia non deciduа in Agro Elephantino, & in Peru.* 474 f.g. *Folio Ficulneo anguillam tenere.* 466.e. *Foliorum asperitas pœnitentiã demõstrat.* 460.h *Fructu pastum esse.* 465.c.
Fructus cadere in os comedentis. 466.h
Fructus in summis exquiri Ramis. 469.a
Fructus Sacram Scripturam repræsentant. 478.e
Fructus siccos alteri donare. 460.e
Fissio radicum Pomorum facit ad retentionem Fructuum. 377.d
Fistulas suas Fagis suspendebant antiqui pastores. 247.b
Flamen Floralis. 351.c
Flauiana Quercus. 198.h
Flora Virgo cum sorore Lucilla Martyres. 351.d
Floræ Meretricis Historia. 350.h
Floralia antiquorum. 381.h. 349.a
Flores Arborum quarundam in terram decussi animantur. 188.g
Flores Cydoniorum pro mulieribus venustandis. 545.b
Flores Ilicis inutiles. 264.a
Flores Mali Punici Hernias curant. 607.c *Iidem sanguinis signaturam ostendunt. ibid.*
Floris figura Granatorum Calathiformis. 578.e
Flos Pomi Granati Cytinus. 577.d *Syluestris olim Balaustium.* 578.e. *Nunc Orientalis. ibid.*
Fœcunditas, & prolificatio Quercuum. 162.g
Fœnum, & stramenta arida recondenda. 338.g
Fœtus Arborei tenelli quid mysticè significent, 411.a
Fex vini radicibus Pyrorum pro medela est affundenda. 406.f
Folia ampla, serrata, transuersim venosa, & rugosa habent Castaneæ. 297.b
Folia Ilicis tusa tumores œdematosos reprimunt. 280.f
Folia, & rami Pyrorum adstrictiuæ sunt facultatis. 408.a
Folia Mali Punicæ cum oleo rosaceo contusa, & fronti applicata dolorem capitis sedant. 607.c
Folia Quercuum somniata in terrã deiecta quid significent. 217.a
Folio perpetuo viret Ilex aculeata. 264.b
Foliorum Aurei Mali decoctũ in oleo vermes, & cimices enecat. 510.b
Foliys Limonum alicubi vtuntur pro aromatibus 510.g
Folium Citri schyphoide. 513.
Folium Sorbi Fraxineum alatum, vel Platanicum. 615.c
Foliorum casus quid moraliter significent. 203.c
Fons in Lycæo Arcadiæ Monte relatus ad Istrum. 235.b
Forma, & Descriptio Castaneæ. 297.b. *Fagi.* 241.d. *Ilicis.* 264.h. *Suberis.* 281.c
Formicarum insolentes species cum suis Myrmecijs. 217.d
Formicæ Poma infestantes. 347.b
Formicarum prælium in Agro Bonon. 407.g
Formicarũ Senecta, siuè exuuiæ, & Chrysalidæ. 218.e
Formosi sunt Quernei fructus. 162.g
Formosi viri tanquam nobilissimi habiti. 571.d
Fortis vt Arbor. prou. 203.a
Fortitudo duplex. 201.d
Fortunatarum Insularum Citria. 512.f
Forum vitare, & superba ciuium potentiorum limina. 339.c
Fotio ex Pyris durities mollit. 408.h
Fragmẽ Pomi Granati rediuiuam modestiam indicat. 597.d

Franciſcus Marinus Caracciolus Abellinatum Princeps. 654. *f*
Franciſcus Natalis Phil. Coll. 601. *d*
Franciſcus Redus Archiater Seren. Floren. 654. *g*
Frater fratris necem vlciſcitur. 645. *b*
Fratres Aruales apud gentiles. 184. *h*
Fraxino Sorbus amiciſſima. 627. *a*
Fricata poma citra contuſionem in penarijs diu ſeruantur. 330. *g*
Fridericus Oenobarbus Mediolanenſium Hoſtis crudeliſſimus. 466. *h*
Fructus à Frumine dictus, vel à fruendo. 337. *a*
Fructus abſque ſeminibus vt in arboribus fiant. 336. *f. g*
Fructus Malorum Aureorum toto anno in Arbore permanẽtium Sanctitatis ſunt typus. 531 *a*
Fructus copioſi ſomniati lucrorum ſpem nunciãt 217. *a*
Fructus dulcis ad naſcendum poſitus degenerat. 330. *h*
Fructuum furtum ſemel damnoſus, Ramorũ perpetuus. 344. *e*
Fructus Ilicis diuitias mũdi repræſentat. 269. *a*
Fructus Illegitimi Quercuum. 163.
Fructus in Arbore ſublimiores ſunt Idea boni viri. 332. *g*
Fructus Indicus ſpiralis totus cortex. 288. *g*
Fructus inutiles acerbi, ſuperbos, & auaros oſtendunt. 332. *f*
Fructus Mali Punici tot granis coopertis humilitatem tegit. 598. *e*
Fructus Nicaragua, Cholagodis, Hiſpanus, viridis, purgatiuus. 306. *e*
Fructus Pomoſi in venditione agri conſiderantur 337. *b*
Fructus ratio eſt eſſe ad edendum paratum. ibid.
Fructus Arb. Sapientiæ cibus eſt amiciſs. 345. *a*
Fructus Sorbi aſſimilatur luteo oui. 616. *e*
Fructuum collectio fiat Luna plena, ſeminibuſquè maturis, & ſeparabilibus. 344. *g*
Fructuum pro animalibus immolatio. 349. *b*
Fructuum proſperitati nocent compluuia, & vmbræ 347. *b*
Fugax pulchritudo. 520. *e*
Fugiendæ ſunt anxietates. 339. *b*
Fulgentius Arminius Auguſtinianus Eloquentiæ monſtrum. 654. *f*
Fullonicæ Arti optimè inſeruiunt Cupulæ Cerri. 261. *d*
Fuluius Magnanus Philoſ. & Theolog. Colleg. 601. *d*
Fumus ardens Ligni Punicæ Arboris Culices necat. 589. *b*
Fumus Fungorum Sorbi contra peſtem efficaciſſimus. 627. *b.* 629. *d*
Fungus Anguinus. 170.
Fungus Boletus Quercinus. 181. *b*
Fungus Caſtanites. 295. *d*
Fungus cum quo Pyrum coquatur tutiſſimus. 408. *g*
Fungus Caliciformis. 171. 3.
Fungus Chermeſinus pulcherrimus. 168. *h.* 169.
Fungus Cochlearius multiplex. 169.
Fungus Coloratus deleterius. 172. *Diglotis.* 171.
Fungus Effigies brutorum præſeferens. 175.
Fungus Eſcarius. 168. *g.* 169.
Fũgus Gallipes. 170. *Geminatus, Ornatus.* 171. *d*
Fungus Lingua canis. 172.
Fungus Orcella. ibid.
Fungus Pezites. 171. 4. 5.
Fungus Populneus Criſtatus, nouiſſima obſeruatio anni 1667. *facta Bononiæ cum hæc Tabula cuderetur, quam, quià valdè notabilem, ſuperius apponere libuit in fine ſuperioris indicis, explicãdam poſtea cũ Arbore propria ſuo tẽpore, &c.*
Fungus Quercinus Muſcicida. 166. *g*
Fungus ſpathulam referens. 177. 6. 7.
Fungus Tricornis. 174.
Fungus Ventilabrum referens. 173.
Furtĩ cæſis Arborib. Domino cõpetit actio. 189. *a*

G

Alba Eſculi Vermiculus. 167. *d*
Galeotus de Guidottis Eques, & Poeta Italus anni 1200.
Galla Conſtantini Imperatoris. 184. *h*
Galla aculeata, ſiue armata. 222. *h*
Galla Hemeadis 216. *g*
Galla leuior. prou. 286. *e*
Galla monſtroſa. 221. *d*
Galla morbus equorum. 158. *e. f*
Galla Patritia Romana. 158. *e*
Galla pro ſubula. 157. *d*
Galla Tribuloides.
Galla vermem gignit auguralem. 205. *c*
Gallare, bacchari, inſanire &c. 158. *a*
Gallulæ foliaceæ Quercus inutiles omnino Hominem bullam oſtendunt. 198. *f*
Galericulatæ, Angulares, Pileiformes, Veretriformes, Albæ, Nigræ, Flauæ, &c. Gallæ. 154. *e.* 165. *b. d.* 166. *e*
Gallinaceos amãtibus Ficũ nè ſerito. prou. 467. *d*
Gallobelgæ olim Barbari, & efferi vltra modum. 472. *f*
Gaſpar Bombacius Hiſtoricus, & Poeta Bononienſis. 561. *g*
Gemael *vocant Germani nuptam.* 549. *a*
Gemmiuoracis, & Chyſophagi fabula. 610. *b. &c.*
Generalis Pomorum ſignificatio. 317. *a.* 318. *f*
Genera Caſtanearum. 300. *e* *Ficuum.* 429. *d.* *Pyrorum.* 382. *f*

SCD Lyon 1

INDEX.

Georgius Remus. 211.*b*
Ghisÿ Robur in Stemmatis quadripartito campo bis erexere. 209.*b*
Giluus, & Glaucus Mali Aurantÿ color quid significet. 530.*g.h*
Glabrities Glandis cum scabritie Calicis Virum spiritualiter viuentem designat. 203.*d*
Glandes Americanæ. 154.*e.* 159.*c*
Glandes Castaneolæ dictæ. 153.*b*
Glandes multarum Gentium opes. 180.*e*
Glandibus plura nutriuntur Animalia, Picæ Glãdariæ, Gallinaceum genus, Glires, Sciuri, Sues, Thynnus piscis, & alia multa. 180.*f*
Glandibus Querneis diu victitarunt Homines. 183.*a*
Glandium Suberearum farina contra Napellum valet. 293.*c.& cum axungia vlcera maligna sanat. ibid.*
Glandula Castanina. 296.
Glans Bobus nocet. 162.*e.* 180.*h*
Glans Cerri Suibus solidum præbet nutrimentũ. 259.*a.* 261.*d.* 262.*e*
Glans emunctoria animalium. 154.*h*
Glans Fagi triangularenum analoga. 241.*d*
Glans Iberica inter bellaria non ignobilia. 179.*d*
Glans Ilicis Acyla dicta. 264.*e*
Glans eadem Querneâ minor. 265.*a*
Glans Iouis quæ. 155.*a*
Glans Medica. 154.*h*
Glans Militaris. ibid.
Glans Sardiana. 294.*g*
Glans Suberis calyce echinato. 281.*d*
Glans Suum propria, & peculiaris . 162.*f*
Glans Virginianorum panem, & potum præbens. 154.*f.* 159.*c*
Glans Vnguentaria. 155.*a*
Gloria Plantarum Ficus. 427.*c*
Gordianus Iunior Imperator Pomis valdè delectatus. 326.*e*
Grana sementica Pyrorum Pneumonica sunt, sed Lithiasi contrariantur. 409.*a*
Grana Ilicis nobilissimæ sũt Quisquilia, seu Cusculia. 264.*e*
Granarolum Villa Bononiensis Agri. 581.*d*
Granata Familia. 581.*c*
Granata Gemma. 580.*g*
Granata Regnum. 581.*a*
Granata tormentum bellicum. 581.*c*
Grandiuscula tantũ vult trãsferri Sorbus. 626.*e*
Grossi sunt ficus immaturi. 459.*d*
Guanabani Fructus. 582.
Guanabani Planta. 583. 584.
Gulielmus Focus Reuerendissimus Inquisitor Bononiæ. 453.*c*
Gulielmi à Quercu Funus. 228.*h*
Gustabilium simulatæ species. 357.*a*
Gutturi, atque Thoraci Ficus sunt Analogici. 447.*a.b*
Gymnasiarcharum mos in annua studiorũ instauratione à tempore Caroli Magni citrà. 186.*f*
Gymnosophistæ. 318.*h. Pomorum esum valdè probarunt.* 325.*d.* 326.*e.* 345.*a*

H

HÆdinam pellem cortex interior Pyri æmulatus. 404.*f*
Hæreditates opulentæ lacrymas abstergunt. 228.*h*
Haliphlœa Quercus. 153.*c.* 159.*a*
Hamadryas Cæsaraltulana Bonon. 211.*c*
Hamamelis angustior Athenæi. 619.
Hastas abijcere est causæ diffidere. 226.*g*
Hastula Boaria 659.*b*
Hastula Faginea superstitiosa penes nonnullos. 247.*b*
Hebræis in ferijs tabernaculorum inseruiuere Mala Aurea. 510.*e*
Hecatis statua Quercu coronata. 234.*h*
Hector, & Aiax dona sibi inuicem exitialia dedere. 231.*b*
Heil *Teutonicum Quercus Nomen salutem importans.* 153.*a*
Hellebori albi succo deleterio venatores inficiunt sagittas. 544.*f*
Heluolæ Fungi. 166.*f*
Hepar Quercinum Fungus. 166.*f*
Hercÿ portæ pendulæ, seù Caiarrhactæ, Saracinesche *vulgò.* 181.*d*
Hercynia sylua in Baconim, Semanam, Marzianam, Gabretam, & Boemiticam diuisa. 187.*d* 222.*h*
Hercules Ant. Cupellinus Phil. & I. V. D. Iulÿ Cupellini nepos, &c. 654.*h*
Hercules Butrigarius Nob. Bonon. Eques eruditione clarus. 221.*a*
Hercules Hesperidum Hortos quomodo indagauerit. 520.*f.g*
Hercules in Italiã Aurea Mala introduxit. 495.*a*
Hercules Μῆλων *à Malis dictus.* 317.*c.* 349.*b*
Herculi Pomum sacrificabatur. 326.*g*
Herculis tres præcipuè Virtutes Morales. 331.*d* 332.*e* (*f*
Herculi Trinoctio trina dicabatur Quercus. 184.
Hermes Moresus. 660.*h*
Hermetem lac, & mel Querneum conciliare solent. ibid.
Hesiodi Quercus Apes vbertim alebat. 204.*e*
Hesperidum fabula ad historiam redacta. 326.*h* 517.*c.* 518.*e.f.g.h.* 519.*a.b.* 574.*f*
Hesperidum Mala. prou. 328.*f*
Hesperidum nomina. 521.*a*

Hetru-

SCD Lyon 1

Hetruſcorum lingua ab antiquo periit. 603. *d*
Hetruſcarum literarum vmbratilis coniectura. ibid.
Hexaclinon Menſa ſex pedum, ſiuè ſexangula. 501. *b*
Hìc Ficus cupit. prou. 466. *b*
Hieroglyphica Cerri. 262. *f. Fici.* 459. *b. Ilicis.* 270. *b. Malorum in Genere.* 332. *b. Malorum Aureorum.* 530. *g. Cotoneorum.* 548. *g. Granatorum.* 597. *g. Quercus.* 197. *d. Suberis.* 289. *a*
Hilaritas ſaluberrima quæ. 316. *e*
Hippomenes Melanyon. 321. *a*
Hipponax apud Athenæum Ficum nigram vitis ſororem dicebat. 463. *c*
Hiſpani olim ex carne Cydoniorum, & melle malinas placẽtas celeberrimas conficiebãt. 553. *a*
Hiſtorica Caſtaneæ. 311. *c. Fici.* 471. *d. Malorũ Aureorum.* 517. *g. Cotoneorum.* 552. *g. Pyrorum.* 406. *g. Granatorum.* 590. *e. Quercus.* 183. *a*
Hiſtoriarum Mythologicarum dapſilis facta lautitie Sorbus. 633. *a*
Homines è Quercubus natos fabulata eſt Antiquitas. 229. *a*
Hominibus gregarijs fungus eſt alimentũ. 247. *d*
Hominis pulchri, liberalis, amabilis ſymbolum Quercus. 198. *f*
Horti Abderitæ. 318. *b*
Horti Academi Athenarum. ibid.
Horti Senecæ. 319. *a*
Hortus Eden. 318. *g. h*
Hoſpitandum rarò. 337. *c*
Humana excrementa pro ſimo Malis applicata rubicondos fructus faciunt. 375. *a*
Humanam Hoſtiam Ficubus verberatam inhumanè ſacrificabant antiqui. 451. *a.*
Humore acido, albo ſcribens quomodo literæ degrantur 330. *b*
Hyberna ad calceamenta Suber. 291. *a*
Hyberno lætiſſima puluere farra. 227. *a*
Hydropicos ſuccus Cerri, cum vino, & Iunipero ſanat. 259. *b*
Hyellæ Lucus. 234. *b*
Hyphear Arcadibus. 154. *f*
Hyſginum Plinij. 264. *f*

I

Icon Ægyptia cum Antijs ad frontem, &c. ex Suberis ligno. 293. *a*
Icon Lucinæ Quernea. 234. *e*
Idumæa ficus à Deo maledicta Populum Hebreum repræſentat. 459. *c*
Iciunus nemo Pyra comedat. 408. *e*
Icra Syce locus Athenis, vbi primò reperta eſt Ficus. 458. *f*
Igne, non aquâ cõplanatur Suberis Cortex. 291. *a*
Iginirian Fici Pomum vocabant Athenienſes. 436. *b*
Ilex aculeata baccifera. 265. *b*
Ilex aculeatis folijs ſerratis. 264. *e*
Ilex adſtringendi vim delicatam obtinet. 280. *b*
Ilex adultioribus, & elatioribus in ramis ſpinas amittit. 264. *b*
Ilex Aquifolia producens grana ex Myſia. 267.
Ilex ardens, & non comburens. 269. *b*
Ilex ciuilium, & Obſidionalium coronarum materies. 268 *g*
Ilex Coccigera Glandifera ex Cephalenia. 266.
Ilex Cocci Glandifera ſpinoſa. 265. *b*
Ilex decurtata criſpatur in Ligno. 265. *a*
Ilex fœmina maior non Coccigera. 268. *g*
Ilex Hiſpanica. 265. *d*
Ilex Monſpelienſis Garanotij Luci. ibid.
Ilex Narbonenſis. ibid. (nuato. 265. *b*
Ilex non aculeata folio rotundo, molli, modicè ſi-
Ilex propter nimiam duritiem diſrupta ciuilis ſeditionis eſt ſymbolum. 273. *b*
Ilex quaternis fructibus fœcunda. 264. *b*
Ilex Religionis ſymbolum. 373. *c*
Ilex tonſa bipenni. 273. *a*
Ilex variè ludens in folijs. 265. *b*
Ilicetum Baladonis ſuperſtitioſum. 278. *f*
Ilices tres Tiburtinæ vetuſtiſſimæ. 268. *h*
Ilicibus Glandes, Pomo ſunt poma decori. prou. 329 *c*
Ilicis fructus diuitias Mũdi omnes referũt. 269. *a*
Ilicis lignum in aqua fermè lapideſcẽs, &c. ibid.
Ilicis Nomina, & Etymon. 263. *c*
Ilicis radices profundæ quid ſignificent. 269. *a*
Ilicis vetuſtas inſuperabilis. 263. *c*
Ligneum mentiuntur Lignum alijs lignis Arcuarij. 216. *f*
Ligneis ſertis vtentes antiqui credebant à Nymphis protegi. 278. *b*
Ilithyia parturiẽtium apud Ethnicos Dea. 263. *c*
Illum perijſſe putãdum eſt, cui pudor perijt. 570. *f*
Imbecillas Arbores à valentioribus opprimi non ſinendum. 337. *c*
Imbrem poſt Autumni ſerito. 338. *g*
Imbricandis intus ædibus bonum eſt Suber. 291. *b*
Immaturæ caſtaneæ, & crudæ impunè mandi non poſſunt. 305. *a* (285. *f*
Immerſabilis vndis abaptiſtos Arbor eſt Suber.
Immota Quercus ſemper manens. Embl. 197. *d*
Imparium comparatio. prou. Caſtaneis corylos æquas. 308. *g*
Impendentia Arboris in vicinum agrum per 15. *à terra pedes coercenda.* 189. *b*
Imperatorium fulmen contra Pueros nobilium à literis abhorrentes. 186. *g*
Implacida Quercus, & Agria. 153. *c*

INDEX.

Impoſturæ ex Quercu. 215.*d*
Inarculum erat virga Mali Punicę. 590.*g.h.* 596.*h.* 597.*a*
Incidebantur in Fagis ſuperſtitioſi amores antiquitus. 247.*a*
Inculpatam vitam innuit Cerrus. 262.*g*
Indefinita ætas ſymbolicè oſtenditur per Quercum. 199.*d*
Indica Ficus pompam, & ſuperbiam ſymbolicè refert. 549.*a*
Indeciduæ Ficubus, & Vitibus folia ad Inſulam Elephantinem. 454.*g*
Indigeſto cauendum à ſimo. 347.*b*
Indignatis ſuis Dijs offerebant Ficus antiqui. 450.*h*
In Ficu floris quoddam rudimẽtũ apparet. 471.*b*
In fortiſſimam Quercum credebatur euaſurus, & in tenerrimum coaluit vimen. prou. 225.*b*
Ingenio non dentibus libanda literaria Poma 660.*h*
Ingratitudinem ruſticis ſylua exprobrat. 231.*b*
Iniuſſu Domini credat nemini Villicus. 338.*e*
In Robore accumbere. prou. 227.*b*
Inſania flos Iracundiæ. 556.*h*
In ſatione ſemper ſperandum. 337.*c*
Inſectorum Animalium in genere Pater eſt Auſter, Mater Humiditas putredinoſa. 221.*d*
Inſectorũ animaliũ tranſmutationes miræ. 218.*e*
Inſecta animalia plura ex herbis, floribus, fructibus, &c. naſcuntur. 656.*e.f.g.h*
Inſeri poteſt Sorbus in Cydonium, & Oxyacanthã. 626.*g*
Inſeritur Caſtanea in ſeipſa, Salice, Nuce, Quercu, Fago. 303.*b*
Inſeritur Punica Malus diuerſo modo, ac aliæ plãtæ. 587.*c*
Inſignia ex Caſtanea. 307.*a. Aureo malo.* 530.*g. Cotoneo.* 552.*g. Granato.* 581.*c.d. Quercu.* 208.*g*
Inſipida Poma nullius vtilitatis. 374.*e*
Inſita fructuum optimarum conditionum cum ſalubritate quæſtum Domino faciunt. 344.*g*
Inſitio Caſtaneæ difficilis. 303.*a. quæ menſe Martio fieri debet, aut cortice, aut inoculat.* 303.*b*
Inſitio Cotoneorum. 540.*b*
Inſitio Ficuum omni tempore fieri poteſt. 441.*c*
Inſitio Ficus fieri poteſt ſuper Morum, & Platanum. 441.*c*
Inſitio Mali Arboris in Pyrum aut Cotoneũ facta Melimela profert. 375.*a*
Inſitionis operatio manus exigit fortunatas. 344.*f*
Inſitionum tempora ſint temperata. 344.*g*
Inſitio tum fiſſa, tum ocularis in aurei Mali plantã quomodo fiat. 505.*b*
Inſolentis altitudinis Ficus in India. 456.*g*
Inſomnia Ficuum. 470.*e. Pomorum in genere* 354.*e. Pyrorum.* 421.*a. Quercuum.* 216.*b*
Inſula Martiniana præ cæteris Americæ locis Aurea Mala abſque vllo cultoris labore profert. 504.*g*
Inſulæ orientaliores meridianis in oris Aurea Mala copioſiſſimè gignunt. 495.*b.c*
Inſtrumenta volutabilia ex Ilice. 279.*b*
Inter pocula Philoſophandum. 316.*e*
Inter ſolitudines Cor audit, & loquitur. 244.*g*
Intractabilis Sorborũ Sapor quid ſignificet. 625.*c*
Inuenire Sorbum acerbum. prou. 624.*f*
Inuiſibilis flos Ficuum. 428.*e. Innumerabiliaq; illius granula ipſum myſterioſum declarant.* 427.*d*
In virium defectu audacia laudata. 604.*f*
Inuentum Cereris Frumento maius Fici. 444.*h*
Io. Aloyſius Piccinardus Poeta ſuauiſſimus. 228.*g* 563.*d.* 654.*g.*
Io. Ant. Victorius I. V. D. Archipreſb. &c. 650.*e*
Io. Carolus Co. Morandus Bern. fil. Plac. Genua oriundus Poeta inſignis. 563.*d*
Io. Dom. Caſſinus Aſtronomus præclariſs 220.*h*
Io. Franc. Bonomus eruditiſs. 562.*g.* 654.*g*
Ioan. Turrius Vir ſcientiſs. 212.*e*
Iones in defectione à Romanis faginâ glande ſe diu nutriuere. 248.*e*
Ioſeph Baptiſta Poeta melicus admirabiliſs. 559.*c.* 572.*g.* 654.*f*
Ioſeph Patriarcha Hebræus. 269.*c*
Ioſeph Quercetanus Medicochymicus. 155.*c*
Iouis Glans Caſtanea. 294.*g*
Iouis Simulacrum ex ligno Vitis. 234.*e*
Ips, Ipes. 168.*f*
Iſaias Prophe. ſub Quercu Rogel ſepultus. 185.*a*
Italia Quernæ frondi ſimilis. 194.*g* 560 *e*
Ithobalus Aſtartis Sacerdos Regicida. 285.*b*
Iugera conſita felici manu. 316.*f*
Iuglandem ſeneſcentem putarunt aliqui mutari in Quercum. 207.*a*
Iuglandis folio Caſtaneæ folium quadantenus ſimile. 297.*b*
Iuli ex multis pediculis rotundi in Fago. 242.*e*
Iulianus Imperator Ficos valdè laudabat. 428.*f*
Iulius Cæſar expugnatis Mytilenis Ciuicam Coronam aſſumpſit. 192.*g*
Iuli, Eruca, Tabani, Serpentes, &c. morbosè infeſtantes Quercum. 167.*c*
Iumenta, quæ Ficus ferunt recentes bulimia corripiuntur. 454.*f*
Iuno Caprotina. 450.*f*
Iunonis Simulacri in manu Malum punicũ. 606.*e*
Iupiter Aerius, ſeptrifer, fœcundus. 603.*a*
Iupiter Hereus. 181.*d*
Iupiter Milichius. 206.*g*
Iuſtus Riquius Belga Humaniorum Literarum quo-

SCD Lyon 1

quondam professor in Archigymnasio Bonon. 228.
Iuuentæ symbolum audacis,&c. est Sorbus. 630.*e*

K

Kermes granum tinctorium. 264*f*

L

Labia Sponsæ coccineæ vittæ cõparata. 269.*d*
Labia frusto panis obturanda, non Ficu. prou. 469.*c*
Lac Ficuum cum Axungia verrucas tollit. 447.*c*
Coagulat lac Animalium. 477.*b.* 445.*b*
Dentibus excauatis prodest. 447.*c*
Fallaciam rerum humanarum significat. ibidem. *a*
Lac Diuinæ Bonitatis refert. 452.*b*
Ruminæ Deæ olim dicatum. 447.*b*
Menstruacit,& morsibus animalium venenosis prodest. 448.*e*
Lac sugere verecundantur grandiores. 228.*g.* 447.*c*
Lacedæmonij liberum Patrem Sycitem vocabant. 451.*a*
Lacerta Chalcidica in Agro Bonon. nata. 657.*e*
Lacha Arabum cancamum Græcorum. 280.*e*
Lacha Pigmentaria ex Cocco. ibid.
Lacrymantia, & Gummosa fructeta. 347.*c*
Lacrymarum penitentis hominis aquâ è Citro destillata est Hieroglyphicum. 531.*c*
Lactis Insula Galateæ sacra. 290.*g*
Lætitiam faciunt Cydonia. 544.*e*
Lam, & Lem quid significent. Item Mal,& Mael. 317.*d*
Lambrecchie *Italicè quid?* 186.*b*
Laminas in tenues Ilex secatur. 219.*b*
Lancinus Curtius. 469.*b*
Lanugo Cydoniorum carbunculos sanat. 545.*b*
Lanugo Cydoniorum mansuetudinis typus 550.*g*
Laphria festa Græcorum Patrensium. 349.*a.b*
Lapidea Poma vegetali non carent prærogatiua. 355.*b*
Lapidea securis. 645.*d.* 646.*e*
Lapides, claui, &c. remedia morbosarum Arborũ Granatorum. 588.*g*
Lapis Staurophorus. 657.*d.*
Lapidosa terra, lapidosa fert Pyra. 404.*g*
Lapis Amygdalites, Cydonites, Persicites, Castanites, &c. 355.*b*
Lapis fœderis sub Quercu Iosue. 204.*g*
Lapis Lyncurius Fungi genus, &c. 440.*f*
Lariceum Agaricum simulatum. 216.*e*
Latebræ multæ in oratione, vt in Malo Punico. 580.*f*
Laudandi veteres, sed nostro more viuendum. 604.*g*
Laudes Pomorum. 515.*d*
Laus Pompeia. 563.*c.d*
Laurentius Crassus Neapolitanus doctissimus vir. 559.*c.* 654.*f*
Laurentius Legatus Cremonensis Poeta eximius. 553. 633. *&c.*
Lauro admista Quercus tutissimam custodiam præfigurat. 199.*b*
Lecticæ Ilignea, & Lectuli. 279.*b*
Legalia Ficus. 451.*c. Pomorum in genere.* 337.*a. Quercus.* 188.*b. Sorbi.* 621.*a*
Legendorum fructuum debita tempora. 190.*f*
Leges Hortenses variæ Antuerpianæ. 342. 343. *Bononienses Carmeliticæ.* 342.*g. Paselliæ.* 339*d.* 340.*e. Rosciæ.* 341.*c.d.* 342.*e. Sanctouictorianæ.* 342.*f. Vizaniæ.* 340.*f.g.h.* 341.*a. Vratislauienses.* 343.*c.d*
Leges 12. tabularum vetabant proximitatem Ficus Agro vicini per 9. pedes. 452.*e*
Leges nil faciunt vbi sola pecunia regnat. 203.*a*
Lemma super castaneam. iutus, vt foris. 307.*c*
Lendes generat Ficus copiosè comestus. 447.*d*
Leonillæ, & Harmonilli fabula. 521.*b c.d.* 522.*e.*
Lepori esurienti etiam placentæ loco Ficuum prou. 469.*a*
Leporis Marini venenum oppugnat Pomum Granatum. 589.*b*
Leucanæ Castaneæ à loco Idæ Montis. 295.*a.*
Leucena Castanea ex vrbe antiqua Salentinorum Leuca. 302.*f*
Leuconocicis Quercina racemifera florens. 222.*e*
Lex de fructibus pendentibus. 452.*f*
Lex in Esculeto lata. 190.*e*
Lex Licinia. ibid.
Lex veritatis inuentio est. 188.*b*
Liba possunt etiam dici edulia Castaneata. 305.*c*
Liber, idest vinum cũ Ficis in prima mẽsa. 449.*a*
Liberalitatis specimen est Pomum Granatum. 577.*c*
Liberalium Artium Parens Bononia. 562.*f*
Libido occupatissima. 645.*b*
Librarij antiqui assulis Fagineis cooperiebãt, seu muniebant extrinsecus libros. 252.*f*
Lichen Arboreus, seù impetigo morbus. 176. 177.*a*
Ligna docent in syluis. 244.*g*
Ligni Ficulnei fumo fontes nec abantur. 449.*c*
Ligno Ficus veretrum confectum græcè φάλλον in pompa Liberi Bacchi. ibid.r
Lignosa tubercula in ramis Suberis. 282.*e*
Lignum Castaneæ robustum, nec facile putrescibile. 297.*b. vtilissimum ad subgrundia, & ad Vasa Vinaria,* 306.*g. ex quorũ vetustioribus pulueriz atis nuperrimus impostor emẽtitus est piper, modicũ istius Aromatis admiscens. Aptum ad pedamenta vinearum. ibid.h. & quia incur-*

curuatur, & ponderat ædificÿs inutile est. ibid. h. hoc tamen habet valdè admirabile, vt antequam disrumpatur, aut frangatur strepitosè crepitet, veluti moneat. ibid.

Lignum Cerri ad manubria, & alia instrumenta sabrefacienda vtilissimum. 261. d. ad cyathos anticomitiales. ibid. a. carbones optimos dat. ibid. d.

Lignum Fagi pro Fabris Arcarijs accommodatissimum. 252. f. transuersosq; ostendit pectines venosos. 242. e. ad Pocula tornanda, 252. g. Testudines musicas ibid.

Lignum Ficus coctiles reddit carnes. 449. c. 455. d. 456. e. Fungosam, albam, mollem, carnosam, tenacem habet substantiam. 428. e. Neruean promouet validitatem. 452. h. Scutis idoneum. 449. c. Thecis funerum Ægyptiorum condendorum vsu receptũ. ibid. d. Ficus Ægyptiæ siccum descendit in aqua, viride verò resurgit. 477. c. vt exiccetur demergi, & vt viride maneat suspendi debet in aere. 455. g

Lignum Ilicis durum, spissum ossis in modum. 265. a. machinamentarijs vtilissimum. 279. b

Lignum Pomi variis virtutibus exornatum. 332 e. eius soliditas constantiam demonstrat. 371. c

Lignum Pyri durissimum, leuigabile, ad discos, atque tabellas fabrefaciendas vtilissimum. 409. c. ad coronamenta, atque opera dolata, & scalpta opportunum. ibid. carnem habet homogeneam. ibid. eius cinis contra Fungorum strangulatum efficax. 408. h

Lignum Quercus in militaribus vtilissimum. 181. c. in machinamentarijs fortissimum. ibid. d. Nauticæ præcipuum. ibid. 182. e. Mensis rusticis, atque sedilibus proportionatum. ibid. e. f. Dolijs durabilissimum. ibid g

Lignum Sorbi Balsamicum. 627. a. Pneumaticum. 629. d. Vulnerarium. ibid.

Ligonem Ligonem, Ficum Ficum dic: prou. ibid. b

Limites non eliminandi. 337. c

Limon equiuocè pratum significat. 499. c. Fructus Alios includens. 530. e. Aspermos. 493. Belluæ rapacis effigie. 534. h. Chirodes. 514. Crocodiliformis. 534. h. Cuspidatus. 492. Cylindrites. 514. Digitatus. 527. Dulcicortex, Melopeponites. 491. 494. Orchites. 514. Peristerocephalos. 515. Prosopætos. ibid. Rotundus figuræ Mali Aurantij. 491.

Limoncellum Neapolitanum. 490.

Limon, & Gryneus oppida ad Lacum Benacum. 575. a. c

Limonia Nympha. 499. c

Limonis folium Dicephalon. 513.

Limonis nomen transuersum significat, & lenc. 482. g

Limonium Herba. 499. c

Linozostos. 638.

Lippitudo quædam Mali Aureæ. 516. e

Lippitudinis in hominibus præseruatiuum Malum Granatum. 589. b

Liquamen de Pyris castimoniale. 408. e. 409. a

Literæ Hetruscæ Romanis vetustis ruatores. 603. d

Litibus inter familiares omnino supersedendum. 338. e

Litoschemata Pomorum. 357. 358.

Lixiuium circa truncum Mali Punicæ fructuositatem iuuat. 588. h

Locus apertissimus, terraq; lætior fructibus plantandis conducunt. 344. f

Longæuæ sunt Aurei Mali Plantæ. 495. c

Longæuitatẽ in Hominibus Ficus adiuuat. 447. a

Lopima Castanea. 294. g

Lotio Plantæ Mali Aurei cum tota illius aqua destillata, & cum oleo eiusdem inunctio mira facit in Planta. 516. f

Lotorium vnguentum ex oleo, &c. cur non maculet, sed emaculet. 424. h

Lotus Arbor, & Quercus amicæ. 206. e

Lotus syluestris. 616. g

Lucina Feronia Iuno Ioui Mineruam enitenti obstetricans. 263. c. 603. b.

Lucius Agatho Priscus. 211. b. 639. d. 640. e

Lucius Vitellius Cauniam Ficum Romam è Syriâ tulit. 470. g

Lucretius Physicus, & Poeta. 316. f

Lucus Dianæ Fagineus. 241 b

Lucus Martis Fagutalis. ibid.

Lucus non viduatus ab Æuo. 184. g

Lucus oppidum. 30 c. 560. g

Lucus Plutonis supra Megaram. 278. f

Ludicra Aurei Pomi. 519. d. 520. Castaneæ 309. a Cotonei Mali. 553 d. Fici. 461. b. Granati Pomi. 609. c. Ilicis. 277 d. Pomorum in Genere. 349. d. Pyri. 421. a. Quercus. 228. f. Sorbi. 633. a. Suberis. 290 g

Ludouicus Boncompagnus Viraunensis Austrasius eruditissimus. 562. g. 638. g

Luperci Panos erant Sacerdotes nudi. 636. f

Lupinorum aqua ad fœcunditatem Pomorum facit. 336. f

Lupus, & Picus sub eodem cælo libenter versantur. 207. b

Luxuriosi suibus comparati. 647. d

Lycastus, & Parrhasius Arcades. 229. a

Lychnuchi, seù Lychni Lucernarum Arbores æmulati. 327. b

Lympha cum bono euentu morbos Arborum curat 347. a

Lympha frigens post Ficum. 448. g

Lynceus per Querneum truncum videns. 187. b

Lyrarum capita Ilignea. 279. b

Ma-

SCD Lyon 1

INDEX.

Machinæ Veterinariæ Roboreis ex assibus. 182. *b*

Macocquuer Virginiensium, seu Tamaraca Brasiliensium. 370.

Magnanimi, & generosi nomen acquirit, qui minores non deserit.

Magna, & condensa Quercus Iustitiam Diuinã esse timendam docet Absalonis exemplo. 203. *d*

Maior sæpe impenditur cura in brutis educandis, quàm filijs. 474. *e*

Maiores Castaneæ, Maroni *vulgò cæteris meliores.* 295. *b.* 303. *d*

Mal in prima Mundi lingua significat conuiuium 549. *a*

Mala græcè à μελῶ, quod est curo. 317. *c*

Mala æquiuoca faciei humanæ pars est oculos inter, nasum, & os. 319. *d*

Mala Labra quoque dicuntur. ibid.

Mala puellarum mammæ. ibid.

Mala in specie descripta. &c. 359. *c*

Secundum varias Patrias variè denominata, vt Amerina, Aquileiensia, Camerina, Corinthiaca, Corcyrea, siuè Phæacia, Daca, Delphica, Gallica, Græcula, Laconica, Mordia, Pelusiana 325. *a*

Mala varijs à Geoponicis, iuxta propria nomina appellata, nempè Claudiana, Cestiana, Maniliana, Matiana, Quiriana, Septiana. 324. *b*

Mala Calimana. 418.

Mala acetosa frigidum, & subtile dãt alimentum 374. *e*

Mala æstiua, seù præcocia. 416.

Mala ambesa à Chariclea Diniæ missa. 333. *b*

Mala angulosa, & subrotunda. 364.

Mala Aurantia alata. 476.

Mala Aurantia, Arantiam Familiam, & Monterentiam Bonon denominarunt. 499. *d*

Aurantia Chinensia. 489.

Aurantia Citrata. 407.

Aurantia ex 8. 9. 10. *nucleis constãtia.* 488

Aurantia Segmentata, & Sulcata cum appendicibus. 487.

Aurantia sine semine. 488.

Mala Aurea, siue Medica. 481. *c. Persica etiam dicta.* 500 *g*

Alexipharmaca antipyretica, &c. 506. *e*

In sublimi posita sunt tãquam propitiatorium. 523. *c*

Per se non comestibilia. 506. *f*

Mala de coronatis Bacchi temporibus excerpta. 333. *b*

Cum melle pro dulciarijs. 325. *d*

Cibis de facili iunguntur alijs. 374. *f*

Cocta cor iuuant ibidem. *e*

Mala Cydonia. 538. *&* 539.

Alexipharmacorum amant societatem. 551. *d*

Valenter aduersantur venenis. ibid.

Virum perfectum designant. 550. *b*

Mala dulcia odora in hyeme sunt multorum morborum medela. 374. *f*

Mala Franciscea. 418.

Mala Globosa, Rotunda. 372. *b. Pulcra, Venusta, Elegantia, Polita, Ornata, Speciosa, Lasciua, Grauia, Redolentia, &c. Fragrantia, Bacchica, Purpurea.* 373. *b. d*

Mala in amæno loco posita cum auibus accinentibus somniata prosperitatem præsagiũt. 354. *g. & multam Ventrem. ibid. f*

Lasciuiæ Hieroglyphicum. 333. *a*

Aliqua Musabò *vulgò dicta.* 364.

Nana albicantia. 363.

Orbiculata Epirotica, Rosea. 365.

Paradiseis similia. 368.

Precocia prosperitates Hieroglyphicum. 333. *c*

Sanguinea. 424.

Malè vtentes diuitijs Ficui assimilantur in loco inaccesso fructificanti. 476. *g. h*

Mala Punica Africæ Regionem referunt. 597. *a.*

Eadem Probitatis simulatorem. 596. *b*

Ex sanguineis Dionysij guttis orta quando credita. 596. *b*

In manu Iunonis populorum regentiam indicant. ibid.

In Tunica Sacerdotis populos significant. ib. g

Malaciam mulierum curant. 607. *b*

Maledicũ Ignauum, ignarum, iure eijciendum. 337. *d*

Mali Arboris Cortex, & Vmbra Humilitatem, & bonum exemplum ostendunt: 371. *d*

Mali fructus Cutis sicca, Medulla frigida, Semen calidum. 508. *f*

Malis Nympha. 321 *d*

Mali Granati Arbor varijs modis vtilissima. 598 *f. g. h*

Mali Arboris magnitudinem superat Ilex. 264. *b*

Mali nomine per Antonomasiam intelligitur Cydonium. 548. *b*

Mali Præsides sunt scelerum magistri. 630. *b*

Mali Punici Arboris exacta descriptio. 578. *e*

Malitiem sanat vera Doctrina, 602. *b*

Malo Medico fructui Media est Patria, Medicaquè virtus prærogatiua 482. *c. d*

Malo Medico, ignaro scilicet Artis Medicæ quid acciderit. 522. *e*

Mallei maiores Lignei Iilignei. 229. *b*

Malorum Aureorum facies simillima Lauro. 484. *f*

Malorum Aureorum fructus maturi ante mensem octauum non colligendi, 517. *a. b*

Malorum Nimbus facilis est. prou. 328. *f*

INDEX.

Malorum ramuſculus inter virum, & vxorem quid denotet. 481. *d.* 508. *f*
Malum Æruginoſum duplex. 368.
Malum Aureum integrum, ſcilicet tota Planta cõpoſitæ eſt temperiei. 508. *f*
Malum Aureum vitalitatis corculum. 481. *c*
Malum Carcapuli congener. 529.
Malum Citri Hendecaſpermon. 525.
Malum Citri Nothum. ibid.
Malum Gemellum, 364. 376. *e.*
Malum Granatum denotat concordiam. 596. *g*
Malum Granatum Marinum Zoophyton. 581.
Malum Granatum Pini clauo transfixum correctionem figurat. 597. *d*
Malum Granatum ſacræ Scripturæ ſymbolum. 598 *h.* 599. *a*
Malum pro Perſico, & à Perſico dignoſcere. 596. *g*
Malum Semidiaphanum. 378. *e.* 379. *a*
Malum ſyderatum. 376. *h*
Malum Veneri ſacrum. 319. *b*
Malum Punicum. græcè Poia. 578. *g*
Idem quod Granatum. 577. *c*
Humani ingenij Hieroglyphicum. 602. *g*
Politicè conſideratum. 590. *h*
Præſtat nominis felicitate. ibid.
Significatorum feraciſſimum. 602. *f. g*
Symbolum eſt amicitiæ cum Myrto. 596. *f*
Vocatum à Puniceo colore. 578. *e*
Varijs à locis variè diuerſificatum. 587. *b*
Vim habet diureticam. 607. *d*
Malum Punicum Vicus Romę dictus in Regione Altæ Semitæ. 581. *d*
Malus Arbor Citri Malo inſita mala ſemper proferet. 375. *a*
Malus Arbor, ſeù Pomus Melo *vulgò.* 359. *c*
Malus Arbor Nauis. 319. *g*
Malus Arbor nodos habet belluinis faciebus ſimiles. 360. *e*
Malus, & Olea, Apologus. 350. *e*
Malus in Malis amor. 555. *d*
Malus Medica Romæ portentoſa. 511. *c. d.*
Mammarum duricies molliunt Caſtaneæ, 305. *a*
Manfredus Septala Canonicus Mediolanenſis vir ingenioſiſſimus. 563. *d*
Manſuetæ Quercus fructus edules ſunt. 153. *b*
Manteca. 510. *g*
Marcus Coriolanus Ciuica corona donatus, vt & alij multi. 192. *f*
Maritimus vſus Suberis præcipuus. 291. *d*
Martio, & Septembri menſe circumfodiendæ Arbores. 303. *a*
Martis machinamenta, vt plurimum Quernea. 181. *c*
Marmora ſcindit Caprificus. 428. *f*
Mas, & fœmina Quercus. 158. *c*
Maſſa ferri facilius fertur, quàm imprudens fatuus. & impius. 410. *g*
Matallum Italorum. 616. *g*
Materia prima ænigmatica. 211. *c*
Materia Sanctiſsimæ Crucis quænam fuerit. 152. *g*
Materies Cerri tigniaria ad opera ferè inutilis. 253. *c*
Materies notiſſima Fagi. 240. *g*
Mauræ Hortus ingeniosè effictus. 568. *e. Idem ac Hortus Heſperidum. ibid.*
Medi Septentrionales ſolis Pomis victitantes. 345. *a*
Medicamentum non vulgare Ficus. 444. *g*
Medicina eſt adiectio, & ablatio. 517. *b*
Medicinalia ſuppoſita malè feriata. 216. *f*
Medicinales vſus Caſtaneæ. 303. *d. Cerri.* 259. *a. Cotonei.* 544. *e. Fagi.* 248. *g. Ficus.* 447. *h. Granati.* 607. *c. Ilicis.* 280. *e. Malorum Aureorum.* 507. *d. Pomorum in genere.* 346. *e. Pyri.* 408. *h. Quercus.* 177. *b. Sorbi.* 628. *h. Suberis.* 291. *a*
Mediterranearum opulentiſſima Ciuitatum Bononia. 562. *f*
Medulla, ſeu nucleus albus Caſtaneæ. 297. *b*
Megareus Apollinis filius. 641. *d*
Melandrya. 153. *c.* 216. *h.*
Melanthius, quaſi Flos Mali. 321. *d*
Melaphori. 320. *g.* 326. *f*
Melaria oppidum. 321. *d*
Melena, Melica Ficus. 428. *h*
Melicus Vicus Acarnaniæ. 321. *c*
Melicus Poeta Ioſeph Baptiſta. 286. *f.* 559. *c.* 560. *e* 565. *f. h*
Melij Populi Theſſaliæ. 321. *c*
Melimela Athenarum. 346. *f*
Melina terra. 321. *c*
Melinæ veſtes. 320. *g*
Melis Regio. 321. *d*
Melitenſes Populi Atticæ ſacra Pomis Herculi facientes. 317. *c*
Melitis Gemma. 321. *a*
Melos Inſula Aegæi maris. 321. *c*
Melos Oppidum in Hiſpania. 321. *d*
Melos Vox, Cantus. 321. *c*
Melus Mantus. 321. *d*
Mella ex Quercu. 152. *e.* 166. *e.* 181. *b*
Melle, & Felle fœcundiſſimus Amor. 530. *g*
Mellea ſunt Mala mille expugnantia mala. 346. *e*
Melliflua debet eſſe Poeſis. 192. *e*
Mellitum ex Ficubus 448. *g*
Membranacea pellis Glandis. 158. *f*
Mendacis dura linguæ Præmia. 233. *a*
Mendacitate verum deſignant fabulæ. 349. *c*
Menſæ munera ſecundæ ſunt Vuæ, & Caſtaneæ toſtæ. 302. *e*

SCD Lyon 1

Mentiendi virginitatem meretricibus fructus quidam Indicus præstat modum. 288.*h*
Mercurio sacer intelligebatur Ficus integer ab Arbore cadens. 463.*d*
Mercurio sacra faciebant Antiqui Ficu, & Melle. 451.*a.b*
Mercurius cogitabundus. 603.*c*
Mercurius, & Hercules discordes. 660.*f.g*
Metachrostica fabulosi Eromeli ad somnificam Aurei Mali plantam proportio. 557.*b*
Metamorphoses varias patitur Quercus. 188.*g*
Metaurum flumen. 649.*g*
Michael Bonuicinus S. Theol. Doctor Collegiatus, & Politioris literaturæ in Archigymnasio Bononiensi Professor. 562.*g*
S. Michael in Nemore apud nos verus Hercules cælestis. 184.*f*
Miletum nuncupatum à Malis. 326.*h*
Μῆλον *oculorum procidentiam significat.* 319.*c*
Miliaria, Frumenta, Pediculi, in fructu Ficus idem sunt. 429.*b.*
Milo proprijs nimium cõfisus viribus perijt. 187.*a*
Milo Punicum Malum illæsum proprijs retinuit manibus contra vim maximam extrahentem. 590.*g*
Mimæ in theatro ludorum Floræ nudabantur. 351.*d*
Minervæ, hoc est mentis conceptus integrè nascitur. 603.*g*
Minervæ singulis annis corona Quernea offerebatur. 191.*a*
Minor Ilex vnico arboresçit caudice, sed sæpius fruticat. 265. *a*
Mirabilia Cotoneorum. 551.*d. Ficus.* 454.*f. Malorum in specie.* 372.*e. Pomorum in Genere.* 336.*e. Quercus.* 187.*c*
Mitis Arbor Pomorum clementiam Principis indicat. 371.*c*
Mitius cum fama defunctorum agendum. 352.*e*
Miua Cydoniorum. 544.*h*
Mycalessiæ Cereris Templum. 353.*d*
Myrmidones Populi ex formicis. 462.*e*
Mnesitheus Medicus à Galeno commendatus. 479.*d*
Modestia res pulchra. 192.*c*
Molendini Machinæ ligneæ ex Quercubus. 189.*c*
Mollissima, & asperrima simul Amasia. 211.*c*
Monicho stultior. prou. 468.*g*
Monichus Centaurus. 638.*e*
Mons Ilicinus. 264.*c*
Mons Lyceus. 636.*h*
Mons Querquetulanus. 155.*b*
Monstrosa Malorum Aureorum. 511.*d. Malorum in specie.* 376.*e. Pomi Granati.* 613.*b. Pyri.* 421.*d. Sorbi.* 631.*a*
Hîc obiter monere possumus Lectorem nos plura Herbarũ monstra obseruasse à nemine hucusque tacta, quæ, Deo iuuante, si vita supererit in proprio volumine edendo distinctim, & fusè ponemus, quorũ aliquot in musæo publico super tabulas ligneas extensa agglutinata, atq; fortius confixa locauimus, vt Betæ caulem. Arboreę ferè crassitudinis, & altitudinis; Echiũ scorpioide ingentis herbaceæ molis, & latitudinis, &c.
Montanorum hominũ luxuriosa rusticitas. 270.*b*
Montosa Ilex. 268.*e*
Monumentum ambagibus plenum. 211.*d*
Moralia, Mystica Castaneæ. 312.*f Cerri.* 262.*f. Cotonei.* 550.*g. Fagi.* 244.*g. Fici.* 477.*a. Granati.* 597.*b. Ilicis.* 269.*a. Malorum Aureorum.* 523.*b. Malorum in specie.* 371.*a. Pomorum in genere.* 331.*c. Eorum moralitates.* 349.*c. Pyri.* 409.*d. Quercus.* 203.*a Sorbi.* 624.*h. Suberis.* 289.*a*
Mora rubent. 218.*b*
Moralia Physicis præceptis vtiliss. miscẽtur. 657.*d*
Morapora Pyrus ex Moro. 404.*e*
Morbi, Remedia Cerri. 256.*h. Cotonei.* 542.*e. Fagi.* 249.*b. Ficus.* 442.*h. Granatorum.* 588.*e. Malorum Aureorum.* 116.*e. Pomorum in Genere.* 347.*a. Pyri.* 405.*d. Quercus.* 167.*c*
Mors, Diabolus, atque Sepulcrum in sacris paginis identificantur. 214.*g*
Mors omni ætati communis, Apologus. 349.*d*
Mortem denunciauit olim Ficus. 470.*g*
Mortis consideratio ex Arborum arescentia. 202.*f*
Morum institutrix Bononia. 562.*f*
Mucilago seminum Cydoniorum. 545.*b*
Mulierecula docens in Botanicis est audiẽda. 348.*e*
Multi Thersites, & Nerei nascentes, quid denuncient. 514.*f*
Mundum elementarem repræsentat Quercus Ænigmatica. 215.*c*
Munit pro cortice Virtus. prou. 287.*a*
Murium Turmæ ad Fagos conuolare dicuntur. 247.*f*
Murtatum farcimen Mortadella *Bononiæ.* 180.*g*
Musæum Cospianum. 293.*a*
Musca magna Sorbea. prou. 604.*g*
Muscæ cuncta infestantes bella ostendunt. 205.*b*
Muscodoræ, seù Muscæ Moscatæ. 654. 656. *f.g.h*
Muscosus Pannus Cerri 259.*b*
Muscus capillaris morbosus Fagi Antelos dictus. 249.*c*
Muscus Quercinus cosmeticæ inseruiens, atque sanitati. 179.*c*
Musis sunt sua ludicra. 615.*d*
Mustacea ex Castaneis, Mistoche *vulgò* 305.*a.b*
Mutatur in annos. prou, 226.*f*
Mutuum dare prohibetur Villicus. 338.*e*

Nabal

SCD Lyon 1

INDEX.

NAbal Maonites Impius, ingratus. 474.*h*
Napha, vel Nampha est aqua odora ex toto Citro. 508.*g*
Narancia à Narangara Ciuitate Libyæ. 482.*g*
Narsetis poma. prou. 329.*a*
Nastus Bononiensis Rheni. 659.*a*
Natanael sub Ficus vmbrâ sedens. 477.*d*
Natura recurrit ad mores. 647.*b*
Nauis Argo Eon appellata. 182.*e*
Nemesis benefactorum remuneratrix. 334.*g*
Neminem vult noscere rusticus, dum colligit Ficus super Arbore. 469.*b*
Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit. 412.*e*
Nemo malus felix. 467.*a*
Nemora Fagis referta Faggete *dicuntur.* 241.*b*
Nemorum potens Pan. 634.*h*
Nemo sine virtute tutò viuere potest. 286.*h*
Nè plus sapere velit seruus, quàm dominus. 338.*e*
Neptunales ludi. 134.*e*
Neque natare, neque literas nouit. prou. 287.*a*
Nè quò eat Villicus ad cœnam. 338.*e*
Neptuni Templum ad montem Alesium. 183.*e*
Nerij flores Arbori Punicæ suspensi Plantam ab omnibus defendunt contrarijs 589.*c*
Nicolaus Co. Campobassus leuis iniuriæ grauissimus vltor. 476.*f*
Nihil agere docet male agere. 337.*c*
Nihil opertum quod non reueletur. 566.*f*
Nil celauisse liceat Domino. 338.*e*
Nimiæ opes, nimis operosæ. 349.*d*
Nimia fœcunditas morbus 405.*a.* 406.*e*
Nimia fructificatio senium accelerat. 347.*d*
Nimios ob imbres, æstusquè tabescunt Arbores. ibid.a
Niobe in saxum conuersa. 211.*c*
Niuem seruant Quercus folia. 181.*a*
Nixu maiore surgunt Suberini cortices violenter demersi. 286.*g*
Nobilitas Quercus. 185.*c*
Nocenti nocebitur. prou. 468.*f*
Nocere facile, prodesse difficile. 646.*e*
Nocuit temeraria virtus. 288.*f*
Nodosa Malini corticis pars laruam humanam repræsentans. 360.*g*
Nomina, eorumq; Causæ Castaneæ. 294.*g.* 265.*a.* *Cerri.* 253.*d.* 254.*e. Cydoniorum.* 536.*f.g. Fagi.* 240.*g. Ficuum.* 428.*g.h. Ilicis.* 263.*d. Malorum Aureorum secundū varias nationes.* 483.*a.* 488.*h. Secundum verò Patrias, & accidentia varia.* 500.501.502.503.504.
Nomina Malorum, & Pomorum varia. 317.*c.d.* *Quercus.* 152.*h. Sorbi.* 615.*d.* 622.*g. Suberis.* 285.*a*
Nonæ Caprotinæ. 450.*g*
Non à Quercu, nec à Petra. prou. 224.*g*
Non iam Quercus loquitur. prou. ibid.f
Non est plectenda Sorbus. 624.*g*
Non fœcundatur, nisi verberetur Sycomorus. 436.*e*
Non sine sole rubent Mala. 375.*b*
Non semper ventis agitatur Quercus. prou. 225.*b*
Non succurrere indigentibus est illos persequi. 410.*h*
Non sumus ex duro Cespite nati. prou. 224.*h*
Nosomicites morbosi Fungi. 168.*g*
Nouembre satæ Castaneæ paucam exposcunt curã. 303.*a*
Nouissimè esitati fructus cur vltimò euomantur. 478.*h.* 479.*a*
Nouissima Gulæ irritamenta Boleti suilli. 153.*c*
Nucamentis longis, luteolisq; succedunt Castaneæ fructus. 297.*b*
Nux Hirsuta Nicandro Castanea. ibid.d
Nuces digitis confractæ piscibus in escam dantur. 659.*c*
Nuces inter poma reposuerunt aliqui. 317.*b*
Nucis cum Quercu colloquium. 231.*d*
Nullis horret spinis Fagus. 242.*e*
Numa Pompilius Fagineum ramum Pani sacrauit. 247.*a*
Numa Rex simulacra Deorum vetuit. 183.*d*
Numerosissima Pomi Granati grana quid significent. 602.*e*
Numerus granorum Mali Punici in quacunque Arbore determinatus in singulis fructibus 589.*c*
Numina ante omnia colenda. 337.*d*
Numina Arboribus inesse credebant Antiqui. 212.*a* (348.*e*
Numina impia Hortensia Antiquorum impudica.
Numismata Aureorum Malorum. 532.*h.* 533.*a.b.c.d*
Numismata cum Pomis. 355.*a.&c.* 356.*e.f.g.h*
Numismata cum Quercu. aut Quernea corona. 235.*d.* 236.*g.h.* 237.*a.b.c.d.* 238.*e.f.g.h.* 239.*a.b*
Numus Antonini Pij cum Ilice, & sue cum porcellis fertilitatis symbolum. 270.*h*
Nunquam alterius Malo gaudendum. 569.*b*
Nunquam deesse oportet tẽpori, aut occasioni fructuum colligendorum. 337.*b*
Nuptiarum Iouis, & Iunonis occasione Malum Aureum exortum fabulantur Antiqui. 520.*e*
Nutriunt plurimum Glandes. 180.*e*
Nutriunt quammaximè Ficus. 427.*d*
Nux Euboica, Nux Heracleotica. 294.*h*
Nux Iuglans, & Quercus inimicæ Arb 207.*a*
Nux ornabat antiquitus mensas cũ duplice Fico.
Nympharum varia nomina. 212.*h* (446.*e.*
Nymphæ, hoc est spiritus nequam in Arboribus laten-

latentes, Hamadryades dictæ. 213.*b*
Nymphæ syluarum à Ioue inter stellas relatæ. 230.*b*

O

OBedientia Felicitatis mater, & Seruatoris Vxor. 551.*a*
Obseruandi syderum influxus in Agricultura, 337.*c*
Obseruationes Quercuum. 217.*d*
Obturãdis cadis, alijsq; vasis Suber optimũ. 291.*a*
Ocellus Philosophus Pythagoricus. 316.*e*
Odoratiora cur sint Poma vermem habentia. 330*f*
Odor bonus Cydoniorum opera bona significat. 550.*h*. 551.*a*
Odor Cydoniorum solus deleterias obtundit vires 544.*e*
Odore tantum vinci patitur ab Aureis Malis Granatum. 577.*d*
Odor Malorum Aureorum cõtra tineas.&c. 531.*a*
Odor malus Pomorum in specie scandali est Typus 371.*a*
Odore præstant Aurea Mala. 505.*d*
Oeconomici Suberis vsus. 291.*a*
Oenaria pilosa Alpina. 616.*e*
Oleæ circumplexa Quercus delinitam iram docet. 199.*a*
Olea crassa, Ficus paruula plantandæ. 468.*e*
Olea, & Punica inuicem fœcundantur. 589.*c*
Olea, & Quercus inuicem inimicæ. 206.*b*
Oleum Cydoniorum. 545.*a*
Oleum ex Castaneis apud Indos optimum. 306.*g*
Oleum ex Nucleis Glandis Faginæ pro condiendis cibis. 248.*f*
Oleum ex Aureis Pomis tenellis menstruæ elicit. 508.*b*
Oleum florum Mali Aureæ destillatum contra bilem atram. ibid.
Oleum foliorum Mali Aureæ tibias confractas sanat. ibid.
Oligocladon est Suber, hoc est paucorum ramorum 281.*d*
Olympus Mons, Misius, Tmolus Castanearum diuites. 301.*d*
Olympicus Palestrita Mercurius ignauiæ hostis acerrimus. 603.*c*
Olynthus, seù Grossus Caprifici Ficus. 429.*b*
Omne Malum malum, præter Appium Malum pro. 328.*a*
Omnia ab vno Sole in Plantis meliora. 530.*b*
Omnia reuertuntur ad propriam naturam. 336.*b*
Omnis insitio bona est, sed symbolæ Plantæ est optima. 544*f*
Onocicidæ, Gallæ Asininæ. 165.*g*
Opera vna agilis plus valet, quàm decem tardæ. 337.*c*
Opera omnia maturè conficienda. 338.*f*
Opera examinanda. 337.*d*
Operationum Villicarum series per Dominum indicenda. ibid.
Operationum rusticarum aliæ manus, aliæ mentem requirunt. ibid.c
Oppidani Chij obsessi Faginea Glande sustentabãtur. 247.*d*
Oppida, & Ciuitates ab Arboribus denominatæ. 156.*e.f*
Oppidum Castanum in Apulia. 294.*b*
Oppidum Castanum Magnesiæ. ibid.
Oppidum Festicarium. 328.*g*
Oppidum Neyligembeil *Prutenica lingua* sancta securis. 235*b*
Opsonium optimum Ficus. 452.*e*
Opsonium rusticum hyemale ex pyris siccis vulgò Capõni, *quasi καρπὸς fructus, & ὀψων iuuans,* Carposoneon. 408.*f*
Optimi Iudicij nota Nomen benè impositum. 561.*c*
Optimus ille est Ager, qui Centum intrà iugera Vineã habet, Hortum, Salictum, Oletum Pratum, Campum frumentarium, Syluam cæduam, Glandariam, Arbustumquè. 337.*d*
Opulentia sine virtute suspecta. 205.*a*
Opus ex ligno Ficus, res nullius momenti. 460.*g*
Opus rusticum vsq; ad lassitudinem nõ deserendũ. 338.*f*
Oracula Quercuum Graijs. 233.*a*
Oraculorum voces antiquitus iuxtà placita Principum accommodatæ. ibid.b
Ora Ligustica fert Aurea feliciter Mala. 495.*b*
Orationis occultos sensus indicant fructuum cortices. 597.*d*
Orci inter cancros adhæsit. prou. 228.*e* (481.*c*
Odor Malorum Aureorum post Ficus cum ratione.
Oreomelia, syluestris Ornus. 620.
Oris graueolentia difficulter occultatur. 552.*b*
Ornatus Chaldæorum in coccineis. 270.*e*
Orneus Centaurus. 638.*e*
Orni nomen minimè accommodatur Fago. 240.*b*
Orphei, & Bacchantium historia explicata. 215.*b*
Ortus inter Quercus, & Glandes. prou. 226.*f*
Os hieroglyphicè denotat verecundiam. 371.*b*
Oscilla Phallos *vocabant Antiqui.* 449.*b*
Oscophoria festa à Theseo instituta. 305.*b*
Ostenta, Omina Ficuum. 470.*e*
Osyris Isidis maritus. 293.*a*
Osyris longè imperitãs cũ sceptro Querneo. 198.*b*
Otium odio habeatur lethaliter. 337.*c*
Oua muscarum post vermes formicas edunt. 221.*b*
Oues, & Poma eodem nomine indigitantur græcè. 319.*b*
Ouile vel à Lupis, vel à Præside periẽs prou. 660.*b*
Ouillo lacte, vel aqua mulsa fouenda semina, quæ seri debent. 240. 505.*a*

SCD Lyon 1

INDEX.

Oxya dicitur glans Fagi. 240. *h*
Oxyæ nomen Cerro non conuenit. ibid.

P

PAcato animo melius perficiũtur omnia. 339. *b*
Pædagogus Sybarita, quod vetuit, fecit. 473. *d*
Palatia antiquitus Phalantia. 156. *g. h*, 181. *c*
Palatina Augusti Quercus. 185. *c*
Pale della Yada. 319. *a*
Palæstini, Phœnices, & Arabes Idolorum cultores. 235. *b*
Palladius in Sardinia, & Neapolis in agro Geoponicus. 495. *b*
Paludata iniquitas explosa. 630. *h*
Pan Lupercus. 636. *h*
Panis æmulæ Castaneæ. 305. *a*
Panis Calens citria statim putrefacit. 512. *g*
Panis Subuentriuus ex fructibus siccis, & remollitis, &c. 374. *f*
Pannus Arb. muscoso villo canus. 154. *f.* 256. *b.* 257. *c*
Panticapæa in vrbe Pyra laudatissima. 407. *a*
Papillas contrectare. prou. 329. *c*
Paradisi Pomum inuersum refert Pyrum. 366.
Parœbÿ parens inexorabilis. 230. *f*
Parrhasia Ciuitas. 634. *e*
Parasiti nullibi admittendi. 338. *e*
Partes variæ Quercus ad partes corporis nostri relatæ. 178. *g*
Paruo licet producere vitam. 346. *e*
Pastinacæ Marinæ aculeo tacta Quercus arescit. 207. *a*
Patriæ Aureorum Pomorum. 495. *a. Castaneæ.* 301. *d. Pomi Granati.* 578. *h. Pyrorum.* 429. *c. Sorbi.* 621. *a*
Paucissimis credat Villicus. 338. *e*
Paulino doctissimo viro infortunium lethale accidit propter Pomum. 591. *a. b*
Paulus Querneus. 210. *h*
Pauper quidam ob desperationem Diospyro se suspendit. 613. *d*
Pecudes aureas habuisse pelles propter caritatem astruxerunt Antiqui. 327. *a*
Pecunia in promercalibus non temerè occupanda. 337. *c*
Pedamenta Vinealia ligni Castanearum diù durant. 303. *a.* 306. *g*
Peloponnesus Insula figura folij Platanini. 559. *c*
Pelles super rusticana sedilia. 182. *f*
Pentapoleos Poma infernali fuligine plena. 326. *f*
Perennata Ficuum fœcunditas. 452. *g*
Perfida furentis amoris flamma. 499. *b*
Perizomata. 457. *b*
Per quæ quis peccat. per hæc & punitur. 570. *f*
Perseueranticæ symbolum Quercus. 197. *d*
Persæ mulieres fructus affectabant. 226. *f*
Persidem Ficis carentem noluit inuadere Cræsi Miles. 472. *e*
Per tenebras Quercus, iuramentum imprecatorium antiquorum. 226. *g*
Per tres menses post vindemiam Lorum bibendum 338. *g*
Per truncum Quernum intueri de perspicacissimo dictum. 225. *d*
Petrus Adrianus Vanden Broecke Pisanus Professor. 654. *g*
Petrus Bargelinus Bonon. Archiepiscopus Thebarum, &c. 564. *g.* 641. *a*
Petrus Franciscus Minotius I. C. & Poeta. 563. *d.* 633. *b.* 638.
Petrus Franciscus Passerinus. 563. *d*
Petrus Martyr malcontentus Bonon. Studiosus Botanices. 218. *f*
Petrus Natus Philosophus, & Medicus Florentinus. 220. *f.* 440. *g*
Phæacia Insula Corfù. 320. *g*
Phalagogiæ sacrificia turpissima antiquorum. 348. *g*
Phelletes Astarti Thyriorum Regis filius. 285. *b*
Phedia Lacedæmonum. 446. *e. f*
Phaseolus Turcicus humanam referens faciem. 512. *f*
Phellodrys coccigera, Ilex Aquifolia. 264. *e*
Phellodrys Ilex fœmina quibusdam. 265. *a*
Phellus, & Antiphellus. 290. *g*
Pherenici Poetæ fabula de Syci. 463. *g*
Philemon in Quercum. 229. *d*
Philo Iudæus Philosophus Pythagoricus. 318. *h*
Philippus Persei Pater Ficuum vectigalia exigebat. 473. *c*
Philomela ab amore Mali nuncupata. 321 *b.* 326. *e*
Phlebotomus tutissimus intercutaneorum morborum curator
Pholus Centaurus. 641. *d*
Phœnix Auis nouies per sæcula multa reparabilis. 188. *e*
Phurnuti pennicilli. 348. *g*
Phrenoschemata Pomi Granati. 581. *g*
Phyllus Herba. 638. *f*
Phyllalia. 638. *f*
Phytalus Fico donatus à Cerere. 444. *h.* 445. *a.* 461. *d*
Phellodrys quæsit Arbor. 265. *b*
Phellopodes fabulosi homines pedibus Suberinis. 290. *g*
Phœniceis virgis pullulat primò Castanea. 297. *b*

INDEX.

Picheta *potio vini ex Pomis in Picardia.* 345.*d*
Picus Martius Auis portentosa. 267.*d*
Pilulæ vermiculorum grauidæ in Fago. 242.*g*
Pinus amica Quercui. 206.*e*
Pingue solum dulciores, & mitiores fructus facit. 161. *c*
Planta Ficus optimè constituta felicis est ominis. 453.*b*
Planta innumerabiles patitur peruersiones, & affectiones præter naturam. 631.*b*
Plantare in somnis Arborem vxorem ducturo, fœcunditatis signum. 217.*b*
Plantam pulcram, fertilemq; somniare sani hominis est. ibid.
Platoni Faginea Glandes tostæ prodelicijs fuere, 247.*d*
Platonica Idea ænigmatica, 211.*c*
Plaustrorum Axes Ilignei. 279.*b*
Plura sperare nefas super Quercum, & Palmam pro lemmate. 200.*f*
Pocula ex ligno Fagi optima. 252.*f*
Poetæ per omnes vagantur scientias. 316.*f*
Poetis Querneæ quoq; dabantur coronæ apud Romanos. 191.*d.* 192.*e*
Polyphagus Vguccio Fageolanus vnico in prandio duas Vrbes consumens. 241.*d*
Polyphemi, & Galateæ fabula. 319.*c*
Polypodium Quercinum. 152.*f.* 167.*a*
Pomiferæ Arbores in Genere. 315.*c*
Pomacinifera Arbores. 359.*d*
Poma Acerba importunè decerpere. prou. 329.*b*
Poma Acerba somniata aduersam fortunam innuunt. 354.*f*
Poma Alba. 367. *Alcinoi Aurea.* 481.*d*
Appia Cordialia. 346.*g*
Calimana calamitosis temporibus optima. ib.f
Contusa simpliciter, & apposita vlcera sanant, 346.*g*
Odorifera tempore Hyemis saniſſima. 338. *g* 345.*b.*
Paradisea, 367.
Rosea, Ophthalmica. 346.*f*
Rubra. 367.
Poma somniata Dulcia, iucunda indicant vigilata. 354.*e*
Poma somnians onusta fructibus fertilitatem Tori præsagit ibid.
Poma quasi Potomia. 317.*a.* 318.*c.& quasi Opima.* 317. *b. parua aliqui Baccas dixere,* 640. *f*
Poma græcè ὄπωρα, succosi sũt fructus, molli putamine. 317.*a. omniũ suauiores, pulcriores.* 318.*c*
Poma repræsentant in multis cor humanum. 349.*b*
Poma rotunditatem affectant, 317.*b. mundi sunt Hieroglyphicum.* 331.*c.* 333.*c*
Poma plura consita in eodem loco Paradisum componunt. 318.*g*
Poma Tantali. 350.*f*
Poma per propagines propagantur, sed per qualos pertusos expeditissimè crescunt. 358.*g. plus tamen Naturæ debent, quàm Arti.* 337.*a*
Poma Solis, & Lunæ collium æternorum sunt mysteria S. Fidei. 332.*g*
Poma vecta super naues, & marcescentia negligentes arguunt. ibid.e
Poma victoriæ sunt Hieroglyphicum. 332.*b. licèt contentionis Homericæ.* 353.*b*
Poma Granata, seù Punica coronata. 577.*d*
Denominationem Punicorum retinuere A.V.C. 602. *pag.* 590.*e*
Detracto cortice tota comestibilia, Apyrina sunt quæ Cepharilias Hispani vocant. 578.*b. quę autem nuclei sunt magni, lignosi, sclerococca à græcis dicuntur.* 578.*b*
Mercurio sacra ab Antiquis. 580.*f*
Numinum venerationis erant exemplar. 605. *d*
Sacris in Biblijs memorata. 606.*e*
Stomachum iuuant. 607.*a*
in imaginatione prægnantis fœtibus nocentissima ibid.b
Poma in tenebris præmorsa infausta habentur. 354.*g*
Pomapora Pyrus, & Malus composita. 404.*e*
Pomaria Alcynoi. 320.*e*
Pomaria claudenda, custodiendaq; sunt. 344.*f*
Pomaria, seù Pometa. 320.*e*
Pomaria propè domos constituenda. 338. *b.* 357. *b*
Pomaria sunt symbola Ciuitatum. 331.*c*
Pomarium sanctitatis quid. 332.*f*
Pomarium Vicus apud Cremonam. 320.*e*
Pomona Pseudonumen antiquorum. ibid.b
Pomorum Genera, & Differentiæ. 318.*e.f quæ & Hortensia, & Syluestria differunt à Glandibus, Baccis, & Nucibus.* 318.*g*
Pomorum Insula. 220.*f*
Pomorum simulacra lapidea, sphæricorum nempè bissectorum, & oblongorum. 358.
Pomosæ deliciæ. prou. 329.*c*
Pomosa frugalitas. 315.*c*
Pompeius Cardinalis Columna ob esum Ficuum niue refrigeratorum obyt. 474.*f*
Pomum dulcissimum militibus Alexandri Magni interdictum. 319.*a*
Pomum Arienæ Sapientum Indorum. 319.*a*
Pomum Atalantæ sequi. prou. 328.*c*
Pomum Aureum Adamicum dictum per insitionẽ aptissimum. 505.*c*
Pomum Aureum Arborem Persicam dixerunt aliqui. 482.*f*

INDEX.

Pomum Aureum Fenellæ. prou. 328. *g*
Pomum Aureum Perfectionum Tetragonismus. 481. *c* (558. *f*
Pomum Aureum Pulchritudinis præmium. 482. *c*
Popina Castanearum macra mures parum allicit. 305. *d*
Populetum Cydonis. 563. *a*
Populi Platæenses quomodo sua celebrarent Festa. 253. *d*
Populi Solares, & Lunares à Luciano somniati. 230. *h*
Porta Querquetulana. 155. *c*
Portenta, & Prodigia Ficus: 470. *e. Quercus.* 207. *b*
Postes Quercubus coronati. 191. *c. Ob securitatẽ* 191. *b*
Post Ficus Aquam. prou. 487. *b*
Post Folia cadunt Arbores. prou. 226. *g*
Post insitionem transplantata Planta fit fructuosior. 344. *f*
Potio Sorbetum dicta. 511. *a*
Præcoquas Ficus desiderare. 466. *g*
Præduræ Fructuum Fagi extremitates masculinitatem denotant. 242. *f*
Præneste vndè dicta. 264. *g*
Præsagia Malorum Aureorum. 511. *b. Quercus.* 205. *a*
Præsagium Anni Glandiferi ab aliquibus sumitur ab anni mensibus omnibus, in quibus caro non interdicitur ob Synodum luminarium Æquinoctio proximam. 205. *d*
Prasimela Cordi. 418.
Princeps Alimentorum Ficus inter cæteros Fructus. 428. *b*
Principatum significat Quercus in genere. 198. *h*
Probus Pater filium seipso probiorẽ vellet. 621. *c*
Pro Beneficio Gratiæ sunt referendæ. 338. *e*
Problemata Ficuum. 478. *h. Pomorum in genere.* 530. *e. Pyri.* 423. *d*
Profundissima etiam Quercus aresçit, vndè nemini superbiendum. 203. *b*
Proiectione rei voluntaria illius Dominium amittitur. 189. *a*
Prometheus Quernæ Auctor Coronæ. 190. *h*
Prophelea Nympha seruata cum Quercu. 230. *e*
Propitia coronis numina sibi reddere credebant antiqui. 191. *a*
Propriis hastam cruribus allidere. prou. 226. *e*
Pro Pyris furfur. prou. 412. *g*
Proteus Arborum Pyrus. 403. *d.* 404. *e.* 407. *a*
Pruerbia, seu Proba verba, veraquè. 412. *g*
Prouerbia Castanearum. 507. *e. Ficus.* 465. *c. Pomorum in Genere.* 327. *c. Pyri.* 412. *g. Quercus* 224. *e. Sorbi.* 624. *f. Suberis.* 285. *d*
Pruteni, seu Vlmingani ad Quercum Idololatriæ cultores. 235. *a*
Psalteriorum capita Ilignea. 279. *b*
Publius Corn. Scipio Nasica Consul Boios in Agro Bonon. vicit, & de ijs triumphauit. 472. *g*
Pudicitiæ subuertendæ signum olim Ficus fuit in Capitolio. 470. *g*
Puer spinis coronatus, Glandeq; Querneа instructus sponsis nouis præibat, & quare. 182. *f*
Pulli, & Gallinæ à Villicis copiosè alendi. 338. *g*
Puluis subtilissimus partium Quercus vlcera sordida sanat. 177. *d.* 178. *g*
Puluis viarum remediũ pro tineis Arborũ. 347. *b*
Purpura, & Coccus in quo differant. 270. *f*
Purpuræ color coccineo tristior ad violaceum tendens. 270. *f*
Putrilago Ficuum interior primò Vermes, dein Ceraستes, & Scarabeos producit. 443. *a*
Pyra Augustana. 397.
Bergomatica. 386.
Carauella. 387.
Castanea. 388.
Ceruina. 676. *g*
Pyra Citria, seù Cedrina, Sacchette. *vulgò.* 419.
Cyambrusina. 393.
Fauarolla. 389.
Ficea. 390
Gallica varia. 391. 401.
Garzignola, seu Patauina. 390.
Gentilia. 392. 426.
Glacialia, vel Glaciola. 391. 393.
Granella. 394.
Hyemalia, Spinosa vulgò. 395.
Iacobæa. 397.
Inæqualia. 395.
Iunia. Viridia. 419.
Pyra Limonia duplicis generis. 396.
Pyra Lupa; Appiana fortè. 385
Muscatella, Superba. 417
Papalia. 398.
Rabula vulgò Rabiole. 417.
Regalia. 400. *Regalia Ventricosa.* 300.
Sementina varia. 391. 420. (425. 426.
Pyra Steatapia Adiposa, Lardare *vulgò.* 424. *h*
Suchella, *vel* Zuchella. 417.
Succheramanna Socijs bonis *similia.* 395.
Viridia acidula, Pyrochlora. 419.
Pyra quarè non dentur sanguinea, vt dantur Mala. 423. *c. d*
Pyramidem mysticè refert Pyrus. 409. *d*
Pyramis Stereometrica 402.
Pyramus nomen proprium.
Pyra Satiua qui somniat persapè experietur omnia. 421. *a*
Πυρά νεκρων *Rogus, Æquiuocum Pyri.* 402. *f*
Pyrasi nomen Militis Troiani. 403. *a*
Pyrastri lignum durissimum. 409. *b*
Pyrastrum Idæum. 616. *g*

Pyrene Bebrycis filia, à qua Pyrenei montes. 402. *g.* 461. *d.* 642. *e*
Pyrgus Turris. 402. *g*
Pyrrha oppida quædam. ibid.
Pyrrhica saltationis genus. ibid. *h*
Pyria vas caldarium. ibid. *g*
Pyri Descriptio, Nomina. 380. 381. *a. b. c. d.* 382.
Pyri magnitudinem superat Ilex. 264. *b*
Pyri mons in Germania 402. *g*
Pyri ponderositas dissensionem operum à Deo prodit. 410. *f*
Pyris parcè vescendum. 408. *g*
Pyrites lapis. 402. *f*
Pyrois Stella Martis. ibid. *g*
Pyrola Herba. ibid. *h*
Pyronia Dianæ Epitheton. ibid. *g*
Pyrorum aliqua citius, aliqua tardius serivolunt 403. *c*
Pyrorum Genera, & Differentiæ numerosissimæ. 382. *f. g. h.* 383. *a. b. c. d.* 384. *e. f. g. h*
Pyrum Marinum Zoophyton. 402. *h*
Pyrum renuit astutè vulpes. 407. *b*
Pyrus adulta ablaqueanda. 403. *d*
Pyrus Arbor Malo densior quoad omnia. 380. *g*
Montosa libenter subit. 406. *h*
Pluribus in rebus Malo assimilatur. 380. *g*
Super Arbores varias inseri potest. 403. *c.* 405. *a.* 421. *d*
Feruidas despicit Regiones. 406. *h*
Humanam refert aliqualiter faciem. 407. *b*
In Pyrastrum insita deuictam indicat obstinationem. 411. *b*
Mentis acumen repræsentat. 410. *e*
Syuestre in aqua cum musto mersum fundum petit. 409. *b*
Sylvestris monstrifica. 422.
Pyrus in Pyro, Ficus in Ficu dictum argutũ. 414. *f.* 465. *b*
Pyrus ex Regionibus Vrbis antiquis vna. 402. *g*
Pythagoræ Præceptum de fructifera Arbore non violanda. 371. *c*
Pyxides Myriopticæ ex ligno Fagi. 252. *g*

Q

Quercus Æliæ Leliæ Crispis monumentum. 213. *d*
Quercus Δρὺς *Græcè.* 151. *c. Hebraicè* Ela, *&* Elon. 153. *a. latinè à quærendo dicta.* 155. *b*
Quercus Absalon, cui remansit idem appensus. 185. *a*
Quercus Arborum vetustissima. 151. *c*
Quercus altissima Colchidis Regionis. 185. *d*
Quercus amplissima suo infixa solo stabilitatis est symbolum. 200. *g.* 201. *a. b*
Quercus Amica Loto. 206. *f. Pino.* 206. *e*
Ab Apibus amatur. 206. *g*
Aurea ætate mundi omnia præstabat Hominibus. 151. *d*
Quercus Bacchatur. Ænigma. 215. *a*
Quercus Basan Ignominiæ, & Idolorum. 204. *e*
Sub ea porcorum duo millia ad maritimum præcipitium damnata. 188. *f*
Bituricensis portentosæ magnitudinis. 185. *d*
Campi Martij. 187. *c*
Dignissima. 151. *c. Durabilissima.* ibid. *d*
Disrupta, dein ligata quid significet. 200. *f*
Dodonis eruditorum est symbolum. 198. *a*
Fructum faciens, atque sementē in seipsa. 151. *c*
Frumento symbola. 206. *e*
Fulmine icta magnarum calamitatum prænũcia. 198. *h*
Glutinatoriæ, & adstrictoriæ facultatis. 277. *b*
In quo differat à Robore, & in quo non. 158. *g*
Libani proceritate mirabilis, & odora. 187. *d*
Lignum Vitæ ob sanctissimam Crucem ex ea. 204. *f*
Machinis construendis aptissima. 151. *d*
Mambre multorum sæculorum. 188. *f*
Marina. 160. 161. *a*
Materiei optimæ numeros explet. 151. *d*
Mori quodammodo nescit. 152. *e*
Nulli repulsæ legali obnoxia. 151. *c*
Ophræ salutifera. 204. *f*
Opportuna ad opera quæcunque perficienda. 153. *a*
Palmæiuncta, de se dici meretur. PLVRA SPERARE NEFAS. 200. *f*
Per insitionem Pyra aliquando protulisse dicitur. 161. *d*
Regiæ munificentiæ Typus. 198. *e*
Sacros oratores repræsentat. 199. *a*
Sublimitates Virtutis habituũ indicat 204. *f. g*
Thurino in Agro præstans. 186. *e*
Vbi nidificat Aquila securum patrocinium præscfert. 198. *f*
Vbique obuia. 151. *c*
Quæstus pius minimè inuidiosus haberi debet 337. *d*
Quercens 155. *c*
Quercerella Auis. 152. *f*
Querconius Agatho Priscus. 214. *h*
Quercula, Trissago Herba. 167. *a.* 179. *c*
Quercuum Arbores Pani Pausanias adiudicauit. 185. *d*
Quernea ligna, & Robora Esculina non miscenda in operibus. 182. *e*
Quernea ligna præparanda pro Armamentarijs fabrefaciendis. 186. *h*
Querneus Gryphus. 211. *c*
Quercquerum, idest magnum. 155.

INDEX.

Querquetulanum esse Nympharum non fuisse perpetuum. 213. *d*

Querquus à Querquero antiquo verbo obsoleto. 152. *h*

Quibus gaudeat Malus Arbor terris. 375. *a*

Quî fiat, quod fructibus esitatis, vel vinum, vel aqua superbibenda sit. 479. *a*

Quî fiat, vt Cydonÿs omnes competant formæ, tã naturales, quàm artificiosæ. 152. *e*

Quintuplex Pyrorum sapor. 407. *d*

Quomodo Cydonia partum impediant, simulquè facilitent. 552. *e*

Quot Fico grossi. prou. 467. *b*

R

Rabiei Caninæ Arbor, & Fructus Castaneæ opponuntur. 304. *h.* 305. *a*

Rabies Canina sopita ab vmbra quoque Sorbi excitatur. 624. *h*

Racematos flores, & fructus fert Sorbus. 626. *e*

Radices syluestrium Arborum, Radicibus Fructuosarum nimis proximæ eradicandæ. 347. *b*

Radices Cerri serpentibus contrariantur. 259. *b*

Radices Cerri serpentum pessimorum superant venena. 261. *a*

Radices Fagi non multæ, nec profundæ. 242. *e*

Radicibus Arbores reguntur. 261. *a*

Radicibus nec plurimis, nec altissimis, sed bene validis, & crassis pollet Sorbus. 626. *e*

Radicum Mali Punicæ decoctio vermes latos enecat, & excoriatis tibijs succurrit. 607 *d*

Radix Aureæ Mali ænigmaticè quid signif. 511. *b*

Radix Pyri à Muliere prægnante gestata prohibet abortum. 408. *h. lecto parturæ admota partum remoratur. ibid.*

Rami Arborei disrupti somniati damna denunciant. 217. *a*

Rami Aureę Mali per vascula perforata fictilia vel viminea traiecti multiplicant exquisitissimè domesticas plantas. 505. *b*

Rami Quercini in terrã quãdam plantati vites fieri creduntur. 188. *g*

Rationes à Villico sæpè fiant, Dominoq; reddantur. 338. *f*

Rami Punicæ Mali inuerso modo plantati plantas ad terram inclinatas progignunt. 588. *f*

Ramis spoliata Quercus triumphos expectat. 200. *g*

Ramorum Ficus Arboris medulla sambucacea. 428.

Ramus Aureus ex Ilice. 271. *a*

Ramus Aureus sapientiam significat. ibid.

Ramus ex Ilice superstitiosus. 277. *d*

Ramus Ilicis Leonino Pedi suppositus illum stupidum reddit. 272. *e*

REBVS inuerso modo lecta dictio facit SVBER rebus superstans omnibus. 285. *b*

Redemptorium Iligneum. 279. *c. d*

Reges Septentrionaliores Quernearum frondium Rogos defuncti sortiebantur 235. *a.*

Regiones Ficubus carentes illaudatæ. 459 *d*

Regnum Granatense Malis Punicis pro Stemmate vtitur. 553. *c*

Religionis Symbolum Ilex. 273. *c*

Remedia pro conseruatione Cydoniorum. 542. *g*

Remedia pro ignauia Cydoniorum, nimiaq; eorundem luxurie. 542 *e. g*

Remethius Rex Scotorum. 328. *g*

Rhechsabar fortissimus Athleta statuam Ficulneã obtinuit. 464. *e*

Rhœcus Cnidius speciosam seruauit Quercum. 230. *f*

Rhu Coriariorum frutex Erythros. 604. *h*

Riuum secus cœnare. 315. *c*

Robigalia Antiquorum festa. 348. *h.* 349. *a*

Roboreæ Familia. 209. *a*

Roboris Lignum Fluuiatiles, & Lacustres ad Naues optimum. 181. *d*

Roboris syluestrioris lignum ferè lapideum. 182. *f*

Roboris vastitatem æmulatur Ilex. 264. *h*

Roborum portentosa vastitas in sylua Hercynia. 208. *e*

Robur è Salis Fodina in Transyluania ferè ferreum extractum. 188. *f*

Robur supplicij genus. 156. *f. g*

Roercon Belgicè Robur ab igne saluberr. 152. *h*

Rolandinus Passagerius Bononiensium Notariorum Patriarcha. 551. *c*

Rogum Ascia ne polito. prou. præc. 402. *f*

Romæ Ficus in Comitijs nata colebatur. 451 *b*

Romani Hetruscos imitati in literis, & moribus &c. 603. *d*

Romanus Publius quidam à Luporufo horribiliter dilaniatus. 208. *f*

Romanum cælum pro Cydonijs impensè laudatũ. 540. *h*

Rosæ sub Malis plantatæ malis roseam conciliant pulchritudinem. 375. *a*

Roseo rubore coloratum Punicum Malum. 577. *d*

Rotæ Querneæ pro Sontibus. 182. *g*

Rotundi stipites Ilicis, aliæque conditiones Virtutum hominis stant pro Symbolo. 269. *b*

Rouerella Familia. 209. *b*

Rubicunda Mala fert Malus insita Platano. 375. *b*

Rubra Poma in Arbore quomodo fiant. 336. *f*

Rubrica cum Butyro, & Pice liquida contra formicas. 443. *d*

Rubus Moysis ex Ilicis virgultis creditus. 269. *b*

Rudes Roboreæ ad libertatem. 185. *a*

Rufata, vndè Rufati milites. 270. *e*

Rustica instrumenta sæpè lustranda. 337. *c*

SCD Lyon 1

Rusticana sedilia ex Quercubus. 182.*f*
Rusticis, & Ciuibus æquè inseruit Ilex. 279.*a*
Ruta, & Ficus conueniunt. 456.*g*

S

Sacellum Ioui Fagutal à Fago. 241.*b*
Saccharum condimentum syruporum. 506.*e*
Sacra Floralia. 351.*c*
Sacrificales Gutti ex cortice Fagi. 246.*h*
Sacrificium laudis, & desideriorũ Deo Vero. 550.*e*
Sacris, non superstitiosis cogitationibus incumbendum. 337.*c*
Salÿ exultantes. 636.*f*
Salix Ficui contraria. 475.*b.c*
Salix Poma miraculosè ferens. 372.*g*
Sal Querneum frumentum præseruat, & mures enecat. 182.*b*
Sal Ligni Quernei ad pauca grana prodest Nephriticis 630, *e*
Sal, & Cinis multis Arborum medetur morbis. 443.*c*
Salsamentarÿ suillas, & bouillas carnes non misceant. 481.*a*
Salsicortex. 153.*c*
Salus Ciuium in Agrorum vbere prouentu consistit. 191.*a*
Sambucus Esculo fabulosè locuta. 212.*b.* 213.*a*
Samuel Sorberius vir præclarissimus. 622.*b*
Sancta paruis habitat in tectis Venus. 420.*e*
Sandalijs muliebribus Suber inseruit. 291.*b*
Sapâ condita Pyra probantur. 408.*e*
Sapidus à sua virtute optimus. 289.*b*
Sapinæ fluuÿ Bonon. aquæ pro coloribus serico cõciliandis, seu acquirẽdis singularissimæ. 510.*g*
Sapores varÿ Pomorum in Genere. 345.*b*
Sapor Malorum Punicorum triplex. 578.*f*
Sapor vniuersalissimè Chymus. 627.*d*
Sapyreus sapor ex Pyris. 408.*e*
Sarculis parũ exagitanda tellus pro Sorbis. 626.*e*
Sardiana Castanea. 300.*e. Sarda Ciuitas.* 302.*e*
Sariphæi Populi à Sariphis Montibus. 648.*g*
Sarmatæ Allobÿ glande victitantes. 180.*e*
Sat Quercus. in prou. 224.*e*
Satyra lanx. 303.*a*
Saturnus Ficubus coronatus. 449.*b*
Saturni statua. 460 *f*
Saturno immolati impÿissimè Homines. 644.*g*
Scabella Iligneа. 279.*b*
Scandulæ Roboreæ protectis in vsu Romanis per 500. *fermè annos.* 186.*b*
Scarlatum Chermesinus color. 264.*e*
Sceptrum Abimelechæum in Sichen. 152. *g.* 186.*b*
Sceptrum Querneum fulmine percussum. 208.*e*
Schidiæ Sorbeæ insecta frumento innascentia perimunt. 659. *b*
Schematismi literarum Hetrusci. 604.*e.f*
Scrobes pro Arboribus plantandis profundæ sint, & latiores in fundo 344. *e*
Scutellæ ex Subere pro hecticis. 293.*b*
Scylla iuxtà Ficus sata mirabiliter has crescere facit. 456.*g*
Scyllæ planta inter fruteta seruat fructus à vermibus. 375.*d*
Securiclati cardines. 279.*b*
Sedere sub sua Vite, & sub sua Ficulnea. 467.*d*
Seges ne defraudetur. 338.*f*
Semel tantum transplantanda Sorbus, & adulta. 626.*e*
Sem Pyrorum cum melle tritum quid efficiat. 408.*h*
Semina Malorum Aureorum Bezaardica. 509.*b*
Semitæ in Agris introductæ abolendæ. 337.*c*
Senescentibus Cydonijs Cinis, & Creta succurrunt. 541.*a*
Senilis pigritia in cultore nocet agro. 337.*b*
Sensibilitatis vltimo in confinio, excluiuè tamẽ, Arbores recensentur. 404.*g*
Senum actiones rarò culpandæ. 349 *d*
Separatorum Pomorum prophylactica. 517.*a*
Sepimenta ex Arbore Punicâ tutissima 605.*c*
Septentrionalis cæsura syluæ cæduæ Castanearum quot vitium iugeribus sufficiat. 302.*h*
Septentrionalium Regionum Quercus vastissimæ 187.*c*
Sepulcra in Lucis sublimia cum titulis. 234.*f*
Sepulcrales Ilices intactæ relictæ. 278.*f*
Serbellona Familia Mediolanensis. 622.*h*
Serere fructuosum agrum est pauperibus eleemosynam dare. 550.*e*
Serpens Asterismus. 520.*h*
Serpens cum ramo pomis onusto quid significet. 524.*f.g*
Serpenti aduersatur Quercus. 207.*a*
Serpentifuga est Punica Malus. 589.*a.c*
Seruandi fructus super Arbore donec maturæ sint perfectè. 190.*f*
Seruandorum fructuum separatorum varij modi. 344.*h*
Seruandorum Pomorum Punicorum ratio. 607.*a*
Seruati Seruatorem, vt patrem perpetuò venerẽtur. 192.*f*
Seruentur propria diligenter. 338.*e*
Seruis somniatæ syluæ plagas denunciant. 216.*h* 217.*a*
Sica latinè Gladius, Sicania, Sicilia. 439.*d*
Siccati Sorbi fructus rustica sunt bellaria. 628.*e*
Sicinius 14. *coronas Ciuicas obtinuit.* 192.*g*
Sicoris Cingæ fluuius in Iberum defluens. 436.*g*
Sidia secundum aliquos est Vinum Granat. 606.*h*
Significationes literarum, & vocum magni momenti. 604.*f*

Siluæ

INDEX.

Siluæ amorum teſtimonia. 278.*g*
Simia Caſtaneas toſtas è prunis extrahens animato pedum felis forcipe. 311.*c*
Simia in Arbore celſiori pudenda nimium patefacit. 335.*g*
Simia Pueris ſemper eſt pulcra. 658.*h*
Simulacra Apollinis, & Palladis ex Quercu. (204.*e*
Simulacra ex Cydonijs. 553.*b*
Simulacra ex Subere. 291.*d.* 292. (495.*d*
Sinarum Regnum multa Mala Aurea dedit Italiæ
Sine flore fructus. 467.*a*
Sine vino ſunt Pyra Virus. 411.*a*
Si noles male facere non facies. 338.*e*
Siriſci Vaſa viminea, 446.*h*
Si ſemel in viſcum incideris, oleo nil, ſalequè proficies. 227.*c*
Si vnam rem ſerò feceris alias ſerò facies.
Smegma morinum ex Ficulneis. 449.*c*
Smilax Aquifolia. 265.*d*
Smilax Arabum, & Phellodrys. 264.*e*
Sociabiliſſima eſt Arbor Pyri. 403.*d*
Socrates per Quercum iurabat. 183.*c*
Solanum furioſum. 499.*b*
Solitariè viuens Cerrus non indiget coli. 262.*f*
Solitudo Cerri frequentiam damnat. ibid.h
Solitudo Philoſophiæ magiſtra. 244.*g*
Solon iubet vtendum in conuiuijs Cydonio. 552.*g*
Somnium non eſt opinantis, neque intelligentis paſſio. 217.*c*
Somnos timor, & cupido vbi non auferant. 315.*c*
Somnus breues debet facere tenebras. 566.*f*
Sorbi fructus Crudus, Acerbus, Intractabilis. 615.*c*
Mollis, elixus Piſcibus eſca euadit. 654.*b*
Frigidus in primo gradu, in tertio ſiccus. 628 *h*
Stypticitas quid operetur diuiſa, & ſub horis non. 625.*b. Lignum mirabilia facit.* 627.*a. Hiſtoria.* 615.*c*
Sorbeturli Caſtrum in Æmilia, &c. 649.*b*
Sorbi, ſeu Sorabi olim Vandali 649.*b.* 622.*h*
Sorba matura ſenectutem mitem oſtendunt. 630.*e*
condiuntur vino, ſapa, vel melle. 628.*f*
Sorbedia Familia. 650.*h. Sorbola Æmiliæ.* 622. *h.* 650.*g. Sorbolonga.* 649.*d*
Sorbona Collegium Pariſienſe. 622.*h.* 650.*h*
Sorbum acerbum ramis adhærens, Typus eſt eorum qui mundo adhærent. 625.*a*
Sorbus Alpina. 616.*f. Auguralis.* 622.*f.*
Sorbus Gallis Cormier. 642.*h*
Sorbus in frigidiori loco nata ſuaueolentior.
Sorbus ſylueſtris 620.
Soſpitatis Portus adhuc agitari ſuſpirijs poteſt. 567.*b*
Spicæ frumenti ſuper Quercus prodigiosè natæ. 406.*e*
Spinoſus calyx Caſtaneę veſtem pœnitentię refert, 312.*f*
Idem contra detractionum machinas armaturam repræſentat. 312.*f*
Sponſi caput Caricis onerabatur Athenis. 451.*b*
Statuæ Aureorum Malorum. 532.*h*
Statuæ Quercu coronatæ. 191.*b*
Stelides *Euboicis erat viſcum.* 154.*f*
Stemmata Cotoneorum. 552.*g. Statuæ* 534.*e.f.g* 553.*c*
Sterilis Arbor Colonum alloquens. Apologus. ib.
Stercus ſpillum cum Aſinina vrina remedium Malis Punicis ægris. 588.*e*
Sterquilinium à ruſticis diligenter apparandum. 338.*f*
Stibadia, nempè Lectiruſticani, & Attegiæ, &c. 589.*a*
Stipes Querneus ad Trophæa. 181.*c*
Stomacho gratificantur pyra meliora. 407.*c*
Stramentis palearum, feniuè deficientibus Arborum folia ſuccedunt. 338.*f*
Stropus Flaminum virga flexilis Pomi Granatæ. 590.*h*
Strumas diſcutiendi modus quidam. 464.*e*
Studiorum Mater Bononia. 562.*f*
Stultum inuentis frugibus glande veſci. prou. 226,*g*
Stuporem dentium Amygdala, & portulaca tollunt. 330.*g.h*
Suauitate fragrant hyeme mala. 346.*e*
Subarij Populi. 285.*c*
Subdulcia Poma in bonitate mediocria. 374.*e*
Sublimis Quercus meritorum eſt ſymbolũ. 198.*g*
Sub Quercubus Ioui ſacra peracta. 184.*e*
Suber Corticoſum. 281. *Tunicatum.* 282.*f.*
Arbor Folijs, & Fructibus Ilici ſimilis. 281.*c.*
Cui cedit in comæ perpetuitate. ibid.
Suber Anconenſe. 281.*d*
Suber Anguſtifolium, & Latifolium; ſerratum, & non ſerratum. 281.*d*
Suber Ilici ſimilius eſt latifolium. 282.*e*
Suber Aquitanicum, Bæticum, Luſitanicum, Romanum. 282.*e*
Suberinus Cortex profructu cenſendus. 288.*g*
Suberinam nauem mergere. prou. 287 *d*
Suber cortice detracto non perit vt cæteræ Arbores. 282.*f*
Suber latifolium primo virens apud Plumbinum. ibid.e
Suberiquercus ex Cephalenia, Phellodrys. 284.
Suberis exotici variæ ſpecies. 282.*g*
Suber ipſos, & phellos *græcè à leuitate.* 285.*a*
Suber à ſuberuendo dictum. 285.*a*
Subere leuior. prou. ibid.c.d
Suber Martyrum Hieroglyphicum. 290.*e*
Suber molle Virgilij. 283.
Subſcudes Ligneæ. 279.*b*
Subtus Suber fœminarum, ſuperbiæ ſuperſcriptum. 287.*d*

Succeſſiua generatio, & transformatio Animalculorum in Querneis pilulis. 220. *b*
Succulæ machinamentariæ. 659. *a*
Succus ex toto Punico Malo purgat per irritamentum flauam bilem. 608. *f*
Succus foliorum Mali Aureæ cum terebinthina coctus vulneraſanat. 509. *b*
Succus fructuum Aureæ Mali calculos eijcit comminutos prius. ibid.
Succus Limonum vniones diſſoluit. 510. *b.* 511. *a*
Succus Limonũ fulloniæ Arti valdè prodeſt. 510. *g*
Succus vuarum proprè Vinum eſt, & potens & generoſum; aliorum verò ſuccus impropriè Sidra *dictum.* 317. *b*
Succus viridium Cerri partium cum vino bibitus vrinam ſupreſſam prouocat. 259. *b.*
Suderetum, vel Suberetum. 282. *c. &* 285. *c*
Superbus Sorborum ſapor acerbus. 635. *a*
Superſtitiones Pomiferarum Arborum. 348. *e. Fagi.* 246. *b. Ficus.* 461. *b. Ilicis.* 277. *d. Quercus.* 235. *b* (*bacillis.* 334. *g*
Superſtitionis ſymbolum Pomum cum quatuor Surculis præparatur Ficus. 441. *a*
Surculum quærere ex ſaſponſoria Ficu. 464. *g*
Syceus Gigas. 462. *f*
Σύκινον *decoctum Ficuum arefactorum.* 437. *a*
Sycinus Inſula. ibid.
Sycionia Regio. ibid.
Sycis, ſeù Syca Nympha. 439. *d.* 462. *c*
Sycites Bacchus. 437. *b.* 480.
Sycomorus Giumez. 435.
Sycomorus Moroſicus. 429. *c*
Sycomorus prout falſa Ficus peccatores repræſentat. 478. *f*
Sycomorus Zachei ſapientem refert fatuitatem. 478. *f*
Sycon via Athenarum quædam. 437. *b*
Sycophanta, infamis. 439. *c*
Sycori Ficorum cuſtodes. 436. *g*
Sycus Vrbs Sycæa. 437. *a.* 439. *d.* 462. *f*
Syderibus Aurea Mala comparata. 334. *b*
Syderum Princeps Sol. 348. *f*
Sylua in ſomnis triſtitiam denotat. 216. *b*
Syluanus inter Quercum, & Calamum, &c. 234. *f*
Syluarum vmbræ olim vocales. 233. *a*
Sylueſtres Arb. pro decumanis limitibus. 189. *b*
Sylueſtres Arbores non ſunt inter agros cultos detinendæ. 189. *b*
Sylueſtres Homines piloſi. 558. *b*
Sylueſtris Caſtaneæ Lignum, Seluagno *vulgò, vel* ſilueſtre, *durabiliſſimum eſt;* & hic obiter notari vellem me aliquoties ſcripſiſſe dictionem *ſyluæ*, & eius deriuatiuas abſq; litera *y*, ſed cũ *i* ſimplici, quia conſiderando literam *y* non eſſe latinam verè, ſed græcam tantum, quam omninò deſerunt Itali, volui hac vti libertate cum doctiſſimis Neotericis vtendi ſcilicet illa, & non vtendi, & ideò ſi non eſt error illam admittere vt aduenam in latium: non erit itidem error eandem non admittere, vt ciuem.
Sylueſtres Pomi ſpinoſæ ſunt, & domeſticas omnes per inſitionem in ſeipſis admittunt. 375. *b*
Symbola Arboris Caſtaneæ. 307. *c. Cerri.* 262. *f. Cotoneorum.* 548. *g. Fagi.* 244. *g. Fici.* 459. *b Granatorum.* 597. *g. Ilicis.* 270. *b. Malorum Aureorum.* 530. *g. Pomorum.* 333. *d. Pyri.* 423. *a. Quercus* 197. *d. Sorbi.* 630. *e. Suberis.* 285. *d*
Symbolum Amoris ſunt Mala. 325. *c*
Symbolum viri frugi, & miſericordis eſt Suber. 288. *g.*
Sympathiæ Fici. 454. *f. Granatorum.* 589. *a. Quercus.* 206. *e. Sorbi.* 626. *b.*
Symptomata Arboreaquæ, &c. 257. *b*
Syriacæ Ficus. 429. *a*
Syrupi Cydoniorum. 544. *b. ex floribus, & foliis per infuſ. Mali Punicę.* 607. *d. Ex Pomis.* 374. *g*

T

*T*Alea *Ficuum, ſiue cacumen abſque radice plantatur.* 441. *b*
Taleæ machinamentariæ. 659. *b*
Taleas Mali Aureæ cacumine inuerſo plantans Arbuſculas obſequentes facit. 505. *a*
Tantali Poma colligere. prou. 327. *c*
Tantalus Amoris qui. 567. *c. d*
Tardi Triones. 659. *b*
Terentina Caſtanea. 300. *c. valdè digeſtibilis* 302. *c*
Tauri ſanguine ſe interemit Themiſtocles. 183. *c*
Taurus indomitus Ficui alligatus miteſcit. 445. *b.* 455. *b. c.* 460. *e*
Teda Sorbi caudici infixa Arborem expurgat. 626. *f*
Tegmen coriaceum Pomo Granato curdatũ. 577. *d*
Telluris ornamenta moribus reſpondere debent. 338. *b*
Themiſtocles ſe Quercubus comparabat. 183. *b*
Temperamentum Cerri eſt temperatum, ſed efficax. 259. *b*
Temperamentum Pyrorum. 408. *b*
Temperantiæ ſymbolum caprificus. 460. *e*
Temperata loca volunt Fici. 441. *a*
Temperies optima cum claritate ſpirituũ. 555. *a*
Tenellarum Arborum Poma ante quartum annum non attingenda. 332. *g*
Tenentur, qui bonis abundant, egenos infirmos ſuſtinere. 550. *e*
Tenuicortex Pomum Ficus. 427. *c*
Terebratio Mali Aureæ in hyeme facta dulcia Poma reddit. 505. *a*
Termes pro Termino. 660. *e*

SCD Lyon 1

INDEX.

Termes Punicæ Mali gestatus venenatas exterminat bestias. 589.*a*
Terminalis Hermes. 660.*e*
Termini antemissi. 152.*g*
Termites, & Cossi, item Cusi. 167.*c*
Terra Cretacea, atque Rubrica nocent Castaneæ. 302.*e*
Terra cariosa non aranda. 338.*f*
Terram cribratam, pinguem, lætam desiderant Aureæ Mali. 504.*g.* & *Pyri.* 403.*c*
Terreat vt sæua falce Priapus aues. 348.*g*
Tertia Glandiferarum Arborum Cerrus. 553.*c*
Testudines Arietariæ. 659.*a*
Testudines Musicæ ex ligno Fagi. 252.*g*
Thargelia festa. 451.*a*
Thebarum Archiep. Petrus Bargelinus, &c. 641.*a*
Theca echinata Castanearũ quid significet. 312.*g*
Theologalium Virtutum Hieroglyphica in Pomo Granato repræsentatio. 597.*b.c*
Theophilati de Fico sensus Hieroglyphicus. 459.*b*
Thesaurus carbones erant. prou. 226.*e*
Thesaurus pulchrè locata gratia. 565.*c*
Thesmophoriis in Festis Græcorum plura obseruabantur. 606.*f*
Thrasybuli Athenienſis arguta excusatio. 414.*g*
Thunnus Querna saginatur Glande. 159.*d*
Thurnus vermis. 152.*f*
Tiberius Cæsar recens Malum digito terebrabat. 346.*h*
Tiberius Imperator Druydas expulit. 157.*d*
Tiburtus Amphiarai filius Tiburti conditor. 268.*h*
Tigrina, vel Pantherina ligna varia Quercus. 187.*d. Oleæ, Nucum.* 223.*d*
Tiguri apud Heluetios Sorbus frequens. 621.*b*
Timon Athenienſis Mysanthropos. 464.*g.* 465.*a*
Tineæ Arborum latentes quomodo cognoscendæ. 347.*b*
Tirynthij solis Pyris victitabant. 408.*e*
Tirynthius Heros Custodię vindex, nõ obex. 660.*e*
Tithymali, & Portulacæ succi Malo Punicæ sunt medelæ. 588.*h*
Torminalis Sorbus Crataegus, vel Cratygus Theophrasti. 616.*f.* 618.
Tornatile lignum Fagi. 252.*g*
Tornatili, vel scalptili Artificio, & Abacariæ Arti vtilissimum Pyri lignum. 409.*c*
Trabes ilignea. 279.*d*
Trabs oculo admota magnam animi cæcitatem ostendit. 202.*f*
Trachyn lapidosa. 649.*h*
Tralier *Apenninicolarum Gallicè.* 616.*g*
Tranquillam vitam agere est sub Ficu degere. 459.*b.* 550.*h*
Tres Aureorum Malorum fundamentales species. 524.*h*
Tres Cydoniorum species Columellæ. 536.*h. Plinio.* 537.*a. Alijs minus. ibid. a.b*
Tres coronæ Quercus, Palmæ, & Oleæ virtutem Heroicam ostendunt. 199.*d*
Tres viri Regem Saul ad Quercum conuenerunt. 185.*a*
Tribulus Castanea triquetra aquatilis. 295.*d*
Tripete folium Ficus. 428.*e.* 429.*b*
Triptolemus Eleusinus Celei filius. 183.*b*
Trislepra, vel Trislipa trisquamia. 153.*c*
Triuiæ Corona ex Quercu dicabatur. 181.*a*
Troades in suo Ilio Fagũ diutissimè aluere. 247.*d*
Troximon, maximè comestibile Pomũ Ficus. 427.*c*
Tua sub vmbra, relata ad Fagum. Prou. Symb. 244.*h*
Tuber Quercinum admirabile. 218.*f*
Tunica durtuscula Balani. 158 *f*
Tunicæ ex suillis coriis primæ in Arcadia. 183.*b*
Tumuli sepultorum dumis liberabantur. 470.*h*
Turdus sibi cacat mortem. prou. 227.*c*
Tusculani Agri Lucus Ilicem habebat olim vastissmam. 268.*h*
Tuta cupienda. 232 *f*
Tutela, seù Philotis Ancilla. 450.*f*
Tyburinum Oppidum propè Romam Pomosum olim dictum. 320.*h*

V

Vaginæ Ilignea. 279.*b*
Valerius Chimentellus Professor Pisani Lycei præclarissimus. 656.*f*
Vallum Asdrubalis. 649.*c*
Valuæ Æneæ D. Petri in Vaticano de Vrbe. 373.*c*
Vanitates ex Fago 246.*h*
Vanum florere sine Fructu. 366.*f*
Varia insecta è Quercubus nascentia. 217.*d*
Variè inscripti vt fiant fructus Ficorum. 456.*f*
Varij putredinis gradus varia producunt Animalia. 217.*d*
Vastæ molis Arbor Castanea. 297.*b*
Vastissima Quercus Mariana Ciceronis. 185,*d*
Vegetabile Caput Granati Pomi Humanum refert. 602.*e*
Velaguida. 158.*h.*
Vellota. ibid. g
Velox, eloquens, crispa, crepidata Nympha Querquetulana. 213.*c*
Venator, Iaculator, Eques Cyrus in Epitaphio. 212.*f*
Vendax potius quàm Emax sit Villicus. 337.*b*
Venereum Simulacrum apud Sicyonios. 348.*f*
Veneris manu Malum Aur. in Cypro satum. 519.*d*
Veneris Tyrannidi Regna integra cedunt. 558.*e*
Venus Iuga. 571.*b*
Venus natis alma creandis inseruiens. 603.*b*
Venus volemos carpens. 558.*e*

Ve-

SCD Lyon 1

Venus Vraniæ nomine olim culta apud Assyrios. 658.*f*
Vera Poesis valdè affinis est Historiæ. 466.*h*
Veratri succi virus iuxta Cydoniæ elanguescit, & actiuitatem deperdit. 551.*d*
Vere, & Autumni Mala plantantur. 474.*h*
Veriquercus, seù Dulciglans. 153.*b*
Veritas colorata apud Poetas. 280.*f*
Veritatis symbolum Ficus. 475.*d*
Vermiculatio in Arboribus magnus morbus. 442.*b*
Vermiculi morbosi Fagi. 249.*b*
Vermiculi Quercuum multa præsagiunt. 305.
Vermiculus Grani tinctorij Scoleciũ dictus. 264.*e*
Vermibus muscæ succedunt. 221.*b*
Verminationum interiorum loca in Arboribus inuenire docuerunt Aues. 221.*c*, 403.*d*
Vermium generatio Cerro impedit incrementum. 256.*h*
Vermis Sorbeus insolentissimus. 622.*e*
Vermis Sorbeus mysticè ostendit pessimum malum. 625.*a*
Verruca nodosa Sorbiformis reticulata in Sorbo. 631.*c*
Verrucæ foliis Ficulneis cõtactę euanescunt. 463.*d*
Verrucæ morbosæ Fagi. 249.*b*
Versicolores fructus quomodo comparandi. 456.*e*
Vertumni & Pomonæ fabula. 352.*b*. 353.*a*
Vencislaus à Quercu. 155.*d*
Verzino, *lignum rubrum Brasilianum, ex quo fit lacha factitia.* 280.*e*
Vespasiani Numus Aureus cum corona Quernea. 236.*f*
Vestes Animo conciliant honestatem. 312.*f*
Vestes Sambucatæ. 532.*g*
Vetustatis, & fortitudinis Insigne Quercus. 108 *g*
Vguccio Fagiolanus à Fago. 241.*c*
Victores in Pythijs certaminibus coronas cũ Malis reportabant. 333.*a*
Victimæ fuga tristis erat auspicij. 644.*e*
Vigorem acquirit decorticatum Suber. 288.*f*
P. *Vidus, seù Guido Montalbanus.* 564.*g*
Vilibus abiectior pomis. prou. 328.*f*
Villici qualitates. Sit Castus 338.*g*. *Disciplinatus. ibid. e. Memor. ibid. h. Morigeratus. ibid. g. Non ambulator. ibid. e. Sit magister operariorum.* 337.*c*. *Vigilans.* 338.*f*
Vimina colligantia disruptam Quercum sunt æquanimitatis symbolum. 200.*f*
Vim præseruatoriam à venenis, & veneficijs habent Ficus. 445.*c*
Vinalia Festa Antiquorum. 349.*a*
Vincentius Belloquerneus. 210.*b*
Vinearum pedamenta ex palis Castaneaũ. 302.*b*
Vino cocta Cydonia bonum sanguinem generant. 543.*a*
Vinositate non caret Ficus. 427.*c*
Vinum Granatorũ in febribus vsitatissimũ. 608.*b*
Vinum ex Pyris. 408.*f*
Vinum ex Pyris Apites dictum. ibid. b
Vires, & Vsus in Medicina Castaneæ. 303.*d* *Cerri* 259.*a*. *Cotoneorum.* 644.*e*. *Fagi.* 248.*g*. *Ficus.* 447.*a*. *Granatorum.* 607.*c*. *Ilicis.* 280.*e*. *Malorum Aureorum.* 507.*d*. *Malorum in specie* 374.*e.f.g*. *Pomorum in Genere.* 346.*e*. *Pyri.* 408.*h*. *Quercus.* 177.*b*. *Sorbi.* 628.*h*. *Suberis.* 291.*a*
Virgæ Faginæ Castaneis substratæ illas conseruant. 252.*e*
Virgæ primæ adolescentiæ Castanearum versicolores, & phœniceæ cum sint, illis vsus fuisse dicitur Iacob. 306.*f*
Viri doctissimi, & Nobilissimi à Quercu denominati. 155.*d*. 156.*e*
Viriditas satura in somnis apparens hilaritatem innuit. 217.*b*
Virtus corona est Sapientum. 289.*d*
Virtus, & opes sunt omnia. 556.*e*
Virtus in Arduis. 225.*a*
Virtus nullis infortuniorum obruitur procellis. 289.*a*
Virtus Patientiam operatur. 271.*d*
Virtutis fertilitas. ibid. b
Virtutum hieroglyphicum Quercus. 197.*d*
Virtutum laudabile emblema Cerrus. 262.*f*
Viscì lignum omnia sanans. 200.*f*
Viscì ligni virtus amuletica cõtra epilepsiam, &c. 234.*b*
Viscosæ telluris partes cum siccabilis humoris exhalatione. 357.*a*
Viscum Cerri Herculeo morbo superando valens. 259.*b*
Viscum contra fœminarum sterilitatem. 235.*a*
Viscum est Quercus sudor. 216.*f*
Viscum ex Cerro. 255, 256.
Viscum Querneum præcipuum. 152.*f*. 167.*a*
Viscum non timet aquam. 227.*d*
Viscus Misericordiæ symbolum. 200.*e*
Vitalis de Furno S. R. E. Cardinalis Medicus. 216.*g*. 445.*b*
Vita dolorum est pelagus fons curarum, sentina laborum. 287.*a*
Vitæ, & Vittæ æquinocum Historico-poeticum. 499.*c*
Vitæ melioris œconomicæ exordium Ficus. 444.*f*.
Vita nostra Ventus, & Vmbra. 349.*c.d*
Vites pro machinis spiralibus ligneis, quia videãtur contortæ ad modum vitis Arboris. 659.*a*
Vitiorum intrepidus debellator Eques coronatus Quercu. 199.*c*
Vitis Idæa. 616.*g*. 639.*d*. 640.*e*
Viuendi ratio innocens exterius aspera, intus lenis. 597.*b*

SCD Lyon 1

INDEX.

Viuificus pomorum humor. 315.*d*
Vladislaus Iagello Polonorum Rex Musarhythmos 589.*d*
Vlcera molliunt, & disrumpunt Fici emplastrati. 447.*b*
Vlmo inseri posse Quercum aliqui putarunt. 162.*e*
Vmbræ falsissimæ syluarum vocales. 233.*a*
Vmbra Fagi colubros fugat. 246.*h*
Vmbra Lex vetus, Lex verò noua cibus. 204.*h*
Vmbra Arborum vicino agro nocens submouenda. 189.*a.b*
Vmbra Nucis dormientem sub ea maximè ladit. 188.*e. secùs vmbra Quercus maxime iuuat. ib.*
Vnedo, Memecylus, Arbor scilicet fragarum, & Comaros Sorbo affinis. 614.*e.f* 651.*c*
Vnguentum Comitissæ Gulielmi Varignanei Bononiensis. 177.*b*
Vnico calamo viscato duos turdos capere. pro. 227.*d*
Vnico in Volemo Aurei Pomi cætera continentur. 572.*f*
Vnitatis Ecclesiæ hieroglyphicum sunt Mala Punica. 597.*b*
Volemium, Volemum, & Volemus 414.*h.* 558 *c.&c. Vndè illud Legati nostri ad Phorcum.*
Barbarus vt fuerim, rides cum dico *Volemos,*
Et tantum dici, Phorce, *Volema* iubes.
Vergilius *Vulgum* dixit cum dicere *Vulgus*
Debuit: huic cu'pæ par mihi culpa placet.
Vrina digesta cum Lasere ad radices Mali Punicę est medicina. 588.*g*
Vrsus Pyra somniare dicitur. 412.*h*
Vsus cibarij Castaneæ. 303.*d. Cotoneorum.* 542.*h* 543.*a. Fagi.* 247.*d. Ficus.* 444.*f. Granatorum.* 606.*g. Malorum Aureorum.* 505.*d. Malorum in specie.* 373.*d Pomorum in genere.* 345.*a. Pyrorum.* 407. *d. Quercus.* 179.*d. Sorborũ* 627.*d*
Vsus in coronis Ficus. 459.*b. Quercus.* 190.*g*
Vsus in Insignibus Castanearum. 307.*a*
Vsus in sacris Fici. 450.*f. Granatorum.* 605.*d*
Vsus in varijs Castaneæ. 306.*g. Cerri.* 261.*a. Cotoneorum.* 552.*g. Fagi.* 252.*e. Fici.* 449.*b Granatorum.* 604.*g. Ilicis.* 279.*a. Malorum Aureorum.* 509.*d. Pyri.* 409.*c. Quercus.* 181.*c. Sueris.* 291.*a*
Vua dæmonum muscosus pannus Cerri. 253.*d*
Vua Quercina radicalis, Rhizostaphydrys. 210.*a*
Vulpes quoque Pyra comedit. prou. 413.*b*

X

Agua Fructus. 369.*c*
Xantho Nympha. 212.*h*
Xenophon Philosophus. 124.*g*
Xerampelinus color qualis siccorũ vitis foliorum. 10.*e*
Xerses, visis Atticę Ficubus, se nõ esurum ait antequam illam deuicisset Regionem. 472.*e*
Xyloxochitl Quaucholanensium Indorum Castaneæ exoticæ species renes, & vesicam purgans. 301.*b* 306.*e.*
Xyla, & Lychna. 17.*e*
Xylinum Linum. 124.*e*
Xylophtora Ligniperda insectum quoddam in ligno nascens. 168.*e.* 656.*g*
Xylophagus Cossus Plinÿ.
Xylotechnastes. 136.*h*
Xystrophylax. 250.*e*
Xystus. 137.*a*

Z

Acynthus Insula. 16.*b*
Zagrus mons. 158.*e*
Zeno Cittiensis Philosophus Stoicorum Princeps 48.*e.* 446.*f*
Zephyrus æquinoctialis occasus aura cunctis fauorabilis rebus. 155.*a.* 316 *f.* 351.*a*
Zertubuch Malus Genius. 78.*e*
Zetula Fungus. 166 *f*
Zignys Lacerta minor Chalcidica. 657.*d*
Ziziphus, officinarum Iuiuba. 653.*b*
Zona. 333.*b*
Zoophyton marinum fungosæ naturæ Granatum referens 581.*item Pyrum.* 402.*h.*
Zuchella Pyra. 417.

FINIS.

SCD Lyon 1

DENDROLOGICVM SCHEMA.

Ethica Monſtra domat, cribrat Polyhymnia, Dicta,
Omnibus vt proſint; hicquè Thalia viret.

REGISTRVM.

✻AB CDE FGHIKL MNOPQRSTVXYZ Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn
Omnes ſunt Terniones, præter Nnn Quaternionem.

Typographus Lectori.

Faciles impreſſionis lapſus, ſi ſapies, Lector dignoſces, & condonabis. Non omnes hic ideò tibi proponam corrigendos, ſed nonnullos tantum, qui ſenſum aliquo modo valeant alterare. Sic igitur legas, vbi contigerit, etiam, atque etiam rogo.

Pag. 33. lin. 47. co pro &.
277. 36. adiecis adiecit.
311. 17. ſeguens ſequens.
327. 48. æquis aquis
412. 25 Chriſt. Chio.
Ibid. 26. Suidas Suidas.
561. 40. Alcides Eurysthco. Inachijs Alci-
571. 11. ſic ſic. (des
Ibid. 12. ciuis ciuis.
559. 18 ſi ſit.
Ibid. 36. Syllam Scyllam,
570. 50. quo qua.
577. 41. deuenere de vere.
593. 46. ΜΗΛΩΝ ΜΗΛΩΝ.
Ib 47. ευσυγχορέεται ευσυγχωρέεται.
596. 18. alij aliæ.

FACULTÉ DES SCIENCES
BIBLIOTHÈQUE
DE LYON

BONONIÆ, Ex Typographia Ferroniana 1667. Superiorum permiſſu.

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1